

Liber Genesis, Hebraice Beresith.

Caput I.

Summariunt.
De mundi creatione, eorum
creatarum distinctione, et
ornatu, de quo hinc formate, uni
subiecit Deus ea, quae creaverat.

In principio creavit Deus
caelum et terram.

Terra autem erat inanis et
vacua, et tenebrae erant super
faciem abyssi: et spiritus
Dei ferebatur super aquas.

Vixitque Deus: fiat lux.
Et facta est lux.

Et vidit Deus lucem quod esset
bona: et dividit lucem a
tenebris.

Appellavitque lucem diem,
et tenebras noctem; factum
hincque est vespere et mane,
dies unus.

Vixit quoque Deus: fiat
firmamentum in medio
aquarum: et dividat aquas
ab aquis.

Et fecit Deus firmamentum,
dirigitque aquas, quae erant
sub firmamento, ab his, quae
erant super firmamentum.
Et factum est ita.

Appellavitque Deus firmamen-
tum, caelum: Et factum
est vespere et mane, dies
secundus.

Vixit vero Deus, congregans
aqua, quae sub caelo essent, in locum
unum, et appareat arida. Et
factum est ita.

10. Vocavit Deus aridam,
terram, congregationeque
aquarum appellavit maria.
Et vidit Deus, quod esset bonum.

11. Dixit. Germinet terra herba
virentem, et faciente semen,
et lignum, domiferum faciens
fructum, iuxta genus suum,
cujus semen in semetipso
sit super terram. Et
factum est ita.

12. Et protulit terra herbam
virentem, et facientem semen
iuxta genus suum, lignumque
faciens fructum, et habens
unumquodque semen seminis sui.
Et vidit Deus, quod esset bonum.

13. Et factum est vespere et mane,
dies tertius.

14. Vixit autem Deus, fiat lux
minaria in firmamento
caeli, et dividant diem ac
noctem, et sint in signa
et tempora, et dies, et annos.
15. ut luceant in firmamento
caeli, et illuminent terram.
Et factum est ita.

16. Fecitque Deus duo luminaria
magna, luminare majus,
ut praefectus dies: et luminaria
minus, ut, praefectus nocti:
et stellae.

17. Et posuit eas in firmamento
caeli, ut luceant super
terram.

18. Et praefecit dies ac nocti, et
dividit lucem ac tenebras.
Et vidit Deus, quod esset bonum.

Et factum est vespere et mane, dies quartus.

Vixit etiam Dominus: pro.
creant aqua reptile anime
invenio, et volatile super
terram subfirmamento
cali.

Creavitq; Deus cetera grandia,
et omnem animam viventem
atque inaptabilem, quam pro.
dugerant aqua in specibus suas
et omne volatile secundum
genus suum. Et vidit Deus,
quod esset bonum.

Benedixitque eis dicens:
Crescite et multiplicamini,
et replete aquas maris: accip.
multiplicentur super terram.

Et factum est vespere, et mane,
dies quintus.

Vixit quoque Deus: produ.
cat terra animam vivente
in genere suo, iumenta, et
reptilia, et bestias terre
secundum speciem suam. Fac.
humq; et ita.

Et fecit Deus bestias terre
iuxta speciem suam, et iumen.
ta, et omne reptile terre in
genere suo. Et vidit Deus,
quod esset bonum.

Dixit: faciamus hominem
ad imaginem et similitudinem
nostram; et pregit piscibus
maris, et volatilibus cali,
et bestias, universaque terre,
omniq; reptili, quod movetur
in terra.

Et creavit Deus hominem ad
imaginem suam: ad ima.
ginem Dei creavit illum,
masculum et feminam crea.
vit eos.

19. 20. Benedixitque illis Deus et
ait: Crescite, et multiplicati.
camini, et replete terram,
et subijcite eam, et domina.
mini, piscibus maris, et
volatilibus cali, et universis
animantibus, que moventur
super terram.

21. 22. Dixitq; Deus: Ecce dedi vobis
omnem herbam, afferentem
semen super terram, et
universa ligna, que habent
in semetipsis seminem
generis sui, ut sint vobis in
esca.

23. Et unctis animantibus terre,
omniq; volucri cali, et
universis que moventur
in terra, et in quibus est
anima vivens, ut habeant
ad vescendum. Et factum est
ita.

31. Viditque Deus cuncta, que
fecerat: et erant valde bona.
Et factum est vespere et
mane, dies sextus.

Caput II

Deus completis sex diebus op.
fuit, septimo quiescit, cui et
benedixit: hominem in paradisi
varietate arboribus fructiferis, ac
fluminibus insignitis, posuit
in eam ex ipsius costis in
aditorem formavit, ac ma.
trimonium instituit.

1. Igitur perfecti sunt celum
et terra, et omnis ornatus
eorum.

2. Complensq; Deus die septimo
opus suum, quod fecerat.
et requievit die septimo ab
universo opere, quod patrarat.

3. Et benedixit diei septimo, et
sanctificavit illum: quia
in ipso absoverat ab omni
opere suo, quod creavit Deus,
ut faceret.

Iste sunt generationes
celi et terra, quando crea-
ta sunt, in die quo fecit
Dominus Deus celum et
terram.

Omne virgultum agri
antequam oriretur in terra,
omnemque herbam regionis,
priusquam germinaret:
non enim pluerat Dominus
Deus super terram, et homo
non erat, qui qseraret
terram:

Tecum fons ascendebat e terra,
irrigans universam super-
ficiem terre.

Formavit igitur Dominus
Deus hominem de limo
terre, et inspiravit in
faciem eius spiraculum
vite, et factus est homo in
animam viventem.

Plantaverat autem Dominus

Deus paradisi voluptatis
a principio: in quo posuit
hominem, quem formaverat.

Produxitque Dominus Deus
de humo omne lignum
pulchrum visu, et ad ve-
scendum sive: lignum
in vita in medio paradisi,
lignumque scientie boni
et mali.

A fluvio egrediebatur de
loco voluptatis ad irriganda
paradisi, qui inde divi-
ditur in quatuor capita.

Nomen unius Phison: ipse e-
st qui circumit omnem terram
Hevrlath, ubi nascitur aurum.

Et aurum terre illius opti-
mum est: ibi invenitur
bellium, et lapis onychi-
nus.

4.

13.

A nomen fluvii secundi
Jehon: ipse est, qui circumit
omnem terram ethiopie.

14.

Nomen vero fluminis tertii
Tigris: ipse vadit contra
Assyrios. Fluvius autem
quartus, ipse est Euphrates.

15.

Fecit ergo Dominus Deus
hominem, et posuit eum in
paradiso voluptatis, ubi qse-
raretur, et custodiret illum:

16.

Præcepitque ei dicens: ex
omni ligno paradisi come-
de:

17.

de ligno autem scientie boni
et mali ne comedas, in
quo cumque enim die comede-
ris ex eo, morte morieris.

18.

Præcepit quoque Dominus Deus
non e bonum e hominem
solum: faciamus ei adju-
rium simile sibi.

19.

Formavit igitur Dominus
Deus, de limo cunctis ani-
mantibus terre, et uni-
versis volatilibus celi, ad
quos ea ad Adam, et dixerat,
quid vocaret ea: omne enim
quod vocaret Adam anima
vivens, parumque nomen
eius.

20.

Appellavitque Adam no-
minibus suis cuncta animalia
et universa volatilia celi,
et omnes bestias terre: sed
vero non inveniebatur ei
iusor similis eius.

21.

Immisit ergo Dominus Deus
Lazorem in Adam: cumque
dormiret, tulit unam de
costis eius, et replevit carnem
pro ea.

22.

Et edificavit Dominus Deus
coram, quam tulerat de
Adam in mulierem: et
adduxit eam ad Adam.

pactum est inter Deum & omnem animam
 uiuentem vniuersæ carnis quæ est super ter-
 ram. * Dixitque Deus ad Noë : Hoc erit si-
 gnum fœderis , quod constitui inter me &
 omnem carnem super terram. * Erant ergo fi-
 lij Noë , qui egressi sunt de arca, Sem, Cham,
 & Iapheth : porro Cham ipse est pater Cha-
 naan. * Tres isti filij sunt Noë : & ab his dis-

seminatum est omne genus hominum super
 vniuersam terram. * Cœpitque Noë vir agri-
 cola exercere terram , & plantauit vineam.
 * Bibensque vinum inebriatus est , & nuda-
 tus in tabernaculo suo. * Quod cum vidisset
 Cham pater Chanaan, verenda , scilicet
 patris sui esse nudata, nunciavit duobus fra-
 trib. suis foras. * At verò Sem & Iapheth pal-

lium imposuerunt humeris suis , & inceden-
 tes retrorsum , operuerunt verenda patris
 sui : faciesque eorum auersæ erant , & patris
 virilia non viderunt. * Euigilans autem Noë
 ex vino , cum didicisset quæ fecerat ei filius
 suus minor , ait : Maledictus Chanaan , ser-
 uus seruatorum erit fratribus suis. * Dixitque :
 Benedictus Dominus Deus Sem , sit Chanaan
 seruus eius. * Dilaret Deus Iaphet , & habi-
 tet in tabernaculis Sem , sitque Chanaan ser-
 uus eius. * Vixit autem Noë post diluuium
 trecentis quinquaginta annis. * Et impleti
 sunt omnes dies eius nongentorum quin-
 quaginta annorum : & mortuus est.

C A P. X.

*Genealogia filiorum Noë , à quibus diuise sunt
 gentes post diluuium.*

HÆ sunt generationes filiorum Noë ,
 Sem, Cham, & Iapheth, natiq; sunt eis A-
 filij post diluuium. * Filij Iaphet . Gomer,

& Magog , & Madai , & Iauan , & Thubal , &
 Mosoch , & Thiras. * Porro filij Gomer : Asce-
 nez & Riphath & Thogorma. * Filij autem
 Iauan : Elisa & Tharhis , Chertim & Doda-
 nim. * Ab his diuise sunt insulæ gentium in
 regionib. suis , vnusquisq; secundum linguā
 suam & familias suas in nationib. suis. * Fi-
 lij autem Cham : Chus , & Mesraim , & Phuth,
 & Chanaā. * Filij Chus : Saba , & Heuila , &
 Sabatha , & Regima , & Sabaracha. Filij Re-
 gima : Saba & Dadan. * Porro Chus genuit
 Nemrod : ipse cœpit esse potens in terra , &
 erat robustus venator coram Domino. Ob
 hoc exiuit prouerbium : Quasi Nemrod ro-
 bustus venator coram Domino. * Fuit au-
 tem principiū regni eius Babylon , & Arach,
 & Achad , & Chalanne , in terra Sennaar. * De
 terra illa egressus est Assur , & ædificauit Ni-
 niuen , & plateas ciuitatis , & Chale. * Resen
 quoq; inter Niuiem & Chale : hæc est ciui-
 tas magna. * At verò Mesraim genuit Ludim

& Ananim, & Laabim, Nephtum, * & Phe-
 trufim, & Chasluim: de quibus egressi sunt
 Philisthim & Caphthorim, * Chanaan autem
 genuit Sidonem primogenitum suum, He-
 thæum, * & Iebusæum, & Amorrhæum, Ger-
 gesæum, * Heuæum, & Aracæum: Sinæum;
 * & Aradium, Samaræum, & Amathæum: &
 post hæc disseminati sunt populi Chanaanæo-
 rum. * Factique sunt termini Chanaan veni-
 entibus à Sidone Geraram vsq; Gazam, do-
 nec ingrediaris Sodomam & Gomorrhæam, &
 Adamam, & Seboim, vsq; Lefæ. * Hi sunt fi-
 lij Cham in cognationibus, & linguis, & ge-
 nerationibus, terrisq; & gentibus suis. * De
 Sem quoque nati sunt, patre omnium filio-
 rum Heber, fratre Iapheth maiore. * Filij
 Sem: Elam & Assur, & Arphaxad, & Lud, &
 Aram. * Filij Aram: Vs, & Hul, & Gether,
 & Mes. * At verò Arphaxad genuit Sale, de
 quo ortus est Heber. * Natiq; sunt Heber
 filij duo: nomen vni Phaleg, ed quò in die-

bus eius diuisa sit terra: & nomen fratris eius
 26 Iectan. * Qui Iectan genuit Eluodad, & Sa-
 27 leph, & Alarath, Iare, * & Aduram, & Vzal,
 28 & Decla, * & Ebal, & Abimael, Saba, * &
 29 Ophir, & Heuila, & Iobab, omnes isti, filij
 30 Iectan. * Et facta est habitatio eorum de Mes-
 sa pergentibus vsq; Sephar montem orien-
 31 talem. * Isti filij Sem, secundum cognatio-
 nes, & linguas, & regiones, in gentibus suis.
 32 * Hæ familiæ Noë iuxta populos & nationes
 suas. Ab his diuisæ sunt gentes in terra post
 diluuium.

CAP. XL

*In turris Babel adificatione, superborum fastus
 ac lingua confunditur: Sem genealogia vsque
 ad Abram textitur.*

1 ERat autem terra labij vnius, & sermo Sap. 10.
 2 num eorundem. * Cumq; proficisceren- 1.5.
 3 tur de oriente, inuenerunt campum in terra
 3 Sennaar, & habitauerunt in eo. * Dixitq; al-

ter ad proximum suum: Venite, faciamus
 lateres, & coquamus eos igni. Habueruntq;
 lateres pro saxis, & bitumen pro cimento:
 * & dixerunt: Venite, faciamus nobis ciui-
 tatem & turrim, cuius culmen pertingat ad
 cælum: & celebremus nomen nostrum, an-
 tequam diuidamur in vniuersas terras. * De-
 scendit autem Dominus vt videret ciuita-

tem & turrim, quam ædificabant filij Adam.
 6 * & dixit: Ecce, vnus est populus, & vnum la-
 7 bium omnibus: cœperuntq; hoc facere, nec
 8 desistent à cogitationibus suis, donec eas o-
 7 pere compleant. * Venite igitur, descenda-
 8 mus, & confundamus ibi linguam eorum, vt
 non audiat vnusquisque vocem proximi sui
 8. * Atq; ita diuisit eos Dominus ex illo loco in

vniuersas

vnuerlas terras, & celsauerunt ædificare ciuitatem. * Et idcirco vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vnuerlar terrar: & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum. * Hæ sunt generationes Sem: " Sem erat centum annorum, quando genuit Arphaxad, biennio post diluuium. * Vixitq; Sem postquam genuit Arphaxad, quingentis annis: & genuit filios & filias. * Porro Arphaxad vixit triginta quinque annis, & genuit Sale. * Vixitq; Arphaxad postquam genuit Sale, trecentis tribus annis: & genuit filios & filias. * Sale quoq; vixit triginta annis, & genuit Heber. * Vixitq; Sale postquam genuit Heber, quadringentis tribus annis: & genuit filios & filias. * Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit Phaleg. * Et vixit Heber postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: & genuit filios & filias. * Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu. * Vixitque Phaleg postquam genuit Reu, ducentis nouem annis: & genuit filios & filias. * Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug. * Vixit quoque Reu postquam genuit Sarug, ducentis septem annis: & genuit filios & filias. * Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor. * Vixitq; Sarug postquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias. * Vixit autem Nachor viginti nouem annis, & genuit Thare. * Vixitque Nachor postquam genuit Thare, centum decem & nouem annis: & genuit filios & filias. * Vixitque Thare septuaginta annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran. * Hæ sunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Porro Aran genuit Lot. * Mortuusq; est Aran ante Thare patrem suum, in terra natiuitatis suæ in Vr Chaldæorum. * Duxerunt autem Abram & Nachor vxores: nomen vxoris Abram, Sarai: & nomen vxoris Nachor, Melcha filia Aran, patris Melchæ, & patris Ischæ. * Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos. * Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Lot filium Aran, filium filij sui, & Sarai nurum suam, vxorem Abram filij sui, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt irent in terram Chanaan: veneruntq; vsque Haran, & habitauerunt ibi. * Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran.

C A P. XII.

*Abram Dei mandato parens, promissaq; acci-
piens, patria relicta, comitante Lot, Domino
in Sichem sacrificavit. Inde propter famem
Egyptum ingressus, uxorem suam vocat se-*

rorem, quam in domum regis sublatam postea
ditatus recipit.

Dixit autem Dominus ad Abram: Egre-
dere de terra tua, & de cognatione tua,
& de domo patris tui, & veni in terram quam
monstrabo tibi. * Faciamque te in gentem
magnam, & benedicam tibi, & magnificabo
nomen tuum, erisque benedictus. * Benedi-
cam benedicientibus tibi, & maledicam ma-
ledicentibus tibi, atque **IN TE** benedi-
centur vniuersæ cognationes terræ. * Egre-
sus est itaq; Abram, sicut præceperat ei Do-
minus, & iuit cum eo Lot: septuaginta quin-
que annorum erat Abram cum egrederetur
de Haran. * Tulitque Sarai vxorem suam, &
Lot filium fratris sui, vniuersamque substan-
tiam quam possederant, & animas quas fe-
cerant in Haran: & egressi sunt, vt irent in
terram Chanaan. Cumque venissent in eam.
* pertransiuit Abram terram vsque ad lo-
cum Sichem, vsque ad conuallem illustrem:
Chananeus autem tunc erat in terra. * Ap-
paruit autem Dominus Abram, & dixit ei:
* Semini tuo dabo terram hanc. * Qui ædi-
ficauit ibi altare Domino, qui apparuerat
ei. * Et inde transgrediens ad montem, qui
erat contra orientem Bethel, tetendit ibi ta-
bernaculum suum, ab occidente habens Beth-
thel, & ab oriente Hai: ædificauit quoque
ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius.
* Perrexitque Abram vadens, & ultra pro-
grediens ad meridiem. * Facta est autem fa-
mes in terra: descenditq; Abram in Ægyptu.
vt peregrinaretur ibi: præualuerat enim fa-
mes in terra. * Cumque propè esset vt ingre-
deretur Ægyptum, dixit Sarai vxori suæ:
Noui quodd pulchra sis mulier: & quodd cum
viderint te Ægyptij, dicturi sunt: Vxor i-
psius est: & interficient me, & te reserua-
bis. * Dic ergo, obsecro te, quod soror mea
sis: vt bene sit mihi propter te, & viuat ani-
ma mea ob gratiam tuam. * Cum itaq; ingres-
sus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægy-
ptij mulierem quodd esset pulchra nimis. * Et
nunciauerunt principes Pharaoni, & lauda-
uerunt eam apud illum: & sublata est mulier
in domum Pharaonis. * Abram verd bene vsi
sunt propter illam: fueruntque ei oues & bo-
ues, & asini, & serui, & famulæ, & asinæ, & ca-
meli. * Flagellauit autem Dominus Pharao-
nem plagis maximis, & domum eius, propter
Sarai vxorem Abram. * Vocauitque Pharaos
Abram, & dixit ei: Quidnam est hoc quodd
fecisti mihi? quare non indicasti quodd vxor
tua esset? * Quam ob causam dixisti esse so-
rorem tuam, vt tollerem eam mihi in vxor-
em? Nunc igitur ecce coniux tua, accipe
eam, & vade. * Præcepitque Pharaos super

Abram viris: & deduxerunt eum, & vxorem illius, & omnia quæ habebat.

C A P. XIII.

Abram & Lot Ægyptum egressi, præ nimia opulentia separantur, & Lot iordanis fines eligit, Abram habitat in terra Chanaan, ubi rursum Dei promissiones de multiplicando semine, terræq; possidenda, accipit.

Ascendit ergo Abram de Ægypto, ipse & vxor eius & omnia, quæ habebat, & Lot cum eo, ad Australem plagam. * Erat autem A diues valde in possessione auri & argenti. 2 * Reuersusque est per iter, quo venerat, à me- 3

ridie in Bethel, vsque ad locum, vbi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai: 4 * in loco altaris quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomen Domini. * Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ouium, & armenta, & tabernacula. * Nec poterat eos capere terra, vt habitarent simul: * erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter. * Vnde & facta est rixa inter pastores gregum Abram & Lot. Eo autē tempore Chanaan & Pherezus habitabant in terra illa. * Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæso sit iurgium inter me & te, & inter

Sup. 12.

1.

Inf. 36.

a. 7.

pastores meos, & pastores tuos: fratres enim sumus: * Ecce vniuersa terra corā te est: recede à me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram egeris, ego ad sinistram pergā. * Eleuatis itaq; Lot oculis, vidit omnem circa regionem Iordanem, quæ vniuersa irrigebatur antequam subuerteret Dominus Sodomā & Gomorrhā, sicut paradysus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor. * Elegitque sibi Lot regionem circa Iordanem, & recessit ab Oriente: diuisique sunt alterutrum à fratre suo. * Abram habitauit in terra Chanaan: Lot verd moratus est in oppidis, quæ erāt circa Iordanem, & habitauit in Sodomis. * Homines autem Sodomitæ

peccissimi erant, & peccatores coram Domino nimis. Dixitq; Dominus ad Abram, postquā diuisus est ab eo Lot: * Leua oculos tuos, & vide à loco, in quo nunc es, ad aquilonē & meridie, ad orientem & occidentem. * Omnem terram, quam conspicias, tibi dabo & semini tuo vsq; in sempiternum. * Faciamque semen tuum sicut puluerem terræ: si quis potest hominum numerare puluerem terræ, semen tuumq; tuū numerare poterit. * Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua: quia tibi dāurus sum eam. * Mouēs igitur tabernaculum suum Abram, venit & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificauitq; ibi altare Domino.

Sup. 12.

b. 7.

Inf. 15. c.

18. 26. a.

Dent. 34.

b. 4.

U A P. XLV.
Dei: *His quinq; regibus, ac spoliatus Sodomis, Lot cum plerisq; aliis captiuis ducitur à quatuor regibus victoribus, quos Abram persequutus, omnes captiuis, spoliaq; reduxit, atque benedictione à Melchi edech accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.*

FActum est autem in illo tempore, vt Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex Gentium, * inirent bellum contra Bera regem Sodomorum, & contra Bera regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem Adama, & contra Semeber regem Seboim, contraq; regem Balæ, ipsa est Segor. * Omnes hi conuenerunt in vallem Syluestri: em, quæ nunc est mare salis. * Duodecim enim annis seruierant Chodorlahomor, & tertio decimo anno recesserunt ab eo. * Igitur quarto decimo anno venit Chodorlahomor & reges qui erant cum eo: percussitque Raphaim in Astortheanaim, & Zuzim cum eis, & Emim in

bus Seir, vltq; ad Campeftria Pharan, quæ est in solitudine. * Reuersiq; sunt, & venerunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades: & percussērunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæum qui habitabat in Asalonthomar. 8 * Et egressi sunt, rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexq; Adama, & rex Seboim, necnō & rex Balæ, quæ est Segor: & direxerunt acie contra eos in valle Syluestri: * scilicet, aduersus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem Gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges aduersus quinque. * Vallis autem Syluestris habebat puteos multos bituminis. Itaq; rex Sodomorum, & Gomorrhæ, terga verterunt ceciderunq; ibi: & qui remanserant, fugerunt ad montem. * Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum, & Gomorrhæ, & vniuersa quæ ad cibum pertinent, & abierunt: * necnō & Lot & substantiâ eius, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodo-

mis. * Et ecce vnus qui euaserat, nunciauit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mambre Amorrhæi, fratris Escol, & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram. * Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numerauit expeditos vernaculos suos trecentos decem & o-

15 | sto: & persecutus est vsque Dan. * Et diuisis focis, irruit super eos nocte: percussitque eos, & persecutus est eos vsque Hoba, quæ est ad læuam Damasci. * Reduxitque omnem substantiam, & Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque & populum. * Egressus est autem rex Sodomorum

in occursum eius, posquam reuerfus est a cede Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant in valle Saue, quæ est vallis regis. * At verò Melchisedech rex Salem, proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi, * benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelsio, qui creauit cælum & terram: * & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. * Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cetera tolle tibi. * Qui respondit ei: Leuo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli & terræ, * quod à filo subtegmis vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas: Ego deditui Abram; * exceptis his, quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum qui venerunt mecum, Aner, Escol, & Mambre: isti accipient partes suas.

C A P. XV.

Deus Abra de posteritate desperanti filium promittit, cui credens Abram iustificatur: & in signum promissæ terræ præscriptum à Domino, offert sacrificium, auditque sua posteritatis futuram peregrinationem.

His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicēs: A Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. * Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadā absq; liberis, & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer. * Addiditque Abram; Mihi autem non dedisti semen, & ecce vernaculus meus, heres meus erit. * Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicēs: Non erit hic heres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis heredem. * Et luxitque eum foras, & ait illi; * Suscipe cælum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semē tuum. * * Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad iusticiam. * Dixitque ad eum; Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darem tibi terram istam, & possideres eam. * At ille ait; Domine Deus, vnde scire possum, quod possessorus sim cæ? * Et respondens Dominus; Sume (inquit) mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque, & columbam. * Qui tollens vniuersa hæc, * diuisit ea per medium, & vtrasque partes contra se altrinsecus posuit, aues autem non diuisit. * Descenderuntque volucres super cadauera, & abigebat eas Abram. * Cumque sol occumberet, torpor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. * Dictumque est ad eum; Scito prænoscenti-

* Rom. 4.
c. 18.
* Rom. 4.
c. 13.
Gal. 3. a. 6.
Iac. 2. a. 6.
d. 23.

* Ierem.
34. d. 18.

in terra non sua, & subicient eos seruituti, & affligent quadringentis annis. * Veruntamen gentem, cui seruituri sunt, ego iudicabo, & post hæc egredientur cum magna substantia. * Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. * Generatione autem quarta reuertentur huc: nec dum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum vsque ad præsens tempus. * Cum ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lam-pas ignis transiens inter diuisiones illas. * In illo die * pepigit Dominus fœdus cum Abrā dicēs: Semini tuo dabo terram hanc à fluuio Ægypti vsque ad fluuium magnum Euphraten, * Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, * & Hethæos, & Pherezæos, Raphaim quoque, * & Amorrhæos, & Chanaanæos, & Gergesæos, & Iebusæos.

* Sup. 12.
b. 7. 13. d.
5.
Inf. 26. a.
4.
Deut. 34.
b. 4.
2. Par. 9.
f. 26.
1. Reg. 4. c.
20.

C A P. XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abra vxor, quæ ubi concepisset, atque ob id dominam contemneret, ab illa afflictæ fugam init, sed iussu Angeli eidem submissa parit Ismaelem.

Igitur Sarai, vxor Abram, non genuerat liberum: sed habens ancillam Ægyptiam nomine Agar, * dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dominus, ne parerem: ingredi ad ancillam meam, si fortè saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti, * tulit Agar Ægyptiam ancillam suam, post annos decem quam habitare cœperant in terra Chanaan: & dedit eam viro suo vxorem. * Qui ingressus est ad eam. At illa concepisit se videns, despexit dominam suā. * Dixitque Sarai ad Abram: Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinu tuum, quæ videns quod conceperet, despexit me habet, iudicet Dominus inter me & te. * Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, vtere ea vt libet. Affligente igitur eam Sarai fugam iniit. * Cumque inuenisset eam Angelus Domini iuxta fontem aquarum in solitudine, qui est in via Sur in deserto, * dixit ad illā: Agar ancilla Sarai, vnde venis? & quod vadis? quæ respondit: A facie Sarai dominæ meæ ego fugio. * Dixitque Cei Angelus Domini: Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius. * Et rursus: Multiplicans (inquit) multiplicabo semen tuum, & non numerabitur præ multitudinem. * Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium: vocabisque nomen eius Ismael, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam. * Hic erit ferus homo, manus eius

contra

contra omnes, & manus omnium contra eum: & è regione vniuersorum fratrum suorum liget tabernacula. * Vocauit autem no-

men Domini qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim: Profecto hinc vidi posteriora videntis me. * Propterea ap-

Inf. 14. g.

61.

pellauit puteum illum, Puteum viuientis & videntis me. Ipse est inter Cades & Barad. * Peperitque Agar Abrahæ filium, qui vocauit nomen eius Ismael. * Octoginta & sex annorum erat Abram, quando peperit ei Agar Ismaelem.

C A P. XVII.

Abraham repetuntur promissiones, ipsius & Sarai nomina immutantur, circumcisio precipitur, filius ex Sara promittitur vna cum successu Ismaelis, & Abraham circumcisionis præceptum exequitur.

Postquam verò nonaginta & nouem annorum esse ceperat, apparuit ei Dominus: dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus. * Ponamque fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis. * Cecidit Abraham pronus in faciem. * Dixitque ei Deus: Ego sum, & pactum meum tecum, * erisque pater multarum gentium. * Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te. * Faciamque te crescere vehe-

* Ezech. 44.

20.

Rom. 4. 6.

17.

mentissimè, & ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur. * Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis, fœdere sempiterno: ut sis Deus tuus, & seminis tui post te. * Daboque tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque Deus eorum. * Dixit iterum Deus ad Abraham: * Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis. * Hoc est pactum meum quod obseruabitis inter me & vos, & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum: * & circumcides carnem præputij vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos. * Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus, quam emptitijs circumcidetur, & quicunque non fuerit de stirpe vestra: * eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum. * Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. * Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

* Alf. 7.

1. 8.

* Rom. 4.

b. 11.

Leu. 12. 8.

3.

Luc. 1. 6.

22.

inf. 18. b.
21. a. 2.

vxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram. C
* Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium. 16
cui benedicturus sum, eritque in nationes.
& reges populorum orientur ex eo. * Cecidit 17
Abraham in faciem suam, & risit, dicens in
corde suo: Putasne centenario nasceur fi- 18
lius? & Sara nonagenaria pariet. * Dixitque
ad Deum: Vtinam Ismael uiuat coram te. 19
* Et ait Deus ad Abraham: * Sara vxor tua
pariet tibi filium, vocabisque nomen eius 20
Isaac, & constituam pactum meum illi in
foedus sempiternum, & semini eius post eu.
* Super Ismael quoque exaudiui te. ecce, be-
nedicam ei, & augebo, & multiplicabo eum
valde: duodecim duces generabit, & faciam
illum in gentem magnam. * Pactum vero 21
meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sa-
ra tempore isto in anno altero. * Cumque fi- 22
nitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit
Deus ad Abraham. * Tulit autem Abraham 23

Ismael filium suum, & omnes vernaculos
domus suae: vniuersosque quos emerat, cum
istos mares ex omnibus viris domus suae: &
circumcidit carnem praeputij eorum statim
in ipsa die, sicut praeceperat ei Deus. * Abra-
ham nonaginta & nouem erat annorum,
quando circumcidit carnem praeputij sui.
* Et Ismael filius tredecim annos impleuerat
tempore circumcisionis suae. * Eadem die
circumcisis est Abraham & Ismael filius eius.
* Et omnes viri domus illius, tam vernaculi,
quam emptitij & alienigenae, pariter cir-
cumcisi sunt.

C A P. XVIII.

*Angeli ab Abraham hospitio suscepti, filium
Sara promittunt, quae ob id ridens, corripitur:
Sodomorum euersio praedicitur, pro quibus
Abraham saepius deprecatur.*

1 Pparuit autem ei Dominus in conual
A Ale Mambre sedenti in ostio tabernaculi. Heb. 13. 2.

sui in ipso seruire diei. * Cumque eleuasset 2
oculos, apparuerunt ei tres viri stantes pro-
pe eum: quos cum vidisset, cucurrit in occur-
sum eorum de ostio tabernaculi, & adorauit
in terram. * Et dixit Domine, si inueni gra- 3
tiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum:
* sed afferam pauxillum aquae, & lauare pedes 4
vestros, & requiescite sub arbore. * Ponam 5

que bucellam panis, & confortate cor ve-
strum, postea transibitis: idcirco enim de-
clinastis ad seruum vestrum. Qui dixerunt:
6 Fac vt locurus es. * Festinauit Abraham in
tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Acce-
lerta, tria sata similiae commisce, & fac subi-
7 nericios panes. * Ipse vero ad armentum cu-
currit, & tulit inde vitulum tenerimum

& optimum, deditque puero: qui festinauit
& coxit illum. * Tulit quoque butyrum & 8
lac, & vitulum quem coxerat, & posuit co-
ram eisdem: ubi vero stabat iuxta eos sub arbore.
* Cumque comedisent, dixerunt ad eum: Vbi 9
est Sara vxor tua? ille respondit: Ecce in ta-
bernaculo est. * Cui dixit: Reuertens ve- 10
niam ad te tempore isto, vita comite, & ha-
bebit filium Sara vxor tua. Quo audito, Sara
risit post ostium tabernaculi. * Erant autem 11
ambo senes, prouectusque ætatis, & desierant
Saræ fieri muliebria. * Quæ risit occultè, di- 12
cens: Postquam consenui, & dominus meus
vetulus est, voluptati operam dabo? * Dixit 13
autem Dominus ad Abraham: Quare risit
Sara, dicens: Num verò paritura sum anus?
* Numquid Deo quidquam est difficile: iux- 14
ta conductum reuertar ad te hoc eodem tem-
pore, vita comite, & habebit Sara Filium.
* Negauit Sara dicens: Non risi: timore per- 15
territa. Dominus autem: Non est (inquit)
ita: sed risisti. * Cum ergo surrexissent inde 16
viri, direxerunt oculos contra Sodomam: &
Abraham simul gradiabatur, deducens eos.
* Dixitque Dominus: Num celare potero 17
Abraham quæ gesturus sum: * cum futurus 18
sit in gentem magnam, ac robustissimam, &
BENEDICENDÆ sint in illo omnes
nationes terræ? * Scio enim quod præceptu- 19
rus sit filiis suis, & domui suæ post se, vt cu-
stodiant viam Domini, & faciant iudicium
& iustitiam: vt adducat Dominus propter 20
Abraham omnia quæ locutus est ad eum.
* Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomo-
rum & Gomorrhæ multiplicatus est, & pec- 21
catum eorum aggrauatum est nimis. * Descen-
dam & videbo, verum clamorem qui venit ad
me, opere compleuerint: sin non est ita vt
sciam. * Conuerteruntque se inde, & abierunt 22
Sodomam: Abraham vero adhuc stabat co-
ram Domino. * Et appropinquans ait: Num- 23
quid perdes iustum cum impio? * Si fuerint
quinquaginta iusti in ciuitate, peribunt si- 24
mul: & non parces loco illi propter quin-
quaginta iustos, si fuerint in eo? * Absit a te, 25
vt rem hanc facias, & occidas iustum cum
impio, fiatque iustus sicut impius, non est hoc
tuum: qui iudicas omnem terram, nequa-
quam facies iudicium hoc. * Dixitque Do- 26
minus ad eum: Si inuenero Sodomis quin-
quaginta iustos in medio ciuitatis, dimit-
tam omni loco propter eos. * Respondensque 27
Abraham, ait: Quia semel cepi, loquar ad
Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.
* Quid si minus quinquaginta iusti, quin- 28
que fuerint deiebris, propter quadraginta quin-
que, vniuerfam urbem: Et ait: Non delebo, si
inuenero ibi quadraginta quinque. * Rur- 29

sumque locutus est ad eum: Sin autem qua-
draginta ibi inuenti fuerint, quid facies? Ait:
Non percutiam propter quadraginta. * Ne- 30
quæso (inquit) indigneris Domine, si loquar:
Quid si ibi inuenti fuerint triginta? Respon-
dit: Non faciam, si inuenero ibi triginta.
31 * Quia semel, ait, cepi, loquar ad Dominum
meum: Quid si ibi inuenti fuerint viginti? Ait:
32 Non interficiam propter viginti. * Obsecro
(inquit) ne irascaris Domine, si loquar ad-
huc semel: Quid si inuenti fuerint ibi decem?
33 Et dixit: Non delebo propter decem. * Abiit
que Dominus, postquam cessauit loqui ad
Abraham, & ille reuersus est in locum suum.

C A P. XIX.

*Lot Angelis hospitio susceptis à Sodomitis vim pa-
titur: cum vxore & utraque filia à Sodomiti-
co ereptus incendio, vxorem in via amisit: tan-
demque inebriatus, cum utraq; filia incestum
ignorans commisit, unde ortum habuerunt
Moabita & Ammonita.*

1 **V**eneruntque duo Angeli Sodomam ve-
spere, & sedente Lot in foribus ciuitatis.
Qui cum vidisset eos, surrexit, & iuit obuiam
2 eis: adorauitque pronus in terram, * & dixit:
Obsecro, domini, declinate in domum pueri
vestri, & manete ibi: lauate pedes vestros, &
manè proficiſcemini in viam vestram. Qui
dixerunt: Minimè, sed in platea manebimus.
3 * Compulſit illos oppidò, vt diuerterent ad
eum: ingressisque domum illius fecit conui-
4 uitum, & coxit azyma: & comederunt. * Prius
autem quam irent cubicum, viri ciuitatis val-
5 lauerunt domum à puero vsque ad senem,
omnis populus simul. * Vocaueruntque Lot,
& dixerunt ei: Vbi sunt viri qui introierunt
ad te nocte? Educ illos huc, vt cognoscamus
6 eos. * Egressus ad eos Lot post tergum oculi-
7 dens ostium, ait: Nolite, quæſo, fratres mei,
8 nolite malum hoc facere. * Habeo duas fi-
9 lias, quæ necdum cognouerunt virum: edu-
cam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis
placuerit, dummodo viris istis nihil mali fa-
ciatis, quia ingressi sunt sub vmbra culminis
9 mei. * At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus:
Ingressus es, inquiunt, vt aduenas: numquid
vt iudices te ergo ipsum magis quam hos as-
10 ſtigemus. * Vique faciebant Lot vehemen-
tissimè: iamque propè erat vt effingerent
11 fores. * Et ecce miserunt manum viri, & in-
troduserunt ad se Lot, clauſeruntque ostium.
12 * & eos, qui foris erant, percusserunt co-
citare à minimo vsque ad maximum, ita
13 ut ostium inuenire non possent. * Dixerunt
14 autem ad Lot: Habes hic quæſpiam iu-
uenum? generum, aut filios, aut filias, o-
15 mnes, qui tui sunt, educ de vrbe huc: * de-

Hel. 13, a.

2. Pet. 2.
b. 8.

Sap. 19. a.

lebimus enim locum istum, eò quod incre-
uerit clamor eorum coram Domino, qui
misit nos vt perdamus illos. * Egressus ita-
que Lot, locutus est ad generos suos, qui ac-

1 cepturi erant filias eius, & dixit: Surgite, e-
gredimini de loco isto: quia delebit Domi-
nus ciuitatem hanc. Et visus est eis quasi lu-
dens loqui. * Cumque esset manè, coge-
bant

cum Angeli, dicentes: Surge, tolle vxorem
tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pari-
ter pereas in scelere ciuitatis. * Dissimulante
illo, apprehenderunt manum eius, & ma-
num vxoris, ac duarum filiarum eius, eò
quod parceret Dominus illi. * Eduxeruntq;
eum, & posuerunt extra ciuitatem: ibique
locuti sunt ad eum, dicentes: Salua animam
tuam: noli respicere post tergum: nec stes in
omni circa regione: sed in monte saluum te
fac, ne & tu simul pereas. * Dixitq; Lot ad eos:
Quæso Domine mi, * quia inuenit seruus
tuus gratiam coram te, & magnificasti mis-
ericordiam tuam quam fecisti mecum, vt sal-
uares animam meam, nec possum in monte
saluari, ne fortè apprehendat me malum &
moriar: * Est ciuitas hæc iuxta, ad quam pos-
sum fugere, parua, & saluabor in ea: num-
quid non modica est, & viuet anima mea?
* Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc susce-
pi preces tuas, vt non subuertam urbem pro
E qua locutus es. * Festina & saluare ibi: quia
non potero facere quidquam donec ingre-
diaris illuc. Idcirco vocatum est nomen vi-
bis illius Segor. * Sol egressus est super ter-

24 ram, & Lot ingressus est Segor. * Igitur Do-
minus pluit super Sodomam & Gomorrhā
sulphur & ignem a Domino de cælo: * &
subuertit ciuitates has, & omnem circa re-
gionem, vniuersos habitatores vrbium, &
cuncta terræ virentia. * Respiciensq; vxor
eius post se, versa est in statuam salis. * Abra-
ham autem confurgens manè, vbi steterat
prius cum Domino, * intuitus est Sodomam
& Gomorrhā, & vniuersam terram regio-
nis illius: viditque ascendentem fauillam de
terra quasi fornacis fumum. * Cum enim
subuerteret Deus ciuitates regionis illius, re-
cordatus Abraham, liberauit Lot de subuer-
sione vrbium, in quibus habitauerat. * Ascē-
ditque Lot de Segor, & mansit in monte, duc-
quoque filia eius cum eo, (timuerat enim
manere in Segor) & mansit in spelunca ipse,
& duæ filia eius cum eo. * Dixitque maior ad
minorem: Pater noster senex est, & nullus vi-
rorum remansit in terra, qui possit ingredi
ad nos iuxta morem vniuersæ terræ. * Veni,
inebriemus eum vino, dormiamusque cum
eo, vt seruare possimus ex patre nostro se-
men. * Dederunt itaque patri suo bibere vi-

num nocte illa: Et ingressa est maior, dormiuitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.

34 * Altera quoque die dixit maior ad minorem: **G** ecce dormiui heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies

cum eo, vt saluemus semen de patre nostro. * Dederunt etiam & illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaq; minor filia, dormiuit cum eo: & ne tunc quidem sensit quando cōcubuerit, vel quādo illa surrexerit. * Conceperunt ergo duæ filię Lot de patre suo. * Peperitq; maior filium, & vocauit nomen eius Moab: ipse est pater Moabitarum vsq; in præsentem diem. * Minor quoque peperit filium, & vocauit nomen eius Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum vsque hodie.

C A P. XX.

Abraham in Geraris peregrinanti vxor à rege tollitur, qua ad Domini iussu cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

Profectus inde Abraham in terram australi, habitauit inter Cades & Sur: & peregrinatus est in Geraris. * Dixitq; de Sara vxore sua, Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Gerar, & tulit eam. * Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulie-

4 rem quam tulisti: habet enim virum. * Abimelech verò non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem & iustam interficies? * Nonne ipse dixit mihi: Soror mea est: & ipsa ait: Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum, feci hoc. * Dixitq; ad eum Deus: Et ego scio quod simplici corde feceris: & ideo custodiui te ne peccares in me, & non dimisi vt tangeres eam. * Nunc ergo redde viro suo vxorem, quia Propheta est: & orabit pro te, & viues: si autem nolueris reddere, scito quod morte morieristu, & omnia quæ tua sunt. * Statimque de nocte confurgens Abimelech, vocauit omnes seruos suos: & locutus est vniuersa verba hæc in auribus eorum, & timueruntque omnes viri valde. * Vocauit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? quæ non debuisti facere, fecisti nobis? * Rursumque expostulans, ait: Quid vidisti, vt hoc faceres? * Respondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto: & interficient me propter vxorem meam:

* atias autem & vere soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem. * Postquam autem eduxit me

Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecum: In omni loco, ad quem ingrediemur, dices quod frater

tuus sim. * Tulit igitur Abimelech oves & boues, & seruos & ancillas, & dedit Abraham: reddiditque illi Saram uxorem suam, * & ait: Terra coram vobis est, vbicunque tibi placuerit, habita. * Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocunque perrexeris: mementoque te deprehensam. * Orante autem Abraham, sanauit Deus Abimelech & uxorem ancillasque eius, & pepererunt. * Concluserat enim Dominus omnem vuluam domus Abimelech propter Saram uxorem Abrahamæ.

C A P. XXI.

Nascitur Isaac & ablaclatur. Ismael verò cum matre domo pellitur in desertis victurus. Abimelech cum Abraham fœdus medio iuramento percussit.

V Isitauit autem Dominus Saram sicut promiserat: & impleuit quæ locutus est. * Concepitque & peperit filium in senectute sua, tempore quo prædixerat ei Deus. * Vocauitque Abraham nomen filij sui, quem genuit ei Sara, Isaac: * & circumcidit eum

5 octauo die, sicut præceperat ei Deus, * cum centum esset annorum: hac quippe ætate patris, natus est Isaac. * Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus: quicunque audierit, cor-
7 ridebit mihi. * Rursumque ait: Quis auditurum crederet Abraham, quod Sara lactaret
8 filium, quem peperit ei iam sen? * Creuit igitur puer, & ablaclatus est: fecitque Abraham grande conuiuium in die ablaclationis
9 eius. * Cumque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad
10 Abraham: * Eiice ancillam hanc, & filium eius: non enim erit heres filius ancillæ cum
11 filio meo Isaac. * Durè accepit hoc Abraham pro filio suo. * Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero, & super ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vo-
13 men. * Sed & filij ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est. * Surrexit itaque Abraham manè, & tollens panem & vtrein aquæ, imposuit scapulæ eius, tradiditque puerum, & dimisit eam. Quæ cum abiisset, errabat in solitudine Bersabee. * Cumque consumpta esset aqua in vtre, abiecit puerum subter vnam arborum, quæ ibi erat.

* Et abiit, seditq; e regione procul quantum
potest arcus iacere; dixit enim: Non videbo
morientem puerum: & sedens contra, leua-
uit vocem suam & fleuit. * Exaudiuit au-
tem Deus vocem pueri: vocauitque Angelus
Dei Agar de cælo, dicens: Quid agis Agar?
Noli timere: exaudiuit enim Deus vocem
pueri de loco in quo est. * Surge, tolle pue-
rum, & tene manum illius: quia in gentem
magnam faciam eum. * Aperuitque oculos
eius Deus: quæ videns puteum aquæ, abiit,
& impleuit vtre, deditq; puero bibere. * Et
fuit cum eo: qui creuit, & moratus est in so-
litudine, factusque est iuuenis sagittarius.
* Habitauitque in deserto Pharan, & acce-
pit illi mater sua vxorem de terra Ægypti.
* Eodem tempore dixit Abimelech, & Phi-
col princeps exercitus eius, ad Abraham:
Deus tecum est in vniuersis quæ agis. * Iura
ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris
meis, stirpique meæ, sed iuxta misericor-
diam, quam feci tibi, facies mihi, & terræ
in qua versatus es aduena. * Dixitque Abra-
ham: Ego iurabo. * Et increpauit Abimelech
propter puteum aquæ quem vi abstulerant
serui eius. * Responditque Abimelech: Ne-
sciui quis fecerit hanc rem: sed & tu non in-

dicasti mihi, & ego non audiui præter hodie.
* Tulit itaque Abraham oues & boues, & de-
dit Abimelech: percusseruntq; ambo fœdus.
* Et statuit Abraham septem agnas gregis
seorsum. * Cui dixit Abimelech: Quid tibi
volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti
seorsum? * Ait ille: Septem, inquit, agnas
accipies de manu mea: vt sint mihi in testi-
monium, quoniam ego fodi puteum istum.
* Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia
ibi vterque iurauit. * Et inierunt fœdus pro-
puteo iuramenti. * Surrexit autem Abime-
lech, & Phicol princeps exercitus eius, reuer-
siq; sunt in terram Palæstinorum. Abra-
ham verò plantauit nemus in Bersabee, &
inuocauit ibi nomen Domini Dei æterni.
* Et fuit colonus terræ Palæstinorum diebus
multis.

C A P. XXII.

*Fides & obedientia Abraha in filij sui præcepto
immolatione probatur, sed ab ipsius immola-
tione prohibetur, promissionesque ei confir-
mantur: & filij Nachor fratris Abraha nu-
merantur.*

A **Q**Uæ postquam gesta sunt, tentauit
Deus Abraham, & dixit ad eum: Abra-

*Iudith 8.
c. 22.*

ham, Abraham. At ille respondit: Adsum. * Ait 2
illi: Tolle filium tuum vnigenitum, quem
diligis, Isaac, & vade in terram visionis: at-

que ibi offeres eum in holocaustum super v-
num montium, quem monstrauero tibi. * Igi-
tur Abraham de nocte consurgens, strauit
asinum.

alinum suum: ducens secum duos iuvenes, &
 Isaac filium suum: Cumq; concidisset ligna
 in holocaustum, abiit ad locum quem præ-
 ceperat ei Deus. * Die autem tertio, eleuatis
 oculis, vidit locum procul: * dixitque ad pue-
 ros suos: Expectate hic cū asino: ego & puer
 illuc vsque properantes, postquam adoraue-
 rimus, reuertemur ad vos. * Tulit quoque li-
 gna holocausti, & imposuit super Isaac fili-
 um suum: ipse verò portabat in manibus i-
 gnem & gladium. Cumque duo pergerent si-
 mul, * dixit Isaac patri suo: Pater mi? At ille
 respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis
 & ligna: vbi est victima holocausti? * Dixit
 autem Abraham: Deus prouidebit sibi victi-
 nam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pa-
 riter: * & venerunt ad locum quem ostende-
 rat ei Deus, in quo ædificauit altare, & desu-
 per ligna composuit: cumq; alligasset Isaac
 filiū suum, posuit eum in altare super struem
 lignorum. * Extenditq; manum, & arripuit
 gladium, vt immolaret filium suum: * Et ec-
 ce Angelus Domini de cælo clamauit, dicēs:
 Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum.
 * Dixitq; ei: Non extendas manum tuam su-
 per puerum, neq; facias illi quidquam: nunc
 cognoui quod times Deum, & non peperi-
 sti vnigenito filio tuo propter me. * Leuaui
 Abraham oculos suos, viditque post tergum
 arietem inter vepres hærentem cornibus,
 quem assumens obtulit holocaustum pro fi-
 lio. * Appellauitque nomen loci illius: Do-
 minus videt. Vnde vsque hodie dicitur: In
 monte Dominus videbit. * Vocauit autem
 Angelus Domini Abraham secundū de cæ-
 lo, dicens: * Per memetipsum iurauī, dicit
 Dominus: quia fecisti hanc rem, & non pe-
 peristi filio tuo vnigenito propter me, * be-
 nedicam tibi, & multiplicabo semen tuum
 sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in
 littore maris: possidebit semen tuum portas
 inimicorum suorum, * & B E N E D I C E N-
 t v r in semine tuo omnes gentes terræ, quia
 obedisti voci meæ. * Reuersus est Abraham
 ad pueros suos, abieruntque Bersabee simul,
 & habitauit ibi. * His ita gestis, nunciatus
 est Abraham, quod Melcha quoque genuisset
 filios Nachor fratri suo, * Hus primogeni-
 tum, & Buz fratrem eius, & Camuel patrem
 Syrorum, * & Cafed, & Azau, Pheldas quoq;
 & ledlaph, * ac Bathuel, de quo nata est Re-
 becca: octo istos genuit Melcha, Nachor fra-
 tri Abraham. * Concubina verò illius, nomine
 Roma, peperit Tabeæ, & Gaham, & Tahas,
 & Maacha.

C A P. XXIII.

Sara mortua plangitur, atq; in spelunca duplici,

quam Abraham ab Ephron cum agro præsenti emit pecunia, sepelitur.

V Ixit autem Sara centum viginti septem
 annis. * Et mortua est in ciuitate Arbee,
 quæ est Hebron, in terra Chanaan: venitque
 Abraham, vt plangeret & fletet eam. * Cum
 que surrexisset ab officio funeris, locutus
 est ad filios Heth, dicens: * Aduena sum &
 peregrinus apud vos: date mihi ius sepul-
 chri vobiscum, vt sepeliā mortuum meum.
 * Responderunt filij Heth, dicentes: * Au-
 di nos domine, princeps Dei es apud nos: in
 electis sepulchris nostris sepeli mortuum
 tuum, nullusque te prohibere poterit, quin
 in monumento eius sepelias mortuum tuum.
 * Surrexit Abraham, & adorauit populum
 terræ, filios videlicet Heth: * dixitque ad
 eos: si placet animæ vestræ, vt sepeliā mor-
 tuum meum, audite me, & intercedite pro
 me apud Ephron filium Seor: * vt det mihi
 speluncam duplicem, quam habet in extre-
 ma parte agri sui: pecunia digna tradat eam
 mihi coram vobis in possessionem sepulchri.
 * Habitabat autem Ephron in medio filio-
 rum Heth. Responditque Ephron ad Abra-
 ham cunctis audientibus, qui ingrediebantur
 portam ciuitatis illius, dicens: * Nequa-
 quā ita fiat, domine mi, sed tu magis auscul-
 ta quod loquor: Agrum trado tibi, & spelun-
 cam, quæ in eo est, præsentibus filiis populi
 mei, sepeli mortuum tuum. * Adorauit Abra-
 ham coram populo terræ. * Et locutus est ad
 Ephron circumstante plebe: Quæso, vt au-
 dias me: Dabo pecuniam pro agro: suscipe
 eam, & sic sepelia mortuum meū in eo. * Re-
 sponditque Ephron: * Domine mi, audi me:
 Terra, quam postulas, quadringentis siclis
 argenti valet: istud est pretium inter me & te:
 sed quantum est hoc sepeli mortuum tuum.
 * Quod cum audisset Abraham, appendit pecu-
 niam quam Ephron postulauerat, audien-
 tib; filiis Heth, quadringentos siclos argenti
 probatæ monetæ publicæ. * Confirmatusque
 est ager quondam Ephronis, in quo erat spe-
 lunca duplex, respiciens Mambre, tam ipse
 quam spelūca, & omnes arbores eius in cun-
 ctis terminis eius per circuitum, * Abraham in
 possessionem, videntibus filiis Heth, & cun-
 ctis qui intrabāt portam ciuitatis illius. * At-
 que ita sepeliuit Abraham Saram vxorem
 suam in spelunca agri duplici, quæ respicie-
 bat Mambre, hæc est Hebron in terra Cha-
 naan. * Et confirmatus est ager, & antrum
 quod erat in eo, Abraham in possessionem mo-
 numenti a filiis Heth.

C A P. XXIV.

Seruus Abraham ab ipso adiuratus, & in Mesopotamiam ad quarendam vxorem Isaac missus.

igno

signo a Deo petito, Rebeccam inuenit, & habito parentum ac fratribus ipsiusq; consensu adducit ad Isaac, quam ille ducit in uxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.

ERat autem Abraham senex dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei. * Dixitq; ad seruum seniore

mus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: * Pone manum tuam subter femur meum, * vt adiurem te per Dominum, Deum cœli & terræ, vt non accipias uxorem filio meo de filiabus Chanaanorum, inter quos habito: * sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac. * Respondit seruus: Si nolue-

rit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es? * Dixitque Abraham: Caue ne quando reducas filium meum illuc. * Dominus Deus cœli, qui tulit me de domo patris mei, & de terra natiuitatis meæ, qui locutus est mihi, & iurauit mihi, dicens: * Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet Angelum suum coram te, & accipies inde uxorem filio meo: * sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis iuramento: filium meum tantum ne reducas illuc. * Posuit ergo seruus manum sub femore Abraham domini sui, & iurauit illi super sermone hoc: * Tulitque decem camelos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus bonis eius porrans secum, profectusq; perrexit in Mesopotamiam ad urbem Nachor. * Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum iuxta puteum aque vespere, tempore quo

solent mulieres egredi ad hauriendâ aquam, dixit: * Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham. * Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiaë habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam. * Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam vt bibam: & illa responderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam præparasti seruo tuo Isaac: & per hoc intelligam quod feceris misericordiam cum domino meo. * Necdum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bethuel, filij Melchæ, vxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua: * puella decorâ nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro: descenderat autem ad fontem, & impleuerat hydriam, ac reuertebatur. * Occurritque ei seruus, & ait: Pauxillum aquæ mihi

ad bibendum præbe de hydia tua. * Quæ re- 18
spondit: Bibe domine mi, celestiterque de-
posuit hydiam super vnam suam, & dedit ei
potum. * Cumque ille bibisset, adiecit: Quin 19
& camelis tuis hauriam aquam, donec cun-
cti bibant. * Effundensq; hydiam in canali- 20
bus, recurrit ad puteum, vt hauriret aquam:
& haustam omnibus camelis dedit. * Ipse au- 21
tem contemplantur eam tacitus, scire vo-
lens vtrum prosperum iter suum fecisset Do-
minus, an non. * Postquam autem biberunt 22
cameli, protulit vir in aures aureas, appen-
dentes siclos duos, & armillas totidem pon-
do siclorum decem. * Dixitque ad eam: Cu- 23
ius es filia? indica mihi: est in domo patris tui
locus ad manendum? * Quæ respondit: Filia
sum Bathuelis, filij Melchar, quem peperit 24
ipsi Nachor. * Et addidit, dicens: Palestrum
quoq; & fœni plurimū est apud nos, & locus 25
spatiosus ad manedum. * Inclinauit se homo,
& adorauit Dominum, * dicens: Benedictus 26
Dominus Deus domini mei Abraham, qui
non abstulit misericordiam & veritatē suam
a domino meo, & recto itinere me perduxit
in domum fratris domini mei. * Cucurrit 28
itaque puella, & nunciauit in domum ma-
tris suæ: omnia quæ audierat. * Habebat au- 29
tem Rebecca fratrem nomine Laban, qui se-
stinus egressus est ad hominem, vbi erat fons.
* Cumque vidisset in aures & armillas in ma- 30
nibus sororis suæ, & audisset cuncta verba
referentis: Hæc locutus est mihi homo: ve-
nit ad virum, qui stabat iuxta camelos, &
prope fontem aquæ: * dixitque ad eum: In- 31
gredere, benedicte Domini: cur foris stas?
præparaui domum, & locum camelis. * Et 32
introduxit eum in hospitium: ac destravit
camelos, deditq; paleas & fœnum, & aquam
ad lauandos pedes eius, & virorum qui vene-
rant cum eo. * Et appositus est in conspectu 33
eius panis. Qui ait: Non comedam, donec
loquar sermones meos: Respondit ei: Loque-
re. * At ille: Seruus, inquit, Abraham sum: 34
& Dominus benedixit domino meo valde,
magnificatusq; est: & dedit ei oues & boues,
argentum & aurum, seruos & ancillas, came- 35
los & asinos. * Et peperit Sara vxor domini
mei filium domino meo in senectute sua, de- 36
ditq; illi omnia, quæ habuerat. * Et adiurauit
me dominus meus, dicens: Non accipies v- 37
xorem filio meo de filiabus Chanaan: eorum,
in quorum terra habito: * sed ad domum pa- 38
tris mei perges, & de cognatione mea acci-
pies vxorē filio meo: * ego verò respondi do- 39
mino meo. Quid si noluerit venire mecum
mulier? * Dominus, ait, in cuius conspectu 40
ambulo, mitter Angelum suum tecum, & di-
gnet viam tuam: accipiesque vxorem filio

meo de cognatione mea, & de domo patris
tibi. * Innocēs eris a maledictione mea, cum
veneris ad propinquos meos, & nō dederint
tibi. * Veni ergo hodie ad fontem aquæ, &
dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si
direxisti viam meam, in qua nunc ambulo,
ecce sto iuxta fontem aquæ, & virgo, quæ
egredietur ad hauriendam aquam, audierit
a me: Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum
ex hydia tua: & dixerit mihi: Et tu bibe, &
camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam
præparauit Dominus filio domini mei.
* Dumque hæc tacitus mecum voluerem, ap-
paruit Rebecca veniens cum hydia, quam
portabat in scapula: descenditq; ad fontem
& hausit aquam. Et aio ad eam: Da mihi
paululum bibere. * Quæ festinans deposuit
hydiam de humero, & dedit mihi: Et tu bi-
be, & camelis tuis tribuiam potum. Bibi, &
adaquauit camelos. * Interrogauitque eam
& dixi: Cuius es filia? Quæ respondit: Fili-
a Bathuelis sum, filij Nachor, quem peperit
Melcha. Suspendi itaque in aures ad ornan-
dā faciem eius, & armillas posui in manib;
eius. * Pronusque adorauit Dominum, be-
nedicens Domino Deo domini mei Abra-
hæ, qui perduxit me recto itinere, vt sumere
filiam fratris domini mei filio eius. * Quam-
obrem si facitis misericordiam & veritatem
cum domino meo, indicate mihi: sin autem
aliud placet, & hoc dicite mihi, vt vadam ad
dexteram, siue ad sinistram. * Responderunt-
que Laban & Bathuel: A Domino egressus est
sermo: non possumus extra placitum eius
quidquam aliud loqui tecum. * En Rebecca
coram te est, tolle eam, & proficiscere, & sit
vxor filij domini tui, sicut locutus est Domi-
nus. * Quod cū audisset puer Abraham pro-
cidens adorauit in terram Dominum. * Pro-
latisque vasīs argenteis, & aureis, ac vestibus,
dedit ea Rebecca pro munere, fratribus quo-
que eius & matri dona obtulit. * Inito con-
uiuio, videntes pariter & bibentes manse-
runt ibi. Surgens autem mane, locutus est
puer: Dimitte me, vt vadam ad dominum
meum. * Responderuntque fratres eius &
mater: Maneat puella saltem decem dies a-
pud nos, & postea proficiscetur. * Nolite,
ait, me retinere, quia Dominus direxit viam
meam, dimittite me, vt pergā ad domi-
num meum. * Et dixerūt: Vocemus puellam,
& quæramus ipsius voluntatem. * Cumque
vocata venisset, sciscitari sunt: Vis ire cū ho-
mine isto: Quæ ait: Vadam. * Dimiserunt er-
go eam, & nutrice[m] illius, seruūq; Abra-
ham, & comites eius, * imprecantes prosper-
fori suæ, atque dicentes: Soror nostra es,
creasca in mille millia, & possideat semen

Sup. 16.
d. 14.

tuum portas inimicorum suorum. * Igitur Rebecca & puella illius, ascensis camelis, secuta sunt virum : qui festinus reuertebatur ad dominum suum. * Eo autem tempore ambulabat Isaac per viam, quæ ducit ad Puteum, cuius nomē est viuentis & videntis : habitabat enim in terra australi : * & egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die : cumque eleuasset oculos, vidit camelos venientes procul. * Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo, * & ait ad puerum : Quis est ille homo, qui venit per agrum in occursum nobis : Dixitque ei : Ipse est dominus meus. At illa tollens circum pallium, operuit se. * Seruus autem, cuncta quæ gesserat, narrauit Isaac. * Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam uxorem : & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.

CAP. XXV.

Abraham multis ex Ceturæ s'ceptis filiis mortuus est : Ismael quoque postquam duodecim genuit duces, moritur. Isaac pro uxore sua sterili precatus, geminos genuit, Esau & Iacob, quorum maior vendidit mixori primogenitum.

1 Abraham verò aliam duxit uxorem non
2 Amine Ceturam : * quæ peperit ei Zam-

ran, & Iefan, & Madan, & Madian, & Iesboc, & Suc. * Iefan quoque genuit Saba, & Dadan. Filij Dadan fuerunt, Assurim, & Larsum, & Loomim. * At verò ex Madian ortus est Ephra, & Opher, & Henoch, & Abida, & Eidaa : omnes hi filij Ceturæ. * Deditque Abraham cuncta quæ possederat, Isaac : * filiis autem concubinarum largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viueret, ad plagam orientalem. * Fuerunt autem dies vitæ Abraham, centum septuaginta quinque anni. * Et deficiens mortuus est in senectute bona, prouectæque ætatis, & plenus

lierum, congregatusque est ad populum suum. * Et sepelierunt eum Isaac & Ismael filij sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filij Seor Hethi, è regione Mambre, quem emerat a filiis Heth : ibi sepultus est ipse, & Sara vxor eius. * Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio eius, qui habitabat iuxta puteum nomine Viuentis & videntis. * Hæ sunt generationes Ismael filij Abraham, quem peperit ei Agur Ægyptia famula Saræ : & hæc nomina filiorum eius in vocabulis & generationibus suis. * Primogenitus Ismaelis Nabaioth, deinde Cedar, & A-

beel, & Mafbam, * Mafma quoque, & Du-
ma, & Massa, * Hadar, & Thema, & Iethur,
& Naphis, & Cednia. * Iſti ſunt filij Iſmae-
lis: & hæc nomina per caſtella & oppida eo-
rum, duodecim principibus tribuum ſuarum.
* Et facti ſunt anni vite Iſmaelis centum tri-
ginta ſeptem, deficiensq; mortuus eſt, & ap-
poſitus ad populū ſuum. * Habitauit autem
ab Heuila uſque Sur, quæ reſpicit Ægyptum
introeuntibus Aſſyrios. coram cunctis fra-
tribus ſuis obijt. * Hæ quoq; ſunt generatio-
nes Iſaac filij Abraham: Abraham genuit Iſ-
aac: * qui cum quadraginta eſſet annorum,
duxit vxorem Rebeccam filiam Bathuelis Sy-
ri de Meſopotamia, ſororem Laban. * De-
precatusque eſt Iſaac Dominum pro vxore
ſua, eò quod eſſet ſterilis: qui exaudiuit eum,
& dedit conceptum Rebeccæ. * Sed collide-
bantur in utero eius paruuli; quæ ait: Si ſic
mihi futurum erat, quid neceſſe fuit concipere?
Perrexitque vt conſuleret Dominum.

* Rom. 9.
c. 10.

* Of. 12.
c. 3.

* Matth.
1. 4. 2.

* Qui reſpondens, ait: * Duæ gentes ſunt in
utero tuo, & duo populi ex ventre tuo diui-
dentur, populusque populum ſuperabit, &
maior ſeruiet minori. * Iam tempus parien-
di aduenerat, & ecce gemini in utero eius re-
perti ſunt. * Qui prior egreſſus eſt, ruſus e-
rat, & totus in morem pellis hiſpidus: voca-
tumque eſt nomen eius Eſau. * Protinus al-
ter egrediens, plantam fratris tenebat ma-
nu: & idcirco appellauit eum Iacob. * Sexage-
narius erat Iſaac quando nati ſunt ei paruuli.
* Quibus adultis, factus eſt Eſau vir gnarus
venandi, & homo agricola: Iacob autem vir
ſimplex habitabat in tabernaculis. * Iſaac a-
mabat Eſau, eò quod de venationibus illius
veſceretur: & Rebecca diligebat Iacob. * Co-
xit autē Iacob pulmentum: ad quem cum ve-
niſſet Eſau de agro laſſus, ait: Da mihi de co-
ctione hac ruſa, quia oppidò laſſus ſum. Quæ
ob cauſam vocatum eſt nomen eius * Edom.
* Cui dixit Iacob: Vende mihi primogenita
tua. * Ille reſpōdit: En morior quid mihi pro-
derunt primogenita? * Ait Iacob: Iura ergo
mihi. Iurauit ei Eſau, & vendidit primogeni-
ta. * Et ſic accepto pane & lentis edulio, co-
medit, & bibit, & abiit: paruipendens quod
primogenita vendidiſſet.

C A P. XXVI.

*Iſaac ob ſamem in Gerarū peregrinatus, poſt ac-
ceptam terræ promiſſionem, & ſeminis bēdi-
ctionem reprehēditur ab Abimelech quod Re-
beccam dixerit ſuam eſſe ſororem: & paſtoribus
ej ſorti pro puteis iurgantibus, Abimelech cum
Iſaac ſocietate percuſſit.*

ORta autem ſame ſuper terram, poſt eam i
ſterilitatem, quæ acciderat in diebus A-

braham, abiit Iſaac ad Abimelech regem Pa-
læſtinorum in Gerar. * Apparuitq; ei Domi-
nus, & ait: Ne deſcendas in Ægyptum, ſed
quieſce in terra, quam dixero tibi. * Et pere-
grinare in ea, eroq; tecum, & benedicam ti-
bi: tibi enim & ſemini tuo dabo vniuerſas re-
giones has, * complens iuramentum quod
ſpopondi Abraham patri tuo. * Et multipli-
cabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli: daboq;
poſteris tuis vniuerſas regiones has: & BENE-
DICENTVR in ſemine tuo omnes gētes terræ:
* eò quod obediſſet Abraham voci meæ, & cu-
ſtodierit præcepta & mandata mea, & cere-
monias legesq; ſeruauerit. * Manſit itaq; Iſa-
ac in Gerar. * Qui cum interrogaretur a vi-
ris loci illius ſuper vxore ſua, reſpondit: So-
ror mea eſt, timuerat enim conſiteri quod ſi-
bi eſſet ſociata coniugio, reputans ne forte
interſicerent eum propter illius pulchritu-
dinem. * Cumque pertranſiſſent dies pluri-
mi, & ibidem moraretur, proſpiciens Abi-
melech rex Palæſtinorum per fenestram, vi-
dit eum iocantem cum Rebecca vxore ſua.
* Et accerſito eo, ait: Perſpicuum eſt quod v-
xor tua ſit: cur mentitus es eam ſororē tuam
eſſe? Reſpondit: Timui ne moreretur propter
eam. * Dixitque Abimelech: Quare impoſui-
ſti nobis? potuit coire quiſpiam de populo
cum vxore tua, & induxeris ſuper nos gran-
de peccatum. Præcepitque omni populo, di-
cens: * Qui tegerit hominis huius vxorem,
morte morietur. * Seuit autem Iſaac in terra
illa, & inuenit in ipſo anno centuplum, be-
nedixitq; ei Dominus. * Et locupletatus eſt
homo, & ibat proſiciens atque ſuccreſcens,
donec magnus vehementer effectus eſt: ha-
buit quoq; poſſeſſiones ouium & amento-
rum, & familiæ plurimum. Ob hoc inuiden-
tes ei Palæſtini, * omnes puteos, quos fode-
rāt ſerui patris illius Abraham, illo tempore
obſtruxerunt, implentes humo: * in tantum,
vt ipſe Abimelech diceret ad Iſaac: Recede
a nobis, quoniam potentior nobis factus es
valde. * Et ille diſcedens vt veniret ad torren-
tem Gerar, habitaretq; ibi: * ruſum fodit
alios puteos, quos foderant ſerui patris ſui
Abraham, & quos, illo mortuo, olim obſtru-
xerant Philiſthini: appellauitq; eos eiſdem
nominibus quib. antè pater vocauerat. * Fo-
deruntq; in Torrente, & repererunt aquam
viam. * Sed & ibi iurgium fuit paſtorum Ge-
raræ aduerſus paſtores Iſaac, dicentium: No-
ſtra eſt aqua, quam ob terra nomen putei, ex
eo quod acciderat, vocauit Caluniam. * Fo-
derunt autem & alium: & pro illo quoque
rixati ſunt, appellauitque eum, Inimicitias.
* Profectus inde fodit aliu puteum, pro quo
nō contenderunt itaq; vocauit nomen eius

* Sup. 12.

6. 7. 1.

15. d. 18.

* Sup. 12.

3. 3. 18. c.

18. 22. d.

17. 8. c. 1.

Latitudo, dicens: Nunc dilatauit nos Dominus, & fecit crescere super terram. * Ascendit autem ex illo loco in Bersabee, * vbi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter seruum meum Abraham. * Itaque edificauit ibi altare: & inuocato nomine Domini, extendit tabernaculum: præcepitque seruis suis vt foderent puteum. * Ad quem locum cum venissent de Geraris, Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phicol dux militum, * locutus est eis Isaac. Quid venistis ad me, hominem quem odistis & expulistis a vobis? * Qui responderunt: Vidimus tecum esse Dominum, & ideo nos diximus: Sit iuramentum inter nos, & ineamus fœdus, * vt non facias nobis quidquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet: sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini. * Fecit ergo eis conuiuium, & post cibum & potum surgentes manē, iurauerunt sibi mutuum: dimittitque eos Isaac pacifice in locum suum. * Ecce autem venerunt in ipso die serui Isaac, annunciantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes: Inuenimus aquam. * Vnde appellauit eum, Abundantiam: & nomen vbi positum est Bersabee vsque in præsentem diem. * Esau verò quadragennarius duxit uxores, Iudith filiam Beeri Hetheæ, & Basemath filiam Elon eiusdem loci: * quæ ambæ offenderant animum Isaac & Rebecca.

C A P. XXVII.

Iacob matris consilio benedictionem loco Esau accepit, ad cuius odium fugiendum monetur à matre, ut in Havan ad Laban concedat.

Senuit autem Isaac, & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat: vocauitque Esau filium suum maiorem, & dixit ei: Fili mi? Qui respondit: Adsum. * Cui pater: Vides inquit quod senuerim, & ignorem diem mortis meæ. * Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras: cumque venatu aliquid apprehenderit, * fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, & affer vt comedas: & benedicat tibi anima mea antequam moriar. * Quod cum audisset Rebecca, & ille abiisset in agrum vt iussione patris imple-ret, * dixit filio suo Iacob: Audiui patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem ei: * Affer mihi de venatione tua, & fac cibos vt comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar. * Nunc ergo fili mi acquiesce consiliis meis: & perges ad gregem, affer mihi duos hædos optimos, B

vt faciam ex eis escas patri tuo, quibus liberet vescitur: * quas cum intuleris, & comederit, benedicat tibi priusquam moriatur. * Cui ille respondit: Nosti quod Esau frater meus homo pilosus sit & ego lenis: * si autem stauerit me pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducam super me maledictionem pro benedictione. * Ad quem mater: In me sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantum audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi. * Abiit, & attulit, deditque matri. Parauit illa cibos, sicut velle nouerat patrem illius. * Et vestibus Esau valde bonis quas apud se habebat domi, induit eum: * pelliculasque hædorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit. * Deditque pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit. * Quibus illatis, dixit: Pater mi? At ille respondit: Audio. Quis es tu fili mi? Dixitque Iacob: Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge sede, & comede de venatione mea, vt benedicat mihi anima tua. * Rursusque Isaac ad filium suum: Quomodo inquit tam citò inuenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit vt citò occurreret mihi quod volebam. * Dixitque Isaac: Accede huc, vt tangam te fili mi, & probem vtrum tu sis filius meus Esau, an non. * Accessit ille ad patrem, & palpat: eo dixit Isaac: Vox quidem, vox Iacob est: sed manus, manus sunt Esau. * Et non cognouit eum, quia pilosæ manus similitudinem maioris expresserant. Benedicens ergo illi, * ait: Tu es filius meus Esau? Respondit, Ego sum. * At ille: Affer mihi (inquit) de cibis de venatione tua, fili mi, vt benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos comedis, obtulit etiā vinum: quo hausto, * dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi osculum, fili mi. * Accessit, & osculatus est eum. Statimque vt sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. * Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini. * Et seruiant tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incurrentur ante te filij matris tuæ: qui maledixerunt tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. * Vix Isaac sermonem impleuerat: & egresso Iacob fortas, venit Esau, * coctosque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge pater mi, & comede de venatione filij tui: vt benedicat mihi anima tua. * Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau. * Expauit Isaac stupore vehementi: & ultra quam credi potest,

admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum
captam venationem attulit mihi, & comedi
ex omnibus priusquam tu venires? benedixi-
que ei; & erit benedictus. * Auditis Esau, ser-
monibus patris, irrugit clamore magno: &
consternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pa-
ter mi. * Qui ait: Venit germanus tuus frau-

dulenter, & accepit benedictionem tuam.
36 * At ille subiunxit: Iuste vocatum est nomen
Filius Iacob: supplantavit enim me in altera
vice: * primogenita mea ante tulit, & nunc
secundo surripuit benedictionem meam.
Rursumque ad patrem: Numquid non re-
37 servasti, ait, & mihi benedictionem? Respo-

Sup. 25.
d. 35.

dit Isaac: Dominum tuum illum constitui, &
omnes fratres eius servituri illius subjugavi:
frumento & vino stabiliui eum, & tibi post
hæc, fili mi, ultra quid faciam? * Cui Esau: 38
Num vnam (inquit) tantum benedictionem
habes, pater? mihi quoque obsecro vt bene-
dicas. Cumq; eiulatu magno fletet, * motus 39
Isaac, dixit ad eum: * In pinguedine terræ, &
in rore cæli desuper, * erit benedictio tua. Vi- 40
ues in gladio, & fratri tuo seruires: tempusq;
veniet, cum excutias & soluas iugum eius de
cervicibus tuis. * Oderat ergo semper Esau 41
Jacob pro benedictione qua benedixerat ei
pater: dixitque in corde suo: * Venient dies
luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem
meum. * Nunciata sunt hæc Rebecca: quæ 42
mittens & vocans Iacob filium suum, dixit
ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur vt oc-
cidat te. * Nunc ergo, fili mi, audi vocem 43
meam, & consurgens fuge ad Laban fratrem
meum in Haran: * habitabisque eum eo die 44

paucos, donec requiescat furor fratris tui,
45 * & cesset indignatio eius, obliuiscaturque
eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, &
adducam te inde huc. cur vtroque orbabor
46 filio in vno die? Dixitque Rebecca ad Isaac:
Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si
acceperit Iacob vxorem de stirpe huius ter-
ræ, nolo viuere.

Sup. 26.
35.

C A P. XXVIII.

*Iacob in Mesopotamiam transiens, videt in som-
nis scalam cui innitebatur Dominus: & acce-
pta de terra ac seminis multiplicatione pro-
missione, exprimitur votum Deo vouet.*

1 V Ocauit itaque Isaac Iacob, & benedixit
A eum, præcepitque ei dicens: Noli acci-
2 pere coniugem de genere Chanaan: * sed va-
de, & proficiscere in Mesopotamiâ Syriæ, ad
domum Barhucl patris matris tuæ, & accipe
tibi inde vxorem de filiabus Laban auunculi
3 tui. * Deus autem omnipotens benedicat

tibi, &

Heb. 11.
17.

Abd. 1. c.
o.

tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet: ut sis in turbas populorum. * Et det tibi benedictiones Abraham, & semini tuo post te: ut possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus est auctori tuo. * Cumque dimississet eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebecca matris suæ. * Videus

B autem Esau quod benedixisset pater suus Jacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret; & quod post benedictionem præcepisset ei, dicens: Non accipies uxorem de filiabus Chanaan: quodque obediens Jacob parentibus suis isset in Syriam: probans quoque quod non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus: iuit

ad Ismaelem, & duxit uxorem, absque iis quas prius habebat, Mahleth filiam Ismael filij Abraham, sororem Nabaioth. * Igitur regressus Jacob de Bersabee, pergebat Haran. * Cumque venisset ad quendam locum, & veller in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco. * Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum: Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ dicentem sibi: * Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac: Terram, in qua dormis, tibi dabo & semini tuo. * Eritque semen tuum quasi pulvis terræ: & dilataberis ad Occidentem, & Orientem, & Septentrionem, & Meridiem: & **BENEDICENTUR IN TE & in semine tuo cunctæ tribus terræ.** * Et ero custos tuus quocumque

perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam nisi complevero vniuersa quæ dixi. * Cumque euigilasset Jacob de somno, ait: Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. * Pauensque, Quàm terribilis D est, inquit, locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. * Surgens ergo Jacob mane tulit lapidem quem suppoluerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper. * Appellauitque nomen vrbs Bethel, quæ prius Luza vocabatur. * Vouit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, * reuersusque fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Dominus Dei: cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

Inf. 31. b. 13

Iacob à Laban suscepit, septem annis pro Rachel seruiuit, cui cum supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est, Rachel autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

Profectus ergo Iacob venit in terram Orientalem. * Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ouium accubantes iuxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, & os eius grandi lapide claudebatur. * Moris quoque erat ut cunctis ouibus congregatis deuoluerent lapidem, & resectis gregibus rursum super os putei ponerent. * Dixitque ad Pastores: Fratres, vnde estis? Qui responderunt: De Haran. * Quos interrogas, Numquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: Nouimus. * Sanusne est? inquit: Vallet, inquiunt: & ecce Rachel filia eius venit cum grege suo. * Dixitque Iacob: Adhuc multum dici superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges: date autem potum ouibus, & sic eas ad pascum reducite. * Qui responderunt: Nō possumus, donec omnia pecora congregentur, & amoueamus lapidem de ore putei, ut adaquem⁹ greges. * Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ouibus patris sui: nam gregem ipsa pascebat. * Quam cum vidisset Iacob, & sciret consobrinam suam, ouesque Laban auunculi sui: amouit lapidem quo puteus claudebatur. * Et adaquato grege, osculatus est eam: & eleuata voce fleuit, * & indicauit ei quod frater esset patris sui, & filius Rebecce: at illa festinans nunciauit patri suo. * Qui cum audisset venisse Iacob filium sororis suæ, cucurrit obuiam ei: complexusque eum, & in oscula ruens, duxit in domū suam. Auditis autem causis itineris, * respondit: Os meum es, & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mentis vnius, * dixit ei: Num quia frater meus es, gratis seruius mihi? dic quid mercedis accipias. * Habebat verò duas filias, nomen maioris Lia: minor verò appellabatur Rachel. * Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, & venusto aspectu. * Quam diligens Iacob, ait: Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore, septem annis. * Respondit Laban: Melius est tibi eam dem quam alteri viro, mane apud me. * Seruiuit ergo Iacob pro Rachel septem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine. * Dixitque ad Laban: Da mihi uxorem meam: quia iam tempus impletum est, ut ingrediar ad illam. * Qui vocatis multis amicorū turbis ad conuiuium, fecit nuptias. * Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum, * dans ancillam filiæ, Zelpham nomi-

ne. Ad quam cum ex more Iacob fuisset ingressus, factō mane vidit Liam: * & dixit ad locerum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachel seruiui tibi? quare imposuisti mihi? * Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias. * Iniple hebdomadam dierum huius copulæ: & hanc quoque dabo tibi pro opere quo seruiturus es mihi septem annis aliis. * Acquieuit placito: & hebdomada transacta, Rachel duxit uxore: * cui pater seruam Balam tradiderat. * Tandemque potius optatis nuptiis, amorem sequentis prioris prætulit, seruiens apud eum septem annis aliis. * Videns autem Dominus quod despiceret Liam, aperuit vuluam eius, sorore sterili permanente. * Quæ conceptum genuit filium, vocauitque: nomen eius Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus. * Rursumque concepit & peperit filium, & ait: Quoniam audiuit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi, vocauitque: nomen eius Simeon. * Conceptitque tertio, & genuit alium filium: dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quod pepererim ei tres filios: & idcirco appellauit nomen eius, Levi. * Quarto concepit, & peperit filium, & ait: Modo confitebor Domino. * & ob hoc vocauit eum, Iudam: cessauitque parere.

CAP. XXX.

Rachel sterili & Lia parere cessans ancillas suas marito tradunt, ex quibus singula binos suscipiunt filios: præter quos Lia duos alios & filiam parit. Rachel verò Ioseph: quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Iacob, qui hoc modo plurimum ditatus est.

Cernens autem Rachel quod infœcunda cesset, inuidit sorori suæ, & ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar. * Cui iratus respondit Iacob: Num pro Deo ego sum, qui priuauit te fructu ventris tui? * At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, & habeam ex illa filios. * Deditque illi Balam in coniugium: quæ, * ingressa ad se viro, concepit, & peperit filium. * Dixitque Rachel: Iudicauit mihi Dominus, & exaudiuit vocem meam, dans mihi filium. & idcirco appellauit nomen eius, Dan. * Rursumque Bala concipiens peperit alterum, * pro quo ait Rachel: Comparauit me Deus cum sorore mea, & inualui: vocauitque eum Nephthali. * Sentiens Lia quod parere desisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit. * Qui post conceptum edente filium, * dixit: Felix iter. & idcirco vocauit nomen eius, Gad

* Peperit quoque Zelpha alterum. * Dixitq; Lia: Hoc p̄ beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mulieres, propterea appellauit eam. Aser. * Egredius autem Ruben tempore mellis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri Lia detulit. Dixitq; Rachel: Da mihi partem de mandragoris filij tui. * Ille respondit: Parumne tibi videtur, quod præpueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filij mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui. * Redentiq; ad vesp̄eram Iacob de agro, egressa est in occursum eius Lia, & ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxī te pro mandragoris filij mei. Dormiuitque cum ea nocte illa. * Et exaudiuit Deus preces eius: concepitque & peperit filium quintum, * & ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. appellauitq; nomen eius, Issachar. * Rursum Lia concipiens, peperit sextum filium, * & ait: Dotauit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò quod genuerim ei sex filios: & idcirco appellauit nomen eius, Zabulon. * Post quem peperit filiam, nomine Dinam. * Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius. * Quæ concepit & peperit filium, dicens: Abtulit Deus opprobrium meum. * Et vocauit nomen eius, Ioseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum. * Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo: Dimitte me vt reuertar in patriam, & ad terram meam. * Da mihi vxores, & liberos meos, pro quibus seruiui tibi, vt abeam: tu nosti seruitutem qua seruiui tibi. * Ait illi Laban: Inueniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici, quia benedixit mihi Deus p̄pter te. * continue mercedem tuam quam dem tibi. * At ille respondit: Tu nosti quomodo seruiuerim tibi, & quanta in manibus meis fuerit possessio tua. * Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es: benedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Iustum est igitur vt aliquando provideam etiam domui meæ. * Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterum pascam, & custodiam pecora tua. * Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oues varias & sp̄asio velle: & quodcunque furum, & maculosum, variumque fuerit, tam in ouibus, quam in capris, erit merces mea. * Respondebitque mihi cras iustitia mea, quando placiti tempus aduenerit coram te: & omnia quæ non fuerint varia, & maculosa, & furua, tam in ouibus quam in capris, furī me argument. * Dixitque Laban: Gratium habeo quod pe-

35 tis. * Et separauit in die illa, capras, & oues, F & hircos, & arietes, varios atque maculosos: cunctum autem gregem vnicolorem, id est, albi & nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorum. * Et posuit spatium itineris trium dierum inter se & generum, qui pascebat reliquos greges eius. * Tollens ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractisque corticibus, in his quæ spoliata fuerant, candor apparuit: illa verò quæ integra fuerant, viridia permanserunt: atque in hunc modum color effectus est varius. * Posuitque eas in canalibus, vbi effundebatur aqua: vt cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. * Factumque est vt in ipso calore coitus, oues intuerentur virgas, & parerent maculosa, & varia, & diuerso colore respersa. * Diuisitque gregem Iacob, & posuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autem alba & nigra quæque, Laban: cetera verò, Iacob, separatis inter se gregibus. * Igitur quando primo tempore ascendebantur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ouium, vt in earum contemplatione conciperent: * quando verò serotina admisura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque sunt ea quæ erant serotina, Laban: & quæ primi temporis, Iacob. * Ditarusque est homo vltra modum, & habuit greges multos, ancillas & seruos, camelos & asinos.

C A P. XXXI.

Iacob, iubente Domino, ad patrem cum omnibus suis tacitus reuertitur, quam Laban insequitur: Rachel autem patris idola ablatis, ipsum quarentem astu decipit: tandemq; Iacob & Laban inito fœdere, ad propria quisque discedit.

1 **P**ostquam autem audiuit verba filiorum A Laban dicenrium: Tulit Iacob omnia quæ fuerunt patris nostri, & de illius facultate ditatus, factus est inclytus: * animaduertit quoque faciem Laban, quod non esset erga se sicut heri & nudiustertius, * maxime dicente sibi Domino: Reuertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eroque tecum. * Misit, & vocauit Rachel & Liam in agrum, vbi pascebat greges, * dixitq; eis: Video faciem patris vestri quod non sit erga me, sicut heri & nudiustertius: * Deus autem patris mei fuit mecum. * Et ipsæ nostis quod totis viribus meis seruiuerim patri vestro. * Sed & pater vester circumuenit me, & mutauit mercedem meam decem vi-

cibus : & tamen non dimisit eum Deus vt
noceret mihi. * Si quando dixit: Variæ erunt
mercedes tuæ: pariebant omnes oues varios
fœtus. quando verò è contrario ait: Alba
quæque accipies pro mercede: omnes gre-
ges alba pepererunt. * Tulitq; Deus substan-
tiam patris vestri, & dedit mihi. * Postquam
enim conceptus ouium tempus aduenerat, B

leuaui oculos meos, & vidi in somnis ascen-
dentes mares super fœminas, varios & ma-
culosos, & diuersorum colorum. * Dixitque
Angelus Dei ad me in somnis: Iacob: Et ego
 respondi: Adsum. * Qui ait: Leua oculos tuos,
& vide vniuersos masculos ascendentes su-
per fœminas, varios, maculosos, atq; resper-
sos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.

Sup. 28.
v. 11.

* Ego sum Deus Bethel, * vbi vnixisti lapidem, 13
& votum vouisti mihi. Nunc ergo surge, &
egredere de terra hac, reuertens in terram
natiuitatis tuæ. * Responderuntque Rachel 14
& Lia: Numquid habemus residui quid-
quam in facultatibus & hereditate domus
patris nostri? * Nonne quasi alienas reputa- 15
uit nos, & vendidit, comeditq; pretium no-
strum? * Sed Deus tulit opes patris nostri, & 16
eas tradidit nobis, ac filiis nostris: vnde om-
nia quæ præcepit tibi Deus, fac. * Surrexit 17
itaq; Iacob, & impositis liberis ac coniugi-
bus suis super camelos, abiit. * Tulitq; omne 18
substantiam suam, & greges, & quidquid in
Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac
patrem suum in terram Chanaan. * Eo tem- 19
pore ierat Laban ad tondendas oues, & Ra-
chel furata est idola patris sui. * Noluitq; Ia- 20

21 cob confiteri socero suo q; fugeret. * Cum-
que abiisset tam ipse quam omnia quæ iuris
sui erant, & amne transiisse pergeret con-
tra Montem Galaad, nunciatum est Laban 22
die tertio quodd fugeret Iacob. * Qui, assump-
tis fratribus suis, persecutus est eum diebus
septem: & comprehendit eum in monte 23
Galaad. * Viditque in somnis dicentem sibi
Deum: Caue ne quidquam asperè loquaris 24
contra Iacob. * Iamque Iacob extenderat in
monte tabernaculum: cumq; ille consecu-
tus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem 25
monte Galaad fixit tentorium. * Et dixit ad
Iacob: Quare ita egisti, vt clam me abigeres
filias meas quasi captiuas gladio? * Cur igno- 26
rante me fugere voluisti, nec indicare mihi,
vt prosequerer te cum gaudio, & canticis, &
27 tympanis, & citharis? * Non es passus vt o-

Ita sunt Dominum eius, nec reclusit eum, occideritque virum aut mulierem: & bos lapidib. obruetur, & dominum eius occident. * Quod si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulat. * Filium quoque & filiam si cornu percussit, similis sententiae subiacebit. * Si seruum, angillamque inuaserit, triginta siclos argenti Domino dabit, bos vero lapidibus opprimitur. * Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam, * reddet Dominus cisternae pretium iumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit. * Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuident pretium, cadauer autem mortui inter se disperient. * Sin autem sciebat quod bos cornupeta esset ab heri & nudius tertius, & non custodit eum Dominus suus: reddet bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet.

CAP. XXII.

Entri, damniq; illati pœna, depositi, commodati, atque supplex, idololatraz supplicium: aduenæ, viduæ & pupillo nocentium pœna: mutui, pignoris, ac obedientia & decimarum.

Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit vel vendiderit: quinque boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue. * Si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis. * Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur. * Si inuentum fuerit apud eum quod furatus est, vineas siue hos, siue alinus, siue ouis: duplum restituet. * Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena: quicquid optimi habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni restitutione restituet. * Si egressus ignis in uenerit spinas, & comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit. * Si quis commendauerit amico pecuniam aut vas in custodiam, & ab eo, qui susceperat, furto ablata fuerint: si inuenitur fur, duplum reddet. * si later fur, dominus domus applicabitur ad deos, & iurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui, * ad perpetranda fraudem, tam in boue, quam in asino, & oue ac vestimento, & quicquid damnum inferre potest: ad deos utriusque causa perueniet: & si illi indicauerint, duplum restituet proximo suo. * Si quis commendauerit proximo suo

asinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit: * iurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui: * suscipietque Dominus iuramentum, & ille reddere non cogetur. * Quod si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino. * Si comestum a bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet. * Qui a proximo suum quicquid horum mutuo postulatuerit, & debilitatum aut mortuum fuerit, domino non presente, reddere compelletur. * Quod si impresentiarum Dominus fuerit, non restituet, maxime si conductum venerat pro mercede operis sui. * Si seduxerit quis virginem nudum desponsatam, dormieritque cum ea: dormitabit eam, & habebit eam uxorem. * Si patet virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta motum dotis, quam virgines accipere consueuerunt. * Maleficos non patieris viuere. * Qui coierit cum iumento, morte moriatur. * Qui immolat diis, occidetur præterquam Domino soli. * Aduenam non contristabis, neque affliges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in Terra Ægypti. * Viduæ & pupillo non nocebitis. * Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum: * & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt uxores vestrae viduæ, & filij vestri pupilli. * Si pecuniam mutuam deris populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec vlris opprimes. * Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei. * Ipsum enim est solum, quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. * Diis non detrahes, & principi populi tui non maledices. * Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: * primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. * De bobus quoque, & ouibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octaua reddes illum mihi. * Viri sancti eritis mihi: carnem, quæ a bestiis fuerit prægustata, non comedetis, sed proicietis canibus.

CAP. XXIII.

Leges prefixæ iudicibus, bos & asinus inimici seruandus, non accipiendi iudicibus munera, de anni diei septimi quiete, tribusque festis precipuis, de Angelo in ducem itineris promittendo, & promissis seruantium precepta.

Non suscipies vocem mendacij: nec iunges manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium. * Non sequeris turbam

ad facien-

ad faciendum malum: nec in iudicio, plurimorum acquiesces sententiæ, ut a vero deui-
ues. * Pauperis quoque non misereberis in
iudicio. * Si occurreris boui inimici tui, aut
asino erranti, reduce ad eum. * Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis eum eo. * Non declinabis in iudicium pauperis. * Mendacium fugies. Infontem & iustum non occides: quia auersor impium. * Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum. * Peregrino molestus non eris: scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in Terra Ægypti. * Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges eius. * Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui: & quidquid reliquum fuerit, edant bestię agri: ita facies in vinea, & in oliuetu tuo. * Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, ut requiescat bos & asinus tuus: & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena. * Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per nomen externorum deorum non iurabitis, neque audietur ex ore vestro. * Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. * Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, sicut præcepi tibi, tempore mensis nouorum, quando egressus es de Ægypto: non apparebis in conspectu meo vacuus. * Et solemnitatem messis primitiuorum operis tui, quæcunque seminaueris in agro. solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro. * Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo. * Non immolabis super fermento sanguinem victimæ meæ, nec remanebit adeps solennitatis meæ usque mane. * Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. Non coques hœdum in lacte matris suæ. * Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem parauimus. * Obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes: quia non dimittet eum peccaueris, & est nomen meum in illo. * Quod si audieris vocem eius, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. * Præcedetque te Angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Phereæum, Chananæumque, & Heuæum, & Iebusæum, quos ego conteram. * Non adorabis deos eorum nec coles eos: non facies opera eorum, sed destrues eos, & confringes statuas eorum. * Seruietisque Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis & aquis, & aubeam infirmitatem de-

medio tui. * Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo. * Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuorum cora te terga vertam: emittens crabrones prius, qui fugabunt Heuæum, & Chananæum, & Hethæum, & tequam introcas. * Non eiciam eos a facie tua anno vno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestię. * Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas Terram. * Pona autem terminos tuos a Mari rubro usque ad Mare Palestinorum, & a deserto usque ad fluuium: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & eiciam eos de conspectu vestro. * Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum. * Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si seruietis diis eorum: quod tibi certè erit in scandalum.

CAP. XXIV.

Obtatis Domino sacrificiis, fœderisq; sanguine in populum respergit, Moyses, ceteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, ubi cum Domino quadraginta diebus permansit.

MOysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tuum, & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta senes ex Israel, & adorabis procul. * Solusque Moyses ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo. * Venit ergo Moyses & narrauit plebi omnia verba Domini, atque iudicia: responditque omnis populus vna voce: Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus. * Scripsit autem Moyses vniuersos sermones Domini: & manè confurgens edificauit altare ad radices môtis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israel. * Misitque iuuenes de filiis Israel, & obtulerunt holocausta, immolaueruntque victimas pacificas Domino vitulos. * Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras: partem autem reliquam fudit super altare. * Assumensque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obediētes. * Ille vero sumptum sanguinem resperxit in populum, & ait: Hic est sanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his. * Ascenderuntque Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israel: & subpedis eius quasi opus lapidis sapphirini, & ita quasi cælum, cum serenum est. * Nec super-

eos qui procul recesserant de filiis Israel, mi-
 sit manum suam, videruntque Deum, & co-
 mederunt, ac biberunt * Dixit autem Domi- 12
 nus ad Moysen: Ascende ad me in montem,
 & tibi daboque tibi tabulas lapideas, &
 legem & mandata quæ scripsisti doceas eos.
 Surrexerunt Moyses & omnes ministri eius: 13
 ascendensque Moyses in montem Dei, * se- 14
 nioribus ait: Expectate hic donec reuer-
 tur ad vos: Habetis Aaron & Hur vobiscum:
 si quid natum fuerit questionis, referetis ad
 eos. * Cumque ascendisset Moyses, operuit 15
 nubes montem, & habitavit gloria Domini 16
 super Sinai, regens illum nube sex diebus: se-
 ptimo autem die vocavit eum de medio cali-
 ginis. * Erat autem species gloriæ Domini, 17
 quasi ignis ardens super verticem montis, in
 conspectu filiorum Israel. * Ingressusque 18
 Moyses medium nebule, ascendit in mon-
 tem: & fuit ibi quadraginta diebus, & qua-
 draginta noctibus.

C A P. XXV.

latur primitiarum ac donorum oblatio ad Deum
tabernaculum formamque, arcam, mensam,
et candelabrum, cunctaque illius pertinentia.

Locutusque est Dominus ad Moysen di-
cens : * Loquere filiis Israel, vt tollant
mihi primitias ab * omni homine qui offeret
vltioneus, accipietis eas. * Hæc sunt autem
quæ accipere debetis : Aurum, & argentum,
& * hyacinthum & purpuram, coccumque
bis tinctum, & byssum, pilos caprarum, * &
pelles arietum rubricatas, pellesque ianthi-
nas, & ligna setim : * oleum ad luminaria
conspicienda : aromata in vnguētum, & thy-
maria ad boni odoris : * lapides onychinos,
& gemmas ad ornandum ephod, ac rationa-
le. * Facientque mihi sanctuarium, & habi-
tatio in medio corū : * iuxta omnem simili-
tudinem tabernaculi quod ostendam tibi, &
omnium tabulorum, in cultum eius : sicque fa-
ciatis illud. * Arcam de lignis setim compin-
gue : cuius longitudo habeat duos & semis
cubitos : latitudo, cubitum & dimidium : alti-
tudo, cubicum similitur ac semissem. * Et
deaurabis eam auro mundissimo intus & for-
tis : faciesque supra coronam auream per cir-
cuitum : * & quatuor circulos aureos, quos
pones per quatuor arcæ angulos : duo circuli
sint in latere vno, & duo in altero. * Facies
quoque vultus de lignis setim, & operies eos
auro. * Inducesque per circulos qui sunt in
arcæ lateribus, vt portetur in eis : * qui sem-
per erunt in circulis, nec vnquam extrahen-
tur ab eis. Ponesque in arca testamenti
omnem tabulam tibi. * Facies & propitiatorium
de auro mundissimo : duos cubitos & dimi-

dum tenebit longitudo eius, & cubitum ac
18 semissem latitudo. * Duos quoque Cheru-
bim aureos & productiles facies, ex utraque
19 parte oraculi. * Cherub vnus sit in latere vno,
20 & alter in altero. * Vtrumque latus propiti-
torij tegant expandentes alas, & operient oraculum,
respiciantque se mutuo verè. * In
tibus in propitiatorium quo operienda est
21 arca. * In qua pones testimonium quod dabo
tibi. * Inde præcipiam, & loquar ad te super
22 propitiatorium, ac de medio duorum Cheru-
bim, qui erunt super arcam testimonij, cū
23 ita quæ mandabo per te filiis Israel. * Facies
& mentam de lignis setim, habentem duos
cubitos longitudinis, & in latitudine cubi-
tum, & in altitudine cubitum ac semissem.
24 * Et in aurabis eam auro purissimo: faciesq;
25 illi labium aureum per circuitum, & ipsi la-
bio coronam interrasilem altam quatuor
digitis: & super illam, alteram coronam au-
26 reolam. * Quatuor quoque circulos aureos
præparabis, & pones eos in quatuor angulis
27 eiusdem mensæ per singulos pedes. * Subte-
coronam erunt circuli aurei, vt mittantur
28 vectes per eos, & possit mensa portari. * Ipsos
quoque vectes facies de lignis setim, & cir-
cundabis auro ad subuehendam mensam
29 * Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula,
& cyathos, in quibus offerenda sunt libami-
30 na, ex auro purissimo. * Et pones super men-
sam panes propositionis in conspectu meo
31 semper. * Facies & candelabrum ductile de
auro mundissimo, hastile eius, & calamos
scyphos, & sphæras, ac lilia ex ipso proce-
32 dentia. * Sex calami egrediuntur de lateribus,
33 tres ex vno latere, & tres ex altero. * Tres
scyphi quasi in nucis modum per calamos
singulos, sphæraque simul & lilium: & tres
similiter scyphi instar nucis in calamo alte-
ro, sphæraque simul & lilium. hoc erit opus
34 sex calamorum qui producendi sunt de hasti-
li: in ipso autem candelabro erunt quatuor
scyphi in nucis modum, sphæraque per sin-
35 gulos, & lilia. * Sphæraque sub duob. calamis
per tria loca, qui simul sex sunt, procedentes
36 de hastili vno. * Et sphæra igitur & calami
ex ipso erunt, vniuersa ductilia de auro puris-
37 simo. * Facies & lucernas septem, & pones
eas super candelabrum, vt luceant ex aduer-
38 so. * Emunctoria quoque: & vbi quæ emun-
cta sunt extinguantur. * Aut de auro purissi-
39 mo. * Omne pondus candelabri cum vniuersis
vasis suis habebit talentum auri purissi-
40 mi. * Inspice, & fac secundum exim-
plar quod tibi in monte mon-
stratum est.

Heb. 8. b.
 5.
 Act. 7. f.
 44.

CAP. XXVI.

Forma ac constructio tabernaculi Moſaici, veli, arce, propitiatorij, menſa, candelabri, & tentorij, iuxta ſuas quaq; menſuras.

Tabernaculum verò ita facies: Decem
 A iurtinas de byſſo retorta, & hyacintho,
 ac purpura, coccoq; bis tincto, variatas ope-
 re plumario facies. * Longitudo cortinae
 2 vnius habebit viginti octo cubitos: latitudo,
 quatuor cubitorum erit. Vnius menſuræ ſient
 3 vniuerſa tentoria. * Quinque cortinae ſibi
 iungentur mutuo, & alix quinque nexu ſi-
 4 mili cohærebunt. * Anſulas hyacinthinās in
 lateribus ac ſummitatib. facies cortinarum,
 5 vt poſſint inuicem copulari. * Quinquage-
 nas anſulas cortina habebit in vtraq; parte,
 ita inſerta, vt anſa contra anſam veniat. &
 altera alteri poſſit aptari. * Facies & quin-
 6 quaginta circulos aureos quib. cortinarum
 vela iungenda ſunt, vt vnum tabernaculum
 ſiat. * Facies & ſaga cilicina vndecim, ad ope-
 7 riendum teſtum tabernaculi. * Longitudo
 8 ſagi vnius habebit triginta cubitos: & lati-
 tudo, quatuor: æqua erit menſura ſagorum
 9 omnium. * E quibus quinque iunges ſeorſum,
 & ſex ſibi mutuo copulabis, ita vt ſextum ſa-
 10 gū in fronte teſti duplices. * Facies & quin-
 quaginta anſas in ora ſagi vnius, vt coniun-
 gi cum altero queat: & quinquaginta anſas
 in ora ſagi alterius, vt cum altero copuletur.
 * Facies & quinquaginta ſibulas æneas, qui-
 11 bus iungantur anſæ, vt vnum ex omnibus
 operimentum ſiat. * Quod autem ſuperfue-
 12 rit in ſagis quæ parantur teſto, id eſt, vnum
 ſagum quod amplius eſt, ex medietate eius
 13 operies poſteriora tabernaculi. * Et cubitus
 ex vna parte pendeſcit, & alter ex altera, qui
 14 plus eſt in ſagorum longitudine, vtrumque
 latus tabernaculi protegens. * Facies & ope-
 15 rimentum aliud teſto de pellibus arietum
 rubricatis: & ſuper hoc ruſum aliud ope-
 rimentum de ſanthinis pellibus. * Facies & ta-
 16 bulas ſtantes tabernaculi de lignis ſetim,
 * quæ ſingulæ denos cubitos in longitudine
 17 habeant, & in latitudine ſingulos ac ſemiſ-
 ſem. * In lateribus tabulæ duæ incaſtraturæ
 18 ſient, quibus tabula alteri tabulæ connecta-
 tur: atq; in hunc modum cunctæ tabulæ pa-
 19 rabuntur. * Quarum viginti erunt in latere
 meridiano, quod vergit ad Auſtrum. * Qui-
 20 bus quadraginta baſes argenteas fundes, vt
 binæ baſes ſingulis tabulis per duos angu-
 21 los ſubiiciantur. * In latere quoque ſecundo
 tabernaculi, quod vergit ad Aquilonem, vi-
 22 ginti talia erunt, quodraginta habentes
 baſes argenteas. binæ baſes ſingulis tabulis
 ſupponentur. * Ad occidentalem verò pla-

23 gam tabernaculi facies ſex tabulas, & rur-
 lum alias duas quæ in angulis erigantur poſt
 24 tergum tabernaculi. * Eruntque coniunctæ
 a deorſum vſque ſuſum, & vna omnes com-
 pago retinebit. Duabus quoque tabulis qua
 in angulis ponendæ ſunt, ſimilis iunctura
 25 ſeruabitur. * Et erunt ſimul tabulæ octo, baſes
 earum argenteæ ſedecim, duabus baſibus
 26 per vnam tabulam ſupputatis. * Facies & ve-
 ctes de lignis ſetim quinque ad continendas
 27 tabulas in vno latere tabernaculi, & quin-
 que alios in altero, & eiufdem numeri ad oc-
 28 cidentalem plagam: * qui mittentur per
 medias tabulas a ſummo vſq; ad ſummum.
 29 * Ipſas quoque tabulas deaurabis, & fundes
 in eis annulos aureos, per quos veces tabu-
 30 lara contineant: quos operies laminis au-
 reis. * Et eriges tabernaculum iuxta exem-
 31 plar quod tibi in Monte monſtratum eſt.
 * Facies & velum de hyacintho, & purpura,
 coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere
 plumario & pulchra varietate contextum:
 32 quod appendes ante quatuor columnas de
 lignis ſetim, quæ ipſæ quidem deauratæ e-
 runt, & habebunt capita aurea, ſed baſes ar-
 33 genteas. * Inferetur autem velum per circu-
 34 los, intra quod pones arcam teſtimonij, quo
 & Sanctuarium, & Sanctuarij ſanctuaria di-
 35 uidentur. * Pones & propitiatorium ſuper
 arcam teſtimonij in Sancto ſanctorum: * men-
 ſamq; extra velum: & contra menſam can-
 36 delabrum in latere tabernaculi meridiano:
 menſa enim ſtabit in parte Aquilonis. * Fa-
 cies & tentorium in introitu tabernaculi de
 hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto,
 37 & byſſo retorta, opere plumarij. * Et quinque
 columnas deaurabis lignorum ſetim, ante
 quas ducetur tentorium: quarum erunt ca-
 pita aurea, & baſes æneæ.

CAP. XXVII.

*Altare & atrium tabernaculi, tentorium, colum-
 nna & oleum lucernarum parari iubentur.*

1 **F**acies & altare de lignis ſetim: quod ha-
 2 bebbit quinque cubitos in longitudine, & 6
 totidem in latitudine, id eſt, quadrum, &
 3 tres cubitos in altitudine. * Cornua autem
 per quatuor angulos ex ipſo erunt: & ope-
 4 ries illud ære. * Faciesq; in vſus ei⁹ lebetes ad
 ſuſcipiēdos cineres, & forcipes atq; ſuſcinu-
 5 las, & igniū receptacula. omnia vaſa ex ære
 6 fabricabis. * Craticulamq; in modum retis
 æneam: per cuius quatuor angulos erunt
 7 quatuor annuli ænei, quos pones ſubter a-
 8 rulam altaris: eritq; craticula vſq; ad altaris
 9 mediū. * Facies & veces altaris de lignis ſe-
 10 tim duos, quos operies laminis æneis: * &
 11 induces per circulos, eruntq; ex vtroque latere
 altaris

Sup. 24
c. 10.

Inf. 36
A 6.

altaris ad portandum. * Non solidum, sed inane & cauum intrinsecus facies illud, sicut tibi in Monte monstratum est. * Facies & atri-um tabernaculi, in cuius australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta: centum cubites & unum latus tenebit in longitudine. * Et columnas viginti cum basibus totidem æneis, quæ capita cum cælatu-
ris suis habebunt argentea. * Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnarum viginti, & bases æneæ eiusdem numeri, & capita earum cum cælatu-
ris suis argentea. * In latitudine verò atri-
j, quod respicit ad occidentem, erunt ten-
toria per quinquaginta cubitos, & columnarum decem, basesque totidem. * In ea quoque atri-
j latitudine, quæ respicit ad orientem, quin-
quaginta cubiti erunt. * In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri vno deputa-
buntur, columnarumque tres & bases totidem: * & in latere altero erunt tentoria cubitos
obtinencia quindecim, columnarum tres, & bases totidem. * In introitu verò atri-
j fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retor-
ta, opere plumarij: columnas habebit qua-
tuor, cum basibus totidem. * Omnes colum-
narum atri-
j per circuitum vestite erunt argen-
teis laminis, capitibus argenteis, & basibus æneis. * In longitudine occupabit atrium
cubitos ceterum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit, fietque de bys-
so retorta, & habebit bases æneas. * Cuncta
vasa tabernaculi in omnes usus & ceremonias, tam paxillos eius quam atri-
j, ex ære facies. * Præcipe filiis Israel ut afferant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum, pilo-
que contusum: ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonij, extra velum quod op-
pansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron & filij eius, ut usque, manet luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum à filiis Israel.

C A P. XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum eius describuntur.

Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiuh, Eleazar, & Ithamar. * Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem. * Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus minister mihi. * Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale, & superhumera-
le, tunicam & lineam strictam, cidarim &

balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filiis eius, ut sacerdotio fungantur mihi. * Accipientque aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & bys-
sum. * Facient autem superhumerales de auro & hyacintho & purpura coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polynito. * Duas
oras iunctas habebit in vtroque latere sum-
mitatum: ut in vnum redeant. * Ipsa quoque
textura & cuncta operis varietas erit ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis
tincto, & bysso retorta. * Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum
Israel: * sex nomina in lapide vno, & sex reliqua in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum. * Opere sculptoris & cælatura
gemmarum, sculpes eos nominibus filiorum
Israel, inclusos auro atque circumdatos: * & pones in vtroque latere superhumeralis, memorialis filijs Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super vtrumque
humerum, ob recordationem. * Facies & vncinos ex auro, * & duas catenulas ex auro purissimis sibi inuicem coherentes, quas inferes
vincinis. * Rationale quoque iudicij facies opere polynito iuxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque
bis tincto, & bysso retorta. * Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam
in longitudine, quam in latitudine. * Ponesque in eo quatuor ordines lapidum: in primo versu erit lapis sardius, & topazius, &
in sinaragdis: in secundo carbunculus, sapphi-
rus, & iaspis: in tertio ligurius, achates, & amethystus: in quarto chrysolitus, onychinus, & beryllus. inclusi auro erunt per ordines suos. * Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus cælabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus. * Facies in rationali catenas
sibi inuicem coherentes ex auro purissimo: * & duos annulos aureos, quos pones in vtraque
rationalis summitate: * catenasque aureas iunges annulis, qui sunt in marginibus eius: * & ipsarum catenarum extrema duobus
copulabis vincinis in vtroque latere superhumeralis quod rationale respicit. * Facies & duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quæ è regione sunt
superhumeralis, & posteriora eius aspiciunt. * Nec non & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in vtroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem
iuncturæ inferioris, ut aptari possit cum superhumerali, * & stringatur rationale annulis suis, cum annulis superhumeralis vitæ hyacinthina, ut maneat iunctura fabrefacta, & à se inuicem rationale & superhumera-

nequeant sepeari. * Portabitque Aaron no-
mina filiorum Israel in rationali iudicii su-
per pectus suum, quando ingreditur San-
ctuarium, memoriale coram Domino in æter-
num. * Pones autem in rationali iudicii Do-
ctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore
Aaron, quando ingreditur coram Domino:
& gestabit iudicium filiorum Israel in pecto-
re suo, in conspectu Domini semper. * Facies
& tunica superhumeralis totam hyacinthi-
nam, * in cuius medio supra erit capitulum, &
ora per gyrum eius textilis, sicut fieri solet in
extremis vestium partibus, ne facile rumpatur.
* Deorsum verò, ad pedes eiusdem tuni-
cæ, per circuitum, quasi mala punica facies,
ex hyacintho & purpura, & cocco bis tincto,
mixtis in medio tintinnabulis, * ita vt tin-
tinnabulum sit aureum & malum punicum.
rursusque tintinnabulum aliud aureum &
malum punicum. * Et vestietur ea Aaron in
officio ministerij, vt audiatur sonitus quæ-
dam ingreditur & egreditur Sanctuarium in con-
spectu Domini, & non moriatur. * Facies &
laminam de auro purissimo: in qua sculpsit
opere cælatoris, Sanctum Domino. * Ligabisque
eam vitta hyacinthina, & erit super tiam
* imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron
iniquitates eorum, quæ obrulerunt & san-
ctificauerunt filij Israel, in cunctis muneribus
& donariis suis. Erat autem lamina semper in
fronte eius, vt placatus sit eis Dominus.
* Stringesque tunicam bysso, & tiam byssinam
facies, & balteum opere plumarij. Porto fi-
liis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos
ac tiam in gloriam & decorem: vestiesque
his omnibus Aaron fratrem tuum & filios eius
cum eo. Et cunctorum consecrabis manus
sanctificabisque illos, vt sacerdotio fungan-
tur mihi. * Facies & femoralia lineæ, vt ope-
riant carnem turpitudinis suæ, à renibus usque
ad femora: * & vrentur eis Aaron & filij
eius quando ingredientur tabernaculum tes-
timoniij, vel quando appropinquant ad al-
tare, vt ministrent in sanctuario, ne iniqui-
tatis rei moriantur. Legitimum sempiternum
erit Aaron, & semini eius post eum.

C A P. XXIX.

Quæ fuerit sacerdotum consecratio, ritusque oblationis pro illis, & qui his oblationibus vestentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

Ed & hoc facies, vt mihi in sacerdotio co-
secrentur. Tolle vitulum de armento, & a-
rietes duos immaculatos, * panesque azy-
mos, & crustulam absque fermento, quæ con-
spersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo li-
ta: de simila triticea cuncta facies. * Et posi-

ta in canistro offeres: vitulum autem & duos
arietes. * Et Aaron ac filios eius applicabis
ad ostium tabernaculi testimonij. Cumque
laueris partem cum filiis suis aqua, * indues
Aaron vestimentis suis, id est, linea & tuni-
ca, & superhumerali & rationali, quod con-
stringes balteo. * Et pones tiam in capite
eius, & laminam sanctam super tiam, * &
oleum vñctionis fundes super caput eius: at
que hoc ritu consecrabitur. * Filios quoque
illius applicabis, & indues tunicis lineis, cin-
gesque balteo. * Aaron scilicet & liberos eius,
& impones eis mitras: eruntque sacerdotes
mihi religione perpetua. Postquam initiaueris
manus eorum, * applicabis & vitulum coram
tabernaculo testimonij. Imponentque Aaron
& filij eius manus super caput illius, * &
nactabis eum in conspectu Domini, iuxta
ostium tabernaculi testimonij. * Sumptum-
que de sanguine vituli, pones super cornua
altaris digito tuo, reliquum autem sangui-
nem fundes iuxta basim eius. * Sumes & adipe-
m totum qui operit intestina, & reticu-
lum iecoris, ac duos renes, & adipem qui su-
per eos est, & offeres incensum super altare:
carnes verò vituli & corium & cinnum con-
bures foris extra castra, eò quod pro pecca-
to sit. * Vnum quoque arietem sumes, super
cuius caput ponet Aaron & filij eius manus.
* Quem cum mactaueris, tolles de sanguine
eius, & fundes circa altare. * ipsum autem a-
rietem secabis in frusta. Iotaque intestina
eius ac pedes pones super concissas carnes, &
super caput illius. * Et offerestorum arietem
in incensum super altare: oblatio est Domi-
no, odor suauissimus victimæ Domini. * Tol-
les quoque arietem alterum, super cuius caput
Aaron & filij eius ponent manus. * Quem
cum immolaueris, sumes de sanguine eius,
& pones super extremum auriculæ dextræ Aaron
& filiorum eius, & super pollices manus
eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem
super altare per circuitum. * Cumque ruleris
de sanguine qui est super altare, & de oleo
vñctionis, asperges Aaron & vestes eius, fi-
lios & vestimenta eorum. * Consecratisque
ipsis & vestibus, * tolles adipem de ariete, &
caudam & aruinam, quæ operit vitalia, ac
reticulū iecoris, & duos renes, atque adipem,
qui super eos est, armumque dextrum, eò
quod sit aries consecrationis: * tortamque
panis vnius, crustulam conspersam oleo, la-
ganum de canistro azymorum, quod posi-
tum est in conspectu Domini: * ponesque om-
nia super manus Aaron & filiorum eius, &
sanctificabis eos eleuans coram Domino. * Sus-
cipiesque vniuersa de manibus eorum: & in-
cedes super altare in holocaustum, odorem
suauissi-

Ecc. 45.
11.

Leuit. 1.
3.

Leuit. 9.
a. 3.

Leuit. 9.
1. 2.

C A P. XXX.

sanctissimum in conspectu Domini, quia oblatio eius est. * Sumes quoque pectusculum de arietem, quo iniatus est Aaron, sanctificabisque illud eleazarum coram Domino, & cederet in partem tuam. * Sanctificabisque & pectusculum consecratum, & armum, quem de arietem separasti, * quo iniatus est Aaron & filij eius, cedentque in partem Aaron & filiorum eius iure perpetuo a filiis Israel: qui primitiua sunt & initia de victimis eorum pacificis qua offerunt Domino. * Vestem autem sanctam, qua utetur Aaron, habebunt filij eius post eum, ut vngantur in ea, & consecrentur manus eorum. * Septem diebus utetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis eius, & qui ingreditur tabernaculum testimonij ut ministret in Sanctuario. * Arietem autem consecrationis tolles, & coques carnes eius in loco sancto: * qui vult velleetur Aaron & filij eius. * Panes quoque, qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonij comedent, * ut sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non velleetur ex eis, qui sancti sunt. * Quod si remanserit de carnibus consecratis, siue de panibus vsque mane, comedentes reliquias igni: non comedentur, quia sanctificata sunt. * Omnia, quae praecepi tibi facies super Aaron & filiis eius. Septem diebus consecrabis manus eorum: * & vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cum immolaueris expiationis hostiam, & vnges illud in sanctificationem. * Septem diebus expiabis altare, & sanctificabis, & erit Sanctum sanctorum, omnis, qui tetigerit illud, sanctificabitur. * Hoc est quod facies in altari. * Agnos anniculos duos per singulos dies iugiter * vnum agnum mane, & alterum vespere * decimam partem simile conperas oleo tu so, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum eiusdem mensurae in agno vno. * Alterum vero agnum offeres ad vespem iuxta ritum matutinae oblationis, & iuxta ea quae diximus, in odorem suauitatis: * sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, ubi constituiam ut loquar ad te. * Ibi praecepta filijs Israel, & sanctificabitur altare in gloria mea. * Sanctificabo & tabernaculum testimonij cum altari, & Aaron cum filiis suis, ut sacerdotio fungantur mihi. * Et habitabo in medio filiorum Israel, & eroque eis Deus, & scient quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de Terra Aegypti, ut manerem inter illos, ego Dominus Deus istorum.

Institutio altaris thymiamatis, & pecunia in vsum tabernaculi exigenda, labij aenei constructio, unctio thymiamatis, & reliquorum quae ad tabernaculum spectant.

I Acies quoque altare ad adolendum thymiamata, de lignis setim, * habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est, quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent. * Vestesque illud auro purissimo, tam craticulam eius, quam parietes per circuitum, & cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vestes, & altari portetur. * Ipsos quoque vestes facies de lignis setim, & inaurabis. * Ponesque altare contra velum, quod ante arcam pender testimonij coram propitiatorio quo regitur testimonium, ubi loquar tibi. * Er adolebit incensum super eo Aaron, suauis fragrans, mane quando componet lucernas, incendet illud: * & quando collocabit eas ad vespem, vret thymiamata sempiternum coram Domino in generationes vestras. * Non offeretis super eo thymiamata compositionis alterius nec oblationem, & victimam, nec libabitur libamina. * Et deprecabitur Aarō super cornua eius semel per annum, in sanguine quoque oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctum erit Domino. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Quando tuleris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti. * Hoc autem dabit omnis qui transierit ad nomen, dimidium sicli iuxta mensuram templi. Sicli viginti obolos habet. Media pars sicli offeretur Domino. * Qui habetur in numero, a viginti annis & supra, dabit pretium. * Diues non addet ad medium sicli, & pauper nihil minuet. * Susceptamque pecuniam, quae collata est a filiis Israel, trades in vsum tabernaculi testimonij, ut sit monumentum eorum coram Domino, & propitiatur animabus eorum. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Facies & labrum aeneum cum basi sua ad lauandum: ponesque illud inter tabernaculum testimonij & altare. Et missa aqua, lauabunt in ea Aarō & filij eius manus suas ac pedes. * quando ingressi fuerint tabernaculum testimonij, & quando accessuri fuerint ad altare, ut offerant in eo thymiamata Domino, * ne forte moriantur

legitimum.

Num. 1. 2. 2.

Leu. 27. 25. Num. 3. 8. 27. Ezech. 45. 12.

legitimum sempiternum erit ipsi, & semini
eius per successiones. * Locutusque est Do-
minus ad Moysen, dicens: * Sume tibi aroma-
ta, primæ myrrhæ & electæ quingentos si-
clos, & cinnamomi medium, id est, ducentos
quinguenta siclos, calami similiter ducen-
tos quinguenta, * cassiæ autem quingentos
siclos in pondere sanctuarij, olei de oliuetis
mensuram hin: * faciesque vnctionis oleum
sanctum, vnguentum compositum opere vn-
guentarij, & * vnges ex eo tabernaculum te-
stimonij, & arcam testamenti, * mensamque
cum vas suis, candelabrū, & vases filia eius,
altaria thymiamatis, * & holocausti, & vni-
uersam suppellectilem quæ ad cultum eorum
pertinet. * Sanctificabisque omnia, & erunt
sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctifi-
cabitur. * Aaron & filios eius vnges, sanctifi-
cabisque eos, vt sacerdotio fungantur mihi.
* Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum vn-
ctionis sanctum erit mihi in generationes
vestras. * Caro hominis non vngetur ex eo, &
iuxta compositionem eius nō facietis aliud,
quia sanctificatum est, & sanctum erit vobis.
* Homo quicumque tale composuerit, &
dederit ex eo, alieno, exterminabitur de po-
pulo suo. * Dixitque Dominus ad Moysen:
Sume tibi aromata, stacten & onycha, gal-
banum boni odoris, & thus lucidissimum,
æqualis pōderis erunt omnia: * faciesque thy-
miana compositum opere vnguentarij mix-
tum diligenter & purum, & sanctificatione
dignissimum. * Cumque in tenuissimum pul-
uerem vniuersa contuderis, pones ex eo co-
ram tabernaculo testimonij, in quo loco ap-
parebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis
thymiana. * Talem compositionem non fa-
cietis in vsu vestros, quia sanctum est Domi-
no. * Homo quicumque fecerit simile, vt o-
dore illius perfruatur, peribit de populi
suis.

C A P. XXXI.

*Deputantur à Domino Beſeleel & Ooliab ad ex-
tructionem tabernaculi ac ceterorum quæ di-
cta sunt, de sabbathi obseruatione, & de tabu-
lis à Domino Moysi data.*

Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens: * Ecce, vocaui ex nomine Beſeleel
filium Uri filij Hur de tribu Iuda, * & imple-
ni eum spiritu Dei, sapientia & intelligentia,
& scientia in omni opere, * ad excogitan-
dum quidquid fabreheri potest ex auro, &
argento, & ære, * marmore, & gemmis, & di-
uersitate lignorum. * Deditque ei socium Oo-
liab filium Achisamech de tribu Dan. Et in
corde omnis eruditi posui sapientiam: vt fa-
ciant cuncta quæ præcepi tibi, * tabernacu-

lum federis, & arcam testimonij, & propi-
tatorium, quod super eam est, & cuncta vasa
8 tabernaculi, * mensamque & vasa eius, can-
delabrum purissimum cum vas suis, & alta-
9 ria thymiamatis, * & holocausti, & omnia
10 vasa eorum, labrum cum basi sua, * vestes
sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, & filiis
11 eius, vt fungantur officio suo in sacris. * oleū
vnctionis, & thymiana aromatum in San-
12 ctuario, omnia quæ præcepi tibi, facient. * Et
locutus est Dominus ad Moysen, dicens:
13 * Loquere filiis Israel, & dices ad eos: " Vide-
Cte vt sabbatum meum custodiatis: quia signū
est inter me & vos in generationibus vestris:
vt sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico
14 vos. * Custodite sabbatum meum. sanctum
est enim vobis: qui polluerit illud, morte mo-
rietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima
15 illius de medio populi sui. * Sex diebus facie-
ris opus: in die septimo sabbatum est, requies
sancta Domino. omnis qui fecerit opus in
16 hac die, morietur. * Custodiant filij Israel
D Sabbatum, & celebrent illud in generatio-
nibus suis. Pactum est sempiternum * inter
me & filios Israel, signumque perpetuum.
" Sex enim diebus fecit Dominus cælum &
18 terram, & in septimo ab opere cessauit. * De-
ditque Dominus Moysi, completis huiusce-
modi sermonibus in monte Sinai, " duas ta-
bulas testimonij lapideas, scriptas digito
Dei.

C A P. XXXII.

*Ob vitulum adoratum Moyses Deum deprecatur,
tabulas frangit, vitulum comburit, & Aarone
obiurgato idololatrias occidi iubet, ceterisque
veniam impetrat.*

Videns autem populus quod moram fa-
ceret descendendi de monte Moyses,
A congregatus aduersus Aaron, dixit: " Surge,
fac nobis Deos, qui nos præcedant: Moysi
enim huic viro, qui nos eduxit de Terra Æ-
2 gypti, ignoramus quid acciderit. * Dixitque
ad eos Aaron: Tollite in aures aureas, devxo-
rum filiorumque & filiarum vestrarum auri-
3 bus, & afferte ad me. * Fecitque populus quæ
4 iusserat, deferens in aures ad Aaron. * " Quas
cū ille accepisset, formauit opere fusorio,
& fecit ex eis vitulum constabilem, dixerunt-
que: Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt
5 de Terra Ægypti. * Quod cū vidisset Aarō,
ædificauit altare coram eo, & præconis voce
clamauit dicens: Cras solemnitas Domini est.
6 * Surgentesque manē obtulerunt holocau-
sta, & hostias pacificas, & " sedit populus mā-
7 ducere, & bibere, & surrexerunt ludere. * Lo-
cutus est autem Dominus ad Moysen, dicens
" Vade, descende: peccauit populus tuus, quæ
eduxisti

Sup. 20.

b. 8.

Exech. 20.

b. 12.

Gen. 1. d.

31.

Dent. 9.

b. 10.

Ad. 7. d.

40.

Psal. 109.

d. 29.

1. Cor. 10.

b. 7.

Dent. 9.

b. 12.

eduxisti

eduxisti de Terra Aegypti. * Recesserunt citò 8
de via, quam ostendisti eis: feceruntque sibi
vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque
immolantes ei hostias, dixerunt: * Isti sunt
dij tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Aegy-
pti. * Rursumque ait Dominus ad Moysen: 9
Cerno quod populus iste duræ cervicis sit:

10 * dimitte me, v. irascatur furor meus contra
C. os, & deleam eos, faciamque te in gentem
11 magnam. * Moyses autem orabat Dominum
Deum suum, dicens: * Cur Domine, irascitur
furor tuus contra populum tuum, quem
eduxisti de Terra Aegypti, in fortitudine
12 magna, & in manu robusta? * Ne quæso di

* Deut. 9.
c. 13.
ps. 105. b.
23.

Num. 14.
c. 11.

* Gen. 11.
b. 7. c. 11.
b. 7. c. 4.
c. 16.

cant Aegyptij: Callidè eduxit eos, vt interfi-
ceret in montibus, & deleteret e terra: quiescat
ira tua, & esto placabilis super nequitia po-
puli tui. * Recordare Abraham, Isaac, & Israel, 13
seruorum tuorum, quibus iurasti per temet-
ipsum, dicens: Multiplicabo semen vestrum
sicut stellas cœli: & vniuersam terram hanc,
de qua locutus sum, dabo semini vestro, &
possidebitis eam semper. * Placatusque est
Dominus ne faceret malum quod locutus 14
fuerat aduersus populum suum. * Et reuersus
est Moyses de monte, portans duas tabulas
testimonij in manu sua, scriptas ex vtraque
parte, & factas opere Dei: scriptura quoque 16
Dei erat sculpta in tabulis. * Audiens au-
tem Iosue tumultum populi vociferantis,
dixit ad Moysen: Vlulatus pugnae auditur in
castris. * Qui respondit: Non est clamor ad-
hortantium ad pugnam, neque vociferatio
compellentium ad fugam: sed vocem can-
tantium ego audio. * Cumque appropin- 19
quasset ad castra, vidit vitulum, & choros:

iratusque valde, proiecit de manu tabulas, &
20 confregit eas ad radicem mōtis: * arripens-
E que vitulum quem fecerant, combussit, &
contriuitisque ad puluerem, quem sparsit in
21 aquam, & dedit ex eo potum filiis Israel. * Di-
xitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic popu-
lus, vt induceres super eum peccatum maxi-
22 mum? * Cui ille respondit: Ne indignetur
dominus meus: tu enim nosti populum istū,
23 quodd pronus sit ad malum. * Dixerunt mihi:
Fac nobis Deos, qui nos precedant: hanc
enim Moysi, qui nos eduxit de Terra Aegy-
24 pti, nescimus quid acciderit. * Quibus ego
dixi: Quis vestrum habet aurum? Tulerunt,
& dederunt mihi: & proieci illud in ignem.
25 egressusque est hic vitulus. * Videns ergo
Moyses populum quodd esset nudatus (spo-
liauerat enim eam Aaron propter ignomi-
niam sortis, & inter hostes nudum consti-
26 tuerat) & stans in porta castrorū, ait: Si quis
est Domini, iungatur mihi. Congregatique
27 sunt ad eum omnes filij Leui: * quibus ait:

Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum: ite, & redite de porta vsque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisque fratrem, & ami-

28 cum, & proximum suum. * Feceruntque filij Leui iuxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum.
29. * Et ait Moyses: Consecrasti manus vestras

hodie Domino, vnusquisque in filio, & in fratre suo, vt detur vobis benedictio. * Facto 30
autem altero die locutus est Moyses ad po- G
pulum: Peccastis peccatum maximum: ascen-
dam ad Dominum, si quo modo quiuero
eum deprecari pro scelere vestro. * Reuersus- 31
que ad Dominum, ait: Obsecro, peccauit po-
pulus iste peccatum maximum, feceruntque
sibi deos aureos: aut dimitte eis hæc noxam,
* aut si non facis, dele me de libro tuo quem 32
scripsisti. * Cui respondit Dominus: Qui pec- 33
cauerit mihi, delebo eum de libro meo: * tu 34
autem vade, & duc populum istum quod lo-
cutus sum tibi: Angelus meus præcedet te.
Ego autem in die ultionis visitabo & hoc
peccatum eorum. * Percussit ergo Dominus 35
populum pro reatu vituli, quem fecerat
Aaron.

C A P. XXXIII.

*Minis Dei in populum sedatis à Moysè, populus
luges delictum: loquitur Dominus cum Moysè
facie ad faciem, qui cupit videre faciem & glo-
riam Domini.*

L Ocutusq; est Dominus ad Moysen, dicēs: 1
Vade, ascende de loco isto tu, & populus A

1 reus quem eduxisti de terra Ægypti, in ter-
ram quam iuraui Abraham, Isaac, & Iacob.
2 dicens: * Semini tuo dabo eam: * & mittam * Gen. 12.
præcursores tui Angelum, vt eiciam Cha- b. 7.
naanæum, & Amorrhæum, & Hethæum, & Sup. 23. 4.
3 Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæum, * & 10.
intres in terram fluentem lacte & melle. Nō
enim ascendam tecum, * quia populus duræ 11.
4 cernicis es: ne forte disperdam te in via. * Au- Deut. 7. 1.
diensque populus sermonem hunc pessimū, 21.
luxit: & nullus ex more indutus est cultu suo. * Sup. 12.
5 * Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere b. 9.
filiis Israel: Populus duræ cernicis es, semel Deut. 9. 1.
ascendam in medio tui, & delebo te. Iam nūc 13.
deponc ornatum tuum, vt sciam quid faciam
6 tibi. * Deposuerunt ergo filij Israel ornatum
7 suum à monte Horeb. * Moyses quoque B
tollens tabernaculum, tetendit extra ca-
stra procul, vocauitque nomen eius, Ta-
bernaculum fœderis. Et omnis populus,
qui habebat aliquam quæstionem, egre-
diebatur ad Tabernaculum fœderis, extra
8 castra. * Cumque egrederetur Moyses ad
Tabernaculum, surgebat vniuersa plebs, &
stabat vnusquisque in ostio papilionis sui,

aspi-

aspiciebantque tergum Moysi, donec ingre-
deretur tentorium. * Ingresso autem illo Ta-
bernaculum foederis, descendebat colum-
na nubes, & stabat ad ostium, loquebatur-
que cum Moysē, * cernentibus vniuersis
quod columna nubes staret ad ostium Ta-
bernaculi. Stabantque ipsi, & adorabant
per fores tabernaculorum suorum. * Lo-
quebatur autem Dominus ad Moysen fac-
cie ad faciem, sicut solet loqui homo ad
amicum suum. Cumque ille reuerneretur
in castra, minister eius Iosue filius Nun,
puer, non recedebat de Tabernaculo. * Di-
xit autem Moyses ad Dominum: Præcipis
mihi quem missurus es mecum, præferam
eum dixeris: Noui te ex nomine, & inue-
nisti gratiam coram me. * Si ergo inueni-
sti gratiam in conspectu tuo, ostende mihi fa-
ciem tuam, vt sciam te, & inueniam gra-
tiam ante oculos tuos: respice populum
tuum gentem hanc. * Dixitque Dominus:
Facies mea præcedet te, & requiem dabo
tibi. * Et ait Moyses: si non tu ipse præce-
das, ne educa nos de loco isto. * In quo
enim scire poterimus ego & populus tuus
inuenisse nos gratiam in conspectu tuo, ni-
li ambulaueris nobiscum, vt glorificemur
ab omnibus populis qui habitant super ter-
ram? * Dixit autem Dominus ad Moysen:
Et verbum istud, quod locutus es, faciam:
inuenisti enim gratiam coram me, & te-
plum noui ex nomine. * Qui ait: Osten-
de mihi gloriam tuam. * Respondit: Ego
ostendam omne bonum tibi, & vocabo in
nomine Domini coram te: & * miserebor
cui voluero, & clemens ero in quem mihi
placuerit. * Rursumque ait: Non poteris
videre faciem meam: non enim videbit me
homo, & viuet. * Et iterum: Ecce (inquit)
est locus apud me, & itabis supra petram.
* Cumque transibit gloria mea, ponam te
in foramine petreæ, & protegam dextera
mea, donec transeam: * tollamque ma-
num meam, & videbis posteriora mea: fa-
ciem autem meam videre non poteris.

C A P. XXXIV.

*Moyses reparatis tabulis, prohibitaque Gentium
societate & idololatriæ, datuque præceptis de
primogenitiis, Sabbatho, Azymis, cæteri-
que festis, post 40. dierum ieiunium cornutus de
monte descendit, ac velata facie populo loqui-
tur.*

AC deinceps: Præcide, ait, tibi duas tabu-
las lapideas instar priorum, & scribam
super eas verba, quæ habuerunt tabulæ quas
registi. * Esto paratus manè, vt ascendas sta-
tum in montem Sinai, stabisque mecum super

verticem montis. * Nullus ascendat tecum,
nec videatur quispiam per totum montem:
boues quoque, & oues non pascantur e contra.
* Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales
antea fuerant: & de nocte confurgens ascen-
dit in montem Sinai, sicut præceperat ei Do-
minus, portans secum tabulas. * Cumque de-
scendisset Dominus per nubem, stetit Moy-
ses cum eo, inuocans nomen Domini. * Quo
transeunte coram eo, ait: Dominator Domi-
ne Deus, misericors & clemens, patiens &
multæ miserationis, ac verax, * qui * custodis
misericordiam in millia: qui auersus iniquita-
tem, & scelera, atque peccata, nullusque apud te
per se innocens est. * Qui reddis iniquitatem
patrum filiis ac nepotibus in tertiam & quar-
tam progeniem. * Festinusque Moyses, curua-
tus est pronus in terram, & adorans * ait: Si
inueni gratiam in conspectu tuo Domine, ob-
secro vt gradiaris nobiscum (populus enim
duræ ceruicis est) & auferas iniquitates no-
stras atque peccata, nosque possideas. * Respō-
dit Dominus: Ego inibo pactum videntibus
cunctis, signa faciam quæ nunquā visa sunt
super terram, nec in vllis gentibus: vt cernat
populus iste, in cuius es medio, opus Domini
terribile quod facturus sum. * Obserua cuncta
quæ hodie mando tibi: ego ipse eiciam ante
faciem tuam Amorrhæum, & Chanaanæum,
& Hethæum, Pherezeum quoque, & Heuæum,
& Iebusæum. * Caue ne vnquam cum habi-
tatoribus terræ illius iungas amicitias, quæ
sint tibi in ruinam: * sed aras eorum destrue,
& confringe statuas, lucosque succide: * noli
adorare Deum alienum Dominus zelotes no-
men eius, Deus est æmulator. * Ne incas pactum
cum hominibus illarum regionum: ne,
cum fornicati fuerint cum diis suis, & adora-
uerint simulachra eorum, vocet te quispiam
vt comedas de immolatis. * Nec uxorem
de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne post-
quam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faci-
ant & filios tuos in deos suos. * Deos con-
flatiles non facies tibi. * Solemnitatem azy-
morum custodies Septem diebus. velsceris azy-
mis, sicut præcepi tibi, in tempore mēsis no-
uorum: mense enim verni temporis egressus
es de Ægypto. * Omne quod aperit vuluam
generis masculini, meum erit de cunctis ani-
mantibus, tam de bobus, quam de ouibus,
meum erit. * Primogenitum asini redimes
oue: sin autem nec pretium pro eo dederis,
occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes:
nec apparebis in conspectu meo vacuus.
* Sex diebus operaberis, die septimo cessabis
arare & metere. * Solemnitatem hebdoma-
darum facies tibi in primitiis frugum mes-
sis tuæ triticæ, & solemnitatem, quando

Ps. 142.

a. 2.

Jer. 32. c.

18.

Deut. 5. a.

9.

Deut. 5. a.

2.

Jer. 32. a. 2

Deut. 7. a.

2.

1. Reg. 11.

a. 2.

Sup. 15. a.

2. b. 77.

32. d. 19.

Sup. 23.

b. 15.

Deut. 16.

d. 16.

Eccl. 35. a.
6.
Sup. 23. b.
16.

redcunte anni tempore cuncta conduntur.
* Tribus temporibus anni apparebit omne
masculinum tuum in conspectu omnipotē-
tis Domini Dei Israel. * Cum enim tulero

gentes a facie tua, & dilatauero terminos
tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ, ascen-
dente te. & apparente in conspectu Domini
Dei tui ter in anno. * Non immolabis super

Sup. 23. c.
18. 19.

* Dent. 15.
c. 21.
* Sup. 24.
d. 18.

fermento sanguinem hostiæ meæ: neque re-
sistebit manē de victima solemnitaris Phasē.
* Primitias frugum terræ tuæ offeres in do-
mo Domini Dei tui. * Non coques hædum
in lacte matris suæ. * Dixitque Dominus ad
Moysem: Scribe tibi verba hæc, quibus & te-
cum & cum Israel pepigi fœdus. * Fuit ergo
ibi cum Domino quadraginta dies & qua-
draginta noctes: panem non comedit, &
aquam non bibit, & scripsit in tabulis ver-
ba fœderis decem. * Cumque descenderet
Moyse de monte Sinai: tenebat duas tabu-
las testimonij, & ignorabat quiddam cornuta
esset facies sua ex consortio sermonis Domi-
ni. * Videntes autem Aaron & filij Israel cor-
nutam Moyse faciem, timuerunt propè acce-
dere. * Vocatiq; ab eo, reuersi sunt tam Aarō
quam principes synagogæ. Et postquam lo-
cutus est ad eos, * venerunt ad eum etiam
omnes filij Israel: quibus præcepit cuncta
quæ audierat a Domino in monte Sinai.
* Impletisque sermonibus, * posuit velamen
super faciem suam. * Quod ingressus ad Do-
minum, & loquens cum eo auferbat donec
exiret, & tunc loquebatur ad filios Israel o-

* Den. 9. b.
6. c. 18.
Dent. 4. b.
13.

* 2. Cor. 3.
13.

35 mnia quæ sibi fuerant imperata. * Qui vide-
bant faciem egredientis Moyse esse cornu-
tam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si
quando loquebatur ad eos.

C A P. XXXV.

*Præcipitur sabbatum, petuntur primitiæ & do-
naria ac artifices ad construenda omnia quæ
dicta sunt, quibus deputati a Domino dicun-
tur Bejeleel & Ooliab.*

1 T Gitur congregata omni turba filiorum
A Israel, dixit ad eos: Hæc sunt quæ iussi Do-
2 minus fieri. * Sex diebus facietis opus: pri-
mus dies vobis sanctus, sabbatum, & requies
Domini: qui fecerit opus in eo, occideretur.
3 * Non succenderis ignem in omnibus habi-
4 taculis vestris per diem sabbati. * Et ait Moy-
ses ad omnein cateruam filiorum Israel: Isce-
5 est sermo quem præcepit Dominus, dicens:
5 * Separate apud vos primitias Domino. * O-
mnis voluntarius & prono animo offerat eas
6 Domino: aurum & argentum, & æs, * hya-
cintum & purpuram, & cœcumque his tin-
7 ctum, & byssum, pilos caprarum, * pellesque
8 arietum rubricatas, & ianthinas, ligna se-
cim, * & oleum ad luminaria concinnanda

* Sup. 23.
a. 2.

& vt coniciatur vnguentum, & thymiam
suauissimum, * lapides onychinos, & gem-
mas ad ornatum superhumeralis & rationa-
lis. * Quisquis vestrum sapiens est, veniat, &
faciat quod Dominus imperauit: * Taber-
naculum scilicet, & tectum eius, atq; operi-
mentum, annulos & tabulata cum vectibus,
paxillos & bases: * Arcam & vectes, propi-
tatorium, & velum, quod ante illud oppan-
ditur: * Mensam cum vectib. & vasis, & pro-
positionis panibus: * Candelabrum ad lu-
minaria sustentanda, vasa illius & lucernas,
& oleum ad nutrimenta ignium: * Altare
thymiamatis, & vectes, & oleum vnctionis &
thymiam ex aromatis: Tentorium ad
ostium tabernaculi: * Altare holocausti, &
craticulam eius æneam cum vectibus & va-
sis suis: labrū & basim eius: * Cortinas atrij
cum columnis & basibus, tentorium in fori-
bus vestibuli, * paxillos tabernaculi & atrij
cum funiculis suis: * Vestimenta, quorū vsus
est in ministerio sanctuarij, vestes Aaron pō-
tificis ac filiorum eius, vt sacerdotio fungan-
tur mihi. * Egressaq; omnis multitudo filio-
rum Israel de conspectu Moysi, obtulerunt
mente promptissima atq; deuota primitias
Domino, ad faciendum opus tabernaculi tes-
timoniij. Quidquid ad cultum & ad vestes
sanctas necessarium erat, * viri cum mulieri-
bus præbuerunt, armillas & inanes, annu-
los & dextralia: omne vas aurū in donaria
Domini separatū est. * Si quis habebat hya-
cinthum, & purpuram, coccumque bis tin-
ctum, byssum & pilos caprarum, pelles ariet-
um rubricatas, & ianthinas, * argenti xris-
que metalla, obtulerunt Domino, lignaque
setim in varios vsus. * Sed & mulieres doctæ,
quæ neuerant, dederunt hyacinthum, pur-
puram, & vermiculum ac byssum, * & pilos
caprarum, sponte propria cuncta tribuen-
tes. * Principes verò obtulerunt lapides ony-
chinos, & gemmas ad superhumeralē & ra-
tionale, * aromataq; & oleum ad luminaria
concinnanda, & ad præparandum vnguen-
tū, ac thymiam odoris suauissimi compo-
nendum. * Omnes viri & mulieres mēte de-
uota obtulerunt donaria, vt fierent opera q̄
D noster per manum Moysi cuncta
filij Israel voluntaria Domino dedicauerunt.
* Dixitq; Moyses ad filios Israel: "Ecce, vo-
cauit Dominus ex nomine Beseleel filiū Vri
filij Hur de tribu Iuda. * Impleuitq; eum spi-
ritu Dei, sapientia & intelligentia, & scientia
& omni doctrina, * ad excogitandum, & fa-
ciendū opus in auro & argento, & ære, scul-
pendisque lapidibus, & opere carpentario.
Quidquid fabre adinueniri potest, * dedit in
corde eius: Ooliab quoq; filiū Achisamech

35 de tribu Dan: * ambos erudiuit sapientia, vt
faciant opera abietarij, polymitarij ac plu-
marij, de hyacintho ac purpura, coccoque
bis tincto, & bysso, & texant omnia, ac noua
quæque reperiant.

CAP. XXXVI.

*Oblatis plus quam opus esset donariis, paratur
tabernaculum iuxta omnes partes suas, nem-
pe cortinas, saga, opertoria, tabulata, vectes,
velum & tentorium.*

1 **F**ecit ergo Beseleel, & Ooliab, & omnis
A vir sapiens, quib. dedit Dominus sapien-
tiam & intellectum vt scirent fabre operari
quæ in vsus Sanctuarij necessaria sunt, &
2 quæ præcepit Dominus. * Cumque vocasset
eos Moyses, & omnem eruditum virum, cui
dederat Dominus sapientiam, & qui sponte
3 sua obtulerant se ad faciendum opus, * tra-
dit eis vniuersa donaria filiorū Israel. Qui
cum instaret operi, quotidie mane vota po-
4 pulus offerebat. * Vnde artifices venire com-
5 pulsi, * dixerunt Moysi: Plus offert populus
6 quam necessarium est. * Iussit ergo Moyses
præconis voce cantari: Nec vir nec mulier
quidquam offerat vltra in opere Sanctuarij.
Sicq; cessatum est à muneribus offerendis.
7 * eo quod oblata sufficerent & superabunda-
8 rent. * Feceruntq; omnes corde sapientes ad
explendū opus tabernaculi, cortinas decem
B de bysso retorta, & hyacintho, & purpura
coccoq; bis tincto, opere vario, & arte poly-
9 mita: * quarum vna habebat in longitudine
viginti octo cubitos, & in latitudine qua-
10 tuor. vna mensura erat omnium cortinarum.
* Coniunxitq; cortinas quinque, alteram al-
11 teri, & alias quinque sibi inuicem copulauit.
* Fecit & ansas hyacinthinas, in ora cortinæ
vnius ex vtroq; latere, & in ora cortinæ alte-
12 rius similiter, vt contra se inuicem venirent
13 ansæ, & murdū iungerentur. * vnde & quin-
quaginta fudit circulos aureos, qui morde-
rent cortinarum ansas, & fieret vnum ta-
14 bernaculum. * Fecit & saga vndecim de pilis
caprarum ad operiendum tectum taberna-
15 culi: * vnum sagum in longitudine habebat
cubitos triginta, & in latitudine cubitos
quatuor: vnius mensuræ erant omnia saga:
16 quorum quinque iunxit seorsum, & sex alia se-
17 paratim. * Fecitque ansas quinquaginta in
ora sagi vnius, & quinquaginta in ora sagi
18 alterius, vt sibi inuicem iungerentur. * Et hi-
bulas æneas quinquaginta, quibus necere-
tur tectum, vt vnum pallium ex omnibus sa-
19 gis fieret. * Fecit & opertorium tabernaculi
C de pellibus arietum rubricatis: aliudq; de-
20 super velamentum de pellib. ianthinis. * Fe-
cit & tabulas tabernaculi de lignis setim

Sup. 16.
1.1.

1. Par. 21.
1.29.

stantes. * Decem cubitorum erat longitudo
tabulæ vnus, & vnum ac semis cubitum la-
titudine reuinebat. * Binæ incastraturæ erant
per singulas tabulas, vt altera alteri iunge-
retur. Sic fecit in omnibus tabernaculi ta-
bulis. * E quibus viginti ad plagam meridia-
nam erant contra Austrum, * cum quadra-
ginta basibus argenteis. Duæ bases sub vna
tabula ponebantur ex vtraq; parte angulo-
rum, vbi incastraturæ laterum in angulis ter-
minantur. * Ad plagam quoq; tabernaculi,
quæ respicit ad Aquilonem, fecit viginti ta-
bulas, * cum quadraginta basibus argenteis,
duas bases per singulas tabulas. * Contra oc-
cidentem verò, id est, ad eam partem taber-
naculi, quæ mare respicit, fecit sex tabulas.
* & duas alias p singulos angulos taberna-
culi retro: * quæ iunctæ erant à deorsum vs-
que sursum, & in vnam compagine pariter
ferebantur. Ita fecit ex vtraq; parte per an-
gulos: * vt octo essent simul tabulæ, & habe-
rent bases argenteas sedecim, binas scilicet
bases sub singulis tabulis. * Fecit & vèctes de
lignis setim, quinq; ad continendas tabulas
vnus lateris tabernaculi, & quinq; alios ad
alterius lateris coaptandas tabulas: & extra
hos, quinque alios vèctes ad occi⁷dentalem
plagam tabernaculi contra mare. * Fecit quo-
que vèctem alium, qui per medias tabulas
ab angulo vsq; ad angulum perueniret. * Ipsa
autem tabulata deaurauit, fuis basibus ear-
um argenteis. Et circulos eorum fecit au-
reos, per quos vèctes induci possent: quos &
iplos laminis aureis operuit. * Fecit & velum
de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac bys-
so retorta, opere poiymitaro, varium atq;
distinctum: * & quatuor columnas de lignis
setim, quas cum capitibus deaurauit, fuis
basibus earum argenteis. * Fecit & tento-
rium in introitu tabernaculi ex hyacintho,
purpura, vermiculo, byssoque retorta, opere
plumarij, & columnas quinque cum capi-
tibus suis, quas operuit auro, basesq; earum
fudit æneas.

CAP. XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, mensa, candelabrum, lucerna, altare thymiamatis, ipsumq; thymiamata.

Fecit autem Beseleel & arcam de lignis
setim, habentem duos semis cubitos in
longitudine, & cubitum ac semissem in lati-
tudine, altitudo quoque vnus cubiti fuit &
dimidij: vestiuitque eam auro purissimo in-
tus ac foris. * Et fecit illi coronam auream
per gyrum, * constans quatuor annulos au-
reos per quatuor angulos eius: duos annu-
los in latere vno, & duos in altero. * Vèctes

quoque fecit de lignis setim, quos vestiuit
auro, * & quos misit in annulos, qui erant in
lateribus arcæ ad portandum eam. * Fecit &
propitiatorium, id est, oraculum, de auro
mundissimo, duorum cubitorum & dimidij
in longitudine, & cubiti ac semis in latitu-
dine. * Duos etiam Cherubim ex auro ducti-
li, quos posuit ex vtraq; parte propitiatorij:
* Cherub vnum in summitate vnus partis,
& Cherub alterum in summitate partis al-
terius: duos Cherubim in singulis summi-
tibus propitiatorij, * extendentes alas, & te-
gentes propitiatorium, seq; mutuo & illud
respicientes. * Fecit & mensam de lignis seti-
m in longitudine duorum cubitorum, & in
latitudine vnus cubiti, quæ habebat in al-
titudine cubitum ac semissem: * circumde-
ditque eam auro mundissimo, & fecit illi la-
bium aureum per gyrum, ipsiq; labio coro-
nam auream interasilè quatuor digitorum,
& super eandem, alteram coronam auream.
* Fudit & quatuor circulos aureos, quos po-
suit in quatuor angulis per singulos pedes
mensæ, * contra coronam: misitq; in eos ve-
ctes, vt possit mensa portari. * Ipsos quoque
vèctes fecit de lignis setim, & circumdedit
eos auro, * Et vasa ad diuersos vsus mensæ,
Cacerabula, phialas, & cyathos, & thuribula,
ex auro puro, in quibus offerenda sunt liba-
mina. * Fecit & candelabrum ductile de au-
ro mundissimo. De cuius vècte calami, scy-
phi, sphæruleque ac lilia procedebant: * sex
in vtroq; latere, tres calami ex parte vna, &
tres ex altera. * tres scyphi in nucis modum
per calanos singulos, sphæruleq; simul & li-
lia: & tres scyphi instar nucis in calamo al-
tero, sphæruleq; simul & lilia. Æquum erat
opus sex calamorum, qui procedebant de sti-
pite candelabri. * In ipso autem vècte erant
quatuor scyphi in nucis modum, sphæruleq;
per singulos simul & lilia: & sphærule sub
duob. calamis p loca tria, qui simul sex sunt
calami procedentes de vècte vno. * & sphæ-
rule igitur, & calami ex ipso erant, vniuersa
ductilia ex auro purissimo. * Fecit & lucernas
septem cum emunctorijs suis, & vasa vbi ea
q; emuncta sunt extinguantur, de auro mun-
dissimo. * Talentū auri appendebat cande-
labrum cum omnibus vasis suis. * Fecit & al-
tare thymiamatis de lignis setim, per qua-
dram singulos habens cubitos, & in altitu-
dine duos: è cuius angulis procedebant cor-
nua. * Vestiuitq; illud auro purissimo, cum
craticula ac parietibus & cornibus. * Fecit-
que ei coronam aureolam per gyrum, &
duos annulos aureos sub corona per singula
latera, vt mittantur in eos vèctes, & possit
altare portari. * Ipsos autem vèctes fecit
de lignis

de lignis setim, & operuit laminis aeneis.
 * Compofuit & oleum ad fanctificationis vnguentum, & thymiana de aromatibus mundissimis, opere pigmentarij.

C A P. XXXVIII.

Formatur altare holocausti cum labio aneo & atrio, oblataq; donaria recensentur.

Fecit & altare holocausti de lignis setim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in altitudine: * cuius cornua de angulis procedebant, operuitq; illud laminis aeneis. * Et in vltus eius parauit ex aere vasa diuersa, lebetes, forcipes, fuscinulas, vncinos, & ignium receptacula. * Craticulamq; eius in modum retis fecit aeneam, & subter eam in altaris medio arulum, * fufis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portandum: * quos & ipsos fecit de lignis setim, & operuit laminis aeneis. * Induxitque in circulos qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum, sed cauum ex tabulis, & intus vacuum. * Fecit & labrum aeneum cum basi sua de speculis mulierum, quae excubabant in ostio tabernaculi. * Fecit & atrium, in cuius australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum, * columnarum aenearum viginti cum basibus suis, capita columnarum, & tota operis celatura, argentea: * Aequè ad septentrionalem plagam tentoria, columnarum, basesque & capita columnarum eiusdem mensurae, & operis ac metalli, erant. * In ea verò plaga, quae ad Occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnarum decem cum basibus suis aenearum, & capita columnarum, & tota operis celatura, argentea. * Porro contra Orientem quinquaginta cubitorum parauit tentoria: * quibus, quindecim cubitos columnarum trium, cum basibus suis, vnum tenebat latus: * & in parte altera (quia inter vtraque introitum tabernaculi fecit) quindecim aequè cubitorum erant tentoria, columnarumque tres, & bases totidem. * Cuncta atrij tentoria bysso retorta texerat: * Bases columnarum fuerunt aeneae, capita autem earum cum cunctis celaturis suis argenteae: sed & ipsas columnas atrij vestiuit argento. * Et in introitu eius opere plumatio fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat, iuxta mensuram, quam cuncta atrij tentoria habebant. * Columnarum autem in ingressu fuere quatuor cum basibus aeneis, capitaque earum, & celaturae argenteae. * Paxillos quoque tabernaculi & atrij per gyrum fecit aeneos.

21 * Haec sunt instrumenta tabernaculi testimonij, quae enumerata sunt iuxta praeceptum Moysi in ceremoniis Levitarum per manum
22 Ithamar filij Aaron sacerdotis: * quae Beſeleel filius Uri filij Hur de tribu Iuda Domino per
23 Moysen iubente, compleuerat, * iuncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui & ipse artifex lignorum egregius fuit, & polymitaris atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo & bysso. * Omne aurum quod expensum est in opere Sanctuarij, & quod oblatum est in donariis, viginti nouem talentorum fuit, & septingentorum triginta siclorum, ad mensuram Sanctuarij. * Oblatum est autem ab his qui transferunt ad numerum à viginti annis & supra, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorum. * Fuerunt praeterea centum talenta argenti, de quibus constatae sunt bases Sanctuarij, & introitus ubi velum pendet. * Centum bases factae sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulas supputatis. * De mille autem septingentis & septuaginta quinque, fecit capita columnarum, quas & ipsas vestiuit argento. * Atris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringenti supra sicli, * ex quibus fuae sunt bases in introitu tabernaculi testimonij, & altare aeneum cum craticula sua, omniaque vasa quae ad vsum eius pertinent, * & bases atrij tam in circuitu, quam in ingressu eius, & paxilli tabernaculi atque atrij per gyrum.

C A P. XXXIX.

Pontificalia sacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque iniunctum opus perficitur.

De hyacintho verò & purpura, vermiculo ac bysso, fecit vestes, quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut praecepit Dominus Moysi. * Fecit igitur super humerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, * opere polymitario; inciditque bracteas aureas, & extenuauit in fila, ut possent torqueri cum priorum colorum subtegmine, * duasque oras sibi inuicem copulatas in vtroque latere summitatum, * & balteum ex eisdem coloribus, sicut praeceperat Dominus Moysi. * Parauit & duos lapides onychinos, astrictos & inclusos auro, & sculptos arte gemmaria nominibus filiorum Israel: * posuitque eos in lateribus superhumeralis, in monumentum filiorum Israel, sicut praeceperat Dominus Moysi. * Fecit & rationale opere polymito iuxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta: * quadrangulum, duplex, mensuram

palmi.

2. Par. I.

9.5.

Sup. 27.

9.8.

Sup. 28.

4.6.

palmi. * Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor. In primo versu erat sardius, topazius, smaragdus. * In secundo carbunculus, sapphirus, & iaspis. * In tertio, ligurius, achates, & amethystus. * In quarto, chrysolitus, onychinus, & beryllus, circumdati & inclusi auro per ordines suos. * Ipsi que lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israel, singuli per nomina singulorum. * Fecerunt in rationali & catenulas fibi inuicē coherentes, de auro purissimo: & duos vncinos, totidemque annulos aureos. Porro annulos posuerunt in vitroque latere rationalis, * e quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt vncinis, qui in superhumeralis angulis eminebant. * Hac autē & retrō ita conueniebant sibi, vt super humerale & rationale mutuo necerentur. * stricta ad balteum, & annulis fortius copulata, quos iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent. & a se inuicem mouerentur, sicut præcepit Dominus Moysi. * Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam, * & capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitij textilem: * deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta: & tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunice per gyrum. * tintinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerioungebatur, sicut preceperat Dominus Moysi. * Fecerunt & tunicas byssinas opere textili Aaron & filiis eius: * & mitras cum coronulis suis ex bysso: * feminalia quoque lineæ, byssina: cingulum verō de bysso retorto, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto arte plumaria, sicut preceperat Dominus Moysi. * Fecerunt & laminam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario, Sanctū Domini: * & strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præcepit Dominus Moysi. * Perfectum est igitur omne opus tabernaculi & testij testimonij: feceruntque filij Israel cuncta, quæ præcepit Dominus Moysi. * Et obtulerunt tabernaculum & testum, & vniuersam suppellectilem; annulos, tabulas, vinctes, columnas ac bases, * opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de ianthinis pellibus, velum. * arcam, vinctes, propitiatorium, * mensam cum vasis suis & propositionis panibus: * candelabrum, lucernas, & vensilia earum cum oleo: * altare aureum, & vnguentum, & thymiana ex aromatibus: * & tentorium in introitu tabernaculi: * altare æneum, retiaculum, vinctes, &

asa eius omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrij, & columnas cum basibus suis: * requirunt in introitu atrij, funiculosque illius & paxillos. Nihil ex vasis desuit, quæ in ministerium tabernaculi, & in testum fœderis iussa sunt fieri. * Vestes quoque quibus sacerdotes utuntur in Sanctuario, Aaron scilicet & filij eius, * obtulerunt filij Israel, sicut præcepit Dominus. * Quæ postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

C A P. XL.

Primo mense tabernaculum erigendum & consecrandum præcipitur, quo factio maiestate Dei repletur, nube tabernaculum cōtinuē operiente, nisi dum esset proficiendum.

Locusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Mense primo, prima die mensis, eriges tabernaculum testimonij, * & pones in eo arcam, demittesque ante illam velum: * & illata mensa, pones super eam, quæ ritè præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis, * & altare aureum in quo adolebitur incensum, coram arca testimonij. Tentorium in introitu tabernaculi pones, * & ante illud altare holocausti: labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua. * Circumdabisque atrium tentorii, & ingressum eius. * Et assumpto vinctonis oleo vnges tabernaculum cum vasis suis, vt sanctificetur: * altare holocausti & omnia vasa eius: * labrum cum basi sua: omnia vinctonis oleo consecrabis, vt sint Sancta sanctorum. * Applicabisque Aaron & filios eius ad fores tabernaculi testimonij, & lotos aqua * indues sanctis vestibus vt ministrent mihi, & vinctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat. * Fecitque Moyses omnia, quæ præcepit Dominus. * Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis, collocatum est tabernaculum. * Erexitque Moyses illud, & posuit tabulas ac bases & vinctes, statuitque columnas, * & expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperauerat. * Posuit & testimonium in arca, subditis infra vinctibus, & oraculum desuper. * Cumque intulisset arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum, vt expleret Domini iussione. * Posuit & mensam in tabernaculo testimonij ad plagam Septentrionalem extra velum, * ordinatis coram propositionis panibus, sicut præcepit Dominus Moysi. * Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonij è regione mensæ in parte australi, * locatis per ordinem lucernis, iuxta præceptum Domini. * Posuit & altare aureum sub tecto testimonij contra velum, * & adoleuit super eo

incensum

incensum aromatatum, sicut iusserat Dominus Moysi. * Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonij, * & altare holocausti in vestibulo testimonij, offerens in eo holocaustum, & sacrificia, ut Dominus imperaverat. * Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonij & altare, implens illud aqua. * Laveruntque Moyses & Aaron ac filij eius manus suas & pedes, * cum ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, sicut præceperat Dominus Moysi. * Erecti & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu eius tentorio. Postquam omnia perfecta sunt, * operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini implevit illud. * Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maiestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat. * Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filij Israel per turmas suas: * si pendebat desuper, manebant in eodem loco. * Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

LIBER LEVITICVS, HEBRAICE VAICRA.

C A P. I.

Variis ritus ac modis holocaustorum, armentorum, pecudum & avium offerendum.

Ocavit autem Moysen, & locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonij, dicens:

* Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de

pecoribus id est, de bobus & ouibus offerens victimas, * si holocaustum fuerit eius oblatio, ac de argento; masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonij, ad placandum sibi Dominum: * ponetque manum super caput hostiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem eius proficiens. * immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filij Aaron sacerdotes sanguinem eius, fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi. * detractaque pelle hostiæ, artus in frustra cident, * & subiciant in altari ignem, strue lignorum ante composita: * & membra quæ sunt cæsa, desuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adherent iecori, intestinis & pedibus lotis aqua: * adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum & suavem odorem Domino. * Quod si de pecoribus oblatio est, de 10

ouib. siue de capris holocaustum, masculum, absque macula offeret: * immolabitque ad latus altaris, quod respicit ad Aquilonem, coram Domino: sanguinem verò illius fundent super altare filij Aaron per circuitum: * dividentque membra, caput & omnia, quæ adherent iecori: & ponent super ligna, quibus subiciendus est ignis: * intestina verò & pedes lauabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum & odorem suavissimum Domino. * Si autem de avibus holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ, offeret eam sacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris: * vesiculam verò gutturis, & plumas proiciet propè altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent. * confringetque ascellas eius, & non secabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est & oblatio suavissimi odoris Domino.

C A P. II.

Ritus oblationis sacrificiorum similia oleo conspersa, thuris, panum, lagenarum, atque primitiarum, addito in omnibus sale, usqueam autem fermento, nec melle.

A Nima cum obtulerit oblationem sacrificij Domino, similia erit eius oblatio, fundetque super eam oleum, & ponet thus, ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum similia & olei, ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino. * Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum eius, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini. * Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano: de similia, panes scilicet absque fermento, consperfos oleo, & lagana azyma oleo lita. * Si oblatio tua fuerit de sartagine, similia consperfos oleo & absque fermento, * diuides eam minutatim, & fundes super eam oleum. * Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æque similia oleo conspergetur: * quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis. * Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, & adolebit super altare in odorem suavitatis Domino; * quidquid autem reliquum est, erit Aaron, & filiorum eius, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini. * Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino. * Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare verò non imponentur in

** Eccl. 7. d. 34.*

Marc. 9.
g. 49.

odorem suauitatis. * Quidquid obtuleris sacrificij, sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal. * Si autē obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & cōfringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino, * fundens supra oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini est. * de qua adolebit sacerdos in memoriam muneris, partem farris fracti, & olei, ac totum thus.

C A P. I I I.

Quo pacto auferantur hostia pacificorum, nempe de bobus, ouibus, agnis, & capris.

Q VOD si hostia pacificorum fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offerre, A mare siue feminam, immaculata offeret coram Domino. * Ponetq; manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonij, fundentq; filij Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum: * Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, * adipem qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis est intrinsecus: * duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cum renunculis. * adolebuntq; ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito: in oblationem suauissimi odoris Domino. * Si verò de ouibus fuerit eius oblatio & pacificorum hostia, siue masculum obtulerit, siue feminam, immaculata erunt. * Si agnum obtulerit coram Domino, * ponet manum suam super caput victimæ suæ: quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonij: fundentq; filij Aaron sanguinem eius per circuitū altaris. * Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem & caudam totam cum renibus & pinguedinem, quæ operit ventrem atq; vniuersa vitalia, & vtrumq; renunculum cum adipe qui est iuxta ilia, reticulumque iecoris cum renunculis. * & adolebit ea sacerdos super altare in pabulū ignis & oblationis Domini. * Si capra fuerit eius oblatio, & obtulerit eam Domino, * ponet manum suam super caput eius: immolabitq; eam in introitu tabernaculi testimonij. Et fundent filij Aaron sanguinem eius per altaris circuitum. * Tollenq; ex ea in pastu ignis Domini, adipem qui operit ventrem, & qui tegit vniuersa vitalia: duos renunculos cum reticulo, quod est super eos iuxta ilia, & ruinam iecoris cum renunculis: * adolebitq; ea super altare sacerdos, in alimoniam ignis, & suauissimi odoris. Omnis adips Dominus erit iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

C A P. I V.

Modus offerendi hostias sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam peccantis.

I Ocutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere filiis Israel: Anima, quæ peccauerit per ignorantiam, & de vniuersis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quippiam fecerit: * si sacerdos, qui vinctus est peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino: * & adducet illum ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino. ponetq; manum super caput eius, & immolabit eum Domino. * Hauriet quoq; de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonij. * Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram Domino contra velum Sanctuarij. * ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonij. omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi. * Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quam omnia quæ intrinsecus sunt: quos renunculos, & reticulum quod est super eos iuxta ilia, & adipem iecoris cum renunculis, sicut auferretur de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti. * Pellem verò & omnes carnes, cum capite & pedibus & intestinis & fimo, * & reliquo corpore, effertur extra castra in locum mundum, vbi cineres effundi solent: incendetq; ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.

Q UOD si omnis turba Israel ignorauerit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est, * & postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi. * Et ponent seniores populi manus super caput eius coram Domino. Immolatoq; vitulo in conspectu Domini, * inferet sacerdos, qui vinctus est, de sanguine eius in tabernaculum testimonij, * tincto digito aspergens septies contra velum. * ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonij: reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonij. * Omnemque eius adipem tollet, & adolebit super altare: * sic faciens & de hoc vitulo quo modo fecit & prius: & rogante pro eis sacerdote, propitiatus erit eis Dominus. * Ipsum autē vitulum effertur extra castra, atq; comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato

in multitudinis. * Si peccauerit princeps, & fecerit vnum e pluribus. per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur, & postea intellexerit peccatum suum; offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum. * Poneretque manum suam super caput eius: cumque immolauerit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est, tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basin eius. * Adipem verò adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. * Quod si peccauerit anima per ignorantiam, de populo terræ, ut faciat quicquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat, & cognouerit peccatum suum, offeret capram immaculatam. * Ponetque manum super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti. * Tollethque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basin eius. * Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei. * Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ouem scilicet immaculatam; * ponet manum super caput eius, & immolabit eam in loco ubi solent cædi holocaustorum hostiæ. * Sumetque sacerdos de sanguine eius digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basin eius. * Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet ad epe arietis, qui immolatur pro pacificis; cremabit super altare in incensum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

CAP. V.

De hostia pro peccato ex silentio veritatis, immunditia, errore, iuramento, sacrorum abusu, atque ignorantia.

SI peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, testisque fuerit quod aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam. * Anima, quæ tetigerit aliquid immundum, siue quod occisum a bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit: * & si tetigerit quidquid de immunditia hominis, iuxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognouerit postea, subiacebit delicto. * Anima, quæ iurauerit, & protulerit labiis suis vel male quid faceret, vel bene, & idipsum iura-

mento & sermone firmauerit, oblitaque postea intellexerit delictum suum, * agat penitentiam pro peccato, & * offerat de gregibus Bagnam siue capram, orabitque pro ea sacerdos & pro peccato eius: * sin autem non potuerit offerre pecus, offerat * duos turtures, vel duos pullos columbarum, Domino, vnum pro peccato; & alterum in holocaustum, & dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquet caput eius ad penulas, ita ut collo hæreat, & non penitus abumpatur. * Et asperget de sanguine eius parietem altaris. quidquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est. * Alterum vero adolebit in holocaustum, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato eius, & dimittetur ei. * Quod si non quierit manus eius duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similem partem ephi decimam. non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est. * tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare, in monumentum eius qui obtulerit, * rogans pro illo & expians, reliquam vero partem ipse habebit in munere. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Anima si præuarians ceremonias per errorem, in his quæ Domino sunt sanctificata, peccauerit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, iuxta pondus Sanctuarij: * ipsumque quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei. * Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritque vnum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, * offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram estimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit & dimittetur ei, * quia per errorem deliquit in Dominum.

CAP. VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commissio: leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die victionis sue: & in genere de hostia pro peccato: quare & quando his vesci possint.

Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: * Anima quæ peccauerit, & contempto Domino, negauerit proximo suo depositum quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, * siue rem perditam inuenierit, & inficians in super peierauerit, & quodlibet aliud ex

Inf 12. d.

Luc. 2. d.

24.

Nam 5. a.

pluribus fecerit, in quibus solet peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quæ tam insuper partem domino cui damnum intulerat. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, iuxta ascriptionem mensuramque delicti: qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis, quæ faciendo peccauit. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: præcipe Aaron & filiis eius: Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque; mane: ignis ex eodem altari erit: vestietur tunica sacerdos & feminalibus lineis: tolleretque cineres, quos vorans ignis exussit, & ponens iuxta altare, spoliabitur prioribus vestimentis, indurusque aliis, effret eos extra castra, & in loco mundissimo usque ad fauillam consumi faciet. Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciens ligna mane per singulos dies, & imposito holocausto, deluper adolebit adipes pacificorum. Ignis iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Hæc est lex sacrificij & libamentorum, quæ offerent filij Aaron coram Domino, & coram altari. Tolle sacerdos pugillum similæ, quæ conspersa est oleo, & totum thus, quod super similam positum est: adolebitque illud in altari in monumentum odoris suauissimi Domino: reliquam autem partem similæ comedit Aaron cum filiis suis, absque fermento: & comedit in loco Sancto Attri tabernaculi. Ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto. Mares tantum stirpis Aaron comedit illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificijs Domini: omnis, qui tetigerit illa, sanctificabitur. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Hæc est oblatio Aaron, & filiorum eius, quam offerre debent Domino in die vacationis suæ: Decimam partem ephi offerent simile in sacrificio sempiterno, medium eius manet, & medium eius vespere, quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suauissimum Domino: sacerdos, qui iure patri successerit, & tota cremabitur in altari. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedit ex eo. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens: Loquere Aaron & filiis eius: Ista est lex hostiæ pro peccato: In loco ubi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est. Sacerdos qui offert, comedit eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.

27. Quidquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto. Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur. quod si vas æneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua. 29. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius, quia Sanctum sanctorum est. Hostia enim, quæ caditur pro peccato, cuius sanguis inferitur in tabernaculum testimonij ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

* Heb. 13
b. 11.
Sup. 4.
a. 5.

CAP. VII.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ ac victimæ pacificorum: adeps & sanguis in unicum comedi prohibentur.

1. Hæc quoque lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est: idcirco ubi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto: sanguis eius per gyrum altaris fundetur. Offerent ex ea caudam & adipem, qui operit vitalia: duos renunculos, & pinguedinem quæ iuxta ilia est, reticulumque coris cum renunculis. & adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto. Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia Sanctum sanctorum est. Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto: vtriusque hostiæ lex una erit: ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit. Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellē eius. Et omne sacrificium similæ, quod coquitur in clibano, & quicquid in craticula, vel in sartagine præparatur, eius erit sacerdotis a quo offertur: siue oleo conspersa, siue arida fuerint: cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos diuidetur. Hæc est lex hostiæ pacificorum, quæ offertur Domino. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma vincta oleo, coctamque similam, & collyridas olei admistione cōspersas, panes quoque fermentatos cum hostiæ gratiarum, quæ immolatur pro pacificis: ex quibus vnus pro primitiis offertur Domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem. cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam usque mane. Si voto, vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed & si quid in crastinum remanserit, velci licitum est: quidquid autē tertius inuenerit dies, ignis absumet, si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quęcunque anima tali se edulio contaminauerit, præuaricationis rea erit. Caro, quę ali-

quid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea. * Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiarum pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis. * Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel iumenti, siue omnis rei quæ pollueri potest, & comederit de huiusmodi carnibus, interibit de populis suis. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere filiis Israel: Adipem ouis, & bouis, & capræ, non comedetis. * Adipem cadaueris morticini, & eius animalis quod à bestia caprum est, habebitis in varios usus. * Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domino, comederit, peribit de populo suo. * Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de auiibus quam de pecoribus. * Omnis anima, quæ elerit sanguine, peribit de populis suis. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere filiis Israel, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est, libamenta eius. * tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum: cumque ambo oblata Domino consecrauerit, tradet sacerdoti, * qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron, & filiorum eius. * armus quoque dexter pacificorum hostiis cedet in primitias sacerdotis. * Qui obtulerit sanguinem & adipem filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua. * Pectusculum enim elevationis, & armum separationis tuli à filiis Israel de hostiis eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filiis eius lege perpetua, ab omni populo Israel. * Hæc est unctio Aaron & filiorum eius in ceremoniis Domini die qua obtulit eos Moyses, vt sacerdotio fungerentur, * & quæ præcepit eis dari Dominus à filiis Israel religione perpetua in generationibus suis. * Ista est lex holocausti, & sacrificij pro peccato atque delicto, & pro consecratione & pacificorum victimis: * quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandauit filiis Israel vt offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAP. VIII.

Aaronis & filiorum eius consecratio, ac tabernaculi supellectilisque eius unctio.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & unctiois oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistum cum azymis, & congregabis omnem cœtum ad ostium tabernaculi. * Fecit Moyses vt Dominus imperauerat. Congregataque omni turba ant-

5 fores tabernaculi, * ait: Iste est sermo. quem iussit Dominus fieri. * Scitumque obrulit Aaron & filios eius. Cumque lauisset eos, * vestiuit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit, * quod adstringens cingulo aptauit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas. * Cidari quoque tenuit caput: & super eam, contra frontem, posuit laminam auream cōsecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus. * Tullit & unctiois oleum, quo liniuit tabernaculum cum omni supellectili sua. * Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, unxit illud, & omnia vasa eius, labrumque cum basi sua sanctificauit oleo. * *Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, & consecrauit: * filios quoque eius oblatos vestiuit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, vt iussisset Dominus. * Obtulit & vitulum pro peccato. cumque super caput eius posuissent Aaron, & filij eius, manus suas, * immolauit eum: hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum, quo expiatio & sanctificatio, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta eius. * Adipem verò qui erat super vitalia, & reticulum iccoris, duosque renunculos cum arinulis suis, adoleuit super altare: * vitulum cum pelle & carnibus, & fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dominus. * Obtulit & arietem in holocaustum: super cuius caput cum imposuissent Aaron, & filij eius manus suas, * immolauit eum, & fudit sanguinem eius per circuitum altaris. * Ipsumque arietem in frusta concidens, caput eius, & artus, & adipem adoleuit igni. * lotis prius intestinis & pedibus, totumque simul arietem incendit super altare, eò quod esset holocaustum suauissimi odoris Domino, sicut præceperat ei. * Obtulit & arietem secundum, in consecratione sacerdotum: polueruntque super caput eius Aaron & filij eius manus suas. * quem cum immolasset Moyses, sumens de sanguine eius, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, similiter & pedis. * Obtulit & filios Aaron, cumque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum: * adipem verò, & caudam, omnemque pinguedinem quæ operit intestina, reticulumque iccoris, & duos renes cum adipibus suis & armo dextro separauit. * Tollens autem de canistro azymorum, quod erat: coram Domino, panem absque fermento, & colluritum conspersam oleo, laganumque posuit super*

*Ecd. 45.
18.*

adipes, & armum dextrum, * tradens si- 27
mul omnia Aaron & filiis eius. Qui post-
quam leuauerunt ea coram Domino, * rur- 28
sum suscepra de manibus eorum, adoleuit F
super altare holocausti, eò quòd consecra-
tionis esset oblatio, in odorem suauitatis, sa-
crificij Domino. * Tulitque pectusculum, 29
eleuans illud coram Domino, de arietem con-
secrationis in partem suam, sicut praeceperat
ei Dominus. * Assumensque vnguentum & 30
sanguinem qui erat in altari, asperxit super
Aaron & vestimenta eius, & super filios illius
ac vestes eorum. * Cumque sanctificasset eos 31
in vestitu suo, praecepit eis, dicens: Coquite
carnes ante fores tabernaculi, & ibi comede-
te eas, panes quoque consecrationis edite, G
qui positi sunt in canistro, sicut praecepit mi-
hi Dominus, dicens: * Aaron & filij eius co-
medent eos: * quidquid autem reliquũ fuerit 32
de carne & panibus, ignis absumet. * De ostio: 33

* Ex. 29. f.

32.

Inf. 29. b.

9.

quoque tabernaculi non exibitis septem die-
bus, vsque ad diem quo complebitur tempus
consecrationis vestrae. septem enim diebus
34 finitur cõsecratio: * sicut & impræsentiarum
35 factum est, vt ritus sacrificij compleretur.
* Die ac nocte manebitis in tabernaculo ob-
seruantes custodias Domini, ne moriamini:
36 sic enim mihi praeceptum est. * Feceruntque
Aaron & filij eius cuncta quæ locutus est Do-
minus per manum Moysi.

C A P. IX.

*Primitiis sac- & sciorum, pro sacerdote ac populo
Deo redditus, Aaron populo benedixit, gloria
Domini apparuit, ignisque holocaustum deuorauit.*

1 **T**Acto autem octauo die, vocauit Moyses
A Aarõ & filios eius, ac maiores natu Israel,
2 dixitque ad Aaron: * Tolle de armento vi-
tulum pro peccato, & arietem in holocau- 9.

* Ex. 29. a.

stum, vtrumque immaculatum, & offer illos
coram Domino. * Et ad filios Israel loqueris: 3
Tollite hircum pro peccato, & vitulum atq;
agnum anniculos & sine macula, in holo-
caustum. * bouem & arietem pro pacificis: 4
& immolate eos coram Domino, in sacrificio
singulorum simulam conspersam oleo
offerentes, hodie enim Dominus apparebit
vobis. * Tulerunt ergo cuncta quæ iusserat

B Moyses ad ostium tabernaculi: * vbi cum o-
mnis multitudo astaret, * ait Moyses: Iste est
sermo quem praecepit Dominus: facite, & ap-
parebit vobis gloria eius. * Et dixit ad Aaron:
Accede ad altare, & immola pro peccato tuo:
offer holocaustum, & deprecare pro te & pro
populo, cumque mactaueris hostiam popu-
li, ora pro eo, sicut praecepit Dominus. * Sta-
timque Aaron accedens ad altare, immola-

uit,

uit vitulum pro peccato suo: cuius sangui-
nem obtulerunt ei filij sui: in quo tingens di-
gitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuū
ad basim eius. * Adipemque & renunculos, 10
ac reticulum iecoris, quæ sunt pro peccato,
adolevit super altare, sicut præceperat Do-
minus Moyfi: * carnes verò & pellem eius, 11
extra castra combussit igni. * Immolauit & 12
holocaustum victimam: obtuleruntque ei filij
tui sanguinem eius, quem fudit per altaris
circuitum. * Ipsam etiam hostiam in frusta 13
concisam cum capite & membris singulis
obtulerunt, quæ omnia super altare crema-
uit igni, * lotis aqua prius intestinis & pedi- 14
bus. * Et pro peccato populi offerens, macta- 15
uit hircum: expiatoque altari, * fecit holo- 16
caustum, * addens in sacrificio libamenta,
quæ pariter offeruntur, & adolens ea super 17
altare, absque ceremoniis holocausti matu-
rari. * Immolauit & bouem atque arietem, 18
hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filij
tui sanguinem, quem fudit super altare in
circuitum. * Adipem autem bouis, & cauda- 19
m arietis, renunculosque cum adipibus suis, &
reticulum iecoris * posuerunt super pecto- 20
ra, cumque cremati essent adipes super alta-
re, * pectora eorum, & armos dextros separa- 21
uit Aaron, eleuans coram Domino, sicut præ-
ceperat Moyfès. * Et extendens manus ad 22
populum, benedixit ei. Sicque completis ho-
litis pro peccato, & holocaustis, & pacificis
descendit. * Ingressi autem Moyfès & Aaron, 23
in tabernaculum testimonij, & deinceps e-
gressi benedixerunt populo. * Apparuitque
gloria Domini omni multitudini: * & ecce 24
egressus ignis a Domino, deuorauit holo-
caustum, & adipes qui erant super altare.
Quod cum vidissent turba, laudauerunt Do-
minum, ruentes in facies suas.

C A P. X.

*Igne Nadab & Abiu consumpti planguntur a po-
pulo, non a sacerdotibus: vino autem sacerdoti-
bus interdicto, precipitur ut residuum oblatio-
nis comedant.*

A Rreptisque Nadab & Abiu filij Aaron
thurbulis, * posuerunt ignem, & incen-
sum desuper, offerentes coram Domino igne
alienum: quod eis præceptum non erat. * E-
gressusque ignis a Domino, deuorauit eos, &
mortui sunt coram Domino. * Dixitque Moy-
fès ad Aaron: Hoc est quod locutus est Do-
minus: Sanctificabor in iis qui appropin-
quant mihi, & in conspectu omnis populi
glorificabor. Quod audiens taruit Aaron.
* Vocatis autem Moyfès Misael & Elifa-
phan filius Oziel, patris Aaron, ait ad eos: It-
e tollite fratres vestros de conspectu San-

ctuarij, & asportate extra castra. * Confe-
stimque pergentes, tulerunt eos sicut iace-
bant, vestros lincis tunicis, & eiecerunt fo-
ras, vt sibi fuerat imperatum. * Locutusque
est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Itha-
mar, filios eius: Capira vestra nolite nudare,
& vestimenta nolite scindere, ne forte mori-
amini, & super omnem ceterum orietur in-
dignatio. Fratres vestri, & omnis domus Is-
rael, plangent incendium quod Dominus
suscitauit: * vos autem non egrediemini for-
tes tabernaculi, alioquin peribitis: oleum
quippe sanctæ victionis est super vos. Qui
fecerunt omnia iuxta præceptum Moyfi.
* Dixit quoque Dominus ad Aaron: * Vinum,
& omne quod inebriare potest, non bibetis
tu & filij tui, quando intratis in tabernacu-
lum testimonij, ne moriamini: quia præ-
ceptum sempiternum est in generationes ve-
stras. * Et vt habeatis scientiam discernendi
inter sanctum & profanum, inter pollutum
& mundum: * doceatisque filios Israel omnia
legitima mea quæ locutus est Dominus ad
eos per manum Moyfi. * Locutusque est Moy-
fès ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios
eius, qui erant residui: Tollite sacrificium,
quod remansit de oblatione Domini, & co-
medite illud absque fermento iuxta altare,
quia Sanctum sanctorum est. * Comeditis
autem in loco sancto: quod datum est tibi &
filij tuis de oblationibus Domini, sicut præ-
ceptum est mihi. * Pectusculum quoque quod
oblatus est, & arimū qui separatus est, ede-
tis in loco mundissimo tu & filij tui, & filia
tuæ tecum, tibi enim ac liberis tuis reposita
sunt de hostijs salutaribus filiorum Israel:
* eò quod armū & pectus, & adipēs qui cre-
mantur in altari, eleuauerunt coram Domi-
no, & pertineant ad te, & ad filios tuos, lege
perpetua, sicut præcepit Dominus. * Inter
dixitque hircum, qui oblatus fuerat pro peccato,
cum quaereret Moyfès, exustum reperit: ira-
tusque contra Eleazar, & Ithamar filios Aa-
ron, qui remanserant, ait: * Cur non come-
distis hostiam pro peccato in loco sancto,
quæ Sancta sanctorum est, & data vobis vt por-
teretis iniquitatem multitudinis, & togētis
pro ea in conspectu Domini, * præsertim cū
de sanguine illius non sit illatum intra san-
cta, & comedere debueritis eam in Sanctua-
rio, sicut præceptum est mihi? * Respondit
Aaron: Oblata est hodie victima pro pecca-
to, & holocaustum coram Domino: mihi au-
tem accidit quod vides, quomodo potui co-
medere eam, aut placere Domino in cere-
moniis mente lugubri? Quod cum au-
disset Moyfès, recepit iustifica-
tionem.

2. Mach.
1. II.

Num. 3.
4. 16. g.
26.
II. Par. 24.
22.

2. Mac. 2.
6. II.

CAP. XI.

Animalium mundorum ab immundis separatio, eorumq; usus, ut sancti sint filij Israel sicut & Dominus.

Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens: ** Dicite filiis Israel: * Hęc sunt animalia q̄ comedere debetis de cunctis animantibus terrę: * Omne quod habet diuisam vngulam, & ruminat in pecoribus, comedetis. * Quidquid autem ruminat quidem, & habet vngulam, sed non diuidit eam, sicut camelus & cętera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitur. * Chęrogryllus qui ruminat, vngulamque non diuidit, immundus est. * Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed vngulam non diuidit. * Et * sus: qui cū vngulam diuidat, non ruminat. * horum carnibus non vescemini, nec cadauera contingeris, quia immunda sunt vobis. * Hęc sunt q̄ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas, tam in mari quā in fluminibus & stagnis, comedetis. * Quidquid autem pinnulas & squamas non habet eorum quę in aquis mouentur & viuunt, abominabile vobis * excrementumque erit, carnes eorum nō comedetis, & morticina vitabitis. * Cuncta quę non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt. * Hęc sunt quę de aquis comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & haliaëtum, * & miluum ac vulturē iuxta genus suum, * & omne coruini generis in similitudinem suam, * struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem iuxta genus suum: * bubonem & mergulum, & ibin. * & cygnum, & onocrotalum, & porphyriōnem, * hęrodionem & charadriōnem iuxta genus suum, vřpam quoque, & vespertilionem. * Omne de volucris quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. * Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retrō crura, per quę salit super terram, * comedere debetis, vt est bruchus in genere suo, & attacus atque ophiomachus, ac locusta, singula iuxta genus suum. * Quidquid autem ex volucris quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis: * & quicunque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus vsque ad vesp̄rum: * & si necesse fuerit vt portet quippiam horum mortuum, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsq; ad occasum Solis. * Omne animal quod habet quidem vngulam, sed non diuidit eam, nec ruminat, immundum erit: & qui tetigerit illud contaminabitur. * Quod ambulat super man⁹, ex cunctis ani-*

mantibus quę incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur vsque ad vesp̄rum. * Et qui portauerit huiuscemodi cadauera, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad vesp̄rum: quia omnia hęc immunda sunt vobis. * Hęc quoque inter polluta reputantur de his quę mouentur in terra, mustela & mus & crocodilus, singula iuxta genus suum, * mygale, & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa: * omnia hęc immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit vsque ad vesp̄rum: * & super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneū & vestimentum, quā pelles & cilicia: & in quocunq; sit opus, tingentur aqua, & polluta erunt vsque ad vesp̄rum, & sic postea mundabuntur. * Vas autem fictile, in quod horum quidquam intro ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum est. * Omnis cibus, quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de vniuerso vase, immundum erit. * Et quidquid de morticinis huiuscemodi ceciderit super illud, immundum erit: siue clibani, siue chytropodes, destruentur, & immundi erunt. * Fontes verō & cisternę, & omnis aquarū congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur. * Si ceciderit super sementem, non polluet eam. * Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, illi copolluetur. * Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere qui cadauer eius tetigerit, immundus erit vsque ad vesp̄rum: * & qui comederit ex eo quippiam, siue portauerit, lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsq; ad vesp̄rum. * Omne quod reprat super terram, abominabile erit, nec asumetur in cibum. * Quidquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, siue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est. * Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis. * Ego enim sum Dominus Deus vester: * sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod mouetur super terram. * Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de Terra Aegypti, vt essem vobis in Deū. Sancti eritis, quia ego sanctus sum. * Ista est lex animantium ac volucrum, & omnis animalis viuētis, quę mouetur in aqua, & reprat in terra, * vt differentias noueritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeat.

CAP. XII.

Puerpera immunditia, & mundatio cum oblatione.

I Ocutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens: Loquere filiis Israel, & dices ad eos:
* Mulier, si suscepto semine pepererit masculu-
lum, immunda erit septem diebus, iuxta dies
separationis menstruae. * Et die octauo cir-
cumciderit infantulus: * ipsa vero triginta
tribus diebus manebit in sanguine purifica-
tionis suae. Omne sanctum non tanget, nec
ingredietur in Sanctuarium, donec implean-
tur dies purificationis suae. * Sin autem fo-
eminam pepererit, immunda erit duabus heb-
domadibus, iuxta ritum fluxus menstrui, &
sexaginta sex diebus manebit in sanguine
purificationis suae. * Cumque expleti fuerint
dies purificationis suae, pro filio, siue pro fi-
lia, deferet agnum anniculum in holocau-
stum, & pullum columbae siue turturem pro
peccato, ad ostium tabernaculi testimonij,
& tradet sacerdoti * qui offeret illa coram
Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur
a profluuiio sanguinis sui: ista est lex parien-
tis masculum aut foeminam. * Quod si non
invenierit manus eius, nec poterit offerre
agnum, sumet * duos turtures vel duos pul-
los columbarum, vnum in holocaustum, &
alterum pro peccato: orabitq; pro ea sacer-
dos, & sic mundabitur.

CAP. XIII.

Lex & cognitio lepra in homine & vestimento.

I Ocutusque est Dominus ad Moysen, &
Aaron, dicens: * Homo, in cuius cute &
carne ortus fuerit diuersus color siue pustu-
la, aut quasi lucens quidpiam, id est, pla-
ga leprae, adducetur ad Aaron sacerdotem,
vel ad vnumquemlibet filiorum eius. * Qui
cum viderit lepram in cute, & pilos in al-
bum mutatos colorem, ipsamque speciem
leprae humiliorem cute & carne reliqua,
plaga leprae est, & ad arbitrium eius se-
parabitur. * Sin autem lucens candor fue-
rit in cute, nec humilior carne reliqua, &
pili coloris pristini, recludet eum sacerdos
septem diebus. * & considerabit die septimo:
& si quidem lepra ultra non creuerit, nec
transierit in cute priores terminos, rursum
recludet eum septem diebus aliis. * Et die
septimo contemplabitur: si obscurior fuerit
lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum,
quia scabies est: lauabitque homo vestimen-
ta sua, & mundus erit. * Quod si postquam a
sacerdote visus est, & redditus munditia, ite-
rum lepra creuerit; adducetur ad eum, * &
immunditia condemnabitur. * Plaga leprae

si fuerit in homine, adducetur ad sacerdo-
tem, * & videbit eum. Cumque color albus
in cute fuerit, & capillorum mutauerit aspe-
ctum, ipsa quoque caro viua apparuerit: * lepra
vetustissima iudicabitur, atque inolita cuti.
Contaminabit itaque eum sacerdos, & non
recludet, quia perspicua immunditia est.
* Sin autem effloruerit discurrens lepra in cu-
te, & operuerit omnem cutem a capite vsq;
ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum
radit, * considerabit eum sacerdos, & tenem
lepra mundissima iudicabit: eo quod omnis
in candorem versa sit, & idcirco homo mun-
dus erit. * Quando vero caro viuens in eo
apparuerit, * tunc sacerdotis iudicio pollue-
tur, & inter imitum reputabitur, caro
enim viua si lepra aspergitur, immunda est.
* Quod si rursum versa fuerit in alborem, &
totum hominem operuerit, * considerabit
sacerdos, & mundum esse decernet. * Ca-
ro autem & cutis in qua vlcus natum est &
sanatum, * & in loco vlcis cicatrix alba ap-
paruerit, siue subrufa, adducetur homo ad
sacerdotem: * qui cum viderit locum leprae
humiliorem carne reliqua, & pilos versos in
candorem, contaminabit eum: plaga enim
leprae orta est in vlcere. * Quod si pilus colo-
ris est pristini, & cicatrix subobscura, & vici-
na carne non est humilior, recludet eum se-
ptem diebus. * & si quidem creuerit, adiudi-
cabit eum leprae. * Sin autem steterit in loco
suo, vlcis est cicatrix, & homo mundus erit.
* Caro autem & cutis quam ignis exusserit, &
sanata albam siue rufam habuerit cicatrice,
* considerabit eam sacerdos, & ecce versa est
in alborem, & locus eius reliqua cute est hu-
milior: contaminabit eum, quia plaga leprae
in cicatrice orta est. * Quod si pilorum color
non fuerit immutatus, nec humilior plaga
carne reliqua, & ipsa lepra species fuerit sub-
obscura, recludet eum septem diebus, * & die
septimo contemplabitur: si creuerit in cute
lepra, contaminabit eum. * Sin autem in lo-
co suo candor steterit non satis clarus, plaga
combustionis est, & idcirco mundabitur, quia
cicatrix est combustura. * Vir, siue mulier, in
cuius capite vel barba germinauerit lepra,
videbit eos sacerdos. * & si quidem humilior
fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus,
solitoque subtilior, contaminabit eos, quia
lepra capitis ac barbae est. * Sin autem viderit
locum maculae aequalem vicinae carni, & ca-
pillum nigrum: recludet eum septem diebus,
& die septimo intuebitur. Si non creuerit
macula, & capillus sui coloris est, & locus
plagae carni reliqua aequalis: * radetur homo
absq; loco maculae, & includetur septem die-
bus aliis. * Si die septimo visa fuerit steterit

plaga in loco suo, nec humilior carne reli-
qua, mundabit eum, lotisq; vestib. suis mun-
dus erit. * Sin autem post emundationē rur-
sus creuerit macula in cute, * non quater
amplius verūm capillus in flauum colorem
sit immutatus, quia aperte immundus est.
* Porro si steterit macula, & capilli nigri fue-
rint, nouerit hominem sanatum esse, & con-
fidenter eum pronunciet mundū. * Vir, siue
mulier, in cuius cute candor apparuerit, * in-
tuebitur eos sacerdos. si deprehenderit sub-
obscurum alborem lucere in cute, sciat non
esse lepram, sed maculam coloris candidi. &
hominē mundum. * Vir, de cuius capite ca-
pilli fluunt, caluus & mundus est: * & si a fron-
te ceciderint pili, recaluaster & mundus est.
* Sin autem in caluitio siue in recaluatione
albus vel rufus color fuerit exortus, * & hoc
sacerdos viderit, cōdemnabit eum haud du-
biē lepræ quæ orta est in caluitio. * Quicun-
que ergo maculatus fuerit lepra, & separa-
tus est ad arbitrium sacerdotis, * habebit ve-
stimenta dissuta, caput nudum, os veste con-
iectum, contaminatum ac sordidum se cla-
nabit. * Omni tempore, quo leprosus est, &
immundus, solus habitabit extra castra. * Ve-
l is lancea siue linea, quæ leprā habuerit * in
stamine atq; subtegmine, aut certē pellis, vel
quidquid ex pelle confectum est, * si alba vel
rufa macula fuerit infecta, lepra reputabi-
tur, ostendeturq; sacerdoti. * qui considera-
tam recludet septem diebus: * & die septi-
mo rursus aspiciens si deprehenderit creuisse,
lepra perseuerans est: pollutum iudicabit
vestimentum & omne in quo fuerit inuenta:
* & idcirco comburetur flammis. * Quod si
eam viderit non creuisse, * præcipiet, & laua-
bunt id in quo lepra est, recludetq; illud se-
ptē dieb. aliis. * Et cūm viderit facie quidem
pristinam non reuersam, nec tamen creuisse
lepram, immundum iudicabit, & igne com-
buret, eo quod infusa sit in superficie vesti-
menti vel per totum, lepra. * Sin autem ob-
scurior fuerit locus lepræ, postquā vestis est
lota, abrupit eū, & a solido diuidet. * Quod
si vltra apparuerit in his locis, quæ prius im-
maculata erant, lepra volatilis & vaga, de-
bet igne cōburi. * si cessauerit, lauabit aqua
ea, quæ pura sunt, secundo, & munda erunt.
* Ita est lex lepræ vestimenti lanei & linei,
staminei atq; subtegminis, omnisq; suppel-
lectilis pellicæ, quomodo mundari debeat,
vel contaminari.

C A P. XIV.

*Lepra extirpanda sacrificia pro homine, domo ac
vestimento.*

Iocutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens: * Hic est ritus leprosi, quando

A mundandus est: * Adducetur ad sacerdotem: * *Mat. 8.*
3 * qui egressus de castris, cūm inueniet le- *a. 1.*
pram esse mundatam, præcipiet ei qui puri- *Marc. 14.*
4 catur, vt offerat duos passeris viuos pro se, 40.
quibus vesicilicium est. & lignū cedrinum, *Luc. 5. a.*
5 vermiculumq; & hyssopum. * & vnum ex pas- *12.*
seribus immolari iubebit in vase scitili super
6 aquas viuentes: * alium autē viuum cum li-
gno cedrino, & cocco & hyssopo, tinget in
7 sanguine passeris immolari, * quo asperget
illū, qui mundandus est, septies, vt iure pur-
getur: & dimittet passerē viuū, vt in agrum
8 auolet. * Cūmq; lauerit homo vestimenta
sua, radet omnes pilos corporis, & lauabitur
aqua: purificatusque ingreditur castra, ita
dumtaxat vt maneat extra tabernaculū suū
9 septē diebus, * & die septimo radet capillos
capitis, barbamq; & supercilia, ac toti cor-
B poris pilos. Et lotis rursūm vestib. & corpo-
10 re, * die octauo assumet duos agnos imma-
culatos, & ouem anniculam absq; macula, &
tres decimas similæ in sacrificium, quæ con-
persa sit oleo, & seorsum olei sextarium.
11 * Cūmq; sacerdos purificans hominem, sta-
tuerit eum, & hæc omnia coram Domino in
12 ostio tabernaculi testimonij, * tollet agnū,
& offeret eum pro delicto, oleiq; sextarium,
13 & oblatis ante Dominum omnibus, * immo-
labit agnū, vbi solet immolari hostia pro
peccato, & holocaustum, id est, in loco San-
cto. Sicut enim p peccato, ita & pro delicto
ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta san-
14 ctum est. * Assumensq; sacerdos de sangui-
ne hostiæ, quæ immolata est pro delicto, po-
net super extremū auriculæ dextræ eius qui
mundatur & super pollices manus dextræ &
15 pedis: * & de olei sextario mittet in manū
16 suam sinistram, * tingetq; digitum dextram
in eo, & asperget coram Domino septies.
17 * quod autem reliquum est olei in laua ma-
nu, fundet super extremum auriculæ dextræ
C eius qui mundatur, & super pollices manus
ac pedis dextræ, & super sanguinem qui effu-
sus est pro delicto, * & super caput eius. * Ro-
18 gabitur, pro ea coram Domino, & faciet sa-
crificium pro peccato. tunc immolabit ho-
20 locaustum, * & ponet illud in altari cum li-
bamentiis suis, & homo ritē mundabitur.
21 * Quod si pauper est, & nō potest manus eius
muenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet
agnū ad oblationē, vt roget pro eo sacer-
dos, decimamq; partē similæ conpersa oleo
22 in sacrificium, & olei sextarium, * & duosque *Sup. 50.*
turtures siue duos pullos columbæ, quorum *11. 12. a. 1.*
vnus sit p peccato, & alter in holocaustum. *Luc. 2. d.*
23 * offeretq; ea die octauo purificationis suæ
L sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonij
24 coram Domino. * qui suscipiens agnū pro
delicto

delicto & sextarium olei, leuabit simul: * im-
molato; agno, de sanguine eius ponet su-
per extemum auriculæ dextræ iilius qui mun-
datur, & super pollices manus eius ac pedis
dextræ: * olei verò partem mittet in manum
sinistram, * in quo tingens digitum dextræ
manus asperget septies coram Domino: * tan-
demq; extremum dextræ auriculæ illius qui
mundatur, & pollices manû aut pedis dextræ,
in loco sanguinis qui effusus est pro delicto:
* reliquam autem partem olei, quæ est in si-
nistramanum mittet super caput purificati, vt
placeat pro eo Dominum: * & turturum siue
pullum columbæ offeret, * vnũ pro delicto,
& alterum in holocaustum cum libamentis
suis. * Hoc est sacrificium leprosi, qui habere
non potest omnia in emundatione sui. * Lo-
cutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron,
dicens: * Cum ingressi fueritis Terram Cha-
naan, quam ego dabo vobis in possessionem, E
si fuerit plaga lepræ in ædibus, * ibit cuius est
domus, nuncians sacerdoti, & dicet: Quasi
plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea.
* At ille præcipiet vt efferrant vniuersa de do-
mo, priusquam ingrediat eam, & videat
vtrum leprosa sit, ne immunda fiant omnia q̃
in domo sunt. Intrabitq; postea vt conside-
ret lepram domus: & * cum viderit in parie-
te, ibi illius quasi valliculas pallore siue rubore
deformatas, & humiliores superficie reliqua,
* egredietur ostium domus, & statim claudet
illam septem diebus. * Reuersusq; die septi-
mo, considerabit eam, si inuenerit creuisse
lepram, * iubebit erui lapides in quibus lepra
est, & proici eos extra ciuitatem in locum
immundum: * domum autem ipsam radi in-
trinsecus per circuitum, & spargi puluerem
rasuræ extra urbem in locum immundum,
* lapidesq; alios reponi pro his qui ablati
fuerint, & luto alio liniri domum. * Sin au-
tem postquam eruti sunt lapides, & puluis
eratus, & alia terra lita, * ingressus sacerdos
viderit reuersam lepram, & parietes resper-
sos maculis, lepra est perseverans, & immun-
da domus: * quæ statim destruetur, & lapides
ei ac ligna, atq; vniuersum puluerẽ proiciet
extra oppidum in locum immundum. * Qui
intraverit domũ quando clausa est, immun-
dus erit vsq; ad vespertum: * & qui dormierit
in ea, & coinederit quippiam, laua-bit vesti-
menta sua. * Quod si introierint sacerdotes vide-
rit lepram non creuisse, in domo, postquã de-
nuo lita fuerit, purificabit eam reddita sani-
tate: * & in purificationem eius sumet duos
passeres, lignumq; cedrinum, & vermiculum
atq; hyssopum: * & immolato vno passere in
vasculo fictili super aquas viuas, * tollit lignum
cedrinum, & hyssopum, & cocum & passe-

rem viuum, & tinget omnia in sanguine: & as-
feris immolati, atque in aquis viuentibus, &
asperget domum septies, * purificabitq; eam
tam in sanguine passis, quam in aquis vi-
uentibus, & in passere viuo, lignoq; cedri-
no & hyssopo atq; vermiculo. * Cumq; dimi-
serit passerem auolare in agrum libere, ora-
bit pro domo, & iure mundabitur. * Ista est
lex omnis lepræ & percussuræ, * lepræ ve-
stium & domorum, * cicatricis & erumpen-
tium papularum, lucentis maculæ & in va-
riis species, coloribus immutatis, * vt possit
sciri quo tempore mundum quid, vel im-
mundum sit.

CAP. XV.

De seminis viri & menstruo mulieris expiatio.

Locutusque est Dominus ad Moysen &
Aaron, dicens: * Loquimini filiis Israel
& dicite eis: Vir, qui paritur fluxum seminis,
immundus erit. * Et tunc iudicabitur huic
vitio subiacere, cum per singula momenta
adhæserit carni eius, atque concreuerit fa-
lus humor. * Omne stratum in quo dormie-
rit, immundum erit, & vbicumq; sederit. * Si
quis hominum tetigerit lectum eius, laua-
bit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, im-
mundus erit vsque ad vespertum. * Si sederit
vbi ille sederat, & ipse laua-bit vestimenta sua:
& lotus aqua immundus erit vsque ad vespere-
m. * Qui tetigerit carnem eius, laua-bit ve-
stimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus
erit vsque ad vespertum. * Si saluam huiusce-
modi homo iecerit super eum qui mundus
est laua-bit vestimenta sua: & lotus aqua, im-
mundus erit vsque ad vespertum. * Sagma, su-
per quo feditur, immundum erit: * & quid-
libet sub eo fuerit qui fluxum seminis pati-
tur, pollutum erit vsque ad vespertum. Qui
portauerit horum aliquid, laua-bit vesti-
menta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vs-
que ad vespertum. * Omnis, quem tetigerit
qui talis est, non lotis antè manibus, laua-bit
vestimenta sua: & lotus aqua, immundus e-
rit vsque ad vespertum. * Vas fictile quod te-
tigerit, confringetur: vas autem ligneum
lauabitur aqua. * Si sanarus fuerit qui huius-
cemodi sustinet passionem, numerabit se-
ptem dies post emundationem sui, & lotis ve-
stib. & toto corpore in aquis viuentibus, erit
mundus. * Die autè octauo sumet duos turtu-
res aut duos pullos columbæ, & veniet in cõ-
spectum Domini ad ostiũ tabernaculi testimo-
nij, dabitq; eos sacerdoti. * qui faciet vnũ p̃
peccato, & alterũ in holocaustum: rogabitque
pro eo coram Domino, vt emendetur a fluxu
seminis sui. * Vir de quo egreditur semẽ coi-
tus, laua-bit aqua omne corpus suum: & im-
mundus erit vsque ad vespertum. * Vestem &

pellem, quam habuerit, lauabit aqua, & immunda erit vsq; ad vespertum. * Mulier, cum qua coierit, lauabitur aqua, & immunda erit vsq; ad vespertum. * Mulier, quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur. * Omnis qui tetigerit eam, immundus erit vsq; ad vespertum: * & in quo dormierit vel sederit dieb. separationis suæ, polluetur. * Qui tetigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua, immundus erit vsq; ad vespertum. * Omne vas, super quo illa sederit, quisquis attigerit, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit vsq; ad vespertum. * Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum, in quo dormierit, polluetur. * Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subiacerit huic passioni, immundus erit quasi sit in tempore menstruo. * omne stratum, in quo dormierit, & vas in quo sederit, pollutum erit. * quicumque tetigerit ea, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsq; ad vespertum. * Si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septem dies purificationis suæ: * & die octaua offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad ostium tabernaculi testimonij: * qui vnum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ eius. * Docebitis ergo filios Israel vt caueant immunditiam, & non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum quod est inter eos. * Ista est lex eius, qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu, & quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ iugi fluit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

C A P. XVI.

Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat sanctuarium, ipsumque expiare vna cum tabernaculo & altari, emissarium caprum aligere, & festum expiationum celebrare.

Locutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecisti sunt: * & præcepit ei dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediat in Sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum) nisi hæc ante fecerit: Vitulum pro peccato offerat, & arietem in holocaustum. * Tunica linea vestietur, feminalibus lineis

verenda celabit: accingetur zona linea, ci-darim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cum solutus fuerit, induetur. * Suscipietque ab vniuersa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocaustum. * Cumque obrulerit vitulum, & orauerit pro se & pro domo sua, * duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonij: * mittensque super vtrumque sortem, vnam Domino, & alteram capro emissario. * cuius exierit fors Domino offeret illum pro peccato: * cuius autem in caprum emissarium, statuet cum viuum coram Domino, vt fundat preces super eo, & emittat eum in solitudinem. * His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eum: * assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, & hauriens manu compositum thymianum in incensum, ultra velum intrabit in sancta: * vt positis super ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, & non moratur. * Tolle quoque de sanguine vituli, & asperget digitis septies contra propitiatorium ad orientem. * Cumque mactauerit hircum pro peccato populi, inseret sanguinem eius intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, vt aspergat e regione oraculi, & expiet Sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, & a præuaricationibus eorum, cunctisque peccatis iuxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonij, quod fixum est inter eos in medio for-dium habitationis eorum. * Nullus hominum sit in tabernaculo, quando pontifex Sanctuarium ingreditur, vt roget pro se & pro domo sua, & pro vniuerso cæteris Israel, donec egrediat. * Cum autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, & sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua eius per gyrum: * aspergesque digito septies, expiet, & sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel. * Postquam emundauerit Sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viuientem: * & posita vtraque manu super caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, & vniuersa delicta atque peccata eorum: quæ imprecans capiti eius, emittet illum per horem paratum, in desertum. * Cumque portauerit hircus omnes iniquitates eorum in Terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto, reuertetur Aaron in tabernaculum testimonij, & depositis vestibus, quibus prius indutus erat cum intraret Sanctuarium, relictiisque ibi, lauabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestibus suis. Er post-

quam

Sup. 10.
12.Exod. 30.
10.
Ebr. 9.
7.L. 1.
a. 10.

quam egressus obtulerit holocaustum suum
ac plebis, rogabit tam pro se, quam pro po-
pulo: * & adipem, qui oblatum est pro pecca-
tis, adolebit super altare. * Ille verò, qui di-
miserit caprum emissarium, lauabit vesti-
menta sua & corpus aqua, & sic ingredietur
in castra. * Vitulum autem & hircum, qui pro
peccato fuerant immolati, & quorum san-
guis illatus est in Sanctuarium, vt expiatio
compleretur, asportabunt foras castra, * &
comburent igni tam pelles, quam carnes eo-
rum ac simum: * & quicumque combusserit
ea, lauabit vestimenta sua & carnem aqua, &
sic ingredietur in castra. * Eritq; vobis hoc
legitimum sempiternum. * Mense septimo,
decima die mensis, affligetis animas vestras,
nullumque opus facietis, siue indigena, siue
aduena qui peregrinatur inter vos. * In hac
die expiatio erit vestri, atqui mundatio ab om-
nibus peccatis vestris: corā Domino mun-
dabimini. * sabbatum enim requiectionis est,
& affligetis animas vestras religione perpe-
tua. * Expiabit autem sacerdos, qui vnctus
fuerit, & cuius manus initiatæ sunt, vt sacer-
dotio fungatur pro patre suo: indueturque
stola linea, & vestibus sanctis, * & expiabit
Sanctuarium & tabernaculum testimonij
atque altare, sacerdotes quoque & vniuer-
sum populum. * Eritq; vobis hoc legitimum
sempiternum, vt oretis pro filiis Israel, & pro
cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit
igitur sicut præceperat Dominus Moyfi.

C A P. XVII.

*Nusquam nisi ad ostium tabernaculi sacrifican-
dum, atque à sanguine & morticino abstinен-
dum.*

ET locutus est Dominus ad Moysen, di-
cens: * Loquere Aaron & filiis eius, &
cunctis filiis Israel, dicens ad eos: Ille est ser-
mo quem mandauit Dominus, dicens: * Homo
quilibet de domo Israel, si occiderit bouem
aut ouem, siue caprā, in castris, vel extra ca-
stra, * & non obtulerit ad ostium tabernaculi
oblationē Domino, sanguinis reus erit, qua-
si si sanguinē fuderit, sic peribit de medio po-
puli sui. * Ideo sacerdoti offerre debet filij Is-
rael hostias suas, quas occidunt in agro, vt
sanctificetur Domino ante ostium taberna-
culi testimonij, & immolent eas hostias pa-
tificas Domino. * Fundetq; sacerdos sangui-
nem super altare Domini ad ostium taberna-
culi testimonij, & adolebit adipē in odorem
suauitatis Domino: * & nequaquam vltra im-
molabunt hostias suas demonibus, cum qui-
bus fornicati sunt. Legitimum sempiternum
erit illis & posteris eorum. * Et ad ipsos dices:
Homo de domo Israel, & de aduenis qui pe-

reginatur apud vos, qui obtulerit holocau-
sta siue victimam, * & ad ostium tabernaculi
testimonij non adduxerit eam, vt offeratur
Domino, interibit de populo suo. * Homo
quilibet de domo Israel, & de aduenis qui pe-
reginatur inter eos, si comederit sanguinē,
obfirmabo faciem meam contra animam il-
lius, & disperdam eam de populo suo, * quia
anima carnis in sanguine est: & ego dedi illū
vobis, vt super altare in eo expietis pro ani-
mabus vestris, & sanguis pro animā piaculo
sit. * Idcirco dixi filiis Israel: Omnis anima ex
vobis non comedet sanguinem, nec ex adue-
nis qui peregrinatur apud vos. * Homo qui-
cunq; de filiis Israel, & de aduenis qui pere-
grinatur apud vos, si venatione atq; aucupio
ceperit feram vel auem, quibus vesci licitum
est, fundat sanguinem eius, & operiat illum
terra. * Anima enim omnis carnis in sangui-
ne est: vnde dixi filiis Israel: Sanguinem vni-
uersę carnis non comedetis, quia anima car-
nis in sanguine est: & quicumq; comederit il-
lum, interibit. * Anima, quæ comederit mor-
ticinum, vel caprum à bestia, tam de indige-
nis, quam de aduenis, lauabit vestimenta sua
& semetipsum aqua, & contaminatus erit vs-
que ad vespertum: & hoc ordine mundus fiet.
* Quod si non lauerit vestimenta sua & cor-
pus, portabit iniquitatem suam.

C A P. XVIII.

*Gradus coniugij illiciti, ac gentium opera fugien-
da in varia carnali turpitudine.*

Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:
* Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Ego
Dominus Deus vester: * iuxta consuetudi-
nem terræ Egypti, in qua habitastis, non fa-
ciatis: & iuxta morem Regionis Chanaan,
ad quam ego introducturus sum vos, non a-
getis, nec in legitimis eorum ambulabitis.
* Facietis iudicia mea, & præcepta mea ser-
uabitis, & ambulabitis in eis. ego Dominus
Deus vester. * Custodite leges meas atq; iu-
dicia, quæ faciens homo, viuet in eis. Ego
Dominus. * Omnis homo ad proximam sangui-
nis sui non accedet, vt reuelet turpitudi-
nē eius. Ego Dominus. * Turpitudinem pa-
tris tui & turpitudinē matris tuæ non disco-
operies: mater tua est: nō reuelabis turpitu-
dinem eius. * Turpitudinem vxoris patris tui
non discooperies: turpitudine enim patris tui
est. * Turpitudinem sororis tuæ ex patre, siue
ex matre, quæ domi vel foris genita est, non
reuelabis. * Turpitudinē filiz filij tui vel ne-
pris ex filia nō reuelabis: quia turpitudine tua
est. * Turpitudinem filiz vxoris patris tui,
quam peperit patri tuo, & est soror tua, non
reuelabis. * Turpitudinem sororis patris tuæ,

* Gen. 9.

2. 4.

Sup. 7.

c. 16.

* Rom. 10.

a. 5.

Ezech. 10.

b. 11.

Galat. 3.

b. 12.

non discooperies : quia caro est patris tui.
 * Turpitudinem sororis matris tuæ non re-
 uelabis, eò quòd caro sit matris tuæ. * Turpi-
 tudinem patris tui nò reuelabis, nec accedes
 ad vxorem eius, quæ tibi affinitate coniungi-
 tur. * Turpitudinem nurus tuæ nò reuelabis,
 quia vxor filij tui est, nec discooperies igno-
 miniam eius. * Turpitudinem vxoris fratris
 tui non reuelabis : quia turpitudinem fratris tui
 est. * Turpitudinē vxoris tuæ & filix eius nò
 reuelabis. Filiam filij eius, & filiam filix il-
 lius non sumes, vt reueles ignominiam eius:
 quia caro illius sunt, & talis coitus incestus
 est. * Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius
 nò accipies, nec reuelabis turpitudinem eius
 adhuc illa viuente. * Ad mulierem quæ pari-
 tur menstrua, non accedes, nec reuelabis scē-
 ditatem eius. * Cum vxore proximi tui non
 coibis, nec seminis commissione maculaberis.
 * De semine tuo non dabis vt consecre-
 tur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei
 tui. Ego Dominus. * Cum masculo non comi-
 miscearis coitu scēmineo, quia abominatio
 est. * Cum omni pecore non coibis, nec ma-
 culaberis cum eo. * Mulier non succumbet
 iumento, nec miscebitur ei : quia scelus est.
 * Nec polluiamini in omnibus his, quib. con-
 taminatæ sunt vniuersæ gentes, quas ego eici-
 am ante conspectum vestrum, * & quibus
 polluta est terra : cuius ego scelera visitabo,
 vt euomat habitatores suos. * Custodite legi-
 tima mea atque iudicia, & non faciatis ex o-
 mnibus abominationib. istis, tam indigena
 quam colonus, qui peregrinantur apud vos.
 * Omnes enim execrationes istas fecerūt ac-
 cola terræ, qui fuerunt ante vos, & pollue-
 runt eam. * Cauete ergo ne & vos similiter
 euomat, cūm paria feceritis, sicut euomit
 gentē, quæ fuit ante vos. * Omnis anima, quæ
 fecerit de abominationibus his quippiam,
 peribit de medio populi sui. * Custodite mā-
 data mea. Nolite facere, quæ fecerunt hi qui
 fuerunt ante vos, & ne polluiamini in eis. Ego
 Dominus Deus vester.

C A P. XIX.

Variæ præcepta moralia ac iudicialia.

Locutus est Dominus ad Moysen, dicens :
 * Loquere ad omnem cœtum filiorum Is-
 rael, & dices ad eos : * Sancti estote, quia ego
 sanctus sum, Dominus Deus vester. * Vnus-
 quisq; patrem suum, & matrem suam timeat.
 Sabbatha mea custodite. Ego Dominus Deus
 vester. * Nolite conuerti ad idola, nec deos
 conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus
 Deus vester. * Si immolaueritis hostiam paci-
 ficorū Domino, vt sit placabilis, * eo die quo
 fuerit immolata, comedetis eam, & die alte-

ro: quidquid autem residuum fuerit in diem
 tertij, igne comburetis. * Si quis post biduum
 comederit ex ea, profanus erit, & impietatis
 reus : * portabitq; iniquitatē suam, quia san-
 ctum Domini polluit, & peribit anima illa de
 populo suo. * Cūm messeris segetes terræ
 tuæ, non tondebis vsq; ad solum superficiem
 terræ: nec remanentes spicas colliges. * Neq;
 in vinea tua racemos, & grana decidentia co-
 gregabis, sed pauperibus & peregrinis car-
 pendā dimittes. Ego Dominus Deus vester.
 * Non facietis furtum. Non mentiemini, nec
 decipiet vnusquisq; proximum suum. * Non
 periurabis in nomine meo, nec pollues no-
 men Dei tui. Ego Dominus. * Non facies
 calumniam proximo tuo, nec vi opprimes
 eum. * Non morabitur opus mercenarij tui
 apud te vsque manē. * Non maledices furdo,
 nec coram cæco pones ostendiculum: sed ti-
 nebis Dominum Deum tuum, quia ego sum
 Dominus. * Nō facies quod iniquum est, nec
 iniuste iudicabis. * Nō consideres personam
 pauperis, nec honores vultum potentis. Iu-
 ste iudica proximo tuo. * Non eris crimina-
 tor, nec susurro in populo. Nō stabis contra
 sanguinē proximi tui. Ego Dominus. * Non
 oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publi-
 cē argue eum, ne habeas super illo pecca-
 tum. * Non quæras vltionem, nec memor
 eris iniuriæ ciuium tuorū. * Diliges amicum
 tuum sicut teipsum. Ego Dominus. * Leges
 meas custodite. Iumentum tuum non facies
 coire cum alterius generis animalibus. A-
 grum tuum non seres diuerso semine. Veste,
 quæ ex duobus texta est, non indueris. * Ho-
 mo si dormierit cum muliere coitu seminis,
 quæ sit ancilla etiam nubilus, & tamen pre-
 tio non redempta, nec libertate donata: va-
 pulabunt ambo, & non morientur, quia non
 fuit libera. * pro delicto autem suo offeret
 Domino ad ostium tabernaculi testimonij
 arietē : * orabitq; pro eo sacerdos, & pro pec-
 catis eius coram Domino, & repropitiabitur
 ei, dimitteturq; peccatum. * Quando ingres-
 si fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna
 pomifera, auferetis præputia eorum: poma,
 quæ germinant, immunda erunt vobis, nec
 edetis ex eis. * Quarto autem anno omnis
 fructus eorū sanctificabitur laudabilis Do-
 mino. * Quinto autem anno comedetis fru-
 ctus, cōgregantes poma, quæ proferunt. ego
 Dominus Deus vester. * Non comedetis cum
 sanguine. Nō augurabimini, nec obseruabi-
 tis somnia. * Neq; in rotundū attondebitis
 comam: nec radetis barbam. * Et super mor-
 tuo non incidetis carnē vestram, neq; figu-
 ras aliquas aut stigmata faciatis vobis. Ego
 Dominus. * Ne prostituas filiā tuam, ne con-

taminetur terra, & impleatur piaculo. * Sab-
bata mea custodite, & Sanctuarium meum
metuite, ego Dominus. * Non declinetis ad
magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, vt
polluamini per eos. ego Dominus Deus ves-
ter. * Coram cano capite consurge, & hono-
ra personam senis: & time Dominum Deum
tuum. ego sum Dominus. * * Si habitauerit
aduenia in terra vestra, & moratus fuerit in-
ter vos. non exprobris ei: * sed sit inter vos
quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmet-
ipsos: fuitis enim & vos aduenæ in terra Æ-
gypti. ego Dominus Deus vester. * Nolite
facere iniquum aliquid in iudicio, in regula,
in pondere, in mensura. * Statera iusta, & æ-
qua sint pondera, iustus modius, æquusque
sextarius. ego Dominus Deus vester, qui edu-
xi vos de Terra Ægypti. * Custodite omnia
præcepta mea, & vniuersa iudicia, & facite
ea. ego Dominus.

C A P. XX.

*Morte pleñendi sunt qui de semine suo Moloch
offerunt, qui magos aut ariolos consulunt, qui
parentibus maledicunt, qui varios exercent
coitus illicitos.*

Locusque est Dominus ad Moysen, di-
cens: * Hæc loqueris filiis Israel: Homo
de filiis Israel, & de aduenis qui habitant in
Israel, * si quis dederit de semine suo idolo
Moloch, morte moriatur: populus terræ la-
pidabit eum. * Et ego ponam faciem meam
contra illum: succidamque cum de medio po-
puli sui, eò quod dederit de semine suo Mo-
loch, & contaminauerit Sanctuarium meum,
ac polluerit nomen sanctum meum. * Quod
si negligens populus terræ, & quasi paruip-
dens imperium meum, dimiserit hominem
qui dedit de semine suo Moloch, nec volue-
rit eum occidere: * ponam faciem meam su-
per hominem illum, & super cognationem
eius, succidamque & ipsum, & omnes qui cõ-
senserunt ei vt fornicaretur cum Moloch, de
medio populi sui. * Anima, quæ declinauerit
ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum
eis, ponam faciem meam contra eam & in-
terficiam illam de medio populi sui. * * San-
ctificamini & estote sancti, quia ego sum Do-
minus Deus vester. * Custodite præcepta
mea, & facite ea: Ego Dominus qui sanctifico
vos: * Qui maledixerit patri suo, aut matri,
morte moriatur: patri, matrique qui maled-
ixerit, sanguis eius sit super eum. * * Si mo-
chatus quis fuerit cum vxore alterius, & ad-
ulterium perpetrauerit cum coniuge proxi-
mi sui, morte moriantur & moechus & adul-
tera. * Qui dormierit cum nouerca sua, & re-

uelauerit ignominiam patris sui, morte mo-
riantur ambo: sanguis eorum sit super eos.
12 * Si quis dormierit cum nuru sua, vterque
moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis
13 eorum sit super eos. * Qui dormierit cum
masculo coitu femineo, vterque operatus est
nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum
14 super eos. * Qui supra vxorem filiam dux-
erit matrem eius, scelus operatus est: viuus
ardebit cum eis, nec permanebit tantum ne-
fas in medio vestri. * Qui cum iumento &
pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque
16 occidite. * * Mulier, quæ succubuerit cuius-
libet iumento, simul interficietur cum eo: san-
17 guis eorum sit super eos: * Qui acceperit so-
rorem suam, filiam patris sui, vel filiam ma-
tris suæ, & viderit turpitudinem eius, illaque
conspexerit fratris ignominiam: nefariam
rem operati sunt: occidentur in conspectu
populi sui, eò quod turpitudinem suam mu-
tuo reuelauerint, & portabunt iniquitatem
18 suam. * Qui coierit cum muliere in fluxu me-
struo, & reuelauerit turpitudinem eius, ipsa-
que aperuerit fontem sanguinis sui, interfi-
19 cientur ambo de medio populi sui. * Turpi-
tudinem materteræ & amicæ tuæ non disco-
operies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis
suæ nudauit, portabunt ambo iniquitatem
20 suam. * Qui coierit cum vxore patrui, vel
auunculi tui, & reuelauerit ignominiam co-
gnationis suæ, portabunt ambo peccatum:
21 suum: absque liberis morientur. * Qui dux-
erit vxorem fratris sui, rem facit illicitam,
turpitudinem fratris sui reuelauit: absque li-
beris erunt. * Custodite leges meas, atque
iudicia, & facite ea: ne & vos euomat terra
23 quam intraturi estis & habitaturi. * Nolite
ambulare in legitimis nationum, quas ego ex-
pulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fe-
24 cerunt, & abominatus sum eas. * Vobis au-
tem loquor: Possidete terram eorum, quam
dabo vobis in hereditatem, terram fluentem
lacte & melle: ego Dominus Deus vester,
25 qui separavi vos a ceteris populis. * Separate
ergo & vos iumentum mundum ab immundo,
& auem mundam ab immunda: ne pol-
luatis animas vestras in pecore, & auibus,
& cunctis quæ mouentur in terra, & quæ vobis
26 ostendi esse polluta. * * Eritis mihi sancti,
quia sanctus sum ego Dominus, & separavi
27 vos a ceteris populis, vt essetis mei. * * Vir, siue
mulier, in quibus pythonicus, vel diuinatio-
nis fuerit spiritus, morte moriantur. lapi-
dibus obrueat eos: sanguis eorum sit super
illos.

C A P. XXI.

*Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, &
quale*

Exod. 11.

11.

Sup. 18. 6.

11.

1. Pet. 1. 6.

Exod. 11.

1. 16.

Matt. 23.

4. 4.

Marc. 7. 6.

10.

1. Cor. 8. a.

1. Pet. 1. 6.

11.

Sup. 18.

4. 23.

1. Pet. 1. 6.

15.

Dent. 10.

6. 10.

1. Reg. 28.

6. 7.

quales ducere uxores, quine inepti sint ad sacerdotium, & de filia sacerdotis fornicante.

Dixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dic ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum, * nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, id est, super patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque, * & sorore virgine quæ non est nupta viro: * sed nec in principe populi sui contaminabitur. * Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras. * Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt. * Scortum & vile prostibulum non ducunt uxorem, nec eam quæ repudiata est à marito: quia consecrati sunt Deo suo, * & panes propositionis offerunt. Sint ergo sancti, quia & ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos. * Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violaverit nomen patris sui, flammis exuretur. * Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fufum est unctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratae sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet: * & ad omnem mortuum non ingreditur omnino. super patre quoque, suo & matre non contaminabitur. * Nec egredietur de sanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ unctionis Dei sui super eum est. ego Dominus. * Virginem ducet uxorem: * Viduam autem & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo: * ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ: quia ego Dominus qui sanctifico eum. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, * nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus, si paruo vel grandi vel torto nato, * si fracto pede, si manu, * si gibbus, si lippus, si albuginæ habens in oculo, si iugæ scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus. * Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo: * velleetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario, * ita dumtaxat, ut intra velum non ingredietur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos. * Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios eius, & ad omnem Israel, cuncta quæ fuerant sibi imperata.

Ab eis sanctificatorum qui abstinere debeant, & quæ debeant offerri.

Locutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere ad Aaron & ad filios eius, ut caueant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. ego Dominus. * Dic ad eos, & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obrulerunt filij Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. ego sum Dominus. * Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur: Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egreditur semen quasi coitus, * & qui tangit reptile, & quod libet immundum, cuius tactus est sordidus, * immundus erit usque ad vespertum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cum laverit carnem suam aqua, * & occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est. * Morticinum & carum a bestia non comedent, nec polluentur in eis. ego sum Dominus. * Custodiant præcepta mea, ut non subiaceant peccato, & moriantur in Sanctuario, cum polluerint illud. ego Dominus qui sanctifico eos. * Omnis alienigena non comedit de sanctificatis, inquilinus sacerdotis & mercenarius non vescetur ex eis. * Quem autem sacerdos emerit, & qui vernaculus domus eius fuerit, hi comedent ex eis. * Si filia sacerdotis cui libet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur. * Si autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reuersa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueuerat, alatur cibus patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem. * Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit sacerdoti in Sanctuarium. * Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israel, quæ offerunt Domino: * ne forte sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. ego Dominus qui sanctifico eos. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere ad Aaron & filios eius & ad omnes filios Israel, dicesque ad eos: Homo de domo Israel, & de aduenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam, vel vota soluens, vel sponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocaustum Domini, * ut offeratur pervos, maculatus erit ex bobus, & ovi-

Deut. 15. bus, & ex capris: * si maculam habuerit, non 20
offeretis, neque erit acceptabile. * * Homo 21
qui obtulerit victimam pacificorum Domi-
no, vel vota soluens, vel sponte offerens, tam
de bobus, quam de ouibus, immaculatum
offeret, ut acceptabile sit: omnis macula non
erit in eo. * Si cecum fuerit, si fractum, si ci- 22
catricem habens, si papulas, aut scabiem, nec
impetiginem: non offeretis ea Domino, nec
adolebitis ex eis super altare Domini. * Bo- 23
uem & ouem, aure & cauda amputatis, vo-
luntarie offerre potes, votum autem ex eis
solui non potest. * Omne animal, quod vel 24
contritis, vel tuis, vel sectis ablatisque testi-
culis est, non offeretis Domino, & in terra
vestra hoc omnino ne faciatis. * De manu a- 25
lienigenæ non offeretis panes Deo vestro, &
quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta,
& maculata sunt omnia: non suscipietis ea.
* Locutusque est Dominus ad Moysen, di- 26
cens: * Bos, ovis, & capra, cum genita fue-
rint, septem diebus erunt sub vbere matris
sux: die autem octavo, & deinceps offerri
poterunt Domino. * Siue illa bos, siue ovis: 28
non immolabuntur vna die cum sceribus suis.
* Si immolaueritis hostiam pro gratiarum
actione Domino, ut possit esse placabilis, 29
eodem die comedetis eam, non remanebit
quidquam in mane alterius diei, ego Domi- 30
nus. * Custodite mandata mea, & facite ea.
ego Dominus. * Ne polluatis nomen meum
sanctum, ut sanctificer in medio filiorum Is- 31
rael. Ego Dominus qui sanctifico vos, &
eduxi de terra Ægypti, ut essem vobis in
Deum, ego Dominus.

C A P. XXIII.

*Solemnitas Sabbathi, Pascha, Primitiarum,
Hebdomatarum, Messis, Tubarum, Expiatio-
nis ac Tabernaculorum, & quibus ritibus
peragi debeant.*

End. 11. I Locutusque est Dominus ad Moysen, di- 1
118. cens: Loquere filiis Israel, & dices ad 2
eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis
sanctas. * Sex diebus facietis opus: dies septi- 3
mus, quia sabbathi requies est, vocabitur
sanctus. omne opus non facietis in eo. sab-
bathum Domini est in cunctis habitationi-
bus vestris. * Hæ sunt ergo feriæ Domini san- 4
ctæ, quas celebrare debetis temporibus suis.
* Mense primo, quarta decima die mensis ad 5
vesperum, Phasæ Domini est: * & quinde- 6
cima die mensis huius, solemnitas azymo-
rum Domini est. Septem diebus azyma eo-
medetis. * dies primus erit vobis celeberr- 7
mus, sanctusque: omne opus seruale non fa-
cietis in eo: sed offeretis sacrificium in igne 8
Domino septem diebus. dies autem septimus

erit celebrior & sanctior: nullumque seruile
opus facietis in eo. * Locutusque est Domi-
nus ad Moysen, dicens: * Loquere filiis Israel,
& dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram,
quæ ego dabo vobis & messueritis segetem,
feretis manipulos spicarum, primitias mes-
sis vestræ, ad sacerdotem: * qui eleuabit fa-
sciculum coram Domino, ut acceptal sit sit
pro vobis, altero die Sabbathi, & sancti sa-
bathi illius. * Atque in eodē die quo manipulus
consecratur, cædetur agnus immaculatus
anniculus in holocaustum Domini. * Et li-
bamenta offerentur cum eo, duæ decimæ si-
milæ consperæ oleo in incensum Domini,
odoremque suauissimum: libra quoque vini,
quarta pars hin. * Panem, & polentā, & pul-
Cres nō comedetis ex segete, vsque ad diem qua
offeretis ex ea Deo vestro. Præceptum est sem-
piternum in generationibus, cunctisque ha-
bitaculis vestris. * * Numerabitis ergo ab al-
tero die Sabbathi, in quo obtulistis manipu-
lū primitiarum, septē hebdomadas plenas,
16 * vsque ad alteram diem expletionis hebdo-
madæ septimæ, id est, quinquaginta dies: &
17 sic offeretis sacrificium nouum Domino * ex
omnibus habitaculis vestris, panes primitia-
rum duos de duabus decimis similæ fermenta-
tæ, quos coquetis in primitias Domini.
18 * Offeretisque cum panibus septem agnos
immaculatos anniculos, & vitulum de ar-
mento vnum, & arietes duos, & erunt in ho-
locaustum cum libamentis suis, in odorem
19 suauissimum Domino. * Facietis & hircum
pro peccato, duosque agnos anniculos ho-
stias pacificorum. * Cumque eleuauerit eos
D sacerdos cum panibus primitiarum coram
21 Domino, cedent in usum eius. * Et vocabitis
hūc diem celeberrimum, atque sanctissimum:
omne opus seruale non facietis in eo. Legiti-
mum sempiternum erit in cunctis habitacu-
22 lis, & generationibus vestris. * Postquā au-
tem messueritis segetem terræ vestræ, nō se-
cabitur eam vsque ad solum: nec remanentes
spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis
dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus ve-
23 ster. * Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens: * * Loquere filiis Israel: Mense septi-
mo, prima die mensis, erit vobis Sabbathum,
memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur
25 sanctum: * omne opus seruale non facietis
26 in eo, & offeretis holocaustum Domino. * Lo-
cutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
27 * Decimo die mensis huius septimi, dies ex-
piationum erit celeberrimus, & vocabitur
sanctus: affligetisque animas vestras in eo, &
28 offeretis holocaustum Domino. * Omne o-
pus seruale non facietis in tempore diei hu-
ius: quia dies propitiationis est, ut propitius

Deut. 16.
b. 9.

Sup. 19.
b. 9.

Num. 29.
a. 7.

Sup. 16.
29.
Num. 29.
a. 7.

tur vobis Dominus Deus vester. * Omnis ani-
ma, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit
de populis suis: * & quæ operis quippiam
fecerit, delebo eam de populo suo. * Nihil
ergo operis facietis in eo: legitimum sem-
piternum erit vobis in cunctis generationi-
bus, & habitationibus vestris. * Sabbatum re-
quictionis est, & affligetis animas vestras die
nono mensis: A vespere usque ad vesperam
celebrabitis sabbata vestra. * Et locutus est
Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere fi-
liis Israel: A quintodecimo die mensis hu-
ius septimi, erunt feriæ tabernaculorum sep-
tem diebus Domino. * Dies primus voca-
bitur celeberrimus atque sanctissimus: omne
opus seruile non facietis in eo. * Et septem
diebus offeretis holocausta Domino. dies
quoque octauus erit celeberrimus atque san-
ctissimus, & offeretis holocaustum Domi-
no: est enim cætus atque collectæ: omne
opus seruile non facietis in eo. * Hæ sunt fe-
riæ Domini, quas vocabitis celeberrimas at-
que sanctissimas. offeretisque in eis oblatio-
nes Domino, holocausta & libamenta iuxta
ritum vniuscuiusque diei: * exceptis sabba-
tis Domini, donisque vestris, & quæ offere-
tis ex voto, vel quæ sponte tributis Domi-
no. * A quintodecimo ergo die mensis septi-
mi, quando congregaueritis omnes fructus
terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini se-
ptem diebus, die primo & die octauo erit
sabbatum, id est, requies. * Sumetisque vo-
bis die primo fructus arboris pulcherrimæ
spatulasque palmarum, & ramos ligni den-
tarum frondium, & salices de torrente, & læ-
tabimini coram Domino Deo vestro. * cele-
brabitisque solemnitatem eius septem die-
bus per annum. legitimum sempiternum
erit in generationibus vestris. Mense septi-
mo festa celebrabitis, * & habitabitis in
vimbraculis septem diebus. omnis, qui de ge-
nere est Israel, manebit in tabernaculis: * ut
discant posteri vestri, quod in tabernaculis
habitare fecerim filios Israel, cum educe-
rem eos de Terra Aegypti. ego Dominus
Deus vester. * Locutusque est Moyses super so-
lemnitatibus Domini ad filios Israel.

CAP. XXIV.

*Ritus concinnandorum lucernarum, panum pro-
positionis, præter blasphemorum ac rationis.*

ET locutus est Dominus ad Moysen, di-
cens: * Precipe filiis Israel, ut afferant ti-
bi oleum de oliis purissimum, ac lucidum, A
ad concinnandas lucernas iugiter, * extra
vel in testimonij in tabernaculo fœderis.

Ponetque eas Aaron a vespere usque ad ma-
ne coram Domino, cultu rituque perpetuo
in generationibus vestris. * Super candelabrum
mundissimum ponentur semper in
conspectu Domini. * Accipies quoque simi-
lam, & coques ex ea duodecim panes, qui
singuli habebunt duas decimas: * quorum
senos autem infecis super mensam purissimam
coram Domino statues: * & pones super eos
thus lucidissimum, ut sit panis in monimen-
tum oblationis Domini. * Per singula sab-
bata mutabuntur coram Domino suscepti
a filiis Israel fœdere sempiterno: * eruntque
Aaron & filiorum eius, ut comedant eos in
loco sancto: quia Sanctum sanctorum est
de sacrificiis Domini iure perpetuo. * Ecce
autem egressus filius mulieris Israelitidis,
quem pepererat de viro Aegyptio inter filios
Israel, iurgatus est in castris cum viro Israe-
lita. * Cumque blasphemasset nomen Do-
mini, & maledixisset ei, adductus est ad Moy-
sen. (Vocabatur autem mater eius Salumith,
filia Dabri de tribu Dan.) * Miseruntque eum
in carcerem, donec nossent quid iuberet
Dominus. * Qui locutus est ad Moysen, di-
cens: Educ blasphemum extra castra, & po-
nant omnes qui audierunt, manus suas su-
per caput eius, & lapidet eum populus vni-
uersus. * Et ad filios Israel loqueris: Homo,
qui maledixerit Deo suo, portabit pecca-
tum suum: * & qui blasphemauerit nomen
Domini, morte moriatur: lapidibus oppri-
met eum omnis multitudo, siue ille ciuis, siue
peregrinus fuerit. Qui blasphemauerit
nomen Domini, morte moriatur. * Qui
percuisset, & occiderit hominem, morte
moriatur. * Qui percuisset animal, reddet
vicarium, id est, animam pro anima. * Qui
irrogauerit maculam cuilibet ciuium suo-
rum: sicut fecit, sic fiet ei: * fracturam pro
fractura, oculum pro oculo, dentem pro
dente restituet. qualem inflixerit maculam,
talem sustinere cogetur. * Qui percuisset
umentum, reddet aliud. Qui percuisset ho-
minem, punietur. * Aequum iudicium sit in-
ter vos, siue peregrinus, siue ciuis peccaue-
rit: quia ego sum Dominus Deus vester.
* Locutusque est Moyses ad filios Israel: &
eduxerunt eum, qui blasphemauerat, extra
castra, ac lapidibus oppræsserunt. Fecerunt
que filij Israel sicut præceperat Dominus
Moysi.

CAP. XXV.

*Septimi & quinquagesimi anni lex: non sumen-
da à fratribus vjura, nec ipsi seruivute perpe-
tua opprimendi sunt, sed magis ab alienis po-
tentibus redimendi.*

Exod. 23.
172

Locusque est Dominus ad Moysen in
monte Sinai, dicens: Loquere filiis Israel, 2
& dices ad eos: Quando ingressi fueritis ter- A
ram quam ego dabo vobis, sabbatizes sab-
bathum Domino. * Sex annis seres agrum 3
tuum, & sex annis putabis vineam tuam, col-
ligesq; fructus eius: * septimo autem anno 4
sabbathum erit terræ, requietionis Domini:
agrum non seres, & vineam non putabis.
* Quæ sponte gignet humus non metes: & v- 5
nas primitiarum tuarum non colliges quas
vindemias: annus enim requietionis terra- 6
est: sed erunt vobis in cibum, tibi & seruo
tuo, ancillæ & mercenario tuo, & aduenæ
qui peregrinantur apud te: * iumentis tuis & 7
pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbebit
cibum. * Numerabis quoq; tibi septem heb- 8
domadas annorum, id est, septies septem, quæ
simul faciunt annos quadraginta nouem: * 9
& langes buccina mente septimo, decima die
mensis, propitiations tempore in vniuersa
terra vestra. * Sanctificabisque annum quin- 10
quagesimum, & vocabis remissionem cum- B
ctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim
iubileus. Reuertetur homo ad possessionem
suam, & vnusquisq; rediet ad familiam pristi-
nam: * quia iubileus est & quinquagesimus 11
annus. Non seretis, neque metetis sponte
in agro nascens, & primitias vindemie non
colligeris: * ob sanctificationem iubilei, sed 12
statim oblata comedetis. * Anno iubilei re- 13
dient omnes ad possessiones suas. * quando 14
vendes quippiam cuius tuo, vel emes ab eo, ne
contristes fratrem tuum, sed iuxta nume- 15
rum annorum iubilei emes ab eo, * & iuxta 16
supputationem frugum vendet tibi. * Quin- 17
to plures anni remanserint post iubileum,
tanto crescet & pretium: & quanto minus
temporis numeraueris, tanto minoris & em-
ptio constabit. tempus enim frugum ven- 18
det tibi. * Nolite affligere contribules ve-
stros, sed timeat vnusquisque Deum suum,
quia ego Dominus Deus vester. * Facite præ- 19
cepta mea, & iudicia custodite, & implete ea, C
et habitare possitis in terra absque villo pa-
uore, * & gignat vobis humus fructus suos,
quibus vescamini vsque ad saturitatem, nul-
lus impetum formidantes. * Quid si dixerit 20
tis: Quid comedemus anno septimo, si non
seuerimus, neque collegerimus fruges no-
stras? * Dabo benedictionem meam vobis 21
anno sexto, & faciet fructus trium anno-
rum: * seretisque anno octauo, & comede- 22
tis veteres fruges vsque ad nonum annum:
donec noua nascantur, edetis vetera. * Ter- 23
ra quoque non vendetur in perpetuum: quia
mea est, & vos aduenæ & coloni mei estis.
* vade cuncta regio possessionis vestræ sub 24

25 redemptionis conditione vendetur. * Si at-
tenuatus frater tuus vendiderit possessionem
suam, & voluerit propinquus ejus, 26
potest redimere quod illo vendiderat. * Sin
autem non habuerit proximum, & ipse pre-
tium ad redimendum potuerit inuenire: 27
* computabuntur fructus ex eo tempore
quo vendidit: & quod reliquum est, reddet
emptori, sicque recipiet possessionem suam. 28
* quod si non inuenierit manus ejus vt reddat
pretium, habebit emptor quod emerat, vsq;
ad annum iubileum. In ipso enim omnis ven- 29
ditio redibit ad dominum, & ad possessorem
pristinum. * Qui vendiderit domum intra
urbis muros, habebit licentiam redimendi, 30
donec vnus impleatur annus. * si non rede-
merit, & anni circulus fuerit euolutus, em-
ptor possidebit eam, & posteri ejus in perpe-
tuum, & redimi non poterit, etiam in iubi- 31
leo. * Sin autem in villa fuerit domus, quæ
muros non habet, agrorum iure vendetur
si antè redempta non fuerit, in iubileo re- 32
uertetur ad dominum. * Aedes Leuitarum,
quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi: 33
* si redemptæ non fuerint, in iubileo reuer-
tentur ad dominos, quia domus urbium Le-
uitarum pro possessionibus sunt inter filios 34
Israel. * Suburbana autem eorum non ven-
neant, quia possessio sempiterna est. * Si at- 35
tenuatus fuerit frater tuus, & infirmus ma-
nu, & susceperis eum quasi aduenam & pere- 36
grinum, & vixerit tecum, * ne accipias vsu-
ras ab eo, nec amplius quam dedisti. Time
Deum tuum, vt viuere possit frater tuus apud 37
te. * Pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram,
& frugum superabundantiam non exiges. 38
* Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos
de terra Ægypti, vt darem vobis terram Cha- 39
naan, & essem vester Deus. * Si paupertate
compulsus venderit se tibi frater tuus, non 40
eum opprimes seruitute famulorum, * sed
quasi mercenarius & colonus erit: vsque ad 41
annum iubileum operabitur apud te, * &
postea egredietur cum liberis suis, & reuer-
tetur ad cognationem & ad possessionem pa- 42
trum suorum, * mei enim serui sunt, & ego e-
duxi eos de terra Ægypti. non veneant con- 43
ditione seruorum: * ne affligas eum per po-
tentiam, sed metuit Deum tuum. * Seruus 44
& ancilla sint vobis de nationibus, quæ in
circuitu vestro sunt. * Et de aduenis qui pere- 45
grinatur apud vos, vel qui ex his nati fuerint
in terra vestra, hos habebitis famulos: & he- 46
reditario iure transmittetis ad posteros, ac
possidebitis in æternum. fratres autem ve- 47
stros filios Israel ne opprimatis per pote-
tiam. * Si inualuerit apud vos manus aduenæ
G atque peregrini, & attenuatus frater tuus

vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe eius:
 * post ventionem potest redimi. Qui volue- 48
 rit ex fratrib. suis, redimet eum, * & patruus, 49
 & patruelis, & consanguineus, & affinis. Si
 autem & ipse potuerit, redimet se, * supputa- 50
 tis duntaxat annis a tempore ventionis suæ
 vsque ad annum iubileum: & pecunia, qua
 venditus fuerat, iuxta annorum numerum &
 rationem mercenarij supputata. * Si plures 51
 fuerint anni qui remaneant vsq; ad iubilæu,
 secundum hos reddet & pretium. * Si pauci, 52
 ponet rationem cum eo iuxta annorum nu-
 merum, & reddet emptori quod reliquum
 est annorum, * quibus antè seruiuit merce- 53
 dibus imputatis: non affliget eum violenter
 in conspectu tuo. * Quod si per hæc redimi 54
 non potuerit, anno iubilæo egredietur cum
 liberis suis. * Mei enim sunt serui, filij Israel, 55
 quos eduxi de terra Ægypti.

C A P. XXVI.

*Dei præcepta seruantibus bona promittuntur, non
 seruantibus verò plurima mala.*

EGO Dominus Deus vester: * Non facietis 1
 vobis idolum & sculptile, nec titulos eri- A
 getis, nec insigne lapidem ponetis in terra
 vestra, vt adoretis eum, ego enim sum Domi-
 nus Deus vester. * Custodite sabbatha mea, & 2
 pauerte ad Sanctuariu meum: ego Dominus.
 * Si in præceptis meis ambulaueritis, & mā- 3
 data mea custodieritis, & feceritis ea, dabo
 vobis pluuias temporibus suis, * & terra gi- 4
 gnet germen suum, & pomis arbores reple-
 buntur. * Apprehendet messium tritura vin- 5
 demiam, & vindemia occupabit sementem:
 & comedetis panem vestrum in saturitate, &
 absque pauore habitabitis in terra vestra.
 * Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, 6
 & non erit qui exterreat. Auferam malas be- B
 stias: & gladius non transibit terminos ve-
 stris. * Persequimini inimicos vestros, & 7
 corruent coram vobis. * persequentur quin- 8
 que de vestris centum alienos, & centum de
 vobis decem millia: cadet inimici vestri gla-
 dio in conspectu vestro. * Respiciam vos, & 9
 crescere faciam: multiplicabimini, & firma-
 bo pactum meum vobiscum. * Comedetis 10
 vetustissima veterum, & vetera nouis super-
 uenientibus proicietis. * Ponam taberna- 11
 culum meum in medio vestri, & non abiiciet
 vos anima mea. * Ambulabo inter vos, & 12
 ero Deus vester, vosque eritis populus meus.
 * Ego Dominus Deus vester: qui eduxi vos de 13
 terra Ægyptiorum, ne serueritis eis, & qui
 confregi catenas ceruicum vestrarum, vt in-
 cederetis erecti. * Quod si nō audieritis me, 14
 nec feceritis omnia mandata mea, * si spre- 15
 ueritis leges meas, & iudicia mea cōtemple- C

ritis, vñ nō faciatis ea, quæ a me constituta
 sunt, & ad irritum perducatis pactum meum: Malach
 2. a. 12.
 16 ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos
 velociter in egestate, & ardore, qui conficiat
 oculos vestros, & consumat animas vestras.
 Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus
 17 deuorabitur. * Ponam faciem meam contra
 vos, & corruetis coram hostibus vestris, &
 subiciemini his qui oderunt vos. fugietis,
 18 nemine persequente. * Sin autem nec sic
 obdieritis mihi, addā correptiones vestras
 19 septuplum propter peccata vestra, * & con-
 terā superbiam duritiæ vestræ. Daboq; vobis
 cælum desuper sicut ferrum, & terrā æneam.
 20 * Consumetur in cassum labor vester, non
 D proferet terra germen, nec arbores poma
 21 præbunt, * Si ambulaueritis ex aduerso
 mihi, nec volueritis audire me, addā plagas
 vestras in septuplum propter peccata vestra:
 22 * immitamq; in vos bestias agri, quæ consu-
 mant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem
 cuncta redigant, desertaq; fiant via vestræ.
 23 * Quod si nec sic volueritis recipere discipli-
 24 nā, sed ambulaueritis ex aduerso mihi: * ego
 quoq; cōtra vos aduersus incedam, & percu-
 25 tiam vos septies propter peccata vestra. * in-
 lucamq; super vos gladium ultorem fode-
 ris mei. Cumq; cōfugeritis in vrbes, mittam
 pestilentiam in medio vestri, & trademini in
 26 manibus hostium, * postquam confregero
 baculum panis vestri: ita vt decem mulieres
 in vno clibano coquant panes, & reddant
 eos ad pondus: & comedetis, & non satura-
 27 bimini. * Sin autem nec per hæc audieritis
 28 me, sed ambulaueritis contra me: * & ego in-
 E cedam aduersus vos in furore contrario, &
 corripiam vos septem plagis propter pecca-
 29 ta vestra, * ita vt comedatis carnes filiorum
 30 vestrorum & filiarum vestrarum. * destruiam
 excelsa vestra, & simulachra confringam.
 Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, &
 31 abominabitur vos anima mea, * in tantum
 vt vrbes vestras redigam in solitudinem, &
 deserta faciam Sanctuaria vestra, nec reci-
 32 piam vltra odorem suauissimum. * Disperdāq;
 33 terram vestram, & stupebunt super ea inimi-
 ci vestri, cum habitatores illius fuerint. * vos
 autem dispergam in Gentes, & euaginato
 post vos gladium, eritque terra vestra deserta.
 34 & ciuitates vestræ dirutæ. * Tunc place-
 bunt terræ sabbatha sua cunctis diebus soli-
 35 tudinis suæ: quando fueritis * in terra hosti-
 li, sabbathizabit, & requiescet in sabbathis
 solitudinis suæ, eo quod non requieuerit in
 36 sabbatis vestris quando habitabatis in eo. * Et
 F qui de vobis remaserint, dabo pauore in cor-
 dibus eorum in regionibus hostium, terrebunt
 eos sonitus folij volantis, & ita fugient quasi
 gladium:

* Exod.
 20. a. 4.
 Deut. 5.
 a. 8.
 Psal. 96.
 b. 7.
 * Deut. 28.
 a. 1.

* 1. Cor.
 10. d. 16.

* Deut. 28.
 b. 13.
 bre. 2. f.
 7.

gladium: cadent, nullo persequente, * & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere, * peribitis inter Gentes, & hostilis vos terra consumeret. * Quod si & de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrum suorum & sua affligentur: * donec confiteantur iniquitates suas, & maiorum suorum, quibus præuicari sunt in me, & ambulauerunt ex aduerso mihi. * Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem donec erubescat in circumcisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis. * Et recordabor fœderis mei, quod pepigi cū Iacob, & Isaac, & Abraham. Terræ quoque memorero: * quæ cū relicta fuerit ab eis, complacabit sibi in sabbathis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi verò rogabunt pro peccatis suis, eò quod abiecerint iudicia mea, & leges meas despexerint. * Et tamen etiam cū essent in terra hostili, non penitus abieci eos, neque sic desepi vt consumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum, * & recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de Terra Egypti in conspectu Gentium, vt essem Deus eorum. ego Dominus. Hęc sunt iudicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter se & filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.

CAP. XXVII.

Variorum generum vota, & illorum ac decimarum perolutio.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere filiis Israel, & dices ad eos. Homo qui votum fecerit, & spondet Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium. * Si fuerit masculus à vigesimo anno vsque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta syclos argenti ad mensuram Sanctuarij: * si mulier, triginta. * A quinto autem anno vsque ad vigesimum, masculus dabit viginti syclos: femina decem. * Ab vno mense vsq; ad annum quintum, pro masculo dabuntur quinque sycli: pro femina, tres. * Sexagenarius & ultra masculus dabit quindecim syclos: femina decem. * Si pauper fuerit, & æstimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote: & quantum ille æstimaauerit, & viderit eum posse reddere, tantum dabit. * Animal autem, quod immolari potest Domino, si quis vouerit, sanctū erit. * & mutari non poterit, id est, nec melius malo, nec peius bono. quod si mutauerit: & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est,

II consecratum erit Domino. * Animal immundum, quod immolari Domino non potest, si quis vouerit, adducetur ante sacerdotem. * qui iudicans vtrum bonum an malum sit, statuet pretium. * quod si dare voluerit is qui offert, addet supra æstimationem quintam partem. * Homo si vouerit domum suam, & sanctificauerit Domino, considerabit eam sacerdos vtrum bona an mala sit, & iuxta pretium, quod ab eo fuerit constitutum, vendundabitur: * si autem ille qui vouerat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis supra, & habebit domū. * Quod si agrum possessionis suæ vouerit & consecrauerit Domino: iuxta mensuram sementis æstimabitur pretium. si triginta modis hordei seruit terra, quinquaginta syclos vendetur argenti. * Si statim ab anno incipientis iubilæi vouerit agrum, quanto valere potest tanto æstimabitur. * si autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniā iuxta annorum, qui reliqui sunt, numerum vsque ad iubileum, & detrahetur ex pretio. * Quod si voluerit redimere agrum ille qui vouerat, addet quintam partem æstimatæ pecuniæ, & possidebit eum. * si autem noluerit redimere, sed alteri cuiuslibet fuerit vendundatus, ultra eum qui vouerat redimere non poterit: * quia cū iubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotum. * Si ager emptus est, & non de possessione maiorum sanctificatus fuerit Domino, * supputabit sacerdos iuxta annorum numerum vsque ad iubileum, pretium: & dabit ille qui vouerat eum, Domino. * in iubilæo autem reuertetur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habuerat in sorte possessionis suæ. * Omnis æstimatio syclo sanctuarij ponderabitur. * Si clus viginti obolos habet. * Primogenita que ad Dominum pertinent, nemo sanctificare poterit & vouere: siue bos, siue ovis fuerit, Domini sunt. * Quod si immundum est animal, redimet qui obtulit, iuxta æstimationem tuam, & addet quintam partem pretij, si redimere noluerit, vendetur alteri quocumque à te fuerit æstimatum. * Omne quod Domino consecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, non vendetur, nec redimi poterit. * Quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino. * Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur. * Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur. * Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum. * Omnium decimarū bouis & ovis & capræ,

quæ sub pastoris virga transibit, quidquid
decimum venerit, sanctificabitur Domino.
* Non eligetur nec bonum nec malum, nec
altero commutabitur. si quis mutauerit: &
quod mutatum est, & pro quo mutatum est,
sanctificabitur Domino, & non redimetur.
* Hæc sunt præcepta. quæ mandauit Domi-
nus Moysi ad filios Israel, in monte Sinai.

LIBER NVMERI, HE-

BRAICE VAIE-

DABBER.

CAP. I.

*Numeratis duodecim tribubus bellicis viris filij Le-
ui ad deferendū tabernaculum instituuntur.*

Oculusque defert Dominus ad
Moysen in deserto Sinai in
tabernaculo foederis, prima
die mensis secundi, anno alte-
ro egressionis eorum ex Aeg-
ypto, dicens: * Tollite
summam vniuersæ congregationis filiorum
Israel per cognationes & domos suas, & no-
mina singulorum, quidquid sexus est mascu-
lini * à vigesimo anno & supra, omnium vi-
rorum fortium ex Israel, & numerabitis eos
per turmas suas, tu & Aaron. * Eruntque vo-
biscum principes tribuum ac domorum in co-
gnationibus suis, * quorum ista sunt nomi-
na: De Ruben, Elisur filius Sedeur. * de Si-
meon, Salamiel filius Surisaddai. * de Iud.
Nahasson filius Aminadab. * de Issachar
Nathanael filius Suar. * de Zabulon, Eliab fi-
lius Helon. * Filiorum autem Ioseph, de E-
phraim, Elisama filius Ammiud. * Manasse,
Gamaliel filius Phadaassar. * De Benjamin
Abidam filius Gedeonis. * de Dan, Ahiez-
er filius Amisaddai. * de Aser, Phlegiel filius O-
chran. * de Gad, Eliasaph filius Duel. * de Neph-
thali, Ahira filius Enan. * Hi nobilissimi prin-
cipes multitudinis per tribus & cognationes
suas, & capita exercitus Israel: * quos tulerunt
Moyses & Aaron cum omni vulgi multitu-
dine: * & congregauerunt primo die mensis
secundi, recententes eos per cognationes, &
domos, ac familias, & capita, & nomina sin-
gulorum, à vigesimo anno & supra, * sicut
præceperat Dominus Moysi. Numeratique
sunt in deserto Sinai. * De Ruben primoge-
nito Israelis per generationes & familias ac
domos suas, & nomina capitū singulorum,
omne quod sexus est masculini à vigesimo
anno & supra, procedentiū ad bellū, * qua-
draginta sex millia quingenti. * De filiis Si-
meon per generationes ac familias ac domos
cognationum suarum recensiti sunt per no-
mina & capita singulorum, omne quod se-

xus est masculini à vigesimo anno & supra,
precedentiū ad bellum, * quinquaginta ne-
uem millia trecenti. * De filiis Gad per gene-
rationes & familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt per nomina singulorum
à viginti annis & supra, omnes qui ad bella
procederent, * quadraginta quinque millia
sexcenti quinquaginta. * De filiis Iuda per
generationes & familias ac domos cognationum
suarum, per nomina singulorum à
vigesimo anno & supra, omnes qui poterant
ad bella procedere, * recensiti sunt septuaginta
quatuor millia sexcenti. * De filiis Issa-
char, per generationes & familias ac domos
cognationum suarum, per nomina singulo-
rum à vigesimo anno & supra, omnes qui ad
bella procederent, * recensiti sunt quinquaginta
quatuor millia quadringenti. * De filiis
Zabulon per generationes & familias ac do-
mos cognationum suarum recensiti sunt per
nomina singulorum à vigesimo anno & su-
pra, omnes qui poterant ad bella procedere,
* quinquaginta septem millia quadringenti.
* De filiis Ioseph, filiorum Ephraim
per generationes & familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt per nomina singulorum
à vigesimo anno & supra, omnes qui poterant
ad bella procedere, * quadraginta septem
millia quingenti. * Porro filiorum
Manasse per generationes & familias ac do-
mos cognationum suarum recensiti sunt per
nomina singulorum à viginti annis & supra,
omnes qui poterant ad bella procedere, * tri-
ginta duo millia ducenti. * De filiis Benia-
min per generationes & familias ac domos
cognationum suarum recensiti sunt nomi-
nibus singulorum à vigesimo anno & supra,
omnes qui poterant ad bella procedere, * tri-
ginta quinque millia quadringenti. * De filiis
Dan per generationes & familias ac domos
cognationum suarum recensiti sunt nominibus
singulorum à vigesimo anno & supra, omnes
qui poterant ad bella procedere, * sexaginta
duo millia septingenti. * De filiis Aser per
generationes & familias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt per nomina sin-
gulorum à vigesimo anno & supra, omnes qui
poterant ad bella procedere, * quadraginta
millia & mille quingenti. * De filiis Neph-
thali per generationes & familias ac domos
cognationum suarum recensiti sunt nomi-
nibus singulorum à vigesimo anno & supra,
omnes qui poterant ad bella procedere,
* quinquaginta tria millia quadringenti.
* Hi sunt, quos numerauerunt Moyses &
Aaron, & duodecim principes Israel, singu-
los per domos cognationum suarum. * Fuit
autem omnis numerus filiorum Israel

per domos & familias suas a vigesimo anno
& supra, qui poterant ad bella procedere,
* sexcenta tria milliavirorum quingenti quin- 46
quaginta. * Leuita autem in tribu familiarum 47
suarum non sunt numerati cum eis. * Locu- 48
tusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Tri- 49
bum Leui noli numerare, neque pones sum-
mam eorum cum filiis Israel: * sed constitue 50
eos super tabernaculum testimonij & cun-
cta vasa eius, & quidquid ad ceremonias per-
tinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia
vtenilia eius: & erunt in ministerio, ac per
gyrum tabernaculi metabuntur. * Cum pro- 51
ficiscendum fuerit, deponent Leuita taber-
naculum: cum castrametandum, erigent.
quisque externorum accefferit, occidetur.
* Metabuntur autem castra filii Israel unus 52
quisque per turmas & cuneos atque exerci-
tum suum. * Porro Leuita per gyrum taber- 53
naculi figent tentoria, ne fiat indignatio su-
per multitudinem filiorum Israel, & excuba-
bunt in custodiis tabernaculi testimonij.
* Fecerunt ergo filij Israel iuxta omnia qua 54
praeceperat Dominus Moysi.

C A P. II.

*Qua tribus ad quamvis mundi plagam ordinen-
tur, recensitis familiarum principibus.*

Locusque est Dominus ad Moysen & 1
Aaron, dicens: * Singuli per turmas, fi- 2
gna, atque vexilla, & domos cognationum A
suarum, castrametabuntur filij Israel, per gy-
rum tabernaculi fœderis. * Ad Orientem lu- 4
das figat tentoria per turmas exercitus sui:
eritque princeps filiorum eius Nahasson fi-
lius Aminadab. * & omnis de stirpe eius sum-
ma pugnantium, septuaginta quatuor millia 5
sexcenti. * Iuxta eum castrametati sunt de tri-
bu Issachar, quorum princeps fuit Natha-
nael filius Suar. * & omnis numerus pugna- 6
torum eius, quinquaginta quatuor millia
quadringenti. * In tribu Zabulon princeps 7
fuit Eliab filius Helon. * Omnis de stirpe eius
exercitus pugnatorum, quinquaginta septem 8
millia quadringenti. * Vniuersi qui in castris
Iuda enumerati sunt, fuerunt centum octo- 9
gingta sex millia quadringenti: & per turmas
suas primi egredientur. * In castris filiorum
Ruben ad meridianam plagam erit princeps 10
Elisur filius Sedeur: * & cunctus exercitus
pugnatorum eius qui numerati sunt, qua- 11
draginta sex millia quingenti. * Iuxta eum 12
castrametati sunt de tribu Simeon: quorum
princeps fuit Salamiel filius Surisaddai: * & 13
cunctus exercitus pugnatorum eius qui nu-
merati sunt, quinquaginta novem milli-
a sexcenti. * In tribu Gad princeps fuit Elia- 14
sh filius Duel. * & cunctus exercitus pu- 15

gnatorum eius qui numerati sunt, quadra-
ginta quinque millia sexcenti quinquaginta.
16 * Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben,
centum quinquaginta millia & mille qua-
dringenti quinquaginta per turmas suas: in
17 secundo loco proficiscuntur. * Leuabitur au-
tem tabernaculum testimonij per officia Le-
uitarum & turmas eorum, quomodo erige-
tur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordi-
18 nes suos proficiscuntur. * Ad occidentalem
C plagam erunt castra filiorum Ephraim, quo-
rum princeps fuit Elisama filius Ammiod.
19 * cunctus exercitus pugnatorum eius, qui
numerati sunt, quadraginta millia quingen-
ti. * Et cum eis tribus filiorum Manasse, quo-
rum princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.
20 * cunctusque exercitus pugnatorum eius qui
numerati sunt, triginta duo millia ducenti.
21 * In tribu filiorum Benjamin princeps fuit
22 Abida filius Gedeonis. * & cunctus exercitus
pugnatorum eius qui recensiti sunt, triginta
23 quinque millia quadringenti. * Omnes qui
numerati sunt in castris Ephraim, centum
24 octo millia centum per turmas suas: tertij pro-
ficiscuntur. * Ad Aquilonis partem castrame-
tati sunt filij Dan: quorum princeps fuit Ahie-
25 zer filius Ammisaddai. * cunctus exercitus
pugnatorum eius qui numerati sunt, sexa-
26 ginta duo millia septingenti. * Iuxta eum fi-
xere tentoria de tribu Aser: quorum princeps
27 fuit Phegiel filius Ochran. * cunctus exerci-
tus pugnatorum eius qui numerati sunt, qua-
28 draginta millia & mille quingenti. * De tri-
bu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira
29 filius Enan. * cunctus exercitus pugnatorum
eius, quinquaginta tria millia quadringenti.
30 * Omnes qui numerati sunt in castris Dan,
fuerunt centum quinquaginta septem mil-
31 lia sexcenti: & nouissimi proficiscuntur. * Hic
numerus filiorum Israel, per domos cogna-
tionum suarum & turmas diuisi exercitus,
32 sexcenta tria millia quingenti quinquagin-
ta. * Leuita autem non sunt numerati inter
33 filios Israel: sic enim praeceperat Dominus
34 Moysi. * Feceruntque filij Israel iuxta omnia
quae mandauerat Dominus. Castrameta-
ti sunt per turmas suas, & profecti per fami-
lias ac domos patrum suorum.

C A P. III.

*Leuita in tabernaculi ministerium assumpti nu-
merantur, cum suis principibus ac ministeris,
& loco primogenitorum Israel suscipiuntur: reli-
qua primogenita numerum Leuitarum ex-
cedentia pretio redimuntur.*

E sunt generationes Aaron & Moy-
si, in die qua locutus est Dominus ad
se in monte Sinai. * Et haec nomina

* Exod. 6
d 23.

filiorum Aaron : primogenitus eius Nadab, deinde Abiu, & Eleazar, & Ithamar. * Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui vincti sunt, & quorum repletæ & consecratæ manus ut sacerdotio fungerentur. * Mortui sunt enim Nadab & Abiu, cum offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre suo. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Applica tribum Levi & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis ut ministrent ei, & excubent, * & obseruent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonij, * & custodiant vasa tabernaculi, seruientes in ministerio eius. * Dabisque dono Leuitas Aaron & filiis eius, quibus traditi sunt à filiis Israel. Aaron autem & filios eius constitues super cultum sacerdotij. Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Ego tuli Leuitas à filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vuluam in filiis Israel, eruntque Leuitæ mei. * Meum est enim omne primogenitum: ex quo percussi primogenitos in Terra Egypti: sanctificauit mihi quidquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus, mei sunt: ego Dominus. * Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens: * Numera filios Levi per domos patrum suorum & familias, omnem masculum ab vno mense & supra. * Numerauit Moyses, ut præceperat Dominus, * & inuenti sunt filij Levi per nomina sua, Gerson & Caath & Merari. * Filij Gerson: Lebni & Semei. * Filij Caath: Amram & Iesaa, Hebron & Oziel. * Filij Merari: Moholai & Musi. * De Gerson fuere familiæ duæ, Leb-nitica, & Semeitica: quarum numeratus est populus sexus masculini ab vno mense & supra, septem millia quingenti. * Hi post tabernaculum merabuntur ad Occidentem, * sub principe Eliafaph filio Lael. * Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis, * ipsum tabernaculum & operimentum eius, tentorium quod trahitur ante fores testi fœderis & cortinas atrij: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrij tabernaculi, & quidquid ad utrumque altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia vestimenta eius. * Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Iesaaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt familiæ Caathitarum recensitæ per nomina sua: * omnes generis masculini ab vno mense & supra, octo millia sexcenti habebunt excubias Sanctuarij, * & castra metabuntur ad meridiam nam plagam. * Princepsque eorum erit Eliafaphan filius Oziel: * & custodient arcem, 31

Emensamque & candelabrum, altaria & vasa Sanctuarij, in quibus ministratur, & velum, cunctamque huiuscemodi supellestem. * Princeps autem principum Leuitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiæ Sanctuarij. * At verò de Merari erunt populi Moholai & Musi recensiti per nomina sua: * omnes generis masculini ab vno mense & supra, sex millia ducenti. * Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga septentrionali castra merabuntur. * Erunt sub custodia eorum tabulæ tabernaculi & vestes, & columnæ ac bases earum, & omnia quæ ad cultum huiuscemodi pertinent: * columnæque atrij per circuitum cum basibus suis, & paxilli cum funibus. * Castra metabuntur ante tabernaculum fœderis, id est, ad orientalem plagam, Moyses & Aaron cum filiis suis, habentes custodiam Sanctuarij in medio filiorum Israel. quisquis alienus accesserit, morietur. * Omnes Leuitæ, quos numerauerunt Moyses & Aaron iuxta præceptum Domini per familias suas in genere masculino à mense vno & supra, fuerunt viginti duo millia. * Et ait Dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel ab vno mense & supra, & habeo summam eorum. * Tollesque Leuitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel, ego sum Dominus: & pecora eorum pro vniuersis primogenitis pecorum filiorum Israel. * Recentuit Moyses, sicut præceperat Dominus primogenitos filiorum Israel. * & fuerunt masculi per nomina sua, à mense vno & supra, viginti duo millia, ducenti, septuaginta tres. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Tolle Leuitas pro primogenitis filiorum Israel, & pecora Leuitarum pro pecoribus eorum, eruntque Leuitæ mei. ego sum Dominus. * In pretio autem ducentorum septuaginta trium, qui excedunt numerum Leuitarum de primogenitis filiorum Israel, * accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram Sanctuarij. * Siclus habet viginti obolos. * Dabisque pecuniam Aaron & filiis eius, pretium eorum qui supra sunt. * Tulit igitur Moyses pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerant à Leuitis pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexaginta quinque siclorum iuxta pondus Sanctuarij, * & dedit eam Aaron & filiis eius iuxta verbum quod præceperat sibi Dominus.

CAP. IV.

Ritus & officia Leuitarum iuxta cuiusque familiam distribuuntur.

Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron dicens: * Tolle summam filiorum

Caath

Leuit. 10.

2.

1. Par. 24.

2.

Exod. 13.

2.

Inf. 8. c.

16.

Exod. 6.

c. 16.

Exod.

30. b. 13.

Leuit. 27.

25.

Ezech.

45. d. 12.

1. Par. 11.

b. 15.

Caath de medio Leuitarum per domos & fa-
milias suas, * a trigesimo anno & supra, vsq;
ad quinquagesimum annum, omnium qui in-
grediuntur vt stent & ministrent in tabernacu-
lo fœderis. * Hic est cultus filiorum Caath:
Tabernaculum fœderis, & Sanctum sancto-
rum * ingrediuntur Aaron & filij eius, quan-
do mouenda sunt castra, & deponent velum
quod pendet ante fores, inuoluntq; eo ar-
cam testimonij, * & operient rursus velami-
ne ianthinarum pellium, extendentque de-
super pallium totum hyacinthinum, & in-
ducent vestes. * Mensam quoque propositionis
inuoluent hyacinthino pallio, & ponent
cum ea thuribula & mortariola, cyathos &
crateras ad liba fundenda: panes semper in
ea erunt: * extendentq; desuper pallium coc-
cineum, quod rursus operient velamento
ianthinarum pellium, & inducent vestes.
* Sument & pallium hyacinthinum, quo o-
perient candelabrum cum lucernis & for-
cipibus suis & emunctoriis & cunctis vas-
culis, quæ ad concinnandas lucernas necesse
sunt: * & super omnia ponent operimen-
tum ianthinarum pellium, & inducent ve-
stes. * Nec non & altare aureum inuoluent
hyacinthino vestimento, & extendent desu-
per operimentum ianthinarum pellium, in-
ducentque vestes. * Omnia vasa, quibus mi-
nistratur in Sanctuario, inuoluent hyacin-
thino pallio, & extendent desuper operimen-
tum ianthinarum pellium, inducentque ve-
stes. * Sed & altare mundabunt cinere, & in-
uoluent illud purpureo vestimento, * ponent
que cum eo omnia vasa, quibus in ministe-
rio eius vtuntur, id est, ignium receptacula,
fuscinas ac tridentes, vncinos & batilla.
Cuncta vasa altaris operient simul velamine
ianthinarum pellium, & inducent vestes.
* Cumq; inuoluerint Aaron & filij eius San-
ctuarium & omnia vasa eius in commotione
castrorum, tunc intrabunt filij Caath vt por-
tent inuoluta: & non tangent vasa Sanctua-
rij, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum
Caath in tabernaculo fœderis: * super quos
erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius
curam pertinet oleum ad concinnandas lu-
cernas, & compositionis incensum, & sacri-
ficium, quod semper offertur, & oleum vi-
sctionis, & quidquid ad cultum tabernaculi
pertinet, omniumque vasorum quæ in San-
ctuario sunt. * Locutusque est Dominus ad
Moysem & Aaron, dicens: * Nolite perdere
populum Caath de medio Leuitarum: * sed
hoc facite eis, vt viuant, & non moriantur, si
tetigerint Sancta sanctorum. Aaron & filij
eius intrabunt, ipsique disponent opera sin-
gulorum, & diuident quid portare quis de-

beat. * Alij nulla curiositate videant quæ sunt
in Sanctuario priusquam inuoluantur, alio-
quin morientur. * Locutusque est Dominus
ad Moysem, dicens: * Tolle summam etiam
filiorum Gerson per domos ac familias &
cognationes suas, * a triginta annis & supra,
vsque ad annos quinquaginta. Numerato
omnes qui ingrediuntur & ministrant in ta-
bernaculo fœderis. * Hoc est officium fami-
liæ Gersonitarum, * vt portent cortinas ta-
bernaculi & tectum fœderis operimentum
aliud, & super omnia velamen ianthinum
tentoriumque quod pendet in introitu ta-
bernaculi fœderis, * cortinas atrij, & velum
in introitu quod est ante tabernaculum. O-
mnia quæ ad altare pertinent, funiculos, &
vasa ministerij, * iubente Aaron & filiis eius,
portabunt filij Gerson: & scient singuli cui
tebeant oneri mancipari. * Hic est cultus fa-
miliæ Gersonitarum in tabernaculo fœde-
ris, eruntque sub manu Ithamar filij Aaron
sacerdotis. * Filios quoque Merari per fami-
lias & domos patrum suorum recensebis, * a
triginta annis & supra, vsque ad annos quin-
quaginta, omnes qui ingrediuntur ad offi-
cium ministerij sui & cultum fœderis testi-
monij. * Hæc sunt onera eorum: Portabunt
tabulas tabernaculi & vestes eius, co-
lumnas ac bases earum, * columnas quoque
atrij per circuitum cum basibus & paxillis &
funibus suis. Omnia vasa & suppellectilem ad
numerus accipient, sicque portabunt. * Hoc
est officium familiæ Meraritarum & ministe-
rium in tabernaculo fœderis: eruntque sub
manu Ithamar filij Aaron sacerdotis. * Re-
censuerunt igitur Moyse & Aaron & prin-
cipes synagoga filios Caath per cognationes
& domos patrum suorum, * a triginta annis
& supra, vsque ad annum quinquagesimum,
omnes qui ingrediuntur ad ministerium ta-
bernaculi fœderis: * & inuenti sunt duo mil-
lia septingenti quinquaginta. * Hic est nu-
merus populi Caath qui intrant tabernacu-
lum fœderis: hos numeravit Moyse & Aarō
iuxta sermonem Domini per manum Moyfi.
* Numerati sunt & filij Gerson per cog-
nationes & domos patrum suorum, * a triginta
annis & supra, vsque ad quinquagesimum
annum, omnes qui ingrediuntur vt mini-
strent in tabernaculo fœderis: * & inuenti
sunt duo millia sexcenti triginta. * Hic est
populus Gersonitarum, quos numerave-
runt Moyse & Aaron iuxta verbum Domini.
* Numerati sunt & filij Merari per cog-
nationes & domos patrum suorum, * a triginta
annis & supra, vsq; ad annum quinquagesi-
mum, omnes qui ingrediuntur ad explendos
ritus tabernaculi fœderis: * & inuenti sunt

tria millia ducenti. * hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron iuxta imperium Domini per manum Moysi. * Omnes qui recessi sunt de Leuitis, & quos recenseri fecit ad nomen Moyses & Aaron, & principes Israel, per cognationes & domos patrum suorum, * a triginta annis & supra, usque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi & onera portanda, fuerunt simul octo millia quingenti octoginta. * Iuxta verbum Domini recensuit eos Moyses, vnumquemque; iuxta officium & onera sua, sicut praeceperat ei Dominus.

CAP. V.

Qui immundi extra castra arandi, satisfactio transgressionis per negligentiam, de primitiis ac oblationibus, & lege zelotypiae.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Praeceptum filiis Israel, ut eiciant de castris omnem leprosum, & qui semine suum pollutusque est super mortuo: * tam masculum quam feminam eiciite de castris, ne contaminent ea cum habitauerim vobiscum. * Feceruntque ita filii Israel, & eiecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere ad filios Israel: Vir, siue mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quae solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, * constabuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quantumque partem de super, ei in quem peccauerint. * Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia. * Omnes quoque primitiae, quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent: * & quidquid in Sanctuarium offertur a singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, cuius uxor errauerit, maritumque contemnens * dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quieverit, sed later adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inuenta in stupro: * si spiritus zelotypiae concitauerit virum contra uxorem suam, quae vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur, * adducat eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem sari farinae hordeaceae: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiae est, & oblatio inuestigans adulterium. * Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino. * assumetque aquam sanctam in vase fictili, & pauillum terrae de pauimen-

to tabernaculi mittet in eam. * Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discoperiet caput eius, & ponet super manum illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiae: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congestis. * adiurabitque eam, & dicit: Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquae istae amarissimae, in quas maledicta congestis. * Sin autem declinasti a viro tuo, atque polluta es; & concubisti cum altero viro: * his maledictionibus subiacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat foetum tuum, & tumens venter tuus disrumpatur. * ingrediantur aquae maledictae in ventrem tuum, & venter tumescens putrescat foetum tuum. Et respondebit mulier, Amen, amen. * Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congestis, & dabit ei bibere. Quas cum exhauserit, * tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiae, & eleuabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ira dumtaxat, ut prius pugillum sacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas. * Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aquae maledictionis, & inflato ventre computrescat foetus: eritque mulier in maledictione, & in exemplum omni populo. * Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos. * Ista est lex zelotypiae. Si declinauerit mulier a viro suo, & si polluta fuerit, * maritusque zelotypiae spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos iuxta omnia quae scripta sunt: * maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

CAP. VI.

Nazaraeorum consecratio & oblatio, quibusque verbis sacerdotes populo benedicent.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, siue mulier, cum fecerint votum ut sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare: * a vino, & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de uia exprimitur, non bibent: uvas recentes siccasque non comedent * cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur. quidquid ex uinea esse potest, ab una passa usque ad acinum non comedent. * Omni tempore separationis suae * nouacula non transibit per caput eius, usque ad completum diem quo Domino con-

securatur.

secratur. Sanctus erit, crescente casarie capitis eius. * Omni tempore consecrationis suæ super mortuum non ingreditur, * nec super patris quidem & matris & fratris sororisq; funere contaminabitur, quia consecratio Dei sui super caput eius est. * Omnibus diebus separationis suæ sanctus erit Domino. * Sin autem mortuus fuerit subito quispiam coram eo, polluetur caput consecrationis eius: quod rader illico in eadem die purgationis suæ, & rursum septima. * in octaua autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbar, sacerdoti in introitu sedentis testimonij. * facietq; sacerdos vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo, quia peccauit super mortuum: sanctificabitque caput eius in die illo: * & cōsecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen vt dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio eius. * Ista est lex consecrationis. Cum dies, quos ex voto decreuerat, complebuntur: adducet eum ad ostium tabernaculi sœderis, * & offeret oblationem eius Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, & ouem anniculum immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam, * canistrum quoq; panum azymorum, qui conspersi sint oleo, & lagana absq; fermento vncta oleo, ac libamina singulorum: * quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quam in holocaustum. * Arietem verò immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur. * Tunc raderet nazareus ante ostium tabernaculi sœderis casarie consecrationis suæ: tolletq; capillos eius, & ponet super ignem, qui est superpositus sacrificio pacificorum. * Et armum coctum arietis, totamq; absq; fermento vnam de capistro, & lagana azymum vnum, & raderet in manibus nazarei, postquam rasum fuerit caput eius. * Suscepitq; rursum ab eo, eleuabit in conspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum, quod separari iussu est, & scemur. post hæc potest bibere nazareus vinum. * Ista est lex nazarei, cum vouerit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his quæ inuenerit in manus eius. iuxta quod mente deuouerat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere Aaron & filiis eius: Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis: * Benedicat tibi Dominus, & custodiat te. * Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. * Conuertat Dominus vul-

tum suum ad te, & det tibi pacem. * Inuocabuntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

CAP. VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: loquitur Dominus Moysi de propitiatorio.

Actum * est autem in die qua compleuit Moyses tabernaculum, & crexit illud: vnxitque & sanctificauit cum omnibus vasis suis, altare similiter & omnia vasa eius. * Obtulerunt principes Israel & capita familiarum, qui erant per singulas tribus, prescriptiq; eorum qui numerati fuerant, * munera coram Domino, sex plaustra recta cum duodecim bobus. Vnum plaustrum obtulere duces, & vnum bouem singuli, obtuleruntq; ea in conspectu tabernaculi. * Ait autem Dominus ad Moysen: * Suscipe ab eis vt seruiant in ministerio tabernaculi, & trades ea Leuitis iuxta ordinem ministerij sui. * Itaq; cum suscepisset Moyses plaustra & boues, tradidit eos Leuitis. * Duo plaustra & quatuor boues dedit filiis Gerson, iuxta id quod habebant necessarium. * quatuor alia plaustra & octo boues dedit filiis Merari, secundum officia & cultum suum, sub manu Ithamar filij Aaron sacerdotis. * filiis autem Caath non dedit plaustra & boues: quia in Sanctuario seruiunt, & onera propriis portant humeris. * Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua vnctus est, oblationem suam ante altare. * Dixitq; Dominus ad Moysen: * Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris. * Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Iuda: * fueruntque in ea, acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos, iuxta pondus Sanctuarij, vtrumq; plenum similia conspersa oleo in sacrificium: * mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso. * bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum: * hircumq; pro peccato: * & in sacrificio pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc est oblatio Nahasson filij Aminadab. * Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar, * acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, iuxta pondus Sanctuarij, vtrumque plenum similia conspersa oleo in sacrificium: * mortariolum aureum habens decem siclos, plenum incenso: * bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum.

* Exod. 14. 16.

stium: * hircumque pro peccato: * & in sacri- 22
ficio pacificorum boues duos, arietes quin- 23
que, hircos quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc fuit oblatio Nathanael filij Suar.
* Terrio die princeps filiorum Zabulô, Eliab 24
filius Helon, * obtulit acetabulum argenteum 25
appendens centum triginta siclos, phialam
argenteam habentem septuaginta siclos, ad
pondus Sanctuarij, vtrumque plenum simi- C
la conspersa oleo in sacrificium: * mortario- 26
lum aureum appendens decem siclos, plenum
incenso: * bouem de armento, & arietem, & 27
agnum anniculum in holocaustum: * hircum 28
que pro peccato: * & in sacrificio pacificorum 29
boues duos, arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque, hæc est oblatio
Eliab filij Helon. * Die quarto princeps fi- 30
liorum Ruben, Elisur filius Sedeur, * obtulit 31
acetabulum argenteum appendens centum
triginta siclos, phialam argenteam habentem
septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarij,
vtrumque plenum simila conspersa oleo
in sacrificium: * Mortariolum aureum appen- 32
dens decem siclos, plenum incenso: * bouem 33
de armento, & arietem, & agnum anniculum
in holocaustum: * hircumque pro peccato: * & 34
in hostias pacificorum boues duos, arietes 35
quinque, hircos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc fuit oblatio Elisur filij Sedeur.
* Die quinto princeps filiorum Simeon, Sa- 36
lamiel filius Surifaddai, * obtulit acetabulum 37
argenteum appendens centum triginta si-
clos, phialam argenteam habentem septua-
ginta siclos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque
plenum simila conspersa oleo in sacrificium:
* mortariolum aureum appendens decem si- 38
clos, plenum incenso: * bouem de armento, 39
& arietem, & agnum anniculum in holocau-
stum: * hircumque pro peccato: * & in ho- 40
stias pacificorum boues duos, arietes quin- 41
que, hircos quinque, agnos anniculos quin-
que, hæc fuit oblatio Salamiel filij Surifad-
dai. * Die sexto princeps filiorum Gad, Elia- 42
saph filius Duel, * obtulit acetabulum argen- 43
teum appendens centum triginta siclos, phia-
lam argenteam habentem septuaginta siclos,
ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum si-
mila conspersa oleo in sacrificium: * morta- 44
riolum aureum appendens decem siclos ple-
num incenso: * bouem de armento, & arietem,
& agnum anniculum in holocaustum: * hircum 45
cumque pro peccato: * & in hostias pacifi- 46
corum boues duos, arietes quinque, hircos 47
quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit
oblatio Eliasaph filij Duel. * Die septimo 48
princeps filiorum Ephraim, Elisama filius Am-
miud, * obtulit acetabulum argenteum ap- 49
pendens centum triginta siclos, phialam ar-

genteam habentem septuaginta siclos, ad
pondus Sanctuarij, vtrumque plenum simila
50 conspersa oleo in sacrificium: * mortariolum
aureum appendens decem siclos, plenum in-
51 censo: * bouem de armento, & arietem, & a-
52 gnum anniculum in holocaustum: * hircum-
53 que pro peccato: * & in hostias pacificorum,
E boues duos, arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio
54 Elisama filij Ammiud. * Die octauo princeps
filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadaasur,
55 * obtulit acetabulum argenteum appendens
centum triginta siclos, phialam argenteam
habentem septuaginta siclos, ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simila conspersa
57 oleo in sacrificium: * mortariolum aureum ap-
pendens decem siclos, plenum incenso: * bo-
uem de armento, & arietem, & agnum anni-
58 culum in holocaustum: * hircumque pro pec-
59 cato: * & in hostias pacificorum boues duos,
arietes quinque, hircos quinque, agnos an-
niculos quinque. hæc fuit oblatio Gamaliel
60 filij Phadaasur. * Die nono princeps filiorum
61 Benjamin, Abidan filius Gedeonis, * obtulit
acetabulum argenteum appendens centum
triginta siclos, phialam argenteam habentem
septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarij, v-
trumque plenum simila conspersa oleo in sa-
62 crificium: * mortariolum aureum appendens
63 decem siclos, plenum incenso: * bouem de ar-
mento, & arietem, & agnum anniculum in ho-
64 locaustum: * hircumque pro peccato: * & ho-
65 stias pacificorum boues duos, arietes quin-
F que, hircos quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc fuit oblatio Abidan filij Gedeonis.
66 * Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer
67 filius Ammisaddai, * obtulit acetabulum ar-
genteum appendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem septuaginta si-
clos, ad pondus Sanctuarij, vtrumque plenum si-
68 mila conspersa oleo in sacrificium: * mortario-
lum aureum appendens decem siclos, plenum in-
69 censo: * bouem de armento, & arietem, & a-
70 gnum anniculum in holocaustum: * hircum-
71 que pro peccato: * & in hostias pacificorum bo-
ues duos, arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio
72 Ahiezer filij Ammisaddai. * Die undecimo
princeps filiorum Aser, Phlegiel filius Ochran,
73 * obtulit acetabulum argenteum appendens
centum triginta siclos, phialam argenteam
habentem septuaginta siclos, ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simila conspersa
74 oleo in sacrificium: * mortariolum aureum
75 appendens decem siclos, plenum incenso: * bo-
uem de armento, & arietem, & agnum anni-
76 culum in holocaustum: * hircumque pro pec-
77 cato: * & in hostias pacificorum boues duos,
arietes

arictes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Phlegiel filij Ochran. * Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Ahira filius Enan, * obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus sanctuarij, utrumque plenum simila oleo conspectum in sacrificium : * mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incensum : * bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum : hircumque pro peccato : * & in hostias pacificorum boues duos, * arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahira filij Enan. * Hæc in dedicatione altaris oblata sunt à principibus Israel, in die qua consecratum est. acetabula argentea duodecim : phialæ argenteæ duodecim : mortariola aurea duodecim : * ita ut centum siclos triginta argenti haberet vnum acetabulum, & septuaginta siclos haberet vna phiala : id est, in commune vasorum omnium ex argento sicut duo millia quadringenti, pondere Sanctuarij. * mortariola aurea duodecim plena incenso, denos siclos appendentia pondere Sanctuarij : id est, simul auri sicut centum viginti : * boues de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum : hirci duodecim pro peccato. * In hostias pacificorum, boues viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicatione altaris, quando vinctum est. * Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcam testimonij inter duos Cherubim, vnde & loquebatur ei.

CAP. VIII.

Candelabri & lucernarum situs ac forma : atque & consecratio Leuitarum.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens : Loquere Aaron, & dices ad eum : Cum posueris septem lucernas, candelabrum in Australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra boream è regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debent. * Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, ut præceperat Dominus Moysi. * Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medijs stipes, quam cuncta quæ ex utroque candelorum latere nascebantur : iuxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita o-

peratus est candelabrum. * Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens : * Tolle Leuitas de medio filiorum Israel, & purificabis eos * iuxta hunc ritum : Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ. Cumque lauerint vestimenta sua, & mundati fuerint, * tollent bouem de armentis, & libamentum eius similitam oleo conspersam : bouem autem alterum de armento tu accipies pro peccato : * & applicabis Leuitas coram tabernaculo fœderis, conuocata omni multitudo filiorum Israel. * Cumque Leuitæ fuerint coram Domino, ponent filij Israel manus suas super eos. * & offeret Aaron Leuitas, munus in conspectu Domini à filiis Israel, ut seruiant in ministerio eius. * Leuitæ quoque ponent manus suas super capita bouum, è quibus vnum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis. * Statuesque Leuitas in conspectu Aaron & filiorum eius, & consecrabis oblatos Domino, * ac separabis de medio filiorum Israel, ut sint mei. * & postea ingredientur tabernaculum fœderis, ut seruiant mihi. Sicque purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini : quoniam dono donati sunt mihi à filiis Israel. * Pro primogenitis, quæ aperiant omnem vuluam in Israel, accipies eos. * Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus, quam ex iumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificaui eos mihi : * & tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel, tradidique eos dono Aaron & filiis eius de medio populi, ut seruiant mihi pro Israel in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium. * Feceruntque Moyses & Aaron, & omnis multitudo filiorum Israel super Leuitis, quæ præceperat Dominus Moysi : * purificati que sunt, & lauerunt vestimenta sua. Eleuauitque eos Aaron in conspectu Domini, & orauit pro eis, * ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis eius. Sicut præceperat Dominus Moysi de Leuitis, ita factum est. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens : * Hæc est lex Leuitarum, à viginti quinque annis & supra, ingredientur ut ministrent in tabernaculo fœderis. * Cumque quinquagesimum annum ætatis impleuerint, seruire cessabunt : * eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Leuitis in custodijs suis.

* Sup. 3.

b. 13.

Exod. 13.

a. 2.

Luc. 2. d.

32.

C A P. IX.

Quo tempore debeant mundi Phase celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens duceit exercitum.

Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, anno secundo postquā egressi sunt de terra Ægypti, mense primo, dicens: * Faciant filij Israel Phase in tempore suo. * quarta decima die mensis huius ad vesp̄ram, iuxta omnes ceremonias & iustificationes eius. * Præcepitque Moyses filiis Israel, ut facerent Phase. * Qui fecerunt tempore suo: quarta decima die mensis ad vesp̄ram, in monte Sinai. Iuxta omnia, quæ mandauerat Dominus Moysi, fecerunt filij Israel. * Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen & Aaron, * dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis: quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel? * Quibus respondit Moyses: State ut consulam quid præcipiat Dominus de vobis. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere filiis Israel: Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino * in mente secundo, quarta decima die mensis ad vesp̄ram: cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud: * non relinquent ex eo quippiam vsque manē, & os eius non confringent, omnem ritum Phase observabunt. * Si quis autem & mundus est, & in itinere nō fuit, & tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit. * Peregrinus quoque & advena, si fuerint apud vos, facient Phase Domino iuxta ceremonias & iustificationes eius. Præceptum idem erit apud vos tam advenæ quā indigenæ. * Igitur die quæ erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vesp̄re autem super tentorium erat quasi species ignis vsque mane. * sic fiebat iugiter: per diem operiebat illud nubes, & per noctē quasi species ignis. * Cumque ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filij Israel: & in loco ubi sterifisset nubes, ibi castra metabātur. * Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius fugebant tabernaculum. * Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodē loco: * & si evenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filij Israel in excubiis Domini, & non proficiscebantur, * quot diebus fuisset nubes super tabernacu-

lum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant. 21 * Si fuisset nubes a vesp̄re vsque mane, & statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: & si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria. * Si verò bi-duo aut vno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filij Israel in eodem loco, & non proficiscebantur: statim autem ut recessisset, movebant castra. * Perverbum Domini fugebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: erantque in excubiis Domini iuxta imperium eius per manum Moysi.

C A P. X.

Vsus tubarum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: oras Moyses cognatum Hebraicis, ut cum ipsis proficiscatur: & verba quæ loquebatur Moyses quomodo eleuaretur vel deponeretur arca.

Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem quando mouenda sunt castra. * Cumque increpaueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi fœderis. * Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel. * Si autem prolixior atque cœcicus clangor increpauerit, movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam. * In secundo autē sonitu & pari vlulatu tubæ, leuabunt tentoria qui habitant ad meridiem. & iuxta hunc modum reliqui facient, vlulantes tubis in profectionem. * Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non concisus vlulabunt. * Filij autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris. * Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicant aduersum vos, clangetis vlulantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruantur de manibus inimicorum vestrorum. * Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri. Ego Dominus Deus vester. * Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis, eleuata est nubes de tabernaculo fœderis: * profectique sunt filij Israel per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pharan. * Moueruntque castra primi iuxta imperium Domini in manu Moysi. * Filij Iuda per turmas suas: quorum princeps erat Naasson filius Aminadab. * In tribu filiorum

Issachar

* Exod. 12.
A. 1.

* Exod. 12.
g. 46.
Ioan. 19. f.
37.

* Exod. 40.
b. 16.

* 1. Cor. 10.
A. 1.

* Sup. 1.
A. 7.

Illiabar fuit princeps Nathanael filius Suar.
 * In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius
 Helon. * Depositumque est tabernaculum,
 quod portantes egressi sunt filij Gerson &
 Merari. * Profectique sunt & filij Ruben, per
 turmas & ordinem suum: quorum princeps
 erat Helisur filius Seducur. * In tribu autem fi-
 liorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius
 Surisaddai. * Porro in tribu Gad erat prin-
 cept Eliasaph filius Duel. * Profectique sunt
 & Caathitæ portantes Sanctuarium. Tam-
 diu tabernaculum portabatur, donec veni-
 rent ad erectionis locum. * Moverunt castra
 & filij Ephraim per turmas suas, in quorum
 exercitu princeps erat Elisama filius Am-
 miud. * In tribu autem filiorum Manasse prin-
 cept fuit Gamaliel filius Phadassur. * & in tri-
 bu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeo-
 nis. * Nouissimi castrorum omnium profe-
 cti sunt filij Dan per turmas suas, in quorum
 exercitu princeps fuit Abiezzer filius Ammi-
 saddai. * In tribu autem filiorum Aser erat
 princeps Phegiel filius Ochran. * Et in tri-
 bu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira
 filius Enan. * Hæc sunt castra & professiones
 filiorum Israel per turmas suas quando egre-
 diebantur. * Dixitque Moyles Hobab filio
 Raguel Madianitæ, cognato suo: Proscisci-
 mur ad locum, quem Dominus daturus est
 nobis: veni nobiscum, ut beneficiamus tibi:
 quia Dominus bona promissit Israeli. * Cui
 ille respondit: Non vadam tecum, sed reuer-
 tar in terram meam, in qua natus sum. * Et
 ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim
 nosti in quibus locis per desertum castra po-
 nere debeamus. & eris ductor noster. * Cum-
 que nobiscum veneris, quidquid optimum
 fuerit ex opibus, quas nobis traditurus est
 Dominus, dabimus tibi. * Profecti sunt ergo
 de Monte Domini trium dierum, arcaque
 fæderis Domini præcedebat eos, per dies tres
 providens castrorum locum. * Nubes quoque
 Domini super eos erat per diem cum incede-
 rent. * Cumque eleuaretur arca, dicebat Moy-
 ses: * Surge Domine, & dissipentur inimici
 tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua.
 * Cum autem deponeretur, aiebat: Reuer-
 tere Domine ad multitudinem exercitus Is-
 rael.

C A P. XI.

*Murmuris poena plexi Iudai coturnicum carnes
 impetrant: turbatoque Moyfi spiritu, Deus il-
 lius onus in septuaginta seniores partitur, qui
 omnes prophetant, puniturque populus propter
 carnum concupiscentiam.*

Nec ea ortum est murmur populi quasi
 dolentium pro labore, contra Dominum. A
 Quod cum audisset Dominus, iratus est. Et

accensus in eos ignis Domini deuorauit ex-
 tremam castrorum partem. * Cumque cla-
 masset populus ad Moysem, orauit Moyles ad
 Dominum, & absorptus est ignis. * Voca-
 uitque nomen loci illius, Incensio: eo quod
 incensus fuisset contra eos ignis Domini.
 * Vulgus quippe promiscuum, quod ascen-
 derat cum eis, flagrauit desiderio, sedens &
 flens, iunctis sibi pariter filijs Israel, & ait:
 * Quis dabit nobis ad vescendum carnes? * Re-
 cordamur piscium quos comedebamus in
 Aegypto gratis: in mentem nobis veniunt cu-
 cumeres, & pepones, porrique & cepe, & allia.
 * Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt
 oculi nostri nisi Man. * Erat autem Man qua-
 si semen coriandri, coloris bdellij. * Circui-
 batque populus, & colligens illud, frange-
 bat mola, sive terebat in mortario, coquens
 in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi
 panis oleati. * Cumque descenderet nocte
 super castra ros, descendebar pariter & Man.
 * Audiuit ergo Moyles flentem populum per
 familias, singulos per ostia tentorii sui. Ira-
 tusque est furor Domini valde: sed & Moy-
 si intoleranda res visa est. * & ait ad Domi-
 num: Cur afflixisti seruum tuum? quare non
 inuenio gratiam coram te? & cur imposuisti
 pòdus vniuersi populi huius super me? Nū-
 quid ego concepi omnem hanc multitudi-
 nem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos
 in sinu tuo sicut portare solet nutrix infan-
 tulum, & defer in terram, pro qua iurasti
 patribus eorum? * Vnde mihi carnes ut dem
 tantæ multitudini? flent contra me, dicentes:
 Da nobis carnes ut comedamus. * Non pos-
 sum solus sustinere omnem hunc populum,
 quia grauis est mihi. * Sin aliter tibi videtur,
 obsecro ut interficias me, & inueniam gra-
 tiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.
 * Et dixit Dominus ad Moysem: Congrega
 mihi septuaginta viros de senib. Israel, quos
 tu nosti quod senes populi sint ac magistri: &
 duces eos ad ostium tabernaculi fæderis, faciesque
 eos ibi stare tecum, * ut descendam & lo-
 quar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradam-
 que eis, ut sustentent tecum onus populi, &
 non tu solus graueris. * Populo quoque dices:
 Sanctificamini: cras comedetis carnes. ego
 enim audiui vos dicere: Quis dabit nobis e-
 scas carni? bene nobis erat in Aegypto. Ut
 det vobis Dominus carnes, & comedatis: * nō
 vno die, nec duob. vel quinq; aut decem, nec
 viginti quidem, * sed vsque ad mensem die-
 rum, donec exeat per nares vestras, & vertatur
 in nauseam, sed quod repuleritis Dominum,
 qui in medio vestri est, & aueritis coram eo,
 E. dicentes: Quare egressi sumus ex Aegypto?
 Et ait Moyles: Sexcenta millia pedi: u huius

populi sunt : & tu dicis : Dabo eis esum car-
 nium mense integro ? * Nunquid ouium &
 bouum multitudo cæderetur , vt possit sufficere
 ad cibum ? vel omnes pisces maris in vnum
 cõgregabuntur , vt eos satient ? * Cui respon-
 dit Dominus : * Nunquid manus Domini in-
 ualida est ? Iam nunc videbis vtrum meus ser-
 mo opere compleatur . * Venit igitur Moyses ,
 & narrauit populo verba Domini , cõgregans
 septuaginta viros de senibus Israel , quos sta-
 re fecit circa tabernaculum . * Descenditque
 Dominus per nubem , & locutus est ad eum ,
 auferens de spiritu qui erat in Moysse . & dans
 septuaginta viris . Cumq; requieuisset in eis
 Spiritus , prophetauerunt , nec vltrã cessaue-
 runt . * Remanserant autem in castris duo vi-
 ri , quorũ vnus vocabatur Eldad , & alter Me-
 dad , super quos requieuit Spiritus . nam & i-
 psi descripti fuerant , & non exierãt ad taber-
 naculum . * Cumq; prophetarent in castris ,
 cucurrit puer , & nunciauit Moysi , dicens :
 Eldad & Medad prophetant in castris . * Sta-
 tim Iosue filius Nun , minister Moysi , & ele-
 ctus è pluribus , ait : Domine mi Moyses pro-
 hibe eos . * At ille : Quid , inquit , æmularis
 pro me ? quis tribuat vt omnis populus pro-
 phetet , & det eis Dominus Spiritum suum ?
 * Reuersusq; est Moyses , & maiores natu Is-
 rael in castra . * Ventus autẽ egrediens à Do-

gmino , arreptans trans mare coturnices de-
 tulit , & demisit in castra itinere quãtum vno
 die confici potest , ex omni parte castrorum
 per circuitum , volabãtq; in aere duobus cu-
 bitis altitudine super terram . * Surgens ergo
 populus toto die illo , & nocte , ac die altero ,
 congregauit coturnicum , qui parum , decem
 coros : & siccauerunt eas per gyrum castror-
 um . * * Adhuc carnes erant in dentibus eo-
 rum , nec defecerat huiuscemodi cibis : & ec-
 ce furor Domini cõcitatus in populum , per-
 cussit eum plaga magna nimis . * Vocatusq;
 est ille locus , Sepulchra concupiscentiæ : ibi
 enim sepelierunt populũ qui desiderauerat .
 Egredi autem de Sepulchris concupiscentiæ
 venerunt in Haseroth , & manserunt ibi .

CAP. XII.

*Aaron & Maria in mitissimum Moysen murmu-
 rant , apud quos Deus Moysen laudat à fami-
 liaritate erga Dominum : Maria lepra per-
 cussa , & septem diebus à populo separata , sa-
 nitati restituitur .*

1 L Ocutaque est Maria & Aaron contra
 A Moysen propter vxorem eius Æthiopis-
 2 sam , * & dixerunt : Num per Moysen locutus
 est Dominus ? nõne & nobis similiter locu-
 3 tus ? Quod cùm audisset Dominus , (* erat
 enim Moyses vir mitissimus super omnes ho-

mines qui morabantur in terra) * Statim lo-
 cutus est ad eum , & ad Aaron & Mariam : E-

|| I gredimini vos tantũ tres ad tabernaculum
 s; tæderis . Cumq; fuissent egredi , * descendit

Dominus

* Ioan. 6.
 b. 10.

* Isa. 59.
 a. 1.

* Psal. 77.
 c. 26.

* Psal. 77.
 d. 30.

Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cum essent, * dixit ad eos : Audite sermones meos : Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. * At non talis seruus meus Moyses, * qui in omni domo mea fidelissimus est : * ore enim ad os loquor ei : & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere sermo meo Moysi ? Iratusque contra eos abiit : * nubes quoque recessit, quæ erat super tabernaculum : & ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cumque respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra, * ait ad Moysen : Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod stultè commisiuius, * ne fiat hæc quasi mortua, & vt abortiuum quod proicitur de vulua matris suæ : ecce iam medium carnis eius deuoratum est a lepra. * Clamauitque Moyses ad Dominum, dicens : Deus, obsecro, sana eam. * Cui respondit Dominus : Si pater eius spuisset in faciem illius, non debuerat saltem septem diebus rubore suffundi : Separatur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. * Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus : & populus non est motus de loco illo, donec reuocatus est Maria.

C A P. XIII.

Missi exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro aliisque fructibus in fertilitatis signum referunt : qui tamen vniuersi præter Caleb & Iosue murmur in populo concitant.

Profectusque est populus de Haferoth, fixis tentoriis in deserto Pharan. * ibique locutus est Dominus ad Moysen, dicens : * Mitte viros, qui considerent terram Chanaan, quam daturus sum filiis Israel, singulos de singulis tribubus, ex principibus. * Fecit Moyses quod Dominus imperauerat, de deserto Pharan mittens principes viros, quorum ista sunt nomina. * De tribu Ruben, Sammua filium Zechur. * De tribu Simeon, Saphat filium Huri. * De tribu Iuda, Caleb filium Iephone. * De tribu Isachar, Igal filium Ioseph. * De tribu Ephraim, Osce filium Nun. * De tribu Benjamin, Phalti filium Raphu. * De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi. * De tribu Ioseph, sceptri Manasse, Gaddi filium Susi. * De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli. * De tribu Aser, Sthur filium Michael. * De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapsi. * De tribu Gad, Guel filium Machi. hæc sunt nomina virorum, quos misit Moyses ad considerandam Terram : vocauitque Osce filium C

18 Nun, Iosue. * misit ergo eos Moyses ad considerandam terram Chanaan, & dixit a Ieos : Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes, * considerate Terram, qualis sit : & populum qui habitator est eius, vtrum fortis sit an infirmus : si pauci numero an plures : * ipsa terra, bona an mala : vberes quales, muratæ an absque muris : * humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus Terræ. Erat autem tempus quando iam præcoque vna vesci possunt. * Cumque ascendissent, explorauerunt Terram a deserto Sin vsque Koliab intrantibus Emath. * Ascenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron, vbi erant Achuanan & Sibi & Tholmai filij Enac, nam Hebron septem annis ante Tanim urbem Ægypti condita est. * Pergentesque vsque ad Torrem botri, absiderunt palmitem cum vua sua, quem portauerunt in veste duo viri. De malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt : qui appellatus est Nehelescol, id est, Torrens betri, eo quod botrum portassent inde filij Israel. * Reuerſi exploratores Terræ post quadraginta dies, omni regione circuita, * venerunt ad Moysen & Aaron, & ad omnem cætum filiorum Israel in desertum Pharan, quod est in Caldes. Locutiq; eis & omni multitudini ostenderunt fructus Terræ : * & narrauerunt, dicentes : Venimus in Terram, ad quam misisti nos, quæ re vera fuit lacte & melle, vt ex his fructibus cognosci potest : * sed cultores fortissimos habet, & vrbes grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi. * Amalec habitat in meridie : Hechæus, & Iebusæus, & Amorrhæus in montanis : Chananæus verò moratur iuxta mare & circa fluentia Iordanis. * Inter hæc Caleb compescens murmur populi, qui oriebatur contra Moysen, ait : Ascendamus, & possideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam. * Alij verò, qui fuerant cum eo, dicebant : Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est. * Detraxeruntque Terræ, quam inspexerant, apud filios Israel, dicentes : Terra, quam laudauimus, deuorat habitatores suos : populus, quem aspeximus proceræ staturæ est. * Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo : quibus comparati, quasi locustæ videbamur.

C A P. XIV.

Murmur populi frustra sedare conantur Iosue & Caleb, iratum Dominum placat Moyses : omnes morti in deserto addicuntur præter Caleb ac Iosue : & pugnantes Israelitæ contra Domini voluntatem caduntur ab hostibus.

Igitur vociferans omnis turba fleuit nocte
 1 **I**lla, & murmurati sunt contra Moysen & 2
 Aaron cuncti filij Israel, dicentes: * Vtinam
 mortui essemus in **E**gypto: & in hac vasta A
 solitudine vtinam pereamus, & non inducat
 nos Dominus in Terram istam, ne cadamus
 gladio, & uxores ac liberi nostri ducantur ca-
 ptiui. Nōne melius est reuertī in **E**gy-
 ptum: * Dixeruntque alter ad alterum: Con- 4
 stituamus nobis ducem, & reuertamur in **E**-
 gyptum. * Quo audito Moyses & Aaron ce- 5
 siderunt proni in terram coram omni mul-
 tudine filiorum Israel. * At verò Iosue fi- 6
 lius Nun, & Caleb filius Iephone, qui & ipsi
 1 **M**ach. 2. 55-56. lustrauerant terram, sciderunt vestimenta
 sua, & ad omnem multitudinem filiorum Is- 7
 rael locuti sunt: Terra, quam circuiimus, B
 valde bona est. * si propitius fuerit Dominus,
 inducet nos in eam, & tradet humum lacte &
 8 nelle manantem. * Nolite rebelles esse con-
 tra Dominum: neque timeatis populum Terrę
 huius, quia sicut panem ita eos possumus
 deuorare. recessit ab eis omne pręiudiciū: Do-
 minus nobiscum est, nolite metuerē. * Cum- 10
 que clamaret omnis multitudo, & lapidibus
 eos veller opprimere, apparuit gloria Domi-
 ni super tectum fœderis cunctis filiis Israel.
 * Et dixit Dominus ad Moysen: Vsq̃uequo 11
 detraherē mihi populus iste? Quousq̃; nō cre-
 dent mihi, in omnibus signis quę feci coram
 eis? * Feriam igitur eos pestilentia, atq̃; con- 12
 sumam: tunc autem faciam principem super
 gentem magnam, & fortiorem quā hęc
 est. * Et ait Moyses ad Dominum: Vt audiant 13
Egyptij, de quorū medio eduxisti populum
 istum, & habitatores Terrę huius, qui au- 14
 dicunt quoddā in Domine in populo isto sis,
 & facie videaris id faciem, & nubes tua pro-
 tegat illos, & in columna nubis præcedas eos
 per diem, & in columna ignis per noctem:
 * quoddā occideris tantā multitudinem quasi
 15 vnum hominem, & dicant: * Non poterat
 16 introducere populum in Terram, pro qua
 iurauerat: idcirco occidit eos in solitudine
 * Magnificetur ergo fortitudo Domini sicut 17
 iurasti, dicens: * Dominus patiens & multa
 18 misericordię, auferens iniquitatem & sceler-
 ta, nullamque innoxium derelinquens, qui
 19 visitas peccata patrum in filios in tertiam &
 quartam generationem. * Dimitte, obsecro, D
 peccata populi huius secundum magnitu-
 dinē misericordię tuę, sicut propitius fuisti
 egredientibus de **E**gypto vsque ad locum
 istum. * Dixitque Dominus: Dimisi iuxta 20
 verbum tuum. * Viso ego: & implebitur glo-
 21 ria Domini vniuersa terra. * Attamen omnes
 22 homines qui viderunt maiestatem meam,
 & signa quę feci in **E**gypto & in solitudi-

ne, & tentauerunt me iam per decem vices,
 23 nec obedierunt voci meę, * non videbant
 Terram pro qua iuravi patribus eorum, ne
 quisquam ex illis qui detraxit mihi, intueb-
 24 tur eam. * Seruum meum Caleb, qui plene
 alio spiritu securus est me, inducam in Ter-
 ram hanc, quam circuiuit: & semen eius pos-
 25 sidebit eam. * Quoniam Amalecites & Cha-
 nanæus habitant in vallibus. Cras mouet
 castra, & reuertimini in solitudinem pe-
 26 viam Maris rubri. * Locutusque est Domi-
 27 nus ad Moysen & Aaron, dicens: * Vique
 quo multitudo hęc pessima murmurat con-
 28 tra me? querelas filiorum Israel audiui. * Di-
 ergo eis: Viso ego, ait Dominus: sicut locu-
 29 ti estis audiente me, sic faciam vobis. * In
 solitudine hac iacebunt cadauera vestra. O-
 mnes qui numerati estis à viginti annis & su-
 30 pra, & mururastis contra me, * non intra-
 bitis Terram, super quam leuavi manum
 meam, vt habitare vos facerem, præter Ca-
 31 leb filiū Iephone, & Iosue filium Nun. * Pa-
 ulos autem vestros, de quibus dixistis quod
 prædę hostib. forent, introducam: vt videan-
 32 Terram, quę vobis displicuit. * Vestrę cada-
 33 uera iacebūt in solitudine. * Filij vestri erunt
 vagi in deserto annis quadraginta & porta-
 bunt fornicationem vestram, donec consu-
 34 mantur cadauera patrum in deserto. * iuxta
 I numerum quadraginta dierum quibus con-
 siderastis Terram: annus pro die imputabi-
 tur. * Et quadraginta annis recipietis iniqui-
 35 tates vestras, & sciētis vltionē meam: * quo-
 niam sicut locutus sum, ita faciam omni
 multitudini huic pessimę, quę consurrexit
 aduersum me: in solitudine hac deficiet, &
 36 morietur. * Igitur omnes viri, quos miserat
 Moyses ad contemplandā Terram, & qui re-
 uersi murmurare fecerant contra eum om-
 nem multitudinem, detrahentes Terrā
 37 quod esset mala, * mortui sunt atq̃; percussi
 38 in conspectu Domini. * Iosue autē filius Nun,
 & Caleb filius Iephone, vixerunt ex omnibus
 qui perrexerant ad considerandam Terram.
 39 * Locutusque est Moyses vniuersa verba hec
 G ad omnes filios Israel, & luxit populus ni-
 40 mis. * Et ecce mane primo surgentes ascen-
 derunt verticem montis, atque dixerunt:
 Parati sumus ascendere ad locum, de quo
 Dominus locutus est: quia peccauimus.
 41 * Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini
 verbum Domini, quod vobis non cedit in
 42 prosperum? * Nolite ascendere: non enim
 est Dominus vobiscum: ne corruiis coram
 43 inimicis vestris. * Amalecites & Chananæus
 ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eodē
 quod nolueritis acquiescere Domino, nec
 44 erit Dominus vobiscum. * At illi contene-

brati ascenderunt in verticem montis, Arca autem testamenti Domini & Moyses non recesserunt de castris. * Descenditque Amalecites & Chananeus, qui habitabat in monte: & percussit eos atque concidens, persecutus est eos usque Horma.

C A P . XV.

Quæ libamenta ingressis terram offerenda sunt, ac primitiæ separande: panis peccati per ignorantiam, aut superbiam commissi: lapidatur qui sabbatho ligna collegit: simbria ac vitta per quatuor angulos palliorum penende.

L * Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: 1 Cum ingressi fueritis Terram habitationis A vestræ, quam ego dabo vobis, * & feceritis 3 oblationem Domino in holocaustum, aut victimam, vota soluentes, vel sponte offerentes munera, aut in solemnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bobus

4 siue de ouibus: * offeret quicumque immolauerit victimam, sacrificium similæ, decimam partem ephi, consperso oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin: * & vinum ad liba fundenda eiusdem mensuræ dabit in holocaustum siue in victimam. Per agnos singulos * & arietes erit sacrificium similæ duarum decimarum, quæ conspersa sit oleo tertiarum partium hin: * & vinum ad libamentum tertiarum partium eiusdem mensuræ offeret in odorem suavitatis Domino. * Quando verò de bobus feceris holocaustum aut hostiam, ut impleas votum vel pacificas victimas, * dabis per singulos boues similæ tres decimas conspersæ oleo, quod habeat medium mensuræ hin: * & vinum ad liba fundenda eiusdem mensuræ in oblationem suauissimi odoris Domino. * Sic facies * per singulos boues, & arietes. & agnos, & hædos. * Tam indigenæ quam peregrini * eodem ritu offerent sacrificia.

* Vnum præceptum erit atque iudicium tam vobis, quam aduenis terræ. * Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: * Loquere filiis Israel, & dices ad eos: * Cum veneritis in terram, quam dabo vobis, * & comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino * de cibis vestris. Sicut de areis primitias separatis, * ita & de pulmentis dabitis primitiæ Domino. * Quod si per ignorantiam

præterieritis quidquam horum, quæ locutus est Dominus ad Moysen, * & mandauit per eum ad vos, à die qua cepit iubere & vltra, * oblitaque fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suauissimum Domino, & sacrificium eius ac liba, ut ceremoniæ postulant. hircumque pro peccato: * & rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel: & dimit-

retur eis quoniam non sponte peccauerunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se & pro peccato atque errore suo: * & 26
dimitteretur vniuersæ plebi filiorum Israel, & aduenis qui peregrinatur inter eos: quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam. * Quod si anima vna nesciens peccauerit, of- 27
feret captam anniculam pro peccato suo: * & deprecabitur pro ea sacerdos, quod in- 28
scia peccauerit coram Domino. impetrabitque civeniam, & dimittetur illi. * Tam indi- 29
genis quam aduenis vna lex erit omnium, qui peccauerint ignorantes. * Anima verò 30
quæ per superbiam aliquid commiserit, siue cuius sit ille, siue peregrinus, (quoniam aduersus Dominum rebellis fuit) peribit de populo suo. * verbum enim Domini contempsit, & 31
præceptum illius fecit irritum: ideoque delabitur, & portabit iniquitatem suam. * Factum est autem, cum essent filij Israel in solitudi- 32
ne, & inuenissent hominem colligentem ligna in die Sabbathi, * obtulerunt eum Moyse 33
& Aaron & vniuersæ multitudini. * Qui re- 34
cluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent. * Dixitque Domi- 35
nus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra ca- 36
stra. * Cumque eduxissent eum foras, obrue-
runt lapidibus, & mortuus est sicut præce-
perat Dominus. * Dixit quoque Dominus ad 37
Moysen: Loquere filiis Israel, & dices ad eos, 38
* vt faciant sibi fimbrias per angulos pallio-
rum, ponentes in eis vittas hyacinthinas: 39
* quas cum viderint, recordentur omnium
mandatorum Domini, nec sequantur cogi-
tationes suas, & oculos per res varias forni-
cantes, * sed magis memores præceptorum 40
Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de 41
terra Ægypti, vt essem Deus vester.

C A P. XVI

Core, Dathan & Abiron seditione mouent, hosque viuos terra absorbet, illum verò cum sociis deuorat ignis, sed & alios 14700. murmurantes consumpsit incendium.

Ecce autem Core filius Isaac, filij Caath, 1
filij Leui, & Dathan atque Abiron filij A
Eliab, Hæon quoque filius Phaleth de filiis Ru-
ben, * surrexerunt contra Moysen, alique fi-
liorum Israel ducenti quinquaginta viri pro-
ceres synagogæ, & qui tempore concilij per
nomina vocabantur. * Cumque steterissent 3
aduersum Moysen & Aaron, dixerunt: Suffi-
ciat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est,
& in ipsis est Dominus. Cur eleuamini super
populum Domini? * Quod cum audisset Moy- 4
ses, cecidit pronus in faciem: * locutusque ad 5

Core & ad omnem multitudinem: Manet, inquit, notum faciet Dominus qui ad se per-
tineant, & sanctos applicabit sibi: & quos e-
6 legerit, appropinquabunt ei. * Hoc igitur fa-
cite: Tollat vnusquisque thuribula sua, tu
7 Core, & omne concilium tuum: * & haustu-
cras igne, ponite desuper thymiamata coram
Domino: & quemcunque elegerit, ipse erit
8 sanctus: multum erigimini filij Leui. * Dixit-
9 que rursus ad Core: Audite filij Leui: * Num-
parum vobis est, quod separauit vos Deus Is-
rael ab omni populo, & iunxit sibi, vt serui-
retis ei in cultu tabernaculi, & staretis co-
ram frequentia populi, & ministraretis ei? 10
ideoque ad se fecit accedere te & omnes fra-
tres tuos filios Leui, vt vobis etiam sacerdo-
11 tium vendicaretis, * & omnis globus tuus stet
contra Domnum? quid est enim Aaron vt
12 murmuretis contra eum? * Misit ergo Moy-
ses, vt vocaret Dathan & Abiron filios Eliab.
13 Qui responderunt: Non venimus. * num-
quid parum est tibi quod eduxisti nos de ter-
ra, quæ lacte & melle manabat, vt occideres
in deserto, nisi & dominatus fuersis nostri? 14
* Reuera induxisti nos in terram, quæ fuit ri-
uis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones
agrorum & vinearum. an & oculos nostros
15 vis eruere? non venimus. * Iratusque Moyses
valde, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia
eorum: tu scis quod nefellum quidem vn-
quæ acceperim ab eis, nec afflixi quem-
16 piam eorum. * Dixitque ad Core: Tu, & omnis
cogregatio tua state scorsum coram Domi-
17 no, & Aaron die crastino separatim. * Tollite
singuli thuribula vestra, & ponite super ea in-
censum, offerentes Domino ducenta quin-
18 quaginta thuribula: Aaron quoque teneat
thuribulum suum. * Quod cum fecissent, stan-
19 tibus Moysen & Aaron, * & coaceruassent ad-
uersum eos omnem multitudinem ad ostium
tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domi-
20 ni. * Locutusque Dominus ad Moysen & Aa-
21 ron, ait: * Separamini de medio cogregatio-
22 nis huius, vt eos repente disperdam. * Qui
Dixerunt proni in faciem, atque dixerunt:
Fortissime Deus spirituum vniuersæ carnis,
num vno peccante, contra omnes ira tua de-
23 scendit? * Ecce ait Dominus ad Moysen: Præci-
24 pe vniuerso populo vt separetur à taberna-
25 culis Core, & Dathan & Abiron. * Surrexit-
que Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron:
26 & sequentibus eum senioribus Israel, * dixit
ad turbam, Recedite à tabernaculis homi-
num impiorum, & nolite tangere, quæ ad
eos pertinet, ne inuoluamini in peccatis eo-
27 rum. * Cumque recessissent à tentoriis eorum
per circuitum, Dathan & Abiron egressi sta-
bant in introitu papilionum suorum cum,

uxoribus.

Deuter.
22. b. 12.
Matth.
23. a. 5.

Ezelef.
43. b. 22.
Iude 1.
2. 12.
1. Cor. 10.
1. Cor. 10.

vroribus & liberis, omni que frequentia. * Et
 ait Moyses: In hoc scietis, quod Dominus mi-
 serit me ut facerem vniuersa quæ cernitis, &
 non ex proprio ea coale protulerim: * Si cõ-
 sucta hominum morte interierint, & visita-
 uerit eos plaga, qua & ceteri visitari solent
 non misit me Dominus: * sin autem nouam
 rem fecerit Dominus, vt aperiens terra os
 suum deglutiat eos & omnia quæ ad illos
 pertinent, descenderintque viuentes in in-
 fernum, scietis quod blasphemauerint Do-
 minum. * Confestim igitur vt cessauit lo-
 qui, dirupta est terra sub pedibus eorum: * &
 aperiens os suum, deuorauit illos cum taber-
 naculis suis & vniuersa substantia eorum
 * descenderuntque viui in infernum opere-
 humo, & perierunt de medio multitudinis
 * At verò omnis Israel, qui stabat per gyrum
 fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne
 forte & nos terra deglutiat. * Sed & igni
 egressus à Domino, interfecit ducetos quin-
 quaginta viros, qui offerebant incensum
 * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
 * Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti vt
 tollat thuribula quæ iacent in incendio, &
 ipe huc illucque dispergat: quoniam san-
 ctificata sunt in mortibus peccatorum: pro-
 ducatque ea in laminas, & affigat altari: *
 quod oblatum sit in eis incensum Domino,
 & sanctificata sint, vt cernant ea pro signo
 & monumento filij Israel. * Tulit ergo Elea-
 zar sacerdos thuribula ænea, in quibus ob-
 tulerant hi quos incendium deuorauit, &
 produxit ea in laminas, affigens altari: * vt
 haberent postea filij Israel, quibus commo-
 nerentur, ne quis accedat alienigena, & qui
 non est de semine Aaron, ad offerendum in-
 censum Domino, ne patiatut sicut passus est
 Core, & omnis congregatio eius, loquente
 Domino ad Moysen. * Murmurauit autem
 omnis multitudo filiorum Israel sequenti
 die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos in-
 terfecistis populum Domini. * Cumque ori-
 reretur seditio, & tumultus increceret, * Moy-
 ses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœ-
 deris. Quod, postquam ingressi sunt, operuit
 nubes, & apparuit gloria Domini. * Dixitque
 Dominus ad Moysen: * Recedite de medio
 huius multitudinis, etiam nunc delebo eos.
 Cumque iacerent in terra, * dixit Moyses ad
 Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de
 altari, mitte incensum desuper, pergens citò
 ad populum vt roges pro eis: * Iam enim e-
 gressa est ira à Domino, & plaga defecit.
 * Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset
 ad mediam multitudinem, quam iam vasta-
 bat incendium, obculit thymiamam: * & stans
 inter mortuos ac viuentes, pro populo de-

precatus est, & plaga cessauit. * Fuerunt au-
 tem qui percussi sunt, quatuordecim milia
 hominum & septingenti, absque his qui pe-
 tuerant in seditione Core. * Reuersusque est
 Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi
 fœderis postquam quieuit interitus.

C A P. XVII.

*Sumptis virgis à duodecim tribuum principibus,
 sola Aaronis virga floruit ac fructum produxit,
 seruataque est in tabernaculum testimonij.*

1 **E**T locutus est Dominus ad Moysen, di-
 2 cens: * Loquere ad filios Israel, & accipe
 A ab eis virgas singulas per cognationes suas, à
 cunctis principibus tribuum, virgas duode-
 3 cim, & vniuscuiusque nomen supercribe
 4 virgæ suæ. * nomen autem Aaron erit in tri-
 5 bus Leui, & vna virga cunctas seorsum fami-
 6 lias continebit: * ponesque eas in taberna-
 7 culo fœderis coram testimonio, vbi loquar
 8 ad te. * quem ex his elegero, germinabit vir-
 9 ga eius: & cohibebo à me querimonias filio-
 10 rum Israel, quibus contra vos murmurant
 C * Locutusque est Moyses ad filios Israel: &
 6 dederunt ei omnes principes virgas per sin-
 7 gulas tribus: fueruntque virgæ duodecim
 7 abique virga Aaron, * Quas cum posuisset
 C Moyses corà Domino in tabernaculo testi-
 8 monij: * sequenti die regressus inuenit ger-
 9 minasse virgam Aaron in domo Leui: & tur-
 gentibus genimis eruperant flores, qui, folijs
 9 dilatatis, in amygdalas deformati sunt. * Pro-
 10 tulit ergo Moyses omnes virgas de conspe-
 ctu Domini ad cunctos filios Israel: viderūt
 10 que & receperunt singuli virgas suas. * Di-
 11 xitque Dominus ad Moysen: Refer virgam
 Aaron in tabernaculum testimonij, * vt ser-
 uetur ibi in signum rebellium filiorum Israel,
 & quiescant querelæ eorum à me, ne mori-
 11 tur. * Fecitque Moyses sicut præceperat Do-
 12 minus. Dixerunt autem filij Israel ad Moy-
 13 sen: Ecce consumpti sumus, omnes periui-
 mus. * quicumque accedit ad tabernaculum
 Domini, moritur, num vsque ad internecio-
 nem cuncti delendi sumus.

C A P. XVIII.

*De onere sacerdotum & excubiis Leuitarum: pri-
 mitia & oblationes ac sacrificia sacerdotibus,
 decima autem Leuitis assignantur, qui earum
 decimam rursum dabant Aaron.*

1 **D**ixitque Dominus ad Aaron: Tu, & filij
 A tui, & domus patris tui tecum, portabi-
 tis iniquitatem Sanctuarij: & tu & filij tui si-
 mul sustinebitis peccata sacerdotij vestri.
 2 * sed & fratres tuos de tribu Leui, & sceptru
 patris tui sume tecum, præstoque sint, & mi-
 ni rēt tibi: tu autem & filij tui ministrabitis

Heb. 9. a

+

in tabernaculo testimonij. * Excubabuntq; 3
Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera
tabernaculi: ita dumtaxat, vt ad vasa San-
ctuarij & ad altare non accedant, ne & illi
moriantur, & vos pereatis simul. * sint autem 4
tecum, & excubent in custodiis tabernaculi,
& in omnibus ceremoniis eius. Alienigena
non miscebitur vobis. * Excubate in custodia 5
Sanctuarij, & ministerio altaris: ne oriatur
indignatio super filios Israel. * Ego dedi vo- 6
bis fratres vestros Leuitas de medio filiorum
Israel, & tradidi donum Domino, vt seruiant
in ministeriis tabernaculi eius. * Tu autem 7
& filij tui custodite sacerdotium vestrum: & om-
nia quæ ad cultum altaris pertinent, & in-
tra velum sunt, per sacerdotes administra-
buntur. si quis externus accesserit, occidetur
* Locutusq; est Dominus ad Aaron: Ecce de- 8
di tibi custodiam primitiarum mearum. Om-
nia quæ sanctificantur à filiis Israel, tradi-
di tibi & filiis tuis pro officio sacerdotali le-
gitima sempiterna. * Hæc ergo accipies de 9
his, quas sanctificantur & oblata sunt Domi-
no. Omnis oblatio, & sacrificium, & quid-
quid pro peccato atque delicto redditur mi-
hi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, &
filiorum tuorum. * In Sanctuario comedet 10
illud: mares tantum edent ex eo, quia conse-
cratum est tibi. * Primitias autem, quas vo- 11
uerint & obtulerint filij Israel, tibi dedi, & fi-
liis tuis, ac filiabus tuis, iure perpetuo. qu-
mundus est in domo tua, vescetur eis. * Omne 12
medullam olei, & vini, ac frumenti, quid-
quid offerunt primitiarum Domino, tibi de-
di. * Vniuersa frugum initia, quas gignit hu- 13
mus, & Domino deportantur, cedent in vlti-
mos: qui mundus est in domo tua, vescetur
eis. * Omne quod ex voto reddiderint filij 14
Israel, tuum erit. * Quidquid primum erum-
pit è vulua cunctæ carnis, quam offerunt Do-
mino, siue ex hominibus, siue de pecoribus
fuerit, tui iuris erit: ita dumtaxat, vt pro ho-
minis primogenito pretiū accipias, & omne
animal quod immundum est, redimi facias,
* cuius redemptio erit post vnum mensem, 16
siclis argenti quinque, pondere Sanctuarij.
* Siclus viginti obolos habet. * Primogenitū 17
autem bouis & ouis & capræ non facies re-
dimi, quia sanctificata sunt Domino. sangui-
nem tantum, & eorum fundes super altare, &
adipes adolebis in suauissimum odorem
Domino. * Carnes vero in vltum tuum cedet, 18
sicut pectusculum consecratum, & armus
dexter, tua erunt. * Omnes primitias San-
ctuarij, quas offerunt filij Israel Domino, ti-
bi dedi, & filiis ac filiabus tuis, iure perpetuo.
Pactum salis est sempiternum coram Domi-
no, tibi ac filiis tuis. * Dixitque Dominus ad 20

Aaron: in terra eorum nihil possidebitis, nec
habebitis partem inter eos: ego pars & here-
ditas tua, in medio filiorum Israel. * Filiis au-
tem Leui dedi omnes decimas Israelis in pos-
sessionem, pro ministerio quo seruiunt mihi
in tabernaculo fœderis: * vt non accedat vlt-
ra filij Israel ad tabernaculum, nec commit-
tant peccatum mortiferum, * solis filiis Leui
mihi in tabernaculo seruientibus, & portan-
tibus peccata populi. legitimum sempiternū
erit in generationibus vestris. * Nihil aliud
possidebunt, * decimarum oblatione contē-
ti, quas in vsus eorum & necessaria separaui.
* Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens: * Præcipe Leuitis, atq; denuncia: Cū
acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi
vobis, primitias earum offerte Domino, id
est, decimam partem decimar, * vt reputetur
vobis in oblationem primitiuorum, tam de
areis quam de torcularibus: * & vniuersis
quorum accipitis primitias, offerte Domi-
no, & date Aaron sacerdoti. * Omnia quæ of-
feretis ex decimis, & in donaria Domini fe-
parabitis, optima & electa erunt. * Dicesq;
ad eos: Si præclara & meliora quæque obtu-
leritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de
area & torculari dederitis primitias: * & co-
medetis eas in omnibus locis vestris, tam vos
quam familiæ vestræ: quia pretium est pro
ministerio, quo seruitis in tabernaculo testi-
monij. * Et non peccabitis super hoc, egregia
vobis & pingua referuantes, ne pollutatis
oblationes filiorum Israel, & moriamini.

C A P. XIX.

*Ex cinere vacca rufa fiebat aqua expiationis, qua
varia immunditie abluebantur. de moriente
in tabernaculo, & vase non habente opercu-
lum, ac tangente cadauer hominis.*

I Locutusque est Dominus ad Moysen &
L Aaron, dicens: * Ista est religio victimæ
quam constituit Dominus. Præcipe filiis Is-
rael, vt adducant ad te vaccam rufam ætatis
integre, in qua nulla sit macula, nec porta-
uerit iugum: * tradetisque eam Eleazaro sa-
cerdoti. qui eductam extra castra, immola-
bit in conspectu omnium: * & tingens digitū
in sanguine eius, asperget cōtra fores taber-
naculi septem vicibus, * comburetque eam
cunctis videntibus, tam pelle & carnib. eius
quam sanguine & fimo flammæ traditis. * Li-
gnum quoque cedrinum, & hyssopum, coc-
cumq; bis tinctum sacerdos mittet in flam-
mam, quæ vaccam vorat. * Et tunc demum
lotis vestibus & corpore suo, ingreditur in
castra, commaculatusque erit vltq; ad vesp-
erum. * Sed & ille qui combusserit eam, laua-
bit vestimenta sua & corpus, & immundus

* Sup. 32
48.
Exod. 30
b. 13.
Leu. 17. c.
25.
Ezech. 45
d. 12.

Deu. 18
4.1.

Heb. 13.
11.

en: vsque ad vespertum. * Colliget autem vir
mundus cineres vacca, & effundet eos extra
castra in loco purissimo, vt sint multitudini
filiorum Israel in custodia, & in aqua asper-
sionis: quia pro peccato vacca combusta est.
* Cumq; lauerit, qui vacca portauerat cine-
res, vestimenta sua, immundus erit vsque ad
vespertum. Habebunt hoc filij Israel, & ad-
ueniet qui habitant inter eos, sanctum iure
perpetuo. * Qui tetigerit cadaver hominis,
& propter hoc septē dieb. fuerit immundus:
* aspergetur ex hac aqua die tertio & septi-
mo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus
non fuerit, septimo non poterit emundari.
* Omnis qui tetigerit humanæ animæ mor-
ticinū, & aspersus hac commitione nō fue-
rit, polluet tabernaculum Domini, & peribit
ex Israel. quia aqua expiationis nō est asper-
sus, immundus erit, & manebit spurcitia eius
super eum. * Ista est lex hominis qui mortui
in tabernaculo: Omnes qui ingrediuntur
tentoriū illius, & vniuersa vasa quæ ibi sunt,
polluta erunt septem diebus. * Vas, quod nō
habuerit operculum, nec ligaturā desuper
immundum erit. * Si quis in agro tetigerit
cadaver occisi hominis, aut per se mortui, si-
ne os illius, vel sepulchrum, immundus erit
septem diebus. * Tollentq; de cinerib. com-
bustionis atque peccati, & mittent aquas vi-
uas super eos in vas. * in quibus cū homo
mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo
omne tentorium, & cunctā suppellectilem,
& homines huiusmodi contagione pollu-
tos: atq; hoc modo mundus lustrabit im-
mundum tertio & septimo die. expiatusque
die septimo, lauabit & se & vestimenta sua,
& immundus erit vsq; ad vespertum. * Si quis
hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima
illius de medio Ecclesiæ: quia sanctuarium
Domini polluit, & non est aqua lustrationis
asperfus. * erit hoc præceptum legitimū
semperiternū. Ipse quoq; qui aspergit aquas
lauabit vestimenta sua: Omnis qui tetigerit
aquas expiationis, immundus erit vsque ad
vespertum. * Quidquid tetigerit immundus,
immundum faciet: & anima, quæ horum
quippiam tetigerit, immunda erit vsque ad
vespertum.

CAP. XX.

*Maria moritur: murmuranti populo aqua con-
tradictionis de petra fluit: negantq; transitum
Edom, discedunt ad montem Hor, ubi conse-
crato in summum sacerdotem Eleazaro mori-
tur Aaron pater ipsius.*

Veneruntq; filij Israel, & omnis multi-
tudo in desertum Sin, mense primo: & a-
manit populus in Cades. Mortuq; est ibi

2 Maria, & sepulta in eodem loco. * Cumq; in-
digeret aqua populus, conuenerunt aduer-
3 sum Moylen & Aaron: * & versi in seditionem,
dixerunt: Vtinam perisissimus inter
4 fratres nostros coram Domino: * Cur edu-
xisti Ecclesiam Domini in solitudinem, vt
5 & nos & nostra iumenta moriamur? * Qua-
re nos fecistis ascendere de Ægypto, & ad-
duxisti in locum istum pestimum, qui scilicet
non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas,
nec malogranata, insuper & aquam non ha-
6 bet ad bibendum? * Ingressasque Moyses &
Aaron, dimissa multitudine, tabernaculum:
scæderis, corruerunt proni in terram, clama-
ueruntq; ad Dominum, atq; dixerunt: Do-
mine Deus audi clamorem huius populi, &
aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ vi-
7 uæ, vt satiati cesset murmuratio eorum. Et
8 apparuit gloria Domini super eos. * Locutus
est Dominus ad Moysen, dicens: * Tol-
le virgam, & congrega populum, tu & Aaron
frater tuus, & loquimini ad petram coram
eis, & illa dabit aquas. Cumq; eduxeris a-
quam de petra, bibet omnis multitudo & iu-
9 menta eius. * Tulit igitur Moyses virgam,
quæ erat in conspectu Domini, sicut præce-
10 perat ei. * congregata multitudine ante pe-
tram, dixitq; eis: Audite rebelles & increduli:
11 Num de petra hac vobis aquam poterit
mus eicere? * Cumq; eleuasset Moyses ma-
num, percussit virga bis silicem, egressæ
sunt aquæ largissimæ, ita vt populus biberet
12 & iumenta. * Dixitq; Dominus ad Moysen &
Aaron: * Quia non credidistis mihi, vt san-
ctificaretis me coram filiis Israel, non intro-
ducetis hos populos in Terram, quam dabo
13 eis. * Hæc est aqua contradictionis, vbi iur-
C gati sunt filij Israel contra Dominum, & san-
ctificatus est in eis. * Misit inter ea nuncios
Moyses de Cades ad regem Edom, qui dice-
rent: Hæc mandat frater tuus Israel: Nosti
15 omnem laborem qui apprehēdit nos, * quo-
modo descenderint patres nostri in Ægy-
ptum, & habitauerimus ibi multo tempore,
affixerintq; nos Ægyptij, & patres nostros:
16 & quomodo clamauerimus ad Dominum,
& exaudierit nos, miseritq; Angelum, qui
eduxerit nos de Ægypto. Ecce in vrbe Ca-
des, quæ est in extremis finibus tuis, positi,
17 obsecramus vt nobis transire liceat per ter-
ram tuam. Non ibimus per agros, nec per
vineas, non bibemus aquas de puteis tuis,
sed gradicimur via publica, nec ad dexteram
nec ad sinistram declinantes, donec translea-
18 mus terminos tuos. * Cui respondit Edom:
Non transibis per me, alioquin armatus oc-
19 curram tibi. * Dixeruntq; filij Israel: Per
circuitam gradicimur viam: & si biberimus

Exod. 17.

6. 3.

Exod. 17
b. 5. 6.

Cap. 11. 6.

Psalm. 77.
b. 23.1. Cor. 10.
a. 4.

Deut. 1. 35.

aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod iustum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus. * At ille respondit: Non transibis. Statimque egressus est obuius, cum infinita multitudine, & manu forti, * nec voluit acquiescere deprecanti, vt cederet transiit per fines suos: quam ob rem diuertit ab eo Israel. * Cumque castra mouissent de Cades venerunt in montem Hor, qui est in finibus terre Edom: * 20
locutus est Dominus ad Moysen: * Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit Terram, quam dedi filiis Israel, eo quod incredulus fuerit ori meo, ad Aquas contradictionis. * Tolle Aaron & filium eius cum eo, & duces eos in montem Hor. * Cumque nudaueris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium eius: Aaron colligetur, & morietur ibi. * Fecit Moyses vt preceperat Dominus: & ascenderunt in montem Hor coram omni multitudine. * Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius. * Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro. * Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas

C A P. XXI.

Vincitur ab Israel Rex Chananeus, serpentes in populum ob itineris tedium murmurantem immittuntur, quorum morsibus erectus serpens aneus medetur: Seon & Og reges vincuntur.

Q uod cum audisset Chananeus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, venisse, scilicet, Israel per exploratorum viam, pugnavit contra illum, & victor existens, duxit ex eo pradam. * At Israel voto se Domino obligans ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo vrbes eius. * Exaudiuitque Dominus preces Israel, & tradidit Chananeum, quem ille interfecit subuersis vrribus eius: & vocavit nomen loci illius Horma, id est, anathema. * Profecti sunt autem & de monte Hor per viam quae ducit ad Mare rubrum, vt circumirent terram Edom. Et tadores cepit populum itineris ac laboris: locutusque contra Deum & Moysen, ait: Cur eduxisti nos de Aegypto, vt moremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquae: anima nostra iam nauscat super cibo isto leuissimo. * Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum, * venerunt ad Moysen, atque dixerunt: Peccauimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora vt tollas a nobis serpentes. Orauitque Moyses pro populo, & locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem aeneum, & pone eum pro signo: qui percussus

9 aspexerit eum, viuet. * Fecit ergo Moyses SERPENTEM AENEUM, & posuit eum pro signo: quem cum percussis aspiceret, sanabantur. * Profectique filij Israel castrametati sunt in Oboth. * Vnde egressi fixere tentoria in leabarim, in solitudine, quae respicit Moab contra orientalem plagam. * Et inde mouentes, venerunt ad Torrentem Zared. * Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quae est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi. * Siquidem Arnon terminus est Moab, diuidens Moabitas & Amorrhæos. * Vnde dicitur in libro bellorum Domini: Sicut fecit in Mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. * Scopuli torrentium inclinati sunt, vt quiescerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitarum. * Ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dominus ad Moysen: Congrega populum, & dabo ei aquam. * Tunc cecinit Israel carmen istud: Ascendat puteus. Concinebant: Puteus, quem foderunt principes, & parauerunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. De solitudine, Matthana. * De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth. * De Bamoth, vallis est in regione Moab, in vertice Phasga, quod respicit contra desertum. * Misit autem Israel nuncios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens: * Obsecro vt transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos. * Qui concedere non vult vt transiret Israel per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obuius in desertum, & venit in Iasa pugnavitque contra eum. * A quo percussus est in ore gladij, & possessa est terra eius ab Arnon vsque Ieboc, & filios Ammon: quia forti praesidio tenebantur terminum Ammonitarum. * Tulit ergo Israel omnes ciuitates eius, & habitauit in vrribus Amorrhæi in Hesebon, scilicet, & viculis eius. * Vrbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab: & tulit omnem terram, quae ditionis illius fuerat, vsque Arnon. * Idecirco dicitur in Proverbio: Venite in Hesebon, ædificetur, & construatur ciuitas Sehon: * Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabitarum, & habitatores excelsum Arnon. * Venti tibi Moab, peristi popule Chamos. Dedit filios eius in sagam, & filias in captiuitatem regi Amorrhæorum Sehon. * Iugum ipsorum disperit ab Hesebon vsque Dibon, lassiperuenerunt in Nophe, & vsque Medaba. * Habitauit itaque Israel in Terra Amorrhæi. * Misitque Moyses qui explorarent lazer cuius

ceperunt

* Inf. 33. e.
38.
Deut. 32.
8. 50.

* Sap. 16.
a. 5.
1. Cor. 10.
b. 9.
Iud. 8. c.
22.

* Iud. 3. b.
14.
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
* Iud. 11. c.
18.
* Iud. 11. c.
26.
Iud. 11. c.
20.
* Amm. 1. c. 9.
P. 134. c.
10.
* Iud. 11. c.
13.
* Reg. II. b. 7.

Exod. 2. res. * Verteruntque se & ascenderunt per 33
3. b. 29. viam Basan, & occurrit eis Og rex Basan cum
omni populo suo, pugnaturus in Edrai. * Di- 34
xitque Dominus ad Moysen: Ne timeas eum,
quia in manu tua tradidi illum, & omnem
populum, & terram eius: faciesque illi sicut
recisti Schon regi Amorrhæorum habitatori
Hesebon. * Percusserunt igitur & hunc cum 34
filiis suis, vniuersumque populum eius vsq;
ad interuersionem, & possederunt terram
illius.

CAP. XXII.

Bi vocatur Balaam à rege Balac ut Israelitis
malediceret, quem Angelus aſina loquente cor-
ripit.

Profectique castrametati sunt in campe-
stribus Moab, ubi trans Iordanem Iericho
sitā est. * Videns autem Balac filius Sephor
omnia quæ fecerat Israel Amorrahæ, * &
quod pertransissent cum Moabitæ, & impe-
tum eius ferre non possent, * dixit ad maio-
res natu Madian: Ita delebit hic populus o-
mnes, qui in nostris finibus commorantur,
quo modo solet bos herbas vsque ad radices
carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab
10. 24. b. * Misit ergo nuncios ad Balaam filium Beor
ariolum, qui habitabat super flumen terrarū
nitorum Ammon, ut vocarent eum, & dice-
rent: Ecce egressus est populus ex Ægypto,
qui operuit superficiem terræ, sedens contra
me. * Veni igitur, & maledic populo huic,
quia fortior me est: si quo modo possim per-
cutere & eiicere eū de terra mea. noui enim
quod benedictus sit cui benedixeris, & maledi-
ctus in quem maledicta cōgesseris. * Perrexerūt
que seniores Moab, & maiores natu Madian,
habentes diuinationis pretium in manibus.
Cumque venissent ad Balaam, & narrassent
ei omnia verba Balac: * ille respondit: Mane-
te hic nocte, & respondebo quidquid mihi
dixerit Dominus. Manentibus illis apud Ba-
laam, venit Deus, & ait ad eum: * Quid sibi
volunt homines isti apud te? * Respondit:
Balac filius Sephor rex Moabitarum misit ad
me, * dicens: Ecce populus qui egressus est de
Ægypto, operuit superficiem terræ: veni, &
maledic ei, si quo modo possim pugnans abi-
gere eum. * Dixitque Deus ad Balaam: Noli
ire cum eis, neque maledicas populo: quia
benedictus est. * Qui mane consurgens dixit
ad principes: Ite in terram vestram, quia pro-
hibuit me Dominus venire vobiscum. * Re-
uersi principes dixerunt ad Balac: Nolu-
it Balaam venire nobiscum. * Rursus ille mul-
tò plures & nobiliores quam antè miserat,

16 milit. * Qui cum venissent ad Balaam, dixe-
runt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cū te-
17 ris venire ad me: * paratus sum honorare te,
D & quidquid volueris dabo tibi: veni, & male-
18 dic populo isti. * Respondit Balaam: * Si de-
derit mihi Balac plenam domum suam ar-
genti & auri, non potero immutare verbum
Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus lo-
19 quar. * Obsecro vt hic maneatis etiam hac
nocte, & scire queam quid mihi rursus re-
20 spondeat Dominus. * Venit ergo Deus ad Ba-
laam nocte, & ait ei: Si vocare te venerūt ho-
mines isti, surge, & vade cum eis: ita dūtaxat,
vt quod tibi praecepero, facias. * Surrexit Ba-
laam mane, & strata asina sua profectus est
cum eis. * Et iratus est Deus. Stetitque An-
21 gelus Domini in via contra Balaam, qui in-
sidebat asinae, & duos pueros habebat secum.
22 * Cernens asina Angelum stantem in via,
euaginato gladio, auertit se de itinere, & ibat
per agrum. Quam cum verberaret Balaam,
23 & vellet ad semitam reducere, * stetit Ange-
lus in angustiis duarum maceriarum, quibus
vineae cingebantur. * Quem videns asina,
iunxit se parieti, & attriuit sedentis pedem.
24 At ille iterum verberabat eam: * & nihilo-
minus Angelus ad locum angustum transiēs,
vbi nec ad dexteram nec ad sinistram poterat
25 deuiare, obuius stetit. * Cumque vidisset asi-
na stantem Angelum, concidit sub pedibus
sedentis, qui iratus, vehementius cadebat
26 fuste latera eius. * Aperuitque Dominus os
asinae, & locuta est: Quid feci tibi? cur percu-
27 cis me? ecce iam tertio? * Respondit Balaam:
F Quia commeruisti, & illuxisti mihi: vinam
habere in gladium, vt repercuterem. * Dixit
28 asina: Nonne animal tuum sum, cui semper
sedere consueuisti vsque in praesentem diem?
29 Sic quid simile vnquam fecerim tibi. At ille
ait: Nunquam. * Protinus aperuit Dominus
oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in
via euaginato gladio, adorauitque eum pro-
30 nus in terram. * Cui Angelus: Cur (inquit)
tertio verberas asinam tuam? Ego veni vt ad-
uersarer tibi, quia peruersa est via tua, mihiq;
31 contraria: * & nisi asina declinasset de via,
dans locum resistenti, te occidissem, & illa vi-
32 ueret. * Dixit Balaam: Peccaui, nesciēs quod
tu stares contra me: & nunc si displicet tibi vt
33 vadam, reuertar. * Ait Angelus: Vade cū istis,
& caue ne aliud quā praecepero tibi loqua-
34 ris. Iuit igitur cum principibus. * Quod cum
G gaudisset Balac, egressus est in occursum eius,
in oppido Moabitarum, quod situm est in
35 extremis finibus Arnon. * Dixitque ad Balaam:
Misi nuncios vt vocarem te, cur non statim
venisti ad me? an quia mercedem aduentui
36 tuo reddere nequeo? * Cui ille respondit: Ecce

adsum: nūquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo? * Perrexerunt ergo simul, & venerunt in urbem, quæ in extremis regni eius finibus erat. * Cumque occidisset Balac boues & oues, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera. * Māne autem factū duxit eum ad excelsū Baal, & intuitus est extremam partem populi.

C A P. XXIII.

Balaam loco maledictionis benedicit semel ac iterum populo Israel, multa de illo uaticinatus.

Dixitque Balaam ad Balac: *Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos eiusdemque numeri arietes.* * Cumque fecisset iuxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram. * Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper iuxta holocaustum tuum, donec vadam, si forte occurrat mihi Dominus: & quodcumque imperauerit, loquar tibi. * Cumque abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit, araserexi, & imposui vitulum & arietem desuper. * Dominus autem posuit verbum in ore eius, & ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris. * Reuersus inuenit stantem Balac iuxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitaram: assumptaque parabola sua, dixit: De Aram adduxit me Balaac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni (inquit) & maledic Jacobi: propera, & detestare Israel. * Quo modo maledicam, cui non maledixit Deus? Quam ratione detester, quem Dominus non detestatur? * De summis siliicibus video eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur. * Quis dinumerare possit puluerem Jacobi, & nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. * Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Ut maledices inimicis meis vocaui te: & tu e contrario benedicens eis. * Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod iusserit Dominus? * Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum vnde partem Israel videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei. * Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, ædificauit Balaam septem aras, & impositis supra vitulo atque ariete, * dixit ad Balac: Sta hic iuxta holocaustum tuum, donec ego obuius pergā. * Cui cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore eius, ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris ei. * Reuersus inuenit eum stantem iuxta holocaustum suum, & principes Moabitaram cum eo. Ad quem Balac: Quid,

18 inquit, locutus est Dominus? * At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac & ausculta, 19 audi fili Sephor: * Non est Deus quasi homo, ut mentiat: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet: locutus est, & non implebit. * Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. * Non est idolum in Iacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus eius cum eo est, & clangor victoriae regis in illo. * Deus eduxit illum de Ægypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. * Non est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israel. Temporibus suis dicitur Iacob & Israeli quid operatus sit Deus. * Ecce populus ut leæna confurget, quasi & leo erigetur: non accubabit donec deuoret præda, & occisorum sanguinem bibat. * Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas. * Et ille ait: Nonne dixi tibi, quod quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem? * Et ait Balac ad eum: Veni & ducam te ad alium locum: si forte placeat Deo ut inde maledicas eis. * Cumque luxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem, * dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, eiusdemque numeri arietes. * Fecit Balac ut Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras.

C A P. XXIV.

Balaam tertio benedicit. & prospera uaticinatur de Israel & de Christo. item de Amalecitis, Canaan, & Romanis.

Cumque vidisset Balaam quod placeret Domino, ut benediceret Israeli, nequaquam abiit ut ante perrexit, ut augurium quaereret: sed dirigens contra desertum vulturn suum, * eleuans oculos, vidit Israel in tentoriis commorantem per tribus suas: & irridente in se spiritu Dei, * assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cuius obruratus est oculus: * dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperitur tuus oculus eius: * Quam pulchra tabernacula tuatacob, & tentoria tua Israel! ut valles nemorosa, ut horti iuxta fluuios intrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. * Fluet aqua de fistula eius, & semen illius erit in aquis multas. Tolleitur propter Agag rex eius, & auferetur regnum illius. * Deus eduxit illum de Ægypto, * cuius fortitudo similis est rhinocerotis. Deuorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis. * Accubans dormiuit ut leo, & quasi leæna, quam fuscicare nullus au-

debit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. * Iratusq; Balac contra Balaam, complois manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus econtrario tertio benedixisti. * reuertere ad locum tuum. Deceueram quidem magnifice honorare te, sed Dominus priuauit te honore disposito. * Respondit Balaam ad Balac: Nonne nuncius tuus, quos misisti ad me, dixi: * Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero preterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar. * Veruntamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. * Sampta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cuius obturatus est oculus: * dixit auditor sermonis Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos. * Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non propere. * **O R I E T V R S T E L L A** ex Iacob, & conseruet virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. * Et erit Idumæa possessio eius: hereditas Seir cedet inimicis suis: Israel vero fortiter agere. * De Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. * Cumque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cuius extrema perdentur. * Vidit quoque Cinæum: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum, & fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere? Assur enim capiet te. * Assumptaque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus? * Veniet in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt. * Surrexitque Balaam, & reuersus est in locum suum: Balac quoque via, quæ venerat, rediit.

C A P. XXV.

Ob fornicationem Israel cum Madianitis iubet Deus principes suspendi, ipsique Phinees das perpetuum sacerdotium, eo quod diuino zelo Zambri & Cozbi pugione confodisset.

MOrabatur autem eo tempore Israel in Iudæam, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earum. * Initiatusque est Israel Beelphegor: & iratus Dominus, ait ad Moysen: Tolle cunctos principes populi, & suspende

eos contra Solem in patibulis: ut auertatur furor meus ab Israel. * Dixitque Moyses ad principes Israel: * Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor. * Et ecce unus de filiis Israel intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moysen, & omni turba filiorum Israel, qui stabant ante fores tabernaculi. * Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arreptum in lapanar, & perfodit ambo simul, virum scelerat & mulierem, in locis genitalibus. Cessauitque plaga à filiis Israel: * & occisi sunt viginti quatuor millia hominum. * Dixitque Dominus ad Moysen: * Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis auertit iram meam à filiis Israel, quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo. * Idcirco loquere ad eum: * Ecce do ei pacem in cæderis mei, * & erit tam ipsi quam semini eius pactum sacerdotij sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus filiorum Israel. * Erat autem nomen viri Israelitæ, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione & tribu Simeonis. * Porro mulier Madianitis, quæ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi, filia Sur principis nobilissimi Madianitarum. * Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: * Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos: * quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & decipere insidiis per idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis, Madian sororem suam, quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

C A P. XXVI.

Numerantur Israelitæ per singulas tribus, qui bello apti, sunt terram promissionis ingressuri.

Postquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen & Eleazarum filium Aaron sacerdotem: * Numerare omnem summam filiorum Israel à viginti annis & supra, per domos & cognationes suas, cunctos qui possunt ad bella procedere. * Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campetribus Moab super Iordanem contra Iericho, ad eos qui erant à viginti annis & supra, per domos & cognationes suas, quorum iste est numerus: * Ruben primogenitus Israel. * huius filius, Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phalluitarum: * & Hesron, à quo familia Hesronitarum: & Charimi, à quo familia Charimitarum. * hæc sunt familie de stirpe Ruben: quarum numerus inuenus est, quadraginta tria millia & septingenti triginta. * Filius Phallu, Eliab. * huius filij, Namuel &

Dathan & Abiron. isti sunt Dathan & Abiron B
principes populi, qui surrexerunt contra
Moyſen & Aaron in ſeditione Core, quando
aduſus Dominum rebellauerunt: & aperies 10
terra os ſuum deuorauit Core, morientibus
plurimis, quando combuſit ignis ducentos
quingenta viros. Et factum eſt grande
miraculum, vt Core pereunte, filij illius nō 11
perirēt. * Filij Simeon per cognationes ſuas:
Namucl, ab hoc familia Namuclitarum: Ia- 12
min, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab
hoc familia Iachinitarum: * Zare, ab hoc fa- 13
milia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Sau-
litarum. * hæ ſunt familiæ de ſtirpe Simeon 14
quarum omnis numerus fuit, viginti duo
millia ducenti. * Filij Gad per cognationes 15
ſuas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum:
Aggi, ab hoc familia Aggiturū: Suni, ab hoc
familia Sunitarum: * Ozni ab hoc familia 16
Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum:
* Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab 17
hoc familia Ariclitarum. * iſtæ ſunt familia 18
Gad, quarum omnis numerus fuit, quadra-
ginta millia quingenti. * Filij Iuda, Her & 19
Onan, quia ambo mortui ſunt in Terra Cha-
naan. * Fueruntque filij Iuda, per cognatio- 20
nes ſuas: Sela, a quo familia Selaitarum: Pha-
res, a quo familia Phareſitarum: Zare, a quo
familia Zareitarum. * Porro filij Phares:
Heſron, a quo familia Heſronitarum:
& Hamul, a quo familia Hamulitarum. 21
* Iſtæ ſunt familiæ Iuda, quarum om-
nis numerus fuit, ſeptuaginta ſex millia
quingenti. * Filij Iſſaſchar per cognationes 22
ſuas: Thola, a quo familia Tholaitarum:
Phua, a quo familia Phuaitarum: * Iaſub, a 24
quo familia Iaſubitarum: Semran, a quo fa-
Semranitarum. * hæ ſunt cognationes Iſſa- 25
char, quarū numerus fuit, ſexaginta quatuor
millia trecenti. * Filij Zabulō per cognatio- 26
nes ſuas: Sared, a quo familia Sareditarum:
Elon, a quo familia Elonitarum: Iaſel, a quo
familia Iaſelitarum. * hæ ſunt cognationes 27
Zabulon, quarū numerus fuit, ſexaginta mil-
lia quingenti. * Filij Joſeph per cognationes 28
ſuas, Manafſe & Ephraim. * De Manafſe or-
tus eſt Machir, a quo familia Machiritarum. D
* Machir genuit Galaad, a quo familia Ga-
laaditarum. n. * Galaad habuit filios: Iezer, a 30
quo familia Iezeritarum: & Helec, a quo fa-
milia Helecitarum: * Aſriel, a quo familia 31
Aſrielitarum: & Sechem, a quo familia Se-
chemitarum: * & Semida, a quo familia Se- 32
midaitarum: * & Hopher, a quo familia He-
pheritarum. * Fuit autem Hopher pater Sal- 33
phaad, qui filios non habebat, ſed tantum fi-
lios, quarū iſta ſunt nomina: * Maſa, & Noa, 34
& Hegla, & Melcha, & Therſa. * hæ ſunt fa-

milias Manafſe, & numerus earum, quinqu-
35 ginta duo millia ſeptingenti. * Filij autem E-
phraim per cognationes ſuas, fuerunt hi: Su-
thala, a quo familia Suthalaitarū: Becher, a
quo familia Becheritarū: Thehen, a quo fa-
36 milia Thehenitarū. * porro filius Suthala fuit
37 Heram, a quo familia Heramitarū. he. * ſunt
E cognationes filiorū Ephraim, quarū nume-
38 rus fuit, triginta duo millia quingenti. * Iſti
ſunt filij Joſeph per familias ſuas. Filij Benia-
min in cognationibus ſuis: Beki, a quo fami-
lia Belaitarū: Aſbel, a quo familia Aſbelita-
39 rū: Ahiram, a quo familia Ahiramitarū. * Su-
pham, a quo familia Suphamitarum: Huphā
40 a quo familia Huphamitarum. * Filij Bela:
Hered, & Noeman. De Hered, familia Here-
ditarum: de Noeman, familia Noemanita-
41 rū. * hi ſunt filij Beniamin per cognationes
ſuas, quorū numerus fuit, quadraginta quin-
42 que millia ſexceti. * Filij Dan per cognatio-
nes ſuas: Suham, a quo familia Suhamitarū.
hæ ſunt cognationes Dan per familias ſuas.
43 * omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus
erat, ſexaginta quatuor millia quadringen-
44 ti. * Filij Aſer per cognationes ſuas: Iemna, a
quo familia Iemnaitarum: Ieſſui, a quo fami-
lia Ieſſuitarum: Brie, a quo familia Brieitarū.
45 * Filij Brie: Heber, a quo familia Heberita-
rum: & Melchiel, a quo familia Melchieli-
46 tarum. * Nomen autem filia Aſer, fuit Sara,
47 hæ cognationes filiorum Aſer, & numerus
eorum, quinquaginta tria millia quadrin-
48 genti. * Filij Nepthali per cognationes ſuas:
Ieſiel, a quo familia Ieſielitarum: Guni, a quo
49 familia Gunitarum: * Ieſer, a quo familia Ie-
ſeritarum: Sellem, a quo familia Sellemi-
50 tarum. * hæ ſunt cognationes filiorū Nep-
thali per familias ſuas: quorum numerus,
quadraginta quinque millia quadringenti.
51 iſta eſt ſumma filiorum Iſrael, qui recen-
ſiti ſunt, ſexcenta millia, & mille ſeptingen-
52 ti triginta. * Locutusque eſt Dominus ad Moy-
ſen, dicens: * Iſtis diuidetur terra iuxta nu-
53 merum vocabulorum in poſſeſſiones ſuas.
54 * Plusiſbus maiorem partē dabis, & paucio-
ribus minorem: ſingulis, ſicut nunc recenſiti
55 ſunt, tradetur poſſeſſio: * ita dūtaxat vt fors
56 Terram tribubus diuidat & familiis. * Quid-
quid forte contigerit, hoc vel plures acci-
57 piant, vel pauciores. * Hic quoque eſt nu-
merus filiorū Leui per familias ſuas: Gerſon, c. 17.
a quo familia Gerſonitarum: Caath, a quo
familia Caathitarum: Merari, a quo familia
58 Meraritarum. * hæ ſunt familiæ Leui: Fami-
lia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi,
familia Muſi, familia Core. At verō Caath
59 genuit Amram: qui habuit vxorē Iochabed
filiam Leui, quæ nata eſt in Ægypto. hæc
genuit

* Sup. 16.
c. 1.

* Gen. 38.
c. 3.

* Ioſ. 17. a.
c. 1.

* Inf. 27. a.
c. 1.

* Inf. 27.
c. 1.

* Exod. 6.
c. 17.

geniuit Amram viro suo filios, Aaron, & Moysen, & Mariam sororem eorum. * De Aaron 60
ortu sunt Nadab & Abiu, & Eleazar & Ithamar: * quorum Nadab & Abiu mortui 61
sunt, cum obtulissent ignem alienum coram Domino. * Fueruntq; omnes qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini, ab vno mense & supra: quia non sunt recensiti inter filios Israel, nec eis cum ceteris data possessio est. * Hic est numerus filiorum 63
Israel, qui descripti sunt a Moysse & Eleazaro sacerdote, in campetribus Moab supra Iordanem contra Iericho. * inter quos nullus 64
fuit eorum qui ante numerati sunt a Moysse & Aaron in deserto Sinai. * Prædixerat enim Dominus, quod omnes morerentur in solitudine. Nullusq; remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nun.

CAP. XXVII.

Filia Salphaad patri succedunt in hereditatem: dicitq; Dominus Moysen moriturum ubi ex monte terram promissionis conspexerit.

A Ccesserunt autem filiae Salphaad, filij A
Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina, Maalla, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Thersa. * Steteruntque coram Moysse & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi, ad ostium tabernaculi foderis, atq; dixerunt: * Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quæ concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illi de familia sua, quia non habuit filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri. * Retulitq; Moyses causam earum ad iudicium Domini. * Qui dixit ad eum: Iustam rem postulant filiae Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hereditate succedant. * Ad filios autem Israel loqueris hæc: * Homo cum mortuus fuerit absq; filio, ad filiam eius transibit hereditas. * si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos. * quod si & fratres non fuerint, dabitur hereditatem fratribus patris eius. * si autem nec patruos habuerit, dabitur hereditas his qui ei proximi sunt. eritq; hoc filiis Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Moysi. * Dixit quoq; Dominus ad Moysen: * Ascende in montem istum Abarim, & contemplare inde Terram, quam daturus sum filiis Israel. * cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut iuit frater tuus Aaron: * quia offendisti me in deserto Sin, in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. ha-

sunt aquæ contradictionis in Gades deserto. Sin: * Cui respondit Moyses: * Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc: * & possit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere: ne sit populus Domini sicut oves absq; pastore. * Dixitq; Dominus ad eum: * Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum. * Qui stabit coram Eleazaro sacerdote & omni multitudine: * & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriae tuæ, vt audiat cum omnis synagoga filiorum Israel. * Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulat Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filij Israel cum eo, & cetera multitudo. * Fecit Moyses vt præceperat Dominus. Cumque tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote & omni frequentia populi. * Et impositis capiti eius manibus, cuncta replicauit quæ mandauerat Dominus.

CAP. XXVIII.

Sacrificia quotidiana & diei septimi ac calendarum, & de duabus solemnitatibus Azymorum & Hebdomadarum.

Dixit quoq; Dominus ad Moysen: * Præcipe filiis Israel, & dices ad eos: Oblationem meam & panes, & incensum odoris suauissimi offerre per tempora sua. * Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis: Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum: * vnum offeretis mane, & alterum ad vespem: * decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hini. * holocaustum iuge est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suauissimum incensi Domini. * & libabitis vini quartam partem hini per agnos singulos in Sanctuario Domini. * Alterumq; agnum similiter offeretis ad vespem, iuxta omnem ritum sacrificij matutini, & libamentorum eius, oblationem suauissimi odoris Domino. * Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba quæ ritè funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum. * In calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos septem immaculatos, & tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas similæ oleo conspersæ per singulos arietes: * & decimam decime similæ ex oleo in sacrificio per agnos singulos. holocaustum

suauissimi odoris atque incensi est Domino.
* Libamenta autem vini, quæ per singulas
fundenda sunt victimas, ista erunt: media
pars hinc per singulos vitulos, tertia per arie-
tem, quarta per agnum, hoc erit holocau-
stū per omnes menses, qui sibi anno vertente
succedunt. * Hircus quoq; offeretur Domi-
no pro peccatis in holocaustū sempiternum
cum libamentis suis. * Mense autem primo,
quartadecima die mensis, Phase Domini
erit, * & quintadecima die solemnitas: septē
diebus vefcentur azymis. * Quarum dies pri-
ma venerabilis & sancta erit: omne opus ser-
uile non facietis in ea. * Offeretisq; incen-
sum holocaustū Domino, vitulos de armen-
to duos, arietem vnum, agnos anniculos im-
maculatos septem: * & sacrificia singulorum
ex simila quæ conspersa sit oleo, tres deci-
mas per singulos vitulos, & duas decimas per
arietem, * & decimam decimæ per agnos sin-
gulos: id est, per septem agnos. * Et hircum
pro peccato vnū, vt expietur pro vobis, * præ-
ter holocaustum matutinum quod semper
offeretis. * Ita facietis per singulos dies se-
ptem dierum in fomitem ignis, & in odo-
rem suauissimum Domino, qui surget de ho-
locausto, & de libationib. singulorum. * Dies
quoq; septimus celeberrimus & sanctus erit
vobis: omne opus seruile non facietis in eo.
* Dies etiam primitiuorum, quando offeret-
is nouas fruges Domino, expletis hebdo-
madibus, venerabilis & sancta erit: omne
opus seruile non facietis in ea. * Offeretisq;
holocaustum in odorem suauissimum Do-
mino, vitulos de armento duos, arietem v-
num, & agnos anniculos immaculatos se-
ptem: * atq; in sacrificiis eorum, simila oleo
consperfa tres decimas per singulos vitulos
per arietes duas, * per agnos decimam & deci-
mæ, qui simul sunt agni septem. hircum
quoq; * qui mactatur pro expiatione: præter
holocaustum sempiternū & liba ei. * Imma-
culata offeretis omnia cum libationib. suis.

C A P. XXIX.

*Solemnitates mensis septimi, & quid in eis offe-
rendum sit: nempe solemnitas tubarum, ex-
piationis, & tabernaculorum, quæ octo diebus
varias habet oblationes.*

Mensis etiam septimi prima dies vene-
rabilis & sancta erit vobis. omne opus
seruile non facietis in ea, quia dies clangoris
est & tubarum. * Offeretisq; holocaustum in
odorem suauissimum Domino, vitulū de ar-
mento vnum, arietem vnum, & agnos anni-
culos immaculatos septem: * & in sacrificiis
eorum, simila oleo consperfa tres decimas
per singulos vitulos, duas decimas per arie-

tem, * vnam decimam per agnum, qui simul
sunt agni septem: * & hircum pro peccato,
qui offertur in expiationem populi, præter
* holocaustum calendarum cum sacrificiis
suis, & holocaustum sempiternum cum li-
bationibus solitis. eisdem ceremoniis offe-
retis in odorem suauissimum incensum Do-
mino. * Decima quoq; dies mensis huius se-
primi erit vobis sancta atque venerabilis, &
affligetis animas vestras: omne opus seruile
non facietis in ea. * Offeretisq; holocaustum
Domino in odorem suauissimum, vitulum
de armento vnum, arietem vnum, agnos an-
niculos immaculatos septem: * & in sacrifi-
ciis eorum, simila oleo consperfa tres deci-
mas per singulos vitulos, duas decimas per
arietem, * decimam decimæ per agnos sin-
gulos, qui sunt simul agni septē: * & hircum
pro peccato, absq; his quæ offerri pro delicto
solent in expiationem, & holocaustum sem-
piternum, cum sacrificio & libaminibus eo-
rum. * Quintadecima vero die mensis septi-
mi, quæ vobis sancta erit atq; venerabilis, o-
mne opus seruile non facietis in ea, sed cele-
brabitis solemnitatem Domino septem die-
bus. * Offeretisq; holocaustum in odorem
suauissimum Domino, vitulos de armento
tredecim, arietes duos, agnos anniculos im-
maculatos quatuordecim: * & in libamentis
eorum, simila olea consperfa tres decimas
per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tre-
decim: & duas decimas arietis vno, id est, si-
mul arietibus duobus, * & decimam decimæ
agnis singulis, qui sunt simul agni quatuor-
decim: * & hircum pro peccato, absq; holo-
causto sempiterno, & sacrificio, & libamine
ei. * In die altero offeretis vitulos de armen-
to duodecim, arietes duos, agnos anniculos
immaculatos quatuordecim: * sacrificiaq;
& libamina singulorū per vitulos & arietes
& agnos rite celebrabitis: & hircū pro pecca-
to absq; holocausto sempiterno, sacrificioq;
& libamine eius. * Die tertio offeretis vitu-
los vndecim, arietes duos, agnos anniculos
immaculatos quatuordecim: * sacrificiaq; &
libamina singulorū per vitulos & arietes & a-
gnos rite celebrabitis: * & hircū pro pecca-
to, absq; holocausto sempiterno, sacrificioq;
& libamine eius. * Die quarto offeretis vitu-
los decē, arietes duos, agnos anniculos im-
maculatos quatuordecim: * sacrificiaq; & li-
bamina singulorum per vitulos & arietes &
agnos rite celebrabitis: * & hircū pro pecca-
to, absq; holocausto sempiterno, sacrificio
& libamine. * Die quinto offeretis vitu-
los nouem, arietes duos, agnos anniculos
immaculatos quatuordecim: * sacrificiaq;
& libamina singulorū per vitulos & arietes

*Leuit. 16.
g. 30. &
23. c. 24*

** Exod. 12.
d. 8.
Leuit. 23.
a. 5.*

& agnos ritē celebrabitis: * & hircū pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine. * Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: * sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritē celebrabitis: * & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno sacrificioque eius & libamine. * Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: * sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritē celebrabitis: * & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine. * Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus seruile non facietis, * offerentes holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulum vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos septem: * sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos ritē celebrabitis: * & hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine. * Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris: præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis.

C A P. XXX.

De voto ac iuramento virorum, & quando puellarum & vxorum vota seu iuramenta rata sunt vel irrita.

Narrauitque Moyses filiis Israel omnia, quæ ei Dominus imperarat: * & locutus est ad principes tribuum filiorum Israel: Aste est sermo quem præcepit Dominus: * Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit iuramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit. * Mulier si quippiam voverit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognoverit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit, voti rea erit: * quidquid pollicita est & iurauit, opere cõplebit: * sin autem, statim vt audierit, cõtradixerit pater: & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponcioni, eò quod contradixerit pater. * Si maritū habuerit, & voverit aliquid, & semel de ore eius verbum egrediens animam eius obligauerit iuramento: * quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumq; promiserat. * sin autem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaq; quibus obstrinxerat

10 animam suam: propitius erit ei Dominus. * Vi-
11 dua & repudiata quidquid voverint reddent.
* Vxor in domo viri cū se voto cõstrinxerit &
12 iuramento, * si audierit vir, & tacuerit, nec cõ-
tradixerit sponcioni, reddet quodcumq; pro-
13 miserat. * sin autem extemplo contradixerit, nō tenebitur promissionis rea: quia maritus
14 contradixit, & Dominus ei propitius erit. * S-
D voverit, & iuramento se constrinxerit, vt pe-
iciuniū, vel ceterarū rerum abstinentiam, affligat animam suam, in arbitrio viri erit vt
15 faciat, siue nō faciat. * quod si audiens vir ta-
cuerit, & in alteram diem distulerit senten-
tiam: quidquid voverat atq; promiserat, red-
16 det: quia statim vt audiuit, tacuit. * sin autem
contradixerit postquā rescivit, portabit ipse
17 iniquitatem eius. * Itæ sunt leges, quas constituit Dominus Moysi, inter virū & vxorem
inter patrem & filiam, quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

C A P. XXXI.

Cæcis Madianitis virgines sola reseruantur, substantia ex aquo diuiditur pugnātib; & plebi, primitia sacerdoti ac Leuitis traduntur, gratia Deo cum donariis offeruntur.

Iocutusq; est Dominus ad Moysen, di-
2 cens: * Viscere prius filios Israel de Ma-
A dianitis, & sic colligeris ad populum tuum.
3 * Statimq; Moyses, * Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint vltionē Domini
4 expetere de Madianitis. * mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel qui mittantur ad bellum. * Dederuntque millenos de
singulis tribubus, id est, duodecim millia ex-
6 peditorum ad pugnam: * quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasa quoque sancta, & tubas ad clangendum tra-
7 didit ei. * Cumque pugnassent contra Madi-
anitas atque vicissent, omnes mares occi-
8 derunt, * & reges eorum, Eui, & Recem, &
B Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: c. 21.
Balaam quoque filium Beor interfecerunt
9 gladio. * Ceperuntque mulieres eorum, & paruulos, omniaq; pecora, & cunctam supellectilem: quidquid habere potuerant depo-
10 pulati sunt: * tam vrbes quam vitulos & ca-
11 stella flamma consumpsit. * Et tulerunt prædam, & vniuersa quæ ceperant, tam ex homi-
12 nibus quam ex iumentis, * & adduxerunt ad Moysen, & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israel. reliqua
autem vrensilia portauerunt ad castra in
campesribus Moab iuxta Iordanem contra
13 Iericho. * Egressi sunt autem Moyses & E-
C leazar sacerdos, & omnes principes synago-
14 gæ, in occursum eorum extra castra. * Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis,

& cen-

* *Sup. 25.*
d. 17.

* *Iud. 21.*
b. 11.

* *Leuit. 6.*
d. 28. &
11. c. 33. &
15. d. 11.

& centurionibus qui venerant de bello, * ait: 15
Cur sceminas referuastis? * Nōne ista sunt, 16
quæ de ceperunt filios Israel ad suggestionem
Balaam, & prauaricari vos fecerunt in Do-
mino super peccato Phogor, vnde & percus-
sus est populus? * Ergo cunctos interficite 17
quidquid est generis masculini, etiam in
paruulis: & mulieres, quæ nouerunt viros in
coitu, iugulare: * puellas autem & omnes 18
sceminas virgines referuare vobis: * & mane- 19
te extra castra septem diebus. Qui occiderit
hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur
die tertio & septimo. * Et de omni praeda, si- 20
ue vestimentum fuerit, siue vas, & aliquid in
vtersilia preparatum, de caprarum pellibus,
piliis, & ligno, expiabitur. * Eleazar quoque 21
sacerdos, ad viros exercitus qui pugnaverāt,
sic locutus est: Hoc est præceptū legis, * quod 22
mādauit Dominus Moysi: * Aurum, & argen- 23
tum, & æs, & ferrum, & plumbum, & stan-
num, * & omne quod potest trāsire per flam-
mas, igne purgabitur. quidquid autē ignem 24
non potest sustinere, aqua expiationis san-
ctificabitur: * & lauabitis vestimenta vestra
die septimo, & purificati postea castra intra- 25
bitis. * Dixit quoque Dominus ad Moysen: 26
* Tollite summam eorum quæ capta sunt, ab
homine vsque ad pecus, tu & Eleazar sacer- 27
dos & principes vulgi: * diuidesque ex æquo
prædam, inter eos qui pugnaverunt egressi-
que sunt ad bellum, & inter omnē reliquam 28
multitudinem. * & separabis partem Domi-
no ab his qui pugnaverunt & fuerunt in bel-
lo, nam animam de quingentis, tam ex ho-
minibus quā ex bobus, & asinis, & ouibus,
* & dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia pri- 29
mitiæ Domini sunt. * Ex media quoque par-
te filiorum Israel accipies quinquagesimum 30
caput hominum, & bouum, & asinorum, & o-
uium, cunctorum animantium, & dabis ea
Leuitis, qui excubant in custodiis taberna-
culi Domini. * Feceruntque Moyses & Elea- 31
zar, sicut præceperat Dominus. * Fuit autem 32
præda, quam exercitus ceperat, ouium sex-
centa septuaginta quinque millia, * bouum 33
septuaginta duo millia, * asinorum sexagin-
ta millia & mille: * animæ hominum sexus 34
sceminei, quæ non cognouerant viros, tri-
ginta duo millia. * Dataque est media pars 35
his qui in prælio fuerant, ouium trecenta tri-
ginta septem millia quingentæ: * è quibus 36
in partem Domini supputatæ sunt oves sex-
centæ septuaginta quinque. * Et de bobus 37
triginta sex millibus, boues septuaginta &
duo: * de asinis triginta millibus quingen- 38
tis, asini sexaginta vnus: * de animabus ho-
minum sedecim millibus, cesserūt in partem 39
Domini triginta duæ animæ. * Tradiditque 40
41

Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum, 42
* ex media parte filiorum Israel, quam sepa- 43
rauerat his qui in prælio fuerant. * De media
verò parte quæ contigerat reliquæ multitu-
dini, id est, de ouibus trecentis triginta septem 44
millibus, quingentis, * & de bobus triginta sex 45
millibus, * & de asinis triginta millibus, quin- 46
gentis, * & de hominibus sedecim millibus, 47
tulit Moyses quinquagesimum caput, & de-
dit Leuitis qui excubabant in tabernaculo 48
Domini, sicut præceperat Dominus. * Cum-
que accessissent principes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionesque, dixerunt: 49
* Nos serui tui recensuimus numerum pug-
natorum, quos habuimus sub manu nostra: 50
& ne vnus quidem defuit. * Ob hanc causam
offerimus in donariis Domini singuli quod
in præda auri potuimus inuenire, periscelides
& armillas, annulos & dextralia, ac mu-
tanulas, vt depreceris pro nobis Dominum. 51
* Susceperuntque Moyses & Eleazar sacer-
dos, omne aurū in diuersis speciebus, * pon-
do sedecim millia, septingentos quinquag-
inta siclos, a tribunis & centurionibus, * V-
nusquisque enim quod in præda rapuerat, 52
suum erat. * Et susceptum intulerunt in ta-
bernaculum testimonij, in monumentum fi-
liorum Israel coram Domino. 53
54

C A P. XXXII.

*Filiis Ruben, Gad, & dimidia tribui Manasse
portio datur trans Jordanem, modo fratres suos
in terram promissionis armati præcedant.*

1 **E**lij autem Ruben & Gad habebāt peco-
ra multa, & erat illis in iumentis infinita
substantia. Cumque vidissent Iazer & Galaad
2 aptas animalibus alendis terras, * venerunt
ad Moysen, & ad Eleazarum sacerdotem, &
3 principes multitudinis, atque dixerunt: * A-
taroth, & Dibon, & Iazer, & Nemra Hese-
bon, & Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon,
4 * terra, quam percussit Dominus in conspe-
ctu filiorum Israel, regio vberissima est ad pa-
stum animalium: & nos serui tui habemus
5 iumenta plurima: * precamurque si inueni-
mus gratiam coram te, vt des nobis famulis
tuis eam in possessionē, nec facias nos transi-
6 re Jordanem. * Quibus respondit Moyses:
7 Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, &
8 vos hic sedebitis? * Cur subuertitis mentes
9 filiorum Israel, ne trāsire audeant in locum,
quem eis daturus est Dominus? * nōne ita
egerunt patres vestri, quando misi de Cades-
barne ad explorandam Terram? * Cumque
venissent vsque ad Vallem botri, lustrata om-
ni regione subuerterunt cor filiorum Is-
rael, vt non intrarent fines, quos eis Domi-

mus dedit. * Qui iratus iurauit, dicens: * Si uidebunt homines isti, qui ascenderunt ex Aegypto, a viginti annis & supra, Terram, quam sub iuramento pollicitus sum Abraham, Isaac, & Jacob: & noluerunt sequi me, * prater Caleb filium Iephone Cenezarum, & Ioseph filium Nun: isrimpleuerunt voluntatem meam. * Iratusq; Dominus aduersum Israel, circumduxit eum per desertum quadraginta annis, donec consumeretur vniuersa generatio, quæ fecerat malum in conspectu eius. * Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa & alumni hominum peccatorum, ut augetis furorem Domini contra Israel. * Quod si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, & vos causa eritis necis omnium. * At illi propè accedentes, dixerunt: * Caulas ouium fabricabimus, & stabula iumentorum, paruulis quoque nostris vrbes munitas: * nos autè ipsi armati & accincti pergemus ad prælum contra filios Israel, donec introducamus eos ad loca sua. * Paruuli nostri, & quidquid habere possumus, erunt in vrbibus muratis, propter habitatorum insidias. * Non reuertemur in domos nostras, vsque dum possideant filij Israel hereditatem suam: * nec quidquā quaremus trans Iordanem, quia iam habemus nostrā possessionem in orientali eius plaga. * Quibus Moyses ait: * Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam: * & omnis vir bellator armatus Iordanem transeat, donec subuertat Dominus inimicos suos, & subiciatur ei omnis Terra: & eritis inculpabiles apud Dominum & apud Israel, & obtinebitis regiones, quas vultis, coram Domino. * Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est quin peccetis in Deum: & scitote quoniam peccatum vestrū apprehendet vos. * Edificate ergo vrbes paruulis vestris, & caulas & stabula ouibus ac iumentis: & quod polliciti estis implete. * Dixeruntque filij Gad & Ruben ad Moysen: * Serui tui sumus, faciemus quod iubet dominus noster. * Paruulos nostros, & mulieres, & pecora, ac iumenta relinquemus in vrbibus Galaad: * nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, sicut tu Domine loqueris. * Præcepit ergo Moyses Eleazarum sacerdoti, & Iosue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Israel, & dixit ad eos: * Si transferint filij Gad & filij Ruben vobiscum Iordanem omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit Terra subiecta: date eis Galaad in possessionem. * Sin autem noluerint transire armati vobiscū in Terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca. * Responderuntque filij Gad, & filij Ru-

ben: Sicut locutus est Dominus seruis suis, ita faciemus: * ipsi armati pergemus coram Domino in terrā Chanaan, & possessionem iam suscepisse nos confitemur trans Iordanem. * Dedit itaq; Moyses filiis Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manasse filij Ioseph, regnum Schon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Basan, & terram eorum cum vrbibus suis per circuitum. * Igitur extruxerunt filij Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer, & Eetroth, & Sophan, & Iacer, & Iegbaa, & Bethnemra, & Betaran, vrbes munitas, & caulas pecoribus suis. * Filij verò Ruben edificauerunt Hesebon, & Eleale, & Cariathaim, & Nabo, & Baalmeon, versis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula vrbibus, quas extruxerant. * Porro filij Machir, filij Manasse, perrexerunt in Galaad, & vastauerunt eam interfecto Amorrhæo habitatore eius. * Dedit ergo Moyses Terrā Galaad Machir filio Manasse, qui habitauit in ea. * Iair autem filius Manasse abiit & occupauit vicus eius, quos appellauit Hauoth Iair, id est, Villas Iair. * Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chanath cum viculis suis: vocauitque eam ex nomine suo Nobe.

C A P. XXXIII.

Mansionibus 42. filiorum Israel per varia loca in deserto recensitis, Chanaan a Domino iubensur interiri.

Hæ sunt mansiones filiorum Israel, qui egressi sunt de Aegypto per turmas suas in manu Moysi & Aaron, quæ descripsit Moyses iuxta castrorum loca, quas Domini iussione mutabant. * Profecti igitur de Ramesse mense primo, quintadecima die mēsis primi, altera die Phafe, filij Israel in manu ex-celsa, videntibus cunctis Aegyptiis, & sepe-lientibus primogenitis, quos percußerat Dominus (nam & in diis eorū exercuerat ultionem) castra metati sunt in Soccoth. * Et de Soccoth venerūt in Etham, quæ est in extremis finibus solitudinis. * Inde egressi venerunt contra Phihahiroth, quæ respicit Beelsephon, & castra metati sunt ante Magdalum. * Profectique de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem: & ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castra metati sunt in Mara. * Profectique de Mara venerunt in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta: ibique castra metati sunt. * Sed & inde egressi, hæserunt tentoria super Mare rubrum. Profectique de mari rubro, castra metati sunt in deserto Sin. * Vnde egressi, venerunt in Daphca. * Profectique de Daphca, castra metati sunt in Alus. * Egressique de Alus, in Raphidim fixere

10. 22.

Gen. 50. 22.

Exod. 14. 2.

Exod. 11. 27.

Exod. 17. entoria, vbi populo defuit aqua ad bibe-
a. 1. dum. * Profectique de Raphidim castra me-
 tati sunt in deserto Sinai. * Sed & de solitudi-
 ne Sinai egressi, venerunt ad sepulchra con-
 cupiscentiar. * Profectique de sepulchris con-
 cupiscentiar, castra metati sunt in Haseroth.
Sup. II. * Et de Haseroth venerunt in Rethma. * Pro-
g. 35. fectique de Rethma, castra metati sunt Rem-
Sup. 13. momphares. * Vnde egressi, venerunt in
a. 1. Lebna. * De Lebna, castra metati sunt in
 Reffa. * Egressique de Reffa venerunt in Cee-
 latha. * Vnde profecti, castra metati sunt
 in monte Sepher. * Egressi de monte Sepher,
 venerunt in Harada. * Inde proficiscentes, ca-
 stra metati sunt in Maceloth. * Profectique de
 Maceloth, venerunt in Thahath. * De Tha-
 hath, castra metati sunt in Thare. * Vnde e-
 gressi, fixere tentoria in Methca. * Et de Meth-
Dent. 10. ca, castra metati sunt in Hesimona. * Profecti-
l. 16. que de Hesimona, venerunt in Moseroth.
 * Et de Moseroth, castra metati sunt in Be-
 neiaacan. * Profectique de Beneiaacan, ve-
 nerunt in montem Gadgad. * Vnde profecti
 castra metati sunt in Ierebatha. * Et de Iere-
 batha, venerunt in Hebrona. * Egressique
 de Hebrona, castra metati sunt in Asiongab-
Sup. 20. ber. * Inde profecti, venerunt in desertum
a. 1. Sin, hæc est Cades. * Egressique de Cades, ca-
 stra metati sunt in monte Hor, in extremis
 finibus terræ Edom. * Ascenditque Aaror
Sup. 20. sacerdos in montem Hor, iubente Domino:
b. 8. d. 25. & ibi mortuus est anno quadragesimo egres-
Dent. 52. sionis filiorum Israel ex Aegypto, mense quin-
g. 50. to, prima diemesis, * cum esset annorum
 centum viginti trium. * Audiuitque Chana-
 næus rex Arad, qui habitabat ad meridiem,
 in terram Chanaan venisse filios Israel. * Et
 profecti de monte Hor, castra metati sunt in
 Salmona. * Vnde egressi, venerunt in Phu-
 non. * Profectique de Phunon, castra meta-
 ti sunt in Oboth. * Et de Oboth, venerunt in
 Iieabarim, quæ est in finibus Moabitarum.
 * Profectique de Iieabarim, fixere tentoria in
 Dibongad. * Vnde egressi, castra metati sunt
 in Helmondeblathaim. * Egressique de Hel-
 mondeblathaim, venerunt ad montes Aba-
 rim contra Nabo. * Profectique de montibus
 Abarim, transierunt ad campestria Moab,
 supra Iordanem contra Iericho. * Ibi que ca-
 stra metati sunt de Bethsimoth vsque ad Abel-
 facim in planioribus locis Moabitarum, vbi
 locutus est Dominus ad Moysen: * Præcipe fi-
Dent. 7. liis Israel, & dic ad eos: Quando transieritis
a. 1. Iordanem, intrantes Terram Chanaan,
Indic. 2. * disperdite cunctos habitatores Terræ il-
a. 2. lius: confringite titulos, & statuas commi-
 nuite, atque omnia excelsa vastate, * mundan-
 tes terrani, & habitantes in ea. ego enim de-

di vobis illam in possessionem, * quam diui-
 detis vobis forte. Pluribus dabitur latiore, &
 paucis angustiore. Singulis ut fors ceci-
 derit, ita tribuetur hereditas. Per tribus & fa-
 milias possessio diuidetur. * Sin autem nolue-
 rit interficere habitatores Terræ: qui re-
 manserint, erunt vobis quasi clauis in oculis,
 & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur vobis
 in Terra habitationis vestræ: * & quidquid
 illis cogitaueram facere, vobis faciam.

C A P. XXXIV.

*Terra promissionis situs & limites iuxta varias
 orbis plagas, eaq; forte diuidenda præcipitur,
 additis illorum nominibus qui eam diuidant.*

Locusque est Dominus ad Moysen, di-
 cens: * Præcipe filiis Israel, & dices ad eos:
 A Cum ingressi fueritis terram Chanaan, & in
 possessionem vobis forte ceciderit, his fini-
 bus terminabitur. * Pars meridiana incipiet
 a solitudine Sin, quæ est iuxta Edom: & ha-
 bebunt terminos contra Orientem mare sul-
 sulim. * qui circuibunt australem plagam
 per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in
 Senna, & perueniant a meridie vsque ad Ca-
 desbarne, vnde egredientur confinia ad vil-
 lam nomine Adar, & tendent vsque ad Ase-
 mona, * ibique per gyrum terminus ab Ase-
 mona vsque ad Torrentem Aegypti, & maris
 magni littore finiatur. * Plaga autem occi-
 dentalis a mari magno incipiet, & ipso fine
 claudetur. * Porro ad septentrionalem pla-
 gam a mari magno termini incipient, perue-
 nientes vsque ad montem altissimum, * a quo
 venient in Emath vsque ad terminos Sedada:
 * ibuntque confinia vsque ad Zephrona, &
 villam Enan. hi erunt termini in parte A-
 quilonis. * Inde metabuntur fines contra o-
 rientalem plagam de villa Enan vsque ad Se-
 phama, * & de Sephama descendunt termini
 in Rebla contra fontem Daphnim: vnde per-
 uenient contra Orientem ad mare Cenereth,
 * & tendent vsque ad Iordanem; & ad vtri-
 C mum falsissimo claudentur mari. Hanc ha-
 bebitis Terram per fines suos in circuitu.
 * Præcipitque Moyses filiis Israel dicens: Hæc
 erit Terra, quæ possidebitis forte, & quam
 iussit Dominus dari nouem tribubus, & di-
 midie tribui. * Tribus enim filiorum Ru-
 ben per familias suas, & tribus filiorum Gad
 iuxta cognationum numerum, media quo-
 que tribus Manasse, * id est, duæ semis tribus
 acceperunt partem suam trans Iordanem
 contra Iericho ad orientalem plagam. * Et
 ait Dominus ad Moysen: * Hæc sunt nomi-
 na virorum qui Terram vobis diuidunt, E-
 leazar sacerdos, & Iosue filius Nun, * & sin-

guli principes de tribubus singulis, * quorum
ista sunt vocabula: De tribuluda, Caleb filius
Iephone. * De tribu Simeon, Samuel filius
Ammiud. * De tribu Benjamin, Elidad filius
Chafelon. * De tribu filiorum Dan, Bocci fi-
lius Iogli. * Filiorum Ioseph de tribu Manaf-
se Haniel filius Ephod. * De tribu Ephraim,
Camuel filius Septan. * De tribu Zabulon,
Elisaphan filius Pharnach. * De tribu Issa-
char, dux Phaltiel filius Ozan. * De tribu
Aser, Ahud filius Saloni. * De tribu Neptha-
li, Phedael filius Ammiud. * Hi sunt, quibus
præcepit Dominus vt diuiderent filii Israel
Terram Chanaan.

C A P. XXXV.

*Assignari iubentur vrbes & suburbana Leuitis,
& vrbes refugij pro homicidio non voluntario:
lex homicidij voluntarij, & non voluntarij
vnius testimonio nemini puniendus.*

Hæc quoque locutus est Dominus ad Moy-
sen in campesribus Moab supra Iorda-
nem contra Iericho: * Præcipe filiis Israel vt
dent Leuitis de possessionibus suis * vrbes ad
habitandum & suburbana earum per circui-
tum: vt ipsi in oppidis maneant, & suburbana
sint pecoribus ac iumentis: * quæ a muris ci-
uitatum forinsecus, per circuitum mille passuum
spatio tenduntur. * contra Orientem duo
millia erunt cubiti, & contra Meridiem simi-
liter erunt duo millia: ad mare quoque, quod
respicit ad Occidentem, eadem mensura er-
unt, & Septentrionalis plaga æquali termino
finitur. eruntque vrbes in medio, & foris sub-
urbana. * De ipsis autem oppidis, quæ Leui-
tis dabitur, sex erunt in fugitiuorum auxilia
separata, vt fugiat ad ea qui fuderit sangui-
nem: & exceptis his, alia quadraginta duo
oppida, * id est, simul quadraginta octo cum
suburbanis suis. * Ipsæque vrbes, quæ daban-
tur de possessionibus filiorum Israel, ab his
qui plus habent, plures auferentur: & quini-
nus, pauciores, singuli iuxta mensuram heredi-
tatis suæ dabunt oppida Leuitis. * ait Do-
minus ad Moysen: * Loquere filiis Israel, &
dices ad eos: * Quando transgressi fueritis
Iordanem in Terram Chanaan, * decernite
quæ vrbes esse debeant in præsidia fugitiuo-
rum, qui nolentes sanguinem fuderint: * in
quibus cum fuerit profugus, cognatus occi-
si non poterit eum occidere, donec stet in
conspectu multitudinis, & causa illius iudi-
cetur. * De ipsis autem urbibus, quæ ad fugiti-
uorum subsidia separantur, * tres erunt trans
Iordanem, & tres in Terra Chanaan, * tam
filiis Israel quam aduenis atque peregrinis,
vt confugiat ad eas qui nolens sanguinem
fuderit. * Si quis ferro percusserit, & mortuus 16

C fuerit qui percussus est: reus erit homicidij.
17 & ipse morietur. * Si lapidem iecerit, & ictus
18 occuberit: similiter punietur. * Si ligno
19 percussus interierit: percussoris sanguine
vindicarebitur. * Propinquus occisi, homicida
interficiet: statim vt apprehenderit eum, in-
20 terficiet. * Si per odium quis hominem im-
pulerit, vel iecerit quippiam in eum per insi-
21 lias: * aut cum esset inimicus, manu percul-
serit, & ille mortuus fuerit: percussor homi-
cidij reus erit. cognatus occisi statim, vt in-
22 tenerit eum, iugulabit. * Quod si fortuito, &
23 absque odio * & inimicitis, quidquam horu
24 fecerit, * & hoc audiente populo fuerit com-
probatum, atque inter percussorem & pro-
25 pinquum sanguinis questio ventilata: * li-
berabitur innocens de vltoris manu, & redu-
etur per sententiam in urbem, ad quam co-
fugerat, manebitque ibi, donec sacerdos ma-
gnus, qui oleo sancto vinctus est, moriatur.
26 * Si interfector extra fines urbium, quæ exu-
27 libus deputatæ sunt, fuerit inuentus, & per-
cussus ab eo qui vltor est sanguinis: abique
28 noxa erit qui eum occiderit. * debuerat enim
profugus vsque ad mortem Pontificis in vr-
be residere. postquam autem ille obierit, ho-
29 micida reuertetur in terram suam. * Hac
sempiterna erunt, & legitima in cunctis ha-
30 bitationibus vestris. * Homicida sub testibus
punietur: ad vnius testimonium nullus con-
31 demnabitur. * Non accipietis pretium ab eo
qui reus est sanguinis, statim & ipse morie-
32 tur. * Exules & profugi ante mortem Ponti-
ficis nullo modo in vrbes suas reuerti pote-
33 runt: * ne polluatis terram habitationis ve-
stræ, quæ in fontium cruore maculatur: nec
aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem,
34 qui alterius sanguinem fuderit. * Atque ita
emundabitur vestra possessio, me commo-
rante vobiscum, ego enim sum Dominus qui
habito inter filios Israel.

C A P. XXXVI.

*Tribus per connubia non misceantur, ne possessio-
nes confundantur.*

Accesserunt * autem & principes fami-
A liarum Galaad filij Machir, filij Manaf-
se de stirpe filiorum Ioseph: locuti que sunt Moy-
si coram principibus Israel, atque dixerunt:
2 * Tibi domino nostro, præcepit Dominus vt
Terram sorte diuideres filiis Israel, & vt filia-
3 bus Salphaad fratris nostri dares possessio-
nem debitam patri: * quas si alterius tri-
B bus homines vxores acceperint, sequetur
possessio sua, & translata ad aliam tribum,
4 de nostra hereditate minuetur. * atque ita
fiet, vt cum iubileus, id est, quinquagesimus
annus remissionis aduenerit, confunda-
tur sortium distributio, & aliorum posses-

Sup 27. a.

b. 7. d.

filio ad alios transeat: * Respondit Moyſes filiis Israel, & Domino præcipiente, ait: Recte tribus filiorum Ioseph locuta est. * & hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est: * Nubant quibus volunt, tantum ut suæ tribus hominibus: * ne coniſceantur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent vxores de tribu & cognatione ſua: * & cunctæ ſceminæ de eadem tribu maritos accipient: ut hereditas permaneat in familiis, * nec ſibi miſceantur tribus, ſed ita mancant * vt à Domino ſeparatæ ſunt. Feceruntque filiæ Salphaad, vt fuerat imperatum: * & nupſerunt, Maala, & Therſa, & Hegla, & Melcha, & Noa, filiis patris ſui * de familia Manafſe, qui fuit filius Ioseph: & poſſeſſio, quæ illis fuerat attributa, manſit in tribu & familia patris earum. * Hæc ſunt mādara atque iudicia, quæ mandauit Dominus per manum Moyſi ad filios Israel in campeſtribus Moab ſupra Iordanem ſuper Iericho.

LIBER DEUTERONOMII, HEBRAICE ELLEHADDEBARIM.

CAP. I.

Brevis Epilogus eorum, quæ Israeli in deſerto contigerant, pœnaq; infideli populo inſcripta.

MÆc ſunt verba, quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Israel trans Iordanem in ſolitudine campeſtri, contra mare rubrū, inter Pharan, & Tophel, & Laban, & Haſeroth, vbi auri eſt plurimum: * vndecim diebus de Horeb per viam montis Seir vſque ad Cadesbarne. * Quadrageſimo anno, vndecimo menſe, prima die menſis, locutus eſt Moyſes ad filios Israel omnia, quæ præceperat illi Dominus, vt diceret eis: * poſtquam percuffit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Heſebon, & Og regem Baſan, qui manſit in Aſtaroth, & in Edrai, * trans Iordanem in terra Moab. Cœpitque Moyſes explanare legem, & dicere: Dominus Deus noſter locutus eſt ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis quod in hoc monte manſiſtis: * reuertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cetera, quæ ei proxima ſunt campeſtria atque montana & humilia loca contra Medidiem, & iuxta litus maris, terram Chanaanæorum, & Libani vſq; ad flumen magnum Euphratem. * En, inquit, tradidi vobis, in- gredimini & poſſidete eam, ſuper qua iurauit Dominus patribus vſtris, Abraham,

Num. 21

4.

Iſaac, & Iacob, vt daret illam eis, & ſemini eorum poſt eos. * Dixiq; vobis illo in tempore: * Non poſſum ſolus ſuſtinere vos: quia Dominus Deus veſter multiplicauit vos: & eſtis hodie ſicut ſtellæ cœli, plurimi. (Dominus Deus patrum veſtrorum addat adhuc numerum multa millia, & benedicat vobis ſicut locutus eſt.) * Non valeo ſolus negotia veſtra ſuſtinere, & pondus ac iurgia. * Date ex vobis viros ſapientes & gnaros, & quorum conuerſatio ſit probata in tribubus veſtris, vt ponam eos vobis principes. * Tunc reſpondiſti mihi: Bona res eſt, quam vis facere. * Tulique de tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtuiti eos principes tribunos, & ceteriſones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos ſingula. * Præcepique eis, dicens: Audite illos, & quod iuſtum eſt iudicate: ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus. * Nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruum audietis vt magnum: nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt. Quod ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, reſerte ad me, & ego audiam. * Præcepique omnia, quæ facere deberetis. * Proſecti autem de Horeb, tranſiimus per eorum terribilem & maximam quam vidisti, per viam montis Amorrhæi, ſicut præceperat Dominus Deus noſter nobis. Cumque veniſſemus in Cadesbarne, * dixi vobis: Veniſtis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noſter daturus eſt nobis. * Vide Terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi: aſcende & poſſide eam, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter patribus tuis: noli timere; nec quidquam pauas. * Et acceſſiſti ad me omnes, atq; dixiſti: Mittamus viros qui conſiderent Terram: & renuncient per quod iter debeamus aſcendere, & ad quas pergere ciuitates. * Cumque mihi ſermo placuiſſet, miſi ex vobis duodecim viros, ſingulos de tribubus ſuis. * Qui cum perrexiſſent, & aſcendiſſent in montana, venerunt vſq; ad Vallem botri: & conſiderata terra, ſumentes de fructibus eius, vt oſtenderent vbertatem, attulerunt ad nos, atq; dixerunt: Bona eſt terra, quam Dominus Deus noſter daturus eſt nobis. * Et noluiſtiſ aſcendere, ſed increduli ad ſermonem Domini Dei noſtri: murmuratiſti in tabernaculis veſtris, atque dixiſti: O diſ nos Dominus, & idcirco eduxit nos de terra Egypti, vt traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret. * Quod aſcendemus? nunciij terrerunt cor noſtrum, dicentes: Maxima multitudo eſt, & nobis ſtatura procerior: vrbes magnæ, & ad cœlum vſq; munitæ, filios Enacim vidimus ibi. * Et dixi vobis: Nolite metuere, nec timeatis eos: * Dominus Deus, qui

Exod. 18. c. 18.

Ioan. 7. d. 24.

Inf. 16. d. 19.

Leuit. 19. c. 15.

Prov. 24. c. 23.

Eccl. 42. d. 1.

Iacobi 2. d. 1.

Num. 13. d. 4.

ductor

ductor est vestre, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Egypto cunctis videtibus. * Et in solitudine (ipse vidisti) portavit te Dominus Deus tuus, ut soler homo gestare parvulum filium suum, in omni via per quam ambulasti, donec veniretis ad locum istum. * Et nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro, qui præcessit vos in via, & metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis. * Cumque audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus iuravit & ait: * Non videbit quispiam de hominibus generationis huius pessimam Terram bonam, quam sub iuramento pollicitus sum patribus vestris: præter Caleb filium Iephonæ, ipse enim videbit eam, & ipsi dabo Terram, quam caleavit, & filiis eius, quia secutus est Dominum. * Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quocumque iratus Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc: sed Iosue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te. hunc exhortare & robora, & ipse sorte Terram diuideret Israeli. * Parvuli vestri, de quibus dixistis quod captivi ducerentur, & filij qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur: & ipsis dabo Terram, & possidebunt eam. * Vos autem revertimini & abite in solitudinem per viam Maris rubri. * Et respondistis mihi: Peccavimus Domino: ascendemus & pugnabimus sicut præcepit Dominus Deus noster. Cumque instructi armis pergeretis in montem, & ait mihi Dominus: Dic ad eos: Nolite ascendere, neque pugnetis, non enim sum vobiscum: ne cadatis coram inimicis vestris. * Locutus sum, & non audistis: sed aduersantes imperio Domini, & tuentes superbia, ascendistis in montem. * Itaque egressus Amorruus, qui habitabat in montibus, & obuiam veniens, persecutus est vos, sicut solent apes persequi: & cecidit de Seir usque Horma. * Cumque reuersi ploraretis coram Domino, non audit vos, nec voci vestra voluit acquiescere. * Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore.

C A P. II.

Beneficiorum populo exhibitum repetitio, pugna contra Ammon & Moab prohibitio, regique Sehon & terra ipsius expugnatio.

Rosecti: inde venimus in solitudinem, quæ ducit ad Mare rubrum, sicut mihi dixerat Dominus: & circumiimus montem Seir longo tempore. * Dixitque Dominus ad me: Sufficit vobis circuire montem istum: ite contra Aquilonem: & populo præcipe, dicens: Transibitis per terminos fratrum ve-

strorum filiorum Esau, qui habitant in Seir, & timebunt vos. * Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest vnius pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esau dedi montem Seir. * Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & biberetis. * Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum: nouit iter tuum, quomodo transferis solitudinem hæc magnam, per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit. * Cumque transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabant in Seir, per viam campestem de Elath, & de Asiongaber, venimus ad iter, quod ducit in desertum Moab. * Dixitque Dominus ad me: Non pugnes contra Moabitas, nec ineas aduersus eos prælium: non enim dabo tibi quidquam de terra eorum, quia filiis Loth tradidi Ar in possessionem. * Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus, & validus, & tam excelsus, ut de Enacim stirpe, quasi gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim. Denique Moabitarum appellant eos Emim. * In Seir autem prius habitauerunt Horrhæi: quibus expulsi atque deleti, habitauerunt filij Esau, sicut fecit Israel in terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus. * Surgentes ergo ut transiremus torrentem Zared, venimus ad eum. * Tempus autem, quo ambulauimus de Cadesbarne usque ad transitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit: donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut iurauerat Dominus: * cuius manus fuit aduersum eos, ut interiret de castrorum medio. * Postquam autem vniuersi ceciderunt pugnatores, locutus est Dominus ad me, dicens: * Tu transibis hodie terminos Moab, urbem nomine Ar: & accedens in viciniorum Ammon, caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad prælium: non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filiis Loth dedi eam in possessionem. * Terra gigantum reputata est: & in ipsa olim habitauerunt gigantes, quos Ammonitarum vocant Zomzomim, * populus magnus, & multus, & proceræ longitudinis, sicut Enacim quos deleuit Dominus à facie eorum: & fecit illos habitare pro eis, sicut fecerat filiis Esau, qui habitant in Seir, delens Horrhæos, & terram eorum illis tradens, quam possident usque in præsens. * Heuæos quoque, qui habitabant in Haserim usque Gazan, Cappadoces expulerunt: qui egressi de Cappadocia deleuerunt eos, & habitauerunt pro illis. * Surgite, & transite torrentem Arnon: ecce tradidi in

manu tua Schon regem Hesebon Amorrhæum, & terram eius incipe possidere, & committe aduersus eum prælum. * Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni cælo: vt audito nomine tuo paueant, & in morem parturientium contremiscant, & dolore teneantur. * * Misit ergo nuncios de solitudine Cademoth ad Schon regem Hesebon verbis pacificis, dicens: * Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via: nõ declinabimus neque ad dexteram, neque ad sinistram. * Alimenta pretio vende nobis, vt vescamur: aquam pecunia tribue, & sic bibemus. Tantum est vt nobis concedas transitum, * sicut fecerunt filij Esau, qui habitant in Seir, & Moabitæ, qui morantur in Ar: donec veniamus ad Iordanem, & transeamus ad Terram, quam Dominus Deus noster daturus est nobis. * Noluitque Schon rex Hesebon dare nobis transitum: quia indurauerat Dominus Deus tuus spiritum eius, & obfirmauerat cor illius, vt traderetur in manus tuas, sicut nunc vides. * Dixitque Dominus ad me: * Ecce cæpi tibi tradere Schon, & terram eius, incipe possidere eam. * Egressusque est Schon obuiam nobis cum omni populo suo ad prælum in Iasa. * Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusque eum cum filiis suis & omni populo suo. * Cunctasque vrbes in tempore illo cepimus, interfecidis habitatorib. earum, viris ac mulieribus & paruulis. non reliquimus in eis quidquam. * Absque iumentis, quæ in partem venerẽ prædantium: & spoliis vrbium, quas cepimus * ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle situm est vsque Galaad. Non fuit vicus & ciuitas, quæ nostras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noster nobis. * Absque terræ filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis quæ adiacent torrenti Ieboc & vrbibus montanis, vniuersisque locis, à quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

C A P. III.

Pugna contra Og regem Basan, & lectus eius, atque fors tribuum: & semis citra Iordanem præcatur Moyse vt liceat ei terram promissam ingredi.

Itaque conuersi ascendimus per iter Basan: * egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai. * Dixitque Dominus ad me: Ne timeas tecum: quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua: faciesque ei * sicut fecisti Schon regi Amorrhæorum, qui habi-

tauit in Helebõ. * Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & vniuersum populum eius: percussimusque eos vsque ad internecionem, * vastantes cunctas ciuitates illius vno tempore. non fuit oppidum, quod nos effugeret: sexaginta vrbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan. * Cunctæ vrbes erant munitæ muris altissimis portisque & vœtibus, absque oppidis innumeris, quæ non habebat muros. * Et deleuimus eos, sicut feceramus Schon regi Hesebon, disperdentes omnem ciuitatem, virosque ac mulieres & paruulos: iumenta autem & ipolia vrbium diripimus. * Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, quæ erat trans Iordanem: a torrente Arnon vsque ad montem Hermon, * quem Sidonij Sario vocant: & Amorrhæi Sanir: * omnes ciuitates, quæ sitæ sunt in planitie, & vniuersam Terram Galaad & Basan vsque ad Selcha & Edrai ciuitates regni Og in Basan. * Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum: monstratur lectus eius ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus. * Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, vsque ad mediam partem montis Galaad: & ciuitates illius dedit Ruben & Gad. * Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi medix tribui Manasse, omnem regionem Argob: cunctasque Basan vocatur Terra gigantum. * Iair filius Manasse possedit omnem regionem Argob vsque ad terminos Gessuri & Machati. Vocauitque ex nomine suo Basan, Hauoth-Iair, id est, Villas Iair, vsque in præsentem diem. * Machir quoque dedit Galaad. * Et tribubus Ruben & Gad dedit de Terra Galaad vsque ad Torrentem Arnon medium torrentis, & confinium vsque ad torrentem Ieboc, qui est terminus filiorum Ammon: & planitiem solitudinis, atque Iordanem, & terminos Cenereth vsque ad mare deserti, quod est falsissimum ad radices montis Phalga contra orientem. * Præcepique vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hereditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israel omnes viri robusti: * absque vxoribus, & paruulis, atque iumentis. Noui enim quod plura habeatis pecora, & in vrbibus remanere debebunt, quas tradidi vobis, * donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit: & possideant ipsi etiam Terram, quam daturus est eis trans Iordanem: tunc reuertetur vnusquisque in possessionem suam,

quam

quam dedi vobis. * Iosue quoque in tempo-
 18 re illo præcepit, dicens: Oculi tui viderunt
 quæ fecit Dominus Deus vester duobus his
 regibus: sic faciet omnibus regnis, ad quæ
 transiurus es. * Ne timeas eos: Dominus
 22 enim Deus vester pugnabit pro vobis. * Præ-
 23 catusq; sum Dominum in tempore illo, di-
 cens: * Domine Deus, tu cœpisti ostendere
 24 seruo tuo magnitudinem tuam, manumque
 fortissimam, neque enim est alius Deus, vel
 in cœlo, vel in terra, qui possit facere opera
 tua, & comparari fortitudini tuæ. * Transibo
 25 igitur, & videbo Terram hanc optimam trans
 Iordanem, & montem istum egregium, &
 Libanum. * Iratusq; est Dominus mihi pro-
 26 pter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi:
 Sufficit tibi: nequaquam ultra loquaris de
 27 hac re ad me. * Ascende cacumen Phægæ, & ad
 28 oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad
 aquilonem, austrumq; & orientem, & aspice.
 * nec enim transibis Iordanem istum. * Præ-
 29 cipe Iosue, & corrobora eum atque conforta:
 quia ipse præcedet populum istum, & di-
 uidet eis Terram quam visurus es. * Mansi-
 musque in valle contra fanum Phogor.

CAP. IV.

*Exhortatur Moyses ad seruanda Dei præcepta,
 comminando transgressores, prohibet om-
 nem imaginem quæ ad idololatriam indu-
 ceret, suam prædicat mortem, tresq; urbes re-
 fugij separat.*

ET nunc Israel audi præcepta & iudicia,
 1 quæ ego doceo te: vt faciens ea, viuas, &
 2 ingrediens possideas Terram, quam Domi-
 nus Deus patrum vestrorum daturus est vo-
 bis. * Non addetis ad verbum quod vobis lo-
 3 quor, nec auferetis ex eo: custodite manda-
 4 ta Domini Dei vestri quæ ego præcipio vo-
 5 bis. * Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit
 6 Dominus contra Beelphegor, quomodo
 contriuerit omnes cultores eius de medio
 7 vestri. * Vos autem qui adhæretis Domino
 8 Deo vestro, viuatis vniuersi vsque in præsen-
 tem diem. * Scitis quod docuerim vos præ-
 cepta atque iustitias, sicut mandauit mihi
 Dominus Deus meus: sic facietis ea in Ter-
 9 ra, quam possessuri estis. * & obseruabitis &
 10 implebitis opere. Hæc est enim vestra sapien-
 11 tia & intellectus coram populis, vt audien-
 12 tes vniuersa præcepta hæc, dicant: En popu-
 13 lus sapiens & intelligens, gens magna. * Nec
 14 est alia natio tam grandis, quæ habeat deos
 15 appropinquantés sibi, sicut Deus noster ad-
 16 est cunctis obsecrationib; nostris. * Quæ est
 17 enim alia gens sic incluta, vt habeat ceremo-

18 nias, iustaque iudicia, & vniuersam legem
 19 quam ego proponam hodie ante oculos ve-
 20 stros. * Custodi igitur temetipsum, & ani-
 mam tuam sollicitè. Ne obliuiscaris verbo-
 21 rum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant
 22 de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. * Do-
 23 cebis ea filios ac nepotes tuos, * a die in que
 24 stetitisti coram Domino Deo tuo in Horeb,
 quando Dominus locutus est mihi, dicens:
 Congrega ad me populum, vt audiant ser-
 mones meos, & discant timere me omni tem-
 25 pore quo viuunt in terra, doceantque filio-
 26 suos. * Et accessistis ad radices montis, quæ
 27 ardebat vsque ad cælum: erantque in eo te-
 28 nebræ, & nubes, & caligo. * Locutusque est
 Dominus ad vos de medio ignis. Vocem ver-
 29 borum eius audistis, & formam penitus non
 30 vidistis. * Et ostendit vobis pactum suum
 quod præcepit vt faceretis, & decem verba,
 31 quæ scripsit in duabus tabulis lapideis. * Mi-
 32 hi que mandauit in illo tempore vt docerem
 33 vos ceremonias & iudicia, quæ facere debe-
 34 retis in Terra, quam possessuri estis. * Custodi-
 35 te igitur sollicitè animas vestras. Non vi-
 36 distis aliquam similitudinem in die qua lo-
 37 cutus est vobis Dominus in Horeb de medio
 38 ignis: * ne forte decepti faciatis vobis scul-
 39 ptam similitudinem, aut imaginem masculi
 40 vel feminae, * similitudinem omnium iu-
 41 mentorum quæ sunt super terram, vel auium
 42 sub cœlo volantium, * atque reptilium quæ
 43 mouentur in terra, siue piscium qui sub ter-
 44 ra inorantur in aquis: * ne forte eleuatis o-
 45 culis ad cælum, videas Solem & Lunam, &
 46 omnia astra cœli, & errore deceptus adores
 47 ea & colas quæ creauit Dominus Deus tuus
 48 in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cœlo
 49 sunt. * Vos autem tulit Dominus, & eduxit
 50 de fornace ferrea Egypti, vt haberet popu-
 51 lum hereditarium, sicut est in presenti die.
 52 * Iratusq; est Dominus contra me propter
 53 sermones vestros, & iurauit vt non transire
 54 Iordanem, nec ingrederer Terram optimam,
 55 quam daturus est vobis. * Ecce morior in hac
 56 Dhomo, non transibo Iordanem: vos transibitis
 57 & possidebitis terram egregiam. * Caue ne
 58 quando obliuiscaris pacti Domini Dei tui,
 59 quæ pepigit tecum: & facias tibi sculptam si-
 60 militudinem eorum, quæ fieri Dominus prohi-
 61 buit: * quia Dominus Deus tuus ignis con-
 62 sumens est, Deus æmulator. * Si genueritis fi-
 63 lios ac nepotes, & morati fueritis in Terra,
 64 deceptiq; feceritis vobis aliquam similitu-
 65 dinem, patrantés malum, coram Domino Deo
 66 vestro, vt eum ad iracundiã prouocetis: * te-
 67 stes inuoco hodie cælum & terram, cito pe-
 68 truros vos esse de Terra, quæ transito Iorda-
 69 ne possessuri eritis. nō habitabitis in ea longum
 70 tempore

Exod. 19. 18.

Sup. l. f. 37.

Heb. 12. g. 19.

tempore, sed delebit vos Dominus, * atque disperget in omnes gētes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus. * Ibi que seruietis diis, qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur. * Cumque quaesieris ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum: si tamen toto corde quaesieris, * & tota tribulatione animæ tuæ. * Postquam te inuenerint omnia que prædicta sunt, nouissimo tempore reuertēris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem eius. * Quia Deus misericors, Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliuiscetur pacti, in quo iurauit patribus tuis. * Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creauit Deus hominem super terram, à summo cælo vsque ad summum eius, si facta est aliquando huiusmodi res, aut vnquam cognitum est, * vt audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti & vixisti: * si fecit Deus vt ingrederetur, & tolleretur sibi Gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portentia, per pugnam, & robustam manum, extentumque brachiū, & horribiles visiones, iuxta omnia que fecit pro vobis Dominus Deus vester in Ægypto, videntibus oculis tuis: * vt scires quoniam Dominus ipse est Deus, & non est alius præter eum. * De cælo te fecit audire vocem suam, vt doceret te, & in terra ostendit tibi ignē suum maximum, & audisti verba illius de medio ignis, * quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. * Eductique te præcedens in virtute sua magna ex Ægypto, * vt deleter nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præsentī die. * Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo, quod Dominus ipse sit Deus in cælo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius, * Custodi præcepta eius atque mandata, que ego præcipio tibi: vt bene sit tibi, & filiis tuis post te, & permaneat multo tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. * Tunc separauit Moyses tres ciuitates trans Iordanem ad Orientalem plagam, * vt confugiat ad eas qui occiderit nolens proximū suum, nec sibi fuerit inimicus ante vnum & alterum diem, & ad harum aliquam urbium possit euadere: * Bofor in solitudine, quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ est in tribu Gad: & Golan in Basan, quæ est in tribu Manasse. * Ista est lex, quam proposuit Moyses coram filiis Israel, * & hæc testimonia & ceremoniæ at-

que iudicia, quæ locutus est ad filios Israel, quando egressi sunt de Ægypto. * trans Iordanem in valle contra fanum Phogor in terra Schon regis Amorrhæi, qui habitauit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filij quoque Israel egressi ex Ægypto * possederunt terram eius, & terram Og regis Basan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem ad solis ortum: * Ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, vsque ad montem Sion, qui est & Hermon, * omnem planitiem trans Iordanem ad Orientalem plagam, vsque ad mare solitudinis, & vsque ad radices montis Phasga.

CAP. V.

Præceptorum decalogi repetitio & explanatio: & de timore filiorum Israel, quum Dei vocem audissent, & montem ardere vidissent.

Vocauitque Moyses omnem Israel, & dixit ad eum: Audi Israel ceremonias atque iudicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere complete. * Dominus Deus noster pepigit nobiscum cœdus in Horeb. * Non cum patribus nostris iniit pactum, sed nobiscum qui in præsentiarum sumus, & viuimus. * Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis. * Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, vt annunciarer vobis verba eius. tenuistis enim ignem, & non ascendistis in montem. & ait: * Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Ægypti, de domo seruitutis. * Non habebis deos alienos in conspectu meo. * Non facies tibi sculptile, nec similitudinē omnium, quæ in cælo sunt desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra. * Non adorabis ea, & non coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus: Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me, * & faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, & custodiētibz præcepta mea. * Non vsurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vana nomen eius assumpserit. * Obserua diem Sabbati, vt sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. * Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. * Septimus dies Sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu, & filius tuus, & filia, seruus & ancilla, & bos, & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat seruus tuus, & ancilla tua, sicut & tu. * Memento quod & ipse seruietis in Ægypto, & eduxerit te in-

Exod. 20.

a. 2.

Leu. 26. a.

1.

Psalm. 80. b.

8.

Exod. 20.

a. 3.

Psalm. 80. b.

7.

Leuit. 26.

a. 1.

Psalm. 96. b.

7.

Exod. 20.

a. 4.

Exod. 34.

c. 14.

Exod. 20.

b. 7.

Leu. 19. c.

12.

Matth. 5. c.

33.

Exod. 20.

b. 10.

Gen. 2. a.

2.

Heb. 4. b.

4.

de Do-

Exod. 13.
d. 12.Num. 35.
a. 5.Ios. 20. c.
18.

de Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcirco praecepit tibi vt obser-
 uares diem Sabbati. ¹⁶ *Exo. 20.* ¹⁷ *Eccl. 3. b. 9.* ¹⁸ *Matth. 15.* ¹⁹ *Mar. 7. l.* ²⁰ *Eccl. 6. a. 1.* ²¹ *Matth. 5.* ²² *Eccl. 7. b.*
 & matrem, sicut praecepit tibi Dominus Deus
 tuus, vt longo viuas tempore, & bene sit tibi
 in Terra, quam Dominus Deus tuus daturus
 est tibi. * Non occides. * Neq; mœchaberis.
 * Furtumq; non facies. * Nec loqueris con-
 tra proximum tuum falsum testimonium.
 * Non concupisces uxorem proximi tui:
 non domum, non agrum, non seruum, non
 ancillam, non bouem, nō asinum, & vniuer-
 sa quæ illius sunt. * Hæc verba locutus est
 Dominus ad omnem multitudinē vestram
 in monte, de medio ignis & nubis & caligi-
 nis, voce magna, nihil addens amplius: &
 scripsit ea in duab. tabulis lapideis, quas tra-
 didit mihi. * Vos autem postquam audistis
 vocem de medio tenebrarum, & montem
 ardere vidistis, accessistis ad me omnes prin-
 cipes tribuum, & maiores natu, atq; dixistis:
 * Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster
 maiestatem & magnitudinem suam. vocem
 eius audiuius de medio ignis, & probaui-
 mus hodie, quod loquente Deo cum homi-
 ne, vixerit homo. * Cur ergo moriemur, &
 deuorabit nos ignis hic maximus? Si enim
 audierimus vltra vocem Domini Dei nostri,
 moriemur. * Quid est omnis caro, vt audiat
 vocem Dei viuētis, qui de medio ignis lo-
 quitur sicut nos audiuius, & possit viuere?
 * Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixe-
 rit Dominus Deus noster tibi: loquerisque
 ad nos, & nos audientes faciemus ea. * Quod
 eū audiūssēt Dominus, ait ad me: Audiui
 vocem verborum populi huius quæ locuti
 sunt tibi: bene omnia sunt locuti. * Quis
 det talē eos habere mentem, vt timeant me,
 & custodiāt vniuersa mandata mea in omni
 tempore, vt bene sit eis & filiis eorum in sem-
 piternum? * Vade & dic eis: Reuertimini in
 tentoria vestra. * Tu vero hic sta mecum, &
 loquar tibi omnia mandata mea, & ceremo-
 nias atque iudicia: quæ docebis eos, vt fa-
 ciant ea in Terra, quam dabo illis in posses-
 sionem. * Custodite igitur & facite quæ præ-
 cepit Dominus Deus vobis: non declinabi-
 tis neq; ad dexteram, neq; ad sinistram: * sed
 per viam, quam praecepit Dominus Deus ve-
 ster, ambulabitis, vt viuatis, & bene sit vo-
 bis, & protelentur dies in terra possessionis
 vestræ.

CAP. VI.

*Dominus ex toto corde diligendus: eiusq; man-
 data sollicitè seruanda, & posteris inculcanda*

I Ac sunt praecepta, & ceremoniæ, atque
I iudicia, quæ mandauit Dominus Deus A

vester, vt docerem vos, & faciatis ea in Ter-
 ra, ad quam transgredimini possidendam:
 * vt timeas Dominum Deum tuum, & custo-
 dias omnia mandata & praecepta eius, quæ
 ego præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus tuis
 cunctis dieb. vitæ tuæ, vt prolongentur dies
 tui. * Audi Israel, & observa vt facias quæ
 praecepit tibi Dominus, & bene sit tibi, &
 multipliceris ampli, sicut pollicitus est Do-
 minus Deus patrum tuorum tibi terram la-
 tē & melle manantem. * Audi Israel, Domi-
 nus Deus noster, Dominus vnus est. * Dili-
 ges Dominum Deum tuū ex toto corde tuo,
 & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine
 tua. * Eruntq; verba hæc, quæ ego præcipio
 tibi hodie, in corde tuo: * & narrabis ea filiis
 tuis, & meditaberis in eis sedēs in domo tua
 & ambulans in itinere, dormiens atq; con-
 surgens. * Et ligabis ea quasi signum in ma-
 nu tua, eruntq; & mouebuntur inter oculos
 tuos, * scribesq; ea in limine & ostiis domus
 tuæ. * Cumq; introduxerit te Dominus Deus
 tuus in Terram, pro qua iurauit patrib. tuis
 Abraham, Isaac, & Iacob: & dederit tibi ci-
 uitates magnas & optimas, quas non ædifi-
 casti, * domos plenas cunctarum opum, quas
 non extruxisti, cisternas, quas non fodisti, vi-
 neta & obliueta, quæ non plantasti, * & co-
 mederis, & saturatus fueris: * caue diligen-
 ter, ne obliuiscaris Domini, qui eduxit te de
 Terra Ægypti, de domo seruitutis. * Domi-
 num Deum tuum timebis, & illi soli serui-
 es. * ac per nomen illius iurabis. * Non ibiris post
 deos alienos cunctarum Gentium, quæ in cir-
 cuitu vestro sunt: quoniam Deus æmulator,
 Dominus Deus tuus in medio tui: ne
 quando irascatur furor Domini Dei tui con-
 tra te, & auferat te de superficie terræ. * Non
 tentabis Dominum Deum tuum, sicut ten-
 tasti in loco tentationis. * Custodi praecepta
 Domini Dei tui, ac testimonia & ceremo-
 nias, quas praecepit tibi: * & fac quod placi-
 tum est & bonum in conspectu Domini, vt
 bene sit tibi: & ingressus possideas terram
 optimam, de qua iurauit Dominus patribus
 tuis, * vt deleret omnes inimicos tuos co-
 ram te, sicut locutus est. * Cumq; interroga-
 uerit te filius tuus eras, dicens: Quid sibi vo-
 lunt testimonia hæc, & ceremoniæ, atq; iu-
 dicia, quæ praecepit Dominus Deus noster
 nobis? * dices ei: Serui eramus Pharaonis
 in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægy-
 pto in manu forti: * fecitq; signa atq; prodigia
 magna & pessima in Ægypto contra Pha-
 raonem, & omnem domum illius, in conspe-
 ctu nostro, * & eduxit nos inde, vt introdu-
 ctis daret Terram, super qua iurauit patri-
 bus nostris: * Præcepitq; nobis Dominus, vt

Matth.

22. d. 36.

Marc. 12.

30.

Luc. 10. d.

27.

Ifr. 11. b.

13.

Matth. 4.

b. 7.

Luc. 4. b.

12.

Ifr. 10. d.

20.

faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, ut beneficit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie. * Eritq; nostri misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta eius coram Domino Deo nostro, sicut mandauit nobis.

CAP. VII.

Nulla cum Gentibus societas contrahenda, sed earum ara, luci ac simulachra delenda, memoratus Dei beneficium promissum in omnibus auxilium ubertatem, modo eius præcepta obseruent.

Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, quam possessurus ingrederis, & deleuerit Gentes multas coram te, * Hechæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chanaanæum, & Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæum, septem Gentes multo maioris numeri quam tu es, & robustiores te: * trahideritq; eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas usq; ad interuersionem. * Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis earum, neq; sociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo: * quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis seruiat diis alienis. irasceturque furor Domini, & delebit te cito. * Quinque potius hæc facietis eis: * Aras eorum subuertite, & confringite statuas, lucosq; succidite, & sculptilia comburite. * Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. Te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram. * Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis iunctus est Dominus, & elegit vos, cum omnibus sitis populis pauciores: * sed quia dilexit vos Dominus, & custodiuit iuramentum, quod iurauit patribus vestris: eduxitq; vos in manu forti, & redemit de manu seruitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti. * Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta eius, in mille generationes: * & reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos, & ultra non differat, protinus eis restituens quod merentur. * Custodi ergo præcepta & ceremonias atque iudicia, quæ ego mando tibi hodie ut facias. * Si postquam audieris hæc iudicia, custodieris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi. & misericordiam quam iurauit patribus tuis: * & diligit te ac multiplicabit, benedicetq; fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo, atq; vindemix, oleo, & armentis, gregibus, ouium tuarum super Terram, pro qua iurauit patribus tuis ut daret

eam tibi. * Benedictus eris inter omnes populos. * Non erit apud te sterilis viriſque, tam in hominibus quam in gregibus. * Auferet Dominus a te omnem languorem: & infirmatares Ægypti possimas, quas nouisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis. * Deuorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parceret eis oculus tuus, nec seruias illis, ne sint in ruinam tui. * Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes istæ quam ego, quo modo potero delere eas? * noli metueret, sed recordare quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & cunctis Ægyptiis, plagas maximas, quas viderunt oculi tui, & signa atque portenta, manumque robustam, & extentum brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus, si faceret cunctis populis, quos metuis. * Insuper & crabrones mitteret Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes, & diuines atque disperdat qui te fugerint, & latere potuerint. * Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis: * ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atq; per partes. Non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicentur contra te bestia terræ. * Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: & interficiet illos donec penitus deleantur. * Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cælo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos. * Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum & aurum, de quibus facta sunt, neq; assumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui. * Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

CAP. VIII.

Commemorantur beneficia & afflictiones quas Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum & Dei sui fiant immemores.

Omne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, caue diligenter ut facias: ut possitis viuere, & multiplicemini, ingressiq; possideatis Terram, pro qua iurauit Dominus patribus vestris. * Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te, atq; tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabantur, utrum custodires mandata illius, an non. * Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas

ignoras tu & patres tui: vt ostenderet tibi
quod non in solo pane viuat homo, sed in
omni verbo quod egreditur de ore Dei. * Ve-
l simetum tuum, quo operiebaris, nequaquam
verustate defecit, & pes tuus non est subtri-
tus, en quadragessimus annus est. * Vt recog-
ites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum
homo, sic Dominus Deus tuus erudit te, vt
custodias mandata Domini Dei tui, & ambu-
les in viis eius, & timeas eum. * Dominus e-
nim Deus tuus introducet te in terram bo-
nam, terram riuorum aquarumque & foun-
tiumque cuius campis & montibus erumpunt
flumini abissi: terram frumenti, hordei
ac vinearum, in qua ficus, & malogranata, &
oliueta nascuntur: terram olei ac mellis. * Vbi
aliqua villa per nuncia comedes panem tuum, &
rerum omnium abundantia perfrueris: cuius-
que pedes ferrum sunt, & de montibus eius ari-
metalla fodiuntur: vt cum comederis, & sa-
tiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo
pro terra optima, quam dedit tibi. * Obserua, &
caue ne quando obliuiscaris Domini Dei tui,
& negligas mandata eius atque iudicia & ce-
rimonias, quas ego precipio tibi hodie: ne
postquam comederis & satiatus fueris, domos
pulchras edificaueris, & habitaueris in eis,
& habuerisque armenta bouum, & ouium gre-
ges, argenti & auri cunctarumque rerum co-
piam, eleuetur cor tuum, & non reminisca-
ris Domini Dei tui, qui eduxit te de Terra A-
gypti, de domo seruitutis: & ductor tuus
fuit in solitudine magna atque terribili, in
qua erat serpens statum adurens, & scorpia ac
diphas, & nullae omnino aquae: qui eduxit ti-
uos de petra durissima, & cibauit te Manna
in solitudine quod nescierunt patres tui. Et
postquam afflixit ac probauit, ad extremum
misertus est tui, ne diceris in corde tuo:
Fortitudo mea, & robur manus meae, haec
mihi omnia praestiterunt. * Sed recorderis
Domini Dei tui, quod ipse vires tibi praebe-
rit, vt impleret pactum suum, super quo iura-
uit patribus tuis, sicut praesens indicat dies.
* Sin autem oblitus Domini Dei tui, fecutus
fueris deos alienos, coluerisque illos & ado-
raueris: ecce nunc praedico tibi quod omni-
no dispereras. * Sicut Gentes, quas deleuit
Dominus in introitu tuo, ita & vos peribi-
tis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei
vestri.

CAP. IX.

Reprimatur elatio, ne futuras victorias sibi, sed so-
li Domino ascribant, quum semper Deo aduer-
sus sint.

A Vdi Israel: Tu transgredieris hodie Ior-
danem, vt possideas nationes maximas A

& fortiores te, ciuitates ingentes & ad co-
lam vsque muratas, * populum magnum
atque sublimem, filios Enacim, quos ipse
vidisti, & audisti, quibus nullus potest ex-
aduerso resistere. * Scies ergo hodie quod
Dominus Deus tuus ipse transibit ante te,
ignis deuorans atque consumens, qui conterat
eos & deleat atque disperdat ante faciem
tuam velociter, sicut locutus est tibi. * Ne
dicas in corde tuo, cum deleuerit eos Do-
minus Deus tuus in conspectu tuo: Propter
iustitiam meam introduxit me Dominus vt
terram hanc possiderem, cum propter im-
pietates suas istae deletae sint nationes. * Ne-
que enim propter iustitias tuas, & aquita-
tem cordis tui, ingrederis vt possideas ter-
ras earum: sed qui illae egerunt impietate,
introcunte te deletae sunt: & vt compleret
verbum suum Dominus, quod sub iuramen-
to pollicitus est patribus tuis, Abraham,
Isaac, & Iacob. * Scito ergo quod non pro-
pter iustitias tuas Dominus Deus tuus dedit
tibi terram hanc optimam in possessionem,
cum durissimae ceruicis sis populus. * Me-
mento & ne obliuiscaris, quomodo ad ira-
cundiam prouocaueris Dominum Deum tuum
in solitudine. Ex eo die, quo egressus es ex
Aegypto vsque ad locum istum, semper aduer-
sum Dominum contendisti. * Nam & in Ho-
reb prouocasti eum, & iratus delere reuoluit
quando ascendi in montem, vt acciperem
tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit
vobiscum Dominus: & perleueraui in monte
quadragesima diebus ac noctibus, panem non
comedens, & aquam non bibens. * Deditque
mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas
digito Dei, & continentes omnia verba quae
vobis locutus est in monte de medio ignis,
quando concio populi congregata est. * Cum
que transissent quadragesima dies, & totidem
noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas la-
pideas, tabulas foederis, * dixitque mihi:
* Surge, & descende hinc cito: quia populus
tuus, quem eduxisti de Aegypto, deseruerunt
velociter via quam demonstrasti eis, fecerunt
que sibi constatile. * Rursumque ait Domi-
nus ad me: Cerno quod populus iste du-
rae ceruicis sit: * dimitte me vt conteram
eum, & deleam nomen eius de sub caelo,
& constituam te super Gentem, quae hac ma-
ior & fortior sit. * Cumque de monte arden-
te descenderem, & duas tabulas foederis v-
traque tenerem manu, * vidi semque vos pec-
casse Domino Deo vestro, & fecisse vobis vi-
tulum constatilem, ac deseruisse velociter
viam eius, quam vobis ostenderat: proiecisti
tabulas de manibus meis, confregique eas in
conspectu vestro. * Et procidi ante Domini

Exod. 17.
b. 6. 19. a.
3. 31. d. 18.
32. d. 15.

Exod. 32.
b. 7.

sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & quam non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam prouocastis: * tui enim indignationem & iram illius, qua aduersum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me Dominus etiam hac vice. * Aduersum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum contere, & pro illo similiter deprecatus sum. * Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est, vitulum, arripiens, igne combussit, & in frusta comminuens, omninoque in puluerem redigens, proiecit in torrentem, qui de monte descendit. * In incendio quoque & in tentatione, & in Sepulchris concupiscentiæ prouocastis Dominum: * & quando misit vos de Cadesbarne, dicens: Ascendite, & possidete Terram, quam dedi vobis, & contempnistis imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem eius audire voluistis: * sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos cœpi. * Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos ut fuerat comminatus: * & orans dixi: Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hereditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Ægypto in manu forti. * Recordare seruorum tuorum, Abraham, Isaac, & Iacob: ne aspicias duritiam populi huius, & impietatem atque peccatum: * ne forte dicant habitatores terræ, de qua eduxisti nos: Non poterat Dominus introducere eos in Terram, quam pollicitus est eis, & oderat illos: idcirco eduxit, vt interficeret eos in solitudine. * qui sunt populus tuus & hereditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extenso.

C A P. X.

Tabularum secundarum instauratio, Leuitarum officia: timor & dilectio Dei ad seruanda præcepta mouere debent, præputium cordis circūcidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen iurandum.

IN * tempore illo dixit Dominus ad me: **I** Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem: faciesq; arcam ligneam, * & scribam in tabulis verba quæ fuerunt in his quas ante confregisti, ponisque eas in arca. * Feci igitur arcam de lignis Setim. Cumq; dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus. * Scripsitque in tabulis, iuxta id quod prius scriplerat,

verba decem, quæ locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est: & dedit eas mihi. * Reuersusque de monte, descendi, & posui tabulas in arcam, quam feceram, quæ hucusque ibi sunt, sicut mihi praecepit Dominus. * **F**ilij autem Israel mouerunt castra ex Beroth filiorum Acan in Mosera, vbi * Aaron mortuus ac sepultus est, pro quo sacerdotio sanctus est Eleazar filius eius. * Inde venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castra metati sunt in Itebatha, in Terra: quarum atque torrentium. * Eo tempore separauit tribum Leui, vt portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius vsque in præsentem diem. * **Q**uam ob rem non habuit Leui partem, neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio eius est, sicut promissum est ei Dominus Deus tuus. * **E**go autem steti in monte, sicut prius, quadraginta diebus ac noctibus: exaudiuitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit. * Dixitque mihi: Vade, & præcede populum, vt ingrediantur, & possideat Terram, quam iuravi patribus eorum vt traderem eis. * **E**t nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua: * custodiasque mandata Domini, & ceremonias eius, quas ego hodie præcipio tibi: vt bene sit tibi. * **E**n Domini Dei tui cælum est, & cælum cæli, terra, & omnia quæ in ea sunt: * & tamen patribus tuis conglutinatusest Dominus, & amauit eos, elegitque semen deorum post eos, id est, vos, de cunctis Gentibus, sicut hodie comprobatur. * **C**ircumcidite igitur præputium cordis vestri, & ceruicem vestram ne induretis amplius: * quia Dominus Deus vester, ipse est Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens, & terribilis, * qui personam non accipit, nec munera. * **F**acit iudicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & datei victum atque vestitum. * & vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ in Terra Ægypti. * **D**ominum Deum tuum timebis, & ei soli seruias: ipsi adhærebis, iurabisque in nomine illius. * Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ viderunt oculi tui. * **I**n septuaginta annibus descendunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicauit te Dominus Deus tuus sicut astra cæli.

CAP. XI.

Recensentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur seruantibus eius præcepta: mala autem non seruantibus, hoc est, benedictio & maledictio.

A Ma itaque Dominum Deum tuum, & obserua præcepta eius & ceremonias, iudicia atque mandata, omni tempore. * Cognoscite hodie, quæ ignorant filij vestri, qui non vident disciplinam Domini Dei vestri, magnalia eius & robustam manum, extensumque brachium, * signa & opera, quæ fecit in medio Ægypti Pharaoni regi, & vniuersæ terræ eius, * omni que exercitui Ægyptiorum, & equis ac curribus: quo modo operuerint eos aquæ maris rubri, cum vos persequerentur, & deleuerit eos Dominus vsque in præsentem diem: vobisque quæ fecerit in solitudine, donec veniretis ad hunc locum: * & Dathan atque Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos * aperto ore suo terra absorbit, cum domibus & tabernaculis, & vniuersa substantia eorum, quam habebant in mediisrael. * Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna quæ fecit, * vt custodiatis vniuersa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, & possitis introire, & possidere Terram, ad quam ingredimini, * multoque in ea viuatis tempore: quam sub iuramento pollicitus est Dominus patribus vestris, & semini eorum, lacte & melle manantem. * Terra enim, ad quam ingrederis possidendam, non est sicut terra Ægypti, de qua existi, vbi iactosemine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ: sed montuosa est & campestris, de cælo expectans pluias. * quam Dominus Deus tuus semper inuisit, & oculi illius in ea sunt à principio anni vsque ad finem eius. * Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, vt diligatis Dominum Deum vestrum, & seruiatis ei in toto corde vestro, & in tota anima vestra: * dabit pluuiam terræ vestræ temporaneam & serotinam, vt colligatis frumentum, & vinum, & oleum, * scænumq; ex agris ad pascenda iumenta, & vt ipsi comedatis ac saturemini. * Cauete ne forte decipiatur cor vestrum, & recedatis à Domino, seruiatisque diis alienis, & adoretis eos: * iratusque Dominus claudat cælum, & pluuiæ non descendant, nec terra det germen suum, pereatisq; velociter de terra optima, quam Dominus daturus est vobis. * Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis vestris, & suspendite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocare. * Docete filios vestros vt illa meditentur, quando sederis in domo tua, &

ambulaueris in via, & accubueris atque surrexeris. * Seribes ea super postes & ianuas domus tuæ: * vt multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra quam iurauit Dominus patribus tuis, vt daret eis quamdiu cælum imminet terræ. * Si enim custodieritis mandata, quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis eius, adherentes ei, * disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ maiores & fortiores vobis sunt. * Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit. A deserto, & a Libano, à flumine magno Eufrate vsque ad mare occidentale erunt termini vestri. * Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis. * En propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem: * benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis: * maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis, & ambulaueritis post deos alienos, quos ignoratis. * Cum vero introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal: * qui sunt trans Iordanem, post viam quæ vergit ad solis occubitum, in terra Chananæ, qui habitant in campestribus contra Galgalam, quæ est iuxta vallem tendentem & intrantem procul. * Vos enim transibitis Iordanem, vt possideatis Terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, vt habeatis & possideatis illam. * Videte ergo vt impleatis ceremonias atque iudicia, quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

Ios. I. a. 3

CAP. XII.

Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi, sacrificia certo loco exolui, & comedi, sanguinemq; vitari.

Hæc sunt præcepta atque iudicia, quæ facere debetis in Terra, quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, vt possideas eam cunctis diebus quib. super humum gradiéris. * Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne lignum frondosum. * Dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comburite & idola comminuite: disperdit nomina eorum de locis illis. * Non facietis ita Domino Deo vestro: * sed

Sup. 7.

d. 2.

2. Mac. 12.

g. 40.

ad locum quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis: * & offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuum vestrarum, & vota atque donaria, primogenita bouum & ouium. * Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac lætabimini in cunctis, ad quæ miseritis manum vos & domus vestre, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester. * Non facietis ibi, quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur. * Neque enim usque in præsens tempus venistis ad requiem, & possessionem, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, * Transibitis Iordanem, & habitabitis in terra, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut requiescat in cunctis hostibus per circuitum: & absque ullo timore habitetis in loco quem elegerit Dominus Deus vester, ut sit nomen eius in eo. illuc omnia, quæ præcipio, conferetis, holocausta, & hostias, ac decimas, & primitias manuum vestrarum: & quidquid præcipuum est in muneribus, quæ vouebitis Domino. * Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos & filii ac filię vestre, famuli & famulæ, atque Leuitæ, qui in vrbibus vestris commorantur: neque enim habet aliam partem & possessionem inter vos. * Caue ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris: sed in eo, quem elegerit Dominus, in vna tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcunque præcipio tibi. * Sin autem comedere volueris, & esus carniū delectauerit, occide, & comede iuxta benedictionem Domini Dei tui, quam dedit tibi in vrbibus tuis: siue immundum fuerit, hoc est, maculatum & debile: siue mundum, hoc est, integrum & sine macula, quod offerri licet, sicut capream & ceruum, comedes, * absque esu duntaxat sanguinis, quem super terram quasi aqua effundes. * Nō poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini, & olei tui, primogenita armentorum & pecorum, & omnia quæ voueris, & sponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum: sed coram Domino Deo tuo comedes ea, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu, & filius tuus, & filia tua, & seruus & famula, atque Leuitæ, qui manet in vrbibus tuis: & lætaberis & reficieris coram Domino Deo tuo, in cunctis ad quæ ex tenderis manum tuam. * Caue ne derelinquas Leuitem in omni tempore quo versaris in terra. * Quando dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus, quas desiderat anima tua: * locus autem, quem elegerit

ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, ut sit nomen eius ibi, si procul fuerit, occides de armentis & pecoribus, quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placeat. * Sicut comeditur caprea & ceruus, ita vesceris eis: & mundus & immundus in comune vescetur. * Hoc solum caue, ne sanguinem comedas. sanguis enim eorum pro anima est: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus: sed super terram fundes quasi aquam, * ut bene sit tibi & filiis tuis post te, cum feceris quod placet in conspectu Domini. * Quæ autem sanctificaueris, & voueris Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus: & offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super altare Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari: carnibus autem ipse vesceris. * Obserua & audi omnia, quæ ego præcipio tibi, ut bene sit tibi & filiis tuis post te in sempiternum, cum feceris quod bonum est & placitum in conspectu Domini Dei tui. * Quando disperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingrediæris possidendas, & possederis eas, atque habitaueris in terra earum: * caue ne initeris eas, postquam te fuerint introeunte subuersæ, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita & ego colā. * Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auersatur Dominus, fecerunt diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. * Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.

C A P. XIII.

Pseudopropheta a Deo auertens, occidi debet, quantumvis propinquus sit vel amicus: imò & vrbs vastari funditus, cuius habitatores id iacere conati fuerint.

SI surrexerit in medio tui propheta, aut A Siqui omnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum, * & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruamus eis: * non audies verba prophetæ illius aut somnioris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat vtrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima vestra. * Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum time, & mandata illius custodite, & audite vocem eius: ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis. * Propheta autem ille aut uictor B somniorum interficietur: quia locutus est, ut vos auerteret a Domino Deo vestro, qui eduxit vos de terra Ægypti, & redemit vos de domo seruitutis: ut errare te faceret de

* Gen. 28.

Gen. 28.

* Inf. 19.

b. 8.

Exod. 34.

a. 24.

C A P. XV.

Lex remissionis septimi anni in quos exerceatur, de seruo Hebræo qui noluerit manumitti, de primogenitis Domino sanctificandis & comedendis,

Septimo anno facies remissionem, * quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur ali- quid ab amico vel proximo ad fratre suo, re- petere non poterit, quia annus remissionis est Domini. * A peregrino & aduena exiges ciuem & propinquum repetendi non habebis potestatem. * Et omnino indigēs & mendicus non erit inter vos: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem. * Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris vniuersa quæ iussit, & quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, vt pollicitus est. * Facies gentib. multis, & ipse à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur. * Si vnus de fratribus tuis, qui morantur intra portas ciuitatis tuæ, in terra quā Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum. * sed aperies eam pauperi, & dabis mutuum. * quo eum indigere perspexeris. * Caue ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis; & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum. * Sed dabis ei: nec ages quippiam callidè in eius necessitatibus subleuandis: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris. * Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra. * Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & sex annis seruauerit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum: * Et quem libertate donaueris, nequaquam vacuum abire patieris: * sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi. * Memento quod & ipse seruieris in terra Ægypti, & liberauerit te Dominus Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi. * Sin autem dixerit: Nolo egredi: eod quod diligit te, & domum tuam, & bene sibi apud te esse sentiat: * assumes subulam, & perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & seruiet tibi vsque in æternum. ancille quoque similiter facies. * Non auertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos:

D quoniam iuxta mercedem mercenarij per sex annos seruiuit tibi: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus, quæ agis. * De primogenitis, quæ nascitur in armētis, & in ouib. tuis, quidquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bouis. & non tondebis primogenita ouium. * In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos, in loco quem elegerit Dominus, tu & domus tua. * Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel cœcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo. * sed intra portas vrbis tuæ comedes illud: tam mundus quam immundus similiter vescentur eis, quasi caprea & ceruo. * Hoc solum obseruabis, vt sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

C A P. XVI.

Tres præcipua anni solemnitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum: de iustis iudicijs constituendis, & de cauendo ab occasionibus idololatriæ.

Obserua mensem nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phasem Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte. * Immolabisque Phasem Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. * Non comedes in eo panem fermentatum: Septem diebus comedes absque fermento, afflictionis panem, quoniam in pauore egressus es de Ægypto: vt in memoriam diei egressionis tuæ de Ægypto omnibus diebus vitæ tuæ. * Nō apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus eius quod immolatum est vespere in die primo vsque mane. * Non poteris immolare Phasem in qua libet vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi, * sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi: immolabis Phasem vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto. * Et coques, & comedes in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, maneq. confurgens rades in tabernacula tua. * Sex diebus comedes azyma: & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus. * Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die quæ est falcem in segete miseris. * & celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres iuxta benedictionem Domini Dei tui: * & epulaberis coram Domino Deo tuo, tu,

filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla
 tua, & Leuites, qui est intra portas tuas, ad-
 uena ac pupillus & uidua, qui morantur vo-
 biscum: in loco quē elegerit Dominus Deus
 tuus, ut habitet nomen eius ibi: * & recorda-
 beris quoniam seruus fueris in Agypto: custo-
 diesq; ac facies, quæ præcepta sunt. * Solēni-
 tatem quoque tabernaculorum celebrabis
 per septem dies, quando collegeris de area &
 torculari fruges tuas. * & epulaberis in festi-
 uitate tua, tu, filius tuus & filia, seruus tuus
 & ancilla, Leuites quoque & aduena, pupil-
 lus ac uidua qui intra portas tuas sunt. * Se-
 ptem diebus Domino Deo tuo festa celebra-
 bis, in loco quem elegerit Dominus: bene-
 dicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis
 frugib; tuis, & in omni opere manuum tua-
 rum, erisque in lætitia. * Tribus vicibus per
 annum apparebit omne masculinum tuum
 in conspectu Domini Dei tui, in loco quem
 elegerit: in solemnitate azymorum, in so-
 lemmitate hebdomadarum, & in solemnitate
 tabernaculorum. * Non apparebit ante
 te Dominum vacuus. * Sed offeret vnusquis-
 que secundum quod habuerit iuxta benedi-
 ctionem Domini Dei sui, quam dederit ei.
 * Iudices & magistros constitues in omnibus
 portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit
 tibi, per singulas tribus tuas: ut iudicent
 populum iusto iudicio, * nec in alteram par-
 tem declinent. * Non accipies personam,
 nec munera: quia munera excæcant oculos
 sapientum, & mutant verba iustorum. * Iuste
 quod iustum est persequeris: ut viuas & pos-
 sideas Terram, quam Dominus Deus tuus
 dederit tibi. * Non plantabis lucū, & omnem
 arborem iuxta altare Domini Dei tui. * Nec
 facies tibi, neque constitues statuam: quæ
 odit Dominus Deus tuus.

CAP. XVII.

*Hofia deligenda: idololatria punienda: in graui
 difficultate ad summum sacerdotem eiusque
 concilium recurendum, & quæ regi eligendo
 sint obseruanda.*

Non immolabis Domino Deo tuo ouē,
 & bouem, in quo est macula, aut quip-
 piā vitij: quia abominatio est Domino Deo
 tuo. * Cum reperti fuerint apud te, intra vnā
 portarum tuarum quas Dominus Deus tuus
 dabit tibi, vir aut mulier, qui faciant malum
 in cōspectu Domini Dei tui, & transgredian-
 tur pactum illius, * vt vadant & seruiant diis
 alienis, & adorent eos, solem & lunam, & om-
 nem in militiam cœli, quæ non præcepi: * &
 hoc tibi fuerit nunciatum, audiens in-
 quiseris diligenter, & verum esse reperi-
 ris, & abominatio facta est in Israel: * educes vi-

rum ac mulierem, qui rem sceleratissimam
 perpetrarunt, ad portas ciuitatis tuæ, & la-
 pidibus obruentur. * In ore duorum aut
 trium testium peribit qui interficietur. Ne-
 mo occidatur vno contra se dicente testi-
 monium. * Manus testium prima interficiet
 eum, & manus reliqui populi extrema mitte-
 tur: ut auferas malum de medio tui. * Si diffi-
 cile & ambiguum apud te iudicium esse per-
 pexeris inter sanguinem & sanguinem, cau-
 sam & causam, lepram & lepram: & iudicium
 intra portas tuas videris verba variari: surge,
 & ascende ad locum quē elegerit Dominus
 Deus tuus. * Veniesq; ad sacerdotes Leuitici
 generis, & ad iudicē qui fuerit illo tempore:
 iurantesque ab eis, qui indicabunt tibi iudici-
 veritatem. * Et facies quodecunq; dixerint qui
 præfunt loco quem elegerit Dominus, & do-
 cuerint te iuxta legem eius, sequerisq; sen-
 tentiam eorum. nec declinabis ad dexteram
 neque ad sinistram. * Qui autem superbie-
 rit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui
 tempore ministrat Domino Deo tuo, & de-
 creto iudicis morietur homo ille, & auferes
 malū de Israel: * cunctusq; populus audiens
 timebit, ut nullus deinceps intumescat su-
 perbia. * Cum ingressus fueris Terram, quam
 Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis
 eam, habitauerisq; in illa, & dixeris: Consti-
 tuam super me regem, sicut habent omnes
 per circuitum nationes: * eum constitues,
 quem Dominus Deus tuus elegerit de nu-
 mero fratrum tuorum. Non poteris alterius
 gentis hominem regem facere, qui non sit
 frater tuus. * Cumq; fuerit constitutus, non
 multiplicabit sibi equos, nec reducet popu-
 lum in Aegyptum, equitatus numero suble-
 uatus, præsertim cum Dominus præceperit
 vobis, ut nequaquam amplius pereandem
 viam reuertamini. * Non habebit uxores
 plurimas, quæ alliciant animum eius, neque
 argenti & auri immēsa pondera. * Postquam
 autem sederit in solio regni sui, describet sibi
 Deuteronomium legis huius in volumine,
 accipiens exemplar a sacerdotibus Leuiticæ
 tribus, * & habebit secum, legetque illud om-
 nibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Do-
 minium Deum suum, & custodire verba & ce-
 remonias eius, quæ in lege præcepta sunt.
 * Nec eleuetur cor eius in superbia super
 fratres suos, neque declinet in partem dexte-
 ram vel sinistram, ut longo tempore regnet
 ipse, & filij eius super Israel.

CAP. XVIII.

*Sacerdotibus & Leuitis pro possessione cedunt ob-
 lationes ac sacrificia: cauenda omnis supersti-
 tio: de vero propheta suscitando, & falso pro-
 pheta interficiendo,*

* Sup. 10.
b. 9.
Num. 18. c.
20.
1. Cor. 9.
b. 13.

Non habebunt sacerdotes & Leuitæ & omnes qui de eadem tribu sunt partem & hereditatem cum reliquo Israel, quia sacrificia Domini, & oblationes eius comedēt, & nihil aliud accipiet de possessione fratrum suorum: Dominus enim ipse est hereditas eorū, sicut locutus est illis. Hoc erit iudicium sacerdotū a populo, & ab his qui offerunt victimas: siue bouem, siue ouē immolauerint, dabunt sacerdoti arinum ac ventriculum: * primitias frumenti, vini & olei, & lanarum partem ex ouium tonsione. * Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet, & ministret nomini Domini, ipse & filij eius in sempiternum. * Si exierit Leuitæ ex vna vrbiū tuarum ex omni Israel in qua habitat, & voluerit venire, desiderans locum quem elegerit Dominus, ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres eius Leuitæ, qui stabunt eo tempore coram Domino. * Partem ciborum tandem accipiet, quam & ceteri: excepto eo, quod in vrbe sua ex paterna ei successione debetur. * Quando ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cauene imitari velis abominationes illarum gentium. * nec inueniatur in te qui iuret filium suum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos scisciteur, & obseruet somnia atq; auguria, nec sit maleficus, nec incantator, nec qui pythones consulat, nec diuinos, aut quærat a mortuis veritatem. * omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. * perfectus eris, & absque macula cū Domino Deo tuo. * Gentes istæ, quarū possidebis terram, augures & diuinos audiunt: tu autē a Domino Deo tuo aliter institutus es. * **P**ROPHETAM de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies, * ut petisti a Domino tuo in Horeb, quando concio congregata est, atq; dixisti: Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius nō videbo, ne moriar. * Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt locuti. * Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorū similem tui: & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia, quæ præceperō illi. * qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existā. * Prophetæ autem qui arrogātia deprauatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi, ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur. * Quod si tanta cogitatione responderis: Quo modo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus? * hoc habebis signum: 22

Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non euenierit: hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta conflixit: & ideo non timebis eum.

C A P. XIX.

*Separanda vrbes refugij, & qui ad eas tui confu-
gent, & qui non: de votis falsisq; testibus, &
de terminis non transferendis.*

Cum disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarum tibi traditurus est terram, & possederis eam, habitauerisque in vr-
bibus eius & in ædibus. * tres ciuitates separabis tibi in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in possessionē, sternens diligenter viam: & in tres æqualiter partes totam Terræ tuæ provinciam diuides: ut habeat è vicino qui propter homicidium profugus est, quod possit euadere. * Hæc erit lex homicidæ fugientis, cuius vita seruanda est. Qui perculserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudius tertius nullum contrarium odium habuisse comprobatur: * sed abiisse cum eo simpliciter in siluā ad ligna cædenda & in succisione lignorū securis fugerit manu, & ferrumq; lapsus de manubrio amicum: eius perculserit, & occiderit: hic ad vnā supradictarum vrbiū confugiet, & viuet: * ne forsitan proximus eius, cuius effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & apprehendat eum si longior via fuerit, & percutiat animam eius, qui non est reus mortis: quia nullum contra eum, qui occisus est, olim prius habuisse monstratur. * Ideirco præcipio tibi, ut tres ciuitates æqualis inter se spatij diuidas. * Cum autem dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut intravit patribus tuis, & dederit tibi cunctam Terram, quam eis pollicitus est, * (si tamen custodieris mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius omni tempore, addes tibi tres alias ciuitates, & supradictarum trium vrbiū numerum duplicabis: ut non effundatur sanguis innoxius in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus. * Si quis autem odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ eius, surgeasque perculserit illū, & mortuus fuerit, fugeritq; ad vnā de supradictis vrbiibus, mittet seniores ciuitatis illius, & arripient eum de loco effugij, tradentque in manu proximi, cuius sanguis effusus est, & morietur. * Non misereberis eius, & auferes innoxium sanguinem de Israel, ut bene sit tibi. * Non assumes, & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt

priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in Terra, quam acceperis possidendam. * Nō stabit testis vnus contra aliquem, quidquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. * Si steterit testis mendax cōtra hominem, accusans eum prauaricationis, * stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectu sacerdotum & iudicum qui fuerint in diebus illis. * Cumque diligentissimē perscrutantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium: reddent ei sicut fratri suo recogitauit, & auferes malum de medio tui: * vt audientes ceteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. * Non misereberis eius, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

C A P. XX.

Qui tempore pugna suis domum remittendi, iuri belli quomodo seruanda, qua arbores cadenda ad machinas instruendas, & qua relinquenda.

Si exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equitatus & curtus, & maiorem quam tu habeas aduersarii exercitus multitudinem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum est, qui eduxit te de Terra Ægypti. * Appropinquante autem iam prælio, stabit sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum: * Audi Israel, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non perimeat cor vestrum, nolite metueret, nolite cedere, nec formideris eos: * Quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. * Duces quoque per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt: * Quis est homo qui adificauit domum nouam, & non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum suam, ne fortē moriatur in bello, & alius dedicerit eam. * Quis est homo qui plantauit vineam, & necdum fecit eam esse communem, de qua vesci omnib. liceat? vadat, & reuertatur in domum suam: ne fortē moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio. * Quis est homo qui despondit uxorem, & non accepit eam? vadat, & reuertatur in domum suam, ne fortē moriatur in bello, & alius homo accipiat eam. * His dictis addent reliqua, & loquetur ad populum: * Quis est homo formidolosus, & corde pauido? vadat, & reuertatur in domum suam, ne pauere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est. * Cumque siluerint duces exercitus, & fuere

loquēdi fecerint, vnusquisque suos ad bellandum cuneos præparabit. * Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. * Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tributo. * Sin autem scdus inire noluerit, & cepit cōtra te bellum, oppugnabis eam. * Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illā in manu tua, petueris omne quod in ea generis masculini est, in ore gladij, * absque inuieribus & infantibus, iumentis, & ceteris quę in ciuitate sunt. Omnem prædam exercitui diuides, & comedes de spoliis hostium tuorum, quę Dominus Deus tuus dederit tibi. * Sic facies cūctis ciuitatibus, quę a te procul valde sunt, & nō sunt de his vrribus, quas in possessionem acceperis es. * De his autem ciuitatibus, quę dabantur tibi, nullum omnino permittes viuere: * sed interficies in ore gladij, Hethæum, videlicet, & Amorrhæum, & Chananzum, Pherezæum, & Heuzum, & Iebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus: * ne fortē doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt diis suis: & peccetis in Dominum Deum vestrum. * Quando obsederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis, vt expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securib. per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum. * Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in ceteros apta vltus, succide, & instrue machinas, donec capias ciuitatem, quę contra te dimicat.

C A P. XXI.

Cautio super homicidio occulto, muliere in bello capta, filio contumace, & eo qui suspensus est in ligno.

Quando inuentum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadaver occisi, & ignorabitur cadis reus, * egredientur maiores natu, & iudices tui, & metientur a loco cadaveris singulorum per circuitum spatia ciuitatum: * & quam viciniorem ceteris esse perspexerint, seniores ciuitatis illius tollent vitulam de armento, quę non traxit iugum, nec terram scidit vomere, * & ducent eam ad vallē asperam atque saxosam, quę nunquam arata est, nec sementem recepit: & cadent in ea ceruices vitulę: * accedentque sacerdotes filij Leui, quos elegerit Dominus Deus tuus vt ministrarent ei, & benedicent in nomine eius, & ad verbum corū, omne negotium, & quidquid mundum, vel immundum est, iudicetur. * Et

venient maiores natu ciuitatis illius ad in-
 perfectū, laubuntque manus suas super vitulā,
 quæ in valle percussa est, * & dicet: Man⁹ no-
 stræ non effuderunt sanguinem hunc, nec o-
 culi viderunt. * propitius esto populo tuo
 israel, quem redemisti Domine, & ne repu-
 tes sanguinem innocentem in medio populi
 tui israel. Et auferetur ab eis reatus sangui-
 nis: * tu autē alienus eris ab innocentis cruo-
 re, qui fusus est, cum feceris quod præcepit
 Dominus. * Si egressus fueris ad pugnam
 contra inimicos tuos, & tradiderit eos Do-
 minus Deus tuus in manu tua, captiuosque
 duxeris, * & videris in numero captiuorum
 mulierem pulchram, & adamaueris eam, vo-
 luerisque habere vxorem, * introduces eam
 in domum tuam: quæ radet cæsariem, & cir-
 cumcidet vngues, * & deponet vestem, in qua
 capta est: sedensque in domo tua, flebit pa-
 trem & matrem suam vno mense: & postea
 intrabis ad eam, dormiesque cum illa, & erit
 vxor tua. * Si autem postea non sederit ani-
 mo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere
 poteris pecunia, nec opprimere per poten-
 tiam: quia humiliasti eam. * Si habuerit ho-
 mo vxores duas, vnam dilectam, & alteram
 odiosam, genueritque ex eis liberos, & fue-
 rit filius odiosæ primogenitus, * volueritque
 substantiam inter filios suos diuidere: non
 poterit filium dilectæ facere primogenitum,
 & præferre filio odiosæ, * sed filium odio-
 sæ agnosceret primogenitum, dabitque ei de
 his, quæ habuerit cuncta duplicia: iste est e-
 nim principium liberorum eius, & huic de-
 bentur primogenita. * Si genuerit homo fi-
 lium contumacem & proteruum, qui nō au-
 diat patris aut matris imperium, & coercitus
 obedire contempserit: * apprehendent eum,
 & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad
 portam iudicij, * dicentque ad eos: Filius no-
 ster iste proteruus & contumax est, monita
 nostra audire contemnit, comellationibus
 vacat, & luxuriæ atque conuiujs: * lapidibus
 eum obruet populus ciuitatis: * & morietur,
 vt auferatis malum de medio vestri, & vni-
 uersus israel audiens pertimescat. * Quando
 peccauerit homo quod morte plectendum
 est, & adiudicatus morti appensus fuerit in
 patibulo: * non permanebit cadauer eius in
 ligno, sed in eadem die sepelietur, quia * ma-
 ledictus a Deo est qui pender in ligno: & ne
 quaquā contaminabis Terram tuam, quam
 Dominus Deus tuus dederit tibi in posses-
 sionem.

C A P. XXII.

*Pietas in rem proximi exercenda, de veste alterius
 sexus, de inuento nido, de circumdando seculo*

*domus, de non commiscendis rebus diuersi ge-
 neris, de fimbriis, de signis virginittatis, de ad-
 ulterio, de corrupta in urbe vel in agro, de v-
 xore patris non ducenda.*

NON videbis bouē fratris tui, aut ouem
 errantem, & præteritis: sed reduces fra-
 tri tuo, * etiam si non est propinquus frater
 tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam,
 & erunt apud te quamdiu quærat ea frater
 tuus, & recipiat. * Similiter facies de asino,
 & de vestimento, & de omni re fratris tui,
 quæ perierit: si inueneris eam, ne negligas
 quasi alienam. * Si videris asinum fratris tui
 aut bouem cecidisse in via, non despicias, sed
 subleuabis eum. * Non induetur mulier
 veste virili, nec vir vtetur veste fœminea: ab-
 ominabilis enim apud Deū est qui facit hæc.
 * Si ambulans per viam in arbore vel in terra
 nidum auis inueneris, & matrem pullis vel o-
 uis desuper incubantem: non tenebis eam
 cum filiis: * sed abire patieris, captos tenens
 filios: vt bene sit tibi, & longo viuas tempo-
 re. * Cum ædificaueris domum nouam, fa-
 cies murum tecti per circuitum: ne effunda-
 tur sanguis in domo tua, & sis reus labente
 alio, & in præceps ruente. * Non feres vineam
 tuam altero semine: ne & sementis quam se-
 uisti, & quæ nascuntur ex vinea, pariter san-
 ctificentur. * Non arabis in boue simul & a-
 sino. * Non indueris vestimento, quod ex la-
 na linoque contextum est. * Funiculos in
 fimbriis facies per quatuor angulos pallij
 tui, quo operieris. * Si duxerit vir vxorem,
 & postea odio habuerit eam, * quæsieritque
 occasiones quib. dimittat eam, obiciens ei
 nomen pessimum, & dixerit: Vxorem hanc ac-
 cepti, & ingressus ad eam nō inueni virginem:
 * tollent eam pater & mater eius, & ferent
 secum signa virginittatis eius ad seniores vr-
 bis qui in porta sunt: * & dicet pater: Filiam
 meam dedi huic vxorem: quā quia odit, * im-
 ponit ei nomen pessimum, vt dicat: Nō inue-
 ni filiam tuam virginem: & ecce hæc sunt si-
 gna virginittatis filix meæ. expandent vesti-
 mētum coram senioribus ciuitatis: * appre-
 hendentque senes vrbs illius virum, & verbe-
 rabunt illum, * condemnantes in super cen-
 tum siclis argenti, quos dabit patri puellæ:
 quoniam diffamauit nomen pessimum su-
 per virginem israel: habebitque eam vxorem,
 & non poterit dimittere eam omnib. diebus
 vitæ suæ. * Quod si verum est quod obiecit, &
 nō est in puella inuenta virginittas: * eiciet
 eam extra fores domus patris sui, & lapidibus
 obruent viri ciuitatis illi, & morietur: quo-
 niam fecit nefas in israel, vt fornicaretur in
 domo patris sui: & auferes malum de medio

1. 10. rui. * Si dormierit vir cum vxore alterius, 22
vterque morietur, id est, adulter & adultera:
& auferes malum de Israel. * Si puellam vir- 23
ginem desponderit vir, & inuenerit eam ali-
quiuia ciuitate, & concubuerit cum ea, * e- 24
duces vtrumque ad portam ciuitatis illius, &
lapidibus obruentur: puella quia nō clama-
uit, cum esset in ciuitate: vir, quia humiliavit
vxorem proximi sui, & auferes malum de me-
dio tui. * Sin autem in agro repererit vir puellam, 25
que desponsata est, & apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus: * puella 26
nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam
sicut laico confurgit contra fratrem suum, &
occidit animam eius, ita & puella perpeffi-
est. * sola erat in agro: clamauit, & nullus af- 27
fuit qui liberaret eam. * Si inuenerit vir puellam 28
virginem, quæ non habet sponsum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res-
ad iudicium venerit: * dabit qui dormiuit 29
cum ea patri puellæ quinquaginta flos ar-
genti, & habebit eam vxorem, quia humili-
auit illam: non poterit dimittere eam cum
his diebus vitæ suæ. * Non accipiet homo 30
vxorem patris sui, nec reuelabit operimen-
tum eius.

C A P. XXIII.

De his qui ab Ecclesia Dei arcendi sunt vel admittendi, Idumaus & Aegyptius non sunt abiciendi, de pollutione nocturna, & de loco ad necessaria natura deputando, de seruo fugitino, de mercede prostibuli, fugienda usura erga fratres, de voto, de vinea & segete proximi.

Non intrabit eunuchus, attritis vel am-
putatis testiculis, & abscisso veretro, A
Ecclesiam Domini. * Non ingredietur pama-
zer, hoc est, de scorto natus in Ecclesiam Do-
mini, vsq; ad decimam generationem. * Am-
monites & Moabites etiam post decimam
generationem non intrabunt Ecclesiam Do-
mini, in æternum: * quia noluerunt vobis 4
occurrere cum pane & aqua in via quando
egressi estis de Aegypto: & quia conduxerunt
contra te Balaam filium Beor de Mesopota-
mia Syriæ, vt malediceret tibi: * & noluit Do-
minus Deus tuus audire Balaam, vertitque B
maledictionē eius in benedictionem tuam,
eō quod diligeret te. * Non facies cum eis pa-
cem, nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ
tuæ in sempiternum. * Non abominaberis 7
Idumæum, quia frater tuus est: nec Aegyptiū,
quia advena fuisti in terra eius. * Qui nati 8
tuerint ex eis, tertia generatione intrabunt
in Ecclesia Domini. * Quando egressus fue-
ris aduersus hostes tuos in pugna, custodies
te ab omni re mala. * Si fuerit inter vos ho-
mo, qui nocturno pollutus sit somnio, egre-

11 dietur extra castra, & non reuertetur, prius-
quam ad vesperam lauetur aqua: & post solis
occasum regredietur in castra. * Habebis lo-
cum extra castra, ad quem egrediaris ad re-
quisita naturæ, * gerens paxillum in balteo.
Cumque federis, fodies per circuitum, & ege-
sta humo operies * quo releuatus es (Domi-
nus enim Deus tuus ambulat in medio ca-
strorum, vt eruat te, & tradat tibi inimicos
tuos) & sint castra tua sancta, & nihil in eis
appareat scditatis, ne derelinquat te. * Non
trades seruum domino suo, qui ad te confu-
gerit. * habitabit tecum in loco, qui ei pla-
uerit, & in vna vrbium tuarum requiescet:
ne contristes eum. * Non erit meretrix de fi-
liabus Israel, nec scortator de filiis Israel.
11 * Non offeres mercedem prostibuli, nec pre-
mium canis in domo Domini Dei tui, quid-
quid illud est quod voveris: quia abomina-
tio est vtrumque apud Dominum Deum tuū.
19 * Non fœnerabis fratri tuo ad vīram pecu-
niam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem:
20 * sed alieno. Fratri autem tuo absque vīra,
ad quod indiger, commodabis: vt benedicat
tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo
in Terra, ad quam ingrederis possideendam:
21 * Cum votum voveris Domino Deo tuo, nō
tardabis reddere: quia requiret illud Domi-
nus Deus tuus. & si moratus fueris, reputabitur
22 tibi in peccatum. * Si nolueris polliceri, abs-
que peccato eris. * Quod autem semel egres-
sum est de labiis tuis, obseruabis, & facies sic
ut promissisti Domino Deo tuo, & propria
24 voluntate & ore tuo locutus es. * Ingressus
vineam proximi tui, comede vvas quantum
tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.
25 * Si intraueris in segetem amici tui, franges
spicas, & manu contertes: falce autem non
metes.

C A P. XXIV.

*Libellus repudij promittitur, misericordia in debi-
tores pauperes, non neganda merces, de iudi-
cio aduena & pupilli, de reliquiis messis ac vin-
demia.*

Si acceperit homo vxorem, & habuerit
A Seam, & non inuenerit gratiam ante oculos
eius propter aliquam scditatem: scribet
libellum repudij, & dabit in manu illius, &
2 dimittet eam de domo sua. * Cumque egres-
sa alterum maritum duxerit, * & ille quoque
oderit eam, dederitque ei libellum repudij,
& dimiserit de domo sua, vel certe mortuus
4 fuerit: * non poterit prior maritus recipere
eam in vxorem: quia polluta est, & abomina-
bilis facta est coram Domino: ne peccate fa-
cias Terram tuā, quam Dominus Deus tuus
tradiderit tibi possidendam. * Cum accepe-

rit homo nuper vxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domi suæ, vt vno anno lætetur cum vxore sua. * Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam: quia animam suam oppelluit tibi. * Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui. * Obserua diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcunque docuerint te sacerdotes Leuitici generis, iuxta id quod præcepi eis, & imple sollicitudinem. * Memento quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ in via cum egredierimini de Ægypto. * Cum repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum eius vt pignus auferas: * sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. * si autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, * sed statim reddes ei ante solis occasum: vt dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas iustitiam coram Domino Deo tuo. * Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, siue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est: * sed eadē die reddes ei pretii laboris sui ante solis occasum, qui pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum. * Non occidentur patres pro filiis, nec filij pro patribus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur. * Non reuerteris iudicium aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum. * Memento quod seruieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem. * Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reuerteris vt tollas illum, sed aduenam & pupillum, & viduam auferre patieris, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum. * Si fruges collegeris oliuarum, quidquid remanserit in arboribus, non reuerteris vt colligas: sed relinquant aduenæ, pupillo, ac viduæ. * Si vindemiaueris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in vltus aduenæ, pupilli, ac viduæ. * Memento quod & tu seruieris in Ægypto, & idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem.

C A P. XXV.

Quot plagis reus cadendus, boni trituranis non alligandum, semen fratri suscitandum, poena mulieris verenda apprehendentis, non committenda in pondere & mensura iniustitia, Amalecitis delendi.

1. Si fuerit caula inter aliquos, & interpellauerint iudices: quem iustum esse perspexerint, illi iustitiæ palmam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis. * Sin autem eum qui peccauit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se facient verberati. Pro mensura peccati erit & plagarum modus: ita dumtaxat, vt quadragenarium numerum non excedant: ne scdē laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. * Non ligabis os bouis terentis in area fruges tuas. * Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui: * & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel. * Sin autem noluerit accipere vxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicens: * Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israel: nec me in coniugem sumere. * Statimque accersiri eum facient, & interrogabunt. Si responderit: No lo eam vxorem accipere: * accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calceamentum de pede eius, spuetque in faciem illius & dicit: Sic fiet homini, qui non edificat domum patri sui. * Et vocabitur nomen illius in Israel, Domus discalecati. * Si habuerint inter se iurgium viri duo, & vnus contra alterum rixari cœperit, volensque vxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miserique manum, & apprehenderit verenda eius: * absceides manum illius, nec flecteris super eam vlla misericordia. * Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus: * nec erit in domo tua modius maior & minor. * pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempore super Terram quam Dominus Deus tuus dedit tibi. * abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam. * Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Ægypto: * quomodo occurrit tibi: & extremos agminis tui, qui lassī residebant, occiderit, quando tu eras fame & labore cōfectus, & non timuerit Deum. * Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subiecerit cunctas per circuitum nationes, in Terra, quam tibi pollicitus est: delebis nomen eius sub cælo. Caue ne obliuiscaris.

CAP. XXVI.

Primitia ac decima ubi & quibus exoluenda, & sub qua verborum forma.

Cumq; intraueris Terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidentem, & obtinueris eam atque habitaueris in ea: * tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesq; ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, & ibi inuocetur nomen eius: * accedesq; ad faciedorem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingressus sum in Terram, pro qua iurauit patribus nostris, ut daret eam nobis. * Suscipiensq; sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui: * & loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequeretur patrem meum, qui descendit in Aegyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: creuitque in gentem magnam ac robustam & infinitam multitudinis. * Affixeruntque nos Aegyptij, & persecuti sunt imponentes onera grauissima: * & clamauimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudivit nos, & respexit humilitatem nostram, & laborem, atque angustiam: * & eduxit nos de Aegypto in manu forti, & brachio extento, in ingenti pauore, in signis atque portentis: * & introduxit ad locum istum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem. * Et idcirco nunc offero primitias frugum Terrae, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo. * Et epulaberis in omnibus bonis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuae, tu & Leuites, & aduena qui tecum est. * Quando compleueris decima cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Leuitae, & adueng, & pupillo, & uiduae, ut comedat intra portas tuas, & saturentur. * Loquerisq; in conspectu Domini Dei tui: Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, & * dedi illud Leuitae & adueng, & pupillo ac uiduae, sicut iussisti mihi: non praeteriui mandata tua, nec sum oblitus imperij tui. * Non comedi ex eis in luctu meo, nec separaui ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obediui voci Domini Dei mei, & feci omnia sicut praecipisti mihi. * Respice de sanctuario tuo, & de excelso caelorum habitaculo, & benedic populo tuo Israel, & Terrae, quam dedisti nobis, sicut iurasti patribus nostris, terram lacte & melle mananti. * Hodie Dominus Deus tuus praecipit tibi ut facias mandata haec atque iudicia: & custodias & impleas

ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. 17 * Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis eius, & custodias ceremonias illius, & mandata atque iudicia, & obedi- 18 as eius imperio. * Et Dominus elegit te hodie, ut sis ei populus peculiaris, sicut locutus est 19 tibi, & custodias omnia praecepta illius: * & faciat te excelsoiorem cunctis gentibus, quas creauit, in laudem & nomen, & gloriam suam: ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAP. XXVII.

Altare lapideum erigendum, lexq; lapideis inscribenda: benedictiones piorum & maledictiones impiorum.

1 **P**raecipit autem Moyses & seniores Israel populo dicentes: Custodite omne man- 2 datum quod praecipio vobis hodie. * Cumq; transieritis Iordanem in Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes 3 lapides, & calce leuigabis eos, * ut possis in eis scribere omnia verba legis huius, Iordane transmissio: ut introcas Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantem, sicut iurauit patribus 4 tuis. * Quando ergo transferitis Iordanem, erigite lapides, quos ego hodie praecipio vobis in monte Hebal, & leuigabis eos calce: 5 * & aedificabis ibi altare Domino Deo tuo, de lapidibus quos ferrum non tetigit, * & de 6 saxis informibus & impolitis: & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo, * & immolabis hostias pacificas, comedesque ibi, 7 & epulaberis coram Domino Deo tuo. * Et scribes super lapides omnia verba legis huius planè & lucidè. * Dixeruntque Moyses & sacerdotes Leuitici generis ad omnem Israel: Attende, & audi Israel: hodie factus 8 es populus Domini Dei tui: * audies vocem eius, & facies mandata atque iustitias, quas ego 9 praecipio tibi. * Praecipitq; Moyses populo in die illo, dicens: * Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Garizim, Iordane transmissio: Simeon, Levi, Iudas, Isachar, Ioseph, & Benjamin. * Et è regione 10 cisti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aser, & Zabulon, Dan, 11 & Nephthali. * Et pronuntiabunt Leuitae, dicentque ad omnes viros Israel excelsa voce: 12 * Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito, & respondebit omnis populus, & dicet: Amen. * Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem. & dicet omnis populus: Amen. * Maledictus qui transfert terminos proximi sui. & dicet omnis

populus.

populus: Amen. * Maledictus qui errare fa-
cit cœcum in itinere, & dicit omnis popu-
lus: Amen. * Maledictus qui peruertit iudi-
ciū aduenæ, pupilli & viduæ, & dicit omnis
populus: Amen. * Maledictus qui dormit
cum vxore patris sui, & reuelat operimen-
tum lectuli eius, & dicit omnis populus: A-
men. * Maledictus qui dormit cum omni iu-
mento, & dicit omnis populus: Amen. Ma-
ledictus qui dormit cum sorore sua, filia pa-
tris sui, vel matris tuæ, & dicit omnis popu-
lus: Amen. * Maledictus qui dormit cum
socræ sua, & dicit omnis populus: Amen.
* Maledictus qui clam percussit proximum
suum, & dicit omnis populus: Amen. * Ma-
ledictus qui accipit munera, vt percutiat a-
nimam sanguinis innocentis, & dicit omnis
populus: Amen. * Maledictus qui non per-
manet in sermonibus legis huius, nec eos
opere perficit, & dicit omnis populus: A-
men.

CAP. XXVIII.

*Multiplex promittitur observantibus legem be-
nedictio, & transgredientibus maledictio.*

SI autem audieris vocem Domini Dei tui,
vt facias atque custodias omnia manda-
ta eius, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet
te Dominus Deus tuus excellentiorem cunctis
gentibus, quæ versantur in terra. * Venient
que super te vniuersæ benedictiones istæ &
apprehendent te: si tamen præcepta eius au-
dieris. * Benedictus tu in ciuitate, & benedi-
ctus in agro. * Benedictus fructus ventris tui,
& fructus terræ tuæ, fructusq; iumentorum
tuorum, greges armentorum tuorum, & cau-
læ ouium tuarum. * Benedicta horrea tua, &
benedictæ reliquæ tuæ. * Benedictus eris tu
ingrediens & egrediens. * Dabit Dominus
inimicos tuos, qui consurgunt aduersum te,
contuentes in conspectu tuo: per viam viam
venient contra te, & per septem fugient a fa-
cie tua. * Emitteret Dominus benedictionem
super cellaria tua, & super omnia opera ma-
nuum tuarum: benedictæque tibi in terra,
quam accepseris. * Suscitabit te Dominus si-
bi in populum sanctum, sicut iurauit tibi: si
custodieris mandata Domini Dei tui, & am-
bulaueris in viis eius. * Videbuntque omnes
terrarum populi quod nomen Domini in-
uocatum sit super te, & timebunt te. * Abun-
dare te faciet Dominus omnibus bonis, fru-
ctu vteri tui, & fructu iumentorum tuorum, fru-
ctu terræ tuæ, quæ iurauit Dominus patribus
tuis vt daret tibi. * Aperiet Dominus thesau-
rum suum optimum, cœlum, vt tribuat plu-
uiam terræ tuæ in tempore suo: benedicet-
que cunctis operibus manuum tuarum. Et

fecerabis gentibus multis, & ipse a nullo
13 scenus accipies. * Constituet te Dominus in
caput, & non in caudam: & eris semper su-
pra, & non subter: si tamen audieris manda-
ta Domini Dei tui quæ ego præcipio tibi ho-
14 die, & custodieris & feceris. * ac non decli-
naueris ab eis, nec ad dexteram, nec ad fini-
stram, nec secutus fueris deos alienos, neq;
15 colueris eos. * Quod si audire nolueris voce
Domini Dei tui, vt custodias, & facias omnia
16 mandata eius & ceremonias, quas ego præ-
cipio tibi hodie, venient super te omnes ma-
17 ledictiones istæ, & apprehendent te. * Male-
dictus eris in ciuitate, maledictus in agro.
18 * Maledictum horreum tuum, & maledictæ
reliquæ tuæ. * Maledictus fructus ventris
tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuo-
rum, & greges ouium tuarum. * Maledictus
19 eris ingrediens, & maledictus egrediens.
20 * Mittet Dominus super te famem & esu-
riem, & increpationem in omnia opera tua,
C quæ tu facies: donec conterat te, & perdat
velociter, propter adiuuentiones tuas pesti-
21 mas in quibus reliquisti me. * Adiungat tibi
Dominus pestilentiam, donec consumat te
de terra, ad quam ingrederis possidendam.
22 * Percutiat te Dominus egestate, febri &
frigore, ardore & æstu, & aëre corrupto ac
23 rubigine, & persequatur donec pereas. * Sit
cœlum, quod supra te est, æneum: & terra,
24 quam calcas, ferrea. * Det Dominus imbrem
terræ tuæ puluerem, & de cœlo descendat
25 super te cinis, donec conteraris. * Tradat te
Dominus corruentem ante hostes tuos, per
viā viā egrediaris contra eos & perse-
prem fugias, & dispergaris per omnia regna
26 terræ. * sitq; cadauer tuum in escam cunctis
volatilibus cœli, & bestiis terræ, & non sit
27 qui abigat. * Percutiat te Dominus vlcere
Ægypti, & partem corporis, per quam ster-
cora egeruntur, scabie quoque & prurigine:
28 ita vt curari nequeas. * Percutiat te Dominus
29 amentia & cœcitate ac furore mentis, &
palpes in meridie sicut palpare solet cœcus
in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omnīq;
tempore calumniam sustineas, & opprima-
30 ris violentia, nec habeas qui liberet te. * Vxo-
rem accipias, & alius dormiat cum ea. Dom-
um ædifices, & non habites in ea. Plantas
31 vineam, & non vindemias eam. * Bostuus
D immoletur coram te, & non comedas ex eo.
Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & nō
reddatur tibi. Oves tuæ dētur inimicis tuis,
32 & non sit qui te adiuuet. * Filij tui & filia tuæ
tradantur alteri populo, videntibus oculis
tuis, & deficientibus ad conspectum eorum
tota die, & non sit fortitudo in manu tua.
33 * Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos,

comedit

comedat populus quem ignoras: & sis semper calumniarum sustinens, & oppressus cunctis diebus, * & stupens ad terrorem eorum quæ videbunt oculi tui. * Percutiat te Dominus vlcere pessimo in genibus & in suris, sanarique non possis à planta pedis vsque ad verticem tuum. * Ducet te Dominus, & regem tuum quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras tu & patres tui: & seruias ibi diis alienis, ligno & lapidi: * Et eris perditus in prouerbum ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus. * Semenem multam iacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ deuorabunt omnia. * Vineam plantabis, & fodies: & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus. * Oliuas habebis in omnibus terminis tuis, & non vngēris oleo: quia defluent, & peribunt. * Filios generabis & filias, & non fruēris eis: quoniam ducentur in captiuitatem. * Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ rubigo consumet. * Adueni, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior. * Ipse scenerabit tibi, & tu non scenerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in caudam. * Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te, donec intercas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec seruasti mandata eius & ceremonias, quas præcepit tibi. * Et erunt in te signa atque prodigia, & in semine tuo vsque in sempiternum: * eo quod non seruieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam: * seruies inimico tuo, quem immitteret tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria: & ponet iugum ferreum super ceruicem tuam, donec te conterat. * Adducet Dominus super te Gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus, in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cuius linguam intelligere non possis: * Gentem procacissimam, quæ non desererat seni, nec misereatur paruuli, * & deuoret fructum iumentorum tuorum, ac fruges Terræ tuæ: donec intercas, & non relinquat tibi triticum, vinū & oleum, armenta bouum, & greges ouium: donec te disperdat, * & conterat in cunctis vr̄bibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimēs, in quibus habebas fiduciam in omni Terra tua. * Obsideberis intra portas tuas in omni Terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus: * & comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia &

54 vastitate qua opprimet te hostis tuus. * Homo delicatus in te, & luxuriosus valde, inuidebit fratri suo, & vxori, quæ cubat in sinu suo, * ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedet: eo quod nihil aliud habeat in obsidione & penuria, qua vastauerint te inimici tui intra omnes portas tuas. 56 * Tenera mulier & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere, propter molliem & teneritudinem nimiam, inuidebit viro suo qui cubat in sinu eius, super filij & filia carnibus. 57 * & illuue secundarum, quæ egrediuntur de medio feminum eius, & super liberis qui eadē hora nati sunt. comedent enim eos clam: propter rerum omnium penuriam in obsidione & vastitate, qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas. * Nisi custodieris & feceris omnia uerba legis huius, quæ scripta sunt in hoc volumine & timueris nomen eius gloriosum & terribile, hoc est, Dominum Deum tuum: * augebit Dominus plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas. * & conuerter te omnes afflictiones Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi: * Insuper & vniuersos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis huius, inducet Dominus super te, donec te conterat: * & remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cœli præ multitudine, quoniam non audisti vocem Domini Dei tui. * Et sicut antè lætatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, vosque multiplicans: sic lætabitur disperdens vos atque subuerrens, vt auferamini de Terra, ad quam ingredieris possidendam. * Disperget te Dominus in omnes populos, à summitate terræ vsque ad terminos eius: & seruies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui. 65 lignis & lapidibus. * In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore: * Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ. * Manē dices: Quis mihi det vesperum? & vespere: Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis. * Reducet te Dominus classibus in Ægyptum, per viam de qua dixit tibi vt eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in seruos & ancillas, & non erit qui emat.

* * *

CAP. XXIX.

Fœdus & iuramentum Israëlitarum cum Domino iuxta Dei beneficia, & comminatio aduersus facisfragos.

Hæc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moyſi vt feriret cum filiis Israël in Terra Moab: præter illud fœd², quod cum eis pepigit in Horeb. * Vocauitq; Moyſes omnem Israël, & dixit ad eos: * Vos vidistis vniuerſa, quæ fecit Dominus coram vobis in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſeruis eius, vniuerſeq; terræ illius, tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, ſigna illa, portentaq; ingentia, * & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ poſſunt audire, vſque in præſentem diem. * Adduxit vos quadraginta annis per deſertum: non ſunt attrita veſtimenta veſtra, nec calceamenta pedum veſtorum vetuſtate conſumpta ſunt. * Panem non comedistis, vinum & ſiceram non bibistis: vt ſciretis quia ego ſum Dominus Deus veſter. * Et veniſtis ad hunc locum: * egreſſusque eſt Schon rex Heſebon, & Og rex Baſan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percuiſimus eos, * & tulimus terram eorum, ac tradidimus poſſidendâ Ruben & Gad, & dimidia tribui Manaſſe. * Cuſtodite ergo verba pacti huius, & implete ea: vt intelligatis vniuerſa quæ facitis. * Vos ſtatis hodie cuncti coram Domino Deo veſtro, principes veſtri, & tribus, ac maiores natu, atq; doctores, omnis populus Israël, * liberi & vxores veſtræ, & advena qui tecum moratur in caſtris, excepris lignorum caſtoribus, & his qui comportant aquas: * vt tranſeas in fœdere Domini Dei tui, & in iureiurando quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum: * vt ſuſcitet te ſibi in populum, & ipſe ſit Deus tuus, ſicut locutus eſt tibi, & ſicut iurauit patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob. * Nec vobis ſolis ego hoc fœdus ſerio, & hæc iuramenta confirmo, * ſed cunctis præſentib; & abſentibus. * Vos enim noſtis quo modo habitauimus in Terra Ægypti, & quo modo tranſierimus per medium nationum, quas tranſeunt, * vidistis abominationes & ſordes, id eſt, idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, quæ colebant. * Ne forte ſit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cuius cor auerſum eſt hodie à Domino Deo noſtro: vt vadat & ſeruiat diis illarum Gentium: & ſit inter vos radix germinans ſel & amaritudinem. * Cumq; audierit verba iuramenti huius, benedicat ſibi in corde ſuo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei: & abſumat ebria ſitientem,

20 * & Dominus non ignoſcat eum: tunc quam maximè furor eius ſumet, & zelus contra hominem illum, & ſedeant ſuper eum omnia maledicta, quæ ſcripta ſunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomen eius ſub cœlo, * & conſumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israël, iuxta maledictiones, quæ in Libro legis huius ac fœderis continentur. * Diceretque ſequens generatio, & filij qui naſcentur deinceps, & peregrini qui de longè venerint, videntes plagas Terræ illius, & infirmitates, quibus eam afflixerit Dominus. * ſulphure & ſalis ardore comburens, ita vt vltra nõ ſeratur, nec virens quippiam germinet in exemplum * ſubuerſionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas ſubvertit Dominus in ira & furore ſuo. 24 * Et dicent omnes Gentes: * Quare ſic fecit Dominus Terræ huic? quæ eſt hæc ira furoris eius immenſa? * Et reſpondebunt: Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de Terra Ægypti: * & ſerui erunt diis alienis & adorauerunt eos, quos neſciebant, & quibus non fuerant attributi: * idcirco iratus eſt furor Domini contra Terram iſtam, vt induceret ſuper eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine ſcripta ſunt: * & eiecit eos de terra ſua in ira & in furore, & in indignatione maxima, proiecitque in terram alienam, ſicut hodie comprobatur. * Abſcondita Domino Deo noſtro: quæ manifeſta ſunt nobis & filiis noſtris vſque in ſempiternum, vt faciamus vniuerſa verba legis huius.

CAP. XXX.

Vera poenitentia Deum placat: præceptum nobis datum non longè à nobis ſeparatur, proponitur bonum & malum: vt vtrò bonum eligentes, viuamus: & non pereamus, malo adhaerentes.

Cum ergo venerint ſuper te omnes ſermones iſti, benedictio, ſive maledictio, quam propoſui in conſpectu tuo: & ductus poenitudine cordis tui in vniuerſis gentibus, in quas diſperſerit te Dominus Deus tuus, * & reuerſus fueris ad eum, & obedieris eiſ imperiis, ſicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua: * reducet Dominus Deus tuus captiuitatem tuam, ac miſerebitur tui, & ruſum congregabit te de cunctis populis, in quos te ante diſperſit. * Si ad cardines cœli fueris diſſipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus, * & aſſumer, atque introducet in Terram, quam poſſederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi, maioris

numeri te esse faciet quam fuerunt patres
tui. * Circumcider Dominus Deus tuus cor
tuum & cor seminis tui: vt diligas Dominum
Deum tuum in toto corde tuo, & in tota a-
nima tua, vt possis viuere. * Omnes autem
maledictiones has conuerteret super inimicos
tuos, & eos qui oderunt te & persequuntur.
* Tu autem reuerteris, & audies vocem Do-
mini Dei tui: faciesq; vniuersa mandata quæ
ego præcipio tibi hodie: * & abundare te fa-
ciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus
manuum tuarum, in sobole veri tui, & in
fructu iumentorum tuorum, in vbertate ter-
ræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Re-
uertetur enim Dominus, vt gaudeat super te
in omnibus bonis, sicut gauisus est in patribus
tuis: * si tamen audieris vocem Domini De-
i tui, & custodieris præcepta eius & cerem-
onias, quæ in hac lege conscripta sunt: & re-
uertaris ad Dominum Deum tuum in toto
corde tuo, & in tota anima tua. * Mandatum
hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra
te est, neque procul positum, * nec in cælo
est, vt possis dicere: * Quis nostrum valet
ad cælum ascendere, vt deferat illud ad nos,
& audiamus atque opere compleamus? Ne-
que trans mare positum: vt cauteris, & dicas:
Quis ex nobis poterit transfretare mare, &
illud ad nos vsque deferre: vt possimus audi-
re & facere quod præceptum est? * Sed iuxta
te est sermo valde in ore tuo, & in corde tuo,
vt facias illum. * Considera quodd hodie pro-
posuerim in conspectu tuo vitam & bonum,
& e contrariò mortem & malum: * vt diligas
Dominum Deum tuum, & ambules in viis
eius, & custodias mandata illius ac cerem-
onias atque iudicia: & viuas, atque multipli-
cette, benedicatque tibi in Terra, ad quam
ingredieris possidendam. * Si autem auersum
fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque er-
rore deceptus adoraueris deos alienos, &
seruieris eis: * prædico tibi hodie quod per-
cas, & paruo tempore moreris in Terra, ad
quam Iordane transmisso, ingredieris possi-
dendam. * Testes inuoco hodie cælum &
terram, quod proposuerim vobis vitam &
mortem, benedictionem & maledictionem.
Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuum:
* & diligas Dominum Deum tuum, atq; obe-
dias voci eius & illi adhæreas (ipse est enim
vita tua, & longitudo dierum tuorum) vt ha-
bites in Terra, pro qua iurauit Dominus pa-
tribus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob vt daret
eam illis.

C A P. XXXI.

*Moyse Iosue sibi sufficit in ducem. Deuterono-
mium scribi iubet, & in arca seruari.*

11 **A** Buit itaque Moyse, & locutus est omni-
A verba hæc ad vniuersum Israel: * & dixit
2 ad eos: Centum viginti annorum sum hodie,
non possum vltra egredi, & ingredi, præ-
sertim cum & Dominus dixerit mihi: * Non
3 transibis Iordanem istum. * Dominus ergo
21. Deus tuus transibit ante te: ipse delebit om-
27. nnes gentes has in conspectu tuo, & possi-
13. debis eas: & Iosue iste transibit ante te, sicut
4 locutus est Dominus. * Facietque Dominus
21. is * sicut fecit Sehon & Og regibus Amor-
24. hæorum, & terræ eorum, delebitque eos
5 * Cum ergo & hos tradiderit vobis, similiter
6 facietis eis sicut præcepi vobis. * Viriliter
B agite, & confortamini: nolite timere, nec
2. paueatis ad conspectum eorum: quia Domi-
nus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non di-
7 mitter, nec derelinquet te. * Vocauitq; Moy-
2. ses Iosue, & dixit ei coram omni Israel: * Con-
2. fortare, & esto robustus: tu enim introdu-
2. ces populum istum in Terram, quam datu-
rum se patribus eorum iurauit Dominus,
8 & tu eam forte diuides. * Et Dominus qui
ductor est vester, ipse erit tecum: non dimit-
9 ter, nec derelinquet te: noli timere, nec pa-
2. ueas. * Scripsit itaque Moyse legem hanc,
& tradidit eam sacerdotibus filiis Leui, qui
10 portabant arcam fœderis Domini, & cun-
2. ctis senioribus Israel. * Præcepitque eis, di-
C cens: Post septem annos, anno remissionis,
11 in solemnitate tabernaculorum, * conue-
nientibus cunctis ex Israel, vt appareant in
conspectu Domini Dei tui in loco quem ele-
gerit Dominus, leges verba legis huius coram
12 omni Israel, audientibus eis, * & in vnum o-
mni populo cōgregato, tam viris quam mul-
lieribus, paruulis, & aduenis, qui sunt intra
portas tuas: vt audientes discant, & timeant
Dominum Deum vestrum, & custodiant, im-
13 pleantque omnes sermones legis huius. * filij
quoque eorum qui nunc ignorant, vt audire
possint, & timeant Dominum Deum suum
cunctis diebus quibus versantur in Terra, ad
quam vos, Iordane transmissi, pergitis ob-
14 tinendam. Et ait Dominus ad Moysem: * Ecce
propè sunt dies mortis tuæ: voca Iosue, & sta-
D te in tabernaculo testimonij, vt præcipiam
ei. Abierunt ergo Moyse & Iosue, & ste-
15 terunt in tabernaculo testimonij: apparuit-
que Dominus ibi in columna nubis, quæ ste-
16 tit in introitu tabernaculi. * Dixitque Do-
minus ad Moysem: Ecce tu dormies cum pa-
tribus tuis, & populus iste consurgens forni-
cabitur post deos alienos in Terra, ad quam
ingreditur, vt habitet in ea: ibi derelinquet
me, & irritum faciet fœdus, quod pepigi cum
17 eo. * Et irascetur furor meus contra eum in
die illo: & derelinquam eum, & abscondam

Sup. 3. d.

Nu. 27. c.

13.

Nu. 21. c.

24.

Sup. 7. a.

2.

Ios. 1. b.

3. Reg. 2. a.

2.

faciem meam ab eo, & erit in deuotionem: inuenient eum omnia mala & afflictiones, ita ut dicat in illo die: Verè quia nō est Deus mecum, inuenerunt me hæc mala. * Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo, propter omnia mala quæ fecit, quia secutus est deos alienos. * Nunc itaque scribite vobis canticum istud, & docete filios Israel: ut memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israel. * Introducā enim eū in Terram, pro qua iuravi patribus eius, lacte & melle manatam. Cumque comederint, & saturati, crassique fuerint, auertentur ad Deos alienos, & seruient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum. * Postquam inuenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit obliuio ex ore seminis sui. Scio enim cogitationes eius, quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in Terram, quam ei pollicitus sum. * Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israel. * Præcepitque Dominus Iosue filio Nun, & ait: Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israel in Terram, quam pollicitus sum, & ego ero tecum. * Postquam ergo scripsit Moyses verba legis huius in volumine, atque compleuit: præcepit Leuitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicēs: * Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri: ut sit ibi contra te in testimonium. * Ego enim scio contentionem tuam, & ceruicem tuam durissimam. Adhuc viuente me, & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egistis contra Dominum: quāto magis cū mortuus fuero? * Congregate ad me omnes maiores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & inuocabo contra eos cælum & terram. * Noui enim quod post mortem meam iniquè agitis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum. * Locutus est ergo Moyses, audiente vniuerso cœtu Israel, verba carminis huius, & ad finem vsque compleuit.

C A P. XXXII.

*Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populi-
que ingratitude sapienter à Domino castigatam: iubetur Moyses montem Abarim ascendere ut promissam terram contempletur.*

A Vidite cœli quæ loquor, audiat terra
verba oris mei.

2 * Cōcresecat ut pluuia doctrina mea, fluat
ut ros eloquium meum, quasi imber super
herbam, & quasi stillæ super gramina.
3 * Quia nomen Domini inuocabo: date
magnificentiam Deo nostro.
4 * Dei perfectæ sunt opera, & omnes viæ
eius iudicia: Deus fidelis, & absque vlla ini-
quitate, iustus & rectus.
5 * Peccauerunt ei, & non filij eius in sordi-
bus: generatio praua atque peruersa.
6 * Hæcne reddis Domino popule stulte
& insipiens: numquid non ipse est pater tuus,
qui possedit te, & fecit, & creauit te?
7 * Memento dierum antiquorum, cogita
generations singulas: interroga patrem
tuum, & annuntiabit tibi: maiores tuos, &
dicent tibi.
8 * Quando diuidebat Altissimus gentes:
quando separabat filios Adam, constituit
terminos populorum iuxta numerum filio-
rum Israel.
9 * Pars autem Domini, populus eius: Iacob
funiculus hereditatis eius.
10 * Inuenit eum in terra deserta, in loco
horroris, & vastæ solitudinis: circumduxit
eum, & docuit: & custodiuit quasi pupillam
oculi sui.
11 * Sicut aquila prouocans ad volandum
pultos suos, & super eos volitans, expandit
alas suas, & assumpsit eum, atque portauit
in humeris suis.
12 * Dominus solus dux eius fuit: & non erat
cum eo Deus alienus.
13 * Constituit eum super excelsam terram:
ut comederet fructus agrorum, ut sugeret
mel de petra, oleumque de saxo durissimo.
14 * Butyrum de armento, & lac de ouibus
cum adipe agnorum, & arietum filiorum Ba-
san: & hircos cum medulla tritici, & sangui-
nem vix biberet meracissimum.
15 * Increpatus est dilectus, & recalcitrauit:
increpatus, impinguatus, dilatatus, dereli-
quit Deum factorem suum, & recessit a Deo
salutari suo.
16 * Prouocauerunt eum in diis alienis, & in
abominationibus ad iracundiam concita-
uerunt.
17 * Immolauerunt dæmonis & non Deo,
diis quos ignorabant: noui recentesque ve-
nerunt, quos non coluerunt patres eorum.
18 * Deum qui te genuit dereliquisti, & obli-
tus es Domini creatoris tui.
19 * Vidit Dominus, & ad iracundiam con-
citatus est: quia prouocauerunt eum filij sui
& filia.
20 * Et ait: Abscondam faciem meam ab eis,
& considerabo nouissima eorum: generatio
enim peruersa est, & infideles filij.

* Ipsi me prouocauerunt in eo qui non e-
rat Deus, & irritauerunt in vanitatibus suis:
& ego prouocabo eos in eo qui non est po-
pulus, & in gente stulta irritabo illos.

* Ignis succensus est in furore meo, & ar-
debit usque ad inferi nouissima: deuorabit
que terram cum germine suo, & montium
fundamenta comburet.

* Congregabo super eos mala, & sagittas
meas complebo in eis.

* Consumantur fame, & deuorabunt eos
aues morfu amarissimo: dentes bestiarum
immittant in eos, cum furore trahentium
super terram, atque serpentium.

* Foris ualabit eos gladius, & intus pavor,
iuuenem simul ac virginem, lactentem cum
homine sene.

* Dixi: Vbinam sunt? cessare faciam ex ho-
minibus memoriam eorum.

* Sed propter iram inimicorum distuli: ne
forte superbirent hostes eorum, & dicerent:
Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit
hæc omnia.

* Gens absque consilio est, & sine prudentia.

* Vtinam scirent, & intelligerent, ac
nouissima prouiderent.

* Quomodo persequatur vnus mille, &
duo fugent decem millia? nonne ideo, quia
Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit
illos?

* Non enim est Deus noster vt dij eorum:
& inimici nostri sunt iudices.

* De vinea Sodomorum, vinea eorum, &
de suburbanis Gomorrhæ: vua eorum vua
fellis, & botri amarissimi.

* Fel draconum vinum eorum, & vene-
num aspidum insanabile.

* Nonne hæc condita sunt apud me, & si-
gnata in thesauris meis?

* Mea est ultio, & ego retribuam in tem-
pore, vt labatur pes eorum: iuxta est dies per-
ditionis, & adesse festinant tempora.

* Iudicabit Dominus populum suum, &
in seruis suis miserebitur: videbit quod infir-
mata sit manus, & clausi quoque defecerunt,
residuique consumpti sunt.

* Er dicit: Vbi sunt dij eorum, in quibus
habebant fiduciam?

* De quorum victimis comedeabant adi-
pes, & bibebant vinum libaminum: surgat, &
opulentur vobis, & in necessitate vos pro-
tegent.

* Videte quodd ego sim solus, & non sit
alius Deus præter me: ego occidam, & ego
viuere faciam: percutiam, & ego sanabo, &
non est qui de manu mea possit eruer.

* Leuabo ad cælum manum meam, & di-
cam: Viuo ego in æternum.

* Si acvero vt fulgur gladium meum, & ar-
ripuerit iudicium manus mea: reddam vicio-
nem hostibus meis, & his qui oderunt me re-
tribuam.

* Inebriabo sagittas meas sanguine, &
gladius meus deuorabit carnes, de cruore
occisorum, & de captiuitate, nudati inimi-
corum capitis.

* Laudate gentes populum eius, quia
sanguinem seruatorum suorum vlciscetur: &
vindictam retribuet in hostes eorum, & pro-
pitius erit terræ populi sui.

* Venit ergo Moyses, & locutus est omnia
verba cantici huius in auribus populi, ipse &
Iosue filius Nun.

* Compleuitque omnes sermones istos,
loquens ad vniuersum Israel. & dixit ad eos:
Ponite corda vestra in omnia verba, quæ ego
edificor vobis hodie: vt mandetis ea filiis ve-
stris custodire & facere, & implere vniuersa
quæ scripta sunt legis huius: quia non in-
cassum præcepta sunt vobis, sed vt singuli in
eis viuerent: quæ facientes longo perseueretis
tempore in Terra, ad quam, Iordane trans-
misso, ingredimini possidendam.

* Locutusque est Dominus ad Moysen in
eadem die, dicens:

* Ascende in montem istum Abarim, id est,
transituum, in montem Nebo, qui est in Ter-
ra Moab contra Iericho: & vide Terram Cha-
naan, quam ego tradam filiis Israel obtinen-
dam, & morere in monte.

* Quem contendens iungèris populis
tuis, sicut mortuus est Aaron frater tuus in
monte Hor, & appositus populis suis: quia
præuicacati estis contra me, in medio filio-
rum Israel, ad Aquas contradictionis in Ca-
des deserti Sin: & non sanctificastis me inter
filios Israel.

* Econtra videbis terram, & non ingre-
dièris in eam, quam ego dabo filiis Israel.

C A P. XXXIII.

*Benedixit Moyses moriturus duodecim tribubus
Israel.*

Hæc est benedictio, qua benedixit Moy-
ses, homo Dei, filiis Israel ante mortem
suam.

* Et ait: Dominus de Sinai venit, & de Scir
ortus est nobis: apparuit de monte Pharan,
& cum eo sanctorum millia. In dextera eius
igneæ lex.

* Dilexit populos, omnes sancti in manu
illius sunt: & qui appropinquant pedibus
eius, accipient de doctrina illius.

* Legem præcepit nobis Moyses, heredi-
tatem multitudinis Iacob.

* Erit apud rectissimum rex, congregatis 5 principibus populi cum tribubus Israel.

* Viuat Ruben, & non moriatur, & sit par- 6 uus in numero.

* Hæc est Iudæ benedictio : Audi Domine 7 vocem Iudæ, & ad populum suum introduc B eum : manus eius pugnabunt pro eo, & adiu- tor illius contra aduersarios eius erit.

* Leui quoque ait : Perfectio tua, & doctri- 8 na tuaviro sancto tuo, quem probasti in ten- tatione, & iudicasti ad Aquas contradictioni- nis. * Qui dixit patri suo, & matri suæ : Nescio 9 vos, & fratribus suis : Ignoro vos : & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt, * iudicia tua 10 Iacob, & legem tuam 0 Israel : ponent thymi- am in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.

* Benedic Domine fortitudini eius, & o- 11 pera manuum illius suscipe. * Percute dorsa inimicorum eius : & qui oderunt eum, non consurgant.

* Et Benjamin ait : Amantissimus Domini 12 habitabit confidenter in eo : quasi in thala- mo tota die morabitur, & inter humeros il- lius requiescet.

* Ioseph quoque ait : De benedictione Do- 13 mini terra eius, de pomis cæli, & rore, atque C abysso subiacente. * De pomis fructuum So- 14 lis ac Lunæ. * de vertice antiquorum mon- 15 tium, de pomis collium æternorum : * & de 16 frugibus terræ, & de plenitudine eius. Bene- dictio illius, qui apparuit in rubo, veniat su- per caput Ioseph, & super verticem nazaræi inter fratres suos. * Quasi primogeniti tauri 17 pulchritudo eius, cornua rhinocerotis cor- nua illius : in ipsis ventilabit Gentes vsque ad terminos terræ. hæc sunt multitudines E- phraim : & hæc millia Manasse.

* Et Zabulon ait : Lætare Zabulon in exi- 18 tu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.

* Populos vocabunt ad montem : ibi im- 19 molabunt victimas iustitiæ. Qui inundatio- nem maris quasi lac fugent, & thesauros ab- sconditos arenarum.

* Et Gad ait : Benedictus in latitudine Gad : 20 quasi leo requieuit, cepitque brachium & verticem. * Et vidit principatum suum, quod 21 in parte sua doctor esset repositus : qui fuit cum principibus populi, & fecit iustitias Do- mini, & iudicium suum cum Israel.

* Dan quoque ait : Dan catulus leonis, 22 flet largiter de Basan.

* Et Nephthali dixit : Nephthali abundan- 23 tia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini : mare & meridiem possidebit.

* Aser quoque ait : Benedictus in filiis Aser. 24 sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pe-

dem suum. * Ferrum & æs calceamentum 25 eius. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus

26 tua. * Non est Deus alius vt Deus rectissimi : ascensor cæli auxiliator tuus. Magnificentia 27 eius dicuntur nubes, * habitaculum eius sursum, & subter brachia sempiterna : eiiciet a facie tua inimicum, dicetque : Conterere.

28 * Habitabit Israel confidenter, & solus. oculus Iacob in terra frumenti & vini, cæli- que caligabit rore.

29 * Beatus es tu Israel : quis similis tui popu- le, qui saluaris in Domino : securum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ : negabunt te ini- mici tui, & tu eorum colla calcabis.

C A P. XXXIV.

Contemplata terra moritur Moyses, & oculi ei à Deo sepulti sunt : sicut à populo, illique Iosue sub- stituitur : commendatur propheta Moyses à Der familiaritate, & factis per ipsum signis.

1 A Scendit ergo Moyses de campestribus 2. Mac. 1. Moab super Montem Nebo, in verti- 4. 4. cem Phasga contra Iericho : ostenditque ei 4. 4. Dominus omnem Terram Galaad vsque 26. Sup. 3. d.

2 Dan, * & vniuersum Nephthali, terramque 3 vsque ad mare nouissimum, * & australem par- tem, & latitudinem campi Iericho ciuitatis 4 palmarum vsque Segor. * Dixitque Dominus 5 ad eum : Hæc est Terra, pro qua iuraui Abra- ham, Isaac, & Iacob, dicens : Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & non transibis 6 ad illam. * Mortuusque est ibi Moyses seruus Domini, in terra Moab, iubente Domino : 7 * & sepeliuit eum in valle Terræ Moab contra Phogor : & non cognouit homo sepul- 8 chrum eius vsque in præsentem diem. * Moy- ses centum & viginti annorum erat quando mortuus est : non caligauit oculus eius, nec 9 dentes illius moti sunt. * Fleueruntque eum C filij Israel in campestribus Moab triginta diebus : & completi sunt dies planctus Iuge- 10 ntium Moysen. * Iosue verò filius Nun reple- tus est Spiritu sapientiæ, quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filij Israel, feceruntque sicut præcepit Dominus 11 Moysi. * Et non surrexit ultra propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus 12 facie ad faciem, * in omnibus signis atque D portentis, quæ misit per eum, vt faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus seruis 12 eius, vniuersæque terræ illius, * & cunctam manum robustam, magnæque mirabi- lia, quæ fecit Moyses coram v- niuerso Israel.

LIBER IOSVE, HE-
BRAICE IEHOSVA.

CAP. I.

*Confortatus Iosue à Domino monet populum ut
se ad Iordanis transitum præparet, tribus au-
tem Ruben, Gad, & dimidiam Manasse, ut
fratres ad promissam terram deducant.*

ET factum est post mortē Moy-
si serui Domini, ut loqueretur A
Dominus ad Iosue filium Nun,
ministrum Moysi, & diceret ei:
* Moyses seruus meus mortuus 2
est: surge, & transi Iordanem i-
stum tu, & omnis populus tecum, in terram,
quam ego dabo filiis Israel. * Omne locum, 3
quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis
tradam, sicut locutus sum Moysi. * A deserto 4
& Libano vsq; ad fluuium magnum Euphra-

ten, omnis terra Hethæorū vsq; ad mare ma-
gnum cōtra Solis occasum erit terminus ve-
ster. * Nullus poterit vobis resistere cunctis
dieb. vitæ tuæ: sicut fuisse Moysen, ita ero te-
cum: nō dimittam, nec derelinquāte. * Con-
fortare, & esto robustus: tu enim sorte diui-
des populo huic Terram, pro qua iuravi pa-
trib. suis, ut traderem eam illis. * Confortare
igitur, & esto robustus valde: ut custodias, &
facias omnem legem, quā præcepit tibi Moy-
ses seruus meus: ne declines ab ea ad dexterā
vel ad sinistrā, ut intelligas cuncta quæ agis.
* Non recedat volumen legis huius ab ore
tuo: sed meditaberis in eo dieb. ac noctibus,
ut custodias & facias omnia, quæ scripta sunt
in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges
eam. * Ecce præcipio tibi, confortare, & esto
robustus. Noli metuerē, & noli timere: quo-
niā tecum est Dominus Deus tuus in omni-
bus ad quæcunq; perrexeris. * Præcepitq; Io-

* Hebr. 13.

a. 6.

* Infr. 3.

b. 7.

Deut. 31. &

6. f. 23.

3. Reg. 2.

a. 2.

sue principibus populi, dicens: Transite per
medium castrorum, & imperate populo, ac
dicite: * Præparate vobis cibaria: quoniam
post diem tertium transibitis Iordanem, & in-
trabitis ad possidendā Terram, quam Domi-
nus Deus vester daturus est vobis. * Rubeni-
tis quoq; & Gaditis, & dimidiæ tribui Manas-
se ait: * Mementote sermonis, quem præce-

pit vobis Moyses famulus Domini, dicens:
Dominus Deus vester dedit vobis requiem,
& omnem terram. * Vxores vestræ, & filij, ac
iumenta manebunt in Terra, quam tradidit
vobis Moyses trans Iordanem: vos autem
transite armati ante fratres vestros, omnes
fortes manu, & pugnate pro eis, * donec det
Dominus requiem fratribus vestris sicut &

* Num. 32.

d. 20.

vobis

vobis dedit, & possideant ipsi quoque Terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis: & sic reuertemini in Terram possessionis vestrae, & habitabitis in ea quam vobis dedit Moyses famulus Domini trans Iordanem contra Solis ortum. * Responderuntque ad Iosue, atque dixerunt: Omnia, quae praecepisti nobis, faciemus: & quocumque miseris, ibimus. * Sicut obediuius in cunctis Moysi, ita obediemus tibi: ratum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moysse. * Qui contra dixerit ori tuo, & non obederit cunctis sermonibus quos praeceperis ei, moriatur. tu tantum confortare, & viriliter age.

C A P. II.

Missi exploratores in urbem Iericho, à Rahab meretrice promissa illi misericordia, à morte liberantur.

Missi igitur Iosue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito: & dixit eis: Ite, & considerate Terram, urbemque Iericho. * Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, & quieuerunt apud eam. * Nuntiatumque est regi Iericho, & dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israel, ut explorarent Terram. * Misitque rex Iericho ad Rahab dicens: Educ viros, qui venerunt ad te, & ingressi sunt ad domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem Terram considerare venerunt. * Tollensque mulier viros, abscondit, & ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam viderent: * cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quid abierunt: persequimini citò, & comprehendetis eos. * Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suae, operuitque eos stipula lini quae ibi erat. * Hi autem qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam, quae ducit ad vadum Iordanis: illisque egressis statim porta clausa est. * Needum obdormierant qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos. & ait: * Noui quod Dominus tradiderit vobis Terram: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores Terrae. * Audiuius quoddam siccauerit Dominus aquas maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Aegypto: * & quae feceritis duobus Amorhaeorum regibus, qui erant trans Iordanem, Sehon & Og, quos interfecistis. * Et haec audientes pertimuius, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester, ipse est Deus in caelo firmus, & in terra deorsum. * Nunc ergo iurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita & vos faciatis cum domo patris mei: detisque mihi verum signum, * ut saluetis patrem

meum & matrem, fratres ac sorores meas, & omnia, quae illorum sunt, & eruatis animas nostras à morte. * Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam & veritatem. * Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim eius haerebat muro. * Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne forte occurrant vobis reuertentes: ibique latitate tribus diebus donec redeant, & sic ibitis per viam vestram. * Qui dixerunt ad eam: Innoxij erimus à iuramento hoc, quod adiurasti nos: * si ingredientibus nobis Terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, & ligaueris eum in fenestra, per quam demisisti nos: & patrem tuum ac matrem, fratresque & omnem cognationem tuam, congregaueris in domum tuam. * Qui ostium domus suae egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, & nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tegerit. * Quod si nos proderet volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento, quo adiurasti nos. * Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat: dimittensque eos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra. * Illi vero ambulantes peruenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reuerterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, non repererunt eos. * Quibus urbem ingressis, reuersi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmissio Iordanem, venerunt ad Iosue filium Nun, narraueruntque ei omnia, quae acciderant sibi, & atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

C A P. III.

Siccatum Dei miraculo Iordanis populus transit.

Igitur Iosue de nocte confurgens mouit castra: egredientesque de Setim, venerunt ad Iordanem ipse & omnes filij Israel, & morati sunt ibi tres dies. * Quibus euolutis, transferunt praecones per castrorum medium, & clamare coeperunt: Quando videritis arcam foederis Domini Dei vestri, & sacerdotes stirpis Leuiticae portantes eam, vos quoque confurgite, & sequimini praecedentes. * sitque inter vos & arcam spatium cubitorum duum millium: ut procul videre possitis, & nosse per quam viam ingrediamini: quia prius non ambulastis per eam: & caute ne appropinquetis ad arcam. * Dixitque Iosue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia. * Et ait

ad sacerdotes: Tollite arcam fœderis, & præcedite populum. Qui iussa complentes, tulerunt, & ambulauerunt ante eos. * Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel: vt sciant quòd sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim. * Tu autem præcipe sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cum ingressi fueritis partem aquæ Iordanis, state in ea. * Dixitque Iosue ad filios Israel: Accedite huc, & audite verbû Domini Dei vestri. * Et rursum: In hoc, in-

quit, scietis quòd Dominus Deus viuens in medio vestri est, & disperdet in conspectu vestro Chanaanum & Hethæum, Heuæum & Pherezæum, Gergesæum quoque & Iebusæum, & Amorrhæum. * Ecce, arca fœderis Domini omnis terræ antecedit vos per Iordanem. * Parate duodecim viros de tribubus Israel, singulos per singulas tribus. * Et cum posuerint vestigia pedum suorum, sacerdotes qui portant arcam Domini Dei vniuersæ terræ, in aquis Iordanis, aquæ quæ inferiores

* Act. 7. f.

Ecc. 24. c.

36.

sunt, decurrent atque deficient: quæ autem desuper veniunt, in vna mole consistent. * Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, vt transiret Iordanem: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum. * Ingressisque eis Iordanem, & pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Iordanis autem D ripas aluei sui tempore messis impleuerat) steterunt aquæ descendentes in loco vno, & ad instar montis intumescences apparebant procul, ab vrbe quæ vocatur Adom vsque ad locum Sarchan: quæ autem inferiores erant, in Mare solitudinis (quod nûc vocatur mortuum) descenderunt, vsquequo omnino delicerent. * Populus autem incedebat contra Iericho: & sacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, stabant super siccam humum in medio Iordanis accincti, omnisque populus per arentem alueum transibat.

C A P. IV.

Duodecim lapides de Iordane siccatæ ad posterorum memoriam colliguntur, aliquæ duodecim in ipso Iordani aluio stantur.

1 Q Vibus transgressis, dixit Dominus ad
2 Iosue: * Elige duodecim viros singulos
3 per singulas tribus: * & præcipe eis, vt tollant
4 de medio Iordanis alueo, vbi steterunt pedes
5 sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, vbi fixeritis hac nocte tentoria. * Vocauitque Iosue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israel, singulos de singulis tribubus, * & ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Iordanis medium, & portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, iuxta numerum

filiorum Israel, * vt sit signum inter vos : & 6
quando interrogauerint vos filij vestri cras, 7
dicentes : Quid sibi volunt isti lapides? * re- 7
spondebitis eis : Defecerunt aquæ Iordanis B
ante arcam fœderis Domini, cum transiret
eum:idecirco positi sunt lapides isti in monu-
mentum filiorum Israel vsque in æternum. 8
* Fecerunt ergo filij Israel sicut præcepit eis
Iosue, portantes de medio Iordanis alueo
duodecim lapides, vt Dominus ei imperarat,
iuxta numerum filiorum Israel, vsque ad lo-
cum in quo castrametati sunt, ibique posue-
runt eos. * Alios quoque duodecim lapides 9
posuit Iosue in mediolordanis alueo, vbi ste-
terunt sacerdotes, qui portabant arcam fœ-
deris : & sunt ibi vsque in præsentem diem.
* Sacerdotes autem, qui portabant arcam 10
stabant in Iordanis medio, donec omni-
complerentur, quæ Iosue, vt loqueretur ac
populum, præceperat Dominus, & dixerat ei
Moyses. Festinavitque populus, & transiit
* Cumque transissent omnes, transiit & ar- 11
ca Domini, sacerdotesque pergebant ante
populum. * Filij quoque Ruben, & Gad, & 12
dimidia tribus Manasse, armati præcedebant
filios Israel, * sicut eis præceperat Moyses : & 13
quadraginta pugnatorum milia per tur-
mas, & cuneos, incedebant per plana atque
campestria vrbis Iericho. * In die illo magni 14
ficauit Dominus Iosue coram omni Israel, vt
tuerent eum, sicut timuerant Moysen, dum
aduineret. * Dixitque ad eum : * Præcipe sa- 15
cerdotibus, qui portant arcam fœderis, vt
ascendant de Iordane. * Qui præcepit eis, di- 16
cens : Ascendite de Iordane. * Cumque ascen- 17
dissent portantes arcam fœderis Domini, &
siccam humum calcare cœpissent, reuersa 18
sunt aquæ in alueum suum, & fluebant sicut
antè consueuerant. * Populus autem ascen- 19
dit de Iordane, decimo die mensis primi, &
castrametati sunt in Galgalis contra Orien-
talem plagam vrbis Iericho. * Duodecim 20
quoque lapides, quos de Iordanis alueo sum-
pserant, posuit Iosue in Galgalis, * & dixit ac
filios Israel : Quando interrogauerint filij 21
vestri cras patres suos, & dixerint eis : Quæ
sibi volunt lapides isti? docebitis eos, atque 22
dicetis : Per arentem alueum transiit Israel
Iordanem istum, * siccante Domino Deo ve- 23
stro aquas eius in conspectu vestro, donec
transiretis : * * sicut fecerat prius in mari ru- 24
bro quod siccauit donec transiremus : * vt 25
discant omnes terrarum populi fortissimam
Domini manum, vt & vos timeatis Do-
minum Deum vestrum o-
mni tempore.

* Num. 32.
c. 28.

* Exod. 14.
c. 22.

*Terrentur Chanaan, circumciso sit in Galga-
lis, & Phase celebratur : deficit marna, vbi
de fructibus terra edunt, & Angelus Domini
Iosue apparet.*

I P O S T Q U A M ergo audierunt omnes reges
A A M O R R H Œ O R U M, qui habitabant trans
Iordanem ad Occidentalem plagam, & cun-
cti reges Chanaan, qui propinqua posside-
bant magni maris loca, quod siccaisset Do-
minus fluente Iordanis coram filiis Israel,
donec transirent, dissolutum est cor eorum,
& non remansit in eis spiritus, timentum
2 introitum filiorum Israel. * Eo tempore ait
Dominus ad Iosue : Fac tibi cultros lapideos,
3 & circumcide secundò filios Israel. * Fecit
quod iusserat Dominus, & circumcidit filios
4 Israel in colle præputiorum. * Hæc autem
B C A U S A est secunda circumcisionis : Omnis
populus, qui egressus est de Ægypto generis
masculini, vniuersi bellatores viri, mortui
sunt in deserto per longissimos viæ circuitus,
5 * qui omnes circumcisi erant. Populus au-
6 tem qui natus est in deserto, * per quadra-
ginta annos itineris latissimæ solitudinis, in-
circumcisus fuit : donec consumerentur qui
non audierant vocem Domini, & quibus an-
7 tè iurauerat vt non ostenderet eis Terram
lactis & melle manantem. * Horum filij in
C L O C U M successerunt patrum, & circumcisi
sunt à Iosue : quia sicut nati fuerant, in præ-
putio erant, nec eos in via aliqui circumci-
8 lerat. * Postquam autem omnes circumcisi
erant, manserunt in eodem castrorum loco,
9 donec sanarentur. * Dixitque Dominus ad
Iosue : Hodie abstuli opprobrium Ægypti a
vobis. Vocatumque est nomen loci illius Gal-
10 gala, vsque in præsentem diem. * Manserunt
filij Israel in Galgalis, & fecerunt Pha-
11 se, quattredesima die mensis ad vespertum, in
campestribus Iericho : * & comederunt de
L F R U G I B U S Terræ die altero, azymos panes, &
12 polentam eiusdem anni. * Defecitque man-
na postquam comederunt de frugibus Ter-
ræ, nec vñ sunt vltra cibo illo filij Israel, sed
comederunt de frugibus præsentis anni Ter-
13 ræ Chanaan. * Cum autem esset Iosue in agro
vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum
stantem contra se, euaginatam tenentem
gladium, perrexitque ad eum, & ait : Noster
14 es, an aduersariorum? * Qui respondit : Ne-
quaquam : sed sum princeps exercitus Do-
15 mini, & nunc venio. * Cecidit Iosue pronus
in terram. Et adorans ait : Quid Dominus
16 meus loquitur ad seruum suum? * Solue (in-
quit) calceamentum tuum de pedibus tuis : *
locus enim, in quo stas, sanctus est. Fecitque
Iosue vt sibi fuerat imperatum.

* Exod.
b. 5.
ad. 7. 1.
51.

C A P. VI.

Post varios septem dierum circuitus, Iericho capta funditus deletur. seruata Rahab cum suis: re-aedificatori urbis maledicitur.

Iericho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israel, & nullus egredi audebat aut ingredi. * Dixitque Dominus ad Iosue: Ecce dedi in manu tua Iericho, & regem eius, omnesque fortēs viros. * Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis sex diebus. * Septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas, quarum vsus est in iubileo, & præcedant arcam fœderis: septiesque circuibitis ciuitatem, & sacerdotes clangent buccinis. * Cumque insonuerit vox tubæ longior atque concisior, & in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent ciuitatis, ingredienturque singuli per locum cōtra quem steterint. * Vocauit ergo Iosue filius Nun sacerdotes & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis: & septem alij sacerdotes tollant septem iubileo- rum buccinas, & incedant ante arcam Domini. * Ad populum quoque ait: Ite, & circuite ciuitatem, armati, præcedentes arcam Domini. * Cumque Iosue verba finisset, & septem sacerdotes septem buccinis clangerēt ante arcam fœderis Domini, * omnisque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant. * Præceperat autem Iosue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque vlus sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis: Clamate, & vociferamini. * Circuiuit ergo arca Domini ciuitatem semel per diem, & reuersa in castra, mansit ibi. * Igitur Iosue de nocte confurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini, & septem ex eis septem buccinas, quarum in iubileo vsus est: præcedebantque arcam Domini ambulantes atque clangētes: & armatus populus ibat ante eos: vulgus autem reliquum sequebatur arcam, & buccinis personabat. * Circuiueruntque ciuitatem secūdo die semel, & reuersi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus. * Die autem septimo, diluculō confurgentes, circuiuerunt urbem, sicut dispositum erat, septies. * Cumque septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Iosue ad omnem Israel: Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus ciuitatem: sitque ciuitas hæc anathema, & omnia quæ in ea sunt, Domino. sola Rahab meretrix viuat, cum vniuersis qui cum ea in domo sunt: * abscondit enim nuncios quos direximus. * Vos autem cauete, ne de his, quæ præcepta sunt, quippiam contingatis, & sitis

p. auaricationis rei, & omnia castra Israel sub peccato sint atque turbenter. * Quidquid autem auri & argenti fuerit, & vasorum eorum ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris eius. * Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, muri illico corruerunt: & ascendit vnusquisque per locum, qui contra se erat: ceperuntque ciuitatem, & interfecerunt omnia quæ erāt in ea, à viro vsque ad mulierē ab infante vsque ad senē. Boves quoque & oves & asinos in ore gladij percusserunt. * Duo autem viri, qui exploratores missi fuerant, dixit Iosue: ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius sunt, sicut illi iuramento firmastis. * Ingressique iuuenes, eduxerunt Rahab, & parentes eius, fratres quoque, & cunctam suā familiam ac cognationem illius, & extra castra Israel manere fecerunt. * Urbem autem, & omnia quæ erant in ea, succenderunt, absque auro & argento, & vasīs æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini consecrarunt. * Rahab vero meretricem, & domum patris eius, & omnia quæ habebat, fecit Iosue viuere, & habitauerunt in medio Israel vsque in præsentem diem: eò quod absconderit nuncios, quos miserat vt explorarent Iericho. In tempore illo, imprecatus est Iosue, dicens: * Maledictus vir coram Domino, qui suscitauerit & ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, & in notissimo liberorum ponat portas eius. * Fuit ergo Dominus cum Iosue, & nomen eius vulgatum est in omni terra.

C A P. VII.

Explorata Hai cedit populus Israel hostibus propter furtum de anathemate Iericho: quapropter post Iosue lamentationem, missa sorte Achan lapidatur iussu Domini.

Filij autem Israel præuaticati sunt mandatum, & vsurpauerunt de anathemate. * Nam Achan filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusque est Dominus contra filios Israel. * Cumque mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quæ est iuxta Bethauen, ad Orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascendite, & explore Terrā. Qui præcepta complentes explorauerunt Hai. * Et reuersi dixerūt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorū pergant, & deleant ciuitatem: quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos? * Ascenderunt ergo tria millia pugnatorū. Qui statim terga vertentes, percussi sunt a viris

Heb. 11. f. 30.

2. Mach. 12. c. 15.

Sup. 2. b. 7.

Heb. 11. f. 31.

Infra 8. a. 2.

3. Reg. 16. g. 34.

Infra. 22. d. 16.

1. Par. 2. a. 7.

1. b.

II. f.

urbis Hai, & corruerunt ex eis triginta sex homines: persecuti que sunt eos aduersarij de porta vsque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes: pertrimit que cor populi, & instar aquæ liquefactum est. * Iosue verò scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vsque ad vesperam, tam ipse, quam omnes senes Israel: miserunt que puluerem super capita sua, & dixit Iosue: Heu Domine Deus, quid voluisti tradere populum istum Iordanem fluuium, vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? vtinam, vt cœpimus, mansissemus trans Iordanem. * Mi Domine Deus quid dicam, videns Israelem hostibus suis terga vertentem? * Audient Chananaei, & omnes habitatores Terræ, & pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de Terra: & quid facies magno nomini tuo? * Dixitque Dominus ad Iosue: Surge, curiares pronus in terra: * Peccauit Israel, & præuaticatus est pactum meum: ruleruntque, de anathemate, & furati sunt atque mentiti, & absconderunt inter vasa sua. * Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet: quia pollutus est anathemate. non ero vltra vobiscum, donec conteratis eum qui huius sceleris reus est. * Surge, sanctifica populum, & dic eis: * Sanctificamini in crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israel: Anathema in medio tui est Israel: non poteris stare coram hostibus, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. * Accederis que manè singuli per tribus vestras: & quamcunque tribum fors inuenerit, accedet per cognitiones suas, & cognatio per domos, domusque per viros. * Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam præuaticatus est pactum Domini, & fecit nefas in Israel. * Surgens itaque Iosue manè, applicuit Israel per tribus suas, & inuenta est tribus Iuda. * Quæ cum iuxta familias suas esset oblata, inuenta est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi: * cuius domum in singulos diuidens viros, inuenit Achan filium Charmi, filij Zabdi, filij Zare de tribu Iuda. * Et ait Iosue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas. * Responditque Achan Iosue, & dixit ei: Verè ego peccaui Domino Deo Israel, & sic & sic feci. * vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui. * Misit ergo

D Iosue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repperunt cuncta abscondita in eodem loco, & argentum simul. * Auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Iosue, & ad omnes filios Israel, proieceruntque, ante Dominum. * Tollens itaque Iosue Achan filium Zare, argentumque, & pallium, & auream regulam, filios quoque, & filias eius, boues & asinos, & oues, ipsi quoque, tabernaculum, & cunctam suppellectilem: (& omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad Vallem Achor: * vbi dixit Iosue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Israel: & cuncta que illius erant, igne consumpta sunt. * Cōgregaueruntque super eum acerrimum magnum lapidum, qui permanet vsque in præsentem diem. Et auertus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis Achor, vsque hodie.

C A P. VIII.

Expugnata Hai rex eius suspenditur, erecto altari lapideo, Deuteronomium super lapides scribitur, & populo benedicitur.

Dixit autem Dominus ad Iosue: Ne timeas neque formides, tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & consurgens ascende in oppidum Hai. ecce tradidi in manu tua regem eius, & populum, urbemque, & terram. * Faciesque urbi Hai, & regi eius, sicut fecisti lericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis: pone insidias urbi post eam. * Surrexitque Iosue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, vt ascenderet in Hai: & electa triginta millia virorum fortium misit nocte, præcepitque eis, dicens: Ponite insidias post ciuitatem: nec longius recedatis: & eritis omnes parati. * ego autem, & reliqua multitudo, quæ mecum est, accedemus ex aduerso contra urbem. Cumque exierint contra nos, sicut ante fecimus, fugiemus, & terga vertemus: * donec persequentes ab urbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut prius. * Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis ciuitatem: traderique eam Dominus Deus vester in manus vestras. * Cumque ceperitis, succendite eam, & sic omnia facietis, vt iussi. * Dimisitque eos, & perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter Bethel & Hai, ad Occidentalem plagam urbis Hai: Iosue autem nocte illa in medio mansit populi, surgensque diluculo recensuit socios, & ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum. * Cumque venissent & ascendissent ex aduerso ciuitatis, steterunt ad Septentrionalem urbis plagam, inter quæ & eos erat vallis media. * Quinque

autem

^a Sup. 3.
b. 5.
Leuis. 20.
b. 8.
Num. 11. b.
18.
1. Reg. 16.
b. 5.

^a 2. Reg. 18.
d. 17.

^a Sup. 6.
24.

^a Sup. 7.
14.

autem milia viros elegerat, & posuerat in insidiis inter Bethel & Hai, ex Occidentali parte eiusdem ciuitatis: * omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut nouissimi illius multitudinis Occidentalem plagam vrbis attingerent. Abiit ergo Iosue nocte illa, & stetit in vallis medio. * Quod cum vidisset rex Hai, festinauit manè, & egressus est cum omni exercitu ciuitatis, directq; acie contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidiæ. * Iosue verò & omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam. * At illi vociferantes pariter, & se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumq; recessissent à ciuitate. * & ne vnus quidem in vrbe Hai & Bethel remansisset qui non persequeretur Israel (sicut eruperat aperta oppida relinquentes), * dixit Dominus ad Iosue: Leua clypeum, qui in manu tua est, contra vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam. * Cumq; eleuasset clypeum ex aduerso ciuitatis, insidiæ, quæ latebāt, surrexerunt cōfestim: & pergentes ad ciuitatem, ceperunt, & succenderunt eam. * Viri autē ciuitatis, qui persequerantur Iosue, respicientes & videntes fumum vrbis ad cælum vsque consilere, nō potuerunt ultra huc illucq; diffugere: præsertim cum hi qui simulauerant fugam, & tendebant ad solitudinem, contra persequētes fortissimè restitissent. * Vidensq; Iosue & omnis Israel quod capta esset ciuitas, & fumus vrbis ascenderet, reuersus percussit viros Hai. * Siquidē & illi qui ceperant & succenderant ciuitatem, egressi ex vrbe cōtra suos, medios hostium ferire cœperunt. Cum ergo ex vtraque parte aduersarij caderentur, ita ut nullus de tanta multitudine saluaretur, * regem quoque vrbis Hai apprehenderunt viuētem, & obtulerunt Iosue. * Igitur omnibus interfectis, qui Israelem ad desertum tendentem fuerāt persecuti, & in eodem loco gladio corruptis, reuersi filij Israel percusserunt ciuitatem. * Erant autem qui in eadem die conciderant à viro vsq; ad mulierē, duodecim milia hominum, omnes vrbis Hai. * Iosue verò nō contraxit manum, quam in sublime portexerat, tenēs clypeum donec interficerentur omnes habitatores Hai. * Iumenta autem & prædam ciuitatis diuiserunt sibi filij Israel, sicut præceperat Dominus Iosue. * Qui succendit vrbem, & fecit eam tumulum sempiternum: * regem quoq; serui suspendit in patibulo vsq; ad vesperam & solis occasum. Præcepitq; Iosue, & deposuerunt cadauer eius de cruce: proieceruntq; in ipso introitu ciuitatis congesto super eum magno aceruo lapidum, qui permanet vsque in præsentem diem. * Tunc ædificauit Iosue

altare Domino Deo Israel in monte Hebal: * sicut præceperat Moyses famulus Domini filiis Israel, & scriptum est in volumine legis d. 25. Moysi: Altare verò de lapidibus impolitis, quos ferrum non terigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolauitq; pacificas victimas. * Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israel. * Omnis autem populus, & maiores natu, ducesq; ac iudices stabant ex vtraque parte arcæ, in conspectu sacerdotum qui portabant arcam fœderis Domini, ut aduenia ita & indigena. Media pars eorum iuxta montem Garizim, & media iuxta montem Hebal, sicut præceperat Moyses famulus Domini. Et primum quidem benedixit populo Israel. * Post hæc egit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ scripta erant in legis volumine. * Nihil ex his, quæ Moyses iusserat, reliquit intactum, sed vniuersa replicauit coram omni multitudine Israel, mulieribus ac paruulis & aduenis, qui inter eos morabantur.

C A P. I X.

Gabaonita simulatione longi itineris imponentes Iosue & principibus Israelitarum, medio iuramento saluantur, insecuto tamen murmure, perpetuo famulatio astringuntur.

Q Vibus auditis, cuncti reges trans Iordanem, qui versabantur in montanis & campestribus, in maritimis ac littore magni maris, hi quoq; qui habitabāt iuxta Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chanaanæus, Pherezæus, & Heuæus, & Iebusæus, congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Iosue & Israel vno animo, eademq; sententia. * At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Iosue Iericho & Hai: * & callide cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, & vtres vinarios scissos atq; consutos, * calceamenta q; perantiqua, quæ ad indicium vetustatis pittacis consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoq;, quos portabant ob viaticum, durierant, & in frustra comminuti: * perrexeruntq; ad Iosue, qui tunc morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei, atq; simul omni Israeli: De terra longinqua venimus, pacē vobiscum facere cupientes. Responderuntq; viri Israel ad eos, atq; dixerunt: Ne fortè in terra, quæ nobis sorte debetur, habitetis, & non possumus fœdas inire vobiscum. * At illi ad Iosue, Serui, inquirunt, tui sumus. Quibus Iosue ait: Qui nā & estis vos? & vnde venistis? Responderunt: De terra longinqua valde venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui. Audiui-
mus enim famam potentie eius, cuncta quæ fecit in Ægypto. * & duobus regibus Amor-

thavorum qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan qui erat in Astaroth: * dixeruntq; nobis seniores, & omnes habitatores Terræ nostræ: Tollite in manibus cibaria ob longissimā viā, & occurrere eis, & dicite: Serui vestri sumus, scēdus inite nobiscū. * En, panes quando egressi sumus de domibus nostris, vt veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, & vetustate nimia cōminuti. * vtres vini nouos impleuimus, nūc rupti sunt & soluti, vestes & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinē longioris viæ trita sunt, & penē consumpta. * Susceperunt igitur de cibariis eorum, & os Domini non interrogauerunt. * * Fecitq; Iosue cum eis pacem, & inito scēdere pollicitus est quod non occiderentur: principes quoq; multitudinis iurauerunt eis. * Post dies autē tres initi scēderis, audierunt quod in vicino habitaret, & inter eos futuri essent. * Moueruntq; castra filij Israel, & venerunt in ciuitates eorū die tertio, quarum hæc vocabula sunt, Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariathiarim. * Et non percussērūt eos, eō quod iurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmurauit itaq; omne vulgus contra principes. * Qui respōderunt eis: iurauimus illis in nomine Domini Dei Israel, & idcirco nō possumus eos contingere. * Sed hoc faciemus eis: 20

Referuentur quidem vt viuant, ne cōtra nos ira Domini cōcitetur, si peierauerimus: * sed sic viuant, vt in vsus vniuersæ multitudinis ligna cādant, aquasque comportent. Quibus hæc loquētibus, * vocauit Gabaonitas Iosue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis, vt diceretis: Procul valde habitamus à vobis, cū in medio nostri sitis? * Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cādens, aquasque comportans in domum Dei mei. * Qui responderunt: Nunciatū est nobis seruis tuis, quod promississet Dominus Deus tuus Moyli seruo suo, vt traderet vobis omnē Terram, & disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valde, & prouidimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, & hoc consiliū inuimus. * Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis. * Fecit ergo Iosue, vt dixerat, & liberauit eos de manu filiorum Israel, vt non occiderentur. * Deceuitq; in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, & altaris Domini, cēdentes ligna, & aquas comportantes, vsq; in præsens tempus, in loco quem Dominus elegerat.

C A P. X.

Quinq; reges oppugnantes Gabaon, immoto sole vnius diei spatio, vincuntur, Grex Iosue extraxi suspenduntur, pluresq; alia ciuitates capiuntur.

Q Væ cum audisset Adonisedec rex Ierusalem, quod scilicet cepisset Iosue Hai, &

& subuertisset eam (sicut enim fecerat Iericho & regi eius, sic fecit Hai & regi illius) &

quod

quod transfugissent Gabaonitæ ad Israel, & essent foederati eorum. * timuit valde. Vrbs enim magna erat Gabaon, & vna ciuitatum regaliū, & maior oppido Hai, omnesque bellatores eius fortissimi. * Misit ergo Adonisedec rex Ierusalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Ierimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens: * Ad me ascendite, & ferre praesidium, vt expugnemus Gabaon: quare transfugerit ad Iosue, & ad filios Israel. * Congregati igitur ascenderunt quinq; reges Amorrhæorum, rex Ierusalem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castra metati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam. * Habitatores autem Gabaon vrbs obseſſa miserunt ad Iosue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruatorum tuorum: ascende cito, & libera nos, ferque praesidium: conuenerunt enim aduersum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis. * Ascenditque Iosue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi. * Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit. * Irruit itaque Iosue super eos repenti tota nocte ascendens de Galgalis: * Et conturbauit eos Dominus à facie Israel: contriuitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth horon, & percussit vsque Azeca & Maceda. * Cumque fugerēt filios Israel, & essent in descensu Beth horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo vsque ad Azeca: & mortui sunt multo plures lapidibus gradinis, quam quos gladio percussierant filij Israel. * Tunc locutus est Iosue Domino, in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel: dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon. * Steteruntque * Sol & Luna, donec vlcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro iustorum? Stetit itaque Sol in medio cæli, & non festinauit occumbere spatio vnus diei. * Non fuit antea nec postea tam longa dies, obediēte Domino voci hominis, & pugnante pro Israel. * Reuersusque est Iosue cum omni Israel in castra Galgalæ. * Fugerant enim quinq; reges, & se absconderant in spe lunæ vrbs Maceda. * Nuntiaturumque est Iosue, quod inuenti essent quinq; reges latentes in spelunca vrbs Maceda. * Qui præcepit sociis, & ait: Voluite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite viros indutios, qui clausos custodiant: * vos autem no-

lite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cadite: nec dimittatis eos. Vrbiū suarū intrare praesidia, quos tradidit Dñs Deus in manus vestras. * Cæsis ergo aduersariis plaga magna, & vsque ad interfectionē penē consumptis, hi qui Israel effugere potuerunt, ingressi sunt ciuitates multas. * Reuersusque est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, vbi tunc erāt castra, sani & integro numero: nullusque contra filios Israel mutire ausus est. * Præcepitque Iosue, dicens: Aperite os speluncæ, & producite ad me quinq; reges, qui in ea latitant. * Feceruntque ministri vt sibi fuerat imperatum: & eduxerunt ad eum quinq; reges de spelunca, regem Ierusalem, regē Hebron, regem Ierimoth, regem Lachis, regē Eglon. * Cumque educti essent ad eum, vocauit omnes viros Israel, & ait ad principes exercitus qui secum erant: Ire, & ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent, & subiectorum colla pedibus calcarent, * rursum ait ad eos: nolite timere, nec paueatis, confortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cūctis hostibus vestris, aduersum quos dimicatis. * Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit super quinq; stipites: fueruntque suspensi vsque ad vespertum. * Cumque occumberet Sol, præcepit sociis vt deponerent eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt in speluncam, in qua latuerant, & posuerunt super os eius saxa ingentia, quæ permanent vsque in præsens. * Eodem quoque die Macedam cepit Iosue, & percussit eam in ore gladij, regemque illius interfecit, & omnes habitatores eius: non dimisit in ea saltem paruas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut ut fecerat regi Iericho. * Transiuit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam: * quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel: percussieruntque urbem in ore gladij & omnes habitatores eius: non dimiserunt in ea vllas reliquias. Feceruntque regi Lebna, sicut fecerant regi Iericho. * De Lebna transiuit in Lachis cum omni Israel: & exercitu per gymnasium disposito oppugnabat eā. * Tradiditque Dominus Lachis in manus Israel, & cepit eam de altero, atque percussit in ore gladij, omnemque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna. * Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quem percussit Iosue cū omni populo eius vsque ad interfectionē. * Transiuitque de Lachis in Eglon, & circumdedit, * atque expugnauit eā eade die: percussitque in ore gladij omnes animas quæ erant in ea, iuxta omnia quæ fecerat Lachis. * Ascendit quoque cum omni Israel de Eglon

in Hebron, & pugnavit contra eam: * cepit
 eam, & percussit in ore gladij, regem quoque
 eius, & omnia oppida regionis illius vniuer-
 sasque; animas quæ in ea fuerant commora-
 tæ: non reliquit in ea vllas reliquias: sicut
 fecerat Eglon, sic fecit & Hebron, cuncta
 quæ in ea reperit consumens gladio. * Inde
 reuersus in Dabir, * cepit eam atque vasta-
 uit: regem quoque; eius atque omnia per cir-
 cuitum oppida percussit in ore gladij: non
 dimisit in ea vllas reliquias: sicut fecerat
 Hebron & Lebna & regibus earum, sic fecit
 Dabir & regi illius. * Percussit itaque Iosue
 omnem Terram montanam & meridianam
 atque campestem, & Asedoth, cum regibus
 suis: non dimisit in ea vllas reliquias, sed
 omne quod spirare poterat interfecit, sicut
 præceperat ei Dominus Deus Israel, * a Ca-
 desbarne vsque Gazam. Omnem Terram
 Gosen vsque Gabaon, * vniuersosque reges,
 & regiones eorum, vno impetu cepit atque
 vastauit: Dominus enim Deus Israel pugna-
 uit pro eo. * reuersusque est cum omni Israel
 ad locum castrorum in Galgala.

CAP. XI.

*Expugnat Iosue Iabin cum alijs plurimis regibus
 ac populis, omnia seruans quæ Dominus Moy-
 si præceperat.*

QUæ cum audisset Iabin rex Asor misit
 ad Iobab regem Madon, & ad regem Se-
 meron, atque ad regem Achsaph: * ad reges
 quoque Aquilonis, qui habitabant in mon-
 tanis & in planitie contra meridiem Cehe-
 roth, in campestribus quoque & in regioni-
 bus Dor iuxta mare: * Chananeum quoque
 ab Oriente & Occidente, & Amorrhæum at-
 que Hethæum ac Pherezæum & Iebusæum
 in montanis: Heuæum quoque qui habita-
 bat ad radices Hermon in Terra Maspha.
 * Egressique sunt omnes cum turmis suis, po-
 pulus multus nimis sicut arena quæ est in li-
 tore maris, equi quoque & currus in mense
 multitudinis. * conueneruntque omnes re-
 ges isti in vnum ad Aquas Merom, vt pugna-
 rent contra Israel. * Dixitque Dominus ad
 Iosue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem
 hora ego tradam omnes istos vulnerandos
 in conspectu Israel: equos eorum subnerua-
 bis, & currus igne combures. * Venitque Iosue
 & omnis exercitus cum eo, aduersus il-
 los ad Aquas Merom subito, & irruerunt su-
 per eos, * tradiditque illos Dominus in manu
 Israel. Qui percusserunt eos, & persecuti
 sunt vsque ad Sidonem magnam, & Aquas
 Maserephod, campumque Masphe, qui est ad
 Orientalem illius partem. Ita percussit om-
 nes, vt nullas dimitteret ex eis reliquias:

9 fecitque, sicut præceperat ei Dominus, equos
 eorum subneruauit, currusque combussit igni.
 10 * Reuersusque statim cepit Asor: & regem
 eius percussit gladio. Asor enim antiquitus
 inter omnia regna hæc principatum tene-
 bat: * percussitque omnes animas, quæ ibi-
 dem morabantur: non dimisit in ea vllas re-
 liquias, sed vsque ad interuicem vniuer-
 sa vastauit, ipsamque urbem peremit incen-
 dio. * Et omnes per circuitum ciuitates, re-
 gesque earum cepit, percussit atque deleuit,
 sicut præceperat ei Moyses famulus Domini. *
 13 ni. * Absque vrbibus, quæ erant in collibus
 & in tumulis sitæ ceteras succendit Israel:
 vnam tantum Asor munitissimam flamma
 14 consumpsit. * Omnemque prædam istarum
 vrbium ac iumenta diuiserunt sibi filij Israel,
 15 cunctis hominibus interfecit. * Sicut præ-
 ceperat Dominus Moysi seruo suo, ita præ-
 cepit Moyses Iosue, & ille vniuersa comple-
 uit: non præterit de vniuersis mandatis, nec
 vnum quidem verbum quod iusserat Domi-
 nus Moysi. * Cepit itaque Iosue omnem Ter-
 ram montanam, & meridianam, terramque
 Gosen, & planitiem, & Occidentalem pla-
 gam, montemque Israel, & campestria eius:
 17 * & partem montis quæ ascendit Seir vsque
 Baalgad, per planitiem Libani subter mon-
 tem Hermon: omnes reges eorum cepit,
 18 percussit, & occidit. * Multo tempore pu-
 gnauit Iosue contra reges istos. * Non fuit
 19 ciuitas quæ se traderet filiis Israel, præter
 Heuæum, qui habitabat in Gabaon: omnes
 20 enim bellando cepit. * Domini enim sen-
 tentia fuerat, vt indurarentur corda eorum,
 & pugnarent contra Israel & caderent, &
 non mererentur vllam clementiam, ac peri-
 rent, sicut præceperat Dominus Moysi. * In
 illo tempore venit Iosue, & interfecit Ena-
 cim de montanis, Hebron, & Dabir, & Anab,
 & de omni monte Iuda & Israel, vrbesque eo-
 rum deleuit. * Non reliquit vllum de stirpe
 22 Enacim, in Terra filiorum Israel: absque ci-
 uitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus
 23 solis relictæ sunt. * Cepit ergo Iosue omnem
 Terram, sicut locutus est Dominus ad Moy-
 sen, & tradidit eam in possessionem filiis
 Israel secundum partes & tribus suas. quie-
 uitque Terra a præliis.

CAP. XII.

*Numeransur reges 31. circa & ultra Iordanem
 quos percusserunt Moyses & Iosue.*

HI sunt reges, quos percusserunt filij Is-
 1 A rael, & possederunt Terram eorum
 rans Iordanem ad solis ortum à torrente Ar-
 on vsque ad montem Hermon, & omnem
 Orientalem plagam quæ respicit solitudi-

nem. * Schon rex Amorrhæorum, qui habi-
tauit in Hesebon, dominatus est ab Aroer,
quæ sita est super ripam torrentis Arnon, &
mediæ partis in valle, dimidiæq; Galaad, vs-
que ad torrentem Iaboc, qui est terminus fi-
liorum Ammon. * & a solitudine vsq; ad ma-
re Ceneroth contra Orientem, & vsque ad
Mare deserti, quod est mare salissimum, ad
Orientalē plagam per viam quæ ducit Beth-
simoth: & ab Australi parte, quæ subiaceret
Asedoth, Phasga. * Terminus Og regis Ba-
san, de reliquiis Raphaim, qui habitauit in
Astaroth, & in Edrai, & dominatus est in
monte Hermon, & in Salecha, atque in vni-
uersa Basan, vsque ad terminos * Gessuri, &
Machati, & dimidiæ partis Galaad: termi-
nos Schon regis Hesebon. * Moyses famu-
lus Domini, & filij Israel percusserunt eos,
tradiditque Terram eorum Moyses in pos-
sessionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ
tribui Manassæ. * Hi sunt reges Terræ, quos
percussit Iosue, & filij Israel, trans Iordanem
ad Occidentalem plagam, a Baalgad in cam-
po Libani vsq; ad montem cuius pars ascen-
dit in Seir: tradiditque eam Iosue in posses-
sionem tribubus Israel, singulis partes suas,
* tam in montanis quam in planis atque
campestribus. In Asedoth, & in solitudine,
ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus,
Chananæus, & Pherezæus, Heuzæus & Iebu-
sezus. * Rex Iericho vnus: rex Hai, quæ est
ex latere Bethel, vnus: rex Ierusalem vnus,
rex Hebrō vnus: rex Ierimoth vnus, rex La-
chis vnus, * rex Eglon vnus, rex Gazer vnus:
* rex Dabir vnus, rex Gader vnus, * rex Her-
ma vnus, rex Hered vnus, * rex Lebna vnus,
rex Odullam vnus, * rex Maceda vnus, rex
Bethel vnus, * rex Taphua vnus, rex Opher,
vnus, * rex Aphec vnus, rex Saron vnus, * rex
Madon vnus, rex Afor vnus, rex Semeron
vnus, rex Achsaph vnus, * rex Thenac vnus,
rex Mageddo vnus, * rex Cades vnus, rex
Iachanan Carmeli vnus, * rex Dor, & pro-
uinciar Dor vnus, rex Gentium Galgal v-
nus, * rex Therfa vnus: omnes reges tri-
ginta vnus.

CAP. XIII.

*Iubet Dominus Iosue ut terram diuidat, assi-
gnatque partibus Ruben, Gad & dimidia tribui
Manassæ trans Iordanem.*

Iosue senex, prouectusque ætatis erat, &
dixit Dominus ad eum: Senuisti, & longæ-
uus es, terraque latissima derelicta est, qua
necdum sorte diuisa est: * omnis videlicet
Galilæa, Philistiim, & vniuersa Gessuri. * A
fluuiio turbido, qui irrigat Ægyptum, vsque
ad terminos Accaron contra Aquilonem.

Terra Chanaan, quæ in quinque regulos Phi-
listiim diuiditur, Gazæos, & Azotios, Asca-
lonitas, Gethæos, & Accaronitas. * Ad Me-
ridiem vero sunt Heuzi, omnis Terra Cha-
naan, & Maara Sidoniorum, vsque Apheca
& terminos Amorrhæi, * eiusque confinia.
Libani quoque regio contra Orientem, a
Baalgad sub monte Hermon, donec ingre-
diaris Emath. * Omnium qui habitant in
monte, a Libano vsque ad Aquas Masere-
phor, vniuersaq; Sidonij. Ego sum qui dele-
bo eos a facie filiorum Israel. Veniat ergo in
partem hereditatis Israel, sicut præcepi tibi.
* Et nunc diuide terram in possessionem no-
uæ tribubus, & dimidiæ tribui Manassæ,
* cum qua Ruben & Gad possederunt ter-
ram, * quam tradidit eis Moyses famulus
Domini, trans Iuentra Iordanis ad Orienta-
lem plagam. * Ab Aroer, quæ sita est in ripa
torrentis Arnon, & in vallis medio, vniuer-
sæque campestria Medaba, vsque Dibon. * &
cunctas ciuitates Schon, regis Amorrhæi, qui
regnauit in Hesebon, vsque ad terminos fi-
liorum Ammon. * & Galaad, ac terminum
Gessuri & Machati, & omnem montē Her-
mon, & vniuersam Basan, vsque ad Saiecha,
* omne regnum Og in Basan, qui regnauit
in Astaroth & Edrai, ipse fuit de reliquiis Ra-
phaim: percussitque eos Moyses, atque deleuit.
* Nolueruntque disperdere filij Israel Gessuri
& Machati: & habitauerunt in medio Israel
vsque in præsentem diem. * * Tribui autem
Leui non dedit possessionem: sed sacrificia
& victimæ Domini Dei Israel, ipsa est eius
hereditas, sicut locutus est illi. * Dedit ergo
Moyses possessionem tribui filiorum Ru-
ben iuxta cognationes suas. * Fuitque termi-
nus eorum ab Aroer, quæ sita est in ripa tor-
rentis Arnon & in valle eiusdem torrentis
media: vniuersam planitiem, quæ ducit Me-
daba, * & Hesebon, cunctosque viculos ea-
rum, qui sunt in campestribus: Dibon quo-
que, & Bamothbaal, & oppidum Baalmaon,
* & Iassa, & Cedimoth, & Mephaad, * & Ca-
riathaim, & Sabama, & Sarathasar in mon-
te conuallis. * Bethphogor & Asedoth,
Phasga & Bethiesimoth, * & omnes vrbes
campestris, vniuersaque regna Schon regis
Amorrhæi, qui regnauit in Hesebon, * quem
percussit Moyses cum principibus Madian:
Heuzum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe-
duces Schon habitatores Terræ. * Et Baal-
lam filium Beor ariolum occiderunt filij Is-
rael gladio cum ceteris interfectis. * Factus
que est terminus filiorum Ruben Iordanis
fluuius. Hæc est possessio Rubenitarum per
cognationes suas viciu & viculorum. * De-
litque Moyses tribui Gad & filiis eius per

Num. 32.
f. 31.

Num. 18.
a. 1.

Num. 31.
c. 8.

cognationes suas possessionem, cuius hæc diuisio est. * Terminus Iaser, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon, vsque ad Aroer, quæ est contra Rabba. * & ad Hesebon vsque Ramoth, Masphe & Betonim: & a Manaim vsque ad terminos Dabir. * in valle quoque; Betharan, & Bethnemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Schon regis Hesebon: huius quoque finis, Iordanis est, vsque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad Orientalem plagam. * hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, ciuitates & villæ earum. * Dedit & dimidiæ tribui Manasse, filiisque eius iuxta cognationes suas possessionem, * cuius hoc principium est: a Manaim vniuersam Basan, & cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicus Iair, qui sunt in Basan, sexaginta oppida. * & dimidiam partem Galaad, & Astathoth, & Edrai, vrbes regni Og in Basan: filiis Machir, filii Manasse, dimidiæ parti filiorum Machir iuxta cognationes suas. * Hanc possessionem diuisit Moyse in campestris Moab trans Iordanem contra Iericho ad Orientalem plagam. * * Tribui autem Leui non dedit possessionem: quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio eius, ut locutus est illi.

C A P. XIV.

Caleb accipit Hebron in hereditatem sibi promissam, eo quod alii exploratoribus detrahentibus terra promissa, ipse sequutus sit Dominum.

HOc est quod possederunt filii Israel in Terra Chanaan, quam dederunt eis A Eleazar sacerdos & Iosue filius Nun, & principes familiarum per tribus Israel: * sorte omnia diuidentes, * sicut præceperat Dominus in manu Moyse, nouem tribubus, & dimidiæ tribui. * Duabus enim tribubus, & dimidiæ, dederat Moyse trans Iordanem possessionem: absque Leuitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres suos: * sed in eorum successerunt locum filii Ioseph in duas diuisi tribus, Manasse & Ephraim: nec acceperunt Leuitæ aliam in Terra partem, nisi vrbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda iumenta & pecora sua. * Sicut præcepserat Dominus Moyse, ita fecerunt filii Israel, & diuiserunt Terram. * Acceperunt itaque filii Iuda ad Iosue in Galgala, locutusque est ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus: * Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysem hominem Dei de me & te in Cadesbarne. * quadraginta annorum eram quando misit me Moyse famulus Domini de Ca-

Cadesbarne, ut considerarem Terram: nuntiaviq; ei quod mihi verum videbatur. * Fratres autem mei, qui ascenderant mecum, dissoluerunt cor populi: & nihilominus ego secutus sum Dñm Deum meum. * Iurauitq; Moyse in die illo, dicens: Terra, quam calcavit pedus tuus, erit possessio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia secutus es Dñm Deum meum. * Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est vsque in præsentem diem. Quadraginta & quinque anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysem, quando ambulabat Israel per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum, * sic valēs, ut eo valebā tempore quando ad explorandum missus sum: * illius in me temporis fortitudo vsque hodie persecerat, tam ad bellandum quam ad gradiendum. * Da ergo mihi mentem istum, quæ pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt, & vrbes magnæ atque munitæ: si forte sit Dominus mecum, & potero delere eos, sicut promissum mihi. * Benedixitque ei Iosue: & tradidit ei Hebron in possessionem. * atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone Cenezæi vsque in præsentem diem: quia secutus est Dominum Deum Israel. * Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe: Adā maximus ibi inter Enacim situs est: & Terra cessauit a præliis.

C A P. XV.

Sors tribus Iudæ, ciuitates & villa earum. Othoniel accipit Axa filiā Caleb eo quod obtinuerit Cariath-sepher, additurq; ei terra irrigua.

IGitur * sors filiorum Iudæ per cognationes suas ista fuit: A termino Edom, desertum Sin contra Meridiem & vsque ad extremam partem Australis plagæ. * initium eius a summitate maris salississimi, & a lingua eius, quæ respicit Meridiem. * Egrediturque contra Ascensum Scorpionis, & pertransit in Sin: ascenditq; in Cadesbarne, & peruenit in Elston, ascendens ad Addar, & circueiēs Carcaa, * atq; inde pertransiens in Asemona, & perueniens ad Torrentem Egypti: eruntque termini eius mare magnum. hic erit finis meridianæ plagæ. * Ab Oriente vero erit initium, a mate salissimum vsque ad extrema Iordanis: & ea quæ respiciunt ad Aquilonem, a lingua maris vsque ad eundem Iordanis fluuium. * ascenditq; terminus in Beth Hagla, & transiit ab Aquilone in Beth Araba: ascendens ad lapidem Boën filii Ruben. * & tendens vsque ad terminos Debera de Valle Achor, contra Aquilonem respiciēs Galgala, quæ est ex aduerso Ascensionis Adommim, ab Australi parte torréris: transiitq; aquas, quæ vocatur Fons solis: & erunt

exitus eius ad Fontem Rogel. * Ascenditque
per conuallem filij Ennoim ex latere Iebulæ
ad Meridiem, hæc est Ierusalem: & inde e-
rigens ad verticem montis, qui est contra
Geennom ad Occidentem in summitate val-
lis Raphaim contra Aquilonem. * pertransit
que ad vertice montis vsque ad fontem aquæ
Nephthoi: & peruenit vsque ad vicus montis
Ephron: inclinaturque in Baala, quæ est Ca-
riathiarim, id est, vrbs siluarum. * & circuit
de Baala contra Occidentem, vsque ad mon-
tem Seir: transitque iuxta latus montis Iarim
ad Aquilonem in Chesson: & descendit in
Bethlameis, transitque in Thamma. * & per-
uenit contra Aquilonem partis Accaron ex
latere: inclinaturque Sechrona, & transit
montem Baala: peruenitque in Iebneel, &
magni maris contra Occidentem fine con-
cluditur. * hi sunt termini filiorum Iuda per
circuitum in cognationibus suis. * Caleb ve-
rò filio Iephone dedit partem in medio filio-
rum Iuda, sicut præceperat ei Dominus: Ca-
riath Arbe patris Enac, ipsa est Hebrö. * De-
leuitque ex ea Caleb tres filios Enac, Sefai &
Ahiman & Tholmai de stirpe Enac. * Atque
inde descendens venit ad habitatores Da-
bir, quæ prius vocabatur Cariath Sepher, id
est, ciuitas litterarum. * Dixitque Caleb: Qui
percußerit Cariath Sepher, & cepit eam,
dabo ei Axam filiam meam vxorem. * Cepit
que eam Othoniel filius Cenez frater Caleb
iunior: deditque ei Axam filiam suam vxo-
rem. * Quæ, cum pergerent simul, suasa est à
viro suo vt peteret à patre suo agrum, suspi-
rauitque; vt sedebat in asino. Cui Caleb: Quid
habes, inquit? * At illa respondit: Da mihi
benedictionem. Terram australem & aren-
tem dedisti mihi, iunge & irriguam. Dedit
itaque ei Caleb irriguum superius & inferius.
* Hæc est possessio tribus filiorum Iuda per
cognationes suas. * Erantque ciuitates ab ex-
tremis partibus filiorum Iuda iuxta termi-
nos Edom à Meridie: Cabseel, & Eder, & Ia-
gur, * & Cyna, & Dimona, & Adada, * & Ca-
des, & Asor, & Iethnam, * Ziph, & Telem, &
Buloth, * Asor noua & Carioth, Hefron, hæc
est Asor. * Amam, Sama, & Molada, * & Aser-
gadda, & Hassemon, & Bethphelerh, * & Ha-
fersual, & Bersabee, & Baziorthia, * & Baala, &
Lim, & Essem, * & Eltholad, & Cefil, & Har-
na, * & Siceleg, & Medemena, & Seulenna,
* Lebaoth, & Selim, & Aen, & Remon. omnes
ciuitates viginti nouem, & villæ earum. * In
campes tribus vero: Estaol, & Sarea, & Asena, F
* & Zinoc, & Engannim, & Taphua, & E
naim, * & Ietimoth, & Adullam, Socho & A
zecca, * & Saraim, & Adithaim, & Gedera, &
Gederothaim: vrbes quatuordecim, & villa

earum. * Sanan, & Hadassa, & Magdalgad,
* Delean, & Masepha, & Iesthel, * Lachis, &
Bascath, & Eglon, * Chebbon & Lehemam, &
Cethis, * & Gideroth, & Bethdagon, & Naa-
ma, & Maceda: ciuitates sedecim, & villæ ea-
rum. * Labana, & Ether, & Asan, * Iephtha, &
Elna, & Nesib, * & Ceila, & Achzib, & Mare-
ci: ciuitates nouem, & villæ earum. * Accaron
cum vicis & villulis suis. * Ab Accaron vsque; ad
mare: omnia quæ vergunt ad Azotum & vi-
culos eius. * Azotus cum vicis & villulis suis.
Gaza cum vicis & villulis suis, vsque ad tor-
entem Ægypti, & mare magni terminus
ius. * Et in mote: Samir, & Iether, & Socoth,
* & Danna, & Cariathenna, hæc est Dabir:
* Anab, & Istemo, & Anun, * Gosen, & Olon,
* & Gilo: ciuitates vndecim, & villæ earum.
G * Arab, & Ruma, & Esaan, * & Ianum, & Beth-
haphua, & Apheca. * Athmatha, & Cariath-
urbe, hæc est Hebron, & Sior: ciuitates
nouem, & villæ earum. * Maon, & Carmel, &
Ziph, & Iota, * Iezrael, & Iucadam, & Zanoë,
* Accain, Gabaa, & Thamma: ciuitates decem,
* & villæ earum. * Halhul, & Besfur, & Gedor,
* Mareth, & Bethanoth, & Eltecon: ciuitates
sex, & villæ earum. * Cariathbaal, hæc est, Ca-
riathiarim vrbs siluarum, & Arebba: ciuita-
tes duæ, & villæ earum. * In deserto Berha-
raba, Meddin, & Sachacha, * & Nebfan, & ci-
uitas salis, & Engaddi: ciuitates sex, & villæ
earum. * Iebusæum autem habitorem Ieru-
salem non potuerunt filij Iuda delere: ha-
bitauitque Iebusæus cum filiis Iuda in Ieru-
salem vsque in præsentem diem.

C A P. XVI.

*Sors Ephraim, vrbes & viculi eorum, mansitque
inter hos Chananae tributarius.*

Cecidit quoque sors filiorum Ioseph, ab
Iordane contra Iericho, & aquas eius ab
Oriente: solitudo quæ ascendit de Iericho
ad montem Bethel: * & egreditur de Bethel
Iuza: transitque terminum Archi, Atha-
roth, * & descendit ad Occidentem iuxta
terminum Iphleti, vsque ad terminos Beth
Horon inferioris, & Gazer: finiuntque
regiones eius mari magno: * possederuntque
filij Ioseph, Manasse & Ephraim. * Et fa-
ctus est terminus filiorum Ephraim per co-
gnationes suas: & possessio eorum contra O-
rientem Ataroth addar vsque Bethhoron
superiorem. * Egrediunturque: confinia in ma-
re: Machmethath verò Aquilonem respicit,
& circuit terminos contra Orientem in
Chanathselo: & pertransit ab Oriente Ia-
noë, * descenditque de Ianoë in Ataroth & Naa-
chacha: & peruenit in Iericho, egrediturque
ad Iordanem. * De Taphua pertransit contra

mare in Vallem arundineti, suntque egressus
eius in mare salissimum. hæc est possessio
tribus filiorum Ephraim per familias suas.
Vrbesque separatæ sunt filiis Ephraim in
medio possessionis filiorum Manasse, & villæ
earum. * Et non interfecerunt filij Ephraim
Chananæum, qui habitabat in Gazer: habi-
tauitque Chananæus in medio Ephraim vsq;
in diem hæc tributarius.

C A P. XVII.

*Media tribui Manasse & filiabus Salphaad sortes
assignantur, & augetur sors filiorum Ioseph.*

Cecidit autem sors tribui Manasse: (ipse
enim est primogenitus Ioseph) Machir
primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit
vir pugnator, habuitque possessionem Galaad
& Basan: * & reliquis filiorum Manasse
iuxta familias suas, filiis Abiezer, & filiis
Helec, & filiis Efriel, & filiis Sechem, & filiis
Hepher, & filiis Semida. isti sunt filij Manasse
filij Ioseph, mares, per cognationes suas.
* Salphaad verò filio Hepher, filij Galaad,
filij Machir, filij Manasse, non erant filij, sed
solæ filiæ: quarum ista sunt nomina, Maala
& Noa, & Hegla, & Melcha, & Therfa. * Ve-
neruntque in conspectu Eleazari sacerdotis,
& Iosue filij Nun, & principum, dicētes: Do-
minus præcepit per manum Moysi, vt dare-
tur nobis possessio in medio fratrum nostro-
rum. Deditque eis iuxta imperium Domini
possessionem in medio fratrum patris earum.
* Et ceciderunt funiculi Manasse, de-
cem, absq; Terra Galaad & Basan trans Ior-
danem. * Filiz enim Manasse possederūt he-
reditatem in medio filiorum eius. Terra au-
tem Galaad cecidit in sortem filiorum Ma-
nasse qui reliqui erant. * Fuitque terminus
Manasse ab Aser, Machmethath quæ respicit
Sichem: & egreditur ad dexteram iuxta ha-
bitatores Fontis Taphuæ. * Etenim in sorte
Manasse ceciderat Terra Taphuæ, quæ est
iuxta terminos Manasse filiorum Ephraim.
* Descenditque terminus Vallis arundineti
in Meridie torrentis ciuitatum Ephraim,
quæ in medio sunt vrbium Manasse: termi-
nus Manasse ab Aquilone torrentis, & exitus
eius pergit ad mare: ita vt possessio Ephraim
sit ab Austro, & ab Aquilone Manasse, & v-
tramque claudat mare, & coniungantur sibi
in tribu Aser ab Aquilone, & in tribu Issachar
ab Oriente. * Fuitque hereditas Manasse in
Issachar & in Aser, Bethsan & viculi eius, &
Ieblaam cum viculis suis, & habitatores
Dor cum oppidis suis, habitatores quoque
Endor cum viculis suis: similiterq; habitato-
res Thenac cum viculis suis, & habitatores
Mageddo cum viculis suis, & tertia pars vrbis

12 Nopheth. * Nec potuerunt filij Manasse has
ciuitates subuertere, sed cepit Chananæus
13 habitare in terra sua. * Postquam autem con-
ualuerunt filij Israel, subiecerunt Chana-
næos, & fecerunt sibi tributarios, nec inter-
14 fecerunt eos. * Locuti que sunt filij Ioseph ad
D Iosue, & dixerunt: Quare dedisti mihi pos-
sessionem fortis & funiculi vnus, cum sim
tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Do-
15 minus? * Ad quos Iosue ait: Si populus mul-
tus es, ascende in siluam, & succide tibi spa-
cia in terra Pheræzi & Raphaim: quia an-
16 gusta est tibi possessio montis Ephraim. * Cui
responderunt filij Ioseph: Non poterimus ac-
montana conscendere, cum ferreis curribus
vtantur Chananæi, qui habitant in terra cam-
pestri, in qua sitæ sunt Bethsan cum viculis
suis, & Iezraque mediam possidens vallem.
17 * Dixitque Iosue ad domum Ioseph, Ephraim
& Manasse: Populus multus es, & magna
18 fortitudinis, non habebis sortem vnā, sed
transibis ad montem, & succides tibi, atque
purgabis ad habitandum spatia: & poteris
ultra procedere cū subuerteris Chananæum,
quem dicis ferreos habere currus, & esse for-
tissimum.

C A P. XVIII.

*Mittuntur qui describant terram reliquarum se-
ptem tribuum, & assignatur sors Benjamin.*

Congregati que sunt omnes filij Israel in
Silo, ibique fixerunt tabernaculum te-
2 timonij, & fuit eis Terra subiecta. * Reman-
serant autem filiorum Israel septem tribus,
quæ necdum acceperant possessiones suas.
3 * Ad quos Iosue ait: Vsquequo marceris i-
gnauia, & non intratis ad possidendam Ter-
ram, quam Dominus Deus patrum vestro-
4 rum dedit vobis? * Eligite de singulis tribu-
bus ternos viros, vt mittam eos, & pergant
atq; circumeant Terram, & describant eam
iuxta numerum vniuscuiusque multitudi-
nis: referantque ad me quod descripserint.
5 * Diuidite vobis Terram in septem partes:
Iudas sit in terminis suis ab Australi plaga, &
6 domus Ioseph ab Aquilone. * mediam inter
hos terram in septem partes describite: &
huc venietis ad me, vt coram Domino Deo
7 vestro mittam vobis hęc sortem: quia nō est
inter vos pars Leuitarum, sed sacerdotium
Domini est eorum hereditas. Gad autem &
8 Ruben, & dimidia tribus Manasse, iam acce-
perant possessiones suas trans Iordanem ad
Orientalem plagam: quas dedit eis Moyses
9 famulus Domini. * Cumq; surrexissent viri,
vt pergerent ad describendam Terram, præ-
cepit eis Iosue, dicens: Circuite Terram, &
describite eam, ac reuertimini ad me: vt hic

coram Domino, in Silo, mittā vobis sortem.
 * Itaque perrexerunt: & lustrantes eam, in
 septem partes diuiserunt. scribentes in volumi-
 ne. Reuersiq; sunt ad Iosue in castra Silo.
 * Qui misit sortes coram Domino in Silo, di-
 uisitq; Terram filiis Israel in septem partes.
 * Et ascendit fors prima filiorum Benjamin
 per familias suas, vt possiderent Terram in-
 ter filios Iuda & filios Ioseph. * Fuitque ter-
 minus eorum contra Aquilonem a Iordane:
 pergens iuxta latus Iericho Septentrionalis
 plagæ, & inde contra Occidentem ad mon-
 tana consurgens, & perueniens ad solitudi-
 nem Berhauen, * atq; pertransiens iuxta * Lu-
 zam ad Meridiem, ipsa est Bethel: descendit-
 que in Ataroth addar, in montem qui est ad
 Meridiem Beth horon inferioris; * Et incli-
 natur circuiens contra mare ad Meridiem
 montis qui respicit Beth horon contra Afri-
 cum: suntq; exitus eius in Cariathbaal, qua
 vocatur & Cariathiarim, urbem filiorum Iu-
 da. hæc est plaga contra mare, ad Occiden-
 tem. * A Meridie autē ex parte Cariathiarim
 egreditur terminus contra mare, & peruenit
 vique ad fontem aquarum Nephthoa. * Descen-
 ditq; in partem montis, qui respicit Vallem
 filiorum Ennom: & est contra Septentriona-
 lem plagā in extrema parte Vallis Kaphaim.
 Descenditq; in Geennom (id est, Vallem En-
 nom) iuxta latus Iebusæi ad Austrum: & per-
 uenit ad Fontem Rogel, * transiens ad A-
 quilonem, & egrediens ad Ensemes, id est, Fon-
 tem solis: * & pertransit vsq; ad tumulos, qui
 sunt ē regione Ascensus Adommim: descen-
 ditq; ad Abenboen, id est, lapidem Boen filij
 Ruben: & pertransit ex latere Aquilonis ad
 campestria: descenditque in planitiem, * &
 prætergreditur contra Aquilonem Bethha-
 gla: suntq; exitus eius contra linguam maris
 falsissimi ab Aquilone in fine Iordanis ad Au-
 stralē plagam: * qui est terminus illius ab O-
 riente. hæc est possessio filiorū Benjamin per
 terminos suos in circuitu, & familias suas.
 * Fueruntq; ciuitates eius, Iericho & Beth ha-
 gla & Vallis Casis, * Beth Araba & Samaraim
 & Bethel, * Auim, & Aphara, & Ophera.
 * Villa Emona, & Ophni, & Gabec: ciuitates
 duodecim, & villæ earum. * Gaboon, & Ra-
 ma, & Berorh, * & Mesphe, & Caphara, & A-
 mosa, * & Recem, Iarephel & Tharela, * & Se-
 la, Eleph, & Iebus, quæ est Ierusalē, Gabaath
 & Cariath: ciuitates quatuordecim, & villæ
 earum. Hæc est possessio filiorum Benjamin
 iuxta familias suas.

C A P. XIX.

*Assignatur sortis sex tribubus Simeon, Zabulon,
 Issachar, Aser, Nephthalim, Dan & Iosue.*

ET egressa est fors secunda filiorum Si-
 meon per cognationes suas: fuitque he-
 reditas * eorum in medio possessionis filio-
 rum Iuda: Bersabee, & Sabee, & Molada, * &
 Hasersual, Bala & Asēm, * & Eltholad, Bethul
 & Harna, * & Siceleg, & Bethmarchaboth,
 & Haserfusa, * & Bethlebaoth, & Sarohen: ci-
 uitates tredecim, & villæ earum. * Ain &
 Remmon, & Athar, & Asan: ciuitates qua-
 tuor, & villæ earum: * omnes viculi per cir-
 cuitum vrbium istarum vsq; ad Baalath Beer
 Ramath contra Australem plagam. Hæc est
 hereditas filiorum Simeon iuxta cognatio-
 nes suas, in possessione & funiculo filiorum
 Iuda: quia maior erat. & ideirco filij Simeon
 possederunt in medio hereditatis eorum.
 * Ceciditque fors tertia filiorum Zabulon
 per cognationes suas: & factus est terminus
 possessionis eorum vsque Sarid. * Ascendit-
 que de Mari & Merala, & peruenit in Debba-
 leth, vsque ad torrentem qui est contra Ieco-
 nam. * Et reuertitur de Sared contra Orien-
 tem in fines Ceselethhabor: & egreditur ad
 Dabereth, ascenditque contra Iaphie. * Et
 inde pertransit vsque ad Orientalem plagam
 Gethhepher & Thacesin: & egreditur in
 Remmon, Amthar & Noa. * Et circuit ad A-
 quilonem Hanathon: suntque egressus eius
 Vallis Iephtahel, * & Cateth, & Naalol, &
 Semeron, & Iedala, & Bethlehem: ciuitates
 duodecim, & villæ earum. * Hæc est hereditas
 tribus filiorū Zabulon per cognationes suas,
 vrbes & viculi earum. * Issachar egressa est
 fors quarta per cognationes suas. * fuitque
 eius hereditas, Iezrael, & Casaloth, & Su-
 nem, * & Hapharaim, & Seon, & Anaharath,
 * & Rabboth, & Cefion, Abes, * & Rameth, &
 Engannim, & Enhadda, & Bethpheses. * Et
 peruenit terminus eius vsq; Thabor & Sehe-
 lima, & Bethfames: eruntque exitus eius Ior-
 danis: ciuitates sedecim, & villæ earum. * Hæc
 est possessio filiorum Issachar per cognatio-
 nes suas, vrbes & viculi earum. * Ceciditque
 fors quinta tribui filiorum Aser per cognatio-
 nes suas: * fuitq; terminus eorū Haleath, &
 Chali, & Beten, & Axaph, * & Elmelech, &
 Amaad, & Messal: & peruenit vsque ad Car-
 melum maris & Sihor, & Labanath. * Ac re-
 uertitur contra Orientem Bethdagon: & per-
 transit vsque Zabulon & Vallem Iephtahel
 contra Aquilonem in Bethemec & Nebiel.
 * Egrediturque ad Iauam Cabul, * & Abran, &
 Kohob, & Hamon, & Cana, vsque ad Sido-
 nem magnam. * reuertiturq; in Horma vsque
 ad ciuitatem munitissimam Tyrum, & vsque
 Hofa: eruntque exitus eius in mare de fu-
 niculo Achziba: * & Amma, & Aphec, &
 Rohob. ciuitates viginti duæ, & villæ earum.

* Hæc est possessio filiorum Aser per cognationes suas, vrbesque & viculi earum. * Filiorum Nephthali sexta fors cecidit, per familias suas : * & cepit terminus de Heleph & Elon in Saananim, & Adami, quæ est Neceb, & Iebnael vsque Lecum : & egressus eorum vsque ad Iordanem : * reuertiturque terminus contra Occidentem in Azanotthabor, atque inde egreditur in Hucuca, & pertransit in Zabulon contra Meridiem, & in Aser contra Occidentem, & in Iuda ad Iordanem contra ortum solis. * ciuitates munitissimæ, Assedim, Ser, & Emath, & Reccath & Cene-reth, * & Edema, & Arama, Afor * & Cedès & Edrai, Enhasor * & Ieron & Magdalel, Horé & Bethanath & Bethsames : ciuitates decem & nouem, & villæ earum. * Hæc est possessio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas, vrbes & viculi earum. * Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est fors septima : * & fuit terminus possessionis eius Sara & Esthaol, & Hirsemes, id est, ciuitas solis. * Selebin & Aialon & Iethela, * Elon & Thēna & Acrō, * Elthece, Gebbethō & Balaath, * & Iud & Bane & Barach & Gethremmō : * & Meiarcon & Arecon, cum termino qui respicit Ioppen, * & ipso fine concluditur. Ascēderuntque filij Dan, & pugnaverunt contra Lessem, ceperuntque eam : & percusserunt eā in ore gladij, & possederunt, & habitauerunt in ea, vocantes nomen eius Lessem Dan, ex nomine Dan patris sui. * Hæc est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas, vrbes & viculi earum. * Cumque compleisset sorte diuidere Terram singulis per tribus suas, dederunt filij Israel possessionem Iosue filio Nun in medio sui, * iuxta præceptum Domini, vrbē quam postulauit, Thamnath Saraa in monte Ephraim : & ædificauit ciuitatem, habitauitque in ea. * Hæc sunt possessiones, quas sorte diuiserunt Eleazar sacerdos & Iosue filius Nun, & principes familiarum ac tribuum filiorum Israel, in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonij, partiti que sunt Terram.

C A P. XX.

Sex refugij ciuitates & qui ad eas possint confugere : & quam diu ibi remanere debeant.

ET locutus est Dominus ad Iosue, dicens : * Loquere filiis Israel, & diceis : * Separate vrbes fugitiuorum, * de quibus locutus sum ad vos per manum Moyfi ; * vt confugiat ad eas quicunque animam percussisset nescius : & possit euadere iram proximi, qui vltor est sanguinis * cum ad vnam harum confugerit ciuitatem, stabit ante portam ciuitatis, & B loquetur senioribus vrbis illius ea quæ te-

comprobent innocentem : sicque suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum. * Cumque vltor sanguinis eum fuerit percussus, non tradent in manus eius : quia ignorans percussit proximum eius, nec ante biduum, triduumve, eius probatur inimicus. * Et habitabit in ciuitate illa, donec stet ante iudicium causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore : tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem & domum suam de qua fugerat. * Decreueruntque Cedès in Galilæa montis Nephthali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipsa est Hebron, in monte Iuda. * Et trans Iordanem contra Orientalem plagam Iericho, statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine, de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manassæ. * Hæc ciuitates constitutæ sunt cunctis filiis Israel, & aduenis qui habitabant inter eos : vt fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

C A P. XXI.

Leuitis assignantur ciuitates quadraginta octo cum suburbanis : & completa Dei promissione pax & requies datur filiis Israel.

A Ccefferuntque principes familiarum Leuiti ad Eleazarum sacerdotem, & Iosue filium Nun, & ad duces cognitionum per singulas tribus filiorum Israel : * locuti que sunt ad eos in Silo Terræ Chanaan, atque dixerunt : * Dominus præcepit per manum Moyfi, vt darentur nobis vrbes ad habitandum, & suburbana earum ad alenda iumenta. * Dederuntque filij Israel de possessionibus suis iuxta imperium Domini, ciuitates & suburbana earum. * Egressaque est fors in familiā Caath filiorum Aaron sacerdotis, de tribubus Iuda, & Simeon, & Benjamin, ciuitates tredecim : * Et reliquis filiorum Caath, id est, Leuitis qui superfuert, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidia tribu Manassæ, ciuitates decem. * Porro filiis Gerson egressa est fors, vt acciperent de tribubus Issachar & Aser & Nephthali, dimidiaque tribu Manassæ in Basan, ciuitates numero tredecim. * Et filiis Merari per cognationes suas, de tribubus Ruben & Gad & Zabulon, vrbes duodecim. * Dederuntque filij Israel Leuitis ciuitates & suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Moyfi, singulis sorte tribuentes. * De tribubus filiorum Iuda & Simeon dedit Iosue ciuitates : quarum ista sunt nomina. * filiis Aaron per familias Caath

sup. 14. d.
14

Leuitici generis: prima enim fors illis egres-
sa est. * Cariatharbe patris Enac, quæ voca-
tur Hebron, in monte Iuda, & suburbana
eius per circuitum. * * Agros verò & villas
eius, dederat Caleb filio Iephone ad posside-
dum. * Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis He-
bron confugij ciuitatem, ac suburbana eius:
& Lobnam cum suburbanis suis: * & Iether,
& Eltemo, * & Holon, & Dabir, * & Ain, &
Ieta, & Bethsames, cum suburbanis suis: ciui-
tates nouem de tribubus, vt dictum est, dua-
bus. * De tribu autem filiorum Beniamin
Gabaon, & Gabae, * & Anathoth & Almon,
cum suburbanis suis: ciuitates quatuor. * O-
mnes simul ciuitates filiorum Aaron sacer-
dotis, tredecim, cum suburbanis suis. * Reli-
quis verò per familias filiorum Caath Leui-
tici generis, hæc est data possessio. * De tribu
Ephraim vrbes confugij, Sichem cum subur-
banis suis in monte Ephraim, & Gazer * &
Cibsam & Beth horon, cum suburbanis sui-
ciuitates quatuor. * De tribu quoque Dan
Eltheco & Gabathon, * & Aialon & Gethre-
mon, cū suburbanis suis, ciuitates quatuor
* Porro de dimidia tribu Manasse, Thanael
& Gethemmon, cum suburbanis suis, ciui-
tates duæ. * Omnes ciuitates decem, & sub-
urbana earum, datæ sunt filiis Caath infe-
rioris gradus. * Filiis quoque Gerson Leuiti-
ci generis dedit de dimidia tribu Manasse cō-
fugij ciuitates, Gaulon in Basan, & Bosram,
cum suburbanis suis, ciuitates duas. * Porro
de tribu Issachar, Cesion, & Dabereth, * & Ia-
ramoth, & Engannim, cum suburbanis suis,
ciuitates quatuor. * De tribu autem Aser,
Masal & Abdon, * & Helcah & Rohob, cum
suburbanis suis, ciuitates quatuor. * De tri-
bu quoque Nephthali ciuitates confugij, Ce-
des in Galilæa, & Hammoth Dor, & Car-
thā, cum suburbanis suis, ciuitates tres. * O-
mnes vrbes familiarum Gerson, tredecim,
cum suburbanis suis. * Filiis autem Merari
Leuitis inferioris gradus per familias suas
data est de tribu Zabulon, Iecnam & Cartha
* & Damna & Naalol, ciuitates quatuor cū
suburbanis suis. * De tribu Ruben vltra Ior-
danem contra Iericho ciuitates refugij, Bos-
for in solitudine, Misor & Iaser & Ieritson
& Mephaath, ciuitates quatuor cum suburba-
nis suis. * De tribu Gad ciuitates confugij,
Ramothe in Galaad, & Manaim & Hefebor:
& Iaser, ciuitates quatuor cum suburbanis
suis. * Omnes vrbes filiorum Merari per fa-
milias & cognationes suas, duodecim. * Ita-
que ciuitates vniuersæ Leuitarum in medio
possessionis filiorum Israel fuerunt quadra-
ginta octo * cū suburbanis suis, singulæ per
familias distributæ. * Deditq; Dominus Deus

Israeli omnem Terram, quam traditurum se
patribus eorum iurauerat: & possederunt il-
lam, atque habitauerunt in ea. * Dataque est
ab eo pax in omnes per circuitum nationes:
nullusque eis hostium resistere ausus est, sed
cuncti in eorum ditionem redacti sunt. * Ne-
vnum quidem verbum quod illis præstitu-
rum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus
expleta sunt omnia.

C A P. XXII.

*Remissa ad suam possessionem trans Iordanem tri-
bus Ruben, & Gad & dimidia Manasse, sus-
ceptionem mouent ceteris tribubus propter extru-
ctum altare, sed missi legati suscipiunt instam
eorum excusationem.*

Eodem tēpore vocauit Iosue Rubenitas,
& Gaditas, & dimidiam tribum Manas-
se, * dixitque ad eos: Fecistis omnia quæ præ-
cepit vobis Moyses famulus Domini: mihi
quoque in omnibus obedistis, * nec reliqui-
stis fratres vestros longo tempore, vsque in
præsentem diem, custodiētes imperium Do-
mini Dei vestri. * Quia igitur dedit Dominus
Deus vester fratribus vestris quietem & pa-
cē, sicut pollicitus est: reuertimini, & ite in ta-
bernacula vestra, & in terram possessionis,
quam tradidit vobis Moyses famulus Do-
mini trans Iordanē: * ita dumtaxat, vt custo-
diatis attentē, & opere complectis mandatū
& legem quam præcepit vobis Moyses famu-
lus Domini, vt diligatis Dominum Deum ve-
strum, & ambuletis in omnib. viis eius, & ob-
seruetis mandata illius, adhæreatisque ei, ac
seruiatis in omni corde, & in omni anima ve-
stra. * Benedixitque eis Iosue, & dimisit eos.
Qui reuersi sunt in tabernacula sua. * Dimi-
diæ autem tribui Manasse possessionē Moy-
ses dederat in Basan: & idcirco mediæ quæ
superfuit, dedit Iosue sortem inter ceteros fra-
tres suos trans Iordanē ad Occidentale pla-
gam. Cumq; dimitteret eos in tabernacula
sua, & benedixisset eis, * dixit ad eos: In mul-
ta substantia atq; diuitiis reuertimini ad sedes
vestras, cū argento & auro, ære ac ferro, & ve-
ste multiplici: diuidite prædā hostiū cum fra-
tribus vestris. * Reuersiq; sunt, & abierunt fi-
lij Ruben & filij Gad, & dimidia tribus Ma-
nasse, à filiis Israel de Silo, quæ sita est in Cha-
naan, vt intrarent Galaad Terrā possessionis
suæ, quam obtinuerant iuxta imperium Do-
mini in manu Moyfi. * Cumque venissent ad
Carmulos Iordanis in Terram Chanaan, ædi-
ficauerunt iuxta Iordanē altare infinitæ ma-
gnitudinis. * Quod cū audissent filij Israel, &
ad eos certi nūtij detulissent, ædificasse filios
Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse,
altare in Terra Chanaan, super Iordanis

* Num. 32.
f. 31.
sup. 13. b. 8.

carmulos,

rumulos, contra filios Israel: * conuenerunt 12
omnes in Silo, vt ascenderent & dimicaret
contra eos. * Et interim miserunt ad illos in 13
Terram Galaad Phinees filium Eleazari sa-
cerdotis, * & decem principes cum eo, singu- 14
los de singulis tribubus. * Qui venerunt ad 15
filios Ruben, & Gad, & dimidia tribus Ma-
nasse, in Terram Galaad, dixeruntq; ad eos:
* Hæc mandat omnis populus Domini: **Quæ** 16
est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum
Deum Israel, adificantes altare sacrilegum,
& à cultu illius recedentes? * An parum vo- 17
bis est? quod peccastis in Beelphegor, & vsq; D
in præsentem diem macula huius sceleris in
nobis permanet? multique de populo cor-
ruerunt. * Et vos hodie reliquistis Dominum, 18
& cras in vniuersum Israel ira eius defauit.
* Quod si putatis immundum esse terram 19
possessionis vestræ, transite ad Terram, in
qua tabernaculum Domini est, & habitate
inter nos: tantum vt à Domino, & à nostro
confortio non recedatis, adificatio altari
præter altare Domini Dei nostri. * Nonne 20
Achan, filius Zare præteritum mandatum Do-
mini, & super omnem populum Israel ira
eius incubuit? Et ille erat vnus homo, atque
vtinam solus periisset in scelere suo. * Respo- 21
deruntque filij Ruben & Gad, & dimidia tri-
bus Manasse, principibus legationis Israel:
* Fortissimus Deus Dominus, Fortissimus 22
Deus Dominus, ipse nouit, & Israel simul in-
telligit: si præuaricationis animo hoc altare
construximus, non custodiat nos, sed puniat
nos in præsentem: * & si eamē fecimus, vt 23
holocausta, & sacrificium, & pacificas victi-
mas super eo imposeremus, ipse quærat &
iudicet: * & non ea magis cogitatione atque 24
tractatu, vt diceremus: Cras dicent filij vestri
filiis nostris: Quid vobis & Domino Deo
Israel? terminum posuit Dominus inter nos 25
& vos, ô filij Ruben, & filij Gad, Iordanem
fluuium: & ideirco partem non habetis in
Domino. Et per hanc occasionem auertent
filij vestri filios nostros à timore Domini.
Putauimus itaque melius, * & diximus: Ex- 26
truamus nobis altare, nō in holocausta, neq;
ad victimas offerendas, * sed in testimonium 27
inter nos & vos, & sobolem nostram vestra-
que progeniem, vt seruiamus Domino, &
iuris nostri sit offerre, & holocausta, & victi-
mas, & pacificas hostias: & nequaquam di-
cant eras filij vestri filiis nostris: Non est vo-
bis pars in Domino. * Quod si voluerint di- 28
cere, respondebunt eis: Ecce altare Domini,
quod fecerunt patres nostri, non in holo-
causta, neq; in sacrificium, sed in testimoni-
um nostrum, ac vestrum. * Absit à nobis hoc
scelus, vt recedamus à Domino, & eius vesti 29

* Num. 25.

A. 3.

Deut. 4.

A. 3.

* Sup. 7.

A. 1.

gia relinquamus, extructo altari ad holocau-
sta, & sacrificia, & victimas offerendas, præter
altare Domini Dei nostri, quod extructum est
ante tabernaculum eius. * Quibus auditis,
Phinees sacerdos, & principes legationis Is-
rael, qui erant cum eo, placati sunt: & verba
G filiorum Ruben, & Gad, & dimidia tribus
31 Manasse, libentissimè susceperunt. * Dixitq;
Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nūc
scimus quod nobiscum sit Dominus, quoniā
alieni estis à præuaricatione hac, & libera stis
32 filios Israel de manu Domini. * Reuersusque
est cum principibus à filiis Ruben & Gad, de
Terra Galaad, finiu Chanaan, ad filios Israel,
33 & retulit eis. * Placuitq; sermo cunctis audi-
entibus. Et laudauerunt Deum filij Israel, &
nequaquam vltra dixerunt, vt ascenderent
contra eos, atq; pugnarent & deleterent Ter-
34 ram possessionis eorum. * Vocaueruntq; filij
Ruben, & filij Gad, altare quod extruxerant,
Testimonium nostrum, quod Dominus ipse
sit Deus.

C A P. XXIII.

*Iosue senex, iamque moribundus exhortatur fili-
os Israel ad seruanda Dei præcepta, & cauē-
dam societatem cum gentibus.*

1 **E** Voluto autem inulto tempore, postquā
A pacem dederat Dominus Israeli, subiectis
in gyro nationibus vniuersis, & Iosue iam
2 longæuo, & senilis ætatis: * vocauit Iosue
omnem Israel, maioresque natu, & prin-
cipes ac duces, & magistros, dixitque ad eos:
3 Ego senui, & progressioris ætatis sum: * vos
que cernitis omnia, quæ fecerit Dominus
Deus vester cunctis per circuitum nati-
bus, quo modo pro vobis ipse pugnaverit:
4 * & nunc quia vobis sorte diuisit omnem
Terram, ab Orientali parte Iordanis vsque
5 ad mare magnum, multæque adhuc super
6 sunt nationes: * Dominus Deus vester disper-
det eas & auferet à facie vestra, & possidebi-
7 tis Terram, sicut vobis pollicitus est. * Tan-
tū confortamini, & estote solliciti, vt cu-
8 stodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumi-
ne legis Moyfi: & non declinetis ab eis neq;
9 ad dexteram neque ad sinistram: * ne post-
quam intraueritis ad Gentes, quæ inter vos
futura sunt, iuretis in nomine deorum ea-
8 rum, & seruiatis eis, & adoretis illos: * sed ad-
hareatis Domino Deo vestro: quod fecistis
9 vsque in diem hanc. * Et tunc auferet Domi-
nus Deus in conspectu vestro gentes magnas
C & robustissimas, & nullus vobis resistere po-
10 terit. * Vnus è vobis persequetur hostium
mille viros: quia Dominus Deus vester pro
11 vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est. * Hoc

tantum

tantum diligensissime præcaute, ut diligatis Dominum Deum vestrum. * Quod si vos 12
meritis gentium harum, quæ inter vos ha-
bitant, erroribus adherere, & cum eis milice-
re connubia, atque amicitias copulare: * iam 13
nunc scitote quod Dominus Deus vester nõ
eas delectat ante faciem vestram, sed sint vobis
in foueam ac laqueum, & offendiculum ex-
later vestro, & ludes in oculis vestris, donec
vos auferat atque disperdat de Terra hac
optima, quam tradidit vobis. * En ego ho- 14
die ingredior viam vniuersæ terræ, & toto a-
nimo cognoscetis, quod de omnibus verbis,
quæ se Dominus præstiturum vobis esse pol-
licitus est, vnum non præterierit in casum.
* Sicut ergo impleuit opere quod promisit, 15
& prospera cuncta venerunt: sic adducet su-
per vos quicquid malorum comminatus est,
donec vos auferat atque disperdat de Terra
hac optima, quam tradidit vobis, * eò quod
præterieritis pactum Domini Dei vestri, quod
pepigit vobiscum, & serueritis diis alienis,
& adoraueritis eos: citò atque velociter con-
surget in vos furor Domini, & auferemini
ab hac Terra optima, quam tradidit vobis.

C A P. XXIV.

Commemorantur beneficia Israelitis à Deo exhibita: scdus populi cum Domino, mors Iosue, sepultura ossium Ioseph, & mors Eleazar sacerdotis.

Congregauitque Iosue omnes tribus Is- 1
rael in Sichem & vocauit maiores natu, 2
ac principes, & iudices, & magistros: stete-
runtque in conspectu Domini: * & ad popu-
lum sic locutus est: Hæc dicit Dominus Deus
Israel: Trans fluiuium habitauerunt patres
vestri ab initio, Thare pater Abraham & Na-
chor: seruiueruntque diis alienis. * Tuli ergo
partem vestrum Abraham de Mesopotamia
inibus: & adduxi eum in Terram Chanaan:
multiplicauitque semen eius, * & dedi ei Isaac:
* Illique rursum dedi Iacob & Esau. * E qui-
bus, Esau dedi montem Scir ad possidendu:
* Iacob verò, & filij eius descenderunt in Æ-
gyptum. * Misique Moysen & Aaron, & per-
culi Ægyptum multis signis atque porten-
tis. * Eduxitque vos & patres vestros de Æ-
gypto, & venistis ad mare: persecutique sunt
Ægyptij patres vestros cum curribus & equi-
tatu, usque ad Mare rubrum. * Clamauerunt
autem ad Dominum filij Israel: * qui posuit
tenebras inter vos & Ægyptios, & adduxit
super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi
vestri cuncta quæ in Ægypto fecerim, & ha-
bitastis in solitudine multo tempore: * & in-
troduxi vos in Terram Amorrhæi, qui habi-
tabat trans Iordanem. * Cumque pugnarent

contra vos, tradidi eos in manus vestras, &
possedistis Terram eorum, atque interfecistis
eos. * Surrexit autem Balac filius Saphor rex
Moab, & pugnavit contra Israel. Misitque
& vocauit Balaam filium Beor, vt maledice-
ret vobis: * & ego nolui audire eum, sed eco-
trario per illum benedixi vobis, & liberaui
vos de manu eius. * Transistisque Iordanem,
& venistis ad Iericho. Pugnaveruntque con-
tra vos viri ciuitatis eius, Amorrhæus & Phe-
rezæus, & Chanaanæus, & Hethæus, & Ger-
gezæus, & Heuæus, & Iebusæus: & tradidi il-
los in manus vestras. * Misique ante vos cra-
brones: & eieci eos de locis suis, duos reges
Amorrhæorum, non in gladio nec in arcu tuo:
* Dedique vobis Terram, in qua non labo-
rastis, & vrbes quas non ædificastis, vt ha-
bitaretis in eis: vineas & oliueta, quæ non pla-
tastis. * Nunc ergo timete Dominum, & ser-
uite ei perfecto corde atque verissimo: & au-
ferre deos, quibus seruierunt patres vestri in
Mesopotamia & in Ægypto, ac seruite Do-
mino. * Sin autem malum vobis videtur vt
Domino seruiatis, optio vobis datur: eligite
hodie quod placet, cui seruire potissimum
debeatis, vtrum diis, quibus seruierunt pa-
tres vestri in Mesopotamia, an diis Amor-
rhæorum, in quorum Terra habitatis: ego
autem & domus mea seruimus Domino.
* Responditque populus, & ait: Absit à nobis
vt relinquamus Dominum, & seruiamus diis
alienis. * Dominus Deus noster ipse eduxit
nos, & patres nostros, de Terra Ægypti, de
domo seruitutis: fecitque videntibus nobis
signa ingentia, & custodiuit nos in omni via,
per quam ambulauimus, & in cunctis popu-
lis, per quos transiuimus. * Et eiecit vniuer-
sas gentes, Amorrhæum habitatorem Ter-
ræ, quam nos intrauimus. Seruiemus igitur
Domino, quia ipse est Deus noster. * Dixitque
Iosue ad populum: Non poteritis seruire Do-
mino: Deus enim sanctus, & fortis æmulator
est, nec ignoscet sceleribus vestris atque pec-
catis. * Si dimiseritis Dominum, & seruieritis
diis alienis, conuertet se, & affliget vos, atque
subuerter, postquam vobis præstiterit bona.
* Dixitque populus ad Iosue: Nequaquam
ita vt loqueris, erit, sed Domino seruimus.
* Et Iosue ad populum, Testes (inquit) vos
estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum vt
seruiatis ei. Responderuntque Testes. * Nunc
Ergo, ait, auferre deos alienos de medio ve-
stri, & inclinate corda vestra ad Dominum
Deum Israel. * Dixitque populus ad Iosue: Do-
mino Deo nostro seruimus, & obediētes
seruimus præceptis eius. * Percussit ergo Iosue
in die illo scdus, & proposuit populo præce-
pta atque iudicia in Sichem. * Scripsit quoque

Num. 22

Sup. 3. d.

14. & 6. a.

1. 5. 11. a. 3

Sup. 11. d.

20.

Exod. 23.

f. 28.

1. Reg. 7.

A. 5.

Tob. 14. c.

10.

omnia verba hæc in volumine legis Domini
& tulit lapidem pergrandem, posuitque eum:
subter quercum, quæ erat in Sanctuario Do-
mini: * & dixit ad omnem populum: En lapis 27
iste erit vobis in testimonium, quod audie-
ris omnia verba Domini, quæ locutus est vo-
bis: ne fortè postea negare velitis, & mentiri
Domino Deo vestro. * Dimisitque populum, 28
singulos in possessionem suam. * Et post hæc 29
mortuus est Iosue filius Nun seruus Domini,
centum & decem annorum: * sepelieruntq; 30
eum in finibus possessionis suæ in Thánath-
sare, quæ est sita in monte Ephraim: a Septe-
trionali parte montis Gaas. * Seruivitque 31
Israel Domino cunctis diebus Iosue, & senio-
rum qui longo vixerunt tempore post Iosue,
& qui nouerunt omnia opera Domini qua
fecerat in Israel. * Ossa quoque Ioseph, qua 32
tulerant filij Israel de Ægypto, sepelierunt in
Sichem, in parte agri * quem venerat Iacob a
filij Hemor patris Sichem, centum nouellis
ouibus, & fuit in possessionem filiorum Io-
seph. * Eleazar quoque filius Aaron mortuus 33
est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees
filij eius, quæ data est ei in monte Ephraim.

* Gen. 50.
d. 25.
Exod. 13. d.
19.
* Gen. 33.
d. 19.

LIBER IVDICVM,

HEBRAÏCE

SOPHETIM.

C A P. I.

*Iudas duce vnâ cum fratre ipsius Simeone pluri-
ma gentium ciuitates expugnantur, Othoniel
obienta Cariath-sepher ducit Axam filiam.
Caleb addita terra irrigua, Chananei tribu-
tary seruantur.*

Post mortem Iosue consulue-
runt filij Israel Dominum, di-
centes: Quis ascendet ante
nos contra Chananeum, &
erit dux belli? * Dixitque Do-
minus: Iudas ascendet: ecce
tradidi Terram in manus eius. * Et ait Iudas 3
Simeoni fratri suo: Ascende mecum in for-
tem meam, & pugna contra Chananeum, vt
ego pergâ tecum in sortem tuam. Et abiit
cum eo Simeon. * Ascenditq; Iudas, & tradi- 4
dit Dominus Chananeum ac Pherazeum in
manus eorum: & percusserunt in Bezece decē
millia virorum. * Inueneruntq; Adonibezec 5
in Bezece, & pugnaverunt cōtra eum, ac per-
cusserunt Chananeum & Pherazeum. * Fu- 6
git autē Adonibezec: quem persecuti com-
prehenderunt, cæcis suminitatibus manuū
eius ac pedum. * Dixitque Adonibezec: Se- 7
ptuaginta reges, amputatis manuum ac pe-
dum suminitatibus, colligebant sub mensa

mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddi-
dit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Ieru-
8 salem, & ibi mortuus est. * Oppugnantes er-
go filij Iuda Ierusalem, ceperunt eam, & per-
cusserunt in ore gladij, tradētes cunctam in-
9 cendio ciuitatem. * Et postea descendentes
pugnauerunt contra Chananeum, qui habi-
tabat in montanis, & ad Meridiem, & in cā-
10 pestribus. * * Pergensque Iudas contra Cha-
11 nanæum, qui habitabat in Hebron, (cuius
nomē fuit antiquitus Cariath Arbe) percus-
sit Sefai, & Ahimam, & Tholmai: * atq; inde
profectus abiit ad habitatores Dabir, cuius
nomen vetus erat Cariath Sepher, id est, ci-
12 uitas litterarū. * Dixitq; Caleb: Qui percus-
serit Cariath Sepher, & vasterit eam, dabo
13 ei Axam filiam meam vxorem. * Cumque ce-
pisset eam Othoniel filius Cenez frater Ca-
14 leb minor, dedit ei Axam filiam suam coniu-
gem. * Quam pergentē in itinere monuit vi-
15 sus vt peteret à patre suo agrum. Quæ cū
suspirasset sedēs in asino, dixit ei Caleb: Quid
16 habes? * At illa respondit: Da mihi benedi-
ctionem, quia terrā arenē dedisti mihi: da &
17 irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguū
superius, & irriguū inferius. * Filij autem Ci-
18 nazi cognati Moyfi, ascenderunt de ciuitate
palmarum, cum filiis Iuda, in desertum for-
tis eius, quod est ad Meridiem Arad, & habi-
19 tauerunt cū eo. * Abiit autem Iudas cum Si-
meone fratre suo, & percusserunt simul Cha-
20 nanæū qui habitabat in Sephaath, & inter-
fecerunt eum. Vocatumq; est nomen vrbis,
21 Horma, id est, anathema. * Cepitq; Iudas Ga-
zā cum finib. suis, & Ascalonē, atq; Accaron
22 cū terminis suis. * Fuitq; Dominus cū Iuda,
E & montana possedit: nec potuit delere habi-
tatores vallis, quia falcatis currib. abunda-
23 bant. * Dederuntq; Caleb Hebron, sicut di-
xerat Moyfes, qui deleuit ex ea tres filios E-
24 nac. * Iebusæū autem habitatorem Ierusalem
non deleuerūt filij Benjamin: habitauitque
Iebusæus cū filiis Benjamin in Ierusalem, vs-
25 que in præsentem diem. * Domus quoq; Io-
seph ascendit in Bethel, fuitq; Dominus cum
26 eis. * Nam cū obsiderent urbem, quæ prius
Luza vocabatur, viderunt hominē egrediē-
tem de ciuitate, dixeruntq; ad eum: Ostende
27 nobis introitū ciuitatis, & faciemus tecum
misericordiā. * Qui cum ostendisset eis, per-
cusserunt urbē in ore gladij: hominem autē
illum, & omnē cognationem eius, dimiserūt.
Fiduciat ibi ciuitatem, vocauitq; eā Luzam:
quæ ita appellatur vsque in præsentem diem.
Manasses quoq; nō deleuit Bethsan, & Tha-
nac cū viculis suis, & habitatores Dor, & Ie-
blaam, & Mageddo cum viculis suis, cepitq;
Chana-

* 10/30

* Num. 11
d. 24

* 10/30

Chananæus habitare cum eis. * Postquam 28
autem confortatus est Israel, fecit eos tribu-
tarios, & delere noluit. * Ephraim etiam non 29
interfecit Chananæum, qui habitabat in Ga-
zer, sed habitauit cum eo. * Zabulon non de- 30
leuit habitatores Cetrion, & Naalol: sed ha-
bitauit Chananæus in medio eius, factusque
est ei tributarius. * Aser quoque non deleuit 31
habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & G
Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob: * ha- 32
bitauitque in medio Chananæi habitatori-
um illius terræ, nec interfecit eum. * Nephthali 33
quoque non deleuit habitatores Bethsames,
& Bethanath: & habitauit inter Chananæum
habitatore Terræ, fueruntque ei Bethsa-
mitæ & Bethanithæ tributarij. * Arcetauitque 34
Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit
eis locum ut ad planiora descenderent: * ha- 35
bitauitque in monte Hares, quod interpre-
tatur testaceo, in Aialon & Salebim. Et ag-
grauata est manus domus Ioseph, factusque
est ei tributarius. * Fuit autem terminus A- 36
morrhæi ab Ascensu Scorpionis, petra & su-
periora loca.

C A P. II.

*Angelus Dei beneficia refert, quo audito flet popu-
lus: post mortem tamen Iosue & coactorum.
Israel frequenter liberatus, semper in peiora re-
cidit.*

Ascenditque Angelus Domini de Galga- 1
lis ad Locum flentium, & ait: Eduxi vos A
de Ægypto, & introduxi in Terram, pro qua
iuraui patribus vestris: & pollicitus sum, ut
non facerem irritum pactum meum vobiscum
in sempiternum: * ita duntaxat ut non ferire- 2
tis fœdus cum habitatoribus Terræ huius,
sed aras eorum subuerteretis: & noluitis
audire vocem meam: cur hoc fecistis? * Quā 3
ob rem nolui delere eos à facie vestra: ut ha-
beatis hostes, & dij eorum sint vobis in rui-
nam. * Cumque loqueretur Angelus Domini 4
hæc verba ad omnes filios Israel: cleuauerunt
ipsi vocem suam, & fleuerunt. * Et vocatum 5
est nomen loci illius: Locus flentium, siue la-
crymarum: immolaueruntque ibi hostias Do- 6
mino. * * Dimisit ergo Iosue populum, & ab-
ierunt filij Israel vnusquisque in possessione
suam, ut obtinerent eam: * seruieruntque 7
Domino cunctis diebus eius, & seniorum
qui longo post eum vixerunt tempore, & no-
uerant omnia opera Domini quæ fecerat cum
Israel. * Mortuus est autem Iosue filius Nun, 8
famulus Domini, centum & decem annorum,
* & sepelierunt eum in sinibus possessionis
suz in Thamaathlare in monte Ephraim, à
Septentrionali plaga montis Gaas. * Omnis- 10
que illa generatio congregata est ad patres
suos: & surrexerunt alij, qui non nouerant

Dominum, & opera quæ fecerat cum Israel
11 * Feceruntque filij Israel malum in conspe-
12 ctu Domini, & seruierunt Baalim. * Ac dimi-
C seruit Dominum Deum patrum suorum, qui
eduxerat eos de Terra Ægypti: & secuti sunt
deos alienos, deosque populorum, qui habi-
tabant in circuitu eorum, & adorauerunt
eos: & ad iracundiam concitauerunt Domi-
13 num, * dimittentes eum & seruientes Baal &
14 Astaroth. * Iratusque Dominus contra Israel
tradidit eos in manus diripientium: qui ce-
perunt eos, & vendiderunt hostibus, qui ha-
bitabant per gyrum: nec potuerunt resistere
15 aduersariis suis: * sed quocumque pergere
voluissent, manus Domini super eos erat, sic
ut locutus est, & iurauit eis: & vehementer
16 afflicti sunt. * Suscitauitque Dominus iudi-
ces, qui liberarent eos de vastantium mani-
17 bus: sed nec eos audire voluerunt, * fornicā-
tes cum diis alienis, & adorantes eos. Citò
deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant
patres eorum: & audientes mandata Domi-
18 ni, omnia fecere contraria. * Cumque Domi-
nus iudices suscitaret, in dieb. eorum flecte-
batur misericordia, & audiebat afflictorum
gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium.
19 Postquam autem mortuus esset iudex, reuer-
tebantur, & multo faciebant peiora quam
fecerant patres eorum, sequentes deos alie-
nos, seruientes eis, & adorantes illos. Non
dimiserunt adinventiones suas, & viam du-
rissimā, per quam ambulare consueuerunt.
20 * Iratusque est furor Domini in Israel, & ait:
Quia irritum fecit gens ista pactum meum,
quod pepigeram cum patribus eorum, & vocē
21 meā audire contempsit: * & ego non delebo
22 gentes, quas dimisit Iosue, & mortuus est: * ut
in ipsis experiat Israel, vtrum custodiant viā
Domini, & ambulent in ea, sicut custodierunt
23 patres eorum, an non. * Dimisit ergo Domi-
nus omnes nationes has, & citò subuertere
noluit, nec tradidit in manus Iosue.

C A P. III.

*Israel sociatur gentibus à Domino derelictis ad
ipsius exercitationem, ideo Iapirus per extraneos
reges affligitur, sed respiciens per Othoniel, Aod
& Sangar liberatur.*

Hæc sunt gentes quas Dominus dereli-
1 quit, ut erudiret in eis Israël, & omnes
2 qui non nouerant bella Chananæorum: * ut
postea discerent filij eorum certare cum ho-
stibus, & habere consuetudinem præliandi:
3 * quinque Sarrapas Philistinorum, omnem-
que Chananæum, & Sidonium, atque Heuæum,
qui habitabat in monte Libano, de monte
Baal Hermon vsque ad introitum Emath.
4 * Dimisitque eos, ut in ipsis experiretur Israe-

lem, utrum audiret mandata Domini, quæ præceperat patrib. eorum per manum Moy-
 si, an non. * Itaq; filij Israel habitauerunt in
 medio Chanaan, & Herthæ, & Amorrhæi, &
 Pherezæi, & Heuæi, & Iebusei: * & duxerunt
 vxores filias eorum, ipsiq; filias suas filiis co-
 rum tradiderunt, & seruiuerunt diis eorum.
 * Feceruntque malum in conspectu Domini,
 & oblii sunt Dei sui, seruientes Baalim & As-
 taroth. * Iratusque contra Israel Dominus,
 tradidit eos in manus Cusan Rasathaim re-
 gis Mesopotamiæ, seruiueruntq; ei octo annis.
 * Et clamauerunt ad Dominum: qui suscita-
 uit eis saluatorem, & liberauit eos, Othoniel
 videlicet filium Cenez, fratrem Caleb mino-
 rem: * fuitque in eo Spiritus Domini, & iudi-
 cavit Israel. Egressusque est ad pugnam, &
 tradidit Dominus in man^u eius Chusan Ra-
 sathaim regē Syriæ, & oppressit eum. * Quie-
 uitque terra quadraginta annis, & mortuus
 est Othoniel filius Cenez. * Addiderūt autem
 filij Israel facere malum in conspectu Domi-
 ni: qui confortauit aduersum eos Eglon re-
 gem Moab: quia fecerunt malū in conspectu
 eius. * Et copulauit ei filios Ammon, & Ama-
 lec: abiitque & percussit Israel, atq; possedit
 Urbem palmarum. * Seruiueruntq; filij Israel
 Eglon regi Moab decem & octo annis: * &
 postea clamauerunt ad Dominum: qui susci-
 tauit eis saluatorem vocabulo Aod, filium
 Gera, filij Iemini, qui utraq; manu pro dexte-
 ra utebatur. Miseruntq; filij Israel per illum
 munera Eglon regi Moab. * Qui fecit sibi
 gladium ancipitem, habentem in medio ca-
 pulum longitudinis palmæ manus, & accin-
 ctus est eo subter sagum in dextro femore.
 * Obtulitq; munera Eglon regi Moab. Erat
 autem Eglon crassus nimis. * Cumque obru-
 lisset ei munera, persecutus est socios, qui cum
 eo venerant. * Et reuersus de Galgalis, vbi e-
 rant idola, dixit ad regem: Verbum secretum
 habeo ad te, ô Rex. Et ille imperauit silen-
 tium: egressisque omnibus qui circa eum e-
 rant, ingressus est Aod ad eum: sedebat au-
 tem in æstiuo cœnaculo solus, dixitque: Ver-
 bum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de
 throno. * Extenditq; Aod sinistram manum,
 & tulit sicam de dextero femore suo, infixit
 que eam in ventre eius: * tam validè, vt capu-
 lus sequeretur ferrum in vulnere, ac pingui-
 ssimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium,
 sed ita vt perculerat, reliquit in corpore: sta-
 timque per secreta naturæ alui stercore pro-
 ruperunt. * Aod autem clausis diligentissimè
 ostiis cœnaculi, & obfirmatis serâ, * per po-
 sticum egressus est. Seruique regis ingressi vi-
 derunt clausas fores cœnaculi, atq; dixerunt:
 Forsitan purgat aluum in æstiuo cubiculo.

25 * Expectantesque diu donec erudescerent, &
 videntes quod nullus aperiret, tulerunt cla-
 uem: & aperientes inuenerunt dominum
 26 suum in terra iacentem mortuum. * Aod au-
 tem, dū illi turbarentur, effugit, & pertransiit
 Locum idolorum, vnde reuerius fuerat. Ve-
 27 nitq; in Seirath: * & statim insonuit buccina
 in monte Ephraim: descenderuntq; cum eo
 28 filij Israel, ipso in fronte gradiente. * Qui di-
 xit ad eos: Sequimini me: tradidit enim Do-
 minus inimicos nostros Moabitas in manus
 nostras. Descenderuntq; post eum, & occupa-
 uerunt vada Iordanis, quæ transmittunt in
 Moab: & nō dimiserunt transire quenquam:
 29 * sed percusserunt Moabitas in tempore illo,
 circiter decem millia, omnes robustos & for-
 30 tes viros, nullus eorum euadere potuit. * Hu-
 miliatusq; est Moab in die illo sub manu Is-
 31 rael: & quieuit terra octoginta annis. * Post
 hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit
 de Philistiim sexcentos viros vomere: & ipse
 quoque defendit Israel.

CAP. IV.

*Debora prophetissa ac Barac aduersus Sisaram
 principem regis Iabin dimicant, quem profu-
 gum occidit Iabel vxor Haber Cini.*

1 **A**ddideruntque filij Israel facere malum
 A in cōspectu Domini post mortem Aod,
 2 * & tradidit illos Dominus in manus Iabin
 regis Chanaan, qui regnauit in Asor: habuit-
 que ducē exercitus sui nomine Sisaram, ipse
 3 autē habitabat in Haroseth gentium. * Clam-
 aueruntq; filij Israel ad Dominum: nongen-
 4 ti annos vehementer oppresserat eos. * Er-
 rat autē Debora prophetis vxor Lapidoth,
 5 quæ iudicabat populum in illo tempore. * Et
 sedebat sub palma, quæ nomine illius voca-
 batur, inter Rama & Bethel in monte E-
 phraim: ascendebantq; ad eam filij Israel in
 6 omne iudicium. * Quæ misit & vocauit Barac
 filium Abinoem de Cedus Nephthali: dixitq;
 ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Israel,
 B vade, & duc exercitum in montem Thabor,
 tollesque tecum decem millia pugnatorum
 de filiis Nephthali, & de filiis Zabulon:
 7 * ego autem adducam ad te in loco torrentis
 Cison, Sisaram principem exercitus Iabin, &
 8 tradam eos in manu tua. * Dixitq; ad eam Ba-
 rac: Si venis mecum, vadam: si nolueris ve-
 9 nire mecum, nō pergam. * Quæ dixit ad eum:
 Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria
 non reputabitur tibi, quia in manu mulieris
 tradetur Sisara. Surrexit itaque Debora, &
 10 perrexit cum Barac in Cedus. * Qui accitis
 Zabulon & Nephthali, ascendit cum decem
 millibus

millibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu tuo. * Haber autē Cīnāus recesserat quondam à ceteris Cīnāis fratrib. suis filiis Hobab, cognati Moysi: & tetenderat tabernacula vsque ad vallem, quā vocatur Sennin, & erat iuxta Cedēs. * Nuntiatumq; est Sīfara, quodd ascendisset Barac filius Abinoem in montem Thabor: * & congregauit nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de Haroseth gentium ad torrentem Cīson. * Dixitque Debbora ad Barac: Surge, hæc est enim dies, in qua tradidit Dominus Sīfara in manus tuas: en ipse ductor est tuus. Descendit itaq; Barac de monte Thabor, & decem milia pugnatorum cum eo. * Perterritusque Dominus Sīfaram, & omnes currus eius, vniuersamq; multitudinem, in ore gladij, ad conspectu Barac: in tantum, vt Sīfara de curru desiliens, pedibus fugeret, & Barac persequeretur fugientes currus, & exercitū, vsque ad Haroseth gentium, & omnis hostium multitudo vsq; ad interuentionem caderet. * Sīfara autem fugiens peruenit ad tentorium Iahel vxoris Haber Cīnāi: Erat enim pax inter Iabin regem Azor, & domum Haber Cīnāi. * Egredia igitur Iahel in occursum Sīfara, dixit ad eum: Intra ad me domine mihi, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum eius, & opertus ab ea pallio. * dixit ad eam: Da mihi, obsecro, paululum aquæ, quia sitio valde. Quæ aperuit utrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum. * Dixitq; Sīfara ad eam: Sta ante ostium tabernaculi: & cum venerit aliquis interrogans te, & dicens: Numquid hic est aliquis? Respondebis: Nullus est. * Tulit itaq; Iahel vxor Haber clauum tabernaculi, assumens pariter & malleum: & ingressa abscondit eum silentio apposuit supra tempus capitis eius clauum, percussitque malleo defixit in cerebrum vsq; ad terram: qui soporem morti confocians descendit, & mortuus est. * Et ecce Barac sequens Sīfaram veniebat: egrediaq; Iahel in occursum eius, dixit ei: Veni, & ostendam tibi virum quem queris. Qui cum intrasset ad eam, vidit Sīfaram iacentem mortuum, & clauum infixum in tempore eius. * Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanaan coram filiis Israel: * qui crescebant quotidie, & fortit manu opprimebāt Iabin regem Chanaan, donec delerent eum.

C A P. V.

Canticum gratiarum actionis Debora & Barac post victoriam.

CEcineruntque Debbora & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes: * Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad A periculum, benedicite Domino.

3 * Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum, quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israel.

4 * Domine cum exires de Seir, & transires per regiones Edom, terra mota est, cœlique ac nubes distillauerunt aquis.

5 * Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinaï à facie Domini Dei Israel.

6 * In diebus Samgar filij Anath, in diebus Iahel, quieuerūt semitæ: & qui ingrediebantur per eas, anbulauerunt per calles deuotus.

7 * Cessauerunt fortes in Israel, & quieuerunt: donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israel.

8 * Noua bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subuertit: clypeus & hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israel.

9 * Cor meum diligit principes Israel: qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.

10 * Qui ascenditis super nitentes asinos, & sedetis in iudicio, & ambulatis in via, loquimini.

11 * Vbi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur iustitiæ Domini & clementia in fortes Israel: tunc descendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12 * Surge, surge Debbora, surge, surge, & loquere canticum: surge Barac, & apprehende captiuos tuos fili Abinoem.

13 * Saluatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicauit.

14 * Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, & post eum ex Benjamin in populos tuos ô Amalec: de Machir principes descenderunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15 * Duces Issachar fuere eum Debbora, & Barac vestigia sunt securi, qui quasi in præceptis ac barathrum se discrimini dedit: diuiso contra se Ruben, magnanimatorum reperta est contentio.

16 * Quare habitas inter duos terminos, vt Caudias sibilos gregum? diuiso contra se Ruben, magnanimatorum reperta est contentio.

17 * Galaad trans Iordanem quiescebat, & Dan vacabat nauibus: Aser habitabat in lictore maris, & in portubus morabatur.

18 * Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19 * Venerunt reges & pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Thanach iuxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes.

20 * De cœlo dimicatum est contra eos. scilicet manentes in ordine & cursu suo, aduersus Sīfaram pugnaverunt.

* Torrens Cifon: traxit cadauera eorum, torrens Cadumim, torrens Cifon: conculca anima mea robustos.

* Ungulae equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceptis ruentibus fortissimis hostium.

* Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini: Maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortissimorum eius.

* Benedicta inter mulieres Iahel vxor Haber Cingei, & benedicatur in tabernaculo suo.

* Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

* Sinistram manum misit ad clauum, & dexteram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram quærens in capite vulnere locum, & tempus validè perforans.

* Inter pedes eius ruit: defecit, & mortuus est: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & miserabilis.

* Per fenestram respiciens, ululabat mater eius: & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus eius? quare tardauerunt pedes quadrigarum illius?

Vna sapientior ceteris vxoribus eius, hæc locuti verba respondit:

* Forſitan nunc diuidit ſpolia, & pulcherrima ſeminarum eligitur ei: veſtes diuerſorum colorum Siſaræ traduntur in prædam, & ſupellex varia ad ornanda colla congeritur.

* Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autem diligunt te, ſicut ſol in ortu ſuo ſplendet, ita rutilent.

* Quicunq; Terra per quadraginta annos.

C A P. VI.

Israelitis à Madian oppreſſis Gedeon multis ſignis auxilio designatur, qui poſt ſacrificium & altare Deo erectum diſtruxit aram Baal, eiꝰ rurſum datur ſignum in vellere.

Fecerunt autem filij Israel malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu Madian septē annis, & oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra & speluncas in montibus, & munitissima ad repugnandum loca. * Cumque seuisset Israel, ascendebat Madian & Amalec, ceterique Orientium nationum: & apud eos ſigentes tentoria, ſicut erant in herbis, cuncta vaſtabant uſque ad introitum Gazæ: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oues, non boues, non aſinos. * Ipsi enim & vniuerſi greges eorum veniebant cum tabernaculis ſuis, & inſtar locuſtarum vniuerſa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quidquid tetigerant deuastantes. * Humiliatusque eſt Israel valde in

conſpectu Madian. * Et clamauit ad Dominum poſtulans auxilium contra Madianitas. * Qui miſit ad eos virum prophetam, & locutus eſt: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego vos feci conſcendere de Egypto, & eduxi vos de domo ſeruitutis, & liberaui de manu Egyptiorum, & omnium inimicorum, qui affligebant vos: eiecique eos ad introitum veſtrum, & tradidi vobis Terram eorum. * Et dixi: Ego Dominus Deus veſter, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluiſtis audire vocem meam. * Venit autem Angelus Domini, & ſedit ſub quercu, quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Ioas patrem familiæ Ezri. Cumque Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari, vt fugeret Madian, apparuit ei Angelus Domini, & ait: Dominus tecum virorum fortiffime. * Dixitque ei Gedeon: Obſecro mi Domine, ſi Dominus nobiſcum eſt, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi ſunt mirabilia eius, quæ narrauerunt patres noſtri, atque dixerunt: De Egypto eduxi nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manu

Madian. * Reſpexitque ad eum Dominus, & ait: * Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israel de manu Madian: ſcito quod miſerim te. * Qui reſpondens ait: Obſecro, mi Domine, in quo liberabo Israel? ecce familia mea inſima eſt in Manaſſe, & ego minimus in domo patris mei. * Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum: & percuties Madian quaſi vnum virum. * Et ille, ſi inueni, inquit, gratiam coram te, da mihi ſignum quod tu ſis qui loqueris ad me. * Nec recedat hinc, donec reuertar ad te, portans ſacrificium, & offerens tibi. Qui reſpondit: Ego præſtolabor aduentum tuum. * Ingreſſus eſt itaque Gedeon & coxit hædum, & de farina modio azymos panes: carnesque ponens in caniſtro, & ius carniū mittens in ollam, tulit omnia ſub quercu, & obtulit ei. * Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone ſupra petram illam, & ius de ſuper funde. Cumque feciſſet ita, extendit Angelus Domini ſummitatem virgæ, quam tenebat in manu, & retigit carnes & panes azymos: aſcenditque ignis de petra, & carnes azymosque panes conſumpſit: Angelus autē Domini euauit ex oculis eius. * Vidensque Gedeon quod eſſet Angelus Domini, ait: Hec mi Domine Deus: quia vidi Angelum Domini facie ad faciem. * Dixitque ei Dominus: Pax tecum: ne timeas, non morieris. * Edificauit ergo ibi Gedeon altare Domino, & vocauitque illud, Domini pax, vſque in præſentē diem. Cumque adhuc eſſet in Ephra, quæ eſt

familia Ezri, * nocte illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, & alterū taurum annorū septem, destruesq; aram Baal, quę est patris tui: & nemus, quod circa aram est, succide: * & ædificabis altare Domino Deo tuo in summitate petrae huius, super quam antē sacrificium posuisti: tollesque taurum secundum, & offeres holocaustum super struem lignorum, quæ de nemore succideris. * Assumptis ergo Gedeon decem viris de seruis suis, fecit sicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui, & homines illius ciuitatis, per diem noluit id facere, sed omnia nocte compleuit. * Cumque surrexissent viri oppidi eius mane, viderunt destructam aram Baal, lucumque succisum, & taurū alterum impositum super altare, quod tunc ædificatum erat. * Dixeruntque ad inuicem: Quis hoc fecit? Cumque perquirerent auctorem facti, dixit illi est: Gedeon filius Ioas fecit hæc omnia. * Et dixerūt ad Ioas: Produe filium tuum huc vt moriatur: quia destruxit arā Baal, & succidit nemus. * Quibus ille respondit: Numquid ultores estis Baal, vt pugnetis pro eo? aduersarius est eius, moriatur antequam lux crassina veniat: si Deus est, vindicet se de eo, qui suffodit aram eius. * Ex illo die vocatus est Gedeon Ierobaal, eod quod dixisset Ioas: Vleiscarur se de eo Baal, qui suffodit aram eius. * Igitur omnis Madian, & Amalec, & Orientales populi congregati sunt simul: & transeuntes Iordanem, castrametati sunt in valle Iezrael. * Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina conuocauit domū Abiezer, vt sequeretur se. * Misitque nuncios in vniuersum Manassen, qui & ipse secutus est eum: & alios nūcios in Aser & Zabulon & Nephthali, qui occurrerūt ei. * Dixitque Gedeon ad Deum: Si saluum facis per manum meam Israel, sicut locutus es, ponam hoc vellus lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quod per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israel. * Factumque est ita. Et de nocte confurgens, expresso vellere, concham rore impleuit. * Dixitque, rursus ad Deum: Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel tentauero, signum quarens in vellere. Oro vt solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens. * Fecitque Deus nocte illa vt postulauerat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

CAP. VII.

Probatu ad aquas his qui ad bellum essent progressuri, Gedeon audito vniui e castris Madianitarum somnio, in eos irruit: tubis, lage-

nis ac lucernis armatus, quos cum Oreb & Zeb principibus eorum deuicit.

1 **I**gitur Ierobaal qui & Gedeon, de nocte confurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontē qui vocatur Harad. erāt autem castra Madian in valle ad Septentrionalem plagam collis excelſi. * Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus eius: ne gloriatur contra me Israel, & dicat: Meis viribus liberatus sum. * Loquere ad populū, & cunctis audientibus prædica: Qui formidolosus & timidus est, reuertatur. Reverseruntque de monte Galaad, & reuersi sunt de populo viginti duo millia virorum, tantum decē millia re-

2 **A**manferūt. * Dixitque Dñs ad Gedeon: Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixerō tibi vt tecum vadat, ipse pergat: quę ire prohibero, reuertatur. * Cūque descendisset populus ad aquas dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere separabis eos scorsum: qui autē curuatis genibus biberint, in altera parte erunt. * Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os proticiente lambuerant aquas, trecenti viri: omnis autē reliqua multitudo flexo poplite biberat. * Et ait Dominus ad Gedeon: In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradā in manu tua Madian: omnis autē reliqua multitudo reuertatur in locum suum.

3 **C*** Sumptis itaque pro numero cibariis & tubis, omne reliquum multitudinē abire præcepit ad tabernacula sua: & ipse cū trecentis viris se certamini dedit. Castra autē Madian erant subter in valle. * Eadem nocte dixit Dominus ad eū: Surge, & descende in castra: quia tradidi eos in manu tua. * sin autē solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus. * Et cū audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse & Phara puer eius in partē castrorum, ubi erant armatorum vigilię. * Madian autē & Amalec, & omnes Orientales populi, fusi iacebāt in valle, vt locustarum multitudo: cameli quoque innumerabiles erant, sicut arena quę iacet in littore maris. * Cūque venisset Gedeon, narrabat aliquis somniū pximo suo: & in hunc modum referebat quod viderat: Vidi somniū, & videbatur mihi quasi subcinerici panis ex hordeo volui, & in castra Madiā descendere: cūque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subuertit, & terra funditus coqueauit. * Respondit is, cui loquebatur: Nō est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filij Ioas viri Israelitæ: tradidit enim Dñs in manus eius Madian, & omnia castra eius. * Cūque

Dent. 20. b. 8. 1. Mach. 2. g. 56

audisset

audisset Gedeon totumque, & interpretationem eius, adorauit: & reuersus est ad castra Israel, & ait: Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian. * Diuisitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas ac lampades in medio lagenarum: * Et dixit ad eos: Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorum, & quod fecero sectamini. * Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite & conclamate, Domino & Gedeoni. * Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo, in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediae, & custodibus suscitatis, ceperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas. * Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas, clamaueruntque: Gladius Domini & Gedeonis: * stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt, & vociferantes, vlulantesque fugerunt: * & nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. * Immisitque Dominus gladium in omnibus castris, & mutua se cervice truncabant, & fugientes usque ad Bethsetra, & crepidinem Abelmechula in Tebbath. Conclamantes autem viri Israel de Nephthali, & Aser, & omni Manasse, persequebantur Madian. * Misitque Gedeon nuncios in omnem montem Ephraim, dicens: Descendite in occursum Madian, & occupate aquas usque Bethbera, atque Iordanem. Clamauitque omnis Ephraim, & praeroccupauit aquas atque Iordanem usque Bethbera. * Apprehensosque duos viros Madian, Oreb, & Zeb, interfecit Oreb in Petra Oreb, Zeb vero in Torculari Zeb. Et persecuti sunt Madian capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Iordanis.

CAP. VIII.

Ephraim insurgit aduersum Gedeon, qui deuictus Zebec & Salmana, viros Socoth & Phanuel perdidit, & ex inauribus aliisque populi donis fecit Ephod quod domui suae & Israeli fuit in ruinam: postquam autem quadraginta annis praefuit, generatis 70. filiis ex uxoribus, & uno ex concubina, mortuus est, rediitque Israel ad idololatriam.

Dixeruntque ad eum viri Ephraim: Quid est hoc quod facere voluisti, vt nos non vocares, cum ad pugnam pergeres contra Madian? iurgantes fortiter, & prope vim inferentes. * Quibus ille respondit: Quid

enim tale facere potui, quale vos fecistis? nonne melior est racemus Ephraim, vinde-
3 mis Abiezer? * In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cum locutus esset, requieuit spiritus
4 eorum, quo tuebant contra eum. * Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, transiit eum cum trecentis viris qui secum erant: & praerastitudine, fugientes persequi non poterant. * Dixitque ad viros Socoth: Date
5 obsecro, panes populo qui mecum est, quia valde defecerunt: vt possimus persequi Zebec & Salmana reges Madian. * Responderunt principes Socoth: Forsitan palma manuū Zebec & Salmana in manu tua sunt. & ideo postulas vt demus exercitui tuo
6 panes. * Quibus ille ait: Cum ergo traderit Dominus Zebec & Salmana in manus meas, Contram carnes vestras cum spinis
7 tribulisque deserti. * Et inde descendens, venit in Phanuel: locutusque est ad viros loci illius similia. Cui & illi responderunt,
8 sicut responderant viri Socoth. * Dixit itaque & eis: Cum reuersus fuero victor in pace, destruaui turrim hanc. * Zebec autem & Salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim millia viri remanserant ex omnibus turmis Orientalium populorum, ceteris centum viginti millibus bel-
9 latorum educetium gladium. * Ascendensque Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur, ad Orientalem partem Nobe, & Iegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, & nihil aduersi suspicabantur. * Fugeruntque Zebec & Salmana, quos persequens Gedeon comprehen-
10 dit turbato omni exercitu eorum. * Reuer-
11 tensque de bello ante Solis eorum, apprehendit puerum de viris Socoth: interrogauitque eum nomina principum & seniorum Socoth, & descripsit septuaginta septem
12 viros. * Venitque ad Socoth, & dixit eis: En Zebec & Salmana, super quibus exprobra-
13 stis mihi, dicentes: Forsitan manus Zebec & Salmana in manibus tuis sunt, & ideo postulas vt demus vi-
14 ris, qui lassi sunt & defecerunt, panes. * Tulit ergo seniores ciuitatis & spinas deserti ac tribulos, & con-
15 triuit eum eis, atque comminuit viros Socoth. * Turrim quoque Phanuel subuertit, occisis habitatoribus ciuitatis. * Dixitque
16 id Zebec & Salmana: Quales fuerunt viri, quos occidisti in Thabor? Qui responde-
17 rit: Similes tui, & vnus ex eis quasi filius regis. * Quibus ille respondit: Fratres mei fuerunt, iuxta matris meae: viuit Dominus, quia si seruassetis eos, non vos occiderem.

* Psal. 82.
c. 10.

* Psal. 82.
c. 12.
Isa. 10. f.
26.

* Ose. 10.
d. 14.

7 Dixitque Iether primogenito suo : Surge, & interdice eos. Qui non eduxit gladium :
 8 timebat enim, quia adhuc puer erat. * Dixeruntque Zebee & Salmana : Tu surge, & irue in nos : quia iuxta aetatem robur est hominis. Surrexit Gedeon, & interfecit Zebee & Salmana : & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regaliū camelorum decorari solent. * Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeon : Dominare nostri tu, & filius tuus, & filius filij tui : quia liberaſti nos de manu Madian. * Quibus ille ait : Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus. * Dixitque ad eos : Vnam petitionem postulo a vobis : Date mihi in aures ex præda vestra. In aures enim aureas Ismaelita habere confueverat. * Qui responderunt : Libentissimè dabimus. Expandentesque super terram pallium, proiecerunt in eo in aures de præda : * & fuit pondus postularum inaurium mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant, & præter torques aureas camelorum. * Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & posuit illud in ciuitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israel in eo, & factum est Gedeoni & omni domui eius in ruinam. * Humiliatus est autem Madian coram filiis Israel, nec potuerunt ultra ceruices eleuare : sed quieuit terra per quadraginta annos, quibus Gedeo præfuit. * Abiit itaque Ierobaal filius Ioaſ, & habitauit in domo sua : * habuitque septuaginta filios, qui egressi sunt de femore eius : eo quod plures haberet uxores. * Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech. * Mortuusque est Gedeon filius Ioaſ in senectute bona, & sepultus est in sepulchro Ioaſ patris sui in Ephra de familia Ezri. * Postquam autem mortuus est Gedeon, aucti sunt filij Israel, & fornicari sunt cum Baalim. Percusseruntque cum Baal foedus, ut esset eis in Deum : * nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum. * nec fecerunt misericordiam cum domo Ierobaal Gedeon, iuxta omnia bona quæ fecerat Israeli.

CAP. IX.

Abimelech occisus 70 fratribus suis, imperium sibi tyrannice usurpat, qui post parabola Iotham fratris eius, qui seruatus erat, exercitū Gaal deuicit, eurrinque Sichem exussit, & muliere tandem fragmine mola oppressus est.

Abiit autem Abimelech filius Ierobaal in Sichem ad fratres matris suæ, & lo

cutus est ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris suæ, dicens : * Loquimini ad omnes viros Sichem : Quid vobis est melius, ut dominantur vestri septuaginta viri omnes filij Ierobaal, an ut conueniat unus vir ? simuli que considerate, quod os vestrum & caro vestra sum. * Locuti que sunt fratres matris eius de eo ad omnes viros Sichem vniuersos sermones istos, & inclinauerunt cor eorum post Abimelech, dicentes : Frater noster est. * Dederuntque illi septuaginta pondo argenti de fano Baalberit. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes & vagos, lecutique sunt eum. * Et venit in domum patris sui in Ephra, & occidit fratres suos filios Ierobaal septuaginta viros, super lapidem vnum : remansitque Iotham filius Ierobaal minimus, & absconditus est. * Congregati sunt autem omnes viri Sichem, & vniuersa familiae urbis Mello : abieruntque & constituerunt regem Abimelech, iuxta quercum quæ stabat in Sichem. * Quod cum nuntiatum esset Iotham, iuit, & stetit in vertice montis Garizim : eleuataque voce clamauit, & dixit : Audite me viri Sichem, ita audiat vos Deus. * Ierunt ligna, ut vngerent super se regem : dixeruntque oliuæ : Impara nobis. * Quæ respondit : Numquid possum deferere pinguedinem meam, qua & dii vtuntur & homines, & venire ut inter ligna promouear ? * Dixeruntque ligna ad arborem ficum : Veni, & super nos regnum accipe. * Quæ respondit eis : Numquid possum deferere dulcedinem meam, fructusque suauissimos, & ire ut inter cetera ligna promouear ? * Locuta que sunt ligna ad vitem : Veni, & impera nobis. * Quæ respondit eis : Numquid possum deferere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cetera promoueri ? * Dixeruntque omnia ligna ad thamnū : Veni & impera super nos. * Quæ respondit eis : Si verè me regem vobis constitutis, venite, & sub umbra mea requiescite. si autem non vultis, egrediatur ignis de thamno, & deuoret cedros Libani. * Nunc igitur, si rectè & absque peccato constitutis super vos regem Abimelech, & benè egistis cum Ierobaal, & cum domo eius, & reddidistis vicem beneficiis eius, qui pugnavit pro vobis, & animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian, qui nunc surrexistis contra domum patris mei, & interfecistis filios eius septuaginta viros super vnum lapidem, & constitutis regem Abimelech filium ancillæ eius super habitatores Sichem, eo quod frater vester sit : si ergo rectè & absque vitio egistis cum Ierobaal, & domo eius, hodie lætaminī in Abimelech, & ille lætetur in vobis.

vobis. * Sin autē peruerit: egredietur ignis 20
ex eo, & consumat habitatores Sichem, &
oppidum Mello: egredieturque ignis de vi-
ris Sichem, & de oppido Mello, & deuoret
Abimelech. * Quē cū dixisset, fugit, & a- 21
biit in Bera: habitauitque ibi ob metum A-
bimelech fratris sui. * Regnauit itaque Abi- 22
melech super Israel tribus annis. * Misitque 23
Dominus spiritum pessimum inter Abime-
lech & habitatores Sichem: qui cōeperunt
eum detestari, * & scelus interfectionis se- 24
ptuaginta filiorum Ierobaal, & effusionem
sanguinis eorum conferre in Abimelech
fratrem suum, & in ceteros Sichimorū prin-
cipes, qui eum adiuuerant. * Posueruntque 25
insidias aduersus eum in summitate mon-
tium: & dum illius præstolabantur aduen-
tum, exercebant latrocinia, agentes prædas
de præteruentibus. nunciatumque est Abime-
lech. * Venit autē Gaal filius Obed cum fra- 26
tribus suis, & transiit in Sichimam. Ad eu-
sus aduentum erecti habitatores Sichem,
* egressi sunt in agros, vasfates vineas, vualq; 27
calcantes, & factis cantantiū choris, ingressi
sunt fanum Dei sui, & inter epulas & pocula
maledicebant Abimelech, * elamante Gaal 28
filio Obed: Quis est Abimelech, & quæ est
Sichem, vt seruamus ei: numquid non est fi-
lius Ierobaal, & constituit principem Zebul
seruum suum super viros Emor patris Si-
chem? Cur ergo seruimus ei? vtinam daret 29
aliquis populū istum sub manu mea, vt au-
ferrem de medio Abimelech. Dictumque est
Abimelech: Congrega exercitus multitudi-
nem, & veni. * Zebul enim princeps ciuita- 30
tis, auditis sermonibus Gaal filij Obed, ira-
tus est valde, * & misit clam ab Abimelech 31
nuncios, dicens: Ecce, Gaal filius Obed ve-
nit in Sichimam cum fratribus suis, & op-
pugnat aduersum te ciuitatem. * Surge itaq; 32
nocte cum populo, qui tecum est, & latita
in agro: * & primo mane oriente sole, irue 33
super ciuitatem. illo autem egrediente ad-
uersum te cum populo suo, fac ei, quod po-
tueris. * Surrexit itaq; Abimelech cum omni 34
exercitu suo nocte, & tetendit insidias iuxta
Sichimam in quatuor locis. * Egressusque est 35
Gaal filius Obed, & stetit in introitu portæ
ciuitatis. Surrexit autē Abimelech, & omnis
exercitus cum eo de insidiarū loco: * Cum- 36
que vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul:
Ecce de montibus multitudo descendit. Cui
ille respondit: Vmbra montium vides quasi
capita hominum, & hoc errore deciperis.
* Rursumque Gaal ait: Ecce populus de vin- 37
bilico terræ descendit, & vnus cuneus venit
per viam quæ respicit quercum. * Cui dixit 38
Zebul: Vbi est nunc os tuum, quo loque-

batis: Quis est Abimelech vt seruamus ei?
Nonne hic populus est, quem despiciebas?
39 Egredere, & pugna contra eum. * Abiit ergo
Gaal, spectante Sichimorum populo, & pu-
gnauit contra Abimelech, * qui persecutus
est eum fugientem, & in urbem compulit:
40 cecideruntque ex parte eius plurimi, vltq; ad
41 portam ciuitatis: * & Abimelech sedit in Ru-
Fima: Zebul autem Gaal & socios eius expulit
42 de vrbe, nec in ea passus est commorari. * Se-
quēti ergo die egressus est populus in cam-
pum. Quod cū nunciatum esset Abime-
43 lech, * tulit exercitum suum & diuisit in tres
turmas, tendens insidias in agris. Vidensque
quodd egredere tur populus de ciuitate, sur-
44 rexit, & irruit in eos * cum cuneo suo, oppu-
gnans, & oblidens ciuitatem: duæ autē tur-
mæ palantes per campum aduersarios per-
45 sequebantur: * Porro Abimelech omni die
illo oppugnabat urbē: quam cepit, interfe-
ctis habitatoribus eius, ipsaq; destructa, ita
46 vt sal in ea dispergeret. * Quod cū audis-
sent qui habitabant in turre Sichimorum
ingressi sunt fanum Dei sui Berith, vbi fœdus
cū eo pepigerant, & ex eo locus nomē acce-
47 perat, qui erat munitus valde. * Abimelech
quoque, audiens viros turris Sichimorū pari-
48 ter conglobatos, * ascendit in montem Sel-
mon cū omni populo suo: & arrepta securi,
præcidit arboris ramum, impositumque ferē-
humero, dixit ad socios: Quod me videtis
49 facere, citò facite. * Igitur certatim ramos de
G arboribus præcidentes, sequebātur ducem.
Qui circumdantes præsidium, succederunt:
atque ita factum est, vt fumo & igne mille ho-
mines necarentur, viri pariter & mulieres
50 habitatorum turris Sichem. * Abimelech
autem inde proficiens venit ad oppidum
Thebes, quod circumdans obsidebat exer-
51 citu. * Erat autē turris excelsa in media ciui-
tate, ad quam confluerant simul viri ac mu-
lieres, & omnes principes ciuitatis, clausa
firmissimè ianua, & super turris tectū stantes
52 per propugnacula. * Accedensque Abime-
lech iuxta turrim, pugnavit fortiter: & ap-
propinquans ostio, ignē supponere niteba-
53 tur: * & ecce vna mulier fragmen molæ de
super iaciens, illisit capiti Abimelech, & cō-
54 fregit cerebrum eius. * Qui vocauit citò ar-
migerum suum, & ait ad eum: Euagina gla-
dium tuum, & percutē me: ne forte dicatur
quodd a femina interfectus sim. Qui iussu p-
55 ficiēs, interfecit eū. * Illoque mortuo, omnes
qui cum eo erant de Israel, reuersi sunt in se-
des suas: * & reddidit Deus malum quod fecerat
Abimelech contra patrem suum, interfecit
57 septuaginta fratribus suis. * Sichimitis quo-
que, quod operati erant, retributum est. &

2. Reg. 11.

d. 26.

1. Reg. 11.

b. 4.

1. Par. 10.

d. 4.

venit super eos maledictio Iotham filij Ierobaal.

C A P. X.

Thola vice funito Iair dux succedit: Israelitæ vero in idolatriam lapsi traduntur Philisthæis & Ammonitis, quibus pœnitentibus Dominus ingratitudinem improperat, tandemq; eorum miscretur.

POST Abimelech surrexit dux in Israel. Thola filius Phua patris Abimelech, vir de Issachar, qui habitavit in Samir montis Ephraim: & iudicavit Israelcm viginti & tribus annis, mortuusque est, ac sepultus in Samir. Huic successit Iair Galaadites, qui iudicavit Israelcm per viginti & duos annos, habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, & principes triginta civitatum, quæ ex nomine eius sunt appellata: Hauoth Iair, id est, oppida Iair, vsque in præsentem diem, in terra Galaad. Mortuusque est Iair ac sepultus in loco cui est vocabulum Camon. Filij autem Israel peccatis veteribus iungentes noua, fecerunt malum in conspectu Domini, & seruierunt idolis, Baalim, & Astaroth, & diis Syriæ ac Sidonis & Moab, & filiorum Ammon & Philisthiim: dimiseruntque Dominum, & non coluerunt eum. Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthiim, & filiorum Ammon. Afflictique sunt, & vehementer oppressi per annos decem & octo, omnes qui habitabant trans Iordanem in terra Amorrhæi, qui est in Galaad: in tantum, vt filij Ammon, Iordane transmissi, vastarent Iudam & Beniamin, & Ephraim: afflictusque est Israel nimis. Et clamautes ad Dominum, dixerunt: Peccauimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum nostrum, & seruimus Baalim. Quibus locutus est Dominus: Numquid non Ægyptij & Amorrhæi, filijque, Ammon & Philisthiim, & Sidonij quoque, & Amalec & Chanaan, oppresserunt vos, & clamaſtis ad me, & erui vos de manu eorum? Et tamen reliquistis me, & coluistis deos alienos: idcirco non addam vt vltra vos liberem: ire, & inuocate deos quos elegistis: ipsi vos liberent in tempore angustiarum. Dixeruntque filij Israel ad Dominum: Peccauimus, redde tu nobis quidquid tibi placet: tantum nunc libera nos. Quæ dicentes, omnia de finibus suis alienorum decorum idola protecerunt, & seruierunt Domino Deo: qui doluit super miseriis eorum. Itaque filij Ammon conclamantes in Galaad fixere tentoria: contra quos congregati filij Israel, in Maspha castra metati sunt. Dixeruntque principes Galaad singuli ad

proximos suos: Qui primus ex nobis contra filios Ammon coeperit dimicare, erit dux populi Galaad.

C A P. XI.

Iephthe Iudex factus Dei spiritu accensus, immum ratione agit cum rege Ammonitarum, deinde ubi eos viciſſet, ob votum temere factum filiam suam sacrificauit.

Vit illo tempore Iephthe Galaadites vir fortissimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad. Habuit autem Galaad uxorem, de qua suscepit filios: qui postquam creuerant, eiecerunt Iephthe, dicentes: Heres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es. Quos ille fugiens atque deuitans, habitauit in terra Tob: congregatique sunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quasi principem sequebantur. In illis diebus pugnant filij Ammon contra Israel. Quibus acriter instantibus, perrexerunt maiores natu de Galaad, vt tollerent in auxilium sui Iephthe de terra Tob: dixeruntque ad eum: veni & esto princeps noster, & pugna contra filios Ammon. Quibus ille respondit: Nonne vos estis, qui odistis me, & eiecistis de domo patris mei, & nunc venistis ad me necessitate compulsi? Dixeruntque principes Galaad ad Iephthe: Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, vt proficiamus nobiscum, & pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium qui habitant in Galaad. Iephthe quoque dixit eis: Si verè venistis ad me, vt pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos Dominus in manus meas, ego ero vester princeps. Qui responderunt ei: Dominus, qui hæc audit, ipse mediator ac testis est, quod nostra promissa faciemus. Abiit itaque Iephthe cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem sui. Locutusque est Iephthe omnes sermones suos coram Domino in Maspha. Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent: Quid mihi & tibi est, quia venisti contra me, vt vastares terram meam? Quibus iller respondit: Quia tulit Israel terram meam, quando ascendis de Ægypto, a finibus Arnon vsque Iaboc atque Iordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eam. Per quos rursum mandauit Iephthe, & imperauit eis vt dicerent regi Ammon: Hec dicit Iephthe: Non tulit Israel terram Moab, nec terram filiorum Ammon: sed quando de Ægypto conſcenderunt, ambulauit per solitudinem vsque ad Mare rubrum, & venit in Cades. Misitque nuntios ad regem Edom, dicens: Dimitte me vt tranſeam per terram tuam. Qui non vult acquiescere precibus eius. Misit quoque

Genef. 26. f. 27.

Num. 21. c. 13.

Num. 20. c. 14.

Num. 21.

c. 13.

Num. 22.

c. 2.

ad regem Moab, qui & ipse transitu præbere contempnit. Manuit itaque in Cades, * & circumiuit ex latere terram Edom, & terra Moab: venitq; contra Orientalem plagam terra Moab, & castra metatus est trans Arnon: nec voluit intrare terminos Moab: Arnon quippe confinium est terræ Moab. * Misit itaq; Israel nuntios ad Schon regem Amor- rhæorum, qui habitabat in Hesebon, & dixerunt ei: Dimitte, vt transcam per terram tuam vsq; ad fluuium. * Qui & ipse Israel verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos: sed infinita multitudine congregata, egressus est contra eum in Iasa, & fortiter resistebat. * Tradiditque eum Dominus in manus Israel cum omni exercitu suo, qui percussit eum, & possedit omnem terram Amorrhæi habitatoris regionis illius, * & vniuersos fines eius de Arnon vsque Iaboc, & de solitudine vsque ad Iordanem. * Dominus ergo Deus Israel subuertit Amorrhæum, pugnante contra illum populo suo Israel, & tu nunc vis possidere terram eius? Nonne ea, quæ possidet Chamos Deus tuus, tibi iure debentur? Quæ autem Dominus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem? * nisi forte melior es Balaac filio Sephor regis Moab: aut docere potes, quod iurgatus sit contra Israel, & pugnauerit contra eum, * quando habitauit in Hesebon, & viculis eius, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis ciuitatibus iuxta Iordanem, per trecentos annos. Quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentastis? Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me male agis, indicens mihi bella non iusta. Iudicet Dominus arbiter huius diei, inter Israel & inter filios Ammon. * Noluitq; acquiescere rex filiorum Ammon verbis Iephthæ, quæ per nuntios madauerat. * Factus est ergo super Iephthæ Spiritus Domini, & circueiens Galaad, & Manasse, Maspha quoque Galaad, & inde transiens ad filios Ammon, * votū vouit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, * quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit reuertenti eum pater a filiis Ammon, eum holocaustum offerat Domino. * Transiuitque Iephthæ ad filios Ammon, vt pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus eius. * Percussitque ab Aroer vsque dum venias in Mennith, viginti ciuitates, & vsque ad Abel, quæ est vineis constita, plaga magnanimis, humiliatque sunt filij Ammon a filiis Israel. * Reuertente autem Iephthæ in Maspha domum suam, occurrit ei vniuersa filia sua cum tympanis & choris. non enim habebat alios liberos. * Qua visa, scidit vesti-

menta sua, & ait: Heu me, filia mea, decepisti me, & ipsa decepta es: aperui enim os meum ad Dominū, & aliud facere non potero. * Cui Gilla respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumq; pollicitus es, concessa tibi vltione atq; victoria de hostibus tuis. * Dixitque ad patrem: Hoc solum mihi præsta, quod deprecor: Dimitte me, vt duobus mensibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum sodalib. meis. * Cui ille respondit: Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abiisset cum sociis ac sodalib. suis, flebat virginitatem suam in montibus. * Expletisque duobus mensibus, reuersa est ad patrem suum, & fecit ei, sicut vouerat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increbuit in Israel, & consuetudo seruata est: vt post anni circulum conueniant in vnum filiz Israel, & plangent filiam Iephthæ Galaaditæ diebus quatuor.

CAP. XII.

Ephraim aduersus Iephthæ insurgentes ad vada Iordanis occiduntur, quum vocem Sibboleth proferre non possent, quo vita sancto succedunt duces Abesam, Elon & Abdon.

1 **E**cce autem in Ephraim orta est seditio. A Enam transeuntes contra Aquilonem, dixerunt ad Iephthæ: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, vt pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam. * Quibus ille respondit: Disceptatio erat mihi & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocauiq; vos, vt præberetis mihi auxiliū, & facere noluistis. * Quod cernens posui animam meam in manibus meis, transiuique ad filios Ammon, & tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commeriui, vt aduersum me confurgatis in prælium? * Vocatis itaq; ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephraim: percusserruntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat: Fugitiuus est Galaad de Ephraim & habitat in medio Ephraim & Manasse. * Occupaueruntque Galaaditæ vada Iordanis, per quæ Ephraim reuerturus erat. Cumq; venisset ad ea de Ephraim numero, fugiens, atq; dixisset: Obsecro, vt me transire permittatis: dicebant ei Galaaditæ: Nunquid Euphrates es? 6 quo dicente: Non sum: * interrogabant eum: Dic ergo Sibboleth, quod interpretatur Spica. Qui respondebat: Sibboleth: eadem litera spicam exprimere nō valens. Statimq; apprehensum iugulabant in ipso Iordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore 7 de Ephraim quadraginta duo millia. * Iudicauit itaque Iephthæ Galaadites Israel sex annis: & mortuus est, ac sepultus in ciuitate sua

Galaad. * Post hunc iudicauit Israel Abesān 8
de Bethlehem: * qui habuit triginta filios, & 9
totidem filias, quas emittens foras, maritis
dedit, & eiusdem numeri filiis suis accepit v. D
xores, introducens in domum suam. Qui se-
ptem annis iudicauit Israel. * mortuusque 10
est, ac sepultus in Bethlehem. * Cui successit 11
Ahiālon Zabulonites: & iudicauit Israel de-
cem annis: * mortuusque est, ac sepultus in 12
Zabulon. * Post hunc iudicauit Israel Ab 13
don, filius Illel, Pharathonites: * qui habuit 14
quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes,
ascendentes super septuaginta pullos asina-
rum, & iudicauit Israel octo annis: * mor- 15
tuusque est, ac sepultus in Pharathon terra
Ephraim, in monte Amalec.

CAP. XIII.

*Israelita rursus in idololatriam lapsi Philisthaui
traduntur, Samson nasciturus ab angelo pra-
dicitur matri & deinde patri, natusq; a Do-
mino benedicatur.*

Rursusque filij Israel fecerunt malum
in conspectu Domini: qui tradidit eos
in manus Philisthinorum quadraginta an-
nis. * Erat autem quidā vir de Sarāa, & de stir-
pe Dan, nomine Manue, habens vxorem ste-
rilem. * Cui apparuit Angelus Domini, & di-
xit ad eam: Sterilis es & absque liberis: * sed
conciplies, & paries filium: * caue ergo, ne bi-
bas vinum ac siceram, nec immundum quid-
quam comedas: * quia concipies, & paries
filium, cuius non tanget caput nouacula: e-
rit enim nazareus Dei ab infantia sua, & ex
matris utero, & ipse incipiet liberare Israel
de manu Philisthinorum. * Quā, cum venis-
set ad maritum suum, dixit ei: Vir Dei venit
ad me, habens vultum Angelicum, terribilis
nimis. Quem cum interrogassem, quis es-
set, & vnde venisset, & quo nomine vocare-
tur, noluit mihi dicere: * sed hoc respon-
dit: Ecce concipies, & paries filium: caue,
ne vinum bibas, nec siceram, & ne aliquo
vescaris immundo: erit enim puer nazareus
Dei ab infantia sua, ex utero matris suę vsque
ad diem mortis suę. * Orauit itaque Manue
Dominum, & ait: Obsecro Domine, vt vir
Dei, quem misisti, veniat iterum, & doceat
nos, quid debeamus facere de puero, qui na-
sciturus est. * Exaudiuitque Dominus de-
precantem Manue, & apparuit rursus An-
gelus Dei vxori eius sedenti in agro. Manue
autem maritus eius non erat cum ea. Quā
cum vidisset Angelum, * festinauit, & cucur-
rit ad virum suum: nunciauitque ei, dicens:
Ecce apparuit mihi vir, quem antē videram.
* Qui surrexit, & secutus est vxorem suam: 11
veniensque ad virum, dixit ei: Tu es, qui lo-

cutus es mulieri? Et ille respondit: Ego sum.
12 * Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus
C fuerit expletus, quid vis, vt faciat puer? aut
13 a quo se obseruare debbit? * Dixitque An-
gelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quā
14 locutus sum vxori tuę, abstineat se: * & quic-
quid ex vinea nascitur, non comedat: vinum
& siceram non bibat, nullo vescatur im-
mundo: & quod ei pręcepi, impleat atque
15 custodiat. * Dixitque Manue ad Angelum
Domini: Obsecro te, vt acquiescas precibus
16 meis, & faciamus tibi hędum de capris. * Cui
respondit Angelus: Si me cogis, non comē-
dam panes tuos: si autem vis holocaustum
facere, offer illud Domino. Et nesciebat Ma-
17 nue, quod Angelus Domini esset. * Dixitque
ad eum: Quod est tibi nomen, vt si sermo
18 tuus fuerit expletus, honoremus te. * Cui
ille respondit: * Cur quęris nomen meum. * Gen. 32.
19 quod est mirabile? * Tulit itaq; Manue hę-
dum de capris, & libamenta, & posuit super
D petram, offerēs Domino, qui facit mirabilia:
20 ipse autem & vxor eius intuebantur. * Cumq;
ascenderet flamma altaris in cœlum, An-
gelus Domini pariter in flamma ascendit. Quod
cū vidissent Manue & vxor eius, proni ce-
21 ciderunt in terram, * & vtrā eis non appa-
ruit Angelus Domini. Statimque intellexit
22 Manue Angelum Domini esse, * & dixit ad
vxorem suam: Morte moriemur, quia vidi-
23 mus Deum. * Cui respondit mulier: Si Domi-
nus nos vellent occidere, de manibus nostris
holocaustum & libamenta non suscepisset,
nec ostendisset nobis hęc omnia, neque ea,
24 quę sunt ventura dixisset. * Peperit itaque fi-
lium, & vocauit nomen eius Samson. Cre-
25 uitque puer, & benedixit ei Dominus. * Cœ-
pitque Spiritus Domini esse cum eo in castris
Dan inter Sarāa & Esthaol.

CAP. XIV.

*Samson vxorem ducit Philisthaam, quam cum
viseret leonem lacerauit, in cuius ore postmo-
dū reperto melle sumpsit ab eo parabola: qua
sodalibus proposita, illi interpretationem per
Samsonis vxorem intellexerunt.*

Descendit ergo Samson in Thamnatha.
A vidensq; ibi mulierem de filiabus Phi-
lithium, * ascendit, & nunciauit patri suo, &
matri suę, dicens: Vidi mulierē in Thamna-
tha de filiabus Philistinorum: quam quęro
3 vt mihi accipiat vxorem: * Cui dixerunt pa-
ter & mater sua. Numquid non est mulier in
filiabus fratrum tuorum, & in omni populo
meo, quia vis accipere vxorē de Philisthiis,
qui incircumcisi sunt? Dixitque Samson ad
patrem suum: Hanc mihi accipe: quia pla-
4 cuit oculis meis. * Parētes autem eius nescie-

bant quod res a Domino fieret, & quare
 occasionem contra Philisthim. eo enim tē
 pore Philisthim dominabantur Israeli. * De-
 scendit itaque Samson cum patre suo & ma-
 tre in Thamnatha. Cumque venissent ad vi-
 neas oppidi, apparuit catulus leonis satius,
 & rugiens, & occurrit ei. * Irruit autem Spi-
 ritus Domini in Samson, & dilaceravit leo-
 nem quasi hœdum in frusta discepsens, nihil
 omnino habens in manu: & hoc patri & ma-
 tri noluit indicare. * Descenditque & locu-
 tus est mulieri, quæ placuerat oculis eius. * Et
 post aliquot dies reuertens ut acciperet cam,
 declinavit ut videret cadauer leonis, & ecce
 examen apū in ore leonis erat ac fauus mel-
 lis. * Quæ cum sumpsisset in manibus, come-
 debat in via: veniensque ad patrem suū & ma-
 tre in, dedit eis partem, qui & ipsi comederūt:
 nec tamen eis voluit indicare quod mel de
 corpore leonis assumerat. * Descendit ita-
 que pater eius ad mulierem, & fecit filio suo
 Samson conuiuium. sic enim iuuenes facere
 consueverant. * Cum ergo ciues loci illius
 vidissent eum, dederunt ei sodales triginta ut
 essent cum eo. * Quibus locutus est Samson:
 Proponā vobis problema: quod si solueritis
 mihi intra septē dies conuiuij, dabo vobis tri-
 ginta sindones, & totidē tunicas: * sin autem
 non potueritis soluere, vos dabitis mihi tri-
 ginta sindones, & eiudem numeri tunicas.
 Qui responderunt ei: Proponere problema, ut
 audiamus. * Dixitque eis: De comedēte exiui
 cibis, & de forti egressa est dulcedo. nec po-
 tuerunt per tres dies propositionem soluere.
 * Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad
 vxorē Samson: Blandire viro tuo, & suade ei
 ut indicet tibi quid significet problema.
 quod si facere nolueris, incendemus te, & do-
 mū patris tui. an idcirco vocafis nos ad nu-
 ptias ut spoliaretis? * Quæ fundebat apud
 Samson lacrymas, & querebatur dicens: O-
 disti me, & non diligis: idcirco problema,
 quod proposuisti filiis populi mei, nō vis mi-
 hi exponere. At iller respondit: Patri meo &
 matri nolui dicere: & tibi indicare potero.
 * Septem igitur dieb. conuiuij flebat ante eū:
 tandemque die septimo cum ei esset molesta,
 exposuit. Quæ statim indicauit ciuib. suis.
 * Et illi dixerunt ei die septimo ante solis oc-
 cubitum: Quid dulcius melle, & quid fortius
 leone? Qui ait ad eos: Si non arassetis in vi-
 tula mea, non inuenissetis propositionem
 meam. * Irruit itaque in eum spiritus Domi-
 ni, descenditque Ascalonem, & percussit ibi
 triginta viros: quorum ablatas vestes dedit
 iis qui problema soluerant. Iratusque nimis
 ascendit in domū patris sui: vxor autē eius ac-
 cepit maritū vnū de amicis eius & pronubis.

*Per vulpium multitudinem Samson Philistho-
 rum segetes incendit, & fratris funibus quibus
 ligatus erat, mille Philisthos asini maxilla
 prostrauit, & cuius dente mulieri aqua sitiens
 fluxerunt.*

A Post aliquantulum autem temporis, cum
 dies triticeæ messis instarent, venit Sam-
 son, inuisere volens vxorem suam, & attulit
 ei hœdum de captis. Cumque cubiculum eius
 solito veller intrare, prohibuit eum pater il-
 lius, dicens: * Puraui quod odisses eam, & id-
 eò tradidi illam amico tuo: sed habet for-
 tem, quæ iunior & pulchrior illa est, sit tibi
 pro ea vxor. * Cui Samson respondit: Ab hac
 die non erit culpa in me contra Philisthos:
 faciam enim vobis mala. * Perrexitque & ce-
 pit trecentas vulpes, caudasque earum iūxit
 ad caudas, & faces ligauit in medio: * quas
 igne succendens, dimisit ut huc illucque dis-
 currerent. Quæ statim perrexerunt in sege-
 tes Philisthinorum. Quibus succensus, &
 comportata iam fruges, & adhuc stantes in
 stipula, concrematae sunt, in tantum, ut vi-
 neas quoque & oliueta flamma consumeret.
 * Dixeruntque Philisthim: Quis fecit hanc
 rem? Quibus dictum est: Samson gener Thā-
 nathæ: quia tulit vxorem eius, & alteri tra-
 didit, hæc operatus est. Ascenderuntque Phi-
 listhim: & combusserunt tam mulierem quā
 partem eius. * Quibus ait Samson: Licet hæc
 feceritis, tamen adhuc ex vobis expectam vlti-
 onem, & tunc quiescam. * Percussitque eos
 ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori
 imponerent. Et descendens habitauit in spe-
 lunca petra Etam. * Igitur ascendentes Phi-
 listhim in Terram Iudæ, castrametati sunt in
 loco, qui postea vocatus est Lechi, id est, ma-
 xilla, ubi eorum effusus est exercitus. * Dixe-
 runtque ad eos de tribu Iudæ: Cur ascendistis
 aduersum nos? Qui responderunt: Ut lige-
 mus Samson, venimus, & reddamus ei quæ in
 nos operatus est. * Descenderunt ergo tria
 milia virorum de Iudæ, ad specum silicis Erā,
 dixeruntque ad Samson: Nescis quod Philis-
 thim imperent nobis? quare hoc facere vo-
 luisti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic
 feci eis. * Ligare, inquit, te venimus, & tra-
 dere in manus Philisthinorum. Quibus Sam-
 son, Iurate, ait, & spondete mihi quod non
 occidatis me. * Dixerunt: Non te occidemus,
 sed vincitum trademus. Ligaueruntque eum
 duobus nouis funibus, & tulerunt eum de
 petra Etam. * Qui cum venisset ad locum
 Maxilla, & Philisthim vociferantes occur-
 rent ei, irruit Spiritus Domini in eum
 & sicut solē ad odorem ignis lina consumi-

ita vincula quibus ligatus erat, dissipata sunt & soluta. * Inuentamque maxillam, id est, 15 mandibulam asini, quæ iacebat, attriciens, D interfecit in ea mille viros, * & ait: In maxilla 16 asini, in mandibula pulli asinarum, deleui eos, & percussi mille viros. * Cumque hæc 17 verba canens compleisset, proiecit mandibulam de manu, & vocauit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur eleuatio maxillæ: * Sirienque valde, clamauit ad Do 18 minum, & ait: Tu dedisti in manu serui tui salutem hanc maximam atque victoriam: in siti morior, incidamque in manus inimicorum. * Aperuit itaque Dominus mo 19 larem dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus haustis, refecit illi spiritum, & vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius, Fons inuocantis de maxilla. vsque in præsentem diem. * Iudicauitque 20 Israel in diebus Philistii viginti annis.

C A P. XVI.

Samson obseruantibus eum custodibus, portas Gazæ urbis in montem detulit: à Dalila autem cui sapius ille erat, cognita causa fortitudinis, de consensu, excæcatur ab hostibus, quos tandem unâ secum interemit.

A Biit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam. * Quod cum audissent Philistii, & percrebuisse apud eos, intrasse urbem Samson, circumdederunt eum, positis in porta ciuitatis custodibus: & ibi tota nocte cum silentio prestolantes, vt facto mane exeuntem occiderent. * Dormiuit autem Samson vsque 3 ad medium noctis: & inde confurgens, apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis & fera, impositasque humeris suis portauit ad verticem montis, qui respicit Hebron. * Post hæc amauit mulierem, quæ habitat in Valle Soree, & vocabatur Dalila. 4 * Veneruntque ad eam principes Philistinorum, atque dixerunt: Decipe eum, & disce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, B & quomodo eum superare valeamus, & vinculum affligere, quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & centum argenteos. * Locuta 6 est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo ligatus erumpere nequeas: * Cui respon 7 dit Samson: Si septem neruicis funibus, necdum siccis & adhuc humentibus, ligatus fuero, infirmus ero vt ceteri homines. * At 8 tuleruntque ad eam satrapæ Philistinorum septem funes, vt dixerat: quibus vinxit eum, & latentes apud se insidijs, & in cubiculo si 9 nem rei expectantibus, clamauitque ad eum: Philistii super te Samson. Qui rupit vin-

cula, quo modo si rumpat quis filum de stupæ tortum putamine, cum odorem ignis acceperit: & non est cognitum in quo esset fortitudo eius. * Dixitque ad eum Dalila: 10 C Ecce illustisti mihi, & falsum locutus es: saltem nunc indica mihi quo ligari debeas. 11 * Cui ille respondit: si ligatus fuero nouis funibus, qui numquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum similis. * Quibus rursum Dalila vinxit eum, & clamauit: Philistii super te Samson, in cubiculo, insidijs præparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum. * Dixitque Dalila rursum ad eum: Vsquequo decipis me, & falsum loqueris: ostende quo vinciri debeas. Cui respondit Samson: Si septem crines capitis mei cum licio plexeris, & clauum his circumligatum terra fixeris, infirmus ero. * Quod cum fecisset Dalila, dixit ad eum: Philistii super te Samson. Qui confurgens de somno extraxit clauum cum crinibus & licio. * Dixitque 15 ad eum Dalila: Quo modo dicis quod amas me, cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluit dicere in 16 quo sit maxima fortitudo tua. * Cumque molesta esset ei, & per multos dies ingriter adhereret, spatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vsque lassata est. * Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum nunquam ascendit super caput meum, quia nazarus, id est, consecratus Deo, sum de vtero matris meæ: si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque sicut ceteri homines. 18 * Vidensque illa quod confessus ei esset omnem animum suum, misit ad principes Philistinorum ac mandauit: Ascendite ad E huc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum. Qui ascenderunt, assumpta pecunia quam promiserant. * At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. Vocauitque tonsorem, & rasit septem crines eius, & cepit abigere eum, & à se repellere: statim enim ab eo fortitudo discessit: dixitque: * Philistii super te Samson. Qui de somno confurgens, dixit in animo suo: Egrediar sicut antè feci, & me excutiam, nesciens quod recessisset ab eo Dominus. * Quem cum apprehendissent Philistii, statim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt. * Iamque capilli eius renasci cœperant, & principes Philistinorum conuenerunt in vnum vt immolarent hostias magnificas Dagon deo suo, & epularentur, dicentes: Tradidit Deus noster inimicum nostrum Samson in manus nostras. * Quod etiam populus videns, laudabat Deum suum, 24 eademque

eademque dicebat: Tradidit Deus noster aduersarium nostrum in manus nostras, qui deleuit terram nostram, & occidit plurimos. * Latantesque per conuiuia, sumptis iam epulis, præceperunt ut vocaretur Samson, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum state inter duas columnas. * Qui dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me, ut tangam columnas, quibus omnis imminet domus, & recliner super eas, & paululum requiescam. * Domus autem erat plena virorum ac mulierum, & erat ibi omnes principes Philistinorum, ac de tecto ac solario circiter tria millia utriusque sexus spectantes ludentem Samson. * At ille inuocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam Deus meus, ut uisceris me de hostibus meis, & pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam. * Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram læua tenens, * ait: Moriatur anima mea cum Philistiim. concussitque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, & ceteram multitudinem quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quam antè uiuus occiderat. * Descendentes autem fratres eius & niuerſa cognatio tulerunt corpus eius, & sepelierunt inter Saraa & Esthaol in sepulchro patris sui Manue: iudicauitque Israel viginti annis.

C A P. XVII.

Mator Micha conſlauit ipſi de ſeruato argento idolum, cui ille primo filium ſuum, deinde Leuiem Bethlehemiſen præſcis ſacerdotem.

Fuit eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas, * qui dixit matri suæ: Mille & centum argenteos, quos separaueras tibi, & super quibus me audiente iuraueras, ecce ego habeo, & apud me sunt. Cui illa respondit: Benedictus filius meus Domino. * Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei: Consecraui & voui hoc argentum Domino, ut de manu mea suscipiat filius meus, & faciat sculptile atque conſtatile: & nunc trado illud tibi. * Reddidit igitur eos matri suæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, ut faceret ex eis sculptile atque conſtatile, quod fuit in domo Michæ. * Qui adiculam quoque in ea Deo separauit, & fecit ephod, & theraphim, id est, vestem sacerdotalem, & idola: impleuitque vnus filiorum suorum manum, & factus est is sacerdos. * In diebus illis non erat rex in Israel, sed vnusquisque, quod sibi rectum vi-

7 debatur, hoc faciebat. * Fuit quoque ante adolescentens de Bethlehemi Iuda, ex cognatione eius: eratque ipse Leuites, & habitabat ibi. * Egrediusque de ciuitate Bethlehem, peregrinari voluit vbicumque sibi commodum reperisset. Cumque venisset in montem Ephraim, iter faciens, & declinasset parumper in domum Michæ, * interrogatus est ab eo vnde venisset. Qui respondit: Leuita sum de Bethlehemi Iuda, & vado ut habitem vbi potuerio, & vtile esse mihi perspexero. * Dixitque Michas: Mane apud me, & esto mihi parens ac sacerdos: daboque tibi per annos singulos decem argenteos, ac vestem duplicem, & quæ ad victum sunt necessaria. * Acquieuit, & mansit apud hominem, fuitque illi quasi vnus de filiis. * Impleuitque Michas manum eius, & habuit puerum sacerdotem apud se. * Nunc scio, dicens, quod benefaciet mihi Deus habenti Leuitici generis sacerdotem.

C A P. XVIII.

Missis primum exploratoribus, sequenti postea sunt sexcenti viri de tribu Dan, quærentes sibi possessionem, & oblato Michæ idolo cum sacerdote, urbem Laia vsu capientes inhabitauerunt.

In diebus illis non erat rex in Israel, & tribus Dan quærebat possessionem sibi, ut habitaret in ea: vsque ad illum enim diem inter ceteras tribus sortem non acceperat. * Miserunt ergo filij Dan, stirpis & familiæ suæ quinq; viros fortissimos de Saraa & Esthaol, ut explorarent terram, & diligenter inspicerent: dixeruntque eis: Ite, & considerate terram. Qui cum pergentes venissent in montem Ephraim, & intrassent domum Michæ, requieuerunt ibi: * & agnoscentes vocem adolescentis Leuitæ, videntesque illius diuersorio, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit quid hic agis? quæ ob caulam huc venire voluisti? * Qui respondit eis: Hæc & hæc præstitit mihi Michas, & me mercede cōduxit, ut sim ei sacerdos. * Rogauerunt autem eum, ut consuleret Dominum, ut scire possent an prospero itinere pergerent, & res haberet effectum. * Qui respondit eis: Ite in pace: Dominus respicit viam vestram, & iter quod pergitis. * Euntes igitur quinque viri venerunt Laia: videruntque populum habitantem in ea absque vllō timore, iuxta consuetudinem Sidoniorum, securum & quietum, nullo ei penitus resistente, magnarumque opum, & procul à Sidone atque à cunctis hominibus separatum. * Reuersique ad fratres suos in Saraa & Esthaol, & quid egissent sciscitantes respondērunt: * Surgite, ascendamus ad eos: vidimus enim terram valde opulentam

& vberem

& vberem: nolite negligere, nolite cessare, eamus, & possideamus eam, nullus erit labor. * Inerabimus ad securos, in regionem latissimam, tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria, eorum quæ gignuntur in terra. * Profecti igitur sunt de cognatione Dan, id est, de Saraa & Esthaol, sexcenti viri accincti armis bellicis, * ascendentesque manserunt in Cariathiarim Iudæ: qui locus, ex eo tempore, Castrorum Dan nomen accepit, & est post tergum Cariathiarim. * Inde transferunt in montem Ephraim. Cumque venissent ad domum Michæ, * dixerunt quinque viri, qui prius missi fuerant ad considerandam Terram Lais, ceteris fratribus suis: Nostis quid in domibus istis sit ephod, & theraphim, & sculptrile, atque conflatile: videte quid vobis placeat. * Et cum paululum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Leuitæ, qui erat in domo Michæ: salutaueruntque eum verbis pacificis. * Sexcenti autem viri ita ut erant armati, stabant ante ostium. * At illi qui ingressi fuerant domum iuuenis, sculptrile, & ephod, & theraphim, atque conflatile tollere nitebatur. & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus. * Tulerunt igitur qui intrauerant, sculptrile, ephod, & idola, atque conflatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis? * Cui responderunt: Tace, & pone digitum super os tuum: veni; nobiscum, ut habeamus te patrem ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo vnius viri, an in vna tribu & familia in Israel? * Quod cum audisset, acquieuit sermonibus eorum, & tulit ephod, & idola, ac sculptrile, & profectus est cum eis. * Qui cum pergerent, & ante se ire fecissent paruulos ac iumenta, & omne quod erat pretiosum, * & iam à domo Michæ essent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ conclamantes secuti sunt, * & post tergum clamare cœperunt. Qui cum respexissent, dixerunt ad Micham: Quid tibi vis? cur clamas? * Qui respondit: Deos meos, quos mihi feci, tulisti, & sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis: Quid tibi est? * Dixeruntque ei filij Dan: Cauere vltra loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo cōcitati, & ipse cum omni domo tua pereas. * Et sic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quod fortiores se essent, reuersus est in domum suam. * Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem, & quæ supra diximus: veneruntque in Lais ad populum quiescentem atque securum, & percussērunt eos in ore gladij: urbemque incendio tradiderunt, * nullo penitus ferente præsidium, eo quod procul habitarent a Sidone, & cum nullo homi-

num haberent quidquam societatis ac negotij. Erat autem ciuitas sita in regione Rob: quam rursum extruentes habitauerunt in ea, * vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israel, quæ prius Lais dicebatur. * Posueruntque sibi sculptrile, & Ionatham filium Gersam filij Moyse, ac filios eius sacerdotes in tribu Dan usque ad diem captiuitatis suæ. * Mansitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. in diebus illis non erat rex in Israel.

C A P. XIX.

Quum Leuita suam uxorem à parentum domo reduceret, ipsa à Gabaonitis, qui tribus erant Benjamin, prodigiosa libidine extincta, & à marito in duodecim partes corpore scisso, ad singulas tribus singula portiones missa sunt.

F Vir quidam vir Leuites habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Iuda: * quæ reliquit eum, & reuersa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum quatuor mensibus. * Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerum & duos asinos: quæ suscepit eum, & introduxit in domum patris sui. Quod cum audisset focer eius, eumque vidisset, occurrit ei lætus, * & amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo & bibens familiariter. * Die autem quarto de nocte confurgens, proficisci voluit, quem tenuit focer, & ait ad eum: Gusta prius pauxillum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris. * Sederuntque simul, ac comederunt & biberunt: Dixitque pater puellæ ad generum suum: Quæso te ut hodie hic maneas, pariterque lætemur. * At ille confurgens, cœpit velle proficisci. Et nihilominus obnixè eum focer tenuit, & apud se fecit manere. * Mane autem facto, parabat Leuites iter. Cui focer rursum: Oro te, inquit, ut paululum cibi capias, & assumptis viribus, donec increseat dies, postea proficiscaris. Comederunt ergo simul. * Surrexitque adolescens, ut pergeret cum uxore sua & puero. Cui rursum locutus est focer: Considera quoddam dies ad occasum declinior sit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficisceris ut vadas in domum tuam. * Noluit gener acquiescere sermonibus eius: sed statim perrexit, & venit contra lebus, quæ altero nomine vocatur Ierusalem, ducens secum duos asinos onustos, & concubinam. * Iamque erant iuxta lebus, & dies mutaba-

tur in noctem : dixitque puer ad dominum suum : Veni, obsecro, declinemus ad urbem Iebulætorū, & maneamus in ea. * Cui respondit dominus : Non ingredior oppidum gentis alienæ, quæ non est de filiis Israel, sed transibisque Gabaa : * & cum illic peruenero, manebimus in ea, aut certe in urbe Rama. * Transferunt ergo Iebus, & cœptum carpebant iter, occubuitque eis Sol iuxta Gabaa, quæ est in tribu Benjamin. * diuiceruntque ad eam, ut manerent ibi. Quod cum intrassent, sedebant in platea ciuitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio. * Et ecce, apparuit homo senex, reuertens de agro & de opere suo vesperti, qui & ipse de morte erat Ephraim & peregrinus habitabat in Gabaa. homines autem regionis illius erant filij Iemini. * Eleuatisque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea ciuitatis : & dixit ad eum : Vnde venis ? & quod vadis ? * Qui respondit ei : Profecti sumus de Bethlehem Iuda, & pergimus ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraim, vnde ieramus in Bethlehem : & nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum suum nos vult recipere, * habentes paleas & fœnum in asinorum pabulum, & panem ac vinum in meos, & ancillæ tuæ vsus, & pueri qui mecum est : nulla res indigemus nisi hospitio. * Cui respondit senex : Pax tecum sit, ego præbebo omnia quæ necessaria sunt : tantum, quaeso, ne in platea mancas. * Introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit : ac postquâ lauerunt pedes suos, recepit eos in conuiuio. * Illis epulantibus, & post labore in itinere, cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis illius, filij Belial, (id est, absque iugo) & circumdantes domum senis, fores pulsatæ cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes : * Educ virum, qui ingressus est domum tuam, ut abutamur eo. * Egredessetque est ad eos senex, & ait : Nolite fratres, nolite facere malum hoc : quia ingressus est homo hospitium meum, & cessare ab hac stultitia : * habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, & vestram libidinem complectis : tantum, obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini in virum. * Nolabant acquiescere sermonibus illius, quod ceruens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam : qua cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mane. * At mulier, recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat dominus suus, & ibi coeuit. * Mane facta, surrexit homo, & aperuit ostium, ut cœptam expleret viam : & ecce concubina eius iacebat ante ostium spar-

28 sis in limine manibus. * Cui ille, putans eam acquiescere, loquebatur : Surge, & ambulemus. *Qua nihil respondente, intelligens quod erat inortua, tulit eam, & imposuit asino, reuersusque est in domum suam. * Quam cum esset ingressus, attripuit gladium, & cadauer vxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frustra concidens, misit in omnes terminos Israel. * Quod cum vidissent singuli, conclamabant : Nunquam res talis facta est in Israel, ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Aegypto, vsque in præsens tempus : forte sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.*

C A P. XX.

Ob hoc scelus pugnautes reliqua tribus aduersus Benjamin, semel atque iterum bello inferiores tertioque committentes iussu Domini praelium tribum illam, præter sexcentos qui in solitudine fugerant, penitus deleuerunt.

1 Egredi itaque sunt omnes filij Israel, & pariter congregati, quasi vir vnus, * de Dan, &que Bersabee, & Terra Galaad, ad Dominum in Maspha : * Omnesque anguli popularum, & cunctæ tribus Israel in Ecclesiam populi Dei conuenerunt, quadringenta milia pedum pugnatorum. * (Nec latuit filios Benjamin, quod ascendissent filij Israel in Maspha.) Interrogatusque Leuita, maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum scelus perpetratum esset, respondit : Veni in Gabaa Benjamin cum vxore mea, illucque diuertere : * & ecce homines ciuitatis illius circumdederunt nocte domum, in qua manebam, volentes me occidere, & vxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est. * Quam arreptam, in frustra concidit, misique partes in omnes terminos possessionis vestræ : quia nunquam tantum nefas, & tam grande piaculum factum est in Israel. * Aditis omnes filij Israel, decernite quid facere debeatis. * Stansque omnis populus, quasi vnus hominis sermone respondit : Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum : * sed hoc contra Gabaa in commune faciamus. * Decem viri eligantur ex centum ex omnibus tribubus Israel, & centum de mille, & mille de decem milibus, ut comportent exercitui cibaria, & possimus pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei pro scelere, quod meretur. * Conuenitque vniuersus Israel ad ciuitatem, quasi homo vnus, eadem mente, vnoque consilio. * & miserunt nuncios ad omnem tribum Benjamin, qui dicerent : Cur tantum

nefas in vobis repertum est? Tradite homi-
 nes de Gabaa, qui hoc flagitium perpetra-
 runt, vt moriantur, & auferatur malum de
 Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filio-
 rum Israel audire mandatum: sed ex cunctis
 vrbibus, quæ sortis suæ erant, conuenerunt
 in Gabaa, vt illis ferrent auxilium, & contra
 vniuersum populum Israel dimicarent. In-
 uentique sunt viginti quinque millia de Be-
 niamin educentium gladium, præter habita-
 tores Gabaa, * qui septingenti erant viri
 fortissimi, ita sinistra vt dextra præliantes:
 & sic fundis lapides ad certum iacientes, vt
 capillum quoque possent percutere, & ne-
 quaquam in alteram partem ictus lapidis
 deferretur. Virorum quoque Israel, absque
 filiis Beniamin, inuenta sunt quadringen-
 ta millia educentium gladios, & parato-
 rum ad pugnam. * Qui surgentes vene-
 runt in domum Dei, hoc est, in Silo: con-
 sulueruntque Deum, atque dixerunt: Quis
 erit in exercitu nostro princeps certaminis
 contra filios Beniamin? Quibus respondit
 Dominus: Iudas sit dux vester. * Statim
 quæ filij Israel surgentes manè, castrame-
 tari sunt iuxta Gabaa: * & inde procedentes
 ad pugnam contra Beniamin, urbem oppu-
 gnare cœperunt. * Egressique filij Bena-
 min de Gabaa, occiderunt de filiis Israel die
 illo viginti duo millia virorum. * Rursum
 filij Israel & fortitudine & numero confi-
 dentes, in eodem loco, in quo prius certa-
 uerant, aciem direxerunt: ita tamen vt prius
 ascenderent & starent coram Domino vsque
 ad noctem: consulerentque eum, & diceret:
 Debeo ultra procedere ad dimicandum con-
 tra filios Beniamin fratres meos, an non?
 Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, &
 vince certamen. * Cumque filij Israel altera
 die contra filios Beniamin ad prælium pro-
 cessissent, eruperunt filij Beniamin de por-
 tis Gabaa: & occurrentes eis, tanta in illos
 cæde bacchati sunt, vt decem & octo millia
 virorum educentium gladium prosterne-
 rent. * Quamobrem omnes filij Israel vene-
 runt in domum Dei, & sedentes fiebant coram
 Domino: ieiunaueruntque die illo vsque ad
 vespæram, & obtulerunt ei holocausta, atque
 pacificas victimas, * & super statu suo inter-
 rogaauerunt. Eo tempore ibi erat arca fœde-
 ris Dei, * & Phinees filius Eleazari filij Aa-
 ron præpositus domus. Consuluerunt igitur
 Dominum atque dixerunt: Exire ultra debe-
 mus ad pugnam contra filios Beniamin fra-
 tres nostros, an quiescere? Quibus ait Domi-
 nus: Ascendite, cras enim tradam eos in ma-
 nus vestras. * Posueruntque filij Israel insidias
 per circuitum vrbis Gabaa: * & tertio vice, 30

sicut semel & bis, contra Beniamin exercitum
 31 produxerunt. * Sed & filij Beniamin audacter
 Eruperunt de ciuitate, & fugientes aduersa-
 rios longius persecuti sunt, ita vt vulneret
 ex eis sicut primo die & secundo, & caderent
 per duas semitas vertentes terga, quarum vna
 terebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque
 32 prosternerent triginta circiter viros: * puta-
 uerunt enim solito eos more cadere. Qui
 fugam arte simulant, inierunt consilium
 vt abstraherent eos de ciuitate, & quasi fu-
 gientes ad supradictas semitas perducerent.
 33 * Omnes itaque filij Israel surgentes de fe-
 dibus suis, tetenderunt aciem in loco, quivo-
 catur Baalthamar. Insidiam quoque, quæ cir-
 ca urbem erant, paulatim se aperire cœpe-
 runt, * & ab Occidentali vrbis parte proce-
 dere. Sed & alia decem millia virorum deu-
 niuerso Israel, habitatores vrbis ad certami-
 na prouocabant. Ingrauatumque est bel-
 lum contra filios Beniamin: & non intelle-
 xerunt quod ex omni parte illis instaret in-
 35 teritus. * Percussitque eos Dominus in con-
 spectu filiorum Israel, & interfecerunt ex
 eis in illo die viginti quinque millia & cen-
 tum viros, omnes bellatores & educentes
 36 gladium. * Filij autem Beniamin, cum se in-
 teriores esse vidissent, cœperunt fugere.
 Quod cernentes filij Israel, dederunt eis ad
 fugiendum locum, vt ad præparatas insidias
 deuenirent, quas iuxta urbem posuerunt.
 37 * Qui cum repente de latibulis surrexissent,
 & Beniamin terga cadentibus daret, ingres-
 si sunt ciuitatem, & percusserunt eam in ore
 38 gladij. * Signum autem dederant filij Israel
 his quos in insidiis collocauerant, vt postquàm
 urbem cepissent, ignem accenderent: vt ascen-
 dente in altum fumo, captam urbem demò-
 39 strarent. * Quod cum cerneret filij Israel
 in ipso certamine positi, (putauerunt enim
 filij Beniamin eos fugere, & instantius perse-
 quebantur, cæsis de exercitu eorum trigin-
 40 ta viris) * & viderent quasi columnam fumi
 de ciuitate conscendere; Beniamin quoque
 aspiciens retrò, cum captam cerneret ciui-
 41 tatē, & flammam in sublime ferri: * qui prius
 simulauerant fugam, versa facie fortius resi-
 stebant. Quod cum vidissent filij Beniamin,
 42 in fugam versi sunt, * & ad viam deserti ire
 cœperunt, illuc quoque eos aduersariis per-
 sequentibus. sed & hi qui urbē succenderāt,
 43 occurrerunt eis. * Atque ita factum est, vt ex
 44 vtraque parte ab hostibus caderentur, nec erat
 vlla requies morientium. Ceciderunt, at-
 que prostrati sunt ad Orientalem plagam vr-
 45 bis Gabaa. * Fuerunt autem qui in eodē loco
 interfecti sunt, decem & octo millia virorū,
 45 omnes robustissimi pugnatores. * Quod cum

vidissent qui remanserant de Benjamin, tugerunt in solitudinem: & pergebant ad Petram, cuius vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diuersa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cum ultra tenderent, persecuti sunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia. * Et sic factum est, vt omnes qui ceciderat de Benjamin in diuersis locis, essent viginti quinque millia, pugnatores ad bella promptissimi. * Remanserunt itaq; de omni numero Benjamin, qui euadere, & fugere in solitudinem potuerunt, sexcenti viri: sederunt in Petra Remmon mensibus quatuor. * Regressi autem filij Israel, omnes reliquias ciuitatis, a viris vsq; ad iumenta, gladio percusserunt. cunctasque vrbes & viculos Benjamin vorax flamma consumpsit.

C A P. XXI.

Instauratur tribus Benjamin ex 400. virginibus in caue habitatorum Iabes Galaad reseruatis. & ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

Ivraverunt quoque filij Israel in Maspha, & dixerunt: Nullus nostrum dabit filiis Benjamin de filiabus suis vxorem. * Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu eius sedentes vsque ad vespem, leuauerunt vocem, & magno vlulatu cœperunt flere, dicentes: * Quare Domine Deus Israel factum est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferretur ex nobis? * Altera autem die diluculo confurgentes, extruxerunt altare: obtuleruntque ibi holocausta, & pacificas victimas, & dixerunt: * Quis non ascendit in exercitu Domini de vniuersis tribubus Israel? Grandi enim iuramento se constrinxerant, cum essent in Maspha, interficere eos qui defuissent. * Ductique pœnitentia filij Israel super fratre suo Benjamin, cœperunt dicere: Ablata est tribus vna de Israel, vnde vxores accipiet? omnes enim in comune iurauimus, non duros nos his filias nostras. * Idcirco dixerunt: Quis est de vniuersis tribubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inuenti sunt habitatores Iabes Galaad in illo exercitu non fuisse. (* Eo quoque tempore cum essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.) * Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis: Ite, & percutite habitatores Iabes Galaad in ore gladij, tam vxores, quam paruulos eorum. * Et hoc erit quod obseruare debebitis: * Omne generis inasculini, & mulieres quæ cognouerunt viros, interficite, virgines autem reseruate. * Inuentæque sunt de Iabes Galaad qua-

dringente virgines, quæ nescierunt viri thorum, & addaxerunt eas ad castra in Silo, in Terram Chanaan. * Miseruntque nuntios ad filios Benjamin, qui erant in Petra Remmon, & præceperunt eis, vt eos susceperent in pace. * Veneruntque filij Benjamin in illo tempore, & data sunt eis vxores de filiabus Iabes Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderent. * Vniuersusque Israel valde doluit, & egit pœnitentiam super infectione vnus tribus ex Israel. * Dixeruntque maiores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt vxores? omnes in Benjamin fœminæ conciderunt, & magna nobis cura, ingentiq; studio providendum est, ne vna tribus deleatur ex Israel. * Filias enim nostras eis dare non possumus, constructi iuramento & maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis vxorem Benjamin. * Ceperuntque consilium, atque dixerunt: Ecce solemnitatis Domini est in Silo anniuersaria, quæ sita est ad Septentrionem vrhis Bethel, & ad Orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona. * Præceperuntque filiis Benjamin, atque dixerunt: Ite, & latitate in vineis. * Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, & rapite ex eis singuli vxores singulas, & pergit in Terram Benjamin. * Cumque venerint patres earum, ac fratres, & aduersum vos queri cœperint, atque iurgari, dicemus eis: Miseremini eorum: non enim rapuerunt eas iure bellantium atque victorum, sed rogantibus vt acciperent, non dedistis, & a vestra parte peccatum est. * Feceruntque filij Benjamin, vt sibi fuerat imperatum: & iuxta numerum suum, rapuerunt sibi de his, quæ ducebant choros, vxores singulas: abieruntque in possessionem suam, ædificantes vrbes, & habitantes in eis. * Filij quoque Israel reuersi sunt per tribus, & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israel: sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

LIBER RVTH.

C A P. I.

Elimelech Bethlehemita prænimia fame cum vxore Noëmi ac filiis in Moab concedit, quo vna cum filiis mortuo, Noëmi cum Ruth nuru sua in Bethlehem reuertens, non vult vocari Noëmi, sed Diara.

IN diebus vnus iudicis, quando indices præerant, facta est fames in Terra. Abiitque homo de Bethlehem Iuda, vt peregrinaretur

in regione Moabitide cum vxore sua ac duobus liberis. * Ipse vocabatur Elimelech, & vxor eius Noëmi: & duo filij, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephrathæi de Bethlehem Iuda. Ingressique regionem Moabitidem, morabantur ibi. * Et mortuus est Elimelech maritus Noëmi: remansitque ipsa cum filiis. * Qui acceperunt vxores Moabitudas, quarum una vocabatur Orpha, altera verò Ruth. Manseruntque ibi decem annis, * & ambo mortui sunt, Mahalon videlicet & Chelion: remansitq; mulier orbata duobus liberis ac marito. * Et surrexit vt in patriam pergeret cum vtraq; nuru sua, de regione Moabitide: audierat enim quoddam respexisset Dominus populum suum, & dedisset eis escas. * Egredia est itaq; de loco peregrinationis sue, cum vtraq; nuru: & iam in via reuertendi posita in Terram Iuda, * dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ, faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis & mecum. * Det vobis inuenire requiem in domibus virorum, quos sortitura estis. Et osculata est eas. Quæ eleuata voce flere cœperunt, * & diceret: Tecum pergemus ad populum tuum. * Quibus illa respondit: Reuertimini filix meæ, cui venitis mecum? nūm vltra habeo filios in vtero meo, vt viros ex me sperare possitis? Reuertimini filix meæ, & abite: iam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo coniugali. etiā si possem hac nocte cōcipere, & parere filios, * si eos expectare velitis, donec crescant, & annos pubertatis impleant, ante eritis vetulæ quàm nubaris. Nolite, quæso filix meæ: quia vestra angustia magis me premit, & egredia est manus Domini contra me. * Eleuata igitur voce, rursum flere cœperunt: Orpha osculata est socrum, ac reuersa est: Ruth adhæsit socroi suæ. * cui dixit Noëmi: En reuersa est cognata tua ad populum suum, & ad deos suos, vade cum ea. * Quæ respondit: Ne aduerseris mihi vt relinquā te & abeam: quocunq; enim perrexeris, pergam: & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus, populus meus, & Deus tuus, Deus meus. * Quæ te terra morientem suscepit, in ea moriar: ibiq; locū accipiam sepulcræ. Hæc mihi faciat Dominus, & hæc addat, si nō sola mors me & te separauerit. * Vidēs ergo Noëmi, quodd obstinato animo Ruth decreuisset secum pergere, aduersari noluit, nec ad suos vltra reditum persuadere: * profectæ sunt simul, & venerunt in Bethlehem. Quibus vrbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres: Hæc est illa Noëmi. * Quibus ait: Ne vocetis me Noëmi, (id est, pulchram) sed vocate me Mara (id est, amara) quia amaritudine valde repleuit me

21 Omnipotens. * Egredia sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocauis me Noëmi, quam Dominus humiliauit, & afflixit Omnipotens? * Venit ergo Noëmi cum Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suæ: ac reuersa est in Bethlehem, quando primum hordea metebantur.

C A P. II.

Ruth spicas agro Boaz affinis colligens, gratiam apud eum inuenit, & lata visperæ ad socrum reuersa, multum frumenti & de ciborum reliquiis ei adseruit.

1 **E**Rat autem viro Elimelech consanguineus, homo potēs, & magnarum opum, nomine Booz. * Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam: Si iubes, vadam in agrum, & colligam spicas, quæ fugerint manus metentium, vbicumq; clementis in me patrisfamilias reperero gratiam. Cui illa respondit: Vade filia mea. * Abiit itaq; & colligebat spicas post terga metētium. Accidit autem vt ager ille haberet dominū nomine Booz, qui erat de cognatione Elimelech. * Et ecce, ipse venebat de Bethlehem, dixitque messoribus: Dominus vobiscum. Qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus: * Dixitq; Booz iuueni, qui messoribus præerat: Cuius hæc est puella? Cui respondit: Hæc est Moabitis, quæ venit cum Noëmi, de regione Moabitide, & rogauit vt spicas colligeret remanentes, sequens messorū vestigia: & de mane vsq; nunc stat in agro, & ne ad momentum quidem domum reuersa est. * Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed iungere puellis meis, * & vbi messuerint, sequere. Mandavi enim pueris meis, vt nemo molestus sit tibi: sed etiam si sirieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas, de quibus & pueri bibunt. * Quæ cadens in faciem suam & adorans super terram, dixit ad eum: Vnde mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, & nosse me dignaretis peregrinā mulierem? Cui ille respondit: Nuntiata sunt mihi omnia, quæ feceris socroi tuæ post mortem viri tui: & quodd reliqueris parentes tuos, & terrā in qua nata es, & veneris ad populum, quæ antea nesciebas. * Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenā mercedem recipias à Domino Deo Israel, ad quem venisti, & sub cuius confugitias. * Quæ ait: Inueni gratiam apud oculos tuos domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis vnius puellarū tuarum. Dixitq; ad eam Booz: Quando hora vescēdi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellā tuam in aceto. Sedit itaq; ad messorū latus, & con-

ge: sit potentiam sibi, comeditque & saturatus
est, & tulit reliquias. * Atque inde surrexit, vt
spicas ex more colligeret. Præcepit autem
Booz pueris suis, dicens: Etiam si vobiscum
metere voluerit, ne prohibeatis eam: * & de
vestris quoque manipulis proiciite de indu-
stria, & remanere permittite, vt absque ru-
bre colligat, & colligentem nemo corripiat.
* Collegit ergo in agro vsque ad vespæram: &
quæ collegerat virga cadens & excutens, in-
uenit hordei quasi ephi mæsuram, id est, tres
modios. * Quos portans reuersa est in ciuita-
tem, & ostendit focui suæ: in super protulit,
& dedit ei de reliquiis cibi sui, quo saturatus
fuerat. * Dixitque ei focui suæ: Vbi hodie
collegisti, & vbi fecisti opus? sit benedictus
qui misit⁹ est tui. Indicauitque, & apud quem
fuisse operata: & nomen dixit viri, quod
Booz vocaretur. * Cui respondit Noëmi: Be-
nedictus sit à Domino: quoniam eandem
gratiam, quam præbuerat viuis, seruauit &
mortuis. Rursumque ait: Propinquus noster
est homo. * Et Ruth, Hoc quoque, inquit, præ-
cepit mihi, vt tam diu messoribus eius iunge-
rer, donec omnes segetes meterebantur. * Cui
dixit socrus: Melius est, filia mea, vt cū puel-
lis eius ex eas ad metendū, ne in alieno agro
quispiam resistat tibi. * Iuncta est itaque puel-
lis Booz: & tam diu cum eis messuit, donec
hordea & triticum in horreis conderentur.

C A P. III.

*Ruth socrus consilio ad pedes Booz dormientis re-
cumbens, accepto lato responso multas hordei
mensuras ad focum deferre.*

Postquam autem reuersa est ad focum
suam, audiuit ab ea: Filia mea, quærā tibi
requiem, & prouidebo vt bene sit tibi. * Booz
iste, cuius puellis in agro iuncta es, propin-
quus noster est, & hac nocte aream hordei
ventilat. * Lauare igitur, & ungere, & induere
te cultioribus vestimentis, & descende in a-
ream: non te videat homo, donec esum po-
tūque finierit. * Quando autem ierit ad dor-
miendum, nota locum in quo dormiat: veni-
esque & discooperies pallium, quo operi-
tur à parte pedum, & proicies te, & ibi iace-
bis: ipse autem dicet tibi quid agere debeas.
* Quæ respondit: Quidquid præceperis fa-
ciam. * Descenditque in aream, & fecit o-
mnia, quæ sibi imperauerat socrus. * Cum-
que comedisset Booz, & bibisset, & factus es-
set hilarior, iuncta est ad dormiendum iuxta
acerum manipulorum, venit abscondite, &
discooperito pallio à pedibus eius, se proie-
xit. * Et ecce, nocte iam media expauit ho-
mo, & conturbatus est: viditque mulierem
iacentem ad pedes suos, * & ait illi: Quæ es?

Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua:
expandè pallium tuum super famulā tuam,
quia propinquus es. * Et ille, Benedicta, in-
quit, es à Domino filia, & priorem misericor-
diam posteriore superasti: quia non es secu-
ta iuuenes pauperes siue diuites. * Noli ergo
metuere, sed quidquid dixeris mihi, faciam
tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat
intra portas vrbis meæ, mulierem te esse
virtutis. * Nec abnuo me propinquum, sed
est alius me propinquior. * Quiesce hac no-
cte: & factò mane si te voluerit propinquitatis
iure retinere, bene res acta est: sin autem
ille noluerit, ego te absque vlla dubitatione
discipiam, viuit Dominus. dormi vsque ma-
ne. * Dormiuit itaque ad pedes eius, vsque
ad noctis abscessum. Surrexit itaque ante-
quam homines se cognoscerent mutuo, &
dixit Booz: Caue ne quis nouerit quod huc
ueneris. * Et rursum, Expandè, inquit, pal-
lium tuum quo operiris, & tene vtraque ma-
nu. Quæ extendente, & tenente, mensus est
sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ
portans ingressa est ciuitatem. * & venit ad
focum suum. quæ dixit ei: Quid egisti filia?
Narrauitque ei omnia, quæ sibi fecisset ho-
mo. * Et ait: Ecce sex modios hordei dedit
mihi, & ait: Nolo vacuam te reueri ad so-
crum tuam. * Dixitque Noëmi: Expecta fi-
lia donec videamus quæ res exitum habeat.
neque enim cessabit homo nisi compleuerit
quod locutus est.

C A P. IV.

*Booz coram senioribus ciuitatis accipit possessionem Elimelech & Ruth nunc de iunctis in v-
xorem, cedet et alio propinquiore iuri propinqui-
tatis, ex qua genuit Obed auum David regis.*

Ascendit ergo Booz ad portam, & sedit
ibi. Cumque vidisset propinquum præ-
terire, de quo prius sermo habitus est, dixit
ad eum: Declina paulisper, & sede hic: vocas
eum nomine suo. Qui diuertit & sedit. * Tol-
lens autè Booz decem viros de senioribus ci-
uitatis, dixit ad eos: Sedete hic. * Quibus se-
dentibus, locutus est ad propinquum: Partem
agri fratris nostri Elimelech vendet Noëmi,
quæ reuersa est de regione Moabitarum: quoniam
audire te volui, & tibi dicere coram cunctis
sedentibus, & maioribus natu de populo
meo. Si vis possidere iure propinquitatis:
eme, & posside. sin autem displicer tibi, hoc
ipsum indica mihi, vt sciam quid facere de-
beam, nullus enim est propinquus, excepto
me, qui priores; & me, qui secundus sum. At
ille respondit: Ego agrum emam. * Cui di-
xit Booz: Quando emeris agrum de manu
mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ

vxor defuncti fuit, debes accipere: vt fufcites
 nomē propinqui tui in hereditate fua. * Qui 6
 refpondit: Cedo iuri propinquitatis: neque
 enim pofteritatem familiae meae delere de-
 beo. tu meo vttere priuilegio, quo meli-
 bentur carere profiteor. * Hic autem erat 7
 mos antiquitus in Ifrael inter propinquos,
 vt fi quando alter alteri fuo iuri cedebat, vt
 efferet firma concessio, foluebat homo cal-
 ceamentum fuum, & dabat proximo fuo.
 hoc erat testimonium celfionis in Ifrael.
 * Dixit ergo propinquus fuo Booz: Tolle 8
 calceamentum tuum. Quod ftatim foluit
 de pede fuo. * At ille maioribus natu, & vni-
 uerfo populo, Teftes vos, inquit, eftis ho- 9
 die, quod poffederim omnia quae fuerunt
 Elimelech, & Chelion, & Mahalon, traden-
 te Noëmi: * & Ruth Moabitidem, vxorem 10
 Mahalon, in coniugium fumpferim, vt fu-
 fcitem nomē defuncti in hereditate fua, ne
 vocabulum eius de familia fua ac fratribus
 & populo deleatur. Vos, inquam, huius te-
 testes eftis. * Respondit omnis populus, qui
 erat in porta, & maiores natu: Nos teftes
 fumus: faciat Dominus hanc mulierem,
 quae ingreditur domum tuam, ficut Rache-
 & Liam, quae aedificauerunt domum Ifrael:
 vt fit exemplum virtutis in Ephrata, & ha-
 beat celebre nomen in Bethlehem: * fiat 12
 quae domus tua, ficut domus Phares, quem
 Ifamar peperit Iudae, de femine quod tibi
 dederit Dominus ex hac puella. * Tulit ita-
 que Booz Ruth, & accepit vxorem: ingre-
 ffusque eft ad eam, & dedit illi Dominus vt 13
 conciperet, & pareret filium. * Dixerunt
 quae mulieres ad Noëmi: Benedictus Domi-
 nus, qui non eft paffus vt deficeret fuccelfor
 familiae tuae, & vocaretur nomen eius in If-
 rael. * Et habeas qui confoletur animam 15
 tuam, & enutriet fenectutem. de nuru enim
 tua natus eft, quae te diligit: & multo tibi
 melior eft, quam fi feptem haberes filios.
 * Susceptumque Noëmi puerum pofuit in 16
 finu fuo, & nutricis ac gerulae fungebatur
 officio. * Vicinae autem mulieres congra-
 tulantur ei, & dicentes: Natus eft filius Noë-
 mi: vocauerunt nomen eius Obed: hic eft
 pater Ifai, patris Dauid. * Haec funt genera-
 tiones Phares: * Phares genuit Elfon, * El-
 fon genuit Aram, Aram genuit Aminadab, 19
 * Aminadab genuit Nahaffon, Nahaffon
 genuit Salmon, * Salmon genuit Booz, Bo-
 oz genuit Obed, * Obed genuit
 Ifai, Ifai genuit Dauid.

LIBER PRIMVS SAMVELIS, QVEM NOS PRIMVM REGVM DICIMVS.

CAP. I.

*Elcana habuit uxores Annam & Phenennam,
 quarum Anna diu sterilis & amula improprio
 triftis, fufa in Silo coram Heli oratione ad
 Dominum genuit Samuelem, quem Domino
 obtulit, vt conuerteret.*

1 Vit vir vnus de Ramathaim-
 sophim, de monte Ephraim,
 & nomen eius Elcana, filius
 Ieroham, filij Eliu, filij Tho-
 hu, filij Suph, Ephrataeus: &
 2 habuit duas uxores, nomen vni Anna, & no-
 mē fecundę Phenenna. Fuerūtq; Phenenna
 filij: Anna autem nō erant liberi. * Et ascen-
 3 debat vir ille de ciuitate fua ftatutis diebus,
 & adoraret & facificaret Domino exerci-
 tuum in Silo. Erant autem ibi duo filij Heli,
 4 Ophni & Phinees, facerdoes Domini. * Ve-
 nit ergo dies, & immolauit Elcana, deditq;
 Phenennae vxori fuae, & cunctis filiis eius,
 5 & filiabus partes: * Annae autem dedit par-
 tem vnā triftis, quia Annam diligebat.
 Dominus autem concluserat vuluam eius.
 6 * Affligebat quoque eam amula eius, & ve-
 hementer angebat, in tantum, vt exprobra-
 ret quod Dominus cōclufiffet vuluam eius:
 7 * ficq; faciebat per fingulos annos, cūm re-
 leunte tempore ascenderent ad templum
 Domini: & fic prouocabat eam, porro illa
 8 flebat, & non capiebat cibum. * Dixit ergo
 ei Elcana vir fuus: Anna, cur fles? & quare
 non comedis? & quam ob rem affigitur cor
 tuum? numquid non ego melior tibi fum,
 9 quā decem filij? * Surrexit autem Anna
 poftquam comederat & biberat in Silo. Et
 Heli sacerdote fedente fuper Sellam ante
 10 postes templi Domini, * cūm efferet Anna a-
 maro animo, orauit ad Dominum, flens lar-
 11 gitei, * & votum vouit, dicens: Domine ex-
 ercituum, fi refpiciens videris afflictionem
 famulae tuae, & recordatus mei fueris, nec
 oblitus ancilla tuae, dederisq; feruā tuae
 12 fexum virilem: dabo eum Domino omnibus
 diebus vitae eius, & nouacula non afcendet
 13 fuper caput eius. * Factum autem, cūm il-
 la multiplicaret preces coram Domino, vt
 14 Heli obferuaret os eius. * Porro Anna lo-
 quebatur in corde fuo, tantūq; labia illius
 mouebantur, & vox penitus nō audiebat.
 15 Et ftimauit ergo eam Heli temulentam, di-
 xitq; ei: Vifquequo ebria eris? digere paulifp-
 vnum.

vinum, quo mades. * Respondens Anna, Nequaquam, inquit, domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinumque & omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini. * Ne reputes ancillam tuam quasi vnam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris & meroris mei, locuta sum vsque in praesens. * Tunc Heli ait ei: Vade in pace: & Deus Israel det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum. * Et illa dixit: Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suam, & comedit, vultusque illius non sunt amplius in diuersa mutati. * Et surrexerunt mane, & adorauerunt coram Domino: reuersique sunt, & venerunt in domum suam Ramatha. Cognouit autem Elcana Annam uxorem suam: & recordatus est eius Dominus. * Et factum est post circulum dierum, concepit Anna, & peperit filium, vocauitque nomen eius Samuel: eo quod a Domino postulasset eum. * Ascendit autem vir eius Elcana, & omnis domus eius, vt immolaret Domino hostiam solemnem, & votum suum, & Anna non ascendit: dixit enim viro suo: Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eum, vt appareat ante conspectum Domini, & maneat ibi iugiter. * Et ait ei Elcana vir suus: Fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eum: precorque vt impleat Dominus verbum suum. Mansit ergo mulier, & lactauit filium suum, donec amoueret eum a lacte. * Et adduxit eum secum, postquam ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus modis farinae, & amphora vini, & adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus: & immolauerunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli. * Et ait Anna: Obsecro mi domine, viuit anima tua domine: ego sum illa mulier, quae steti coram te hic orans Dominum. * Pro puero isto orauit, & dedit mihi Dominus petitionem meam, quam postulauit eum. * Idcirco & ego commodavi eum Domino, cunctis diebus quibus fuerit commodatus Domino. Et adorauerunt ibi Dominum. Et orauit Anna, & ait:

CAP. II.

Anna canticum in gratiarum actionem, quae rursus tres filios & duas filias generauit: ob peccata autem filiorum Heli, & nimiam patris indulgentiam fit illi & domui eius comminatio, ac mors filiorum praedicatur.

Exultauit cor meum in Domino, & exultatum est cornu meum in Deo meo: dilatatum est os meum super inimicos meos quia latata sum in salutari tuo.

2 * Non est sanctus, vt est Dominus: neque enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.

3 * Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes: recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum, Dominus est, & ipsi praeparantur cogitationes.

4 * Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.

5 * Repleti prius, pro panibus se locauerunt: & famelici saturati sunt, donec sterilis peperit plurimos: & quae multos habebat filios, infirmata est.

6 * Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit.

7 * Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat.

8 * Suscitavit depulvere egenum, & de stercore eleuat pauperem: vt sedeat cum principibus, & solum gloriae teneat. Domini enim sunt cardines terrae, & posuit super eos orbem.

9 * Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conticescent: quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

10 * Dominum formidabunt aduersarij eius: & super ipsos in caelis tonabit: Dominus iudicabit fines terrae, & dabit imperium regi suo, & sublimauit cornu Christi sui.

11 * Et abiit Elcana Ramatha, in domum suam: puer autem erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis.

12 * Porro filij Heli, filij Belial, nescientes Dominum, & neque officium sacerdotum ad populum: sed quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam

14 tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam aut in ollam, siue in cacabum: & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. sic faciebant vniuerso

15 Israel venientium in Silo. * Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem, vt coquam sacerdoti: non enim accipiam a te carnem coctam, sed crudam.

16 * Dicebatque illi immolans: Incendatur primum iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei: Nequaquam: nunc enim dabis, alioquin tollam vi.

17 * Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino: quia retrahebant homines a sacrificio Domini. * Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer, accinctus phod lineo. * Et tunicam parua faciebat mater sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, vt immolaret

hostiam ſolemne. * Et benedixit Heli Elca-
 na & uxori eius: dixitque ei: Reddat tibi Do-
 minus ſemen de muliere hac, pro ſonore
 quod commodasti Domino. Et abiierunt in
 locum ſuum. * Viſitauit ergo Dominus An-
 nam, & cōcepit, & peperit tres filios, & duas
 filias: & magnificatus eſt puer Samuel apud
 Dominum. * Heli autem erat ſenex valde,
 & audiuit omnia quæ faciebant filij ſui vni-
 uerſo Iſraeli: & quomodo dormiebat cum
 mulieribus quæ obſeruabant ad oſtium ta-
 bernaculi: & dixit eis: Quare facitis res hu-
 iuſcemodi, quas ego audio, res peſſimas, ab
 omni populo? * Nolite filij mei: non enim
 eſt bona fama, quæ ego audio, vt tranſgredi
 faciatis populum Domini. * Si peccauerit
 vir in virum, placari ei poteſt Deus: ſi autem
 in Dominum peccauerit vir, quis orabit pro
 eo? Et non audierunt vocem patris ſui: quia
 voluit Dominus occidere eos. * Puer autem
 Samuel proficiebat atque creſcebat, & pla-
 cebat tam Domino quam hominibus. * Ven-
 nit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum: Hæc
 dicit Dominus: Numquid non aperte reue-
 latus ſum domui patris tui, cum eſſet in
 Aegypto in domo Pharaonis? * Et elegi eū ex
 omnibus tribubus Iſrael mihi in ſacerdo-
 tem, vt aſcenderet ad altare meum, & ado-
 leret mihi incenſum, & portaret ephod co-
 ram me: & dedi domui patris tui omnia de ſa-
 crificiis filiorum Iſrael. * Quare calce abiectis
 victimam meam, & munera mea quæ
 præcepi vt offerrentur in templo: & magis
 non oraſti filios tuos quàm me, vt comede-
 retis primitias omnis ſacrificij Iſrael populi
 mei? * Propterea ait Dominus Deus Iſrael:
 * Loquens locutus ſum, vt domus tua, & do-
 mus patris tui miniſtraret in cōſpectu meo,
 uſque in ſempiternum. Nunc autem dicit
 Dominus: Abſit hoc à me: ſed quicumq;
 glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem
 contemnunt me, erūt ignobiles. * Ecce dies
 veniunt, & præcidam brachium tuum, &
 brachium domus patris tui, vt non ſit ſenex
 in domo tua. * Et videbis æmulum tuum in
 templo, in vniuerſis proſperis Iſrael: & non
 erit ſenex in domo tua omnibus diebus.
 * Veruntamen non auferam penitus virum
 ex te ab altari meo: ſed vt deficiat oculi tui,
 & tabeſcat anima tua: & pars magna domus
 tuæ morietur, cum ad viſilem ætatem vene-
 rit. * Hoc autem erit tibi ſignum, quod ven-
 turum eſt duobus filiis tuis, Ophni & Phi-
 nees: In die vno morientur ambo. * Et ſu-
 ſcitabo mihi ſacerdotem fidelem, qui iuxta
 cor meum & animam meam faciet: & ædi-
 ficabo ei domum fidelem, & ambulabit ce-
 ram Chriſto meo cunctis diebus. * Futuri m-

eſt autem, vt quicumque remanſerit in do-
 mo tua, veniat vt oretur pro eo, & offerat
 numinum argenteum, & totam panis, di-
 catque: Dimitte me obſcero ad vnam par-
 tem ſacerdotalem, vt comedam buccellam
 panis.

CAP. III.

*Samuel quater à Domino vocatus reuelationem
 ſibi aduerſum Heli factam, ei reſert.*

PVER autem Samuel miniſtrabat Domi-
 no coram Heli, & ſermo Domini erat
 pretioſus in diebus illis, non erat viſio ma-
 niſeſta. * Factum eſt ergo in die quadam, He-
 li iacebat in loco ſuo, & oculi eius caligau-
 rant, nec poterat videre: * lucerna Dei ante-
 quam extingueretur, Samuel dormiebat in
 templo Domini, vbi erat arca Dei. * Et vo-
 cavit Dominus Samuel. Qui reſpondens,
 ait: Ecce ego. * Et cucurrit ad Heli, & dixit:
 Ecce ego: vocaſti enim me. Qui dixit: Non
 vocaui: reuertere, & dormi. Et abiit, & dor-
 miuit. * Et adiecit Dominus rurſum vocare
 Samuelem. Conſurgensque Samuel, abiit
 ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocaſti me.
B Qui reſpondit: Non vocaui te fili mi: reuer-
 tere, & dormi. * Porro Samuel necdum ſcie-
 bat Dominum, neque reuelatus fuerat ei
 ſermo Domini. * Et adiecit Dominus, & vo-
 cavit adhuc Samuelem terciò. Qui conſur-
 gens, abiit ad Heli, & ait: Ecce ego: quia
 vocaſti me. Intellexit ergo Heli quia Domi-
 nus vocaret puerum: & ait ad Samuelem:
 Vade, & dormi: & ſi deinceps vocauerit te,
 dices: Loquere Domine, quia audit ſeruus
 tuus. At it ergo Samuel, & dormiuit in loco
 ſuo. * Et venit Dominus, & ſterit: & vocauit,
 ſicut vocauerat ſecundò, Samuel, Samuel.
 Et ait Samuel: Loquere Domine, quia audit
 ſeruus tuus. * Et dixit Dominus ad Samue-
 lem: Ecce ego facio verbum in Iſrael: quod
 quicumque audierit, tinnient ambæ aures
 eius. * In die illa ſuſcitabo aduerſum Heli
 omnia quæ locutus ſum ſuper domum eius:
 incipiam, & complebo. * Prædixi enim ei
 quòd iudicaturas eſſem domum eius in æ-
 ternum, propter iniquitatem, eò quòd no-
 uerat indignè agere filios ſuos, & non corri-
 puerit eos. * Idcirco iuraui domui Heli,
 quòd non expietur iniquitas domus eius vi-
 ctimis & muneribus uſq; in æternum. * Dor-
 miuit autem Samuel uſq; mane, aperuitque
 oſtia domus Domini. Et Samuel timebat
 indicare viſionem Heli. * Vocauit ergo He-
 li Samuelem, & dixit: Samuel fili mi: Qui
 reſpondens, ait: Præſto ſum. * Et interroga-
 uit eum: Quis eſt ſermo, quem locutus eſt
 Dominus ad te? oro te ne celaueris me. hæc

faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis
à me sermonem, ex omnibus verbis quæ di-
cta sunt tibi. * Indicauit itaque ei Samuel v-
niuersos sermones, & non abscondit ab eo.
Et ille respondit: Dominus est: quod bonum
est in oculis suis faciat. * Creuit autem Sa-
muel, & Dominus erat cum eo, & non ceci-
dit ex omnibus verbis eius in terram: * Et
cognouit vniuersus Israel, à Dan vsq; Bersa-
bee, quod fidelis Samuel propheta esset Do-
mini. * Et addidit Dominus vt appareret
in Silo, quoniam reuelatus fuerat Dominus
Samueli in Silo, iuxta verbum Domini. Et
euenit sermo Samuelis vniuerso Israeli.

C A P. IV.

*Caduntur Israelitæ à Philisthæis, rursumq; ad-
ducunt in castra arca caduntur, captaq; arca
duo filij Heli occiduntur, quibus auditis Heli
corruens occumbit, nurus eius in partu mo-
riente.*

ET factum est in diebus illis, conuene-
runt Philisthiim in pugnam: & egressus
est Israel obviam Philisthiim in prælium, &
castrametatus est iuxta Lapidem adiutorij.
Porro Philisthiim venerunt in Aphec, & in-
struxerunt aciem contra Israel. Inito au-
tem certamine, terga vertit Israel Philis-
thæis: & cæsa sunt in illo certamine passim
per agros quasi quatuor millia virorum. * Et
reuersus est populus ad castra: dixeruntque
maiores natu de Israel: Quare percussit nos
Dominus hodie coram Philisthiim? Afferamus
ad nos de Silo arcam fœderis Domi-
ni, & veniat in medium nostri, vt saluet nos
de manu inimicorum nostrorum. * Misit ergo
populus in Silo, & tulerunt inde arcam
fœderis Domini exercituum sedentis super
Cherubim: erantque duo filij Heli cum ar-
ca fœderis Dei, Ophni & Phinees. * Cum-
que venisset arca fœderis Domini in castra,
vociferatus est omnis Israel clamore gran-
di, & personuit terra. * Et audierunt Philis-
thiim vocem clamoris, dixeruntque: Quæ
nam est hæc vox clamoris magni in castris
Hebræorum? Et cognouerunt quod arca
Domini venisset in castra. * Timueruntque
Philisthiim, dicentes: Venit Deus in castra.
Et ingemuerunt, dicentes: * Væ nobis: non
enim fuit tanta exultatio heri & nudius
tertius: væ nobis. Quis nos saluabit de ma-
nu Deorum sublimium istorum? hi sunt Dij
qui percusserunt Ægyptum omni plaga, in
deserto. * Cōfortamini, & estote viri, Philis-
thiim: ne seruiatis Hebræis, sicut & illi ser-
uierunt vobis: confortamini, & bellate.
* Pugnaverunt ergo Philisthiim, & cæsus est
Israel, & fugit vnusquisque in tabernacu-

lum suum: & facta est plaga magna nimis:
& ceciderunt de Israel triginta millia pedi-
tum. * Et arca Dei capta est: duo quoque fi-
lij Heli mortui sunt, Ophni & Phinees.
* Currens autem vir de Benjamin ex acie,
venit in Silo in die illa, scissa veste, & con-
spersus puluere caput. * Cumque ille venis-
set, Heli sedebat super sellam contrariam
spectans. Erat enim cor eius pauens pro ar-
ca Dei. Vir autem ille postquam ingressus
est, nuntiavit vrbis: & vlulauit omnis ciuitas.
* Et audiuit Heli sonitum clamoris, dixit-
que: Quis est hic sonitus tumultus huius? At
ille festinauit, & venit, & nuntiavit Heli.
* Heli autem erat nonaginta & octo anno-
rum, & oculi eius caligauerant, & videre
non poterat. * Et dixit ad Heli: Ego sum qui
veni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie.
* Cui ille ait: Quid actum est fili mi? Respon-
dens autem ille, qui nuntiabat: Fugit, in-
quit, Israel coram Philisthiim, & ruina ma-
gna facta est in populo: insuper & duo filij
tui mortui sunt, Ophni & Phinees: & arca
Dei capta est. * Cumque ille nominasset ar-
cam Dei, cecidit de sella retrorsum iuxta os-
tium, & fractis ceruicibus mortuus est. Se-
nex enim erat vir & grandæuus: & ipse iudi-
cauit Israel quadraginta annis. * Nurus au-
tem eius, vxor Phinees, prægnans erat, vici-
naque partui: & audito nuntio quod capta
esset arca Dei, & mortuus esset socer suus, &
vir suus, incurrauit se & peperit: iteruerant
enim in eam dolores subiti. * In ipso autem
momento mortis eius, dixerunt ei quæ sta-
bant circa eam: Ne timeas quia filium pepe-
disti. Quæ non respondit eis, neque animad-
uertit. * Et vocauit puerum, Ichabod, dicēs:
Translata est gloria de Israel, quia capta est
arca Dei, & pro socero suo & pro viro suo:
* & ait: Translata est gloria ab Israel, eo
quod capta esset arca Dei.

C A P. V.

*Dagon coram arca semel ac iterum corruit, ab-
scissus in limbo capite & manibus. Philisthæi
quoque maris & muribus percussi, arcam à
se repellunt.*

PHILISTHIIM autem tulerunt arcam Dei, &
aspersionem eam à Lapide adiutorij
in Azotum. * Tuleruntque Philisthiim arcam
Dei, & intulerunt eam in templum Dagon,
& statuerunt eam iuxta Dagon. * Cumque
surrexissent diluculo Azotij altera die, ecce
Dagon iacebat pronus in terra ante arcam
Domini: & tulerunt Dagon, & restitue-
runt eum in locum suum. * Rursumque
inane die altera confurgentes, inuenerunt
Dagon iacentem super faciem suam in terra

toram arca Domini: caput autem Dagon,
& duę palmę manuum eius abscisse erant su-
berlinen: * porro Dagon scius truncus re-
nanserat in loco iuo. Propter hanc causam
non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui
ingrediuntur templum eius, super limen Da-
gon in Azoto, vsq; in hodiernum diem. * Ag-
grauata est autem manus Domini super A-
zotios, & demolitus est eos: * & percussit in
secretiori parte natium Azotum, & lines eius.
Et ebullierunt villę & agri in medio regio-
nis illius, & nati sunt mures, & facta est con-
fussio mortis magnę in ciuitate. * Videntes
autem viri Azotij huiusmodi plagam, di-
xerunt: Non maneat arca Dei Israel apud
nos: quoniam dura est manus eius super nos,
& super Dagon deum nostrum. * Et mittentes
congregauerunt omnes satrapas Philistinorum
ad se, & dixerunt: Quid faciemus de
arca Dei Israel? Responderuntque Gethęi:
Circumducatur arca Dei Israel. Et circum-
dixerunt arcam Dei Israel. * Illis autem cir-
cumducentibus eam, fiebat manus Domini
per singulas ciuitates interfectionis magnę
nimis: & percutiebat viros vniuscuiusq; vr-
bis, a paruo vsque ad maiorem, & compute-
scebant prominentes extales eorum. Inie-
runtque Gethęi consilium, & fecerunt sibi
sedes pelliceas. * Miserunt ergo arcam Dei in
Accaron. Cumque venisset arca Dei in Ac-
caron, exclamauerunt Accaronitę, dicen-
tes: Adduxerunt ad nos arcam Dei Israel, vt
interficiat nos & populum nostrum. * Mife-
runt itaque & congregauerunt omnes satra-
pas Philistinorum: qui dixerunt: Dimitte
arcam Dei Israel, & reuertatur in locum suum,
& non interficiat nos cum populo nostro.
* Fiebat enim pauor mortis in singulis vrbi-
bus, & grauissima valde manus Dei, viri quo-
que, qui mortui non fuerant, percutiebantur
in secretiori parte natium: & ascen-
debat vlulatus vniuscuiusque ciuitatis in
cælum.

C A P. VI.

*Philisthai arcam cum muribus & anis aureis
suorum sacerdotum consilio a se remittunt per
vaccas lactantes & nouum plaustrum vsque
Bethsames: ubi vaccas super ligna plaustrum
Bethsamitę immolauerunt, plurimę de popu-
lo ac plebe a Domino interemptę, quod arcam
Dei conspexissent.*

Fuit ergo arca Domini in regione Philisthi-
norum septem mensibus. * Et vocauerunt
Philisthiim sacerdotes & diuinos, dicentes: A
Quid faciemus de arca Domini? indicate
nobis quomodo remittamus eam in locum
suum. Qui dixerunt: * Si remittitis arcam

Dei Israel, nolite dimittere eam vaci-
m, sed
quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc
curabimini: & scieris quare non recedat ma-
nus eius a vobis. * Qui dixerunt: Quid est
quod pro delicto reddere debeamus ei? Re-
sponderuntque illi: * Iuxta numerum pro-
uinciarum Philistinorum, quinque anos
aureos facietis, & quinque mures aureos:
quia plaga vna fuit omnibus vobis, & satra-
pis vestris. Facietisque similitudines anorum
vestrorum, & similitudines murium, qui de-
moliti sunt terram, & dabitis Deo Israel glo-
riam: si forte releuet manum suam a vobis,
& a diis vestris, & a terra vestra. * Quare ag-
grauatis corda vestra, sicut aggrauauit Egy-
ptus, & Pharao cor suum? nonne postquam
percussus est, tunc dimisit eos, & abierunt?
Nunc ergo arripite & facite plaustrum no-
uum vnum: & duas vaccas scetas, quib. non
est impositum iugum, iungite in plaustro, &
recludite vitulos earum domi. * Tolleis-
que arcam Domini, & ponetis in plaustro, & va-
sa aurea, quę exsoluistis ei pro delicto, pone-
tis in capsellā ad latum eius: & dimitte eam
vt vadat. * Et aspicietis: & si quidem per viam
finium suorum ascenderit contra Bethsa-
mes, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin
autem minime: sciemus, quia nequaquam
manus eius tetigit nos, sed casu accidit. * Fe-
cerunt ergo illi hoc modo: & tollentes duas
vaccas, quę lactabant vitulos, iunxerunt
ad plaustrum, vitulosque earum concluderunt
domi. * Et posuerunt arcam Dei super
plaustrum, & capsellam, quę habebat mu-
res aureos & similitudines anorum. * Ibant
autem in directum vaccę, per viam, quę
ducit Bethsames, & itinere vno gradiebantur,
pergentes & mugientes: & non declina-
bant neque ad dexteram, neque ad sinistram:
sed & satrapę Philisthiim sequebantur vs-
que ad terminos Bethsames. * Porro Beth-
samitę metebant triticum in valle: & ele-
uantes oculos suos, viderunt arcam, & ga-
uisi sunt, cum vidissent. * Et plaustrum ve-
nit in agrum Iosue Bethsamitę, & stetit ibi.
Erat autem ibi lapis magnus, & concenterunt
ligna plaustrum, vaccasque imposuerunt su-
per ea holocaustum Domino. * Leuitę au-
tem deposuerunt arcam Dei, & capsellam,
quę erat iuxta eam, in qua erant vasa aurea,
& posuerunt super lapidem grandem. Viri au-
tem Bethsamitę obtulerunt holocausta, &
immolauerunt victimas in die illa Domino.
* Et quinque satrapę Philistinorum vide-
runt, & reuersi sunt in Accaron in die illa.
* Hi sunt autem ani aurei, quos reddiderunt
Philisthiim pro delicto, Domino: Azotus v-
num. Gaza vnum, Ascalon vnum, Geth vnu,

Exod. 12.

13.

Accaron vnum: * & mures aureos secundum
 numerum vrbium Philisthiim, quinque pro-
 uinciarum, ab vrbe murata vsque ad villam,
 quæ erat absque muro, & vsque ad Abel ma-
 gnum, super quem posuerunt arcam Domi-
 ni, quæ erat vsque in illum diem in agro Io-
 sue Bethsamitis. * Percussit autem de viris
 Bethsamitibus, eo quod vidissent arcam Do-
 mini: & percussit de populo septuaginta vi-
 ros, & quinquaginta millia plebis. Luxit-
 que populus, eo quod Dominus percussisset
 plebem plaga magna. * Et dixerunt viri Beth-
 samitæ: Quis poterit stare in conspectu Do-
 mini Dei sancti huius? & ad quem ascendet
 a nobis? * Miseruntque nuntios ad habita-
 tores Cariathiarim, dicentes: Reduxerunt
 Philisthiim arcam Domini, descendite, & re-
 ducite eam ad vos.

C A P. VII.

*Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa,
 & Samuelis hortatu Israelite ad Dominum
 conuersi Philisthaos vicerunt orante pro ipsi
 Samuele.*

Venerunt ergo viri Cariathiarim, & re-
 duxerunt arcam Domini, & intulerunt eam
 in domum Abinadab in Gabaa: Eleaza-
 rum autem filium eius sanctificauerunt, vt
 custodiret arcam Domini. * Et factum est, ex
 qua die mansit arca Domini in Cariathiarim,
 multiplicati sunt dies (erat quippe iam an-
 nus vigesimus) & requieuit omnis domus Is-
 rael post Dominum. * Ait autem Samuel ad
 vniuersum domum Israel, dicens: "Si in toto
 corde vestro reuertimini ad Dominum, au-
 ferre Deos alienos de medio vestri, Baalim
 & Astaroth: & praparete corda vestra Do-
 mino, & seruite ei soli, & eruet vos de manu
 Philisthiim. * Abstulerunt ergo filij Israel
 Baalim & Astaroth, & seruierunt Domino
 soli. * Dixit autem Samuel: Congregate vni-
 uersum Israel in Masphath, vt orem pro vo-
 bis Dominum. * Et conuenerunt in Masphath:
 hauseruntque aquam & effuderunt in con-
 spectu Domini, & ieiunauerunt in die illa,
 atque dixerunt ibi: Peccauimus Domino.
 Iudicauitque Samuel filios Israel in Masphath.
 * Et audierunt Philisthiim, quod congregati
 essent filij Israel in Masphath, & ascende-
 runt sarrapæ Philisthinorum in Israel. Quod
 cum audissent filij Israel, timuerunt a facie
 Philisthinorum. * Dixeruntque ad Samuelem:
 Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum
 Deum nostrum, vt saluet nos de manu Phil-
 isthinorum. * Tulit autem Samuel agnum la-
 ctæm vnum, & obtulit illum holocaustum
 integrum Domino: Et clamauit Samuel ad
 Dominum pro Israel, & exaudiuit eum Do-

minus. * Factum est autem, cum Samuel of-
 ferret holocaustum, Philisthiim inire præ-
 lium contra Israel: intonuit autem Dominus
 fragore magno, in die illa super Philisthiim,
 & exterruit eos, & cæsi sunt a facie Israel.
 * Egrediuntur viri Israel de Masphat, persecuti
 sunt Philisthaeos, & percusserunt eos, vsque
 ad locum, qui erat subter Bethchar. * Tulit
 autem Samuel lapidem vnum, & posuit eum
 inter Masphat, & inter Sen: & vocauit no-
 men loci illius, lapis adiutorij. Dixitque: Huc
 usque auxiliatus est nobis Dominus. * Et hu-
 miliati sunt Philisthiim, nec apposuerunt vl-
 tra, vt venirent in terminos Israel. Facta est
 itaque manus Domini super Philisthaeos, cun-
 ctis diebus Samuelis. * Et redditæ sunt vrbes
 quas tulerant Philisthiim ab Israel, Israeli
 ab Accaron vsque Geth, & terminos suos: li-
 berauitque Israel de manu Philisthinorum, e-
 ratque pax inter Israel & Amorrhæum. * Ju-
 dicabat quoque Samuel Israelcem cunctis die-
 bus vitæ suæ: & ibat per singulos annos cir-
 cuens Bethel, & Galgala, & Masphath, & iu-
 dicabat Israelcem in supradictis locis. * Re-
 uertebaturque in Ramatha: ibi enim erat do-
 mus eius, & ibi iudicabat Israelcem: ædifica-
 uit etiam ibi altare Domino.

C A P. VIII.

*Filius Samuelis ad auaritiam declinans il-
 lus peti-
 populus sibi regem, quib. Samuel iubente Do-
 mino ius regis pradicat, sed non auditur.*

Factum est autem, cum senuisset Samuel,
 posuit filios suos iudices Israel. * Fuitque
 nomen filij eius primogeniti Ioel: & nomen
 secundi Abia, iudicum in Bersabee. * Et non
 ambulauerunt filij illius in viis eius: sed de-
 clinauerunt post auaritiam, acceperuntque
 munera, & peruerterunt iudicium. * Congre-
 gati ergo vniuersi maiores natu Israel, vene-
 runt ad Samuelem in Ramatha. * Dixerunt
 que ei: Ecce tu senuisti, & filij tui non am-
 bulant in viis tuis: "constitue nobis regem, vt
 iudicet nos, sicut & vniuersæ habent natio-
 nes. * Dispicit sermo in oculis Samuelis, eo
 quod dixissent: Da nobis regem, vt iudicet
 nos. Et orauit Samuel ad Dominum. * Dixit
 autem Dominus ad Samuelem: Audi vo-
 cem populi in omnibus, quæ loquuntur ti-
 bi. non enim te abiecerunt, sed me, ne re-
 gnem super eos. * Iuxta omnia opera sua, quæ
 fecerunt a die, qua eduxi eos de Ægypto vs-
 que ad diem hanc: sicut dereliquerunt me,
 & seruierunt diis alienis, sic faciunt etiam ti-
 bi. * Nunc ergo vocem eorum audi: verum-
 tamen contestare eos, & prædicæ eis ius regis,
 quod regnaturus es super eos. * Dixit itaque
 Samuel omnia verba Domini ad populum,

* Deut. 6.

c. 13.

Matth. 4.

b. 11.

Ecl. 4.

a. 21.

* Osee 13.

c. 10.

Ador. 13.

a. 21.

qui petierat a se regem, * & ait: Hoc erit ius C
regis, qui imperaturus est vobis: Filios ve- u
stros tollit, & ponet in curribus suis, faciet-
que sibi equites & præcursores quadriga-
rum suarum, * & constituet sibi tribunos, & 12
centuriones, & aratores agrorum suorum, &
messores segetum, & fabros armorum & cur-
rum suorum. * Filias quoque vestras faciet 13
sibi vnguentarias, & focarias, & panificas.
* Agros quoque vestros, & vineas, & oliue- 14
ta optima tollit, & dabit seruis suis. * Sed & 15
segetes vestras, & vinearum redditus addeci-
mabit, vt det eunuchis & famulis suis. * Ser- 16
uos etiam vestros, & ancillas, & iuuenes o-
pimos, & asinos auferet, & ponet in opere
suo. * Greges quoque vestros addecimabit,
vosque eritis ei serui. * Et clamabitis in die 18
illa a facie regis vestri, quem elegistis vobis:
& non exaudiet vos Dominus in die illa, quia 19
peristis vobis regem. * Noluit autem popu-
lus audire vocem Samuelis, sed dixerunt: Ne-
quaquam: rex enim erit super nos, * & erimus 20
nos quoque sicut omnes gentes: & iudicabit
nos rex noster, & egredietur ante nos, & pu-
gnabit bella nostra pro nobis. * Et audiuit 21
Samuel omnia verba populi, & locutus est
ea in auribus Domini. * Dixit autem Do- 22
minus ad Samuelem: Audi vocem eorum, &
constitue super eos regem. Et ait Samuel ad
viros Israel: Vadat vnusquisque in ciuita-
tem suam.

C A P. IX.

*Saul quarendo patris asinas peruenit ad Samuelem,
cum quo pransus est, ac nocte hospitio receptus.*

ET erat vir de Benjamin nomine Cis, fi-
lius Abiel, filij Seror, filij Bechorath, filij A
Aphia, filij viri Iemini, fortis robore. * Et erat
ei filius vocabulo Saul, electus & bonus: &
non erat vir de filiis Israel melior illo. ab hu-
mero & fursum eminebat super omnem po-
pulum. * Perierant autem asinæ Cis patris 3
Saul: & dixit Cis ad Saul filium suum: Tol-
le tecum vnum de pueris, & consurgens va-
de, & quære asinas. Qui cum transissent per
montem Ephraim, * & per terram Salifa, & 4
non inuenissent, transierunt etiam per ter-
ram Salim, & non erant: sed & per terram
Iemini, & minime reppererunt. * Cum autem 5
venissent in terram Suph, dixit Saul ad pue-
rum, qui erat cum eo: Veni & reuertamur,
ne forte dimiserit pater meus asinas, & soli-
citus sit pro nobis. * Qui ait ei: Ecce vir Dei 6
est in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod
loquitur, sine ambiguitate venit. nunc ergo
eamus illuc, si forte indicet nobis de via no-
stra, propter quam venimus. * Dixitque Saul ad 7
puerum suum: Ecce ibimus: quid feremus ad B

virum Dei: panis defecit in siticis nostris:
& sportulam non habemus, vt demus homi-
ni Dei, nec quicquam aliud. * Rursum puer
respondit Sauli, & ait: Ecce inuenta est in
manu mea quarta pars statæris argenti, de-
mus homini Dei, vt indicet nobis viam no-
stram. * (Olim in Israel sic loquebatur vnus-
quisque vadens consulere Deum: Venite, &
eamus ad Videntem. Qui enim Propheta di-
citur hodie, vocabatur olim Videns.) * Et di-
xit Saul ad puerum suum: Optimus sermo
tuus. Veni, eamus. Et ierunt in ciuitatem, in
qua erat vir Dei. * Cumque ascenderent cli-
uum ciuitatis, inuenerunt puellas egreden-
tes ad hauriendâ aquam, & dixerunt eis: Num
hic est Videns? * Quæ respondentes, dixe-
runt illis: Hic est: ecce ante te, festina nunc:
hodie enim venit in ciuitatem, quia sacri-
ficium est hodie populi in excelsu. * Ingridien-
tes urbem, statim inuenietis eum antequam
ascendat excelsum ad vescendum. neque en-
nim comesurus est pecculus, donec ille ve-
niat: quia ipse benedicit hostiæ, & deinceps
comedunt, qui vocati sunt. Nunc ergo con-
scendite, quia hodie reperietis eum. * Et a-
scenderunt in ciuitatem. Cumque illi am-
bularent in medio vrbs, apparuit Samuel e-
grediens obuiam eis, vt ascenderet in excel-
sum. * Dominus autem reuelauerat auricu-
lam Samuelis ante vnam diem, quam veni-
ret Saul, dicēs: * Hac ipsa hora, quæ nunc est,
eras mittâ virum ad te de terra Benjamin, &
vnges eum ducem super populum meum
Israel: & saluabit populum meum de manu
Philistinorum: quia respexi populum meum,
venit enim clamor eorum ad me. * Cumque
aspexisset Samuel Saulem, Dominus dixit ei:
Ecce vir, quem dixeram tibi, iste dominabi-
tur populo meo. * Accessit autem Saul ad Sa-
muelem in medio portæ, & ait: Indica, oro,
mihi, vbi est domus Videntis. * Et respon-
dit Samuel Sauli, dicens: Ego sum Videns.
ascende ante me in excelsum, vt comedatis
mecum hodie, & dimittam te manē: & om-
nia, quæ sunt in corde tuo, indicabo tibi.
* Et de asinis, quas nudius tertius perdidisti,
ne sollicitus sis, quia inuenta sunt. Et cuius
erunt optima quæque Israel? nonne tibi &
omni domui patris tui? * Respondens autem
Saul, ait: Nūquid non filius Iemini ego sum,
de minima tribu Israel, & cognatio mea no-
uissima inter omnes familias de tribu Benia-
min? quare ergo locutus es mihi sermonem
istum? * Assumens itaque Samuel Saulem &
D puerum eius, introduxit eos in triclinium,
& dedit eis locum in capite eorum, qui fac-
rant inuitati. erant enim quasi triginta viri.
* Dixitque Samuel coco: Da partem, quæ dedi-

* Act. 13.

c. 21.

tibi, & præcepi, vt reponeres scorum apud te. * Leuauit autem cocus armum, & posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce, quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria seruatum est tibi, quando populum vocauit. Et comedit Saul cum Samuele in die illa. * Et descenderunt de excello in oppidū, & locutus est cum Saule in solario: strauitque Saul in solario, & dormiuit. * Cumque mane surrexissent, & iam elucesceret, vocauit Samuel Saulem in solario, dicens: Surge, & dimittam te. Et surrexit Saul: egressique sunt ambo, ipse videlicet, & Samuel. * Cumque descenderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero, vt antecedat nos, & transeat: tu autem subsiste paulisper, vt indicem tibi verbum Domini.

C A P. X.

Vngitur Saul in regem à Samuele, datis ac succedentibus signis prophetat inter prophetas, & missis sortibus à Samuele confirmatur in regem, lex regni in libro scripta coram Domino reponitur.

* *Ab. 13. 4.*
21.

TVLit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius, & deosculatus est eum, & ait: Ecce, vnxit te Dominus super hereditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum eius qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi signum, quia vnxit te Deus in principem. * Cum abieris hodie à me inuenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel in finibus Benjamin, in Meridie, dicentque tibi: Inuentæ sunt asinæ ad quas ieras perquirendas: & intermissis pater tuus asinis, sollicitus est provobis, & dicit: Quid faciam de filio meo? * Cumque abieris inde, & ultra transieris, & veneris ad quercum Thabor, inuenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, vnus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini. * Cumque te salutauerint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum. * Post hæc venies in collem Dei, vbi est statio Philistinorum: & cum ingressus fueris ibi urbem, obuium habebis gregem prophetarum descendantium de excello, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam, & citharam, ipsosque prophetantes. * Et in filiet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium. * Quādo ergo euenerint signa hæc omnia tibi, fac quæcunque inuenerit manus tua, quia Dominus tecum est. * Et descendes antea in Galgala, (ego quippe descēdam ad te) vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas: septem diebus expectabis, donec venis ad te, & ostendam tibi, quid facias. * Itaque

cum auertisset humerum suum, vt abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud, & uenerūt omnia signa hæc in die illa. * Venerūtque ad prædictū collem, & ecce cuneus prophetarum obuius ei: & insiluit super eum Spiritus Domini, & prophetauit in medio eorum. * Videntes autem omnes, qui nouerant eum heri & nudius tertius, quod esset cū prophetis, & prophetaret, dixerunt ad inuicem: Quænam res accidit filio Cisi? Num & Saul inter prophetas? * Responditque alius ad alterum, Cidicens: Et quis pater eorum? propterea verbum est in prouerbio: * Num & Saul inter prophetas? * Cessauit autem prophetare, & venit ad excelsum. * Dixitque patruus Saul ad eum, & ad puerum eius: Quò abistis? Qui responderunt: Quærere asinas: quas cum non reperissemus, uenimus ad Samuelem. * Et dixit ei patruus suus: Indica mihi, quid dixerit tibi Samuel. * Et ait Saul ad patruum suum: Indicaui nobis, quia inuentæ essent asinæ. De sermone autem regni non indicauit ei, quem locutus fuerat ei Samuel. * Et conuocauit Samuel populum ad Dominum in Maspha: * & ait ad filios Israel: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Ægypto, & erui vos de manu Ægyptiorum, & de manu omnium regū, qui affligebant vos. * Vos autem hodie proiecistis Deum vestrum, qui solus saluauit vos de vniuersis malis & tribulationibus vestris: & dixistis: * Nequaquam: sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram Domino per trib. vestras, & per familias. * Et applicuit Samuel omnes trib. Israel, & cecidit fors tribus Benjamin. * Et applicauit tribum Benjamin & cognationes eius, & cecidit cognatio Merri, & peruenit vsque ad Saul filium Cisi. Quæsierunt ergo eum, & non est inuentus. * Et consuluerunt post hæc Dominum, vtrum nam venturus esset illic. Responditque Dominus: Ecce absconditus est domi. * Cucurrerunt itaque & rulerunt eum inde: stetitque in medio populi, & altior fuit vniuerso populo ab humero & rursus. * Et ait Samuel ad omnem populum: Certe videtis, quem elegit Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamauit omnis populus, & ait: Viuat Rex. * Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino: & dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam. * Sed & Saul abiit in domum suam in Gabaa: & abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda. * Filij verò Belial dixerunt: Num saluare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille verò dissimulabat se audire.

* *Infra 1. 24.*

* *Sup. 1. 16.*

C A P. XI.

Saul irruente in ipsum spiritu Domini, diuisi qui sui bobus populum ad bellum conuocat, vincitque Naas regem Ammonitarum, liberati viri lates Galaad, & regnum eius in sauratur in Galgala.

ET factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, & pugnare cepit aduersum lates Galaad. Dixeruntque omnes viri lates ad Naas: Habete nos fœderatos, & seruiemus tibi. * Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum fœdus, ut etiam omnium vestrum oculos dextros ponamque vos opprobrium in vniuerso Israel. * Et dixerunt ad eum seniores lates: Concede nobis septem dies, ut mittamus nuncios ad vniuersos terminos Israel: & si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. * Venerunt ergo nuncij in Gabaa Saulis: & locuti sunt verba hæc, audiente populo: & leuauit omnis populus vocem suam, & fleuit. * Et ecce Saul veniebat, sequens boues de agro, & ait: Quid habet populus quod plorat? Et narrauerunt ei verba virorum lates. * Et insiliuit Spiritus Domini in Saul, cum audisset verba hæc, & iratus est furor eius nimis. * Et assumens vtrumque bouem, concidit ir frustra, misitque in omnes terminos Israel per manum nunciorum, dicens: Quicumque non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus eius. Inuasit ergo timor Domini populum, & egressi sunt quasi viri vnus. * Et recensuit eos in Bezech: fueruntque filiorum Israel trecenta millia, virorum autem Iuda triginta millia. * Et dixerunt nunciis, qui venerant: Sic dicetis viris, qui sunt in lates Galaad: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuncij, & annunciauerunt viris lates: qui lætati sunt. * Et dixerunt: Maue exhibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis. * Et factum est, cum dies crastinus venisset, constituit Saul populum in tres partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon usque dum incaleresceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter. * Et ait populus ad Samuelem: Quis est iste qui dixit: Saul num regnabit super nos? Date viros, & interficiemus eos. * Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel. * Dixit autem Samuel ad populum: Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum. * Et petrexit omnis populus in Galgala, & fecerant ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus est ibi Saul, & cuncti viri Israel nimis.

C A P. XII.

Samuel populi iudicio probatus innocens, Israelini gratitudinis arguit, datis à coelo signis, hortaturque ut Domino adhereant, non cessans pro ipsis orare.

Dixit autem Samuel ad vniuersum Israel: Ecce audiui vocem vestram, iuxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui super vos regem. * Et nunc rex graditur ante vos: ego autem senui, & incanui: porro filij mei vobiscum sunt: itaque conuersatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce præsto sum. * Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, verum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi: & contemniam illud hodie, restituamque vobis. * Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. * Dixitque ad eos: Testis est Dominus aduersum vos, & testis Christus eius in die hac, quia non inueneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis. * Et ait Samuel ad populum: Dominus, qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de Terra Ægypti. * Nunc ergo stete, ut iudicio contendam aduersum vos coram Domino, de omnibus misericordiis Domini, quas fecit vobiscum, & cum patribus vestris: quomodo Iacob ingressus est in Ægyptum, & clamauerunt patres vestri ad Dominum: & misit Dominus Moysen & Aaron, & eduxit patres vestros de Ægypto: & collocavit eos in loco hoc. * Qui obliui sunt Domini Dei sui, & tradidit eos in manu Sisaræ magistri militiæ Habor, & in manu Philistinorum, & in manu regis Moab, & pugnaverunt aduersum eos. * Postea autem clamauerunt ad Dominum, & dixerunt: Peccauimus, quia dereliquimus Dominum, & seruiimus Baalim & Astaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, & seruiemus tibi. * Et misit Dominus Ierobaal, & Badan, & Iephthæ, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, & habitastis confidenter. * Videntes autem quod Naas rex filiorum Ammon venisset aduersum vos, dixistis mihi: Nequaquam, sed rex imperabit nobis: cum Dominus Deus vester regnaret in vobis. * Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis & petistis: ecce dedit vobis Dominus regem. * Si timueritis Dominum, & serueritis ei, & audieritis vocem eius, & non exasperaueritis:

Eccl. 46 d. 22.

Gen. 46. a. 5.

Iud. 4. a. 1.

Iud. 6. c. 14.

Sup. 8. d. 19. & 10. c.

raueritis os Domini: eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum. * si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus Domini super vos, & super patres vestros. * Sed & nunc state, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro. * Numquid non messis tritici est hodie: inuocabo Dominum, & dabit voces & pluias: & scietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem. * Et clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluias in illa die. * Et timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem, & dixit vniversus populus ad Samuelem: Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non moriamur. addidimus enim vniversis peccata nostra malum, vt peteremus nobis regem. * Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos fecistis vniversum malum hoc: verumtamen nolite recedere à tergo Domini, sed seruite Domino in omni corde vestro. * Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt. * Et non derelinquit Dominus populum suum, propter nomen suum magnum: quia iurauit Dominus facere vos sibi populum. * Absit autem à me hoc peccatum in Dominum, vt celsum orate pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam. * Igitur timere Dominum, & seruite ei in veritate, & ex toto corde vestro. vidistis enim magnifica quæ in vobis gesserit. * Quod si perseveraueritis in malitia: & vos & rex vester pariter peribitis.

C A P. XIII.

Victi à Saule Philisthai maximo apparatu aduersus Israellem armantur, territi Hebrai in antris latitant. Et Saul quia non expectato Samuelis aduentu obtulit holocaustum, reprobatus à Domino dicitur: de cauetela Philistharum vt Israelitæ armis spoliarentur.

Filius vnus anni erat Saul cum regnare cepisset, duobus autem annis regnauit super Israel. * Et elegit sibi Saul tria millia de Israel: & erant cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Bethel: mille autem cum Ionathia in Gabaa Benjamin. porro ceterum populum remisit vnumquemque in tabernacula sua. * Et percussit Ionathas stationem Philisthinorum, quæ erat in Gabaa. Quod cum audissent Philisthiim, Saul cecinit bucina in omni terra, dicens: Audiant Hebraei. * Et vniversus Israel audiuit huiusmodi famam: Percussit Saul stationem Philisthinorum: & crexit se Israel aduersus Philisthiim.

Clamauit ergo populus post Saul in Galgala. * Et Philisthiim congregati sunt ad præliandum contra Israel, triginta millia eorum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut arena quæ est in littore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad Orientem Berhauen. * Quod cum vidissent viri Israel se in arcto positos, (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis, & in additis, in petris quoque, & in antris, & in cisternis. * Hebraei autem transierunt Iordanem in Terram Gad & Galaad. Cumque adhuc esset Saul in Galgala, vniversus populus perterritus est, qui sequebatur eum. * Et expectauit septem diebus iuxta placitum Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. * Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obrulit holocaustum. * Cumque complisset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul obuiam ei vt salutarer eum. * Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi quod populus dilaberetur à me, & tu non veneras iuxta placitos dies, porro Philisthiim congregati fuerant in Machmas, dixi: Nunc descendent Philisthiim ad me in Galgala, & faciem Domini non placui. Necessitate compulsus, obruli holocaustum. * Dixitque Samuel ad Saul: Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum, * sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. * Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum: & præcepit ei Dominus vt esset dux super populum suum, eò quod non seruaueris quæ præcepit Dominus. * Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa Benjamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obuiam populo, qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Benjamin. Et recessit Saul populum, qui inuenti fuerant cum eo, quasi sexcentos viros. * Et Saul & Ionathas filius eius, populusque qui inuentus fuerat cum eis, erat in Gabaa Benjamin: porro Philisthiim confederant in Machmas. * Et egressi sunt ad prædandum de castris Philisthinorum tres cunei. Vnus cuneus pergebat contra viam Ephraim ad Terram Sual. * porro alius ingrediebatur per viam Beth horon. tertius autem verrerat se ad iter termini imminentiis valli Seboim contra desertum. * Porro faber ferrarius non inueniebatur in omni Terra Israel cauerant enim Philisthiim, & forte facerent Hebraei gladium aut lanceam. * Decendebat ergo omnis Israel ad Philisthiim.

vt exaceret vnusquisque vomerem suum, & ligonem, & securum, & sarculum. * Retulæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentium, & securum, vsque ad stimulum porrigendum. * Cumque venisset dies prælii, non est inuentus ensis & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule & Ionatha excepto Saul & Ionatha filio eius. * Egressus est autem itatio Philisthim, vt transcederet in Machimas.

C A P. XIV.

Ionathas Domino fidens, cum armigero suo Philistheos dispersit, verum post victoriam, melligustato, ob patris iuramentum mortem comminatum, populi auxilio vix euasit.

ET accidit quadam die vt diceret Ionathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni, & transcamus ad stationem Philisthinorum, quæ est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicauit. * Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa, sub malogranato, quæ erat in Magron: & erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum. * Et Achias filius Achitob fratris Ichabod filij Phinees, * qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat ephod. Sed & populus ignorabat quò isset Ionathas. * Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philisthinorum, eminentes petreæ ex utraque parte, & quasi in modum dentium scopuli hinc & inde prærupti, nomen vni Bos-ses, & nomē alteri Sene: * vnus scopulus promines ad Aquilonem ex aduerso Machimas, & alter ad Meridiem contra Gabaa. * Dixit autem Ionathas ad adolescentem armigerum suum: Veni, transcamus ad stationem incircumcisorum horum, si fortè faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile saluare, vel in multis, vel in paucis. * Dixitque ei armiger suus: Fac omnia quæ placent animo tuo: perge quò cupis, & ero tecum vbicumque volueris. * Et ait Ionathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque apparuerimus eis, * si taliter locuti fuerint ad nos, manete donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos. * Si autem dixerint: Ascendite ad nos: ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris: hoc erit nobis signum. * Apparuit igitur vterque stationi Philisthinorum: dixeruntque Philisthim: En Hebræi egrediuntur de cauernis, in quibus absconditi fuerant. * Et locuti sunt viri de statione ad Ionatham, & ad armigerum eius, dixeruntque: Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armige-

rum suum: Ascendamus, sequere me. * tradidit enim Dominus eos in manus Israel. * Ascendit autem Ionathas manibus & pedibus reptans, & armiger eius post eum. Itaque alij cadebant ante Ionatham, alios armiger eius interficiebat sequens eum. * Et facta est plaga prima, qua percussit Ionathas & armiger eius, quasi viginti virorum, in media parte iugeri, quam par bouum in die arare consuevit. * Et factum est miraculum in castris per agros: sed & omnis populus stationis eorum, qui ierant ad prædandum, obstipuit, & conturbata est terra: & accidit quasi miraculum a Deo. * Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, & ecce multitudo prostrata, & huc illucque diffugiens. * Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirit, & videte quis abierit ex nobis. Cumque requisissent, repperit non adesse Ionatham, & armigerum eius. * Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei. (Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israel.) * Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum: crescebatque paulatim, & clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam: * Conclamauit ergo Saul, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt vsque ad locum certaminis: & ecce versus fuerat gladius vniuersiusque ad proximum suum, & cædes magna nimis. * Sed & Hebræi qui fuerant cum Philisthim heri & nudius tertius, ascenderantque cum eis in castris, reuersi sunt vt essent cum Israel, qui erant cum Saul & Ionatha. * Omnes quoque Israelitæ qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quod fugissent Philisthai, sociauerunt se cum suis in prælio. Et erant cum Saul, quasi decem millia virorum. * Et saluauit Dominus in die illa Israel. pugna autem peruenit vsque ad Bethauen. * Et viri Israel sociati sunt sibi in die illa: adiurauit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem vsque ad vespem, donec vlciscar de inimicis meis. Et non manducauit vnusquisque populus panem: omneque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri. * Ingressusque est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum ad os suum. timebat enim populus iuramentum. * Porro Ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum: extenditque summicitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauam mellis: & conuertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi eius. * Respondensque vnus de populo, ait: Iureiurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir,

1. Mac. 4.
d. 30.

qui comederit panem hodie. (defecerat autem populus.) * Dixitque Ionathas: Turbavit pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustauerim paululum de melle isto: * quanto magis si comedisset populus de praeda inimicorum suorum, quam reperit: nonne maior plaga facta fuisset in Philisthim? * Percusserunt ergo in die illa Philisthaeos a Machimis usque in Aialon. Defatigatus est autem populus nimis. * & versus ad praedam, tulit oves, & boues, & vitulos, & mactauerunt in terra: comeditque populus cum sanguine. * Nunciaverunt autem Sauli dicentes, quod populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. Qui ait: Prævaricati estis: voluite ad me iam nunc saxum grande. * Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, & dicite eis, ut adducat ad me unusquisque bovem suum & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem: & occiderunt ibi. * Aedificavit autem Saul altare Domino, tuncque primum cepit aedificare altare Domino. * Et dixit Saul: Iruamus super Philisthaeos nocte, & vastemus eos usque dum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos: Accedamus hic ad Deum. * Et consultavit Saul Dominum: Num persequar Philisthim, si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in die illa. * Dixitque Saul: Applicate huc uniuersos angulos populi: & scitote, & videte, per quem acciderit peccatum hoc hodie. * Viuit Dominus saluator Israel, quia si per Ionatham filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo. * Et ait ad uniuersum Israel: Separamini vos in partem vnā, & ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac. * Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel: Domine Deus Israel da indicium: quid est quod respondetis seruo tuo hodie? Si in me, aut in Ionatha filio meo, est iniquitas hæc, da ostensionem: aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Ionathas & Saul, populus autem exiuit. * Et ait Saul: Mittite sortem inter me, & inter Ionatham filium meum. Et captus est Ionathas. * Dixit autem Saul ad Ionatham: Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait: Gustas gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior. * Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc ad-

45 lat, quia morte morieris Ionatha. * Dixitque populus ad Saul: Ergo ne Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? hoc nefas est: viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberauit ergo populus Ionatham, ut non moretetur. * Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthim: porro Philisthim abiit in loca sua. * Et Saul, confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum aduersum omnes inimicos eius, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philisthaeos: & quocumque se verterat, superabat. * Congregatoque exercitu, percussit Amalec, & eruit Israel de manu vatorum eius. * Fuerunt autem filij Saul, Ionathas, & Iessui, & Melchisua: & nomina filiarum eius, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol. * Et nomen vxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militiæ eius Abner, filius Ner, patris Saul. * Porro Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel. * Erat autem bellum potens aduersum Philisthaeos omnibus diebus Saul. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

C A P. XV.

Saul missus à Domino ad delendum funditus Amalec, Agag eorum regem multamque praedam reseruat, inobedientia arguitur commendata obedientia, ideoque à regno ruitur, interfectoque Agag, Saul reprobatus à Samuel legetur.

1 ET dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, ut vincerem te in regem super populum eius Israel: nunc ergo audi vocem Domini: * Hæc dicit Dominus exercituum: Reversui quæcumque, fecit Amalec Israeli, quomodo restitit ei in via cum ascenderet de Ægypto. * Nunc ergo vade, & percutere Amalec, & demolire uniuersa eius: non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro usque ad mulierem, & paruulum atque lactentem, bovem & ovem, camelum & asinum. * Præcepit itaque Saul populo, & recensuit eos quasi agnos: ducenta milia peditum, & decem milia virorum Iuda. * Cumque venisset Saul usque ad ciuitatem Amalec, tetendit insidias in torrente. * Dixitque Saul Cinarus Abite, recedite, atque descendite ab Amalec: ne forte inuoluam te cum eo, tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cum ascenderent de Ægypto. * Et recessit Cinarus de medio Amalec. * Percussitque Saul Amalec, ab Heula, donec venias ad Sur, quæ est de regione Ægypti. * Et

Exod. 17. 8.

hendit Agag regem Amalec viuum: omne autem vulgus interfecit in ore gladij. * Et pepercit Saul, & populus, Agag, & optimis gregibus ouium & armentorum, & vestibus & arctibus, & vniuersis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea: quidquid verò vile fuit & reprobum, hoc deuoluit. * Factum est autem verbum Domini ad Samuel, dicens: * Pœnitent me quod constituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit. Contristatusque est Samuel, & clamauit ad Dominum tota nocte. * Cumque de nocte surrexisset Samuel, vt iret ad Saul manè, nuntiatum est Samueli, eò quod venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicem triumphalem, & reuersus transisset, descendissetque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum Domino, de iniitiis prædæ quæ attulerat ex Amalec. * Et cum venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, impleui verbum Domini. * Dixitque Samuel: Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis, & armentorum, quæ ego audio? * Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur Domino Deo tuo; reliqua verò occidimus. * Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, & indicabor tibi quæ locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere. * Et ait Samuel: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, vnxitque te Dominus in regem super Israel, & misit te Dominus in viam, & ait: Vade, & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos vsque ad interuentionem eorum. * Quare ergo non audisti vocem Domini: sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini? * Et ait Saul ad Samuelem: Inimò audiui vocem Domini, & ambulavi in via per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci. * Tulit autem de præda populus oues & boues, primitias eorum quæ caesa sunt, vt immolet Domino Deo suo in Galgala. * Et ait Samuel: Numquid vult Dominus holocausta, & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini? MELIOR est enim obedientia quam victimæ: & auscultare maius quam offerre adipem arietum. * quoniam quia peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abiicisti sermonem Domini, abiicit te Dominus ne sis rex. * Dixitque Saul ad Samuelem: Peccaui, quia præuaricatus sum sermoni Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum. * Sed nū porta, quæ sit, peccatum meum, & reuertere

tecum, vt adorem Dominum. * Et ait Samuel ad Saul: Non reuertar tecum, quia proiecisti sermonem Domini, & proiecit te Dominus ne sis rex super Israel. * Et conuersus est Samuel, vt abiret: ille autem apprehendit summitatem pallij eius, quæ & scissa est. * Et ait ad eum Samuel: * Scidit Dominus regnum Israel a te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori. * Porro Triumphator in Israel non parceret, & pœnitentia non flectetur: neque enim homo est vt agat pœnitentiam. * At ille ait: Peccaui: sed nūc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel, & reuertere tecum, vt adorem Dominum Deum tuum. * Reuersus ergo Samuel secutus est Saul: & adorauit Saul Dominum. * Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatum est ei Agag pinguis simus, & tremens. Et dixit Agag: Siccine se parat amara mors? * Et ait Samuel: Sicut feci absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frustra concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis. * Abiit autem Samuel in Ramatha: Saul verò ascendit in domum suam in Gabaa. * Et non vidit Samuel ultra Saul vsque ad diem mortis suæ: verum tamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quod constituerat eum regem super Israel.

C A P. XVI.

Reprobato Saul David inter fratres in regem vngitur, quo citra perfallente coram Saule agitato spiritu malo, ille lenius habebat.

Dixitque Dominus ad Samuelem: Vsquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum ne regnet super Israel? Imple cornu tuum oleo, & veni, vt mittam te ad Isai Bethlehemi: proiudi enim in filiis eius mihi regem. * Et ait Samuel: Quo modo vadam? audit enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandum Domino veni. * Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostendam tibi quid facias, & vniges quemcumque inonuerao tibi. * Fecit ergo Samuel, sicut locutus est ei Dominus. Venitque in Bethlehẽ, & admirati sunt seniores ciuitatis, occurrentes ei, dixeruntque: Pacificusne est ingressus tuus? * Et ait: Pacificus: Ad immolandum Domino veni, sanctificamini, & venite mecum vt immolem. Sanctificauit ergo Isai & filios eius, & vocauit eos ad sacrificium. * Cumque ingressi essent, vidit Eliab, & ait: Num coram Domino est Christus eius? Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum eius, neque altitudinem stature eius: quoniam abiici eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea quæ peraguntur, Dominus autem intuetur cor. * Et vo-

cavit Ifai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus. * Adduxit autem Ifai Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus. * Adduxit itaq; Ifai septem filios suos coram Samuele: & ait Samuel ad Ifai: Non elegit Dominus ex istis. * Dixitq; Samuel ad Ifai: Numquid iam completi sunt filij? qui respondit:

C Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oves. Et ait Samuel ad Ifai: Mitte, & adduc eum: nec enim discumbemus prius quam huc ille veniat. * Misit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aspectu, deoraq; facie. & ait Dominus: Surge, vnge eum, ipse est enim. * Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius: & directus est

Psal. 77.
8. 76. 88.
21.
Act. 7. f.
46. & 13.
36.

Spiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps: surgensque Samuel abiit in Ramatha. * Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam, à Domino. * Dixeruntque serui Saul ad eum: Ecce spiritus Dei malus exagitat te. * Iubeat dominus noster, & serui tui qui coram te sunt, quærent hominē scientem psallere cithara, vt quando arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu sua, & leuius feras. * Et ait Saul ad seruos suos: Prouidete ergo mihi aliquem benē psallentem, & adducite eum ad me. * Et respondens vnus de pueris, ait: Ecce vidi filiū D Ifai Bethlehemitē scientem psallere, & fortissimum robore, & virum bellicosum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum: & Dominus est cum eo. * Misit ergo Saul nuntios ad Ifai, dicens: Mitte ad me Dauid filium tuum, qui est in pascuis. * Tulit itaque Ifai asinum plenum panibus, & lagenam vini, & hœdum de capris vnum, & misit per manum Dauid filij sui Sauli. * Et venit Dauid ad Saul, &

& stetit coram eo: at ille dilexit eum nimis, & factus est eius armiger. * Misitque Saul ad Ifai dicens: Stet Dauid in conspectu meo: inuenit enim gratiam in oculis meis. * Igitur quancumque spiritus Domini malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat: recedebat enim ab eo spiritus malus.

C A P. XVII.

Philisthæis contra Israellem ad pugnam congregatus, Goliath gigante in armis & fortitudine confidentem, inermis Dauid occidit, præsumptumq; caput diffusis Philisthæa ad Saullem tulit.

1 C Ongregantes autem Philisthiim agmina sua in prælium, conuenerunt in Socho Iuda: & castra metati sunt inter Socho & Azeca, in finibus Domimim. * Poterò Saul & filij Israel congregati venerunt in Vallem terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnam

duum

dum contra Philisthiim. * Et Philisthiim sta-
bat super montem ex parte hac, & Israel sta-
bat super montem ex altera parte: vallisque
erat inter eos. * Et egressus est vir spurius de
castris Philisthinorum, nomine Goliath, de
Geth, altitudinis sex cubitorum & palmi: * &
cassis ærea super caput eius, & lorica squa-
mata induebatur. porro pondus lorice eius,

6 quinq; millia siclorum æris erat: * & ocreas
æreas habebat in cruribus: & clypeus æreus
7 tegebat humeros eius. * hastile autem haste
eius, erat quasi liciatoriū textentium. ipsum
autem ferrum haste eius, sexcentos siclos
habebat ferri: & armiger eius antecede-
8 eum. * Stansq; clamabat aduersum phalan-
gas Israel, & dicebat eis: Quare venistis pa-

16. 41.
rati ad prælium? Numquid ego nō sum Phi-
listhæus, & vos serui Saul? Eligite ex vobis
virum, & descendat ad singulare certamen.
* si quiuerit pugnare mecum, & percussit
me, erimus vobis serui: si autem ego præua-
luero, & percussero eum, vos serui eritis, &
seruietis nobis. * Et aiebat Philisthæus: Ego
exprobraui agminibus Israel hodie: Date mi-
hi virum, & ineat mecum singulare certa-
men. Audiens autem Saul, & omnes Israe-
lites, sermones Philisthæi huiusmodi, stu-
pebant, & metuebant nimis. * David autem
erat filius viri Ephrathæi, de quo * suprà di-
ctum est, de Bethlechem Iuda, cui nomen erat
Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in die-
bus Saul senex, & grandævus inter viros.
* Abierunt autem tres filij eius maiores post
Saul in prælium: & nomina trium filiorum
eius, qui perrexerunt ad bellum, Eliab pri-
mogenitus, & secundus Abinadab, tertiusq;
Sanima. * David autem erat minimus. Tri-
bus ergo maioribus secutis Saulem, * abiit

David, & reuersus est a Saul, vt pasceret gre-
gem patris sui in Bethlechem. * Procede-
bat verò Philisthæus manè & vespere, & stabat
17 quadraginta diebus. * Dixit autem Isai ad
David filium suum: Accipe fratrib. tuis ephi-
polentæ, & decem panes istos, & curre in ca-
18 stra ad fratres tuos, * & decem formellas ca-
sei has deferes ad tribunal: & fratres tuos
19 visitabis, si rectè agant: & cum quibus ordi-
nati sunt, disce. * Saul autem, & illi, & omnes
filij Israel in Valle terebinthi pugnabant ad-
20 uersum Philisthiim. * Surrexit itaque David
manè, & commendauit gregem custodi: & o-
nultus abiit, sicut præceperat ei Isai. & venit
ad locū Magala, & ad exercitum, qui egres-
sus ad pugna vociferatus erat in certamine.
21 * Direxerat enim acie Israel, sed & Philisthiim
22 ex aduerso fuerat preparati. * Derelinquens
ergo David vasa quæ attulerat, sub manu
custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum cer-
tainimis, & interrogabat si omnia rectè age-
23 rentur erga fratres suos. * Cumque adhuc

ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius
ascendens, Goliath nomine, Philisthæus, de
Geth, de castris Philisthinorum: & loquen-
te eo hæc eadem verba audiuit Dauid. * O-
mines autem Israelitæ, cum vidissent virum,
fugerunt à facie eius, timētes eum valde. * Et
dixit vnus quispiam de Israel: Num vidistis
virum hunc qui ascendit? ad exprobandum
enim Israeli ascendit. Virum ergo qui percus-
serit eum, dabit rex diuitiis magnis, & filiā
suam dabit ei, & domum patris eius faciet
absque tributo in Israel. * Et ait Dauid ad vi-
ros, qui stabant secum, dicens: Quid dabitur
viro, qui percusserit Philisthæū hunc, & tu-
lerit opprobrium de Israel? quis enim est hic

Philisthæus incircumcisus, qui exprobrauit
acies Dei viuētis? * Referebat autem ei po-
pulus eundem sermonem, dicens: Hæc da-
būtur viro, qui percusserit eum. * Quod cum
audisset Eliab frater eius maior, loquente eo
cum aliis, iratus est cōtra Dauid, & ait: Qua-
re venisti, & quare dereliquisti pauculas oues
illas in deserto? ego noui superbiam tuam,
& nequitiam cordis tui: quia vt videres pra-
lium, descendisti. * Et dixit Dauid: Quid fe-
ci? numquid non verbum est? * Et declina-
uit paululum ab eo ad alium: dixitque eun-
dem sermonem. Et respondit ei populus ver-
bum sicut prius. * Audita sunt autem verba,
quæ locutus est Dauid, & annuntiata in con-

spectu Saul. * Ad quem cum fuisset adductus, 32
locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam
in eo: ego seruus tuus vadam, & pugnabo ad-
uersus Philisthæum. * Et ait Saul ad Dauid. 33
Non vales resistere Philistæo isti, nec pugna-
re aduersus eum: quia puer es, hic autem vir
bellator est ab adolescentia sua. * Dixitque 34
Dauid ad Saul: * Pascebat seruus tuus patris
sui gregem, & veniebat leo, vel vrsus, & tolle-
bat arietem de medio gregis: * & perseque- 35
bar eos, & percutiebam, eruebamque de ore
eorum: & illi confurgebant aduersum me,
& apprehendebam mentum eorum, & suffo-
cabam, interficiebamque eos. * Nam & leo- 36
nem & vrsū interfeci, ego seruus tuus: erit

igitur & Philisthæus hic incircumcisus, quasi
vnus ex eis. Nunc vadam, & auferam oppro-
brium populi: quoniam quis est iste Philis-
thæus incircumcisus? qui ausus est maledi-
cere exercitui Dei viuētis? * Et ait Dauid: 37
Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de
manu vrsi, ipse me liberabit de manu Philis-
thæi huius. Dixit autē Saul ad Dauid. Vade,
& Dominus tecum sit. * Et induit Saul Dauid
vestimentis suis, & imposuit galeam æream
super caput eius, & vestiuit eum lorica. * Ac- 39
cinctus ergo Dauid gladio eius super vestem
suam, cepit tētare si armatus posset incede-
re: nō enim habebat consuetudinem. Dixit-
que Dauid ad Saul: Nō possum sic incedere,

quā non vsum habeo. Et deposuit ea, & tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus : & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastorem, quam habebat secum, & scandam manu tulit : & processit aduersum Philisthæum. * Ibat autem Philisthæus incedens, & appropinquans aduersum David, & armiger eius ante eum. * Cumque inspexisset Philisthæus, & vidisset David, despexit eum. Erat enim adolescens: rufus, & pulcher aspecta. * Et dixit Philisthæus ad David: Namquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthæus David in diis suis: * dixitque ad David: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli & bestiis terræ. * Dixit autē David ad Philisthæum: Tu venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autē venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadauera castrorū Philisthiim hodie volatilibus cæli, & bestiis terræ: vt sciat omnis terra, quia est Deus in Israel. * Et nouerit vniuersa ecclesia hæc, quia non ip gladio, nec in hasta saluat Dominus: ipse enim est bellum, & tradet vos in manus nostras. * Cum ergo surrexisset Philisthæus, & veniret, & appropinquaret contra David, festinauit David, & incurrit ad pugnam ex aduerso Philisthæi. * Et misit manum suam in peram, tulitque vnum lapidem, & funda iecit, & circumduccens percussit Philisthæum in fronte: & infixus est lapis in fronte eius, & cecidit in faciem suam super terram. * Præualuitque David aduersum Philisthæum in funda & lapide, percussitque Philisthæum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu David, & currit, & stetit super Philisthæum, & tulit gladium eius, & eduxit eum de vagina sua: & interfecit eum, præciditque caput eius. Videntes autem Philisthiim, quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt. * Et con-surgentes viri Israel & Iuda vociferati sunt, & persecuti sunt Philisthæos vsq; dum venirent in vallem, & vsque ad portas Accaron. cecideruntque vulnerati de Philisthiim in via Saraim, & vsque ad Geth, & vsque ad Accaron. * Et reuertentes filij Israel postquam persecuti fuerant Philisthæos, inuasērunt castra eorum. * Assumens autem David captiui Philisthæi, attulit illud in Ierusalem: arma vero eius posuit in tabernaculo suo. * Eo autem tempore, quo viderat Saul David egredientem contra Philisthæum, ait ad Abner principem militie: De qua stirpe de-

scendit hic adolescens, Abner? Dixitque Abner: Viuit anima tua, rex, si noui. * Et ait rex: Interroga tu, cuius filius sit iste puer. * Cumque regressus esset David, percussit Philisthæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philisthæi habentem in manu. * Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, o adolescens? Dixitque David: Filius serui tui Isai Berthelemithæ ego sum.

CAP. XVIII.

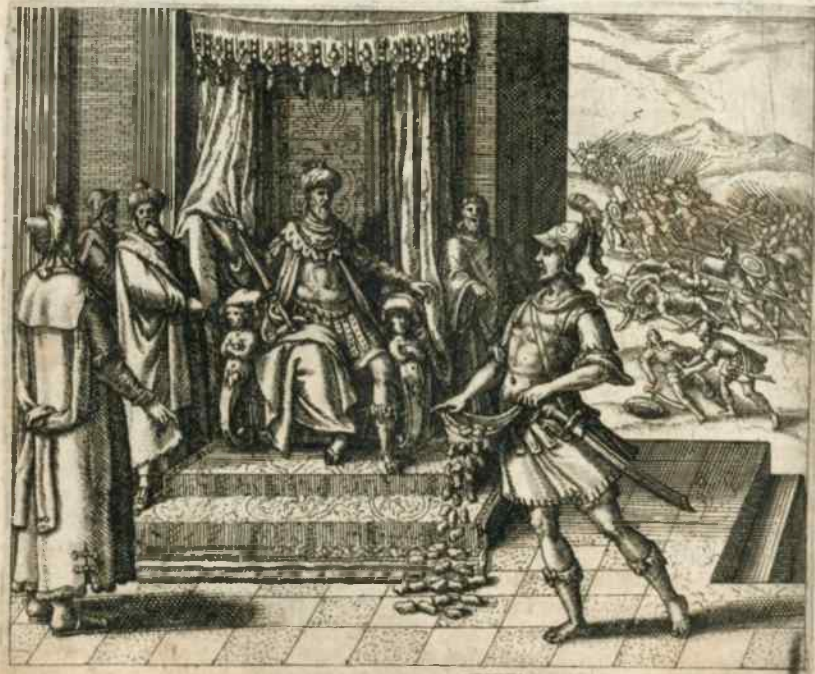
Iniit David cum Ionathā socrere, Saul audita sui & David comparatione, malo spiritu aggratus nititur David confingere, & Merobliam quam erat Davidi pollicitus, tradit alteri: Michol verò iuniorē callide mediantibus centum præputiis Philisthinorum despondit David in uxorem.

ET factum est cum complexerit loqui ad Saul: anima Ionathæ conglutinata est inimicæ David, & dilexit eum Ionathas quasi animam suam. * Tulitque eum Saul in die illa, & non concessit ei vt reuerteretur in domum patris sui. * Inierunt autem David & Ionathas socrus: diligebat enim eum quasi animam suam. * Nam expoliavit se Ionathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam David, & reliqua vestimenta sua, vsque ad gladium & arcum suum, & vsq; ad balteum. * Egrediebatur quoq; David ad omnia quæcunque misisset eum Saul, & prudenter se agebat: posuitque eum Saul super viros belli, & acceptus erat in oculis vniuersi populi, maximeque in conspectu famulorum Saul. * Porro cum reuerteretur percussit Philisthæo David, egressæ sunt mulieres, de vniuersis vrbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympani lætitiæ, & in sistris. * Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicentes: Percussit Saul mille, & David decem millia. * Iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste: dixitque: Dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei superest, nisi solum regnum? * Non rectis ergo oculis Saul aspicebat David à die illa, & deinceps. * Post diem autem alteram, inuasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus suæ: David autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies. tenebatque Saul lanceam, & misit eam, putans quod confingere posset David cum pariete: & declinavit David à facie eius secundum. * Et timuit Saul David, cō quod Dominus esset cum eo, & à se recessisset. * Amovit ergo cum Saul a se, & fecit eum tribunum super mille viros: & egrediebatur, & intrabat in conspectu populi.

populi.* In omnibus quoque viis suis David | 14 | 15 | * Vidit itaque Saul quod prudens esset ni-
prudenter agebat, & Dominus erat cum eo. | 16 | mis, & cepit cauere eum. * Omnis autem

Israel & Iudadiligebat David : ipse enim in- | 17 | | xitque Saul ad David : Ecce filia mea maior
grediebatur & egrediebatur ante eos. * Di- | Merob, ipsam dabo tibi uxorem : tantum-

modo esto vir fortis, & preliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens: Non sit manus mea in eum, sed sit super eum manus Philistinorum. * Ait autem David ad Saul: 18
 Quis ego sum, aut quæ est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut siam gener regis? * Factum est autem tempus, cum deberet dari Merob filia Saul David, data est Hadrielis Molathizæ vxor. * Dilexit autem David Michol filia Saul altera. Et nunciatum est Saul, & placuit ei. * Dixitque Saul: Dabo eam illi, ut fiat ei in scandalum, & sit super eum manus Philistinorum. Dixitque Saul ad David: in duabus rebus gener meus eris hodie. * Et mandauit Saul seruis suis: Loquimini ad David clam me, dicentes: Ecce places regi, & omnes serui eius diligunt te. Nunc ergo esto gener regis. * Et locuti sunt serui Saul in auribus David omnia verba hæc. Et ait David: Num parum videtur vobis, generum esse regis? Ego autem sum vir pauper & tenuis. * Et renunciauerunt serui Saul, dicens: Huicsemodi verba locutus est David. * Dixit autem Saul: Sic loquimini ad David: non habet rex sponsalia necesse, nisi tantum centum præputia Philistinorum: ut fiat ultio de inimicis regis. Porro Saul cogitabat tradere David in manus Philistinorum. * Cumque renunciasent serui eius David, verba quæ dixerat Saul, placuit sermo in oculis David, ut fieret gener regis. * Et post paucos dies surgens David, abiit cum viris qui sub eo erant. Et percussit ex Philistiim ducentos viros, & attulit eorum præputia, & annumerauit ea regi, ut esset gener eius. Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam vxorem. * Et vidit Saul, & intellexit quod Dominus esset cum David. Michol autem filia Saul diligebat eum. * Et Saul magis cepit timere David: factusque est Saul inimicus David cunctis diebus. * Et egressi sunt principes Philistinorum, à principio autem egressionis eorum, prudentius se gerebat David quam omnes serui Saul, & celebre factum est nomen eius nimis.

CAP. XIX.

Saul David occidere volens voce Ionathæ placatur, quem coram se citharizantem, iterum transigere tentat, & fugientem industria Michol in Naioth apud Samuelem persequutus, post sermos nuntios prophetantes etiam iseprophetatur.

Locutus est autem Saul ad Ionathan filium suum, & ad omnes seruos suos, ut occideret David. Porro Ionathas filius Saul diligebat David valde. * Et indicauit Ionathas David, dicens: Querit Saul pater meus

occidere te: quapropter obserua te, quasi manè, & manebis clam & absconderis. * Ego autem egrediens stabo iuxta patrem meum, in agro vbicunq; fueris: & ego loquar de te ad patrem meum: & quodcunque videro, nunciabo tibi. * Locutus est ergo Ionathas de David bona ad Saul patrem suum: dixitque ad eum: Ne pecces rex in seruum tuum David, quia non peccauit tibi. & opera eius bona sunt tibi valde. * Et posuit animam suam in manu sua, & percussit Philisthæum, & fecit Dominus salutem magnam vniuerso Israeli: vidisti, & lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absque culpa? * Quod cum audisset Saul, placatus voce Ionathæ, iurauit: Viuit Dominus, quia non occideretur. * Vocauit itaque Ionathas David, & indicauit ei omnia verba hæc: & introduxit Ionathas David ad Saul, & fuit ante eum, sicut fuerat heri & nudius tertius. * Mortum est autem rursum bellum: & egressas David, pugnavit aduersum Philisthim: percussitque eos plaga magna, & fugerunt à facie eius. * Et factus est spiritus Domini malus in Saul, sedebat autem in domo sua, & tenebat lanceam: porro David psallebat manu sua. * Nisusque est Saul configere David lancea in pariete, & declinavit David à facie Saul: lancea autem casso vulnere perlata est in parietem, & David fugit, & saluatus est nocte illa. * Misit ergo Saul satellites suos in domum David, ut custodirent eum, & interficeretur manè. Quod cum annunciaisset David Michol vxor sua, dicens: Nisi saluaueris te nocte hac, eras morieris: * deposuit eum per fenestram, porro ille abiit & aufugit, atque saluatus est. * Tulit autem Michol statum, & posuit eam super lectum, & pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius, & operuit eam vestimentis. * Misit autem Saul apparitores, qui raperent David: & responsum est quod ægrotaret. * Rursumque misit Saul nuncios ut viderent David, dicens: Afferte eum ad me in lecto, ut occidatur. * Cumque venissent nuncij, inuentum est simulachrum super lectum, & pellis caprarum ad caput eius. * Dixitque Saul ad Michol: Quare sic illusisti mihi, & dimisisti inimicum meum ut fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse locutus est mihi: Dimitte me, alioquin interficiam te. * David autem fugiens, saluatus est, & venit ad Samuel in Ramatha, & denunciavit ei omnia quæ fecerat sibi Saul: & abierunt ipse & Samuel, & notati sunt in Naioth. * Nunciatum est autem Sauli à dicentibus: Ecce David in Naioth in Ramatha. * Misit ergo Saul lictores, ut raperent

rent Dauid: qui cū vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, & Samuelem stātem super eos, factus est etiam Spiritus Domini in illis, & prophetare cœperunt etiam ipsi. * Quod cū nunciatum esset Sauli, misit & alios nuncios: prophetauerunt autem & illi. Et rursus misit Saul tertios nuncios: qui & ipsi prophetauerunt. Et iratus iracundia Saul, * abiit etiam ipse in Ramatha, & venit vsque ad cisternam magnam, quæ est in Socho, & interrogauit, & dixit: In quo loco sunt Samuel & Dauid? Dictumque est ei: Ecce in Naioth sunt in Ramatha. * Et abiit in Naioth in Ramatha, & factus est etiam super eum Spiritus Domini, & ambulabat ingrediens, & prophetauit vsquedum veniret in Naioth in Ramatha. * Et expoliavit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetauit cum ceteris coram Samuele, & cecidit nudus tota die illa & nocte. Vnde & exiuit prouerbium: * Num & Saul inter prophetas.

CAP. XX.

Jonathas post repetitum cum Dauid fœdus, ipsum cum patre reconciliare frustra conatur, illum tamen è manibus eius trium sagittarum signo liberat.

1 **U**git autem Dauid de Naioth. quæ est in Ramatha, veniensque locutus est coram Ionatha: Quid feci? quæ est iniquitas mea? & quod peccatum meum in patrem tuum, 2 quia quærit animam meam? * Qui dixit ei: Absit, non morietis: neq; enim faciet pater meus quidquam grande vel paruum, nisi prius indicauerit mihi: hunc ergo celauit me pater meus sermonem tantummodo? 3 nequaquam erit istud. * Et iurauit rursus Dauid. Et ille ait: Scit profecto pater tuus quia inueni gratiam in oculis tuis, & dicit: Nesciat hoc Ionathas, ne forè tristeretur. Quinimmo viuere Dominus, & viuere anima tua, quia vno tantum (vt ita dicam) gradu ego morsque diuidimur. * Et ait Ionathas ad Dauid: Quodcūque dixerit mihi ani-

ma tua, faciam tibi. * Dixit autem Dauid 4 ad Ionathan: Ecce calendæ sunt crastino, & ego ex more sedere soleo iuxta regem ad vesce: lum: dimitte ergo me vt abscondar in agro: sive ad vespertam diei tertiz. * Sirespicien: requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogauit me Dauid, vt iret celeri-

ter in Bethlehem ciuitatem suam: quia uicimæ solemnes ibi sunt vniuersis contibus 6 libus suis. * Si dixerit, Bene: pax erit seruo tuo. si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia eius. * Fac ergo misericordiam in seruum tuum: quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. si

autem

turem est iniquitas aliqua in me, tu me in-
terfice, & ad patrem tuum ne introducas me.
* Et ait Ionathas: Absit hoc à te: neq; enim
ieri potest, vt si certè cognouero comple-
tam esse patris mei malitiam contra te, non
annuntiem tibi. * Responditque Dauid ad
Ionathan: Quis renuntiabit mihi, si quid
fortè responderit tibi pater tuus durè de me?
* Et ait Ionathas ad Dauid: Veni, & egredia-
mur foras in agrum. Cumque exissent am-
bo in agrum, * ait Ionathas ad Dauid: Do-
mine Deus Israel, si inuestigauero senten-
tiam patris mei craftino vel perendie: & ali-
quid boni fuerit super Dauid, & non statim
misero ad te, & notum tibi fecero, * hæc fa-
ciat Dominus Ionathæ, & hæc addat. Si au-
tem perseuerauerit patris mei malitia aduer-
sum te, reuelabo aurem tuam, & dimittam
te, vt vadas in pace, & sit Dominus tecum, sic-
ut fuit cum patre meo. * Et si vixerò, facies
mihi misericordiã Domini: si verò mortuus
fuero, nõ * auferes misericordiam tuam à do-
mo mea vsq; in sempiternum, quando eradi-
cauerit Dominus inimicos Dauid, vnũquem-
que de terra: auferat Ionathan de domo sua,
& requirat Dominus de manu inimicorum

16 Dauid. * Pepigit ergo Ionathas fœdus cum
Domo Dauid: & requisit Dominus de ma-
nu inimicorum Dauid. * Et addidit Ionathas
deicere Dauid, eò quòd diligeret illum: sic-
ut enim animam suam, ita diligebat eum.
18 * Dixitque ad eum Ionathas: Cras calendæ
sunt, & requireris, * requiretur enim sessio
tua vsque perendie. Descendes ergo festinus,
& venies in locum vbi celandus es in die qua
operari licet, & sedebis iuxta lapidem, cui
nomen est Ezel. * Et ego tres sagittas mittam
iuxta eum, & iaciam quasi exerceens me ad si-
gnum. * Mittam quoque & puerum, dicens
22 ei: Vade, & affer mihi sagittas. * Si dixerò
puero: Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: tu
veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali,
viuit Dominus. Si autem sic locutus fuero
puero: Ecce sagittæ vltra te sunt: vade in pa-
ce, quia dimisit te Dominus. * De verbo an-
te quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus
inter me & te vsq; in sempiternum. * Abscon-
ditus est ergo Dauid in agro, & venerunt ca-
lendæ, & sedit rex ad comedendum panem.
25 * Cumq; sedisset rex super cathedram suam,
(secundum consuetudinem) quæ erat iuxta
parietem, surrexit Ionathas, & sedit Abner ex

latere Saul, vacuusque apparuit locus Da-
uid. * Et non est locutus Saul quidquam in
die illa: cogitabat enim quòd fortè cuenif-

set ei, vt non esset mundus, nec putifica-
tus. * Cumq; illuxisset dies secunda post ca-
lendæ, rursus apparuit vacuus locus Dauid.

Dixitq; Saul ad Ionathan filium suum: Cur non venit filius Isai, nec heri, nec hodie, ad uiscendum? * Responditque Ionathas Saul: 28 Rogauit me obnixè, ut iret in Bethlehem, * & ait: Dimitte me, quoniã sacrificium solemne est in ciuitate, vnus de fratribus meis accersit me: nunc ergo si inueni gratiam in oculis tuis, vadam citò, & uidebo fratres meos. Ob hanc causam nõ venit ad mensam regis. * Iratus autem Saul aduersum Ionathan, dixit ei: Fili mulieris virum vltro rapientis, numquid ignoro quia diligis filiũ Isai, in confusionem tuam, & in cõfusione ignominiosæ matris tuæ? * Omnibus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram, non stabiliæ tu, neque regnum tuum. Itaq; iam nunc mitte, & adduc eum ad me: quia filius mortis est. * Respondens autẽ Ionathas Sauli patri suo, 23 ait: Quare morietur? Quid fecit? * Et arripuit Saul lanceam ut percuteret eum. Et intellexit Ionathas quod definitum esset à patre suo, ut interficeret Dauid. * Surrexit ergo 34 Ionathas à mensa in ira furoris, & nõ comedit in die calendarum secunda panem. Conuertatus est enim super Dauid, eò quod confudisset eum pater suus. * Cumque illuxisset 35 manè, venit Ionathas in agrum iuxta placitum Dauid, & puer paruulus cum eo. * Et ait 36 ad puerum suum: Vade, & affer mihi sagittas, G

quas ego iacio. Cumq; puer eceurisset, iecit aliam sagittam trans puerum. * Venit itaque puer ad locũ iaculi, quod miserat Ionathas: & clamauit Ionathas post tergũ pueri, & ait: 38 Ecce ibi est sagitta porrò vltra te. * Clamauitq; iterum Ionathas post tergum pueri, dicens: Festina velociter, ne steteris. Collegit autẽ puer Ionathas sagittas, & attulit ad domum suam: * & quid ageretur, penitus ignorabat: tantummodo enim Ionathas & Dauid rē nouerant. * Dedit ergo Ionathas arma sua puero, & dixit ei: Vade, & defer in ciuitatem. 41 * Cumq; abiisset puer, surrexit Dauid de loco, qui vergebat ad Austrum, & cales pronus in terram, adorauit teritid: & osculantes se alterutrum, fleuerunt pariter, Dauid autẽ amplius. * Dixit ergo Ionathas ad Dauid: Vade in pace: quęcunq; iurauim⁹ ambo in nomine Domini, dicētes: Dominus sit inter me & te, 42 & inter semen meum & semen tuum, vsq; in sempiternum. * Et surrexit Dauid, & abiit: sed & Ionathas ingressus est ciuitatem.

C A P. XXI.

Profugus Dauid in Nobè, fame compul⁹, panes sanctificatos comedit dātos ab Abimelech coram Doeg Idumæo, & Goliath gladio accepto apud Achis regem Geth dementiam præ timore simulat.

V Enit autem David in Nobē ad Achimelech sacerdotem : & obstupuit Achimelech, eò quòd venisset David. Et dixit ei. Quare tu solus, & nullus est tecum ? * Et ait David ad Achimelech sacerdotem : Rex præcepit mihi sermonem, & dixit : Nemo sciatur, propter quam missus es à me, & cuiusmodi præcepta tibi dederim : nam & pueris condixi in illum & illum locum. * Nunc ergo ; si quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inueneris. * Et respondens sacerdos ad David, ait illi : Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum : si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus ? * Et respondit David sacerdoti, & dixit ei : Equidem, si de mulierib. agitur : continemus nos ab heri & nudius tertius, quando egrediebamur. & fuerunt vasa puerorum sancta. porro via hæc polluta est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis. ** Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. neque enim

erat ibi panis, nisi tantum panes propositionis, qui sublatis fuerant à facie Domini, ut ponerentur panes calidi. * Erat autem ibi vir quidam de servis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini : & nomen eius Doeg I-dumæus, potentissimus pastorum Saul. * Dixit autem David ad Achimelech : Si habes hic ad manum hastam aut gladium ? quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum. sermo enim regis urgebat. * Et dixit sacerdos : Ecce hic gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in Valle Terebinthi, est inuolutus pallio post ephod : si istum vis tollere, tolle, neque enim hic est alius absq. eo. Et ait David : Non est huic alter similis, da mihi eum. * Surrexit itaque David, & fugit in die illa à facie Saul : & venit ad Achis regem Geth. * dixeruntque serui Achis ad eum cum vidissent David : Numquid non iste est David rex terræ ? nonne huic cantabāt per choros, dicentes : * Percussit Saul mille, & David

* Sup. 18.

b. 7.!

Eccles. 47.

a. 7.

decem millia ? * Posuit autem David sermones istos in corde suo, & extimuit valde à facie Achis regis Geth. * Et immutauit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat in ostia portæ, defluantque saluæ eius in barbam. * Et ait Achis ad seruos suos : Vidistis hominem insanum : quare adduxistis eum ad me ? * Au defunt no-

bis furiosi, quòd introduxistis istum, ut fureret me præsentem ? hincine ingreditur domum meam ?

CAP. XXII.

David cum plurimis ad se in speluncam Odollam susceptis, inde ad regem Moab proficiscitur, unde consilio Gad propheta in terram Iudæ re-

ueritur. Saul uero omnes sacerdotes Nobe, praeter Abiathar qui ad Dauid confugit, per Doeg Idumaeum iussit interimi.

Abiit ergo Dauid inde, & fugit in speluncam Odollam. Quod cum audissent fratres eius, & omnis domus patris eius, descenderunt ad eum illuc. * Et conuenerunt ad eum omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi a re alieno, & amaro animo: & factus est eorum princeps, fueruntque cum eo quasi quadringenti viri. * Et profectus est Dauid inde in Maspha, quae est Moab: & dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus & mater mea uobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus. * Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus Dauid fuit in praesidio. * Dixitque Gad propheta ad Dauid: Noli manere in praesidio, proficiscere, & uade in Terram Iuda. Et profectus est Dauid, & uenit in saltum Hare. * Et audiuit Saul quod apparuisset Dauid, & viri qui erant cum eo. Saul autem cum maneret in Gabaa, & esset in nemore, quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctique serui eius circumstant eum, * ait ad seruos suos qui assistebant ei: Audite nunc filij Iemini: numquid omnibus uobis dabit filius Isai agros & vineas, & uniuersos vos faciet tribunos, & centuriones: * quoniam coniurastis omnes aduersum me, & non est qui mihi renunciaret, maxime cum & filius meus foedus inierit cum filio Isai. Non est qui uicem meam doleat ex uobis, nec qui annuntiet mihi: eo quod suscitauerit filius meus seruum meum aduersum me, insidiantem mihi usque hodie. * Respondens autem Doeg Idumaeus, qui assistebat, & erat primus inter seruos Saul: Vidi (inquit) filium Isai in Nobe, apud Achimelech filium Achitob sacerdotem. * Qui consuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Philisthaei dedit illi. * Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris eius, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui uniuersi uenerunt ad regem. * Et ait Saul ad Achimelech: Audi fili Achitob. Qui respondit: Praesto sum domine. * Dixitque ad eum Saul: Quare coniurastis aduersum me, tu & filius Isai, & dedisti ei panes & gladium, & consulisti pro eo Deum, ut consurgeret aduersum me, insidiator usque hodie permanens? * Responditque Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus seruis tuis, sicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & gloriosus in domo tua? * Num hodie coepi pro eo consulere Deum? absit hoc a me: ne suspicetur rex aduersus seruum suum rem huiusmodi, in

uniuersa domo patris mei: non enim sciuit seruus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum vel grande. * Dixitque rex: Morte morieris Achimelech, tu, & omnis domus patris tui. * Et ait rex emissariis, qui circumstant eum: Conuertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum Dauid est: scientes quod fugisset, & non indicauerunt mihi. Noluerunt autem serui regis extendere manus suas in sacerdotes Domini. * Et ait rex ad Doeg: Conuerte te, & irruere in sacerdotes. Conuersusque Doeg Idumaeus, irruit in sacerdotes, & trucidauit in die illa ceteroginta quinque viros uestitos ephod lineo. * Nobe autem ciuitatem sacerdotum percussit in ore gladij, viros & mulieres, & paruulos, & lactentes, bouemque & asinum, & ouem in ore gladij. * Euadens autem vnus filius Achimelech, filij Achitob, cuius nomen erat Abiathar, fugit ad Dauid, & annuntiavit ei quod occidisset Saul sacerdotes Domini. * Et ait Dauid ad Abiathar: Sciebam in die illa, quod cum ibi esset Doeg Idumaeus, proculdubio annuntiaret Saul: ego sum reus omnium animarum patris tui. * Mane mecum, ne timeas: si quis quaesierit animam meam, quaeret & animam tuam, mecumque seruaberis.

C A P. XXIII.

Quum Dauid Ceilam a Philisthaeis liberasset, non in manus Saul a uiris Ceila traderetur, profugus in desertum Ziph proditur a Ziphais: facere autem inter Dauid & Ionathan renouato Saul eum persequitur, sed propter Philisthaeorum irruptionem liberatur.

Et annuntiauerunt Dauid, dicentes: Ecce Philisthiim oppugnant Ceilam & diripiunt areas. * Consuluit ergo Dauid Dominum, dicens: Num vadam & percutiam Philisthaeos istos? Et ait Dominus ad Dauid: Vade, & percuties Philisthaeos, & Ceilam saluabis. * Et dixerunt viri, qui erant cum Dauid, ad eum: Ecce nos hic in Iudaea consistentes timemus: quanto magis si fuerimus in Ceilam aduersum agmina Philisthinorum? * Rursum ergo Dauid consuluit Dominum. Qui respondens, ait ei: Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthaeos in manu tua. * Abiit ergo Dauid, & viri eius, in Ceilam, & pugnavit aduersum Philisthaeos, & abegit iumenta eorum, & percussit eos plaga magna: & saluauit Dauid habitatores Ceilae. * Porro eo tempore quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad Dauid in Ceilam, ephod secum habens descenderat. * Nuntiatum est autem Sauli quod uenisset Dauid in Ceilam: & ait Saul: Tradidit eum Deus in manus meas, conclususque

clususque est, introgressus urbem in qua porta & serræ sunt. * Et præcepit Saul omni populo ut ad pugnam descenderet in Ceilam: & obsideret Dauid, & viros eius. * Quod cum Dauid rescisset, quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applicae phod. * Et ait Dauid: Domine Deus Israel, audiuit famam seruus tuus, quod disponat Saul venire in Ceilam, ut euertat urbem propter me: * Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul, sicut adiunxit seruus tuus? Domine Deus Israel indica seruo tuo. Et ait Dominus: Descendet. * Dixitque Dauid: Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus: Tradent. * Surrexit ergo Dauid & viri eius quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumque est Saul quod fugisset Dauid de Ceila, & saluatus esset: quam ob rem dissimulauit exire. * Morabatur autem Dauid in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph in monte opaco: quærebat eum tamen Saul cunctis diebus: & non tradidit eum Deus in manus eius. * Et vidit Dauid quod egressus esset Saul ut quæreret animam eius. Porro Dauid erat in deserto Ziph in silua. * Et surrexit Ionathas filius Saul, & abiit ad Dauid in siluam, & confortauit manus eius in Deo: dixitque ei: * Ne timeas: neque enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israel, & ego ero tibi secundus, sed & Saul pater meus fecit hoc. * Percussit ergo vterque fœdus coram Domino: mansitque Dauid in silua: Ionathas autem reuersus est in domum suam. * Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Nonne ecce Dauid latitat apud nos in locis tutissimis siluæ, in Colle Hahila, quæ est ad dexteram deserti? * Nunc ergo, sicut desiderauit anima tua ut descenderes, descende: nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis. * Dixitque Saul: Benedixi vos a Domino, quia doluistis vicem meam. * Abite ergo, oro, & diligenter præparate, & curiosius agite, & considerate locum ubi sit pes eius, vel quis viderit eum tibi: recognoscet enim de me, quod callide insidiet ei. * Cōfiderate & videte omnia latibula eius, in quibus absconditur: & reuertimini ad me ad recessum, ut vadam vobiscum, quod si etiam in terram se abstruserit, persequar eum in cunctis millibus Iuda. * At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul: Dauid autem & viri eius erant in deserto Maon, in campestribus, ad dexteram Iesimon. * Iuit ergo Saul & socij eius ad quærendum eum: & nuntiatum est Dauid, statimque descendit ad petram, & versabatur in deserto Maon, quod cum au-

disset Saul, persecutus est Dauid in deserto Maon. * Et ibat Saul ad latus montis ex parte vna: Dauid autem & viri eius erant in latere montis ex parte altera: porro Dauid desperabat se posse euadere a facie Saul: itaque Saul & viri eius, in modum cororæ cingebantur. * Et nuntius venit ad Saul, dicens: Festina, & veni, quoniam infuderunt se Philisthiim super terram. * Reuersus est ergo Saul desistens persequi Dauid, & perrexit in occursum Philisthinorum, propter hoc vocauerunt locum illum, Petram diuidentem.

C A P. XXIV.

Dauid in spelunca Engaddi latitans oram chlamidis Saul persequentis abscondit, & ne occideretur ipsum liberauit: quare Saul culpam agnoscat, & sciens Dauid regnaturum, suscepto ab ipso iuramento reconciliatur.

A Scendit ergo Dauid inde: & habitauit in locis tutissimis Engaddi. * Cumque reuersus esset Saul, postquam persecutus est Philisthæos, nunciauerunt ei, dicentes: Ecce, Dauid in deserto est Engaddi. * Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad inuestigandum Dauid & viros eius, etiā super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus peruiæ sunt. * Et venit ad caulas ouium, quæ se offerebant vianci, eratque ibi spelunca, quā ingressus est Saul, ut purgaret ventrem: porro Dauid & viri eius in interiore parte speluncæ latebant. * Et dixerunt serui Dauid ad eum: Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit oculis tuis. Surrexit ergo Dauid, & prædidit oram chlamidis Saul silenter. * Post hæc percussit cor suum Dauid, eod quod abscondisset oram chlamidis Saul. * Dixitque ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est. * Et confregit Dauid viros suos sermonibus, & non permisit eos ut confurgerent in Saul: porro Saul exurgens de spelunca, pergebat cæpto itinere. * Surrexit autem & Dauid post eum: & egressus de spelunca, clamauit post tergum Saul, dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post se: & inclinans se Dauid pronus in terram, adorauit, dixitque ad Saul: Quare audis verba hominumloquentium, Dauid quærit malum aduersum te? Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus, dixi enim: Non extendam manum meam in Dominum meum, quia Christus

Domini est. * Quia potius pater mihi, vide, & 12
cognosce oram chlamydis tuę in manu mea:
quoniam cum præscinderem summitatem
chlamydis tuę, nolui extendere manum meā

in te. animaduerte, & vide, quoniam non est
in manu mea malum, neque iniquitas, neque
peccaui in te: tu autem insidiaris animę meę
13 vt auferas eam. * Iudicet Dominus inter me

& te; & vlciscatur me Dominus ex te: manus
autem mea non sit in te. * Sicut & in prouer- 14
bio antiquo dicitur: AB IMPIIIS egredie-
tur impietas: manus ergo mea non sit in te.
* Quem persequeris rex Israel? quem perse- 15
queris? canem mortuum persequeris, & pul-
licem vnum. * Sit Dominus iudex, & iudicet 16
inter me & te: & videat & iudicet causam
meam, & eruat me de manu tua. * Cum au- 17
tem complexeretur David loquens sermones
huiusmodi ad Saul, dixit Saul: Numquid
vox hæc tua est fili mi David? Et eleuauit D 18
Saul vocem suam & fleuit: * dixitque ad Da-
uid: Iustior tu es quam ego: tu enim tribuisti
mihi bona: ego autem reddidi tibi mala. * Et 19
tu indicasti hodie quæ feceris mihi bona:
quomodo tradiderit me Dominus in manu
tuam, & non occideris me. * Quis enim cum 20
inuenit inimicum suum, dimittet eum in
via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissi-
tudinem hanc, pro eo quod hodie operatus
es in me. * Et nunc quia scio quodd certissime 21
regnaturus sis, & habiturus in manu tua re-
gnum Israel: * iura mihi in Domino, ne de- 22
leas semen meum post me, neque auferas no-
men meum de domo patris mei. * Et iurauit 23

David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suā:
& David & viri eius ascenderunt ad tutiora
loca.

C A P. XXV.

*Mortuus Samuel plangitur. David Nabal vi-
rum neganti mortem minatus, egregia Abi-
gail oratione placatur. Quam mortuo Nabal
in connubium accipit, simul & Achioben,
Saul vero filiam Michol Phaltis tradit.*

1 **M**ortuus est autem Samuel, & congre- 1 Et d. 23.
garus est vniuersus Israel, & planxerunt 2 Inf. 1.
eum, & sepelierunt eum in domo sua in Ra-
matha. Consurgensque David descendit in
2 desertum Pharan. * Erat autem vir quispiam
in solitudine Maon, & possessio eius in Car-
melo, & homo ille magnus nimis: erantque
ei oves tria millia, & mille capræ: & accidit
3 vt tonderetur grex eius in Carmelo. * No-
men autem viri illius erat Nabal: & nomen
uxoris eius Abigail. eratque mulier illa pru-
dentissima & speciosa: porro vir eius durus,
& pessimus, & malitiosus: erat autem de ge-
4 nere Caleb. * Cum ergo audisset David in
deserto, quodd tonderet Nabal gregem suum,
5 * misit decem iuvenes, & dixit eis: Ascendite

in Carmelum, & venietis ad Nabal, & saluta-
bitis eum ex nomine meo pacificè. * Et dice-
tis: Sit fratribus meis, & tibi pax, & domui tue
pax, & omnibus, quæcunque habes, sit pax.
* Audiui, quod tonderent pastores tui, qui e-
rant nobiscum in deserto: nunquam eis mo-
lesti fuimus, nec aliquando defuit quidquã
eis de grege, omni tempore quo fuerunt no-
biscum in Carmelo. * Interroga pueros tuos, &
& indicabunt tibi. Nunc ergo inueniãt pue-
ri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bo-
na venimus. quodcunque inuenerit manus
tua, da seruis tuis, & filio tuo David. * Cumq;
venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal
omnia verba hæc ex nomine David: & silue-
runt. * Respondens autem Nabal pueris Da-
uid, ait: Quis est David? & quis est filius Isai?
hodie increuerunt serui, qui fugiunt domi-

11 nos suos. * Tollã ergo panes meos, & aquas
meas, & carnes pecorum, quæ occidi ton-
soribus meis, & dabo viris, quos nescio unde
12 sint? * Regressi sunt itaque pueri David per
viam suam, & reuersi venerunt, & nuntiaue-
13 runt ei omnia verba, quæ dixerat. * Tunc ait
C David pueris suis: Accingatur vnusquisque
gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis
suis, accinctusque est & David ensi suo: & se-
cuti sunt David quasi quadringenti viri: por-
14 rō ducenti remanserunt ad sarcinas. * Abi-
gail autem vxori Nabal nuntiauit vnus de
pueris suis, dicens: Ecce David misit nuntios
de deserto, vt benedicerent domino nostro:
15 & auersatus est eos. * homines isti, boni satis
fuerunt nobis, & non molesti: nec quidquam
aliquando periiit omni tempore, quo fuimus
16 conuersati cum eis in deserto: * pro muro

erant nobis tam in nocte quàm in die, omni-
bus diebus quibus pauius apud eos greges.
* Quam ob rem considera, & recogita quid
facias: quoniam completa est malicia aduer-
sum virum tuum, & aduersum domum tuam,
& ipse est filius Belial, ita vt nemo possit ei
loqui. * Festinauit igitur Abigail, & tulit du-
centos panes, & duos vtres vini, & quinque
arietes coctos, & quinque sata polentæ, &
centum ligaturas vuae pallæ, & ducentas
massas caricarum, & posuit super asinos:
* dixitque pueris suis: Præcedite me: ecce ego
post tergum sequar vos: viro autem suo Na-

20 bal non indicauit. * Cùm ergo ascendisset
asinum, & descenderet ad radices montis,
David & viri eius descendebant in occursum
21 eius: quibus & illa occurrit. * Et ait David:
Verè frustra seruauimus omnia, quæ huius erant
in deserto, & non periiit quidquam de eun-
ctis, quæ ad eum pertinebant: & reddidit mi-
hi malum pro bono. * Hæc faciat Deus ini-
micis David, & hæc addat, si reliquero deo-
mnibus, quæ ad ipsum pertinent vsque ma-
nẽ, mingentem ad parietem. * Cùm autem
23 visisset Abigail David, festinauit & descendit
de asino, & procidit coram David super fa-

ciem suam, & adorauit super terram, * & cecidit ad pedes eius, & dixit: In me sit, domine mi, hæc iniquitas: loquatur, obsecro, ancilla tua in auribus tuis: & audi verba famulae tuae. * Ne ponat, oro, dominus meus rex cor suum super virtutem istum iniquum Nabal: quoniam secundum nomen suum stultus est, & stultitia est cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos, domine mi, quos misisti. * Nunc ergo, domine mi, viuere Dominus, & viuere anima tua, qui prohibuit te, ne uenires in sanguinem, & saluauit manum tuam tibi: & nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui querunt domino meo malum. * Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris, qui sequuntur te dominum meum. * Aufer iniquitatem famulae tuae: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia praelia Domini, domine mi, tu praelias: malitia ergo non inuentatur in te omnibus diebus uitae tuae. * Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, & querens animam tuam, erit anima domini mei custodi ea quasi in fasciculo viuentium, apud Dominum Deum tuum: porro inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in imperio & circulo funilarum. * Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia, quae locutus est bona de te, & constituerit te ducem super Israel, * non erit tibi hoc in singultum, & in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris: & cum benedixerit Dominus Domino meo, recordaberis ancillae tuae. * Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, * & benedicta tu, quae prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & uiscerem me manu mea. * Alioquin uiuere Dominus Deus Israel, qui prohibuit, ne malum facerem tibi: nisi citò venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal usque ad lucem matutinam mingens ad parietem. * Suscepit ergo David de manu eius omnia, quae attulerat ei, dixitque ei: Vade pacifice in domum tuam, ecce audiui vocem tuam, & honoravi faciem tuam. * Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei conuiuium in domo eius, quasi conuiuium regis, & cor Nabal iucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicauit ei verbum pusillum aut grande usque mane. * Diluculo autem cum digressisset vinum Nabal, indicauit ei uxor sua verba hæc, & emortuum est cor eius intrinsecus, & factus est quali lapis. * Cumque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est. * Quod

24 cum audisset David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui iudicauit causam opprobrij mei de manu Nabal, & seruum suum custodiuit a malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput eius. Misit ergo David, & locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi in uxorem. * Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes: David misit nos ad te, ut accipiat te sibi in uxorem. * Quæ conlucens adorauit prona in terram, & ait: Ecce famula tua sit in ancillam, ut lauet pedes seruorum domini mei. * Et festinauit, & surrexit Abigail, & ascendit super asinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pedissequæ eius, & secuta est nuntios David: & facta est illi uxor. * Sed & Achioam accepit David de Iezrahel: & fuit utraq; uxor eius. * Saul autem deest Michol filiam suam, uxorem David, Phalti filio Laïs, qui erat de Gallim.

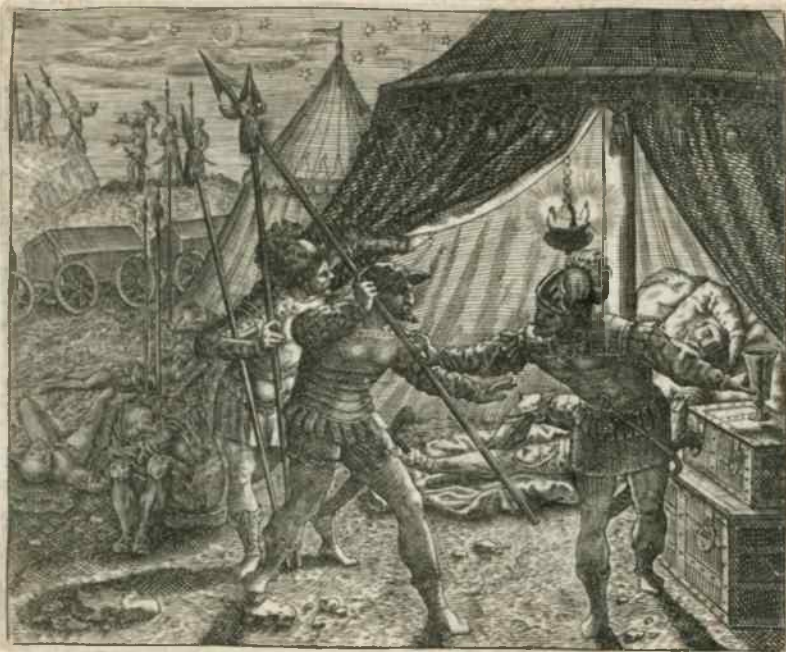
C A P. XXVI.

David à Ziphæis apud Saul proditus, hastam & scyphum dormienti Saul abstulit, quod agnosceus Saul, culpam fatetur, reuocatoque David securitatem pollicetur.

1 **E**T venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa ^{Sup.} dicentes: Ecce David absconditus est in colle Hachila, quæ est ex aduerso solitudinis in deserto. * Et surrexit Saul, & descendit in desertum Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Israel, ut quæreret David in deserto Ziph. * Et castrametatus est Saul in Gabaa Hachila, quæ erat ex aduerso solitudinis in via: David autem habitabat in deserto. Videns autem, quod venisset Saul post se in desertum, * misit exploratores, & didicit, quod illuc venisset certissimè. * Et surrexit David clam, & venit ad locum, ubi erat Saul: cumque vidisset locum, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ eius, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum eius, * ait David ad Achimelech Hethæum, & Abisai filium Saruiz, fratrem Ioab, dicens: Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego descendam tecum. * Venerunt ergo David & Abisai ad populum nocte, & inuenerunt Saul iacentem & dormientem in tentorio, & hastam fixam in terra ad caput eius: Abner autem & populum dormientes in circuitu eius. * Dixitque Abisai ad David: Conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas, nunc ergo perfo-

diam eum lancea in terra, semel, & secundo opus non erit. * Et dixit Dauid ad Abner: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in Christum Domini, &

10 innocens erit? * Et dixit Dauid: Vivit Dominus, quia, nisi Dominus percussit eum, aut dies eius venerit, ut moriatur, aut in 11 praelium descendens perierit: * propitius sit

mihi Dominus, ne extendam manum meam in Christum Domini: nunc igitur tolle hastam, quæ est ad caput eius, & scyphum aquæ, & abeamus. * Tulit igitur 12 Dauid hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt, & non erat quisquam, qui videret, & intelligeret, & cuigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos. * Cum 13 que transisset Dauid ex aduerso, & steterisset in vertice montis de longè, & esset grande intervallum inter eos, * clamavit Dauid 14 ad populum, & ab Abner filium Ner, dicens: Nõne respondebis Abner? Et respondens Abner, ait: Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem? * Et ait Dauid ad 15 Abner: Numquid non vir tu es? & quis alius similis tui in Israël: quare ergo non custodisti dominum tuum regem? ingressus est enim vnus de turba, ut interficeret regem, 16 hominem tuum. * Non est bonum hoc, quod fecisti: vivit Dominus, quoniam filij mortis estis vos, qui non custodistis domi-

num vestrum, Christum Domini. nunc ergo vide, vbi sit hasta regis, & vbi sit scyphus 17 aquæ, qui erat ad caput eius. * Cognovit autem Saul vocem Dauid, & dixit: Numquid vox hæc tua, fili mi Dauid? & ait Dauid: Vox mea, domine mi rex. * Et ait: Quam 18 ob causam dominus meus persequitur seruum suum? Quid feci? aut quod est malum in manu mea? * Nunc ergo audi, oro, domine mi rex, verba serui tui: Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium: si autem filij hominum, maledicti sint in conspectu Domini: qui eiecerunt me hodie, ut non habitem in hereditate Domini, dicentes: Vade, serui 19 diis alienis. * Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino: quia egressus est rex israhel, ut quærat pulicem vnum, sicut persequitur perdix in montibus. * Et ait Saul: peccaui, revertere 20 fili mi Dauid: nequaquam enim ultra tibi malefaciam, eo quod pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: ap-

paret enim, quod stultè egerim, & ignoraue-
rim multa nimis. * Et respondens Dauid, ait: 22
Ecce hasta regis: transeat vnus de pueris re-
gis, & tollat eam. * Dominus autem retribuet 23
vnicuique secundum iustitiam suam & fidem:
tradidit enim te Dominus hodie in manum
meam, & nolui extendere manum meam in
Christum Domini. * Et sicut magnificata est 24
anima tua hodie in oculis meis, sic magnifi-
ceretur anima mea in oculis Domini, & liberet
me de omni angustia. * Ait ergo Saul ad Da- 25
uid: Benedictus tu fili mi Dauid: & quidem
faciens facies, & potens poteris. Abiit autem
Dauid in viam suam, & Saul reuersus est in
locum suum.

C A P. XXVII.

*Dauid apud Achis profugus, urbem Siceleg ab eo
extinuit, quæ ex eo facta est in hereditatem re-
gum Iudæ, unde plurimas agebat prædas im-
ponens regi Achis.*

ET ait Dauid in corde suo: Aliquando in-
cidam vna die in manus Saul: nonne me-
lius est, vt fugiam, & saluer in terra Philisthi-
norum, vt desperet Saul, cesseretque me quæ-
rere in cunctis finibus Israel: fugiam ergo
manus eius. * Et surrexit Dauid, & abiit ipse, 2
& sexcenti viri cū eo, ad Achis filium Maach
regem Geth. * Et habitauit Dauid cum Achis 3
in Geth, ipse & viri eius; vir & domus eius;
& duæ vxores eius, Achinoam Iezrahe-
litis, & Abigail vxor Nabal Carmeli. * Et 4
nuntiatum est Sauli, quod fugisset Dauid in
Geth, & non addidit vltra querere eum. * Di- 5
xit autem Dauid ad Achis: Si inueni gratiam
in oculis tuis, detur mihi locus in vna vrbiū
regionis huius, vt habitem ibi: cur enim ma-
ner seruus tuus in ciuitate regis tecum? * De- 6
dit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter
quam causam facta est Siceleg regum Iudæ,
vsque in diem hanc. * Fuit autem numerus 7
dierum, quibus habitauit Dauid in regione
Philisthinorum quatuor mensium. * Et ascen- 8
dit Dauid, & viri eius, & agebant prædas de
Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim
pagi habitabāt in terra antiquitus, cuncti-
bus Sur vsque ad terram Ægypti. * Et percu- 9
tiebat Dauid omnem terram, nec relinque-
bat viuentem virum & mulierem: tollens-
que oues, & boues, & asinos, & camelos, &
vestes, reuertebatur, & veniebat ad Achis.
* Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti
hodie? Respondebat Dauid: Contra meri-
diem Iudæ, & contra meridiem Ierameal, &
contra meridiem Ceni. * Virum & mulierem 11
non viuificabat Dauid, nec adducebat in
Geth, dicens: Ne fortè loquantur aduersum
nos: Hæc fecit Dauid: & hoc erat decretum

illi omnibus diebus, quibus habitauit in re-
gione Philisthinorum. * Credidit ergo Achis
Dauid, dicens: Multa mala operatus est con-
tra populum suum Israel: erit igitur mihi ser-
uus sempiternus.

C A P. XXVIII.

*Philisthei contra Saul armantur, ad quod bellum
Dauid pollicetur fidem Achis. Saul occisis
Magis Pythonissam consulit, suscitari iubens
Samuelem, à quo suorumque proximam
mortem didicit.*

FActum est autem in diebus illis, congre-
gauerunt Philisthiim agmina sua, vt præ-
pararentur ad bellum contra Israel: dixit
que Achis ad Dauid: Sciens nunc scito, quo-
niam mecum egredieris in castris tu, & viri
tui. * Dixitque Dauid ad Achis: Nunc scies,
quæ facturus est seruus tuus. Et ait Achis
ad Dauid: Et ego custodem capitis mei po-
nam te cunctis diebus. * Samuel autem 3
mortuus est, planxitque eum omnis Israel,
& sepelierunt eum in Kamatha vrbe sua. Ei
Saul abstulit magos & hariosolos de terra.
* Congregatique sunt Philisthiim, & vene-
runt, & castra metari sunt in Sunam: con-
gregauit autem & Saul vniuersum Israel, &
venit in Gelboe. * Et vidit Saul castra Phi-
listhiim, & timuit, & expauit cor eius nimis.
* Consuluitque Dominum, & non respondit
ei, neque per somnia, neque per sacerdotes,
neque per prophetas. * Dixitque Saul ser-
uis suis: Quærite mihi mulierem habentem
pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabo
per illam. Et dixerunt serui eius ad eum: Est
mulier pythonem habens in Endor. * Mu-
tauit ergo habitum suum: vestitusque est a-
liis vestimentis, & abiit ipse, & duo viri cum
eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait
illi: Diuina mihi in pythone, & suscita mi-
hi, quem dixerō tibi. * Et ait mulier ad eum:
Ecce tu nosti, quanta fecerit Saul, & quo-
modo eraserit magos & hariosolos de terra:
quare ergo insidiaris animæ meæ, vt occi-
dar? * Et iurauit ei Saul in Domino, dicens:
Viuat Dominus, quia non eueniet tibi quid-
quam mali propter hanc rem. * Dixitque ei
mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Sa-
muelem mihi suscita. * Cum autem vidisset
mulier Samuelem, exclamauit voce magna,
& dixit ad Saul: Quare inposuisti mihi? Tu
es enim Saul? * Dixitque ei rex: Noli time-
re: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos
vidi ascendentes de terra. * Dixitque ei: Qua-
lis est forma eius? Quæ ait: Vir senex ascen-
dit, & ipse amictus esset pallio. Et intellexit
Saul, quod Samuel esset, & inclinauit se
super faciem suam in terra, & adorauit. * Di-

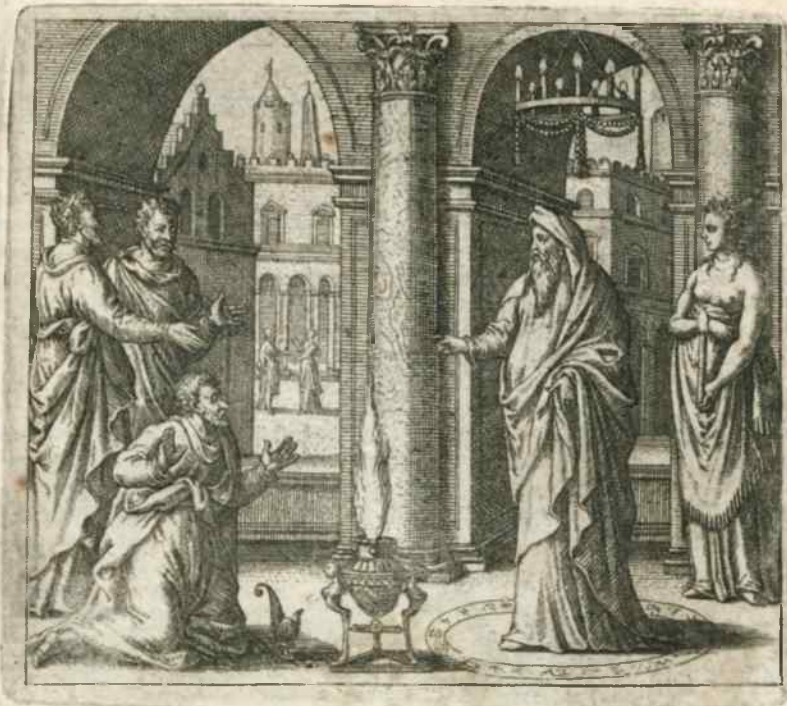
Sept. 29.
v. l.
Eccl. 46.
1. 23.

Leuit. 24.
1. 27.
Deut. 18.
6. 11.
1. 16.

4. 16.

46. ait autem Samuel ad Saul: "Quare inquit-
 23. casti me, vt suscitarer? Et ait Saul: Coactor
 nimis: siquidem Philisthiim pugnant aduer-
 sum me, & Deus recessit à me, & exaudire me
 noluit, neque in manu prophetarum, neque
 per somnia: vocaui ergo te, vt ostenderes
 mihi, quid faciam. * Et ait Samuel: Quid
 16. interrogas me, cum Dominus recesserit à te,

17 & transierit ad æmulum tuum? * Faciet e-
 nim tibi Dominus, sicut locutus est in manu
 mea, & scindet regnum tuum de manu tua,
 18 & dabit illud proximo tuo Dauid: * quia
 non obedisti voci Domini, neque fecisti iram
 furoris eius in Amalec. idcirco quod pate-
 19 ris, fecit tibi Dominus hodie. * Et dabit Do-
 minus etiam Israel tecum in manus Phil-

isthiim: eras autem tu & filij tui mecum. ri-
 tis: sed & castra Israel tradet Dominus in
 manus Philisthiim. * Statimque Saul ceci- 20
 dit porrectus in terram: extimuerat enim
 verba Samuelis, & robur non erat in eo, quia
 non comederat panem tota die illa. * Ingres- 21
 sa est itaque mulier illa ad Saul, (conturbat-
 us enim erat valde) dixitque ad eum: Ecce
 obediuit ancilla tua voci tuæ, & posui ani-
 mam meam in manu mea: & audiui sermo-
 nes tuos, quos locutus es ad me. * Nunc 22
 igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ, & po-
 nam coram te buccellam panis, vt com-
 edens conualescas, & possis iter agere. * Qui 23
 renuit, & ait: Non comedam. Coegerunt
 autem eum serui sui & mulier, & tandem au-
 dita voce eorum surrexit de terra, & sedit su-
 per lectum. * Mulier autem illa habebat vi- 24
 culum pascualem in domo, & festinauit, &
 occidit eum: tollensque farinam, miscuit

25 eam, & coxit azyma, * & posuit ante Saul &
 ante seruos eius. Qui eum comedisent, sur-
 rexerunt, & ambulauerunt per totam no-
 ctem illam.

C A P. XXIX.

*David cum Philistheis aduersus Israel proficiscēs
 remittitur, quia metuebāt principes, ne in præ-
 lio fieret ipsis aduersarius.*

1 C Congregata sunt ergo Philisthim vni-
 A Cuerla agmina in Aphec: sed & Israel ca-
 stra metatus est super fontem, qui erat in Iez-
 2 rahel. * Et satrapæ quidē Philisthiim incede-
 bant in centuriis & millibus: Dauid autem &
 viri eius erant in nouissimo agmine cum A-
 3 chis. * Dixeruntque principes Philisthiim ad
 Achis: Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait
 Achis ad principes Philisthiim: Num igno-
 ratis Dauid, qui fuit seruus Saul regis Israel,

& est apud me multis diebus, vel annis, & nō inueni in eo quidquam, ex die qua transfugit ad me, vsque ad diem hanc. * Irati sunt autem aduersus eum principes Philisthiim, & dixerunt ei: Reuertatur vir iste, & sedeat in loco suo, in quo constituisti eum, & non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis aduersarius, cūm prælari cōperimus: quomodo enim aliter poterit placare dominum suum, nisi in capitis nostris? * Nōne iste est Dauid, cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul in millib. suis, & Dauid in decem millibus suis? * Vocauit ergo Achis Dauid, & ait ei: Viuit Dominus, quia rectus es tu, & bonus in conspectu meo: & exitus tuus, & introitus tuus mecum est in castris: & non inueni in te quidquam mali, ex die qua venisti ad me, vsque in diem hanc: sed satrapis non places. * Reuere te ergo, & vade in pace, & non offendas oculos satraparum Philisthiim. * Dixitq; Dauid ad Achis: Quid enim feci, & quid inuenisti in me seruo tuo, a

D die qua fui in conspectu tuo vsque in diem hanc, vt non veniam, & pugnem contra inimicos Domini mei regis? * Respondens autem Achis, locutus est ad Dauid: Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerunt: Non ascendet nobiscum in prælium. * Igitur con-surge manē tu, & serui domini tui, qui venerunt tecum: & cūm de nocte surrexeritis, & cōperit dilucescere, pergite. * Surrexit itaq; de nocte Dauid ipse & viri eius, vt proficiscerētur manē, & reuerterentur ad terram Philisthiim: Philisthiim autem ascenderunt in Iezrahel.

C A P. XXX.

Absente Dauid Amalecita Siceleg intenderant ablata prada, quos Dauid persequens occidit: recepta prada, quam singulis sociis ex aquo diuisit, etiam iis qui ad sarcinas lassī remanserant.

1 C Vm q; venissent Dauid & viri eius in Siceleg die tertia, Amalecitę impetum fe-

cerant ex parte Australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succenderant eam igni. * Et captiuas duxerant mulieres ex ea, a minimo vsque ad magnum: & non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, & pergebant itinere suo. * Cū ergo venissent Dauid & viri eius ad ciuitatem, & inuenissent

eam succensam igni, & vxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captiuas, * leuauerunt Dauid & populus, qui erat cum eo vocēs suas, & planxerunt donec deficerent in eis lacrymę. * Siquidem & dux vxore Dauid captiuę ductę fuerant, Achinoam Iezrahelites, & Abigail vxor Nabal Carmeli. * Et

contristatus est David valde : volebat enim
 eum populus lapidare, quia amara erat ani-
 ma vniuscuiusq; viri super filiis suis & filia-
 bus: confortatus est autem David in Domi-
 no Deo suo. * Et ait ad Abiathar sacerdotem
 filium Achimelech: Applica ad me ephod. 7
 Et applicauit Abiathar ephod ad David, * & 8
 consuluit David Dominum, dicens: Perse-
 quar latrunculos hos, & comprehendā eos,
 an non? Dixitque ei Dominus: Persequere:
 absq; dubio enim comprehendes eos, & ex-
 cuties prædam. * Abiit ergo David ipse, & 9
 sexcenti viri qui erant cum eo, & venerunt
 vsque ad Torrentem Besor: & lassi quidam
 substiterunt. * Persecutus est autem David 10
 ipse, & quadringenti viri: substiterant enim
 ducenti, qui lassi transire nō poterant Tor-
 rentem Besor. * Et inuenerunt virum Ægy- 11
 ptium in agro, & adduxerunt eum ad David:
 dederuntq; ei panem vt comederet, & bibe-
 ret aquam, * sed & fragmen massæ carica- 12
 rum, & duas ligaturas vxæ pallæ. Quæ cū
 comedisset, reuersus est spiritus eius, & re-
 focillatus est: non enim comederat panem,
 neque biberat aquam, tribus diebus & tri-
 bus noctibus. * Dixit itaque ei David: Cuius 13
 es tu? vel vnde? & quod pergis? Qui ait: Puer
 Ægyptius ego sum, seruus viri Amalecitar: D
 dereliquit autem me dominus meus, quia
 ægrotare corpori nudius tertius. * Siquidē nos 14
 erupimus ad Australem plagam Cerethi, &
 contra Iudam, & ad Meridiem Caleb, & Si-
 celeg succendimus igni. * Dixitque ei Da- 15
 uid: Potes me ducere ad cuneum istum? Qui
 ait: Iura mihi per Deum, quodd non occidas
 me, & non trades me in manus domini mei,
 & ego ducam te ad cuneum istum. Et iura-
 uit ei David. * Qui cū duxisset eum, ecce 16
 illi discumbebāt super faciem vniuersæ ter-
 ræ, comedentes & bibentes, & quasi festum
 celebrantes diem, pro cuncta præda, & spo-
 liis quæ ceperant de Terra Philisthiim, & de
 Terra Iuda. * Et percussit eos David à vespere 17
 vsq; ad vespem alterius diei, & non cū-
 sit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri a-
 dolescentes, qui ascenderant camelos, & fu-
 gerant. * Erunt ergo David omnia quæ tulerant 18
 Amalecitar, & duas vxores suas eruit.
 * Nec defuit quidquam à paruo vsq; ad ma- 19
 gnum, tam de filiis quàm de filiabus, & de
 spoliis, & quæcūq; rapuerāt, omnia reduxit
 David. * Et tulit vniuersos greges & armen- 20
 ta, & minauit ante faciem suam dixeruntq;:
 Hæc est præda David. * Venit autem David 21
 ad ducentos viros, qui lassi substiterant, nec
 sequi potuerant David, & residere eos iusse-
 rat in Torrente Besor: qui egressi sunt ob-
 uiam David, & populo qui erat cum eo. Ac-

cedens autem David ad portum, salutarit
 eos pacificè. * Respondensque omnis vir
 pessimus & iniquus, de viris qui ierant cum
 David, dixit: Quia non venerunt nobiscum,
 non dabimus eis quidquam de præda, quam
 eruiimus: sed sufficiat vnicuique vxor sua &
 filij: quos cū acceperint, recedant. * Di-
 xit autem David: Non sic facietis fratres
 mei de his, quæ tradidit nobis Dominus, &
 custodiuit nos, & dedit latrunculos, quie-
 superant aduersum nos, in manus nostras:
 * nec audiet vos quisquam super sermone
 hoc. aqua enim pars erit descendens ad
 prælium, & remanentis ad sarcinas, & simi-
 liter diuident. * Et factum est hoc ex die il-
 la, & deinceps constitutum & præstatum, &
 quasi lex in Israel vsque in diem hanc. * Ve-
 nit ergo David in Siceleg, & misit dona de
 præda senioribus Iuda proximis suis, dicens:
 Accipite benedictionem de præda hostium
 Domini: * His, qui erant in Bethel, & qui in
 Ramoth ad Meridiem, & qui in Iether, * &
 qui in Aroër, & qui in Sephamoth, & qui in
 Esthamo, * & qui in Rachal, & qui in vrbi-
 bus Ierameel, & qui in vrbibus Ceni, * & qui
 in Arama, & qui in lacu Asan, & qui in A-
 chach, * & qui in Hebron, & reliquis qui e-
 rant in his locis, in quibus commoratus fue-
 rat David ipse, & viri eius.

C A P. XXXI.

*Saul cum filius in pugna cæsi corpus truncato ca-
 pite in mæro Bethsan suspenditur, armaq; citi
 in templo Astaroth: viri autem labes ablatis
 Saul ac filiorum eius corporibus iuxta labe-
 ra sepelierunt.*

Philisthiim autem pugnabant aduersum
 A Israel: & fugerunt viri Israel ante faciem
 Philisthiim, & ceciderunt interfecti in mon-
 te Gelboe. * Irrueruntque Philisthiim in
 Saul, & in filios eius, & percusserunt Iona-
 than, & Abinadab, & Melchisua, filios Saul,
 * totumq; pondus prælij versum in Saul:
 & persecuti sunt eum viri sagittarij, & vul-
 neratus est vehementer à sagittariis. * Di-
 xitque Saul ad armigerum suum: Euagina
 gladium tuum, & percutite me: ne forte ve-
 niant incircumcisi isti, & interficiant me,
 illudentes mihi. Et noluit armiger eius: fue-
 rat enim nimio terrore perterritus. arripuit
 itaque Saul gladium, & irruit super eum.
 * Quod cū vidisset armiger eius, videlicet
 quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipse
 super gladium suum, & mortuus est cum eo.
 * Mortuus est ergo Saul, & tres filij eius, &
 armiger illius, & vniuersi viri eius in die illa
 pariter. * Videntes autem viri Israel, qui erant
 trans vallem, & trans Iordanem, quod

1. Par. 10.

a. 1.

1. Par. 10

b. 4.

fugissent

fugissent yrii Israelitæ, & quod mortuus esset Saul, & filij eius, reliquerunt ciuitates suas, & fugerunt: veneruntque Philisthiim, & habitauerunt ibi. * Facta autem die altera, venerunt Philisthiim, vt spoliarent interfectos, & inuenerunt Saul & tres filios eius iacentes in monte Gelboe. * Et præciderunt caput Saul, & spoliauerunt eum armis: & miserunt in Terram Philisthinorum per circuitum, vt annunciaretur in templo idolorum, & in populis. * Et posuerunt arma eius in templo At haroth, corpus vero eius suspenderunt in muro Bethsan. * Quod cum audissent habitatores Iabes Galaad, quæcunque fecerant Philisthiim Saul, * surrexerunt omnes yrii fortissimi, & ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius, de muro Bethsan: veneruntque Iabes Galaad, & combusserunt ea ibi: & tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

2. Reg. 2.

44

LIBER SECVNDVS S AM V E L I S, Q V E M N O S SECVNDVM REGVM D I C I M V S. CAP. I.

David occiso nuntio, qui se Saulem occidisse dicebat, scissis vestibus deflet eum cum ceteris occisis, ieiunans ac precipiens vt filios Iudæ docerent arcum.

1 **A**ctum est autem, postquam mortuus est Saul, vt David reuerteretur à cæde Amalec, & maneret in Siceleg duos dies. * In die autem tertia, apparuit homo veniens de castris Saul, veste conscissa, & puluere conspersus caput: & vt venit ad David, ceci-

dit super faciem suam, & adorauit. * Dixitque ad eum David: Vnde venisti? Qui ait ad eum: De castris Israel fugi. * Et dixit ad eum David: Quod est verbum quod factum est? Indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex prælio, & multi corruentes è populo mortui sunt: sed & Saul & Ionathas filius eius interierunt. * Dixitque David ad adolefcentem, qui nuntiabat ei: Vnde scis quia mortuus est Saul, &

6 Ionathas filius eius? * Et ait adolefscens, qui nuntiabat ei: Casu veni in montem Gelboe, & Saul incumbbat super hastam suam: porro currus & equites appropinquabant ei. * & conuersus post terguum suum, vidensque me vocauit. Cui cum respondissem: Adsum. * dixit mihi: Quisnam es tu? Et aio ad eum: Amalecites ego sum. * Et locutus est mihi: Sta super me, & interfice me: quoniam te

nent me angustia, & adhuc tota anima mea in me est. * Stansque super eum, occidi illum: sciebam enim quod viuere non poterat post ruinam: & tuli diadema quod erat in capite eius, & armillam de brachio illius & attuli ad te dominum meum huc. * Apprehendens autem Dauid vestimenta sua scidit. omnesque viri qui erant cum eo, & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt usque ad vesperam, super Saul, & super Ionathan filium eius, & super populum Domini, & super domum Israel, eo quod corruissent gladio. * Dixitque Dauid ad iuuenem qui nuntiauerat ei: Vnde es tu? Qui respondit: Filius hominis aduenit Amalecitarum ego sum. * Et ait ad eum Dauid: Quare non timuisti mittere manum tuam vt occideres Christum Domini? Vocansque Dauid vnum de pueris suis, ait: Accedens irue in eum. Qui percussit illum, & mortuus est. * Et ait ad eum Dauid: Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est aduersum te, dicens: Ego interfeci Christum Domini. * Planxit autem Dauid planctum huiusmodi super Saul, & super Ionathan filium eius, (& praecepit vt docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in libro iustorum.) Et ait: Considera Israel, pro his qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati. * Inclyti, Israel, super montes tuos interfecisti sunt: quo modo ceciderunt fortes? Nolite annuntiare in Geth, neque annuncietis in compitis Ascalonis: ne forte latentur filiae Philisthim, ne exultent filie incircumcisorum. * Montes Gelboe, nec nos nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset vnctus oleo. * A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Ionathae numquam rediit terrorum, & gladius Saul non est reuersus inanis. * Saul & Ionathas amabiles, & decori in vita sua, in morte quoque non sunt diuisi: Aquilis velociore, leonibus fortiores. * Filiae Israel super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui praebebat ornamenta aurea cultui vestro. * Quomodo ceciderunt fortes in praelio? Ionathas in excelsis tuis occisus est? * Doleo super te frater mi Ionatha decore nimis, & amabilis super amatorem mulierum. Sicut mater vnicum amat filium suum, ita ego te diligebam. * Quomodo ceciderunt robusti & perierunt arma bellica?

CAP. II.

Dauid in Hebron super Iudam in regem vnctus, viros Iabes-Galaad ob Saul sepulturam commendat, Isboseth vero in regem super Israel vnctio grauem peperit, seditionem ac pugnam.

Igitur post haec consuluit Dauid Dominum, dicens: Num ascendam in vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitque Dauid: Quomodo ascendam? Et respondit ei: In Hebron. * Ascendit ergo Dauid, & duae uxores eius, Achinoam Iezraelites, & Abigail vxor Nabal Carmeli: * sed & viros qui erant cum eo, duxit Dauid singulos eum domo sua: & manserunt in oppidis Hebron. * Veneruntque viri Iuda, & vnixerunt ibi Dauid, vt regnaret super domum Iuda. Et nunciatum est Dauid, quod viri Iabes Galaad sepelissent Saul. * Misit ergo Dauid nuncios ad viros Iabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepelistis eum. * Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego reddam gratiam, eo quod fecistis verbum istud. * Confortentur manus vestrae, & estote filij fortitudinis: licet enim mortuus sit dominus vester Saul, ramen me vnxit domus Iuda in regem sibi. * Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Isboseth filium Saul, & circumdixit eum per castra, * regemque constituit super Galaad & super Gessuri, & super Iezrael, & super Ephraim, & super Benjamin, & super Israel vniuersum. * Quadraginta annorum erat Isboseth filius Saul, cum regnare coepisset super Israel, & duobus annis regnauit: sola autem Domus Iuda sequebatur Dauid. * Et fuit numerus dierum, quos commoratus est Dauid, imperans in Hebron super domum Iuda, septem annorum, & sex mensium. * Egressusque est Abner filius Ner, & pueri Isboseth filij Saul, de castris in Gabaon. * Porro Ioab filius Saruiae, & pueri Dauid egressi sunt, & occurrerunt eis iuxta piscinam Gabaon. Et cum in vnum conuenissent, e regione sederunt: hi ex vna parte piscinae, & illi ex altera. * Dixitque Abner ad Ioab: Surgant pueri, & ludant contra nobis. Et respondit Ioab: Surgant. * Surrexerunt ergo, & transierunt numero duodecim de Benjamin, ex parte Isboseth filij Saul, & duodecim de pueris Dauid. * Apprehensoque vnusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarij, & ceciderunt simul: vocatumque est nomen loci illius.

1. Mac. 2. f. 5. 7.

lius: Ager robustorum, in Gabaon. * Et ortum est bellum durum satis in die illa: fugatusque est Abner, & viri Israel, à pueris David. * Erant autem ibi tres filij Saruiz, Ioab, & Abisai, & Asael: porro Asael cursor velocissimus fuit, quasi vnus de capreis, quæ morantur in siluis. * Persequebatur autem Asael Abner, & non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omitteus persequi

20 Abner. * Respexit itaque Abner post tergum suum, & ait: Tunc es Asael? Qui respondit: Ego sum. * Dixitque ei Abner: Vade ad dexteram, siue ad sinistram, & apprehende vnum de adolescentibus, & tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asael omittere quin vrgeret eum. * Rursusque locutus est Abner ad Asael: Recede, noli me sequi, ne compelliar confodere te in terram. & le-

uare non porero faciem meam ad Ioab fratrem tuum. * Qui audire contempsit, & noluit declinare: percussit ergo eum Abner auersa hasta in inguine, & transfodit, & mortuus est eodem loco: omnesque qui transibant per locum illum, in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, subsistebant. * Persequentibus autem Ioab & Abisai fugientem Abner, sol occubuit: & venerunt vsque ad collem aquæ ductus, qui est ex aduerso vallis itineris deserti in Gabaon. * Congregati sunt filij Benjamin ad Abner: & conglobati in vnum cuneum, steterunt in summitate tumuli vnus. * Et exclamavit Abner ad Ioab, & ait: Num vsque ad intertrecionem tuus mucro desatuiet? an ignoras quòd periculosa sit desperatio? vsquequo non dicis populo vt omittat persequi fratres suos? & ait Ioab: Viuit Dominus, si locutus fuisses, manè recessisset populus

18 persequens fratrem suum. * Insonuit ergo Ioab buccina, & stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt vltra Israel, neque iniere certamen. * Abner autem & viri eius abierunt per campestria, tota nocte illa: & transierunt Iordanem, & lustrata omni Bethoron venerunt ad castra. * Porro Ioab reuersus, omisso Abner, congregauit omnem populum: & defuerunt de pueris David decem & nonem viri, excepto Asaele. * Serui autem David percusserunt de Benjamin, & de viris qui erant cum Abner, trecentos sexaginta, qui & mortui sunt. * Tuleruntque Asael, & sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethlechem: & ambulauerunt tota nocte Ioab & viri qui erant cum eo, & in ipso crepusculo peruenerunt in Hebron.

C A P. III.

Abner iratus regi Iſoſeth hædus inſit cum Dauid, & reducit Michol, dum congregaret Iſraelitis a Iſoſeth, occiditur à Ioab, cui Dauid iratus amarè diſſet Abner.

FActa eſt ergo longa concertatio inter domum Saul, & inter domum Dauid: Dauid proficiſcens, & ſemper ſeipſo robuſtior, domus autem Saul decreſcens quotidie. * Na-
 tique ſunt filij Dauid in Hebron: ſuitque primogenitus eius Amnon de Achinoam Iethahelitide. * Et poſt eum Cheleab de Abigail vxore Nabal Carmeli: porro tertius Abſalom, filius Maacha, filie Tholmai regis Gellur. * Quartus autè Adonias, filius Hagith: & quintus Saphathia, filius Abital. * Sextus quoque Iethraam, de Eglæ vxore Dauid. hi nati ſunt Dauid in Hebron. * Cum ergo eſſet prælium inter domum Saul & domum Dauid, Abner filius Ner regebat domum Saul. * Fuerat autem Sauli concubina nomine Reſpha, filia Aia. Dixitque Iſoſeth ad Abner: * Quare ingreſſus es ad concubinam patris mei? Qui irat? nimis propter verba Iſoſeth, ait: Numquid caput canis ego ſum aduerſum Iudæ hodie, qui fecerim miſericordiam ſuper domum Saul patris tui, & ſuper fratres & proximos eius, & non tradidi te in manus Dauid, & tu requiſiſti in me quod argueres pro muliere hodie? * Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, niſi quomodo iurauit Dominus Dauid, ſic faciã cum eo, vt transferatur regnum de domo Saul, & eleuetur thronus Dauid ſuper Iſrael, & ſuper Iudam, à Dan uſque Berſabee. * Et nõ potuit reſpondere ei quidquam, quia metuebat illum. * Miſit ergo Abner nuntios ad Dauid pro ſe dicentes: Cuius eſt terra? Et vt loquerentur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum & reducam ad te vniuerſum Iſrael. * Qui ait: Optime: ego faciam tecum amicitias: ſed vnam rem peto à te, dicens: Non videbis faciem meam, antequam adduxeris Michol filiam Saul: & ſic venies, & videbis me. * Miſit autem Dauid nuntios ad Iſoſeth filium Saul, dicens: * Redde vxorem meam Michol, quã diſpon-
 di mihi centum præputiis Philiſthiim. * Miſit ergo Iſoſeth: & tulit eam à viro ſuo Phaltiel, filio Laïs. * Sequebaturque eam vir ſuus, plorans uſque Bahurim: & dixit ad eum Abner: Vade, & reuere. Qui reuerſus eſt. * Sermonem quoque intulit Abner ad ſeniores Iſrael, dicens: Tam heri quàm nudiustertius quærebatis Dauid vt regnaret ſuper vos. * Nunc ergo facite: quoniam Dominus locutus eſt ad Dauid, dicens: In manu ſerui mei Dauid ſaluabo populum meum li-

Dauid de manu Philiſthiim, & omnium inimicorum eius. * Locutus eſt autem Abner etiam ad Beniamin. Et abiit vt loqueretur ad Dauid in Hebron, omnia quæ placuerant Iſraeli & vniuerſo Beniamin. * Venitque ad Dauid in Hebron cum viginti viris: & fecit Dauid Abner, & viris eius qui venerant cum eo, cõuiuium. * Et dixit Abner ad Dauid: Surgam, vt congregem ad te dominum meum regem omnem Iſrael, & incam tecum hædus, & imperes omnibus, ſicut deſiderat anima tua. Cum ergo deduxiſſet Dauid Abner, & ille iſſet in pace, * ſtatim pueri Dauid & Ioab venerunt, caſis latronibus, cum præda magna nimis: Abner autem nõ erat cum Dauid in Hebron, quia iam dimiſerat eum, & profectus fuerat in pace. * Et Ioab, & omnis exercitus qui erat cum eo, poſtea venerunt: nuntiatum eſt itaque Ioab à narrantibus: * Venit Abner filius Ner ad regem, & dimiſit eum, & abiit in pace. * Et ingreſſus eſt Ioab ad regem, & ait: Quid feciſti? Ecce venit Abner ad te: quare dimiſiſti eum, & abiit & receſſit? * Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te, vt deciperet te, & ſciret exitum tuum & introitum tuum, & noſſet omnia, quæ agis? * Egreſſus itaque Ioab à Dauid, miſit nuntios poſt Abner, & reduxit eum à cifterna Sira, ignorante Dauid. * Cumque rediiſſet Abner in Hebron, ſeorſum adduxit eum Ioab ad medium portæ, vt loqueretur ei, in dolo: & percusiſt illum ibi in inguine, & mortuus eſt in ultionem ſanguinis Aſael fratris eius. * Quod cum audiſſet Dauid rem iam geſtam, ait: Mundus ego ſum, & regnum meum, apud Dominum, vltique in ſempiternum, à ſanguine Abner filij Ner; * & veniat ſuper caput Ioab, & ſuper omnem domum patris eius: nec deficiat de domo Ioab fluxum ſeminis ſuſtens, & leproſus, & tenens fuſum, & cadens gladio, & indigens pane. * Igitur Ioab & Abiſai frater eius interfecerunt Abner, ed quodd occidiſſet Aſael fratrem eorum in Gabaon, in prælio. * Dixit autem Dauid ad Ioab, & ad omnem populum, qui erat cum eo: Scindite veſtimenta veſtra, & accingimini ſaccis, & plangite ante exequias Abner: porro rex Dauid ſequebatur feretrum. * Cumque ſepeliſſent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem ſuam, & fleuit ſuper tumulum Abner: fleuit autem & omnis populus. * Plangensque rex & lugens Abner, ait: Nequaquam vt mori ſolet ignaui, mortuus eſt Abner: * Manus tue ligatæ nõ ſunt, & pedes tui non ſunt compedi-
 biſ aggrauati: ſed ſicut ſolent cadere coram filiis iniquitatis, ſic corruiſti. Congeminasque omnis populus fleuit ſuper eum. * Cumque

venisset vniuersa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustauero panem vel aliud quidquam. * Omnisq; populus audiuit, 36 & placuerunt eis cuncta, quæ fecit rex in conspectu totius populi. * & cognouit omne vulgus & vniuersus Israel in die illa, quoniam non actum fuisset à rege vt occideretur Abner filius Ner. * Dixit quoq; rex ad seruos suos: 38 Num ignoratis quoniam princeps & maximus cecidit hodie in Israel? * Ego autem adhuc delicatus, & vnctus rex: porro viri istij filij Saruæ duri sunt mihi: retribuatur Dominus facienti malum iuxta malitiam suam. 39

Baana & Rechab caput Iſboſeth, quem dormientem occiderant, ad Dauid attulerunt, quos pro mercede suffit interimi.

1 **A** Vdiuit autem Iſboſeth filius Saul, quod
A Accidisset Abner in Hebron: & dissolu-
æ sunt manus eius, omnisque Israel pertur-
2 batus est. * Duo autem viri principes latro-
num erant filio Saul, nomen vni Baana, &
nomen alteri Rechab, filij Remmon Bero-
3 thitæ de filijs Beniamin: siquidem & Beroth
reputata est in Beniamin. * & fugerunt Be-
4 rothitæ in Gethaim, fueruntque ibi adue-
næ vsque ad tempus illud. * Erat autem Io-

nathæ filio Saul filius debilis pedibus: quin- B
quennis enim fuit, quando venit nuntius de
Saul & Ionatha ex Iezrael. tollens itaq; eum
nutrix sua, fugit: cumque festinaret vt fuge-
ret, cecidit, & claudus effectus est: habuitq;
vocabulum Miphiboseth. * Venientes igitur 5
filij Remmon Berothitæ, Rechab & Baana,
ingressi sunt feruente die domum Iſbo-
seth: qui dormiebat super stratum suum me-
ridie. Et ostiaria domus purgans triticum,
obdormiuit. * Ingressi sunt autem domum 6
latenter assumptes spicas tritici, & percuf-
serunt eum in inguine Rechab & Baana fra-
ter eius, & fugerunt. * Cum autem ingres- 7
si fuissent domum, ille dormiebat super le-

ctum suum in conclau, & percunientes in-
terfecerunt eum: sublatoque capite eius,
8 abierunt per viam deserti tota nocte, & * at-
tulerunt caput Iſboſeth ad Dauid in He-
bron: dixeruntque ad regem: Ecce caput Iſ-
boſeth filij Saul inimici tui, qui quærebat a-
nimam tuam: & dedit Dominus domino
meo regi vltionem hodie de Saul, & de se-
9 mine eius. * Respondens autem Dauid Re-
chab, & Baana fratri eius, filiis Remmon
Berothitæ, dixit ad eos: Viuit Dominus, qui
10 eruit animam meam de omni angustia, * quo-
D nam eum, qui annuntiauerat mihi, & dixe-
rat: Mortuus est Saul: qui putabat se pro-
spera nuntiare, tenui, & occidi eum in Sice-

*Sup. l.
b. 14.*

leg, cui oportebat mercedem dare pro nuncio. * Quanto magis nunc, cum homines impij interfecerunt virum innoxium, in dono sua, super lectum suum, non quæram sanguinem eius de manu vestra, & auferam vos de terra? Præcepit itaque Dauid pueris suis, & interfecerunt eos: præcidentesque manus & pedes eorum, suspenderunt eos super piscinam in Hebron: caput autem Isboseth tulerunt, & sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

C A P. V.

Dauid vnus super totum Israel pulsus Iebusæis arcem Sion cepit, ubi extructa domo habitauit, alias superinducens uxores, filiosq; procreans, & Philisthæos bis profermens.

ET venerunt vniuersæ tribus Israel ad Dauid in Hebron, dicentes: * Ecce nos, os tuum & caro tua sumus. * Sed & heri & nudiustertius, cum esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israel: dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israel, & tu eris dux super Israel. * Venerunt quoque & seniores Israel ad regem in Hebron, & percussit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron coram Domino: vixeruntque Dauid in regem super Israel. * Filius triginta annorum erat Dauid, cum regnare cœpisset, & quadraginta annis regnauit. * In Hebron regnauit super Iudam septem annis & sex mensibus: in Ierusalem autem regnauit triginta tribus annis super omnem Israel & Iudam. * Et abiit rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Ierusalem, ad Iebusæum, habitatorem terræ: dictumque est Dauid ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cœcos & claudos dicentes: Non ingredietur Dauid huc. * Cepit autem Dauid arcem Sion, hæc est ciuitas Dauid. * Proposuerat enim Dauid in die illa præmium, qui percussisset Iebusæum, & tetigisset domatium fistulas, & abstulisset cœcos & claudos odientes animam Dauid. idcirco dicitur in prouerbio: Cæcus & claudus non intrabunt in templum. * Habitauit autem Dauid in arce, & vocauit eam, Ciuitatem Dauid, & ædificauit per gymnasium à Mello & intrinsecus. * Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, & Dominus Deus exercituum erat cum eo. * Misit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad Dauid, & ligna cedripa, & artifices lignorum. artificesque lapidum ad parietes: & ædificauerunt domum Dauid. * Et cognouit Dauid quoniam confirmasset cum Dominus regem super Israel, & quoniam exaltasset regnum eius super populum suum Israel. * Accipit ergo Dauid adhuc concubinas & uxores

res de Ierusalem, postquam venerat de Hebron: natiq; sunt Dauid & alij filij & filia: * & hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Ierusalem, Samua, & Sobab, & Nathan, & Salomon, & Iebabbar, & Elisua, & Nepheg, & Iaphia, & Elisama, & Elioda, & Eliphalet. * Audierunt ergo Philisthiim quod vnissent Dauid in regem super Israel: & ascenderunt vniuersi vt quæterent Dauid: quod cum audisset Dauid, descendit in præsidium. * Philisthiim autem venientes diffusi sunt in Valle Raphaim. * & consuluit Dauid Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthiim? & si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad Dauid. Ascende, quia tradens dabo Philisthiim in manu tua. * Venit ergo Dauid in Baal Pharasim, & percussit eos ibi, & dixit: Diuisit Dominus inimicos meos coram me, sicut diuiduntur aquæ. Propterea vocatum est nomen loci illius, Baal Pharasim. * Et reliquerunt ibi sculpilia sua: quæ tulit Dauid, & viri eius. * Et addiderunt adhuc Philisthiim vt ascenderent, & diffusi sunt in Valle Raphaim. * Consuluit autem Dauid Dominum: Si ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas? Qui respondit: Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex aduerso pyrorum. * Et cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, vt percutiat castra Philisthiim. * Fecit itaque Dauid sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthiim, de Gabaa, vsq; dum venias Gezer.

C A P. VI.

Reducente Dauid arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occisus est quod illam attigisset, auarcam in domo Obedom reliquit: postmodum vero in Ierusalem reducens & ante eam ludens à Michol uxore videtur: in cuius partum nunquam illa deinceps peperit.

Congregauit autem rursum Dauid omnes electos ex Israel triginta millia. * Surrexitque Dauid, & abiit, & vniuersus populus qui erat cum eo de viris Iuda, vt adducerent arcam Dei, super quam inuocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in Cherubim super eam. * Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum nouum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem & Ahio filij Abinadab, minabant plaustrum nouum. * Cumque tulissent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei Ahio præcedebat arcam. * Dauid autem & omnis Israel ludebant coram Domino, in omnibus lignis fabrefactis,

& citharis & lyris & tympanis & sistris & cymbalis. * Postquam autem venerunt ad Arcam Nachon, extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. * Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est tibi iuxta arcam Dei. * Contristatus est autem Dauid, eo quod percussisset Dominus Ozam, & vocatum est nomen loci illius, Percussio Oze, usque in diem hanc. * Et exi-

uit Dauid Dominum in die illa, dicens: Quomodo ingredietur ad me arca Domini? * Et noluit diuertere ad se arcam Domini in ciuitatem Dauid: sed diuertit eam in domum Obededom Gethæi. * Et habitauit arca Domini in domo Obededom Gethæi tribus mensibus: & benedixit Dominus Obededom & omni domum eius. * Nuntiatumque est regi Dauid quod benedixisset Dominus Obededom, & omnia eius, propter arcam Dei. Abiit ergo Dauid, & adduxit arcam Dei de

domo Obededom in ciuitatem Dauid cum gaudio: & erant cum Dauid septem chori, & victima vituli. * Cumque transcendissent qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bouem & arietem, & Dauid saltabat totis viribus ante Dominum. porro Dauid erat accinctus ephod lineo. * Et Dauid & omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini in iubilo, & in clangore buccinarum. * Cumque intrasset arca Domini in ciuitatem Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem Dauid sublientem, atque saltantem coram Domino: & despexit eum in corde suo. * Et introduxerunt arcam Domini, & imposuerunt eam in loco suo, in medio tabernaculi, quod tenderat ei Dauid: & obtulit Dauid holocausta, & pacifica coram Domino. * Cumque comple-

set offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum. * Et partitus est vniuersæ multitudini Israel, tam viro quam mulieri, singulis collyridam panis vnam, & assaturam bubulæ carnis vnam, & similiam fruxam oleo: & abiit omnis populus, vnusquisque in domum suam. * Reuersusque est Dauid vt benediceret domui suæ: & egressa Michol filia Saul in occursum Dauid, ait: Quam gloriosus fuit hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas serorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur vnus de scurris. * Dixitque Dauid ad Michol: Viuit Dominus, quia ludam ante Dominum qui elegit me potius quam patrem tuum, & quam omnem domum eius, & præcepit mihi vt essem dux super populum Domini in Israel. * & ludam, & viliorem plus quam factus

sum:

sum: & ero humilis in oculis meis. & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo. * Igitur Michol filia Saul non est natus filius vique in diem mortis suæ.

C A P. VII.

David proponens adificare domum Domino, à Nathan propheta primum collaudatur, postmodum iubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam adificaturus, unde Dominus gratias agit.

FActum est autem cum sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem undique ab vniuersis inimicis suis, * dixit ad Nathan prophetam: "Vidēne quod ego habitem in domo cedrina, & arca Dei posita sit in medio pellium? * Dixitque Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo, vade, fac: quia Dominus tecum est. * Factum est autem in illa nocte: & ecce sermo Domini ad Nathan, dicens: * Vade, & loquere ad seruum meum David: Hæc dicit Dominus: Numquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum? * Neque enim habitavi in domo, ex die illa qua eduxi filios Israel de Terra Ægypti, vsque in diem hanc: sed ambulabam in tabernaculo, & in tentorio. * Per cuncta loca, quæ transiui cum omnibus filiis Israel, numquid loquens locutus sum ad vnam de tribubus Israel, cui præcepi, vt pasceret populum meum Israel, dicens: Quare non ædificastis mihi domum cedrinam? * Et nunc hæc dices seruo meo David: Hæc dicit Dominus exercituum: * Ego tuli te de pascuis sequentem greges, vt eses dux super populum meum Israel: * & fui tecum in omnibus vbicunque ambulasti, & interfeci vniuersos inimicos tuos a facie tua: fecique tibi nomen grande, iuxta nomen magnorum qui sunt in terra. * Et ponam locum populo meo Israel, & plantabo eum, & habitabit sub eo, & non turbabitur amplius: nec addent filij iniquitatis vt affligant eum sicut prius, * ex die quo constitui iudices super populum meum Israel: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. prædicique tibi Dominus, quod domum faciat tibi Dominus. * Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius. * ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum. * Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium: qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. * Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut ab-

16 stuli à Saul, quem amoui à facie mea. * Et si C delis erit domus tua, & regnum tuum vsque in æternum ante faciem tuam, & * thronus tuus erit firmus iugiter. * Secundum omnia verba hæc, & iuxta vniuersam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David. * Ingressus est autem rex David, & sedit coram Domino, & dixit: Quis ego sum Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me huc? * Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum: ista est enim lex Adam, Domine Deus. * Quid ergo addere poterit adhuc David, vt loquatur ad te? tu enim scis seruum tuum Domine Deus. * Propter verbum tuum, & secundum cor tuum fecisti omnia magna hæc, ita vt non cum faceres seruo tuo. * Idcirco magnificatus es Domine Deus, quia non est similis tui neque est Deus extra te, in omnibus quæ audiuius auribus nostris. * Quæ est autem, vt populus tuus Israel, gens in terra, propter quam iuit Deus, vt redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi nomen, faceretque eis magna, & horribilia super terram, a facie populi tui, quem redemisti tibi ex Ægypto, gentem, & deum eius. * Firmasti enim tibi populum tuum Israel in populum sempiternum: & tu Domine Deus factus es eis in Deum. * Nunc ergo Domine Deus, verbum quod locutus es super seruum tuum, & super domum eius, suscita in sempiternum: & fac sicut locutus es, * vt magnificetur nomen tuum vsque in sempiternum, atque dicatur: Dominus exercituum, Deus super Israel. Et domus serui tui David erit stabilita coram Domino, * quia tu Domine exercituum Deus Israel reuelasti aurem serui tui, dicens: Domum ædificabo tibi: propterea inuenit seruus tuus cor suum vt oraret te oratione hac. * Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad seruum tuum bona hæc. * Incipe ergo, & benedic domui serui tui, vt sit in sempiternum cor te: quia tu Domine Deus locutus es, & benedictione tua benedicetur domus serui tui in sempiternum.

C A P. VIII.

Victoria David qui multos fecit tributarios, quibus solebat Israeliti pendere tribus: a congratulatio Thon regis Emath de rege Adarezer deuictio, à quo multa spolia David abstulit: officarij quos habebat David, recensentur.

FActum est autem post hæc, percussit David Philisthim, & humiliavit eos, * & tulit David frenum tributi de manu Philisthim. * Et percussit Moab, & mensus est eos

funiculo,

* Heb. i. b. 5

1. Par. 17
a. l.

Sup. 1
Reg. 16. b
11.
Psal. 77. 8.
70.

1. Reg. 8.
19.

1. Reg. 5.

1. Par. 22.
10.

2. Reg. 8. a.
33.

1. Par. 18.
a. l.

funiculo, coequans terram: mensus est autem duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum: factusque est Moab Dauid seruius sub tributo. * Et percussit Dauid Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est vt dominaretur super flumen Euphraten. * Et captis Dauid ex parte eius mille septingentis equitibus, & viginti millibus peditum, subneruauit omnes iugales currum: dereliquit autem ex iis centum currus. * Venit quoque Syria Damasci, vt praesidium ferret Adarezer regi Soba: & percussit Dauid de Syria viginti duo millia virorum. * Et posuit Dauid praesidium in Syria Damasci: factaque est Syria Dauid seruiens sub tributo: seruauitque Dominus Dauid in omnibus ad quacunque profectus est. * Et tulit Dauid arma aurea, quae habebant serui Adarezer, & detulit ea in Ierusalem. * Et de Bere & de Beroth, ciuitatibus Adarezer, tulit rex Dauid aë multum nimis. * Audiuit autem Thou rex Emath, quod percussisset Dauid omne robur Adarezer, & misit Thou Ioram filium suum ad regem Dauid, vt saluaret eum congratulans, & gratias ageret: eo quod expugnasset Adarezer, & percussisset eum. Hostis quippe erat Thou Adarezer, & in manu eius erant vasa aurea, & vasa argentea, & vasa aërea: quae & ipsa sanctificauit rex Dauid Domino cum argento & auro, quae sanctificauerat de vniuersis gentibus quas subegerat, de Syria, & Moab, & filiis Ammon, & Philisthim, & Amalec, & de manubiis Adarezer filij Rohob regis Soba. * Fecit quoque sibi Dauid nomen, cum reuenteretur capta Syria in Valle Salinarum, caesis decem & octo millibus: & posuit in Idumaea custodes, statuitque praesidium: & facta est vniuersa Idumaea seruiens Dauid, & seruauit Dominus Dauid in omnibus ad quacunque profectus est. * Et regnauit Dauid super omnem Israel: faciebat quoque Dauid iudiciu & iustitiam omni populo suo. * Ioab autem filius Saruiae erat super exercitum: porro Iosaphat filius Ahilud erat a commensariis: * & Sadoc filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes: & Saraias, scriba: * Banaias autem filius Ioiada, super cerethi & phelethi: filij autem Dauid sacerdotes erant.

C A P. IX.

Quantum pietatis exhibuerit Dauid Miphibosech filio Ionathae claudo, datis omnibus agris Saul, quos colebat Siba cum filiis ac seruis suis, Miphibosech ad mensam Dauid recepto.

ET dixit Dauid: Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul, vt faciam cum?

2 eo misericordiam propter Ionathan? Erat autem de domo Saul, seruus nomine Siba: quem cum vocasset rex ad se, dixit ei: Tunc es Siba? ille respondit: Ego sum seruus tuus. 3 * Et ait rex: Numquid superest aliquis de domo Saul, vt faciam cum eo misericordiam Dei? 4 Dixitque Siba regi: Superest filius Ionathae debilis pedibus. * Vbi (inquit) est? Et Siba ad regem, Ecce, ait, in domo est Machir filij Amiel in Lodabar. * Misit ergo rex Dauid, & tulit eum de domo Machir filij Amiel de Lodabar. * Cum autem venisset Miphibosech filius Ionathae filij Saul ad Dauid, corruit in faciem suam, & adorauit. Dixitque Dauid. Miphibosech? Qui respondit: Adsum seruus tuus. * Et ait ei Dauid: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Ionathan patrem tuum, & restitua tibi omnes agros Saul patris tui, & tu comedes panem in mensa mea semper. * Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum seruus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei? 9 * Vocauit itaque rex Siba puerum Saul, & dixit ei: Omnia quaecunque fuerunt Saul, & vniuersam domum eius, dedi filio domini tui. * Operare igitur ei terram tu, & filij tui, & serui tui: & inferes filio domini tui cibos vt alatur: Miphibosech autem filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. Erant autem Siba quindecim filij, & viginti serui. * Dixitque Siba ad regem: Sicut iussisti domine mi rex seruo tuo, sic faciet seruus tuus: & Miphibosech comedet super mensam meam, quasi vnus de filiis regis. * Habebat autem Miphibosech filium parvulum nomine Micha: omnis vero cognatio domus Siba seruiebat Miphibosech. * Porro Miphibosech habitabat in Ierusalem: quia de mensa regis iugiter vescabatur: & erat claudus utroque pede.

C A P. X.

Hanon rex Ammonitarum, post illatam seruio Dauid iniuriam, quos ad consolandum de patris morte miserat, contractis quinque regum Syria copiis, proficatur semel ac iterum.

1 **F**ACTUM est autem post haec, vt moreretur rex Filiorum Ammon, & regnauit Hanon filius eius pro eo. * Dixitque Dauid: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater eius mecum misericordiam. * Misit ergo Dauid, consolans eum per seruos suos super patris interitu. Cum autem venissent serui Dauid in terram filiorum Ammon, dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon dominum suum: Putas quod propter honorem patris tui miserit Dauid ad te con-

solatores,

latores, & non ideo vt inuestigaret, & explo-
raret ciuitatem, & reuerteret eam, misit Dauid
seruos suos ad te? * Tulit itaque Hanon ser-
uos Dauid, rursusque dimidiam partem barbe-
corum, & praecepit vestes eorum medias vsq[ue]
ad nates, & dimisit eos. * Quod cum nuncia-
tum esset Dauid, misit in occursum eorum:
erant enim viri confusi turpiter valde, & ma-
dauit eis Dauid: Manete in Iericho, donec
crescat barbavestra, & tunc reuertimini. * Vi-
dentes autē filij Ammon quod iniuri facissent
Dauid, miserunt, & cōduxerunt mercede Sy-
rū Rohob, & Syrū Soba, viginti millia peditū,
& a rege Maacha mille viros, & ab Istob duo-
decim millia virorum. * Quod cum audisset
Dauid, misit Ioab & omnem exercitum bel-
latorum. * Egressi sunt ergo filij Ammon, &
dixerunt aciem ante ipsum introitū portē:
Syrus autem Soba, & Rohob, & Istob, & Ma-
acha, seorsum erant in campo. * Videns igitur
Ioab quod praeparatum esset aduersum
se praelium, & ex aduerso, & post tergum, ele-
git ex omnibus electis Israel, & instruxit aciem
contra Syrum: * reliquam autem partem po-
puli tradidit Abisai fratri suo, qui duxit aciem
aduersus filios Ammon. * Et ait Ioab: Si prae-
ualuerint aduersum me Syri, eris mihi in ad-
iutorum: si autem filij Ammon praeualuerint
aduersum te, auxiliabor tibi. * Esto vir fortis,
& pugnemus pro populo nostro, & ciuitate
Dei nostri: Dominus autem faciet quod bo-
num est in conspectu suo. * Iniit itaque Ioab,
& populus qui erat cum eo, certamen contra
Syros: qui statim fugerunt a facie eius. * Filij
autem Ammon videntes quia fugissent Syri,
fugerunt & ipsi a facie Abisai, & ingressi sunt
ciuitatem: recessusque est Ioab a filiis Am-
mon, & venit Ierusalem. * Videntes igitur Sy-
ri quoniam corruissent coram Israel, congre-
gati sunt pariter. * Misitque Adarezer, & edu-
xit Syros qui erant trans fluuium, & adduxit
eorum exercitum: Sobach autem, magister
militiae Adarezer, erat princeps eorū. * Quod
cum nūciatum esset Dauid, contraxit omne
Israel, & transiit Iordanem, venitque in
Helam: & direxerunt aciem Syri ex aduerso
Dauid, & pugnaverunt contra eum. * Fuge-
runtque Syri a facie Israel, & occidit Dauid
de Syris septingentos currus, & quadraginta
millia equitum: & Sobach principem militie
perculsit: qui statim mortuus est. * Videntes
autem vniuersi reges, qui erant in presidio
Adarezer, se victos esse ab Israel, expanerunt
& tugerunt quinquaginta & octo millia co-
ram Israel. Et fecerunt pacem cum Israel: &
seruierunt eis, timuerantque Syri auxi-
lium praebere vltra filijs
Ammon.

C A P. XI.

*Obsessa Rabba ciuitate Ammonitarum Dauid
adulterio Bethsabee adiunxit, ad id celandum,
homicidium viri illius Vriæ, acceptaque illa in
uxorem, & nato ex ea filio, Dominum com-
mouit ad iram.*

1 **F**Actum est autem, * vertente anno, eo tē-
A pore quo solent reges ad bella procedere, 1.1.
misit Dauid Ioab, & seruos suos cum eo, &
vniuersum Israel, & vastauerunt filios Am-
mon, & obsederunt Rabba: Dauid autem re-
2 nanfit in Ierusalem. * Dum hæc agerentur,
occidit vt surgeret Dauid de strato suo post
meridiem, & deambulare in solario domus
regiæ: viditque mulierem se lauantem, ex ad-
terro super solarium suum: erat autem mu-
3 lier pulchra valde. * Misit ergo rex, & requi-
siuit quæ esset mulier. Nunciatumque est ei
quod ipsa esset Bethsabee filia Eliam, vxor
4 Vriæ Hethæi. * Missis itaque Dauid nunciis,
tulit eam, quæ cum ingressa esset ad illum,
dormiuit cum ea: * statimque sanctificata est
5 ab inmunditia sua: * & reuersa est in domum
tuam concepto foetu. Mittensque nunciauit
6 Dauid, & ait: Concepti. * Misit autem Dauid
ad Ioab, dicens: * Vade ad me Vriam Hethæum.
7 Misitque Ioab, & ad Dauid. * Et venit
8 Vrias ad Dauid. Quasiuitque Dauid quam
recte ageret Ioab, & populus, & quomodo
administraretur bellum. * & dixit Dauid ad
Vriam: Vade in domum tuam, & laua pedes
tuos. Et egressus est Vrias de domo regis, se-
9 cutusque est eum cibus regius. * Dormiuit
autem Vrias ante portam domus regiæ cum
aliis seruis domini sui, & non descendit ad
10 domum suam. * Nunciatumque est Dauid a
dicentibus: Non iuit Vrias in domum suam.
Et ait Dauid ad Vriam: Numquid non de via
venisti? quare non descendisti in domum tuam?
11 * Et ait Vrias ad Dauid: Arca Dei & Israel
& Iuda habitant in papilionibus, & Dominus
meus Ioab, & serui domini mei super faciem
terre manent: & ego ingrediar domum meam,
vt comedam & bibam, & dormiam cum vxore
mea? per salutem tuam, & per salutem ani-
12 mæ tuæ, non faciam rem hanc. * Ait ergo Da-
uid ad Vriam: Mane hic etiam hodie, & cras
dimittam te. Mansit Vrias in Ierusalem in
13 die illa & altera: * & vocauit eum Dauid vt
comederet coram se & biberet, & inebriauit
eum: qui egressus vespere, dormiuit in strato
C suo cum seruis domini sui, & in domum suam
14 non descendit. * Factum est ergo manē, &
scripsit Dauid epistolam ad Ioab: misitque
15 per manum Vriæ, * scribens in epistola: Po-
nate Vriam ex aduerso belli, vbi fortissimum
est prælium: & derelinquite eum, vt perculsus
16 mereat. * Igitur cum Ioab obsideret urbem,

posuit Vriam in loco vbi sciebat viros esse fortissimos. * Egressique viri de ciuitate, bel-
labant aduersum Ioab, & ceciderunt de po-
pulo seruorum Dauid, & mortuus est etiam

18 Vrias Hethæus. * Misit itaque Ioab, & nun-
19 ciauit Dauid omnia verba prælij: * præcepit-
que nuncio, dicens: Cum compleris vni-
20 uersos sermones belli ad regem, * si eum vi-

deris indignari, & dixerit: **Quare accessistis**
ad murum, vt præliaremini? an ignorabatis
quodd multa desuper ex muro tela mittan-
tur? * **Quis percussit Abimelech filium Iero-**
baal? * nōne mulier misit super eum fra-
gmen molæ de muro, & interfecit eum in
Thebes? quare iuxta murum accessistis? di-
ces: etiam seruus tuus Vrias Hethæus occu-
buit. * Abiit ergo nuntius, & venit, & narra-
uit Dauid omnia quæ ei præceperat Ioab.
* Et dixit nuntius ad Dauid: Præualuerunt
aduersum nos viri, & egressi sunt ad nos in
agrum: nos autem facto impetu persecuti
eos sumus vsque ad portam ciuitatis. * Et
dixerunt iacula sagittarij ad seruos tuos
ex muro desuper: mortuique sunt de seruis
regis, quineriam seruus tuus Vrias Hethæus
mortuus est. * Et dixit Dauid ad nuntium:
Hæc dices Ioab: Non te frangat ista res: va-
rius enim euentus est belli, nunc hunc, &
nunc illum consumit gladius: conforta bel-
latores tuos aduersus urbem, vt destruas eā,
& exhortare eos. * Audiuit autem vxor Vriæ,
quodd mortuus esset Vrias vir suus, & planxit
eum. * Transacto autem luctu, misit Dauid,

& introduxit eam in domum suam, & facta
est ei vxor, peperitque ei filium: & displicuit
verbum hoc, quod fecerat Dauid, coram
Domino.

C A P. XII.

*Dauid sub parabola à Nathan proposita, in se-
ipsum tulit sententiam. Vnde Nathan mul-
ta illi minatur incommoda, quibus compun-
cto culpa condonatur memento: poena: &
mortuo puero nascitur Salomon, ac ciuitas
Rabba cum magna vltione diruitur, accepto
diademate pretiosissimo regis ipsius.*

1 **M**isit ergo Dominus Nathan ad Dauid:
A **Q**ui cum venisset ad eum, dixit ei: Duo
viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & al-
2 ter pauper. * Diues habebat oues, & boues
3 plurimos valde. * Pauper autem nihil ha-
bebat omnino præter ouem vnam paru-
lam, quam emerat & nutrierat, & quæ cre-
uerat apud eum cum filiis eius simul, de
pane illius comedens, & de calice eius bi-
bens, & in sinu illius dormiens: eratque

illi

illi sicut filia. * Cū autem peregrinus
quidam venisset ad diuitem, parcens ille
sumere de ouibus & de bobus suis, vt ex-
hiberet conuiuium peregrino illi qui ve-

nerat ad se, ruit ouem viri pauperis, &
præparauit cibos homini qui venerat ad se.
Iratus autem indignatione David aduer-
sus hominem illum nimis, dixit ad Na-

Exod. 12. 41. Nathan: Viuit Dominus, quoniam filius mortis
est vir qui fecit hoc. * Ouem reddet in qua-
druplum, eò quòd fecerit verbum istud, &
non pepercerit. * Dixit autem Nathan ad
David: Tu es ille vir: Hæc dicit Domi-
nus Deus Israel. Ego vixi te in regem su-
per Israel, & ego erui te de manu Saul, &
dedi tibi domum domini tui, & vxores
domini tui in sinu tuo, dedique tibi do-
mum Israel & Iuda: & si parua sunt ista,
adiiciam tibi multò maiora. * Quare ergo
contempsisti verbum Domini, vt faceres
malum in conspectu meo? Vriam Hethæum
percussisti gladio, & vxorem illius acceperisti
in vxore: n tibi, & interfecisti eum gladio fi-
liorum Ammon. * Quam ob rem non rece-
dit gladius de domo tua vsque in sempiter-
num, eò quòd despexeris me, & ruleris vxor-
em Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua. * Itaque
hæc dicit Dominus: Ecce, ego suscitabo su-
per te malum de domo tua, & tollam vxores
tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, &
dormiet cum vxoribus tuis in oculis Solis
huius. * Tu enim fecisti abscondire: ego
autem faciam verbum istud in conspectu o-

mnis Israel, & in conspectu Solis. * Et dixit
David ad Nathan: Pececaui Domino. Dixit-
que Nathan ad David: * Dominus quoque
transtulit peccatum tuum: non morieris.
14 * Verumtamen, quoniam blasphemare feci-
sti inimicos Domini, propter verbum hoc,
15 filius, qui natus est tibi, morte morietur. * Et
reuersus est Nathan in domum suam. Per-
cussit quoque Dominus paruulum, quem
pepererat vxor Vriæ David, & desperatus est.
16 * Deprecatusque est David Dominum pro
paruulo: & ieiunauit David ieiunio, & in-
gressus seorsum, iacuit super terram. * Ve-
nerunt autem seniores domus eius, cogen-
tes eum vt surgeret de terra: qui noluit, nec
18 comedit cum eis cibum. * Accidit autem die
septima vt moreretur infans: timueruntque
serui David nuntiare ei quòd mortuus esset
paruulus. dixerunt enim: Ecce cum paruulus
adhuc viueret, loquebamur ad eum & non
audiebat vocem nostram: quanto magis si
19 dixerimus, Mortuus est puer, se affliget? * Cū
ergo David vidisset seruos suos multantes,
intellexit quòd mortuus esset infantulus:
dixitque ad seruos suos: Num mortuus

est puer? Qui responderunt ei: Mortuus est.
 * Surrexit ergo Dauid de terra: & locus vn-
 ctusque est: cumque mutasset vestem, ingres-
 sus est domum Domini: & adorauit, & venit
 in domum suam, petiuitque vt ponerent ei
 panem, & comedit. * Dixerunt autem ei ser-
 ui sui: Quis est sermo, quem fecisti? propter
 infantem, cum adhuc viueret, ieiunasti & fle-
 bas: mortuo autem puero, surrexisti, & com-
 edisti panem. * Qui ait: Propter infantem,
 dum adhuc viueret, ieiunavi & fleui: dice-
 bam enim: Quis scit si forte donet eum mi-
 hi Dominus, & viuat infans? * Nunc autem
 quia mortuus est, quare ieiunem? Numquid
 potero reuocare eum amplius? ego vadam
 magis ad eum: ille verò non reuertetur ad
 me. * Et consolatus est Dauid Bethsabee v-
 xorem suam, ingressusque ad eam, dormiuit
 cum ea: quæ genuit filium, & vocauit no-
 men eius Salomon, & Dominus dilexit eum.
 * Misitque in manu Nathan propheta, & vo-
 cauit nomē eius, Amabilis Domino, eò quòd
 diligeret eum Dominus. * Igitur pugnabat
 Ioab contra Rabbath filiorum Ammon, &
 expugnabat urbem regiam. * Misitque Ioab
 nuntios ad Dauid, dicens: Dimicauit aduer-

sum Rabbath, & capienda est vrbs aquarum.
 * Nunc igitur congrega reliquam partem
 populi, & obside ciuitatem. & cape eam: ne,
 cum à me vastata fuerit vrbs, nomini meo
 ascribatur victoria. * Congregauit itaq; Da-
 uid omnem populum, & profectus est aduer-
 sum Rabbath: cumque dimicasset, cepit
 eam. * Et rulit diadema regis eorum de ca-
 pite eius, pondo auri talentum, habens gem-
 mas pretiosissimas, & impositum est super
 caput Dauid. Sed & prædam ciuitatis aspor-
 tauit multam valde: * populum quoque eius
 adducens ferrauit, & circumegit super eos
 ferrata carpenta: diuisitque cultris, & traduxit
 in typo laterum: sic fecit vniuersis ciuitati-
 bus filiorum Ammon. Et reuersus est Dauid,
 & omnis exercitus in Ierusalem.

C A P. XIII.

*Absalom, propter incestum cum sorore Thamar,
 fratre Amnon occidit, iratoque patre profugus
 ad regem Gessur, tribus annis ibi permansit.*

1 **F**Actum est autem post hæc, vt Absalom fi-
 A lii David sororem speciosissimam, voca-
 bulo Thamar, adamaret Amnon filius Da-
 uid, * & deperiret eam valde, ita vt propter

amorem eius ægrotaret: quia cum esset vir-
 go, difficile ei videbatur, vt quippiam inho-
 neste ageret cum ea. * Erat autē Amnon ami-

4 cus, nomine Ionadab, filius Semmaa fratris
 David, vir prudens valde. * Qui dixit ad eum:
 Quare sic attenuaris macie nli regis per su-

gulos dies : cur non indicas mihi ? Dixitq; ei
 Amnon : Thamar sororem fratris mei Absa-
 lom amo. * Cui respondit Ionadab : Cuba su-
 per lectum tuum, & languore simula : cumq;
 venerit pater tuus vt vinctet te, dic ei : Veniat,
 oro, Thamar soror mea, vt det mihi cibum,
 & faciat pulmentum vt comedam de manu
 eius. * Accubuit itaq; Amnon, & quasi argro-
 tare cepit : cumq; venisset rex ad visitandum
 eum, ait Amnon ad regem : Veniat, obsecro,
 Thamar soror mea, vt faciat in oculis meis
 duas sorbitiunculas, & cibū capiam de manu
 eius. * Misit ergo David ad Thamar domum,
 dicens : Veni in domum Amnon fratris tui &
 fac ei pulmentum. * Venitq; Thamar in do-
 mum Amnon fratris sui : ille autem iacebat :
 quæ tollens farinam commiscuit : & liquefa-
 ciens, in oculis eius coxit sorbitiunculas.
 * Tollensque quod coxerat, effudit, & posuit
 corā eo, & noluit comedere : dixitq; Amnon :
 Eicite vniuersos à me. Cumq; eiecissent om-
 nes, * dixit Amnon ad Thamar : Infer ci-
 bum in conclauē, vt vescar de manu tua. Tu-
 lit ergo Thamar sorbitiunculas quas fece-
 rat, & intulit ad Amnon fratrē suum in con-
 clauē. * Cumq; obtulisset ei cibū, apprehen-
 dit eam. & ait : Veni, cuba mecum soror mea.
 * Quæ respōdit ei : Noli frater mi, noli oppri-
 mere me, neq; enim hoc fas est in Israel : noli
 facere stultitiam hanc. * Ego enim ferre non
 potero opprobrium meum, & tu eris quasi
 vnus de insipientibus in Israel : quin potius
 loquere ad regem, & non negabit me tibi.
 * Noluit autem acquiescere precibus eius,
 sed præualens viribus oppressit eam, & cuba-
 uit cum ea. * Et exosam eam habuit Amnon
 odio magno nimis : ita vt maius esset odium
 quo oderat eam, amore quo antē dilexerat.
 Dixitq; ei Amnon : Surge, & vade. * Quæ
 respondit ei : Maius est hoc malum, quod
 nunc agis aduersum me, quā quod antē
 fecisti, expellens me. Et noluit audire eam :
 * sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit :
 Eicce hanc à me foras, & claude ostium post
 eam. * Quæ induta erat talari tunica : huius-
 cemodi enim filij regis virgines vestibus ute-
 bantur. Eiecit itaque eam minister illius for-
 ras : clausitque fores post eam. * Quæ asper-
 gens cinerem capiti suo, scissa talari tunica
 impositisq; manibus super caput suum, ibat
 ingrediens, & clamans. * Dixit autem ei
 Absalom frater suus : Numquid Amnon frater
 tuus concubuit tecum? sed nunc soror ta-
 ce, frater tuus est : neq; affligas cor tuum pro
 hac re. Mansit itaque Thamar contabescens
 in domo Absalom fratris sui. * Cū autem
 audisset rex David verba hæc, contristatus
 est valde, & noluit contristare spiritum Am-

non filij sui, quoniam diligebat eum, quia
 22 primogenitus erat ei. * Porro non est locu-
 tus Absalom ad Amnon, nec malum nec bo-
 num : oderat enim Absalom Amnon, eo
 23 quod violasset Thamar sororem suam. * Fa-
 ctum est autem post tempus biennij, vt ton-
 derentur oves Absalom in Baalhalor, quæ est
 iuxta Ephraim : & vocauit Absalom omnes fi-
 24 lios regis, * venitq; ad regem, & ait ad eum :
 Ecce tondentur oves serui tui : veni, oro,
 25 rex cum seruis suis ad seruum suum. * Dixitq;
 rex ad Absalom : Noli fili mi, noli rogare vt
 veniamus omnes, & grauem te. Cū autem
 cogeret eum, & nolisset ire, benedixit ei.
 26 * Et ait Absalom : Si nō vis venire, veniat, ob-
 secro, nobiscum saltem Amnon frater meus.
 Dixitque ad eum rex : Non est necesse vt va-
 27 dat tecum. * Coegit itaque Absalom eum, &
 dimisit eum eo Amnon & vniuersos filios regis.
 28 Feceratque Absalom conuiuium quasi
 Absalom pueris suis, dicens : Obseruate cū tem-
 29 peratus fuerit Amnon vino, & dixerō vobis :
 Percutite eum, & interficite : nolite timere :
 ego enim sum qui præcipio vobis : roborabi-
 30 mini, & estote viri fortes. * Fecerūt ergo pue-
 ri Absalom aduersum Amnon, sicut præce-
 perat eis Absalom. Surgentesque omnes filij
 regis ascenderunt singuli mulas suas, & fuge-
 runt. * Cūque adhuc pergerent in itinere,
 fama peruenit ad David, dicens : Percussit
 Absalom omnes filios regis, & non remansit
 31 ex eis saltem vnus. * Surrexit itaq; rex, & sci-
 dit vestimenta sua : & cecidit super terram, &
 32 omnes serui illius, qui assistebāt ei, sciderunt
 vestimenta sua. * Respōdens autem Ionadab
 filius Semmaa fratris David, dixit : Ne æsti-
 met Dominus meus rex, quod omnes pueri
 filij regis occisi sint : Amnon solus mortuus
 est, quoniam in ore Absalom erat positus, ex
 die qua oppressit Thamar sororem eius.
 33 * Nunc ergo ne ponat dominus meus rex su-
 per cor suum verbū istud, dicens : Omnes filij
 34 regis occisi sunt : quoniam Amnon solus mor-
 tuus est. * Fugit autem Absalom : & eleuauit
 puer speculator oculos suos, & aspexit : & ec-
 35 ce populus multus veniebat per iter deuium
 ex latere montis. * Dixit autem Ionadab ad
 regem : Ecce filij regis adsunt : iuxta verbum
 36 serui tui sic factū est. * Cumq; cessasset loqui,
 apparuerunt & filij regis : & intrantes leua-
 runt vocem suam, & fleuerunt : sed & rex, &
 omnes serui eius fleuerunt ploratu magno
 37 nimis. * Porro Absalom fugiens, abiit ad
 Tholomai filium Ammiud regem Gessur.
 Luxit ergo David filiū suum cunctis diebus.
 38 * Absalom autem cū fugisset, & venisset in
 39 Gessur, fuit ibi tribus annis. * Cessauitq; rex

Dauid persequi Absalom, eò quòd consolatus esset super Amnon interitu.

C A P. XIV.

Absalom mulieris Thecuia solertia reuocari curat Ioab à Gessur in Ierusalem, de pulchritudine filii Absalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit, donec messem Ioab incendi iussit.

Intelligens autem Ioab filius Saruie, quòd I cor regis verbum esset ad Absalom, * misit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem: A dixitq; ad eam: Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne vngaris oleo, vt sis quasi mulier iam plurimo tempore lugens mortuum: * & ingredieris ad regem, & loqueris ad eum sermones huiusmodi. Posuit autem Ioab verba in ore eius. Itaq; cū ingressa fuisset mulier Thecuis ad regē, cecidit coram eo super terrā, & adorauit, & dixit: Serua me rex. * Et ait ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ respondit: Heu, mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus. * Et ancillæ tuæ erant duo filij, qui rixati sunt aduersum se in agro, nullusq; erat qui eos prohibere posset: & percussit alter alterum, & interfecit eum. * Et ecce cōsurgens vniuersa cognatio aduersum ancillā tuam, dicit: Trade eum, qui percussit fratrem suum, vt occidamus eum pro anima fratris sui quē interfecit, & deleamus heredem: & quærunt extinguere scintillam meam, quæ relicta est, vt nō supersit viro meo nomen, & reliquæ super terram. * Et ait rex ad mulierem: Vade in domum tuam, & ego iubebo pro te. * Dixitq; mulier Thecuis ad regem: In me, domine mi rex, sit iniquitas, & in domum patris mei: rex autem & thronus eius sit innocens. * Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & vltiā non addet vt tangat te. * Quæ ait: Recordetur rex Domini Dei sui, vt non multiplicentur proximi sanguinis ad vlciscendū, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Viuit Dominus, quia non cadet de capillis filij tui super terram. * Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem verbum. Et ait: Loquere. * Dixitq; mulier: Quare cogitasti huiusmodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud, vt peccet, & non reducat eiecūm suum? * Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur: * nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitantes penitus pereat qui abiectus est. * Nunc igitur veni, vt loquar ad dominum meum regem verbum hoc, præsente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, si quomodo faciat rex verbum ancillæ suæ. * Et

audiuit rex, vt liberaret ancillam suam de manu omnium, qui volebant de hereditate
 17 Dei delere me, & filium meum simul. * Dixit ergo ancilla tua, vt fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim Angelus Dei, sic est dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur:
 18 vnde & Dominus Deus tuus est tecum. * Et respondens rex, dixit ad mulierem: Ne obsecranda à me verbum, quod te interrogo. Dixitq; ei mulier: Loquere domine mi rex.
 19 * Et ait rex: Numquid manus Ioab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier, & ait: Per salutem animæ tuæ, domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexteram est, ex omnibus his, quæ locutus est dominus meus rex: seruus enim tuus Ioab, ipse præcepit mihi, & ipse posuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc. * Vt verterem figuram sermonis huius, seruus tuus Ioab præcepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, vt intelligas omnia super terram. * Et ait rex ad Ioab: Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo & reuoca puerum Absalom. * Cadensque Ioab super faciem suam in terram, adorauit & benedixit regi: & dixit Ioab: Hodie intellexit seruus tuus, quia inueni gratiam in oculis tuis, domine mi rex: fecisti enim sermonem serui tui. * Surrexit ergo Ioab & abiit in Gessur, & adduxit Absalom in Ierusalem. * Dixit autem rex: Reuertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reuersus est itaque Absalom in domum suam, & faciem regis non vidit. * Porro sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israel, & decorus nimis: à vestigio pedis vsque ad verticem non erat in eo vlla macula. * Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia grauabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico. * Nati sunt autem Absalom filij tres: & filia vna nomine Thamar, elegantis formæ. * Mansitque Absalom in Ierusalem duobus annis, & faciem regis non vidit. * Misit itaque ad Ioab, vt mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eum. Cumque secundo misisset, & ille nolisset venire ad eum, * dixit seruus suis: Scitis agrum Ioab iuxta agrum meum, habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo serui Absalom segetem igni. Et venientes serui Ioab, scissis vestibus suis, dixerunt: Succenderunt serui Absalom partem agri igni. * Surrexitq; Ioab, & venit ad Absalom in domum eius, & dixit: Quare succenderunt serui tui segetem meam igni? * Et respondit Absalom ad Ioab: Mihi ad te obsecras

ut venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceret ei: *Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo ut videam faciem regis: quod si memor est iniquitatis meae, interficiat me.* * Ingressus itaque Ioab ad regem, nuntiavit ei omnia: vocatusque est Absalom, & intrauit ad regem, & adoravit super faciem terrae coram eo: osculatusque est rex Absalom.

CAP. XV.

Absalom conciliato sibi populi favore, adversum patrem coniurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum arca remisit, & inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

[G]itur post hæc fecit sibi Absalom currus & equites, & quinquaginta viros qui præcederent eum. * Et mane consurgens Absalom, stabat iuxta introitum portæ, & omnem virum, qui habebat negotium ut veniret ad regis iudicium, vocabat Absalom ad se & dicebat: De qua ciuitate es tu? Qui respondens aiebat: Ex vna tribu Israel ego sum seruus tuus. * Respondebatque ei Absalom: Viidentur mihi sermones tui boni & iusti. Sed non est, qui te audiat constitutus a rege. dicebat: Absalom: * Quis me constituat iudicem super terram, ut ad me veniant omnes qui habent negotium & iustè iudicem? Sed & cum accederet ad eum homo, ut salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens, osculabatur eum. * Faciebatque hoc omni Israel venienti ad iudicium, ut audiretur a rege, & sollicitabat corda virorum Israel. * Post quadraginta autem annos, dixit Absalom ad regem Dauid: Vadam & reddam vota mea, quæ voui Domino in Hebron. * Votens enim vouit seruus tuus, cum esset in Gessur Syriæ, dicens: Si reduxerit me Dominus in Ierusalem, sacrificabo Domino. * Dixitque ei rex Dauid: Vade in pace. Et surrexit, & abiit in Hebron. * Misit autem Absalom exploratores in vniuersas tribus Israel, dicens: Statim ut audieritis clangorem buccinæ, dicite: Regnavit Absalom in Hebron. * Porro cum Absalom ierunt ducenti viri de Ierusalem vocati. euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes. * Accersiuit quoque Absalom Achitophel Gilonitem consiliarium Dauid, de ciuitate sua Gilo. Cumque immolaret victimas, facta est coniuratio valida, populusque concurrere augebatur cum Absalom. * Venit igitur nuntius ad Dauid, dicens: Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalom. * Et ait Dauid seruis suis, qui erant cum eo in Ierusalem: Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effu-

giu a facie Absalom: festinate egredi, ne forte veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam, & percutiat ciuitatem in ore gladii. * Dixeruntque serui regis ad eum: Omnia quæcunque præceperit Dominus noster rex, libetere exequemur serui tui. * Egressus est ergo rex, & vniuersa domus eius, pedibus suis, & dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum. * Egressusque rex & omnis Israel pedibus suis, iterit procul a domo: * & vniuersi serui eius ambulabant iuxta eum, & legiones Cerethi & Pheliti, & omnes Gethai, pugnatore validi, sexcenti viri, qui secuti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem. * Dixit autem rex ad Ethai Gethæum: Cur venis nobiscum? reuertere, & habita cum rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo. * Hæc venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi? ego autem vadam, quod iurus sum: reuertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciet tecum misericordiam & veritatem, quia ostendisti gratiam & fidem. * Et respondit Ethai regi, dicens: Viuit Dominus, & viuit dominus meus rex: quoniam in quocunque loco fueris, domine mi rex, siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus. * Et ait Dauid Ethai: Veni, & transi. Et transiit Ethai Gethæus, & omnes viri, qui cum eo erant, & reliqua multitudo. * Omnesque debant voce magna, & vniuersus populus transibat: rex quoque transgredebatur torrentem Cedron, & cunctus populus incedebat contra viam, quæ respicit ad desertum. * Venit autem & Sadoc sacerdos, & vniuersi Leuitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, & deposuerunt arcam Dei: & ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de ciuitate. * Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in urbem: si inuenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum. * Si autem dixerit mihi: Non places: præsto sum, faciat, quod bonum est coram te. * Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem: O Videns reuertere in ciuitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Ionathas filius Abiathar duo filij vestri, sint vobiscum. * Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo à vobis indicans mihi. * Reportauerunt ergo Sadoc, & Abiathar arcam Dei in Ierusalem: & manserunt ibi. * Porro Dauid ascendebat cliuum oliuarum, scandens & flens, nudis pedibus incedens, & aperto capite, sed & omnis populus, qui erat cum eo, aperto capite ascende: plorans. * Nuntiatum est autem Dauid, quod & Achitophel esset in coniuratione cum Absalom, dixitque Dauid:

Infatua, quæso, Domine consilium Achitophel. * Cumque ascenderet Dauid summum montis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites scissa veste, & terra pleno capite. * Et dixit ei Dauid: Si veneris mecum, eris mihi oneri: * Si autem in ciuitate in reuertaris, & dixeris Absalom: Seruus tuus sum, rex: sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus tuus: dissipabis consilium Achitophel. * Habes autem tecum Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbum quodcumque audieris de domo regis, indicabis Sadoc, & Abiathar sacerdotibus. * Sunt autem cum eis duo filij eorum, Achimaas filius Sadoc, & Ionathas filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum, quod audieritis. * Veniente ergo Chusai amico Dauid in ciuitatem, & Absalom quoque ingressus est Ierusalem.

CAP. XVI.

Sibacibaria adferenti ac detractori confert Dauid bona Miphiboseth, Semei maledicentem occidi vetat. Absalom Ierusalem ingressu consilio Achitophel ad concubinas patris sui publice ingreditur.

Cumque Dauid transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth in occursum eius, cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis vix passæ, & centum massis palatharum, & vtre vini. * Et dixit rex Siba: Quid sibi volunt hæc? Responditque Siba: Asini, domesticis regis vt sedent: panes & palathæ, ad vescendum pueris tuis: vinum autem, vt bibat, si quis defecerit in deserto. * Et ait rex: Vbi est filius domini tui? Responditque Siba regi: Remansit in Ierusalem, dicens: Hodie restituet mihi domus Israel regnum patris mei. * Et ait rex Siba: Tua sint omnia, quæ fuerunt Miphiboseth. Dixitque Siba: Oro, vt inueniam gratiam coram te, domine mi rex. * Venit ergo rex Dauid vsque Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egredies, & maledicebat, mittebatque lapides contra Dauid, & contra vniuersos seruos regis Dauid: omnis autem populus, & vniuersi bellatores, a dextro & a sinistro latere regis incedebant. * Ita autem loquebatur Semei, cum malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum, & vir Belial. * Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul: quoniam inuasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filij tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es. * Dixit autem Abisai filius

Sarua regi: Quare maledicere canis hic mortuus Domino meo regi? vadam, & amputabo caput eius. * Et ait rex: Quid mihi & vobis est filij Saruæ? dimittite eum, vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid: & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit? * Et ait rex Abisai, & vniuersis seruis suis: Ecce filius meus, qui egressus est de vtero meo, querit animam meam: quanto magis nunc filius lemini? dimitte eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini: * si forte respiciat Dominus afflictionem meam: & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna. * Ambulabat itaque Dauid & socij eius per viam cum eo. Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides aduersum eum, terramque spargens. * Venit itaque rex, & vniuersus populus cum eo lassus, & refocillari sunt ibi. * Absalom autem & omnis populus eius ingressi sunt Ierusalem, sed & Achitophel cum eo. * Cum autem venisset Chusai Arachites amicus Dauid ad Absalom, locutus est ad eum: Salue rex, salue rex. * Ad quem Absalom. Hæc est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non iuisti cum amico tuo? * Responditque Chusai ad Absalom: Nequaquam: quia illius ero, quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & vniuersus Israel, & cum eo manebo. * Sed vt & hoc inferam, cui ego seruiturus sum? nonne filio regis? sicut parui patris tuo, ita parebo & tibi. * Dixit autem Absalom ad Achitophel: Inite consilium, quid agere debeamus. * Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum: vt cum audierit omnis Israel, quod sociaueris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum. * Tenederunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressusque est ad concubinas patris sui coram vniuerso Israel. * Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consulere Deum: sic erat omne consilium Achitophel, & cum esset cum Dauid, & cum esset cum Absalom.

CAP. XVII.

Chusai dissipat consilium Achitophel, idque per nuntios indicat Dauid, qui consilio Chusai transit Iordanem, quare suspendit Achitophel: tres amici Dauid munera adferunt ne eius populus necessariis egens deficeret.

Dixit ergo Achitophel ad Absalom: Eligam tibi duodecim millia virorum, & conturgens persequar Dauid hac nocte. * Et accens super eum (quippe qui lassus est, &

soluris manibus percussam eum: cumque
fugerit omnis populus, qui cum eo est, per-
cutiam regem desolatam. * Et reducam uni-
uersum populum, quomodo vnus homo re-
uertere solet: vnum enim virum tu queris: &
omnis populus erit in pace. * Placuitque ser-
mo eius Absalom, & cunctis maioribus na-
tu Israel. * Ait autem Absalom: Vocate Chu-
sai Arachitem, & audiamus, quid etiam ipsi
dicat. * Cumque venisset Chusai ad Absalom,
ait Absalom ad eum: Huiusmodi sermonem
locutus est Achitophel: facere debemus an-
non? quod das consilium? * Et dixit Chu-
sai ad Absalom: Non est bonum consilium
quod dedit Achitophel hac vice. * Et rursum
intulit Chusai: Tu nosti patrem tuum, & vi-
ros, qui cum eo sunt, esse fortissimos & ar-
mato animo, velut si versa raptis catulis in
saltu sequatur: sed & pater tuus vir bellator est
nec morabitur cum populo. * Forsitan nunc
latitat in foueis, aut in vno, quo voluerit, lo-
co: & cum ceciderit vnus quilibet in princi-
pio, audiet quicumque audierit, & dicet: Fa-
cta est plaga in populo, qui sequebatur Ab-
salom. * Et fortissimus quisque, cuius cor est
quasi leonis, pauore soluetur: scit enim o-
mnis populus Israel, fortem esse patrem tuum,
& robustos omnes qui cum eo sunt. * Sed
hoc mihi videtur rectum esse consilium: Con-
gregetur ad te vniversus Israel, à Dan vsque
Berthebe, quasi arena maris innumerabilis:
& tu eris in medio eorum. * Et irruemus su-
per eum in quocunque loco inuentus fue-
rit: & operiemus eum, sicut cadere solet ros
super terram: & non relinquemus de viris,
qui cum eo sunt, ne vnum quidem. * Quod
si urbem aliquam fuerit ingressus, circum-
dabit omnis Israel ciuitati illi funes, & tra-
hemus eam in torrentem, vt non reperiatur,
ne calculus quidem ex ea. * Dixitque Ab-
salom, & omnes viri Israel: Melius est con-
siliū Chusai Arachitæ, consilio Achito-
phel: Domini autem nuntii dissipatum est
consilium Achitophel vtile, vt induceret
Dominus super Absalom malum. * Et ait
Chusai Sadoc & Abiathar sacerdotibus:
Hoc & hoc modo consilium dedit Achito-
phel Absalom, & senioribus Israel: & ego ta-
le & tale dedi consilium. * Nunc ergo mit-
tite citò & nuntiate Dauid, dicentes: Ne
morèris nocte hac in campestribus deserti,
sed absque dilatione transgredere: ne forte
absorbeat rex, & omnis populus, qui cum
eo est. * Ionathas autem & Achimaas sta-
bant iuxta Fontem Rogel: abiit ancilla, &
nuntiauit eis: & illi protecti sunt, vt referret
ad regem Dauid nuntium: non enim pote-
rant videri, aut introire ciuitatem. * Vidit

autem eos quidam puer, & indicauit Absa-
lom: illi verò concito gradu ingressi sunt
domum cuiusdam viri in Baburim, qui ha-
bebat puteum in vestibulo suo, & descende-
runt in eum. * Tulit autem mulier, & expan-
dit velamen super os putei, quasi siccas pu-
tillas: & sic latuit res. * Cumque venissent ser-
ui Absalom in domum, ad mulierem dixe-
runt: vbi est Achimaas & Ionathas? Et re-
spondit eis mulier: Transierunt festinanter,
gustata paululum aqua. At hi, qui querebant,
cum non reperissent, reuersi sunt in Ierusa-
lem. * Cumque abiissent, ascenderunt illi de
puteo, & pergentes nuntiauerunt regi Da-
uid, & dixerunt: Surgite, & transite citò flu-
uium: quoniam huiusmodi dedit consi-
lium contra vos Achitophel. * Surrexit ergo
Dauid, & omnis populus, qui cum eo erat, &
transierunt Iordanem, donec dilucesceret:
& ne vnus quidem residuus fuit, qui non
transisset fluium. * Porro Achitophel vi-
dens, quod non fuisset factum consilium
suum, strauit asinum suum, surrexitque, &
abiit in domum suam, & in ciuitatem suam:
& deposita domo sua, suspendio interijt, &
sepultus est in sepulchro patris sui. * Dauid
autem venit in Castra, & Absalom transiit
Iordanem, ipse & omnes viri Israel cum eo.
* Amasam verò constituit Absalom pro Ioab
super exercitum: Amasa autem erat filius
viri, qui vocabatur Iettra de Iesraeli, qui in-
gressus est ad Abigail, filiam Naas, sororem
Saruæ, quæ fuit mater Ioab. * Et castrame-
tatus est Israel cum Absalom in Terra Ga-
laad. * Cumque venisset Dauid in Castra,
Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Am-
mon, & Machir filius Amihel de Lodabar,
& Berzellai Galaadites de Rogelim, & obtu-
lerunt ei stratoria, & taperia, & vasa fictilia,
frumentum & hordeum, & farinam, & po-
lentam, & fabam, & lentem, & frixum cicer,
& mel, & butyrum, oues, & pingues vitulos.
dederuntque Dauid, & populo, qui cum eo
erat, ad vescendum: suspicati enim sunt, po-
pulum fame & siti fatigari in deserto.

CAP. XVIII.

*Absalom victus prelio, quercuque pendens ab Ioab
transfoditur. quod audiens Dauid amari-
eum fleuit.*

1 **I**gitur cōsiderato Dauid populo suo, con-
stituit super eos tribunos, & centuriones,
2 * & dedit populi tertiam partem sub manu
Ioab, & tertiam partem sub manu Abisai fi-
lij Saruæ fratris Ioab, & tertiam partem
sub manu Ethai, qui erat de Geth, dixitque
rex ad populum: Egrediar & ego vobiscum.
3 * Et respondit populus: Non exibis: siue

enim fugimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit: siue media pars ceciderit è nobis, non satis curabunt: quia tu vnus pro decem millibus computaris: melius est igitur vt sis nobis in vrbe præsidio. * Ad quos 4 rex ait: Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebaturque populus per turmas suas, centeni, & millem. * Et præcepit rex Ioab, & Abisai, s

B & Ethai, dicens: S. tuate mihi puerum Absalom. Et omnis populus audiebat præcipientem regem cunctis principibus pro Absalom. * Itaque egressus est populus in campum contra Israel. & factum est prælium in 6 salu Ephraim. * Et cæsus est ibi populus Israel ab exercitu Dauid, factaq; est plaga magna in die illa, viginti millium. * Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem omnis

terræ, & multo plures erant, quos saltus consumpserat de populo, quam hi, quos vorauerat gladius in die illa. * Accidit autem, vt 9 occurreret Absalom seruis Dauid, sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput eius quercui: & illo suspensio inter cælum & terram, mulus, cui infederat, pertransiuit. * Vidit autē hoc quispiam, & nuntiauit 10 Ioab, dicens: Vidi Absalom pendere de quercu. * Et ait Ioab viro, qui nuntiauerat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, & ego dediſſem tibi decem argenti siclos, & vnum balteum? * Qui dixit 12 ad Ioab: Si appēderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abisai, & Ethai, dicens: Custodite mihi puerum Absalom. * Sed 13 & si fecisse, n contra animā meā audacter, ne-

quaquam hoc regem latere potuisset, & tu 14 itares ex aduerso? * Et ait Ioab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lances in manu sua, & infixit eas in corde Absalom: cumque adhuc palpitaret hærens in quercu, * ecurrerunt decem iuvenes armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum. * Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini. * Et 17 rulerunt Absalom, & proiecerunt eum in salu, in foueam grandem, & comporauerunt super eum aceruum lapidum magnum nimis: omnis autem Israel fugit in tabernacula sua. * Porro Absalom crexerat sibi, cum adhuc viueret, titulum qui est in Valle regis: dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit monumentum nominis mei. Vocauitque titulum nomine suo, & appellatur Manus Absalom, vsque ad hanc diem.

* Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram, 19
& nuntiabo regi, quia iudiciū fecerit ei Do-
mīus de manu inimicorum eius. * Ad quem 20
Iobab dixit: Non eris nuntius in hac die, sed
nuntiabis in alia: hodie nolo te nuntiare, fi- E
lius enim regis est mortuus. * Et ait Iobab Chu- 21
si: Vade, & nuntia regi, quæ vidisti Adorauit
Chusi Iobab & cucurrit. * Rorsus autem Achi 22
maas filius Sadoc dixit ad Iobab: Quid impe-
dit, si etiam ego curram post Chusi? Dixit
ei Iobab: Quid vis currere fili mi? non eris bo-
ni nuntij baiulus. * Qui respondit: Quid enim 23
si cucurrero? Et ait ei: Curre. Currēs ergo
Achimaas per viam compendij, transiuit
Chusi. * Dauid autem sedebat inter duas por- 24
tas: speculator verò, qui erat in fastigio por-
tæ super murum eleuans oculos, vidit homi-
nem currentem solum. * Et exclamans indi- 25
cavit regi: dixitque rex: Si solus est, bonus
est nuntius in ore eius. Properante autem il-
lo, & accedente propius, * vidit speculator 26
hominem alterum currentem, & vociferans.
F in culmine, ait: Apparet mihi alter homo,
currēs solus. Dixitque rex: Eriste bonus est
nuntius. * Speculator autem, contem- 27
plor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas
filij Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est: & nun-
tium portans bonum, venit. * Clamans au- 28
tem Achimaas, dixit ad regem: Salue rex. Et
adorans regem coram eo pronus in terram,
ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui
concluserit homines, qui leuauerant manus
suas contra dominum meum regem. * Et ait 29
rex: Estne pax puero Absalom? Dixitque Achi-
maas: Vidit tumultum magnum, cum mitte-
ret Iobab seruus tuus, ô rex, me seruum tuum:
nescio aliud. * Ad quem rex: Transi, ait, & sta 30
hic. Cumque ille transisset, & staret, * appa- 31
ruit Chusi: & veniens, ait: Bonum apporto
nuntium, domine mi rex: iudicauit enim pro
te Dominus hodie de manu omnium, qui
surrexerunt contra te. * Dixit autem rex ad 32
Chusi: Estne pax puero Absalom? Cui re-
spondens Chusi, Fiant, inquit, sicut puer,
inimici domini mei regis, & vniuersi, qui
consurgunt aduersus eum in malum. * Con- 33
tristatus itaque rex, ascendit cœnaculum por-
tæ, & fleuit. Et sic loquebatur, vadens: * Fili
mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tri-
buat, vt ego moriar pro te, Absalom fili mi,
fili mi Absalom?

C A P. XIX.

Dauid Iobab verbis commotus, suis conspiratore
sibi reconciliat. Et à viris Iuda in Ierusalem
reducitur, ac Semei veniam precanti ignoscit.
& Miphiosorbis recipit, ubi, vt agros cum Sa-
ba diuidat, valedictio ipsi Jeredai resistenti.

cum Chamaam, Israel autem cum Iuda pro
Dauid contendit.

1 Nuntiatum est autem Iobab, quod rex fle-
2 ret, & lugeret filium suum: * & veritas est
A victoria in luctum in die illa omni populo:
audiuit enim populus in die illa dici: Dolet
3 rex super filio suo. * Et declinauit populus in
die illa ingredi ciuitatem, quomodo decli-
nare solet populus versus & fugiens de præ-
4 lio. * Porro rex operuit caput suum, & clama-
bat voce magna: Fili mi Absalom, Absalom fili
mi, fili mi. * Ingressus ergo Iobab ad regē in do-
mum dixit: Cōfād sū hodie vultus omnium
seruorum tuorum, qui saluam fecerunt ani-
mam tuam, & animā filiorum tuorum, & fi-
liarū tuarum, & animam vxorum tuarum, &
6 animam concubinarum tuarum. * Diligis o-
dientes te, & odio habes diligentes te: & o-
stendisti hodie, quia non curas de duobus
tuis, & de seruis tuis: & verè cognoui modò,
quia si Absalom viveret, & omnes nos occu-
7 buissemus, tunc placeret tibi. * Nunc igitur
B surge, & procede, & alloquens satisfac seruis
tuis: iuro enim tibi per Dominum, quòd si
non exieris, ne vnus quidem remansurus sit
tecum nocte hac: & peius erit hoc tibi, quàm
omnia mala, quæ venerunt super te, ab ado-
8 leſcentia tua vsque in præſens. * Surrexit er-
go rex, & sedit in porta: & omni populo nun-
tiatum est, quòd rex sederet in porta: venit
que vniuersa multitudo coram rege: Israel
9 autem fugit in tabernacula sua. * Omnis
quoque populus certabat in cunctis tribu-
bus Israel, dicens: Rex liberauit nos de ma-
nu inimicorum nostrorum, ipse saluauit nos
de manu Philistinorum: & nunc fugit de
10 terra propter Absalom. * Absalom autem,
quem vniximus super nos, mortuus est in bel-
lo: vsquequo siletis, & non reducitis regem?
11 * Rex vero Dauid misit ad Sadoc & Abiathar
C sacerdotes, dicens: Loquimini ad maiores
natu Iuda, dicentes: Cur venitis nouissimi
ad reducendum regem in domum suam?
(Sermo autem omnis Israel peruenerat ad
12 regem in domo eius.) * Fratres mei vos, os
meum, & caro mea vos, quare nouissimi
13 reducitis regem? * Et Amaze dicite: Nōa-
ue os meum, & caro mea es? Hæc faciat mi-
hi Deus, & hæc addat, si non magister mili-
tiæ fueris coram me omni tempore pro Iobab.
14 * Et inclinauit cor omnium virorum Iuda,
quasi viri vnus: miseruntque ad regem, di-
centes: Reuerte te, & omnes serui tui.
15 * Et reuersus est rex: & venit vsque ad Iorda-
nem, & omnis Iuda venit vsque in Galgalam,
vt occurreret regi, & traduceret eum Iorda-
nem. * Et inuauit autem Semei filius Gera- 16

filij Iemini de Bahurim, & descendit cum viris Iuda in occursum regis David * cum mil-
le viris de Beniamin, & Siba puer de domo
Saul: & quindecim filij eius, ac viginti serui
erant cum eo: & irrumpentes Iordanem, an-
te regem * transferunt vada, vt traducerent
domum regis, & facerent iuxta iussionem
eius: Semei autem filius Gera prostratus cor-
ram rege, cum iam transisset Iordanem, * di-
xit ad eum: Ne reputes mihi domine mi ini-
quitatem, neque memineris iniuriarum ser-
ui tui in die, qua egressus es domine mi rex
de Ierusalem, neque ponas rex in corde tuo.

* Agnosco enim seruus tuus peccatū meum: & idcirco hodie primus veni de omni do-
mo Ioseph, descendique in occursum do-
mini mei regis. * Respondens verò Abisai
filius Saruiz, dixit: Numquid pro his verbis
non occidetur Semei, quia maledixit Chri-
sto Domini? * Et ait David: Quid mihi, &
vobis filij Saruiz? cur effecimini mihi hodie
in Satan? ergo hodie interficietur vir in
Israel? an ignoro hodie me factum regē super
Israel? * Et ait rex Semei: Non morieris. Iu-
rauitq; ei. * Miphiboseph quoque filius Saul
descendit in occursum regis, illotis pedibus,
& intonsa barba: vestesque suas non lauerat
a die, qua egressus fuerat rex, vsque ad diem
reversionis eius in pace. * Cumque Ierusa-
lem occurrisset regi, dixit ei rex: Quare non
venisti mecum Miphiboseph? * Et respon-
dens ait: Domine mi rex, seruus meus con-
tempnit me: dixique ei ego famulus tuus, vt
sterneret mihi asinum, & ascendens abirem
cum rege: claudus enim sum seruus tuus.

* Insuper & accusauit me seruum tuum ad-
te dominum meum regem: tu autem domi-
ne mi rex, sicut Angelus Dei es, fac, quod pla-
citur est tibi. * Neque enim fuit domus pa-
tris mei, nisi morti obnoxia domino meo re-
gi: tu autem posuisti me seruum tuum inter
conuiuia mensæ tuæ: quid ergo habeo ius-
tæ querelæ? aut quid possum vltra vocifera-
ri ad regem? * Ait ergo ei rex: Quid vltra lo-
queris? fixum est, quod locutus sum: tu & Si-
ba diuidite possessiones. * Responditque Mi-
phiboseph regi: Etiam cuncta accipiat, post-
quā reuersus est dominus meus rex pacifice
in domum suam. * Berzellai quoque Galaadi-
tes, descendens de Rogelim, traduxit regem
Iordanem, paratus etiam vltra fluuium pro-
sequi eum. * Erat autē Berzellai Galaadites
senex valde, id est, octogenarius, & ipse præ-
buit alimenta regi, cum moraretur in Ca-
stris: fuit quippe vir diues nimis. * Dixit ita-
que rex ad Berzellai: Veni mecum, vt requie-
scas securus mecum in Ierusalem. * Et ait Ber-
zellai ad regem: Quot sunt dies annorum vi-

ta meæ, vt ascendam cum rege in Ierusalem?
35 * Octogenarius sum hodie: numquid vigent
sensus mei ad discernendum suauē, aut ama-
rum? aut delectare potest seruum tuum ci-
bus & potus? vel audire possum vltra vocem
cantorum, atque cantatricum? quare seruus
36 tuus sit oneri domino meo regi? * Paululum
procedam famulus tuus ab Iordane tecum:
37 non indigeo hac vicissitudine, * sed obsecro,
vt reuertat seruus tuus, & morietur in ciuitate
mea, & sepeliat iuxta sepulchrum patris mei,
& matris meæ. Est autem seruus tuus Cha-
maam, ipse vadat tecum, domine mi rex, &
38 fac ei, quidquid tibi bonum videretur. * Di-
xit itaq; ei rex: Mecum transeat Chamaam,
& ego faciam ei, quidquid tibi placeuerit, &
39 omne, quod petieris a me, impetrabis. * Cū
que transisset vnīuersus populus & rex Ior-
danem, oscularus est rex Berzellai, & bene-
dixit ei: & ille reuersus est in locum suum
40 * Transiit ergo rex in Galgalam, & Cha-
maam cum eo. omnis autem populus Iudæ
traduxerat regem, & media tantum pars affe-
rat de populo Israel. * Itaq; omnes viri Israel
41 concurrentes ad regem dixerunt ei? Quare
te furati sunt fratres nostri viri Iuda, & tra-
duxerunt regem & domum eius Iordanem,
42 omnesque viros David cum eo? * Et respon-
dit omnis vir Iuda ad viros Israel: Quia mihi
propior est rex: cur irasceris super hac re?
numquid comedimus aliquid ex rege, aut
43 munera nobis data sunt? * Et respondit vir
Israel ad viros Iuda, & ait: Decē partibus ma-
ior ego sum apud regem, magisq; ad me per-
tinet David quam ad te: cur fecisti mihi iniu-
riam, & non mihi nuntiatum est priori, vt re-
ducerem regem meum? Durius autem re-
sponderunt viri Iuda viris Israel.

C A P. XX.

*Ioab cum fratre Abisai persequens Sibam filium
Bochri mouentem contra David seditionem in
Israel, Amasam in via occidit, tandemq; ab
obsidione Abela, misso Siba per murum capite,
discedit.*

1 **A**ccidit quoq; vt ibi esset vir Belial, no-
mine Seba, filius Bochri, vir Iemineus:
& cecinit buccina, & ait: Non est nobis pars
in David, neque hereditas in filio Isai: reuer-
tere in tabernacula tua Israel. * Et separatus
est omnis Israel a David, secutusque est Seba
filium Bochri. viri autem Iuda adhæserunt
regi suo a Iordane vsque Ierusalem. * Cumq;
venisset rex in domum suam in Ierusalem,
tulit decem mulieres concubinas, quas de-
reliquerat ad custodiendam domum, & tra-
didit eas in custodiam, alimenta eis præbens:
& non est ingressus ad eas, sed erant clausæ

* Sup. 16.

4.3.

* 3. Reg. 2.

6.7.

visque in diem: mortis suae in viduitate viuere. **B**
 res. * Dixit autem rex Amasae: Conuocami- **4**
 hi omnes viros Iuda in diem tertium, & tu **5**
 adesto praesens. * Abiit ergo Amasa, vt co- **6**
 caret ludam, & moratus est extra placitum, **7**
 quod ei constituerat rex. * Ait autem Dauid **C**
 ad Abisai: Nunc magis afflicurus est nos Se- **8**
 ba filius Bochri, quam Absalom: tolle igitur **9**
 seruos domini tui, & persequere eum, ne for- **10**
 te inueniat ciuitates munitas, & effugiat **11**
 nos. * Egressi sunt ergo cum eo viri Ioab, Ce- **12**
 rethi quoque & Phelethi: & omnes robusti **D**
 exierunt de Ierusalem ad persequendum Se- **13**
 ba filium Bochri. * Cumque illi essent iuxta **14**
 lapidem grandem, qui est in Gabaon, Ama- **15**
 sa veniens occurrit eis. Porro Ioab vestitus **E**
 erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, **16**
 & desuper accinctus gladio dependente vsq;
 ad ilia, in vagina, qui fabricatus leui motu e-
 gredi poterat, & percutere. * Dixit itaque
 Ioab ad Amasam: Salue mi frater. * Et tenuit
 manu dextera mentum Amasae, quasi oscu-
 lans eum. * Porro Amasa non obseruauit gla-
 dium, quem habebat Ioab, qui percussit eum
 in latere, & effudit intestina eius in terram,
 nec secundum vulnus apposuit, & mortuus
 est. Ioab autem, & Abisai frater eius, per-
 cuti sunt Seba filium Bochri. * Interea qui-
 dam viri, cum stetissent iuxta cadauer Ama-
 sae, de sociis Ioab, dixerunt: Ecce qui esse vo-
 luit pro Ioab comes Dauid: * Amasa autem
 conspersus sanguine, iacebat in media via.
 Vidit hoc quidam vir, quod subsisteret om-
 nis populus ad videndum eum, & amouit
 Amasam de via in agrum, operuitque eum
 vestimento, ne subsisterent transeuntes pro-
 pter eum. * Amoto ergo illo de via, transi-
 bat omnis vir sequens Ioab ad persequen-
 dum Seba filium Bochri. * Porro ille transie-
 rat per omnes tribus Israel in Abelam, &
 Bethmaacha: omnesque viri electi congre-
 gati fuerant ad eum. * Venerunt itaq; & op-
 pugnabant eum in Abela, & in Bethmaacha, **E**
 & circumdederunt munitionibus ciuita-
 tem, & obsessa est vrbs: omnis autem turba,
 quae erat cum Ioab, moliebatur destruere
 muros. * Et exclamauit mulier sapiens de
 ciuitate: Audite, audite, dicite Ioab: Appro-
 pinqua huc, & loquar tecum. * Qui cum ac-
 cessisset ad eam, ait illi: Tu es Ioab? Et ille re-
 spondit: Ego. Ad quae sic locuta est: Audi ser-
 mones ancillae tuae. Qui respondit: Audio. **F**
 * Rursusque illa, Sermo, inquit, dicebatur in
 veteri proverbio: Qui interrogant, interro-
 gent in Abela, & sic persciebatur. * Nonne ego
 sum, quae respondeo veritatem in Israel, & tu
 queris subuertere ciuitatem, & euertere ma-
 tre in Israel? Quare praecipitas hereditatem

20 Domini? Respondensque Ioab, ait: Abiit, abiit
 hoc a me: non praecipito, neque demolior.
 21 * Non sic se habet res, sed homo de monte E-
 phraim Seba, filius Bochri cognomine, leua-
 uit manum suam contra regem Dauid. tra-
 dite illum solum, & recedemus a ciuitate. Et
 ait mulier ad Ioab: Ecce caput eius mittetur
 22 ad te per murum. * Ingressa est ergo ad omnem
 populum, & locuta est eis sapienter: qui ab-
 scissum caput Seba filij Bochri proiecerunt
 ad Ioab, & ille cecinit tuba, & recesserunt ab
 vrbe, vnusquisque in tabernacula sua: Ioab
 autem reuersus est Ierusalem ad regem.
 23 * Fuit ergo Ioab super omnem exercitum
 Israel: Banaias autem filius Ioabae super Ce-
 rethaeos & Phelethaeos. * Aduram vero super
 24 tributa: porro Iosaphat, filius Ahilud, a com-
 25 mentariis. * Siua autem, scriba: Sadoc vero
 26 & Abiathar, sacerdotes. * Ira autem Iairites
 erat sacerdos Dauid.

C A P. XXI.

*Immissa propter Saulis in Gabaonitas peccatum
 fame trienni, ad illorum petitionem Dauid
 Saulis reliquias prater Miphiboseth tradit vt
 crucifigerentur, quarum ossa vna cum Saulis,
 & Ionathae ossibus iubet sepultura tradi: nar-
 rantur & quatuor bella Dauid aduersus Phi-
 listhaeos.*

FActa est quoque, fames in diebus Dauid tri-
 1 bus annis iugiter: & consuluit Dauid o-
 raculum Domini. Dixitque Dominus: Propter
 Saul, & domum eius sanguinum, quia occi-
 2 dit Gabaonitas. * Vocatis ergo Gabaonitis
 rex, dixit ad eos. Porro Gabaonitae non erant
 de filiis Israel, sed reliquiae Amorrhaeorum:
 3 filij quippe Israel iurauerant eis, & voluit
 Saul percuttere eos zelo, quasi pro filiis Is-
 4 rael & Iuda. * Dixit ergo Dauid ad Gabaoni-
 5 tas: Quid faciam vobis? & quod erit vestri
 piaculum, vt benedicatis hereditati Domi-
 6 ni? * Dixeruntque ei Gabaonitae: Non esse
 nobis super argento & auro quaestio, sed co-
 7 tra Saul, & contra domum eius: neque volu-
 mus, vt interficiatur homo de Israel. Ad quos
 rex ait: Quid ergo vultis, vt faciam vobis?
 8 * Qui dixerunt regi: Virum, qui attriuit nos,
 & oppressit inique, ita delere debemus, vt ne
 vnus quidem residuus sit de stirpe eius in
 9 cunctis finibus Israel. * Dentur nobis septeni
 10 viri de filiis eius, vt crucifigamus eos Domi-
 11 no in Gabaa Saul, quondam electi Domi-
 12 ni. Et ait rex: Ego dabo. * Perpercitque rex
 13 Miphiboseth, filio Ionathae, filij Saul. pro-
 14 pter iusiurandum Domini, quod fuerat in-
 15 ter Dauid & inter Ionathan filium Saul.
 16 * Tulit itaque rex duos filios Respha filiae Aia,
 quos peperit Sauli, Armoni, & Miphiboseth

*Sup. 8. d.
16.*

*Ios. 9. c.
16.*

*1. Reg. 18.
4. 1.*

& quinque filios Michol filia Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de-

9 Molathi, * & dedit eos in manus Gabaoni-
10 tarum : qui crucifixerunt eos in monte co-

ram Domino: & ceciderunt hi septem, simul. || 10 sione hordei. * Tollens autem Relpha filia
occisi in diebus messis primis, incipiete mes- Aia cilicium, subtravit sibi supra petram, ab

initio messis, donec stillaret aqua super eos
de cælo: & non dimisit aues lacerare eos per
diem, neque bestias per noctem. * Et nuntia-
ta sunt David, quæ fecerat Respha, filia Aia,
concubina Saul. * Et abiit David, & tulit os-
sa Ionathæ filij eius, a viris Iabes Galaad, qui
curati fuerant ea de platea Bethsan, in qua
suspendenter eos Philisthiim, cum interfe-
cissent Saul in Gelboe: * & asportauit inde os-
sa Saul & ossa Ionathæ filij eius: & colligen-
tes ossa eorum, qui occisi fuerant, * sepelie-
runt ea cum ossibus Saul & Ionathæ filij eius
in Terra Benjamin, in latere, in sepulchro
patris eius: feceruntque omnia, quæ præ-
ceperat rex, & repropitiatus est Deus terra
nost hæc. * Factum est autem rursum præli-
um Philistinorum aduersum Israel, & descendi-
t David, & serui eius cum eo, & pugnabant
contra Philisthiim. Deficiente autem David
Iesibienob, qui fuit de genere Arapha, * cuius
fuerat hæc: trecentas uncias appendebat,
& accinctus erat ense nouo, nihil est percu-
tere David. * Præfiliusque ei fuit Abisai filius
Saruæ, & percussit Philisthæum interfe-
cit. Tunc iurauerunt viri David, dicentes:
Non egredieris nobiscum in bellum, ne
extinguas lucernam Israel. * Secundum
quoque bellum fuit in Gob contra Philis-
thæos: tunc percussit Sobochai de Husati,
Siph de stirpe Arapha de genere gigantum.
* Tertium quoque fuit bellum in Gob con-
tra Philisthæos, in quo percussit Adcodatus
filius Saltus polymitarius Bethlehemites
Goliath Gethæum, cuius hastile hastæ erat
quasi licitorium texentium. * Quartum
bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus,
qui senos in manibus pedibusque habebat
ligitos, id est, viginti quatuor, & erat de ori-
gine Arapha. * Et blasphemauit Israel: percu-
sit autem eum Jonathan filius Samaa fratris
David. * Hi quatuor nati sunt de Arapha in
Geth, & ceciderunt in manu David, & seruo-
rum eius.

C A P. XXII.

*Canticum gratiarum actionis David pro sua ab
omnibus inimicis liberatione.*

Locus est autem David Domino verba
carminis huius, in die qua liberauit eum
Dominus de manu omnium inimicorum
suorum, & de manu Saul. * & ait:

* Dominus petra mea, & robur meum, &
saluator meus.

* Deus fortis meus, sperabo in eum: scu-
tum meum, & cornu salutis meæ: eleuator
meus, & refugium meum: saluator meus, de
iniquitate liberabis me.

* Laudabilem inuocabo Dominum: &
ab inimicis meis saluus ero.
* Quia circumdederunt me contritiones
mortis: torrentes Belial terruerunt me.
* Funes inferni circumdederunt me, præ-
uenerunt me laquei mortis.
* In tribulatione mea inuocabo Domi-
num, & ad Deum meum clamabo: & exau-
diat de templo suo vocem meam, & clamor
meus veniet ad aures eius.
* Commota est & contremuit terra: fun-
damenta montium concussa sunt, & con-
quassata, quoniam iratus est eis.
* Ascendit fumus de naribus eius, & ignis
de ore eius vorabit: carbonem succensit
ab eo.
* Inclinauit cælos, & descendit: & caligo
sub pedibus eius.
* Et ascendit super Cherubim, & volauit:
B & lapsus est super pennas venti.
* Posuit tenebras in circuitu suo latibu-
lum: cribrans aquas de nubibus cælorum.
* Præ fulgore in conspectu eius, succensi
sunt carbonem ignis.
* Tonabit de cælo Dominus: & excelsus
dabit vocem suam.
* Misit sagittas, & dissipauit eos; fulgur, &
consumpsit eos.
* Et apparuerunt effusiones maris, & reve-
lata sunt fundamenta orbis, ab increpatione
Domini, ab inspiratione spiritus furoris
eius.
* Misit de excelsis, & assumpsit me: & ex-
traxit me de aquis multis.
* Liberauit me ab inimico meo potentis-
simo, & ab his qui oderant me: quoniam ro-
bustiores me erant.
* Præuenit me in die afflictionis meæ, &
factus est Dominus firmamentum meum.
* Et eduxit me in latitudinem: liberauit
me, quia complacui ei.
* Retribuet mihi Dominus secundum ius-
titiam meam: & secundum munditiam ma-
nuum mearum reddet mihi.
* Quia custodiui vias Domini, & non egi
impie, a Deo meo.
* Omnia enim iudicia eius in conspectu
meo: & præcepta eius non amouia me.
* Et ero perfectus cum eo: & custodiam
C me ab iniquitate mea.
* Et restituet mihi Dominus secundum
iustitiam meam: & secundum munditiam
manuum mearum, in conspectu oculorum
suorum.
* Cum sancto sanctus eris: & cum robusto
perfectus.
* Cum electo electus eris: & cum peruerso
peruerteris.

* Et populum pauperem saluum facies: 28
oculisque tuis excellosum humiliabis.

* Quia tu lucerna mea Domine: & tu Do- 29
mine illuminabis tenebras meas.

* In te enim curram accinctus: in Deo meo 30
transiliam murum.

* Deus immaculata via eius, eloquium 31
Domini: igne examinatum: scutum est om-
nium sperantium in se.

* Quis est Deus præter Dominum? & quis 32
fortis præter Deum nostrum?

* Deus qui accinxit me fortitudine: & cō- 33
planauit perfectam viam meam.

* Cōquans pedes meos ceruis, & super 34
excella mea statuens me.

* Docens manus meas ad prælium, & cō- 35
ponens quasi arcum arcum brachia mea.

* Dedisti mihi clypeum salutis tuæ: & 36
mansuetudo tua multiplicauit me.

* Dilatabis gressus meos subtrus me: & non 37
deficient tali mei.

* Persequar inimicos meos, & conteram: 38
& non conuertar donec consumam eos.

* Consumam eos & confringam, vt non 39
consurgant: cadent sub pedibus meis.

* Accinxisti me fortitudine ad prælium: 40
incuruasti resistentes mihi subtrus me.

* Inimicos meos dedisti mihi dorsum; o- 41
dientes me, & disperdam eos.

* Clamabunt, & non erit qui saluet; ad 42
Dominum, & non exaudiet eos.

* Delebo eos vt puluerem terræ: quasi lu- 43
tum platearum comminuam eos atque con-
fringam.

* Saluabis me à contradictionibus populi 44
mei: custodiet me in caput Gentium: popu-
lus, quem ignoro, seruiet mihi.

* Filij alieni resistent mihi, auditu auris 45
obedient mihi.

* Filij alieni defluerunt, & contrahentur 46
in angustiis suis.

* Viuit Dominus, & benedictus Deus 47
meus: & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.

* Deus qui das vindictas mihi, & deicis 48
populos sub me.

* Qui educis me ab inimicis meis, & à re- 49
sistentibus mihi eleuas me: à viro iniquo li-
berabis me.

* Propterea confitebor tibi Domine in 50
gentibus: & nomini tuo cantabo.

* Magnificans salutes regis sui, & faciens 51
misericordiam christo suo Dauid, & semini
eius in sempiternum.

C A P. XXIII.

*Verba nouissima Dauid, & catalogus virorum
ipsius illustrium.*

HÆC autem sunt verba Dauid nouissima
Dixit Dauid filius Isai: Dixit vir, cui con-

stitutum est de Christo Dei Iacob, egregius

2 psaltes Israel: * Spiritus Domini locutus est
per me, & sermo eius per linguam meam.

3 * Dixit Deus Israel mihi, locutus est Fortis Is-
rael, Dominator hominum, iustus domina-
tor in timore Dei. * Sicut lux auroræ, orien-
te sole, manet absque nubibus rutilat, & sicut

4 pluuiis germinat herba de terra. * Nec tanta
est domus mea apud Deum, vt pactum æter-
num iniret mecum, firmum in omnibus atq;
munirum. Cuncta enim salus mea, & omnis

5 voluntas: nec est quidquam ex ea quod non
germinet. * Præuaricatores autem quasi spi-
næ euellentur vniuersi: quæ non tolluntur

6 manibus. * Et si quis tangere voluerit eas, ar-
mabitur ferro & ligno lanceato, igneque suc-
censit comburentur vsque ad nihilum. * Hæc

7 nomina fortium Dauid. Sedens in cathedra b. 10.
sapientissimus princeps inter tres, ipse est
quasi tenerimus ligni vermiculus, qui o-

8 ctingentos interfecit impetu vno. * Post hæc,
Eleazar filius patru eius Ahohites inter tres
fortes, qui erant cum Dauid quando expro-

9 brauerunt Philisthiim, & congregati sunt il-
luc in prælium. * Cumque ascendissent viri
Israel, ipse stetit & percussit Philisthæos, do-

10 nec deficeret manus eius, & obrigesceret cū
gladio: fecitque Dominus salutem magnam
in die illa: & populus qui fugerat, reuersus est

11 ad cæporum spolia detrahenda. * Et post hæc,
Semma filius Age de Arari, & congregati sunt
Philisthim in imitatione: erat quippe ibi ager

12 lente plenus. Cumque fugisset populus à fa-
cie Philisthiim, stetit ille in medio agri, &
ruitus est eum, percussitque Philisthæos: &

13 fecit Dominus salutem magnam. * Nec non
& antè descenderant tres qui erant princi-
pes inter triginta, & venerant tempore mes-

14 sis ad Dauid in speluncam Odollam: castra
autem Philisthinorum erant posita in Valle
gigantum. * Et Dauid erat in præsidio: porro

15 statio Philisthinorum tunc erat in Berhle-
hem. * Desiderauit ergo Dauid, & ait: O si
C quis mihi daret potum aquæ, de cisterna quæ

16 est in Berhlehem iuxta portam: Irruperunt
ergo tres fortes castra Philisthinorum, &
hauserunt aquam de cisterna Berhlehem,

17 quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Da-
uid: at ille noluit bibere, sed libauit eam Do-
mino, dicens: Propitiussit mihi Dominus,

18 ne faciam hoc: num sanguinem hominum
istorum qui profecti sunt, & animarum peri-
culum bibam? Noluit ergo bibere. hæc fece-
runt tres robustissimi. * Abisai quoque frater

19 Ioab filius Saruiz, princeps erat de tribus:
ipse est qui leuauit hastam suam contra tre-
centos, quos interfecit, nominatus in tribus,

20 & inter tres nobilior, eratque eorum prin-

* Ps. 134.
A. 1.

* Psal. 17.
A. 52.
Rom. 15.
b. 9.

ceps, sed vsque ad tres primos non peruen-
 rat. * Et Banaías filius Ioiadæ viri fortissimi,
 magnorum operum, de Cabseel: ipse percuf-
 sit duos leones Moab, & ipse descendit, &
 percussit leonem in media cisterna in diebus
 niuis. * Ipse quoque interfecit virum Ægy-
 ptium, virum dignum spectaculo, habentem
 in manu hastam: itaque cum descendisset ad
 eum in virga, vi extorsit hastam de manu Æ-
 gyptij, & interfecit eum hasta sua. * hæc fecit
 Banaías filius Ioiadæ. * Et ipse nominatus inter
 tres robustos, qui erant inter triginta no-
 biliores: verum tamen vsque ad tres non per-
 uenerat: fecitq; eū sibi Dauid auricularium,
 à secreto. * Asael frater Ioab inter triginta,
 Elehanan filius patruī eius de Bethlechem
 * Semma de Aroci, Elica de Harodi, * He-
 les de Phalti, Hira filius Acces de Thecua,
 * Abiezec de Anathoth, Mobonnai de Husa-
 ti, * Selmon Ahothites, Maharai Netopha-
 thites, * Heled filius Baana, & ipse Netopha-
 thites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum
 Benjamin, * Banaia Pharathonites, Heddai
 de Torrethe Gaas, * Abialbon Arbathites,
 Azmaueh de Beromi, * Eliaba de Salaboni,
 Filij Iassen, Ionathan, * Semma de Orori,
 Aiam filius Sarar Arorites, * Eliphel filius
 Aasbai filij Machati, Eliam filius Achitophel
 Gelonites, * Hefrai de Carmelo, Pharai de
 Arbi, * Igaal filius Nathan de Soba, Bonni de
 Gadi, * Selec de Ammoni, Naharai Berothi-
 tes armiger Ioab filij Saruiz, * Ita Iethrites,
 Gareb & ipse Iethrites. * Vrias Hethæus. O-
 mnes triginta septem.

C A P. XXIV.

*Dauid ob numeratum populum à Nathan cor-
 reptus, extribus oblatiis pestem triduanam ele-
 git, qua in populum saeuente, ac 700000 inter-
 emptis, orat Dauid Dominum, & à Gad pro-
 pheta admonitus, in area Areuna, dato pretio,
 altare erigit, cessatque pestis.*

ET addidit furor Domini irasci contra
 Israel, commouitque Dauid in eis dicen-
 tem: Vade, numera Israel & Iudam. * Dixitq;
 rex ad Ioab principem exercitus sui: Peram-
 bula omnes tribus Israel à Dan vsque Bersa-
 bee, & numera populum, vt sciam nume-
 rum eius. * Dixitque Ioab regi: Adaugear
 Dominus Deus tuus ad populum tuum,
 quantus nunc est, iterumque centuplicet in
 conspectu domini mei regis: sed quid sibi do-
 minus meus rex vult in re huiusmodi? * Ob-
 tinuit autem sermo regis verba Ioab & prin-
 cipum exercitus: egressusq; est Ioab, & prin-
 cipes militum, à facie regis, vt numerarent
 populum Israel. * Cumq; pertransissent Ior-

danem, venerunt in Aroer ad dexteram vr-
 bis, quæ est in Valle Gad: * & per Iazer tran-
 sierunt in Galaad, & in terram inferiorem
 Hodsi, & venerunt in Dan siluestria. Circum-
 euntesque iuxta Sidonem, * transierunt pro-
 pe mœnia Tyri, & omnem terram Heuæi &
 Chananzæ, veneruntque ad meridiem Iuda
 in Bersabee: * & lustrata vniuersa terra, affue-
 runt post nouem menses & viginti dies in Ie-
 rusalem. * Dedit ergo Ioab numerum descri-
 ptionis populi regi, & inuenta sunt de Israel
 octingenta millia virorum fortium, qui edu-
 cerent gladium: & de Iuda quingenta millia
 pugnatorum. * Percussit autem cor Dauid
 eum, postquam numeratus est populus: & di-
 xit Dauid ad Dominum: Peccaui valde in
 hoc facto: sed precor Domine, vt transferas
 iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis
 * Surrexit itaque Dauid manè, & sermo Do-
 mini factus est ad Gad prophetam & viden-
 tem Dauid, dicens: * Vade, & loquere ad Da-
 uid: Hæc dicit Dominus: Trium tibi datui
 optio, elige vnum quod volueris ex his, vt fa-
 ciam tibi. * Cumque venisset Gad ad Dauid,
 nunciavit ei, dicens: Aut septem annis veniet
 tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus
 fugies aduersarios tuos, & illi te persequen-
 tur: aut certè tribus diebus erit pestilentia in
 terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem
 respondeam, ei qui me misit, sermonem. * Di-
 xit autem Dauid ad Gad: Coarctor nimis: sed
 melius est vt incidā in manus Domini (multæ
 enim misericordiæ eius sunt) quam in ma-
 nus hominum. * Immisitque Dominus pesti-
 lentiam in Israel, de manè vsque ad tempus
 constitutum, & mortui sunt ex populo, à Dan
 vsque ad Bersabee, septuaginta millia viro-
 rum. * Cumque extendisset manum suam
 Angelus Domini super Ierusalem vt disper-
 deret eam, misertus est Dominus super affli-
 ctione, & ait Angelo percutienti populum:
 Sufficit, nunc contine manum tuam. erat
 autem Angelus Domini iuxta aream Areuna
 Iebusæi. * Dixitque Dauid ad Dominum,
 cum vidisset Angelum cadentem populum:
 Ego sum qui peccaui, ego inique egi: isti qui
 oues sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro,
 manus tua contra me, & contra domum pa-
 tris mei. * Venit autem Gad ad Dauid in die
 illa, & dixit ei: Ascende, & constitue altare
 Domino in area Areuna Iebusæi. * Et ascen-
 dit Dauid iuxta sermonem Gad, quem præ-
 ceperat ei Dominus. * Conspiciensq; Areu-
 na, animaduertit regem & seruos eius tran-
 sire ad se: * & egressus adorauit regem promo-
 vultu in terram, & ait: Quid causæ est vt ve-
 niat dominus meus rex ad seruum suum? Cui
 Dauid ait: Vt emam à te aream, & ædificem

1. Par. 21.
 6. 13.
 Dan. 13. c.
 23.

altare Domino, & cesser interfectio quæ
grassetur in populo. * Et ait Arcuna ad Da- 22
uid: Accipiat, & offerat dominus meus rex,
sicut placet ei: habes boues in holocaustum,

& plaustrum & iuga bouum in vsum ligno-
rum. * Omnia dedit Arcuna rex regi: dixitq;
Arcuna ad regem: Dominus Deus tuus susci-
piat votum tuum. * Cui respondens rex, ait:

Nequaquam vti vis, sed etiam pretio à te, &
non offeram Domino Deo meo holocausta
gratuita. Emit ergo David aream, & boues,
argenti scilicet quinquaginta: * & edificauit 25
ibi David altare Domino, & obtulit holo-
causta & pacifica: & propitiatus est Domi-
nus terræ, & cohibita est plaga ab Israël.

LIBER REGVM
TERTIVS,
SECVNDVM HEBRÆOS
PRIMVS
MALACHIM.
CAP. I.

*David senio confectum puella Abisag calefacit
casta manens, Adonia vero regnum occupan-
te: Bethsabee directo consilio Nathan impetra-
uit à David vngi Salomonem in regem, quo
audio fugit Adonias.*

T rex David senuerat, habebatque ætatis plurimos dies: A
cumque operiretur vestibibus,
non calefiebat. * Dixerunt ergo ei serui sui: Queramus do-

mino nostro regi adolescentulam virginem,
& stet coram rege, & foueat eum, dormiatq;
in sinu suo, & calefaciat dominum nostrum
regem. * Quæsierunt igitur adolescentulam
speciosam in omnibus finibus Israël, & inue-
nerunt Abisag Sunamitidem, & adduxerunt
eam ad regem. * Erat autem puella pulchra
nimis, dormiebatque cum rege, & ministra-
bat ei, rex vero non cognouit eam. * Ado-
nias autem filius Haggith eleuabatur, dicens:
Ego regnabo. Fecitque sibi currus & equites,
& quinquaginta viros qui currerent ante
eum. * Nec corripuit eum pater suus ali-
quando, dicens: Quare hoc fecisti? Erat au-
tem & ipse pulcher valde, secundus natu post
Abisalom. * Et sermo ei cum Ioab filio Sar-
uizæ, & cum Abiathar sacerdote, qui adiuua-
bant partes Adoniz. * Sadoe vero sacerdos,
& Banaïas filius Ioiazæ, & Nathan propheta,
& Semei & Rei, & robur exercitus Da-
uid, non erat cum Adonia. * Immolatis er-
go Adonias arietibus & vitulis, & vniuersis
pinguibus, iuxta Lapidem zohelath, qui
erat vicinus Fonti rogel, vocauit vniuersos
fratres suos filios regis, & omnes viros
Iuda seruos regis. * Nathan autem
prophetam, & Banaïam, & robustos quos-

que, & Salomonem fratrem suum, non vocavit. * Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis: Num audisti, quod regnauerit Adonias filius Haggith,

12] & dominus noster David hoc ignorat. * Nunc ergo veni, accipe consilium a me, & salva animam tuam, filique tui Salomonis.
13] * Vade, & ingredere ad regem David, &

dic ei: Nōne tu domine mi rex iurasti mihi ancillæ tuæ, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo? quare ergo regnat Adonias? * Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te, & complebo sermones tuos. * Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in cubiculum: rex autem senuerat nimis, & Abisag Sunamitis ministrabat ei. * Inclinauit se Bethsabee, & adoravit regem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit, vis? * Quæ respondens, ait: Domine mi, tu iurasti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ, Salomon filius tuus regnabit post me, & ipse sedebit in solio meo. * Et ecce nunc Adonias regnat, te, domine mi rex, ignorante. * Mactavit boues, & pinguis, & arietes plurimos, & vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, & Ioab principem militiæ: Salomonem autem servum tuum non vocavit. * Veruntamen domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israel, ut indices eis, quis sedere debeat in solio tuo, do-

21] mine mi rex, post te. * Eritque cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego & filius meus Salomon peccatores. * Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit. * Et nuntiaverunt regi, dicentes: Adest Nathan propheta. Cumq; introisset in conspectu regis, & adorasset eum, pronus in terrâ, * dixit Natha: 24] Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me, & ipse sedeat super thronum meum. * Quia descendit hodie, & immolavit boues & pinguis, & arietes plurimos, & vocavit universos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: illisq; vescentibus, & bibentibus coram eo, & dicentibus: 26] Viuat rex Adonias: * Me servum tuum, & Sadoe sacerdotem, & Banaïam filium Ioabæ, & Salomonem famulum tuum, non vocavit. * Numquid à domino meo rege exiit hoc verbum, & mihi non indicasti servum tuum, quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum? * Et respondit rex David, dicens: Vocate ad me Bethsabee. Quæ cum fuisset ingressa coram rege, & steterat ante

eum, * iuravit rex, & ait: Viuit Dominus, qui
 eruit animā meam de omni angustia, * quia
 sicut iuravi tibi per Dominum Deum Israel,
 dicēs: Salomon filius tuus regnabit post me,
 & ipse sedebit super solum meum pro me: sic
 faciam hodie. * Summissoque Bethsabee in
 terram vultu, adorauit regem, dicens: Viuat
 Dominus meus David in aeternum. * Dixit
 quoque rex David: Vocate mihi Sadoc sa-
 cerdotē, & Nathan prophetam, & Banaïam,
 filium Ioiaðæ. Qui cum ingressi fuissent cor-
 ram rege, * dixit ad eos: Tollite vobiscum
 seruos domini vestri, & imponite Salomo-
 nem filium meum super mulam meam: & du-
 cite eum in Gihon. * & vngat eum ibi Sadoc
 sacerdos, & Nathan propheta, in regem su-
 per Israel: & canetis buccina, atque dicetis:
 Viuat rex Salomon. * Et ascenderis post eum,
 & veniet, & sedebit super solum meum, & ip-
 se regnabit pro me: illique præcipiam vt sit
 dux super Israel, & super Iudam. * Et respon-
 dit Banaïas filius Ioiaðæ regi, dicens: Amen:
 sic loquatur Dominus Deus domini mei re-
 gis. * Quomodo fuit Dominus cum domi-
 no meo rege, sic sit cum Salomone, & subli-
 mius faciat solum eius a folio domini mei
 regis David. * Descendit ergo Sadoc sacer-
 dos, & Nathan propheta, & Banaïas, filius
 Ioiaðæ, & Cerethi, & Phelathi: & imposue-
 runt Salomonem super mulam regis David,
 & adduxerunt eum in Gihon. * Sumpsitque
 Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo,
 & vnxit Salomonem: & cecinerunt bucci-
 na, & dixit omnis populus: Viuat rex Salo-
 mon. * Et ascendit vniuersa multitudo post
 eum, & populus canentium tibis, & lætan-
 tium gaudio magno, & insonuit terra a cla-
 more eorum. * Audiuit autem Adonias, &
 omnes qui inuitati fuerant ab eo, iamque
 conuiuium finitum erat: sed & Ioab, audita
 voce tubæ, ait: Quid sibi vult clamor ciui-
 tatis tumultuantis? * Adhuc illo loquente,
 Ionathas filius Abiathar sacerdotis venit:
 cui dixit Adonias: Ingredere, quia vir fortis
 es, & bona nuntians. * Responditque Iona-
 thas Adonias: Nequaquam: Dominus enim
 noster rex David regem constituit Salomo-
 nem: * misitque cum eo Sadoc sacerdotem,
 & Nathan prophetam, & Banaïam filium
 Ioiaðæ, & Cerethi & Phelathi, & imposue-
 runt eum super mulam regis. * Vxerunt-
 que eum Sadoc sacerdos & Nathan prophe-
 ta regem in Gihon: & ascenderunt inde læ-
 tantes, & insonuit ciuitas: hæc est vox, quam
 audistis. * Sed & Salomon sedet super so-
 lum regni. * Et ingressi serui regis benedi-
 xerunt domino nostro regi David, dicens: G-
 Amplificet Deus nomē Salomonis super no-

men tuum, & magnificet thronum eius super
 thronum tuum. Et adorauit rex in lectulo
 suo: * & locutus est: Benedictus Dominus
 Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in so-
 lio meo, videntibus oculis meis. * Territi
 sunt ergo, & surrexerunt omnes qui inuitati
 fuerant ab Adonia, & iuit vnusquisque in viam
 suam. * Adonias autem timens Salomonem,
 surrexit, & abiit, tenuitque cornu altaris. * E-
 nuntiauerunt Salomoni, dicentes: Ecce A-
 donias timens regem Salomonem, tenuit
 cornu altaris, dicens: Iuret mihi rex Salo-
 mon hodie, quodd non interficiat seruum
 suum gladio. * Dixitque Salomon: Si fuerit
 vir bonus, non cadet ne vnus quidem capi-
 lus eius in terram: sin autem malum inuen-
 tum fuerit in eo, morietur. * Misit ergo rex
 Salomon, & eduxit eum: b altari: & ingres-
 sus adorauit regem Salomonem: dixitque Sa-
 lomon: Vade in domum tuum.

C A P. I I.

*David datis Salomoni variis præceptis moritur.
 Adonias petens Abisag in uxorem occidit a Sa-
 lomone iubetur: Abiathar sacerdotio priua-
 tur, & tandem Ioab in tabernaculo interfi-
 citur: Semei quoque, quia contra præscriptum
 egressus est Ierusalem, occiditur.*

A Ppropinquauerunt autem dies David
 vt moreretur, præcipitque Salomoni fi-
 lio suo, dicens: * Ego ingredior viam vniuer-
 sæ terræ: confortare, & esto vir. * Et obserua
 custodias Domini Dei tui, vt ambules in viis
 eius, vt custodias ceremonias eius, & præce-
 pta eius, & iudicia, & testimonia, * sicut scri-
 ptum est in lege Moysi: vt intelligas vniuersa
 quæ facis, & quocunque te verteris: * vt con-
 firmet Dominus sermones suos, quos locu-
 tus est de me, dicens: Si custodierint filij tu-
 as vias tuas, & ambulauerint coram me in veri-
 tate, in omni corde suo, & in omni anima
 sua, nō auferetur tibi vir de folio Israel. * Tu
 quoque nosti, quæ fecerit mihi Ioab filius
 Baruiæ, quæ fecerit duobus principibus ex-
 ercitus Israel, * Abner filio Ner, & * Amasa
 filio Iether: quos occidit, & effudit sangui-
 nem belli in pace, & posuit cruorem prælii
 in balteo suo, qui erat circa lumbos eius, &
 in calceamento suo, quod erat in pedibus e-
 ius. * Facies ergo iuxta sapientiam tuam, &
 non deduces canitē eius pacificē ad infe-
 rros. * Sed & filius Berzellai Galaaditis reddes
 gratiam, eruntque comedentes in mensa tua:
 * occurrerunt enim mihi quando fugiebam
 a facie Absalom fratris tui. * Habes quoque
 apud te Semei filium Gera filij Iemini de Ba-
 hurim, qui maledixit mihi maledictione pes-
 sima, quando ibam ad Castra: sed quia de-

Deut. 17.
16.

2. Reg. 1.
17.
2. Reg.
20. c. 10.

2. Reg. 19.
31.
2. Reg. 16.
b. 5. c. 19.
d. 19.

scendit

Ab. 2. c.

Par. 29.

23.

ascendit mihi in occursum cum transirem Iordanem, & iuravi ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio: * tu noli pati cum esse innoxium. Vir autem sapiens es, ut scias, quæ facies ei, deducesq; canos eius cum sanguine ad inferos. * Dormiuit igitur Dauid cum patribus suis, & sepultus est in civitate Dauid. * Dies autem quibus regnavit Dauid super Israel, quadraginta anni sunt: in Hebron regnavit septem annis: in Ierusalem, triginta tribus. * Salomon autem sedit super thronum Dauid patris sui, & firmatum est regnum eius nimis. * Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Bethsabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei: Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit: Pacificus. * Addiditque: Sermo mihi est ad te. cui ait: Loquere. Et ille: * Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, & me præposuerat omnis Israel sibi in regem: sed translatum est regnum, & factum est tui fratris mei: à Domino enim constitutum est ei. * Nunc ergo petitionem vnam precor à te; ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum: Loquere. * Et ille ait: Precor vt dicas Salomoni regi (neq; enim negare tibi quidquam potest) vt det mihi Abisag Sunamitem vxorem. * Et ait Bethsabee: Bene, ego loquar pro te regi. * Venit ergo Bethsabee ad regem Salomonem, vt loqueretur ei pro Adonia: & surrexit rex in occursum eius, adorauitque eam, & sedit super thronum suum: positusq; est thronus matri regis, quæ sedit ad dexteram eius. * Dixitq; ei: Petitionem vnam paruulam ego deprecor à te; ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex: Petemater mea: neque enim fas est, vt auertam faciem tuam. * Quæ ait: Detur Abisag Sunamitis Adoniam fratri tuo vxor. * Responditq; rex Salomon, & dixit matri suæ: Quare postulas Abisag Sunamitem Adoniam? postula ei & regnum: ipse enim frater meus maior me, & habet Abiathar sacerdotem, & Ioab filium Saruiaz. * Iurauit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc. * Et nunc viuit Dominus, qui firmavit me, & collocauit me super solium Dauid patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occideretur Adonias. * Misitque rex Salomon per inanum Banaiaz filij Ioiaz, qui interfecit eum, & mortuus est. * Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortuus es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram Dauid patre meo, & sustinuisti laborem in omnibus, in quibus laborauit pater meus. * Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset

sacerdos Domini, vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo. * Venit autem nuntius ad Ioab, quod Ioab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset: fugit ergo Ioab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris. * Nuntiarumque est regi Salomoni, quod fugisset Ioab in tabernaculum Domini, & esset iuxta altare: misitq; Salomon Banaiaz filium Ioiaz, dicens: Vade, interfice eum. * Et venit Banaiaz ad tabernaculum Domini, & dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed hic moriar. Renuntiavit Banaiaz regi sermonem, dicens: Hæc locutus est Ioab, & hæc respondit mihi. * Dixitque ei rex: Fac sicut locutus est: & interfice eum, & sepeli, & amoue bis sanguinem innocentem, qui effusus est à Ioab, à me, & à domo patris mei. * Et reddet Dominus sanguinem eius super caput eius, qui interfecit duos viros iustos, melioresque se: & occidit eos gladio, patre meo Dauid ignorante. * Abner filium Ner principem militia Israel, & Amasam filium Iether principem exercitus Iudæ: & reuerteretur sanguis illorum in caput Ioab, & in caput seminis ei in sempiternum. Dauid autem & semini eius, & domui & throno illius, sit pax vsque in æternum à Domino. * Ascendit itaque Banaiaz filius Ioiaz, & aggressus eum interfecit: sepultusque est in domo sua in deserto. * Et constituit rex Banaiaz filium Ioiaz pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar. * Misit quoque rex, & vocauit Semei, dixitque ei: Edifica tibi domum in Ierusalem, & habita ibi: & non egredieris inde huc atque illuc. * Quacunque autem die egressus fueris, & transieris Torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit super caput tuum. * Dixitque Semei regi: Bonus sermo. sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet seruus tuus. Habitauit itaque Semei in Ierusalem diebus multis. * Factum est autem post annos tres, vt fugerent serui Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nuntiatumque est Semei: quod serui eiusissent in Geth. * Et surrexit Semei, & strauit asinum suum: iuitque ad Achis in Geth ad requitendum seruos suos, & adduxit eos de Geth. * Nuntiatum est autem Salomoni, quod isset Semei in Geth de Ierusalem, & rediisset. * Et mitens vocauit eum, dixitque illi: Nonne restificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi: Quacunque die egressus, ieris huc & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi: Bonus sermo, quem audiui. * Quare ergo non custodisti iurandum Domini, & præ-

1. Reg. 2. f. 31.

2. Reg. 3.

c. 2.

2. Reg.

20. c. 9.

ceptum quod præceperam tibi: * Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne malum, cuius tibi conscius est cor tuum, quod fecisti Dauid patri meo: reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum. * Et rex Salomon benedictus, & thronus Dauid erit stabilis coram Domino usque in sempiternum. * Iussit itaque rex Banaia filio Ioiaq: qui egressus, percussit eum, & mortuus est.

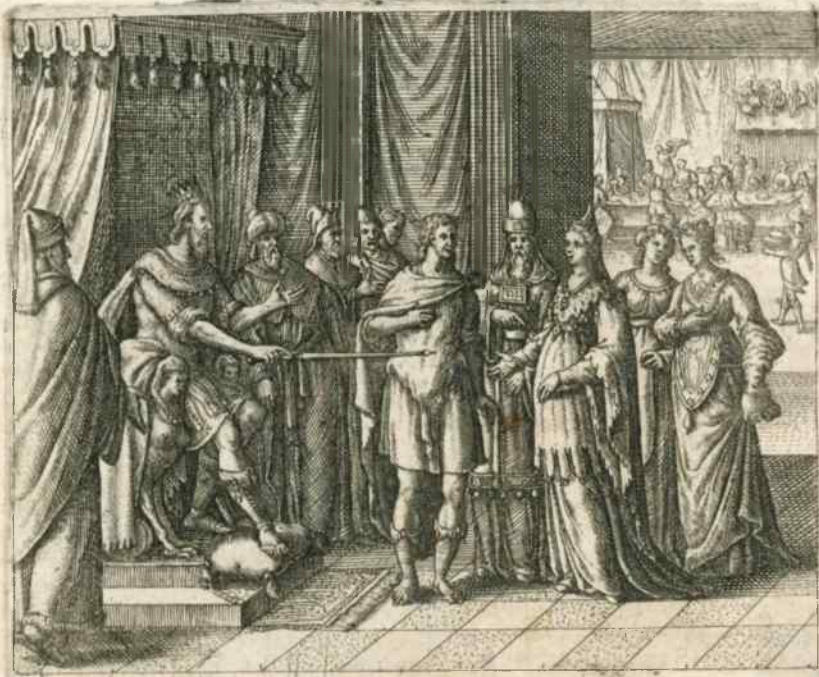
C A P. III.

Salomon accepta in uxorem filia Pharaonis sapientiam in somno petis, quam una cum diuitiis & gloria accipit, & primum in meretricum dirimenda lite ostendit.

* 2. Par. I.
c. 1.

Confirmatum est igitur regnum in manu Salomonis, & affinitate coniunctus A est Pharaoni regi Ægypti. accepit namq; filiam eius, & adduxit in ciuitatem Dauid, donec compleret ædificas domum suam, & do-

num Domini, & murum Ierusalem per circuitum. * Attamen populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum. * Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis Dauid patris sui, excepto quod in excelsis immolabat, & accendebat thymiam. * Abiit itaque in Gabaon, ut immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gabaon. * Apparuit autem Dominus Salomon per somnium nocte, dicens: Postula quod vis ut dem tibi. * Et ait Salomon: Tu fecisti cum seruo tuo Dauid parte meo misericordiam magnam, sicut ambulauit in conspectu tuo in veritate, & iustitia, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem super thronum eius, sicut est hodie. * Et nunc Domine Deus, tu regna-

* 2. Par. I.
c. 10.

re fecisti seruum tuum pro Dauid patre meo: B ego autem sum puer paruulus, & ignorans egressum & introitum meum. * Et seruus tuus in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari non potest præ multitudinem. * Dabis ergo seruo tuo cor docile, ut populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum & malum. quis enim poterit iudicare populum istum, popu-

lum tuum hunc multum? * Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset huiusmodi rem. * Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium: * ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum ut

nullus

nullus ante te similis tui fuerit, nec post te
 surrecturus sit. * Sed & hæc, quæ non postu-
 lasti, dedi tibi diuitias scilicet, & gloriam, ut
 nemo fuerit similis tui in regibus cunctis
 retrò diebus. * Si autem ambulaueris in viis
 meis, & custodieris præcepta mea, & man-
 data mea, sicut ambulauit pater tuus, longot
 facia dies tuos. * Igitur euigilauit Salomon,
 & intellexit quod esset fornicium; cumq;
 venisset Ierusalem, steterit coram arca fœderis
 Domini, & obtulit holocausta, & fecit victi-
 mas pacificas, & grande conuiuium vniuer-
 sis famulis suis. * Tunc venerunt duæ mulie-
 res meretrices ad regem, steteruntq; coram
 eo, * quarum vna ait: Obsecro, mi domine
 ego & mulier hæc habitabamus in domo v-
 na, & peperit apud eam in cubiculo. * Ter-
 tiæ autem die postquam ego peperit, peperit &
 hæc: & eramus simul, nullusque alius no-
 biscum in domo, exceptis nobis duabus.
 * Mortuus est autem filius mulieris huius
 nocte, dormiens quippe oppressit eum. * Et
 confurgens intempestæ noctis silentio, tuli
 filium meum de latere meo ancillæ tuæ dor-
 mientis, & collocaui in sinu suo: suum au-
 tem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu
 meo. * Cumque surrexisset manè ut daren-
 lac filio meo, apparuit mortuus: quem dili-
 gentius intuens clara luce, deprehendi non
 esse meum quem genueram. * Responditq;
 altera mulier: Non est ita ut dicis, sed filius
 tuus mortuus est, meus autem viuit. Econ-
 trario illa dicebat: Mentiris: filius quippe
 meus viuit, & filius tuus mortuus est. Atque
 in hunc modum contendebat coram rege.
 * Tunc rex ait: Hæc dicit: Filius meus viuit,
 & filius tuus mortuus est. Et ista respondit
 Non, sed filius tuus mortuus est, meus au-
 tem viuit. * Dixit ergo rex: Afferte mihi gla-
 dium. Cumq; attulissent gladium coram re-
 ge. * Diuidite, inquit, infantem viuum in
 duas partes, & date dimidiam partem vni,
 & dimidiam partem alteri. * Dixit autem mu-
 lier, cuius filius erat viuus, ad regem: (com-
 mora sunt quippe viscera eius super filium
 suo) Obsecro domine, date illi infantem
 viuum, & nolite interficere eum. Contra-
 rio illa dicebat: Nec mihi, nec tibi sit, sed
 diuidatur. * Respondit rex, & ait: Date huic
 infantem viuum, & non occidatur: hæc est
 enim mater eius. * Audiuit itaque omnis
 Israel iudicium quod iudicasset rex, & ti-
 muerunt regem, videntes sapientiam

DEI esse in eo ad facien-
 dum iudicium.

335
 9

CAP. IV.

Numerantur principes & præfecti Salomonis, ap-
 parati ciborum ipsius, pacisq; securus eo re-
 gnante, & numerus parabolarum atque car-
 minum eius.

1 **E**rat autem rex Salomon regnans super
 A omnem Israel: * & hi principes quos ha-
 2 bebat: Azarias filius Zadoc sacerdotis: * Eli-
 3 shoph & Ahia filij Sisa scribæ: * Iosaphat fi-
 4 lius Ahilud a commentariis: * Banaias filius
 ioiada super exercitum: Sadoc autem, &
 5 Abiathar sacerdotes. * Azarias filius Nathã,
 super eos qui assistebant regi: Zabud filius
 6 Nathan sacerdos, amicus regis: * & Ahisar
 præpositus domus: & Adoniram filius Abda
 7 super tributa. * Habebat autem Salomon
 duodecim præfectos super omnem Israel,
 qui præbebant annonã regi & domui eius:
 per singulos enim menses in anno, singuli
 8 accessaria ministrabant. * Et hæc nomina
 9 eorum: Benhur, in monte Ephraim. * Ben-
 10 decar, in Maccas, & in Salebim, & in Beth-
 11 sames, & in Elon, & in Bethanai. * Benhe-
 sed in Aruboth: ipsius erat Socho, & omnis
 11 terra Epher. * Benabinadab, cuius omnis
 B Nephthador, Tapher filiam Salomonis ha-
 12 bebat uxorem. * Bana filius Ahilud regebat
 Thanac & Magdedo, & vniuersam Bethsan,
 quæ est iuxta Sarrhana subter Iezrael, à
 13 Bethsan vsque Abelmehula: in regione Iec-
 naan. * Bengaber in Ramoth Galaad: habebat
 Auothiair filij Manasse in Galaad, ipse
 præerat in omni regione Argob, quæ est in
 14 Basan, sexaginta ciuitatib. magnis atq; mu-
 15 latis, quæ habebant seras æreas. * Ahinadab
 filius Addo præerat in Manaim. * Achimaas
 in Nephthali: sed & ipse habebat Basemath
 16 filiam Salomonis in coniugio. * Baana filius
 17 Hufi, in Aser, & in Baloth. * Iosaphat filius
 18 Pharue, in Issachar. * Semei filius Ela, in Be-
 19 iamin. * Gaber filius Vri in terra Galaad
 in terra Schon regis Amorrhæi & Og regis Ba-
 20 san, super omnia quæ erant in illa terra. * Iuda &
 Israel innumerabiles, sicut arena maris in
 C multitudine: comedentes, & bibentes, atq;
 21 lætantes. * Salomon autem erat in ditione
 sua, habens omnia regna à flumine terræ
 22 Philistiim vsque ad terminum Ægypti: of-
 ferentiũ sibi munera, & seruientium ei cun-
 23 ctis diebus vitæ eius. * Erat autem cibus Sa-
 lomonis per dies singulos, triginta cori si-
 23 milæ; & sexaginta cori fatinæ, * decẽ boues
 pingues, & viginti boues pascuales, & centũ
 arietes, excepta venatione ceruorũ, caprea-
 24 rum, atq; bubalorũ, & auium altilium. * Ipse
 enim obtinebat omnem regionem quæ erat
 trans flumen, à Thaphsa vsq; ad Gazan, &
 cunctos reges illarum regionum: & habebat

Eccles. 47.
 c. 16.

pacem ex omni parte in circuitu. * Habita-
batque Iuda & Israel absque timore vll-
vniuiquisq; sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan
vsque Bersabee, cunctis diebus Salomonis.
* Et habebat Salomon quadraginta millia
præsepia equorum curtilium, & duodecim
millia equestrium. * Nutriebantque eos su-
pradicti regis præfecti: sed & necessaria mense
regis Salomonis, cum ingenti cura præbe-
bant in tempore suo. * Hordeum quoque &
paleas equorum & iumentorum, deferebant
in locum vbi erat rex, iuxta constitutum si-
bi. * Dedit quoque Deus sapientiam Salo-
moni, & prudentiam multam nimis, & lati-
tudinem cordis, quasi arenam, quæ est in lit-
tore maris: * Et præcedebat sapientia Salo-
monis sapientiam omnium Orientalium &
Ægyptiorum, ** & erat sapientior cunctis
hominibus: sapientior Ethan Ezrahitæ, &
Heman, & Chalcol, & Dorda, filiis Mahol:
& erat nominatus in vniuersis gentibus per
circuitum. * Locutus est quoque Salomon
tria millia parabolas: & fuerunt carmina
eius quinque & mille. * Et disputauit super
lignis, à cedro quæ est in Libano, vsque ad
hyssopum quæ egreditur de pariete: & dis-
seruit de iumentis, & volucribus, & reptili-
bus, & piscibus. * Et veniebant de cunctis
populis ad audiendam sapientiam Salomo-
nis, & ab vniuersis regibus terræ, qui audie-
bant sapientiam eius.

CAP. V.

*Concedit Hiram Salomoni ad templi adificatio-
nem cafores lignorum, quibus Salomon tri-
buit cibaria. numerus caforum, portantium
onera, latomorum, & præsectorum.*

Misit quoque Hiram rex Tyrì seruos suos
ad Salomonem: audiuit enim quod
ipsum vnxisent regem pro patre eius: quia
amicus fuerat Hiram Dauid omni tempore.
* Misit autem Salomon ad Hiram, dicens:
* Tuis voluntatem Dauid patris mei, &
quia non potuerit ædificare domum nomi-
ni Domini Dei sui propter bella imminen-
tia per circuitum, donec daret Dominus eos
sub vestigio pedum eius. * Nunc autem re-
quiem dedit Dominus Deus meus mihi per
circuitum: & non est satan, neque occurfus
malus. ** Quamobrem cogito ædificare
templum Domini Domini Dei mei, sicut lo-
cutus est Dominus Dauid patri meo, dicēs:
Filius tuus, quem dabo pro te super solium
tuum, ipse ædificabit domum nomini meo. B
* Præcipe igitur vt præcendant mihi serui tui
cedros de Libano, & serui mei sint cum ser-
uis tuis: mercedem autem seruorum tuo-
rum dabo tibi quamcunq; petieris: scis eni n

quomodo nō est in populo meo vir qui no-
uerit ligna cadere sicut Sidonij. * Cum ergo
audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est
valde, & ait: Benedictus Dominus Deus hodie,
qui dedit Dauid filium sapientissimum
super populum hunc plurimum. * Et misit
Hiram ad Salomonem, dicens: Audiui quæ-
cunque mandasti mihi: ego faciam omnem
voluntatem tuam in lignis cedrinis & abie-
gnis. * Serui mei deponent ea de Libano ad
mare: & ego componā ea in ratibus in mari,
vsque ad locum quem significaueris mihi; &
applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbebisq;
necessaria mihi, vt detur cibis domui meæ.
* Itaque Hiram dabat Salomoni ligna ced-
rina, & ligna abiegna, iuxta omnem volū-
tatem eius. * Salomon autem præbebat Hi-
ram, coros tritici viginti millia, in cibum
domui eius, & viginti coros purissimi olei:
hec tribuebat Salomon Hiram per singulos
annos. * Dedit quoque Dominus sapien-
tiam Salomoni, sicut locutus est ei: & erat
pax inter Hiram & Salomonem, & percusse-
runt ambo fœdus. * Elegitque rex Salomon
operarios de omni Israel, & erat indictio
triginta millia virorum. * Mittebatque eos
in Libanum, decem millia per menses sin-
gulos vicissim, ita vt duobus mēsis esset
in domibus suis: & Adoniram erat super hi-
iusemodi indictione. * Fueruntque Salo-
moni septuaginta millia eorum qui onera
portabant, & octoginta millia latomorum
in monte. * absque præpositis qui præerant
singulis operibus, numero trisium millium,
& trecentorum præcipientium populo &
his quæ faciebant opus. * Præcepitque rex,
vt tollerent lapides grandes, lapides pretio-
sos, in fundamentum templi, & quadrarent
eos: * quos dolauerunt cæmentarij Salo-
monis, & cæmentarij Hiram: porro Giblij
præparauerunt ligna & lapides ad ædifican-
dam domum.

CAP. VI.

*Figura & fabrica templi quoad præcipuas eius
partes interiores & exteriores.*

Factum est ergo quadringentesimo & octo-
gesimo anno egressionis filiorum Is-
rael de terra Ægypti, in anno quarto, mense
Zio, (ipse est mensis secundus) regni Salo-
monis super Israel, ædificari cœpit domus
Domino. * Domus autem, quam ædificabat
rex Salomon Domino, habebat sexaginta
cubitos in longitudine, & viginti cubi-
tos in latitudine, & triginta cubitos in al-
titudine. * Et porticus erat ante templum
viginti cubitorum longitudinis, iuxta men-
suram latitudinis templi: & habebat decem
cubi-

2. Par. 9.
f. 25.

Eccl. 47.
c. 16.

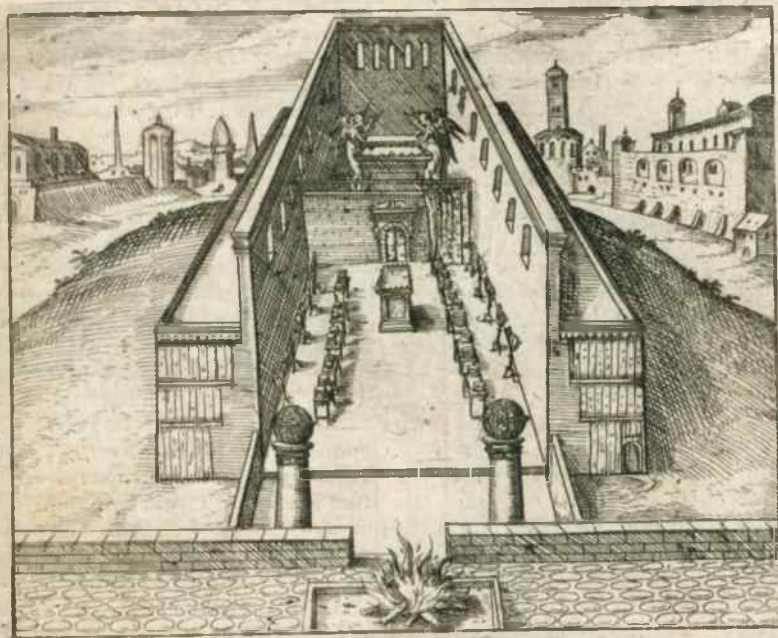
2. Reg. 7.
b. 13.
1. Par. 42.
c. 10.

Sup. 1.
12.

2. Par.
4. 1.

cubitos latitudinis ante faciem templi. * Fe- 4
citq; in templo fenestras obliquas. * Et ædi- 5
ficauit super parietem templi tabulata per
gyrum, in parietibus domus per circuitum
templi & oraculi, & fecit latera in circuitu.
* Tabulatum quod subter erat, quinque cu- 6
bitos habebat latitudinis, & medium tabu-
latum sex cubitorum latitudinis, & tertium
tabulatum septem habens cubitos latitudi-
nis. Trabes autem posuit in domo per cir-
cuitum forinsecus, vt non haberent muris
templi. * Domus autem cum ædificaretur, 7
de lapidibus dolatis atque perfectis ædifica-

ta est: & malleus, & securis, & omne ferra-
mentum, nō sunt audita in domo cum ædi-
ficaretur. * Ostiū lateris medij in parte erat
domus dextrę: & per cochleam ascendebant
in medium cœnaculum, & a medio in ter-
tium. * Et ædificauit domum, & consumma-
uit eam: texit quoq; domum laquearibus ce-
drinis. * Et ædificauit tabulatum super o-
mnem domum quinque cubitis altitudinis.
* & operuit domum lignis cedrinis. * Et fa-
ctus est sermo Domini ad Salomonem, di-
cens: * Domus hæc, quam ædificas, siambu-
laueris in præceptis meis, & iudicia mea fe-

ceris, & custodieris omnia mandata mea, gra-
diens per ea: firmabo sermonem meum ubi,
1. Reg. 7. * quem locutus sum ad Dauid patrem tuum.
217. * * Et habitabo in medio filiorum Israel, &
1. Par. 22. nō derelinquam populum meum Israel. * Igi-
19. tur ædificauit Salomon domum, & consum-
mauit eam. * Et ædificauit parietes domus in-
trinsecus tabulatis cedrinis, à pavimento do-
mus vsque ad summam parietem: & vsq;
ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinse-
cus: & texit pauimentum domus tabulis abie-
guis. * Aedificauitque viginti cubitorum ad 16
posteriores partem templi tabulata cedrina,
à pavimento vsque ad superiora: & fecit inte-
riorem domum oraculi in Sanctum sancto-
rum. * Porro quadraginta cubitorum erat i-
plum templum pro foribus oraculi. * Et cedro 17

omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens
tornaturas & iuncturas suas fabrefactas, &
calaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis
vestiebantur: nec omnino lapis apparere po-
19 terat in pariete. * Oraculum autem in medio
domus, in interiori parte fecerat, vt poneret
ibi arcam foederis Domini. * Porro oraculum
20 habebat viginti cubitos longitudinis, & vi-
ginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos
altitudinis: & operuit illud atque vesti-
21 uit auro purissimo. sed & altare vestiuit ce-
dro. * Domum quoque ante oraculum ope-
22 ruit auro purissimo, & affixit laminas clauis
aureis. * Nihilque erat in templo quod non
23 auro tegeretur: sed & totum altare oraculi re-
xit auro. * Et fecit in oraculo duos cherubim
24 de lignis oliuarum, decem cubitorum altitu-
dinis.

dinis. * Quinque cubitorum ata cherub vna
& quinque cubitorum ata cherub altera : id
est, decem cubitos habentes, à summitate
alæ vnus vsq; ad alæ alterius summitatem.
* Decem quoque cubitorum erat cherub se-
cundus : in mensura pari, & opus vnum erat
in duobus cherubim, * id est, altitudinem
habebat vnus cherub decem cubitorum, &
similiter cherub secundus. * Posuitque che-
rubim in medio templi interioris : extende-
bant autem alas suas cherubim, & tangebant
alæ vnæ parietem, & alæ cherub secundi tan-
gebant parietem alterum : alæ autem altera
in media parte templi se inuicem continge-
bant. * Texit quoque cherubim auro. * Et om-
nes parietes templi per circuitum sculpsit
variis calaturis & torno : & fecit in eis che-
rubim, & palmas, & picturas varias, quasi
prominentes de pariete, & egrediētes. * Sed
& pauimentum domus texit auro intrinse-
cus & extrinsecus. * Et in ingressu oraculi fe-
cit ostiola de lignis oliuarum, postesque an-
gulorum quinq; : * Et duo ostia de lignis oli-
uarum : & sculpsit in eis picturam cherubim,
& palmarū species, & anaglypha valde pro-
minētia : & texit ea auro : & operuit eā che-
rubim quā palmas, & cetera auro. * Fecit-
que in introitu templi postes de lignis oli-
uarum quadrangulos : * & duo ostia de li-
gnis abiegnis alitrinsecus : & vtrumque ostium
duplex erat, & se inuicem tenens aperiebatur.
* Et sculpsit cherubim, & palmas, & ex-
laturas valde eminentes : operuitque omnia
laminis aureis opere quadro ad regulam.
* Et ædificauit atrium interius tribus ordi-
nibus lapidum politorum, & vno ordine li-
gnorum cedri. * Anno quarto fundata est
domus Domini in mense Zio : * & in anno
vndecimo, mense Bul (ipse est mensis octa-
uus), perfecta est domus in omni opere suo,
& in vniuersis utensilibus suis : ædificauitque
eam annis septem.

CAP. VII.

*Palatium Salomonis, domus saltus atq; vxoris
eius, varia & sumptuosissima templi su-
pellex.*

DOmum autem suam ædificauit Salomon¹
tredecim annis, & ad perfectum A
vsque perduxit. * Ædificauit quoque domum²
saltus Libani centum cubitorum longitu-
dinis, & quinquaginta cubitorum latitudi-
nis, & triginta cubitorum altitudinis : &
quatuor deambulacra inter columnas ce-
drinis : ligna quippe cedrina exciderat in
colūnas. * Et tabularis cedrinis vestiuit o-
tam cameram, quæ quadraginta quinq; co-
lumnis sustentabatur. Vnus autem ordo ha-

4 bebat columnas quindecim * contra se in-
5 uicem positas, * & è regione se respicientes,
æquali spatio inter columnas, & super co-
lumnas quadrangulata ligna in cunctis æ-
6 qualia. * Et porticum columnarum fecit
quinquaginta cubitorum longitudinis, &
triginta cubitorum latitudinis : & alteram
porticum in facie maioris porticus : & colu-
7 mnas, & epistylia super columnas. * Porti-
cum quoque solij, in qua tribunal est, fecit :
& texit lignis cedrinis à pauimento vsq; ad
8 summitatem. * Et domuncula, in qua sede-
batur ad iudicandum, erat in media porti-
ci, simili opere. Domum quoque fecit filia
Pharaonis (* quam vxorem duxerat Salo-
9 mon) tali opere, quali & hanc porticu. * O-
B mnia lapidibus pretiosis, q ad normā quan-
dā atq; mensuram tam intrinsecus q extrin-
secus ferrati erant : à fundamento vsq; ad sū-
mitatem parietum, & extrinsecus vsq; ad a-
10 trium maius. * Fundamēta autem de lapidi-
bus pretiosis, lapidibus magnis decem siue
11 octo cubitorum. * Et desuper lapides pretio-
si æqualis mensuræ secti erant, similiterque
12 de cedro. * Et atrium maius rotundum, trium
ordinū de lapidibus sectis, & vnus ordinis
de dolata cedro : necnon & in atrio domus
13 Domini interiori, & in porticu domus. * Mi-
sir quoque rex Salomon, & tulit Hiram de
14 Tyro, * filiū mulieris viduæ de tribu Nephtali,
patre Tyrio, artificem ærarium, & ple-
num sapientia, & intelligentia, & doctrina
ad faciendum omne opus ex ære. Qui
cū venisset ad regem Salomonem, fecit
15 omne opus eius. * Et finxit duas columnas
æreas, decem & octo cubitorum altitudi-
nis columnam vnā : & * linea duodecim¹ *Jer. 51.*
C cubitorum ambiebat columnam vtram-
c. 21.
16 que. * Duo quoque capitella fecit, quæ po-
nerentur super capita columnarum, fusili-
lia ex ære : quinque cubitorum altitudinis
capitellum vnum, & quinque cubitorum
17 altitudinis capitellum alterum : * & quasi
in modum retis, & catenarum sibi inuicem
miro opere contextarum. Vtrumque capi-
tellum columnarum fusile erat : septena
18 versuum retiacula in capitello vno, & se-
ptena retiacula in capitello altero. * Et per-
fecit columnas, & duos ordines per circuitum
retiaculorum singulorum, vt tegerent
capitella, quæ erant super summitatē, malo-
granatorum : eodem modo fecit & capitello
19 secundo. * Capitella autem, quæ erant super
capita columnarum, quasi opere lithi fabri-
cata erant in porticu quatuor cubitorum.
20 * Et rursum alia capitella in summitate co-
lumnarum desuper iuxta mensuram colu-
mnarū cōtra retiacula : malogranatorum aut

ducenti ordines erant in circuitu capitelli
secundi. * Et statuit duas columnas in portu
cu templi: cumque statuisset columnam de
xteram, vocauit eam nomine Iachin: simili
ter erexit columnam secundam, & vocauit
nomen eius Booz. * Et super capita colum
narnum opus in modum lilij posuit, perfe
ctumque est opus columnarum. * Fecit quo
que mare fusile decem cubitorum a labio vs
que ad labium, rotundum in circuitu: quin
que cubitorum altitudo eius, & reticula tri
ginta cubitorum cingebat illud per circuitu
rum. * Et sculptura subter labium circuibat
illud decem cubitis ambiens mare: duo or
dines sculpturarum striatarum erant fusiles
* Et stabat super duodecim boues, & quibus
tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad
Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad
Orientem, & mare super eos desuper erat:
quorum posteriora vniuersa intrinsecus lati
tabant. * Grossitudo autem luteris, trium vn
ciarum erat: labiumque eius, quasi labium
calicis, & folium repandi lilij: duo millia ba
tos capiebat. * Et fecit decem bases æneas, 27
quatuor cubitorum longitudinis bases sin
gulas, & quatuor cubitorum latitudinis, &
trium cubitorum altitudinis. * Et ipsum opus
basium, interrasile erat: & sculpturæ inter
iuncturas. * Et inter coronulas & plectas, leo
nes & boues, & Cherubim: & in iuncturis si
militer desuper: & subter leones & boues,
quasi lora ex ære dependentia. * Et quatuor
rotæ per bases singulas, & axes ærei: & per
quatuor partes quasi humeruli subter lute
rem fusiles, contra se inuicem respectantes.
* Os quoque luteris intrinsecus erat in capi
tis summitate: & quod forinsecus apparebat, E
vniuscubiti erat totum rotundum, pariterque
habebat vnum cubitum & dimidium: in an
gulis autem columnarum variæ cælaturæ e
rant: & media intercolumnia, quadrata non
rotunda. * Quatuor quoque rotæ, quæ per
quatuor angulos basis erant, cohærebant si
bi subter basim: vna rota habebat altitudinis
cubitum & semis. * Tales autem rotæ erant, 33
quales solent in curru fieri: & axes earum, &
radij, & canthi, & modioli, omnia fusilia.
* Nam & humeruli illi quatuor per singulos
angulos basis vnus, ex ipsa basi fusiles & con
iuncti erant. * In summitate autem basis erat 35
quædam rotunditas dimidij cubiti, ita fabrefa
cta, vt luter desuper posset imponi, habens
cælaturas suas, variasque sculpturas ex se
metipsa. * Sculptis quoque in tabularis il
lis, quæ erant ex ære, & in angulis, Cheru
bim, & leones, & palmas, quasi in similitudi
ne hominis stantis, vt non cælata, sed appositæ
percircuitum viderentur. * In hunc modum.

fecit decem bases, fusura vna, & mensura,
38 sculpturæque consimili. * Fecit quoque de
cem luteris æneos: quadraginta batos ca
piebat luter vnus, eratque quatuor cubito
rum: singulos quoque luteris per singulas,
39 id est, decem bases, posuit. * Et constituit de
cem bases, quinque ad dexteram partem
templi, & quinque ad sinistram: mare au
tem posuit ad dexteram partem templi con
tra Orientem ad Meridicam. * Fecit ergo Hi
ram lebetes, & scutras, & hamulas, & perfecit
omne opus regis Salomonis in templo Do
mini. * Columnas duas, & funiculos capitel
lorum super capita columnarum duos: &
retiacula duo, vt operirent duos funiculos,
42 qui erant super capita columnarum. * Et ma
logranata quadringenta in duobus retiacu
lis: duos versus malogranatorum in retiacu
lis singulis, ad operiendos funiculos capitel
lorum, qui erant super capita columnarum.
43 * Et bases decem, & luteris decem super ba
ses. * Et mare vnum, & boues duodecim sub
ter mare. * Et lebetes, & scutras, & hamulas.
45 Glomina vasa, quæ fecit Hiram regi Salomoni
in domo Domini, de aurichalco erant. * In
capettri regione Iordanis, fudit ea rex in ar
47 gillofa terra, inter Sochoth & Sartham. * Et
posuit Salomon omnia vasa: propter multi
tudinem autem nimiam non erat pondus æ
48 ris. * Fecitque Salomon omnia vasa in domo
Domini: altare aureum, & mensam, super
quæ poneretur panes propositionis, auream:
49 * & candelabra aurea, quinque ad dexteram,
& quinque ad sinistram contra oraculum, ex
auro puro: & quasi lilij flores, & lucernas de
50 super aureas: & forcipes aureos, & hydrias,
& fuscinulas, & phialas, & mortariola, &
thuribula, de auro purissimo: & cardines os
tiorum domus interioris Sancti sanctorum,
& ostiorum domus templi, ex auro erant.
51 * Et perfecit omne opus quod faciebat Sa
lomon in domo Domini, & intulit quæ san
ctificauerat Dauid pater suus, argentum &
aurum, & vasa, reposuitque in thesauris do
mus Domini.

2. Par. 5.
a. 1.

C A P. VIII.

*Templum introducta in ipsum arca dedicatur,
nebula illud implente. Salomon post longam o
rationem populo benedixit, numerus bouum &
ouium immolarum hac celebri, est uitate.*

Tunc congregati sunt omnes maiores na
tu Israel cum principibus tribuum, &
duces familiarum filiorum Israel, ad regem
Salomonem in Ierusalem: vt desereret arcam
foederis Domini, de ciuitate Dauid, id est, de
2 Sion. * Conuenitque ad regem Salomonem v
niuersus Israel in mente Ethaniam, in solem

2. Par. 5.
a. 2.

dic, ipse est mensis septimus. * Veneruntque cuncti senes de Israel, & tulerunt arcam sacerdotum, & portauerunt arcam Domini, & tabernaculum foederis, & omnia vasa Sanctuarij, quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Leuitæ. * Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel, quæ conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & innolabant oues & boues absque æstimatione & numero. * Et intulerunt sacerdotes arcam foederis Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum, subter alas Cherubim. * Siquidem Cherubim expandebant alas super locum arcæ, & protegabant arcam, & vultus eius desuper. * Cumque eminere vellent, & apparerent summitates eorum foris Sanctuarium ante oraculum, non apparebant vltra extrinsecus, qui & fuerunt ibi vsque in præsentem diem. * In arca autem non erat aliud, nisi duæ tabulæ lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Israel, cum egredieretur de terra Ægypti. * Factum est autem, cum exissent sacerdotes de Sanctuario, nebula impleuit domum Domini, & non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam: impleuerat enim gloria Domini domum Domini. * Tunc ait Salomon: * Dominus dixit, vt in habitaret in nebula. * Ædificans ædificauit domum inhabitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum. * Conuertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiæ Israel: omnis enim ecclesiæ Israel stabat. * Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad Dauid patrem meum, & in manibus eius perfecit, dicens: * A die qua eduxi populum meum Israel de Ægypto, non elegi ciuitatem de vniuersis tribubus Israel, vt ædificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi Dauid, vt esset super populum meum Israel. * Voluitque Dauid pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel: * & ait Dominus ad Dauid patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans. * Verumtamen tu non ædificabis mihi domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse ædificabit domum nomini meo. * Confirmauit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetitque pro Dauid patre meo, & sedit super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: & ædificauit domum nomini Domini Dei Israel. * Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de terra Ægypti. * Stetit autem Salomon ante altare Domini

* Exod. 34

d. 27.

Heb. 9. a. 4

* 2. Par. 6

.1.

* 2. Reg. 7.

4. 5.

C in conspectu ecclesiæ Israel, & expandit manus suas in cælum, * & ait: Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cælo desuper, & super terram deorsum: custodis pactum & misericordiam seruis, qui ambulabant coram te in toto corde suo. * Qui custodisti seruum tuo Dauid patrem meum, quare locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfecisti, vt hæc dies probat. * Nunc igitur Domine Deus Israel, conserua famulo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei dicens: Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filij tui viam suam, vt ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo. * Et nunc Domine Deus Israel surmentur verba tua, quæ locutus es seruo tuo Dauid patri meo. * Ergone putandum est quod vere Deus habitet super terram: si enim cælum, & cæli cælorum te capere non possunt, quanto magis domus hæc, quam ædificauimus? * Sed respice ad orationem serui tui, & ad preces eius, Domine Deus meus: audi hymnum & orationem, quam seruus tuus orat coram te hodie: * vt sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum, de qua dixisti: * Erit nomen meum ibi: vt exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te seruus tuus. * Vt exaudias deprecationem serui tui & populi tui Israel, quodcumque orauerint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cælo, & cum exaudieris, propitius eris. * Si peccauerit homo in proximum suum, & habuerit aliquod iuramentum, quo teneatur strictus, & venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuam, * tu exaudies in cælo: & facies, & iudicabis seruos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum, & retribuens ei secundum iustitiam suam. * Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agentes poenitentiam, & confitentes nomini tuo, venerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo hac, * exaudi in cælo, & dimitte peccatum populi tui Israel, & reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum. * Si clausum fuerit cælum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto, poenitentiam egerint nomini tuo, & a peccatis suis conuerſi fuerint propter afflictionem suam, * exaudi eos in cælo, & dimitte peccata seruorum tuorum, & populi tui Israel: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluuiam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem. * Fames si oborta fuerit in terra aut pestilentia, aut

* 2. Reg. 7.
b. 12.* Deut. 32.
b. 11.

corruptus aer, aut arugo, aut locusta, vel
 rubigo, & affixerit eum inimicus eius por-
 tas oblidens, omnis plaga, vniuersa infirmi-
 tas, * cuncta deuotatio, & imprecatio, qua
 acciderit omni homini de populo tuo Israel:
 si quis cognouerit plagam cordis sui, & ex-
 pauderit manus suas in domo hac, * tu exau-
 dies in cælo in loco habitationis tuæ, & re-
 propitiaberis, & facies vt des vnicuique se-
 cundum omnes vias suas, sicut videris cor e-
 ius (quia tu nosti solus cor omnium filiorum
 hominum) * vt timeant me cunctis diebus
 quibus viuunt super faciem terræ, quam de-
 disti patribus nostris. * Insuper & alienige-
 na, qui non est de populo tuo Israel, cum ve-
 nerit de terra longinqua propter nomen
 tuum (audietur enim nomen tuum ma-
 gnum, & manus tua fortis, & brachium
 tuum * extensum, vbique) cum venerit er-
 go, & orauerit in hoc loco, * tu exaudies in
 cælo, in firmamento habitaculi tui, & fa-
 cies omnia pro quibus inuocauerit te alie-
 nigena: vt discant vniuersi populi terrarum
 nomen tuum timere, sicut populus tuus Is-
 rael, & pro bent quia nomen tuum inuoca-
 tum est super domum hanc, quam ædificaui.
 * Si egressus fuerit populus tuus ad bellum
 contra inimicos suos, per viam, quocunque
 miseris eos, orabunt te contra viam ciuita-
 tis, quam elegisti, & contra domum, quam
 ædificaui nomini tuo, * & exaudies in cælo
 orationes eorum, & preces eorum, & facies
 iudicium eorum. * Quod si peccauerint tibi,
 (* non est enim homo qui non peccet) & ira-
 tus tradideris eos inimicis suis, & captiui du-
 cti fuerint in terram inimicorum longè vel
 propè, * & egerint penitentiam in corde
 suo in loco captiuitatis, & conuersi depre-
 cati te fuerint in captiuitate sua, dicen-
 tes: Peccauimus, iniquè egimus, impiè gessi-
 mus: * & reuersi fuerint ad te in vniuerso cor-
 de suo, & tota anima sua, in terra inimicorū
 suorum, ad quam captiui ducti fuerint: & o-
 rauerint te contra viam terræ suæ, quam de-
 disti patribus eorum, & ciuitatis quam ele-
 gisti, & templi quod ædificaui nomini tuo:
 * exaudies in cælo, in firmamento solij tui,
 orationes eorum, & preces eorum, & facies
 iudiciū eorum: * & propitiaberis populo tuo
 qui peccauit tibi, & omnibus iniquitatibus
 eorum, quibus præuaricati sunt in te: & dabis
 misericordiam coram eis, qui eos captiuos
 habuerint, vt misereantur eis. * Popul⁹ enim
 tuus est, & hereditas tua, quos eduxisti de
 terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ. * Vt
 sint oculi tui aperti ad deprecationem serui
 tui, & populi tui Israel, & exaudies eos in v-
 niuersis pro quib. inuocauerint te. * Tu enim

separasti eos tibi in hereditatem de vniuersis
 populis terræ, sicut locutus es per Moysen
 seruum tuum, quādo eduxisti patres nostros
 34 de Ægypto, Domine Deus. * Factum est au-
 tem, cum compleisset Salomon orans Do-
 minum omnem orationem & deprecationem
 hanc, surrexit de conspectu altaris Do-
 mini: vtrumq; enim genu in terram fixerat,
 35 & manus expanderat in cælum. * Stetit ergo
 & benedixit omni ecclesiæ Israel voce ma-
 gna, dicens: * Benedixit Dominus, qui dedit
 36 requiem populo suo Israel, iuxta omnia, quæ
 locutus est: non cecidit ne vnus quidem ser-
 mo, ex omnibus bonis, quæ locutus est per
 37 Moysen seruum suum. * Sit Dominus Deus
 noster nobiscum sicut fuit cum patribus no-
 stris, non derelinquens nos, neq; proiciens.
 38 * Sed inclinet corda nostra ad se, vt ambule-
 mus in vniuersis viis eius, & custodiamus
 mandata eius, & ceremonias eius, & iudicia
 39 quæcunque mandauit patribus nostris. * Et
 40 sint sermones mei isti, quibus deprecatus
 sum coram Domino, appropinquantibus Do-
 mino nostro die ac nocte, vt faciat iudiciū
 seruo suo, & populo suo Israel per singulos
 41 dies: * vt sciant omnes populi terræ, quia
 Dominus ipse est Deus, & non est vltra abs-
 42 que eo. * Sit quoque cor nostrum perfectum,
 cum Domino Deo nostro, vt ambulemus in
 decretis eius, & custodiamus mandata ei-
 43 us, sicut & hodie. * Igitur rex, & omnis Is-
 rael cum eo, immolabant victimas coram
 44 Domino. * Mactauitque Salomon hostias
 pacificas, quas immolauit Domino, bouū
 viginti duo millia, & ovium centum viginti
 45 millia: & dedicauerunt templum Domini
 rex & filij Israel. * In die illa sanctificauit re-
 46 medium atriij, quod erat ante domum Do-
 mini: fecit quippe holocaustum ibi, & sacri-
 47 ficiū, & adipem pacificorum: quoniam al-
 tare æreum, quod erat coram Domino, mi-
 nus erat, & capere non poterat holocaustū
 & sacrificiū, & adipem pacificorum. * Fecit
 48 ergo Salomon in tempore illo festiuitatem
 celebrem, & omnis Israel cum eo, multitudo
 magna ab introitu Emath vsque ad riuum
 49 Ægypti, coram Domino Deo nostro, septem
 diebus & septem diebus, id est, quatuordecim
 50 diebus. * Et in die octaua dimisit populos:
 qui benedicentes regi, profecti sunt in taber-
 nacula sua lætantes, & alacri corde super o-
 mnibus bonis, quæ fecerat Dominus Dau-
 51 seruo suo, & Israel populo suo.

C A P. IX.

*Dominus Salomoni secundo apparens, iubet sua
 seruare precepta, addita comminatione nisi
 seruata fuerint. Salomon plures adificat ciui-*

tates, gentes sibi ac tributarias, & classe in Ophir missa plurimum auri recipie.

FActum est autem cum perfecisset Salomon edificium domus Domini, & aedificium regis, & omne quod optauerat & voluerat facere, * apparuit ei Dominus secundo, * sicut apparuerat ei in Gabaon. * Dixitq; Dominus ad eum: Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: sanctificauit domum hanc, quam aedificasti, ut poneretur nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. * Tu quoque si ambulaueris coram me, sicut ambulauit pater tuus, in simplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia quæ præcepi tibi, & legitima mea & iudicia mea seruaeris, * ponam thronum regni tui super Israel in sempiternum, sicut locutus sum Dauid patri tuo, dicens: Non auferetur vir de genere tuo de solio Israel. * Si autem auersione auersi fueritis vos & filij vestri, non sequentes me, nec custodiētes mandata mea, & ceremonias meas, quas proposui vobis, sed abieritis & colueritis deos alienos, & adoraueritis eos: * auferam Israel de superficie terræ, quā dedi eis: & templū, quod sanctificauit nomini meo, proiciat a conspectu meo, eritq; Israel in proverbium, & in fabulam cunctis populis. * Et domus hæc erit in exemplum: omnis qui transierit per eam, stupebit, & sibilabit, & dicit: * Quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic? * Et respondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deū suum, qui eduxit patres eorum de terra Ægypti, & secuti sunt eos alienos, & adorauerunt eos, & coluerunt eos: ideocirco induxit Dominus super eos omne malū hoc. * Expletis autem annis viginti postquam edificauerat Salomō duas domos, id est, domū Domini, & domum regis, * (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurum iuxta omne, quod opus habuerat) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in Terra Galilææ. * Et egressus est Hiram de Tyro, ut videret oppida, quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei, * & ait: Hæcine sunt ciuitates, quas dedisti mihi, frater? Et appellauit eas Terram Chabul, vsq; in diem hanc. * Misit quoq; Hiram ad regem Salomonem centum viginti talenta auri. * Hæc est summa expensarum, quam obtulit rex Salomon ad edificandam domū Domini, & domum suam, & Mello, & murū Ierusalem, & Hesei, & Mageddo, & Gazer. * Pharaon rex Ægypti ascendit, & cepit Gazer, succenditque eam igni: & Chanaanum, qui habitabat in ciuitate, interfecit, & dedit eam in dotē filiæ suæ uxori Salomonis. * Edificauit ergo Salomon Gazer, & Bethoron,

18 inferiore, * & Baalath, & Palmirā in Terra solitudinis. * Et omnes vicos, qui ad se pertinebant, & erant absque muro, munivit, & ciuitates eorum & ciuitates equitum, & quodcūq; ei placuit, ut edificaret in Ierusalem, & in Libano, & in omni terra potestatis suæ. * Vniuersum populum, qui remanserat de Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezeis, & Hæuæis, & Iebusæis, qui non sunt de filiis Israel: horū filios, qui remanserant in terra, quos scilicet non potuerant filij Israel exterminare: fecit Salomon tributarios vsque in diem hanc. * De filiis autem Israel non constituit Salomon seruire quemquam, sed erant viri bellatores, & ministri eius, & principes, & duces, & præfecti curruū & equorum. * Erant autem principes super omnia opera Salomonis præpositi quingenti quinquaginta, qui habebant subiectum populum, & statutis operibus imperabant. * Filia autem Pharaonis ascendit de ciuitate Dauid in domum suam, quam edificauerat ei Salomon: tunc edificauit Mello. * Offerebat quoq; Salomō tribu vicibus per annos singulos holocausta, & pacificas victimas, super altare, quod edificauerat Domino, & adolebat thymiam coram Domino: perfectumq; est templum. * Classem quoq; fecit rex Salomon in Asiongaber, quæ est iuxta Ailath in littore Maris rubri, in Terra Idumææ. * Misitq; Hiram in classe illa seruos suos viros nauticos & gnaros maris, cum seruis Salomonis. * Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem.

C A P. X.

Venit regina Saba ad regem Salomonem, quæ eius mirata sapientiam, magnificentiā & gubernationem, datis acceptisque amplius muneribus discessit: Salomō multum tributum ac aurum aliunde accipit, vasa & scuta magnificumque thronum construit, multam ac pretiosam habet suppellectilem in vasis, curribus & equis, in abundantia argenti ac cedrorum.

Sed & Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus. * Et ingressa Ierusalem multo cum comitatu, & diuitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, venit ad regem Salomonem, & locuta est ei vniuersa, quæ habebat in corde suo. * Et docuit eam Salomon omnia verba, quæ proposuerat: non fuit sermo, qui regem pollit latere, & non responderet ei. * Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & domum, quam ædifi-

cauerat

1. Par. 7.
c. 11.
Sup. 3. a.
5.

2. Reg. 7.
b. 12. c. 16.

Deut. 29.
a. 24.
Jer. 22. c. 6. 8

2. Par. 8.
a. 1.

2. Par. 1.
b. 11.

1. Par. 9.
a. 1.
Mat. 12. a.
42.
Luc. 11. d.
31.

canerat, & cibos mensæ eius, & habitacula
seruorum & ordines ministrantium, vestesq;
eorum, & pincernas, & holocausta, quæ of-
ferebas in domo Domini: non habebat ultra

6 spiritum. * dixitque ad regem: Verus est ser-
7 mo, quem audiui in terra mea, * super ser-
monibus tuis, & super sapientia tua: & non
credebam narratibus mihi, donec ipsa ve-

ni, & vidi oculis meis, & probavi, quod me-
dia pars mihi nunciata non fuerit. maior est
sapientia & opera tua, quam rumor, quem
audiui. * Beati viri tui, & beati serui tui, qui
stant coram te semper, & audiunt sapientiam
tuam. * Sit Dominus Deus tuus benedictus,
cui complacuisti, & posuit te super thronum
Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel in
sempiternum, & constituit te regem, ut fa-
ceres iudicium & iustitiam. * Dedit ergo regi
centum viginti talenta auri, & aromata mul-
ta nimis, & gemmas pretiosas: non sunt al-
lata ultra aromata tam multa, quam ea, quæ
dedit regina Saba regi Salomoni. (* Sed &
9 * classis Hiram, quæ portabat aurum de O-
phir, attulit ex Ophir ligna thyina multa ni-
mis, & gemmas pretiosas. * Fecitque rex de
lignis thyinis fulcra domus Domini, & do-
mus regis, & citharas lyrasq; cantoribus: nō
sunt allata huiuscemodi ligna thyina, neque
vita usq; in præsentem diem) * Rex autem Sa-
lomon dedit reginæ Sabæ omnia, quæ voluit,
& petiuit ab eo: exceptis his, quæ ultra obtu-
lerat ei munere regio. Quæ reuersa est, &
abiit in terram suam cum seruis suis. * Erat

autem pondus auri, quod afferebatur Salo-
moni per annos singulos sexcentorum sexa-
15 ginta sex talentorum auri: * excepto eo, quod
afferebant viri, qui super vestigalia erant, &
negotiatores vniuersique seruta vendentes,
16 & omnes reges Arabiæ, ducesque terræ. * Fe-
cit quoque rex Salomon ducenta scuta de
auro purissimo, sexcentos auri sculos dedit in
17 laminas scuti vnius. * Et trecentas peltas ex
auro probato: trecentę minæ auri vnā pel-
tam vestiebant: posuitque eas rex in domo
18 saltus Libani. * Fecit etiam rex Salomō thro-
num de ebore grandem: & vestiuit eum auro
19 fuluo nimis, * qui habebat sex gradus: &
summitas throni rotunda erat in parte po-
steriori: & duæ manus hinc atque inde te-
nentes sedile: & duo leones stabant iuxta
20 manus singulas. * Et duodecim leunculi
stantes super sex gradus hinc atque inde:
non est factum tale opus in vniuersis reg-
21 nis. * Sed & omnia vasa, quibus potabatur
rex Salomon, erant aurea: & vniuersa supel-
lex domus saltus Libani de auro purissimo:
non erat argentum, nec alicuius pretij puta-
batur in diebus Salomonis, * quia classis

regis per mare eum classe Hiram semel per
tres annos ibat in Tharsis, deferens inde au-
rum, & argentum, & dentes elephatorum,
& simias, & panos. * Magnificatus est ergo
rex Salomon super omnes reges terræ, diui-
tiis & sapientia. * Et vniuersa terra desidera-
bat vultum Salomonis, vt audiret sapientiā
eius, quam dederat Deus in corde eius. * Et
singuli deferabant ei munera, vasa argentea
& aurea, vestes & arma bellica, aromata quo-
que, & equos & mulos, per annos singulos.
* Congregauitque Salomon currus & equi-
tes, & facti sunt ei mille quadringenti currus,
& duodecim millia equorum: & disposuit eos
per ciuitates munitas, & cum rege in Ieru-
salem. * Fecitque, vt tanta esset abundantia
argenti in Ierusalem, quanta & lapidum: &
cedrorum præbuit multitudinem, quasi sy-
comoros, quæ nascuntur in campestribus.
* Et educebantur equi Salomoni de Ægy-
pto, & de Coa. Negociatores enim regis e-
mebant de Coa, & statuto pretio perduce-
bant. * Egrediebatur autem quadriga ex Æ-
gypto sexcentis siclis argenti, & equus cen-
tum quinquaginta. Atque in hunc modum
cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos ve-
numdabant.

C A P. XI.

*Salomon plurimis iungitur mulieribus alienige-
nis, & ab eis infatuatus ad ipsarum idola con-
ueritur, in quem iratus Dominus suscitauit e-
aduersarios Adad, Razon, & Ieroboam, cui per
prophetam Ahiam promittit regnum Israel,
seruata vna tribu Salomonis filio, moritur Sa-
lomon post quadraginta regni annos, cui succe-
dit filius Roboam.*

REX autem Salomon * adamauit mulie-
res alienigenas multas, filiam quoque A-
Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas,
Idumæas, & Sidonias, & Hethæas: * de gen-
tibus, super quibus dixit Dominus filiis Is-
rael: * Non ingrediemini ad eas, neque de il-
lis ingredientur ad vestras: certissimè enim
auertent corda vestra, vt sequamini deos ea-
rum. His itaque copulatus est Salomon ar-
dentissimo amore. * Fueruntque ei vxores
quali reginæ septingentæ, & concubinæ tre-
centæ: & auertunt mulieres cor eius. * Cū-
que iam esset senex, deprauatum est cor eius
per mulieres, vt sequeretur deos alienos: nec
erat cor eius perfectum cum Domino Deo
suo, sicut cor Dauid patris eius. * Sed colebat
Salomon Asarthem deam Sidoniorum, &
Moloch idolum Ammonitarum. * Fecitque
Salomon, quod non placuerat coram Domi-
no, & non adimpleuit, vt sequeretur Domi-

7 num, sicut Dauid pater eius. * Tunc adifica-
uit Salomon fanum, Chamis idolo Moab,
in monte, qui est contra Ierusalem, & Mo-
8 loch idolo filiorum Ammon. * Atque in hunc
modum fecit vniuersis vxoribus suis alieni-
genis, quæ adolebant thura, & immolabant
9 diis suis. * Igitur iratus est Dominus Salomoni,
quod averteret mens eius a Domino
10 Deo Israel, qui apparuerat ei secundo, * &
præceperat de verbo hoc, ne sequeretur deos
alienos, & non custodiuit, quæ mandauit ei
11 Dominus. * Dixit itaque Dominus Salomo-
ni: Quia habuisti hoc apud te, & non custo-
disti pactum meum, & præcepta mea, quæ
mandauit tibi, distrumpens scindam regnum
12 tuum, & dabo illud seruo tuo. * Verumta-
C men in diebus tuis non faciam, propter Da-
uid patrem tuum: de manu filij tui scindam
13 illud, * nec totum regnum auferam, sed tri-
bum vnā dabo filio tuo, propter Dauid ser-
uum meum, & Ierusalem, quam elegi. * Susci-
tauit autem Dominus aduersarium Salomoni
14 Adad Idumæum de semine regio, qui erat
15 in Edom. * Cū enim esset Dauid in Idu-
næa, & ascendisset Ioab princeps militiæ ad
sepeliendum eos, qui fuerant interfecti, &
occidisset omne masculinum in Idumæa
16 (* lex enim mensibus ibi moratus est Ioab, &
omnis Israel, donec interimeret omne mas-
culinum in Idumæa) * fugit Adad ipse, & viri
17 Idumæi de seruis patris eius cum eo, vt ingre-
deretur Ægyptum: erat autē Adad puer par-
18 uulus. * Cumque surrexissent de Madian, ve-
nerunt in Pharan, tuleruntque secum viros
de Pharan, & introierunt Ægyptum ad Pha-
raonem regem Ægypti: qui dedit ei domum,
19 & cibos constituit, & terram delegauit. * Et
D inuenit Adad gratiam coram Pharaone val-
de, in tantum, vt daret ei vxorem, sororem
vxoris suæ germanam Taphnes reginæ.
20 * Genuitque ei soror Taphnes Genubath
filium, & nutriuit eum Taphnes in domo
Pharaonis: eratque Genubath habitans a-
21 pud Pharaonem cum filiis eius. * Cūque
audisset Adad in Ægypto dormisse Dauid cū
patribus suis, & mortuum esse Ioab principē
militiæ, dixit Pharaoni: Dimitte me, vt va-
22 dam in terram meam. * Dixitque ei Pharao:
Quia enim te apud me indiges, vt quaras ire
ad terram tuam? At ille respondit: Nulla: sed
23 obsecro te, vt dimittas me. * Suscitauit quo-
que ei Deus aduersarium Razon filium Elia-
da, qui fugerat Adarezer regem Soba domi-
24 num suum: * & congregauit contra eum vi-
ros, & factus est princeps latronum, cū in-
terficeret eos Dauid: abieruntque Damasci,
25 & habitauerunt ibi, & constituerunt eum
regem in Damasco. * eratque aduersarius Il-

raeli cunctis diebus Salomonis : & hoc est
malum Adad, & odium contra Israel, regna-
uitque in Syria. * Ieroboam quoque filius 26
Nabath, Ephraëus, de Sareda, seruus Salo-
monis, cuius mater erat nomine Sarua, mu-
lier vidua: leuauit manum contra regem. * Et 27
hæc est causa rebellionis aduersus eum, quia
Salomon ædificauit Mello, & coarctauit vo-
raginem ciuitatis Dauid patris sui. * Erat au- 28
tem Ieroboam vir fortis & potens: vidensq;
Salomon adolescentem bonæ indolis & in-
dustrium, constituerat eum præfectum super 29
tributa vniuersæ domus Ioseph. * Factum
est igitur in tempore illo, vt Ieroboam egre-
deretur de Ierusalem, & inueniret eum Ahias
Silonites propheta in via; oportus pallio no- 30
uerant autem duo tantum in agro. * Ap-
prehendensq; Ahias pallium suum nouum,
quo coopertus erat, scidit in duodecim par- 31
tes. * Erat ad Ieroboam: Tolle tibi decem
scissuras: hæc enim dicit Dominus Deus Is- 32
rael: Ecce ego scindam regnum de manu Sa-
lomonis, & dabo tibi decem tribus. * Porro
vna tribus remanebit ei, propter seruum 33
meum Dauid, & Ierusalem ciuitatem, quam
elegi ex omnibus tribubus Israel: * eo quod
dereliquerit me, & adorauerit Astarthendæ
Sidontorum, & Chamos deum Moab, &
Moloch deum filiorum Ammon: & non am- 34
bulauerit in viis meis, vt faceret iusticiam co-
ram me, & præcepta mea, & iudicia sicut Da-
uid pater eius. * Nec auferam omne regnum
de manu eius, sed ducem ponam eum cunctis 35
diebus vitæ suæ, propter Dauid seruum meum,
quem elegi, qui custodiuit mandata mea &
præcepta mea. * Auferam autem regnum de 36
manu filij eius, & dabo tibi decem tribus: fi-
lio autem eius dabo tribum vnā, vt reina-
neat lucerna Dauid seruo meo cunctis die-
bus coram me in Ierusalem ciuitate, quam 37
elegi, vt esset nomen meum ibi. * Te autem
assumam, & regnabis super omnia, quæ desi-
derat anima tua, erisque rex super Israel. * Si 38
igitur audieris omnia, quæ præcepero tibi, &
ambulaueris in viis meis, & feceris, quod re-
ctum est coram me, custodiens mandata mea
& præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus me-
us: ero tecum, & ædificabo tibi domum fi- 39
delem, quomodo ædificaui Dauid domum,
& tradam tibi Israel: * & affligam semen Da-
uid super hoc, verum tamen non cunctis die- 40
bus. * Voluit ergo Salomon interficere Iero-
boam: qui surrexit, & aufugit in Ægyptum
ad Sefac regem Ægypti, & fuit in Ægypto vs-
que ad mortem Salomonis. * Reliquum au- 41
tem verborum Salomonis, & omnia, quæ fecit,
& sapientia eius: ecce vniuersa scripta sunt in
Libro verborum dierum Salomonis. * Dies au- 42

tem, quos regnauit Salomon in Ierusalem
super omnem Israel, quadraginta anni sunt.
* Dormiuitque Salomon cum patribus suis,
& sepultus est in Ciuitate Dauid patris sui,
regnauitque Roboam filius eius pro eo.

C A P. XII.

*Roboam iuuenem secutus consilium patitur re-
gni diuisionem, & Ieroboam rex super decem
tribus constituitur, exercitum quoque Roboam
aduersus Ieroboam Dominus per Semeiam
prophetam dissipat, Ieroboam vero aureos ere-
xit vitulos adorandos, constituit solemnitate,
altari ac sacerdotibus.*

VENIT autem Roboam in Sichem: illuc
enim congregatus erat omnis Israel ad
constituendum eum regem. * At verò Iero-
boam filius Nabat, cum adhuc esset in Ægy-
pto profugus a facie regis Salomonis, audita
morte eius, reuersus est de Ægypto. * Misse-
runtque & vocauerunt eum: venit ergo Iero-
boam, & omnis multitudo Israel, & locuti
sunt ad Roboam, dicentes: * Pater tuus du-
rissimum iugum imposuit nobis: tu itaque
nunc imminue paululum de imperio patris
tui durissimo, & de iugo grauissimo, quod
imposuit nobis, & seruiemus tibi. * Qui ait
eis: Ite vsque ad tertium diem, & reuertimini
ad me. Cumque abiisset populus: * inijt con-
siliū rex Roboam cum senioribus, qui assi-
stebant coram Salomone patre eius cum ad-
huc viueret, & ait: Quod datis mihi consi-
lium, vt respondeam populo huic? * Qui di-
xerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, &
seruieris, & petitioni eorum cesseris, locu-
tusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi
serui cunctis diebus. * Qui dereliquit consi-
lium senum, quod dederant ei, & adhibuit
adolescentes, qui nutriti fuerant cum eo &
assistebant illi, * dixitque ad eos: Quod mihi
datis consilium, vt respondeam populo huic
qui dixerunt mihi: Leuius fac iugum, quod
imposuit pater tuus super nos? * Et dixerunt
ei iuuenes, qui nutriti fuerant cum eo: Sic
loqueris populo huic, qui locuti sunt ad te,
dicentes: Pater tuus aggrauauit iugum no-
strum, tu releua nos. Sic loqueris ad eos: Mi-
nimus digitus meus grossior est dorso patris
mei. * Et nunc pater meus posuit super vos
iugum graue, ego autem addam super iu-
gum vestrum: pater meus cecidit vos flagel-
lis, ego autem cadam vos scorpionibus. * Ven-
it ergo Ieroboam, & omnis populus ad Ro-
boam die tertia, sicut locutus fuerat rex, di-
cens: Reuertimini ad me die tertia. * Respon-
ditque rex populo dura, derelicto consilio

2. Par.
10. A. I.

seniorum, quod ei dederant, & loquutus est 14
eis secundum consilium iuuenum, dicens:
Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego
autem addam iugo vestro: pater meus ceci-

Dixit vos flagellis, ego autem cedam vos scor-
pionibus. * Et non acquieuit rex populo:
quoniam ausus fuit eum Dominus, vt
suscitaret verbum suum, quod locutus fue-
Sup. II. 31.

at in manu Ahia Silonitæ, ad Ieroboam fi-
lium Nabat. * Videns itaque populus, quod 16
noluisset eos audire rex, respondit ei dicens:
Quæ nobis pars in Dauid? vel quæ hereditas
in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel,
nunc vide domum tuam Dauid. Et abiit Is-
rael in tabernacula sua. * Super filios autem 17
Israel, quicunque habitabant in ciuitatibus
Iuda, regnauit Roboam. * Misit ergo rex Ro-
boam Aduram, qui erat super tributa: & la-
pidauit eum omnis Israel, & mortuus est. 18
Porro rex Roboam festinus ascendit currum,
& fugit in Ierusalem: * recessitque Israel à 19
domo Dauid, vsque in præsentem diem. * Fa-
ctum est autem cum audisset omnis Israel 20
quod reuersus esset Ieroboam, miserunt, &
vocauerunt eum congregato cœtu, & con-
stituerunt eum regem super omnem Israel,
nec secutus est quisquam domum Dauid
præter tribum Iuda solam. * Verit autem 21
Roboam Ierusalem, & congregauit vniuer-
sam domum Iuda, & tribum Benjamin, cen-
tum octoginta milia electorum virorum
bellatorum, vt pugnarent contra domum Is-
rael, & reducerent regnum Roboam filio Sa-

lomonis. * Factus est autem sermo Domini 22
ad Seimeiam virum Dei, dicens: * Loquere ad 23
Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad
omnem domum Iuda, & Benjamin, & reliquos
de populo, dicens: * Hæc dicit Dominus: 24
Non ascenderis, neque bellabitis contra
fratres vestros filios Israel: reuertatur vir in
domum suam, à me enim factum est verbum
hoc. Audierunt sermonem Domini, & reuer-
si sunt de itinere sicut eis præceperat Dominus. 25
* Edificauit autem Ieroboam Sichem in mon-
te Ephraim & habitauit ibi: & egressus inde 26
ædificauit Phaniel. * Dixitque Ieroboam
in corde suo: Nunc reuertetur regnum ad 27
domum Dauid, si ascenderit populus iste vt
faciat sacrificia in domo Domini in Ierusa-
lem, & conuerteretur cor populi huius ad do-
minum suum Roboam regem Iuda, interfici-
entque me, & reuertentur ad eum. * Et 28
excogitato consilio fecit duos vitulos au-
reos, & dixit eis: Nolite vltra ascendere in Ie-
rusalem: Ecce dixi tui Israel, qui te eduxerunt 29
de Terra Ægypti. * Posuitque vnum in Be-
thel, & alterum in Dan: & factum est verbum 30
hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum

dum vitulum vsque in Dan. * Et fecit sana in
 excelsis, & * sacerdotes de extremis populi,
 qui non erant de filiis Levi. * Constituitq; die
 solemnem in mense octauo, quintadecima
 die mensis, in similitudinem solemnitatis,
 quæ celebrabatur in Iuda. Et ascendens al-
 tare, similiter fecit in Bethel, vt immolaret
 vitulis, quos fabricatus fuerat: constituitq;
 in Bethel sacerdotes excelsorum: quæ fece-
 rat. * Et ascendit super altare quod extraxe-
 rat in Bethel, quintadecima die mensis octa-
 ui, quem slexerat de corde suo: & fecit so-
 lemnitatem filiis Israel, & ascendit super al-
 tare, vt adoleret incensum.

C A P. XIII.

*Missus propheta de Iuda ad Ieroboam de altare
 subuersione & naturitate ioseph regis prophetat,
 quo orante manus Ieroboam, quæ exaruerat,
 sanitate restituta tur: rediens autem propheta a
 leone occiditur, quod Dei verbo inobediens
 fuisset, Ieroboam suam auget impietatem.*

E T ecce vir Dei venit de Iuda in sermone
 Domini in Bethel, Ieroboam stante su-
 per altare, & thus iaciente. * Et exclamauit
 contra altare in sermone Domini, & ait: Al-
 tare, altare, hæc dicit Dominus: "Ecce filius
 nascetur domui Dauid, Iosias nomine, & im-
 molabit super te sacerdotes excelsorum, qui
 nunc in te thura succendant. & ossa homi-
 num super te incendet." Deditque in illa die
 signum, dicens: Hoc erit signum quod locu-
 tus est Dominus: Ecce altare scinderetur, &
 effunderetur cinis qui in eo est. * Cumque au-
 disset rex sermonem hominis Dei, quem in-
 clamauerat contra altare in Bethel, extendit
 manum suam de altari, dicens: Apprehendi-
 te eum. Et exaruit manus eius, quam exten-
 derat contra eum: nec valuit retrahere eam
 ad se. * Altare quoque scissum est, & effusus
 est cinis de altari, iuxta signum quod prædi-
 xerat vir Dei in sermone Domini. * Et ait rex
 ad virum Dei: Deprecare faciem Domini Dei
 tui, & ora pro me, vt restituatur manus mea
 mihi. Orauitque vir Dei faciem Domini, &
 reuersa est manus regis ad eum, & facta est
 sicut prius fuerat. * Locutus est autem rex ad
 virum Dei: Veni mecum domum vt prædeas,
 & dabo tibi munera. * Responditque vir Dei
 ad regem: Si dederis mihi mediam partem
 domus tuæ, non veniam tecum, nec come-
 dam panem, neque bibam aquam in loco
 isto: * sic enim mandatum est mihi in sermo-
 ne Domini præcipientis: Non comedes pa-
 nem neque bibes aquam, nec reuertèris per
 viam qua venisti. * Abiit ergo per aliam viam,
 & non est reuersus per iter, quo venerat in
 Bethel. * Prophetes autem quidam senex

habebat in Bethel, ad quem veniunt filij
 tui, & narrauerunt ei omnia opera, quæ fe-
 cerat vir Dei illa die in Bethel: & verba quæ
 locutus fuerat ad regem, narrauerunt patri
 suo. * Et dixit eis pater eorū: Per quam viam
 abiit? Ostenderunt ei filij sui viam, per quam
 abierat vir Dei, qui venerat de Iuda. * Et ait
 filiis suis: Sternite mihi asinum: Qui cum
 intrauissent, ascendit, * & abiit post virum
 Dei, & inuenit eum sedentem subtus tere-
 binthum: & ait illi: Tunc es vir Dei qui ve-
 nisti de Iuda? Respondit ille: Ego sum. * Di-
 xitque ad eum: Veni mecum domum, vt
 comedas panem. * Qui ait: Non possū reuer-
 ti, neque venire tecum, nec comedam pa-
 nem, neque bibam aquam in loco isto: quia
 locutus est Dominus ad me in sermone Do-
 mini, dicens: Non comedes panem, & non
 bibes aquam ibi, nec reuertèris per viam qua
 uenisti. * Qui ait illi: Et ego propheta sum si-
 milis tui: & Angelus locutus est mihi in ser-
 mone Domini, dicens: Reduce eum tecum in
 domum tuam, vt comedat panem, & bibat a-
 quam. Fecellit eum, * & reduxit secum: come-
 dit ergo panem in domo eius, & bibit aquā.
 * Cumque sederent ad mensam, factus est
 sermo Domini ad prophetam, qui redxerat
 eum. * Et exclamauit ad virum Dei, qui vene-
 rat de Iuda, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia
 non obediens fuisti orati Domini, & non cu-
 stodisti mandatum quod præcepit tibi Do-
 minus Deus tuus, * & reuersus es, & comedi-
 sti panem, & bibisti aquam, in loco in quo
 præcepit tibi ne comederes panem neque
 biberes aquam, non inferetur cadauer tuum
 in sepulchrum patrum tuorum. * Cumque
 comedisset & bibisset, strauit asinum suum
 propheta, quem redxerat. * Qui cum abisset,
 inuenit eum leo in via, & occidit, & erat ca-
 dauer eius proiecctum in itinere: asinus autē
 stabat iuxta illum, & leo stabat iuxta cada-
 uer. * Et ecce viri transseuntes viderunt cada-
 uer proiecctum in via, & leonem stantē iuxta
 cadauer. Et venerunt & diuulgauerunt in ci-
 uitate, in qua propheta ille senex habita-
 bat. * Quod cum audisset propheta ille, qui
 redxerat eum de via, ait: Vir Dei est, qui in-
 obediens fuit orati Domini, & tradidit eum Do-
 minus leoni, & confregit eum, & occidit iux-
 ta verbum Domini, quod locutus est ei. * Di-
 xitque ad filios suos: Sternite mihi asinum.
 * Qui cum strauissent, & ille abisset, inuenit
 cadauer eius proiecctum in via, & asinum &
 leonem stantes iuxta cadauer: non comedit
 leo de cadauere, nec læsit asinum. * Tulit
 ergo propheta cadauer viri Dei, & posuit
 illud super asinum, & reuersus intulit in ci-
 uitatem propheta senis vt plangeret eum.

* Et posuit cadauer eius in sepulchro suo: & planxerunt eum: Heu, heu, mi frater. * Cumq; planxissent eum, dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est: iuxta ossa eius ponite ossa mea. * Profectus enim veniet sermo, quem prædixit in sermone Domini contra altare quod est in Bethel, & contra omnia fana excelsorum, quæ sunt in vrbib. Samaria. * Post verba hæc non est reuersus Ieroboam de via sua pessima, sed e contrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum: quicunq; volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum. * Et propter hanc causam peccauit domus Ieroboam, & euersa est & deleta de superficie terræ.

C A P. XIV.

Abias propheta ab uxore Ieroboam super filio Abia egrotante interrogatus, prædicit filium moriturum, & domum Ieroboam penitus euerterendam, quo mortuo succedit filius Nadab: rex autem Egypti diripit domum Domini in Ierusalem, & mortuo Roboam succedit filius Abia.

In tempore illo ægrotauit Abia filius Ieroboam. * Dixitq; Ieroboam vxori suæ: Surge, & commuta habitum, ne cognoscaris quod sis vxor Ieroboam: & vade in Silo, vbi est Abias propheta, qui locutus est mihi, quod regnaturus essem super populum hunc. * Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid euenturum sit puero huic. * Fecit vt dixerat, vxor Ieroboam: & confurgens abiit in Silo, & venit in domum Ahia: at ille non poterat videre, quia caligauerant oculi eius præ senectute. * Dixit autem Dominus ad Ahiam: Ecce vxor Ieroboam ingreditur vt consulat te super filio suo qui ægrotat. hæc & hæc loqueris ei. Cum ergo illa intraret, & dissimularet se esse, quæ erat, audiuit Ahias sonitum pedum eius introeuntis per ostium, & ait: Ingredere vxor Ieroboam: quare aliam te esse simulas? ego autem missus sum ad te durus nuntius. * Vade, & dic Ieroboam: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem super populum meum Israel: * & scidi regnum domus Dauid, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo: sed operatus es mala super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos & conflabiles, vt me ad iracundiam prouocares, me autem proiecisti post corpus tuum: * idcirco ecce ego inducam

mala super domum Ieroboam, & percutiam de Ieroboam mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israel: & munda bo reliquias domus Ieroboam, sicut munda ri solet fimus vsque ad purum. * Qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cæli: quia Dominus locutus est. * Tu igitur surge, & vade in domum tuam: & in ipso introitu pedum tuorum in urbem, morietur puer, & plangent cum Dominis Israel, & sepeliet: iste enim solus inferetur de Ieroboam in sepulchrum, quia inuictus est super eos sermo bonus a Domino Deo Israel, in domo Ieroboam. * Constituit autem sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Ieroboam in hac die, & in hoc tempore: * & percutiet Dominus Deus Israel, sicut moueri solet arundo in aqua: & euellet Israel de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit eos trans Flumen: quia fecerunt sibi lucos, vt irritarent Dominum. * Et traderet Dominus Israel propter peccata Ieroboam, qui peccauit & peccare fecit Israel. * Surrexit itaque vxor Ieroboam, & abiit, & venit in Thersa: cumq; illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est, & sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israel iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu ferui sui Ahia propheta. * Reliqua autem verborum Ieroboam, quomodo pugnauerit, & quomodo regnauerit, ecce scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel. * Dies autem, quibus regnavit Ieroboam, viginti duo anni sunt: & dormiuit cum patribus suis: regnavitque Nadab filius eius pro eo. * Porro Roboam filius Salomonis regnavit in Iuda. Quadraginta & vnus annus erat Roboam, cum regnare cepisset: & decem & septem annos regnavit in Ierusalem ciuitate, quam elegit Dominus, vt poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen autem matris eius Naama Ammanitis. * Et fecit Iudas malum coram Domino, & irritauerunt eum super omnibus, quæ fecerant patres eorum in peccatis suis, quæ peccauerunt. * Edificauerunt enim & ipsi sibi aras, & statuas, & lucos, super omnem collem excelsum, & subter omnem arborem frondosam. * sed & effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominabiles gentium, quas attriuit Dominus ante faciem filiorum Israel. * In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sefac rex Egypti in Ierusalem, & tulit thesauros domus Domini, & thesauros regios, & vniuersa diripuit: scuta quoque aurea, quæ fecerat Salomon: * pro quibus fecit rex Roboam scuta

area, & tradidit ea in manum ducum scutorum. & eorum qui excubabant ante ostium domus regis. * Cumque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea qui praeiudici habebant officium: & postea reportabant ad armamentarium scutorum. * Reliqua autem sermonum Roboam, & omnia quae fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda. * Fuitque bellum inter Roboam & Ieroboam cunctis diebus. * Dormiuitque Roboam cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid: nomen autem matris eius Naama Ammanitis: & regnauit Abiam filius eius pro eo.

C A P. XV.

Impio Abi regi Iuda succedit pius filius Asa, qui aduersus Baasan regem Israel praeliatur, impetrato a Benadad rege Syria auxilio. Asa morienti succedit filius Iosaphat: at Baasa Nadab filium Ieroboam cum vniuersa cognatione occidit. Et pro eo regnat super Israel viginti quatuor annis, impius post impium.

Igitur in octauo decimo anno regni Ieroboam filij Nabat, regnauit Abiam super Iuda. * Tribus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Maacha, filia Abessalom. * Ambulauitque in omnibus peccatis patris sui, quae fecerat ante eum: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor Dauid patris eius. * Sed propter Dauid dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Ierusalem, ut suscicaret filium eius post eum, & staret Ierusalem: * ed quod fecisset Dauid rectum in oculis Domini, & non declinasset ab omnibus, quae praeceperat ei cunctis diebus vitae suae, * excepto sermone Vrii Hethi. * Attamen bellum fuit inter Roboam & Ieroboam, omni tempore vitae eius. * Reliqua autem sermonum Abiam, & omnia quae fecit, nonne haec? Scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Fuitque praelium inter Abiam & inter Ieroboam. * Et dormiuit Abiam cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Dauid: * regnauitque Asa filius eius pro eo. * In anno ergo vigesimo Ieroboam regis Israel regnauit Asa rex Iuda, & quadraginta & vno anno regnauit in Ierusalem. Nomen matris eius Maacha, filia Abessalom. * Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut Dauid pater eius: * & abstulit effeminatos de terra, purgauitque vniuersas sordes idolorum, quae fecerant patres eius. * Insuper & Maacham matrem suam amouit, ne esset princeps in sacris Priapi, & in luto eius, quem consecrauerat: subuertitque specum eius, & confregit simulachrum turpillimum, & combussit in Torrente Cedron:

14 * excelsa autem non abstulit. Veruntamen cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis: * & intulit ea, quae sanctificauerat pater suus, & vouerat, in domum Domini, argentum & aurum, & vasa. * Bellum autem erat inter Asa, & Baasa regem Israel, cunctis diebus eorum. * Ascendit quoque Baasa rex Israel in Iudam, & edificauit Rama, ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Iuda. * Tollens itaque Asa omne argentum & aurum, quod remanserat in thesauris domus Domini, & in thesauris domus regiae, dedit illud in manus seruum suorum: & misit ad Benadad filium Tabremon, filij Hezion, regem Syriae, qui habitabat in Damasco, dicens: * Fœdus est inter me & te, & inter patrem meum & patrem tuum: idcirco misi tibi munera, argentum & aurum: & peto ut venias, & irritum facias fœdus, quod habes cum Baasa rege Israel, & recedat a me. * Acquiescens Benadad regi Asa, misit principes exercitus sui in ciuitates Israel, & percusserunt Abion, & Dan, & Abeldomum Maacha, & vniuersam Cenneroth, omnem scilicet Terram Nephthali. * Quod cum audisset Baasa, intermisit edificare Rama, & reuersus est in Thersa. * Rex autem Asa nuntium misit in omnem Iudam, dicens: Nemo sit excusatus. & tulerunt lapides de Rama, & ligna eius, quibus edificauerat Baasa, & extruxit de eis rex Asa Gabaa Benjamin, & Maspha. * Reliqua autem omnium sermonum Asa, & vniuersae fortitudines eius, & cuncta quae fecit, & ciuitates quas extruxit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Veruntamen in tempore senectutis suae doluit pedes. * Et dormiuit cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid patris sui. * Regnauit Iosaphat filius eius pro eo. * Nadab vero filius Ieroboam regnauit super Israel anno secundo Asa regis Iuda: regnauitque super Israel duobus annis. * Et fecit quod malum est in conspectu Domini, & ambulauit in viis patris sui, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Israel. * Insidiatus est autem ei Baasa filius Ahia de domo Issachar, & percussit eum in Gebbethon, quae est vrbs Philistinorum: siquidem Nadab & omnis Israel oblidebant Gebbethon. * Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio Asa regis Iuda, & regnauit pro eo. * Cumque regnasset, percussit omnem domum Ieroboam: non dimisit ne vnam quidem animam de semine eius, donec deleteret eum, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu serui sui Ahia Silonitis, propter peccata Ieroboam, quae peccauerat, & quibus peccare fecerat Israel: & propter de-

ictum. quo irritauerat Dominum Deum Israel. * Reliqua autem sermonum Nadab, & omnia, quæ operatus est, nōne hæc scripta sunt in Libro verborū dierum regum Israel? * Fuitque bellum inter Asā, & Baasā regem Israel, cunctis diebus eorum. * Anno tertio Asā regis Iudā, regnauit Baasā filius Ahīz, super omnem Israel, in Thersā, viginti quatuor annis. * Et fecit malum coram Domino, ambulauitque in via Ieroboam, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Israel.

C A P. XVI.

Iehu propheta regis Baasā & domus ipsius subuersionem, cui mortuo succedit filius Ela, quem impius Zambri occidit, eoq; regnum inuadente elegit Israel Amri, quo impio regnum obtinente, Zambri se cum domo regia succendit: Mortuo autem Amri succedit filius impiissimus Achab, qui Iezabel duxit uxorem, & eius tempore reedificatur Iericho.

FACTUM est autem sermo Domini ad Iehu filium Hanani contra Baasā, dicens: * Pro eo quod exaltaui te de puluere, & posui te ducem super populum meum Israel, tu autem ambulasti in via Ieroboam, & peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis eorum: * ecce, ego demetam posteriora Baasā, & posteriora domus eius: & faciam domum tuam sicut domum Ieroboam filij Nabat. * Qui mortuus fuerit de Baasā in ciuitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli. * Reliqua autem sermonum Baasā, & quæcunque fecit, & prælia eius, nōne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? * Dormiuit ergo Baasā cum patribus suis, sepultusque est in Thersā: & regnauit Ela filius eius pro eo. * Cum autem in manu Iehu filij Hanani prophetae verbum Domini factum esset contra Baasā, & contra domum eius, & contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum suarum, ut fieret sicut domus Ieroboam: ob hanc causam occidit eum, hoc est, Iehu filium Hanani, prophetam. * Anno vigesimo sexto Asā regis Iudā, regnauit Ela filius Baasā super Israel in Thersā duobus annis. * Et rebellauit contra eum seruus suus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Thersā bibens, & temulentus, in domo Arsā præfecti Thersā. * Irruens ergo Zambri, percussit & occidit eum, anno vigesimo septimo Asā regis Iudā, & regnauit pro eo. * Cumq; regnasset, & sedisset super solium eius, percussit omnem domum Baasā, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquo:

12 & amicos eius. * Deleuitq; Zambri omnem domum Baasā, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baasā in manu Iehu prophetae, * propter vniuersa peccata Baasā, & peccata Ela filij eius, qui peccauerunt, & peccare fecerunt Israel, prouocantes Dominum Deum Israel in vanitatibus suis. * Reliqua autem sermonum Ela, & omnia quæ fecit, nōne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? * Anno vigesimo septimo Asā regis Iudā, regnauit Zambri septem diebus in Thersā: porro exercitus obsidebat 16 Gebbethon urbem Philistinorum. * Cumq; audisset rebellasse Zambri, & occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militiæ super Israel in die illa in castris. * Ascendit ergo Amri, & omnis Israel cum eo, de Gebbethon, & obsidebant Thersā. * Videns autem Zambri quod expugnanda esset ciuitas, ingressus est palatium, & succendit se, cum domo regia: & mortuus est 19 * in peccatis suis, quæ peccauerat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Ieroboam, & in peccato eius, quo fecit peccare Israel. * Reliqua autem sermonum Zambri, & insidiarum eius, & tyrannidis, nōne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? * Tunc diuisus est populus Israel in duas partes: media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, ut constitueret eum regem: & media pars Amri. * Præualuit autem populus qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth: mortuusque est Thebni. & regnauit Amri. * Anno trigesimo primo Asā regis Iudā, regnauit Amri super Israel, duodecim annis: in 24 Thersā regnauit sex annis. * Emitq; montem Samariæ a Sōmer duobus talentis argenti: & edificauit eum, & vocauit nomen ciuitatis, quam extruxerat, nomine Sēmer domini montis, Samariam. * Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, & operatus est nequiter, super omnes qui fuerunt ante eum. 26 * Ambulauitque in omni via Ieroboam filij Nabat, & in peccatis eius quibus peccare fecerat Israel: ut irritaret Dominum Deum Israel in vanitatibus suis. * Reliqua autem sermonum Amri, & prælia eius, quæ gessit, nōne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? * Dormiuitque Amri cum patribus suis, & sepultus est in Samariā: regnauitque Achab filius eius pro eo. * Achab verò filius Amri regnauit super Israel anno trigesimo octauo Asā regis Iudā. Et regnauit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti & duobus annis. * Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini, super omnes qui fuerunt ante eum. * Nec

1 suffecit ei vt ambularet in peccatis Iero-
 2 boam filij Nabat: insuper duxit vxorem Ie-
 3 zabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Et
 4 abiit, & seruauit Baal, & adorauit eum. * Et
 5 posuit aram Baal in templo Baal, quod ædi-
 6 ficauerat in Samaria, * & plantauit lucum:
 7 & addidit Achab in opere suo, irritans Do-
 8 minum Deum Israel, super omnes reges Is-
 9 rael qui fuerunt ante eam. * In diebus eius
 10 edificauit Hiel de Bethel, Iericho: in Abi-
 11 ram primitiuo suo fundauit eam, & in Se-
 12 gub nouissimo suo posuit portas eius: iuxta
 13 verbum Domini, quod locutus fuerat in
 14 manu Iosue filij Num.

CAP. XVII.

*Elias cœlum triennio claudit, primumq; pascitur
 à cornis, deinde à muliere Sarephthana, cuius
 hydria farina & lechius olei non minuun-
 tur, filius autem ipsius, oratione Eliæ resusci-
 tatur.*

1 **E**T dixit Elias Thesbites de habitatori-
 2 bus Galaad ad Achab: Viuit Dominus A
 3 Deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit an-
 4 nis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei ver-
 5 ba. * Et factum est verbum Domini ad eum,
 6 2 dicens: * Recede hinc, & vade contra Orien-
 7 tem, & abscondere in Torrente carith, qui
 8 est contra Iordanem, * & ibi de torrente bi-
 9 bes: cornisq; præcepi vt pascant te ibi. * Abiit
 10 ergo, & fecit iuxta verbum Domini: cumq;
 11 abuisset, sedit in Torrēte carith, qui est con-
 12 tra Iordanem. * Corni quoque deserebant
 13 ei panem & carnes manē, similiter panem &
 14 carnes veiperi, & bibebat de torrente. * Post
 15 dies autem siccatus est torrent: non enim
 16 pluerat super terram. * Factus est ergo sermo
 17 Domini ad eum, dicens: * Surge, & vade in
 18 Sarephtha Sidoniorum, & manebis ibi: præ-
 19 cepi enim ibi mulieri viduæ vt pascat te.
 20 * Surrexit, & abiit in Sarephtha. Cumq; ve-
 21 nisset ad portam ciuitatis, apparuit ei mul-
 22 lier vidua colligens ligna, & vocauit eam,
 23 dixitque ei: Da mihi paululum aquæ in vase,
 24 vt bibam. * Cumque illa pergeret vt af-
 25 ferret, clamauit post tergum eius, dicens:
 26 Affer mihi, obsecro, & buccellam panis in
 27 manu tua. * Quæ respondit: Viuit Dominus
 28 12 Deus tuus, quia nō habeo panem, nisi quan-
 29 tum pugillus capere potest farinæ in hydria,
 30 & paululum olei in lecytho: in colligo duo
 31 ligna, vt ingrediar & faciam illum mihi & fi-
 32 lio meo, vt comedamus, & moriamur. * Ad
 33 13 quam Elias ait: Noli timere, sed vade, & fac
 34 sicut dixisti: veruntamen mihi primum fac
 35 de ipsa farinula subcinericium panem par-
 36 uulum, & affer ad me: tibi autem & filio tuo
 37 facies postea. * Hæc autem dicit Dominus 14

Deus Israel: Hydria farina non deficiet, nec
 1 lecythus olei minuetur, vsq; ad diem in qua
 2 Dominus daturus est pluuiam super faciem
 3 15 terræ. * Quæ abiit, & fecit iuxta verbū Eliæ:
 4 & comedit ipse, & illa, & domus eius: & ex
 5 16 illa die * hydria farina non defecit, & lecy-
 6 thus olei non est imminutus, iuxta verbum
 7 Domini, quod locutus fuerat in manu Eliæ.
 8 17 * Factum est autem post hæc, ægrotauit fi-
 9 lius mulieris marrisfamilias, & erat languor
 10 fortissimus, ita vt non remaneret in eo hali-
 11 18 tus. * Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi & ti-
 12 bi vir Dei? ingressus es ad me, vt rememora-
 13 19 rētur iniquitates meæ, & interficeres filium
 14 meum? * Et ait ad eam Elias: Da mihi filium
 15 tuum. Tulitque eum de sinu eius, & porta-
 16 20 uit in cœnaculum vbi ipse manebat, & po-
 17 nit super lectulum suum. * Et clamauit ad
 18 Dominum, & dixit: Domine Deus meus, et-
 19 21 am ne viduam, apud quam ego vtrunque
 20 sustētor, afflixisti, vt interficeres filium eius?
 21 * Et expandit se, atque mensus est super pue-
 22 rum tribus vicibus, & clamauit ad Domi-
 23 num, & ait: Domine Deus meus, reuertatur
 24 obsecro anima pueri huius in viscera eius.
 25 22 * Et exaudiuit Dominus vocem Eliæ: & re-
 26 uersa est anima pueri intra eum, & reuixit.
 27 23 * Tulitque Elias puerum, & deposuit eum
 28 in cœnaculo in inferiorem domum, & tra-
 29 didit matri suæ, & ait illi: En viuit filius tuus.
 30 24 * Dixitque mulier ad Eliam: Nunc in isto
 31 cognoui, quoniam vir Dei es tu, & verbum
 32 Domini in ore tuo verum est.

CAP. XVIII.

*Increcente fame Elias Abdia herbam pecorilū
 querenti occurrit, cui agri persuadet vt nun-
 tict Achab se adesse, qui occurrrens Eliæ ab ipso
 corripitur: Dei zelo Elias 850 pseudoprophe-
 tas occidi iubet dato de cœlo igne ad consum-
 ptionem holocausti, & pluuiam à Deo im-
 petrat.*

1 **P**ost dies multos factum est verbum Do-
 2 mini ad Eliam, in anno tertio dicēs: Va-
 3 1 de, & ostende te Achab, vt dem pluuiam su-
 4 per faciem terræ. * Iuit ergo Elias, vt osten-
 5 deret se Achab: erat autem fames vehemens
 6 in Samaria. * Vocauitque Achab Abdiam
 7 dispensatorem domus suæ: Abdias autem ti-
 8 mebat Dominum valde. * Nam cum inter-
 9 4 ficeret Iezabel prophetas Domini, tulit ille
 10 centum prophetas, & abscondit eos quin-
 11 quagenos & quinquagenos in speluncis, &
 12 5 pavit eos pane & aqua. * Dixit ergo Achab
 13 ad Abdiam: Vade in terram ad vniuersos
 14 fontes aquarum, & in cunctas valles, si forte
 15 possimus inuenire herbam, & saluare equos
 16 & mulos, & non penitus iumenta intereant.

* Diui.

* Diuiseruntque sibi regiones, vt circuirent: 6
 cas: Achab ibat per viam vnam, & Abdias B
 per viam alteram seorsum. * Cumque esset 7
 Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cum co-
 gnouisset eum, cecidit super faciem suam, &
 ait: Num tu es, domine mi, Elias? * Cui ille 8
 respondit: Ego. Vade, & dic domino tuo:
 Adest Elias. * Et ille, Quid peccaui, inquit, 9
 quoniam tradis me seruum tuum in manu
 Achab, vt interficiat me? * Viuit Dominus 10
 Deus tuus, quia non est gens aut regnum,
 quod nō miserit dominus meus te requirens:
 & respondentibus cunctis: Non est hic: ad-
 iurauit regna singula & gentes, eō quod mi-
 nimē reperireris. * Et nunc tu dicis mihi: Va- 11
 de, & dic domino tuo: Adest Elias. * Cumque 12
 recessero à te, Spiritus Domini asportabit
 te, in locum quem ego ignoro: & ingressus
 nunciabo Achab, & non inueniens te, inter-
 ficiet me: seruus autem tuus timet Domi-
 num ab infantia sua. * Numquid non indi- 13
 carum est tibi domino meo, quid fecerim
 cum interficeret Iezabel prophetas Domi-
 ni, quod absconderim de prophetis Domini
 centum viros, quinquagenos & quinquage-
 nos, in speluncis, & pauerim eos pane & a-
 qua? * Et nunc tu dicis: Vade, & dic domino 14
 tuo: Adest Elias: vt interficiat me? * Et dixit 15
 Elias: Viuit Dominus exercituum, ante cu-
 ius vultum sto, quia hodie apparebo ei. * A- 16
 biit ergo Abdias in occursum Achab, & in-
 dicauit ei: venitq; Achab in occursum Elia.
 * Et cum vidisset eum, ait: Tūc es ille, qui 17
 cōturbas Israel? * Et ille ait: Non ego turba- 18
 ui Israel, sed tu, & domus patris tui, qui de-
 reliquistis mandata Domini, & secuti estis
 Baalim. * Verumtamen nunc mitte, & con- 19
 grega ad me vniuersum Israel in mōte Car-
 meli, & prophetas Baal quadringētos quin-
 quaginta, prophetasque lucorum quadrin-
 gentos, qui comedunt de mensa Iezabel.
 * Misit Achab ad omnes filios Israel, & con- 20
 gregauit prophetas in mōte Carmeli. * Ac- 21
 cedens autem Elias ad omnem populum, D
 ait: Vsq̃uequo claudicatis in duas partes? si
 Dominus est Deus, sequimini eum: si autem
 Baal, sequimini illum. Et non respondit ei
 populus verbum. * Et ait rursus Elias ad po- 22
 pulum: Ego remansi propheta Domini so-
 lus: prophetae autem Baal quadringenti &
 quinquaginta viri sunt. * Deatur nobis duo 23
 boues, & illi eligant sibi bouem vnum, & in-
 frustra cadentes, ponant super ligna, ignem
 autem non supponāt: & ego faciam bouem
 alterum, & imponam super ligna, ignem au-
 tem nō supponam. * Inuocate nomina deo-
 rum vestrorum, & ego inuocabo nomē Do-
 mini mei: & Deus qui exaudierit per ignem

ipse fit Deus. Respondens omnis populus ait:
 25 Optima propositio. * Dixit ergo Elias pro-
 phetis Baal: Eligite vobis bouem vnum, &
 facite primi, quia vos plures estis: & inuoca-
 te nomina deorum vestrorum, ignemq; non
 26 supponatis. * Qui cum tulissent bouem,
 quem dederat eis, fecerunt: & inuocabant
 nomen Baal de mane vsq; ad meridiem, di-
 centes: Baal exaudi nos. Et non erat vox: nec
 qui responderet: transibantq; altare quod
 27 fecerant. * Cumque esset iam meridies, illu-
 debat illis Elias, dicens: Clamate voce ma-
 iore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut
 in diuersorio est, aut in itinere, aut certē
 28 dormit, vt excitetur. * Clamabant ergo vo-
 ce magna, & incidebant se iuxta ritum suum
 culttris & lanceolis: donec perfunderentur
 29 sanguine. * Postquam autem transiit meri-
 dies, & illis prophetantibus venerat tempus
 quo sacrificium offerri solet, nec audieba-
 tur vox, nec aliquis respondebat, nec atten-
 30 debat orantes: * dixit Elias omni populo:
 Venite ad me. Et accedente ad se populo,
 curauit altare Domini, quod destructū fue-
 31 rat. * Et tulit duodecim lapides iuxta nume-
 rum tribuum filiorum Iacob, ad quem fa-
 ctus est sermo Domini, dicens, * Israel erit * Gen. 32
 nomen tuum. * Et edificauit de lapidibus f. 28.
 altare in nomine Domini: fecitq; aquadu-
 ctum, quasi per duas aratiunculas, in circui-
 33 tu altaris, & composuit ligna: diuisitq; per
 membra bouem, & posuit super ligna, * &
 34 ait: Implete quatuor hydrias aqua, & fundi-
 te super holocaustum, & super ligna. Rur-
 sumq; dixit: Etiam secundū hoc facite. Qui
 cum fecissent secundū, ait: Etiam teritiū id-
 35 ipsum facite. Feceruntque teritiū, & curre-
 bant aquæ circum altare, & fossa aquadu-
 36 ctus repleta est. * Cumque iam tempus esset
 vt offerretur holocaustum, accedens Elias
 propheta, ait: Domine Deus Abraham, &
 Isaac, & Israel, ostēde hodie quia tu es Deus
 Israel, & ego seruus tuus, & iuxta præceptū tuū
 37 feci omnia verba hæc. * Exaudi me Domine:
 vt discat populus iste, quia tu es Dominus
 * Deus, & tu conuertisti cor eorum iterum.
 38 * Cecidit autem ignis Domini, & vorauit
 holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem
 quoque, & aquam, quæ erat in aquaductu
 39 iambens. * Quod cum vidisset omnis popu-
 lus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus
 40 ipse est Deus, Dominus ipse est Deus. * Di-
 citque Elias ad eos: Apprehendite prophe-
 tas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis.
 Quos cum apprehendissent, duxit eos Elias
 ad Torrentem Cison, & interfecit eos ibi.
 4 * Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, &
 4 * bibes: quia sonus multæ pluuiæ est. * Ascēdit
 Achab

Achab vt comederet & biberet: Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciem suam inter gēua sua, & dixit ad puerum suum: Ascende, & prospice contra mare. Qui cum ascendisset, & contemplantus esset, ait: Non est quidquam. Et rursum ait illi: Reuertere septem vicibus. In septima autem vice, Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende & dic Achab: Iung currum tuum & descende, ne occupet te pluuia. Cumque se verteret huc atque illuc ecce cœli cōtenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluuia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in Iezrahel: & manus Domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

CAP. XIX.

Elias fugiens Iezabel in deserto, à somno excitatus, panem diuinitus missum edit, aquamq; bibit, & ita ad montem Horeb peruenit, ibiq; in spelunca querens se solum Domini prophetarum relictum, audit septem millia esse relictæ, mittiturq; ad vngendum Hazael in regem Syria, Iehu in regem Israel, & Elisum in prophetam.

N Vncianit autem Achab Iezabel omnia quæ fecerat Elias, & quo modo occidisset vniuersos prophetas gladio. Misitq; Iezabel nuncium ad Eliam, dicens: Hæc mihi faciant dii, & hæc addant, nisi hæc horas posuero animam tuam sicut animam vnius ex illis. Timuit ergo Elias, & surgens abiit quocumque eum ferebat voluntas: venitque in Bersabee iuda, & dimisit ibi puerum suum, & perrexit in desertum, viam vnius diei. Cumque venisset, & sederet subter vnam iuniperum, petiuit animæ suæ vt moreretur, & ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam: neque enim melior sum, quam patres mei. Proiecitque se, & obdormiuit in vmbra iuniperi: & ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede. Respexit, & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aque: comedit ergo, & bibit, & rursus obdormiuit. Reuersusque est Angelus Domini secundo, & tetigit eum, dixitque illi: Surge, comede: grandis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset, comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsq; ad montem Dei Horeb. Cumque venisset illuc, mansit in spelunca: & ecce sermo Domini ad eum, dicitque illi: Quid hic agis Elia? Arillere-
pondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo

exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio. derelictus sum ego solus, & querunt animam meam vt auferant eam. Erat ei: Egredere, & sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transiit, & spiritus grandis & fortis subuertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus, & post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis. Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & egressus stetit in ostio speluncæ. & ecce vox ad eum dicens: Quid hic agis Elia? Erille respondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum quia dereliquerunt pactum tuum filij Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, & querunt animam meam vt auferant eam. Erat Dominus ad eum: Vade, & reuertere in viam tuam per desertum in Damascum: cumq; perueneris illuc, vnges Hazael regem super Syriam, & Iehu filium Namî vnges regem super Israel: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abelmœula, vnges prophetam pro te. Et erit, quicumque fugerit gladium Hazael, occidet eum Iehu: & quicumque fugerit gladium Iehu, interficiet eum Eliseus. Et derelinque mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt incuruata ante Baal, & omnes os, quod non adorauit cum osculans manus. Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim iugis bouum: & ipse in duodecim iugis bouum arantibus vnus erat: cumque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum. Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, & ait: Osculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & sic sequar te. Dixitq; ei: Vade, & reuertere: quod enim meum erat feci tibi. Reuersus autem ab eo, tulit par bouum, & mactauit illud, & in aratro bouum coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: confurgensque abiit, & secutus est Eliam, & ministrabat ei.

CAP. XX.

Syri Samaritiam obsidentes caduntur à pueris principum prouinciarum, rursumq; anno altero in campestribus caduntur, rex autem Achab à propheta reprehenditur, quod fœdus cum Benadad rege Syria iniicit, illumq; viuum dimiserit.

P Orrò Benadad rex Syriæ congregauit omnem exercitum suum, & inuadit

Rom. II. 3.

4. Reg. 9. 1. 1.

Rom. II. 4. 4.

duos reges secum, & equos, & currus: & ascendens pugnabat contra Samariam, & obsidebat eam. * Mittensque nuncios ad Achab regem Israel in ciuitatem, * ait: Hæc dicit Benadad: Argentum tuum, & aurum tuum meum est: & vxores tuæ, & filij tui optimi, mei sunt. * Responditque rex Israel: Iuxta verbum tuum, domine mi rex, tuus sum ego, & omnia mea. * Reuerentesque nuncij, dixerunt: Hæc dicit Benadad, qui misit nos ad te: Argentum tuum, & aurum tuum, & vxores tuas, & filios tuos dabis mihi. * Cras igitur hac eadem hora mittam seruos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam, & domum seruorum tuorum, & omne quod eis placuerit, ponent in manibus suis, & auferent. * Vocauit autem rex Israel omnes seniores terre, & ait: Animaduerte, & vide, quoniam insidietur nobis. misit enim ad me pro vxoribus meis, & filiis, & pro argento & auro: & non abnuui. * Dixeruntque omnes maiores natu, & vniuersus populus cum: Non audias, neque acquiescas illi. * Respondit itaque nuncius Benadad: Dicit domino meo regi: Omnia propter quæ misisti ad me seruum tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum. * Reversique nuncij retulerunt ei. Qui remisit & ait: Hæc faciant mihi dij, & hæc addant si suffecerit pulvis Samariæ pugillis omnis populi qui sequitur me. * Et respondens rex Israel, ait: Dicite ei: Ne glorietur accinctus, & ut vt discinctus. * Factum est autem, cum audisset Benadad verbum istud, bibebat ipse & reges in vmbraculis, & ait seruis suis: Circumdade ciuitatem. Et circumdederunt eam. * Et ecce propheta vnus accedens ad Achab regem Israel, ait ei: Hæc dicit Dominus: Certe vidisti omnem multitudinem hæc nimiam: ecce ego tradam eam in manu tua hodie: vt scias, quia ego sum Dominus. * Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Hæc dicit Dominus: Per pedissequos principum prouinciarum. Et ait: Quis incipiet praliari? Et ille dixit: Tu. * Recensuit ergo pueros principum prouinciarum, & reperit numerum ducentorum triginta duorum: & recensuit post eos populum, omnes filios Israel, septem millia: * & egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat remulentus in vmbraculo suo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium eius venerant. * Egressi sunt autem pueri principum prouinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nuntiauerunt ei, dicentes: Viri egressi sunt de Samaria. * Et ille ait: Siue pro pace veniunt, apprehendite eos viuos: siue vt præliantur, viuos eos capite. * Egressi sunt ergo pueri prin-

Dicipum prouinciarum, ac reliquis exercitus sequebatur: * & percussit vnusquisque vicinum, qui contra se veniebat: fugeruntque Syri, & persecutus est eos Israel. Fugit quoque Benadad rex Syriæ in equo cum equitibus suis. * Necnon egressus rex Israel percussit equos & currus, & percussit Syriam. * plaga magna. * Accedens autem propheta ad regem Israel, dixit ei: Vade, & confortare, & scito, & vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriæ ascendet contra te. * Serui vero regis Syriæ dixerunt ei: Lij montium sunt super eorum, id est superauerunt nos: sed melius est vt pugnemus contra eos in campibus, & obtinebimus eos. * Tu ergo verum hoc fac: Amoue reges singulos ab exercitu tuo, & pone principes pro eis: * in laura numerum militum qui ceciderunt deus, & equos secundum equos pristinos, & currus secundum currus quos antè habuisti: & pugnabimus contra eos in campibus, & videbis quod obtinebimus eos. Cre- didit consilio eorum, & fecit ita. * Igitur postquam annus transierat, recensuit Benadad Syros, & ascendit in Aphec, vt pugnaret contra Israel. * Porro filij Israel recensiti sunt, & acceptis cibariis profecti ex aduerso, castraque metati sunt contra eos quasi duo parui greges caprarum: Syri autem repleuerunt terram. (* Et accedens vnus vir Dei, dixit ad regem Israel: Hæc dicit Dominus: Quia dixerunt Syri: Deus noster est Dominus, & non est Deus Vallium: dabo omnem multitudinem hanc in manu tua, & scietis quia ego sum Dominus. *) * Dirigebantque septem diebus ex aduerso hi atque illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusseruntque filij Israel de Syris centum millia peditum in die vna. * Fugerunt autem qui remanserant in Aphec, in ciuitatem: & cecidit murus super viginti septem millia hominum, qui remanserant. Porro Benadad fugiens ingressus est ciuitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum. * dixeruntque ei serui sui: Ecce, auiliuimus quod reges domus israel clementes sunt: ponamus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & gradiamur ad regem Israel: forsitan saluabit animas nostras. * Accinxerunt saccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israel, & dixerunt ei: Seruus tuus Benadad dicit: Viuat, oro te, anima mea. Et ille ait: Si adhuc viuit, frater meus est. * Quod acceperunt viri pro omine: & festinantes rapuerunt verbum ex ore eius, atque dixerunt:

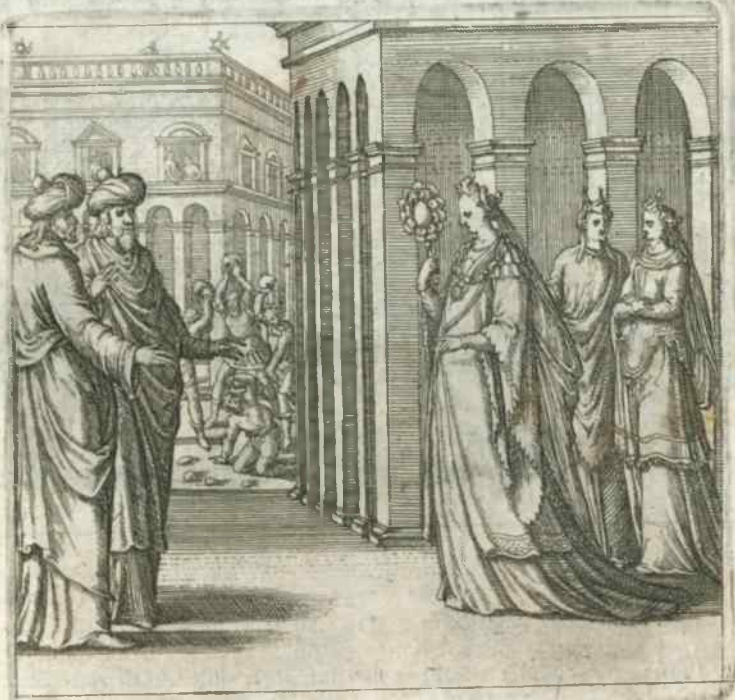
Frater tuus Benadad. Et dixit eis: Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Benadad, & leuauit eum in curruum suum. * Qui dixit ei: Ciuitates, quas tulit pater me⁹ 34
à patre tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedā à te. Pepigit ergo fœdus, & dimisit eum. * Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere. * Cui ait: Quia noluisti audire 36
vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, inuenit eum leo, atque percussit. * Sed & alterum inueniens virum, dixit ad eum: Per 37
cute me. Qui percussit eum, & vulnerauit. * Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutauit asperione pulueris os & oculos suos. * Cumque rex transisset, clamauit ad regem, & ait: Seruus tuus egressus est ad præliandum cominus: cumque fugisset vir vnus, adduxit eum quidam ad me, & ait: Custodi 38
virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes. * Dum autem ego turbatus huc il- 40
lucque me verterem, subito non comparuit.

Et ait rex Israel ad eum: Hoc est iudicium tuum, quod ipse decreuisti. * At ille statim absterfit paluere de facie sua, & cognouit eum rex Israel, quod esset de prophetis. * Qui ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Quia dimissi 41
sti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. * Reuersus est igitur rex Israel in domum suam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

C A P. XXI.

Naboth ob negatam regi Achab vineam à falsis testibus inssu Iezabel accusatus lapidatur, quæ factis ipsi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quæ tamen Achab se humiliando euadit.

1 **P**ost verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Iezrahelitarum, qui erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Samariæ. 2 * Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum olerum, quia vicina est. & prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium, quāto digna est. * Cui respon-

dit Naboth: Propitius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi. * Venit ergo Achab in domum suam indi-

gnans, & frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicens: Nō dabo tibi hereditatem patrum meorum

Et proiciens se in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem. * Ingressa est autem ad eum Iezabel vxor sua, dixitque ei: Quid est hoc, vnde anima tua contristata est? & quare non comedis panem? * Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Iezrahelita, & dixi ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam. * Dixit ergo ad eum Iezabel vxor eius: Grandis auctoritatis es, & bene regis regnum Israel. Surge, & comede panem, & a quo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelita. * Scripsit itaque litteras ex nomine Achab, & signauit eas annulo eius, & misit ad maiores natu & optimates, qui erant in ciuitate eius, & habitabant cum Naboth. * Litterarum autem hæc erat sententia: Prædicate ieiunium, & sedere facite Naboth inter primos populi, * & 10

submittite duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant: Benedixit Deum, & regem: & educite eum & lapidate, sicque moriatur. * Fecerunt ergo ciues eius maiores natu & optimates, qui habitabant cum eo in vrbe, sicut præceperat eis Iezabel, & sicut scriptum erat in litteris quas miserat ad eos: * Prædicauerunt ieiunium, & sedere fecerunt Naboth inter primos populi. * Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet vt viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum & regem: quam ob rem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt. * Miseruntque ad Iezabel, dicentes: 15 Lapidatus est Naboth, & mortuus est. * Factum est autem, cum audisset Iezabel lapidatum Naboth, & mortuum, locuta est ad Achab: Surge, & posside vineam Naboth Iezraheli-

ta, qui noluit tibi acquiescere, & dare eam accepta pecunia: non enim viuit Naboth, sed mortuus est. * Quod cum audisset Achab, 16 mortuum videlicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineam Naboth Iezrahelita, vt possideret eam. * Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thelbiten, dicens: * Surge, & descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth de-

19 scendit, vt possideat eam: * & loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Dominus: Occidisti, insuper & possedisti. Et post hæc addes: Hæc dicit Dominus: * In loco hoc, in quo lixerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. * Et ait Achab ad Eliam: Num inuenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inueni, eo quod venundas sis, vt 20 faceres malum in conspectu Domini. * Ecce 6.8.

Sup. 15.
27.
Sup. 16.
43.
4 Reg. 9.
516.

ego inducam super te malum, & demetam
posteriora tua, & interficiam de Achab min-
gentem ad parietem, & clausum & vltimum
in Israel. * Et dabo domum tuam sicut * do-
mum Ieroboam filij Nabat, & sicut domum
* Baasa filij Ahia: quia egisti, vt me ad iracun-
diam prouocares, & peccare fecisti Israeli.
* Sed & de Iezabel locutus est Dominus, di-
cens: Canes comedent Iezabel in agro Iez-
rahel. * Si mortuus fuerit Achab in ciuitate
comedent eum canes: si autem mortuus fue-
rit in agro, comedent eum volucres cœli. * I-
gitur non fuit alter talis sicut Achab, qui ve-
num datus est vt faceret malum in conspectu
Domini: concitauit enim eum Iezabel vxor
sua, & abominabilis factus est, in tantum
vt sequeretur idola, quæ fecerant Amorrhæi,
quos consumpsit Dominus à facie filiorum
Israel. * Itaque cum audisset Achab sermo-
nes istos, scidit vestimenta sua, & operuit
cilicio carnem suam, ieiunauitque & dor-
miuit in sacco, & ambulauit demisso capite.
* Et factus est sermo Domini ad Eliam Thes-
biten, dicens: * Nonne vidisti humiliatum
Achab coram me: quia igitur humiliatus est
mei causa, non inducam malum in diebus
eius, sed in diebus filij sui in inferam malum
domu eius.

CAP. XXII.

*Achab & Iosaphath reges, pseudoprophetarum
varicino decepti ad pugnam procedunt in Ra-
moth Galaad, ac vincuntur, occiso Achab, qui
Micheam vera prophetam in carcere incluse-
rat: impio Achab succedit filius impius Ocho-
zias, pio autem Iosaphat succedit impius filius
Ioram.*

1. Par. 18.
2. L.

Transierunt igitur tres anni absq; bello
inter Syriam & Israel. * In anno autem
tertio descendit Iosaphat rex Iuda ad regem
Israel. (* Dixitq; rex Israel ad seruos suos: I-
gnoratis quod nostra sit Ramoth Galaad, &
negligim? tollere eam de manu regis Syriæ?)
* Et ait ad Iosaphat: Veniesne mecum ad præ-
liandum in Ramoth Galaad? Dixitq; Iosaphat
ad regem Israel: Sicut ego sum, ita & tu: po-
pulus meus, & populus tuus, vnum sunt: & e-
quires mei, equites tui. Dixitq; Iosaphat ad
regem Israel: Quære, oro te, hodie sermonem
Domini. * Congregauit ergo rex Israel pro-
phetas, quadringentos circiter viros, & ait ad
eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellan-
dum, an quiescere? Qui responderunt: Ascen-
de, & dabit eam Dominus in manu regis. * Di-
xit autē Iosaphat: Non est hic propheta Do-
mini quispiam, vt interrogemus per eum?
* Et ait rex Israel ad Iosaphat: Remansit vir
vnus, per quem possumus interrogare Do-

minum: sed ego odi eum, quia non prophe-
tat mihi bonum, sed malum, Michæas fi-
lius Iemla. Cui Iosaphat ait: Ne loquaris ita
9 rex. * Vocauit ergo rex Israel eunuchum quen-
dam, & dixit ei: Festina adducere Michæam
10 filium Iemla. * Rex autem Israel, & Iosaphat
rex Iuda, sedebant vnusquisque in folio suo,
vestiti cultu regio, in area iuxta ostium por-
tæ Samariæ, & vniuersi prophetæ prophe-
tabant in conspectu eorum. * Fecit quoque
sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea,
& ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Sy-
riam, donec deleas eam. * Omnesque pro-
phetæ similiter prophetabant, dicentes: As-
cende in Ramoth Galaad, & vade prosperè,
13 & tradet Dominus in manus regis. * Nun-
tius verò, qui ierat vt vocaret Michæam, lo-
cutus est ad eum, dicens: Ecce sermones pro-
phetarum ore vno regi bona prædicant: sit
ergo sermo tuus similis eorum, & loquere
14 bona. * Cui Michæas ait: Viuit Dominus,
quia quodecunq; dixerit mihi Dominus, hoc
loquar. * Venit itaq; ad regem, & ait illi rex:
15 Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad
præliandum, an cessare? Cui illerespōdit:
C Ascende, & vade prosperè, & tradet eam Do-
16 minus in manus regis. * Dixit autem rex ad
eum: Iterum atque iterum adiuro te, vt non
loquaris mihi nisi quod verum est, in nomi-
ne Domini. * Et ille ait: Vidi cunctum Israel
17 dispersum in montibus, quasi oves non ha-
bentes pastorem. & ait Dominus: Non ha-
bent isti dominum: reuertatur vnusquisq; in
18 domum suam in pace. (* Dixit ergo rex Israel
ad Iosaphat: Numquid non dixi tibi, quia
non prophetat mihi bonum, sed semper ma-
19 lum?) * Ille verò addens, ait: Propterea audi
sermonem Domini: Vidi Dominum seden-
tem super folium suum, & omnem exerci-
tum cœli assistentem ei a dextris & a sinistris:
20 * & ait Dominus: Quis decipiet Achab re-
gem Israel, vt ascendant, & cadat in Ramoth
Galaad? Et dixit vnus verba huiusmodi, &
21 alius aliter. * Egressus est autem spiritus, &
stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam
22 illum. Cui locutus est Dominus: In quo? * Et
D ille ait: Egrediar, & erò spiritus mendax in
ore omnium prophetarum eius. Et dixit
Dominus: Decipies & præualebis: egredere,
23 & fac ita. * Nunc igitur ecce dedit Dominus
spiritum mendacij in ore omnium prophe-
tarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus lo-
24 cutus est contra te malum. * Accessit autem
Sedecias filius Chanaana, & percussit Mi-
chæam in maxillâ, & dixit: Mene ergo dimi-
25 sit spiritus Domini, & locutus est tibi? Et ait
Michæas: Visurus es in die illa, quando ingre-
dieris cubiculum, intra cubiculū vt abscon-

daris. * Et ait rex Israel: Tollite Michasam, & maneat apud Amon principem ciuitatis, & apud Ios filium Amielech, * & dicite eis: Hec dicit rex: Mittite virum istum in carcerem, & sustentate eum pane tribulationis, & aqua angustiae, donec reuertar in pace. * Dixitque Michasas: Si reuersus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes. * Ascendit itaque rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, in Ramoth Galaad. * Dixit itaque rex Israel ad Iosaphat: Sume arma, & ingredere praelium, & induere vestibus tuis, porro rex Israel mutauit habitum suum, & ingressus est bellum. * Rex autem Syria preceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem, & maiorem quempiam, nisi contra regem Israel solum. * Cum ergo vidissent principes curruum Iosaphat, suspicari sunt quod ipse esset rex Israel, & impetu facto pugnant contra eum: & exclamauit Iosaphat. * Intellegeruntque principes curruum quod non esset rex Israel, & cessauerunt ab eo. * Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israel inter pulmonem & stomachum. At ille dixit auriga suae: Verte manum tuam, & eice me de exercitu, quia grauiter vulneratus sum. * Commissum est ergo praelium in die illa, & rex Israel stabat in curru suo contra Syros, & mortuus est vespere: stuebat autem sanguis plagae in sinum currus, * & praeco in sonuit in vniuerso exercitu antequam sol occumberet, dicens: Vnusquisque reuertatur in ciuitatem, & in terram suam. * Mortuus est autem rex, & perlatus est in Samariam: sepelieruntque regem in Samaria, * & lauerunt curruum eius in piscina Samariae, & lixerunt canes sanguinem eius, & habenas lauerant, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat. * Reliqua autem sermonum Achab, & vniuersa quae fecit, & domus eburnea quam edificauit, cunctarumque vrbiu[m] quas extruxit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? * Dormiuit ergo Achab cum patribus suis, & regnauit Ochozias filius eius pro eo. * Iosaphat vero filius Asa regnare coepit super Iudam anno quarto Achab regis Israel. * Triginta quinque annorum erat cum regnare coepisset, & viginti quinque annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Azuba filia Salai. * Et ambulauit in omni via Asa patris sui, & non declinauit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini. * Verum tamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis. * Pacemque habuit Iosaphat cum rege Israel.

46. * Reliqua autem verborum Iosaphat, & operum eius, quae gessit, & praelia, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? * Sed & reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris eius, abstulit de terra. * Nec erat tunc rex constitutus in Edom. * Rex vero Iosaphat fecerat classes in mari, quae nauigarent in Ophir propter aurum: & ire non potuerunt, quia contractae sunt in Afiongaber. * Tunc ait Ochozias filius Achab ad Iosaphat: Vadant serui mei cum seruis tuis in navibus. Et noluit Iosaphat. * Dormiuitque Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate David patris sui: regnauitque Ioram filius eius pro eo. * Ochozias autem filius Achab regnare coepit super Israel in Samaria, anno septimo decimo Iosaphat regis Iuda, regnauitque super Israel duobus annis. * Et fecit malum in conspectu Domini, & ambulauit in via patris sui & matris suae, & in via Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. * Seruiuit quoque Baal, & adorauit eum, & irritauit Dominum Deum Israel, iuxta omnia quae fecerat pater eius.

LIBER REGVM
QUARTVS,
SECUNDVM HEBRAEOS
MALACHIM
SECUNDVS.

CAP. I.

Ochozias super agritudine sua Beelzebub consulere velens ab Elia increpatur, ac moriturus praedicatur: duos quinquagenarios principes ad Eliam missos ignis caelestis deuorat cum ipsorum militibus, tertio principe sua modestia seruato, cum quo Elia ad Ochoziam descendit, cui mortuo succedit frater Ioram.

Rex uariatus est autem Moab in Israel, postquam mortuus est Achab. * Ceciditque Ochozias per cancellos coenaculi sui, quod habebat in Samaria, & agrorauit: misitque nuncios, dicens ad eos: Ite, consulite Beelzebub deum Accaron utrum viuere queam de infirmitate mea hac. * Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, & ascende in occursum nunciorum regis Samariae, & dices ad eos: Numquid non est deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub deum Accaron? * Quam ob rem haec scit Dominus: De lectulo, super quem asce-

Sup. 21. c. 19.

disti, non descendes, sed morte morieris. Et abiit Elias. * Reuersique sunt nuncios ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reuertistis? * At illi responderunt ei: Vir occurrat nobis, & dixit ad nos: Ite, & reuertimini ad regem, qui misit vos, & dicetis ei: Hæc dicit Dominus: Numquid quia non erat Deus in Israel, mittis ut consuleretur Beelzebub deus Accaron? Ideo de lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. * Qui dixit eis: Cuius figura & habitus est vir ille, qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc? * At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites est. * Misitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentique in vertice montis, ait: Homo Dei, rex præcepit ut descendas. * Respondensque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cælo, & deuorauit eum, & quinquaginta qui erant cum eo. * Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, hæc dicit rex: Festina descende. * Respondens Elias ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de cælo, & deuorauit illum, & quinquaginta eius. * Iterum misit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum venisset, curauit genua contra Eliam, & præcatus est eum, & ait: Homo Dei, noli despicere animam meam, & animas seruatorum tuorum qui nunc cum sunt. * Ecce descendit ignis de cælo, & deuorauit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cum eis erant: sed nunc obsecro ut miserearis animæ meæ. * Locutus est autem Angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & descendit cum eo ad regem. * & locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuncios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, a quo posses interrogare sermonem, id est de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. * Mortuus est ergo iuxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, & regnauit Ioram frater eius pro eo, anno secundo Ioram filij Iolaphat regis Iudæ: non enim habebat filium. * Reliqua autem verborum Ochoziam, quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel.

C A P. II.

Eliseus indiuiduus: Elia comes, Iordanem, aqua Elia pallio diuisa, cum illo transiit, Elia autem in cælum igneo curru rapto, duplicem eius spiritum accepit, ac pallio Elia rursus Iordanis aquas diuidit. Elias quæsitus non inuenitur, aqua Iericho ac terra sterilibus immisso per Elia eum saluantur, puerique Eliseus iridentes ab arsis lacrimantur.

A Factum est autem, cum leuare vellet Dominus Eliam per turbinem in cælum, ibat Elias & Eliseus de Galgalis. * Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me vsque in Bethel. Cui ait Eliseus: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent ad Bethel, egressi sunt filij prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum a te? Qui respondit: Et ego noui: sile te. * Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me in Iericho. Brille ait: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque venissent Iericho, accesserunt filij prophetarum, qui erant in Iericho, ad Eliseum, & dixerunt ei: Numquid nosti, quia Dominus hodie tollet dominum tuum a te? Et ait: Et ego noui: sile te. * Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus misit me vsque ad Iordanem. Qui ait: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter, & quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt contra, longè: illi autem ambo stabant super Iordanem. * Tulitque Elias pallium suum, & inuoluit illud, & percussit aquas, quæ diuisæ sunt in vtramque partem, & transierunt ambo per siccum. * Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis, ut faciam tibi, antequam tollar a te. Dixitque Eliseus: Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus. * Qui respondit: Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar a te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit. * Cumque pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrumque: & ascendit Elias per turbinem in cælum. * Eliseus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga eius. Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, & scidit illa in duas partes. * Et leuauit pallium Elie, quod ceciderat ei: reuersusque stetit super ripam Iordanis, & pallio Elie quod ceciderat ei, percussit aquas, & non sunt diuisæ, & dixit: Vbi est Deus Elie etiam nunc? Percussitque aquas, & diuisæ sunt huc atque illuc, & transiit Eliseus. * Videntes autem filij prophetarum,

*1. Mac. 2: 58.
Eccl. 48: b.*

qui erant in Iericho, e contra dixerunt: Requieuit spiritus Eliæ super Eliseum. Et venientes in occursum eius, adorauerunt eum: proni in terram. * Dixeruntque illi: Ecce, cū 16 seruis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & querere dominum tuum, ne fortè tulerit eum spiritus Domini, & proiecerit eum in vnum montium, aut in vnam vallium. Qui ait: Nolite mittere. * Coegerūt 17 que eum, donec acquiesceret, & diceret: Mittere. Et miserunt quinquaginta viros: qui cū quæssissent trib. diebus, non inuenerūt. 18 * Et reuersi sunt ad eum: at ille habitabat in Iericho, & dixit eis: numquid non dixi vobis: Nolite mittere? * Dixerunt quoque viri ciuitatis ad Eliseum: Ecce habitatio ciuitatis huius optima est, sicut tu ipse domine perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis. 19 * At ille ait: Afferte mihi vas nouum, & mittere in illud sal. Quod cū attulissent, * egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanaui aquas has, & non erit vltra in eis mors, neque sterilitas. * Sanatæ sunt ergo aquæ vsque in diem hanc, iuxta verbum Elisei, quod locutus est. 20 * Ascendit autem inde in Bethel: cūque ascenderet per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calue, ascende calue. 21 * Qui cum respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: egressique sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros. 22 * Abiit autem inde in montem Carmeli, & 23 inde reuersus est in Samariam.

C A P. III.

Ob prauaricationem a rege Moab factus quod cum rege Israel habebat, ascendunt aduersus illum rex Israel, rex Iuda & rex Edom, quibus Dominus per Eliseum aquam sine pluuia promittit, & victoriam de rege Moab, qui suum primogenitum immolat.

Ioram verò filius Achab regnauit super Israel in Samaria anno decimo octauo Iosaphat regis Iudæ. Regnauitque duodecim annis. * Et fecit malum coram Domino, sed nō 2 sicut pater suus & mater: tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater eius. * Verumtamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccatore fecit Israel, adhæsit, nec recessit ab eis. 3 * Porro Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & soluebat regi Israel centum millia agnorum, & centum millia arietum, cum vellerebus suis. 4 * Cumque mortuus fuisset Achab, prauaricatus est fœdus, quod habebat cum rege Israel. * Egressus est igitur rex 5 Ioram in die illa de Samaria, & recensuit v-

7 niuersum Israel. * Misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, veni mecum contra eum ad prælium. Qui respondit: Ascendam: qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus; & equi mei, equi tui. 8 * Dixitque: Per quam viam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumæ. 9 * Perrexerunt igitur, rex Israel, & rex Iuda, & rex Edom, & circumierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui, & iumentis quæ sequebantur eos. 10 * Dixitque rex Israel: Heu heu heu, congregauit nos Dominus tres reges, vt traderet in manus Moab. 11 * Et ait Iosaphat: Est ne hic propheta Domini, vt deprecemur Dominum per eum? Et respondit vnus de seruis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliæ. 12 * Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. 13 * Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Israel: Quare congregauit Dominus tres reges hos, vt traderet eos in manus Moab? 14 * Dixitque ad eum Eliseus: Viuit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si nō vultum Iosaphat regis Iudæ erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem. 15 * Nunc autem adducite mihi psalter. Cumque caneret psalter, facta est 16 super eum manus Domini, & ait: * Hæc dicit Dominus: Facite alueum torrentis huius fossas & fossas. 17 * Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neque pluuiam: & alueus iste replebitur aquis, & bibetis vos, & familia vestra, & iumenta vestra. 18 * Parumque est hoc in conspectu Domini: insuper traderet 19 etiam Moab in manus vestras. * Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem urbem electam, & niuersum lignum fructiferum succidetis, cunctosque fontes aquarū obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus. 20 * Factum est igitur mane, quando sacrificium offerri solet, & ecce, aquæ veniebant per viam Edom, & repleta est 21 terra aquis. * Niuersi autem Moabitæ, audientes quod ascendissent reges vt pugnaret aduersum eos, conuocauerunt omnes qui accincti erant balteo de super, & steterunt in terminis. 22 * Primoque mane surgentes, & orto iam sole ex aduerso aquarum, viderunt Moabitæ e contra aquas rubras quasi sanguinem. 23 * Dixeruntque: Sanguis gladij est: pugnaverunt reges contra se, & cæsi sunt 24 multitud: nunc perge ad prædam Moab. * Perrexeruntque in castra Israel: porro confurgens Israel, percussit Moab: at illi fugerunt Ioram eis. Venerunt igitur qui vicerat & per-

cusserunt Moab, * & ciuitates destruxerunt: 25
 & omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleuerunt: & vniuersos fontes aquarum obturauerunt: & omnia ligna fructifera succiderunt, ita vt muri tantum fictiles remanerent: & circumdata est ciuitas a fundibulariis, & magna ex parte percussa. * Quod cum vidisset rex Moab, praualuisset, 26
 scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladium, vt irrumperent ad regem Edom: & non potuerunt. * Arripiensque filium suum primogenitum, qui regnatus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum: & facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, & reuersi sunt in terram suam.

C A P. IV.

Eliseus uidua pauperula oleum impetrat quo soluat creditoribus, Sunamitidi hospita sua filium, quem postea mortuum suscitauit, farina quoque pulmento infusa, ipsius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos satiat.

Mulier autem quædam de vxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicēs: A
 Seruus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti, quia seruus tuus fuit timens Dominum: & ecce creditor venit, vt tollat duos filios meos ad seruiendum sibi. * Cui dixit Eliseus: Quid 2
 vis, vt faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, nisi parū olei, quo vngar. * Cui ait: Vade, pete mutuo 3
 ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca. * Et ingredere, & claudere ostium tuum, 4
 cum intrinsecus fueris tu, & filij tui: & mitte inde in omnia vasa hæc: & cum plena fuerint, tolles. * Iuit itaque mulier, & clausit ostium super se, & super filios suos: illi offerebant vasa, & illa infundebat. * Cumque plena 6
 fuissent vasa, dixit ad filium suum: Aster mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo. Stetitque oleum. * Venit autem illa, & indicauit homini Dei. Et ille, Vade (inquit) vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem, & filij tui viuite de reliquo. * Facta est autem quædam dies, & transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum, vt comederet panem: cumque frequenter inde transiret, diuertebat ad eam, vt cōderet panem. * Quæ dixit ad virum suum: 9
 Animaduerto, quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter. * Faciamus ergo ei cœnaculum paruum, & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candela- 10
 brum, vt cum venerit ad nos, maneat ibi. * Facta est ergo dies quædam, & veniens di- 1
 uertit in cœnaculum, & requieuit ibi. * Di-

xitque ad Giezi puerum suum: Voca Sunamitidem istā. Qui, cum vocasset eam, & illa 13
 stetit coram eo, * dixit ad puerum suum: Loquere ad eam: Ecce sedulē in omnibus ministrasti nobis, quid vis, vt faciam tibi? Numquid habes negotium, & vis, vt loquar 14
 regi, siue principi militum? Quæ respondit: In medio populi mei habito. * Et ait: Quid ergo vult, vt faciam ei? Dixitque Giezi: Ne quaeras: filium enim non habet, & vir eius senex 15
 est. * Præcepit itaque, vt vocaret eam: quæ, cum vocata fuisset, & stetit ante ostium, 16
 dixit ad eam: In tempore isto, & in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in vtero filium. At illa respondit: Noli, quaeso domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ. 17
 * Et concepit mulier, & peperit filium, in tempore, & in hora eadem, qua dixerat Eliseus. * Creuit autem puer. Et cum esset quædam dies, & egressus isset ad patrem suum, ad 19
 messores, * ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum doleo: At ille dixit puero: Tolle, & duc eum ad matrem suam. * Qui cum 20
 tulisset, & duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua vsque ad meridiem, & mortuus est. * Ascendit autem, & collocauit eum super lectulum hominis Dei, 22
 & clausit ostium: & egressa, * vocauit virum suum, & ait: Mitte mecum, obsecro, vnum de pueris, & asinam, vt excurram vsque ad hominem Dei, & reuertar. * Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calendæ, neque Sabbatum. Quæ respondit: Vadam. * Strauitque asinam, & præcepit puero: 24
 Mina & propera, ne mihi moram facias in eundo: & hoc age, quod præcipio tibi. * Profecta est igitur, & venit ad virum Dei in montem Carmeli: cumque vidisset eam vir Dei contra, ait ad Giezi puerum suum: Ecce Sunamitis illa. * Vade ergo in occursum eius, & 26
 dic ei: Rectēne agitur circa te, & circa virum tuum, & circa filium tuum? Quæ respondit: 27
 Rectē. * Cumque venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes eius: & accessit Giezi, vt amoueret eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam: anima enim eius in amaritudine est, & Dominus celauit a me, & non indicauit mihi. * Quæ dixit illi: Numquid petiui filium a Domino meo? numquid non dixi tibi: Ne illadas me? * Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutauerit te quispiā, non respondeas illi: & pones baculum meum super faciem pueri. * Porro mater pueri ait: 30
 Viuit Dominus, & viuunt anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, & securus est eam. 31
 * Giezi autē præcellerat ante eos, & posuerat

baculum super faciem pueri, & non erat vox,
 neque sensus : reuersusque est in occursum
 eius, & nunciauit ei, dicens : Non surrexit
 puer. * Ingressus est ergo Eliseus domum, & 32
 ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius :
 * ingressusque clausit ostium super se, & su- 33
 per puerum : & orauit ad Dominum. * Et a- 34
 scendit, & incubuit super puerum : posuitque
 os suum super os eius, & oculos suos super
 oculos eius, & manus suas super manus eius :
 & incurrauit se super eum, & calefacta est
 caro pueri. * At ille reuersus, deambulauit in 35
 domo, semel huc atque illuc : & ascendit, &
 incubuit super eum : & oscitauit puer septies,
 aperuitque oculos. * At ille vocauit Giezi, & 36
 dixit ei : Voca Sunamitidem hanc. Quæ vo-
 cata, ingressa est ad eum. Qui ait : Tolle filiū
 tuum. * Venit illa, & corruit ad pedes eius, & 37
 adorauit super terram : tulitque filium suum,
 & egressa est. * Et Eliseus reuersus est in Gal- 38
 gala. Erat autem fames in terra, & filij pro-
 phetarum habitabant coram eo. dixitque
 vni de pueris suis : Pone ollam grandem, &
 coque pulmentum filiis prophetarum. * Et 39
 egressus est vnus in agrum, vt colligeret her-
 bas agrestes : inuenitque quasi vitem sylue-
 trem, & collegit ex ea colocythidas agri, &
 impleuit pallium suum, & reuersus concidit
 in ollam pulmenti : nesciebat enim quid es-
 set. * Infuderunt ergo focis, vt comederent : 40
 cumque gustassent de coctione, clamaue-
 runt, dicentes : Mors in olla vir Dei. Et non
 potuerunt comedere. * At ille : Afferre (in- 41
 quit) farinam. Cumque tulissent, misit in ol-
 lam, & ait : Infunde turbx, vt comedant. Et
 non fuit amplius quidquam amaritudinis in
 olla. * Vir autem quidam venit de Baalsalisa 42
 deferens viro Dei panes primitiarum, viginti
 panes hordeaceos, & frumentum nouum in
 pera sua. At ille dixit : Da populo, vt come-
 dat. * Responditque ei minister eius : Quan- 43
 tum est hoc, vt apponam centum viris ? Kur-
 sum ille ait : Da populo, vt comedat : hæc e-
 nim dicit Dominus : Comedant & supererit.
 * Posuit itaque coram eis : qui comederunt, 44
 & superfuit iuxta verbum Domini.

C A P. V.

*Scidit rex Israel vestimenta sua quod inisset rex
 Syria vt Naaman leprosum curaret, quem Eli-
 seus septena in Iordane lotionē mandat a le-
 pra, quæ Giezi propter munera suscepit, ab Eli-
 seio spreta, perpetuo adhæsit.*

NAAMAN princeps militiæ regis Syriæ, I
 erat vir magnus apud dominum suum, A
 & honoratus : per illum enim dedit Domi-

nus salutem Syriæ : erat autem vir fortis &
 2 diues, sed leprosus. * Porro de Syria egressi
 fuerant larrunculi, & captiuam duxerant de
 Terra Israel puellam paruulam, quæ erat in
 3 obsequio vxoris Naaman, * quæ ait ad do-
 minam suam : Vtinam fuisset dominus meus
 ad prophetam, qui est in Samaria : profecto
 4 curasset eum a lepra, quam habet. * Ingre-
 ssus est itaque Naaman ad dominum suum, &
 nunciauit ei, dicens : Sic & sic locuta est puel-
 5 la de Terra Israel. * Dixitque ei rex Syriæ :
 B Vade, & mittam literas ad regem Israel. Qu-
 cum profectus esset, & tulisset secum decem
 talenta argenti, & cetera millia aureos, & decem
 6 mutatoria vestimentorum, * detulit literas
 ad regem Israel, in hæc verba : Cum acceperis
 epistolam hanc, scito, quod miserim ad te
 Naamā seruum meum, vt cures eum a lepra
 7 sua. * Cumque legisset rex Israel literas, sei-
 dit vestimenta sua, & ait : Numquid Deus ego
 sum, vt occidere possim, & viuificare, quia
 iste misit ad me, vt eum hominem a lepra
 sua animaduertite, & videte, quod occasio
 8 nes querat aduersum me. * Quod cum au-
 9 didisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem
 Israel vestimenta sua, misit ad eum, dicen-
 10 : Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me,
 & sciat esse prophetam in Israel. * Venit ergo
 Naaman cum equis & curribus, & stetit ad
 11 ostium domus Elisei : * misitque ad eum Eli-
 seus nuncium, dicens : Vade, & laua te septies
 in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua at-
 que mundaberis. * Iratus Naaman recede-
 bat, dicens : Putabam quod egrederetur ad
 me, & stans inuocaret nomen Domini Dei
 sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & cu-
 12 raret me. * Numquid non maiores sunt
 Abana & Pharphar, fluij Damasci, omni-
 13 bus aquis Israel, vt lauer in eis, & munder?
 Cum ergo vertisset se, & abiret indignans,
 14 * accesserunt ad eum serui sui, & locuti sunt
 ei : Pater, & si rem grandem dixisset tibi pro-
 pheta, certe facere debueras : quanto magis
 quia nunc dixit tibi : Lauare, & mundaberis!
 15 * Descendit, & lauit in Iordane septies iux-
 ta sermonem viri Dei, & restituta est caro eius,
 sicut caro pueri paruuli, & mundatus est.
 16 * Reuersusque ad virum Dei cum vniuerso
 comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait :
 Verè scio, quod non sit alius Deus in vniuer-
 sa terra, nisi tantum in Israel. Obsecro ita-
 que, vt accipias benedictionem a sermo tuo.
 17 * At ille respondit : Viuit Dominus, ante quē
 esto, quia non accipiam. Cumque virum face-
 ret, penitus non acquieuit. * Dixitque Na-
 aman : Vt vis : sed, obsecro, concede mihi seruo
 tuo, vt tollam onus duorum burdonum de
 terra : non enim faciet ultra seruus tuus ho-

Znc. 4. 1.

27.

locustum aut victimam diis alienis, nisi Domino. * Hoc autem solum est de quo deprecaberis Dominum pro seruo tuo, quando ingredietur dominus meus templum Remmon, ut adoret, & illo imitante super manum meam, si adorauero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus seruo tuo pro hac re. * Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terre tempore. * Dixitque Giezi puer viri Dei: Perpetit dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo, quæ attulit: viuit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid. * Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cum vidisset ille currentem ad se, desiluit de curru in occursum eius, & ait: Recte sunt omnia: * Et ille ait: Recte. Dominus meus misit me ad te, dicens: Modò venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, & vestes mutatorias duplices. * Dixitque Naaman: Melius est, ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligauitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portauerunt coram eo. * Cumque venisset iam vespert, tulit de manu eorum, & reposuit in domo, dimisitque viros, & abierunt. * Ipse autem ingressus, stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus: Vnde venis Giezi? Qui respondit: Non iuit seruus tuus quoniam. * At ille ait: Nōne cor meum in præfentierat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tuum? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, ut cinas oliueta, & vineas, & oues, & boves, & seruos, & ancillas. * Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

C A P. VI.

Eliseus ferrum securis natæ facit, regis Syria milites ducuntur excitati in Samariam ab Eliseo, quem ob regis sui secretis regi Israel patefacta capere nitebantur: at postmodum Syris obfidentibus Samariam, matres ob inedia filios suos comedunt, propter quod Eliseus à rege iubetur occidi.

Dixerunt autem filij prophetarum ad Eliseum: Ecce locus, in quo habitamus coram te, angustus est nobis. * Eamus usque ad Iordanem, & tollant linguli de silua materias singulas, ut ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite. * Et ait vnus ex illis: Veni ergo & tu cum seruis tuis. Respondit: Ego veni. * Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Iordanem, exdebant ligna

5 * Accidit autem, ut cum vnus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamauitque ille, & ait: Heu, heu, heu, domine mi, & hoc ipsum mutum acceperam. 6 * Dixit autem homo Dei: Vbi cecidit? At ille monstrauit ei locum. Præcidit ergo lignum, 7 & misit illuc: natauitque ferrum, * & ait: Tollit. Qui extendit manum, & tulit illud. * Rex autem Syria pugnabat contra Israel, constitutumque inuit cum seruis suis, dicens: In loco illo & illo ponamus insidias. * Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens: Caue, ne trāsas in locum illum: quia ibi Syri in insidiis sunt. * Misit itaque rex Israel ad locum, quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & obseruauit se ibi non semel neque bis. * Cōurbatumque est cor regis Syriae pro hac re: & conuocatis seruis suis, ait: Quare non implicatis mihi, quis proditor mei sit apud regem Israel? * Dixitque vnus seruorum eius: Nequaquam domine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba quæcunque locutus fueris in conclauis tuo. * Dixitque eis: Ite, & videte, vbi sit: ut imitram, & capiam eum. Annuntiaueruntque ei, dicentes: Ecce in Dorthan. * Misit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cum venissent nocte, circumdederunt ciuitatem. * Confurgens autem diluculo minister viri Dei, egressus, vidit exercitum in circuitu ciuitatis, & equos & currus: nuntiauitque ei, dicens: Heu, heu, heu, domine mi, quid faciemus? * At ille respondit: Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quam cum illis. 17 * Cumque orasset Eliseus, ait: Domine, aperi oculos huius, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum, in circuitu Elisei. * Hostes verò descenderunt ad eum: porro Eliseus orauit ad Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitque eos Dominus, ne viderent, iuxta 19 verbum Elisei. * Dixit autem ad eos Eliseus: Non est hæc via, neque ista est ciuitas: sequimini me, & ostendam vobis virum, quæ queritis. Duxit ergo eos in Samariam: * cumque ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus: Domine aperi oculos istorum, ut videant. Aperuitque Dominus oculos eorum & viderunt se esse in medio Samariæ. * Dixitque rex Israel ad Eliseum, cum vidisset eos: Nūquid percitiam eos, pater mi? * At ille, ait: Non percitias: neque enim cepisti eos gladio & arcu tuo, ut percitias: sed pone panem & aquam coram eis, ut comedant & bibant, 23 & vadant ad dominum suum. * Appositaque est eis ciborum magna præparatio, & comederunt & biberunt, & dimisit eos,

abieruntq; ad dominum suum, & ultra non
 venerunt latrones Syriæ in Terram Israel.
 * Factum est autem post hæc, congregavit
 Benadad rex Syriæ, vniuersum exercitum
 suum, & ascendit, & obsidebat Samariam.
 * Factaque est fames magna in Samaria: &
 tamdiu obfessa est, donec venundaretur caput
 asini octoginta argenteis, & quarta pars
 cabi stercoreis columbarum quinque argen-
 teis. * Cumq; rex Israel transiret per murum,
 mulier quædam exclamauit ad eum, dicens:
 Salua me domine mi rex. * Qui ait: Non te
 saluat Dominus: vnde te possum saluare? de
 area, vel de torculari? Dixitque ad eam
 rex: Quid tibi vis? Quæ respondit: * Mu-
 lier ista dixit mihi: Da filium tuum, vt com-
 edamus eum hodie, & filium meum come-
 demus cras. * Coximus ergo filium meum,
 & comedimus. Dixitque ei die altera: Da fi-
 lium tuum, vt comedamus eum. Quæ ab-
 scondit filium suum. * Quod cū audisset rex,
 scidit vestimenta sua, & transibat per mu-
 rum. Viditque omnis populus cilicium, quo
 vestitus erat ad carnem intrinsecus. * Et ait
 rex: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si
 steterit caput Elisei filij Saphat super ipsum
 hodie. * Eliseus autem sedebat in domo sua,
 & senes sedebant cum eo. Præmisit itaque
 virum: & antequam veniret nuntius ille, di-
 xit ad senes: Numquid scitis, quod miserit
 filius homicidæ hic, vt præcidatur caput
 meum? videte ergo, cū venerit nuntius,
 claudite ostium, & non sinatis eum introire:
 ecce enim sonitus pedum Domini eius post
 eum est. * Adhuc illo loquente eis, apparuit
 nuntius, qui veniebat ad eum. * Et ait: Ecce
 tantum malum à Domino est: quid amplius
 expectabo à Domino.

C A P. VII.

*Eliseus in Samaria prædicat frumenti abundan-
 tiam, quam leprosi quatuor in Samaria an-
 nuntiant, territis à Deo Syriæ, ac omnibus reli-
 ciis obsidionem soluentibus, dux autem Elisei
 verbo incredulus à turba conculcatur in porta
 Samaria.*

Dixit autem Eliseus: Audite verbum Do-
 mini: Hæc dicit Dominus: In tempore
 hoc eras modus similæ vno statere erit, & duo
 modij hordei statere vno, in porta Samariæ.
 * Respondens vnus de ducibus, super cuius
 manum rex incumbebat, homini Dei ait: Si
 Dominus fecerit etiam cataractas in celo,
 nūquid poterit esse quod loqueris? Qui ait:
 Videbis oculis tuis, & inde non comedes.
 * Quatuor ergo viri erant leprosi iuxta introi-
 tum portæ: qui dixerunt ad inuicem: Quid hic
 esse volumus donec moriamur? siue ingre-
 di voluerimus ciuitatem, fame moriemur: si-

ue mælerimus hic, moriendum nobis est: ve-
 nite ergo, & transfugiamus ad castra Syriæ. si
 pepererint nobis, viuemus: si autem occide-
 re voluerint, nihilominus moriemur. * Sur-
 rexerunt ergo vesperi, vt veniret ad castra Sy-
 riæ. Cumq; venissent ad principium castro-
 rum Syriæ, nullum ibidē reppererunt. * Siqui-
 dem Dominus sonitum audiri fecerat in ca-
 stris Syriæ, curruum, & equorum, & exercitus
 plurimi: dixeruntq; ad inuicē: Ecce mercede
 conduxit aduersum nos rex Israel reges He-
 thæorum & Ægyptiorum, & venerunt super
 nos. * Surrexerunt ergo, & fugerunt in tene-
 bris, & dereliquerunt tentoria sua, & equos
 & asinos in castris, fugeruntq; animas satum
 suas saluate cupientes. * Igitur cū venissē:
 leprosi illi ad principium castrorum, ingressi
 sunt vnum tabernaculum, & comederunt, &
 biberunt: tuleruntque inde argentum, & au-
 rum, & vestes, & abierunt, & absconderunt:
 & rursum reuersi sunt ad aliud tabernaculū,
 & inde similiter auferentes absconderunt.
 * Dixeruntq; ad inuicem: Nō rectē facimus:
 hæc enim dies boni nuntij est. Si tacuerimus,
 & noluerimus nuntiare vsque mane, sceleris
 arguemur: venite, eam, & nuntiemus in au-
 la regis. * Cumq; venissent ad portam ciuita-
 tis, narrauerunt eis, dicentes: Inimus ad ca-
 stra Syriæ, & nullum ibidē repperimus homi-
 nem, nisi equos & asinos alligatos, & fixa ten-
 toria. * Ierunt ergo portarj, & nuntiauerunt
 in palatio regis intrinsecus. * Qui surrexit no-
 cte, & ait ad seruos suos: Dico vobis quid fe-
 cerint nobis Syri: Sciunt quia fame labora-
 mus, & idcirco egressi sunt de castris, & lati-
 tant in agris, dicentes: Cū egressi fuerint
 de ciuitate, capiemus eos viuos, & tunc ciui-
 tatem ingredi poterimus. * Respondit autem
 vnus seruatorum eius: Tollamus quinq; equos,
 qui remanserunt in vrbe (quia ipsi tantum
 sunt in vniuersa multitudine Israel, alij eni-
 consumpti sunt) & mittentes, explorete po-
 terimus. * Adduxerunt ergo duos equos, mi-
 sitq; rex in castra Syriorum, dicens: Ite, & vide-
 te. * Qui abierunt post eos vsq; ad Iordanem:
 ecce autem omnis via plena erat vestibus &
 valis, quæ proiecerant Syri cū turbarentur:
 reuersiq; nuntij indicauerunt regi. * Et egres-
 sus populus diripuit castra Syriæ: factusq; est
 modius similæ statere vno, & duo modij hor-
 dei statere vno, iuxta verbum Domini. * Por-
 ro rex ducem illum, in cuius manu incumbe-
 bat, cōstituit ad portam: quem conculcavit
 turba in introitu portæ, & mortuus est, iuxta
 quod locutus fuerat vir Dei, quando descen-
 derat rex ad eum. * Factumque est secundum
 sermonem viri Dei, quem dixerat regi, quan-
 do ait: Duo modij hordei statere vno erunt,

& modius similis statere vno, hoc eodē tempore eras in porta Samariæ: * quādo responderat dux ille viro Dei, & dixerat: Etiam si Dominus fecerit cataraclas in celo, nūquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei: Videbis oculis tuis, & inde non comedes. * Euenit ergo ei sicut prædictum fuerat, & conculcavit eum populus in porta, & mortuus est.

CAP. VIII.

Post septennem suam ab Elifio prædictā, Sumamitis, quæ ipsius consilio peregrinata erat, reuersa suos agros cum fructibus recuperat: Elifus Benadad egrotans respondet moriturum, & impium Aziel regnaturum: Ioram rex Iudæ percussit Idumaos quod à se recessissent: cui impio succedit Ochozias filius impius.

Elifeus autē locutus est ad mulierem, * cuius viuere fecerat filium, dicens: Surge, vade tu & domus tua, & peregrinare vbicumque repereris: vocauit enim Dominus famē, & veniet super terram septem annis. * Quæ surrexit, & fecit iuxta verbum hominis Dei: & vadens cum dono sua, peregrinata est in terra Philistinum diebus multis. * Cumq; finiti essent anni septem, reuersa est mulier de terra Philistinum: & egressa est vt interpellaret regē pro domo sua, & pro agris suis. * Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens: Narra mihi omnia magnalia, quæ fecit Elifeus. * Cumq; ille narraret regi quomodo mortuum suscitasset, apparuit mulieri, cuius viuificauerat filium, clamās ad regem pro domo sua, & pro agris suis. Dixitq; Giezi: Domine mi rex, hæc est mulier, & hic est filius eius, quem suscitauit Elifeus. * Et interrogauit rex mulierem: quæ narrat ei. Responditq; ei rex eunuchum vnum, dicens: Restitue ei omnia, quæ sua sunt, & vniuersos reditus agrorum, a die qua reliquit terrā vsq; ad præsens. * Venit quoq; Elifeus Damascum, & Benadad rex Syriæ egrotabat: nuntiaueruntq; ei dicentes: Venit vir Dei huc. * Et ait rex ad Hazael: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicēs: Si euadere potero de infirmitate mea hac? * Iuit igitur Hazael in occursum eius, habens secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum. Cumq; stetisset corā eo, ait: Filius tuus Benadad rex Syriæ misit me ad te, dicens: Si sanari potero de infirmitate mea hac? * Dixitq; ei Elifeus: Vade, dic ei: Sanaberis: porro ostendit mihi Dominus quia morte morietur. * Stetitq; cum eo, & conturbatus est vsq; ad suffusionem vultus: fleuitq; vir Dei. * Cui Hazael ait: Quare dominus meus flet? At ille dixit: Quia scio quæ facturus sis filiis Israel mala. Ciuitates eorum munitas igne succendes, &

iuuenes eorum interficies gladio, & paruulos eorum elides, & prægnantes diuides. * Dixitq; Hazael: Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciam rem istam magnam? Et ait Elifeus: Ostendit mihi Dominus te regem Syriæ fore. * Qui cum recessisset ab Elifeo, venit ad dominum suū. Qui ait ei: Quid dixit tibi Elifeus? At ille respondit: Dixit mihi: Recipies sanitatem. * Cumq; venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquam, & expadit super faciem eius: quo mortuo, regnauit Hazael pro eo. * Anno quinto Ioram filij Achab regis Israel, & Iosaphat regis Iudæ, regnauit Ioram filius Iosaphat rex Iudæ, * Triginta duorum annorū erat cum regnare cœpisset, & octo annis regnauit in Ierusalem. * Ambulauitq; in viis regum Israel, sicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab erat vxor eius: & fecit quod malū est in conspectu Domini. * Noluit autē Dominus perdere Iudam, propter David seruum suum, sicut promiserat ei, vt daret illi lucernam, & filiis eius cunctis diebus. * In diebus eius recessit Edom, ne esset sub Iudæ, & cōstituit sibi regem. * Venitq; Ioram Seira, & omnes curus cum eo: & surrexit nocte, percussitq; Idumaos, qui eum circumdederant, & principes curuum, populus autē fugit in tabernacula sua. * Recessit ergo Edom ne esset sub Iudæ, vtq; ad diem hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo. * Reliqua sermonum Ioram, & vniuersa quæ fecit, nōne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iudæ? * Et dormiuit Ioram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in ciuitate David, & regnauit Ochozias filius eius pro eo. * Anno duodecimo Ioram filij Achab regis Israel, regnauit Ochozias filius Ioram regis Iudæ. * Viginti duorum annorū erat Ochozias cum regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Athalia filia Amri regis Israel. * Et ambulauit in viis domus Achab: & fecit quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit. * Abiit quoque cum Ioram filio Achab, ad præliandum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad, & vulnerauerunt Syrii Ioram: * qui reuersus est vt curaretur, in Iezrahel: quia vulnerauerunt eum Syrii in Ramoth, præliantem contra Hazael regem Syriæ. Porro Ochozias filius Ioram rex Iudæ, descendit inuiscere Ioram filium Achab in Iezrahel, quia egrotabat ibi.

CAP. IX.

Iehu in regem Israel vncto mandat Dominus, vt deleat domum Achab. occidit ergo Ioram vnā cum Ochozia rege Iudæ, & corpus Iezrahel à

*semstra ipsius uisui praecepta: et canes comed-
derunt, iuxta Elia uaticinium.*

Elfeus autem prophetae vocauit unum **A**
de filiis prophetarum, & ait illi: Accinge
lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in
manu tua, & uade in Ramoth Galaad. * Cū-
que ueneris illuc, uidebis Iehu filium Iosa-
phat filij Namsi: & ingressus suscitabis eum
de medio fratru suorum, & introduces in in-
terius cubiculum. * Tenensq; lenticulā olei,
fundes super caput eius, & dices: Hæc dicit
Dominus: Vnxi te regi super Israel. Aperiesq;
ostium, & fugies, & non ibi subsistes. * Abiit
ergo adolescens puer prophetæ in Ramoth
Galaad, * & ingressus est illuc: ecce autē prin-
cipes exercitus sedebant, & ait: Verbum mi-
hi ad te, ô princeps. Dixitq; Iehu: Ad quem ex
omnibus nobis? At ille dixit: Ad te, ô prin-
ceps. * Et surrexit & ingressus est cubiculum:
at ille fudit oleum super caput eius. & ait: **B**
Hæc dicit Dominus Deus Israel: Vnxi te re-
gem super populum Domini Israel, * & per-
cuties domum Achab domini tui, & uiscerā
sanguinē seruorum meorum prophetarum,
& sanguinem omnium seruorum Domini de
manu Iezabel. * Perdamq; omnem domum
Achab: & interficiam de Achab mingentem
ad parietem, & clausurā & nouissimum in Is-
rael. * Et dabo domum Achab, sicut domum
Ieroboam filij Nabat, & sicut domum Ba-
sa filij Ahia. * Iezabel quoq; comedent canes
in agro Iezrahel, nec erit qui sepeliat eam. A-
peruitq; ostium, & fugit. * Iehu autem egres-
sus est ad seruos domini sui: qui dixerunt ei:
Rectēne sunt omnia? quid venit intrans iste
ad te? Qui ait eis: Nostis hominem, & quid
locutus sit. * At illi responderunt: Falsum est,
sed magis narra nobis. Qui ait eis: Hæc & **C**
hæc locutus est mihi, & ait: Hæc dicit Do-
minus: Vnxi te regē super Israel. * Festinauerunt
itaq;, & unusquisq; tollēs pallium suū posue-
runt sub pedib; eius, in similitudinē tribuna-
lis, & cecinerunt tuba, atq; dixerunt: Regna-
uit Iehu. * Cōiurauit ergo Iehu fili' Iosaphat
filij Namsi contra Ioram: * porro Ioram ob-
federat Ramoth Galaad, ipse & omne Israel,
cōtra Hazael regem Syriæ: * & reuersus fue-
rat ut curaretur in Iezrahel propter vulnera,
quia percuterant eum Syri, præliantem con-
tra Hazael regem Syriæ. Dixitq; Iehu: Si
placet uobis, nemo egrediatur profugus de
ciuitate, ne vadat, & nuntiet in Iezrahel. * Et
ascendit, & profectus est in Iezrahel: Ioram
enim agrotabat ibi, & Ochozias rex Iuda
descenderat ad visitandum Ioram. * Igitur
speculator qui stabat super turrim Iezrahel,
uidit globum Iehu uenientis, & ait: Video e-
go globum: Dixitq; Ioram: Tolle currum,

& mitte in occursum eorum, & dicat vadens:
18 Rectēne sunt omnia? * Abiit ergo, qui ascen-
derat currum in occursum eius, & ait: Hæc
dicit rex: Pacatne sunt omnia? Dixitq; Ie-
hu: Quid tibi & paci: transi, & sequere me.
Nuntiauit quoq; speculator, dicens: Venit
19 nuntius ad eos, & non reuertitur. * Misit et-
iam currum equorum secundum: uenitq; ad
eos, & ait: Hæc dicit rex: Numquid pax est?
Et ait Iehu: Quid tibi & paci: transi, & seque-
20 re me. * Nuntiauit autem speculator, dicens:
Venit vsque ad eos, & non reuertitur: est au-
tem in celsis quasi in celsis Iehu filij Namsi,
21 præceps enim graditur. * Et ait Ioram: Iunge
currum. Iunxeruntq; currum eius, & egressus
est Ioram rex Israel, & Ochozias rex Iuda, sin-
guli in curribus suis, egressiq; sunt in occur-
sum Iehu, & inuenerunt eum in agro Na-
22 both Iezrahelitæ. * Cūq; uidisset Ioram Ie-
hu, dixit: Pax est Iehu? At ille respondit, Que
pax? adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ
23 & ueneficia eius multa vigent. * Conuertit
autem Ioram manum suam, & fugiens ait ad
24 Ochoziam: Insidia Ochozia. * Porro Iehu
terendit arcum manu, & percussit Ioram in-
ter scapulas: & egressa est sagitta per cor eius,
25 itatimq; corruit in curru suo. * Dixitq; Iehu
ad Badacer ducem: Tolle, proice eum in a-
gro Naboth Iezrahelitæ: memini enim quā-
do ego & tu sedentes in curru sequebamur
Achab patrem huius, quod Dominus onus
26 hoc leuauerit super eum, dicens: * Si nō pro
sanguine Naboth, & pro sanguine filiorum
eius, quem uidi heri, ait Dominus, reddā tibi
in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tol-
le, & proice eum in agrum, iuxta uerbū Do-
mini. * Ochozias autem rex Iuda uidens hoc,
27 fugit per uiam domus horti: persecutusq; est
eum Iehu, & ait: Etia hunc percutiet in curru
suo. & percusserunt eum in ascensu Gauer,
qui est iuxta Iebalaam: qui fugit in Mageddo,
28 & mortuus est ibi. * Et imposuerunt eum,
serui eius super currum suum, & tulerunt in
Ierusalem: sepelieruntq; eum in sepulchro
29 cum patribus suis in ciuitate David. * Anno
undecimo Ioram filij Achab, regnauit O-
30 chozias super Iudam, * Venitq; Iehu in Ie-
rahel. Porro Iezabel introitu eius audito, de-
pinxit oculos suos stibio, & ornauit caput
31 iuuu & respexit per fenestrā ingredientem
Iehu per portam, & ait: Numquid pax potest
32 esse Zambrī, qui interfecit dominum suum? **3. Reg. 16.**
Leuauitq; Iehu faciem suam ad fenestram, &
33 ait: Que est ista? & inclinauerunt se ad eum
duo uel tres eunuchi. * At ille dixit eis: Præ-
cipitate eam deorsum: & præcipitauerunt
34 eam, & conculcauerunt eam. * Cūq; **6. 10.**

introgatus esset, ut comederet, biberetque, ait: Ecce, & videte maledictam illam, & sepelire eam: quia filia regis est. * Cumque issent ut sepelirent eam, non inuenerunt nisi caluariam, & pedes, & summas manus. * Reuersi que nuntiauerunt ei. Et ait Iehu: Sermo Domini est, quem locutus est per seruum suum Eliah Thesbiten, dicens: In agro Iezrahel comedent canes carnes Iezabel, & erunt carnes Iezabel sicut sterco super faciem terrae in agro Iezrahel; ita ut praetercuntes dicant: Haecine est illa Iezabel?

CAP. X.

Iehu 70 filios Achab & 42 fratres Ochozia necari iubet, totamque Achab progeniem de Iezrahel, & omnes sacerdotes Baal callide conuocatos occidit, exusta illius statua, & templo in cloacam verso: attamen propter peccata Iehu vehementer casus est Israel ab Hazael, mortuo autem Iehu succedit filius eius: Ioachaz.

ERant autem Achab septuaginta filij in Samaria: scripsit ergo Iehu literas, & misit in Samariam, ad optimates ciuitatis, & ad maiores natu & ad nutritios Achab, dicens: * Statim ut acceperitis literas has, qui habetis filios domini vestri, & currus, & equos, & ciuitates firmas, & arma, * eligite meliorem, & eum qui vobis placuerit de filiis domini vestri, & eum ponite super solium patris sui, & pugnat pro domo domini vestri. * Timuerunt illi vehementer, & dixerunt: Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, & quo modo nos valimus resistere? * Miserunt ergo praepositi domus, & praefecti ciuitatis, & maiores natu & nutritij, ad Iehu dicentes: Serui tui sumus, quaecunque iusseris faciemus, nec constituemus nobis regem: quaecunque tibi placent, fac. * Rescripsit autem eis literas secundo, dicens: Si mei estis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, & venite ad me hac eadem hora cras in Iezrahel. Porro filij regis, septuaginta viri, apud optimates ciuitatis nutriebantur. * Cumque venissent literae ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt septuaginta viros, & posuerunt capita eorum in cophinis, & miserunt ad eum in Iezrahel. * Venit autem nuncius, & indicauit ei, dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit: Ponite ea ad duos aceruos iuxta introitum portae vsque mane. * Cumque diluxisset, egressus est, & stans dixit ad omnem populum: Iusti estis: si ego coniuravi contra dominum meum, & interfeci eum, quis per-

terit omnes hos? * Videte ergo nunc quomodo cecidit de sermonibus Domini in terram, quos locutus est Dominus super domum Achab, & Dominus fecit quod locutus est in manu serui sui Eliae. * Percussit igitur Iehu, omnes qui reliquerant de domo Achab in Iezrahel, & vniuersos optimates eius, & noros, & sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiae. * Et surrexit, & venit in Samariam: cumque venisset ad cameram pastorum in via, * inuenit fratres Ochozia regis Iuda, dixitque ad eos: Quinam estis vos? Qui responderunt: Fratres Ochozia sumus, & descendimus ad salutandum filios regis, & filios reginae. * Qui ait: Comprehendite eos viuos. Quos cum comprehendissent viuos, ingulauerunt eos in cisterna iuxta Cameram, quadraginta duos viros, & non reliquit ex eis quemquam. * Cumque abiisset inde, inuenit Ionadab filium Rechab in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait ad eum: Numquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille leuauit eum ad se in currum: * dixitque ad eum: Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et impositum in currum suo, * duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria vsque ad vnum, iuxta verbum Domini, quod locutus est per Eliam. * Congregauit ergo Iehu omnem populum, & dixit ad eos: Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius. * Nunc igitur omnes prophetas Baal, & vniuersos seruos eius, & cunctos sacerdotes ipsius, vocate ad me: nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicumque defuerit, non viuet. Porro Iehu faciebat hoc insidio, ut disperderet cultores Baal. * Et dixit: Sanctificate diem solemnem Baal. Vocauitque, & misit in vniuersos terminos Israel, & venerunt cuncti serui Baal: non fuit residuus ne vnus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal, & repleta est domus Baal, à summo vsque ad summum. * Dixitque his, qui erant super vestes. Proferrete vestimenta vniuersis seruis Baal. Et protulerunt eis vestes. * Ingressusque Iehu, & Ionadab filius Rechab, templum Baal, ait cultoribus Baal, Perquirite, & videte, ne quis forte vobiscum sit de seruis Domini, sed ut sint serui Baal soli. * Ingressi sunt igitur ut facerent victimas & holocausta: Iehu autem praeparauerat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima-

cuius erit pro anima illius. * Factum est autem, cum completum esset holocaustum, præcepit Iehu militibus & ducibus suis: Ingreddimini, & percutite eos, nullus euadat. Percusseruntque eos in ore gladij, & proiecerunt milites & duces: & ierunt in ciuitatem templi Baal, * & protulerunt statuas de fano Baal, & combusserunt, * & comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas vsque in diem hanc. * Deleuit itaque Iehu Baal de Israel: * verumtamen à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan. * Dixit autem Dominus ad Iehu: Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab:

Inf. 15. c.

12.

filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. * Porro Iehu non custodiuit vt ambularet in lege Domini Dei Israel in toto corde suo: non enim recessit à peccatis Ieroboam, qui peccare fecerat Israel. * In diebus illis cepit Dominus tædere super Israel: percussitque eos Hazael in vniuersis finibus Israel, * a Iordane contra Orientalem plagam, omnem Terram Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroër, quæ est super Torrentem Arnon, & Galaad, & Basan. * Reliqua autem verborum Iehu, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? * Et dormiuit Iehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria: & regnavit Ioachaz filius eius pro eo. * Dies autem, quos regnavit Iehu super Israel, viginti & octo anni sunt in Samaria.

C A P. XI.

Athalia, omni semine regio præter Ios per ipsam extincto, regnum sibi usurpat, sed præcipiente Ioiada sacerdote occiditur, & Ios rex Iuda, constituitur, destructis aris & imaginibus Baal.

2. Par. 12.

d. 10.

Athalia verò mater Ochoziæ, videns iam mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen regium. * Tollens autem Iosaba filia regis Ioram, soror Ochoziæ, Ios filium Ochoziæ, furata est eum de medio filiorum regis qui interficiebantur, & nutricem eius, de triclinio: & abscondit eum à facie Athaliæ, vt non interficeretur. * Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porro Athalia regnavit super terram. * Anno autem septimo misit Ioiada, & assumens centuriones & milites, introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis sædus: & adiurans eos in domo Domini

2. Par. 23.

a. 1.

ostedit eis filium regis: * & præcepit illis, dicens: Iste est sermo, quem facere debetis: * Tertia pars vestrum introeat sabbato, & obseruet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur: & tertia pars sit ad portam, quæ est post habitaculum scutariorum: & custodietis excubias domus Messa. * Duæ verò partes è vobis, omnes egredientes sabbato, custodiant excubias domus Domini circa regem. * Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: eritisque cum rege introeunte & egrediente. * Et fecerunt centuriones, iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada sacerdos: & assumens singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbatum, cū his, qui egrediebantur sabbato, venerunt ad Ioiadam sacerdotem. * Qui dedit eis hastas, & arma regis David, quæ erant in domo Domini. * Et ceteri singuli habentes arma in manu sua, à parte templi dextera, vsque ad partem sinistram altaris & adis, circum regem. * Profluxitque filium regis, & posuit super eum diadema, & testimonium: feceruntque eum regem, & vixerunt: & plaudentes manu, dixerunt: Viuat rex. * Audiuit autem Athalia vocem populi currentis: & ingressa ad turbas in templum Domini, * vidit regem stantem super tribunal iuxta morem, & cantores & tubas prope eum, omnemque populum terræ latantem, & canentem tubis: & scidit vestimenta sua, clamauitque: Coniuratio, coniuratio. * Præcepit autem Ioiada centurionibus, qui erant super exercitum, & ait eis: Educite eam extra septa templi, & quicumque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini. * Imposueruntque ei manus, & impegerunt eam per viam introitus equorum, iuxta palatium, & interfecta est ibi. * Pepigit ergo Ioiada sædus inter Dominum, & inter regem, & inter populum, vt esset populus Domini, & inter regem & populum. * Ingressusque est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt validè. Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Domini. * Tulitque centuriones, & Cerethi & Pheleri legiones, & omnem populum terræ, deduxeruntque regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in palatium, & sedit super thronum regum. * Latatusque est omnis populus terræ, & ciuitas conquieuit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis. * Septemque annorum rat Ios, cum regnare cœpisset.

CAP. XII.

Ioas gazophylaci pecuniam ad sartatecta templi instauranda expendit. Hazaeli autem regi Syria bellum contra Ierusalem paranti mitti omnes templi & palatii thesauros, tandemq; a seruis suis occiditur, cui succedit filius eius Amasias.

Anno septimo Iehu, regnavit Ioas: & quadraginta annis regnavit in Ierusalem. **A** nomen matris eius Sebia de Bersabee. * Fecitque Ioas rectum coram Domino cunctis diebus quibus docuit eum Ioiada sacerdos. * Veruntamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum. * Dixitque Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata fuerit in templum Domini à prætercuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam sponte & arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini: * accipiat illam sacerdotes iuxta ordinem suum, & instaurant sartatecta domus, si quid necessarium viderint instauracione. * Igitur usque ad vigesimum tertium annum regis Ioas, non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi. * Vocavitque rex Ioas Ioiadam pontificem & sacerdotes dicens eis: Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrum, sed ad instauracionem templi reddite eam. * Prohibiti que sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam à populo, & instaurare sartatecta domus. * Et tulit Ioiada pontifex gazophylacium vnum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferrebat ad templum Domini. * Cumque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis, & pontifex, effundebantque & numerabant pecuniam, quæ inveniatur in domo Domini: * & dabant eam iuxta numerum & mensuram, in manu eorum qui præstant cementariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cementariis iis, qui operabatur in domo Domini, * & instauratecta faciebant: & in iis, qui cedebant saxa, & ut emerent ligna, & lapides, qui excidebantur, ita ut impleteretur instauratio domus Domini, in vniuersis quæ indigebant expensa ad munendam domum. * Veruntamen non fiebant ex eadem pecunia hydrae templi Domini, & fuscinae, & thuribula, & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia quæ inferebatur in templum Domini: * Iis enim qui faciebant opus, dabatur vt instauraretur templum Domini: * & non fiebat ra-

tio his hominibus, qui accipiebant pecuniam vt distribucent eam artificibus, sed in fide tractabant eam. * Pecuniam verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis, non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat. **17** * Tunc ascendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitque eam: & direxit faciem suam vt ascenderet in Ierusalem. * Quam obrem tulit Ioas rex Iuda omnia sanctificata, quæ consecrauerant Iosaphat & Ioram & Ochozias, patres eius reges Iuda, & quæ ipse obtulerat: & vniuersum argentum, quod inueniri potuit in thesauris templi Domini, & in palatio regis: misitque Hazaeli regi Syriæ, & recessit ab Ierusalem. * Reliqua autem sermone Ioas, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? * Surrexerunt autem serui eius, & coniurauerunt inter se, percuesseruntque Ioas in Domo Mello in descensu Sella. * Iosaphat namque filius Semaath, & Iozabad filius Somer, serui eius, percuesserunt eum, & mortuus est: & sepelierunt eum cum patribus suis in Ciuitate David, regnavitque Amasias filius eius pro eo.

CAP. XIII.

Ioachaz rex Israel propter peccata sua grauissime afflictus à rege Syriæ, conuersus ad Dominum liberatur, cui mortuo succedit filius Ioas, qui iuxta Elisei morientis vaticinium Syros terdecuit: mortui autem Elisei sepulchro inuolutus quidam mortuus suscitatur.

Anno vigesimo tertio Ioas filii Ochozias regis Iuda, regnavit Ioachaz filius Iehu super Israel in Samaria decem & septem annis. * Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, & non declinauit ab eis. **3** * Iratusque est furor Domini contra Israel, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Benadad filii Hazael, cunctis diebus. **4** * Deprecatus est autem Ioachaz faciem Domini, & audiuit eum Dominus: vidit enim angustiam Israel, quia attriuerat eos rex Syriæ: * & dedit Dominus saluatorem Israeli, & liberatus est de manu regis Syriæ: habitaueruntque filii Israel in tabernaculis suis sicut heri & nudius tertius. * Veruntamen non recesserunt à peccatis domus Ieroboam, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulauerunt: liquidem & lucus permansit in Samaria. * Et non sunt derelicti Ioachaz de populo nisi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi puluerem in trituram areæ. * Reliqua autem sermo

num Ioachaz & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? * Dormiuit que Ioachaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in Samaria: regnavitque Ioas filius eius pro eo. * Anno trigésimo septimo Ioas regis Iuda, regnavit Ioas filius Ioachaz super Israel in Samaria sedecim annis, * & fecit quod malum est in conspectu Domini: non declinavit ab omnibus peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulavit. * Reliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, quomodo pugnaverit contra Amasiam regem Iuda, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? * Et dormiuit Ioas cum patribus suis: Ieroboam autem sedit super solum eius. Porro Ioas sepultus est in Samaria cum regibus Israel. * Eliseus autem ægrotabat infirmitate, qua & mortuus est. descenditque ad eum Ioas rex Israel, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga eius. * Et ait illi Eliseus: Affer arcum, & sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum, & sagittas, * dixit ad regem Israel: Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas manibus regis, * & ait: Aperi fenestram orientalem. Cumque aperuisset, dixit Eliseus: Iace sagittam. Et iecit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam: percutiesque Syriam in Aphec, donec consumas eam. * Et ait: Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursus dixit ei: Percute iaculo terram. Et cum percussisset tribus vicibus, & steteret, * iratus est vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses quinque, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem: nunc autem tribus vicibus percuties eam. * Mortuus est ergo Eliseus, & sepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipso anno. * * Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & proiecerunt eum in sepulchro Elisei. Quod cum tetigisset ossa Elisei, reuixit homo, & stetit super pedes suos. * Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Israel cunctis diebus Ioachaz: * & misertus est Dominus eorum, & reuersus est ad eos propter pactum suum, quod habebat cum Abraham, & Isaac, & Iacob: & noluit disperdere eos, neque proicere penitus, usque in præsens tempus. * Mortuus est autem Hazael rex Syriæ, & regnavit Benadad filius eius pro eo. * Porro Ioas filius Ioachaz tulit vrbes de manu Benadad filii Hazael, quas tulerat de ma-

nu Ioachaz patris sui iure prælii, tribus vicibus percussit eum Ioas, & reddidit ciuitates Israel.

CAP. XIV.

Amasias interfecit occisores patris sui Ioas percutit Edom, sed prouocans ad bellum Ioas regem Israel, ab eo capitur, & Ierusalem diripitur: at Ioas regi Israel succedit filius Ieroboam, qui ab angustis liberat Israel, cui succedit filius Zacharias: porro facta coniuratione aduersus Amasiam regem Iuda a suis occiditur, cui succedit filius Azarias impius.

I N Anno secundo Ioas filii Ioachaz regis Israel, regnavit Amasias filius Ioas regis Iuda. * Viginti quinque annorum erat cum regnare coepisset: viginti autem & novem annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Iodan de Ierusalem. * Et fecit rectam coram Domino, verumtamen non vt David pater eius. Iuxta omnia, quæ fecit Ioas pater suus, fecit: * nisi hoc tantum, quod excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis * cumque obtinuisset regnum, percussit seruos suos, qui interfecerant regem patrem suum: * filios autem eorum qui occiderant, non occidit, iuxta quod scriptum est in libro legis Moysi, sicut præcepit Dominus, dicens: Non morientur patres pro filiis, neque filii morientur pro patribus: sed vnusquisque in peccato suo morietur. * Ipse percussit Edom in Valle Salinarum decem milia, & apprehendit petram in prælio, vocauitque nomen eius Isebel, usque in præsentem diem. * Tunc misit Amasias nuncios ad Ioas filium Ioachaz, filii Iehu regis Israel, dicens: Veni, & videamus nos. * Remisitque Ioas rex Israel ad Amasiam regem Iuda, dicens: Carduus Libani misit ad cedrum quæ est in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Transieruntque bethæ saltus, quæ sunt in Libano, & conculcauerunt carduum. * Percutiens inualuit super Edom, & subleuauit te cor tuum: contentus esto gloria, & sede in domo tua: quare prouocas malum, vt cadas tu & Iudas tecum? * Et non acquieuit Amasias: ascenditque Ioas rex Israel, & viderunt se, ipse & Amasias rex Iuda, in Bethsames oppido Iudæ. * Percussusque est Iuda coram Israel, & fugerunt vnusquisque in tabernacula sua. * Amasiam vxorem regem Iuda, filium Ioas filii Ochoziæ, cepit Ioas rex Israel in Bethsames, & adduxit eum in Ierusalem: & interripit murum Ierusalem, a porta Ephraim usque ad portam anguli, qua-

Eccles. 48.
b. 14.

1. Par. 24.
2. 1.

Dent. 24.
6. 19.
Ezech. 18.
6. 20.

dringentis cubitis. * Tulitque omne aurum, & argentum, & vniuersa vasa, quæ inuenta sunt in domo Domini, & in thesauris regis, & obsoles, & reuersus est in Samariam. * Reliqua autem verborum Ioas quæ fecit, & fortitudo eius qua pugnavit contra Amasiam regem Iuda, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? * Dormiuitque Ioas cum patribus suis, & sepultus est in Samaria cum regibus Israel: & regnavit Ieroboam filius eius pro eo. * Vixit autem Amasias, filius Ioas, rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz regis Israel, quindecim annis. * Reliqua autem sermonum Amasie, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda? * Facta quoque est contra eum coniuratio in Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Miseruntque post eum in Lachis, & interfecerunt eum ibi. * Et asportauerunt patribus suis in ciuitate David. * Tulit autem vniuersus populus Iuda Azariam annos natum sedecim, & constituerunt eum regem pro patre eius Amasia. * Ipse ædificauit Bethlath, & restituit eam Iuda, postquam dormiuit rex cum patribus suis. * Anno quintodecimo Amasie filij Ioas regis Iuda, regnavit Ieroboam filius Ioas regis Israel in Samaria, quadraginta & vno anno: & fecit quod malum est coram Domino. Non recessit ab omnibus peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. * Ipse restituit terminos Israel, ab introitu Emath, vsque ad mare solitudinis, iuxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per seruum suum Ioniam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher. * Vidit enim Dominus afflictionem Israel amarâ nimis, & quod consumpti essent vsque ad clausos carcere, & extremos, & non esset qui auxiliaretur Israeli. * Nec locutus est Dominus vt deleteret nomen Israel de sub cælo, sed saluauit eos in manu Ieroboam filij Ioas. * Reliqua autem sermonum Ieroboam, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius qua præliatus est, & quomodo restituit Damascum & Emath Iuda in Israel, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? * Dormiuitque Ieroboam cum patribus suis regibus Israel, & regnavit Zacharias filius eius pro eo.

C A P. XV.

Azaria leproso succedit filius Ioatham in Iuda. Zacharia autem in Israel succedit Sellum, & huic Manahem qui sit tributarius regi Assyriorum, & huic Phateia, & huic Phacee, in ius temporis. Teglatphala ar deiciam mu

gnam partem Israelitarum transfudit in Assyrios: huic succedit Osee: in Iuda autem mortuo Ioatham succedit filius Achar.

1 **A**nno vigesimo septimo Ieroboam regis Israel, regnavit Azarias filius Amasie regis Iuda. * Sedecim annorum erat cum regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia de Ierusalem. * Fecitque quod erat placitum coram Domino, iuxta omnia, quæ fecit Amasias pater eius. * Verumtamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis. * Percussit autem Dominus regem, & fuit leprosus vsque in diem mortis sue, & habitabat in domo libera scorum: Ioatham vero filius regis gubernabat palatium, & iudicabat populum terræ. * Reliqua autem sermonum Azarie, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? * Et dormiuit Azarias cum patribus suis: sepelieruntque eum cum maioribus suis in ciuitate David, & regnavit Ioatham filius eius pro eo. * Anno trigesimo octavo Azarie regis Iuda, regnavit Zacharias filius Ieroboam super Israel in Samaria sex mensibus: & fecit quod malum est coram Domino, sicut fecerant patres eius: non recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. * Coniuravit autem contra eum Sellum filius Iabes: percussitque eum palam, & interfecit, regnavitque pro eo. * Reliqua autem verborum Zacharie, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? * Iste est sermo Domini, quem locutus est ad Iehu, dicens: Filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. Factumque est ita. * Sellum filius Iabes regnavit trigesimo nono anno Azarie regis Iuda: regnavit autem vno mense in Samaria. * Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa: venitque in Samariam, & percussit Sellum filium Iabes in Samaria, & interfecit eum, regnavitque pro eo. * Reliqua autem verborum Sellum, & coniuratio eius, per quam tetendit insidias, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? * Tunc percussit Manahem Thaplam, & omnes qui erant in ea, & terminos eius de Thersa: noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnantes eius, & scidit eas. * Anno trigesimo nono Azarie regis Iuda, regnavit Manahem filius Gadi super Israel decem annis in Samaria. * Fecitque quod erat nolum coram Domino, non recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel cunctis diebus eius. * Veniebat

2. Paral
26. d. 21.

Sup. 10. f.
30.

Phul rex Assyriorum in terram, & dabit Manahem Phul mille talenta argenti, vt esset ei in auxilium, & firmaret regnum eius. * Indixitq; Manahem argentum super Israel cunctis potentibus & diuitibus, vt daret regi Assyriorum, quinquaginta fcelos argenti per singulos: reuersusq; est rex Assyriorum, & nō est moratus in terra. * Reliqua autem sermōnum Manahem, & vniuersa quæ fecit, nōnne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? * Et dormiuit Manahem cum patribus suis: regnauitq; Phaceia filius eius pro eo. * Anno quinquagesimo Azariæ regis Iuda, regnauit Phaceia filius Manahem super Israel in Samaria biennio: * & fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. * Cōiurauit autem aduersus eum Phacee filius Romeliæ, dux eius, & percussit eum in Samaria in turre domus regis, iuxta Argob, & iuxta Arie, & cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, & interfecit eum, regnauitq; pro eo. * Reliqua autem sermonum Phaceia, & vniuersa quæ fecit, nōnne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel? * Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Iuda, regnauit Phacee filius Romeliæ super Israel in Samaria viginti annis. * Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. * In diebus Phacee regis Israel venit Theglathphalasar rex Assur, & cepit Aion, & Abel Domum, Maacha & Ianoc, & Cedec, & Asor, & Galaad, & Galilæam, & vniuersam Terram Nephthali: & trāstulit eos in Assyrios. * Coniurauit autem, & tetendit in insidiis Osee filius Ela cōtra Phacee filium Romeliæ, & percussit eum, & interfecit: regnauitq; pro eo vigesimo anno Ioatham filij Ozia. * Reliqua autem sermonum Phacee, & vniuersa quæ fecit, nōnne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel. * Anno secundo Phacee, filij Romeliæ regis Israel, regnauit Ioathā filius Ozia regis Iuda. * Viginti quinque annorum erat cū regnare cōpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Ierūta, filia Sadoc. * Fecitq; quod erat placitum coram Domino: iuxta omnia, quæ fecerat Ozias pater suus, operatus est. * Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificauit portā domus Domini sublimissimam. * Reliqua autem sermonum Ioatham, & vniuersa quæ fecit, nōnne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? * In diebus illis cōp̄it Dominus mittere in Iudam, Rafin regem Syriæ,

38 & Phacee filium Romeliæ. * Et dormiuit Ioatham cum patribus suis, sepultusq; est cum eis in ciuitate David patris sui, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

C A P. XVI.

Achaz filium suum per ignem consecrat, regibus quoque Israel & Syriæ Ierusalem obsidentibus, auxilium à rege Assyriorum missis muneribus obtinet, in cuius gratiam ablato Dei cultu diu Assyriorum sacrificat, cui succedit pius filius Ezechias.

1 **A** Nuo decimo septimo Phacee filij Romeliæ, regnauit Achaz filius Ioatham regis Iuda. * Viginti annorū erat Achaz cū regnare cōpisset & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nō fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut David pater eius. * sed ambulauit in via regum Israel: insuper & filium suum consecrauit, transferens per ignem secundum idola Gentium: quæ dissipauit Dominus coram filiis Israel. * Immolabat quoq; victimas, & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso. * Tunc ascendit Rafin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel in Ierusalem ad praeliandum: cumque obsiderent Achaz, nō valuerunt superare eum. * In tempore illo restituit Rafin rex Syriæ, Ailam Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila: & Idumæi venerunt in Ailam, & habitauerunt ibi vsque in diem hanc. * Misit autem Achaz nuntios ad Theglathphalasar regem Assyriorum, dicens: Seruus tuus, & filius tuus ego sum: ascende, & saluum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Israel, qui consurrexerunt aduersum me. * Et cū collegisset argentum & aurum, quod inueniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera. * Qui & acquieuit voluntati eius: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastauit eam: & trāstulit habitatores eius Cyrenen, Rafin autem interfecit. * Perrexitq; rex Achaz in occursum Theglathphalasar regi Assyriorum in Damascum, cumq; vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriam sacerdotem exemplar eius, & similitudinem iuxta omne opus eius. * Extruxitq; Vrias sacerdos altare, iuxta omnia, quæ præceperat rex Achaz de Damasco, ita fecit sacerdos Vrias, donec veniret rex Achaz de Damasco. * Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare, & veneratus est illud: ascenditq; & immolauit holocausta, & sacrificiū suum, & libauit libamina, & fudit sanguinem pacificorum, quæ obtulerat super altare. * Porro altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: posuitq; illud ex latere

ex latere altaris ad Aquilonem. * Præcepit 15
quoque rex Achaz Vriæ sacerdoti, dicens: Su-
per altare maius offer holocaustum matutini-
um, & sacrificium vespertinum, & holocau- D
stum regis, & sacrificium eius, & holocau-
stum vniuersi populi terræ, & sacrificia eo-
rum, & libamina eorum: & omnem sangui-
nem holocausti, & vniuersum sanguinem vi-
dimæ super illud effundes: altare verò æreū
erit paratum ad voluntatem meam. * Fecit 16
igitur Vriæ sacerdos, iuxta omnia, quæ præ-
ceperat rex Achaz. * Tulit autem rex Achaz 17
calatas bases, & luterem, qui erat desuper: &
mare deposuit de bobus æreis, qui sustentab-
ant illud, & posuit super paumentum stru-
tum lapide. * Musach quoque sabbati, quod 18
ædificauerat in templo, & ingressum regis
exterius, conuertit in templum Domini,
propter regem Assyriorum. * Reliqua autem 19
verborum Achaz, quæ fecit, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum dierum regum
Iuda? * Dormiuitque Achaz cum pa- 20
tribus suis, & sepultus est cum eis in ciui-
tate David, & regnavit Ezechias filius eius
pro eo.

C A P. XVII.

*Post multa filiorum Israel, qua commemorantur
facinora, Salmanasar sub Osee recusante anti-
quum Assyrio pendere tributum, transfert Is-
rael in Assyrios: Et quia Assyrii in Samariam
missi cultum Dei ignorantes deuorabantur à
leonibus, mittitur eis sacerdos Israeliticus qui
ipsum insituat, sicq; factum est, ut & Deo &
idolis seruirent.*

Anno duodecimo Achaz regis Iuda, re- 1
gnauit Osee filius Ela in Samaria super A
Israel nouem annis. * Fecitq; malum coram 2
Domino: sed non sicut reges Israel, qui ante
eum fuerant. * Contra hunc ascendit Sal- 3
manasar rex Assyriorum, & factus est ei Osee
seruus, reddebaturque illi tributa. * Cumque 4
deprehendisset rex Assyriorum Osee, quod
rebellare nitens misisset nuntios ad Sua re-
gem Ægypti, ne præstaret tributa regi Assy-
riorum, sicut singulis annis solitus erat, ob- 5
sedit eum, & vincitum misit in carcerem. * Per-
uagatusque est omnem terram: & ascendens 6
Samariam, obsedit eam tribus annis. * An-
no autem nono Osee, cepit rex Assyriorum
Samariam, & transtulit Israel in Assyrios:
posuitque eos in Hala, & in Habor iuxta
fluvium Gozan, in ciuitatibus Medorum.
* Factum est enim, cum peccassent filij Is- 7
rael Domino Deo suo, qui eduxerat eos de
terra Ægypti, de manu Pharaonis regis Æ-
gypti, coluerunt deos alienos. * Et ambula- 8
uerunt iuxta ritum Gentium, quas consum-

plerat Dominus in conspectu filiorum Is-
rael, & regum Israel, quia similiter fecerant.
9 * Et offenderunt filij Israel verbis non rectis
Dominum Deum suum: & ædificauerunt si-
bi excelsa in cunctis vrbibus suis, à Turre cu-
stodum vsque ad Ciuitatem munitam. * Fe- 10
ceruntque sibi statuas, & lucos, in omni col-
le sublimi, & subter omne lignum nemoro-
sum: * & adolebant ibi incensum super aras
in morem Gentium, quas transtulerat Do-
minus a facie eorum: feceruntq; verba pes- 11
sima irritantes Dominum. * & coluerunt im-
munditias, de quibus præcepit eis Dominus
ne facerent verbum hoc. * Et testificatus est 12
Dominus in Israel & in Iuda, per manum om-
nium Prophetarum & Videntium, dicens:
13 Reuertimini à viis vestris pessimis, & custo-
dite præcepta mea, & ceremonias, iuxta om-
nem legem quam præcepi patribus vestris:
& sicut misi ad vos in manu seruatorum meo-
rum Prophetarum. * Qui non audierunt, 14
sed indurauerunt ceruicem suam iuxta cer-
uicem patrum suorum, qui noluerunt obe-
dire Domino Deo suo. * Et abiecerunt legiti- 15
ma eius, & pactum, quod pepigit cum pa-
tribus eorum, & restitutiones, quibus con-
testatus est eos: secuti que sunt vanitates, &
vanè egerunt: & secuti sunt Gentes, quæ er-
rant per circuitum eorum, super quibus præ-
ceperat Dominus eis, vt non facerent sicut & 16
illæ faciebant. * Et dereliquerunt omnia
præcepta Domini Dei sui: feceruntque sibi
conflatiles duos vitulos, & lucos, & adoraue-
rant vniuersam militiam cæli: seruieruntq; 17
Baal, & consecrauerunt filios suos, & filias
suas per ignem: & diuinationibus inseruiebant
& auguriis: & tradiderunt se vt facerent
malum coram Domino, vt irritarent eum.
18 * Iratusq; est Dominus vehementer Israhel, &
abstulit eos à conspectu suo, & non remansit
19 nisi tribus Iuda tantummodo. * Sed nec ipse
Iuda custodiuit mandata Domini Dei sui:
verum ambulauit in erroribus Israel, quos
20 operatus fuerat. * Proiecitque Dominus om-
nem semen Israel, & afflixit eos, & tradidit
eos in manu diripientium, donec proiiceret
21 eos à facie sua: * ex eo iam tempore, quo
scissus est Israel à domo David, & constitu-
erunt sibi regem Ieroboam filium Nabat: se-
parauit enim Ieroboam Israel à Domino,
22 & peccare eos fecit peccatum magnum. * Et
ambulauerunt filij Israel in vniuersis pecca-
tis Ieroboam, quæ fecerat: & non recesserunt
23 ab eis, * vsquequo Dominus auferreret
Israel à facie sua, sicut locutus fuerat in ma-
nu omnium seruatorum suorum Prophetarum:
translatusque est Israel de terra sua in Assy-
rios, vsque in diem hanc. * Adduxit autem

Jer. 25.
1.5.

3. Reg. 12.
6.19.

Jer. 25.
6.9.

rex Assyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Auah, & de Emath, & de Sepharuaim: & collocavit eos in ciuitatibus Samariæ pro filiis Israel: qui possederunt Samariam, & habitauerunt in urbibus eius. * Cumque ibi habitare cœpissent, non timebant Dominum: & immisit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos. * Nunriatumque est regi Assyriorum, & dictum: Gentes, quas transiulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ: & immisit in eos Dominus leones, & ecce interficiunt eos eo quod ignorent ritum Dei terræ. * Præcepit autem rex Assyriorum, dicens: Ducite illic vnum de sacerdotibus, quos inde captiuos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis: & doceat eos legitima Dei terræ. * Igitur cum venisset vnus de sacerdotibus his, qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit in Bethel, & docebat eos quomodo colerent Dominum. * Et vnaquæque gens fabricata est Deum suum: posueruntque eos in fanis excelsis, quæ fecerant Samaritæ, gens & gens in urbibus suis, in quibus habitabat. * Viri enim Babylonij fecerunt Sochothbenoth: viri autem Churæ fecerunt Nergei: & viri de Emath fecerunt Asina. * Porro Heuæi fecerunt Nebahaz & Thartac. Hi autem qui erant de Sepharuaim, comburebant filios suos igni, Adramelech & Anamelech diis Sepharuaim, * & nihilominus colebant Dominum. Fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excelsorum, & ponebant eos in fanis sublimibus. * Et cum Dominum colerent, diis quoque suis seruiebant iuxta consuetudinem Gentium, de quibus translati fuerant Samaritæ: * vsque in præsentem diem morem sequuntur antiquum: non timebant Dominum, neque custodiunt ceremonias eius, iudicia, & legem, & mandatum, quod præceperat Dominus filiis Iacob, * quem cognominauit Israel: * & percussit eum eis pactum, & mandauerat eis, dicens: Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, neque colatis eos, & non imoletis eis: * Sed Dominum vestrum, qui eduxit vos de Terra Ægypti in fortitudine magna, & in brachio extenso, ipsum timere, & illum adorare, & ipsum imolare. * Ceremonias quoque, & iudicia, & legem, & mandatum, quod scripsit vobis, custodite, vt faciatis cunctis diebus: & non timeatis deos alienos. * Et pactum, quod percussit vobiscum, nolite obliuisci: nec colatis deos alienos, * sed Dominum Deum vestrum timeate, & ipse eruet vos de manu inimicorum vestrorum. * Illi vero non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant. * Fuerunt igitur

Gentes istæ timentes quidem Dominum, sed nihilominus & idolis suis seruientes: nam & filij eorum, & nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt vsque in præsentem diem.

C A P. XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris, ac aneo Moyfi serpente confectio, percussit Edom, & quum Assyrii rebellasset, rex Assyriorum expugnatis ciuitatibus Iuda, Ezechias veniam precanti magnam pecuniam vim imponit, missa quoque manu valida Ierusalem obfidet, mulis probris in Ezechiam & blasphemius in Deum per Rabjacent iactatis.

Anno tertio Osæ filij Ela regis Israel, regnauit Ezechias filius Achaz regis Iuda. * Viginti quinque annorum erat, cum regnare cœpisset: & viginti noue annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Abi filia Zachariæ. * Fecitque, quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius. * Ipse dissipauit excelsa, & contriuit statuas, & succidit lucos, confregitque serpentem æneum, * quem fecerat Moyses: siquidem vsque ad illud tempus filij Israel adolebant ei incensum: vocauitque nomen eius Nabestai. * In Domino Deo Israel sperauit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in his qui ante eum fuerunt: * & adhaesit Domino, & non recessit a vestigijs eius, fecitque mandata eius, quæ præceperat Dominus Moyfi. * Vnde & erat Dominus cum eo, & in cunctis, ad quæ procedebat, sapiens se agebat. Rebellaui quoque contra regem Assyriorum, & non seruiui ei. * Ipse percussit Philistæos vsque ad Gazam, & omnes terminos eorum, a Turæ euestodum vsque ad Ciuitatem munitam. * Anno quarto regis Ezechiz, qui erat annus septimus Osæ filij Ela regis Israel, ascendit Salmanassar rex Assyriorum in Samariam, & oppugnavit eam, & cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiz, id est, nono anno Osæ regis Israel, capta est Samaria: * & transiulit rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocauitque eos in Hala & in Habor fluuijs Gozan in ciuitatibus Medorum: * quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed prætergressi sunt pactum eius: omnia, quæ præceperat Moyses clerus Domini, non audierunt, neque fecerunt. * Anno quattodecimo regis Ezechiz, ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad vniuersas ciuitates Iuda munitas: & cepit eas. * Tunc misit Ezechias rex Iuda nuncios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens: Peccaui, recedam: & omne quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiz regi

Iuda trecenta talenta argenti, & triginta ta-
lenta auri. * Deditque Ezechias omne argen- 19
tum quod reperiū fuerat in domo Domini,
& in thesauris regis. * In tempore illo confre- 16

Digit Ezechias valuas templi Domini, & lami-
nas auri, quas ipse affixerat, & dedit eas regi
17 Assyriorum. * Misit autem rex Assyriorum
Tharthā, & Rablaris, & Rabfaccu, de Lachis

ad regē Ezechiam, cum manu valida, Ierusa-
lem: qui cum ascendissent, venerunt Ierusalem,
& steterunt iuxta aquæ ductum piscinæ su-
perioris, quæ est in via Agrifullonis. * Voca- 18
ueruntque regem: egressus est autem ad eos
Eliacim filius Helciae præpositus domus, & Sob-
na scriba, & Ioahe filius Asaph a commentariis.
* Dixitque ad eos Rabfaccus: Loquimini Ezechia- 19
Hæc dicit rex magnus rex Assyriorum. Quæ est
ista fiducia, qua niteris? * Foris ita inisti con- 20
filiū, ut præpares te ad prælium. In quo con-
fidis, ut audeas rebellare? an speras in bacu- 21
lo arundineo atque confrecto Ægypto, su-
per quem, si incubuerit homo, comminutus
ingredietur manum eius, & perforabit eam?
sic est Pharao rex Ægypti, omnibus qui con-
fidunt in se. * Quod si dixeritis mihi: In Do- 22
minio Deo nostro habemus fiduciam: nonne E
iste est, cuius abstulit Ezechias excelsa & al-
taria: & præcepit Iudæ & Ierusalem: Ante al-
tare hoc adorabitis in Ierusalem? * Nunc igitur 23
transite ad dominum meum regem Assy-
riorum, & dabo vobis duo millia equorum,
& videte an habere valeatis ascensores eorū.
* Et quomodo potestis resistere ante vnum 24

satrapam de servis domini mei minimis? An
fiduciam habes in Ægypto propter currus &
equites? * Numquid sine Domini voluntate
ascendi ad locum istum, ut demolirer eum?
Dominus dixit mihi: Ascende ad terram
26 hanc, & demolire eam. * Dixerunt autē, Elia-
cim filius Helciae, & Sobna, & Ioahe, Rabfa-
ci: Precamur ut loquaris nobis servis tuis Sy-
riacæ: siquidem intelligimus hanc linguam:
& non loquaris nobis Iudaicæ, audiente po-
pulo, qui est super murum. * Responditque eis 27
Rabfaccus, dicens: Numquid ad dominum
tuum, & ad te misit me dominus meus, ut lo-
querer sermones hos, & non potius ad viros,
qui sedent super murum, ut comedant ster-
cora sua, & bibant urinam suam vobiscum?
28 * Stetit itaque Rabfaccus, & exclamavit voce
magna Iudaicæ, & ait: Audite verba regis ma-
gni, regis Assyriorum. * Hæc dicit rex: Non
vos seducat Ezechias: nō enim poterit erue-
te vos de manu mea. * Neque fiduciam vobis
tribuat super Dominum, dicens: Eruens libe-
rabit nos Dominus, & non tradetur ciuitas
31 hæc in manu regis Assyriorum. * Nolite au-
dire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Assyrio-
rum:

rum : Facite meam quod vobis est vile, & egredimini ad me : & comedet vnusquisque de vinea sua : & de ficu sua, & biberis aquas de cisternis vestris : * donec veniam, & transferam vos in terram, quæ similis est terræ vestræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terram panis & vinearum, terram oliuarum, & olei ac mellis, & viuetis, & non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos. * Numquid liberauerunt dij Gentium terram suam de manu regis Assyriorum? * Vbi est Deus Emath & Arphad? vbi est Deus Sepharuaim, Ana, & Aua? numquid liberauerunt Samariam de manu mea? * Quiniam illi sunt in vniuersis diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, vt possit eruere Dominus Ierusalem de manu mea? Tacuit itaque populus, & non respondit ei quidquam: siquidem præceptum regis acceperant, vt non responderent ei. * Venitque Eliacim filius Helcia præpositus domus, & Sobna scriba, & Ioahc filius Asaph à commentariis, ad Ezechiam scissis vestibus, & nunciauerunt ei verba Rab-facis.

C A P. XIX.

Ezechia & Isaiâ conuersis ad Dominum. & pro liberatione precantibus propter Rab-facis blasphemias, percutit Angelus Domini: & Assyriorum, & fugiens Sennacherib in templo idolorum suorum à filiis suis occiditur.

Isa. 37. a. **Q**Uæ cum audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, & opertus est sacco, ingressusque est domum Domini. * Et misit Eliacim præpositum domus, & Sobnâ scribâ, & senes de sacerdotibus, operos facies, ad Isaiâ prophetam filium Amos. * Qui dixerunt: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiarum, dies iste: venerunt filij vsque ad partum, & vires non habet parturiens. * Si forte audiat Dominus Deus tuus vniuersa verba Rab-facis, quæ misit rex Assyriorum dominus suus, vt exprobraret Deum viuentem, & argueret verbis, quæ audiuit Dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquiis, quæ reperta sunt. * Venerunt ergo serui regis Ezechia ad Isaiâ. * Dixitque eis Isaiâ: Hæc dicetis domino vestro: Hæc dicit Dominus: Noli timere à facie sermonum, quos audisti, quibus blasphemauerunt pueri regis Assyriorum me. * Ecce, ego immittam ei spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur in terram suam, & deiiciam eum gladio in terra sua. * Reuersus est ergo Rab-facis, & inuenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: Audierat enim quoddam recessisset de Lachis. * Cumque audisset de Tharaca rege Æthiopiarum, dicentes: Ecce, egressus est vt pugnet aduer-

sum te: & iret contra eum: misit nuncios ad Ezechiam, dicens: * Hæc dicit Ezechia regi Iuda: Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas: Non tradetur Ierusalem in manus regis Assyriorum. * Tu enim ipse audisti quæ fecerunt reges Assyriorum vniuersis terris, quomodo vastauerunt eas: num ergo solus poteris liberari? * Numquid liberauerunt Dij Gentium singulos, quos vastauerunt patres mei, Gozan videlicet, & Haran, & Reseph, & filios Eden, qui erant in Thelassar? * Vbi est rex Emath, & rex Arphad, & rex ciuitatis Sepharuaim, Ana, & Aua? * Itaque cum accepisset Ezechias litteras de manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino, * & orauit in conspectu eius, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super Cherubim, tu es Deus solus regum omnium terræ: tu fecisti cælum & terram. * Inclina aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide: audi omnia verba Sennacherib, qui misit vt exprobraret nobis Deum viuentem. * Verè Domine dissipauerunt reges Assyriorum Gentes, & terras omnium. * Et miserunt deos eorum in ignem: non enim erant dij, sed opera manuum hominum ex ligno & lapide, & perdiderunt eos. * Nunc igitur Domine Deus noster, saluos nos fac de manu eius, vt sciant omnia regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus. * Misit autem Isaiâ filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quæ deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audiui. * Iste est sermo, quem locutus est Dominus de eo: Spreuit e, & subinanauit e, virgo filia Sion: post tergum tuum caput mouit, filia Ierusalem. * Cui exprobasti, & quem blasphemasti contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel. * Per manum seruorum tuorum exprobasti Domino, & dixisti: In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium in summitate Libani, & succidi sublimes cedros eius, & eleci abieris illius. Et ingressus sum vsque ad terminos eius, & saltum carmeli eius. * ego succidi. Et bibi aquas alienas, & siccaui vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas. * Numquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmavi illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinam collum pugnantium ciuitates inuictæ. * Et qui sedent in eis, humiles manu, contremuerunt & confusi sunt, facti sunt velut fœnum agri, & virens herba tedorum, quæ arefacta est antequam veniret ad naturitatem. * Habitaculum tuum, & egressum tuum, & introitum tuum, & viam tuam

ego prescui, & furorem tuum contra me.
 * Instans in me, & superbia tua ascendit in
 aures meas: ponam itaque circulum in nari-
 bus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam
 te in viam, per quam venisti. * Tibi autem
 Ezechia hoc erit signum: Comede hoc anno
 quæ repereris: in secundo autem anno, quæ
 sponte nascuntur: porro in tertio anno se-
 minate & metice: plantate vineas, & comedi-
 te fructum earum. * Et quodcumque reli-
 quum fuerit de domo Iuda, mittet radicem
 deorsum, & faciet fructum sursum. * De Ie-
 rusalem quippe egrediatur reliquæ, & quod
 saluetur de monte Sion: zelus Domini exer-
 cituum faciet hoc. * Quamobrem hæc dicit
 Dominus de rege Assyriorum: Non ingredie-
 tur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam,
 nec occupabit eam clypeus, nec circumda-
 bit eam munitione. * Per viam, qua venit, re-
 uertetur: & ciuitatem hanc non ingredietur,
 dicit Dominus. * Protegamque urbem hanc,
 & saluabo eam propter me, & propter David
 seruum meum. * Factum est igitur in nocte
 illa, venit Angelus Domini, & percussit in ca-
 stris Assyriorum centum octoginta quinque
 millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit
 omnia corpora mortuorum: & recedens abi-
 it, & reuersus est Sennacheribus rex Assy-
 riorum, & mansit in Ninive. * Cumque ad-
 oraret in templo Nefroch deum suum, A-
 dramelech & Sarafar filij eius percusserunt
 eum gladio, fugeruntque in terram Arme-
 niorum, & regnavit Asarhaddon filius eius
 pro eo.

C A P. XX.

*Isaias agrotans Ezechiam moriturum denun-
 tiat, at ille sua oratione sanitatem cum pro-
 rogatione vitæ ad quindecim annos à Deo impe-
 trat, dato sanitatis signo per Solis regressum:
 Assyriis autem munera deferentibus thesauros
 ostendit, & ob id per Isaiam reprehensio, capti-
 uitas Babylonica denuntiatur, cui impius, iu-
 cedit filius Manasses.*

IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad
 mortem: & venit ad eum Isaias filius Amos,
 propheta, dixitque ei: Hæc dicit Dominus
 Deus: Præcipe domui tuæ: morieris enim tu,
 & non viues. * Qui conuertit faciem suam
 ad parietem, & orauit Dominum, dicens: * Ob-
 secro Domine, memento quæso quomodo
 ambulauerim coram te in veritate, & in cor-
 de perfecto, & quod placitum est coram te, fe-
 cerim. Fleuit itaque Ezechias fletu magno.
 * Et antequam egrederetur Isaias mediam
 partem atrij, factus est sermo Domini ad eum,
 dicens: * Reuertere, & dic Ezechia: duci po-

puili mei: Hæc dicit Dominus Deus David
 patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi la-
 crymas tuas: & ecce sanauit te, die tertio ascē-
 des templum Domini. * Et addā diebus tuis
 quindecim annos: sed & de manu regis Assy-
 riorum liberabo te, & ciuitatem hanc, & prote-
 gam urbem istam, propter me, & propter David
 seruum meum. * Dixitq; Isaias: Afferte mal-
 sam ficorum. Quam cum attulissent, & po-
 suissent super hunc usque, curatus est. * Dixe-
 rat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signu,
 quia Dominus me sanabit, & quia ascen-
 sus sum die tertia templū Domini? * Cui ait
 Isaias: Hoc erit signū Domino, quod factu-
 rus sit Dominus sermonē, quem locutus est:
 Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut re-
 uertatur totidem gradibus? * Et ait Ezechias:
 Facile est, vmbra crescere decem lineis: nec
 hoc volo ut fiat, sed ut reuertatur retrorsum
 decem gradibus. * Inuocauit itaque Isaias
 propheta Dominum, & reduxit vmbra per
 lineas, quibus iam descenderat in horologio
 Achaz retrorsum decem gradibus. * In re-
 pore illo misit Berodach Baladan, filius Ba-
 ladan, rex Babyloniorum, literas & munera
 ad Ezechiam: audierat enim quod ægrotasset
 Ezechias. * Latus est autē in aduentu eorū
 Ezechias, & ostendit eis domum aromatatum,
 & aurum, & argentum, & pigmenta varia, vin-
 guenta quoque, & domum vasorum suorum,
 & omnia quæ habere poterat in thesauris
 suis. Non fuit quod non monstraret eis Eze-
 chias in domo sua, & in omni potestate sua.
 * Venit autē Isaias propheta ad regem Eze-
 chiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti: aut
 vnde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De ter-
 ra longinqua venerunt ad me, de Babylone.
 * At ille respondit: Quid viderunt in domo
 tua? Ait Ezechias. Omnia quæcunque sunt in
 domo mea, viderunt: nihil est quod non mo-
 strauerim eis in thesauris meis. * Dixit itaque
 Isaias Ezechia: Audi sermonem Domini: * Ecce
 dies venient, & auferentur omnia, quæ sunt
 in domo tua, & quæ cōdiderunt patres tui vs-
 que in diem hanc, in Babylone: non remane-
 bit quidquam, ait Dominus. * Sed & de filiis
 tuis qui egredientur ex te, quos generabis,
 tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis
 Babylonis. * Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus
 sermo Domini, quem locutus es: sit pax & ve-
 ritas in diebus meis. * Reliqua autem sermo-
 num Ezechia, & omnis fortitudo eius, &
 quomodo fecerit piscinam, & aqueductum,
 & introduxerit aquas in ciuitatem, nōne
 hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum
 regum Iuda? * Dormiuitque Ezechias cum
 patribus suis, & regnavit Manasses filius eius
 pro eo.

Isa. 38. a.
 1.

CAP. XXI.

*Propter abominandam Manassæ impietatem
predicit Dominus se Iudam ac Ierusalem dele-
turum, cui succedit impius filius Amon. & hoc
à seruis occiso, regnat super Iudam pius filius
Iosias.*

2. Par. 33. **D** Vodecim annorum erat Manassæ cū re-
gnare cōpisset, & quinquaginta quin-
annis regnavit in Ierusalem: nomen matris
eius Haphsiba. * Fecitque malum in conspe-
ctu Domini, iuxta idola Gentium, quas de-
levit Dominus a facie filiorum Israel. * Cō-
versusque est & edificavit excelsa, quæ dissi-
pauerat Ezechias pater eius: & erexit aras
Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Is-
rael, & adoravit omnem militiā cœli, & co-
luit eam. * Extruxitq; aras in domo Domi-
ni, de qua dixit Dominus: * In Ierusalem po-
nam nomen meum. * Et extruxit altaria vni-
uersæ militiæ cœli in duobus atriis templi
Domini. * Et traduxit filium suum per ignē:
& ariolatus est, & observavit auguria, & fecit
pythones, & aruspices multiplicavit, vt face-
ret malum coram Domino, & irritaret eum.
* Posuit quoque idolum luci, quem fecerat,
in templo Domini * super quod locutus est
Dominus ad Dauid, & ad Salomonem filiū
eius: In templo hoc, & in Ierusalem, quam e-
legi de cunctis tribubus Israel, ponam nomē
meum in sempiternum. * Et ultra non faciam
commoveri pedem Israel de terra, quam de-
di patribus eorum: si tamen custodierint o-
pera omnia, quæ præcepi eis, & vniuersam le-
gem, quam mandavi eis seruis meus Moy-
ses. * Illi verō non audierunt: sed seducti sunt
a Manassæ, vt facerent malum super Gentes,
quas contrivit Dominus a facie filiorum Is-
rael. * Locutusque est Dominus in manu ser-
uorum suorum Prophetarum, dicens: * Quia
fecit Manassæ rex Iuda abominationes istas
pellimas, super omnia, quæ fecerunt Amon
& Ier. 15. a. 4. & peccare fecit etiam Iudam
in immunditiis suis: * propterea hæc dicit
Dominus Deus Israel: Ecce ego inducam
mala super Ierusalem & Iudam: vt quicumq;
audierit, tinniant ambæ aures eius. * Et ex-
tendam super Ierusalem funiculum Sama-
ritæ, & pondus domus Achab: & delebo Ieru-
salem, sicut deleri solent tabulæ: & delēs ver-
tam, & ducam, crebrius styllum super faciem
eius. * Dimittam verō reliquias hereditatis
meæ, & tradam eas in manus inimicorum
eius: eruntque in vastitatem, & in rapinam
cunctis aduersariis suis: * ed quod fecerint
malum coram me, & perseuerauerint irrita-
tes me, ea die qua egressi sunt patres eorum
ex Ægypto, vsque ad hanc diem. * Insuper &
sanguinem innoxium fudit Manassæ mul-

tum nimis, donec impleteret Ierusalem, vsq; ad
os: absque peccatis suis, quibus peccare fe-
cit Iudam, vt faceret malum coram Domino.
* Reliqua autem sermonum Manassæ, & vni-
uersa, quæ fecit, & peccatum eius, quod pec-
cavit, nōne hæc scripta sunt in Libro ser-
monum dierum regum Iudæ? * Dormiuitq;
Manassæ cum patribus suis, & sepultus est in
horto domus suæ, in horto Oza, & regnavit
Amon filius eius pro eo. * Viginti duorum
annorum erat Amon, cū regnare cōpisset:
duobus quoq; annis regnavit in Ierusalem,
nomen matris eius Mellamelech filia Harus
de Ieteba. * Fecitque malum in conspectu
Domini, sicut fecerat Manassæ pater eius.
* Et ambulavit in omni via, per quam ambu-
lauerat pater eius: seruauitque immunditiis,
quibus seruierat pater eius, & adorauit eas,
* & dereliquit Dominum Deum patrum suo-
rum, & non ambulavit in via Domini. * Te-
tenderuntque ei insidias serui sui, & interfe-
cerunt regem in domo sua. * Percussit autem
populus terræ omnes, qui coniurauerant
contra regem Amon: & constituerunt sibi
regem Iosiam filium eius pro eo. * Reliqua
autem sermonum Amon, quæ fecit, nōne
hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum
regum Iudæ? * Sepelieruntque eum in sepul-
chro suo, in horto Oza: & regnavit Iosias fi-
lius eius pro eo.

CAP. XXII.

*Iosias templum ac Dei cultum instaurat, Domi-
num super reperto Deuteronomij libro con-
uens, responsum accipit, inducenda super Iu-
dam scripta in eo mala propter neglectum a
patribus Dei cultum, ipsum tamen prius in pa-
cem moriturum.*

Octo annorum erat Iosias, cū regnare
cōpisset, triginta & vno anno regnavit
in Ierusalem: nomen matris eius Idida, filia
Hadaia de Besecath. * Fecitque quod placi-
tum erat coram Domino. & ambulavit per
omnes vias Dauid patris sui: non declinauit
ad dexteram, siue ad sinistram. * Anno
autem octauo decimo regis Iosias, misit rex
Saphan filium Asia, filij Messulam, scribam
templi Domini, dicens ei: * Vade ad Helcā
sacerdotem magnum, vt confletur pecunia,
quæ illata est in templum Domini, quam
collegerunt ianitores templi a populo, * de-
turque fabris per præpositos domus Domi-
ni: qui & distribuant eam his, qui operantur
in templo Domini, ad instauranda sarratecta
templi: * signariis videlicet & camentariis,
& iis, qui interrupta componunt: & vt eman-
tur ligna, & lapides de lapidinis, ad instau-
randum templum Domini. * Verumtamen

CAP. XXIII.

non supputetur eis argentum, quod accipiunt, sed in potestate habeant, & in fide. * Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam: Librum Legis reperi in domo Domini: deditque Helcias volumen Saphan, qui & legit illud. * Venit quoque Saphan scriba ad regem, & nuntiavit ei, quod praeceperat, & ait: Conflauerunt serui tui pecuniam, quae reperta est in domo Domini: & dederunt, vt distribuere tur fabris à praefectis operum templi Domini. * Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens: Librum dedit mihi Helcias sacerdos, quem, cum legisset Saphan coram rege, & audisset rex verba Libri legis Domini, scidit vestimenta sua. * Et praecepit Helciae sacerdoti & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribae, & Asaia seruo regis, dicens: * Ite, & consulite Dominum super me, & super populo, & super omni Iuda, de verbis voluminis istius, quod inuentum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba Libri huius, vt facerent omne, quod scriptum est nobis. * Ierunt itaque, Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia, ad Holdam prophetidem, uxorem Sellum, filij Thecuae, filij Araas custodis vestium, quae habitabat in Ierusalem in Secunda: locutique sunt ad eam. * Et illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui misit vos ad me: * Hæc dicit Dominus: Ecce, ego adducam mala super locum istum & super habitatores eius, omnia verba Legis, quæ legit rex Iuda: * quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: & succenderetur indignatio mea in loco hoc, & non exstingueretur. * Regi autem Iuda, qui misit vos, vt consuleretis Dominum, sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro eo, quod audisti verba voluminis, & perterritum est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, & habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me, & ego audiui, ait Dominus: * idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala, quæ inducturus sum super locum istum.

*osias Deuteronomium coram populo legit, per-
cussitque cum Domino fœdere, ac destructis
abominationibus, præcipit Pascha celebrari,
quo in Mageddo occiso, succedit impius filius
Ioachaz, quem Pharaos captum ducit in Ægy-
ptum, substituto Eliacim, quem Ioachim nomi-
nat. Et ei grauem mulctam imponit.*

ET renuntiauerunt regi, quod dixerat. *2. Par. 34. f. 29.*
Qui misit: & congregati sunt ad eum omnes senes Iuda & Ierusalem. * Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Iuda, vniuersique, qui habitabant in Ierusalem cum eo, sacerdotes & prophetae, & omnis populus a paruo vsque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba Libri fœderis, qui inuentus est in domo Domini. * Stetitque rex super gradum: & fœdus percussit coram Domino, vt ambularent post Dominum, & custodirent præcepta eius, & testimonia, & ceremonias, in omni corde, & in tota anima, & suscitarent verba fœderis huius, quæ scripta erant in libro illo: acquieuitque populus pacto. * Et præcepit rex Helciae pontifici, & sacerdotibus secundi ordinis, & ianitoribus, vt proicerent de templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & in loco, & vniuersa militiæ cœli: & combussit ea foris Ierusalem in Conualle cedron, & tulit puluerem eorum in Bethel. * Et deleuit atupices, quos posuerant reges Iuda ad sacrificandum in excelsis per circuitus Ierusalem: & eos, qui adolebant incensum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim signis, & omni militiæ cœli. * Et effertit fecit lucum de domo Domini foras Ierusalem in Conualle cedron, & combussit eum ibi, & redegit in puluerem, & proiecit super sepulchra vulgi. * Destruxit quoque adiculas effeminatorum, quæ erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci. * Congregauitque omnes sacerdotes de ciuitatibus Iuda: & contaminauit excelsa, vbi sacrificabant sacerdotes, de Gabaa vsque Bersabee: & destruxit aras portarum in introitu ostij Iosue principis ciuitatis, quod erat ad sinistram portæ ciuitatis. * Veruntamen non ascendebant sacerdotes excelsum ad altare Domini in Ierusalem: sed tantum comede-
bant azyma in medio fratrum suorum. * Contaminauit quoque Topheth, quod est in Conualle filij Ennon: vt nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem Moloch. * Abstulit quoque equos, quos dederant reges Iuda, Soli, in introitu templi Domini iuxta exedram Nathamelech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem

Ecclef. 4. 3.

Solis combussit igni. * Altaria quoque, quæ erant super tecta cœnacula Achaz, quæ fecerant reges Iuda, & altaria, quæ fecerat Manasses in duobus atrijs templi Domini, destruxit rex: & cucurrit inde, & dispersit cinerem eorum in Torrêtem Cedron. * Excelsa quoq; , quæ erant in Ierusalem ad dexteram partē Montis offensionis, * quæ ædificauerat Salomon rex Israel Astaroth idolo Sidoniorū, & Chamos offensionī Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex. * Et contriuit statuas, & succidit lucos: repleuitq; loca eorum ossibus mortuorum. * Insuper & altare, quod erat in Bethel, & excelsum, quod fecerat Ieroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: & altare illud, & excelsum destruxit, atque combussit, & cōminuit in puluerem, succenditq; etiam lucum. * Et conuersus Iosias, vidit ibi sepulchra, quæ erant in monte: misitque & tulit ossa de sepulchris: & combussit ea super altare, & polluit illud iuxta verbum Domini, quod locutus est vir Dei, qui prædixerat verba hæc. * Et ait: Quis est titulus ille, quæ video? Responderuntq; ei ciues vrbs illius: Sepulchrū est hominis Dei, qui venit de Iuda, & prædixit verba hæc, quæ fecisti super altare Bethel. * Et ait: Dimitte eum, nemo commoueat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius, cum ossib. prophetæ, qui venerat de Samaria. * Insuper & omnia fana excelsorum, quæ erant in ciuitatibus Samariæ, quæ fecerāt reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Iosias: & fecit eis, secundum omnia opera, quæ fecerat in Bethel. * Et occidit vniuersos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria: & combussit ossa humana super ea, reuersusq; est Ierusalem. * Et præcepit omni populo, dicens: Facite Phasē Domino Deo vestro, secundum quod scriptum est in libro fœderis huius. * Nec enim factum est Phasē tale a diebus iudicij, qui iudicauerunt Israel, & omnium dierum regum Israel, & regum Iuda, * sicut in octauo decimo anno regis Iosia factum est Phasē istud Domino in Ierusalem. * Sed & pythones, & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes, quæ fuerāt in terra Iuda & Ierusalem, abstulit Iosias: vt statueret verba legis, quæ scripta sunt in Libro, quem inuenit Helcias sacerdos in templo Domini. * Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua, iuxta omnem legem Moy. Fisi: neq; post eum surrexit similis illi. * Verum: tamen non est auersus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam: propter irritationes, quibus pro-

uocauerat eum Manasses. * Dixit itaque Dominus: Etiam Iudam auferā a facie mea, sicut abstuli Israel: & prouinciam ciuitatem hanc, quam elegi Ierusalem, & domum, de qua dixi: Erit nomen meum ibi. * Reliqua autem sermonem Iosia, & vniuersa, quæ fecit, & omne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda: * In diebus eius ascendit Pharaō Nechao rex Ægypti, contra regem Assyriorum, ad flumen Euphraten: Et abiit Iosias rex in occursum eius: & occisus est in Mageddo, cum vidisset eum. * Et portauerunt eum ferui sui mortuū de Mageddo: & pertulerūt in Ierusalem, & sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitq; populus terræ Ioa-chaz filium Iosia: & vixerunt eum, & constituerunt eum regem pro patre suo. * Viginti trium annorum erat Ioa-chaz, cum regnare cœpisset, & tribus mensibus regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Amital, filia Ieremij, de Lobna. * Et fecit malum corā Domino, iuxta omnia, quæ fecerant patres eius. * Vinxitque cum Pharaō Nechao in Rebla, quæ est in terra Emath, ne regnaret in Ierusalem: & imposuit multam terræ centum talentis argenti, & talento auri. * Regem: quæ constituit Pharaō Nechao Eliacim filium Iosia pro Iosia patre eius: vertitque nomen eius Ioakim. Porro Ioa-chaz tulit, & duxit in Ægyptum, & mortuus est ibi. * Argentum autem & aurum dedit Ioakim Pharaoni, cum indixisset terræ per singulos, vt conferretur iuxta præceptum Pharaonis: & vnumquemque iuxta vires suas exegit, tam argentum, quam aurum de populo terræ, vt daret Pharaoni Nechao. * Viginti quinque annorum erat Ioakim, cum regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius Zebida filia Phadaia de Ruma. * Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia, quæ fecerant patres eius.

C A P. XXIV.

Ioakim triennio seruit regi Babylonis: deinde varios patitur latrunculos, quo mortuo succedit filius Ioa-chin, quem cum thesauris templi ac domus regia vniuersosq; robore habitatorum Ierusalem ducit Nabuchodonosor in Babylonem, suffectio in regem illius patris Matthaniam, quem vocauit Sedeciam.

IN diebus eius ascendit Nabuchodonosor Rex Babylonis, & factus est ei Ioakim seruus trib. annis: & rursus rebellauit contra eum. * Immisitq; ei Dominus latrunculos Chaldeorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon: & immisit eos in Iudam, vt disperderent eum, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat.

per seruos suos prophetas. * Factum est au-
tem hoc per verbum Domini contra Iudam,
vt auferret eum coram se, propter peccata
Manasse vniuersa, quæ fecit, & propter san-
guinem innoxium, quem effudit, & impleuit
Ierusalem cruore innocentium: & ob hanc
rem noluit Dominus propitiari. * Reliqua au-
tem sermonum Ioachim, & vniuersa, quæ fe-
cit, nunc hæc scripta sunt in Libro sermo-

num dierum regu Iuda: Et dormiuit Ioachim
cum patrib. suis. * & regnauit Ioachim filius
cuius pro eo. * Et vltimā non addidit rex Ægy-
pti, vt egrederetur de terra sua: tulerat enim
rex Babylonis, à riuo Ægypti vsque ad flu-
uium Euphraten, omnia, quæ fuerant regis
Ægypti. * Decem & octo annorum erat Io-
achim, cum regnare cõpissset, & tribus mensi-
bus regnauit in Ierusalem: nomen matris

eius Nohesta filia Elnathan de Ierusalem. * Et
fecit malum coram Domino, iuxta omnia,
quæ fecerat pater eius. * In tempore illo a-
scenderunt serui Nabuchodonosor regis Ba-
bylonis in Ierusalem, & circumdara est vrbs
munitionibus. * Venitque Nabuchodonosor
rex Babylonis ad ciuitatem cum seruis suis,
vt oppugnarent eam. * Egressusque est Io-
achim rex Iuda ad regem Babylonis, ipse & ma-
ter eius, & serui eius, & principes eius, & eu-
nuchi eius: & suscepit eum rex Babylonis
anno octauo regni sui. * Et protulit inde om-
nes thesauros domus Domini, & thesau-
ros domus regis: & cõcidiit vniuersa vasa au-
rea, quæ fecerat Salomõ rex Israel in templo
Domini iuxta verbu Domini. * Et transtulit
omnem Ierusalem, & vniuersos principes, &
omnes fortes exercitus, decem millia, in ca-
ptiuitatem, & omnem artificem & clusorem:
nihilque relictum est, exceptis pauperibus po-

puli terra. * Transtulit quoque Ioachim in
Babylonem, & matrem regis, & vxores regis,
& eunuchos eius: & iudices terræ duxit in
captiuitatem de Ierusalem in Babylonem.
* Et omnes viros robustos, septem millia, &
artifices, & clusores mille, omnes viros for-
tes & bellatores: duxitque eos rex Babylonis
captiuos in Babylonem. * Et constituit Ma-
thaniam patrum eius pro eo: imposuitque
nomen ei Sedeciam. * Vigefimum & primum
annum ætatis habebat Sedecias cum regna-
re cõpissset, & vndecim annis regnauit in Ie-
rusalem: nomen matris eius erat Amital fi-
lia Ieremias, de Lobna. * Et fecit malum co-
ram Domino, iuxta omnia, quæ fecerat Io-
achim. * Irascabatur enim Dominus contra Ie-
rusalem & contra Iudam, donec proii-
ceret eos à facie sua: recessitque
Sedecias à rege Baby-
lonis.

CAP. XXV.

Obsessa à Nabuchodonosor Ierusalem, Sedecias cecus ac vinivus, necatis coram se filiis, in Babylonem ducitur cum reliquo populo: quibusdam tamen ad exercendam terram relictis: post exiit una cum templo omnia magnifica adificia, praefecit Nabuchodonosor Godoliam, quo ab Ismaele interempto, fugit populus in Babylonem, Ioachim autem in captivitate sublimatur à rege Babylonis.

* Ier. 39. A. 4. 52. A. 4.

Factum est autem anno nono regni eius, 1
in mense decimo, decima die mensis, venit A
Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & om-
nis exercitus eius in Ierusalem, & circum-
dederunt eam: & extruxerunt in circuitu e-
ius munitiones. * Et clausa est ciuitas atque
vallata, vsque ad vndecimum annum regis
Sedeciae, * nona die mensis: praualuitque fa-
mes in ciuitate, nec erat panis populo terrae.
* Et interrupta est ciuitas: & omnes viri bel-
latores nocte fugerunt, per viam portæ, qua
est inter duplicem murum ad hortum regis, B
(porro Chaldaei obsidebant in circuitu ciui-
tatem) fugit itaque Sedecias per viam, qua
ducit ad campestria solitudinis. * Et persecu-
tus est exercitus Chaldaeorum regem, com-
prehenditque eum in planitie Iericho: & om-
nes bellatores, qui erant cum eo, dispersi
sunt, & reliquerunt eum. * Apprehensum
ergo regem, duxerunt ad regem Babylo-
nis in Reblatha: qui locutus est cum eo iudi-
cium. * Filios autem Sedeciae occidit coram
eo, & oculos eius effodit, vinxitque eum caten-
is, & adduxit in Babylonem. * Mense quin-
to, septima die mensis, ipse est annus nonus
decimus regis Babylonis: venit Nebuzardan
princeps exercitus, seruus regis Babylonis, in
Ierusalem. * Et succendit domum Domini, 9
& domum regis: & domos Ierusalem, omnem-
que domum combussit igni. * Et muros Ie-
rusalem in circuitu destruxit omnis exerci-
tus Chaldaeorum, qui erat cum principe mi-
litem. * Reliquam autem populi partem, que
remanerat in ciuitate, & perugas, qui tras-
fugerant ad regem Babylonis, & reliquum
vulgus, transtulit Nabuzardan princeps mi-
litiae. * Et de pauperibus terrae reliquit vini-
tores & agricolas. * Columnas autem æreas, 12
quæ erant in templo Domini, & bases, & ma-
re æreum, quod erat in domo Domini, con-
frugerunt Chaldaei, & transtulerunt æs omne
in Babylonem. * Ollas quoque æreas, & trul-
las, & tridentes, & scyphos, & mortariola, &
omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, tu-
lerunt. * Necnon & thuribula, & phialas, quæ
aurea, aurea; & quæ argentea, argentea; tu-
lit princeps militiae: id est, communis do-

* Psal. 73.
a. 7.

* Ier. 27.
d. 19.

mare vnum, & bases, quas fecerat Salomon
in templo Domini: non erat pondus æris o-
mnium vasorum. * Decem & octo cubitos
altitudinis habebat columna una: & capitel-
lum æreum super se altitudinis trium cubi-
torum: & retiaculum, & malograna super
capitellum columnæ, omnia ærea: similem
18 & columna secunda habebat ornatam. * Tu-
lit quoque princeps militiae Saraïam sacer-
dotem primum, & Sophoniam sacerdotem
19 secundum, & tres ianitores. * Et de ciuitate
eunuchum vnum, qui erat praefectus super
bellatores viros & quinque viros de his, qui
stererant coram rege, quos reperit in ciuita-
te. & Sopher principem exercitus, qui pro-
babat tyrones de populo terræ: & sexaginta
viros vulgo, qui inuenti fuerant in ciuita-
te. * Quos tollens Nabuzardan princeps
20 militum, duxit ad regem Babylonis in Reb-
latha. * Percussitque eos rex Babylonis, & in-
terfecit eos in Reblatha in terra Emath: &
21 translatus est Iuda de terra sua. * Populo au-
tem, qui relictus erat in terra Iuda, quem di-
miserat Nabuchodonosor rex Babylonis,
22 praefecit Godoliam filium Ahicam filij Sa-
phan. * Quod cum audissent omnes duces
militum, ipsi & viri, qui erant cum eis, videli-
cet quod constitueret rex Babylonis Godo-
23 liam: venerunt ad Godoliam in Maspha, Is-
mahel filius Nathaniae, & Iohanan filius Ca-
ree, & Saraia filius Thanehumeth Netopha-
tites, & Iezonias filius Maachari, ipsi & socij
24 eorum. * Iurauitque Godolias ipsis & socijs
eorum, dicens: Nolite timere seruire Chaldeis:
manete in terra, & seruite regi Babylo-
25 nis, & bene erit vobis. * Factum est autem in
mense septimo, venit Ismahel filius Natha-
niae, filij Elisama de semine regio, & decem
viri cum eo: percusseruntque Godoliam, qui &
mortuus est: sed & Iudæos & Chaldaeos, qui
26 erant cum eo in Maspha. * Cōsurgensque omnis
populus à paruo vsque ad magnum, & prin-
cipes militum, venerunt in Ægyptum, timen-
27 tes Chaldaeos. * Factum est verò in anno tri-
gesimo septimo transmigrationis Ioachim
regis Iuda, mense duodecimo, vigesima septi-
ma die mensis: subleuauit Euilmerodach rex
Babylonis, anno quo regnare cœperat, ca-
28 put Ioachim regis Iuda de carcere. * Et locu-
tus est ei benigne: & posuit thronum eius
super thronum regum, qui erant cum eo in
29 Babylone. * Et mutauit vestes eius, quas ha-
buerat in carcere, & comedeat panem semper
in cōpectu eius cunctis diebus vitæ suæ.
30 Annonam quoque constituit ei sine inter-
missione, quæ & dabatur ei a rege per sin-
gulos dies, omnibus diebus
vitæ suæ.

* 3. Reg. 7.
b. 15.
Ierem. 5.
c. 17.
1. Par. 3.
15.

LIBER PRIMVS
PARALIPO-
MENON,

HEBRAICE,
DIBRE HAIAMIM.
CAP. I.

Genealogia Adam usque ad Abraham, & generationes filiorum Abraha una cum filiis ac posteris Esau, & regibus ac duobus terra Edom, antequam essent reges super filios Israel.

Dam, Seth, Enos, * Cainan, I
Malaleel, Jared, * Henoch, Ma
thufale, Lamech, * Noe, Sem,
Cham, & Iapher. * Filij Ia-
her: Gomer, & Magog, & Ma-
dai, & Iauan, Ithubal, Molocho,
Thiras. * Porro filij Gomer: Afcenez, & Ri-
phath, & Thogorma. * Filij autem Iauan: Eli-
la, & Tharhis, Cethim, & Dodanum. * Filij
Cham: Chus, & Mefraim, & Phut, & Chanaan.
* Filij autem Chus: Saba, & Hevila, Sabatha, &
Regma, & Sabathacha. Porro filij Regma: Sa-
ba, & Dadan. * Chus autem genuit * Nemrod:
iste coepit esse potens in terra. * Mefraim vero
genuit Ludim, & Ananiam, & Laabim, &
Nephthaim, * Petrusim quoque & Casluim:
de quibus egressi sunt Philisthim, & Caphto-
rim. * Chanaan vero genuit Sidonem primo-
genitum suum, Hebraeum quoque, * & Iebu-
saem, & Amorihaeum, & Gergeseum, * He-
uzaemque & Araceum, & Sinzeum, * Ara-
dium quoque, & Samaeum, & Hamathaeum.
* Filij * Sem: Aram, & Assur, & Arphaxad, &
Lud, & Aram, & Hus, & Hul, & Gether, & Mo-
locho. * Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipse
genuit Heber. * Porro Heber nati sunt duo fi-
lij, nomen vni Phaleg, quia in diebus eius di-
uisa est terra, & nomen fratris eius Iectan. * Ie-
ctan autem genuit Elmodad, & Saleph, & A-
sarmoth, & Iare, * Adoram quoque, & Huzai,
& Decia, * Hebaleriam, & Abimacl, & Saba-
necnon, * & Ophir, & Hevila, & Iobab. omne-
isti filij Iectan. * Sem, Arphaxad, Sale, * He-
ber, Phaleg, Ragau, * Serug, Nachor, Thare,
* Abram iste est Abraham. * Filij autem Abra-
hae, Isaac, & Ismahel. * Et haec generationes co-
rum. Primogenitus * Ismahelis, Nabatoth, &
Cedar, & Adbeel, & Mabsam, * & Mafsa, &
Duma, Massa, Hadad, & Thema, * Iterur,
Naphis, Cedma. hi sunt filij ismahelis. * Fili-
us autem Ceturae concubinae Abraham, quae

C genuit: Zamian, Iectan, Madan, Madian, Ies-
hoc, & Sue. Porro filij Iectan: Saba, & Dadan.
Filij autem Dadan: Assurim, & Larussim, &
33 Laomim. * Filij autem Madian: Epha, & E-
pher, & Henoch, & Abida, & Eldaa. omnes hi,
14 filij Ceturae. * Genuit autem Abraham Isaac:
35 cuius fuerunt filij, Esau, & Israel. * Filij * Esau:
36 Eliphaz, Rahuel, Iehus, Ithelom, & Core. * Filij
Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, Gathan, Ce-
37 nez, Thamma, Amalec. * Filij Rahuel: Na-
38 hath, Zara, Samma, Meza. * Filij Sem: Lotan,
39 Sobal, Sebeon, Ana, Dison, Efer Disan. * Filij
Lotan: Hori, Homam. Soror autem Lotan fuit
40 Thamma. * Filij Sobal: Alan, & Monahath,
& Ebal, Sephi, & Onam. Filij Sebeon Aia, &
41 Ana. Filij Ana: Dison. * Filij Dison: Ham-
42 ram, & Efeban, & Iethran, & Charan. * Filij
Efer: Balaan, & Zauan, & Iacan. Filij Disan:
43 Hus, & Aran. * Isti sunt reges, qui imperauerunt
in Terra Edom, antequam esset rex super fi-
lios Israel: Bale filius Becor: & nomen ciuitatis
44 eius, Denaba. * Mortuus est autem Bale, & re-
45 gnauit pro eo Iobab filius Zare de Bosra. * Cu-
que & Iobab fuisset mortuus, regnauit pro eo
46 Hufam de Terra Themanorum. * Obiit quo-
que & Hufam, & regnauit pro eo Adad filius
Badad, qui percussit Madian in Terra Moab: &
47 nomen ciuitatis eius Auith. * Cumque & A-
dad fuisset mortuus, regnauit pro eo Semla de
48 Masreca. * Sed & Semla mortuus est, & regna-
uit pro eo Saul de Rohoboth, quae iuxta am-
49 monem sita est. * Mortuo quoque Saul, regna-
uit pro eo Balanan filius Achobor. * Sed &
hic mortuus est, & regnauit pro eo Adad: cu-
50 us urbis nomen fuit Phau, & appellata est vi-
xor eius Meetabel filia Mated filiae Mezaab.
51 * Adad autem mortuo, duces pro regibus in
Edom esse coeperunt: dux Thamma, dux Al-
52 ua, dux Ietheth, * dux Oolibama, dux Ela,
53 dux Phinon, * dux Cenez, dux Theman, dux
54 Mabsar, * dux Magdiel, dux Hiram, hi du-
ces Edom.

CAP. II.

*Genealogia Iuda patriarcha usque ad Isai patrem
Dauid fratrumque ac sororum eius.*

Filij autem Israel Ruben, Simeon, Levi,
A Iuda, Issachar, * & Zabulon, Dan, Ioseph,
2 Beniamin, Nephthali, Gad, & Afer. * Filij * Iu-
3 da: Her, Onam, & Sela. hi tres nati sunt ei de
filia Sue Chananiide. Fuit autem Her pri-
mogenitus Iuda, malus coram Domino, &
4 occidit eum. * Thamar autem nurus eius pe-
perit ei, Phares, & Zara: omnes ergo fili-
5 Iuda, quinque. * Filij autem Phares: Hef-
6 ron, & Hamul. * Filij quoque Zarae: Zam-
ri, & Erhan, & Efran, Chalkhal quoque, &
Dara

Gen. 25.

a. 3.

Gen. 25.

e. 18.

Gen. 36.

b. 11.

Gen. 2. b.
1. 4. 4. 23.
1. 16.Gen. 10.
1. 1.Gen. 10.
1. 12. 11. b.

1. 10.

Gen. 11. d.
6.Gen. 25.
1. 12.

Gen. 29. g.

32. 30. a. 5.

35. c. d.

Gen. 38.

a. 3. 46.

b. 12.

Iust. 4. a. 1.

Matth. 1.

a. 3.

10f. 7. a. 1.
Ruth 4
d. 19.

1. Reg. 16.
b. 10. 17. b.
12.

Daraimulquinque. * Filij Charmi: Achar, qui turbauit Israel, & peccauit in furto anathematis. * Filij Ethan Azarias. * Filij autem Hefron, qui nati sunt ei: Ierameel & Ram, & Calubi. * Porro Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson. B principem filiorum Iuda. * Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz. * Booz vero genuit Obed, qui & ipse genuit Isai. * Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Abinadab, tertium Simaa, quartum Nathanael, quintum Raddai, sextum Afom, septimum David. * quorum sortum fuerunt Saruia, & Abigail. Filij Saruiz, Abisai, Ioab, & Asael, tres. * Abigail autem genuit Amasa, cuius pater fuit Iether Ismahelites. * Caleb vero filius Hefron accepit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Ierioth: fueruntque filij eius, Iaser, & Sobab, & Ardon. * Cumque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Caleb, Ephrata: quæ peperit ei Hur. * Porro Hur genuit Uri: & Uri genuit Bezeleel. * Post hæc ingressus est Hefron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam, cum esset annorum sexaginta: quæ peperit ei Segub. * Sed & Segub genuit Iair, & possedit viginti tres ciuitates in Terra Galaad. * Cepitque Gessur, & Aram, oppida Iair; & Canath & viculos eius sexaginta ciuitatum, omnes isti, filij Machir patris Galaad. * Cum autem mortuus esset Hefron, ingressus est Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Hefron uxorem Abia, quæ peperit ei Ashur patrem Thecuz. * Nati sunt autem filij Ierameel primogeniti Hefron, Ram primogenitus eius, & Buna, & Aram, & Afom, & Achia. * Dixit quoque uxorem alteram Ierameel, nomine Atara, quæ fuit mater Onam. * Sed & filij Ram primogeniti Ierameel, fuerunt Moos, Iamin & Achar. * Onam autem habuit filios, Semei, & Iada. Filij autem Semei: Nadab, & Abisur. * Nomen verò vxoris Abisur, Abihail, quæ peperit ei Ahobbam, & Molid. * Filij autem Nadab fuerunt, Saled, & Apphaim. Mortuus est autem Saled absque liberis. * Filius verò Apphaim, Iesi, qui Iesi genuit Sefan. Porro Sefan genuit Oholai. * Filij autem Iada fratris Semei: Iether, & Ionathan. E Sed & Iether mortuus est absque liberis. * Porro Ionathan genuit Phalerh, & Ziza. Isti fuerunt filij Ierameel. * Sefan autem non habuit filios, sed filias; & seruum Ægyptium nomine Ieraa. * Deditque ei filiam suam uxorem quæ peperit ei Ethei. * Ethei autem genuit Nathan, & Nathan genuit Zabad. * Zabad quoque genuit Ophlai, & Ophlai genuit Obed, * Obed genuit Iehu, Iehu genuit Azariam, * Azarias genuit Helles, & Hel-

les genuit Elasa, * Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellu. * Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genuit Elisama. * Filij autem Caleb fratris Ierameel: Mesa primogenitus eius, ipse est pater Ziph: & filij Marela patris Hebron. * Porro filij Hebron, Core, & Taphua, & Recem, & Samma. * Samma autem genuit Raham, patrem Iercaam, & Recem genuit Sammai. * Filius Sammai, Maon: & Maon pater Berhsur. * Ephra autem concubina Caleb peperit Haran, & Mofa, & Gezez. Porro Haran genuit Gezez. * Filij autem Iohaddai, Regom, & Ioathan, & Gesei, & Pheter, & Ephra, & Saaph. * Concubina Caleb Maacha, peperit Saber & Tharana. * Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filij vero Caleb, fuit Achsa. * Hi erant filij Caleb, filij Hui primogeniti Ephrata. Sobal pater Cariathiaim, * Salma pater Bethlehem, Hariph pater Bethgader. * Fuerunt autem filij Sobal patris Cariathiarim, Qui videbat dimidium requietionum. * Et de cognatione Cariathiarim, Ietrei, & Aphutei, & Semathei, & Maseri. Ex his egressi sunt Saraiæ, & Esthaolizæ. * Filij Salma, Bethlehem, & Netophati, Coronæ domus Ioab, & Dimidium requietionis Sarai. * Cognationes quoque scribarum habitantium in Iabes, Canentes atque Resonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinai, qui venerunt de Calore patris domus Rechab.

C A P. III

Generations David & regum Iuda ex progenie David cum filiis ac filiabus eorum.

David vero hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron; primogenitum Amnon ex Achinoam Iezrahelide, secundum Daniel de Abigail Carmelitide. * tertium Absalom filium Maachæ filiæ Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith, * quintum Saphatiam ex Abital, sextum Iezrahiam de Egea vxore sua. * Sex ergo nati sunt ei in Hebron, vbi regnavit septem annis, & sex mensibus. Triginta autem & tribus annis regnavit in Ierusalem. * Porro in Ierusalem nati sunt ei filij, Simmaa, & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor de Bethsabee filia Ammiel. * Iebaar quoque, & Elisama, * & Eliphaleth, & Noge, & Neph-g, & Iaphia. * nec non Elisama, & Eliada, & Eliphaleth, novem. * omnes hi filij David, absque filio concubinarum habueruntque; sororem Thamae. * Filius autem Salomonis, Roboam, cuius Abia filius genuit Asa. De hoc quoque natus est Iosaphat, * pater Ioram, qui Ioram genuit Ochociam ex quo ortus est Ioas, * & huius Amalias filius genuit Azaria. Porro Azariæ filius Ioathan * procreavit

1. Reg. 3.
c. 2.

2. Reg. 14.

Achaz patrem Ezechiae, de quo natus est Manasses. * Sed & Manasses genuit Amon patrem Iosae. * Filii autem Iosae fuerunt, primogenitus Iohanan, secundus Ioskim, tertius Sedecias, quartus Sellum. * De Ioskim natus est Iechonias, & Sedecias. * Filii Iechoniae fuerunt Asi, Salathiel, * Melchiram, Phadaia, Sennefer, & Iecemia, Sama, & Nadabab. * De Phadaia orti sunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith sororem eorum. * Hasaban quoque, & Ohol, & Barachian, & Hasadian, Iosabhesed, quinque. * Filius autem Hananiae, Phaltias pater Ieseiae, cuius filius Raphaia. huius quoque filius, Annan, de quo natus est Obdia, cuius filius fuit Sechenias. * Filius Secheniae, Semeia: cuius filii, Hartus, & Legaal, & Baria, & Naaria, & Saphat, sex numero. * Filius Naariae, Elioenai, & Ezechias, & Ezricam tres. * Filii Elioenai, Oduia & Eliafub, & Pheleia, & Accub, & Iohanan, & Dylaia, & Anani, septem.

CAP. IV.

Rursum posteritas Iuda ac Simeonis, & habitationes earum, stirps Cham deletur à filiis Simeonis: Amalecites quoque ab ipsis percussuntur.

Filii Iuda Phares, Hefson, & Charmi, & Hur, & Sobal. * Raia vero filius Sobal genuit Iahath, de quo nati sunt Ahumai & Laad. hae cognationes Sarathi. * Ista quoque stirps Etam: Iezrahel, & Iesema, & Iedebos. Nomen quoque sororis eorum, Asalephuni. * Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hofa, isti sunt filii Hur primogeniti Ephrata patris Bethlehchem. * Assur vero patri Thecuaz erant duae uxores, Halaa, & Naara. * Peperit autem ei Naara, Oozam, & Hephher, & Theman, & Ahasthari. isti sunt filii Naara. * Porro filii Halaa, Sereth, Isaar, & Ethnan. * Cos autem genuit Anob, & Soboba & cognationem Aharchel filii Arum. * Fuit autem labes inclutus prae fratribus suis, & mater eius vocauit nomen illius Iabes, dicens: Quia peperit eum in dolore. * Inuocauit vero Iabes Deum Israel, dicens: Si benedicens benedixeris mihi, & dilataueris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris meae malitiam non opprimi. Et praestitit Deus, quae precatus est. * Caleb autem frater Suae genuit Mahir qui fuit pater Eithon. * Potro Eithon genuit Bethrapha, & Pheffe, & Tehinna patrem vrbis Naas: hi sunt viri Recha. * Filii autem Cenez, Othoniel, & Saraia. Porro filii Othoniel, Hathar, & Maonathi. * Maonathi genuit Ophra, Saraia autem genuit Iobab patrem Vallis artificum: ibi quippe

artifices erant. * Filii vero Caleb filii Iephone, Hir & Ela, & Naham. Filii quoque Ela: Cenez. * Filii quoque Ialeleel: Siph, & Ziphai, Thiria, & Asiael. * Et filii Ezra, Ierher, & Mered, & Ephher, & Ialon, genuitque Mariam, & Sammai & Iesba patrem Eithamo. * Vxor quoque eius Iudaia, peperit Iared patrem Gedor, & Hether patrem Socho, & Iechiel patrem Zanoehi autem filii Berthiae filiae Pharaonis, quam accepit Mered. * Et filii vxoris Odaiae sororis Naham patris Ceila, Garmi, & Eithamo, qui fuit de Machathi. * Filii quoque Simon, Amnon, & Riana filius Hanan, & Thilon. Et filii Iesi, Zoheth, & Benzoheth. * Filii Sela, filii Iuda: Herpater Lecha, & Laada pater Marasa, & cognationes domus operantium byssum in domo iuramenti. * Et qui stare fecit Solem, virique Mendacii, & Securus, & Incendens, qui principes fuerunt in Moab, & qui reuersi sunt in Lahem. haec autem verba vetera. * Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus, & in Sepibus, apud regem in operibus eius, commorati quoque sunt ibi. * Filii Simeon: Namuel & Iamin, Iarib, Zara, Saul. * Sellum filius eius, Mapfam filius eius, Masma filius eius. * Filii Masma: Hamuel filius eius, Zachur filius eius, Semei filius eius. * Filii Semei sedecim, & filiae sex: fratres autem eius non habuerunt filios multos, & vniersa cognatio non potuit adaequare summam filiorum Iuda. * Habitaerunt autem in Bersabee, & Molada, & Hasarsubal, & in Bala, & in Asom, & in Tholad, & in Bethuel, & in Horma, & in Siceleg, & in Bethmarchaboth, & in Hasarsubim, & in Bethberai, & in Saarim, hae ciuitates eorum vsque ad regem David. * Villae quoque eorum: Etam, & Aen, Remmon, & Tochen, & Asan, ciuitates quinque. * Et vniersi viculi eorum per circuitum ciuitatum istarum vsque ad Baal. haec est habitatio eorum, & sedum distributio. * Mosobab quoque & Iemlech, & Iosa filius Amasiae, & Ioel, & Iehu filius Iosabiae filii Saraiae filii Asiel, & Elioenai, & Iacoba, & Isuhaia, & Asaia, & Adiel, & Ismiel, & Banaia. * Ziza quoque filius Sephei filii Allon, filii Idaia filii Semri filii Samaia. * Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, & in domo assaiatum suatum multiplicati sunt vehementer. * Et profecti sunt vt ingrederentur in Gador vsque ad Orientem vallis, & vt quærerent pascua gregibus suis. * Inueneruntque pascuas vberes, & valde bonas, & terram latissimam & quietam & fertilem, in qua ante habitauerant de stirpe Cham. * Hi ergo venerunt, quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechiae regis Iuda: & percusserunt tabernacula eo-

Mat. 1. 6.
12.

Sup. 2. 4.
Gen. 38. A.
346. b. 12.

Gen. 38.
a. 5.

Gen. 46.
b. 12.

rum, & habitatores qui inuenti fuerant ibi, & deleuerunt eos vsque in præsentem diem: habitaueruntque pro eis, quoniam vberimas pacis ibidem repererunt. * De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phalthiam & Naariam & Raphaia & Oziel filios Iesi: * & percusserunt reliquias, quæ euadere potuerant, Amalecitarum, & habitauerunt ibi pro eis vsque ad diem hanc.

C A P. V.

Catalogus filiorum Ruben, Gad & dimidia tribus Manasse & habitatio eorum qui percusserunt Agaraos, sed tandem ducti sunt ad Assyrios ob idolatriam ipsorum.

Filii quoque Ruben primogeniti Israel (ipse quippe fuit primogenitus eius: sed cum violasset iuramentum patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph filii Israel, & non est ille reputatus in primogenitum. * Porro Iudas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt: primo genita autem reputata sunt Ioseph. * filii ergo Ruben primogeniti Israel: Enoch, & Phallu, Efron, & Carmi. * Filii Ioseph: Samia filius eius, Gog filius eius, Semei filius eius, * Micha filius eius, Reia filius eius, Baal filius eius, * Beera filius eius, quem captiuum duxit Thelgathphalnasar rex Assyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben. * Fratres autem eius & vniuersa cognatio eius, quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes, Ichiel & Zachariam. * Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii Ioseph, ipse habitauit in Aroer vsque ad Nebo & Beelmeon. * Contra Orientalem quoque plagam habitauit vsque ad introitum eremi, & flumen Euphraten. Multum quippe iumentorum numerum possidebant in Terra Galaad. * In diebus autem Saul præliati sunt contra Agaraos, & interfecerunt illos, habitaueruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga, quæ respicit ad Orientem Galaad. * Filii verò Gad ð regione eorum habitauerunt in Terra Basan, vsque Selcha: * Ioseph in capite, & Saphan secundus: Ianai autem, & Saphar in Basan. * Fratres verò eorum secundum domos cognitionum suarum, Michael & Mosollam, & Sebe, & Iorai, & Iachan, & Zie, & Heber, septem. * Hi filii Abihail, filii Huri, filii Iara, filii Galaad, filii Michael, filii Iesei, filii Ieddo, filii Buz. * Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, principes domus in familiis suis. * Et habitauerunt in Galaad, & in Basan, & in viculis eius, & in cunctis suburbanis Saron, vsque ad terminos. * Omnes hi numerati sunt in

diebus Ioathan regis Iuda, & in diebus Ieroboam regis Israel. * Filii Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manasse, viri bellatores scuta portantes & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad prælia, quadraginta quatuor millia & septingenti sexaginta, procedentes ad pugnam. * Dimicauerunt contra Agaraos: Ituræi verò & Naphis, & Nodab, præbuerunt eis auxilium. Traditi que sunt in manus eorum Agaræi, & vniuersi qui fuerant cum eis, quia Deum inuocauerunt cum præliarentur: & exaudiuit eos, eo quod credidissent in eum. * Ceperuntque omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ouium ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, & animas hominum centum millia. * Vulnerati autem multi corderunt: fuit enim bellum Domini. Habitaueruntque pro eis vsque ad transmigratorem. * Filii quoque dimidia tribus Manasse, possederunt terram à sinibus Basan vsque Bala, Hermon, & Sanir, & montem Hermon, gens quippe numerus erat. * Et hi fuerunt principes domus cognitionis eorum, Ephraim, & Iesi, & Eliel, & Ezriel, & Ieremia, & Odoia, & Iediel, viri fortissimi & potentes, & nominati duces in familiis suis. * Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populorum terræ, quos abstulit Deus coram eis. * & suscitauit Deus Israel spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Thelgathphalnasar regis Assur: & transtulit Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluuium Gozan vsque ad diem hanc,

C A P. VI.

Genealogia filiorum Levi, & quos ex eis constituerit David cantores ac ministros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum viribus suis in singulis tribubus Israel, & quæ fuerint ciuitates refugij.

Filii Levi: Gerson, Caath, & Merari. * Filii Caath: Amram, Isaar, Hebron, & Oziel. * Filii Amram: Aaron, Moyses, & Maria: Filii Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar. * Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abisue, * Abisue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi. * Ozi genuit Zariaam, & Zariaas genuit Meraioth. * Porro Meraioth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob. * Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas, * Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Iohanan. * Iohanan genuit Azariam, ipse est qui sacerdotio functus est, in domo quam ædificauit Salomon in Ierusalem

* Genuit

Gen. 35. d.
24. 49. a.
4.

* Gen. 46.
b. 49.
Ex. 6. c. 14.
Num. 26.
a. 5.

Gen. 46. b.
11.
Inf. 23. b.
6.

Ex. 6. 2.

17.

* Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob, * Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum, * Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam. * Azarias genuit Saraïam, & Saraïas genuit Iosedece. * Porro Iosedec egressus est, quando transtulit Dominus Iudam & Ierusalem per manus Nabuchodonolor. * Filii ergo Leui: Gerson, Caath, & Merari. * Et hæc nomina filiorum Gerson: Lobni, & Semei. * Filii Caath: Amram & Issachar, & Hebron, & Oziel. * Filii Merari: Moholi & Musi. Hæ autem cognationes Leui secundum familias eorum. * Gerson, Lobni filius eius, Iahath filius eius, Zamma filius eius, * Joah filius eius, Addo filius eius, Zarah filius eius, Iethrai filius eius. * Filii Caath: Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius. * Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius, * Thahath filius eius, Vrieli filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius. * Filii Elcana: Amasai & Achimoth. * & Elcana: Filii Elcana: Sophai filius eius, Nahath filius eius, * Eliab filius eius, Ierobam filius eius, Elcana filius eius. * Filii Samuel, primogenitus Vasseni, & Abia. * Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius eius, Semei filius eius, Oza filius eius, * Samma filius eius, Haggia filius eius, Asaia filius eius. * Isti sunt, quos constituit David super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca. * & ministrabant etiam tabernaculo testimonii canentes donec ædificaret Salomon domum Domini in Ierusalem: stabant autem iuxta ordinem suum in ministerio. * Hi verò sunt qui assistebant cum filiis suis, de filiis Caath. Hemam cantor filius Iohel, filii Samuel, * filii Elcana, filii Ieroban, filii Eliel, filii Thobai, * filii Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii Amasai, * filii Elcana, filii Iohel, filii Azariæ, filii Sophoniz, * filii Thahath, filii Asir, filii Abiasaph, filii Core, * filii Issachar, filii Caath, filii Leui, filii Israel. * Et frater eius Asaph, qui stabat à dextris eius, Asaph filii Barachiz, filii Samaa, * filii Michael, filii Basiz, filii Melchiz, * filii Athanai, filii Zarah, filii Adaja, * filii Echan, filii Zamma, filii Semei, * filii Ieth, filii Gerson, filii Leui. * Filii autem Merari fratres eorum, ad sinistram, Echan filius Cusi, filii Abdi, filii Maioch, * filii Hiasbuz, filii Amasiz, filii Helciz, * filii Amasai, filii Boni, filii Somer, * filii Moholi, filii Musi, filii Merari, filii Leui. * Fratres quoque eorum Leuitæ, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini. * Aaron vero, & filii eius adolebant incensum super altare holocausti, & super altare thymiamatis in omne opus Sancti sanctorum: & ut precarentur pro Israel, iuxta omnia, quæ præceperat Moyses seruus Dei. * Hi

sunt autem filii Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius eius, Abisue filius eius, * Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zarahia filius eius, * Meraioth filius eius, Amarias filius eius, Achitob filius eius, * Sadoc filius eius, Achimaas filius eius. * Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum scilicet Aaron, iuxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sorte contigerant. * Dederunt igitur eis Hebron in terra Iuda, & suburbana eius per circuitum. * * agros autem ciuitatis, & villas, Caleb filio Iephone. * Porro filii Aaron dederunt ciuitates ad confugiendum, Hebron, & Lobna & suburbana eius, * Iether quoque & Esthemo cum suburbanis suis, sed & Helon & Dabir cum suburbanis suis, * Asan quoque & Bethseme & suburbana earum. * De tribu autem Benjamin, Gabee & suburbana eius, & Almath cum suburbanis suis, Anathoth quoque cum suburbanis suis. omnes ciuitates tredecim, per cognationes suas. * Filiis autem Caath residuis decognitione sua, dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem vrbes decem. * Porro filiis Gerson per cognationes suas, de tribu Issachar, & de tribu Aser, & de tribu Nephthali, & de tribu Manasse in Basan, vrbes tredecim. * Filiis autem Merari per cognationes suas, de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt sorte ciuitates duodecim. * Dederunt quoque filii Israel Leuitis ciuitates, & suburbana earum: * dederuntque per sortem, ex tribu filiorum Iuda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin, vrbes has quas vocauerunt nominibus suis, * & his qui erant decognitione filiorum Caath, fueruntque ciuitates in terminis eorum de tribu Ephraim. * Dederunt ergo eis vrbes ad confugiendum, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, & Gazer cum suburbanis suis, * Iecmaan quoque cum suburbanis suis, & Bethoron similiter, * necnon & Helon cum suburbanis suis, & Gethremmon in eundem modum. * Porro ex dimidia tribu Manasse, Aner & suburbana eius, Balaam & suburbana eius: his videlicet, qui decognitione filiorum Caath reliqui erant. * Filiis autem Gerson, decognitione dimidiæ tribus Manasse, Gaulon in Basan & suburbana eius, & Aithaorih cum suburbanis suis. * De tribu Issachar, Cedès & suburbana eius, & Dabereth cum suburbanis suis, * Ramoth quoque & suburbana eius, & Anem cum suburbanis suis. * De tribu verò Aser, Mafalcum suburbana suis, & Abdon similiter, * Huac quoque & suburbana eius, & Rohob cum suburbanis suis. * Porro de tribu Nephthali, Cedès in Galilæa & suburbana eius, Hamon cum suburbanis suis, & Caria

Ios. 11. 6. 10.

thaim & suburbana eius. * Filiis autem Mera-
 ri residuis: de tribu Zabulon, Remmono &
 suburbana eius, & Thabor cum suburbanis
 suis: * trans Iordanem quoque ex aduerso Ie-
 richo contra Orientem Iordanis, de tribu Ru-
 ben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis,
 & Iassa cum suburbanis suis, * Cademoth quo-
 que & suburbana eius, & Mephaat cum subur-
 banis suis. * Necnon & de tribu Gad, Ramoth
 in Galaad & suburbana eius, & Manaim cum
 suburbanis suis, * sed & Hesebon cum subur-
 banis suis, & Iezer cum suburbanis suis.

C A P. VII.

*Genealogia Issachar, Benjamin, Nephthali,
 Manasse, Ephraim & Aser.*

Gen. 46.
 b. 13.

PORRO filii Issachar: Thola, & Phua, Iasub,
 & Simeron, quatuor. * Filii Thola: Ozi &
 Raphaia, & Ieriel, & Iemai, & Iebslem, & Sa-
 muel, principes per domos cognationum
 suarum. De stirpe Thola viri fortissimi nu-
 merati sunt in diebus David, viginti duo
 milia sexcenti. * Filii Ozi: Izrahia, de quo
 nati sunt Michael, & Obadia, & Iohel, & Ie-
 sia, quinque omnes principes. * Cumque
 eis per familias & populos suos, accincti ad
 praelium, viri fortissimi triginta sex milia:
 multas enim habuerunt vxores, & filios.
 * Fratres quoque eorum per omnem cognat-
 tionem Issachar, robustissimi ad pugnandum,
 octoginta septem milia numerati sunt. * Fi-
 lii Benjamin: Bela, & Bechor, & Iadiel, tres.
 * Filii Bela: Esbon & Ozi, & Oziel, & Ieri-
 moth, & Vrai, quinque principes familia-
 rum, & ad pugnandum robustissimi: nume-
 rus autem eorum, viginti duo milia & tri-
 ginta quatuor. * Porro filii Bechor: Zamira,
 & Ioas & Eliezer, & Elieoenai, & Amri, & Ieri-
 moth, & Abia, & Anathoth, & Almath: o-
 mnes hi filii Bechor. * Numerati sunt autem
 per familias suas principes cognationum sua-
 rum, ad bella fortissimi, viginti milia & du-
 centi. * Porro filii Iadiel: Balan. Filii autem
 Balan: Iehus, & Benjamin, & Aod, & Cha-
 nana, & Zethan, & Tharsis, & Ahisahar. * o-
 mnes hi filii Iadiel, principes cognationum
 suarum, viri fortissimi, decem & septem mil-
 lia & ducenti, ad praelium procedentes. * Se-
 pham quoque, & Hapham filii Hir: & Hasim
 filii Aher. * Filii autem Nephthali: Iasiel, &
 Guni, & Ieser, & Sellum filii Bala. * Porro
 filius Manasse, Elriel: concubinaque eius Sy-
 ra peperit Machir patrem Galaad. * Machir
 autem accepit vxores filius suis Happhim &
 Saphan & habuit sororem nomine Maacha:
 nomen autem secundi, Salphaad, natæque
 sunt Salphaad filia. * & peperit Maacha vxor

Gen. 46.
 cap. 21.

D Machir filium, vocauitque nomen eius Phares: porro nomen fratris eius, Sares: & filii
 eius Vlam, & Recen. * Filius autem Vlam,
 Badan. hi sunt filii Galaad, filii Machir, filii
 Manasse. * Soror autem eius Regina peperit
 Virum decorum, & Abiezer, & Mohola. * E-
 rant autem filii Semida, Ahin, & Sechem, &
 Leci, & Aniam. * Filii autem Ephraim: Su-
 thala, Bared filius eius, Thaharh filius eius,
 Elada filius eius, Thaharh filius eius, huius
 filius Zabab, * & huius filius Suthala, & huius
 E filius Ezer & Elad: occiderunt autem eos vi-
 ri Geth indigenæ, quia descenderant vt in-
 uaderent possessiones eorum. * Luxit igitur
 Ephraim pater eorum multis diebus &
 venerunt fratres eius vt consolarentur eum.
 * Ingressusque est ad vxorem suam: quæ con-
 cepit, & peperit filium, & vocauit nomen
 eius Beria, eò quod in malis domus eius or-
 tus esset: * filia autem eius fuit Sara, quæ
 & discauit Bethoron inferiorem & superiorem,
 & Ozensara. * Porro filius eius Rapha, & Re-
 seph & Thale, de quo natus est Thaan, * qui
 genuit Laadan: huius quoque filius Am-
 miud, qui genuit Elizama * de quo ortus est
 Nun, qui habuit filium Iosue. * Possessio au-
 tem eorum & habitatio, Bethel cum filia-
 bus suis, & contra Orientem Noran, ac Oc-
 cidentalem plagam Gazer & filia eius, Si-
 chem quoque cum filiabus suis, vsque ad Aza-
 cum filiabus eius. * Iuxta filios quoque Manasse,
 Bethsan & filias eius, Thanach & filias e-
 ius, Mageddo & filias eius: Dor & filias eius:
 in his habitauerunt filii Ioseph, filii Israel.
 * Filii Aser: Iemna, & Iesua, & Iessui, & Ba-
 ria, & Sara soror eorum. * Filii autem Baria:
 Heber, & Melchiel: ipse est pater Barfath:
 * Heber autem genuit Iephlat, & Somer, &
 Hotham, & Suaa sororem eorum. * Filii Ie-
 phlat: Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filii
 Iephlat. * Porro filii Somer: Ahi, & Roaga &
 Haba, & Aram. * Filii autem Hilem fratris e-
 ius: Supha, & Iemna, & Selles, & Amal. * Fi-
 lii Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, &
 Iamra * Bosor, & Hod, & Samma, & Salusa, &
 Iethran, & Bera. * Filii Iether: Iephone, & Phas-
 pha, & Ara. * Filii autem Olla: Aree, & Ha-
 niel, & Resia. * Omnes hi filii Aser, princi-
 pes cognationum, elcæi atque fortissimi du-
 ces ducum: numerus autem eorum ætatis
 quæ apta esset ad bellum, viginti sex milia.

Gen. 46.
 b. 17.

C A P. VIII.

Rursus Genealogia Benjamin & Saul filiorumque ipsius.

BENIAMIN autem genuit Bale primogeni-
 tum suum, Asbel secundum, Ahia ter-

Gen. 46.
 c. 21.

tum,

Sap. 7. 6. 6

1. Inf. 9. 35

1. Reg. 24.

8. 51.

1. Inf. 9. 39

tium, * Nohaa quartum, & Rapha quintum. 2
 * Fueruntque filij Bale: Addar, & Gera, & 3
 Abiud, * Abisue quoque & Naaman, & A- 4
 hoe, * fed & Gera, & Sephuphan, & Huram. 5
 * Hi sunt filij Ahod, principes cognationum 6
 habitantium in Gabaa, qui translati sunt in 7
 Manahath. * Naaman autem, & Achia, & Ge- 8
 ra ipse transtulit eos, & genuit Oza, & Ahud. 9
 * Porro Saharaim genuit in regione Moab, 10
 postquam dimisit Husim & Bara uxores suas.
 * Genuit autem de Hodess uxore sua Iobab, & 11
 Sebia, & Mofa, & Molchom, * Ichus quoque, 12
 & Sechia, & Marmah, hi sunt filij ei, principes 13
 in familiis suis. * Melchusim vero genuit Abi- 14
 tob, & Elphaal. * Porro filij Elphaal: Heber, 15
 & Mislaam, & Samad: hic edificauit Ono, & 16
 Lod & filias eius. * Baria autem & Sama, prin- 17
 cipes cognationum habitantium in Aialon: 18
 hi fugauerunt habitatores Geth. * Et Ahio, 19
 & Selac, & Ierimoth, * & Zabadia, & Arod, 20
 & Heder, * Michael quoque, & Iespha, & Ioha 21
 filij Baria. * Et Zabadia, & Mosollam, & He- 22
 zeci, & Heber, * & Iesamari, & Iezlia, & Io- 23
 bab, filij Elphaal, * & Iacim, & Zechri, & 24
 Zabdi, * & Elioenai, & Selethai, & Eliel, * & 25
 Adaias, & Baraia, & Samarath, filij Semei. * Et 26
 Iespham, & Heber, & Eliel, * & Abdon, & Ze- 27
 chri, & Hanan, * & Hanania, & Aelam, & A- 28
 nathothia, * & Iephdaia, & Phanuel, filij Se- 29
 lac. * & Samfari, & Sohoria, & Otholia, * & 30
 Iersia, & Elia, & Zechri, filij Ieroham. * hi pa- 31
 triarchae, & cognationum principes, qui ha- 32
 bitauerunt in Ierusalem, * in * Gabaon au- 33
 tem habitauerunt Abigabaon, & nomen u- 34
 xoris eius Maacha: * filiusque eius primoge- 35
 nitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab. 36
 * Gedor quoque, & Ahio, & Zacher, & Ma- 37
 celloth: * & Macelloth genuit Samaa: ha- 38
 bitaueruntq; ex aduerso fratrum suorum in 39
 Ierusalem cum fratribus suis. * * Ner autem 40
 genuit Cis, & Cis genuit Saul. Porro Saul ge-
 nuit Ionathan, & Melchisua, & Abinadab, &
 Esbaal. * Filius autem Ionathan, Meribbaal:
 & Meribbaal genuit Micha. * Filij Micha,
 Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz. * &
 Ahaz genuit Ioad: & Ioad genuit Ala-
 math, & Azmoth, & Zamri: porro Zamri ge-
 nuit Mofa, * & Mofa genuit Banaa, cuius fi-
 lius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui ge-
 nuit Asel. * Porro Asel sex filij fuerunt his no-
 minibus, Ezricam, Bocru, Ilnael, Saria, Ob-
 dia, & Hanan: omnes hi filij Asel. * Filij au-
 tem Elec fratris eius, Vlam primogenitus, &
 Ichus secundus, & Eliphazer tertius. * Fue-
 runtq; filij Vlam viri robustissimi, & magno
 robore tendentes arcum & multos habentes
 filios ac nepotes, vsque ad centum quin-
 quaginta. Omnes hi, filij Benjamin.

CAP. IX.

Qui primi filiorum Israel habitauerint in Ierusalem, & officia sacerdotum ac Levitarum, generationes quoq; Saul & filiorum eius repetuntur.

VNiuerfus ergo Israel dinumeratus est:
 & summa eorum scripta est in Libro re-
 gum Israel, & Iuda: translaticque sunt in Ba-
 bylonem propter delictum suum. * Qui au-
 tem habitauerunt primi in possessionibus,
 & in vrbibus suis: Israel, & Sacerdotes, & Le-
 uitae, & Nathinari. * Commorati sunt in Ie-
 rusalem de filiis Iuda, & de filiis Beniamin,
 de filiis quoque Ephraim, & Manasse. * O-
 thei filius Ammiud, filij Amri, filij Omrai, fi-
 lij Bonni, de filiis Phares filij Iuda. * Et de Si-
 loni: Asaia primogenitus, & filij eius. * De fi-
 liis autē Zara: Ichuel, & fratres eorū, sexcen-
 ti nonaginta. * Porro de filiis Beniamin: Salo-
 filius Mosollā, filij Oduia, filij Asana: * & Io-
 bania filius Ierohā: & Ela filius Ozi, filij Mo-
 chori: & Mosollā fili⁹ Saphatiae, filij Rahuel,
 filij Iebaniz, * & fratres eorum per familias
 suas, nongenti quinquaginta sex. Omnes hi,
 principes cognationum per domos patrum
 suorum. * De sacerdotibus autem: Iedua, Io-
 iarib, & Iachin: * Azarias quoque filius Hel-
 cie, filij Mosollam, filij Sadoc, filij Maraioth,
 filij Achitob, pontifex domus Dei. * Porro
 Adaias filius Ieroham, filij Phasfur, filij Mel-
 chiz: & Maasai filius Adiel, filij Iezra, filij
 Mosollam, filij Mosollamith, filij Emmer.
 * fratres quoque eorum principes per fami-
 lias suas, mille septingenti sexaginta, fortifi-
 simi robore ad faciendum opus ministerij in
 domo Dei. * De Leuitis autem: Semeia filius
 Hassub, filij Ezricam, filij Hasebia, de filiis
 Merari. * Bacbacar quoque carpentarius, &
 Galal. & Mathania filius Micha, filij Zechri,
 filij Asaph: * & Obdia filius Semeia, filij Gal-
 al, filij Idithun: & Barachia filius Asa, filij
 Eleana, qui habitauit in attriis Nerophati.
 * Ianitores autem: Sellum, & Accub, & Tel-
 mon, & Ahimam, & frater eorū Sellum prin-
 cepts, * vsque ad illud tempus, in porta regis
 ad Orientem, obseruabant per uices suas de
 filiis Leui. * Sellum uero filius Core, filij A-
 biataph, filij Core, cum fratribus suis, & do-
 mo patris sui, hi sunt Coritae super opera mi-
 nisterij, custodes vestibulorum tabernaculi:
 & familiae eorum per uices castrorum Domi-
 ni custodientes introitum. * Phinees autem
 filius Eleazari, erat dux eorum coram Domi-
 no. * Porro Zacharias filius Mosollamia, ia-
 nitor portę tabernaculi testimonij. * Omnes
 hi electi in ostiarios per portas, ducenti duo-
 decim: & descripti in villis propriis: quos
 constituerunt Dauid, & Samuel Videns, in

fide sua, * tam ipsos, quam filios eorum, in
 ostiis domus Domini, & in tabernaculo, vi-
 cibus suis. * Per quatuor ventos erant ostia-
 rij: id est, ad Orientem, & ad Occidentem, &
 ad Aquilonem, & ad Austrum. * Fratres au-
 tem eorum in viculis morabantur, & venie-
 bant in sabbatis suis de tempore vsq; ad tem-
 pus. * His quatuor Leuitis creditus erat om-
 nis numerus ianitorum, & erant super ex-
 edras, & thesauros domus Domini. * Per gy-
 rum quoque templi Domini morabantur in
 custodiis suis: vt cum tempus fuisset, ipsi ma-
 ne aperirent fores. * De horum genere erant
 & super vasa ministerij: ad numerum enim
 & inferebantur vasa, & efferebantur. * De
 ipsis, & qui credita habebant vtensilia san-
 ctuarij, præerant similæ, & vino, & oleo, &
 thuri, & aromatibus. * Filij autem sacerdo-
 tum vnguenta ex aromatibus conficiebant.
 * Et Macharias Leuitis primogenitus Sel-
 lum Corithæ, præfectus erat eorum, quæ in
 sartagine frigeabantur. * Porro de filiis Caath
 fratribus eorum, super panes erant propo-
 sitionis, vt semper nouos per singula sabbata
 præpararent. * Hi sunt principes cantorum
 per familias Leuitarum, qui in exedris mora-
 bantur, vt die ac nocte iugiter suo ministerio
 deseruirent. * Capita Leuitarum, per familias
 suas principes, manserunt in Ierusalem. * In
 Gabaon autem commorati sunt, pater Ga-
 baon Iehiel, & nomen vxoris eius Maacha.
 * Filius primogenitus eius Abdon, & Sur, &
 Cis, & Baal, & Ner, & Nadab, * Gedor quo-
 que, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth. * Por-
 ro Macelloth genuit Samaan: isti habitau-
 erunt è regione fratrum suorum in Ierusalem,
 cum fratribus suis. * Ner autem genuit Cis:
 & Cis genuit Saul: & Saul genuit Ionathan,
 & Melchisua, & Abinadab, & Esbaal. * Filius
 autem Ionathan, Meribbaal: & Meribbaal
 genuit Micha. * Porro filij Micha, Phithon,
 & Melech, & Tharaa, & Ahaz. * Ahaz autem
 genuit Iara, & Iara genuit Alamath, & Az-
 moth, & Zamri. Zamri autem genuit Mofa.
 * Mofa verò genuit Banaa: cuius filius Ra-
 phata, genuit Elasa: de quo ortus est Afel.
 * Porro Afel sex filios habuit his nominibus,
 Ezzicam, Boctu, Iismael, Saria, Obdia, Ha-
 nan. hi sunt filij Afel.

CAP. X.

*Saul propter varias iniquitates à Philisthæis occi-
 ditur cum filiis, eiusq; capite à Philisthæis am-
 putato reliquum corpus cum filiis sepelitur à
 viris Iabes Galaad.*

Philisthim autem pugnabant contra Is-
 rael, fugeruntque viri Israel Palestinos, &
 ceciderunt vulnerati in monte Gelboe.

2 * Cumque appropinquassent Philisthæi per-
 sequentes Saul, & filios eius, percusserunt Io-
 nathan, & Abinadab, & Melchisua, filios
 3 Saul. * Et aggrauatum est prælium contra
 Saul, inueneruntque eum sagittarij, & vul-
 4 nerauerunt iaculis. * Et dixit Saul ad armi-
 5 gerum suum: Euagina gladium tuum, & in-
 terfice me: ne forte veniat incircumcisi isti,
 & illudant mihi. Noluist autem armiger eius
 hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo
 6 Saul ensera, & irruit in eum. * Quod cum vi-
 disset armiger eius, videlicet mortuum esse
 Saul, irruit etiam ipse in gladium suum, &
 7 mortuus est. * Interiit ergo Saul, & tres filij
 eius, & omnis domus illius pariter concidit.
 8 * Quod cum vidissent viri Israel, qui habita-
 bant in campestribus, fugerunt: & Saul ac
 9 filijs eius mortuis, dereliquerunt vrbes suas,
 & huc illucque dispersi sunt: veneruntque
 Philisthim, & habitauerunt in eis. * Die igitur
 altero detrahentes Philisthim spolia ce-
 10 forum: inuenerunt Saul, & filios eius iacen-
 tes in monte Gelboe. * Cumque spoliaissent
 eum, & amputassent caput, armisque nudas-
 sent, miserunt in terram suam, vt circumfer-
 11 retur, & ostenderetur idolorum templis, &
 12 populis: * arma autem eius consecrauerunt
 in fano Dei sui, & caput affixerunt in templo
 13 Dagon. * Hoc cum audissent viri Iabes Ga-
 laad, omnia scilicet que Philisthim fecerant
 14 super Saul, * consurrexerunt singuli virorum
 fortium, & tulerunt cadauera Saul & filio-
 rum eius: attuleruntque ea in Iabes, & sepe-
 15 lierunt ossa eorum subter quercum, que erat
 in Iabes, & ieiunauerunt septē diebus. * Mor-
 tuus est ergo Saul propter iniquitates suas,
 eò quod præuicatus sit * mandatum Do-
 mini quod præceperat, & non custodierit il-
 lud: sed * insuper etiam pythoniissam con-
 suluerit, * nec sperauerit in Domino: pro-
 pter quod interfecit eum, & traustulit re-
 gnum eius ad Dauid filium Isai.

CAP. XI.

*Infans Dauid in regem, deuictis Iebusæis habita-
 uit in Ierusalem, stipatus potentissimis ac se-
 nuissimis militibus, quorū Heroica gesta nar-
 rantur: noluit Dauid desideratam bibere a-
 quam, eò quod cum fortium suorum periculo
 allata esset.*

Congregatus est igitur omnis Israel ad
 Dauid in Hebron, dicens: Os tuum su-
 mus, & caro tua. * Hæc quoque, & nudius ter-
 tius, cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui e-
 ducebas, & introducebas Israel: tibi enim
 dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populū
 meum Israel, & tu eris princeps super eum.

* Vene-

Sup. 8. c.
 29.

Sup. 8. c.
 33.

1. Reg. 15.
 a. 3.
 Exod. 17.
 d. 14.
 1. Reg. 23.
 b. 8.

2. Reg. 31.
 a. 1.

2. Reg. 34.
 1.

* Venerunt ergo omnes maiores natu Israel ad regem in Hebron, & inivit Dauid cum eis fœdus coram Domino: vnixeruntque eum regem super Israel, iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel. * Abiit quoque Dauid, & omnis Israel, in Ierusalem. hæc est Iebus, vbi erant Iebusæi habitatores terræ: * Dixeruntque qui habitabant in Iebus ad Dauid: Non ingredieris huc. Porro Dauid cepit arcem Sion, quæ est Civitas Dauid, * dixitque: Omnis qui percussit Iebusum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Ioab filius Saruiz, & factus est princeps. * Habitauit autem Dauid in arce, & idcirco appellata est Civitas Dauid. * Edificauitque urbem in circuitu à Mello vsque ad gyrum, Ioab autem reliqua vrbs extruxit. * Proficiebatq; Dauid vadens & crescens, & Dominus exercituum erat cum eo. * Hi principes virorum fortium Dauid, qui adiuuerunt eum vt rex fieret super omnem Israel, iuxta verbum Domini, quod locutus est ad Israel. * Et iste numerus robustorum Dauid: Iesbaam filius Hachamoni princeps inter triginta: iste leuauit hastam suam super trecentos vulneratos vna vice. * Et post eum Eleazar filius patru eius Ahohites, qui erat inter tres potentes. * Iste fuit cum Dauid in Pheldomim, quando Philisthiim congregati sunt ad locum illum in prælium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratq; populus à facie Philisthinorum. * Hi steterunt in medio agri, & defenderunt eum: cumque percussissent Philisthæos, dedit Dominus salutem magnam populo suo. * Descenderunt autem tres de triginta principibus ad perram, in qua erat Dauid, ad speluncam Odollam, quando Philisthiim fuerat castrametati in Valle raphaim. * Porro Dauid erat in præsidio, & statio Philisthinorum in Bethlehem. * Desiderauit igitur Dauid, & dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem, quæ est in porta. * Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat in porta, & attulerunt ad Dauid vt biberet: qui noluit, sed magis libauit illam Domino, * dicens: Absit vt in conspectu Deimei hoc faciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere hæc fecerunt tres robustissimi. * Absit quoque frater Ioab ipse erat princeps trium, & ipse leuauit hastam suam contra trecentos vulneratos, & ipse erat inter tres nominatissimus, & inter tres secundos inclyrus, & princeps eorum: verumtamen vsque ad tres pri-

22 mos non peruenierat. * Banaias filius Ioiadæ viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabteel: ipse percussit duos ariel Moab: & ipse descendit, & interfecit leonem in media cisterna tempore niui. * Et ipse percussit virum Ægyptiū, cuius statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam vt licitorum textentium: descendit igitur ad eum cum virga, & rapuit hastam, quam tenebat manu, & interfecit eum hasta sua. * Hęc fecit Banaias filius Ioiadæ, qui erat inter tres robustos nominatissimus, * inter triginta primus, verumtamen ad tres vsq; non peruenierat: posuit autem eum Dauid ad auriculam suam. * Porro fortissimi viri in exercitu, Asahel frater Ioab, & Elchanaan filius patru eius de Bethlehem, * Sammuth Arorites, Helles Phalonites, * Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anathothites, * Sobbochai Husathites, Ilai Ahohites, * Maharai Netophathites, Heled filius Baana Netophathites, * Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin, Banaia Pharatonites, * Hurai de Torrente Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth Bauramites, Eliab Salabonites, * Filij Assem Gezonites, Jonathan filius Sage Ararites, * Ahiam filius Sachar, Ararites, * Eliphaz filius Vr, * Hephher Mecherathites, Ahia Phelonites, * Hefro Carmelites, Naarai filius Asbai. * Ioel frater Nathan, Mibakar filius Agarai. * Selec Ammonites, Naari Berothites armiger Ioab filij Saruiz. * Ira Iethræus, Gareb Iethræus, * Vrias Herthæus, Zabad filius Oholi. * Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo triginta: * Hanan filius Maacha & Iosaphat Mathanites, * Ozia Astarothites, Samma & Iehiel filij Hotham Arorites. * Iedihel filius Samri, & Ioha fratres eius Thofaites, * Eliel Mahumites, & Ieribai & Iofata filij Elnaem, & Iethma Moabites, Eliel, & Obed, & Isiel de Masobia.

CAP. XII.

Qui Dauid fuerant sequuti fugientem Saul, & qui postea ex omnibus tribubus venerunt ut eum regem constituerent in Hebron.

1 **I**lli quoque venerunt ad Dauid in Siceleg, cum adhuc fugeret Saul, filium Cis, qui erant fortissimi & egregie pugnatore, 2 tendentes arcum, & vtraque manu fundis saxa iacentes, & dirigentes sagittas: de fratribus Saul ex Benjamin. * Princeps Abiezer, & Ioas, filij Samaa, Gabaathites, & Iaziel, & Phallet filij Azmoth, & Baracha, & Iehu Anathothites. * Samaias quoque Gabaonites fortissimus inter triginta & super triginta. Iere-

mias, & Icheziel, & Iohanan, & Iezabad Gaderothites. * & Eluzai & Ierimuth, & Baalia, & Samaria, & Saphatia Haruphites. * Elcana, & Iefia, & Azareel, & Ioezer, & Iesbaam de Carehim: * Ioela quoque, & Zabadia, filij Ieroham de Gedor. * Sed & de Gaddi transfugerunt ad Dauid, cum lateret in deserto, viri robustissimi, & pugnatōes optimi, tenentes clypeū & hastam: facies eorum quasi facies leonis, & veloces quasi capreae in montibus: * Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius, * Mafmana quartus, Ieremias quintus, * Ethiel sextus, Eliel septimus, * Iohannam octauus, Elzebad nonus, * Ieremias decimus, Machbanai vndecimus: * hi de filiis Gad principes exercitus: nouissimus centum militibus praeerat, & maximus, mille. * Isti sunt qui transierunt Iordanem mense primo, quando inundare consuevit super ripas suas: & omnes fugauerunt q̄ morabantur in vallibus ad Orientale plagam, & Occidentalem. * Venerunt autem & de Benjamin, & de Iuda, ad praesidium in quo morabatur Dauid. * Eggressusq; est Dauid obuiam eis, & ait: Si pacifice venistis ad me vt auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis: si autem insidiamini mihi pro aduersariis meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, & iudicet. * Spiritus verò induit Amasai principem inter triginta, & ait: Tui sumus o Dauid, & tecum fili Isai: pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis. te enim adiuuat Deus tuus. Suscepit ergo eos Dauid, & constituit principes tutum. * Porro de Manasse transfugerunt ad Dauid, quando veniebat cum Philisthiim aduersus Saul, vt pugnaret: & non dimicauit cū eis, quia inito consilio remiserunt eum principes Philisthinorum, dicentes: Periculo capitis nostri reuertetur ad dominū suum Saul. * Quando igitur reuersus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse, Ednas, & Iozabad, & Iedihel, & Michael, & Ednas, & Iozabad, & Eliu, & Salathi, principes milliū in Manasse. * hi p̄buerunt auxiliū Dauid aduersus latrunculos: omnes enim erant viri fortissimi, & facti sunt principes in exercitu. * Sed & p̄ singulos dies veniebant ad Dauid ad auxiliandum ei, vsq; dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei. * Iste quoq; est numerus principum exercitus, qui venerunt ad Dauid, cum esset in Hebron, vt transferrent regnū Saul ad eum, iuxta verbum Domini. * Filij Iuda portantes clypeum & hastam, sex millia octingenti expediti ad praelium. * De filiis Simcon, viro- rum fortissimorum ad pugnandum, septem millia centum. * De filiis Leui, quatuor millia sexcenti. * Ioiada quoque princeps de stir-

pe Aaron, & cum eo tria millia septingenti. * Sadoc etiam puer egregia indolis, & domus patris eius, principes viginti duo. * De filiis autem Benjamin fratribus Saul, tria millia: magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saul. * Porro de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis. * Et ex dimidia tribu Manasse, decem & octo millia, singuli per nomina sua venerunt vt constituerent regem Dauid. * De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui nouerant singula tempora ad praecipiendū quid facere deberet Israel, principes ducenti: omnis autē reliqua tribus, eorum consilium sequebatur. * Porro de Zabulon qui egrediebantur ad praeliū, & stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici. * Et de Nephthali, principes mille: & cum eis instructi clypeo & hasta, triginta & septē millia. * De Dan etiam praeparati ad praeliū, viginti octo millia sexcenti. * Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie prouocantes, quadraginta millia. * Trans Iordanem autem de filiis Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manasse, instructi armis bellicis, centum viginti millia. * Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnadū corde perfecto venerunt in Hebron, vt constituerent regem Dauid super vniuersum Israel: sed & omnes reliqui ex Israel, vno corde erant, vt rex fieret Dauid. * Fueruntq; ibi apud Dauid tribus diebus comedentes & bibentes, praeparauerunt enim eis fratres sui. * Sed & qui iuxta eos erant, vsq; ad Issachar, & Zabulon, & Nephthali, afferebant panes in afinis, & camelis, & mulis, & bobus, ad vescendum: farinam, palathas, vnam passam, vinum, oleum, boues, arietes, ad omnem copiam. gaudium quippe erat in Israel.

CAP. XIII.

A Cariathiarim reducitur arca Domini de domo Abinadab, omni Israel cum Dauid ante eam ludentibus: sed quia Oza arcam contingens à Domino percussus est, auertit eam Dauid in domum Obededom, cui ex eo tempore benedixit Dominus.

1 Tunc autem consilium Dauid cum tribu
A Iuis, & centurionibus, & vniuersis principibus, * & ait ad omnem cœtum Israel: Si placeat vobis: & à Domino Deo nostro egreditur sermo, quem loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in vniuersas regiones Israel, & ad Sacerdotes, & Leuitas, qui habitant in suburbanis vrbium vt congregentur ad nos, * & reducamus arcam Dei nostri ad nos: non enim requisuimus eam in diebus Saul. * Et

respondit vniuersa multitudo vt ita fieret: B
 placuerat enim sermo omni populo. * Con- 5
 gregauit ergo Dauid cunctum Israel, a Si-
 hor Ægypti vsq; dum ingrediaris Emath, * vt
 adduceret arcam Dei de Cariathiarim. * Et 6
 ascendit Dauid, & omnis vir Israel, ad col-
 lem Cariathiarim, qui est in Iuda, vt afferret
 inde arcam Domini Dei sedentis super che-
 rubim, vbi inuocatum est nomen eius. * Im- 7
 posueruntq; arcam Dei super plaustrum no-
 uum, de domo Abinadab: Oza autem, & fra-
 ter eius, minabāt plaustrum. * Porro Dauid, 8
 & vniuersus Israel, Iudebant corā Deo omni
 virtute in canticis, & in citharis, & plāteris,
 & tympanis, & cymbalis, & tubis. * Cū au- 9
 tem peruenissent ad Arcam Chidon, tetendit
 Oza manum suam, vt sustentaret arcam: bos
 quippe lasciuens paululum inclinauerat eā.
 * Iratus est itaq; Dominus contra Ozam, &
 percussit eum, eò quòd tetigisset arcam: &
 mortuus est ibi coram Domino. * Contrista- 11
 tusq; est Dauid, eò quòd diuississet Dominus
 Ozam: vocauitq; locū illum: Diuisio Ozæ,
 vsq; in præsentem diem. * Et timuit Deum 12
 tunc temporis, dicens: Quo modo possum
 ad me introducere arcam Dei? * Et ob hanc 13
 causam non adduxit eam ad se, hoc est, in ci-
 uitatem Dauid, sed auerit in domum O-
 bededom Gethæi. * Mansit ergo arca Dei in
 domo Obedom tribus mensibus: & bene- 14
 dixit Dominus domui eius, & omnibus quæ
 habebat.

CAP. XIV.

*Dauid acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad
 extruendam sibi domum, alias ducit uxores ac
 multos gignit liberos, & consulto Domino bis
 cadit Philisthæos.*

Misit quoq; Hiram rex Tyri nuncios ad 1
 Dauid, & ligna cedrina, & artifices pa-
 rietum, lignorumque: vt ædificarent ei do-
 mum. * Cognouitq; Dauid quòd confirmas-
 set eum Dominus in regem super Israel, &
 subleuatum esset regnum suum super popu-
 lum eius Israel. * Accepit quoq; Dauid alias 3
 uxores in Ierusalem: genuitq; filios, & filias.
 * Et hæc nomina eorum, qui nati sunt ei in Ie-
 rusalem: Samua & Sobad, Nathan, & Salo-
 mon, Iebahar, & Elisua, & Eliphalet, * Noga 5
 quoque, & Napheg, & Iaphia, * Elisama, &
 Baaliada, & Eliphalet. * Audientes autem 6
 Philisthiim eò quòd vnus esset Dauid in re-
 gem super vniuersum Israel, ascenderunt oēs
 vt quærent eum: quod cū audisset Da-
 uid, egressus est obuiam eis. * Porro Philis-
 thiim venientes, diffusi sūt in Valle Raphaim.
 * Consultuq; Dauid Dominum, dicens: Si 10
 ascendam ad Philisthæos, & si trades eos in C

manu mea? Et dixit ei Dominus: Ascende,
 11 & tradam eos in manu tua. * Cumq; illi a-
 scendissent in Baalpharasim, percussit eos ibi
 Dauid & dixit: Diuissit Deus inimicos meos
 per manum meam, sicut diuiduntur aquæ: &
 12 idcirco vocatum est nomen illius loci Baal-
 pharasim. * Dereliqueruntq; ibi deos suos,
 13 quos Dauid iussit exuri. * Alia etiā vice Philis-
 14 thiim irruerūt, & diffusi sunt in valle. * Con-
 15 Dulsitq; rursum Dauid Deum, & dixit ei
 Deus: Non ascendas post eos, recede ab eis,
 & venies contra illos ex aduerso pyrorum.
 16 * Cumq; audieris sonitum gradientis in ca-
 cumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum.
 Egressus est enim Deus ante te, vt percutiat
 17 castra Philisthiim. * Fecit ergo Dauid sicut
 præceperat ei Deus, & percussit castra Phi-
 listhinorum, de Gabaon vsque Gazera. * Di-
 uulgatumque est nomen Dauid in vniuersis
 regionibus, & Dominus dedit pauorem eius
 super omnes gentes.

CAP. XV.

*Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Ie-
 rusalem comitante omni Israel, sacerdotibus
 verò ac Leuitis iuxta sua officia ministranti-
 bus, & Michol despiciit Dauid coram arca sal-
 tantem, indutum stola bisfina, & Ephod lineo.*

Fecit quoque sibi domos in Ciuitate Da-
 1 uid: & ædificauit locum arcæ Dei, teten-
 2 ditq; ei tabernaculum. * Tunc dixit Dauid:
 Illicitum est vt à quocumque portetur arca
 Dei nisi à Leuitis, quos elegit Dominus ad
 portandum eam, & ad ministrandum sibi vs-
 3 que in æternum. * Congregauitq; vniuersum
 Israel in Ierusalem, vt afferretur arca Dei in
 4 locum suum, quem præparauerat ei. * Nec
 5 non & filios Aaron, & Leuitas. * de filiis Caad,
 Vriel princeps fuit, & fratres eius centum vi-
 6 ginti. * De filiis Merari, Afaia princeps, & fra-
 7 tres eius ducenti viginti. * De filiis Gersom,
 Ioel princeps; & fratres eius centum trigin-
 8 ta. * De filiis Elisaphan, Semeias princeps; &
 9 fratres eius ducenti. * De filiis Hæbron, Eliel
 10 princeps; & fratres eius octoginta. * De fi-
 lius Oziel, Aminadab princeps; & fratres eius
 11 centum duodecim. * Vocauitq; Dauid Sadoc
 B & Abiathar Sacerdotes, & Leuitas, Vriel, A-
 12 saiam, Ioel, Semeiam, Eliel, & Aminadab: &
 dixit ad eos: Vos qui estis principes familia-
 rum Leuitarū, sanctificamini cum fratrib.
 vestris, & afferre arcam Domini Dei Israel,
 13 ad locū qui ei præparatus est: * ne, vt à prin-
 cipio, quia non eratis præsentēs, percussit
 14 nos Dominus; sic & nunc fiat, illicitum quid
 nobis agentibus. * Sanctificati sunt ergo Sa-
 cerdotes, & Leuitæ, vt portarent arcam Do-
 15 mini Dei Israel. * Et rulerunt filij Leui ar-

*Sup. 13. d.
 10.*

*Num. 4.
 16. 15.*

cam Dei, sicut præceperat Moyses iuxta verbum Domini humeris suis, in vestibus. * Dixitque David principibus Leuitarum, ut constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, & lyris, & cymbalis, ut resonaret in excelsis sonitus lætitiæ. * Constitueruntque Leuitas: Hemam filium Ioel, & de fratribus eius, Asaph filium Barachias: de filiis vero Merari, fratribus eorum, Ethan filium Casai. * Et cum eis fratres eorum: in secundo ordine, Zachariam, & Ben, & Iaziel, & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, & Eliab, & Banai, & Maasiam, & Mathathiam, & Eliphalu, & Maceniam, & Obededom, & Iehiel, ianitores. * Porro cantores, Heman, Asaph, & Ethan; in cymbalis æneis conrepantes. * Zacharias autem, & Oziel, & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, & Eliab, & Maasias, & Banaias, in nablis arcana cantabant. * Porro Mathathias, & Eliphalu, & Macenias, & Obededom, & Iehiel, & Ozaziu, in citharis pro octaua caneabant epinicion. * Chonenias autem princeps Leuitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam: erat quippe valde sapiens. * Et Barachias, & Elcana ianitores arcæ. * Porro Sebenias, & Iosaphat, & Nathanael, & Amasai, & Zacharias, & Banaias, & Eliezer sacerdotes, clangebant tubis coram arca Dei: & Obededom, & Iehias, erant ianitores arcæ. * Igitur David, & omnes maiores natu Israel, & tribuni, ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obededom, cum lætitia. * Cumque adiuuisset Deus Leuitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri, & septem arietes. * Porro David erat indutus stola byssina, & vniuersi Leuitæ qui portabant arcam, cantoresque, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: David autem etiam indutus erat ephod linco. * Vniuersi quoque Israel deducebant arcam fœderis Domini in iubilo, & sonitu buccinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis, & citharis conrepantes. * Cumque peruenisset arca fœderis Domini usque ad Ciuitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David saltantem atque ludentem, & desepexit eum in corde suo.

CAP. XVI.

Constituta arca in tabernaculo fœderis, oblatiſq; victimis, & populo à David benedicto ordinantur varia Leuitarum ministeria coram arca, interposito cantico diuina laudis.

2. Reg. 6. c.
17.

A Tulerunt igitur arcam Dei, & constituerunt eam in medio tabernaculi quod tetenderat ei David: & obrulerunt ho-

2 locausta, & pacifica coram Deo. * Cumque complisset David offerens holocausta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini. * Et diuisit vniuersis per singulos, à viro usque ad mulierem, portam panis, & partem assæ carnis bubalæ, & fruxam oleo similam. * Constituitque coram arca Domini de Leuitis, qui ministrarent, & recordarentur operum eius, & glorificarent, atque laudarent Dominum Deum Israel: * Asaph principem; & secundum eius Zachariam: Porro Iahiel, & Semiramoth, & Iehiel, & Mathathiam, & Eliab, & Banaiam, & Obededom: Iehiel super organa psalterij, & lyras: Asaph autem ut cymbalis personaret; * Banaiam verò & Iaziel sacerdotes, canere tuba iugiter coram arca fœderis Domini. * In illo die fecit David principem ad confitendum Domino Asaph, & fratres eius.

8 * Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinventiones eius.

9 * Cantate ei, & psallite ei: & narrate omnia mirabilia eius.

10 * Laudate nomen sanctum eius: lætetur cor quærentium Domini.

11 * Querite Dominum, & virtutem eius: B querite faciem eius semper.

12 * Recordamini mirabilium eius, quæ fecit: signorum illius, & iudiciorum oris eius.

13 * Semen Israel serui eius: filij Iacob electi eius.

14 * Ipse Dominus Deus noster: in vniuersa terra iudicia eius.

15 * Recordamini in sempiternum pacti eius: sermonis, quem præcepit in mille generationes.

16 * Quem pepigit cum Abraham: & iuramenti illius cum Isaac.

17 * Et constituit illud Iacob in præceptum: & Israel in pactum sempiternum.

18 * Dicens: Tibi dabo Terram Chanaan, funiculum hereditatis vestræ.

19 * Cum essent pauci numero, parui & coloni eius.

20 * Et transferunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.

21 * Non dimisit quemquam calumniari eos, sed increpauit pro eis reges.

22 * Nolite tangere christos meos: & in prophetis meis nolite malignari.

23 * Cantate Domino omnis terra: annunciate ex die in diem salutare eius.

24 * Narrate in gentibus gloriam eius: in cunctis populis mirabilia eius.

25 * Quia magnus Dominus & laudabilis nimis: & horribilis super omnes deos.

* Omnes

*Psalm.
104. A. 1.
E/sa. 12. b.*

*Psalm. 91.
A. 1.*

* Omnes enim dij populorum idola : Do- 26
minus autem cœlos fecit.

* Confessio & magnificentia coram eo : 27
fortitudo & gaudium in loco eius.

* Afferte Domino familiæ populorum : 28
afferte Domino glóriam & imperium.

* Date Domino gloriam, nomini eius, le- 29
uate sacrificium, & venite in conspectu eius :
& adorete Dominum in decore sancto.

* Commoueatúr a facie eius omnis terra : 30
ipse enim fundauit orbem inmobilem.

* Latentur cœli, & exulet terras : & dicant 31
in nationibus : Dominus regnauit.

* Tonet mare, & plenitudo eius : exultent 32
agri, & omnia quæ in eis sunt.

* Tunc laudabunt ligna saltus coram 33
Domino : quia venit iudicare terram.

* Confitemini Domino, quoniam bonus : 34
quoniam in æternum misericordia eius.

* Et dicite : Salua nos Deus saluator nos- 35
ter ; & congrega nos, & erue de gentibus, vt
confiteamur nomini sancto tuo, & exulte-
mus in carminibus tuis.

* Benedictus Dominus Deus Israel ab æ- 36
terno vsque in æternum : & dicat omnis po-
pulus : Amen, & hymnum Domino.

* Reliquit itaque ibi coram arca fœderis 37
Domini, Asaph & fratres eius, vt minis-
trarent in conspectu arcæ iugiter, per singulos

dies, & vices suas : * Porro Obededom, & 38
fratres eius sexaginta octo, & Obededom fi-
lium Idithun, & Hosâ, constituit ianito-
res. * Sadoc autem sacerdotem, & fratres eius

sacerdotes, coram tabernaculo Domini in 39
excelsu, quod erat in Gabaon, * vt offerrent
holocausta Domino sup altare holocausto-

mat is iugiter, manè & vespere, iuxta omnia 40
quæ scripta sunt in lege Domini, quam præ-
cepit Israeli. * Et post ei Heman, & Idithun,

& reliquos electos, vnumquemq; vocabulo 41
suo ad confitendum Domino : Quoniam in
æternum misericordia eius. * Heman quoq;

& Idithun canentes tuba, & quatientes cym- 42
bala, & omnia musicorum organa, ad canen-
dum Deo; filios autem Idithun fecit esse por-
tarios. * Reuersusq; est omnis populus in do-
mum suam; & Dauid vt benediceret etiam

domui suæ. 43

CAP. XVII.

Cogitanti Dauid edificare domum Domino, pro-

mittitur filius qui illam sit edificaturus, unde

Dauid gratias agit, Dei erga se bonitatem ex-

solleas.

*C*um autem habitaret Dauid in domo 1
sua, dixit ad Nathan prophetam : Ecce A
ego habito in domo cedrina : arca autē fœ-

deris Domini sub peliibus est : * Et ait Na- 2
than ad Dauid : Omnia, quæ in corde tuo

sunt, fac : Deus enim tecum est. * Igitur no- 3
cte illa factus est sermo Dei ad Nathan, di-

cens : * Vade, & loquere Dauid seruo meo : 4
Hæc dicit Dominus : Non edificabis tu mi-

hi domū ad habitandum. * Neq; enim mansi 5
in domo, ex eo tempore quo eduxi Israel, vs-

que ad diem hanc : sed fui semper mutans lo- 6
ca tabernaculi, & in tentorio * manens cum

omni Israel. Numquid locutus sum saltem 7
vni iudicum Israel, quibus preceperam vt pa-

scerent populum meum, & dixi : Quare non 8
adificastis mihi domum cedrinam ? * Nunc

itaque sic loqueris ad seruum meum Dauid : 9
Hæc dicit Dominus exercituum : Ego tui te,

cum in pascuis sequeris gregē, vt esses dux 10
populi mei Israel. * Et fui tecum quocumq;

perrexisti : & interfeci omnes inimicos tuos 11
coram te, feciq; tibi nomen quasi vnus ma-

gnorum, qui celebrantur in terra. * Et dedi 12
locum populo meo Israel : plantabitur, & ha-

bitabit in eo, & vltra non commouebitur : 13
nec filij iniquitatis atterent eos, sicut a prin-

cipio, * ex diebus quibus dedi iudices populo 14
meo Israel, & humiliavi vniuersos inimicos

tuos. Annuncio ergo tibi, quod edificaturus 15
sit tibi Dominus domum. * Cumq; impleue-

ris dies tuos vt vadas ad patres tuos, suscita- 16
bo semē tuum post te, quod erit de filiis tuis :

& stabiliam regnum eius. * Ipse edificabit mi- 17
hi domum, & firmabo solium eius vsq; in æ-

ternum. * Ego ero ei in patrē, & ipse erit mi- 18
hi in filium : & misericordiam meam non au-

feram ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te 19
fuit. * Et statui eum in domo mea, & in re-

gno meo, vsque in sempiternum : & thronus 20
eius erit firmissimus in perpetuum. * Iuxta om-

nia verba hæc, & iuxta vniuersam visionem 21
istā, sic locutus est Nathan ad Dauid. * Cum-

que venisset rex Dauid, & sedisset coram Do- 22
mino, dixit : Quis ego sum Domine Deus, &

q̄ domus mea, vt præstares mihi talia ? * Sed 23
& hoc parū visum est in conspectu tuo, ideo-

que locutus es super domum serui tui etiam 24
in futurum : & fecisti me spectabilem super

omnes homines, Domine Deus. * Quid vltra 25
addere potest Dauid, cum ita glorificaueris

seruum tuum, & cognoueris eum ? * Domine 26
propter famulum tuū iuxta cor tuum

fecisti omnem magnificentiam hanc, & nota 27
esse voluisti vniuersa magnalia. * Domine,

non est similis tui : & non est alius Deus absq; 28
te, ex omnibus quos audiuius auribus no-

stris. * Quis enim est alius vt populus tuus Is- 29
rael, gens vna in terra, ad quā perrexit Deus,

vt liberaret, & faceret populū sibi, & magni- 30
tudine sua atq; terroribus eiecet nationes

a facie eius, quem de Ægypto liberarat : * Et 31
posuisti populum tuū Israel tibi in populum

vsq; in eternum, & tu Domine factus es Deus eius. * Nunc igitur Domine, sermo, quem locutus es famulo tuo, & super domum eius, confirmetur in perpetuum, & fac sicut locutus es. * Permaneatque & magnificetur nomen tuum vsq; in sempiternum: & dicatur: Dominus exercituum Deus Israel, & domus Dauid serui eius permanens coram eo. * Tu enim Domine Deus meus reuelasti auriculam serui tui, vt edificares ei domum: & idcirco inuenit seruus tuus fiducia, vt oret coram te. * Nunc ergo Domine, et es Deus: & locutus es ad seruum tuum tanta beneficia. * Et cepisti benedicere domui serui tui, vt sit semper coram te: te enim Domine benedicente, benedicta erit in perpetuum.

CAP. XVIII.

Prælia Dauid, & tributa gentibus imposita, atque officarij eius.

FActum est autem post hæc, vt percuteret Dauid Philisthiim, & humiliaret eos, & tolleretur Geth, & filias eius, de manu Philisthiim, * percuteretq; Moab, & fierent Moabitæ serui Dauid, offerentes ei munera. * Eo tempore percussit Dauid etiam Adarezer regem Soba regionis Hemath, quando perrexit vt dilataret imperium suum vsque ad flumen Euphraten. * Cepit ergo Dauid mille quadrigas eius, & septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum, subseruauitque omnes equos currum, exceptis centum quadrigis, quas reseruauit sibi. * Superuenit autem & Syrus Damascenus, vt auxiliũ præberet Adarezer regi Soba: sed & huius percussit Dauid viginti duo millia virorum. * Et posuit milites in Damasco, vt Syria quoque seruiret sibi, & offerret munera. Adiuuivque eum Dominus in cunctis, ad quæ perrexerat. * Tulit quoq; Dauid pharetras aureas, quas habuerant serui Adarezer, & attulit eas in Ierusalem. * Necnon de Thebath & Chun, viribus Adarezer, æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vasa ænea. * Quod cum audisset Thou Rex Hemath, percussisse videlicet Dauid omnem exercitum Adarezer regis Soba, * misit Adoram filium suum ad regem Dauid, vt postularer ab eo pacẽ, & congratularetur ei, quod percussisset & expugnasset Adarezer: aduersarius quippe erat Thou Adarezer. * Sed & omnia vasa aurea, & argentea, & ænea, consecrauit Dauid rex Domino, cum argento & auro, quæ tulerat ex vniuersis gentibus, tã de Idumæa, & Moab, & filiis Ammon, quàm de Philisthiim & Amalec. * Abisai vero filius Saruiz percussit Edom in Valle Salinarum, decem & octo millia: * & constituit in Edom præ-

sidium, vt seruiret Idumæa Dauid: saluauitque Dominus Dauid in cunctis, ad quæ perrexerat. * Regnavit ergo Dauid super vniuersum Israel, & faciebat iudicium atque iustitiam cuncto populo suo. * Porro Ioab filius Saruiz erat super exercitum, & Iosaphat filius Ahilud a commentariis. * Sadoc autem filius Achitob, & Ahimelech filius Abiathar, sacerdotes: & Sufa, scriba. * Banaias quoque filius Ioiadæ super legiones Cerethi, & Phelethi: porro filij Dauid, primi ad manum regis.

CAP. XIX.

Hanon rex Ammon, seruis Dauid, qui ad consolandum de patris morte venerant, contumelia affectus, à Dauid inuaditur ac vincitur una cum Syris auxiliariis.

Accidit autem vt moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius eius pro eo. * Dixitq; Dauid: facia misericordiam cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi pater eius gratiam. Misitque Dauid nuncios ad cõsolandum eum super morte patris sui. Qui cum peruenissent in terram filiorum Ammon, vt consolarentur Hanon, * dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon: Tu forsitan putas, quod Dauid honoris causa in patrem tuum miserit qui consolentur te: nec animaduertis, quod vt explorent, & inuestigent, & serutentur terram tuam, venerint ad te serui eius. * Igitur Hanon pueros Dauid decaluauit & rante, & præcidit tunicas eorum à natibus vsq; ad pedes, & dimisit eos. * Qui cum abiissent, & hoc mandassent Dauid, misit in occursum eorum (grandem enim contumeliam sustinuerant) & præcepit vt manerent in Iericho, donec cresceret barba eorum, & tunc reuerterentur. * Videntes autem filij Ammon, quod iniuriam fecissent Dauid, tam Hanon, quàm reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, vt conducerent sibi de Mesopotania, & de Syria Maacha, & de Soba, currus & equites. * Conduxeruntq; triginta duo millia currum, & Regem Maacha cum populo eius. Qui cum venissent, castrametati sunt è regione Medaba. Filij quoque Ammon congregati de vrbibus suis, venerunt ad bellum. * Quod cum audisset Dauid, misit Ioab, & omnem exercitum virorum fortium: * egressique filij Ammon, direxerunt aciem iuxta portam ciuitatis: reges autem, qui ad auxilium eius venerant, separati in agro steterunt. * Igitur Ioab, intellegens bellum ex aduerso & post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de vniuerso Israel, & perrexit contra Syru. * Reliquam autem partem populi dedit iub manu Abi-

2. Reg. 10.
a. 1.

fratris sui; & perrexerunt contra filios Ammon. * Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: si autem superauerint te filii Ammon, ero tibi in praesidium. * Confortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri. Dominus autem, quod in conspectu suo bonum est, faciet. * Perrexerit ergo Ioab, & populus qui cum coerat, contra Syrum ad praedium: & fugauit eos. * Porro filii Ammon videntes quod fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem eius, & ingressi sunt ciuitatem: reuersusque est etiam Ioab in Ierusalem. * Videns autem Syrus quod cecidisset coram Israel, misit nuncios, & adduxit Syrum, qui erat trans fluvium. Sophach autem princeps militiae Adazer, erat dux eorum. * Quod cum nuntiatum esset Dauid, congregauit vniuersum Israel, & transiit Iordanem, irruitque in eos, & direxit ex aduerso aciem, illis contra pugnantibus. * Fugit autem Syrus Israel: & interfecit Dauid de Syris septem millia currum, & quadraginta millia peditum, & Sophach exercitus principem. * Videntes autem serui Adazer se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad Dauid, & seruierunt ei: noluitque ultra Syria auxilium praebere filiis Ammon.

CAP. XX.

Bella à Dauid prosperè acta aduersum Ammonitas & Philisthaeos, & in his occiditur Gigas senos habens digitos, hoc est simul 24.

Factum est autem post anni circulum, eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, congregauit Ioab exercitum, & robur militiae, & vastauit terram filiorum Ammon; perrexitque & obsedit Rabba: porro Dauid manebat in Ierusalem, quando Ioab percussit Rabba, & destruxit eam. * Tulit autem Dauid coronam Melchom de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentum, & pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema: manubias quoque vrbis plurimas tulit. * populum autem, qui erat in ea, eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta transire, ita vt dissecarentur, & contererentur: sic fecit Dauid cum his vrbibus filiorum Ammon: & reuersus est cum omni populo suo in Ierusalem. * Post hæc initum est bellum in Gazer aduersum Philisthaeos: in quo percussit Sobochai Hufathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliauit eos. * Aliud quoque bellum gestum est aduersus Philisthaeos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethlehemites fratrem Goliath Gethæi, cuius hastæ lignum erat quasi licitorium textentum. * Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit D

homologissimus, senos habens digitos, id est, simul viginti quatuor: qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus. * Hic blasphemauit Israel: & percussit eum Jonathan filius Samaa fratris Dauid. Hi sunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & seruatorum eius.

CAP. XXI.

Dauid populum numerando Deum offendens, pessime quam ex tribus elegerat percussitur, donec Deum oratione placaret, & altare in Area Ornam Iesubai erigeret.

Con surrexit autem Satan contra Israel: & cōcitauit Dauid vt numeraret Israel. * Dixitque Dauid ad Ioab, & ad principes populi: Ite, & numerate Israel à Bersabee vsque Dan: & afferte mihi numerum vt sciam. * Responditque Ioab: Augeat Dominus populum suum centuplum, quàm sunt: nonne domine mi rex, omnes serui tui sunt: quare hoc querit dominus meus, quod in peccatum reputetur Israeli? * Sed sermo regis magis prauauit: egressusque est Ioab, & circuiuit vniuersum Israel, & reuersus est Ierusalem: * Deditque Dauidi numerum eorum, quos circui erat: & inuentus est omnis numerus Israel, mille millia & centum millia virorum eductium gladium: de Iuda autem quadringenta septuaginta millia bellatorum, * Nam Leui & Benjamin non numerauit: eo quod Ioab inuitus exequeretur regis imperium. * Displicuit autem Deo quod iussu erat; & percussit Israel. * Dixitque Dauid ad Deum: Peccaui nimis vt hoc facerem: obsecro aufer iniquitatem serui tui, quia insipienter egi. * Et locutus est Dominus ad Gad Videntem Davidis, dicens: * Vade, & loquere ad Dauid, & dic ei: Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem do; vnum, quod volueris, elige, & faciam tibi. * Cumque venisset Gad ad Dauid, dixit ei: Hæc dicit Dominus: Elige quod volueris: * aut tribus annis famem: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse euadere: aut tribus diebus gladium Domini, & pestilentiam versari in terra, & angelum Domini interficere in vniuersis sinibus Israel: nuncigitur vide quid respondeam ei, qui misit me. * Et dixit Dauid ad Gad: Ex omni parte me angustia premunt: sed melius mihi est, vt incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes eius, quam in manus hominum. * Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel: & ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum. * Misit quoque angelum in Ierusalem, vt percuteret eam: cumque percuteretur, vidit Dominus, & misertus est super magnitudine mali: & impe-

2. Reg. 24.
a. 1. Infr.
27. c. 24.

1. Reg. 10.
7. & 11.
41.

1. Reg.
11. d. 18.

rauit angelo, qui percutiebat: Sufficit, iam cesset manus tua. Porro angelus Domini stabat iuxta arcam Ornan Iebusæi. * Leuansque Dauid oculis suos, vidit angelum Domini stantem inter cælum & terram, & euaginatam gladium in manu eius, & versum contra Ierusalem: & ceciderunt, tam ipse quàm maiores natu vestiti ciliciis, prout in terram. * Dixitque Dauid ad Deum: Nonne ego sum, qui iussi vt numeraretur populus? Ego, qui peccauit: ego, qui malum feci: iste grex qui commertuit? Domine Deus meus, vertatur obsecro manus tua in me. & in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur. * Angelus autem Domini præcepit Gad, vt diceret Dauid: vt ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Iebusæi. * Ascendit ergo Dauid iuxta sermonem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini. * Porro Ornan cum suspexisset, & vidisset angelum, quatuorque filii eius cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum. * Igitur cum veniret Dauid ad Ornan, conspexit eum Ornan, & processit ei obuiam de area, & adorauit eum pronus in terram. * Dixitque ei Dauid: Da mihi locum aræ tuæ, vt ædificem in ea altare Domino: ita vt quantum valet argenti accipias, & cesset plaga à populo. * Dixit autem Ornan ad Dauid: Tolle, & faciat dominus meus rex quodcunque ei placeat: sed & boues do in holocaustum, & tribulas in ligna, & triticum in sacrificium: Omnia libens præbebo. * Dixitque ei rex Dauid: Nequam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gratuita. * Dedit ergo Dauid Ornan pro loco siclos auri iustissimi ponderis sexcentos. * Et ædificauit ibi altare Domino: obtulitque holocausta, & pacifica, & inuocauit Dominum, & exaudiuit eum in igne de cælo super altare holocausti. * Præcepitque Dominus angelo: & conuertit gladium suum in vaginam. * Protinus ergo Dauid, videns quod exaudisset eum Dominus in area Ornan Iebusæi, immolauit ibi victimas. * Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelsu Gabaon. * Et non præualuit Dauid ire ad altare, vt ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat in timore perterritus, videns gladium angeli Domini.

CAP. XXII.

Preparat Dauid necessaria ad ædificandum templum Domini quod Salomoni præcipit vt extruat, Deumque semper, edulo colat, exhortans principes vt illi sint auxilio.

Dixitque Dauid: Hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustum Israel. * Et præcepit vt congregarentur omnes profelyti de Terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cædendos lapides & poliendos, vt ædificaretur domus Dei. * Ferrum quoque plurimum ad clauos ianuarum, & ad commissuras atque iuncturas præparauit Dauid: & æris pondus innumerabile. * Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonii & Tyri deporauerant ad Dauid. * Et dixit Dauid: Salomon filius meus puer paruulus est & delicatus; domus autem, quam ædificari volo Domino, talis esse debet vt in cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes præparauit impensas. * Vocauitque Salomonem filium suum: & præcepit ei vt ædificaret domum Domino Deo Israel. * Dixitque Dauid ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meæ fuit vt ædificarem domum nomini Domini Dei mei, sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me. * filius, qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim cum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum, & ob hæc causam Pacificus vocabitur: & pacem & otium dabo in Israel cunctis diebus eius. * Ipse ædificabit domum nomini meo, & ipse erit mihi in filium, & ego ero illi in patrem: firmaboque solum regni eius super Israel in æternum. * Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecum, & prosperare, & ædifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te. * De quoque tibi Dominus prudentiam & sensum, vt regere possis Israel, & custodire legem Domini Dei tui. * Tunc enim proficere poteris, si cullodieris mandata & iudicia, quæ præcepit Dominus Moyse, vt doceret israel: confortare & viriliter age, ne timeas, neque paucas. * Ecce ego in paupertate mea præparauim impensas domus Domini auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris vero & ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides præparauim ad vniuersa impendia. * Habes quoque plurimos artifices, latomos, & camentarios, artificesque lignorum & omnium artium ad faciendum opus prudentissimos, in auro & argento & ære & ferro, cuius non est numerus. Surge igitur, fac, & erit Dominus tecum. * Præcepit quoque Dauid cunctis principibus Israel, vt adiuuarent Salomonem filium suum. * Certis, inquit, quod Dominus Deus vult vobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos ve-

2. Reg. 7.
b. 13.
Heb. 1. a. 3.
3. Reg. 5.
a. 5.

2. Par. 3.

a. 1.

Exod. 36.

a. 2.

stros in manus vestras, & subiecta sit terra coram Domino, & coram populo eius. * Præbe-
te igitur corda vestra & animas vestras, vt que-
ratis Dominum Deum vestrum : & confurgi-
te, & ædificate sanctuarium Domino Deo, vt
introducatur arca fœderis Domini, & vasa
Domini consecrata, in domum, quæ ædifica-
tur nomini Domini.

CAP. XXIII.

*Dauid senex, Salomone rege designato, numera-
torum Leuitarum officia designat, Moysi q̃q̃ fi-
lij Leuitæ annumerantur.*

Igitur Dauid senex & plenus dierum, regem
constituit Salomonem filium suum super
Israel. * Et congregauit omnes principes Is-
rael, & Sacerdotes atque Leuitas. * Numera-
tiq̃que sunt Leuitæ a triginta annis, & supra : &
inuenta sunt triginta octo millia virorum. * Ex
his electi sunt, & distributi in ministerium do-
mus Domini, viginti quatuor millia: præposi-
torum autem & iudicum sex millia. * Porro
quatuor millia ianitores: & totidem psaltæ ca-
nentes Domino in organis, quæ fecerat ad ca-
nendum. * Et distribuit eos Dauid per vi-
ces filiorum Leui, Gerson videlicet, & Caath,
& Merari. * Filij Gerson: Leedan, & Semei,
* Filij Leedan: princeps Ithiel, & Zethan, &
Ioel, tres. * Filij Semei: Salomith, & Hosiel, &
Aran, tres: isti principes familiarum Leedan.
* Porro filij Semei, Leheh, & Ziza, & Iaus, &
Baria: isti filij Semei quatuor. * Erat autem
Leheh prior, Ziza secundus: porro Iaus & Ba-
ria non habuerunt plurimos filios, & idcirco
in vna familia, vnaque domo, computati sunt.
* Filij Caath: Amram, & Isaar, Hebron, & O-
ziel, quatuor. * * Filij Amram: Aaron & Moy-
ses, * Separatusque est Aaron, vt ministraret in
Sancto sanctorum, ipse & filij eius in sempiternum,
& adoleret incensum Domino secundum ritum suum,
ac benediceret nomini eius in perpetuum. * Moysi quoque hominis Dei
filij annumerati sunt in tribu Leui. * Filij
* Moysi: Gersom, & Eliezer. * Filij Gersom:
Sabuel primus. * Fuerunt autem filij Eliezer:
Rohobia primus: & non erant Eliezer filij alij.
Porro filij Rohobia multiplicati sunt nimis.
* Filij Isaar: Salomith primus, * Filij Hebron:
Ieriau primus, Amarias secundus, Iahaziel ter-
tius, Iecmaam quartus. * Filij Ozziel: Micha
primus, Iesia secundus. * Filij Merari: Moho-
li, & Musi. Filij Moholi: Eleazar, & Cis. * Mor-
tuus est autem Eleazar, & non habuit filios,
sed filias: acceperuntque eas filij Cis fratres
earum. * Filij Musi: Moholi, & Eder, & Ieri-
moth, tres. * Hi filij Leui in cognationibus &
familis suis, principes per vices, & numerum

capitum singulorū, qui faciebant opera mini-
sterii domus Domini, à viginti annis & supra.
* Dixit enim Dauid: Requiem dedit Domi-
nus Deus Israel populo suo, & habitationem
Ierusalem vsque in æternum. * Nec erit offi-
cii Leuitarum, vt vltra portent tabernaculum,
& omnia vasa eius ad ministrandum. * Iuxta
præcepta quoque Dauid nouissima, supputa-
bitur numerus filiorum Leui à viginti annis
& supra. * Et erunt sub manu filiorum Aaron
in cultum domus Domini, in vestibulis, & in
exedris, & in loco purificationis, & in sanctua-
rio, & in vniuersis operibus ministerii templi
Domini. * Sacerdotes autem super panes pro-
positionis, & ad similes sacrificium, & ad lagna-
azyma, & sartagineum, & ad torrendum, &
super omne pondus atque mensuram. * Le-
uitæ vero, vt stent manes ad consistendum &
canendum Domino: similiterque ad vespe-
ram. * tam in oblatione holocaustorum Do-
mini, quam in sabbatis & Calendis & solenni-
tibus reliquis iuxta numerum, & ceremo-
nias vniuscuiusque rei, iugiter coram Domi-
no. * Et custodiant obseruationes tabernaculi
fœderis, & ritum sanctuarii, & obseruatio-
nem filiorum Aaron fratrum suorum, vt mi-
nistrent in domo Domini.

CAP. XXIV.

*Familiarum Eleazar & Ithamar vices 24. in
ministerio Domini à Dauid designantur, reli-
quorumq̃ Leuitarum familia similiter sorte
distribuuntur.*

Porro filij Aaron hæ partitiones erant: Fi-
lij Aaron: Nadab, & Abiu, & Eleazar, &
Ithamar. * Mortui sunt autem Nadab & A-
biu ante patrem suum absque liberis: sacerdo-
tioque functus est Eleazar, & Ithamar. * Et
diuisit eos Dauid, id est, Sadoc de filiis Eleaza-
ri, & Ahimelech de filiis Ithamar, secundum
vices suas & ministerium. * Inuentique sunt
multo plures filij Eleazar in principibus vi-
ris, quam filij Ithamar. Diuisit autem eis,
hoc est filiis Eleazar, principes per familias se-
decim: & filiis Ithamar per familias & domos
suas octo. * Porro diuisit vtrasque inter se fa-
milias sortibus: erant enim principes sanctua-
rii, & principes Dei, tam de filiis Eleazar,
quàm de filiis Ithamar. * Descripsitque eos,
Semeias filius Nathanael scriba Leuites, co-
ram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, &
Ahimelech filio Abiathar, principibus quo-
que familiarum sacerdotalium & Leuitica-
rum: vnam domum, quæ ceteris præerat, Elea-
zar: & alteram domum, quæ sub se habebat
ceteros, Ithamar. * Exiuit autem sors prima
Ioiairib, secunda Iedei, * tertia Harim, quar-

ta Seorim, * quinta Melchia, sexta Maiman, 9
 * septima Accos, octaua Abia, * nona Iesua, de- 10
 cima Sechenia, * vndecima Eliasib, duodecima 11
 Iacim, * tertia decima Hoppa, decima quar- 12
 ta Isbaab, * decima quinta Belga, decima sexta 13
 Emer, * decima septima Hezir, decima octaua 14
 Aphses, * decima nona Pheteia, vigesima He- 15
 zechiel, * vigesima prima Iachin, vigesima 16
 secunda Gamul, * vigesima tertia Dalaiou, vi- 17
 gesima quarta Maaziau, * Hæ vices eorum se- 18
 cundum ministeria sua, vt ingrediatur domum 19
 Domini & iuxta ritum suum sub manu Aa-
 ron patris eorum: sicut præceperat Dominus
 Deus Israel. * Porro filiorum Leui, qui reli- 20
 qui fuerant, de filiis Amram erat Subael, & de
 filiis Subael, Iehedeia. * De filiis quoque Ro-
 hobia princeps Iesias. * Isari vero filius Sale-
 moth, filiusque Salemoth Iahath: * filiusque
 eius Ieriau primus, Amarias secundus, Iaha-
 ziel tertius, Iecmaan quartus. * Filius Oziel,
 Micha: filius Micha, Samir. * Frater Micha,
 Iesia: filiusque Iesia, Zacharias. * Filii Mera-
 ri: Moholi & Musi. Filius Ozia: Benno. * Fi-
 lius quoque Merari: Ozia & Soam & Zachur
 & Hebri. * Porro Moholi filius: Eleazar, qui
 ne habebat liberos. * Filius vero Cis, Iera-
 meel. * Filii Musi: Moholi, Eder, & Ierimoth.
 isti filii Leui secundum domos familiarum
 suarum. * Miseruntque & ipsi sortes contra
 fratres suos filios Aaron, coram Dauid rege, &
 Sadoc, & Ahimelech, & principibus familia-
 rum Sacerdotalium & Leuiticarum tam ma-
 iores, quam minores, omnes fors equaliter di-
 uidebat.

C A P. XXV.

*Ex filiis Asaph, Heman & Idithun cantoribus,
 psalterii ac citharædis, vigintiquatuor familia
 ac vices sorte distribuuntur.*

Igitur Dauid & magistratus exercitus, segre-
 gauerunt in ministerium filios Asaph, & He-
 man, & Idithun, qui prophetarent in citharis,
 & psalteriis, & cymbalis, secundum numerum
 suum dedicato sibi officio seruientes. * De fi-
 liis Asaph: Zacchur, & Ioseph. & Nathania &
 Asarel, filii Asaph: sub manu Asaph prophe-
 tantis iuxta regem. * Porro Idithun: filii I-
 dithun, Gôdolia, Sori, Iesias, & Hasabias &
 Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithun,
 qui in cithara prophetabat super conficentes,
 & laudantes Dominum. * Heman quoque:
 filii Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Su-
 buel, & Ierimoth, Hananias, Hanaani, Eliatha,
 Geddelthi, & Romemthiezer, & Iesbacassa
 Mellothi, Othir, Mahazioth: * omnes isti filii
 Heman Videntis regis in sermonibus Dei, vt
 exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios

6 quatuordecim, & filias tres. * Vniuersi sub ma-
 nu patris sui ad cantandum in templo Domi-
 ni distributi erant, in cymbalis, & psalteriis, &
 citharis, in ministeria domus Domini iuxta
 regem: Asaph videlicet, & Idithun, & Heman.
 7 * Fuit autem numerus eorum cum fratribus
 suis, qui erudebant canticum Domini: cuncti
 8 doctores, ducenti octoginta octo. * Miserunt
 que sortes per vices suas, ex æquo tam maior,
 9 quàm minor, doctus pariter, & indoctus. * E-
 Cgressusque est fors prima Ioseph, qui erat de A-
 saph. Secunda Gôdolia: ipsi & filius eius, & fra-
 10 tribus eius duodecim. * Tertia Zacchur, filius
 11 & fratribus eius duodecim. * Quarta Isari, fi-
 12 liis & fratribus eius duodecim. * Quinta Na-
 13 thania, filius & fratribus eius duodecim. * Sexta
 14 Bocciau, filius & fratribus eius duodecim. * Se-
 15 prima Isecla filius & fratribus eius duodecim.
 16 * Octaua Iesaiæ, filius & fratribus eius duode-
 17 cim. * Nona Mathania, filius & fratribus eius
 18 duodecim. * Decima Semeiæ, filius & fratribus
 19 eius duodecim. * Vndecima Azareel, filius &
 20 fratribus eius duodecim. * Duodecima Hasabie,
 21 filius & fratribus eius duodecim. * Tertia deci-
 22 ma Subael, filius & fratribus eius duodecim.
 23 * Quarta decima Mathathias, filius & fratribus
 24 eius duodecim. * Quinta decima Ierimoth, filius
 25 & fratribus eius duodecim. * Sexta decima
 26 Hanania, filius & fratribus eius duodecim.
 27 * Septima decima Iesbacassa, filius & fratribus
 28 eius duodecim. * Octaua decima Hanani, filius
 29 & fratribus eius duodecim. * Nona decima
 30 Mellothi, filius & fratribus eius duodecim. * Vi-
 31 gesima Eliatha, filius & fratribus eius duode-
 32 cim. * Vigesima prima Othir, filius & fratribus
 33 eius duodecim. * Vigesima secunda Geddel-
 34 thi, filius & fratribus eius duodecim. * Vigesi-
 35 ma tertia Mahazioth, filius & fratribus eius
 36 duodecim. * Vigesima quarta Romemthie-
 37 zer, filius & fratribus eius duodecim.

C A P. XXVI.

*Templi ianitores designantur, & qua porta à qua
 familia sit custodienda sorte disponitur, item
 qui hec auros & vasa sacra custodiant.*

Diuisiones autem ianitorum: de Coritis
 Meselema, filius Core, de filiis Asaph.
 2 * Filius Meselema: Zacharias primogenitus, Ia-
 3 dithel secundus, Zabadias tertius, Iathanael
 4 quartus. * Ælam quintus, Iohanan sextus, E-
 5 liocnai septimus. * Filii autem Obededom: Se-
 6 meias primogenitus, Iozabad secundus, Ioa-
 7 ba tertius, Sachar quartus. Nathanael quintus,
 8 Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi
 9 octauus: quia benedixit illi Dominus. * Se-
 10 mei autem filio eius nati sunt filii præ-
 11 fecti familiarum suarum: erant enim vi-
 12 ri fortissimi. * Filii ergo Semeiæ: Othni, &

Raphael, & Obed, Elzabad, fratres eius viri fortissimi : Eliu quoque, & Samachias. * Omnes hi, de filiis Obededom : ipsi, & filii, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexaginta duo de Obededom. * Porro Meleemix filij & fratres eorum robustissimi, decem & octo. * De Hofa autem, id est, de filiis Merari : Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eum pater eius in principem) * Helcias secundus, Tabalias tertius, Zacharias quartus. omnes hi filij, & fratres Hofa, tredecim. * Hi diuisi sunt in ianitores, vt semper principes custodiarum, sicut & fratres eorum, ministrarent in domo Domini. * Missæ sunt sortes ex æquo, & paruis, & magnis, per familias suas, in vnamquæq; portarū. * Cecidit ergo fors Orientalis, Selemix. Porro Zachariæ filius eius, viro prudentissimo, & erudito, sortitū obigit plaga Septentrionalis. * Obededom vero & filius eius ad Austrum : in qua parte domus erat seniorum concilium. * Sephim & Hofa ad Occidentem, iuxta portam, quæ ducit ad viam ascensionis : custodia contra custodiam. * Ad Orientem vero Leuitæ sex : & ad Aquilonem quatuor per diem : atque ad Meridiem similiter in die quatuor : & vbi erat concilium, bini & bini. * In cellulis quoque ianitorum ad Occidentem quatuor in via, binique per cellulas. * Hæ sunt diuisiones ianitorum, filiorū Core & Merari. * Porro Achias erat super thesauros domus Dai, & vasa sanctorum. * Filij Ledan, filij Gersonni : de Ledan principes familiarum, Ledan, & Gersonni, Iehieli. * Filii Iehieli : Zathan & Ioel fratres eius, super thesauros domus Domini. * Amramitis, & Isaaritis, & Hebronitis, & Ozihelitis, * Subael autem filius Gersom, filij Moysi præpositus thesauris. * Fratres quoque eius Eliezer, cuius filius Rhahabia, & huius filius Isaias, & huius filius Ioram, huius quoque filius Zehri, & huius filius Selemith. * Ipse Selemith, & fratres eius super thesauros sanctorum, quæ sanctificauit Dauid rex, & principes familiarū, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus, * de bellis & manubiiis præliorum, quæ consecrauerant ad instaurationem, & suppellectilem templi Domini. * Hæc autem vniuersa sanctificauit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Saruiz : omnes qui sanctificauerant ea per manum Selemith, & fratrum eius. * Isaaritis vero præerat Chonenias, & filius eius, ad opera forinsecus super Israel, ad docendum & iudicandum eos. * Porro de Hebronitis Habsabias, & fratres eius viri fortissimi, mille septingenti præerant Israeli trans Iordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, & in

31 ministerium regis. * Hebronitarum autem princeps fuit Ieria, secundum familias & cognationes eorum. Quadragesimo anno regni Dauid recensiti sunt, & inuenti sunt viri 32 fortissimi in Iazer Galaad, * fratresque eius robustissimi ætatis, duo milia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos Dauid rex Rubenitis, & Gadditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

CAP. XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense viginti quatuor millibus præerant, ad hæc principes seu præfelli tribuum, thesaurorum, reliquaque substantia regis, recensentur.

1 Filii autem Israel secundum numerum A suum, principes familiarum, tribuni, & centuriones, & præfelli, qui ministrabant regi iuxta turmas suas, ingredientibus & egredientibus per singulos menses in anno, viginti quatuor millibus singuli præerant. * Primæ 2 turmæ in primo mense Iesboam præerat filius Zabdiel, & sub eo viginti quatuor millia. 3 * De filiis Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo. * Secundus 4 mensis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloch, qui regebat partem exercitus viginti quatuor millium. 5 * Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banaias filius ioiadæ sacerdos : & in diuisione 6 sua viginti quatuor millia. * Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, & super 7 triginta præerat autem turmæ ipsius Amizabad filius eius. * Quartus, mense quarto, Afahel frater Ioab : Zabadias filius eius post eum : & in turma eius viginti quatuor 8 millia. * Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Iezzerites : & in turma eius viginti 9 quatuor millia. * Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecutes : & in turma eius 10 viginti quatuor millia. * Septimus mense septimo, Helles Phallonites de filiis Ephraim : 11 & in turma eius viginti quatuor millia. * Octauus, mense octauo, Sobochai Hufathites de stirpe Zarahi : & in turma eius viginti quatuor 12 millia. * Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites de filiis Iemini : & in turma eius 13 viginti quatuor millia. * Decimus, mense decimo, Marai, & ipse Netophathites de stirpe Zarai : & in turma eius viginti quatuor 14 millia. * Vndecimus, mense vndecimo, Banaias Pharathonites de filiis Ephraim : & in 15 turma eius viginti quatuor millia. * Duodecimus, mense duodecimo Holdai Netophathites, de stirpe Gothoniel : & in turma 16 eius viginti quatuor millia. * Porro tribubus

præerant Israel. Rubenitis, dux Ehezzer filius
Zechri: Simeonitis, dux Sapharias filius
Maacha: * Leuitis, Habsabias filius Camuel: 17
Aaronitis, Sadoc: * Iuda, Eliu frater Da- 18
uid: Issachar, Amri filius Michael. * Zabu- 19
lonitis, Iesinaias filius Abdix: Nephthaliti-
bus, Jerimoth filius Ozriel: * filius Ephraim 20
Osce filius Ozaziu: dimidiæ tribui Manaf-
se, Ioel filius Phadaix: * & dimidiæ tribui 21
Manasse in Galaad, Iaddo filius Zachariæ:
Beniamin autem, Iassei filius Abner. * Dan 22
verò, Ezrihel filius Ieroham: hi principes
filiorum Israel. * Noluit autem Dauid nu- 23
merare eos à viginti annis inferius: quia di-
xerat Dominus vt multiplicaret Israel quasi
stellas cœli. * * Ioab filius Saruix cœperat 24
numerare, nec compleuit: quia super hoc
irascuerat in Israel: & idcirco numerus eo-
rum qui fuerant recessit, non est relatus in
fastos regis Dauid. * Super thesauros au- 25
tem regis fuit Azmoth filius Adiel. his au-
tem thesauris, qui erant in vrbibus, & in vi-
cis, & in turribus, præsidebat Ionathan fi-
lius Ozix. * Operi autem rustico, & agri- 26
colis qui exercebant terram, præerat Ezri fi-
lius Chelub, * vinearumque cultoribus, Se- 27
meias Romathites: cellis autem vinariis
Zabdias Aphonites. * Nam super oliueta 28
& sicera, quæ erant in campestribus, Bala-
nam Gederites: super apothecas autem o-
lei, Ioas. * Porro armentis, quæ pascebant- 29
ur in Saron: præpositus fuit Setrai Saroni-
tes: & super boues in vallibus, Saphat filius
Adli: * super camelos verò, Vbi Isinahelites: 30
& super asinos, Iadias Meronathites. * super
oues quoque Iaziz Agareus. omnes hi, prin-
cipes substantiæ regis Dauid. * Ionathan 32
autem præter Dauid, consiliarius, vir pru-
dens & litteratus: Ipse & Iahiel filius Hacha-
moni erant cum filiis regis. * Achitophel 33
etiam consiliarius regis, & Chufai Arachites
amicus regis. * Post Achitophel fuit ioiada 34
filius Banaix, & Abiathar: Princeps autem
exercitus regis erat Ioab.

C A P. XXVIII.

*Dauid preparatis ad templi adificationem omni-
bus necessariis, Salomonem vniuersarq; princi-
pes conuocatos exhortatur ad mandata Dei
custodienda, præscribens formam templi adifi-
candi,*

Conuocauit igitur Dauid omnes princi-
pes Israel, duces tribuum, & præpositos A-
turmarum, qui ministrabant regi: tribunos
quoque & centuriones, & qui præerant
substantiæ & possessionibus regis, filiosque
suos cum eunuchis & parentibus & robis stis-

2 timos quosque in exercitu Ierusalem. * Cum-
que surrexisset rex, & steterisset, ait: Audite
me fratres mei, & populus meus: Cogitavi
vt ædificarem domum, in qua requiesceret
arca fœderis Domini, & tabernaculum pedum
Dei nostri: & ad ædificandum, omni præ-
paravi. * Deus autem dixit mihi: "Non æ- 2
dificabis domum nomini meo, eò quod sis 2. Reg. 7
b.13.
4 vir bellator, & sanguinem fuderis. * Sed ele-
git Dominus Deus Israel me de vniuersa
domo patris mei, vt essem rex super Israel
in sempiternum: de Iuda enim elegit prin-
cipes: porro de domo Iuda, domum pa-
tris mei: & de filiis patris mei, placuit ei vt
me eligeret regem super cunctum Israel. 5
* Sed & de filiis meis (filios enim mihi mul- 6
tos dedit Dominus) elegit Salomonem fi- 6.7.
lium meum, vt sederet in throno regni Do-
mini super Israel, * dixitque mihi: Salo-
mon filius tuus ædificabit domum meam,
& atria mea: ipsum enim elegi mihi in fi-
lium, & ego ero ei in patrem. * Et firmabo
regnum eius vsque in æternum, si persevera-
uerit facere præcepta mea, & iudicia, sicut
& hodie. * Nunc ergo coram vniuerso cœ-
tu Israel, audiente Deo nostro, custodite &
perquirite cuncta mandata Domini Dei no-
stri: vt possideatis Terram bonam, & relin-
quatis eam filiis vestris post vos vsque in sem-
piternum. * Tu autem Salomon fili mi, sci-
to Deum patris tui, & seruito ei corde per-
fecto, & animo voluntario: "omnia enim 8
corda scrutatur Dominus, & vniuersas 9
mentium cogitationes intelligit. Si qua-
sieris eum, inuenies: Si autem dereliqueris
eum, proiciet te in æternum. * Nunc ergo
quia elegit te Dominus vt ædificares do-
mum Sanctuarij, confortare, & perfice. 10
* Dedit autem Dauid Salomoni filio suo de-
scriptionem porticus, & templi, & cella-
riorum, & cœnaculi, & cubiculorum in
adytis, & domus propitiationis, * necnon
& omnium quæ cogitauerat attriorum, &
exedrarum per circuitum in thesauros do-
mus Domini, & in thesauros sanctorum, * di-
uisionumque Sacerdotalium & Leuiticarum;
in omnia opera domus Domini, & in vni-
uersa vasa ministerij templi Domini. * Au-
rum in pondere per singula vasa ministerij.
Argentum quoque pondus pro vasorum &
operum diuersitate. * Sed & in candelab-
ra aurea, & ad lucernas eorum, aurum pro
mensura vniuscuiusque candelabri & lucer-
narum. * Similiter & in candelabra argen-
tea, & in lucernas eorum, pro diuersitate
mensurarum, pondus argenti tradidit. * Aurum
quoque dedit in mensas propositionis pro
diuersitate mensurarum: similiter & argen-

data in alias mensas argenteas. * Ad fuscinum 17
 las quoque, & phialas, & thuribula, ex auro
 purissimo, & leunculos aurcos pro qualita-
 te mensuræ pondus distribuit in leunculum
 & leunculum. Similiter & in leones argen-
 teos diuersum argenti pondus separauit.
 * Altari autem, in quo adoletur incensum, 18
 aurum purissimum dedit: ut ex ipso fieret si-
 militudo quadrigæ Cherubim, extenden-
 tem alas, & velantium arcem fœderis Do-
 mini. * Omnia, inquit, venerunt scripta 19
 manu Domini ad me, ut intelligerem vni-
 uersa opera exemplaris. * Dixit quoque Da- 20
 uid Salomoni filio suo: viriliter age, & con-
 fortare, & fac: ne timeas, & ne paueas: Do-
 minus enim Deus meus tecum erit, & non
 dimittet te, nec derelinquet, donec perfici-
 as omne opus ministerij domus Domini.
 * Ecce diuisiones Sacerdotum & Leuitarum. 21
 in omne ministerium domus Domini assi-
 stunt tibi, & parati sunt, & nouerunt tam
 principes, quam populus facere omnia præ-
 cepta tua.

CAP. XXIX.

*Recensentur impensa à Dauid in aedificium tem-
 pli preparata, quibus principes ac populus plu-
 rima adiungunt donaria: Dauid benedicens
 Dominum orat pro Salomone ac populo. & sa-
 crificiis cum ingenti letitia oblati, arguitur
 secundo Salomon in regem pro patre Dauid,
 qui anno regni quadragésimo in pace quiescit.*

Locutusque est Dauid rex ad omnem ec- 1
 clesiam: Salomonem filium meum v. A
 num elegit Deus, adhuc puerum & tenel-
 lum: opus namque grande est, neque enim
 homini præparatur habitatio, sed Deo. * E- 2
 go autem totis viribus meis præparauì im-
 pensas domus Dei mei. Aurum in vasa au-
 rea, & argentum in argentea, æs in ænea, fer-
 rum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides o-
 nychinos, & quasi stibinos, & diuersorum
 colorum, omnemque pretiosum lapidem,
 & marmor Parium abundantissime: * & su- 3
 per hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de
 peculio meo aurum & argentum, do in tem-
 plum Dei mei, exceptis his, quæ præparauì
 in ædem sanctam. * Tria millia talenta auri 4
 de auro Ophir & septem millia talentorum
 argenti probatissimi, ad deaurandos parie-
 tes templi. * Et, vbicumque opus est aurum, 5
 de auro, & vbicumque opus est argentum de
 argento, opera fiant per manus artificum:
 & si quis sponte offert, impleat manum
 suam hodie, & offerat quod voluerit Do-
 mino. * Polliciti sunt itaque principes fa-

milharum, & proceres tribuum Israel, tri-
 buni quoque, & centuriones, & principes
 possessionum regis. * Dederuntque in ope-
 ra domus Dei auri talenta quinque millia,
 & solidos decem millia: argenti talenta de-
 cem millia, & æris talenta decem & octo
 millia: ferri quoque centum millia talent-
 torum. * Et apud quemcunque inuenti
 sunt lapides, dederunt in thesauros domus
 Domini, per manum Iahiel Gersonitis. * La-
 tatusque est populus, cum voca sponte pro-
 mitterent: quia corde toto offerebant ea
 Domino: sed & Dauid rex letatus est gau-
 dio magno. * Et benedixit Domino coram
 vniuersa multitudine, & ait: Benedictus es
 Domine Deus Israel patris nostri ab æterno
 in æternum. * Tua est Domine magnifi-
 centia, & potentia, & gloria, atque victo-
 ria: & tibi laus: cuncta enim quæ in cælo
 sunt, & in terra, tua sunt: tuum Domine
 regnum, & tu es super omnes principes.
 * Tux diuitiæ, & tua est gloria: tu domina-
 tis omnium, in manu tua virtus & potentia:
 in manu tua magnitudo, & imperium om-
 nium. * Nunc igitur Deus noster confi-
 temur tibi, & laudamus nomen tuum in-
 clytum. * Quis ego, & quis populus meus,
 ut possimus hæc tibi vniuersa promittere?
 tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepi-
 mus, dedimus tibi. * Peregrini enim su-
 mus coram te, & aduenæ, sicut omnes pa-
 tres nostri. * Dies nostri quasi umbra su-
 per terram, & nulla est mora. * Domine
 Deus noster, omnis hæc copia, quam para-
 uimus, ut ædificaretur domus nomini san-
 cto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia.
 * Scio Deus meus quoddam probes corda, & sim-
 plicitatem diligas, unde & ego in simplici-
 tate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc:
 & populum tuum, qui hic repertus est, vi-
 di cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.
 * Domine Deus Abraham & Isaac, & Israel,
 patrum nostrorum, custodi in æternum
 hanc voluntatem cordis eorum, & semper
 in venerationem tui mens ista permaneat.
 * Salomoni quoque filio meo da cor perfe-
 ctum, ut custodiat mandata tua, testimo-
 nia tua, & ceremonias tuas, & faciat vniuer-
 sa, & ædificet ædem, cuius impensas paraui.
 * Præcepit autem Dauid vniuersæ ecclesiæ:
 Benedicite Domino Deo nostro. Et benedi-
 xit omnis ecclesia Domino Deo patrum suo-
 rum: & inclinauerunt se, & adorauerunt
 Deum, & deinde regem. * Immolaueruntque
 victimas Domino: & obtulerunt holocau-
 sta die sequenti, tauros mille, arietes mil-
 le, agnos mille, cum libaminibus suis, & vni-
 uerso ritu abundantissime in omnem Israel.

Sap. 2.
b. 5.

3. Reg. 1.
c. 34.

* Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi latitia. * Et vixerunt secundo Salomonem filium David. Vixerunt autem cum Domino in principem, & Sadoc in pontificem. * Seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israel. * Sed & vniuersi principes, & potentes, & cuncti filij regis David dederunt manū, & subiecti fuerunt Salomoni regi. * Magnificauit ergo Dominus Salomonem super omnem Israel: & dedit illi gloriam regni qualem nullus habuit ante eum rex Israel. * Igitur David filius Isai regnauit super vniuersum Israel. * Et dies, quibus regnauit super Israel, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnauit septem annis, & in Ierusalem annis triginta tribus. * Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, & diuitiis, & gloria, & regnauit Salomon filius eius pro eo. * Gesta autem David regis priora, & nouissima, scripta sunt in Libro Samuelis Videntis, & in Libro Nathan prophetae, atque in volumine Gad Videntis: vniuersique regni eius, & fortitudinis, & temporum, quae transferunt sub eo, siue in Israel, siue in cunctis regnis terrarum.

3. Reg. 2.
a. 11.

LIBER SECVNDVS
PARALIPOMENON,
HEBRAICE,
DIBRE HAIAMIM.
CAP. I.

Oblatis mille hostiis à Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apparens dat ei petita sapientiam additis diuitiis & gloria, post qua curru & equites congregat.

3. Reg. 33.
a. 1.

Onfortatus est ergo Salomon filius David in regno suo, & Dominus Deus eius erat cum eo, & magnificauit eum in excelsum. * Praecepitque Salomon vniuerso Israeli, tribunis, & centurionibus, & iudicibus, & principibus familiarum: * & abiit cum vniuersa multitudine in Excelsum Gabaon, vbi erat tabernaculum foederis Dei, quod fecit Moyses famulus Dei in solitudine. * Arcam autem Dei adduxerat David de Cariathiarim, in locum quem praeparauerat ei, & vbi fixerat illi tabernaculum, hoc est, in Ierusalem. * Altare quoque aeneum, quod fabricatus fuerat Beseleel filius Uri filij Hur, ibi erat coram tabernaculo Domini: quod & requisiiuit Salomon, & omnis ec-

Exod. 38.
a. 4.

clesia. * Ascenditque Salomon ad altare aeneum, coram tabernaculo foederis Domini, & obtulit in eo mille hostias. * Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens: Postula quod vis, vt dem tibi. * Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum David patre meo misericordiam magnam: & constituisti me regem pro eo. * Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus, quem pollicitus es David patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est, quam pulvis terrae. * Da mihi sapientiam & intelligentiam, vt ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum digne, qui iam grandis est, iudicare? * Dixit autem Deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti diuitias, & substantiam, & gloriam, neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitae plurimos: petisti autem sapientiam & scientiam, vt iudicare possis populum meum, super quem constitui te regem. * Sapientia & scientia data sunt tibi: diuitias autem & substantiam & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus nec antea, nec post te fuerit similis tui. * Venit ergo Salomon ab Excelsu Gabaon in Ierusalem coram tabernaculo foederis, & regnauit super Israel. * Congregauitque sibi currus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos esse in vrbibus quadrigarum, & cum rege in Ierusalem. * Praebuitque rex argentum & aurum in Ierusalem quasi lapides, & cedros quasi sycamoros, quae nascuntur in campetribus multitudine magna. * Adducebantur autem ei equi de Aegypto, & de Coa, a negotiatoribus regis, qui ibant, & emebant pretio, quadrigam equorum sexcentis argenteis, & equum centum quinquaginta: similiter de vniuersis regnis Hethaeorum, & a regibus Syriae, emptio celebrabatur.

3. Sap. 5.
b. 10.

3. Reg. 10.
d. 26.

CAP. II.

Ordinatis pro templo edificando operariis, Salomon cum rege Hiram conuenit de mittendo erudito artifice lignuq; ad templi structuram cadonem.

Decreuit autem Salomon edificare domum nomini Domini, & palatium sibi. * Et numerauit septuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui caederent lapides in montibus, praepositosque eorum tria millia sexcentos. * Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens: Sicut egisti cum David patre meo, & misisti ei ligna cedrina vt edificaret sibi domum, in qua & habitauit: sic fac mecum, vt edificem domum

3. Reg. 5.
a. 2.

nomini Domini Dei mei, vt consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panis sempiternam, & ad holocaustum manne, & vesperę, sabbatis quoque, & neomeniis, & solemnitatibus. Domini Dei nostri in sempiternum, quę mandata sunt Israeli. * Domus enim, quam ædificare cupio, magna est: magnus est enim Deus noster super omnes Deos. * Quis ergo poterit præualere, vt ædificet dignam domum? si cælum, & cæli cælorum capere eum nequeunt: quantus ego sum, vt possim ædificare ei domum? sed ad hoc tantum vt adoleatur incensum coram illo. * Mitte ergo mihi virum eruditum, qui nouerit operari in auro, & argento, arce, & ferro, purpura, coccino, & hyacintho. & qui sciat sculpere cælaturas, cum his artificibus, quos mecum habeo in Iudæa & Ierusalem, quos præparauit Dauid pater meus. * Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea, de Libano: scio enim quod serui tuinouerint cedere ligna de Libano, & erunt serui mei cum seruis tuis, vt parentur mihi ligna plurima. Domum enim, quam cupio ædificare, magna est nimis, & inclyta. * Præterea operariis, qui cæsuri sunt ligna, seruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque sarta viginti millia. * Dixit autem Hiram rex Tyri per literas, quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum suum, ideo te regnare fecit super eum. * Et addidit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cælum & terram, qui dedit Dauid regi filium sapientem & eruditum & sensatum atque prudentem, vt ædificaret domum Domino, & palatium sibi. * Mihi ergo tibi virum prudentem, & scientissimum Hiram, patrem meum, * filium mulieris de filiabus Dan, cuius pater fuit Tyrius, qui nouit operari in auro, & argento, arce, & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque, & hyacintho, & bysso, & coccino: qui scit cælare omnem sculpturam, & adinuenire prudenter quodcumque in opere necessarium est, cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei Dauid patris tui. * Triticum ergo, & hordeum, & oleum, & vinum, quę pollicitus es domine mihi, mitte seruis tuis. * Nos autem cademus ligna de Libano, quot necessaria habueris, & applicabimusea ratibus per mare in Ioppe: tum autem erit transferre ea in Ierusalem. * Numerauit igitur Salomon omnes viros profelytos, qui erant in terra Israel, post dinumerationem, quam dinumerauit Dauid pater eius, & inuenti sunt centum quinquaginta millia, & tria millia

18 sexcenti. * Fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia, qui lapides in montibus caderent: tria autem millia & sexcentos præpositos operum populi.

CAP. III.

Templum extruitur cum portico, velo, & duabus columnis ante fores templi.

1 **E**T cœpit Salomon ædificare domum Domini in Ierusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat Dauid patri eius, in loco, quem parauerat Dauid in area Ornan Iebusi. * Cœpit autem ædificare mense secundo anno quarto regni sui. * Et hæc sunt fundamenta, quę iecit Salomon, vt ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cubitos viginti. * Porticum verò ante frontem, quę tendebatur in longum iuxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porro altitudo centum viginti cubitorum erat: & deaurauit eam intrinsecus auro mundiisimo. * Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per totum: sculptisque in ea palmas, & quasi catenulas se inuicem complectentes. * Strauit quoque pauimentum templi pretiosissimum maiore, decore multo. * Porro aurum erat probatissimum, de cuius laminis texit domum, & trabes eius, & postes, & parietes, & ostia: & cælauit Cherubim in parietibus. * Fecit quoque domum Sancti sanctorum: longitudinem iuxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum, & laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis. * Sed & clauos fecit aureos, vt singuli clauis scelos quinquagenos appenderent: cænacula quoque texit auro. * Fecit etiã in domo Sancti sanctorum Cherubim duos, opere statuatio: & texit eos auro. * Alæ Cherubim viginti cubitis extendebatur, ita vt vna ala haberet cubitos quinq; & tangeret parietem domus: & altera quinq; cubitos habens, alam tangeret alterius Cherub. * Similiter Cherub alterius ala, quinq; habebat cubitos, & tangebatur parietem: & ala eius altera quinq; cubitorum, alam Cherub alterius contingebat. * Igitur alæ vtriusque Cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum erant versæ ad 14 exteriorem domum. * Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, coccino, & bysso: & intexit ei Cherubim. * Ante fores etiam templi duas columnas, quę triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porro capita earum quinq; cubitorum. * Necnon & quasi

3. Reg. 6.

31.

2. Re.

24. d. 25.

1. Par. 21.

d. 26.

Marth.

27. f. 51.

1er. 52.

f. 20.

catenulas in oraculo, & superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interposuit. * Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam à dextris, & alteram à sinistris: eam, quæ à dextris erat, vocavit Iachin; & quæ ad læuam, Booz.

C A P. IV.

Constructio altaris anei, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum, mensarum, phalarum, ac ceterorum quæ ad templum eiusque ornatum pertinebant.

Fecit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis. * Mare etiam fusile decem cubitis à labio usque ad labium, rotundum per circuitum quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambebat gyrum eius. * Similitudo quoque bouum erat subter illud, & decem cubitis quædam extrinsecus cælaturæ, quasi duobus versibus aluum maris circuibant. Boues autem erant fusiles: * & ipsum mare super duodecim boues impositum erat, quorum tres respiciebant ad Aquilonem, & alij tres ad Occidentem: porro tres alij Meridiem, & tres qui reliqui erant, Orientem, habentes mare superpositum: posteriora autem bouum erant intrinsecus sub mari. * Porro vastitas eius habebat mensuram palmi, & labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilij: capiebatque tria millia metretas. * Fecit quoque conchas decem: & posuit quinque à dextris, & quinque à sinistris, ut lauarent in eis omnia, quæ in holocaustum oblaturi erant: porro in mari sacerdotes lauabantur. * Fecit autem & candelabra aurea decem, secundum speciem qua iussa erant fieri: & posuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris. * Necnon & mensas decem: & posuit eas in templo, quinque à dextris, & quinque à sinistris: phialas quoque aureas centum. * Fecit etiam atrium sacerdotum, & basilicam grandem: & ostia in basilica, quæ texit arcem. * Porro mare posuit in latere dextro contra Orientem ad Meridiem. * Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & compleuit omne opus regis in domo Dei: hoc est, columnas duas, & epistylia, & capita, & quasi quædam retiacula, quæ capita tegerent super epistylia. * Malogranata quoque quadringenta, & retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quæ protegerent epistylia, & capita columnarum. * Bases etiam fecit, & cœchas, quas superposuit basibus: mare unum, boues quoque duodecim sub mari.

3. Reg. 7.
d. 23.

16. * Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater eius in domo Domini ex ære mundissimo. * In regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Sochor & Saredatha. * Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus æris. * Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, & altare aureum, & mensas, & super eas panes propositionis: * candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucentes ante oraculum iuxta ritum ex auro purissimo: & florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos: omnia de auro mundissimo facta sunt. * Thymiateria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola, ex auro purissimo. Et ostia cælauit templi interioris, id est, in Sancto sanctorum: & ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

C A P. V.

Oblatio plurimis donariis arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur, unde gloria Domini impleuit templum.

Intulit igitur Salomon omnia, quæ voue-
rat David pater suus, argentum, & aurum, & vniuersa vasa posuit in thesauris domus Dei. * Post quæ congregauit maiores natu Israel, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis Israel in Ierusalem, ut adducerent arcam fœderis Domini de Ciuitate David, quæ est Sion. * Venerunt itaque ad regem omnes viri Israel in die solemnium septimi. * Cumque venissent cuncti seniorum Israel, portauerunt Leuitæ arcam, & intulerunt eam, & omnem paraturam tabernaculi. Porro vasa sanctuarij, quæ erant in tabernaculo, portauerunt Sacerdotes cum Leuitis. * Rex autem Salomon, & vniuersus cœtus Israel, & omnes qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes, & boues absque vilo numero: tanta enim erat multitudo victimarum. * Et intulerunt Sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, id est, ad oraculum templi, in Sancta sanctorum subter alas cherubim: * ita ut cherubim expandèrent alas suas super locum, in quo posita erat arca, & ipsam arcam tegerent cum vestibus iuis. * Vectum autem, quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum: si uero quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi usque in præsentem diem. * Nihilque erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Ægypto. * Egrediis autem sacerdotibus de sanctuario (omnes enim

Sacerdotes, qui ibi potuerant inueniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tempore vi-
ces, & ministeriorum ordo inter eos diuisus
erat) * tam Leuitæ quam cantores, id est, &
qui sub Asaph erant, & qui sub Eian, & qui
sub Idithun, filij, & fratres eorum, vestiti by-
sinis, cymbalis, & psalteriis, & cytharis con-
crepabant, stantes ad Orientalem plagam
altaris, & cum eis Sacerdotes centum viginti
canentes tubis. * Igitur cunctis pariter, & tu-
bis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuersi
generis musicorum concinentibus, & vocem
in sublimi tollentibus, longe sonitus audie-
batur, ita vt cum Dominum laudare cœpit
sent & dicere: Confitemini Domino quoniam
bonus, quoniam in æternum misericordis
eius, impleteretur domus Dei nube, * nec pos-
sent Sacerdotes stare & ministrare propter
caliginem. * Compleuerat enim gloria Do-
mini domum Dei.

C A P. VI.

*Benedixit Salomon populo Israel, gratias Deo a-
gens de implezione promissionis facta Dauid
oraturque supplex coram multitudine vt ora-
tuum in eo templo vota Deus exaudiat.*

Tunc Salomon ait: Dominus pollicitus
est vt habitaret in caligine: ego autem
ædificauì domum nomini eius, vt habitaret
ibi in perpetuum. * Et conuertit rex faciem
suam, & benedixit vniuersæ multitudini Is-
rael (nam omnis turba stabat intenta) & ait:
* Benedixtus Dominus Deus Israel, qui quod
locutus est Dauid patri meo, opere comple-
uit, dicens: * A dic, qua eduxi populum meum
de Terra Ægypti, non elegi ciuitatem de cū-
ctis tribubus Israel, vt ædificaretur in ea do-
mus nomini meo: neque elegi quemquam
alium virum, vt esset dux in populo meo Is-
rael, sed elegi Ierusalem, vt sit nomen meum
in ea, & elegi Dauid, vt constituerem eum
super populum meum Israel. * Cumque fuis-
set voluntatis Dauid patris mei, vt ædificaret
domum nomini Domini Dei Israel, * dixit
Dominus ad eum: Quia hæc fuit voluntas
tua, vt ædificares domum nomini meo, bene-
quidem fecisti huiusmodi habere volun-
tatem: sed non tu ædificabis domum, ve-
rùm filius tuus, qui egredietur de lumbis
tuis, ipse ædificabit domum nomini meo.
* Compleuit ergo Dominus sermonem suum,
quem locutus fuerat: & ego surrexi pro Da-
uid patre meo, & sedi super thronum Israel,
sicut locutus est Dominus: & ædificauì do-
mum nomini Domini Dei Israel. * Et posui
in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod
cepigit cum filijs Israel. * Stetit ergo coram

altari Domini ex aduerso vniuersæ mul-
titudinis Israel, & extendit manus suas.

13 * Siquidem fecerat Salomon basim æ-
neam, & posuerat eam in mediobasilicæ,
habentem quinque cubitos longitudinis,
& quinque cubitos latitudinis, & tres
cubitos altitudinis: stetitque super eam: &

C deinceps flexis genibus contra vniuersam
multitudinem Israel, & palmis in cælum le-
uatis, * ait: " Domine Deus Israel, non est si-

14 milis tui Deus in cælo & in terra: qui custo-
dis pactum & misericordiam cum seruis tuis,
qui ambulant coram te in toto corde suo:

15 * Qui præstitisti seruo tuo Dauid patri meo
quæcunque locutus fueras ei: & quæ ore
promiseras, opere complesti, sicut & præsens
tempus probat. * Nunc ergo Domine Deus

16 Israel, imple seruo tuo patri meo Dauid quæ-
cunque locutus es, dicens: Non deficiet ex
te vir coram me, qui sedeat super thronum
Israel: ita tamen si custodierint filij tui vias
tuas, & ambulauerint in lege mea, sicut & tu
ambulasti coram me. * Et nunc Domine Deus

17 Israel, firmetur sermo tuus, quem locutus es

18 seruo tuo Dauid. * Ergone credibile est vt ha-
bitet Deus cum hominibus super terram? Si
cælum & cæli cælorum non te capiunt,

19 quâto magis domus ista, quæ ædificauì? Sed
ad hoc tantum facta est vt respicias orationem
serui tui, & obsecrationem eius, Domine De-

20 meus: & audias preces, quas fundit famulus
tuus coram te: * vt aperias oculos tuos super

21 domum istam diebus ac noctibus, super locum
in quo pollicitus es vt inuocaretur nomen

22 tuum, * & exaudires orationem, quam seruus
tuus orat in eo: & exaudias preces famuli tui,
& populi tui Israel. Quicumque orauerit in lo-

23 co isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de
cælis, & propitiare. * Si peccauerit quispiam
in proximum suum, & iurare contra eum pa-

24 ratus venerit, sequet maledictio constrinxerit
coram altari in domo ista: * tu audies de cæ-

25 lo, & facies iudicium seruorum tuorum, ita
vt reddas iniquo viam suam in caput proprium,
& vlciscaris iustum, retribuens ei secundum

26 iustitiam suam. * Si superatus fuerit populus
tuus Israel ab inimicis, (peccabunt enim tibi)

27 & conuersi egerint poenitentiam, & obsecra-
uerint nomen tuum, & fuerint deprecati in

28 loco isto, * tu exaudies de cælo, & propitiare
peccato populi tui Israel, & reduce eos in ter-

29 ram, quæ dedisti eis, & patribus eorum. * Si clau-

30 so cælo pluuia non fluxerit propter peccata
populi, & deprecati te fuerint in loco isto, &
confessi nomini tuo, & conuersi a peccatis

31 tuis, cum eos afflixeris, * exaudi de cælo Do-

32 mine, & dimitte peccata seruis tuis & populi
tui Israel, & doce eos viam bonam, per quam

*. Mac. 2.
b. 8.

* Inf. 2. b.
8.

ingrediantur: & da pluuiam terræ, quam dedisti populo tuo ad possidendum. * Fames si orta fuerit in terra, & pestilentia, ærugo, & aurugo, & locusta, & bruchus; & hostes, vastatis regionibus, portas obsederint ciuitatis, omnisque plaga & infirmitas prellerit: * si quis de populo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens plagam & infirmitatem suam, & expandit manus suas in domo hac, * tu exaudies de cælo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde vnicuique secundum vias suas, quas nosti cum habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filiorum hominum.) * vt timeant te, & ambulent in viis tuis cunctis diebus, quibus viuunt super faciem terræ, quam dedisti patribus nostris. * Externum quoque qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam, & brachium tuum extensum, & adorauerit in loco isto, * tu exaudies de cælo firmissimo habitaculo tuo, & facies cuncta, pro quibus inuocauerit te ille peregrinus: vt sciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te sicut populus tuus Israel. & cognoscant, quia nomen tuum inuocatum est super domum hanc, quam ædificauit. * Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra aduersarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam, in qua ciuitas hæc est, quam elegisti, & domus, quam ædificauit nomini tuo: * tu exaudies de cælo preces eorum, & obsecrationem, & viscaris. * Si autem peccauerint tibi (neque enim est homo, qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hostibus, & captiuos duxerint eos in terram longinquam, vel certe quæ iuxta est, * & conuersti in corde suo, in terra, ad quam captiui ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in terra captiuitatis suæ, dicentes: Peccauimus, iniquè fecimus, iniuste egimus: * & reuersi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua, in terra captiuitatis suæ, ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & vrbs, quam elegisti, & domus, quam ædificauit nomini tuo: * tu exaudies de cælo, hoc est, de firmo habitaculo tuo, preces eorum, & facias iudicium, & dimittas populo tuo, quamuis peccatori: * tu es enim Deus meus: aperiantur, quæso, oculi tui, & aures tuæ intentæ sint ad orationem quæ fit in loco isto. * Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus in duantur salutem, & sancti tui lætentur in bonis. * Domine Deus ne auerteris facien-

t christi tui: memento misericordiarum Dauid serui tui.

C A P. VII.

Post deuorata cælesti igne sacrificia, Dei maiestas templum implet, & plurimis immolatis hostiis, templi dedicatio septem dieb. celebratur, dieque octauo fit collecta, Dominus autem Salomoni reuelat se ipsius orationem exaudisse.

Cumque compleisset Salomon fundens preces, ignis descendit de cælo, & deuorauit holocausta & victimas: & maiestas Domini impleuit domum. * Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eò, quòd impleisset maiestas Domini templum Domini. * Sed & omnes filij Israel videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pauimentum stratum lapide, adorauerunt, & laudauerunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. * Rex autem, & omnis populus, immolabant victimas coram Domino. * Mactauit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicauit domum Dei rex, & vniversus populus. * Sacerdotes autem stabant in officiis suis: & Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid rex ad laudandum Dominum. Quoniam in æternum misericordia eius, hymnos Dauid canentes per manus suas: porro Sacerdotes caneant tubis ante eos, cunctusque Israel stabat. * Sanctificauit quoque Salomō medium atrij ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta & adipēs pacificorum: quia altare æneum, quod fecerat, non poterat sustinere holocausta, & sacrificia, & adipēs. * Fecit ergo Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israel cum eo, Ecclesia magna valde, ab introitu Emath vsque ad Torrentem Egypti. * Fecitque die octauo collectam, eò quòd dedicasset altare septem diebus, & solemnitatem celebrasset diebus septem. * Igitur in die vigesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lætantes atque gaudentes super bono, quod fecerat Dominus Dauidi, & Salomoni, & Israeli populo suo. * Compleuitque Salomon domum Domini, & domum regis, & omnia quæ disposuerat in corde suo, vt faceret in domo Domini, & in domo sua, & prosperatus est. * Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait: Audiui orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificij. * Si clausero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero & precepero locustæ, vt deuoret terram, & pestilentiam in populum meum: conuersu

* 2. Mac. 2.
c. 10.

* 3. Reg. 8.
g. 65.

* 3. Reg. 8.
e. 46.
Eccl. 7. c.
21.
1. Ioan. 1.
d. 8.

* Psal. 131.
c. 8.

* 3. Reg. 8.
4. l.

autem

autem populus meus, super quos inuocatam
est nomen meum, deprecatus me fuerit, &
exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam
à viis suis pessimis: & ego exaudiam de
cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & san-
erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem
eius, qui in loco isto orauerit. * Elegi enim,
& sanctificauit locum istum, ut sit nomen
meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi
mei, & cor meum, ibi cunctis diebus. * Tu
quoque si ambulaueris coram me, sicut ambula-
uit Dauid pater tuus, & feceris iuxta omnia
quæ præcepi tibi, & iustitias meas iudiciaq;
seruaueris: * suscitabo thronum regni tui,
sicut pollicitus sum Dauid patri tuo, si dicens:
Non auferetur de stirpe tua vir, qui sit princeps
in Israel. * Si autem auer-
si fueritis, & dereliqueritis iustitias meas, &
præcepta mea, quæ proposui vobis, & abeun-
tes serueritis diis alienis, & adoraueritis eos.
* euellam vos de terra mea, quam dedi vobis:
& domum hanc, quam sanctificauimus nomini
meo, proiciam à facie mea, & tradam eam
in parabolam, & in exemplum cunctis populis.
* Et domus ista erit in proverbium vniuersis
transcuntibus, & dicent stupentes: Quare
fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic?
* Respondebuntque: Quia dereliquerunt
Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit
eos de Terra Ægypti, & apprehenderunt deos
alienos, & adorauerunt eos, & coluerunt:
idcirco venerunt super eos vniuersa hæc mala.

C A P. VIII.

Ædificatis à Salomone variis ciuitatibus, reliquias Gentium sibi facit tributarias, offert holocausta, & sacerdotum ac Levitarum ministeria iuxta dispositionem Dauid constituit: missaque classe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

Expletis autem viginti annis, postquam
ædificauit Salomon domum Domini & domum
suam: * ciuitates, quas dederat Hiram Salomoni,
ædificauit, & habitare ibi fecit filios Israel.
* Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eam.
* Et ædificauit Palmiram in deserto, & alias
ciuitates munitissimas ædificauit in Emath.
* Extruxitque Bethoron superiorem, & Bethoron
inferiorem, ciuitates muratas habentes portas
& vectes & seras: * Balaath etiam & omnes
vrbes firmissimas, quæ fuerunt Salomonis,
cunctasque vrbes quadrigarum, & vrbes equitum.
omnia quæ cunquē voluit Salomon atque disposuit,
ædificauit in Ierusalem & in Libano, & in vni-
uersa terra potestatis suæ. * Omnem populū,

qui derelictus fuerat de Herhæis, & Amor-
rhæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebusæis,
qui non erant de stirpe Israel: * de filiis eorū,
& de posteris, quos non interfecerant filij Is-
rael, subiugauit Salomon in tributarios, vsq;
in diem hanc. * Porro de filiis Israel non po-
suit ut seruirent operibus regis: ipsi enim erant
viri bellatores, & duces primi, & principes
quadrigarum & equitum eius. * Omnes autē
principes exercitus regis Salomonis fue-
runt ducenti quinquaginta, qui erudiebant
populū. * Filiam verò Pharaonis transtulit
de Ciuitate Dauid, in domum quam ædifica-
uerat ei. Dixit enim rex: Non habitabit vxor
mea in domo Dauid regis Israel, eò quod
sanctificata sit: quia ingressa est in eam ar-
ca Domini. * Tunc obtulit Salomon holocau-
sta Domino super altare Domini, quod ex-
truxerat ante porticum, * ut per singulos dies
offerretur in eo iuxta præceptum Moyſi in
sabbatis, & in calendis, & in festis diebus,
ter per annum, id est, in solemnitatem azymorū
& in solemnitatem hebdomadarum, & in so-
lemnitatem tabernaculorum. * Et constituit
iuxta dispositionem Dauid patris sui, officia
Sacerdotum in ministeriis suis: & Leuitas in
ordine suo, ut laudarent, & ministrarent cor-
am Sacerdotibus, iuxta ritum vniuscuiusque
dici: & ianitores in diuisionibus suis per por-
tam & portam: sic enim præceperat Dauid
homo Dei. * Nec prætergressi sunt de man-
datis regis, tam Sacerdotes quam Leuitæ, ex
omnibus quæ præceperat, & in custodiis the-
saurorum. * Omnes impensas præparatas ha-
buit Salomon, ex eo die quo fundauit domū
Domini, vsque in diem quo perfecit eam.
* Tunc abiit Salomon in Asiongaber, & in
Ailath ad oram Maris rubri, quæ est in Terra
Edom. * Misit autem ei Hiram per manus
seruorum suorum naues, & nauas gnaros
maris, & abierunt cum seruis Salomonis in
Ophir, ruleruntque inde quadringenta quin-
quaginta talenta auri, & attulerunt ad re-
gem Salomonem.

C A P. IX.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis acceptisque muneribus discessit, pondus auri quod Salomoni quotannis auferebatur, hastas, scuta, omniaque conuiuij vasa aurea, & solium eburneum auro vestitum extruxit: describitur quoque amplitudo diuitiarum, sapientia & potestatis Salomonis, qui anno regni sui quadragesimo moritur succedente filio Roboam.

Regina quoque Saba, cum audisset fa-
mam Salomonis, venit ut tentaret eum in
ænigmatibus in Ierusalem, cum magnis

3. Reg. 10.
4.1.

Mat. 12. d. opibus, & camelis qui portabant aromata,
42. & auri plurimum, gemmasque pretiosas.
Luc. 1. d. 31 Cumque venisset ad Salomonem, locuta est
 ei quæcunque erant in corde suo. * Et expo-
 suit ei Salomon omnia quæ proposuerat: nec
 quidquam fuit, quod non perspicuum ei fe-
 cerit. * Quæ postquam vidit, sapientiam
 scilicet Salomonis, & domum quam adifica-
 uerat, * necnon & cibaria mensæ eius, & ha-
 bitacula seruorum, & officia ministrorum
 eius, & vestimenta eorum, pincernas quoque
 & vestes eorum, & victimas quas immolabat
 in domo Domini: non erat præ stupore ultra
 in ea spiritus. * Dixitque ad regem: Verus est
 sermo, quem audieram in terra mea de virtu-
 tibus & sapientia tua. * Non credebam nar-
 rantibus, donec ipsa venissem, & vidissem o-
 culi mei, & probassem vix medietatem sa-
 pientię tuæ mihi fuisse narratam: vicisti fa-
 mam virtutibus tuis. * Beati viri tui, & beat-
 i serui tui, qui assistunt coram te omni tem-
 pore, & audiunt sapientiam tuam. * Sit Do-
 minus Deus tuus benedictus, qui voluit te
 ordinare super thronum suum, regem Domi-
 ni Dei tui. Quia diligit Deus Israel, & vult
 eruare eum in æternum, idcirco posuit te
 super eum regem, vt facias iudicia atque ius-
 titiam. * Dedit autem regi centum viginti
 talenta auri, & aromata multa nimis, & gem-
 mas pretiosissimas: non fuerunt aromata ta-
 lia vt hæc, quæ dedit regina Saba regi Salo-
 moni. * Sed & serui Hiram cum seruis Salo-
 monis attulerunt aurum de Ophir, & ligna
 hyina, & gemmas pretiosissimas: de quibus
 fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in
 domo Domini, & in domo regia, cytharas
 quoque & psalteria cantoribus: nunquam
 ista sunt in Terra Iuda ligna talia. * Rex autē
 Salomon dedit reginæ Sabæ cuncta quæ vo-
 lit, & quæ postulauit, & multo plura quan-
 tulerat ad eum: quæ reuersa, abiit in ter-
 ram suam cum seruis suis. * Erat autem pon-
 us auri, quod afferebatur Salomoni per sin-
 gulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta
 auri: * excepta ea summa, quam legati diuer-
 rum gentium, & negotiatores ante re con-
 teuerant, omnesque reges Arabiæ, & satra-
 pæ terrarum, qui comportabant aurum &
 argentum Salomoni. * Fecit igitur rex Salo-
 mon ducentas hastas aureas de summa sex-
 centorum aureorum, qui in singulis hastis
 pendebantur: * trecenta quoque scuta au-
 rea trecentorum aureorum, quibus tegebant
 singula scuta: posuitque ea rex in arma-
 mentario, quod erat consitum nemore. * Fe-
 cit quoque rex solum eburneum grande, &
 tenuit illud auro mundissimo. * Sex quoque
 gradus, quibus ascendebatur ad solum, &

Escabellum aureum, & brachiola duo altissi-
 secus, & duos leones stantes iuxta brachiola,
 19 sed & alios duodecim leunculos stantes su-
 per sex gradus ex vtraque parte: non fuit ta-
 20 le solum in vniuersis regnis. * Omnia quoque
 vasa conuiuij regis erant aurea, & vasa domus
 salus Libani ex auro purissimo. Argentum
 enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.
 21 * Siquidem naues regis ibant in Tharsis cu-
 seruis Hiram, semel in annis tribus: & defe-
 rebant inde aurum & argentum, & ebur, &
 22 simias, & pauos. * Magnificatus est igitur Sa-
 lomon super omnes reges terræ præ diuitiis
 23 & gloria. * Omnesque reges terrarum desi-
 derabant videre faciem Salomonis, vt audi-
 rent sapientiam, quam dederat Deus in cor-
 24 de eius: & deferebant ei munera, vasa argen-
 tea, & aurea, & vestes, & arma, & aromata, &
 25 quos, & mulos, per singulos annos. * Habuit
 quoque Salomon quadraginta millia equo-
 rum in stabulis, & currum equitumque duo-
 26 decim millia, constituitque eos in vrbibus
 quadrigarum, & vbi erat rex in Ierusalē. * Ex-
 ercuit etiam potestatem super cunctos reges
 a flumine Euphrate vsque ad terram Philis-
 27 thinorum, & vsque terminos Ægypti. * Tā-
 G tamque copiam præbuit argenti in Ierusalē
 quasi lapidum; & cedrorum tantam multi-
 tudinem velut sycomorum, quæ gignuntur
 28 in campelltribus. * Adducebantur autem ei
 29 equi de Ægypto, cunctisque regionibus. * Re-
 liqua autem operum Salomonis priorum &
 nouissimorum, scripta sunt in verbis Nathā
 Prophetæ, & in libris Abiæ Silonitis, in vi-
 sione quoque Addo Videntis, contra Iero-
 30 boam filium Nabar. * Regnauit autem Salo-
 mon in Ierusalē super omnem Israel qua-
 31 draginta annis. * Dormiuitque cum patribus
 suis, & sepelierunt eum in Ciuitate Dauid:
 regnauitque Roboam filius eius pro eo.

C A P. X.

*Roboam spreto seniorum consilio & iuuenile se-
 cutus, scidit regnum in duo, electo in regem Iero-
 boam super decem tribus.*

1 Profectus est autem Roboam in Sichem: *3. Reg. 12.*
 A Illuc enim cunctus Israel conuenerat vt
 2 constituerent eum regem. * Quod cum au-
 disset Ieroboam filius Nabar, qui erat in Æ-
 3 gypto (fugerat quippe illuc ante Salomonē)
 statim reuersus est. * Vocaueruntque eum, &
 4 venit cum vniuerso Israel, & locuti sunt ad
 Roboam, dicentes: * Pater tuus durissimo iu-
 go nos pressit, tu leuiora impera patre tuo,
 qui nobis in posuit grauem seruitutem, &
 paululum de onere subleua, vt seruiamus ti-
 5 bi. * Qui ait: Post tres dies reuertimini ad me.
 6 Cumque abiisset populus, * iuit consilium

cum senibus, qui steterant coram patre eius Salomone dum adhuc viueret, dicens: *Quid datis consilij vt respondeam populo?* * Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic, & leuaueris eos verbis clementibus, seruient tibi omni tempore. * At ille reliquit consilium senum, & cum iuuenibus tractare cepit, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius. * Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? vel respondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi: Subleua iugum quod imposuit nobis pater tuus? At illi responderunt vt iuuenes, & nutriti cum eo in delictis, atque dixerunt: Sic loqueris populo, qui dixit tibi: Pater tuus aggrauauit iugum nostrum, tu subleua: & sic respondebis ei: Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei. * Pater meus imposuit vobis graue iugum, & ego maius pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cecidam vos scorpionibus. * Venit ergo Ieroboam, & vniuersus populus, ad Roboam die tertio, sicut praeceperat eis. * Responditque rex dura derelictio consilio seniorum: locusque est iuxta iuuenum voluntatem: Pater meus graue vobis imposuit iugum, quod ego grauius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cecidam vos scorpionibus. * Et non accituit populi precibus: erat enim voluntas Dei, vt compleretur sermo eius, quem locutus fuerat per manum Ahia Silonitis ad Ieroboam filium Nabat. * Populus autem vniuersus, rege duriora dicente, sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in Dauid, neque hereditas in filio Isai. Reuertere in tabernacula tua Israel, tu autem pasce domum tuam Dauid. Et abiit Isral in tabernacula sua. * Super filios autem Israel, qui habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. * Misitque rex Roboam Aduram, qui praeerat tributis, & lapidauerunt eum filij Israel, & mortuus est: porro rex Roboam curru festinauit ascendere, & fugit in Ierusalem. * Recessitque Israel à domo Dauid, vsque ad diem hanc.

CAP. XI.

Præcipit Deus ne pugnet Roboam contra Israel, extructis autem à Roboam multis ciuitatibus, confluit ad eum Leuita ac sacerdotes abiecti à Ieroboam, ceterique Dei cultores, Roboam autem multas duxit uxores ac concubinas.

Venit autem Roboam in Ierusalem, & conuocauit vniuersam domum Iuda & Beniamin, centum octoginta milia electorum acque bellantium, vt dimicaret contra Israel, & conuerteret ad se regnum suum.

* Factusque est sermo Domini ad Semeiam hominem Dei, dicens: * Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad vniuersum Israel, qui est in Iuda & Beniamin: * Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: reuertatur vnusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cum audissent sermonem Domini, reuersi sunt, nec perrexerunt contra Ieroboam. * Habitauit autem Roboam in Ierusalem, & ædificauit ciuitates muratas in Iuda. * Extruxitque Bethlehem, & Etam, & Thecue, * Bethsur quoque, & Socho, & Odollam, * necnon & Geth, & Marefa, & Ziph, & Ied & Aduram, & Lachis, & Azeca, * Saraa quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant in Iuda & Beniamin, ciuitates munitissimas. * Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est olei, & vini. * Sed & in singulis vrribus fecit armamentarium scutorum & hastarum, firmavitque eas summa diligentia, & imperauit super Iudam & Beniamin. * Sacerdotes autem & Leuitæ, qui erant in vniuerso Israel, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis, * relinquentes suburbana & possessiones suas, & transeuntes ad Iudam, & Ierusalem: eò quod abiecerat eos Ieroboam, & posterius eius, ne sacerdotio Domini fungerentur. * Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum, & demoniorum, vitulorumque quos fecerat. * Sed & de cunctis tribubus Israel, quicunque dederant cor suum vt quærerent Dominum Deum Israel, venerunt in Ierusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum. * Et roborauerunt regnum Iuda, & confirmauerunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulauerunt enim in viis Dauid & Salomonis, annis tantum tribus. * Duxit autem Roboam uxorem Mahalath, filiam Ierimoth, filij Dauid: Abihai quoque filiam Eliab, filij Isai, * quæ peperit ei filios, Iehus, & Somoriam, & Zoom. * Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, quæ peperit ei Abia, & Echiai, & Ziza, & Salomith. * Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalom, super omnes uxores suas, & concubinas: nam uxores decem & octo duxerat, concubinas autem sexaginta: & genuit viginti octo filios, & sexaginta filias. * Constituit verò in capite, Abiam filium Maacha, ducem super omnes fratres suos, ipsum enim regem facere cogitabat, * quia sapientior fuit, & potentior super omnes filios eius, & in cunctis finibus Iuda, & Beniamin, & in vniuersis ciuitatibus muratis: præbuitque eis eas plurimas, & multas petiuit uxores.

C A P. XII.

Propter peccata Roboam ac populi Iuda, tradit illos Deos regi Ægypti, qui captis munitissimis ciuitatibus Iuda, diripit Ierusalem, sublato regis ac templi thesauro, scutis quoque aureis & argenteis, pro quibus antea fecit Roboam, quo mortuo succedit filius Abia.

Cumque roboratum fuisset regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Israel cum eo. * Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sefac rex Ægypti in Ierusalem (quia peccauerant Domino) * cum mille ducentis curribus, & sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Libyes scilicet, & Troglodytæ, & Æthiopes. * Cepitque ciuitates munitissimas in Iuda, & venit usque in Ierusalem. * Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam, & princeps Iuda, qui congregati fuerant in Ierusalem, fugientes Sefac, dixitque ad eos: Hæc dicit Dominus: Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Sefac. * Conseruantique principes Israel, & rex dixerunt: Iustus est Dominus. * Cumque vidisset Dominus, quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam, dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis paucillum auxilij, & non stillabit furor meus super Ierusalem per manum Sefac. * Verumtamen feruent ei ut sciant distantiam seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarum. * Recessit itaque Sefac rex Ægypti ab Ierusalem, sublati thesauris domus Domini, & domus regis, omnia que secum tulit, & clypeos aureos, quos fecerat Salomon, * pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus scutatorum, qui custodiebant vestibulum palatii. * Cumque introiret rex domum Domini, veniebant scutarii, & tollebant eos, iterumque referebant eos ad armamentarium suum. * Verumtamen quia humiliati sunt, auersa est ab eis ira Domini, nec deleri sunt penitus: siquidem & in Iuda inuenta sunt opera bona. * Confortatus est ergo rex Roboam in Ierusalem, atque regnavit: quadraginta autem & vnus anni erat cum regnare cœpisset, & decem & septem annis regnavit in Ierusalem, vrbe, quam elegit Dominus, ut confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israel: nomen autem matris eius Naama Ammanitis. * Fecit autem malum, & non præparauit cor suum ut quæreret Dominum. * Opera verò Roboam prima & nouissima, scripta sunt in Libris Semeiæ prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter exposita: pugnaveruntque aduersum se Roboam & Ieroboam cunctis die-

* 3. Reg. 15. f. 21.

16. bus. * Et dormiuit Roboam cum patribus suis, sepultusque est in ciuitate Dauid. Et regnavit Abia filius eius pro eo.

C A P. XIII.

Abia ad bellum contra Ieroboam accedens debortatur exercitum Ieroboam à bello contra se, quum Deum haberent ducem, quem illi abiecerant, & sperans in Domino victor euadit, ac diuersas cepit ciuitates, plurimosque ex variis vxoribus procreat liberos.

Anno octauo decimo regis Ieroboam, regnavit Abia super Iudam. * Tribus annis regnavit in Ierusalem, nomenque matris eius Michaia, filia Uriel de Gabaa: & erat bellum inter Abiam & Ieroboam: * Cumque iniisset Abia certamen, & haberet bellicosissimos viros, & electorum quadringenta millia: Ieroboam instruxit contra aciem octingenta millia virorum, qui & ipsi electi erant, & ad bella fortissimi. * Stetit ergo Abia super montem Semeron, qui erat in Ephraim, & ait: Audi Ieroboam, & omnis Israel. * Num ignoratis quod Dominus Deus Israel dederit regnum Dauid super Israel in sempiternum, ipsi & filiis eius in pactum salis? * Et surrexit Ieroboam filius Nabar, seruus Salomonis filij Dauid: & rebellauit contra dominum suum. * Congregarique sunt ad eum viri vanissimi, & filij Beitai: & præualuerunt contra Roboam filium Salomonis: porro Roboam erat rudis, & corde pauido, nec potuit resistere eis. * Nunc ergo vos dicitis quod resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios Dauid, habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Ieroboam in Deos. * Et eiecistis Sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Leuitas: & fecistis vobis Sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicumque venerit & initiauerit manum suam in tauro de bobus & in arietibus septem, sit sacerdos eorum qui non sunt dii. * Noster autem Dominus, Deus est, quem non relinquimus, Sacerdotesque ministrant Domino de filiis Aaron, & Leuitæ sunt in ordine suo: * Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies mane & vespere, & thymiama iuxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in mensa mundissima, estque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, ut accendantur semper ad vespem: nos quippe custodimus præcepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis. * Ergo in exercitu nostro dux Deus est, & Sacerdotes eius, qui clangunt tubis, & resonant contra vos: filij Israel nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit. * Hæc illo loquen-

3. Reg. 15. 3. 2.

3. Reg. 15. 4. 7.

2. Reg. 11. 1. 16.

3. Reg. 12. 8. 31.

loquen-

loquente, Ieroboam retro moliebatur infidias. Cumque ex aduerso hostium staret, ignorante Iudam suo ambiebat exercitu. * Respiciebat Iudas vidit instare bellum ex aduerso & post tergum, & clamauit ad Dominum: ac Sacerdotes tubis canere ceperunt. * Omnesque viri Iuda vociferati sunt: & ecce illis clamantibus perterritus Deus Ieroboam, & omnem Israel qui stabat ex aduerso Abia & Iuda. * Fugeruntque filij Israel Iudam, & tradidit eos Deus in manu eorum. * Percussit ergo eos Abia, & populus eius, plaga magna: & contuerunt vulnerati ex Israel quingenta millia virorum fortium. * Humiliatique sunt filij Israel in tempore illo, & vehementissimè confortati filij Iuda, eò quòd sperassent in Domino Deo patrum suorum. * Persecutus est autem Abia fugientem Ieroboam, & cepit ciuitates eius, Bethel & filias eius. & Iesana cum filiabus suis, Ephron quoque & filias eius: * nec valuit vltra resistere Ieroboam in diebus Abia: quem percussit Dominus, & mortuus est. * Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit uxores quatuordecim: procreauitque viginti duos filios, & sedecim filias. * Reliqua autem sermonum Abia, viarumque & operum eius, scripta sunt diligentissimè in Libro Adde Prophetæ.

CAP. XIV.

Abia succedit filius Asa, qui pace à Deo concessa idolorum cultum subuertit, & ciuitates Iuda adificat ac munit, Zaramque regem Æthiopum cum exercitu mille millium diuino auxilio deuincit.

Dormiuit autem Abia cum patrib. suis, & sepelierunt eum in ciuitate David. A regnauitque Asa filius ei pro eo, in cuius diebus quieuit terra annis decem. * Fecit autem Asa quod bonum & placitum erat in conspectu Dei sui, & subuertit altaria peregrini cultus, & excelsa, * & confregit statuas, lucosque succidit: * & præcepit Iudæ ut quæreret Dominum Deum patrum suorum, & faceret legem, & vniuersa mandata: * & abstulit de cunctis vrbibus Iuda aras, & fana, & regnauit in pace. * Edificauit quoque vrbes munitas in Iuda, quia quærens erat, & nulla temporibus eius bella surrexerant, pacem Domino largiente. * Dixit autem Iudæ: Edificemus ciuitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & seris, donec a bellis quieta sunt omnia; eò quòd quæserimus Dominum Deum patrum nostrorum, & dederit nobis pacem per gyrum. Edificauerunt igitur, & nullum in extruendo impedimentum fuit. * Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta & hastas de Iuda tre-

centa millia, de Benjamin verò scutariorum & sagittariorum duceta octoginta millia, omnes isti viri fortissimi. * Egressus est autem contra eos Zara Æthiops cum exercitu suo, decies centena millia, & curribus trecentis: & venit vsque Marfæ. * Porro Asa perrexerat obuiau ei, & instruxit aciem ad bellum in Valle Sephata, quæ est iuxta Marfæ: * & inuocauit Dominum Deum, & ait: Domine non est apud te vlla distantia, vtrum in paucis auxiliaberis, an in pluribus: adiua nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Domine Deus noster tu es, non praualeat contra te homo. * Exterritus itaque Dominus Æthiopes coram Asa & Iuda: fugeruntque Æthiopes. * Et persecutus est eos Asa, & populus qui cum eo erat, vsque Gerara: & ruerunt Æthiopes vsque ad internecionem, quia Domino cadente contriti sunt, & exercitu illius præliante. Tulerunt ergo spolia multa, * & percusserunt ciuitates omnes per circuitum Geraræ: grandis quippe cunctos terror inuaserat: & dirpuerunt vrbes, & multam prædam asportauerunt. * Sed & caulas ouium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reuersique sunt in Ierusalem.

CAP. XV.

Azarias prophetat Israel futurum multo tempore absque Deo vero, sacerdote elege, cuius propheta exhortatione confortatus Asa auertere idolorum, suamque matrem idololatram imperio priuat, populus autem iurat se Deo seruaturum.

Azarias autem filius Oded, facto in se spiritu Dei, * egressus est in occursum Asa, & dixit ei: Audite me Asa, & omnis Iuda & Benjamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæseritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. * Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absque lege. * Cumque reuersi fuerint in angustia sua ad Dominum Deum Israel, & quæsierint eum, reperient eum. * In tempore illo non erit pax egredienti, & ingredienti, sed terrores vndique in cunctis habitatoribus terrarum. * pugnabit enim gens contra gentem, & ciuitas contra ciuitatem, quia Dominus conturbabit eos in omni angustia. * Vos ergo confortamini, & non dissoluantur manus vestre: erit enim merces operis vestri. * Quod cum audisset Asa verba scilicet & prophetiam Azariæ filij Oded prophetæ, confortatus est, & abstulit Idola de omni terra Iuda, & de Benjamin. & ex vrbibus

1. Reg. 14.

a. 16.

bus quas ceperat, montis Ephraim, & edificauit altare Domini quod erat ante porticum Domini. * Congregauitq; vniuersum Iudam & Beniamin, & aduenas eum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israel, videntes quod Dominus Deus illius esset cum eo. * Cumque venissent in Ierusalem mense tertio, anno decimo quinto regni Asa; * immolauerunt Domino in die illa, de manubiis & praeda quam adduxerant, boues septingentos, & arietes septem millia. * Et intrauit ex more ad corroborandum fœdus, vt quærerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde, & in tota anima sua. * Si quis autem, inquit, non quaesierit Dominum Deum Israel, moriatur, a minimo vsque ad maximum, a viro vsque ad mulierem. * Iuraueruntque Domino voce magna in iubilo, & in clangore tubæ, & in sonitu buccinarum: * omnes qui erant in Iuda cum exactione: in omni enim corde suo iurauerunt, & in tota voluntate quaesierunt eum, & inuenerunt: præstititque eis Dominus requiem per circuitum. * Sed & Maacham matrem Asa regis ex Augusto deposuit imperio, eò quòd fecisset in ludo simulachrum Priapi: quod omne contriuit, & in frustra comminuens combussit in Torrente Cedron. * Excellsa autem derelicta sunt in Israel: attramen cor Asa erat perfectum cunctis diebus eius. * Eaque quæ voauerat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini, argentum, & aurum, vasorumque diuersam supellestem. * Bellum verò non fuit vsque ad trigésimum quintum annum regni Asa.

CAP. XVI.

Pugnante Baasa rege Israel contra Asa, vocauit Asa Benadad regem Syria in auxilium, & Hanani prophetam ipsum: ob id increpantem in neruum coniecit, ac dolore pedum cruciatus in medicorum arte spem ponens, anno regni sui 41. moritur.

ANno autem trigésimo sexto regni eius, ascendit Baasa rex Israel in Iudam, & a muro circūdabat Rama, vt nullus tutè posset egredi & ingredi de regno Asa. * Protulit ergo Asa argētum & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis, misitq; ad Benadad regem Syriae, qui habitabat in Damasco, dicens: * Fœdus inter me & te est, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum & aurum, vt rupto fœdere, quod habes cum Baasa rege Israel, facias eum a me recedere. * Quo competro, Benadad misit principem exercituum suorum ad vrbes Israel: qui per

cusserunt Ahion, & Dan, & Abelmain, & vniuersas vrbes Nephthali muratas. * Quod cum audisset Baasa, desit edificare Rama, & interimisit opus suum. * Porro Asa rex assumpsit vniuersum Iudam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ adificationi præparauerat Baasa, adificauitq; ex eis Gabaa, & Mapha. * In tempore illo venit Hanani propheta ad Asa regē Iuda, & dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriae, & nō in Domino Deo tuo, idcirco euasit Syriae regis exercitus de manu tua. * Nōne Æthiopes & Libyes multo plures erant, quadrigis & equitibus, & multitudinem nimiam: quos, cum Domino credidisses, tradidit in manu tua? * Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egisti, & propter hoc ex præsentī tempore aduersum te bella consurgunt. * Iratusque Asa aduersus Vidētem, iussit eum mitti in neruum: valde quippe super hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos. * Opera autem Asa prima & nouissima, scripta sunt in Libro regum Iuda & Israel. * Aegrorauit etiam Asa anno trigésimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate sua quaesiuit Dominū, sed magis in medicorum arte confisus est. * Dormiuitque cum patribus suis: & mortuus est anno quadragésimo primo regni sui. * Et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in ciuitate David: posueruntq; eum super lectum suum, plenum aromatibus & vnguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

CAP. XVII.

Pius Iosaphat patri Asa succedens, diuinitus potens & armis, mittit doctores legis Dei per vniuersum Iudam, cuius principes recensentur cum numero subiectorum militum.

REgnauit autem Iosaphat filius eius pro eo, & inualuit contra Israel. * Cōstituitque militum numeros in cunctis vrbus Iuda, quæ erāt vallatæ muris. Præsidiaq; disposuit in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater eius. * Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulauit in viis David patris sui primis: & non sperauit in Baalim, sed in Deo patris sui, & prexit in præceptis illius, & nō iuxta peccata Israel. * Confirmauitq; Dominus regnum in manu eius, & sedit omnis Iuda munera Iosaphat: facta quæ int ei infinitæ diuitiæ, & multa gloria. * Cuius summislet cor eius audaciam propter vias Domini, etiā excellsa & lucos Iuda abstulit.

* Tercio autem anno regni sui, misit de principibus suis Benhail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, ut docerent in ciuitatibus Iuda: * & cum eis Leuiras, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Asel quoque, & Seiniramoth, & Ionathâ, Adoniamq; & Thobiam, & Thobadoniam, Leuiras, & cum eis Elisama & Ioran Sacerdotes, * docebantque populum in Iuda, habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas vrbes Iuda, atq; erudiebant populum. * Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Iuda, nec audebant bellare contra Iosaphat. * Sed & Philisthi Iosaphat munera deferrebant, & vestigal argenti, Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem millia septingenta, & hircorum totidem. * Creuit ergo Iosaphat, & magnificatus est vsque in sublime: atque ædificauit in Iuda domos ad instar turrium, vrbesq; muratas. * Et multa opera parauit in vrribus Iuda: viri quoque bellatores, & robusti erant in Ierusalem, * quorum iste numerus per domos atq; familias singulorum: In Iuda principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robustissimi viri trecenta millia. * Post hunc Iohanan princeps, & cum eo ducenta octoginta millia. * Post istum quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino, & cum eo ducenta millia virorum fortium. * Hunc sequebatur robustus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia. * Post istum etiam Iozabad, & cum eo centum octoginta millia expeditorum militum. * Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis, quos posuerat in vrribus muratis, in vniuerso Iuda.

C A P. XVIII.

Iosaphat impio Achab affinitate iunctus, ascendit cum eo contra Ramoth Galaad 400. pseudo-prophetis victoriam promittentibus, Michæas autem contrarium prophetans incarcerationatur, sed Achab iuxta Michæas prophetiam in bello occiditur.

Fuit ergo Iosaphat diues & inclytus multum, & affinitate coniunctus est Achab. * Descenditque post annos ad eum in Samariam: ad cuius aduentum mactauit Achab arietes & boues plurimos, ipsi, & populo qui venerat cum eo: persuasitq; illi ut ascenderet in Ramoth Galaad. * Dixitque Achab rex Israel ad Iosaphat regem Iuda: Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille respondit: Vt ego, & tu: sicut populus tuus, sic & populus meus: tecumque erimus in bello. * Dixitq; Iosaphat ad regem Israel: Consule obsecro impræsentiarum sermonem Domini. * Congregauit igitur rex Israel prophetarum quadringen-

tos viros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus an quiescere? At illi, Ascende, inquit, & tradet Deus in manu regis. * Dixitque Iosaphat: Numquid non est hic propheta Domini, ut ab illo etiam requiram? * Et ait rex Israel ad Iosaphat: Est vir vnus, a quo possumus querere Domini voluntatem: sed ego odi eum, quia non prophetauit mihi bonum, sed malum omni tempore: est autem Michæas filius Iemla. Dixitque Iosaphat: Ne loquaris rex hoc modo. * Vocauit ergo Israel vnum de Eunuchis, & dixit ei: Voca cito Michæam filium Iemla. Porro rex Israel, & Iosaphat rex Iuda, vterque sedebant in solio suo, vestitu regio: sedebant autem in arca iuxta portam Samariæ, omnesque prophetae variabantur coram eis. * Sedecias vero filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, & ait: Hec iussit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam. * Omnesque prophetae similiter prophetabant, atq; dicebant: Ascende in Ramoth Galaad, & prosperaberis & tradet eos Dominus in manu regis. * Nunti autem, qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi: En verba omnium prophetarum vno ore bona regi annunciant: quæso ergo te, ut & sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisq; prospera. * Cui respondit Michæas: Viuit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar. * Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite: cuncta enim prospera euenient, & tradentur hostes in manus vestras. * Dixitque rex: iterum atque iterum te adiuro, ut mihi non loquaris, nisi quod verum est, in nomine Domini. * At ille ait: Vidi vniuersum Israel dispersum in montibus, sicut oues absque pastore: & dixit Dominus: Non habent isti dominos: reuertatur vnusquisque in domum suam in pace. * Et ait rex Israel ad Iosaphat: Nonne dixi tibi, quod non prophetaret iste mihi quidquam boni, sed ea, quæ mala sunt? At ille, Idcirco, ait, audite verbum Domini: Vidi Dominum sedentem in solio suo, & omnem exercitum cæli assistentem ei a dextris & a sinistris. * Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat & corruat in Ramoth Galaad? Cumq; diceret vnus hoc modo, & alter alio: * processit spiritus, & stetit coram Domino, & ait: ego decipiam eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies? At ille respondit: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Dixitque Dominus: Decipies, & præualebis: egredere, & fac ita. * Nunc igitur, ecce Dominus dedit

dedit spiritum iudicandi in ore omnium prophetarum tuorum & Dominus locutus est de te mala. * Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæ maxillam, & ait: Per quam viam transiit Spiritus Domini à me, vt loqueretur tibi? * Dixitq, Michæas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo, vt abscondaris. * Præcepit autē rex Israel, dicens: Tollite Michæam, & ducite eum ad Amon principem ciuitatis, & ad Ioas filium Amelech. * Et dicetis: Hæc dicit rex: Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum, & aquæ pauxillum, donec reuertat in pace. * Dixitque Michæas: Si reuersus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait: Audite omnes populi. * Igitur ascenderunt rex Israel & Iosaphat rex Iuda in Ramoth Galaad. * Dixitque rex Israel ad Iosaphat: Mutabo habitum, & sic ad pugnam vadam, tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Israel habitu, venit ad bellum. * Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicens: Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Israel. * Itaq; cum vidissent principes equitatus Iosaphat, dixerunt: Rex Israel est iste. Et circumdederunt eum dimicantes: at ille clamauit ad Dominum, & auxiliatus est ei, atq; auertit eos ab illo. * Cum enim vidissent duces equitatus, quod non esset rex Israel, reliquerunt eum. * Accidit autem, vt vnus ex populo sagittam in incertū iaceret, & percuteret regem Israel inter ceruicem & scapulas. at ille aurigæ suo ait: Conuerte manum tuam, & educ me de acie, quia vulneratus sum. * Et finita est pugna in die illo: porro rex Israel stabat in curru tuo contra Syros vsque ad vesp̄eram, & mortuus est occidente sole.

C A P. XIX.

Iosaphat à Iehu propheta correptus de prestito auxilio Achab, constitutos à se iudices admonet de seruanda iustitia, & Leuitas de promouendo cultu diuino, populoq; recte instituendo.

Reuerfus est autem Iosaphat rex Iuda in domum suam pacifice in Ierusalem. * Cui occurrit Iehu filius Hanani Videns, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia iungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris: * sed bona opera inuenta sunt in te, eò quod abstuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum, vt requireres Dominum Deum patrum tuorum. * Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursumque egressus est ad populum de Beisabec vsque ad montem Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum Deum patrum suorum. * Constituitque iudices terræ in cunctis ciui-

6tatibus Iuda munitis per singula loca, * & præcipiens iudicibus, Videte, ait, quid faciatis: nō enim hominis exercetis iudicium, sed Domini, & quodcunque iudicaueritis, in vos re-
 7 dundabit. * Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas,
 8 nec personarum acceptio. nec cupido munerum. * In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Leuitas, & Sacerdotes, & principes familiarum ex Israel, vt iudicium & causam Domini
 9 iudicarent habitatoribus eius. * Præcepitque eis, dicens: Sicut estis in timore Domini fideliter & corde perfecto. * Omnem causam, quæ venerit ad vos, fratrum vestrorum, qui habitant in vrbibus suis inter cognationem & cognationem, vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus: offendite eis, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis. * Amarias autem sacerdos & pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porro Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent: habetisque magistros Leuitas coram vobis, confortamini, & agite diligenter, & erit Dominus vobiscum in bonis.

C A P. XX.

Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Iosaphat insurgentibus, ipse practicato ieiunio vna cum populo suo suoplex ad Deum confugit, sicq; ab eis seminuò cadentibus liberatus spolia colligit, verum ob fœdus cum impio Ochozia à propheta corripitur.

Post hæc congregati sunt filii Moab, & filii Ammon, & cum eis de Ammonitis, ad Iosaphat, vt pugnarent contra eum. * Veneruntque nunci, & indicauerunt Iosaphat, dicens: Venit contra te multitudo magna, de his locis, quæ trans mare sunt, & de Syria, & ecce constitunt in Asaonthamar, quæ est Engaddi.
 3 * Iosaphat autem timore perterritus, totum B se contulit ad rogandum Dominum, & prædicauit ieiunium vniuerso Iuda. * Congregatusque est Iudas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de vrbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. * Cumque steriisset Iosaphat in medio cœtu Iuda, & Ierusalem, in domo Domini ante atrium nouum, * ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis regnis Gentium, in manu tua est fortitudo & potentia, nec quisquam tibi potest resistere. * Nōne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ huius coram populo tuo Israel, & dedisti eam femini Abraham amici tui in sempiternum? * Habita-

tauerunt.

traueruntque in ea, & extruxerunt in illa san-
ctuarium nomini tuo, dicentes: * Si iruerint
super nos mala, gladius iudicii, pestilentia, &
fames, stabimus coram domo hac in conspe-
ctu tuo, in qua inuocatum est nomen tuum: &
clamabimus ad te in tribulationibus nostris,
& exaudies, saluosque facies. * Nunc igitur
ecce filij Ammon, & Moab, & mons Seir, per
quos non concessisti Israel, ut transirent, quan-
do egrediebantur de Aegypto, sed declinaue-
runt ab eis, & non interfecerunt illos: * econ-
trario agunt, & nituntur eicere nos de posses-
sione, quam tradidisti nobis. * Deus noster,
ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non
est tanta fortitudo, ut possimus huic multi-
tudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cum
ignores, quid agere debeamus, hoc solum
habemus residui, ut oculos nostros dirigamus
ad te. * Omnis verò Iuda stabat coram Do-
mino, cum paruulis, & vxoribus, & liberis suis.
* Erat autem Iahaziel filius Zachariæ, filij Ba-
naïæ, filij Iehiel, filij Mathaniæ, Leuitæ de
filiis Asaph, super quem factus est Spiritus
Domini in medio turbæ, & ait: Attendite
omnis Iuda, & qui habitatis Ierusalem, & tu
rex Iosaphat: Hæc dicit Dominus vobis: No-
lite timere, nec paueatis hanc multitudinem:
non est enim vestra pugna, sed Dei. * Cras de-
scenditis contra eos: ascensuri enim sunt per
clium nomine Sis, & inuenietis illos in sum-
mitate torrentis, qui est contra solitudinem
Ieruel. * Non eritis vos, qui dimicabitis, sed
tantummodo confidenter state, & videbitis
auxilium Domini super vos, ô Iuda, & Ierusa-
lem: nolite timere, nec paueatis: cras egre-
diemini contra eos, & Dominus erit vobis
cum. * Iosaphat ergo, & Iuda, & omnes ha-
bitatores Ierusalem, ceciderunt proni in ter-
ram coram Domino, & adorauerunt eum.
* Porro Leuitæ de filiis Caath, & de filiis Co-
re laudabant Dominum Deum Israel voce
magna in excelsum. * Cumque manè surre-
xissent, egressi sunt per desertum Thecæ: pro-
fectisque eis, stans Iosaphat in medio eorum,
dixit: Audite me viri Iuda, & omnes habita-
tores Ierusalem: credite in Domino Deo ve-
stro, & securi eritis: credite prophetis eius, &
cuncta euenient prospera. * Deditque confi-
lium populo, & statuit cantores Domini, ut
laudarent eum in turmis suis, & antecederent
exercitum, ac voce consona dicerent: * Confi-
temini Domino, quoniam in æternum mise-
ricordia eius. * Cumque coepissent laudes ca-
nere, vertit Dominus insidias eorum in seme-
t ipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, &
montis Seir, qui egressi fuerant, ut pugnarent
contra Iudam, & percussi sunt. * Namque fi-
lij Ammon, & Moab, consurrexerunt aduer-

sum habitatores montis Seir, ut interficeret &
delerent eos: cumque hoc opere perpetrassent,
etiam in semetipsos versi, mutuis concidere
vulneribus. * Porro Iuda cum venisset ad spe-
culum, quæ respicit solitudinem, vidit procul
omnem latè regionem plenam cadaueribus,
nec superesse quemquam, qui necem potuisset
evadere. * Venit ergo Iosaphat, & omnis
populus cum eo, ad detrahenda spolia mor-
tuum: inueneruntque inter cadauera va-
riam supellectilem, vestes quoque, & vasa pre-
tiosissima, & diripuerunt, ita ut omnia portare
non possent, nec per tres dies spolia auferre
præ prædæ magnitudine. * Die autem quar-
to congregati sunt in Valle benedictionis: ete-
nim quoniam ibi benedixerant Domino, vo-
cauerunt locum illum Vallis benedictionis
usque in præsentem diem. * Reuerlusque est
omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalem, & Io-
saphat ante eos, in Ierusalem cum lætitia ma-
gna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium
in inimicis suis. * Ingressique sunt in Ieru-
salem cum psalteriis, & citharis, & tubis in
domum Domini. * Irruit autem pavore Do-
mini super vniuersa regna terrarum, cum au-
dissent, quod pugnasset Dominus contra ini-
micos Israel. * Quieuitque regnum Iosaphat,
& præbuit ei Deus pacem per circuitum. * Re-
gnauit igitur Iosaphat super Iudam, & erat
triginta quinque annorum cum regnare cœ-
pisset: viginti autem & quinque annis regna-
uit in Ierusalē, & nomen matris eius Azuba
filia Selahi. * Et ambulauit in via patris sui
Asa, nec declinauit ab ea, faciens, quæ placita
erant, coram Domino. * Veruntamen excel-
sa non abstulit, & adhuc populus non direxe-
rat cor suum ad Dominum Deum patrum
suorum. * Reliqua autem gestorum Iosaphat
priorum & nouissimorum, scripta sunt in ver-
bis Iehu filij Hanani, quæ digessit in Libros
regum Israel. * Post hæc inuit amicitias Iosa-
phat rex Iuda cum Ochozia rege Israel, cuius
opera fuerunt impiissima. * & particeps fuit, ut
facerent naues, quæ irent in Tharsis: fecerunt
que classem in Asiongaber. * Prophetauit au-
tem Eliczer filius Dodau de Maresa ad Iosa-
phat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ocho-
zia, percussit Dominus opera tua, contritæ
que sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.

C A P. XXI.

*Impius Ioram filius Iosaphat occidit fratres suos,
& quosdam principes Iuda, cui Elias per liti-
ras pessimam aegritudinem, ac mortem, & do-
mus sua ac regni direptionem prædicit, quæ
tandem subsequuta sunt.*

Dormiuit autem Iosaphat cum patribus
suis, & sepultus est cum eis in Ciuitate

David : regnavitque Ioram filius eius pro eo. * Qui habuit fratres, filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatiam. omnes hi, filij Iosaphat regis Iuda. * Deditque eis pater suus multa munera argenti, & auri, & pensationes, cum civitatibus munitissimis in Iuda : regnum autem tradidit Ioram, eo quod esset primogenitus. * Surrexit ergo Ioram super regnum patris sui : cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus Israel. * Triginta duorum annorum erat Ioram cum regnare coepisset : & octo annis regnavit in Ierusalem. * Ambulavitque in viis regum Israel, sicut egerat domus Achab : filia quippe Achab erat vxor eius, & fecit malum in conspectu Domini. * Noluit autem Dominus disperdere domum David, propter pactum, quod inierat cum eo : & quia promiserat, ut daret ei lucernam, & filiis eius omni tempore. * In diebus illis rebellavit Edom, ne esset subditus Iudæ. & constituit sibi regem. * Cumque transisset Ioram cum principibus suis, & cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte, & percussit Edom, quem se circumdederat, & omnes duces equitatus eius. * Attamen rebellavit Edom, ne esset sub dirione Iuda usque ad hanc diem : eo tempore & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum : * insuper & excelsa fabricatus est in urbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalem & pravaricari Iudam. * Allate sunt autem ei literæ ab Elia propheta, in quibus scriptum erat : Hæc dicit Dominus Deus David patris tui : Quoniam non ambulasti in viis Iosaphat patris tui, & in viis Asa regis Iuda, * sed inaccessisti per iter regum Israel, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab, insuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te, occidisti : * ecce Dominus percutiet te plaga magna, cum populo tuo, & filiis, & vxoribus tuis, vniuersaque substantia tua. * tu autem ægrotabis pessimo languore vteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies. * Suscitavit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philistinorum, & Arabum, qui confines sunt Æthiopibus. * & ascenderunt in terram Iuda, & vastauerunt eam, diripueruntque, cunctam substantiam, quæ inuenta est in domo regis, insuper & filios eius, & vxores : nec remansit ei filius, nisi Ioachaz, qui minimus natus erat. * Et super hæc omnia percussit eum Dominus alui languore insanabili. * Cumque diei succederet dies, & temporum spatia volue-

rentur, duorum annorum expletus est circulus : & sic longa consumptus tabe, ita ut egeret etiam viscera sua, languore pariter & vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima, & non fecit ei populus secundum morem combustionis, exequias, sicut fecerat maioribus eius. * Triginta duorum annorum fuit, cum regnare coepisset, & octo annis regnavit in Ierusalem. Ambulavitque non recte, & sepelierunt eum in ciuitate David : verumtamen non in sepulchro regum.

C A P. XXII.

Impium Ochoziam filium Ioram occidit Iehu, simul & Ioram regem Israel : occidente autem Athalia filios regis, seruauit Iosabeth Ioas natum minimum.

Constituerunt autem habitatores Ierusalem Ochoziam filium eius minimum, regem pro eo : omnes enim maiores nati, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra : regnavitque Ochozias filius Ioram regis Iuda. * Quadraginta duorum annorum erat Ochozias, cum regnare coepisset, & vno anno regnavit in Ierusalem, & nomen matris eius Athalia filia Amri. * Sed & ipse ingressus est per vias domus Achab : mater enim eius impulit eum, ut impiè ageret. * Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab : ipsi enim fuerunt ei consilij post mortem patris sui in interitum eius. * Ambulavitque in consiliis eorum. Et perrexit cum Ioram filio Achab rege Israel, in bellum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad : vulnereturque Syri Ioram. * Qui reuersus est ut curaretur in Iezrahel : multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit ut inuideret Ioram filium Achab in Iezrahel ægrotantem. * Voluntatis quippe fuit Dei aduersus Ochoziam, vt veniret cum eo aduersum Iehu filium Namsi, quem vnxit Dominus ut deleteret domum Achab. * Cum ergo cuerteret Iehu domum Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrum Ochozias, qui ministrabant ei, & interfecit illos. * Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitante in Samaria : adductumque ad se, occidit, & sepelierunt eum : eo quod esset filius Iosaphat, qui quæsierat Dominum in toto corde suo. nec erat ultra spes aliqua, ut de stirpe quis regnaret Ochoziæ. * siquidem Athalia mater eius, videns quod mortuus esset filius suus, surrexit, & interfecit omnem stirpem regiam domus Ioram. * Porro Iosabeth filia regis tulit Ioas filium

Ochoziæ.

Ochozia, & furata est eum de medio filiorum regis, cum interficerentur: absconditq; eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum: Iosabeth autem, quæ absconderat eum, erat filia regis Ioram, vxor Ioiada pontificis, soror Ochozia, & idcirco Athalia non interfecit eum. * Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super terram.

C A P. XXIII.

Ioiada pontifex unxit Ioas in regem Iuda, curauitq; vt Athalia occideretur, & cultus De restitueretur, populus autem destruit domum, altaria ac simulacra Baal.

4 Reg. II.

44.

ANno autem septimo confortatus Ioiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroboam, & Iimahel filium Ioianan, Azariam quoq; filium Obed, & Maasiam filium Adaia, & Elisaphat filium Zechri: & iniit cum eis foedus. * Qui circumeuntes Iudam, congregauerunt Leuitas de cunctis vrbus Iuda, & principes familiarum Israel, veneruntq; in Ierusalem. * Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitq; ad eos Ioiada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios David. * Iste est ergo sermo quem facietis. * Tertia pars vestrum qui veniunt ad Sabbatum, Sacerdotum, & Leuitarum, & ianitorum, erit in portis: tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum sit in atrijs domus Domini. * Nec quisquam alius ingreditur domum Domini, nisi Sacerdotes, & qui ministrant de Leuitis: ipsi tantummodo ingrediantur, quia sanctificati sunt: & omne reliquum vulgus obseruet custodias Domini. * Leuitæ autem circueundit regem, habentes singuli arma sua: (& si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintq; cum rege & intrante & egrediente. * Fecerunt ergo Leuitæ, & vniuersus Iuda, iuxta omnia, quæ præceperat Ioiada pontifex: & assumpserunt singuli viros qui sub se erant, & veniebant per ordinem sabbati, cum his qui impleuerant sabbatum, & egressi erant: liquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas, quæ sibi per singulas hebdomadas succedere consueuerant. * Deditq; Ioiada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosq; & peltas regis David, quas consecrauerat in domo Domini. * Constituitq; omnem populum tenentium pugiones, a parte templi dextra, vsq; ad partem templi sinistram, coram altari, & templo per circuitum regis. * Et eduxerunt filium regis, & imposuerunt ei diadema, & testimonium, dederuntq; in manu eius tenendam

legem, & constituerunt eum regem: vixit quoq; illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecarique sunt ei, atq; dixerunt: Viuat rex. * Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini. * Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu, & principes, turmasque circa eum, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diuersi generis organis concinentem, vocem laudantium, scidit vestimenta sua, & ait: Insidia, insidia. * Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini. * Et imposuerunt ceruicibus eius manus: cumq; intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi. * Pepigit autem Ioiada foedus inter se vniuersumq; populum, & regem, vt esset populus Domini. * Itaq; ingressus est omnis populus domum Baal, & destruxerunt eam: & altaria ac simulacra illius confregerunt: Mathan quoq; sacerdotem Baal interfecerunt ante aras. * Constituit autem Ioiada præpositos in domo Domini, sub manibus Sacerdotum, & Leuitarum, quos distribuit David, in domo Domini: vt offerret holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Moysi, in gaudio & canticis, iuxta dispositionem David. * Constituit quoq; ianitores in portis domus Domini, vt non ingrederetur eam immundus in omni re. * Assumpsitq; centuriones, & fortissimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt descendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ superioris in domum regis, & collocauerunt eum in folio regali. * Latatusque est omnis populus terræ, & vrbs quieuit: porro Athalia interfecta est gladio.

C A P. XXIV.

Ioas vivente Ioiada bonus ac pius, iussit ad sartarecta templi congregari pecuniam, deinde factus impius iubet occidi Zachariam filium Ioiada: Iuda & Ierusalem à Syriis diripiuntur, & Ioas à servis suis occiditur.

SEPTem annorum erat Ioas cum regnare. * Accepisset: & quadraginta annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Sebia de Bersabee. * Fecitq; quod bonum est coram Domino cunctis diebus Ioiadae sacerdotis. * Accepit autem ei Ioiada vxores duas, ex quibus genuit filios & filias. * Post quæ placuit Ioas vt restauraret domum Domini. * Congregauitq; Sacerdotes, & Leuitas, & dixit eis: Egredimini ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerso

4 Reg. II.

d. 21. & c.

12. a. 1.

nolebant. * Spiritus itaque Dei induit Za-
 chariam filium Ioiadæ sacerdotem, & stetit
 in conspectu populi, & dixit eis: Hæc dicit
 Dominus Deus: Quare transgredimini præ-
 ceptum Domini, quod vobis non proderit, &
 dereliquistis Dominum vt derelinqueret
 vos? * Qui congregati aduersus eum, miserunt
 lapides iuxta regis imperium in atrio domus
 Domini. * Et non est recordatus Ioad rex mi-
 sericordiæ, quam fecerat Ioiada pater illius
 secum, sed interfecit filium eius. Qui cum
 moreretur, ait: Videat Dominus, & requirat
 * Cumque euolutus esset annus, ascendit cõ-
 tra eum exercitus Syriæ: venitque in Iudan
 & Ierusalem, & interfecit cunctos princeps
 populi, atque vniuersam prædam miserunt
 regi in Damascum. * Et cerè cum permodi-
 cus venisset numerus Syrorum, tradidit Do-
 minus in manibus eorum infinitam multi-
 tudinem, eò quòd dereliquissent Dominum
 Deum patrum suorum: in Ioad quoque igno-
 miniosa exercere iudicia. * Et abeuntes di-
 miserunt eum in languoribus magnis: sur-
 rexerunt autem contra eum serui sui, in vl-
 tionem sanguinis filij Ioiadæ sacerdotis, &
 occiderunt eum in lectulo suo, & mortuus
 est: sepelieruntque eum in Ciuitate David,
 sed non in sepulchris regum. * Insidiati verò
 sunt ei, Zabab filius Semmaath Ammaniti-
 dis, & Iozabab filius Semarith Moabitidis.
 * Porro filij eius, ac summa pecunia, quæ ad
 unata fuerat sub eo, & instauratio domus
 Dei, scripta sunt diligentius in Libro regum:
 regnavit autem Amasias filius eius pro eo.

CAP. XXV.

*Amasias patri Ioad succedens interfecit eos qui
 patrem occiderant, & post habitam de Idumæa
 victoriam, adorauit deos illorum, & ob id ca-
 pitur à Ioad rege Israel quem ad prælium pro-
 uocauerat, ac Ierusalem diripitur, tandemque
 Ioad in Lachis fugiens occiditur.*

Vigintiquinque annorum erat Amasias
 cum regnare cœpisset, & vigintinouem
 annis regnavit in Ierusalem, nomen matris
 eius Ioadan de Ierusalem. * Fecitque bonum
 in conspectu Domini: verumtamen non in
 corde perfecto. * Cumque roboratum sibi
 videret imperium, iugulauit seruos, qui oc-
 ciderant regem patrem suum. * sed filios eo-
 rum non interfecit, sicut scriptum est in Li-
 bro legis Moysi, vbi præcepit Dominus, di-
 cens: Non occidentur patres pro filiis, ne-
 que filij pro patribus suis, sed vnusquisque in
 suo peccato morietur. * Congregauit igitur
 Amasias Iudam, & cõstituit eos per familias,
 tribunosque & centuriones in vniuerso Iu-
 da & Beniamin: & recensuit à viginti annis

& supra, inuenitque trecenta millia iuueni-
 um, qui egredierentur ad pugnam, & tenerent
 hastam & clypeum. * Mercede quoque con-
 duxit de Israel centum millia robustorum,
 centum talentis argenti. * Venit autem ho-
 mo Dei ad illum, & ait: O rex, ne egrediatur
 tecum exercitus Israel: non est enim Domi-
 nus cū Israel, & cunctis filiis Ephraim: quòd
 si putas in robore exercitus bella consistere,
 superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quip-
 pe est adiuuare, & in fugam conuertere. * Di-
 citque Amasias ad hominem Dei: Quid ergo
 fiet de centum talentis, quæ dedi militibus
 Israel? Et respondit ei homo Dei: Habet Do-
 minus vnde tibi dare possit multò his plura.
 * Separauit itaque Amasias exercitum, qui
 venerat ad eum ex Ephraim, vt reuertetetur
 in locum suum: at illi contra Iudam vehementer
 irati, reuersi sunt in regionem suam. * Porro
 Amasias confidenter eduxit populum suum,
 & abiit in Vallem salinarum, percussitque fi-
 lios Seir decem millia. * Et alia decem millia
 virorum ceperunt filij Iuda, & adduxerunt
 ad præruptum cuiusdam petre, præcipitau-
 eruntque eos de summo in præceps, qui vni-
 uersi crepuerunt. * At ille exercitus, quem re-
 miserat Amasias ne secum iret ad prælium,
 diffusus est in ciuitatibus Iuda, à Samaria
 vsque ad Bethoron, & interfecit tribus mil-
 libus, diripuit prædam magnam. * Amasias
 verò post cædem Idumæorum, & allatos deos
 filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, & ado-
 rabat eos, & illis adolebat incensum. * Quam-
 ob rem iratus Dominus contra Amasiam,
 misit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur
 E adorasti deos, qui non liberauerunt populu-
 m tuum de manu tua? * Cumque hæc ille lo-
 queretur, respondit ei: Num consiliarius re-
 gis es? quiesce ne interficiam te. Discedensque
 propheta, Scio (inquit) quòd egitauerit
 Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, &
 insuper non acquieuisti consilio meo. * Igi-
 tur Amasias rex Iuda, inito pessimo consilio,
 misit ad Ioad filium Ioadaz filij Iehu, regem
 Israel, dicēs: Veni, videamus nos mutuo. * At
 ille remisit nuncios, dicens: Carduus, qui est
 in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens:
 Da filiam tuam filio meo uxorem: & ecce be-
 stia, quæ erant in silua Libani, transierunt &
 conculcauerunt carduum. * Dixisti: Percussi
 Edom, & idcirco erigitur cor tuum in super-
 biam: sede in domo tuâ, cur malum aduer-
 sum te prouocas, vt cadas, & tu, & Iuda
 tecum? * Noluit audire Amasias, eò quòd
 Domini esset voluntas vt traderetur in ma-
 nus hostium propter deos Edom. * Ascendit
 igitur Ioad rex Israel, & mutuos sibi præbue-
 re conspectus: Amasias autem rex Iuda erat

in Bethsames Iuda: * corruitque Iuda coram
Israel. & fugit in tabernacula sua. * Porro
Amasiam regem Iuda, filium Ioas, filij Io-
achaz, cepit Ioas rex Israel in Bethsames, &
adduxit in Ierusalem: destruxitque murum
eius à porta Ephraim vsq; ad portam anguli,
quadringentis cubitis. * Omne quoque au-
rum, & argentum, & vniuersa vasa, quæ repe-
rerat in domo Dei, & apud Obededom, in
thesauris etiam domus regis, necnon & fi-
lios obsidum, reduxit in Samariam. * Vixit
autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquàm
mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israel,
quindecim annis. * Reliqua autem sermonu
Amasie priorum & nouissimorum, scripta
sunt in Libro regu Iuda & Israel. * Qui post-
quam recessit à Domino, tetenderunt ei insi-
dias in Ierusalem. Cumque fugisset in Lachis
miserunt, & interfecerunt eum ibi. * Repor-
tantesque super equos, sepelierunt eum cum
patribus suis in Ciuitate Dauid.

C A P. XXVI.

*Ozia filij Amasia pietas commendatur, qui ad-
uersus Philisthim, Arabes & Ammonita
triumphat, multasque extruit ciuitates, at
postmodum ob nimiam felicitatem elatus,
preiunxit incensum adolere, quam ob rem no-
diem usque mortis à Domino lepra percussus
est, gubernante regnum filio Ioatham, qui suc-
cessit in regnum.*

4. Reg. 14.
c. 14.

OMnis autem populus Iuda, filium eius
Oziam annorum sedecim, constituit re-
gem pro Amasia patre suo. * Ipse ædificauit
Ailath, & restituit eam ditioni Iuda, postquàm
dormiuit rex cum patribus suis. * Sedecim
annorum erat Ozias cum regnare cœpisset,
& quinquaginta duobus annis regnauit in
Ierusalem, nomen matris eius Iechelia de
Ierusalem. * Fecitque quod erat rectum in
oculis Domini, iuxta omnia, quæ fecerat A-
masias pater eius. * Et exquisiuit Dominum
in diebus Zacharie intelligentis & videntis
Deum: cumque requireret Dominum, dire-
xit eum in omnibus. * Denique egressus est,
& pugnavit contra Philisthim, & destruxit
murm Geth, & murum Iabniz, murumque
Azoti: ædificauit quoque oppida in Azoto, &
in Philisthim. * Et adiuuit eum Deus contra
Philisthim, & contra Arabes, qui habita-
bant in Gurbaal, & contra Ammonitas. * Ap-
pendebantque Ammonitæ munera Ozie: &
diuulgatum est nomen eius vsque ad introi-
tum Ægypti propter crebras victorias. * Æ-
dificauitque Ozias tures in Ierusalem super
portam anguli, & super portam vallis, & reli-
quas in eodem muri latere, firmavitque eas.

16. Extruxit etiam tures in solitudine, & cifo-
dit cisternas plurimas, edquod haberet mul-
ta pecora, tam in campestribus, quam in ere-
mi vastitate: vineas quoque habuit & vitito-
res in montibus, & in carmelo: erat quippe
homo agriculturæ deditus. * Fuit autem ex-
ercitus bellatorum eius, qui procedebant ad
prælia, sub manu Iehiel scribæ, Maasieque
doctoris, & sub manu Hanania, qui erat d-
ducibus regis. * Omnisque numerus princi-
pum per familias virorum fortium, duorum
millium sexcentorum. * Et sub eis vniuersus
exercitus, trecentorum & septem millium
quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro
rege contra aduersarios dimicabant. * Præ-
parauit quoque eis Ozias, id est, cuncto exer-
citui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas,
& arcusque & fundas ad iaciendos lapides. * Et
fecit in Ierusalem diuersi generis machinas,
quas in turribus collocavit, & in angulis
murorum, vt mitterent sagittas, & saxa gra-
uia: egressumque est nomen eius procul, ed
quod auxiliaretur ei Dominus, & corrobo-
rasset illum. * Sed cum roboratus esset, ele-
uatum est cor eius in interitum suum, & ne-
glexit Dominum Deum suum: ingressusque
templum Domini, adolere voluit incensum
super altare thymiamatis. * Statimque in-
gressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo
Sacerdotes Domini octoginta, viri fortissi-
mi, * restiterunt regi, atque dixerunt: Non
est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Do-
mino, sed Sacerdotum, hoc est, filiorum Aa-
ron, qui consecrati sunt ad huiuscemodi mi-
nisterium: egredere de sanctuario, ne con-
tempseris: quia non reputabitur tibi in glo-
riam hoc à Domino Deo. * Iratusque Ozias,
tenens in manu thuribulum, vt adoleret in-
censum, minabatur Sacerdotibus. Statimq;
orta est lepra in fronte eius coram Sacerdo-
tibus, in domo Domini super altare thymia-
matis. * Cumque respexisset cum Azarias
pontifex, & omnes reliqui Sacerdotes, vide-
runt lepram in fronte eius, & festinato expu-
lerunt eum. Sed & ipse perterritus, accelera-
uit egredi, ed quod sensisset illico plagam
Domini. * Fuit igitur Ozias rex leprosus vs-
que ad diem mortis suæ, & habitauit in do-
mo separata plenus lepra, ob quam eiectus
fuerat de domo Domini. Porro Ioatham fi-
lius eius rexit domum regis, & iudicabat po-
pulum terræ. * Reliqua autem sermonum
Ozie priorum & nouissimorum, scripsit Isaias
filius Amos, propheta. * Dormiuitque Ozias
cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro
regalium sepulchrorum, ed quod esset
leprosus: regnauitque Ioatham
filius pro eo.

4. Reg.
14. c. 14.

*Ioatham pietas commendatur, qui deuictorege
Ammon magnam ab eo multam accepit, cui
succedit impius filius Achaz.*

Vigintiquinque annorum erat Ioatham
cū regnare cōpisset, & sedecim annis
regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Ie-
rusa filia Sadoc. * Fecitque quod rectum erat
coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat
Ozias pater suus, excepto quod non est in-
gressus templum Domini, & adhuc populus
delinquebat. * Ipse edificavit portam do-
mus Domini excelsam, & in muro Ophel-
im multam construxit. * Vrbes quoque edificavit
in montibus Iuda, & in saltibus castella &
turrets. * Ipse pugnavit contra regem filio-
rum Ammon, & vicit eos, dederuntque ei fi-
lij Ammon in tempore illo centum talenta
argenti, & decem millia coros tritici, ac toti-
dem coros hordei: hæc ei præbuerunt filij
Ammon, in anno secundo & tertio. * Corro-
boratusque est Ioatham, eod quod direxisset
vias suas coram Domino Deo suo. * Reliqua
autem sermonum Ioatham, & omnes pugne
eius, & opera scripta sunt in Libro regum Ie-
rael & Iuda. * Vigintiquinque annorum erat
cū regnare cōpisset, & sedecim annis re-
gnavit in Ierusalem. * Dormiuitque Ioatham
cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciui-
tate David: & regnavit Achaz filius eius
pro eo.

C A P. XXVIII.

*Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Iu-
da, primum ab Assyriis, deinde a filio Israel,
qui ob id crudeliter ei arguitur à prophetâ, remi-
tunt Iudæos captiuos cum præda, rursum etiam
ab Idumæis & Philistinis: Achaz tamen post
omnem plagam adhuc auget impietatem, cui
pius succedit filius Ezechias.*

Viginti annorum erat Achaz cū regna-
re cōpisset: & sedecim annis regnavit
in Ierusalem: non fecit rectum in conspectu
Domini sicut David pater eius: * sed ambu-
lauit in viis regum Israel, insuper & statuas
fudit Baalim. * Ipse est, qui adoleuit in cen-
sum in Valle benennō, & lustravit filios suos
in igne, iuxta ritum gentium, quas interfecit
Dominus in aduentu filiorum Israel. * Sacri-
ficabat quoque, & thymiamata succendebat
in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno
frondoso. * Tradiditque eum Dominus Deus
eius in manu regis Syriæ, qui percussit eum,
magnamque prædam cepit de eius imperio,
& adduxit in Damascum: manibus quoque re-
gis Israel traditus est, & percussus plaga grā-
di. * Occiditque Phacee, filius Romelias, de
Iuda ceterum viginti millia in die vno, omnes

vitos bellatores: eod quod reliquissent Domi-
num Deum patrum suorum. * Eodem tem-
pore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim,
Maasias filium regis, & Ezricam ducem domus
eius, Elcanam quoque secundū a rege. * Cepe-
runtque filij Israel de fratribus suis ducenta
millia mulierum, puerorum, & puellarum, &
infinita prædam: pertuleruntque eam in Sa-
mariam. * Ea tēpestate erat ibi propheta Do-
mini, nomine Oded: qui egressus obviam
exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ec-
ce iratus Dominus Deus patrum vestrorum
contra Iuda, tradidit eos in manibus vestris,
& occidistis eos atrociter, ita vt ad cōlum
pertingeret vestra crudelitas. * Insuper filios
Iuda & Ierusalem vultis vobis subicere in
seruos & ancillas. quod nequaquam factu
opus est: peccastis enim super hoc Domino
Deo vestro. * Sed audite consilium meum, &
reducite captiuos, quos adduxistis de fratri-
bus vestris, quia magnus furor Domini im-
minet vobis. * Steterunt itaque viri de prin-
cipibus filiorum Ephraim, Azarias filius Io-
hanan, Barachias filius Mosollamoth, Eze-
chias filius Zellū, & Amasa filius Adali, con-
tra eos qui veniebant de prælio, & dixerūt
eis: Non introducetis huc captiuos, ne pec-
cemus Domino. Quare vultis adiacere super
peccata nostra, & vetera cumulare delicta?
grande quippe peccatum est, & ira furoris
Domini inninet super Israel. * Dimiserunt-
que viri bellatores prædam, & vniuersa quæ
ceperant, coram principibus, & omni multi-
tudine. * Steteruntque viri, quos supra memo-
rauimus, & apprehendētes captiuos, omnes-
que qui nudi erant, vestierunt de spoliis:
cumque vestissent eos, & calceassent, & refe-
cissent cibo ac potu, vixissentque propter
laborem, & adhibuissent eis curam: quicum-
que ambulare non poterant, & erant imbe-
cillo corpore, imposuerunt eos iumentis, &
adduxerunt Ierichō Ciuitatem palmarum
ad fratres eorum, ipsique reuersi sunt in Sa-
mariam. * Tempore illo misit rex Achaz ad
regem Assyriorum postulans auxilium. * Ve-
neruntque Idumæi & percusserūt multos ex
Iuda, & ceperunt prædam magnam. * Philis-
thiim quoque diffusi sunt per vrbes campe-
stres, & ad Meridiē Iuda: ceperuntque Beth-
sames, & Aialon, & Gaderoth, Socho quo-
que, & Thamnam, & Gamzo, cum viculis
suis, & habitauerunt in eis. * Humiliauerat
enim Dominus Iudam propter Achaz regem
Iuda, eod quod nudasset eum auxilio, & con-
temptui habuisset Dominum. * Adduxitque
contra eum Thelgatphalnasar regem Assy-
riorum, qui & afflixit eum, & nullo resistente
vastauit. * Igitur Achaz, spoliata domo

Domini, & domo regum ac principum, dedit regi Assyriorum munera, & tamen nihil ei profuit. * Insuper & tempore angustiae suae auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz, * immolauit diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dij regum Syriae auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cum econtrario ipsi fuerint ruinæ ei, & vniuerso Israel. * Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei, atque contractis, clausit ianuas templi Dei, & fecit sibi altaria in vniuersis angulis Ierusalē. * In omnibus quoque vrbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam prouocauit Dominum Deum patrum suorum. * Reliqua autem sermonum eius, & omnium operum suorum priorum & nouissimorum, scripta sunt in Libro regum Iuda & Israel. * Dormiuitque Achaz cum patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Ierusalem neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israel. Regnauitque Ezechias filius eius pro eo.

C A P. XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo restitutumque sacerdotibus, Leuitis & cantoribus, instaurauit: oblati plurimus holocaustis & sacrificiis cum ingenti letitia.

4. Reg. 18.

4. 1.

Itaque Ezechias regnare cœpit, cum viginti annis regnauit in Ierusalē: nomen matris eius Abia, filia Zachariæ. * Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius. * Ipse anno & mense primo regni sui, aperuit ianuas domus Domini, & instaurauit eas. * Adduxitque Sacerdotes atque Leuitas, & congregauit eos in plateam Orientalem. * Dixitque ad eos: Audite me Leuitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, & auferre omnem immunditiā de sanctuario. * Peccauerunt patres nostri, & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, delinquentes eū: auerterunt facies suas a tabernaculo Domini, & præbuerunt dorsum. * Clauserunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incensumque non adoleuerunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel. * Concitatus est itaque furor Domini super Iudam & Ierusalem, tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in sibilum, sicut ipsi eernitis oculis vestris. * En, corruerunt patres nostri gladiis; filij nostri, & filia nostræ, & coniuges captivæ ductæ sunt propter hoc scelus. * Nunc ergo placet mihi ut ineamus fœdus cum Domino Deo Israel, & auerteret a nobis furorem

ira suæ. * Filij mei nolite negligere vos elegerit Dominus ut stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incensum. * Surrexerunt ergo Leuitæ: Mahat filius Amasai, & Ioel filius Azariae, de filiis Caath: Porro de filiis Merari, Cis filius Abdi, & Azarias filius Ialaleel. De filiis autem Gersom, Ioah filius Zemmas, & Eden filius Ioah. * At verò de filiis Elisaphan, Samri, & Iahiel. De filiis quoque Asaph, Zacharias, & Mathanias: * Necnon de filiis Heman, Iahiel, & Semei: Sed & de filiis Idithun, Semeias, & Oziel. * Congregaueruntque fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt iuxta mandatum regis & imperium Domini, ut expiarent domum Dei. * Sacerdotes quoque ingressi templum Domini ut sanctificarent illud, extrulerunt omnem immunditiā, quam intrò repperant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt Leuitæ, & asportauerunt ad Torem cedron foras. * Cœperunt autem primam mensis primamundare, & in die octaua eiusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini, expiaueruntque templum diebus octo, & in die sextadecima mensis eiusdem, quod cœperant, impleuerunt. * Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei: Sanctificauimus omnem domum Domini, & altare holocausti, vasaque eius, necnon & mensam propositionis cum omnibus vasis. * cunctamque templi suppellectilem quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam prauaricatus est: & ecce exposita sunt omnia coram altare Domini. * Conflagensque diluculo Ezechias rex, adunauit omnes principes ciuitatis, & ascendit in domum Domini: * obtuleruntque simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Iuda, dixitque sacerdotibus filiis Aaron ut offerret super altare Domini. * Maclauerunt igitur tauros, & susceperunt sanguinem sacerdotes, & fuderunt illum super altare, maclauerunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt, immolaueruntque agnos, & fuderunt super altare sanguinem. * Applicuerunt hircos pro peccato, coram rege & vniuersa multitudine, & imposueruntque manus suas super eos: * & immolauerunt illos Sacerdotes, & asperierunt sanguinem eorum coram altare propitiaculo vniuersi Israelis: pro omni quippe Israel præceperat rex ut holocaustum heret, & pro peccato. * Constituit quoque Leuitas in domo Domini, cum cymbalis, & psalteriis, & citharis, secundum dispositionem Dauid regis & Gad videntis, & Nathan propheta: siquidem Domini præceptum fuit

per manum prophetarum eius. * Steterunt- 26
que Leuitæ tenentes organa David, & Sacer-
dotes tubas. * Et iussit Ezechias vt offerrent 27
holocausta super altare: cumq; offerrentur
holocausta, ceperunt laudes canere Domi-
no, & clangere tubis, atque in diuersis orga-
nis, quæ David rex Israel præparauerat con-
crepare. * Omni autem turba adorante, can- 28
tores, & ij qui tenebant tubas, erant in officio
suo, donec compleretur holocaustum.
* Cumq; finita esset oblatio, incuruatus 29
est rex, & omnes qui erant cum eo, & adora-
uerunt. * Præcepitque Ezechias & principes 30
Leuitis, vt laudarent Dominum sermoni-
bus David, & Asaph Videntis: qui laudaue-
runt cum magna lætitia & iucuratio gen- 31
adorauerunt. * Ezechias autem etiam hæc
addidit: Implestis manus vestras Domino
accedite, & offerre victimas, & laudes in do-
mo Domini. Oblulit ergo vniuersa multitu-
do hostias, & laudes, & holocausta, mente 32
deuota. * Porro numerus holocaustorum
quæ obtulit multitudo, hic fuit: Tauros se-
ptuaginta, arietes centum, agnos ducentos
* Sanctificaueruntque Domino boues sexcē 33
tos, & oues tria milia. * Sacerdotes verò
pauci erant, nec poterant sufficere vt pelles
holocaustorum detraherent: vnde & Leuitæ
fratres eorum adiuuerunt eos, donec imple-
retur opus, & sanctificarentur antistites: Le-
uitæ quippe faciliiori ritu sanctificantur, quā
Sacerdotes. * Fuerunt ergo holocausta plu- 35
rima, adipēs pacificorum, & libamina holo-
caustorum: & completus est cultus domus
Domini. * Latatusque est Ezechias, & omnis 36
populus, eo quod ministerium Domini esset
expletum. De repente quippe hoc fieri pla-
cuerat.

CAP. XXX.

*Ezechias missis in omnem Israel & Iudam nun-
tius, populum conuocat, & sua oratione exhor-
tatur ad immolandum Phasæ, quo facto, cele-
brarunt solemnitatem azymorum bis septem
diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblati-
uictimis.*

Misit quoque Ezechias ad omnem Israel
& Iudæ: scriptiq; epistolas ad Ephraim
& Manassē, vt venirent ad domum Domini
in Ierusalem, & facerent Phasē Domino Deo
Israel. * Intro ergo consilio regis & princi-
pum, & vniuersi cæterus Ierusalem, decreue-
runt vt facerent Phasē mense secundo. * Nō
enim potuerant facere in tempore suo, quia
sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati
non fuerant, & populus nondum congreg-
atus fuerat in Ierusalem. * Placuitque sermo

5 regi, & omni multitudini. * Et decreuerunt
vt mitterent nuncios in vniuersum Israel, de
Bersabee vsque Dan, vt venirent, & facerent
Phasē Domino Deo Israel in Ierusalem: mul-
ti enim non fecerant sicut lege præscriptum
6 est. * Perrexeruntque cursores cum epistolis
B ex regis imperio, & principum eius in vniuer-
sum Israel & Iudam, iuxta id quod rex iusse-
rat, prædicantes: Filij Israel reuertimini ad
Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israel:
& reuertetur ad reliquias, quæ effugerunt
7 manum regis Assyriorum. * Nolite fieri sicut
patres vestri & fratres, qui recesserunt a Do-
mino Deo patrum suorum, qui tradidit eos
8 in interitum, vt ipsi cernitis. * Nolite indu-
rare ceruices vestras, sicut patres vestri: tradi-
te manus Domino, & venite ad sanctuarium
eius, quod sanctificauit in æternum: seruite
Domino Deo patrum vestrorum, & auerte-
9 tur a vobis ira furoris eius. * Si enim vos re-
uerſi fueritis ad Dominum: fratres vestri, &
filij habebunt misericordiam coram domi-
nis suis, qui illos duxerunt captiuos, & reuer-
tentur in terram hanc: pius enim & clemens
est Dominus Deus vester, & non auertet fa-
ciem suam a vobis, si reuerſi fueritis ad eum.
10 * Igitur cursores pergebant velociter de ci-
uitate in ciuitatem, per terram Ephraim &
Manasse vsque ad Zabulon, illis irridenti-
bus & subſannantibus eos. * Attamen quidā
11 viri ex Aſer, & Manasse, & Zabulon, acquie-
ſcentes consilio, venerunt Ierusalem. * In Iu-
da verò facta est manus Domini vt daret eis
cor vnum, vt facerent iuxta præceptum regis
12 & principum, verbum Domini. * Congrega-
tique sunt in Ierusalem populi multi, vt fa-
cerent solemnitatem azymorum, in mense
13 secundo: & surgentes destruxerunt altaria,
C quæ erant in Ierusalem, atque vniuersa, in
quibus idolis adolebatur incensum, subuer-
tentes, proiecerunt in Torrentē cedron. * Im-
molauerunt autem Phasē quartadecima die
mensis secundi. Sacerdotes quoque atque
Leuitæ tandem sanctificati, obtulerunt ho-
14 locausta in domo Domini. * Steteruntq; in or-
dine suo, iuxta dispositionem & legem Moy-
ſi hominis Dei. Sacerdotes verò suscipiebant
effundendum sanguinem de manibus Leui-
15 tarum, * eo quod multa turba sanctificata
non esset: & ideo immolarent Leuitæ Pha-
se his, qui non occurrerant sanctificari Do-
16 mino. * Magna etiā pars populi de Ephraim,
& Manasse, & Issachar, & Zabulon, quæ san-
ctificata non fuerat, comedit Phasē, non iux-
ta quod scriptum est: & orauit pro eis Eze-
17 chias, dicens: Dominus bonus propitiabitur
cunctis, qui in toto corde requirunt Do-
18 minum Deum patrum suorum: & non im-

putabit eis quod minus sanctificati sunt.
 * Quem exaudiuit Dominus, & placatus est
 populo. * Feceruntque filij Israel, qui inuen-
 ti sunt in Ierusalem, solemnitate azymorū
 septem diebus in lætitia magna, laudantes
 Dominum per singulos dies: Leuitæ quoque
 & Sacerdotes, per organa, quæ suo officio
 congruebant. * Et locutus est Ezechias ad
 cor omnium Leuitarum, qui habebant intel-
 ligentiam bonam super Domino: & comederunt
 septem diebus solemnitatis, immolantes
 victimas pacificorum, & laudantes
 Dominum Deum patrum suorum. * Placuit
 que vniuersæ multitudini vt celebrarent etiam
 alios dies septem: quod & fecerunt cum
 ingenti gaudio. * Ezechias enim rex Iuda præ-
 uenerat multitudini mille tauros, & septem
 millia ouium: principes verò dederat populo
 tauros mille, & oves decem millia: sanctifi-
 cata est ergo sacerdotum plurima multitudo.
 * Et hilaritate perfusa omnis turba Iuda,
 tam Sacerdotum & Leuitarum, quam vni-
 uersæ frequentiæ, quæ venerat ex Israel, pro-
 phetarum quoque de Terra Israel, & habi-
 tantium in Iuda. * Facta que est grandis cele-
 ritas in Ierusalem, qualis à diebus Salomo-
 nis filij Dauid regis Israel in ea vrbe non fue-
 rat. * Surrexerunt autem Sacerdotes atque
 Leuitæ benedicentes populo: & exaudita est
 vox eorum: peruenitque oratio in habitacu-
 lum sanctum cœli.

C A P. XXXI.

*Populus idola lucosque in Iuda & Ephraim demolitur, Ezechias sacerdotes & Leuitas com-
 ponit in ordinem ministerij, populo autem ab-
 undantissime offerente constituntur, factis
 horreis, qui seruarent ac distribuerent Leuitico
 generi quæ oblata erant.*

C Vinq; hæc fuissent ritè celebrata, egres-
 sus est omnis Israel, qui inuentus fuerat
 in vrbibus Iuda, & frugerunt simulacra, suc-
 cideruntq; lucos, demoliti sunt excelsa, & al-
 taria destruxerunt, non solum de vniuerso
 Iuda & Benjamin, sed & de Ephraim quoque
 & Manasse, donec penitus euerterent: reuer-
 siq; sunt omnes filij Israel in possessiones &
 ciuitates suas. * Ezechias autē constituit tur-
 mas Sacerdotes & Leuitas per diuisiones
 suas, vnumquemq; in officio proprio, tã Sa-
 cerdotum videlicet quam Leuitarum, ad ho-
 locausta & pacifica, vt ministrarent & confi-
 terentur, canerentque in portis castrorū Do-
 mini. * Pars autem regis erat, vt de propria
 eius substantia offerretur holocaustum, ma-
 ne semper & vespere. Sabbatis quoque, &
 Calædis, & solemnitatibus ceteris, sicut scri-
 ptum est in lege Moyfi. * Præcepit etiam po-

pulo habitantium Ierusalem, vt darent par-
 tes Sacerdotibus, & Leuitis, vt possent vacare
 legi Domini. * Quod cum percerebisset in
 auribus multitudinis, plurimas obtulerunt
 primitias filij Israel frumenti, vini, & olei, mellis
 quoque: & omnium, quæ gignit humus, de-
 cimas obtulerunt. * Sed & filij Israel & Iuda,
 qui habitabant in vrbibus Iuda, obtulerunt
 decimas bouum & ouium, decimasque san-
 ctorum, quæ vouerant Domino Deo suo: at-
 que vniuersæ portantes, fecerunt acervos
 plurimos. * Mense tertio cœperunt acervorū
 iacere fundamenta, & mense septimo com-
 pleuerunt eos. * Cumque ingressi fuissent E-
 zechias & principes eius, viderunt acervos. &
 benedixit Dominus ac populo Israel. * In-
 terrogauitque Ezechias Sacerdotes & Leui-
 tas, cur ita iacerent acervi. * Respondit illi
 Azarias Sacerdos primus de stirpe Sadoc, di-
 cens: Ex quo cœperunt offerri primitiæ in
 domo Domini, comedimus, & saturati sumus
 & remanserunt plurima, eò quod benedixe-
 rit Dominus populo suo: reliquiarū autem
 copia est ista, quæ cernis. * Præcepit igitur E-
 zechias vt præpararent horrea in domo Do-
 mini. Quod cum fecissent, intrulerunt, tam
 primitias, quam decimas, & quæcunq; voue-
 rant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum
 Chonenias Leuita, & Semei frater eius, secū-
 dus, * post quē Iahiel, & Azarias, & Nahath,
 & Alael, & Ierimoth, Iozabad quoque, & E-
 liel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaias, præ-
 positi sub manibus Choneniæ, & Semei fra-
 tris eius, ex imperio Ezechiae regis & Azariae
 pontificis domus Dei, ad quos omnia perti-
 nebāt. * Core vero filius Iemna Leuites & ia-
 nair Orientalis portæ, præpositus erat iis
 quæ sponte offerebatur Domino, primitiæ
 quæ & consecratis in Sancta sanctorum. * &
 sub cura eius Eden, & Benjamin, Iesue, & Se-
 meias, Amarias quoq; & Sechenias, in ciuita-
 tibus Sacerdotū, vt fideliter distribueret fra-
 tribus suis partes, minoribus atque maiori-
 bus: * exceptis maribus ab annis tribus & su-
 pra, cunctis qui ingrediebantur templum
 Domini, & quidquid per singulos dies con-
 ducebat in ministerio, atque obseruationib.
 iuxta diuisiones suas: * Sacerdotibus per fa-
 milias, & Leuitis à vigesimo anno & supra,
 per ordines & turnas suas, vniuersaq; mul-
 titudini, tam vxoribus, quam liberis eorum
 vtriusq; sexus, fideliter cibi, de his quæ san-
 ctificata fuerant, præbebantur. * Sed & filio-
 rum Aaron per agros, & suburbana vrbium sin-
 gularū, dispositi erant viri, qui partes distri-
 buerent vniuerso sexui masculino de Sacer-
 dotibus & Leuitis. * Fecit ergo Ezechias vni-
 uersa quæ diximus in omni Iuda: operatusq;

est bonum & rectum & verum, coram Domino Deo suo, * in vniuersa cultura ministerij domus Domini, iuxta legem & ceremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque & prosperatus est.

CAP. XXXII.

Sennacherib Iudam innadente Ezechias populum hortatur fidere in Domino, à quo ille minus blasphemis nititur eum auertere, orantibus autem Ezechia & Isia Angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui fugiens à filiis occiditur, porro Ezechias nimia felicitate elatus Deum offendit, cui impius filius Manasses succedit.

4. Reg. 18.
2. 13.
Isa. 36. & 1.

POST quæ & huiusmodi veritatem, venit Sennacherib rex Assyriorum, & ingressus A Iudam, obsedit ciuitates munitas, volens eas

2 capere. * Quod cum vidisset Ezechias, venit se scilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Ierusalem, * intro cū principibus consilio, virisque fortissimis, vt obturarent capita fontium, qui erant extra urbem: & hoc omnium decernente sententia, * congregauit plurimam multitudinem, & obrutauerunt cunctos fontes, & riuum qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, & inueniant aquarum abundantiam. * Edificauit quoque, agens industriè, omnem murum, qui fuerat dissipatus, & extruxit turres desuper, & forinsecus alterum murum: instaurauitque Mello in Ciuitate Dauid, & fecit vniuersi generis armaturam & clypeos: * constituitque principes bellatorum in exercitu: & conuocauit vniuersos in platea portæ ciuitatis, ac locu-

tus est ad cor eorum dicens: * Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paucatis regem Assyriorum, & vniuersam multitudinem, quæ est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quam cū illo. * Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus huiusmodi verbis Ezechia regis Iuda. * Quæ postquæ gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum seruos suos in Ierusalem

(ipse enim cum vniuerso exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnem populum qui erat in vrbe, dicens: * Hec dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Ierusalem? * Num Ezechias decipit vos, vt tradat morti in fame & siti, affirmaas quod Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum? * Numquid non iste est Ezechias, qui destruxit excelsa illius, & altaria, & præcepit Iuda & Ierusalem, dicens: Coram altari

vno adorabitis, & in ipso comburetis incensum? * An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei, cunctis terrarum populis? numquid præualuerunt dii gentium, omniumque terrarum, liberare regionem suam de manu mea? * Quis est de vniuersis diis gentium quas vastauerunt patres mei, qui potuerit eruerè populum suum de manu mea, vt possit etiam Deus vester eruerè vos de hac manu? * Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit Deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea, & de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruerè vos de manu mea. * Sed & alia multa locuti sunt serui eius contra Dominum Deum, & contra Ezechiā seruum eius. * epistolæ quoque scripsit plenas blasphemiarum in Dominum Deum Israël, & locutus est aduersus eum: Sicut dii gentium ceterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic & Deus Ezechiae eruerè non poterit populum suum de manu ista. * Insuper & clamore magno, lingua Iudaica, contra populum qui sedebat in muris Ierusalem, personabat; vt terreret eos, & caperet ciuitatem. * Locutusque est contra Deum Ierusalem, sicut aduersum deos populorum terrarum, opera manuum hominum. * Orauerunt igitur Ezechias rex, & Isaias filius Amos propheta, aduersum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt vsque in cælum. * Et misit Dominus angelum, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorem, & principem exercitus regis Assyriorum: euersusque est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum Dei sui, filii qui egressi fuerant de vtero eius, interfecerunt eum gladio. * Saluauique Dominus Ezechiā & habitatores Ierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium, & præstitit eis quietem per circuitum. * Multi etiam deferebant hostias & sacrificia Domino in Ierusalem, & munera Ezechiae regi Iuda: qui exaltatus est post hæc coram cunctis gentibus. * In diebus illis egrotauit Ezechias vsque ad mortem, & orauit Dominum: exaudivitque eum, & dedit ei signum. * Sed non iuxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia eleuatum est cor eius: & facta est contra eum ira, & contra Iudam & Ierusalem. * Humiliatusque est postea, cōquod exaltatum fuisset cor eius, tū ipse, quā habitatores Ierusalem: & idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiae. * Fuit autem Ezechias diues, & inelytus valde, & thesauros sibi plurimos congregauit argenti & auri & lapidis pretiosius, aromatatum, & armorum vniuersi generis, & vasorum magni pretii.

28 * Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & præsepia omnium iumentorum, causasque pecorum, & vrbes ædificauit sibi: habebat quippe greges ouium & armorum innumera- biles, cōquod dedit ei Dominus sustin- 29 tiam multam nimis. * Ipse est Ezechias, qui obturauit superiorem fontem aquarum Gi- hon, & avertit eas subter ad Occidentem Vr- 30 bis David: in omnibus operibus suis fecit pro- 31 spei quæ voluit. * Attamen in legatione prin- cipum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, vt interrogarent de portento, quod acciderat su- per terram, dereliquit eum Deus vt tentare- 32 tur, & nota fierent omnia quæ erant in corde eius. * Reliqua autem sermonum Ezechiae, & misericordiarum eius, scripta sunt in visio- 33 ne Isaiæ filii Amos prophetae, & in Libro re- gum Iuda & Israël. * Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, & sepelietur cum super se pulchra filiorum David: & celebrauit eius exe- quias vniuersus Iuda, & omnes habitatores Ierusalem: regnauitque Manasses filius eius pro eo.

CAP. XXXII.

Manasses ob suas impietates captiuus in Babylo- nem ducitur, in qua afflictione ad Deum con- uersus suo regno restituitur, & idolis abiectis Dei cultum restaurat, cui impius filius Amon succedit: & hoc à suis interfecto regnat pius eius filius Iosias.

1 **D**Vodecim annorum erat Manasses cū- 4. Reg. 21.
A regnare cœpisset, & quinquaginta cum 4.2.
2 que annis regnauit in Ierusalem. * Fecit au- tem malum coram Domino, iuxta abomina- 3 tiones gentium, quas subiecit Dominus co- ram filiis Israël: * & conuersus instaurauit ex- celsa, quæ demolitus fuerat Ezechias pater eius: construxitque aras Baalim, & fecit lu- 4 cos, & adorauit omnem militiam cœli, & co- 5 luit eam. * Ædificauit quoque altaria in do- mo Domini, de qua dixerat Dominus: * In Ie- 6 rusalem erit nomen meum in æternum. * Æ- 7 dificauit autem ea cuncto exercitui cœli, in 8 duobus atrijs domus Domini. * Transireque fecit filios suos per ignem in Valle benennom: obseruabat somnia, festabatur auguria, male- 9 ficis artibus inferuebat, habebat secum ma- gos, & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino, vt irritaret eum. * Sculpti 10 B le quoque & conflatile signum posuit in do- mo Dei, de qua locutus est Deus ad Dauid, & 11 ad Salomonem filium eius, dicens: In domo hac & in Ierusalem, quam elegi de cunctis tri- 12 bus Israël, ponam nomen meum in sem- 13 piternum. * Et moueri non faciam pedem Is- rael de terra, quam tradidi patribus eorum: ita

dumtaxat

* Tob. 1. d.
11.

* 4. Reg.
20. 4.1.
1/a. 38. 4.1.

* 2. Reg. 7.
6.10.

* 3. Reg. 8.
b.17.

dumtaxat si custodierint facere quæ præcepi
eis, cunctamque legem & ceremonias, atque
iudicia per manum Moysi. * Igitur Manasses
seduxit Iudam, & habitatores Ierusalem, ut
facerent malum super omnes gentes, quas
subuerterat Dominus a facie filiorum Is-
rael. * Locutusque est Dominus ad eum, & 10
ad populum illius, & attendere noluerunt.
* Idecirco superinduxit eis principes exerci- 11
tus regis Assyriorum, ceperuntque Manas-
sen, & vinctum catenis atque compedibus
duxerunt in Babylonem. * Qui postquam 12
coangustatus est, orauit Dominum Deum
suum: & egit penitentiam valde coram Deo
patrum suorum. * Deprecatusque est eum, 13
& obsecrauit intentè: & exaudiuit oratio-
nem eius, reduxitque eum Ierusalem in re-
gnum suum, & cognouit Manasses quod Do-
minus ipse esset Deus. * Post hæc ædificauit 14
murum extra ciuitatem David, ad Occiden-
tem Gihon in conualle, ab introitu portæ
piscium per circuitum vsque ad Ophel, & ex-
altauit illum vehementer: constituitque
principes exercitus in cunctis ciuitatibus Iu-
da munitis: * & abstulit deos alienos, & si- 15
mulacrum de domo Domini, aras quoque,
quas fecerat in monte domus Domini, & in
Ierusalem, & proiecit omnia extra urbem.
* Porro instaurauit altare Domini, & immo-
lauit super illud victimas, & pacifica, & lau-
dem: præcepitque Iudæ ut seruiret Domino
Deo Israel. * Attamen adhuc populus immo- 17
labat in excelsis Domino Deo suo. * Reliqua 18
autem gestorum Manasse: & obsecratio eius
ad Deum suum: verba quoque Videntium,
qui loquebantur ad eum in nomine Domini
Dei Israel, continentur in sermonibus re-
gum Israel. * Oratio quoque eius & exau- 19
ditio, & cuncta peccata atque contemptus,
D loca etiam in quibus ædificauit excelsa, & fe-
cit lucos & statuas, antequam ageret peniten-
tiam, scripta sunt in sermonibus Hozai. * Dor- 20
miuit ergo Manasses cum patribus suis, &
sepelierunt eum in domo sua: regnavitque
pro eo filius eius Amon. * Viginti duorum 21
annorum erat Amon cum regnare cœpisset,
& duobus annis regnavit in Ierusalem. * Fe-
citque malum in conspectu Domini, sicut
fecerat Manasses pater eius: & cunctis ido-
lis, quæ Manasses fuerat fabricatus, immo-
lauit atque seruiuit. * Et non est reueritus 23
faciem Domini, sicut reueritus est Manasses
pater eius: & multo maiora deliquit. * Cum-
que coniuressent aduersus eum serui sui, in-
terfecerunt eum in domo sua. * Porro reli- 24
qua populi multitudo, cæsis iis, qui Amon
percellerant, constituit regem Iosiam filium
eius pro eo..

*Iosias idolorum cultu sublato, templum instau-
rat, reperitque legis libro contemptus est, & con-
uocato populo lectoque libro, scædus cum Domino
percutitur.*

1 O Cto annorum erat Iosias cum regnare 4. Reg. 22.
A cœpisset, & triginta & vno anno regna- a. 1.
2 uit in Ierusalem. * Fecitque quod erat rectum
in conspectu Domini, & ambulauit in viis
David patris sui: non declinauit neque ad
3 dextram, neque ad sinistram. * Octauo autem
anno regni sui, cum adhuc esset puer, cœpit
querere Deum patris sui David: & duodeci-
mo anno postquam regnare cœperat, mun-
dauit Iudam & Ierusalem ab excelsis, & lucis,
4 simulacrisque, & sculprilibus. * Destruxerunt
que coram eas aras Baalim: & simulacra, quæ
superposita fuerant, demoliti sunt: lucos et-
iam, & sculptilia succidit atque comminuit:
& super tumulos eorum, qui eis immolare
5 consueuerant, fragmenta dispersit. * ossa præ-
B terea sacerdotum combussit in altari-
6 lorum, mundauitque Iudam & Ierusalem. * Sed
& in urbibus Manasse, & Ephraim, & Simcon,
7 vsque Nephthali, cuncta subuertit. * Cum
que altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia
contriuisset in frusta, cunctaque delubra de-
molitus esset de vniuersa terra Israel, reuer-
8 sus est in Ierusalem. * Igitur anno octauo deci-
mo regni sui, mundata iam terra, & templo
Domini, misit Saphan filium Eschæ, & Ma-
asiam principem ciuitatis, & Ioha filium Ioa-
chaz a commentariis, ut instauraret domum
9 Domini Dei sui. * Qui venerunt ad Helciam
Sacerdotem magnum: acceptamque ab eo
pecuniam, quæ illata fuerat in domum Do-
mini, & quam congregauerant Leuitæ & ia-
nitores, de Manasse, & Ephraim, & vniuersis
C reliquis Israel, ab omni quoque Iuda, &
10 Beniamin, & habitatoribus Ierusalem, tra-
diderunt in manibus eorum, qui præerant
operariis in domo Domini, ut instaurarent
templum & infirma quæque, sarcirent. * At illi
11 dederunt eam artificibus, & cæmentariis, ut
emerent lapides de lapicidinis, & ligna ad
commissuras ædificij, & ad contignationem
12 donorum, quas destruxerant reges Iuda. * Qui
fideliter cuncta faciebant. Erant autem præ-
positi operantium, Iahath & Abdias de filiis
Merari, Zacharias & Mosollæ de filiis Caath,
qui urgebant opus: omnes Leuitæ scientes
13 organis canere. * Super eos vero, qui ad di-
uersos vsus onera portabant, erant scribæ,
14 & magistri de Leuitis ianitores. * Cumque
D efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in
templum Domini, reperit Helcias sacerdos
Librum legis Domini per manum Moysi.

* Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inueni in domo Domini: Et tradidit ei. * At ille intulit volumen ad regem, & nuntiavit ei, dicens: Omnia quæ dedisti in manu seruorum tuorum, ecce complentur. * Argentum, quod repertum est in domo Domini, conflauerunt: datumque est præfectis artificum, & diuersa opera fabricantium. * Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cum rege præfente recitasset: * audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua: * & præcepit Helciae, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque scribæ, & Asaæ seruo regis, dicens: * Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquiis Israel & Iuda, super vniuersis sermonibus Libri istius, qui repertus est: magnus enim furor Domini stillauit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, vt facerent omnia, quæ scripta sunt in isto volumine. * Abiit ergo Helcias, & hi qui simul a rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, vxorem Selum filij Thecuath, filij Hasra, custodis vestium: quæ habitabat in Ierusalem in Secunda: & locuti sunt ei verba, quæ supra narrauimus. * At illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicit vito, qui misit vos ad me: * Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores eius, cunctaque maledicta, quæ scripta sunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Iuda. * Quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt diis alienis, vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum suarum, idcirco stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur. * Ad regem autem Iuda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quoniam audisti verba voluminis, * atque emollitum est cor tuum, & humiliatus es in conspectu Dei, super his quæ dicta sunt contra locum hunc, & habitatores Ierusalem, reueritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me: ego quoque exaudiui te, dicit Dominus. * Iam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius. * Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat. * At ille conuocatis vniuersis maioribus natu Iuda & Ierusalem, * ascendit in domum Domini, vnaque omnes viri Iuda & habitatores Ierusalem, Sacerdotes & Leuitæ, & cunctus populus a minimo vsque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis: * & stans in tribunali suo, percussit fœdus coram De-

mino, vt ambularet post eum, & custodiret præcepta, & testimonia, & iustificationes eius, in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo, quod legerat. * Adiurauit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Ierusalem & Beniamin: & fecerunt habitatores Ierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum. * Abstulit ergo Iosias cunctas abominaciones de vniuersis regionibus filiorum Israel: & fecit omnes, qui residui erant in Israel, seruire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt a Domino Deo patrum suorum.

C A P. XXXV.

Immolato Phase maxima cum solemnitate plurimisque victimis, Iosias Iesum azymorum septem diebus celebrauit, ac inde contraregem Aegypti pugnare tentat, grauitatque vulneratus moritur cum ingenti omnium luctu, & præsertim Ieremia.

ECcit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino, quod immolatum est quartadecima die mensis primi: * & constituit Sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos vt ministrarent in domo Domini. * Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in Sanctuario templi, quod ædificauit Salomon filius Dauid rex Israel, nequaquam enim eam ultra portabitis: nunc autem ministrare Domino Deo vestro, & populo eius Israel. * Et præparate vos per domos & cognationes vestras, in diuisionibus singulorum, sicut præcepit Dauid rex Israel, & descripsit Salomon filius eius. * Et ministrare in sanctuario per familias turmasque Leuiticas, * & sanctificati immolate Phasæ: fratres etiam vestros, vt possint iuxta verba, quæ locutus est Dominus in manu Moysi, facere, præparate. * Dedit præterea Iosias omni populo, qui ibi fuerat inuentus in solemnitate Phasæ, agnos & hædos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, bouum quoque tria millia. hæc de regis vniuersa substantia. * Duces quoque eius, ipse quoque aduocant, obtulerunt, tam populo, quam Sacerdotibus & Leuitis. Porro Helcias, & Zacharias, & Iahiel, principes domus Domini, dederunt Sacerdotibus ad faciendum Phasæ pecora cômixtum duo milia sexcenta, & boues trecentos. * Chonenias autem, & Semeias, etiam Nathanael, fratres eius, necnon Hasabias, & Iehiel, & Iozabad, principes Leuitarum, dederunt ceteris Leuitis ad celebrandum Phasæ quinque milia pecorum, & boues quingentos. * Præparatumque est ministerium, & steterunt sa-

cerdo

cerdotes in officio suo: Leuitæ quoq; in tur-
 mis, iuxta regis imperium. * Et inimolatum
 est Phasæ: asperseruntque Sacerdotes manu
 sua sanguinem, & Leuitæ detraxerunt pelles
 holocaustorum: * & separauerunt ea, vt da-
 rent per domos & familias singulorum, &
 offerrentur Domino sicut scriptum est in Li-
 bro Moyfi: de bobus quoque fecerunt simi-
 liter. * Et assauerunt Phasæ super ignem, iuxta
 quod in lege scriptum est: pacificas verò hos-
 tias coxerunt in leberibus, & cacabis, & ol-
 lis, & festinato distribuerunt vniuersæ ple-
 bi. * sibi autem, & Sacerdotibus postea pa-
 rauerunt: nam in oblatione holocaustorum
 & adipum vsque ad noctem sacerdotes fue-
 runt occupati: vnde Leuitæ sibi, & sacerdo-
 tibus filiis Aaron parauerunt nouissimis.
 * Porro cantores filij Asaph stabant in ordi-
 ne suo, iuxta præceptum David, & Asaph,
 & Heman, & Idithun, prophetarum regis: In-
 nitores verò per portas singulas obseruabāt
 ita vt nec puncto quidem discederent à mi-
 nisterio: quam ob rem & fratres eorum Leui-
 tæ parauerunt eis cibos. * Omnis igitur cul-
 tura Domini ritè completa est in die illa, vt
 facerent Phasæ, & offerrent holocausta super
 altare Domini, iuxta præceptum regis Iosia.
 * Feceruntque filij Israel, qui reperi fuerant
 ibi, Phasæ in tempore illo, & solemnitatem
 azymorum septem diebus. * Non fuit Phasæ
 simile huic in Israel a diebus Samuelis pro-
 pheta: sed nec quisquam de cunctis regibus
 Israel fecit Phasæ sicut Iosias, Sacerdotibus,
 & Leuitis, & omni Iudæ, & Israel qui reper-
 tus fuerat, & habitantibus in Ierusalem. * O-
 ctavo decimo anno regni Iosie hoc Phasæ ce-
 lebratum est. * Postquā in restaurauerat Iosias
 templum, ascendit Nechao rex Ægypti ad
 pugnandū in Charcamis iuxta Euphraten: &
 processit in occursum eius Iosias. * At ille,
 missis ad eum nuntiis, ait: Quid mihi & tibi
 est rex Iudæ? non aduersum te hodie venio,
 sed contra aliam pugno domum, ad quā me
 Deus festinato ire præcepit: desine aduer-
 sum Deū facere, qui mecum est, ne interficiat
 te. * Noluit Iosias reuerti, sed præparauit
 contra eum bellum, nec acquieuit sermoni-
 bus Nechao ex ore Dei: verum perrexit vt
 dimicaret in campo Magdedo. * Ibiq; vulne-
 ratus è sagittariis, dixit pueris suis: Educite
 me de prælio, quia oppidū vulneratus sum.
 * Qui trāstulerunt eum de curru in alterum
 currum, qui sequebatur eum more regio, &
 asportauerunt eum in Ierusalem, mortuusq;
 est, & sepultus in mausoleo patrum suorum:
 & vniuersus Iudæ & Ierusalem luxerunt eum:
 * Ieremias maximè: cuius omnes cantores

atque cantatrices, vsque in præsentem diem,
 lamentationes super Iosiam replicāt, & quasi
 lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur
 in lamentationibus. * Reliqua autem sermo-
 num Iosia & misericordiarum eius, quæ lege
 præcepta sunt Domini; * opera quoque il-
 lius prima & nouissima, scripta sunt in Libro
 regum Iudæ & Israel.

CAP. XXXVI.

*Iosia succedit eius filius Ioachan, quæ rex Ægypti
 transfert in Ægyptum, fratremq; Eliakim
 quem Ioakim nominat, substituit, quo in Ba-
 bylonem ducto regnat filius Ioachin, & hunc
 rex Assyriorum unā cum vasis templi in Ba-
 bylonem abducit, patrumq; illius impiū Se-
 deciam substituit, qui Assyrii rebellans, tem-
 plo ac Ierusalem incens, transfertur unā cum
 populo in Babylonem, propter regum & populi
 peccata, donec per Cyrum regem Persarum
 redeundi datur facultas.*

TVLit ergo populus terræ Ioachaz filium
 Iosia, & constituit regem pro patre suo
 in Ierusalem. * Viginti trium annorum erat
 Ioachaz cū regnare cœpisset, & trib. men-
 sibus regnavit in Ierusalem, * Amouit autem
 eum rex Ægypti cū venisset in Ierusalem,
 & condemnauit terram centum talentis ar-
 genti, & talento auri. * Constituitq; pro eo
 regem, Eliakim fratrem eius, super Iudam
 & Ierusalem: & vertit nomen eius Ioakim:
 ipsum verò Ioachaz tulit secum, & abduxit
 in Ægyptum. * Viginti quinque annorum erat
 Ioakim cū regnare cœpisset, & vndecim
 annis regnavit in Ierusalem: fecitq; malum
 coram Domino Deo suo. * Contra hunc a-
 scendit Nabuchodonosor rex Chaldaeorum,
 & vincitum catenis duxit in Babylonem: * Ad
 quam & vasa Domini transtulit, & posuit
 ea in templo suo. * Reliqua autem verborum
 Ioakim, & abominationum eius, quas ope-
 ratus est, & quæ inuenta sunt in eo, cōtinen-
 tur in Libro regum Iudæ & Israel. Regnavit
 autem Ioachin filius eius pro eo. * Octo an-
 norum erat Ioachin cū regnare cœpisset, &
 trib. mensibus, ac decem diebus regnavit in
 Ierusalem, fecitq; malum in conspectu Do-
 mini. * Cumq; anni circulus volueretur, mi-
 sit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt
 eum in Babylonem, asportatis simul pretio-
 sissimis vasis domus Domini. * Regem verò
 constituit Sedeciam patrum eius super Iu-
 dam & Ierusalem. * Viginti & vnus anni e-
 rat Sedecias cū regnare cœpisset, & vnde-
 cim annis regnavit in Ierusalem. * Fecitque

4. Reg. 23
f. 30.

Matth. 1.
b. 14.

4. Reg. 23.
f. 19.

Zach. 12.
f. 11.

4. Reg.
24. d. 15.
Jerem. 37.
f. 1.

malum

malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit
faciem Ieremiæ prophetæ, loquentis ad se ex
ore Domini. * A rege quoque Nabuchodo-
nosor recessit, qui adiurauerat eum per Deum:
& indurauit ceruicem suam & cor, ut non re-
uerteretur ad Dominum Deum Israel. * Sed
& vniuersi principes sacerdotum, & populus,
præuaticati sunt inique iuxta vniuersas abo-
minationes Gentium, & polluerunt domum
Domini, quam sanctificauerat sibi in Ierusa-
lem. * Mittebat autem Dominus Deus pa-
trum suorum ad illos per manum nuntio-
rum suorum, de nocte consurgens, & quoti-
die commonens: eò quod parceret populo &
habitu suo. * At illi subannabant nun-
tios Dei, & paruipendebant sermones eius,
illudebantque prophetis, donec ascenderet
furor Domini in populum eius, & esset nulla
curatio. * Adduxit enim super eos regem
Chaldaeorum, & interfecit iuuenes eorum
gladio in domo sanctuarij sui: non est miser-
tus adolescentis, & virginis, & senis, nec de-
crepiti quidem, sed omnes tradidit in mani-
bus eius. * Vniuersaque vasa domus Domi-
ni, tam maiora, quam minora, & thesauro-
rum templi, & regis, & principum, transiit in
Babylonem. * Incenderunt hostes domum
Dei, destruxeruntque murum Ierusalem, vni-
uersas turres combusserunt, & quidquid pre-
tiosum fuerat, demoliti sunt. * Si quis euase-
rat gladium, ductus in Babylonem seruiuit
regi, & filiis eius, donec imperaret rex Persa-
rum, & compleretur sermo Domini ex ore
Ieremiæ, & celebraret terra sabbata sua: cun-
ctis enim diebus desolationis egit sabbatum,
usque dum compleretur septuaginta anni.
* Anno autem primo Cyri regis Persarum,
ad explendum sermonem Domini, quem lo-
cutus fuerat per os Ieremiæ, suscitauit Do-
minus spiritum Cyri regis Persarum: qui ius-
sit prædicari in vniuerso regno suo, etiam per
scripturam, dicens: * Hæc dicit Cyrus rex Per-
sarum: Omnia regna terræ dedit mihi Do-
minus Deus cæli, & ipse præcepit mihi ut æ-
dificarem ei domum in Ierusalem, quæ est in
Iudæa: quis ex vobis est in omni populo eius?
sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

* Ier. 25. c.
12. & 29. c.
11.
1. Esd. 1. a.
1. & 6. a. 3.

LIBER PRIMVS ESDRÆ.

C A P. I.

*Cyrus diuinitus inspiratus redditis vasis templo
Salomonis 5400. captiuitatem Israelitis re-
laxat, concedens templi ædificationem.*

Nanno primo Cyri regis Per-
sarum, ut compleretur verbum
Domini ex ore Ieremiæ, susci-
tauit Dominus spiritum Cyri
regis Persarum: & traduxit
vocem in omni regno suo, et-
iam per scripturam, dicens: * Hæc dicit Cy-
rus rex Persarum: Omnia regna terræ dedit
mihi Dominus Deus cæli, & ipse præcepit
mihi ut ædificarem ei domum in Ierusalem,
quæ est in Iudæa. * Quis est in vobis de vni-
uerso populo eius? Sit Deus illius cum ipso.
Ascendat in Ierusalem, quæ est in Iudæa, &
ædificet domum Domini Dei Israel, ipse est
Deus qui est in Ierusalem. * Et omnes reliqui
in cunctis locis vbi cunq; habitant, adiuuent
eum viri de loco suo, argento & auro, & sub-
stantia, & pecoribus: excepto quod volonta-
rie offerunt templo Dei, quod est in Ierusa-
lem. * Et surrexerunt principes patrum de
Iuda, & Benjamin, & Sacerdotes, & Levitæ,
& omnis cuius Deus suscitauit spiritum, ut
ascenderet ad ædificandum templum Domi-
ni, quod erat in Ierusalem. * Vniuersique qui
erant in circuitu, adiuuerunt manus eorum
in vasis argenteis & aureis, in substantia &
iumentis, in supellectili, exceptis his, quæ
sponte obtulerant. * Rex quoque Cyrus protu-
lit vasa templi Domini, quæ tulerat Nabu-
chodonosor de Ierusalem, & posuerat ea in
templo Dei sui. * Protulit autem etiam Cyrus rex
Persarum per manum Mithridatis filij Ga-
zahar, & annumerauit ea Salsabasar principi
Iuda. * Et hic est numerus eorum: Phialæ au-
reæ triginta, phialæ argenteæ mille, cultri vi-
ginti nouem, scyphi aurei triginta, * scyphi
argentei secundi quadringenti decem: vasa
alia mille. * Omnia vasa aurea & argentea,
quinque millia quadringenta: vniuersa tulit
Salsabasar, cum his qui ascendebat de trans-
migratione Babylonis in Ierusalem.

C A P. II.

*Numerus reuertentium duce Zorobabel à capti-
uitate Babylonica in Ierusalem, ac donorum
in reedificationem templi oblatozum.*

Hic sunt autem provinciarum filij, qui ascen-
derunt de captiuitate, quam transtule-
rat Nabuchodonosor rex Babylonis in Ba-
bylonem, & reuersi sunt in Ierusalem & Iudam,
vnusquisque in ciuitatem suam. * Qui vene-
runt cum Zorobabel, Iesue, Nehemia, Saraia,
Rahelaia, Mardochai, Belsai, Mespbar, Be-
guai, Rechum, Baana. Numerus virorum po-
puli Israel: * Filij Pharos, duo millia centum
& septuaginta duo. * Filij Sephatia, trecenti se-
ptuaginta duo. * Filij Area, septingenti se-
ptuaginta quinque. * Filij Phahath Moab, filio-
rum Iesue: Ioab, duo millia octingenti duo

1. Esd. 7.
b. 6.

decim. * Filii Ælam, mille ducenti quinquaginta quatuor. * Filii Zethua, nongenti quadraginta quinque. * Filii Zachai, septingenti sexaginta. * Filii Bani, sexcenti quadraginta duo. * Filii Bebai, sexcenti viginti tres. * Filii Azgad, mille ducenti viginti duo. Filii Adoniam, sexcenti sexaginta sex. * Filii Beguai, duo millia quinquaginta sex. * Filii Adin, quadringenti quinquaginta quatuor. * Filii Aher, qui erant ex Ezechia, nonaginta octo. * Filii Belai, trecenti viginti tres. * Filii Iora, centum duodecim. * Filii Hafum, ducenti viginti tres. * Filii Gebbar, nonaginta quinque. * Filii Beihlehem, centum viginti tres. * Viri Nerupha, quinquaginta sex. Viri Anathoth, centum viginti octo. * Filii Azmaueri, quadraginta duo. * Filii Cariathiaim, Cephira, & Beroth, septingenti quadraginta tres. * Filii Rama & Gabaa, sexcenti viginti vni. * Viri Machmas, centum viginti duo. * Viri Bethel & Hai, ducenti viginti tres. * Filii Nebo, quinquaginta duo. * Filii Megbis, centum quinquaginta sex. * Filii Ælam alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor. * Filii Harim, trecenti viginti. * Filii Lod, Hadid, & Ono, septingenti viginti quinque. * Filii Iericho, trecenti quadraginta quinque. * Filii Senaa, tria millia sexcenti triginta. * Sacerdotes: Filii Iadaia in domo Iosue, nongenti septuaginta tres. * Filii Emmer, mille quinquaginta duo. * Filii Pheshur, mille ducenti quadraginta septem. * Filii Harim mille decem & septem. * Leuitæ: Filii Iosue & Cedmihel filiorum Odouiz, septuaginta quatuor. * Cantores: Filii Afaph, centum viginti octo. * Filii Ianitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai, vniuersi centum triginta nouem. * Nathinæi: filii Siha, filii Hafupha, filii Tabbaoth, filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon, filii Lebana, filii Hagaba, filii Accub, filii Hagab, filii Semlai, filii Hanan, filii Gaddel, filii Gaher, filii Raia, filii Rafin, filii Necoda, filii Gazam, filii Aza, filii Phasea, filii Befee, filii Asena, filii Munim, filii Nephusim, filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur, filii Besluth, filii Mahida, filii Harfa, filii Bercoz, filii Sifara, filii Thema, filii Nafia, filii Hatipha, filii seruatorum Salomonis, filii Sotai, filii Sopheret, filii Pharuda, filii Iala, filii Dercon, filii Geddel, filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Asebaim, filii Ami. omnes Nathinæi, & filii seruatorum Salomonis, trecenti nonaginta duo. * Ehi, qui ascenderunt de Thelmala, Thelharfa, Cherub, & Adon & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum suorum & semen suum, vtrum ex Israel essent: * Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quinquaginta duo. * Et de

filii Sacerdotum: filii Hobia, filii Aeos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis, uxorem, & vocatus est nomine eorum: hi quaesierunt scripturam genealogiæ suæ, & non inuenerunt, & eieci sunt de sacerdotio. * Et dixit Arthasatha eis vt non comederent de Sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus. * Omnis multitudo quasi vnus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta: exceptis seruis eorum & ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem: & in ipsis cantores atque cantatrices ducenti. * Equi eorum septingenti triginta sex, muli eorum, ducenti, quadraginta quinque, camelii eorum, quadringenti triginta quinque, asini eorum, sex millia septingenti viginti. * Et de principibus patrum, cum ingrederentur templum Domini, quod est in Ierusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo. * Secundum vires suas dederunt impensas operis, auri solidos sexaginta millia, & mille argenti minas quinque millia, & vestes sacerdotales centum. * Habitauerunt ergo Sacerdotes, & Leuitæ, & de populo, & cantores, & ianitores, & Nathinæi in viribus suis, vniuersusque Israel in ciuitatibus suis.

C A P. III.

Conuocato populo in Ierusalem extruitur altare super quo victima offeruntur, celebratur quoque septem diebus festum tabernaculorum: & secundo reuersionis anno templum fundatur, populo vociferante partim ex gaudio, partim ex fletu.

1 Iamque venerat mensis septimus, & erant filii Israel in ciuitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir vnus in Ierusalem. * Et surrexit Iesue filius Iosedec, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius, & edificauerunt altare Dei Israel, vt offerrent in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moyfi viri Dei. * Collocauerunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, & obtulerunt super illud holocaustum Domino mane & vespere. * Feceruntque solemnitatem tabernaculorum, sicut scriptum est, & holocaustum diebus singulis per ordinem secundum præceptum opus diei in die suo. * Et post hæc holocaustum iuge, tam in Calendis, quam in vniuersis solemnitatibus Domini, quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus vlud offerebatur munus Domino. * A primo die mensis septimi cœperunt offerre holocaustum Domino: porro templum Dei nondum fundatum erat. * Dederunt autem

pecunias latomis & cæmentariis: cibum quoque, & potum, & oleum, Sidoniis Tyriisque, ut deferrent ligna & drina de Libano ad mare loppe, iuxta quod præceperat Cyrus rex Persarum eis. * Anno autem secundo aduentus eorum ad templum Dei in Ierusalem, mense secundo cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & reliqui de fratribus eorum Sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalem, & constituerunt Leuitas à viginti annis & supra, uturgerent opus Domini. * Stetitq; Iosue & filii eius, & fratres eius, Cedmihel & filii eius, & filii Iudæ, quasi vir unus, ut instarent super eos, qui faciebant opus in templo Dei, filii Henadad, & filii eorum, & fratres eorum Leuitæ. * Fundato igitur à cæmentariis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis: & Leuitæ filii Asaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David regis Israel. * Et concinebant in hymnis & confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eo quod fundatum esset templum Domini. * plurimi etiam de Sacerdotibus & Leuitis, & principes patrum, & seniores, qui viderant templum prius cum fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum, fiebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, eleuabant vocem. * Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtum enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

C A P. IV.

Israelis hostes qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas vrbes Samaria impediunt templi & vrbis instaurationem, quod non admitterentur ut simul edificarent, & vsque ad secundum Darij annum intermitteri procurant.

Avdierunt autem hostes Iudæ & Beniamin, quia filii captiuitatis ædificarent templum Domino Deo Israel: * & accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum, dixerunt eis: ædificemus vobiscum, quia ita ut vos quærimus Deum vestrum: ecce nos immolauimus victimas à diebus Asor Haddan regis Assur, qui adduxit nos huc. * Et dixit eis Zorobabel, & Iosue, & reliqui principes patrum Israel: Non est vobis & nobis, ut ædificemus domum Deo nostro, sed nos ipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum. * Factum est igitur, ut populus terræ impediret manus populi Iudæ, & turbaret eos in ædificando. * Conduxerunt autem aduersus eos consiliatores, ut destruerent consi-

lium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & vsque ad regnum Darij regis Persarum. * In regno autem Assueri in principio regni eius scripserunt accusationem aduersus habitatores Iudæ & Ierusalem. * Et in diebus Artaxerxis scripsit Belsæ, Mithridates, & Thebeel, & reliqui, qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum. epistola autem accusationis scripta erat Syriacè, & legebatur sermone Syro. * Reum Beelteem, & Samsai scriba, scripserunt epistolam vnā de Ierusalem Artaxerxi regi huiusmodi: * Reum Beelteem, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorum, Dinæi & Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi, Erchuæi, Babylo-nii, Sufanechæi, Dieui, & Ælamitæ, & ceteri de Gentibus, quas transtulit Afsenaphar magnus & gloriosus: & habitare eas fecit in ciuitatibus Samaritæ, & in reliquis regionibus trans Flumen in pace: (* Hoc est exemplar epistolæ, quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, serui tui, viri qui sunt trans Fluum, salutem dicunt. * Notum sit regi, quia Iudæi, qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Ierusalem ciuitatem rebellem & pessimam, quam ædificant, extruentes muros eius, & parietes componentes. * Nunc igitur notum sit regi, quia si ciuitas illa ædificata fuerit, & murus eius instaurati, tributum, & vectigal, & annuus redditus non dabunt, & vsque ad reges hæc noxa perueniet. * Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus, idcirco misimus & nunciauimus regi, * ut recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & inuenies scriptum in commentariis: scies quoniam vrbs illa vrbs rebellis est, & nocens regibus & prouinciis, & bella cōcitantur in ea ex diebus antiquis: quam ob rem & ciuitas ipsa destructa est. * Nunciamus nos regi, quoniam si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaurati, possessionem trans Fluum non habebis. * Verbum misit rex ad Reum Beelteem, & Samsai scribam, & ad reliquos, qui erant in consilio eorum habitatores Samaritæ, & ceteris trans Fluum, salutem dicens & pacem. * Accusatio, quam misistis ad nos, manifeste lecta est coram me. * & à me præceptum est: & recesserunt, inueneruntque quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduersum reges rebellat, & seditiones & prælia concitantur in ea: * nam & reges fortissimi fuerunt in Ierusalem, qui & dominati sunt omni regioni, quæ trans Fluum est: tributum quoque & vectigal, & redditus accipiebant. * Nunc ergo audite sententiam: Prohibeatis viros illos, ut vrbs illa non ædificetur, donec si forte à me iussu fuerit. * Videte, ne negligenter hoc impleatis,

& paulatim crescat malum contra reges. * Ita- 23
que exemplum edicti Arraxerxis regis lectum
est coram Reum Beelteem, & Samisatseriba, &
consiliariis eorum: & abierunt festini in Ieru-
salem ad Iudæos, & prohibuerunt eos in bra-
chio & robore. * Tunc intermissum est opus 24
domus Domini in Ierusalem, & non fiebat vs-
que ad annum secundum regni Darii regis
Persarum.

C A P. V.

*Aggei & Zacharia exhortatione templi edifica-
tio repetitur frustra conantibus hoc impedire
principibus qui trans Flumen in Samaria con-
stituti erant à rege Assyriorum.*

Prophetauerunt autem Aggæus Propheta 1
& Zacharias filius Addo, prophetantes ad A
Iudaos, qui erant in Iudæa & Ierusalem in
nomine Dei Israel. * Tunc surrexerunt Zo 2
robabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec,
& cœperunt ædificare templum Dei in Ierusa-
lem, & cum eis prophætæ Dei adiuuantes eos.
* In ipso autem tempore venit ad eos Thatha- 3
nai, qui erat dux trans Flumen, & Scharbuza-
nai, & consiliarii eorum: sicque dixerunt eis:
Quis dedit vobis consilium, vt domum hanc 4
ædificaretis, & muros eius instauraretis? * Ad
quod respondimus eis, quæ essent nomina 5
hominum auctorum ædificationis illius. * O-
culus autem Dei eorum factus est super senes
Iudæorum, & non potuerunt inhibere eos.
Placuitque, vt res ad Darium referretur, &
tunc satisfaceret aduersus accusationem il- 6
lam. * Exemplar epistolæ, quam misit Tha-
thanai dux regionis trans Flumen, & Scharbu-
zanai, & consiliatores eius Arphasachæi, qui
erant trans Flumen, ad Darium regem. * Ser- 7
mo, quem miserant ei, sic scriptus erat: Dario
regi pax omnis. * Notum sit regi, ille nos ad 8
Iudæam prouinciam, ad domum Dei magni,
quæ ædificatur lapide impolito, & ligna po-
nuntur in parietibus: opusque illud diligen-
ter extruitur, & crescit in manibus eorum.
* Interrogauimus ergo senes illos, & ita dixi- 9
mus eis: Quis dedit vobis potestatem, vt do-
mum hanc ædificaretis, & muros hos instau-
raretis? * Sed & nomina eorum quæsiuimus 10
ab eis, vt nunciaremus tibi: scripsimusque no-
mina eorum virorum, qui sunt principes in
eis. * Huiusmodi autem sermonem respon- 11
derunt nobis, dicentes: Nos sumus serui Dei
coeli & terræ, & ædificamus templum quod
erat extructum ante hos annos multos, quod-
que rex Israhel magnus ædificauerat, & exten- 12
xerat. * Postquam autem ad iracundiam pro-
uocauerunt patres nostri Deum coeli, tradidit
eos in manus Nabuchodonosor regis Babylo-

nis Chaldaei, domum quoque hanc destruxit,
& populum eius transtulit in Babylonem.
13 * Anno autem primo Cyri regis Babylonis,
Cyrus rex proposuit edictum, vt domus Dei
14 hæc ædificaretur. * Nam & vasa templi Dei
aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat
D
de templo, quod erat in Ierusalē, & aspor-
tauerat ea in templum Baby'onis, protulit Cy-
rus rex de templo Babylonis, & data sunt Sas-
sabatâr vocabulo, quem & principem consti-
15 tuit, * dixitque ei: Hæc vasa tolle, & vade, &
pone ea in templo, quod est in Ierusalem, &
16 domus Dei ædificetur in loco suo. * Tunc ita-
que Sabsabatâr ille venit, & posuit fundamen-
ta templi Dei in Ierusalem, & ex eo tempore
vsque nunc ædificatur, & necdum comple-
17 tum est. * Nunc ergo, si videtur regi bonum,
recenseat in bibliotheca regis, quæ est in Baby-
lone, vtrumnam à Cyro rege iussum fuerit, vt
ædificaretur domus Dei in Ierusalem & vo-
luntatem regis super hac remittat ad nos.

C A P. VI.

*Darius Cyri decretum de templo extruendo in bi-
bliotheca sua inuentum iubet compleri suppe-
ditato sumptu, templum autem sexto Darii
anno absolutum cum ingenti letitia pluri-
misq; viciniis dedicatur, ac Pascha septem
diebus celebratur.*

Tunc Darius rex præcepit: & recensuerunt
A in bibliotheca librorum, qui erant repo-
2 siti in Babylone, * & inuentum est in Ecba-
tanis, quod est castrum in Medena prouincia,
volumen vnum, talisque scriptus erat in eo
3 commentarius: * Anno primo Cyri regis: Cy-
rus rex decreuit, vt domus Dei ædificaretur,
quæ est in Ierusalem, in loco vbi immolent
hostias, & vt ponant fundamenta supportan-
tia altitudinem cubitorum sexaginta, & lati-
4 tudinem cubitorum sexaginta, * ordines de
lapidibus impolitis tres, & sic ordines de li-
gnis nouis: sumptus autem de domo regis
5 dabuntur. * Sed & vasa templi Dei aurea &
argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de
templo Ierusalem, & attulerat ea in Babylo-
nem, reddantur, & referantur in templum in
Ierusalem in locum suum, quæ & posita sunt
6 in templo Dei. * Nunc ergo Thathanai dux
regionis, quæ est trans Flumen, Scharbuza-
nai, & consiliarii vestri Arphasachæi, qui e-
7 stis trans Flumen, procul recedite ab illis,
B & dimitte fieri templum Dei illud à du-
ce Iudæorum, & à senioribus eorum, vt
domum Dei illam ædificent in loco suo.
8 * Sed & à me præceptum est quid oporteat sic
ri à presbyteris Iudæorum illis, vt ædificetur
domus Dei, scilicet vt de arca regis, id est, de

tributis, quæ dantur de regione trans Flumen, studiosè sumptus dentur viris illis, ne impedatur opus * Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hædos in holocaustum Deo cœli, frumentum, sal, vinum, & oleum, secundum ritum Sacerdotum, qui sunt in Ierusalem, dentur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia. * Et offerant oblationes Deo cœli, ut orentque pro vita regis, & filiorum eius. * A me ergo positum est decretum: Vt omnis homo, qui hanc mutauerit iussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configuratur in eo, domus autem eius publicetur. * Deus autem, qui habitare fecit nomen suum ubi, dissipet omnia regna, & populum, qui extenderit manum suam, ut repugnet, & dissipet domum Dei illam quæ est in Ierusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiosè impleri volo. * Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbazanai, & consilarii eius, secundum quod præceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt. * Seniores autem ludæorum ædificabant, & prosperabantur iuxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filii. Addo: & ædificauerunt & construxerunt, iubente Deo Israël, & iubente Cyro, & Dario, & Artaxerxe, regibus Persarum: * & compleuerunt domum Dei istam usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis. * Fecerunt autem filii Israël, Sacerdotes & Leuitæ, & reliqui filiorum transmigrationis, dedicationem domus Dei in gaudio. * Et obtulerunt in dedicationem domus Dei vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israël duodecim, iuxta numerum tribuum Israël. * Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis, & Leuitas in vicibus suis, super opera Dei in Ierusalem, sicut scriptum est in Libro Moysi. * Fecerunt autem filii Israël transmigrationis, Pascha, quarta decima die mensis primi. * Purificati enim fuerant Sacerdotes & Leuitæ quasi vnus: omnes mundi ad immolandum pascha vniuersis filiis transmigrationis, & fratribus suis Sacerdotibus, & sibi. * Et comederunt filii Israël, qui reuersi fuerant de transmigratione, & omnes, qui se separauerant a contaminatione Gentium terræ ad eos, ut quærerent Dominum Deum Israël. * Et fecerunt solemnitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificauerat eos Dominus, & conuerterat cor regis Assur ad eos, ut adiunaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israël.

C A P. VII.

Esdra scriba assumptis comitibus Ierusalem ascendens cum edicto regis magnisque iniuriis

legem Dei dociturus populumque, reclusus, & re-
fertur regis edictum.

Post hæc autem verba, in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Saraie, filii Azariæ, filii Helciae, * filii Sellum, filii Sadoc, filii Achitob, * filii Amariæ, filii Azariæ, filii Maioroth, * filii Zarahiæ, filii Ozi, filii Bocci, * filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab initio. * Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israël: & dedit ei rex, secundam manum Domini Dei eius super eum, omnem petitionem eius. * Et ascenderunt de filiis Israël, & de filiis sacerdotum, & de filiis Leuitarum, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis, in Ierusalem, anno septimo Artaxerxis regis. * Et venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septimus regis. * Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Ierusalem, iuxta manum Dei sui bonam super se. * Esdras enim parauit cor suum, ut inuestigaret legem Domini, & faceret, & doceret in Israël præceptum & iudicium. * Hoc est autem exemplar epistolæ edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ eruditio in sermonibus & præceptis Domini, & ceremoniis eius in Israël. * Artaxerxes rex regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cœli doctissimo salutem. * A me decretum est, ut cuiusque placuerit in regno meo de populo Israël, & de Sacerdotibus eius, & de Leuitis, ire in Ierusalem, tecum vadat. * A facie enim regis, & septem consiliatorum eius, missus es, ut visites Iudæam, & Ierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua: * & vt veras argentum & aurum, quod rex & consiliatores eius sponte obtulerunt Deo Israël, cuius in Ierusalem tabernaculum est. * Et omne argentum & aurum quodcumque inueneris in vniuersa provincia Babyloniæ, & populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus, quæ sponte obtulerint domui Dei tui, quæ est in Ierusalem, * libere accipe, & studiosè emede hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & sacrificia & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei vestri, quod est in Ierusalem. * Sed & si quid tibi & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento & auro vt faciatis, iuxta voluntatem Dei vestri facite. * Vasa quoque, quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui trade in conspectu Dei in Ierusalem. * Sed & cetera, quibus opus fuerit in domum Dei tui, quantumcumque necesse est, vt expendas, dabitur de thesauro, & de fisco regis, * & a me. Ego Artaxerxes rex, statui atque decreui omnibus studibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen,

men, vt quodcumque petierit a vobis Esdras
 facerdos, scribe legis Dei cœli, absque mora
 detis, * vsque ad argenti talenta centum, &
 vsque ad frumenti coros centum, & vsque ad
 vini batos centum, & vsq; ad batos olei cen-
 tum, sal verò absque mensura. * Omne, quod
 ad ritum Dei cœli pertinet, tributur dili-
 genter in domo Dei cœli: ne fortè irascatur
 contra regnum regis, & filiorum eius. * Vo-
 bis quoque notum facimus de vniuersis Sa-
 cerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & iani-
 toribus, Nathinæis, & ministris domus Dei
 huius, vt vctigal, & tributum, & annonas,
 non habeatis potestatem imponendi super
 eos. * Tu autem Esdra, secundum sapientiam
 Dei tui, quæ est in manu tua, constitue iudi-
 ces & præfides, vt iudicent omni populo, qui
 est trans Flumen, his videlicet, qui nouerunt
 legem Dei tui, sed & imperitos docere libe-
 re. * Et omnis, qui non fecerit legem Dei tui,
 & legem regis diligenter, iudicium erit de
 eo, siue in mortem, siue in exilium, siue in
 condemnationem substantiæ eius, vel certè
 in carcerem. * Benedixit Dominus Deus
 patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde
 regis, vt glorificaret domum Domini, quæ
 est in Ierusalem, & in me inclinauit miseri-
 cordiam suam coram rege & consiliatoribus
 eius, & vniuersis principibus regis potenti-
 bus: & ego confortatus manu Domini Dei
 mei, quæ erat in me, congregaui de Israel
 principes, qui ascenderent mecum.

C A P. VIII.

*Recensentur qui de Babylone ascenderunt cum
 Esdra: qui indicto ieiunio pro directione itine-
 ris Deum precantes, prospere perueniunt in Ie-
 rusalem, ac vasa quæ secum attulerunt in tem-
 plum adferunt cum victimis.*

HI sunt ergo principes familiarum, & ge-
 nalogia eorum, qui ascenderunt me-
 cum in regno Artaxerxis regis de Babylone.
 * De filiis Phinices, Gersom. De filiis Ithamar,
 Daniel. De filiis Dauid, Hattus. * De filiis Se-
 cheniz, filiis Pharos, Zacharias: & cum eo
 numerati sunt viri centum quinquaginta.
 * De filiis Phahath, Moab, Elieonai filius
 Zarehe, & cum eo ducenti viri. * De filiis Se-
 cheniz, filius Ezechiel, & cum eo trecenti vi-
 ri. * De filiis Adan, Abed filius Ionathan, &
 cum eo quinquaginta viri. * De filiis Alam,
 Isaias filius Arthasæ, & cum eo septuaginta
 viri. * De filiis Saphath, Zebedia filius Mi-
 chael, & cum eo octoginta viri. * De filiis Ioab,
 Obedia filius Iahiel, & cum eo ducenti de-
 cem & octo viri. * De filiis Selomith, filius
 Iosphaz, & cum eo centum sexaginta viri.
 * De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai, &

12 cum eo viginti octo viri. * De filiis Azgad, Io-
 hanan filius Eccetan, & cum eo centum &
 13 decem viri. * De filiis Adoniam, qui erant
 nouissimi: & hæc nomina eorum: Eliphe-
 leth, & Iehiel, & Samaïas, & cum eis sexagin-
 14 ta viri. * De filiis Begui, Vthai & Zachur, &
 15 cum eis septuaginta viri. * Congregaui au-
 tem eos ad fluuium, qui decurrit ad Ahaua,
 & mansimus ibi tribus diebus, quasiuique in
 populo & in sacerdotibus de filiis Leui, &
 16 non inueni ibi. * Itaque misi Eliezer, & Ariel,
 C & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterum
 Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mo-
 sollam principes: & Ioïarib, & Elnathan sa-
 17 pientes. * Et misi eos ad Eddo, qui est primus
 in Chasphiz loco. & posui in ore eorum ver-
 ba, quæ loquerentur ad Eddo, & fratres eius
 18 Nathinæos, in loco Chasphiz, vt adducerent
 nobis ministros domus Dei nostri. * Et addu-
 xerunt nobis per manum Dei nostri bonam
 super nos, virum doctissimum de filiis Mo-
 holi filius Leui filij Israel, & Sarabiam & fi-
 19 lios eius & fratres eius decem & octo, * & Ha-
 D sabiam, & cum eo Isaiam de filiis Merari, fra-
 20 tresque eius & filios eius viginti: * & de Na-
 thinæis, quos dederat Dauid & principes ad
 ministeria Leuitarum, Nathinæos ducentos
 viginti. omnes hi suis nominibus vocaban-
 21 tur. * Et prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuium
 Ahaua, vt affligeremur coram Domino Deo
 nostro, & peteremus ab eo viam rectam no-
 bis & filiis nostris, vniuersæque substantiæ
 22 nostræ. * Erubui enim petere a rege auxilium
 & equites, qui defenderent nos ab inimico
 in via: quia dixeramus regi: Manus Dei no-
 stri est super omnes, qui querunt eum in bo-
 nitate: & imperium eius, & fortitudo eius, &
 furor super omnes, qui derelinquunt eum.
 23 * Ieiunauimus autem, & rogauimus Deum
 E nostrum per hoc: & euenit nobis prospere.
 24 * Et separaui de principibus sacerdotum
 duodecim, Sarabiam, & Hasabiam, & cum
 25 eis de fratribus eorum decem. * appendique
 eis argentum & aurum, & vasa consecrata
 domus Dei nostri, quæ obrulerat rex & con-
 siliatores eius, & principes eius, vniuersusq;
 26 Israel eorū, qui inuenti fuerant: * & appendi
 in manibus eorum argenti talenta sexcenta
 quinquaginta, & vasa argentea centum, auri
 27 centum talenta: * & crateres aureos viginti,
 F qui habebant solidos millenos, & vasa æris
 28 fulgentis optimi duo, pulchra vt aurum. * Et
 dixi eis: Vos sancti Domini, & vasa sancta, &
 argentum & aurum, quod sponte oblatum
 29 est Domino Deo patrum nostrorum: * vigi-
 late, & custodite, donec appendatis coram
 principibus Sacerdotum, & Leuitarum, &
 ducibus familiarum Israel in Ierusalem, in

thesaurum domus Domini. * Susceperunt autem Sacerdotes & Leuitæ pondus argenti, & auri, & vasorum, vt deferrent Ierusalem in domum Dei nostri. * Promouimus ergo à flumine Ahaua duodecimo die mensis primi, vt pergeremus Ierusalem: & manus Dei nostri fuit super nos, & liberauit nos de manu inimici & insidiatoris in via. * Et venimus Ierusalem, & mansimus ibi tribus diebus. * Die autem quarta appensus est argentum, & aurum, & vasa in domo Dei nostri, per manum Meremoth filij Uriæ sacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis Iazabed filius Iosue, & Noadaia filius Bennoi Leuitæ, * iuxta numerum & pondus omnium: desertumque est omne pondus in tempore illo. * Sed & qui venerant de captiuitate filii transmigrationis, obtulerunt holocaustomata Deo Israel, vitulos duodecim pro omni populo Israel, asietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato duodecim: omnia in holocaustum Domino. * Dederunt autem edicta regis sacrapis, qui erant de conspectu regis, & ducibus trans Flumen, & eleuauerunt populum & domum Dei.

C A P. IX.

Audiens Esdras Iudeos matrimonia contraxisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, & populi peccata confitetur, lugeatque coram Domino.

Postquam autem hæc completa sunt, accesserunt ad me principes, dicentes: Non est separatus populus Israel. Sacerdotes, & Leuitæ, à populis terrarum, & abominationibus eorum, & Chananæi videlicet, & Hethæi, & Phereæi, & Iebusæi, & Ammonitarum, & Moabitaram, & Ægyptiorum, & Amorrhæorum: * tulerunt enim de filiabus eorum sibi & filiis suis; & commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum: manus etiam principum & magistratum fuit in transgressione hac prima. * Cumque audissem sermonem istum, scidi pallium meum & tunicam, & euelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrens. * Conuenerunt autem ad me omnes, qui timebant verbum Dei Israel, pro transgressione eorum, qui de captiuitate venerant, & ego sedebam tristis vsque ad sacrificium vespertinum: * & in sacrificio vespertino surxi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, cur uau genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum, * & dixi: Deus meus confundor & erubescio leuare faciem meam ad te: quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerunt vsque ad cælum, * à diebus patrum nostrorum: sed & nos ipsi peccauimus

grauiter vsque ad diem hanc, & iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, & reges nostri, & Sacerdotes nostri in manum regum terrarum, & in gladium, & in captiuitatem, & in rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac. * Et nunc quasi parum & ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deum nostrum, vt dimitterentur nobis reliquæ, & daretur nobis paxillus in loco sancto eius, & illuminaret oculos nostros Deus noster, & daret nobis vitam modicam in seruitute nostra, * quia serui sumus, & in seruitute nostra non dereliquit nos Deus noster, sed inclinauit super nos misericordiam coram rege Persarum, vt daret nobis vitam, & sublimaret domum Dei nostri, & extrueret solitudines eius, & daret nobis sepem in Iuda & Ierusalem. * Et nunc quid dicemus Deus noster post hæc? quia dereliquimus mandata tua, * quæ præcepisti in manu seruorum tuorum prophetarum, dicens: "Terra, ad quam vos ingredimini, vt possideatis eam, terra immunda est, iuxta immunditiam populorum ceterarumque terrarum, abominationibus eorum, qui repluerunt eam ab ore vsque ad os in coinquinatione sua. * Nunc ergo filias vestras, ne detis filiis eorum, & filias eorum, ne accipiat filii vestris, & non queratis pacem eorum, & prosperitatem eorum, vsque in æternum: vt confortemini, & comedatis, quæ bona sunt terræ, & heredes habeatis filios vestros vsque in seculum. * Et post omnia, quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis, & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberaisti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutem, sicut est hodie, * vt non conuerteremur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia iungeremus cum populis abominationum istarum. Numquid iratus es nobis vsque ad consummationem, ne dimitteres nobis reliquias ad salutem? * Domine Deus Israel iustus es tu: quoniam derelicti sumus, qui saluaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro. non enim stari potest coram te super hoc.

C A P. X.

Esdras conuocatis vniuersis filiis transmigrationis, præcepit repudiari uxores alienigenas, quod cum se sacros sponso dissent, recensentur qui huic operi præsent, & qui huiusmodi matrimonia contraxerant.

Ecce ergo orante Esdra, & implorante eo, & assente, & iacente ante templum Dei collectus est ad eum de Israel cæcus grandis nimis virorum & mulierum, & puerorum, & fleuit populus fletu multo. * Et respondit Sechenias filius Iehiel de filiis Ætam, & di-

xit Esdræ: Nos præuicati sumus in Deum nostrum, & duximus vxores alienigenas de populis terræ: & nunc, si est pœnitentia in Israel super hoc, * percutiamus fœdus cum Domino Deo nostro, vt proiciamus vniuersas vxores, & eos, qui de his nati sunt, iuxta voluntatem Domini, & eorum, qui timent præceptum Domini Dei nostri: secundum legem fiat. * Surge, tuum est decernere, nosq; erimus tecum: confortare, & fac. * Surrexit ergo Esdras, & adiurauit principes Sacerdotum, & Leuitarum, & omnein Israel, vt facerent secundum verbum hoc, & iurauerunt. * Et surrexit Esdras ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Iohanan filij Eliasib, & ingressus est illuc, panem non comedit, & aquam non bibit: iugebat enim transgressionem eorum, qui venerant de captiuitate. * & missa est vox in Iuda, & in Ierusalem omnibus filiis transmigrationis, vt congregarentur in Ierusalem: * & omnis, qui non venerit in tribus diebus iuxta consilium principum & seniorum, auferetur vniuersa substantia eius, & ipse abiicietur de cœtu transmigrationis. * Conuenerunt igitur omnes viri Iuda, & Benjamin in Ierusalem tribus diebus: ipse est mensis nonus, vigesimo die mensis: & sedit omnis populus in platea domus Dei, tremementes pro peccato, & pluuuis. * Et surrexit Esdras sacerdos, & dixit ad eos: Vos transgressi estis, & duxistis vxores alienigenas, vt adderetis super delictum Israel. * Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, & facite placitum eius, & separamini à populis terræ, & ab vxoribus alienigenis. * Et respondit vniuersa multitudo, dixitq; voce magna: iuxta verbum tuum ad nos, sic fiat. * Verumtamen quia populus multus est, & tempus pluuię, & non sustinemus stare foris, & opus non est diei vnius vel duorum (vehementer quippe peccauimus in sermone isto) * constituantur principes in vniuersa multitudo: & omnes in ciuitatibus nostris, qui duxerunt vxores alienigenas, veniant in temporibus statutis, & cum his senioribus per ciuitatem & ciuitatem, & iudices eius, donec auertatur ira Dei nostri à nobis super peccato hoc. * Igitur Ionathan filius Azahel, & Iasaf filius Thecuc, steterunt super hoc, & Mesollam & Sebethai Leuites adiuerunt eos: * Feceruntque sic filii transmigrationis. Et abierunt, Esdras Sacerdos, & vii principes familiarum, in domos patrum suorum, & omnes per nomina sua, & sederunt in die primo mensis decimi, vt quærerent rem. * Et consummati sunt omnes viri, qui duxerant vxores alienigenas, vsque ad diem primam mensis primi. * Et inuenti sunt de filiis sacerdotum,

qui duxerant vxores alienigenas. De filiis Iosue filij Iosedec, & fratres eius, Maasia, & Eliezzer, & Iarib, & Godolia. * Et dederunt manus suas, vt eicerent vxores suas, & pro delicto suo arietem de ouibus offerrent. * Et de filiis Emmer, Hanani, & Zebedia. * Et de filiis Harim, Maasia, & Elia, & Semeia, & Iehiel, & Ozias. * Et de filiis Pheshur, Eliecnai, Maasia, Ismael, Nethanael, Iozabed, & Elasa. * Et de filiis Leuitarum, Iozabed, & Semei, & Celaia, ipse est Calita, Phataia, Iuda, & Eliezzer. * Et de cantoribus, Eliasib. Et de ianitoribus, Sellum, & Telem, & Uri. * Et ex Israel, de filiis Pharos, Remeia, & Iezia, & Melchia, & Amin, & Eliezzer, & Melchia, & Banea. * Et de filiis Ælam, Mathania, Zacharias, & Iehiel, & Abdi, & Ierimoth, & Elia. * Et de filiis Zethna, Eliecnai, Eliasib, Mathania, & Ierimoth, & Zabad, & Aziza. * Et de filiis Bebai, Iohanan, Hanania, Zabbai, Athalai. * Et de filiis Bani, Mosollam, & Melluch, & Adaia, Iasub, & Saal, & Ramoth. * Et de filiis Phahath Moab, Edna, & Chalal, Banaias, & Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui, & Manasse. * Et de filiis Herem, Eliezzer, Iosue, Melchias, Semeias, Simeon. * Benjamin, Maloch, Samaritas. * Et de filiis Hasom, Mathanai, Marhatha, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse, Semei. * De filiis Bani, Maaddi, Amra, & Vel. * Baneas, & Badaias, Cheliau, * Vania, Marimuth, & Eliasib, * Mathanias, Mathanai, & Iasi, * & Bani, & Bennui, Semei, * & Salmias, & Nathan, & Adaias, * & Mechuedebai, Sisai, Sarai, * Ezrel, & Selemiau, Samera, * Sellum, Amaria, Ioseph. * De filiis Nebo, Iehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Ieddu, & Ioel, & Banaia. * Omnes hi acceperant vxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres, quæ pepererant filios.

LIBER NEHE-

M I Æ,

QVI ET

ESDRÆ SECVNDVS

DICITVR.

CAP. I.

Nehemias Artaxerxis pincerna audita Iudæorum qui à captiuitate residui erant afflictione, flet, ac multis diebus ieiunat, populi peccata confitens, & misericordiam à Deo petens.

Verba Nehemię filij Helchię. Et factum est in mense Casleu, anno vigesimo, & ego eram in Susis castro. * Et venit

Hanani vnus de fratribus meis, ipse & viri ex Iuda: & interrogaui eos de Iudæis, qui remanserant & supererant de captiuitate, & Ierusalem. * Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & relictī sunt de captiuitate ibi in provincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Ierusalem dissipatus est, & portæ eius combustæ sunt igni. * Cumque audissem verba huiusmodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis: ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cœli. * Et dixi: Quare Domine Deus cœli fortis, magne atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui te diligunt, & custodiunt mandata tua: fiant aures tuæ auscultantes, & oculi tui aperti, vt audias orationem serui tui, quam ego oro coram te hodie, nocte, & die, pro filiis Israel seruis tuis: & confiteor pro peccatis filiorum Israel, quibus peccauerunt tibi: ego & domus patris mei peccauimus, * vanitate seducti sumus, & non custodiimus mandatum tuum, & ceremonias, & iudicia, quæ præcepisti Moyſi famulo tuo. * Memoro verbi, quod mandasti Moyſi seruo tuo, dicens: Cum transgressi fueritis, ego dispergam vos in populos: * & si reuertamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciat̃ ea; etiamsi abducti fueritis ad extrema cœli, inde congregabo vos, & reducam in locum, quem elegi vt habitaret nomen meum ibi. * Et ipsi serui tui, & populus tuus: quos redemisti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida. * Obsecro Domine, sit auris tua attendens ad orationem serui tui, & ad orationem seruorum tuorum, qui volunt timere nomen tuum: & dirige seruum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc, ego enim eram pincerna regis.

C A P. II.

Nehemias impetratis à rege literis venit Ierusalem, & ad murorum instaurationem hortatur.

Factum est autem in mense Nisan anno vigesimo Artaxerxis regis: & vinum erat ante eum, & leuaui vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciem eius. * Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est, cum te ægrotum non videam? non est hoc frustra, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valde, ac nimis: * & dixi regi: Rex in æternum viuat: quare non mœreat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ eius combustæ sunt igni? * Et ait mihi rex: Pro qua re postulas? Et orauī Deum cœli, & dixi ad regem: Si videtur regi bonū, & si placet seruis tuis ante faciem tuam, vt mittas me in Iu-

dam, ad ciuitatem sepulchri patris mei, & ædificabo eam. * Dixitque mihi rex, & regina quæ sedebat iuxta eum: Vique ad quod tempus erit iter tuum, & quando reuertēris? Et placuit ante vultū regis, & misit me: & constituit ei tempus. * Et dixi regi: Si regi videtur bonum, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, vt traducant me, donec veniam in Iudæam: * & epistolam ad Alaph custodem saltus regis, vt det mihi ligna, vt tegere possim portas turris domus, & muros ciuitatis, & domum, quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manum Dei mei bonam mecum. * Et veni ad duces regionis trans Flumen, dedique eis epistolas regis. Miserat autem rex mecum principes militum, & equites. * Et audierunt, Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites: & contristati sunt afflictione magna, quod venisset homo, qui quæreretur propter uitam filiorum Israel. * Et veni Ierusalem, & eram ibi tribus diebus, * & surrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & nō indicaui cuiquam quid Deus dedisset in corde meo vt facerem in Ierusalem, & iumentum non erat mecum, nisi animal, cui sedebam. * Et egressus sum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam stercoreis, & considerabam murum Ierusalem dissipatum, & portas eius consumptas igni. * Et transiui ad portam fontis, & ad aqueductum regis, & non erat locus iumentis, cui sedebam, vt transiret. * Et ascendi per torrentem nocte, & considerabam murum, & reuersus veni ad portam vallis, & redi. * Magistratus autem nesciebant quod abiissem, aut quid ego facerem: sed & Iudæis & sacerdotibus, & optimatibus, & magistratibus, & reliquis qui faciebant opus, vique ad id loci nihil indicaueram. * Et dixi eis: Vos nostis afflictionem in qua sumus, quia Ierusalem deserta est, & portæ eius consumptæ sunt igni: venite, & ædificemus muros Ierusalem, & non sumus vltra opprobrium. * Et indicaui eis manum Dei mei, quod esset bona mecum, & verba regis, quæ locutus esset mihi, & aio: Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ sunt manus eorum in bono. * Audierunt autem, Sanaballat Hononites, & Tobias seruus Ammanites, & Gosem Arabs, & subsannauerunt nos, & despexerunt, dixeruntque: Quæ est hæc res, quam facitis? numquid contra regem vos rebellatis? * Et reddidi eis sermonem, dixique ad eos: Deus cœli ipse nos iuuat, & nos serui eius sumus: surgamus & ædificemus: vobis autem non est pars, & iustitia, & memoria in Ierusalem.

* * *

CAP. III.

Ierusalem in muris, turribus ac portis aedificatur à variis qui hic recensentur.

ET surrexit Eliasib sacerdos magnus, & fratres eius sacerdotes, & aedificauerunt portam gregis: ipsi sanctificauerunt eam, & statuerunt valuas eius, & vsq; ad turrin centum cubitorum sanctificauerunt eam, vsque ad turrin Hananeel. * Et iuxta eum aedificauerunt viri Iericho: & iuxta eum aedificauit Zachur filius Amri. * Portam autem piscium aedificauerunt filij Alnaa: ipsi texerunt eam, & statuerunt valuas eius, & seras, & vectes. Et iuxta eos aedificauit Marimuth filius Vrig, filij Accus. * Et iuxta eum aedificauit Mosollam filius Barachia, filij Mesezebel: & iuxta eos aedificauit Sadoc filius Baana: * Et iuxta eos aedificauerunt Thecueni: optimates autem eorum non supposuerunt colla sua in opere Domini sui. * Et portam veterem aedificauerunt Ioiada filius Phalea, & Mosollam filius Belodia: ipsi texerunt eam, & statuerunt valuas eius, & seras, & vectes: * & iuxta eos aedificauerunt, Melchias Gabaonites, & Iadon Meronathites, viri de Gabaon & Mafpha, pro duce qui erat in regione trans Flumen. * Et iuxta eam aedificauit Eziel filius Araia aurifex: & iuxta eum aedificauit Ananias filius pigmentarij: & dimiserunt Ierusalem vsq; ad murum platea latioris. * Et iuxta eum aedificauit Raphaia filius Hur, princeps vici Ierusalem. * Et iuxta eum aedificauit Iedaia filius Haromaph contra domum suam: & iuxta eum aedificauit Hartus filius Hasebonia. * Mediam partem vici aedificauit Melchias filius Herem, & Haseb filius Phahath Moab, & turrin furnorum. * Et iuxta eum aedificauit Sellum filius Alohes princeps dimidia partis vici Ierusalem, ipse & filij eius. * Et portam vallis aedificauit Hanun, & habitatores Zaone: ipsi aedificauerunt eam, & statuerunt valuas eius, & seras, & vectes, & mille cubitos in muro vsque ad portam sterquilini. * Et portam sterquilini aedificauit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ipse aedificauit eam, & statuit valuas eius, & seras, & vectes. * Et portam fontis aedificauit Sellum filius Cholhoza, princeps pagi Mafpha: ipse aedificauit eam, & texit, & statuit valuas eius, & seras, & vectes, & muros piscinae Siloe in hortum regis, & vsq; ad gradus, qui descendunt de Ciuitate Dauid. * Post eum aedificauit Nehemias filius Azboc, princeps dimidia partis vici Bethsur, vsque contra sepulchrum Dauid, & vsq; ad piscinam, quæ grandi opere constructa est, & vsque ad domum fortium. * Post eum aedificauerunt Le-

uita, Rehun filius Benni: post eum aedificauit Hasebias princeps dimidia partis vici Ceila in vico suo. * Post eum aedificauerunt fratres eorum, Bauai filius Enadad, princeps dimidia partis Ceila. * Et aedificauit iuxta eum Azer filius Iosue, princeps Mafpha, mensuram secundam, contra ascensum firmissimi anguli. * Post eum in monte aedificauit Baruch filius Zachai mensuram secundam, ab angulo vsq; ad portam domus Eliasib sacerdotis magni. * Post eum aedificauit Merimuth filius Vria, filij Haccus, mensuram secundam, à porta domus Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib. * Et post eum aedificauerunt sacerdotes, viri de campestribus Iordanis. * Post eum aedificauit Benjamin & Haseb contra domum suam: & post eum aedificauit Azarias filius Masia, filij Anania contra domum suam. * Post eum aedificauit Bennui filius Henadad mensuram secundam, à domo Azaria vsq; ad flexuram, & vsque ad angulum. * Phalel filius Ozi contra flexuram & turrin, quæ eminet de domo regis excelsa, id est, in atrio carceris: post eum Phadaia filius Pharos. * Nathinæi autem habitabant in Ophel vsque contra portam aquarum ad Orientem, & turrin, quæ prominebat. * Post eum aedificauerunt Thecueni mensuram secundam e regione, à turre magna & eminente vsq; ad murum templi. * Sursum autem à porta equorum aedificauerunt sacerdotes, vnusquisq; contra domum suam. * Post eos aedificauit Sadoc filius Emmer contra domum suam. Et post eum aedificauit Semaia filius Sechenia, custos portæ Orientalis. * Post eum aedificauit Hanania filius Selemia, & Hanun filius Seleph sextus, mensuram secundam: post eum aedificauit Mosollam filius Barachia, contra gazophylacium suum. Post eum aedificauit Melchias filius aurificis vsq; ad domum Nathingorum, & scruta vendentium contra portam iudicalem, & vsq; ad ecenaculum anguli. * Et inter ecenaculum anguli in porta gregis aedificauerunt aurifices & negotiatores.

CAP. IV.

Aduersantibus Sanaballat & Tobia cum ceteris gentibus, Iudæi altera manu aedificans, altera gladium tenent, & Nehemia contra illorum sub annationes & insidias, Deum orante, opus perficitur.

ACTUM est autem cum adisset Sanaballat quod aedificarem murum, iratus est valde, & motus nimis subfauit Iudæos, & dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Iudæi faciunt in bellis? Num dimittent eos gentes? Num fa-

crificabunt, & complebunt in vna die? Num-
 quid adificare poterunt lapides de aceruis
 pulueris, qui combusti sunt? * Sed & Tobias
 Ammanites proximus eius, ait: Ædificent:
 si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum
 lapideum. * Audi Deus noster, quia facti su-
 mus despectui: conuertere opprobrium super
 caput eorum, & da eos in despectionem in
 terra captiuitatis. * Ne operas iniquitatem
 eorum, & peccatum eorum coram facie tua
 non deleatur, quia irriserunt adificantes.
 * Itaque adificauimus murum, & coniunxi-
 mus totum vsq; ad partem dimidiam: & pro-
 uocatum est cor populi ad operandum. * Fac-
 tum est autem, cum audisset Sanaballat, &
 Tobias, & Arabes, & Ammonitæ, & Azotii,
 quod obducta esset cicatrix muti Ierusalem,
 & quod cœpissent interrupta concludi, irati
 sunt nimis. * Et congregati sunt omnes pa-
 riter, vt venirent, & pugnarent contra Ieru-
 salem, & molirentur insidias. * Et orauimus
 Deum nostrum, & posuimus custodes super
 murum die ac nocte contra eos. * Dixit au-
 tem Iudas: Debilitata est fortitudo portan-
 tis, & humus nimia est, & nos non poterimus
 adificare murum. * Et dixerunt hostes no-
 stri: Nesciant, & ignorent, donec veniamus
 in medium eorum, & interficiamus eos, &
 cessare faciamus opus. * Factum est autem,
 venientibus Iudæis, qui habitabant iuxta
 eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex
 omnibus locis quibus venerant ad nos, * sta-
 tui in loco post murum per circuitum popu-
 lum in ordinem cum gladiis suis, & lanceis,
 & arcibus. * Et perspexi atq; surrexi: & aio ad
 optimates & magistratus, & ad reliquâ partē
 vulgi: Nolite timere à facie eorum. Domini
 magni & terribilis mementore, & pugnate p
 fratrib. vestris, filiis vestris, & filiabus vestris,
 & vxoribus vestris, & domibus vestris. * Fa-
 ctum est autem, cum audissent inimici nostri
 nunciatum esse nobis, dissipauit Deus con-
 silium eorū. Et reuersi sumus omnes ad mu-
 ros, vnusquisq; ad opus suum. * Et factum est
 à die illa, media pars iuuenum eorum facie-
 bat opus, & media parata erat ad bellum, &
 lanceæ, & scuta, & arcus, & lorice, & princi-
 pes post eos in omni domo Iuda: * adifican-
 tium in muro, & portantium onera, & im-
 ponentium: vna manu sua faciebat opus, &
 altera tenebat gladium: * adificantium enim
 vnusquisque gladio erat accinctus renes. Et
 adificabant, & clangebant buccina iuxta
 me. * Et dixi ad optimates, & ad magistratus,
 & ad reliquam partem vulgi: Opus grande
 est & latum, & nos separati sumus in muro
 procul alter ab altero: * in loco quocumq;
 audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite

21 ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis. * E-
 nos ipsi faciamus opus: & media pars no-
 strum teneat lanceas, ab ascensu auroræ, do-
 22 nec egrediantur astra. * In tempore quoq; il-
 lo dixi populo: Vnusquisque cum puero suo
 maneat in medio Ierusalem, & sint nobis vi-
 23 ces per noctem, & diem, ad operandum. * E-
 go autem & fratres mei, & pueri mei, & cu-
 stodes, qui erant post me, non deponebamus
 vestimenta nostra: vnusquisque tantum nu-
 dabatur ad baptismum.

CAP. V.

*In magna fame Nehemias diuites auaros incre-
 pat, vsurasq; prohibet, sua indigentibus sponte
 largiens.*

1 **E**T factum est clamor populi & vxorum
 A eius magnus, aduersus fratres suos Iu-
 2 dæos. * Et erant qui dicerent: Filij nostri, &
 filie nostræ multæ sunt nimis: accipiamus
 pro pretio eorum frumentū, & comedamus,
 3 & viuamus. * Et erant qui dicerent: Agros
 nostros, & vineas, & domos nostras oppona-
 4 mus, & accipiamus frumentum in fame. * Et
 alij dicebant: Mutuò sumamus pecunias in
 tributa regis, demusque agros nostros & vi-
 5 neas: * & nunc sicut carnes fratrū nostro-
 rum, sic carnes nostræ sunt: & sicut filii eo-
 rum, ita & filii nostri. ecce nos subiugamus
 filios nostros & filias nostras in seruitutem,
 & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus
 vnde possint redimi, & agros nostros, &
 6 vineas nostras alij possident. * Et iratus sum
 B nimis cum audissem clamorē eorum secun-
 7 dū verba hæc: cogitauitq; cor meum me-
 cum: & increpaui optimates & magistratus,
 & dixi eis: Vt usque singuli à fratribus vestris
 8 exigitis? Et congregaui aduersum eos con-
 cionem magnam. * & dixi eis: Nos, vt scitis,
 redemimus fratres nostros Iudæos, qui ven-
 diti fuerant gentibus, secundum possibilita-
 tem nostrā: & vos igitur venderitis fratres ve-
 9 stros, & redimemus eos: Et siluerunt, nec in-
 uenerūt quid responderent. * Dixi q; ad eos:
 Non est bona res, quam facitis: quare non in
 timore Dei nostro ambulatis, ne exprobre-
 10 tur nobis à gentibus inimicis nostris? * Ego,
 & fratres mei, & pueri mei, commodauimus
 plurimis pecuniam & frumentum: non
 repetam in commune istud, as alienū con-
 11 cedamus, quod debetur nobis. * Reddite eis
 hodie agros suos, & vineas suas, & oliueta
 sua, & domos suas: quin potius & centesimā
 pecuniæ, frumenti, vini, & olei, quam exigere
 12 soletis ab eis, dare p illis. * Et dixerunt: Red-
 C demus, & ab eis nihil queremus: sicq; facie-
 mus vt loqueris. Et vocaui Sacerdotes, & ad-
 iuraui eos, vt facerent iuxta quod dixeram.

* Insuper excussi sinum meum, & dixi: Sic ex-
 cutiat Deus omnem virum, qui non comple-
 uerit verbum istud, de domo sua, & de labo-
 ribus suis: sic excutiat, & vacuus fiat. Et di-
 xit vniuersa multitudo: Amen. Et laudaue-
 runt Deum. Fecit ergo populus sicut erat di-
 ctum. * A die autem illa qua præceperat rex
 mihi vt essem dux in terra Iudæ, ab anno vi-
 gesimo vsq; ad annum trigessimū secundum
 Artaxerxis regis, per annos duodecim, ego &
 fratres mei annonas, quæ ducibus debeban-
 tur, non comedimus. * Duces autem primi,
 qui fuerant ante me, grauauerunt populum,
 & acceperunt ab eis, in pane, & vino, & pecu-
 nia, quoridie siclos quadraginta: sed & mi-
 nistri eorum depreſſerunt populum. Ego au-
 tem non feci ita propter timorem Dei: quin
 potius in opere muri ædificauī, & agrum nō
 emi, & omnes pueri mei congregati ad opus
 erant. * Iudæi quoq; & magistratus, centum
 quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos
 de gentibus, quæ in circuitu nostro sunt, in
 mensa mea erant. * Parabatur autem mihi
 per dies singulos bos vnus, arietes sex electi,
 exceptis volatilibus, & inter dies decem vina
 diuersa, & alia multa tribuebam: insuper &
 annonas ducatus mei non quæsiui: valde
 enim attenuatus erat populus. * Memento
 mei Deus meus in bonum, secundum omnia
 quæ feci populo huic.

CAP. VI.

*Sanaballat cum sociis Iudæis ad sœdus insidiosis
 literis inuitans, ac sic adificationem impedire
 nitens, non terret, nec immutat propositum
 Nehemia: completoq; muro timerunt omnes
 finitima gentes.*

Factum est autem, cum audisset Sanabal-
 lat, & Tobias, & Gosses Arabs, & ceteri
 inimici nostri, quod ædificassem ego murū,
 & non esset in ipso residua interruptio (vsque
 ad tempus autem illud valuas nō posueram
 in portis) * miserunt Sanaballat & Gosses
 ad me, dicentes: Veni, & percutiamus sœdus
 pariter in vinctulis in Campo Ono. Ipsi au-
 tē cogitabant vt facerent mihi malum. * Misi
 ergo ad eos nuncios, dicens: Opus grande e-
 go facio, & non possum descendere: ne for-
 tē negligatur, cum venero & descendero ad
 vos. * Miserunt autem ad me secundum ver-
 bum hoc per quatuor vices: & respondi eis
 iuxta sermonem priorem. * Et misit ad me Sa-
 naballat iuxta verbum pri⁹ quinta vice pue-
 rum suum, & epistolam habebat in manu sua
 scriptam hoc modo: * IN GENTIBUS au-
 ditum est, & Gosses dixit, quod tu & Iudæi
 cogitetis rebellare, & propterea edifices mu-
 rum, & leuare te velis super eos regem: pro-

pter quam causam * & prophetas posueris,
 qui prædicent de te in Ierusalem, dicentes:
 Rex in Iudæa est. Auditurus est rex verba hæc:
 idcirco nunc veni, vt ineamus consilium pa-
 riter. Et misi ad eos, dicens: Non est factum
 secundum verba hæc, quæ tu loqueris: de
 corde enim tuo tu componis hæc. * Omnes
 enim hi terrebant nos, cogitantes quod cessarent
 manus nostræ ab opere, & quiesceremus.
 Quam ob causam magis confortauī
 manus meas: * & ingressus sum domum Se-
 maia filij Dalaia filij Metabeel secretò. Qui
 ait: Tractemus nobiscum in domo Dei in
 medio templi, & claudamus portas ædis:
 quia venturi sunt vt interficiant te & nocte
 venturi sunt ad occidendum te. * Et dixi:
 Num quisquam similis mei fugit? & quis vt
 ego ingredietur templum, & viuere? non in-
 grediar. * Et intellexi quod Deus nō misisset
 eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad
 me, & Tobias & Sanaballat conduxissent
 eum. * acceperat enim pretium, vt territus
 facerem, & peccarem, & haberent malum,
 quod exprobrarent mihi. * Memento mei
 Domine pro Tobia & Sanaballat, iuxta ope-
 ra eorum talia: sed & Noadia prophetæ, &
 ceterorum prophetarum, qui terrebant me.
 * Completus est autem mur⁹ vigesimoquin-
 to die mēsis Elul, quinquaginta duobus die-
 bus. * Factum est ergo cum audissent omnes
 inimici nostri, vt timerent vniuersæ gentes,
 quæ erant in circuitu nostro, & conciderent
 intra semetipſos, & scirent quod à Deo factū
 esset opus hoc. * Sed & in diebus illis multæ
 optimatum Iudæorum epistolæ mitteban-
 tur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos.
 * Multi enim erant in Iudæa habentes iura-
 mentum eius, quia gener erat Sechenia filij
 Area, & Iohanan filius eius acceperat filiam
 Mosollam filij Barachia: * sed & laudabant
 eum coram me, & verba mea nunciabant ei:
 & Tobias mittebat epistolæ vt timeret me.

CAP. VII.

*Per Nehemiam constituuntur custodes in Ierusa-
 lem: deinde conuocato populo recensentur hi
 qui primum ascenderant Ierusalem vni cum
 iumentis ipsorum, danturq; munera ad opus
 adificationis.*

Postquam autem ædificatus est murus, &
 A posui valuas, & recensui ianitores, & can-
 tores, & Leuitas: * præcepi Hanani fratri
 meo, & Hanania principi domus de Ierusa-
 lem (ipse enim quasi vir verax & timens Deum
 plus ceteris videbatur) * & dixi eis: Non ape-
 riantur portæ Ierusalem vsq; ad calere Solis.
 Cumq; adhuc assisterent, clausæ portæ sunt,
 & oppilatæ: & posui custodes de habitato-

Ecl. 49. d.
15.

* 1. Esdr. 2.
4. l.

ribus Ierusalem, singulos per vices suas, & v-
numquemque contra domum suam. * Ciui-
tas autem erat lata nimis & grandis, & po-
pulus paruus in medio eius, & non erant do-
mus edificatae. * Deus autem dedit in corde
meo, & congregavi optimates, & magistrat-
us, & vulgus, vt recenserem eos: & inueni li-
brum census eorū, qui ascenderant primum,
& inuentū est scriptum in eo. * Isti filij pro-
uinciar, qui ascenderunt de captiuitate mi-
grantium, quos transtulerat Nabuchodo-
nosor rex Babylonis, & reuersi sunt in Ieru-
salem, & in Iudam, vnusquisq; in ciuitatem
suam. * Qui vnerunt cum Zorobabel, Iosue,
Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani,
Mardocheus, Belsam, Mespharath, Begoai,
Nahum, Baana. Numerus virorum populi
Israel: * Filij Pharos, duo millia centum se-
ptuaginta duo: * Filij Saphatia, trecenti se-
ptuaginta duo: * Filij Area, sexcenti quinquag-
inta duo: * Filij Phahatmoab filiorū Iosue &
Ioab, duo millia octingenti decem & octo:
* Filij Elam, mille ducenti quinquaginta
quatuor: * Filij Zethua, octingenti quadra-
gintaquinque: * Filij Zachai, septingenti se-
raginta: * Filij Bannui, sexcenti quadragin-
ta octo: * Filij Bebai, sexcenti viginti octo:
* Filij Azgad, duo millia trecenti viginti duo:
* Filij Adoniam, sexcenti sexaginta septem:
* Filij Beguai, duo millia sexaginta septem:
* Filij Adin, sexcenti quinquaginta quinque:
* Filij Ater, filij Hezeie, nonaginta octo: * Fi-
lij Hasem, trecenti viginti octo: * Filij Belsai,
trecenti viginti quatuor: * Filij Hareph, cen-
tum duodecim: * Filij Gabaon, nonaginta
quinque: * Filij Bethlehem, & Netupha, cen-
tum octoginta octo. * Viri Auathoth, centum
viginti octo. * Viri Bethazmoth, quadragin-
ta duo. * Viri Carathiarim, Cephira, & Be-
roth, septingenti quadraginta tres. * Viri Ra-
ma & Geba, sexcenti viginti vnus. * Viri Machi-
mas, centum viginti duo. * Viri Bethel & Hai,
centū viginti tres. * Viri Nebo alterius, quin-
quaginta duo. * Viri Elam alterius, mille du-
centi quinquaginta quatuor. * Filij Harem,
trecenti viginti. * Filij Iericho, trecenti qua-
dragintaquinque. * Filij Lod, Hadid & Ono,
septingenti viginti vnus. * Filij Senaa, tria
millia nongenti triginta. * Sacerdotes: Filij
Idaia in domo Iosue, nongenti septuaginta
tres. * Filij Emmer, mille quinquaginta duo.
* Filij Phashur, mille ducenti quadraginta
septem. * Filij Arem, mille decem & septem.
Leuitae: * Filij Iosue & Cedmihel filiorum
* Oduie, septuaginta quatuor. Cantores: * Fi-
lij Asaph, centum quadraginta octo. * Iani-
tores: Filij Sellum, filij Ater, filij Telmon,
filij Accub, filij Hatita, filij Sobai: centū tri-

47 ginta octo. * Nathinai: filij Soha, filij Hasi-
48 pha, filij Tebbaoth, * filij Ceros, filij Staa, filij
Phadon, filij Lebana, filij Hagaba, filij Sel-
49 mai, * filij Hanan, filij Geddel, filij Gahet, * fi-
50 lij Raaiia, filij Rafin, filij Necoda, * filij Geze,
51 filij Aza, filij Phafsa, * filij Belsai, filij Munim,
52 filij Nephusim, * filij Baebue, filij Hacupha,
53 filij Harhur, * filij Besloth, filij Mahida, filij
54 Harfa, * filij Bercos, filij Sifara, filij Thema,
55 * filij Nafia, filij Hatipha, * filij seruorum Sa-
56 lomonis, filij Sothai, filij Sophereth, filij Pha-
57 rida, * filij Iahala, filij Darcon, filij Ieddei, * fi-
58 lij Saphatia, filij Hatil, filij Pochereth, qui ce-
59 rat ore: * ex Sabaim, filio Amon. * Omnes Na-
60 thinaei, & filij seruorum Salomonis, trecenti
61 nonaginta duo. * Hi sunt autem, qui ascen-
E derūt de Thelmeia, Thelharfa, Cherub, Ad-
don, & Emmer: & non potuerunt indicare
domum patrum suorum, & semen suum, v-
62 trum ex Israel essent. * Filij Dalaia, filij To-
bia, filij Necoda, sexcenti quadraginta duo.
63 * Et de Sacerdotibus, filij Habia, filij Accos,
filij Berzellai, qui accepit de filiabus Berzel-
lai Galaaditis vxorem: & vocatus est nomi-
64 ne eorum. * Hi quæsierunt scripturam suam
in censu, & non inuenerunt: & eieci sunt de
65 sacerdotio. * Dixitq; Atherfatha eis vt non
manducarent de Sanctis sanctorum, donec
66 staret Sacerdos doctus & eruditus. * Omnis
F multitudo quasi vir vnus, quadraginta duo
67 millia trecenti sexaginta, * absq; seruis & an-
cillis eorum, qui erant septem millia trecen-
ti triginta septem, & inter eos cantores, &
cantatrices, ducenti quadragintaquinque.
68 * Equi eorum, septingenti triginta sex: muli
69 eorum, ducenti quadragintaquinque: * cam-
meli eorum, quadringenti trigintaquinque:
asini, sex millia septingenti viginti.
*Hucusq; refertur quid in commentario scriptum
fuerit, exin Nehemia historia texitur.*
70 * Nonnulli autem de principibus familia-
G rum dederunt in opus. Atherfatha dedit in
thesaurū auri drachmas mille, phialas quin-
quaginta, tunicas sacerdotales quingentas
71 triginta. * Et de principibus familiarum de-
derunt in thesaurum operis, auri drachmas
viginti millia, & argenti mnas duo millia
72 ducentas. * Et quod dedit reliquus populus,
auri drachmas viginti millia, & argenti
mnas duo millia, & tunicas sacerdotales se-
73 xaginta septem. * Habitauerunt autem Sa-
cerdotes, & Leuitae, & ianitores, & cantores,
& reliquum vulgus, & Nathinai, & omnis
Israel, in ciuitatibus suis.

CAP. VIII.

*Esdras distincte populo verba legis recitat, factio
per Leuitas silentio. Et contristatum popu-
lum Ne-*

lum Nehemias consolatur, allatisque frondibus celebrant septem diebus festum tabernaculorum, legente singulis diebus Esdra in libro legis.

ET venerat mensis septimus: filii autem Israel erant in ciuitatibus suis. Congregatusque est omnis populus quasi vir vnus, ad plateam quæ est ante portam aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ vt afferret librum legis Moysi. quâ præceperat Dominus Israeli. * Attulit ergo Esdras Sacerdos legem coram multitudo virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi. * Et legit in eo apertè in platea, quæ erat ante portam aquarum, de mane vsque ad mediam diem, in conspectu virorum & mulierum & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad librum. * Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & steterunt iuxta eum, Mathathias, & Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia, & Maasia, ad dextram eius: & ad sinistram, Phadaia, Misael, & Melchia, & Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam. * Et aperuit Esdras librum coram omni populo: super vniuersum quippe populum eminebat: & cum aperuisset eum, stetit omnis populus. * Et benedixit Esdras Domino Deo magno: & respondit omnis populus: Amen, Amen: eleuans manus suas & incuruati sunt, & adorauerunt Deum proni in terram. * Porro Iosue, & Bani, & Serebia Iamin, Accub, Septhai, Odia, Maasia, Celita, Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia: Leuitæ silentium faciebant in populo ad audiendam legem: populus autem stabat in gradu suo. * Et legerunt in Libro legis Dei distinctè, & apertè ad intelligendum: & intellexerunt cum legeretur. * Dixit autem Nehemias (ipse est Athersatha) & Esdras sacerdos & scriba, & Leuitæ interpretes vniuerso populo: Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, & nolite flere. Fiebat enim omnis populus cum audiret verba legis. * Et dixit eis: Ite, comedite pinguis, & bibite mulsum, & mittite partes his qui non præparauerunt sibi: quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari, gaudium etenim Domini est fortitudo nostra. * Leuitæ autem silentium faciebant in omni populo, dicentes: Tacete, quia dies sanctus est, & nolite dolere. * Abiit itaque omnis populus, vt comederet & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiā magnā: quia intellexerant verba, quæ docuerat eos. * Et in die secundo congregati sunt principes familiarum vniuersi populi, Sacerdotes & Leuitæ, ad Esdrā scribā, vt interpretaretur eis verba Legis. * Et inuenerunt scriptum in Lege, præcepisse Dominum in manu Moysi,

vt habitent filii Israel in tabernaculis: in die 15
solemni, mense septimo: * & vt prædicent, & di-
D uulgent vocem in vniuersis viribus suis, & in
Ierusalem, dicentes: Egredimini in montem,
& afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pul-
cherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum,
& frondes ligni nemorosi, vt fiant tabernacula, 16
sicut scriptum est. * Et egressus est populus,
& attulerunt. Feceruntque sibi tabernacula v-
nusquisque in domate suo, & in atris suis, &
in atris domus Dei, & in platea portæ aqua- 17
rum, & in platea portæ Ephraim. * Fecit ergo
vniuersa Ecclesia eorum qui redierant de cap-
tuitate, tabernacula, & habitauerunt in ta-
bernaculis: non enim fecerant à diebus Iosue
filii Nun taliter filii Israel vsque ad diem illum. 18
Et fuit lætitia magna nimis. * Legit autem in
Libro legis Dei per dies singulos, à die primo
vsque ad diem nouissimum & fecerunt sole-
mnitatem septem diebus, & in die octauo col-
lectam iuxta ritum.

C A P. IX.

Populus in ieiunio & saccis pœnitens separat se ab alienigenis: Esdras conficitur Dei beneficia Israelitarumque scelera, & pro populo orat, ac ita fœdus cum Domino ferunt.

IN die autem vigesimoquarto mensis huius, 1
conuenerunt filii Israel in ieiunio & in sac-
A cis, & humus super eos. * Et separatim est se-
men filiorum Israel ab omni filio alienigena: 2
& steterunt, & confitebantur peccata sua, &
3 iniquitates patrum suorum. * Et consurrexerunt
ad standum: & legerunt in volumine leg-
is Domini Dei sui, quater in die, & quater
confitebantur, & adorabant Dominum Deum
4 suum. * Surrexerunt autem super gradum Le-
uitarum, Iosue, & Bani, & Cedmihel, Sabania,
Bonni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamaue-
runt voce magna ad Dominum Deum suum. 5
* Et dixerunt Leuitæ, Iosue, & Cedmihel, Bon-
ni, Hasebnia, Serebia, Odia, Sebnia, Phatha-
hia: Surgite, benedicite Domino Deo vestro ab
æterno vsque in æternum: & benedicant no-
mini gloriæ tuæ excelso in omni benedictione
6 & laude. * Tu ipse Domine, solus, tu fecisti cœ-
lum, & cœlum cœlorum, & omnem exercitum
eorum: terram, & vniuersa quæ in ea sunt: ma-
B ria, & omnia quæ in eis sunt: & tu viuificas om-
nia hæc, & exercitus cœlites adorat. * Tu ip-
se, Domine, Deus, qui elegisti Abram, & e-
duxisti eum de igne Chaldæorum, & posuisti
8 nomen eius Abraham. * Et inuenisti cor eius
fidele coram te: & percussisti eum eo fœdus,
vt dares ei Terram Chanaan, & Herthæ, & A-
moithæ, & Pherezaï, & Iebusæi, & Gergesæi,
vt dares semini eius: & implesti verba tua, quo-
9 niam iustus es. * Et vidisti afflictionem pa-

Gen. 11.
d. 31.

trum nostrorum in Ægypto: clamoremque eorum audisti super mare rubrum, * Et dedisti signa atque portenta in Pharaone, & in vniuersis seruis eius, & in omni populo terræ illius: cognouisti enim quia superbe egerant contra eos: & fecisti tibi nomen, sicut & in hac die. * Et mare dimisisti ante eos, & transierunt per medium maris in sicco: persecutores autem eorum proiecisti in profundum, quasi lapidem in aquas validas. * Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem, & in columna ignis per noctem, vt appareret eis via per quam ingrediebantur. * Ad montem quoque Sinai descendisti, & locutus es cum eis de cælo, & dedisti eis iudicia recta, & legem veritatis, ceremonias, & præcepta bona: * & sabbatum sanctificatum tuum ostendisti eis, & mandata, & ceremonias, & legem precepisti eis in manu Moysi serui tui. * Panem quoque de cælo dedisti eis in fame eorum, & aquam de petra eduxisti eis sitientibus, & dixisti eis vt ingredierentur & possiderent terram, super quam leuasti manum tuam, vt traderes eis. * Ipsi verò & patres nostri superbe egerunt, & indurauerunt ceruices suas, & non audierunt mandata tua. * Et noluerunt audire, & non sunt recordati mirabilium tuorum quæ feceras eis. Et indurauerunt ceruices suas, & dederunt caput vt conuerterentur ad seruitutem suam, quasi per contentionem. Tu autem Deus propitijs, clemens & misericors, longanimis & multæ miserationis, non dereliquisti eos, * & quidem cum fecissent sibi vitulum conflatilem, & dixissent: iste est Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto: feceruntque blasphemias magnas. * Tu autem in misericordiis tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis non recessit ab eis per diem, vt duceret eos in viam, & columna ignis per noctem, vt ostenderet eis iter per quod ingredierentur. * Et spiritum tuum bonum dedisti qui doceret eos, & manna tuum non prohibuisti ab ore eorum, & aquam dedisti eis in siti. * Quadraginta annis paui eos in deserto, nihilque eis defuit: vestimenta eorum non inueterauerunt, & pedes eorum non sunt attriti. * Et dedisti eis regna, & populos, & partitus es eis sortes: & possederunt terram Schon, & terram regis Hesebon, & terram Og regis Basan. * Et multiplicasti filios eorum sicut stellas cæli, & adduxisti eos ad terram, de qua dixeras patribus eorum vt ingredierentur & possiderent. * Et venerunt filii, & possederunt terram, & humiliasti eorum eis habitatores terræ Chanaanos, & dedisti eos in manu eorum, & reges eorum, & populos terræ, vt facerent eis sicut placebat illis. * Ceperunt itaque vrbes munitas & humum

pinguem, & possederunt domos plenas cunctis bonis; cisternas ab alijs fabricatas, vineas & oliueta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & saturati sunt, & impinguati sunt, & abundauerunt delitijs in bonitate tua magna. * Prouocauerunt autem te ad iracundiam, & recesserunt à te, & proiecerunt legem tuam post terga sua: & prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos vt reuerterentur ad te: feceruntque blasphemias grandes. * Et dedisti eos in manu hostium suorum, & afflixerunt eos. Et in tempore tribulationis suæ clamauerunt ad te, & tu de cælo audisti, & secundum miserationes tuas multas dedisti eis saluatores, qui saluarent eos de manu hostium suorum. * Cumque requiescissent, reuerfi sunt vt facerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, & possederunt eos. Conuersique sunt, & clamauerunt ad te: tu autem de cælo exaudisti, & liberaisti eos in misericordijs tuis, multis temporibus. * Et confessatus es eos vt reuerterentur ad Legem tuam. Ipsi verò superbe egerunt: & non audierunt mandata tua, & in iudicijs tuis peccauerunt, quæ faciet homo, & viuet in eis: & dederunt humerum recedentem, & ceruicem suam indurauerunt, nec audierunt. * Et protraxisti super eos annos multos, & confessatus es eos in spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & non audierunt, & tradidisti eos in manu populorum terrarum. * In misericordijs autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dereliquisti eos: quoniam Deus miserationum & clemens es tu. * Nunc itaque Deus noster, magnus, fortis, & terribilis, custodiens pactum & misericordiam, ne auertas à facie tua omnem laborem, qui inuenit nos, reges nostros, & principes nostros, & sacerdotes nostros, & prophetas nostros, & patres nostros, & omnem populum tuum, à diebus regis Assur vsque in diem hanc. * Et tu iustus es in omnibus, quæ uenerunt super nos: quia veritatem fecisti, nos autem impie egimus. * Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, & patres nostri, non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua, & testimonia tua quæ testificatus es in eis. * Et ipsi in regnis suis, & in bonitate tua multa, quam dederas eis, & in terra latissima & pingui, quam tradideras in conspectu eorum, non seruiuerunt tibi, nec reuerfi sunt à studijs suis pessimis. * Ecce nos ipsi hodie serui sumus; & terra, quam dedisti patribus nostris vt comederent panem eius, & quæ bona sunt eius, & nos ipsi serui sumus in ea. * Et fruges eius multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, & corporibus nostris dominantur & iumentis nostris secun-

dum voluntatem suam, & in tribulatione magna sumus. * Super omnibus ergo his nos ipsi percutimus fœdus, & scribimus, & signant principes nostri, Leuitæ nostri, & Sacerdotes nostri.

C A P. X.

Designantur qui fœdus initum signauerunt, quo pollicentur se seruaturos vniuersa Dei præcepta, maxime de non committendo cum alienigenis, de seruandis sabbatho, anno septimo, oblationibus, primitiis ac decimis.

Signatores autem fuerunt. Nehemias, Athalia filius Hachelai, & Sedecias, * Sataias, Azarias, Ieremias, * Pheshur, Amarias, Melchias, * Hattus, Sebenia, Melluch, * Harem, Merimuth, Obdias, * Daniel, Genthon, Baruc, * Mosollam, Abia, Miamin, * Maazias, Belgai, Semcia: hi sacerdotes. * Porro Leuitæ. Iosue filius Azaniæ, Bennui de filius Henadad, Cedmihel, * & fratres eorum, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan, Michæ, Rohob, Hasebia, * Zachur, Serebia, Sabania, * Odaia, Bani, Baninu. * Capita populi, Pharos, Phabathmoab, Aelam, Zerhu, Bani, * Bonni, Azgad, Bebai, * Adonia, Begoi, Adin, * Ater, Hezechia, Azur, * Odaia, Hasum, Belai. * Hareph, Anathoth, Nebai, * Megphas, Mosollam, Hazir, * Melizabel, Sadoe, Ieddua, * Phelcia Hunan, Anaia, * Ofee, Hanania, Hasub, * Alohes, Phalea, Sobec, * Rehum, Hasebna, Maasia, * Echaia, Hanan, Anan, * Melluch, Haran, Baana: & reliqui de populo, Sacerdotes, Leuitæ, ianitores, & cantores, Nathinæi, & omnes qui se separauerunt de populis terrarum ad legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum, * omnes qui poterant respondentes pro fratribus suis, optimates eorum, & qui veniebant ad pollicendum & iurandum ut ambularent in lege Dei, quam dederat in manu Moysi serui Dei, ut facerent & custodirent vniuersa mandata Domini Dei nostri, & iudicia eius & ceremonias eius, * & ut non daremus filias nostras populo terræ, & filias eorum non acciperemus filiis nostris. * Populi quoque terræ qui important venalia, & omnia ad vsum, per diem sabbati vt vendant, non accipiemus ab eis in sabbato & in die sanctificato. Et dimitemus annum septimum, & exactionem vniuersæ manus. * Et statuemus super nos præcepta, vt demus tertiam partem sicii per annum ad opus domus Dei nostri, * ad panes propositionis, & ad sacrificium sempiternum, & in holocaustum sempiternum in sabbatis, in calendis, in solemnitatibus, & in sanctificatis, & pro peccato: vt exoretur pro Israhel, & in omnem vsum domus Dei nostri. * Sortes ergo misimus super

oblationem lignorum, inter Sacerdotes, & Leuitas, & populum, vt inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora, à temporibus anni vsque ad annum: vt arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moysi: * & vt afferremus primogenita terræ nostræ, & primitiua vniuersi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo Domini. * & primitiua filiorum nostrorum, & pecorum nostrorum, sicut scriptum est in lege, & primitiua bouum nostrorum, & ouium nostrarum, vt offerrentur in domo Dei nostri, Sacerdotibus qui ministrant in domo Dei nostri: * & primitias ciborum nostrorum, & libaminum nostrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque & olei, afferemus Sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terræ nostræ Leuitis. Ipsi Leuitæ decimas accipient ex omnibus quitatibus operum nostrorum. * Erit autem Sacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum, & Leuitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri ad gazophylacium in domum thesauri. * Ad gazophylacium enim deportabant filij Israhel, & filij Leui, primitias frumenti, vini, & olei: & ibi erunt vasa sanctificata, & Sacerdotes, & cantores, & ianitores, & ministri, & non dimitemus domum Dei nostri.

C A P. XI.

Recensentur incolæ Ierusalem & ciuitatum Iudæ post instaurationem.

Habitauerunt autem principes populi in Ierusalem: reliqua verò plebs misit sortem, vt tollerent vnam partem de decem, qui habitaturi essent in Ierusalem ciuitate sancta, nouem verò partes in ciuitatibus. * Benedixit autem populus omnibus viris qui se sponte obrulerant vt habitarent in Ierusalem. * Hi sunt itaque principes prouinciæ, qui habitauerunt in Ierusalem, & in ciuitatibus Iudæ. Habitauit autem vnusquisque in possessione sua, in vrbibus suis, Israhel, Sacerdotes, Leuitæ, Nathinæi, & filij seruum Salomonis. * Et in Ierusalem habitauerunt de filiis Iudæ, & de filiis Benjamin: de filiis Iudæ, Athaias filius Aziam, filij Zachariæ, filij Amariæ, filij Saphatiæ, filij Malael: de filiis Phares. * Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Ioarib, filius Zachariæ, filius Silonis: * omnes hi filij Phares, qui habitauerunt in Ierusalem, quadringenti sexaginta octo viri fortes. * Hi sunt autem filij Benjamin: Sellum filius Mosollam, filius Ioed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Masia, filius Erheel, filius Isaia, * & post eum Geb-

bai, Scilai, nongenti vigintiocto, * & Ioel filius 9
 Zechri præpositus eorum, & Iudas filius Se-
 nua super ciuitatem secundus. * Et de sacerdo- 10
 tibus, Idaia filius Ioarib, Iachin, * Saraia filius 11
 Helcia, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Me-
 raioth, filius Achitob princeps domus Dei. * & 12
 fratres eorum facientes opera templi: octin-
 genti viginti duo. Et Adaia filius Ieroham, fi-
 lius Phelcia, filius Amfi, filius Zacharia, filius 13
 Pheshur, filius Melchiaz, * & fratres eius prin-
 cipes parum: ducenti quadraginta duo. Et 14
 Amassa filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosol-
 lamoth, filius Emmer, * & fratres eorum po- 15
 tentes nimis: centum vigintiocto, & præposi-
 ti eorum Zabdiel filius potentium. * Et de 16
 Leuitis, Semcia filius Hafub, filius Azaricam,
 filius Hafabia, filius Boni, * & Sabathai & Io- 17
 zabad, super omnia opera quæ erant forinse-
 cus in domo Dei, à principibus Leuitarum. C
 * Et Mathania filius Michai, filius Zebedei, fi-
 lius Asaph, princeps ad laudandum & ad con-
 sistendum in oratione, & Becbecia secundus de 18
 fratribus eius, & Abda filius Samua, filius Gal-
 lal, filius Idithun: * omnes Leuitæ in ciuitate 19
 sancta ducenti octoginta quatuor. * Et iani-
 tes. Accub, Telmon, & fratres eorum, qui cu- 20
 stodiebant ostia: centum septuaginta duo. * Et
 reliqui ex Israel Sacerdotes & Leuitæ in vni- 21
 uersis ciuitatibus Iuda, vnusquisque in posses-
 sione sua. * Et Nathinæi, qui habitabant in O- 22
 phel, & Siaha, & Gaspha de Nathinæis. * Et e-
 piscopus Leuitarum in Ierusalem, Azzi filius 23
 Bani, filius Hafabiaz, filius Mathaniaz, filius Mi-
 chæ. De filiis Asaph, cantores in ministerio do-
 mus Dei. * Præceptum quippe regis super eos 24
 erat, & ordo in cantoribus per dies singulos,
 * & Phathahia filius Mesezebel, de filiis Zara 25
 filii Iuda in manu regis, iuxta omne verbum D
 populi, * & in domibus per omnes regiones
 eorum. De filiis Iuda habitauerunt in Caria- 26
 tharbe & in filiabus eius: & in Dibon, & in filia-
 bus eius: & in Cabseel, & in viculis eius, * & in 27
 Iesue, & in Molada, & in Bethphalet, * & in Ha-
 serual, & in Bersabee, & in filiabus eius, * & in 28
 Siceleg, & in Mochona, & in filiabus eius, * &
 in Remmon, & in Saraa, & in Ierimuth, * Za- 29
 noa, Odollam, & in villis earum, Iachis & re-
 gionibus eius, & Azeca, & filiabus eius. Et man- 30
 serunt in Bersabee vsque ad vallem Ennom.
 * Filii autem Benjamin, a Geba, Mechmas, & 31
 Hai, & Bethel, & filiabus eius: * Anathoth, 32
 Nob, Anania, * Afor, Rama, Gethaim, * Hadid,
 Seboim, & Neballat. Lod * & Ono valle artifi- 33
 cum. * Et de Leuitis portiones Iudæ & Benia- 34
 min. 35

C A P. XII.

*Nomina & officia sacerdotum ac Leuitarum qui
 cum Zorobabel in Ierusalem ascenderunt, &*

*custodes thesaurorum magna solemnitate con-
 uocatis undique Leuitis celebrant dedicatio-
 nem muri Ierusalem.*

1 **I** sunt autem Sacerdotes & Leuitæ, qui
 A **A**scenderunt cum Zorobabel filio Sala-
 2 thiel, & Iosue: Saraia, Ieremia, Esdras, * Ama-
 3 ria, Melluch, Hattus, * Sebenias, Rheum. Me-
 4 rimuth, * Addo, Genithon, * Abia, * Miamin,
 5 Madia, Belgæ, * Semcia, & Ioarib, Idaia Sellum,
 6 Amoc, Helcias, * Idaia isti principes Sacerdo-
 7 tum, & fratres eorum, in diebus Iosue. * Por-
 8 to Leuitæ, Iesua, Bennui, Cedmihel, Sarebia,
 Iuda, Mathanias, super hymnos ipsi & fratres
 9 eorum: * & Becbecia & que Hanni, & fratres
 10 eorum, vnusquisque in officio suo. * Iosue au-
 tem genuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliasib,
 11 & Eliasib genuit Ioiada, * & Ioiada genuit Io-
 12 nathan, & Ionathan genuit Ieddo. * In die-
 bus autem Ioacim erant Sacerdotes & princi-
 pes familiarum: Saraia, Maraia, Ieremia, Ha-
 13 nania: * Esdras, Mosollam: Amaria, Iohanan:
 14 * Milicho, Ionathan: Sebenias, Ioseph: * Ha-
 15 ram, Edna: Maraioth, Helcia: * Adaiæ, Zacha-
 16 ria: Genithon, Mosollam: * Abia, Zechri: Mia-
 17 min & Moadia Phelci: * Belgæ, Samma, Se-
 18 maiæ, Ionathan: * Ioarib, Mathania: Iodaiæ,
 19 Azzi: * Sellai, Celai: Amoc, Heber: * Helcia,
 20 Hasebia: Iodaiæ, Nathanael. * Leuitæ in diebus
 21 Eliasib, & Ioiada, & Iohanan, & Ieddo, scripti
 22 principes familiarum, & Sacerdotes in regno
 23 Dani Persæ. * Filii Leui principes familiarum,
 B scripti in Libro verborum dierum & vsque ad
 24 dies Ionathan, filii Eliasib. * Et principes Leui-
 tarum, Hasebia, Serebia, & Iosue filius Cedmi-
 hel: & fratres eorum per vices suas, vt lauda-
 rent & confiterentur iuxta præceptum David
 viri Dei, & obseruarent æque per ordinem.
 25 * Mathania, & Becbecia, Obedia, Mosollam,
 Telmon, Accub, custodes portarum & vesti-
 26 buloꝝ ante portas. * Hi in diebus Ioacim filii
 Iosue, filii Iosedec, & in dieb. Nehemiæ ducis,
 27 & Esdræ sacerdotis scribæque. * In dedicatio-
 ne autem muri Ierusalem, requisierunt Leui-
 tas de omnibus locis suis, vt adducerent eos in
 Ierusalem, & facerent dedicationem & læti-
 28 tiam in actione gratiarum, & cantico, & in
 cymbalis, psalteris, & citharis. * Congregati
 sunt autem filii cantorum de campstribus cir-
 29 ca Ierusalem, & de villis Nethuahati, * & de
 domo Galgal, & de regionibus Geba & Azma-
 30 ueh: quoniam villas ædificauerunt sibi can-
 tores in circuitu Ierusalem. * Et mundati sunt
 C Sacerdotes & Leuitæ, & mundaerunt popu-
 lum, & portas, & murum. * Ascendere autem
 31 feci principes Iuda super murum, & statui duos
 magnos choros laudantium. Et ierunt ad de-
 xteram super murum ad portam sterquilini.
 32 * Et iuit post eos Osaia, & media pars princi-

pum Iuda, & Azarias, Eldras, & Mofollam
 Iudas, & Benjamin, & Semeia, & Ieremias.
 * Et de filiis sacerdotum in tubis, Zacharias
 filius Ionathan, filius Semeia, filius Matha-
 nia, filius Michai, filius Zechur, fili⁹ Afaph,
 * & fratres eius, Semeia, & Azareel, Malalai,
 Galalai, Maai, Nathanael, & Iudas, & Hana-
 ni, in vasis cantici Dauid viri Dei: & Esdras
 scriba ante eos in porta Fontis. * Et contra
 eos ascenderunt in gradibus ciuitatis Dauid,
 in ascensu muri super domum Dauid, & vsq;
 ad portam Aquarum ad Orientem. * Et cho-
 rus secundus gratias referentium ibat ex ad-
 uerso, & ego post eum, & media pars populi
 super murum & super turrim furnorum, &
 vsq; ad murum latissimum, & super portam
 Ephraim, & super portam antiquam, & super
 portam piscium & turrim Hananeel, & tur-
 rim Emath, & vsq; ad portam gregis: & ste-
 terunt in porta custodiæ, steteruntque duo
 chori laudantium in domo Dei, & ego, &
 dimidia pars magistratum mecum. * Et Sa-
 cerdotes, Eliachim, Maasia, Miamim, Mi-
 chea, Elioenai, Zacharia, Hanania in tubis,
 * & Maasia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi,
 Iohanan, & Melchia, & Aelam, & Ezer. Et cla-
 re cecinerunt cantores, & Iezraia præposit⁹:
 * & immolauerunt in die illa victimas ma-
 gnas, & lætati sunt: Deus enim latificauerat
 eos lætitia magna: sed & vxores eorū & liberi
 gauisi sunt, & audita est lætitia Ierusalem pro-
 cul. * Recensuerunt quoq; in die illa viros su-
 per gazophylacia thesauri ad hibamina, & ad
 primitias, & ad decimas, vt introferrent per
 eos principes ciuitatis in decore gratiarum
 actionis, Sacerdotes & Leuitas: quia latifica-
 tus est Iuda in Sacerdotibus & Leuitis assan-
 tibus. * Et custodierunt obseruationem Dei
 sui, & obseruationem expiationis, & canto-
 res, & ianitores iuxta præceptum Dauid, &
 Salomonis filij eius, * quia in diebus Dauid
 & Afaph ab exordio erant principes consti-
 tuti cantorum, in carmine laudatiū & con-
 fitentium Deo. * Et omnis Israel, in diebus
 Zorobabel, & in diebus Nehemia, dabant
 partes cantoribus & ianitoribus per dies sin-
 gulos, & sanctificabant Leuitas, & Leuitæ
 sanctificabant filios Aaron.

C A P. XIII.

*Leſto Deuteronomio ciuitatū alienigenarū partes
 Leuitis assignantur, e quo tamen gazophylacio
 vasa domus Tobia proficiuntur, & Sabbati
 violatores puniuntur: increpat Nehemias Iu-
 daeos, qui vxores duxerant alienigenas.*

Deut. 23.
 43.

IN die autem illo lectum est in volumine
 Moyſi audiente populo: & inuentū est scri-
 ptum in eo, quod non debeant introire Am-
 monites & Moabites in Ecclesiam Dei vsque

2 in æternum: * eò quòd non occurrerint filiis
 Israel cum pane & aqua: & conduxerint ad-
 uersum eos Balaam, ad maledicendum eis: &
 conuertit Deus noster maledictionem in be-
 3 nedictionem. * Factū est autem, cū audif-
 sent legem, separauerunt omnem alienige-
 nā ab Israel. * Et super hoc erat Eliasib sacer-
 dos, qui fuerat præpositus in gazophylacio
 domus Dei nostri, & proximus Tobia. * Feci
 ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant
 ante eum reponētes munera, & thus, & vasa
 & decimam frumenti, vini, & olei, partes Le-
 6 uitarum, & cantorum, & ianitorum, & primi-
 tias sacerdotales. * In omnib. autem his non
 fui in Ierusalem, quia anno trigésimo secun-
 do Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem
 7 & in fine dierum rogavi regem. * Et veni in
 Ierusalem, & intellexi malum, quod fecerat
 8 Eliasib Tobia, vt faceret ei thesaurum in ve-
 B stibulis domus Dei. * Et malū mihi visum est
 9 gazophylacio: * præcepiq; & emundauerunt
 gazophylacia: & retuli ibi vasa domus Dei,
 10 sacrificium & thus. * Et cognoui quod partes
 Leuitarum nō fuissent datæ: & fugisset vnus
 quisq; in regionem suam de Leuitis, & can-
 11 toribus, & de his qui ministrabant: * & egi
 causam aduersus magistratus, & dixi: Quare
 12 deteliquimus domum Dei? Et congregavi
 eos, & feci stare in stationib. suis. * Et omnis
 Iuda apportabat decimam frumenti, vini &
 13 olei, in horrea. * Et constituimus super hor-
 rea Selemiam Sacerdotem, & Sadoc scri-
 bam, & Phadaiam de Leuitis, & iuxta
 eos Hanan filium Zachur, filium Matha-
 nia: quoniam fideles comprobati sunt, &
 14 ipsis creditæ sunt partes fratrum suorum. * Me-
 mento mei Deus meus pro hoc, & ne deleas
 15 miserationes meas, quas feci in domo Dei
 mei, & in ceremoniis eius. * In diebus illis vi-
 di in Iuda calcantes torcularia in sabbato,
 portantes acervos, & onerantes super asinos
 vinum, & vvas, & ficus, & omne onus, & infe-
 rentes in Ierusalem die sabbati. Et contesta-
 16 tus sum, vt in die qua vendere liceret, vende-
 D rent. * Et Tyrij habitauerunt in ea, inferen-
 tes pisces, & omnia venalia: & vendebant in
 17 sabbatis filiis Iuda in Ierusalem. * & obiurga-
 ui optimates Iuda, & dixi eis: Quæ est hæc res
 mala, quā vos facitis, & profanatis diem Sab-
 18 bati? * Nunquid nō hæc fecerunt patres no-
 stri, & adduxit Deus noster super nos omne
 malum hoc, & super ciuitatem hanc? Et vos
 additis iracundiam super Israel violādo Sab-
 19 batum. * Factum est autem, cū quicūq; essent
 portæ Ierusalem in die Sabbati, dixi: & clau-
 serunt ianuas, & præcepi vt nō aperirent eas
 vsq; post Sabbatum: & de pueris meis consti-

tui super portas, ut nultus interret onus in die Sabbati. * Et manserunt negotiatores, & vendentes vniuersa venalia, foris Ierusalem semel & bis. * Et contestatus sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex aduerso muri? si secundum hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in Sabbato. * Dixi quoque Leuitis ut mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandam diem Sabbati: & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum. * Sed & in diebus illis vidi Iudeos ducentes uxores Azoticas, Ammonitidas & Moabitidas. * Et filij eorum ex media parte loquebantur Azoticis, & nesciebant loqui Iudaice, & loquebantur iuxta linguam populi & populi. * Et obiurgavi eos, & maledixi. Et ceciidi ex eis viros, & decalcaui eos, & adiuraui in Deo, ut non darent filias suas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filios suos, & sibi in eis, dicens: * Numquid non in huiusmodi re peccauit Salomon rex Israel? & certe in gentibus multis non erat rex similis ei, & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deus regem super omnem Israel: & ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenae. * Numquid & nos inobedientes faciemus omnino malum grande hoc, ut praeruaricemur in Deo nostro, & ducamus uxores peregrinas? * De filiis autem Ioiada filij Eliafii sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugavi a me. * Recordare Domine Deus meus, aduersum eos qui polluunt sacerdotium, iusque Sacerdotale & Leuiticum. * Igitur mundaui eos ab omnibus alienigenis, & constitui ordines Sacerdotum & Leuitarum, vnumquemque in ministerio suo: & in oblatione lignorum in temporibus constitutis, & in primitiis: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

LIBER TOBIAE.

C A P. I.

Tobias in captiuitate constituitur, a lege Dei non recedit, & filium Tobiam ex Anna uxore suscepit, Deum timere docet, gratius regi Salmanasar pergit quocunque vult, confiat res captiuos consolatur: Gabelo mutat decem argenti talenta: Sennacherib, quod mortuos sepeliret, eum persequitur.

Tobias ex tribu & ciuitate Nephthali (quæ est in superioribus Galilee supra Naas-son, post viam quæ ducit ad Occidentem, in sinistro habens ciuitatem Sephet) * cum

captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captiuitate tamen positus, viam veritatis non deseruit, ita ut omnia quæ habere poterat, quotidie concipiens fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret. * Cumque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere. * Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboam fecerat rex Israel, hic solus fugiebat contra sortia omnium, sed pergebat in Ierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiua sua, & decimas suas fideliter offerens, ita ut in tertio anno profelytis & aduenis ministraret omne decimationem. * Hæc & his similia secudum legem Dei puerulus obseruabat. * Cum vero factus esset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei, quem ab infanzia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato. * Igitur, cum per captiuitatem deuenisset cum uxore sua, & filio, in ciuitatem Niniuem cum omni tribu sua, (cum omnes ederent ex cibis Gentilium) iste custodiuit animam suam, & nunquam contaminatus est in elcis eorum. * Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis, & dedit illi potestatem quocunque vellet ire, habens libertatem quocunque facere voluisset. * Pergebat ergo ad omnes qui erant in captiuitate, & monita salutis dabat eis. * Cum autem venisset in Ragges ciuitatem Medorum, & ex his, quibus honoratus fuerat a rege, habuisset decem talenta argenti: * cum in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius, sub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti. * Post multum vero temporis, mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filius Israel exosos haberet in conspectu suo, * Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, diuidebatque vnicuique, prout poterat, de facultatibus suis: * esurientes alebat, nudisque vestimenta prebebat, & mortuis atque occisis sepultura sollicitus exhibebat. * Denique cum reuersus esset rex Sennacherib, fugiens a Iudæa plagam, quæ circa eum fecerat Deus propter blasphemiam suam, & iratus multos occideret ex filijs Israel, Tobias sepeliebat corpora eorum. * At ubi nuntiatum est regi, iussit eum occidi, & talit omnem substantiam eius. * Tobias vero cum filio suo & cum uxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum. * Post dies vero quadraginta quinque occiderunt regem filij ipsius, & reuersus est Tobias in domum suam, omnisque facultas eius restituta est ei.

3. Reg. 3.
6. 7.

3. Reg. 11.
1.

4. Reg. 17.
4. 3. 18.
6. 9.

3. Reg. 12.
1. 28.

4. Reg. 19.

25.

Ecclef. 48.

1. 14.

1. 37-8.

38.

2. Mac. 8.

19.

1. Par. 32.

2. 21.

C A P. II.

Tobias mortuorum defatigatus sepultura, hirsutinis stercore in patientia probationem excutatur, & ab uxore ac amicis ipsum irridetibus afficitur opprobrio.

Post hæc verò, cum esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in

2 domo Tobie, * dixit filio suo: Vade, & ad-
duc aliquos de tribu nostra, timentes Deum,
3 ut epulentur nobiscum. * Cumque abiisset,
reuersus nuntiavit ei, vnum ex filiis Israel iu-
gularum iacere in platea. Statimque exiliens
de accubitu suo, relinquens prandium, ieiun-
4 nus peruenit ad corpus. * tollensque illud
portauit ad domum suam occulte, vt, dum
5 sol occubuisset, cautè sepeliret eum. * Cum-

que occultasset corpus, manducauit panem
cum luctu & tremore, * memorans illum ser-
monem, quem dixit Dominus * per Amos
prophetam: Dies festi vestri conuertentur in
lamentationem & luctum. * Cum verò sol
occubuisset, abiit, & sepeliuit eum. * Argue-
bant autem eum omnes proximi eius, dicen-
tes: Iam huius rei causa interfici iussus es, &
vix effugisti mortis imperium, & iterum se-
pelis mortuos? * Sed Tobias plus timens
Deum quam regem, rapiebat corpora occi-
forum, & occultabat in domo sua, & mediis
noctibus sepeliebat ea. * Contigit autem vt
quadam die fatigatus à sepultura veniens in
domum suam, iactasset se iuxta parietem, &
obdormisset, * & ex nido hirundinum dor-
mienti illi calida stercorea inciderent super
oculos eius, fieretque cæcus. * Hanc autem
tentationem, ideo permisit Dominus eueni-
re illi, vt posteris daretur exemplum patien-

13 tia eius, sicut & sancti Iob. * Nam cum ab
C infantia sua semper Deum timeret, & man-
data eius custodierit, non est contristatus
contra Deum, quòd plaga cæcitatatis eueniret
14 ei, * sed immobilis in Dei timore permansit,
agens gratias Deo omnibus diebus vitæ suæ.
15 * Nā sicut beato Iob insultabant reges, ita isti
parentes & cognati eius irridebant vitā eius,
16 dicentes: * Vbi est spes tua, pro qua eleemo-
17 synas & sepulturas faciebas? Tobias verò in-
18 crepabat eos, dicens: Nolite ita loqui: quo-
niam filij sanctorum sumus, & vitā illam ex-
pectamus, quā Deus datur * est his, qui fidem
19 suam nunquam mutant ab eo. * Anna verò
vxor eius ibat ad opus textrinum quotidie, &
de labore manuum suarum victum, quem
20 consequi poterat, deferabat. * Vnde factum
est, vt hædum caprorum accipiens detu-
21 lislet domi: * Cuius eum vocem balantis
vir eius audisset, dixit: * Videte, ne fortè

^{Amos 8.}
c. 10.

^{1. Mac. 1. d.}
14.

^{Sup. 1. d.}
23.

^{Deut. 22.}
a. 1.

* Job. 2. c. 9.

furtius sit, reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere. * Ad hæc vxor eius irata respondit: Manifeste vana facta est spes tua, & elemosynæ tuæ modò apparuerunt. * Atque his & aliis huiusmodi verbis exprobrabat ei.

C A P. III.

Tobia moripetentis oratio ad Deum, & Sara filia Raguelis humilis cum triduo ieiunio oratio, ad ancilla improprium propter septem ipsius maritos à demonio interemptos: utriusque autem preces exaudiuntur, angelo Raphael ad eos curandos misso.

* Deut. 28. c. 13.

Tunc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lacrymis, * dicens: Iustus es Domine, & omnia iudicia tua iusta sunt, & omnes viæ tuæ, misericordia, & veritas, & iudicium. * Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum. * Quoniam non obediimus præceptis tuis, deo traditi sumus in direptionem, & captiuitatem, & mortem, & in fabulam, & in improprium omnibus nationibus, in quibus dispersi sumus. * Et nunc Domine magna iudicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & non ambulauimus sinceriter coram te. * Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum: expedit enim mihi mori magis quam viuere. * Eadem itaque die contigit, vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorum, & ipsa audiret improprium ab vna ex ancillis patris sui, * quoniam tradita fuerat septem viris, & demonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox vt ingressi fuissent ad eam. * Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfecit virorum tuorum. * Numquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: sed in oratione persistens, cum lacrymis deprecabatur Deum, vt ab isto improprio liberaret eam. * Factum est autem die tertia, dum compleret orationem, benedicens Dominum, * dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum: qui cum iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui inuocant te. * Ad te Domine faciem meam conuerto, ad te oculos meos dirigo. * Peto Domine vt de vinculo improprii huius absoluas me, aut certe desuper terram eripias me. * Tu scis Domine, quia nunquam concupi-

ui virum, & mundam seruauim animam meam ab omni concupiscentia. * Numquam cum ludentibus misceui me: neque cum his, qui in leuitate ambulant, participem me præbui. * Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensui suscipere. * Et, aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni: quia forsitan viro alii conseruasti me. * Non enim in hominis potestate conseruasti filium tuum. * Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quod vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correctione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. * Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem, tranquillum facies: & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis. * Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in secula. * In illo tempore exaudite sunt preces ambozum in conspectu gloriæ summi Dei: & missus est Angelus Domini sanctus Raphael, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitate.

C A P. IV.

Tobias cum se breui putaret moriturum filio piissimæ salutis monita inculcat, elemosyna virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabeli mutuo datis indicat.

Igitur cum Tobias putaret orationem suam exaudiri vt mori potuisset, vocauit ad se Tobiam filium suum, * dixitque ei: * Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo, quali fundamentum construe. * Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius: * memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in vtero suo. * Cum autem & ipsa compleuerit tempus vitæ suæ, sepelias eam circa me. * Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & caue ne aliquando peccato consentias, & præter mittas præcepta Domini Dei nostri. * Exstantia tua fac elemosynam, & noli extere faciem tuam ab villo paupere: ita enim fiet vt nec à te auertatur facies Domini. * Quo modo potueris, ita esto misericors. * Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, et exiguum libenter impertiri stude. * Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis. * quoniam elemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. * Fiducia magna erit coram summo Deo, elemosyna, omnibus faciendis eam. * Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam nunquā pariaris

crimen

crimen scire. * Superbiam numquam in tuo sensu, aut in tuo verbo, dominari permittas: *Gen. 3. a.* in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. * Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat. * Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. * Panem tuum cum esurientibus & egenis comede, & de vestimentis tuis nudos tege: * Panem tuum & vinum tuum super sepulcrum iusti constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus. * consilium semper a sapiente perquire. * Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant. * Indico etiam tibi fili mi, dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infans es, Gabelo, in Rages ciuitate Medorum, & chiographum eius apud me habeo: * & ideo perquire quomodo ad eum peruenias, & recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, & restituas ei chiographum suum. * Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

C A P. V.

Tobia socium ac ducem itineris in Rages Medorum querenti Raphael Angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit, quibus profectus mater filij desit absentiam.

Tunc respondit Tobias patri suo, & dixit: Omnia quæcumque præcepisti mihi faciam pater. * Quo modo autem pecuniam hanc requiram, ignoro. ille me nescit, & ego eum ignore: quod signum dabo ei? Sed nequeuiam, per quam pergatur illuc, aliquando cognoui. * Tunc pater iussu respondit illi, & dixit: Chiographum quidem illius penes me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet. * Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salua mercede sua: ut, dum adhuc viuo, recipias eam. * Tunc egressus Tobias, inuenit iuuenem splendidum, stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum. * Et ignorans quod Angelus Dei esset, salutauit eum, & dixit: Vnde te habemus bone iuuenis? At ille respondit: Ex filiis Israel. Et Tobias dixit ei: Nostri viam, quæ ducit in regionem Medorum? Cui respondit: Noui: & omnia itinera eius frequenter ambulauimus, & mansi apud Gabelum fratrem nostrum: qui moratur in Rages ciuitate Medorum, quæ posita est in monte Ecbatanis. * Cui Tobias ait: Sustine me, obsecro, donec hæc ipsa nunciæ patri meo. * Tunc ingressus Tobias, indicauit vniuersa hæc pa-

tri suo. Super quæ admiratus pater, rogauit, ut introiret ad eum. * Ingressus itaque salutauit eum, & dixit: Gaudium tibi sit semper. * Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video? * Cui ait iuuenis: Forti animo esto, in proximo est, ut ad Deo cureris. * Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum? & cum redieris, restitua tibi mercedem tuam. * Et dixit ei Angelus: Ego ducam, & reducam eum ad te. * Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu? * Cui Raphael Angelus dixit: Genus quæris mercenarij, an ipsum mercenarium, qui cum filio tuo eat. * Sed ne forte sollicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiæ magni filius. * Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto, ne irascaris, quod voluerim cognoscere genus tuum. * Dixit autem illi Angelus: Ego sanum ducam, & sanum tibi reducam filium tuum. * Respondens autem Tobias, ait: Bene ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & Angelus eius comitetur vobiscum. * Tunc paratis omnibus, quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo & matri suæ, & ambulauerunt ambo simul. * Cumque profecti essent, cepit mater eius flere, & dicere: Baculum senectutis nostræ tulisti, & transmisti a nobis. * Numquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum. * Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, ut diuitias computaremus hoc, quod videamus filium nostrum. * Dixitque ei Tobias: Noli flere, saluus perueniet filius noster, & saluus reuertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum. * Credo enim, quod Angelus Dei bonus comitetur ei, & bene disponat omnia, quæ circa eum geruntur, ita ut cum gaudio reuertatur ad nos. * Ad hanc vocem cessauit mater eius flere, & tacuit.

C A P. VI.

Angeli hortatu Tobias inuadentem piscem apprehendit & exenterat, cor eius, fel & icur ad medicamenta reseruans: & ad Raguelum diuertunt, ut iussu Angeli petat in uxorem illius filiam Saram, cuius septem viros occiderat demoniam, discens ab Angelo quo sine suscipiendum ac seruandum sit coniugium.

Profectus est autem Tobias, & canis sequutus est eum, & mansit prima mansio: ne iuxta fluuium Tigris. * Et exiuit, ut laueret pedes suos, & ecce piscis immanis exiuit ad deuorandum eum. * Quem expauescens Tobias clamauit voce magna, dicens: Domine, inuadit me. * Et dixit ei Angelus: Apprehende brachiam eius, & trahe eum ad re-

Quod cum fecisset, attraxit eum in secum, & palpitare cepit ante pedes eius. * Tunc dixit ei Angelus, Exentera hunc pisce, & cor eius, & fel, & iecur reponere tibi: sunt enim hæc necessaria ad medicamenta vtiliter. * Quod cum fecisset, assauit carnes eius, & secum tulerunt in via: cetera salierunt, quæ sufficerent eis, quousque peruenirent in Rages ciuitatem Medorum. * Tunc interrogauit Tobias Angelum, & dixit ei: Obsecro te Azaria frater, ut dicas mihi, quod remedium habebunt ista, quæ de pisce seruare iussisti. * Et respondens Angelus, dixit ei: Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus demoniorum, siue a viro, siue a muliere, ita ut vltra non accedat ad eos. * Et fel valet ad vngendos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur. * Et dixit ei Tobias: Vbi vis ut maneamus? * Respondensque Angelus, ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque feminam ullam habet aliam præter eam. * Tibi debetur omnis substantia eius, & oportet eam te accipere coniugem. * Pete ergo eam a patre eius, & dabit tibi eam in uxorem. * Tunc respondit Tobias, & dixit: Audio quia tradita est septem viris, & mortui sunt: sed & hoc audiui, quia demoni occidit illos. * Timeo ergo, ne forte & mihi hæc eueniant: & cum sim vnicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos. * Tunc Angelus Raphael dixit ei: Audi me, & ostendam tibi, qui sunt, quibus præualere potest demonium. * Hi namque, qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum a se & a sua mente excludat, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem demonium super eos. * Tu autem cum acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud nisi orationibus vacabis cum ea. * Ipsa autem nocte, incenso iecore piscis, fugabitur demonium. * Secunda vero nocte, in copulatione sanctorum patriarcharum admittèris. * Tertia autem nocte, benedictionem consequeris, ut filij ex vobis procreentur incolumes. * Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus, ut in semine Abraham benedictionem in filiis consequaris.

C A P. VII.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in uxorem tradit consilio Raphaelis, & scriptis coniugij literis nuptia celebrantur.

Ingressi sunt autem ad Raguel, & suscepit eos Raguel cum gaudio. * Intuensque

A Tobias Raguel, dixit Annæ uxori suæ: Quam similis est iuuenis iste consobрино meo? * Et cum hæc dixisset, ait: Vnde estis iuuenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephthalim sumus, ex captiuitate Ninive. * Dixitque illis Raguel: Nostis Tobias fratrem meum? * Qui dixerunt: Nouimus. * Cumque inuita bona loqueretur de eo, dixit Angelus ad Raguel: Tobias, de quo interrogas, pater istius est. * Et misit se Raguel, & cum lacrymis osculatus est eum, & plorans supra collum eius, dixit: Benedictio sit tibi, fili mi, quia boni & optimi viri filius es. * Et Anna uxor eius, & Sara ipsorum filia, lacrymata sunt. * Postquam autem locuti sunt, præcepit Raguel occidere tictem, & parari conuiuium. Cumque horretaretur eos discumbere ad prandium, * Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo, neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram filiam tuam. * Quo audito verbo Raguel expauit, sciens, quid euenerit illis septem viris, qui ingressi sunt ad eam: & timere cepit, ne forte & huic similiter contingeret: & cum nutaret, & non daret petenti vllum responsum, dixit ei Angelus: Noli timere dare eam isti, quoniam huic timenti Deum debetur coniugium tua: propterea alius non potuit habere illam. * Tunc dixit Raguel: Non dubito, quod Deus preces & lacrymas meas in conspectu tuo admiserit. * Et credo, quoniam ideo fecit vos venire ad me, ut ista contingeretur cognationi suæ secundum legem Moysi: & nunc noli dubium gerere, quod tibi eam tradam. * Et apprehendens dexteram filia suæ, dexteram Tobie tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit, & ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. * Et accepta charta, fecerunt conscriptionem coniugij. * Et post hæc epulari sunt, benedicentes Deum. * Vocauitque Raguel ad se Annam uxorem suam, & præcepit ei, ut præpararet alterum cubiculum. * Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lacrymata est. * Dixitque ei: Forti animo esto filia mea: Dominus cæli det tibi gaudium pro tædio, quod perpessus es.

C A P. VIII.

Tobias thalamum ingressus partem iecoris piscis assat, & demonio à Raphaelē ligato, Tobias & Sara simulorantes noctem transigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, aciesque Deo gratias à Sara parentibus, latum a paratur coniugium. Et pro dote medietas bonorum assignatur, cedente & relicta a medietate post parentum obitum.

Postquam

Postquam verò cœnauerunt, introduxe-
runt iuuenem ad eam. * Recordatus itaq;
Tobias sermonem Angeli, protulit de casti-
dili suo partem iecoris, posuitque eam super
carbones viuos. * Tunc Raphael Angelus ap-
prehendit dæmonium, & reliquit illud in
deserto superioris Ægypti. * Tunc hortatus
est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, exur-
ge, & deprecemur Deum hodie, & cras & se-
cundum cras: quia his tribus noctibus Dec-
iungimur: tertia autem transacta nocte, in
nostro erimus coniugio. * filij quippe san-
ctorum sumus, & non possumus ita coniun-
gi, sicut gentes, quæ ignorant Deum. * Sur-
gentes autem pariter instanter orabant am-
bo simul, vt sanitas daretur eis. * Dixitq; To-
bias: Domine Deus patrū nostrorum, bene-
dicant te cœli & terræ, mareque & fontes, &
flumina, & omnes creaturæ tuæ, quæ in ei-
sunt. * Tu fecisti Adam de limo terræ, dedi-
stique ei adiutorium Heuam. * Et nunc Do-
mine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio
sororem meam coniugem, sed sola posterita-
tis dilectione, in qua benedicatur nomen
tuum in secula seculorum. * Dixit quoque
Sara: miserere nobis Domine, miserere no-
bis, & consenscamus ambo pariter sani. * Et
factum est circa pullorum cantum, accessit
iussit Raguel seruos suos, & abierunt cum eo
pariter, vt foderent sepulchrum. * Dicebat
enim: Ne fortè simili modo euenerit ei, quo
& ceteris illis septem viris, qui sunt ingressi
ad eam. * Cumque parassent fossam, reuersus
Raguel ad vxorem suam, dixit ei: Mitte vnā
ex ancillis tuis, & videat, si mortuus est, vt se-
peliā eum antequam elucescat dies. * At
illa misit vnā ex ancillis suis. Quæ ingressa
cubiculum, reperit eos saluos & incolumes,
secum pariter dormientes. * Et reuersa, nun-
ciauit bonum nūcium: & benedixerunt Do-
minum Raguel videlicet & Anna vxor eius,
* & dixerūt: Benedicimus te Domine Deus Is-
rael, quia non contigit, quemadmodum pu-
tabamus. * Fecisti enim nobiscum misericor-
diam tuam, & exclusisti a nobis inimicum
persequentem nos. * Misertus es autem duo-
bus vnicis. Fac eos Domine plenius benedi-
cere te: & sacrificium tibi laudis tuæ & suæ
sanitatis offerre, vt cognoscat vniuersitas
gentium, quia tu es Deus solus in vniuersa
terra. * Statimque præcepit seruis suis Ra-
guel, vt replerent fossam, quā fecerant, prius-
quam elucesceret. * Vxori autem suæ dixit,
vt instrueret conuiuiū, & præpararet omnia,
quæ in cibos erant iter agentibus necessaria.
* Duas quoque pingues vaccas, & quatuor
arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus
vicinis suis, cunctisque amicis. * Et adiura-

uit Raguel Tobias, vt duas hebdomadas
moraretur apud se. * De omnibus autē, quæ
possidebat Raguel, dimidiam partem dedit
Tobiæ, & fecit scripturam, vt pars dimidiæ,
quæ supererat post obitum eorum, Tobiæ
dominio deueniret.

C A P. IX.

*Raphael Tobia rogatu ad Gabelum pergit, quem
recepta pater vna ad Tobiam nuptias adducit, ille
autem Tobia ac Sara benedicit.*

Tunc vocauit Tobias Angelum ad se,
quem quidem hominem existimabat,
dixitque ei: Azaria frater, peto, vt auscultes
verba mea. * Si me ipsum tradam tibi seruum,
non ero condignus prouidentia tuæ. * Ta-
men obsecro te, vt assumes tibi animalia siue
seruitia, & vadas ad Gabelum in Rages ciui-
tatem Medorum: reddasque ei chirographū
suum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eu
venire ad nuptias meas. * Scis enim ipse, quo-
tiam numerat pater meus dies: & si tardaue-
ro vna die plus, contristatur anima eius. * Et
certè vides, quomodo adiuraui me Raguel,
cuius adiuramentum spernere non possum.
* Tunc Raphael assumens quatuor ex seruis
Raguelis, & duos camelos, in Rages ciuitate
Medorum perrexit: & inueniens Gabelum,
reddidit ei chirographum suum, & recepit ab
eo omnem pecuniam. * Itē diciturque ei de
Tobia filio Tobiæ, omnia quæ gesta sunt: fe-
citque eum secum venire ad nuptias. * Cū-
que ingressus esset domum Raguelis, inuenit
Tobiam discumbentem: & exiliens, osculati
sunt se inuicem: & fleuit Gabelus, benedixit-
que Deū, & dixit: Benedicat te Deus Israel,
quia filius es optimi viri, & iusti, & timentis
Deum, & eleemosynas facientis: * & dicatur
benedictio super vxorem tuam, & super pa-
rentes vestros: * & videatis filios vestros, & fi-
lios filiorum vestrorum, vsque in tertiam &
quartam generationem: & sit semen vestrum
benedictum a Deo Israel, qui regnat in secu-
la seculorum. * Cumque omnes dixissent,
Amen, accesserunt ad conuiuium: sed & cum
timore Domini nuptiarum conuiuium exer-
cebant.

C A P. X.

*Parentes Tobia longam eius moram anxie que-
runtur, ille autem agere obtinet, vt à Raguele
dimittatur, accepta dote & vxore: porro Ra-
guel illis bene precando, admonet filiam de offi-
cio matris familiæ.*

Cum verò moras faceret Tobias, causa
nuptiarū, sollicitus erat pater ei⁹ Tobias
dicēs: Putas, quare moratur filius meus, aut
quare detentus est tibi? * Putāne Gabelus

mortuus

mortuus est, & nemo reddet illi pecuniam? * Cœpit autem contristari nimis ipse & Anna 3
 vxor eius cum eo: & cœperunt ambo simul flere: eò quòd die statuto minimè reuerteretur filius eorum ad eos. * Flebat igitur 4
 mater eius irremediabilibus lacrymis, atque dicebat: Heu, heu me, fili mi, vt quid te misimus peregrinari lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ? * Omnia 5
 simul in te vno habentes, te non debuimus dimittere à nobis. * Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari, sanus est filius noster: satis 6
 fidelis est vir ille, cum quo misimus eum. * Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidiè exiliens circumspiciebat, & circuibat 7
 vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, vt procul videret eum, si fieri posset, venientem. * At verò Raguel dicebat ad generum suum: Mane hîc, & ego mittam nuncium salutis de te ad Tobiam patrem tuum. 8
 * Cui Tobias ait: Ego noui, quia pater meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis. * Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei 9
 Saram, & dimidiam partem omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa; & saluum atque gaudentem dimisit eum a se, 10
 * dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducaturque vos incolumes, & diuiniatiis omnia rectè circa parètes vestros, & videant oculi mei filios vestros, priusquam moriar. * Et apprehendentes parentes filiam suam, osculati sunt eam, & dimiserunt ire: 11
 * monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum & seipsam irreprehensibilem exhibere. 12
 13

C A P. XI.

Relictis in itinere Sara reliquaque familia, Tobias & Raphael præcedentes, latè à parentibus Tobia excipiuntur, quo patris oculos felle iccoris liniente, ille visum recipit, quapropter actis Deo gratis, post aduentum Sara ac familia septem diebus latè epulantur.

Cumque reuerterentur, peruenerunt ad Charan, quæ est in medio itinere contra Ninuiem, vndecimo die. * Dixitque Angelus: Tobias frater, scis, quemadmodum reliquisti patrem tuum. * Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu sequantur iter nostrum familiæ, simul cum coniuge tua, & cum animalibus. * Cumque hoc placuisset, vt irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt. * Anna

autem sedebat secus viam quotidie in speculaculo montis, vnde respicere poterat de longinquo. * Et dum ex eodem loco specularetur aduentum eius, vidit à longe, & illic agnouit venientem filium suum: curiensque nunciauit viro suo, dicens: Ecce venit filius tuus. * Dixitque Raphael ad Tobiam: At vbi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: & gratias agès ei, accede ad patrem tuum, & osculare eum. * Statimque lini super oculos eius ex felle isto piscis, quod portas tecum. scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, & videbit pater tuus lumen cœli, & in aspectu tuo gaudebit. * Tunc præcurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nunciis adueniens, blandimento suæ caudæ gaudebat. * Et confurgens cæcus pater eius, cœpit offendens pedibus currere: & data manu puero, occurrit obuiau filio suo. * Et suscipiens osculatus est eum cum vxore sua, & cœperunt ambo flere præ gaudio. * Cumque adorassent Deum, & gratias egissent, conlederunt. * Tunc sumens Tobias de felle piscis, liniuit oculos patris sui. * Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam: & cœpit albugo oculis eius, quasi membrana ouii, egressi. * Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, statimque visum recepit. * Et glorificabant Deum, ipse videlicet, & vxor eius, & omnes, qui sciebant eum. * Dicebatque Tobias: Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, & tu saluasti me: & ecce ego video Tobiam filium meum. * Ingressa est etiam post septem dies Sara vxor filij eius, & omnis familia sana, & pecora, & cameli, & pecunia multa vxoris: sed & illa pecunia, quam receperat à Gabelo: & narrauit parentibus suis omnia beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem, qui eum duxerat. * Veneruntque Achior & Nabath consobrini Tobia, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis, quæ circa illum ostenderrat Deus. * Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gauisi sunt.

C A P. XII.

Tobias cum filio de mercede Raphaelis consultans, auditis quæ sibi ac filio præstiterat beneficiis, medietatem offert omnium quæ attulerant, at ille se Dei Angelum declarat, & post reuelata alia mysteria in cœlum subleuatur, quo facto illi in terram prouisus ruentes Deum benedicunt.

Tunc vocauit ad se Tobias filium suum, dixitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum? * Respondens Tobias, dixit patri suo: Pater, quam mercedem habimus ei: aut quid dignum poterit esse be-

neficius eius? * Me duxit & reduxit sanum, pe-
cuniam à Gabelo ipse recepit, vxorem ipse me
habere fecit, & dæmonium ab ea ipse compe-
scuit, gaudium parentibus eius fecit, me ipsum
à deuotione piscis eripuit, te quoque videre
fecit lumen cœli, & bonis omnibus per eum
repleti sumus. Quid illi ad hæc poterimus di-
gnū dare? * Sed peto te pater mi, vt roges eum,
si forte dignabitur medietatem de omnibus
quæ allata sunt, sibi assumere. * Et vocantes
eum, pater scilicet & filius, tulerūt eum in par-
tem: & rogare cœperunt, vt dignaretur dimi-
diam partem omnium, quæ attulerant, acce-
ptam habere. * Tunc dixit eis occulit: Bene-
dicite Deum cœli, & coram omnibus vigenti-
bus confitemini ei, quia fecit vobiscum mise-
ricordiam suam. * Etenim sacramentum regis
abscondere bonum est: opera autem Dei reue-
lare & confiteri honorificum est. * Bona est o-
ratio cum ieiunio, & elemosyna magis quàm
thesaurus auri recondere: * quoniam elemo-
syna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat
peccata, & facit inuenire misericordiam & vi-
tam æternam. * Qui autem faciunt peccatum,
& iniquitatem, hostes sunt animæ suæ. * Ma-
nifesto ego vobis veritatem, & non abscon-
dam à vobis occultum sermonem. * Quando
orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos,
& derelinquebas prandium tuum, & mortuos
abscondebas per diem in domo tua, & nocte
sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam
Domino. * Et quia acceptus eras Deo, necesse
fuit vt tentatio probaret te. * Et nunc misit me
Dominus vt curarem te, & Saram vxorem filii
tui à dæmonio liberarem. * Ego enim sum Ra-
phael Angelus, vnus ex septē, qui astamus ante
Dominū. * Cumq; hæc audissent, turbati sunt
& tremantes ceciderunt super terram in faciem
suam. * Dixitq; eis Angelus: Pax vobis, nolite
timere. * Etenim cum essem vobiscum, per vo-
luntatem Dei eram: ipsum benedicite, & can-
tate illi. * Videbar quidem vobiscum mandu-
care, & bibere: sed ego cibo inuisibili, & potu,
qui ab hominibus videri non potest, vt or-
* Tempus est ergo vt reuertar ad eum, qui me
misit: vos autem benedicite Deum, & narrate
omnia mirabilia eius. * Et cum hæc dixisset,
ab aspectu eorum ablatu est, & vltra eum vi-
dere non potuerunt. * Tunc prostrati per horas
tres in faciem, benedixerunt Deum: & exur-
gentes narrauerunt omnia mirabilia eius.

C A P. XIII.

*Tobias senior benedixit ac constitetur Domino, &
vniuersos ad idipsum hortatur, propheta quo-
que de restitutione & magna felicitate futura
Ierusalem.*

A Periens autem Tobias senior os suum
benedixit Dominum, & dixit: Magnus
es Domine in æternum, & in omnia secula re-
gnum tuum: * quoniam tu flagellas & sal-
uas: deducis ad inferos, & reducis: & non est
qui effugiat manum tuam. * Confitemini
Domino filii Israel, & in conspectu gentium
laudate eum: * quoniam ideò disperxit vos in
ter gentes, quæ ignorant eum, vt vos enar-
tis mirabilia eius, & faciatis scire eos, quia non
est alius Deus omnipotens præter eum. * Iste
castigauit nos propter iniquitates nostras: &
ipse saluabit nos propter misericordiam suam.
* Aspicite ergo quæ fecit nobiscum, & cum ti-
more & tremore confitemini illi: regemque
seculorum exalate in operibus vestris. * Ego
autem in terra captiuitatis meæ confitebor il-
li: quoniam ostendit maiestatem suam in
gentem peccatricem. * Conuertimini itaque
peccatores, & facite iustitiam coram Deo, cre-
dentes quòd faciat vobiscum misericordiam
suam. * Ego autem & anima mea, in collata
bimur. * Benedicite Dominum omnes electi
eius: agite dies lætitiæ, & confitemini illi. * Ie-
rusalem ciuitas Dei, castigauit te Dominus in
operibus manuum tuarum. * Confitere Do-
mino in bonis tuis, & benedic Deum seculo-
rum, vt reedificet in te tabernaculum suum,
& reuocet ad te omnes captiuos, & gaudeas in
omni secula seculorum. * Luce splendida
fulgebis: & omnes fines terræ adorabunt te.
* Nationes ex longinquo ad te venient: &
munera deferentes, adorabunt in te Domi-
num, & terram tuam in sanctificationem ha-
bebunt. * Nomen enim magnum inuocabunt
in te. * Maledicti erunt qui contempserint te:
& condemnati erunt omnes qui blasphemau-
erint te: benedictique erunt qui adificaue-
runt te. * Tu autem lætaberis in filiis tuis, quo-
niam omnes benedicentur, & congregabun-
tur ad Dominum. * Beati omnes qui diligunt
te, & qui gaudent super pacem tuam. * Anima
mea benedic Dominum, quoniam liberauit
Ierusalem ciuitatem suam, à cunctis tribula-
tionibus eius, Dominus Deus noster. * Beatus
ero, si fuerint reliquæ seminis mei ad viden-
dam claritatem Ierusalem. * Portæ Ierusa-
lem ex sapphiro & smaragdo ædificabuntur:
& ex lapide pretioso omnis circuitus muro-
rum eius. * Ex lapide candido & mundo o-
mnes plateæ eius sternerentur: & per vicos eius
alleluia cantabitur. * Benedictus Dominus,
qui exaltauit eam, & sit regnum eius in
secula seculorum super
eam. Amen.

C A P. XIV.

Tobias senior moriturus completis 102. atatis sue annis filium ac nepotes ad pietatem hortatur, utque sepultis parentibus e Ninive migrant, quam euertendam dicit, & Ierusalem instaurandam, quod filius obseruans tandem ad soceros reuertitur, ibiq; completis 99. annis moritur.

ET consummati sunt sermones Tobia: ¹ A
Et postquam illuminatus est Tobias, vi-
xit annis quadraginta duobus, & vidit filios
nepotum suorum. * Completis itaque annis ²
centum duobus, sepultus est honorifice in
Ninive. * Quinquaginta namque & sex an- ³
norum lumen oculorum amisit, sexagen-
arius verò recepit. * Reliquum verò vitæ suæ ⁴
in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris
Dei perrexit in pace. * In hora autem in ortis ⁵
suæ vocauit ad se Tobiam filium suum, & se-
ptem iuuenes filios eius nepotes suos, dixit-
que eis: * Propè erit interitus Ninive: non ⁶
enim excidit verbum Domini: & fratres no-
stri, qui dispersi sunt à terra Israel, reuertentur ⁷
ad eam. * Omnis autem deserta terra eius
replebitur, & domus Dei, quæ in ea incensa ⁸
est, iterum reedificabitur: ibiq; reuertentur
omnes timentes Deum, * & relinquent gen- ⁹
tes idola sua, & venient in Ierusalem, & inha-
bitabunt in ea, * & gaudebunt in ea omnes ¹⁰
reges terræ adorantes regem Israel. * Audite
ergo filij mei patrem vestrum: Seruite Domi-
no in veritate, & inquirite vt faciatis quæ ¹¹
placita sunt illi: * & filiis vestris mandate vt
faciant iustitias & eleemosynas, vt sint me-
mores Dei, & benedicant eum in omni tem- ¹²
pore in veritate, & in tota virtute sua. * Nūc
ergo filij audite me, & nolite manere hic: sed
quacunque die sepelieritis matrem vestram:
circa me in vno sepulchro, ex eo dirigite
gressus vestros vt exeatis hinc: * video enim ¹³
quia iniquitas eius finem dabit ei. * Factum
est autem post obitum matris suæ, Tobias ¹⁴
abscessit ex Ninive cum vxore suâ, & filiis, &
filiorum filiis, & reuersus est ad soceros suos.
* inuenitque eos incolumes in senectute bo- ¹⁵
na: & curam eorum gessit, & ipse clausit o-
culos eorum: & omnem hereditatem domus
Raguelis ipse percipit: viditque quantum
generacionem, filios filiorum suorum. * Et cō- ¹⁶
pletis annis nonaginta nouem in timore
Domini, cum gaudio sepelierunt eum. * O- ¹⁷
mnis autem cognatio eius, in bona vita, & in
sancta conuersatione permansit, ita vt acce-
pti essent tam Deo, quam hominibus,

& cunctis habitantibus in
terra.

LIBER IVDITH.

C A P. I.

Nabuchodonosor victo rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit, quibus absque honore remissis, indignatus iuratur se id ulturum

ARphaxad itaque, rex Medo-
rum, subiugauerat multas
gentes imperio suo, & ipse ad-
ificauit ciuitatem potentis-
simam, quam appellauit Ec-
batanis, * ex lapidibus qua-
dratis & sectis: fecit muros eius in latitudi-
nem cubitorum septuaginta, & in altitudi-
nem cubitorum triginta, turrets verò eius
posuit in altitudinem cubitorum centum.
* Per quadriun verò earum, latus vtramque
vicenorum pedum spatio tendebatur, pos-
suitque portas eius in altitudinem turrium:
* & gloriabatur quasi potens in potentia
exercitus sui, & in gloria quadrigarum sua-
rum. * Anno igitur duodecimo regni sui: Na-
buchodonosor rex Assyriorum, qui regnabat
in Ninive ciuitate magna, pugnavit contra
Arphaxad, & obtinuit eum * in campo ma-
gno, qui appellatur Ragau, circa Euphraten,
& Tigrin, & Iadason, in campo Erioch regis
Elicorum. * Tunc exaltatum est regnum Na-
buchodonosor, & cor eius eleuatum est: &
misit ad omnes, qui habitabant in Cilicia, &
Damasco, & Libano, * & ad gētes quæ sunt in
Carmelo, & Cedar, & inhabitantes Galiliā
in campo magno Elirelon, * & ad omnes
qui erant in Samaria, & trans flumen Iorda-
nem vsque ad Ierusalem, & omnem terram
Iesse, quousque perueniatur ad terminos Æ-
thiopiar. * Ad hos omnes misit nuntios Na-
buchodonosor rex Assyriorum: * qui omnes
vno animo contradixerunt, & remiserunt
eos vacuos, & sine honore abiecerunt. * Tūc
indignatus Nabuchodonosor rex aduersus
omnem terram illam, & trauit per thronum
& regnum suum, quod defenderet se de
omnibus regionibus his.

C A P. II.

Holofernes à Nabuchodonosor mittitur, omnia regna & populos vastaturus, describitur. & potentia exercitus ipsius, multiq; locus per ipsum expugnatus vehemens timor vniuersos inuasisit.

ANno tertio decimo Nabuchodonosor
regis, vigesima & secunda die mēsis pri-
mi, factū est verbum in domo Nabuchodon-
osor regis Assyriorū, vt defenderet se. * Voca-
uitque omnes maiores natu, omnesque du-
ces, & bellatores suos, & habuit cum eis my-
sterium

sterium

sterium consilij sui. * dixitque cogitationem
suam in eo esse. vt omnē terram suo subiuga-
ret imperio. * Quod dictum cū placuisset o-
mnibus, vocauit Nabuchodonosor rex Ho-
lofernem principem militum suae. * & dixit ei.
Egredere aduersus omne regnum Occiden-
tis, & contra eos præcipiē, qui contempse-
runt imperium meum. * Non parceret oculi
tuis vlli regno, omnemque vr̄bem munitan-
ti subiugabis mihi. * Tunc Holofernēs vocauit
duces, & magistratus virtutis Assyriorum: &
dinumerauit viros in expeditionē, sicut præ-
cepit ei rex, centum viginti millia pedum
pugnatorum, & equitum sagittariorum duo-
decim millia. * Omnemque expeditionem
suam fecit præire in multitudine innumera-
bilitum camelorum, cum hisque exercitibus
sufficerent copiose, bouum quoque armenta,
gregesque ouium, quorum non erat nume-
rus. * Frumentum ex omni Syria in transitu
suo parari constituit. * Aurum verò, & argē-
tum, de domo regis assumpsit multū nimis.
* Et profectus est ipse, & omnis exercitus, cū
quadrigis, & equitibus, & sagittariis, qui co-
operuerūt faciem terræ, sicut locustæ. * Cumque
pertransisset fines Assyriorum, venit ad ma-
gnos montes Ange, qui sunt à sinistro Cili-
ciæ, ascenditque omnia castella eorum, & ob-
tinuit omnem munitiōem. * Effregit autē
ciuitatem opinatissimam Melothi, præda-
uitque omnes filios Tharsis, & filios Ismael,
qui erant cōtra faciem deserti, & ad austrum
terræ Cellō. * Et transiuit Euphratē, & venit
in Mesopotamiam: & fregit omnes ciuitates
excellas, quæ erant ibi, a torrente Mambre
vsquequo perueniatur ad mare: * & occupa-
uit terminos eius, à Cilicia vsque ad fines Iap-
het, qui sunt ad austrum. * Abduxitque omnes
filios Madian, & prædauit omnem locuple-
tationem eorum, omnesque resistentes sibi
occidit in ore gladij. * Et post hæc descendit
in campos Damasci in diebus aestiis, & suc-
cendit omnia sata, omnesque arbores & vine-
as fecit incidit: * & cecidit timor illius super
omnes inhabitantes terram.

C A P. III.

*Holoferni se vltro dedunt vniuersarum urbium
ac prouinciarum principes, ex quibus auxilia-
tores sibi assumit, & tamē ipsorum ciuitates ac
Dicos destruit, quō solus Nabuchodonosor Deus
habeat: ur.*

Tunc miserunt legatos suos, vniuersarū
urbium ac prouinciarum reges ac prin-
cipes, Syriæ scilicet Mesopotamiam, & Syriæ
Sobal, & Libyæ, atque Ciliciæ, qui venientes
ad Holofernem, dixerūt: * Desinat indigna-
tio tua circa nos: Melius est enim vt viuentes

seruiamus Nabuchodonosor regi magno, &
subditi simus tibi, quā moriētes cum inter-
itu nostro ipsi seruitutis nostræ damna pa-
tiamur. * Omnis ciuitas nostra, omnisque
possessio, omnes montes, & colles, & campi,
& armenta bouum, gregesque ouium, & ca-
prarum, equorumque & camelorum, & vni-
uersæ facultates nostræ, atque familie, in con-
spectu tuo sunt: * sint omnia nostra sub lege
tua. * Nos, & filij nostri, serui tui sumus. * Veni
nobis pacificus dominus, & vtere seruitio
nostro, sicut placuerit tibi. * Tunc descendit
de montibus cū equitibus in virtute magna,
& obtinuit omnem ciuitatem, & omnem in-
habitātem terram. * De vniuersis autem vr̄-
bibus assumpsit sibi auxilios viros fortes,
& electos ad bellum. * Tantusque metus pro-
uincis illis incubuit, vt vniuersarum vr̄bium
habitatores principes, & honorati simul cū
populis, exirent obviam venienti, * excipien-
tes eum cum coronis, & lampadibus, ducen-
tes choros in tympanis, & tibis. * Nec ista
tamen facientes, ferocitatem eius pectoris
inirigare potuerunt: * nam & ciuitates eorū
destruxit, & lucos eorum excidit. * præcepe-
rat enim illi Nabuchodonosor rex, vt omnes
deos terræ exterminaret, videlicet vt ipse so-
lus diceretur Deus ab his nationibus, quæ
potuissent Holofernēs potentia subiugari.
* Pertransiens autem Syriam Sobal, & omnē
Apameam, omnemque Mesopotamiam, venit
ad Idumæos in terram Gabaa, * accepitque
ciuitates eorum, & sedit ibi per triginta dies,
in quibus diebus adunati præcepit vniuer-
sum exercitum virtutis suæ.

C A P. IV.

*Filij Israel vehementer Holofernem metuentes,
hortatu Eliachim sacerdotis sese ieiuniis ac o-
ratione humiliant & affligunt, auxiliumque à
Domino implorant.*

Tunc audientes hæc filij Israel, qui habi-
tabant in Terra Iuda, timuerunt valde a
facie eius. * Tremor & horror inuasit sensus
eorum, ne hoc faceret Ierusalē & templo Do-
mini, quod fecerat ceteris ciuitatibus & tem-
plis earum. * Et miserunt in omnem Samariā
per circuitum vsque Iericho, & præoccupa-
uerunt omnes vertices montium: * & muris
circumdedērunt vicos suos, & congregaue-
runt frumenta in præparationē pugne. * Sac-
cerdos etiam Eliachim, scripsit ad vniuersos
qui erant contra Eldrelon, quæ est contra
faciem campi magni iuxta Dothain, & vni-
uersos, per quos vię transitus esse poterat, vt
obtenerent ascensus montiū, per quos via ef-
fesse poterat ad Ierusalem, & illic custodirent
ubi angustum iter esse poterat inter montes.

* Et fecerunt filij Israel, secundum quod cō-
stituerat eis sacerdos Domini Eliachim. * Er
clamauit omnis populus ad Dominum in-
stantia magna, & humiliauerunt animas
suas in ieiuniis, & orationibus, ipsi & mu-
lieres eorū. * Et induerunt se Sacerdotes cili-
ciis, & infantes prostrauerunt contra faciem
templi Domini, & altare Domini operuerūt
cilicio: * & clamauerunt ad Dominum Deum
Israel vnanimiter, ne darentur in prēdam in-
fantes eorum, & vxores eorum in diuisione,
& ciuitates eorum in exterminium, & sancta
eorum in pollutionem, & fierent opprobriū
Gentibus. * Tunc Eliachim, sacerdos Domi-
ni magnus, circuiuit omnem Israel, allocu-
tusque est eos, * dicens: Scitote quoniam ex-
audiet Dominus preces vestras, si manentes
permaneritis in ieiuniis, & orationibus in
conspēctū Domini. * Memores estote Moy-
si serui Domini, qui Amalec confidentem in
virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu
suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in
equitibus suis, non ferro pugnando, sed pre-
cibus sanctis orando deiecit: * sic erunt vni-
uersi hostes Israel: si perseueraueritis in hoc
opere, quod cōpistis. * Ad hanc igitur exhor-
tationem eius deprecantes Dominum, per-
manebant in conspēctū Domini, * ita vt et-
iam, hi qui offerebant Domino holocausta,
præcincti ciliiciis offerrent sacrificia Domi-
no, & erat cinis super capita eorum. * Et ex
 toto corde suo omnes orabant Deum, vt vi-
sitaret populum suum Israel.

CAP. V.

*Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonita-
rum de genere Israelitarum, enarrat Dei mi-
rabilia circa populum Israeliticum, monetq;
quod temere contra illos pugnet, quibus auditis
indignantur ipsi Achior principes Holofernis.*

NVnciatumq; est Holoferni principi mi-
litiæ Assyriorum, quod filij Israel præ-
pararent se ad resistendum, ac montium iti-
nera cōclusissent, * & furore nimio exarsit in
iracundia magna, vocauitque omnes princi-
pes Moab & duces Ammon, * & dixit eis: Di-
cite mihi quis sit populus iste, qui montana
obsidet: aut quæ, & quales, & quantæ sint ci-
uitates eorum: quæ etiam sit virtus eorū, aut
quæ sit multitudo eorum: vel quis rex militiæ
illorū: * & quare præ omnibus, qui habitant
in Oriente, isti contēpserunt nos, & non exi-
erunt obuiam nobis, vt susciperent nos cum
pace? * Tunc Achior dux omnium filiorum
Ammon, respondens, ait: Si digneris audire
domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo,
de populo isto, qui in montanis habitat, & nō
egredietur verbum falsum ex ore meo. * Po-

7 pulus iste ex progenie Chaldaeorū est. * hic
B primum in Mesopotamia habitauit, quoniam
noluerunt sequi deos patrum suorū, qui erant
in Terra Chaldaeorum. * Deferentes itaque
ceremonias patrum suorum, quæ in multitu-
dine deorum erant, * vnum Deum cœli co-
luerunt. * qui & præcepit eis vt exirent inde,
& habitarent in Charan. Cumque operuisset
omnem terram fames, * descenderunt in Æ-
gyptum, illicque per quadringentos annos
sic multiplicati sunt, vt dinumerari eorum
non posset exercitus. * Cumque grauaret eos
rex Ægypti, atque in ædificationibus urbium
suarum in luto & latere subiugasset eos, cla-
mauerunt ad Dominum suum, & percussit
totam Terram Ægypti plagis variis. * Cum-
que eiecissent eos Ægypti a se, & cessasset
plaga ab eis, & iterū eos vellent capere, & ad
suum seruitium reuocare, * fugientibus his
Deus cœli mare aperuit, ita vt hinc inde a-
quæ quasi murus solidarentur, & isti pede
siccō fundum maris perambulando transi-
rent. * In quo loco dum innumerabilis exer-
citus Ægyptiorum eos persequeretur, ita a-
quis coopertus est, vt non remaneret vel v-
nus, qui factum posteris nunciaret. * Egressi
verò mare rubrum, deserta Sina montis oc-
cupauerunt, in quibus numquam homo ha-
bitare potuit, vel filius hominis requieuit.
* Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bi-
bendum, & per annos quadraginta annonā
de cœlo consecuti sunt. * Vbicumq; ingressi
sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto &
gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, & vi-
cit. * Et non fuit qui insultaret populo isti,
nisi quando recessit a cultu Domini Dei sui.
* Quotiescumque autem præter ipsum Deū
suum, alterum coluerunt, dati sunt in præ-
dam, & in gladium, & in opprobrium. * Quo-
tiescumque autem pœnituerunt se recessisse
a cultura Dei sui, dedit eis Deus cœli virtutē
resistendi. * Denique Chanaanum regem, &
Iebuseum, & Pherezæum, & Hethæum, &
Heuæum, & Amorrhæum, & omnes poten-
tes in Hesebon prostrauerunt, & terras eo-
rum, & ciuitates eorum ipsi possederunt: * &
vique dum non peccarent in conspectu Dei
sui, erant cum illis bona: Deus enim illorum
odit iniquitatem. * Nam & ante hos annos,
cum recessissent a via, quam dederat illis
Deus, vt ambularent in ea, exterminati
sunt præliis a multis nationibus, & pluri-
mi eorum captiui abducti sunt in terram
non suam. * Nuper autem reuersi ad Do-
minum Deum suum, ex dispersione qua di-
spersi fuerant, adunati sunt, & ascenderunt
montana hæc omnia, & iterū possidet Ieru-
salem, vbi sunt sancta eorū. * Nunc ergo, mi
domine,

* Gen. 11.
d. 31.

* Gen. 12.

d. 1.

* Gen. 46.

d. 2.

* Exod. 14.

d. 1.

* Exod. 14.

g. 29.

* Ex. 17. d.

12.

domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: ascendamus ad illos, quoniam tradens trader illos Deus eorum tibi, & subiugati erunt sub iugo potentie tue. * Si verò non est offensio populi huius coram Deo suo, nō poterimus resistere illis: quoniam Deus eorum defendet illos: & erimus in opprobrium vniuersæ terræ. * Et factum est, cum cessasset loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum: * Quis est iste, qui filios Israel posse dicat resistere regi Nabuchodonosor, & exercitibus eius, homines inermes, & sine virtute, & sine peritia artis pugnæ? * Vt ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: & cum capti fuerint potiores eorum, tunc cum eisdem gladio transuerberabitur: vt sciat omnis gens, quoniam Nabuchodonosor deus terræ est, & præter ipsum alius non est.

C A P. VI.

Iratus Holofernes iubet Achior duci in Bethuliam, ut ex deſicta simul puniatur. At ſerui à fundibulariis repulſi eum arbori alligat, quem ſolutum filij Israel cognita cauſa benigne conſolantur, Deum humiliter implorantes.

Factum est autem cum cessasset loqui Achior: Quoniam prophetaſti nobis dicens, quòd gens Israel defendatur à Deo suo, vt ostendam tibi quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor: * cum percussissemus eos omnes, sicut hominem vnum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & omnis Israel tecum perditione disperiet: * & probabis quoniam Nabuchodonosor dominus sit vniuersæ terræ: tuncque gladius militiæ meæ transiet per latera tua, & confusus cades inter vulneratos Israel, & non respirabis vltrà, donec exterminaris cum illis. * Porro autem si prophetiam tuam veram existimas, nō concedat vultus tuus, & pallor, qui faciem tuā obtinet, abscedat a te, si verba mea hæc putas impleri non posse. * Vt autem noueris quia simul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, vt, dum dignas mei gladij pœnas exceperint, ipse simul vltioni subiaceas. * Tunc Holofernes præcepit seruis suis vt comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam, & traderent eum in manus filiorum Israel. * Et accipientes eum serui Holofernis, profecti sunt per campetria: sed cum appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fundibularij. * Illi autem diuertentes à latere montis, ligauerunt Achior ad arborem manibus & pedibus, & sic vinctum restitui dimiserunt

10 eum, & reuersi sunt ad dominum suum. * Porro filij Israel descendentes de Bethulia, venerunt ad eum: Quem soluente duxerunt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid rerum esset, quòd illum vinctum Assyrij reliquissent. * In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, & Charmi, qui & Gorthoni. * In medio itaque seniorum, & in conspectu omnium, Achior dixit omnia, quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbū interficere eum, & quem admodū ipse Holofernes iratus iussisset eum, Israelitis hac de causa tradi: vt, dum vicerit filios Israel, tunc & in ipsum Achior diuersis ubeat interire suppliciis, propter hoc quòd lixisset: Deus cœli defensor eorū est. * Cumque Achior vniuersa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dominum, & communi lamentatione & fletu vniuersæ preces suas Domino effuderunt, * dicentes: Domine Deus cœli & terræ, intue te superbiā eorum, & respice ad nostram humilitatem, & faciem sanctorum tuorum atende, & ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te: & præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias. * Finito itaque fletu, & per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior, * dicentes: Deus patrum nostrorum, cuius tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, vt eorum magis tu interitum videas. * Cum verò Dominus Deus noster dederit hanc libertatem seruis suis, sit & tecum Deus in medio nostri: vt sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus conuerſeris nobiscum. * Tunc Ozias, finito consilio, suscepit eum in domum suam, & fecit ei cœnam magnam. * Et vocatis omnibus presbyteris, simul expleto ieiunio refecerunt. * Postea verò conuocatus est omnis populus, & per totam noctem intra ecclesiam orauerunt, petentes auxilium à Deo Israel.

C A P. VII.

Holofernes Bethuliam obsidet, ac præciso aqueductu iubet fontes omnes custodiri, quapropter ciues siti cruciati ciuitatem tradere cupiunt. Ozias tamen princeps populi persuadet vt ad quinque dies hoc differatur.

1 Holofernes autem altera die præcepit A exercitibus suis, vt ascenderent contra Bethuliam. * Erant autē pedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorū illorum, quos occupauerat captiuitas, & abducti fuerat de prouinciis & vrbibus vniuersæ iuuentutis. * Omnes parauerunt se pariter ad pu-

Sup. 5. b.
12.

gnam contra filios Israel, & venerunt per cre-
 pidinem montis vsq; ad apicem, qui respicit
 super Dorham, à loco qui dicitur Belma, vs-
 que ad Chelmon qui est cōtra Efdrelon. * Fi-
 lij autem Israel vt viderunt multitudinem il-
 lorum, prostrauerūt se super terram, mittentes
 cinerem super capita sua, vnanimes orā-
 tes vt Deus Israel misericordiam suam osten-
 deret super populum suum. * Et allumentes
 arma sua bellica, federunt per loca, quæ ad
 angustitineris tramitē diuigunt inter mon-
 tosa, & erant cotidientes ea tota die & no-
 cte. * Porro Holofernes, dum circuit per gy-
 rū, reperit quod fons, qui influebat, a quēdu-
 ctum illorū à parte australi extra ciuitatem
 dirigeret: & incidi præcepit aquæductum il-
 lorum. * Erant tamen nō longē à muris fon-
 tes, ex quibus furtim videbantur haurire a-
 quam, ad refocillandum potius quàm ad po-
 tandum. * Sed filij Ammon & Moab accesserunt
 ad Holofernem, dicentes: Filij Israel
 non in lancea nec in sagitta confidunt, sed
 mōtes defendunt illos, & muniunt illos col-
 les in præcipitio cōstituti. * Vt ergo sine con-
 gressionē pugnæ possis superare eos, pone
 custodes fontium, vt nō hauriant aquam ex
 eis, & sine gladio interficias eos, vel certē fa-
 tigari tradent ciuitatem suam, quam putant
 in montibus positam superari non posse. * Et
 placuerunt verba hæc coram Holoferne, &
 coram satellitibus eius, & constituit per gy-
 rum centenarios per singulos fontes. * Cum-
 que ista custodia per dies viginti fuisset ex-
 pleta, defecerunt cisternæ, & collectiones a-
 quarum, omnibus habitantibus Bethuliam,
 ita vt nō esset intra ciuitatem vnde satiaren-
 tur vel vna die, quoniam ad mensuram dabatur
 populis aqua quotidie. * Tunc ad Oziam
 congregati omnes viri, feminaq; iuuenes,
 & paruuli, omnes simul vna voce dixerunt:
 Iudicet Deus inter nos & te, quoniam fecisti
 in nos mala, nolens loqui pacificē cum Assy-
 riis, & propter hoc vendidit nos Deus in ma-
 nibus eorum. * Et ideo non est qui adiuet,
 cum prosternamur ante oculos eorum in si-
 ti, & perditione magna. * Et nunc congrega-
 te viuentes qui in ciuitate sunt, vt ipōre tra-
 damus nos omnes populo Holofernīs. * Me-
 lius est enim vt captiui benedicamus Domi-
 num, viuentes, quàm moriamur, & simus op-
 probrium omni carni, cum viderimus vxores
 nostras, & infantes nostros, mori ante oculos
 nostros. * Contestamur hodie cælum & ter-
 ram, & Deum patrum nostrorum, qui vlti-
 micitur nos secundum peccata nostra, vt iam
 tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofer-
 nis, & sit finis noster brevis in ore gladij, qui
 longior efficitur in ariditate sitis. * Et cum

* Exod. 5.
d. 21.

hæc dixissent, factus est fletus & ululatus ma-
 gnus in ecclesia ab omnibus, & per multas
 horas vna voce clamauerūt ad Deum, dicen-
 tes: * Peccauimus cum patribus nostris, iniuste
 egimus, iniquitatem fecimus. * Iu, quia
 pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello
 vindica iniquitates nostras, & noli tradere
 cōfidentes te, populo qui ignorat te. * vt non
 dicant inter Gentes: Vbi est Deus coram
 * Et cum fatigati his clamoribus, & his Acti-
 bus lassati fuissent, * exurgens Ozias infusus
 lacrymis, dixit: Æquo animo citote fratres,
 & hos quinque dies expectemus à Do-
 mino misericordiam. * Forſitan enim indi-
 gnationem suam abſcindet, & dabit gloriam
 nomini suo. * Si autem tranſactis quinque
 diebus nō venerit adiutorium, faciemus hæc
 verba, quæ locuti estis.

C A P. VIII.

*Iudith, cuius laus describitur, vacillantes presbyteros
 præ angustia deditionem quinto die
 meditates obuiat, quod tempus Domini mi-
 ſerationi præſcripſerint, eosq; hortatur vt pa-
 trum exemplo populi ad patientiam animent,
 ac pro se Deum precantur, nec factum suum
 seruentur.*

ET factum est, cum audisset hæc verba Iu-
 dith vidua, quæ erat filia Merari, filij Le-
 dox, filij Ioseph, filij Ozias, filij Elai, filij Ia-
 mnor, filij Gedeon, filij Raphaim, filij Achi-
 rob, filij Melchiar, filij Enan, filij Nathanar,
 filij Salathiel, filij Simcon, filij Ruben: * & vir
 eius fuit Manasses, qui mortuus est in diebus
 messis hordeaceæ: * instabat enim super al-
 ligantes manipulos in campo, & venit æstus
 super caput eius, & mortuus est in Bethulia
 ciuitate sua, & sepultus est illic cum patribus
 suis. * Erat autem Iudith relicta eius vidua
 iam annis tribus, & menſibus ſex. * Et in ſu-
 periorib; domus suæ fecit sibi ſecretum cubi-
 culum, in quo cum puellis ſuis clauſa mora-
 batur, & habes super lumbos ſuos cilicium,
 ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter
 ſabbata, & neomenias, & ſeſta domus Israel.
 * Erat autem elegantis aspectu nimis, cui vir
 ſuus reliquerat diuitias multas, & familiam
 copioſam, ac poſſeſſiones armentis bouum &
 gregib; ouium plenas. * Et erat hæc in omni-
 bus ſamoſiſſima, quoniam timebat Dominum
 valdē, nec erat qui loqueretur de illa verbum
 malum. * Hæc itaq; cum audisset, quoniam
 Ozias promiſſiſſet quod tranſacto quinto die
 traderet ciuitatē, miſit ad preſbyteros Cha-
 bri & Charni. * Et venerunt ad illam, & di-
 xit illis: Quod eſt hoc verbum, in quo con-
 ſenſit Ozias, vt tradat ciuitatem Aſyriis, ſi
 intra quinque dies non venerit vobis adi-
 uturum? * Et qui eſtis vos, qui tentatis Domi-

* Pſal. 109.
d. 6.

num Non est iste sermo, qui misericordiam
 prouocet, sed potius qui iram excitet, & fu-
 rorem accendat. * Posuistis vos tempus mi-
 serationis Domini, & in arbitrium vestrum,
 diem constitulistis ei. * Sed quia patiens Do-
 minus est, in hoc ipso poeniteamus, & indul-
 gentiā eius suis lacrymis postulemus: * non
 enim quasi homo, sic Deus cominabitur, ne-
 que sicut filius hominis ad iracundiam in-
 flammabitur. * Et ideo humiliemus illi ani-
 mas nostras, & in spiritu constituti humilia-
 to, seruientes illi, * dicamus flentes Domino,
 vt secundum voluntatem suam sic faciat no-
 biscum misericordiam suam: vt sicut con-
 turbatum est cor nostrū in superbia eorum,
 ita etiam de nostra humilitate gloriemur:
 * quoniam nō sumus secuti peccata patrum
 nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum,
 & adorauerunt deos alienos, * pro quo sce-
 lere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in
 confusionem inimicis suis: nos autem alte-
 rum Deum nescimus prater ipsum. * Expe-
 ctemus humiles consolationem eius, & ex-
 quiret sanguinem nostrum de afflictionibus
 inimicorū nostrorum, & humiliabit omnes
 Gentes, quæcunque insurgunt contra nos, &
 faciet illas sine honore Dominus Deus nos-
 ter. * Et nunc fratres, quoniam vos estis pres-
 byteri in populo Dei, & ex vobis pender ani-
 ma illorum, ad eloquium vestrum corda eo-
 rum erigite, vt memores sint, quia tentati
 sunt patres nostri vt probarentur, si verē co-
 lerent Deum suum. * Memores esse debent
 quomodo pater noster Abraham tentatus est,
 & per multas tribulationes probatus, Dei a-
 micus effectus est. * Sic Isaac, sic Iacob, sic
 Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per
 multas tribulationes transierunt fideles. * Il-
 li autem, qui tentationes non susceperunt
 cum timore Domini, & impatientiam suam
 & improprium murmurationis suæ contra
 Dominum protulerunt, * exterminati sunt
 ab exterminatore, & a serpentib. perierunt.
 * Et nos ergo non viciscamur nos pro his,
 quæ patimur, sed reputantes peccatis nostris
 hæc ipsa supplicia minora esse, flagella Do-
 mini, quib. quasi serui corripimur, ad emen-
 dationem, & non ad perditionem nostram
 euenisse credamus. * Et dixerunt illi Ozias,
 & presbyteri: Omnia, quæ locuta es, vera
 sunt, & non est in sermonibus tuis vlla repre-
 hensio. * Nunc ergo ora pro nobis, quoniam
 mulier sancta es, & timens Deum. * Et dixit
 illis Iudith: Sicut q. potui loqui, Dei esse co-
 gnoscitis: * ita quod facere disposui, proba-
 te si ex Deo est, & orate, vt firmū faciat Deus
 consilium meum. * Stabit is vos ad portam
 nocte ista, & ego exeam cum abra mea: & o-

rate, vt sicut dixistis, in diebus quinq; respi-
 ciat Dominus populum suum Israel. * Vos
 autem nolo vt scrutemini actum meum, &
 vsque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat,
 nisi oratio pro me ad Dominum Deum no-
 strum. * Et dixit ad eam Ozias princeps Iude:
 Vade in pace, & Dominus sit tecum in vltio-
 nem inimicorum nostrorum. Et reuertentes
 abierunt.

C A P. I X.

*Iudith se affigens ac humilians, pro populi libe-
 ratione prostrata precatur, vique fibi virtus de-
 tur euertendi Holofernem.*

Q Vibes abscedetibus, Iudith ingressa est
 oratorium suum: & induens se cilicio,
 posuit cinerem super caput suum: & proster-
 nens se Domino, clamabat ad Dominum, di-
 cens: * Domine Deus patris mei Simeon,
 qui dedisti illi gladiū in defensionem alie-
 nigenarum, qui violatores extiterunt in co-
 inquinatione sua, & denudauerunt femur
 virginis in confusionem: * & dedisti mulie-
 res illorum in prædam, & filias illorum in ca-
 ptiuitatem; & omnem prædā in diuisionem
 seruis tuis, qui zelauerunt zelum tuum: sub-
 ueni quæso te Domine Deus meus mihi vi-
 duæ. * Tu enim fecisti priora, & illa post illa
 cogitasti: & hoc factum est quod ipse volui-
 sti. * Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua
 iudicia in tua prouidentia posuisti. * Respice
 castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Æ-
 gyptiorum videre dignatus es, quando post
 seruos tuos armati currebant, cōfidentes in
 quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine
 bellatorum. * Sed aspexisti super castra
 eorum, & tenebræ fatigauerunt eos. * Tenuit
 pedes eorū abyssus, & aquæ operuerunt eos.
 * Sic stant & isti, Domine, qui confidunt in
 multitudine sua, & in curribus suis, & in con-
 cis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis
 gloriantur, & nesciunt quia tu ipse es Deus
 noster, qui conteris bella ab initio, & Domi-
 nus nomen est tibi. * Erige brachium tuum
 sicut ab initio, & allide virtutem illorum in
 virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia
 tua, qui promittunt se violare sancta tua, &
 polluere tabernaculum nominis tui, & dei-
 cere gladio suo cornu altaris tui. * Fac Domi-
 ne, vt gladio proprio eius superbia ampute-
 tur: * capiatur laqueo duculorum suorum in
 me, & percuties cum ex labiis charitatis meæ.
 * Da mihi in animo constantiam, vt contem-
 nam illum; & virtutem, vt euertam illum.
 * Exit enim hoc memoriale nominis tui,
 cum manus fœminæ deiecerit eum. * Non
 enim in multitudine est virtus tua Domine,
 neque in equorum viribus voluntas tua est,
 nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed

humiliū

Gen. 22.
41.1. Cor. 10.
b. 9.Gen. 34.
d. 29.Exod. 14.
b. 9.Jud. 4. d.
21. & 5. d.

humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. * Deus cœlorum, creator aquarum, & Dominus totius creature, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem. * Memento Domine testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo consilium corrobora, vt domus tua in sanctificatione tua permaneat: * & omnes Gentes agnoscat, quia tu es Deus, & non est alius præter te.

C A P. X.

Iudith pulcherrima aptissime ornata Bethuliam cum sua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehensa ducitur ad Holofernem, qui mox eius caput pulchritudine.

FActum est autem, cum cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco in quo iacuerat prostrata ad Dominum. * Vocauitque abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exiit se vestimentis viduitatis suæ, & lauit corpus suum, & vnxit se myro optimo, & discriminauit crinem capitis sui, & imposuit mitrâ super caput suum, & induit se vestimentis iucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, & lilia, & in aures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornauit se. * Cui etiam Dominus contulit splendorem: quoniam omnis ista compositio, non ex libidine, sed ex virtute pendebat: & ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliauit, vt incomparabili decore omnium oculis appareret. * Imposuit itaque abra suæ asceperam vini, & vas olei, & polentam, & palathas, & panes, & caseû, & profecta est. * Cumque venissent ad portam ciuitatis, inueniunt expectantem Oziam & presbyteros ciuitatis. * Qui cum vidissent eam, stupentes mirari sunt nimis pulchritudinem eius. * Nichil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire, dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, & omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, vt gloriatur super te Ierusalem, & sit nomen tuum in numero sanctorum & iustorum. * Et dixerunt hi qui illic erant, omnes vna voce: Fiat, fiat. * Iudith verò orans Dominum, transiit per portas ipsa & abra eius. * Factum est autem, cum descenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, & tenuerunt eam, dicentes: Vnde venis? aut quò vadis? * Quæ respondit: Filia sum Hebræorum, ideo ego fugi à facie eorum, quoniam futurum agnouî, quòd dentur vobis in depredationem, pro eo quòd contemnentes vos, noluerunt vtrò tradere seipfos, vt inue-

nirent misericordiam in conspectu vestro. * Hac de causa cogitavi mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, vt indicem illi secreta illorum, & ostendam illi quò aditu possit obtinere eos, ita vt non cadat vir vnus de exercitu eius. * Et cum audissent viri illi verba eius, considerabant faciem eius. & erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem eius mirabantur nimis. * Et dixerunt ad eam: Conseruaisti animam tuam, ed quòd tale reperisti consilium, vt descenderes ad dominum nostrum. * Hoc autem discias, quoniam cum steteris in conspectu eius, bene tibi faciet, & eris gratissima in corde eius. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis, annuntiantes eam. * Cumque intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes. * Dixeruntque ad eum satellites eius: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, vt non pro his meritis pugnare contra eos debeamus? * Videns itaque Iudith Holofernem sedentem in conopœo, quod erat ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapidibus pretiosis intextum: * & cum in faciem eius intendisset, adorauit eum, prosternens se super terram. Et eleuauerunt eam serui Holofernis, iubente domino suo.

C A P. XI.

Iudith ab Holoferne super causa fuge sue interrogata imponit illi, speciosam pollicens viatoriam.

TVnc Holofernes dixit ei: Æquo animo esto, & noli pauere in corde tuo: quoniam ego nunquam nocui viro, qui voluit seruire Nabuchodonosor regi. * Populus autem tuus, si non contempsisset me, non leuassent lanceam meam super eum. * Nunc autem dic mihi, quæ ex causa recessisti ab illis, & placuit tibi vt venires ad nos? * Et dixit illi Iudith: Sume verba ancillæ tuæ, quoniam si secutus fuero verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Dominus tecum. * Viuit enim Nabuchodonosor rex terræ, & viuit virtus eius, quæ est in te ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non solum homines seruiunt illi per te, sed & bestię agnoscunt imperium illi. * Nuntiat enim animi tui industria vniuersis gentibus, & indicatum est omni seculo, quoniam tu solus bonus & potens es in omni regno eius, & disciplina tua omnibus prouinciis prædicatur. * Nec hoc claret, quod locutus est Achior; nec illud ignoratur, quod ei iussus est euenire. * Constat enim, Deum nostrum sic peccatis offensus, vt mandauerit per prophetas suos ad

populum, quod tradat eum pro peccatis suis.

* Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filii Israel, tremor tuus super ipsos est. * In super etiam fames inuasit eos, & ab ariditate aquarum iam inter mortuos computantur. * Denique hoc ordinant, ut interficiant pecora sua, & bibant sanguinem eorum: * & sancta Domini Dei sui, quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitantur impendere, & volunt consumere quæ nec manibus deberent contingere: ergo quoniam hæc faciunt, certum est quod in perditionem dabuntur. * Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, & misit me Dominus hæc ipsa nunciare tibi. * Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: & exierit ancilla tua & orabo Deum, * & dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, & veniens nunciabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Ierusalem, & habebis omnem populum Israel, sicut oves, quibus non est pastor, & non latrabit vel vnus canis contrate: * quoniam hæc mihi dicta sunt per prouidentiam Dei. * Et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missum nunciare tibi. * Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & coram pueris eius, & mirabantur sapientiam eius, & dicebant alter ad alterum: * Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum. * Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus, qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris: * & quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu in domo Nabuchodonosor magna eris, & nomen tuum nominabitur in vniuersa terra,

C A P. XII.

Iudith in locum thesaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet proprius vescendi cibis, nocteque ad orationem egrediendi: quarto autem die in conuiuium inducta, coram Holoferne comedit & bibit, qui eius concupiscentia ardens, vehementer inebriatur.

Tunc iussit eam introire vbi repositi erant thesauri eius, & iussit illic manere eam, A & constituit quid daretur illi de conuiuio suo. * Cui respondit Iudith, & dixit: Nunc non potero manducare ex his, quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem, quæ mihi detuli, manducabo. * Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista, quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi? * Et dixit Iudith: Viuit anima tua domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc quæ cogitavi. Et induxerunt illam serui eius

5 in tabernaculum, quod præceperat. * Et petiit dum introiret, ut daretur ei copia nocte & ante lucem egrediendi foras ad orationem, & deprecandi Dominum. * Et præcepit cubiculariis suis, ut sicut placeret illi, exiret & introiret ad adorandum Deum suum, per triduum: * & exhibat noctibus in vallem Bethulæ, & baptizabat se in fonte aquæ. * Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum Israel, ut dirigeret viam eius ad liberationem populi sui. * Et introiens, munda manebat in tabernaculo, vsque dum acciperet escam suam in vespere. * Et factum est, in quarto die Holofernes fecit cenam seruis suis, & dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade, & suade Hebræam illam, ut sponte consentiat habitare mecum. * Fœdum est enim apud Assyrios, si fœmina irideat virum, agendo ut immunis ab eo transeat. * Tunc introiit Vagao ad Iudith, & dixit: Non veretur bona puella introire ad dominum meum, ut honorificetur ante faciem eius, ut manducet cum eo, & bibat vinum in iucunditate. * Cui Iudith respondit: Quæ ego sum, ut contradicam domino meo? * Omne quod erit ante oculos eius bonum & optimum faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ. * Et surrexit, & ornavit se vestimento suo, & ingressa stetit ante faciem eius. * Cor autem Holofernis concussus est: erat enim ardens in concupiscentia eius. * Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, & accumbe in iucunditate, quoniam inuenisti gratiam coram me. * Et dixit Iudith: Bibam domine, quoniam magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis. * Et accepit, & manducauit & bibit coram ipso, ea quæ parauerat illi ancilla eius. * Et iucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita sua.

C A P. XIII.

Iudith facta ad Deum oratione præcidit caput ebrj Holofernis, quod ad concines Bethulia effrens, eos ad gratiarum actionem hortatur, ipsa vero ab omnibus benedicitur, & Achior viso Holofernis capite obstupefcit.

VT autem sero factum est, festinauerunt A serui illius ad hospitium suum, & conclusit Vagao ostia cubiculi, & abiit. * erant autem omnes fatigati a vino: * eratque Iudith sola in cubiculo. * Porro Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus. * Dixitque Iudith puellæ suæ, ut staret foris ante cubiculum, & obseruaret. * Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lacrymis, & laborum motu in silentio * dicens: Confirma me Domine Deus Israel, & respice in hac hora ad opera ma-

uum mearum, vt sicut promissisti, Ierusalem
ciuitatem tuam erigas: & hoc, quod credens
per te posse fieri cogitavi, perficiam. * Et cum
hæc dixisset, accessit ad columnam, quæ erat
ad caput le&uli eius, & pugionem eius, qui in
ea ligatus pendebat, exoluit. * Cumque eua-
ginasset illum, apprehendit comam capitis e-
ius, & ait: Confirma me Domine Deus in hac
hora. * & percussit bis in ceruicem eius, & ab-
scidit caput eius, & abstulit conopœum eius à
columnis, & euoluit corpus eius truncum.
* Et post pusillum exiuit, & tradidit caput

Holofernus ancillæ suæ, & iussit vt mitteret il-
lud in peram suam. * Et exierunt duæ, secun-
dum consuetudinem suam, quasi ad oratio-
nem, & transierunt castra, & gyrantes val-
lem, venerunt ad portam ciuitatis. * Et dixit
Iudith à longè custodibus murorum: Aperi-
te portas, quoniam nobiscum est Deus, qui
fecit virtutem in Israel. * Et factum est, cum
audissent viri vocem eius, vocauerunt presby-
teros ciuitatis. * Et concurrerunt ad eam om-
nes, à minimo vsque ad maximum: quo-
niam sperabant eam iam non esse venturam.

* Et accendentes luminaria congrauerunt
circa eam vniuersi: illa autem ascendens in
eminentiore locum, iussit fieri silentium.
Cumque omnes tacuissent, * dixit Iudith:
Laudate Dominum Deum nostrum, qui
non deseruit sperantes in se: * & in man-
cilla sua adimpleuit misericordiam suam,
quam promissit domui Israel: & interfecit in
manu mea hostem populi sui hac nocte. * Et
proferens de pera caput Holofernus, ostendit
illis dicens: Ecce caput Holofernus principis
militiæ Assyriorum, & ecce conopœum il-
lius, in quo recumbebat in ebrietate sua, vbi
per manum femine percussit illum Dominus
Deus noster. * Viuit autem ipse Dominus,
quoniam custodiuit me Angelus eius, & hinc
euntem, & ibi commorantem, & inde huc

reuerentem, & non permisit me Dominus
ancillam suam coquinari, sed sine pollutio-
ne peccati reuocauit me vobis, gaudentem in
victoria sua, in euasione mea, & in liberatio-
ne vestra. * * Confitemini illi omnes, quoni-
am bonus, quoniam in seculum misericor-
dia eius. * Vniuersi autem adorantes Domi-
num, dixerunt ad eam: Benedixit te Domi-
nus in virtute sua, quia per te ad nihilum re-
degit inimicos nostros. * Porro Ozias prin-
ceps populi Israel, dixit ad eam: Benedicta es
tu filia Domini Deo excelso, præ omnibus
mulieribus super terram. * Benedictus Domi-
nus, qui creauit cœlum & terram, qui te di-
rexit in vulnera capitis principis inimicorum
nostrorum: * quia hodie nomen tuum ita ma-
gnificauit, vt non recedat laus tua de ore

*Psalm. 104.
a. l. 106.
a. l.*

hominum, qui memores fuerint virtutis Do-
mini in æternum, pro quibus non peperisti
animæ tuæ, propter angustias & tribulationem
generis tui, sed subuenisti ruinæ ante
conspectum Dei nostri. * Et dixit omnis po-
pulus: Fiat, fiat. * Porro Achior vocatus ve-
nit, & dixit ei Iudith: Deus Israel, cui tu testi-
monium dedisti quoddam uisciscatur se de inimi-
cis suis, ipse caput omnium incredulorum in-
cidit hac nocte in manu mea. * Et ut probes
quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in con-
temptu superbix suæ Deum Israel contem-
psit, & tibi interitum minabatur, dicens: Cum
captus fuerit populus Israel, gladio perforari
præcipiam laicera tua. * Videns autem Achior
caput Holofernis, angustius præ pauore, ce-
cidit in faciem suam super terram, & æstauit
anima eius. * Postea uero quam resumpto spi-
ritu recreatus est, procidit ad pedes eius, & ad-
orauit eam, & dixit: * Benedicte tu à Deo tuo
in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni
gente, quæ audierit nomen tuum, magnifica-
bitur super te Deus Israel.

C A P. XIV.

*Holofernis capite in muro suspenso, Achiorq; cir-
cumciso, Iudai in Assyrios irruunt, qui Holo-
fernem excitantes, mortuumq; inuenientes
vehementer timore concutiuntur.*

Dixit autem Iudith ad omnem populum:
Audite me fratres, suspendite caput hoc
super muros nostros: * Et erit, cum exierit
Sol, accipiat unusquisque arma sua, & exite
cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed
quali impetum facientes. * Tunc explorato-
res necesse erit ut fugiant ad principem suum
excitandum ad pugnam. * Cumque duces
eorum cucurrerint ad tabernaculum Holo-
fernis, & inuenerint eum truncum in suo san-
guine volutatum, decedit super eos timor.
* Cumque cognoueritis fugere eos, ite post il-
los securi, quoniam Dominus conteret eos
sub pedibus uestris. * Tunc Achior uidens vir-
tutem, quam fecit Deus Israel, relicto gentili-
tatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem
præputij sui, & appositus est ad populum Is-
rael, & omnis successio generis eius usque in
hodiernum diem. * Mox autem ut ortus est
dies, suspenderunt super muros caput Holo-
fernis, accepitque unusquisque vir arma sua,
& egressi sunt cum grandi strepitu & ululatu.
* Quod videntes exploratores, ad tabernacu-
lum Holofernis cucurrerunt. * Porro hi qui
in tabernaculo erant, venientes, & ante in-
gressum cubiculi persilrepentes, excitandi gra-
tia, inquietudinem arte moliebantur, ut non
ab excitantibus, sed à sonantibus Holofernes

10 euigilaret. * Nullus enim audebat cubiculum
virtutis Assyriorum pulsando aut intrando a-
perire. * Sed cum venissent eius duces ac tri-
buni, & vniuersi maiores exercitus regis Assy-
riorum, dixerunt cubicularijs: * Intrate, & ex-
cite illum, quoniam egressi mures de cauer-
nis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium.
13 * Tunc ingressus Vagao cubiculum eius, ste-
tit ante cortinam, & plausum fecit manibus
suis: suspicabatur enim illum cum Iudith
14 dormire. * Sed cum nullum motum iacentis
D sensu aurium caperet, accessit proximans ad
cortinam, & eleuans eam, videns que cadauer
absque capite Holofernis in suo sanguine ta-
befactum iacere super terram, exclamauit vo-
ce magna cum fletu, & scidit vestimenta sua.
15 * Et ingressus tabernaculum Iudith, non in-
uenit eam, & exiit foras ad populum, * & di-
xit: Vna mulier Hebræa fecit confusionem in
domo regis Nabuchodonosor, ecce enim Ho-
lofernes iacet in terra, & caput eius non est in
17 illo. * Quod cum audissent principes virtutis
Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua,
& intolerabilis timor & tremor cecidit super
eos, & turbati sunt animi eorum valde. * Et
18 factus est clamor incomparabilis in medio
castrorum eorum.

C A P. XV.

*Assyrij persequentes Hebræos omnibus relictis fu-
gunt, at illi spoliis collectis plurimum ditati
sunt, Iudith autem à pontifice & populo bene-
dicitur, & qua Holofernis propria iuerant ipsi
traduntur.*

Cumque omnis exercitus decollatum Ho-
lofernem audisset, fugit mens & consi-
lium ab eis, & solo tremore & metu agitati,
2 fugæ præsidium sumunt, * ita ut nullus lo-
queretur cum proximo suo, sed inclinato ca-
pite, relictis omnibus, euadere festinabant
Hebræos, quos armatos super se venire audie-
bant, fugientes per vias camporum & semitas
3 collium. * Videntes itaque filii Israel fugien-
tes, secuti sunt illos. Descenderuntque, clangen-
4 tes tubis, & ululantes post ipsos. * Et quoniam
B Assyrij non adunati, in fugam ibant præci-
pites: filii autem Israel vno agmine perse-
quentes, debilitabant omnes, quos inuenire
5 potuissent. * M sit itaque Ozias nuncios per
6 omnes ciuitates & regiones Israel. * Omnis
itaque regio, omnisque v:bs, electam iuuen-
tutem armatam misit post eos, & persecuti
sunt eos in ore gladij, quousque peruenirent
ad extremitatem finium suorum. * Reliqui
7 autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt ca-
stra Assyriorum, & prædam quam fugien-
tes Assyrij reliquerant, abstulerunt, & onu-

stati sunt valde. * Hi vero, qui victores reuer-
 si sunt ad Bethuliam, omnia quæ erant illo-
 rum attulerunt secum, ita vt non esset nume-
 rus in pecoribus, & iumentis, & vniuersis mo-
 bilibus eorum. vt à minimo vsque ad maxi-
 mum omnes diuites fierent de prædationi-
 bus eorum. * Ioachim autem summus ponti-
 fex, de Ierusalem venit in Bethuliam cum vni-
 uersis presbyteris suis: vt videret Iudi. h. * Quæ
 cum exisset ad illum benedixerunt eam om-
 nes vna voce, dicentes: Tu gloriæ Ierusalem,
 tu lætitiæ Israel, tu honorificentia populi no-
 stri: * quia fecisti viriliter, & confortatum est
 cor tuum. eò quod castitatem amaueris, & post
 virum tuum, alterum nescieris: ideo & ma-
 nus Domini confortauit te, & ideo eris benedi-
 cta in æternum. * Et dixit omnis populus:
 Fiat, fiat. * Per dies autem triginta, vix colle-
 cta sunt spolia Assyriorum à populo Israel.
 * Porro autem vniuersa, quæ Holofernis pecu-
 laria fuisse probata sunt, dederunt Iudith
 in auro & argento, & vestibus, & gemmis, &
 omni supellectili, & tradita sunt omnia illi à
 populo. * Et omnes populi gaudebant, cum
 mulieribus, & virginibus, & iuuenibus, in or-
 ganis & citharis.

C A P. XVI.

*Canticum Iudith ob victoriam: venit populus Ie-
 rusalem holocausta cum gratiarum actionibus
 oblaturus, tandemq; Iudith plena dierum mo-
 ritur, & dies huius victoria perpetuo apud Iu-
 daeos numero sanctorum dierum celebratur.*

Tunc cantauit canticum hoc Domino Iu-
 dith, dicens:

* Incipite Domino in tympanis, cantate
 Domino in cymbalis, modalamini illi psal-
 mum nouum, exaltate, & inuocate nomen
 eius.

* Dominus conterens bella, Dominus no-
 men est illi.

* Qui posuit castra sua in medio populi sui,
 vt eriperet nos de manu omnium inimicorum
 nostrorum.

* Venit Assur ex montibus ab Aquilone in
 multitudine fortitudinis suæ: cuius multitu-
 do obturauit torrentes, & equi eorum co-
 operuerunt valles.

* Dixit se in scelerum fines meos, & iuuenes
 meos occisurum gladio, infantes meos dare in
 prædā, & virgines in captiuitatem.

* Dominus autem omnipotens nocuit
 eum, & tradit eum in manus feminæ, & con-
 fodit eum.

* Non enim cecidit potens eorum à iue-
 nibus, nec filii Titan percusserunt eum, nec ex-
 celsi gigantes opposuerunt se illi, sed Iudith fi-
 lia Merari in specie faciei suæ dissoluit eum.

* Exiit enim se vestimento viduitatis, & in-
 duit se vestimento lætitiæ in exultatione filio-
 rum Israel.

* Vinxit faciem suam vnguento, & colliga-
 uit cincinnos suos mitra, accepit stolam no-
 uam ad decipiendum illum.

* Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pul-
 chritudo eius captiuam fecit animam eius,
 amputauit pugione ceruicem eius.

* Horruerunt Persæ constantiam eius, &
 Medi audaciam eius.

* Tunc vlulauerunt castra Assyriorum,
 quando apparuerunt humiles mei arescentes
 in siti.

* Filii puellarum compunxerunt eos, & sic
 pueros fugientes occiderunt eos: perierunt
 in prælio à facie Domini Dei mei.

* Hymnum cantemus Domino, hymnum
 nouum cantemus Deo nostro.

* Adonai Domine magnus es tu, & præcla-
 rus in virtute tua, & quem superare nemo po-
 test.

* Tibi seruiat omnis creatura tua: * quia
 dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tu-
 um, & creata sunt, & non est qui resistat voci
 tuæ.

* Montes à fundamentis mouebuntur cum
 aquis: petra, sicut cera, liquefcent ante faciem
 tuam.

* Qui autem timent te, magni erunt apud
 te per omnia.

* Væ genti insurgenti super genus meum:
 Dominus enim omnipotens vindicabit in eis,
 in die iudicii visitabit illos.

* Dabit enim ignem, & vermes in carnes
 eorum, vt vrantur, & sentiant vsque in semp-
 ternum.

* Et factum est post hæc, omnis populus
 post victoriam venit in Ierusalem adorare Do-
 minum: & mox vt purificati sunt, obtulerunt
 omnes holocausta, & vota, & repromissio-
 nes suas.

* Porro Iudith, vniuersa vasa bellica
 Holofernis, quæ dedit illi populus, & cono-
 pteum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius,
 obtulit in anathema obliuionis.

* Erat autem
 populus iucundus secundum faciem sanctorum,
 & per tres menses gaudium huius victo-
 riæ celebratum est cum Iudith.

* Post dies au-
 tem illos vnusquisque rediit in domum suam,
 & Iudith magna facta est in Bethulia, & præ-
 clarior erat vniuersæ terræ Israel.

* Erat etiam
 virtuti castitas adiuncta, ita vt non cognosce-
 ret virum omnibus diebus vitæ suæ, ex quo
 defunctus est Manasses vi eius.

* Erat autem
 diebus festis procedens cum magna gloria.
 * Mansit autem in domo viri sui annos cen-
 tum quinque, & dimisit Abram suam liberam,
 & defuncta est ac sepulta cum viro suo in Be-

thulia. * Luxitque illam omnis populus diebus septem. * In omni autem spatio vitæ eius non fuit qui perturbaret Israel, & post mortem eius annis multis. * Dies autem victoriæ huius festivitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore vsque in præsentem diem.

LIBER ESTHER.

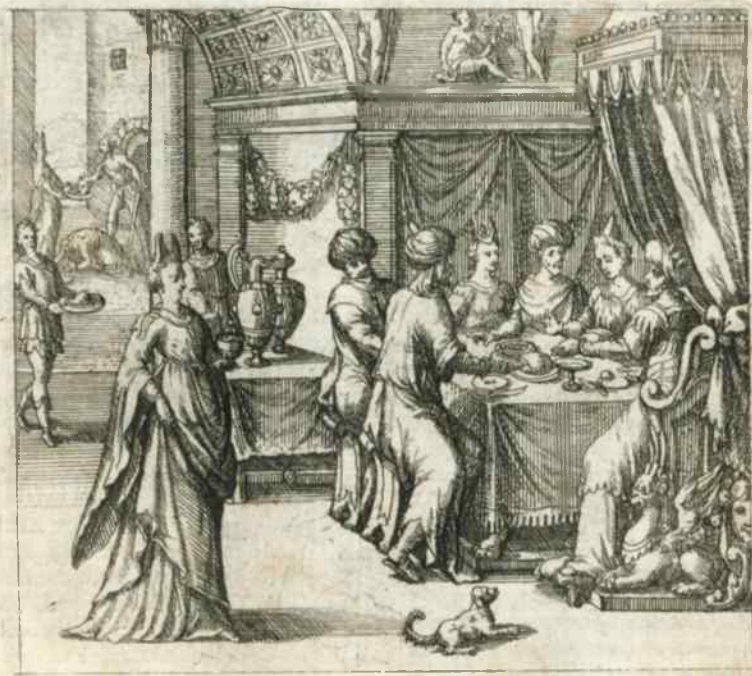
CAP. I.

Assuero ad potentia & gloria sua ostentationem splendidum celebrante conuiuium, regina Vasthi accessita venire recusat, ideoque repudiatur: & sapientum consilio edictum promulgatur, ut uxores maritis deferant honorem.

N diebus Assueri qui regnavit ab India vsque Æthiopiam, super ceterum viginti septem provincias: * quando sedit in solio regni sui, Susan ciuitas regni eius exordium fuit, * Tercio igi-

tur anno imperii sui, fecit grande conuiuium cunctis principibus, & pueris suis fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præfectis 4 provinciarum coram se, * vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atque instantiam potentia suæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus. * Cumque 5 impleverentur dies conuiuii, inuitauit omnem populum, qui inuentus est in Susa, à maximo vsque ad minimum: & iussit septem diebus conuiuium præparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu confitum erat. 6 * Et pendebant ex omni parte tentoria aerii coloris, & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atque purpureis, qui eburneis circulis inferti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque, aurei & argentei, super pauimentum smaragdino & pario stratum lapide, dispositi erant: quod mira varietate pictura decorabat. * Bibebant autem qui inuitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vasibus cibi inferebantur. Vinum quoque, vt magnificentia regia dignum erat, abundans & præci-

puum ponebatur. * Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, sed sicut rex statuerat, proponens mensis singulos de principibus suis, vtsumeret vnusquisque quod veller. * Vasthi quoque regina fecit conuiuium seminarum, in palatio, vbi rex Assuerus manere consueuerat.

10 * Itaque die septimo, cum rex esset hilarior, & post nimiam potationem incaluisse merore, præcepit Mauman, & Bazatha, & harbona, & C Bagatha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas, septem eunuchis, qui in conspectu eius ministrabant, * vt introducerent reginam Vasthi co-

ram rege, posito super caput eius diademate, ut ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde. * Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, venire contempsit. Vnde iratus rex, & nimio furore succensus, * interrogauit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges ac iura maiorum (* erant autem primi & proximi, Charfena, & Sethar, & Admatha, & Tharsis, & Mares, & Marfana, & Mamuchan, septem duces Persarum atque Medorum, qui videbant faciem regis, & primi post eum residere soliti erant) * cui sententiæ Vasthi regina subiaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, facere noluerat. * Responditque Mamuchan, audiente rege, atque principibus: Non solum regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes, qui sunt in cunctis prouinciis regis Assueri. * Egredietur enim sermo reginæ ad omnes mulieres, ut contemnunt viros suos, & dicant: Rex Assuerus iussit ut regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit. * Atque hoc exemplo omnes principum coniuges Persarum atque Medorum, paruipendunt imperia maritorum: unde regis iusta est indignatio. * Si tibi placet, egredietur edictum a facie tua, & scribatur iuxta legem Persarum atque Medorum, quam præteriti illicitum est, ut nequaquam ultra Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius, altera, quæ melior est illa, accipiat. * Et hoc in omne (quod latissimum est) prouinciarum tuarum diuulgetur imperium, & cunctæ vxores tam maiorum, quam minorum, deferant maritis suis honorem. * Placuit consilium eius regi, & principibus: fecitque rex iuxta consilium Mamuchan, & misit epistolas ad vniuersas prouincias regni sui, ut quæque gens audire & legere poterat, diuersis linguis & literis, esse viros principes ac maiores in domibus suis: & hoc per cunctos populos diuulgari.

CAP. II.

Præ ceteris virginibus Assuero quasitis Esther nepus occulta Mardochei Iudæ placens, regina loco Vasthi facta est, celebrato nuptiarum magnifico conuiuio ac datis muneribus. Porro Mardocheus ad ostium palatii manens eunuchos regi insidiantes prodit, quod factum Mardocheus annalibus inscribitur.

His ita gestis, postquam regis Assueri indignatio deterbuerat, recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa esset: * dixeruntque pueri regis, ac ministri eius: Quærantur regi puellæ virgines ac speciosæ,

* & mittantur qui considerent per vniuersas prouincias puellas speciosas & virgines: & adducant eas ad ciuitatem Susan, & tradant eas in domum feminarum sub manu Egei eunuchi, qui est præpositus & custos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & cetera ad vsum necessaria. * Et quæcumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita, ut suggererant, iussit fieri. * Erat vir Iudæus in Susan ciuitate, vocabulo Mardocheus, filius Iair, filij Semei, filij Cis, de stirpe Iemini, * qui translatus fuerat de Ierusalem eo tempore, quo Iechoniam regem Iuda Nabuchodonosor rex Babylonis transtulerat, * qui fuit nutritius filij fratris sui Edistæ, quæ altero nomine vocabatur Esther: & utrumque parentem amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuusque patre eius ac matre, Mardocheus sibi eam adoptauit in filiam. * Cumque percrebuisset regis imperium, & iuxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunuchis, Esther quoque inter ceteras puellas tradita est, ut seruaretur in numero feminarum. * Quæ placuit ei, & inuenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit eunuchis, ut acceleraret mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam quam pedissequas eius ornaret atque excoleret. * Quæ noluit indicare ei populum & patriam suam: Mardocheus enim præceperat ei, ut de hac re omnino reticeret: * qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus, in qua electæ virgines seruabantur, curam agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret. * Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, ut intrarent ad regem, expletis omnibus, quæ ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecim vertebatur: ita dumtaxat, ut sex mensibus oleo vngerentur myrrhino, & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatis vterentur. * Ingredientesque ad regem, quidquid postulassent ad ornatum pertinentis, accipiebant, & ut eis placuerat, compleretur de triclinio feminarum ad regis cubiculum transibant. * Et quæ intrauerat vespere, egrediebatur mane, atque inde in secundas aedes deducebatur, quæ sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem ultra redeundi, nisi voluisset rex, & eam venire iussit. * ser ex nomine. * Euoluto autem tempore per ordinem, instabat dies, quo Esther filia Abihail fratris Mardochei, quæ sibi adoptauerat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæsiuit muliebrem cultum, sed quæcumque

4. Reg.
24. d. 15.
Inf. II. b. 4.

voluit Egeus eunuchus custos virginum, hæc
 ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa val-
 de, & incredibili pulchritudine, omnium ocu-
 lis gratiosa & amabilis videbatur. * Ducta est
 itaque ad cubiculum regis Assueri mense deci-
 mo, qui vocatur Teberh, septimo anno regni
 eius. * Et adamauit eam rex plus quam omnes
 mulieres, habuitque gratiam & misericordiam
 coram eo super omnes mulieres, & posuit dia-
 dema regni in capite eius, fecitque eam regna-
 re in loco Vasthi. * Et iussit conuiuium præpa-
 rari permagnificum cunctis principibus, & ser-
 uis suis, pro coniunctione & nuptiis Esther. Et
 dedit requiem vniuersis prouinciis, ac dona
 largitus est iuxta magnificentiam principa-
 lem. * Cumque secundò quærentur virgi-
 nes & congregarentur, Mardocheus manebat
 ad ianuam regis: * necdum prodiderat Esther
 patriam, & populum suum, iuxta mandatum
 eius. Quidquid enim ille præcipiebat, obser-
 uabat Esther: & ita cuncta faciebat, vt eo tem-
 pore solita erat, quo eam paruulam nutrebat.
 * Eo igitur tempore, quo Mardocheus ad re-
 gis ianuam morabatur, irati sunt Bagathan &
 Thares duo eunuchi regii, qui ianitores erant,
 & in primo palatii limine præsidebant: volue-
 runtque insurgere in regem, & occidere eum.
 * Quod Mardocheum non latuit, statimque
 nunciauit regi Esther; & illa regi, ex nomine
 Mardochei, qui ad se rem detulit: ait. * Quæ-
 situm est & inuentum: & appensus est vterque
 eorum in patibulo. Mandatumque est histo-
 riis, & patribus traditum coram rege.

CAP. III.

*Aman à rege sublimatus indignatur quòd solus
 Mardocheus Iudeus ipsum non adoret, qua-
 propter omnium Iudeorum interitum ab As-
 suero impetrat, mittitque ad vniuersas prouin-
 cias literas regis annulo signatas, vt tertio de-
 cimo die mensis duodecimi vniuersi ubique Iu-
 dai occidantur.*

POST hæc rex Assuerus exaltauit Aman fi-
 lium Amadathi, qui erat de stirpe Agag: &
 posuit solum eius super omnes principes,
 quos habebat. * Cunctique serui regis, qui in
 foribus palatii versabantur, steterant genua,
 & adorabant Aman: sic enim præceperat eis
 Imperator. solus Mardocheus non flectebat
 genu, neque adorabat eum. * Cui dixerunt
 pueri regis, qui ad fores palatii præsidebant:
 Cur præter ceteros non obseruas mandatum
 regis? * Cumque hoc crebrius dicerent, & il-
 le nollet audire, nunciauerunt Aman, scire cu-
 pientes virum persequeretur in sententia: dixe-
 rat enim eis se esse Iudeum. * Quod cum au-
 didisset Aman, & experimento probasset quòd

Mardocheus non flecteret sibi genu, nec se ad-
 oraret, iratus est valde, & pro nihilo duxit in
 B vnum Mardocheum mittere manus suas: au-
 dierat enim quòd esset gentis Iudææ. magis-
 que voluit omnem Iudeorum, qui erant in
 7 regno Assueri, perdere nationem. * Mense pri-
 mo (cuius vocabulum est Nisan) anno duode-
 cimo regni Assueri, missa est fors in vnam,
 quæ Hebraice dicitur phur, coram Aman, quo
 die, & quo mense gens Iudeorum deberet in-
 terfici: & exiuit meritis duodecimus, qui voca-
 8 tur Adar. * Dixitque Aman regi Assuero: Est
 populus per omnes prouincias regni tui dis-
 persus, & à se mutuo separatus, nouis vtens
 legibus & ceremoniis, insuper & regis scita
 C contemnens. Et optime nosti, quòd non ex-
 pediat regno tuo, vt insolescat per licentiam.
 9 * si tibi placet, decerne, vt pereat, & decem mil-
 lia talentorum appendam arcariis gazæ tuæ.
 10 * Tulit ergo rex annulum, quo vtebatur, de
 manu sua, & dedit cum Aman filio Amada-
 11 thi de progenie Agag, hosti Iudeorum, * di-
 xitque ad eum: Argentum, quod tu polliceris,
 tuum sit. de populo age, quod tibi placet.
 12 * Vocatiq; sunt scribæ regis mense primo
 D Nisan, tertie decime die eiusdem mensis: &
 scriptum est, vt iussisset Aman, ad omnes sa-
 trapas regis, & iudices prouinciarum, diuersa-
 rumque gentium, vt quæque gens legere po-
 terat, & audire pro varietate linguarum, ex
 nomine regis Assueri: & literæ signatæ ipsius
 13 annulo, * missæ sunt per cursores regis ad vni-
 uersas prouincias, vt occiderent atque dele-
 rent omnes Iudeos à puero vsque ad senem,
 paruulos & mulieres, vno die, hoc est, tertio
 decimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar,
 14 & bona eorum diriperent. * Summa autem
 epistolarum hæc fuit, vt omnes prouinciæ sci-
 15 rent, & pararent se ad prædictam diem * Festi-
 nabant cursores, qui missi erant, regis impe-
 rium explere. Statimque in Susan pependit
 edictum, rege & Aman celebrante conui-
 uium, & cunctis Iudæis, qui in vrbem erant,
 stentibus.

CAP. IV.

*Luctus Mardochei ac reliquorum Iudeorum ob
 paratum ipsis interitum. Esther autem vt ius-
 su Mardochei Iudeorum neci occurrat, & non
 vocata ad regem ingreditur, iubet cum ieiunio
 pro se triduo orari, idem ipsa faciente.*

QVæ cum audisset Mardocheus, scidit
 A vestimenta sua, & indutus est sacco, spar-
 gens cinerem capiti: & in platea medietate ciuita-
 tis voce magna clamabat, ostendens amari-
 tudinem animi sui, * & hoc eiulatu vsque ad
 2 fores palatii gradiens. Non enim erat lici-
 3 tum indutum sacco aulam regis intrare. * In

omnibus quoque prouinciis, oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, plāctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, ululatus, & fletus, sacco & cinere multis prostrato utentibus. * Ingressi autem sunt puellæ Esther & eunuchi, nunciaueruntque ei. Quod audiens consternata est: & vestem misit, ut ablato sacco induerent eum: quam accipere noluit. * Accitoq; Athach euncho, quem rex ministrum ei dederat, præcepit ei, ut iret ad Mardochæum, & disceret ab eo, cur hoc faceret. * Egressusq; Athach, iuit ad Mardochæum stantem in platea ciuitatis, ante ostium palatii: * qui indicauit ei omnia, quæ acciderant, quo modo Aman promississet, ut in thesauros regis pro Iudæorum nece inferret argentum. * exemplar quoq; edicti, quod pendeat in Susā, dedit ei, ut reginæ ostenderet, & moneret eam, ut intraret ad regem. & deprecaretur eum pro populo suo. * Regressus Athach, nunciauit Esther omnia, quæ Mardochæus dixerat. * Quæ respondit ei, & iussit, ut diceret Mardochæo: Omnes serui regis, & cunctæ, quæ sub ditione eius sunt, norunt prouinciæ, quod siue vir, siue mulier, non vocatus, interius atrium regis intrauerit, absq; vlla cunctatione statim in-

terficiatur: nisi forte rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiæ, atq; ita possit viuere. Ego igitur quo modo ad regem intrare potero, quæ triginta iam diebus non sum vocata ad eum? * Quod cum audisset Mardochæus, * rursum mandauit Esther, dicens: Ne putes, quod animam tuam tantum liberes, quia in domo regis es præ cunctis Iudæis: * si enim nunc silueris per aliam occasionem liberabuntur Iudæi: & tu, & domus patris tui, peribitis. Et quis nouit, utrum idcirco ad regnum veneris, ut in tali tempore parareris? * Rursumq; Esther hæc Mardochæo verba mandauit: * Vade, & cōgrega omnes Iudæos, quos in Susā repereris, & orate pro me. Non comedatis, & nō bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensq; me morti & periculo. * Iuit itaque Mardochæus, & fecit omnia, quæ ei Esther præceperat.

C A P. V.

Esther ad regem ingressa postulat, ut cum Aman ad suum veniat conuiuium, in quo ab exhilato rege de sua petitione interrogata, rursum utrumque ad sequentis diei conuiuium inui-

tat: interea Aman indignatus se à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

I De autē tercio induta est Esther regalibus vestimentis, & stetit in atrio domus re-

giæ, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super solum suum in consistorio palatii contra ostium domus. Cumque vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis eius, & extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens, osculata est summitatem virgæ eius. Dixitque ad eam rex: Quid vis Esther regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi. At illa respondit: Si regi placet, obsecro, ut venias ad me hodie, & Aman tecum, ad conuiuium quod paravi. Statimque rex, Vocate, inquit, cito Aman, ut Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad conuiuium, quod eis regina parauerat. Dixitque ei rex, postquam vinum biberat abundanter: Quid petis, ut detur tibi? & pro qua repostulas? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. Cui respondit Esther: Petitio mea, & preces sunt istæ: Si inueni in conspectu regis gratiam, & si regi placet, ut det mihi, quod postulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman ad conuiuium, quod paravi eis, & cras aperiã regi voluntatem meam. Egredius est itaque illo die Aman lætus & alacer. Cumque vidisset Mardocheum sedentem ante fores palatii, & non solum non assurrexisse sibi, sed nec mortuum quidem de loco sessionis suæ, indignatus est valde: & dissimulata ira, reuersus in domum suam, conuocauit ad se amicos suos, & Zares uxorem suam: & exposuit illis magnitudinem diuitiarum suarum, filiorumque turbam, & quanta eum gloria super omnes principes & seruos suos rex eleuasset. Et post hæc ait: Regina quoque Esther nullum alium vocauit ad conuiuium cum rege, præter me: apud quam etiam cras, cum rege pransurus sum. Et cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardocheum Iudæum sedentem ante fores regias. Responderuntque ei, Zares vxor eius, & ceteri amici: iube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos, & dic mane regi, ut appendatur super eam Mardocheus, & sic ibis cum rege lætus ad conuiuium. Placuit ei consilium, & iussit excelsam parari crucem.

CAP. VI.

Rex in lectis sibi nocte annalibus Mardochei fidelitatem in detectis aduersus regem eunuchorum insidiam reperiens, iubet ipsum ut secundum a rege per Aman honorari.

Noctem illam duxit rex insomnem, iussitque sibi afferri historias & annales priorum temporum. Quæ cum illo præsentem

legerentur, ventum est ad illum locum ubi scriptum erat, quomodo nunciaisset Mardocheus insidias Bagathan & Thares eunuchorum, regem Assuerum iugulare cupientium. Quod cum audisset rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac præmij Mardocheus consecutus est? Dixerunt ei serui illius ac ministri: Nihil omnino mercedis accepit. Statimque rex, Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regis intrauerat, ut suggereret regi, & iuberet Mardocheum affigi patibulo, quod ei fuerat preparatum. Responderunt pueri: Aman stat in atrio. Dixitque rex: Ingrediat. Cumque esset ingressus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputans, quod nullum alium rex, nisi se, vellet honorare, respondit: homo, quem rex honorare cupit, debet indui vestibus regiis, & imponi super equum, qui de sella regis est, & accipere regiū diadema super caput suum, & primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum eius, & per plateam ciuitatis incedens clamet, & dicat: Sic honorabitur, quemcumque voluerit rex honorare. Dixitque ei rex: Festina, & sumpta stola & equo, fac, ut locutus es, Mardocheo Iudæo, qui sedet ante fores palatii. Caue, ne quidquam de his, quæ locutus es, prætermittas. Tulit itaque Aman stolam & equum, indutumque Mardocheum in platea ciuitatis, & impositum equo præcedebat, atque clamabat: Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare. Reuersusque est Mardocheus ad ianuam palatii: & Aman festinauit ire in domum suam, lugens & operto capite: narrauitque Zares vxori suæ, & amicis, omnia quæ euenissent sibi. Cui responderunt sapientes, quos habebat in consilio, & vxor eius: Si de semine Iudæorum est Mardocheus, ante quem cadere cœpisti, nō poteris ei resistere, sed cades in conspectu eius. Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & citò cum ad conuiuium, quod regina parauerat, pergere compulerunt.

CAP. VII.

Esther in conuiuium regem pro sua & populi vita precatur, & Aman Iudæorum aduersarium accusat, quem rex in cruce ab illo parata Mardocheo suspendi iubet.

Intrauit itaque rex & Aman, ut biberent cum regina. Dixitque ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat: Quæ est petitio tua Esther, ut detur tibi? & quid vis fieri? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. Ad quem illa respondit: Si inueni gratiam in oculis tuis o rex, & si ri-

tibi placet, dona mihi animam meam, pro
 qua rogo, & populum meum, pro quo obse-
 cro. * Traditi enim sumus ego & populus
 meus, ut conteramur, iugulemur, & pereamus.
 Atque utinam in seruos & famulas ven-
 deremur: esset tolerabile malum, & gemens
 tacerem: nunc autem hostis noster est, cuius
 crudelitas redundat in regem. * Responden-
 sique rex Assuerus, ait: Quis est iste, & cuius po-
 tentiæ, ut hæc audeat facere? * Dixitque Es-
 ther: Hostis & inimicus noster pessimus iste
 est Aman. Quod ille audiens, illico obstupuit,
 vultum regis ac reginæ ferre non sustinens.
 * Rex autem iratus surrexit, & de loco con-
 iuiui intrauit in hortum arborib. confitum.
 Aman quoque surrexit, ut rogaret Esther re-
 ginam pro anima sua, intellexit enim a rege
 sibi paratum malum. * Qui cum reuersus es-
 set de horto nemoribus confito, & intrasset
 conuiuii locū, reperit Aman super lectulum
 corruisse, in qua iacebat Esther, & ait: Etiam
 reginam vult opprimere, me presente, in do-
 mo mea. Necdum verbum de ore regis exie-
 rat, & statim operuerunt faciem eius. * Dixit-
 que Harbona, vnus de eunuchis, qui stabant
 in ministerio regis: En lignum, quod para-
 uerat Mardocheo, qui locutus est pro rege,
 stat in domo Aman, habens altitudinis quin-
 quaginta cubitos. * Dixit rex: Appendite
 eum in eo. * Susensus est itaque Aman in
 patibulo quod parauerat Mardocheo: &
 regis ira quieuit.

CAP. VIII.

*Esther exaltato Mardocheo, veteres Aman lites
 nouis irritas, Iudæis securitatem impetrat,
 & ut se de suis inimicis vlciscantur, vnde ma-
 xima ubique lætitia exoritur.*

De illo dedit rex Assuerus Esther reginæ
 domum Aman aduersarij Iudæorum, &
 Mardocheus ingressus est ante faciem regis.
 Confessa est enim ei Esther, quod esset pa-
 truius suus. * Tulitque rex annulum, quem ab
 Aman recipi iusserat, & tradidit Mardocheo.
 Esther autem constituit Mardocheum super
 domum suam. * Nec his contenta, proci-
 dit ad pedes regis, fleuitque; & locuta ad eum ora-
 uit, ut malitiam Aman Agagitæ, & machina-
 tiones eius pessimas, quas excogitauerat
 contra Iudæos, iuberet irritas fieri. * At ille
 ex more sceptrum aureum protendit manu,
 quo signum clementiæ monstrabatur: illa-
 que consurgens sterit ante eum, & ait: Si
 placet regi, & si inueni gratiā in oculis eius,
 & deprecatio mea non ei videtur esse con-
 traria, obsecro, ut nouis epistolis, veteres
 man litteræ insidiatoris & hostis Iudæorum,
 quibus eos in cunctis regis prouinciis perire
 præceperat, corrigantur. * Quo modo enim

potero sustinere necem & interfectionem
 populi mei? * Responditque rex Assuerus Es-
 ther reginæ, & Mardocheo Iudæo: Domum
 Aman cōcessi Esther, & ipsum iussi affigi cru-
 ci, quia ausus est manum mittere in Iudæos.
 * Scribite ergo Iudæis, sicut vobis placet, re-
 gio nomine, signantes literas annulo meo.
 Hæc enim consuetudo erat, ut epistolis, quæ
 ex regis nomine mittebantur, & illius annu-
 lo signatæ erant, nemo auderet contradice-
 re. * Accitisque scribis & librariis regis (erat
 autem tempus tertij mensis, qui appellatur
 Siban) vigesima & tertia die illius, scriptæ
 sunt epistolæ, ut Mardocheus voluerat, ad
 Iudæos, & ad principes, procuratoresque &
 iudices, qui centum viginti septem prouin-
 ciis ab India vsque ad Æthiopiam præside-
 bant; prouinciæ atque prouinciæ, populo &
 populo, iuxta linguas & literas suas, & lu-
 dæis, prout legere poterant, & audire. * Ipsæ-
 que epistolæ, quæ regis nomine mitteban-
 tur, annulo ipsius obsignatæ sunt, & missæ
 per veredarios: qui per omnes prouincias
 discurrentes, veteres literas nouis nunciis
 præuenirent. * Quibus imperauit rex, ut con-
 uenirent Iudæos per singulas ciuitates, & in
 vnum præciperent congregari, ut starent pro
 animabus suis, & omnes inimicos suos, cum
 coniugibus ac liberis & vniuersis domibus,
 interficerent atque delerent, & spolia eorum
 diriperent. * Et constituta est per omnes prouin-
 cias vna ultionis dies, id est, tertiadecima
 mensis duodecimi Adar. * Summaque epistolæ
 hæc fuit, ut in omnibus terris ac populis, qui
 regis Assueri subiacebant imperio, notum
 fieret, paratos esse Iudæos ad capiendam vin-
 dictam de hostibus suis. * Egressique sunt vere-
 darij celeres nuncia perferentes, & edictum
 regis pependit in Susan. * Mardocheus autem,
 de palatio, & de conspectu regis egrediens,
 fulgebat vestib. regiis, hyacinthinis videlicet
 & æreis, coronā aureā portans in capite, &
 amictu serico pallio atque purpureo. Omnisque
 ciuitas exultauit, atque lætata est. * Iudæis au-
 tem noua lux oriri visa est, gaudium, honor,
 & tripudium. * Apud omnes populos, vrbes
 atque prouincias, quocumque regis iussa venie-
 bant, mira exultatio, epulæ atque conuiuium, &
 festus dies: in tantum ut plures alterius gen-
 tis & sectæ, eorum religioni & ceremoniis
 iungerentur. Graydis enim cunctis Iudæici
 nominis terror inuaserat.

CAP. IX.

*Iudæi passim hostes suos trucidant, & suspensis de-
 cem filiis Aman, diem Phurim, hoc est Sortium
 perpetuo solemnem Mardocheus instituit.*

Igitur duodecimi mensis, quem Adar vo-
 cari ante iam diximus, tertiadecima die,

quando

quando cunctis Iudæis interfectio paraba-
tur, & hostes eorum inhiabant sanguini, ver-
sa vice Iudæi superiores esse cœperunt, & se
de aduersariis vindicare. * Congregatiq; sunt
per singulas ciuitates, oppida, & loca, vt ex-
tenderent manum contra inimicos & perse-
cutores suos. Nullusq; ausus est resistere, eò
quod omnes populos magnitudinis eorum
formido penetrarat. * Nam & prouinciarum
iudices, & duces, & procuratores, omnisque
dignitas, quæ singulis locis ac operibus præ-
erat, extollebant Iudæos timore Mardochei:
* quem principem esse palatii, & plurimum
potelle cognouerant: fama quoque nominis
eius crescebat quotidie, & per cunctorum o-
ra volitabat. * Itaque percusserunt Iudæi ini-
micos suos plaga magna, & occiderunt eos,
reddentes eis, quod sibi parauerant facere:
* in tantum vt etiam in Susan quingentos vi-
ros interficerent, extra decem filios Aman
Agagitæ hostis Iudæorum: quorum ista sunt
nomina: * Pharсандatha, & Delphon, & Es-
phara, * & Phoratha, & Adalia, & Aridatha,
* & Phermesta, & Arisai, & Aridai, & Iezatha.
* Quos cum occidissent, prædas de substan-
tiis eorum tangere noluerunt. * Statimque
numerus eorum, qui occisi erant in Susan, ad
regem relatus est. * Qui dixit reginæ: In vrbe
Susan interfecerunt Iudæi quingentos viros,
& alios decem filios Aman: quantam putas
eos exercere cædem in vniuersis prouinciis?
Quid vltra postulas, & quid vis, vt fieri iu-
beam? * Cui illa respondit: Si regi placet, de-
tur potestas Iudæis, vt sicut fecerunt hodie in
Susan, sic & eras faciant, & decem filij Aman
in partibus suspendantur. * Præcepitq; rex,
vt ita fieret. Statimq; in Susan pendit edi-
ctum, & decem filij Aman suspensi sunt. * Con-
gregatis Iudæis quartadecima die mensis A-
dar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec
eorum ab illis direpta substantia est. * Sed &
per omnes prouincias, quæ ditioni regis sub-
iacebant, pro animabus suis steterunt Iudæi,
interfectis hostibus ac persecutoribus suis:
in tantum vt septuaginta quinque millia occi-
sorum implerentur, & nullus de substantiis
eorum quidquam contingeret. * Dies autem
tertiusdecimus mensis Adar, primus apud om-
nes interfectionis fuit, & quartadecima
die cedere desierunt. Quem constituerunt
esse solemnem, vt in eo omni tempore deinceps
vacarent epulis, gaudio atq; conuiujs.
* At hi qui in vrbe Susan eodem exercebant,
tertiodecimo & quartodecimo die eiusdem
mensis in eade versati sunt: quinto decimo
autem die percutere desierunt. Et idcirco
eundem diem constituerunt solemnem epu-
larum atque lætitiæ. * Hi verò Iudæi, qui in

oppidis non muratis ac villis morabantur,
quartumdecimum diem mensis Adar conui-
uiorum & gaudij decreuerunt, ita vt exultent
in eo, & mitrant sibi mutuo partes epularum
& ciborum. * Scripsit itaque Mardocheus om-
nia hæc, & literis comprehensa misit ad Iu-
dæos, qui in omnibus regis prouinciis mora-
bantur, tam in vicino positis, quam procul,
* vt quartumdecimam & quintadecimam
diem mensis Adar pro festis susciperent, & re-
uertente semper anno solemni celebrarent
honore: * quia in ipsis diebus se vlti sunt Iu-
dæi de inimicis suis, & luctus atq; tristitia in
hilaritatem gaudiumque conuersa sunt, ef-
fensentq; dies isti epularum atq; lætitiæ, & mit-
terent sibi inuicem ciborum partes, & pau-
peribus munuscula largirentur. * Suscepe-
runtq; Iudæi in solemnem ritum cuncta quæ
eo tempore facere cœperant, & quæ Mardo-
cheus literis faciendi mandauerat. * Aman
enim, filius Amadathi stirpis Agag, hostis &
aduersarius Iudæorum, cogitauit contra eos
malum, vt occideret illos, atque deleret: &
misit phur, quod nostra lingua vertitur in
sortem. * Et postea ingressa est Esther ad re-
gem, obsecrans vt conatus esset, literis regis
irriti fierent: & malum, quod contra Iudæos
cogitauerat, reuertetetur in caput eius. De-
nique & ipsum & filios eius affixerunt cruci,
* atq; ex illo tempore dies isti appellati sunt
phurim, id est sortium: eò quod phur, id est
fors, in vnam missa fuerit. Et cuncta quæ
gesta sunt, epistolæ, id est libri huius, volumi-
ne continentur: * quæque sustinuerunt, &
quæ deinceps, immutata sunt, susceperunt
Iudæi super se & semen suum, & super cun-
ctos qui religioni eorum voluerunt copula-
ri, vt nulli liceat duos hos dies absque sole-
mnitate transigere: quos scriptura testatur,
& certa expetunt tempora, annis sibi iugiter
succedentibus. * Isti sunt dies, quos nulla vn-
quam debuit obliuio: & per singulas gene-
rationes cunctæ in toto orbe prouinciæ ce-
lebrabunt: nec est vlla ciuitas, in qua dies
phurim, id est sortium, non obseruentur à
Iudæis, & ab eorum progenie, quæ his cere-
moniis obligata est. * Scripseruntque Esther
regina filia Abihail & Mardocheus Iudæus,
etiam secundam epistolam, vt omni studio
dies ista solemnis sanciretur in posterum.
* & miserunt ad omnes Iudæos, qui in cen-
tum viginti septem prouinciis regis Assue-
ri versabantur, vt haberent pacem, & susci-
perent veritatem, * obseruantes Dies sor-
tium, & suo tempore cum gaudio celebra-
rent: sicut constituerant Mardocheus &
Esther, & illi obseruanda susceperunt à se, &
à semine suo, ieiunia & clamores, & Sortium

dies, * & omnia, quæ libri huius, qui vocatur 3 2
Esther, historia continentur.

C A P. X.

Somnij Mardochæi declaratio, reducto Iudæorum populo in libertatem.

Rex verò Assuerus, omnem terram & cun- 1
ctas maris insulas fecit tributarias: * cu- 2
ius fortitudo & imperium, & dignitas atque 3
sublimitas, qua exaltauit Mardochæum, 4
scripta sunt in libris Medorum, atque Persa- 5
rum: * & quo modo Mardochæus Iudæici 6
generis secundus à rege Assuero fuerit: & 7
magnus apud Iudæos, & acceptabilis plebi 8
fratrum suorum, quærens bona populo suo, 9
& loquens ea quæ ad pacem seminis sui per- 10
tinerent.

*Quæ habentur in Hebræo, plena fide expressi. Hac 11
autem, quæ sequuntur, scripta reperi in editio- 12
ne vulgata, quæ Græcorum lingua & literis 13
continentur: & interim post finem libri hoc 14
capitulum ferebatur: quod iuxta consuetudi- 15
nem nostram obelo, id est veru prænotauimus.*

* Dixitque Mardochæus: A Deo facta sunt 4
ista. * Recordar⁵ sum somnij, quod videram, 5
hæc eadem significantis: nec eorum quid- 6
quam irritum fuit. * Paruus fons, qui ereuit 6
in fluuium, & in lucem solemque conuersus 7
est, & in aquas plurimas redundauit: Esther 8
est, quam rex accepit uxorem, & voluit esse 9
reginam. * Duo autem dracones: ego sum, & 10
Aman. * Gentes, quæ conuenerant: hi sunt, 11
qui conati sunt delere nomen Iudæorum. 12
* Gens autem mea: Israel est, quæ clamauit 13
ad Dominum, & saluum fecit Dominus po- 14
pulum suum: liberauitque eos ab omnibus 15
malis, & fecit signa magna atque portenta in- 1
ter Gentes: * & duas sortes esse præcepit, v- 2
nam Populi Dei, & alteram cunctarum Gen- 3
tium. * Venitque vtraque fors in statutum ex illo 4
iam tempore diem coram Deo vniuersis genti- 5
bus: * & recordatus est Dominus populi sui, 6
ac misertus est hereditatis suæ. * Et observa- 7
buntur dies isti in mense Adar, quartadeci- 8
ma & quintadecima die eiusdem mensis, 9
cum omni studio & gaudio in vnum cœtum 10
populi congregati, in cunctas deinceps ge- 11
nerationes populi Israel.

C A P. XI.

Somnium Mardochæi.

Anno quarto, regnantibus Ptolemæo & 1
Cleopatra, attulerunt, Dosithæus, qui 2
se Sacerdotem & Leuitici generis ferebat, & 3
Ptolemæus filius eius, hanc epistolam phu- 4
rim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptolemæi filium in Ierusalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata,

*quod nec in Hebræo, nec apud ullum fertur in- 1
terpretum.*

2 * Anno secundo, regnante Artaxerxe maxi-
3 mo, prima die mensis Nisan, vidit somnium
4 Mardochæus filius Iairi, filij Semei, filij Cis,
5 de tribu Benjamin: * homo Iudæus, qui ha-
6 bitabat in vrbe Susis, vir magnus, & inter pri-
7 mos aulae regis. * Erat autem de eo numero
8 captiuorum, quos transfulerat Nabucho-
9 donosor rex Babylonis de Ierusalem cum Ie-
10 conia rege Iuda: * & hoc eius somnium fuit:
11 Apparuerunt voces, & tumultus, & tonitrua,
12 & terræmotus, & conturbatio super terram:
* & ecce duo dracones magni, paratiq; con-
tra se in prælum. * Ad quorum clamorem
cunctæ concitæ sunt nationes, vt pugna-
rent contra gentem iustorum. * Fuitque dies
illa tenebrarum & discriminis, tribulationis
& angustiae, & ingens formido super terram.
* Conturbataque est gens iustorum timentium
mala sua, & preparata ad mortem. * Clama-
ueruntque ad Deum: & illis vociferantibus,
fons paruus creuit in fluuium maximum, &
in aquas plurimas redundauit. * Lux & sol or-
tus est, & humiles exaltati sunt, & deuoraue-
runt inclytos. * Quod cum vidisset Mardo-
chæus, & surrexisset de strato, cogitabat quid
Deus facere vellet: & fixum habebat in ani-
mo scire cupiens quid significaret somnium.

C A P. XII.

*Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem à 1
Mardochæo, ex secundo capite repetita.*

Morabatur autem eo tempore in aula 1
regis, cum Bagatha & Thara eunuchis 2
regis, qui ianitores erant palatii. * Cumque in- 3
tellexisset cogitationes eorum, & curas dili-
gentius peruidisset, didicit quod conarentur 4
in regem Artaxerxem manus mittere, & nun- 5
ciauit super eo regi. * Qui de vtroque habita 6
questione, confessos iussit duci ad mortem.
* Rex autem quod gestum erat scripsit in com- 7
mentariis: sed & Mardochæus rei memo- 8
riam literis tradidit. * Præcepitque ei rex, vt 9
in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione 10
muneribus. * Aman verò filius Amadathi bugæ, erat gloriosissimus coram re- 11
ge, & voluit nocere Mardochæo & populo 12
eius, pro duobus eunuchis regis qui fuerant 13
interfecti.

Hucusque præmium.

*Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, ubi scri- 1
ptum est in volumine,*

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autem hoc exemplar fuit.

C A P. XIII.

Exemplar epistolæ quam misit Aman ad principes

proui-

4. Reg.
24. d. 15.
Sup. 2. a. 6.

Sup. 2. d. 21.
6. a. 2.

provinciarum super eade Iudaorum, & Mardochai oratio pro eorum liberatione.

Rex maximus Artaxerxes ab India vsque **A** **E**thiopiam, centum viginti septem provinciarum principibus & ducibus, qui eius imperio subiecti sunt, salutem. * Cum plurimis gentibus imperarem, & vniuersum orbem meae ditioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiae magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos, vt absque villo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. * Quarente autem me a consiliariis meis, quomodo posset hoc impleri, vnus qui sapientia & fide ceteros praecebat, & erat post regem secundus, Aman nomine, * indicauit mihi in toto **C** orbe terrarum populum esse dispersum, qui nouis vteretur legibus, & contra omnium Gentium consuetudinem faciens, Regum iussa contemneret, & vniuersarum concordiam nationum sua dissensione violaret. * Quod cum didicissemus, videntes vnam gentem rebellem aduersus omne hominum genus peruersis vtilibus, nostrisque iussionibus contraire, & turbare subiectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam, * iussimus, vt quocumque Aman, qui omnibus provinciis praepositus est, & secundus a rege, & quem patris loco colimus, monstrauerit, cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, quartadecima die duodecimi mensis Adar anni praesentis: * vt nefarii homines vno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turba uerant.

Hucusque exemplar epistola.

Quae sequuntur, post eum locum scripta reperi, ubi legitur:

Pergensque Mardocheus, fecit omnia quae ei mandauerat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico & apud nullum penitus feruntur interpretum.

* Mardocheus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum eius, * & dixit: Domine, Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tuae resistere voluntati, si decreueris saluare Israel. * Tu fecisti caelum & terram, & quid quid caeli ambitu continetur. * Dominus omnium es, nec est qui resistat maiestati tuae. * Cuncta nosti, & scis, quia non pro superbia, & contumelia, & aliqua gloriae cupiditate fecerim hoc, vt non adorarem Aman superbissimum, * (libenter enim pro salute Israel etiam vestigia pedum eius deosculari paratus essem,) * sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem, ex-

15 cepto Deo meo. * Et nunc Domine rex Deus Abraham, miserere populi tui, quia volunt nos inimici nostri perdere, & hereditatem tuam delere. * Ne despicias partem tuam, quam 16 demisti tibi de Aegypto. * Exaudi deprecationem meam, & propitijs esto forti & funiculo tuo, & conuerte luctum nostrum in gaudium, vt viuentes laudemus nomen tuum Domine, 18 & ne claudas ora te canentium. * Omnis quoque Israel pari mente, & obsecratione clamauit ad Dominum, eo quod eis certa mors impenderet.

C A P. XIV.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

A Esther quoque regina confugit ad Dominum pauens periculum, quod imminabat. * Cumque deposuisset vestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro vnguentis variis, cinere & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliavit ieiuniis: omniaque loca, in quibus antea laetari consueuerat, crinium laceratione compleuit. * Et deprecabatur Dominum Deum Israel, dicens: Domine mi, qui rex noster es solus, adiuua me solitariam, & cuius praeter te nullus est auxiliorum. * Periculum meum in manibus meis est. * Audiui a patre meo, quod tu Domine tulisses Israel de cunctis Gentibus, & patres nostros ex omnibus retro maioribus suis, vt possideres hereditatem sempiternam, fecisti: que eis sicut locutus es. * Peccaui in conspectu tuo, & ideo tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum: colimus enim deos eorum. Iustus es Domine: * & nunc non eis sufficit, quod durissima nos opprimunt seruitute, sed robur manuum suarum, idolorum potentiae deputantes, * volunt tua mutare promissa, & deleat hereditatem tuam, & claudere ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi & altaris tui, * vt aperiant ora Gentium & laudent idolorum fortitudinem, & praedicent carnalem regem in sempiternum. 11 * Ne tradas Domine sceptrum tuum his, qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed conuerte consilium eorum super eos, & cum, 12 qui in nos coepit seuire, disperde. * Memento Domine, & ostende te nobis in tempore tribulationis nostrae, & da mihi fiduciam Domini. 13 * Ne rex deorum, & vniuersae potestatis: tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, vt & ipse pereat, & ceteri qui ei consentiunt. * Nos autem libera manu tua, & adiuua me, nullum aliud auxilium habentem, nisi te, Domine, qui habes omnium scientiam, 15 * & nosti quia oderim gloriam iniquorum, & de-

Deut. 4. 3.

tester cubile incircumcisorum, & omnis alienigenæ. * Tu scis necessitatem meam, quod abominet signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentii mei, * & quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim vinum libaminum: * & nunquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum vsque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham. * Deus fortis super omnes exaudi vocem eorum qui nullam aliam spem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me à timore meo.

C A P. XV.

Hac quoq; addita reperi in editione vulgata.

ET mandauit ei (haud dubium quin Esther Mardochæus) vt ingrederetur ad regem, & rogaret pro populo suo & pro patria sua. * Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus à rege locutus est contra nos in mortem: * & tu inuoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.

Necnon & ista quæ subdita sunt.

* Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, & circumdata est gloria sua. * Cumque regio fulgeret habitu, & inuocasset omnium rectorem & saluatorem Deum, assumpsit duas famulas, * & super vnam quidem innitebatur, quasi præ delictis & nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens: * altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans. * Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, & gratis ac nitentibus oculis, tristem celabat animum, & nimio timore contractum. * Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem, vbi ille residere super solum regni sui, indutus vestibus regiis, auroque fulgens, & pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu. * Cumque eleuasset faciem, & ardentibus oculis furorē pectoris indicasset, regina corruit, & in pallore colore mutato, lassum super ancillulam reclinauit caput. * Conuertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, & testinus ac metuens exiliuit de solio, & sustentans eam vlnis suis, donec rediret ad se, his verbis blandebatur: * Quid habes Esther? Ego sum frater tuus, noli metuerē. * Non morieris: non enim pro te, sed pro omnibus hæc lex constituta est. * Accede igitur, & tange sceptrum. * Cumque illa reticeret, tulit auream virgam, & posuit super collum eius, & osculatus est

eam, & ait: Cur mihi non loqueris? * Quæ respondit: Vidi te domine quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ. * Valde enim mirabilis es domine, & facies tua plena est gratiarum. * Cumque loqueretur, rursus corruit, & penè exanimata est. * Rex autem turbabatur, & omnes ministri eius consolabantur eam.

C A P. XVI.

Exemplar epistola regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni sui provincias misit: quod & ipsum in Hebraico volumine non habetur.

REX magnus Artaxerxes ab India vsque Æthiopiam, centum vigintiseptem provinciarum ducibus ac principibus, qui nostræ iussioni obediunt, salutem dicit. * Multi bonitate principum, & honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiā: * & non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos, qui derunt, moluntur insidias. * Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis, & humanitatis in se iura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam. * Et in tantum vesaniæ proruperunt, vt eos, qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt vt omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis conentur subuerrere, * dum aures principum simplices, & ex sua natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt. * Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex his quæ geruntur quotidie, quo modo malis quorundam suggestionibus regum studia deprauentur. * Vnde providendum est paci omnium provinciarum. * Nec putare debetis, si diuersa iubeamus, ex animi nostri venire leuitate: sed pro qualitate & necessitate temporum, vt reipublicæ possit utilitas, ferre sententiam. * Et vt manifestius, quod dicimus, intelligatis; * Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusque à Persarum sanguine, & pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis susceptus est: * & tantam in se expertus humanitatem, vt pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus post regem secundus: * qui in tantum arrogantia tumorem sublatu est, vt regno priuare nos niteretur & spiritu. * Nam Mardochæum, cuius fide & beneficiis viuimus, & consortem regni nostri Esther, cum omni gente sua, nouis quibusdam atque inauditis machinis expetiuit in mortem: * hoc cogitans, vt illis interfectis, insidiaretur nostræ

*Sup. 3.
a. 2.*

solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas. * Nos autem, à pessimo mortalium Iudæos neci destinatos, in nulla penitus culpa reperimus, sed econtrariò iustis vtentes legibus. * & filios altissimi & maximi, semperque viuents Dei, cuius beneficio & patribus nostris & nobis regnum est traditum, & vsque hodie custoditur. * Vnde eas literas, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas. * Pro quo scelere ante portas huius vrbs, id est, Susan, & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio eius pendet in patibulis: non nobis, sed Deo reddente ei quod meruit. * Hoc autem edictum, quod nunc mittimus, in cunctis vrbibus proponatur, vt liceat Iudæis vti legibus suis. * Quibus debetis esse adminiculo, vt eos, qui se ad necem eorum parauerant, possint interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar. * hanc enim diem, Deus omnipotens, mæroris & luctus, eis vertit in gaudium. * Vnde & vos, inter ceteros festos dies, hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, vt & in posterum cognoscatur, quod omnes, qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere. * Omnis autem prouincia & ciuitas, quæ noluerit solemnitatis huius esse particeps, gladio & igne pereat, & sic deleatur, vt non solum hominibus, sed etiam bestiis inuiua sit in sempernum, pro exemplo contemptus, & inobedientiz.

LIBER IOB.

CAP. I.

Iob sanctus & diuus, pro filiis vicissim conuiuia celebrantibus Domino sacrificat, cuius possessio- nes petenti Satana Dominus diripiendas exponit, per quem perdit omni illius substantia, interemptusque filius, ipse cum signis maxime patiens, in Dei laudes prorumpit.

Iterat in Terra Hus, nomen Iob. & erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo: * Nati que sunt ei septem filii, & tres filiaz. * Et fuit possessio eius, septem mil-

lia ouium, & tria milia camelorum, quingenta quoque iuga bouum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis: eratque vir ille magnus inter omnes Orientales. * Et ibant filii eius, & faciebant conuiuium per domos, vnusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis. * Cumque in orem transissent dies conuiuii, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, con-

surgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. * Quadam autem die, cum venissent filii Dei vt assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan. * Cui dixit Dominus: Vnde venis? Qui respondens, ait: Circuiui terram, & perambulauit eam. * Dixitque Dominus ad eum: Numquid considerasti seruum meum Iob quod non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? * Cui respondens Satan, ait: Numquid Iob frustra timet Deum? * Nonne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersamque substantiam per circuitum, operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra? * Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. * Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce, vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. Egressusque est Satan à facie Domini. * Cum autem quadam die filii & filiaz eius comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, * nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos, * & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio, & cuncti ego solus vt nunciarem tibi. * Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit in celo, & tactas oues puerosque consumpsit, & effugi ego solus vt nunciarem tibi. * Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & ego fugi solus vt nunciarem tibi. * Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit & dixit: Filiis tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, * repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos & mortui sunt, & effugi ego solus vt nunciarem tibi. * Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, & tonsos capite corruens in terram, adorauit, * & dixit: Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Dominus placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. * In omnibus his non peccauit Iob labiis suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

CAP. II.

Satana obtenta à Deo facultate, percutit Iob vlcere pessimo, cui etiam propria uxor insultat, tres autem ipsius amici eum visitantes, septem diebus compatiens in terra cum eo iaciti sedent.

Factum est autem, cum quadam die venissent filii Dei, & starent coram Domino, venisset quoque Satan inter eos, & staret in conspectu eius * vt diceret Dominus ad Satan: Unde venis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. * Et dixit Dominus ad Satan: Numquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, vir simplex

& rectus, actimens Deum, & recedens a malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra. * Cui respondens Satan, ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: * alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quod in faciem benedicat tibi. * Dixit ergo Domi-

nus ad Satan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serua. * Egressus igitur Satã a facie Domini, percussit Iob vlcere pessimo, à planta pedis vsque ad verticem eius: * qui tẽsta saniem radebat, sedens in sterquilinio. * Dixit autem illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo & morere. * Qui ait ad illam: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es: si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccauit Iob labiis suis. * Igitur audientes tres amici Iob omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Namathites, Condixerant enim, vt pariter venientes eleuarent eum, & consolarentur. * Cumque eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, scissisque vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cœlum, * Et sederunt cum eo in terra septem diebus, & septem noctibus, & ne-

mo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.

CAP. III.

Iob maledixit diei natiuitatis sue presentique vita, ostendens à quot malis liberetur, qui hac luce statim priuatus est.

Post hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, * & locutus est.

* Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo. * Ier. 10. d. 14.

* Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, & non illustretur lumine.

* Obscurent eum tenebræ & vmbra mortis, occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine.

* Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.

* Sit nox illa solitaria, nec laude digna.

* Male-

* Maledicant ei qui maledicunt dici, qui parati sunt suscitare Leuiathan :

* Obtenebrentur stellæ caligine eius: expectet lucem & non videat, nec ortum surgentis auroræ :

* Quia non conclusit ostia ventris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

* Quare non in vulua mortuus sum? egres-
sus ex vtero non statim perii?

* Quare exceptus genibus? cur lactatus ybe-
ribus?

* Nunc enim dormiens silerem, & somno
meo requiescerem :

* Cum regibus & consulis terre, qui ædi-
ficant sibi solitudines :

* Aut cum principibus, qui possident au-
rum, & replent domos suas argento :

* Aut sicut abortiuum absconditum non
subsisterem, vel qui concepti non videntur
lucem.

* Ibi impii cessauerunt à tumultu, & ibi re-
quieuerunt fessi robore.

* Et quondam vincti pariter sine molestia,
non audierunt vocem exactoris.

* Paruus & magnus ibi sunt, & seruus liber
à domino suo. * Quare misero data est lux, &
vita his, qui in amaritudine animæ sunt? * qui
expectant mortem, & non venit, quasi effo-
dientes thesaurum.

* Gaudetque vehementer cum inuene-
rint sepulchrum.

* Viro cuius abscondita est via, & circum-
dedit eum Deus tenebris :

* Aut quam comedam suspiro : & tan-
quam inundantes aquæ, sic rugitus meus :

* Quia timor, quem timebam, euenit mi-
hi: & quod verebar accidit.

* Nonne dissimulaui? nonne silui? nonne
quieui? & venit super me indignatio. .

C A P. IV.

*Eliphaz arguit Iob impatientia : quodq; propter
peccata sua flagelletur à Deo, qui innocenti
aduerſa non immittit.*

Respondens autem Eliphaz Themanites,
dixit :

* Si ceperimus loqui tibi, forsitan molestè
accipies, sed conceptum sermonem tenere
quis poterit?

* Ecce docuisti multos, & manus lassas ro-
borasti :

* Vacillantes confirmauerunt sermones
tui, & genua trementia confortasti :

* Nunc autem venit super te plaga, & dese-
cisti: tetigit te, & conturbatus es.

* Vbi est timor tuus, fortitudo tua, patien-
tia tua, & perfectio viarum tuarum?

* Recordare obsecro te, quis vnquam in-
nocens perit? aut quando recti deleti sunt:

* Qui potius vidi eos, qui operantur ini-
quitatem, & seminant dolores & metunt eos.

* Plante Deo perisse, & spiritu iræ eius esse
consumptos :

* Rugitus leonis, & vox leæne, & dentes ca-
ulorum leonum contriti sunt.

* Tigris perit, ed quod non haberet præ-
dam, & catuli leonis dissipati sunt.

* Porro ad me dictum est verbum abscon-
ditum, & quasi furtiuè suscepit auris mea ve-
nas susurri eius.

* In horrore visionis nocturnæ, quando so-
let sopor occupare homines.

* Pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa
mea perterrita sunt :

* Et cum spiritus me præſente tranſiret, in-
horruerunt pili carnis meæ.

* Sterit quidam, cuius non agnoscebam
vultum, imago coram oculis meis, & vocem
quasi auræ lenis audiui.

* Numquid homo, Dei comparatione iu-
dificabitur, aut factore suo purior erit vir?

* Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, &
in angulis suis reperit fraudem :

* Quamò magis hi qui habitant domos
luteas, qui terrenum habent fundamentum.

* De manè vsque ad vesperam succiden-
tur: & quia nullus intelligit, in æternum peri-
bunt.

* Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex
eis: morientur, & non in sapientia.

C A P. V.

*Eliphaz rurſum arguit Iob iniquitatis, quod ne-
mo sine culpa ſua à Deo puniatur: ideoq; hor-
tatur Iob ut ad Deum conuertatur, & ita
cuncta fore illi proſpera pollicetur, ac diuina
providentia opera circa creaturas extollit.*

Voca ergo, si est qui tibi respondeat, & ad
aliquem sanctorum conuertere.

* Verè stultum interficit iracundia, & par-
uulum occidit inuidia.

* Ego vidi stultum firma radice, & male-
dixi pulchritudini eius statim.

* Longè ſient filii eius à ſalute, & conteren-
tur in porta, & non erit qui eruat.

* Cuius meſſem ſamelicus comedet, &
plum rapiet armatus, & bibent ſitientes diui-
tias eius. * Nihil in terra ſine cauſa ſit, & de hu-
mo non oritur dolor.

* Homo naſcitur ad laborem, & auiſ ad vo-
latum.

* Quam ob rem ego deprecabor Domi-
num, & ad Deum ponam eloquium meum:

* Qui facit magna & inſcrutabilia & mira-
bila abſque numero :

* Qui dat pluuiam ſuper faciem terræ, & ir-
rigat aquis vniuerſa :

* Qui ponit humiles in sublime, & mor-
rentes erigit sospitate.

* Qui dissipat cogitationes malignorum,
ne possint implere manus eorum quod cœ-
perant.

* Qui apprehendit sapientes in astutia
eorum, & consilium prauorum dissipat:

* Per diem incurrent tenebras & quasi in
noctē sic palpabunt in meridie.

* Porro saluum faciet egenum à gladio o-
ris eorum, & de manu violenti pauperem.

* Et erit egeno spes, iniquitas autem con-
trahet os suum.

* Beatus homo, qui corripitur à Deo: in-
crepationem ergo Domini ne reprobes:

* Quia ipse vulnerat, & medetur: percu-
tit, & manus eius sanabunt.

* In sex tribulationibus liberabit te, & in
septima non tangeat te malum.

* In fame eruet te de morte, & in bello de
manu gladij.

* A flagello linguæ abscondēris, & non ti-
mebis calamitatem cum venerit.

* In vastitate & fame ridebis, & bestias ter-
ræ non formidabis.

* Sed cum lapidibus regionum pactum
tuum, & bestiarum terræ pacificæ erunt tibi.

* Et scies quod pacem habeat tabernacu-
lum tuum, & visitans speciem tuam, non pec-
cabis.

* Scies quoque, quoniam multiplex erit semen
tuum, & progenies tua quasi herba terræ.

* Ingredieris in abundantia sepulchrum,
sicut inferitur aceruus tritici in tempore suo.

* Ecce, hoc, ut inuestigauimus, ita est, quod
auditum, mente pettracta.

C A P. VI.

*Ostendit Iob se longè grauiorē pati quàm meri-
tus sit, conquerens se ab amicis deseri, grauius
arguens quos hos tres qui ad e venerant, ac se
quoque patienter audiri petit.*

Respondens autem Iob, dixit:

* Utinam appenderentur peccata
mea, quibus iram merui: & calamitas, quam
patior, in statera.

* Quasi arena maris hæc grauior appare-
ret: vnde & verba mea dolore sunt plena.

* Quia sagittæ Domini in me sunt, qua-
rum indignatio ebibit spiritum meum, &
terrores Domini militant contra me.

* Numquid rugiet onager cum habuerit
herbam? aut mugiet bos cum ante præsepe
plenum steterit?

* Aut poterit comedi insulsum, quod non
est sale conditum? aut potest aliquis gustare, B
quod gustatum affert mortem?

* Quæ prius nolebat tangere anima mea,
nunc præ angustia, cibi mei sunt.

* Quis det ut veniat petitio mea: & quod
expecto, tribuat mihi Deus?

* Et qui cœpit, ipse me conterat: soluat
manum suam, & succedat me?

* Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens
me dolore, non parcat, nec contradicam ser-
monibus Sancti.

* Quæ est enim fortitudo mea ut sustineā:
aut quis finis meus, ut patienter agam?

* Nec fortitudo lapidum fortitudo mea,
nec caro mea ænea est.

* Ecce, non est auxilium mihi in me, & ne-
cessarij quoque mei recesserunt a me.

* Qui tollit ab amico suo misericordiam,
timorem Domini derelinquit.

* Fratres mei præterierunt me, sicut tor-
rens qui rapinam transit in conuallibus.

* Qui timeant pruinam, irruet super eos
nix.

* Tempore, quo fuerint dissipati, peribūt:
& ut incaluerit, soluentur de loco suo.

* Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum:
ambulabunt in vacuum, & peribunt.

* Considerate semitās Thama, itinera Sa-
ba, & expectate paulisper.

* Cōfusi sunt, quia sperauit: venerunt que-
que vsque ad me, & pudor cooperiti sunt.

* Nunc venistis: & modo videntes plagam
meam timetis.

* Numquid dixi: Afferte mihi, & de sub-
stantia vestra donate mihi?

* Vel, Liberate me de manu hostis, & de
manu robustorum eruite me?

* Docete me, & ego tacebo: & si quid for-
tè ignorauit, instruite me.

* Quare detraxistis sermonibus veritatis,
cum e vobis nullus sit qui possit arguere me?

* Ad increpandum tantum eloquia con-
firmatis, & in ventum verba profertis.

* Super pupillum irruicis, & subuercere ni-
timini amicum vestrum.

* Verumtamē quod cœpistis explete: præ-
bete aurem, & videte an mentiar.

* Respondete obsecro absque contentione:
& loquentes id quod iustum est, iudicate.

* Et non inuenietis in lingua mea iniqui-
tatem, nec in faucibus meis stultitia perso-
nabit.

C A P. VII.

*Iob humana vita suasque calamitates varias ex-
plicat, nec reditū sibi fore verisimile ad præ-
sens vitam, elisitatem, petit quoque à Deo li-
berari à miseria, admirans Dei erga miserum
hominem providentiam.*

Militia est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarij, dies eius.

* Sicut seruus desiderat umbram, & sicut mercenarius praestolatur finem operis sui:

* Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi.

* Si dormiero, dicam: Quando consurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus usque ad tenebras.

* Induta est caro mea putredine & foribus pulueris, cutis mea aruit, & contracta est.

* Dies mei velocius transierunt quam atrox tela succiditur, & consumpti sunt absque vlla spe.

* Memeto quia ventus est vita mea, & non reuertetur oculus meus ut videat bona.

* Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.

* Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descenderit ad inferos, non ascendet.

* Nec reuertetur ultra in domum suam, neque cognoscat eum amplius locus eius.

* Quapropter & ego non parcam ori meo: loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animae meae.

* Numquid mare ego sum, aut cetus, quia circumdediti me carcere?

* Si dixerō: Consolabitur me lectulus meus, & reuelabor loquens mecum in stratu meo.

* Terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.

Quam ob rem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.

* Desperavi, nequaquam ultra iam viam: parce mihi, nihil enim sunt dies mei.

* Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?

* Visitas eum diluculo, & subito probas illum:

* Usquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam salivam meam?

* Peccaui, quid faciam tibi o custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihi metipso grauis?

* Cur non tollis peccatum meum, & quare non auferis iniquitatem meam? ecce, nunc in pulvere dormiam: & si manē me quaesieris, non subsistam.

C A P. VIII.

Baldad Iob de impio sermone arguit, & eum ut ad Deum melioremq; vitam se converteret hortatur, atque ita fore omnia illi felicitiora promittit, explicat etiam quam suam vana spes hypocritarum, asserens Deum bonis bona, & malis mala tantum tribuere.

Respondens autem Baldad Suhites dixit:

* Viquequo loqueris talia, & spiritus multiplex sermones oris tui?

* Numquid Deus supplantat iudicium? aut Omnipotens subvertit quod iustum est?

* Etiam si filij tui peccaverunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suae:

* Tu tamen si diluculo confurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:

* Si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiae tuae:

* In tantum, ut si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.

* Interroga enim generationē pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam:

* (Hesterni quippe sumus, & ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram.)

* Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.

* Numquid vivere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua?

* Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit:

* Sic via omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritae peribit:

* Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela araneorum fiducia eius.

* Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non confurget:

* Humectus videtur antequam veniat Sol, & in ortu suo germen eius egreditur.

* Super aceruum petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur,

* Si absorberit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non noui te.

* Hæc est enim læticia viae eius, ut rursum de terra alij germinetur.

* Deus non proiciet simplicem, nec porriget manum malignis:

* Donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo.

* Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

C A P. IX.

Homo, inquit Iob, comparatus Deo non potest iustificari: diuina potentia ac sapientia magnitudo ostenditur, ut nemo ei resistere aut respondere valeat: porro Deus & impium percutit, & innocentem suam quo innocentiam contra amicos tuetur, commemorans suam afflictionem.

Et respondens Iob, ait:

* Vere scio quod ita sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo.

* Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille.

* Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit?

* Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subuertit in furore suo.

* Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutuntur.

* Qui præcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo:

* Qui extendit cælos solus, & graditur super fluctus maris.

* Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Austri.

* Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus.

* Si uenit ad me, nō videbo eum: si abiit, non intelligam.

* Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?

* Deus, cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbem.

* Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar uerbis meis cum eo?

* Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.

* Et cum inuocantem exaudierit me, non credo quod audierit uocem meam.

* In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.

* Nō concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.

* Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimonium dicere.

* Si iustificare me uoluerō, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me comprobabit.

* Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me uita mea.

* Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.

* Si flagellat, occidat semel, & non de peccatis innocentem rideat.

* Terra data est in manus impij, vultum iudicij eius operit. quod si non ille est, quis ergo est?

* Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.

* Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam.

* Cum dixero: Nequaquam ira loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor.

* Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.

* Si autem & sic impius sum, quare frustra laboraui?

* Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fuscint velut mundissimæ manus meæ.

* Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.

* Neque enim viro qui similis mei est, respondēdo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.

* Non est qui vtrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.

* Auferat a me virgam suam, & pavor eius non me terreat.

* Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

C A P. X.

Iob suam afflictionem lamentatur, illius causam à Deo inquirens, quam ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum à se hominem exacte nouit, rursumque propter pauperum exuberantiam plangit se natum.

Tædet animam meam vitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ.

* Dicam Deo: Noli me condemnare: indica mihi cur me ita iudices.

* Numquid bonum tibi videtur, si calumniar me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuues?

* Numquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis?

* Numquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora.

* Ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scrutaris?

* Et scias quia nihil impium fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit erueri.

* Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?

* Memento quæso quod sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.

* Nōne sicut lac mullisti me, & sicut caseum me coagulasti?

* Pelle & carnibus vestisti me: ossibus & nervis compegisti me:

* Viram & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum.

* Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum memineris.

* Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?

* Et si impius fuero, vix mihi est: & si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.

* Et propter superbiam quasi leonem capies me, reuersusque mirabiliter me crucias.

* Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam aduersum me, & poenæ militant in me.

* Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus essem ne oculus me videret.

* Fuillem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum.

* Numquid non paucitas dierum meorum finietur breui? dimitte ergo me, vt plan- gam paululum dolorem meum.

* Antequam vadam & non reuertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine.

* Terram miserix & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

C A P. XI.

Sophar iniquè asserit Iob propter multa ipsius peccata, quare censet, fuisse à Deo percussum, ostendens Deum incomprehensibilem: resipiscen- ti tamen Iob felicissima quaque pollicetur.

Respondens autem Sophar Naamathi- tes, dixit:

* Numquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus iustificabitur?

* Tibi soli tacebunt homines? & cum ce- teros irriseris, a nullo confutaberis?

* Dixisti enim: Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.

* Atque vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.

* Vt ostenderet tibi secreta sapientix, & quòd multiplex esset lex eius, & intelligeres quòd multò minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.

* Forsitan vestigia Dei comprehendes, & vsque ad perfectum Omnipotentem re- peries?

* Excelsior cælo est, & quid facies? pro- fundior inferno, & vnde cognosces?

* Longior terra mensura eius, & latior mari.

* Si subuerterit omnia, vel in vnum coar- ctauerit, quis contradicet ei?

* Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nōne considerat?

* Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat.

* Tu autem firmasti cor tuum, & expan- disti ad eum manus tuas.

* Si iniquitatem, quæ est in manu tua, ab- stuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia:

* Tunc leuare poteris faciem tuam absq; macula, & eris stabilis, & non timebis.

* Miserix quoque obliuisceris, & quasi aquarum quæ præterierunt recordaberis.

* Et quasi meridianus fulgor confurget tibi ad vesperam: & cum te consumptum pu- taueris, orieris vt lucifer.

* Et habebis fiduciam, proposita tibi spe, & defossus securus dormies.

* Requiesces, & non erit qui te exter- reat: & deprecabuntur faciem tuam, plu- rimi.

* Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abo- minatio animæ. *Leui. 26. a. 5.*

C A P. XII.

Iob vt amicorum confundat iactantiam, asserit neminem ignorare Dei potentiam ac sapien- tiam ex creaturarum gubernatione, quarum status pro suo variat arbitrio.

Respondens autem Iob, dixit:

* Ergo vos estis soli homines, & vobiscū morietur sapientia?

* Et mihi est cor, sicut & vobis, nec infe- rior vestri sum: quis enim hæc, quæ nostis, ignorat. *Inf. 20. a. 2.*

* Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit Deum & exaudiet eum: deridetur enim iusti simplicitas. *Prou. 14. a. 2.*

* Lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum.

* Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum.

* Nimirum interroga iumenta, & doce- bunt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi.

* Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.

* Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit?

* In cuius manu anima omnis viuientis, & spiritus vniuersæ carnis hominis.

* Nōne auris verba diiudicat, & fauces comedentis, saporem? *Inf. 34. a. 3.*

* In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.

* Apud ipsum est sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam.

* Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui ape- riat. *Isa. 22. f. 22. Apo. 3. b. 7.*

* Si continuerit aquas, omnia siccabun- tur: & si miserit eas, subuertent terram.

* Apud ipsum est fortitudo & sapientia: ipse nouit & decipientem, & eum qui deci- pitur.

* Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.

* Balteum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum.

* Ducit sacerdotes inglorios, & optimas supplantat:

* Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.

* Effundit despectionem super principes, eos, qui oppressi fuerant, releuans.

* Qui reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem vmbra mortis.

* Qui multiplicat gentes & perdit eas, & subuerlas in integrum restituit.

* Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos vt frustra incedant per inuium:

* Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.

C A P. XII.

Iob amicos suos ex ipsorum verbis confutans, à Deo arguendos asserit, suam quoque iustitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quarens à Deo propter quæ peccata tam grauiter affligatur.

Ecce omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi singula.

* Secundum scientiam vestram & ego noui: nec inferior vestri sum.

* Sed tamen ad omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio:

* Prius vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum.

* Atque vti nam taceretis, vt putaremini esse sapientes.

* Audite ergo correptionem meam, & iudicium labiorum meorum attendite.

* Numquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos.

* Numquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini?

* Aut placebit ei quem celare nihil potest: aut decipietur vt homo, vestris fraudulentis;

* Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.

* Statim vt se commouerit, turbabit vos, & terror eius irruet super vos.

* Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum ceruices vestre.

* Tacete paulisper, vt loquar quodcumque mihi meus suggesserit.

* Quare lacero carnes meas detribus meis, & animam meam porto in manibus meis?

* Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: verum tamen vias meas in conspectu eius arguam.

* Et ipse erit saluator meus: non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.

* Audite sermonem meum, & anigmata percipite auribus vestris.

* Si fuero iudicatus, scio quod iustus inueniar.

* Quis est qui iudicetur mecum? veniat? quare tacens consumor?

* Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar:

* Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat.

* Vocame, & ego respōdebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi.

* Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.

* Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?

* Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris:

* Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.

* Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.

* Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum, quod comeditur à tineæ.

C A P. XIV.

Iob considerata fragilitate humana admiratur Dei in hominem prouidentiam, quod post hanc vitam, expectet aliam, & corporum ratiocinetur resurrectionem.

Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis.

* Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.

* Et dignum ducis super huiusmodi aperire oculos tuos, & abducere eum tecum in iudicium?

* Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?

* Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est: constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt.

* Recede paululum ab eo, vt quietescat, donec optata veniat, sicut mercenarij dies eius.

* Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virebit, & rami eius pullulant.

* Si senuerit in terra radix eius, & in puluere mortuus fuerit truncus illius.

* Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primo plantatum est:

* Homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, ubi quæso est?

* Quomodo si recedant aquæ de mari, & iunius vacuatus arefcat:

* Sic homo cum dormierit, non resurget; 12
donec atteratur cælum, non euigilabit, nec
consurget de somno suo.

* Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno 13
protegas me, & abscondas me, donec per-
transeat furor tuus, & constituas mihi tem-
pus, in quo recorderis mei?

* Putasne mortuus homo rursus viuat? 14
cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto
donec veniat immutatio mea.

* Vocabis me, & ego respondebo tibi: o- 15
peri manuum tuarum porriges dexteram.

* *Prov. 5. d.*
11.

* Tu quidem egressus meos dinumera- 16
sti, sed parce peccatis meis.

* Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed 17
curasti iniquitatem meam.

* Mons cadens defluit, & saxum: transfer- 18
tur de loco.

* Lapides excauant aquæ, & alluione 19
paulatim terra consumitur: & hominem ergo
similiter perdes.

* Roborasti eum paululum vt in perpetuum 20
transiret: immutabis faciem eius, & emittes
eum.

* Siue nobiles fuerint filij eius, siue igno- 21
biles, non intelliget.

* Attamen caro eius dum viuet dolebit, & 22
anima illius super semetipso lugebit.

C A P. XV.

*Eliphaz Iob arguit iactantia, impatientia & blas-
phemia, in Deum, apud quem dicit neminem
mundum inueniri, describens impiorum ac hy-
pocritarum maledictionem.*

Respondens autem Eliphaz Themanites 1
dixit:

* Numquid sapiens respondebit quasi in- 2
uentum loquens, & implebit ardore stoma-
chum suum?

* Arguis verbis eum qui non est æqualis 3
tibi, & loqueris quod tibi non expedit.

* Quantum in te est, euacuasti timorem, 4
& tulisti preces coram Deo.

* Docuit enim iniquitas tua os tuum, & 5
imitaris linguam blasphemantium.

* Condemnabit te os tuum, & non ego: & 6
labia tua respondebunt tibi.

* Numquid primus homo tu natus es, & 7
ante colles formatus?

* Numquid consilium Dei audisti, & in- 8
ferior te erit eius sapientia?

* Quid nosti quod ignoremus? quid intel- 9
ligis quod nesciamus?

* *Ecl. 18.*
b. 8.

* Et senes & antiqui sunt in nobis, multo 10
uerustiores quam patres tui.

* Numquid grande est vt consoletur te 11
Deus? sed verba tua praua hoc prohibent.

* Quid te elenat cor tuum, & quasi ma-
gna cogitans, attonitos habes oculos?

* Quid tmet contra Deum spiritus tuus, 13
vt proferas de ore tuo huiusmodi sermo-
nes?

* Quid est homo, vt immaculatus sit, & vt 14
iustus appareat natus de muliere?

* Ecce inter sanctos eius nemo immuta- *Sup. 4. d.*
bilis, & cæli non sunt mundi in conspectu 18
eius.

* Quanto magis abominabilis & inutilis 16
homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?

* Ostendam tibi, audi me: quod vidi nar- 17
rabo tibi.

* Sapientes confitentur, & non abscon- 18
dunt patres suos.

* Quibus solis data est terra, & non trans- 19
iuit alienus per eos.

* Cunctis diebus suis impius superbit, & 20
numerus annorum incertus est tyrannidis
eius.

* Sonitus terroris semper in auribus illius: 21
& cum pax sit, ille semper insidias suspica-
tur.

* Non credit quod reuerti possit de tene- 22
bris ad lucem, circumspiciens vndique gla-
dium.

* Cum se mouerit ad querendum panem, 23
nouit quod paratus sit in manu eius tene-
brarum dies.

* Terrebit eum tribulatio, & angustia val- 24
labit eum, sicut regem qui preparatur ad
prælium.

* Tetendit enim aduersus Deum manum 25
suam, & contra Omnipotentem roboratus
est.

* Cucurrit aduersus eum erecto collo, & 26
pingui ceruice armatus est.

* Operuit faciem eius crassitudo, & de la- 27
teribus eius aruina dependet.

* Habitauit in ciuitatibus desolatis, & in 28
domibus desertis, quæ in tumultos sunt re-
ductæ.

* Non ditabitur, nec perseuerabit substā- 29
tia eius, nec mittet in terra radicem suam.

* Non recedet de tenebris: ramos eius a- 30
refaciet flamma, & auferetur spiritu oris
sui.

* Non credet frustra errore deceptus, 31
quod aliquo pretio redimendus sit.

* Antequam dies eius impleantur, peribit: 32
& manus eius arescent.

* Ladeur quasi vinea in primo flore bo- 33
trus eius, & quasi oliua proiciens florem
suum.

* Congregatio enim hypocritæ sterilis, & 34
ignis deuorabit tabernacula eorum, qui mu-
nera libenter accipiunt.

* Con-

* Isa. 59. a.

* Pf. 7. d. 15.

35 * Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & vterus eius præparat dolos.

C A P. XVI.

Iob amicorum auferitate commotus, dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinem ostendens, seque pati citra iniquitatem, cuius conscius esse Deum asserit.

Respondens autem Iob, dixit:
* Audiui frequenter talia, consolatores onerosi omnes vos estis.

* Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?

* Poteram & ego similia vestri loqui: atque vtinam esset anima vestra pro anima mea.

* Consolater & ego vos sermonibus, & mouerem caput meum super vos:

* Roborarem vos ore meo: & mouerem labia mea, quasi parcens vobis.

* Sed quid agam? si locutus fuero non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me.

* Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

* Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam contradicens mihi.

* Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.

* Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes percussit me maxillam meam, fatiati sunt pœnis meis.

* Concluserunt me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

* Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum: tenuit ceruicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.

* Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terra viscera mea.

* Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.

* Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

* Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt.

* Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces.

* Terra ne operias sanguinem meum, neque inueniat in te locum latendi clamor meus.

* Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis.

21 * Verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus.

22 * Atque vtinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo.

23 * Ecce enim breues anni transeunt, & semitam, per quam non reuertar, ambulo.

C A P. XVII.

Iob ex afflictionis sue magnitudine sibi hic nihil præter mortem restare contendit, & amicos præsentem tantum remunerationem statuentes insipientia arguens, ipse futuram requiem præstolatur.

Spiritus meus attenuabitur, dies mei brachia buntur, & solum mihi superest sepulchrum.

* Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus.

* Libera me Domine, & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.

* Cor eorum longè fecisti à disciplina, propterea non exaltabuntur.

* Prædam pollicetur sociis, & oculi filiorum eius deficient.

* Posuit me quasi in proverbium vulgi, & exemplum suum coram eis.

* Caligauit ab indignatione oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.

* Stupebunt iusti super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.

* Et tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.

* Igitur omnes vos conuertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum sapientem.

* Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.

* Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem.

* Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum.

* Putredini dixi: Pater meus es; mater mea & soror mea, vermibus.

* Vbi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?

* In profundissimum infernum descendit omnia mea: putatne saltem ibi erit requies mihi?

C A P. XVIII.

Balaad arguens Iob iactantia & impatientia, describit impiorum maledictiones, ut suam contra Iob sententiam statuat, nempe ipsum tantum propter peccata sua puniri.

Respondens autem Balaad Suhites, dixit:
* Vique ad quem finem verba iactabis? intelligite prius, & sic loquamur.

* Quare

* Quare reputati sumus ut iumenta, & 3
forduimus coram vobis?

* Qui perdes animam tuam in furore tuo, 4
numquid propter te derelinquetur terra, &
transferentur rupes de loco suo?

* Nōne lux impij extinguetur, nec splē- 5
debit flamma ignis eius?

* Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, 6
& lucerna, quæ super eum est, extinguetur. B

* Arctabuntur gressus virtutis eius, & præ- 7
cipitabit eum consilium suum.

* Immisit enim in rete pedes suos, & in 8
maculis eius ambulat.

* Tenebitur planta illius saqueo, & exar 9
descet contra eum sitis.

* Abscondita est in terra pedica eius, & de- 10
cipula illius super semitam.

* Vndique terrebunt eum formidines, & 11
inuoluent pedes eius.

* Attenuetur fame robur eius, & inedia 12
inuadat costas illius.

* Deuoret pulchritudinem cutis eius, con- 13
sumat brachia illius primogenita mors.

* Auellatur de tabernaculo suo fiducia 14
eius, & calcet super eum, quasi rex, interitus.

* Habitent in tabernaculo illius socij 15
eius, qui non est, aspergatur in tabernaculo
eius sulphur.

* Deorsum radices eius siccantur, sursum 16
autem atteratur messis eius.

* Memoria illius pereat de terra, & non 17
celebretur nomen eius in plateis.

* Expellet eum de luce in tenebras, & de 18
orbe transferet eum.

* Non erit semen eius neque progenies 19
in populo suo, nec vllæ reliquæ in regionibus eius.

* In die eius stupebunt nouissimi, & pri- 20
mos inuader horror.

* Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste 21
locus eius qui ignorat Deum.

C A P. XIX.

*Iob crudelitatis amicos arguens, se à Deo flagellari
dicit immerito, ostendens afflictionis acerbita-
tem, & se ab amicis desertum ac super futura
resurrectione seipsum consolatur.*

R Espondens autem Iob, dixit: 1
* Viquequo affligitis animam meam, & 2
atteritis me sermonibus?

* En, decies confunditis me, & non eru- 3
bescitis opprimentes me.

* Nempe, etsi ignoraui, mecum erit igno- 4
rantia mea.

* At vos contra me erigimini, & arguitis 5
ne opprobriis meis.

* Saltem nunc intelligite, quia Deus no-

æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis
me cinxerit.

7 * Ecce clamabo vim patiens, & nemo au-
dierit: vociferabor, & non est qui iudicet.

8 * Semitam meam circumsepsit, & transi-
re non possum, & in calle meo tenebras po-
suit.

9 * Spoliavit me gloria mea, & abstulit co-
ronam de capite meo.

10 * Destruxit me vndique, & pereo, & quasi
euulsæ arbori abstulit spem meam.

11 * Iratus est contra me furor eius, & sic me
habuit quasi hostem suum.

12 * Simul venerunt latrones eius, & fece-
runt sibi viam per me, & obsederunt in gyro
tabernaculum meum.

13 * Fratres meos longè fecit à me, & noti
mei quasi alieni recesserunt à me.

14 * Dereliquerunt me propinqui mei: & qui
me nouerant, obliti sunt mei.

15 * Inquilinæ domus meæ, & ancillæ meæ,
sicut alienum habuerunt me, & quasi pere-
grinus fui in oculis eorum.

16 * Seruum meum vocaui, & non respondit,
ore proprio deprecabar illum.

17 * Halitum meum exhorruit vxor mea, &
erabam filios vteri mei.

18 * Stulti quoque despiciebant me, & cum
ab eis recessissem, detrahebant mihi.

19 * Abominati sunt me quondam consilia-
rij mei: & quem maxime diligebam, auersa-
tus est me.

20 * Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit
os meum, & derelicta sunt tantummodo la-
bia circa dentes meos.

21 * Miseremini mei, miseremini mei, saltem
vos amici mei, quia manus Domini tetigit
me.

22 * Quare persequimini me sicut Deus, &
carnibus meis saturamini?

23 * Quis mihi tribuat vt scribantur sermo-
nes mei? quis mihi det vt exarentur in libro

24 * stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte
sculpanitur in silice?

25 * Scio enim quod Redemptor meus viuit,
& in nouissimo die de terra surrecturus sum:

26 * Et rursum circumdabor pelle mea, & in
carne mea videbo Deum meum.

27 * Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei
conspicuri sunt, & non alius: reposta est
hæc spes mea in sinu meo.

28 * Quare ergo nunc dicitis: Persequamur
eum, & radicem verbi inueniamus contra
eum?

29 * Fugite ergo à facie gladij, quoniam
vltor iniquitatum gladius est:
& scitote esse iudi-
cium.

C A P. XX.

*Sophar verbus Iob motus, correptionem ipsius se-
dicat auditurum. & que sit apud Deum pars
impij multis verbis prosequitur.*

Respondens autem Sophar Namathi-
tes, dixit:

* Idcirco cogitationes meæ variæ succe-
dunt sibi, & mens in diuersa rapitur.

* Doctrinam, qua me arguis, audiam;
& spiritus intelligentiæ meæ respondebit
mihi.

* Hoc scio à principio, ex quo positus est
homo super terram,

* Quod laus impiorum brevis sit, & gau-
diū hypocritæ ad instar puncti.

* Si ascenderit vsque ad cælum superbia
eius, & caput eius, nubes tetigerit:

* Quali sterquilinum in fine perdetur: &
qui eum viderant, dicent: Vbi est?

* Velut somnium auolans non inuenie-
tur, transiet sicut visio nocturna.

* Oculus, qui eum viderat, non videbit,
neque vltra intuebitur eum locus suus.

* Filij eius atterentur egestate, & manus
illius reddent ei dolorem suum.

* Ossa eius implebuntur virgīs adolescen-
tiæ eius, & cum eo in puluere dormient.

* Cum enim dulce fuerit in ore eius ma-
lum, abscondet illud sub lingua sua.

* Pareet illi, & non derelinquet illud, &
celabit in gutture suo.

* Panis eius in vtero illius vertetur in fel-
ispidum intrinsecus.

* Diuitias, quas deuorauit, euomet, & de
ventre illius extrahet eas Deus.

* Caput aspidum suget, & occidet eum lin-
gua viperæ.

* Non videat riuulos fluminis, torrentes
mellis, & butyri.)

* Luct quæ fecit omnia, nec tamen consu-
metur: iuxta multitudinem adinventionum
suarum, sic & sustinebit.

* Quoniam confringens nudauit pau-
peres: domum rapuit, & non ædificauit
eam.

* Nec est satiatus venter eius: & cum ha-
buerit quæ concupierat, possidere non po-
terit.

* Non remansit de cibo eius, & propterea
nihil permanebit de bonis eius.

* Cum satiatus fuerit, æstabitur, æstua-
bit, & omnis dolor irruet super eum.

* Vtinam impleatur venter eius, vt emit-
tat in eum iram furoris sui, & pluat super il-
lum bellum suum.

* Fugiet atina ferrea, & irruet in arcum
æreum.

25 * Eductus, & egrediens de vagina sua, &
fulgurans in amaritudine sua: vadent & ve-
nient super eum horribiles.

26 * Omnes tenebræ absconditæ sunt in oc-
cultis eius: deuorabit eum ignis, qui non suc-
cenditur, affligetur relictus in tabernaculo
suo.

27 * Reuelabunt cœli iniquitatem eius, &
terra consurget aduersus eum.

28 * Apertum erit gerinen domus illius, de-
trahetur in die furoris Dei.

29 * Hæc est pars hominis impij à Deo, & he-
ditas verborum eius à Domino.

C A P. XXI.

*Iob patienter ab amicis audiri postulans, causam
inquit quare impiorum nonnulli in finem vs-
que vitæ prosperentur, alij contra aduersis ca-
dantur. & respondet impiū in diem perditio-
nis à Deo seruari, falsam amicorum consola-
tionem per hoc conuellens.*

Respondens autem Iob, dixit:

* Audite quæso sermones meos, & agite
penitentiam.

* Sustinete me, & ego loquar, & post mea,
si videbitur, verba ridere.

* Numquid contra hominem disputatio
mea est, vt merito non debeam contristari?

* Attendite me, & obstupescite, & super-
ponite digitum ori vestro:

* Et ego quando recordatus fuero, perti-
mesco, & concutit carnem meam tremor.

* Quare ergo impij viuunt, subleuari
sunt, confortatique diuitiis?

* Semen eorum permanet coram eis, pro-
pinquorum turba & nepotum in conspectu
eorum.

* Domus eorum securæ sunt & pacatæ, &
non est virga Dei super illos.

* Bos eorum concepit, & non abortiuit:
vacca peperit, & non est priuata foetu suo.

* Egrediuntur quasi greges paruuli eo-
rum, & infantes eorum exultant lusuibus.

* Tenent tympanum, & citharam, & gau-
dent ad sonitum organi.

* Ducunt in bonis dies suos, & in puncto
ad inferna descendunt.

* Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, &
scientiam viarum tuarum nolumus.

* Quis est Omnipotens vt seruiamus ei:
& quid nobis prodest si orauerimus illum?

* Veruntamen quia non sunt in manu eo-
rum bona sua, consilium impiorum longe sit
à me.

* Quoties lucerna impiorum extingue-
tur, & superueniet eis inundatio, & dolores
diuidet furoris sui?

* Erunt

* Erunt sicut paleæ ante faciem ventis, & sic
ut fauilla quam turbo dispergit.

* Deus seruabit filius illius dolorem patris:
& cum rediderit, tunc sciet.

* Videbunt oculi eius interfectionem suam.
& de furore Omnipotentis bibet.

* Quid enim ad eum pertinet de domo sua
post se? & si numerus mensium eius dimidie-
tur?

* Numquid Deum docebit quispiam scien-
tiam, qui excelsos iudicat?

* Ille moritur robustus & sanus, diues &
felix.

* Viscera eius plena sunt adipe, & medullis
ossilius irrigantur:

* Alius vero moritur in amaritudine ani-
mæ absque ullis opibus:

* Et tamen simul in puluere dormiens, &
vermes operient eos.

* Certe noui cogitationes vestras, & sen-
tentias contra me iniquas.

* Dicitis enim: Vbi est domus principis? &
vbi tabernacula impiorum?

* Interrogate quemlibet de viatoribus,
& hæc eadem illum intelligere cognosce-
tis.

* Quia in diem perditionis seruatur malus,
& ad diem furoris ducetur.

* Quis arguet coram eo viam eius? & que se-
cit, quis redderit illi?

* Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie
mortuorum vigilabit.

* Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se o-
mnem hominem trahet, & ante se innumera-
biles.

* Quomodo igitur consolamini me fru-
stra, cum responsio vestra repugnare osten-
da sit veritati?

C A P. XXII.

*Eliphaz Iob arguit Immisericordiam in pauperum
oppressionem, & aliorum facinorum: ostendens
ipsum de diuina prouidentia non recte sentire,
ac penitenti bona promittens.*

Respondens autem Eliphaz Themanites,
dixit:

* Numquid Deo potest comparari homo,
etiam cum perfectus fuerit scientiæ.

* Quid prodest Deo, si iustus fueris? aut
quid ei confers, si immaculata fuerit via
tua?

* Numquid timens arguet te, & veniet te-
um in iudicium:

* Et non propter malitiam tuam plurimam,
& infinitas iniquitates tuas?

* Abstulisti enim pignus fratrum tuorum tuotun-
ine causa, & nudos sponasti vestibus.

* Aquam laelo non dedisti, & eiuriienti sub-
traxisti panem.

* In fortitudine brachii tui possidebas ter-
ram, & potentissimus obtinebas eam.

* Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupil-
lorum comminuisti.

* Propterea circumdatus es laqueis, & con-
turbat te formido subita.

* Et purabas te tenebras non visurum, &
impetu aquarum inundantium non oppres-
sum iri?

* An non cogitas, quod Deus excelsior cœ-
lo sit, & super stellarum verticem sublime-
tur?

* Et dicis: Quid enim nouit Deus? & quasi
per caliginem iudicat.

* Nubes latibulum eius, nec nostra consi-
derat, & circa cardines cœli perambulat.

* Numquid semitam seculorum custodire
cupis, quam calcauerunt viri iniqui?

* Qui sublati sunt ante tempus suum, &
Celsius subuertit fundamentum eorum:

* Qui dicebant Deo: Recede à nobis: &
quasi nihil posset facere Omnipotens, & stima-
bant eum:

* Cum ille impleisset domos eorum bonis:
quorum sententia procul sit à me.

* Videbunt iusti, & lætabuntur, & inno-
cens subleuabit eos,

* Nonne succisa est erectio eorum, & reli-
quias eorum deuorauit ignis?

* Acquiesce igitur ei, & habeto pacem; &
per hæc habebis fructus optimos.

* Suscipe ex ore illius legem, & pone ser-
mone eius in corde tuo.

* Si reuerfus fueris ad Omnipotentem, &
Dificaberis, & longè facies iniquitatem à ta-
bernaculo tuo.

* Dabit pro terra silicem, & pro silice tor-
rentes aureos.

* Eritque Omnipotens contra hostes tuos,
& argentum coaceruabitur tibi.

* Tunc super Omnipotentem deliciis af-
fues, & eleuabis ad Deum faciem tuam.

* Regabis eum, & exaudiet te, & vora tua
reddes.

* Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis
splendebit lumen.

* Qui enim humiliatus fuerit, erit in
gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse salua-
bitur.

* Saluabitur innocens, saluabitur autem in
munditia manuere suarum.

C A P. XXIII.

*Iob diuinum iudicium humiliter inuocans, ostendit
se non puniri propter peccata sua, recteque sentire*

*Pf. 106. d.
42.*

*Prou. 29.
d. 23.*

*de providentia Dei incomprehensibilis, omnia
pro sua voluntate facientis.*

Respondens autem Iob, ait:

* Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum.

* Quis mihi tribuat, ut cognoscam & inueniam illum, & veniam usque ad solium eius?

* Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus.

* Ut sciam verba, quæ mihi respondeat, & intelligam, quid loquatur mihi.

* Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.

* Proponat æquitatem contra me, & perueniat ad victoriam iudicium meum.

* Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.

* Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non videbo illum.

* Ipse vero scit viam meam, & probauit me quasi aurum, quod per ignem transit:

* Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.

* A mandatis laborum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.

* Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationem eius: & anima eius quodcumque voluit, hoc fecit.

* Cum expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præstiterunt ei.

* Et idcirco à facie eius turbatus sum, & considerans eum, timore solitior.

* Deus molliuit cor meum, & Omnipotens conturbauit me.

* Non enim petii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

C A P. XXIV.

Iob ut recte se sentire ostendat de diuina providentia, dicit Deo nota esse tempora, & hominum varias recenset iniquitates, ab ipso puniendas.

AB omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, A ignorant dies illius.

* Alij terminos transulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos.

* Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem viduæ.

* Subuerterunt pauperum viam, & oppreserunt pariter manus: osteræ.

* Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.

6 * Agrum non suum demerunt: & vineam eius, quem vi oppresserint, vindemiant.

7 * Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore:

8 * Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides.

9 * Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliauerunt.

10 * Nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.

11 * Interaceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus siriunt.

12 * De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur.

13 * Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas eius.

14 * Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem vero erit quasi fur.

15 * Oculus adulteri obsecrat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: & operiet vulnus suum.

16 * Per fodit in tenebris domus, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem.

17 * Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant.

18 * Leuis est super faciem aquæ: maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam viuentium.

19 * Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & usque ad inferos peccatum illius.

20 * Obliviscatur eius misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed coneratur quasi lignum instructuosum.

21 * Parit enim sterilem, quæ non parit, & viduæ bene non fecit.

22 * Detraxit fortes in fortitudine sua: & cum steterit, non credet vitæ suæ.

23 * Dedit ei Deus locum poenitentiae, & ille abiit: & eo in superbiam: oculi autem eius sunt in viis illius. ** Apoc. 2. 21.*

24 * Eleuari sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conerentur.

25 * Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

C A P. XXV.

Baldad ex Dei sublimitate & hominis humilitate, negat hominem Deo comparatum iustificari posse.

Respondens autem Baldad Suhites dixit:

* Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.

* Numquid est numerus militum eius? & super quem non surget lumen illius?

* Numquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere?

* Ecce luna etiam non splendet, & stella non sunt mundæ in conspectu eius:

* Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?

C A P. XXVI.

Iob dicit nullum Deo ab homine auxilium præstari posse, Dei incomprehensibilem potentiam et ipsius operis res demonstrans.

R Espondens autem Iob, dixit:

* Cuius adiutor es? numquid imbecillis? & sustentas brachium eius, qui non est fortis?

* Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam, & prudentiam tuam ostendisti plurimam.

* Quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spiramentum?

* Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.

* Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.

* Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.

* Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum.

* Qui tenet vultum solis sui, & expandit super illud nebulam suam.

* Terminum circumdedit aquis, usque dum finiatur lux & tenebræ.

* Columnæ cæli contremiscunt, & paudent ad nutum eius.

* In fortitudine illius repente maria congregata sunt, & prudentia eius percussit superbum.

* Spiritus eius ornauit cælos: & obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus.

* Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum eius: & cum vix paruam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

C A P. XXVII.

Iob perpetuo constans in sui iustificatione, reiecta amicorum calumnia ostendit quo modo impij ex presentis vite breui prosperitate in mortem rapiantur à Deo ad supplicia.

A Ddidit quoque Iob, allumens parabolam suam, & dixit:

* Viuit Deus, qui abstulit iudicium meum,

& Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.

* Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis.

* Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.

* Abiit à me, ut iustos vos esse iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.

* Iustificationem meam, quam cœpi tenere, non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

* Sit ut impius, inimicus meus: & aduersarius meus quasi iniquus.

* Quæ est enim spes hypocritæ, si auarè rapiat, & non liberet Deus animam eius?

* Numquid Deus audiet clamorem eius, cum venerit super eum angustia?

* Aut poterit in Omnipotente delectari, & inuocare Deum omni tempore?

* Docebo vos per manum Dei, quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.

* Ecce, vos omnes nostis, & quid sine causa vana loquimini?

* Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.

* Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane.

* Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & vidua illius non plorabit.

* Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum præparauerit vestimenta.

* Præparabit quidem, sed iustus vestietur illis: & argentum innocens diuidet.

* Edificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit vmbraculum.

* Diues cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.

* Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.

* Tolle eum ventus urens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo:

* Et mittet super eum, & non parceret: de manu eius fugiens fugiet.

* Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum eius.

C A P. XXVIII.

Iob sapientiam ostendit auro longe esse præstantiorem, tum origine tum re: dignitate, Deo autem perspecta esse quæque occultissima natura, & sapientiam celo dari, non auro omni.

H Abet argentum venarum suarum principia: & auro locus est, in quo collatur.

* Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore, in aes vertitur.

* Tempus posuit tenebris, & vniuerso-
rum finem ipse considerat, lapidein quoque
caliginis, & vmbra mortis.

* Diuidit torrens à populo peregrinante, &
eos quos oblitus est pes egentis hominis, &
inuos.

* Terra, de qua oriebatur panis in loco
suo, igui subuerfa est.

* Locus sapphiri lapides eius, & glebæ il-
lius aurum.

* Semitam ignorauit auis, nec intuitus est
eam oculus vulturis.

* Non calcauerunt eam filij institorum,
nec pertransiuit per eam leana.

* Ad silicem extendit manum suam, sub-
uertit à radicibus montes.

* In petris riuos excidit, & omne pretio-
sum vidit oculus eius.

* Profunda quoque fluuiorum scrutatus
est, & abscondita in lucem produxit.

* Sapientia verò ubi inuenitur? & quis est
locus intelligentiæ?

* Nescit homo pretium eius, nec inueni-
tur in terra suauiter viuentium.

* Abyllus dicit: Non est in me: & mare
loquitur: Non est mecum.

* Non dabitur aurum obrizum pro ea,
nec appendetur argentum in cominutio-
ne eius.

* Non conferetur tinctus Indiæ esloribus,
nec lapidi sardonio pretiosissimo, vel sap-
phiro.

* Non adæquabitur ei aurum vel vitrum,
nec commutabuntur pro ea vasa auri:

* Excelsa & eminentia non memorabu-
tur comparatione eius? trahitur autem sa-
pientia de occultis.

* Non adæquabitur ei topazius de Æthio-
pia, nec tinctura mundissimæ componetur.

* Vnde ergo sapientia venit? & quis est lo-
cus intelligentiæ?

* Abscondita est ab oculis omnium viuen-
tium, volucres quoque cæli latet.

* Perditio & mors dixerunt: Auribus no-
stris audiuiamus famam eius.

* Deus intelligit viam eius, & ipse nouit
locum illius.

* Ipse enim fines mundi intuetur: & omnia,
quæ sub cælo sunt, respicit.

* Qui fecit ventis pondus, & aquas appen-
dit in mensura.

* Quando ponebat pluuiis legem, & viam
procellis sonantibus:

* Tunc vidit illam, & enarrauit, & præpa-
rauit, & inuestigauit.

* Et dixit homini: Ecce timor Domini,
ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelli-
gentia.

*Iob pristina cupiens restitui felicitati, multis ver-
bis illam enarrat, una cum bonis suis operibus
quo se de contraria amicorum calumnia vin-
dicet.*

Addidit quoque Iob, assumens parabo-
lam suam, & dixit:

* Quis mihi tribuat, vt sum iuxta menses
pristinos, secundum dies quibus Deus custo-
diebat me?

* Quando splendebat lucerna eius super
caput meum, & ad lumen eius ambulam in
tenebris?

* Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ,
quâdo secreto De^o erat in tabernaculo meo?

* Quando erat Omnipotens mecum, & in
circuitu meo pueri mei?

* Quando lauabam pedes meos butyro,
& petra fundebat mihi riuos olei?

* Quando procedebam ad portam ciuita-
tis, & in platea parabant cathedram mihi?

* Videbant me iuuenes, & abscondeban-
tur: & senes assurgentes stabant.

* Principes cessabant loqui, & digitum su-
per ponebant ori suo.

* Vocem suam cohiebant duces, & lin-
gua eorum gutturi suo adhærebat.

* Auris audiens beatificabat me, & oculus
videns testimonium reddebat mihi.

* Eò quòd liberalissem pauperem vocife-
rantem, & pupillum, cui non esset adiutor.

* Benedictio perituri super me veniebat,
& cor viduæ consolatus sum.

* Iustitia indutus sum: & vestiui me, sicut
vestimento & diademate, iudicio meo.

* Oculus fui cæco, & pes claud.

* Pater eram pauperum: & causam quam
nesciebam, diligentissimè inuestigabam.

* Conterebam molas iniqui, & de denti-
bus illius auferbam prædam.

* Dicebamque: In nidulo meo moriar, &
sicut palma multiplicabo dies.

* Radix mea aperta est secus aquas, & ros
morabitur in messione mea.

* Gloria mea semper innouabitur, & ar-
deus meus in manu mea instaurabitur.

* Qui me audiebant, expectabant senten-
tiam, & intenti tacebant ad cõsilium meum.

* Verbis meis addere nihil audebant, &
super illos stillabat eloquium meum.

* Expectabam me sicut pluuiam, & os suum
aperiebant quasi ad imbrem serotinum.

* Si quando ridebã ad eos, non credebant,
& lux vultus mei non cadebat in terram.

* Si voluissem ire ad eos, sedebam primus:
umque sederem quasi rex, circumstante ex-
citu, eram tamen me: eorum consolator

C A P. XXX.

*Plangit Iob pristinam illam felicitatem, versam
sibi permutante Deo in summam calamitatem.*

Nunc autem deridem me iuniores tem-
pore, quorum non dignabar patres po-
nere cum canibus gregis mei:

* Quorum virtus manuum mihi erat pro-
nihil. & vita ipsa putabantur indigni.

* Egessate & fame steriles, qui rodebant
in solitudine, squalentes calanitate & mi-
seria.

* Et mandebant herbas, & a borum corti-
ces, & radix iuniperorum erat cibus eorum.

* Qui de conuallibus ista rapientes, cum
singula reperissent, ad ea cum clamore cur-
rebant.

* In desertis habitabant torrentium, & in
cauernis terræ, vel super glaream.

* Qui inter huiusmodi latabantur, &
se sub lentibus delicias computabant.

* Filij stultorum & ignobilium, & in terra
penitus non parentes.

* Nunc in eorum canticum versus sum, &
factus sum eis in prouerbium.

* Abominantur me, & longè fugiunt a
me, & faciem meam conspuere non ve-
rentur.

* Pharetram enim suam aperuit, & affixi-
t me, & frenum posuit in os meum.

* Ad dexteram orientis calamitates
meæ illico surrexerunt: pedes meos subuer-
terunt, & oppresserunt quasi fluctibus semi-
tis suis.

* Dissipauerunt itinera mea, insidiati sunt
mihi, & præualuerunt, & non fuit, qui ferret
auxilium.

* Quasi rupto muro, & aperta ianua, ir-
ruerunt super me, & ad meas miseras deuo-
luti sunt.

* Redactus sum in nihilum: abstulisti quasi
ventus desiderium meum: & velut nubes per-
transiit salus mea.

* Nunc autem in memetipso marcescit a-
nima mea, & possident me dies afflictionis.

* Nocte os meum perforatur doloribus:
& qui me comedat, non dormiunt.

* In multitudine eorum consumitur ve-
stimentum meum, & quasi capitis tunica
succinxerunt me.

* Comparatus sum luto, & assimilatus sum
faullæ & cineri.

* Clamo ad te, & non exaudis me: sto, &
non respicis me.

* Mutatus es mihi in crudelem, & in duri-
tia manus tuæ aduersaris mihi.

* Eleuasti me, & quasi super ventum po-
nens elisisti me validè.

* Scio, quia morti trades me, ubi constru-
cta est domus omni viuenti.

* Verumtamen non ad consumptionem
eorum emittis manum tuam: & si corru-
erint, ipse saluabis.

* Flebam quondam super eo, qui afflictus
erat, & compatiebatur anima mea pauperi.

* Expectabam bona, & venerunt mihi ma-
la: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ.

* Interiora mea effusiuerunt absque vlla
reque, præuenerunt me dies afflictionis.

* Mœrens incedebam sine furore, consur-
gens, in turba clamabam.

* Frater fui draconum, & socius struthio-
num.

* Cutis mea denigrata est super me, & ossa
mea aruerunt præ caumate.

* Versa est in luctum cithara mea, & orga-
num meum in vocem flentium.

C A P. XXXI.

*Iob ut de amicorum calumnia se purget, summum
iudicem innocentia sua testem inuocans, suas
enarrat virtutes.*

Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne co-
gitarem quidem de virgine.

* Quam enim partem haberet in me Deus
desuper, & hereditatem Omnipotens de ex-
cellis?

* Numquid non perditio est iniquo, & a-
lienatio operantibus iniustitiam?

* Nonne ipse considerat vias meas, & cun-
ctos gressus meos dinumerat?

* Si ambulauit in vanitate, & festinauit in
dolo pes meus:

* Appêdat me in statera iusta, & sciat Deus
simplicitatem meam.

* Si declinauit gressus meus de via, & si se-
cutum est oculos meos cor meum, & si ma-
nibus meis adhæsit macula:

* Seram, & alius comedat: & progenies
mea eradicetur.

* Si deceptum est cor meum super mulie-
te, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:

* Scortum alterius sit vxor mea, & super
illam incuruentur alij.

* Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.

* Ignis est vsq; ad perditionem deuorans,
& omnia eradicans genuina.

* Si contempsi subire iudicium cum seruo
meo, & ancilla mea, cum disceptarent ad-
uersum me.

* Quid enim faciam, cum surrexerit ad iu-
dicandum Deus? & cum quæserit, quid re-
spondebo illi?

* Numquid non in utero fecit me, qui &
illum operatus est: & formauit me in vulua
vniuersi?

* Si negavi, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.

* Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea:

(Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio: & de vtero matris meæ egressa est mecum.)

* Si desepi pereuntem, eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem:

* Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est.

* Si leuavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem.

* Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum suis ossibus confringatur.

* Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.

* Si putavi aurum robor meum, & obrizo dixi: Fiducia mea.

* Si lætatus sum super multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.

* Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè:

* Et lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo.

* Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.

* Si gaudisum sum ad ruinam eius, qui me oderat, & exultaui, quòd inuenisset eum malum.

* Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.

* Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus eius, vt saturemur?

* Foris nò mansit peregrinus, ostiū meum viatori patuit.

* Si abscondi quasi homo peccatū meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam.

* Si expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium.

* Quis mihi tribuat auditorem, vt desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse, qui iudicat.

* Vt in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi?

* Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.

* Si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius desinent:

* Si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agrorum eius affluxi.

* Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina

Finita sunt verba Iob.

C A P. XXXII.

Iob silentio amicis imposito, arguitur vnà cum illis insipientia ab Eliu, qui suam taciat sapientiam.

O Miserunt autem tres viri isti respondere Iob, eò quòd iustus sibi videretur.

* Et iratus indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus est autem aduersum Iob, eò quòd iustum se esse diceret coram Deo.

* Porro aduersum amicos eius indignatus est, eò quòd non inuenissent responsonem rationabilem, sed tantummodo còdemnasent Iob.

* Igitur Eliu expectauit Iob loquentem: eò quòd seniores essent qui loquebantur.

* Cum autem vidisset quòd tres responderent non potuissent, iratus est vehementer.

* Respondensque Eliu filius Barachel Buzites dixit:

Iunior sum tempore, vos autem antiquiores, idcirco demisso capite, veritus sum vobis indicare meam sententiam.

* Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.

* Sed, vt video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.

* Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium.

* Ideo dicam: Audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.

* Expectaui enim sermones vestros, audiui prudentiam vestram, donec disceptaremini sermonibus:

* Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed, vt video, non est qui possit arguere Iob, & respondere ex vobis sermonibus eius.

* Ne fortè dicatis: Inuenimus sapientiam, Deus proiecit eum, nò homo.

* Nihil locutus est mihi, & ego nò secundum sermones vestros respondebo illi.

* Extimuerunt, nec responderunt vltra, abstuleruntque à se eloquia.

* Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec vltra responderunt:

* Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.

* Plenus sum enim sermonibus, & coartat me spiritus vteri mei.

* En venter meus quasi mustum absque aculo, quòd lagunculas non vsitumpi-

* Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo.

* Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.

* Nescio enim quam diu subsistam, & si post modicum tollat me Factor meus.

C A P. XXXIII.

Eliu ex sermonibus Iob ostendere nititur eum non esse iustum, docens quomodo Deus homini loquatur ut erudias & increpet, ac respicienti propitiatur.

A Vdiigitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta.

* Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.

* Simpliciter corde meo sermones mei, & sententiam puram labia mea loquentur.

* Spiritus Dei fecit me. & spiraculum Omnipotentis vivificavit me.

* Si potes, responde mihi, & aduersus faciem meam confiste.

* Ecce & me sicut & te fecit Deus, & eodem luto ego quoque formatus sum.

* Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi grauis.

* Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuo um audiui:

* Mundus sum ego, & absque delicto: immaculatus, & non est iniquitas in me.

* Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi.

* Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas.

* Hoc est ergo, in quo non es iustificatus: respondebo tibi, quia maior sit Deus homine.

* Aduersus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi?

* Semel loquitur Deus, & secundo id ipsam non repetit.

* Per somnium in visione nocturna, quando irrumpit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:

* Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.

* Ut auertat hominem ab his quæ facit, & liberet eum de superbia.

* Eruens animam eius à corruptione: & vitam illius, non transeat in gladium.

* Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.

* Abominabilis ei sit in vita sua panis, & anima illius cibis ante desiderabilis.

* Tabesceat caro eius, & ossa, quæ tecta fuerant, nudabuntur.

* Appropinquauit corruptioni anima eius, & vitæ illius moriferis.

* Si fuerit pro eo Angelus loquens, vnus de

millibus, vt annunciet hominis æquitatem:

24 * Miserebitur eius, & dicet: Libera eum, vt non descendat in corruptionem: nucent in quo ei propitius.

25 * Consumpta est caro eius à suppliciis, reuertatur ad dies adolescentie suæ.

26 * Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem eius in iubilo, & reddet homini iustitiam suam.

27 * Respiciet homines, & dicet: Peccaui, & vtere deliqui, & vt eram dignus, non recepi.

28 * Liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret.

29 * Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.

30 * Vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet lucem viuentium.

31 * Attende Iob, & audi me: & tace, dum ego loquor.

32 * Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim, te apparere iustum.

33 * Quod si non habes, audi me: tace, & docetote sapientiam.

C A P. XXXIV.

Eliu rursum ex verbis Iob accusat eum blasphemiam aliorum & criminum & æquitatem ostendit diuini iudicii, eius quoque potentia & notitia cuncta subesse.

P Ronuncians itaque Eliu, etiam hæc locutus est:

2 * Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me.

3 * Auris enim verba probat, & guttur escas gustu diiudicat.

4 * Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.

5 * Quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum.

6 * In iudicando enim me, mendacium est: violenta sagitta mea absque vilo peccato.

7 * Quis est vir vt est Iob, qui bibit subfannationem quasi aquam?

8 * Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis?

9 * Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrit cum eo.

10 * Ideo viri cordati audite me, absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.

11 * Opus enim hominis red det ei, & iuxta vias singulorum restituet eis.

12 * Vere enim Deus non condemnabit frustra nec Omnipotens subuertet iudicium.

13 * Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?

14 * Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet.

* Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.

* Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquij mei.

* Numquid qui non amat iudicium, sanari potest? & quomodo tu eum, qui iustus est, in tantum condemnas?

* Qui dicit regi, apostata: qui vocat duces impios:

Deut. 10. d. 17.
2. Par. 19. b. 7.
Sap. 6. b. 8.
Ecc. 35. b. 16.
Roman. 2. b. 11.
Galat. 2. b. 6.
Ephes. 6. b. 9.
Col. 3. d. 26.
Act. 10. c. 34.
1. Pet. 1. c. 17.

* Qui non accipit personas principum: nec cognouit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem: opus enim manuum eius sunt vniuersi.

* Subito morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu.

* Oculi enim eius super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.

* Non sunt tenebrae, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.

* Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium.

* Conteret multos, & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis:

* Noluit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur.

* Quasi impios percussit eos in loco videntium.

* Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt:

* Ut peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.

* Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum & super gentes & super omnes homines?

* Qui regnate facit hominem hypocritam propter peccata populi.

* Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.

* Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultra non addam.

* Numquid à te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? tu enim coepisti loqui, & non ego: quod si quid nosti melius, loquere.

* Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.

* Iob autem stulte locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.

* Pater mi, proberur Iob vsque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.

* Quia addit super peccata sua blasphemiam, inter nos interim constringatur: & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum.

C A P. XXXV.

Eliu colligens Iob dixisse Deo non placere quod re-

ctum est, ostendit non Deo, sed homini impietatem prodesse, & impietatem obesse.

Igitur Eliu hæc rursum locutus est:

* Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceret: Iustior sum Deo?

* Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccauero?

* Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.

* Suspice cælum & intueri, & contempla re æthera quod altior te sit.

* Si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatae fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?

* Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?

* Homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filius hominis adiuvabit iustitia tua.

* Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: & ciulabunt propter vim brachij tyrannorum.

* Et non dixit: Vbi est Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte.

* Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos.

* Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter superbiam malorum.

* Non ergo frustra audiet Deus, & Omnipotens causas singulorum intuebitur.

* Etiam cum dixeris: Non considerat iudicare coram illo, & expecta eum.

* Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur scelus valde.

* Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.

C A P. XXXVI.

Eliu aquitatem diuini iudicij tuetur, qui percussit ut erudiat, loquitur ut ad se redeant, redeuntes à flagellis liberat: hortatur itaq; Iob ad resipiscentiam, promittens cuncta prospera.

Addens quoque Eliu, hæc locutus est:

* Sustine me paululum, & indicabo tibi, adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.

* Reperam scientiam meam à principio, & operatore meum probabo iustum.

* Verè enim absq; mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.

* Deus potentes non abiicit, cum & ipse sit potens.

* Sed non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit.

* Non auferet à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illi eriguntur.

* Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis.

* Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt.

* Reuela-

* Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat: & loquetur, vt reuertantur ab iniquitate.

* Si audierint & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria:

* Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia.

* Simulatores & callidi prouocant iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint.

* Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos.

* Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius.

* Igitur saluabit te de ore angusto latissime, non habente fundamentum subter se: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.

* Causa tua quasi impii iudicata est, causam iudiciumque recipies.

* Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.

* Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.

* Ne protrahas noctem, vt ascendant populi pro eis.

* Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cepisti sequi post miseriam.

* Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.

* Quis poterit scrutari vias eius? aut quis potest ei dicere: Operatus es iniquitatem?

* Memento quod ignores opus eius, de quo cecinerunt viri.

* Omnes homines vident eum, vnusquisque inuenerit procul.

* Ecce, Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum eius inestimabilis.

* Qui aufert stillas pluiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.

* Qui de nubibus iluunt, quæ prætextunt cuncta desuper.

* Si voluerit extendere nubes quasi tentorium

* Et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.

* Per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus.

* In manibus abscondit lucem, & præcipit ei vt rursus adueniat.

* Annunciat de ea amico suo, quod d possesio eius sit, & ad eam possit ascendere.

C A P. XXXVII.

Elin ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei sapientiam, potentiam, ac iustitiam, & inscrutabile iudicium ipsius: quibus vult Iob detraxisse.

Sper hoc expauit cor meum, & motum est de loco suo.

* Audite auditionem in terrore vocis eius, & sonum de ore illius procedentem.

* Subter omnes cælos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.

* Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ; & non inuestigabitur, cum audita fuerit vox eius.

* Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.

* Qui præcipit niui vt descendat in terram, & hyemem pluuiis, & imbri fortitudinis suæ

* Qui in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua.

* Ingredietur bestia latibulum, & in antro suo morabitur.

* Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus.

* Flante Deo concrefcit gelu, & rursus latissimæ funduntur aquæ.

* Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum.

* Quæ lustrant per circuitum, & quocunque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum:

* Siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri.

* Aufculta hæc Iob: ista, & considera mirabilia Dei.

* Numquid scis quando præceperit Deus pluuiis, vt ostenderent lucem nubium eius?

* Numquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?

* Nónne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro?

* Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.

* Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe inuoluimur tenebris.

* Quis narrabit ei quæ loquor? etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.

* At nunc non vident lucem: subito aër cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.

* Ab Aquilone autem venit, & ad Deum formidolosam laudatio.

* Dignè eum inuenire non possumus: magnus fortitudine, & iudicio, & iustitia, & enarrari non potest.

* Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

C A P. XXXVIII.

Deus arguit Iob, ostendens ex conditis à se operibus non posse illum diuinam potentiam ac sapientiam comprehendere.

Respondens autem dominus Iob de turbi ne dixit:

* Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?

* Accinge sicut vir lumbos tuos: interroga bo te, & responde mihi.

* Vbi eras quando ponebam fundamenta 4
terræ? indica mihi si habes intelligentiam.

* Quis posuit mensuras eius, si nosti? vel quis 5
tetendit super eam lineam?

* Super quo bases illius solidatæ sunt: aut 6
quis dimisit lapidem angularem eius?

* Cum me laudarent simul astra matutina, 7
& iubilarent omnes filii Dei.

* Quis conclusit ostiis mare, quando erum 8
pebat quasi de vulua procedens?

* Cum ponerem nubem vestimentum e 9
ius, & caligine illud quasi pannis infantiae ob
uoluerem?

* Circumdedit illud terminis meis, & posui 10
vestem, & ostia;

* Et dixi: Vsq; huc venies, & non procedes 11
amplius, & hic cōstringes tumētes fluctus tuos.

* Numquid post ortum tuum præcepisti di 12
luculo & ostendisti auroræ locum suum?

* Et tenuisti concutiens extrema terræ, & 13
excussisti impios ex ea?

* Restituetur vt iurum signaculum, & sta 14
bit sicut vestimentum:

* Auferetur ab impiis lux sua, & brachium 15
excellsum confringetur.

* Numquid ingressus es profunda maris, & 16
in nouissimis abyssi deambulaſti?

* Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis, 17
& ostia tenebrosa vidisti?

* Numquid considerasti latitudinem ter 18
ræ? indica mihi, si nosti, omnia.

* In qua via lux habiter, & tenebrarum quis 19
locus sit:

* Vt ducas vnumquodque ad terminos 20
suos, & intelligas semitas domus eius.

* Sciebas tunc quod nasciturus esses? & nu 21
merum dierum tuorum noueras?

* Numquid ingressus es thesauros niuis, aut 22
thesauros grandinis aspexisti?

* Quæ præparauit in tempus hostis, in diem 23
pugnæ & belli?

* Per quam viam spargitur lux, diuiditur 24
æstus super terram!

* Quis dedit vehementissimo imbri cur 25
sum & viam sonantis tonitru.

* Vt plueret super terram absque homine 26
in deserto, vbi nullus mortalium cōmoratur.

* Vt impletet inuiam & desolatam, & pro 27
duceret herbas virentes?

* Quis est pluuiæ pater? vel quis genuit stil 28
las roris?

* De cuius vtero egressa est glacies? & gelu 29
de cœlo quis genuit?

* In similitudinem lapidis aquæ durantur, 30
& superficies abyssi constringitur.

* Nūquid coniungere valebis micātes ste 31
las Pleiadas, aut gyru Arcturi poteris dissipare?

* Numquid producis Luciferu in tempore 32

suo, & Vesperu super filios terre cōsurgere facis?

33 * Numquid nosti ordinem cœli, & pones
rationem eius in terra?

34 * Nūquid eleuabis in nebula vocem tuam,
& impetus aquarum operiet te?

35 * Numquid mittes fulgura, & ibunt, & re
uertentia dicent tibi: Adsumus?

36 * Quis posuit in visceribus hominis sapien
tiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?

37 * Quis enarrabit cœlorum rationem, & con
centum cœli quis dormire faciet?

38 * Quando fundebatur puluis in terra, &
glebæ compingebantur?

39 * Numquid capies læanæ prædam, & ani
mam catulorum eius implebis,

40 * Quando cubant in antris, & in specubus
insidiantur?

41 * Quis præparat coruo escam suam, quan
do pulli eius clamant ad Deum vagantes, cō
quod non habeant cibos?

C A P. XXXIX.

*Deus ipsi Iob ostendit mirabilia opera sua in ibi
cibus, onagro, rhinocerote, struthione, equo &
aquilla: arguens eum quod cum ipso contendere
voluerit: quibus Iob commotus agnoscit se re
mere locutum.*

1 **N**umquid nosti tempus partus ibicum in
A petris, vel parturientes ceruas obseruasti?

2 * Dinumerasti mentes conceptus earum, &
scisti tempus partus earum?

3 * Incuruantur ad sæctum, & pariunt, & ru
gitus emittunt.

4 * Separantur filii earum, & pergunt ad pa
stum: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.

5 * Quis dimisit onagram liberum, & vincula
eius quis soluit?

6 * Cui dedi in solitudine domum, & taber
nacula eius in terra falsuginis.

7 * Contemnit multitudinem ciuitatis, cla
morem exactoris non audit.

8 * Circumspicit montes pascuæ suæ, & viren
tia quæque perquirat.

9 * Numquid volet rhinoceros seruire tibi,
aut morabitur ad præsep tuum?

10 * Numquid alligabis rhinocerotam ad arandū
loro tuo? aut confringet glebas vallium post te?

11 * Numquid fiduciam habebis in magna for
titudine eius, & derelinques ei labores tuos?

12 * Numquid credes illi quod sementem red
dat tibi, & aream tuam congreget?

13 * Penna struthionis similis est pennis hero
dii, & accipitris.

14 * Quando derelinquit oua sua in terra, tu
forsitan in puluere calefacies ea?

15 * Obliuiscitur quod pes conculcet ea, aut
hæſita agri conterat.

16 * Duratur ad filios suos quasi non sunt sui,
C rustia laborauit nullo timore cogente.

* Psal. 146.
b. 9.

* Priuauit enim eam Deus sapientia, nec 17
dedit illi intelligentiam.

* Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: 18
deridet equum & ascensorem eius.

* Numquid præbebis equo fortitudinem, 19
aut circumdabis collo eius hinnitum?

* Numquid suscitabis eum quasi locustas? 20
gloria narium eius terror.

* Terram ungula fodit, exultat audacter: 21
in occursum pergit armatis.

* Contemnit pauorem, nec cedit gladio. 22

* Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit 23
hasta & clypeus.

* Feruens & fremens sorbet terram, nec 24
reputat tubæ sonare clangorem.

* Vbi audierit buccinam, dicit: Vah, pro- 25
cul odoratur bellum, exhortationem du-
cum, & ululatum exercitus.

* Numquid per sapientiam tuam plume- 26
scit accipiter, expandens alas suas ad Au-
strum? D

* Numquid ad præceptum tuum eleuabi- 27
tur aquila, & in arduis ponet nidum suum?

* In petris manet, & in præruptis silicibus 28
commoratur, atque inaccessis rupibus.

* Inde contemplatur escam, & de longè 29
oculi eius prospiciunt.

* Pulli eius lambent sanguinem: & vbi- 30
cumque cadauer fuerit, statim adest.

* Et adiecit Dominus, & locutus est ad 31
Iob:

* Numquid qui contendit cum Deo, tam 32
facile conuiescit? utique qui arguit Deum,
debet respondere ei.

* Respondens autem Iob Domino, dixit: 33

* Qui leuiter locutus sum, respondere 34
quid possum? manum meam ponam super
os meum.

* Vnum locutus sum, quod utinam non 35
dixissem; & alterum, quibus ultra non ad-
dam.

CAP. XL.

*Deus arguens Iob quod visus sit iustitia ipsius de-
traxisse, ostendit ei suam potentiam in Behemoth
& Leuiathan, silentium ei imponens.*

Respondens autem Dominus Iob de tur- 1
bine, dixit: A

* Accinge sicut vir lumbos tuos: interro- 2
gabo te, & indica mihi.

* Numquid irritum facies iudicium me- 3
um: & condemnabis me, ut tu iustificeris?

* Et si habes brachium sicut Deus, & si vo- 4
ce simili tonas?

* Circumda tibi decorem, & in sublime e- 5
rigere, & esto gloriosus, & speciosis induere
vestibus.

* Disperge superbos in furore tuo, & respi- 6
ciens omnem arrogantem humilia.

* Respice cunctos superbos, & confunde 7
eos, & contere impios in loco suo.

* Absconde eos in puluere simul, & facies 8
eorum demerge in foueam:

* Et ego confitebor quod saluare te possit 9
dextera tua.

* Ecce, Behemoth, quem feci tecum, fœ- 10
num quasi bos comedet:

* Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus 11
illius in vmbilico ventris eius.

* Stringit caudam suam quasi cedrum, 12
nerui testiculorum eius perplexi sunt.

* Ossâ eius velut fistulæ æris, cartilago il- 13
lius quasi laminæ ferreæ.

* Ipse est principium viarum Dei, qui fecit 14
eum, applicabit gladium eius.

* Huic montes herbas ferunt: omnes be- 15
stie agri ludunt ibi.

* Sub vmbra dormit in secreto calami, & 16
in locis humentibus.

* Protegunt vmbre vmbrae eius, circum- 17
dabunt eum falices torrentis.

* Ecce, absorbebit fluiuium, & non mira- 18
bitur: & habet fiduciam quod induat Iordanis
in os eius.

* In oculis eius quasi hamo capiet eum, & 19
in sudibus perforabit nares eius.

* An extrahere poteris Leuiathan hamo, 20
& fune ligabis linguam eius?

* Numquid pones circulum in naribus 21
Dei, aut armilla perforabis maxillam eius?

* Numquid multiplicabit ad te preces, aut 22
loquetur tibi mollia?

* Numquid sciet tecum pactum, & acci- 23
pies eum seruum sempiternum?

* Numquid illudes ei quasi aui, aut liga- 24
bis eum ancillis tuis?

* Concident eum amici, diuident illum 25
negotiatores?

* Numquid implebis fagenas pelle eius, 26
& gurgustum piscium capite illius?

* Pone super eum manum tuam: memento 27
belli, nec ultra addas loqui.

* Ecce, spes eius frustrabitur eum, & vi- 28
dentibus cunctis præcipitabitur.

CAP. XLI.

*Malitia Behemoth arguitur iuxta illius membra,
duritiem & superbiam.*

Non quasi crudelis suscitabo eum: quis 1
enim resistere potest vultui meo?

* Quis ante dedit mihi, ut reddam ei? om- 2
nia quæ sub cælo sunt, mea sunt.

* Non parcam ei, & verbis potentibus, & 3
ad deprecandum compositis.

* Quis reuelabit faciem indumenti eius: 4
& in medium oris eius quis intrabit?

* Porras vultus eius quis aperiet? per gy- 5
rum dentium eius formido.

* Corpus illius quasi scuta fusilia, compa- 6
tum squamis se prementibus.

* Vna vni coniungitur, & ne spiraculum 7
quidem incedit per eas.

* Vna alteri adhærebit, & tenentes se ne- 8
quaquam separabuntur.

* Sternutatio eius splendor ignis, & oculi 9
eius, vt palpebræ diluculi.

* De ore eius lampades procedunt, sicut 10
redæ ignis accensæ.

* De naribus eius procedit fumus, sicut 11
olla succensæ atque feruentis.

* Halitus eius prunas ardere facit, & flam- 12
ma de ore eius egreditur.

* In collo eius morabitur fortitudo, & 13
faciem eius præcedit egestas.

* Membra carnum eius cohærentia sibi: 14
mittet contra eum fulmina, & ad locum a-
lium non ferentur.

* Cor eius indurabitur tanquam lapis, & 15
stringetur quasi malleatoris incus.

* Cum sublatu fuerit, timebunt angeli, & 16
territi purgabuntur.

* Cum apprehenderit eum gladius, subsi- 17
stere non poterit neq; hasta, neque thorax.

* Reputabit enim quasi paleas ferrum, & 18
quasi lignum putridum, æs.

* Non fugabit eum vir sagittarius, in sti- 19
pulam versi sunt ei lapides fundæ.

* Quasi stipulam æstimabit malleum, & 20
deridebit vibrantem hastam.

* Sub ipso erunt radij solis, & sternet sibi 21
aurum quasi lutum.

* Feruere faciet quasi ollam profun- 22
dum mare, & ponet quasi cum vnguenta
bulliunt.

* Post eum lucebit semita, æstimabit aby- 23
sum quasi senescentem.

* Non est super terram potestas, quæ cõ- 24
paretur ei, qui factus est vt nullum timeret.

* Omne sublime videt, ipse est rex super 25
vniuersos filios superbiæ.

C A P. XLII.

*Agnoscit Iob se insipienter locutum, & a Domino
praefertur amico, ac pro illis orat: duplicia reci-
piens eorum qua amiserat, tandemq; plenus
dierum in pace quiescit.*

Respondens autem Iob Domino, dixit: 1
* Scio quia omnia potes, & nulla te 2
latet cogitatio.

* Quis est iste, qui celat consilium absq; 3
scientia? ideo insipienter locutus sum, & quæ
ultra modum excederent scientiam meam.

* Audi, & ego loquar: interrogabo te, & 4
responde mihi.

* Auditu auris audiuit te, nunc autem o- 5
culus meus videt te.

* Idecirco ipse me reprehendo, & ago pœ-
nitentiam in fauilla & cinere.

* Postquam autem locutus est Dominus 7
verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Thema-
nitem: Iratus est furor meus in te, & in duos
amicos tuos, quoniam non estis locuti co-
ram me rectum, sicut seruus meus Iob.

* Sumite ergo vobis septem tauros, & se- 8
ptem arietes, & ite ad seruum meum Iob, &
offerte holocaustum pro vobis: Iob autem
seruus meus orabit pro vobis: faciem eius
luscipiam vt non vobis imputetur stultitia:
neque enim locuti estis ad me recta, sicut
seruus meus Iob.

* Abierunt ergo, Eliphaz Themanites, & 9
Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, &
fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad
eos, & suscepit Dominus faciem Iob.

* Dominus quoque conuersus est ad pœ- 10
nitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis
suis. Et addidit Dominus omnia quæcum-
que fuerant Iob, duplicia.

* Venerunt autem ad eum omnes fratres 11
sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui no-
uerant eum prius, & comederunt cum eo
panem in domo eius: & mouerunt super eum
caput, & consolati sunt eum super omni
malo quod intulerat Dominus super eum: &
dederunt ei vnusquisque ouem vnā, & in-
aurem auream vnā.

* Dominus autem benedixit nouissimis 12
Iob magis quam principio eius. Et facta
sunt ei quatuordecim millia ouium, & sex
millia camelorum, & mille iuga bouum, &
mille asinæ.

* Et fuerunt ei septem filij, & tres filiar. 13

* Et vocauit nomen vnus Diem, & no- 14
men secundæ Cassiam, & nomen tertriæ Cor-
nustibij.

* Non sunt autem inuentæ mulieres spe- 15
ciosæ sicut filiar Iob in vniuersa terra: deditq;
eis pater suus hereditatē inter fratres earum.

* Vixit autem Iob post hæc, centum qua- 16
draginta annis, & vidit filios suos, & filios fi-
liorum suorum vsque ad quartam genera-
tionē, & mortuus est senex & plenus dierum.

L I B E R

P S A L M O R V M.

P S A L M. I.

Beatus vir, qui non abiit in 1
consilio impiorum, & in via
peccatorū non stetit, & in ca-
thedra pestilentiar non sedit:

* Sed in lege Domini vo- 2
luntas eius, & in lege eius
meditabitur die ac nocte.

* Et erit tanquam lignum, quod planta- 3
tum

10f. 1. b. 3.

1er. 17. b.

tum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo :

Et folium eius non defluet: & omnia quaecumq; faciet prosperabuntur.

* Non sic impij, non sic: sed tanquam pulvis, quem proiicit ventus a facie terræ.

* Ideo non resurgent impij in iudicio: neque peccatores in concilio iustorum.

* Quoniam novit Dominus viam iustorum: & iter impiorum peribit.

PSALM. II.

Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

* Astiterunt reges terræ, & principes convenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.

* Dirumpamus vincula eorum: & proiciamus a nobis iugum ipsorum.

* Qui habitat in cælis irridebit eos: & Dominus subsannabit eos.

* Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos.

* Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum eius.

* Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

* Postula a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

* Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.

* Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.

* Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.

* Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.

* Cum exarserit in breui ira eius, beati omnes, qui confidunt in eo.

III.

Psalmus David, cum fugeret a facie Absalom filij sui. (2. Reg. 15. 14.)

Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me: multi insurgunt aduersum me.

* Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo eius.

* Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

* Voce mea ad Dominum clamaui: & exaudiuit me de monte sancto suo.

* Ego dormiui & soporatus sum: & exurrexi, quia Dominus suscepit me.

* Non timebo millia populi circumdantis me: exurge Domine, saluum me fac Deus meus.

* Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi

*Apoc. 2. g.
27. & 19.
c. 15.*

Act. 4. c. 25

Act. 13. c.

Heb. 1. b. 3.

5. b. 5.

tes mihi sine causa: dentes peccatorum contritiui.

* Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

IV.

In finem in Carminibus, Psalmus David.

Cum invocarem exaudivit me Deus iustitiae meae: in tribulatione dilatasti mihi. Misere mei & exaudi orationem meam.

* Filij hominum usquequo graui corde: ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium?

* Et scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum: Dominus exaudiet me cum clamauero ad eum.

* Irascimini. & nolite peccare: quae dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

* Sacrificate sacrificium iustitiae, & sperate in Domino. multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?

* Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: reddisti latitiam in corde meo.

* A fructu frumenti, vini, & olei sui, multiplicati sunt.

* In pace in idipsum dormiam, & requiescam.

* Quoniam tu Domine singulariter in speculo contutuisti me.

V.

In finem pro ea, quae hereditatem consequitur, Psalmus David.

Verba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum.

* Intende voci orationis meae, rex meus & Deus meus.

* Quoniam ad te orabo: Domine mane exaudies vocem meam.

* Mane astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

* Neque habitabit iuxta te malignus: neque permancbunt iniusti ante oculos tuos.

* Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium.

* Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus: ego autem in multitudine misericordiae tuae.

Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

* Domine deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.

* Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.

* Sepulchrum patens est guttur eorum,

linguis suis dolose agebant, iudica illos Deus.

Decidant a cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine.

* Et latentur omnes, qui sperant in te, in aeternum exultabunt: & habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, * quoniam tu benedices iusto.

Domine, ut securo bonae voluntatis tuae coronasti nos.

VI.

In finem in carminibus, Psalmus David, pro octaua.

Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me:

* Misere mei Domine quoniam infirmus sum: sana me Domine quoniam conturbata sunt ossa mea.

* Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine vsquequo?

* Conuertere Domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam.

* Quoniam non est in nocte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?

* Laboravi in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.

* Turbata est a furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.

* Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.

* Exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.

* Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubescant valde velociter.

VII.

Psalmus David, quem cantauit Domino pro verbis Christi filij Iemini. (2. Reg. 16.)

Domine Deus meus in te speraui: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.

* Ne quando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui saluum faciat.

* Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:

* Si reddidi retribuendis mihi mala, decida mercedem ab inimicis meis inanis.

* Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluere deducat.

* Exurge

Rom. 3.6.

13.

* Matt. 7.

d. 23. 5. 13.

d. 41.

Luc. 13. f.

27.

* Inf. 13. a. 5

* Exurge Domine in ira tua : & exaltare in
finibus inimicorum meorum.

Et exurge Domine Deus meus in præce-
pro quod mandasti : * & synagoga populo-
rum circumdabit te.

Et propter hanc in altum regredere : * Do-
minus iudicat populos.

Iudica me Domine secundum iustitiam
meam, & secundum innocentiam meam su-
per me.

* Consumetur nequitia peccatorum, &
diriges iustum, * scrutas corda & renes Deus.

Iustum * adiutorium meum a Domino,
qui saluos facit rectos corde.

Deus iudex iustus, fortis, & patiens, num-
quid irascitur per singulos dies ?

* Nisi conuersi fueritis, gladium suum vi-
brabit : arcum suum terendit, & parauit il-
lum.

* Et in eo parauit vasa mortis, sagittas suas
ardentibus effecit.

* Ecce parturit iniustitiam : concepit
dolorem, & peperit iniquitatem.

* Lacum aperuit, & effodit eum : & inci-
dit in foueam, quam fecit.

* Conuerteretur dolor eius in caput eius : &
in verticem ipsius iniquitas eius descendet.

* Confitebor Domino secundum iustitiam
eius : & psallam nomini Domini altissimi.

VIII.

In finem pro torcularibus, Psalmus David.

Domine Dominus noster, quam admi-
rabile est nomē tuum in vniuersa terra !
Quoniam eleuata est magnificentia tua
super cælos.

* Ex ore infantium & lactentium perfeci-
sti laudem propter inimicos tuos, vt destruas
inimicum & vltorem.

* Quoniam video cælos tuos, opera di-
gitorum tuorum : lunam & stellas, quæ tu
fundasti.

* Quid est homo, quodd memor es eius : aut
filius hominis, quoniam visitas eum ?

* Miniuisti eum paulo minus ab angelis,
gloria & honore coronasti eum : * & consti-
tuisti eum super opera manuum tuarum.

* Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues
& boues vniuersas, insuper & pecora campi :

* Volucres cæli, & pisces maris, qui per-
ambulant semitas maris.

* Domine Dominus noster, quam admi-
rabile est nomen tuum in vniuersa terra !

IX.

In finem pro occultis filij, Psalmus David.

Confitebor tibi Domine in toto corde
meo : narrabo omnia mirabilia tua.

* Lator & exultabo in te : psallam no-
mini tuo Altissime.

* In conuertendo inimicum meum retror-
sum : infirmabuntur, & peribunt à facie tua.

* Quoniam fecisti iudicium meum & cau-
sam meam : sedisti super thronum qui iudi-
cas iustitiam.

* Increpasti gentes, & periit impius : no-
men eorum delesti in æternum, & in secu-
lum seculi.

* Inimici defecerunt frameæ in finem : &
ciuitates eorum destruxisti.

Perit memoria eorum cum sonitu : &

* Dominus in æternum permanet.

Parauit in iudicio thronum suum : * & ipse
iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit
populos in iustitia.

* Et factus est Dominus refugium paupe-
ri : adiutor in opportunitatibus, in tribula-
tione.

* Et sperent in te qui nouerunt nomen
tuum : quoniam non dereliquisti quærentes
te Domine.

* Psallite Domino, qui habitat in Sion :
annunciate inter Gentes studia eius :

* Quoniam requirens sanguinem eorum
recordatus est : non est oblitus clamorem
pauperum.

* Misere mei Domine : vide humilita-
tem meam de inimicis meis.

* Qui exaltas me de portis mortis, vt an-
nunciem omnes laudationes tuas in portis
filie Sion.

* Exultabo in salutaris tuo : infixæ sunt Gen-
tes in interitu, quem fecerunt.

In laqueo isto, quem absconderunt, com-
prehensus est pes eorum.

* Cognoscetur Dominus iudicia faciens :
in operibus manuum suarum comprehensus
est peccator.

* Conuertantur peccatores in infernum,
omnes Gentes quæ obliuiscuntur Deum.

* Quoniam non in finem obliuio erit
pauperis : patientia pauperum non peribit
in finem.

* Exurge Domine, non confortetur ho-
mo : iudicentur Gentes in conspectu tuo.

* Constitue Domine legislatorem super
eos : vt sciant gentes quoniam homines sunt.

Psalm. X. secundum Hebr.

VT quid Domine recessisti longè, despi-
cis in opportunitatibus, in tribula-
tione ?

* Dum superbit impius, incenditur pau-
per : comprehenduntur in consiliis quibus
cogitant.

* Quoniam laudatur peccator in deside-
riis animæ suæ : & iniquus benedicitur.

* 1. Par. 28.
b. 9.
Iere. 11. d.
20. & 17.
b. 10. &
20. c. 12.

* Isa. 59. a.
4.
Iob. 15. d.
35.

* Heb. 2. a.
7.
* Gen. 1. d.
28.
1. Cor. 15.
d. 26.

3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
1
A
2
3

A

*Exacerbauit Dominum peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quæret.

* Non est Deus in conspectu eius: iniquitatem suam illius in omni tempore.

Auferuntur iudicia tua à facie eius: omnium inimicorum suorum dominabitur.

* Dixit enim in corde suo: Non mouebo-
r à generatione in generationem, sine malo.

* Cuius maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolo: sub lingua eius labor & dolor.

* Sedit in insidiis cum diuitibus in occultis, ut interficiat innocentem.

* Oculi eius in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito, quasi leo in splunca sua.

Insidiatur ut rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.

* In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, & cadet cum dominatus fuerit pauperum.

* Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, auertit faciem suam ne videat in finem.

* Exurge Domine Deus, exalteretur manus tua: ne obliuiscaris pauperum.

* Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in corde suo: Non requiret.

* Vides, quoniam tu laborem & dolorem consideras: ut tradas eos in manus tuas.

Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.

* Contere brachium peccatoris & maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur.

* Dominus regnabit in æternum & in seculum seculi: peribitis Gentes de terra illius.

* Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua.

* Iudicare pupillo & humili, ut non opponat ultra magnificare se homo super terram.

X.

In finem, Psalmus David.

IN Domino confido: quomodo dicitis animæ meæ: Transmigra in montem sic ut passer?

* Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.

* Quoniam quæ perfecisti, destruxerunt: iustus autem quid fecit?

* Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius:

Oculi eius in pauperem respiciunt: palpebræ eius interrogant filios hominum.

* Dominum interrogat iustum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.

* Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.

* Quoniam iustus Dominus & iustitias dilexit: æquitatem vidit vultus eius.

XI.

In finem pro octaua, Psalmus David.

Saluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus: quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum.

* Vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.

* Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam:

* Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?

* Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.

Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.

* Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum septuplum.

* Tu Domine seruabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.

* In circuitu impij ambulant: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

XII.

In finem, Psalmus David.

Vsquequo Domine obliuisceris me in finem? Vsquequo auertis faciem tuam à me?

* Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?

* Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me? respice, & exaudi me Domine Deus meus.

Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte: ne quando dicat inimicus meus: Præualui aduersus eum.

Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero: ego autem in misericordia tua speraui.

Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi: & psallam nomini Domini altissimi.

XIII.

In finem, Psalmus David.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.

Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum.

* Domi-

* Infr. 13. a.
3.
Rom. 3. b.
14.

* Abac. 2.
d. 20.

* Prou. 30.
a. 5.

* Dominus de cœlo prospexit super filios
hominum, vt videat si est intelligens, aut re-
quirens Deum.

* Omnes declinauerunt, simul inutiles fa-
cti sunt: non est qui faciat bonum, non est
vsq; ad vnum.

Sepulchrum patens est guttur eorum:
linguis suis dolose agebant, venenum aspi-
dum sub labiis eorum.

Quorum os maledictione & amaritudi-
ne plenum est: veloces pedes eorum ad ef-
fundendum sanguinem.

Contritio & infelicitas in viis eorum, &
viam pacis non cognouerunt: non est timor
Dei ante oculos eorum.

* Nōne cognoscent omnes qui operan-
tur iniquitatem, qui deuorant plebem me-
am sicut escam panis?

* Dominum non inuocauerunt, illic tre-
pidauerunt timore, vbi non erat timor.

* Quoniam Dominus in generatione iu-
sta est, consilium inopis confudistis: quo-
niam Dominus spes eius est.

* Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum
auerterit Dominus captiuitatem plebis suæ,
exultabit Iacob, & lætabitur Israel.

XIV.

Psalmus David.

Domine quis habitabit in tabernaculo
tuo? aut quis requiescet in monte san-
cto tuo?

* Qui ingreditur sine macula, & operatur
iustitiam.

* Qui loquitur veritatem in corde suo, qui
non egit dolum in lingua sua:

Nec fecit proximo suo malum, & oppro-
brium non accepit aduersus proximos suos.

* Ad nihilum deductus est in conspectu
eius malignus: timentes autem Dominum
glorificat:

Qui iurat proximo suo, & non decipit,
* qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, &
munera super innocentem non accepit.

Qui facit hæc, non mouebitur in æter-
num.

XV.

Tituli inscriptio ipsi David.

Conserua me Domine, quoniam speraui
in te. * Dixi Domino: Deus meus es tu,
quoniam bonorum meorum non egess.

* Sanctis, qui sunt in terra eius, mirifica-
uit omnes voluntates meas in eis.

* Multiplicatæ sunt infirmitates eorum:
postea accelerauerunt.

Non congregabo conuenticula eorum
de sanguinibus: nec memor ero nominum
eorum per labia mea.

* Dominus pars hereditatis meæ, & cali-
cis mei: tu es, qui restitues hereditatem me-
am mihi.

* Funes ceciderunt mihi in præclaris: et-
nim hereditas mea præclara est mihi.

* Benedicam Dominum, qui tribuit mihi
intellectum: insuper & vsque ad noctem in-
creperunt me renes mei.

* Prouidebam Dominum in conspectu
meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne
commouear.

* Propter hoc letatum est cor meum, &
exultauit lingua mea: insuper & caro mea re-
quiescet in spe.

* Quoniam non dereliques animam
meam in inferno: nec dabis sanctum tuum
videre corruptionem.

Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis
me lætitia cum vultu tuo, delectationes in
dextera tua vsq; in finem.

XVI.

Oratio David.

Exaudi Domine iustitiam meam: inten-
de deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in
labiis dolosis.

* De vultu tuo iudicium meum prodeat:
oculi tui videant æquitates.

* Probasti cor meum, & visitasti nocte:
igne me examinasti, & non est inuenta in
me iniquitas.

* Vt non loquatur os meum opera homi-
num: propter verba labiorum tuorum ego
custodiui vias duras.

* Perfice gressus meos in semitis tuis: vt
non moueantur vestigia mea.

* Ego clamaui, quoniam exaudisti me
Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi
verba mea.

* Mirifica misericordias tuas, qui saluos
facis sperantes in te.

* A resistentibus dextere tuæ custodi me,
vt pupillam oculi.

Sub vmbra alarum tuarum protege me:
* a facie impiorum qui me affixerunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt,
* adipem suum concluderunt: os eo-
rum locutum est superbiam.

* Proicientes me nunc circumdederunt
me: oculos suos statuerunt declinare in
terram.

* Susceperunt me sicut leo paratus ad præ-
dam: & sicut catulus leonis habitans in ab-
ditis.

* Exurge Domine, præueni eum, & sup-
planta eum: eripe animam meam ab impio,
frameam tuam * ab inimicis manus tuæ.

Domine à paucis de terra diuide eos in
vita eorum: de absconditis tuis adimpleris
est venter eorum.

Saturati sunt filii: & dimiserunt reli-
quias suas paruulis suis.

* Ego autem in iustitia apparebo conspe-
ctui tuo: satiabor cum apparuerit gloria
tua.

XVII.

In finem puero Domini David, qui locutus est
Domino verba cantici huius in die, qua eri-
puit eum Dominus de manu omnium inimi-
corum eius, & de manu Saul, & dixit: (2.
Reg. 22. 2.)

Diligam te Domine fortitudo mea:

* Dominus firmamentum meum, &
refugium meum, & liberator meus.

* Heb. 2. 6. * Deus meus adiutor meus, & sperabo in
13. eum.

Protektor meus, & cornu salutis meæ, &
susceptor meus.

* Laudans inuocabo Dominum: & ab
inimicis meis saluus ero.

* Circumdederunt me dolores mortis: &
torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

* Dolores inferni circumdederunt me: &
præoccupauerunt me laquei mortis.

* In tribulatione mea inuocaui Domi-
num, & ad Deum meum clamaui.

Et exaudiuit de templo sancto suo vocem
meam: & clamor meus in conspectu eius, in-
troiuit in aures eius.

* Commota est, & contremuit terra: fun-
damenta montium cōturbata sunt, & com-
mota sunt, quoniam iratus est eis.

* Ascendit fumus in ira eius: & ignis à
facie eius exarsit: carbones succenti sunt
ab eo.

* Inclinauit cælos, & descendit: & caligo
sub pedibus eius.

* Et ascendit super cherubim, & volauit:
volauit super pennas ventorum.

* Et posuit tenebras latibulum suum, in
circuitu eius tabernaculum eius: tenebrosa
aqua in nubibus aeris.

* Præ fulgore in conspectu eius nubes
transierunt, grando, & carbones ignis.

* Et intonuit de cælo Dominus, & Altis-
simus dedit vocem suam: grando & carbo-
nes ignis.

* Et misit sagittas suas, & dissipauit eos:
fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.

* Et apparuerunt fontes aquarum, & re-
uelata sunt fundamenta orbis terrarum:

Ab increpatione tua Domine, ab inspira-
tione spiritus iræ tuæ.

* Misit de summo, & accepit me: & assum-
pserunt me de aquis multis.

18 * Eripuit me de inimicis meis fortissimis,
& ab his qui oderunt me: quoniam confort-
tati sunt super me.

19 * Præueniunt me in die afflictionis meæ:
& factus est Dominus protektor meus.

20 * Et eduxit me in latitudinem: saluum me
fecit, quoniam voluit me.

21 * Et retribuit mihi Dominus secundum
iustitiam meam, & secundum puritatem
manuum mearum retribuet mihi:

22 * Quia custodiui vias Domini, nec impiè
gessi à Deo meo.

23 * Quoniam omnia iudicia eius in cons-
pectu meo: & iustitias eius non repuli à me.

24 * Et ero immaculatus cum eo: & obser-
uabo me ab iniquitate mea:

25 * Et retribuet mihi Dominus secundum
iustitiam meam: & secundum puritatem ma-
nuum mearum in conspectu oculorum eius.

26 * Cum sancto sanctus eris, & cum viro
innocente innocens eris:

27 * Et cum electo electus eris: & cum per-
uerso peruerteris.

28 * Quoniam tu populum humilem sal-
uum facies: & oculos superborum humiliabis.

29 * Quoniam tu illuminas lucernam meam
Domine: Deus meus illumina tenebras
meas.

30 * Quoniam in te eripiar à tentatione, &
in Deo meo transgrediar murum.

31 * Deus meus impolluta via eius: eloquia
Domini igne examinata: protektor est om-
nium sperantium in se.

32 * Quoniam quis Deus præter Dominum?
aut quis Deus præter Deum nostrum?

33 * Deus qui præcinxit me virtute: & posuit
immaculatam viam meam.

34 * Qui perfecit pedes meos tanquam cer-
uorum, & super excelsa statuens me.

35 * Qui docet manus meas ad prælum: &
posuisti ut arcum æreum, brachia mea.

36 * Et dedisti mihi protectionem salutis
tuæ: & dextera tua suscepit me:

Et disciplina tua correxit me in finem: &
disciplina tua ipsa me docebit.

37 * Dilatasti gressus meos subtus me: & non
sunt infirmata vestigia mea.

38 * Persequar inimicos meos, & compre-
hendam illos: & non conuerrar donec defi-
ciant.

39 * Confringam illos, nec poterunt stare.
cadent subtus pedes meos.

40 * Et præcinxisti me virtute ad bellum:
& supplantasti insurgentes in me subtus me.

41 * Et inimicos meos dedisti mihi dorsum,
& odientes me disperdisti.

42 * Clamauerunt, nec erat qui saluos face-
ret: ad Dominum, nec exaudiuit eos.

* Et comminam eos, vt puluerem ante faciem ventris: vt lutum platearum delebo eos.
* Eripies me de contraditionibus populi: constitues me in caput Gentium.

* Populus quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.

* Filii alieni mentiti sunt, mihi filii alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.

* Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exalteretur Deus salutis meæ.

* Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus, de inimicis meis iracundis.

* Et ab insurgentibus in me exaltabis me: a viro iniquo eripies me.

* Propterea confitebor tibi in nationibus Domine: & nomini tuo psalmum dicam.

* Magnificans salutis regis eius, & faciens misericordiam christo suo Dauid, & semini eius vsque in seculum.

XVIII.

In finem Psalmus David.

Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.

* Dies diei eructat verbum, & nox nocti in dicat scientiam.

* Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.

* In omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.

* In sole posuit tabernaculum suum: & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo:

Exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo cælo egressio eius:

Et occursum eius vsque ad summum eius: nec est qui se abscondat à calore eius.

* Lex Domini immaculata conuertens animas: testimonium Domini fidei, sapientiam præstans parulis.

* Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum illuminans oculos.

* Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi: iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa.

* Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum: & dulciora super mel & fauim.

* Etenim seruus tuus custodit ea in custodiendis illis retributio multa.

* Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me: & ab alienis parce seruo tuo.

Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero: & mundabor à delicto maximo.

* Et erunt vt placeant eloquia oris mei:

& meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

Domine adiutor meus, & redemptor meus.

XIX.

In finem Psalmus David.

Exaudiat te Dominus in die tribulationis: A protegat te nomen Dei Iacob.

* Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion tueatur te.

* Memor sit omnis sacrificii tui: & holocaustum tuum pingue fiat.

* Tribuat tibi secundum cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.

* Lætabimur in salutaris tuo: & in nomine Dei nostri magnificabimur.

* Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniam saluum fecit Dominus CHRISTVM suum.

Exaudiet illum de cælo sancto suo: in potentatibus salus dexterae eius.

* Hi in curribus. & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus.

* Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.

* Domine saluum fac regem: & exaudi nos in die, qua inuocauerimus te.

XX.

In finem Psalmus David.

Domine in virtute tua lætabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer.

* Desiderium cordis eius tribuisti ei: & voluntate labiorum eius non fraudasti eum.

* Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.

* Vitam petiit à te: & tribuisti ei longitudinem dierum in seculum, & seculum seculi.

* Magna est gloria eius in salutaris tuo: gloriam & magnum decorem imponens super eum.

* Quoniam dabis eum in benedictionem in seculum seculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

* Quoniam rex sperat in Domino & in misericordia altissimi non commouebitur.

* Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt.

* Pones eos vt elibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.

* Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filiis hominum.

* Quoniam declinauerunt in te mala; cogitauerunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.

1. Reg. 22.

d. 50.

Rom. 15. b.

9.

* Rom. 13.

d. 18.

* Luc. 24.

3. 46.

* Quoniam pones eos dorsum: in reliquis tuis præparabis vultum eorum.

* Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.

XXI.

Psalmus David, in finem pro susceptione matutina.

Deus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? longe à salute mea verba delictorum meorum.

* Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.

* Tu autem in sancto habitas, Laus Israel.

* In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt, & liberaisti eos.

* Ad te clamauerunt, & salui facti sunt: in te sperauerunt, & non sunt confusi.

* Ego autem sum vermis, & non homo: oprobrium hominum, & abiectionis plebis.

* Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & mouerunt caput.

* Sperauit in Domino, eripiat eum: saluum faciat eum, quoniam vult eum.

* Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ.

* In te proiectus sum ex utero: de ventre matris meæ Deus meus es tu, * ne discesseris à me:

Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui adiuet.

* Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me.

* Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.

* Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tanquam cera liquefens in medio ventris mei.

* Aruit tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis: & in puluerem mortis deduxisti me.

* Quoniam circumdederunt me canes multi: concilium malignantium obsedit me.

* Foderunt manus meas & pedes meos: * dinumerauerunt omnia ossa mea.

Ipsi vero considerauerunt & inspexerunt me: * diuiderunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

* Tu autem Domine ne elongaueris auxilium tuum à me: ad defensionem meam conspice.

* Erue à framea Deus animam meam: & de manu canis vnica meam.

* Salua me ore leonis & à cornibus vnicornium humilitatem meam.

* Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te.

* Qui timetis Dominum laudate eum:

vnuersum semen Iacob glorificate eum:

D * Timeat eum omne semen Israel: quoniam non spreuit, neque despexit deprecationem pauperis:

Nec auertit faciem suam à me: & cum clamarem ad eum exaudiuit me.

* Apud te laus mea in ecclesiâ magna vota mea reddam in conspectu timentium eum.

* Edent pauperes, & saturabuntur: & laudabunt Dominum, qui requirunt eum: viuunt corda eorum in seculum seculi.

* Reminiscantur & conuertentur ad Dominum vnuerſi fines terræ:

Et adorabunt in conspectu eius vnuerſe familiæ Gentium.

* Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium.

* Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ: in conspectu eius cadent omnes, qui descendunt in terram.

* Et anima mea illi viuere: & semen meum seruiet ipsi.

* Annuntiabitur Domino generatio ventura: & annuntiabunt cœli iustitiam eius populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.

XXII.

Psalmus David.

Dominus regit me, & nihil mihi deerit: * in loco pascuæ ibi me collocauit.

* Super aquam refectionis educauit me: * animam meam conuertit.

Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suum.

* Nam, & si ambulauero in medio umbræ mortis non timebo mala: quoniam tu mecum es.

Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

* Paraſti in conspectu meo mensam, aduersus eos, qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians quam præclarus est!

* Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ:

Et vtinabit me in domo Domini, in longitudinem dierum.

XXIII.

Prima sabbathi, Psalmus David.

Dominus est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum, & vnuerſi qui habitant in eo.

* Quia ipse super maria fundauit eum: & super flumina præparauit eum.

* Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius?

* Innocens manibus & mundo corde, qui

non

*Matth.
27. e. 46.
Marc. 15.
d. 34.*

*Matth.
27. d. 39.
Marc. 15.
c. 29.
Matth.
27. e. 43.*

*Mat. 28. d.
31.*

*Ioan. 19.
d. 23.*

*Heb. 2. c.
12.*

*Isai. 40. b.
11.
Ier. 23. a.
5.
Eze. 14. c.
11. e. 23.
1. Pet. 2. d.
25. & 3. e.*

*1. Cor. 10.
f. 26.
Psalm. 49. b.
12.*

non accepit in vano animam suam, nec iurauit dolo proximo suo.

* Hic accipiet benedictionem à Domino: & misericordiam à Deo salutari suo.

* Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Iacob.

* Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.

* Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens in prælio.

* Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.

* Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

XXIV.

In finem, Psalmus David.

Adre Domine leuauit animam meam:

* Deus meus in te confido, non erubescam:

* Neque irrideant me inimici mei: etenim vniuersi, qui sustinent te, non confundentur.

* Confundantur omnes iniqua agentes superuacue.

Vias tuas Domine demonstra mihi: & semitas tuas edoce me.

* Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus saluator meus, & te sustinuit tota die.

* Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum, quæ à seculo sunt.

* Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.

Secundum misericordiam tuam memento mei tu: propter bonitatem tuam Domine.

* Dulcis & rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via.

* Diriget mansuetos in iudicio: docebit mitestres vias suas.

* Vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas, requirentibus testamentum eius & testimonium eius.

* Propter nomen tuum Domine propitiusaberis peccato meo: multum est enim.

* Quis est homo, qui timet Dominum? legem statuit ei in via quam elegit.

* Anima eius in bonis demorabitur: & semen eius hereditabit terram.

* Firmamentum est Dominus timentibus eum: & testamentum ipsius vt manifestetur illis.

* Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.

16 * Respice in me, & miserere mei: quia vnicus & pauper sum ego.

17 * Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me.

18 * Vide humilitatem meam, & laborem meum: & dimitte vniuersa delicta mea.

19 * Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderunt me.

20 * Custodi animam meam, & erue me: non erubescam, quoniam speravi in te.

21 * Innocentes & recti adheferunt mihi: quia sustinui te.

22 * Libera Deus Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

XXV.

In finem, Psalmus David.

AIdica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperans non infirmabor.

2 * Proba me Domine, & tenta me: vt renes meos & cor meum.

3 * Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in veritate tua.

4 * Noli fedi cum concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo.

5 * Odiui ecclesiam malignantium: & cum impiis non sedebo.

6 * Lauabo inter innocentes manus meas: & circumdabo altare tuum Domine.

7 * Vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua.

8 * Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

9 * Ne perdas cum impiis Deus animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam.

10 * In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.

11 * Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.

12 * Pes meus stetit in directo: in ecclesiis benedicam te Domine:

XXVI.

Psalmus David priusquam liniretur.

ADomine illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?

Domine protector vitæ meæ, à quo trepidabo?

2 * Dum appropiant super me nocentes, vt edant carnes meas:

3 * Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.

3 * Si consistent aduersum me castra, non timebit cor meum.

B Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.

* Vnam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee:

Vt videam voluntatem Domini, & visitem templum eius.

* Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

* In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos.

Circuiui & immolaui in tabernaculo eius hostiam vociferationis: cantabo, & psalmum dicam Domino.

* Exaudi Domine vocem meam, qua clamaui ad te: miserere mei, & exaudi me.

* Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam Domine requiram.

* Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira à seruo tuo.

Adiutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.

* Quoniam pater meus, & mater mea, dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.

* Legem pone mihi Domine in via tua: & dirige me in semitam rectam propter inimicos meos.

* Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.

* Credo videre bona Domini in terra viuentium.

* Expecta Dominum, viriliter age: & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.

XXVII.

Psalmus ipsi Dauid.

Ad te Domine clamabo. Deus meus ne sis leas à me: ne quando taceas à me, & assilabor descendentibus in lacum.

* Exaudi Domine vocem deprecationis mee: dum oro ad te: dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

* Ne simul trahas me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquitatem ne perdas me.

Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

* Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

* Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum eius destrues illos, & non ædificabis eos.

* Benedictus Dominus: quoniam exaudivit vocem deprecationis mee.

* Dominus adiutor meus, & protector meus: in ipso sperauit cor meum, & auditus sum.

Eructauit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.

* Dominus fortitudo plebis sue: & protector saluationum christi sui est.

* Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hereditati tue: & rege eos, & extolle illos usque in æternum.

XXVIII.

Psalmus Dauid, in consummatione tabernaculi.

Afferte Domino filii Dei: afferte Domino filios arietum.

* Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio sancto eius.

* Vox Domini super aquas, Deus maiestatis in tonitruo: Dominus super aquas multas.

* Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.

* Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani:

Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius unicornium.

* Vox Domini intercidentis flammam ignis: * Vox Domini concutientis desertum: & commouebit Dominus desertum Cades.

* Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit condensa: & in templo eius omnes dicent gloriam.

* Dominus diluuium inhabitare facit: & sedebit Dominus rex in æternum.

* Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.

XXIX.

Psalmus Cantici

In dedicatione domus Dauid.

Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.

* Domine Deus meus clamaui ad te, & factus es mihi.

* Domine eduxisti ab inferno animam meam: saluasti me à descendentibus in lacum.

* Psallite Domino sancti eius: & confitemini memorie sanctitatis eius.

* Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.

Ad vespertum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.

* Ego autem dixi in abundantia mea: Non mouebo in æternum.

* Domine in voluntate tua, præstitisti decori meo virtutem.

* Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.

* Ad te Domine clamabo: & ad Deum meum deprecabor.

* Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?

* Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?

* Audiuit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.

* Cōuertisti planctum meum in gaudium mihi: conficidisti sacrum meum, & circumdedisti me læticia:

* Ut cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

XXX.

In finem, Psalmus David, pro extasi.

IN te Domine speravi, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me.

* Inclina ad me aurem tuam, accelera, ut eruas me.

Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, ut saluum me facias.

* Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu? & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.

* Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.

* In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.

* Odisti obseruantes vanitates superuacuas. Ego autem in Domino speravi: * exultabo, & lætabor in misericordia tua.

Quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam.

* Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatiofo pedes meos.

* Miserere mei Domine, quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:

* Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea: & ossa mea conturbata sunt.

* Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, & vicinis meis valde, & timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt a me: * obliuioni datus sum, tamquam mortuus corde.

Factus sum tanquam vas perditum: * quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.

In eo dum conuenirent simul aduersum me, accipere animam meam consiliati sunt.

* Ego autem in te speraui Domine, dixi: Deus meus es tu: in manibus tuis sortes meae:

Eripe me de manu inimicorum meorum, & a persequentibus me.

* Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluum me fac in misericordia tua:

* Domine non confundar, quoniam inuocaui te.

Erubescant impij, & deducantur in infernum: * muta fiant labia dolosa.

Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem, in superbia, & in abusione.

* Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te.

Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

* Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.

* Benedictus Dominus: quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita.

* Ego autem dixi in excessu mentis meæ: proiectus sum à facie oculorum tuorum.

Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.

* Diligite Dominum omnes sancti eius: quoniam veritatem requirit Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.

* Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

XXXI.

Ipsi David intellectus.

ABeati, quorum remisit sunt iniquitates: & quorum testa sunt peccata.

* Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.

* Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.

* Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in arumna mea, dum configitur spina.

* Delictum meum cognitum tibi feci: & iniustitiam meam non abscondi.

* Dixi: Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.

* Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno.

Verumtamen in diluuium aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

* Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea erue me à circumdantibus me.

* Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris: firmabo super te oculos meos.

* Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus 9
non est intellectus.

In camo & freno maxillas eorum cōstrin-
ge, qui non approximant ad te.

* Multa flagella peccatoris, sperantem 10
autem in domino misericordia circum-
dabit.

* Lætami in Domino & exultate iusti, & 11
gloriamini omnes recti corde.

XXXII.

Psalmus David.

Exultate iusti in Domino: rectos decet 1
collaudatio.

* Confitemini Domino in cithara: in psal- 2
terio decem chordarum psallite illi.

* Cantate ei canticum nouum: bene psal- 3
lite ei in vociferatione.

* Quia rectum est verbum Domini, & o- 4
mnia opera eius in fide.

* Diligit misericordiam & iudicium: mi-
sericordia Domini plena est terra.

* Verbo Domini cæli firmati sunt: & spi- 5
ritu oris eius omnis virtus eorum.

* Congregans sicut in vtre aquas maris: 7
ponens in thesauris abyssos.

* Timeat Dominum omnis terra: ab eo 3
autem commoucantur omnes inhabitantes
orbem.

Iud. 16. c. 7. * Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse 9
mandauit, & creata sunt.

* Dominus dissipat consilia gentium: re- 10
probat autem cogitationes populorum, &
reprobat consilia principum.

* Consilium autem Domini in æternum 11
manet: cogitationes cordis eius in genera-
tione & generationem.

* Beata gens, cuius est Dominus, Deus e- 12
ius; populus, quem elegit in hereditatem
sibi.

* De cælo respexit Dominus: vidit omnes 13
filios hominum.

* De preparato habitaculo suo respexit 14
super omnes, qui habitant terram.

* Qui finxit sigillatim corda eorum: qui 15
intelligit omnia opera eorum.

* Non saluatur rex per multam virtutem: 16
& gigas non saluabitur in multitudine vir-
tutis suæ.

* Fallax equus ad salutem: in abundantia 17
autem virtutis suæ non saluabitur.

* Ecce oculi Domini super metuentes 18
eam: & in eis, qui sperant super misericor-
dia eius.

* Vt eruat à morte animas eorum: & alat 19
eos in fame.

* Anima nostra sustinet Dominum: quo- 20
niam adiutor & protector noster est.

21 * Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in
nomine sancto eius sperauimus.

22 * Fiat misericordia tua Domine super nos:
quemadmodum sperauimus in te.

XXXIII.

1 *Davidi, cum immutauit vultum suum coram
Achimelech, & dimisit eum & abiit. (1.
Reg. 21.)*

2 **B**enedicam Dominum in omni tempore:
A semper laus eius in ore meo.

3 * In Domino laudabitur anima mea; au-
diant mansueti, & latentur.

4 * Magnificate Dominum mecum: & ex-
altemus nomen eius in idipsum.

5 * Exquisiui Dominum, & exaudiuit me:
& ex omnibus tribulationibus meis eripuit
me.

6 * Accedite ad eum, & illuminamini: & fa-
cies vestræ non confundentur.

7 * Iste pauper clamauit, & Dominus exau-
diuit eum: & de omnibus tribulationibus
eius saluauit eum.

8 * Immittet angelus Domini in circuitu
timentium eum: & eripiet eos.

9 * Gustate, & videte quoniam suavis est Do-
minus: beatus vir, qui sperat in eo.

10 * Timete Dominum omnes sancti eius:
quoniam non est inopia timentibus eum.

11 * Diuites egerunt & esurierunt: iniqui-
C rentes autem Dominum non minuentur o-
mni bono. *Luc. 1. f.* 33.

12 * Venite filij, audite me: timorem Domi-
ni docebo vos.

13 * Quis est homo qui vult vitam: diligit
dies videre bonos? *1. Pet. 3. b.* 10.

14 * Prohibe linguam tuam à malo: & labia
tua ne loquantur dolum.

15 * Diuertere à malo, & fac bonum: inquite
pacem, & persequere eam.

16 * Oculi Domini super iustos: & aures eius
in preces eorum.

17 * Vultus autem Domini super facien-
D tes mala: vt perdat de terra memoriam eo-
rum. *Ecl. 1. d. 21.* *Heb. 4. c.*

18 * Clamauerunt iusti, & Dominus exaudi-
uit eos: & ex omnibus tribulationibus eo-
rum liberauit eos. 13.

19 * Iuxta est Dominus iis, qui tribulato sunt
corde: & humiles spiritu saluabit.

20 * Multæ tribulationes iustorum, & de o-
mnibus his liberabit eos Dominus.

21 * Custodiuit Dominus omnia ossa eorum:
vnum ex his non conteretur.

22 * Mors peccatorum pessima: & qui ode-
runt iustum delinquent.

23 * Redimet Dominus animas seruorum
suorum: & nō delinquent omnes qui sperant
in eo.

XXXIV.

Ipsi David.

Vdica Domine nocentes me, expugna inim-
pugnantes me.

* Apprehende arma & scutum : & exurge
in adiutorium mihi.

* Effunde frameam, & concluda aduersus
eos, qui persequuntur me: dic animæ meæ:
Salus tua ego sum.

* Confundantur & reuerentur, quæren-
tes animam meam.

Auertantur retrorsum, & confundantur
cogitantes mihi mala.

* Fiant tamquam puluis ante faciem ven-
ti: & angelus Domini coarctans eos.

* Fiat via illorum tenebræ & lubricum: &
angelus Domini persequens eos.

* Quoniam gratis absconderunt mihi in-
teritum laquei sui: superuacue exprobraue-
runt animam meam.

* Veniat illi laqueus, quem ignorat: & ca-
prio, quam abscondit: apprehendat eum: &
in laqueum cadat in ipsum.

Anima autem mea exultabit in Domino:
& delectabitur super salutari suo.

* Omnia ossa mea dicent: Domine quis
similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum
eius: egenum & pauperem a diripientibus
eum.

* Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam
interrogabant me.

* Retribuebant mihi mala pro bonis: ste-
rilitatem animæ meæ.

* Ego autem cum mihi molesti essent, in-
duebar cilicio.

Humiliabam in ieiunio animam meam:
& oratio mea in sinu meo conuerteretur.

* Quasi proximum, & quasi fratrem no-
strum, sic complacebam: quasi lugēs & con-
tristatus sic humiliabar.

* Et aduersum me lætati sunt, & conuen-
erunt: congregata sunt super me flagella, &
ignoravi.

* Dissipati sunt, nec compuncti, tentaue-
runt me, subannauerunt me subannatio-
ne: frendæerunt super me dentibus suis.

* Domine quando respicies? restitue ani-
mam meam a malignitate eorum, a leoni-
bus vnicam meam.

* Confitebor tibi in ecclesia magna, in
populo graui laudabo te.

* Non super gaudeant mihi qui aduersan-
tar mihi inique: * qui oderunt me gratis &
annunt oculis.

* Quoniam mihi quidem pacifice loque-

bantur: & in iracundia terræ loquentes, do-
los cogitabant.

21 * Et dilatauerunt super me os suum: di-
xerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.

22 * Vidisti Domine, ne files: Domine ne
discedas a me.

23 * Exurge & intende iudicio meo, Deus
Deus, & Dominus meus, in causam meam.

24 * Iudica me secundum iustitiam tuam:
Domine Deus meus, & non supergaudeant
mihi.

25 * Non dicant in cordibus suis: Euge, eu-
ge, animæ nostræ: nec dicant: Deuorauimus
eum.

26 * Erubescat & reuerentur simul, qui gra-
tulantur malis meis.

Induantur confusione & reuerentia qui
magna loquuntur super me.

27 * Exultet & lætentur qui volunt iustitiam
meam: & dicant semper: Magnificetur Do-
minus, qui volunt pacem serui eius.

28 * Et lingua mea meditabitur iustitiam
tuam, tota die laudem tuam.

XXXV.

In finem, seruo Domini ipsi David.

2 Dixit iustus vt delinquat in semetipso
non est timor Dei ante oculos eius.

3 * Quoniam dolose egit in cōspectu eius
vt inueniatur iniquitas eius ad odium.

4 * Verba oris eius iniquitas, & dolus: no-
luit intelligere vt bene ageret.

5 * Iniquitatem meditatus est in cubili suo.
astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem
non odiuit.

6 * Domine in cœlo misericordia tua: & ve-
ritas tua vsque ad nubes.

7 * Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua
abyssus multa.

Homines, & iumenta saluabis Domine:
8 * quemadmodum multiplicasti misericor-
diam tuam Deus.

9 Filij autem hominum, in tegmine alarum
tuarum sperabunt.

10 * Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ:
& torrente voluptatis tuæ portabis eos.

11 * Quoniam apud te est fons vitæ: & in lu-
mine tuo videbimus lumen.

12 * Prætede misericordiam tuam scienti-
bus te, & iustitiam tuam his, qui recto sunt
corde.

13 * Non veniat mihi pes superbiæ: & manus
peccatoris non moueat me.

* Ibi ceciderunt qui operantur iniquita-
tem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.

XXXVI.

Psalmus ipsi David.

Noli æmulari in malignantibus: neq; zelaueris facientes iniquitatem.

* Quoniam tanquam scœnum velociter arescent: & quemadmodum olera herbarum cito decident.

* Spera in Domino, & fac bonitatem: & inhabita terram, & pascēris in diuitiis eius.

* Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.

* Reuela Domino viam tuam, & spera in eo: & ipse faciet.

* Et educet quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem: * subditus esto Domino, & ora eum.

Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua; in homine faciente iniustitias.

* Define ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris.

* Quoniam qui malignantur, exterminantur: sustinentes autem Dominum ipsi hereditabunt terram.

* Et adhuc pusillum, & non erit peccator: & quæres locum eius, & non inuenies.

* Manfueti autem hereditabunt terram, & electabuntur in multitudine pacis.

* Obseruabit peccator iustum: & stridebit super eum dentibus suis.

* Dominus autem iridebit eum: quoniam prospicit quod veniet dies eius.

* Gladium euaginauerunt peccatores: in tenderent arcum suum.

Vt decedant pauperem & inopem: vt trucident rectos corde.

* Gladius eorum intret in corda ipsorum: & arcus eorum confringatur.

* Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas.

* Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iustos Dominus.

* Nouit Dominus dies immaculatum: & hereditas eorum in æternum erit.

* Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur: * quia peccatores peribunt.

Inimici vero Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati: deficientes quemadmodum fumus deficient.

* Mutuabitur peccator, & non soluet: iustus autem miseretur & tribuet.

* Quia benedicentes ei hereditabunt terram, maledicentes autem ei disperibunt.

* Apud Dominum gressus hominis dirigentur: & viam eius volet.

* Cum ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.

* Iunior fui, etenim senui: & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens pacem.

* Tota die miseretur & commodat: & semen illius in benedictione erit.

* Declina à malo, & fac bonum: & inhabita in seculum seculi.

* Quia Dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos: in æternum conseruabuntur.

Iniusti punientur: & semen impiorum peribit.

* Iusti autem hereditabunt terram: & inhabitabunt in seculum seculi super eam.

* Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.

* Lex Dei eius in corde ipsius: & non superplantabuntur gressus eius.

* Considerat peccator iustum: & querit mortificare eum.

* Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius: nec damnabit eum cum iudicabitur illi.

* Expecta Dominum, & custodi viam eius: & exaltabit te vt hereditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.

* Vidi impium super exaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani.

* Et transiui, & ecce non erat, & quasi inueni eum, & non est inuentus locus eius.

* Custodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquæ homini pacifico.

* Iniusti autem disperibunt simul: reliquæ impiorum interibunt.

* Salus autem iustorum à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.

* Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos à peccatoribus, & saluabit eos: quia sperauerunt in eo.

XXXVII.

1 Psalmus David, in rememorationem de sabbato.

Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripas me.

* Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: & confirmasti super me manum tuam.

* Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.

* Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauata sunt super me.

* Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.

* Miser factus sum & curuatus sum vique in finem: tota die contristatus ingrediebar.

* Quoniam lumbi mei impleti sunt illusio- nibus: & non est sanitas in carne mea,

* Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: 9
ruegebam à gemitu cordis mei.

* Domine, ante te omne desiderium 10
meum: & gemitus meus à te non est abscon-
ditus.

* Cor meum conturbatum est, dereliquit 11
me virtus mea: & lumen oculorum meorum,
& ipsum non est mecum.

* Amici mei, & proximi mei aduersum me 12
appropinquauerunt, & steterunt.

Et qui iuxta me erant, de longè stete- 13
runt: * & vim faciebant qui quærebant ani-
mam meam.

Et qui inquirebant mala mihi, locuti 14
sunt vanitates: & dolos tota die meditaban-
tur.

* Ego autem tamquam surdus non audie- 15
bam: & sicut mutus non apertens os suum.

* Et factus sum sicut homo non audiens: 16
& non habens in ore suo redargutiones.

* Quoniam in te Domine speravi: tu exau- 17
dies me Domine Deus meus.

* Quia dixi: Ne quando supergaudeant 18
mihi inimici mei: & dum commouentur pe-
des mei, super me magna locuti sunt.

* Quoniam ego in flagella paratus sum: & 19
dolor meus in conspectu meo semper.

* Quoniam iniquitatem meam annun- 20
ciabo: & cogitabo pro peccato meo.

* Inimici autem mei viuunt, & confirmati 21
sunt super me: & multiplicati sunt qui ode-
runt me iniquè.

* Qui retribuunt mala pro bonis, detra- 22
hebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.

* Ne derelinquas me Domine Deus meus. 23
ne discesseris à me.

* Intende in adiutorium meum, Domine 24
Deus salutis meæ.

XXXVIII.

Pf. 6. a. 1.

In finem ipsi Idithun, Canticum David.

Dixi: Custodiam vias meas: vt non delin- 2
quam in lingua mea.

Posui ori meo custodiam, cum consiste- 3
ret peccator aduersum me.

* Obmutui, & humiliatus sum, & filii à 4
bonis: & dolor meus renouatus est.

* Concealuit cor meum intra me: & in me- 5
ditatione mea exardescet ignis.

* Locutus sum in lingua mea: Notum fac 6
mihi Domine finem meum.

Et numerum dierum meorum quis est? 7
vt sciam quid desit mihi.

* Ecce mensurabiles posuisti dies meos: 8
& substantia mea tanquam nihilum ante te.

Verumtamen vniuersa vanitas, omnis 9
homo viuens.

* Verumtamen in imagine pertransit ho- 10
mo: sed & frustra conturbatur.

Thesaurizat: & ignorat cui cõgregabit ea. 11
Et nunc quæ est expectatio mea? nõne 12
Dominus? & substantia mea apud te est.

* Ab omnibus iniquitatibus meis erue 13
me: opprobrium insipienti dedisti me.

* Obmutui, & non aperui os meum, quo- 14
niam tu fecisti: * amoue à me plagas tuas.

* A fortitudine manus tuæ ego defeci in 15
C increpationibus: propter iniquitatem cor-
ripuisti hominem.

Et tabescere fecisti sicut araneam animã 16
eius: verumtamen vanè conturbatur omnis
homo.

* Exaudi orationem meam Domine, & 17
deprecationem meam: auribus percipe la-
crymas meas.

Ne sis illeas: quoniam advena ego sum a- 18
pud te, & peregrinus, sicut omnes patres
mei.

* Remitte mihi, vt refrigerer prius quam 19
abeam, & amplius non ero.

XXXIX.

In finem, Psalmus ipsi David.

Exspectans expectaui Dominum, & in- 2
tendi mihi.

* Et exaudiuit preces meas: & eduxit me 3
de lacu miseris, & de luto facis.

Et statuit super petram pedes meos: & di- 4
texit gressus meos.

* Et immisit in os meum canticum no- 5
uum, carmen Deo nostro.

Videbunt multi & timebunt: & sperabunt 6
in Domino.

* Beatus vir cuius est nomen Domini spes 7
eius: & non respexit in vanitates & insanias
falsas.

* Multa fecisti tu Domine Deus meus mi- 8
rabilia tua: & cogitationibus tuis non est qui
similis sit tibi.

Annunciaui & locutus sum: multiplicati 9
sunt super numerum.

* Sacrificium & oblationem nolui: au- 10
res autem perfecisti mihi.

Holocaustum & pro peccato non postu- 11
lasti: * tunc dixi: Ecce venio.

In capite libri scriptum est de me * vt fa- 12
cerem voluntatem tuam: Deus meus volui,
& legem tuam in medio cordis mei.

* Annunciaui iustitiam tuam in Ecclesia 13
magna, ecce labia mea non prohibebo: Do-
mine tu scisti.

* Iustitiam tuam non abscondi in corde 14
meo: veritatem tuam & salutare tuum
dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, & C
veritatem tuam, a concilio multo.

* Tu autem Domine ne longe facias mi-
serationes tuas a me: misericordia tua & ve-
ritas tua semper susceperunt me.

* Quoniam circumdederunt me mala,
quorum non est numerus: comprehende-
runt me iniquitates meae, & non potui ut vi-
derem.

Multiplicatae sunt super capillos capitis
mei: & cor meum dereliquit me.

* Complaceat tibi Domine ut eruas me: 14

* Domine, ad adiuuandum me respice.

* Confundantur & reuereantur simul, 15
qui quaerunt animam meam, ut auferant D
eam.

Conuertantur retrorsum, & reuereantur
qui volunt mihi mala.

* Ferant confectum confusionem suam, 16
qui dicunt mihi: Euge, euge.

* Exultent & latentur super te omnes 17
querentes te: & dicant semper: Magnificetur
Dominus: qui diligunt salutare tuum.

* Ego autem mendicus sum, & pauper: 18
Dominus sollicitus est mei.

Adiutor meus, & protector meus tu es:
Deus meus ne tardaueris.

X L.

In finem, Psalmus ipsi David.

Beatus qui intelligit super egenum, & 2
pauperem: in die mala liberabit eum A
Dominus.

* Dominus conseruet eum, & viuificet 3
eum, & beatum faciat eum, in terra: & non
tradat eum in animam inimicorum eius.

* Dominus opem ferat illi super lectum +
doloris eius: vniuersum stratum eius versasti
in infirmitate eius.

* Ego dixi: Domine miserere mei: sana a- 5
nimam meam, quia peccaui tibi.

* Inimici mei dixerunt mala mihi: Quan- 6
do morietur, & peribit nomen eius?

* Et si ingrediebatur ut videret, vana lo- 7
quebatur, cor eius congregauit iniquitatem B
tibi.

Egrediebatur foras, & loquebatur * in id- 8
ipsum.

Auersum me susurrabant omnes inimi-
ci mei: aduersum me cogitabant mala
mihi.

* Verbum iniquum constituerunt aduer- 9
sum me: Numquid qui dormit non adiciet
ut resurgat?

* Etenim homo pacis meae, in quo spera- 10
ui: qui edebat panes meos, magnificauit su-
per me supplantationem.

11 * Tu autem Domine miserere mei, & re-
C suscita me: & retribuas eis.

12 * In hoc cognoui quoniam voluisti me: AA 1. 6.
quoniam non gaudebit inimicus meus su-
per me.

13 * Me autem propter innocentiam susce-
pisti: & confirmasti me in conspectu tuo in
aeternum.

14 * Benedictus Dominus Deus Israel a sa-
culo, & usque in saeculum: fiat, fiat.

X L I.

In finem,

Intellectus filius Core.

2 **Q**uemadmodum desiderat ceruus ad fo-
A tes aquarum: ita desiderat anima mea
ad te Deus.

3 * Sitiuit anima mea ad Deum fontem vi-
uum: quando veniam & apparebo ante fa-
ciem Dei?

4 * Fuerunt mihi lacrymae meae, panes die
ac nocte: dum dicitur mihi quotidie: Vbi est
Deus tuus?

5 * Haec recordatus sum, & effudi in me
animam meam: quoniam transibo in locum
tabernaculi admirabilis, usque ad domum
Dei.

In voce exultationis, & confessionis: so-
nus epulantis.

6 * Quare tristis es anima mea? & quare
conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confi-
7 tebor illi: salutare vultus mei, * & Deus
meus.

Ad me ipsum anima mea conturbata est:
propterea memor ero tui de terra Iordanis,
& Hermonim a monte modico.

8 * Abyssus Abyssum inuocat, in voce cata-
ractarum tuarum.

Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me
transierunt.

9 * In die mandauit Dominus misericor-
C diam suam, & nocte canticum eius.

10 * Apud me oratio Deo vita mea, * dicam
Deo: Saluator meus es,

Quare oblitus es mei? & quare contrista-
tus meedo, dum affligit me inimicus?

11 * Dum contringuntur ossa mea, expro-
brauerunt mihi qui tribulant me inimici
mei:

Dum dicunt mihi per singulos dies: Vbi
12 est Deus tuus? * quare tristis es anima mea?
& quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc con-
fitebor illi: salutare vultus mei, & Deus
meus.

XLII.

Psalmus David.

Iudica me Deus, & discerne causam meam:
De gente non sancta, ab homine iniquo &
dolo serue me.

* Quia tu es Deus fortitudo mea: quare
me repulisti? & quare tristis incedo, dum af-
fligit me inimicus?

* Emitte lucem tuam & veritatem tuam:
ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in mon-
tem sanctum tuum, & in tabernacul-
tua.

* Et introibo ad altare Dei; ad Deum, qui
sanctificat iuuentutem meam.

Confitebor tibi in cithara Deus meus:
* quare tristis es anima mea? & quare con-
turbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor
illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

XLIII.

In finem, Filius Core ad intellectum.

Deus auribus nostris audiuit, patres
nostri annunciauerunt nobis,
Opus, quod operatus es in diebus eorum,
& in diebus antiquis.

* Manus tua gentes disperdidit, & plan-
taisti eos: afflixisti populos, & expulisti eos:

* Nec enim in gladio suo possederunt
terram, & brachium eorum non saluauit
eos:

Sed dextera tua, & brachium tuum, & il-
luminatio vultus tui: quoniam complacuit
in eis.

* Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui
mandas salutes Iacob.

* In te inimicos nostros ventitabimus
cornu, & in nomine tuo spernemus infir-
mes gentes in nobis.

* Non enim in arcu meo sperabo: & gla-
dius meus non saluabit me.

* Saluasti enim nos de affligentibus nos:
& odientes nos confundisti.

* In Deo laudabimur tota die: & in nomi-
ne tuo confitebimur in saeculum.

* Nunc autem repulisti & confundisti nos: 10
& non egredieris Deus in virtutibus nostris.

* Auertisti nos retrorsum post inimicos 11
nostros: & qui oderunt nos, diripiebant
sibi.

* Dedisti nos tamquam oues escarum: & 12
in gentibus dispersisti nos.

* Vendidisti populum tuum sine pretio: & 13
non fuit multitudo in commutationibus
eorum.

* Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, 14

subannationem & derisum his, qui sunt in
circuitu nostro.

15 * Posuisti nos in similitudinem Gentibus,
C commotionem capitis in populis.

16 * Tota die verecundia mea contra me est,
& confusio faciei meae cooperuit me,

17 * A voce exprobrantis & obloquentis, a
facie inimici & persequentis.

18 * Haec omnia venerunt super nos, nec ob-
liti sumus te: & inique non egimus in testa-
mento tuo.

19 * Et non recessit retro cor nostrum: & de-
clinasti semitas nostras a via tua:

20 * Quoniam humiliasti nos in loco affli-
ctionis, & cooperuit nos umbra mortis.

21 * Si obliti sumus nomen Dei nostri, & si
expandimus manus nostras ad Deum alien-
num:

22 * Nonne Deus requireret ista? ipse enim
nouit abscondita cordis.

* Quoniam propter te mortificamur tota
deridimur sicut oues occisionis. *Rom. 8. g.*

23 * Exurge, quare obdormis Domine: exur-
ge, & ne repellas in finem. *36.*

24 * Quare faciem tuam auertis, obliuisceris
inopiam nostram & tribulationis nostrae?

25 * Quoniam humiliata est in puluere ani-
ma nostra: conglutinator est in terra venter
noster.

26 * Exurge Domine, adiuua nos: & redime
nos propter nomen tuum.

XLIV.

1 *In finem, pro iis qui commutabuntur, filius Core,
ad intellectum Canticum pro dilecto.*

Erustauit cor meum verbum bonum: di-
co ego opera mea regi.

A Lingua mea calamus scribe, velociter
scribens.

* Speciosus forma prae filiis hominum,
3 diffusa est gratia in labiis tuis: propterea be-
nedixit te Deus in aeternum.

* Accingere gladio tuo super femur tuum
4 potentissime.

* Specie tua & pulchritudine tua intende,
5 prospero procede, & regna,

Propter veritatem & mansuetudinem, &
B iustitiam: & deduceret te mirabiliter dexte-
ra tua.

6 * Sagittae tuae acutae, populi sub te cadent,
in corda inimicorum regis.

7 * Sedes tua Deus in saeculum saeculi: virga
directionis virga regni tui. *Heb. 1. b.*

8 * Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem:
propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo ius-
titiae prae consortibus tuis.

9 * Myrrha, & gutta, & casia a vestimen-
tis tuis, a domibus eburneis: ex quibus de-
lecta-

lectauerunt te * filia regum in honore tuo.

Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato: circumdata varietate.

* Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.

* Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.

* Et filia Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes diuites plebis.

* Omnis gloria eius filia regis abintus, in fimbriis aureis * circumamicta varietatibus.

Adducentur regi virgines post eam: proxima eius afferentur tibi.

* Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.

* Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.

* Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

XLV.

In finem, Filiis Core pro arcanis, Psalmus.

Deus noster refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.

* Propterea non timebimus dum turbabitur terra: & transferentur montes in conmaris.

* Sonuerunt & turbata sunt aquæ eorum: conturbati sunt montes in fortitudine eius.

* Fluminis imperus lætificat ciuitatem Dei: sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.

* Deus, in medio eius, non commouebitur: adiuuabit eam Deus manè diluculo.

* Conturbata sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.

* Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

* Venite, & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: * auferens bella usque ad finem terræ.

Arcum conteret, & confringet arma: & scuta comburet igni.

* Vacate, & videte quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

* Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

XLVI.

In finem, pro filiis Core Psalmus.

Omnes Gentes plaudite manibus: iubilate Deo in voce exultationis.

* Quoniam Dominus excelsus, terribilis: Rex magnus super omnem terram.

* Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.

* Elegit nobis hereditatem suam, speciem Iacob, quam dilexit.

* Ascendit Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ. *2. Reg. 6. c. 15.*

* Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite.

* Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.

* Regnabit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.

* Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ, vehementer eleuati sunt.

XLVII.

Psalmus Cantici filijs Core secunda Sabbati.

Magnus Dominus, & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius.

* Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion, lātera Aquilonis, ciuitas Regis magni.

* Deus in domibus eius cognoscetur, cum suscipiet eam.

* Quoniam ecce reges terræ congregati sunt: conuenerunt in vnum.

* Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: * tremor apprehendit eos.

Ibi dolores vt parturientis, * in spiritu vehementi conteres naues Tharsis.

* Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum.

* Suscepimus Deus misericordiam tuam, in medio templi tui.

* Secundum nomen tuum Deus, sic & laus tua in fines terræ: iustitia plena est dextera tua.

* Lætetur mons Sion, & exultent filia Iudæ, propter iudicia tua Domine.

* Circumdate Sion, & complectimini eam, narrate in turribus eius.

* Ponite corda vestra in virtute eius: & distribute domos eius, vt enarretis in progenie altera.

* Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, & in seculum seculi: ipse reget nos in secula.

XLVIII.

In finem filius Core Psalmus..

Audite hæc omnes Gentes: auribus percipite omnes, qui habitatis orbem.

* Quique terrigenæ, & filij hominum: simul in vnum diues & pauper.

* Os meum loquetur sapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.

* Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam.

* Cur timebo in die malæ iniquitas calcanei mei circumdabit me.

* Qui confidunt in virtute sua: & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.

* Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam.

* Et pretium redemptionis animæ suæ: & laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.

* Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes: simul insipiens, & stultus peribunt.

Et relinquent alienis diuitias suas: & sepulchra eorum domus illorum in æternum.

Tabernacula eorum in progenie, & progenie: vocauerunt nomina sua in tertis suis.

* Et homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

* Hæc via illorum scandalum ipsis: & postea in ore suo complacebunt.

* Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum iusti in matutino: & auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum.

* Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.

* Ne timueris cum diues factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus eius.

* Quoniam cum interieris, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius.

* Quia anima eius in vita ipsius benedictur: confitebitur tibi cum benefeceris ei.

* Introibit vsque in progenies patrum suorum: & vsque in æternum non videbit lumen.

* Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

XLIIX.

Psalmus Asaph.

Deus eorum Dominus locutus est, & auocauit terram,

2 A solis ortu vsque ad occasum: * ex Sion species decoris eius.

3 * Deus manifestè veniet: Deus noster & non silebit.

Ignis in conspectu eius exardescet: & in circuitu eius tempestas valida.

4 * Aduocabit cælum desursum, & terram discernere populum suum.

5 * Congregate illi sanctos eius: qui ordinant testamentum eius super sacrificia.

6 * Et annuntiabunt cæli iustitiam eius: quoniam Deus iudex est.

7 * Audi populus meus, & loquar, Israel, & testificabor tibi: Deus Deus tuus ego sum.

8 * Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9 * Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos.

10 * Quoniam meæ sunt omnes feræ silvarum, iumenta in montibus & boues.

11 * Cognoui omnia volatilia cæli: & pulchritudo agri mecum est.

12 * Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius.

13 * Numquid manducabo carnes tauro- rum? aut sanguinem hircorum potabo?

14 * Immola Deo sacrificium laudis: & redde Altissimo vota tua.

15 * Et inuoca me in diatribulationis: eruam te, & honorificabis me.

16 * Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

17 * Tu vero odisti disciplinam: & proiecisti sermones meos retrorsum.

18 * Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.

19 * Os tuum abundauit malitia: & lingua tua concinnabat dolos.

20 * Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui.

21 * Existimasti inique quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam.

22 * Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum: nequando rapiat, & non sit qui eripiat.

23 * Sacrificium laudis honorificabit me: & illiciter, quo ostendam illi salutare Dei.

L.

1 *In finem, Psalmus David, * Cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intrauit ad Bethsabee. (2. Reg. 12.)*

2 **M**iserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

* Amplius laua me ab iniquitate mea: & 4
a peccato meo munda me.

* Quoniam iniquitatem meam ego co- 5
gnosco: & peccatum meum contra me est
semper.

* Rom. 3. 4. * Tibi soli peccaui, & malum coram te fe- 6
ci: vt iustificeris in sermonibus tuis, & vin-
cas cum iudicaris.

* Ecce enim in iniquitatibus conceptus 7
sum: & in peccatis concepit me mater
mea.

* Ecce enim veritatem dilexisti: in- 8
certa & occulta sapientiae tuae manifestasti
mihi.

* Leuit. 14. * Asperges me hyssopo, & munda- 9
Num. 19. bor: lauabis me, & super niuem deal-
babor.

* Auditui meo dabis gaudium & laetitiam: 10
& exultabunt ossa humiliata.

* Auerte faciem tuam a peccatis meis: & 11
omnes iniquitates meas dele.

* Cor mundum crea in me Deus: & spiri- 12
tum rectum innoua in visceribus meis.

* Ne proicias me a facie tua: & spiritum 13
sanctum tuum ne auferas a me.

* Redde mihi laetitiam salutaris tui: & spi- 14
ritu principali confirma me.

* Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te 15
conuertentur.

* Libera me de sanguinibus Deus, Deus 16
salutis meae: & exaltabit lingua mea iusti-
tiam tuam.

* Domine labia mea aperies: & os meum 17
annuntiabit laudem tuam.

* Quoniam si voluisses sacrificium de- 18
lilem vtique: holocaustis non delecta-
beris.

* Sacrificium Deo spiritus contribulatus: 19
cor contritum & humiliatum Deus non de-
spicies.

* Benigne fac Domine in bona volun- 20
tate tua Sion: vt aedificentur muri Ie-
rusalem.

* Tunc acceptabis sacrificium iustitiae, 21
oblationes, & holocausta: tunc imponent
super altare tuum vitulos.

L I.

In finem, Intellectus David, * Cum venit Doe- 1
Idumeus, & nuncianit Sauli: Venit David in. 2
domum Achimelech. (1. Reg. 22. 9.)

Quid gloriaris in malitia, qui potens es 3
iniquitate? A

* Tota die in iustitiam cogitauit lingua 4
tua: sicut nouacula acuta fecisti dolum.

* Dilexisti malitiam super benignita- 5

tem, iniquitatem magis quam loqui aequi-
tatem.

* Dilexisti omnia verba praecipitationis, 6
lingua dolosa.

* Propterea Deus destruet te in finem: e- 7
B uellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo,
& radicem tuam de terra viucentium.

* Videbunt iusti, & timebunt, & super eum 8
ridebunt, & dicent:

* Ecce homo, qui non posuit Deum adiu- 9
torem suum:

Sed sperauit in multitudine diuitiarum
suarum: & praeualuit in vanitate sua.

* Ego autem, sicut oliua fructifera in do- 10
mo Dei, speraui in misericordia Dei in ater-
num, & in saeculum saeculi.

* Confitebor tibi in saeculum quia fecisti: 11
& expectabo nomen tuum, quoniam bonum
est in conspectu sanctorum tuorum.

L II.

In finem, Pro Maeleth intelligentia
David.

Dixit, insipiens in corde suo: Non est 1
Deus.

* Corrupti sunt, & abominabiles facti: 2
sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bo-
num.

* Deus de caelo prospexit super filios ho- 3
minum: vt videat si est intelligens, aut re-
quirens Deum. P/al. 13. A. I.

* Omnes declinauerunt, simul inutiles 4
facti sunt: non est qui faciat bonum, non est
vique ad vnum. Rom. 3. b. 12.

* Nonne scient omnes qui operantur ini- 5
quitatem, qui deuorant plebem meam vt ci-
bum panis?

* Deum non inuocauerunt: illic trepida- 6
uerunt timore vbi non erat timor.

Quoniam Deus dissipauit ossa eorum
qui hominibus placent: confusi sunt, quo-
niam Deus spreuit eos.

* Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum 7
conuerterit Deus captiuitatem plebis suae,
exultabit Iacob, & letabitur Israel.

L III.

In finem, In carminibus intellectus David, * Cum 1
venissent Ziphai, & dixissent ad Saul: Nonne 2
David ab conditus est apud nos? (1. Reg. 23. 19.
& 26. 1.)

Deus in nomine tuo saluum me fac: & in 3
virtute tua iudica me.

* Deus exaudi orationem meam: auribus 4
percepe verba oris mei.

* Quo-

* Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quæserunt animam meam : & non proposuerunt Deum ante conspectum suum.
 * Ecce enim Deus adiuuat me : & Dominus susceptor est animæ meæ.
 * Auerte mala inimicis meis : & in veritate tua disperse illos.
 * Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine : quoniam bonum est.
 * Quoniam ex omni tribulatione eripisti me : & super inimicos meos desepxit oculus meus.

LIV.

*In finem, in carminibus intellectus
 David.*

Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam : * intende mihi, & exaudi me.

Contristatus sum in exercitatione mea : & conturbatus sum * à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.

Quoniam declinauerunt in me iniquitates : & in ira molesti erant mihi.

* Cor meum conturbatum est in me : & formido mortis cecidit super me.

* Timor & tremor venerunt super me : & contexterunt me tenebræ.

* Et dixi : Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam ?

* Ecce elongaui fugiens : & mansi in solitudine.

* Expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate.

* Præcipita Domine, diuide linguas eorum : quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate.

* Die ac nocte circumdabit eam super mulieres eius iniquitas : & labor in medio eius, & iniustitia.

Et non defecit de plateis eius vsura, & dolus.

* Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.

Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset : abscondissem me forsitan ab eo.

* Tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus :

* Qui simul mecum dulces capiebas cibos : in domo Dei ambulauimus cum consensu.

* Veniat mors super illos : & descendant in infernum viuentes :

Quoniam nequitia in habitaculis eorum, in medio eorum.

* Ego autem ad Deum clamaui : & Dominus saluabit me.

* Vespere, & mane, & meridie narrabo & annuntiabo : & exaudiet vocem meam.

* Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi : quoniam inter multos erant mecum.

* Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est ante secula.

Non enim est illis commutatio, & non timuerunt Deum : * extendit manum suam in retribuendo.

Contaminauerunt testamentum eius : * diuisi sunt ab ira vultus eius : & appropinquauit cor illius.

Molliti sunt sermones eius super oleum : & ipsi sunt iacula.

* * Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te nutrit : non dabit in æternum fluctuationem iusto.

* Tu verò Deus deduces eos, in puteum interitus.

Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos : ego autem sperabo in te Domine.

LV.

In finem, pro populo, qui à Sanctis longe factus est, David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. (1. Reg. 21. 12.)

Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo : tota die impugnans tribulauit me.

* Conculcauerunt me inimici mei tota die : quoniam multi bellantes aduersum me.

* Ab altitudine dici timebo : ego verò in te sperabo.

* In Deo laudabo sermones meos, in Deo speraui : non timebo quid faciat mihi caro.

* Tota die verba mea execrabantur : aduersum me omnes cogitationes eorum, in malum.

* Inhabitabunt & abscondent : ipsi calceum meum obseruabunt.

Sicut sustinuerunt animam meam, * pro nihilo saluos facies illos : in ira populos confringes.

Deus, * vitam meam annunciaui tibi : posuisti lacrymas meas in conspectu tuo :

Sicut & in promissione tua : * tunc conuertentur inimici mei retrorsum :

In quacumque die inuocauero te : ecce cognoui quoniam Deus meus es.

* In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem : in Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo.

* In me sunt Deus vota tua, quæ reddam, 12
laudationes tibi.

* Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu: vt placeam coram Deo in lumine viuentium. 13

L V I.

In finem, Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, cum fugeret a facie Saul in speluncam. (2. Reg. 22. 1. & 24. 4.) 1

Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea. 2

Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. A

* Clamabo ad Deum altissimum Deum qui benefecit mihi. 3

* Misit de cælo, & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me. 4

Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam, * & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus. 5

Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus. 6

* Exaltare super cælos Deus: & in omnem terram gloria tua. 8

* Laqueum parauerunt pedibus meis: incuruauerunt animam meam. 7

Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam. 9

* Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & psalmum dicam. 8

* Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo. 9

* Confitebor tibi in populis Domine: & psalmum dicam tibi in gentibus: 10

* Quoniam magnificata est usque ad cælos misericordia tua, & usque ad nubes veritas tua. 11

* Exaltare super cælos Deus; & super omnem terram gloria tua. 12

L V I I.

In finem, Ne disperdas, David in tituli inscriptionem. 1

Si verè vtique iustitiam loquimini: recte iudicate filij hominum. 2

* Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniustitias manus vestre concinnant. 3

* Alienati sunt peccatores a vulua, errauerunt ab vero: locuti sunt falsa. 4

* Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas, 5

* Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. 6

* Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus. 7

* Ad nihilum deuenient tamquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmetur. 8

* Sicut cera, quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem. 9

* Priusquam intelligerent spinæ vestre thammum: sicut viuentes, sic in ira absorbet eos. 10

* Lætabitur iustus cum viderit vindictam: manus suas lauabit in sanguine peccatoris. 11

* Et dicit homo: Si vtique est fructus iusto: vtique est Deus iudicans eos in terra. 12

L V I I I.

In finem, Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, quando misit Saul, & custodiuit domum eius, vt eum interficeret. (1. Reg. 19. 11.) 1

Eripe me de inimicis meis Deus meus: & ab insurgentibus in me libera me. 2

* Eripe me de operantibus iniquitatem: & de vitis sanguinum salua me. 3

* Quia ecce ceperunt animam meam: irruerunt in me fortes. 4

* Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine: sine iniquitate cucurri, & direxi. 5

* Exurge in occursum meum, & vide: & tu Domine Deus virtutum, Deus Israel, 6

Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem. 7

* Conuertentur ad vespem: & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem. 8

* Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labiis eorum: quoniam quis audiuit? 9

* Et tu Domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes. 10

* Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es: 11

* Deus meus, misericordia eius præueniet me. 12

* Deus ostēdet mihi super inimicos meos, ne occidas eos: nequando obliuiscantur populi mei. C

Disperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine: 13

* Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum: & comprehendantur in superbia tua. 14

Et de exercitatione & mendacio annuntiabuntur * in consummatione: in ira consummationis, & non erunt.

Et sciens quia Deus dominabitur Iacob,
& finem terræ.

* Conuerterentur ad uesperam, & famem
patiuntur ut canes : & circuibunt ciuita-
tem.

* Ipsi dispergentur ad manducandum : si
verò non fuerint saturati, & murmurabunt.

* Ego autem catabo fortitudinem tuam :
& exultabo manè misericordiam tuam.

Quia factus es susceptor meus, & refu-
gium meum, in die tribulationis meæ.

* Adiutor meus tibi psallam, quia Deus
susceptor meus es : Deus meus misericordia
mea.

L I X.

*In finem, pro his qui immutabuntur, in tituli
inscriptionem ipsi David in doctrinam, * cum
succendit Mesopotamiam Syria, & Sobal, &
conuertit Iobab, & percussit Idumæam in valle
Sallinarum duodecim millia. (2. Reg. 8. 1. &
10. 7. & 1. Par. 18. 1.)*

Deus repulisti nos, & destruxisti nos : ira-
tus es, & misertus es nobis.

* Commouisti terram, & conturbasti
eam : sana contritiones eius, quia commo-
ta est.

* Ostendisti populo tuo dura : potasti nos
vino compunctionis.

* Dedisti metuentibus te significationem :
ut fugiant à facie arcus :

Ut liberentur dilecti tui : * saluum fac de-
xtera tua, & exaudi me.

* Deus locutus est in sancto suo : Letabor,
& partibor Sichimam : & conuallem taber-
naculorum metibor.

* Meus est Galaad, & meus est Manasses :
& Ephraim fortitudo capitis mei.

Iuda rex meus : * Moab olla spei meæ.

In Idumæam extendam calceamentum
meum : mihi alienigenæ subditi sunt.

* Quis deducet me in ciuitatem muni-
tam ? quis deducet me usque in Idumæam ?

* Nōne tu Deus, qui repulisti nos : &
non egredieris Deus in virtutibus nostris ?

* Da nobis auxilium de tribulatione : quia
vana salus hominis.

* In Deo faciemus virtutem : & ipse ad ni-
hilum deducet tribulantes nos.

L X.

In finem, in Hymnis David.

Exaudi Deus deprecationem meam : in-
tende orationi meæ.

* A finibus terræ ad te clamaui : dum an-
xiaretur cor meum, in petra exaltasti me.

Deduxisti me, * quia factus es spes mea :
turre fortitudinis à facie inimici.

* Inhabitabo in tabernaculo tuo in se-
cula : protegar in velamento alarum tua-
rum.

* Quoniam tu Deus meus exaudisti ora-
tionem meam ; dedisti hereditatem timentibus
nomen tuum.

* Dies super dies regis adicies : annos
eius usque in diem generationis & genera-
tionis.

* Permanet in æternum in conspectu
Dei : misericordiam & veritatem eius quis
requirit ?

* Sic psalmum dicam nomini tuo in se-
culum sæculi : ut reddam vota mea de die in
diem.

L X I.

In finem, pro Idishun, Psalmus David.

Nonne Deo subiecta erit anima mea ? ab
ipso enim salutare meum.

* Nam & ipse Deus meus, & salutaris
meus, susceptor meus, non mouebo am-
plius.

Quousque irruitis in hominem ? interfici-
tis vniuersos : tamquam parieti inclinato
& maceræ depulæ ?

* Verumtamen pretium meum cogitau-
erunt repellere, cucurri in siti : ore suo bene-
dicebant, & corde suo maledicebant.

* Verumtamen Deo subiecta esto anima
mea : quoniam ab ipso patientia mea.

* Quia ipse Deus meus, & saluator meus :
adiutor meus non emigrabo.

* In Deo salutare meum, & gloria mea :
Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est.

* Sperate in eo omnis congregatio popu-
li, effundite coram illo corda vestra : Deus
adiutor noster in æternum.

* Verumtamen vani filij hominum, men-
daces filij hominum in stateris : ut decipiant
de vanitate in idipsum.

* Nolite sperare in iniquitate, & rapinas
nolite concupiscere : diuitiæ si affluant, no-
lite cor apponere.

* Semel locutus est Deus, duo hæc audiui,
quia potestas Dei est, * & tibi Domine mise-
ricordia : * quia tu reddes unicuique iuxta
opera sua.

L X I I.

*Psalmus David, cum esset in deserto Idumææ.
(1. Reg. 22. 5.)*

Deus Deus meus ad te de luce vi-
gilo.

Situi in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.

* In terra deserta, & inuia, & inaquosa: sic 3
in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem
tuam, & gloriam tuam.

* Quoniam melior est misericordia tua 4
super vitas: labia mea laudabunt te.

* Sic benedicam te in vita mea: & in nomi- 5
ne tuo leuabo manus meas.

* Sic vt adipe & pinguedine repleatur 6
anima mea: & labiis exultationis laudabi-
os meum.

* Si memor fui tui super stratum meum, 7
in matutinis meditabor in te: * quia fuisti 8
adiutor meus. B

Et in velamento alarum tuarum exulta-
bo, * adhæsit anima mea post te: me suscepit 9
dextera tua.

* Ipsi vero in vanum quæserunt ani- 10
mam meam, introibunt in inferiora terræ:

* Tradentur in manus gladij, partes vul- 11
pium erunt.

* Rex verò letabitur in Deo, laudabuntur 12
omnes qui iurant in eo: quia obstructum est
os loquentium iniqua.

L X I I I.

In finem, Psalmus David.

EXaudi Deus orationem meam cum de- 2
precor: à timore inimici eripe animam A
meam.

* Protexisti me à conuentu malignan- 3
tium, à multitudine operantium iniquita-
tem.

* Quia exacerunt vt gladium linguas 4
suas: intenderunt arcum rem amaram, * vt 5
sagittent in occultis immaculatum.

* Subitò sagittabunt eum, & non time- 6
bunt: firmauerunt sibi sermonem nequam.

Narrauerunt vt absconderet laqueos: di-
xerunt: Quis videbit eos?

* Scrutati sunt iniquitates: defecerunt 7
scrutantes scrutinio. B

Accedet homo ad cor altum: * & exalta- 8
bitur Deus.

* Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ 9
eorum: * & infirmatæ sunt contra eos lin-
gux eorum.

Conturbati sunt omnes qui videbant 10
eos: * & timuit omnis homo.

Et annunciauerunt opera Dei; & facta
eius intellexerunt.

* Letabitur iustus in Domino, & sperabit
in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

L X I V.

In finem, Psalmus David, canticum Hieremis.

*Ezechielus populo transmigrationis, cum
inciperent exire.*

TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi
A reddetur votum in Ierusalem.

* Exaudi orationem meam: ad te omnis
caro veniet.

* Verba iniquorum præualuerunt su- 4
per nos: & impietatibus nostris tu propi-
tiaberis.

* Beatus, quem elegisti, & assumpstisti: in- 5
habitabit in atriis tuis.

Replebimur in bonis domus tuæ: san- 6
ctum est templum tuum, * mirabile in æqui-
tate.

* Exaudi nos Deus salutaris noster, spes o-
mnium finium terræ, & in mari longè.

* Præparans montes in virtute tua, accin- 7
ctus potentia: * qui conturbas profundum
maris sonum fluctuum eius.

* Turbabuntur gentes, * & timebunt qui 9
habitant terminos à signis tuis: exitus matu-
tini & vespere delectabis.

* Visitasti terram & inebriasti eam: mul- 10
tiplicasti locupletare eam.

C Flumen Dei repletum est aquis, parasti
cibum illorum: quoniam ita est præpara-
tio eius.

* Riuos eius inebria, multiplica genimi- 11
na eius: in stillicidiis eius letabitur genni-
mans.

* Benedices coronæ anni benignitatis tuæ:
& campi tui replebuntur vberitate.

* Pinguescent speciosa deserti: & exulta- 13
tione colles accingentur.

* Indut sunt arietes ouium, & valles abun- 14
dabunt frumento: clamabunt, etenim hy-
mnus dicent.

L X V.

*In finem, canticum Psalmi resurre-
ctionis.*

Iubilate Deo omnis terra, * psalmum
A dicite nomini eius: date gloriam laudi
eius.

* Dicite Deo quàm terribilia sunt opera
tua Domine in multitudine virtutis tuæ:
mentientur tibi inimici tui.

* Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psal- 4
mum dicat nomini tuo.

* Venite, & videte opera Dei: terribilis in
consiliis super filios hominum.

* Qui conuertit mare in aridam, in flu- 6
mine pertransibunt pede: ibi letabimur in
ipso.

* Qui dominatur in virtute sua in æter- 7
num, oculi eius super gentes respiciunt:

qui exasperant non exaltentur in semet-
ipsis.

* Benedicite Gentes Deum nostrum : &
auditam facite vocem laudis eius.

* Qui posuit animam meam ad vitam : &
non dedit in commotionem pedes meos.

* Quoniam probasti nos Deus : igne nos
examinasti, sicut examinatur argentum.

* Induxisti nos in laqueum , posuisti tri-
bulationes in dorso nostro : * imposuisti ho-
mines super capita nostra.

* Transiimus per ignem & aquam : & e-
duxisti nos in refrigerium.

* Introibo in domum tuam in holocau-
stis : reddam tibi vota mea , * quæ distinxerunt
labia mea.

Et locutum est os meum , in tribulatione
mea.

* Holocausta medullata offeram tibi cum
incenso arjetum : offeram tibi boues cum
hircis .

* Venite, audite, & narrabo, omnes qui ti-
metis Deum, quanta fecit animæ meæ.

* Ad ipsum ore meo clamaui, & exaltaui
sub lingua mea.

* Iniquitatem si aspexi in corde meo, non
exaudiet Dominus.

* Propterea exaudivit Deus, & attendit
voci deprecationis meæ.

* Benedictus Deus, qui non amovit o-
rationem meam, & misericordiam suam
à me.

L X V I.

*In finem, in hymnis, Psalmus cantici
David.*

Deus misereatur nostri, & benedicat no-
bis : illuminet vultum suum super nos, &
& misereatur nostri.

* Ut cognoscamus in terra viam tuam, in
omnibus gentibus salutare tuum.

* Confiteantur tibi populi Deus : confi-
teantur tibi populi omnes.

* Latentur & exultent gentes : quoniam
iudicas populos in æquitate, & gentes in ter-
ra dirigis.

* Confiteantur tibi populi Deus : cōfitean-
tur tibi populi omnes : * terra dedit fructum
suum.

Benedicat nos Deus, Deus noster, * bene-
dicat nos Deus : & metuant eum omnes fi-
nes terræ.

L X V I I.

In finem, Psalmus cantici ipsi David.

Exurgat Deus, & dissipentur inimici ei-
us : & fugiant, qui oderunt eum, à fa-
cie eius.

3 * Sicut deficit fumus, deficiant : sicut fluit
cera a facie ignis, sic pereant peccatores a fa-
cie Dei.

4 * Et iusti epulentur, & exultent in conspe-
ctu Dei : & delectentur in lætitia.

5 * Cantate Deo, psalmum dicite nomini
eius : iter facite ei, qui ascendit super occa-
sum : Dominus nomen illi.

6 Exultate in conspectu eius, turbabuntur
a facie eius, * patris orphanorum, & iudicis
viduarum.

7 Deus in loco sancto suo : * Deus qui inha-
bitare facit vnus moris in domo :

Qui educit victos in fortitudine, simili-
ter eos qui exasperant, qui habitant in se-
pulchris.

8 * Deus cum egredereris in conspectu po-
puli tui, cum pertransires in deserto :

9 * Terra mota est, etenim cœli distillaue-
runt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel.

10 * Pluuiam voluntariam segregabis Deus
hereditati tuæ : & infirmata est, tu verò per-
fecisti eam.

11 * Animalia tua habitabunt in ea : parasti
in dulcedine tua pauperi, Deus.

12 * Dominus dabit verbum euangelizanti-
bus, virtute multa.

13 * Rex virtutum dilecti dilecti : & speciei
domus diuidere spolia.

14 * Si dormiatis inter medios cleros, penne
columbæ de argentatæ, & posteriora dorsii
eius in pallore auri.

15 * Dum discernit cœlestis reges super eam,
16 niue dealbabuntur in Selmon : * mons Dei,
mons pinguis.

17 * Mons coagulatus, mōs pinguis : * ut quid
suspiciamini montes coagulatos,

Mons, in quo beneplacitū est Deo habita-
re in eo : etenim Domin⁹ habitabit in finem.

18 * Currus Dei decem millibus multiplex,
millia latantium : Dominus in eis in Sina in
sancto.

19 * Ascendisti in altum, cepisti captiuita-
tem : accepisti dona in hominibus :

Etenim non credentes, inhabitare Domi-
num Deum.

20 * Benedictus Dominus die quotidie : pro-
sperum iter faciet nobis Deus salutarium
nostrorum.

21 * Deus noster, Deus saluos facienti : & Do-
mini Domini exitus mortis.

22 Verumtamen Deus confringet capita ini-
micorum suorum : verticem capilli peram-
bulantium in delictis suis.

23 * Dixit Dominus : Ex Bafan conuertam,
conuertam in profundum maris :

24 * Ut inungatur pes tuus in sanguine : lin-
gua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.

* Viderunt

* Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei; regis mei qui est in sancto.

* Præuenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuencularum tympani striarum.

* In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.

* Ibi Benjamin adolescentulus, in mentis excessu.

Principes Iuda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephtali.

* Manda Deus virtuti tuæ: confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

* A templo tuo in Ierusalem, tibi offerent reges munera.

* Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vallis populorum: ut excludat eos, qui probati sunt argento.

Disipa gentes, quæ bella volunt: venient legati ex Ægypto: Æthiopia præueniet manus eius Deo.

* Regina terræ, cantate Deo: psallite Domino: psallite Deo, * qui ascendit super cælum cæli, ad Orientem.

Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, * date gloriam Deo super Israel, magnificentia eius, & virtus eius in nubibus.

* Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus.

LXVIII.

*In finem, pro iis qui commutabuntur,
Dauid.*

Saluum me fac Deus; quoniam intrauerunt aquæ usque ad animam meam.

* Infixus sum in limo profundi: & non est substantia.

Veni in altitudinem maris: & tempestas demersit me.

* Laboravi clamans, rauæ factæ sunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum:

* Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.

Cōfortati sunt, qui persecuti sunt me, inimici mei iniuste: quæ non rapui, tunc exolebam.

* Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea a te non sunt abscondita.

* Non erubescant in me, qui expectant te Domine, Domine virtutum.

Non confundantur super me, qui quaerunt te, Deus Israel.

* Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam.

* Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ.

* Quoniam zelus domus tuæ comedit me: & opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt super me.

* Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi.

* Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.

* Aduersum me loquebantur, qui selebant in porta: in me psallebant, qui bibebant vinum.

* Ego verò orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.

In multitudine misericordiae tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.

* Eripe me de luto, ut non infigat: libera me ab iis, qui oderunt me, & de profundis aquarum.

* Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum: neque urgeat super me puteus os suum.

* Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me.

* Et ne auertas faciem tuam a puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.

* Intende animæ meæ, & libera eam: propter inimicos meos eripe me.

* Tu scis improperium meum; & confusionem meam, & reuerentiam meam.

* In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me: improperium expectauit cor meum, & miseriam.

Et sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inueni.

* Et dederunt in escam meam fel; & in siti mea potauerunt me aceto.

* Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum.

* Obscurentur oculi eorum, ne videant: & dorsum eorum semper incurua.

* Effunde super eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.

* Fiat habitatio eorum deserta: & in tabernaculis eorum non sit, qui inhabitet.

* Quoniam, quem tu percussisti, persecuti sunt & super dolorem vulnere meorum addiderunt.

* Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: & non intrent in iustitiam tuam.

* Deleantur de Libro viventium: & cum iustis non scribantur.

* Ego sum pauper & dolens: salus tua Deus suscepit me.

* Laudabo nomen Dei cum canticis: & magnificabo eum in laude:

* Et placebit Deo super vitulum nouellum, 32
cornua producentem & ungulas.

* Videant pauperes & latentur : quærite 33
Deum, & uiuet anima uestra:

* Quoniam exaudiuit pauperes Dominus: 34
& victos suos non despexit.

* Laudent illum coeli & terra, mare & omnia reptilia in eis. 35

* Quoniam Deus saluam faciet Sion: & ædificabuntur ciuitates Iuda. 36

Et inhabitabunt ibi, & hereditate acquirant eam.

* Et semen seruatorum eius possidebit eam; 37
& qui diligunt nomen eius, habitabunt in ea.

L X I X.

*In finem Psalmus David,
In rememorationem, quod saluum fecerit eum Dominus.*

DEus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me festina. 2

* Confundantur, & reuercantur, qui quæ- 3
runt animam meam:

* Auertantur retrorsum, & erubescant, qui 4
volunt mihi mala:

Auertantur statim erubescences, qui dicunt mihi: Euge, euge.

* Exultent & letentur in te omnes, qui quæ- 5
runt te, & dicant semper Magnificetur Dominus, qui diligit salutare tuum.

* Ego uero egenus, & pauper sum: Deus ad- 6
iuua me.

Adiutor meus, & liberator meus es tu: Domine ne morieris.

L X X.

*Psalmus David,
Filiorum Ionadab, & priorum captiuorum.*

IN te Domine speraui, non confundar in æternum: * in iustitia tua libera me, & eripe me. 2

Inclina ad me aurem tuam, & salua me.

* Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum: ut saluum me facias: 3

Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu.

* Deus meus eripe me de manu peccatoris, 4
& de manu contra legem agentis & iniqui:

* Quoniam tu es patientia mea Domine: 5
Domine spes mea a iuuentute mea.

* In te confirmatus sum ex utero: de ventre matris meæ tu es protector meus. 6

In te cantatio mea semper: * tamquam prodigium factus sum multis: & tu adiutor fortis. 7

* Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam. 8

* Ne proicias me in tempore senectutis: 9
cum defecerit uirtus mea, ne derelinquas me.

10 * Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum.

11 * Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum: quia non est qui eripiat.

12 * Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum respice.

13 * Confundantur, & deficiant detrahentes animæ meæ: operiantur confusione & pudore, qui quærent mala mihi.

14 * Ego autem semper sperabo: & adiciam super omnem laudem tuam.

15 * Os meum annuntiabit iustitiam tuam, tota die salutare tuum.

16 Quoniam non cognoui literaturam, * introibo in potentias Domini: Domine memorabor iustitiarum tuarum solius.

17 * Deus docuisti me à iuuentute mea: & usque nunc pronuntiabo mirabilia tua:

18 * Et usque in senectam & senium: Deus ne derelinquas me.

Donec annunciem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est:

19 Potentiam tuam, * & iustitiam tuam Deus usque in altissima, quæ fecisti magnalia: Deus quis similis tibi?

20 * Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & malas: & conuersus uiuificasti me: & de abyssi terræ iterum reduxisti me:

21 * Multiplicasti magnificentiam tuam: & conuersus consolatus es me.

22 * Nam & ego confitebor tibi in uasis psalmi ueritatem tuam: Deus psallam tibi in cithara, sanctus Israel.

23 * Exultabunt labia mea cum cantauero tibi; & anima mea quam redemisti.

24 * Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cum confusi & reueriti fuerint, qui quærent mala mihi.

L X X I.

Psalmus, In Salomonem.

DEus iudicium tuum regi da: & iustitiam tuam filio regis: 2

Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.

3 * Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam.

4 * Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.

5 * Et permanebit cum Sole, & ante lunam, in generatione & generationem:

6 * Descendet sicut pluuia in vellus: & sicut stillicidia stillantia super terram.

7 * Onetur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis: donec auferatur Luna.

* Et dominabitur à mari vsque ad mare; & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.

* Coram illo procident Æthiopes: & inimici eius terram lingent.

* Reges Tharsis & insulæ munera offerent: reges Arabum & Saba dona adducent:

* Et adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes seruient ei:

* Quia liberabit pauperem à potente; & pauperem, cui non erat adiutor.

* Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum saluas faciet.

* Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.

* Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper: tota die benedicent ei.

* Et erit firmamentum in terra in summis montium, super exrolletur super Libanum fructus eius: & flore bunt de ciuitate sicut scœnum terræ.

* Sit nomen eius benedictum in sæcula: ante Solem permanet nomen eius.

Et benedicatur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.

* Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus:

* Et benedictum nomen maiestatis eius in æternum: & replebitur maiestate eius omnis terra: fiat, fiat.

* Defecerunt laudes David filii Iesse, LXXII.

Psalmus Asaph.

Quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde?

* Mei autem penè moti sunt pedes: penè effusi sunt gressus mei.

* Quia zelauit super iniquos, pacem peccatorum videns.

* Quia non est respectus morti eorum; & firmamentum in plaga eorum.

* In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.

* Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua.

* Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.

* Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam: iniquitatem in excelso locuti sunt.

* Posuerunt in cœlum os suum: & lingua eorum transiuit in terra.

* Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.

* Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?

* Ecce ipsi peccatores, & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias.

13 * Et dixi: Ergo sine causa iustificauit cor meum, & laui inter innocentes manus meas.

14 * Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.

15 * Si dicebam: Narrabo sic: ecce nationem scilicet tuorum reprobaui.

16 * Existimabam vt cognoscerem hoc, labor est ante me:

17 * Donec intrem in Sanctuarium Dei: & intelligam in nouissimis eorum.

18 * Verumtamen propter dolos posuisti eis: deiecisti eos dum alleuarentur.

19 * Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam.

20 * Velut somnium surgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

21 * Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt: & ego ad nihilum redactus sum, & nesciui.

22 * Vt iumentum factus sum apud te: & ego semper tecum.

23 * Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.

24 * Quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?

25 * Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

26 * Quia ecce, qui elongant se à te, peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abste.

27 * Mihi autem adhærere Deo bonum est: ponere in Domino Deo spem meam.

28 Vt annunciem omnes prædicationes tuas, in portis filiarum Zion.

LXXIII.

Intellectus Asaph.

VT quid Deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oues pascuarum tuarum.

2 * Memor esto congregationis tuæ, quam possidisti ab initio. Redemisti virgam hereditatis tuæ: mons Sion, in quo habitasti in eo.

3 * Leua manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto!

4 * Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ.

5 Posuerunt signa sua, signa: & non cognouerunt sicut in exitu super summum.

6 Quasi in silua lignorum securibus exciderunt inanuus eius in idipsum: in securi & ascia deiecerunt eam.

7 * Incenderunt igni Sanctuarium tuum: in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

8 * Dixerunt in corde suo, cognatio eorum fi-

* 4. Reg. 25. 9.

mul: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.

* Signa nostra non vidimus, iam non est propheta: & nos non cognoscet amplius.

* Viquequo Deus improperabit inimicus: irritat aduersarius nomen tuum in finem.

* Vt quid auertis manum tuam, & dextram tuam, de medio sinu tuo in finem.

* Luc. 1. g.
70.

* Deus autem rex noster ante secula, operatus est salutem in medio terrarum.

* Tu confirmasti in virtute tua mare: conturbasti capita draconum in aquis.

* Tu confregisti capita draconis: dedisti eum escam populis Æthiopum.

* Tu dirupisti fontes, & torrentes: tu siccasti fluuios E: han.

* Tuus est dies, & tua est nox: tu fabricatus es auroram & solem.

* Tu fecisti omnes terminos terrarum: æstatem & ver tu palmasisti ea.

* Memor esto huius, inimicus improperauit Domino: & populus insipiens incitauit nomen tuum.

* Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.

* Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terrarum domibus iniquitatum.

* Ne auertatur humilis factus confusus: pauper & inops laudabunt nomen tuum.

* Exurge Deus, iudica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorumque ab insipiente sunt tota die.

* Ne obliuiscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

LXXIV.

In finem, Ne corrumpas Psalmus Cantici Asaph.

Confitebimur tibi Deus: confitebimur, & inuocabimus nomen tuum.

Narrabimus mirabilia tua: * cum acceperit tempus, ego iustitias iudicabo.

* Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea: ego confirmaui columnas eius.

* Dixi iniquis: Nolite inique agere: & delinquentibus: Nolite exaltare cornu.

* Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.

* Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus: * quoniam Deus iudex est.

Hunc humiliat, & hunc exaltat: * quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.

Et inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen fœx eius non est extinuita: bibent omnes peccatores terrarum.

10 * Ego autem annuntiabo in seculum: cantabo Deo Iacob.

11 * Et omnia cornua peccatorum confringam: & exaltabuntur cornua iusti

LXXV.

In finem, in laudibus, Psalmus Asaph, canticum ad Assyrios.

Notus in Iudæa Deus: in Israel magnum nomen eius.

* Et factus est in pacelocus eius: & habitatio eius in Sion.

* Ibi confregit potentias arcuum, scutum, gladium, & bellum.

* Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis: * turbati sunt omnes insipientes corde.

Dormierunt somnum suum: & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

* Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt qui ascenderunt equos.

* Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua.

* De cælo auditum fecisti iudicium: terra tremuit & quieuit.

* Cum exurgeret in iudicium Deus, ut saluos faceret omnes mansuetos terrarum.

* Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquæ cogitationis diem festum agent tibi.

* Vouete, & reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu eius offertis munera.

13 Terribili * & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terrarum.

LXXVI.

In finem, pro Idithun, Psalmus Asaph.

Voce mea ad Dominum clamaui: voce mea ad Deum, & intendit mihi.

* In die tribulationis meæ Deum exquisiui, manibus meis nocte contra eum: & non sum deceptus.

* Renuit consolari anima mea, * memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus meus.

* Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus sum, & non sum locutus.

* Cogitavi dies antiquos: & annos æternos in mente habui.

* Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.

* Numquid in æternum proiciet Deus: aut non apponet ut complacitior sit adhuc?

* Aut in finem misericordiam suam abscedet, à generatione in generationem?

19 * Aut obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?

* Et dixi nunc cœpi : hæc mutatio dexteræ 11
Excelsi.

* Memor fui operum Domini : quia memor 12
ero ab initio mirabilium tuorum. C

* Et meditabor in omnibus operibus tuis : 13
& in adinventionibus tuis exercebor.

* Deus in sancto via tua : quis Deus ma- 14
gnus sicut Deus noster : * tu es Deus qui facis 15
mirabilia.

Notam fecisti in populis virtutem tuam :
* redemisti in brachio tuo populum tuum, fi- 16
lios Iacob, & Ioseph.

* Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aque, 17
& timuerunt, & turbatæ sunt abyssi. D

* Multitudo sonitus aquarum : vocem dede- 18
runt nubes.

Etenim sagittæ tuæ transeunt : * vox toni- 19
trui tui in tota.

Illuxerunt contusionibus tuæ orbi terræ :
commota est & contremuit terra.

* In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis 20
multis : & vestigia tua non cognoscuntur.

* Deduxisti sicut oues populum tuum, in 21
manu Moysi & Aaron.

LXXVII.

Intellectus Asaph.

Atrendite popule meus legem meam : in- A
clinate aurem vestram in verba oris mei.

* Aperiam in parabolis os meum : loquar 2
præpositiones ab initio.

* Quanta audiuiimus & cognouimus ea : & 3
patres nostri narrauerunt nobis.

* Non sunt occultata filiis eorum : in gene- 4
ratione altera.

Narrantes laudes Domini, & virtutes eius,
& mirabilia eius quæ fecit.

* Et suscitauit testimonium in Iacob : & le- 5
gem posuit in Israel.

Quanta mandauit patribus nostris nota fa- 6
cere ea filiis suis : * vt cognoscat generatio al-
tera.

Filii qui nascentur, & exurgent narrabunt
filiis suis.

* Vt ponant in Deo spem suam, & non o- 7
bliuiscantur operum Dei : & mandata eius ex-
quirant.

* Ne fiant sicut patres eorum, generatio pra- 8
ua & exasperans :

Generatio, quæ non direxit cor suum : &
non est creditus cum Deo spiritus eius.

* Filii Ephrem intendentes & mittentes ar- 9
cum conuersi sunt in die belli. B

* Non custodierunt testamentum Dei : & in 10
lege eius noluerunt ambulare.

* Et obliui sunt benefactorum eius, & mira- 11
bilium eius quæ ostendit eis.

* Coram patribus eorum fecit mirabilia in 12
terra Ægypti, in campo Taneos.

* Interrupit mare, & perduxit eos : & sta-
tuit aquas quasi in vtre.

* Et deduxit eos in nube diei : & tota nocte
in illuminatione ignis.

* Interrupit petram in eremo : & ad aqua-
uit eos velut in abyssu multa.

* Et eduxit aquam de petra : & deduxit tan-
quam flumina aquas.

* Et apposuerunt adhuc peccare ei : in iram
excitauerunt Excelsum in iniquo.

* Et tentauerunt Deum in cordibus suis : vt
peterent escas animabus suis.

* Et male locuti sunt de Deo : dixerunt :
Numquid poterit Deus parare mensam in de-
serto ?

* Quoniam percussit petram, & fluxerunt a-
quæ, & torrentes inundaauerunt.

Numquid & panem poterit dare, aut para-
re mensam populo suo ?

* Ideo audiuit Dominus, & distulit : &
ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Is-
rael :

* Quia non crediderunt in Deo, nec spera-
uerunt in saluari eius.

* Et mandauit nubibus desuper, & ianuas
cœli aperuit.

* Et pluit illis manna ad manducandum,
& panem cœli dedit eis.

* Panem angelorum manducauit homo :
cibaria misit eis in abundantia.

* Transtulit Austrum de cœlo : & induxit
in virtute sua Africum.

* Et pluit super eos sicut puluerem carnes :
& sicut arenam maris volatilia pennata.

* Et ceciderunt in medio castrorum eorum,
circa tabernacula eorum.

* Et manducauerunt & saturati sunt nimis,
& desiderium eorum attulit eis : * non sunt
fraudati à desiderio.

* Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum :
* & ira Dei ascendit super eos :

Et occidit pingues eorum, & electos Israel
impediuit.

* In omnibus his peccauerunt adhuc : & non
crediderunt in mirabilibus eius.

* Et defecerunt in vanitate dies eorum, &
anni eorum cum festinatione.

* Cum occideret eos, quærebant eum : &
reuertebantur, & diluculo veniebant ad
eum.

* Et rememorati sunt quia Deus adiutor
est eorum : & Deus excelsus redemptor eorum
est.

* Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua
mentiti sunt ei :

* Cor autem eorum non erat rectum cum eo :
nec fideles habitus sunt in testamento e-
ius.

^a Exod. 14.
c. 21.

^a Exod. 17.
b. 6. Psal.
104. d. 38.

^a Num. 11.
a. 2.

^a Exod. 16.
a. 4.

^a Num. 11.
b. 7. Ioan.
6. d. 31.

^a 1. Cor. 10.
a. 3.

^a Num. 11.
g. 31.

^a Num. 11.
g. 33.

* Ipse autem est misericors, & propitius
fiet peccatis eorum: & non disperdet eos.

Et abundauit ut auerteret iram suam: &
non accendit omnem iram suam:

* Et recordatus est quia caro sunt: spiritus
vadens, & non rediens.

* Quoties exacerbauerunt eum in deserto,
in iram concitauerunt eum in iniquo:

* Et conuersi sunt, & tentauerunt Deum:
& sanctum Israel exacerbauerunt.

* Non sunt recordati manus eius, die qua
redemit eos de manu tribulantis.

* Sicut posuit in Aegypto signa sua, & pro-
digia sua in campo Taneos.

* Et conuertit in sanguinem flumina eo-
rum, & imbres eorum, ne biberent.

* Misit in eos cœnomyiam, & comedit
eos; & ranam, & disperdidit eos.

* Et dedit ærugini fructus eorum, labo-
res eorum locustæ.

* Et occidit in grandine vineas eorum, &
moros eorum in pruina.

* Et tradidit grandini iumenta eorum, &
possessionem eorum igni.

* Misit in eos iram indignationis suæ, in-
dignationem & iram, & tribulationem, im-
misiones per angelos malos.

* Viam fecit seniori iræ suæ, non pepercit
à morte animabus eorum: & iumenta eo-
rum in morte concludit.

* Et percussit omne primogenitum in
terra Aegypti, primitias omnis laboris eo-
rum in tabernaculis Cham.

* Et abstulit sicut oves populum suum: &
perduxit eos tanquam gregem in deserto.

* Et deduxit eos in spe, & non timuerunt:
& inimicos eorum operuit mare.

* Et induxit eos in montem sanctificatio-
nis suæ; montem, quem acquisiuit dextera
eius.

* Et eiecit à facie eorum Gentes: & forte
diuisit eis terram in funiculo distributionis.

* Et habitare fecit in tabernaculis eorum
tribus Israel.

* Et tentauerunt, & exacerbauerunt
Deum excessum: & testimonia eius non cu-
stodierunt.

* Et auerterunt se, & non seruauerunt pa-
ctum: quemadmodum patres eorum, con-
uersi sunt in arcum prauum.

* In iram concitauerunt eum in collibus
suis: & in sculpilibus suis ad æmulationem
eum prouocauerunt.

Audiuit Deus, & spreuit: & ad nihilum
redegit valde Israel.

* Et repulit tabernaculum Silo, taber-
naculum suum, ubi habitauit in hominibus.

* Et tradidit in captiuitatem virtutem eo-

rum: & pulchritudinem eorum in manu ini-
mici.

* Et conclusit in gladio populum suum:
& hereditatem suam spreuit.

* Iuuenes eorum comedit ignis: & virgi-
nes eorum non sunt lamentatæ.

* Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt:
& viduæ eorum non plorabantur.

* Et excitatus est tanquam dormiens Do-
minus, tanquam potens crapulatus à vino.

* Et percussit inimicos suos in posteriora:
opprobrium sempiternum dedit illis.

* Et repulit tabernaculum Ioséph: & tri-
bum Ephraim non elegit:

Sed elegit tribum Iuda, montem Sion
quem dilexit.

* Et ædificauit sicut vnicornium sancti-
ficium suum in terra, quam fundauit in se-
cula.

* Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit
eum de gregibus ouium: de post fœtantes
accepit eum.

* Pascere Iacob seruum suum, & Israel he-
reditatem suam.

* Et paut eos in innocentia cordis sui:
& in intellectibus manuum suarum deduxit
eos.

LXXVIII.

Psalmus Asaph.

A Deus venerunt Gentes in hereditatem
tuam, polluerunt templum sanctum
tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum
custodiam.

* Polluerunt morticina seruorum tuorum,
escas volatilibus cœli; carnes sanctorum
tuorum, bestiis terræ.

* Effuderunt sanguinem eorum tanquam
aquam in circuitu Ierusalem: & non erat qui
sepeliret.

* Facti sumus opprobrium vicinis nostris;
subannatio & illuso his, qui in circuitu no-
stro sunt.

* Usquequo Domine irascēris in finem:
accendetur velut ignis zelus tuus?

* Effunde iram tuam in Gentes, quæ te
non nouerunt; & in regna, quæ nomen tuum
non inuocauerunt:

* Quia comederunt Iacob: & locum eius
desolauerunt.

* Ne memineris iniquitatum nostrarum
antiquarum, cito anticipent nos misericor-
diæ tuæ: quia pauperes facti sumus nimis.

* Adiua nos Deus salutaris noster: &
propter gloriam nominis tui Domine libe-
ra nos: & propitius esto peccatis nostris,
propter nomen tuum.

478
* Ne forte dicant in Gentibus : Vbi est Deus eorum ? & innotescat in nationibus coram oculis nostris.

Vltio sanguinis seruatorum tuorum, qui effusus est : * introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.

Secundum magnitudinem brachij tui, posside filios mortificatorum.

* Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum : improprium ipsorum, quod expertrauerunt tibi Domine.

* Nos autem populus tuus, & oues pascuæ tuæ, confitebimur tibi in seculum :

In generationem & generationem annuntiabimus laudem tuam.

LXXXIX.

In finem, pro iis qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psalmus.

Qui regis Israel, intende : qui deducis velut ouem Ioseph.

Qui sedes super cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin & Manasse.

* Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos faciat nos.

* Deus conuertere nos : & ostende faciem tuam, & salui erimus.

* Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationem serui tui ?

* Cibabis nos pane lactymarum : & potum dabis nobis in lacrymis in mensura ?

* Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris : & inimici nostri subsannauerunt nos.

* Deus virtutum conuertere nos : & ostende faciem tuam : & salui erimus.

* Vineam de Ægypto transtulisti : eiecisti Gentes, & plantasti eam.

* Dux itineris fuisti in conspectu eius : plantasti radices eius, & impleuit terram.

* Operuit montes vmbra eius : & arbusta eius cedros Dei.

* Extendit palmites suos vsq; ad mare : & vsque ad flumen propagines eius.

* Vt quid destruxisti maceriam eius : & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam ?

* Exterminauit eam aper de silua : & singularis ferus depastus est eam.

* Deus virtutum conuertere : respice de cælo, & vide, & visita vineam istam.

* Et perforce eam, quam plantauit dextera tua : & super filium hominis, quem confirmasti tibi.

* Incensa igni, & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.

* Fiat manus tua super virum dexterę tuę, & super filium hominis, quem confirmasti tibi.

19 * Et non discedimus a te, viuificabis nos : & nomen tuum inuocabimus.

20 * Domine Deus virtutum conuertere nos : & ostende faciem tuam, & salui erimus.

LXXX.

In finem, pro corcularibus, Psalmus, ipsi Asaph.

Exultate Deo adiutori nostro, iubilate Deo Iacob.

* Sumite psalmum, & date tympanum ; psalterium iucundum cum cithara.

* Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestræ :

* Quia præceptum in Israel est : & iudicium Deo Iacob.

* Testimonium in Ioseph posuit illud, cum exiret de Terra Ægypti : linguam, quam non nouerat, audiuit.

* Diuertit ab oneribus dorsum eius : manus eius in cophino seruerunt.

* In tribulatione inuocasti me, & liberaui te : exaudiui te in abscondito tempestatis : probaui te apud aquam contradictionis.

* Audi populus meus, & contestabor te : Israel si audieris me, * non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum.

* Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti : dilata os tuum, & implebo illud.

* Et non audiuit populus meus vocem meam : & Israel non intendit mihi.

* Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.

* Si populus meus audisset me : Israel si in viis meis ambulasset :

* Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliasset : & super tribulantes eos misisset manum meam.

* Inimici Domini meriti sunt ei : & erit tempus eorum in secula.

* Et cibauit eos ex adipe frumenti : & de petra, melle saturauit eos.

LXXXI.

Psalmus Asaph.

Deus stetit in synagoga deorum : in medio autem deos diiudicat.

* Vsquequo iudicatis iniquitatem : & facies peccatorum sumitis ?

* Iudicate egeno, & pupillo : humilem, & pauperem iustificate.

* Eripite pauperem : & egenum de manu peccatoris liberate.

* Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant : mouebuntur omnia fundamenta terræ.

* Ego dixi : Dij estis, & filij excelsi omnes.

* Vos

* Vos autem sicut homines moriemini : 7
& sicut vnus de principibus cadetis.

* Surge Deus, iudica terram : quoniam tu 8
hereditabis in omnibus Gentibus.

LXXXII.

Canticum Psalmi Asaph.

DEus, quis similis erit tibi : ne taceas, ne-
que compescaris Deus :

* Quoniam ecce inimici tui sonuerunt : & 3
qui oderunt te, extulerunt caput.

* Super populum tuum malignauerunt 4
consilium : & cogitauerunt aduersus sanctos
tuos.

* Dixerunt : Venite, & disperdamus eos de 5
gente : & nō memoretur nomen Israel vltra.

* Quoniam cogitauerunt vnanimiter, si- 6
mul aduersum te testamentum disposuerunt, B

* Tabernacula Idumæorum, & Ismahelitarum : 7
Moab, & Agareni, * Gebal, & Ammon, & 8

Amalec : alienigenarum cum habitantibus Ty-
rum.

* Etenim Assur venit cum illis : facti sunt 9
in adiutorium filiis Lot.

* Fac illis sicut Madian, * & Sifaræ : sicut 10
Iabin in torrente Cisson.

* Desperierunt in Endor : facti sunt vt ster- 11
cus terrarum.

* Pone principes eorum sicut Oreb, & 12
Zeb, & Zebec, & Salmana ; D

Omnēs principes eorum, * qui dixerunt : 13
Hereditate possideamus Sanctuarium Dei.

* Deus meus pone illos vt rotam : & sicut 14
stipulam ante faciem venti.

* Sicut ignis, qui comburit siluam : & sic- 15
ut flamma comburens montes :

* Ita persequeris illos in tempestate tua : 16
& in ira tua turbabis eos.

* Imple facies eorum ignominia : & quæ- 17
rent nomen tuum, Domine. D

* Erubescant, & conturbentur in seculum 18
seculi : & confundantur, & pereant.

* Et cognoscant quia nomen tibi Domi- 19
nus : tu solus Altissimus in omni terra.

LXXXIII.

In finem, pro torcularibus filiis Core, Psalmus.

Quam dilecta tabernacula tua Domine 2
virtutum : * concupiscit, & deficit ani-
ma mea in atria Domini.

Cor meum, & caro mea, exultauerunt in 3
Deum viuum.

* Etenim passer inuenit sibi domum, & 4
turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos.

Altaria tua Domine virtutum : rex meus, 5
& Deus meus.

* Beati, qui habitant in domo tua Domi- 5
ne : in secula seculorum laudabunt te.

6 * Beatus vir, cuius est auxilium abs te : a-
7 scensionem in corde suo disposuit, * in valle
lacrymarum in loco, quem posuit.

8 * Etenim benedictionem dabit legislator,
C ibunt de virtute in virtutem : videbitur Deus
deorum in Sion.

9 * Domine Deus virtutum exaudi oratio-
nem meam : auribus percipe Deus Iacob.

10 * Protector noster aspice Deus : & respice
in faciem Christi tui :

11 * Quia melior est dies vna in atrijs tuis su-
per millia.

Elegi abieci, * esse in domo Dei mei, magis
quam habitare in tabernaculis peccatorum.

12 * Quia misericordiam, & veritatem diligit
Deus : gratiam, & gloriam dabit Dominus.

13 * Non priuabit bonis eos, qui ambulant
in innocentia : Domine virtutum, beatus
homo, qui sperat in te.

LXXXIV.

In finem, filius Core, Psalmus.

Benedixisti Domine terram tuam : auer-
tisti captiuitatem Iacob.

A * Remisit iniquitatem plebis tuæ : oper-
uisti omnia peccata eorum.

3 * Mitigasti omnem iram tuam : auertisti
ab ira indignationis tuæ.

4 * Conuertere nos Deus salutaris noster : &
auerte iram tuam a nobis.

5 * Numquid in æternum irasceris nobis :
6 aut extendes iram tuam a generatione in ge-
nerationem ? B

7 * Deus tu conuersus viuificabis nos : &
plebs tua latabitur in te.

8 * Ostende nobis Domine misericordiam
tuam : & salutare tuum da nobis.

9 * Audiam quid loquatur in me Dominus
C Deus : quoniam loquetur pacem in plebem
suam :

Et super sanctos suos, & in eos qui con-
uertuntur ad cor.

10 * Verumtamen prope timentes eum salu-
tare ipsius : vt inhabitet gloria in terra no-
stra.

11 * Misericordia & veritas obtinuerunt si-
bi : iustitia & pax osculata sunt.

12 * Veritas de terra orta est : & iustitia de
cælo prospexit.

13 * Etenim Dominus dabit benignitatem :
& terra nostra dabit fructum suum.

14 * Iustitia ante eum ambulabit : & ponet in
via gressus suos.

LXXXV.

Oratio ipsi David.

A **I**nclina Domine aurem tuam, & exaudi
me quoniam inops & pauper sum ego.

2 * Custodi animam meam, quoniam san-
ctus sum :

ctus sum : saluum fac seruum tuum , Deus meus, sperantem in te.

* Miserere mei Domine, quoniam ad te clamaui tota die : * lartifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui.

* Ier. 2. c.
23.

* Quoniam tu Domine suauis, & mitis, & multa misericordiar omnibus inuocantibus te.

* Auribus percipe Domine orationem meam : & intende voci deprecationis meae.

* In die tribulationis meae clamaui ad te : quia exaudisti me.

* Non est similis tui in diis Domine : & non est secundum opera tua.

* Omnes gentes quascunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine : & glorificabunt nomen tuum.

* Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia : tu es Deus solus.

* Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua : laetetur cor meum vt timeat nomen tuum.

* Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in aeternum :

* Quia misericordia tua magna est super me : & eruisti animam meam ex inferno inferiori.

* Deus, iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quaesierunt animam meam : & non proposuerunt te in conspectu suo.

* Et tu Domine Deus miserator & misericors, patiens, & multa misericordiar, & verax.

* Respice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo : & saluum fac filium ancillae tuae.

* Fac meum signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur : quoniam tu Domine adiuuisti me, & consolatus es me.

LXXXVI.

Filius Core, Psalmus Cantici.

Fundamenta eius in montibus sanctis : diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.

* Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.

* Memor ero Rahab & Babylonis scientium me.

Ecce alienigenae, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic.

* Numquid Sion dicit : Homo, & hominatus est in ea : & ipse fundauit eam Altissimus ?

* Dominus narrabit in scripturis popu-

lorum, & principum ; horum, qui fuerunt in ea.

* Sicut Latantium omnium habitatio est in te.

LXXXVII.

Canticum Psalmi, filius Core, in finem, pro Maheth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahite.

Domine Deus salutis meae, in die clamaui, & nocte coram te.

* Intret in conspectu tuo oratio mea : inclina aurem tuam ad precem meam :

* Quia repleta est malis anima mea : & vita mea in inferno appropinquauit.

* Aestimatus sum cum descenditibus in lacum : factus sum sicut homo sine adiutoribus * inter mortuos liber.

Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius : & ipsi de manu tua repulsi sunt.

* Posuerunt me in lacu inferiori : in tenebris, & in umbra mortis.

* Super me confirmatus est furor tuus : & omnes fluctus tuos induxisti super me.

* Longè fecisti notos meos a me : posuerunt me abominationem sibi.

Traditus sum, & non egrediebar : * oculi mei languerunt pra inopia.

Clamaui ad te Domine tota die : expandi ad te manus meas.

* Numquid mortuis facies mirabilia : aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi ?

* Numquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione ?

* Numquid cognoscuntur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis ?

* Et ego ad te Domine clamaui : & manet oratio mea praeniet te.

* Vt quid Domine repellis orationem meam : auertis faciem tuam a me ?

* Pauper sum ego, & in laboribus a iuuentute mea : exaltatus autem, humiliatus sum & conturbatus.

* In me transierunt ira tua : & terrores tui conturbauerunt me.

* Circumdederunt me sicut aqua tota die : circumdederunt me simul.

* Elongasti a me amicum, & proximum, & notos meos a miseria.

LXXXVIII.

Intellectus Eshan Ezrahite.

Misericordias Domini in aeternum cantabo.

In generationem & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

* Quo-

* Quoniam dixisti: In æternum misericordia edificabitur in cœlis: præparabitur veritas tua in eis.

* 1. Reg. 7.
c. 12.

* Disposui testamentum electis meis, iuravi David seruo meo: * vsque in æternum præparabo semen tuum.

Et edificabo in generationem & generationem sedem tuam.

* Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.

* Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: similis erit Deo in filiis Dei?

* Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum: magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.

* Domine Deus virtutum quis similis tibi: potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.

* Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.

* Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.

* Gen. 1. A.
2.

* Tui sunt cœli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti: * aquilonem & mare tu creasti.

Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt: * tuum brachium cum potentia.

Firmetur manus tua, & exalteretur dextera tua: * iustitia & iudicii præparatio sedis tuæ.

Misericordia & veritas præcedent faciem tuam: * beat⁹ populus, qui scit iubilationem.

Domine, in lumine vultus tui ambulant, * & in nomine tuo exultabunt tota die: & in iustitia tua exaltabuntur.

* Quoniam gloria virtutis cor⁹ tu es: & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

* Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.

* Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti: Posui adiutorium in potente: & exaltaui electum de plebe mea.

* 1. Reg. 16.
a. 1. c. 14.
Act. 13.
c. 22.

* Inveni David seruum meum: oleo sancto meo unxi eum.

* Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum confortabit eum.

* Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei.

* Et concidam a facie ipsius inimicos eius: & odientes eum in fugam conuertam.

* Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu eius.

* Et ponam in mari manum eius, & in fluminibus dexteram eius.

* Ipse inuocabit me: Pater meus es tu: Deus meus, & susceptor salutis meæ.

* Et ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ.

* In æternum seruabo illi misericordiam meam: & testamentum meum fidele ipsi.

* Et ponam in seculum seculi semen eius, & thronum eius sicut dies cœli.

* Si autem dereliquerint filij eius legem meam: & in iudiciis meis non ambulauerint:

* Si iustitias meas profanauerint: & mandata mea non custodierint:

* Visito in virga iniquitates eorum: & in verberibus peccata eorum.

* Misericordiam autem meam non dispergam ab eo: neq; nocebo in veritate mea:

* Neque profanabo testamentum meum: & quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita.

* Semel iuravi in sancto meo, si David mentiar: * semen eius in æternum manebit.

* Et thronus eius sicut Sol in conspectu meo, * & sicut Luna perfecta in æternum: & testis in cœlo fidelis.

* 2. Reg. 7.
c. 16.

* Tu verò repulisti & despexisti: distulisti Christum tuum.

* Euertisti testamentum serui tui: profanasti in terra Sanctuarium eius.

* Destruixisti omnes sepes eius: posuisti firmamentum eius formidinem.

* Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis.

* Exaltasti dexteram deprimentium eum: lætificasti omnes inimicos eius.

* Auertisti adiutorium gladij eius: & non es auxiliatus ei in bello.

* Destruixisti eum ab emundatione: & sedem eius in terram collidisti.

* Minorasti dies temporis eius, perfudisti eum confusione.

* Vsquequo Domine auertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?

* Memorare quæ mea substantia: numquid enim vanè constituisti omnes filios hominum?

* Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi?

* Vbi sunt misericordiae tuæ antiquæ Domine, * sicut iurasti David in veritate tua?

* 2. Reg. 7.
c. 11.

* Memor esto Domine opprobrij seruorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.

* Quod exprobrauerunt inimici tui Domine, quod exprobrauerunt commutationem Christi tui.

* Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

LXXXIX.

Oratio Moysi hominis Dei.

Domine, refugium factus es nobis, à generatione in generationem.

* Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis; à seculo & vsque in seculum tu es Deus.

* Ne auertas hominem in humilitatem; & dixisti: Conuertimini filij hominum.

* Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ, quæ præterit.

Et custodia in nocte, quæ pronihilo habentur, eorum anni erunt.

* Manè sicut herba trāseat, manè floreat, & transeat: vespere decadat, induret, & arefeat.

* Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.

* Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione vultus tui.

* Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus.

Anni nostri sicut aranea meditabuntur: * dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni.

Si autem in potentatibus, octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.

Quoniam superuenit mansuetudo, & corripiemur.

* Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam? dinumerare?

Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia.

* Conuertere Domine vsquequo? & deprecabilis esto super seruos tuos.

* Repleti sumus manè misericordia tua: & exultauimus, & delectati sumus omnibus diebus nostris.

* Letati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti; annis, quibus vidimus mala.

* Respice in seruos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum.

* Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

XC.

Lana Cantici David.

Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commemorabitur.

* Dicit Domino: Susceptor meus es tu, & refugium meum: Deus meus sperabo in eum.

* Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.

* Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis eius sperabis.

* Scuto circumdabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno.

* A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab insurſu, & demonio meridiano.

* Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.

* Verumtamen oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis.

* Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum posuisti refugium tuum.

* Non accedet ad te malum: & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

* Quoniam angelis suis iudauit de te: vt custodiant te in omnibus viis tuis.

* In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

* Super aspitem & basiliscum ambulabis: & conculcabis leonem & draconem.

* Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.

* Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum & glorificabo eum.

* Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

XCII.

Psalms Cantici, in die sabbati.

Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime;

* Ad annunciantem manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem;

* In decachordo, psalterio; cum cantico, in cithara.

* Quia delectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.

* Quam magnificata sunt opera tua Domine: nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

* Vir insipiens non cognosceret: & stultus non intelliget hæc.

* Cum exorti fuerint peccatores sicut forum: apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem.

Vt intereant in seculum seculi: * tu autem Altissimus in æternum Domine.

* Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: & dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.

* Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum: & senectus mea in misericordia veri.

* Et despexit oculus meus inimicos meos: & in insurgentibus in me malignantibus audier auris mea.

* Iustus, vt palma florebit: sicut cedrus Libani multiplicabitur.

* Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebut.

* Adhuc multiplicabuntur in senecta verbi: & bene patientes erunt, vt annuncient:

Quoniam

Quoniam rectus Dominus Deus noster :
& non est iniquitas in eo.

XCII.

*Lam Cantici ipsi David in die ante sabbatum,
quando fundata est terra.*

Dominus regnavit, decorem indutus est :
indutus est Dominus fortitudinem, &
præcinxit se.

Etenim firmavit orbem terræ, qui non
commovebitur.

* Parata sedes tua ex tunc : à seculo tu es.

* Eleuauerunt flumina Domine : eleua-
uerunt flumina vocem suam.

* Eleuauerunt flumina fluctus suos, * à vo-
cibus aquarum multarum.

Mirabiles elationes maris, mirabilis in a-
liis Dominus.

* Testimonia tua credibilia facta sunt ni-
mis : domum tuam decet sanctitudo Domi-
ni in longitudinem dierum.

XCIII.

Psalmus ipsi David, quarta sabbati.

Deus ultionum Dominus : Deus ultio-
num libere egit.

* Exaltare qui iudicas terram : redde re-
tributionem superbis.

* Usquequo peccatores Domine, usque-
quo peccatores gloriabuntur :

* Effabuntur, & loquentur iniquitatem :
loquentur omnes, qui operantur iniusti-
tiam ?

* Populum tuum Domine humiliauerunt :
& hereditatem tuam vexauerunt.

* Viduam & aduenam interfecerunt : &
pupillos occiderunt.

* Et dixerunt : Non videbit Dominus, nec
intelliget Deus Iacob.

* Intelligite insipientes in populo : & stu-
li aliquando sapire.

* Qui plantauit aurem, non audiet ? aut
qui finxit oculum, non considerat ?

* Qui corripit gentes, non arguet ? qui
docet hominem scientiam ?

* Dominus scit cogitationes hominum :
quoniam vanæ sunt.

* Beatus homo, quem tu erudieris Domi-
ne, & de lege tua docueris eum :

* Ut mitiges ei à diebus malis : donec fo-
diatur peccatori fouea.

* Quia non repellet Dominus plebem su-
am : & hereditatem suam non derelinquet.

* Quoadusque iustitia conuertatur in iu-
dicium : & qui iuxta illam omnes qui recto
sunt corde.

* Quis consurget mihi aduersus mali-
gnantes ? aut quis stabit mecum aduersus
operantes iniquitatem ?

17 * Nisi quia Dominus adiuuit me : paulo-
minus habitasset in inferno anima mea.

18 * Si dicebam : Motus est pes meus : Mife-
ricordia tua Domine adiuuabat me.

19 * Secundum multitudinem dolorum me-
orum in corde meo, consolationes tuæ laci-
ficauerunt animam meam.

20 * Nunquid adhæret tibi sedes iniquita-
tis : qui singis laborem in præcepto ?

21 * Captabunt in animam iusti : & sangui-
nem innocentem condemnabunt.

22 * Et factus est mihi Dominus in refugium,
& Deus meus in adiutorium spei meæ.

23 * Et reddet illis iniquitatem ipsorum : &
in malitia eorum disperdet eos : disperdet il-
los Dominus Deus noster.

XCIV.

Lam Cantici ipsi David.

Venite, exultemus Domino : iubilemus
Deo salutaris nostro.

* Præoccupemus faciem eius in confessio-
ne : & in psalmis iubilemus ei.

* Quoniam Deus magnus Dominus : &
rex magnus super omnes deos.

* Quia in manu eius sunt omnes fines ter-
ræ : & altitudines montium ipsius sunt.

* Quoniam ipse est mare, & ipse fecit il-
lud : & siccam manus eius formauerunt.

* Venite adoremus, & procidamus : & plo-
remus ante Dominum qui fecit nos.

* Quia ipse est Dominus Deus noster : &
nos populus pascuæ eius, & oves manus
eius.

* Hodie si vocem eius audieritis, nolite
obdurare corda vestra ;

* Sicut in irritatione secundum diem ten-
tationis in deserto : ubi tentauerunt me pa-
tres vestri, probauerunt me, & viderunt ope-
ra mea.

* Quadraginta annis offensus fui genera-
tioni illi, & dixi : Semper hi errant corde.

* Eristi non cognouerunt vias meas : * vt
iuravi in ira mea : Si introibunt in requiem
meam.

XCV.

*Canticum ipsi David, quando domus edificaba-
tur post captiuitatem. (1. Par. 15.)*

Cantate Domino canticum nouum : can-
tate Domino omnis terra.

* Cantate Domino & benedicite nomini
eius : annunciate de die in diem salutatem eius.

* Annunciate inter Gentes gloriam eius,
in omnibus populis mirabilia eius.

* Quoniam magnus Dominus, & lauda-
bilis nimis : terribilis est super omnes deos.

* Quoniam omnes dij Gentium dæmo-
nia : Dominus autem cælos fecit.

* Confessio & pulchritudo in conspectu eius: sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius.

* Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam & honorem: * afferte Domino gloriam nomini eius.

Tollite hostias, & introite in atria eius: * adorate Dominum in atrio sancto eius.

Commouetur à facie eius vniuersa terra: * dicite in Gentibus quia Dominus regnauit.

Etenim contexit orbem terre qui non commouebitur: iudicauit populos in æquitate.

* Latentur cæli, & exultet terra, commoueat mare, & plenitudo eius: * gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt:

Tunc exultabunt omnia ligna siluarum * à facie Domini, quia venit: quoniam venit iudicare terram.

Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

XCVI.

Huic David, quando terra eius restituta est.

Dominus regnauit, exultet terra: latent in insulae muntæ.

* Nubes, & caligo in circuitu eius: iustitia & iudicium correctio sedis eius.

* Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.

* Illuxerunt fulgura eius orbi terræ: vidit, & commota est terra.

* Montes, sicut cera fluxerunt à facie Domini: à facie Domini omnis terra.

* Annunciauerunt cæli iustitiam eius: & viderunt omnes populi gloriam eius.

* Confundantur omnes, qui adorant sculptilia: & qui gloriantur in simulachris suis.

* Adorate eum omnes angeli eius: * audiuit, & lætata est Sion.

Et exultauerunt filij Iudæ, propter iudicia tua Domine:

* Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram: nimis exaltatus es super omnes deos.

* Qui diligitis Dominum, odite malum: custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos.

* Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia.

* Lætamini iusti in Domino: & confitemini memoriæ sanctificationis eius.

XCVII.

Psalmus ipsi David.

Cantate Domino canticum nouum: quia mirabilia fecit.

Saluabit tibi dextera eius, & brachium sanctum eius.

* Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam.

* Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israel.

Viderunt omnes termini terræ salutare Dei nostri.

* Iubilare Deo omnis terra: cantate, & exultate, & psallite.

* Psallite Domino in cithara, in cithara & voce psalmi: * in tubis dulcibus, & voce tubæ cornæ.

* Iubilare in conspectu regis Domini: * moueat mare, & plenitudo eius: orbis terrarum, & qui habitant in eo.

* Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt * à conspectu Domini: quoniam venit iudicare terram.

Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate.

XCVIII.

Psalmus ipsi David.

Dominus regnauit, irascantur populi: qui sedet super cherubim, moueat terra.

* Dominus in Sion magnus: & excelsus super omnes populos.

* Consecrantur nomini tuo magno: quoniam nram terribile & sanctum est: * & honor regis iudicium diligit.

Tu parasti directiones: iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.

* Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est.

* Moyses & Aaron in sacerdotibus eius: & Samuel inter eos, qui inuocant nomen eius:

Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos: * in columna nubis loquebatur ad eos.

Custodiebant testimonia eius, & præceptum quod dedit illis.

* Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinventiones eorum.

* Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto eius: quoniam sanctus Dominus Deus noster.

XCIX.

Psalmus in confessione.

Iubilare Deo omnis terra: seruite Domino in lætitia.

Introite in conspectu eius, in exultatione.

* Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos.

Populus eius, & oues pascuæ eius: * introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis: confitemini illi.

Laudate nomen eius: * quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia eius, & vique in generationem & generationem veritas eius.

C.

Psalmus ipsi David.

Misericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine.

Psallam, * & intelligam in via immaculata, quando venies ad me.

Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.

* Non proponebam ante oculos meos rem iniustam: facientes prauatationes odiui.

Non adhæsit mihi * cor prauum: declinatum a me malignum non cognoscebam:

* Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequabar.

Superbo oculo, & insatiabili corde cum hoc non edebam.

* Oculi mei ad fideles terræ vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

* Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non dixit in conspectu oculorum meorum.

* In matutino interficiebam omnes peccatores terræ: vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.

C I.

Oratio pauperis cum anxietate fuerit, & in conspectu Domini effuderit precem suam.

Domine exaudi orationem meam: & clamor meus ad te veniat.

* Non auertas faciem tuam a me: in quacumq; diatribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacumque die inuocauero te velociter exaudi me:

* Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremum aruerunt.

* Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.

* A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.

* Similis factus sum pellicano solitudinis: factus sum sicut nycticorax in domicilio.

* Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.

* Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me aduersum me iurabant.

* Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

* A facie iræ & indignationis tuæ: quia eleuans allististi me.

* Dies mei sicut vmbra declinauerunt: & ego sicut fœnum arui.

13 * Tu autem Domine in æternum permanes: & memoriale tuum in generationem & generationem.

14 * Tu exurgens misereberis Sion: quia tempus miserendi eius, quia venit tempus.

15 * Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius: & terræ eius miserebuntur.

16 * Et timebunt Gentes nomen tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.

17 * Quia ædificabit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.

18 * Respexit in orationem humilium: & non spreuit precem eorum.

19 * Scribantur hæc in generatione altera: & populus, qui creabitur, laudabit Dominum.

20 * Quia prospexit de excelsò sancto suo: Dominus de cælo in terram aspexit:

21 * Vt audiret gemitus compeditorum: vt solueret filios interemptorum:

22 * Vt annuncient in Sion nomen Domini: & laudem eius in Ierusalem.

23 * In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant Domino.

24 * Respondit ei in via virtutis suæ: Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.

25 * Ne reuoces me in dimidio dierum meorum: in generationem & generationem anni tui.

26 * Initio tu Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli:

27 * Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent.

28 Et sicut opertorium mutabit eos, & mutantur: * tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

29 * Filii seruorum tuorum habitabunt: & semen eorum in seculum dirigetur.

C II.

Ipsi David.

1 **B**enedic anima mea Domino: & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius.

2 * Benedic anima mea Domino: & noli obliuisci omnes retributiones eius.

3 * Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis; qui sanat omnes infirmitates tuas.

4 * Qui redimit de interitu vitam tuam; qui coronat te in misericordia & miserationibus.

5 * Qui replet in bonis desiderium tuum; renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.

6 * Faciens misericordias Dominus, & iudicium omnibus iniuriam patientibus.

7 * Notas fecit vias suas Moyse, filiis Israel voluntates suas.

8 * * Misericors, & misericors Dominus: longanimis & multum misericors.

9 * Non in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.

* Num. 1. c. 18.

* Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

* Quoniam secundum altitudinem cæli à terra, corroborauit misericordiam suam super timentes se.

* Quantum distat Ortus ab Occidente: longè fecit à nobis iniquitates nostras.

* Quomodo miseretur pater filiorum, miseratus est Dominus timentibus se: * quoniam ipse cognouit figmentum nostrum.

Recordatus est quoniam pulvis sumus: * homo, sicut fœnum, dies eius tanquam flos agri sic efflorescit.

* Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet: & non cognoscat amplius locum suum.

* Misericordia autem Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum.

Et iustitia illius in filios filiorum, * his qui seruant testamentum eius.

Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.

* Dominus in cælo parauit sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.

* Benedicite Domino omnes angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius.

* Benedicite Domino omnes virtutes eius: ministri eius, qui facitis voluntatem eius.

* Benedicite Domino omnia opera eius: in omni loco dominationis eius, benedic anima mea Domino.

CIII.

Ipsi David.

Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.

Confessionem & decorem induisti: * amicus meus lumen sicut vestimento.

Extendens cælum sicut pellem: * qui tegis aquis superiora eius.

Qui ponis nubem ascensum tutum: qui ambulas super pennas ventorum.

* Qui facis angelos tuos, spiritus: & ministros tuos, ignem vrentem.

* Qui fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in sæculum sæculi.

* Abyssus, sicut vestimentum, amicus eius: super montes stabunt aquæ.

* Ab increpatione tua fugient: à voce tonitru tui formidabunt.

* Ascendunt montes, & descendunt campi, in locum quem fundasti eis.

* Terminum posuisti, quem non transgredientur: neque conuerterentur operire terram.

* Qui emittis fontes in conuallibus: inter medium montium pertransibunt aquæ.

* Porabunt omnes bestię agri: expectabunt onagri in siti sua.

* Super ea volucres cæli habitabunt: de medio perrarum dabunt voces.

* Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra.

* Produces fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum:

Ut educas panem de terra: * & vinum lætificet cor hominis:

Ut exilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.

* Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit: * illic passeret, nidificabunt.

Herodii domus dux est eorum: * montes excelsi ceruis: petra refugium herinacis.

* Fecit lunam in tempora: sol cognouit occasum suum.

* Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestię siluæ.

* Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & querant à Deo escam sibi.

* Ortus est sol, & congregati sunt: & in cubilibus suis collocabuntur.

* Exhibet homo ad opus suum: & ad operationem suam usque ad vesperum.

* Quam magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.

* Hoc mare magnum, & spatiosum manibus: illic reptilia, quorum non est numerus.

Animalia pusilla cum magnis: * illic naues pertransibunt.

Draco iste, quem formasti ad illudendum ei: * omnia à te expectant ut des illis escam in tempore.

* Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

* Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.

* Emitteres spiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ.

* Sit gloria Domini in sæculum: lætabitur Dominus in operibus suis:

* Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant.

* Cantabo Domino in uia mea: psallam Deo meo quamdiu sum.

* Iucundum sit ei eloquium meum: ego uero delectabor in Domino.

* Deficiant peccatores à terra, & iniqui ita ut non sint: benedic anima mea Domino.

CIV.

Alleluia. (1. Par. 16. a. 8.)

Consterni Domino, & inuocate nomen eius: annunciate inter Gentes opera eius.

* Cantate

^{Exo. 14.} ^{g. 27.} * Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex
 eis non remansit.
 * Et crediderunt verbis eius: & laudauerunt
 laudem eius.
 * Cito de fecerunt, obliui sunt operum eius:
 & non sustinuerunt consilium eius.
^{Exo. 17.} ^{a. l.} * Et concupierunt concupiscentiam in de-
 serto: & tentauerunt Deum in iniquo lo-
 co.
^{Nu. 11.} ^{g. 13.} * Et dedit eis petitionem ipsorum: & misit
 saturitatem in animas eorum.
 * Et irritauerunt Moysen in castris, Aaron
 sanctum Domini.
^{Nu. 16. e.} ^{g. 2.} * Aperta est terra, & deglutiuit Dathan:
 & operuit super congregationem Abiron.
 * Et exarsit ignis in synagoga eorum: flam-
 ma combussit peccatores.
^{Exo. 32. a.} ^{g. 13.} * Et fecerunt vitulum in Horeb: & adora-
 uerunt sculptile.
 * Et mutauerunt gloriam suam in similitu-
 dinem vituli comedentis fœnum.
 * Obliti sunt Deum, qui saluauit eos, qui
 fecit magnalia in Ægypto, * mirabilia in
 Terra Cham: terribilia in mari rubro.
^{Exo. 32. a.} ^{g. 10.} * Et dixit, vt disperderet eos: si non Moy-
 ses electus eius steterit in conseruatione in con-
 spectu eius:
 Vt auerteret iram eius, ne disperderet eos:
 * & pro nihilo habuerunt terram desiderabi-
 lem:
 Non crediderunt verbo eius, * & murmu-
 rauerunt in tabernaculis suis: non exaudierunt
 vocem Domini.
^{Nu. 14.} ^{g. 32.} * Et eleuauit manum suam super eos: vt
 prosterneret eos in deserto:
 * Et vt deiiceret semen eorum in Nationi-
 bus: & disperderet eos in regionibus.
 * Et initiati sunt Beelphegor: & comederunt
 sacrificia mortuorum.
 * Et irritauerunt eum in adinventionibus
 suis: & multiplicata est in eis ruina.
^{Nu. 25. b.} ^{g. 7.} * Et stetit Phinees, & placuit: & cessauit
 quassatio.
 * Et reputatum est ei in iusticiam, in gene-
 rationem & generationem vsque in sempiter-
 num.
^{Nu. 20.} ^{a. 10.} * Et irritauerunt eum ad Aquas contradi-
 ctionis: & vexatus est Moyses propter
 eos: * quia exacerbauerunt spiritum e-
 ius.
 Et distinxit in labiis suis: * non disperdide-
 runt gentes, quas dixit Dominus illis.
 * Et commisti sunt inter gentes, & didice-
 runt opera eorum: * & seruierunt sculpti-
 libus eorum: & factum est illis in scanda-
 lum.
 * Et immolauerunt filios suos, & filias suas
 demoniis.
 * Et effuderunt sanguinem innocentem:

F sanguinem filiorum suorum & filiarum sua-
 rum, quas sacrificauerunt sculptilibus Cha-
 naan.
 39 Et infecta est terra in sanguinibus, * & con-
 taminata est in operibus eorum: & fornicati
 sunt in adinventionibus suis.
 40 * Et iratus est furore Dominus in popu-
 lum suum: & abominatus est hereditatem
 suam.
 41 * Et tradidit eos in manus gentium: & do-
 minati sunt eorum, qui oderunt eos.
 42 * Et tribulauerunt eos inimici eorum, &
 humiliati sunt sub manibus eorum: * sæpe li-
 berauit eos.
 Ipsi autem exacerbauerunt eum in consi-
 lio suo: & humiliati sunt in iniquitatibus
 suis.
 44 * Et vidit, cum tribularentur: & audiuit o-
 rationem eorum.
 45 * Et memor fuit testamenti sui: & poeni-
 tuit eum secundum multitudinem misericor-
 diæ suæ.
 46 * Et dedit eos in misericordias in conspectu
 omnium, qui ceperant eos.
 47 * Saluos nos fac Domine Deus noster: & con-
 grega nos de Nationibus:
 Vt confiteamur nomini sancto tuo: & glo-
 riemur in laude tua.
 48 * Benedictus Dominus Deus Israel à seculo
 & vsque in seculum: & dicet omnis populus:
 Fiat, fiat.

C V I.

Alleluia. (Iudith. 13. 21.)

1 C onfitemini Domino, quoniam bonus:
 A quoniam in seculum misericordia eius.
 2 * Dicant, qui redempti sunt à Domino, quos
 redemit de manu inimici: & de regionibus
 congregauit eos.
 3 * A solis ortu, & occasu: ab aquilone, &
 mari.
 4 * Errauerunt in solitudine in iniquo so-
 B viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.
 5 * Esurientes, & sitientes: anima eorum in
 ipsis defecit.
 6 * Et clamauerunt ad Dominum cum tri-
 bularentur: & de necessitatibus eorum eripuit
 eos.
 7 * Et deduxit eos in viam rectam: vt irent in
 ciuitatem habitationis.
 8 * Confiteantur Domino misericordiae eius:
 & mirabilia eius filiis hominum.
 9 * Quia satiavit animam inanem: animam
 esurientem satiavit bonis.
 10 * Sedentes in tenebris, & vmbra mortis:
 victos in mendicitate, & ferro.
 11 * Quia exacerbauerunt eloquia Dei: & con-
 silium Altissimi irritauerunt.

* Et

* Et humiliatum est in laboribus cor eorum: infirmari sunt, nec fuit, qui adiuuaret.

* Et clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.

* Et eduxit eos de tenebris, & umbra mortis: & vincula eorum dirupit.

* Confiteantur Domino misericordiae eius: & mirabilia eius filiis hominum.

* Quia contriuit portas areas: & vestes ferreos confregit.

* Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt.

* Omnem escam abominata est anima eorum: & appropinquauerunt vsque ad portas mortis.

* Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.

* Misit verbum suum, & sanauit eos: & eripuit eos de interitionibus eorum.

* Confiteantur Domino misericordiae eius: & mirabilia eius filiis hominum:

* Et sacrificium sacrificium laudis: & annuncient opera eius in exultatione.

* Qui descendit mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis.

* Ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo.

* Dixit, & stetit spiritus procellae: & exaltati sunt fluctus eius.

* Ascendunt vsque ad caelos, & descendunt vsque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.

* Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est.

* Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.

* Et statuit procellam eius in auram: & fluuerunt fluctus eius.

* Et letati sunt, quia fluuerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.

* Confiteantur Domino misericordiae eius: & mirabilia eius filiis hominum.

* Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum.

* Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim;

* Terram fructiferam in falsuginem, & malitia inhabitantium in ea.

* Posuit desertum in stagna aquarum: & terram sine aqua in exitus aquarum.

* Et collocauit illic esurientes: & constituerunt ciuitatem habitantis.

* Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas: & fecerunt fructum natiuitatis.

* Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis: & iumenta eorum non minoraui.

* Et pauci facti sunt: & vexati sunt a tribulatione malorum, & dolore.

* Effusa est contemptio super principes: & errare fecit eos in inuio, & non in via.

* Et adiuuit pauperem de inopia: & posuit sicut oues familias.

* Videbunt recti, & letabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os suum.

* Quis sapiens & custodiet haec? & intelliget misericordias Domini?

CVII.

Canticum Psalmi ipsi David. (Sup. 56. 8.)

Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo & psallam in gloria mea.

* Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.

* Confitebor tibi in populis Domine: & psallam tibi in nationibus.

* Quia magna est super caelos misericordia tua: & vsque ad nubes veritas tua.

* Exaltare super caelos Deus, & super omnem terram gloria tua: * vt liberentur dilecti tui.

Saluum fac dextera tua, & exaudi me: * Deus locutus est in sancto suo:

Exultabo, & diuidam Sichimam, & conuallem tabernaculorum dimetiar.

* Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim suscepio capitis mei.

Iuda rex meus: * Moab lebes spei meae.

In Idumaeam extendam calcamentum meum: mibi alienigenae amici facti sunt.

* Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vsque in Idumaeam?

* Nonne tu Deus, qui repulisti nos, & non exhibis Deus in virtutibus nostris?

* Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.

* In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

CVIII.

In finem, Psalmus David.

Deus laudem meam ne tacueris: quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est.

* Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circumdederunt me: & expugnaverunt me gratis.

* Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam.

* Et posuerunt aduersum me mala pro bonis: & odium pro dilectione mea.

* Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet a dextris eius.

* Cum indicatur, exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.

Num. 22.
19.

* Fiant dies eius pauci : & episcopatum eius accipiat alter.

* Fiant filij eius orphani : & vxor eius vidua.

* Nutantes transferantur filij eius, & mendicent : & eiciantur de habitationibus suis.

* Scrutetur sœnerator omnem substantiam eius : & diſcipiant alieni labores eius.

* Non sit illi adiutor : nec sit, qui misereatur pupillis eius.

* Fiant nati eius in interitum : in generatione vna deleatur nomen eius.

* In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini : & peccatum matris eius non deleatur.

* Fiant contra Dominum semper, & dispreant de terra memoria eorum : * pro eo quod non est recordatus facere misericordiam.

* Et persecutus est hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare.

* Et dilexit maledictionem, & venit ei : & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.

* Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur, & sicut zona, qua semper præcingitur.

* Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum : & qui loquuntur mala aduersus animam meam.

* Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum quia suavis est misericordia tua.

Libera me, * quia egenus & pauper ego sum : & cor meum conturbatum est intra me.

* Sicut umbra cum declinat, ablatus sum : & excussus sum sicut locustæ.

* Genua mea infirmata sunt à ieiunio : & caro mea immutata est propter oleum.

* Et ego factus sum opprobrium illis : viderunt me, & mouerunt capita sua.

* Adiua me Domine Deus meus : saluum me fac secundum misericordiam tuam.

* Et sciant quia manus tua hæc : & tu Domine fecisti eam.

* Malediccat illi, & tu benedices : qui insurgunt in me, confundantur : seruus autem tuus lætabitur.

* Induantur, qui detrahunt mihi, pudore : & operiantur sicut diploide confusione sua.

* Confitebor Domino nimis in ore meo : & in medio multorum laudabo eum.

* Quia assistit à dextris pauperis, vt saluum faceret à persequentibus animam meam.

C I X.

Psalmus David.

Dixit Dominus Domino meo : Sede à dextris meis.

* Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.

* Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion : dominare in medio inimicorum tuorum.

* Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum : ex vtero ante luciferum genui te.

* Iurauit Dominus, & non pœnitebitur : Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

* Dominus à dextris tuis, confregit in ira suâ reges.

* Iudicabit in nationibus, implebit ruinas : conquassabit capita in terra multorum.

* De torrente in via biber : propterea exaltabit caput.

C X.

Alleluia.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in consilio iustorum, & congregatione.

* Magna opera Domini : exquisita in omnes voluntates eius.

* Confessio & magnificentia opus eius : & iustitia eius manet in sæculum sæculi :

* Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus : escam dedit timentibus se.

Memor erit in sæculum testamenti sui : virtutem operum suorum annuntiabit populo suo :

* Vt det illis hereditatem gentium, opera manuum eius, veritas & iudicium.

* Fidelia omnia mandata eius : confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate & æquitate.

* Redemptionem misit populo suo : mandauit in æternum testamentum suum.

Sanctum, & terribile nomen eius : * initium sapientiæ timor Domini.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum : laudatio eius manet in sæculum sæculi.

C X I.

Alleluia, reuerſionis Aggai, & Zacharia.

Beatus vir, qui timet Dominum : in mandatis eius vult nimis.

* Potens in terra erit semen eius : generatio rectorum benedicetur.

* Gloria, & diuitiæ in domo eius : & iustitia eius manet in sæculum sæculi.

* Exortum est in tenebris lumē rectis : misericors, & miserator, & iustus.

* Iucundus homo, qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in iudicio :

* quia in æternum non commouebitur.

* In me-

* In memoria æterna erit iustus: ab auditione mala non timebit.

Paratū cor eius sperare in Domino, * confirmatum est cor eius: non commouebitur donec despiciat inimicos suos.

* Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in sæculum sæculi, cornu eius exaltabitur in gloria.

* Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet: desiderium peccatorum peribit.

C X I I.

Alleluia.

Laudate pueri Dominum: laudate nomen Domini.

* Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & vsque in sæculum.

* A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Domini.

* Malach. 1.6.11. * Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria eius.

* Qui sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, * & humilia respicit in cælo & in terra?

* Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem:

* Vt colloce eum cum principibus, cum principibus populi sui.

* Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum latantem.

C X I I I.

Alleluia.

In exitu Israel de Ægypto, domus Iacob de populo barbaro.

* Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israel potestas eius.

* Mare vidit, & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum.

* Montes exultauerunt vt arietes: & colles sicut agni ouium.

Quid est tibi mare, quod fugisti: & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum?

* Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium.

* A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob.

* Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.

* Non nobis Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam.

* Super misericordia tua, & veritate tua: ne quando dicant Gentes: Vbi est Deus eorum?

* Deus autem noster in cælo: omnia quæcumque voluit, fecit.

* Inf. 134. 6.15. * Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum.

* Os habent & non loquantur: oculos habent, & non videbunt.

* Aures habent, & non audient: nares habent, & non odorabunt.

* Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt a gutture suo.

* Similes illis fiant, qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.

* Domus Israel sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.

* Domus Aaron sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.

* Qui timent Dominum, sperauerunt in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.

Dominus memor fuit nostri: & benedixit nobis.

Benedixit domui Israel: benedixit domui Aaron.

* Benedixit omnibus, qui timent Dominum, pusillis cum maioribus.

* Adiciat Dominus super vos, super vos, & super filios vestros.

* Benedixit vos à Domino, qui fecit cælum & terram.

* Cælum cæli Domino: terram autem dedit filiis hominum.

* Non mortui laudabunt te Domine: neque omnes, qui descendunt in infernum.

* Sed nos, qui viuimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc & vsque in sæculum.

C X I V.

Alleluia.

Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.

* Quia inclinauit aurem suam mihi: & in diebus meis inuocabo.

* Circumdederunt me dolores mortis: & pericula inferni inuenerunt me.

* Tribulationem & dolorem inueni: & nomen Domini inuocaui.

* O Domine libera animam meam: misericors Dominus, & iustus, & Deus noster miseretur.

* Custodiens paruulos Dominus: humiliatus sum, & liberauit me.

* Cōuertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi.

* Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu.

* Placebo Domino in regione viuorum.

C X V.

Alleluia.

Redidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.

* Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.

* Quid retribuam Domino, pro omnia, quæ retribuit mihi?

* Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini inuocabo.

* Vota mea Domino reddam coram omni populo eius: pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius.

* O Domine, quia ego seruus tuus: ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.

Diripuisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo.

* Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi eius: in atrii domus Domini, in medio tui Ierusalem.

CXVI.

Alleluia.

Rom. 15.
c. 11.

Laudate Dominum omnes Gentes: laudate eum omnes populi.

* Ioan. 12.
c. 34.

* Quoniam confirmata est super nos misericordia eius: & veritas Domini manet in æternum.

CXVII.

Alleluia.

Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia eius.

* Dicat nunc Israel quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia eius.

* Dicat nunc domus Aaron: quoniam in sæculum misericordia eius.

* Dicat nunc, qui timent Dominum: quoniam in sæculum misericordia eius.

* De tribulatione inuocaui Dominum: & exaudiuit me in latitudine Dominus.

* Dominus mihi adiutor: non timebo, quid faciat mihi homo.

* Hebr. 13.
a. 6.

* Dominus mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos.

* Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine.

* Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.

* Omnes gentes circueuerunt me: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.

* Circumdantes circumdederunt me: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.

* Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.

* Impulsus euerfus sum, ut caderem: & Dominus suscepit me.

* Exod. 15.
a. 2.

* Fortitudo mea, & laus mea Dominus: & factus est mihi in salutem.

* Vox exultationis & salutis, in tabernaculis iustorum.

* Dexteræ Domini fecit virtutem: dexteræ Domini exaltauit me, dexteræ Domini fecit virtutem.

* Non moriar, sed viuam: & narrabo opera Domini.

* Castigans castigauit me Dominus: & morti non tradidit me.

* Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas confitebor Domino: hæc porta Domini, iusti intrabunt in eam.

* Confitebor tibi, quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.

* Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.

* A Domino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris.

* Hæc est dies, quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea.

* O Domine saluum me fac, Domine bene prosperare: benedictus qui venit in nomine Domini.

Benediximus vobis de domo Domini: Deus Dominus, & illuxit nobis.

Constituete diem solemnem in cōdendis, vsque ad cornualtaris.

* Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te.

Confitebor tibi, quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.

* Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia eius.

CXVIII.

Alleluia.

A L E P H.

Beati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini.

* Beati, qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum.

* Non enim qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulauerunt.

* Tu mandasti, mandata tua custodiri nimis:

* Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas iustificationes tuas.

* Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.

* Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici iudicia iustitiæ tuæ.

* Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsquequaque.

B E T H.

* In quo corrigit adolescentior viam suam: in custodiendo sermones tuos.

* In toto corde meo exquisiui te: ne reppellas me a mandatis tuis.

* In corde meo abscondi eloquia tua: ut non peccem tibi.

* Benedictus es Domine : doce me iustifi- 11 37
cationes tuas.

* In labiis meis, pronunciaui omnia iudi- 13 38
cia oris tui.

* In via testimoniorum tuorum delecta- 14 39
tus sum, sicut in omnibus diuitiis.

* In mandatis tuis exercebor : & confide- 15 40
rabo vias tuas.

* In iustificationibus tuis meditabor : non 16
obliuiscar sermones tuos.

G I M E L.

* Retribue seruo tuo, viuifica me & custo- 17
diam sermones tuos. C

* Reuela oculos meos : & considerabo mi- 18 42
rabilia de lege tua.

* Incola ego sum in terra : non abscondas 19 43
a me mandata tua.

* Concupiuit anima mea desiderare iusti- 20
ficationes tuas, in omni tempore.

* Increpasti superbos : maledicti qui decli- 21
nant a mandatis tuis.

* Aufer a me opprobrium, & contemptum, 22
quia testimonia tua exquisiui.

* Etenim sederunt principes, & aduersum 23
me loquebantur : seruus autem tuus exerce-
batur in iustificationibus tuis.

* Nam & testimonia tua meditatio mea 24 48
est : & consilium meum iustificationes tuæ.

D A L E T H.

* Adhæsit pauimento anima mea : viuifica 25
me secundum verbum tuum. D

* Vias meas enunciaui, & exaudisti me : do- 26
ce me iustificationes tuas.

* Viam iustificationum tuarum instrue 27
me : & exercebor in mirabilibus tuis.

* Dormitauit anima mea præ tædio : con- 28
firma me in verbis tuis.

* Viam iniquitatis amoue a me : & de lege 29
tua miserere mei.

* Viam veritatis elegi : iudicia tua non sum 30
oblitus.

* Adhæsi testimoniis tuis Domine : noli 31
me confundere.

* Viam mandatorum tuorum cucurri, 32
cum dilatasti cor meum.

H E.

* Legem pone mihi Domine viam iusti- 33
ficationum tuarum : & exquiram eam E
semper.

* Da mihi intellectum, & scrutabor le- 34 57
gem tuam : & custodiam illam in toto corde
meo. H

* Deduc me in semitam mandatorum 35
tuorum : quia ipsam volui.

* Inclina cor meum in testimonia tua, & 36 59
non in avaritiam.

* Auerte oculos meos, ne videant vanita-
tem : in via tua viuifica me.

* Statue seruo tuo eloquium tuum, in ti-
more tuo.

* Amputa opprobrium meum, quod sus-
picatus sum : quia iudicia tua iucunda.

* Ecce concupiui mandata tuas in æquita-
te tua viuifica me.

V A V.

* Et veniat super me misericordia tua Do- 41
mine : salutare tuum secundum eloquium
tuum.

* Et respondebo exprobrantibus mihi ver- 42
bum : quia speraui in sermonibus tuis.

* Et ne auferas de ore meo verbum veri- 43
tatis vsquequaque : quia in iudiciis tuis su-
persperaui.

* Et custodiam legem tuam semper, in
sæculum & in sæculum sæculi.

* Et ambulabam in latitudine : quia man- 45
data tua exquisiui.

* Et loquebar in testimoniis tuis in con- 46
spectu regum : & non confundebar.

* Et meditabar in mandatis tuis, quæ 47
dilexi.

* Et leuaui manus meas ad mandata tua, 48
quæ dilexi : & exercebar in iustificationibus
tuis.

Z A I N.

* Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo 49
mihi spem dedisti. G

* Hæc me consolata est in humilitate mea 50
quia eloquium tuum viuificauit me.

* Superbi inique agebant vsquequaque : a 51
lege autem tua non declinaui.

* Memor fui iudiciorum tuorum a sæculo 52
Domine : & consolatus sum.

* Defectio tenuit me, pro peccatoribus 53
derelinquentibus legem tuam.

* Cantabiles mihi erant iustificationes 54
tuæ, in loco peregrinationis meæ.

* Memor fui nocte iniquitatis tui Domine : 55
& custodiui legem tuam.

* Hæc facta est mihi : quia iustificationes 56
tuas exquisiui.

H E T H.

* Portio mea Domine, dixi, custodire le- 57
gem tuam. H

* Deprecatus sum faciem tuam in toto 58
corde meo : miserere mei secundum eloquiū
tuum.

* Cogitavi vias meas : & conuersti pedes 59
meos in testimonia tua.

* Paratus sum, & non sum turbatus: vt custodiam mandata tua.

* Funes peccatorum circumplexi sunt me: & legem tuam non sum oblitus.

* Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iustificationis tuæ.

* Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

* Misericordia tua Domine plena est terra: iustificationes tuas doce me.

T E T H.

* Bonitatem fecisti cum seruo tuo Domine, secundum verbum tuum.

* Bonitatem & disciplinam, & scientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

* Priusquam humiliarer, ego deliqui: propterea eloquium tuum custodiui.

* Bonus es tu: & in bonitate tua doce me iustificationes tuas.

* Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

* Coagulatum est sicut lac cor eorum: ego vero legem tuam meditatus sum.

* Bonum mihi quia humiliasti me: vt discam iustificationes tuas.

* Bonum mihi lex oris tui, super millia auri & argenti.

I O D.

* Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me: da mihi intellectum, & discam mandata tua.

* Qui timent te videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua supersperaui.

* Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua: & in veritate tua humiliasti me.

* Fiat misericordia tua vt consoletur me, secundum eloquium tuum seruo tuo.

* Veniant mihi miserationes tuæ, & viuat: quia lex tua meditatio mea est.

* Confundantur superbi quia iniuste iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

* Conuertantur mihi timentes te, & qui nouerunt testimonia tua.

* Fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar.

C A P H.

* Defecit in salutare tuum anima mea: & in verbum tuum supersperaui.

* Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me?

* Quia factus sum sicut vter in pruna: iustificationes tuas non sum oblitus.

* Quot sunt dies serui tui: quando facies de persequentibus me iudicium?

* Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua.

* Omnia mandata tua veritas: inique persecuti sunt me, adiua me.

* Paulominus consummauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.

* Secundum misericordiam tuam viuifica me: & custodiam testimonia oris tui.

L A M E D.

* In æternum Domine, verbum tuum permanet in cælo.

* In generationem & generationem veritas tua: fundasti terram, & permanet.

* Ordinatione tua perseverat dies: quoniam omnia seruiunt tibi.

* Nisi quod lex tua meditatio mea est: tunc fortè periissem in humilitate mea.

* In æternum non obliuiscar iustificationes tuas: quia in ipsis viuificasti me.

* Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam iustificationes tuas exquisiui.

* Me expectauerunt peccatores vt perderent me: testimonia tua intellexi.

* Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

M E M.

* Quomodo dilexi legem tuam Domine: tota die meditatio mea est.

* Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in æternum mihi est.

* Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

* Super senes intellexi: quia mandata tua quæsiui.

* Ab omnivisa mala prohibui pedes meos vt custodiam verba tua.

* A iudiciis tuis non declinaui: quia tu legem posuisti mihi.

* Quam dulcia faucibus meis eloquia tua: super mel ori meo?

* A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

N V N.

* Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

* Iuravi, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.

* Humiliatus sum vsquequaque Domine: viuifica me secundum verbum tuum.

* Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & iudicia tua doce me.

* Anima mea in manibus meis semper: & gem tuam non sum oblitus.

* Potuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erravi.

* Hereditate acquisiui testimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei sunt.

* Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem.

S A M E C H.

* Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

* Adiutor, & susceptor meus es tu: & in verbum tuum super speravi.

* Declinate a me maligni: & scrutabor mandata Dei mei.

* Suscipe me secundum eloquium tuum & viam: & non confundas me ab expectatione mea.

* Adiua me, & saluus ero & meditabor in iustificationibus tuis semper.

* Spreuisti omnes discedentes à iudiciis tuis: quia iniusta cogitatio eorum.

* Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ: ideo dilexi testimonia tua.

* Confige timore tuo carnes meas: à iudiciis enim tuis timui.

A I N.

* Feci iudicium & iustitiam: non tradas me calumniantibus me.

* Suscipe seruum tuum in bonum: non calumniatur me superbi.

* Oculi mei defecerunt in salutare tuum & in eloquium iustitiæ tuæ.

* Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam: & iustificationes tuas doce me.

* Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua.

* Tempus faciendi Domine: dissipauerunt legem tuam.

* Ideo dilexi mandata tua, super aurum & topazion.

* Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

P H E.

* Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.

* Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis.

* Os meum aperui, & attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.

* Aspice in me, & miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum.

* Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: & non dominetur mei omnis iniustitia.

* Redime me a calumniis hominum: vt custodiam mandata tua.

* Faciem tuam illumina super seruum tuum: & doce me iustificationes tuas.

* Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

S A D E.

* Iustus es Domine: & rectum iudicium tuum.

* Mandasti iustitiam testimonia tua: & veritatem tuam nimis.

* Tabescere me fecit zelus meus: quia obliui sunt verba tua inimici mei.

* Ignitum eloquium tuum vehementer: & seruus tuus dilexit illud.

* Adolescentulus sum ego, & contempnus: iustificationes tuas non sum oblitus.

* Iustitia tua, iustitia in æternum: & lex tua veritas.

* Tribulatio & angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est.

* Æquitas testimonia tua in æternum: intellectum da mihi, & viam.

C O P H.

* Clamaui in toto corde meo, exaudi me Domine: iustificationes tuas requiram.

* Clamaui ad te, saluum me fac: vt custodiam mandata tua.

* Præueni in maturitate, & clamaui: quia in verba tua super speravi.

* Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.

* Vocem meam audi secundum misericordiam tuam Domine: & secundum iudicium tuum viuifica me.

* Appropinquauerunt persequentes me iniquitati: à lege autem tua longè facti sunt.

* Prope es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas.

* Initio cognoui de testimoniis tuis: quia in æternum fundasti ea.

R E S.

* Vide humilitatem meam, & eripe me: Vt quia legem tuam non sum oblitus.

* Iudica iudicium meum, & redime me: propter eloquium tuum viuifica me.

* Longè à peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.

* Misericordiæ tuæ multæ Domine: secundum iudicium tuum viuifica me.

* Multi qui persequuntur me, & tribulant me: à testimoniis tuis non declinaui.

* Vidi præuaricantes, & tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.

* Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in misericordia tua uiuifica me. 159

* Principium verborum tuorum, veritas: in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ. 160

S I N.

* Principes persecuti sunt me gratis: & a verbis tuis formidauit cor meum. 161 X

* Lætabor ego super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa. 162

* Iniquitatem odio habui, & abominatus sum: legem autem tuam dilexi. 163

* Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitiæ tuæ. 164

* Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scandalum. 165

* Expectabam salutare tuum Domine: & mandata tua dilexi. 166

* Custodiuit anima mea testimonia tua: & dilexit ea vehementer. 167

* Seruaui mandata tua, & testimonia tua: quia omnes viæ meæ in conspectu tuo. 168

T A V.

* Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum. 169 Y

* Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundum eloquium tuum eripe me. 170

* Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me iustificationes tuas. 171

* Pronunciabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua æquitas. 172

* Fiat manus tua ut saluet me: quoniam mandata elegi. 173

* Concupiui salutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea est. 174

* Viuet anima mea, & laudabit te: iudicia tua adiuuabunt me. 175

* Erraui, sicut ouis, quæ perijt: quæ reseruum tuum, quia mandata tua non sum oblitus. 176

CXIX.

Canticum graduum.

AD Dominum cum tribularet clamaui: & exaudiuit me. A

* Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. 2

* Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? 3

* Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus delolarioris. 4

* Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitauit cum habitantibus Cedar: * multum incola fuit anima mea. 5 B 6

* Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis. 7

C X X.

Canticum graduum.

LEuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxilium mihi. A

* Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram. 2

* Non det in commotionem pedem tuum: neque dormiet qui custodit te. 3

* Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel. 4

* Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam. 5

* Per diem sol non uret te, neque luna per noctem. 6

* Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus. 7

* Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum: ex hoc nunc, & usque in sæculum. 8

C X X I.

Canticum graduum.

Ætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus. A

* Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis Ierusalem. 2

* Ierusalem, quæ ædificatur ut ciuitas: cuius participatio eius in idipsum. 3

* Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel ad confitendum nomini Domini. 4

* Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum David. 5

* Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem: & abundantia diligentibus te. 6 B

* Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis. 7

* Propter fratres meos, & proximos meos, loquebar pacem de te: 8

* Propter domum Domini Dei nostri, quæstui bona tibi. 9

C X X I I.

Canticum graduum.

AD te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. A

* Ecce sicut oculi seruatorum, in manibus dominorum suorum, 2

Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. 3

* Miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione: 4

* Quia multum repleta est anima nostra: 4
opprobrium abundantibus, & despectio superbis.

CXXIII.

Canticum graduum.

Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat A
nunc Israel: * nisi quia Dominus erat in 2
nobis.

Cum exurgerent homines in nos, * forte 3
vivos deglutissent nos:

Cum irasceretur furor eorum in nos, * for- 4
sit aqua absorbuisset nos.

* Torrentem pertransiuit anima nostra: 5
forsitan pertransisset anima nostra aquam
intolerabilem.

* Benedictus Dominus, qui non dedit nos 6
in captionem dentibus eorum. B

* Anima nostra sicut passer erepta est de 7
laqueo venantium: Laqueus contritus est, &
nos liberati sumus.

* Adiutorium nostrum in nomine Domi 8
ni, qui fecit cælum & terram.

CXXIV.

Canticum graduum.

Qui confidunt in Domino, sicut mons A
Sion: non commouebitur in aeternum,
qui habitat * in Ierusalem. 2

Montes in circuitu eius: & Dominus in-
circuitu populi sui, ex hoc nunc & usque in
saeculum.

* Quia non relinquet Dominus virgam 3
peccatorum super sortem iustorum: ut non
extendant iusti ad iniquitatem manus suas.

* Benefac Domine bonis, & rectis corde. 4

* Declinantes autem in obligationes, ad- 5
ducet Dominus cum operantibus iniquita-
tem: pax super Israel.

CXXV.

Canticum graduum.

In conuertendo Dominus captiuitatem A
Sion: facti sumus sicut consolati:

* Tunc repletum est gaudium os nostrum: 2
& lingua nostra exultatione.

Tunc dicent inter gentes: Magnificauit
Dominus facere cum eis.

* Magnificauit Dominus facere nobiscum: 3
facti sumus letantes.

* Conuerte Domine captiuitatem no- 4
stram, sicut torrens in Austro.

* Qui seminant in lacrymis, in exultatio- 5
ne metent.

* Putes ibant & flebant, mittentes semi- 6
na sua.

Venientes autem venient cum exultatio-
ne, portantes manipulos suos.

CXXVI.

Canticum graduum Salomonis.

Nisi Dominus ædificauerit domum, in
vanum laborauerunt qui ædificant
eam.

Nisi Dominus custodierit ciuitatem, fru-
stra vigilat qui custodit eam.

* Vanum est vobis ante lucem surgere: 2
surgite postquam sederitis, qui manducatis
panem doloris.

* Cum dederit dilectis suis somnum: * ecce 3
hereditas Domini, filij; merces, fructus
ventris.

* Sicut sagittæ in manu potentis: ita filij 4
excussorum.

* Beatus vir qui impleuit desiderium suum 5
ex iustis: non confundetur, cum loquetur ini-
micis suis in porta.

CXXVII.

Canticum graduum.

Beati omnes, qui timent Dominum, qui
ambulant in viis eius.

* Labores manuum tuarum quia mandu- 2
cabis: beatus es, & bene tibi erit.

* Vxor tua sicut vitis abundans, in lateri- 3
bus domus tuæ.

B Filij tui sicut nouellæ oliuarum, in circui-
tu mensæ tuæ.

* Ecce sic benedicetur homo, qui timet 4
Dominum.

* Benedicat tibi Dominus ex Sion: & vi- 5
deas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ
tuæ.

* Et videas filios filiorum tuorum, pacem 6
super Israel.

CXXVIII.

Canticum graduum.

Sæpe expugnaverunt me à iuuentute
mea, dicat nunc Israel.

* Sæpe expugnaverunt me à iuuentute 2
mea: etenim non potuerunt mihi.

* Supra dorsum meum fabricauerunt
peccatores: prolongauerunt iniquitatem
suam.

* Dominus iustus concidit ceruices pec- 4
catorum: * confundantur & conuertantur
retrosum omnes, qui oderunt Sion.

* Fiant sicut fœnum testorum: quod 6
priusquam euellatur, exaruit:

* De quo non impleuit manum suam 7
qui metit, & sinum suum qui manipulos
colligit:

* Et non dixerunt qui prateribant: Benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini.

CXXIX.

Canticum graduum.

DE profundis clamaui ad te Domine: Domine exaudi vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ.

* Si iniquitates obseruaueris Domine: Domine quis sustinebit?

* Quia apud te propitiatio est: & propter legem tuam sustinui te Domine.

Sustinuit anima mea in verbo eius: sperauit anima mea in Domino.

* A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel in Domino.

* Quia apud Dominum misericordia: & copiola apud eum redemptio.

* Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus eius.

CXXX.

Canticum graduum David.

Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei.

Neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me.

* Si non humiliter sentiebam: sed exaltavi animam meam:

Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.

* Speret Israel in Domino, ex hoc nunc & usque in sæculum.

CXXXI.

Canticum graduum.

2. Reg. 7. **M**emento Domine David, & omnis mansuetudinis eius:

* Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Jacob:

* Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei:

* Si dederò somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem,

* Et requiem temporibus meis: donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.

* Ecce audiuius eam in Ephrata: inuenimus eam in campis siluæ.

* Introibimus in tabernaculum eius: adorabimus in loco, ubi steterunt pedes eius.

1. Pa. 6. 41. * Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.

* Sacerdotes tui induantur iustitiam: & sancti tui exultent.

10 * Propter David seruum tuum, non auertas faciem Christi tui.

11 * Iurauit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam: defructu ventris tuæ ponam super sedem tuam. 2. Reg. 7. c. 12.

12 * Si custodierint filij tui testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos: Luc. 1. f. 55. Act. 2. c. 30.

Et filij eorum usque in sæculum, sedebunt super sedem tuam.

13 * Quoniam elegit Dominus Sion: elegit Deam in habitationem sibi.

14 * Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo quoniam elegi eam.

15 * Viduam eius benedicens benedicam pauperes eius saturabo panibus.

16 * Sacerdotes eius induam salutari: & sancti eius exultatione exultabunt.

17 * Illuc producam cornu David, parauit lucernam Christo meo. Luc. 1. g. 69.

18 * Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem effloreat sanctificatio mea. Malac. 3. 4. 1.

CXXXII.

Canticum graduum David.

Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in vnum.

* Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron.

Quod descendit in oram vestimenti eius: sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem, & vitam usque in sæculum.

CXXXIII.

Canticum graduum.

Ecce nunc benedicite Dominum omnes serui Domini:

Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri,

* In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.

* Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit celum & terram.

CXXXIV.

Alleluia.

Laudate nomen Domini, laudate serui Domini.

* Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri.

* Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini eius, quoniam suauis.

* Quoniam Iacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem sibi.

* Quia ego cognoui quòd magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus diis.

* Omnia

* Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit in cælo, in terra, in mari, & in omnibus abyssis.

* Educens nubes ab extremo terre: fulgura in pluuiam fecit.

* Qui producit ventos de thesauris suis: qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus.

* Et misit signa & prodigia in medio tui Ægypte, in Pharaonem, & in omnes seruos eius.

* Qui percussit gentes multas: & occidit reges fortes,

* Schon regem Amorrhæorum, & Og regem Basan, & omnia regna Chanaan.

* Et dedit terram eorum hereditatem, hereditatem Israel populo suo.

* Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem & generationem.

* Quia iudicabit Dominus populum suum: & in seruis suis deprecabitur.

* Simulachra Gentium argentum & aurum, opera manuum hominum.

* Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.

* Aures habent, & non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.

* Similes illis fiat qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.

* Domus Israel benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.

* Domus Levi benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.

* Benedictus Dominus ex Sion, qui habitabat in Ierusalem.

CXXXV.

Alleluia.

Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius.

* Confitemini Deo decorum: quoniam in æternum misericordia eius.

* Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius.

* Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia eius.

* Qui fecit cælos in intellectu: quoniam in æternum misericordia eius.

* Qui firmavit terram super aquas: quoniam in æternum misericordia eius.

* Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia eius.

* Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia eius.

* Lunam & stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia eius.

* Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia eius.

* Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia eius.

* In manu potenti, & brachio excelso: quoniam in æternum misericordia eius.

* Qui diuisit Mare rubrum in diuisiones: quoniam in æternum misericordia eius.

* Et eduxit Israel per medium eius: quoniam in æternum misericordia eius.

* Et excussit Pharaonem, & virtutem eius in Mari rubro: quoniam in æternum misericordia eius.

* Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia eius.

* Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia eius.

* Et occidit reges fortes: quoniam in æternum misericordia eius.

* Schon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum misericordia eius.

* Et Og regem Basan: quoniam in æternum misericordia eius.

* Et dedit terram eorum hereditatem: quoniam in æternum misericordia eius.

* Hereditatem Israel seruo suo: quoniam in æternum misericordia eius.

* Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternum misericordia eius.

* Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniam in æternum misericordia eius.

* Qui dat escam omni carni: quoniam in æternum misericordia eius.

* Confitemini Deo celi: quoniam in æternum misericordia eius.

Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius.

CXXXVI.

Psalms David, Hieremia.

Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus: cum recordaremur Sion:

* In salicibus in medio eius, suspendimus organa nostra.

* Quia illic interrogauerunt nos, quicquid duxerunt nos, verba cantionum:

* Et qui adduxerunt nos: Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

* Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

* Si oblitus fuero tui Ierusalem, obliuioni detur dextera mea.

* Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui:

Si non proposuero Ierusalem, in principio letitiæ meæ.

* Memor esto Domine filiorum Edom, in die Ierusalem:

Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.

* Filia Babylonis misera: beatus, qui retribuet retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

* Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.

CXXXVII.

Ipsi David.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.

In conspectu Angelorum psallam tibi: adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Super misericordia tua, & veritate tua: quoniam magnificasti super omne, nomen sanctum tuum.

* In quacumque die inuocauero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.

* Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ: quia audierunt omnia verba oris tui:

* Et cantent in viis Domini: quoniam magna est gloria Domini.

* Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit: & alta à longè cognoscit.

* Si ambulauero in medio tribulationis, uiuificabis me: & super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, & saluum me fecit dextera tua.

* Dominus retribuet pro me: Domine misericordia tua in sæculum: opera manuum tuarum ne despicias.

CXXXVIII

In finem, Psalmus David.

Domine probasti me, & cognouisti me: tu cognouisti sessionem meam: & resurrectionem meam.

* Intellexisti cogitationes meas de longè: semitam meam, & funiculum meum inuestigasti.

* Et omnes vias meas prauidisti: quia non est sermo in lingua mea.

* Ecce Domine tu cognouisti omnia, nouissima & antiqua: tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.

* Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam.

* Quo ibo à spiritu tuo & quo à facie tua fugiam?

* Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

* Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris:

* Etenim illuc manus tua deducet me: & tenebit me dextera tua.

* Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in deliciis meis.

* Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.

* Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de utero matris meæ.

* Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoscit nimis.

* Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto: & substantia mea in inferioribus terræ.

* Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, & nemo in eis.

* Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.

* Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur: exurrexi, & adhuc sum tecum.

* Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum declinate à me:

* Quia dicitis in cogitatione: Accipient in vanitate ciuitates tuas.

* Nonne qui oderunt te Domine, oderam & super inimicos tuos tabescebam?

* Perfecto odio oderam illos: & inimici facti sunt mihi.

* Proba me Deus, & scito cor meum: interroga me, & cognosce semitas meas.

* Et vide, si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

CXXXIX.

In finem, Psalmus David.

Eripe me Domine ab homine malo: à viro iniquo eripe me.

* Qui cogitauerunt iniquitates in corde: tota die constituebant prælia.

* Acuerunt linguas suas sicut serpentis: venenum aspidum sub labiis eorum.

* Custodi me Domine de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.

* Qui cogitauerunt supplantare gressus meos: absconderunt superbi laqueum mihi:

Et funes extenderunt in laqueum: iuxta iter scandalum posuerunt mihi.

* Dixi Domino: Deus meus es tu: exaudi Domine vocem deprecationis meæ.

* Domine, Domine virtus salutis meæ: obumbrasti super caput meum in die belli.

* Ne tradas me Domine à desiderio meo pecca-

peccatori: cogitauerunt contra me, ne delinquas me, ne forte exaltentur.

* Caput circuitus eorum: labor labiorum ipsorum operiet eos.

* Cadent super eos, carbones in ignem delicias eos: in miseriis non subsistent.

* Vir linguosus non dirigitur in terra: virum iniustum mala capient in interitu.

* Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis, & vindictam pauperum.

* Verumtamen iusti confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

CXL.

Psalmus David.

Domine clamaui ad te, exaudi me: intendende voci meæ, cum clamaui ad te.

* Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

* Pone Domine custodiam ori meo: & ostium circumstantiæ labiis meis.

* Non declines cor meum in verba malitie, ad excusandas excusationes in peccatis.

Cum hominibus operantibus iniquitatem & non communicabo cum electis eorum.

* Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Quoniam adhuc & oratio mea in beneficium placitis eorum: * absorpti sunt iuncti petra iudices eorum.

Audient verba mea quoniam potuerunt: * sicut crassitudo terræ erupta est super terram.

Dispersa sunt ossa nostra secus infernum: * quia ad te Domine, Domine oculi mei: in te speraui, non auferas animam meam.

* Custodi me à laqueo, quem statuerunt mihi: & à scandalis operantium iniquitatem.

* Cadent in retiaculo eius peccatores, singulariter sum ego donec transeam.

CXLI.

Intellectus David, cum esset in spelunca, oratio. (1. Reg. 24.)

Voce magna ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus sum:

* Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio.

* In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognouisti semitas meas.

In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.

* Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognosceret me.

Perit fuga à me, & non est qui requirat animam meam.

* Clamaui ad te Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terra viuientium.

* Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.

Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.

* Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.

CXLI.

Psalmus David, quando persequeretur eum Absalom filius eius. (2. Reg. 17.)

Domine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua: exaudi me in tua iustitia.

* Et non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

* Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terra vitam meam.

Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi; * & anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

* Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.

* Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi:

* Velociter exaudi me Domine: defecit spiritus meus.

Non auertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.

* Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: quia in te speraui.

Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.

* Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: * doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: * propter nomen tuum Domine uiificabis me, in æquitate tua.

Educes de tribulatione animam meam: * & in misericordia tua disperdes inimicos meos.

Et perdes omnes, qui tribulant animam meam: quoniam ego seruus tuus sum.

CXLI.

Psalmus David, aduersus Goliath.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælum, & digitos meos ad bellum.

* Misericordia mea, & refugium meum: susceptor meus, & liberator meus:

Protector meus, & in ipso speraui: qui sub-
dit populum meum sub me.

* Domine quid est homo, quia innotuisti
ei? aut filius hominis, quia reputas eum?

Iob 8. l. 9.

14. n. 2.

* Homo vanitati similis factus est: dies
eius sicut umbra prætereunt.

* Domine inclina cælos tuos, & descende:
tange montes, & fumigabunt.

* Fulgura conuersionem, & dissipabis eos:
emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.

* Emitte manum tuam de alto, eripe me,
& libera me de aquis multis, de manu filio-
rum alienorum.

* Quorum os locutum est vanitatem: &
dextera eorum, dextera iniquitatis.

* Deus canticum nouum cantabo tibi: in
psalterio, decachordo psallam tibi.

* Qui das salutem regibus: qui redemisti
Dauid seruum tuum de gladio maligno: * e-
ripe me.

Et erue me de manu filiorum alienorum,
quorum os locutum est vanitatem: & dexte-
ra eorum, dextera iniquitatis:

* Quorum filij, sicut nouellæ plantatio-
nes in iuuentute sua.

Filiæ eorum compositæ: circumornatæ
ut similitudo templi.

* Promptuaria eorum plena, cruentantia
ex hoc in illud.

Oues eorum fœtosæ, abundantes in egres-
sibus suis: * boues eorum crassæ.

Non est ruina maceræ, neque transitus,
neque clamor in plateis eorum.

* Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt:
beatus populus, cuius Dominus Deus est.

C X L I V.

Laudatio ipsi David.

Exaltabo te Deus meus rex: & benedicam
nomini tuo in sæculum, & in sæculum
sæculi.

* Per singulos dies benedicam tibi: & lau-
dabo nomen tuum in sæculum, & in sæcu-
lum sæculi.

* Magnus Dominus & laudabilis nimis:
& magnitudinis eius non est finis.

* Generatio & generatio laudabit opera
tua: & potentiam tuam pronuntiabunt.

* Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ
loquentur: & mirabilia tua narrabunt.

* Et virtutem terribilium tuorum dicent:
& magnitudinem tuam narrabunt.

* Memoriam abundantiae suauitatis tuæ
eructabunt: & iustitia tua exultabunt.

* Miserator & misericors Dominus: pa-
tiens, & multum misericors.

* Suauis Dominus vniuersis: & misratio-
nes eius super omnia opera eius.

* Consecrantur tibi Domine omnia opera
tua: & sancti tui benedicant tibi.

* Gloriam regni tui dicent: & potentiam
tuam loquentur:

* Ut notā faciant filiis hominū potentiam
tuam: & gloriam magnificentiae regni tui.

* Regnum tuum regnum omnium sæcu-
lorum: & dominatio tua in omni generatio-
ne & generationem.

Fidelis Dominus in omnibus verbis suis:
& sanctus in omnibus operibus suis.

* Alleuat Dominus omnes, qui corruunt:
& erigit omnes elisos.

* Oculi omnium in te sperant Domine: &
tu das escā illorum in tempore opportuno.

* Aperis tu manum tuam: & imples omne
animal benedictione.

* Iustus Dominus in omnibus viis suis: &
sanctus in omnibus operibus suis.

* Prope est Dominus omnibus inuocanti-
bus eum: omnibus inuocantibus eum in ve-
ritate.

* Voluntatem timentium se faciet, & de-
precationem eorum exaudiet: & saluos fa-
ciat eos.

* Custodit Dominus omnes diligentes se:
& omnes peccatores disperdet.

* Laudationē Domini loquetur os meum:
& benedicat omnis caro nomini sancto eius
in sæculum, & in sæculum sæculi.

C X L V.

Alleluia, Aggai, & Zacharia.

Lauda anima mea Dominum, laudabo
Dominum in vita mea: psallā Deo meo
quā diu fuero.

* Nolite confidere in principibus: * in filiis
hominum, in quibus non est salus.

* Exhibet spiritus eius, & reuertetur in ter-
ram suam: in illa die peribunt omnes cogi-
tationes eorum.

* Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius,
spes eius in Domino Deo ipseus: * qui fecit
cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis
sunt.

* Qui custodit veritatem in sæculum, fa-
cit iudicium iniuriæ patientibus: dat escam
esurientibus.

* Dominus soluit compeditos: * Dominus
illuminat cæcos.

Dominus erigit elisos, Dominus diligit
iustos.

* Dominus custodit aduenas, pupillum &
viduam suscipiet: & vias peccatorum dis-
perdet.

* Regnabit Dominus n sæcula, Deus
ius Sion in generationem & generatio-
nem.

Alleluia.

*Psalm. 118.
144.*

*Apoc. 14.
b. 7.*

CXLVI.

Alleluia.

Laudate Dominum, quoniam bonus est
Psalmus: Deo nostro sit iucunda, deco-
raque laudatio.

* **A**edificans Ierusalem Dominus: disper-
siones Israelis congregabit.

* **Q**ui sanat cōtritos corde: & alligat con-
tritiones eorum.

* **Q**ui numerat multitudinem stellarum:
& omnibus eis nomina vocat.

* **M**agnus Dominus noster, & magna vir-
tus eius: & sapientiæ eius non est numerus.

* **S**uscipiens mansuetos Dominus: humi-
lians autem peccatores vsque ad terram.

* **P**recinere Domino in confessione: psal-
lite Deo nostro in cithara,

* **Q**ui operit cælum nubibus: & parat ter-
ra pluuiam.

* **Q**ui producit in montibus fœnum, & her-
bam seruituri hominum.

* **Q**ui dat iumentis escam ipsorum, & pul-
lis coruorum inuocantibus eum.

* **N**on in fortitudine equi voluntatem
habebit: nec in tibiis viri beneplacitum
erit ei.

* **B**eneplacitum est Domino super timen-
tes eum: & in eis, qui sperant super miseri-
cordia eius.

CXLVII.

Alleluia.

Lauda Ierusalem Dominum: lauda Deum
Laudum tuum Sion.

* **Q**uoniam confortauit seras portarum
tuarum: benedixit filiis tuis in te.

* **Q**ui posuit fines tuos pacem: & adipe
frumenti satiat te.

* **Q**ui emittit eloquium suum terræ: velo-
citer currit sermo eius.

* **Q**ui dat niuem sicut lanam: nebulam
sicut cinerem spatgit.

* **M**ittit crystallum suum sicut buccellas:
ante faciem frigoris eius quis sustinebit?

* **E**mitret verbum suum, & liquefaciet
ea: flabit spiritus eius, & fluent aquæ.

* **Q**ui annunciat verbum suum Iacob; in
stittas & iudicia sua Israel.

* **N**on fecit taliter omni nationi: & iudi-
cia sua non manifestauit eis. *Alleluia.*

CXLVIII.

Alleluia.

Laudate Dominum de cælis: laudate eum
in excelsis.

* **L**audate eum omnes angeli eius: lauda-
te eum omnes virtutes eius.

3 * **L**audate eum sol & luna; laudate eum
omnes stellæ, & lumen.

4 * **L**audate eum cæli cælorum; & aquæ
5 omnes quæ super cælos sunt, * laudent no-
men Domini. *Dan. 3. c. 59. 60.*

* **Q**uia ipse dixit, & facta sunt; ipse manda-
uit & creata sunt.

6 * **S**tatuit ea in æternum, & in sæculum sæ-
culi; præceptum posuit, & non præteribit.

7 * **L**audate Dominum de terra, dracones,
& omnes abyssi;

8 * **I**gnis, grando, nix, glacies, spiritus pro-
cellarum, quæ faciunt verbum eius.

9 * **M**ontes, & omnes colles; ligna fructife-
ra & omnes cedri.

10 * **B**estiar, & vniuersa pecora: serpentes, &
volucres pennar;

11 * **R**eges terræ, & omnes populi: principes,
& omnes iudices terræ.

12 * **I**uuenes, & virgines: senes cum iuniori-
bus laudent nomen Domini: * quia exalta-
tum est nomen eius solius.

13 * **C**onfessio eius super cælum & terram:
& exaltauit cornu populi sui.

Hymnus omnib. sanctis eius: filius Israel,
populo appropinquant sibi. *Alleluia.*

CXLI.

Alleluia.

1 **C**antate Domino canticum nouum: laus
A eius in ecclesia sanctorum.

2 * **L**ætetur Israel in eo, qui fecit eum: & filij
Sion exultent in rege suo.

3 * **L**audent nomen eius in choro: in tym-
pano & psalterio psallant ei:

4 * **Q**uia beneplacitum est Domino in po-
pulo tuo: & exaltabit mansuetos in salutem.

5 * **E**xultabunt sancti in gloria: lætabuntur
in cubilibus suis.

6 * **E**xaltationes Dei in gutture eorum: &
B gladij ancipites in manibus eorum:

7 * **A**d faciendam vindictam in nationibus,
in crepationes in populis.

8 * **A**d alligandos reges eorum in compedi-
bus: & nobiles eorum in manicis ferreis.

9 * **V**t faciant in eis iudicium conscriptum:
gloria hæc est omnibus sanctis eius. *Alle-
luia.*

CL.

Alleluia.

1 **L**audate Dominum in sanctis eius: lau-
A date eum in firmamento virtutis eius.

2 * **L**audate eum in virtutibus eius: laudate
eum secundum multitudinem magnitudi-
nis eius.

3 * **L**audate eum in sono tubæ: laudate eum
B in psalterio, & cithara.

* Lau.

* Laudate eum in tympano, & choro: laudate eum in chordis, & organo.

* Laudate eum in cymbalis bene sonantibus: laudate eum in cymbalis iubilationis: * omnis spiritus laudet Dominum. Alleluia.

LIBER PROVERBIORVM,

QUEM
HEBRÆI MISLE
appellant.

CAPVT I.

Parabolarum utilitas: auditus sapientia commendatur, filius admonetur ne peccatorum sequatur blanditias: sapientia ad sui ample xum inuitat, & contemptoribus minatur exitium.

Parabolæ Salomonis, filii Dauid, regis Israel. * Ad sciendam sapientiam, & disciplinā: * ad intelligenda verba prudentiæ & suscipiendam eruditionem doctrinæ, iustitiæ, & iudicium,

& æquitatē: * vt detur paruulis astutia, adolescenti, sciētia & intellectus. * Audiens sapiens, sapientior erit: & intelligens, gubernacula possidebit. * Animaduertet parabolam, & interpretationem, verba sapientum, & ænigmata eorum. * Timor Domini, principium sapientiæ. Sapientiam atque doctrinam stulti dispiciunt. * Audi fili mi, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: * vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. * Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.

* Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus te denticulas contra inuicem frustra: * deglutiamus eum sicut infernus viuentem, & integrum quasi descendentes in lacum. * Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis. * Sortem mitte nobiscum, marsupium vnum sit omnium nostrum. * Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum. * Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinē. * Frustra autem iacitur rete ante oculos pennatorum. * Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, & moliantur fraudes contra animas suas. * Sic semitæ omnis auari, animas possidentium rapiunt. * Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam: * In capite turbarum clamat, in foribus portarum vrbes profert verba sua, dicens: * Viquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient, & imprudentes odibunt scien-

tiā? * Conuertimini ad correptionem meam: en profertam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea. * Quia vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. * Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. * Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subfannabo, cum vobis id, quod timebatis, aduenit. * Cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio, & angustia: * Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: manē conseruent, & non inuenient me: * cō quodd exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint, * nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersæ correptioni meæ. * Comedent igitur fructus viæ suæ, suisque consilii saturabuntur. * Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. * Qui autem me audierit, absque terrore requiescet, & abundantia perfructur, timore malorum sublato.

CAP. II.

Sapientia acquisitio quanta bona conferat, & quanta mala auertat, cum qua Dei dona veniunt, & sine qua ubique erratur.

Fili mi, si susceperis sermones meos, & mandata mea absconderis penes te, * vt audiat sapientiam auris tua: inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam. * Si enim sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiæ: * si quaesieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam: * tunc intelles timorem Domini, & scientiam Dei inuenies: * quia Dominus dat sapientiam: & ex ore eius prudentia, & scientia. * Custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter, * seruans semitas iustitiæ, & vias sanctorum custodiens. * Tunc intelliges iustitiam, & iudicium, & æquitatem, & omnem semitam bonam. * Si intrauerit sapientia cor tuum, & scientia animæ tuæ placuerit: * consilium custodiet te, & prudentia seruabit te. * vt eruaris à via mala, & ab homine, qui peruersa loquitur: * qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas: * qui lætantur cum male egerint, & exultant in rebus pessimis: * quorum viæ peruersæ sunt, & infames gressus eorum. * Vt eruaris à muliere aliena, & ab extranea, quæ molit sermones suos: * & relinquit ducem pubertatis suæ, & pacti Dei sui oblita est, inclinata est enim ad mortem domus eius, & ad inferos semitæ ipsius. * omnes, qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent semitas vitæ. * Vt ambules in via bona: & calles iustorum custodias. * Qui enim recti sunt, habitabunt

* Psal. 110.
d. 10.
Eccles. 1. b.
16.

* Isa. 59.
b. 7.

§ § §

cedant gressus tuos. * Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur. * Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram: auerte pedem tuum à malo, vias enim, quæ à dextris sunt, nouit Dominus: peruersæ uero sunt quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

CAP. V.

Vitare iubet meretricem: & ne labores & anni perdantur: propria uxor diligatur, & fugiatur aliena.

Fili mi, attende ad sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, * ut custodias cogitationes, & disciplinam labia tua conseruent. Ne attendas fallaciæ mulieris. * fauus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: * nouissima autem illius amara quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps. * Pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant. * Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt gressus eius, & inuestigabiles. * Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei. * Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. * Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli. * ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, * & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnes tuas & corpus tuum, & dicas: * Cur detestatus sum disciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum, * nec audiui vocem docentium me, & magistris non inclinaui aurem meam? * Penè fui in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ. * Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui: * Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. * Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. * Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adolescentiæ tuæ: * cerua charissima, & gratissimus hinnulus: vbera eius inebrient te in omni tempore, in amore eius delectare iugitur. * Quare seduceris fili mi ab aliena, & foueris in sinu alterius? * Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus eius considerat. * Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. * Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipitur.

CAP. VI.

Sponsi ut fidem datam liberet laborandum: pigrum fornicæ exemplo excitat ad laborem: Aposatam describit, sex qua Dominus odit: exhortatur ad legem custodiam, utque mulieris

pulchritudinem non concupiscas, sed consortium vites adultera,

Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, * ille laqueus: us es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. * Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum: * ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. * Erucere quasi damula de manu, & quasi lauis de manu aucupis. * Vade ad formicam: nō piger, & confidera vias eius, & discite sapientiam: * quæ cum non habeat ducem, nec præceptorum, nec principem, * parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. * Vsq; quo piger dormies? quando confurges somno tuo? * Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus, ut dormias: * & veniet tibi quasi viator, egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si uero impiger fueris, veniet ut fons messis tua, & egestas longe fugiet à te. * Homo apostata, vir inutilis graditur ore peruciso, * annuit oculis, terit pede, digito loquitur, * prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat. * huic extemplo veniet perditio sua, & subito conteretur, nec habebit vltra medicinam. * Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius: * Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, * cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, * proferentem mendacia testem fallacem, & cum qui seminat inter fratres discordias. * Conferua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. * Liga ea in corde tuo iugiter, & circumda gutturi tuo. * Cum ambulaueris, gradientur tecum: cum dormieris, custodiant te, & euigilans loquere cum eis. * quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplina: * ut custodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. * Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nec capiaris nutibus illius: * pretium enim sortis vix est vnus panis: mulier autem viri pretiosam animam capit. * Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vesti menta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, ut non combuantur plantæ eius? * sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tegerit eam. * Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit: fura turenim ut esurientem impleat animam: * depulchritudinem quoque reddet sepiuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet. * Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam: turpitudinem & ignominiam

congregat sibi, & opprobrium illius non deletur: * quia zelus, & furor viri non parcat in die vindictæ, * nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAP. VII.

Hortatur adolescentem ad sapientia amplexum, & mandatorum custodiam: utq; scortorum blanditias, quas latè describit, euitet.

Fili mi, custodi sermones meos, & præcepta mea recondetibi. Fili, * serua mandata mea, & viues: & legem meam quasi pupillam oculi tui: * tige eam in digitis tuis, scribe illam in tabulas cordis tui. * Dic sapientiæ, soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam, * ut custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit. * De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi, * & video paruulos, considero vecordem iuuenem, * qui transit per plateam iuxta angulum, & prope viam domus illius graditur * in obscuro, ad uesperascente die, in noctis tenebris, & caligine. * Et ecce occurrit illi mulier ornata meretricio, præparata ad capiendas animas: garrula & vaga, * quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, * nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. * Apprehensumque deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens: * Victimam pro salute voui, hodie reddidi vota mea. * Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi. * Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pisces ex Egypto. * aspersi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo. * Veni, inebriemur vberibus, & suauur cupitis amplexibus, donec illucescat dies. * nō est enim vir in domo sua, abiit via longissima. * sacculum pecuniæ secum tulit: in die plenæ lunæ reuersurus est in domum suam. * Irretriuuit eum multis sermonibus, & blanditiis laborum protraxit illum. * Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuens, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur, * donec transfigat sagitta iecur eius: velut si auis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animæ illius agitur. * Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei. * Ne abstrahatur in viis illius mens tua: neq; decipias semitis eius. * multos enim vulneratos deciecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea. * Viæ inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis.

CAP. VIII.

Sapientia ad sui amplexum inuitat, se quoq; multis modis commendat, quodq; sit Deo coætterna, cum ipso cuncta componens: quam qua-

rentes, beati: spernentes verò miseri tandem euadent.

Numquid non sapientia clamat, & prudentia dat vocem suam? * In summis excelsumq; verticibus supra viam, in mediis semitis stans, * iuxta portas ciuitatis in ipsis foribus loquitur, dicens: * O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. * intelligere paruuli astutiam, & insipientes animaduertite. * Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: * & aperientur labia mea, ut recta prædicet. * Veritate meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium. * Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis prauum quid, neque peruersum. * recti sunt intelligentibus, & æqui inuenientibus scientiam. * Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligit. * Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari. * Ego sapientia habito in consilio, & eruditus interitum cogitationibus. * Timor Domini odit malum: arrogantiam, & superbiam, & viam prauam, & os bilingue detestor. * Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. * Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: * Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. * Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilant ad me, inuenient me. * Mecum sunt diuitiæ, & gloria, opes superbar, & iustitia. * Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & gemina mea argento electo. * In viis iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicii, * ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam. * Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio. * Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. * Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant: * necdum montes graui mole constituerant: ante colles ego parturiebam: adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ. * Quando præparabat cælos, aderam: * quando cæta lege, & gyro vallabat abyssos: * quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum: * quando circumdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ. * Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore; * ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, esse cum filiis hominum. * Nunc ergo filii audite me: Beati, qui custodiunt vias meas. * Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abiicere eam. * Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie & obseruat ad postes ostii mei. * Qui

me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino: * qui autem in me peccauerit, & det animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

C A P. IX.

Sapientia domo sibi edificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, & à muliere stulta ac vaga liberat, porro eruditionem & correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed iustus & sapiens.

Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem. * Immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam. * Misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis: * Si quis est paruulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est: * Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis. * Relinquire infantiam, & viuite & ambulate per vias prudentiæ. * Qui erudit derisor, ipse iniuriam sibi facit, & qui arguit impiũ, sibi maculam generat. * Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te. * Da sapienti occasionem, & addet ei sapientiam. Doce iustum, & festinabit accipere. * Principium sapientiæ, timor Domini: & scientia sanctorum, prudentia. * Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addent tibi anni vitæ. * Si sapiens fueris, tibi metipsum eris: si autem illudor, solus portabis malum. * Mulier stulta & clamorosa, plenaque illecebris, & nihil omnino sciens, * sedet in foribus domus suæ super sellam in excelso vrbis loco, * vt vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo: * Qui est paruulus, declinet ad me. Et recordi locuta est: * Aquæ surtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. * Et ignorauit, quod ibi sint gigantes, & in profundis inferni conuiuæ eius.

PARABOLÆ SALOMONIS.

C A P. X.

Alternat sermonem de filio sapiente & stulto, iusto & impio, operante & otioso, simplici & prauo: de charitate & odio: de bono lingua, eiusque malo.

Filius sapiens lætificat patrem: filius verò stultus in mœsticia est matris suæ. * Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia vero liberabit à morte. * Non affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subuertet. * Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat. Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aues volantes. * Qui congregat in messe, filius sapiens

est: qui autem stertit æstare, filius confusionis, * Benedictio Domini super caput iusti: os autem impiorum operit iniquitas. * Memoria iusti cum laudibus: & nomen impiorum putrescet. * Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæditur labiis. * Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem deprauat vias suas, manifestus erit. * Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labiis verberabitur. * Vena vitæ, os iusti & os impiorum operit iniquitatem. * Odium suscitatur rixas: & vniuersa delicta operit charitas. * In labiis sapientis inuenitur sapientia: & virga in dorso eius qui indiget corde. * Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est. * Substantia diuitis, vrbis fortitudinis eius: pauperum egestas eorum. * Opus iusti ad vitam: fructus autem impii ad peccatum. * Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat. * Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est. * In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua prudentissimus est. * Argentum electum, lingua iusti: cor autem impiorum pro nihilo. * Labia iusti erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate moriuntur. * Benedictio Domini diuites facit: nec sociabitur eis afflictio. * Quasi per risum stultus operatur scelus: sapientia autem est viro prudentia. * Quod timet impius, veniet super eum: desiderium suum iustus dabitur. * Quasi tempestas transiens non erit impius: iustus autem quasi fundamentum sempiternum. * Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum. * Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breuiabuntur. * Expectatio iustorum lætitia: spes autem impiorum peribit. * Fortitudo simplicis via Domini: & pauper his qui operantur malum. * Iustus in æternum non commouebitur: impii autem non habitabunt super terram. * Os iusti parturiet sapientiam, lingua prauorum peribit. * Labia iusti considerant placita: & os impiorum peruersa.

* Eccl. 27. c. 25.

* 1. Pet. 4. b. 8.

* 2. Cor. 13. b. 4.

* Sup. 1. a. 7. P. sal. 110. b. 10. Eccl. 1. b. 16.

CAP. XI.

Aequitatis & iustitiae caterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac variarum diuitiarum incommoda.

Statera dolosa, abominatio est apud Dominum: & pondus æquum, voluntas eius.

* Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: vbi autem est humilitas, ibi & sapientia.

* Simplicitas iustorum dirigit eos: & superlatio peruerforum vastabit illos.

* Non proderunt diuitiæ in die ultionis: iustitia autem liberabit a morte.

* Iustitia simplicis dirigit viam eius, & in impietate sua corrumpet impius.

* Iustitia rectorum liberabit eos: & in insidiis suis capientur iniqui.

* Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes: & expectatio sollicitorum peribit.

* Iustus de angustia liberatus est: & tradetur impius pro eo.

* Simulator ore decipit amicum suum: iusti autem liberabuntur scientia.

* In bonis iustorum exultabit ciuitas: & in perditione impiorum erit laudatio.

* Benedictione iustorum exaltabitur ciuitas: & ore impiorum subuertetur.

* Qui despiciat amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.

* Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcanum: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.

* Vbi non est gubernator, populus corrumpet: salus autem, vbi multa consilia.

* Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cauet laqueos, securus erit.

* Mulier gratiosa inueniet gloriam: & robusti habebunt diuitias.

* Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abiicit.

* Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis.

* Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem.

* Abominabile Domino cor prauum: & voluntas eius in iis, qui simpliciter ambulant.

* Manus in manu non erit innocens malus: semen autem iustorum saluabitur.

* Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.

* Desiderium iustorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.

* Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.

25 * Anima, quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.

26 * Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.

27 * Bene confurgit diluculo, qui querit bona: qui autem inuestigator malorum est, opprimetur ab eis.

28 * Qui confidit in diuitiis suis, corrumpet: iusti autem quasi viridis folium germinabunt.

29 * Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, seruiet sapienti.

30 * Fructus iusti lignum vitæ: & qui suscipit animas, sapiens est.

31 * Si iustus in terra recipit, quanto magis impius & peccator.

1. Pet. 4. d. 18.

CAP. XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam & eam odiente: de impio & iusto, operante & otioso, stulto & sapiente, & de bonis & malis lingua.

Qui diligit disciplinam, diligit scientiam: qui autem odit increpationes, insipiens est.

* Qui bonus est, hauriet gratiam a Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis, impiè agit.

* Non roborabitur homo ex impietate: & radix iustorum non commouebitur.

* Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus eius, quæ confusione res dignas gerit.

* Cogitationes iustorum iudicia: & consilia impiorum fraudulenta.

* Verba impiorum insidantur sanguini: os iustorum liberabit eos.

* Verte impios, & non erunt: domus autem iustorum permanebit.

* Doctrina sua noscetur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.

* Melior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane.

* Nouit iustus iumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.

* Qui operatur terram suam satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.

* Eccl. 10. d. 30.

* Eccl. 20. d. 30.

* Qui suauis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.

* Desiderium impij munimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.

* Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem iustus de angustia.

* De fructu oris sui vauisquisque replebitur bonis, & iuxta opera manuum suarum retribuetur ei.

* Via stulti recta in oculis eius : qui autem sapiens est, audit consilia. 15

* Fatuus statim indicat iram suam : qui autem dissimulat iniuriam, callidus est. 16

* Qui, quod nouit, loquitur, index iustitiæ est : qui autem mentitur, testis est fraudulentus. 17

* Est qui promittit, & quasi gladio punitur conscientia : lingua autem sapientium sanitas est. 18

* Labium veritatis firmum erit in perpetuum : qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacij. 19

* Dolus in corde cogitantium mala : qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium. 20

* Non contristabit iustum quidquid ei acciderit : impij autem replebuntur malo. 21

* Abominatio est Domino labia mendacia, qui autem fideliter agunt, placent ei. 22

* Homo versutus celat scientiam : & cor insipientium prouocat stultitiam. 23

* Manus fortium dominabitur : quæ autem remissa est, tributis seruiet. 24

* Mæror in corde viri humiliabit illum, & sermone bono lætificabitur. 25

* Qui negligit damnum propter amicum, iustus est : iter autem impiorum decipiet eos. 26

* Non inueniet fraudulentus lucrum : & substantia hominis erit auri pretium. 27

* In semita iustitiæ, vita : iter autem deuium ducit ad mortem. 28

C. A. P. XIII.

De filio sapiente : de oris custodia, & inconsiderato ad loquendum : de paupere diuite & diuite paupere, lucerna impiorum, substantia festinata & dilatione spes, omnia cum consilio agenda, & cum sapientibus gradiendum, de parente virga, & insaturabili ventre impij.

Filius sapiens, doctrina patris : qui autem illulor est, non audit, cum arguitur. 1

* De fructu oris sui homo satiabitur bonis : anima autem præuicatorum iniqua. 2

* Qui custodit os suum, custodit animam suam : qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala. 3

* Vult, & non vult piger : anima autem operantium impinguabitur. 4

* Verbum mendax iustus detestabitur : impius autem confundit, & confunderetur. 5

* Iustitia custodit innocentis viam : impietas autem peccatorem supplantat. 6

* Est quasi diues, cum nihil habeat : & est quasi pauper, cum in multis diuitiis sit. 7

* Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ : qui 8

autem pauper est, increpationem non sustinet.

* Lux iustorum lætificat : lucerna autem impiorum extinguetur. 9

* Inter superbos semper iurgia sunt : qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia. 10

* Substantia festinata minuetur : quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur. 11

* Spes, quæ differtur, affligit animam : lignum vitæ desiderium veniens. 12

* Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat : qui autem timet præceptum, in pace versabitur. 13

Animæ dolosa errant in peccatis : iusti autem misericordes sunt, & miserantur. 14

* Lex sapientis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis. 15

* Doctrina bona dabit gratiam : in itinere contemptorum vorago. 16

* Astutus omnia agit cum consilio : qui autem fatuus est, aperit stultitiam. 17

* Nuncius impij cader in malum : legatus autem fidelis, sanitas. 18

* Egestas & ignominia ei, qui deferit disciplinam : qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur. 19

* Desiderium si compleatur, delectat animam : detestatur stulti eos qui fugiunt mala. 20

* Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit : amicus stultorum similis efficietur. 21

* Peccatores persequitur malum : & iustis tribuentur bona. 22

* Bonus relinquit heredes filios, & nepotes & custoditur iusto substantia peccatoris. 23

* Multi cibi in noualibus patrum : & alius congregantur absque iudicio. 24

* Qui parcat virgæ, odit filium suum : qui autem diligit illum, instanter erudit. 25

* Iustus comedit, & replet animam suam : venter autem impiorum insaturabilis.

C. A. P. XIV.

Sapientia & stultitia variae conditiones, prudentia quibus status debite regulatur, quæ quæ ad misericordiam mouetur & affectiones moderatur : vitia autem perdunt homines.

Sapiens mulier ædificat domum suam : insipiens extructam quoque manibus destruet. 1

* Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo, qui infami graditur via. 2

* In ore stulti virga superbiæ : labia autem sapientium custodiunt eos. 3

* Vbi non sunt boues, præsepe vacuum est : 4

Job 11.4

vbi autem plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.

* Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis.

* Querit derisor sapientiam, & non inuenit: doctrina prudentium facilis.

* Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentiæ.

* Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.

* Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia.

* Cor, quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus.

* Domus impiorum delebitur: tabernacula vero iustorum germinabunt.

* Est via, quæ videtur homini iusta: nouissima autem eius deducunt ad mortem.

* Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

* Vitis suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.

* Innocens credit omni verbo; astutus considerat gressus suos.

Filio doloso nihil erit boni: seruo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via eius.

* Sapiens timet, & declinat a malo: stultus transilit, & confidit.

* Impatiens operabitur stultitiam: & vir versutus odiosus est.

* Possidebunt paruuli stultitiam, & expectabunt astuti scientiam.

* Iacebunt mali ante bonos: & impij ante portas iustorum.

* Etiam proximo suo pauper odiosus erit: amici verò diuitum multi.

* Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem misereretur pauperis, beatus erit.

Qui credit in Domino, misericordiam diligit.

* Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.

* In omni opere erit abundantia: vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.

Corona sapientium, diuitiæ eorum: fatuitas stultorum, imprudentia.

* Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.

* In timore Domini fiducia fortitudinis, & filiis eius erit spes.

* Timor Domini fons vitæ, vt declinent a ruina mortis.

* In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia principis.

* Qui patiens est, multa gubernatur pru-

dentia; qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.

* Vita carnum, sanitas cordis; putredo ossium, inuidia.

* Qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius; honorat autem eum, qui miscetur pauperis.

* In malitia sua expelletur impius; sperat autem iustus in morte sua.

* In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos quosque erudiet.

* Iustitia eleuat gentem; miseros autem facit populos peccatum.

* Acceptus est regi minister intelligens; iracundiam eius inutilis sustinebit.

C A P. XV.

Responso mollis: lingua sapientis, & immoderata fortitudo domus iusti: victima impiorum ingrata: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: securus mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superbiorum: fide & misericordia purgantur peccata, de abiiciente disciplina: laus timoris Domini & humilitatis.

Responso mollis frangit iram; sermo durus suscitatur furorem. *Inf. 25. c. 15.*

* Lingua sapientium ornatur scientiam; os fatuorum ebullit stultitiam.

* In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

* Lingua placabilis, lignum vitæ; quæ autem immoderata est, conteret spiritum.

* Stultus irridet disciplinam patris sui; quæ autem custodit increpationes, astutior fiet.

In abundanti iustitia virtus maxima est; cogitationes autem impiorum eradicabuntur:

* Domus iusti plurima fortitudo; & in fructibus impij conturbatio.

* Labia sapientium disseminabunt scientiam; cor stultorum dissimile erit.

* Victima impiorum abominabiles Domino: vota iustorum placabilia. *Eccl. 34. c. 21.*

* Abominatio est Domino via impij: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.

* Doctrina mala deferenti viam vitæ; qui increpationes odit, morietur.

* Infernus, & perditio coram Domino; quanto magis corda filiorum hominum?

* Non amat pestilens eum, qui se corripit; nec ad sapientes graditur.

* Cor gaudens exultat faciem, in more animi deicitur spiritus. *Inf. 17. d. 22.*

* Cor sapientis quærit doctrinam; & os stultorum pascitur imperitia.

* Omnes dies pauperis, mali; securus mens quasi iuge conuiuium.

* Melius est parum cum timore Domini, 16
quàm thesauri magni, & insatiabiles.

* Melius est vocari ad olera cum Charitate, 17
quàm ad vitulum saginatum cum odio.

* Vir iracundus prouocat rixas : qui patienti- 18
ens est, mitigat sulcitat.

* Iter pigrorum quasi sepes spinarum : via 19
iustorum absque offendiculo.

* Filius sapiens letificat patrem : & stultus 20
homo despiciat matrem suam.

* Stultitia gaudium stulto : & vir prudens 21
dirigit gressus suos.

* Dissipantur cogitationes vbi non est 22
consilium : vbi verò sunt plures consiliarij, confirmantur.

* Lætatus homo in sententia oris sui : & 23
sermo opportunus est optimus.

* Semita vitæ super eruditum, vt declinet 24
de inferno nouissimo.

* Domum superbiorum demolietur Dominus : & firmos faciet terminos viduæ. 25

* Abominatio Domini cogitationes malæ : & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo. 26

* Conturbat domum suam qui sectatur auariti- 27
am : qui autem odit munera, viuere.

* Per misericordiam & fidem purgantur peccata : per timorem autem Domini declinat omnis à malo. 28

* Mens iusti meditabitur obedientiam : 29
os impiorum redundat malis.

* Longè est Dominus ab impiis : & orationes iustorum exaudiet. 30

* Lux oculorum lætificat animam : fama bona impinguat ossa. 31

* Auris quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientium commorabitur. 32

* Qui abiicit disciplinam, despiciat animam suam : qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis. 33

* Timor Domini, disciplina sapientiæ : & gloriam præcedit humilitas.

C A P. XVI.

Homo animam præparat, Deus spirituum ponderator, linguam viasq; hominum dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans : misericordia redimuntur peccata : pondus & statera Dei iudicia : indignatio & clementia regis : laus sapientia, prudentia, eruditio, ac dulcis in verbo, & patientis : vituperatur insipiens & peruersus : fortes à Domino temperantur.

Hominis est animam præparare : & Domini gubernare linguam.

* Omnes viæ hominis patent oculis eius : spirituum ponderator est Dominus.

* Reuela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

* Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.

* Abominatio Domini est omnis arrogans : etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.

Initium viæ bonæ, facere iustitiam : accepta est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias.

* Misericordia & veritate redimitur iniquitas : & in timore Domini declinatur à malo.

* Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoq; eius conuertet ad pacem.

* Melius est parum cum iustitia, quàm multi fructus cum iniquitate.

* Cor hominis disponit viam suam : sed Domini est dirigere gressus eius.

* Diuinitio in labijs regis, in iudicio non errabit os eius.

* Pondus & statera iudicia Domini sunt : & opera eius omnes lapides sacculi.

* Abominabiles regi qui agunt impie : quoniam iustitia firmatur solium.

* Voluntas regum labia iusta : qui recta loquitur, diligitur.

* Indignatio regis, nunciij mortis : & vir sapiens placabit eam.

* In hilaritate vultus regis, vita : & clementia eius quasi imber serotinus.

* Posside sapientiam, quia auro melior est : & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.

* Semita iustorum declinat mala : custos animæ suæ seruat viam suam.

* Contritionem præcedit superbia : & ante ruinam exaltatur spiritus.

* Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis.

* Eruditus in verbo reperiet bona : & qui sperat in Domino, beatus est.

* Qui sapiens est corde, appellabitur prudens : & qui dulcis eloquio, maiora percipiet.

* Fons vitæ eruditio possidentis : doctrina stultorum, fatuitas.

* Cor sapientis erudiet os eius : & labijs eius addet gratiam.

* Fauus mellis, composita verba : dulcedo animæ, sanitas ossium.

* Est via quæ videtur homini recta & nouissima eius ducunt ad mortem.

* Anima laborantis laborat sibi, quia compulset eum os suum.

* Vir impius fodit malum, & in labijs eius ignis ardescit.

* Homo peruersus suscitatur lites : & verbo- 28
sus separat principes.
* Vir iniquus lactat amicum suum : & du- 29 17
cit eum per viam non bonam.
* Qui attonitis oculis cogitat praua, mor- 30 18
dens labia sua perficit malum.
* Corona dignitatis senectus, quæ in viis 31 19
iustitiæ reperietur.
* Melior est patiens viro forti : & qui do- 32 20
minatur animo suo, expugnatore urbium.
* Sortes mittuntur in sinum, sed a Domi- 33 21
no temperantur.

CAP. XVII.

*Buccella sicca cum gaudio : seruus sapiens : Domi-
nus corda probat : despiciens pauperem : gau-
dens de alterius ruina : corona senum : celans
delictum : fatuus in stultitia confidens : stulto
inutiles diuitia : altam faciens domum suam :
omni tempore diligit amicus : animus gaudens
& spiritus tristis : stultus tacens.*

Melior est buccella sicca cum gaudio, 1
quàm domus plena victimis cum iur- A
gio.

* Eccl. 10. d. 18. * Seruus sapiens dominabitur filiis stul- 2
tis, & inter fratres hereditatem diuidet.

* Sicut igne probatur argentum, & aurum 3
camino : ita corda probat Dominus.

* Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax 4
obtemperat labiis mendacibus.

* Sap. 14. d. 31. * Qui despicit pauperem, exprobrat fa- 5
ctori eius : & qui ruina lætatur alterius, non
erit impunitus.

* Corona senum filij filiorum : & gloria 6
filiorum patres eorum.

* Non decent stultum verba composita ; 7
nec principem labium mentiens.

* Gemma gratissima & expectatio præsto- 8
lantis : quocumque se vertit, prudenter in- B
telligit.

* Qui celat delictum, quærit amicitias : qui 9
altero sermone repetit, separat fœderatos.

* Plus proficit correptio apud prudentem, 10
quàm centum plagæ apud stultum.

* Semper iurgia quærit malus : angelus 11
autem crudelis mittetur contra eum.

* Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœ- 12
tibus, quàm fatuo confidenti in stultitia sua.

* Rom. 12. d. 17. * Qui reddit mala pro bonis, non recedet 13
malum de domo eius.

* 1. Pet. 3. b. * Qui dimittit aquam, caput est iurgio- 14
rum : & antequàm patiatur contumeliam,
iudicium deserit.

* 1. Thes. 5. d. 15. * Qui iustificat impium, & qui conde- 15
mnat iustum, abominabilis est uterque apud C
Deum.

* 1. Tim. 5. e. 25. * Quid prodest stulto habere diuitias, cum 16
sapientiam emere non possit ?

Qui altam facit domum suam, quærit rui-
nam : & qui cuitat discere, incidet in mala.

* Omni tempore diligit qui amicus est :
& frater in angustis comprobatur.

* Stultus homo plaudet manibus, cum
sponderit pro amico suo.

* Qui meditatur discordias, diligit rixas :
& qui exaltat ostium, quærit ruinam.

* Qui peruersus cordis est, non inueniet bo-
num : & qui vertit linguam, incidet in malum.

* Natus est stultus in ignominiam suam :
sed nec pater in fatuo lætabitur.

* Animus gaudens ætatem floridam fa-
cit : spiritus tristis exiccat ossa.

* Munera de sinu impius accipit, vt per-
uertat semitas iudicij.

* In facie prudentis lucet sapientia : ocu-
li stultorum in finibus terræ.

* Ira patris, filius stultus : & dolor matris
quæ genuit eum.

* Non est bonum, damnum inferre iusto :
nec percutere principem, quia recta iudicat.

* Qui moderatur sermones suos, doctus
& prudens est : & pretiosi spiritus vir eruditus.

* Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputa-
bitur : & si compresserit labia sua, intelliges.

CAP. XVIII.

*Derecessu ab amico : de incorrigibili : non deuian-
dum à veritate : os stulti : iustus se accensans :
frater iuuans fratrem : fructus oris : mulier bo-
na & mala : locutio diuitis & pauperis : vir
amicabilis.*

Occasiones quærit qui vult recedere ab
amico : omni tempore erit exprobra-
bilis.

* Non recipit stultus verba prudentiæ ;
nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius.

* Impius, cum in profundum venerit pec-
catorum, contemnit ; sed sequitur eum igno-
minia & opprobrium.

* Aqua profunda verba ex ore viri ; & tor-
rens redundans fons sapientiæ.

* Accipere personam impij non est bo-
num, vt declines a veritate iudicij.

* Labia stulti miscent se rixis ; & os eius
iurgia prouocat.

* Os stulti contritio eius ; & labia ipsius,
ruina animæ eius.

* Verba bilinguis, quasi simplicia ; & ipsa
perueniunt vsque ad interiora ventris.

Pigrum delicit timor, animæ autem effe-
minatorum esurient.

* Qui mollis & dissolutus est in opere suo,
frater est sua opera dissipantis.

* Turris fortissima, nomen Domini ; ad
ipsum currit iustus, & exaltabitur.

* Substantia diuitis vrbis roboris eius, &
quasi murus validus circumdans eum.

* Snp. 15. b.

13.

* Eccl. 2. e.

14. & 8. A. L.

* Jac. 1. e.

19.

* Eccl. 11. a.

8.

* Antequam coneratur, exaltatur cor hominis; & antequam glorificetur, humiliatur.

* Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.

* Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum verò ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

* Cor prudens possidebit scientiam: & auris sapientium quarit doctrinam.

* Donum hominis dilatat viam eius, & ante principes spatium ei facit.

* Iustus, prior est accusator sui: venit amicus eius, & inuestigabit eum.

* Contradictiones comprimit fors, & inter potentes quoque diiudicat.

* Frater, qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma: & iudicia quasi vestes vrbium.

* De fructu oris viri replebitur venter eius: & genimina labiorum ipsius saturabunt eum.

* Mors, & vita in manu linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus eius.

* Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum: & hauriet iucunditatem à Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius.

* Cum obsecrationibus loquetur pauper: & diues effabitur rigidè.

* Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quam frater.

CAP. XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: diuitia addunt amicos: verba sectans: falsus testis: non decent stultum delicia: doctrina per patientiam probatur: ira & hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur à Deo: pigritia: precepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filij: acceptio consilij: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

Melior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam diues torquens labia sua, & insipiens.

* Vbi non est scientia animæ, non est bonum: & qui festinus est pedibus, offendet.

* Stultitia hominis supplantat gressus eius: & contra Deum feruet animo suo.

* Diuitiæ addunt amicos plurimos: à pau-
pere autem & hi, quos habuit, separantur.

* Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.

* Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis.

* Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper & amici procul recesserunt ab eo.

Qui tantum verba sectatur, nihil habebit: * qui autem possessor est mentis, diligit

animam suam, & custos prudentiæ inueniet bona.

* Falsus testis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.

* Non decent stultum delicia, nec seruum dominari principibus.

* Doctrina viri per patientiam noscitur: & gloria eius est iniqua prætergredi.

* Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & sicut ros super herbam, ita & hilaritas eius.

* Dolor patris, filius stultus: & recta iugiter perstillantia, litigiosa mulier.

* Domus, & diuitiæ dantur à parentibus: à Domino autem proprie vxor prudens.

* Pigredo immittit soporem, & anima dissoluta esuriet.

* Qui custo dit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur.

* Fœneratur Domino qui miseretur pauperis: & vicissitudinem suam reddet ei.

* Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam.

* Qui impatiens est, sustinebit damnum: & cum rapuerit, aliud apponet.

* Audi consilium, & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in nouissimis tuis.

* Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit.

* Homo indigens misericors est: & melior est pauper, quam vir mendax.

* Timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

* Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.

* Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam.

* Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est & infelix.

* Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermones scientiæ.

* Testis iniquus deridet iudicium: & os impiorum deuorat iniquitatem.

* Parata sunt derisoribus iudicia: & mallei percutientes stultorum corporibus.

CAP. XX.

Luxuriosa res vinum: de peccante in regem, & relinquendis contentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in solio: nemo potest dicere mundum se habere cor: pondus & pondus: somnus non diligendus: Malum est, dicit emptor: panis mendacij: reuelans mysteria: non reddendum malum pro malo: deuorare sanctos: festinata hereditas: misericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

Luxuriosa

* Dan. 3. g.

61.

Luxuriosa res, vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

* Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui prouocat eum, peccat in animam suam.
* Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.

* Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstare, & non dabitur illi.

* Sicut aqua profunda, sicut consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

* Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inueniet?

* Iustus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

* Rex, qui sedet in folio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo.

* Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum à peccato?

* Pondus & pondus, mensura & mensura: utrumque abominabile est apud Deum.

* Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius.

* Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit utrumque.

* Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.

* Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cum recesserit, tunc gloriabitur.

* Est aurum, & multitudo gemmarum: & vas pretiosum labia scientiæ.

* Tolle vestimentum eius, qui fideiusor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo.

* Suauis est homini panis mendacij: & postea implebitur os eius calculo.

* Cogitationes consiliis roborantur: & gubernaculis tractanda sunt bella.

* Ei, qui reuelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.

* Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna eius in medijs tenebris.

* Hereditas, ad quam festinat in principio, in nouissimo benedictione carebit.

* Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.

* Abominatio est apud Dominum pondus & pondus: statera dolosa non est bona.

* A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

* Ruina est homini deuorare sanctos, & post vota retractare.

* Dissipat impios rex sapiens, & incuruat super eos fornicem.

* Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris.

* Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.

* Exultatio iuuenum, fortitudo eorum: & dignitas senum, canities.

* Liur vulneris absterget mala: & plagæ in secretioribus ventris.

CAP. XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia & iudicium magis placent quam víctima: inique thesaurizans: melius est sedere in angulo domatus quam, &c. obturās aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro iusto dabitur impius: qui custodit os suum: desideria occidunt pigrum: non est sapientia contra Dominum: equus paratur ad bellum, &c.

Sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.

* Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

* Facere misericordiam & iudicium, magis placet Domino, quam víctima.

* Exaltatio oculorum est dilatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

* Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

* Qui congregat thesauros lingua mendacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

* Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.

* Peruersa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus eius.

* Melius est sedere in angulo domatus, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.

* Anima impij desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

* Multato pestilente sapientior erit paruulus: & si sectetur sapientem, sumet scientiam.

* Excogitat iustus de domo impij, ut detrahatur impijs à malo.

* Qui obturat autem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

* Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam.

* Gaudium iusto est facere iudicium, & pauor operantibus iniquitatem.

* Vir, qui errauerit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

* Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum, & pingua, non ditabitur.

* Pro iusto datur impius: & pro rectis iniqus.

^a Eccl. 25. * Melius est habitare in terra deserta, 19
 c. 22. quam cum muliere rixosa & iracunda. 20
 In fr. 25. d. * Thesaurus desiderabilis, & oleum in ha- 20
 24. bitaculo iusti: & imprudens homo dissi-
 bit illud. 21
 * Qui sequitur iustitiam & misericor- 21
 diam, inueniet vitam, iustitiam, & gloriam. 22
 * Ciuitatem fortium ascendit sapiens, & 22
 destruxit robur fiduciæ eius. 23
 * Qui custodit os suum, & linguam suam, 23
 custodit ab angustiis animam suam. 24
 * Superbus & arrogans vocatur indoctus, 24
 qui in ira operatur superbiam. 25
 * Desideria occidunt pigrum: noluerunt 25
 enim quidquam manus eius operari: * tota 26
 die concupiscit & desiderat: qui autem ius- 26
 tus est, tribuet, & non cessabit. 27
 * Hostiæ impiorum abominabiles, quia 27
 offeruntur ex scelere. 28
 * Testis mendax peribit: vir obediens lo- 28
 quetur victoriam. 29
 * Vir impius procaciter obfirmat vultum 29
 suum: qui autem rectus est corrigit viam 30
 suam. 30
 * Non est sapientia, non est prudentia, 30
 non est consilium contra Dominum. 31
 * Equus paratur ad diem belli: Dominus 31
 autem salutem tribuit.

CAP. XXII.

*Laus boni nominis: callidus videns malum: adole-
 scens iuxta viam suam: seminans iniquita-
 tem: derisorem eiice: diligens cordis mundi-
 tiam: dicit piger, Leo est foris, in medio platea-
 rum occidendus sum: stultitia in
 corde pueri: calumniatus pauperem: audienda
 est sapientia: vitandi sponsores termini anti-
 qui seruandi: velox in opere suo, &c.*

Eccl. 7.
 a. 2.

Melius est nomen bonum, quam diuitiæ 1
 multa: super argentum & aurum, gra- 2
 tia bona. 2
 * Diues & pauper obuiauerunt sibi: vtriuf- 2
 que operator est Dominus. 3
 * Callidus vidit malum, & abscondit se: in- 3
 nocens pertransiit, & afflictus est damno. 4
 * Finis modestiæ timor Domini, diuitiæ & 4
 gloria & vita. 5
 * Arma & gladii in via peruersi: custos au- 5
 tem animæ suæ longè recedit ab eis. 6
 * Prouerbiū est: Adolescens iuxta viam 6
 suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. 7
 * Diues pauperibus imperat: & qui accipit 7
 mutuum, seruus est scelerantis. 8
 * Qui seminat iniquitatem, metet mala, & 8
 virga iræ suæ consummabitur. 9
 * Qui pronus est ad misericordiam, bene 9
 dicitur: de panibus enim suis dedit pauperi. B
 Victoriā & honorem acquireret qui dat
 munera: animam autem aufert accipientium 10

10 * Ecce derisorem, & exibat cum eo iurgium,
 cessabantque causæ & contumeliæ. 11
 11 * Qui diligit cordis munditiam, propter
 gratiam laborum suorum habebit amicum
 regem. 12
 12 * Oculi Domini custodiunt scientiam: &
 supplantantur verba iniqui, 13
 13 * Dicit piger: Leo est foris, in medio platea-
 rum occidendus sum. 14
 14 * Fovea profunda os alienæ: cui iratus est
 Dominus, incidit in eam. 15
 15 * Stultitia colligata est in corde pueri, & vir-
 ga disciplinæ fugabit eam. 16
 16 * Qui calumniatur pauperem, ut augeat
 diuitias suas, dabit ipse ditiori & egebit. 17
 17 * Inclina aurem tuam, & audi verba sapien-
 tum: appone autem cor ad doctrinam meam. 18
 18 * Quæ pulchra erit tibi, cum seruaueris eam in
 ventre tuo, & redundabit in labiis tuis: 19
 19 * Ut sis in Domino fiducia tua, vnde & o-
 stendi eam tibi hodie. 20
 20 * Ecce descripsi eam tibi tripliciter. in cogi-
 tationibus & scientia: * ut ostenderem tibi fir-
 mitatem, & eloquia veritatis, respondere ex
 his illis qui miserunt te. 21
 21 * Non facias violentiam pauperi, quia pau-
 per est: neque conteras egenum in porta: * quia
 iudicabit Dominus causam eius, & configet
 eos, qui confixerunt animam eius. 22
 22 * Noli esse amicus homini iracundo, ne-
 que ambules cum viro furioso: * ne forte di-
 ucas semitas eius, & sumas scandalum animæ
 tuæ. 23
 23 * Noli esse cum his, qui defigunt manus
 suas, & qui vades se offerunt pro debitis: * si
 enim non habes vnde restituas, quid causæ est
 ut tollat operimentum de cubili tuo? 24
 24 * Ne transgrediaris terminos antiquos,
 quos posuerunt patres tui. 25
 25 * Vidisti virum velocem in opere suo? co-
 ram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAP. XXIII.

*Quomodo sit edendum cum principe: non appe-
 tenda diuitia, nec cibi inuidorum: non oppri-
 mendi pupilli: castigandus puer: querenda sa-
 pientia: fugiendi peccatores & gula dedit: ho-
 norandi parentes: fugienda meretrix & o-
 brietas.*

Quando federis ut comedas cum principe,
 diligenter attende quæ appositæ sunt an-
 te faciem tuam: * & statue cultum in gutture
 tuo, si tamē habes in potestate animam tuam,
 * ne desideres de cibis eius, in quo est panis
 mendacii. 4
 * Noli laborare ut diteris: sed prudentiæ
 tuæ pone modum. 5
 * Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non

potes habere: quia facient tibi pennas quasi a-
quilæ, & volabunt in cælum.

* Ne comedas cum homine inuido, & ne
desideres cibos eius: * quoniam in similitu-
dinem arioli & coniectoris, æstimat quod i-
gnorat.

Comede & bibe, dicet tibi: & mens eius
non est tecum.

* Cibus, quos comederas, euomes: & per-
des pulchros sermones tuos.

* In auribus insipientium ne loquaris: quia
despicient doctrinam eloquii tui.

* Ne attingas paruulorum terminos: & a-
grum pupillorum ne introcas:

* Propinquus enim illorum fortis est: & i-
pse iudicabit contra te causam illorum.

* Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, &
aures tuæ ad verba scientiæ.

^{Sup. 13. d.}
24. ^{Ecc. 30.}
A. I. * Noli subtrahere à puero disciplinam: si
enim percussis eum virga, non morietur.

* Tu virga percuties eum: & animam eius
de inferno liberabis.

* Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gau-
debit tecum cor meum: * & exultabunt renes
mei, cum locuta fuerint rectum labia tua.

^{Inf. 24.}
A. I. * Non æmuletur cor tuum peccatores:
sed in timore Domini esto tota die: * quia ha-
bebis spem in nouissimo, & prætolatio tua
non auferetur.

* Audi fili mi, & esto sapiens: & dirige in via
animum tuum.

* Noli esse in conuiuuiis potatorum, nec in
comellationibus eorum, qui carnes ad vascen-
dum conferunt: * quia vacantes poribus, &
dantes symbola consumentur, & vestietur pan-
nis dormitatio.

* Audi patrem tuum, qui genuit te: & ne
contemnas cum senuerit mater tua.

* Veritatem eme, & noli vendere sapien-
tiam, & doctrinam, & intelligentiam.

* Exultat gaudio, pater iusti: qui sapientem
genuit, lætabitur in eo.

* Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exul-
tet quæ genuit te.

* Præbe fili mi cor tuum mihi: & oculi tui
vias meas custodiant.

* Fouea enim profunda est meretrix, & pu-
teus angustus, aliena.

* Insidiatur in via quasi latro, & quos in-
cautos viderit, interficiet.

* Cui vā? cuius patri vā? cui rixā? cui foueā?
cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum?

* Nōne his qui commorantur in vino, &
student calicibus epotandis?

* Ne intuearis vinum quando flauescit,
cum splenderit in vitro color eius: ingreditur
blande. * sed in nouissimo mordebit ut colu-
ber, & sicut regulus venena diffundet.

33 * Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum
loquetur peruersa.

34 * Et ens sicut dormiens in medio mari, &
35 quasi sopitus gubernator, amisso clauo: * & di-
ces: Verberauerunt me, sed non dolui: traxe-
runt me, & ego non sensi: quando euigilabo, &
rursus vina reperiam?

C A P. XXIV.

*Æmulatio malorum: sapientia & eruditio: cogi-
tatio stulti: eruendi oppressi: doctrina ut melle
utendum: non insidiandum iusto: casus inimi-
ci: detractores: iuste iudicandum: nullius verbis
lasciandus, nec malum malo reddendum: ager
pigri: dormitanti pigro venit egestas.*

1 **N**e æmuleris viros malos, nec desideres es-
2 se cum eis: * quia rapinas meditatut mēs

^{Sup. 23. d.}
17.

A eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.

3 * Sapientia ædificabitur domus, & pruden-
tia roborabitur.

4 * In doctrina replebuntur cellaria, & vniuersa
substantia pretiosa & pulcherrima.

5 * Vir sapiens, fortis est: & vir doctus, robu-
stus, & validus.

6 * Quia cum dispositione initur bellum: &
erit salus vbi multa consilia sunt.

7 * Excelsa stulto sapientia, in porta non ape-
riet ostium.

8 * Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.

9 * Cogitatio stulti peccatum est: & abomina-
tio hominum detractor.

10 * Si desperaueris lassus in die angustiar: im-
minuetur fortitudo tua.

11 * Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui
trahuntur ad interitum liberare ne cesses.

^{Psal. 81.}
A. 4.

12 * Si dixeris: Vires non suppetunt: qui in-
spector est cordis, ipse intelligit, & seruatore
animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini iu-
sta opera sua.

13 * Comede, fili mi, mel, quia bonum est, &
sauum dulcissimum gutturi tuo.

14 * Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ:
quam cum inuenieris, habebis in nouissimis
spem, & spes tua non penibit.

15 * Ne insidieris, & quæras impietatem in
domo iusti, neque vastes requiem eius.

16 * Septies enim cadet iustus, & resurget: im-
pii autem corrueant in malum.

17 * Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas,
18 & in ruina eius ne exulet cor tuum: * ne for-
C tē videat Dominus, & displiceat ei, & auferat
ab eorum suam.

19 * Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris
20 impios: * quoniam non habent futurorum
spem mali: & lucerna impiorum extinguetur.

21 * Time Dominum, fili mi, & regem: & cum
22 detractoribus non commiscearis: * quoniam
repente consurget perditio eorum: & ruinam
vtriusque quis nouit?

Leuit. 19. d. 15. * Hæc quoque sapientibus: *Cognoscere* 23
personam in iudicio non est bonum.
Dent. 1. c. 17. & 16. d. 19. * Qui dicunt impio: Iustus es: maledicent 24
eis populi, & detestabuntur eos tribus.
Ecl. 42. a. 1. * Qui arguunt eum, laudabuntur: & super 25
ipsos veniet benedictio.
* Labia deosculabitur, qui recta verba re- 26
spondet.
* Præpara foris opus tuum, & diligenter 27
exerce agrum tuum: ut postea ædifices do-
mum tuam.
* Ne sis testis frustra contra proximum tu 28
um: nec lases quemquam labiis tuis.
Sup. 20. d. 23. * Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic fa- 29
ciam ei: reddam unicuique secundum opus suum.
* Per agrum hominis pigri transui, & per 30
vineam viri stulti: * & ecce totum repleuerant
verticæ: & operuerant superficiem eius spinæ, & 31
maceria lapidum destruxerat.
* Quod cum vidissem, posui in corde meo, 32
& exemplo didici disciplinam.
* Parum, inquam, dormies, modicum dor- 33
mitabis, pauxillum manus conferes. ut quie-
scas: * & veniet tibi quasi cursor egestas & men- 34
dicitas quasi vir armatus.

C A P. XXV.

*Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo qua & im-
pietas est: ne te exaltes: ne detrahas: secretatua
serua: mala aurea, & inauris aurea: frigus in
messe: nubes sine pluuia: lingua mollis: mel in-
uentum: sagitta acuta: dens putridus: acetum:
tinea: benefac inimico: angulis domatis: aqua
frigida: fons turbatus: multum mellis com-
estum: vrbs absque muro.*

Hæc quoque parabola Salomonis, quas 1
translulerunt viri Ezechie regis Iuda. **A**
* Gloria Dei est celare verbum, & gloria re- 2
gum inuestigare sermonem.
* Cælum sursum, & terra deorsum, & cor 3
regum inscrutabile.
* Ausfer ruginem de argento, & egredie- 4
tur vas purissimum.
* Ausfer impietatem de vultu regis, & firma- 5
bitur iustitia thronus eius.
* Ne gloriosus appareas coram rege, & in lo- 6
co magnorum ne steteris.
* Melius est enim ut dicatur tibi: Ascende 7
huc: quàm ut humilicris coram principe.
* Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iur- 8
gio cito: ne postea emendare non possis, cum
dehonestaueris amicum tuum. **B**
* Causam tuam tracta cum amico tuo, & 9
secretum extraneo ne reueles: * ne forte insul-
tet tibi cum audierit, & exprobrare non cesset. **10**
Gratia & amicitia liberant: quas tibi serua:
ne exprobrabilis fias.
* Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur 11
verbum in tempore suo.

12 * Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui
arguit sapientem, & aurem obedientem.
13 * Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus
fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requi-
escere facit.
14 * Nubes, & ventus, & pluuia non sequen-
tes, vir gloriosus, & promissa non complens.
15 * Patientia lenietur princeps, & lingua
mollis confringet duritiam. *Sup. 15. a. 1.*
16 * Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi,
ne forte satiatus euomas illud.
17 * Subtrahe pedem tuum de domo proximi
tui, nequando satiatus oderit te.
18 * Iaculum, & gladius, & sagitta acuta, ho-
mo qui loquitur contra proximum suum fal-
sum testimonium.
19 * Dens putridus, & pes lassus, qui sperat su-
per infideli in die angustia, * & amittit palli-
um in die frigoris.

Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi
pessimo.
Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: ita
tristitia viri nocet cordi.

21 * Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si *Rom. 12. b. 20.*
sitierit, da ei aquam bibere: * prunas enim
congregabis super caput eius, & Dominus red-
det tibi.

23 * Ventus Aquilo dissipat pluias, & facies
tristis linguam detrahentem.

24 * Melius est sedere in angulo domatis, *Sup. 12. b. 9.*
quàm cum muliere litigiosa, & in domo com-
muni.

25 * Aqua frigida animæ sitienti, & nuncius
bonus de terra longinqua.

26 * Fons turbatus pede, & vena corrupta, iu-
stus cadens coram impio.

27 * Sicut qui mel multum comedit, non est ei
bonum: sic qui scrutator est maiestatis oppri-
metur a gloria. *Ecl. 1. 11*

28 * Sicut vrbs patens & absque murorum am-
bitu, ita vir qui non potest in loquendo cohi-
bere spiritum suum.

C A P. XXVI.

*Gloria in stulto: avis volans: flagellum equo: re-
spondere stulto: nuntius stultus: parabola stul-
ti: honor insipientis: imponens stulto silentium:
canis ad vomitum: sapiens proprio iudicio: co-
mi ceri rixa: nocens amico: susurro: iracundus:
labia tumentia: inimicus: operiens odium: fo-
diens fauam: lingua fallax.*

Quomodo nix in æstate, & pluuia in mes-
se: sic indecens est stulto gloria:

2 * Sicut avis ad alia transuolans, & passer
quò liber vadens: sic maledictum frustra pro-
latum in quempiam superueniet.

3 * Flagellum equo. & canis a lino, & virga in
dorso imprudentium.

* Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. 4

* Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. 5

* Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuncium stultum. 6

* Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola. 7

* Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem. 8

* Quomodo si spina nascatur in manu temulentis: sic parabola in ore stultorum. 9

* Iudicium determinat causas: & qui imponit stulto silentium, iras mitigat. 10

* Sicut canis, qui reuertitur ad vomitum suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam suam. 11

* Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens. 12

* Dicit piger: Leo est in via, & leæna in itineribus: sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. 13

* Abscondit piger manum sub ascella sua, & laborat si ad os suum eam conuerterit. 14

* Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias. 15

* Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius. 16

* Sicut noxius est qui mittit sagittas, & lanceas in mortem: ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo: & cum fuerit deprehensus, dicit: Iudens feci. 17

* Cum defecerint ligna, exstinguetur ignis: & susurrone substracto, iurgia conquiescent. 18

* Sicut carbonem ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitatur rixas. 19

* Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perueniunt ad intima ventris. 20

* Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata. 21

* Labiis suis intelligitur inimicus, cum in corde tractauerit dolos. 22

* Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitiae sunt in corde illius. 23

* Qui operit odium fraudulenter, reuelabitur malicia eius in concilio. 24

* Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui voluit lapidem, reuertetur ad eum. 25

* Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas. 26

C A P. XXVII.

Non glorandum in crastinum: ne te ipsum laudaueris: ira stulti quam sis gravis manifesta cor-

rectio: vulnera diligentis: anima saturata: vicinus iuxta: spondens pro extraneo: litigiosa mulier: infernus insatiabilis: probatur homo ore laudantis: stultus confusus: vultum pecoris agnosce: lac caprarum in cibum.

NE glories in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies. 1

* Laudet te alienus, & non os tuum; extraneus, & non labia tua. 2

* Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti utroque grauior. 3

* Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit? 4

* Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus. 5

* Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis. 6

* Anima saturata calcabit fauam: & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet. 7

* Sicut avis transmigrauit de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum. 8

* Vnguento & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici consiliis anima dulcoratur. 9

* Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ. 10

Melior est vicinus iuxta, quam frater procul. 11

* Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor meum, vt possis exprobranti respondere sermonem. 12

* Astutus: videns malum, absconditus est: paruuli transcentes sustinuerunt dispendia. 13

* Tolle vestimentum eius, qui spondet pro extraneo: & pro alienis aufer ei pignus. 14

* Qui benedixit proximo suo voce grandi, de nocte confurgens maledicenti similis erit. 15

* Testa perstillantia in die frigoris, & litigiosa mulier comparantur: qui retinet eam, quasi qui ventum teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit. 16

* Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici sui. 17

* Qui seruat ficum, comedit fructus eius: & qui custos est domini sui, glorificabitur. 18

* Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus. 19

* Infernus & perditio numquam implentur: similiter & oculi hominum insatiabiles. 20

* Quomodo probatur in confessorio ar-

Eccl. 12. b. 17.

Iob. 6. b. 7.

Sup. 20. c. 16.

Sup. 19. b.

Eccl. 14. b. 19.

Sup. 17. a. 3.

gentum, & in fornace aurum sic probatur homine laudantis.

Cor iniqui inquirat mala, cor autem rectum inquirat scientiam. D

* Si contuderis stultum in pila quasi ptilinas feriente de super pilo, non auferetur ab eo stultitia eius. 22

* Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera: 23

* Non enim habebis iugiter potestatem: sed corona tribuetur in generationem & generationem. 24

* Aperta sunt prata, & apparuerunt herbarum virentes, & collecta sunt foena de montibus. 25

1. Tim. 6.
b. 8.

* Agni ad vestimentum tuum: & hœdi, ad agri pretium. 26

* Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ, & ad victum ancillis tuis. 27

C A P. XXVIII.

De fuga impij & securitate iusti: propter peccata terra multi principes eius: pauper pauperem calumnians: pauper supplex, & diues prauus: nolens audire legem: exultatio iustorum: abscondens scelera sua: beatus semper pauidus: princeps impius ut leo: dux indigens prudentia: terram suam operans: à patre subtrahens.

Fugit impius, nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit. A

* Propter peccata terræ multi principes eius: & propter hominis sapientiam, & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit. 2

* Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbrī vehementi, in quo paratur faemes. 3

* Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succeduntur contra eum. 4

* Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia. 5

* Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quam diues in prauis itineribus. 6

* Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comestatores pascat, confundit patrem suum. B 7

* Qui coaceruat diuitias vsuris & foenore, liberali in pauperes congregat eas. 8

* Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. 9

* Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet: & simplices possidebunt bona eius. 10

* Sapiens sibi videtur vir diues: pauper autem prudens scrutabitur eum. 11

12 * In exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impiis ruinæ hominum.

13 * Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 * Beatus homo, qui semper est pauidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.

15 * Leo rugiens, & vsus elurians, princeps impius super populum pauperem.

16 * Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit auaritiam, longi fient dies eius. C

17 * Hominem, qui calumniatur animæ sanguinem, si vsque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18 * Qui ambulat simpliciter, saluus erit: qui peruersis graditur vis, concidet semel.

19 * Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate. ^{Sup. 12. b. 11. Eccl. 10. d. 13.}

20 * Vir fidelis multum laudabitur: qui autem festinat ditari, non erit innocens. ^{Sup. 13. b. 11. & 10. c. 11.}

21 * Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit: iste & pro buccella panis deserit veritatem.

22 * Vir, qui festinat ditari, & aliis inuidet, ignorat quod egestas superueniet ei. D

23 * Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eum, magis quam ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24 * Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

25 * Qui se iactat, & dilatat, iurgia concitat: qui verò sperat in Domino, sanabitur.

26 * Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse saluabitur.

27 * Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28 * Cum surrexerint impii, abscondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur iusti.

C A P. XXIX.

Non audiens corripientem: multiplicatio iustorum: amor sapientia: rex iustus: blandus amicus: pestilentes: contendere cum stulto: viri angustum: totum proferes spiritum: verba mendacij: pauper & creditor: rex iustus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: propheta: velox ad loquendum: delicate seruum nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: iusti abominantur impium, & eduerso.

1 Vltro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus: & cum sanitas non sequetur. A

2 * In multiplicatione iustorum lætabitur vulgus: cum impii sumptierint principatum, gemet populus.

* Vir

* Luc. 15.
c. 11.

* Vir, qui amat sapientiam, lætificat patrem suum: * qui autem nutrit scorta, perdit substantiam.

* Rex iustus erigit terram, vir avarus destruit eam.

* Homo, qui blandis fictisq; sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.

* Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus: & iustus laudabit atque gaudebit.

* Nouit iustus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

* Homines pestilentes dissipant ciuitatem: sapientes verò auertunt furorem.

* Vir sapiens, si cum stulto contenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem.

* Viri sanguinem oderunt simplicem: iusti autem querunt animam eius.

* Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt, & reseruat in posterum.

* Princeps, qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.

* Pauper & creditor obuiauerunt sibi: vtriusque illuminator est Dominus.

* Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

* Virga atq; correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

* In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: & iusti ruinas eorum videbunt.

* Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

* Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui verò custodit legem, beatus est.

* Seruus verbis non potest erudiri: quia quod dicis intelligit, & respondere contemnit.

* Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quam illius correptio.

* Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem.

* Vir itacundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuor.

* Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria.

* Qui cum fure participat, odit animam suam: adiurantem audit, & non indicat.

* Qui timet hominem, cito corruet: qui sperat in Domino, subleuabitur.

* Multi requirunt faciem principis: & iudicium à Domino egreditur singulorum.

* Abominantur iusti virum impium: & abominantur impij eos, qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

C A P. XXX.

Homo Deo vicinus iudicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacij, mendicitatem & diuitias: non accusandus seruus apud Dominum suum: aliquot generationes execrabiles: dua sanguisuga: tria insaturabilia: oculus patrem subfannans: tria difficilia: per tria mouetur terra: quatuor minima terra: tria bene gradientia: vehementer emurgens.

1 V Erba Congregantis filij Vomentis.

A Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait:

2 * Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3 * Nō didici sapientiam, & non noui scientiam sanctorum.

4 * Quis ascendit in cælum atq; descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ? quod nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti?

5 * Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est * *Psal. 11.*
6 sperantibus in se: * ne addas quidquam verbis illius, & arguaris, inueniarisque mendax. * *b. 7. Deut. 4. a. 2. & 12.*

7 * Duo rogaui te, ne deneges mihi, antequam moriar. *d. 32.*

8 * Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me.

Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria: * ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei.

10 * Ne accuses seruum ad dominum suum, ne fortè maledicat tibi, & corruas.

11 * Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.

12 * Generatio quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota à fordibus suis.

13 * Generatio, cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrectæ.

14 * Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis. vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

15 * Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affert, Affert.

C Tria sunt insaturabilia, & quartum quod nunquam dicit: Sufficit.

* Infernus, & os vuluæ, & terra, quæ non 16
satiatur aqua: ignis verò nunquam dicit:
Sufficit.

* Oculum, qui subfannat patrem, & qui 17
despicit partum matris suæ, effodiant eum
corui de torrentibus, & comedant eum filij
aquilæ.

* Tria sunt difficilia mihi & quartum pe- 18
nitus ignoro:

* Viam aquilæ in cælo, viam colubri super 19
petram, viam nauis in medio mari, & viam
viri in adolescentia.

* Talis est via mulieris adulteræ, quæ com- 20
edit, & tergens os suum dicit: Non sum ope-
rata malum.

* Per tria mouetur terra, & quartum non 21
potest sustinere.

* Per seruum cum regnauerit: per stultum 22
cum saturat^r fuerit cibo: * per odiosum mu-
lierem cum in matrimonio fuerit assumpta:
& per ancillam cum fuerit heres domina-
ræ.

* Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt 24
sapientiora sapientibus:

* Fornicæ populus infirmus, qui præpa- 25
rat in messe cibum sibi: * lepuseulus, plebs
inualida, qui collocat in petra cubile suum:
* regem locusta non habet, & egreditur vni-
uersa per turmas suas: * stellio manibus ni-
titur, & moratur in ædibus regis.

* Tria sunt, quæ bene gradiuntur, & quar- 29
tum, quod incedit feliciter:

* Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pa- 30
uebit occursum: * gallus succinctus lumbos:
& aries: nec est rex, qui resistat ei.

* Est qui stultus apparuit postquam ele- 32
uatus est in sublime: si enim intellexisset, ori-
suo imposuisset manum.

* Qui autem fortiter premit vbera ad eli- 33
ciendum lac, exprimit butyrum: & qui vhe-
menter emungit, elicit sanguinem: & qui
prouocat iras, producit discordias.

C A P. XXXI.

*Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam
tuam, nec regibus vinum, sed merentibus: a-
perios tuum muto: vindica inopem. Laus &
raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax
gratia.*

Verba Lamuelis regis. Visio, qua erudiuit 1
eum mater sua.

* Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, 2
quid dilecte votorum meorum?

* Ne dederis mulierib. substantiam tuam. 3
& diuitias tuas ad delendos reges.

* Noli regibus, ô Lamuel, noli regibus da- 4
re vinum: quia nullum secretum est vbi re-

signat ebrietas. * & ne forte bibant, & obliui-
scentur iudiciorum, & mutent causam filio-
rum pauperis.

6 * Date siceram merentibus, & vinum his
7 qui amaro sunt animo: * bibant, & obliui-
scentur egestatis suæ, & doloris sui non re-
cordentur amplius.

8 * Aperios tuum muto, & causis omnium
9 filiorum qui pertranseunt: * aperios tuum,
decerne quod iustum est, & iudica inopem &
pauperem.

10 * Mulierem fortem quis inueniet? pro-
Bcul, & de vltimis finibus pretium eius.

11 * Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non
indigebit.

12 * Reddet ei bonum, & non malum, omni-
bus diebus vitæ suæ.

13 * Quæsiuit lanam & linum, & operata est
consilio manuum suarum.

14 * Facta est quasi nauis mistoris, de longè
portans paucem suum.

15 * Et de nocte surrexit, deditque prædam
domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16 * Considerauit agrum, & emit eum: de
fructu manuum suarum plantauit vineam.

17 * Accinxit fortitudinem lumbos suos, & ro-
borauit brachium suum.

18 * Gustauit & vidit quia bona est negotia-
tio eius: non extinguetur in nocte lucerna
eius.

19 * Manum suam misit ad fortia, & digiti e-
Cius apprehenderunt fenum.

20 * Manum suam aperuit inopi, & palmas
suas extendit ad pauperem.

21 * Non timebit domui suæ a frigoribus ni-
uis: omnes enim domestici eius vestiti sunt
duplicibus.

22 * Stragulatam vestem fecit sibi: byssus &
purpura indumentum eius.

23 * Nobilis in portis vir eius, quando sede-
rit cum senatoribus terræ.

24 * Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum
tradidit Chanaanito.

25 * Fortitudo & decor indumentum eius: &
ridebit in die nouissimo.

26 * Os suum aperuit sapientiæ, & lex ele-
mentæ in lingua eius.

27 * Considerauit semitas domus suæ, & pa-
Dnem otiosa non comedit.

28 * Surrexerunt filij eius, & beatissimam præ-
dicauerunt: vir eius & laudauit eam.

29 * Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu
supergressa es vniuersas.

30 * Fallax gratia, & vana est pulchritudo:
mulier timens Dominum, ipsa laudabitur,

31 * Date ei de fructu manuum suarum:
& laudent eam in portis
opera eius.

ECCLESIASTES,

Qui ab Hebræis,
COHELETH
appellatur.

CAP. I.

*Omnia vana, & nihil sub sole nouum: cuncta-
rum quoque rerum difficilem esse inquisitio-
nem, eamque vanam & spiritus afflictio-
nem.*

Verbis Ecclesiastæ, filij David, 1
regis Ierusalem. * Vanitas 2
vanitatum, dixit Ecclesia- 3
stas: vanitas vanitatum, & 4
omnia vanitas. * Quid ha- 5
bet amplius homo de vni- 6
uerso labore suo, quo laborat sub sole? * Ge- 7
neratio præterit, & generatio aduenit: terra 8
autem in æternum stat. * Oritur sol, & occi- 9
dit, & ad locum suum reuertitur: ibique re- 10
nascens, gyrat per Meridiem, & flexitur ad 11
Aquilonem, lustrans vniuersa in circuitu 12
pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. 13
* Omnia flumina intrant in mare, & mare 14
non redundat: ad locum, vnde exeunt flu- 15
mina, reuertuntur vt iterum fluant. * Cun- 16
ctæ res difficiles: non potest eas homo expli- 17
care sermone. Non saturatur oculus visu, 18
nec auris auditu impletur. * Quid est quod 19
fuit? ipsum quod futurum est. quid est quod 20
factum est? ipsum quod faciendum est. * Ni- 21
hil sub sole nouum, nec valet quisquam di- 22
cere: Ecce hoc recens est: iam enim præcessit 23
in sæculis, quæ fuerunt ante nos. * Non est 24
priorum memoria: sed nec eorum quidem, 25
quæ postea futura sunt, erit recordatio apud 26
eos, qui futuri sunt in nouissimo. * Ego Ec- 27
clesiastes fui rex Israel in Ierusalem, & pro- 28
posui in animo meo quærere & inuestigare 29
sapienter de omnibus, quæ sunt sub sole. 30
Hanc occupationem pessimam dedit Deus 31
filiis hominum, vt occuparentur in ea. * Vidi 32
cuncta, quæ sunt sub sole, & ecce vniuersa va- 33
nitas, & afflictio spiritus. * Peruersi difficile 34
corriguntur, & stultorum infinitus est nume- 35
rus. * Locutus sum in corde meo, dicens: Ec- 36
ce magnus effectus sum, & præcessi omnes 37
sapientia, qui fuerunt ante me in Ierusalem: 38
& mens mea contemplata est multa sapien- 39
ter, & didici. * Deditque cor meum vt scirem 40
prudentiam, atque doctrinam, erroresque & 41
stultitiam: & agnou i quod in his quoque esset 42
labor, & afflictio spiritus: * eo quod in mul- 43
ta sapientia, multa sit indignatio: & qui ad 44
dit scientiam, addit & laborem.

CAP. II.

*n affluentia deliciarum, diuitiarum, adificiorum,
& in horum labore est vanitas & afflictio spiri-
tus: dicit etiam quanta sit vanitatis congregare
futuro heredi, qui qualis futurus sit ignoratur.*

Dixi ego in corde meo: Vadam, & assumam 1
delicias, & fruar bonis. Et vidi quod hoc 2
quoque esset vanitas. * Risum reputaui erro- 3
rem & gaudio dixi: Quid frustra deciperis? 4
* Cogitaui in corde meo abstrahere a vino 5
carnem meam, vt animum meum transfer- 6
rem ad sapientiam, deitaremque stulti- 7
tiam, donec viderem quid esset vtile filiis ho- 8
minum: quo facto opus est sub sole numero 9
lierum vitæ suæ. * Magnificaui opera mea, 10
edificaui mihi domos, & plantaui vineas. 11
* Feci hortos, & pomaria, & conseui ea cun- 12
cti generis arboribus, & extruxi mihi pisci- 13
nas aquarum, vt irrigarem siluam ligno- 14
rum germinantium, & possedi seruos & an- 15
cillas, multamque familiam habui, armen- 16
ta quoque, & magnos ouium greges, vltra 17
omnes qui fuerunt ante me in Ierusalem: 18
* coaceruaui mihi argentum & aurum, & 19
substantias regum, ac prouinciarum: feci mi- 20
hi cantores, & cantatrices, & delicias filio- 21
rum hominum, scyphos, & vtreos in mini- 22
sterio ad vina fundenda: * & supergressus sum 23
opibus omnes, qui ante me fuerunt in Ieru- 24
salem: sapientia quoque perseverauit mecum. 25
* Et omnia, quæ desiderauerunt oculi mei, 26
non negaui eis: nec prohibui cor meum quin 27
omni voluptate frueretur, & oblectaret se in 28
his, quæ præparaueram: & hanc ratus sum 29
partem meam, si vterer labore meo. * Cum- 30
que me conuertissem ad vniuersa opera, quæ 31
fecerant manus meæ, & ad labores, in qui- 32
bus frustra sudaueram, vidi in omnibus va- 33
nitatem & afflictionem animi, & nihil per- 34
manere sub sole. * Transiui ad contemplan- 35
dam sapientiam, orroresque & stultitiam, 36
(quid est, inquam, homo, vt sequi possit 37
regem Factorem suum?) * & vidi quod tan- 38
tum præcederet sapientia stultitiam, quan- 39
tum differt lux a tenebris. * * Sapientis o- 40
culi in capite eius: stultus in tenebrisambu- 41
lat: & didici quod vnus vtriusque esset in- 42
teritus. * Et dixi in corde meo: Si vnus 43
& stulti & meus occasus erit, quid mihi 44
prodest quod maiorem sapientia dedi ope- 45
ram? Locutusque cum mente mea, anim- 46
aduertere quod hoc quoque esset vanitas. 47
* Non enim erit memoria sapientis simili- 48
ter vt stulti in perpetuum, & futura tempora 49
obliuione cuncta pariter operient: moritur 50
doctus similiter vt indoctus. * Et idcirco re- 51
muneuit me vitæ meæ, videntem mala vniuersa

* Inf. 8.

* 1.

Prov. 17. d.

24.

esse sub sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus. * Rursus detestat⁹ sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habitur⁹ heredem post me, * quem ignorem, virum sapiens an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi & sollicitus fui: & est quidquam tam vanum? * Vnde cessavi, renunciauique cor meum ultra laborare sub sole. * Nam cum alius laboret in sapientia, & doctrina, & sollicitudine, homini otioso quaesita dimittit: & hoc ergo, vanitas, & magnum malum. * Quid enim proderit homini de vniuerso labore suo, & afflictione spiritus qua sub sole cruciatus est? * Cuncti dies eius doloribus & arumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit: & hoc nonne vanitas est? * Nonne melius est comedere & bibere, & ostendere animae suae bona de laboribus suis? & hoc de manu est. * Quis ita deuorabit, & deliciis affluet vt ego? * Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & laetitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluum, vt addat, & congreget, & tradat ei qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & castra sollicitudinis.

C A P. III.

*Quod omnia sua proueniant tempore & trans-
eant, quodq; in nullis huius fluxus sit metis quies.
vniuersum quoque sit hominibus ac iumentorum in-
teritus.*

Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt vniuersa sub caelo.

* Tempus nascendi, & tempus moriendi.
Tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est.

* Tempus occidendi, & tempus sanandi.
Tempus destruendi, & tempus aedificandi.

* Tempus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangendi, & tempus saltandi.

* Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.

Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

* Tempus acquirendi, & tempus perdendi.
Tempus custodiendi, & tempus abiiciendi.

* Tempus scindendi, & tempus con-
suendi.

Tempus tacendi, & tempus loquendi.
* Tempus dilectionis, & tempus odij.

Tempus belli, & tempus pacis.
* Quid habet amplius homo de labore suo?

* Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, vt distendantur in ea. * Cuncta

fecit bona in tempore suo, & mandum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio vsque ad finem. * Et cognoui quod non esset melius nisi lätari, & facere bene in vita sua. * Omnis enim homo, qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est. * Didici quod omnia opera, quae fecit Deus: perseuerent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quae fecit Deus vt timeatur. * Quod factum est, ipsum permanet: quae futura sunt, iam fuerunt: & Deus instaurat quod abiit. * Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiae iniquitatem. * Et dixi in corde meo: lüstus & impium iudicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit. * Dixi in corde meo de filiis hominum, vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis. * Idcirco vnus interitus est hominis & iumentorum, & aqua vtriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius: cuncta subiacent vanitati, & omnia pergunt ad vnum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur. * Quis nouit si spiritus filiorum Adam ascendat iursum, & si spiritus iumentorum descendat deorsum? * Et deprehendi nihil esse melius quam lätari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, vt post se futura cognoscat?

C A P. IV.

Vanitatem huius vitae arguit sapiens ex innocentium oppressione, & quod industria humana sit inuidiae obnoxia: item quod stultus secure in otio agit, alio qui heredem non habet thesauri tante, explicat commoda societatis, regum regnorumq; vanitatem, & obedientiam praefert stultorum victimis.

Verti me ad alia, & vidi calumnias, quae sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiae, cunctorum auxilio destitutos. * Et laudavi magis mortuos, quam viuentes: * & felicitem vtroque iudicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quae sub sole fiunt. * Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animaduerti patere inuidiae proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est. * Stultus complicit manus suas, & comedit carnes suas, dicens: * Melior est pugillus cum requie, quam plena vtraque manus cum labore, & afflictione animi. * Considerans reperi & aliam vanitatem sub sole: vnus est, & secundum non habet, non filium, non fra-

trem, & tamen laborare non cessat, nec fatigantur oculi eius diuitiis: nec cogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima. * Melius est ergo duos esse simul, quam vnum: habent enim emolumentum societatis suæ: * si vnus ceciderit, ab altero fulcietur: vt soli: quia cum ceciderit, non habet subleuantem se. * Et si dormierint duo, fouebuntur mutuo: vnus quomodo calefiet? * Et si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficilior pitur. * Melior est puer pauper & sapiens, rege senex & stulto, qui nescit præuidere in posterum. * Quod de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno inopia confundatur. * Vidi cum quos viuentes, qui ambulant sub sole cum a dolente secundo, qui consurget pro eo. * Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: & qui postea futuri sunt, non lætabuntur in eo. sed & hoc vanitas & afflictio spiritus. * Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua, vt audias. * Multo enim melior est obedientia quam stulto: vni victimæ, qui nesciunt, qui faciunt mali.

CAP. V.

*Nil temere de Deo & eius prouidentia loquendum
vota reddenda: non mirandum de egenorum
oppressione, cum iniqui iudicem habeant: iten-
quam sit misera conditio auari nunquam im-
pleti, & diuitis concersuantis diuitias, in pro-
prium nonnunquam malum.*

NE temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super terrâ: idcirco sint pauci sermones tui. * Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus inuenietur stultitia. * Si quid voluisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis & stulta promissio. sed quodcumque voueris, redde: * multoque melius est non vouere, quam post votum promissa non reddere. * Ne dederis os tuum, vt peccare facias carnem tuam: neque dicas coram Angelo: Non est prouidentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum. * Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumerati: vt verò Deum time. * Si videris calumnias egenorum, & violenta iudicia, & subverti iustitiam in prouincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alij, * & insuper vniuersæ terræ rex imperat seruienti. * Auarus non implebitur pecunia: 9

C & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas. * Vbi multa sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit diuitias oculis suis? * Dulcis est somnus operanti, siue pauperum, siue multum comedat: latuitas autem diuitis non finit eum dormire. * Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: diuitia conseruatæ in malum domini sui. * Perierunt enim in afflictione pessima: generauit filium, qui in summa egestate erit. * Sicut egressus est nudus de vtero matris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo. * Miserabilis propterea infirmitas: quo modo venit, sic reuertetur. Quid ergo prodest ei, quod laborauit in ventum? * Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atque tristitia. * Hoc itaque visum est mihi bonum, vt comedat quicquid & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quod laborauit ipse sub sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus: & hæc est pars illius. * Et omni homini, cui dedit Deus diuitias, atque substantiam, potestatemque ei tribuit, vt comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei. * Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eod quod Deus occupet deliciis cor eius.

CAP. VI.

Misera est auari vanitas, qui ne in necessariis quidem audet partis vti.

Est & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines: Vir cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ, ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus, vt comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. hoc vanitas, & miseria magna est. * Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non vtatur bonis substantiæ suæ, sepulturaque careat: de hoc ego pronuncio, quod melior illo sit abortiuus. * Frustra enim venit, & pergit ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius. * Non vidit solem, neque cognouit distantiam boni & mali: etiam si duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nonne ad vnum locum properant omnia? * Omnis labor hominis in ore eius: sed anima eius non implebitur. * Quid habet amplius sapiens a stulto? & quid pauper, nisi vt pergat illuc, vbi est vita? * Melius est videre, quod cupias, quam desiderare, quod nescias, sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus. * Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: & scitur, quod

homo sit, & non possit contendere. * Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

C A P. VII.

Anum est aliora se querere, & inter multa quibus magis sint eligenda, & sic sapientia utilior est cum diuitiis: dies malis praecautus: ne plus quam oportet sapiens aut iustus sis: quam sit mulieris consortium amarum & periculosum: quodque homo sit à Deo creatus rectus.

Quid necesse est homini maiora se querere, cum ignoret, quid conducat sibi in vita sua, numero dierum peregrinationis sue & tempore quod velut umbra praterit? Aut quis ei poterit indicare, quid post eum futurum sub sole sit? * Melius est nomen bonum, quam vnguenta pretiosa; & dies mortis die natiuitatis. * Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat, quid futurum sit. * Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. * Cor sapientium vbi tristitia est, & cor stultorum vbi latitia. * Melius est à sapiente corripri, quam stultorum adulatione decipi. * quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas. * Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis illius. * Melior est finis orationis, quam principium. Melior est patiens arrogante. * Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit. * Ne dicas: Quid putas caussa est, quod priora tempora meliora fuere, quam nunc sunt? Bulta enim est huiuscemodi interrogatio. * Utilior est sapientia cum diuitiis, & magis prodest videntibus solem. * Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quod vitam tribuat possessori suo. * Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille respexerit. * In die bona frui bonis, & malam diem praecave, sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iustas querimonias. * Hac quoque vidi in diebus vanitatis meae: iustus perit in iustitia sua, & impius multo viuuit tempore in malitia.

* Noli esse iustus multum: neque plus sapias, quam necesse est, ne obstupescas.

* Ne impiè agas multum: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.

* Bonum est te sustentare iustum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit. * Sapientia con-

fortauit sapientem super decem principes ciuitatis. * Non est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. * Sed & cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accom- modes cor tuum: ne forte audias seruum tuum maledicentem tibi. * scit enim conscientia tua, quia & tu crebro maledixisti aliis. * Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: sapiens efficiat: & ipsa longius recessit à me, * multo magis quam erat: & alta profunditas, quis inueniet eam? * Lustraui vniuersa animo meo, vt scirem, & considerarem, & quærerem sapientiam, & rationem: & vt cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium: * & inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est capietur ab illa. * Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes, vnum & alterum, vt inuenirem rationem, * quam adhuc quærit anima mea, & non inueni. Virum de mille vnum reperi, mulierem ex omnibus non inueni. * Solummodo hoc inueni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis vt sapiens est? & quis cognouit solutionem verbi?

C A P. VIII.

In vultu lucet sapientia: à Dei mandatis non recedendum: homo nouit tantum præsentia, neque mortem potest euadere: impij ob Dei indulgentiam liberius peccant: vanissimum videtur quod iustus & impius similia hic eueniunt: & operum Dei ratio non est inuestiganda.

Sapientia hominis lucet in vultu eius, & potentissimum faciem illius commutabit. * Ego os regis obseruo, & præcepta iuramenti Dei. * Ne festines recedere à facie eius, neque permanas in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet: * & sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quicquam potest. * Quare ita facis? * Qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali. Tempus & responsum cor sapientis intelligit. * Omni negotio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio: quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuncio. * Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec finitur quiescere ingruente bello, neque saluari impietas impij. * Omnia hæc consideraui, & dedi cor meum in cunctis operibus, quæ fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum. * Vidi impios sepultos: qui etiam cum adhuc viuerent, in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. sed & hoc

vanitas est. * Etenim quia non profertur cito
 contra malos sententia, absque timore vll
 filij hominum perpetrare mala. * Attamen
 peccator ex eo quod centies facit malum, &
 per patientiam sustentatur, ego cognoui,
 quod erit bonum timentibus Deum, qui ve
 rentur faciem eius. * Non sit bonum impio,
 nec prolongentur dies eius, sed quasi vmbra
 transeat, qui non timent faciem Domini.
 * Est & alia vanitas, quæ sit super terram. sunt
 iusti, quibus mala proueniunt, quasi opera e
 gerint impiorum: & sunt impij, qui ita securi
 sunt, quasi iustorum facta habeant. sed & hoc
 vanissimum iudico. * Laudauit igitur lætitiã
 quod non esset homini bonum sub sole, nisi
 quod comederet, & biberet, atque gauderet
 & hoc solum secum auferret de labore suo, in
 diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus sub sole.
 * Et apposui cor meum, vt scirem sapiëntiam
 & intelligerem distentionem, quæ versatur
 in terra: est homo, qui diebus & noctibus som
 num non capit oculis. * Et intellexi quod o
 mnium operum Dei nullam possit homo in
 venire rationem, eorum quæ sunt sub sole
 & quanto plus laborauerit quaerendum
 tanto minus inueniat: etiam si direxit sapi
 te nosse, non poterit reperire.

C A P. IX.

*Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus: quod
 eadem cunctis hic eueniunt: & cum post han
 breuem & incertam vitam non resset tempus
 operandi, monet nunc operibus instans in
 cumbendum: & licet sapientia præset fortitu
 dini, in paupere tamen non aestimatur.*

Omnia hæc tractavi in corde meo, vt cu
 riosè intellige em. Sunt iusti atque sa
 pientes, & opera eorum in manu Dei: & ta
 men nescit homo, vtrum amore an odio di
 gnus sit: * sed omnia in futurum seruantur
 incerta, eod quod vniuersa æquè eueniant iu
 sto & impio, bono & malo, inundo & iminū
 do, immolanti victimas, & sacrificia contem
 nenti. sicut bonus, sic & peccator: vt periurus
 ita & ille qui verum deierat. * Hoc est pessi
 mum inter omnia, quæ sub sole fiunt, quia
 eadem cunctis eueniunt. vnde & corda filio
 rum hominum implentur malitia, & contē
 ptu in vita sua, & post hæc ad inferos dedu
 centur. * Nemo est, qui semper viuatur, & qui
 huius rei habeat fiduciam: melior est canis
 viuus leone mortuo. * Viuentes enim sciunt
 se esse morituros, mortui verò nihil nouerūt
 amplius, nec habent vltra mercedem: quia
 obliuioni tradita est memoria corū. * Amor
 quoque, & odium, & inuidia simul perierūt,
 nec habent partem in hoc sæculo, & in opere
 quod sub sole geritur. * Vade ergo & comede

in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio
 vinum tuum: quia Deo placent opera tua.
 * Omni tempore sint vestimenta tua candi
 da, & oleum de capite tuo non deficiat. * Per
 fruiere vita cum vxore, quam diligis, cunctis
 diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt
 tibi sub sole omni tēpore vanitatis tuæ: hæc
 est enim pars in vita, & in labore tuo, quo la
 boras sub sole. * Quodcumque facere potest
 manus tua, instanti ter operare: quia nec opus,
 nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt a
 pud inferos, quod tu properas. * Verti me ad
 aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cur
 sum, nec fortium bellum, nec sapientium pa
 nem, nec doctorum diuitias, nec artificum
 gratiam, sed tempus, casumque in omnibus.
 * Nescit homo finem suum: sed sicut pisces
 capiuntur hamo, & sicut aues laqueo com
 prehenduntur, sic capiuntur homines in tē
 pore malo, cum eis exemplū superuenierit.
 * Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, &
 probaui maximam: * Ciuitas parua, & pauci
 in ea viri: venit contra eam rex magnus, &
 vallauit eam extruxitque munitiones per gy
 rum, & perfecta est oblidio. * Inuentusque est
 in ea vir pauper & sapiens, & liberauit urbem
 per sapientiam suam, & nullus deinceps re
 cordatus est hominis illius pauperis. * Et di
 cebam ego, meliorem esse sapientiam forti
 tudine: quomodo ergo sapientia pauperis
 contempta est, & verba eius non sunt audita?
 * Verba sapientium audiuntur in silentio,
 plusquam clamor principis inter stultos.
 * Melior est sapientia, quam arma bellica: &
 qui in vno peccauerit, multa bona perdet.

C A P. X.

*Sapientia à stulto differentia: tentationibus poten
 tis spiritus resistendum: de stulto ac seruo ele
 uatus, & diuite ac principe humilitatis: occultus
 detractor serpenti comparatur: de rege puero &
 principibus manē comedentibus: neque regi, ne
 que diuiti detrabendum.*

MVscæ morientes perdunt suauitatem vi
 uentium. Pretiosior est sapientia & glo
 ria, parua & ad tempus stultitia. * Cor sapi
 entis in dextera eius, & cor stulti in sinistra il
 lius. * Sed & in via stultus ambulans, cum ipse
 insipiens sit, omnes stultos aestimat. * Si spi
 ritus potestatem habentis ascenderit super
 te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio fa
 ciet cessare peccata maxima. * Est malum,
 quod vidi sub sole quasi per errorem egre
 diens a facie principis: * positum stultum in
 dignitate sublimi, & diuites sedere deor
 sum. * Vidi seruos in equis, & principes am
 bulantes super terram quasi seruos. * Qui

* Prouerb.
26.d.27.
Ecc.27.d.
29.

* Qui fodit foueam, incidet in eam : & qui dissipat seipem, mordebit eum coluber. * Qui transfert lapides, affligetur in eis : & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. * Si retusum fuerit ferrum, & hoc non ut prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & post industriam sequetur sapientia. * Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui oculum detraxit. * Verba oris sapientis gratia : & labia insipientis precipitant eum : * Initium verborum eius stultitia, & nouissimum oris illius error pessimus. * Stultus verba multiplicat. Ignorat homo, quid ante se fuerit : & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare ? * Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere. * Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes manē comedunt. * Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam. * In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstabit domus. * In risum faciunt panem, & vinum, ut epulentur viuentes : & pecuniæ obediunt omnia. * In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti : quia & aues cœli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas, annuntiabit sententiam.

C A P. XI.

Monet nostra aliis impartiri, & semper bene esse operandum : quod hominis iudicium post obitum sit immutabile, futuri quoque iudicii memoriam retinendam, in quo de omnibus iudicandi sumus : iram & malitiam à corde auferendam.

Mitte panem tuum super transeuntes a quas : quia post tempora multa inuenies illum. * Da partes septem, nec non & octo : quia ignoras, quid futurum sit : mali super terram. * Si repletæ fuerint, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. * Qui obseruat ventum, non seminat : & qui considerat nubes, numquam metet. * Quomodo ignoras, quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre pregnantis, sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium. * Mauē semina tamen tuum, & vespere ne cesset manus tua : quia nescis, quid magis orietur, hoc aut illud, & si utrumque simul, melius erit. * Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem. * Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus legratus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum malorum : qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita. * Lætare

ergo iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum : & scito, quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium. * Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.

C A P. XII.

Deum præ oculis habeto in iuuentute, priusquam succedat molesta senectus, tandemque nouissima mors : quumque omnia sunt vanitas, Dei præcepta observa, nam de omnibus est reddenda ratio.

Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas : Non mihi placent : * antequam tenebrescat sol, & lumen, & luna, & stellæ, & reuertantur nubes post pluuiam : * quando commoueantur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & omnes erunt molentes in minuto numero. & tenebrescent videntes perforamina : * & claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis, & confluent ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filiarum carminis. * Excella quoque timebit, & formidabit in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparitis : quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes. * Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurat vitæ aurea, & conteratur hydra super fontem, & confringatur rota super cisternam, * & reuertatur puluis in terram suam vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. * Vanitas vanitatum, dixi Ecclesiastes, & omnia vanitas. * Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarrauit quæ fecerat : & inuestigans composuit parabolas multas. * Quæsiuit verba utilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos. * Verba sapientium sicut stimuli, & quasi clauis in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore vno. * His amplius fili mine requiras. Faciendi plures libros nullus est finis : frequensque meditatio, carnis afflictio est. * Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deū time, & mandata eius observa : hoc est enim omnis homo : * & cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum illud sit.

CANTICVM
CANTICORVM SA-
LOMONIS.

Quod Hebraicè dicitur

SIR HASIRIM.

C A P. I.

Hoc canticum totum est mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suam, ac vicissim sponsa erga Christum sponsum.

Sculetur me osculo oris sui: 1
quia meliora sunt vbera tua A
vino. * fragrantia vnguentis 2
optimis. Oleum effusum no-
men tuum: ideo adolescentu-
la dilexerunt te. * Trahe me: post te curre- 3
mus in odorem vnguentorum tuorum. In-
trodixit me rex in cellaria sua: exultabimus
& letabimur in te, memores vberum tuorum B
super vinum: recti diligunt te. * Nigra sum, 4
sed formosa, filia Ierusalem, sicut taberna-
cula Cedar, sicut pelles Salomonis. * Nolite 5
me considerare quod fusca sim, quia decolo-
rauit me sol: filij matris meae pugnaverunt
contra me, posuerunt me custodem in vineis
vinearum mearum non custodiui. * Indica mihi, 6
quæ diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes
in meridie, ne vagari incipiam post greges lo-
daliu tuorum. * Si ignoras te ô pulcherri- 7
ma inter mulieres, egredere, & abi post vesti-
gia gregum, & pascere hœdos tuos iuxta taber-
nacula pastorum. * Equitatu meo in curri- 8
bus Pharaonis assimilaui te amica mea. * Pul-
chrae sunt genæ tuæ sicut turturis. collum 9
tuum sicut monilia. * Murenulas aureas fa-
ciemus tibi, vermiculatas argento. * Dum 10
eliet rex in accubitu suo, nardus mea dedit
odorem suum. * Fasciculus myrrhæ dilectus 11
meus mihi, inter vbera mea commorabitur. D
* Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis
Engaddi. * Ecce tu pulchra es amica mea, ec-
ce tu pulchra es, oculi tui columbarum. * Ec- 14
ce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus. Lectu-
lus noster floridus: * tigna domorum nostra- 15
rum cedrina, laquearia nostra cypressina.

C A P. II.

E Go flos campi, & lilium conuallium. 1
* Sicut lilium inter spinas sic amica mea 2
inter filias. * Sicut malus inter ligna siluarum, 3
sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra il-
lius, quem desideraueram, sedi: & fructus eius 4
dulcis gutturi meo. * Introduxit me in cel-
lam vinariam, ordinauit in me charitatem
* Fulcite me floribus: stipate me malis: qui- 5

6 amore languet. * Læua eius sub capite meo, &
7 dextera illius amplexabitur me. * Adiuro
B vos filia Ierusalem, per capreas ceruosque
camporum, ne fusciteris, neque euigilare fa-
ciatis dilectam, quoadusque ipsa velit. * Vox 8
dilecti mei, ecce iste venit saliens in monti-
bus, transiliens colles: * similis est dilectus 9
meus capræ, hinnuloque ceruorum. en ipse
stat post parietem nostrum, respiciens per fe-
nestras, prospiciens per cancellos. * En dile- 10
C ctus meus loquitur mihi: Surge, propere a-
mica mea, columba mea, formosa mea, & ve-
ni. * Iam enim hiems transiit, imber abiit, & 11
12 recessit. * Flores apparuerunt in terra nostra,
tempus putationis aduenit: vox turturis au-
dita est in terra nostra: * ficus protulit grossos
suos: vineæ florentes dederunt odorem suum. 13
14 Surge, amica mea, speciosa mea, & veni: * co-
lumba mea in foraminibus petrae, in cauer-
na maceræ, ostende mihi faciem tuam, so-
net vox tua in auribus meis: vox enim tua 15
dulcis, & facies tua decora. * Capite nobis
vulpes paruulas, quæ demoliantur vineas:
nā vinea nostra floruit. * Dilectus meus mi- 16
hi, & ego illi, qui pascitur inter lilia: * donec
17 aspires dies, & inclinentur vmbrae. Reuertere:
similis esto, dilecte mi, capræ, hinnulo-
que ceruorum super montes Bethæ.

C A P. III.

1 I N lectulo meo per noctes quaesui quem
A dilegit anima mea: quaesui illum, & non in-
ueni. * Surgam, & circuibō ciuitatem: per vi-
cos & plateas quæram, quem diligit anima 2
mea: quaesui illum, & non inueni. * Inuene- 3
B runt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem:
4 Num quem diligit anima, vidistis? * Paulu-
lum cum pertransissem eos, inueni quem di-
ligit anima mea: tenui eum; nec dimittam,
donec introducam illum in domum matris 5
meæ, & in cubiculum genitricis meæ. * Ad- 6
B iuro vos filia Ierusalem, per capreas ceruos-
que camporum, ne fusciteris, neque euigila-
re faciatis dilectam, donec ipsa velit. * Quæ 7
est ista, quæ ascendit per desertum, sicut vir-
gula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris,
& vniuersi pulueris pigmentarij? * En lectu- 8
lum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex
9 fortissimis Israel: * omnes tenentes gladios,
& ad bella doctissimi: vniuscuiusque ensis su-
per femur suum propter timores nocturnos. 10
11 * Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis
Libani: * columnas eius fecit argenteas, reclina-
D torium aureum, ascensum purpureum:
media charitate constravit propter filias Ie-
rusalem: * Egredimini & videte filia Sion
regem Salomonem in diademate, quo co-
ronauit illum mater sua in die desponsatio-
nis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

C A P. IV.

Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es! Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus lateret. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad. * Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis foetibus, & sterilis non est inter eas. * Sicut vitra coccinea, labia tua: & eloquium tuum, dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo, quod intrinsecus lateret. * Sicut turris David collum tuum, quæ edificata est cum propugnaculis: mille clypei pendentes ex ea, omnis armatura fortium. * Duo vbera tua, sicut duo hinnuli capræ gemelli, qui pascuntur in liliis, * donec aspires dies, & inclinentur umbræ, vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris. * Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. * Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. * Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. * Quam pulchræ sunt mamillæ tuæ soror mea sponsa! pulchriora sunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. * Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua: & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. * Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. * Emissio- nes tuæ paradisus malorum puniceorum cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo. * nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis. * Fons hortorum: puteus aquarum viuentium, quæ fluunt imperu de Libano. * Surge Aquilo, & veni Auster, perfusa hortum meum, & fluant aromata illius.

C A P. V.

Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea sponsa, mesui myrrhā meam cum aromatibus meis comedi fauim cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. * Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsan- tis: Aperi mihi soror mea, amica mea, colūba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis notum. * Expolui me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodo in-

4 quinabo illos? * Dilectus meus misit manū suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius. * Surrexi, vt aperirem dilecto meo: manus meæ stillauerunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima. * Pessulū ostij mei aperui dilecto meo: at ille declinauerat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, vt locusus est: quæsiui, & non inueni illum: vocaui, & non respondit mihi. * Inuenerunt me custodes qui circumeunt ciuitatem: percusserunt me, & vulnerauerunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes nutorum. * Adiuro vos filie Ierusalem, si inueneritis dilectum meum, vt nūcietis ei quia amore languo. * Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum: qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? * Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. * Caput eius aurum optimum: Comæ eius sicut elatæ palmarum, nigra quasi coruus. * Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluentia plenissima. * Genæ illius sicut areolæ aromatum confectæ pigmentariis. Labia eius lilia distillantia myrrham primam. * Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus sapphiris. * Crura illius columnæ narmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius vt libani, electus vt cedri. * Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis: talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filia Ierusalem. * Quod abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum: quod declinauit dilectus tuus? & quæremus eum tecum.

C A P. VI.

Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in montis, & lilia colligat. * Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. * Pulchra es amica mea, suauis, & decora sicut Ierusalem: terribilis vt castrorum acies ordinata. * Auerte oculos tuos a me, quia ipse me auolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. * Dentes tui sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis foetibus, & sterilis non est in eis. * Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque occultis tuis. * Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinae, & adolescentularum non est numerus. * Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matris suæ, electa genitricis suæ. Viderunt eam filia, & beatissimam prædicauerunt: reginæ, & concubinae, & laudauerunt eam. * Quæ est ista, quæ progreditur quali aurora consurgens, pul-

chra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? * Descendi in hortum nucum, vt viderem poma conuallium, & inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala panica. * Nesciui: anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. * Reuertere, reuertere Sulamitis: reuertere, reuertere, vt in tueamur te.

CAP. VII.

Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum: Quam pulchri sunt gressus tui in calcamentis, filia principis! Iuncturae femorum tuorum, sicut monilia quae fabricata sunt manu artificis. * Umbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis. Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus liliis. * Duo vbera tua, sicut duo hinnuli gemelli caprae. * Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinae in Hesebon, quae sunt in porta filiae multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quae respicit contra Damascum. * Caput tuum vt Carmelus: & comae capitis tui, sicut purpura regis vineta canalicibus. * Quam pulchra es, & quam decora charissima, in deliciis! * Statura tua assimilata est palmae, & vbera tua botris. * Dixi: Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius: & erunt vbera tua sicut botri vineae: & odor oris tui sicut malorum. * Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum. * Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. * Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. * Manet surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. * Mandragorae dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: noua & vetera, dilecte mi, seruauit tibi.

CAP. VIII.

Qvis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meae, vt inueniam te foris, & deosculer te, & iam me nemo despiciat? * Apprehendam te, & ducam in domum matris meae: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum. * Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. * Adiuro vos filiae Ierusalem, ne fuscitatis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. * Quae est ista, quae aecedit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitauit te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. * Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia foris est vt mors dilectio, dura sicut infernus emulatio: lam-

pades eius, lampades ignis atque flammarum. * Aquae multae non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suae pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. * Soror nostra parua, & vbera non habet: quid faciemus sorori nostrae in die quando alloquenda est? * Si murus est, aedificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis. * Ego mutus: & vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens. * Vineae fuit pacifico in ea, quae habet populos: tradidit eam custodiendis, vir affert pro fructu eius mille argenteos. * Vineae mea coram me est. Mille tui pacifici, & ducetis his, qui custodiunt fructus eius. * Quae habitas in hortis amici auscultat: fac me audire vocem tuam. * Fuge dilecte mi, & assimulare capreae hinculoque ceruorum super montes aromatum.

LIBER
SAPIENTIAE.

CAP. I.

Iudices sint insti: Dominus inuenitur si simplici corde & fide quaratur, fugit autem a peccatoribus & uanis cogitationibus: quumque omnia repleat, nihil eum latere potest murmuratio, detractio, & mendacium detestanda: omnia fecit Deus ad uitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accerserunt.

Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. * Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis querite illum. * Quoniam inuenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fide habent in illum. * Peruersae enim cogitationes separant a Deo: probata autem virtus corrigit insipientes. * Quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. * Spiritus enim sanctus disciplinae effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quae sunt sine intellectu, & corripietur a superueniente iniquitate. * Benignus est enim spiritus sapientiae, & non liberabit maledictum a labiis suis. * Quoniam renū illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est uerus, & linguae eius adiutor. * Quoniam spiritus Domini repleuit orbem terrarum: & hoc quod continet omnia scientiam habet vocis. * Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec praeteriret illum corripiens iudicium. * In cogitationibus enim impij interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum ueniet, ad correptionem iniquitatum illius.

Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmuracionum non abscondetur. Custodite ergo vos à murmuracione, quæ nihil prodest, & à detractiōe parcite linguæ quoniam sermo obscurus in vacuum nō ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam. Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum. Quoniam Deus mortem non fecit, nec latatur in perditione viuorum. Creauit enim, vt essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra. Iustitia enim perpetua est, & immortalis. Impij autem manibus & verbis accesserunt illam: & æstimantes illam amicam, defluerunt, & sponfiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

C A P. II.

Omnis impiorum vita futura spem non habentium scopus est frui huius vitæ voluptatibus, ideoque iustum qui diuersum respicit finem ferre nequeunt, sed ad mortem vsque persequuntur: sicut & Diaboli inuidia homo à Deo creatus immortalis, facilius est mortalis.

Dixerunt enim cogitantes apud se non recte: Exiguum, & cum rædō est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus & post hoc erimus tamquam non fuerimus: quoniam sumus status est in naribus nostris: & sermo scintilla ad commouendum eorū nostrum: quæ extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffunderetur tamquam mollis aer, & transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggregata: & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum. Vitræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo reueritur. Venite ergo, & fruamur bonis & vtamur creatura tamquam in iuuentute celeriter. Vino pretioso & vnguentis nos impleamus: & non prætereant nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratium sit, quod non pertranscat luxuria nostra. Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: vbique relinquamus signa latiniæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est fors. Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduæ, nec veterani reueamur canos multi temporis. Sit autem fortitudo nostra lex iustitiæ: quod enim in-

firmum est, inutile inuenitur. Circumueniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & impropereat nobis peccata legis, & diffamat se scientiam Dei habere, & filium Deise nominat. Factus est nobis in traductione cogitationum nostrarum. Grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutata sunt vitæ eius. Tamquam nugaces æstimati fumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis, & præfert nouissima iustorum, & gloriatur patrem se habere Deū. Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciamus quæ erunt nouissima illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, vt sciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum: rit enim ei respectus ex sermonibus illius. Hæc cogitauerunt, & errauerunt: excæcavit enim illos malitia eorum. Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt honorem amaram sanctarū. Quoniam Deus creauit hominem inextinguibilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

C A P. III.

De felicitate iustorum, qui in hac vitâ ab impij contemptu, temptationibus à Deo probati iuerunt: & de infelicitate impiorum: item de casu itatus & bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

Iustorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanger illos tormētum mortis. Vi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio exitus illorum; & quod a nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. In paucis vexati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Tamquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum. Fulgebunt iusti & tamquam scintillæ in arundine discurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquiescent illis:

quoniam

Isa. 56.
44.

quoniam donum & pax est electis eius. * Im-
pii autem secundum quæ cogitauerunt, corre-
ptionem habebunt: qui neglexerunt iustum,
& à Domino recesserunt. * Sapientiam enim,
& disciplinam qui abiicit, infelix est: & vacua
est spes illorum, & labores sine fructu, & inuti-
lia opera eorum. * Mulieres eorum insensatae
sunt, & nequissimi filii eorum. * Maledicta
creatura eorum, quoniam felix est sterilis: &
inquinata, quæ nesciuit thorum in deli-
cto, habebit fructum in refectione anima-
rum sanctarum: * & spado, qui non opera-
tus est per manus suas iniquitatem, nec cogi-
tauit aduersus Deum nequissima: dabitur ei
nim illi fidei donum electum, & fors in tem-
plo Dei acceptissima. * Bonorum enim labo-
rum gloriosus est fructus, & quæ non concit-
dat radix sapientiæ. * Filii autem adulterorum
in consummatione erunt, & ab iniquo tho-
ro semen exterminabitur. * Et si quidem lon-
gæ viræ erunt, in nihilum computabuntur, &
ine honore erit nouissima senectus illorum.
* Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt
spem, nec in die agnitionis allocutionem.
* Nationis enim iniquæ diræ sunt consum-
mationes.

CAP. IV.

*Castra generatio in multis ab adulterina diffidet:
de refrigerio iusti morte praoccupati: qua sit
senectus venerabilis, & quod iusti sapius de
mundo tolluntur à Deo, ne ab impijs seducan-
tur, & quantum suis virorumq; disceat.*

Jer. 17.
b. 4.
Marth. 7.
c. 27.

O Quam pulchra est casta generatio cum
claritate: immortalis est enim memoria
illius: quoniam & apud Deum nota est, & apud
homines. * Cum præsens est, imitantur illam:
& desiderant eam cum se eduxerit, & in perpe-
tuum coronata triumphat incoquinatorum
certaminum præmiu vincens. * Multigena
autem impiorum multitudo non erit utilis, &
spuria vitulamina non dabant radices altas, nec
stabile firmamentum collocabunt. * * Et si in
ramis in tempore germinauerint, infirmior po-
sita, à vento commouebuntur, & à nimietate
ventorū eradicabuntur. * Confringentur enim
rami in consummati, & fructus illorum inuti-
les, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum
apti. * Ex iniquis enim somnis filii qui nascun-
tur, testes sunt nequitiae aduersus parentes in
interrogatione sua. * Iustus autē si morte præ-
occupatus fuerit, in refrigerio erit. * Senectus
enim venerabilis est non diuturna, neq; anno-
rum numero computata: canis autem sunt sen-
sus hominis, & ætas senectutis vita immacu-
lata. * Placens Deo factus est dilectus, & vi-
uens inter peccatores translatus est. * raptus est
ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne si

Hebr. 11.
a. 5.

ctio deciperet animā illius. * Fascinatio enim
nugacitatis obscurat bona, & inconstantia cō-
cupiscetiæ trāsuertit sensum sine malitia. * Cō-
summatu in breui expleuit tempora multa:
* placita. n. erat Deo anima illius: propter hoc
properauit educere illū de medio iniquitatū.
Populi autē videntes, & nō intelligētes, nec po-
nētes in præcordiis talia: * quoniam gratia Dei,
& misericordia est in sanctos eius, & respectus
in electos illius. * Condemnat aut iustus mor-
tuus viuus impijs, & iuuentus celerius con-
summata, longam vitam iniusti. * Videbunt
enim finem sapientis, & non intelligent quid
cogitauerit de illo Deus, & quare munierit il-
lum Dominus. * Videbunt & contemnent
eum: illos autem Dominus irridebit, & erunt
post hæc decedentes sine honore, & in contu-
melia inter mortuos in perpetuum: quoniam
disrumpet illos inflatos sine voce, & commo-
uebit illos à fundamentis, & vsque ad supre-
mum desolabuntur: & erunt gementes, & me-
moriam illorum peribit. * Venient in cogitatio-
ne peccatorum suorum timidi, & traduent
illos ex aduerso iniquitates ipsorum.

CAP. V.

*Impy in iudicio admirantes gloriam iustorum
quos hic contempserant, desint suam mise-
riam, quodq; tota eorum felicitas fuerit mo-
mentanea: iustorum autem erit perpetua: por-
ro Deus tum per creaturas tum per se armatur
ad puniendos impios.*

Tunc stabunt iusti in magna constātia, ad
A uersus eos, qui se angustiauerunt, & qui
abstulerunt labores eorum. * Videntes turba-
buntur timore horribili, & mirabuntur in sub-
3 ratione insperatæ salutis. * dicētes intra se, pœ-
nitentiam agentes, & præ angustia spiritus ge-
4 mentes: Hi sunt quos habuimus aliquando in-
derisum, & in similitudinē improperii. * * Nos
insensati vitam illorum æstimabamus insa-
5 niam, & finem illorū sine honore: * ecce quo
modo computati sunt inter filios Dei, & inter
6 sanctos fors illorum est. * Ergo errauimus à via
veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis. &
7 Sol intelligentiæ non est ortus nobis. * Lassati
sumus in via iniquitatis & perditionis, & am-
bulauimus vijs difficiles, viam autem Domi-
8 ni ignorauimus. * Quid nobis profuit super-
bia? aut diuitiarum iactantia quid cōsulit no-
9 bis? * Transierunt omnia illa tanquam vm-
10 bra, & tanquam nuncius percurrēns, & tan-
quā nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam:
cuius, cum præterierit, nō est vestigium inue-
nire, neque semitam carinæ illius in fluctibus:
11 * aut tanquam auis, quæ transuolat in aere, cu-
B ius nullum inuenitur argumentū itineris, sed
tantum sonitus alarum verberans leuem ven-

Sup. 3.
a. 2.

1. Par. 29.
c. 15.
Sup. 2. a.
Pron. 30.
c. 19.

tum, & scindens per vim itineris aërem: com-
motis alis trāsuolauit, & post hoc nullum si-
gnū inuenitur itineris illius: * aut tamquam
sagitta emissa in locum destinatum, diuisus
aër continuū in se reclusus est, vt ignoretur
transitus illius: * sic & nos nati continuū de-
suimus esse: & virtutis quidem nullū signum
valuimus ostendere: in malignitate autē no-
stra cōsumpti sumus. * Talia dixerunt in in-
ferno hi, qui peccauerunt: * quoniam spes
impij tamquā sanū est, quæ a vento tolli-
tur: & tamquā spuma gracilis, quæ à procella
dispergitur: & tamquam fumus, qui à vento
diffusus est: & tamquam memoria hospitis vi-
nius diei prætereuntis. Iusti autem in perpetuum
viuent, & apud Dominū est merces eorum,
& cogitatio illorum apud Altissimum.
* Ideo accipiet regnum decoris, & diadema
speciei de manu Domini: quoniam dextera sua
teget eos, & brachio sancto suo defendet il-
los. * Accipiet armaturā zelus illius, & arma-
bit creaturā ad vltionem inimicorum. * In-
duet pro thorace iustitiā, & accipiet pro ga-
lea iudicium certum. * sumet scutum inexpu-
gnabile equitatem: * acuet autem durā iram
in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terra-
rarum cōtra insensatos. * Ibunt directē emis-
siones fulgurum, & tanquam à benē curuato
arcu nubium exterminabuntur, & ad certum
locum insilient. * Et a petrosa ira plenæ mit-
tuntur grandines, exandescet in illos aqua
maris, & flumina concurrent duriter. * Con-
tra illos stabit spiritus virtutis, & tamquam
turbo venti diuidet illos: & ad eremum per-
ducet omnem terram iniquitas illorum, &
malignitas euertet sedes potentium.

C A P. VI.

*Reges & iudices ad sapientiam & iustitiam se-
ctandam exhortatur, ostendens quā graue
maneat iniustus rectoribus supplicium: item
quā sit obuia sapientia querentibus eam:
quodq; eius acquisito sit vtilis, cuius capax
non est inuidus.*

Melior est sapientia quā vires, & vir pru-
dens quam fortis. * Audite ergo reges,
& intelligite, discite iudices finium terræ.
* Præbete aures vos, qui continetis multitudi-
nes, & placetis vobis in turbis nationum:
* quoniam data est à Domino potestas vo-
bis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit
opera vestra, & cogitationes scrutabitur:
* quoniam cum essetis ministri regni illius
nō rectē iudicastis nec custodistis legem ius-
titiae, neq; secundum voluntatem Dei am-
bulastis. * Horrendē & citō apparebit vobis
quoniam iudicium durissimū his, qui præsunt,
hæc. * Exiguo enim conceditur misericordia:
potentes autem potenter tormenta patien-

tur. * Non enim subtrahet personam cuius-
quā Deus, nec verebitur magnitudinem cuius-
quam: quoniam pusillum & magnum im-
ple fecit, & æqualiter cura est illi de omni-
bus. * Fortioribus autem fortior instat eru-
ciatio. * Ad vos ergo reges sunt hi sermones
mei, vt discatis sapientiam & non excidatis.
* Qui enim custodierint iusta iuste, iustifica-
buntur: & qui didicerint ista, inuenient quid
respondeant. * Concupiscite ergo sermones
meos, diligite illos, & habebitis disciplinam.
* Clara est, & quæ nunquam marcescit sa-
pientia, & facile videtur ab his qui diligunt
eam, & inuenitur ab his qui querunt illam.
* Præoccupat qui se concupiscunt, vt illis se-
prior ostendat. * Qui de luce vigilauerit ad il-
lam, non laborabit: assidentem enim illam
foribus suis inueniet. * Cogitare ergo de il-
la, sensus est consummatus: & qui vigilauerit
propter illam, citō securus erit. * Quoniam
dignos se ipsa circuit quæres, & in vis osten-
dit se illis hilariter, & in omni prouidentia
occurrit illis. * Initium enim illius, verissima
est disciplina concupiscentia. * Cura ergo
disciplina, dilectio est: & dilectio, custodia
legum illius est: custodia autē legum, con-
summatio incorruptionis est: * incorruptio
autem facit esse proximum Deo. * Concupi-
scentia itaque sapientiæ deducit ad regnum
perpetuum. * Si ergo delectamini sedibus &
sceptribus, o reges populi, diligite sapientiam,
vt in perpetuum regnetis. * diligite lumen sa-
pientiæ omnes qui præstis populis. * quid
est autem sapientia, & quemadmodum facta
sit referam: & non abscondam à vobis sacra-
menta Dei, sed ab initio natiuitatis inuesti-
gabo, & ponam in lucem scientiam illius, &
non præteribo veritatem: * neq; cum inuidia
tabescente iter habeo: quoniam talis ho-
mo non erit particeps sapientiæ. * Multitu-
do autem sapientium sanitas est orbis terra-
rum: & rex sapiens stabilimentum populi
est. * Ergo accipite disciplinam per sermones
meos, & proderit vobis.

C A P. VII.

*Cum vnus sit omnibus introitus ad vitam, & si-
milis exitus, præ omnibus eligenda est sapien-
tia adseruens secum cuncta bona, habens spiri-
tum intelligentia multiplicem, & qua hic mi-
rum in modum extollitur, quāq; abunde au-
tor fuerat affectus.*

Sim quidem & ego mortalis homo, simi-
lis omnibus, & ex genere terreni illius,
qui prior factus est, & in ventre matris figu-
ratus sum caro, * decem mensium tempore
coagulatus sum in sanguine, ex semine ho-
minis, & delectamento homini conuiccate.
* Et ego natus accepi communē aërem, & in

similiter

Prou. 10.
d. 28. & 11.
a. 7.
Psalm. 1. b. 8.

* Psalm. 19.
Ephes. 6. b.
13.

Eccles. 19. d.
18.

* Rom. 13.
12.

* Deut. 10.
d. 17.
2. Par. 19.
b. 7.
Eccles. 31.
b. 16.
Rom. 2. b.
Gal. 2. b. 6.
Ephes. 6.
b. 9.
Col. 3. d.
25.
Aclor. 10.
c. 34.
1. Pet. 1.
c. 17.

* Job 10.
110.

similiter factam decidi terram, & primam vo-
cem similem omnibus emisit plorans. * In in-
uolumentis nutritus sum, & iecuris magnis.
* Nemo enim ex regibus aliud habuit nati-
uitatis initium. * Vnus ergo introitus est o-
mnibus ad vitam, & similis exitus. * Propter
hoc operau, & datus est mihi sensus: & inuo-
caui, & venit in me spiritus sapientiæ: * &
proposui illam regnis & sedibus, & diuitias
nihil esse duxi in comparatione illius. * nec
comparaui illi lapidē pretiosum: quoniam
omne aurum in comparatione illius, arena
est exigua, & tamquam lutum æstimabitur
argentum in conspectu illius. * Super salu-
tem & speciem dilexi eam, & proposui pro
luce habere illam: quoniam inextinguibile
est lumen illius. * Venerunt autem mihi om-
nia bona pariter cum illa, & innumerabi-
lis honestas per manus illius, & lætatur sum
in omnibus: quoniam antecedebat me ista
sapientia, & ignorabam quoniam horum om-
nium mater est. * Quam sine fictione di-
dici, & sine inuidia communico, & honesta-
tem illius non abscondo. * Infinitus enim
thesaurus est hominibus: quo qui vti sunt,
participes facti sunt amicitie Dei, propter
discipline dona commendati. * Mihi autem
dedit Deus dicere ex sententia, & præsumere
digna horum, quæ mihi dantur: quoniam ipse
sapientiæ dux est, & sapientium emendator:
* in manu. n. illius, & nos, & sermones nostri,
& omnis sapientia, & operum scientia & dis-
ciplina. * Ipse enim dedit mihi horum, quæ
sunt, scientiam veram: vt sciam dispositio-
nem orbis terrarum, & virtutes elementor-
um, * initium, & consummationem, & me-
diatorem temporum, & vicissitudinum per-
mutationes, & commutationes temporum.
* anni cursus, & stellarum dispositiones,
* naturas animalium, & iras bestiarum, vim
ventorum, & cogitationes hominum, diffe-
rentias virgultorum, & virtutes radicum, &
quæcumque sunt absconsa & improuisa, di-
dici: omnium enim artifex docuit me sa-
pientia. * est enim in illa spiritus intelligentiæ,
sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, diser-
tus, mobilis, incoinquinatus, certus, suavis,
amans bonum, acutus, quem nihil vetat, be-
nefaciens, * humanus, benignus, stabilis, cer-
tus, securus, omnem habens virtutem, om-
nia prospiciens, & qui capiat omnes spiri-
tus: intelligibilis, mundus, subtilis. * Omni-
bus enim mobilibus mobilior est sapientia:
attingit autem vbique propter suam mun-
ditiā. * Vapor est enim virtutis Dei, & ema-
natio quædam est charitatis omnipotentis D
Dei sincera: & ideo nihil inquinatum in
eam incurrit. * candor est enim lucis æter-

na, & speculum sine macula Dei maiestatis,
& imago bonitatis illius. * Et cum sit vna,
omnia potest: & in se permanens omnia in-
nouat, & per nationes in animas sanctas se
transfert, amicos Dei & prophetas consti-
tuit. * Neminem enim diligit Deus, nisi
eum qui cum sapientia inhabitat. * Est enim
hæc speciosior Sole, & super omnem dispo-
sitionem stellarum, luci comparata inueni-
tur prior. * Illi enim succedit nox, sapientiam
autem non vincit malitia.

C A P. VIII.

*Cum sapientiam comitentur omnia desiderabi-
lia, summè ambienda est, & à Deo petenda: à
quo solo datur continentia.*

Atingit ergo à fine vsque ad finem for-
titer, & disponit omnia suauiter. * Hanc
amaui, & exquisiui à iuuentute mea, & quæ
sui sponsam mihi eam allumere, & amator
factus sum formæ illius. * Generositatem
illius glorificat, contubernium habens Dei:
sed & omnium Dominus dilexit illam. * do-
ctrix enim est discipline Dei, & electrix
operum illius. * Et si diuitiæ appetuntur
in vita, quid sapientia locupletius, quæ o-
peratur omnia: * Si autem sensus opera-
tur: quis horum, quæ sunt, magis quam il-
la est artifex? * Et si iustitiam quis diligit:
labores huius magnas habet virtutes: sobrie-
tatem enim, & prudentiā docet, & iustitiam,
& virtutem, quibus vtilius nihil est in vita
hominibus. * Et si multitudinem scientiæ
desiderat quis, scit præterita, & de futuris æ-
stimat: scit versutias sermonum, & dissolu-
tiones argumentorum: signa & monstra scit
antequā nant, & euentus temporum & sæcu-
lorum, * Proposui ergo hanc adducere mihi
ad conuiuendum: sciens quoniam mecum
communicabit de bonis, & erit allocutio co-
gitationis & tædij mei. * Habeo propter
hanc charitatem ad urbas, & honorem apud
seniores iuuenis: * & acutus inueniar in iu-
dicio, & in conspectu potentium admirabi-
lis ero, & facies principum mirabuntur me:
tacentem me iustinebunt, & loquentem me
respicient, & sermocinante me plura manus
ori suo imponent. * Præterea habeo per
hanc immortalitatem: & memoriam æter-
nam his, qui post me futuri sunt, relinquam.
* Disponam populos: & nationes mihi erunt
subditæ. * Timebunt me audientes reges
horrendi: in multitudine videbor bonus, &
in bello fortis. * Intrans in domum meam,
conquiescā cum illa: non enim habet ama-
ritudinem conuersatio illius, nec tædium
conuictus illius, sed lætitiā & gaudium.
* Hæc cogitans apud me, & commemorās in

corde meo: quoniam immortalitas est in cogitatione sapientiae, & in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manum illius honestas sine defectione, & in certamine loquelae illius sapientia, & praeclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quarens, ut mihi illam assumerem. * Puer autem eram ingeniosus, & fortiter sum animam bonam. * Et cum essem magis bonus, veni ad corpus coinquinatum. * Et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum: adiit Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex toris praecordibus meis.

C A P. IX.

Oratio sapientis cum agnitione propria imbecillitatis, ad impetrandum à Domino sapientiam, quae cum omnibus necessaria sit, potissimum tamen rectoribus populorum: incerta est enim humana sapientia.

Deus patrum meorum, & Domine misericordiae, qui fecisti omnia verbo tuo, & sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturae, quae à te facta est, ut disponat orbem terrarum in aequitate & iustitia, & in directione cordis iudicium iudicet: * da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis: * quoniam servus tuus sum ego, & filius ancillae tuae, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij & legum. * Nam & si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur. * Tu elegisti me regem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum, & filiarum: * & dixisti me aedificare templum in monte sancto tuo, & in ciuitate habitationis tue altare, similitudinem tabernaculi sancti tui, quod praeparasti ab initio: * & tecum sapientia tua, quae nouit opera tua, quae & affuit tunc cum orbem terrarum faceres, & sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid directum in praeceptis tuis. * Mitte illam de caelis sanctis tuis, & a sede magnitudinis tuae, ut mecum sit & mecum labore, ut sciam quid acceptum sit apud te: * scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia. * Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuum iuste, & ero dignus sedium patris mei. * Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? * Cogitationes enim mortalium timidae, & incertae prouidentiae nostrae. * Corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam, & ter-

rena in habitatio deprimat sensum multa cogitantem. * Et difficile asstimamus quae in terra sunt: & quae in prospectu sunt, inuenimus cum labore. Quae autem in caelis sunt quis inuestigabit? * Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis: & sic correctae sint semitae eorum qui sunt in terris, & quae tibi placet didicerint homines: * Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi Domine à principio.

C A P. X.

Commendatur sapientia quod seruauerit, & à malis liberauerit Adam, Noe, Abraham, Lot, Iacob, Ioseph, Moysen, per quem filios Israel de Aegypto duxit per mare rubrum, demersis in eo Aegyptiis.

Haec illum, qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodiuit, & eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia. * Ab hac ut recessit iniustus in ira sua, per iram homicidij fraternali deperit. * Propter quem, cum aqua deleteret terram: sanauit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum gubernans. * Hae & in consensu nequitiae cum se nationes contulissent, sciuit iustum, & cōseruauit sine querela Deo, & in filij misericordiae fortem custodiuit. * Hae iustum à pereuntibus impiis liberauit fugientem, descendente igne in pentapolin: * quibus in testimonium nequitiae fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animae memoria stans signum salis. * Sapientiam enim praetereuntes, non tantum in hoc lapsi sunt, ut ignorarent bona, sed & insipientiae suae reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quae peccauerunt, nec latere potuissent. * Sapientia autem hos, qui se obseruant, à doloribus liberauit. * Hae profugum irae fratris iustum deduxit per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum: honestauit illum in laboribus & compleuit labores illius. * In fraude circumuenientium illum affuit illi, & honestum fecit illum. * Custodiuit illum ab inimicis, & à seductoribus tutauit illum, & certamen forte dedit illi ut vinceret, & sciret quoniam omnium potentior est sapientia. * Hae venditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum: descenditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam aduersus eos, qui eum deprimebant: & mendaces ostendit, qui maculauerunt illum, & dedit illi claritatem.

1. Reg. 3.
b. 9.

* Psal. 115.
b. 16.

* 1. Par. 28.
b. 4. 5.
2. Par. 1.
b. 9.

* Prov. 8. c.
22. d. 27.
Ioan. 1. a. 1

* Isa. 40. d.
13.
Rom. 11. d.
14.
1. Cor. 2. d.
16.

Gen. 1. d.
27.

Genes. 1.
b. 7.

Genes. 4.
b. 8.

Genes. 7.
b. 6.

Genes. 11.
a. 2.

Genes. 19.
d. 17.

Gen. 21.
a. 5. b. 10.

Gen. 37. f.
26.

Abor. 7.
b. 9.

Gen. 41.
40.

ritatem

^{Exod. 1.} ^{b. 11.} ^{Exod. 14.} ^{c. 12.} ^{Psal. 77. b.} ^{14.} ^{Exod. 12.} ^{c. 35.} ^{Exod. 15.} ^{a. 1.} ^{Exod. 16.} ^{a. 1.} ^{Exod. 17.} ^{c. 12.} ^{Num. 20.} ^{b. 11.}

ritatem æternam. * Hæc populum iustum, & semen sine querela, liberauit à nationibus, quæ illum deprimebant. * Intrauit in animam serui Dei, & iterit contra reges horrendos in potentis & signis. * Et reddidit iustis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem: * transtulit illos per Mare rubrum, & transuexit illos per aquam nimiam. * Inimicos autem illorum de merfitiu mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. * Ideo iusti tulerunt spolia impiorum, * & decantauerunt Domine nomen sanctam tuum, & victtricem manum tuam laudauerunt pariter: * quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

CAP. XI.

Sapientia filios Israel per desertum deduxit, deuictis inimicis, datusque e petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatriæ Aegyptiis: cum tamen Deus omnium quarens salutem longanimitate toleret peccatores usque respiciant, quos uniuersos solo suo nutu continuo perdere posset.

Direxit opera eorum in manibus prophetarum sancti. * Iter fecerunt per desertum, quæ non habitabantur: & in locis desertis fixerunt casae. * Steterunt contra hostes, & de inimicis se vindicauerunt. * Sitterunt, & inuocauerunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de lapide duro. * Per quæ enim penas passi sunt inimici illorum, à defectione potus sui, & in eis, cum abundarent filii Israel, lærati sunt; * per hæc, cum illis deessent, bene cum illis actum est. * Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti iniustis. * Qui cum minuerentur in translatione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperatè. * ostendens persitum, quæ tunc fuit, quem admodum tuos exaltares, & aduersarios illorum necares. * Cum enim tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierunt quemadmodum cum ira iudicati impii tormenta paterentur. * Hos quidem tanquam pater monens probasti: illos autem tanquam durus rex interrogans condemnasti. * Absentes enim & præsentis similiter torquebantur. * Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum. * Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus. * Quem enim in expositione praua proiectum deriserunt, in finem euenus mirati sunt, non similiter iustis sitientes. * Pro co-

¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷

Citationibus autem insensatis iniquitatis illorum, * quod quidam errantes ceciderunt multos serpentes, & bestias superuacuas immisisti illis multitudinem mutorum armatum in vindictam: * ut scirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. * Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creauit orbem terrarum ex materia iniusta, immittere illis multitudinem visorum, aut audaces leones, * aut noui generis iras plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes: * quarum non solum læsura poterat illos exterminare, sed & aspectus per timorem occidere. * Sed & sine his vno spiritu poterant occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti. * Multum enim valere, tibi soli supererat semper: & virtuti brachii tui quis resistet? * Quoniam tamquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tamquam gutta rotis antelucani, quæ descendit in terram. * Sed misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter poenitentiam. * Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti, aut fecisti. * Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses: aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur? * Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

CAP. XII.

Ostendit quanta clemetia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ sanctæ incolæ: non subito eos delens: cum non illos tantum, sed & omnes nationes, nulli illarum iniuria tanquam solus omnium Dominus perdere posset: hac videlicet erga inimicos clementia electos suos de se suaque bonitate bene sperare faciens, eosque à peccatis reuocans.

Quam bonus & suauis est Domine spiritus tuus in omnibus! * Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris: vt relictæ malitiæ credant in te Domine. * Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos exhoruisti, * quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & sacrificia iniusta, * & filiorum suorum necatores sine misericordia, & comestores viscerum hominum, & deuoratores sanguinis à medio sacramento tuo, * & auctores parentes animarum inauxiliatarum, perdere voluisti per manus parentum, nostrorum, * vt dignam perciperent peregrinatio-

nem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est terra. * Sed & his tamquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent. * Non quia impotens eras in bello subicere impios iustis, aut bestias sæuis, aut verbo duro simul exterminare: * sed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum. * Semen enim erat maledictum ab initio: nectimens aliquem, veniam dabas peccatis illorum. * Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti? * Non enim est alius Deus quam tu, * cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non iniuste iudicas iudicium. * Neque rex neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti. * Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas à tua virtute. * Virtus enim tua iustitiæ initium est: & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis. * Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, & horum, qui te nesciunt, audaciam traducis. * Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse. * Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam iudicans das locum in peccatis pœnitentiæ. * Si enim inimicos seruorum tuorum, & debiles morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus & locum, per quæ possent mutari à malitia; * cum quanta diligentia indicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta & conventiones dedisti bonarum promissionum? * Cum ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus indicantes: & cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam. * Vnde & illis, qui in vita sua insensate & iniuste vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dedisti summa tormenta. * Etenim in erroris via diutius errauerunt, deos æstimantes hæc, quæ in animalibus sunt superuacua, infantium insensatorum more viuentes. * Propter hoc tamquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti. * Qui autem ludibriis & increpationibus non sunt correcti, dignum Dei iudicium experti sunt. * In quibus enim patientes indigna-

bantur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur videntes, illum, quem olim negabant se nosse, verum Deum agnouerunt: propter quod & finis condemnationis eorum venit super illos.

CAP. XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscetes, ipsi asporius creaturas pro diis coluerunt: ac illi longè stultiore, qui opus artificis Deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei: & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes agnouerunt quis esset artifex: * sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem, & lunam, rectores orbis terrarum deos putauerunt. * Quorum si specie delectati, deos putauerunt: sciunt quanto his dominator eorum speciosior est: speciei enim generator hæc omnia constituit. * Aut si virtutem & operum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis: * à magnitudine enim speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri. * sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum quærentes, & volentes inuenire. * Etenim cum in operibus illius consenserunt, inquirent: & persuasum habent quoniam bona sunt quæ videntur. * Iterum autem nec his debet ignosci. * Si enim tantum potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum: quomodo huius Dominum non facilius inuenerunt? * Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appelauerunt deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inuentionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutili opus manus antiquæ. * Aut si quis artifex faber de silua lignum rectum secuerit, & huius doctè eradat omnem corticem, & arte sua usus, diligenter fabricet vas utile in conversationem vitæ, * reliquis autem eius operis, ad preparationem escæ abutatur: * & reliquum horum, quod ad nullos usus facit, lignum curuum, & vorticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini hominis, * aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica & rubicundum faciens fūco colore illius, & omnem maculam, quæ in illo est, perliniens: * & faciat ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud, & confirmans ferro, * ne forte cadat, prospiciens illi sciens quoniam non potest adiuvare se: imago enim est, & opus est illi adiutorium.

* Exod. 13.
d. 30.
Deu. 7. d.
22.

* 1. Pet. 1. c.
7.

* Sup. 11. c.
24.
Rom. 1. c.
23.

Rom. 1. c.
18.

* Deu. 4. c.
13. 17. a. 1.

* Rom. 1. c.
21.

* Isa. 44. c.
9.
Iere. 10.
4. 3.

torum. * Et de substantia sua, & de filiis suis, & de nuptiis votum faciens inquit. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est: * & pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adiutorium inutilem iuuocat: * & pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest: & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum euentu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

C A P. XIV.

Vtilis inuentio nautis, qua etiam tempore diluuij semen humanum seruatum est. idolum autem maledictum est cum suo fabricatore: & quod fuerit, idolorum idololatriæq; exordium ac progressus, item quæ mala ex idololatria procedant.

Iterum alius nauigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum inuocat. * Illud enim cupiditas acquirendi excogitauit, & artifex sapientia fabricauit sua. * Tua autem, Pater, prouidentia gubernat: * quoniam dedisti & in mariam, & inter fluctus semitam firmissimam, * ostendens quoniam potens es ex omnibus saluare, etiam si sine arte aliquis adeat mare. * Sed ut non essent vacua sapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt. * * sed & ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit sæculo semen natiuitatis, quæ manu tua erat gubernata. * Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia. * * Per manus autem quod fit idolum, maledictum est & ipsam, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cum esset fragile, deus cognominatus est. * Similiter autem odio sunt Deo, impius & impietas eius. * Etenim quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patietur. * Propter hoc & in idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in musculam pedibus insipientium. * Initium enim fornicationis est exquiritio idolorum: & adinuentio illorum corruptio vitæ est. * neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum. * Superuacuitas enim hominum aduenit in orbem terrarum: & ideo brevis illorum finis est inuentus. * Acerbo enim luctu dolens pater, citò sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam deum colere coepit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia. * Deinde interueniente tempore, conualecente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex cultodis

est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta. * Et hos quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc quod longè essent, è longinquo figura eorum allata, euidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tanquam præsentem colerent sua sollicitudine. * Prouexit autem ad horum culturam, & hos qui ignorant, artificis eximia diligentia. * Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaborauit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret. * Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, cum, qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æstimauerunt. * Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deseruietes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt. * Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viuentes inscientiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant. * * Aut eum filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniam plenas vigilias habentes, * neque vitam, neque nuptias mundus iam custodiunt, sed alius alium per inuidiam occidit, aut adulteros contristat: * & omnia commissa sunt, sanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio & infidelitas, turbatio & perurium, tumultus bonorum, * Dei immemoratio, animarum inquinatio, natiuitatis immutatio, nupiarum inconstantia, inordinatio moechiæ & impudicitia. * Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, & initium, & finis. * Aut enim dum lætantur, insaniunt: aut certe vaticinantur falsa, aut viuunt iniuste, aut peierant citò. * Dum enim confidunt in idolis, quæ sine anima sunt, male iurantes noceri se non sperant. * Vtraque ergo illis euenient dignè, quoniam male senserunt de Deo, attendentes idolis, & iurauerunt iniuste, in dolo contemnentes iustitiam. * Non enim iuratorum virtus, sed peccantium poena perambulat semper iniustorum præuocationem.

C A P. XV.

Vox fidelium suauitatem & misericordiam De commendantium, cuius gratia ab idololatria sunt seruati: mirè quoque subannat idolorum artifices ac cultores.

TV autem Deus noster, suauis & verus est patiens, & in misericordia disponens omnia. * Etenim si peccauerimus, tui sumus scientes magnitudinem tuam: & si non peccauerimus, scimus quoniam apud te sumus computati. * Nolle enim te consummata iustitia est: & scire iustitiam & virtutem tuam radix est immortalitatis. * Non enim in erro-

* Exod. 14.
d. 22.

* Gen. 6. b.
4. 7. b. 7.

* Psal. 113.
Baruch 6.
4. 3.

* Deut. 18.
b. 10.

Ier. 7. a. 6.

rem induxit nos hominum malæ artis exco-
gitatio, nec umbra pietatis labor sine fructu,
effigies sculpta per varios colores, * cuius aspe-
ctus infensato dat concupiscentiam, & diligit
mortuæ imaginis effigiem sine anima. * Ma-
lorum amatores, digni sunt qui spem habeant
in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt,
& qui colunt. * Sed & figulus mollem terram
premens, laboriosè fingit ad vsus nostros v-
num quodque vas, & de eodem luto fingit
quæ munda sunt in vsu vasa, & similiter quæ
his sunt contraria: horum autem vasorum
quis sit vsus, iudex est figulus. * Et cum labore
vano deum fingit de eodem luto, ille qui paulo
ante de terra factus fuerat, & post pusillum
reducit se vnde acceptus est, repetitus animæ
debitum quam habebat. * Sed cura est illi, non
quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi
vita est, sed concertatur aurificibus & argenta-
riis: sed & ærarios imitatur, & gloriam præfert,
quoniam res superuacuas fingit. * Cinis est
enim cor eius, & terra superuacua spes illius,
& luto vilior vita eius: * quoniam ignorauit
qui se finxit, & qui inspirauit illi animam quæ
operatur, & qui insufflauit ei spiritum vitalem.
* Sed & æstimauerunt lulum esse vitam no-
stram, & conuersationem vitæ compositam
ad lucrum, & oportere vnde cumque etiam ex
malo acquirere. * Hic enim scit se super omnes
delinquere, qui ex terræ materia fragilia vasa,
& sculptilia fingit. * Omnes enim insipientes,
& infelices supra modum animæ superbi, sicut
inimici populi tui, & imperantes illi: * quo-
niam omnia idola nationum deos æstimaue-
runt, quibus neque oculorum vsus est ad vi-
dendum, neque nares ad percipiendum spiri-
tum, neque aures ad audiendum, neque digiti
manuum ad tractandum, sed & pedes eorum
pigræ ad ambulandum, * homo enim fecit il-
los: & qui spiritum mutuatus est, is finxit il-
los. Nemo enim sibi similem homo poterit
Deum fingere. * Cum enim sit mortalis, mor-
tuum fingit manibus iniquis. Melior enim est
ipse his quos colit, quia ipse quidem vixit, cum
esset mortalis, illi autem numquam. * Sed &
animalia miserrima colunt: insensata enim
comparata his, illis sunt deteriora. * Sed nec
aspectu aliquis ex his animalibus bona potest
conspicere. Effugerunt autem Dei laudem, &
benedictionem eius.

CAP. XVI.

*Ægyptiis ob idolatriam digna passis, Hebræi ef-
cam a Deo acceperunt: castigati tamen ali-
quantum morsu serpentum, erecto serpente a-
neo sanati sunt a Deo: impij verò morte con-
sumpti per locustas, muscas, ignemque grandi-
ni mistum: quum illi accepto manna, satiati
sunt & confortati.*

1 Propter hæc, & per his similia passi sunt di-
A gnè tormenta, & per multitudinem bestia-
2 rum exterminati sunt. * Pro quibus tormen-
tis bene disposuisti populum tuum, quibus
dedisti concupiscentiam delectamenti sui, no-
uum saporem, escam parans eis ortygome-
3 tram: * vt illi quidem concupiscentes escam
propterea, quæ illis ostensa & missa sunt, etiam
a necessaria concupiscentia auerterentur. Hi
autem in breui inopes facti, nouam gustaue-
4 runt escam. * Oportebat enim illis sine excusa-
tione quidem superuenire interitum exercen-
tibus tyrannidem: his autem tantum ostende-
re quemadmodum inimici eorum extermina-
5 bantur. * Etenim cum illis superuenit sæua
bestiarum ira, moribus perueforum colu-
6 brorum exterminabantur. * Sed non in per-
petuum ira tua permansit; sed ad correptionem
in breui turbati sunt, signum habentes
salutis ad commemorationem mandati legis
7 tuæ. * Qui enim conuersus est, non per hoc,
B quod videbat, sanabatur, sed per te omnium
8 saluatorem: * in hoc autem ostendit inimicis
nostris, quia tu es, qui liberas ab omni malo.
9 * Illos enim locustarum & muscarum occi-
derunt morsus, & non est inuenta sanitas ani-
mæ illorum: quia digni erant ab huiusmodi
10 exterminari. * Filios autem tuos, nec draconum
venenatorum vicerunt dentes: misericordia
11 enim tua adueniens sanabat illos. * In memo-
ria enim sermonum tuorum examinabantur,
& velociter saluabantur, ne in altam inciden-
tes obliuionem, non possent tuo vi adiuutorio.
12 * Etenim neque herba, neque malagma sana-
uit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat o-
13 mnia. * Tu es enim, Domine, qui vitæ & mor-
tis habes potestatem, & deducis ad portas mor-
tis, & reducis: * homo autem occidit quidem
14 per malitiam, & cum exierit spiritus, non re-
uertetur, nec reuocabit animam quæ recepta
15 est: * sed tuam manum effugere impossibile
16 est. * Negantes enim te nosse impii, per for-
titudinem brachii tui flagellati sunt: nouis a-
quis, & grandinibus, & pluuiis persecutionem
17 passi, & per ignem consumpti. * Quod enim
mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit,
plus ignis valebat: vindex est enim orbis iusto-
18 rum. * Quodam enim tempore, mansueraba-
tur ignis, ne comburerentur quæ ad impios
missa erant animalia: sed vt ipsi videntes sci-
rent, quoniam Dei iudicio patiuntur persecu-
19 tionem. * Et quodam tempore in aqua supra
virtutem ignis, exardebat vndique, vt ini-
20 quæ terræ nationem exterminaret. * Pro qui-
bus angelorum esca nutritio populi tu-
um, & paratum panem de celo præstitisti illis
sine labore, omne delectamentum in se haben-
tem, & omnis saporis suauitatem. * Substan-

Num. 11.
g. 31.Num. 12.
b. 6.Exod. 10.
a. 4. & 8. f.
24.
Apoc. 9. b.
7.Deut. 32.
f. 39.1. Reg. 5. a.
6.
Tob. 13. a.
2.Exod. 9.
c. 23.Exod. 16.
c. 14.Num. 11.
b. 7.Psalm. 77. c.
25.

Ioan. 6. d.

11.

Exod. 9.

33.

Deut. 8.

43.

Matth. 4.

44.

tria enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: & deseruiens vniuersi cuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur. * Nix autem & glacies sustinebant vim ignis, & non tabescebant: ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine & pluuia coruscans. * Hic autem iterum ut nutrire iusti, etiam suę virtutis oblitus est. * Creatura enim tibi Factori deseruiens, exardescit in tormentum aduersus iniustos: & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt. * Propter hoc & tunc in omnia transfigurata, omnium nutritici gratiæ tuę deseruebat, ad voluntatem eorum, qui a te desiderabant: * ut scirent filij tui, quos dilexisti Domine, quoniam non natiuitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos, qui in te crediderunt, conseruat. * Quod enim ab igne non poterat exterminari, itatim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat: * ut notum omnibus esset, quoniam oportet præuenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare. * Ingrati enim spes tanquam hybernalis glacies tabesceat, & disperiet tanquam aqua superuacua.

CAP. XVII.

Egyptij triduanas passi sunt inuincibiles tenebras, cum incredibili timore & horrore, reliqua orbis parte illustrata lumine.

Magna sunt enim iudicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indisciplinata animæ errauerunt. * Dum enim per suam habent iniqui posse dominari nationi sanctæ: vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitui perpetuę prouidentię iacuerunt. * Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso obliuionis velamento dispersi sunt, pauentes horrendę, cum admiratione nimia perturbati. * Neque enim quę continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & personę tristes illis apparentes paurem illis præstabant. * Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec siderum limpide flammę illuminare poterant illam noctem horrendam. * Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus: & timore percussus illius, quæ non videbatur, faciei æstimabant deteriora esse quę videbantur: * & magicę artis apposti erant derisus, & sapientię glorię correptio cum contumelia. * Illi enim qui promittebant timores & perturbaciones expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant. * Nam et si nihil illos ex monstris

Exod. 10.

f. 23.

Exod. 7.

d. 12. & 8.

b. 7.

perturbabat: transitu animalium & serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant: & aërem, quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre. * Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit scrua, perturbata conscientia. * Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliorum. * Et dum ab intus minor est expectatio, maiorem computat inscientiam eius causę, de qua tormentum præstat. * Illi autem qui impotentem verè noctem, & ab infimis, & ab altissimis inferis superuentientem, eundem somnum dormientes, aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione: subitaneus enim illis & insperatus timor superuenerat. * Dei autem si quisquam ex illis decidisset, custodiebat in carcere sine ferro reclusus. * Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset, ineffugibilem sustinebat necessitatem. * Vna enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Siue spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos auium sonus suauis, aut vis aquę decurrentis nimium, * aut sonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus inuisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo; deficientes faciebant illos præ timore. * Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur. * Solis autem illis superposita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ superuentura illis erat. Ipsi ergo sibi erant grauiores tenebris.

CAP. XVIII.

Hebrai luce gaudent, & ducatum columnę ignis accipiunt: occiduntur omnia Egypti primogenita ab angelo: Hebrai in seditione Core iram Dei prouocant, sed in medio incendi liberantur, offerente Aaron incensum, & pro multitudine deprecante.

Sanctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non & ipsi eadem passi erant, magnificabant te: * & qui antelæserant, quia non ledebantur, gratias agebant: & ut esset differentia, donum petebant. * Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ vię, & solem sine læsura boni hospitij præstitisti. * Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiente incorruptum legis lumen seculo dari. * Cum cogitarent iustum occidere infantes: & vno exposito filio,

Exod. 10.

f. 23.

Exod. 14.

e. 24.

Psal. 77.

b. 14. &

104. d. 39.

Exod. 1. c.

16. & 2. d. 3.

* Exod. 14.
f. 27.

& liberato, in translationem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, & pariter illos perdidisti in aqua valida. * Illa enim nox antequam cognita esset a patribus nostris, ut verè scientes quibus iuramentis crediderunt, animam quiores essent. * Suscepta est autem à populo tuo sanitas quidem iustorum, iniustorum autem exterminatio. * Sicut enim læstisti aduersarios: sic & nos prouocans magnificasti. * Abscondit enim sacrificabant iusti pueri honorum, & iustitiæ legem in concordia disposuerunt: similiter & bona & mala recepturos iustos, patrum iam decantantes laudes. * Resonabat autem inconueniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium. * Simili autem poena seruus cum Domino afflictus est, & popularis homo regi similis afflicus. * Milititer ergo omnes, vno nomine mortis, mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum viui sufficiebant: quoniam vno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata est. * De omnibus enim non credentes propter beneficia, tunc verò primum cum fuit exterminium primogenitorum, sponderunt populum Dei esse. * Cum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus de cælo à regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminij terram profiliuit, gladius acutus insinulatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & vsq; ad cælum attingebat stans in terrâ. * Tunc continuo visus somniorum malorum turbauerunt illos, & timores superuenerunt insperari. * Et alius alibi proiectus semiuuius, propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis. * Visiones enim, quæ illos turbauerunt, hæc præmonebant, ne insciji, quare mala patiebantur, perirent. * Tetigit autem tunc & iustos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua. * Proferans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutum, orationem & per incensum deprecationem allegans, resistit ire, & finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus. * Vicit autem turbas non in virtute corporis, nec armaturæ potentia, sed verbo illum, qui se vexabat, subiecit, iuramenta parentum, & testamentum commemorans. * Cum enim iam accuatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputauit impetum, & diuisit illam, quæ ad viuos ducebat viam. * In veste enim poteris, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quatuor or-

* Exod. 12.
d. 30.

* Num. 16.
g. 46.

* Exod. 28.
b. 6.

dinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat. * His autem cessit, qui exterminabat, & hæc extimuit, erat enim sola tentatio ira sufficiens.

C A P. XIX.

Hebraeos persequentes Ægyptij, mari absorpti sunt, muscus & ranis antea vexati, Hebraei verò concupiscas carnes accipientibus, impij inhospitaliales percipiuntur cecitate, elementa Deo seruiunt, affectiones malorum & obsequia bonorum.

Impii autem vsq; in nouissimum finem misericordia ira superuenit. Præciebat enim & futura illorum: * quoniam cum ipsi permisissent, ut se educerent, & cum magna solitudine præmisissent illos, consequebantur illos poenitentia acti. * Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumerunt cogitationem inscientiæ: & quos rogantes proiecerant, hos tanquam fugitiuos persequantur: * ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum, quæ acciderant, commemorationem amittebant, ut quæ decerant tormentis, repletet punitio: * & populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem nouam mortem inuenirent. * Omnis enim creatura ad suum genus ab initio figurabatur, deferens tuis præceptis, ut pueri tui custodirentur illæsi. * Nam nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ antequam erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo nimio: * per quem omnis natio transiit, quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monstra. * Tanquam enim equi depauerunt escam, & tanquam agni exultauerunt, magnificantes te Domine, qui liberaisti illos. * Memores enim erant adhuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, & pro piscibus eructauit fluuius multitudinem ranarum. * Nouissime autem viderunt nouam creaturam auium, cum adducti concupiscentia postulauerunt escas epulationis. * In allocutione enim desiderij, ascendit illis de mari ortygometra & vexationes peccatoribus superuenerunt, non sine illis, quæ antea facta erant, argumentis per vim fulminum: iuste enim patiebantur secundum suas nequitias. * Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alij quidem ignotos non recipiebant aduenas, alij autem bonos hospites in seruitutem redigebant. * Et non solum hæc, sed & alius quidam respectus illorum erat: quoniam inuiti

* Exod. 14.
d. 5.

* Exod. 16.
c. 13.

Num. 11.
g. 31.

Sup. 16. a.

recipiebant

recipiebatur extraneos. * Qui autem cum
lætitia receperunt hos, qui eisdem vñ erant
iustitiis, sequissimis affligerunt doloribus. * Per-
cussi sunt autem cœcitate: sicut illi in foribus
iusti, cum subitaneis cooperiti essent tene-
bris, unusquisq; transitum ostij sui querebat.
* In se enim elementa dum conuertuntur,
sicut in organo qualitaris sonus immutatur,
& omnia suum sonum custodiunt: vnde æsti-
mari ex ipso visu certo potest. * Agrestia enim
in aquatica conuertebantur: & quæcumq;
erant natantia, in terram transibant. * Ignis
in aqua valebat supra suam virtutem, & aqua
extinguentis naturæ obliuiscēbatur. * Flam-
mæ e contrario corruptibilium animalium
non vexauerunt carnes coambulantium, nec
dissoluebant illam, quæ faciliè dissoluebatur
sicut glacies, bonam escam. In omnibus e-
nim magnificasti populum tuum Domine,
& honorasti, & non despexisti, in omni tem-
pore, & in omni loco assistens eis.

IN
ECCLESIASTICVM,
IESV FILII SIRACH.
PROLOGVS.

Vltorum nobis, & magno-
rum, per legem & Prophetas,
aliosq; qui secuti sunt illos,
sapientia demonstrata est: in
quibus oportet laudare Israel
doctrinæ & sapientiæ causa:
quia non solum ipsos loquentes necesse est
esse peritos, sed etiam extraneos posse & di-
centes & scribentes doctissimos fieri. Auus
meus Iesus, postquam se amplius dedit ad di-
ligentiam lectionis legis & prophetarum, &
aliorum librorum, qui nobis a parentibus
nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere al-
iquid horum, quæ ad doctrinam & sapien-
tiam pertinent: vt desiderantes discere, & il-
lorum periti facti, magis magisq; attendant
animo, & confirmentur ad legitimam vitam.
Hortor itaq; venire vos cum beneuolentia,
& attentioni studio lectionem facere, & ve-
niam habere in illis, in quibus videmur, se-
quentes imaginem sapientiæ, deficere in ver-
borum compositione. Nam deficiunt verba
Hebraica, quando fuerint translata ad alter-
am linguam. Non autem solum hæc, sed &
ipsa lex, & prophete, ceteraq; aliorum libro-
rum, nō paruum habent differentiam, quan-
do inter se dicuntur. Nam in octauo & trige-
simo anno temporibus Ptolemæi Euergetis
regis, postquā perueni in Ægyptum, & cum
multum temporis ibi fuisset, inueni ibi li-

bros relictos, non parue neque contemnen-
dæ doctrinæ. Itaque bonum & necessarium
putavi & ipse aliquam addere diligentiam &
laborem interpretandi librum istum: & mul-
ta vigilia artuli doctrinam in spatio tempo-
ris, ad illa, quæ ad finem ducunt, librum istum
dare, & illis qui volunt animum intendere,
& discere quemadmodum oporteat insti-
tuere mores, qui secundum legem Domini
proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTI-
CVS.

CAP. I.

*Sapientia incomprehensibilis & in creaturis relu-
cens, ab æterno originem à solo Deo omnipoten-
te trahit, quam das diligentibus ac timentibus
ipsum: nam timor Domini, qui hic multi-
pliciter commendatur, non solum sapientiam,
sed & reliquas secum adfert virtutes: simplici
autem corde ad Deum accedendum est.*

1 MNIS sapientia à Domino 3. Reg. 3. b.
2 Deo est, & cum illo fuit sem- 9. & 4. c.
3 per, & est ante æuū. * Arc- 29.
4 nam maris, & pluuiæ guttas,
5 & dies seculi quis dinumera-
6 uit? Altitudinem cœli, & la-
7 titudinem terræ, & profundum abyssi quis
8 dimensus est? * Sapientiam Dei præceden-
9 tē omnia quis inuestigauit? * Prior omnium
10 creata est sapientia, & intellectus prudentiæ
11 ab æuō. * Fons sapientiæ verbum Dei in ex-
12 cellis & ingressus illius mandata æterna. * Ra-
13 dix sapientiæ cui reuelata est, & astutias illius
14 quis agnouit? * Disciplina sapientiæ cui re-
15 uelata est, & manifestata? & multiplicatio-
16 nem ingressus illius quis intellexit? * Vnus
est altissimus Creator omnipotens, & Rex
potens, & metuendus nimis, sedens super
thronū illius & dominans Deus. * Ipse crea-
uit illam in Spiritu sancto, & vidit, & dinu-
merauit, & mensus est. * Et effudit illam su-
per omnia opera sua, & super omnē carnem
secundum datum suum, & præbuit illam di-
ligentibus se. * Timor Domini gloria, & glo-
riatio, & lætitia & corona exultationis. * Ti-
mor Domini delectabit cor, & dabit lætitiā,
& gaudium, & longitudinem dierum. * Ti-
menti Dominum bene erit in extremis, & in
die defunctionis suæ benedicetur. * Dilectio
Dei honorabilis sapientia. * Quibus autem
apparuerit in visu, diligunt eam in visione, &
in agnitione magnalium suorum. * Initium sa-
pientiæ, timor Domini, & cum fidelibus in
vulua concreatus est, cū electis sœminis gra-
ditur, & cum iustis & fidelibus agnoscitur.

* Timor

* Prov. 1. a.
7.
Psal. 110.
10.

* Timor Domini, scientiæ religiositas. * Religiositas custodiet & iustificabit cor, iucunditatem atque gaudium dabit. * Timenti Dominum bene erit, & in diebus consummationis illius benedicetur. * Plenitudo sapientiæ est timere Deum, & plenitudo à fructibus illius. * Omnem domum illius implebit à generationibus, & receptacula à thesauris illius. * Corona sapientiæ, timor Domini, replens pacem & salutis fructum: * & vidit, & dinumeravit eam: vtrique autem sunt dona Dei. * Scientiam, & intellectum prudentiæ sapientiæ compartietur: & gloriam tenentium se, exaltrat. * Radix sapientiæ est timere Dominum: & rami illius longævi. * In thesauris sapientiæ intellectus, & scientiæ religiositas: execratio autem peccatoribus sapientiæ. * Timor Domini expellit peccatum: * nam qui sine timore est, non poterit iustificari: iracundia enim animositas illius, subversio illius est. * Vtique in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis. * Bonus sensus vsque in tempus abscondet verba illius, & labia multorum enarrabunt sensum illius. * In thesauris sapientiæ significatio disciplina: * execratio autem peccatori cultura Dei. * Fili concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Deus præbebit illam tibi. * Sapientia enim & disciplina timor Domini: & quod beneplacitum est illi, * fides, & mansuetudo, & adimplebit thesauros illius. * Ne sis incredibilis timori Domini: & ne accesseris ad illum duplici corde. * Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, & non scandalizeris in labiis tuis. * Attende in illis, ne forte cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationem, * & reuelet Deus absconsa tua, & in medio synagogæ elidat te: * quoniam accessisti maligne ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

C A P. II.

*Deo seruiturus stet in iustitia, Dei timore & patientia, timentes vero Deum credant, fidantque in illum. * Maximos hinc fructus accipient: vnde autem incredulis & impatientibus effectus quoque diuini timoris explicantur.*

*Matt. 4. a.
1.
2. Tim. 3.
c. 12.*

Fili mi accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & timore, & prepara animam tuam ad tentationem. * Deprime cor tuum, & sustine: inclina autem tuam, & suscipe verba intellectus: & ne festines in tempore obductionis. * Sustine sustentationes Dei: coniungere Deo, & sustine, vt crescat in nouissimo vita tua. * Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe: * quoniam in igne probatur aurum & argenteum, ho-

** Sap. 3. a. 6*

mines verò receptibiles in camino humiliationis. * Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam tuam, & spera in illum. Serua timorem illius, & in illo vererascere. * Metuentes Dominum sustinet misericordiam eius: & non defleat ab illo ne cadatis. * Qui timetis Dominum, credite illi: & non euacua-bitur merces vestra. * Qui timetis Dominum, sperate in illum: & in oblationem veniet vobis misericordia. * Qui timetis Dominum diligite illum, & illuminabuntur corda vestra. * Respicite filij nationes hominum: & scitote, quia nullus sperauit in Domino, & confusus est. * Quis enim permanfit in mandatis eius, & derelictus est? aut quis inuocauit eum, & despexit illum. * Quoniam pius & misericors est Deus, & remitter in die tribulationis peccata: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate. * Vnde duplici corde, & labiis scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredientibus duabus viis. * Vnde dissolutis corde, qui non credunt Deo: & ideo non protegentur ab eo. * Vnde his, qui perdiderunt sustententiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas. * Et quid facient, cum inspicere cœperit Dominus? * Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & qui diligunt illum, conseruabunt viam illius. * Qui timent Dominum, inquirunt, quæ beneplacita sunt ei, & qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius. * Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. * Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius, * dicentes: Si penitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum. * Secundum enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

C A P. III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem: modestia animi laudatur contra curiositatem: & cor durum, nequam & superbum vituperatur, laudato sapiente & eleemosynam tribuente.

Filij sapientiæ, Ecclesia iustorum: & natio illorum, obedientia & dilectio. * Iudicium patris audite filij, & sic facite, vt salui sitis. * Deus enim honorauit patrem in filiis: & iudicium matris exquirens, firmavit in filios. * Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur. * Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam. * Qui honorat patrem suum, iucundabitur in filiis, &

** Psal. 10.
a. 1.*

** 1. Reg. 11.*

** Ioan. 14.
c. 23.*

CAP. IV.

Ad opera misericordia & sapientiam multipliciter hortatur, huius ostendens utilitates: confusio bona & mala: non occulta sapientia, nec veritati contradicendum: pro iustitia certandum, verbo tuo opus respondeat: jls humnus erga subditos & non auarus.

Tob. 4. b. 7.

in die orationis suæ exaudietur. * Qui honorat patrem suum, vita viuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem. * Qui timet Dominum, honorat parentes, & quasi Dominis seruiet his, qui se genuerunt. * In opere & sermone, & omni patientia honora patrem tuum, * vt superueniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in nouissimo maneat. * Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta. * Ne gloriaris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, eius confusio. * gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filij pater sine honore. * Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illi: & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua: elemosyna enim patris nō erit in obliuione. * Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, & in iustitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, soluetur peccata tua. * Quam mala famæ est, qui derelinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem. * Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligèris. * Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam: * quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur. * Altiora te ne quæseris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. * Non enim est tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt, videre oculis tuis. * In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius nō eris curiosus. * Plurima enim super sensum hominū ostensa sunt tibi. * Multos quoque supplantauit suspicio illorum, & in vanitate decinuit sensus illorum. * Cor durum habebit malè in nouissimo: & qui amat periculum, in illo peribit. * Cor ingrediens duas vias, nō habebit successus, & prauus corde in illis scandalizabitur. * Cor nequam grauabitur in doloribus, & peccator adiciet ad peccandum. * Synagoga superbiorum non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis, & non intelligetur. * Cor sapientis intelligitur in sapientia, & auris bona audit enim omni concupiscentia sapientiam. * Sapiens cor & intelligibile abstinabit se a peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit. * Ignem ardentem extinguit aqua, & elemosyna resistit peccatis: & Deus prospector est eius, qui reddit gratiam: meminit eius in posterum, & in tempore casus sui inueniet fir-

mentum.

Fili elemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transfueras à paupere. * Animam elurientem ne despexeris: & non exasperes pauperem in inopia sua. * Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum angustianti. * Rogationem contribulati ne abiicias: & non auertas faciem tuam ab ege-
no. * Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quærentibus tibi retrò maledicere: * maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum. * Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum. * Declina pauperi sine tristitia aurē tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacifica in mansuetudine. * Libera eum, qui iniuriam patitur de manu superbi: & non accide feras in anima tua. * In iudicando esto pupillis misericors vt pater, & pro viro matri illorum: * & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis quā mater. * Sapientia filiis suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & præbuit in via iustitiæ: & qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilauerint ad illam, complectentur placorem eius. * Qui tenuerint illam, vitam hereditabunt: & quo introibit, benedicet Deus. * Qui seruiunt ei, obsequentes erunt sancto: & eos, qui diligunt illam diligit Deus. * Qui audit illam, iudicabit Gentes: & qui intuetur illam, permanebit confidens. * Si crediderit ei, hereditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illius. * quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum. * Timorem & metum, & probationem inducet super illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tenter eum in cogitationibus suis, & credat animæ illius. * Et firmabit illum, & iter adducet directum ad illum, & lætificabit illum, & denudabit absconsa sua illi, & thesaurizabit super illum scientiam & intellectum iustitiæ. * Si autem aberrauerit, derelinquet eum, & tradet eum in manus inimici sui. * Fili conserua tempus, & deuota à malo. * Pro anima tua ne confundaris dicere verum. * Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam, & gratiam. * Ne accipias faciem ad-

uersus faciem tuam, nec aduersus animam tuam mendacium. * Ne reueraris proximum tuum in casu suo: * nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore suo. * In lingua enim sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati, & firmamentum in operibus iustitiae. * Non contradicas verbo veritatis ullo modo, & de mendacio inruditionis tuae confundere. * Non confundaris confiteri peccata tua, & ne subiicias te omni homini pro peccato. * Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluuij. * Pro iustitia agonizare pro anima tua, & usque ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. * Noli citatus esse in lingua tua; & inutilis, & remissus in operibus tuis. * Noli esse sicut leo in domo tua, euerrens domesticos tuos, & opprimens subiectos tibi. * Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAP. V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam diuitiarum, iuuentutis, fortitudinis aut misericordiae Domini: ne sis vagus, sed firmus & mansuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne sis furro aut bilinguis.

Noli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: A nihil enim proderit in tempore vindictae & obductionis. * Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui: * & ne dixeris: Quomodo potui? aut quis me subiiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit. * Ne dixeris: Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens B redditor. * Depropitiato peccato noli esse sine metu, neque adicias peccatum super peccatum. * Et ne dicas: Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. * Misericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius. * Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. * Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictae disperdet te. * Noli anxius esse in diuitiis iniustis: non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictae. * Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam, sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua. * Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & iustitiae. * Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: & cum sapientia proferas responsum verum. * Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem D

non, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris. * Honor & gloria in sermone sensati, lingua vero imprudentis subuersio est ipsius. * Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris. * Super furem enim est confusio & poenitentia, & denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia. * Iustifica pusillum, & magnum similiter.

CAP. VI.

Proximi dilectionem repellunt improprium, inuidia ac ferocitas: quae iuuant dulcedo in verbis & pacifica conuersatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis estimari, quantum diligenda & conseruanda sit sapientia: quarenda est prudentium societas, & seruanda Dei precepta.

Noli fieri pro amico inimicus proximo: A improprium enim & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. * Non te extollas in cogitatione animae tuae velut taurus: ne forte celidatur virtus tua per stultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquantur velut lignum aridum in eremo. * Anima enim nequam disperdet, qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in sortem impiorum. * Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat. * Multiplicifici sunt tibi, & consiliarij sit tibi vnus de mille. * Si possides amicum, in tentatione posside eum, & ne facile credas ei. * Est enim B amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. * Et est amicus, qui conuertitur ad inimicitiam: & est amicus, qui odium & rixam & conuitia denudabit. * Est autem amicus socius mensae, & non permanebit in die necessitatis. * Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi cor quasi, & in domesticis tuis fiducialiter ager: si humiliauerit se contra te, & a facie tua absconderit se, vnaminem habebis amicitiam bonam. * Ab inimicis tuis separare, & ab amicis attende. * Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem inuenit illum, inuenit thesaurum. * Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. * Amicus fidelis, medicamentum vitae & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, inuenient illum. * Qui timet Deum, aequè habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius. * Fili a iuuenture tua excipe doctrinam, & usque ad canos inuenies sapientiam. * Quasi is qui arat, & seminat, accede ad eam, & iustis qui arat, & seminat, accede ad eam, & iusti-

ne bonos

* Prov. 10.
44.

* Prov. 11.
28.

* Rom. 12.
16.
Phil. 2.4.
3.

ne bonos fructus illius. * in opere enim ipſius
exiguū laborabis, & cito edes de genera-
tionibus illius. * Quam aſpera eſt nimium
ſapientia indoctis hominibus, & non per-
manebit in illa excors. * Quasi lapidis virtus
probatio erit in illis, & non demorabuntur
prolicere illam. * Sapientia enim doctrinæ
ſecundum nomen eſt eius, & non eſt multis
manifeſta: quibus autem cognita eſt, per-
manet uſq; ad conſpectu Dei. * Audi fili, & ac-
cipe conſiliū intellectus, & ne abiicias conſi-
lium meum. * Inice pedem tuum in compe-
des illius, & in torques illius collum tuum:
ſubiice humerum tuum, & porta illam, & ne
accederis vinculis eius. * In omni animo tuo
accede ad illam, & in omni virtute tua con-
ſerua vias eius. * Inueſtiga illam, & manife-
ſtabitur tibi, & continens factus, ne derelin-
quas eam: * in nouiſſimis enim inuenies re-
quiem in ea, & conuertetur tibi in oblecta-
tionem. * Et erunt tibi compedes eius in pro-
tectionem fortitudinis, & baſes virtutis, &
torques illius in ſtolam gloriæ: * decor enim
vitæ eſt in illa, & vincula illius alligatura ſa-
lutaris. * Stolum gloriæ indues eam, & coro-
nam gratulationis ſuperpones tibi. * Fili, ſi
attenderis mihi, diſces: & ſi accommodaue-
ris animum tuum, ſapiens eris. * Si inclina-
ueris autem tuam, excipies doctrinam: & ſi
dilexeris audire, ſapiens eris. * In multitudine
presbyterorum prudentium ſta, & ſapientia
illorum ex corde coniungere, vt omnem
narrationem Dei poſſis audire, & proueria
laudis non effugiant à te. * Et ſi videris ſanctum,
euigila ad eum, & gradus oſtiorum il-
lius exerat pes tuus. * Cogitatum tuum ha-
be in præceptis Dei, & in mandatis illius ma-
ximè aſtiduus eſto: & ipſe dabit tibi cor, &
concupiſcentia ſapientia dabitur tibi.

CAP. VII.

*Abſtinendum à malis: vetantur ambitio, præ-
ſumptio, puſillanimitas, mendacium, verboſi-
tas coram presbyteris, & præſumptio in obla-
tionibus: laus agricultura, bona mulieris &
ſeruſingri: parentes filios erudiant, & filias
elocent: filij honorent parentes: Deus ac ſacer-
dotes ipſius honorandi: ad opera miſericordia
hortatur, & ad memoriam nouiſſimorum.*

Noli facere mala, & non te apprehen-
dent. * Diſcede ab iniquo, & deſicient
mala abſ te. * Fili, non ſemines mala in ſulcis
iniuſtitia, non metes ea in ſeptuplum. * Noli
querere à Domino ducatum, neq; a rege ca-
thedram honoris. * Non reiuſtifies ante
Deum, quoniam agnitor cordis ipſe eſt: &
penes regem noli velle videri ſapiens. * Noli

querere fieri iudex, niſi valeas virtute irrum-
pere iniquitates: ne forte extimeſcas faciem
potentis, & ponas ſcandalū in æquitate tua.
* Non pecces in multitudinem ciuitatis, nec
te immittas in populum, * neq; alliges du-
plicia peccata: nec enim in vno eris immu-
nis. * Noli eſſe puſillanimis in animo tuo:
exorare & facere eleemoſynam ne deſpicias.
* Ne dicas: In multitudine munerum meo-
rum reſpiciet Deus, & offerente me Deo al-
tiſſimo, munera mea ſuſcipiet. * Nō irrideas
hominem in amaritudine animæ: * eſt enim
qui humiliat & exaltat, circumſpector Deus.
* Noli arare mendacium aduerſus fratrem
tuum: neq; in amicum ſimiliter facias. * No-
li velle mentiri omne mendacium: aſſiduitas
enim illius non eſt bona. * Noli verboſus eſſe
in multitudine presbyterorum, & non iteres
verbum in oratione tua. * Non oderis labo-
riofa opera, & ruſticationem creatam ab Al-
tiſſimo. * Non te reputes in multitudine in-
diſciplinatum. * Memento iræ, quoniam
non tardabit. * Humilia valde ſpiritu tuum:
quoniam vindicta carnis impij, ignis & ver-
mis. * Noli præuicari in amicum pecuniam
differentem, neq; fratrem chariſſimum auro
ſpreueris. * Noli diſcedere à muliere ſenſata
& bona, quam fortitues in timore Domini:
gratia enim verecundia illius ſuper aurum.
* Non lædas ſeruum in veritate operantem,
neque mercenarium dantem animam ſuam.
* Seruus ſenſatus ſit tibi dilectus quaſi ani-
ma tua, non defraudes illum libertate, neq;
in opem derelinquas illum. * Pecora tibi
ſunt? attende illis: & ſi ſunt vitia, perſeuerent
apud te. * Filij tibi ſunt? erudi illos, & curua
illos à pueritia illorum. * Filia tibi ſunt? ſer-
ua corpus illarum, & non oſtendas hilarem
faciem tuam ad illas. * Trade filiam, & gra-
de opus feceris, & homini ſenſato da illam.
* Mulier ſi eſt tibi ſecundum animam tuam,
non proicias illam: & odibili non credas
te. In toto corde tuo * honora patrem tu-
um, & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris:
* memento quoniam niſi per illos natus
non fuiſſes: & retribue illis, quomodo & il-
li tibi. * In tota anima tua time Dominum,
& ſacerdotes illius ſanctifica. * In omni vir-
tute tua dilige eum, qui te fecit: & miniſtros
eius ne derelinquas. * Honora Deum ex
tota anima tua, & honorifica ſacerdotes, &
propurga te cum brachiis. * Da illis patrem,
ſicut mandatum eſt tibi, primitiarum &
purgationis: & de negligentia tua purga
te cum paucis. * Datum brachiorum tuo-
rum & ſacrificium ſanctificationis offeres
Domino, & initia ſanctorum: * & pauperi
porrige manum tuam, vt perficiatur propi-

Iob. 9. a. 1.
e. 20.

Luc. 18. b.

11.

Inf. 12. a.

3.

1. Reg. 2.

b. 7.

Leuit. 19.

c. 13.

Tob. 4. a.

3.

Deut. 12.

e. 18.

Leuit. 2.

e. 2.

Num. 18.

b. 15.

Inf. 8. a. 9

Pſal. 1. a.

2.

Pſal. 142.

a. 2.

Ecl. 7. 6.

17.

tiatio & benedictio tua. * Gratia dati in conspectu omnis uiuentis, & mortuo non prohibeas gratiam. * Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. * Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. * In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

C A P. VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non despicieendus pœnitens, nec senex: de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi seniores, arguendi peccatores & contumeliosi: scelerari: spondere contra iudicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius. * Non contendas cum viro locuplete, ne forte contra te constituat litem tibi. * Multos enim perdit aurum & argentum. & vsque ad corregum extendit & conuertit. * Non litiges cum homine linguato, & non strues in iguem illius lingua. * Non communices homini indocto, ne male de progenie tua loquatur. * Ne despicias hominem auertentem se à peccato, neq; improperes ei. memento, quoniam omnes in correptione sumus. * Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis senescunt. * Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens, quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire. * Ne despicias narratio nem presbyterorum sapientium, & in prouerbis eorum conuersare. * ab ipsis enim discis sapientiam, & doctrinam intellectus, & seruire magnatis sine querela. * Non te prætereant narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis: quoniam ab ipsis discis intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum. * Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum. * Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeas quasi insidiator ori tuo. * Noli scelerari homini fortiori te: quod si sceleraueris, quasi perditum habe. * Non spondeas super virtutem tuam: quod si sponderis, quasi restituens cogita. * Non iudices contra iudicem: quoniam secundum quod iustum est iudicat. * Cum audace non eas in via, ne forte grauet mala sua in te: ipse enim secundum voluntatem suam vadit, & simul cum stulticia illius peries. * Cum iracundo non facies rixam, & cum audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, & ubi non est adiutorium, elidetre. * Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere, nisi quæ eis placent.

21 * Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariet. * Non omni homini cor tuum manifestes: ne forte inferat tibi gratiam falsam, & conuictetur tibi.

C A P. IX.

Quam sit prudenter cum mulieribus agendum, & quam sit societas & affectus earum viris periculosa: amicus antiquus seruandus: peccatoris gloria non zelanda: absis ab homine potestatem occidendi habente: cum sapientibus tractandum, & Deus pre oculis habendus.

Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam. * Non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris. * Ne respicias mulierem multivolam: ne forte incidas in laqueos illius. * Cum salutaritene assiduus sis: ne caudis illam, ne forte percas in efficacia illius. * Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius. * Ne des fornicariis animam tuam in villo, ne perdas te, & hereditatem tuam. * Noli circumspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. * Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. * propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardefcit. * Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via concubabitur. * Specie mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt: colloquium enim illius quasi ignis exardefcit. * Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum: & non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam: & sanguine tuo labaris in perditionem. * Ne derelinquas amicum antiquum: nouus enim non erit similis illi. * Vinum nouum, amicus nouus: veterasceat, & cum suauitate bibes illud. * Non zeles gloriam & opes peccatoris: non enim scis, quæ futura sit illius subuersio. * Non placeat tibi iniuria iniustorum, sciens, quoniam vsque ad inferos non placebit impius. * Longe abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem mortis. * & si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne forte auferat vitam tuam. * Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis. * Secundum virtutem tuam caute à proximo tuo, & cum sapientibus & prudentibus tracta. * Viri iusti sunt tibi coniuges, & in timore Dei sit tibi gloriatio, & in sensu sit tibi cognatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altissimi. * In manu artificum

opera laudantur, & princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu vero seniorum verbum. * Terribilis est in ciuitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.

CAP. X.

Sapiens iudex utilis: insipiens, perniciosus. rectorem subditi imitantur: omnia in manu Dei: iniuria obliuiscendum: detestatio superbia, iniustitia, contumelia, auaritia: homo brevis vita: post mortem vermis: discessus à Deo causa est superbia: gentes ob superbiam à Deo perditas: laus timoris Dei: non despicieudus pauper insus, nec diues peccator honorandus: anima in mansuetudine seruanda.

Pro. 29. Iudex sapiens iudicabit populum suum, & *b. 12.* principatus stabilis erit. * *1. Reg. 12.* Secundum iudicem populi, sic & ministri eius: & *b. 13.* qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. * *Leu. 19.* Rex insipiens perdet populum suum: & ciuitates inhabitabuntur per sensum potentium. * *c. 17.* In manu Dei potestas terræ: & vtilem rectorem suscitabit in tempus super illam. * In manu Dei prosperitas hominis, & super faciem scribæ imponet honorem suum. * *Dan. 4. c.* Omnis iniuriæ proximi ne memineris, & *14.* nihil agas in operibus iniuriæ. * Odibilis coram Deo est & hominibus superbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium. * Regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos. * Avaro autem nihil est scelestius. Quid superbit terra & cinis? * Nihil est iniquius quam amare pecuniam. hic enim & animam suam venalem habet: quoniam in vita sua proiecit intima sua. * Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior grauat medicum. * Breuem languorem præcidit medicus: sic & rex hodie est & cras morietur. * Cum enim morietur homo, hereditabit ferpentes, & bestias, & vermes. * Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo: * quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor eius. quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & subuertet eum in finem. * Propterea exhonoraui Dominus conuentus malorum, & destruxit eos vsque in finem. * Sedes ducum superbiorum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis. * Radices gentium superbiorum auexit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. * Terras gentium euertit Dominus, & perdidit eas vsque ad fundamentum. * arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum à terra. * Memoriam superbiorum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu. * Non est creata homi-

nibus superbia; neque iracundia nationi mulierum. * Semen hominum honorabitur hoc, quod timer Deum: semen autem hoc exhonorabitur, quod præterit mandata Domini. * In medio fratrum rector illorum in honore: & qui timet Dominum, erunt in oculis illius. * Gloria diuitum honoratorum, & pauperum, timor Dei est: * noli despiciere hominem iustum pauperem, & noli magnificare virum peccatorem diuitem. * Magnus, & iudex, & potens est in honore: & non est maior illo, qui timet Deum. * Seruo sensato liberi seruiunt: & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus & inscius non honorabitur. * Noli extollere te in faciend opere tuo, & noli cunctari in tempore angustiarum. * Melior est qui operatur, & abundat in omnibus, quam qui gloriatur, & eget pane. * Fili in mansuetudine serua animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum. * Peccantem in animam suam quis iustificabit? & quis honorificabit exhonoratam animam suam? * Pauper gloriatur per disciplinam, & timorem suum: & est homo qui honorificabitur propter substantiam suam. * Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia? & qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

CAP. XI.

Sapientia humiliari: ex specie nemo iudicandus: de vestitu & honore non gloriandum: de re interrogandum ante iudicium: non cumulanda temporalia: nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala à Deo: & bonorum & malorum memor sis: in domum non quiuus inducendus: & ab insidiis dolosi cauendum.

Gen. 41. a. Sapientia humiliati exaltabit caput illius, *4.* & in medio magnatorum confedere illum *Dan. 6. a.* faciet. * Non laudes virum in specie sua, neque *3.* spernas hominem in visu suo. * breuis in volatilibus est apes, & initium dulcoris habet *Iob. 7..* fructus illius. * In vestitu ne glorieris vniquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & inuisa opera illius. * Multi tyranni sederunt in throno, & insuspicabiles *c. 18.* portauit diadema. * Multi potentes oppressi sunt valide, & gloriosi traditi sunt in manus *Aclor. 12.* alterorum. * Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: & cum interrogaueris, corripe iuste. * Priusquam audias, ne respondeas *d. 21. 22.* verbum: & in medio sermonum ne adicias *Reg. 15. f.* loqui. * De ea re, quæ te non molestat, ne certaris: & in iudicio peccantium ne consistas. *28.* *Esbb. 6. b.* *Pro. 18.* *c. 13.* *Tim. 6. b.* *9.* Fili ne in multis sint actus tui: & si diues fueris, non eris immunis à delicto. si enim secutus fueris, ne apprehendes: & non effugies, si

* *Prou. 10.*
c. 23.
Iob. 42. c.
10.

* *Iob. 1. c.*
22.

* *Luc. 12. c.*
19.

* *Inf. 18. d.*
25.

præcurrens. * Est homo laborans, & festinans, & dolens impius, & tanto magis non abundabit. * Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate: * & oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltavit caput eius: & mirati sunt in illo multi, & honorauerunt Deum. * Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt. * Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio, & viæ bonorum apud ipsum. * Error & tenebræ peccatoribus cōcreata sunt: qui autem exultant in malis, confescent in malo. * Datio Dei permanet iustis, & profectus illius successus habebit in æternum. * Est qui locupletatur parçe agendo, & hæc est pars mercedis illius: * in eo quod dicit: Inueni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus: * & nescit quod tempus præterit, & mors appropinquet, & relinquit omnia aliis, & morietur. * Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce. * Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo. * Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem. * Benedictio Dei in mercede iusti festinat, & in hora veloci processus illius fructificat. * Ne dicas: Quid est mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona? * Ne dicas: Sufficiens mihi sum: & quid ex hoc pessimabor? * In die bonorum nec immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum: * quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas. * Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius. * Fata mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir. * Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim sunt insidiæ dolosi. * Sicut enim eructant præcordia scelerentium, & sicut perdidit inducitur in caueam, & vt caprea in laqueum: sic & cor superborum, & sicut inspector videns casum proximi sui. * Bona enim in mala conuertens insidiatur, & in electis imponet maculam. * A scintilla vna augetur ignis, & ab vno doloso augetur sanguis: homo verò peccator sanguini insidiatur. * Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala: ne sortè inducat super te sublationem in perpetuum. * Admitte ad te alienigenam, & lubuertet te in turbine, & abalienabit te à tuis propriis.

C A P. XII.

Benefaciendum iusto, impij vero & peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere, nec inimicus vquam fidendum, quantumvis amicitiam simulent.

1 **S**i benefeceris, scito cui feceris, & erit gratia
2 in bonis tuis multa. * Benefac iusto, & in
3 A uenies retributionem magnam: & si non ab
4 ipso, certe à Domino. * Non est enim ei bene
5 qui assiduus est in malis, & elemosynas non
6 danti: quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & miserus est pœnitentibus. * Da
7 misericordi, & ne suscipias peccatores: & im-
8 piis & peccatoribus reddet vindictam, custo-
9 diens eos in diem vindictæ. * Da bono, & non
10 receperis peccatorem. * Benefac humili, & non
11 dederis impio: prohibe panes illi dari, ne in ipsius
12 potentior te sit: * nam duplicia mala inuenies
13 in omnibus bonis, quæcumque feceris illi:
14 quoniam & Altissimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam. * Non agnosce-
15 tur in bonis amicus, & non abscondetur
16 in malis inimicus. * In bonis viri, inimici
17 illius in tristitia: & in malitia illius, amicus
18 agnitus est. * Non credas inimico tuo in æ-
19 ternum: sicut enim ærumentum, & rugi-
20 nat nequitia illius: & si humiliatus vadat
21 curuus, adice animum tuum, & custodi te
22 ab illo. * Non statuas illum penes te nec se-
23 deat ad dexteram tuam, ne sortè conuersus
24 in locum tuum, inquirat cathedram tuam:
25 & in nouissimo agnoscas verba mea, & in ser-
26 monibus meis stimuleris. * Quis miserebi-
27 tur incantarià serpente percusso, & omnibus,
28 qui appropriant bestiis? & sic qui comitatur
29 cum viro iniquo, & obuolutus est in pecca-
30 tis eius. * Vna hora tecum permanebit: si
31 autem declinaueris, non supportabit. * In la-
32 biis suis indulcat inimicus: & in corde suo in-
33 sidiatur vt subuertat te in foueam. * In oculis
34 suis lacrymatur inimicus: & si inuenerit
35 tempus, non satiabitur sanguine: * & si in-
36 currerint tibi mala, inuenies cum illic priorem. * In oculis suis lacrymatur inimicus, & quasi adiuuans suffodiet plantas tuas. * Caput suum mouebit, & plaudet manu, & multa su-
37 lutrans commutabit vultum suum.

C A P. XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, diuitem potentiore dilige Deum ac proximum: non conueat diuiti cum paupere, & hoc despecto ille honoratur.

1 **Q**ui tetigerit picem, inquinabitur ab ea:
2 A & qui communicauerit superbo induet
3 superbiam. * Poudus super se tollet, qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris. * Quid communicabit cacabus ad olam? quando enim se colliserint, confringetur.
4 * Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem
5 læsus tacebit. * Si largitus fueris, assume te: &
6 si non habueris, derelinquet te. * Si habes, con-
iuiet tecum, & euacuabit te, & ipse non dole-

bit super te. * Si necessarius illi fueris, supplan- 7
 tabit te, & subridens spem dabit, narrans tibi 8
 bona, & dicit: Quid opus est tibi? * Et confun-
 det te in cibis suis, donec te exinaniat bis, &
 ter: & in nouissimo deridebit te: & postea vi-
 dens derelinquet te, & caput suum mouebit
 ad te. * Humiliare Deo, & expecta manus eius. 9
 * Attende ne seductus in stultitiam humilie- 10
 ris. * Noli esse humilis in sapientia tua, ne hu- 11
 miliatus in stultitiam seducaris. * Aduocatus B
 a potentiore discede: ex hoc enim magis te ad- 12
 uocabit. * Ne improbus sis, ne impingaris: & 13
 ne longes ab eo, ne eas in obliuionem. * Ne 14
 retineas ex æquo loqui cum illo: nec credas
 multis verbis illius, ex multa enim loquela
 tentabit te, & subridens interrogabit te de ab-
 sconditis tuis. * Immitis animus illius conser- 15
 uabit verba tua: & non parcat de malitia, & de
 vinculis. * Caue tibi, & attende diligenter au- 16
 ditui tuo: quoniam cum subuersione tua am-
 bulas. * Audiens uerba illa quasi in somnis vi- 17
 de, & uigilabis. * Omni uita tua dilige Deum, 18
 & inuoca illum in salute tua. * Omne animal C
 diligit simile sibi: sic & omnis homo proxi- 19
 mum sibi. * Omnis caro ad similem sibi con- 20
 iungetur, & omnis homo simili sui sociabitur.
 21 * Si communicabit lupus agno aliquando, sic
 peccator iusto. * Quæ communicatio sancto
 homini ad canem? aut quæ pars diuiti ad pau-
 perem? * Venatio leonis, onager in eremo: sic
 & pascua diuitum sunt pauperes. * Et sicut abo- 24
 minatio est superbo humilitas: sic & execratio
 diuitis pauper. * Diues commotus confirma- 25
 tur ab amicis suis: humilis autem cum cecide-
 rit, expelletur & a notis. * Diuiti decepto mul- 26
 ti recuperatores: locutus est superba, & iustifi- D
 cauerunt illum. * humilis deceptus est, insu- 27
 per & arguitur: locutus est senfari, & non est
 datus ei locus. * Diues locutus est, & omnes 28
 tacuerunt, & uerbum illius usque ad nubes
 perducent. * Pauper locutus est, & dicunt: 29
 Quis est hic? & si offenderit, subuertent illum.
 * Bona est substantia, cui non est peccatum 30
 in conscientia: & nequissima paupertas in ore
 impij. * Cor hominis immutat faciem illius, 31
 siue in bona, siue in mala. * Vestigium cordis 32
 boni, & faciem bonam difficilè inuenies, &
 cum labore.

CAP. XIV.

*Beatus qui non est uerbo lapsus: auaro & liuido
 perniciosa diuitia, & de uiribusq. miseris: de
 substantia benefaciendum ante mortem: qua
 non tardat: de hominis fragilitate: beatus, sa-
 pientia & inuitia studiosus.*

16. **B**eatus uir, qui non est lapsus uerbo ex ore 1
 suo, & non est stimulatus in tristitia deli- A
 cti. * Felix, qui non habuit animi sui tristitiam, 2

3 & non excidit à spe sua. * Viro cupido & tena-
 ci sine ratione est substantia, & homini liuido
 4 ad quid aurum? * Qui aceruat ex animo suo
 iniuste aliis congregat, & in bonis illius alius
 5 luxuriabitur. * Qui sibi nequam est, cui alii
 bonus erit? & non iucundabitur in bonis suis.
 6 * Qui sibi inuidet, nihil est illo nequius, & hæc
 7 redditio est malitiæ illius: * & si benefecerit,
 ignoranter, & non volens facit: & in nouissi-
 8 mo manifestat malitiam suam. * Nequam est
 B oculus liuidi: & auertens faciem suam, & de-
 9 spiciens animam suam. * Infatigabilis oculus
 cupidi in parte iniquitatis: non satiabitur do-
 10 nec consumat arefaciens animam suam. * O-
 culus malus ad mala: & non satiabitur pane,
 sed indigens & in tristitia erit super mensam
 11 suam. * Fili si habes, benefac tecum, & Deo
 12 dignas oblationes offer. * Memor esto quo-
 niam mors non tardat, & testamentum infe-
 rorum quia demonstratum est tibi: testamen-
 tum enim huius mundi, morte morietur.
 13 * Ante mortem benefac amico tuo, & secun-
 14 dum vires tuas exporigens da pauperi. * Non
 defrauderis à die bono, & particula boni doni
 15 non te prætereat. * Nonne aliis relinques do-
 C lores & labores tuos in diuisione sortis? * Da,
 16 & accipe, & iustifica animam tuam. * Ante
 17 obitum tuum operare iustitiam: quoniam
 18 non est apud inferos inuenire cibum. * Omnis
 caro sicut fœnum veterascet, & sicut folium
 19 fructificans in arbore viridi. * Alia generan-
 tur, & alia deiciuntur: sic generatio carnis &
 20 sanguinis, alia finitur, & alia nascitur. * Omne
 opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud
 21 operatur, ibi cum illo. * Et omne opus ele-
 ctum iustificabitur: & qui operatur illud, ho-
 22 norabitur in illo. * Beatus uir, qui in sapientia
 morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur,
 & in sensu cogitabit circumspectionem Dei.
 23 * Qui excogitat vias illius in corde suo, & in
 D absconditis suis intelligens, vadens post illam
 quasi investigator, & in uis illius, consistens:
 24 * qui respicit per fenestras illius, & in ianuis il-
 25 lius audiens: * qui requiescit iuxta domum il-
 lius, & in parietibus illius figens palum, sta-
 tuet casulam suam ad manus illius, & requie-
 26 scent in casula illius bona per æuum: * statuet
 filios suos sub tegmine illius & sub ramis eius
 27 morabitur. * protegetur sub tegmine illius à
 seruore, & in gloria eius requiescet.

CAP. XV.

*Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam,
 quam stulti & mendaces non assequuntur: pec-
 cata Deo non sunt ascribenda, sed homini qui
 ab illo conditus est libero arbitrio, propositis
 præceptis quæ seruare poterat: Dei oculis omnia
 nuda sunt.*

Qui timet Deum, faciet bona: & qui contem-
nens est iustitiae, apprehendet illam. * &
obuiabit illi quasi mater honorificata, & qua-
si mulier à virginitate suscipiet illum. * Ciba-
bit illum pane vitae & intellectus, & aqua
sapientiae salutaris potabit illum: & firmabi-
tur in illo, & non flectetur: * & continebit il-
lum, & non confundetur: & exaltabit illum
apud proximos suos, & * in medio Ecclesiae
aperiet os eius, & adimplebit illum spiritu sa-
pientiae & intellectus, & stola gloriae vestiet
illum. * Iucunditatem & exaltationem the-
saurizabit super illum, & nomine aeterno he-
reditabit illum. * Homines stulti non appre-
hendent illam, & homines sensati obuiabunt
illi, homines stulti non videbunt eam: lon-
ge enim abest à superbia & dolo. * & viri men-
daces non erunt illius memores: & viri veraces
inueniuntur in illa, & successum habebunt vs-
que ad inspectionem Dei. * Non est speciosa
laus in ore peccatoris: * quoniam à Deo pro-
fecta est sapientia. sapientiae enim Dei astat
laus, & in ore fideli abundabit, & dominator
dabit eam illi. * Non dixeris: Per Deum ab-
est: quae enim odit nefeceris. * Non dicas: Il-
le me implantauit: non enim necessarii sunt
ei homines impii. * Omne execrumentum
erroris odit Dominus, & non erit amabileti-
mentibus eum. * Deus ab initio constituit
hominem, & reliquit illum in manu consilii
sui. * Adiecit mandata & praecepta sua: * si
vuleris mandata seruare, conseruabunt te,
& in perpetuum fidem placitam facere. * Ap-
posuit tibi aquam & ignem: ad quod volue-
ris, porrigere manum tuam. * Ante hominem
vita & mors, bonum & malum: quod placu-
erit ei, dabitur illi: * quoniam multa sapien-
tia Dei, & fortis in potentia, videns omnes sine
intermissione. * Oculi Domini ad iumentes
eum, & ipse agnoscit omnem operam homi-
nis. * Nemini mandauit impie agere, & nemi-
mini dedit spatium peccandi: * non enim con-
cupiscit multitudinem filiorum infidelium &
inutilium.

CAP. XVI.

*Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in ma-
los & misericordia in bonos: magna sunt ope-
rum misericordia merita: Dei cognitioni ac iu-
dicio nemo se potest subtrahere. cuius opera sunt
ab homine inscrutabilia.*

Ne iucunderis in filiis impiis, si multipli-
centur: nec oblecteris super ipsos, si non
est timor Dei in illis. * Non credas vitae illo-
rum, & ne respexeris in labores eorum. * Me-
lior est enim vnus timens Deum, quam mille

filiis impiis. * Ervtile est mori sine filiis, quam
relinquere filios impies. * Ab vno sensato in-
habitabitur patria, tribus impiorum deserte-
tur. * Multa talia vidit oculus meus, & fortio-
ra horum audiuit auris mea. * In synagoga
peccantium exardebit ignis, & in gente incre-
dibili exardescet ira. * Non exorauerunt pro
peccatis suis antiqui gigantes, qui deest vlti-
mus: sunt confidentes suae virtuti: * & non peper-
cit peregrinationi Loth, & execratus est eos
pro superbia verbi illorum. * Non misertus
est illis, gentem totam perdens, & extollen-
tem se in peccatis suis. * Et sicut sexcenta mil-
lia peditum, qui congregati sunt in duritia
cordis sui: & si vnus fuisset ceruicatus, mi-
rum, si fuisset immunis. * misericordia enim
& ira est cum illo. Potens exoratio, & effun-
dens iram: * secundum misericordiam suam,
sic correctio illius hominem secundum ope-
ra sua iudicat. * Non effugiet in rapina pecca-
tor, & non retardabit sufferentia misericor-
diam facientis. * Omnis misericordia faciet
locum: vnique secundum meritum ope-
rum suorum, & secundum intellectum pere-
grinationis ipsius. * Non dicas: A Deo ab-
scondar, & ex summo quis mei memorabi-
tur? * In populo magis non agnoscat: quae
est enim anima mea in tam immentia creatu-
ra? * Ecce caelum, & caeli caelorum, abyssi, &
vniuersa terra, & quae in eis sunt, in conspe-
ctu illius commouebuntur, * montes simul,
& colles, & fundamenta terrae: cum conspe-
xerit illa Deus, tremore concutientur. * Et
in omnibus his insensatum est cor: & omne
cor intelligitur ab illo: * & vniuersus quis in-
telligit, & procellam, quam nec oculus vide-
bit hominis? * Nam plurima illius opera sunt
in absconditis: sed opera iustitiae eius quis enun-
ciabit? aut quis sustinebit? Longe enim est
testamentum à quibusdam, & interrogatio
omnium in consummatione est. * Qui mino-
ratur corde, cogitat inania: & vir imprudens
& errans, cogitat stulta. * Audi me fili, & discite
disciplinam sensus, & in verbis meis attende
in corde tuo, * & dicam in aequitate discipli-
nam, & scrutabor enarrare sapientiam: & in
verbis meis attende in corde tuo, & dico in a-
equitate spiritus virtutes, quas posuit Deus in
opera sua ab initio, & in veritate enuncio sci-
entiam eius. * In iudicio Dei opera eius ab
initio, & ab institutione ipsorum distinxit
partes illorum, & initia eorum in gentibus
suis. * Ornauit in aeternum opera illorum,
nec esurierunt, nec laborauerunt, & non de-
siterunt ab operibus suis. * Vnusquisque
proximum sibi non angustabit vsque in a-
eternum. * Non sis incredibilis verbo illius.
* Post haec Deus in terram respexit, & im-

pleuit illum bonis suis. * Anima omnis vitæ denūciauit ante faciem ipsius, & in ipsam iterum reuersio illorum.

CAP. XVII.

Creatio primorum parentum, donaq; ipsis collata ac precepta proposita, distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores preposuit, illorūq; & ipsorum opera vniuersa perpetuo inuenerunt: virtus eleemosynæ: exhortatur peccatores ad penitentiam dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

Genes. 1. d. **D**Eus creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum. * Et iterum cōuertit illum in ipsam, & secundum seuestitit illum virtute. * Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram. * Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum & volatiliū. * Creauit ex ipso adiutorium simile sibi: consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi: & disciplina intellectus repleuit illos. * Creauit illis scientiam spiritus, sensu impleuit cor illorum, & mala & bona ostendit illis. * Posuit oculum suum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum, * vt nomen sanctificationis colaudent, & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum eius. * Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hereditauit illos. * Testamentum æternū constituit cum illis, & iustitiam & iudicia sua ostendit illis. * Et magnalia honoris eius vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite ab omni iniquo: * Et mandauit illis vnicuique de proximo suo. * Vitæ illorum coram ipso sunt semper, non sunt absconſæ ab oculis ipsius. * In vnamquamque gentem præposuit rectorem: * & pars Dei, Israël facta est manifesta. * Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei: & oculi ei sine intermissione inspicientes in viis eorum. * Non sunt absconſa testamēta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conspectu Dei. * Eleemosyna viri quasi signaculum cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit: * & postea resurget, & retribuet illis retributionem, vnicuique in caput ipsorum, & conuerterit in interiores partes terræ. * Penitentibus autem dedit viam iustitiæ, & confirmauit deficientes sustinere, & destinauit illis sortem veritatis. * Conuertere ad Dominum: & relinque peccata tua: * precare ante faciem Domini, & minue offendicula. * Reuertere ad Dominū, & auertere ab iniustitia tua, & nimis odito execrationem: * & cogno-

ſce iustitias & iudicia Dei, & ita in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei. * In partes vade ſeculi ſancti, cum viuus & danibus confessionem Deo. * Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio. * Confiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius. * Quam magna misericordia Domini, & propitiatio illius, conuerrentibus ad se. * Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt. * Quid lucidius sole? & hic deficiet. Aut quid nequius quam quod excogitauit caro & sanguis? & hoc arguetur. * Virtutem altitudinis cæli ipse conspicit: & omnes homines terra & cinis.

CAP. XVIII.

Dei magnalia homini inſcrutabilia: hominis miseria & Dei erga illum misericordia: proximo miserendum: quomodo infirmus se habere debeat: quomodo sit orandum: considerandum Dei iudicium & à propriis concupiscenciis discendum.

Qui viuunt in æternum, creauit omnia simul. Deus solus iustificabitur, & manet inuictus rex in æternum. * Quis sufficit enarrare opera illius? * Quis enim inuestigabit magnalia eius? * Virtutem autem magnitudinis eius quis enuntiabit? aut quis adiciet enarrare misericordiam eius? * Non est minuire, neque adicere, nec est inuenire magnalia Dei. * Cum consummauerit homo, tunc incipiet: & cum quieuerit, operabitur. * Quid est homo, & quæ est gratia illius? & quid est bonum, aut quid nequam illius? * Numerus dierum hominum vt multum centū anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt: & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die æui. * Propter hoc patiens est Deus in illis, & effundit super eos misericordiam suam. * Vidit præſumptionem cordis eorum quoniam mala est, & cognouit subuersionem illorum quoniam inæquam est. * Ideo adimpleuit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam æquitatis. * Misericordia hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnem. * Qui misericordiam habet, docet, & erudit quasi pastor gregem suum. * Miseretur excipientis doctrinam miserationis, & qui festinat in iudiciis eius. * Fili in bonis non des querelam, & in omni dato non des tristitiam verbi mali. * Nonne ardorem refrigerabit ros? sic & verbum melius quam datum. * Nonne ecce verbum super datum bonum? sed vtraque

cum homine iustificato. * Stultus acriter improperabit: & datus indisciplinati tabescere facit oculos. * Ante iudicium para iustitiam tibi, & antequam loquaris disce. * Ante languore adhibe medicinam, & ante iudicium interroga te ipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem. * Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conuersationem tuam. * Non impediaris orare semper, & ne verearis usque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æternum. * Ante orationem præpara animam tuam: & noli esse quasi homo qui tentat Deum. * Memento iræ in die consummationis, & tempus retributionis in conuersatione faciei. * Memento paupertatis in tempore abundantie, & necessitatum paupertatis in die diuitiarum. * A mane usque ad vesperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei. * Homo sapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia. * Omnis astutus agnoscit sapientiam, & inuenienti eam dabit confessionem. * Sensati in verbis & ipsi sapienter egerunt: & intellexerunt veritatem & iustitiam, & impluerunt prouerbia & iudicia. * Post concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua auertere. * Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. * Ne oblecteris in turbis nec in medicis: assidua enim est commissio illorum. * Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & est tibi nihil in sacculo: eris enim inuidus vitæ tuæ.

C A P. XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretione in verbis seruanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

Operarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet. * Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos: & qui se iungit fornicariis, erit nequam: putredo & vermes hereditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero animæ eius. * Qui credit citò, leuis corde est, & minorabitur: & qui delinquit in animam suam, insuper habebitur. * Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. * Qui peccat in animam suam, poenitebit: & qui iucundatur in malitia, denotabitur. * Ne iteres verbum nequam & durum, & non minoraberis. * Amico & inimico noli narrare sensum tuum: & si est tibi de-

lictum, noli denudare. audiet enim te, & custodiet te, & quasi defendens peccatum odiet te, & sic aderit tibi semper. * Audisti verbum aduersus proximum tuum? commoriatur in te, fideus quoniam non te dirumpet. * A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis. * Sagitta infixæ femori carnis, sic verbum in corde stulti. * Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat: Non feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere. * Corripe proximum, ne fortè non dixerit: & si dixerit, ne fortè iteret. * Corripe amicum: sape enim fit commissio. * Et non omni verbo credas. est qui labitur lingua, sed non ex animo. * Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam comminueris. * Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis. * Et non est sapientia nequitie disciplina: & non est cogitatus peccatorum prudentia. * Est nequitia, & in ipsa execratio: & est insipiens qui minuitur sapientia. * Melior est homo, qui minuitur sapientia, & deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem Altissimi. * Est solertia certa, & ipsa iniqua. * Et est qui emittit verbum certum enatrans veritatem. Est qui nequit humiliter se, & interior eius plena sunt dolo: & est qui seniù submittit à multa humilitate: & est qui inclinat faciem suam, & fingit se non videre quod ignoratum est: & si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si inuenerit tempus malefaciendi, malefaciet. * Ex visu cognoscitur vir, & ab occursum faciei cognoscitur sensus. * Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enunciant de illo. * Est correptio mendax in ira contumeliosus: & est iudicium, quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

C A P. XX.

De exceptione & correptione penitentia: de tacente & loquace: de dono sapientis & fatui: de falsa promissione & mendacio: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & sapientia abscondita.

Quam bonum est arguere, quam irasci, & confitentem in oratione non prohibere. * Concupiscentia spadonis deuerginabit iuuenulam: * sic qui facit per vim iudicium iniquum. * Quam bonum est correptum manifestare poenitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum. * Est tacens, qui inuenitur sapiens: & est odibilis, qui procaz est ad loquendum. * Est tacens non habens sensum loquelæ: & est tacens sciens tempus

aptum. * Homo sapiens tacebit vsq; ad tem-
pus: lasciuus autem & imprudens non serua-
bunt tempus. * Qui multis vtitur verbis, læ-
det animam suam: & qui potestatem sibi su-
mit iniuste, odietur. * Est processio in malis
viro indisciplinato, & est inuentio in detri-
mentum. * Est datum, quod non est vtile: &
est datum, cuius retributio duplex. * Est pro-
pter gloriam minoratio: & est qui ab humili-
tate leuabit caput. * Est qui multa redimat
modico pretio, & restituens ea in septuplum.
* Sapiens in verbis seipsum amabilem facit:
gratiae autem fatuorum effundentur. * Da-
tus insipientis non erit vtilis tibi: oculi enim
illius sepe simplices sunt. * exigua dabit, &
multa improperebit: & apertio oris illius
inflammatio est. * Hodie sceneratur quis, &
cras exierit: odibilis est homo huiusmodi.
* Fatuo non erit amicus, & non erit gratia
bonis illius, * qui enim edunt panem illius,
falsæ linguae sunt. Quoties, & quanti iride-
bunt eum? * Neque enim quod habendum
erat, directo sensu distribuit: similiter &
quod non erat habendum. * Lapsus falsæ lin-
guæ, quasi qui in pavimento cadens: sic casus
malorum festinanter venit. * Homo acha-
ris quasi fabula vana, in ore indisciplinato-
rum assidua erit. * Ex ore fatui reprobabitur
parabola: non enim dicit illam in tempore
suo. * Est qui veratur peccare præ inopia, &
in requie sua stimulabitur. * Est qui perdet a-
nimam suam præ confusione, & ab impru-
denti persona perdet eam: personæ autem
acceptione perdet se. * Est qui præ confusio-
ne promittit amico, & lucratus est cum ini-
micum gratis. * Opprobrium nequam in ho-
mine mendacium, & in ore indisciplinato-
rum assidue erit. * Potior fur quam assiduitas
viri mendacis, perditionem autem ambo he-
reditabunt. * Mores hominū mendacium sine
honore: & confusio illorum cum ipsis sine
intermissione. * Sapiens in verbis pducet sei-
psum, & homo prudens placebit magnatis.
* Qui operatur terram suam, inaltabit acer-
uum frugum: & qui operatur iustitiam, ipse
exaltabitur: qui verò placet magnatis, effu-
get iniquitatem. * * Xenia & dona excæcant
oculos iudicum, & quasi murus in ore auertit
correctiones eorum. * Sapientia absconsa &
thesaurus inuisus, quæ utilitas in vtrisque?
* Melior est qui celat insipientiā suam, quam
homo qui abscondit sapientiam suam.

CAP. XXI.

*Docet fugiendum peccatum: primum in genere,
deinde in specie productis variis peccatis.*

Fili peccasti: non adicias iterum: sed & de
priusinis deprecare vt tibi dimittantur.

2 * Quasi a facie colubri fuge peccata: & si ac-
3 cesseris ad illa, suscipient te. * Dentes leonis,
dentes eius, interficientes animas hominum.
4 * Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas,
5 plagæ illius non est sanitas. * Obiurgatio &
iniuriæ annullabunt substantiam: & domus
quæ nimis locuples est, annullabitur super-
6 bia: sic substantia superbi eradicabitur. * De-
7 precatio pauperis ex ore vsque ad aures eius
perueniet, & iudicium festinato adueniet il-
8 li. * Qui odit correptionem, vestigium est
peccatoris: & qui timet Deum, conuer-
9 tur ad cor suum. * Notus a longe potens
lingua audaci: & sensatus scit labi se ab ipso.
10 * Qui adificat domum suam impendis alie-
11 nis, quasi qui colligit lapides suos in hyeme.
12 * Stuppa collecta synagoga peccantium, &
13 consummatio illorum flamma ignis. * Via
14 peccantium complanata lapidibus, & in fi-
15 ne illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ. * Qui
16 custodit iustitiam, continebit sensum eius.
17 * Consummatio timoris Dei, sapientia &
18 sensus. * Non erudietur, qui non est sapiens
19 in bono. * Est autem sapientia, quæ abundat
20 in malo: & non est sensus ubi est amaritudo.
21 * Scientia sapientis tamquam inundatio ab-
22 undabit, & consiliū illius sicut fons vitæ per-
23 manet. * Cor fatui quasi vas contractum, &
24 omnem sapientiam non tenebit. * Verbum
25 sapiens quodcumque audierit sciis, lauda-
26 bit, & ad se adiciet: audiuit luxuriosus, &
27 displicebit illi, & proiciet illud post dorsum
28 suum. * Narratio fatui quasi sarcina in via:
29 nam in labiis sensati inuenietur gratia. * Os
30 prudentis quæritur in ecclesia, & verba illius
31 cogitabant in cordibus suis. * Tamquam
domus exterminata, sic fatuo sapientia: &
22 scientia insensati inenarrabilia verba. * Cō-
23 pedes in pedibus, stulto doctrina, & quasi
24 vincula manuum super manum dextrā. * Fa-
25 tuus in risu exaltat vocem suam: vir autem
26 sapiens vix tacite ridebit. * Ornamentum
27 aureum prudenti doctrina, & quasi brachia-
28 le in brachio dextro. * Pes fatui facilis in do-
29 mum proximi: & homo peritus confunde-
30 tur a persona potentis. * Stultus a fenestra
31 respiciet in domum: vir autem eruditus for-
tis stabit. * Stultitia hominis auscultare per-
ostium: & prudens grauabitur contumelia.
28 * Labia imprudentium stulta narrabunt: ver-
ba autem prudentium, statera ponderabun-
29 tur. * In ore fatuorum cor illorum: & in cor-
30 de sapientium os illorum. * Dum maledicit
31 impius diabolus, maledicit ipse animam
& in omnibus odietur: & qui cum eo man-
serit, odiosus erit: tacitus & sensatus hono-
rabitur.

Sup. 16.
a. 7.

C A P. XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaq; fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de seruanda fide cum amico, & oris custodia.

IN lapide luteo lapidat^o est piger, & omnes loquentur super alpernationem illius. * De stercore bouum lapidatus est piger: & omnis, qui tegerit eum, excutiet manus. * Confusio patris est desilio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet. * Filia prudens hereditas viro suo. nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris. * Patrem & virum confundit audax, & ab impiis non minorabitur: ab verisque autem inhonorabitur. * Musica in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore sapientia. * Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam. * Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de graui somno. * Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam: & in fine narrationis dicit: Quis est hic? * Supra mortuum plora, defecit enim lux eius: & supra fatuum plora, defecit enim sensus. * Modicum plora supra mortuum, quoniam requieuit. * Nequissimi enim iniquissima vita super mortem fatui. * Luctus mortui septem dies; fatui autem & impij, homines dies vite illorum. * Cum stulto ne multum loquaris, & cum insensato ne abieris. * Serua te ab illo, vt non molestiam habeas, & non conquinaberis peccato illius. * Descede ab illo, & inuenies requiem, ac non accideris in stultitia illius. * Super plumbum quid grauabitur? & quod illi aliud nomen quam fatuus? * Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre, quam hominem imprudentem, & fatuum, & impium. * Loramentum ligneum colligatum in fundamento ædificij non dissoluetur: sic & cor confirmatum in cogitatione consilij. * Cogitatus sensati in omni tempore, merum non deprauabitur. * Sicut pax in excelsis, & camenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt: sic & cor timidum in cogitatione stulti contra imperum timoris non resistet. * Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, sic & qui in præceptis Dei permanet semper. * Pungens oculum deducit lacrymas: & qui pungit cor, proferet sensum. * Mittens lapidem in volatilia, deliciet illa: sic & qui conuitiatur amico, dissoluit amicitiam. * Ad amicum etiam proderit gladium, non desperes: est enim regressus. Ad amicum si aperueris os triste, non timeas: est enim con-

cordatio; excepto conuitio, & impropetio, & superbia, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus. * Fidem posside cum amico in paupertate illius, & vt in bonis illius lateris. * In tempore tribulationis illius permanc illi fidelis, vt & in hereditate illius coheres sit. * Ante ignem camini vapor, & fumus ignis in altatur: sic & ante sanguinem maledicta, & contumelia, & minæ. * Amicum salutare non confundat, a facie illius non me abscondam: & si mala mihi euenerint per illum, sustinebo. * Omnis qui audiet, cauebit se ab eo. * Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?

C A P. XXIII.

Oratio aduersus superbiam, gulam & luxuriam: consuetudo iurandi vitanda, & indisciplinatus iermo adferens impropetio: duo genera in peccato abundantia, & tertium adducens iram, consuetudo hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus & laude timoris Domini.

Domine pater, & dominator vite meæ, ne derelinquas me in consilio eorum, nec sinas me cadere in illis. * Quis superponet in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiæ, vt ignorantibus eorum non parcant mihi, & non appareant detecta eorum, & ne adincrescant ignorantia meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundant, & incidam in conspectu aduersariorum meorum, & gaudeat super me inimicus meus? * Domine pater, & Deus vite meæ, ne derelinquas me in cogitatu illorum. * Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium auerte a me. * Aufer a me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, & animæ irreuerenti & infrunitæ ne tradas me. * Doctrinam oris audite filij: & qui custodierit illam, non periet labijs, nec scandalizabitur in operibus nequissimis. * In vanitate sua apprehendit peccator, & superbus & maledictus scandalizabitur in illis. * Iurationi non assuescat os tuum, multi enim cassis in illa. * Nominatio verò Dei non sit assuetudo in ore tuo, & nominibus sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis. * Sicut enim seruus interrogatus assidue, a liore non minuitur: sic omnis iurans, & nominans, in toto a peccato non purgabitur. * Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non discedet a domo illius plaga. * Et si frustra uerit, delictum illius super ipsum erit: & si dissimulauerit, delinqt dupliciter. * & si in vacuo

Inf. 38. b.
16.

Gen. 50.
10.

Prov. 27.
13.

Psal. 140.
3.

Exod. 20.
b. 7.
Matth. 5.
d. 33.

iurauerit, non iustificabitur: replebitur enim retributione domus illius. * Est & alia loquela contraria morti, non inueniatur in hereditate Iacob. * Etenim à misericordibus omnia hæc auferuntur, & in delictis non volutabuntur. * Indisciplinate loquelæ nō assuescat os tuum: est enim in illa verbum peccati. * Memento patris & matris tuæ, in medio enim magnatorum consistis: * ne fortè obliuiscatur te Deus in conspectu illorum, & assiduitate tua infatuatus, impropriū patiaris, & maluisses non nasci, & diē natiuitatis tuæ maledicas. * Homo assuetus in verbis impropriis, in omnibus diebus suis non erudietur. * Duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram, & perditionem. * Anima calida quasi ignis ardens, non exinguetur donec aliquid glutiat: * & homo nequam in ore carnis suæ, non desinet donec incendat ignem. * Homini fornicatio omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens vsque ad finem. * Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens: Quis me videt? tenebræ circumdant me, & patietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quem vereor: delictorum meorum non memorabitur altissimus. * Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à se timorem Dei huiusmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum: * & non cognouit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes. * Domino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic & post perfectū respicit omnia. * Hic in plateis ciuitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabitur: & ubi non sperauit, apprehendetur. * Et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini. * Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hereditatem ex alieno matrimonio: * primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit: secundò in virum suum deliquit: tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi. * Hæc in ecclesiam adducetur, & in filios eius respicietur. * Non tradent filii eius radices, & rami eius non dabunt fructum. * & relinquet in maledictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur. * Et agnoscant qui derelicti sunt, quoniam nihil melius est quàm timor Dei; & nihil dulcius, quàm respicere in mandatis Domini. * Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

CAP. XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes ex originem describit, & mire ad sui amplexum inuitat, omnia sua doctrina splendore illustrans.

Sapientia laudabit animam suam & in Deo honorabitur, & in medio populi sui gloria bitur, * & in ecclesiis altissimi aperiet os suum, & in conspectu virtutis illius gloriabitur, * & in medio populi sui exaltabitur, & in plenitudine sancta admirabitur, * & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens: * Ego ex ore Altissimi prodiui primogenita ante omnem creaturam: * Ego feci in cælis vt oriretur lumen indeficiens, & sicut nebula texi omnem terram: Ego in altissimis habitauit, & thronus meus in columna nubis. * Gyrum cæli circuiui sola, & profundum abyssi penetraui, in fluctibus maris, ambulauit, * & in omni terra steti: & in omni populo, * & in omni gente primatum habui: * & omnium excellentium & humilium corda virtute calcaui: & in his omnibus requiem quæsiui, & in hereditate Domini morabor. * Tunc præcepit, & dixit mihi Creator omnium: & qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo, * & dixit mihi: In Iacob inhabita, & in Israel hereditare, & in electis meis mitte radices. * Ab initio, & ante secula creata sum, & vsque ad futurum seculum non desinam, & in habitatione sancta coram ipso ministravi. * Et sic in Sion firmata sum, & in ciuitate sanctificata similiter requieui, & in Ierusalem potestas mea. * Et radicaui in populo honorificato, & in parte Dei mei hereditas illius, & in plenitudine sanctorum deterior mea. * Quasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypressus in monte Sion: * quasi palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio rose in Iericho: * Quasi oliua speciosa in campis, & quasi planus exaltata sum iuxta aquam in plateis. * Sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris: * & quasi storax, & galbanus, & yngula, & gutta, & quasi Libanus nō incisus vaporauit habitationem meam, & quasi balsamum non mistum odor meus. * Ego quasi terebinthus extendi ramos, & rami mei honoris & gratiæ. * Ego quasi vitis fructificauit suauitatem odoris: & flores mei fructus honoris & honestatis. * Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei. * In me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis spes viæ & virtutis. * Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini: Spiritus enim meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & fauum: Memoria mea in generationes

* *Prou. 8. c.*

12.

* *2. Reg. 16.*

b. 7.

* *Isa. 29. c.*

15.

* *Leu. 20.*

b. 10.

* *Deut. 22.*

c. 22.

saeculorum. * Qui edunt me, adhuc esurient; 29
& qui bibunt me, adhuc sitient. * Qui audit 30
me, non confundetur: & qui operatur in me,
non peccabunt. * Qui elucidant me, vitam 31
aeternam habebunt. * Haec omnia liber vitae,
& testamentum Altissimi, & agnitio veritatis.
* Legem mandavit Moyses in praeceptis iu- 32
stitiarum, & hereditatem domum Iacob, &
Israel promissiones. * Posuit David puero 34
suo excitare regem ex ipso fortissimum, & in
throno honoris sedentem in sempiternum.
* Qui implet quasi Phison sapientiam, & si- 35
cut Tigris in diebus nouorum. * Qui adim- 36
plet quasi Euphrates sensum, qui multipli-
cat quasi Iordanis tempore messis. * Qui mit- 37
tit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi
Gehon in die vindemiae. * Qui perficit pri- 38
mus scire ipsam, & infirmior non inuestiga-
bit eam. * A mari enim abundauit cogitatio 39
eius, & consiliū illius ab abyso magna. * Ego
sapientia effudi flumina. * Ego quasi trames 40
aquae immensae de fluuio, ego quasi fluuij
Dioryx, & sicut aqueductus exiui de paradi- 41
so. * dixi: Rigabo hortum meum plantatio-
num, & inebriabo patri mei fructum. * Et 43
ecce factus est mihi trames abundans, & flu-
uius meus appropinquauit ad mare: * quo- 44
niam doctrinam quasi antelucanum illumi-
no omnibus, & enarrabo illam vsque ad lon- 45
ginquum. * Penetrabo omnes inferiores
partes terrae, & inspiciam omnes dormien-
tes, & illuminabo omnes sperantes in Do-
mino. * Adhuc doctrinam quasi prophetiam 46
effundam, & relinquam illam quærentibus
sapientiam, & non desinam in progenies il-
lorum vsque in æuū sanctum. * Videte, 47
quoniam non solum mihi laboraui, sed om-
nibus exquirentibus veritatem.

C A P. XXV.

*Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit: no-
uem in suspicabilia: laus timoris Dei: mulieris
nequam mira detestatio: à muliere initium
peccati & mortis: mulieris dominum non se-
rendum.*

IN tribus placitū est spiritui meo, quæ sunt
probatæ coram Deo & hominibus: * Con- 2
cordia fratrum, & amor proximorum, & vir A
& mulier bene sibi consentientes. * Tres spe- 3
cies odiuit anima mea, & aggrauor valde a-
nimæ illorum: * Pauperem superbum: diuitē 4
mendacem: senem fatuum & insensatum.
* Quæ in iuuentute tua non congregasti, 5
quomodo in senectute tua iuuenies? * Quæ 6
speciosum canitici iudicium, & presbyteris
cognoscere consilium! * Quam speciosa ve- 7
teranis sapientia, & gloriosis intellectus &
consilium! * Corona senum multa peritia, &

gloria illorum. timor Dei. * Nouem suspica-
B bilia cordis magnificauit, & decimum de cam
10 in lingua hominibus: * Homo, qui iucunda-
tur in filiis, viuens & videns subuersionem
11 inimicorum suorum. * Beatus qui habitat
cum muliere sensata, & qui lingua sua nou
12 est lapsus, & qui nō seruiuit indignis se. * Bea-
tus, qui inuenit amicum verum, & qui enar-
13 rat iustitiam auri audienti. * Quam magnus,
qui inuenit sapientiam & scientiam, sed non
14 est super timentem Dominum. * timor Dei
15 super omnia se superposuit: * beatus homo
qui donatum est habere timorem Dei: qui
16 tenet illum, cui assimilabitur: * Timor Dei
17 initium dilectionis eius: fidei autem initium
agglutinandum est ei: * Omnis plaga, risti-
tia cordis est: & omnis malitia, nequitia mu-
18 lieris. * Et omnem plagam, & non plagam
19 videbit cordis: * & omnem nequitiam, & non
20 nequitia mulieris: * & omnem obductum, &
21 non obductum odietum: * & omnem vindi-
22 ctam, & non vindictam inimicorum. * Non
23 est caput nequius super caput colubri: * & nō
C est ira super iram mulieris. * Cominorari leo-
ni & draconi placebit, quā habitare cum
24 muliere nequam. * Nequitia mulieris immu-
tar faciem eius: & obæceat vultum suum tā-
quam vrsus: & quasi saccum ostendit. In me-
25 dio proximorum eius * ingemuit vir eius, &
26 audiens suspirauit modicum. * Breuis omnis
malitia super malitiam mulieris, fors pecca-
27 torum cadat super illam. * sicut ascensus a-
renosus in pedibus veterani, sic mulier lin-
28 guata homini quieto. * Ne respicias in mu-
29 lieris speciem, & non concupiscas mulierem
30 in specie. * Mulieris ira, & irreuerentia, & cō-
31 traria est viro suo. * Cor humile, & facies tri-
32 stis, & plaga cordis, mulier nequam. * Manus
debiles, & genua dissoluta, mulier quæ non
33 beatificat virum suum. * A muliere initium
factum est peccati, & per illam omnes mori-
34 mur. * Non des aquæ tuæ exitum, nec mo-
dicum, nec mulieri nequam veniam prodeū-
35 di. * Si non ambulauerit ad manum tuam,
36 confundet te in conspectu inimicorum. * A
carnibus tuis abscinde illam, ne semper te
abutatur.

C A P. XXVI.

*Præponit vicissim laudes bonæ mulieris & vitupe-
ria malæ ac zelotypæ, filia custodienda: tria ti-
menda: duo contristantia & duo periculosa.*

Mulieris bonæ beatus vir: numerus enim
1 Mannorum illius duplex. * Mulier fortis
2 oblectat virum suum, & annos vitæ illius in
3 pace implebit. * Pars bona, mulier bona, in
4 his bonis: * diuitis autem & pauperis cor
bonum,

* Gen. 21.

b. II.

* Ios. 3. d. 15

* Inf. 3. c.
18.

* Prov. 11.

c. 19.

* Inf. 4. l.

6.

* Gen. 3.

bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris. * A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit: * Delaturam ciuitatis, & collectionem populi, * calumniam mendacem, super mortem omnia grauia: * dolor cordis & luctus, mulier zelotypa. * In muliere zelotypa flagellum linguæ omnib. communicans. * Sicut bonum iugum, quod mouetur; ita & mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem. * Mulier ebriosa, ira magna: & contumelia, & turpitudine illius non tegetur. * Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnosceretur. * In filia non auertente se, firma custodiam: ne inuenta occasione vertatur se. * Ab omni irreuerentia oculorum ejus caue, & ne mireris si te neglexerit. * sicut viator sitiens, ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum sedebit, & contra omnem sagittam aperiet pharetram donec deficiat. * Gratia mulieris iedulæ, delectabit virum suum, & ossa illius impinguabit. * Disciplina illius, datum Dei est. * Mulier sensata & tacita, non est immutatio cruditi animæ. * Gratia super gratiam, mulier sancta & pudorata. * Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ. * Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus. * lucerna splendens super cancellabrum sanctum, & species faciei super ætatem stabilem. * Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris. * Fundamenta æterna supra petram solidam, & mandata Dei in corde mulieris sanctæ. * In duobus contristatum est cor meum, & in tertio iracundia mihi aduenit: * Vir bellator deficiens per inopiam: & vir sensatus cōtemptus: * & qui transgreditur a iustitia ad peccatum, Deus parauit eum ad triumphum. * Duæ species difficiles & periculose mihi apparuerunt, difficile exiit negotians a negligentia: & non iustificabitur caupo a peccatis laboriorum.

C A P. XXVII.

Ob inopiam & amorem diuitiarum multi delinquant: timor Domini constanter seruandus: tentatio probat eum qui tentatur: sequenda iustitia: inconstantia stulti, & modestia in verbis seruanda: secreta amici non reuelanda: de annuente oculo & insidioso.

Propter inopiam multi deliquerunt: & qui inquit locupletari, auertit oculum suum. * Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic & inter medium venditionis & emptoris angustiaabitur peccatum. * Con-

teretur cum delinquente delictum. * Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua. * Sicut in percussura cribri remanebit puluis, sic aporia hominis in cogitatu illius. * Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. * Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis. * Ante sermonem non laudes virum: hæc enim tentatio est hominum. * Si sequaris iustitiam, apprehendes illam: & indues quasi poderem honoris, & inhabitabis cum ea, & proteget te in sempiternum, & in die agnitionis inuenies firmamentum. * Volatilia ad te bibi similia conueniunt: & veritas ad eos, qui operantur illam, reuertetur. * Leo venationi insidiatur semper; sic peccata operantibus iniquitates. * Homo sanctus in sapientia manet sicut sol: nam stultus sicut luna mutatur. * In medio insensatorum serua verbum temporis: in medio autem cogitantium assiduus esto. * Narratio peccantium odiosa, & risus illorum in deliciis peccati. * Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet. * Irreuerentia ipsius obturatio aurium. * Effusio sanguinis in rixa superborum: & maledictio illorum auditus grauis. * Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inueniet amicum: ad animum suum. * Dilige proximum, & coniungere fide cum illo. * Quod si denudaueris absconsa illius, non persequeris post eum. * Sicut enim homo, qui perdit amicum suum, sic & qui perdit amicitiam proximi sui. * Et sicut qui dimittit aum de manu sua, sic dereliquisti proximum tuum, & non eum capies. * non illum sequaris, quoniam longe abest: effugit enim quasi caprea de laqueo: quoniam vulnegrata est anima eius. * ultra eum non poteris colligare. Et maledicti est concordatio: denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infelicitis. * Annuens oculo fabricat iniqua, & non eum abicit: in conspectu oculorum tuorum cōdulcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur; nouissimè autem peruertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum. * Multa odiui, & non cor quaui ei, & Dominus odiet illum. * Qui in altum mittit lapidem, super caput eius caderet: & plaga dolosa dolosi diuidet vulnera. * Et qui foueam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. * Facienti nequissimum consilium, super ipsum deuoluetur, & non agnosceat vnde adueniat illi. * Illusio, & improperium superborum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi. * Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem

consumet illos antequam moriantur. * Ira & furor, vtraque execrabilia sunt, & vir peccator continens erit illorum.

C A P. XXVIII.

Non quarenda vindicta, sed offensæ remittenda: ab ira ac lite cessandum: mala lingua & pericula ipsius, & de tertia lingua: aures septiada aduersus linguam nequam, orique frenum imponendum.

Deu. 32. c. **Q**ui vindicari vult, à Domino inueniet
35. vindictam, & peccata illius seruans seruabit. * Relinque proximo tuo nocenti re: &
Mat. 6. d. tunc deprecanti tibi peccata soluetur. * Ho-
14. mo homini referuat iram, & à Deo querit
Mar. 11. c. medelam? * In hominem similem sibi non
25. habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? * Ipse cum caro sit, referuat iram.
Rom. 12. d. & propitiationem petit à Deo: quis exorabit
19. pro delictis illius? * Memento nouissimorum, & desine inimicari: * tabitudo enim & mors imminet in mandatis eius. * Memorare tamen
morem Dei, & non irascaris proximo. * Memorare testamentum Altissimi, & despicere ignorantiam proximi. * Abstine te à lite, & minues peccata: * homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittere inimicitiam. * Secundum enim ligna siluæ sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. * Certamen festinum incendit ignem: & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortem. * Si sufflaueris in scintillam, quasi ignis exardabit: & si expueris super illam, extinguetur: vtraque ex ore proficiunt. * Sufurro & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes. * Lingua tertia multos commouit, & disperdit illos de gente in gentem. * ciuitates muratas diuitem destruxit; & domos magnorum effodit. * Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissoluit. * Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & priuauit illas laboribus suis. * qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quorequiescat. * Iagelli plaga liuorem facit: plaga autem lingua comminuet ossa. * Multi ceciderunt in ore gladij, sed non sic quasi interierunt per linguam suam. * Beatus qui rectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius non transiit, & quoniam attraxit iugum illius, & in vinculis eius non est ligatus: * iugum enim illius, iugum ferreum est: & vinculum illius, vinculum æreum est. * Mors illius, mors nequissima: & vilis potius infernus quam illa

26. * Perseuerantia illius non permanebit, sed obtinebit vias iniustorum: & in flamma sua non comburet iustos. * Qui relinquit Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immitteretur in illos
28. quasi leo, & quasi pardus lædet illos. * Sepi aures tuis spinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia & seras. * Aurum tuum & argentum tuum confusa, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos:
30. * & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

C A P. XXIX.

Per mutuum subueniendum proximo, fidesque mutuanti seruanda: & quamquam multis fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab elemosyna, cuius laudes describit: fidei usque gratia habenda est fidesque seruanda. in quibus consistat initium vitæ hominis differit, & de vago & ingratis hospitibus.

Qui facit misericordiam, generatur proximo suo: & qui praeualat manu, mandata seruat. * Generare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde proximo in tempore suo. * Confirma verbum & fideliter age cum illo: & in omni tempore inuenies quod tibi necessarium est. * Multi quasi inuentionem aestimauerunt scenus, & præstiterunt molestiam his quis se adiuerunt. * Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam: * & in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tædij & murmurationum, & tempus causabitur: * si autem potuerit reddere, aduersabitur, solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inuentionem: * si autem, fraudabit illum pecunia sua, & possidebit illum inimicum gratis: * & conuitia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam. * Multi non causa nequitiae non generati sunt, sed fraudari gratis timuerunt. * Veruntamen super humilem animo fortior esto, & pro elemosyna non trahas illud. * Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum. * Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abscondas illam sub lapide in perditionem. * Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quam aurum. * Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. * Super scutum potentis, & super lanceam, aduersus inimicum tuum pugnabit. * Vir bonus fidem facit pro proxi-

mo suo: & qui perdidit confusione[m], derelinquet sibi. * Gratiam fideiussoris ne obliuiscaris: dedit enim pro te animam suam. * Repromissorem fugit peccator & immundus. * Bona repromissoris sibi ascribit peccator: & ingratus sensu derelinquet liberantem se. * Vir repromittit de proximo suo: & cum perdidit reuerentiam, derelinquetur ab eo. * Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, & commouit illos quasi fluctus maris. * Viros potentes gyrans migrare fecit, & vagari sunt in gentibus alienis. * Peccator transgrediens mandatum Domini, incidit in promissionem nequam: & qui conatur multa agere, incidit in iudicium. * Recupera proximum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas. * Initium vitæ hominis, aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem. * Melior est strictus pauperis sub tegmine asserum, quam epulæ splendidæ in peregræ sine domicilio. * Minimum pro magno placeat tibi, & improprium peregrinationis non audies. * Vita nequam hospitandi de domo in domum: & ubi hospitabitur non fiducialiter ager, nec aperiet os. * Hospitabitur & pascet, & potabit ingratos, & adhæc amara audiet. * Transi hospes, & ornamensam: & quæ in manu habes, ciba ceteros. * Exi a facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meæ hospitio mihi factus est frater. * Grauius hæc homini habenti sensum: Corruptio domus, & improprium sceleratoris.

CAP. XXX.

Fili in disciplina educandi, & quam sit perniciosum illis indulgere: corpus sanitas præstat diuitiis: & quam sit noxia & fugienda homini tristitia, cordis vero iucunditas quam sit utilis.

Qui diligit filium suum, assiduat illi flagella, ut lætetur in nouissimo suo, & non palpet proximorum ostia. * Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur. * Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo. * Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se. * In vita sua vidit, & lætatur est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. * Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam. * Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super omnem vocem turbabuntur viscera eius. * Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadet præceps. * Læta filium, & pauentem te faciet: lude cum

eo, & contristabit te. * Non corrideas illi, ne doleas, & in nouissimo obstupefcent dentes tui. * Non des illi potestatem in iuuentute, & ne despicias cogitatus illius. * Cura ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. * Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas. * Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quam diues imbecillis & flagellatus malitia. * Salus animæ in sanctitate iustitiæ, melior est omni auro & argento; & corpus validum, quam census immensus. * Non est census super census salutis corporis: & non est oblectamentum super cordis gaudium. * Melior est mors quam vita amara; & requies æterna quam languor perseverans. * Bona abscondita in ore clauulo, quasi appositiones epularum circumpositæ sepulchro. * Quid proderit libatio idolo: nec enim manducabit, nec odorabit: sic qui effugatur a Domino, portans mercedes iniquitatis: videns oculis, & ingemiscens, sicut ipso complectens virginem, & suspirans. * Tristitiam non des animæ tuæ, & non affligas te metipsum in consilio tuo. * Iucunditas cordis hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio viri est longæuitas. * Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine: congrega cor tuum in sanctitate eius, & tristitiam longe repelle a te. * Multos enim occidit tristitia, & non est utilitas in illa. * Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus. * Splendidum cor, & bonum in epulis est: epulæ enim illius diligenter fiunt.

CAP. XXXI.

Vigilia honestatis: cogitatus præscientia: labor diuitiis & pauperis: diligens aurum: multi casus in auro, laus diuitis, sine macula: modestia in mensa seruanda: laus sobrietatis, & vituperatio gula: laus usus modici vini, & vituperatio immodici.

Vigilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet somnum. * Cogitatus præscientiæ auertit sensum, & infirmitas grauis sobriam facit animam. * Laborauit diues in congregatione substantiæ, & in requie sua replebitur bonis suis. * Laborauit pauper in diminutione victus, & in fine inops sit. * Qui aurum diligit, non iustificabitur: & qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea. * Multi dati sunt in auri casus, & facta est in specie ipsius perditio illorum. * Lignum offensionis est aurum sacrificii.

cantium: & illis qui sectantur illud, & omnis
 imprudens deperiet in illo. * Beatus diues,
 qui inuentus est sine macula: & qui post au-
 rum nō abiit, nec sperauit in pecunia & the-
 sauris. * Quis est hic, & laudabimus eum? fe-
 cit enim mirabilia in vita sua. * Qui proba-
 tus est in illo, & perfectus est, erit illi gloria
 æterna: qui potuit transgredi, & non est trās-
 gressus; facere mala, & non fecit: ideo stabi-
 lira sunt bona illius in Domino, & eleemo-
 synas illius enarrabit omnis Ecclesia sancto-
 rum. * Supra mensam magnam sedisti? non
 aperias super illam faucem tuam prior. * Nō
 dicas sic: Multa sunt, quæ super illam sunt:
 * inemento quoniam malus est oculus ne-
 quam. * Nequius oculo quid creatum est:
 ideo ab omni facie sua lachrymabitur. cum
 uiderit, * ne extendas manum tuam prior, &
 inuidia contaminatus erubescas. * Ne com-
 primaris in conuiuio. * Intellige quæ sunt
 proximi tui ex teipso: * utere quasi homo fru-
 gi his, quæ tibi apponuntur: ne, cum mandu-
 cas multum odio habeas. * Cessa prior cau-
 ta disciplinæ: & noli nimius esse, ne fortè of-
 fendas. * Et si in medio multorum sedisti, prior
 illis ne extendas manum tuam, nec prior po-
 cas bibere. * Quam sufficiens est homini e-
 cūdito uinum exiguum, & in dormiendo nō
 laborabis ab illo, & non senties dolorē. * Vi-
 gilia, cholera, & torturatio in frumento: * som-
 nus sanitatis in homine parco dormiet usque
 mane, & anima illius cum ipso delectabitur.
 * Et si coactus fueris in edendo multum, sur-
 ge è medio, euome: & refrigerabit te, & non
 adduces corpori tuo infirmitatem. * Audi
 me fili, & ne spernas me: & in nouissimo in-
 uenies uerba mea. * In omnibus operibus tuis
 esto uelox, & omnis infirmitas non occurret
 tibi. * Splendidum in panibus benedicient
 labia multorum, & testimonium veritatis il-
 lius fidele. * Nequissimo in pane murmura-
 bit ciuitas, & testimonium nequitie illius
 uerum est. * Diligentes in uino noli prouoca-
 re: multos enim exterminauit uinum. * Ignis
 probat ferrum durum: sic uinū corda super-
 borum arguet in ebrietate potatum. * Equa
 uita hominibus, uinum in sobrietate: si bibas
 illud moderatè, eris sobrius. * Quæ uita est
 ei, qui minuitur uino? * Quid defraudat uita
 mors. * * Vinum in iucunditatem creatū est,
 & non in ebrietatem ab initio. * Exultatio a-
 nimæ & cordis, uinum moderatè potatum.
 * Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.
 * Vinum multum potatum, irrationem, &
 iram, & ruinas multas facit. * Amaritudo a-
 nimæ uinum multum potatum. * Ebrietatis
 animositas, imprudentis offensio, minorans
 uirtutem, & faciens vulnera. * In conuiuio ui-

* Indit. 3.

* Psal. 103.

b. 15.

Prou. 31. a.

4.

ni non arguas proximum: & non despicias
 eum in iucunditate illius: * uerba improprij
 non dicas illi: & non premas illum in repe-
 tendo.

C A P. XXXII.

*Officium boni rectoris: maior natus loquatur: ta-
 cendum ubi non est qui audiat: iucunditas mu-
 sica in conuiuio: adolefcenti tacendum: laus ta-
 citurnitatis: discutienda propria domus: laus
 timoris Domini: peccator uisat correptionem:
 absque consilio nihil agendum.*

Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto
 in illis quasi unus ex ipsis. * Curam illo-
 rum habe, & sic confide, & omni cura tua ex-
 plicita recumbe: * ut lateris propter illos, &
 ornamentum gratiæ accipias coronā, & di-
 gnationem consequaris corrogationis. * Lo-
 quere maior natus: decet enim te * primum
 uerbum diligenti scientia, & non impediās
 musicam. * Vbi auditus non est, non effundas
 sermonem, & importunè noli extolli in sa-
 pientia tua. * Gemmula carbunculi in orna-
 mento auri, & comparatio musicorum in
 conuiuio uini. * Sicut in fabricatione auri si-
 gnum est sinaragdi, sic numerus musicorum
 in iucundo & moderato uino. * Audi tacens,
 & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.
 * Adolefcent loquere in tua causa uix. * Si bis
 interrogatus fueris, habeat caput responsum
 tuum. * In multis esto quasi inscius, & audi
 tacens simul & quærens. * In medio magna-
 torum non præsumas: & ubi sunt senes, non
 multum loquaris. * Ante grandinem præbit
 coruscatio: & ante uerecundiam præbit gra-
 tia, & pro reuerentia accedet tibi bona gra-
 tia. * Et hora surgendi non te trices: præcur-
 re autem prior in domum tuam, & illic auo-
 care, & illic iude, & age conceptiones tuas.
 & non in delictis & uerbo superbo. * Et super
 his omnibus benedicito Dominum, qui fe-
 cit te, & inebriantem te ab omnibus bonis
 suis. * Qui timet Dominum, excipiet doctrinam
 eius: & qui uigilauerint ad illum, inue-
 nient benedictionem. * Qui quærit legem,
 replebitur ab ea: & qui insidiosè agit, scanda-
 lizabitur in ea. * Qui timeant Dominum, in-
 uenient iudicium iustum, & iustitias quasi
 lumen accendent. * Peccator homo uitabit
 correptionem, & secundum uoluntatem suā
 inueniet comparisonem. * Vir consilij non
 disperdet intelligentiam, alienus & superbus
 non pertimescet timorem: * etiam postquā
 fecit cum eo sine consilio, & suis insectatio-
 nibus arguetur. * Fili sine consilio nihil fa-
 cias, & post factum non poenitebis, * In uia
 ruinæ non eas, & non offendes in lapides:
 nec credas te uix laboriosæ, ne ponas animæ
 tuæ scandalum: * & à filiis tuis caue, & à do-
 mesticis

mestis tuis attende. * In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ: hoc est enim conseruatio mandatorum. * Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui conuidit in illo, non minorabitur.

C A P. XXXIII.

Laudantur timens Deum & sapiens: inconstantia precordiorum fatui: amicus subannator dies & tempora à Deo sunt, qui & reliqua omnia creauit ac disponit, in cuius manu est homo ut lutum in manu figuli: malum contra bonum: possessio non in vita, sed in morte distribuenda aliis: & quomodo serui sint tractandi.

Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit à malis. * Sapiens non odit mandata & iustitias, & non illidetur quasi in procella nauis. * Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis. * Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, & sic deprecatus exaudietur, & conseruabit disciplinam, & tunc respondebit. * Precordia fatui quasi rota carri: & quasi axis versatilis cogitatus illius. * Equus emissarius, sic & amicus subannator, sub omni suprafedente hincit. * Quare dies diem superat, & iterum lux lucem, & annus annum a sole? * A Domino scientia separati sunt factio sole, & preceptum custodiens. * Et immutauit tempora, & dies festos ipsorum, & in illis dies festos celebrauerunt ad horam. * Ex ipso exaltauit & magnificauit Deus, & ex ipsis posuit in numerum dierum. Et omnes homines de solo, & ex terra vnde creatus est Adam. * In multitudine disciplinæ Dominus separauit eos, & immutauit vias eorum. * Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit: & ex ipsis maledixit, & humiliuit, & conuertit illos à separatione ipsorum. * Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud & disponere. * Omnes viæ eius secundum dispositionem eius: sic homo in manu illius, qui se fecit, & reddet illi secundum iudicium suum. * Contra malum bonum est, & contra mortem, vita: sic & contra virum iustum peccator. Et sic inuenire in omnia opera Altissimi. Duo & duo, & vnum contra vnum. * Et ego nouissimus euigilaui, & quasi qui colligit acinos post vindemiares. * In benedictione Dei & in pace speraui: & quasi qui vindemiatur, repleui torcular. * Respiciat quoniam non mihi soli laboraui, sed omnibus exquirentibus disciplinant. * Audite me magnates & omnes populi, & rectores Ecclesiæ auribus percipite. * Filio & mulieri, fratri & amico, non des potestatem super te in vita tua:

& non dederis alii possessionem tuam: ne forte poeniteat te, & deprecetur pro illis. * Dū adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro. * Melius est enim, ut filij tui te rogent, quàm te respicere in manus filiorum tuorum. * In omnibus operibus tuis præcellens esto. * Ne dederis maculam in gloria tua. In die consummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hereditatem tuam. * Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus seruo. * Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus discipuli, & quærit libertatem. * Iugum & lorū curuant collum durum, & seruum inclinant operationes assidue. * Seruo maleuolo tortura & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet: * multam enim militiam docuit otiositas. * In opera constitue eum: sic enim condecet illum. Quod si non obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifies super omnem carnem: verum sine iudicio nihili facias graue. * Si est tibi seruus fidelis, sicut tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta: quoniam in sanguine animæ comparasti illum. * Si læseris eum iniuste, in fugam conuertetur: & si extollens discesserit, quem quæras, & in qua via quæras illum, nescis.

C A P. XXXIV.

Vanitas somniorum, diuinationum, augurij, mendaciorum: laus expertorum: beatitudo timentium Deum: oblationes iniquorum: fraudans pauperem: unus edificans & alter destruens: faciens poenitentiam: & non abstinens à peccato.

Vana spes, & mendacium viro insensato: & somnia extollunt imprudētes. * Quasi si qui apprehendit umbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia. * hoc secundum hoc visio somniorum: ante faciem hominis similitudo hominis. * Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicetur? * Diuinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia maleficientium, vanitas est. * Et sicut parturientis, cor tuum phantasias patitur, nisi ab Altissimo fuerit emissā visitatio, ne dederis in illis cor tuū: multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. * Sine mendacio consummabitur verbum legis, & sapientia in ore fidelis complanabitur. * Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. * Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autem in multis factus est, multiplicat malitiam. * Qui tentatus non est, qualia scit: qui impla-

natus est abundabit nequitia. * Multa viderando, & plurimas verborum consuetudines. * Aliquoties vsque ad mortem periclitatus sum horum causa, & liberatus sum gratia Dei. * Spiritus timentium Deum quaritur, & in respectu illius benedicetur. * Spes enim illorum in saluantem illos, & oculi Dei in diligentes se. * Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipse est spes eius. * Timentis Dominum beata est anima eius. * Ad quem respicit, & quis est fortitudo eius? * Oculi Domini super timentes eum, protector potentiae, firmamentum virtutis, tegimen ardoris & umbraculum meridiani, * deprecatio offensionis, & adiutorium casus exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem. * Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, & non sunt beneplacita substantiationes iniustorum. * Dominus solus sustentibus se in via veritatis & iustitiae. * Dona iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. * Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. * Panis egentium vita pauperum est, qui defraudat illum, homo sanguinis est. * Qui auferit in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. * Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit merenario, fratres sunt. * Vnus aedificans, & vnus destruens: quid prodest illis nisi labor. * Vnus orans, & vnus maledicens: cuius vocem exaudiet Deus? * Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius? * sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se: orationem illius quis exaudiet?

C A P. XXXV.

Verum & acceptum Deo sacrificium: non appareas coram eo vacuus: primitia & oblationes hilari animo tribuende: sacrificium iniustum pauperem laesum pupillum & viduam lachrymantem exaudiat Dominus: orationes iustorum, & potissimum se humiliantium audiat. Deus liberans ab affligentibus, & cuique reddens iuxta opera sua.

Qui conferuat legem, multiplicat oblationem. * Sacrificium salutare est a recedendo mandatis, & discedere ab omni iniquitate. * Et propitiationem litare sacrificij super iniustitias, & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. * Retribuet gratia qui offert similes: & qui facit misericordiam, offert sacrificium. * Beneplacitum est Domi-

no recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. * Non apparebis ante conspectum Domini vacuus. * Haec enim omnia propter mandatum Dei sunt. 22. 8 * Oblatio iusti impingat altare, & odor sua quiritas est in conspectu Altissimi. * Sacrificium iniusti acceptum est, & memoriam eius non obliuiscetur Dominus. * Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum. * In omni dato hilare fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas. * Da Altissimo secundum datum eius, & in bono oculo ad inuentionem facito manuum tuarum: * quoniam Dominus retribuens est, & septies tantum reddet tibi. * Noli offerre munera praua non enim suscipiet illa. * Et noli inspicere sacrificium iniustum, quoniam Dominus iudex est, & non est apud illum gloria personae. * Non accipiet Dominus personam in pauperem, & deprecationem laei exaudiet. * Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundat loquelam genitus. * Nonne lacrymae viduae ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendent vsque ad caelum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis. * Qui adorat Deum in oblatione, suscipietur, & deprecatio illius vsque ad nubes propinquabit. * Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet, non consolabitur: & non discedet, donec Altissimus aspicat. * Et Dominus non elongabit, sed iudicabit iustos, & faciet iudicium: & Fortissimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorsum ipsorum: & Gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum, & sceptrum iniquorum contribuet: donec reddat hominibus secundum actus suos, & secundum opera Adae, & secundum praesumptionem illius: donec iudicet iudicium plebis suae, & oblectauit iustos misericordia sua. * Speciosa misericordia Dei, in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiarum in tempore siccitatis.

C A P. XXXVI.

Super Israel & ciuitatem Ierusalem inuocat Deus misericordiam: super gentes vero alienas Dei timorem eiusque manum, ut ipsius potentia glorificetur, ipseque solus Deus agnoscat: cor insensatum & cor prauum: species mulieris faciem viri exultat: bona mulieris possessio.

Miserere nostri Deus omnium, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum: & immitte timorem tuum super Gentes, quae non exquisierunt te, ut cognoscant,

gnoſcant,

gnoscant, quia nō est Deus nīl tui. & enarret
magnalia tua. * Alleluia manum tuam super
Gentes alienas, vt videant potentiam tuam.
* Sicut enim in conspectu eorum sanctifica-
tus es in nobis, sic in conspectu nostro ma-
gnificaberis in eis, vt cognoscant te, sicut
& nos cognouimus, quoniam non Deus est
præter te Domine. * Innoua signa, & immu-
ta mirabilia. * Glorifica manum, & bra-
chium dextrum. * Excita furorem & effunde
iram. * Tolle aduersarium, & afflige inimi-
cum. * Festina tempus, & memento finis, vt
enarrent mirabilia tua. * In ira flammæ de-
uoretur, qui saluatur: & qui pessimat plebem
tuam, inueniant perditionem. * Contere ca-
put principum inimicorum, dicentium: Non
est alius præter nos. * Congrega omnes tri-
bus Iacob: vt cognoscant, quia non est Deus
nisi tu, & enarrent magnalia tua: & heredita-
bis eos, sicut ab initio. * Miserere plebi tuæ
super quam inuocatum est nomen tuum; &
Israel quem coæquasti primogenito tuo.
* Miserere ciuitati sanctificationis tuæ Ieru-
salem, ciuitati requiei tuæ. * Reple Sion in-
enarrabilibus verbis tuis, & gloria tua popu-
lum tuum. * Da testimonium his, qui ab ini-
tio creature tuæ sunt, & suscita prædicationes,
quas locuti sunt in nomine tuæ prophete
prioris. * Da mercedem sustinenti-
bus te, vt prophete tui fideles inueniantur:
& exaudi orationes seruorum tuorum. * Se-
cundum benedictionem Aaron de populo
tuo, & dirige nos in viam iustitiæ, & sciant
omnes, qui habitant terram, quia tu es
Deus conspector sæculorum. * Omnem
escam manducabit venter, & est cibus ci-
bo melior. * Fauces contingunt cibum fe-
ræ, & cor sensatum verba mendacia. * Cor
prauum dabit tristitiam, & homo peritus re-
sistet illi. * Omnem masculum excipiet mu-
lier: & est filia melior filia. * Species mu-
lieris exultat faciem viri sui, & super om-
nem concupiscentiam hominis superdu-
cit desiderium. * Si est lingua curationis, est
& mitigatio & misericordiam: non est vir
illius secundum filios hominum. * Qui pos-
sident mulierem bonam, inchoat possessio-
nem: adiutorium secundum illum est, & co-
lumna vt requies. * Vbi non est sepes, diri-
pietur possessio: & vbi non est mulier, inge-
misset egens. * Quis credit ei, qui non ha-
bet nidum, & deflectens vbi cumque obscu-
rauerit, quasi succinctus latro exilicis de ci-
uitate in ciuitatem.

CAP. XXVII.

*Detestatio fidei amici, veri amici ne obliuiscaris.
discretio in captandis consiliis, & cum quibus*

*consulas, & quibus te & consilium tuum oc-
cultes: laus sententia viri sancti: verbum ne-
quam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri
periti & sapientia: qui sophistice loquitur o-
ditus est: tenis animam tuam, & si sit ne-
quam non des illi potestatem: perniciēs crapula.*

OMnis amicus dicit: Et ego amicitiam
copulaui. sed est amicus solo nomine
amicus. Nonne tristitia inest vsque ad mor-
tem? * Sodalis autem & amicus ad inimici-
tiam conuertentur. * O præsumptio ne-
quissima, vnde creata es cooperire aridam
malicia, & dolo sitate illius? * Sodalis ami-
co coniucundatur in oblectationibus, & in
tempore tribulationis aduersarius erit. * So-
dalis amico condelet causa ventris, & con-
tra hostem accipiet scutum. * Non obliui-
scaris amici tui in animo tuo, & non imme-
mor sis illius in opibus tuis. * Noli consilia-
ri cum eo, qui tibi insidiatur, & a zelanti-
bus te absconde consilium. * Omnis consi-
liarius prodit consilium, sed est consilia-
rius in semetipso. * A consiliario serua ani-
mam. prius scito, quæ sit illius necessitas:
& ipse enim animo suo cogitabit: * ne for-
te mittat sudem in terram, & dicat tibi:
* Bona est via tua; & stet & contrario videre,
quid tibi eueniat. * Cum viro irreligioso
tracta de sanctitate, & cum iniusto de iusti-
tia, & cum muliere de ea, quæ æmulatur:
cum timido de bello, cum negotiatore de
traiectione, cum emptore de venditione,
cum viro liuido de gratiis agendis, * cum
impio de pietate, cum inhonesto de hone-
state, cum operario agrario de omni ope-
re, * cum operario annali de consumma-
tione anni, cum seruo pigro de multa ope-
ratione: non attendas his in omni consilio.
* Sed cum viro sancto assiduus esto, quem-
cunque cognoueris obseruantem timorem
Dei, * cuius anima est secundum animam
tuam: & qui, cum titubaueris in tenebris
condelebit. * Cor boni consilij statue te-
cum: non est enim tibi aliud pluris illo, * A-
nima viri sancti enunciat aliquando vera,
quàm septem circumspectores sedentes in
excelso ad speculandum. * Et in his omni-
bus deprecare Altissimum, vt dirigat in veri-
tate viam tuam. * Ante omnia opera ver-
bum verax præcedat te, & ante omnem a-
ctum consilium stabile. * Verbum nequam
immutabit cor ex quo partes quatuor oriun-
tur, bonum & malum, vita & mors: & domi-
natrix illorum est assidua lingua. Est vir astu-
tus multorum eruditor, & animæ suæ inuti-
lis est. * Vir peritus multos erudiuit, & ani-
mæ suæ suavis est. * Qui sophisticè loqui-

loquitur, odibilis est in omni re defraudabi-
 lis. * nō est illi data à Domino gratia, omni-
 enim sapientia defraudatus est. * Est sapiens,
 animæ suæ sapiens : & fructus sensus illius
 laudabilis. * Vir sapiens plebem suam eru-
 dit, & fructus sensus illius fideles sunt. * Vir
 sapiens implebitur benedictionibus, & vi-
 dentes illum laudabunt. * Vita viri in nu-
 mero dierum : dies autem Israel innumera-
 biles sunt. * Sapiens in populo hereditabit
 honorem, & nomen illius erit viuens in æternu-
 m. * Fili in vita tua tenta animam tuam.
 & si fuerit nequam, non des illi potestatem :
 * non enim omnia omnibus expediunt, &
 non omni animæ omne genus placet. * Noli
 audis esse in omni epulatione, & non te ef-
 fundas super omnem escam : * in multis e-
 nim escis erit infirmitas, & auiditas appro-
 pinquabit usque ad choleram. * Propter cra-
 pulam multi obierunt : qui autem absti-
 nens est, adiciet vitam.

C A P. XXXVIII.

*Honora medicum : à Deo data est homini medi-
 cina : quomodo agrotus se habebit erga Deum
 & medicum : mortuus plorandus, temperan-
 dum autem à tristitia que mortuo non prodest
 & tibi obesi : sed memineris te etiam mortu-
 rum : quisque artifex considerat ea in quibus
 operatur : & hi necessarij quidem sunt in com-
 munitate, sed in ea non præminent dignitate
 vel sapientia.*

Honora medicum propter necessita-
 tem : etenim illum creauit Altissimus. A
 * A Deo est enim omnis medela, & a rege ac-
 cipiet donationem. * Disciplina medici exal-
 tabit caput illius, & in cōspectu magnato-
 rum collaudabitur. * Altissimus creauit de-
 terra medicamenta, & vir prudens non ab-
 horrebit illa : * Nōne à ligno indulcara est
 aqua amara? * Ad agnitionē hominum virtus
 illorum. & dedit hominibus scientiam Altis-
 simus, honorari in mirabilibus suis. * In his
 curans mitigabit dolorem, & vnguentarius
 faciet pigmeta suauitatis, & vñctiones con-
 ficiet sanitatis, & nō consummabatur ope-
 ra eius. * Pax enim Dei super faciem terræ.
 * Fili in tua infirmitate ne despicias te ipsū,
 sed ora Dominum, & ipse curabit te. * Auerte
 à delicto, & dirige manus, & ab omni deli-
 cto munda cor tuum. * Da suauitatem & me-
 moriam similitudinis, & impingua oblationē,
 & da locum medico : * etenim illum Domi-
 nus creauit : & non discedat a te, quia opera
 eius sunt necessaria. * Est enim tempus quan-
 do in manus illorum incurras : * ipsi vero Do-
 minum deprecabuntur, vt dirigat requiem
 eorum, & sanitatem, propter cōuersionem

illorum. * Qui delinquit in conspectu eius
 qui fecit eum, incidet in manus medici. * Fi-
 li in mortuum produc lacrymas, & quasi di-
 ra passus incipe plorare, & secundum iudi-
 cium contege corpus illius, & non despicias
 sepulturam illius. * Propter delaturam au-
 tem amare fer luctum illius vno die, & con-
 solare propter tristitiam, & fac luctum se-
 cundum meritum eius vno die, vel duobus
 propter detractionem. * A tristitia enim se-
 stinat mors, & cooperit virtutem, & tristitia
 cordis flectit ceruicem. * In abductione per-
 manet tristitia : & substantia inopis secun-
 dum cor eius. * Ne dederis in tristitia cor-
 tuum, sed repelle eam à te : & memento no-
 uissimorum, * noli obliuisci : neque enim est
 conuersio, & huic nihil proderis, & te ipsum
 pestimabis. * Memor esto iudicij mei : sic e-
 nim erit & tuum : mihi heri, & tibi hodie.
 * In requie mortui requiescere fac memo-
 riam eius, & consolare illum in exitu spiritus
 sui. * Sapientia scribar in tempore vacuitatis,
 & qui minoratur actu, sapientiam percipiet :
 qua sapientia replebitur, * qui tenet aratrum,
 & qui gloriatur in iaculo, stimulo boues agi-
 tat, & conuersatur in operibus eorum, & e-
 narratio eius in filijs taurorum. * Cor suum
 dabit ad versandos sulcos, & vigilia eius in
 sagina vaccarum. * Sic omnis faber & archi-
 tectus, qui noctem tamquam diem transigit,
 qui seu per signacula sculptilia, & assiduitas
 eius variat picturam : cor suum dabit in simi-
 litudinem picturæ, & vigilia sua perficiet o-
 pus. * Sic faber ferrarius sedens iuxta incu-
 dem, & considerans opus ferri : Vapor ignis
 vret carnes eius, & in calore fornacis concen-
 tatur. * Vox mallei innouat aurem eius, &
 contra similitudinem vasis oculus eius. * Cor
 suum dabit in consummationem operum, &
 vigilia sua ornabit in perfectionem. * Sic si-
 gulus sedens ad opus suum, conuertens pedi-
 bus suis rotam, qui in solitudine positus
 est semper propter opus suum, & in numero
 est omnis operatio eius. * In brachio suo for-
 mabit lutum, & ante pedes suos curuabit vir-
 tutem suam. * Cor suum dabit vt consum-
 met linitionem, & vigilia sua mundabit for-
 nacem. * Omnes hi in manibus suis spera-
 uerunt, & vnusquisque in arte sua sapiens
 est. * sine his omnibus non ædificatur ciui-
 tas. * Et non inhabitabunt, nec inambu-
 labunt, & in ecclesiam non transilient. * Su-
 per sellam iudicis non sedebunt, & testa-
 mentum iudicij non intelligent, neque pa-
 lam facient disciplinam & iudiciū, & in
 parabolis non inuenientur : * sed creatu-
 ram æui confirmabunt, & deprecatio illo-
 rum in operatione artis, accommodantes

* Exod. 15.
d. 25.

* Isa. 38.
a. 3.

Pro. 10.
d. 13. & 14.
d. 22.

* 2. Reg. 11.
c. 21.

animum suam, & conquirentes in lege Altissimi.

CAP. XXXIX.

Studium sapientis, ipsiusq; praelara opera & nomini perpetuas: Deus benedicendus in operibus suis, cui nihil occultum est: benedictio Dei in bonos, & ira in malos: bonis omnia in bonum cedunt, malis in malum, ad quos puniendos & cetera creata sunt.

Sapientiam omnium antiquorum exquisit sapiens, & in prophetis vacabit. * Narrationem virorum nominatorum conseruabit, & in viciis parabolarum simul introibit. * Occulta prouerbiorum exquiret, & in absconditis parabolarum conuersabitur. * In medio magnatorum ministrabit, & in conspectu preladis apparebit. * In terram alienigenarum gentium pertransiet: bona enim & mala in hominibus tentabit. * Corium tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur. * Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur. * Sic enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentie replebit illum: * & ipse tamquam imber mittet eloquia sapientie sue, & in oratione confitebitur Domino: * & ipse dirigit consilium eius, & disciplinam, & in absconditis suis consiliabitur. * Ipse palam faciet disciplinam doctrinae sue, & in lege testamenti Domini gloriabitur. * Collaudabit multi sapientiam eius, & vsque in saeculum non delebitur. * Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur a generatione in generationem. * Sapientiam eius enarrabunt gentes, & laudem eius enuntiabit ecclesia. * Si permanserit, nomen derelinquet plus quam mille: & si requieverit, proderit illi. * Adhuc consiliabor: ut enarrem: ut furore enim repletus sum. * In voce dicit: Obaudite me diuini fructus, & quasi rosa plarata super riuos aquarum fructificare. * Quasi Libanus odorem suauitatis habere. * Florete flores, quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus suis. * Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce laborum vestrorum, & in canticis labiorum, & citharis, & sic dicetis in confessione: * Opera Domini vniuersa bona valde. * In verbo eius stetit aqua sicut congeries: & in sermone oris illius sicut exceptoria aquarum: quoniam in praecepto ipsius placet, & non est minoratio in salute ipsius. * Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis eius. * A saeculo vsque in saeculum respicit, & nihil est

mirabile in conspectu eius. * Non est dicere: Quid est hoc, aut quid est istud: omnia enim in tempore suo quaerunt. * Benedictio illius quasi fluius inundauit. * Quomodo cataclysmus aridam inebriauit, sic ira ipsius gentes, quae non exquisierunt eum, hereditabit. * Quomodo conuertit aquas in siccitatem, & hiecata est terra: & via illius viis illorum directae sunt: sic peccatoribus offensiones in ira eius. * Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala. * Initium necessariae rei vitae hominum aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus vuae, & oleum, & vestimentum. * Haec omnia sanctis in bona, sic & impiis & peccatoribus in mala conuertentur. * Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua: in tempore consummationis effundent virtutem: & furorem eius, qui fecit illos, placent. * Ignis, grando, fames, & mors. omnia haec ad vindictam creata sunt: * bestiarum dentes, & scorpion, & serpentes, & romphaea vindicans in exterminium impios. * In mandatis eius epulabuntur, & super terram in necessitate praeparabuntur, & in temporibus suis non praeterient verbum. * Propterea ab initio confirmatus sum, & confiliatus sum, & cogitavi, & scripta dimisi. * Omnia opera Domini bona, & omne opus honoris sui subministrabit. * Non est dicere: Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur. * Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

CAP. XL.

Occupationi magna, iugo graui, ac varii miseris homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis diuitiis cito delendi: laus vita sibi sufficientis: varios binarios commendat, qui tamen alia anteponit: laus timoris Domini: fac ne indigeas, nec in alienam mensam respicias, a quo vir disciplinatus & eruditus seruat.

Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturae, in matre omnium. * Cogitationes eorum, & timores cordis, adinuentio expectationis, & dies finitionis: * a residente super sedem gloriosam, vsque ad humiliatum in terra & cinere: * ab eo qui vtrius hyacintho, & portat coronam, vsque ad eum qui operitur lino crudo: furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perseuerans, & contentio, & in tempore refectionis in cubili somnus noctis immutat scientiam eius. * Modicum

tamquam

¹ Gen. 1. d.

¹¹ Marc. 7.

¹⁷ d. 17.

¹ Gen. 8. a. 3.

¹ Genes. 7.

¹ Exod. 14.

¹ Sup. 29.

¹ Genes. 1.

tanquam nihil in tequit, & a teo in totius,
 quasi in die respectus. * Conturbatus est in vi-
 fu cordis sui, tanquam qui euaserit in die belli. B
 In tempore salutis sue exutrex, & admirans
 ad nullum timorem: * cum omni carne, ab ho-
 mine usque ad pecus, & super peccatores se-
 ptuplum. * Ad hæc mors, sanguis, conten-
 tio, & romphæa, oppressiones, fames, & con-
 tritio, & flagella: * super iniques creata sunt
 hæc omnia, * & propter illos factus est cara-
 clysmus. * Omnia, quæ de terra sunt, in terram
 conuertentur, & omnes aquæ in mare reuer-
 tentur. * Omne munus, & iniquitas delebitur,
 & fides in sæculū stabit. * Substantiæ iniustorum
 sicut fluiuii siccabuntur, & sicut tonitruum
 magnū in pluuia personabunt. * In aperiendo
 manus suas lætabitur: sic præuicarietores in
 consummatione tabescent. * Nepotes im-
 piorum non multiplicabunt ramos, & radices
 immundæ super cacumen petræ sonant. * Su-
 per omnem aquam viriditas, & ad oram flu-
 minis ante omne fœnum euelletur. * Gratia
 sicut paradysus in benedictionibus, & miseri-
 cordia in sæculum permanet. * Vita sibi suffi-
 cientis operarii condulcabitur, & in ea inue-
 nies thesaurum. * Filii, & edificatio ciuitatis
 confirmabit nomen, & super hæc mulier im-
 maculata computabitur. * Vinum & musica
 lætificant cor: & super vtraque dilectio sapi-
 entiar. * Tibiæ & psalterium sua uen faciunt
 melodiam, & super vtraque lingua suaui-
 * Gratiam & speciem desiderabit oculus tuus,
 & super hæc virides sationes. * Amicus & so-
 dalis in tempore conuenientes, & super utro-
 que mulier cum viro. * Fratres in adiutorium
 in tempore tribulationis, & super eos miseri-
 cordia liberabit. * Aurum & argentum est
 constitutio pedum: & super vtrumque confi-
 lium beneplacitum. * Facultates & virtutes
 exaltant cor, & super hæc timor Domini. * Non
 est in timore Domini minoratio, & non est in
 eo inquirere adiutorium. * Timor Domini
 sicut paradysus benedictionis, & super om-
 nem gloriam operuerunt illum. * Fili in
 tempore vitæ tuæ ne indigeas: melius est e-
 nim mori, quàm indigere. * Vir respiciens
 in mensam alienam, non est vita eius in cogi-
 tatione victus. alit enim animam suam ci-
 bis alienis. * Vir autem disciplinatus & eru-
 ditus custodiet se. * In ore imprudentis
 condulcabitur inopia, & in ventre eius ignis
 ardebit.

CAP. XLI.

Memoria mortis cui est amara & cui non: mor-
 tem non metuas, sed præteritorum & future-
 rum memento, contentus diuina dispositione

circa te: maledictio manens impios: cura boni
 nominis: sapientia & thesaurus absconditi in-
 utiles: qualiter sit de peccatis erubescendum: ne
 faciem auertas à proximo, nec respicias mulie-
 rem alterius, neque impropere post datum.

O Mors quàm amara est memoria tua, ho-
 mini pacem habenti in substantiis suis;
 * viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in o-
 mnibus, & adhuc valenti accipere cibum? * O
 mors, bonum est iudicium tuum homini in-
 digenti, & qui minoratur viribus, * defecio-
 rate, & cui de omnibus cura est, & incredibi-
 li, qui perdit patientiam? * Noli metuere iu-
 dicium mortis. Memento quæ ante te fue-
 runt, & quæ superuentura sunt tibi: hoc iudi-
 cium à Domino omni carni. * & quid superue-
 niat tibi in beneplacito altissimi? siue decem,
 siue centum, siue mille anni. * Non est enim
 in inferno accusatio vitæ. * Filij abominatio-
 num sunt filij peccatorum, & qui conuersan-
 torum periet hereditas, & cum femine illo-
 rum assiduitas opprobrii. * De patre impio
 queruntur filii, quoniam propter illum sunt in
 opprobrio. * Væ vobis viri impii, qui dereli-
 quistis legem Domini Altissimi. * Et si nati
 fueritis, in maledictione nascemini, & si mor-
 tui fueritis, in maledictione erit pars vestra.
 * Omnia, quæ de terra sunt, in terram con-
 uertentur, sic impii à maledicto in perditio-
 nem. * Lucus hominum in corpore ipsorum,
 nomen autem impiorum delebitur. * Curam
 habe de bono nomine: hoc enim magis per-
 manebit tibi, quàm mille thesauri pretiosi &
 magni. * Bonæ vitæ numerus dierum: bonum
 autem nomen permanebit in æuum. * Disce
 plinam in pace conseruare filii. * Sapientia enim
 abscondita, & thesaurus inuisus, quæ vtilitas
 in vtiisque? * Melior est homo qui abscondit
 stultitiam suam, quàm homo qui abscondit
 sapientiam suam. * Veruntamen reuertemini
 in his, quæ procedunt de ore meo. * Non est
 enim bonum omnem reuerentiam obserua-
 re: & non omnia omnibus bene placent in fi-
 de. * Erubescite à patre & matre de fornicatio-
 ne: & à præsidente & à potente de mendacio:
 * à principe & à iudice de delicto: à synagoga &
 plebe de iniquitate: * à socio & amico de in-
 iustitia: & de loco in quo habitas. * de fur-
 to, de veritate Dei, & testamento: de discu-
 bitu in panibus, & ab obfuscatione dati &
 accepti: * à salutantibus de silentio: à respe-
 ctu mulieris fornicariæ: & ab auersione vul-
 us cognati. * Ne auertas faciem à proxi-
 mo tuo, & ab auferendo partem & non re-
 struendo. * Ne respicias mulierem alie-
 ni viri, & ne scrutaris ancillam eius, neque

steretur ad lectum eius. * Ab amicis de sermonibus improperiis: & cum dederis, ne improperes.

CAP. XLII.

Secretum non reuelandum: à respectu personarum & aliis plerisque vitiis hic enumeratis abstinendum: datum & acceptum scribendum: de sollicita custodia filia, & super luxuriosam firmanda custodia: commorari mulieri periculosum, melior est autem iniquitas viri quam mulier benefaciens: opera Domini, qui omnia videt, etiam occulta cordium, sunt perfecta & desiderabilia.

Non duplices sermonem auditus de reuelatione sermonis absconditis, & eris verè sine confusione, & inuenies gratiam in conspectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris, & ne accipias personam ut delinquas. * De lege Altissimi, & testamento, & de iudicio iustificare impium, * de verbo sociorum & viatorum, & de datione hereditatis amicorum, * de æqualitate stateræ & ponderum, de acquisitione multorum & paucorum, * de corruptione emptionis & negociatorum, & de multa disciplina filiorum, & seruo pessimo latus sanguinare. * Super mulierem nequam bonum est signum. * Vbi manus multæ sunt, claudere; & quodcunque trades, numera, & appende: datum verò, & acceptum omne describe. * De disciplina insensati & fatui, & de senioribus, qui iudicantur ab adolescentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in conspectu omnium viuorum. * Filia patris abscondita est vigilia, & sollicitudo eius auferit somnum, ne forte in adolescentia sua adulta efficiatur, & cum viro commorata, odibilis fiat: * ne quando polluat in virginitate sua, & in paternis suis grauida inueniatur: ne forte cum viro commorata transgrediatur, aut certe sterilis efficiatur. * Super filiam luxuriosam confirma custodiam: ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis, à detractione in ciuitate, & obiectione plebis, & confundat te in multitudine populi. * Omni homini noli intendere in specie: & in medio mulierum noli commorari: * de vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. * Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium. * Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi annuncio. * In sermonibus Domini opera eius. * Sol illuminans per omnia respexit & gloria Domini plenum est opus eius. * Nonne Dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quæ confirmauit Dominus omnipotens stabiliri in gloria sua? * Abyssum, & cor hominum inuestigauit: & in astutia eorum excogitauit. * Cognouit enim

Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum æui, annuncians quæ præterierunt, & quæ superuentura sunt, reuelans vestigia occultorum. * Non præterit illum omnis cogitus, & non abscondit se ab eo vllus sermo. * Magnalia sapientiæ suæ decorauit: qui est ante sæculum & vsque in sæculum, neque adiectum est, neque minuitur, & non eget alicuius consilio. * Quam desiderabilia omnia opera eius, & tanquam scintilla, quæ est considerare! * Omnia hæc viuunt, & manent in sæculum, & in omni necessitate omnia obediunt ei, * Omnia duplicia, vnum contra vnum, & non fecit quidquam deesse. * Vniuscuiusque confirmauit bona. Et quis satiabitur videns gloriam eius?

CAP. XLIII.

Eminetia creatoria relucet in cælorum ornatu & pulchritudine: nempe in cælo, luna, stellis, iride, niue, grandine, nubibus, tonitru, gelu, ab aquilone, pruina, & mari, in quo sunt plurima genera beluarum: denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

Alitudinis firmamentum pulchritudo eius est, species cæli in visione gloriæ. * Sol in aspectu annuncians in exitu, vas admirabile opus excelsi. * In meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris: * tripliciter sol exurens montes, radios igneos exufflans, & resurgens radiis suis obæcat oculos. * Magnus Dominus qui fecit illum, & in sermonibus eius festinauit iter. * Et luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum æui. * A luna signum diei festi, luminare quod minuitur in consummatione. * Mensis secundum nomen eius est, crescens mirabiliter in consummatione. * Vas castrorum in excelsis, in firmamento cæli resplendens gloriose. * Species cæli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis Dominus. * In verbis sancti stabunt ad iudicium, & non deficient in vigiliis sunt. * Vide arcum, & benedic eum qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo. * Gyrauit cælum in circuitu gloriæ suæ, manus excelsi aperuerunt illum. * Imperio suo accelerauit niuem, & accelerat coruscationes emittere iudicii sui. * Propterea aperti sunt thesauri, & euolauerunt nebulae sicut aues. * In magnitudine sua posuit nubes, & confracti sunt lapides grandinis. * In conspectu eius commouebuntur montes, & in voluntate eius aspirabit Notus. * Vox tonitruus eius verberauit terram, tempestas Aquilonis, & congregatio spiritus: & sicut avis deponens ad sedendum, aspergit niuem, & sicut locusta de-

Genes. 9. b. 13.

mergens descensus eius. * Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus, & super imbrem eius expauescet cor. * Gelu sicut salem effundet super terram : & dum gelauerit, fiet tamquam cacumina tribuli. * Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua, super omnem congregationem aquarum requiescet, & sicut lorica induet se aquis. * Et deuorabit montes, & exuret desertum, & extinguet viride, sicut igne. * Medicina omnium in festinatione nebulae : & ros obuians ab ardore venienti humilem efficit eum. * In sermone eius siluit ventus, & cogitatione sua placauit abyssum, & plantauit in illa Dominus insulas. * Qui nauigant mare, enarrant pericula eius : & audientes auribus nostris admirabimur. * Illic praeclara opera & mirabilia; varia bestiarum genera, & omnium pecorum, & creatura belluarum. * Propter ipsum confirmatus est itineris finis, & in sermone eius composita sunt omnia. * Multa dicemus, & deficiemus in verbis : consummatio autem sermonum, ipse est in omnibus. * Gloriantes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens super omnia opera sua. * Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipsius. * Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, superualebit enim adhuc, & admirabilis magnificentia eius. * Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potestis: maior enim est omni laude. * Exaltantes eum replemini virtute ne laboretis : non enim comprehenditis. * Quis videbit eum, & enarrabit? & quis magnificabit eum sicut efit ab initio? * Multa abscondita sunt maiora his : pauca enim vidimus operum eius. * Omnia autem Dominus fecit, & per agentibus dedit sapientiam.

CAP. XLIV.

Laudiorum patrum ac seminis eorum: primum in genere, deinde nominatim laudatur Enoch, Noe, Abraham cui facta sunt promissiones, Isaac, & Iacob.

I Audemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. * Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua a saeculo. * Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentia sua praediti, nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum, & imperantes in praesenti populo, & virtute prudentiae populis sanctissima verba. * In peritiis suis requirentes modos musicos, & narrantes carmina scripturarum. * Homines diuites in virtute, pulchritudinis studium habentes : pacificantes in domibus suis. * Omnes isti in generationibus gentis suae glo-

riam adepti sunt, & in diebus suis habentur in laudibus. * Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum : * & sunt quorum non est memoria : perierunt quasi qui non fuerint : & nati sunt, quasi non nati, & filii ipsorum cum ipsis. * Sed illi viri misericordiae sunt, quorum pietates non defuerunt : cum semine eorum permanent bona, * hereditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stent semen eorum : * & filii eorum propter illos usque in aeternum manent : semen eorum & gloria eorum non derelinquetur. * Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum viuunt in generationem & generationem. * Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nunciet ecclesia. * * Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum, ut det gentibus poenitentiam. * Noe inuentus est perfectus, iustus, & in tempore iracundiae factus est reconciliatio. * Ideo dimissum est reliquum terrae, cum factum est diluuium. * * Testamenta saeculi posita sunt apud illum, ne deleretur possit diluuium omnis caro. * * Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inuentus similis illi in gloria : qui conseruauit legem Excelsi, & fuit in testamento cum illo. * * In carne eius stare fecit testamentum, & in tentatione inuentus est fidelis. * Ideo iureiurandum dedit illi gloriam in gente sua, cre- scere illum quasi terrae cumulum, & ut stellas exaltare semen eius, & hereditare illos a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos terrae. * Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem eius. * Benedictionem omnium gentium dedit illi Dominus, & testamentum confirmauit super caput Iacob. * Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hereditatem, & diuisit illi partem in tribubus duodecim. * Et conseruauit illi homines misericordiae, inuenientes gratiam in oculis omnis carnis.

CAP. XLV.

De laudibus Moyse, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta.

Dilectus Deo & hominibus Moyses: cuius memoria in benedictione est. * Similem illum fecit in gloria sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placuit. * * Glorificauit illum in conspectu regum, & iussit illi coram populo suo, & ostendit illi gloriam suam. * In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. * Audiuit enim eum, & vocem ipsius, & induxit illum in nubem. * Et dedit illi coram praecipua, & legem vitae & disciplinae, docere Iacob testamentum suum, & iudicia sua Israel. * * Excelsum fecit Aaron fra-

* Psal. 105.
22.

* Gen. 1. ca.
21.

Heb. 11. b. j.

* Gen. 6. j.

9. & 7. a. l.

Heb. 11. b.

7.

* Gen. 9. b.

9.

* Gen. 12. a.

2. & 15. a. l.

Gen. 17. ca.

10.

Gen. 12. a.

2.

* Gal. 3. b.

6.

Exod. 12.

3.

* Exod. 6.

7. 8.

* Num. 12.

trem 4. j. 7.

trem eius, & similem sibi de tribu Leui: * statuit ei testamentum æternum, & dedit illi sacerdotium gentis: & beatificauit illum in gloria, * & circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum stolam gloriæ, & coronauit eum in vasis virtutis: *

Exod. 28.

f. 35.

* Circumpedes, & femoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illum tintinabulis aureis plurimis in gyro, * dare sonitum in incessu suo, audiū facere sonitum in templo, in memoriam filiis gentis suæ. * Stulam sanctam, auro, & hyacintho, & purpura, opus textile viri sapientis, iudicio & veritate præditi: * toto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii sculptis, in memoriam secundum numerum tribuum Israel. * Corona aurea super mitram eius expressa signo sanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis, & desiderio oculorum ornata. * Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia vsque ad originem. * Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantum filii ipsius soli, & nepotes eius per omne tempus.

Leuit. 8.

b. 12.

* Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie. * Compleuit Moyses manus eius, & unxit illum oleo sancto, * Factum est illi in testamentum æternum, & semini eius sicut dies cœli, fungi sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum suum in nomine eius. * Ipsum elegit ab omni viuente, offerre sacrificium Deo, incensum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo suo: * & dedit illis in præceptis suis potestatem, in testamentis iudiciorum, docere Iacob testimonia, & in lege sua lucem dare Israel. *

Num. 16.

a. 1.

* Quia contra illum steterunt alieni, & propter inuidiam circumdederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracundia. * Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt in impetu iracundiæ. * Fecit illis monstra, & consumpsit illos in flamma ignis. * Et addidit Aaron gloriam, & dedit illi hereditatem, & primitias frugum terræ diuisit illi. * Panem ipsis in primis parauit in facietatem: nam & sacrificia Domini edent, quæ dedit illi & semini eius.

Num. 25.

b. 7.

1. Mac. 2.

f. 34.

* Ceterum in terra gentes non hereditabit, & pars non est illi in gente: ipse est enim pars eius, & hereditas. * Phinees filius Eleazari tertius in gloria est imitandum eum in timore Domini: * & stare in reuerentia gentis: in bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo pro Israel. * Ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorum & gentis suæ, ut sit illi & semini eius sacerdotii dignitas in æternum. * Et testamentum Dauid regi filio Iesse de tribu Iuda, hereditas ipsi & semini eius, ut daret sapientiam in cor nostrum iudicare gentem suam in iustitia, ne abolerentur bona ipso-

rum, & gloriam ipsorum in gentem eorum æternam fecit.

CAP. XLVI.

Laudes Iosue, Caleb, & Samuelis.

Fortis in bello Iesus Naue, successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum, * maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israel. * Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, & iactando contra ciuitates romphæas? * Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus perduxit. * An non in iracundia eius impeditus est sol, & vna dies facta est quasi duo. * Inuocauit Altissimum potentem in oppugnando inimicos vndique, & audiuit illum magnus & sanctus Deus in faxis grandinis virtutis valde fortis. * Impetum fecit contra gentem hostilem, & in descensu perdidit contrarios, * ut cognoscant Gentes potentiam eius, quia contra Deum pugnare non est facile. Et secutus est à tergo potens: * & in diebus Moysi misericordiam fecit ipse, & Caleb filius Iephone, stare contra hostem, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ. * Et ipsi duo constituti, à periculo liberati sunt à numero sexcentorum millium peditum, inducere illos in hereditatem, in terram quæ manat lac & mel. * Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & vsque in senectutem permansit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hereditatem: * ut viderent omnes filii Israel, quia bonum est obsequi sancto Deo. * Et iudices singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor: qui non auerfi sunt à Domino, * ut sit memoria illorum in benedictione, & ossa eorum pullulent de loco suo, * & nomen eorum permaneat in æternum, permanens ad filios illorum, sanctorum virorum gloria. * Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Domini, renouauit imperium, & unxit principes in gente sua. * In lege Domini congregationem iudicauit, & vidit Deus Iacob, & in fide sua probatus est propheta. * Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum lucis: * & inuocauit Dominum omnipotentem, in oppugnando hostes circumstantes vndique, in oblatione agni inuiolati. * Et intonuit de cœlo Dominus, & in sonitu magno auditam fecit vocem suam, * & contriuit principes Tyrionum, & omnes duces Philistinum: * & ante tempus finis vitæ suæ & sæculi, testimonium præbuit in conspectu Domini, & Christi; pecunias & vsque ad calcamenta

Ios. 10. 6.

14.

Num. 14.

a. 6.

ab omni carne non accepit, & non accusauit illum homo. * Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis.

CAP. XLVII.

Laudes Nathan, Dauidus, & Salomonis.

Post hæc surrexit Nathan propheta in diebus Dauid. * Et quasi adeps separatus à carne, sic Dauid à filiis Israel. * Cum leonibus lustris quasi cum agnis: & in vrsis similiter fecit sicut in agnis ouium, in iuuentute sua. * Numquid non occidit gigantem, & abstulit opprobrium de gente? * In tollendo manum, saxo fundæ deiecit exultationem Goliath: * nam inuocauit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gentis suæ. * Sic in decem millibus glorificauit eum in benedictionibus Domini, in offerendo illi coronam gloriæ: * contriuit enim inimicos vndique, & extirpauit Philisthæum contrarios vsque in hodiernum diem: contriuit cornu ipsorum vsque in æternum. * In omni opere dedit confessionem Sancto & excelso in verbo gloriæ. * De omni corde suo laudauit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum: & dedit illi contra inimicos potentiam: * & stare fecit cantores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos. * Et dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora vsque ad consummationem vitæ, vt laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent mane Dei sanctitatem. * Dominus purgauit peccata ipsius, & exaltauit in æternum cornu eius: & dedit illi testamentum regni, & sedem gloriæ in Israel. * Post ipsum surrexit filius sanctus, & propter illum deiecit omnem potentiam inimicorum. * Salomon imperauit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, vt cederet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum: quem admodum eruditus es in iuuentute tua, * & impletus es, quasi flumen sapientia, & terram retexit anima tua. * Et replesti in comparationibus ænigmata: ad insulas longè diuulgatum est nomen tuum, & dilectus es in pace tua. * In cantilenis, & prouerbis, & comparationibus, & interpretationibus, mirata sunt terræ, * & in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel. * Collegisti quasi aurichalcum aurum, & vt plumbum complesti argentum, * & inclinasti femora tua mulieribus: potestatem habuisti in corpore tuo, * dedisti maculam in gloria, & profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari stultitiam tuam, * vt faceres imperium bipartitum, & ex Ephraim imperare imperium

durum. * Deus autem non derelinquet misericordiam suam, & non corrumpet nec delebit opera sua, neque perdet à stirpe nepotes electi sui: & semen eius, qui diligit Dominum, non corrumpet. * Dedit autem reliquum Iacob, & Dauid de ipsa stirpe. * Et finem habuit Salomon cum patribus suis. * Et dereliquit post se de semine suo, gentis stultitiam, * & imminutum à prudentia, Roboam, qui auertit gentem consilio suo: * & Ieroboam filium Nabar, qui peccare fecit Israel, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima redundauerunt peccata ipsorum. * Valde auerterunt illos à terra sua. * Et quæsiuit omnes nequitias, vsque dum perueniret ad illos defensio, & ab omnibus peccatis liberauit eos.

CAP. XLVIII.

Laudes Elia, Elisai, Ezechia, & Isaia, quorum oratione Deus liberauit Israel ab exercitu Sennacherib.

Et surrexit Elias propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat. * Qui induxit in illos famem, & irritantes illum inuidia sua pauci facti sunt. non enim poterant sustinere præcepta Domini. * Verbo Domini continuit cælum, & deiecit de cælo ignem terræ. * sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. * Et quis potest similiter sic gloriarī tibi? * Qui sustulisti mortuum ab inferis de sorte mortis in verbo Domini Dei. * Qui deiecisti reges ad perniciem, & confregisti facile potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo. * Qui audis in Sina iudicium, & in Horeb iudicia defensionis. * Qui vngis reges ad penitentiam, & prophetas facis successores post te. * Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. * Qui scriptus es in iudiciis temporum lenire iracundiam Domini: conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Iacob. * Beati sunt, qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt. * nam nos vita viuimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum. * Elias quidem in turbine testis est, & in Elisæo completus est spiritus eius: in diebus suis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum. * nec superauit illum verbum aliquod, & mortuum prophetauit corpus eius. * In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est. * In omnibus istis non penituit populus, & non recesserunt à peccatis suis, vsque dum eieci sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem terram: * & relicta est gens perpauca, & princeps in domo Dauid. * Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alii autem multa commiserunt peccata. * Ezechias muniuit ciuitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam,

& fodit ferro rupem, & ædificauit ad aquam puteum. * In diebus ipsius ascendit Senacherib, & misit Rablacen, & sustulit manū suam contra illos, & extulit manum suam in Sion, & superbus factus est potentia sua. * Tunc mota sunt corda, & manus ipsorum: & doluerunt quasi parturientes mulieres. * Et inuocauerunt Dominum misericordem, & expandentes manus suas, extulerunt ad cælum: & sanctus Dominus Deus audiuit citò vocem ipsorum. * Non est commemoratus peccatorum illorum, neq; dedit illos inimicis suis, sed purgauit eos in manu Isaïæ sancti Propheta. * Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos Angelus Domini. * Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via Dauid patris sui, quam mandauit illi. Isaïas propheta magnus, & fidelis in conspectu Dei. * In diebus ipsius retrò rediit Sol, & addidit regi vitam. * Spiritu magno vidit vltimū, & consolatus est lugentes in Sion. Vsq; in sempiternum * ostendit futura, & abscondita antequam euenirent.

CAP. XLIX.

De Iosia, & quod omnes reges Iuda, præter Dauid, Ezechiam & Iosiam, fuerunt peccatores: de Ieremia, Ezechiele, Zorobabel, Iesū filio Iosedec, Nehemia, Enoch, Ioseph, Seth, & Sem.

MEMORIA Iosia in compositionem odoris facta opus pigmentarij. * In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria, & vt musica in conuiuium vini. * Ipse est directus diuinitus in poenitentiam gentis, & tulit abominaciones impietatis. * Et gubernauit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroborauit pietatem. * Præter Dauid, & Ezechiam, & Iosiam, omnes peccatum commiserunt: * nam reuerterunt legem Altissimi reges Iuda, & contempserunt timorem Dei. * Dederunt enim regnum suum aliis, & gloriam suam alienigenæ genti. * Incenderunt electam sanctitatis ciuitatem, & desertas fecerunt vias ipsius in manu Ieremiæ. * Nam male tractauerunt illum, qui a ventre matris cōsecratus est propheta, euertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renouare. * Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostēdit illi in curru Cherubim. * Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. * Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo: nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt se in fide virtutis. * Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu; * sic & Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis ædificauerunt domum, & exaltauerunt

templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam. * Et Nehemias in memoriam multo temporis, qui erexit nobis muros euersos, & stare fecit portas & sedes, qui erexit domos nostras. * Nemo natus est in terra qualis Henoch: nam & ipse receptus est à terra. * Neq; vt Ioseph, qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: * & ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. * Seth & Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

CAP. L.

Simonis pontificis filij Onia præconia narrantur celeberrima: duæ gentes odio habita & tertia stulta: de Iesū filio Sirach libri autore.

SIMON ONIA filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsiit domum, & in diebus suis corroborauit templum. * Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio & excelsi parietes templi. * In diebus ipsius manauerunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt supra modum. * Qui curauit gentem suam, & liberauit eam a ciuitatione. * Qui præualuit amplificare ciuitatem, qui adeptus est gloriam in conuersatione gentis: & ingressum domus & atrij amplificauit. * Quasi stella matutina in medio nebulae, & quasi luna plena in diebus suis lucet. * Et quasi sol refulgens, sic ille effulsiit in templo Dei. * Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quæ sunt in transitu aquarum, & quasi thus redolens in diebus æstatis. * Quasi ignis effulgens, & thus ardens in igne. * Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso. * Quasi oliua pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriæ, & vestiri eum in consummationem virtutis. * In ascensu altaris sancti, gloriā dedit sanctitatis amictum. * In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, & ipse stans iuxta aram. Et circa illum corona fratrum: quasi plantatio cedri in monte Libano, * sic circa illum steterunt quasi rami palmae, & omnes filij Aaron in gloria sua. * Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israel: & consummatione fungens in ara, amplificare oblationem excelsi regis * portexit manum suam in libatione, & libauit de sanguine vuarum. * Effudit in fundamentum altaris odorem diuinum excelsi principi. * Tunc exclamauerunt filij Aaron, in tubis productilibus sonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnā in memoriā coram Deo. * Tunc

omnis populus simul properauerunt, & ceciderunt in faciem super terram, adorare Dominum Deum suum, & dare preces omnipotenti Deo excelsio. * Et amplificauerunt plallentes in vocibus suis, & in magna domo auctus est sonus suauitatis plenus. * Et rogauit populus Dominum excelsum in prece, vsquedum perfectus est honor Domini, & munus suum perfecerunt. * Tunc descendens, manus suas extulit in omnem congregationem filiorum Israel dare gloriam Deo a labiis suis, & in nomine ipsius gloriar: * & iterauit orationem suam, volens ostendere virtutem Dei. * Et nunc orate Deum omnium, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies nostros a ventre matris nostrae, & fecit nobiscum secundum suam misericordiam: * det nobis iucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus nostris in Israel per dies sempiternos; * credere Israel nobiscum esse Dei misericordiam, vt liberet nos in diebus suis. * Duas gentes odit anima mea: tertia autem non est gens, quam oderim: * qui sedent in monte Seir, & Philisthim, & stultus populus qui habitat in Sichimis. * Doctrinam sapientiae & disciplinam scripsit in codice isto Iesus filius Sirach Ierosolimita, qui renouauit sapientiam de corde suo. * Beatus, qui in istis versatur bonis: qui ponit illa in corde suo, sapiens erit semper. * Si enim haec fecerit, ad omnia valebit: quia lux Dei, vestigium eius est.

CAP. LI

Dei laus, exaltatio, & gratiarum actio.

O Ratio Iesu filij Sirach: Confitebor tibi Domine rex, & collaudabo te Deum saluatorem meum. * Confitebor nomini tuo: quoniam adiutor & protector factus es mihi, & liberaisti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ inique, & à labiis operantium mendacium, & in conspectu astantium factus es mihi adiutor. * Et liberaasti me secundum multitudinem misericordiae nominis tui à rugientibus præparatis ad escam, * de manibus quærentium animam meam, & de portis tribulationum quæ circumdederunt me: * à pressura flammæ quæ circumdedit me, & in medio ignis non sum æstuatus: * de altitudine ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mendacij, a rege iniquo, & à lingua iniusta: * laudabit vsq; ad mortem anima mea Dominum, & vita mea appropinquans erat in inferno deorsum. * Circumdederunt me vndique, & non erat qui adiuuaret. Respiciens eram ad adiutorium hominum, & non erat. * Memoratus sum misericordiae tuae Domine, & operationis tuae, quæ à seculo sunt: * quoniam eruis sustentantes re-

Domine, & libera eos de manibus gentium. 13 * Exaltasti super terram habitationem meam, & pro morte defluente deprecatus sum. 14 * Inuocaui Dominum patrem Domini mei, vt non derelinquat me in die tribulationis meae, & in tempore superborum sine adiutorio. 15 * Laudabo nomen tuum assidue, & collaudabo illud in confessione, & exaudita est oratio mea. 16 * Et liberaasti me de perditione, & eripuisti me de tempore iniquo. 17 * Propterea confitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini. 18 * Cum adhuc iunior essem, priusquam oberrarem, quæsiui sapientiam palam in oratione mea. 19 * Ante templum postulabam pro illa, & vsq; in nouissimis inquiram eam. Et effloruit tanquam præcox uua, * lætatum est cor meum in ea. Ambulaui pes meus iter rectum, à iuuentute mea inuestigabam eam. 21 * Inclinaui modicè aurem meam, & excepi illam. 22 * Multam inueni in meipso sapientiam, & multum profeci in ea. 23 * Danti mihi sapientiam, dabo gloriam. 24 * Consiliatus sum enim vt facerem illam: zelatus sum bonum, & non confundar. 25 * Coluctata est anima mea in illa, & in faciendo eam confirmatus sum. 26 * Manus meas extendi in altum, & insipientiam eius luxi. 27 * Animam meam direxi ad illam, & in agnitione inueni eam. 28 * Possedi cum ipsa cor ab initio: propter hoc non derelinquar. 29 * Venter meus conturbatus est quærendo illam: bonam possidebo possessionem. 30 * Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam: & in ipsa laudabo eum. 31 * Appropiate ad me indocti, & congregate vos in domum disciplinæ. 32 * Quid adhuc retardatis? & quid dicitis in his? animæ vestrae sitiunt vehementer. 33 * Aperti os meum, & locutus sum: Comparate vobis sine argento, * & collum vestrum subiicite iugo, & suscipiat anima vestra disciplinam: in proximo est enim inuenire eam. 35 * Videte oculis vestris, quia modicum laboraui, & inueni mihi multam requiem. 36 * Assumite disciplinam iu multo numero argenti, & copiosum aurum possidete in ea. 37 * Latetur anima vestra in misericordia eius, & non confundemini in laude ipsius. 38 * Operamini opus vestrum ante tempus & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

P R O P H E T I A I S A I Æ.

C A P. I.

Tempus quo prophetauit Isaias super Iudam & Ierusalem, quæ ob suam ingratitudinem aliq. scelera, omni poenarum genere à Deo percussa, non est ad eum reuersa: quamobrem dicitur missuram imminere ipsi desolationem: victima & solemnitates ipsius reiciuntur: & quid facere debeat ut in gratiam à Deo recipiatur, rursus ob defectionem à pristina virtute in varia peccata, gravem vindictam, & futuram tandem ipsius liberationem & in feliciter statum restitutionem vaticinatur.

Viso Isaiæ filij Amos, quam vidit super Iudam & Ierusalem, A in diebus Ozii, Ioathan, Achaz, & Ezechiz, regum Iuda. * Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutritui, & exalta-

3 ui: ipsi autem spreuerunt me. * Cognouit
bos possessorem suum, & asinus præsepe Do-
mini sui: Israel autem me non cognouit, &
4 populus meus non intellexit. * Væ genti pec-
5 catrici, populo graui iniquitate, semine ne-
quam, filijs sceleratis: dereliquerunt Domi-
num, blasphemauerunt sanctum Israel, aba-
6 lienati sunt terrorum. * Super quo percu-
tiam vos vltra, addentes præuicationem?
7 omne caput languidum, & omne cor mœ-
rens. * A planta pedis vsque ad verticem, non
est in eo sanitas: vulnus, & liuor, & plaga tu-
mens non est circumligata, nec curata me-
8 dicamine, neq. foras oleo. * Terra vestra de-
9 serta, ciuitates vestræ succensæ igni: regio-
nem vestram coram vobis alieni deuorant,
8 & desolabitur sicut in vastitate hostili. * Et
C derelinquetur filia Sion, vt vmbraculum in
vineâ, & sicut tugurium in cucumerario, &
9 sicut ciuitas, quæ vastatur. * Nisi Dominus

Inf. 5. l. 6.

Rom. 9. f.

29.

Gen. 19. c. exercituum reliquisset nobis semen, * quasi
14. Sodoma fuissimus, & quasi Gomorrha simi-
les esse ius. * Audite verbum Domini princi-

10 || 11 | pes Sodomorum, percipite auribus legem
Dei nostri populus Gomorrhæ. * Quid mihi
multitudinem victimarum vestrarum, dicit

Is. 6. c.

29.

Amos 5.
22.

Dominus: plenus sum, holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum, nolui. * Cum veniretis ante conspectum meum, quis quaesivit haec de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis: * ne offeratis ultra sacrificium frustra: incesum abominatio est mihi. Neomeniam, & sabbatum & festiuitates alias non feram, iniqui sunt ceteris vestri: * calendaras vestras, & solemnitates vestras, odiuit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. * Et cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos a vobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestrae sanguine plenae sunt. * Lauamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersum, * discite benefacere: querite iudicium, subuenire oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. * Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. * Si volueritis, & audieritis me, bona terrae comederis. * Quod si volueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis: gladius deuorabit vos, quia os Domini locutum est. * Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicii? iustitia habitauit in ea, nunc autem homicida. * Argentum tuum versum est in scoriā: vinum tuum mistum est aqua. * Principes tui infideles, socii furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. * Pupillo non iudicant: & causa viduae non ingreditur ad illos. * Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. * Et conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriā tuam, & auferā omne stannum tuum. * Et restitui iudices tuos ut fuerunt prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus: post haec vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis. * Sion in iudicio redimetur, & reducent eam in iustitia: * & conteret scelestos, & peccatores simul: & qui dereliquerunt Dominum, confundentur. * Confundentur enim ab idolis, quibus sacrificauerunt: & erubescitis super hortis quos elegeratis, cum fueritis velut quercus defluentibus foliis, & velut hortus absque aqua. * Et erit fortitudo vestra, ut fauilla stipulae, & opus vestrum quasi scintilla: & succenderet vtrumque simul, & non erit qui extinguat.

CAP. II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec ultra bello molestabitur: domus vero Iacob ob idololatriam, auari-

tiam & reliqua scelera abicietur: superbi humiliabuntur, & solus Dominus exaltabitur.

Verbum, quod vidit Isaías, filius Amos, super Iuda & Ierusalem. * Et erit in nouissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes. * Et ibunt populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem. * Et iudicabit Gentes, & arguet populos multos: & constabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non leuauit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad praelium. * Domus Iacob venite, & ambulemus in lumine Domini. * Proiecisti enim populum tuum, domum Iacob: quia repleti sunt ut olim, & augures habuerunt ut Philistiim, & pueris alienis adhaeserunt. * Repleta est terra argento & auro: & non est finis thesaurorum eius: * & repleta est terra eius equis: & innumerabiles quadrigae eius. Et repleta est terra eius idolis: opus manuum suarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum. * Et incurauit se homo, & humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis. * Ingredere in petram, & abscondere in fossa humo a facie timoris Domini, & a gloria maiestatis eius. * Oculi sublimes hominis humiliati sunt, & incuruabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus solus in die illa. * Quia dies Domini exercituum super omnem superbum, & excelsum, & super omnem arrogantem: & humiliabitur. * Et super omnes cedros Libani sublimes, & cerasas, & super omnes quercus Basan. * Et super omnes montes excelsos, & super omnes colles eleuatos. * Et super omnem tutrim ex Isam, & super omnem murum munitum, * & super omnes naues Tharsis, & super omne, quod visu pulchrum est. * Et incuruabitur sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & eleuabitur Dominus solus in die illa: * & idola penitus conterentur: * & introibunt in speluncas petrarum, & in voragines terrae, a facie formidinis Domini, & a gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram. * In die illa proiciet homo idola argenti sui, & simulachra auri sui, quae fecerat sibi ut adoraret, talpas & vespertiliones. * Et ingreditur scissuras petrarum, & in cauernas saxorum, a facie formidinis Domini, & a gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram. * Quiescite ergo ab homine, cuius spiritus in naribus eius est, quia excelsus reputatus est ipse.

CAP. III.

Futura Iudaorum ob sua peccata grauis afflictio, ac desertio & puerorum atque effeminatorum dominum: peccata superiorum arguit: item superbiam & curiosam lasciuia filiarum Sion in ignomiam uertendam predict.

Ecce enim dominator Dominus exercitu-
um auferet à Ierusalem, & à Iuda validum
& fortem, omne robur panis, & omne robur
aquæ; * fortem, & virum bellatorem, iudi-
cem, & prophetam, & ariolum, & senem;
* Principem super quinquaginta, & honora-
bilem vultu, & consiliarium, & sapientem de
architectis, & prudentem eloqui mystici. * Et
dabo pueros principes eorum, & effeminati
dominabuntur eis. * Et irruet populus, vir ad
virum, & unusquisque ad proximum suum:
tumultuabitur puer contra senem, & igno-
bilis contra nobilem. * Apprehendit enim
vir fratrem suum domesticum patris sui: Ves-
timentum tibi est, princeps esto noster, rui-
na autem hæc sub manu tua. * Responde-
bit in die illa, dicens: Non sum medicus, &
in domo mea non est panis, neque vestimen-
tum: nolite constituere me principem popu-
li. * Ruit enim Ierusalem, & Iudas concidit:
quia lingua eorum & adinuationes eorum
contra Dominum, vt prouocarent oculos ma-
iestatis eius. * Agnitio vultus eorum respon-
dit eis: & peccatum suum quasi Sodoma præ-
dicauerunt, nec absconderunt: vñ animæ co-
rum, quoniam reddita sunt eis mala. * Dici
te iusto, quoniam bene, quoniam fructum
adinuationum suarum comedit. * Vñ im-
pio in malum: retributio enim manu-
um eius fiet ei. * Populum meum exatores sui spo-
liauerunt, & mulieres dominatæ sunt eis. Po-
pule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te deci-
piunt, & viam gressuum tuorum dissipant.
* Stat ad iudicandum Dominus, & stat ad iu-
dicandos populos. * Dominus ad iudicium
veniet cum senibus populi sui, & principibus
eius: vos enim depasti estis vineam, & rapina
pauperis in domo vestra. * Quare atteritis po-
pulum meum, & facies pauperum commoli-
tis, dicit Dominus Deus exercituum? * Et dixit
Dominus: Pro eo quod eleuatæ sunt filie Sion,
& ambulauerunt extenso collo, & nutibus oc-
ulorum ibant, & plaudebant, ambulabant
pedibus suis, & composito gradu incedebant:
* Decaluaabit Dominus verticem filiarum Si-
on, & Dominus erinem earum nudabit. * In
die illa auferet Dominus ornamentum cal-
ceamentorum, & lunulas, & torques, & mo-
nilia, & arinillas, & mitras, & discriminalia,
& periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, &
inaures, & annulos, & gemmas in fronte pen-
dentes, & inutatoria, & palliola, & linteami-

23 na, & acus, * & specula, & sindones, & vittas, &
24 theristra. * Et erit pro suavi odore factor, &
pro zona funiculus, & pro crispanti crine cal-
uitium, & pro fascia pectorali cilicium. * Pul-
25 cherrimi quoque viri tui gladio cadent, & for-
26 tes tui in prælio. * Et moriebunt atque luge-
bunt portæ eius, & desolata in terra sedebit.

CAP. IV.

*Septem mulieres vnum maritum appetens: ger-
men Domini exaltabitur: & reliquia Israel ab-
lutis earum sordibus salua erunt, magnas, & e-
curitate & felicitate afficiuntur.*

Et apprehendit septem mulieres virum
A vnum in die illa, dicentes: Panem nostrum
comedemus, & vestimentis nostris operie-
mur: tantummodo inuocetur nomen tuum
2 super nos, aufer opprobrium nostrum. * In die
illa erit germen Domini in magnificentia &
gloria, & fructus terræ sublimis, & exaltatio
3 his, qui saluati fuerint de Israel. * Et erit: Om-
nis qui relictus fuerit in Sion, & residuus
in Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui
4 scriptus est in vita in Ierusalem. * Si abluerit
B Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem
Ierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iu-
5 dicii, & spiritu ardoris. * Et creabit Dominus
super omnem locum Montis Sion, & vbi in-
uocatus est, nubem per diem, & fumum &
splendorem ignis flammantis in nocte: super
6 omnem enim gloriam protectio. * Et taber-
naculum erit in vmbra culum diei ab astu, &
in securitatem, & absconsonem à turbine, & à
pluuia.

CAP. V.

*Sub figura vineæ sterilis in direptionem tradita
prophetæ iudicium & desertionem Iudaorum,
ipsorumque peccata describuntur: auaritia in co-
adunandis possessionibus: ebrietas & contem-
ptus scientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio
superborum, & exaltatio Dei: felicitas quoque
iustorum, & vñ diuersis peccatorum generibus
denuntiatur: & signum in nationibus eleuan-
dum contra Iudeos.*

Cantabo dilecto meo canticum patruelis
A mei vineæ suæ. Vineæ facta est dilecto meo
2 in cornu filio olei. * Et sepiuit eam, & lapides
elegit ex illa, & plantauit eam electam, & ædi-
ficauit turrim in medio eius, & torcular extru-
xit in ea: & expectauit vt faceret uvas, & fecit
3 labruscas. * Nunc ergo habitatores Ierusalem,
& viri Iuda, iudicate inter me & vineam me-
4 am. * Quid est quod debui vltra facere vineæ
B meæ, & non feci eam quod expectaui vt face-
5 ret uvas, & fecit labruscas? * Et nunc osten-
dam vobis quid ego faciam vineæ meæ: aue-
ram sepem eius, & erit in direptionem: diruam
6 maceriam eius, & erit in conculcationem. * Et

Jerem. 2. d.

21.

Matth. 21.

d. 33.

ponam eam desertam: non purabitur, & non fodietur: & ascendent vepres & spinæ: & nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem. * Vineæ enim Domini exercituum, domus Israel est: & vir Iuda, germen eius delectabile: & expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas; & iustitiam, & ecce clamor. * Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum a gro copulatis vsque ad terminum loci: num quid habitabitis vos soli in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multiplicata desertæ fuerint, grandes & pulchræ, absque habitatore. * Decem enim iugera vinearum facient lagunculam vnam, & triginta modi sementis facient modios tres. * Væ qui confurgitis mane ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. * Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuuiis vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. * Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit. * Propterea dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque villo termino: & descendentes fortes eius, & populus eius, & sublimis gloriosique eius, ad eum. * Et incuruabitur homo, & humiliabitur vir & oculi sublimium deprimentur. * Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia. * Et pascentur agni iuxta ordinem suum, & deserta in vbertatem versa aduenæ comedent. * Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustrum peccatum. * Qui dicitis: Festinet, & cito veniat opus eius, vt videamus: & appropiet, & veniat consilium sancti Israel, & sciemus illud. * Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. * Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismet ipsis prudentes. * Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. * Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferitis ab eo. * Propter hoc, sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israel blasphemauerunt. * Ideo iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum: & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum quasi sterco in medio platearum. In his omni-

bus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. * Et eleuabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce festinus velociter veniet. * Non est deficiens, neque laborans in eo: non dormitabit, neque dormiet, neque soluetur cingulum renum eius, nec rumpetur corrigia calcæ: mentis eius. * Sagittæ eius acutæ, & omnes arcus eius extenti. Vngulæ equorum eius vt silex, & cor eius quasi impetus tempestatis. * Rugitus eius vt leonis, rugiet vt catuli leonum: & stendet, & tenebit prædam: & amplexabitur, & non erit qui eruat. * Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris: aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine eius.

CAP. VI.

Isaias visâ Domini maiestate condemnat se quod tacuerit, sed mundatis labiis suis offert se ad predicandum: predicitur excandus populus usque ad desolationem ciuitatum Iudæ, & eius que derelicta erat futura consolatio:

IN anno, quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum: & ea quæ sub ipso erant replebant templum. * Seraphim stabant super illud: sex alæ vni, & sex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant. * Et clamabant alter ad alterum, & dicebant: * Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. * Et commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantis, & domus repleta est fumo. * Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habetis ego habito, & regem Dominum exercituum vidi oculis meis. * Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem percipitulerat de altari. * Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. * Et audiui vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me. * Et dixit: Vade, & dices populo huic: * Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere. * Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua: & oculos eius claude: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum. * Et dixi: Vsq̃uequo Domine? Et dixit: Donec desolentur ciuitates absque habitatore, & domus sine homine, & terra relinquatur deserta. * Et longè faciet Dominus homines, & multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ. * Et adhuc in ea decimatio,

& con-

* *Proph. 3. a.*
7.
Rom. 12. d.
16.

Apoc. 4. b. 8.

Matth. 23. b. 14.

Marc. 4. b. 12.

Luc. 8. b. 10.

Joan. 12. b. 40.

Act. 28. b. 26.

Rom. 11. b. 8.

& conuertetur, & erit in ostensionem sicut te-
rebinthus, & sicut quercus, quæ expandit ra-
mos suos: semen sanctum erit id, quod stete-
rit in ea.

CAP. VII.

*Obfessa à Syris & ab Israel Ierusalem, Isaias pro-
phetat illos non prauallituros, datq; impio Achaz
signum liberationis virginem parituram
filium cuius nomen Emmanuel: pradicatq; de-
fectionem Israel & grauissimam Iuda affli-
ctionem ac solitudinem.*

4. Reg. 16.
4. p.

ET factum est in diebus Achaz filii Ioathan, 1
filii Ozie regis Iuda, ascendit Rasin rex Sy- 2
rie, & Phacee filius Romeliæ rex Israel, in Ieru-
salem, ad præliandum contra eam: & non po-
tuerunt debellare eam. * Et nunciauerunt do- 3
mui Dauid, dicentes: Requieuit Syria super
Ephraim, & commotum est cor eius, & cor
populi eius, sicut mouentur ligna siluarum à
facie venti. * Et dixit Dominus ad Isaiam: 4
egredere in occursum Achaz tu, & qui dereli-
ctus est Iasub filius tuus, ad extremum aquæ:
ductus piscinæ superioris in via Agri fullonis.
* Et dices ad eum: Vide ut files: noli timere, 5
& cor tuum ne formidet à duabus caudis ri-
tionum fumigantium istorum in ira furoris
Rasin regis Syriæ, & filii Romeliæ: * eo quod 6
consilium interit contra te Syria in malum E-
phraim, & filius Romeliæ; dicentes: * Ascen-
damus ad Iudam, & suscitemus eum, & auel-
lamus eum ad nos, & ponamus regem in me-
dio eius filium Tabeel. * Hæc dicit Dominus 7
Deus: Non stabit, & non erit istud: * sed caput
Syriæ Damascus, & caput Damasci Rasin: &
adhuc sexaginta & quinque anni, & desinet
Ephraim esse populus: * & caput Ephraim Sa- 8
maria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si
non crederitis, non permanebitis. * Et adie-
cit Dominus loqui ad Achaz, dicens: * Pete ri-
bi signum à Domino Deo tuo in profundum 9
infernī, siue in excelsum supra. * Et dixit A-
chaz: Non peram, & non tentabo Dominum. 10
* Et dixit: Audite ergo domus Dauid: Num-
quid parum vobis est, molesti esse homini-
bus, quia molesti estis & Deo meo? * Propter 11
hoc dabit Dominus ipse vobis signum. * Ecce
virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur
nomen eius Emmanuel. * Butyrum & mel 12
comedet, & vsciat probare malum, & e-
ligere bonum. * Quia antequam fiat puer
reprobare malum, & eligere bonum, derelin-
quetur terra, quam tu detestaris à facie duo-
rum regum suorum. * Adducet Dominus su-
per te, & super populum tuum, & super do-
mum patris tui, dies qui non venerunt à de-
bus separationis Ephraim à Iuda cum rege As-
syriorum. * Et erit in die illa: Sibilabit Do- 13

* Matt. 1.
d. 23.
Luc. 1. e.
31.

minus muscæ, quæ est in extremo fluminum
19 Egypti, & api, quæ est in terra Assur, * & ve-
nient, & requiescent omnes in torrentibus
vallium, & in cauernis petrarum, & in omni-
bus frutetis, & in vniuersis foraminibus. * In
20 die illa radet Dominus in nouacula conducta,
in his qui trans flumen sunt, in rege Assyrio-
rum, caput & pilos pedum, & barbam vniuer-
21 sam. * Et erit in die illa: Nutriet homo vaccam
22 boum, & duas oues, * & præ vbertate lactis
comedet butyrum: butyrū enim & mel man-
ducabit omnis qui relictus fuerit in medio
23 terræ. * Et erit in die illa. Omnis locus vbi
fuerint mille vites, mille argenteis, in spinas &
24 in vepres erunt. * Cum sagittis & arcu ingre-
dientur illuc: vepres enim & spinæ erunt in
25 vniuersa terra. * Et omnes montes qui in far-
culo sarrientur, non veniet illuc terror spina-
rum & veprium, & erit in pascua bouis, & in
conculcationem pecoris.

CAP. VIII.

*Iubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nasci-
turi: pradicat regna Israel & Syria destruen-
da, Iudaq; afflictionem & futuram eius à Deo
liberationem, licet multi ex Iuda casuri sine:
iubet ligari testimonium & legem signari, sub-
iiciens qua imminant mala recedentibus à
lege.*

ET dixit Dominus ad me: Sume tibi librum
1 Agrandem, & scribe in eo stylo hominis:
2 Velociter spolia detrahe, citò prædare. * Et ad-
hibui mihi testes fideles, Vriam sacerdotem, &
3 Zachariam filium Barachie: * & accessi ad pro-
phetissam & concepit, & peperit filium. Et di-
xit Dominus ad me: Voca nomen eius, Acce-
4 lera spolia detrahare: Festina prædari. * Quia
antequam sciat puer vocare patrem suum, &
matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, &
5 spolia Samariæ, coram rege Assyriorum. * Et
6 adiecit Dominus loqui ad me adhuc dicens:
7 B Pro eo quod abiicit populus iste aquas Siloe,
quæ vadunt cum silentio, & assumpsit magis
8 Rasin, & filium Romeliæ: * propter hoc ecce
Dominus adducet super eos aquas fluminis
fortes & multas, regē Assyriorum, & omnem
9 gloriā eius: & ascendet super omnes riuos eius,
& fluet super vniuersas ripas eius, * & ibit per
Iudam, inundans, & transiens vsq; ad collum
veniet. Et erit extensio alarum eius, implens
10 latitudinem terræ tuæ, o Emmanuel. * Con-
gregamini populi, & vincimini, & audite vni-
uersæ procule terræ: confortamini, & vincimi-
11 ni, accingite vos & vincimini: * inite consi-
lium, & dissipabitur: loquimini verbum, &
12 non fiet: quia nobiscum Deus. * Hæc enim ait
C Dominus ad me: Sicut in manu forti erudiuit
me, ne irem in via populi huius, dicens: * Non
dicatis,

dicatis,coniuratio: omnia enim quæ loquitur
populus iste, coniuratio est: & timorem eius
ne timeatis, neque paucatis. * Dominum ex-
ercituum ipsum sanctificare: ipse pavor vester,
& ipse terror vester. * Et erit vobis in sanctifi-
cationem. * In lapidem autem offensionis, &
in petram scandali, duabus domibus Israel; in
laqueum & in ruinam habitantibus Ierusalem.
* Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & con-
terentur, & irretientur, & capientur. * Liga
testimonium, signa legem in discipulis meis.
* Et expectabo Dominum, qui abscondit faci-
ciem suam à domo Iacob, & præstolabor eum.
* Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Do-
minus in signum, & in portentum Israel à Do-
mino exercituum, qui habitat in monte Sion.
* Et cum dixerint ad vos: *Quærite à pythoni-
bus, & à diuinis, qui strident in incantationibus
suis: Numquid non populus à Deo suo requi-
ret, pro viuis à mortuis?* * Ad legem magis, &
ad testimonium. *Quod si non dixerint iuxta
verbum hoc, non erit eis matutinalux.* * Et
transibit per eam, corruet, & esuriet: & cum
esurierit, irascetur, & maledicet regi suo, &
Deo suo, & suspiciet sursum. * Et ad terram in-
tuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, dissolu-
tio & angustia, & caligo persequens, & non po-
terit auolare de angustia sua.

C A P. IX.

*Vaticinium de Christi natiuitate, ipsiusq; impe-
rio multiplicando: de liberatione Iudæ à regi-
bus Israel & Syria: quorum regnorum, & præ-
sertim regni Israel ad Deum redire nolentis,
grauissimas cades intestinaq; dissidia prædicat.*

Primo tempore alleuiata est Terra Zabu-
lon, & Terra Nephthali: & nouissimo ag-
grauata est via maris trans Iordanem Galilææ
Gentium. * Populus, qui ambulabat in tene-
bris, vidit lucem magnam: habitantibus in
regione umbræ mortis, lux orta eis. * Multi-
plicasti gentem, non magnificasti lætitiā.
Lætābuntur coram te, sicut qui lætantur in
messe, sicut exultant victores capta præda,
quando diuidunt spolia. * Iugum enim oneris
eius, & virgam humeri eius, & sceptrum ex-
actoris eius superasti. * sicut in die Madian.
* Quia omnis violenta prædatio cum tumul-
tu, & vestimentum mistum sanguine, erit in
combustionem, & cibis ignis. * **PARVVLVS**
enim **N A T V S** est nobis, & filius datus est
nobis, & factus est principatus super hume-
rum eius: & vocabitur nomen eius, Admi-
rabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futu-
ri sæculi, princeps pacis. * Multiplicabitur
eius imperium, & pacis non erit finis: super
solium Dauid, & super regnum eius sedebit:
vt confirmet illud, & corroboret in iudicio &

iustitia, amodo vsque in sempiternum: zelus
8 Domini exercituum faciet hoc. * Verbum misit
9 Dominus in Iacob, & cecidit in Israel. * Et sciet
omnis populus Ephraim, & habitantes Sama-
riam, in superbia & magnitudine cordis di-
10 centes: * Lateres ceciderunt, sed quadris lapi-
dibus ædificabimus: sycomoros succiderunt,
11 sed cedros immutabimus. * Et eleuabit Do-
minus hostes Rasin super eum, & inimicos e-
12 ius in tumultum vertet: * Syriam ab Oriente,
C & Philistiim ab Occidente: & deuorabunt
Israel toto ore. In omnibus his non est auersus
13 furor eius, sed adhuc manus eius extenta: * &
populus non est reuersus ad percutientem se,
& Dominum exercituum non inquiserunt.
14 * Et disperdet Dominus ab Israel caput & cau-
dam, incuruantem & reseruantem, die vna.
15 * Longæuus & honorabilis, ipse est caput: &
propheta docens mendacium, ipse est cauda.
16 * Et erunt, qui beatificent populum istum, se-
ducentes: & qui beatificentur, præcipitati.
17 * propter hoc super adolescentulis eius non
D lætabitur Dominus: & pupillorum eius, & vi-
duarum non miserebitur: quia omnis hypo-
crita est & nequam, & vniuersum os locutum
est stultitiam. In omnibus his non est auersus
18 furor eius, sed adhuc manus eius extenta. * Suc-
censa est enim quasi ignis impietas, veprem
& spinam vorabit: & succendetur in densita-
te saltus, & conuoluetur superbia fumi. * In ira
19 Domini exercituum conturbata est terra, & e-
rit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non
parcet. * Et declinabit ad dexteram, & esuriet:
20 & comedet ad sinistram, & non saturabitur: v-
nusquisque carnem brachii sui vorabit; Manaf-
ses Ephraim, & Ephraim Manassen, simul ipsi
21 contra Iudam. * In omnibus his non est auer-
sus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

C A P. X.

*Va condentibus leges iniquas in oppressionem pau-
perum & viduarum, regem Assur virgam fu-
roris Domini prædicat ob suam superbiam &
cordis arrogantiam humiliandum: consolatur
Israel ne timeat ab Assur, reliquias ipsius ad
Deum conuertendas prædicans.*

Væ, qui condunt leges iniquas: & scriben-
tes, iniustitiam scripserunt: * vt oppri-
merent in iudicio pauperes, & vim facerent
causæ humilium populi mei: vt essent viduæ:
3 præda eorum, & pupillos diriperent. * Quid
facietis in die visitationis, & calamitatis de-
longe venientis? ad cuius confugietis auxi-
4 lum? & vbi derelinquetis gloriam vestram, ne
incuruimini sub vinculo, & cum interfecitis
cadatis: Super omnibus his non est auersus fu-
5 ror eius, sed adhuc manus eius extenta. * Væ
Assur, virga furoris mei & baculus ipse est, in

Luc. 2. e.

34.

Rom. 9. g.

32.

1. Pet. 2. b.

6.

Ind. 7. f.

22.

manu eorum indignatio mea. * Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in cōsecrationem quasi lutum platearum. * Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor eius, & ad interuersionem gentium non paucarum. * Dicit enim: Numquid non principes mei simul reges sunt? numquid nō ut Charcamis, sic Calano; & ut Arphad, sic Emath? numquid non ut Damascus, sic Samaria? * Quomodo inuenit manus mea regna idoli, sic & simulacra eorū de Ierusalem, & de Samaria. * Numquid non sicut feci Samariam & idolis eius, sic faciam Ierusalem & simulacris eius? * Et erit: cūm impleuerit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, & in Ierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius. * Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorū, & principes eorum deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes. * Et inuenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colligunt oua, quæ derelicta sunt, sic uniuersam terram ego congregaui: & nō fuit, qui moueret pennam, & aperiret os, & ganiret. * Numquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? & exaltabitur serra contra eum, à quo trahitur? quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus, qui utique lignum est. * Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in pinguib. eius tenuitatem: & subtrahet gloriam eius succensa ardebit quasi combustio ignis. * Et erit lumen Israel in igne, & Sanctus eius in flamma: & succendetur, & deuorabitur spina eius, & vepres in die vna. * Et gloria saltus eius, & carmeli eius, ab anima usque ad carnem consumetur, & erit terrore profugus. * Et reliquie ligni saltus eius præ paucitate numerabuntur, & puer scribet eos. * Et erit in die illa: non adiciet residuum Israel, & hi qui fugerint de domo Iacob, inniti super eo, qui percussit eos: sed innitetur super Dominum sanctum Israel in veritate. * Reliquie conuertentur, reliquie, inquam, Iacob ad Deum fortem. * Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris, reliquie conuertentur ex eo: consummatio abbreviata inundabit iustitiam. * Consummationem enim & abbreviationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ. * Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Sion, ab Assur: in virga percussit te, & baculum suum le-

uabit super te in via Ægypti. * Adhuc enim paululum modicumque, & consummabitur indignatio & furor meus super scelus eorum. * Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, iuxta plagam Madian in petra Oreb, & virgam suam super mare, & leuabit eam in via Ægypti. * Et erit in die illa: Auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & computrescet iugum à facie olei. * Veniet in Aiath, transibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa sua. * Transierunt cursim, Gaba sedes nostra: obstupuit Rama, Gabaat Saulis fugit. * Hinni voce tua filia Gallim, attende Laifa, paupercula Anathoth. * Migravit Melemina: habitatores Gabim confortamini. * Adhuc dies est, ut in Nobestetur: agitat manum suam super montem filia Sion, collem Ierusalem. * Ecce dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabuntur. * Et subuertentur condensa saltus ferro: & Libanus cum excelsis cadet.

C A P. XI.

Vaticinium de Christi natiuitate, iudicio, exaltatione, conuersione Populorum & Gentium ad Christum, & gloria sepulchri ipsius: item de conuersione reliquiarum Israel ad Deum, ac fide Gentium.

ET egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. * Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientie, & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet: sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet iniquitatem pro mansuetis terræ: & percussit terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. * Et erit iustitia cingulum lumborum eius: & fides cinctorum eius. * Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo & ouis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos. * Vitulus & vrsus pascuntur: simul requiescent catuli eorum: & leo quasi bos comedet palcas. * Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. * Non nocebunt, & non occident in vniuerso monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini, sicut aqua maris operientes. * In die illa, radix Iesse, qui constitit in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum.

Inf. 37.

36.

Ind. 7. 2.

35.

4. Reg. 19.

33.

Inf. 37. c.

36.

D

15

16

17

18

E

B

21

22

23

24

Act. 13.

d. 23.

1. Thes. 2.

c. 8.

Inf. 65. d.

25.

Rom. 15.

c. 12.

Rom. 9. f.

27.

Inf. 31. c. 11.

riolum. * Et erit in die illa: Adiuuet Domi-
minus secundum manum suam ad possidendum
residuum populi sui, quod relinquetur ab As-
syriis, & ab Aegypto, & a Pheros, & ab Aethiopia,
& ab Ela, & a Sennaar, & ab Emath, & ab insulis maris.
* Et leuabit signum in nationes, & congregabit profugos Israel, & disper-
sos Iuda colliget a quatuor plagis terrae.
* Et auferetur zelus Ephraim & hostes Iuda
peribunt: Ephraim non amulabitur Iuda-
dam, & Iudas non pugnabit contra Ephraim.
* Et volabunt in humeros Philisthim per mare,
simul praedabuntur filios Orientis. Iudaea &
Moab praecceptum manus eorum, & filij Ammon
obedientes erunt. * Et desolabit Dominus linguam
maris Aegypti, & leuabit manum suam super
flumen in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum
in septem ciuius, ita ut transeat per eum calceati.
* Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur
ab Assyriis: sicut fuit Israeli in die illa, qua
ascendit de Terra Aegypti.

C A P. XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficio Christi saluatoris.

ET dices in die illa: Confitebor tibi Domine,
quoniam iratus es mihi: conuersus autem furor tuus,
& consolatus es me. * Ecce Deus saluator meus,
fiducialiter agam, & non timebo: quia fortitudo mea, & laus mea
Dominus, & factus est mihi in salutem. * Haurietis
aquis in gaudio de fontib. saluatoris: & dicetis
in die illa: Confitemini Domino, & iuocate nomen
eius: notas facite in populis adinuationes eius:
memento te, quoniam excelsum est nomen eius. * Cantate
Domino, quoniam magnificè fecit: annunciate hoc
in vniuersa terra. * Exulta, & laudabitur Sion:
quia magnus in medio tui sanctus Israel.

C A P. XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vastatio à Medis.

ONus Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos.
* Super montem caliginosum leuate signum,
exaltate vocem, leuate manum, & ingrediantur
portas duces. * Ego mandavi sanctificatis meis,
& vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.
* Vox multitudinis in montibus, quasi populorum
frequentium: vox sonitus regum, gentium congregatarum:
Dominus exercituum praeccepit militibus belli,
venientibus de terra procul, a summitate caeli:
Dominus & vasa furoris eius, ut disperdat omnem terram.
* Vultate, quia prope est dies Domini: quasi vasti-

tas a Domino veniet. * Propter hoc, omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis
contabescet, & conteretur. Tortiones & dolores
tenebunt, quasi parturiens, dolēbunt: vniūquīq;
ad proximum suum stupebit, facies combustae
vultus eorum. * Ecce dies Domini veniet, crudelis,
& indignationis plenus, & ira furorisq; ad ponendam
terram in solitudinem, & peccatores eius conterendos
de ea. * Quoniam stellae caeli, & splendor earum,
non expandent lunem suum: obtenebratus est sol
in ortu suo, & luna non splendet in lumine suo.
* Et visitabo super orbem mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere
faciam superbiam infidelium, & arrogantiam
fortium humiliabo. * Pretiosior erit vir auro, & homo
mundo obrizo. * Super hoc caelum turbabo:
& mouebitur terra de loco suo, propter indignationem
Domini exercituum, & propter diem irae furoris eius.
* Et erit quasi damula fugiens, & quasi ovis, & non erit,
qui congreget: vniūquīq; ad populum suum conuertetur,
& singuli ad terram suam fugient. * Omnis, qui inuentus
fuerit, occidetur: & omnis, qui superue-
nerit, caderet in gladio. * Infantes eorum alii-
dentur in oculis eorum: diripientur domus eorum,
& vxores eorum violabuntur. * Ecce ego suscitabo
super eos Medos, qui argentum non quarrant, nec aurum
velint: sed sagittis paruulos interficient, & lactantibus
vteris non miserebuntur, & super filios non parceret
oculus eorum. * Et erit Babylon illa gloriosa in regnis,
inclita superbia Chaldaeorum, sicut subuertit Dominus
Sodomam & Gomorthani. * Non habitabitur vsque ad finem,
& non fundabitur vsque ad generationem, & generationem:
nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi.
* Sed requiescent ibi bestiae, & replebuntur domus
eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones,
& pilosi saltabunt ibi: & respondunt ibi vlulatus
in ædibus eius, & siccus in delabris voluptatis.

C A P. XIV.

Vaticinium de Iudeorum consolatione & a Babylonica captiuitate liberatione, Babyloniorumque contritione: quorum ingens superbia, amplitudo domini & crudelitas explicantur, una cum punitione Philistinorum, ac ceterorum qui ob calamitatem Iudeorum laetati sunt.

PROPE est, vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Iacob, & eliget adhuc de Israel, & requiescere eos faciet super humum suam:
adiungetur advena ad eos, & adharebit do-

Exod. 15
a. 2.
Psal. 117.
14.

Et
b. 7.
Mat.
a. 25.
Mat.
14.
Luc.
25.
Psal.
a. 9.
Gen.
a. 24.

mul Jacob. * Et tenebunt eos populi, & adducent eos in locum suum: & possidebit eodorus Israel super terram Domini in seruos & ancillas: & erunt capientes eos, qui se ceperant, & subiicient exactores suos. * Et erit in die illarum requiem dederit tibi Deus a labore tuo, & a concussione tua, & a seruitute dura, qua ante seruisti: * sumes parabolam istam contra regem Babylonis, & dices: Quomodo cessauit exactor, qui euit tributum: * Contriuit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium, * cadentem populos in indignatione, plaga insanabili, subiicientem in furore gentes, persequentem crudeliter. * Conquieuit & siluit omnis terra, gaudia est & exultauit: * abieres quoque lerate sunt super te, & cedri Libani: ex quo dormisti, nō ascendit, qui succidat nos. * In fernus subter conturbatus est in occursum aduentui, suscitauit tibi gigantes. Omnes principes terre surrexerunt de solis suis, omnes principes nationum. * Vniuersi respondunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus es sicut & nos, nostri similis effectus es. * Detrahitur est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum: subter te sternetur tineæ, & operimentum tuum erunt vermes. * Quomodo cecidisti de cælo lucifer, qui mane oriebaris: corruisti in terram, qui vulnerabas gentes: * qui dicebas in corde tuo: In cælum cōscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebō in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. * Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. * Verumtamen ad infernum detraheris in profundum lacu: * qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospectient: Numquid iste est vir, qui conturbauit terram, qui concussit regna, * qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit, vinctis eius non aperuit carcerem: * Omnes reges gentium vniuersi dormierunt in gloria, vir in domo sua. * Tu autem proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obuolutus cum his qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamēta lacu, quasi cadaver putridum. * Non habebis confortium, neque cum eis in sepultura: tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: non vocabitur in æternum semen pessimorum. * Præparate filios eius occisioni in iniquitate patrum suorum: non confluent, nec hereditabunt terram, neque implebunt faciem orbis ciuitatum. * Et confurgam super eos, dicit Dominus exercituum: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & progeniem, dicit Dominus. * Et ponam eam in possessionem ericij, & in paludes aquarum, & scopabo eam in scopa teres,

24 dicit Dominus exercituum. * Iurauit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putaui, ita erit: & quomodo mente tractaui, * sic eueniet: Vt conteram Assyrium in terra mea, & in montibus meis conculcem eum: & auferetur ab eis ingum eius, & onus illius ab humero eorum tolletur. * Hoc cōsiliū, quod cogitaui super omnem terram, & hæc est manus extenta super vniuersas gentes. * Dominus enim exercituum decreuit, & quis poterit infirmare: & manus eius extenta: & quis auertet eam: * In anno, quo mortuus est rex Achaz, factū est onus istud: * ne lateris Philisthæa omnis tu. quoniam comminuta est virga percussoris tui: de radice enim colubri egredietur regulus, & semen eius absorbeno volucrem. * Et pascetur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescent: & interire faciam in fame radicem tuam, & reliquias tuas interficiam. * Vlula porta, clama ciuitas: prostrata est Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fumus veniet, & non est qui effugiet agmen eius: * Et quid respondebitur nunciis gentis: * Quia Dominus fundauit Sion, & in ipso sperabunt pauperes populi eius.

CAP. XV.

Moabitum ruina prædicitur & compassio prophetæ erga Moab.

1 **O**Nus Moab. Quia nocte vastata est Ar Moab, conticuit: quia nocte vastatus est murus Moab, conticuit. * Ascendit domus, & Dibon ad excessum in plantum super Nabo, & super Medaba, Moab vlulauit: in cunctis capitibus eius caluitium, & omnis barba raderetur. * In triuijs eius accincti sunt sacco: super tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus descendit in flentum. * Clamabit Hesebon, & Eleale, vsque Iasa audita est vox eorum. super hoc expediti Moab vlulabunt, anima eius vlulabit sibi. * Cor meum ad Moab clamabit, vestes eius vsque ad Segor vitulam conternantem: per ascensum enim Luith flens ascendet, & in via Oronaim clamorem contritionis leuabunt. * Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interit. * Secundum magnitudinem operis, & visitatio eorum: ad torrentē salicū ducent eos. * Quomium circuitui clamor terminum Moab: vsque ad Gallim vlulatus eius, & vsque ad Putem Elim clamor eius. * Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta: his qui fugerint de Moab lonem, & reliquias terræ.

C A P. XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum, de petra deserti: Moab arrogantiā & perfidiam humilibitur, paucis ex eo relictis.

E Mitte agnum Domine dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filia Sion. * Et erit: Sicut auis fugiens, & pulli de nido auolantes, sic erunt filia Moab in transitu Arnon. * In consilium, coge concilium: pone quasi noctem umbram tuam in meridie: absconde fugientes, & vagos ne prodas. Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum a facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est miser: defecit qui conculcabat terram. * Et præparabitur in misericordia solium, & sedebit super illud in veritate in tabernaculo David, iudicans & quærens iudicium, & velociter reddens quod iustum est. * Audiuiimus superbiam Moab, superbus est valde: superbia eius & arrogantia eius, & indignatio eius, plusquam fortitudo eius. * Idcirco ululabit Moab ad Moab, uniuersus ululabit: his, qui latantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas. * Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, & vinea Sabama Domini Gentium excederunt: flagella eius usque ad Iazer peruenierunt: errauerunt in deserto, propaggines eius relictæ sunt, transierunt mare. * Super hoc plorabo in fletu Iazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma mea Hesebon, & Eleale: quoniam super vindemiam tuam, & super messem tuam vox calcantium irruit. * Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit neque iubilabit. vinum in torculari non calcabit qui calcare consueuerat: vocem calcantium abstuli. * Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, & viscera mea ad murum cocti lateris. * Et erit: cum apparuerit quod laborauit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua ut obsecret, & non valebit. * Hoc verbum, quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc: & nunc locutus est Dominus, dicens: In tribus annis, quasi anni mercenarii, auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur paruus & modicus, nequaquam inultus.

C A P. XVII.

Vastatis Damascus auxiliariis populi Israel, similiter & Israel vastabitur: quia oblitus est Dei saluatoris sui ad quem calamitate pressus reueritur: & a persecutoribus populi Domini denunciatur.

O Nus Damascus. Ecce Damascus desinet esse ciuitas, & erit sicut aceru⁹ lapidum

2 in ruina. * Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterreat. * Et cellabit adiutorium ab Ephraim, & regnum a Damascus: & reliquie Syria sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit 4 Dominus exercituum. * Et erit in die illa: attenuabitur gloria Iacob, & pinguedo carnis eius marcescet. * Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, & brachium eius spicas leget: & erit sicut quærens spicas 6 in valle Raphaim. * Et relinquetur in eo sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium oliuarum in summitate rami, sue quatuor aut quinque in cacuminibus eius 7 fructus eius: dicit Dominus Deus Israel. * In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, 8 & oculi eius ad sanctum Israel respicient: & non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus eius: & quæ operati sunt digiti eius non respiciet, lucos & delubra. * In die illa 9 erunt ciuitates fortitudinis eius derelictæ sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt a facie filiorum Israel, & eris deserta. * Quia oblita es Dei saluatoris tui, & fortis adiutoris tui non es recordata: propterea plantabis 10 plantationem fidelem, & germen alienum seminabis. * In die plantationis tuæ labrusca, & manè semen tuum florebit: ablata est 11 messis in die hereditatis, & dolebit grauitur. 12 * Væ multitudini populorum multorum, ut multitudo maris sonantis: & tumultus turbatum, sicut sonitus aquarum multarum. 13 * Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul: & rapietur sicut pulvis montium a facie venti, & sicut turbo coram tempestate. 14 * In tempore vespere, & ecce turbatio: in matutino, & non subsistet. hæc est pars eorum qui vastauerunt nos, & fors diripientium nos.

C A P. XVIII.

Aduersus Aegyptios qui Iudaos pellexerant ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Iudaici de reditu ad Ierusalem.

VÆ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Aethiopiz, quæ mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas. Ite angeli veloces ad gentem conuulsam, & dilaceratam; ad populum terribilem, post quem non est alius: ad gentem expectantem & conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius. * Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum eleuatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis; * quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescam, & considerabo in loco meo, sicut

sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes ro-
ris in die messis. * Ante messiem enim totus
effloruit, & immatura perfectio germinabit,
& præcedentur ramusculi eius falcibus: & quæ
derelicta fuerint, abscedentur, & excutientur.
* Et relinquentur simul aubus montium, &
bestiæ terræ: & æstate perpetua erunt super
eum volucres, & omnes bestię terræ super il-
lum hiemabunt. * In tempore illo, deferetur
manus Domino exercituum à populo diuul-
so, & dilacerato; à populo terribili, post quem
non fuit alius; à gente expectante, expectante
& conculcata, cuius diripuerunt flumina ter-
ram eius; ad locum nominis Domini exerci-
tuum, montem Sion.

CAP. XIX.

*Describit plenius Ægyptiorum punitionem, &
quod ad Deum conuersi, misso ipsis saluatore
consolabuntur.*

ONus Ægypti. Ecce Dominus ascendet su-
per nubem leuem, & ingreditur Ægy-
ptum, & commouebuntur simulachra Ægy-
pti à facie eius, & cor Ægypti tabescet in medio
eius. * Et concurrere faciam Ægyptios aduer-
sus Ægyptios: & pugnabit vir contra fratrem
suum, & vir contra amicum suum, ciuitas ad-
uersus ciuitatem, regnum aduersus regnum.
* Et dirumperetur spiritus Ægypti in visceribus
eius, & consilium eius præcipitabo: & interro-
gabunt simulachra sua, & diuinos suos, & py-
thones, & ariolos. * Et tradam Ægyptum in
manu dominorum crudelium, & rex fortis
dominabitur eorum, ait Dominus Deus exer-
citus. * Et arefcet aqua de mari, & fluiuius
desolabitur, atque siccabitur. * Et deficient
flumina: attenuabuntur; & siccabuntur riuus
aggerum. Calamus & iuncus marcescet: * nu-
dabitur alueus riuus à fonte suo, & omnis se-
mentis irrigua siccabitur, arefcet, & non erit
* Et moerebunt piscatores, & lugebunt omnes
mittentes in flumen hamum, & expandentes
rete super faciem aquarum emarcescent. * Con-
fundentur qui operabantur linum, pectentes
& texentes subtilia. * Et erunt irrigua eius fla-
centia: omnes qui faciebant lacunas ad ca-
piendos pisces. * Stulti principes Taneos, sa-
pientes consiliarii Pharaonis, dederunt consi-
lium insipienti. Quomodo dicetis Pharaoni:
Filius sapientium ego, filius regum antiquo-
rum? * Vbi nunc sunt sapientes tui? annun-
tient tibi, & indicent quid cogitauerit Domi-
nus exercituum super Ægyptum. * Stulti fa-
ci sunt principes Taneos, emarcuerunt prin-
cipes Memphæos, deceperunt Ægyptum, an-
gulum populorum eius. * Dominus misceat
in medio eius spiritum vertiginis: & errate fe-
cerunt Ægyptum in omni opere suo, sicut er-

rat ebrius & vomens. * Et non erit Ægypto
opus, quod faciat caput & caudam, incuruan-
tem & reclinantem. * In die illa erit Ægyptus
quasi mulieres, & stupebunt & timebunt à fa-
cie commotionis manus Domini exercituum,
quam ipse mouebit super eam. * Et erit Ter-
ra Iuda Ægyptio in pauorem: omnis qui illius
fuerit recordatus, pauebit à facie consilii Do-
mini exercituum, quod ipse cogitauit super
eam. * In die illa erunt quinque ciuitates in
Terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, &
iurantes per Dominum exercituum: Ciuita-
tis solis vocabitur yna. * In die illa euertantur Do-
mini in medio Terræ Ægypti, & titulus Do-
mini iuxta terminum eius * erit in signum
& in testimonium Domino exercituum in
Terra Ægypti. Clamabunt enim ad Domi-
num à facie tribulantis, & mittet eis saluato-
rem & propugnatorem, qui liberet eos. * E-
cognosceret Dominus ab Ægypto, & cogno-
scent Ægyptii Dominum in die illa, & colen-
tum in hostiis & in muneribus: & vota vou-
ebunt Domino, & soluent. * Et percutiet Do-
minus Ægyptum plaga, & sanabit eam, & re-
uertentur ad Dominum, & placabuntur eis, &
sanabit eos. * In die illa erit via de Ægypto in
Assyrios, & intrabit Assyrius Ægyptum, & Æ-
gyptius in Assyrios, & seruient Ægyptii Assy-
rio. * In die illa erit Israel tertius Ægyptus & Assy-
rio: benedictio in medio terræ, cui benedixi
Dominus exercituum, dicens: Benedictus po-
pulus meus Ægypti, & opus manuum mea-
rum Assyrio: hereditas autem mea Israel.

CAP. XX.

*Ex hoc quod Isaias iubetur nudus & discalceatus
incedere, prædicitur Ægyptiorum & Æthio-
pum captiuitas ab Assyriis, Iudæa de illorum
afflictione stupentibus.*

IN anno, quo ingressus est Tharthan in A-
zotum, cum misisset eum Sargon rex Assy-
riorum, & pugnasset contra Azotum, & cepis-
set eam: * in tempore illo locutus est Domi-
nus in manu Isaiæ filii Amos, dicens: Vade &
solue saccum de lumbis tuis, & calceamenta
tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic, vadens nu-
dus, & discalceatus. * Et dixit Dominus: Sicut
ambulauit seruus meus Isaias nudus, & discal-
ceatus, trium annorum signum & portentum
erit super Ægyptum, & super Æthiopiam: * sic
minabit rex Assyriorum captiuitatem Ægy-
pti & transmigrationem Æthiopiarum, iuuenum
& senum, nudam & discalceatam, discooper-
tis natibus ad ignominiam Ægypti. * Et time-
bunt, & confundentur ab Æthiopia spe sua, &
ab Ægypto gloria sua. * Et dicet habitator in-
tulæ huius in die illa: Ecce hæc erat spes no-

nostra, ad quos confugimus in auxilium, ut liberarent nos a facie regis Assyriorum: & quo modo effugere poterimus nos?

C A P. XXI.

Ruina Babylonis per Medos & Persas: Onus Idumea & Arabia.

ONus deserti maris. Sicut turbines ab Aphrico veniunt, de deserto venit, de terra horribili. * Visio dura nunciata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: & qui depopulator est, vastat. Ascende A lam, obside Mede: omnem gemitum eius cessare feci. * Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corru cum audirem, conturbatus sum cum viderem. * Emarcuit cor meum, tenebre stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum. * Pone mensam, contemplant in specula comedentes & bibentes: surgite principes, arripite clypeum. * Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, & pone speculatorem: & quodcumque viderit, annunciet. * Et vidit currum duorum equitum ascensorem asini, & ascensorem Cameli: & contemplatus est diligenter multo intuitu. * Et clamavit leo: Super speculam Domini ego sum, stans iugiter per diem: & super custodiam meam ego sum, stans totis noctibus. * Ecce iste venit ascensor vir bigæ equitum, & respondit, & dixit: Cecidit, cecidit Babilon, & omnia sculpilia deorum eius contrita sunt in terram. * Tritura mea, & filij areæ meæ, quæ audiui a Domino exercituum Deo Israel, annunciaui vobis. * Onus Duma ad me clamat ex Seir: Custos quid de nocte? custus quid de nocte? * Dixit custos: Venit manes & nox: si quaeritis, quaerite: convertimini, venite. * Onus in Arabia. In saltu ad vespertim dormietis, in semitis Dedanim. * Occurrentes sitienti ferte aquam, qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrere fugienti. * A facie enim gladiorum fugerunt, a facie gladii imminuentis, a facie arcus extenti, a facie grauis prælis: quoniam hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in vno anno, quasi in anno mercenarij, & auferetur omnis gloria Cedar. * Et reliquæ numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Israel locutus est.

C A P. XXII.

Sermo Domini contra Ierusalem, cuius deslet propheta vastitatem: & quod neglecto Deo, frustra se munit ad resistendum Assyriis: carpuntur quod cum plangere deberent, gula indulgeant, & reiecto Sobna templi præposito substituitur Eliacim, cui magna datur potestas.

ONus vallis visionis. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti & tu omnis in te.

eta: * clamoris plena, vrbs frequens, ciuitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio, nec mortui in bello. * Cuncti principes tui fugerunt simul, dureque ligati sunt: omnes qui iugati sunt, vincti sunt pariter, procul fugerunt. * Propterea dixi: Recedite a me, amare Hebo: nolite incumbere ut consolemini me super vastitatem filiarum populi mei. * Dies enim interfectionis, & conculationis, & ætuum, Dño Deo exercituum in valle visionis, scrutans murum, & magificus super montem. * Et Aclā sumpsit pharetram, curru hominis equitis, & pariter nudauit clypeus. * Et erūt electæ valles tuæ plene quadrigarum, & equites ponent sedes suas in porta. * Et reuelabitur operimentum Iude, & videbis in die illa armamentarium domus Ialtus. * Et scissuras ciuitatis David videbitis, quia multiplicata sunt: & congregatis aquas piscina inferioris, & domos Ierusalē numerastis, & destruxistis domos ad muniendum murum, * Et lacum fecistis inter duos muros ad aquam piscinæ veteris: & non suspexistis ad eum, qui fecerat eam, & operatorem eius de longe non vidistis. * Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad caluitium, & ad cingulum sacci: * & ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum: * Comedamus, & bibamus: cras enim moriemur. * Et reuelata est in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dñs Deus exercituum. * Hæc dicit Dñs Deus exercituum: Vade, ingredi ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, & dices ad eum: * Quid tu hic, aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelsio memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi. * Ecce Dñs asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, & quasi amictum sic subleuabit te. * Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam & spatiosam: ibi morieris, & ibi erit curus gloriæ tuæ, ignominia domus Dñi tui. * Et expelle te de statione tua, & de ministerio tuo depona te. * Et erit in die illa: Vocabo seruum meum Eliacim filium Helcia: & induam illum tunica tua & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius: & erit quasi pater habitantibus Ierusalem, & domui Iuda. * Et dabo clauem domus David super humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat. * Et figam illum paxillum in loco fidei, & erit in solium gloriæ domus patris eius. * Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris eius, valorum diuersa genera, omne vas paruulum, a vas crateratum usque

* Hab. 2. a.

1.

* Ier. 51. a. 1.

Apo. 14. b.

8.

* Sm. 2. b. 6

1. Cor. 15. d.

32.

* Apo. 1. b.

Iob. 12. b.

24.

vsque

vique ad omne vas musicorum. * In die illa dicit Dominus exercituum: Auferetur paxillus, qui lixus fuerat in loco fideli: & frange-
tur, & caderet, & peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.

C A P. XXIII.

*Tyri vastitas ad annos septuaginta predicium
propter eius superbiam, & postea restituerur.*

ONus Tyri. Vlulate naues maris: quia va-
stata est domus, vnde venire consueve-
rant: de Terra Cethim reuelarū est eis. * Ta-
ceat qui habitatis in insula: negotiatores Si-
donis transfretantes mare, repleuerunt te.
* In aquis multis semen Nili, mellis flumini
fruges eius: & facta est negotiatio gentium.
* Erubescet Sidon: ait enim mare, fortitudo
maris, dicens: Non parturiui, & non peper-
& non enutriui iuuenes, nec ad incrementum
perduxi virgines. * Cum auditum fuerit in
Ægypto, dolebunt cum audierint de Tyro.
* Transite Maria, vlulate qui habitatis in in-
sula: * Numquid non vestra hæc est, quæ glo-
riabatur a dieb. pristinis in antiquitate lua.
ducent eam pedes sui longè ad peregrinan-
dum. * Quis cogitauit hoc super Tyrum
quondam coronatam, cuius negotiatores
principes, institores eius in clyci terræ? Do-
minus exercituum cogitauit hoc, vt detra-
heret superbiam omnis gloriæ, & ad ignomi-
niam deduceret vniuersos in clytos terræ.
* Transi terram tuam quasi flumen filia ma-
ris, non est cingulum vltra tibi. * Manum suā
extendit super mare, conturbauit regna: Do-
minus mandauit aduersus Chanaan, vt con-
teret fortēs eius, & dixit: Nō adicies vltra
vt gloriaris, calumniam sustinens virgo filia
Sidonis: in Cethim confurgens transiret,
tibi quoque non erit requies tibi. * Ecce terra
Chaldæorum talis populus non fuit, Assur
fundauit eam: in captiuitatem traduxerunt
robustos eius, suffoderunt domos eius, pos-
suerunt eam in ruinam. * Vlulate naues ma-
ris, quia deuastata est fortitudo vestra. * Et er-
it in die illa: in obliuione eris o Tyre septua-
ginta annis, sicut dies regis vnus: post septua-
ginta autē annos erit Tyro quasi canticum
meretricis. * Sume citharam, circuei ciuitatē
meretricis obliuioni tradita: bene canet, fre-
quentia canticū, vt memoria tui sit. * Et erit
post septuaginta annos: Visitabit Dominus
Tyrum, & reducet eam ad mercedes suas: &
rursum fornicabitur cum vniuersis regnis
terræ super faciem terræ. * Et erunt negotia
rationes eius, & mercedes eius sanctificatæ Do-
mino: non condentur, neque reponentur:
quia his, qui habitauerint coram Domino, erit
negotio eius, vt manducant in saturi-
tatem, & vestiantur vique ad vetustatem.

C A P. XXIV.

*Mala quæ Dominus propter peccata vniuerso or-
bi facturus est, adiecta interim reliquiarum
consolatione: & quàm terribilis erit dies diuini
iudicii.*

ECce Dominus dissipabit terram, & nuda-
bit eam, & affliget faciem eius, & disper-
get habitatores eius. * Et erit sicut populus,
sic sacerdos: & sicut seruus, sic dominus eius:
sicut ancilla, sic domina eius: sicut emens, sic
ille qui vendit: sicut fœnerator, sic is qui mu-
tuum accipit: sicut qui repetit, sic qui debet.
* Dissipatione dissipabitur terra, & direptio-
ne prædabitur. Dominus enim locutus est
verbum hoc. * Luxit, & defluxit terra, & in-
firmata est: defluxit orbis, infirmata est alti-
tudo populi terræ. * Et terra infecta est ab
habitatoribus suis: quia transgressi sunt le-
ges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdes
tempiternum. * Propter hoc maledictio vo-
cabit terram, & peccabunt habitatores eius:
ideoque insanient cultores eius, & relinque-
tur homines pauci. * Luxit vindemia, infir-
mata est vitis, ingemuerunt omnes qui læta-
bantur corde. * Cessauit gaudium tympano-
cum, quieuit sonitus lætantium, conticuit
dulcedo citharæ. * Cum cantico non bibent
vinū: amara erit potio bibentibus illa. * At-
rita est ciuitas vanitatis, clausa est omnis
domus nullo introeunte. * Clamor erit su-
per vino in plateis: deserta est omnis læritia:
translatum est gaudium terræ. * Relicta est
in vrbe solitudo, & calamitas opprimit por-
tas. * Quia hæc erunt in medio terræ, in me-
dio populorū: quomodo si pauca oliuæ, quæ
remanerunt excuriantur ex olea, & racemi,
cum fuerit finita vindemia. * Hi leuabunt
vocem suam, atque laudabunt: cum glorifi-
catus fuerit Dñs, hincient de mari. * Propter
hoc in doctrinis glorificat Dominum, in in-
stulis maris nomen Domini Dei Israel. * A fi-
nibus terræ laudes audiuius, gloriam iusti.
Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meū
mihi, vñ mihi: præuariantes præuicati
sunt, & præuicatione transgressorum præ-
uaticati sunt. * Formido & fœnea, & laqueus
super te, qui habitatores terræ. * Et erit:
* Qui fugerit à voce formidinis, cadet in fo-
ueam: & qui se explicauerit de fouea, tenebi-
tur laqueo: quia cataraçtæ de excelsis apertæ
sunt, & concutientur fundamenta terræ.
* Confractioe confringetur terra, contri-
tione conteretur terra, commotione com-
mouebitur terra, agitatione agitabitur ter-
ra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernacu-
lum vnus noctis: & grauabit eā iniquitas sua
& corruet, & non adiciet vt resurgat. * Et

* Ier. 48. g.

44-

11: In die illa visitabit Dominus super militiam cœli in excello; & super reges terræ, qui sunt super terram. * Et congregabuntur in congregatione vnus fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur. * Et erubescet luna, & confundetur sol, cum regnauerit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

C A P. XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, & beneficiis populo ipsius in monte Sion præstandis.

Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen. * Quia posuisti ciuitatem in tumulū, urbem fortem in ruinam, domum alienorum: vt non sit ciuitas, & in sempiternum nō ædificetur. * Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentium robustarum timebit te. * Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeni in tribulatione sua: spes à turbine, vmbaculum ab æstu spiritus enim robustorū quasi turbo impellens parietem. * Sicut æstus in siti, tumultum alienorum humiliabis: & quasi calore sub nube torrente, propaginem fortium marcescere facies. * Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ. * Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes. * Præcipitabit mortem in sempiternum: & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de vniuersa terra: quia Dominus locutus est. * Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectauimus eum, & saluabit nos: iste Dominus, sustinimus eum, exultabimus, & lætabitur in salutare eius. * Quia requiescet manus Domini in monte isto: & driturabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleæ in plaustris. * Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum: & humiliabit gloriam eius cum allisione manuum eius. * Et munimenta sublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram vsque ad puluerem.

C A P. XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem iustorum & humiliationem impiorum, & de resurrectione mortuorum.

In die illa cantabitur canticum istud in terra Iuda.

Urbs fortitudinis nostræ Sion saluator ponetur in ea murus & antemurale.

2 * Aperite portas, & ingredietur gens iusta, custodiens veritatem.

3 * Verus error abiit: seruabis pacem: pacem, quia in te sperauimus.

4 * Speraſtis in Domino in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

5 * Quia incuruabit habitantes in excello, ciuitatem sublimem humiliabit.

Humiliabit eam vsque ad terram, detrahet eam vsque ad puluerem.

6 * Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.

7 * Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum.

8 * Et in Semita iudiciorum tuorum Domine sustinimus te: nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ.

9 * Anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te.

Cum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis.

10 * Militeamur impio, & non discent iustitiam: in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.

11 * Domine exaltet manus tua, & non videant: videant, & confundantur zelantes populi: & ignis hostes tuos deuoret.

12 * Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis.

13 * Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te, tantum in te recordemur nominis tui.

14 * Morientes non viuant, gigantes non resurgant: propterea visitasti & contriuiſti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.

15 * Indulſisti genti Domine, indulſisti genti: nunquid glorificatus es: elongasti omnes terminos terræ.

16 * Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tu eis.

17 * Sicut quæ concipit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis. sic facti sumus à facie tua Domine.

18 * Concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum: salutes non fecimus in terra, ideo non ceciderunt habitatores terræ.

19 * Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, & laudate qui habitatis in puluere: quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.

20 * Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.

Mic. l. 1.

21 **E**cce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet ultra interfectos suos.

C A P. XXVII.

Punitio Leuiathan: paterna Domini correctio in filios Israel: ciuitas munita desolabitur: filij Israel reuersi ab Assyrijs & Ægypto adorabunt Dominum in Ierusalem.

In die illa visitabit Dominus in gladio suo Iudæo, & grandi, & forti, super Leuiathan serpentem vectem, & super Leuiathan serpentem tortuosum, & occidet cetum, qui in mari est. * In die illa vinea meri cantabit ei. * Ego Dominus, qui seruo eam, repente propinabo ei: ne forte visitetur contra eam, nocte & die seruo eam. * Indignatio non est mihi: quis dabit me spinam & veprem in pralio: gradiar super eam, succendam eam pariter? * An potius tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi? * Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, florebit & germinabit Israel, & implebunt faciem orbis semine. * Numquid iuxta plagam percussit se percussit eum? aut sicut occidit interfectos eius, sic occisus est? * In mensura contra mensuram, cum abiecta fuerit, iudicabis eam: meditatus est in spiritu suo duro per diem æstus. * Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Iacob: & iste omnis fructus ut auferatur peccatum eius, cum posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci & delubra. * Ciuitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum: ibi pascetur virtilus, & ibi accubabit, & consumet summitates eius. * In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes, & docentes eam: non est enim populus sapiens, propterea non miserebitur eius, qui fecit eum; & qui formauit eum, non parcat ei. * Et erit: In die illa percutiet Dominus ab aluco fluminis (sive ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini vnus & vnus filij Israel. * Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditii fuerat de Terra Assyriorum, & qui eiectioni erant in Terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

C A P. XXVIII.

Superbis & ebrijs Israelitis comminatur Dominus eo quod sacerdotes vacent ebrietati: & principes irideant verba, & comminationes prophetarum: ponentes munda ium spem suam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de cena illuorum, & consolatione pauperum bonorum.

Væ coronæ superbiæ, ebris Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis eius qui erant in vertice vallis pinguiſſimæ, errantes à vino. * Ecce validus & fortis Dominus, sicut impetus grandinis, turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, & emissarum super terram spatiosam. * Pedibus conculcabitur corona superbia ebriorum Ephraim. * Et erit flos decedens gloriæ exultationis eius, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumnus: quod cum aspexerit videns, statim ut manu tenuerit, deuorabit illud. * In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui: & spiritus iudicii sedent super iudicium, & fortitudo reuerentibus bello ad portam. * Verum hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt: sacerdos & propheta nescierunt præbrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. * Omnes enim mensæ replete sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus. * Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? ab lactatos à lacte, auulsos ab vberibus. * Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. * In loquela enim labij, & lingua altera loquetur ad populum istum. * Cui dixit: Hæc est requies mea, reficite lassum, & hoc est meum refrigerium: & noluerunt audire. * Et erit eis verbum Domini. Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant, & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur. * Propter hoc audite verbum Domini viri illuſores, qui dominamini super populum meum, qui est in Ierusalem. * Dixistis enim: Percussimus scædus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus. * Idcirco hæc dicit Dominus Deus: * Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum, qui crediderit, non festinet. * Et ponam in pondere iudicium, & iustitiam in mensura: & subuertet grando spem mendacij: & protectionem aquarum inundabit. * Et delebitur scædus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcatione. * Quantumque pertransierit, tollet vos: quoniam nanè diluculo pertransibit in die & in nocte

1. Cor. 14. d. 21.

Ps. 117. d. 21.

Mat. 21. d. 41.

Act. 4. b. 11.

1. Pet. 2. a. 6.

Rom. 9. g. 33.

2. Reg. 5.
d. 20.
1. Par. 14.
11.
10. 10. c.
10.

& tantummodo sola vexatio intellectum dabitur. * Coangustatum est enim stratum, ita ut alter decidat: & pallium breue utrinque operire non potest. * Sicut enim in monte diuisionum stabit Dominus: sicut in valle, quæ est in Gabaon, irascetur: ut faciat opus suum, alienum opus eius: ut operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo. * Et nunc nolite illudere, ne forte constriuantur vincula vestra. consummationem enim & abbreviationem audiui à Domino Deo exercituum super vniuersam terram. * Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite, & audite eloquium meum. * Nunquid tota terrabit arans ut seriat, proscinder & sarriet umum suum? * Nonne cum adæquauerit faciem eius, seret gith, & cyminum sparger, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & nilium, & viciam in sinibus suis? * Et erudiet illum in iudicio: Deus suus docebit illum. * Non enim in ferris triturbabitur gith, nec rota plaustrum super cyminum circuibit: sed in irga excutietur gith, & cyminum in baculo. * Panis autem comminuetur: verum non in perpetuum triturbans triturbabit illum, neque vexabit eum rota plaustrum, nec ungulis suis comminuet eum. * Et hoc à Domino Deo exercituum exiit, ut mirabile faceret consilium, & magnificaret iustitiam.

C A P. XXIX.

Obsidio & afflictio Ierusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac cecitate Iudeorum: & profundis corde denuntiatur: reliquias Iacob prædicat illuminandas, & ad Deum conuertendas.

Væ Ariel, Ariel ciuitas, quam expugnavit David: additus est annus ad annum solemnitates evolutæ sunt. * Et circumvallatio Ariel, & erit tristis & æterens, & erit mihi quasi Ariel. * Et circumdabo quasi spheram in circuitu tuo, & faciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obsidionem tuam. * Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quasi pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum mustrabit. * Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: & sicut fauilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt: * eritque repetitum festum. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempestatis, & flammæ ignis deuorantis. * Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium Gentium, quæ dimicauerunt contra Ariel, & o-

mnes qui militauerunt, & obsederunt, & prævaluerunt aduersus eam. Et sicut somniatus esuriens, & comedit, cum autem fuerit ex-pergefactus, vacua est anima eius: & sicut somniatus sitiens, & bibit, & postquam fuerit ex-pergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sicut multitudo omnium Gentium, quæ dimicauerunt contra montem Sion. * Obilupefcite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non a vino: mouemini, & non ab ebrietate. * Quoniam dimisit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet. * Erunt vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti literas dicent: Lege istum: & respondebit: Non possum, signatus est enim. * Et dabitur liber nescienti literas, diceturque ei: Lege: & respondebit: Nescio literas. * Et dixit Dominus: Ego quod appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem eius longe est a me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis: * Ideo ecce ego addam admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo: peribit enim sapientia a sapientibus eius, & intellectus prudentium eius absconderit. * Væ qui profundis estis corde, ut à Domino abscondatis consilium: quorum sunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos, & quis nouit nos? Peruersa est hæc vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factorum: Non fecisti me: & figmentum dicat factori suo: Non intelligis. * Nonne adhuc in modico & in breui conuertetur Libanus in Charnel, & Charnel in iuramentum reputabitur: * Et audient in die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt. * Et addent mites in Domino letitiam, & pauperes homines in sancto Israel exultabunt: quoniam defecit qui præualebat, commutatus est illudor, & successi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem: * qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta supplantabant, & declinauerunt frustra à iusto. * Propter hoc, hæc dicit Dominus ad domum Iacob, qui redemit Abraham: Non modo confundetur Iacob, nec modo vultus eius erubescet: sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum, in medio sui sanctificantes nomen meum, & sanctificabunt sanctum Iacob, & Deum Israel prædicabunt: * & scient errantes spiritui intellectum, & multiatores discant legem.

C A P. XXX.

Comminatio aduersus Iudæos qui Domino inconsulto prementibus Assyriis ad Ægyptios confugebant: ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana presidia querentibus, grauem denuntiat afflictionem: & quam sit Deus futurus benignus ad ipsum reuertentibus: & de magna reuerentium felicitate, ac iudicio impiorum.

V Æ filij desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, & non ex me: & ordi-
remini telam, & non per spiritum meum, ut
adderetis peccatum super peccatum: * qui
ambulat in vobis descendatis in Ægyptum, & os
meum non interrogastis, sperantes auxilium
in fortitudine Pharaonis, & habentes fiducia
in vmbra Ægypti. * Et erit vobis fortitudo
Pharaonis in confusione, & fiducia vmbra
Ægypti in ignominiam. * Erant enim in Ta-
ni principes tui, & nuncij tui vsque ad Hanes
peruenerunt. * Omnes confusi sunt super
populo, qui eis prodesse non potuit: non fue-
runt in auxilium & in aliquam utilitatem,
sed in confusione & in opprobrium. * Onus
iumentorum Austri. In terra tribulationis &
angustia leana, & leo ex eis, vipera, & regu-
lus volans, portantes super humeros iumen-
torum diuitias suas, & super gibbum came-
lorum thesauros suos, ad populum qui eis
prodesse non poterit. * Ægyptus enim frustra
& vanè auxiliabitur: ideo clamaui super hoc:
Superbia tantum est, quiesce. * Nunc ergo
ingressus scribe ei super buxum, & in libro
diligenter exar illud, & erit in die nouissimo
in testimonium, & in æternum. * populus
enim ad iracundiam prouocans est, & filij
mendaces, filij nolentes audire legem Dei.
* Qui dicunt videntibus: Nolite videre, & a-
spicientibus: Nolite aspicere nobis ea, quæ
recta sunt: loquimini nobis placentia, videte
nobis errores. * Auferte à me viam, declinate
à me semitam, cesser à facie nostra sanctus
Israel. * Propterea hæc dicit sanctus Israel.
Pro eo quod reprobastis verbum hoc, & spe-
rastis in calumnia & in tumultu, & innix-
istis super eo: * propterea erit vobis iniquitas
hæc sicut interruptio cadens, & requisita in
muro excelso, quoniam subitò, dum non spe-
ratur, venit contritio eius. * Et continue-
tur sicut conteritur lagenæ sigilli contritio-
ne perualida: & non inuenietur de fragmen-
tis eius testa, in qua portetur igniculus de in-
cendio, aut lauratur parum aquæ de fouea.
* Quia hæc dicit Dominus Deus sanctus Is-
rael: si reuertamini & quiescatis, salui eritis:
in silentio & in spe erit fortitudo vestra. Et

16 nolulistis: & dixistis: Nequaquam, sed ad equos
D fugiemus: ideo fugietis. Et super veloces ascen-
demus: ideo velociores erunt, qui persequuntur
17 vos. * Mille homines à facie terroris vni: &
à facie terroris quinque fugietis, donec relin-
quamini quasi malus naui in vertice mortis.
18 & quasi signum super collem. * Propterea expec-
tat Dñs ut misereatur vestri: & ideo exalta-
bitur parcens vobis: quia Deus iudicij Domi-
19 nus: beati omnes qui expectant eum. * Popu-
lus enim Sion habitabit in Ierusalem: plorans
nequaquam plorabis, miserans miserebitur
tui: ad vocem clamoris tui statim ut audierit
20 respōdebit tibi. * Et dabit vobis Dominus pa-
nem arctum, & aquam breuem: & non faciet
autolare à te ultra doctorem tuum: & erunt
21 oculi tui videntes præceptorem tuum. * Et
aures tue audient verbum post tergum mo-
nentis. Hæc est via, ambulate in ea: & non de-
clinatis neque ad dexteram, neque ad sini-
22 stram. * Et contaminabis laminas sculpiliū
argenti tui, & vestimentum confutis auri
tui, & disperges ea sicut immunditiam men-
23 struatæ. Egrederere, dices ei: * Et dabitur plu-
uia semini tuo, vbicumque seminaueris in
terra: & panis frugum terræ erit vberimus,
& pinguis, pascetur in possessione tua in die
24 illo agnus spatiose: * & tauri tui, & pulli as-
uorum, qui operantur terram, comestum
migma comedent sicut in area ventilatum
25 est. * Et erunt super omnem montem excel-
sum, & super omnem collem eleuatum, riu-
currentium aquarum, in die interfectionis
26 multorum cum ceciderint turres. * Et erit
lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit sep-
templaciter lux septem dierum, in die
qua alligauerit Dominus vulnus populi sui.
27 & percussuram plagæ eius sanauerit. * Ecce
nomen Domini venit de longinquo, ardens
furor eius, & grauis ad portandum: labia eius
repleta sunt indignatione, & lingua eius
28 quasi ignis deuorans. * Spiritus eius velut
torrens inundans vsque ad medium colli
ad perdendas gentes in nihilum, & frenum
erroris, quod erat in maxillis populorum.
29 * Canticum erit vobis sicut nox sanctifica-
tæ solemnitatis, & lætitiæ cordis sicut qui
pergit cum tibia, ut intret in montem Do-
30 mini ad sortem Israel. * Et auditam faciet
Dominus gloriam vocis suæ, & terrorem
brachij sui ostendet in comminatione furo-
ris, & flamma ignis deuorantis: allidet in tur-
31 bine, & in lapide grandinis. * A voce enim
32 Domini pauebit Assur virga percussus. * Et
erit transitus virgæ fundatus, quam requies-
cere faciet Dominus super eum in tympanis
& citharis: & in bellis præcipuis expu-
33 gnabit eos. * Preparata est enim ab heri

Topheth, a rege præparata, profunda, & dilatata. Nutrimenta eius, ignis & ligna multa: status Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

C A P. XXXI.

Iudeos qui fiducia in Deum relictâ, ad Ægyptios & humana confugiunt præsidia, prædicat consumendos unâ cum suis auxiliariis, reuertentes verò ad Dominum, virtute diuina liberandos.

Væ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, quia multa sunt; & super equitibus, quia præualidi nimis: & non sunt confisi super sanctum Israel, & Dominum non requisierunt. * Ipse autem sapiens adduxit malum, & verba sua non abstulit: & cõsurget contra domum pessimorum, & contra auxilium operantium iniquitatem. * Ægyptus, homo, & non Deus: & equi eorum, caro, & non spiritus: & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui præstatur auxilium, simulque omnes cõsumuntur. * Quia hæc dicit Dominus ad me: Quomodo si ruiat leo, & catulus leonis super prædam suam, & cum occurrerit ei multitudo pastorum, a voce eorum nõ formidabit, & a multitudine eorum non pauebit: sic descendet Dominus exercituum vt prælietur super montem Sion, & super collem eius. * Si cut aues volantes, sic proteget Dominus exercituum Ierusalem, protegens & liberans, transiens & saluans. * Conuertimini sicut in profundum recesseratis filij Israel. * In die enim illa abiiciet vir idola argenti sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestra in peccatum. * Et cadet Assur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non a facie gladij: & iuvenes eius velligales erunt: & fortitudo eius a terrore transibit, & pauebunt fugientes principes eius: dixit Dominus, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Ierusalem.

C A P. XXXII.

De rege ac principibus in iustitia regnaturis, & de populi subditi sollicitate: sulto autem principi & opulenti mulieribus iura prædicatur calanitas: pacis quoque publicitudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

Ecce in iustitia regnabit rex, & principes in iudicio præerunt. * Et erit vir sicut qui absconditur a vento, & celat se à tempestate, sicut riuus aquarum in siti, & umbra petra prominens in terra deserta. * Non caligabunt oculi videntium, & aures audientium diligenter auscultabunt. * Et cor stultorum intelliget scientiam, & lingua balborum

5 velociter loquitur & plane. * Non vocabitur ultra is, qui insipiens est, princeps: neque 6 fraudulentus appellabitur maior: stultus enim fatua loquetur, & cor eius faciet iniquitatem, vt perficiat simulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter, & vactam faciat animam esurientis, & potum sitiienti auferat. 7 * Fraudulenti vasa pessima sũt: ipse enim cogitationes concinnauit ad perdendos mites in sermone mendaci, cum loqueretur pauper 8 iudicium. * Princeps verò ea, quæ digna sunt, principe, cogitabit, & ipse super duces stabit. * Mulieres opulenti surgite, & audite vocem meam: filia confidentes percipite auribus eloquium meum. * Post dies enim & 10 annum, vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio 11 ultra non veniet. * Obstupescite opulenti, conturbamini confidentes: exuite vos, & cõfundimini, accingite lumbos vestros. * Super 12 vbera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertili. * Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent: quanto magis super omnes domos gaudij ciuitatis exultantis 14 * Domus enim dimissa est, multitudo vrbis relicta est, tenebræ & palatio factæ sunt super speluncas vsque in æternum. Gaudium 15 onagrorum pascua gregum, donec effundatur super nos spiritus de excelso: & erit desertum in Charmel, & charmel in saltum reputabitur. * Et habitabit in solitudine iudiciũ, 17 & iustitia in charmel sedebit. * Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium, & securitas vsque in sempiternum. * Et sedebit 18 populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulentiæ. 19 * Grando autem in descensione salus, & humilitas humiliabitur ciuitas. * Beati, qui seminatis super omnes aquas, immittentes 20 pedem bouis & alini.

C A P. XXXIII.

Fermixtim de deiectione Sennacherib loquitur, & Iudeorum liberatione, ac diuina potentia exaltatione: inuehitur contra hypocritas: & qualis esse debeant qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis: Ierusalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus noster, rex & legislator noster.

Væ qui prædatis, nõne & ipse prædaberis: & qui spernis, nõne & ipse sperneris: cum consummaueris deprædationem, deprædaberis: cum fatigatus deseris contemneris, cõteraneris. * Domine miserere nostris: te enim expectauimus: esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis. * A voce Angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua dispersæ sunt gentes.

* Et congregabuntur spolia vestra sicut colligetur bruchus, velut cum fossæ plenæ fuerint de eo. * Magnificatus est Dominus, quoniam habitauit in excelsis: impleuit Sion iudicio & iustitia. * Et erit fides in temporibus tuis: diuitiæ salutis sapientia & scientia: timor Domini ipse est thesaurus eius. * Ecce videntes clamabunt foris, angeli pacis amarè flebunt. * Dissipatæ sunt viæ, cessauit transiens per semitam, irritum factum est pactum, proiecit ciuitates, non reputauit homines. * Luxit, & clanguit terra: confusus est Libanus, & obforidit, & factus est Saron sicut desertum: & concussa est Basin, & Carmelus. * Nunc confurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc subleuabor. * Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester ut ignis vorabit vos. * Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinguntur congregatæ igni comburentur. * Audite qui longe estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam. * Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocrisis: quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardori-
 * Qui ambulat in iustitiis, & loquitur veritatem, qui proiecit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum. * Ille in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. * Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longè. * Cortum meditabitur timorem: vbi est liberatus? vbi legis verba ponderans? vbi doctor paruulorum? * Populum impudentem non videbunt, populum alti sermonis: ita ut non possis intelligere desertitudinem linguæ eius, in quo nulla est sapientia. * Respice Sion ciuitatem solemnitaris nostræ: oculi tui videbunt Ierusalem, habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur clauis eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur: quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluuiorum riuu latissimi & patentes: non transibit per eum nauis remigum, neque trieris magna transgredietur eum. * Dominus enim iudex noster, Dominus legislator noster, Dominus rex noster: ipse saluabit nos. * Laxati sunt funiculi tui, & non præualebunt: sicut enim malus tuus ut dilatare signum non queas. Tunc diuidentur spolia prædæ multarum: claudi diripient rapinam. * Nec dicet vicinus: Elanguit: populus qui habitabat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

C A P. XXXIV.

Aterba Dei ultio super omnes gentes: Idumæa

quoque contritio & perpetua vastitas prædicatur.

Accedite Gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra, & plenitudo eius; orbis, & omne germen eius. * Quia indignatio Domini super omnes Gentes, & furor super vniuersam militiam eorum: interfecit eos, & dedit eos in occisionem. * Interfecti eorum proiciuntur, & de cadaueribus eorum ascendet fœtor: tabescent montes à sanguine eorum. * Et tabescent omnis militia cœlorum, & complicabuntur sicut liber cœli: & omnis militia eorum defluet, sicut defluit folium de vinea & de ficu. * Quoniam inebriatus est in cœlo gladius meus: ecce super Idumæam descendet, & super populum interfektionis meæ, ad iudiciū. * Gladius Domini repletus est sanguine, in crassatus est adipe, de sanguine agnorum, & hircorum, de sanguine medullæ toru arietū: victima enim Domini in Bosra, & interfectio magna in terra Edom. * Et descendent vnicornes cum eis, & tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum sanguine, & humus eorum adipe pinguium: quia dies ultionis Domini, annus retributionum iudicii Sion. * Et conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in sulphur: & erit terra eius in picem ardentem. * Nocte & die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus eius: in generatione in generationem desolabitur, in sæcula sæculorum non erit transiens per eam. * Et possidebunt illam onocrotalis & ericius: ibis & coruus habitabunt in ea: & extendetur super eam mensura, ut redigatur ad nihilum, & perpendicularum in desolationem. * Nobiles eius non erunt ibi: regem potius inuocant, & omnes principes eius erunt in nihilum. * Et oriētur in domibus eius spinæ, & vicia, & paliurus in munitionibus eius: & erit cubile draconum, & pascua struthionum. * Et occurrent dæmonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem. * Ibi habuit foueam ericius, & enutrit carulos, & circum fodit, & fouit in vmbra eius: illuc congregati sunt milui, alter ad alterum. * Requirit diligenter in libro Domini, & legit, vnum ex eis non defuit, alter alterū non quæsiuit: quia quod ex ore meo procedit, ille mandauit, & spiritus eius imple congregauit ea. * Et ipse misit eis sortem, & manus eius diuisit eam: illis in menuram: vsque in æternum possidebunt eam, in generationem & generationem habitabunt in ea.

C A P. XXXV.

De futura consolatione, læticia, securitate & felicitate perpetua eorum qui in Christum sunt credituri.

Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium. * Germinans germinabit, & exultabit lætatura & laudans: gloria Libani data est ei: decor Carmeli, & Saron, ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri. * Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate. * Dicite pusillanimis: Confortamini, & nolite timere: ecce Deus vester ultionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & saluabit vos. * Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum parebunt. * Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum quia scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine. * Et quæ erat arida, erit in stagnū, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus in quib. prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci. * Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur: nō transibit per eam pollutus, & hæc erit nobis directā via, ita vt stulti non errent per eam. * Non erit ibi leo, & mala bestia non ascendet per eam, nec inuenietur ibi: & ambulabunt qui liberati fuerint. * Et redempti a Domino conuertentur, & venient in Sion cum laude: & lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium & lætitiā obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

C A P. XXXVI.

Sennacherib captus ciuitatib. Iuda munitis, mittit Rabfacem ad capiendam Ierusalem: qui variis in Ezechiam iactatus conuictis & blasphemis in Deum, Ierosolymitas ad deditionem exhortatur.

ET factum est in quattodecimo anno regis Ezechie, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes ciuitates Iudæ munitas, & cepit eas. * Et misit rex Assyriorum Rabfacem de Lachis in Ierusalem, ad regem Ezechiam in manu graui, & stetit in aquaductu piscinæ superioris in via Agri fullonis. * Et egressus est ad eum Eliacim filius Helcia, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioah filius Asaph à commentariis. * Et dixit ad eos Rabfacer: Dicite Ezechia: Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ est ista fiducia, qua confidis? * aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti à me? * Ecce confidis super baculum arundineum cōfractum istum, super Ægyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam: sic Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo. * Quod si responderis mihi: In Domino Deo nostro confidimus: nōne ipse est, cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria, & dixit Iudæ & Ierusalem:

8 Coram altari isto adorabitis? * Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, nec poteris exire. 9 præbere ascensores eorum. * Et quomodo sustinebis faciem iudicis vniuersi exercitus domini mei minoribus? Quod si confidis in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus: & 10 * nunc numquid sine Domino ascendi ad terram istam, vt disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram istam, 11 & disperse eam. * Et dixit Eliacim, & Sobna, & Ioah ad Rabfacem: Loquere ad seruos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Iudaicè in auribus populi. 12 quæ est super murum. * Et dixit ad eos Rabfacer: Numquid ad dominum tuum & ad te misit me dominus meus, vt loquerer omnia verba ista; & non potius ad viros, qui sedent in muro, vt comedant stercore sua, & bibant 13 yrinam pedum suorum vobiscum? * Et stetit Rabfacer & clamauit voce magna Iudaicè, & dixit: Audite verba regis magni, regis 14 Assyriorum. * Hæc dicit rex: Non seducat vos Ezechias, quia non poterit erueri vos. 15 * Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens: Erueus liberabit nos Dominus, non dabitur ciuitas ista in manu 16 regis Assyriorum. * Nolite audire Ezechiam. 17 Hæc enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite vnusquisque vineam suam, & vnusquisque ficum suam: & bibite vnusquisque aquam cisternæ suæ. * donec veniam, & tollam vos ad terram, quæ est vt terra vestra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum. * Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberauerunt Dii gentium vnusquisque terram suam 18 de manu regis Assyriorum? * Vbi est deus Emath, & Arphad? vbi est deus Sepharuaim? numquid liberauerunt Samariam de manu 19 mea? * Quis est ex omnibus diis terrarum istarum, qui eripiet terram suam de manu mea, vt eruat Dominus Ierusalem de manu 20 mea? * Et siluerunt, & non responderunt ei verbum. Mandauerat enim rex: dicens: Ne 21 respondeatis ei. * Et ingressus est Eliacim filius Helcia, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioah filius Asaph à commentariis, ad Ezechiam scissis vestibus, & nunciauerunt ei verba Rabfacis.

C A P. XXXVII.

Conseruatus Ezechias propter blasphemias, tum Rabfacis, tum Sennacherib, mittit ad Isaiam vt Dominum deprecetur, qui ipsum confortans diuinum promittit auxilium: & caso per angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse à filio suis interimitur.

ET factum est, cum audisset rex Ezechias, 1
 & scilicet vestimenta sua, & obuoluitus est A
 sacco, & intrauit in domum Domini. * Et 2
 misit Eliacin, qui erat super domū, & Sobna
 scribā, & seniores de sacerdotibus, opert os
 facis, ad Isaiam filium Amos prophetam, * &
 dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies 3
 tribulationis & correptionis, & blasphemiarum,
 dies hæc: quia uenerunt filij vsque ad par-
 tum, & uirtus non est parienti. * Si quo mo- 4
 do audiat Dominus Deus tuus uerba Rab-
 facis, quem misit rex Assyriorum dominus
 tuus ad blasphemandum Deum uiuentem. &
 exprobrandum sermonibus, quos audiuit
 Dominus Deus tuus: leua ergo orationem: B
 pro reliquis, quæ reperta sunt. * Et uenerunt
 serui regis Ezechie ad Isaiam. * & dixit ad 5
 eos Isaias: Hæc dicitis domino vestro: Hæc
 dicit Dominus: Ne timeas à facie uerbo-
 rum, quæ audisti, quibus blasphemauerunt
 pueri regis Assyriorum me. * Ecce ego dabo 7
 ei spiritum, & audiet nuncium, & reuertetur
 ad terram suam, & corrumpere eum faciam gla-
 dio in terra sua. * Reuersus est autem Rab- 8
 facis, & inuenit regem Assyriorum prælian-
 tem aduersus Lobnam. Audierat enim quia
 profectus esset de Lachis, * & audiuit de Tha- 9
 ca rege Æthiopiæ, dicentes: Egressus est
 ut pugnet contra te. Quod cum audisset, mi-
 sit nuncios ad Ezechiam, dicens: * Hæc di- 10
 cetis Ezechie regi Iudæ, loquentes: Non te
 decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, di-
 cens: Non dabitur Ierusalem in manu regis
 Assyriorum. * Ecce tu audisti omnia, quæ fe- 11
 cerunt reges Assyriorum omnib. terris, quas
 subuerterunt, & tu poteris liberari? * Num- 12
 quid eruerunt eos dii Gentium, quos subuer-
 terunt patres mei, Gozā & Haran & Reseph
 & filios Eden, qui erant in Thallassar? * Vbi est 13
 rex Emath, & rex Arphad, & rex urbis Se-
 pharuaïm, Ana & Aua? * Et tulit Ezechias 14
 libros de manu nunciorum, & legit eos, &
 ascendit in domum Domini, & expandit eos
 Ezechias coram Domino. * Et orauit Eze- 15
 chias ad Dominum, dicens: * Domine exer-
 cituum Deus Israel, qui sedes super Cheru- 16
 bim: tu es Deus solus omnium regnorum
 terræ, tu fecisti cælum & terram. * Inclina
 Domine aurem tuam, & audi: aperi Domi-
 ne oculos tuos, & uide: & audi omnia uerba
 Sennacherib, quæ misit ad blasphemandum
 Deum uiuentem. * Verè enim Domine deser- 18
 tas fecerunt reges Assyriorum terras, & re-
 giones earum. * Et dederunt deos earū igni: 19
 non enim erant dii, sed opera manuum ho-
 minum, lignum & lapis: & comminuerunt
 eos. * Et nunc Domine Deus noster salua nos 20
 de manu eius: & cognoscant omnia regna

terram, quia tu es Dominus solus. * Et misit
 Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc
 dicit Dominus Deus Israel: pro quibus ro-
 gasti me de Sennacherib rege Assyriorum: 21
 hoc est uerbum, quod locutus est Dominus
 super eum: Despexit te, & subsannauit te vir-
 go filia Sion: post te caput mouit filia Ieru- 22
 salem. * Cui exprobasti, & quem blasphe-
 masti, & super quem exaltasti uocem, & leua-
 sti altitudinem oculorum tuorum? Ad san- 23
 ctum Israel. * In manu seruatorum tuorum ex-
 probasti Domino: & dixisti: In multitudine
 quadrigarum mearum ego ascendi altitudi-
 nem montium, iuga Libani: & succidam ex-
 cella cedrorum eius, & electas abietes illius,
 & introibo altitudinem summitatis eius, sal- 24
 tum Carmeli eius. * Ego fodi, & bibi aquam,
 & exiccaui uestigio pedis mei omnes riuos 25
 aggerum. * Numquid non audisti, quæ olim
 fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmaui
 illud: & nunc adduxi: & factum est in era- 26
 dicationem collium compugnantium, & ciui-
 tatum munitarum. * Habitatores earum
 breuiata manu contremuerunt, & confusi
 sunt: facti sunt sicut fœnum agri, & gramen
 pascuæ & herba rectorum, quæ exaruit an- 27
 tequam maturefceret. * Habitationem
 tuam, & egressum tuum, & introitum tuum
 cognoui, & insaniam tuam contra me. * Cum 28
 fureres aduersum me, superbia tua ascendit
 in aures meas: ponam ergo circulum in na- 29
 ribus tuis, & frenum in labiis tuis, & redu-
 cam te in uiam, per quam uenisti. * Tibi au- 30
 tem hoc erit signum: Comede hoc anno,
 quæ sponte nascuntur, & in anno secundo
 pomis uescere: in anno autem tertio semi-
 nate, & metite, & plantate uineas, & come- 31
 dite fructum earum. * Et mittet id, quod sal-
 uatum fuerit de domo Iuda, & quod reli-
 quum est, radicem deorsum, & faciet fru- 32
 ctum sursum: * quia de Ierusalem exhibunt
 reliquia, & saluatio de monte Sion: zelus Do-
 mini exercituum faciet istud. * Propterea hæc 33
 dicit Dominus de rege Assyriorum: Non in-
 trabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi sagit-
 tam, & non occupabit eam clypeus, & non
 mittet in circuitu eius aggerem. * In uia 34
 qua uenit, per eam reuertetur, & ciuitatem
 hanc non ingredietur, dicit Dominus: * & 35
 protegam ciuitatem istam, ut saluem eam
 propter me, & propter Dauid seruum meum. 36
 * Egressus est autem Angelus Domini, &
 percussit in castris Assyriorum centum octo-
 ginta quique millia. Et surrexerunt ma-
 ne, & ecce omnes, cadauera mortuorum. * Et 37
 egressus est, & abiit, & reuersus est Sen-
 nacherib rex Assyriorum, & habitauit in
 Niniue. * Et factum est, cum adoraret in

4. Reg. 19.
 Tob. 1. d.
 21.
 Eccles. 48.
 d. 24.
 1. Mach.
 7. f. 41.
 2. Mac. 8.
 c. 19.

templo Nefroch deum suum, Adramelech & Sarafar filij eius percusserunt eum gladio: fugeruntque in Terram Ararat, & regnavit Asarhaddon filius eius pro eo.

C A P. XXXVIII.

Ezechias à morte sibi per Isaiam comminata à liberatus, signo in horologio Achaz accepto, & promissa de manu Assyriorum liberatione, aditisq; ei ad vitā quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

4. Reg. 20.

a. 1.

2. Paral.

32. f. 49.

IN diebus illius agrotavit Ezechias vsq; ad mortem: & introiit ad eum Isaias filius Amos propheta: & dixit ei: Hæc dicit Dominus: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. * Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit ad Dominum, * & dixit: Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno. * Et factum est verbū Domini ad Isaiam, dicens: * Vade, & dic Ezechia: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: ecce ego adiciam super dies tuos quindecim annos: * & de manu regis Assyriorum eruam te, & ciuitatem istam, & protegā eam. * Hoc autem tibi erit signum à Domino, quia faciet Dominus verbum hoc, quod locutus est: * Ecce ego reueriti faciam vmbra lineæ, & per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reuersus est sol decem lineis per gradus, quos descenderat. * Scriptura Ezechia regis Iuda cum agrotasset, & conualuisset de infirmitate sua.

* Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.

Quæsiui residuum annorū meorum. * dixi: Non videbo Dominum Deum in terra viventium.

Non aspiciam hominem vltra, & habitatorem quæris,

* Generatio mea ablata est, & conuoluta est à me, quasi tabernaculum pastorum.

Præcisā est velut à texente, vita mea: dum adhuc ordire, succedit me: de manē vsq; ad vesperam finies me.

* Sperabam vsque ad manē, quasi leo sic contriuit omnia ossa mea:

De manē vsque ad vesperam finies me: * sicut pullus hirundinis sic clamabo, mediator vt columba.

Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in excelsum.

Domine vim patior, responde pro me.

Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerit?

Recogitabo tibi omnes annos meos in a maritudine animæ meæ.

16 * Domine si sic viuatur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me, & viuificabis me.

17 * Ecce in pace amantudo mea amarissima.

Tu autem eruisti animam meam vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 * Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19 * Viuens viuens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam.

20 * Domine saluum me fac, & Psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

21 * Et iussit Isaias vt tollerent massam de ficis, & cataplasma rent super vulnus, & sanaretur.

22 * Et dixit Ezechias: Quod erit signum quia ascendam in domum Domini?

C A P. XXXIX.

Ezechias quum missis à rege Babylonis nuntios suos ostendisset thesauros, ab Isia de futura eorum in Babylonem ablatione præmonetur.

1 **I**N tempore illo misit Merodach Baladan, filius Baladan rex Babylonis, libros & munerera ad Ezechiam: audierat enim quod agrotasset & conualuisset.

2 * Latatus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellam aromatum, & argenti, & odoramentorum, & vnguenti optimi, & omnes apothecas suppellectilis suæ, & vniuersa quæ inuenta sunt in thesauris eius. Non fuit verbum quod non ostenderet eis Ezechias in domo sua, & in omni potestate sua.

3 * Introiuit autem Isaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei: Quid dixerunt viri isti, & vnde venerunt ad te: Et dixit Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

4 * Et dixit: Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res quam non ostenderim eis in thesauris meis.

5 * Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini exercituum. * Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ in domo tua sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui vsque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus.

6 * Et de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

7 * Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum Domini quod locutus es. Et dixit: Fiat tantum pax & veritas in diebus meis.

8

9

10

11

C A P. XL.

Consolatio & salus Ierusalem per Christum futura: Iohannis Baptista predicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi diuini: Christi in carnem aduentus, ipsiusque gloria potestas & retributio palam annuntianda: contra idololatrias Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac sapientiam commendat: quodque sperantes in Domino mutent fortitudinem.

Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester. * Loquimini ad cor Ierusalem, & aduocate eam: quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis. * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. * Omnis Vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt praua in directa, & aspera in vias planas. * Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est. * Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? * Omnis caro scænum, & omnis gloria eius quasi flos agri: * Exsiccatum est scænum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo. Verè scænum est populus: * exsiccatum est scænum, & cecidit flos: Verbum autem Domini nostri manet in æternum. * Super montem excelsum ascendit tu, qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem: exalta, noli timere. Dic ciuitatibus Iuda: Ecce Deus vester: * ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce merces eius cum eo, & opus illius coram illo. * Sicut pastor gregem suum pascet: in brachio suo congregat agnos, & in sinu suo leuabit, fortas ipse portabit. * Quis mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera? * Quis adiunxit spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? * Cum quo iniit consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudiuit eum scientiam, & viam prudentiæ ostendit illi? * Ecce Gentes quasi stilla sicutulæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: ecce insulæ quasi pulvis exiguus. * Et Libanus non sufficit ad succendendum, & animalia eius non sufficient ad holocaustum. * Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei. * Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei? * Numquid sculptile confluxit faber? aut aurifex auro figurauit illud, & laminis argenteis argentarius?

20 * Forte lignum & imputribile elegit: arbor ex sapiens quærit, quomodo statuat simulacrum.
21 quod non moueatur. * Numquid non scitis? numquid non audistis? numquid non annuntiatum est vobis ab initio? numquid non intellexistis fundamenta terræ. * Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores eius sunt quasi locustæ: qui extendit velut nihilum cælos, & expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum. * Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint, iudices terræ velut inane fecit.
24 * & quidem neque plantatus, neque satus, neque radicans in terra truncus eorum: repente fluxit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos. * Et cui assimilastis me, & adæquastis, dicit sanctus? * Leuate in excelsum oculos vestros, & videte, quis creauit hæc: qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtutisque eius, neque vnum reliquum fuit. * Quare dicis Iacob, & loqueris Israel: Abscondita est via mea à Domino, & à Deo meo iudicium meum transiit? * Numquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ: non deficiet, neque laborabit, nec est inuestigatio sapientiæ eius. * Qui dat lasso virtutem: & his, qui non sunt, fortitudinem & robur multiplicat. * Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. * Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.

C A P. XLI.

Discepat Dominus cum idololatriis de potentia & variis magnisque beneficiis populo Iudaico exhibitis: quibus suam comprobat potentiam & benignitatem erga homines: ostendens simul & idolorum impotentiam & idololatrarum vanitatem.

Taceant ad me insulæ, & Gentes mutent fortitudinem: accedant, & tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus. * Quis suscitauit ab Oriente iustum, vocauit eum, vt sequeretur se? dabit in conspectu eius Gentes, & reges obtinebit: dabit quasi puluerem gladio eius, sicut stipulam vento raptam arcui eius. * Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus eius non apparebit. * Quis hæc operatus est, & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, primus & nouissimus ego sum. * Viderunt insulæ, & timuerunt, extrema terræ obstupuerunt, appropinquauerunt, & accesserunt. * Vnusquisque proximo suo auxiliabitur, & fratri suo dicit: Confortare. * Confortauit faber ænarius percutiens malleo eum, qui cudebat tunc temporis, di-

cens: Glutino bonum est: & confortauit eum
clauis, vt non moueretur. * Et tu Israel serue
meus, Iacob quem elegi, semen Abraham ami-
ci mei: * in quo apprehendi te ab extremis ter-
rae, & à longinquis eius vocaui te, & dixi tibi:
Seruus meus es tu, elegi te, & non abieci te.
* Ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines.
quia ego Deus tuus: confortatus te, & auxilia-
tus sum tibi, & suscepit te dextera iustitiae mei.
* Ecce confundentur & erubescunt omnes, qui
pugnant aduersum te: erunt quasi non sint,
& peribunt viri, qui contradicunt tibi. * Quae-
res eos, & non inuenies, viros rebelles tuos:
erunt quasi non sint: & veluti consumptio
homines bellantes aduersum te. * Quia ego
Dominus Deus tuus apprehendes manum tu-
am, dicensque tibi: Ne timeas, ego adiuui te.
* Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis
ex Israel: ego auxiliatus sum tibi, dicit Domi-
nus: & redemptor tuus sanctus Israel: * Ego
posui te, quasi plaustrum trituras nouum, ha-
bens tollra serratia trituras montes, &
comminues: & colles quasi puluerem pones.
* Ventilabis eos & ventus tollet, & turbo dis-
perget eos: & tu exultabis in Domino, in san-
cto Israel laetaberis. * Egeni & pauperes qua-
runt aquas, & non sunt: lingua eorum siti-
ruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Isra-
el non derelinquam eos. * Aperiam in supinis
collibus flumina, & in medio camporum
fontes: ponam desertum in stagna aquarum,
& terram inuiam in riuos aquarum. * Dabo in
solitudinem cedrum, & spinam, & myrtum, &
lignum oliuae: ponam in deserto abietem, vl-
mum, & buxum simul: * Vt videant, & sciant
& recogitent, & intelligant pariter, quia ma-
nus Domini fecit hoc, & sanctus Israel creauit
illud. * Propè facite iudicium vestrum, dicit
Dominus: afferte, si quid forte habetis, dixit
rex Iacob. * Accedant, & nuncient nobis quae-
cunque ventura sunt: priora, quae fuerunt, nun-
ciate: & ponemus cor nostrum, & sciemus
nouissima eorum, & quae ventura sunt, indi-
cate nobis. * Annunciate, quae ventura sunt
in futurum, & sciemus, quia dii estis vos. be-
nè quoque aut malè, si potestis, facite: & lo-
quamur & videamus simul. * Ecce vos estis
ex nihilo, & opus vestrum ex eo quod non est:
abominatio est, qui elegit vos. * Suscitaui ab
Aquilone, & veniet ab Ortus solis: vocabit no-
men meum, & adducet magistratus quasi lu-
rum, & velut plastes concalcans humum.
* Quis annunciauit ab exordio, vt sciamus, &
à principio, vt dicamus: Iustus es? non est ne-
que annuncians, neque praedicans, neque au-
diens sermones vestros. * Primus ad Sion di-
cet: Ecce adsunt, & Ierusalem euangelistam
dabo. * Et vidi, & nō erat neque ex istis quisquam,

qui iniret consilium, & interrogatus respon-
deret verbum. * Ecce omnes iniusti, & vana o-
pera eorum: vetus & inane simulachra eorum.

C A P. XLII.

*Pater sibi complacet in filio Christo, cuius virtu-
tutes & opera qua facturus est propheta expli-
cat, exhortans vniuersas gentes ad laudem &
gratiarum actionem: addit quoque malos, ido-
lolas & ingratos grauiter à Domino puni-
endos, plurimum conquerens de ingratitudine
seruorum Dei.*

Ecce seruus meus, suscipiam eum electus
meus, complacuit sibi in illo anima mea:
dedi spiritum meum super eum, iudicium
Gentibus proferet. * Non clamabit, neque ac-
cipiet personam, nec audietur vox eius foris.
* Calamum quassatum non conteret, & linum
fumigans non exstinguet, in veritate educet iu-
dicium. * Non erit tristis neque turbulentus,
donec ponat in terra iudicium: & legem eius
insulae expectabunt. * Hæc dicit Dominus
Deus, creans caelos, & extendens eos: firmans
terram, & quae geminant ex ea: dans statum
populo, qui est super eam, & spiritum calcanti-
bus eam. * Ego Dominus vocaui te in iu-
stitia, & apprehendi manum tuam, & seruaui
te. * Et dedi te in foedus populi, in lucem Gen-
tium: * Vt aperires oculos, caecorum, & edu-
ceres de conclusione vincitum, de domo car-
ceris sedentes in tenebris. * Ego Dominus,
hoc est nomen meum: gloriam meam alteri
non dabo, & laudem meam sculptilibus.
* Quae prima fuerunt, ecce venerunt: noua
quoque ego annuncio: antequam oriantur,
audita vobis faciam, * Cantate Domino can-
ticum nouum, laus eius ab extremis terrarum:
qui descenditis in mare, & plenitudo eius in-
sulæ, & habitatores earum. * Subleuetur deser-
tum, & ciuitates eius: in domibus habitabit
Cedar: laudate habitatores Petrar, de vertice
montium clamabunt. * Ponent Domino glo-
riam, & laudem eius in insulis nuntiabunt.
* Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir pre-
liator suscitabit zelum: vociferabitur, & clama-
bit: super inimicos suos confortabitur. * Tacui
semper, filii, patiens fui, sicut parturientes loquar:
dissepabo, & absorbebo simul. * Desertos faciam
montes & colles, & omne gramen eorum exci-
cabo: & ponam flumina in insulas, & stagna
arefaciam. * Et ducam caecos in viam, quam
nesciunt: & in semitis, quas ignorauerunt, am-
bulare eos faciam: ponam tenebras coram eis
in lucem, & praua in recta: hæc verba feci eis, &
non dereliqui eos. * Conuersi sunt retrorsum:
confundantur confusione qui confidunt in
sculptili, qui dicunt constanti: Vos dii nostri.
* Surdi audite, & ceci intuemini ad videndum.

* Quis

* Quis cæcus, nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem nuncios meos misi? quis cæcus, nisi qui venumdatus est? & quis cæcus, nisi seruus Domini? * Qui vides multa, nonne custodies? qui apertas habes aures, nonne audies? * Et Dominus voluit, vt sanctificaret eum, & magnificaret legem, & extolleret. * Ipse autem populus direptus & vastatus: laqueus iuuenum omnes, & in domibus carcerum absconditi sunt: facti sunt in rapinam, nec est, qui eruat; in direptionem, nec est, qui dicat: Redde. * Quis est in vobis, qui audiat hoc, attendat & ausculet futura? * Quis dedit in direptionem Iacob, & Israel vastantibus? nonne Dominus ipse, cui peccauimus? Et noluerunt in viis eius ambulare & non audierunt legem eius. * Et effudit super eum indignationem furoris sui, & forte bellum, & combussit eum in circuitu, & non cognouit: & succendit eum, & non intellexit.

CAP. XLIII.

Populum credentem securum facit, eius ex vniuerso orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum suum beneficiorum, quibus se solum verum Deum esse comprobant: addit a graui expostulatione aduersus Iudeorum ingratitudinem.

ET nunc hæc dicit Dominus creans te Iacob, & formans te Israel: Noli timere, quia redemi te, & vocaui te nomine tuo: meus es tu. * Cum transferis per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te: * Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel saluator tuus, dedi propitiationem tuam Aegyptum, Aethiopiam & Saba pro te. * Ex quo honorabilis factus es in oculis meis, & gloriosus: ego dilexi te, & dabo homines pro te, & populos pro anima tua. * Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te. * Dicam Aquiloni: Da; & Austro: Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ. * Et omnem, qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creauit eum, formaui eum, & feci eum. * Educ foras populum cæcum, & oculos habentem; surdum, & aures ei sunt. * Omnes gentes congregatæ sunt simul, & collectæ sunt tribus: quis in vobis annunciet istud, & quæ prima sunt audire nos faciet? dent testes eorum, iustificentur, & audiant, & dicant: Vere. * Vos testes mei, dicit Dominus, & seruus meus, quem elegi: vt sciatis, & credatis mihi, & intelligatis, quia ego ipse sum. Ante me non est formatus Deus, & post me non erit. * Ego

sum, ego sum Dominus, & non est absque me saluator. * Ego annunciaui, & saluaui: auditum feci, & non fuit in vobis alienus: vos testes mei, dicit Dominus, & ego Deus. * Et ab initio ego ipse, & non est, qui de manu mea eruat: operabor, & quis auerteret illud? * Hæc dicit Dominus redemptor vester, sanctus Israel: Propter vos misi in Babylonem, & detraxi vestes vniuersos, & Chaldaeos in nauibus suis gloriantes. * Ego Dominus sanctus vester, creans Israel rex vester. * Hæc dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus semitam. * Qui eduxit quadrigam & equum, agmen & robustum: simul obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi lili-um, & extincti sunt. * Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini. * Ecce ego facio noua, & nunc orientur, vtique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in inuiis flumina. * Glorificabit me bestia agri, dracones & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in inuiis, vt darem potum populo meo, electo meo. * Populum istum formaui mihi, laudem meam narrabit. * Non me inuocasti Iacob, nec laborasti in me Israel. * Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti me: non te seruire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure. * Non emisisti mihi argento calamum, & adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. * Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. * Reduc me in memoriam, & iudicemur simul: narra si quid habes, vt iustificeris. * Pater tuus primus peccauit, & interpretes tui præuicati sunt in me. * Et contaminaui principes sanctos, dedi ad interuentionem Iacob, & Israel in blasphemiam.

CAP. XLIV.

Deus consolatur populum suum, effusus super eum spiritum suum, & aquas super sitientem: ipse primus & nouissimus ac solus Deus. omnium creator ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrarum magna vanitas, imò stupor aperte conuincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cuius manu sunt omnia, populus reuocatur.

ET nunc audi Iacob serue meus, & Israel quem elegi: * Hæc dicit Dominus faciens & formans te, ab vtero auxiliator tuus: noli timere serue meus Iacob, & rectissime, quem elegi. * Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem

* 2. Cor. 5.
d. 17.
Apo. 21.
b. 5.

Ier. 33.
10. &
g. 26.

meam super stirpem tuam. * Et germinabunt
inter herbas, quasi salices iuxta præterfluentes
aquas. * Ille dicit: Domini ego sum: & ille vo-
cabit in nomine Iacob: & hic scribet manu sua:
Domino: & in nomine Israel assimiletur
eius. * Hæc dicit Dominus rex Israel, & redemptor
eius Dominus exercituum: Ego primus, & ego
nouissimus, & absque me non est Deus. * Quis
similis mei? vocet, & annunciet: & ordinem
exponat mihi, ex quo constitui populum an-
tiquum: ventura & quæ futura sunt, an-
nuncient eis. * Nolite timere, neque contur-
bemini: ex tunc audire te feci, & annunciaui:
vos estis testes mei. numquid est Deus abs-
que me, & formator quem ego non nouerim.
* Plastrum idoli omnes nihil sunt, & amantissi-
ma eorum non proderunt eis. ipsi sunt testes
eorum, quia non vident, neque intelligunt,
ut confundantur. * Quis formauit Deum, &
sculptile confluxit ad nihil utile? * Ecce omnes
participes eius confundentur: fabri enim sunt
ex hominibus: conuenient omnes, stabunt
& pauebunt, & confundentur simul. * Fa-
ber ferrarius lima operatus est: in prunis, &
in malleis formauit illud, & operatus est in
brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet,
non bibet aquam, & lassescet. * Artifex ligna-
rius extendit normam, formauit illud in run-
cina: fecit illud in angularibus, & in circino
tornauit illud: & fecit imaginem viri quasi
speciosum hominem habitantem in domo.
* Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum,
quæ steterat inter ligna saltus: plantauit pi-
num, quam pluuia nutrit. * Et facta est ho-
minibus in focum: sumpsit ex eis, & calefa-
ctus est: & succendit & coxit panes: de reli-
quo autem operatus est deum, & adorauit:
fecit sculptile, & curuatus est ante illud. * Me-
dium eius combussit igni, & de medio eius
carnes comedit: coxit pulmentum, & satura-
tus est, & calefactus est, & dixit: Vah, calefa-
ctus sum, vidi focum. * Reliquum autem e-
ius deum fecit & sculptile sibi: curuatur ante
illud, & adoratur illud, & obsecrat, dicens: Libe-
ra me, quia Deus meus es tu. * Nescierunt, ne-
que intellexerunt: obliui enim sunt, ne videant
oculi eorum, & ne intelligant corde suo. * Non
recogitant in mente sua, neque cognoscunt,
neque sentiunt, ut dicant: Medietatem eius
combussit igni: & coxi super carbones eius pa-
nes: coxi carnes & comedi, & de reliquo eius
idolum faciam? ante truncum ligni procidam?
* Pars eius cinis est: cor insipiens adorauit il-
lud, & non liberabit animam suam, neque di-
cet: Fortè mendacium est in dextera mea.
* Memento horum Iacob, & Israel, quoniam
seruus meus es tu. formauit te, seruus meus es
tu Israel, ne obliuiscaris mei. * Deleui veni-

ber iniquitates tuas, & quasi nebulam pecca-
ta tua: reuerte: e ad me, quoniam redemi te.
* Laudate cæli, quoniam misericordiam fecit
Dominus: iubilate extrema terræ, resonate
montes laudationem, saltus & omne lignum
eius: quoniam redemit Dominus Iacob, &
Israel gloriabitur. * Hæc dicit Dominus re-
demptor tuus, & formator tuus ex vtero. Ego
sum Dominus, faciens omnia, extendens cæ-
los solus, stabiliens terram, & nullus mecum.
* Irrita faciens signa diuinorum, & ariolos in
furorem vertens. Conuertens sapientes retror-
sum: & scientiam eorum stultam faciens.
* Suscitans verbum serui sui, & consilium
nuntiorum suorum complens. Qui dico Ie-
rusalem: Habitaberis; & ciuitatibus Iudæ: æ-
dificabimini, & deserta eius suscitabo. * Qui
dico profundo: Desolare, & flumina tua are-
faciam. * Qui dico Cyro: Pastor meus es, &
omnem voluntatem meam complebis. Qui
dico Ierusalem: Ædificaberis; & templo: Fun-
daberis.

CAP. XLV.

Prophetia de Cyro & victoriis ipsi a Deo conce-
dendis, cum increpatione quod Deum in his
non agnoscat, cum ipse solus sit Deus, omnium
Dominus, cui nemo potest contradicere prædi-
citur Christi natiuitas: & loquitur propheta
permixtum de Iudaorum per Cyrum libera-
tione, ac salute per Christum futura: quodque
solus Dominus sit Deus, iustus & saluans pro-
missaque complens.

Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro,
ante faciem eius Gentes, & dorsa regum ver-
tam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ
non cludentur. * Ego ante te ibo: & glorio-
sus terræ humiliabo: portas æreas conteram,
& vestes ferreas confringam. * Et dabo tibi
thesauros absconditos, & arcana secretorum:
vescias quia ego Dominus, qui voco nomen
meum, Deus Israel. * Propter seruum meum
Iacob, & Israel electum meum, & vocaui te
nomine tuo: assimilaui te, & non cognouisti
me. * Ego Dominus, & non est amplius: ex-
tra me non est Deus: accinxi te, & non cogno-
uisti me. * Vesceant hi, qui ab ortu solis, & qui
ab occidente, quoniam absque me non est.
Ego Dominus, & non est alter, * for-
mans lucem, & creans tenebras, faciens pa-
cem, & creans malum: ego Dominus faciens
omnia hæc. * Rorate cæli desuper, & nubes
pluant iustum: aperiat terra, & germinet
libiatorem: & iustitia oriatur simul: ego Do-
minus creauit eum. * Væ, qui contradicit verbo
suo, testa de familiis terræ: "numquid dicit
utrum figulo suo: Quid facis, & opus tuum aof-

Ier. 18. a. 6.

que manibus est? * Vae, qui dicit patri: Quid
 generas: & mulieri: Quid parturis? * Hæc
 dicit Dominus sanctus Israel, plastes eius:
 Ventura interrogate me, super filios meos,
 & super opus manuum mearum mandate
 mihi. * Ego feci terram, & hominem super
 eam creavi ego: manus meæ tetenderunt
 cælos, & omni militiæ eorū mandavi. * Ego
 suscepi eum ad iustitiam, & omnes vias eius
 dirigam: ipse ædificabit ciuitatem meam, &
 captiuitatem meam dimittet, non in pretio,
 neq; in muneribus, dicit Dominus Deus ex-
 ercituum. * Hæc dicit Dominus: Labor Æ-
 gypti, & negotiatio Æthiopiz, & Sabaum vi-
 ri sublimis ad te transibunt, & tui erunt: Post
 te ambulabunt, vincti manicis pergent: & te
 adorabunt, req; deprecabuntur: Tantum in
 te est Deus, & non est absq; te Deus. * Verè tu
 es Deus absconditus, Deus Israel saluator.
 * Confusi sunt, & erubuerunt omnes: simul
 abierunt in confusionem fabricatores erro-
 rum. * Israel saluatus est in Domino salute æ-
 terna: non confundemini, & non erubescer-
 is vsque in seculum seculi. * Quia hæc dicit
 Dominus creans cælos, ipse Deus formans
 terram, & faciens eam, ipse plastes eius: non
 in vanum creauit eam: vt habitaretur, for-
 mauit eam. ego Dominus, & non est alius.
 * Non in abscondito locutus sum in loco ter-
 ræ tenebroso: non dixi semini Iacob: Frustra
 querite me. ego Dominus loquens iustitiam,
 annuncians recta. * Congregamini, & venite,
 & accedite simul qui saluari estis ex Genti-
 bus: nescierunt, qui leuant lignum sculptu-
 ræ suæ, & rogant Deum non saluantem. * An-
 nunciate, & venite, & consiliamini simul:
 quis audiri fecit hoc ab initio, ex nunc præ-
 dixit illud: numquid ego Dominus, & non
 est vltra Deus absque me? Deus iustus & sal-
 uans non est præter me. * Conuertimini ad
 me, & salui eritis omnes fines terræ: quia ego
 Deus, & non est alius. * In memetipso iuraui,
 egredietur de ore meo iustitiæ verbum, &
 non reuertetur: * quia mihi curabitur om-
 ne genu, & iurabit omnis lingua. * Ergo in
 Domino, dicit, meq; sunt iustitiæ & imperiū:
 ad eum venient, & confundentur omnes, qui
 repugnant ei. * In Domino iustificabitur, &
 laudabitur omne semen Israel.

CAP. XLVI.

*Ostenditur idolorum vanitas, & destructio ipso-
 rum prædicitur: Iudæi cum reliquiis Israel ad
 Deum reuocantur, ostensa Dei magna benigni-
 tate ad ipsos, addita graui increpatione ob ip-
 sorum ingratitude & idolatriam: hor-
 taturq; vt ad ipsum, qui solus omnia nouit &
 potest, reuertantur, salutem ipsis per filium
 promittens.*

Confractus est Bel, contritus est Nabo:
 facta sunt simulacra eorum bestis & iu-
 mentis, onera vestra graui pondere vsque ad
 lassitudinē. * Contabuerunt & contrita sunt
 simul: non potuerunt saluare portantem, &
 anima eorum in captiuitatem ibit. * Audite
 me domus Iacob, & omne residuum domus
 Israel, qui portamini a meo vtero, qui gesta-
 mini a mea vulua. * Vsque ad senectam ego
 ipse, & vsque ad canos ego portabo: ego fe-
 ci, & ego ferā: ego portabo, & saluabo. * Cui
 assimilastis me, & adæquastis, & comparastis
 me, & fecistis similem? * Qui confertis au-
 rum de sacculo, & argentum iterum ponde-
 ratis: conducentes aurificē, vt faciat Deum:
 & procidunt, & adorant. * Portant illum in
 humeris gestantes, & ponentes in loco suo:
 & stabit, ac de loco suo non mouebitur. sed
 & cum clamauerint ad eum, non audiet: de
 tribulatione non saluabit eos. * Memento te
 istud, & confundamini: redite præuaticato-
 res ad cor. * Recordamini prioris seculi, quo-
 niam ego sum Deus, & non est vltra Deus,
 nec est similis mei: * Annuncians ab exordio
 nouissimum, & ab initio quæ necdum facta
 sunt, dicens: Consilium meum stabit, & o-
 mnis voluntas mea fiet: * Vocans ab Orien-
 te auem, & de terra longinqua virum volun-
 tatis meæ: & locutus sum, & adducam illud:
 creauit, & faciam illud. * Audite me duro cor-
 de, qui longē estis a iustitia. * Propè feci iu-
 stitiam meam, non elongabitur, & salus mea
 non morabitur. Dabo in Sion salutem, & in
 Israel gloriam meam.

CAP. XLVII.

*Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur, pro-
 pter ipsius superbiam, arrogantiam, & crude-
 litatem in Iudæos suos captiuos: quia in ma-
 leficiis, auguribus atque incantatoribus spem
 posuit.*

Descende, sede in puluere virgo filia Ba-
 bylon, sede in terra: non est solum filiæ
 Chaldæorum, quia vltra nō vocaberis mol-
 lis & tenera. * Tolle molā, & mole farinam:
 denuda turpitudinem tuam, & discooperi hu-
 merum, reuela ciura, transi flumina. * Reue-
 labitur ignominia tua, & videbitur oppro-
 brium tuum: vltionem capiam, & non resi-
 stet mihi homo. * Redemptor noster, Domi-
 nus exercituum nomen illius, sanctus Israel.
 * Sede tacens, & intra in tenebras filia Chal-
 dæorum: quia non vocaberis vltra domina
 regnorum. * Iratus sum super populū meum,
 & contaminaui hereditatem meam, & dedi eos
 in manu tua: non posuisti eis misericordias:
 super senem aggregasti iugum tuum valde.
 * & dixisti: In senpiternum ero domina: non

Bar. 6. c.

25.

Nab. 3. b.

5.

*Apoc. 18.
b. 7.
Inf. 5. f.
19.*

posuisti hæc super cor tuum, neq; recordata es nouissimi tui. * Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo: * Ego sum, & non est præter me amplius: non sedebo vidua, & ignorabo sterilitatem. * Veniet tibi duo hæc subito in die vna, sterilitas & viduitas. vnuerſa venerunt super te, propter multitudinem malefactorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem. * Et fiduciam habuisti in malitia tua, & dixisti: Non est, qui videat me. sapientia tua & scientia tua hæc decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, & præter me non est altera. * Veniet super te malum, & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas, quam nō poteris expiare: veniet super te repente miseria, quam nescies. * Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine malefactorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si forte quid proſit tibi, aut si possis fieri fortior. * Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent, & saluent te augures cæli, qui contemplantur sidera, & suppurabant menses, vt ex eis annunciant ventura tibi. * Ecce facti sunt quasi stipula; ignis combussit eos: non liberabunt animam suam de manu flammæ; non sunt prunæ, quibus caleſcant; nec focus, vt ſedeant ad eum. * Sic facta sunt tibi in quibuscunq; laboraueras: negotiatores tui ab adolescentia tua, vnusquisque in via sua errauerunt: non est, qui ſaluet te.

C A P. XLVIII.

*Increpat Dominus hypocrisin, ingratitudinem ac duritiam Iudeorum: se & non idola annu-
ciaſſe ſutura & illa compluiſſe oſtendens: pro-
pter nomen ſuum tamen parcat iſſis: & ita be-
nigne eos ad ſe reuocat, probans ſe ſolum verum
Deum, omnium conſcium, ſuiq; populi redem-
ptorem ac gubernatorem: conquerens quoq; de
mandatorum ſuorum præuaricatione, quibus
obſeruatis ſælices fuiſſent.*

A Vdite hæc domus Iacob, qui vocamini in nomine Iſrael, & de aquis Iuda exiſtis, qui iuratis in nomine Domini, & Dei Iſrael recordamini non in veritate, neq; in iuſtitia. * De ciuitate enim ſancta vocati ſunt, & ſuper Deum Iſrael conſtabiliti ſunt: Dominus exercituum nomen eius. * Priora ex tunc annunciaui, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea: repente operatus ſum, & venerunt. * Sciui enim, quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea. * Prædixi tibi ex tunc: antequam venirent indicaui tibi, ne forte diceres: Idola mea fecerunt hæc, & ſculptilia mea & conſtatilia mandauerunt iſta. * Quæ audiſti, vide omnia, vos autem

B num annuiciaſtis? Audita feci tibi noua ex tunc, & conſeruata ſunt, quæ nescis: * nunc creata ſunt, & non ex tunc: & ante diem, & non audiſti ea, ne forte dicas: Ecce ego cognouica. * Neq; audiſti, neq; cognouiſti, neque ex tunc aperta eſt auris tua: ſcio enim, quia præuaricans præuaricaberis, & tranſgreſſorem ex vero vocauit te. * Propter nomen meum longè faciam furorem meum: & laude mea infrenabo te, ne intereas. * Ecce excoxi te, ſed non quaſi argentum, elegi te in camino paupertatis. * Propter me, propter me faciam, vt non blaſphemer: & gloriam meam alteri non dabo. * Audi me Iacob, & Iſrael quem ego voco: * ego ipſe, ego primus, & ego nouiſſimus. * Manus quoq; mea fundauit terram, & dextera mea menſa eſt celos: ego vocabo eos, & ſtabunt ſimul. * Congregamini omnes vos: & audite: quis de eis annunciauit hæc? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem ſuam in Babylone, & brachium ſuum in Chaldaïs. * Ego, ego locutus ſum, & vocaui eum: adduxi eum, & directæ ſunt via eius. * Accedite ad me, & audite hoc: non à principio in abſcondito locutus ſum: ex tempore antequam fieret, ibi eram: & nunc Dominus Deus miſit me, & ſpiritus eius. * Hæc dicit Dominus redemptor tuus ſanctus Iſrael: Ego Dominus Deus tuus docens te vitilia. gubernans te in via, qua ambulas. * Vtinam attendiſſes mandata mea: facta fuiſſet ſicut flumen pax tua, & iuſtitia tua, ſicut gurgites maris. * & fuiſſet quaſi arena ſemen tuum, & ſtirps vteri tui vt lapilli eius: non interiiſſet, & non fuiſſet artritum nomen eius: & facie mea. * Egre dimini de Babylone, fugite à Chaldaïs, in voce exultationis annunciate: auditum facite hoc, & efferre illud vſque ad extrema terræ. Dicite: * Redemit Dominus ſeruum ſuum Iacob. * Non ſitierunt in deſerto, cum educeret eos: aquam de petra produxit eis, & ſcidit petram, & fluxerunt aquæ. * Non eſt pax impiis, dicit Dominus.

C A P. XLIX.

Conſtituitur Chriſtus dux Gentium ac Iudeorum ſaluandorum, daturq; in ſædus populi ex omni orbis parte vocandi: & oſtenſa magna felicitate credentium in Chriſtum, hortatur eos ad gratiarum actionem: benigne etiam conſolatur Sion, qua ſe à Deo deſertam conquerebatur: promittens eam toto orbe fore glorioſam, omnibus ad ipſam conſluentibus, eiusq; conuiuium inimicis.

A Vdite inſulæ, & attendite populi de longe: Dominus ab vtero vocauit me, de ventre matris meæ recordatus eſt nomi-

nis mei. * Et posuit os meam quasi gladium
 acutum: in vmbra manus sue protexit me, &
 posuit me sicut sagittam electam: in phare-
 tra sua abscondit me. * Et dixit mihi: Seruus
 meus es tu Israel, quia in te gloriabor. * Et
 ego dixi: In vacuum laboraui, sine causa &
 vane fortitudinem meam consumpsi: ergo
 iudicium meum cum Domino, & opus me-
 um cum Deo meo. * Et nunc dicit Dominus,
 formans me ex vtero seruum sibi, vt redu-
 cam Iacob ad eum, & Israel non congregabi-
 tur: & glorificatus sum in oculis Domini, &
 Deus meus factus est fortitudo mea. * Et di-
 xit: Parum est, vt sis mihi seruus ad susci-
 tandas tribus Iacob, & facies Israel cōuertendas.
 * Ecce dedi te in lucem Gentium, vt sis salus
 mea vsq; ad extremum terræ. * Hæc dicit Do-
 minus redemptor Israel, sanctus eius, ad con-
 temptibilem animam, ad abominatam gen-
 tem, ad seruū dominorum: Reges videbunt,
 & consurgent principes, & adorabunt pro-
 pter Dominum, quia fidelis est, & san-
 ctum Israel, qui elegit te. * Hæc dicit Do-
 minus: In tempore placito exaudiui te, & in
 die salutis auxiliatus sum tui: & seruaui te, &
 dedi te in fœdus populi, vt suscitares terram,
 & possideres hereditates dissipatas: * vt dice-
 res his, qui vincti sunt: Exite; & his, qui in te-
 nebris: Reuelamini. Super vias pascuntur, &
 in omnibus planis pascua eorum. * Non e-
 surient, neq; sitient, & nō percutiet eos q̄stus
 & sol: quia miserator eorum reget eos, & ad
 fontes aquarum porabit eos. * Et ponam om-
 nes montes meos in viam, & semitæ meæ
 exaltabuntur. * Ecce isti de longè venient, &
 ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra
 Australi. * Laudate cœli, & exulta terra, iu-
 bilate montes laudem: quia consolatus est
 Dominus populum suum, & pauperum suo-
 rum miserabitur. * Et dixit Sion: Dereliquit
 me Dominus, & Dominus oblitus est mei.
 * Numquid obliuisci potest mulier infan-
 tem suum, vt non misereatur filio vteri sui? &
 si illa oblita fuerit, ego tamen nō obliuiscar
 tui. * Ecce in manibus meis descripsi te: mu-
 ri tui coram oculis meis semper. * Venerunt
 structores tui: destruentes te & dissipantes a
 te exibunt. * Leua in circuitu oculos tuos, &
 vide, omnes isti congregati sunt, venerunt
 tibi: viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus
 his velut ornamēto vestieris, & circumda-
 bis tibi eos quasi sponfa. * Quia desertu tua,
 & solitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ, nunc
 angusta erunt præ habitatoribus, & longe
 fugabuntur, qui absorbebant te. * Adhuc di-
 cent in auribus tuis filii sterilitatis tuæ: An-
 gustus est mihi locus, fac spatium mihi, vt
 habitem. * Et dices in corde tuo: Quis ge-

F nuit mihi istos? ego sterilis, & non pariens,
 transmigrata, & captiua: & istos quis nutri-
 uit? ego destituta & sola: & isti vbi erant?
 22 * Hæc dicit Dominus Deus: Ecce leuabo ad
 Gentes manum meam, & ad populos exalta-
 bo signum meum. Et afferent filios tuos in
 vlnis, & filias tuas super humeros porta-
 bunt. * Et erunt reges nutritij tui, & reginæ
 nutrices tuæ: vultu in terram demisso ado-
 rabunt te, & puluerem pedum tuorum lin-
 gent. Et scies quia ego Dominus, super quo
 24 nō confundentur, q̄ expectant eum. * Num-
 quid tolletur à forti præda? aut quod cap-
 tum fuerit à robusto, saluum esse poterit?
 25 * Quia hæc dicit Dominus: Equidem, & ca-
 ptiuitas à forti tolletur: & quod ablatum
 fuerit à robusto, saluabitur. Eos verò, qui
 iudicauerunt te, ego iudicabo, & filios tuos
 26 ego saluabo. * Et cibabo hostes tuos carni-
 bus suis & quasi musto sanguine suo inebria-
 buntur: & sciet omnis caro, quia ego Domi-
 nus saluans te, & redēptor tuus fortis Iacob.

CAP. L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet synagoga repudiata, Christum nolens recipere, qui nihil pratermisit quod agendum fuerat vt ab ea reciperetur, imò illius amore seipsum in ignominiosas tradidit afflictiones: ideoq; synagoga doloribus interitura denuntiatur.

1 Hæc dicit Dominus: Qui est hic liber re-
 pudij matris vestre, quod dimisi eam? aut
 A quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce
 in iniquitatibus vestris venditi estis; & in se-
 2 leribus vestris dimisi matrem vestram. * Quia
 veni, & non erat vir? vocaui, & non erat, qui
 audiret. * numquid abbreviata & paruula fa-
 cta est manus mea, vt non possim redimere?
 B aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce
 in increpatione mea desertum faciam mare,
 ponam flumina in siccum: computrescent
 3 pisces sine aqua, & morientur in siti. * In-
 duam cœlos tenebris, & saccum ponam ope-
 4 rimentum eorum. * Dominus dedit mihi lin-
 guam eruditam, vt sciam sustentare eum, qui
 lassus est verbo: erigit mane, mane erigit mi-
 5 hi aurem, vt audiam quasi magistrum. * Do-
 minus Deus aperuit mihi aurem, ego autem
 6 non contradico: retrorsum non abij. * Cor-
 C pus meum dedi percutientibus, & genas me-
 as vellentibus: faciem meam non auerti ab
 7 increpantibus, & conspuentibus in me. * Do-
 minus Deus auxiliator meus, ideo non sum
 confusus: ideo posui faciē meam, vt petram
 durissimam, & scio, quoniam nō confundar.
 8 * Iuxta est, qui iustificat me, quis contradi-
 cet mihi? stemus simul, quis est aduersarius

meus?

* Inf. 59. a.

* Matth. 26. g. 67.

* Rom. 8. f. 33.

meus? accedat ad me. * Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis est, qui condemnet me? Ecce omnes quasi vestimentum contrentur, tinea comedet eos. * Quis ex vobis, timens Dominum, audiens vocem serui sui? qui ambulauit in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum. * Ecce vos omnes accendentes ignem accincti flammis, ambulate in luminis ignis vestri, & in flammis quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

CAP. LI.

Exhortatur Sion exemplo Abraha, cui Deus promissa compleuit, ut & ipse certis fidas se promissam à Deo consolationem accepturam: de consolatione, salute & magna felicitate Sion, hoc est, Ecclesia, per Christum futura, & de lege Evangelica late disserit, ac de humilitatione hostium Ecclesia.

A Vdite me qui sequimini quod iustum est, & queritis Dominum: attendite ad petram vnde excisi estis, & ad cauernam laci, de qua præcisi estis. * Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos: quia vnum vocaui eum, & benedixi ei, & multiplicauimus eum. * Consolabitur ergo Dominus Sion, & consolabitur omnes ruinas eius: & ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum Domini. Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis. * Attendite ad me popule meus, & tribus mea me audite: quia lex à me exiit, & iudicium meum in lucem populorum requiescet. * Propè est iustus meus, egressus est saluator meus, & brachia mea populos iudicabunt: me insulæ expectabunt, & brachium meum sustinebunt. * Leuate in cælum oculos vestros, & videte sub terra deorsum: quia cæli sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum ardeat, & habitatores eius sicut hæc interibunt: * Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet. * Audite me qui scitis iustum, populus meus lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis. * Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum.

* Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus seculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem?

* Numquid non tu siccasti mare, aquam

D abyssi vehementis: qui posuisti profundum maris viam, vt transirent liberati?

I * Et nunc qui redempti sunt à Domino, reuerterentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus. * Ego, ego ipse consolabor vos, quis tu vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi scenum ita arefcerit? * Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit cælos, & fundauit terram: & formidasti iugiter tota die à facie furoris eius qui te tribulabat, & parauerat ad perdendum: vbi nunc est furor tribulantis? * Cito veniet gradiens ad aperendum: & non interficiet vique ad interuentionem, nec deficiet panis eius. * Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbabo mare, & intumescunt fluctus eius: Dominus exercituum nomen meum. * Posui verba mea in ore tuo, & in vmbra manus meæ protexi te, vt plantes cælos, & fundes terram: & dicas ad Sion: Populus meus es tu. * Eleuare, eleuare, consurge Ierusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem ire eius: vsque ad fundum calicis soporis bibisti, & potasti vsque ad fæces. * Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis, quos genuit: & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filiis, quos enutrit. * Duo sunt quæ occurrerunt tibi; quis contristabitur super te? vastitas, & contritio, & fames, & gladius; quis consolabitur te? * Filij tui proiecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Domini, increpatione Dei tui. * Idecirco audi hoc paupercula, & ebria non à vino. * Hæc dicit dominator tuus Dominus, & Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meæ, non adicies vt bibas illum vltra. * Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliauerunt & dixerunt animæ tuæ: Incuruare, vt transeamus: & posuisti vt terram corpus tuum, & quasi viam transeuntibus.

CAP. LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam ad consolationem ob gratiam sui redemptionem: meminit descensus Israel in Aegyptum, & liberationis ab Assur: predicatorum autem evangelica pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus saluatorem: & de ipsius exaltatione ac humiliatione, & fide Gentium in ipsum.

C Onsurge, consurge, induere fortitudinem tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem, ciuitas sancti: quia non adiciet vltra vt pertranseat per te incircumcisus &

* Psal. 36.
6.39.

* Exod. 14.
6.21.

immun-

¹ *Matth. 8.*
c. 17.

¹ *1. Cor. 15.*
a. 3.

¹ *Matth.*
26. f. 63.
Act. 8. f.
32.

¹ *1. Pet. 2.*
d. 22.
1. Ioh. 3. a.
5.

¹ *Mar. 15. c.*
28.
Luc. 22. d.
37.

Luc. 23. d.
29.
Gal. 4. d.
27.

¹ *Luc. 1. c.*
32.

immundus. * Executere de puluere, consurge, 2
sede Ierusalem: solue vincula colli tui capti-
ua filia Sion. * Quia hæc dicit Dominus: Gra- 3
tis venundati estis, & sine argento redime-
mini: * Quia hæc dicit Dominus Deus: "In 4
Ægyptum descendit populus meus in prin-
cipio, ut colonus esset ibi: & Assur absq; vlla 5
causa calumniatus est eum. * Et numquid
mihi est hic, dicit Dominus, quoniam abla-
tus est populus meus gratis? Dominatores
eius inique agunt, dicit Dominus, & iugi- 6
ter tota die nomē meū blasphematur. * Pro-
pter hoc sciet populus meus nomen meum
in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce
adsum. * Quam pulchri super montes pedes
annunciantis & prædicantis pacem; annun- 7
ciantis bonum, prædicantis salutem, dicen-
tis Sion: Regnabit Deus tuus! * Vox specu- 8
latorum tuorum: leuauerunt vocem, simul
laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt 9
eum conuerterit Dominus Sion. * Gaudete,
& laudate simul desertam Ierusalem: quia con-
solatus est Dominus populū suum, redemit 10
Ierusalem. * Parauit Dominus brachiū san-
ctum suum in oculis omnium Gentium: * &
videbunt omnes fines terræ salutem Dei no-
stri. * Recedite, recedite, exite inde, "pollu- 11
tū nolite tangere: exite de medio eius, mun-
damini qui fertis vasa Domini. * Quoniam 12
non in tumultu exibitis, nec in fuga prope-
rabit: præcedet enim vos Dominus, & con-
gregabit vos Deus Israel. * Ecce intelliget 13
seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sub-
limiserit valde. * Sicut obstupuerunt super 14
te multi, sic inglorius erit inter viros alpe-
ctus eius, & forma eius inter filios homi-
num. * Ille asperget gentes multas, super 15
ipsum continebunt reges os suum: "quia
quibus non est narratum de eo, viderunt; &
qui non audierunt, contemplati sunt.

CAP. LIII.

*Non omnes Euangelij predicationem suscipiunt:
propheta de Christi natiuitate & ignominio, a
passione ac morte ipsius propter peccata nostra:
contemptus habitus est, qui salutem nobis pe-
perit: de mansuetudine & voluntaria ipsius
oblatione: de gloria & exaltatione eius, cre-
dentiumq; multitudine.*

Q Vis credidit auditui nostro? & brachiū 1
Domini cui reuelatum est? * Et ascen- 2
det sicut virgultum coram eo, & sicut radix
de terra sitientis: non est species ei, neque de-
cor: & vidimus eum, & non erat aspectus, &
desiderauimus eum: * Despectum, & nouis-
simum virorum, virum dolorum, & scientem
infirmiorem: & quasi absconditus vultus
eius & despectus, vnde nec reputauimus eum.

* Verè languores nostros ipse tulit, & 4
lores nostros ipse portauit: & nos putau-
imus quasi leprosum, & percussum a
humiliatum. * Ipse autem vulneratus est
propter iniquitates nostras, attritus est
propter scelera nostra: disciplina propter scelera
super eum, & liuore eius sanati sumus: * Omnes
nos quasi oues errauimus, vnusquisq;
in viam suam declinauit: & posuit Dominus
in eo iniquitatem omnium nostrum. * Oblatus
est quia ipse voluit, & non aperuit os suum:
sicut ouis ad occisionē ducetur, & quasi
agnus coram tundente se obmutescet, &
non aperiet os suum. * De angustia, & de iudi-
cio sublatu est: generationem eius quis
enarrabit? quia abicissus est de terra viuentiū:
propter scelus populi mei percussus eum. 9
* Et dabit impios pro sepultura, & diutem
pro morte sua: "quod quòd iniquitatem non
fecerit, neq; dolus fuerit in ore eius. * Et Do-
minus voluit conterere eum in infirmitate: si
posuerit pro peccato animam suam, videbit
semen longauū, & voluntas Domini in ma-
nu eius dirigetur. * Pro eo quòd laborauit
anima eius, videbit & saturabitur: in scientia
sua iustificabit ipse iustus seruus meus mul-
tos, & iniquitates eorum ipse portabit. * Ideò
dispertiam ei plurimos, & fortium diuidet
spolia pro eo quòd tradidit in mortem ani-
mam suam, & cum sceleratis reputatus est:
& ipse peccata multorum tulit, & pro trans-
gressoribus rogauit.

CAP. LIV.

*Ecclesiam inuitat ad latissimā quòd ex Gentibus
sutura sit numerosior quàm erat synagoga, &
per orbem propaganda, perpetua Dei protectio-
ne sit in securitate victura, veteris oblita cala-
mitatis: quodq; ex pretiosis edificabitur lapi-
dibus, in iustitia fundata: omnesq; in ea docti
erunt à Deo, multitudine pacis fruturi.*

Lauda sterilis quæ non parit: decanta
A laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam
multi filij desertæ, magis quàm eius quæ
2 habet virum, dicit Dominus. * Dilata locum
tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuo-
rum extende, ne parcas: longos fac funicu-
3 los tuos, & clauos tuos cōsolida. * Ad dexte-
B ram enim & ad laeuam penetrabis: & semen
tuum Gentes hereditabit, & ciuitates deser-
tas inhabitabit. * Noli timere, quia non con-
funderis, neq; erubescēs: non enim te pude-
bit, quia confusionis adolescentiæ tuæ obli-
uisceris, & opprobrij viduitatis tuæ non re-
cordaberis amplius. * Quia dominabitur tui
C qui fecit te, & Dominus exercituum nomen
eius: & redemptor tuus sanctus Israel, Deus
6 omnis terræ vocabitur. * Quia ut mulierem

derelictam & merentem spiritu vocauit te Dominus, & vxorem ab adolescentia abiecitam, dixit Deus tuus. * Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. * In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit redeptor tuus Dominus. * Sic ut in diebus Noë istud mihi est, cui iuravi ne inducerem aquas Noë ultra supra terram: sic iuravi vt non irascar tibi, & non increpem te. * Montes enim commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet a te, & fœdus pacis meæ nō mouebitur: dixit miserator tuus Dominus. * Pau-percula, tempestate conuulsa, absque vlla cōsolatione. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris, & ponam iaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles. * Vniuersos filios tuos doctos a Domino; & multitudinem pacis filiis tuis. * Et in iustitia fundaberis: recede procul a calumnia, quia non timebis; & a pauore, quia non appropinquet tibi. * Ecce accola veniet, qui non erat mecum, aduenia quondam tuus adiungetur tibi. * Ecce ego creauī fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentē vas in opus suum, & ego creauī interfectorem ad disperdendum. * Omne vas quod fictum est contra te, non dirigitur: & omnem linguam resistentem tibi in iudicio, iudicabis. Hæc est hereditas seruatorum Domini, & iustitia eorum apud me, dicit Dominus.

CAP. LV.

Omnes ad fidem vocans promittit donorum spiritualium abundantiam: reuocantur a peccatis impij, cum Dominus misericors sit & verax in promissis: de profectu predicationis Euangelij & felicitate credentium.

OMnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, proparate, emite & comedite: venite, emite absq; argento, & absque vlla commutatione vinum & lac. * Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra. * Inclinate aurem vestram, & venite ad me: audite, & viuet anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum, * misericordias David fideles. * Ecce testē populus dedi eum, ducem ac præceptore Gentibus. * Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis: & Gentes, quæ te non cognouerunt, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & sanctum Israel,

6 quia glorificauit te. * Querite Dominum, dum inueniri potest: inuocate eum, dum p-
7 pē est. * Derelinquat impius viam suam, & vir
iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad
C Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum
nostrum: quoniam multus est ad ignoscen-
8 dum. * Non enim cogitationes meæ, cogita-
tiones vestra: neq; via vestra, via meæ, dicit
9 Dominus. * Quia sicut exaltantur cœli a ter-
ra, sic exaltatæ sunt via meæ a viis vestris, &
cogitationes meæ a cogitationibus vestris.
10 * Et quomodo descendit imber, & nix de cœ-
lo, & illuc ultra non reuertitur, sed inebriat
terram: & infundit eam, & germinare eam
facit, & dat semen ferenti, & panem com-
11 denti. * Sicerit verbum meum, quod egre-
dictur de ore meo: non reuertetur ad me va-
cuum, sed faciet quæcumq; volui, & spera-
12 bitur in his, ad quæ misi illud. * Quia in læti-
tia egrediemini, & in pace deducemini: mon-
tes & colles cantabunt coram vobis laudem,
13 & omnia ligna regionis plaudēt manu. * Pro
salicunca ascendet abies, & pro vitica crescet
myrtus: & erit Dominus nominatus in si-
gnum æternum, quod non auferetur.

CAP. LVI.

Omnes cuiusvis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad seruanda sua precepta: consolatio eunuchorum iustorum: domus dei, domus est orationis: grauis increpatio & comminatio aduersus pastores Ierusalem, quos cæcos & canes multos ac impudentes appellat.

Hæc dicit Dominus: Custodite indi-
A cium, & facite iustitiam: quia iuxta est
salus mea vt veniat, & iustitia mea vt reuele-
2 tur. * Beatus vir, qui facit hoc, & filius homi-
nis, qui apprehendet istud: custodiens sab-
batum ne polluat illud, custodiens manus
3 suas ne faciat omne malum. * Et non dicat fi-
lius aduenæ, qui adhæret Domino, dicens:
B Separatione diuidet me Dominus a populo
suo: Et nō dicat Eunuchus: Ecce ego lignum
4 aridum. * Quia hæc dicit Dominus Eunu-
chis: Qui custodierunt sabbata mea, & ele-
gerint q̄ ego volui, & tenuerint fœd^u meum:
5 * Dabo eis in domo mea, & in muris meis lo-
cum, & nomen melius a filiis & filiabus: no-
men sempiternum dabo eis, quod non peri-
6 bit. * Et filios aduenæ, qui adhærent Domi-
no, vt colant eum, & diligant nomen eius, vt
sint ei in seruos: omnem custodientem sab-
C batum ne polluat illud, & tenentem fœdus
7 meum: * Adducam eos in montem sanctum
meum, & lætificabo eos in domo orationis
meæ: holocausta eorum, & victimæ eorum,
placebunt mihi super altari meo: * quia do-
mus mea, dom^u orationis vocabitur cunctis

Matth. II.
617.
Luc. 19 g.
46.

populis: * Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israel: Adhuc congregabo ad eum congregatos eius: * Omnes bestiarum agri venite ad deuorandum, vniuersarum bestiarum salus. * Speculatores eius cæci omnes, nescierunt vniuersi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia. * Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignorauerunt intelliguntiam: omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisque ad auaritiam suam, a summo vsque ad nouissimum. * Venite, sumamus vinum, & implemur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.

CAP. LVII.

Iustorum interitus, & futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expositus super idololatria aliisque ipsorum sceleribus, denuntians eos humiliansque: conuersis autem pax & consolatio promittitur, cum impiis cor sit tanquam mare feruens cui non est pax.

IVltus perit, & non est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiarum colliguntur, quia non est qui intelligat: a facie enim malitiarum collectus est iustus. * Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulauit in directione sua. * Vos autem accedite huc filij augurum: semen adulteri, & fornicariarum. * Super quem iurastis? Super quem dilatastis os, & eiecistis linguam? numquid non vos filij scelesti, semen mendax? qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes paruulos in torrentibus, subter eminentes petras? * In partibus torreatis pars tua, hæc est fors tua: & ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium. numquid super his non indignabor? * Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti vt immolares hostias. * Et post ostium, & retro postem posuisti memoriale tuum: quia iuxta me discooperisti, & suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis scædus: dilexisti stratum eorum manu aperta. * Et ornasti te regi vnguento, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, & humiliata es vsque ad inferos. * In multitudine viarum tuarum laborasti: non dixisti: Quiescam: vitam manus tuarum inuenisti, propterea non rogasti. * Pro quo sollicita timuisti, quia mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo: quia ego tacens, & quasi non videris, & mei oblita es. * Ego annuntiabo iustitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi. * Cum clamaueris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura: Qui autem fiduciam habet

mei, hereditabit terram, & possidebit montem sanctum meum. * Et dicam: * Viam facite, præbete iter, declinate de semita, auferite offensionem de via populi mei. * Quia hæc dicit Excelsus, & sublimis habitans æternitatem: & sanctum nomen eius in excello & in sancto habitans, & cum contrito & humili spiritu: vt viuificet spiritum humilium, & viuificet cor contritorum. * Non enim in sempiternum litigabo, neque vsque ad finem irascar: quia spiritus a facie mea egredietur, & statim ego faciam. * Propter iniquitatem auaritiarum iratus sum, & percussi eum: abscondi a te faciem meam, & indignatus sum: & abiit vagus in via cordis sui. * Vias eius vidi, & sanauit eum, & reduxi eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus eius. * Creauit fructum labiorum pacem, pacem ei, qui longè est, & qui prope, dixit Dominus, & sanauit eum. * Impij autem quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum. * Non est pax impiis, dicit Dominus Deus.

CAP. LVIII.

Reprehendit Iudæorum hypocrisim, ostendens eorum ieiunium non esse Deo acceptabile: & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis, multa præstentur hominibus beneficia: quomodo debeat sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod sit premium eius celebrantium.

C Lama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. * Me etenim de die in diem querunt, & scire vias meas volunt: quasi gens, quæ iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiarum: appropinquare Deo volunt. * Quare ieiunauimus, & non aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitorum vestrorum petitis. * Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiæ. Nolite ieiunare sicut vsque ad hanc diem, vt audiat in excello clamor vester. * Numquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam: numquid contorquere quasi circulum caput suum, & sacco & cinerem sternere? numquid istud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Domino? * Nonne hoc est magis ieiunium, quod elegi, dissolue colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes: dimitte eos, qui confracti sunt, libera, & omne onus diruimpe. * Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum,

* Sup. 48.
d. 22.

* Zach. 7.
b. 5.

* Ezech.
18. b. 16.
Matth.

operi eum, & carnem tuam ne despexeris.
 * Tunc erumpet quasi manē lumen tuum, &
 sanitas tua citius orietur, & anteibit faciem
 tuam iustitia tua, & gloria Domini colliget te.
 * Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: cla-
 mabis, & dicit: Ecce adsum. si abstuleris de me-
 dio tui catenam, & desieris extendere digi-
 tum, & loqui quod non prodest. * Cum effu-
 deris esurienti animam tuam, & animam af-
 flictam repleueris, orietur in tenebris lux tua,
 & tenebræ tuæ erunt sicut meridies. * Et re-
 quem tibi dabit Dominus semper, & imple-
 bit splendoribus animam tuam, & ossa tua li-
 berabit, & eris quasi hortus irriguus, & sicut
 fons aquarum, cuius non deficiet aqua. * Et
 ædificabuntur in te deserta sæculorum: funda-
 menta generationis & generationis suscita-
 bis: & vocaberis ædificator sepium, auertens
 semitas in quietem. * Si auerteris à sabbato
 pedem tuum, facere voluntatem tuam in die
 sancto meo, & vocaueris sabbatum delicia-
 rum, & sanctum Domini gloriosum, & glori-
 ficaueris eum dum non facis vias tuas, & non
 inuenitur voluntas tua, vt loquaris sermo-
 nem: * Tunc delectaberis super Domino, &
 suffollam te super altitudines terræ, & cibabo
 te hereditate Iacob patris tui. os enim Domi-
 ni locutum est.

C A P. LIX.

*Potens ac benignus est Deus ad saluandum Iu-
 deos, sed iniquitates eorum, quas Propheta
 prosequitur, impediunt ne exaudiantur ac sal-
 uentur: propter quas & ipsi consentunt se ius-
 se à Deo desertos & excacatos, affligi variis
 malis. de furore Domini in malos, & benigni-
 tate erga poenitentes.*

Ecce non est abbreviata manus Domini vt
 saluare nequeat, neque aggravata est au-
 ris eius vt non exaudiat: * Sed iniquitates ve-
 stræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum, &
 peccata vestra absconderunt faciem eius à vo-
 bis ne exaudiret. * Manus enim vestræ pol-
 luræ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate:
 labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua
 vestra iniquitatem saturat. * Non est qui inuo-
 cet iustitiam, neque est qui iudicet verè: sed
 confidunt in nihilo, & loquuntur vanitates:
 * cōceperunt laborem, & pepererunt iniquita-
 tem. * Oua aspidum ruperunt, & telas aranæ
 texuerunt: qui comederit de ovis eorum, mo-
 rietur: & quod conforium est, erumpet in re-
 gulum. * Telæ eorum non erunt in vestimen-
 tum, neque operientur operibus suis: opera
 eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in
 manibus eorum. * Pedes eorum ad malum
 currunt, & scissimani vt effundant sanguinem
 innocentem: cogitationes eorum cogitatio-

nes inutiles: vastitas & contritio in viis eorum.
 * Viam pacis nescierunt, & non est iudicium
 in gressibus eorum. semitæ eorum incuruatæ
 sunt eis: omnis qui calcatur eis, ignorat pa-
 cem. * Propter hoc elongatum est iudicium à
 nobis, & non apprehendet nos iustitia: expe-
 ctauimus lucem & ecce tenebræ; splendorem,
 & in tenebris ambulauimus. * Palpauimus,
 sicut cæci parietem, & quasi absque oculis at-
 trectauimus: impigimus meridie quasi in te-
 nebris, in caliginosis quasi mortui. * Rugie-
 mus quasi vili omnes, & quasi columbæ me-
 ditantes gememus. expectauimus iudicium,
 & non est; salutem, & elongata est à nobis.
 * Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ
 coram te, & peccata nostra responderunt no-
 bis. quia scelera nostra nobiscum, & iniquita-
 tes nostras cognouimus, * peccare & mentiri
 contra Dominum: & auersi sumus ne iremus
 post tergum Dei nostri, vt loqueremur calu-
 niam & transgressionem: concepimus, &
 locuti sumus de corde verba mendacii. * Et
 conuersum est retroisum iudicium, & iustitia
 longestetit: quia occidit in platea veritas, &
 aequitas non potuit ingredi. * Et facta est veri-
 tas in obliuionem: & qui rectifuit à malo, præ-
 dæ patuit: & vidit Dominus, & malum appa-
 ruit in oculis eius, quia non est iudicium. * &
 vidit quia non est vir: & aporiatus est, quia
 non est qui occurrat: & saluauit sibi brachium
 suum, & iustitia eius ipsa confirmauit eum.
 * Indutus est iustitia vt lorica, & galea salutis
 in capite eius: indutus est vestimentis vltio-
 nis, & opertus est quasi pallio zeli. * Sicut ad
 vindictam quasi ad retributionem indigna-
 tionis hostibus suis & vicissitudinem inimicis
 suis in suis vicem reddet. * Et timebunt qui
 ab Occidente, nomen Domini, & qui ab ortu
 solis, gloriam eius: cum venerit quasi fluuius
 violentus, quem spiritus Domini cogit: * &
 venerit Sion redemptor, & eis qui redeunt ab
 iniquitate in Iacob, dicit Dominus. * Hoc sæ-
 culum meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus
 meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in
 ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore se-
 minis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit
 Dominus, a modo & vsque in sempiternum.

C A P. LX.

*Ecclesia ad exultationem excitatur, quod in ea
 Domini gloria reluceat, ad quam accessura
 sunt plurima nationes, & qua ad eam non ve-
 nerint peribunt: in qua pax, iustitia & laus
 Dei inuenientur ablata iniquitate: erigat
 Dominus ei in lucem sempiternam & glo-
 riam.*

Surge, illuminare Ierusalem: quia venit lu-
 men tuum, & gloria Domini super te orta

est * Quia ecce tenebrae operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. * Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. * Leua in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longe venient, & filiae tuae de latere surgent. * Tunc videbis, & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. * Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Ephraim: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes. * Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabab: ministri autem tibi offerentur super placibili altari meo; & domum maiestatis meae glorificabo. * Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbae ad fenestras suas? * Me enim insulae expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longe; argentum eorum, & aurum eorum cum eis, nomini Domini Dei tui, & sancto Israel, quia glorificauit te. * Et aedificabunt filii peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministri bunt tibi in indignatione enim mea percussisti te; & in reconciliatione mea misertus sum tui. * Et aperientur portae tuae iugiter: die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo Gentium, & reges earum adducantur. * Gens enim & regnum, quod non seruit tibi, peribit: & Gentes solitudine vastabuntur. * Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus, & pinus simul, ad ornandum locum sanctificationis meae; & locum pedum meorum glorificabo. * Et venient ad te curui filii eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te Ciuitatem Domini, Sion sancti Israel. * Pro eo quodd fuisisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam saeculorum, gaudium in generationem & generationem: & fuges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & scies quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. * Pro are afferam aurum, & pro ferro afferam argentum, & pro lignis, & pro lapidibus ferrum: & ponam visitationem tuam pacem, & praepositos tuos iustitiam. * Non audietur ultra iniquitas in terra tua, & vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio. * Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunae illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. * Non occidet ultra sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Domi-

nus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui. * Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuum hereditabunt terram germen plantationis tuae, opus manus tuae ad glorificandum. * Minimus erit in mille, & paruulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore eius subito faciam illud.

CAP. LXI.

Christi saluatoris officium & humani generis reparationem pulchre explicat: praedicatione quoque ministrorum Christi gentes ad fidem conuertendas: additur de consolatione credentium & gloria ministrorum: ecclesia laetabunda suam felicitatem mire sibi gratulatur.

Spiritus Domini super me, eo quodd vnxit me Dominus: ad annuncian- dum man-
fuctis misit me, vt mederer conuictis corde, & praedicarem captiuis indulgentiam, & clau-
lis apertionem: * vt praedicarem annum placibilem Domino, & diem ultionis Deo nostro: * vt consolarer omnes lugentes: * vt ponerem lugentibus Sion; & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mercedis: & vocabuntur in ea fortes iustitiae, plantatio Domini ad glorificandum. * Et aedificabunt deserta saeculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas, dissipatas in generationem & generationem. * Et stabunt alieni, & pascunt pecora vestra: & filii peregrinorum, agricolae, & vinitores vestri erunt. * Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: Fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria earum superbi-
tietis. * Pro confusione vestra duplici & rubore, landabunt partem suam: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, laetitia sempiterna erit eis. * Quia ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocausto: & dabo opus eorum in veritate, & saeculus perpetuum seruiam eis. * Et sciet in Gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus. * Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentum salutis: & induimento iustitiae circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatum monilibus suis. * Sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat; sic Dominus Deus germinabit iustitiam & laudem coram vniuersis Gentibus.

CAP. LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetae de Christi aduentu &

conuersione Gentium : de felicitate gloria & exaltatione ecclesia ex Dei gratia beneplacito erga ipsam : de predicatoribus ecclesia, & euangelio per orbem diuulgando.

Propter Sion non tacebo, & propter Ierusalem non quiescam, donec egrediat ut splendor iustus eius, & saluator eius ut lampas accendatur. * Et videbunt Gentes iustum tuum, & cuncti reges indyuum tuum : & vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominabit. * Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. * Non vocaberis ultra derelicta : & terra tua non vocabitur amplius Desolata : sed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua inhabitabitur. quia complacuit Domino in te : & terra tua inhabitabitur. * Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponfam, & gaudebit super te Deus tuus. * Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die & tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini Domini ne taceatis, * & ne detis silentium ei, donec stabiliat & donec ponat Ierusalem laudem in terra. * Iurauit Dominus in dextera sua, & in brachio fortitudinis suæ : Si dederit triticum tuum ultra cibum inimicis tuis : & si biberint filii alieni vinum tuum, in quo laborasti. * Quia qui congregant illud, comedent, & laudabunt Dominum : & qui comportant illud, bibent in atriis sanctis meis. * Transite, transite per portas, * præparate viam populo, planum facite iter, eligite lapides, & eleuate signum ad Populos, * Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, dicite filiæ Sion : Ecce saluator tuus venit : ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo. * Et vocabunt eos, Populus sanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis : Quæstia ciuitas, & non Derelicta.

C A P. LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes : Deus multa præstitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti : propheta autem miserationum Domini memor, inuocat ipsius misericordiam super populum suum, quem à Deo desertum conqueritur.

Quis est iste, qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra? iste formosus in stola sua, gradens in multitudinem fortitudinis suæ. Ego, qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum. * Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari? * Torcular calcaui solus, & de Gentibus non est vir mecum : calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea :

& aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi. * **D**ies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit. * Circumspexi, & non erat auxiliator : quæsiui, & non fuit qui adiuuaret : & saluauit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi. * Et conculcaui populos in furore meo, & inebriaui eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum. * Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus quæ reddidit nobis Dominus, & super multitudinem bonorum domui Israel, quæ largitus est eis secundum indulgentiam suam, & secundum multitudinem misericordiarum suarum. * Et dixit : Verumtamen populus meus est, filii non negantes : & factus est eis saluator. * In omni tribulatione eorum non est tribulatus, & angelus faciei eius saluauit eos in dilectione sua, & in indulgentia sua ipse redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cunctis diebus sæculi. * **I**psi autem ad iracundiam provocauerunt, & affligerunt spiritum sancti eius, & conuersus est eis in inimicum, & ipse debellauit eos. * Et recordatus est dierum sæculi Moysi, & populi sui : Vbi est qui eduxit eos de manibus pastorum gregis sui? vbi est qui posuit in medio eius spiritum sancti sui? * **Q**ui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suæ, qui scindit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum : * **Q**ui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem. * **Q**uasi animal in campo descendens, spiritus Domini ductor eius fuit : sic adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen gloriæ. * **A**tende de cælo, & vide de habitaculo sancto tuo, & gloriæ tuæ : vbi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum? super me continuerunt se. * **T**u enim pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos : tu Domine pater noster redemptor noster, à sæculo nomen tuum, * **Q**uare errare nos fecisti Domine de viis tuis : indurasti cor nostrum ne timeamus te? conuerti propter seruos tuos, tribus hereditatis tuæ. * **Q**uasi nihilum posciderunt populum sanctum tuum : hostes nostri conculcauerunt sanctificationem tuam. * **F**acti sumus quasi in principio, cum non dominaris nostri, neque inuocaretur nomen tuum super nos.

C A P. LXIV.

Petit Propheta ut Deus nomen suum & potentiam inimicis nota faciat : facta quoque mentione felicitatis qua Deum expectantibus præparata est, confitetur ac lugeat populi sui iniquitates, immunditias, & exilium, orans pro liberatione.

Sup. 57. d.

15.

Mat. 21.

11. 5.

Zach. 9. b.

9.

Apoc. 19.

c. 13.

Sup. 34. b. 8.

Exod. 14. c. 29.

Deut. 16. d. 15.

Baruch 1. d. 16.

Vtinam dirumperes cœlos, & descenderes: à facie tua montes defluerent. * Sic-
ut exustio ignis tabescerent, aquę arderet igni,
ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis: à
facie tua gentes turbarentur. * Cũ feceris
mirabilia, non sustinebimus: descendisti, & à
facie tua montes defluerunt. * A sæculo non
audierunt, neque auribus perceperunt: oculus
non vidit, Deus absque te, quæ præparasti ex-
pectantibus te. * Occurristi lætanti, & facienti
iustitiam: in viis tuis recordabuntur tui: ecce
tu iratus es, & peccauimus: in ipsis fuimus
semper, & saluabimur. * Et facti sumus vt im-
mundus omnes nos, & quasi pannus men-
struæ vnuerse iustitiæ nostræ: & cecidimus
quasi folium vniuersi, & iniquitates nostræ
quasi ventus abstulerunt nos. * Non est qui in-
uocet nomen tuum, qui confurgat, & teneat
te: abscondisti faciem tuam à nobis, & allisti
nos in manu iniquitatis nostræ. * Et nunc Do-
mine, pater noster es tu; nos vero dolum, & fi-
dior noster tu, & opera manuum tuarum om-
nes nos. * Ne irascaris Domine satis, & ne ul-
trā memineris iniquitatis nostræ: ecce respice,
populus tuus omnes nos. * Ciuitas sancti tui
facta est deserta, Sion deserta facta est, Ierusa-
lem desolata est. * Domus sanctificationis no-
stræ, & gloriæ nostrę, vbi laudauerunt te patres
nostri, facta est in exustionem ignis, & omnia
desiderabilia nostra versa sunt in ruinas. * Nū-
quid super his continebis te Domine, tacebis,
& affliges nos vehementer?

CAP. LXV.

*Gentium conuersio, & Iudaorum propter iniqui-
tates suas & idololatriam abiectio, seruatis
tamen paucis reliquiis ex ipsis: comminatio his
qui Deum legem abiecerunt, & prospera ac noua
omnia seruis Dei nuntiantur: de quorum for-
licitate & Dei erga ipsos benignitate multis
agit propheta.*

Quæsierunt me qui antè non interroga-
bant, inuenerunt qui non quæsierāt me.
dixi: Ecce ego, ecce ego ad Gentem, quæ non
inuocabat nomen meum. * Expandi manus
meas tota die ad populū incredulum, qui gra-
ditur in via non bona post cogitationes suas.
* Populus qui ad iracundiam prouocat me an-
te faciem meā semper: qui immolāt in hortis,
& sacrificant super lateres: * qui habitant in se-
pulchris, & in delubris idolorum dormiunt: qui
comedunt carnem suillam, & ius profanum in
vasis eorum. * Qui dicunt, Recede à me, non
appropinques mihi, quia immūds es: isti su-
mus erunt in furore meo, ignis ardēs tota die.
* Ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed
reddam & retribuam in sinum eorum. * Iniqui-
tates vestras & iniquitates patrum vestrorū si-

mul, dicit Dominus, qui sacrificauerunt super
montes, & super colles exprobrauerunt mihi,
& remetiatur opus eorū primū in sinu eorū. * Hęc
dicit Dominus: Quomodo si inueniatur granū
in botro, & dicitur: Ne dissipes illud, quoniam be-
nedictio est: sic faciam propter seruos meos, vt
non disperdam totum. * Et educam de Iacob
semen, & de Iuda possidentem montes meos:
& hereditabunt eam electi mei, & serui mei
habitabunt ibi. * Et erunt campestria in caulas
gregum, & vallis Achor in cubile armentorū,
populo meo qui requisierunt me. * Et vos, qui
dereliquistis Dominum, qui obliui estis mon-
tem sanctum meum, qui ponitis Fortunę mē-
sam, & libatis super eam. * Numerabo vos in
gladio, & omnes in eā de corruetis. * Pro quod
vocaui, & nō respondistis: locutus sum, & non
audistis: & faciebatis malum in oculis meis, &
& quæ nolui elegistis. * Propter hoc hæc dicit
Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, &
vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitie-
tis. * Ecce serui mei lætabuntur, & vos confun-
demini: Ecce serui mei laudabunt præ exulta-
tione cordis, & vos clamabitis præ dolore cor-
dis, & præ contritione spiritus vlulabitis. * Et
dimittetis nomen vestrum in iuramentum e-
lectis meis: & interficiet te Dominus Deus, &
seruos suos vocabit nomine alio, * In quo qui
benedictus est super terrā, benedicetur in Deo
amen: & qui iurat in terra, iurabit in Deo amē:
quia obliuioni traditæ sunt angustię priores,
& quia absconditæ sunt ab oculis mei. * Ecce
enim ego creo cœlos nouos, & terram nouam:
& non erunt in memoria priora, & non ascen-
dent super cor. * Sed gaudebitis & exultabitis
vsq; in sempiternum, in his quæ ego creo: quia
ecce ego creo Ierusalem exultationē, & popu-
lum eius gaudium. * Et exultabo in Ierusalem,
& gaudebo in populo meo: & non audietur in
eo vltiā vox fletus, & vox clamoris. * Nō erit ibi
ampliūs infans dierum, & senex qui non im-
pleat dies suos: quoniam puer centū annorum
moriatur, & peccator centum annorum male-
dictus erit. * Et ædificabunt domos, & habita-
bunt: & plantabunt vineas, & comedent fru-
ctus earum. * Non ædificabunt, & alius habita-
bit: non plantabunt, & alius comedet: secun-
dum enim dies ligni, erunt dies populi mei. &
opera manuum eorum inueterabunt: * electi
mei non laborabunt frustra, neque generabūt
in conturbatione: quia semen benedictorum
Domini est, & nepotes eorum cum eis. * Erit-
que antequam clament, ego exaudiam: adhuc
illis loquentibus, ego audiam. * Lupus & a-
gnus pascuntur simul, leo & bos comedent pa-
leas: & serpenti puluis panis eius: non noc-
ebunt, neque occident in omni monte sancto
meo, dicit Dominus.

* *Pron. 1. c.*24. *Ierem. 7. c.*23. *Inf. 66.*

b. 4.

* *Inf. 66.*

g. 22.

* *Apoc. 21.*

a. 1.

* *Psal. 31.*

b. 5.

* *Sup. 11.*

a. 6.

CAP. LXVI.

Dominus cæli & terra non templum respicit, quod Iudæi pro loco quietis illi edificare volebant, sed spiritum humiliatum: reiiciuntur veteris legis sacrificia: Iudæorum aduersus Christum ipsiusque discipulos per uicacia puniendos ostenditur: de Christi natiuitate & ecclesiæ fecunditate: cui ut omnes collatentur exhortatur: ostendens beneficia quæ a Domino recipiet, & quale futurum sit malorum iudicium, & quomodo per discipulorum Christi prædicationem Gentes conuertentur: de finali quoque retributione malorum & bonorum.

Act. 7. f.
49.

Hæc dicit Dominus: Cælum sedes mea. *1*
Terra autem scabellum pedum meorum: *A*
quæ est ista domus, quam ædificabitis mihi? *2*
& quis est iste locus quietis meæ? * Omnia *2*
hæc manus mea fecit, & facta sunt vniuersa *3*
ista, dicit Dominus, ad quem autem respiciam, *B*
nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & *3*
tremementem sermones meos? * Qui immolat *3*
bouem, quasi qui intes fiat virum: qui ma- *4*
cat pecus, quasi qui excerebret canem: qui of- *B*
fert oblationem, quasi qui sanguinem suum *4*
offerat: qui recordatur thuris, quasi qui *5*
benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis *5*
suis, & in abominationibus suis anima eorum *6*
delictata est. * Vnde ego eligam illu- *6*
siones eorum: & quæ timebant, adducam *7*
eis: quia vocaui, & non erat qui responde- *7*
ret: locutus sum, & non audierunt: fecerunt *8*
que malum in oculis meis, & quæ nolui ele- *8*
gerunt. * Audite verbum Domini, qui tremi- *9*
tis ad verbum eius: dixerunt fratres vestri o- *9*
dientes vos, & abicientes propter nomen me- *10*
um: glorificetur Dominus, & videbimus in *10*
lætitia vestra: Ipsi autem confundentur. * Vox *11*
populi de ciuitate, vox de templo, vox Domi- *11*
ni reddentis retributionem inimicis suis. * An- *12*
tequam parturiret, peperit: antequam veni- *13*
ret partus eius, peperit masculum. * Quis au- *13*
diuit vnquam tale? & quis vidit huic simile? *14*
numquid parturiet terra in die vna: aut pariet *15*
gens simul, quia parturiuit & peperit Sion *16*
filios suos? * Numquid ego, qui alios parere *17*
facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, *18*
qui generationem ceteris tribuo, sterilis ero, *19*
ait Dominus Deus tuus? * Latamini cum Ieru- *20*
salem, & erulante in ea omnes qui diligitis *21*
eam: gaudete cum ea gaudio vniuersi, qui luge- *22*
tis super eam. * vt sugatis, & repleamini ab ube- *23*
re consolationis eius: vt mulgeatis, & deliciis *24*
affluatis ab omnimoda gloria eius. * Quia hæc *25*
dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam *26*
quasi fluiuium pacis, & quasi torrentem inun- *27*
dante: gloriam Gentium, quam sugetis: ad *28*
vbera portabimini, & super genua blandientur *29*
vobis. * Quomodo si cui mare blandiatur, ita *30*

“Prou. 1. c.
24.
Ierem. 7. c.
13.
Sup. 65. b.
12.

ego consolabor vos, & in Ierusalem consolabi- *1*
mini. * Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & *2*
ossa vestra, quasi herba germinauerit: & cognos- *3*
cet manus Domini seruis eius, & indigna- *4*
bitur inimicis suis. * Quia ecce Dominus in *5*
igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius: red- *6*
dere in indignatione futuros, suum, & in cie- *7*
pationem suam in flamma ignis: * quia in *8*
igne Dominus iudicabit, & in radio suo ad- *9*
omnem carnem, & multiplicabunt in intell- *10*
ectum Domino, * qui sanctificabantur, & mun- *11*
dos se putabant in hortis post ianuam in vin- *12*
secus, qui comedeabant carnem suam, & abo- *13*
minationem, & murem simul consumen- *14*
tur. *15*
dicit Dominus. * Ego autem opera eorum, & *16*
cogitationes eorum, venio vt congregem cum *17*
omnibus gentibus & linguis: & venient & vi- *18*
debunt gloriam meam. * Et ponam in eis si- *19*
gnum, & mittam ex eis qui saluari fuerint, ad *20*
Gentes in mare, in Africam, & Lydiam ten- *21*
dentes sagittam, in Italiam & Græciam, ad in- *22*
sulas longe, ad eos qui non audierunt de me, & *23*
non viderunt gloriam meam. Et annuncia- *24*
bunt gloriam meam Gentibus. * & adducunt *25*
omnes fratres vestros de cunctis Gentibus do- *26*
num Domino, in equis, & in quadrigis, & in *27*
lecticis, & in mulis, & in carucis, ad montem *28*
sanctum meum Ierusalem, dicit Dominus, *29*
quomodo si inferant filii Israel munus in vale *30*
mundo in domum Domini. * Et assumam *31*
ex eis in sacerdotes, & Leuitas, dicit Dominus: *32*
* Quia sicut cæli noui, & terra noua, quæ ego *33*
facio stare coram me, dicit Dominus: ita fiet *34*
semen vestrum, & nomen vestrum. * Et erit *35*
mensis ex mense, & sabbatum ex sabbato: ve- *36*
niet omnis caro vt adoret coram facie mea, di- *37*
cit Dominus. * Et egredientur, & videbunt ca- *38*
duera virorum, qui præuaticati sunt in me: *39*
vermis eorum non morietur, & ignis eorum *40*
non extinguetur: & erunt vsque ad ianuetarem *41*
visionis omni carni. *42*

P R O P H E T I A I E R E M I E.

CAP. I.

*Ieremias in ventre matris sanctificatus, & tem-
pore Iosie regis Iudæ missus a Domino ad pro-
phetandum, cassatur pueritiam, sed doctus a
Deo accipit rebus inuincibile, inbeturque sa-
crificari destructionem Ierusalem sub nomine
virgæ & olivæ confusa.*

Verba Ieremie filii Helciz, de *1*
sacerdotibus qui fuerunt in A- *2*
nathab in Terra Benjamin. *3*
* Quod factum est verbu Do- *4*
mini ad eum in diebus ioh- *5*
niam regis Iudæ, in anno

decimo anno regni eius. * Et factum est in 3
diebus Ioakim filij Iosia regis Iuda, vsque ad
consumationem vndećimi anni Sedecia filij

Iosia regis Iuda, vsque ad transmigrationem
Ierusalem, in mense quinto. * Et factum est
verbum Domini ad me, dicens: * Priusquam

te formarem in utero, noui te: & antequam
exires de vulua, sanctificaui te, & prophetam
in Gentibus dedi te. * Et dixi, A, a, a, Domine
Deus: Ecce nescio loqui, quia puer ego sum.
* Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: Puer
sum: quoniam ad omnia, quæ mittam te, i-
bis: & vniuersa, quæcumque mandauero ti-
bi, loqueris. * Ne timeas à facie eorum: quia
tecum ego sum, vt eruam te, dicit Dominus.
* Et misit Dominus manum suam, & tetigit
os meum: & dixit Dominus ad me: Ecce de-
di verba mea in ore tuo: * ecce constitui te
hodie super Gentes, & super regna, vt eucl-
las, & destruas, & disperdas, & dissipes, & æ-
difices, & plantes. * Et factum est verbum
Domini ad me, dicens: Quid tu vides Iere-
mia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video.
* Et dixit Dominus ad me: Bene vidisti, quia
vigilabo ego super verbo meo vt faciam il-
lud. * Et factum est verbum Domini secun-
dò ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ol-
iam succensum ego video, & faciem eius à fa-
cie Aquilonis. * Et dixit Dominus ad me: Ab
Aquilone pandetur malum super omnes ha-
bitatores terræ. * quia ecce ego conuocabo
omnes cognationes regnorum Aquilonis,

ait Dominus: & venient & ponent vnusquis-
que solum suum in introitu portarum Ieru-
salem, & super omnes muros eius in circui-
tu, & super vniuersas vrbes Iuda. * Et loquar
iudicia mea cum eis, super omnem malitiam
eorum qui dereliquerunt me, & libauerunt
diis alienis, & adorauerunt opus manum sua-
rum. * Tu ergo accinge lumbos tuos, & sur-
ge, & loquere ad eos omnia, quæ ego præci-
pio tibi. Ne formides à facie eorum: nec e-
nim time te faciam vultum eorum. * Ego
quippe dedi te hodie in ciuitatem munitam,
& in columnam ferream, & in murum æ-
reum, super omnem terram, regibus Iuda,
principibus eius, & sacerdotibus, & populo
terræ. * Et bellabunt aduersum te, & non
præualebunt: quia ego tecum sum, ait Do-
minus, vt liberem te.

C A P. II.

Graviter expostulat Dominus cum filiis Israel &
Iuda, potissimum cum pastoribus ac proph-
etis, quod non respicientes accepta à Deo varia
beneficia, eo qui fons est aqua vine relicto, ado-
rauerint idola, à quibus nihil boni expectare
poterant: imò cum toti essent in idololatria,

*rapinis & crudelitate, se iustificare niteban-
tur, & propterea a deo stando pradicat.*

ET factum est verbum Domini, ad me, di-
cens: * Vade, & clama in auribus Ierusa-
lem, dicens: Hæc dicit Dominus: Record-
a-
tus sum tui, miserans adoleſcentiam tuam,
& charitatem desponsationis tuæ, quando
secuta es me in deserto, in terra quæ non se-
minatur. * Sanctus Israel Domino, primitiæ
frugum eius: omnes, qui deuorant eum, de-
linquunt: mala venient super eos, dicit Do-
minus. * Audite verbum Domini domus Ia-
cob, & omnes cognationes domus Israel:
* hæc dicit Dominus: * Quid inuenerunt pa-
tres vestri in me iniquitatis, quia elongaue-
runt a me, & ambulauerunt post vanitatem,
& vani facti sunt? * Et non dixerunt: Vbi est
Dominus, qui ascendere nos fecit de Terra
Ægypti: qui traduxit nos per desertum, per
terram inhabitabilem & inuiam, per terram
sitis, & imaginem mortis, per terram, in qua
non ambulauit vir, neque habitauit ho-
mo? * Et induxi vos in terram Carmeli, vt
comederetis fructum eius, & optima illius:
& ingressi contaminastis terram meam, &
hereditatem meam posuistis in abomina-
tionem. * Sacerdotes non dixerunt: Vbi est
Dominus? & tenentes legem nescierunt me,
& pastores præuaticati sunt in me: & pro-
phetæ prophetauerunt in Baal, & idola se-
cuti sunt. * Propterea adhuc iudicio conten-
dam vobiscum, ait Dominus, & cum filiis ve-
stris disceptabo. * Transite ad insulas Ce-
chim, & videte: & in Cedar mittite, & consi-
derate vehementer: & videte si factum est
huiusmodi. * Si mutauit gens deos suos, &
certè ipsi non sunt dij: populus verò meus
mutauit gloriam suam in idolum. * Obstu-
pescite cœli super hoc, & portæ eius desola-
mini vehementer, dicit Dominus. * Duo e-
nim mala fecit populus meus: Me derelique-
runt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi ci-
sternas, cisternas dissipatas, quæ continere
non valent aquas. * Numquid seruus est Is-
rael, aut vernaculus? quare ergo factus est in
prædam? * Super eum rugierunt leones, &
dederunt vocem suam, posuerunt terræ eius
in solitudinem: ciuitates eius exustæ sunt, &
non est qui habitet in eis. * Filij quoq; Mem-
phæ & Taphnæ constuprauerunt te vsque
ad verticem. * Numquid non istud factum
est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum
eo tempore, quo ducebat te per viam? * Et
nunc quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas a-
quam turbidam? & quid tibi cum via Asy-
riorum, vt bibas aquam fluminis? * Arguet
te malitia tua, & auersio tua increpabit te.

Scito, & vide, quia malum & amarum est re-
liquisse te Dominum Deum tuum, & non es-
se timorem mei apud te, dicit Dominus Deus
exercituum. * A sæculo confregisti iugum
meum, rupisti vincula mea, & dixisti: Non
seruiam. * In omni enim colle sublimi, & sub
omni ligno frondoso, tu prosternebaris me-
retrix. * Ego autem plantaui te vineam ele-
ctam, omne semen verum: quomodo ergo
conuersa es mihi in prauum vinea aliena? Si
lauieris te nitro, & multiplicaueris tibi her-
bam borith, maculata es in iniquitate tua
coram me, dicit Dominus Deus. * Quo-
modo dicis: Non sum polluta, post Baalim
non ambulauit? vide vias tuas in conualle,
scito quid feceris: cursor leuis explicans vias
suas. * Onager assuetus in solitudine, in desi-
derio animæ suæ attraxit ventum amoris sui:
nullus auert eam: omnes qui quarunt eam,
non deficient: in mensuris eius inuenient
eam. * Prohibe pedem tuum à nuditate, &
guttur tuum à siti. Et dixisti: Desperauit, ne-
quaquam faciam: adamaui quippe alienos,
& post eos ambulabo. * Quomodo confun-
ditur quâdo deprehenditur, sic confusi sunt
domus Israel, ipsi & reges eorum, principes,
& sacerdotes, & prophetæ eorum, dicentes
ligno: Pater meus es tu; & lapidi: Tu me ge-
nuisti. * verterunt ad me tergum, & non fa-
ciem, & in tempore afflictionis suæ dicent:
Surge, & libera nos. * Vbi sunt dij tui, quos
fecisti tibi? surgant & liberent te in tempor-
e afflictionis tuæ: secundum numerum quip-
pe ciuitatum tuarum erant dij tui Iuda. * Quid
vultis mecum iudicio contendere? omnes
dereliquistis me, dicit Dominus. * Frustra
perculsi filios vestros, disciplinam non rece-
perunt: deuorauit gladius vester prophetas
vestros, quasi leo vastator. * generatio vestra.
Videte verbum Domini: Numquid solitudo
factus sum Israeli, aut terra serotina? quare
ergo dixit populus meus: Recessimus, non
veniemus vltra ad te? * Numquid obliui-
scetur virgo ornamentis suis, aut sponsa fasci-
pe thoracis suæ? populus verò meus oblitus
est mei diebus innumeris. * Quid niteris bo-
nam ostendere viam tuam ad querendam
dilectionem, quæ insuper & malicias tuas do-
cuiſti vias tuas. * & in alis tuis innētus est san-
guis animarum pauperum & innocentium:
non in fossis inueni eos, sed in omnibus que
supra memorauit. * Et dixisti: Absq; peccato
& innocens ego sum: & propterea auertatur
furor tuus à me. Ecce ego iudicio cōtendam
tecum, eò quòd dixeris: Nō peccaui. * Quam
vilis facta es nimis, iterans vias tuas! & ab
Ægypto confunderis, sicut confusa es ab As-
syr. * Nam ab ista egredieris, & manus eorum

erant super caput tuum: quoniam obtinuit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum in ea.

C A P. III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad serenitatem ab idololatria, in qua Iuda etiam Ierusalem excessit: promittens se assumpturum eos in filios, & veros pastores eis daturum, ut Ierosolymis in pace colant Dominum: de futura gloria & exaltatione Ierusalem, ac Gentium ad eam congregatione, & de populi parentia.

Vlgo dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum: numquid reuertetur ad eam ultra? numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. * Leua oculos tuos in directum, & vide ubi non prostrata sis: in viis sedebas, expectans eos quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis. * **Q**uamobrem prohibita sunt stillae pluiarum, & serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. * Ergo saltem amodo voca me: Pater meus, dux virginitatis meae tu es. * Numquid irascaris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es, & fecisti mala, & potuisti. * Et dixit Dominus ad me in diebus Iosiae regis. * Numquid vidisti quae fecerit aduersatrix Israel? abiit submer super omnem montem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est tibi. * Et dixi, cum fecisset haec omnia: Ad me reuere: & non est reuersa. Et vidit prauaricatrix soror eius Iuda, quia pro eo, quod inoecata esset aduersatrix Israel, dimissem eam, & dedissem ei libellum repudij: & non tenuit prauaricatrix Iuda soror eius, sed abiit, & fornicata est etiam ipsa. * Et facilitate fornicationis suae contaminauit terram, & inoecata est cum lapide & ligno. * Et in omnibus his non est reuersa ad me prauaricatrix soror eius Iuda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus. * Et dixit Dominus ad me: Iustificauit animam suam aduersatrix Israel, comparatione prauaricatricis Iudae. * Vade, & elama sermones istos contra Aquilonem, & dices: Reuere aduersatrix Israel, dicit Dominus, & non auertam faciem meam a vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus, & non irascar in perpetuum. * Verumtamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum prauaricata es: & dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non audisti, ait Dominus. * Con-

uertimini filij reuertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester: & assumam vos vnum de ciuitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion. * Et dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascunt vos scientia & doctrina. * Cumque multiplicati fueritis, & creueritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultra: Arca testamenti Domini: neque ascendet super eam, neque recedabuntur illius: nec visitabuntur. nec fiet ultra. * In tempore illo vocabunt Ierusalem Solum Domini: & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini Ierusalem, & non ambulabunt post prauitatem cordis sui pessimi. * In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israel, & venient simul de terra Aquilonis, ad terram quam dedi patribus vestris. * Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram desiderabilem, hereditatem praeclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis. * Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempnit me domus Israel, dicit Dominus. * Vox in viis audita est, ploratus & ululatus filiorum Israel: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliui sunt Domini Dei sui. * Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu es Dominus Deus noster. * Vere mendaces erant colles, & multitudo montium: verum in Domino Deo nostro salus Israel. * Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias eorum. * Dormimus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccauimus nos, & patres nostri, ab adolescentia nostra usque ad diem hanc: & non audiuius vocem Domini Dei nostri.

C A P. IV.

Promittit Dominus veniam si se verè conuertant & corde circumcidant: comminando grauiora mala si in malis persistant: quapropter lyget propheta videns terram deuastandam, & in solitudinem redigendam, ita tamen ut non fiat consummatio.

Si reuerteris Israel, ait Dominus, ad me conuere: si abstuleris offendicula tua a facie mea, non commoueberis. * Et iurabis: Viuit Dominus in veritate, & in iudicio, & in iustitia: & benedicent eum Gentes, ipsumque laudabunt. * Haec enim dicit Dominus viro Iuda & Ierusalem: * Nouate vobis nouale, & nolite ferere super spinas: * circumcidimini Domino, & auferite praeputia cordium vestrorum viri Iuda, & habitatores

* Osee 10.
d. 12.

Ierusalem: ne forte egrediatur, ut ignis indig-
natio mea, & succendatur, & non sit qui ex-
tinguat, propter malitiam cogitationum
vestrarum. * Annunciate in Iuda, & in Ierusa-
lem auditum facite: loquimini, & canite
tuba in terra: clamate fortiter, & dicite: B
Cōgregamini, & ingrediamur ciuitates mu-
nitas. * Leuate signum in Sion. Confortami-
ni, nolite stare, * quia malum ego adduco ab
Aquilone, & contritionem magnam. * Ascen-
dit leo de cubili suo, & prædo Gentium sele-
uauit: egressus est de loco suo, ut ponat ter-
ram tuam in solitudinem: ciuitates tuæ va-
stabuntur, remanentes absque habitatore.
* Super hoc accingite vos ciliciis, plangite &
vlulate: quia non est auersa ira furoris Do-
mini à nobis. * Et erit in die illa, dicit Domi-
nus: Peribit cor regis, & cor principum: &
obstupescunt sacerdotes, & prophetæ con-
sternabuntur. * Et dixi: Heu, heu, heu, Do-
mine Deus, ergone decepisti populum istum
& Ierusalem, dicens: Pax erit vobis: & ecce
peruenit gladius vsque ad animam? * In tem-
pore illo dicetur populo huic & Ierusa-
lein: Ventus vrens in viis, quæ sunt in de-
serto viæ filiarum populi mei, non ad ventilan-
dum & ad purgandum. * Spiritus plenus ex his
veniet mihi: & nunc ego loquar iudicia mea
cum eis. * Ecce quasi nubes ascendet, & quasi
tempestas currus eius: velocius aquilis e-
qui illius: vix nobis quoniam vastati sumus. * La-
ua à malitia cor tuum Ierusalem, ut salua fias:
vsquequo morabuntur in te cogitationes no-
xiæ? * Vox enim annunciantis à Dan, & no-
tum facientis dolus de monte Ephraim. * Dici-
te gentibus: Ecce auditum est in Ierusalem cu-
stodes venire de terra longinqua, & dare su-
per ciuitates Iuda vocem suam. * Quasi cu-
stodes agrorum facti sunt super eam in gyro:
quia me ad iracundiam prouocauit, dicit
Dominus. * Vir tuus, & cogitationes tuæ fe-
cerunt hæc tibi ista malitia tua, quia amara,
quia tetigit cor tuum. * Ventrem meum, ven-
trem meum doleo, sensus cordis mei turbati
sunt in me: non tacebo, quoniam vocem buc-
cinæ audiuit anima mea, clamorem prælij.
* Contritio super contritionem vocata
est, & vastata est omnis terra: repente vastata
sunt tabernacula mea, subito pelles mea.
* Vsquequo videbo fugientem, audiam vo-
cem buccinæ? * Quia stultus populus meus
me non cognouit: filij insipientes sunt, & ve-
cordes: sapientes sunt ut faciant mala, bene
autem facere nescierunt. * Aspexi terram, &
ecce vacua erat, & nihil: & cælos, & non e-
rat lux in eis. * Vidi montes, & ecce moue-
bantur: & omnes colles conturbati sunt. * In-
tuitus sum, & non erat homo: & omne vola-

tile cæli recessit. * Aspexi, & ecce Carmelus
F desertus: & omnes vrbes eius destructæ sunt
à facie Domini, & à facie iræ furoris eius.
27 * Hæc enim dicit Dominus: Deserta erit o-
mnis terra, sed tamē consummationem non
28 faciam. * Lugebit terra, & mærebunt cæli
desuper: eo quod locutus sum, cogitavi, &
29 non pœnitui me, nec auersus sum ab eo. * A
G voce equitis & mitentis sagittam, fugit o-
mnis ciuitas: ingressi sunt ardua, & ascende-
runt rupes: vniuersæ vrbes derelictæ sunt,
30 & non habitat in eis homo. * Tu autem va-
stata quid facies? cum vestieris te coccino,
cum ornata fueris monili aureo, & pinxeris
stibio oculos tuos, frustra componeris: con-
temperunt te amatores tui, animam tuam
31 quærent. * Vocem enim quasi parturientis
audiui, angustias ut puerperæ: Vox filiarum Sion
intermorientis, expandentisq; manus suas:
vix mihi, quia defecit anima mea propter in-
terfectos.

C A P. V.

*Dominus in Ierusalem querit virum iustum, ut
illi misereatur: sed tam plebs quam optimæ
in prauitatibus suis & idololatRIA inācrati
sunt & effusi, idē comminatur eis vastatio-
nem ab extraneo populo, eo quod cæci, & surdi
facti sunt, non tamen vsque ad consumma-
tionem.*

1 **C**ircuite vias Ierusalem, & aspice, & con-
A siderate, & querite in plateis eius, an in-
ueniatis virum facientem iudicium, & qua-
rentem fidem: & propitius ero ei. * Quod si
etiam, viuit Dominus, dixerint: & hoc falsò
3 iurabunt. * Domine oculi tui respiciunt fi-
dem: percussisti eos, & non doluerunt: attri-
disti eos, & renuerunt accipere disciplinam:
indurauerunt facies suas supra petram, &
4 noluerunt reuerti. * Ego autem dixi: Forſitan
pauperes sunt & stulti, ignorantes viam Do-
5 mini, iudicium Dei sui. * Ibo igitur ad opti-
B mates, & loquar eis: ipsi enim cognouerunt
viam Domini, iudicium Dei sui. & ecce ma-
gis hi simul confregerunt iugum, ruperunt
6 vincula. * Idcirco percussit eos leo de silua,
lupus ad vespertam vastauit eos, pardus vigi-
lans super ciuitates eorum: omnis, qui egreſ-
sus fuerit ex eis, capietur: quia multiplicatæ
sunt prauaricationes eorum, confortatæ
7 sunt auersiones eorum. * Super quo propi-
tius tibi esse potero? filij tui dereliquerunt
me, & iurant in his qui non sunt dii: saturauit
eos, & mæchati sunt, & in domo meretricis
8 luxuriabantur. * Equi amatores & emissarii
facti sunt: Vnusquisque ad uxorem proximi
9 sui hinniebat. * Numquid super his non visi-
C tabo, dicit Dominus? & in gente tali non vi-

* Sup. l. c.

14.

* Sap. l. a.

3. b. s.

Ergo

c. il.

cilicetur anima mea? * Ascendite muros eius, & dissipare, conuersionem autem nolite facite: auerte propaggines eius, quia non sunt Domini. * Præuocatione enim præuocata est in me domus Israel, & domus Iuda, ait Dominus. * Negauerunt Dominum, & dixerunt: Non est ipse, neque ueniet super nos malum: gladium & famem non uidebimus. * Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & responsum non fuit in eis: hæc ergo euenient illis. * Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis uerbum istud: ecce ego do uerba mea in ore tuo in igne, & populum istum in ligna, & vorabit eos. * Ecce ego adducam super uos gentem de longinquo domus Israel, ait Dominus: gentem robustam, gentem antiquam, gentem cuius ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur. * Pharetra eius quasi sepulchrum patens, uniuersi fortes. * Et comedet segetes tuas, & panem tuum: deuorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregem tuum, & armenta tua: comedet vineam tuam & ficum tuam: & conteret vires munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio. * Veruntamen in diebus illis, ait Dominus, non faciam uos in consummationem. * Quod si dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus noster hæc omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me, & seruistis Deo alieno in terra uestra, sic seruietis alienis in terra non uestra. * Annunciate hoc domui Iacob, & auditum facite in Iuda, dicentes: * Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos non uidetis, & aures; & non auditis. * Me ergo non timebitis, ait Dominus: & a facie mea non dolebitis: Qui posui arenam terminum maris, præceptum semper æternum, quod non præteribit: & commouebuntur, & non poterunt: & intumescunt flus eius, & non transibunt illud: * populo autem huic factum est cor incredulum & exasperans, recesserunt & abierunt. * Et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluuiam temporaneam & serotinam in tempore suo: plenitudinem annuæ messis custodientem nobis. * Iniquitates uestræ declinauerunt hæc: & peccata uestra prohibuerunt bonum a uobis. * Quia inuenti sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. * Sicut decipula plena auiibus, sic domus eorum plena dolo: idem iniquificati sunt & dirati. * Increassati sunt & impinguati: & præterierunt sermones meos pessime. * Causam uiduæ non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt. * Numquid super his non uisitato, dicit Dominus? aut super gentem huiusmodi non uisicetur anima

nica? * Stupor & mirabilia facta sunt in terra: * prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in nouissimo eius?

CAP. VI.

Predicitur calamitas ac vastitas Ierosolymorum ab Assyriis, eo quod contempserint legem Domini, nec audire uoluerint inuocationes: sed omnes, & potissimum primates, prophetæ ac sacerdotes auaritia & dolo sudauerint, ideoque & ipsos & eorum sacrificia Deus abiicit: iubet ergo propheta eos lugere, quoniam purgari conflatario non poterunt.

Confortamini filii Beniamin in medio Ierusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacremi leuate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio magna. * Speciosa & delicata assimilauit filiam Sion: * Ad eam uenient pastores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet unusquisque eos, qui sub manu sua sunt. * Sanctificate super eam bellum: confurgite, & ascendamus in meridie: uenit nobis, quia declinauit dies, quia longiores factæ sunt umbræ uesperis. * Surgite, & ascendamus in nocte, & dissipemus domos eius. * Quia hæc dicit Dominus exercituum: Cædere lignum eius, & fundite circa Ierusalem aggerem: hæc est ciuitas uisitationis, omnis calumnia in medio eius. * Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas & vastitas auditur in ea, coram me semper infirmitas & plaga. * Erudite Ierusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam, terram inhabitabilem. * Hæc dicit Dominus exercituum: Visque ad racem colligent quasi in uinea reliquias Ierusalem: conuerte manum tuam quasi uindictam ad carrallum. * Cui loquar? & quem contestabor ut audiat? ecce incircumcisæ aures eorum, & audire non possunt: ecce uerbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipiunt illud. * Ideo furor Domini plenus sum, laboraui sustinens: effunde super paruulum foris, & super consilium iuuenum simul: uir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum. * Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & uxores pariter: quia excedam in manu meam super habitantes terram, dicit Dominus. * A minore quippe usque ad maiorem omnes adiuuant studentes, & a propheta usque ad sacerdotem cuncti student, & a ciuicium dolum. * Et erabunt contritionem doli. * Hæc populi mei cum ignominia, dicentes: Pax: & non erat pax. * Confusi sunt quia

abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nesciunt. quani ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis sue corrueunt, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus: Stare super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: Non ambulabimus. * Et constitui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non audiemus. * Ideo audite Gentes, & cognosce congregatio, quanta ego faciam eis. * Audi terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius: quia verba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt. * Vt quid mihi thus de Saba afferis, & calamum suauolentem de terra longinqua holocaustumata vestra non sunt accepta, & victimæ vestrae non placuerunt mihi. * Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres & filij simul, vicinus & proximus peribunt. * Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de Terra Aquilonis, & gens magna confurget à finibus terræ. * Sagittam & scutum arripierit: crudelis est, & non miserebitur. vox eius quasi mare sonabit: & super equos ascendent, præparati quasi vir ad prælium, aduersum te filia Sion. * Audiuius famam eius, dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio apprehendit nos, dolores vt parturientem. * Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici, pavor in circuitu. * Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere: luctum vniueriti fac tibi, planctum amarum, quia repente venit vastator super nos. * Probatores dedi te in populo meo robustum: & scies, & probabis viam eorum. * Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulentè, æs & ferrum: vniuersi corrupti sunt. * Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum, frustra conflauit conflator: malitiae enim eorum non sunt consumptæ. * Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos.

C A P. VII.

Quod frustra considerant in templo, pessima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, sicut & patres eorum: quapropter denuntiat templum abiiciendum, & terram Iuda redigendam in solitudinem: nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topheth in valle filij Ennon, & multiplices ipsorum malitias.

Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicens: * Sta in porta domus

A Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic: Audite verbum Domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has, vt adoretis Dominum. * Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Bonas facite vias vestras, & studia vestra: & habitabo vobiscum in loco isto. * Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est. * Quoniam si bene direxeritis vias vestras, & studia vestra: si feceritis iudicium inter virum & proximum eius, ad Buenæ & pupillo, & viduæ non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, & post Deos alienos non ambulaueritis in malum vobismet ipsis: habitabo vobiscum in loco isto, in terra, quam dedi patribus vestris à sarculo & vsque in sæculum. * Ecce vos confiditis vobis in sermonibus mendacij, qui non proderunt vobis, & furari, occidere, adulterari, iurare mendaciter, libare Baalim, & ire post deos alienos, quos ignoratis. * Et venistis, & stecistis coram me in domo hac in qua inuocatum est nomen meum, & dixistis: Liberati sumus, ed quodd fecerimus omnes abominationes istas. * Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua inuocatum est nomen meum in oculis vestris: ego sum: ego vidi, dicit Dominus. * Ite ad locum meum in Silo, vbi habitauit nomen meum à principio & videre, quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel: & nunc quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos mane confurgens & loquens, & non audistis: & vocaui vos, & non respondistis: * Faciam domui huic in qua inuocatum est nomen meum & in qua vos habetis, sicut fiduciam; & loco, quem dedi vobis & patribus vestris, sicut feci Silo. * Et proiciam vos à facie mea, sicut proieci omnes fratres vestros, vniuersum semen Ephraim. * Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem, & non obstitas mihi: quia non exaudiam te. * Nonne vides quid isti faciant in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierusalem? Filij colligunt ligna, & patres succendunt ignem & mulieres conspergunt adipem, vt faciât placentas reginæ cæli, & libent diis alienis, & me ad iracundiam prouocent. * Numquid me ad iracundiam prouocant, dicit Dominus: nunc semetipsum in confusionem vultus sui. * Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce furor meus & indignatio mea conflatur super locum istum, super viros & super iumenta, & super lignum regionis, & super fruges terræ, & succendetur & non extinguetur. * Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Holocaustumata

vestra addite victimis vestris, & comedite
carnes. * Quia non sum locutus cum patri-
bus vestris, & nō pręcepi eis, in die qua edu-
xi eos de Terra Ægypti, de verbo holocausto-
rum, & victimarum. * Sed hoc verbum
pręcepi eis, dicens: Audite vocem meam, &
ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: &
ambulabitis in omni via, quam mandavi vobis,
* Et non audierunt, nec inclinaverunt aurē
suam: sed abierunt involuntatibus, & in pra-
uitate cordis sui mali: factique sunt terror-
sum & non in ante, * à die qua egressi sunt
patres eorum de terra Ægypti, vsque ad diem
hanc. Et misi ad vos omnes seruos meos pro-
phetas per diem confurgens diluculo, & mit-
tens. * Et non audierunt me, nec inclinaue-
runt aurem suam sed indurauerunt cervicē
suam: & peius operati sunt, quam patres eo-
rum. * Et loqueris ad eos omnia verba hæc, &
non audient te: & vocabis eos, & non respō-
debunt tibi. * Et dices ad eos: Hæc est gens,
quæ non audiuit vocem Domini Dei sui, nec
recepit disciplinam: perit fides, & ablata est
de ore eorum. * Tonde capillum tuum, &
protice, & fume in directum planctum: quia
proiecit Dominus & reliquit generationem
furoris sui, * quia fecerunt filij Iuda malum
in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt of-
fendicula sua in domo, in qua inuocatum est
nomen meum, vt polluerent eam: * & ædifi-
cauerunt excelsa Topheth, quæ est in valle
filij Ennom: vt incenderent filios suos, & fi-
lias suas igni: quæ non pręcepi, nec cogitavi
in corde meo. * Ideo ecce dies venient, dicit
Dominus, & non dicetur amplius, Topheth,
& Vallis filij Ennom: sed Vallis interfectio-
nis: & sepelient in Topheth, eò quòd non sit
locus. * Erunt morticinium populi huius in
cibis volueribus cœli, & bestis terræ, & non
erit, qui abigat. * Et quiescere faciam de vr-
bibus Iuda, & de plateis Ierusalem, vocem
gaudij, & vocem lætitię, vocem sponsi, & vo-
cem sponsę: in desolationem enim exiit terra.

C A P. VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac propheta, quam reliquus populus ad idololatriam conuersi sunt, & non considerato Domini iudicio omnes relicta veritate studuerunt auaritia ac idololatria, & Dominum prouocantes noluerunt respicere: ideo ab hostibus crudelissime affligentur.

In illo tempore, ait Dominus: Eiciētes os-
sa regum Iuda, & ossa principum eius, & os-
sa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa
eorum, qui habitauerunt Ierusalem, de se-

2 pulchris suis: * & expandent ea ad solem, &
lunam, & omnem miliciam cœli, quæ dilexe-
runt, & quibus seruierunt, & post quæ ambu-
lauerunt, & quæ quæsierunt, & adorauerunt:
non colligentur, & non sepelientur: in ster-
3 quilinium super faciem terræ erunt. * Et
eligent magis mortem quam vitam omnes
qui residui fuerint de cognatione hac pesti-
ma in vniuersis locis, quæ derelicta sunt, ad
4 quæ eieci eos, dicit Dñs exercituum. * Et dices
B ad eos: Hæc dicit Dñs: Numquid qui cadit,
non resurget? & qui auersus est, non reuer-
5 tur? * Quare ergo auersus est populus iste in
Ierusalem auersione contentiosus? Apprehē-
derunt mendacium, & noluerunt reuerti.
6 * Attendi, & auscultauī: nemo, quod bonum
est, loquitur, nullus est, qui agat penitentiam
super peccato suo, dicens: Quid feci? omnes
C conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus
7 impetu vadens ad prælium. * Miluus in cœlo
cognouit tempus suum, turtur, & hirundo,
& ciconia, custodierunt tempus aduentus
sui: populus autem meus non cognouit iu-
8 dicium Domini. * Quomodo dicitis: Sapien-
tes nos sumus, & lex Domini nobiscum est?
verè mendacium operatus est stylus mendax
9 scribarum. * Confusi sunt sapientes, perter-
riti & capti sunt: verbum enim Domini pro-
10 iecerunt, & sapientia nulla est in eis. * Pro-
D pterea dabo mulieres eorū exteris, agros eo-
rum hereditibus: quia à minimo vsque ad ma-
ximum omnes auaritiā sequuntur: à pro-
pheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt
mendacium. * Et sanabant contritionem
11 filiarum populi mei ad ignominiam, dicen-
tes: Pax, pax: cum non esset pax. * Con-
fusi sunt, quia abominationem fecerunt:
12 quinimo confusione non sunt confusi, & e-
rubescere nescierunt: ideoque cadent inter
corruentes, in tempore visitationis suę cor-
13 ruent, dicit Dominus. * Congregans congre-
E gabo eos, ait Dominus: non est vna in vitibus
& non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit:
14 & dedi eis, quæ prætergressa sunt. * Quare
sedemus? conuenite, & ingrediamur ciuita-
tem militatam, & sileamus ibi: quia Dominus
Deus noster silere nos fecit, & porum dedit
nobis aquam fellis: peccauimus enim Do-
15 mino. * Expectauimus pacem, & non erat
16 bonum; tempus medelę, & ecce formido. * A
Dan auditus est fremitus equorū eius, à vo-
ce hinnituum pugnatorum eius commota
est omnis terra, & venerunt, & deuorauerunt
terram, & plenitudinem eius; urbem & ha-
17 bitatores eius. * Quia ecce ego mittam
vobis serpentes regulos, quibus non est in-
cantatio: & non mordebunt vos, ait Dñs.
18 * dolor meus super dolorem, in me cor meū

mores. * Ecce vox clamoris filiarum populi mei
de terra longinqua: Numquid Dominus non
est in Sion, aut rex eius non est in ea? Quare
ergo me ad iracundiam concitauerunt in scul-
ptilibus suis, & in vanitatibus alienis? * Tra-
sit messis, finita est aestas, & nos saluati non
sumus. * Super contritione filiarum populi mei
contritus sum, & contristatus, stupor obti-
nuit me. * Numquid resina non est in Galaad?
aut Medicus non est ibi? quare igitur non est
obducta cicatrix filiarum populi mei?

C A P. IX.

*Lugens propheta interficiendos de Iudaa: in nullo di-
cit esse fidendum, cum omnes dolose incedant.
& quia Iudaa vastanda est, vult omnes assu-
mere luctum: in solo Deo eiusque cognitione glo-
riandum, qui puniet tam Gentiles quam filios
Israel incircumcisos corde.*

Quis dabit capiti meo aquam, & oculis
meis fontem lacrymarum? & plorabo
die ac nocte interfectos filiarum populi mei.
* Quis dabit me in solitudine diuersorium
viatorum, & derelinquam populum meum.
& recedam ab eis: quia omnes adulteri sunt,
cognus prauaricatorum. * Et extenderunt
linguam suam quasi arcum mendacii & non
veritatis: confortati sunt in terra, quia de ma-
lo ad malum egressi sunt, & me non cogno-
uerunt, dicit Dominus. * Vnusquisque se à
proximo suo custodiat, & in omni fratre suo
non habeat fiduciam: quia omnis frater sup-
plantans supplantabit, & omnis amicus frau-
dulenter incedet. * Et vir fratrem suum deri-
debit, & veritatem non loquentur: docuerunt
enim linguam suam loqui mendacium: ut in-
ique agerent, laborauerunt. * Habitatio
tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me,
dicit Dominus. * Propterea hæc dicit Domi-
nus exercituum: Ecce ego constabo, & pro-
babo eos: quid enim aliud faciam a facie filiarum
populi mei? * Sagitta vulnerans lingua eo-
rum, dolum locuta est: in ore suo pacem cum
amico suo loquitur, & occulte ponit ei insi-
dias. * Numquid super his non visitabo, dicit
Dominus: aut in gente huiusmodi non vici-
fietur anima mea? * Super montes assumam
fletum ac lamentum, & super speciosa deser-
ti planctum: quoniam incensa sunt, eo quod
non sit vir pertransiens: & non audierunt vocem
possidentis: à volucre cæli usque ad pecora
transmigrauerunt & recesserunt. * Et dabo
Ierusalem in acervos arenæ, & cubilia draco-
num: & ciuitates Iudæ dabo in desolationem,
eo quod non sit habitator. * Quis est vir sa-
piens, qui intelligat hoc, & ad quem verbum
oris Domini fiat, ut annunciet istud, quare
perierit terra, & exusta sit quasi desertum, &

quod non sit, qui pertranscat? * Et dixit Do-
minus: Quia dereliquerunt legem meam,
quam dedi eis, & non audierunt vocem meam,
& non ambulauerunt in ea: * & abierunt post
prauitatem cordis sui, & post Baalim: quod
didicerunt à patribus suis. * Idcirco hæc dicit
Dominus exercituum Deus Israel: "Ecce ego
dabo populum istum absinthio, & potum
dabo eis aquam fellis. * Et dispergam eos in
Gentibus, quas non nouerunt ipsi & patres
eorum: & mittam post eos gladium, donec
consumantur. * Hæc dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israel: Contemplamini, & voca-
re lamentatrices, & veniant: & ad eas, quæ
sapientes sunt, mittite, & properent: * festi-
nent, & assumant super nos lamentum: dedu-
cant oculi nostri lacrymas, & palpebræ no-
stræ defluant aquis. * Quia vox lamentatio-
nis audita est de Sion: Quomodo vastati su-
mus & confusi vehementer? quia dereliqui-
mus terram, quoniam deiecta sunt taberna-
cula nostra. * Audite ergo mulieres verbum
Domini: & assumant aures vestræ sermonem
oris eius: & docete filias vestras lamentum,
& vnaquæque proximam suam planctum. * Quia
ascendit mors per fenestras nostras, ingressa
est domos nostras, disperdere paruulos de fo-
ris, iuuenes de plateis. * Loquere: Hæc dicit
Dominus: Et cader morticinum hominis
quali stercus super faciem regionis, & quasi
fœnum post tergum metentis, & non est, qui
colligat. * Hæc dicit Dominus: "Non glorie-
tur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur di-
fortis in fortitudine sua, & non gloriatur di-
uitis in diuitiis suis: sed in hoc gloriatur, qui
gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Do-
minus, qui facio misericordiam, & iudicium
& iustitiam in terra: hæc enim placeant mihi,
ait Dominus. * Ecce dies veniunt, dicit Do-
minus: & visitabo super omnem, qui circum-
cisum habet præputium, super Ægyptum &
super Iudæ, & super Edom, & super filios Am-
mon, & super Moab, & super omnes qui at-
tonsi sunt in comam, habitantes in deserto.
quia omnes gentes habent præputium, om-
nis autem domus Israel incircumcisus sunt
corde.

C A P. X.

*Non est timenda cælestis constellatio, nec vanissi-
ma ac imbecillia idola: sed Dominus qui solus
est Deus, creator ac gubernator omnium, qui
vastabit peccatores terræ: planget suum malum
Ierusalem, & quoniam hominis non sit vias suas
dirigere, orat Deum ne eos qui ipsam cognoscent
ad interfectionem: delect, sed in hostes potius Iu-
dæorum suum effundat furorem.*

Audite verbum, quod locutus est Dominus super vos domus Israel. * Hæc dicit Dominus: iuxta vias Gentium nolite discere: & à signis cæli nolite metuere, quæ timent Gentes: * quia leges populorum vanæ sunt: quia lignum de saltu præcidit opus manus artificis in ascia. * * Argento & auro decorauit illud: clauis & malleis compegit, vt non dissoluatur. * In similitudinem palmæ fabricata sunt, & non loquentur, portata tollentur, quia incedere non valent. nolite ergo timere ea, quia nec malè possunt facere, nec bene. * Non est similis tui Domine: magnus es tu, & magnum nomen tuum in fortitudine. * * Quis non timebit te o rex Gentium: tuum est enim decus: inter cunctos sapientes Gentium, & in vniuersis regnis eorum nullus est similis tui. * Pariter insipientes & facti probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum est. * Argentum inuolutum de Tharxis affertur, & aurum de Ophaz: opus artificis, & manus artij: hyacinthus & purpura indumentum eorum. opus artificum vniuersa hæc. * Dominus autem Deus verus est: ipse Deus viuens, & rex sempiternus. ab indignatione eius commouebitur terra: & non sustinebunt Gentes comminationem eius. * Sic ergo dicetis eis: Dij, qui cælos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his quæ sub cælo sunt. * Qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos. * Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cælo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ: fulgur in pluuiam facit, & educit ventum de thesauris suis. * Stultus factus est omnis homo à scientia, cõfusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est, quod confauit, & nõ est spiritus in eis. * Vana sunt, & opus risu dignum: in tempore visitationis suæ peribunt. * Non est his similis pars Iacob: qui enim formauit omnia, ipse est: & Israel virga hereditatis eius: Dominus exercituum nomen illi. * Congrega de terra confusionem tuam, quæ habitas in obsidione. * quia hæc dicit Dominus: Ecce ego longè proiciam habitatores terræ in hac vice: & tribulabo eos ita vt inueniantur. * Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi: Placuit hæc infirmitas mea est, & portabo illa. * Tabernaculum meum vastatum est, omnes funiculi mei disrupti sunt, filij mei exierunt à me, & non subsistunt: non est, qui extendat vltra tentorium meum, & erigat pelles meas. * Quia stultè egerunt pastores & Dominum non quaesierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum dispersus est. * Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de

terra Aquilonis: vt ponat ciuitates Iuda solitudinem, & habitaculum draconum. * Scio Domine, quia non est hominis via eius: nec viri est, vt ambulet, & dirigat gressus suos. * Corripe me Domine, verumtamen in iudicio; & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. * Effunde indignationem tuam super Gentes, quæ non cognouerunt te; & super prouincias, quæ nomen tuum nõ inuocauerunt: quia comederunt Iacob, & deuorauerunt eum, & consumpserunt illum, & decus eius dissipauerunt.

C A P. XI.

Quia maledicuntur qui non audis nec seruat pactum Domini patribus datum, ideo præcipitur propheta vt illud seruandum Iudeis prædicet, sed frustra, quum magis sequantur patrum suorum scelera, varian. que idololatriam, idcirco inferet Dominus inuicabilia in illos mala, nec proderunt eis idola vel iustorum oratio, neque quod prius à Deo dilecti fuerint: refert praua Iudeorum studia de ipso ex terra delendo: sed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

Verbum, quod factum est à Domino ad Ieremiam, dicens: * Audite verba pacti huius, & loquimini ad viros Iuda, & habitatores Ierusalem. * & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Maledictus vir, qui nõ audierit verba pacti huius, * quod præcepi patribus vestris, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, & facite omnia, quæ præcepto vobis, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum: * vt suscitem iuramentum, quod iurauī patribus vestris, daturum me eis terram fluentem lacte & melle, sicut est dies hæc. Et respondi, & dixi: Amen Domine. * Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba hæc in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalem, dicens: Audite verba pacti huius, & facite illa: * quia testans contestatus sum patres vestros, in die qua eduxi eos de Terra Ægypti, vsque ad diem hanc: manè consurgens testatus sum, & dixi: Audite vocem meam: * non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt vnusquisque in prauitate cordis sui mali & induxi super eos omnia verba pacti huius, quod præcepi vt facerent, & non fecerunt. * Et dixit Dominus ad me: Inuenta est coniuratio in viris Iuda, & in habitatoribus Ierusalem. * Reuerfi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea: & hi ergo abierunt post deos alienos, vt seruirent eis: irritum fecerunt domus Israel & domus Iuda pactum

meum, quod pepigi cum patribus eorum.

* Quam ob rem hæc dicit Dominus : Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt : & clamabunt ad me, & non exaudiam eos. * Et ibunt ciuitates Iuda, & habitatores Ierusalem, & clamabunt ad deos, quibus libant, & non saluabunt eos in tempore afflictionis eorum. * Secundum numerum enim ciuitatum tuarum, erant dii tui Iuda : & secundum numerum viarum Ierusalem, posuisti aras confusionis, aras ad libandum Baalim. * Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumes pro eis laudem & orationem : quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum. * Quid est, quodd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa : numquid carnes sanctę auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es ? Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, speciosam, vocauit Dominus nomen tuum : ad vocem loquelę, grandis carissis ignis in ea, & conbusta sunt frutera eius. * Et Dominus exercituum qui plantauit te, locutus est super te malum, pro malis domus Israel & domus Iuda, quæ fecerunt sibi ad irritandum me libantes Baalim. * Tu autem Domine demonstrasti mihi, & cognoui : tunc ostendisti mihi studia eorum. * Et ego quasi agnus mansuerus, qui portatur ad victimam : & non cognoui quia cogitauerunt super me consilia, dicentes : Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius. * Tu autem Domine Sabaoth, qui iudicas iustę, & probas renes & corda, videam vltionem tuam ex eis : tibi enim reuelauimus causam meam. * Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quaerunt animam tuam, & dicunt : Non prophetabis in nomine Domini, & non morieris in manibus nostris. * Propterea hæc dicit Dominus exercituum : Ecce ego visitabo super eos : iuuenes morientur in gladio, filij eorum & filię eorum morientur in fame. * Et reliquię non erunt ex eis : inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

C A P. XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terra causa luctus: hereditas aduersa est Domino suo, & passiores demoliti sunt vineam Domini, ideo trahitur in dissipationem, cuius tamen rursum nunc erebitur Dominus vastitatis ipsius inimica.

Vltus quidem tu es Domine, si dispuitem tecum : verumtamen iusta loquar ad te: A

* Quare via impiorum prosperatur: bene est omnibus, qui prauaricantur & iniquę agunt. * Plantasti eos, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum: prope est tibi oriolum, & longe a renibus eorum. * Et tu Domine nosti me, vidisti me, & probasti cor meum tecum: congrega eos quali gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis. * Viquequo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea: consumptum est animal, & volucre, quoniam dixerunt: Non videbit nouissima nostra. * Si cum pedibus currens laborasti: quomodo contendere poteris cum equis? autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Iordanis? * Nam & fratres tui, & domus patris tui, etiam ipsi pugnaverunt aduersum te, & clamauerunt post te plena voce: ne credas eis cum locuti fuerint tibi bona. * Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam: dedi dilectam animam meam in manu inimicorum eius. * Facta est mihi hereditas mea quasi leo in silua: dedit contra me vocem, ideo odiui eam. * Numquid ausi discolor hereditas mea mihi? numquid ausi tincta per totum? venite, congregamini omnes belte terrę, properate ad deuorandum. * Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcauerunt partem meam: dederunt portionem meam deliderabilem in deserto solitudinis. * Posuerunt eam in dissipationem, luxitque super me: desolatione desolata est omnis terra: quia nullus est qui recogitet corde. * Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius Domini deuorabit ab extremo terrę usque ad extremum eius: non est par vniverse carni. * Seminauerunt triticum & spinas messuerunt, hereditatem acceperunt, & non eis proderit: confundemini a fructibus vestris, propter iram furoris Domini. * Hæc dicit Dominus aduersum omnes vicinos meos pessimos, qui tangunt hereditatem, quam distribui populo meo Israel: Ecce ego euellam eos de terra sua, & domum Iuda euellam de medio eorum. * Et cum euulsero eos, conuertar, & miserebor eorum: & reducam eos, virum ad hereditatem suam, & virum in terram suam. * Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, ut irent in nomine meo, Viuit Dominus, sicut docuerunt populum meum iurare in Baal: edificabuntur in medio populi mei. * Quod si non audierint, euellam gentem illam euulsione & perditione, ait Dominus.

* * *

C A P. XIII.

Sicut lumbare Ieremia absconditum in Euphrate computruit. sic Iudæa primum Domino adherens, propter superbiam & idololatriam ab ipso abicitur, omnesque disperguntur: reuocantur tamen à propheta ut iuxta penitentiam deueniant mala, aliqui Iudas auferetur propter suas iniquitates, qui ad penitentiam nequit adduci ob inueteratam in malis consuetudinem: interponitur etiam propheta commiseratio.

Hæc dicit Dominus ad me: Vade & possi-
de tibi lumbare lineum, & pones illud
super lumbos tuos, & in aquam non inferes
illud. * Et possedi lumbare iuxta verbum Do-
mini, & posui circa lumbos meos. * Et factus
est sermo Domini ad me, secundo, dicens:
* Tolle lumbare, quod possedisti, quod est cir-
ca lumbos tuos, & surgens vade ad Euphra-
tem, & absconde ibi illud in foramine petra:
* Et abiij, & abscondi illud in Euphrate, sicut
præceperat mihi Dominus. * Et factum est
post dies plurimos, dixit Dominus ad me:
Surge, vade ad Euphraten: & tolle inde lum-
bare, quod præcepi tibi ut absconderes illud
ibi. * Et abiij ad Euphraten, & fodi, & tuli lū-
bare de loco, vbi absconderam illud: & ecce
computruerat lumbare, ita ut nulli vsui aptū
esset. * Et factum est verbum Domini ad me,
dicens: * Hæc dicit Dominus: Sic putrescere
faciam superbiam Iudæ, & superbiam Ieru-
salem multam: * Populum istum pessimum,
qui nolunt audire verba mea, & ambulant in
prauitate cordis sui: abieruntque post deos
alienos ut seruirent eis, & adorarent eos: &
erunt sicut lumbare istud, quod nulli vsui ap-
tum est. * Sicut enim adhæret lumbare ad lū-
bos viri, sic aggluti naui mihi omnem domū
Israel, & omnem domum Iudæ, dicit Domi-
nus: ut essent mihi in populum, & in nomen,
& in laudem, & in gloriam, & non audierūt.
* Dices ergo ad eos sermonem istum: Hæc
dicit Dominus Deus Israel: Omnis laguncu-
la implebitur vino. Et dicet ad te: Numquid
ignoramus quia omnis laguncula implebi-
tur vino? * Et dices ad eos: Hæc dicit Domi-
nus: Ecce ego implebo omnes habitatores
terræ huius, & reges qui sedent de stirpe Da-
uid super thronum eius, & sacerdotes, & pro-
phetas, & omnes habitatores Ierusalem, e-
brietate: * & dispergam eos virum à fratre
suo, & patres & filios pariter, ait Dominus:
non patra, & non concedam: neque misere-
bor ut non disperdam eos: * Audite, & auri-
bus percipite. Nolite eleuari, quia Dominus
locutus est. * Date Domino Deo vestro glo-
riam antequam contenebreat, & antequa-

offendant pedes vestri ad montes caligino-
sos: expectabitis lucem, & ponet eam in vm-
bram mortis, & in caliginem. * Quod si hoc
non audieritis, in abscondito plorabit anima
mea à facie superbæ: * plorans plorabit &
deducet oculus meus lacrymam, quia captus
est grex Domini. * Dic regi & dominatrici:
Humiliamini, sedete: quoniam descendit de
capite vestro corona gloriæ vestræ. * Ciuita-
tes Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat:
translata est omnis Iudæ transmigratione
perfecta. * Leuate oculos vestros, & videte
qui venitis ab Aquilone: vbi est grex, qui da-
tus est tibi, pecus in clypeum tuum? * *Quid di-
ces cum visitauerit te? tu enim docuisti eos
aduersum te, & erudisti in caput tuum: num-
quid non dolores apprehendet te, quasi mu-
lierem parturientem?* * Quod si dixeris in
corde tuo: Quare venerunt mihi hæc? Pro-
pter multitudinem iniquitatis tuæ reuelata
sunt verecundiora tua, polluta sunt planta
tuæ. * Si mutare potest æthiops pellem suam,
aut pardus varietates suas: & vos poteritis be-
nefacere, cum didiceritis malum. * Et disse-
minabo eos quasi stipulam, quæ vento rapta
cur in deserto. * Hæc fors tua, pars que men-
suræ tuæ à me, dicit Dominus, quia oblita es
mei, & confisa es in mendacio. * vnde & ego
nudaui femora tua contra faciem tuam, &
apparuit ignominia tua. * adulteria tua, &
hinnitus tuus, scelus fornicationis tue: super
colles in agro vidi abominationes tuas. Va-
te tibi Ierusalem, non mundaberis post me: vs-
quequo adhuc?

Thr. 1. a. 2

Inf. 30. c.

14.

C A P. XIV.

*Siccitas magna in terra Iudæa propter peccata po-
puli, & orans propheta pro eius liberatione &
misericordia, prohibetur à Domino pro ipsius o-
rare: nec suscipit Deus eorum ieiunia & victi-
mas: propheta etiam illis securitatem promit-
tentes unâ cum ipsis peribunt: luget Ieremias
mortuos gladio: & ame, populi que peccata con-
fiteus orat pro misericordia.*

Quod factum est verbum Domini ad Ie-
remiam de sermonibus siccitatis. * Luxit
Iudæa, & portæ eius corruerunt, & obscura-
ta sunt in terra & clamor Ierusalæ ascendit.
* Maiores miserunt minores suos ad aquam:
venerunt ad hauriendum, non inuenerunt a-
quam, reportauerunt vasa sua vacua: confusi
sunt & afflicti. & operuerunt capita sua. * Pro-
pter terræ vastitatem, quia non venit plu-
uia in terram, confusi sunt agricolæ, ope-
ruerunt capita sua. * Nam & cerua in agro
peperit, & reliquit: quia non erat herba.

* Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt
ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum,
quia non erat herba. * Si iniquitates nostrę
responderint nobis: Domine fac propter
nomen tuum, quoniam multe sunt auersiones
nostrę, tibi peccauimus. * Expectatio Israel,
saluator eius in tempore tribulationis:
quare quasi cionus futurus es in terra, &
quasi viator declinans ad manendum? * Quare
futurus es velut vir vagus, vt fortis qui nō
potest saluare? tu autem in nobis es Domine,
& nomen tuum inuocatum est super nos, ne
derelinquas nos. * Hęc dicit Dominus populo
huic, qui dilexit mouere pedes suos, &
non quieuit, & Domino non placuit: Nunc
recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit
peccata eorum. * Et dixit Dominus ad me: *
Noli orare pro populo isto in bonum. * Cū
ieiunauerint, non exaudiam preces eorum: &
si obtulerint holocausta, & victimas, non
suscipiam ea: quoniam gladio, & fame, &
peste consumam eos. * Et dixi, A a Domine
Deus: Prophetę dicunt eis: Nō videbitis
gladiū, & fames non erit in vobis, sed pacē
verā dabit vobis in loco isto. * Et dixit Dñs ad
me: Falsō Prophetę vaticinātur in nomine
meo: nō misi eos, & nō pręcepi eis, neq; locutus
sū ad eos: visionē mendacē, & diuinationē,
& fraudulentā, & seductionē cordis sui
prophetant vobis. * Idcirco hęc dicit Dominus
de prophetis, qui prophetant in nomine
meo, quos ego non misi, dicentes: Gladius &
fames non erit in terra hac: In gladio & fame
consumentur prophetę illi. * Et populi qui
bush prophetant, erunt proiecti in viis Ierusalem:
prę fame & gladio, & non erit qui sepe-
liat eos: ipsi & vxores eorum, filij & filię eorū
& effundam super eos malum suum. * Et dic-
ces ad eos verbum istud: Deducāt oculi mei
lacrynam per noctem & diem, & non taceāt
quoniam contritione magna contrita est virgo
filia populi mei, plaga pessima vehemēter.
* Si egressus fuero ad agros, ecce occisi gladio:
& si introiero in ciuitatem, ecce attenuati fame.
Propheta quoque & sacerdos abi-
erunt in terram, quam ignorabant. * Numquid
proiiciēs abiecisti Iudam? aut Sion abomi-
nata est anima tua? quare ergo percussisti
nos, ita vt nulla sit sanitas? * expectauimus
pacem, & non est bonum? & tempus curationis,
& ecce turbatio. * Cognouimus Domine impietates
nostras, iniquitates patrum nostrorum, quia
peccauimus tibi. * Ne des nos in opprobrium
propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam
soli glorię tuę: recordare, ne irritum facias
fœdus tuum nobiscum. * Numquid sunt in sculp-
tilibus Genium qui pluant? aut cęli possunt dare im-

bres: nōne tu es Dominus Deus noster, quē
expectauimus: tu enim fecisti omnia hæc.

C A P. XV.

Nec Moyse nec Samuelis precibus flectendum se dicit Dominus, quin populum Ierusalem tradat pesti gladio, fami & captiuitati, quia castigatus non est emendatus: conueritur propheta quod fuerit occasio discordia, rursumque quod annuntians verbum Dei passus sit opprobrium cui Dominus promittit auxilium cum vastatione Iudeorum: promittit praterea & robur & liberationem, ac misericordia his qui ad ipsum se conuertent.

ET dixit Dominus ad me: Si steterit Moyses
& Samuel coram me, non est anima mea ad populum istū: eice illos a facie mea,
& egrediantur. * Quod si dixerint ad te: Quō
egrediemur? dices ad eos: Hęc dicit Dominus:
* Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium,
ad gladium: & qui ad famem, ad famem: & qui
ad captiuitatem, ad captiuitatem. * Et visitabo
super eos quatuor species, dicit Dominus: Gladium
ad occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia
cęli & bestias terrę ad deuorandum & dissipandum.
* & dabo eos in feruorem vniuersis regnis
terrę: * propter Manassē filium Ezechiz regis
Iuda, super omnibus quę fecit in Ierusalem.
* Quis enim miserebitur tui Ierusalem? aut
quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad
rogandum pro pace tua? Tu reliquisti me, dicit
Dominus, rectorum abisti: & extendam manum
meam super te, & interficiam te: laboraui ro-
gans. * Et dispergam eos, & ventilabo in portis
terrę: interfeci & disperdidi populū meum, &
tamen a viis suis non sunt reuersi. * Multiplicatę
sunt mihi viduę eius super arenā maris: induxi
eis super matrem adolescentis vastatorem meridie:
misi super ciuitates repente terrorem. * Infir-
mata est quę peperit septem, defecit anima eius:
occidit ei sol, cū adhuc esset dies: confusa
est, & erubuit: & residuus eius in gladium
dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Dominus.
* Vx mihi mater mea: quare genuisti me,
virum rixę, virum discordię in vniuersa terra:
non fœneraui, nec fœnerauit mihi quisquam:
omnes maledicunt mihi. * Dicit Dominus: Si non
reliquisti tuam in bonum, si non occurrī tibi in
tempore afflictionis, & in tempore tribulationis
aduersus inimicum. * Numquid sedebitur
ferrum ferro ab Aquilone, & as? Diuitias
tuas & thesauros tuos in direptionem dabo
gratis, in omnibus peccatis tuis,

& in omnibus terminis tuis. * Et adducam inimicos tuos de terra, quam nescis: quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit. * Tu fies Dominus, recordare mei, & visita me, & tuere me ab his qui persequuntur me, noli in patientia tua suscipere me: scito quoniam sustinui propter te opprobrium. * Inuenti sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiā cordis mei: quoniam inuocatum est nomen tuum super me, Domine Deus exercituum. * Non sedi in concilio ludentium, & glorificatus sum à facie manus tuæ: solus sedebam, quoniam comminatione replesti me. * Quare factus est dolor meus peritius, & plangina desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium. * Propter hoc hæc dicit Dominus: Si conuerteris conuertam te, & ante faciem meam stabis: & si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris: conuertentur ipsi ad te, & tu non conuerteris ad eos. * Et dabo te populo huic in munus ætæ, fortem: & bellabunt aduersum te, & non præualebunt: quia ego tecum sum, & saluam te, & eruam te, dicit Dominus. * Et liberabo te de manu pessimorum, & redimam te de manu fortium.

CAP. XVI.

Prohibet Dominus ne propheta uxorem ducat, denuntians Iudæis vario mortis genere interituros, ita ut mortui non sepeliantur nec plangantur à viuis, propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini: sed postea per piscatores ac venatores reducet eos Dominus, in terram suam, in qua ipsi unicum Gentibus consuebantur Domino peccata sua.

ET factum est verbum Domini ad me, dicens: * Non accipies uxorem, & non erunt tibi filij & filia in loco isto. * Quia hæc dicit Dominus super filios & filias, qui generantur in loco isto, & super matres eorum, quæ genuerunt eos: & super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac: * Mortibus ægrorum morientur: non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinum super faciem terræ erunt: & gladio & fame consumentur: & erit cadaver eorum in escam volatilibus celi & bestiis terræ. * Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediarius domum conuiuii, neque vadas ad plangendum, neque consolaberis eos: quia abstuli pacem meam à populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes. * Et morientur grandes & parui in terra ista: non sepelientur neque plangentur, & non se incidet, neque caluitium fiet pro eis. * Et non fran-

gent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre. * Et domum conuiuii non ingrediaris, vt feras cum eis, & comedas & bibas: * quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris, & in diebus vestris, vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ. * Et cum annunciaueris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi: Quare locutus est Dominus super nos omne malum grande istud: quæ iniquitas nostra? & quod peccatum nostrum, quod peccauimus Domino Deo nostro? * Dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus: & abierunt post deos alienos, & seruierunt eis, & adorauerunt eos: & me dereliquerunt, & legem meam non custodierunt. * Sed & vos peius operati estis, quam patres vestri: ecce enim ambulat vnusquisque post prauitatem cordis sui mali, vt me non audiat. * Et eiciam vos de terra hac, in terram quam ignoratis vos, & patres vestri: & seruietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem. * Propterea ecce dies veniunt dicit Dominus, & non dicetur vltà: Viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Aegypti, sed, Viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Aquilonis, & de vniuersis terris, ad quas eieci eos: & reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum. * Ecce ego mittam piscatores multos dicit Dominus, & piscabuntur eos: & post hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cauernis petrarum. * Quia oculi mei super omnes vias eorum: non sunt absconditæ à facie mea, & non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis. * Et reddam primum duplices iniquitates, & peccata eorum: quia contaminauerunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationibus suis impleuerunt hereditatem meam. * Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis: ad te Gentes venient ab extremis terræ, & dicent: Verè mendacium possederunt patres nostri, vanitatem, quæ eis non profuit. * Numquid faciet sibi homo deos, & ipsi non sunt dii? * Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam: & scient quia nomen mihi Dominus.

CAP. XVII.

Iudæi in peccato obstinati, & ob id vastandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: solus Deus scrutatur corda, & cuique reddit iuxta viam suam: petis propheta à Deo, in quo sperem ha-

habuit, liberari. & inimicos conjundi: præcipit Deus de obseruando sabbatho, ut omnia fiant ipsi Ierualem prospera, quæ aliqui igne consumuntur.

Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino, exaratum super laetitiam cordis eorum, & in cornibus ararum eorum. * Cum recordati fuerint filij eorum ararum suarum, & lucorum suorum, lignorumque frondentium, in montibus excelsis, * sacrificantes in agro: fortitudinem tuam, & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in vniuersis sinibus tuis. * Et relinquæis sola ab hereditate tua, quam dedi tibi: & seruire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignem succendisti in furore meo, & ille in æternum ardebit. * Hæc dicit Dominus: * Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius. * * Erit enim quasi myrica in deserto, & non videbit eum venerit boni: sed habitabit in siccitate in deserto, terra falginis, & inhabitabili. * Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. * * Et erit quasi lignum, quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit cum venerit æstus. Et erit folium eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. * Præuū est cor omnium, & in scrutabile: quis cognoscet illud? * Ego Dominus scrutans cor, & probans renes: qui de vnicuique iuxta viam suam, & iuxta fructum adinventionum suarum. * * Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit insipiens. * Solium gloriæ altitudinis à principio, * locus sanctificationis nostræ. * Expectatio Israel Domine: omnes, qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venâ aquarum viuentium Dominum. * Sana me Domine, & sanabor: saluū me fac, & saluus ero: quoniam laus mea tu es. * Ecce ipsi dicunt ad me: Vbi est verbum Domini? veniat. * Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: & diem hominis non desideravi, tu scis. Quod egressus est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit. * Nō sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis. * Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & non pauea ego: induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione conterere eos. * Hæc dicit Dominus ad me: Vade, & sta in porta filiorum populi, per

quam ingrediuntur reges Iuda, & egrediuntur, & in cunctis portis Ierusalem. * & dices ad eos: Audite verbum Domini reges Iuda, & omnis Iuda, cunctique habitatores Ierusalem, qui ingredimini per portas istas. * Hæc dicit Dominus: Custodite animas vestras, & nolite portare pōdera in die sabbati, nec inferatis per portas Ierusalem. * Et nolite eicere onera de domib. vestris in die sabbati, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut præcepi patribus vestris. * Et nō audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt ceruicē suam, ne audirent me, & ne acciperent disciplinam. * Et erit: Si audieritis me, dicit Dominus, vt non inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbati: & si sanctificaueritis diem sabbati, ne faciatis in eo omne opus: * Ingredientur per portas ciuitatis huius reges & principes, sedentes super solium David, & ascendentes in curribus, & equis, ipsi & principes eorum, viri Iuda, & habitatores Ierusalem: & habitabitur ciuitas hæc in sempiternum. * Et venient de ciuitatibus Iuda, & de circuitu Ierusalem, & de terra Beniamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificium, & thus, & inferet oblationem in domum Domini. * Si autem non audieritis me vt sanctificetis diem sabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbati: succendam ignem in portis eius, & deuorabit domos Ierusalem, & non exstinguetur.

C A P. X V I I I.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel, vt iuxta ipsorum merita eis faciat, etiam si prius aliud se facturum dixerint, propter obstinatam Iudaorum malitiam denuntiatur eis interitus: conspiratio Iudaorum contra Ieremiam, ipsius quoque ad Deum lamentatio, & penarum quæ inimicos sequuntur nuntiatio.

Verbum, quod factum est ad Ieremiam à Domino, dicens: * Surge, & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea. * Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam. * Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis: conuersusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius vt faceret. * Et factum est verbum Domini ad me, dicens: * Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait Dominus: ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel. * Repente loquar aduersum gentem, & aduersum regnum, vt eradicem, & destruiam, & disperdam illud. * Si penitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum ad-

uerius eam: agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei. * Et subito loquar de gente & de regno, ut edificem & plantem illud. * Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam: pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum ut facerem ei. * Nunc ergo dico vobis Iuda, & habitatoribus Ierusalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego fingō contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: reuertatur unusquisque a via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra. * Qui dixerunt Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus. * Ideo hæc dicit Dominus: Interrogate Gentes: Quis audiuit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israel? * Numquid deheiet de petra agri nix Libani? aut euelli possunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes? * Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes, & impingentes in viis suis, in semitis sæculi, ut ambularēt per eas in itinere non trito: ut hieret terra eorum in desolationem, & in sibilū sempiternum. omnis qui præterierit per eam obitupescet, & mouebit caput suum. * Sicut vêtus vrens dispergit eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum. * Et dixerunt: Venite, & cogitemus cōtra Ieremiam cogitationes: non enim peribit lex a sacerdote, neque consilium a sapiente, nec sermo a propheta: venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermones eius. * Attende Domine ad me, & ad vocem aduersariorum meorum. * Numquid reddidit pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ? Recordare quoddidit Ieremias in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis. * Propterea da filios eorū in famem, & deduc eos in manus gladij: fiant vxores eorum absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte: iuuenes eorum confodiantur gladio in prælio. * Audiatur clamor de domibus eorū: adduces enim super eos latronem repente: quia foderunt foueam ut caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis. * Tu autem Domine scis omne cōsiliū eorum aduersum me in mortem: ne propitius iniquitati eorum, & peccatum eorum a facie tua non deleatur: hanc corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAP. XIX.

Ieremias per lagunculam terram quam sregit, ostendit populum Ierusalem perdendum gladio & fame in obsidione, in qua patres filios comedunt propter multiplicem ipsorum idololatriam & contemptum verbi Dei.

Hæc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam a senioribus populi, & a senioribus sacerdotum: Et egredere ad vallem filij Ennom, quæ est iuxta introitū portæ fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ ego loquar ad te. * Et dices: Audite verbum Domini reges Iuda, & habitatores Ierusalem: hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis, qui audierit illam, tinniant aures eius. * Eo quod dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & libauerunt in cordis alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Iuda: & repleuerunt locum istum sanguine innocentum. * Et edificauerunt excelsa Baalim, ad comburendos filios suos igni in holocaustū Baalim: quæ non præcepit, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum. * Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iste, Topheth, & Vallis filij Ennom, sed Vallis occisionis. * Et dissipabo consilium Iuda & Ierusalem in loco isto: & subuertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadauera eorum, escam volatilibus cæli, & bestiis terræ. * Et ponam ciuitatem hanc in stuporem, & in sibilum: omnis, qui præterierit per eam, obitupescet, & sibilabit super vniuersam plagam eius. * Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarum: & unusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, & in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, & qui quærant animas eorum. * Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui ibunt tecum. * Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum, & ciuitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultra instaurari: & in Topheth sepelientur, eo quod non sit alius locus ad sepeliendum. * Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus eius: & ponam ciuitatem istam sicut Topheth. * Et erunt domus Ierusalem, & domus regum Iuda, sicut locus Topheth, immunda: omnes domus, in quarum domatibus sacrificauerunt omni militiæ cæli, & libauerunt libamina diis alienis. * Venit autem Ieremias de Topheth, quod miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum: * Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam super ciuitatem hanc, & super omnes vrbes eius, vniuersa mala, quæ locutus sum aduersum eam: quoniam indurauerunt ceruicem suam, ut non audirent sermones meos.

C A P. XX.

Percussus Ieremias mittitur à Phasfur in neruum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tanquam pseudopropheta & omnibus amicis eius, totiq; Iudæ captiuitatem Babylonicam: conqueritur se videri & pati opprobrium ac persecutionem ob verbum Domini, maledicitq; diei natiuitatis sue.

ET audiuit Phasfur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Ieremiam prophetantem sermones istos. * Et percussit Phasfur Ieremiam prophetam, & misit eum in neruum, quod erat in porta Beniamin superiori, in domo Domini. * Cumq; illuxisset in crastinum, eduxit Phasfur Ieremiam de neruo. & dixit ad eum Ieremias: Non Phasfur vocauit Dominus nomen tuum, sed pauorem vndique. * Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pauorem, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbunt: & omnem Iudam dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio. * Et dabo vniuersam substantiam ciuitatis huius, & omnem laborem eius, omneq; pretium, & cunctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum eorū & diripient eos, & tolent, & ducent in Babylonem. * Tu autem Phasfur, & omnes habitatores domus tuæ, ibitis in captiuitatem: & in Babylonem venies, & ibi morieris, ibique sepelietis tu, & omnes amici tui, quibus prophetaſti mendacium. * Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti, & inualuisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me. * Quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die. * Et dixi: Non recordabor eius, neque loquar vltra in nomine illius: & factus est in corde meo quasi ignis exarsuans, claususq; in ossibus meis: & defeci, ferre non sustinens. * Audiui enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu: Persequimini, & persequamur eum: ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, & custodientes latum meum: si quo modo decipiatur, & praualeamus aduersus eum, & consequamur vltionem ex eo. * Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt: confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur. * Et tu Domine exercituum, probator iusti, qui vides renes & cor: videam quæso vltionem tuam ex eis: tibi enim teue

13 laui causam meam. * Cantate Domino, laudate Dominum: quia liberauit animam paup-
14 ris de manu malorum. * Maledicta dies, in qua natus sum: dies, in qua peperit me
15 mater mea, non sit benedicta. * Maledictus vir, qui annunciauit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus: & quasi gaudio legitimificauit eum. * Sit homo ille vt sunt ciuitates, quas subuertit Dominus, & non penituit eum: audiat clamorem manē, & ululatum in tempore meridiano: * qui non interfecit à vulua, vt fieret mihi mater mea sepulchrum, & vulua eius conceptus æternus.
18 * Quare de vulua egressus sum, vt viderem laborem & dolorem, & consumerentur in confusione dies mei?

C A P. XXI.

Respondet Ieremias nuntius Sedecia regis super obſidione regis Nabuchodonosor, Iudam vastandam peste gladio, fame, & captiuitate, solose eos victuros qui transfugerint ad Chaldaos: hortatur etiam vt faciant iudicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

Verbum, quod factum est ad Ieremiam à Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phasfur filiū Melchiz, & Sophoniam filium Maasiz sacerdotem, dicens: * Interroga pro nobis Dominū, quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur aduersum nos: si forte faciat Dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua, & recedat à nobis. * Et dixit Ieremias ad eos: Sic dicetis Sedeciz: * Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego conuertam vasa belli, quæ in manibus vestris sunt, & quibus vos pugnatis aduersum regem Babylonis, & Chaldaos, qui obsident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio ciuitatis huius. * Et debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi. * Et percutiam habitatores ciuitatis huius, homines & bestias pestilentia magna morientur. * Et post hæc ait Dominus: dabo Sedeciam regem Iuda, & seruos eius, & populum eius, & qui derelicti sunt in ciuitate hac à peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quæretium animam eorum, & percutiet eos in ore gladij, & non flectetur, neque parceret, nec miserebitur. * Et ad populum hunc dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis. * Qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem egressus fuerit, & transfugerit ad Chaldaos, qui obsident vos, viuet, & erit ei anima sua,

* Inf. 13.

g. 40.

Sup. 11.

d. 10. &

17. b. 10.

quali

quali sporum. *meam super ciuitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni. * Et domus regis Iuda: Audi verbum Domini, * domus Dauid, hæc dicit Dominus: * Iudicate manē iudicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum. * Ecce ego ad te habitatricem vallis solidæ atque campetris, ait Dominus: qui dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingreditur domos nostras? * Et visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: & succendam ignem in salu eius: & deuorabit omnia in circuitu eius.*

CAP. XXII.

Hortatur regem Iuda & populum eius ut faciant iudicium & iustitiam, quo omnia prosperè ipsi succedant, alioqui erunt omnes in direptionem: quodque Sellum siue Ioachim filius Iosia regis Iuda non sit in Ierusalem reuersurus: increpat eos qui ex iniustitia ædificant, promittentes sibi salutem patrum iustorum: uaticinatur aduersus impium Ioachim filium Iosia quod sepultura sit cariturus, & huius filius impiissimus Iechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibique moriturus.

Hæc dicit Dominus: Descende in domum regis Iuda, & loqueris ibi verbum hoc, & dices: Audi verbum Domini rex Iuda, qui sedes super solium Dauid; tu & serui tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas istas. ** Hæc dicit Dominus: * Facite iudicium & iustitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis inique: & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. * Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus huius, reges sedentes de genere Dauid super thronum eius, & ascendentes currus & equos, ipsi & serui, & populus eorum. * Quod si non audieritis verba hæc: in me incipio iurari, dicit Dominus, quia in solitudine erit domus hæc. * Quia hæc dicit Dominus super domum regis Iuda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, vrbes inhabitabiles. * Et sanctificabo super te, interficientem virum, & arma eius: & succident cedros tuas, & præcipitabunt in ignem. * Et pertransibunt gentes multæ per ciuitatem hanc: & dicit vnusquisque proximo suo: * Quare fecit Dominus sic ciuitati huic grandis? * Et respondebunt: Eo quod dereliquerint pactum Domini Dei sui, & adorauerint*

10 deos alienos, & seruiert eis. * Nolite flere iustum, neque lugeatis super eum fleu: plancte eum, qui egreditur, quia non reuertetur ultra, nec videbit terram natiuitatis suæ. 11 * Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Iosia regem Iuda, qui regnauit pro Iosia patre suo, qui egressus est de loco isto: Non reuertetur huc amplius: * sed in loco, ad quem transtuli eum, ibi morietur, & terram istam non videbit amplius. * Væ qui ædificat domum suam in iniustitia, & cœnacula sua non in iudicio: amicum suum opprimit frustra, 14 & mercedem eius non reddet ei. * Qui dicit: Ædificabo mihi domum latam, & cœnacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cœdina, pingitque sinopide. * Numquid regnabis, quoniam confers te cedro? pater tuus numquid non comedit & bibit, & fecit iudicium & iustitiam tunc cum benè erat ei? * Iudicauit causam pauperis & egeni in bonum suum: numquid non idcirco quia cognouit me, dicit Dominus? * Tui verò oculi & cor ad auaritiam, & ad sanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis. * Propterea hæc dicit Dominus ad Ioachim filium Iosia regem Iuda: Non plangent eum: Væ frater & væ soror: non concrepabunt ei: Væ Domine, & væ inclyte. * Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem. 20 * Akende Libanum, & clama: & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntis, quia contriti sunt omnes amatores tui. * Locurus sum ad te in abundantia tua; & dixisti: Non audiam: hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam. * Omnes pastores tuos pascet ventus, amatores tui in captiuitate ibunt: & tunc confundèris, & erubesces ab omni malitia tua. * Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemisti, cum venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis? * Vivo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Iechonias filius Ioachim regis Iuda, annulus in manu dextera mea, inde euellam eum. * Et dabo te in manu quarum rentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chaldeorum. * Et mittam te, & matrem tuam quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini: * & in terram, ad quam ipsi leuant animam suam ut reuertantur illuc, non reuertentur. * Numquid vas fictile atque contritum vis iste Iechonias? numquid vas absque omni voluptate? quare abiecti sunt ipse & semen eius, & proiecti in terram, quam ignorauerunt? * Terra terra, terra, audi sermonem Domini. * Hæc dicit

Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de femine eius vir, qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat vltra in Iuda.

C A P. XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus qui gregem dispergunt ac lacerant, promittens se reditutum reliquias gregis ad locum suum ac suscitaturum pastores & germen Dauid iustum, sub quo magna fruuntur felicitate: vaticinatur quoque pseudopphetis aeternum opprobrium, qui populum decipiunt volentes ut obliuiscatur nominis Domini, & prophetant absque Dei voluntate, sermonem Domini Onus appellantes.

Ezech. 13.
23. & 24.
2.2.

VÆ pastoribus, qui disperdunt & dilacerant gregem pascuæ mee, dicit Dominus. **A** * Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores, qui pascunt populum meum: Vos disperdistis gregem meum, & eiecistis eos, & non visitastis eos: ecce ego visitabo super vos mala iam studiorum vestrorum, ait Dominus. * Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecero eos illuc: & conuertam eos ad rura sua: & crescent & multiplicabuntur. * Et suscitabo super eos pastores, & pascunt eos: non formidabunt vltra, & non pauebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit Dominus. * Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & suscitabo Dauid germen iustum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet iudicium & iustitiam in terra. * In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. * Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent vltra: **B** viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Ægypti: * Sed: * Viuit Dominus, qui eduxit & adduxit semen domus Israel de Terra Aquilonis, & de cunctis terris ad quas eiecero eos illuc: & habitabunt in terra sua. * **9** Ad prophetas: Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus à vino à facie Domini, & à facie verborum sanctorum eius. * Quia adulteris repleta est terra, quia à facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arua deserti: factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis. * Propheta namque & sacerdos pol-
C luti sunt: & in domo mea inueni malum eorum ait Dominus. * Idecirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim, & corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus. * Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem: **13** prophetabant in Baal, & decipiebant popu-

Inf. 33. ca.
14.
Isa. 4. b. 2.
Ez. 40. c. 11.
45. b. 8.
Ezech. 34.
b. 11.
Dan. 9. g.
24.
Ioan. 1. g.
45.
Sup. II. c.
14.
Deut. 33. d.
28.

14 lum meum Israel. * Et in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium: & mendacii: & confortauerunt manus peccatorum, ut non conuerteretur vnusquisque à malitia sua: facti sunt mihi omnes vt Sodoma, & habitatores eius quasi Gomorra. * **15** Propterea hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas: * Ecce ego cibabo eos ablinthio, & potabo eos felle: à prophetis enim Ierusalem, egressa est pollutio super omnem terram. **16** * Hæc dicit Dominus exercituum: * Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini. * Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est Dominus: * Pax erit vobis: & omni, qui ambulat in prauitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum. * **18** Quis enim affuit in consilio Domini, & vidit & audiuit sermonem eius: quis considerauit verbum illius & audiuit? * **19** Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet. * Non reuertetur furor Domini, vsque dum faciat, & vsque dum compleat cogitationem cordis sui: in nouissimis diebus intelligetis consilium eius. **21** * Non mittebam prophetas, & ipsi curiebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. **22** * Si steterissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, auertissem vti que eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis. * Purasne Deus è vicino ego sum, **24** dicit Dominus? & non Deus de longe? * Si occultabitur vir in absconditis: & ego non videbo eum, dicit Dominus? numquid non cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus? **25** * Audiui quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes: Somniaui, somniaui. * Vsquequo istud **F** est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium seductiones cordis sui? * Qui volunt facere vt obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quæ narrat vnusquisque ad proximum suum: sicut obliui sunt patres eorum nominis mei propter Baal. * Propheta, qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè: quid paleis ad triticum, dicit Dominus? * Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petram? * Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea vnusquisque à proximo suo. * Ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui assumunt linguas suas, & aiunt: Dicit Dominus. * Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus, qui narrauerunt ea, & seduxerunt po-

Sup. 32.
15.
Inf. 1.
2.
Sup. 32.
12. & 14.
b. 15.
Inf. 32.
14.

pulum meum in mendacio suo, & in miraculis suis: cum ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic dicit Dominus. * Si igitur interrogauerit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus. prouinciam quippe vos, dicit Dominus. * Et propheta, & sacerdos, & populus qui dicit: Onus Domini: uisitabo super virum illum, & super domum eius. * Hæc dicitis unusquisque ad proximum, & ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? & quid locutus est Dominus? & onus Domini uisum non memorabitur: quia onus erit unicuique sermo suus: & peruertitis uerba Dei uiuentis, Domini exercituum Dei nostri. * Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus? & quid locutus est Dominus? * Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc hæc dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum: Onus Domini: & misi ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus Domini: * Propterea ecce ego tollam uos portans, & derelinquam uos, & ciuitatem quam dedi uobis & patribus uestris, à facie mea. * Et dabo uos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ numquam obliuione delebitur.

CAP. XXIV.

Calathus bonarum ficum designat captiuos in Babylonia Iudeos, quos dicit Dominus seducturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum reuertentur: calathus autem malarum ficum significat eos qui manserant Ierosolymis: & postea fugerant in Egyptum, quos dicit se daturum in opprobrium & maledictionem.

Ostendit mihi Dominus: & ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam filium Ioakim regem Iuda, & principes eius, & fabrum, & ianiculorem, de Ierosalem, & adduxit eos in Babylonem. * Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis: & calathus unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eò quod essent malæ. * Et dixit Dominus ad me: Quid tu uides Ieremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valde, & malas, malas valde, quæ comedi non possunt, eò quod sint malæ. * Et factum est uerbum Domini ad me, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sicut ficus hæc bonæ: sic cognoscam transmigrationem Iuda, quam emisi de loco isto in Terram Chaldaeorum in bonum. * Et ponam oculos meos super eos ad placandum, & reducam eos in terram hanc: &

ædificabo eos, & non destruiam: & plantabo eos, & non euellam. * Et dabo eis cor ut sciunt me, quia ego sum Dominus: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia reuertentur ad me in toto corde suo. * Et sicut fides pessimæ, quæ comedi non possunt, eò quod sint malæ: hæc dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Iuda, & principes eius, & reliquos de Ierusalem, qui remanserunt in urbe hac, & qui habitant in terra Ægypti. * Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ: in opprobrium, & in parabolam, & in prouerbum, & in maledictionem in uniuersis locis, ad quæ eieci eos. * Et mittam in eis gladium, & famem, & pestem: donec consumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

CAP. XXV.

Quia noluerunt audire Ieremiam nec reliquos prophetas adhortantes ad poenitentiam, prædicit excidium Ierosolymorum, & captiuitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebant captiuos: quapropter iubetur Ieremias ciuitatibus Iudæ ac cæteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque prænuntiat pauperibus ac optimatibus.

Verbum, quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iuda, in anno quarto Ioakim filii Iosæ regis Iuda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis) * Quod locutus est Ieremias propheta ad omnem populum Iuda, & ad uniuersos habitatores Ierosalem, dicens: * A tertio decimo anno Iosæ filii Ammon regis Iuda usque ad diem hanc: iste tertius & uigessimus annus; factum est uerbum Domini ad me, & locutus sum ad uos de nocte confurgens, & loquens: & non audistis. * Et misit Dominus ad uos omnes seruos suos prophetas, confurgens diluculo, mittensque: & non audistis, neque inclinastis aures uestras ut audiretis, cum diceret: Reuertimini unusquisque à uia sua mala, & à pessimis cogitationibus uestris: & habitabitis in terra, quam dedit Dominus uobis, & patribus uestris, à sæculo & usque in sæculum. * Et nolite ire post deos alienos, ut seruiatis eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum uestrarum, & non affligam uos. * Et non audistis me, dicit Dominus, ut me ad iracundiam prouocaretis in operibus manuum uestrarum, in malum uestrum. * Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Pro eo quod non audistis uerba mea: * ecce ego mittam, & assumam uniuersas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum: & adducam eos super terram istam, & super habitatores eius &

* Sup. 21. d.

33.

* Inf. 29. d.

17.

* Sup. 20.
6. II.

* 4. Reg.

17. d. 13.

Sup. 18. b.

11.

* Inf. 35. c.

5.

super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem: & in sibilum, & in solitudines sempiternas. * Perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ. * Et erit vniuersa terra hæc in solitudinem & in stuporem: & seruient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis. * Cumque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldæorum: & ponam illam in solitudines sempiternas. * Et adducam super terram illam, omnia verba mea, quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quæcumque prophetauit Ieremias aduersum omnes gentes: * Quia seruiuerunt eis, cum essent gentes multæ: & reges magni: & reddam eis secundum opera eorum, & secundum facta manuum suarum. * Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume calicem vini furoris huius de manu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te. * Et bibent, & turbabuntur, & insanient à facie gladii, quem ego mittam inter eos. * Et accipiem calicem de manu Domini, & propinaui cunctis gentibus, ad quas misit me Dominus: * Ierusalem, & ciuitatibus Iuda & regibus eius, & principibus eius: vt darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem, sicut est dies ista. * Pharaon regi Ægypti, & seruis eius, & principibus eius, & omni populo eius, & vniuersis generaliter: cunctis regibus terræ Asutidis, & cunctis regibus terræ Philisthiim, & Ascaloni, & Gazæ, & Accaron, & reliquiis Azoti, & Idumææ, & Moab, & filiis Ammon: * Et cunctis regibus Tyri, & vniuersis regibus Sidonis: & regibus terræ insularum, qui sunt trans mare: * Et Dedan, & Thema, & Buz, & vniuersis qui attonsi sunt in comam: * Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deserto: * Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorum: * cunctis quoque regibus Aquilonis de propè & de longe, vnicuique contra fratrem suum: & omnibus regnis terræ, quæ super faciem eius sunt: & rex Sefach bibet post eos. * & dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Bibite, & inebriamini, & vomite: & cadite, neque surgatis à facie gladii, quem ego mittam inter vos. * Cumque noluerint accipere calicem de manu tua vt bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Bibentes bibetis, * quia ecce in ciuitate, in qua inuocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis: non eritis immunes:

gladium enim ego voco super omnes habitatores terræ: dicit Dominus exercituum. * Et tu prophetaabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: * Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celum aquali cantum concinetur aduersus omnes habitatores terræ. * Peruenit sonitus vique ad extrema terræ: quia iudicium Domini cum gentibus, iudicatur ipse cum omni carne, impii tradidi gladio, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur à summitatibus terræ. * Et erunt interfeciti Domini in die illa, à summo terræ vique ad summum eius: non plangentur, & non colligentur, neque sepelientur in sterquilinum super faciem terræ: & cæbunt. * Vlulate pastores, & clamate: & aspergite vos cinere optimales gregis: quia completi sunt dies vestri, vt interficiamini, & dissolutiones vestre, & cadetis quasi vas præteritosa. * Et peribit fuga à pastoribus, & saluatio ab optimatibus gregis. * Vos clamor pastorum, & vlulatus optimatum gregis: quia vastauit Dominus pascua eorum. * Et contulerunt arua pacis à facie iræ furoris Domini. * Dereliquit quasi leo vmbraclum suum, quia facta est terra eorum in desolationem à facie iræ columbæ, & à facie iræ furoris Domini.

CAP. XXVI.

Prophetans Ieremias excidium Ierosolymorum nisi respiciant, comprehenditur à sacerdotibus: & prophetis: sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michæ & Iria Prophetarum.

1 **I**N principio regni Ioakim filii Iosæ regis Iuda, factum est verbum istud à Domino, dicens: * Hæc dicit Dominus: Sta in attrio domus Domini, & lequeris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in domo Domini, vniuersos sermones, quos ego mandauit tibi vt loquaris ad eos: noli subtrahere verbum, * si forte audiant & conuertantur vnusquisque à via sua mala: & poeniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum. * Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me, vt ambuletis in lege mea, quam dedi vobis, vt audiatis sermones seruorum meorum Prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte confurgens, & digressus, & non audistis: * Dabo domum istam sicut Silo, & urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ. * Et audierunt sacerdotes, & prophetae, & omnis populus, Ieremiam loquentem verba hæc in domo Domini. * Cumque compleisset Ieremias loquens omnia quæ præceperat ei Dominus vt loqueretur:

* Dan. 9.

2.

Inf. 26. b.

6.

2. Par. 36.

id 22. 2.

Ej. d. 1. a. 1.

* I. Pet. 4. d. 17.

* I. Reg. 2. d. 13.

tur ad vniuersum populum, apprehenderunt
 eum sacerdotes, & prophetae, & omnis po-
 pulus, dicens: Morte moriatur. ⁹ **Q**uare pro-
 phetauit in nomine Domini, dicens: Sicut ^C
 Silo erit domus hæc: & vbi ista desolabitur,
 eo quod non sit habitator? Et congregatus
 est omnis populus aduersus Ieremiam in do-
 mo Domini. ¹⁰ * Et audierunt principes Iuda
 verba hæc: & ascenderunt de domo regis in
 domum Domini, & sederunt in introitu por-
 tæ domus Domini nouæ. ¹¹ * Et locuti sunt sa-
 cerdotes & prophetae ad principes, & ad om-
 nem populum, dicentes: Iudicium mortis
 est viro huic: quia prophetauit aduersus ciui-
 tatem istam, sicut audistis auribus vestris.
 * Et ait Ieremias ad omnes principes, & ad ¹²
 vniuersum populum, dicens: ^D Dominus mi-
 sit me, vt prophetarem ad domum istam, &
 ad ciuitatem hanc, omnia verba quæ audi-
 stis. ¹³ * Nunc ergo bonas facite vias vestras,
 & studia vestra, & audite vocem Domini Dei
 vestri: & pœnitēbit Dominum mali, quod
 locutus est aduersum vos. ¹⁴ * Ego autem ecce
 in manibus vestris sum: facite mihi quod bo-
 num: & rectum est in oculis vestris. ¹⁵ * Verum-
 tamen scitote & cognoscite, quod si occide-
 rit me, sanguine innocentem tradetis con-
 tra vosmetipsos, & contra ciuitatem istam,
 & habitatores eius, in veritate enim misit me
 Dominus ad vos, vt loquerer in auribus ve-
 stris omnia verba hæc. ¹⁶ * Et dixerunt princi-
 pes, & omnis populus, ad sacerdotes & ad
 prophetas: Non est viro huic iudicium mor-
 tis: quia in nomine Domini Dei nostri lo-
 cutus est ad nos. ¹⁷ * Surrexerunt ergo viri de
 senioribus terræ, & dixerunt ad omnem cœ-
 tum populi, loquentes: ¹⁸ * Michæas de Mora-
 sthi fuit propheta in diebus Ezechie regis
 Iuda, & ait ad omnem populum Iuda, dicens:
 Hæc dicit Dominus exercituum: ^F Sion qua-
 si ager arabitur: & Ierusalem in acervum la-
 pidum erit: & mons domus in excelsa silua-
 rum. ¹⁹ * Numquid morte condemnauit eum
 Ezechias rex Iuda, & omnis Iuda: numquid
 uocauerunt Dominum, & deprecati sunt
 faciem Domini: & pœnituit Dominum ma-
 li, quod locutus fuerat aduersum eos? Itaq;
 nos facinus malum grande contra animas
 nostras. ²⁰ * Fuit quoque vir prophetans in no-
 mine Domini, Vrias filius Semei de Caria-
 thiati: & prophetauit aduersus ciuitatem
 istam, & aduersus terram hanc, iuxta omnia
 verba Ieremiæ. ²¹ * Et audiuit rex Ioakim, &
 omnes potentes, & principes eius, verba hæc:
 & queruit rex interficere eum. ^G * Et audiuit
 Vrias, & timuit, fugitq; & ingressus est Ægy-
 ptum. ²² * Et misit rex Ioakim viros in Ægy-
 ptum, Elnathan filium Achobor, & viros

23 cum eo in Ægyptum. * Et eduxerunt Vriam
 de Ægypto: & eduxerunt eum ad regem Io-
 kim, & percussit eum gladio: & proiecit ca-
 dauer eius in sepulchris vulgi ignobilis. ²⁴ * Igi-
 tur manus Ahicam filij Saphan fuit cum Ie-
 remia, vt non traderetur in manus populi, &
 interficerent eum.

CAP XXVII.

*Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si seruire
 velint Regi Babylonis eiusq; posteris, perman-
 suros in terra sua: alioqui perituros gladio, sa-
 me & peste: inuehens in pseudopphetas qui
 aliud vaticinantur, fallentes populum: tradi-
 cit etiam sacra vasa quæ reliqua sunt, transfe-
 renda in Babylonem, & tandem referenda Ie-
 rosolymam.*

1 **I**N principio regni Ioakim filij Iosia regis
 A Iuda, factum est verbum istud ad Ieremiam
 2 a Domino, dicens: * Hæc dicit Dominus ad
 me: Fac tibi vincula, & catenas: & pones eas
 3 in collo tuo. * Et mittes eas ad regem Edom,
 & ad regem Moab, & ad regem filiorum Am-
 mon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis;
 4 in manu nunciorum qui venerunt Ierusalem
 ad Sedeciam regem Iuda. * Et præcipies eis vt
 ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Do-
 minus exercituum Deus Israel: Hæc dicetis
 5 ad dominos vestros: * Ego feci terram & ho-
 mines, & iumenta, quæ sunt super faciem ter-
 ræ in fortitudine mea magna, & in brachio
 meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in
 6 oculis meis. * Et nunc itaque ego dedi omnes
 B terras istas in manu Nabuchodonosor regis
 Babylonis serui mei: insuper & bestias agri
 7 dedi ei vt seruiant illi. * Et seruiant ei omnes
 gentes, & filio eius, & filio filij eius: donec
 veniat tempus terræ eius & ipsius: & seruiant
 8 ei gentes multæ, & reges magni. * Gens au-
 tem & regnum, quod non seruiuerit Nabu-
 chodonosor regi Babylonis, & quicumque
 non curauerit collum suum sub iugo regis
 Babylonis, in gladio, & in fame, & in peste vi-
 sitabo super gentem illam, ait Dominus, do-
 9 nec consumam eos in manu eius. ^{Sup. 23. d.} * Vos er-
 go nolite audire prophetas vestros, & diui-
 nos, & somniatores, & augures, & maleficos,
 6 qui dicunt vobis: non sermetis regi Babylo-
 nis. ^{Inf. 29. b. 8} * Quia mendacium prophetant vobis: vt
 longè vos faciant de terra vestra, & eiciant
 11 vos, & pereatis. * Porro gens, quæ subiecerit
 ceruicem suam sub iugo regis Babylonis, &
 seruiert ei; dimittam eam in terra sua, dicit
 Dominus, & coler eam, & habitabit in ea.
 12 * Et ad Sedeciam regem Iuda locutus sum se-
 cundum omnia verba hæc, dicens: Subiici-
 C te colla vestra sub iugo regis Babylonis, &
 13 seruite ei, & populo eius, & vinetis. * Quare

moriemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dominus ad gentem, quæ seruire noluerit regi Babylonis? * Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

* *Sup. 14. c.*

14. c. 23.

d. 21.

Inf. 29. b.

9.

* Quia non misi eos, ait Dominus, & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut eliciant vos, & peccatis tam vos, quam prophetæ, qui vaticinantur vobis. * Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini reuertentur de Babylone nunc cito, mendacium enim prophetant vobis: * Nolite ergo audire eos, sed seruite regi Babylonis, ut viuatis. quare datur hæc ciuitas in solitudinem: * Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, ut non veniant vasa, quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Iuda, & in Ierusalem, in Babylone. * Quia hæc dicit Dominus exercituum * ad columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua vasorum, quæ remanserunt in ciuitate hæc: * quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cum transferret Iechoniam filium Ioakim regem Iuda de Ierusalem in Babylone, & omnes optimates Iuda & Ierusalem. * Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa, quæ derelicta sunt in domo Domini, & in domo regis Iuda & Ierusalem: * In Babylone transferentur, & ibi erunt vsq; ad diem visitationis suæ, dicit Dominus, & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

* *4. Reg. 25.*

e. 13.

C A P. XXVIII.

Hanania pseudopropheta ablatis de collo Ieremie catenis, vaticinatur sacra vasa cum Rege & captiuo populo post biennium reducenda: sed iubetur Ieremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare, quæ iuxta verbum Ieremie eodem anno sequuta est.

ET factum est in anno illo, in principio regni Sedecie regis Iuda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hanania filius Azur propheta de Gabaa, in domo Domini, coram sacerdotibus & omni populo, dicens: * Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israeli: Contrui iugum regis Babylonis. * Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quæ tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtulit ea in Babylone. * Et Iechoniam filium Ioakim regem Iuda, & omnem transmigrationem Iuda, qui ingressi sunt in Babylone, ego conuertam

ad locum istum, ait Dominus: conteram enim iugum regis Babylonis. * Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam, in oculis sacerdotum, & in oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini. * Et ait Ieremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suster Dominus verba tua, quæ prophetasti: ut referantur vasa in domum Domini, & omnis transmigrationis de Babylone ad locum istum. * Verumtamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus vniuersi populi: * Prophetæ, qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetauerunt super terras multas, & super regna magna, de praelio, & de afflictione, & de fame. * Propheta, qui vaticinatus est pacem: cum venerit verbum eius, scietur propheta, quem misi Dominus in veritate. * Et tulit Hanania propheta catenam de collo Ieremie prophetæ, & confregit eam. * Et ait Hanania in conspectu omnis populi dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierum de collo omnium gentium. * Et abiit Ieremias Propheta in viam suam. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, postquam confregit Hanania propheta catenam de collo Ieremie prophetæ, dicens: * Vade, & dices Hanania: Hæc dicit Dominus: Catenas ligneas contriui: & facies pro eis catenas ferreas. * Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Iugum ferreum posui super collum cunctarum Gentium istarum, ut seruiant Nabuchodonosor regi Babylonis, & seruiant ei, insuper & bestias terræ dedi ei. * Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: non misit te Dominus, & tu confidere fecisti populum istum in mendacio. * Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te a facie terræ: hoc anno morieris: aduersum enim Dominum locutus es. * Et mortuus est Hanania propheta in anno illo, mense septimo.

C A P. XXIX.

Captiuos Iudeos vaticinatur 70. annis in Babylone permanuros, hortaturq; ut illic multiplicari studeant, & deinde reducuntur: eos vero qui Ierosolymis remanserunt, gladio fame & peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur aduersus Achab, Sedeciam & Scmiam pseudoprophetas seducetes populum transmigrationis.

ET hæc sunt verba libri, quem misi Ieremias propheta de Ierusalem ad reliquias seniorum transmigrationis, & ad sacerdotes, & ad prophetas, & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor de Ierusalem

in Baby-

in Babylonem : * postquam egressus est Ieremias rex, & domina, & eunuchi, & principes Iuda & Ierusalem, & faber, & inclusor de Ierusalem : * in manu Elasa filij Saphan, & Gamariæ filij Helciæ, quos misit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens : * Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel omni transmigrationi, quam transtuli de Ierusalem in Babylonem : * Edificate domus, & habitate : & plantate hortos, & comedite fructum eorum. * Accipite uxores, & generate filios & filias : & date filiis vestris uxores, & filias vestras date viris, & pariant filios & filias : & multiplicamini ibi, & nolite esse pauci numero. * & querite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci : & orate pro ea ad Dominum : quia in pace illius erit pax vobis. * Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel : * Non vos seducant prophetae vestri, qui sunt in medio vestrum, & divini vestri : & ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somnariis : * quia falsò ipsi prophetant vobis in nomine meo : & nò misi eos, dicit Dominus. * Quia hæc dicit Dominus : Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos : & suscitabo super vos verbum meum bonum, vt reducam vos ad locum istum. * Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, & non afflictionis, vt dem vobis finem & patientiam. * Et inuocabitis me, & ibitis : & orabitis me, & ego exaudiam vos. * Queretis me, & inuenietis : cum quaesieritis me in toto corde vestro. * Et inueniam vobis ait Dominus : & reducam captiuitatem vestram, & congregabo vos de vniuersis gentibus, & de cunctis locis, ad quæ expulsi vos dicit Dominus : & reuertí vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci. * Quia dixistis : Suscitauit nobis Dominus Prophetas in Babylone. * Quia hæc dicit Dominus ad regem, qui sedet super solium David, & ad omnem populum habitatorem vrbs huius, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem. * Hæc dicit Dominus exercituum : Ecce mittam in eos gladium, & famem, & pestem : & ponam eos quasi fœcus malas, quæ comedi non possunt, eò quòd pessimæ sint. * Et persequar eos in gladio, & in fame, & in pestilentia : & dabo eos in vexationem vniuersis regnis terræ : in maledictionem, & in stuporem, & in sibilum, & in opprobrium cunctis Gentibus, ad quas ego eieci eos : * eò quòd non audierint verba mea, dicit Dominus : quæ misi ad eos per seruos meos prophetas, de nocte conflurgens, & mittens : &

non audistis, dicit Dominus. * Vos ergo audite verbum Domini, omnis transmigrationi, quam emisi de Ierusalem in Babylonem. 21 * Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam filium Maasîæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter : Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, & percutiet eos in oculis vestris. * Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Iuda, quæ est in Babylone, dicens : Ponat te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne : * pro eo quòd fecerint stultitiam in Israel, & mœchati sunt in uxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandauí eis : 24 ego sum iudex & testis, dicit Dominus. * Et ad Semeian Nehelamiten dices : * Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel : Pro eo quòd misisti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui est in Ierusalem, & ad Sophoniam filium Maasîæ sacerdotem, & ad vniuersos sacerdotes, dicens : * Dominus dedit te sacerdotem pro Ioiade sacerdote, vt sis dux in domo Domini super omnem virum arripitium & prophetantem, vt mittas eum in neruum & in carcerem. * Et nunc quare non increpasti Ieremiam Anathothiten, qui prophetat vobis ? * Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens : Longum est : & edificate domos, & habitate : & plantate hortos, & comedite fructus eorum. * Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Ieremiæ prophetae. * Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens : * Mitte ad omnem transmigrationem, dicens : Hæc dicit Dominus ad Semeian Nehelamiten : Pro eo quòd prophetauit vobis Semeias, & ego non misi eum : & fecit vos confidere in mendacio : * idcirco hæc dicit Dominus : Ecce ego visitabo super Semeian Nehelamiten, & super semen eius : non erit ei vir sedens in medio populi huius, & non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus : quia præuaricationem locutus est adversus Dominum.

CAP. XXX.

Vaticinatur Iudæi & filiis Israel reditum à graui captiuitate in qua propter peccata sua detinebantur, & quòd post reditum seruire sint Domino, ac David regi quem ille suscitabit eis in prosperitate & securitate magna, deuastatis ipsorum inimici.

1 HOC verbum, q̄ factum est ad Ieremiam
2 à Domino, dicens : * Hæc dicit Domi-

nus Deus Israel, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te, in libro. * Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: & conuertam conuersionem populi mei Israel & Iuda, ait Dominus: & conuertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: & possidebunt eam. * Et hæc verba, quæ locutus est Dominus ad Israel & ad Iudam: * Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audiui-mus: formido, & non est pax. * Interrogate, & videte, si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturienti, & conuersi sunt vultus facies in auriginem? * Var, quia magna dies illa, nec est similis eius: tempusque tribulationis est Iacob, & ex ipso saluabitur. * Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: contemnam iugum eius de collo tuo, & vincula eius dirumpam, & nō dominabuntur ei amplius alieni: * sed seruient Domino Deo suo, & David regi suo, quem suscitabo eis. * Tu ergo ne timeas serue meus Iacob, ait Dominus, neque paueas Israel: quia ecce ego saluabo te de terra longinqua, & semen tuum de terra captiuitatis eorum, & reuertetur Iacob, & quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit, quem formidet: * quoniam tecum ego sum, ait Dominus, vt saluem te: faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in iudicio, vt non videaris tibi innoxius. * Quia hæc dicit Dominus: Infanabilis fractura tua, pessima plaga tua. * Non est, qui iudicet iudicium tuum ad alligandum: curationem vtilitas non est tibi. * Omnes amatores tui obliti sunt tui, teque non quærent: * plaga enim inimici percussit te castigatione crudeli, propter multitudinem iniquitatis tuæ, dura facta sunt peccata tua. * Quid clamis super contritione tua? infanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter pura peccata tua feci hæc tibi. * Propterea omnes, qui comedunt te, deuorabuntur: & vniuersi hostes tui in captiuitate ducentur: & qui te vastant, vastabuntur, cunctosque prædatores tuos dabo in prædam. * Obducam enim cicatricem tibi, & a vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia eiecisti vocauerunt te Sion: Hæc est, quæ non habebat requirentem. * Hæc dicit Dominus: ecce ego conuertam conuersionem tabernaculorum Iacob, & tectis eius miserebor, & ædificabitur ciuitas in excello suo, & templum iuxta ordinem suum fundabitur. * Et egredietur de eis laus, voxque Iudæ: & multiplicabo eos, & non minuentur: & glorificabo eos, & non attenuabun-

tur. * Et erunt filij eius sicut à principio, & cæcus eius coram me permanebit: & visita-bo aduersum omnes, qui tribulant eum. * Et erit dux eius ex eo: & princeps de medio eius produceatur: & applicabo eum, & accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet cor suum, & vt appropinquet mihi, ait Dominus? * Et eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum. * Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum con-quietet. * Non auertet iram indignationis Dominus, donec faciat, & compleat cogitationem cordis sui: in nouissimo dierum intelligetis ea.

CAP. XXXI.

Dicit Dominus se reduciturum populum Israël de captiuitate vt in affluencia bonorum seruiant Domino: iubetur ergo Rachel non flere amplius filios suos: agnosci I raël se merito castigatum, ideoq; pœnitentiam agit: de nouitate quasamina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israël: de vna acerba: de nouo pacto quod feriet Dominus cum domo Israël, nec abiciet unquam vniuersum illum semen.

In tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus vniuersis cognationibus Israel, & ipsi erunt mihi in populum. * Hæc dicit Dominus: Inuenit gratiam in deserto populus, qui remanserat a gladio: vade ad requiem suam Israel. * Longe Dominus apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te: ideo attraxi te, miserans. * Rursumq; ædificabo te, & ædificaberis virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium. * Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat, non vindemiantur: * quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim: Surgite, & ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum. * Quia hæc dicit Dominus: Exultate in lætitia Iacob, & hinnite contra caput Gentium: personate, & canite, & dicite: Salua Domine populum tuum, reliquias Israel. * Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis tetra: inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & patiens simul, cæcus magnus reuertentium huc. * In hęc venient, & in misericordia reducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & nō impingent in ea: quia factus sum Israeli pater, & Ephraim primogenitus meus est. * Audite verbum Domini Gentes, & annunciate in insulis, quæ procul sunt, & dicite: Qui dispersit Israel, congregabit eum: & custodiet eum sicut pastor gregem suum. * Redemint

* Ios. 2. a.
2. c. II.

Amos 5. e.
18.

Seph. 1. d.
15.

* Isa. 43. a.
1. c. 44. a.

2.
Luc. 1. g.

70.

* Sup. 23.
d. 19.

enim Dominus Iacob, & liberauit eum de
 manu potentioris. * Et venient, & laudabunt
 in monte Sion: & confluent ad bona Domini,
 super frumento, & vino, & oleo, & fœtu
 pecorum & armento eorum: eritque anima
 eorum quasi hortus irriguus, & vltra non e-
 ficient. * Tupe lætabitur virgo in choro, iu-
 uenes & senes simul: & conuertant lætū
 eorum in gaudium, & consolabor eos, & læ-
 tificabo a dolore suo. * Et inebriabo animam
 sacerdotū pinguedine: & populus meus bo-
 nis meis adimplebitur, ait Dominus. * Hæc
 dicit Dominus: "Vox in excelsis audita est
 lamentationis, luctus, & fletus Rachel plo-
 rantis filios suos, & nolentis consolari super
 eis, quia nō sunt. * Hęc dicit Dominus: Quie-
 scat vox tua a ploratu, & oculi tui a lacrimis,
 quia est merces operi tuo, ait Dominus: &
 reuertentur de terra inimici. * Et est spes no-
 uissimis tuis, ait Dominus: & reuertentur fi-
 lij ad terminos suos. * Audiēs audiui Ephra-
 im transigrantem: Castigasti me, & erudi-
 tus sum, quasi iuuenculus in domo: con-
 uerte me, & conuertar: quia tu Dominus Deus
 meus. * Postquam enim conuertisti me, egi
 poenitentiam: & postquam ostendisti mihi,
 percussisti femur meum. Confusus sum, & eru-
 bui, quoniam sustinui opprobrium adolefcenti-
 æ meæ. * Si filij honorabilis mihi Ephraim,
 si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de
 eo, adhuc recordabor eius. Idcirco contur-
 bata sunt viscera mea super eum: miserans
 miserebor eius, ait Dominus. * Statue tibi
 speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor
 tuum in viam rectam, in qua ambulasti: re-
 uertere virgo Israel, reuertere ad ciuitates
 tuas istas. * Vsq̃ue quo deliciis dissoluēris filia
 vaga? quia creauit Dominus nouum super
 terram: FEMINA CIRCUMDABIT VI-
 RUM. * Hęc dicit Dominus exercituum Deus
 Israel: Adhuc dicent verbū istud in terra Iu-
 da, & in vrbibus eius, cū conuertereo capti-
 uitatē eorum: Benedicat tibi Dominus pul-
 chritudo iustitiæ, mons sanctus: * & habita-
 bunt in eo Iudas & omnes ciuitates eius si-
 mul, agricolæ & minantes greges. * Quia in-
 ebriaui animam lassam, & omnem animam
 elurientem saturavi. * Ideo quasi de somno
 suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dul-
 cis mihi. * Ecce dies veniunt, dicit Dominus:
 & seminabo domū Israel & domum Iuda se-
 mine hominum, & semine iumentorum. * Et
 sicut vigilavi super eos, vt euellerem, & de-
 molirer, & dissiparem, & disperderem, & af-
 figerem: sic vigilabo super eos, vt ædificem,
 & plantem, ait Dominus. * In diebus illis non
 dicent vltra: Patres comederunt vnam acer-
 bam, & dentes filiorum obstupuerunt. * Sed

F vnusquisq; in iniquitate sua morietur: omnis
 homo, qui comederit vnam acerbam, obstu-
 pescent dentes eius. * Ecce dies venient, di-
 cit Dominus: & feriam domū Israel & do-
 mui Iuda fœdus nouum: * nō secundum pæ-
 ctum, quod pepigi cum patribus eorum, in
 die qua apprehendi manum eorum, vt edu-
 cerem eos de Terra Egypti: pæctum, quod
 irritum fecerunt, & ego dominatus sum eo-
 rum, dicit Dominus. * Sed hoc erit pæctum,
 quod feriam cum domo Israel post dies illos,
 dicit Dominus: "Dabo legem meam in vi-
 scribus eorum, & in corde eorum scribam
 eam: & erō eis in Deum, & ipsi erunt mihi in
 populum. * Et non docebit vltra vir proxi-
 mum suum, & vir fratrem suum, dicens: Co-
 gnosce Dominum: omnes enim cognoscent
 me, à minimo eorum vsq; ad maximum, ait
 Dominus: * quia propitiabor iniquitati eo-
 rum, & peccati eorum non memorabor am-
 plius. * Hęc dicit Dominus, qui dat solem in
 lumine diei, ordinem lunę & stellarum in lu-
 mine noctis: qui turbat mare, & sonant flu-
 ctus eius, Dominus exercituum nomen illi.
 * Si defecerint leges istę coram me, dicit Do-
 minus: tunc & semen Israel deficiet, vt non
 sit gens coram me cunctis diebus. * Hęc dicit
 Dominus: Si mensurari potuerint celi sur-
 sum, & inuestigari fundamenta terrę deor-
 sum: & ego abiciam vniuersum semen Is-
 rael, propter omnia quę fecerunt, dicit Do-
 minus. * Ecce dies veniunt, dicit Dominus:
 & ædificabitur ciuitas Domino, à turre Ha-
 naneel vsq; ad portam anguli. * Et exibit vl-
 tra murum mensurę in conspectu eius super
 collem Gareb: & circuibit Gatha, * & om-
 nem vallem cadauerum, & cineris, & vni-
 uersam regionem mortis vsq; ad torrentem
 Cedron, & vsq; ad angulum portę equorum
 Orientalis, Sanctum Domini: non euellerur,
 & non destruetur vltra in perpetuum.

CAP XXXII.

*Obsidente Nabuchodonosor Ierusalem, Ieremias
 in ario carceris positus agrum in Anathoth
 iussu Domini emittit a suo patre, iubetq; ser-
 uari librum emptionis: refert coram Domino
 beneficia Israelitis prestita: Dominus dicit se
 traditurum ciuitatem cum populo regi Baby-
 lonis propter illorum idololatriam. sed postea
 reuocaturum ipsos in Ierusalem, ac percussurum
 cum eis nouum fœdus vt sibi ex toto corde ser-
 uiant.*

1 V Erbum, quod factum est ad Ieremiam a
 Domino, in anno decimo Sedecij regis
 Iuda: ipse est annus decimus octauus Nabu-
 chodonosor. * Tunc exercitus regis Babylo-
 nis obsidebat Ierusalem: & Ieremias Pro-

Heb. 2. e.
8.

Heb. 10. c.
16.

Act. 10. g.
43.

pheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda. * Clauferat enim eum Sedecias rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo ciuitatem istam in manus regis Babylonis, & capiet eam? * Et Sedecias rex Iuda non effugiet de manu Chaldaeorum: sed tradetur in manus regis Babylonis: & loquetur os eius cum ore illius, & oculi eius oculos illius videbunt. * Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi erit donec visitet eum, ait Dominus. si autem dimicaueritis aduersum Chaldaeos, nihil prosperum habebitis. * Et dixit Ieremias: Factum est verbum Domini ad me, dicens: * Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus venit ad te, dicens: Eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate, vt emas. * Et venit ad me Hanameel filius patru mei secundum verbum Domini ad vestibulum carceris, & ait ad me: posside agrum meum, qui est in Anathoth in terra Benjamin: quia tibi competit hereditas, & tu propinquus es, vt possideas. Intellexi autem, quod verbum Domini esset, * Et emi agrum ab Hanameel filio patru mei, qui est in Anathoth: & appendi ei argentum septem stateres; & decem argenteos. * Et scripsi in libro, & signaui, & adhibui testes: & appendi argentum in statera. * Et accepi librum possessionis signatum, & stipulationes, & rata, & signa forinsecus. * Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filij Maasæ, in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis testium, qui scripti erant in libro emptionis, & in oculis omnium Iudæorum, qui sedebant in atrio carceris. * Et præcepi Baruch coram eis dicens: * Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, & librum hunc, qui apertus est: & pone illos in vase fictili, vt permanere possint diebus multis. * Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc possidebuntur domus & agri, & vineæ in terra ista. * Et orauit ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens: * Heu, heu, heu, Domine Deus, ecce tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum. * Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos: Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi. * Magnus consilio, & incognoscibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, vt reddas vnicuique secundum vias suas, & secundum fructum adinventionum eius. * Qui posuisti signa & portenta in

* Exod. 34.
a. 7.

Terra Egypti vsq; ad diem hanc, & in Israel, & in hominibus; & fecisti tibi nomen sicut est dies hæc. * Et eduxisti populum tuum Israel de Terra Egypti: in signis, & in portentis, & in manu robusta, & in brachio extenso, & in terrore magno. * Et dedisti eis terram hanc, quam iurasti patribus eorum, vt deres eis terram fluentem lacte & melle. * Et ingressi sunt, & possederunt eam: & non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non ambulauerunt: omnia quæ mandasti eis, vt facerent, non fecerunt: & euenerunt eis omnia mala hæc. * Ecce munitiones extructæ sânt aduersum ciuitatem, vt capiatur: & vrbs data est in manus Chaldaeorum, qui præliantur aduersum eam, a facie gladij, & famis, & pestilentie: & quicumque locutus es acciderunt, vt tu ipse cer-
25 nis. * Et tu dicis mihi Domine Deus. Eme agrum argento, & adhibe testes: cum vrbs data sit in manus Chaldaeorum? * Et factum est
27 verbum Domini ad Ieremiam, dicens: * Ecce ego Dominus Deus vniuersæ carnis: num-
28 quid mihi difficile erit omne verbum? * Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam ciuitatem istam in manus Chaldaeorum, & in manus regis Babylonis, & capient eam.
29 * Et venient Chaldaei præliantes aduersum urbem hanc, & succendent eam igni, & comburent eam, & domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, & libabant diis alienis libamina ad irritandum me. * Erant enim filij
30 Israel, & filij Iuda iugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filij Israel, qui vsque nunc exacerbant me in opere ma-
31 nuum suarum, dicit Dominus. * Quia in furore & indignatione mea facta est mihi ciuitas hæc, a die qua ædificauerunt eam, vsq; ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo.
32 * Propter malitiam filiorum Israel, & filiorum Iuda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi & reges eorum, principes eorum, & sacerdotes eorum, & prophetae eorum, viri
33 Iuda & habitatores Ierusalem. * Et verterunt ad me terga & non facies: cum docerem eos diluculo, & erudirem, & nollent audire, vt acciperent disciplinam. * Et posuerunt idola sua in domo, in qua inuocatum est nomen
35 meum, vt polluerent eam. * Et ædificauerunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filij Ennom, vt initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum, vt facerent abominationem hanc, & in peccatum deducere Iudam. * Et nunc
36 propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israel ad ciuitatem hanc, de qua vos dicitis, quod tradetur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste. * Ecce ego congregabo eos de vniuersis terris, ad quas eieci eos in
37 furore

furore meo, & in ira mea, & in indignatione
grandi: & reducam eos ad locum istum, &
habitare eos faciam confidenter. * Et erunt
mihi in populum, & ego ero eis in Deum. * Et
dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt timeant
me vniuersis diebus: & bene sit eis, & filiis
eorū post eos. * Et feriam eis pactum semper-
ternum & non desinam eis benefacere: & ti-
morem meum dabo in corde eorum vt non
recedant à me. * Et laborabor super eis, cum
bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista
in veritate, in toto corde meo & in tota ani-
ma mea. * Quia hæc dicit Dominus: Sicut ad-
duxi super populum istum omne malum hoc
grande: sic adducā super eos omne bonum,
quod ego loquar ad eos. * Et possidebuntur
agri in terra ista: de qua vos dicitis quod de-
serta sit, eò quod non remanserit homo & iu-
mentum, & data sit in manus Chaldaeorum.
* Agri ementur pecunia, & scribentur in li-
bro, & imprimeretur signum, & testis adhibe-
bitur: in terra Beniamin, & in circuitu Ieru-
salem, in ciuitatibus Iuda, & in ciuitatibus
montanis, & in ciuitatibus campestribus, &
in ciuitatibus quæ ad Austrū sunt: quia con-
uertam captiuitatem eorum, ait Dominus.

CAP. XXXIII.

*Promittit Dominus se dimissurum peccata popu-
li sui & à captiuitate reduclurum multos be-
neficiis subsequens: germinauit David ger-
men iustitiæ faciens iustitiam & iudicium in
terra, & firmissimum est pactum Domini cum
David & semine Iacob vehementer multiplican-
do.*

ET factum est verbum Domini ad Iere-
miam secundò, cum adhuc clausus esset
in atrio carceris, dicens: * Hæc dicit Domi-
nus qui facturus est, & formaturus illud, &
paraturus, Dominus nomen eius. * Clama ad
me, & exaudiam te: & annuntiabo tibi gran-
dia, & firma quæ nescis. * Quia hæc dicit Do-
minus Deus Israel ad domos vrbs huius, &
domos regis Iuda, quæ destructæ sunt, & ad
munitiones, & ad gladium * venientium vt
dimicent cū Chaldeis, & impleant eas cada-
ueribus hominum, quos percussit in furore
meo & in indignatione mea, abscondens faci-
em meam à ciuitate hac, propter omnem
malitiam eorum. * Ecce ego obducam eis ci-
catricem & sanitatem, & curabo eos: & reue-
labo illis deprecationē pacis & veritatis. * Et
conuertam conuersionem Iuda, & conuer-
sionem Ierusalem: & ædificabo eos sicut à
principio. * Et emundabo illos ab omni ini-
quitate sua, in qua peccauerunt mihi: & pro-
pitijs ero cunctis iniquitatibus eorum, in
quibus deliquerunt mihi, & spreuerunt me.

9 * Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in
B laudem, & in exultationem cunctis genti-
bus terræ, quæ audierint omnia bona, quæ
ego facturus sum eis: & pauebunt, & turba-
buntur in vniuersis bonis, & in omni pace,
10 quam ego faciam eis. * Hæc dicit Dominus:
Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis
esse desertum, eò quod non sit homo nec
iumentum in ciuitatibus Iuda, & foris Ieru-
salem, quæ desolatæ sunt absque homine,
11 & absque habitatore, & absque pecore) * vox
gaudij & vox lætitiæ, vox sponsi & vox spon-
sæ, vox dicentium: Confitemini Domino ex-
ercituum, quoniam bonus Dominus, quo-
niam in æternum misericordia eius: & por-
tantium vota in domum Domini: reducam
enim conuersionem terræ sicut à principio
12 dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus exerci-
tuum: Adhuc erit in loco isto deserto absq;
homine, & absque iumento, & in cunctis ci-
uitatibus eius, habitaculum pastorum accu-
13 bantium gregum. * In ciuitatibus montuo-
sis, & in ciuitatibus campestribus, & in ciui-
tibus quæ ad Austrum sunt, & in terra Ben-
iamin, & in circuitu Ierusalem, & in ciuita-
tibus Iuda, adhuc transibunt greges ad ma-
14 num numerantis, ait Dominus. * Ecce dies
veniunt, dicit Dominus: & fuscitabo ver-
bum bonum, quod locutus sum ad domum
15 Israel & ad domum Iuda. * In diebus illis, &
in tempore illo, germinare faciam Dauid
germen iustitiæ: & faciet iudicium & iusti-
tiam in terra. * In diebus illis saluabitur Iu-
da, & Ierusalem habitabit confidenter: &
hoc est nomen, quod vocabunt eum, Domi-
17 nus iustus noster. * Quia hæc dicit Dominus:
Non interibit de Dauid vir, qui sedeat super
thronum domus Israel. * Et de sacerdotibus
18 & de Leuitis non interibit vir à facie mea,
qui offerat holocaustum, & incendat sacri-
19 ficiū. * Et factum est verbum Domini ad Iere-
miam, dicens: * Hæc dicit Dominus: Si irri-
20 tum potest fieri pactum meū cum die, & pa-
ctum meum cum nocte, vt nō sit dies, & nox
21 in tempore suo. * Et pactum meum irritum
D esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non
sit ex eo filius qui regnet in throno eius, &
22 Leuitæ & Sacerdotes ministri mei. * Sicut
enim enumerari non possunt stellæ cœli, & me-
tiri arena maris: sic multiplicabo semen
Dauid serui mei, & Leuitas ministros meos.
23 * Et factum est verbum Domini ad Ieremi-
24 am, dicens: * Numquid non vidisti quid
populus hic locutus sit, dicens: Duæ co-
gnationes, quas elegerat Dominus, abiectæ
sunt: & populum meum despexerunt, eò
25 quod nō sit vltra gens coram eis? * Hæc dicit

Dominus: Si pactum meum inter diem & noctem, & leges celo & terræ non posui: * equidem & Iemen Jacob & David serui mei proticium, ut non assuniam de semine eius principes seminis Abraham, Isaac & Iacob: reducam enim conuersionem eorum, & miserebor eis.

C A P. XXXIV.

Prædicat Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis unā cum Ierusalem quam igni succendet, eo quod pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis quos ex Hebrais sibi in seruitutem subiecerant, non seruauerint.

Verbum quod factum est ad Ieremiam à Domino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eius, uniuersaque regna terræ, quæ erant sub potestate manus eius, & omnes populi bellabant contra Ierusalem, & contra omnes vires eius, dicens: * Hæc dicit Dominus Deus Israel: Vade, & loquere ad Sedeciam regē Iudæ: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam ciuitatem hanc in manus regis Babylonis, & succendet eam igni. * Et tu non effugies de manu eius: sed comprehensione capieris, & in manu eius tradēris: & oculi tui oculis regis Babylonis videbunt, & os eius cum ore tuo loquetur, & Babylonem introibis. * At tamen audi verbum Domini Sedecia rex Iudæ: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio, * sed in pace morieris, & secundum combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te: & vā Domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus. * Et locutus est Ieremias propheta ad Sedeciam regem Iudæ uniuersa verba hæc in Ierusalem. * Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ierusalem, & contra omnes ciuitates Iudæ, quæ reliquæ erant contra Lachis, & contra Azekia: hæc enim supererant de ciuitatibus Iudæ, vrbes munitæ. * Verbum, quod factum est ad Ieremiam à Domino, postquam percussit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Ierusalem, prædicans: * Ut dimitteret vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam, Hebræum & Hebræam, liberos: & nequaquam dominarentur eis, id est, in Iudæo & fratre suo. * Audierunt ergo omnes principes & uniuersus populus, qui inierant pactum ut dimitteret vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam liberos, & ultra non dominarentur eis: audierunt igitur, & dimiserunt. * Et conuersi sunt deinceps: & retraxerunt seruos & ancillas suas, quos dimiserant liberos, & subiugauerunt in famulos & famulas. * Et factum est verbum

13 Domini ad Ieremiam à Domino, dicēs: * Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego percussī fœdus cum patribus vestris, in die qua eduxi eos de Terra Aegypti, de domo seruitutis, dicens: 14 * Cū completi fuerint septem anni, dimittat vnusquisque fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei, & seruiet tibi sex annis: & dimittes eum à te liberum: & non audierunt patres vestri me. nec inclinauerunt aurem suam. 15 * Et conuersi estis vos hodie, & fecistis quod rectum est in oculis meis, ut prædicaretis libertatem vnusquisque ad amicum suum: & iniistis pactum in conspectu meo in domo, in qua inuocatum est nomen meum super eam. * Et 16 reuersi estis, & commaculastis nomen meum: & reduxistis vnusquisque seruum suum, & vnusquisque ancillam suam, quos dimittastis ut essent liberi & suæ potestatis & subiugastis eos ut sint vobis serui & ancillæ. * Propterea, hæc dicit Dominus: Vos non audistis me, ut prædicaretis libertatem vnusquisque fratri suo, & vnusquisque amico suo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem: & dabo vos 18 in commotionem cunctis regnis terræ. * Et dabo viros, qui præuaricantur fœdus meum, & non obseruauerunt verba fœderis, quibus assensī sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & transferunt inter diuisiones eius: * Principes Iudæ & principes Ierusalem, eunuchi & sacerdotes, & omnis populus terræ, qui transferunt inter diuisiones vituli: * Et dabo eos in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinium eorum in escam volatilibus celi, & bestijs terræ. 21 * Et Sedeciam regem Iudæ, & principes eius, dabo in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animas eorum, & in manus exercitus regis Babylonis, qui recesserunt à vobis. * Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in ciuitatem hanc, & præliabuntur aduersus eam, & capient eam, & incendunt igni: & ciuitates Iudæ dabo in solitudinem, eo quod non sit habitator.

C A P. XXXV.

Exemplo obedientia Rechabitarum, præcepta patris sui licet dura seruantiur, exposcunt Dominus de pertinaci Iudæorum inobedientia aduersus ipsius præcepta: quæ propter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

Verbum, quod factum est ad Ieremiam à Domino, in diebus Ioakim filii Iosiaz regis Iudæ, dicens: * Vade ad domum Rechabitarum: & loquere eis, & introduce eos in

domum Domini, in vnam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum. * Et assumpsit Ioniam filium Ieremiæ filii Habsania, & fratres eius, & omnes filios eius, & vniuersam domum Rechabitarum: * Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium florum Hanan, filii Iegedelai hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasæ filii Sellum, qui erat custos vestibuli. * Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos: Bibite vinum. * Qui responderunt. Non bibemus vinum: quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis dicens: Non biberis vinum vos, & filii vestri, usque in sempiternum: * & domum non ædificabitis, & sementem non facietis, & vineas non plantabitis nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut uiuatis diebus multis super faciem terræ: in qua vos peregrinamini. * Obedimus ergo voci Ionadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos, & mulieres nostræ, filii, & filia nostræ: * & non ædificauimus domos ad habitandum: & vineam, & agrum, & sementem non habuimus: sed habitauimus in tabernaculis, & obedientes fuimus, iuxta omnia, quæ præcepit nobis Ionadab pater noster. * Cum autem ascendisset Nabuchodonosor rex Babylonis ad terram nostram, diximus: Venite, & ingrediamur Ierusalem ad faciem exercitus Chaldeorum, & à facie exercitus Syriæ: & mansimus in Ierusalem. * Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens: * Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vade, & dic viris Iuda, & habitatoribus Ierusalem: Numquid non recipietis disciplinam ut obediatis verbis meis, dicit Dominus? * Præualuerunt sermones Ionadab filii Rechab, quos præcepit filiis suis ut non biberent vinum: & non biberunt usque ad diem hanc, quia obediuerunt præcepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos, de mane consurgens & loquens, & non obedistis mihi. * Mitteque ad vos omnes seruos meos prophetas, consurgens disculo, mittensque & dicens: * Conuertimini vnusquisque à via sua pessima, & bona facite studia vestra: & nolite sequi deos alienos, neque colatis eos: & habitabitis in terra, quam dedi vobis & patribus vestris: & non inclinastis aurem vestram, neque audistis me. * Firmauerunt igitur filii Ionadab filii Rechab præceptum patris sui, quod præceperat eis: populus autem iste non obediuit mihi. * Idcirco hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Ecce ego adducam

super Iuda, & super omnes habitatores Ierusalem, vniuersam afflictionem, quam locutus sum ad illos, & non audierunt: vocaui illos, & non responderunt mihi. * Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Pro eo quod obedistis præcepto Ionadab patris vestri, & custodistis omnia mandata eius, & fecistis vniuersa, quæ præcepit vobis: * Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Ionadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAP. XXXVI.

Iussu Domini mittit Ieremias inclusus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo ut respiciant: porro rex Ioachim ipsum igni consumit, iubens Ieremiam & Baruch comprehendere, qui absconditi erant: Ieremias autem iussu Domini iubet Baruch alium scribere, & Ioachim ac semen eius una cum Ierusalem prædicat perdendos.

ET factum est in anno quarto Ioachim filii Iosia regis Iuda: factum est verbum hoc ad Ieremiam à Domino, dicens: * Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi aduersum Israel & Iudam, & aduersum omnes gentes; à die qua locutus sum ad te, ex diebus Iosia usque ad diem hanc: * Si forte audiente domo Iuda, vniuersa mala, quæ ego cogito facere eis, reuertatur vnusquisque à via sua pessima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum. * Vocauit ergo Ieremias Baruch filium Neria: & scripsit Baruch ex ore Ieremiæ omnes sermones Domini quos locutus est ad eum, in volumine libri: * & præcepit Ieremias Baruch, dicens: Ego clausus sum, nec valeo ingredi domum Domini. * Ingredere ergo tu, & lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo, verba Domini, audiente populo in domo Domini, in die ieiunij: insuper & audiente vniuerso Iuda qui veniunt de ciuitatibus suis, leges eis: * Si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, & reuertatur vnusquisque à via sua pessima: quoniam magnus furor & indignatio est, quam locutus est Dominus aduersum populum hunc. * Et fecit Baruch filius Neria, iuxta omnia quæ præceperat ei Ieremias propheta legens ex volumine sermones Domini in domo Domini. * Factum est autem in anno quinto Ioachim filii Iosia regis Iuda in mense nono, prædicauerunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Ierusalem, & vniuersæ multitudini, quæ confluxerat de ciuitatibus Iuda in Ierusalem. * Legitque Baruch ex volumine sermones Ieremiæ in co-

mo Domini, in gazophylacio Gamariæ filii Saphan scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portæ nouæ domus Domini, audiente omni populo. * Cumque audisset Michæas filius Gamariæ filii Saphan omnes sermones Domini ex libro: * descendit in domum regis ad gazophylacium scribæ: & ecce ibi omnes principes sedebant: Elisama scriba, & Dalaias filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor, & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & vniuersi principes. * Et nunciauit eis Michæas omnia verba, quæ audiuit legente Baruch ex volumine in auribus populi. * Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Iudi filium Nathaniam filii Selemiæ, & Baruch Chusi, dicentes: Volumen, ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Neriæ volumen in manu sua, & venit ad eos. * Et dixerunt ad eum: Sede, & lege hæc in auribus nostris. E. legit Baruch in auribus eorum. * Igitur cum audissent omnia verba, obstupuerunt vniquisque, ad proximum suum, & dixerunt ad Baruch: Nunciare debemus regi omnes sermones istos. * Et interrogauerunt eum, dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore eius. * Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: & ego scribebam in volumine atramento. * Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & absconderet te Ieremias, & nemo sciat vbi sitis. * Et ingressi sunt ad regem in atrium: portò volumen commendauerunt in gazophylacio Elisamæ scribæ: & nunciauerunt audiente rege omnes sermones. * Misitque rex Iudi vt suumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege & vniuersis principibus qui stabant circa regem. * Rex autem sedebat in domo hiemali in mense nono: & posita erat arula coram eo plena prunis. * Cumque legisset Iudi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ, & proiecit in ignem, qui erat super arulam, donec consumeretur omne volumen igni, qui erat in arula. * Et non timuerunt neque sciderunt vestimenta sua, rex & omnes serui eius, qui audierunt vniuersos sermones istos. * Verumtamen Elnathan, & Dalaias, & Gamarias, contradixerunt regi ne combureret librum: & non audiuit eos. * Et præcepit rex Ieremiel filio Amelech, & Saraïæ filio Ezriel, & Selemiæ filio Abdeel, vt comprehenderent Baruch scribam, & Ieremiam prophetam: abscondit autem eos Dominus. * Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen, & sermones quos scripserat Baruch ex ore Ieremiæ, dicens: * Rursum tolle volumen aliud: & scribe in eo om-

nes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit: Ioakim rex Iuda. 29 * Et ad Ioakim regem Iuda, dices: Hæc dicit Dominus: Tu combussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuncians: Festinus veniet rex Babylonis, & vastabit terram hanc, & cessare faciet ex illa hominem, & incrementum? * Propterea hæc dicit Dominus 30 G contra Ioakim regem Iuda: Non erit ex eo qui sedeat super solum Dauid: & cadaver eius proicietur ad æstum per diem & ad gelu per noctem. * Et visitabo contra eum, & contra semen eius, & contra seruos eius, iniquitates suas; & adducam super eos, & super habitatores Ierusalem, & super viros Iuda, omne malum, quod locutus sum ad eos, & non audierunt. 31 * Ieremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore Ieremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Ioakim rex Iuda igni: & insuper additi sunt sermones multo plures, quam antea fuerant. 32

C A P. XXXVII.

Sedecias Iechonia succedens petit pro se orare Ieremiam, qui relicta à Chaldeis Ierusalem propter aduentum exercitus Pharaonis, propter aduentum exercitus Pharaonis, prophetæ Chaldaeos redituros & Ierusalem exulturos: ipse quoque Ieremias urbem egre diens, captus in carcerem detruditur. unde à Sedecia educus seruatur in vestibulo carceris, assignata ipsi in dies torta panis.

1 E T regnavit rex Sedecias filius Iosia pro
A Iechonia filio Ioakim: quem constituit re-
gem Nabuchodonosor rex Babylonis in terra
2 Iuda. * Et non obediuit ipse, & serui eius, & populus terræ, verbis Domini, quæ locus
3 est in manu Ieremiæ prophetæ. * Et misit rex Sedecias Iuchal filium Selemiæ, & Sopho-
niam filium Maasæ sacerdotem, ad Ieremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Domi-
4 num Deum nostrum. * Ieremias autem libere ambulabat in medio populi: non enim mi-
serant eum in custodiam carceris. Igitur ex-
ercitus Pharaonis egressus est de Ægypto: &
5 audientes Chaldaei, qui obsidebant Ierusalem, huiusmodi nuncium, recesserunt ab Ierusalem. * Et factum est verbum Domini ad
6 Ieremiam prophetam, dicens: * Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis regi Iuda,
B qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, reuertetur in terram suam in Ægyptum. * & redient Chaldaei, & bellabunt contra civitatem hanc: & capient eam, & succendent eam igni. * Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes

abibunt.

abibunt, & recedent à nobis Chaldaei: quia non abibunt. * Sed & si percussieritis omnem exercitum Chaldaeorum, qui præliantur aduersum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo confluent, & incendunt ciuitatem hanc igni. * Ergo cum recessisset exercitus Chaldaeorum ab Ierusalem propter exercitum Pharaonis, * egressus est Ieremias de Ierusalem ut iret in Terram Beniamin, & diuideret ibi possessionem in conspectu ciuium. * Cumque peruenisset ad portam Beniamin, erat ibi custos portæ per vices, nomine Ierias, filius Selemiz filij Hananiae, & apprehendit Ieremiam prophetam, dicens: Ad Chaldaeos profugis. * Et respondit Ieremias: Falsum est, non fugio ad Chaldaeos. Et non audiuit eum: sed comprehendit Ierias Ieremiam, & adduxit eum ad principes. * Quam ob rem irati principes contra Ieremiam, & summum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Ionathan scribæ: ipse enim præpositus erat super carcerem. * Itaque ingressus est Ieremias in domum laci & in ergastulum: & sedit ibi Ieremias diebus multis. * Mittens autem Sedecias rex tulit eum: & interrogauit eum in domo sua absconditè, & dixit: Putasne est sermo à Domino? Et dixit Ieremias: Est & ait: In manus regis Babylonis traderis. * Et dixit Ieremias ad regem Sedeciam: Quid peccaui tibi, & seruis tuis, & populo tuo, quia misisti me in domum carceris? * Vbi sunt prophetæ vestri, qui prophetabant vobis, & dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, & super terram hanc? * Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: & ne me remittas in domum Ionathan scribæ, ne moriar ibi. * Præcepit ergo rex Sedecias ut traderetur Ieremias in vestibulo carceris: & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de ciuitate: & mansit Ieremias in vestibulo carceris.

CAP. XXXVIII.

Ieremias principibus à rege traditus mittitur in lacu lutofo, unde iussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris, suadet regi ut egrediatur ad Chaldaeos, alioquin nec ipse eos effugiet, & ciuitas ab eis igne succende: ut iubet quoque rex Ieremiam ut hoc colloquium seruet secretum.

Audiuit autem Saphatias filius Mahan, & Gedechas filius Phasur, & Iuchal filius Selemiz, & Phasur filius Melechiz, sermones quos Ieremias loquebatur ad omnem populum, dicens: * Hæc dicit Dominus: "Qui cumque manserit in ciuitate hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autem profugerit

ad Chaldaeos, viuet, & erit anima eius sospes & viuens. * Hæc dicit Dominus: Tradendo tradetur ciuitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam. * Et dixerunt principes regi: Rogamus ut occidatur homo iste: de industria enim dissoluit manus virorum bellantium, qui remanserunt in ciuitate hac, & manus vniuersi populi, loquens ad eos iuxta verba hæc: siquidem homo iste non querit pacem populo huic, sed malum. * Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas est regem vobis quidquam negare. * Tulerunt ergo Ieremiam, & proiecerunt eum in lacum Melchiz filij Amelech, qui erat in vestibulo carceris: & submiserunt Ieremiam funibus in lacum; in quo non erat aqua, sed lutum? descendit itaque Ieremias in cœnum. * Audiuit autem Abdemelech Aethiops vir eunuchus, qui erat in domo regis quod misissent Ieremiam in lacum: porro rex sedebat in porta Beniamin. * Et egressus est Abdemelech de domo regis, & locutus est ad regem, dicens: * Domine mi rex, malefecerunt viri isti omnia quæcumque perpetrarunt contra Ieremiam prophetam, mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame, non sunt enim panes vlti in ciuitate. * Præcepit itaque rex Abdemelech Aethiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, & leua Ieremiam prophetam de lacu antequam moriatur. * Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, quæ erat sub cellario: & tulit inde veteres pannos, & antiqua quæ computruerant, & submisit ea ad Ieremiam in lacum per funiculos. * Dixitque Abdemelech Aethiops ad Ieremiam: Pone veteres pannos, & hæc scissa & putrida, sub cubitu manuum tuarum, & super funes. fecit ergo Ieremias sic. * Et extraxerunt Ieremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu: mansit autem Ieremias in vestibulo carceris. * Et misit rex Sedecias: & tulit ad se Ieremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: & dixit rex ad Ieremiam: Interrogo ego te sermonem, ne abscondas à me aliquid. * Dixit autem Ieremias ad Sedeciam: Si annunciauerò tibi, numquid non interficies me? & si consilium dederò tibi, non me audies. * Iurauit ergo rex Sedecias Ieremiz clam, dicens: Viuit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, si occiderote, & si tradidero te in manus virorum istorum, qui querunt animam tuam. * Et dixit Ieremias ad Sedeciam: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, viuet anima tua, & ciuitas hæc non succendetur igni: & saluus eris tu, & domus tua. * Si autem non exieris ad principes regis Babylonis,

tradetur

tradetur ciuitas hæc in manus Chaldaeorum, & succendent eam igni: & tu non effugies de manu eorum. * Et dixit rex Sedecias ad Ieremiam: Sollicitus sum propter Iudæos, qui transugerunt ad Chaldaeos: ne forte tradant in manus eorum & illudant mihi. * Respondit autem Ieremias: Non te tradent: audi quæso vocem Domini, quam ego loquor ad te, & bene tibi erit, & viuet anima tua. * Quod si nolueris egredi: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus: * Ecce omnes mulieres quæ remanserunt in domo regis Iuda, educuntur ad principes regis Babylonis: & ipsæ dicent: Seduxerunt te, & præualuerunt aduersum te viri pacifici tui, demerserunt in cœno & in lubrico pedes tuos, & recesserunt à te. * Et omnes vxores tuæ, & filii tui educuntur ad Chaldaeos: & non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris: & ciuitatem hæc comburet igni. * Dixit ergo Sedecias ad Ieremiam: Nullus sciat verba hæc. & non morieris: * Si autem audierint principes quia locutus sum tecum, & venerint ad te, & dixerint tibi: Indica nobis quid locutus sis cum rege, ne celes nos, & non te interficiemus: & quid locutus est tecum rex: * Dices ad eos, Prostrauit ego preces meas coram rege, ne me reduci iuberet in domum Ionathan, & ibi moreretur. * Venerunt ergo omnes principes ad Ieremiam, & interrogauerunt eum: & locutus est eis, iuxta omnia verba quæ præceperat ei rex, & cessauerunt ab eo: nihil enim fuerat auditum. * Mansit verò Ieremias in vestibulo carceris, usque ad diem quo capta est Ierusalem: & factum est vt caperetur Ierusalem.

C A P. XXXIX.

Ierusalem à rege Babylonis capta: rex Sedecias fugiens capitur una cum principibus, cuius filij in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipsæque exoculatur, ac vincit in Babylonem ducitur: subuerso autem muro Ierusalem, & palatio aliisque domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Ierosolymis relinquitur, Ieremias verò de carceris vestibulo liber educitur.

4. Reg. 25.
n. 1.
Inf. 52. n.
4.

ANno nono Sedeciae regis Iuda, mense decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, & omnis exercitus eius ad Ierusalem & obsidebant eam. * Vndecimo autem anno Sedeciae, mense quarto, quinta mensis, aperta est ciuitas. * Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, & federunt in porra media: Neregel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim, Rabfars, Neregel, Sereser, Rebmag, & omnes reliqui principes regis Babylonis. * Cumque vidisset eos Sedecias rex Iuda, & omnes viri bellatores, fugerunt: & egressi sunt nocte de

ciuitate per viam horti regis, & per portam, quæ erat inter duos muros. & egressi sunt ad viam deserti. * Persecutus est autem eos exercitus Chaldaeorum: & comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Ierichontinæ, & captum adduxerunt ad Nabuchodonosorem regem Babylonis in Reblatha, quæ est in Terra Emath: & locutus est ad eum iudicia. * Et occidit rex Babylonis filius Sedeciae in Reblatha, in oculis eius: & omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis. * Oculos quoque Sedeciae eruit; & vinxit eum compedibus vt ducere-
8 tur in Babylonem. * Domum quoque regis, & domum vulgi succenderunt Chaldaei igni, & murum Ierusalem subuerterunt. * Et reliquias populi, qui remanserant in ciuitate, & perfugas, qui transugerant ad eum, & superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militum in Babylonem.
10 * Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in terra Iuda: & dedit eis vineas & cisternas in die illa. * Præceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Ieremia Nabuzardan magistro militum dicens: * Tolle illum, & pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: sed vt voluerit, sic facias ei. * Misit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & Nabusezban, & Rabfars, & Neregel, & Sereser, & Rebmag, & omnes optimates regis Babylonis, & miserunt, & tulerunt Ieremiam de vestibulo carceris, & tradiderunt eum Godoliz filio Ahicam filii Saphan, vt intraret in domum, & habitaret in populo. * Ad Ieremiam autem factus fuerat sermo Domini, cum clausus esset in vestibulo carceris, dicens: * Vade, & dic Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam sermones meos super ciuitatem hæc in malum, & non in bonum: & erunt in conspectu tuo in die illa. * Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non traderis in manus virorum, quos tu formidas: * Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

C A P. LX.

Ieremia permittitur liberè habitare vbicumq; voluerit, qui una cum dispersis Iudæis venit ad Godoliam præfectum reliquius Iudæorum: qui Godoliam audire noluit Iohanan monentem ipsum de Israhel intentante ei mortem.

Sermo, qui factus est ad Ieremiam à Domino, postquam dimissus est à Nabuzardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eum vincum catenis in medio omnium, qui migrabant de Ierusalem & Iuda, & ducebantur in Babylonem. * Tollens ergo princeps militiæ

Jeremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum, * adduxit: & fecit Dominus sicut locutus est, quia peccastis Domino, & non audistis vocem eius, & factus est vobis sermo hic. * Nunc ergo ecce solui te hodie de catenis, quæ sunt in manibus tuis: si placet tibi vt venias mecum in Babylonem, veni; & ponam oculos meos super te: si autem displicet tibi venire mecum in Babylonem, reside: ecce oranis terra in conspectu tuo est, quod elegeris, & quod placuerit tibi vt vadas, illuc perge. * Et mecum noli venire: sed habita apud Godoliam filium Ahicam filij Saphan, quem præposuit rex Babylonis ciuitatibus Iuda. habitare ergo cum eo in medio populi: vel quocumque placuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiæ cibaria, & munuscula, & dimisit eum. * Venit autem Jeremias ad Godoliam filium Ahicam in Masphath, & habitauit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra. * Cumque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerat per regiones: ipsi, & socij eorum, quod præfecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ, & quod cominendasset ei viros, & mulieres, & paruulos, & de pauperibus terræ, qui non fuerant translati in Babylonem: * Venerunt ad Godoliam in Masphath: & Ismahel filius Nathanix, & Iohanan, & Jonathan filij Carce, & Sareas filius Thanehumeth, & filij Ophi, qui erant de Netophathi, & Iezonias filius Maachathi, ipsi & viri eorum. * Et iurauit eis Godolias filius Ahicam filij Saphan, & comitibus eorum, dicens: Nolite timere seruire Chaldeis, habitate in terra, & seruite regi Babylons, & bene erit vobis. * Ecce ego habito in Masphath, vt respondeam præcepto Chaldeorum, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiam, & messet, & oleum, & condite in vasis vestris, & manete in vrbib⁹ vestris, quas tenetis. * Sed & omnes Iudæi, qui erant in Moab, & in filijs Ammon, & in Idumæa, & in vniuersis regionibus, audio quod dedisset rex Babylonis reliquias in Iudæa, & quod præposuisset super eos Godoliam filium Ahicam filij Saphan: * reuersi sunt, inquam, omnes Iudæi de vniuersis locis, ad quæ profugerant, & venerunt in terram Iuda ad Godoliam in Masphat: & collegerunt vinum, & messet multum nimis. * Iohanan autem filius Carce, & omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath. * Et dixerunt ei: Scito quod Baalis rex filiorum Ammon misit Ismahel filium Nathanix percutere animam tuam. Et non credidite eis Godolias

15 filius Ahicam. * Iohanan autem filius Carce, dixit ad Godoliam seorsum in Masphath, loquens: Ibo, & percutiam Ismahel filium Nathanix nullo sciente, ne interficiat animam tuam, & dissipentur omnes Iudæi, qui congregati sunt ad te, & peribunt reliquæ Iuda. 16 * Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan filium Carce: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

C A P. X L I.

Ismahel dolo occidit Godoliam præfectum cum Iudæis & Chaldeis, qui cum eo erant in Masphath: aliosq; octoginta interimens, pepercit decem qui se thesauros habere dicebāt: actandem veritus Iohanan ac principes bellatorum fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captiuum: omnes autē qui reliqui sunt, statuerunt fugere in Ægyptum à facie Chaldeorum.

1 E T factum est in mense septimo, venit Ismael filius Nathanix, filij Elisama de semine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath. * Surrexit autem Ismahel filius Nathanix, & decem viri qui cum eo erant, & percuferunt Godoliam filium Ahicam filij Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ. * Omnes quoq; Iudæos, qui erant cū Godolia in Masphath, & Chaldeos, qui reperi sunt ibi, & viros bellatores percussit Ismahel. * Secundo autem die postquam occiderat Godoliam, nullo adhuc sciente, * venerunt viri de Sichē, & de Silo, & de Samaria octoginta viri, rasi barba, & scissis vestibus, & squallentes: & munera & thus habebant in manu, vt offerrent in domo Domini. * Egressus ergo Ismahel filius Nathanix in occursum eorum de Masphath, incedens & plorans ibat: cum autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam. * Qui cum venissent ad medium ciuitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathanix circa medium lacu, ipse, & viri qui erant cum eo. * Decem autem viri reperi sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro, frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et cessauit, & non interfecit eos cum fratribus suis. * Lacus autem, in quem proiecerat Ismahel omnia cadauera virorū, quos percussit propter Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israel: ipsum repleuit Ismahel filius Nathanix occisis. * Et captiuas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath, filias regis, & vniuersum populum, qui remanserat in Masphath:

quos commedauerat Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathanix, & abiit vt transiret ad filios Ammon. * Audiuit autem Iohanan filius Carce, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum, quod fecerat Ismahel filius Nathanix. * Et assumptis vniuersis viris, profecti sunt vt bellarent aduersum Ismahel filium, Nathanix & inueniunt eum ad aquas multas, quæ sunt in Gabaon. * Cumq; vidisset omnis populus, qui erat cum Ismahel, Iohanan filium Carce, & vniuersos principes bellatorum, qui erant cum eo, lætati sunt. * Et reuersus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath: reuersusq; abiit ad Iohanan filium Carce. * Ismahel autem fili⁹ Nathanix fugit cum octo viris à facie Iohanan, & abiit ad filios Ammon. * Tulit ergo Iohanan filius Carce, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, vniuersas reliquias vulgi, quas reduxerat ab Ismahel filio Nathanix de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicam; fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos, quos reduxerat de Gabaon. * Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chamaam, quæ est iuxta Bethlehæm, vt pergerent, & introirent Ægyptum à facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathanix Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in Terra Iuda.

C A P. XLII.

Missus Ieremias adorandum ac cōsulendum Dominum pro reliquijs Iudeorum, respondet ipse fore saluos si in Iudæa maneant: si autem in Ægyptum fugiant, dicit eos omnes gladio fame, & peste mori uros.

ET accesserunt omnes principes bellatorum, & Iohanan filius Carce, & Iezonias filius Osaia, & reliquum vulgus à paruo vsq; ad magnum: * Dixeruntque ad Ieremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum, pro vniuersis reliquijs istis; quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur. * Et annunciet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, & verbum, quod faciamus. * Dixit autem ad eos Ieremias propheta: Audiui: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundum verba vestra. omne verbum, quodcumque responderit mihi, indicabo vobis; nec celabo vos quidquid. * Et illi dixerunt ad Ieremiam: Sic Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non iuxta omne verbum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciamus. * Si-

ue bonum est, siue malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, obediemus: vt benè sit nobis cum audierimus vocem Domini Dei nostri. * Cum autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Ieremiam. * Vocauitque Iohanan filium Carce, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & vniuersum populum à minimo vsque ad magnum. * Et dixit ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Israel, ad quem misistis me, vt prosternerem preces vestras in conspectu eius: * Si quiescentes manseritis in terra hæc, edificabo vos, & non destruiam; plantabo, & non euellam: iam enim placatus sum super malo quod feci vobis. * Nolite timere a facie regis Babylonis, quem vos pauidi foridatis: nolite metuerere eum, dicit Dominus: quia vobiscum sum ego, vt saluos vos faciam, & eorum de manu eius. * Et dabo vobis misericordias, & milerebor vestri, & habitare vos faciam in terra vestra. * Si autem dixeritis vos: Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Domini Dei nostri, * dicentes: Nequaquam, sed ad terram Ægypti pergemus: ibi nō videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus, & famem non sustinebimus: & ibi habitabimus. * Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquijs Iuda: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si posueritis faciem vestram vt ingrediamini Ægyptum, & intraueritis vbi habitetis: * gladius, quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in terra Ægypti: & fames, pro qua estis solliciti, adhærebit vobis in Ægypto, & ibi morieturini. * Omnesq; viri, qui posuerunt faciem suam vt ingrediantur Ægyptum, vt habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet a facie mali, quod ego afferam super eos: * Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Sicut conflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Ierusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos, cum ingressi fueritis Ægyptum, & eritis in iusiurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam vltra videbitis locum istum. * Verbum Domini super vos reliquijs Iuda: Nolite intrare Ægyptum: scientes scietis quia obsecratus sum vos hodie, * quia decepistis animas vestras: vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum, dicentes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, & iuxta omnia quæcumq; dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuncia nobis, & faciemus. * Et annunciaui vobis hodie, & non audistis vocem Domini Dei vestri, super vniuersis pro quibus mihi sit me ad vos. * Nunc ergo scientes scietis,

quia gladio, & fame, & peste morietur in loco ad quem voluistis intrare vt habitare-
tis ibi.

CAP. XLIII.

Reliquia Iudaorum non audientes Domini præceptum quod referebat Ieremias, proficiscuntur una cum Ieremia & Baruch in Ægyptum, ubi constitutus Ieremias ratiocinatur regem Babylonis vastaturum terram Ægypti cum idolis suis, eiq; dominaturum.

Factum est autem, cum compleisset Ieremias loquens ad populum vniuersos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc: * dixit Azarias filius Osaie, & Iohanan filius Caree, & omnes superbi, dicentes ad Ieremiam: Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens: Ne ingrediamini Ægyptum vt habitetis illic. * Sed Baruch filius Nerie incitat te aduersum nos, vt tradat nos in manus Chaldeorum, vt interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem. * Et non audiuit Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, & vniuersus populus, vocem Domini, vt manerent in terra Iuda. * Sed tollens Iohanan filius Caree: & vniuersi principes bellatorum, vniuersos reliquiarum Iuda, qui reuersi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fuerant ante dispersi, vt habitarent in terra Iuda; * viros, & mulieres, & paruulos, & filias regis, & omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militiae cum Godolia filio Ahicam filij Saphan, & Ieremiam prophetam, & Baruch filium Nerie. * Et ingressi sunt terram Ægypti, quia non obdierunt voci Domini: & venerunt vsq; ad Taphnis, * Et factus est sermo Domini ad Ieremiam in Taphnis, dicens: * Sume lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, quæ est sub muro latrificio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentib; viris Iudæis. * Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego mittam, & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum: & ponam thronum eius super lapides istos, quos abscondidi, & statuet solium super eos. * Veniensq; percutiet terram Ægypti, quos in mortem, in mortem, & quos in captiuitatem, in captiuitatem; & quos in gladium, in gladium. * Et succendet ignem in delubris deorum Ægypti, & comburet ea, & captiuos ducet illos: & amicietur terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo: & egredietur inde in pacem. * Et conteret statuas domus Solis, quæ sunt in terra Ægypti: & delubra deorum Ægypti comburent igni.

CAP. XLIV.

Iudæi in Ægypto reprehensi à Ieremia super idololatriam, obstinati respondunt vna cum mulierum, se permansuros in idololatria inueterata: quos Ieremias prædicit vniuersos gladio & fame consumendos, regemq; Ægypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terram Ægypti prorsus vastandam.

Verbum, quod factum est per Ieremiam ad omnes Iudæos, qui habitabant in terra Ægypti, habitantes in Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in terra Phathures, dicens: * Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vos vidistis omne malum istud, quod adduxi super Ierusalem, & super omnes vrbes Iudæ: & ecce deserta sunt hodie, & non est in eis habitator: * Propter malitiam, quam fecerunt vt me ad iracundiam prouocarent, & irent vt sacrificarent, & colerent deos alienos, quos nesciebant & illi, & vos, & patres vestri. * Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas, de nocte confurgens, mitensque & dicens: Nolite facere verbum abominationis huiusmodi, quam odiui. * Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam, vt conuerterentur à malis suis, & non sacrificarent diis alienis. * Et conflata est indignatio mea & furor meus, & succensa est in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierusalem: & versa sunt in solitudinem & vastitatem secundum diem hanc. * Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Quare vos facitis malum grande contra animas vestras, vt intereat ex vobis vir & mulier, paruulus & lactens de medio Iudæ, nec relinquatur vobis quidquam residuum: * Prouocantes me in operibus manuum vestrarum, sacrificando diis alienis in terra Ægypti, in quam ingressi estis vt habitetis ibi: & disperceatis, & litis in maledictionem, & in opprobrium, cunctis gentibus terræ? Numquid obliti estis mala patrum vestrorum, & mala regum Iudæ, & mala vxorum eius, & mala vestra, & mala vxorum vestrarum, quæ fecerunt in terra Iuda, & in regionibus Ierusalem? * Non sunt mundati vsque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulauerunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis, & coram patribus vestris. * Ideo hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: & disperdam omnem Iudam. * Et assumam reliquias Iudæ, qui posuerunt facies suas vt ingrederentur terram Ægypti, & habitarent ibi: & consumuntur omnes in terra Ægypti: cadent in gladio & in fame: & consumuntur a minimo vsque ad maximum, in

* Amos 7.
b. 4.

gladio & in fame morientur: & erunt in iurandum, & in miraculum, & in maledictionem, & in opprobrium. * Et visitabo super habitatores Terræ Ægypti, sicut visitavi super Ierusalem, in gladio, & fame, & peste. * Et non erit qui effugiat, & sit residuus de reliquis Iudaorum, qui vadunt ut peregrinentur in Terra Ægypti: & reuertantur in Terram Iuda, ad quam ipsi eleuant animas suas ut reuertantur, & habitent ibi: non reuertentur nisi qui fugerint. * Responderunt autem Ieremiæ omnes viri, scientes quodd sacrificarent vxores eorum diis alienis, & vniuersæ mulieres, quarum stabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in Terra Ægypti in Phatures, dicentes: * Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: * sed faciemus faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cæli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos, & patres nostri, reges nostri, & principes nostri, in vrbus Iuda, & in plateis Ierusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malum quod non vidimus. * Ex eo autem tempore, quod cessauimus sacrificare reginæ cæli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio & fame consumpti sumus. * Quodd si nos sacrificamus reginæ cæli, & libamus ei libamina: numquid sine viris nostris fecim⁹ ei placetas, ad colendum eam, & libandum ei libamina? * Et dixit Ieremias ad omnem populum, aduersum viros, & aduersum mulieres, & aduersum vniuersam plebem, qui responderant ei verbum, dicens: * Numquid non sacrificium, quodd sacrificastis in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierusalem, vos & patres vestri, reges vestri, & principes vestri, & populus terræ, horum recordatus est Dominus, & ascendit super eos eius? * Et nõ poterat Dominus vltra portare propter malitiam studiorum vestrorum, & propter abominationes, quas fecistis: & facta est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictum, ed quodd nõ sit habitator, sicut est dies hæc. * Propterea quodd sacrificaueritis idolis, & peccaueritis Domino, & non audieritis vocem Domini, & in lege, & in præceptis, & in testimoniis eius non ambulaueritis: idcirco euenerunt vobis mala hæc, sicut est dies hæc. * Dixit autem Ieremias ad omnem populum, & ad vniuersas mulieres: Audite verbum Domini omnis Iuda, qui estis in Terra Ægypti: * Hæc inquit Dominus exercituum Deus Israel, dicens: Vos, & vxores vestræ, locuti estis ore vestro, & manibus vestris implestis, dicentes: Faciamus vota nostra, quæ volumus, ut sacrificemus reginæ cæli, & libe-

mus ei libamina. implestis vota vestra, & opere perpetrastis ea. * Ideo audite verbum Domini omnis Iuda, qui habitatis in Terra Ægypti: Ecce ego iuravi in nomine meo magno, ait Dominus: quia nequaquam vltra vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Iudæi, dicentis: Viuit Dominus Deus in omni Terra Ægypti. * Ecce ego vigilabo super eos in malum, & non in bonum: & consummentur omnes viri Iuda, qui sunt in Terra Ægypti, gladio & fame, donec penitus consumantur. * Et qui fugerint gladium, reuertentur de Terra Ægypti in Terram Iuda viri pauci: & scient omnes reliquæ Iuda, ingredientium Terram Ægypti, ut habitent ibi, cuius sermo compleatur, meus, an illorum. * Et hoc vobis signum, ait Dominus, quodd visitem ego super vos in loco isto: ut sciatis quia verè complebuntur sermones mei contra vos in malum. * Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree regem Ægypti in manu inimicorum eius, & in manu quærentium animam illius: sicut tradidi Sedeciam regem Iuda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, & quærentis animam eius.

C A P. XLV.

Deus per Ieremiam arguit Baruch quod queritur se dolorem habere & non requiem, cui tamen in caterorum vastatione pollicetur ieiunium.

Verbum, quodd locutus est Ieremias propheta ad Baruch filium Nerie, cum scripsisset verba hæc in libro ex ore Ieremiæ, anno quarto Ioachim filij Iosiar regis Iuda, dicens: * Hæc dicit Dominus Deus Israel ad te Baruch: * Dixisti: Væ misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo: laboravi in gemitu meo, & requiem non inveni. * Hæc dicit Dominus: Sic dices adeum: Ecce quos ædificavi, ego destruo: & quos plantavi, ego euello, & vniuersam terram hanc. * Et tu quæris tibi grandia? noli quærere: quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus: & dabo tibi animam tuam in salutem, in omnibus locis, ad quæcumque perrexeris.

C A P. XLVI.

Dominus per Ieremiam Pharaoni & Ægypto pronunciat desolationem, quam inducet Nabuchodonosor, Iudeus autem & filius Israel consolationem tandem ac liberationem: vniuersis verò gentibus ad quas Dominus illos eiecerat, vastationem.

Quodd factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam contra Gentes

* ad Ægyptum, aduersum exercitum Pharaonis Necho regis Ægypti, qui erat iuxta fluvium Euphraten in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno Ioakim filii Iosias regis Iuda. * Præparate scutum, & clypeum, & procedite ad bellum. * Iungite equos, & ascendite equites: stete in galcis, polite lanceas, induite vos loriceis. * Quid igitur? vidi ipsos pauidos, & terga vertentes, fortes eorum casos: fugerunt conciti, nec resperexerunt: terror vndique, ait Dominus. * Non fugiat velox, nec saluati se putet fortis: Ad Aquilonem iuxta flumen Euphraten victi sunt, & ruerunt. * Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: & veluti fluviorum, incumescunt gurgites eius? * Ægyptus, fluminis instar ascendit, & velut flumina mouebuntur fluctus eius, & dicit: Ascendens operiam terram: perdam civitatem, & habitatores eius. * Ascendite equos, & exultate in curribus, & procedant fortes, Athiopia & Libyes tenentes scutum, & Lydii arripientes & iacentes sagittas. * Dies autem ille Domini Dei exercituum, dies ultionis, ut sumat vindictam de inimicis suis: deorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum: victima enim Domini Dei exercituum in Terra Aquilonis iuxta flumen Euphraten. * Ascende in Galaad, & tolle resinam, virgo filia Ægypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi. * Audierunt gentes ignominiam tuam, & vlulatus tuus repleuit terram: quia fortis impegit in sortem, &ambo pariter considerunt. * Verbum quod locutus est Dominus ad Ieremiam prophetam, super eo quod venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis & percussurus Terram Ægypti. * Annunciate Ægypto, & auditum facite in Magdalo, & resonet in Memphis, & in Taphnis, dicite: Sia, & præparate: quia deorabit gladius ea, quæ per circuitum tuum sunt. * Quare computruit fortis tuus? non stetit. quoniam Dominus subuertit eum. * Multiplicauit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum: & dicent: Surge, & reuertamur ad populum nostrum, & ad terram natiuitatis nostre, à facie gladii columbæ. * Vocate nomen Pharaonis regis Ægypti, tumultum adduxit tempus. * Viuo ego (inquit rex, Dominus exercituum nomen eius) quoniam sicut Thabor in montibus, & sicut Carmelus in mari, venier. * Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti: quia Memphis in solitudinem erit, & deleteretur, & inhabitabilis erit. * Virgula elegans atque formosa Ægyptus? stimulator ab Aquilone venit ei. * Mercenarii quæque eius, qui versabantur in medio eius, quasi vituli signati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare potuerunt: quia dies interfectionis eo-

rum venit super eos, tempus visitationis eorum. * Vox eius quasi æris sonabit: quoniam cum exercitu properabunt, & cum securibus venient &, quasi cadentes ligna. * Succiderunt saltum eius, ait Dominus, qui supputari non potest: multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus. * Confusa est filia Ægypti, & tradita in manus populi Aquilonis. * Dixit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonem, & super Ægyptum, & super deos eius, & super reges eius, & super Pharaonem, & super eos qui confidunt in eo. * Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manus seruorum eius: & post hæc habitabitur sicut diebus pristinis, ait Dominus. * Et tu ne timeas serue meus Iacob. & ne paueas Israel: quia ecce ego saluum te faciam de longinquo, & semen tuum de terra captiuitatis tuæ: & reuertetur Iacob, & requiescet, & prosperabitur; & non erit qui exterreum. * Et tu noli timere serue meus Iacob, ait Dominus: quia tecum ego sum, quia ego consumam cunctas gentes, ad quas eiecisti te: te vè non consumam, sed castigabo te in iudicio nec quasi innocenti parcam tibi.

CAP. XLVII.

• *Vastatio prædicitur Palestinorum, Tyri Sidonis, Gaza & Ascalonis.*

1 Quid factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam contra Palestinos, 2 antequam percuteret Pharaon Gazam: * Hæc dicit Dominus: Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans, & operient terram & plenitudinem eius, urbem & habitatores eius: clamabunt homines, & vlulabunt omnes habitatores terræ, * à strepitu pompæ armorum, & bellatorum eius, à commotione quadrigarum eius, & multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis: * pro aduentu diei, in quo vastabuntur omnes Philisthim, & dissipabuntur Tyrus, & Sidon cum omnibus reliquis auxiliis tuis. depopulatus est enim Dominus Palestinos, reliquias Insulæ Cappadociæ. * Venit caluitium super Gazam: conticuit Ascalon, & reliquæ vallis earum: vsquequo concideris? * O mucro Domini vsquequo non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, & fice. * Quomodo quiescet, cum Dominus præcepit ei aduersus Ascalonem, & aduersus maritimas eius regiones. ibique condixerit illi?

* Isa. 43. a.
1. & 44.
a. 2.

C A P. XLVIII.

Prædicit Dominus vastationem Moab & omnium urbium eius, sed in nouissimis diebus captiuitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulentè, & gladium suum à sanguine prohibens.

AD Moab hæc dicit Dominus exercituum **1**
A Deus Israel: Væ super Nabo, quoniam **A**
 vastata est, & confusa capta est Cariathaim:
 confusa est fortis & tremuit. * Non est ultra
 exultatio in Moab contra Hesebon: cogita-
 uerunt malum. Venite, & disperdamus eam
 de gente: ergo silens conticesces, sequeturq;
 te gladius. * Vox clamoris de Oronaim: va-
 stitas, & contritio magna. * Contrita est
 Moab: annunciate clamorem paruulis eius.
 * Per ascensum enim Luith plorans ascendet
 in fletu: quoniam in descensu Oronaim hos-
 tes vlulatum contritionis audierunt: * Fugi-
 te, saluate animas vestras: & eritis quasi my-
 rice in deserto. * Pro eo enim quod habuisti
 fiduciam in munitioibus tuis, & in thesau-
 ris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos
 in transmigratione, sacerdotes eius, & prin-
 cipes eius simul. * Et veniet prædo ad omne
 vrbeim, & vrbs nulla saluabitur: & peribunt
 valles, & dissipabuntur campestria: quoniam
 dixit Dominus: * Date florem Moab, quia
 florens egredietur: & ciuitates eius deserta
 erunt, & inhabitabiles. * Maledictus, qui facit
 opus Domini fraudulentè: & maledictus
 qui prohibet gladium suum à sanguine. * Fer-
 tilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requie-
 uit in fœcibus suis: nec transfusus est de vase
 in vas, & in transmigrationem non abiit: id-
 circo permansit gustus eius in eo, & odor eius
 non est immutatus. * Propterea ecce dies
 veniunt, dicit Dominus: & mittam ei ordina-
 tores, & stratores laguncularum, & sternent
 eum, & vasa eius exhaurient, & lagunculas
 eorum collident. * Et confundetur Moab à
 Chamos, sicut confusa est domus Israel à Be-
 thel, in qua habebat fiduciam. * Quomodo
 dicitis: * Fortes sumus, & viri robusti ad præ-
 liandum? * Vastata est Moab, & ciuitates il-
 lius succiderunt: & electi iuvenes eius descen-
 derunt in occisionem: ait rex, Dominus exer-
 cituum nomen eius. * Propè est interitus
 Moab vt veniant: & malum eius velociter
 accurret nimis. * Consolamini eum omnes,
 qui estis in circuitu eius, & vniuersi, qui scitis
 nomen eius, dicite: Quomodo confracta est
 virga fortis, baculus gloriosus? * Descende
 de gloria, & sede in siti, habitatio filiae Dibò
 quoniam vastator Moab ascendit ad te, di-
 spauit munitiones tuas. * In via ista, & pro-
 spice habitatio Aroer: interroga fugientem:

& ei qui euasit, dic: Quid accidit? * Confusus
 est Moab, quoniam victus est: vlulate, & cla-
 mate, Annunciate in Arnon, quoniam vasti-
 ta est Moab. * Et iudicium venit ad terram
 campestre, super Helon, & super Iasa, & su-
 per Mcphaath, & super Dibon, & super Na-
 bo, & super domum Deblathaim, & super
 Cariathaim, & super Bethgamul, & super
 Bethmaon, & super Cariath, & super Bosra,
 & super omnes ciuitates terræ Moab, quæ
 longæ, & quæ propè sunt. * Abscisum est cor-
 nu Moab, & brachium eius contritum est, ait
 Dominus. * Inebriate eum, quoniam contra
 Dominum erectus est: & alio die manum Moab
 in vomitu suo, & erit in derisum etiam ipse.
 * Fuit enim in derisum tibi Israel, quasi inter-
 fures reperisses eum: propter verba ego tua
 quæ aduersum illum locutus es, captiuus du-
 ceris. * Relinquire ciuitates, & habitate in
 petra, habitatores Moab: & estote quasi col-
 lumba nidificans in summo ore foraminis.
 * Audiuius superbiam Moab: superbus est
 valde, sublimitatem eius, & arrogantiam, &
 superbiam, & altitudinem cordis eius. * Ego
 scio, ait Dominus, iactantiam eius: & quod
 non sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod
 poterat conata sit facere. * Ideo super Moab,
 eiulabo & ad Moab vniuersam clamabo, ad
 viros muri fictilis lamentantes. * De plandu
 lazer plorabo tibi vinea Sabama: propagines
 tuæ transierunt mare, vsque ad mare lazer
 perueniunt: super messem tuam, & vinde-
 miam tuam prædo irruit. * Ablata est lxti-
 tia & exultatio de Carmelo, & de Terra Moab
 & vinum de torcularibus sustulit: nequaquam
 calcator vix solitum celeuma cantabit. * De
 clamore Hesebon vsque Eleale, & Iasa, dede-
 runt vocem suam; à Segor vsque ad Oronaim
 vitula contornante: aquæ quoque Neimim
 pessimæ erunt. * Et auferam de Moab, ait
 Dominus, offerentem in excelsis, & sacrificia
 dei eius. * Propterea cor meum ad Moab
 quasi tibiæ resonabit: & cor meum ad viros
 muri fictilis dabit sonitum tibiæ: quia
 plus fecit quàm potuit, idcirco perierunt.
 * Omne enim caput caluturum, & omnis
 barba rasa erit: in cultis manibus colligatio,
 & super omne dorsum cilicium. * Super omnia
 tecta Moab, & in plateis eius, omnis placus:
 quoniam contritum Moab sicut vas inutile, ait
 Dominus. * Quomodo victa est, & vlulaue-
 runt? quomodo deiecit ceruicem Moab, &
 confusus est? Eritque Moab in derisum, & in
 exemplum omnibus in circuitu suo. * Hæc
 dicit Dominus: Ecce quasi aquila volabit, &
 extendet alas suas ad Moab. * Capta est Ca-
 rioth, & munitiones comprehendit: &
 erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor

* Sup. 17. a.
6.

* 4. Reg. 12.
g. 16.
* 1. a. 16. b.
6.

mulieris parturientis. * Et cessabit Moab 42
esse populus: quoniam contra Dominum
gloratus est. * Pauor, & fouea, & laqueo 43
super te ô habitator Moab, dicit Dominus.
* Qui fugerit à facie pauoris, caderet in fo- 44
ueam: & qui conscenderit de fouea, capietur
laqueo: adducam enim super Moab annum
visitationis eorum, ait Dominus. * In vmbra 45
Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia
ignis egressus est de Hesebon, & flamma de
medio Seon, & deuorabit partem Moab, &
verticem filiorum tumultus. * Vt tibi Moab 46
petisti popule Chamos: quia cõprehensi sunt
filij tui, & filie tue in captiuitatem. * Et 47
conuertam captiuitatem Moab in nouissi-
mis diebus, ait Dominus. Hucusque iudicia
Moab.

C A P. XLIX.

*Desolatio Ammon, Idumæa, Damasci, Cedar, re-
gnorumque Asor & Ælam prænuuntur, ca-
ptiuitas autem filiorum Ammon, ac Ælan-
tandem soluenda.*

AD filios Ammon. Hæc dicit Dominus: 1
Numquid non filij sunt Israel? aut heres 2
non est ei? Cur igitur hereditate possedit Mel-
chom, Gad: & populus eius in urbibus eius
habitauit? Ideo ecce dies veniunt, dicit Do- 3
minus: & auditum faciam super Rabbath fili-
orum Ammon fremitum prælij, & erit in-
tumultum dissipata, filiarque eius igni suc-
cendentur, & possidebit Israel possessores
suos, ait Dominus. * Vlula Hesebon, quo- 4
niam vastata est Hai. clamate filij Rabbath,
accingite vos ciliciis: plangite & circuite per-
sepes: quoniam Melchom in transmigrationem,
ducentur, sacerdotes eius & princi- 5
pes eius simul. * Quid gloriaris in vallibus
defluxit vallis tua, tilia delicata, quæ confi- 6
debas in thesauris tuis, & dicebas: Quis ve-
niet ad me? * Ecce ego inducam super te ter- 7
rorem, ait Dominus Deus exercituum, ab om-
nibus qui sunt in circuitu tuo: & disperge-
mini singuli à conspectu vestro, nec erit qui
congreget fugientes. * Et post hæc reuertit 8
faciam captiuos filiorum Ammon, ait Domi-
nus. * Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus ex- 9
ercituum: Numquid non vltra est sapientia
in Theman? Petiit consilium à filiis, inutilis
facta est sapientia eorum. * Fugite & terga 10
vertite, descendite in voraginem habitatoris
Dedan: quoniam perditionem Esau adduxi
super eum, tempus visitationis eius. * Si vin-
deuoratores venissent super te, non reliquis-
sent racemum: si fures in nocte, rapuissent
quod sufficeret tibi. * Ego verò discooperui 10

Esau, reuelauit abscondita eius, & celari non
poterit: vastatum est semen eius, & fratres
eius, & vicini eius: & non erit. * Relinque
Cupillos tuos: ego faciam eos viuere: & vidue
tuæ in me sperabunt. * Quia hæc dicit Do-
minus: Ecce quibus non erat iudicium vt bi-
berent calicem, bibentes bibent: & tu quasi
innocens relinqueris: non eris innocens, sed
bibens bibes. * Quia per memetipsum iura-
ui, dicit Dominus, quod in solitudinem, & in
opprobrium, & in desertum, & in maledi-
ctionem erit Bosra: & omnes ciuitates eius
erunt in solitudines sempiternas. * Audi-
tum audiui à Domino, & legatus ad Gentes
missus est: Congregamini, & venite contra
eam, & confurgamus in prælium. * Ecce
enim paruulum dedi te in gentibus, contem-
ptibilem inter homines. * Arrogantia tua
decepit te, & superbia cordis tui: qui habitas
in cauernis petra, & apprehendere niteris
altitudinem collis. * cum exaltaueris quasi
aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit
Dominus. * Et erit Idumæa deserta: omnis
qui transibit per eam, stupebit, & sibi labit
super omnes plagas eius. * Sicut subuersa
est Sodoma, & Gomorha, & vicina eius, ait
Dominus: non habitabit ibi vir, & non inco-
let eam filius hominis. * Ecce quasi leo ascen-
det de superbia Iordani ad pulchritudinem
robustam: quia subito currere faciam eum
ad illam: & quis erit electus, quem præpo-
nam ei? quis enim similis mei? & quis sustine-
bit me? & quis est iste pastor, qui resistat vul-
tui meo? * Propterea audite consilium Do-
mini, quod iniit de Edom: & cogitationes
eius, quas cogitauit de habitatoribus The-
man: Si non deiecerint eos paruuli gregis,
nisi dissipauerint cum eis habitaculum eorū.
* A voce ruinæ eorum commota est terra: cla-
mor in mari rubro auditus est vocis eius. * Ec-
ce quasi aquila ascendet, & auolabit: & ex-
pandet alas suas super Bosra: & erit cor for-
tium Idumææ in die illa, quasi cor mulieris
parturientis. * Ad Damascum: Confusa est
Emath, & Arphad: quia auditum pessimum
audierunt, turbati sunt in mari: præ sollicitu-
dine quiescere non potuit. * Dissoluta est Da-
mascus, versa est in fugam, tremor apprehen-
dit eam: angustia & dolores tenuerunt eam
quasi parturientē. * Quomodo dereliquerūt
ciuitatem laudabilem, urbem lætitiæ? Ideo
cadent iuuenes eius in plateis eius: & omnes
viri prælij conticescent in die illa, ait Domi-
nus exercituum. * Et succendam ignem in muro
Damasci, & deuorabit mœnia Benadad. * Ad
Cedar, & ad regna Asor, quæ percussit Na-
buchodonosor rex Babylonis. Hæc dicit
Dominus: Surgite, & ascendite ad Cedar,

Abd. 1. a.

Abd. 1. a.

Gen. 19. 10.

Iob. 41. a.

& vastate filios Orientis. * Tabernacula eorum, & greges eorum capient: pelles eorum, & omnia vasa eorum, & camelos eorum tollent sibi: & vocabunt super eos formidinem in circuitu. * Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Aſor, ait Dominus: inuit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, & cogitauit aduersum vos cogitationes. * Conſurgite, & ascendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, ait Dominus: non ostia, nec vecſtes eis: soli habitant. * Et erunt Cameli eorum in direptionem, & multitudo iumentorum in pradam: & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam: & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait Dominus. * Et erit Aſor in habitaculum draconum, deserta vsque in æternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis. * Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam aduersus Ælam, in principio regni Sedecie regis Iuda: dicens: * Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Ælam, & sumam fortitum eorum. * Et inducam super Ælam quatuor ventos à quatuor plagis cæli: & ventila bo eos in omnes ventos istos: & non erit germen ad quam non perueniant profugi Ælam. * Et pauper faciam Ælam coram inimicis suis, & in conspectu querentium animam eorum: & adducam super eos malum, iram furoris mei dicit Dominus: & mittam post eos gladium: donec consumam eos. * Et ponam solium meum in Ælam, & perdam inde reges & principes, ait Dominus. * In nouissimis autem diebus reuerſi faciam captiuos Ælam, dicit Dominus.

C A P. L.

Babylon qua in captiuitate affligit filios Israel, his in terram suam ſolliciter reductis, penitus vaſtabitur à regibus Aquilonis.

Verbum, quod locutus est Dominus de Babylone, & de terra Chaldaeorum, in manu Ieremie prophete. * Annunciate in Gentibus, & audium facite: leuate signum, prædicate, & nolite celare: dicite: Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Mero-dach, confusa sunt ſculptilia eius, ſuperata sunt idola eorum. * Quoniam aſcendit contra eum gens ab Aquilone, quæ ponet terram eius in ſolitudinem: & non erit qui habitet in ea ab homine vsque ad pecus: & moti ſunt, & abierunt. * In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus: venient filij Israel, ipſi & filij Iuda ſimul: ambulantes & hentes properabunt, & Dominum Deum ſuum quærent. * In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum. Ve-

nient, & apponentur ad Dominum ſeruire ſempiterno, quod nulla obliuione delebitur. * Grex perditus factus eſt populus meus: paſtores eorum ſeduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in colle in tranſierunt, obliſi ſunt cubilis ſui. * Omnes, qui inuenerunt, comederunt eos: & hoſtes eorum dixerunt. Non peccauiſtis: pro eo quod peccauerunt Domino decori iuſtitiæ, & expeſtationi patrum eorum Domino. * Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldaeorum egredimini: & eſtote quaſi hædi ante gregem. * Quoniam ecce ego ſuſcito, & adducam in Babylonem congregationem gentium magnarum de terra Aquilonis: & præparabuntur aduerſus eam, & inde capietur ſagitta ei, quaſi viri fortis interfectoris, non reuerſetur vacua. * Et erit Chalda in prædam: omnes vaſtantes eam replebuntur, ait Dominus. * Quoniam exultatis, & magna loquimini, diripientes hereditatem meam quoniam effuſi eſtis ſicut vituli ſuper herba, & mugiſtis ſicut tauri. * Confuſa eſt mater veſtra nimis, & adæquata pulueri, quæ genuit vos: ecce nouiſſima erit in Gentibus, ac ſerta, inuita, & arens. * Ab ira Domini non habitabitur, ſed redigetur tota in ſolitudinem: omnis qui tranſibit per Babylonem, ſtepebit, & ſibilabit ſuper vniuerſis plagis eius. * Præparamini contra Babylonem per circuitum omnes, qui tenditis arcum: debellate eam, non parcaſis iaculis: quia Domino peccauit. * Clamate aduerſus eam, vbique dedit manum, ceciderunt fundamēta eius, deſtructi ſunt muri eius, quoniam ultio Domini eſt viſitacionem accipite de ea: ſicut fecit, facite ei. * Diſperдите ſatorem de Babylone, & tenentem ſalcem in tempore meſſis: à facie gladij columbæ vnusquique ad populum ſuum conuerteretur, & ſinguli ad terram ſuam fugient. * Grex diſperſus Iſrael, leones eiecerunt eum: primus comedit eum rex Aſſur: ille nouiſſimus exolſauit eum, Nabuchodonosor rex Babylonis. * Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce ego viſitabo regem Babylonis, & terram eius, ſicut viſitauit regem Aſſur: & reducam Iſrael ad habitaculum ſuum: & paſcetur Carmelum & Baſan, & in monte Ephraim & Galaad ſabitur anima eius. * In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus, quæretur iniquitas Iſrael, & non erit; & peccatum Iuda, & non inuenietur: quoniam propitiuſ erō eis, quos reliquero. * Super terram dominauimus aſcende, & ſuper habitatores eius viſita, diſſipa, & interſice, quæ poſte eos ſunt, ait Dominus: & fac iuxta omnia, quæ præcepi tibi. * Vox belli in terra, & contritio magis.

* Quomodo contractus est, & contritus mal-
 leus vniuersæ terræ? Quomodo versa est in
 desertum Babylon in Gentibus? * Illaquea-
 uite, & capta es Babylon, & nesciebas inueta-
 es & apprehensa: quoniam Dñm prouocasti.
 * Aperuit Dominus thesaurum suum, & pro-
 tulit vasa iræ suæ: quoniam opus est Domino
 Deo exercituum in terra Chaldaeorum. * Ve-
 nite ad eam ab extremis finibus, aperite, & vi-
 exeant, qui conculcent eam: tollite de via la-
 pides, & redigite in acervos, & interficite eā
 nec sit quidquam reliquum. * Dissipate vni-
 uersos fortes eius, descendant in occisionem:
 vñ eis, quia venit dies eorum, tempus visita-
 tionis eorum. * Vox fugientium, & eorum,
 qui euaserunt de terra Babylonis, vt annun-
 cient in Sion vltionem Domini Dei nostri,
 vltionem templi eius. * Annunciate in Baby-
 lonem plurimis, omnibus qui tendunt arcū:
 consistite aduersus eam per gyrum, & nullus
 euadat: reddite ei secundum opus suum: iux-
 ta omnia, quæ fecit, facite illi: quia contra
 Dominum erecta est, aduersum sanctum Is-
 rael. * Idcirco cadent iuvenes eius in plateis
 eius: & omnes viri bellatores eius conticescēt
 in die illa, ait Dominus. * Ecce ego ad te su-
 per, bedicit Dominus Deus exercituum: quia
 venit dies tuus, tempus visitationis tuæ. * Et
 cader superbus, & corruet, & non erit, qui
 suscitaret eum: & succendam ignem in vrbibus
 eius, & deuorabit omnia in circuitu eius.
 * Hæc dicit Dominus exercituum: Calum-
 niam sustinent filij Israel, & filij Iuda simul:
 omnes, qui ceperunt eos, tenent, nolunt di-
 mittere eos. * Redemptor eorum fortis, Do-
 minus exercituum nomen eius, iudicio de-
 fendet causam eorum, vt extirpet terram &
 commoueat habitatores Babylonis. * Gladi-
 us ad Chaldaeos, ait Dominus, ad habitato-
 res Babylonis, & ad principes, & ad sapientes
 eius. * Gladius ad diuinos eius, qui stulti c-
 runt: gladius ad fortes illius, qui timebunt.
 * Gladius ad equos eius, & ad currus eius, &
 ad omne vulgus, quod est in medio eius: &
 erunt quasi mulieres: gladius ad thesauros
 eius, qui diripientur. * Siccitas super aquas
 eius erit, & arescent: quia terra sculpsit
 est, & in portentis gloriantur. * Propterea
 habitabunt dracones cum fauinis ficiariis: &
 habitabunt in ea struthiones: & non inhabi-
 tabitur vltra vsque in sempiternum, nec ex-
 tructur vsque ad generationem & generatio-
 nem. * Sicut subuertit Dominus Sodomam
 & Gomorrhiam, & vicinas eius, ait Dominus:
 non habitabit ibi vir, & non incoler eam fi-
 lius hominis. * Ecce populus venit ab Aqui-
 lone, & gens magna, & reges multi consur-
 gent a finibus terræ. * Arcum & scutum ap-

prehendēt: crudeles sunt & immisericores:
 vox eorū quasi mare sonabit: & super equos
 ascendent, sicut vir paratus ad prælum con-
 tra te filia Babylon. * Audiuit rex Babylonis
 famam eorum, & dissolutæ sunt manus eius:
 angustia apprehendit eum, dolor quasi par-
 turientem. * Ecce quasi leo ascendet de su-
 perbia Iordanis ad pulchritudinem robusta:
 quia subito currere faciam eum ad illam: &
 quis erit electus, quem prapronam ei? quis est
 enim similis mei? & quis sustinebit me? &
 quis est iste pastor, qui resistat vultui meo?
 * Propterea audite consilium Domini, quod
 mente concepit aduersum Babylonem; & co-
 gitationes eius, quas cogitauit super terram
 Chaldaeorum: nisi detraherint eos paruuli
 gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis ha-
 bitaculum eorum. * A voce captiuitatis Ba-
 bylonis commota est terra, & clamor inter
 Gentes auditus est.

C A P. LX.

*Mala à regibus Medorum Babylonì imminentia
 predicuntur.*

I Hæc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo
 super Babylonem & super habitatores
 eius, qui cor suū leuauerunt contra me, quasi
 ventum pestilentem. * Et mittam in Baby-
 lonem ventilatores, & ventilabunt eam, &
 demolientur terram eius: quoniam venerūt
 super eam yndiq; in die afflictionis eius. * Nō
 tendat, qui tendit arcum suum, & non ascen-
 dat luricatus, nolite parcere iuuenibus eius,
 interficite omnem militiam eius. * Et ca-
 dent interfecti in terra Chaldaeorum, & vul-
 nerati in regionibus eius. * Quoniam non
 fuit viduatus Israel & Iuda à Deo suo Do-
 mino exercituum: terra autem eorum repleta
 est delicto à sancto Israel. * Fugite de medio
 Babylonis, & saluet vnusquisque animam
 suam: nolite tacere super iniquitatem eius:
 quoniam tempus vltionis est à Domino, vi-
 cissitudinem ipse retribuet ei. * Calix aureus
 Babylon in manu Domini, inebrians omnē
 terram: de vino eius biberunt Gentes, & ideo
 commotæ sunt. * Subitò cecidit Babylon, &
 contrita est: vlulate super eam, tollite resina
 ad dolorem eius, si forte sanetur. * Curaui-
 mus Babylonem, & non est sanata: derelin-
 quamus eam, & eamus vnusquisque in terrā
 suam: quoniam peruenit vsque ad cælos iud-
 icium eius, & eleuatum est vsque ad nubes.
 * Protulit Dominus iustitias nostras venite,
 & narremus in Sion opus Domini Dei no-
 stri. * Acuite sagittas, implete pharetras:
 suscitauit Dominus spiritum regum Medo-

* iob 41. a. 1

* Isa. 21. 6. 9
 Apoc. 14.* Curau-
 b. 8.

rum: & contra Babylonem mens eius est, vt
perdat eam, quoniam ultio Domini est, ultio
templi sui. * Super muros Babylonis leuate
signum, augete custodiam: leuate custodes,
preparate insidias: quia cogitauit Dominus,
& fecit, quæcumque locutus est contra ha-
bitatores Babylonis. * Quæ habitas super a-
quas multas, locuples in thesauris, veni fi-
nis tuus pedalis præcisionis tue. * Iurauit
Dominus exercituum per animam suam: Quo-
niam replebo te hominibus quasi bruchis, &
super te celeuma cantabitur. * Qui fecit ter-
ram in fortitudine sua, preparauit orbem in
sapientia sua, & prudentia sua extendit coe-
los. * Dante eo vocem, multiplicatur aqua
in cælo: qui leuat nubes ab extremo terræ,
fulgura in pluuiam fecit: & produxit ventum
de thesauris suis. * Stultus factus est omnis
homo a scientia: confusus est omnis confa-
tor in sculptili, quia mendax est confatio eo-
rum, nec est spiritus in eis. * Vana sunt opera,
& risu digna, in tempore visitationis suæ pe-
ribunt. * Non sicut hæc, pars Iacob: quia qui
fecit omnia, ipse est, & Israel sceptrum here-
deditatis eius: Dominus exercituum nomen
eius. * Collidis tu mihi vasa belli, & ego col-
lidam in te Gentes, & disperdam in te regna:
* & collidam in te equum & equitem eius: &
collidam in te currum & ascensorem eius: * &
collidam in te virum & mulierem: & colli-
dam in te senem & puerum: & collidam in te
iuuenem & virginem: * & collidam in te pasto-
rem & gregem eius: & collidam in te agrico-
lam & iugales eius: & collidam in te duces &
magistratus. * Et reddam Babyloni, & cun-
ctis habitatoribus Chaldææ, omne malum
suum, quod fecerunt in Sion, in oculis pe-
træ, ait Dominus. * Ecce ego ad te mons pe-
træ, ait Dominus, qui corrupis vniuersam
terram: & extendam manum meam super te,
& euoluam te de petris, & dabo te in montem
combustionis. * Et non tollent de te lapidem
in angulum, & lapidem in fundamenta, sed
perditus in æternum eris, ait Dominus. * Le-
uate signum in terra: clangite buccina in
Gentibus, sanctificate super eam Gentes: an-
nunciate contra illam regibus Ararat, Meni,
& Ascenez: numerate contra eam Taph-
sar, adducite equum quasi brachum aculea-
rum. * Sanctificate contra eam Gentes, reges
Mediæ, duces eius, & vniuersos magistratus
eius, cunctamque terram potestatis eius. * Et
commouebitur terra, & conturbabitur: quia
deuigilabit contra Babylonem cogitatio Do-
mini, vt ponat Terram Babylonis desertam,
& inhabitabilem. * Cessauerunt fortes Baby-
lonis a prælio, habitauerunt in Præfidiis: de-
uotatum est robur eorum, & facti sunt quasi

mulieres: incensa sunt tabernacula eius, con-
triti sunt vestes eius. * Currens obuiam cur-
renti veniet: & nuncius obuius nuncianti: vt
annunciet regi Babylonis, quia capta est ci-
uitas eius a summo vsque ad summum: * &
vada præoccupata sunt, & paludes incensa
sunt igni, & viri bellatores conturbati sunt.
* Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus
Israel: filia Babylonis quasi arca, tempus tri-
turæ eius: adhuc modicum, & veniet tempus
messisionis eius. * Comedit me, deuorauit me
Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidi
me quasi vas inane, absorbit me quasi dra-
co, repleuit ventrem suum teneitudine mea,
& eiecit me. * Iniquitas aduerum me, & caro-
nea super Babylonem, dicit habitatio Sion:
& sanguis meus super habitatores Chaldææ,
dicit Ierusalem. * Propterea hæc dicit Do-
minus: Ecce ego iudicabo causam tuam, &
vilescit ultio nem tuam, & desitum faciam
mare eius, & siccabo venam eius. * Et erit Ba-
bylon in tumulos, habitatio draconum, stu-
por, & sibilus, eo quod non sit habitator. * S-
mul vt leones rugient, excutient comas ve-
luti caruli leonum. * In calore eorum po-
dam potus eorum, & inebriabo eos, vlti-
pianur, & dormiant somnum semperituum
& non confurgent, dicit Dominus. * Dedu-
cam eos quasi agnos ad victimam, & quasi a-
rietes cum hædis. * Quomodo capta est Se-
lach, & comprehensa est in clypea vniuersa
terra? quomodo facta est in stuporem Baby-
lon inter Gentes? * Ascendit super Babylone
mare, multitudine fluctuum eius oper-
ta est. * Factæ sunt ciuitates eius in stuporem
terra inhabitabilis & deserta, terra in qua
nullus habitet, nec transeat per eam filius
hominis. * Et visitabo super Bel in Babylone
& eiciam, quod absorberat de ore eius, &
non confluent ad eum ultra Gentes, liquidi
& murus Babylonis corruet. * Egredimini de
medio eius populus meus: vt saluetur unusquis-
que animam suam ab ira furoris Domini.
* Et ne forte mollescat cor vestrum, & timea-
tis audicum, qui audietur in terra: & veniet
in anno auditio, & post hunc annum audi-
tio, & iniquitas in terra, & dominator super
dominatorem. * Propterea ecce dies veniunt,
& visitabo super sculptilia Babylonis: & om-
nis terra eius confundetur, & vniue, si inter-
fecti eius cadent in medio eius. * Et lauda-
bunt super Babylone cæli & terra, & om-
nia quæ in eis sunt: quia ab Aquilone ve-
nient ei prædones, ait Dominus. * Et quo-
modo fecit Babylon, vt caderent occisi in Is-
rael: sic de Babylone cadent occisi in vniuer-
sa terra. * Qui tugistis gladium, venite, noli-
te stare: recordamini procul Domini, & Ieru-
salem

* Amos. 6.
c. 7.
* Gen. I. a. 1

30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

falem ascendat super eor vestrum. * Confusum, quoniam audiuius opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini. * Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: & visitabo super sculptilia eius, & in omni terra eius mugiet vulceratus. * Si ascenderit Babylon in cælum, & firmaverit in excello robur suum: à me venient vastatores eius, ait Dominus. * Vox clamoris de Babylone, & contritio magna de Terra Chaldaeorum: * quoniam vastavit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam, & sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multæ: dedit sonitum vox eorum: * Quia venit super eam, id est, super Babylonem, prædo, & apprehensi sunt fortes eius, & emarcuit arcus eorum, quia fortis ultor Dominus reddens retribuet. * Et inebriabo principes eius, & sapientes eius, & duces eius, & magistratus eius, & dormient somnū sempiternum, & non expergiscuntur, ait rex, Dominus exercituum nomen eius. * Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, & portæ eius excelsæ igni comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt, & disperibunt. * Verbum, quod præcepit Ieremias propheta, Saraïæ filio Netia filij Maasiz, cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni eius: Saraïas autem erat princeps prophetiæ. * Et scripsit Ieremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem, in libro vno: omnia verba hæc, quæ scripta sunt contra Babylonem. * Et dixit Ieremias ad Saraïam: Cum veneris in Babylonem, & videris, & legeris omnia verba hæc, * dices: Domine tu locutus es contra locum istum, vt disperderes eum: desit, qui in eo habitet ab homine vsque ad pecus, & vt sit perpetua solitudo. * Cumque compleueris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, & proiicies illum in medium Euphratem: & dices: Sic submergetur Babylon, & non confurget à facie afflictionis, quæ ego adduco super eam, & dissoluetur. Hucusque verba Ieremias.

C A P. LII.

Præcedentium repetitio, nempe quod Ierusalem à Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur, & Sedecias rex Iuda fugiens reducitur: filique eius coram ipso cruciatis vnà cum principibus Iuda, ex oculatibus ac vinculis ducitur in Babylonem: & in censo templo & palatio carerique domibus, transferuntur omnes in Babylonem: præter paucos vitatores & agricolas: ji-

militer & vasa templi, inter quæ describuntur dua area columnæ: & numerus Iudaorum in Babylonem diuersis temporibus translatorum vbi rex ioachim post 37. annos de carcere eductus exaltatur.

Filius viginti & vnus annierat Sedecias cum regnare cœpisset: & vndecim annis regnavit in Ierusalem, & nomen matris eius Amital, filia Ieremias de Lobna. * Et fecit malum in oculis Domini, iuxta omnia quæ fecerat Ioachim. * Quoniam furor Domini erat in Ierusalem & in Iuda, vsquequo proiiceret eos à facie sua: & recessit Sedecias à rege Babylonis. * Factum est autem in anno vno regni eius, in mense decimo, decima mensis: Venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus eius, aduersus Ierusalem, & obsederunt eam, & edificauerunt contra eam munitiones in circuitu. * Et fuit ciuitas obsessa vsque ad vndecimum annum regis Sedecias. * Mense autem quarto, nona mensis, obtinuit fames ciuitatem: & non erant alimenta populo terræ. * Et dirupta est ciuitas, & omnes viri bellatores eius fugerunt, exieruntque de ciuitate nocte, per viam portæ, quæ est inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldeis obsidentibus urbem in gyro) & abierunt per viam, quæ ducit in eirenum. * Persecutus est autem Chaldaeorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est iuxta Iericho: & omnis comitatus eius diffugit ab eo. * Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: & locutus est ad eum iudicia. * Et iugulauit rex Babylonis filios Sedecias in oculis eius: sed & omnes principes Iuda occidit in Reblatha. * Et oculos Sedecias eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, & posuit eum in domo carceris vsque ad diem mortis eius. * In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonusdecimus Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Ierusalem. * Et incendit domum Domini, & domum regis, & omnes domos Ierusalem, & omnem domum magnam igni combussit. * Et totum murum Ierusalem per circuitum destruxit, cunctus exercitus Chaldaeorum, qui erat cum magistro militiæ. * De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo, quod remanserant in ciuitate, & de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, & ceteros de multitudine, trāstulit Nabuzardan princeps militiæ. * De pauperibus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vitatores & agricolas. * Colum

4. Reg. 24. d. 18.

1. Par. 36. b. 13.

Sup. 39. a.

1.

4. Reg. 25. a. 1.

nas quoque æreas, quæ erant in domo Domini, & bales, & mare æneum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & tulerunt omne æs eorum in Babylonem. * Et lebetes, & creagras, & psalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vasa ærea, quæ in ministerio fuerant, tulerunt: & hydrias, & thymiamateria, & vireos, & psuces, & candelabra, & mortaria, & cyathos: quot quot aurea, aurca; & quot quot argentea, argentea, tulit magister militiæ: & columnas duas, & mare vñu, & vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vasorum. * De columnis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna vna, & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porro grossitudo eius quatuor digitorum, & intrinsecus caua erat. * Et capitella super vtramque ærea: altitudo capitellivnius, quinque cubitorum: & retiacula, & malograna super coronam in circuitu, omnia ærea. Similiter columnæ secundæ, & malogranata. * Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia: & omnia malogranata centum retiaculis circumdabantur. * Et tulit magister militiæ Saraïam sacerdotem primum, & Sophoniam sacerdotem secundum, & tres custodes vestibuli. * Et de ciuitate tulit eunuchum vnum, qui erat præpositus super viros bellatores: & septem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inuenti sunt in ciuitate: & scribam principem militum, qui probabat tyrones: & sexaginta viros de populo terræ, qui inuenti sunt in medio ciuitatis. * Tulit autem eos Nabuzardan magister militiæ, & duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha. * Et percussit eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus est Iuda de terra sua. * Ille est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo, Iudæos tria millia & viginti tres: * In anno octauodecimo Nabuchodonosor, de Ierusalem animas octingentas triginta duas. * In anno vigesimotertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Iudæorum sepringentas quadraginta quinque. omnes ergo animæ, quatuor millia sexcentæ. * Et factum est in trigesimo septimo anno transmigrationis Ioachin regis Iudæ, duodecimo mense, vigesima quinta mensis, eleuauit Euilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Ioachin regis Iudæ, & eduxit eum de domo carceris. * Et locutus est cum eo bona, & posuit eum in throno eius super thronos regum, qui erant post se in Babylone. * Et mutauit vestimenta carceris eius, & comedeat panem

coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ: & cibaria eius, cibaria perpetua dabantur ei a rege Babylonis, statuta per singulos dies, vti que ad diem mortis suæ cunctis diebus vitæ eius.

T H R E N I; id est, LAMENTATIONES

I E R E M I Æ
P R O P H E T Æ.

C A P. I.

Et factum est, postquam in captiuitatem reductus est Israel, & Ierusalem deserta est, sedis Ieremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ierusalem, & amaro animo suspirans, & eiulans dixit:

A L E P H.

Vomodo sedet sola ciuitas plena populo: facta est quasi vidua domina Gentium: princeps prouinciarum facta est sub tributo.

B E T H.

* Plorans plorauit in nocte, & lacrymæ eius in maxillis eius: non est, qui consoletur eam ex omnibus charis eius: omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici.

G H I M E L.

* Migravit Iudas propter afflictionem, & multitudinem seruitutis: habitauit inter gentes, nec inuenit requiem: omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias.

D A L E T H.

* Viæ Sion lugent, eo quod non sint, qui veniant ad solemnitatem: omnes portæ eius destructæ: sacerdotes eius gementes: virgines eius squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

H E.

* Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt: quia Dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius: paruuli eius ducti sunt in captiuitatem ante faciem tribulantis.

V A V.

* Egressus est a filia Sion omnis decor eius: facti sunt principes eius velut arietes non inuenientes pascua: & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequenſis.

Z A I N.

* Recordata est Ierusalem dierum afflictionis suæ, & præuagationis omnium desiderabilium suorum, quæ habuerat à diebus antiquis, cum eaderet populus eius in manu hostili, & non esset auxiliator: viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius.

H E T H.

* Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est: omnes, qui glorificabant eam, spreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius: ipsa autem gemens conuersa est retrorsum.

T E T H.

* Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens consolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus.

I O D.

* Minum suum misit hostis ad omnia desiderabilia eius: quia vidit Gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas, ne irarent in ecclesiam tuam.

C A P H.

* Omnis populus eius gemens, & quærens panem: dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. vide Domine, & considera, quoniam facta sum vilis.

L A M E D.

* O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus: quoniam vindemiaui me, vt locus est Dominus in die iræ furoris sui.

M E M.

* De excelsis misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me: expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorsum: posuit me desolatam tota die merore confectam.

N V N.

* Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ sunt, & impositæ collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.

S A M E C H.

* Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocauit aduersum me tempus, vt contereret electos meos: torcular calcauit Dominus virginem filiam Iuda.

A I N.

* Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longè factus est à me consolator, conuertens animam meam: fa-

cti sunt filii mei perdit, quoniam inualuit inimicus.

P H E.

* Expandit Sion manus suas, non est, qui conſoletur eam: mandauit Dominus aduersum Iacob in circuitu eius hostes eius: facta est Ierusalem quasi polluta menstruis inter eos.

S A D E.

* Iustus est Dominus, quia os eius ad iracundiam prouocauit, audite, obsecro, vniuersi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ, & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.

C O P H.

* Vocauit amicos meos, & ipsi deceperunt me: sacerdotes mei, & senes mei in vrbe consumpti sunt: quia quæsierunt cibum sibi, vt refocillarent animam suam.

R E S.

* Vide Domine, quoniam tribulor, conturbatus est venter meus: subuersum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plenum, foris interficit gladius, & domi mors similis est.

S I N.

* Audierunt, quia ingemisco ego, & non est, qui conſoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, & sicut similes mei.

T H A V.

* Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos, sicut vindemiaſti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum morrens.

C A P. II.

A L E P H.

Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion: proiecit de celo in terram inclutam Israel, & non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui.

B E T H.

* Præcipitauit Dominus, nec pepercit, omnia speciosa Iacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terram: polluit regnum, & principes eius.

G H I M E L.

* Confregit in ira furoris sui omne cornu Israel: auertit retrorsum dexteram suam à facie inimici: & succendit in Iacob quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.

D A L E T H.

* Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis: & occidit omne, quod pulchrum erat visu in tabernaculo filia Sion, effudit quasi ignem indignationem suam.

H E.

* Factus est Dominus velut inimicus: præcipitavit Israel, præcipitavit omnia mœnia eius: dissipavit munitiones eius, & replevit in filia Iuda humilitatum & humiliatam.

V A V.

* Et dissipavit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: obliuioni tradidit Dominus in Sion festiuitatem, & sabbatum; & in opprobrium, & in indignationem furoris sui, regem & sacerdotem.

Z A I N.

* Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ: tradidit in manu inimici muros turrium eius: vocem dederunt in domo Domini, sicut in die sollemnii.

H E T H.

* Cogitauit Dominus dissipare murum filia Sion: tetendit funiculum suum, & non auertit manum suam à perditione: luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

T E T H.

* Defixæ sunt in terra portæ eius: perdidit, & contriuit vestes eius; regem eius & principes eius in Gentibus: non est lex, & prophetæ eius non inuenerunt visionem à Domino.

I O D.

* Sederunt in terra, conticuerunt senes filia Sion: consperserunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abiecerunt in terram capita sua virgines Ierusalem.

C A P H.

* Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra iecur meum super contritione filie populi mei, cum deficeret paruulus & lactens in plateis oppidi.

L A M E D.

* Matribus suis dixerunt: Vbi est triticum & vinum? cum deficerent quasi vulnerati in plateis ciuitatis: cum exhalarét animas suas in sinu matrum suarum.

M E M.

* Cui comparabo te? vel cui assimilabo te, filia Ierusalem? cui exaquabo te, & consolabor te, virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua, quis medebitur tui?

N V N.

* Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad penitentiam prouocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & cictiones.

S A M E C H.

* Plausuerunt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilauerunt & mouerunt caput suum super filiam Ierusalem. Hęc cine est vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium vniuersa terræ?

P H E.

* Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Deuorabimus: en ista est dies, quam expectabamus: inuenimus, vidimus.

A I N.

* Fecit Dominus, quæ cogitauit, com-
pleuit sermonem suum, quem præceperat a diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum.

S A D E.

* Clamauit cor eorum ad Dominum super muros filia Sion: * Deduc quasi torrentem lacrymas, per diem & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

C O P H.

* Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leua ad eum manus tuas pro anima paruulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

R E S.

* Vide Domine, & considera, quem vindemiaueris ira: ergone comedent mulieres fructum suum, paruulos ad mensuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, & propheta?

S I N.

* Iacuerunt in terra foris puer & senex: virgines mæ, & iuuenes mei ceciderunt in gladio: interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

T H A V.

* Vocasti quasi ad diem solemnem, qui terrent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini, qui effugeret, & relinqueretur: quos educaui, & enutriui, inimicus meus consumpsit eos.

C A P. III.

A L E P H.

1 E Go vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.

A L E P H.

2 * Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

A L E P H.

3 * Tantum in me vertit, & conuerxit in animam suam tota die.

B E T H.

* Vetustam fecit pellem meam, & carnem 4
meam, contriuit ossa mea.

B E T H.

* Ædificauit in gyro meo, & circumdedit 5
me felle, & labore.

B E T H.

* In tenebrosis collocauit me, quasi mor- 6
tuos semperternos.

G H I M E L.

* Circum ædificauit aduersum me, vt non 7
egrediar: aggrauauit compedem meum.

G H I M E L.

* Sed & cum clamauro, & rogauero, ex- 8
cludit orationem meam.

G H I M E L.

* Concludit vias meas lapidibus quadris, 9
semitas meas subuertit.

D A L E T H.

* Vrsus insidians factus est mihi, leo in ab- 10
conditis.

D A L E T H.

* Semitas meas subuertit, & confregit me: 11
posuit me desolaram.

D A L E T H.

* Tetendit arcum suum, & posuit me quas- 12
signum ad fugittam.

H E.

* Misit in renibus meis filias pharetræ suæ. 13

H E.

* Factus sum in derisum omni populo meo 14
canticum eorum tota die.

H E.

* Repleuit me amaritudinibus, inebriauit 15
me abiyuthio.

V A V.

* Et fregit ad numerum dentes meos, ci- 16
bavit me cinere.

V A V.

* Et repulsa est a pace anima mea, oblitus 17
sum bonorum.

V A V.

* Et dixi: Periit finis meus, & spes mea a 18
Domino.

Z A I N.

* Recordare paupertatis, & transgressio- 19
nis meæ, absynthij, & fellis.

Z A I N.

* Memoria memor ero, & tabescet in me 20
anima mea.

Z A I N.

* Hæc recolēs in corde meo, ideo sperabo. 21

H E T H.

* Misericordiæ Domini quia non sumus 22
consumpti: quia non defecerunt miserationes eius.

H E T H.

* Noui diluculo, multa est fides tua. 23

H E T H.

* Pars mea Dominus, dixit anima mea: 24
propterea expectabo eum.

T E T H.

* Bonus est Dominus sperantibus in eum, 25
animæ quærenti illum.

T E T H.

* Bonum est præstolari cum silentio salu- 26
tare Dei.

T E T H.

* Bonum est viro, cum portauerit iugum 27
D. b. adolescentia sua.

I O D.

* Sedebit solitarius, & tacebit: quia leua- 28
uit super se.

I O D.

* Ponet in puluere os suum, si forte sit 29
spes.

I O D.

* Dabit percutienti semaxillam, satura- 30
bitur opprobriis.

C A P H.

* Quia non repellet in sempiternum Do- 31
minus.

C A P H.

* Quia si abiecit, & miserebitur secundum 32
multitudinem misericordiarum suarum.

C A P H.

* Non enim humiliavit ex corde suo, & ab- 33
iecit filios hominum.

L A M E D.

* Vt contereret sub pedibus suis omnes 34
vinctos terræ.

L A M E D.

* Vt declinaret iudicium viri in conspectu 35
ultus Altissimi.

L A M E D.

* Vt peruerteret hominem in iudicio suo, 36
Dominus ignorauit.

M E M.

* Quis est iste, qui dixit vt fieret, Domi- 37
nus non iubente? *Amos 3. 6. 6.*

M E M.

* Ex ore Altissimi non egredientur, nec 38
mala, nec bona?

M E M.

* Quid murmurauit homo viuens, vir pro- 39
peccatis suis?

N V N.

* Scrutemur vias nostras, & quæramus, & 40
reuertamur ad Dominum.

N V N.

* Leuemus corda nostra cum manibus ad 41
Dominum in cælos.

N V N.

* Nos iniquè egimus, & ad iracundiam 42
prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es.

S A M E C H.

* Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti.

S A M E C H.

* Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.

S A M E C H.

* Eradicationem, & abiectionem posuisti me in medio populorum.

P H E.

* Aperuerunt super nos os suum omnes inimici.

P H E.

* Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio, & contritio.

P H E.

* Diuisiones aquarum deduxit oculus meus in contritione filiarum populi mei.

A I N.

* Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies.

A I N.

* Donec respiceret & videret Dominus de cælis.

A I N.

* Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus urbium mearum.

S A D E.

* Venatione ceperunt me quasi auem inimici mei gratis.

S A D E.

* Lapfa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.

S A D E.

* Inundauerunt aquæ super caput meum: dixi: Perij.

C O P H.

* Inuocaui nomen tuum Domine de lacu nouissimo.

C O P H.

* Vocem meam audisti: ne auertas aurem tuam à singulo meo, & clamoribus.

C O P H.

* Appropinquasti in die, quando inuocaui te: dixisti: Ne timeas.

R E S.

* Iudicasti Domine causam animarum mearum, redemptor vitæ meæ.

R E S.

* Vidisti Domine iniquitatem illorum aduersum me: iudica iudicium meum.

R E S.

* Vidisti omnem furorem, vniuersas cogitationes eorum aduersum me.

S I N.

* Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum aduersum me.

S I N.

* Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum aduersum me tota die.

S I N.

* Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide; ego sum psalmus eorum.

T H A V.

* Reddes eis vicem Domine iuxta opera manuum suarum.

T H A V.

* Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

T H A V.

* Persequeris in furore, & conteres eos sub cælis Domine.

C A P. IV.

A L E P H.

1 Q uomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum.

B E T H.

2 * Filij Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testium, opus manuum figuli?

G H I M E L.

3 * Sed & lamina nudauerunt mammam, lactauerunt carulos suos; filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.

D A L E T H.

4 * Adhæsit lingua lactantis ad palatum eius in siti: paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

H E.

5 * Qui vesecebantur voluptuosè, intererunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercorea.

V A V.

6 * Et maior effecta est iniquitas filiarum populi mei peccato Sodomorum, quæ subuersa est in momento, & non ceperunt in ea manus.

Z A I N.

7 * Candidiores Nazarethi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiri pulchriores.

H E T H.

8 * Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.

T E T H.

9 * Melius fuit occisis gladio, quam interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ.

I O D.

10 * Manus mulierum misericordiarum coxerunt filios suos: facti sunt cibus eorum, in contritione filiarum populi mei.

CAPH.

* Complevit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.

LAMED.

* Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem.

MEM.

* Propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum.

NVN.

* Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt in sanguine: cumque non possent, tenuerunt lacrimas suas

SAMECH.

* Recedite polluti, clamauerunt eis: recedite, abite, nolite tangere: iurgati quippe sunt, & commoti dixerunt inter Gentes: Non addet ultra vt habitet in eis.

PHE.

* Facies Domini diuise eos, non addet vt respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miseri sunt.

AIN.

* Cum adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respueremus attenti ad gentem, quæ saluare non poterat.

SADE.

* Lubricauerunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum, appropinquauit finis noster: completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

COPH.

* Velociores fuerunt persecutores nostri: aquilis cæli: super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

RES.

* Spiritus oris nostri Christus Dominus caput est in peccatis nostris: cui diximus: In umbra tua viuemus in Gentibus.

SIN.

* Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in Terra Hus: ad te quoque perueniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

THAV.

* Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet ultra vt transmigret te: visitauit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.

ORATIO.

I E R E M I Æ.
PROPHETÆ.

CAP. V.

1 **R**ecordare Domine quid acciderit nobis:
A intueri, & respice opprobrium nostrum.
2 * Hereditas nostra versa est ad alienos, domus
3 nostræ ad extraneos. * Pupilli facti sumus
4 absque patre, matres nostræ quasi viduæ.
5 * Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostro
6 pretio comparauimus. * Cervicibus nostris
7 minabamur, lassis non dabatur requies.
8 * Aegypto dedimus manum, & Assyriis vt
9 turaremur pane. * Patres nostri peccauerunt,
10 & non sunt: & nos iniquitates eorum portauimus.
11 * Serui dominati sunt nostri: non fuit
12 qui redimeret de manu eorum. * In animabus
13 nostris afferebamus panem nobis, à facie
14 gladii in deserto. * Pellis nostra, quasi clibanus
15 exusta est à facie tempestarum famis. * Mulieres
16 in Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus
17 Iuda. * Principes manu suspensi sunt: facies
18 senum non erubuerunt. * Adolescentibus
19 impudice abusi sunt: & pueri in ligno corruerunt.
20 * Senes defecerunt de portis, iuuenes de choro
21 psallentium. * Defecit gaudium cordis nostri:
22 versus est in luctum chorus noster.
23 * Cecidit corona capitis nostri: vix nobis, quia
24 peccauimus. * Propterea mœstum factum est
25 cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri.
26 * Propter montem Sion quia dispersit, vulpes
27 ambulauerunt in eo. * Tu autem Domine in
28 æternum permanebis, solium tuum in generationem
29 & generationem. * Quare in perpetuum obliuisceris
30 nostri: derelinques nos in longitudine dierum?
31 * Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur: in noua
32 dies nostros, sicut à principio. * Sed propicius repulisti
33 nos, iratus es contra nos vehementer.

P R O P H E T I A

B A R V C H.

CAP. I.

Iudæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Ierusalem librum Baruch vnâ cum collectis pecuniis, vt oblatis holocaustis orent pro ipsis & pro Nabuchodonosor filioque eius Balthasar, ac consentur peccata sua.

1 **T** hæc verba libri, quæ scripsit
A Baruch filius Nerix: filii Maasix,
2 filii Sedecix, filii Sedei, filii
Helcix, in Babylonia, in anno
quinto, in septimo die mensis,
in tempore quo ceperunt Chal-

dxi Ierusalem. & succenderunt eam igni. * Et legit Baruch verba libri huius ad aures Iechonix filii Ioakim regis Iuda, & ad aures vniuersi populi venientis ad librum, * & ad aures potentium filiorum regum & ad aures presbyterorum, & ad aures populi à minimo vsque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia, ad sinum Sodii. * Qui audientes plorabant, & ieiunabant, & orabant in conspectu Domini. * Et collegerunt pecuniam secundum quod potuit vniuscuiusque manus, * & miserunt in Ierusalem ad Ioakim filium Helcia filii Salom Sacerdotem, & ad Sacerdotes, & ad omnem populum, qui inueniunt eum eo in Ierusalem: * cum acciperet vasa templi domini, quæ ablata fuerant de templo, reuocare in Terram Iuda decima die mensis Siuan, vasa argentea, quæ fecit Sedecias filius Iosix rex Iuda, * posteaquam cepisset Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam, & principes, & cunctos potentes, & populum terræ, ab Ierusalem, & duxit eos vinctos in Babylonem. * Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocaustomata, & thus, & facite manna, & offerte pro peccato ad aram Domini Dei nostri: * & orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthasar filii eius, vt sint dies eorum sicut dies cœli super terram: * & vt det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub vmbra Balthasar filii eius, & seruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conspectu eorum. * Et pro nobis ipsius orate ad Dominum Deum nostrum: quia peccauimus Domino Deo nostro, & non est auersus furor eius à nobis vsque in hunc diem. * Et legite librum istum, quem misimus ad vos recitari in templo Domini, in die sollempni, & in die opportuno: * & dicetis: Domino Deo nostro iustitia, nobis autem confusio faciei nostræ: sicut est dies hæc omni Iuda, & habitantibus in Ierusalem. * Regibus nostris, & principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & patribus nostris. * Peccauimus ante Dominum Deum nostrum, & non credidimus, diffidentes in eum: * & non fuimus subiectibiles illi & non audiuius vocem Domini Dei nostri, vt ambularem in mandatis eius, quæ dedit nobis. * A die, qua eduxit patres nostros de Terra Ægypti, vsque ad diem hanc, eramus increduli ad Dominum Deum nostrum: & dissipati recessimus, ne audiremus vocem ipsius. * Et adhæserunt nobis multa mala, & maledictiones, quæ constituit Dominus Moyse seruo suo: qui eduxit patres nostros de Terra Ægypti, dare nobis ter-

ram fluentem lac & mel, sicut hodierna die. * Et non audiuius vocem Domini Dei nostri secundum omnia verba prophetarum, quos misit ad nos: * & abiuramus vnusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

C A P. I I.

Iudei in captiuitate consentiunt propter peccata sua contigisse sibi mala quæ Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fusis ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se respicientibus daturum.

Propter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod locutus est ad nos, & ad iudices nostros: qui iudicauerunt Israel, & ad reges nostros, & ad principes nostros, & ad omnem Israel, & Iuda: * vt adduceret Dominus super nos mala magna, quæ non sunt facta sub cœlo, quemadmodum facta sunt in Ierusalem, * secundum quæ scripta sunt in lege Moyse, * vt manducaret homo carnes filii sui, & carnes filiarum suarum. * Et dedit eos sub manum regum omnium, qui sunt in circuitu nostro in imperium, & in desolationem in omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus. * Et facti sumus subitus, & non supra: quia peccauimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius. * Domino Deo nostro iustitia: nobis autem, & patribus nostris confusio faciei, sicut est dies hæc. * Quia locutus est Dominus super nos omnia mala hæc, quæ venerunt super nos: * & non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, vt reuerteremur vnusquisque nostrum à viis nostris pessimis. * Et vigilauit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: quia iustus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandauit nobis: * & non audiuius vocem ipsius vt iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem nostram. * Et nunc Domine Deus Israel, qui eduxisti populum tuum de Terra Ægypti in manu valida, & in signis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti tibi nomen sicut est dies iste: * peccauimus, impie egimus, inique gessimus, Domine Deus noster, in omnibus iustitiis tuis. * Auertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci inter gentes, vbi dispersisti nos. * Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis inuenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt: * vt sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, & quia nomen tuum inuocatum est super Israel, & super genus ipsius. * Responde Domine de domo sancta tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos. * Aperi oculos tuos, & vi-

de: quia

* Inf. 2. 5.

6.

* Dan. 9.

4. 5.

* Deut. 28.

b. 13.

de: quia non mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est à visceribus suis, dabunt honorem & iustificationem Domino: * sed anima, quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua, & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi gloriam & iustitiam Domino. * Quia non secundum iustitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus misericordiam ante conspectum tuum, Domine Deus noster: * sed quia misisti iram tuam, & furorem tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens: * Sic dicit Dominus: Inclinate humerum vestrum, & ceruicem vestram, & opera facite regi Babylonis: & sedebitis in terra, quam dedi patribus vestris. * Quod si non audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babylonis: deflectionem vestram faciam de ciuitatibus Iuda, & à foris Ierusalem, * & auferam à vobis vocem iucunditatis, & vocem gaudii, & vocem sponsi, & vocem sponsæ, & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam. * Et non audierunt vocem tuam, vt operarentur regi Babylonis: & statuerunt verba tua, quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, vt transferrentur ossa regum nostrorum, & ossa patrum nostrorum de loco suo: * & ecce proiecta sunt in calore solis, & in gelu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame & in gladio, & in emissionem. * Et posuisti templum, in quo inuocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem domus Israel, & domus Iuda. * Et fecisti in nobis Domine Deus noster secundum omnem bonitatem tuam, & secundum omnem miserationem tuam illam magnam: * Sicut locutus es in manu pueri tui Moyse, in die qua præcepisti ei scribere legem tuam coram filiis Israel, * dicens: Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna conuertetur in minimam inter Gentes, quod ego eos dispergam: * quia scio quod me non audiet populus: populus est enim dura ceruice: & conuertetur ad cor suum in terra captiuitatis suæ: * & scient quia ego sum Dominus Deus eorum, & dabo eis cor, & intelligent; aures, & audient: * Et laudabunt me in terra captiuitatis suæ, & memores erunt nominis mei. * Et auertent se à dorso suo duro, & malignitatibus suis: quia reminiscuntur viam patrum suorum qui peccauerunt in me. * Et reuocabo illos in terram, quam iuravi patribus eorum, Abraham, Isaac, & Jacob, & dominabuntur eis: & multiplicabo eos, & non minorabuntur. * Et statui illis testamentum æternum sempiternum, vt sim illis in Deum, & ipsi erunt mihi

in populum: & non mouebo amplius populum meum, filios Israel, à terra quam dedi eis.

C A P. III.

Perseuerant confiteri peccata sua & patrum suorum, obsecrantes Deum pro misericordia: Israel in captiuitatem ductus est eo quod dereliquerit viam sapientia quæ non inuenitur à potentibus, diuitibus aut gigantibus: sed populo Israel tradita fuerat à Deo, cui omnes sua creatura obediunt: additurque de Christi aduentu in carnem.

ET nunc Domine omnipotens, Deus Israel, anima in angustiis, & spiritus anxius clamat ad te: * audi Domine, & miserere quia Deus es misericors, & miserere nostri: quia peccauimus ante te. * Quia tu sedes in sempiternum, & nos peribimus in æuum? * Domine omnipotens Deus Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum, qui peccauerunt ante te, & non audierunt vocem Domini Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala. * Noli meminisse iniquitatem patrum nostrorum, sed memento manus tuas, & nominis tui in tempore isto: quia tu es Dominus Deus noster, & laudabimus te Domine: * quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, & vt inuocemus nomen tuum, & laudemus te in captiuitate nostra, quia conuertimur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccauerunt ante te. * Et ecce nos in captiuitate nostra sumus hodie, quia nos dispersisti in imperium, & in maledictum, & in peccatum, secundum omnes iniquitates patrum nostrorum, qui recesserunt à te Domine Deus noster. * Audi Israel mandata vitæ: auribus percipe, vt scias prudentiam. * Quid est Israel quod in terra inimicorum es? * inueterasti in terra aliena, inquinatus es cum mortuis: deputatus es cum descenditibus in infernum. * Dereliquisti fontem sapientiæ. * nam si in via Dei ambulasses, habitasses vtique in pace sempiterna. * Disce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit intellectus: vt scias simul vbi sit longiturnitas vitæ & victus, vbi sit lumen oculorum, & pax. * Quis inuenit locum eius? & quis intravit in thesauros eius? * Vbi sunt principes Gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terram, * qui in auibus cæli ludunt, * qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant & solliciti sunt, nec est inuectio operum illorum? * exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alii loco eorum surrexerunt. * Iuuenes viderunt lumen, & habitauerunt super terram: viam autem disciplinæ ignorauerunt, neque intellexerunt semitas eius, neque filii eorum susceperunt eam, à facie ipsorum longe

facta est: * non est audita in Terra Chanaan, neque videri in Theman. * Filii quoque Agar, qui exquirunt prudentiam: quæ de terra est, negotiatores Merithæ, & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ: viam autem sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas eius. * O Israel, quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius! * Magnus est, & non habet finem; excelsus & immensus. * Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum. * Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ inuenerunt: propterea perierunt. * Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam. * Quis ascendit in celum? & accepit eam, & eduxit eam de nubibus? * Quis transfretavit mare, & inuenit illam? & attulit illam super aurum electum? * Non est qui possit scire vias eius, neque qui exquirat semitas eius: * sed qui scit vniuersa, nouit eam, & adinuenit eam prudentia sua: qui præparauit terram in æterno tempore, & repleuit eam pecudibus, & quadrupedibus: * qui emittit lumen, & vadit: & vocauit illud, & obedit illi in tremore. * Stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis, & lætæ sunt: * vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus: & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas. * Hic est Deus noster, & non æstimabimus alius aduersus eum. * Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. * Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

C A P. IV.

Ierusalem suam lugeat desolationem, hortaturque filios suos ut forti sint animo: nam sicut propter ipsorum peccata Deus eos tradidit aduersariis, ita eis liberatis puniet hostes ipsorum.

Hic liber mandatorum Dei, & lex, quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, peruenient ad vitam; qui autem dereliquerunt eam, in mortem. * Conuertere Iacob, & apprehende eam, ambula per viam ad splendorem eius contra lumen eius. * Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam, genti alienæ. * Beati sumus Israel: quia quæ Deo placuit, manifesta sunt nobis. * Animæ quior esto populus Dei, memorabilis Israel: * venumdati estis Gentibus non in perditionem: sed propter quod in ira ad iracundiam prouocastis Deum, traditi estis aduersariis. * Exacerbastis enim eum qui fecit vos, Deum æternum, immolantes dæmoniis, & non Deo. * Obliti enim estis Deum qui nutriuit vos, & contristastis nutricem vestram Ierusalem. * Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis,

& dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum: * Vidi enim captiuitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam superdixit illis æternus. * Nutriui enim illos cum iucunditate: dimisi autem illos cum fletu & luctu. * Nemo gaudeat super me viduam, & desolatam: à multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinauerunt à lege Dei. * Iustitias autem ipsius nescierunt, nec ambulauerunt per vias mandatorum Dei, neque per semitas veritatis eius cum iustitia ingressi sunt. * Veniant confines Sion, & memorentur captiuitatem filiorum, & filiarum mearum, quam superdixit illis æternus. * Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ: * qui non sunt reueriti senem, neque puerorum miserti sunt, & abduxerunt dilectos viduæ, & à filiis vnicam delauerunt. * Ego autem quid possum adiuuare vos? * Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum. * Ambulate filii, ambulate: ego enim derelicta sum sola. * Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis. * Animæ quiores estote filii, clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum inimicorum. * Ego enim speravi in æternum salutem vestram: & venit mihi gaudium à sancto super misericordia, quæ veniet vobis ab æterno salutari nostro. * Emisi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio & iucunditate in sempiternum. * Sicut enim viderunt vicinæ Sion captiuitatem vestram à Deo, sic videbunt & in celestitate salutem vestram à Deo, quæ superueniet vobis cum honore magno, & splendore æterno. * Filii patienter sustinete iram, quæ superuenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed cito videbis perditionem ipsius: & super ceruices ipsius ascendes. * Delicta mei ambulauerunt vias asperas: ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis. * Animæ quiores estote filii, & proclamare ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos. * Sicut enim fuit sensus vestri ut erraretis à Deo: decies tantum iterum conuertentes requireretis eum. * Qui enim induxit vobis mala, ipse rursus adducet vobis sempiternam iucunditatem cum salute vestra. * Animæ quior esto Ierusalem, exhortetur enim te, qui te nominauit. * Nocentes peribunt, qui te vexauerunt: & qui gratulati sunt in tua ruina, punientur. * Ciuitates, quibus seruierunt filii tui, punientur: & quæ accepit filios tuos. * Sicut enim gauisa est in tua ruina, & lætata est in casu tuo, sic contristabitur in

sua desolatione. * Et amputabitur exultatio multitudinis eius, & gaudium eius erit in luctum. * Ignis enim superueniet ei ab æterno in longiturnis diebus, & habitabitur in demoniis in multitudine temporis. * Circumspice Ierusalem ad Orientem, & vide iucunditatem à Deo tibi venientem. * Ecce enim veniunt filij tui, quos dimisisti dispersos, veniunt collecti ab Oriente usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes in honore Dei.

CAP. V.

Iubetur Ierusalem luctum exuere, eò quòd filij eius cum ignominia ducti in captiuitatem, cum gloria sint ad eam reducendi.

EXue te Ierusalem stola luctus, & vexationis tuæ: & indue te decore, & honore eius, quæ à Deo tibi est, sempiternæ gloriæ. * Circumdabit te Deus diploide iustitiæ, & imponent mitrâ capiti honoris æterni. * Deus enim ostendet splendorem suum in te, omni qui sub cælo est. * Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in sempiternum: Pax iustitiæ, & honor pietatis. * Exurge Ierusalem, & sta in excelso: & circumspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes Dei memoria. * Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore sicut filios regni. * Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, & rupes perennes, & conualles replere in æqualitatem terræ: ut ambulet Israel diligenter in honorem Dei. * Obumbrauerunt autem & siluæ, & omne lignum situauit, Israel ex mandato Dei. * Adducet enim Deus Israel cum iucunditate in lumine maiestatis suæ, cum misericordia, & iustitia, quæ est ex ipso.

CAP. VI.

Iudaos apud Babylonios captiuos uaticinatur Ieremias post septem generationes liberandos: hortaturq; ut sibi caueant ab illorum idololatria: ostendens à plurimis effectibus imbecillia esse idola, penitusque sensu carentia ac vanissima.

Exemplar epistolæ, quam misit Ieremias ad abducendos captiuos in Babyloniam à rege Babyloniorum, ut annunciatet illis secundum quod præceptum est illi à Deo. * **P**ROPTER peccata, quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captiui à Nabuchodonosor rege Babyloniorum. * Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, usque ad ge-

nerationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace. * **N**unc autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, ostentantes metum Gentibus. * Videte ergo ne vos similes efficiamini factis alienis, & metuat, & metus vos capiat in ipsis. * Visitaque turba de retrò, & ab antè, adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Domine. * Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras. * Nam lingua ipsorum polita à fabro, ipsa etiam inaurata & inargentata, falsa sunt, & non possunt loqui. * Et sicut virgini amanti ornamenta; ita accepto auro fabricati sunt. * Coronas certè aureas habent super capita sua dii illorum: vnde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, & argentum, & erogant illud in semetipsos. * Dant autem & ex ipso prostitutis, & meretrices ornant: & iterum cum receperint illud à meretricibus, ornant deos suos. * Hi autem non liberantur ab æruginè & tinea. * Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter puluerem domus, qui est plurimus inter eos. * Sceptrum autem habet vir homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit. * Habet etiam in manu gladium, & securim; se autem de bello, & à latronibus non liberat. Vnde vobis notum sit quia non sunt dii. * Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis fractum inutile efficitur, tales sunt & dii illorum. * Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt puluere à pedibus introeuntium. * Et sicut alicui qui regem offendit, circumsepta sunt ianua; aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris & seris, ne à latronibus expolientur. * Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo. * Corda verò eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt, dum comedunt eos, & vestimentum ipsorum, & non sentiunt. * Nigræ sunt facies eorum à fumo, qui in domo fit. * Supra corpus eorum, & supra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aues etiam similiter & catæ. * Vnde sciatis quia non sunt dii. Ne ergo timueritis eos. * Aurum etiam quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterserit æruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant. * Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis. * Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea. * Propterea si ceciderint in terram, à semetipsis non confurgent: neq;

Isa. 44. b.
10.

Isa. 46. b.
6.

si quis eum statuerit rectum, per semetipsum
 strabit, sed sicut mortuis munera eorum illis
 apponentur. * Hostias illorum vendunt sa- 27
 cerdotes ipsorum, & abutuntur: similiter &
 mulieres eorum decerpentes, neq; infirmo, 28
 neque mendicanti aliquid impertiunt; * de
 sacrificiis eorum foræ & menstruatæ con-
 tingunt. Sciennes itaque ex his quia non
 sunt dij, ne timeatis eos. * Vnde enim vocan- 29
 tur dij? Quia mulieres apponunt diis argen-
 teis, & aureis, & ligneis: * & in domibus eo- 30
 rum sacerdotes sedent, habentes tunicas scis-
 sas, & capita, & barbam rasam, quorum capi-
 ta nuda sunt. * Rugiunt autem clamantes 31
 contra deos suos, sicut in cœna mortui. * Ve- 32
 stimenta eorum auferunt sacerdotes, & ve-
 stiunt vxores suas, & filios suos. * Neq; siquid 33
 mali patiuntur ab aliquo, neq; siquid boni, D
 poterunt retribuere: neq; regem constituere
 possunt, neq; auferre. * Similiter neque dare 34
 diuitias possunt, neq; malum retribuere. Si-
 quis illis votum vouerit, & non reddiderit;
 neque hoc requirunt. * Hominem a morte 35
 non liberant, neque infirmum a potentiori
 eripiunt. * Hominem cœcum ad visum non 36
 restitunt, de necessitate hominem nō libe-
 rabunt. * Viduæ non miserebuntur, neq; or- 37
 phanis benefacient. * Lapidibus de monte 38
 similes sunt dij illorum, lignei, & lapidei, &
 aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, con-
 fundentur. * Quomodo ergo æstimandum 39
 est, aut dicendum, illos esse deos? * Adhuc 40
 enim ipsis Chaldæis non honorantibus ea:
 qui cū audierint mutum non posse loqui,
 offerunt illud ad Bel, postulantes ab eo lo- 41
 qui: * quasi possint sentire, qui non habent
 motum, & ipsi cū intellexerunt, relinquunt
 ea: sensum enim non habent ipsi dij illorum.
 * Mulieres autem circumdate funibus in viis 42
 sedent, succedentes ossa oliuarum. * Cū 43
 autē aliqua ex ipsis attracta ab aliquo trans-
 eunte dormierit cū eo, proxima suæ ex-
 probrat quod ea non sit digna habita, sicut
 ipsa, neq; funis eius diruptus sit. * Omnia au- 44
 tē quæ illis sunt, falsa sunt. Quomodo æsti-
 mandum aut dicendum est, illos esse deos?
 * A fabris autem, & ab artificibus facta sunt. 45
 Nihil aliud erunt, & nisi id quod volunt esse
 sacerdotes. * Artifices etiam ipsi, qui ea faci- 46
 unt, non sunt multi temporis. Numquid er-
 go possunt ea quæ fabricata sunt ab ipsis esse
 dij. * Reliquerunt autē falsa, & opprobrium 47
 postea futuris. * Nam cū superuenerit illis
 prælium, & mala; cogitant sacerdotes apud 48
 se, ubi se abscondant cum illis. * Quomodo 49
 ergo sentiri debeant quoniam dij sunt, qui
 nec de bello se liberant, neq; de malis sp- 50
 eripunt? * Nam cū sint lignea, inaurata, &

inargentata, scietur postea quia falsa sunt
 ab vniuersis Gentibus, & regibus: quæ ma-
 nifesta sunt quia non sunt dij, sed opera ma-
 nuum hominum, & nullum Dei opus cum il-
 lis. * Vnde ergo notum est, quia non sunt dij,
 sed opera manuum hominum, & nullum Dei
 opus in ipsis est? * Regem regioni non susci- 52
 tant, neq; pluuiam hominibus dabant. * Iu- 53
 dicium quoq; non discernunt, neq; regiones
 liberabant ab iniuria: quia nihil possunt,
 sicut corniculæ inter medium cœli & terræ.
 * Etenim cum inciderit ignis in domum deo- 54
 rum ligneorum, argenteorum, & aureorum
 sacerdotes quidē ipsorum fugient, & libera-
 buntur: ipsi verō sicut traves in medio com- 55
 burentur. * Regi autem, & bello nō resistent.
 Quomodo ergo æstimandum est, aut recipi- 56
 endum quia dij sunt? * Non a furibus, neq;
 a latronibus se liberabant dij lignei, & lapi-
 dei, & inaurati, & inargentati: quibus hi qui 57
 fortiores sunt, aurum, & argentum, & vesti-
 mentum, quo operiti sunt, auferent illis, &
 abibunt, nec sibi auxilium ferent. * Itaq; me- 58
 li⁹ est esse regem ostentantem virtutē suam;
 aut vas in domo vile, in quo gloriabitur qui
 possidet illud, vel ostium in domo, quod cu- 59
 stodit quæ in ipsa sunt, quàm falsi dij. * Sol
 quidem, & luna, ac sidera cū sint splendi- 60
 da, & emissā ad vtilitates, obaudiunt. * Simi-
 liter & fulgur cū apparuerit, perspicuum
 est: id ipsum autem & spiritus in omni regio- 61
 ne spirat. * Et nubes, quibus cū imperatum
 fuerit a Deo perambulare vniuersum orbem,
 perficiunt quod imperatum est eis. * Ignis et- 62
 iam missus desuper vt consumat montes, &
 siluas, facit quod præceptum est ei. Hæc au- 63
 tem neq; speciebus, neq; virtutibus vni eo-
 rum similia sunt. * Vnde neq; existimandum
 est, neque dicendum, illos esse deos, quando
 non possunt neque iudicium iudicare, neq;
 quidquam facere hominibus. * Sciennes itaq; 64
 quia nō sunt dij, ne ergo timeatis eos.
 * Neque enim regibus maledicunt, neque 65
 benedicunt. * Signa etiam in cœlo Gentibus
 non ostendunt, neque vt sol lucebunt, neque
 illuminabunt vt luna. * Bestiæ meliores sunt 67
 illis, quæ possunt fugere sub testum, ac pro-
 desse sibi. * Nullo itaque modo nobis est ma-
 nifestum quia sunt dij: propter quod ne ti- 68
 meatis eos. * Nam sicut in eucumerario for-
 mido nihil custodit: ita sunt dij illorum li- 69
 gnei, & argentei, & inaurati. * Eodem modo
 & in horro spina alba, supra quā omnis avis
 sedet. Similiter & mortuo proiecto in tene- 70
 bris, similes sunt dij illorum lignei, & inau-
 rati, & inargentati. * A purpura quoque &
 murice, quæ supra illos tineant, scietis itaq;
 quia nō sunt dij. Ipsi etiam postremō colme-
 duntur,

dantur, & erunt opprobrium in regione.
* Melior est homo iustus, qui non habet si-
mulachra: nam erit longe ab opprobriis.

PROPHEZIA EZECHIELIS.

CAP. I.

*Tempus & locus quibus Ezechiel ostense sunt vi-
siones Dei: nempe in medio ignis similitudo
quatuor animalium qua describuntur, simili-
ter & rotarum, firmamenti, throni, & homi-
nis in throno sedentis igne circumdati.*

T factum est in trigesimo an-
no, in quarto, in quinta men-
sis, cum essem in medio ca-
ptiuorum: iuxta fluuiū Cho-
bar, aperti sunt cœli, & vidi
visiones Dei. In quinta men-
sis, ipse est annus quintus transmigrationis
regis Ioachin, * factum est verbum Domini
ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in

terra Chaldaeorum, secus flumen Chobar: &
4 facta est super eum ibi manus Domini. * Et
B vidi, & ecce vent⁹ turbinis veniebat ab Aquilone; & nubes magna, & ignis inuoluens, & splendor in circuitu eius: & de medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis:
5 * & in medio eius similitudo quatuor animalium: & hic aspectus eorum, similitudo
6 hominis in eis. * Quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni. * Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris candentis. * Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus: & facies & pennas per
7 quatuor partes habebant. * Iunctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. non reuertebantur cum incederent: sed vnumquodq; ante faciem suam gradiebatur. * Similitudo autem vultus eorum: facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor; facies autem bouis, à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum
8 quatuor. * Facies eorum, & pennæ eorum

extentæ desuper: duæ pennæ singulorum iungebantur, & duæ regebant corpora eorum: * & vnumquodq; eorum coram facie sua ambulabat: vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec reuertebantur cum ambularent. * Et similitudo animalium, a-

D spectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, & deigne fulgur egrediens.
14 * Et animalia ibant & reuertebantur, in similitudinem fulguris coruscantis. * Cumq;

aspicerem

aspicerem animalia, apparuit rota vna super terram iuxta animalia, habens quatuor facies. * & aspectus rotarum, & opus earum, quasi visio maris: & vna similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earum & opera, quasi sit rota in medio rotæ. * Per quatuor parres earum euntes ibant, & non reuertebantur cum ambularent. * Statura quoque erat rotæ, & altitudo, & horribilis aspectus: & totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor. * Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea: & cum eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ. * Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter eleuabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis. * Cum euntes ibant, & cum stantibus stabant: & cum eleuatis à terra, pariter eleuabantur & rotæ, sequentes ea: quia spiritus vitæ erat in rotis. * Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus cristalli horribilis, & exenti super capita eorum desuper. * Sub firmamento autem pennæ eorum recte alterius ad alterum: vnumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur. * Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei: cum ambularent quasi sonus erat multitudinis vt sonus castrorum. cumque starent, demittebantur pennæ eorum. * Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, & sub mittebant alas suas. * Et super firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: & super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper. * Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis, intrinsecus eius per circuitum: a lumbis eius & desuper, & a lumbis eius usque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu. * Velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluriæ. hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAP. II.

Roboratur propheta exterritus, vt intrepide arguat rebelles filios Israel, si quo modo tandem ab inueteratis peccatis resipiscant, & iubetur comedere librum scriptum intus & foris, in quo erant lamentationes & carmen & va.

HÆc visio similitudinis gloriæ Domini. & vidi, & cecidi in faciem meam, & audiui vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum. * Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos: & audiui loquentem ad me, & dicen-

tem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad Gentes Apostatrices, quæ recesserunt à me: ipsi & patres eorum præuicati sunt à me: pactum meum usque ad diem hanc. * Et filij dura facie, & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: * Si forte vel ipsi audiant, & si forte quiescant, quoniam domus exasperans est: & scient quia propheta fuerit in medio eorum. * Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas: quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est. * Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, & quiescant: quoniam irritatores sunt. * Tu autem fili hominis audi di quæcumque loquor ad te: & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est: apertum ostium & comede quæcumque ego do tibi. * Et vidi, & ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber: & expandit illum coram me, "qui erat scriptus intus & foris: & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & va.

CAP. III.

Comesto libro datur propheta facies adamantina, vt intrepide arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos: missus autem constituitur speculator, qui si visum imminens malum non annuntiauerit, eius qui perit reus efficitur: si autem annuntiauerit, animam suam liberat, etiam si alius pereat: deinde campum ingressus, visaque ibi gloria Domini, iubetur in domo sua includi, tanquam vincum ac mutus.

ET dixit ad me: Fili hominis quodcumque inueneris comede: comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israel. * Et aperui os meum, & cibauit me volumen istud: & dixit ad me: Fili hominis venter tuus comedet, & viscera tua complebuntur volumine isto quod ego do tibi. * Et comedi illud, & factum est in ore meo sicut mel dulce. * Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos. * Non enim ad populum profundi sermonis ad ignota linguæ tu mitteris, ad domum Israel: acque ad populos multos profundi sermonis, & ignota linguæ, quorum non possis audire sermones: & si ad illos mittereris, ipsi audirent te. * Domus autem Israel nolunt audire te: quia nolunt audire me, omnis quippe domus Israel atrita fronte est, & duro corde. * Ecce dedi faciem tuam valentiorē faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum. * Vt adamantem, & vt fili-

cem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque
 meruas à facie eorum: quia domus exasperans est. * Et dixit ad me: Fili hominis, omnes
 sermones meos, quos ego loquor ad te, assu-
 me in corde tuo, & auribus tuis audi: * Et va-
 de ingredi ad transmigrationem, ad filios
 populi tui, & loqueris ad eos, & dices eis:
 Hæc dicit Dominus Deus: si forte audiant,
 & quiescant. * Et assumpsit me spiritus, & au-
 diui post me vocem commotionis magnæ:
 Benedicta gloria Domini de loco suo; * &
 rocem alarum animalium percutientium al-
 teram ad alteram, & vocem rotarum sequen-
 tium animalia, & vocem commotionis ma-
 gnæ. * Spiritus quoque leuauit me, & assum-
 pit me: & abiit amarus in indignatione spi-
 ritus mei: manus enim Domini erat mecum,
 confortans me. * Et veni ad transmigrationem,
 ad acervum nouarum frugum, ad eos
 qui habitabant iuxta flumen Chobar, & se-
 di ubi illi sedebant: * & mansi ibi septem die-
 bus moriens in medio eorum. * Cum autem
 pertransissent septem dies, factum est verbum
 Domini ad me, dicens: * "Fili hominis spec-
 ulatorem dedi te domui Israel: & audies de
 ore meo verbum, & annuncias eis ex me.
 "Si dicente me ad impium: Morie morieris:
 non annunciaueris ei, neque locutus fueris ut
 auertatur à via sua impia, & viuatur: ipse impius
 in iniquitate sua morietur, sanguinem au-
 tem eius de manu tua requiram. * Si autem
 tu annunciaueris impio, & ille non fuerit
 conuersus ab impietate sua, & à via sua im-
 pia: ipse quidem in iniquitate sua morietur,
 tu autem animam tuam liberaſti. * Sed & si
 conuersus iustus à iustitia sua fuerit, & fece-
 rit iniquitatem: ponam offendiculum co-
 ram eo, ipse morietur, quia non annunciaſti
 ei: in peccato suo morietur, & non erunt in
 memoria iustitiæ eius, quas fecit: sanguinem
 verò eius de manu tua requiram. * Si autem
 tu annunciaueris iusto, ut non peccet iustus,
 & ille non peccauerit: viuens viuatur, quia an-
 nunciaſti ei, & tu animam tuam liberaſti. * Et
 facta est super me manus Domini, & dixit ad
 me: Surgens egredere in campum, & ibi lo-
 quar tecum. * Et surgens egressus sum in cam-
 pum: & ecce ibi gloria Domini stabat quasi
 gloria quam vidi iuxta fluuium Chobar: &
 cecidi in faciem meam. * Et ingressus est in
 me spiritus, & statuit me super pedes meos:
 & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingrede-
 re, & includere in medio domus tuæ. * Et tu
 fili hominis, ecce data sunt super te vincula,
 & ligabunt te in eis: & non egredieris de me-
 dio eorum. * Et linguam tuam adhaerere fa-
 ciā palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir
 obiurgas: quia domus exasperans est. * Cum

autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum,
 & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:
 Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat:
 quia domus exasperans est.

CAP. IV.

*Inbetur propheta figurare obsidionem Ierusalem,
 ac dormire super latus sinistrum 390. diebus,
 super dextrum vero 40. ac vilem cibum & fo-
 de conſectum sibi preparare: quibus designet
 calamitatem filiorum Israel, obsidionem & af-
 flictionem habitantium Ierosolymis.*

ET tu fili hominis fume tibi laterem, &
 pones eum coram te: & describes in eo
 ciuitatem Ierusalem. * Et ordinabis aduer-
 sus eam obsidionem, & ædificabis munitio-
 nes, & comportabis aggerem, & dabis con-
 tra eam castra, & pones arietes in gyro. * Et
 tu fume tibi sartagine ferream, & pones
 eam in murum ferreum inter te, & inter ci-
 uiratem: & obfirmabis faciem tuam ad eam,
 & erit in obsidionem, & circumdabis eam: si-
 gnum est domui Israel. * Et tu dormies super
 latus tuum sinistrum, & pones iniquitates do-
 mus Israel super eo numero dierum quibus
 dormies super illud, & assumes iniquitatem
 eorum. * Ego autem dedi tibi annos iniqui-
 tatis eorum, numero dierum trecentos & no-
 naginta dies: & portabis iniquitatem domus
 Israel. * Et cum compleueris hæc, dormies
 super latus tuum dexterum secundò: & assu-
 mes iniquitatem domus Iuda quadraginta
 diebus diem pro anno, diem, inquam, pro
 anno dedi tibi. * Et ad obsidionem Ierusa-
 lem conuerſes faciem tuam, & brachium tu-
 um erit extensum: & prophetabis aduersus
 eam. * Ecce circumdedi te vinculis: & non te
 conuerſes à latere tuo in latus aliud, donec
 compleas dies obsidionis tuæ. * Et tu fume ri-
 bi frumentum, & hordeum, & fabam, & len-
 tem, & milium, & viciam: & mittes ea in vas
 vnum, & facies tibi panes numero dierum qui-
 bus dormies super latus tuum: trecentis &
 nonaginta diebus comedes illud. * Cibis au-
 tem tuus quo vesceris, erit in pondere vigin-
 ti stateres in die: à tempore vsque ad tempus
 comedes illud. * Et aquam in mensura bibes,
 sextam partem hin: à tempore vsque ad tem-
 pus bibes illud. * Et quasi subcinericium hor-
 deaceum comedes illud: & stercore, quod egredi-
 tur de homine, operies illud in oculis eorum.
 * Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israel
 panem suum pollutum inter Gentes, ad quas
 eiciam eos. * Et dixi: A a a, Domine Deus, ec-
 ce anima mea non est polluta; & morticinum,
 & laceratum à bestiis non comedi ab infan-
 tia mea vsque nunc, & non est ingressa in os
 meum omnis caro immunda. * Et dixit ad

*Num. 14.
 f. 34.*

Osee 9. a

me: Ecce dedi tibi fimum bouum pro sterco-
ribus humanis: & facies panem tuum in eo.

¹⁶ *Et dixit ad me: Fili hominis: * Ecce ego
16. & 14.
d. 13.
conteram baculum panis in Ierusalem: &
comedent panem in pondere, & in sollicitu-
dine: & aquam in mensura & in angustia bi-
bent: * Vt deficiantibus pane & aqua, corruiat
17
vnusquisque ad fratrem suum: & contabe-
scant in iniquitatibus suis.

C A P. V.

*Per detentos capitis & barba propheta pilos iussu
Domini, varieq; consumptos, designantur Iu-
dai, propter sua peccata fame & gladio consu-
mendi, sic vt patres filios, & filij patres com-
edant, reliqui vero in captiuitatem ducendi,
ubi sint opprobrium ac stupor, Gentibus qua-
rum superarunt scelera.*

ET tu fili hominis sume tibi gladium a-
cutum, radentem pilos: & assumes eum,
& duces per caput tuum, per barbam tuam:
& assumes tibi stateram ponderis, & diuides
eos. * Tertiam partem igni combures in me-
dio ciuitatis, iuxta completionem dierum
obsidionis: & assumes tertiam partē, & con-
cides gladio in circuitu eius: tertiam verò
aliā disperges in ventum, & gladium nu-
dabo post eos. * Et sumes inde paruum nu-
merum: & ligabis eos in summitate pallij
tui. * Et ex eis rursum tolles, & proicies eos
in medio ignis, & combures eos igni: & ex-
egredietur ignis in omnem domum Israel.
* Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Ierusa-
lem, in medio Gentium posui eam, & in cir-
cuitu eius terras. * Et cōtempnit iudicia mea,
vt plus esset impia quā Gentes; & præce-
pta mea vltā quā terræ q̄ in circuitu eius
sunt, iudicia enim mea proiecerūt, & in præ-
ceptis meis non ambulauerunt. * Ideo hæc
dicit Dominus Deus: Quia superastis Gen-
tes, quæ in circuitu vestro sunt, & in præ-
ceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fe-
cistis, & iuxta iudicia Gentium, quæ in circuitu
vestro sunt, non estis operati; * Ideo hæc di-
cit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ipse
ego faciā in medio tui iudicia in oculis Gen-
tium. * & faciam in te quod non feci, & qui-
bus similia vltā non faciam, propter omnes
abominationes tuas. * Ideo patres comedent
filios in medio tui, & filij comedent patres
suos, & faciam in te iudicia, & ventilabo vni-
uersas reliquias tuas in omnem ventum. * Id-
circo viu ego, dicit Dominus Deus: Nisi
pro eo quod sanctum meum violasti in omni-
bus offensionibus tuis, & in cunctis abomi-
nationibus tuis: ego quoq; confringam, &
non parcer oculus meus, & non miserebor.
* Tertia pars tui peste morietur, & fame con-

sumetur in medio tui: & tertia pars tui in
gladio cader in circuitu tuo: tertia verò par-
tem tuam in omnem ventum dispergam, &
gladium euaginabo post eos. * Et complebo
13
furorem meum, & requiescere faciam indi-
gnationem meam in eis, & consolabor: &
scient quia ego Dominus locutus sum in ze-
lo meo, cum implevero indignationem me-
am in eis. * Et dabo te in delictum & in op-
14
probriū Gentibus, quæ in circuitu tuo sunt,
15
in cōspectu omnis prætereuntis. * Et eris op-
probrium, & blasphemia, cēplum, & stu-
por in Gentibus q̄ in circuitu tuo sunt, cum
fecero in te iudicia in furore, & in indigna-
tione, & in increpationibus iræ. * Ego Domi-
16
nus locutus sum: Quando misero sagittas
famis pessimas in eos, quæ erunt mortifera,
& quas mittam vt disperdam vos: & famem
congregabo super vos, & conteram in vo-
17
bis baculum panis. * Et immittam in vos fa-
mem, & bestias pessimas vsq; ad internecio-
nem: & pestilentia, & sanguis transibunt per
te, & gladium inducam super te, ego Domi-
nus locutus sum.

C A P. VI.

*Propter multiplicem idololatriam filiorum Israel
pradicuntur eorum vrbes & excelsa dissipa-
da, & qui pestem, gladium & famem euase-
runt, dispergendi inter Gentes, ubi malis pressi
conuertentur ad Dominum.*

ET factus est sermo Domini ad me, di-
cens: * Fili hominis pone faciem tuam
ad montes Israel, & prophetabis ad eos, &
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000
1001
1002
1003
1004
1005
1006
1007
1008
1009
1010
1011
1012
1013
1014
1015
1016
1017
1018
1019
1020
1021
1022
1023
1024
1025
1026
1027
1028
1029
1030
1031
1032
1033
1034
1035
1036
1037
1038
1039
1040
1041
1042
1043
1044
1045
1046
1047
1048
1049
1050
1051
1052
1053
1054
1055
1056
1057
1058
1059
1060
1061
1062
1063
1064
1065
1066
1067
1068
1069
1070
1071
1072
1073
1074
1075
1076
1077
1078
1079
1080
1081
1082
1083
1084
1085
1086
1087
1088
1089
1090
1091
1092
1093
1094
1095
1096
1097
1098
1099
1100
1101
1102
1103
1104
1105
1106
1107
1108
1109
1110
1111
1112
1113
1114
1115
1116
1117
1118
1119
1120
1121
1122
1123
1124
1125
1126
1127
1128
1129
1130
1131
1132
1133
1134
1135
1136
1137
1138
1139
1140
1141
1142
1143
1144
1145
1146
1147
1148
1149
1150
1151
1152
1153
1154
1155
1156
1157
1158
1159
1160
1161
1162
1163
1164
1165
1166
1167
1168
1169
1170
1171
1172
1173
1174
1175
1176
1177
1178
1179
1180
1181
1182
1183
1184
1185
1186
1187
1188
1189
1190
1191
1192
1193
1194
1195
1196
1197
1198
1199
1200
1201
1202
1203
1204
1205
1206
1207
1208
1209
1210
1211
1212
1213
1214
1215
1216
1217
1218
1219
1220
1221
1222
1223
1224
1225
1226
1227
1228
1229
1230
1231
1232
1233
1234
1235
1236
1237
1238
1239
1240
1241
1242
1243
1244
1245
1246
1247
1248
1249
1250
1251
1252
1253
1254
1255
1256
1257
1258
1259
1260
1261
1262
1263
1264
1265
1266
1267
1268
1269
1270
1271
1272
1273
1274
1275
1276
1277
1278
1279
1280
1281
1282
1283
1284
1285
1286
1287
1288
1289
1290
1291
1292
1293
1294
1295
1296
1297
1298
1299
1300
1301
1302
1303
1304
1305
1306
1307
1308
1309
1310
1311
1312
1313
1314
1315
1316
1317
1318
1319
1320
1321
1322
1323
1324
1325
1326
1327
1328
1329
1330
1331
1332
1333
1334
1335
1336
1337
1338
1339
1340
1341
1342
1343
1344
1345
1346
1347
1348
1349
1350
1351
1352
1353
1354
1355
1356
1357
1358
1359
1360
1361
1362
1363
1364
1365
1366
1367
1368
1369
1370
1371
1372
1373
1374
1375
1376
1377
1378
1379
1380
1381
1382
1383
1384
1385
1386
1387
1388
1389
1390
1391
1392
1393
1394
1395
1396
1397
1398
1399
1400
1401
1402
1403
1404
1405
1406
1407
1408
1409
1410
1411
1412
1413
1414
1415
1416
1417
1418
1419
1420
1421
1422
1423
1424
1425
1426
1427
1428
1429
1430
1431
1432
1433
1434
1435
1436
1437
1438
1439
1440
1441
1442
1443
1444
1445
1446
1447
1448
1449
1450
1451
1452
1453
1454
1455
1456
1457
1458
1459
1460
1461
1462
1463
1464
1465
1466
1467
1468
1469
1470
1471
1472
1473
1474
1475
1476
1477
1478
1479
1480
1481
1482
1483
1484
1485
1486
1487
1488
1489
1490
1491
1492
1493
1494
1495
1496
1497
1498
1499
1500
1501
1502
1503
1504
1505
1506
1507
1508
1509
1510
1511
1512
1513
1514
1515
1516
1517
1518
1519
1520
1521
1522
1523
1524
1525
1526
1527
1528
1529
1530
1531
1532
1533
1534
1535
1536
1537
1538
1539
1540
1541
1542
1543
1544
1545
1546
1547
1548
1549
1550
1551
1552
1553
1554
1555
1556
1557
1558
1559
1560
1561
1562
1563
1564
1565
1566
1567
1568
1569
1570
1571
1572
1573
1574
1575
1576
1577
1578
1579
1580
1581
1582
1583
1584
1585
1586
1587
1588
1589
1590
1591
1592
1593
1594
1595
1596
1597
1598
1599
1600
1601
1602
1603
1604
1605
1606
1607
1608
1609
1610
1611
1612
1613
1614
1615
1616
1617
1618
1619
1620
1621
1622
1623
1624
1625
1626
1627
1628
1629
1630
1631
1632
1633
1634
1635
1636
1637
1638
1639
1640
1641
1642
1643
1644
1645
1646
1647
1648
1649
1650
1651
1652
1653
1654
1655
1656
1657
1658
1659
1660
1661
1662
1663
1664
1665
1666
1667
1668
1669
1670
1671
1672
1673
1674
1675
1676
1677
1678
1679
1680
1681
1682
1683
1684
1685
1686
1687
1688
1689
1690
1691
1692
1693
1694
1695
1696
1697
1698
1699
1700
1701
1702
1703
1704
1705
1706
1707
1708
1709
1710
1711
1712
1713
1714
1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750
1751
1752
1753
1754
1755
1756
1757
1758
1759
1760
1761
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
191

frustra locutus sum, ut facerem eis malū hoc.

*Hæc dicit Dominus Deus: Percute manum tuam, & allide pedem tuum, & dic: Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israel: quia gladio, fame, & peste ruituri sunt.

*Qui longè est, peste morietur: qui autem propè, gladio corruet: & qui relictus fuerit, & obseſſus, fame morietur: & complebo indignationem meam in eis. * Et scietis quia ego Dominus, eum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelsi, & in cunctis summatibus montium, & subtus vniuersam quercum frondosam, locum ubi accenderunt thura redolentia vniuersis idolis suis.

* Et extendam manum meam super eos: & faciam terram desolatam & desertam, a deserto Deblatha, in omnibus habitationibus eorum: & scient quia ego Dominus.

CAP. VII.

Denuntiat propheta totius terra Iuda extremam & inenitabilem vastationem proxime imminere propter ipsorum scelera.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens: * Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus Deus terræ Israel: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ. * Nunc finis super te, & immitram furorem meum in te: & iudicabo te iuxta vias tuas; & ponam contra te omnes abominationes tuas. * Et non parcet oculus meus super te, & non miserebor: sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuas in medio tui erunt: & scietis quia ego Dominus. * Hæc dicit Dominus Deus: Afflictio vna, afflictio ecce venit. * finis venit, venit finis, euigilauit aduersum te: ecce venit. * Venit contritio super te, qui habitas in terra: venit tempus, propè est dies occisionis, & non gloriæ montium. * Nunc de propinquo effundam iram meam super te, & complebo furorem meum in te: & iudicabo te iuxta vias tuas, & imponam tibi omnia scelera tua. * Et non parcet oculus meus, nec miserebor, sed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuas in medio tui erunt: & scietis quia ego sum Dominus percutiens. * Ecce dies, ecce venit, egressa est contritio, floruit virga, germinauit superbia: * iniquitas surrexit in virga impietatis; non ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eorum: & non erit requies in eis. * Venit tempus, appropinquauit dies: qui emit, non lætetur: & qui vendit, non luceat: quia ira super omnem populum eius. * Quia qui vendit, ad id quod vendidit, non reuertetur, & adhuc in viuētib. vita eorum, visio enim ad omnem multitudinē eius non

regredietur: & vir in iniquitate vite sue non confortabitur. * Canite tuba, præparentur omnes, & non est qui vadat ad prælium: ira enim mea super vniuersum populum eius.

* Gladius foris; & pestis & fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur: & qui in ciuitate, pestilentia & fame deuorabuntur. * Et saluabuntur qui fugerint ex eis: & erunt in montibus quasi columbæ conualium omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua. * Omnes manus dissoluentur, & omnia

genua fluent aquis. * Et accinget se ciliciis, & operiet eos formido, & in omni facie confusio, & in vniuersis capitibus eorum caluitur.

* Argentum eorum foras proicietur, & aurum eorum in sterquiliniū erit. Argentum eorum, & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur: quia scandalū iniquitatis eorum factum est. * Et ornamentum monilium

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

suorum in superbiam posuerunt, & imago abominationum suarum & simulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam: & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prædam, & contaminabunt illud. * Et auertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarii, & contaminabunt illud. * Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, & ciuitas plena iniquitate. * Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebunt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt sanctuaria eorum. * Angustia superueniente, requirunt pacem, & non erit. * Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & querent visionem de propheta, & lex peribit a sacerdote, & consilium a senioribus. * Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos: & scient quia ego Dominus.

ignis: & à lumbis eius, & sursum, quasi aspectus splendoris, ut visio electi. * Et emissam similitudo manus apprehendit me in cinctu capitis mei: & eleuauit me spiritus inter terram & coelum: & adduxit me in Ierusalem in visione Dei, iuxta ostium interius, quod respiciebat ad Aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli ad prouocandam æmulationem. * Et ecce ibi gloria Dei Israel, secundum visionem quam videram in campo. * Et dixit ad me: Fili hominis, leua oculos tuos ad viam Aquilonis: & eleuauit oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris, idolum zeli in ipso introitu. * Et dixit ad me Fili hominis, putasne, vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, ut procul recedam à sanctuario meo & adhuc conuersus videbis abominationes maiores. * Et introduxit me ad ostium atrii: & vidi, & ecce foramen vnum in pariete. * Et dixit ad me: Fili hominis, fode parietem. Et cum fodissem parietem, apparuit ostium vnum. * Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. * Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptiliū & animalium, abominatio, & vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. * Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, & lezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: & vnusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulae de thure confurgebat. * Et dixit ad me: Certè vides fili hominis quæ seniores domus Israel faciunt in tenebris, vnusquisque in abscondito cubiculi sui: dicunt enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram. * Et dixit ad me: Adhuc conuersus videbis abominationes maiores, quas isti faciunt. * Et introduxit me per ostium portæ domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: & ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem. * Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis: adhuc conuersus videbis abominationes maiores his. * Et introduxit me in atrium domus Domini interius: & ecce in ostio templi Domini inter vestibulum & altare, quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem: & adorabant ad ortum Solis. * Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis: numquid leue est hoc domui Iuda, ut faceret abominationes istas, quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate conuersi sunt ad irruendum me? & ecce applicant ramum ad nares suas. * Ergo & ego faciam in furore: non parcer oculus meus, nec miserebor: & cum clamarint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

CAP. IX.

Apparentes sex viri iubentur omnes in Ierusalem trucidare, qui à viro lineis vestito non sunt signo Thau notati: quo facto Dominus exclamanti propheta respondet id futurum existentibus ipsorum criminibus.

1 **E**T clamaui in auribus meis voce magna, A dicens: Appropinquauerunt visitationes urbis, & vnusquisque vas interfectionis habet 2 in manu sua. * Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem: & vnus cuiusque vas interitus in manu eius: vir quoque vnus in medio eorum vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes eius: & ingressi sunt, ut lacerarent iuxta altare æreum. * Et gloria Domini Israel assumpsa est de cherub, quæ erat super eum ad limen domus: & vocauit virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis. * Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem: & signa thau super frontes virorum gentium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ sunt in medio eius. * Et illis dixit, audiente me: Transite per ciuitatem sequentes eum, & percutite: non parcat oculus vester, neque misereamini. * Semen adolescentulum, & virginem, paruulum, & mulieres, interficite vsque ad internecionem: omnem autem, super quem videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. Cœperunt ergo à viris senioribus, qui erant ante faciem domus. * Et dixit ad eos: Contaminate domum, & implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, & percutiebant eos 8 qui erant in ciuitate. * Et ex de completa, remansi ego: ruique super faciem meam, & clamans aio: Heu, heu, heu Domine Deus, ergone disperdes omnes reliquias Israel, effundens furorem tuum super Ierusalem? * Et dixit ad me: Iniquitas domus Israel & Iuda, magna est nimis valde, & repleta est terra sanguinibus, & ciuitas repleta est auersione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus terram, & Dominus 10 non videt. * Igitur & meus non parcer oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum reddam. * Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respondit verbum, dicens: Ecce sicut precepisti mihi.

CAP. X.

Iubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis de medio rotarum quæ sunt subius Cherubim, & super ciuitatem effundere: describitur visio Dei, Cherubim & quatuor rotarum

1 **E**T vidi, & ecce in firmamento, quod erat A super caput cherubim, quasi lapis sapphi-

rus, quasi species similitudinis solii, apparuit
super ea. * Et dixit ad virum, qui indutus e-
rat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarum,
quæ sunt subtus cherubim, & imple manum
tuam prunis ignis, quæ sunt inter cherubim,
& effunde super civitatem. Ingressusque est in
conspectu meo: * cherubini autem stabant à
dextris domus, cum ingrederetur vir, & nubes
implevit attium interius. * Et eleuata est gloria
Domini desuper cherub ad limen domus: &
repleta est domus nube, & atrium repletum
est splendore gloriæ Domini. * Et sonitus ala-
rum cherubin audiebatur vsque ad atrium ex-
terius quasi vox Dei omnipotentis loquentis.

* Cumque præcepisset viro, qui indutus e-
rat lineis, dicens: Sume ignem de medio rota-
rum, quæ sunt inter cherubim: ingressus ille
stetit iuxta rotam. * Et extendit cherub ma-
num de medio cherubim, ad ignem, qui erat
inter cherubim: & sumpsit, & dedit in manus
eius, qui indutus erat lineis: qui accipiens e-
gressus est. * Et apparuit in cherubim simili-
tudo manus hominis subtus pennas eorum.
* & vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta cherubim:
rota vna iuxta cherub vnum, & rota alia iuxta
cherub vnum: species autem rotarum erat quasi
visio lapidis chrysolithi. * & aspectus earum si-
militudo vna quatuor: quasi sit rota in medio
rotæ. * Cumque ambularent, in quatuor par-
tes gradiebantur: & non reuertebantur am-
bulantes, sed ad locum, ad quem ire declina-
bat, quæ prima erat, sequebantur & ceteræ,
nec conuertebantur. * Et omne corpus earum,
& colla, & manus, & pennæ, circuli, plena e-
rant oculis, in circuitu quatuor rotarum. * Et
rotas istas vocauit volubiles, audiente me.
* Quatuor autem facies habebat vnum: fa-
cies vna, facies cherub: & facies secunda, faci-
es hominis: & in tertio facies leonis: & in quar-
to facies aquilæ. * Et eleuata sunt cherubim:
ipsum est animal, quod videram iuxta fluui-
um Chobar. * Cumque ambularent cheru-
bim, ibant pariter & rotæ iuxta ea: & cum ele-
uarent cherubim alas suas, vt exaltarentur de
terra, non residebant rotæ, sed & ipsæ iuxta e-
rant. * Srantibus illis, stabant: & cum eleuatis
eleuabantur. spiritus enim vitæ erat in eis.
* Et egressa est gloria Domini à limine tem-
pli: & stetit super cherubim. * Et eleuauit
cherubim alas suas, exaltata sunt à terra co-
ram me: & illis egredientibus, rotæ quoque
subsecutæ sunt: & stetit in introitu portæ do-
mus Domini orientalis: & gloria Dei Israel
erat super ea. * Ipsum est animal, quod vidi
subter Deum Israel: iuxta fluuium Chobar: &
intellexi, quia cherubim essent. * Quatuor vul-
tus vni, & quatuor alæ vni: & similitudo ma-
nus hominis sub alis eorum. * Et similitudo

vuluum eorum, ipsi vultus quos videram iux-
ta fluuium Chobar, & intuitus eorum, & im-
petus singulorum ante faciem suam ingredi:

C A P. XI

*Aduersus Iezoniam & Pheltiam qui dicebant pes-
simum tractantes consilium, Nonne dudum a-
dificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem
carnes, vaticinatur, illos & quorquos nolunt
respicere puniendos: & prophetae Ezechiele
mortuus est Pheltias: reliquias autem Israel di-
cis se reducturum in terram ipsorum, & datu-
rum eis cor carneum, vt colant ac timeant Do-
minum.*

ET eleuauit me spiritus, & introduxit me
ad portam domus Domini orientalem,
quæ respicit ad solis ortum: & ecce in introitu
portæ vigintiquinque viri: & vidi in medio
eorum Iezoniam filium Azur, & Pheltiam fi-
lium Banaïæ, principes populi. * Dixitque ad
me: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant ini-
quitatem, & tractant consilium pessimum in
vrbe ista, * dicentes: Nonne dudum ædificatæ
sunt domus? hæc est lebes, non autem carnes.
* Idcirco vaticinare de eis, vaticinare fili ho-
minis. * Et irruit in me spiritus Domini, & di-
xit ad me: Loquere: Hæc dicit Dominus: Sic
locuti estis domus Israel, & cogitationes cor-
dis vestri ego noui. * Plurimos occidistis in
vrbe hac, & implestis vias eius interfecistis.
* Propterea hæc dicit Dominus Deus: Inter-
fecti vestri, quos posuistis in medio eius, hi
sunt carnes, & hæc est lebes: & educam vos de
medio eius. * Gladium metuistis, & gladium
inducam super vos, ait Dominus Deus. * Et
ciiciam vos de medio eius, daboque vos in ma-
nu hostium, & faciam in vobis iudicia. * Gla-
dio cadetis: in sinibus Israel iudicabo vos, &
scietis, quia ego Dominus. * Hæc non erit vo-
bis in lebetem, & vos non eritis in medio eius
in carnes: in sinibus Israel iudicabo vos. * Et
scietis, quia ego Dominus: quia in præceptis
meis non ambulastis, & iudicia mea non fe-
cistis, sed iuxta indicia Gentium, quæ in circui-
tu vestro sunt, estis operati. * Et factum est, cum
prophetarem, Pheltias filius Banaïæ mortuus
est: & cecidi in faciem meam clamans voce
magna, & dixi: Heu, heu, heu Domine Deus:
consummationem tu facis reliquiarum Israel?
* Et factum est verbum Domini ad me, dicens.
* Fili hominis, fratres tui, fratres tui, viri pro-
pinqui tui, & omnis domus Israel, vniuersi,
quibus dixerunt habitatores Ierusalem: Lon-
ge recedite à Domino, nobis data est terra in
possessionem. * Propterea hæc dicit Dominus
Deus, quia longe feci eos in Gentibus, & quia
dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationem
modicam in terris, ad quas venerunt. * Propter-

ea loquere: Hæc dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis & adunabo de terris in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israel. * Et ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones, cunctasque abominaciones eius de illa. * Et dabo eis cor vnum, & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum: * Vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea: & sint mihi in populum, & ego sim eis in Deum. * Quorum cor post offendicula & abominaciones suas ambulabat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus. * Et eleuauerunt Cherubim alas suas, & rotæ cum eis: & gloria Dei Israel erat super ea. * Et ascendit gloria Domini de medio ciuitatis, stetitque super montem, qui est ad Orientem virbis. * Et spiritus leuauit me, adduxitque in Chaldæam ad transmigrationem, in visione, in spiritu Dei: & sublata est à me visio, quam videram. * Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini, quæ ostenderat mihi.

C A P. XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Ierusalem & regis ipsius captiuitatem, reliquis gladio peste & fame in Ierusalem consumptis: ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens: * Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendū, & non audiunt: quia domus exasperans est. * Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmigrations, & transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum, in conspectu eorum, si forte aspiciant: quia domus exasperans est. * Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans. * Ante oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris per eum. * In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine effereris: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedite domui Israel. * Feci ergo sicut præceperat mihi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis per diem: & vespere perfodi mihi parietem manu: & in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eorum. * Et factus est sermo Domini manē ad me, dicens: * Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Israel, domus exasperans: Quid tu facis? * Dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Super ducem onus istud, qui est in Ierusalem,

& super omnem domum Israel, quæ est in medio eorum. * Dic: ego portentum vestrum: quomodo feci, sic fiet illis, in transmigatione, & in captiuitatem ibunt. * Et dux, qui est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodiet, vt educant eum: facies eius operietur, vt non videat oculo terram. * Et extendam rete meam super eum, & capietur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem in terram Chaldæorum: & ipsam non videbit, ibique morietur. * Et omnes qui circa eum sunt præsidium eius, & agmina eius, dispergam in omnem ventum. * Et gladium euaginabo post eos. * Et scient quia ego Dominus, quando disperfero illos in Gentibus, & disseminauero eos in terris. * Et reliquam ex eis viros paucos, & gladio, & fame, & pestilentia: vt enarrent omnia scelera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur: & scient quia ego Dominus. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens: * Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed & aquam tuam in festinatione & mœrore bibe. * Et dices ad populum terræ: Hæc dicit Dominus Deus ad eos, qui habitant in Ierusalem in terra Israel: Panem suum in solitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibent: vt desoletur terra à multitudine sua, propter iniquitatem omnium, qui habitant in ea. * Et ciuitates, quæ nunc habitantur, desolatæ erunt, terraque deserta: & scietis quia ego Dominus. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens: * Fili hominis, quod est prouerbiū istud vobis in terra Israel, dicentium: In longum differuntur dies, & peribit omnis visio? * Ideo dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Quiescere faciam prouerbiū istud, neque vulgò dicitur ultra in Israel: & loquere ad eos, quod appropinquauerint dies, & sermo omnis visionis. * Non enim erit ultra omnis visio cassa, neque diuinatio ambigua in medio filiorum Israel. * Quia ego Dominus loquar: & quodcumque locutus fuero verbum, fiet, & non prolongabitur amplius: sed in diebus vestris domus exasperans, loquar verbum, & faciam illud, dicit Dominus Deus. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens: * Fili hominis, ecce domus Israel dicentium: Visio, quam hic videt, iu dies multos: & in tempora longa iste prophetat. * Propterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Non prolongabitur ultra omnis sermo meus: verbum quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

C A P. XIII.

Minatur Dominus pseudo prophetas ex suo cerebro diuinantibus, populumque seducen:ribus falsam promittendo pacem, & parietem luto ab-

que paleis leniendo, similiter & filiabus Israel de corde suo prophetantibus & pulillos sub omni cubito consuetibus.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens: **F**ili hominis vaticinare ad prophetas: Israel, qui prophetant: & dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini: * Hæc dicit Dominus Deus: * Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. * Quasi vulpes in desertis, prophetæ tui Israel erant. * Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel, vt itaretis in prælio in die Domini. * Vident vana, & diuinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cum Dominus non miserit eos: & perseuerauerunt confirmare sermonem. * Nunquid non visionem cassam vidistis? & dicitis, Ait Dominus, cum ego non sim locutus. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium: ideo ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus: * Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, & diuinant mendacium: in consilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur: & scietis quia ego Dominus Deus: * Eò quod de ceperint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietem, illi autem hniebant eum luto absque paleis. * Dic adeos, qui liniunt absque temperatura, quod casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruentes, & ventum procellæ dissipantem. * Siquidem ecce cecidit paries: numquid non dicitur vobis: Vbi est litura, quam liniistis? * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eterumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes in ira in consumptionem. * Et destruiam parietem, quem liniistis absque temperamento: & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum eius: & cadet, & consumetur in medio eius: & scietis, quia ego sum Dominus. * Et complebo indignationem meam in pariete, & in his, qui liniunt eum absque temperamento, dicamque vobis: Non est paries, & non sunt, qui liniunt eum. * Prophetæ Israel, qui prophetant ad Ierusalem, & vident visionem pacis: & non est pax, ait Dominus Deus. * Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo: & vaticinare super eas, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ, quæ consuunt pulillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas: & cum caperent animas populi

mei, viuificabāt animas eorum. * Et violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas, quæ non moriuntur, & viuificarent animas, quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendaciis. * Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad pulillos vestros, quibus vos capitis animas volantes: & dirumpam eos de brachiis vestris: & dimittam animas, quas vos capitis, animas ad volandum. * Et dirumpam cervicalia vestra, & liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt vltra in manibus vestris ad prædandum: & scietis, quia ego Dominus. * Pro eo quod mœrere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristavi: & confortastis manus impii, vt non reuerteretur à via sua mala, & viueret. * propterea vana non videbitis, & diuinationes non diuinabitis amplius, & eruam populum meum, de manu vestra: & scietis quia ego Dominus.

C A P. XIV.

Cominatur Dominus idololatriis qui veniunt ad prophetas vt per eos consulant Dominum, dicens se illos perditurum, & prophetas decepturum, vt respondeant iuxta illorum iniquitates: Noe autem, Daniele & Iob sua iustitia liberaturos se tantum & non impios de fame, malis bestis, gladio & peste, quæ in populum peccatorum immittet Dominus: additur etiam consolatio reliquiarum Israel.

ET venerunt ad me viri seniorum Israel, & sederunt coram me. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens: * Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, & scandalum iniquitatis suæ statuerunt contra faciem suam: numquid interrogatus respondebo eis? * Propter hoc loquere eis, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum: * vt capiatur domus Israel in corde suo, quo recesserunt à me in cunctis idolis suis. * Propterea dic ad domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Conuertimini: & recedite ab idolis vestris, & ab vniuersis contaminationibus vestris auertite facies vestras. * Quia homo homo de domo Israel, & de profelytis quicumque aduenit in Israel, si alienatus fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo, & scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, & venerit ad prophetam, vt interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei

per me. * Et ponam faciem meam super hominem illum, & faciam eum in exemplum, & in prouerbum, & disperdam eum de medio populi mei : & scietis quia ego Dominus. * ^{Sup. 13. d.} Et propheta cum errauerit, & locutus fuerit verbum : ego Dominus decepi prophetam illum. & extendam manum meam super illum : & delebo eum de medio populi mei Israel. * Et portabunt iniquitatem suam : iuxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetæ erit : * vt non erret ultra domus Israel à me, neque poluatur in vniuersis prauaricationibus suis : sed sint mihi in populum. & ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens : * Fili hominis, terra cum peccauerit mihi, vt prauaricaretur prauaricans, extendam manum meam super eam, & conteram virgam panis eius : & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem, & iumentum. * Et si fuerint tres viri isti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob : ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. * Quod si & bestias pessimas induxero super terram, vt vastem eam; & fuerit inuia, eo quod non sit pertransiens propter bestias : * Tres viri isti si fuerint in ea, viuo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt : sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur. * Vel si gladium induxero super terram illam, & dixerò gladio : Transi per terram : & interfecero de ea hominem, & iumentum : * & tres viri isti fuerint in medio eius : viuo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias : sed ipsi soli liberabuntur. * Si autem & pestilentiam immiserò super terram illam, & effuderò indignationem meam super eam in sanguine, vt auferam ex ea hominem, & iumentum : * Et Noe, & Daniel, & Iob fuerint in medio eius : viuo ego, dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt : sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. * Quoniam hæc dicit Dominus Deus : Quod & si quatuor iudicia mea pessima, gladium, & famem, ac bestias malas, & pestilentiam, immiserò in Ierusalem, vt interficiam de ea hominem, & pecus : * tamen relinquetur in ea saluatio educientium filios, & filias : ecce ipsi ingredientur ad vos, & videbitis viam eorum, & adinventiones eorum, & consolabimur super malo, quod induxi in Ierusalem, in omnibus quæ importauimus super eam. * Et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum, & adinventiones eorum : & cognoscetis quod non frustra fecerim omnia, quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

C A P. XV.

Sicut lignum de vite præcisum soli seruit igni, ita

Iudeos ob inueterata peccata cum Ierusalem prædicat exurendos.

1 **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens :
2 * Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex
A omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter
3 gna siluarum ? * Numquid tollitur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea pa-
xillus, vt dependeat in eo quodcumque vas ?
4 * Ecce igni datum est in escam : vtiamque partem eius consumpsit ignis, & medietas eius
5 redacta est in fauillam : numquid vile erit ad
opus ? * Etiam cum esset integrum, non erat
B aptum ad opus : quanto magis cum illud ignis
deuorauerit, & combusserit, nihil ex eo fiet
6 operis ? * Propterea hæc dicit Dominus Deus :
Quomodo lignum vitis inter ligna siluarum,
quod dedi igni ad deuorandum, sic tradam
7 habitatores Ierusalem. * Et ponam faciem meam
in eos : de igne egredientur, & ignis consumet
eos : & scietis quia ego Dominus, cum
8 posuero faciem meam in eos, * & dederò terram
inuiam, & desolatam : eo quod præuicator
extiterint, dicit Dominus Deus.

C A P. XVI.

Ierusalem prius abiectionissima, mirum in modum a Deo exaltata, ostendit ingrati tudinem varia idololatria, in qua & Samaritanam & Sodomam superauit : idcirco tradet eam Dominus in vastationem, in ignominiam omnibus gentibus : seruabit tamen pactum reliquis suis.

1 **E**T factus est sermo Domini ad me, dicens :
2 * Fili hominis, nota fac Ierusalem abomi-
3 nationes suas : * & dices : Hæc dicit Domi-
A nus Deus Ierusalem : Radix tua, & generatio
tua de Terra Chanaan : pater tuus Amorhæus,
4 & mater tua Cethæa. * Et quando nata es, in
die ottus tui, non est præcisus umbilicus tuus,
& aqua non es lora in salutem, nec sale salita,
5 nec inuoluta pannis. * Non pepercit super te
oculus vt faceret tibi vnum dehis, miserus
tui : sed proiecta es super faciem terra in ab-
iectione animæ tuæ, in die qua nata es. * Transiens
autem per te, vidi te conculcari in sanguine
tuo. & dixi tibi cum esses in sanguine tuo :
Viue, dixi, inquam, tibi : In sanguine tuo
viue. * Multiplicatam quasi germen agri
6 dedi te : & multiplicatam, & grandis effecta,
& ingressa es, & peruenisti ad mundum mulie-
brem : vbera tua intumuerunt, & pilus
tuus germinauit : & eras nuda, & confusio-
7 ne plena. * Et transiui per te, & vidi te : &
ecce tempus tuum, tempus amantium : & ex-
pandi amicum meum super te, & operui
8 gnominiam tuam. Et iuraui tibi, & ingressus
sum pactum tecum (ait Dominus Deus) &
9 facta es mihi. * Et laui te aqua, & emundaui
10 sanguinem tuum ex te : & vixi te oleo. * Et

vestiui te discoloribus, & calceau i te ianthi-
no: & cinx i te bysso, & indui te subtilibus. * Et
ornaui te ornamento, & dedi armillas in ma-
nibus tuis, & torquem circa collum tuum.
* Et dedi in aurem super os tuum, & circulos
auribus tuis, & coronam decoris in capite
tuo. * Et ornata es auro, & argento, & vestita
es bysso, & polymito, & multicoloribus: si-
milam, & mel, & oleum comedisti, & decora-
facta es vehementer nimis: & profecisti in
regnum. * Et egressum est nomen tuum in
Gentes propter speciem tuam: quia perfecta
eras in decore meo, quem posueram super
te, dicit Dominus Deus. * Et habes fiduciam
in pulchritudine tua, fornicata es in nomine
tuo: & exposuisti fornicationem tuam omni
transcunt, ut eius fieres. * Et fumens de ve-
stimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde
confuta: & fornicata es super eis, sicut non
est factum, neque futurum est. * Et tulisti va-
sa decoris tui de auro meo, atque argento
meo, quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines
masculinas, & fornicata es in eis. * Et sum-
psisti vestimenta tua multicoloria, & operui-
sti illas: & oleum meum, & thymiana meum
posuisti coram eis. * Et panem meum, quem
dedi tibi, similam, & oleum, & mel, quibus e-
nutriui te, posuisti in conspectu eorum in o-
dorem suauitatis, & factum est, ait Dominus
Deus. * Et tulisti filios tuos, & filias tuas,
quas generasti mihi: & immolasti eis ad de-
uorandum. Numquid parua est fornicatio
tua? * Immolasti filios meos, & dedisti illos
consecrans eis. * Et post omnes abominatio-
nes tuas, & fornicationes, non es recordata
dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda,
& confusione plena, conculcata in sanguine
tuo. * Et accidit post omnem malitiam tuam,
(vz, vz tibi, ait Dominus Deus) * & ædifica-
sti tibi lupanar, & fecisti tibi prostibulum in
cunctis plateis. * Ad omne caput ædificasti si-
gnum prostitutionis tuæ: & abominabilem
fecisti decorem tuum: & diuisti pedes tuos
omni transcunt, & multiplicasti fornicationes
tuas. * Et fornicata es cum filiis AE-
gypti vicinis tuis magnarum carnum: &
multiplicasti fornicationem tuam ad irri-
tandum me. * Ecce ego extendam manum
meam super te, & auferam iustificationem
tuam: & dabo te in animas odientium te fi-
liarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via
tua scelerata. * Et fornicata es in filiis Asiæ
riorum, eò quòd necdum fueris expleta: &
postquam fornicata es, nec sic es satiata. * Et
multiplicasti fornicationem tuam in terra
Chanaan cum Chaldeis: & nec sic satiata es.
* In quo mundabo cor tuum, ait Dominus
Deus, cum facias omnia hæc opera mulieris.

meretricis, & procacis? * Quia fabricasti lu-
pbanar tuum in capite omnis viæ, & excelsum
tuum fecisti in omni platea: nec facta es qua-
si meretrix fastidio augēs pretium, * sed quasi
mulier adultera, quæ super virum suum in-
ducit alienos. * Omnibus meretricibus dan-
tur mercedes: tu autē dedisti mercedes cum-
ctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, ut
intrarent ad te vndique ad fornicandum te-
cum. * Factum quæ est in te contra consuetu-
dinem mulierum in fornicationibus suis, &
post te non erit fornicatio: in eo enim quòd
dedisti mercedes, & mercedes non accepisti,
factum est in te contrarium. * Propterea me-
retrix audi verbum Domini. * Hæc dicit Do-
minus Deus: Quia effusum est æs tuum, &
reuelata est ignominia tua in fornicationib.
tuis super amatores tuos, & super idola abo-
minationum tuarum in sanguine filiorum
tuorum, quos dedisti eis: * Ecce ego congre-
gabo omnes amatores tuos, quibus commi-
ta es; & omnes quos dilexisti, cum vniuersis
quos oderas: & congregabo eos super te vn-
dique, & nudabo ignominiam tuam coram
eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam.
* Et iudicabo te iudiciis adulterarum, & ef-
funderium sanguinem: & dabo te in sangui-
nem furoris & zeli. * Et dabo te in manus
eorum, & destruent lupanar tuum: & demo-
lientur prostibulum tuum: & denudabunt te
vestimentis tuis, & auferent vasa decoris tui:
& derelinquent te nudam, plenam quæ igno-
minia: * & adducent super te multitudinem,
& lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te
gladiis suis. * Et comburent domos tuas
plurimarum: & desines fornicari, & merce-
des vltra non dabis. * Et requiescet indigna-
tio mea in te: & auferetur zelus meus a te, &
quiescam, nec irascar amplius. * Eò quòd
non fueris recordata dierum adolescentiæ
tuæ, & prouocasti me in omnibus his: qua-
propter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait
Dominus Deus, & non feci iuxta scelera tua
in omnibus abominationibus tuis. * Ecce
omnis, qui dicit vulgò prouerbum, in te as-
sumet illud, dicens: Sicut mater, ita & filia
eius. * Filia matris tuæ es tu, quæ proiecit vi-
rum suum, & filios suos: & soror sororū tua-
rum es tu, quæ proiecerunt viros suos, & fi-
lios suos: mater vestra Cethæ, & pater vester
Amorrhæus. * Et soror tua maior, Samaria,
ipsa & filia eius, quæ habitant ad sinistram
tuam: soror autem tua minor te, quæ ha-
bitat a dextris tuis, Sodoma, & filia eius. * Sed
nec in viis earum ambulasti, neque secundum
scelera earum fecisti pauxillum minus: penè
sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis.

Inf. 23.
3. 10.

4. Reg.
25. 8. 9.

Gen. 19.
c. 24.

* Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filia eius, sicut fecisti tu, & filia tua. * Ecce hæc fuit iniquitas Sodoma: fororis tuæ, superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant. * Et eleuata sunt, & fecerunt abominaciones coram me: & abstuli eas sicut vidisti. * Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccauit: sed vicisti eas sceleribus tuis, & iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es. * Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis: iustificata sunt enim a te: ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ iustificasti sorores tuas. * Et conuertam restitueas eas conuersione Sodomorum cum filiabus suis, & conuersione Samariæ, & filiarum eius: & conuertam reuersionem tuam in medio earum, * vt portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus, quæ fecisti consolans eas. * Et soror tua Sodoma, & filia eius reuertentur ad antiquitatem suam: & Samaria, & filia eius reuertentur ad antiquitatem suam: & tu, & filia tua, reuertemini ad antiquitatem vestram. * Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo, in die superbiae tuæ, antequam reuelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ, & cunctarum in circitu tuo filiarum Palæstinarum, quæ ambiunt te per gyrum. * Scelus tuum, & ignominiam tuam tu porcasti, ait Dominus Deus. * Quia hæc dicit Dominus Deus: Et faciam tibi, sicut despexisti iuramentum, vt irritum faceres pactum: & recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ: & suscitabo tibi pactum sempiternum. * Et recordaberis viarum tuarum, & confundēris: cum receperis sorores tuas te maiores cum minoribus tuis: & dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo. * Et suscitabo ego pactum meum tecum: & scies quia ego Dominus, * vt recorderis, & confundaris, & non sit tibi vltra aperire os præ confusionem tuam, cum placatus tibi fuero in omnibus quæ fecisti, ait Dominus Deus.

C A P. XVII.

Per parabolam de duabus aquilis, & plantata ac crescente vinea que non prosperabitur, declaratur quod rex Babylonis transfuso in Babylonem rege Iocim, constituit pro eo regem Sedeciam, qui relicto federe cum Nabuchodonosor inito, ad regem Aegypti transfugit: quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonosor, & ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem, sublimi humiliato, exaltabit humilem.

1 **E**T factum est verbum Domini ad me: 2 **E**cce: * Fili hominis propone anigma, & narra parabolam ad domum Israel, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri. * Summitatem frondium eius auulsit: & transportauit eam in terram Chanaan, in vrbe negotiorum posuit illam. * Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine, vt firmeret radicem super aquas multas: in superbie posuit illud. * Cumque germinasset, crebuit in vineam latiore humili statura respicientibus ramis eius ad eam: & radices eius sub illa erant. facta est ergo vinea, & fructificauit in palmites, & emisit propagines. * Et facta est aquila altera grandis, magnis alis, multisque plumis: & ecce vinca ista quæ mittit radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, vt irrigaret eam de areolis germinis sui. * In terra bona super aquas multas plantata est: vt faciat frondes, & portet fructum, vt sit in vineam grandem. * Dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ergo prosperabitur: nonne radices eius euellēt, & fructus eius distringeret, & siccabit omnes palmites germinis eius, & arescet: & non in brachio grandi, neque in populo multo, vt euelleret eam radicitus? * Ecce plantata est: ergo prosperabitur: nonne cum tetigerit eam ventus vres siccabitur, & in areis germinis sui arescet. 11 * Et factum est verbum Domini ad me, dicens: * Dic ad domum exasperantem: Nescitis quid ista significant? Dic: Ecce venit rex Babylonis in Ierusalem: & assumet regem, & principes eius, & adducet eos ad semetipsum in Babylonem. * Et tollet de semine regni: ferietque cum eo fœdus: & ab eo accipiet iusiurandum. sed & fortes terræ tollet, * vt sit regnum humile, & non eleuetur, sed cutit ad radices pactum eius, & seruet illud. * Quarecedens ab eo misit nuncios ad Aegyptum, vt daret sibi equos, & populum multum. Numquid prosperabitur, vel consequetur salutem qui fecit hæc? & qui dissoluit pactum, numquid effugiet? * Viuo ego, dicit Dominus Deus: quoniam in loco regis, qui constituit eum regem, cuius fecit irritum iuramentum, & soluit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur. * Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharaon prælium: in iactu aggeris, & in extruptione vallorum, vt interficiat animas multas. * Spreuerat enim iuramentum vt solueret fœdus, & ecce deducit manum suam: & cum omnia hæc fecerit non effugiet. * Propterea hæc dicit Dominus

Deus: Viuo ego, quoniam iuramentum quod feci
preuit, & fœdus quod prauaricatus est, po-
nam in caput eius. * Et expandam super
te meum, & comprehendetur in sa-
gitta mea: & adducam eum in Babylonem, &
iudicabo eum ibi, in prauaricatione qua de-
pexit me. * Et omnes profugii eius cum vni-
uerso agmine suo, gladio cadent: residui au-
tem in omnem ventum dispergentur: & scietis
quia ego Dominus locutus sum. * Hæc dicit
Dominus Deus: Et sumam ego de medulla
edri sublimis, & ponam: de vertice ramo-
rum eius tenerum distringam, & plantabo
super montem excelsum & eminentem. * In
nocte sublimi Israel plantabo istud, & erum-
pet in germen, & faciet fructum, & erit in ce-
trum magnam: & habitabunt sub ea omnes
volucres, & vniuersum volatile sub umbrâ
frondium eius nidificabit. * Et scient omnia
ligna regionis, quia ego Dominus humilia-
ui lignum sublime, & exaltaui lignum humi-
le: & siccaui lignum viride, & frondere feci
lignum aridum. Ego Dominus locutus sum,
& feci.

C A P. XVIII.

*Reiecta Iudeorum parabola dicit quod filius non
portabit iniquitatem patris, nec contra, sed
quisque suam ipsius portabit: quod si impius
penitentiam agat, saluabitur: iustus vero si
suam deserat iustitiam, damnabitur: hortatur
ergo Dominus ad penitentiam & cordis
innoationem.*

ET factus est sermo Domini ad me, di-
cens: * Quid est quod inter vos parabola
m vertitis in prouerbum istud in terra Is-
rael, dicentes: Patres comederunt vnam acer-
bam, & dentes filiorum obstupescunt? * Viuo
ego, dicit Dominus Deus, si erit vltra vobis
parabola hæc in prouerbum in Israel. * Ecce
omnes animæ meæ sunt: vt anima patris, ita
& anima filij mea est: anima, quæ peccau-
erit, ipsa morietur. * Et vir si fuerit iustus, &
fecerit iudicium & iustitiam, * in montibus
non comederit, & oculos suos non leuaue-
rit ad idola domus Israel: & uxorem proxi-
mi sui non violauerit, & ad mulierem men-
struatam non accesserit: * & hominem non
contristauerit: pignus debitori reddiderit,
per vim nihil rapuerit: panem suum esurien-
ti dederit, & nudum operuerit vestimento:
* ad vsuram non commodauerit, & amplius
non acceperit: ab iniquitate auerterit ma-
num suam, & iudicium verum fecerit inter
virum & virum: * in præceptis meis ambula-
uerit, & iudicia mea custodierit vt faciat ve-
ritatem: hic iustus est, vita viuet, ait Dominus
Deus. * Quod si genuerit filium latronem,

Cessundem sanguinem, & fecerit vnum de
istis: * & hæc quidem omnia non facientem,
sed in montibus comedentem, & uxorem
proximi sui polluentem: * egenum & paupe-
rem contristantem, rapientem rapinas, pignus
non reddentem, & ad idola leuantem oculos
suos, abominationem facientem: * ad vlti-
mam dantem, & amplius accipientem: num-
quid viuet? non viuet. cum vniuersa hæc de-
testanda fecerit, morte morietur, sanguis ei-
us in ipso erit. * Quod si genuerit filium, qui
videns omnia peccata patris sui quæ fecit, ti-
muerit, & non fecerit simile eis: * super mon-
tes non comederit, & oculos suos non leua-
uerit ad idola domus Israel, & uxorem pro-
ximi sui non violauerit: * & virum non con-
tristauerit, pignus non retinuerit, & rapinam
non rapuerit, panem suum esurienti dederit,
& nudum operuerit vestimento: * a paupe-
ris iniuria auerterit manum suam, vsuram &
superabundantiâ non acceperit, iudicia mea
fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic
non morietur in iniquitate patris sui, sed
vita viuet. * Pater eius quia calumniatus
est, & vim fecit fratri, & malum operatus
est in medio populi sui, ecce mortuus est
in iniquitate sua. * Et dicitis: Quare non
portauit filius iniquitatem patris? Videli-
cet, quia filius iudicium & iustitiam opera-
tus est, omnia præcepta mea custodiuit, & fe-
cit illa, viuet vita. * Anima, quæ peccauerit
ipsa morietur: filius non portabit iniquita-
tem patris, & pater non portabit iniquitatem
filij: iustitia iusti super eum erit, & impietas
impij erit super eum. * Si autem impius ege-
rit penitentiam ab omnibus peccatis suis,
quæ operatus est, & custodierit omnia præ-
cepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita
viuet, & non morietur. * Omnium iniquita-
tium eius, quas operatus est, non recordabor: in
iustitia sua, quâ operatus est, viuet. * Num-
quid voluntatis meæ est mors impij, dicit
Dominus Deus, & non vt conuerteretur à viis
suis, & viuat? * Si autem auerterit se iustus à
iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum
omnes abominationes, quas operari solet
impious, numquid viuet? omnes iustitiæ ei-
us, quas fecerat, non recordabuntur: in
prauaricatione, qua prauaricatus est, & in
peccato suo, quod peccauit, in ipsis morie-
tur. * Et dixistis: Non est æqua via Domini. Au-
dite ergo domus Israel: Numquid via mea
non est æqua, & non magis via vestra praua
iunt? * Cum enim auerterit se iustus à iustitia
sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in
iniustitia, quam operatus est, morietur. * Et
cum auerterit se impius ab impietate sua,
quam operatus est, & fecerit iudicium &

Dent. 24.

c. 16.

4. Reg. 14.

b. 9.

2. Par. 25.

b. 4.

Psal. 29.

4. 4.

Inf. 33. c.

11.

iustitiam: ipse animā suā viuificabit. * Con- 28
siderans enim, & auertens se ab omnibus ini-
quitatibus suis, quas operatus est vita uiuet,
& non morietur. * Et dicunt filij Israel: Non 29
est æqua uia Domini. Numquid uia mea nō G
sunt æquæ, domus Israel, & nō magis uia ue-
stræ prauæ? * Idcirco unumquemque iuxta 30
vias suas iudicabo domus Israel, ait Domi-
nus Deus. * Conuertimini, & agite pœniten-
tiam ab omnibus iniquitatibus uestris: &
non erit uobis in ruinam iniquitas. * Proii- 31
cite a uobis omnes prauaricationes uestras,
in quibus prauaricati estis, & facite uobis
cor nouum, & spiritum nouum: & quare mo- 32
riemini domus Israel? * Quia nolo mortem
morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini,
& uiuite.

C A P. XIX.

Parabola leonæ & leunculorū designat captiuitatem regum ioachaz & ioachim: item præsertim ciuitatis Ierusalem felicitatem describit, præsentemque calamitatem sub parabola uinæ.

E T tu assume planctum super principes Is- 1
rael, * & dices: Quare mater tua leonæ 2
inter leones cubauit in medio leunculorum A
enutriuut catulos suos? * Et eduxit unum de 3
leunculis suis, & leo factus est: & didicit ca-
pere prædam, hominemque comedere. * Et 4
audierunt de eo Gentes, & non absque vul-
neribus suis ceperunt eum: & adduxerunt 5
eum in catenis in terram AEgypti. * Quæ 5
cū uidisset quoniam infirmata est, & perit
expectatio eius: tulit unum de leunculis suis,
leonem constituit eum. * Qui incedebat in- 6
ter leones, & factus est leo: & didicit prædam 7
capere: & homines deuorare. * Didicit vi-
duas facere, & ciuitates eorum in desertum 8
adducere: & desolata est terra, & plenitudo
eius, a uoce rugitus illius. * Et conuenerunt 8
aduersus eum Gentes undique de provinciis
& expanderunt super eum rete suam, in vul- 9
neribus earum captus est. * Et miserunt eum
in caueam, in catenis adduxerunt eum ad re- C
gem Babylonis: miseruntque eum in carce-
rem, ne audiretur uox eius ultra super mōtes
Israel. * Mater tua quasi uinea in sanguine 10
tuo super aquam plantata est: fructus eius, &
frondes eius creuerunt ex aquis multis. * Et 11
factæ sunt ei virgæ solidæ in sceptrā domi-
nantium, & exaltata est statura eius inter 12
fiondes: & uidit altitudinem suam in mul-
titudine palmitum suorum. * Et euulsus est in
ira, in terramque proiectus, * & uentus urens
stecauit fructum eius: maruerunt, & arefa-
ctæ sunt virgæ roboris eius: ignis comedit
cap. * Et nunc transplantata est in desertum, 13

in terra inuia & sitienti. * Et egrediens est ignis
de uirga ramorum eius, qui fructus eius com-
edit: & non fuit in ea uirga fortis, sceptrum
dominantium. Planctus est, & erit in plan-
ctum.

C A P. XX.

*Dominus negat se filius Israel responsum, quod
& in AEgypto, & in deserto, & in terra promissi-
onis prauaricati sunt ipsius mandata, & idola
coluerunt, quibus sepe comminatus est ma-
la, sed pepercit ne nomen eius blasphemaretur
inter Gentes: nunc autem post hæc omnia di-
cit se eos reuocaturum ad terram suam in qua
sibi seruiant: iubet etiam propheta re contra
solum meridiano.*

E T factum est in anno septimo, in quin-
A to, in decima mensis: uenerunt uiri de le-
nioribus Israel, ut interrogarent Dominum,
& sederunt coram me. * Et factus est sermo
2 Domini ad me, dicens: * Fili hominis loque-
re senioribus Israel, & dices ad eos: Hæc di-
3 cit Dominus Deus: Numquid ad interro-
gandum me uos uenistis? uiuo ego quia non
4 respondebo uobis, ait Dominus Deus. * Si iu-
dicas eos, si iudicas fili hominis, abomina-
5 tiones patrum eorum ostende eis. * Et dices
ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: In die,
qua elegi Israel, & leuauī manum meam pro
6 stirpe domus Iacob, & apparui eis in terra
AEgypti, & leuauī manum meam pro eis, di-
cens: Ego Dominus Deus uester: * in die illa
leuauī manum meam pro eis, ut educerem
eos de terra AEgypti, in Terram, quam pro-
miseram eis, fluentem lacte & melle: quæ est
7 egregia inter omnes terras. * Et dixi ad eos:
Unusquisque offensiones oculorum suorum
abiciat, & in idolis AEgypti nolite pollui:
8 ego Dominus Deus uester. * Et irritauerunt
me, nolueruntque me audire: unusquisque
abominationes oculorum suorum non pro-
iecit, nec idola AEgypti reliquerunt: & dixi
ut effunderem indignationem meam super
eos, & implem iram meam in eis, in medio
9 terræ AEgypti. * Et feci propter nomen meū,
ut non violaretur coram Gentibus, in qua-
rum medio erant & inter quas apparui eis ut
10 educerem eos de terra AEgypti. * Eieci ergo
eos de terra AEgypti, & eduxi eos in deser-
11 tum. * Et dedi eis præcepta mea, & iu-
dicia mea ostendi eis, quæ faciens ho-
12 mo, uiuet in eis. * Insuper & sabbata mea
dedi eis, ut essent signum inter me & eos: & ut
13 scirent quia ego Dominus sanctificans eos.
* Et irritauerunt me domus Israel in des-
erto, in præceptis meis non ambulauerunt, &
iudicia mea proiecerunt, quæ faciens homo
uiuet in eis: & sabbata mea violauerunt: &

hem enter

* Matth. 3.
A. 2.

* Sup. 23.
Inf. 33. c.
11.

* Osee 13.
d. 15.

menter: dixi ergo vt effunderem furem
meum super eos in deserto, & consumerem
eos. * Et feci propter nomen meum, ne viola-
retur coram Gentibus, de quibus eieci eos in
conspetu earum. * Ego igitur leuavi manum
meam super eos in deserto, ne inducerem
eos in Terram, quam dedi eis, fluentem lacte
& melle, præcipuam terrarum omnium. * Quia
iudicia mea procecerunt, & in præceptis meis
non ambulauerunt, & sabbata mea violaue-
runt: post idola enim cor eorum gradieba-
tur. * Et pepercit oculus meus super eos vt
non interficerem eos: nec consumpsi eos in
deserto. * Dixi autem ad filios eorum in soli-
tudine: In præceptis patrum vestrorum nolite
incedere, nec iudicia eorum custodiat
nec in idolis eorum polluatini. * Ego Do-
minus Deus vester: in præceptis meis ambu-
late, iudicia mea custodite, & facite ea: * Et
sabbata mea sanctificate, vt sint signum inter
me & vos, & sciatis quia ego sum Dominus
Deus vester. * Et exacerbauerunt me filij
in præceptis meis non ambulauerunt, & iu-
dicia mea non custodierunt vt facerent ea:
quæ cum fecerit homo, viuet in eis: & sabbata
mea violauerunt: & comminatus sum vt
effunderem furem meum super eos, & im-
plerem iram meam in eis in deserto. * Auerti
autem manum meam, & feci propter nomen
meum, vt non violaretur coram Gentibus.
de quibus eieci eos in oculis earum. * Iterum
leuavi manum meam in eos in solitudine, vt
dispergerem illos in nationes, & ventilarem
in terras: * eò quod iudicia mea nõ fecissent,
& præcepta mea reprobasset, & sabbata mea
violassent, & post idola patrum suorum fuisset
oculi eorum. * Ergo & ego dedi eis præ-
cepta non bona, & iudicia in quibus non vi-
uent. * Et pollui eos in muneribus suis, cum
offerrent omne quod aperit vuluam, propter
delicta sua: & scient quia ego Dñs. * Quam-
obrem loquere ad domum Israel, fili homi-
nis: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus
Adhuc & in hoc blasphemauerunt me patres
vestri, cum spreuissent me contemnentes: * &
induxissent eos in Terram, super quam leua-
ui manum meam vt darem eis: viderunt om-
nem collem excelsum, & omne lignum ne-
morosum, & immolauerunt ibi victimas suas
& dederunt ibi irritationem oblationis suæ,
& posuerunt ibi odorem suauitatis suæ, & li-
bauerunt libationes suas. * Et dixi ad eos:
Quid est excelsus, ad quod vos ingredimini
& vocatum est nomen eius Excelsus vsq;
ad hanc diem. * Propterea dic ad domum Is-
rael: Hæc dicit Dominus Deus: Certè in via
patrum vestrorum vos polluitini, & post
offendicula eorū vos fornicamini: * & in ob-

latione donorum vestrorum, cum traducitis
filios vestros per ignem, vos polluitini in
omnibus idolis vestris vsque hodie: & ego re-
spondebo vobis domus Israel: Viuo ego, dicit
Dominus Deus, quia non respondebo vobis.
* Neque cogitatio mentis vestræ fiet, dicen-
tium: Erimus sicut Gentes, & sicut cognatio
aes terræ, vt colamus ligna & lapides. * Viuo
ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu
forti, & in brachio extēto, & in furore effuso
regnabo super vos. * Et educam vos de popu-
lis: & congregabo vos de terris, in quibus dis-
persi estis, in manu valida, & in brachio ex-
tento & in furore effuso regnabo super vos.
* Et adducā vos in desertum populorum, &
iudicabor vobiscum in facie ad faciē. * Sicut
iudicio contendi aduersum patres vestros in
deserto Terræ Egypti, sic iudicabo vos, di-
xit Dominus Deus. * Et subiciam vos scepro
meo, & inducam vos in vinculis fœderis. * Et
eligam de vobis transgressores, & impios, &
de terra incolatus eorum educam eos, & in
terrā Israel non ingredientur: & scietis quia
ego Dominus. * Et vos domus Israel, Hæc dicit
Dominus Deus: Singuli post idola vestra am-
bulate, & seruite eis. Quod si & in hoc nõ au-
dieritis me, & nomen meū sanctum pollueri-
tis vltra in muneribus vestris & in idolis ve-
stris: * in monte sancto meo, in monte excel-
so Israel, ait Dominus Deus, ibi seruiet mihi
omnis domus Israel; omnes, inquam, in ter-
ra, in qua placebunt mihi, & ibi quæram pri-
mitias vestras, & initium decimarum vestra-
rum in omnibus sanctificationibus vestris.
* In odorem suauitatis suscipiam vos, cum e-
duxero vos de populis, & congregauero vos
de terris, in quas dispersi estis, & sanctifica-
bor in vobis in oculis nationum. * Et scietis
quia ego Dominus, cum induxero vos ad ter-
ram Israel, in Terram, p qua leuavi manum
meam, vt darem eam patribus vestris. * Et re-
cordabimini ibi viarum vestrarū, & omnium
scelerum vestrorum, quibus polluti estis in
eis: & displicebitis vobis in conspectu vestro
in omnibus malitiis vestris, quas fecistis. * Et
scietis quia ego Dominus, cum benefecero
vobis propter nomen meum, & non secun-
dum vias vestras malas, neq; secundum sce-
lera vestra pessima domus Israel, ait Domi-
nus Deus. * Et factus est sermo Domini ad
me, dicens: * Fili hominis, pone faciē tuam
contra viam Austri, & stilla ad Aphricum, &
propheta ad salutem agri meridiani. * Et di-
ces saltui meridiano: Audi verbum Domini:
hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego succen-
dam in te ignem, & comburam in te omne
lignum viride, & omne lignum aridum: non
extinguetur flamma succensionis: & com-

buratur in ea omnis facies ab Austro vsque ad Aquilonem. * Et videbit vniuersa caro, quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur. * Et dixi: A a a, Domine Deus: ipsi dicunt de me: Numquid non per parabolas loquitur iste?

CAP. XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum super Ierusalem & super filios Ammon à rege Babylonis, qui tandem etiam in terra sua iudicandus est penitusque dissipandus.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens: * Fili hominis pone faciem tuam ad Ierusalem, & stilla ad sanctuaria. & propheta contra humum Israel: * Et dies terra Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & eiciam gladium meum de vagina sua, & occidam in te iustum & impium. * Pro eo autem quod occidi in te iustum & impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro vsque ad Aquilonem: * Vt sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem. * Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemisce coram eis. * Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: Pro auditu: quia venit, & tacebit omne cor, & dissoluentur vniuersæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, & per cuncta genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dominus Deus. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens: * Fili hominis propheta, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius exacutus est, & limatus: * Vt cedat victimas, exacutus est: ut splendeat, limatus est: qui moues sceptrum filij mei, succidisti omne lignum. * Et dedi eum ad leuigandum, ut teneatur manus: iste exacutus est gladius, & iste limatus est, ut sit in manu interficientis. * Clama, & vlula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israel qui fugerant: gladio traditi sunt cum populo meo, idcirco plaude super femur, quia probatus est: & hoc, cum sceptrum subuerterit, & non erit, dicit Dominus Deus. * Tu ergo fili hominis propheta, & percutite manum ad manum, & duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnæ, qui obstupescere eos facit, & corde tabescere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladij acuti, & limati ad

10. Iussulgendum, amicti ad eadem. * Exacutetur, vade ad dexteram, siue ad sinistram, quocumque faciei tuæ est appetitus. * Quia & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam, ego Dominus locutus sum. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens: * Et tu fili hominis pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra vaa egredientur ambæ: & manu capiet coniecturam, in capite vix civitatis coniciet. * Viam pones ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon, & ad Iudamiam Ierusalem munitissimam. * Sterit enim rex Babylonis in buio, in capite duarum viarum, diuinationem quærens, commiscens sagittas: interrogauit idola, extra consuluit. * Ad dexteram eius facta est diuinatione super Ierusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in eade, ut eleuet vocem in vlulatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut adificet munitiones. * Eritque quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum, & sabbatorum otium imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum. * Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod recordati estis iniquitatis vestræ, & reuelastis præuaticationes vestras, & aperuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris pro eo, inquam, quod recordati estis, manu capiementi. * Tu autem profane, impie dux Israel, cuius venit dies in tempore iniquitatis præfinita: * Hæc dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nonne hæc est, quæ humilem subleuauit, & sublimem humiliauit? * Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: & hoc non factum est, donec veniret cuius est iudicium, & tradam ei. * Et tu fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum, & dices: Mucro, mucro, euaginate ad occidentum, lima te ut interficias, & subleuas, cum tibi viderentur vana, & diuinarentur mendacia: ut daretis super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita. * Reuertete ad vaginam tuam, in loco in quo creati estis in terra natiuitatis tuæ iudicabo te. * & effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te, daboque te in manus hominum insipientium, & fabricantium interitum. * Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, obliuioni tradetis: quia ego Dominus locutus sum.

Varia narrat scelera Ierosolymis perpetrata, propter quæ dicit se super eos affuturum indignationem suam: narratque scelera sacerdotum, principum, pseudo prophetarum ac populi terræ, ut nullus inueniat qui pro auertendo furore Domini se opponeret.

ET factum est verbum Domini ad me, dicens: * Et tu fili hominis nonne iudicas, nonne iudicas ciuitatem sanguinum? * & ostendes ei omnes abominationes suas, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ciuitas effundens sanguinem in medio sui, ut veniat tempus eius: & quæ fecit idola contra semetipsam, ut pollueretur. * In sanguine tuo, qui a te effusus est, deliquisti: & in idolis tuis, quæ fecisti, pollutus es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium Gentibus, & risum vniuersis terris. * Quæ iuxta sunt, & quæ procul a te triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu. * Ecce principes Israel singuli in brachio suo fuerunt in te, ad effundendum sanguinem. * Patrem & matrem contumeliis affecerunt in te aduenam calumniati sunt in medio tui, pupillum & viduam contristauerunt apud te: * Sæcularia me preiussisti, & labbata mea polluisti. * Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, & super montes comederunt, in te, & celus operati sunt in medio tui. * Verecundiora patris discoopuerunt in te, immunditiam in æstruatæ humiliauerunt in te: * E vnusquisque in vxore proximi sui operatus est abominationem, & iocer nulum suum polluit nefarie, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te. * Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: viuram & superabundantiam accepisti, & aua te proximos tuos calumniabaris: mei q; obliuisceris, ait Dominus Deus. * Ecce comploxi manus meas super auariciam tuam, quant fecisti, & super sanguinem, qui effusus est in medio tui. * Numquid sustinebit cor tuum, aut præualebunt manus tuæ, in diebus quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus sum, & faciam. * Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficiere faciam immunditiam tuam a te. * Et possidebo te in conspectu gentium: & scies quia ego Dominus. * Et factum est verbum Domini ad me, dicens: * Fili hominis, versa est mihi domus Israel in scoriæ: omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis: scoria argenti facti sunt. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod versi estis omnes in scoriæ, propterea ecce ego congregabo

vos in medio Ierusalem, * congregabo argenti, & æris, & stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: ut succendam in ea ignem ad conflandum. sic congregabo in furore meo, & in ira mea, & requiescam: & conflabo vos. * Et congregabo vos, & succendam vos in igne furoris mei, & conflabimini in medio eius. * Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio eius: & scietis quia ego Dominus, cum effuderim indignationem meam super vos. * Et factum est verbum Domini ad me, dicens: * Fili hominis, sic eris Tu es terra immunda, & non complura in die furoris. * Coniuratio prophetarum in medio eius, sicut leo rugiens, rapiensque prædam, animas deuorauerunt, opes & pretium acceperunt, viduas eius multiplicauerunt in medio illius. * Sacerdotes eius contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & profanum non habuerunt distantiam: & inter pollutum & mundum non intellexerunt: & a sabbatis meis auerterunt oculos suos, & coinquinabant in medio eorum. * Principes eius in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & auares ad sectanda lucra. * Propheta autem eius lineabant eos absque temperamento, videntes vana, & diuinantes eis mendacium, dicentes: Hæc dicit Dominus Deus, cum Dominus non sit locutus. * Populi terre calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant, & aduenam opprimebant calumnia absque iudicio. * Et quasi ui de eis virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam: & non inueni. * Et effudi super eos indignationem meam, in igne iræ meæ consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

C A P. XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oolla & Ooliba ac punitionis earum ostendit Dominus variam idololatriam Samaria & Ierusalem propter quam tradendi sunt in opprobrium Gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens: * Fili hominis, duæ mulieres filia matris vnus fuerunt, & fornicatae sunt in Ægypto, a in adolescentia sua fornicatae sunt: ibi subacta sunt vbera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum. * Nomina autem earum, Oolla maior, & Ooliba soror eius minor: & habui eas, & pepererunt filios & filias. Porro earum nomina, Samaria Oolla, &

Ierusalem.

Ierusalem Ooliba. * Fornicata est igitur super
me Oolla, & insaniuit in amatores suos, in As-
syrios propinquantes, * vestitos hiacyntho,
principes, & magistratus, iuuenes cupidinis,
vniuersos equites, ascensores equorum. * Et
dedit fornicationes suas super eos electos, fi-
lios Assyriorum vniuersos: & in omnibus in-
quos insaniuit, in immunditiis eorum polluta
est. * Insuper & fornicationes suas, quas ha-
buerat in Aegypto, non reliquit: nam & illi
dormierunt cum ea in adolescentia eius, & illi
confregerunt vbera pubertatis eius, & effude-
runt fornicationem suam super eam. * Pro-
pterea tradidi eam in manus amatorum suo-
rum, in manus filiorum Assur, super quorum
insaniuit libidine. * * Ipsi discooperuerunt
ignominiam eius, filios & filias eius tulerunt,
& ipsam occiderunt gladio: & factæ sunt fa-
mosæ mulieres, & iudicia perperauerunt in
ea. * Quod cum vidisset soror eius Ooliba,
plusquam illa insaniuit libidine: & fornicatio-
nem suam super fornicationem sororis suæ
* ad filios Assyriorum præbuit impudenter,
Iucibus & magistratibus ad se venientibus,
indutis veste varia, equitibus qui vestabantur
equis, & adolescentibus forma cunctis egre-
gia. * Et vidi quod polluta esset via vna am-
barum. * Et auxit fornicationes suas: cumque
vidisset viros depictos in patiete, imagines
Chaldaeorum expressas coloribus, * & accin-
ctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus
eorum formam ducum omnium, similitudi-
nem filiorum Babylonis, terra quæ Chaldae-
orum, in qua orti sunt, * insaniuit super eos
concupiscentia oculorum suorum, & misit
nuncios ad eos in Chaldaeam. * Cumque ve-
nissent ad eam filii Babylonis ad cubile mam-
marum, polluerunt eam stupris suis, & pollu-
ta est ab eis, & saturata est anima eius ab illis
* Denudauit quoque fornicationes suas, & re-
discooperuit ignominiam suam: & recessit
anima mea ab ea, sicut recesserat anima
mea à sorore eius. * Multiplicauit enim
fornicationes suas recordans dies adolescen-
tiæ suæ, quibus fornicata est in terra Aegypti.
* Et insaniuit libidine super concubitus eo-
rum, quorum carnes sunt vt carnes asinorum:
& sicut fluxus equorum, fluxus eorum. * Et
visi sunt scelus adolescentiæ tuæ, quando suba-
cta sunt in Aegypto vbera tuæ, & confractæ
sunt mammæ pubertatis tuæ. * Propterea
Ooliba, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego
suscitabo omnes amatores tuos contra te, &
quibus satiata est anima tua: & congregabo
eos aduersum te in circuitu. * Filios Babylonis
& vniuersos Chaldaeos, nobiles, tyrannosque
& principes, omnes filios Assyriorum, iuue-
nes forma egregia, duces & magistratus vni-

uersos, principes principum, & nominatos
ascensores equorum: * & venient super te in-
structi curru & rota, multitudo populorum:
lorica, & clypeo, & galea armabuntur contra
te vndique: & dabo coram eis iudicium, & iu-
dicabunt te iudiciis suis. * Et ponam zelum
meum in te, quem exercent tecum in furore:
nasum tuum, & aures tuas præcident: & quæ
remanserint, gladio concident: ipsi filios tuos,
& filias tuas capient: & nouissimum tuum
deuorabitur igni. * Et denudabunt te vesti-
mentis tuis, & tollent vasa gloriæ tuæ. * Ere-
quiescere faciam scelus tuum de te, & forni-
cationem tuam de Terra Aegypti: nec leuabis
oculos tuos ad eos, & Aegypti non recordaberis
amplius. * Quia hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego tradam te in manus eorum, quos o-
disti, in manus, de quibus satiata est anima
tua. * Et agent tecum in odio, & tollent o-
mnes labores tuos, & dimittent te nudam, &
ignominia plenam, & reuelabitur ignominia
fornicationum tuarum, scelus tuum, & for-
nicationes tuæ. * Fecerunt hæc tibi, quia for-
nicata es post Gentes, inter quas polluta es in
idolis earum. * In via sororis tuæ ambulasti,
& dabo calicem eius in manu tua. * Hæc di-
cit Dominus Deus: Calicem sororis tuæ bi-
bes profundum & latum: eris in derisum, &
in subfannationem, quæ est capacissima. * E-
brietate, & dolore repleberis: calice mæro-
ris, & tristitiæ, calice sororis tuæ Samariæ.
* Et bibes illum, & eporabis vsque ad fæces,
& fragmenta eius deuorabis, & vbera tua la-
cerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus
Deus. * Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Quia oblita es mei, & proiecisti me post con-
cupiscentiam tuam, tu quoque porta scelus tuum, &
fornicationes tuas. * Et ait Dominus ad me,
Fidens: Fili hominis numquid iudicas Oo-
lam, & Oolibam, & annuncias eis scelera eo-
rum? * Quia adulteratae sunt, & sanguis in
manibus earum, & cum idolis suis fornicatae
sunt: insuper & filios suos, quos genuerunt
mihi, obtulerunt eis ad deuorandum. * Sed
& hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctua-
rium meum in die illa, & sabbata mea pro-
phanauerunt. * Cumque immolarent filios
suos idolis suis, & ingrederentur sanctuarium
meum in die illa vt polluerent illud: etiam
hæc fecerunt in medio domus meæ. * Misi
tunc ad viros venientes de longe, ad quos
nuncium misit: itaque ecce venerunt: qui
bus te lausi, & circumlinisti stibio oculos
uos, & ornata es mundo muliebri. * Sed
li in lecto pulcherrimo, & mensa ornata et
inte te: thymiana meum, & vnguentum
meum posuisti super eam. * Et vox muli-
um exultantis erat in ea: & in viis, quæ

* Sup. 16. d.
38.

D

23

multitudine hominum abducebantur, & veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus eorum, & coronas speciosas in caputibus eorum. * Et dixi ei, quæ attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hæc. * Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Ollam & Oolibam, mulieres nefarias. * Viri ergo iusti sunt: hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, & iudicio effundentium sanguinem: quia adulteræ sunt, & sanguis in manibus earum. * Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multitudinem, & trade eas in tumultum, & in rapinam: * Et lapidentur lapidibus populi, & confodiantur gladiis eorum: filios & filias earum interficient, & domos earum igne succendent. * Et auferam scelus de terra, & discent omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum. * Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata idolorum vestrorum portabitis: & scietis quia ego Dominus Deus.

C A P. XXIV.

Sub figura olla, electioribus carniū partibus ac ossibus plena, ignique admota, & sub figura mortis vxoris Ezechielis, pro qua iussus est nihil facere luctum, significat Dominus domum Israel in exitium tradendam, filiosque eius tradendos, nullo sequente luctu præ animi stupore.

ET factum est verbum Domini ad me, in Anno nono, in mense decimo, decima die mensis, dicens: * Fili hominis scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis aduersum Ierusalem hodie. * Et dices per prouerbiū ad domum irritatricē parabolam, & loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Pone ollam, pone, inquam, & mitte in eam aquam. * Congere frusta eius in eam, omnem partem bonam, femur & armum, electa & ossibus plena. * Pinguiſſimum pecus aſsume, compone quoque strues ossium sub ea: efferbuit coctio eius, & discincta sunt ossa illius in medio eius. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Vx ciuitati sanguinum, ollæ, cuius rubigo in ea est, & rubigo eius non exiit de ea: per partes & per partes suas eice eam, nō cecidit super eam fors. * Sanguis enim eius in medio eius est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram vt possit operiri puluere. * Vt superinducerem indignationem meam, & vindictam visciscrer: dedi sanguinem super petram limpidissimam ne operire-

9 tur. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Vx ciuitati sanguinum, cuius ego grandem faciam pyram. * Congere ossa, quæ igne succendam: consumentur carnes, & coquetur vniuersa compositio, & ossa tabescent. * Pone quoque eam super prunas vacuam, vt incalasciat, & liqueſcat æs eius: & confectur in medio eius inquinamentum eius, & consumatur rubigo eius: * multo labore sudatum est, & non exiit de ea nimia rubigo eius, neque per ignem. * Immunditia tua execrabilis quia mundare te volui, & non es mundata a sordibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te. * Ego Dominus locutus sum: Veniet, & faciam: non tranſeam, nec parcam, nec placabor: iuxta vias tuas, & iuxta adinventiones tuas iudicabo te, dicit Dominus. * Et factum est verbum Domini ad me, dicens: * Fili hominis, ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neque plorabis, neque fluent lacrymæ tuæ. * Ingemisce taceus, mortuorum luctum non facies: corona tua circumligata sit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes. * Locutus sum ergo ad populum manē, & mortua est vxor mea vespere: feci quæ manē sicut præceperat mihi. * Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis, quid ista significant, quæ tu facis? * Et dixi ad eos: Sermo Domini factus est ad me, dicens: * Loquere domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra, filij vestri, & filia vestra, quas reliquistis, gladio cadent. * Et facietis sicut feci: Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis. * Coronas habebitis in caputibus vestris, & calceamenta in pedibus: non plangentis neque flebitis, sed tabesceitis in iniquitatibus vestris, & vnusquisque gemet ad fratrem suum. * Eritque Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia, quæ fecit, facietis cum venerit istud: & scietis quia ego Dominus Deus. * Et tu fili hominis, ecce in die, qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt animæ eorum, filios & filias eorum: * In die illa cum venerit fugiens ad te, vt annunciet tibi: * In die, inquam, illa, aperietur os tuum cum eo qui fugit: & loqueris, & non silebis vltrā: et risque eis in portentum, & scietis quia ego Dominus.

CAP. XXV.

*Regionibus Ammon, Moab, Idumæa & Palesti-
næ naminatur Dominus exitium, eo quod filios
Israel affixerint, & de ipsorum afflictione ex-
ultauerint.*

ET factus est sermo Domini ad me, dicens :
* Fili hominis pone faciem tuam contra
filios Ammon, & propheras de eis. * Et dices
filii Ammon : Audite verbum Domini Dei
Hæc dicit Dominus Deus : Pro eo quod dixi-
sti : Euge, euge super sanctuarium meum, quia
pollutum est, & super terram Israel, quoniam
desolata est, & super domum Iuda, quoniam
ducti sunt in captiuitatem : * Idcirco ego tra-
dam te filiis orientalibus in hereditatem, &
collocabunt caulas suas in te, & ponent in te
cetera sua : ipsi comedent fruges tua : & ipsi bi-
bent lac tuum. * Daboq; Rabbath in habitacu-
lū camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum,
& scietis quia ego Dominus. * Quia hæc dicit
Dominus Deus : Pro eo quod plauisti manu,
& percussisti pede, & gausas ex toto affectu
super terram Israel : * Idcirco ecce ego exten-
dam manum meam super te, & tradam te in
direptionem Gentium, & interficiam te di-
populis, & perdam de terris, & conteram &
scies quia ego Dominus. * Hæc dicit Dominus
Deus : Pro eo quod dixerunt Moab & Seir : Ec-
ce sicut omnes Gentes, domus Iuda : Idcirco
ecce ego aperiam humerum Moab de ciuitati-
bus, de ciuitatibus, inquā eius, & de finibus
eius, inclytas terræ Bethelsimoth & Beelmeon
& Cariathaim, * filiis Orientis cum filiis Am-
mon, & dabo eam in hereditatem : vt non su-
vltrā memoria filiorum Ammon in Genti-
bus. * Et in Moab faciam iudicia : & scien-
tia quia ego Dominus. * Hæc dicit Dominus
Deus : Pro eo quod fecit Idumæa vltionem
vt se vindicaret de filiis Iuda, peccauitque de-
linquens, & vindictam experit de eis ; * Id-
circo hæc dicit Dominus Deus : Extendam
manum meam super Idumæam, & auferam
de ea hominem & iumentum, & faciam eam
desertam ab Austro : & qui sunt in Dedan, gla-
dio cadent. * Et dabo vltionem meam super
Idumæam per manum populi mei Israel : &
facient in Edom iuxta iram meam, & furorem
meum : & scient vindictam meam, dicit Do-
minus Deus. * Hæc dicit Dominus Deus :
Pro eo quod fecerunt Palestini vindictam, &
vlti se sunt toto animo, interficientes, & im-
pientes in inicitias veteres : * propterea hæc
dicit Dominus Deus : Ecce ego extendam ma-
num meam super Palestinos, & interficiam
interfectores, & perdam reliquias maritimæ
regionis : * faciamque in eis vltiones magnas

arguens in furore : & scient quia ego Domi-
nus, cum dederō vindictam meam super eos.

CAP. XXVI.

*Tyri inclyta urbis pradicat Dominus euersionem,
eo quod super vastatione Ierusalem exulta-
uerit.*

ET factum est in vndecimo anno, prima
mensis, factus est sermo Domini ad me,
dicens : * Fili hominis, pro eo quod dixit Ty-
rius de Ierusalem : Euge contraxerunt populi
populorum, conuersa est ad me : implebor de-
serta est. * Propterea hæc dicit Dominus Deus :
Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad
te gentes multas, sicut ascendit mare fluctu-
ans. * Et dissipabunt muros Tyri, & destruent
turtres eius : & radam puluerē eius de ea, & da-
bo eam in limpidissimam petram. * Siccatio
sagenarum erit in medio maris, quia ego lo-
cutus sum, ait Dominus Deus : & erit in dire-
ptionem Gentibus. * Filia quoque eius, qua
sunt in agro, gladio interficiuntur : & scien-
tia quia ego Dominus. * Quia hæc dicit Domi-
nus Deus : Ecce ego adducam ad Tyrum Na-
buchodonosor regem Babyonis ab Aquilone
regem regum, cum equis, & curribus, & equi-
tibus, & cætu, populoque magno. * Filia
tuas, quæ sunt in agro, gladio interficiet : & cir-
cumdabit te munitionibus & comportabi-
ligerem in gyro : & eleuabit contra te cli-
peum. * Et vineas, & arietes temperabit in
muros tuos, & turtres tuas destruet in armatu-
ra sua. * Inundatione equorum eius operiet
pulvis eorum : à sonitu equitum, & rotarum,
& currum, mouebuntur muri tui, cum ingres-
sus fuerit portas tuas quasi per introitum vi-
dis dissipatæ. * Ungulis equorum suorum
concubabit omnes plateas tuas : populum
tuum gladio cadet, & statum nobiles in ter-
ram corruent. * Vastabunt opes tuas, di-
ripient negotiationes tuas : & destruent mu-
ros tuos, & domos tuas præclaras subuer-
tent : & lapides tuos, & ligna tua, & puluerem
tuum in medio aquarum ponent. * Et que-
scere faciam multitudinem canticorum tuo-
rum, & sonitus cithararum tuarum non au-
dientur amplius. * Et dabo te in limpidissi-
mam petram, siccatio sagenarum eris, nec ad-
dificaberis vltiā : quia ego locutus sum, ait
Dominus Deus. * Hæc dicit Dominus Deus
Tyro : Numquid non à sonitu ruinæ tuæ, &
gemitu interfectorum tuorum, cum occisi fuerint
in medio tui, commouebuntur insulæ ? * Et
descendens de sedibus suis omnes principes
maris : & auferent exuias suas, & vellimenta sua
varia abiciant, & induentur stupore : in terra
sedebunt, & atroniti super repentino casu tuo

adorabuntur. * Et alimenter super te la-
mentum, dicent tibi: Quomodo peristi, quæ
habitas in mari, vrbs inclita, quæ fuisti fortis
in mari cum habitatoribus tuis, quos formi-
dabant vniuersi? * Nunc stupebunt naues in
die pauoris tui: & turbabuntur insule in ma-
ri, eo quod nullus egrediatur ex te. * Quia
hæc dicit Dominus Deus: Cum dederò te vr-
bem desolatam, sicut ciuitates quæ non ha-
bitantur: & adduxero super te abyssum, & o-
peruerint te aquæ multæ: * Et detraxero te
cum his qui descendunt in lacum ad popu-
lum sempiternum, & collocauerò te in terrâ
nouissima, sicut solitudines veteres, cum hi
qui deducuntur in lacum, vt non habiteri-
porò cum dederò gloriam in terrâ viuentiũ
* in nihilum redigam te, & non eris: & requi-
sita non inuenieris vltra in sempiternum, di-
cit Dominus Deus.

CAP. XXVII.

*Tyrus vrbs maritima ac opulentissima ruina de-
fietur, enarratis mercibus quæ à quasque regio
ne ad eam deferri solent.*

ET factum est verbum Domini ad me, di-
cens: * Tu ergo fili hominis, assume super
Tyrum lamentum: * Et dices Tyro, quæ ha-
bitat in introitu maris, negotiationis popu-
lorum ad insulas multas: Hæc dicit Domi-
nus Deus: O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris
ego sum, * & in corde maris sita. Finitimi tui,
qui te ædificauerunt, impleuerunt decorem
tuum: * abietibus de Sanir extruxerunt te cū
omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano
tulerunt vt facerent tibi malum. * Quercus
de Basan dolauerunt in remos tuos: & tran-
stra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & præ-
toriola de insulis Italiæ. * Byssus varia de Æ-
gypto texta est tibi in velum vt poneretur in
malo: hyacinthus & purpura de insulis Elifa-
facta sunt operimentum tuum. * Habitato-
res Sidonis & Aradij fuerunt remiges tui: sa-
pientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui
* Senes Gibly, & prudentes eius, habuerunt
nautas ad ministerium variæ suppellectilis tuæ
omnes naues maris, & nauæ earum, fuerunt
in populo negotiationis tuæ. * Persæ, & Ly-
dij, & Libyes erant in exercitu tuo viri bella-
tores tui: clypeum, & galeam suspenderunt
in te pro ornatu tuo. * Filij Aradij cum exer-
citu tuo erant super muros tuos in circuitu
sed & Pigmæi, qui erant in turribus tuis,
pharetras suas suspenderunt in muris tuis
per gyrum: ipsi compleuerunt pulchritudi-
nem tuam. * Carthagenenses negotiatores
tui, a multitudine cunctarum diuitiarum
argento, ferro, stanno, plumboque, repleu-

tunt nundinas tuas. * Græcia, Thubal, &
Mosoch, ipsi institores tui: mancipia, & vasa
creta aduexerunt populo tuo. * De demo-
Thogorma, equos, & equites, & mules ad-
duxerunt ad forum tuum. * Filij Dedan ne-
gociatores tui insule multæ, negotiatio ma-
nus tuæ: dentes eburneos & hebenimos com-
mutauerunt in pretio tuo. * Syrus negotia-
tor tuus propter multitudinem operum tuo-
rum, gemmam, & purpuram, & scutulata, &
byssum, & sericum, & chochod proposuerunt
in mercatu tuo. * Iuda & terra Israhel ipsi in-
ditores tui in frumento primo, balsamum
& mel, & oleum, & resina: proposuerunt in
nundinis tuis. * Damascenus negotiator
tuus in multitudine operum tuorum, in mul-
titudine diuersarum opum, iuvino pingui, in
lanis coloris optimi. * Dan, & Græcia, & Mo-
sel, in nundinis tuis proposuerunt ferrum
fabrefactum stacte & calamus in negotiatio-
ne tua. * Dedan institores tui in tapetiis ad
sedendum. * Arabia, & vniuersi principes Ce-
dar, ipsi negotiatores manus tuæ: cum agnis,
& arietibus, & hædis venerunt ad te nego-
tiatores tui. * Venditores Saba, & Reema, ipsi
negotiatores tui: cum vniuersis primis aro-
matibus, & lapide pretioso, & auro, quod
proposuerunt in mercatu tuo. * Haran, & Che-
ne, & Eden, negotiatores tui: Saba, Assur, &
Chelmad, venditores tui. * ipsi negotiatores
tui multasiam inuolueris hyacinthi, & po-
lymitorum, gazarumque, pretiosarum, quæ ob-
uolutæ & astricte erant funibus: cedros quo-
que habebant in negotiationibus tuis. * Na-
ues maris, principes tui in negotiatione
tua: & repleta es, & glorificata nimis in cor-
de maris. * In aquis multis adduxerunt te re-
miges tui: ventus auster contriuit te in corde
maris. * Diuitiæ tuæ, & thesauri tui, & mul-
plex instrumentum tuum, nauæ tui, & gu-
bernatores tui, qui tenebant suppellectilem
tuam, & populo tuo præerant: viri quoque
bellatores tui, qui erant in te cum vniuersa
multitudine tua, quæ est in medio tui: ca-
dent in corde maris in die ruinæ tuæ. * A fo-
nitu clamoris gubernatorum tuorum con-
turbabuntur classes: * Et descendent de na-
uibis suis omnes qui tenebant remum: nau-
æ & vniuersi gubernatores maris in terra sta-
bunt: * & ciuiabunt super te voce magna, &
clamabunt amarè: & superciacient puluerem
capitibus suis, & cinere conspergentur. * Et
radent super te caluitium, & accingentur ci-
liciiis: & plorabunt te in amaritudine animæ
ploratu amarissimo. * Et assument super te
garmen lugubre, & plangent te: Quæ est vt
Tyrus, quæ obmutuit in medio maris: Quæ
in exitu negotiationum tuarum de mari

implesti populos multos: in multitudine diuitiarum tuarum, & populorum tuorum, distasti reges terræ. * Nunc contrita es à mari, 34
in profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui, ceciderunt. * Vniuersi habitatores insularum 35
obstupuerunt super te: & reges earum omnes tempestate percussi mutauerunt vultus. * Negotiatores populorum sibilauerunt super te: ad nihilum deducta es, & non eris vsque in perpetuum.

C A P. XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria prius exaltati, ob nimiam ipsius superbiam aliasque iniquitates: similiter & vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israel in terram suam, vastatus ipsorum inimicus.

ET factus est sermo Domini ad me, dicens: 1
* Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eo quod eleuatum est A 2
cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei. * Ecce sapientior es tu Daniele: omne 3
secrētum non est absconditum à te. * In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: & acquisisti aurum & argentum in thesauris tuis. * In multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: & eleuatum est cor tuum in robore tuo. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod eleuatum est cor tuum quasi cor Dei: idcirco 7
ecce ego adducam super te alienos, robustissimos Gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum. * Interficient, & detrahent te: & morieris in interitu occisorum in corde maris. * Numquid dicens loqueris: 9
Deus ego sum, coram interficientib; te: cum sis homo, & non Deus, in manu occidentium te? * Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis leua plañctum super regem Tyri: * & dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, * in deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, & iaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, sapphirus, & carbunculus, & linaragdus: aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt. * Tu cherub extensus, & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. * Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, 15
donec inuenta est iniquitas in te. * In mul-

titudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti: & eieci te de monte Dei, & perdidisti te, ô cherub protegens 17
de medio lapidum ignitorum. * Et eleuatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te: ante faciem regum dedi te vt cernerent te. 18
* In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ, polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. * Omnes, qui viderint te in Gentibus obstepescent super te: nihili factus es. 20
& non eris in perpetuum. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens: * Fili hominis pone faciem tuam contra Sidonem: & prophetabis de ea, * & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon, & glorificabor in medio tui: & scient quia ego Dominus, cum fecero in ea iudicia, & sanctificatus fueris in ea. * Et immittam ei pestilentiam, & sanguinem in plateis eius: & corruent interfesti in medio eius gladio per circuitum: & scient quia ego Dominus. * Et non erit ultio domui Israel offendiculum amaritudinis, & spina dolorem inferens vndique per circuitum eorum, qui aduersantur eis: & scient quia ego Dominus Deus. * Hæc dicit Dominus Deus: 25
Quando congregaui domum Israel de populis, in quibus dispersi sunt, sanctificabo in eis coram Gentibus: & habitabunt in terra sua, quam dedi seruo meo Iacob. * Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cum fecero iudicia in omnibus qui aduersantur eis per circuitum: & scient quia ego Dominus Deus eorum.

C A P. XXIX.

Aduersus regem Ægypti, ac regnum eius, in solitudine redigendum, post 40. tamen annos reuocandum, licet non ad pristinam gloriam. Terra Ægypti datur Nabuchodonosor, eo quod cum suo exercitu laborauerit deus stando Tyrum.

IN anno decimo, decimo mense, vndecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: * Fili hominis pone faciem tuam contra Pharaonem regem Ægypti, & prophetabis de eo, & de Ægypto vniuersa: * Loquere, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Pharaon rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicitis: Meus est fluiuius, & ego feci memetipsum. * Et ponam frenum in maxillis tuis: 4
& agglutinabo pisces fluminum reorum

iquamis tuis: & extraham te de medio fluminis tuorum, & vniuersi pisces tui squamis tuis adhærebunt. * Et proiciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui; super faciem terræ cades, non colligēris, neque congregaberis: bestiis terræ, & volatilibus cæli, dedi te ad deuorandum: * Et scient omnes habitatores Ægypti quia ego Dominus: * pro eo quod fuisi baculus arundineus domui Israel. * Quando apprehenderunt te manu, & contractus es, & lacerasti omnem humerum eorum: & innitentibus eis super te, comminutus es, & dissoluisti omnes renes eorum. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducā super te gladium: & interficiam de te hominem, & iumentum. * Et erit terra Ægypti in desertum, & in solitudine: & scient quia ego Dominus: pro eo quod dixeris: Fluvius meus est, & ego feci eum. * Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque terram Ægypti in solitudines, gladio dissipatam, à turre Syenes, vsque ad terminos Æthiopie. * Non pertransibit eam pes hominis, neq; pes iumenti gradietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis. * Daboque terram Ægypti desertam in medio terrarum desertarū, & ciuitates eius in medio vrbium subuersarum, & erunt desolatæ quadraginta annis, & dispergam Ægyptios in nationes, & ventilabo eos in terras. * Quia hæc dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus dispersi fuerant. * Et reducam captiuitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phathures, in terra natiuitatis suæ: & erunt ibi in regnum humile: * inter cetera regna erit humillima, & non eleuabitur vltra super nationes, & imminuam eos ne imperet Gentibus. * Neque erunt vltra domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, vt fugiant, & sequatur eos: & scient quia ego Dominus Deus. * Et factum est in vigesimo & septimo anno, in primo, in vna mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens: * Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis, seruire fecit exercitū suum seruitute magna aduersus Tyrum: omne caput decaluatum, & omnis humerus depilatus est: & merces nō est reddita ei, neq; exercitui eius, de Tyro, pro seruitute qua seruauit mihi aduersus eam. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Ægypti: & accipiet multitudinem eius, & deprædabitur manubias eius, & diripiet spolia eius: & erit merces exercitui illius, * & operi, quo seruauit aduersus eam: dedi ei terram Ægypti, pro eo quod laborauerit mihi, ait Dominus Deus. * In die illo

pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego Dominus.

C A P. XXX.

Omnes vrbes Ægypti per regem Babylonis vastantur.

ET factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Vlulate, vx, vx diei: * quia iuxta est dies, & appropinquat dies Domini: dies nubis, tempus Gentium erit. * Et veniet gladius in Ægyptum: & erit pavor in Æthiopia, cum ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta eius. * Æthiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chub, & filij terræ fœderis, cum eis gladio cadent. * Hæc dicit Dominus Deus: Et corruent fulcientes Ægyptum, & destruetur superbia imperij eius: a turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum. * & dissipabuntur in medio terrarum desolataram, & vrbes eius in medio ciuitatum desertarum erunt. * Et scient quia ego Dominus: cum dederō ignem in Ægypto, & atriti fuerint omnes auxiliares eius. * In die illa egredientur nuncij à facie mea in tricribus, ad conterendam Æthiopiam confidentiam; & erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dubio veniet. * Hæc dicit Dominus Deus: cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. * Ipse & populus eius cum eo, fortissimi Gentium, adducentur ad disperdendam terram: & euaginabunt gladios suos super Ægyptum: & implebunt terram interfectis. * Et faciam alucos fluminum aridos, & tradam terrā in manus pessimorum: & dissipabo terrā & plenitudinem eius manu alienorum, ego Dominus locutus sum. * Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulachra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de terra Ægypti non erit amplius: & dabo terrorem in terra Ægypti. * Et disperdam terram Phatures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam iudicia in Alexandria. * Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti, & interficiam multitudinem Alexandriæ, * & dabo ignem in Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustia quotidianæ. * Iuuenes Heliopoleos & Bubasti gladio cadent, & ipsæ captiue ducentur. * Et in Taphnis nigrescet dies, cum cōtriuero ibi sceptrā Ægypti, & defecerit in ea superbia potentie eius: ipsam nubes operiet, filie autē eius in captiuitate ducentur. * Et iudicia fa-

Zach. 13. a. 1.

ciam in Aegypto: & scient quia ego Dominus.
 * Et factum est in vndecimo anno, in primo
 mense, in septima mensis, factum est verbum
 Domini ad me, dicens: * Fili hominis bra-
 chium Pharaonis regis Aegypti confregi: & E-
 ecce non est obvolutum, vt restitueretur ei
 sanitas, vt ligaretur pannis, & fasciaretur
 linteolis, vt recepto robore posset tenere
 gladium. * Propterea hæc dicit Dominus
 Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem AEGY-
 PTI, & comminuam brachium eius forte, sed
 contractum: & deiciam gladium de manu ei-
 us: * & dispergam Aegyptum in Gentibus, &
 ventilabo eos in terris. * Et confortabo bra-
 chia regis Babylonis, daboq; gladium meum
 in manu eius: & cōfringam brachia Pharao-
 nis, & gement gemitib; interfecti coram fac-
 cie eius. * Et confortabo brachia regis Baby-
 lonis, & brachia Pharaonis concident: &
 scient quia ego Dominus, cum dederō gla-
 dium meum in manu regis Babylonis, & ex-
 tenderit eum super terram Aegypti. * Et dis-
 pergam Aegyptum in nationes, & ventilabo
 eos in terras, & scient quia ego Dominus.

C A P. XXXI.

*Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur com-
 parat, & vtriusq; similem prædicit interitum.*

ET factum est in anno vndecimo, tertio
 mense, vna mensis, factum est verbū Do-
 mini ad me, dicens: * Fili hominis dic Phara-
 oni regi Aegypti & populo eius: Cui similis fa-
 ctus es in magnitudine tua? * Ecce Assur qua-
 si cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondi-
 bus nemorosus, excelsusq; altitudine, & in-
 ter cōdenlas frondes eleuatum est cacumen
 eius. * Aquæ nutrierunt illum, abyssus exal-
 tauit illum: flumina eius manabat in circuitu
 radice eius, & riuos suos emisit ad vniuer-
 sa ligna regionis. * Propterea eleuata est alti-
 tudo eius super omnia ligna regionis: & mul-
 tiplicata sunt arbuta eius, & eleuari sunt ra-
 mi eius præ aquis multis. * Cumq; extendisset
 vmbra suam, in ramis eius fecerunt nidos om-
 nia volatilia cœli, & sub frondibus eius ge-
 nuerunt omnes bestię saltuum, & sub vmbra
 culi illius habitabat cœus Gentium plu-
 rimarum. * Eratq; pulcherrimus in magnitu-
 dine sua, & in dilatactione arborum suorum:
 erat enim radix illius iuxta aquas multas.
 * Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso
 Dei, abietes non adæquauerunt summita-
 tem eius, & platani non fuerunt æque frondi-
 b; illius: omne lignum paradisi Dei non est
 assimilatum illi, & pulchritudini eius. * Quo-
 niam speciosum feci eum, & multis conden-
 sisq; frondibus: & æmulata sunt eum omnia
 ligna voluptatis, quæ erant in paradiso Dei.

10 * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo
 D quod sublimatus est in altitudine, & deduxit
 summitatem suam virtutem atque conden-
 sam, & jelenatum est cor eius in altitudine
 11 sua: * Tradidi eum in manu fortissimi Gen-
 tium, faciens faciet eum iuxta impietatem eius
 12 eieci eum. * Et succident eum alieni, & cru-
 delissimi nationum, & prouicient eum su-
 per montes, & in cunctis conuallibus cor-
 ruent rami eius, & confringentur arbuta
 eius in vniuersis rupibus terræ: & recedent de
 vmbaculo eius omnes populi terræ, & reli-
 13 quent eum. * In ruina eius habitauerunt o-
 14 mnia volatilia cœli, & in ramis eius fuerunt
 G vniuersæ bestię regionis. * Quomobrem non
 eleuabuntur in altitudine sua omnia ligna
 aquarum, nec ponent sublimitatem suam in-
 ter nemorosa atque frondosa: nec stabunt in
 sublimitate sua omnia, quæ irrigantur aquis
 quia omnes traditi sunt in mortem ad ter-
 ram vltimam, in medio filiorum hominum,
 ad eos qui descendunt in lacum. * Hæc dicit
 15 Dominus Deus: In die quando descendit ad
 inferos, induxi luctum, operui eum abyssis:
 & prohibui flumina eius: & coercui aquas
 multas: contristatus est super eum Libanus,
 16 & omnia ligna agri concussa sunt. * A sonitu
 ruinæ eius commouit Gentes, cum deduce-
 rem eum ad infernum cum his qui descende-
 bant in lacum: & consolata sunt in terra in-
 fima omnia ligna voluptatis egregia atque
 præclara in Libano, vniuersa quæ irriga-
 17 bantur aquis. * Nam & ipsi cum eo descen-
 dent ad infernum ad interfectos gladio: &
 G brachium vniuscuiusq; sedebit sub vmbra
 18 culo eius in medio nationum. * Cui assimi-
 latus es o inclyte atque sublimis inter ligna
 voluptatis? Ecce deductus es cum lignis vo-
 luptatis ad terram vltimam in medio incir-
 cumcisorum dormies, cum eis qui interfecti
 sunt gladio: ipse est Pharaos, & omnis multi-
 tudo eius, dicit Dominus Deus.

C A P. XXXII.

*Pharaos, quantumvis sublimis, contereudus est a
 rege Babylonis: cuius vastatione plurimi reges
 obstupescunt, pluresq; nationes cum eo in Abyssum de-
 trahuntur.*

ET factum est duodecimo anno, in men-
 A se duodecimo, in vna mensis, factum est
 2 verbum Domini ad me, dicens: * Fili homi-
 nis assume lamentum super Pharaonem re-
 gem Aegypti, & dices ad eum: Leoni Gen-
 tium assimilatus es, & draconi qui est in ma-
 ri: & ventilabas cornu in fluminibus, & con-
 turbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas
 3 flumina earum. * Propterea hæc dicit Domi-
 nus Deus: * Expandam super te rete meum: &

in multitudine populorum multorum, & ex-
 traham te in sagena mea. * Et proiciam te in
 terram, super faciem agri abiciam te: & ha-
 bitare faciam super te omnia volatilia cœli,
 & saturabo de te bestias vniuersę terrę. * Et
 dabo carnes tuas super montes, & implebo
 colles tuos sanie tua. * Et irrigabo terrā fec-
 tore sanguinis tui super montes, & valles im-
 plebitur exte. * Et operiam, cum extinctus
 fueris, cœlum, & nigrescere faciā stellis eius:
 solem nube regam, & luna non dabit lumen
 suū. * Omnia luminaria cœli morere faciam
 super te: & dabo tenebras super terrā tuam,
 dicit Dominus Deus, cum ceciderint vulne-
 rati tui in medio terrę, ait Dominus Deus.
 * Et irritabo cor populorum multorum, cum
 induxero contritionem tuam in gentib. su-
 per terras quas nescis. * Et stupefcere faciam
 super te populos multos: & reges eorū hor-
 rore nimio formidabunt super te, cum vola-
 re cœperit gladius meus super facies eorum:
 & obstupefcient repente singuli pro anima
 sua in die ruinę tuę. * Quia hæc dicit Domi-
 n' Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi:
 in gladiis fortium deciamus multitudinem
 tuam: inexpugnabiles omnes Gentes hæ: &
 vastabunt superbiam Ægypti, & dissipabitur
 multitudo eius. * Et perdam omnia iumenta
 eius, quę erant super aquas plurimas: & non
 conturbabit eas pes hominis vlrę, neq; vn-
 gala iumentorum turbabit eas. * Tunc pu-
 rissimas reddam aquas eorum, & flumina eorū
 quasi oleum adducam, ait Dominus Deus:
 * Cum dederō terram Ægypti desolatam: de-
 feretur autem terra à plenitudine sua, quan-
 do percussero omnes habitatores eius: &
 scient quia ego Dominus. * Planctus est, &
 plangent eum: filię Gentium plangent eum:
 super Ægyptum, & super multitudinem eius
 planget eum, ait Dominus Deus. * Et factum
 est in duodecimo anno, in quintadecima
 mensis, factum est verbum Domini ad me, di-
 cens: * Fili hominis cane lugubre super mul-
 titudinem Ægypti: & detrahe eam ipsam, &
 filias Gētium robustarum, ad terrā vltimam,
 cum his qui descendunt in lacum. * Quo pul-
 chrior es? descende, & dormi cum incircum-
 cis. * In medio interfectorum gladio cadet,
 gladius datus est, attraxerunt eam, & omnes
 populos eius. * Loquētur ei potentissimi ro-
 bustorum de medio inferni, qui cum auxilia-
 toribus eius descenderunt, & dormierunt in-
 circumcisi, interfecti gladio. * Ibi Assur, & o-
 mnīs multitudo eius: in circuitu illius sepul-
 chra eius: omnes interfecti, & qui ceciderunt
 gladio. * Quorum data sunt sepulchra in no-
 vissimis lacis: & facta est multitudo eius per
 gyrum sepulchri eius: vniuersi interfecti ca-

24 dentesq; gladio, qui dederant quondam for-
 midinem in terra viuentium. * Ibi Ælam, &
 omnis multitudo eius per gyrum sepulchri
 sui. omnes hi interfecti, vntesq; gladio: qui
 descenderunt incircumcisi ad terram vlti-
 mam: qui posuerunt terrorem suum in terra
 viuentium, & portauerūt ignominiam suam
 cum his, qui descendunt in lacum. * In medio
 interfectorum posuerunt cubile eius in vni-
 uersis populis eius: in circuitu eius sepulchrū
 illius: omnes hi incircumcisi, interfectique
 gladio. dederūt enim terrorem suum in terra
 viuētium, & portauerunt ignominiam suam
 cum his qui descendunt in lacum: in medio
 interfectorum positi sunt. * Ibi Mofoch, &
 Thubal, & omnis multitudo eius: in circui-
 tu eius sepulchra illius. omnes hi incircum-
 cisi, interfecti q; & cadentes gladio: quia de-
 derūt formidinem suam in terra viuentium.
 27 * Et non dormient cum fortibus, cadenti-
 bus q; & incircumcisi, qui descenderunt ad
 infernum cum armis suis, & posuerunt gla-
 dios suos sub capitis suis, & fuerunt ini-
 quitates eorum in ossibus eorum: quia ter-
 ror fortium facti sunt in terra viuentium.
 28 * Et tu ergo in medio incircumcisorum con-
 29 tereris, & dormies cum interfectis gladio. * I-
 bi Idumęa, & reges eius, & omnes duces eius,
 qui dati sunt cum exercitu suo cum interfe-
 ctis gladio: & qui cum incircumcisi dormi-
 erunt, & cum his qui descēdunt in lacum.
 30 * Ibi principes Aquilonis omnes, & vniuersi
 venatores, qui deducti sunt cum interfectis,
 pauentes, & in sua fortitudine confusi: qui
 dormierūt incircumcisi cum interfectis gla-
 dio, & portauerunt confusionem suam cum
 his, qui descēdunt in lacum. * Vidit eos Phara-
 o & consolatus est super vniuersā multitu-
 dine suā, quę interfecta est gladio; Pharao,
 & omnis exercitus eius, ait Dominus Deus:
 32 * quia dedi terrorem meum in terra viuē-
 tium, & dormiuit in medio incircumcisorum
 cum interfectis gladio; Pharao, & omnis
 multitudo eius; ait Dominus Deus.

C A P. XXXIII.

*Si speculator visum imminens malum non an-
 nunciaueris, reus eris pereuntium: quod si an-
 nunciaueris, solus es qui sibi non casit, reus e-
 rit. Iustus quoq; si suam deserat iustitiam, da-
 mnabitur. & impius si conuertatur, saluabi-
 tur. Nec considant de terra sibi data in posses-
 sione, quoniam propter suas iniquitates per-
 dentur, & terra in solitudinem redigetur.*

1 **E**T factum est verbum Domini ad me, di-
 2 cens: * Fili hominis loquere ad filios po-
 A puli tui, & dices ad eos: Terra cum induxero
 super eam gladiū, & tulerit populus terrę vi-

rum vnum de nouissimis suis, & constituerit eum super se speculatorem: * & ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, & annunciauerit populo. * Audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinæ, & non se obseruauerit, veneritque gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super caput eius erit. * Sonum buccinæ audiuit, & non se obseruauit, sanguis eius in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam saluabit. * Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonauerit buccina: & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidē in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. * Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annūciabis eis ex me. * Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: non fueris locutus, vt se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. * Si autem annunciante te ad impium vt à viis suis conuertatur, non fuerit cōuersus à via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro tu animam tuam libera. * Tu ergo fili hominis dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescim: quomodo ergo viuere poterim? * Dic ad eos: Viuo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt cōuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini, conuertimini à viis vestris pessimis: & quare moriemini domus Israel. * Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti nō liberabit eum in quacumque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua: & iustus non poterit viuere in iustitia sua, in quacumque die peccauerit. * Etiam si dixero iusto, quod vita viuat, & confusus in iustitia sua fecerit iniquitatem: omnes iustitiae eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua, quā operatus est, in ipsa morietur. * Si autem dixero impio: Morte morieris: & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiam, & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quidquam iniustum: vita viuet, & non morietur. * Omnia peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei: iudicium & iustitiam fecit, vita viuet. * Et dixerunt filij populi tui: Non est æqui ponderis via Domini: & ipsorum via iniusta est. * Cum enim recesserit iustus à iustitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis. * Et cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque i-

20 dicium & iustitiam, viuet in eis. * Et dicitur: Non est recta via Domini. Vnumquemque iuxta vias suas iudicabo de vobis, domus Israel. * Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostræ, venit ad me, qui fugerat de Ierusalem, dicens: Vastata est ciuitas. * Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret, qui fugerat: aperuitque os meum, donec veniret ad me mane, & aperto ore meo non filui amplius. * Et factum est verbum Domini ad me, dicens: * Fili hominis, qui habitant in ruinosis his super humum Israel, loquentes aiunt: Vnus erat Abraham, & hereditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem. * Idcirco dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: qui in sanguine comeditis, & oculos vestros leuatis ad immunditias vestras, & sanguinem funditis: numquid terram hereditate possidebitis? * Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, & vnusquisque vxorem proximi sui polluit: & terram hereditate possidebitis? * Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Viuo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent, & qui in agro est, bestiis tradetur ad deuorandum: qui autē in præsidiis & speluncis sunt, peste morientur. * Et dabo terram in solitudinem, & in desertum, & deficiet superba fortitudo eius: & desolabuntur mōtes Israel, eod quod nullus sit, qui per eos transeat. * Et scient quia ego Dominus, cum dederō terram eorum desolatam & desertam, propter vniuersas abominationes suas, quas operati sunt. * Et tu fili hominis: fili populi tui, qui loquuntur de te iuxta muros, & in ostijs domorum, & dicūt vnus ad alterum, vir ad proximum suum loquētes: Venite, & audiamus, quis sit sermo egrediens à Domino. * Et veniunt ad te, quali si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus, & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & auaritiā suā sequitur cor eorum. * Et es eis quali carmen musicum, quod suauiter dulcique sonantur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea. * Et cum venerit, quod prædictum est ecce enim venit) tunc scient, quod propheta fuerit inter eos.

C A P. XXXIV.

Ex manibus pastorum, qui neglecto grege, tātum qua sua sunt quarunt, dicit Dominus se eas suas liberaturum: quodq; eas in iudicio pascet, suscitaturus super eas seruum suum Dauid, quo in omni terra vbertate secuti pascantur: & ostenditq; gregem suum esse populum Israel, & se Deum ipsorum.

Et factum est verbum Domini ad me: **1**
 Ecce: * Fili hominis propheta de pastori- **2**
 bus Israel: propheta, & dices pastoribus: Hæc **A**
 dicit Dominus Deus: * Væ pastoribus Israel,
 qui pascabant semetipsos: nõne greges à pa- **3**
 storibus pascuntur? * Lac comedebatis, & la-
 nis operiebamini, & quod crassum erat occide-
 batis: gregem autem meum non pascēbatis.
 * Quod infirmum fuit non consolidastis, & **4**
 quod egrorum non sanastis, quod fractum
 est non alligastis, & quod abiectum est non re-
 dixistis, & quod perierat non quaesistis: sed
 cum austeritate imperabatis eis, & cum poten-
 tia. * Et dispersæ sunt oves meæ, eò quòd non **5**
 esset pastor: & factæ sunt in deuorationem o-
 mnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. * Er- **6**
 rauerunt greges mei in cunæis montibus, & **B**
 in vniuerso colle excelso: & super omnem fa-
 ciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat
 qui requireret, non erat, inquam, qui require-
 ret. * Propterea pastores audite verbum **7**
 Domini: * Viuo ego, dicit Dominus **8**
 Deus: quia pro eo quòd facti sunt greges mei
 in rapinam, & oves meæ in deuorationem o-
 mnium bestiarum agri, eò quòd non esset pa-
 stor: neque enim quaesierunt pastores mei gre-
 gem meum, sed pascēbant pastores semetipsos,
 & greges meos non pascēbant: * propterea **9**
 pastores audite verbum Domini: * Hæc dicit **10**
 Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores **C**
 requiram gregem meum de manu eorum, &
 cessare faciam eos vt vltra non pascant gre-
 gem, nec pascant amplius pastores semetipsos:
 & liberabo gregem meum de ore eorum, &
 non erit vltra eis in escam. * Quia hæc dicit **11**
 Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves **12**
 meas, & visitabo eas. * Sicut visitat pastor gre-
 gem suum, in die quando fuerit in medio o-
 uium suarum dissipatarum: sic visitabo oves
 meas, & liberabo eas de omnibus locis, in qui-
 bus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis.
 * Et educam eas de populis, & congregabo eas **13**
 de terris, & inducam eas in terram suam: & pa- **D**
 scam eas in montibus Israel, in riuis, & in cun-
 æis sedibus terræ. * In pascuis vberimis pa-
 scam eas, & in montibus excelsis Israel erunt **14**
 pascua earum: ibi requiescent in herbis viren-
 tibus, & in pascuis pinguibus pascuntur super **15**
 montes Israel. * Ego pascam oves meas, & e-
 go eas accubare faciam, dicit Dominus Deus. **16**
 * Quod perierat requiram, & quod abiectum
 erat reducam, & quòd fractum fuerat alligabo,
 & quod infirmum fuerat consolidabo, & quod **17**
 pingue & forte custodiam: & pascam
 illas in iudicio. * Vos autem greges mei, hæc **18**
 dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter
 pecus & pecus, arietum & hircorum. * Nõne **E**
 satis vobis erat pascua bona depasci? in super &

reliquas pascuarum vestrarum conculestis
 pedibus vestris: & cum purissimam aquam
 biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis.
19 * Et oves meæ his, quæ conculeata pedibus ve-
 stris fuerant, pascēbantur: & quæ pedes vestri
20 turbauerant, hæc bibeant. * Propterea hæc di-
 cit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse iudi-
21 co inter pecus pingue, & macilentum: * pro
 eo quòd lateribus & humeris impingebatis,
 & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma
22 pecora, donec dispergerentur foras: * saluabo
 gregem meum, & non erit vltra in rapinam, &
23 iudicabo inter pecus & pecus. * **E T S V S.**
F CITABO SVPER EAS PASTOREM
 VNVM, qui pascat eas, seruum meum Da-
 uid: ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem.
24 * Ego autem Dominus ero eis in Deum: &
 seruus meus Dauid princeps in medio eorum:
25 ego Dominus locutus sum. * Et faciam cum
 eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pes-
 simas de terra, & qui habitant in deserto, secu-
26 ri dormient in salubus. * Et ponam eos in cir-
 cuitu collis mei benedictionem: & deducam
 imbrem in tempore suo: pluuia benedictio-
27 nis erunt. * Et dabit lignum agri fructum su-
 um, & terra dabit germen suum, & erunt in
G terra sua absque timore: & scient quia ego
 Dominus, cum contriuero catenas iugi eo-
 rum, & eruero eos de manu imperantium si-
28 bi. * Et non erunt vltra in rapinam in Genti-
 bus, neque bestia terræ deuorabunt eos: sed
 habitabunt confidenter absque vlllo terrore.
29 * Et suscitabo eis germen nominatum: & non
 erunt vltra imminuti fame in terra, neque
30 portabunt vltra opprobrium gentium. * Et
 scient quia ego Dominus Deus eorum cum
 eis: & ipsi populus meus domus Israel: ait Do-
31 minus Deus. * Vos autem greges mei, gre-
 ges pascuæ meæ, homines estis: & ego Domi-
 nus Deus vester, dicit Dominus Deus.

C A P. XXXV.

*Montis Seir siue Idumæorum futura vastatio, eò
 quòd populum Dei affixerint.*

Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 * Fili hominis pone faciem tuam aduer-
A sum montem Seir, & prophetabis de eo, & di-
3 ces illi: * Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego
 ad te mons Seir, & extendam manum meam
 super te, & dabo te desolatam atque desertum.
4 * Vrbes tuas demoliar, & tu desertus eris: &
5 scies quia ego Dominus. * Eò quòd fueris i-
B nimicus sempiternus, & concluderis filios Isra-
 el in manus gladii in tempore afflictionis eo-
 rum, in tempore iniquitatis extremæ. * Pro-
6 pterea viuo ego, dicit Dominus Deus: quoniam
 sanguini tradam te, & sanguis te persequetur:
 & cum sanguinem oderis, sanguis persequetur.

turte. * Et dabo montem Seir desolatum atque desertum & auferam de eo euntem, & redeuntem. * Et implebo montes eius occisorum suorum: in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecisti gladio cadent. * In solitudines sempiternas tradam te, & ciuitates tuæ non habitabuntur: & scietis quia ego Dominus Deus. * Ed quod dixeris: Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hereditate possidebo eos: cum Dominus esset ibi: * Propterea uiuo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam iuxta iram tuam, & secundum zelum tuum, quem fecisti odio habens eos: & notus efficiat per eos cum te iudicauero. * Et scies quia ego Dominus audiui vniuersa opprobria tua, quæ locutus es de montibus Israel, dicens: Deserti, nobis ad deuorandum dati sunt. * Et insurrexisti super me ore vestro, & derogastis aduersum me verba vestra: ego audiui. * Hæc dicit Dominus Deus: Latante vniuersa terra, in solitudinem te redigam. * Sicuti gauisus es super hereditatem domus Israel, ed quod fuerit dissipata, sic faciam tibi: dissipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis: & scient quia ego Dominus,

CAP. XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eo quod propter sua peccata dispersi essent in captiuitatem, dicit Dominus, non propter illum sed propter se reducturum eum in terram suam: quodq; super ipsum effundet aquam mundam, faciens eum in suis præceptis ambulare, magna que fructificabit.

TV autem filii hominis propheta super montes Israel, & dices: * Montes Israel audite verbum Domini: * Hæc dicit Dominus Deus: Ed quod dixerit inimicus de vobis? Euge, alitudines sempiternæ in hereditatem datæ sunt nobis: * Propterea varicinare, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod desolati estis, & conculcati per circuitum & facti in hereditatem reliquis Gentibus, & ascendistis super labium linguæ, & opprobrium populi: * propterea montes Israel audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, torrentibus, vallibusque & desertis, parietinis, & vrbibus derelictis, quæ depopulatæ sunt, & subannatæ à reliquis Gentibus per circuitum. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis Gentibus, & de Idumæa vniuersa, quæ dederunt terram meam sibi in hereditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo: & eiecerunt eam vt vastarent: * idcirco varicinare super humum Israel, & dices montibus & collibus, iugis & vallibus: Hæc dicit Dominus

Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus sum, ed quod confusionem gentium sustinueritis. * Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Ego leuavi manum meam, vt Gentes, quæ in circuitu vestro sunt, ipse confusionem vestram portent. * Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis, & fructum vestrum afferatis populo meo Israel: prope enim est vt veniat. * Quia ecce ego ad vos, & conuertar ad vos, & arabimini, & accipietis sementem. * Et multiplicabo in vobis homines, omnemq; domum Israel: & habitabuntur ciuitates, & ruinae instaurabuntur. * Et replebo vos hominibus, & iumentis: & multiplicabuntur, & crescent: & habitare vos faciam sicut à principio bonisque donabo maioribus, quam habuistis ab initio: & scietis quia ego Dominus. * Et adducam super vos homines, populum meum Israel, & hereditate possidebunt te: & eris eis in hereditatem, & non addes vltra vt abique eis sis. * Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod dicunt de vobis: Deuoratrix hominum es, & suffocans gentem tuam: * Propterea homines non comedas amplius, & gentem tuam non necabis vltra, ait Dominus Deus: * Nec audiam faciam in te amplius confusionem Gentium, & opprobrium populorum nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes amplius ait Dominus Deus. * Et factum est verbum Domini ad me, dicens: * Filii hominis, domus Israel habitauerunt in humo suo, & polluerunt eam in vis suis, & in studiis suis: iuxta immunditiam menstruata facta est via eorum coram me. * Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderunt super terram, & in idolis suis polluerunt eam. * Et dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terras iuxta vias eorum, & ad inuentiones eorum iudicauit eos. * Et ingressi sunt ad Gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum cum diceretur de eis: Populus Domini iste est, & de terra eius egressi sunt. * Et peperi nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gentibus ad quas ingressi sunt. * Idcirco dices domui Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Non propter vos ego faciam, domus Israel, sed propter nomen sanctum meum, quod polluitis in Gentibus, ad quas intraistis. * Et sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter Gentes, quod polluitis in medio earum: vt sciant Gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis. * Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de vniuersis terris, & adducam vos in terram vestram. * Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos. * Et dabo vobis cor nouum,

& spiritum nouū ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. * Et spiritum meum ponam in medio vestri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiat & operemini. * Et habitabit in terra, quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deus. * Et saluabo vos ex vniuersis iniquitatibus vestris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem. * Et multiplicabo fructum lingui, & genimina agri, vt non portetis vltiā opprobrium famis in Gentibus. * Et reco: dabit vti viarum vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum: & displicebunt vobis iniquitates vestre, & scelera vestra. * Non propter vos ego faciam ait Dominus Deus, notum sit vobis: confundimini, & erubescite super vis vestris, domus Israel. * Hæc dicit Dominus Deus, in die, qua mundauero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero vrbes, & inlaurauero ruinas, & terra deserta fuerit exulta, quæ quondam erat desolata in oculis omnis viatoris, dicens: * Terra illa inculta, facta est vt hortus voluptatis: & ciuitates desertæ, & d sicutæ atque suffossæ, munitæ federunt. * Et scient gentes quæcumque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificauī dissipatā, plantauīq; incultā, ego Dominus locutus sum, & fecerim. * Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc inuenient me domus Israel, vt faciam eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominum, * vt gregem sanctum, vt gregem Ierusalem in sollemnitatibus eius. Sic erūt ciuitates desertæ plenæ gregibus hominum: & scient quia ego Dominus.

CAP. XXXVII.

In figura aridorum ossium reuiuiscensium, designat filios Israel qui de omni prosperitate desperant, reducendos in terram suam, super duo ligna coniuncta significat vnum fore regnum Iuda & Israel, qui sub vno rege ac pastore Dauid obseruaturi sint mandata Domini, qui cum ipso pacem feriet sempiternum.

Facta est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus: * Et circumdixit me per ea in gyro: erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer. * Et dixit ad me: Fili hominis, putasne viuunt ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti. * Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis, & dices eis: Ossa arida audite verbum Domini. * Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & viueris. * Et dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, & su-

perextendam in vobis cutem: & dabo vobis spiritum, & viuetis, & scietis quia ego Dominus. * Et prophetaui sicut præceperat mihi: factus est autem sonitus, prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam suam. * Et vidi, & ecce super ea nerui & carnes ascendebant: & extensa est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant. * Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis. & dices ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor vtrius veni spiritus, & insufflā super interfectos istos, & reuiuifcant. * Et prophetaui sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde. * Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc vniuersa, domus Israel est: ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & perit spes nostra, & abscissi sumus. * Propterea vaticinare, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris, populus meus: & inducam vos in terram Israel. * Et scietis quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris, popule meus: * Et dederō spiritum meū in vobis & vixeritis, & requiescere vos faciam super humum vestram: & scietis quia ego Dominus locutus sum, & feci, ait Dominus Deus. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens: * Et tu fili hominis sūme tibi lignum vnum: & scribe super illud: Iudæ, & filiorum Israel sociorum eius: & tolle lignum alterum, & scribe super illud: Ioseph ligno Ephraim, & cunctæ domui Israel, & sociorumque eius. * Et adiunge illa, vnum ad alterum tibi in lignum vnum: & erunt in vniōnem in manu tua. * Cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes: Nōne indicas nobis quid in his tibi velis? * loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Ioseph, quod est in manu Ephraim, & tribus Israel, quæ sunt ei adiunctæ: & dabo eas pariter cum ligno Iudæ, & faciam eas in lignum vnum: & erunt vnum in manu eius. * Erunt autem ligna, super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum. * Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos vndique, & adducam eos ad humum suam. * Et faciam eos in gentem vnam in terra in montibus Israel, & rex vnus erit omnibus imperans: & non erunt vltiæ duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo regna. * Neque polluentur vltiā in idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: & saluos eos faciam de vniuersis sedibus, in quibus peccauerunt, & erundabo eos: & erunt mihi populus,

10b. 10. b.
16.

Sup 34 f. & ergo cōcis Deus. * Et seruus meus David
23. rex super eos, & pastor vnus erit omnium eo-
Ioham. 1. g. rum: in iudiciis meis ambulabunt, & manda-
45. ta mea custodient, & facient ea. * Et habita-
Isa. 40. c. bunt super terram, quam dedi seruo meo Ia-
11. cob, in qua habitauerunt patres vestri: & habi-
Ier. 23. a. 5 tabunt super eam ipsi, & filii eorum, & filii fi-
Dan. 9. g. liorum eorum, vsque in sempiternum: & Da-
24. uid seruus meus princeps eorum in perpetu-
Ioh. 12. c. um: * Et percutiam illis socius pacis, pa-
34. ctum sempiternum erit eis: & fundabo eos, &
Psal. 109. multiplicabo & dabo sanctificationem meam
6. 4. 106 in medio eorum in perpetuum. * Et erit ta-
2. 2. bernaculum meum in eis: & ero eis Deus, &
 ipsi erunt mihi populus. * Et scient Gentes
 quia ego Dominus sanctificator Israel, cum
 fuerit sanctificatio mea in medio eorum in
 perpetuum.

CAP. XXXVIII.

*Habitantibus post reduectam captiuitatem secure
 filijs Israel in oppidis suis, adducet Dominus in
 nouissimis diebus contra eos Gog cum ingenti
 exercitu: sed & hunc cum suo exercitu multis
 cladibus postea consumer.*

Inf. 39. a. 1. **E**t factus est sermo Domini ad me, dicens: *A*
Apoc. 20. * Fili hominis, pone faciem tuam contra *2*
2. 8. Gog, terram Magog, principem capitis Mo- *3*
 soch & Thubal: & vaticinare de eo, * & dices *4*
 ad eum: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego *5*
 ad te Gog principem capitis Mosoch & Thu- *6*
 bal, * & circumagam te, & ponam frenum in *7*
 maxillis tuis: & educam te, & omnem exerci- *8*
 tum tuum, equos & equites vestitos loriceis v- *9*
 niuersos, multitudinem magnam, hastam *10*
 & clypeum arripientium & gladium. * Peræ, *11*
 Æthiopes, & Libyes cum eis, omnes scutati & *12*
 galeati. * Gomer, & vniuersa agmina eius, do- *13*
 mus Thogorma, latera Aquilonis, & totum *14*
 robur eius, populi que multi tecum. * Præpa- *15*
 ra, & instruite, & omnem multitudinē tuam, *16*
 quæ coaceruata est ad te: & esto eis in præce- *17*
 ptum. * Post dies multos visitaberis: in no- *18*
 uissimo annorum venies ad terram, quæ re- *19*
 uersa est ad gladio, & congregata est de populis *20*
 multis ad montes Israel, qui fuerunt deserti *21*
 iugiter: hæc de populis educta est, & habita- *22*
 bunt in ea confidenter vniuersi. * Ascendens *23*
 autem quasi tempestas venies, & quasi nubes, *24*
 vt operias terram tu, & omnia agmina tua, & *25*
 populi multi tecum. * Hæc dicit Dominus *26*
 Deus: In die illa ascendent sermones super cor *27*
 tuum, & cogitabis cogitationem pessimam: *28*
 * & dices Ascendam ad terram absque muro: *29*
 veniam ad quiescentes, habitantes que securi- *30*
 bi omnes habitant sine muro, vctæ & portæ *31*
 non sunt eis: * Vt diripias spolia, & inuadas *32*
 prædā, vt inferas manum tuam super eos, *33*

qui deserti fuerant, & postea restituti, & super *34*
 populum, qui est congregatus ex Gentibus, *35*
 qui possidere coepit, & ille habitator vmbilici *36*
 terræ. * Saba, & Dedan, & negociatores Thar- *37*
 sis, & omnes leones eius dicent tibi: Numquid *38*
 ad sumenda spolia tu venis? ecce ad diripien- *39*
 dam prædā cōgregasti multitudinem tuam, *40*
 vt tollas argentum, & aurum, & auferas supel- *41*
 lectilem, atque substantiam, & diripias manu- *42*
 bias infinitas. * Propterea vaticinare fili ho- *43*
 minis, & dices ad Gog: Hæc dicit Dominus *44*
 Deus: Numquid non in die illo, cum habita- *45*
 uerit populus meus Israel confidenter, scies: *46*
 * Et venies de loco tuo a lateribus Aquilonis *47*
 tu, & populi multi tecum, ascensores equo- *48*
 rum vniuersi, cœtus magnus, & exercitus ve- *49*
 hemens. * Et ascendes super populum meum *50*
 Israel quasi nubes, vt operias terram. In nouis- *51*
 simis diebus eris, & adducam te super terram *52*
 meam: vt sciant Gentes me, cum sanctificatus *53*
 fuero in te in oculis eorum. ô Gog * Hæc dicit *54*
 Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo locu- *55*
 tus sum in diebus antiquis, in manu seruo- *56*
 rum meorum prophetarum Israel, qui pro- *57*
 phetauerunt in diebus illorum temporum, vt *58*
 adducerent te super eos. * Et erit in die illa, in *59*
 die aduentus Gog super terram Israel, ait Do- *60*
 minus Deus, ascendet indignatio mea in furo- *61*
 remeo. * Et in zelo meo, in igne iræ meæ lo- *62*
 cutus sum. Quia in die illa erit commotio ma- *63*
 gna super terram Israel: * & commouebuntur *64*
 a facie mea pisces maris, & volucres cœli, & be- *65*
 stia agri, & omne reptile quod mouetur super *66*
 humum, cunctique homines qui sunt super *67*
 faciem terræ: & subuertentur montes, & ca- *68*
 dent sepes, & omnis murus corruet in terram. *69*
 * Et cōuocabo aduersus eum in cunctis mon- *70*
 tibus meis gladium, ait Dominus Deus: gla- *71*
 dius vniuscuiusque in fratrem suum dirige- *72*
 tur. * Et iudicabo eum peste, & sanguine, & *73*
 imbre vehemente, & lapidibus immensis: *74*
 ignem & sulphur pluam super eum, & super *75*
 exercitum eius, & super populos multos, qui *76*
 sunt cum eo. * Et magnificabor, & sanctifica- *77*
 bor: & notas ero in oculis multarum gentium *78*
 & scient quia ego Dominus.

CAP. XXXIX.

*Adducet Dominus Gog contra Israel, sed ipsum
 cum toto eius exercitu ibi perdet, in cuius lo-
 puluura septem mensibus occupabuntur ad
 mundandam terram: Dominus filios Israel
 propter peccata ipsorum tradidit in captiuita-
 tem, sed reducet eos in terram suam ad nomi-
 nis sui glorificationem.*

1 **T**u autem fili hominis vaticinare aduer-
A sum Gog, & dices: Hæc dicit Dominus
 Deus: Ecce ego super te Gog principem capi-
 tis Moloch & Thubal: * & circumagam te,

& educam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: & adducam te super montes Israel. * Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua deiciam. * Super montes Israel cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui sunt tecum: feris, auibus, omnique volatili, & bestiis terræ, dedi te ad deuorandum. * Super faciem agri cades: quia ego locutus sum ait Dominus Deus. * Et immittā ignem in Magog, & in his qui habitant in insulis confidenter: & scient quia ego Dominus. * Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, & non polluam nomen sanctum meum amplius: & scient Gentes quia ego Dominus sanctus Israel. * Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus: hæc est dies, de qua locutus sum. * Et egredientur habitatores de ciuitatib. Israel, & succendent, & comburent arma, clypeum, & hastas, arcū, & sagittas, & baculos manuum, & contos: & succendent ea igni septem annis. * Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igni, & deprædabuntur eos, quibus præda fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus Deus. * Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrū in Israel: vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem eius, & vocabitur vallis multitudinis Gog. * Et sepelient eos domus Israel, vt mudent terram septem mensibus. * Sepeliet autem eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus. * Et viros iugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant & requirant eos qui remanserant super facie terræ, vt emudent eam: post menses autem septem quærere incipient. * Et circuibunt peragrantes terram: cumque viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec sepeliant illud polinctorum in valle multitudinis Gog. * Nomen autem ciuitatis Amona, & mundabunt terram. * Tu ergo fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, & vniuersis auibus, cunctisque bestiis agri: Conuenite, properate, concurrite vndique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israel: vt comedatis carnem, & bibatis sanguinem. * Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum, & agnorum, & hircorum, taurorumq; & altilium, & pinguium omnium. * Et comedetis adipem in saturitatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis: & sa-

turabimini super mensam meam de equo, & equite forti, & de vniuersis viris bellatoribus, ait Dominus Deus. * Et ponam gloriam meam in Gentibus: & videbunt omnes gentes iudicium meum, quod fecerim; & manum meam, quam posuerim super eos. * Et scient domus Israel, quia ego Dominus Deus eorum, à die illa, & deinceps. * Et scient Gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israel, eò quòd dereliquerint me, & absconderim faciem meā ab eis: & tradiderim eos in man⁹ hostium, & ceciderint in gladio vniuersi. * Iuxta immunditiam eorum & scelus feci eis, & abscondi faciem meam ab illis. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captiuitatem Iacob, & miserebor omnis domus Israel: & assumam zelum pro nomine sancto meo. * Et portabunt confusionem suam, & omnem præuaricationem, qua præuariati sunt in me, cum habitauerint in terra sua confidenter neminem formidantes: * & reduxero eos de populis, & congregaui de terris inimicorū suorum, & sanctificabo fuero in eis, in oculis gentium plurimarum. * Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eò quòd transtulerim eos in nationes, & congregauerim eos super terram suam, & non dereliquerim quemquam ex eis ibi. * Et non abscondam vltra faciem meam ab eis, eò quòd effuderim spiritum meum super omnem domum Israel, ait Dominus Deus.

CAP. XL.

Propheta ostenditur futura reedificatio ciuitatis, cum mensura in longitudine, latitudine & altitudine singularum domus portarum, & thalamorum, fontium, fenestrarum, vestibulorum, cubiculorum & graduum: item mensuratio quatuor mensurarum ad immolanda sacrificia: rursum gazophylacia cantorum & sacerdotum, ac vestibula templi.

IN vigesimo quinto anno transmigratio-
nis nostræ, in exordio anni, decima mensis, quarto decimo anno postquam percussa est ciuitas: in ipsa hæc die facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc. * In visionibus Dei adduxit me in terram Israel. & dimisit me super montem excelsum nimis: super quem erat quasi ædificatio ciuitatis vergentis ad Austrum. * Et introduxit me illuc: & ecce vir, cuius erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mensuræ in manu eius: stabat autem in porta. * Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi: quia vt ostendantur tibi adductus es

¹Sup. 26. e.
33.

huc; annuncia omnia, quæ tu vides, domui
 Israel: * Et ecce murus forinsecus in circui-
 tu domus vndique, & in manu viri calamus
 mensuræ sex cubitorum, & palmo: & men-
 sus est latitudinem ædificij calamo vno, alti-
 tudinē quoque calamo vno. * Et venit ad por-
 tam, quæ respiciebat viam Orientalem, & a-
 scendit per gradus eius: & mensus est limen
 portæ calamo vno latitudinem, id est, limen
 vnum calamo vno in latitudine: * & thala-
 mum vno calamo in longum, & vno calamo
 in latum: & inter thalamos, quinque cubitos:
 * & limen portæ iuxta vestibulum portæ in-
 trinsecus, calamo vno. * Et mensus est vesti-
 bulum portæ octo cubitorum, & frontē eius
 duobus cubitis: vestibulum autē portæ erat
 intrinsecus. * Porro thalami portæ ad viam
 Orientalem, tres hinc & tres inde: mensura
 vna trium, & mensura vna frontium ex vtra-
 que parte. * Et mensus est latitudinem limi-
 nis portæ, decem cubitorum: & longitudi-
 nē portæ, tredecim cubitorum: * Et margi-
 nem ante thalamos cubiti vnus: & cubitus
 vnus finis vtrinque: thalami autem, sex cu-
 bitorū erant hinc & inde. * Et mensus est por-
 tam à recto thalami, vsque ad rectum eius, la-
 titudinem viginti quinque cubitorum: ostium
 contra ostium. * Et fecit frontes per sexagin-
 ta cubitos: & ad frontem atrium portæ vndi-
 que per circuitum. * Et ante faciē portæ, quæ
 pertingebat vsque ad faciē vestibuli portæ in-
 terioris, quinquaginta cubitos. * Et fenestras
 obliquis in thalamis, & in frontibus eorum,
 quæ erant intra portā vndique per circuitum;
 similiter autem erant & in vestibulis fenestæ
 per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictu-
 ra palmarum. * Et eduxit me ad atrium exte-
 rius, & ecce gazophylacia, & pavementū stratum
 lapide in atrio per circuitū: triginta ga-
 zophylacia in circuitu pavementi. * Et pau-
 mentum in fronte portarum, secundum lon-
 gitudinem portarum erat inferius. * Et men-
 sus est latitudinē à faciē portæ inferioris vsque
 ad frontem atrij interioris extrinsecus, cen-
 tum cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.
 * Portam quoque, quæ respiciebat viam A-
 quilonis atrij exterioris, mensus est tam in
 longitudine, quam in latitudine. * Et thala-
 mos eius tres hinc, & tres inde: & frontem
 eius: & vestibulū eius secundum mensuram
 portæ prioris, quinquaginta cubitorū lon-
 gitudinem eius, & latitudinem viginti quin-
 que cubitorum. * Fenestræ autem eius, & ve-
 stibulum, & sculpturæ secundum mensuram
 portæ, quæ respiciebat ad Orientem: & se-
 prem graduum erat ascensus eius, & vestibulum
 ante eam. * Et porta atrij interioris con-
 tra portam Aquilonis, & Orientalē: & men-

24 sus est à porta vsque ad portam centum cubi-
 tos. * Et eduxit me ad viam Australem, & ecce
 porta, quæ respiciebat ad Austrum: & mensus
 25 est frontem eius, & vestibulū eius, iuxta men-
 suras superiores. * Et fenestras eius, & vesti-
 26 bula in circuitu, sicut fenestras ceteras: quin-
 quaginta cubitorum longitudine, & latitu-
 dine viginti quinque cubitorum. * Et in gradi-
 bus septem ascendebatur ad eam: & vestibulum
 ante fores eius: & calatræ palmæ erant,
 27 vna hinc, & altera inde in fronte eius. * Et por-
 ta atrij interioris in via australi: & mensus est
 à porta vsque ad portā in via australi, centum
 28 cubitos. * Et introduxit me in atrium interius
 ad portam australem: & mensus est portam
 29 iuxta mensuras superiores. * Thalamū eius,
 & frontem eius, & vestibulum eius eisdem
 mensuris: & fenestras eius, & vestibulum eius
 in circuitu, quinquaginta cubitos longitu-
 30 dinis, & latitudinis viginti quinque cubitos.
 E ginti quinque cubitorum, & latitudine quinque
 31 cubitorum. * Et vestibulum eius ad atrium
 32 exterius, & palmas eius in fronte: & octo gra-
 dibus erant, quibus ascendebatur per eam. * Et
 introduxit me in atrium interius per viam o-
 rientalem: & mensus est portam secundum
 33 mensuras superiores. * Thalamū eius, & fron-
 tem eius, & vestibulum eius, sicut supra: & fe-
 nestras eius, & vestibula eius in circuitu, lon-
 34 gitudine quinquaginta cubitorum, & lati-
 tudine viginti quinque cubitorum. * Et vesti-
 bulum eius, id est, atrij exterioris: & palmæ
 calatræ in fronte eius hinc & inde: & in octo
 35 gradibus ascensus eius. * Et introduxit me ad
 portam, quæ respiciebat ad Aquilonem: &
 mensus est secundum mensuras superiores.
 36 * Thalamum eius, & frontem eius, & vesti-
 bulum eius, & fenestras eius per circuitum,
 longitudine quinquaginta cubitorum, & la-
 37 titudine viginti quinque cubitorum. * Et vesti-
 bulum eius respiciebat ad atrium exterius: &
 calatura palmarum in fronte eius hinc & in-
 38 de: & in octo gradibus ascensus eius. * Et per
 F singula gazophylacia ostium in frontibus
 39 portarum: ibi lauebant holocaustum. * Et
 in vestibulo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ
 40 mensæ inde: vt immoletur super eas holo-
 caustum, & pro peccato, & pro delicto. * Et
 ad latus exterius, quod ascendit ad ostium por-
 tæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ:
 & ad latus alterum ante vestibulum portæ,
 41 duæ mensæ. * Quatuor mensæ hinc, & qua-
 tuor mensæ inde: per latera portæ octo men-
 42 sæ erant, super quas immolabant. * Quatuor
 autem mensæ ad holocaustum, de lapidibus
 quadris extractæ: longitudine cubiti vnus
 & dimidij: & latitudine cubiti vnus & di-

midii: & altitudine cubiti vnus: super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum, & victimæ. * Et labia earum palmi vnus, 43
 restant intrinsecus per circuitum: super mensas autem carnes oblationis. * Et extra portam 44
 anteriorem, gazophylacia canorum in atrio inferiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem: & facies eorum contra viam 45
 Australem, vna ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis. * Et dixit ad me: Hoc est gazophylacium, quod respicit viam 46
 Meridianam; sacerdotum erit, qui excubant in custodiis templi. * Porro gazophylacium, quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium altaris. isti sunt filii Sadoe, qui accedunt de filiis Leui ad Dominum vt ministrent ei. * Et mensus est atrium 47
 longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum: & altare ante faciem templi. * Et introduxit me in vestibulum templi: & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde. * Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, & latitudinem vndecim cubitorum, & octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus; vna hinc, & altera inde. 49

CAP. XLI.

Dispositio readificandi templi iuxta partes singulas.

ET introduxit me in templum, & mensus 1
 est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, & A
 sex cubitos inde, latitudinem tabernaculi. * Et 2
 latitudo portæ, decem cubitorum erat: & latera portæ, quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & mensus est longitudinem eius quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum. * Et introgressus intrinsecus 3
 mensus est in fronte portæ duos cubitos: & portam, sex cubitorum: & latitudinem portæ, septem cubitorum. * Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, & latitudinem eius viginti cubitorum, ante faciem templi: & dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum. * Et 5
 mensus est parietem domus sex cubitorum: & latitudinem lateris quatuor cubitorum vndique per circuitum domus. * Latera autem, 6
 latus ad latus, bistriginta tria: & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, vt continerent, & non attingerent parietem templi. * Et platea 7
 erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, & in coenaculum templi descerebat per gyrum; idcirco latus erat templum in superioribus: & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium. * Et vidi in domo 8

altitudinem per circuitum, fundata latera ad 9
 mensuram calami sex cubitorum spatium; * & latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum; & erat interior domus in lateribus domus. * Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus vndique, * & ostium lateris ad orationem: ostium vnum ad viam Aquilonis, & ostium vnum ad viam Australem: & latitudinem loci ad orationem, quinque cubitorum 12
 in circuitu. * Et ædificium, quod erat separatum, versum quæ ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum. paries autem ædificii, quinque cubitorum latitudinis per circuitum: & longitudo eius nonaginta cubitorum. * Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum; & quod separatum erat ædificium, & parietes eius, longitudinis centum cubitorum. * Latitudo autem ante faciem domus, & eius quod erat separatum contra Orientem, centum cubitorum. * Et mensus est longitudinem ædificii contra faciem eius, quod erat separatum ad dorsum: ethecas ex vtraque parte centum cubitorum: 16
 & templum interius, & vestibula atrii. * Limita, & fenestras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra vnus cuiusque limen, stratum quæ ligno per gyrum in circuitu: terra autem vique ad fenestras, & fenestræ clausæ super ostia. * Et vsque ad domum anteriorem, & forinsecus per omnem parietem in circuitu 18
 intrinsecus, & forinsecus, ad mensuram. * Et fabricata Cherubim & palmæ: & palma inter cherub & cherub, duas quæ facies habebat cherub. * Faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte, expressam per omnem & eum in circuitu. * De terra vsque ad superiora portæ, cherubim & palmæ cælatæ erant in pariete templi. * Limen quadrangulum, & facies sanctuarii, aspectus contra aspectum. * Altaris lignei trium cubitorum altitudo: & longitudo eius duorum cubitorum: & anguli eius, & longitudo eius, & parietes eius lignei. Et locus est ad me: Hæc est mensa coram Domino. * Et duo ostia erant in templo, & in sanctuario. * Et in duobus ostiis ex vtraque parte bina erant ostiola, quæ in se inuicem plicabantur: bina enim ostia erant ex vtraque parte ostiorum. 25
 * Et cælatæ erant in ipsis ostiis templi cherubim, & sculpturæ palmarum, sicut in parietibus quoque expressæ erant: quam ob rem & grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus. * Super quæ fenestræ obliquæ, & similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundum latera domus, latitudinem quæ parietum. 26

CAP. XLII.

De gazophylaciis ceterisq; qua ad sacrorum usum pertinent, reedificandis.

ET eduxit me in atrium exterius per viam 1
ducentem ad Aquilonem, & introduxit A
me in gazophylacium, quod erat contra se-
paratum ædificium, & contra ædem vergen-
tem ad Aquilonem. * In facie longitudinis, 2
centum cubitos ostij Aquilonis: & latitudi-
nis quinquaginta cubitos, * contra viginti 3
cubitos atrij interioris, & contra pavimen-
tum strarum lapide atrij exterioris, ubi erat
porticus iuncta porticui triplici. * Et ante 4
gazophylacia deambulatio decem cubito-
rum latitudinis, ad interiora respiciens viæ
cubiti vnus. Et ostia eorum ad Aquilonem: 5
* Vbi erant gazophylacia in superioribus hu-
miliora: quia supportabant porticus, quæ
ex illis eminebant de inferioribus, & de 6
mediis ædificij. * Trislega enim erant, & non B
habebant columnas, sicut erant columnæ
atriorum: propterea eminebant de inferiori-
bus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta. * Et peribolus exterior secundum ga-
zophilacia, quæ erant in via atrij exterioris
ante gazophylacia: longitudo eius quin-
quaginta cubitorum. * Quia longitudo erat 8
gazophylaciorum atrij exterioris, quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem
templi, centum cubitorum. * Et erat subter 9
gazophylacia hæc introitus ab Oriente in-
gredientium in ea de atrio exteriori. * In la- 10
titudine periboli atrij, quod erat contra vi-
am Orientalem, in faciem ædificij separati,
& erant ante ædificium gazophylacia. * Et 11
via ante faciem eorum, iuxta similitudinem
gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilo-
nis: secundum longitudinem eorum, sic & C
latitudo eorum: & omnis introitus eorum,
& similitudines, & ostia eorum. * secundum
ostia gazophylaciorum, quæ erant in via re-
spiciente ad Notum: ostium in capite viæ:
quæ via erat ante vestibulum separatum per
viam Orientalem ingredientibus. * Et dixit 13
ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophy-
lacia Austri, quæ sunt ante ædificium sepa-
ratum: hæc sunt gazophylacia sancta, in qui-
bus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant
ad Dominum in sancta sanctorum: ibi po-
nent sancta sanctorum, & oblationem pro
peccato, & pro delicto: locus enim sanctus
est. * Cum autem ingressi fuerint sacerdotes, 14
nō egredientur de sanctis in atrium exterius:
& ibi reponent vestimenta sua, in quibus mi-
nistrant, quia sancta sunt: vestienturq; vesti-
mentis aliis, & sic procedent ad populum.
* Cumque complexer mensuras domus in- 15

D terioris, eduxit me per viam portæ, quæ re-
spiciebat ad viam Orientalem: & mensus est
eam vndique per circuitum. * Mensus est au- 16
tem contra ventum Orientalem calamo men-
suræ, quingentos calamos in calamo men-
suræ per circuitum. * Et mensus est contra 17
ventum Aquilonis, quingentos calamos in
calamo mensuræ per gyrum. * Et ad ventum 18
Australem mensus est quingentos calamos
in calamo mensuræ per circuitum. * Et ad 19
ventum Occidentalem mensus est quingen-
tos calamos in calamo mensuræ. * Per qua- 20
tuor ventos mensus est murum eius vndique
per circuitum, longitudinem quingento-
rum cubitorum, & latitudinem quingento-
rum cubitorum, diuidentem inter sanctua-
rium & vulgi locum.

CAP. XLIII.

*Gloria Domini apparente audis propheta quæd
filij Israel non amplius polluent nomen Domi-
ni, & qua sint mensura altaris, ac sacrificia ad
ipsum septem diebus expiandum.*

ET duxit me ad portam, quæ respiciebat
ad viam Orientalem. * Et ecce gloria Dei
A Israel ingrediebatur per viam Orientalem:
& vox erat ei quasi vox aquarum multarum,
& terra splendebat à maiestate eius. * Et ri-
3 divisionem, secundum speciem, quam vide-
ram, quando venit vt disperderet ciuitatem:
& species secundum aspectum, quem vide-
ram iuxta fluuium Chobar: & cecidi super
4 faciem meam. * Et maiestas Domini ingres-
sa est templum per viam portæ, quæ respicie-
5 bat ad Orientem. * Et eleuauit me spiritus,
& introduxit me in atrium interius: & ecce
6 repleta erat gloria Domini domus. * Et au-
diui loquentem ad me de domo, & vir qui
7 stabat iuxta me, * dixit ad me: Fili hominis,
B locus solij mei, & locus vestigiorum pedum
in eorum, ubi habito in medio filiorum Israel
in æternum: & non polluent vltra domus
Israel nomen sanctum meum, ipsi & reges eo-
rum in fornicationibus suis, & in ruinis re-
8 gum suorum, & in excelsis. * Qui fabricati
sunt limen suum iuxta limen meum, & pos-
tes suos iuxta postes meos: & murus erat in-
ter me & eos: & polluerunt nomen sanctum
meum in abominationibus, quas fecerunt:
9 propter quod consumpsi eos in ira mea. * Nunc
C ergo repellant procul fornicationem suam,
& ruinas regum suorum à me: & habitabo
10 in medio eorum semper. * Tu autem fili ho-
minis ostēde domui Israel templum, & con-
fundantur ab iniquitatibus suis, & metian-
11 tur fabricam: * & erubescant ex omnibus,
quæ fecerunt: Figuram domus, & fabricæ
cius

eius exitus, & introitus, & omnē descriptionem eius, & vniuersa praecepta eius, cunctumq; ordinem eius, & omnes leges eius ostende eis, & scribes in oculis eorum: vt custodiant omnes descriptiones eius, & praecepta illius, & faciant ea. * Ista est lex domus in summitate montis: Omnis finis eius in circuitu, sanctum sanctorum est: hæc est ergo lex domus. * Iste autē mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum & palmum: in sinu eius erat cubitus & cubitus in latitudine, & definitio eius vsque ad labium eius, & in circuitu, palmus vnus, hæc quoq; erat fossa altaris. * Et de sinu terre vsq; ad crepidinem nouissimam duo cubiti, & latitudo cubiti vnus: & à crepidine minore vsque ad crepidinem maiorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti vnus. * Ipse autem Ariel quatuor cubitorum: & ab Ariel vsq; ad sursum, cornua quatuor. * Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum æquis lateribus. * Et crepidio quatuordecim cubitos longitudinis, per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius: & corona in circuitu eius dimidij cubiti, & sinus eius vnus cubiti per circuitum: gradus autem eius versū ad Orientem. * Et dixit ad me: Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabricatum: vt offeratur super illud holocaustum, & effundatur sanguis. * Et dabit Sacerdotibus, & Levitis, qui sunt de semine Sadoe, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, vt offerant mihi vitulum de armento pro peccato. * Et assumens de sanguine eius, pones super quatuor cornua eius, & super quatuor angulos crepidinis, & super coronam in circuitu, & mundabis illud, & expiabis. * Et tolles vitulum, qui oblati fuerit pro peccato: & combures eum in separato loco domus extra sanctuarium. * Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: & expiabit altare, sicut expiauerunt in vitulo. * Cumq; compleueris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, & arietem de grege immaculatum. * Et offeres eos in conspectu Domini: & mittent sacerdotes super eos sal, & offerent eos holocaustū Domino. * Septem diebus facies hirci pro peccato quotidie: & vitulum de armento, & arietem de pecoribus, immaculatos offerent. * Septem diebus expiabit altare, & mundabit illud: & implebunt manum eius. * Expletis autem diebus, in die octaua & vltra, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAP. XLIV.

Porta sanctuarij densa quia solus Deus ingreditur: incircumcisi carne & corde non ingredientur: sanctuarium, nec leuita qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filij autem Sadoe sacerdotes ingredientur & horum leges ponuntur.

ET conuertit me ad vitam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientē: & erat clausa. * Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritq; clausa principi. * Princeps ipse sedebit in ea, vt comedat panem coram Domino: per viam portæ vestibuli ingredietur, & per viam eius egredietur. * Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conspectu domus: & vidi, & ecce impleuit gloria Domini domum Domini: & cecidi in faciem meam. * Et dixit ad me Dominus: Fili hominis pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ ego loquor ad te de vniuersis ceremoniis domus Domini, & de cunctis legibus eius: & pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarij. * Et dices ad exasperantem me domum Israel: Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israel: * cōquod inducitis filios alienos incircumcisos corde, & incircumcisos carne, vt sint in sanctuario meo, & polluant domum meam: & offeritis panes meos, adipem, & sanguinem: & dissoluitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris. * Et non seruastis praecepta sanctuarij mei: & posuistis custodes obseruationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis. * Hæc dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircumcisos corde, & incircumcisos carne, nō ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israel. * Sed & Leuitæ, qui longè recesserunt a me in errore filiorum Israel, & errauerunt a me post idola sua, & portauerunt iniquitatem suam: * erunt in sanctuario meo æditui, & ianitores portarum domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in conspectu eorum, vt ministrent eis. * Pro eo quod ministrauerunt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis: ideirco leuavi manum meam super eos, ait Dominus Deus, & portabunt iniquitatem suam: * & non appropinquabunt ad me vt sacerdotio fungantur mihi, neq; accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt.

runt. * Et dabo eos ianitores domus in omni ministerio eius, & in vniuersis quæ fiēt in ea. * Sacerdotes autem & Leuitæ filij Sadoc, qui custodierūt ceremonias sanctuarij mei, cum errarent filij Israel à me, ipsi accedent ad me vt ministrent mihi: & stabant in conspectu meo vt offerant mihi adipem, & sanguinem, ait Dominus Deus. * Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam vt ministrent mihi, & custodiant ceremonias meas. * Cumq; ingreditur portas atrij interioris, vestib. lineis induentur: nec ascēdet super eos quidquam laneum, quando ministrant in portis atrij interioris & intrinsecus. * Vitæ lineæ erunt in capitibus coru, & feminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in sudore. * Cumq; egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministrauerant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarij, & vestient se vestimentis alijs: & non sanctificabunt populum in vestibus suis. * Caput autem suum nō radent, neq; comam nutriunt: sed tondentes attendant capita sua. * Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius. * Et viduam & repudiatam non accipiet vxores, sed virgines de semine domus Israel: sed & viduā, quæ fuerit vidua à sacerdote, accipient. * Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutum, & inter mūdum & immundum ostendent eis. * Et cum fuerit controuersia, stabunt in iudicijs meis, & iudicabunt: leges meas, & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & Sabbata mea sanctificabunt. * Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem, quæ alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur. * Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei. * Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius, vt ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dominus Deus. * Non erit autem eis hereditas, ego hereditas eorum: & possessionem nō dabit is eis in Israel, ego enim possessio eorum. * Victimam & pro peccato & pro delicto ipsi comedent: & omne votum in Israel ipsorum erit. * Et primitiua omnium primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur, sacerdotum erunt: & primitiua ciborum vestrorum dabit is sacerdoti, vt reponat benedictionem domui tuæ. * Omne morticinum, & captum à bestia de aui- bus & de pecoribus non comedent Sacerdotes.

* * *

CAP. XLV.

In terra diuisione separatæ Domino primitiua assignanda est certa portio sacerdotibus, leuitis, ciuitati ac principi: seruandaq; æquitas in pœderibus, mensuris, primitiis & sacrificiis: quæ sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, & in solemnitatibus Pascha ac Tabernaculorum.

Cumq; cœperitis terram diuidere sortitō, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine viginti quinque millia, & latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino eius per circuitum. * Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrum. * Et a mensura ista mensurabis longitudinem viginti quinque millium, & latitudinem decem millium, & in ipso erit templum, sanctumque sanctorum. * Sanctificatum de terra erit sacerdotib. ministris sanctuarij, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, & in sanctuarium sanctitatis. * Viginti quinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis erunt Leuitis, qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia. * Et possessionē ciuitatis dabit is quinque millia latitudinis, & longitudinis viginti quinque millia, secundum separationem sanctuarij, omni domui Israel. * Principi quoq; hinc & inde in separationem sanctuarij, & in possessionem ciuitatis, contra faciem separationis sanctuarij, & contra faciem possessionis vrbis: à latere Maris vsque ad Mare, & à latere Orientis vsque ad Orientem; Longitudinis autem iuxta vnāquamq; partem à termino Occidentali vsq; ad terminum Orientalem. * De terra erit ei possessio in Israel: & nō depopulabuntur vltra principes populum meum: sed terram dabunt domui Israel secundum tribus eorum. * Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Israel: iniquitatē & rapinas intermitte, & iudicium & iustitiam facite, separate confinia vestra à populo meo, ait Dominus Deus. * Statera iusta, & ephi iustum, & batus iustus erit vobis. * Ephi & batus æqualia, & vnus mensuræ erunt: vt capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: iuxta mensuram cori erit æqua libratio eorum. * Siclus autem viginti obolos habet. Porro viginti sicli, & viginti quinque sicli, & quindecim sicli, vnā faciunt. * Et hæc sunt primitiæ, quas tolletis: sextam partē ephi de coro frumenti, & sextam partē ephi de coro hordei. * Mensura quoq; olei, batus olei, decima pars cori

est: &

* *Leuit. 21. c.*
24.* *Deut. 18.*
11.
Num. 18.
c. 20.* *Exod. 32.*
d. 29.* *Leuit. 22.*
b. 8.* *Exod. 30.*
b. 11.
Leuit. 27. c.
25.
Num. 18.
47.

est: & decem bati corum faciunt: quia decem bati implent corum. * Et arietem vnum de grege ducentorum, de his quæ nutriunt Israel in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus. * Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israel. * Et super principem erunt holocausta, & sacrificium, & libamina in solemnitatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, & in vniuersis solemnitatibus domus Israel: ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro domo Israel. * Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense, vna mensis, sumus vitulum de armento immaculatum, & expiabis sanctuarium. * Et tollit sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portæ atrij interioris. * Et sic facies in septima mensis, pro vnoquoque qui ignorauit, & errore deceptus est, & expiabis pro domo. * In primo mense, quartadecima die mensis, erit vobis Paschæ solemnitas: septem diebus azyma comedentur. * Et faciet princeps in die illa pro se, & pro vniuerso populo terræ, vitulum pro peccato. * Et in septem dierum solemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: & pro peccato hircum caprarum quotidie. * Et sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi. * Septimo mense, quintadecima die mensis in solemnitate, faciet sicut supra dicta sunt per septem dies; tam pro peccato, quam pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

C A P. XLVI.

Porta salis sabbathis ac Calendis aperienda, & qua holocausta his diebus offeret princeps, quæne porta ipse aut populus templum ingreditur: vel egreditur: de spontaneo & quotidiano principis holocausto: de ipsius dono filiis aut seruis dato: loca in quibus sacerdotes coquant sacrificia, & ministri victimas populi.

Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrij interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus sit: die autem Sabbati aperietur, sed & in die Calendarum aperietur. * Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ de foris, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum eius, & pacifica eius: & adorabit super limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur vsq; ad vesperam. * Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in Sabbatis, & in Calendis, coram Domino. * Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino: in die Sabbati sex agnos immaculatos,

5 & arietem immaculatum. * Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus eius: & olei hin per singula ephi. * In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & sex agni arietes immaculati erunt. * Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut inuenerit manus eius: & olei hin per singula ephi. * Cumque ingressus est princeps, per viam vestibuli portæ ingreditur, & per eandem viam exeat. * Et cum intrabit populus terræ in conspectu Domini in solemnitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, ut adoret, egredietur per viam portæ Meridianæ: porro qui ingreditur per viam portæ Meridianæ, egredietur per viam portæ Aquilonis: non reuertetur per viam portæ, per quam ingressus est, sed e regione illius egredietur. * Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingreditur, & cum egredientibus egredietur. * Et in iundinis, & in solemnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: agnis autem erit sacrificium sicut inuenerit manus eius: & olei hin per singula ephi. * Cum autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino, aperietur ei porta quæ respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suum, & pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbati: & egredietur, claudeturque porta postquam exierit. * Et agnum eiusdem anni immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino: semper manet faciet illud. * Et faciet sacrificium super eo cata mane mane sextam partem ephi, & de oleo tertiam partem hin, ut misceatur simile: sacrificium Domino legitimum, iuge atque perpetuum. * Faciet agnum, & sacrificium, & oleum cata mane mane: holocaustum sempiternum. * Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis: hereditas eius, filiorum suorum erit, possidebunt eam hereditarie. * Si autem dederit legatum de hereditate sua vni seruatorum suorum, erit illius vsq; ad annum remissionis, & reuertetur ad principem: hereditas autem eius, filius eius erit. * Et non accipiet princeps de hereditate populi per violentiam, & de possessione eorum: sed de possessione sua hereditatem dabit filiis suis: ut non dispergatur populus meus vnusquisque à possessione sua. * Et introduxit me per ingressum, qui erat ex latere portæ, in gazophylacia sanctuarij ad sacerdotes, quæ respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem. * Et dixit ad me: iste est locus vbi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: vbi coquent sacrificium, ut non offerant in atrij exterioris,

& sanctificetur populus. * Et eduxit me in atrium exterius, & circumdixit me per quatuor angulos atrij: & ecce atriolum erat in angulo atrij, atriola singula per angulos atrij. * In quatuor angulis atrij atriola disposita, quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: mensuræ unus quatuor erant. * Et paries per circuitum ambigns quatuor atriola: & culinæ fabricatæ erant subter porticus per gyrum. * Et dixit ad me: Hæc est domus culinatum, in qua coquent ministri domus Domini victimas populi.

CAP. XLVII.

Aquæ subter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum descendentes, efficiuntur torrens qui tandem non potest transuadari, & sanat omnia ad quæ perigerit, habens pisces & arbores fructiferas, termini terre sanctæ quæ duodecim tribubus Israel & aduenis diuidenda est.

ET conuertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris. * Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & conuertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro. * Cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos: & traduxit me per aquam vsq; ad talos. * Rursumq; mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad genua. * & mensus est mille, & traduxit me per aquam vsq; ad renes. Et mensus est mille, torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non potest transuadari. * Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis. Et eduxit me, & conuertit ad ripam torrentis. * Cumq; me conuertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex vtraq; parte. * Et ait ad me: Aquæ istæ, quæ egrediuntur ad tumulos fabuli Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exibunt, & sanabuntur aquæ. * Et omnis anima viuens, quæ scripit, quocumq; venerit torrentis, viuet: & erunt pisces multi satis postquā venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur & viuent omnia, ad quæ venerit torrentis. * Et stabunt super illas piscatores, ab Engaddi vsq; ad Engallim siccatio fagenarum erit: plurimæ species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni, multitudinis imma: * in littoribus autem eius, & in palu- ribus non sanabuntur, quia in salinas dantur. * Et super torrentem oriectur in ripis

eius ex vtraque parte omne lignum pomiferum, non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus eius: per singulos menses afferet primitiua, quia aquæ ei de sanctuario egredientur & erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam. * Hæc dicit Dominus Deus: Hic est terminus, in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israel: quia Ioseph duplicem funiculum habet. * Possidebitis autem eam singuli æquè vt frater suus; super quam leuauit manum meam vt darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in possessionem. * Hic est autem terminus terræ ad plagam Septentrionalem, à mari magnovia Hethalon, venientibus Sedada, Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter terminum Damasci & confinium Emath, domus Tichon, quæ est iuxta terminum Auran. * Et erit terminus à Mari vsq; ad atrium Enon terminus Damasci, & ab Aquilone ad Aquilonem: terminus Emath plaga Septentrionalis. * Porro plaga Orientalis de medio Auran, & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israel, Iordanis determinans ad mare Orientale, metiemini etiam plagam Orientalem. * Plaga autem australis meridiana, à Thamar vsq; ad aquas contradictionis Cades: & torrens vsq; ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiem australis. * Et plaga Maris, mare magnum à confinio per directum, donec venias Emath: hæc est plaga Maris. * Et diuidetis terram istam vobis per tribus Israel: & mittetis eam in hæreditatem vobis, & aduenis, qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum: & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israel, vobiscum diuident possessionem in medio tribuum Israel. * In tribu autem quacumq; fuerit aduena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

CAP. XLVIII.

Diuisio terre sanctæ in duodecim tribus: ubi sint primitiæ & sanctuarium, locus sacerdotum ac Levitarum, mensura ciuitatis in quadraginta suburbanis: possessio principis, & duodecim porta ciuitatis iuxta duodecim tribus.

ET hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis iuxta viam Hethalon pergentibus Emath, atrium Enan terminus Damasci ad Aquilonem iuxta viam Emath. Et erit ei plaga Orientalis Mare, Dan vna. * Et super terminum Dan, à plaga Orientali vsq; ad plagam Maris, Aler vna: * & super terminum Aler, à plaga Orientali vsq; ad plagam Maris, Nephthali vna. * Et super terminum Nephthali, à plaga Orientali vsq; ad plagam Maris, Manasse vna. * Et super terminum Manasse, à plaga

Orientali vsque ad plagam Maris, Ephraim vna. * Et super terminum Ephraim, a plaga 6 Orientali vsque ad plagam Maris, Ruben vna. * Et super terminum Ruben, a plaga Orientali 7 vsque ad plagam Maris Iuda vna. * Et super terminum Iuda, a plaga Orientali vsque ad plagam Maris erunt primitiæ, quas separabis viginti- 8 quinque millibus latitudinis & longitudinis, sicut singulæ partes a plaga Orientali vsque ad plagam Maris: & erit sanctuarium in medio eius. * Primitiæ quas separabis Domino: longitudine viginti quinque millibus, & latitudo decem millibus. * Hæ autem erunt 9 primitiæ sanctuarii sacerdotum: ad Aquilonem longitudinis viginti quinque millia, & ad Meridie latitudinis decem millia, sed & ad Orientem latitudinis decem millia, & ad Meridie longitudinis viginti quinque millia: & erit sanctuarium Domini in medio eius. * Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoc, qui custodierunt ceremonias meas, & non errauerunt cum errarent filii Israel, sicut errauerunt & Leuitæ. * Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ sanctum sanctorum, iuxta terminum Leuitarum. * Sed & Leuitis similiter iuxta fines sacerdotum viginti quinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudine viginti & quinque millium, & latitudo decem millium. * Et non venum dabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia sanctificatæ sunt Domino. * Quinque millia autem quæ supersunt in latitudine per viginti quinque millia, profana erunt vrbis in habitaculum, & in suburbana: & erit ciuitas in medio eius. * Et hæ mensuræ eius: ad plagam Septentrionalem quingenta & quatuor millia: & ad plagam Meridianam quingenta & quatuor millia: & ad plagam Orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Occidentalem, quingenta & quatuor millia. * Erunt autem suburbana ciuitatis ad Aquilonem ducenta quinquaginta, & ad Meridie ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducenta quinquaginta. * Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitiæ sanctuarii, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem, erunt sicut primitiæ sanctuarii: & erunt fruges eius in panibus qui seruiunt ciuitati. * Seruientes autem ciuitati, operabuntur ex omnibus tribubus Israel. * Omnes primitiæ viginti quinque millium, per viginti quinque millia in quadrum, separabuntur in primitiis sanctuarii, & in possessionem ciuitatis. * Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii, & possessionis ciuitatis regione viginti quinque millium primi-

tiarum vsque ad terminum Orientalem: sed & ad Mare regione viginti quinque millium vsque ad terminum maris, similiter in partibus principis erit: & erunt primitiæ sanctuarii, & sanctuarium templi in medio eius. * De possessione autem Leuitarum & de possessione ciuitatis in medio partium principis: erit inter terminum Iuda, & inter terminum Benjamin, 22 & ad principem pertinebit. * Et reliquis tribubus: A plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem, Benjamin vna. * Et contra terminum Benjamin, a plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem, Simeon vna. * Et super terminum Simeonis, a plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem, Issachar vna. * Et super terminum Issachar, a plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem, Zabulon vna. * Et super terminum Zabulon, a plaga Orientali vsque ad plagam Maris, Gad vna. * Et super terminum Gad, ad plagam Austri in Meridie. & erit finis de Thamar vsque ad aquas contradictionis Cades, hereditas contra mare magnum. 29 * Hæc est terra, quam mittetis in sortem tribubus Israel: & hæ partitiones earum, ait Dominus Deus. * Et hi egressus ciuitatis: A plaga Septentrionali quingentos & quatuor millia mensurabis. * Et portæ ciuitatis ex nominibus tribuum Israel, portæ tres a Septentrione, porta Ruben vna, porta Iuda vna, porta Leui vna. * Et ad plagam Orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Ioseph vna, porta Benjamin vna, porta Dan vna. * Et ad plagam Meridianam, quingentos & quatuor millia metieris: & portæ tres, porta Simeonis vna, porta Issachar vna, porta Zabulon vna. * Et ad plagam Occidentalem, quingentos & quatuor millia. & portæ eorum tres, porta Gad vna, porta Aser vna, porta Nephthali vna. * Per circuitum decem & octo millia: & nomen ciuitatis ex illa die, Dominus ibidem.

PROPHETIA DANIELIS.

CAP. I.

Daniel, Ananias, Misael & Azarias in captiuitate eliguntur, ut docti linguam Chaldeorum astarent regi, mutatisq; ipsorum nominibus obtinent a proposito eunuchorum ut solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies eorum corpulentiores erant quam illorum qui cibo regio vesebantur. quibus Deus sapientiam dedit, & Danieli praterea intelligentiam somniorum.

A Nno tertio regni Ioakim regis Iuda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Ierusalem

rusalem, & obsedit eam: * & tradidit Dominus in manu eius Ioakim regem Iuda, & partem vasorum domus Dei: & asportauit ea in terram Sennaar in domum Dei sui, & vasa inculit in domum Thesauri Dei sui. * Et ait rex Asphenez prapósito Eunuchorum, vt introduceret de filiis Israel, & de femine regio & tyrannorum, * pueros, in quibus nulla esset macula, decōros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis, vt doceret eos litteras, & linguam Chaldeorum. * Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino vnde bibebat ipse, vt enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis. * Fecerunt ergo inter eos de filiis Iuda, Daniel, Ananias, Misael, & Azarias. * Et imposuit eis prapōsitus eunuchorum, nomina; Danieli, Baltassar; Ananiz, Sidrach; Misaeli, Misach; & Azariæ, Abdenago. * Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus eius: & rogauit eunuchorum prapōsitum ne contaminaretur. * Dedit autē Deus Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis eunuchorum. * Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum & meum regem, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores prae ceteris adolescentibus coeuis vestris, cōdemnabit caput meum regi. * Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaelem, & Azariam: * Tentamus obsecro seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum: * & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum seruis tuis. * Qui audito sermone huiusmodi, tentauit eos diebus decem. * Post dies autem decem, apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores prae omnibus pueris, qui vescabantur cibo regio. * Porro Malasar tollebat cibaria & vinum potus eorum: dabatque eis legumina. * Pueris autem his dedit Deus scientiam & disciplinam, in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum. * Completis itaque diebus, post quos dixerat rex vt introducerentur: introduxit eos prapōsitus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor. * Cūque eis locutus fuisset rex, nō sunt inuēti tales de vniuersis, vt Daniel, Ananias, Misael, & Azarias: & steterunt in conspectu Regis. * Et omne verbum sapientiae & intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, inuenit in eis decipulum, super cunctos ariolos & magos, qui erant in vniuerso regno eius. * Fuit autem Daniel vsque ad annum primum Cyri regis.

Quum sapientes Chaldaei somnium Nabuchodonosor coniectare non potētes, iuberentur omnes interiri, oranti Danieli reuelatum est mysterium, qui regi apertis somnium ipsius de magna quadam statua, eiusque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adorauit, & hostias, ac incensum illi praecepit offerri, cōfitemens Dominum Deum, & exalians Danielem.

IN anno secundo regni Nabuchodonosor, A vidit Nabuchodonosor somnium, & contritus est spiritus eius, & somnium eius fugit ab eo. * Præcepit autem rex, vt conuocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldaei, vt indicarent regi somnia sua: qui cū venissent, steterunt coram rege. * Et dixit ad eos rex: Vidi somnium, & mente confusus ignoro, quid viderim. * Responderuntque Chaldaei regi Syriacæ: Rex in sempiternum viue: dic somnium seruis tuis, & interpretationem eius indicabimus. * Et respondens rex ait Chaldeis: Sermo recessit à me: nisi indicaueritis mihi somnium, & coniecturam eius, peribitis vos, & domus vestra publicabuntur. * Si autem somnium, & coniecturam eius narraueritis, præmia, & dona, & honorem multum accipietis à me: somnium igitur, & interpretationem eius indicate mihi. * Responderunt secundo, atque dixerunt: Rex somnium dicat seruis suis, & interpretationem illius indicabimus. * Respondit rex, & ait: Certè noui, quod tempus redimitis, scientes, quod recesserit à me sermo. * Si ergo somnium non indicaueritis mihi, vna est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem & deceptione plenam composueritis, vt loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, vt sciam, quod interpretationem quoque eius veram loquamini. * Respondentes ergo Chaldaei coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus & potēs verbum huiusmodi scitatur ab ariolo, & mago, & Chaldo. * Sermo enim, quem tu quaeris, rex, grauis est: nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis diis, quorum non est cum hominibus conuersatio. * Quo audito, rex, in furore & in ira magna præcepit, vt perirent omnes sapientes Babylonis. * Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quarebanturque Daniel & socii eius, vt perirent. * Tunc Daniel requisit de lege atque sententia, ab Arioch principe militiae regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis. * Et interrogauit eū, qui à rege potestatem acceperat, quam

ob causam tam crudelis sententia à facie regis esset egressa. Cum ergo rem indicasset Arioch Danieli, * Daniel ingressus rogauit regem, vt tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi. * Et ingressus est domum suam, Ananiæque & Misaeli & Azariæ sociis suis in-

19 dicauit negotium: * vt quærent misericordiam à facie Dei cœli super sacramento isto, & non perirent Daniel & socii eius cum ceteris
20 sapientibus Babylonis. * Tunc Danieli mysterium per visionem nocte reuelatum est: &
21 benedixit Daniel Deum cœli, * & locu-

tus ait: Sit nomen Domini benedictum à sæculo & vsque in sæculum: quia sapientia & fortitudo eius sunt. * Et ipse mutauit tempora, & ætates, transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam: * Ipse reuelat profunda, & abscondita, & nouit in tenebris constituta: & lux cum eo est. * Tibi Deus patrum nostrorum confiteor, teque laudo: quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi: & nunc ostendisti mihi, quæ rogauimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis. * Post hæc Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex, vt perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduce me in conspectu regis, & solutionem regi narabo. * Tunc Arioch festinus introduxit Daniele ad regem, & dixit ei: Inueni hominem de filiis transmigrationis Iuda, qui solutionem regi annunciet. * Respondit rex, & dixit Danieli, cuius nomen erat Baltassar: Putasne verè potes mihi indicare somnium, quod vidi, & interpretationem eius? * Et re-

22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
Respondens Daniel coram rege, ait: Mysterium, quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, & aruspices nequeunt indicare regi. * Sed est Deus in cœlo reuelans mysteria, qui indicauit tibi rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus. Somnium tuum, & visiones capitis tui in cubili tuo humilem modi sunt: * Tu rex cogitare cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc: & qui reuelat mysteria, ostendit tibi, quæ ventura sunt, * Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me plus quam in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed vt interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ scires. * Tu rex videbas, & ecce quasi statua vna grandis: statua illa magna, & statua sublimis stabat contra te, & intuitus eius erat terribilis. * Huius statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro venter & femora ex ære. * Tibi autem ferreæ, pedum quedam pars erat ferrea, quædã autem fœtilis. * Videbas ita, donec abscessus esset lapis de mœre sine manibus: & percussit

statuam in pedibus eius ferreis & fictilibus, & comminuit eos. * Tunc contrita sunt pariter
 ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ aræ, quæ rapta sunt vento: nullusque locus inuentus est eis: lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram. * hoc est somnium: Interpretationem quoque eius dicemus coram te, rex. * Tu rex regum es: & Deus cœli, regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi: * & omnia in quibus habitant filii hominum, & bestiarum agri: volucres quoque cœli dedit in manu tua, & sub ditione tua vniuersa constituit: tu es ergo caput aurum. * Et post te confluet regnum aliud minuste argenteum: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuersæ terræ. * Et regnum quartum erit velut ferrum. quomodo ferrum comminuit & domat omnia, sic comminuet & conteret omnia hæc. * Porro quia vidisti pedum, & digitorum partem testæ figuli, & partem ferream: regnum diuisum erit, quod tamen de plantatio ferri oriatur, secundum quod vidisti ferrum mistum testæ ex luto. * Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: ex parte regnum erit solidum, & ex parte contritum. * Quod autem vidisti ferrum mistum teste ex luto, commiscébuntur quidem humano semine, sed non ad hærebunt sibi, sicuti ferrum misceri non potest testæ. * In diebus autem regnorum illorum, suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consummet vniuersa regna hæc: & ipsum stabit in æternum. * Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus ostendit regi, quæ ventura sunt postea. & verum est somnium, & fidelis interpretatio eius. * Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Daniele adorauit, & hostias & incensum præcepit, vt sacrificarent ei. * Loquens ergo rex, ait Danieli: Verè Deus vester Deus deorum est, & Dominus regum, & reuelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum. * Tunc rex Daniele in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis, & præfectum magistratum super cunctos sapientes Babylonis. * Daniel autem postulauit a regi, & constituit super opera prouinciæ Babylonis Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

CAP. III.

Ananias, Misach & Azarias nolentes adorare statuam

tuam quam rex Nabuchodonosor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illi si manentes consisterent Domino, quod propter peccata sua gentis paterentur afflictiones: & petentes eius misericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum: quod Nabuchodonosor animaduertens obstupuit, & illis de fornace egressis benedixit Deum ipsorum, iubens vt occidatur quis ipsum blasphemauerit.

- 1 **N**abuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in campo
- 2 Dura prouinciæ Babylonis. * Iraque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, & iudices, duces, & tyrannos, & præfectos, omnesque principes regionum, vt conuenirent ad dedicationem statuæ. quam
- 3 erexerat Nabuchodonosor rex. * Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus, & iudices, duces, & tyranni, & optimates, qui erant in potestatibus constituti, & vniuersi principes regionum, vt conuenirent ad dedicationem statuæ. quam erexerat Nabuchodonosor rex. Stabant autem in conspectu statuæ. quam posuerat Nabuchodonosor rex: & præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, &
- 4 linguis: * In hora, qua audieritis sonitum tubæ, & fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniarum, & vniuersi generis musicorum, cadentes adorete statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex. * Si quis autem non prostratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. * Post hæc iugitum statim, vt audierunt omnes populi sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniarum, & omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus, & linguæ, adorauerunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex. * Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldei accusauerunt
- 5 Iudeos: * dixeruntque Nabuchodonosor Regi: Rex in æternum viue: * tu rex poluisti decretum, vt omnis homo, qui audierit sonitum tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphoniarum, & vniuersi generis musicorum, autem non proiciens adorauerit, mittatur
- 6 fornacem ignis ardentis. * Sunt ergo viri Iudei, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos suos non colunt, & statuam auream, quam erexit, non adorant. * Tunc Nabuchodonosor in furore & in ira præcepit vt adducerentur Sidrach, Misach, & Abdenago: qui constituti in fornace
- 7 sunt in conspectu regis. * Pronuncianteque Nabuchodonosor rex, ait eis: Verene Sidrach, Mi-

lach. & Abdenago, deos meos non colitis, & statuum auream quā constitui, non adoratis? * Nunc ergo si estis parati, quacūq; hora audieritis sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ, & psalterij, & symphoniarū, omnisq; generis musicorum, prosternite vos, & adorate statuum, quam feci: quod si nō adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea? Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi. * Ecce enim Deus noster, quem colim⁹, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ô rex, liberare. * Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos nō colimus, & statuam auream, quā erexit, non adoramus. * Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: & aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, & Abdenago, & præcepit, ut succenderetur fornax septuplum, quam succendi consueuerat. * Et viris fortissimis de exercitu suo iussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago, mitteret eos in fornacem ignis ardentis. * Et confestim viri illi vincti, cum braccis suis, & riariis, & calceamentis, & vestibus, missi sunt in medium fornacis ignis ardentis, * nam iussio regis urgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos, qui miserat Sidrach, Misach, & Abdenago, interfecit flamma ignis. * Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quæ sequuntur in Hebræis voluminibus non reperi.

* Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino.

* Stans autem Azarias orauit sic, aperiens os suum in medio ignis, ait:

* Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum nomen tuum in sæcula: * quia iustus es in omnibus, quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia iudicia tua vera.

* Iudicia enim vera fecisti, iuxta omnia quæ induxisti super nos, & super ciuitatem sanctam patrum nostrorum Ierusalem: quia in veritate, & in iudicio, induxisti omnia hæc propter peccata nostra. * Peccauimus enim,

& iniquæ egimus recedentes à te: & deliquimus in omnia: * & præcepta tua non audiuimus, nec obseruauimus, nec fecimus sicut præceperas nobis, ut benè nobis esset. * Cuius ergo, quæ induxisti super nos, & vniuersa, quæ fecisti nobis, in vero iudicio fecisti: * & tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, præua-

ricatorumq; , & regi iniusto & pessimo ultra omnem terram. * Et nunc nō possumus aperire os: confusio & opprobrium facti sumus seruis tuis, & his qui colunt te. * Ne quaesumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum tuum: neque auferas misericordiā tuam a nobis, propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel sanctum tuum: * quibus locutus es, pollicens, quod in multiplicatis semine eorum sicut stellas cœli, & sicut arenam quæ est in littore maris: quia Domine imminuti sumus plus quā omnes gentes, sumusque humiles in vniuersa terra hodie propter peccata nostra. * Et non est in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neq; holocaustum, neq; sacrificium, neq; oblatio, neq; incensum, neque locus primitiarum coram te, * vt possimus inuenire misericordiam tuam: sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur. * Sicut in holocausto arietum, & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, vt placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te. * Et nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam. * Ne confundas nos: sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam, & secundum multitudinem misericordiæ tuæ. * Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo Domine: * & confundantur omnes, qui ostendunt seruis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, & robur eorum conteratur: * & sciant, quia tu es Dominus Deus solus & gloriosus super orbem terrarum. * Et nō cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, naphtha, & stuppa, & picæ, & malleo cubitis quadraginta nouem: * & erupit, & incēdit, quos reperit iuxta fornacem, de Chaldeis. * Angelus autem Domini descendit cum Azaria, & sociis eius, in fornacem: & exussit flammā ignis de fornace, * & fecit medium fornacis quasi ventum toris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quidquam molestiæ intulit.

* Tunc hi tres quasi ex vno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicentes:

* Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum: & laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in sæcula. & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum: & laudabile, & superexaltatum in omnibus sæculis.

* Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ: & superlaudabilis, & supergloriosus in sæcula.

* Benedictus es in throno regni tui: & superlaudabilis, & superexaltatus in sæcula. 54

* Benedictus es, qui intueris abyſſos, & sedes super Cherubim, & laudabilis, & superexaltatus in sæcula. 55

* Benedictus es in firmamento cæli: & laudabilis & gloriosus in sæcula. 56

* Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 57

* Benedicite Angeli Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 58

* Benedicite cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 59

* Benedicite aquæ omnes, quæ super eos sunt, Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 60

* Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 61

* Benedicite sol & luna Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 62

* Benedicite stellæ cæli Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 63

* Benedicite omnis imber & ros Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 64

* Benedicite omnes spiritus Dei Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 65

* Benedicite ignis & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 66

* Benedicite frigus & æstus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 67

* Benedicite rores & pruina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 68

* Benedicite gelu & frigus Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 69

* Benedicite glacies & niues Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 70

* Benedicite noctes & dies Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 71

* Benedicite lux & tenebræ Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 72

* Benedicite fulgura & nubes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 73

* Benedicat terra Dominum: laudet & superexaltet eum in sæcula. 74

* Benedicite montes & colles Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 75

* Benedicite vniuersa germinantia in terra Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 76

* Benedicite fontes Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 77

* Benedicite maria & flumina Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 78

* Benedicite cere, & omnia quæ mouentur in aquis, Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 79

* Benedicite omnes volucres cæli Do- 80

mino: laudate & superexaltate eum in sæcula.

* Benedicite omnes bestię & pecora Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 81

* Benedicite filij hominum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 82

* Benedicat Israel Dominum: laudet & superexalter eum in sæcula. 83

* Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 84

* Benedicite serui Domini Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 85

* Benedicite spiritus & animæ iustorum Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 86

* Benedicite sancti & humiles corde Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 87

* Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: laudate & superexaltate eum in sæcula. 88

Quia eruit nos de inferno, & saluos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardētis flammæ, & de medio ignis eruit nos. 89

* Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia eius. 90

* Benedicite omnes religiosi Domino Deorum: laudate & confitemini ei, quia in omnia sæcula misericordia eius.

Hucusq; in Hebræo non habetur: Quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

* Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surrexit properè, & ait optimatibus suis: 91

Nonne tres viros missus in medium ignis: compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: Verè rex. 92

* Respondit, & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei. 93

* Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostiū fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, serui Dei excelsi, egredimini, & venite: Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio ignis. 94

* Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis, contemplantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, & sarabala eorum non fuissent immutata, & odor ignis non transiit per eos. 95

* Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelū suum, & eruit seruos suos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora sua, ne seruirent, & ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo. 96

* Ane ergo positum est hoc decretum, & omnis populus,

pulus, tribus, & lingua, quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, dispereat, & domus eius vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita saluare. * Tunc rex promouit Sidrach, Misach, & Abdenago in prouincia Babylonis. * NABUCHODONOSOR rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in vniuersa terra, pax vobis multiplicetur. * Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi prædicare signa eius, quia magna sunt; & mirabilia eius, quia fortia: & regnum eius regnum semperiternum, & potestas eius in generationem & generationem.

CAP. IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbor præcisâ solus Daniel interpretatur, quod ipse regno pulsus ad septem annos cum bestijs ageret: hortatur igitur ut elemosynas suas redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum cæli recognouit: & tunc in suum regnum restituitur.

Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & flores in palatio meo: * Somnium vidi, quod perterritum me: & cogitationes meæ in strato meo, & visiones capitis mei, conturbauerunt me. * Et per me propositum est decretum, ut introducerentur in conspectum meo cuncti sapientes Babylonis, & ut solutionem somnij indicarent mihi. * Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldei, & aruspices, & somnium narraui in conspectu eorum: & solutionem eius non indicauerunt mihi: donec collega ingressus est in conspectum meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso locutus sum. * Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio, quod spiritum sanctorum deorum habes in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, & solutionem eorum narra. * Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia. * Magna arbor, & fortis: & proceritas eius contingens cælum: aspectus illius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ. * Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius: & esca vniuersorum in ea, subter eam habitabant animalia & bestiæ, & in ramis eius conuersabantur volucres cæli: & ex ea vesciebatur omnis caro. * Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil & sanctus de cælo descendit. * Clamauit fortiter, & sic ait: Succidite arbores, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius: su-

giant bestię, quæ subter eam sunt, & volucres de ramis eius. * Verumtamen germen radicem eius in terra finite, & alligetur vinculo ferro & æreo, in herbis quæ foris sunt, & rore cæli tingatur, & cum feris pars eius in herba terræ. * Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & septem tempora mutentur super eum. * In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum & petitio: donec cognoscant viuentes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum, & cuiuscumque voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum. * Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tunc ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est. * Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, cepit intra semetipsum tacitus cogitare quasi vna hora: & cogitationes eius conturbabant eum. Respondens autem rex, ait: Baltassar, somnium & interpretatio eius nõ conturbant te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his qui te oderunt, & interpretatio eius hostibus tuis sit. * Arborem quam vidisti sublimem atque robustam, cuius altitudo pertingit ad cælum, & aspectus illius in omnem terram: * & rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestię agri, & in ramis eius commorantes aues cæli: * Tu es rex, qui magnificatus es, & inualuisti: & magnitudo tua creuit, & peruenit vsque ad cælum, & potestas tua in terminos vniuersæ terræ. * Quod autem vidit rex vigilem & sanctum descendere de cælo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicem eius in terra dimittite, & vinciat ferro & ære in herbis foris, & rore cæli conspergatur, & cum feris sit pabulum eius, donec septem tempora mutentur super eum: * Hæc est interpretatio sententiæ Altissimi, Equæ peruenit super dominum meum regem: * Eiciet te ab hominibus, & cum bestijs feris que erit habitatio tua, & sœcnum ut bos comedes, & rore cæli infunderis: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias, quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuiuscumque voluerit, det illud. * Quod autem præcepit, ut relinqueretur germen radicem eius, id est, arboris regnum tuum tibi manebit, postquã cognoueris potestatem esse cælestem. * Quam obrem rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiam pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis. * Omnia hæc venerunt super

Inf. 5. f.

Ezech. 3. d. 33.

Nabuchodonosor regem. * Post finem mensum duodecim, in aula Babylonis deambulabat. * Responditq; rex, & ait: Nōne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? * Cumq; sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo fuit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit à te, * & ab hominibus eicient te, & cum bestiis & feris erit habitatio tua: scænum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias, quòd dominetur Excelsus in regno hominum, & cui-cumque voluerit, det illud. * Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & rex hominibus abiectus est, & scænum vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum est: donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, & ungues eius quasi auium: * Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum leuaui, & sensus meus redditus est mihi: & Altissimo benedixi, & viuentem in sempiternum laudavi, & glorificaui: quia potestas eius potestas sempiterna, & regnum eius in generationem & generationem. * Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilū reputati sunt: iuxta

voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli quam in habitatoribus terræ: & non est, qui resistat manui eius, & dicat ei: Quare fecisti? * In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem regni mei decoremque perueni: & figura mea reuersa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi. * Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico regem cæli: quia omnia opera eius vera, & viæ eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

C A P. V.

Postquam Baltasar in conuiuio bibit cum suis, ex vasis templi Domini, laudando idola sua, vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit & interpretari, nempe quòd quia sequutus est ipsum Nabuchodonosor eleuauerat cor suum contra Deum laudans idola, similiter auferetur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte inextremum successit Darius Medus.

Baltasar rex fecit grande cōuiuuium optimatibus suis mille: & vnusquisq; secun-

* Sup. 3. g.
100.

dum suam bibebat ætatem. * Præcepit ergo iam temulentus, vt afferrentur vasa aurea &

argentea, quæ asportauerat Nabuchodonosor pater eius de templo, quod fuit in

Ierusalem, ut biberent in eis rex & optimates eius, uxoresque eius, & concubinae: * Tunc 3
allata sunt vasa aurea, & argentea, quæ aspor-
tauerat de templo, quod facerat in Ierusalem:
& biberunt in eis rex & optimates eius, uxores
& concubinae illius. * Bibebant vinum, & 4
laudabant deos suos aureos, & argenteos, æ-
reos, ferreos, ligneosque & lapideos. * In ea- 5
dem hora apparuerunt digiti, quasi manus
hominis scribentis: contra candelabrum in B
superficie parietis aulae regiae: & rex aspice-
bat articulos manus scribentis. * Tunc fa- 6
cies regis commutata est: & cogitationes
eius conturbabant eum: & compages renum
eius soluebantur, & genæ eius ad se inuicem
collidebantur. * Exclamaui itaque rex for- 7
titer, ut introducerent magos, Chaldaeos, &
aruspices. Et proloquens rex ait sapienti-
bus Babylonis: Quicumque legerit scriptu-
ram hanc, & interpretationem eius manife-
stam mihi fecerit, purpura vestietur, & tor-
quem auream habebit in collo, & ter-
tius in regno meo erit. * Tunc ingressi 8
omnes sapientes regis, non potuerunt
nec scripturam legere, nec interpreta-
tionem indicare regi. * Vnde rex Baltassar satis 9
conturbatus est, & vultus illius immutatus
est: sed & optimates eius turbabantur. * Re- 10
gina autem pro re quæ acciderat regi, &
optimatibus eius, domum conuiuij ingressa
est: & proloquens ait: Rex in æternum vive: C
non te conturbent cogitationes tuæ, neque
facies tua immutetur. * Est vir in regno tuo,
qui spiritum deorum sanctorum habet in se: 11
& in diebus patris tui scientia & sapientia
inuentæ sunt in eo: nam & rex Nabuchodo-
nosor pater tuus, principem magorum, in-
cantatorum, Chaldaeorum, & aruspicum
constituit eum, pater, inquam, tuus, ô rex:
* quia spiritus amplior, & prudentia, intel- 12
ligentiaque & interpretatio somniorum, &
ostensio secretorum, ac solutio ligatorum,
inuentæ sunt in eo, hoc est in Daniele: cui rex
posuit nomen Baltassar: nunc itaque Daniel
vocetur, & interpretationem narrabit. * Igi- 13
tur introductus est Daniel coram rege. Ad D
quem præfatus rex ait: Tu es Daniel de filiis
capiuitatis Iudæ, quem adduxit pater meus
rex de Iudæa? * Audiui de te, quoniam spiri- 14
tum deorum habebas: & scientia intelligen-
tiæque ac sapientia ampliores inuentæ sunt
in te. * Et nunc introgressi sunt in conspectu 15
meo sapientes magi, ut scripturam hanc le-
gerent, & interpretationem eius indicarent
mihi: nequiverunt sensum huius sermonis
edicere. * Porro ego audiui de te, quod pos- 16
sis obscura interpretari, & ligata dissolvere:
si ergo vales scripturam legere, & interpre-

tationem eius indicare mihi, purpura vestie-
ris, & torquem auream circa collum tuum
habebis, & tertius in regno meo princeps
eris. * Ad quæ respondens Daniel, ait coram
E rege: Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ
alteri da: scripturam autem legam tibi.
rex, & interpretationem eius ostendam tibi. 18
* O rex, Deus Altissimus, regnum & magni-
ficentiam, gloriam & honorem dedit Na-
buchodonosor patri tuo. * Et propter mag-
nificentiam quam dederat ei, vniuersi po-
puli, tribus & linguæ, tremebant & metue-
bant eum: quos volebat, interficiebat: &
quos volebat, percutiebat: & quos volebat,
exaltabat: & quos volebat, humiliabat. 20
* Quando autem eleuatum est cor eius, & spi-
ritus illius obfirmatus est ad superbiam, de-
positus est de folio regni sui, & gloria eius
ablata est: * & a filiis hominum eiectus est, 21
sed & cor eius cum bestiis positum est, & cum
onagris erat habitatio eius: scænum quoque
ut bos comedebat, & rore cæli corpus eius
infectum est, donec cognosceret quod po-
testatem haberet Altissimus in regno homi-
num: & quemcumque voluerit, succitabit su-
per illud. * Tu quoque filius eius Baltassar, 22
non humiliasti cor tuum, cum scires hæc om-
nia: * sed aduersum Dominatorem cæli
eleuatus es: & vasa domus eius allata sunt co-
ram te: & tu, & optimates tui, & uxores tuæ,
& concubinae tuæ, vinum bibistis in eis: de deo
quoque argenteos, & aureos, & æreos, & fer-
reos, ligneosque & lapideos, qui non vident,
neque audiunt, neque sentiunt, laudasti:
porro Deum, qui habet statum tuum in manu
sua, & omnes vias tuas, non glorificasti. 24
* Idcirco ab eo missus est articulus manus
25 quæ scripsit hoc, quod exaratum est. * Hæc est
Gaurem scriptura, quæ digesta est: M A N E,
26 T H E C E L, P H A R E S. * Et hæc est in-
terpretatio sermonis. M A N E: numerauit
Deus regnum tuum, & compleuit illud.
27 * T H E C E L: appensus es in statera, & in-
28 uentus es minus habens. * P H A R E S: di-
uisum est regnum tuum, & datum est Medis
& Persis. * Tunc iubente rege indutus est
Daniel purpura, & circumdata est torques
aurea collo eius: & prædicatum est de eo
quod haberet potestatem tertius in regno
30 suo. * Eadem nocte interfectus est Baltassar
31 rex Chaldaeus. * Et Darius Medus successit
in regnum annos natus sexaginta duos.

C A P. VI.

Daniel super satrapas regni constituitur, &
accusatus quod regis edictum non seruasset,
quia Deum cæli orabat, missus est in latrum

leonum, sequentique die illas eductus, immissis ac subito dilaniatis eius accusatoribus: quare motus rex, in suis provinciis Deum eius timendum praecepit.

Placuit Dario, & constituit super regnum 1
satrapas centum viginti, ut essent in toto A
regno suo. * Et super eos principes tres, ex 2
quibus Daniel vnus erat: ut satrapae illis red-
derent rationem, & rex non sustineret mole-
stiam. * Igitur Daniel superabat omnes prin- 3
cipes & satrapas: quia spiritus Dei amplior
erat in illo. * Porro rex cogitabat constituere 4
eum super omne regnum: vnde principes &
satrapae querebant occasionem ut inueni-
rent Danieli ex latere regis: nullamque cau-
sam & suspensionem reperire potuerunt, eo
quod fidelis esset, & omnis culpa & suspicio
non inueniretur in eo. * Dixerunt ergo viri 5
illi: Non inueniemus Danieli huic aliquam B
occasionem, nisi forte in lege Dei sui. * Tunc
principes & satrapae iurauerunt regi, & sic
locuti sunt ei: Dari rex in aeternum viue. * co- 7
siliu inierunt omnes principes regni tui,
magistratus, & satrapae senatores, & iudices,
ut decretum imperatorum exeat, & edi-
ctum: Ut omnis qui petierit aliquam peti-
tionem a quocumque deo & homine, vsque
ad triginta dies, nisi a te rex, mittatur in la-
cum leonum. * Nunc itaque rex confirma 8
sententiam, & scribe decretum: ut non im-
mutetur quod statutum est a Medis & Per-
sis, nec prauaricari cuiquam liceat. * Porro 9
rex Darius proposuit edictum, & statuit.
* Quod cum Daniel comperisset, id est, con-
stitutam legem, ingressus est domum suam: C
& fenestris apertis in coenaculo suo contra
Ierusalem tribus temporibus in die steterat
genua sua, & adorabat, confitebaturque co-
ram Deo suo, sicut & ante facere consueue-
rat. * Viri ergo illi curiosius inquirentes, inue-
nerunt Danielum orantem & obsecrantem
Deum suum. * Et accedentes locuti sunt re-
gi super edicto: Rex, numquid non constitui-
sti, ut omnis homo, qui rogarer quemquam
de diis & hominibus, vsque ad dies triginta,
nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad
quos respondens rex, ait: Verus est sermo, iux-
ta decretum Medorum atque Persarum,
quod prauaricari non licet. * Tunc respon-
dentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis
captiuitatis Iuda, non curauit de lege tua, &
edicto quod constituisti: sed tribus tempori-
bus per diem orat obsecratione sua. * Quod 14
verbum cum audisset rex, satis contristatus
est: & pro Daniele posuit cor ut liberaret
eum, & vsque ad occasum solis laborabat v-
t erueret illum. * Viri autem illi intelligente

regem, dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medo-
rum atque Persarum est, ut omne decretum,
quod constituerit rex, non liceat immutari.
16 * Tunc rex praecepit: & adduxerunt Danie-
lem, & miserunt eum in lacum leonum. Di-
xitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis
semper, ipse liberabit te. * Allatusque est la-
pis vnus, & positus est super os lacus: quem ob-
signauit rex annulo suo, & annulo optima-
tum suorum, nequid fieret contra Danielum.
18 * Et abiit rex in domum suam, & dormiuit
incoenatus, cibique non sunt allati coram
eo, in super & somnus recessit ab eo. * Tunc
rex primo diluculo confurgens, festinus ad
20 lacum leonum perrexit: * appropinquansque
lacui, Danielum voce lacrymabili inclama-
uit, & affatus est eum: Daniel serue Dei vi-
uentis, Deus tuus, cui tu seruis semper, putas-
21 ne valuit te liberare a leonibus? * Et Daniel
regi respondens ait: Rex in aeternum viue:
22 * Deus meus misit Angelum suum, & con-
F clusit ora leonum, & non nocuerunt mihi:
quia coram eo iustitia inuenta est in me: sed
23 & coram te, rex, delictum non feci. * Tunc
vehementer rex gaudius est super eo, & Da-
nielem praecepit educi de lacu: eductusque
est Daniel de lacu, & nulla laesio inuenta est
24 in eo, quia credidit Deo suo. * Iubente autem
rege, adducti sunt viri illi, qui accusauerant
Danielum: & in lacum leonum missi sunt, ipsi
& filij, & vxores eorum: & non peruenierunt
vsque ad pauimentum lacus, donec arriperent
eos leones, & omnia ossa eorum comminue-
25 runt. * Tunc Darius rex scripsit vniuersis po-
G pulis, tribubus, & linguis, habitantibus in v-
niuersa terra: PAX vobis multiplicetur. * A
26 me constitutum est decretum, ut in vniuerso
imperio & regno meo, transierant & paueant
Deum Danielis. Ipse est enim Deus viuens, &
aeternus in saecula: & regnum eius non disti-
pabitur, & potestas eius vsque in aeternum.
27 * Ipse liberator, atque saluator, facies signa,
& mirabilia in caelo & in terra: qui liberauit
28 Danielum de lacu leonum. * Porro Daniel
perseuerauit vsque ad regnum Darij, regnum-
que Cyri Persae.

C A P. VII.

*visio Danielis de quatuor bestiis quatuor regna
designantibus: de antiquo dierum & horarum
eius ac ministris, quo iudicante perierunt bestiae
ad hunc accedens Filius hominis accipit pote-
statem aeternam & incorruptibile regnum: de-
clarantur regna per bestias designata, & maxi-
me qua per quartam bestiam & eius cornua de-
signentur: qua regnabit usque ad tempus &
tempora & dimidium temporis.*

A Nno primo Baltassar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: visio autem capitis eius in cubili suo: & somnium scribens, breui sermone comprehendit: summamque perstringens, ait: * Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti cœli pugnabant in mari magno. * Et quatuor bestia grandes ascendebant de mari diuersæ inter se. * Prima quasi leuina, & alas habebat aquilæ: aspicebam donec euulsæ sunt alæ eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei. * Et ecce bestia alia similis vrsio in parte stetit: & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas. * Post hæc aspicebam, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi auis, quatuor superle, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei. * Post hæc aspicebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans: dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas videram ante eam, & habebat cornua decem. * Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum: & tri-

C de cornibus primis euulsæ sunt a facie eius: & ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia. * Aspicebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius flammæ ignis: rotæ eius ignis accensus. * Fluius igneus, rapidusque egrediebatur a facie eius. millia nullum inuolabant ei, & decies milies centena millia assistebant: iudicium sedit, & libri aperti sunt. * Aspicebam propter vocem sermonum grandiu, quos cornu illud loquebatur: & vidi quoniam interfecta esset bestia, & perisset corpus eius, & traditum esset ad comburendum igni: & aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, & tempora vitæ constituta essent eis usque ad tempus & tempus. * Aspicebam ergo in visione noctis. & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit: & in cōspectu eius obtulerunt eum. * Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, trib. & linguæ ipsi seruiunt: * potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum eius, quod non corrumpetur. * Horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & visiones capitis mei conturbauerunt me. * Accelli ad vnum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, &

17 docuit me: * Hæ quatuor bestia magnæ: quatuor sunt regna, quæ consurgent de terra. 18 1a. * Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: & obtinebunt regnum usque in sæculum, & sæculum sæculorum. * Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quæ erat dissimilis valde ab omnibus, & terribilis nimis: dentes & ungues eius ferrei: comedeat, & comminuebat, & reliqua pedibus suis conculcabat: & de cornibus decem, quæ habebat in capite: & de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo, quod habebat oculos, & os loquens grandia, & maius erat ceteris. * Aspicebam, & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & præualebat eis, * donec venit antiquus dierum, & iudicium dedit sanctis Excellentibus, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt sancti. * Et sic ait: Bestia quarta, regnum quatum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuersam terram, & conculcabit, & comminuet eam. * Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: & alius consurget post eos, & ipse potentior erit priqribus, & tres reges humiliabit. * Et sermones contra Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi conteret: & putabit quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu eius usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis. * Et iudicium sedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & dispareat usque in finem. * Regnum autem, & potestas, & magnitudo regni, quæ est subter omne cœlum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges seruiunt ei, & obediunt. 28 * Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conseruaui.

C A P. VIII.

Visio de ariete duorum cornuum, & hirco vnus ac postmodum quatuor cornuum qui denicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Græcorum: additur propheta de rege impudente, ipsiusque tyrannide, dolo & superbia, qui sine manu conteretur.

A Nno tertio regni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod videram in principio, * vidi in visione mea, cum essem in Susis castro, quod est in Ælam regione: vidi autem in visione esse me super portam Vlai. * Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce aries vnus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, & vnum excelsum altero

altero atque succrescens. Postea * vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes bestiarum non poterant resistere ei, neque liberari de manu eius: fecitque secundum voluntatem suam, & magnificatus est. * Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terrae, & non rangebat terram: porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. * Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suae. * Cumque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, & percussit arietem: & comminuit duo cornua eius, & non poterat aries resistere ei: cumque eum misisset in terram conculcavit, & nemo quibat liberare arietem de manu eius. * Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque crevisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos caeli. * De vno autem ex eis egressum est cornu vnum modicum: & factum est grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem. * Et magnificatum est usque ad fortitudinem caeli: & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcavit eas. * Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. * Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata: & prosterneretur veritas in terra, & facies, & prosperabitur. * Et audiui vnum de sanctis loquentem: & dixit vnus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequo visio, & iuge sacrificium, & peccatum desolationis, quae facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur? * Et dixit ei: Usque ad vespeream & manè, dies duo millia trecenti: & mudabitur sanctuarium. * Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, & quae rerem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri. * Et audiui vocem viri inter vias: & clamavit, & ait: Gabriel fac intelligere istum visionem. * Et venit, & stetit iuxta ubi ego stabam: cumque venisset, pavens corruì in faciem meam, & ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio. * Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: & tetigit me, & statuit me in gradu meo, & dixitque mihi: Ego ostendam tibi quae futura sunt in novissimo maledictionis: quoniam niam habet tempus finem suum. * Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum. * Porro hircus caprarum rex Chetorum est, & cornu grande, quod erat inter

22 oculos eius, ipse est rex primus. * Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gente eius consurgent, sed non in fortitudine eius. * Et post regnum eorum, cum creuerint iniquitates, consurget rex impudens facie, & intelligens propotiones. * & roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis: & supra quam credi potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum * secundum voluntatem suam, & dirigeretur dolus in manu eius: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur. * Et visio vespere & manè, quae dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit. * Et ego Daniel languui, & aegrotavi per dies: cumque surrexisset, faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, & non erat qui interpretaretur.

C A P. IX.

Post orationem Daniels, qua confitetur Iudaei propter sua & patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam erga populum suum: sit ipsi reuelatio de 70 hebdomadibus. usque ad vñtionem Sancti sanctorum, & de Christi morte, populoque eius perdendo, & abominatione desolationis in templo.

1 **I**N anno primo Darij filij Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldeorum: * Anno vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris * numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam prophetam, ut complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni. * Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in ieiuniis, sacco, & cinere. * Et oravi Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi: * Obsecro Domine Deus magnae & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua. * Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, & recessimus: & decernimus a mandatis tuis, ac iudicis. * Non obediimus seruis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terrae. * Tibi Domine iustitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie vno Iudae, & habitatoribus Ierusalem, & omni Israel, qui prope sunt, & his qui procul, in vniuersis terris ad quas eiecisti eos, propter iniquitates eorum, in quibus peccauerunt in te. * Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccauerunt. * Tibi autem Domine Deus

nostro misericordia, & propitiatio, quia recessimus a te: & non audiuius vocem Domini Dei nostri, vt ambularem in lege eius, quā posuit nobis per seruos suos prophetas. * Et omnis Israel prauaricati sunt legem tuā & declinauerunt ne audirent vocem tuam, & stillauit super nos maledictio, & detestatio, quæ scripta est in libro Moyſi serui Dei, quia peccauimus ei. * Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui iudicauerunt nos, vt superinduceret in nos magnum malum; quale nunquam fuit sub omni cælo, secundum quod factum est in Ierusalem. * Sicut scriptum est in lege Moyſi, omne malum hoc venit super nos: & non rogauimus faciem tuam Domine Deus noster, vt reuerteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuam. * Et vigilauit Dominus super malitiā, & adduxit eam super nos: iustus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis, quæ fecit: non enim audiuius vocem eius. * Et nunc Domine Deus noster, qui eduxisti populum tuum de Terra Ægypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundum diem hanc: peccauimus, iniquitatem fecimus. * Domine in omnem iustitiam tuam: auertatur obsecro ira tua, & furor tuus, a ciuitate tua Ierusalem, & monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum Ierusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. * Nunc ergo exaudi Deus noster orationem serui tui, & preces eius: & ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est propter temetipsum. * Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & ciuitatem, super quam inuocatum est nomen tuum: neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. * Exaudi Domine, placare Domine: attende & facine moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem, & super populum tuum. * Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israel, & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei: * Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione a principio, citò volans tetigit me in tempore sacrificij vespertini. * Et docuit me, & locutus est mihi, dixitque: Daniel nunc egressus sum vt docerem te, & intelligeres. * At exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autē veni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animaduerte sermonē,

24 & intellige visionem. * Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum. & super urbem sanctam tuam, vt consummetur prauaricatio. & finem accipiat peccatū, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & vngatur Sanctus sanctorum. * Scito ergo, & animaduerte: Ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem, usque ad Christum duccem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt: & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. * Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit eius populus, qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus eum duce venturo: & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. * Confirmabit autem pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio.

C A P. X.

Vbi se affixisset Daniel videt virum lineis vestitum qui hic describitur, & territus ac tremens confortatur semel & iterum: de resistente principe regni Persarum: de principe Græcorum, & de Michael principe Iudaorum qui solus auxiliatur.

I A Nno tertio Cyri regis Persarum, verbū verbum reuelatum est Danieli cognomento Baltassar, & verbum verum, & fortitudo magna: intellexitque sermonem: intelligentia enim est opus in visione. * In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, * panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neque vnguento vnctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies. * Die autem vigesima & quarta mensis primi, eram iuxta fluium magnum, qui est Tigris. * Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo: * & corpus eius quasi chrysolithus, & facies eius velut species fulguris, & oculi eius vt lampas ardēs: & brachia eius, & quæ deorsum sunt vsque ad pedes, quasi species æris candentis: & vox sermonum eius vt vox multitudinis. * Vidi autem ego Daniel solus visionem: porro viri, qui erant mecum, non viderunt: sed terror nimis irruit super eos, & fugerunt in absconditum. * Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarui,

nec habui quidquam virium. * Et audiui vo-
cem sermonum eius: & audiens iacebam cō-
sternatus super faciem meam, & vultus meus
hærebat terræ. * Et ecce manus tetigit me, &
erexit me super genua mea, & super articulos
manuum mearum. * Et dixit ad me: Daniel
vir desideriorum, intellige verba, quæ ego lo-
quor ad te, & sta in gradu tuo: nūc enim sum
missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonē
istum, steti tremens. * Et ait ad me: Noli me-
tuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti
cor tuum ad intelligendum vt te affligeres in
conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: &
ego veni propter sermones tuos. * Princeps
autem regni Persarum restitit mihi viginti &
vno diebus: & ecce Michael vnus de princi-
pibus primis venit in adiutorium meum, &
ego remansi tibi iuxta regem Persarum. * Ve-
ni autem vt docerem te quæ ventura sunt po-
pulo tuo in nouissimis diebus, quoniam adhuc
visio in dies. * Cumque loqueretur mihi hu-
iusemodi verbis, deiecti vultum meum ad
terram, & tacui. * Et ecce quasi similitudo fi-
lij hominis tetigit labia mea: & aperiens os
meum locutus sum, & dixi ad eum qui stabat
contra me: Domine mi, in visione tua disso-
luta sunt compages meæ, & nihil in me re-
mansit virium. * Et quomodo poterit seruus
Domini mei loqui cum Domino meo? nihil
enim in me remansit virium, sed & halitus
meus intercluditur. * Rursum ergo tetigit
me quasi visio hominis, & confortauit me, &
dixit: Noli timere vir desideriorum: pax ti-
bi: confortare, & esto robustus. Cumque lo-
queretur mecum, conualui, & dixi: Loquere
Domine mi, quia confortasti me. * Et ait:
Numquid scis quare venerim ad te? & nunc
reuertar vt prælier aduersum principem Per-
sarum, cum ego egrederer, apparuit princeps
Græcorum veniens. * Verumtamen annun-
ciabo tibi quod expressum est in scriptura
veritatis: & nemo est adiutor meus in omni-
bus his, nisi Michael princeps vester.

C A P. XI.

*Vaticinium de regibus Persarum & rege Græco-
rum: de bellis acinidatis inter reges Austri &
Aquilonis, & de rege qui Deum Deorum non
reputabit, sed plurimam aduersus ipsum loque-
tur, & qua prouincia ab illo exalant, quibusue
dominabitur.*

EGO autem ab anno primo Darij Medi
stabam vt confortaretur, & roborareretur.
* Et nunc veritatem annunciano tibi. Ecce
adhuc tres reges stabunt in Perside, & quar-
tus ditabitur opibus nimis super omnes: &
cū inualuerit diuitiis suis, concitabit omnes
aduersū regnū Græciæ. * Surget verò rex for-

tis, & dominabitur potestate multa, & faciet
quod placuerit ei. * Et cū steterit, contere-
tur regnum eius, & diuidetur in quatuor v-
tos cæli, sed non in posteros eius, neque se-
cundum potentiam illius, qua dominatus
est. lacerabitur enim regnum eius etiam in
externos, exceptis his. * Et confortabitur rex
Austri: & de Principibus eius præualebit se-
per eū, & dominabitur dititione multa enim
dominatio eius. * Et post finem annorum se-
derabuntur: filiaq; regis Austri veniet ad re-
gem Aquilonis facere amicitiam, & non ob-
stinebit fortitudinem brachij, nec stabit: te-
men eius: & tradetur ipsa, & qui aduxerunt
eam, adolēscētes eius, & qui confortabant
eam in temporibus. * Et stabit de germine
radicum eius plantatio: & veniet cum exer-
citu, & ingreditur prouinciā regis Aqu-
lonis: & abuteretur eis, & obtrinebit. * Insu-
per & deos eorum, & sculptilia, vasa quoque pre-
tiosa argenti & auri, captiua ducet in Ægy-
ptum: ipse præualebit aduersus regem Aqu-
lonis. * Et intrabit in regnum rex Austri, &
reuerteretur ad terram suam. * Filij autem eius
prouocabuntur, & congregabunt multitu-
dinem exercituum plurimorum: & veniet pro-
perans, & inundans: & reuertetur, & con-
cabitur, & cōgredietur cum robore eius. * Et
prouocatus rex Austri egredietur, & pugna-
bit aduersus regem Aquilonis, & præparabit
multitudinē nūmiam, & dabitur multitudo
in manu eius. * Et capiet multitudinem, &
exaltabitur cor eius, & deliciet multa milia,
sed non præualebit. * Conuerteretur enim rex
Aquilonis, & præparabit multitudinem mul-
tō maiorem quā prius: & in fine temporū
annorumque, veniet properans cum exerci-
tu magno, & opibus nimis. * Et in tempori-
bus illis multi consurgent aduersus regem
Austri: filij quoque præuicatorum populi
tui extollentur vt impleant visionem, & cor-
ruent. * Et veniet rex Aquilonis, & compor-
tabit aggerem, & capiet vrbes munitissimas:
& brachia Austri non sustinebunt, & consur-
gent electi eius ad resistendum, & nō erit for-
titudo. * Et faciet veniens super eum iuxta
placitum suum, & non erit qui stet contra fa-
ciem eius: & stabit in terra incluta, & consu-
metur in manu eius. * Et ponet faciem suam
vt veniat ad tenendum vniuersum regnum
eius, & recta faciet cum eo: & filiam femina-
rum dabit ei, vt euertat illud: & non stabit,
nec illius erit. * Et conuertet faciem suam ad
insulas, & capiet multas: & cessare faciet
principem opprobrij sui, & opprobrium eius
conuertetur in eum. * Et conuertet faciem
suam ad imperium terræ suæ, & impinget, &
corruet, & non inuenietur. * Et stabit in loco

eius vilissimus, & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in pralio. * Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clā, & obtinebit regnum in fraudulentia. * Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius, & conterentur: insuper & dux fœderis. * Et post amicitias eū eo faciet dolū: & ascēdet & superabit in modico populo. * Et abūdantes & vberes vrbes ingreditur: & faciet quæ nō fecerunt patres eius, & patros patrū eius: rapinas, & prādā, & diuitias eorum dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc vsque ad tempus. * Et concitabitur fortitudo eius, & cor eius aduersum regem Austri in exercitu magno: & rex Austri prouocabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus nimis: & non stabunt, quia inibunt aduersus eum consilia. * Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercitusque eius opprimetur: & cadent interfecti plurimi. * Duorum quoque regum cor erit vt male faciant, & ad mensam vnam mendacium loquentur, & non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus. * Et reuertetur in terram suā cum opibus multis: & cor eius aduersum testamentum sanctum, & faciet, & reuertetur in terram suam. * Statuto tempore reuertetur, & veniet ad Austrum: & non erit priori simile nouissimum. * Et venient super eum Trieres & Romani: & percutietur, & reuertetur, & indignabitur contra testamentum sanctuarij, & faciet: reuerteturque & cogitabit aduersum eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarij. * Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuarium fortitudinis, & auferent iuge sacrificium: & dabunt abominationem in desolationem. * Et impij in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciēs Deum suum, obtinebit, & faciet. * Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in captiuitate, & in rapina dierum. * Cumque corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo: & applicabuntur eis plurimi fraudulentur. * Et de eruditis ruent, vt consentur, & eligantur, & dealbentur vsque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit. * Et faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur, & magnificabitur aduersus omnem Deum: & aduersus Deum deorum loquetur magnifica & dirigitur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio. * Et Deum patrum suorum non reputabit: & erit in concupiscentiis feminarum, nec quemquam deorum curabit: quia aduersam vniuersā conuerget. * Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & Deum, quem ignorau-

runt patres eius, colet auro, & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis. * Et faciet vt muniat Maozim eum: Deo alieno, quem cognouit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatem in multis, & terram diuideat. * Et in tempore præfinito præliabitur aduersus eum rex Austri, & quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis, in curribus, & in equitibus, & in classe magna, & ingreditur terras, & conteret & pertranseat. * Et introibit in terrā gloriosā, & multæ corruent: hæc autem solæ saluabuntur manu eius, Edom, & Moab, & principium filiorum Aminon. * Et mittet manum suam in terras: & Terra Ægypti non effugiet. * Et dominabitur thesaurorum auri & argenti, & in omnibus pretiosis Ægypti: per Libyā quoque & Æthiopiam transibit. * Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudo magna vt conterat & interficiat plurimos. * Et figet tabernaculum suum Apadno inter Maria, super montem inclytum & sanctum: & veniet vsque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

C A P. XII.

Post magnam afflictionem tandem saluabuntur reliquia Iudeorum, & ex mortuis quidam resurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium: docti vero ac doctores fulgebunt, & duobus ad ripas fluminis stantibus, & viro lineis vestito, qui temporis aperit determinationem: & de completionē huius prophetiæ post statutum tempus.

IN tempore autem illo consurget Michael Princeps magnus, qui stat pro filiis populi: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt vsque ad tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit scriptus in libro. * Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videat semper. * Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. * Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum, vsque ad tempus statutum: plurimi pertranseunt, & multiplex erit scientia. * Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alij stabant: vnus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis. * Et dixi viro, qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis: Vsquequo finis horum mirabilium. * Et audiui virum

* Matt. 25.

d. 46.

* Sap. 3. b. 7

Apoc. 10.
4. 5.

qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, * cū cleuasset dexteram & sinistram suam in cœlum, & iurasset per uiuentem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis. Et cū completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa hæc. * Et ego audiui, & non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post hæc? * Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt, signati que sermones, vsque ad præfinitum tempus. * Eligentur, & dealbabitur, & quasi ignis probabuntur multi: & impii agent impii, neque intelligent omnes impii, porro docti intelligent. * Et à tempore cū ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. * Beatus, qui expectat, & peruenit vsque ad dies mille trecentos triginta quinque. * Tu autem vade ad præfinitum: & requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierum.

*Hucusq; Danielelem in Hebræo volumine legimus.
Qua sequuntur vsque ad finem libri, de
Theodotionis editione translata sunt.*

C A P. XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, cum eius concubitu frui non possent, falso adulterij accusant: sed cum ad mortem duceretur, orantem exaudiuit Deus: & per puerum Danielem proprio ore conuictos senes, iure talionis populum interimit.

1 **E**T erat vir habitans in Babylone, & nomē
2 eius Ioakim: * Et accepit uxorem nomi-
A ne Susannam, filiam Helciae, pulchram ni-
3 mis, & timentem Deum: * parentes enim il-
4 lius, cum essent iusti, erudierunt filiam suam
5 secundum legem Moysi. * Erat autē Ioakim
diues valde, & erat ei pomariū vicinū domus
6 suæ: & ad ipsum confluebant Iudæi, eò quòd
7 esset honorabilior omnium. * Et constituti
sunt de populo duo senes iudices in illo an-
8 no: de quibus locutus est Dominus: Quia e-
gressa est iniquitas de Babylone à senioribus
iudicibus, qui videbantur regere populum.
6 * Isti frequentabant domum Ioakim, & ve-
niebant ad eos omnes qui habebant iudicia
7 * Cū autem populus reuertisset per mer-
diē, ingrediebatur Susanna, & deambulabat
8 in pomario viri sui. * Et videbāt eā senes quo-

tidie ingredientem, & deambulantē: & exar-
serunt in cōcupiscentiam eius: * & euerterūt 9

sentum suum, & declinauerunt oculos suos
ut non viderent cœlum, neque recordarētur

iudiciorum iustorum. * Et at ergo ambo vul-
nerati amore eius, nec indicauerunt sibi vi-
cissim dolorem suum: * erubescere enim
indicare sibi concupiscentiam suam, volentes
concumbere cum ea: * & obseruabant quo-
tidie sollicitius videre eam. Dixitque alter ad
alterum: * Eamus domum, quia hora prandij
est. Et egressi recesserunt a se. * Cumque; reuer-
tissent, venerunt in vnum: & sciscitantes ab
inuicem causam, confessi sunt concupiscen-
tiam suam: & tunc in communi statuerunt
tempus, quando eam possent inuenire solam.
* Factum est autem, cum obseruarent diem
apertum, ingressa est aliquando sicut heri &
nudiustertius, cum duabus solis puellis, vo-
luitque lauare in pomario: astus quippe erat:
* & non erat ibi quisquam, præter duos senes
absconditos, & contemplantes eam. * Dixit
ergo puellis: Afferte mihi oleum, & sinigma-
ta, & ostia pomarij claudite, vt lauer. * Et fe-
cerunt sicut præceperat: clauseruntque ostia
pomarij, & egressæ sunt per posticū, vt affer-
rent quæ iusserat. nesciebantque senes intus
esse absconditos. * Cum autem egressæ essent
puellæ, surrexerunt duo senes, & accurrerunt
ad eam, & dixerunt: * Ecce ostia pomarij clau-
sa sunt, & nemo nos videt, & nos in concupi-
scentia tui sumus: quam obrem assentire no-
bis, & cōmiscere nobiscum. * quod si nolue-
ris, dicemus contra te testimonium, quod
fuerit tecum iuuenis, & ob hanc causam emi-
seris puellas a te. * Ingemuit Susanna, & ait:
Angustia sunt mihi vndique: si enim hoc ege-
ro, mors mihi est: si autem non egero, nō ef-
fugiam manus vestras. * Sed melius est mihi
abique opere incidere in manus vestras, quam
peccare in conspectu Domini. * Et exclama-
uit voce magna Susanna: exclamauerunt
autem & senes aduersus eam. * Et eucurrit v-
nus ad ostia pomarij, & aperuit. * Cum ergo
audissent clamorem famuli domus in pomar-
io, intruerunt per posticum vt viderent quid-
nam esset. * Postquam autem senes locuti
sunt, erubuerunt serui vehemēter: quia nun-
quam dictus fuerat sermo huiusmodi de
Susanna, & facta est dies crastina. * Cumque
venisset populus ad Ioakim virum eius, ve-
nerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogi-
tatione aduersus Susannam, vt interficerent
eam. * Et dixerunt coram populo: Mittite ad
Susannam filiam Helciae vxorem Ioakim. Et
statim miserunt. * Et venit cum parentibus,
& filiis, & vniuersis cognatis suis. * Porro Su-
sanna erat delicata nimis, & pulchra specie.
* At iniqui illi iusserunt vt discooperiretur,
(erat enim cooperta) vt vel sic satiarentur
decore eius. * Flebant igitur sui, & omnes qui
nouerant eam. * Confluentes autem duo

presbyteri in medio populi, posuerunt ma-
nus super caput eius. * Quæ flens suspexit ad
cælum: erat enim cor eius fiduciam habens
in Domino. * Et dixerunt presbyteri: Cum
deambularem in pomario soli, ingressa est
hæc cum duabus puellis: & clausit ostia po-
marij, & dimisit a se puellas. * Venitque ad
eam adolescens, qui erat absconditus, & con-
cubuit cum ea. * Porro nos cum essemus in
angulo pomarij, videntes iniquitatem, cu-
currimus ad eos, & vidimus eos pariter com-
misceri. * Et illum quidem non quiuimus
comprehendere, quia fortior nobis erat, &
apertis ostiis exiliuit: * hanc autem cum ap-
prehendissemus, interrogauimus, quisnam
esset adolescens, & noluit indicare nobis: hu-
ius rei testes sumus. * Credidit eis multitudo,
quasi senibus & iudicibus populi, & conde-
mnauerunt eam ad mortem. * Exclamauit
autem voce magna Susanna, & dixit: Deus
arterne, qui absconditorum es cognitor, qui
nosti omnia antequam fiant, * tu scis quo-
niam falsum testimonium tulerunt contra
me: & ecce morior, cum nihil horum fece-
rim, quæ isti malitiosè composuerunt ad-
uersum me. * Exaudiuit autem Dominus vo-
cem eius. * Cumque duceretur ad mortem,
suscitauit Dominus spiritum sanctum pueri
iunioris, cuius nomen Daniel: * Et exclama-
uit voce magna: Mundus ego sum a san-
guine huius. * Et conuersus omnis populus
ad eum, dixit: Quis est iste sermo, quem tu
locutus es? * Qui cum staret in medio eo-
rum, ait: Sic fati filij Israel, non iudicantes,
neque quod verum est cognoscetes, conde-
mnastis filiam Israel: * Reuertimini ad iudi-
cium, quia falsum testimonium locuti sunt
aduersus eam. * Reuersus est ergo populus
cum festinatione, & dixerunt ei senes: Veni,
& sede in medio nostrum, & indica nobis:
quia tibi Deus dedit honorem senectutis. * Et
dixit ad eos Daniel: Separate illos ab inuicē
procul, & diiudicabo eos. * Cum ergo diuisi
essent alter ab altero, vocauit vnum de eis, &
dixit ad eum: Inueterate dierum malorum,
nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris
prius; * iudicans iudicia iniusta, innocentes
opprimens, & dimittens noxios, dicente Do-
mino: * Innocentem & iustum non interfi-
cies. * Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua
arbore videris eos colloquētes sibi. Qui ait:
Sub Schino. * Dixit autem Daniel: Rectè
mentius es in caput tuum: Ecce enim Ange-
lus Dei accepta sententia ab eo, scinder te
medium. * Et, amoto eo, iussit venire alium,
& dixit ei: Semen Chanaan, & non Iuda, spe-
cies decepit te, & concupiscentia subuertit
cor tuum: * sic faciebatis filiabus Israel, & ille

Exod. 23.
a. 4.

timentes loquebantur vobis: sed filia Iuda non sustinuit iniquitatem vestram. * Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehederis eos loquentes tibi. Qui ait: Sub primo. * Dixit autem Daniel: Recte mentitus es & tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut fecerit te medium, & interficiat vos. * Exclamauit itaq; omnis ceterus voce magna, & benedixerunt Deum, qui saluat sperantes in se. * Et cōsurrexerunt aduersus duos presbyteros (conuicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntq; eis sicut male egerant aduersus proximum, * ut facerent secundum legem Moysi: & interfecerunt eos, & saluatus est sanguis innoxius in die illa: * Helcias autem & vxor eius laudauerunt Deum pro filia sua Susanna, cum Ioakim marito eius, & cognatis omnibus, quia non esset inuenta in ea res turpis. * Daniel autem factus est magnus in conspectu populi, à die illa, & deinceps. Et rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum eius.

C A P. XIV.

Fraudes sacerdotum idoli Bel, qui appositos illi cibos occulte auferebant, regi per Daniele delecta sunt, ipsiq; interemptis idolum vna cum templo suo euersum est: similiter & draconem quem colebant Babylonij, iniecta in os massa ex pice, adipe & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter instantibus Babylonij missus est in lacum leonum, illa suq; seruatus, allatus etiam illi per prophetam Habacuc: prandio ex Iudæa: quod videns rex, aduersarius illius à leonibus in momēto deuoratis, iubet omnes timere Deum Danielis.

ERat autem Daniel conuiuii regis & honoratus super omnes amicos eius. * Erat quoq; idolum apud Babylonios nomine Bel: & impendebantur in eo per dies singulos similitæ artabæ duodecim, & oues quadraginta, viniq; amphoræ sex. * Rex quoq; colebat eum, & ibat per singulos dies adorare eum: porro Daniel adorabat Deum suum. Dixitq; ei rex: Quare non adoras Bel? * Qui respondens ait ei: Quia non colo idola manufacta, sed viuentem Deum, qui creauit cælum & terram, & habet potestatem omnis carnis. * Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel viuens Deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie? * Et ait Daniel arri-
teus est, & forinsecus æreus, neq; comedit aliquando. * Et iratus rex vocauit sacerdotes eius, & ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impensas has, moriemini. * Si au-

tem ostēderitis, quod iam Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blasphemauit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat iuxta verbum tuum. * Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis vxoribus, & paruulis, & filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Bel. * Et dixerunt sacerdotes Bel: Ecce vos egredimur foras: & tu rex pone escas, & vinum misce, & claudere ostium, & signa annulo tuo: * & cum ingressus fueris mane, nisi inueneris omnia coniecta à Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est aduersum nos. * Cōtemnabant autem, quia fecerat sub mensa absconditum introitum, & per illum ingrediebantur semper, & deuorabant ea. * Factum est igitur postquam egressi sunt illi, rex posuit cibos ante Bel: precepit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem, & cribrauit per totum templum coram rege: & egressi claustrunt ostium: & signantes annulo regis abierunt. * Sacerdotes autem ingressi sunt nocte iuxta consuetudinem suam, & vxores, & filij eorum: & comederunt omnia, & biberunt. * Surrexit autem rex primo diluculo, & Daniel cum eo. * Et ait rex: Saluæ sunt signacula, Daniel! Qui respondit: Salua, rex. * Statimque cum aperuisset ostium, intuitus rex mensam, exclamauit voce magna: Magnus es Bel, & non est apud te dolus quisquam. * Et risit Daniel: & tenuit regem ne ingrederetur intro: & dixit: Ecce pauimentum, animaduerte: cuius vestigia sunt hæc. * Et dixit rex: Video vestigia virorum, & mulierum, & infantium. Et iratus est rex. * Tunc apprehendit sacerdotes, & vxores, & filios eorum, & ostenderunt ei abscondita ostiola, per quæ ingrediebantur, & consumebant quæ erant super mensam. * Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in potestatem Danielis, qui subvertit eum, & templum eius. * Et erat draco magnus in loco illo, & colebant eum Babylonij. * Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia iste nō sit Deus viuens: adora ego eum. * Dixitq; Daniel: Dominum Deum meum adoro: quia ipse est Deus viuens: iste autem non est Deus viuens. * Tu autem rex da mihi potestatem, & interficiam draconem absq; gladio & fuste. Et ait rex: Do tibi. * Tollit ergo Daniel picem, & adipem, & pilos, & coxit pariter: fecit quæ massas, & dedit mors draconis, & diruptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis. * Quod cum audissent Babylonij, indignati sunt vehementer: & congregati aduersum regem, dixerunt: Iudæum factus est rex: Bel destruxit, draconem interfecit, & sacerdotes occidit. * Et dixerunt cum venissent ad regem: Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, & domum

* Dent. 9.
d. 19.

tuam. * Vidit ergo rex quod irruerent in eum 29
vehementer : & necessitate compulsum tra- F
didit eis Danielelem. * Qui miserunt cum in 30
lacum leonum, & erat ibi diebus sex. * Por- 31
ro in lacu erant leones septem, & dabantur
eis duo corpora quotidie, & duæ oues : &
tunc non data sunt eis, vt deuorarent Dani-
elelem. * Erat autem Habacuc propheta in 32
Iadza, & ipse coxerat pulimentum, & intri-
uerat panes in alueolo : & ibat in campum
vt ferret messoribus. * Dixitque Angelus 33
Domini ad Habacuc : Fer prandium, quod
habes, in Babylonem Danieli, qui est in la-
cu leonum. * Et dixit Habacuc : Domine, 34
Babylonem non vidi, & lacum nescio. * Et 35
apprehendit eum Angelus Domini in vertice
eius, & portauit eum in capillo capitis sui,
posuitque eum in Babylone supra lacum in
imperu spiritus sui. * Et clamauit Habacuc, 36
dicens : Daniel serue Dei, tolle prandium,
quod misit tibi Deus. * Et ait Daniel : Recor- 37
datus es mei Deus, & non dereliquisti dili-
genter te. * Surgensque Daniel comedit. 38
Porro Angelus Domini restituit Habacuc
confestim in loco suo. * Venit ergo rex die 39
septimo vt lugeret Danielelem : & venit ad la-
cum, & introspexit, & ecce Daniel sedens in
medio leonum. * Et exclamauit voce magna 40
rex, dicens : Magnus es Domine Deus Dani-
elielis. Et extraxit eum de lacu leonum. * Por- 41
ro illos, qui perditionis eius causa fuerant,
inermis in lacum, & deuorati sunt in mo- 42
mento coram eo. * Tunc rex ait : Paueant om-
nes habitâtes in vniuersa terra Deum Dani-
elielis : quia ipse est saluator, faciens signa &
mirabilia in terra : qui liberauit Danielelem
de lacu leonum.

PROPHETIA OSEE.

C A P. I.

Quo tempore Osee propheta ueris qui iussus forni-
cariam accipere uxorem, duos filios unamque, fi-
liam ex ea genuit : quibus nomina iubetur
imponere iuxta effectus, quos Dominus in po-
pulo suo de reuerat inducere : de gentium con-
uersione : & futuro eodem capite filiorum Iu-
da & Israel.

Verbum Domini, quod factum 1
est ad Osee filium Beeri, in A
diebus Ozia, Ioathan, A-
chaz, Ezechia, regum Iuda,
& in diebus Ieroboam filij
Ioas regis Israel. * Principium 2
loquendi Domino in Osee : Et dixit Domi-
nus ad Osee : Vade, sume tibi uxorem forni-
cationum. & fac tibi filios fornicationum :

quia fornicas fornicabitur terra a Domino. 3
* Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim :
& concepit, & peperit ei filium. * Et dixit Do-
minus ad eum : Voca nomen eius Iezrahel :
quoniam adhuc modicum, & uisitato san-
guinem Iezrahel super domum Iehu, & quie-
scere faciam regnum domus Israel. * Et in il-
la die conteram arcum Israel in valle Iezra-
hel. * Et concepit adhuc, & peperit filium.
Et dixit ei : Voca nomen eius : Absque mise-
ricordia : quia non addam vltra misereri do-
mui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum. 7
* Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in
C Domino Deo suo : & non saluabo eos in ar-
cu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equi-
tibus. * Et ablactauit eam, quæ erat Absque
misericordia. Et concepit, & peperit filium. 8
* Et dixit : Voca nomen eius : Non populus
D meus : quia vos non populus meus & ego
non ero vester. * Et erit numerus filiorum Is-
rael quasi arena maris, quæ sine mensura est,
& non numerabitur. * Et erit in loco vbi di-
cetur eis : Non populus meus vos : dicetur 9
eis : Filij Dei uiuentis. * Et congregabuntur
filij Iuda, & filij Israel pariter : & ponent sibi
met caput vnum, & ascendent de terra : quia
magnus dies Iezrahel.

C A P. II.

*Minatur Dominus Israeli tanquam uxori adul-
tera repudium, & sepit vias eius spinis, vt ad
virum suum reuertatur : quumque non aduer-
tat a quo habeat bonorum abundantiam, ab-
laturum se ab ea dicit cuncta in quibus dele-
tatur : sicque ipsum tandem ad se reduciturum,
magnaque felicitate donaturum, & de gentium
uocatione.*

Dicite fratribus vestris : Populus meus, &
A sorori vestræ, Misericordiam consecu-
ta. * Iudicate matrem vestram, iudicate : quo-
niam ipsa non vxor mea, & ego non vir eius.
2 auferat fornicationes suas a facie sua, & ad-
ulteria sua de medio vberum suorum. * Ne
3 fortè expoliam eam nudam, & statuam eam
secundum diem natiuitatis suæ : & ponam
eam quasi solitudinem, & statuam eam velut
4 terram inuiam, & interficiam eam siti. * Et
filiorum illius non miserebor : quoniam filij
5 fornicationum sunt. * quia fornicata est
mater eorum, confusa est quæ concepit eos :
quia dixit : Vadam post amatores meos, qui
dant panes mihi, & aquas meas, lanā meam,
& linum meum, oleum meum, & potum
6 meum. * Propter hoc ecce ego sepiam viam
tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semi-
tas suas nō inueniet. * Et sequetur amatores
7 suos, & non apprehendet eos : & queret eos,
B & non inueniet, & dicet : Vadam, & reuertar
ad vi-

Rom. 9.
c. 16.

ad virum meum priorem : quia bene mihi erat tunc magis quam nunc. * Et hæc nesciuit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum quæ fecerunt Baal. * Idcirco conuertar, & summam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo & liberabo lanam meam & linum meum, quæ operiebant ignominiam eius. * Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius : & vir non eruet eam de manu mea : * & cessare faciam gaudium eius, solennitatem eius, neomeniam eius, sabbatum eius, & omnia festa temporis eius. * Et corrumpam vineam eius, & ficum eius : de quibus dixit : Merces hæc meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei : & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. * Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur in aure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliuiscabatur, dicit Dominus. * Propter hoc, ecce ego laetabo eam, & ducam eam in solitudinem : & loquar ad cor eius. * Et dabo ei vinotiores eius ex eodem loco, & vallem Achor ad aperiendam spem : & canet ibi iuxta dies ascensionis suæ de terra Ægypti. * Et erit in die illa, ait Dominus : vocabit me : Vir meus : & non vocabit me vltra, Baali. * Et auferam nomina Baalim de ore eius, & non recordabitur vltra nominis eorum. * Et percutiam cum eis foedus in die illa, cum bestia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terræ : & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra : & dormire eos faciam fiducialiter. * Et sponsabo te mihi in sempiternum : & sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio : & in misericordia, & in miserationibus. * Et sponsabo te mihi in fide : & scies quia ego Dominus. * Et erit in die illa : Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos, & illi exaudient terram. * Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum : & hæc exaudient Iezrahel. * Et seminabo eam mihi in terra, & miserebor eius, quæ fuit absque misericordia. * * Et dicam non populo meo : Populus meus es tu : & ipse dicet : Deus meus

* Rom. 9. c.

25.

1. Pet. 1. b. estu.

10.

CAP. III.

Rursum iubetur propheta dirigere adulteram, que tamen multis diebus illum expectet, quia filios Israel multis diebus sine rege & sacrificio sedentes, tandem ad Dominum dicit reuerfuros.

ET dixit Dominus ad me : Adhuc vade, & dilige mulierem dilectam amico & adulteram, sicut diligit Dominus filios Israel, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vi-

2 nacia vuarum. * Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio corborum. * Et dixit ad eam : Dies multos expectabam te : non fornicaberis, & non eris viro : sed ego expectabo te. * quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe, & sine iudicio, & sine altari, & sine ephod, & sine thesauris. * * & post hæc reuertentur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David regem suum : & pauebunt ad Dominum, & ad bonum eius, in nouissimo dierum.

CAP. IV.

Minatur terra Israel, propter multa populi peccata, qui & scientiam repulsi, & idololatria suæ deditus : dicit se relicturum Israel in peccatis suis, cupiens ne Iuda ipsum imitetur.

AUdite verbum Domini filii Israel, quia iudiciū Domino cū habitatoribus terræ non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. * Maledictum & mendacium, & homicidium & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. * Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cæli : sed & pisces maris congregabuntur. * Veruntamen vnusquisque non iudicat : & non arguatur vir : populus enim tuus, sicut hi qui contradicunt sacerdoti. * Et corruet hodie, & corruet etiam propheta : recum : nocte tacere feci matrem tuam. * Contuitur populus meus, eod quod non habuerit scientiam : quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi : & obliuisceris legis Dei tui, obliuiscar filiorum tuorum & ego. * Secundum multitudinem eorum sic peccauerunt mihi : gloriam eorum in ignominiam commutabo. * Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas eorum. * Et erit sicut populus, & sacerdotes : & visitabo super eum vias eius, & congregationes eius reddam ei. * Et comedent, & non saturabuntur : fornicati sunt, & non cessauerunt : quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo. * Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor. * Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annuntiavit ei : spiritus enim fornicationum ecce super eos, & fornicati sunt à Deo suo. * Super capita montium sacrificabant, & super colle accendebant thymiamam : subtus quercum, & populum, & terebinthum, quia bona erat vmbra eius : ideo fornicabantur filie vestræ, & sponsæ vestræ adulteræ erunt. * Non visitabo super filias vestras cū fuerint fornicatæ, & super sponfas vestras cū adulterauerint : quoniam ipsi cum meretricibus cōuersabantur, &

cum effeminatis sacrificabant, & populus non intelligens vapalabit. * Si fornicaris tu Israel, non delinquit saltem Iuda: & nolite ingredi in Gulgala, & ne ascenderitis in Berhauen, neque iuraueritis: Viuit Dominus. * Quoniam sicut vacca lasciuens declinauit Israel: nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine. * Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum. * Separatum est conuiuium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. * Ligauit eum spiritus in alis suis, & confundentur a sacrificiis suis.

CAP. V.

Minatur Dominus se puniturum Israel propter peccata sua, similiter & Iudam: nec proderit humanum auxilium, quum Dominus eis aduersetur.

A Vidite hoc sacerdotes, & attendite domus Israel, & domus regis auscultate: quia vobis iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super Thabor. * Et victimas declinasti in profundum: & ego eruditor omnium eorum. * Ego scio Ephraim, & Israel non est absconditus a me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel. * Non dabunt cogitationes suas vt reuertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognouerunt. * Et respondebit arrogantia Israel in facie eius: & Israel & Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Iudas cum eis. * In gregibus suis, & in armentis suis vadent ad querendum Dominum, & non inuenient: ablati sunt ab eis. * In Dominum prauaricati sunt, quia filios alienos genuerunt: nunc deuorabit eos mensis cum partibus suis. * Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: vlulate in Berhauen, post tergum tuum Benjamin. * Ephraim in desolatione erit in die correptionis, in tribus Israel ostendi fidem. * Facti sunt principes Iuda quasi assumptes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam. * Calumniam patiens est Ephraim, fractus iudicio: quoniam cepit abire post sordes. * Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui Iuda. * Et vidit Ephraim languorem suum, & Iuda vinculum suum: & abiit Ephraim ad Assur, & misit ad regem Vltorem: & ipse non poterit sanare vos, nec soluere poterit a vobis vinculum. * Quoniam ego quasi lezæna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Iuda: ego ego capiam. & vadam: tollam, & non est qui eruat. * Vadens reuertar ad locum meum: donec deficiatis, & queratis faciem meam.

CAP. VI.

Reuersi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: exposcunt

Dominus cum Israel & Iuda quod neque benedictus, neque prophetarum comminationis us ab idololatria aliisque iniquitatibus sint renouati: quum praeferat misericordiam sacrificio.

In tribulatione sua manet confurgent ad me: Venite & reuertamur ad Dominum: * quia ipse cepit, & sanabit nos: percutiet, & curabit nos. * Viuificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius. Sciemus, sequemurque vt cognoscamus Dominum: quasi diluculum prae paratus est ingressus eius, & veniet quasi imber nobis temporaneus, & serotinus terræ. * Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Iuda? misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros manet pertransiens. * Propter hoc dolauit in prophetia, occidi eos in verbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredientur. * Quia misericordiam volui, & non sacrificium; & scientiam Dei, plusquam holocausta. * Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi prauaricati sunt in me. * Galaad ciuitas operantium idolum, supplantata sanguine. * Et quasi fauces virorum latronum, particeps sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia scelus operati sunt. * In domo Israel vidi horridum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus est Israel. * Sed & Iuda pone nuxsem tibi, cum conuertero captiuitatem populi mei.

CAP. VII.

Cum sanaturus esset Dominus Israel, obliterunt iniquitates eorum: consentientes enim regum suorum malitia, omnes in idolatriam vehementer exarserunt: Dominoque relicto, conuersi ad Aegypti auxilium translati sunt in As-syrijs.

Cum sanare vellem Israel, reuelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samaria: quia operati sunt mendacium: & fur ingressus est spolians, latrunculus foris. * Et ne forte dicant in cordibus suis, omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinventiones suæ, coram facie mea factæ sunt. * In malitia sua lætificauerunt regem: & in mendacijs suis principes. * Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus a coquente: quicquid paululum ciuitas a commissione fermenti, donec fermentaretur totum. * Dies regis nostri: coeperunt principes furere a vino: extendit manum suam cum illis foribus. * Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cum insidiaretur eis tota nocte dormiuit coquens eos, manet ipse succensus quasi ignis flammæ. * Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & deuorauerunt iudices suos: omnes reges eorum ceciderunt:

non est qui clamet in eis ad me. * Ephraim in
populis ipse commisscebat: Ephraim factus
est subcinericius panis, qui non reuerfatur.
* Comederunt alieni robur eius, & ipse nesci-
uit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignora-
uit. * Et humiliabitur super Israel in facie eius:
nec reuerfi sunt ad Domum Deum suum, &
non quaesierunt eum in omnibus his. * Et fa-
ctus est Ephraim quasi columba seducta non
habens cor: Aegyptum inuocabant, ad Assyrios
abierunt. * Et cum profecti fuerint, expandam
super eos rete meum: quasi volucrem coeli de-
traham eos, eadem eos secundum auditionem
cetus eorum. * Vae eis, quoniam recesserunt
a me: vastabuntur, quia prauearicati
sunt in me: & ego redemi eos: & ipsi locuti
sunt contra me mendacia. * Et non clamaue-
runt ad me in corde suo, sed vlulabant in cu-
bilibus suis: super triticum & vinum ruma-
bant, recesserunt a me. * Et ego erudiui eos, &
confortaui brachia eorum: & in me cogitaue-
runt malitiam. * Reuerfi sunt vt essent absque
iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in
gladio principes eorum a furore linguae suae.
Ista subfannatio eorum in Terra Aegypti.

CAP. VIII.

*Samaritam predicis cum vitulo suo destruendam
per Nabuchodonosor, propter idololatiam: nec
ipsorum hostia suscipiensur: ciuitates autem
Iuda etiam concremabuntur.*

IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super do-
mum Domini: pro eo quod transgressi sunt
fcedus meum, & legem meam prauearicati
sunt. * Me inuocabunt: Deus meus cogno-
uimuste Israel. * Proiecit Israel bonum ini-
micus persequetur eum. * Ipsi regnauerunt, &
non ex me: principes extiterunt, & non co-
gnoui: argentum suum & aurum suum fece-
runt sibi idola, vt interirent: * proiectus est
vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in
eos vsquequo non poterunt emundari? * Quia
ex Israel & ipse est: artifex fecit illum & non
est Deus: quoniam in araneorum telas erit
vitulus Samaritarum. * Quia ventum seminabunt,
& turbinem merent: culmus stans non est in
eo germen, non faciet farinam: quod & si se-
cerit, alieni comedent eam. * Deuoratus est
Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas
immundum. * Quia ipsi ascenderunt ad As-
sur, onager solitarius sibi: Ephraim munera
dederunt amatoribus. * Sed & cum mercede
conduxerint nationes, nunc congregabo eos:
& quiescent paulisper ab onere regis & prin-
cipum. * Quia multiplicauit Ephraim altaria ad
peccandum: factae sunt ei arae in delictum. *
Scribam ei multiplices leges meas, quae velut

alienae computatae sunt. * Hostias offerent, im-
molabunt carnes, & comedent, & Dominus
non suscipiet eas: nunc recordabitur iniquita-
tis eorum, & visitabit peccata eorum: ipsi in
Aegyptum conuertentur. * Et oblitus est Israel
factoris sui, & edificauit delubra & Iudas mul-
tiplicauit vrbes munitas: & mittam ignem in
ciuitates eius, & deuorabit a des illius.

CAP. IX.

*Dominus in populum Israel famem & captiuita-
tem propter ipsius peccata immitet, nec grata
ipsi erunt eorum sacrificia: & quia in peccatu
perseuerant, perpetuo ei eius a Domino perma-
nebunt, vagi inter nationes.*

N Oli laetari Israel, noli exultare sicut po-
puli: quia fornicatus es a Deo tuo, dile-
xisti mercedem super omnes areas tritici. * A-
rea & torcular non pascet eos, & vinum men-
tiatur eis. * Non habitabunt in terra Domini:
reuerfus est Ephraim in Aegyptum, in Assyriis
pollutum comedit. * Non libabunt Domino
vinum, & non placebunt ei: sacrificia eorum,
quasi panis lugentium, omnes qui comedent
eum, contaminabuntur: quia panis eorum a-
nimae isororum, non intrabit in domum Do-
mini. * Quid facietis in die solemni in die
stiuitatis Domini? * Ecce enim profecti sunt a
vastitate: Aegyptus congregabit eos, Memphis
sepeliet eos: desiderabile argentum eorum vti-
lica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum.
* Venerunt dies visitationis, venerunt dies te-
tributionis: scitote Israel stultum prophetam,
insanum virum spiritualem, propter multitu-
dinem iniquitatis suae, & multitudinem amentiae.
* Speculator Ephraim cum Deo meo: pro-
pheta laqueus ruinae factus est super omnes
vias eius, insania in domo Dei eius. * Profun-
de peccauerunt, sicut in diebus Gabaa: recor-
dabitur iniquitatis eorum, & visitabit peccata
eorum. * Quasi vras in deserto, inueni Israel:
quasi prima poma ficulneae in cacumine eius,
vidi patres eorum: ipsi autem intrauerunt ad
Beelphegor, & alienati sunt in confusionem,
& facti sunt abominabiles, sicut ea quae dilexe-
runt. * Ephraim quasi auis auolauit, gloria
eorum a partu, & ab vtero, & a conceptu. *
Quod & si enutrierint filios suos, absque libe-
ris eos faciam in hominibus: sed & vae eis cum
recesserint ab eis. * Ephraim, vt vidi, Tyrus erat
fundata in pulchritudine & Ephraim educet ad
interfectores filios suos. * Da eis Domine Quid
dabis eis? Da eis vuluam sine liberis, & vbera
arentia. * Omnes nequitiae eorum in Galgal,
quia ibi exosos habui eos: propter malitiam
adinuentionum eorum, de domo mea eiciam
eos: non addam vt diligam eos, omnes prin-
cipes eorum recedentes. * Percussus est Ephra-

im, radix eorum excutata est: fructum nequaquam facient. Quod si genuerint, interficiam amantissima vteri eorum, * Abiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

C A P. X.

Propter idololatriam Israel traditur Assyriis: & quum à Domino reuocati à destructione, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

Vltis frondosa Israel, fructus adæquatus **I**
Vestri: secundum multitudinem fructus **A**
sui multiplicauit altaria, iuxta vbertatem ter-
ra suæ exuberauit simulachris. * Diuisum est **2**
cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet si-
mulachra eorum, depopulabitur aras eorum.
* Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non e-
nim timeamus Dominum: & rex quid faciet
nobis? * Loquimini verba visionis inutilis, &
ferietis foedus: & germinabit quasi amaritudo
iudicium super sulcos agri. * Vacas Bethauen
coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit su-
per eum populus eius, & ædificauit ei super eum
exulauerunt in gloria eius, quia migravit ab
eo. * Siquidem & ipse in Assur delatus est, mu-
nus regi vltiori: confusio Ephraim capiet, &
confundetur Israel in voluntate sua. * Transire
fecit Samaria regem suum quasi spumam su-
per faciem aquæ. * Et disperdentur excelsa idoli,
peccatum Israel: lappa & tribulus ascendet
super aras eorum: & dicent montibus: * O-
perite nos; & collibus: Cadite super nos. * Ex
diebus Gabaa peccauit Israel, ibi steterunt: non
comprehendit eos in Gabaa prælium super
filios iniquitatis. * Iuxta desiderium meum
corripiam eos: congregabuntur super eos po-
puli, cum corripientur propter duas iniquita-
tes suas. * Ephraim vitula docta diligere tri-
turam, & ego transiui super pulchritudinem
colli eius: ascendam super Ephraim. arabit Iu-
das, confringet sibi sulcos Iacob. * Seminate
vobis in iustitia, & metite in ore misericordiæ,
innouate vobis nouale: tempus autem requi-
rendi Dominum cum venerit qui docebit
vos iustitiam. * Arastis impietatem, iniquita-
tem mellastis, comeditis frugem mendacii:
quia confusus es in viis tuis, in multitudine for-
tium tuorum. * Consurget tumultus in po-
pulo tuo: & omnes munitiones tuæ vastabun-
tur, sicut vastatus est Salmana à domo eius
* qui iudicauit Bala in die prælii, matre super
filios allisa. * Sic fecit vobis Bethel, à facie ma-
liæ nequitiarum vestrarum.

C A P. XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populum
Israel sed propter illius scelera tradidit eum
Assyriis: at tamen propter suam misericordiam

reducat eos: ut in terra sua seruiant Domino,
una cum Gentibus ad Deum conuersis.

Sicut manè transiit pertransiit rex Israel.
A Quia puer Israel, & dilexi eum: & ex Æ-
gypto vocaui filium meum. * Vocauerunt eos,
ficabierunt à facie eorum: Baalim immola-
bant, & simulachris sacrificabant. * Et ego
quasi nutricius Ephraim, portabam eos in
brachiis meis: & nescierunt quod curarem
eos. * In funiculis Adam tradam eos, in vincu-
lis caritatis: & ero eis quasi exaltans iugum
super maxillas eorum: & declinaui ad eum vt
vesceretur. * Non reuertetur in terram Ægypti,
& Assur ipse rex eius: quoniam noluerunt
conuerti. * Cœpit gladius in ciuitatibus eius,
& consumet electos eius, & comedet capita
eorum. * Et populus meus pendebit ad redi-
tum meum: iugum autem imponetur eis si-
mul, quod non auferetur. * Quomodo dabo
te Ephraim, & protegam te Israel! quomodo
dabo te sicut Adama, ponam te vt Seboim?
Conuersum est in me cor meum, pariter con-
turbata est potentudo mea. * Non faciam fu-
rorem iræ meæ: non conuertar vt disperdam
Ephraim: quoniam Deus ego & non homo:
in medio tui sanctus, & non ingrediar ciuita-
tem. * Post Dominum ambulabunt, quasi co-
rugiet: quia ipse rugiet, & formidabunt filii
maris. * Et auolabunt quasi auis ex Ægypto,
& quasi columba de terra Assyriorum: & col-
locabo eos in domibus suis, dicit Dominus.
* Circumdedit me in negatione Ephraim, &
in dolo domus Israel: Iudas autem testis de-
scendit cum Deo, & cum sanctis fidelis.

C A P. XII.

Vanè fidit Israel in Ægypto, ut ab Assur libere-
tur: sed tam ipsi quam Iuda reddet Dominus
iuxta merita ipsorum qui immemores benefi-
ciorum Iacob Patriarcha prestitorum, declina-
uerunt in auaritiā: quibus tamen pacem of-
fert carpens potissimum idololatriam Galaad.

Ephraim pascit ventum, & sequitur æstum:
A Et ora die mendacium & vastitatem multi-
plicat: & foedus cum Assyriis inuit, & oleum
in Ægyptum ferebat. * Iudicium ergo Do-
mini cum Iuda, & visitatio super Iacob: iux-
ta vias eius, & iuxta adinventiones eius red-
det ei. * In viro supplantauit fratrem suum:
& in fortitudine sua directus est cum angelo.
* Et inualuit ad angelum, & confortatus est:
fletuit, & rogauit eum: in Bethel inuenit
eum, & ibi locutus est est nobiscum. * Et Do-
minus Deus exercituum, Dominus memoria-
le eius. * Et tu ad Deum tuum conuerteris: mi-
sericordiam & iudicium custodi, & spera in Deo

Mat. 2. e.
15.

Gen. 25.
25.
Gen. 32. f.
36.

tuo semper. * Chanaan, in manu eius statera
dolosa, calumniam dilexit. * Et dixit Ephraim:
Veruntamen diues effectus sum, inueni idolum
mihi: omnes labores mei non inuenient
mihi iniquitatem, quam peccaui. * Et ego Do-
minus Deus tuus ex terra Aegypti, adhuc fede-
re te faciam in tabernaculis, sicut in diebus fe-
stiuitatis. * Et locutus sum super prophetas &
ego visionem multiplicauit, & in manu pro-
phetarum assimilatus sum. * Si Galaad idolum,
ergo frustra erant in Galgal bobus im-
molantes: nam & altaria eorum quasi acetui
super sulcos agri. * Fugit Iacob in regionem
Syriae, & seruauit Israel in uxorem, & in uxore
seruauit. * In propheta autem eduxit Do-
minus Israel de Aegypto: & in propheta seruatus
est. * Ad iracundiam me prouocauit Ephraim
in amaritudinibus suis, & sanguis eius super
eum veniet, & opprobrium eius restituet
ei Dominus suus.

C A P. XIII.

*Abominationes Israel ostendit, propter quas ipsi
minatur exitum: Dominus dicit se solum esse
Deum, & liberatorem, arguens Israel ingrati-
tudinis de beneficiis in deserto acceptis, graue-
que ab id vindictam illis comminatur: addens
se eos de morte liberaturum, deuictis morte &
inferno.*

Loquente Ephraim, horror inuasis Israel, &
deliquit in Baal, & mortuus est. * Et nunc
addiderunt ad peccandum: fecerunt sibi con-
statile de argento suo quasi similitudinem idolo-
rum, factura artificum totum est: his ipsi di-
cunt: Immolate homines vitulos adorantes.
* Idcirco erunt quasi nubes matutina, & sicut
ros matutinus praeteriens, sicut puluis turbine
raptus ex area, & sicut fumus de fumario. * E-
go autem Dominus Deus tuus ex terra Aegy-
pti: & Deum absque me nescies, & saluator non
est praeter me. * Ego cognoui te in deserto, in
terra solitudinis. * Iuxta pascua sua adimpleti
sunt, & saturati sunt: & leuauerunt cor suum,
& obliuiscuntur mei. * Et ego ero eis quasi leaena,
sicut pardus in via Assyriorum. * Occurram eis
quasi vrsa raptis catulis, & dirumpam interio-
ra iecoris eorum: & consumam eos ibi quasi
leo, bestia agri scindet eos. * Perditio tua Israel:
tantummodo in me auxilium tuum. * Vbi est
rex tuus? maxime nunc saluet te in omnibus
verbis tuis, & iudices tui, de quibus dixisti:
"Da mihi regem, & principes. * Dabo tibi re-
gem in furore meo, & auferam in indignatione
mea. * Colligata est iniquitas Ephraim, abscon-
ditum peccatum eius. * Dolores parturientis
venient ei: ipse filius non sapiens: nunc enim
non stabit in contritione filiorum. * De manu
mortis liberabo eos, de morte redimam eos:

* ero mors tua o mors, mortuus tuus ero in-
terne: consolatio abscondita est ab oculis men-
tis. * Quia ipse inter fratres diuidet: adducet
rentem ventum Dominus de deserto ascen-
dentem: & siccabit venas eius, & desolabit fon-
tem eius, & ipse diripiet thesaurum omnis va-
sis desiderabilis.

C A P. XIV.

*Perditionem annuntiat Israeli propter ipsius pec-
cata: reuocat tamen ad se, & conuersis plurima
bona promittit.*

Pereat Samaria, quoniam ad amaritudinem
conciuit Deum suum: in gladio pericant,
paruuli eorum elidantur, & sorores eius disce-
dantur. * Conuertere Israel ad Dominum De-
um tuum: quoniam corruisti in iniquitate tua.
* Tollite vobiscum verba, & conuerimini ad
Dominum: & dicite ei: Omnem aufer iniqui-
tatem, accipe bonum: & reddemus vitulos la-
biorum nostrorum. * Assur non saluabit nos
super equum non ascendemus, nec dicemus
vltra: Diuini opera manuumstrarum.
quia eius qui in te est, misereris pupilli. * Sa-
nabo contritiones eorum, diligam eos sponta-
nee: quia auersus est furor meus ab eis. * Ero
quasi ros, Israel germinabit sicut lilium, & e-
rumpet radice eius vt Libani. * Ibunt rami eius,
& erit quasi oliua gloria eius, & odor eius vt Li-
bani. * Conuerterentur sedentes in vmbra eius:
viuent tritico, & germinabunt quasi vinea:
memoriale eius sicut vinum Libani. * Ephraim
quid mihi vltra idola? ego exaudiam, & di-
rigam eum ego vt abierem viretem: ex me fru-
ctus tuus inuentus est. * Quis sapiens, & intel-
ligit ista? intelligens, & sciet haec? quia recte
via Domini, & iusti ambulabunt in eis: prae-
dicatores vero conuertentur in eis.

P R O P H E T I A

I O E L.

C A P. I.

*Ioel parabola proposita de erica, locusta, bruchis,
& rubigine, quatuor plagas contra ludam va-
ricinando, hortatur omnes & potissimum sa-
cerdotes ad planctum, ieiunium & orationem,
plangens & ipse vastitatem terra sua.*

Erbum Domini, quod factum
est ad Ioel filium Pharael. * Au-
dite hoc senes, & auribus per-
cipite omnes habitatores ter-
rae: si factum est istud in die-
bus vestris, aut in diebus pa-
trum vestrorum? * Super hoc filius vestri nar-
rate, & filii vestri filius suis, & filii eorum gene-
rationi alterae. * Residuum ericae comedit lo-

* Gen. 28.

a. 5.

* Exo. 14. e.

21. 22.

* Isa. 43. b.

10.

* I. Reg. 8.

a. 5.

1 cūta, & residuum locustarū comedit bruchus,
 & residuum bruchi comedit rubigo. * Exper-
 2 giscimini ebrii, & flete, & vlulate omnes, qui
 bibitis vinum in dulcedine: quoniam perit
 3 ore vestro. * Gens enim ascendit super ter-
 ram meam, fortis & innumerabilis: dentes
 4 eius vt dentes leonis: & molares eius vt ca-
 5 tali leonis. * Posuit vineam meam in deser-
 6 tum, & ficum meam decorticaui: nudans
 7 spoliavit eam, & proiecit: albi facti sunt ra-
 8 mī eius. * Plange quasi virgo accincta sacco
 9 super virum pubertatis suæ. * Perit sacri-
 10 ficium & libatio de domo Domini: luxerunt
 sacerdotes ministri Domini. * Depopulata
 11 est regio, luxit humus: quoniam deuastatum
 12 est triticum, confusum est vinum, elanguit
 13 oleum. * Confusi sunt agricolæ, vlulaerunt
 14 vinatores super frumento & hordeo, quia pe-
 15 nit mellis agri. * Vineā confusa est, & ficus
 16 elanguit: malogranatum, & palina, & ma-
 17 lum, & omnia ligna agri aruerunt: quia con-
 18 fusum est gaudium a filiis hominum. * Ac-
 19 cingite vos, & plangite sacerdotes, vlulate
 20 ministri altaris: ingredimini, cubate in sac-
 co ministri Dei mei: quoniam interit de do-
 mo Dei vestri sacrificium & libatio. * San-
 ctificate ieiunium, vocate cœtum, congre-
 gate senes omnes habitatores terræ in domū
 Dei vestri: & clamate ad Dominum: * Aaa,
 15 diei. quia propē est dies Domini, & quasi va-
 16 stitas a potente veniet. * Numquid non co-
 ram oculis vestris alimenta perierunt de do-
 17 mo Dei nostri, latitia & exultatio? * Com-
 18 putruerunt iumenta in stercore suo, demo-
 19 lita sunt horrea, dissipata sunt apothecæ:
 20 quoniam confusum est triticum. * Quid in-
 gemuit animal, mugierunt greges armenti?
 Quia non est pascua eius: sed & greges pec-
 corum disperierunt. * Ad te Domine clama-
 bo: quia ignis comedit speciosa deserti, &
 flamma succedit omnia ligna regionis. * Sed
 & bestia agri, quasi area sitiens imbrem, su-
 sperexerunt ad te: quoniam exiccati sunt fon-
 tes aquarum, & ignis deuorauit speciosa
 deserti.

C A P. II.

*Propheta Iudæa crudelitatem hostium suorum
 denunciat, & quam terribilis erit ipsis dies il-
 la: quapropter ad penitentiam eos hortatur:
 & conuersis magnam pollicetur Dominus pro-
 speritatem, seq; daturum spiritum suum super
 omnem carnem, & magna prodigia ante diem
 Domini magnum & terribilem. eritq; salus
 omni qui inuocauerit nomen Domini.*

Canite tuba in Sion, vlulate in monte
 sancto meo, conturbentur omnes habi-
 tatores terra: Quia venit dies Domini, quia

2 propē est * dies tenebrarum & caliginis, dies
 nubis & turbinis: quasi manē expansum su-
 per montes populus multus & fortis: simi-
 3 lis ei non fuit a principio, & post eum non
 erit vsque in annos generationis & genera-
 4 tionis. * Ante faciem eius ignis vorans, &
 post eum exurens flamma: quasi hortus vo-
 5 luptatis terra coram eo, & post eum solitu-
 6 do deserti, neq; est, qui effugiat eum. * Quasi
 7 aspectus equorum aspectus eorum: & quasi
 8 equites sic current. * Sicut sonitus quadri-
 9 garum super capita montium exilient, sicut
 10 sonitus flammæ ignis deuorantis stipulam,
 velut populus fortis præparatus ad prælium.
 11 * A facie eius cruciabantur populi: omnes
 12 vultus rediguntur in ollam. * Sicut fortes
 13 current: quasi viri bellatores ascendent mu-
 14 rum: viri in viis suis gradientur, & non de-
 15 clinabunt a semitis suis. * Vnusquisq; fra-
 16 trem suum non coarctabit, singuli in calle
 17 suo ambulabunt: sed & per fenestras cadent,
 18 & non demolientur. * Urbem ingredientur,
 19 in muro current: domos conficiunt, per
 20 fenestras intrabunt quasi fur. * A facie eius
 contremuit terra, moti sunt cœli: * sol & lu-
 na obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt
 splendorem suum. * Et Dominus dedit vo-
 cem suam ante faciem exercitus sui: quia
 11 multa sunt nimis castra eius, quia fortia &
 12 facientia verbum eius. * magnus enim dies
 Domini, & terribilis valde: & quis sustinebit
 13 eum? * Nunc ergo dicit Dominus: Conuer-
 timini ad me in toto corde vestro, in ieiunio,
 & in fletu, & in planctu. * Et scindite cor-
 14 da vestra, & non vestimenta vestra, & con-
 15 uertimini ad Dominum Deū vestrum: quia
 benignus & misericors est, patiens & multæ
 16 misericordiæ, & præstabilis super malitia.
 17 * Quis scit, si conuertatur, & ighoscit, & re-
 18 linquat post se benedictionem, sacrificium
 19 & libamen Domino Deo vestro? * Canite
 20 tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate
 cœtum, * congregate populum, sanctificate
 Ecclesiam, coadunate senes, cōgregate paru-
 los, & sugentes vbera: egrediatur sponsus
 de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. * In-
 ter vestibulum & altare plorabunt sacerdo-
 tes ministri Domini, & dicent: Parce Domi-
 ne, parce populo tuo: & ne des hereditatem
 tuam in opprobrium, vt dominantur eis na-
 18 tiones. quare dicunt in populis: Vbi est Deus
 19 eorum? * Zelatus est Dominus terram suam,
 & pepercit populo suo: * Et respondit Do-
 minus, & dixit populo suo: Ecce ego mittam
 vobis frumentum, & vinum, & oleum, & re-
 20 plebimini eis: & non dabo vos vltiā oppro-
 brium in Gentibus. * Et cum, qui ab Aquilo-
 ne est, procul faciam a vobis: & expellam

Inf. 3. c. 15.

Isa. 13. b.

10.

Ezech. 32.

b. 7.

Mar. 13. e.

24.

Luc. 21. e.

25.

Ier. 30. b.

7.

Amos 5. e.

18.

Soph. 1. d.

15.

Psal. 85.

a. 5.

Ion. 3. c. 9.

4. a. 2.

Sup. 1. e.

24.

eum in terram inuiam & desertam: faciem eius contra mare Orientale, & extremum eius ad mare nouissimum: & ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius, quia superbè egit. * Noli timere terra, exulta & lætare: 21
quoniam magnificat Dominus, vt faceret. 22
* Nolite timere animalia regionis: quia germinauerunt speciosa deserti, quia lignum atrulit fructum suum, ficus & vinea dederunt virtutem suam. * Et filij Sion exultate, 23
& lætami in Domino Deo vestro: quia dedit vobis doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem maturinum & serotinum, sicut in principio. * Et implebuntur 24
aræ frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo. * Et reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: 25
fortitudo mea magna, quam misi in vos. 26
* Et comeditis vscentes, & saturabimini: & laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: & non confundetur 27
populus meus in sempiternum. * Et scietis, quia in medio Israel ego sum: & ego Dominus Deus vester, & non est amplius: & non confundetur 28
populus meus in æternum. * Et erit post hæc: * Effundam spiritum meum super omnem carnem: & prophetabunt filij 3
vestri, & filix vestra: senes vestri somnia somniabunt, & iuvenes vestri visiones videbunt. 17.
* Sed & super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. * Et dabo prodigia in cœlo, & in terra sanguinem, 10.
& ignem, & vaporem fumi. * Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinè: antequam 10.
veniat dies Domini magnus, & horribilis. Matt. 24.
* Et erit: * omnis qui inuocauerit nomen c. 29.
Domini, saluus erit: quia in monte Sion, Luc. 21. e.
& in Ierusalem erit saluatio, sicut dixit Dominus, 25.
& in residuis, quos Dominus vocauerit. Rom. 10.
c. 13.

CAP. III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum suum afflixerunt: sequetur omnes in valle Iosaphat iudicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Iudæa in æternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundato.

Quia ecce in diebus illis, & in tempore illo, cum conuertereo captiuitatem Iudæ & Ierusalem: * Congregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hereditate mea Israel, quos disperserunt in nationibus, & terram meam diuiserunt. * Et super populum meum miserunt sortem: & posuerunt puerum in prostibulo, & puellam vendiderunt pro vino, vt biberent. * Verum 4

quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus Palæsthorum? numquid ultionem vos redderis mihi? & si vlciscimini vos contra me, citò velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum. * Argentum enim meum & aurum tulistis: & deliderabilia mea & pulcherrima intrulistis in delubra vestra. * Et filios Iudæ, & filios Ierusalem vendidistis filiis Græcorum; vt longè faceretur eos de finibus suis. * Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos: & conuertam retributionem vestram in caput vestrum. * Et vendam filios vestros, & filias vestras in manibus filiorum Iudæ, & vendunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus locutus est. * Clamate hoc in Gentibus, sanctificate bellum, suscite robustos: accedant, ascendant omnes viri belatores. * Concidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: 10
Quia fortis ego sum. * Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos. * Confurgant, & ascendant Gentes in vallem Iosaphat: quia ibi sedebat iudicem omnes gentes in circuitu. * Mitte falces, quoniam maturauit messis: venite, & descendite, quia enim est torcular, exuberat torcularia: quia multiplicata est malitia eorum. 14
* Populi populi in valle concisionis: quia iuxta est dies Domini in valle concisionis. 15
* Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. * Et Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam: & mouebuntur cœli, & terra: & Dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum 17
Israel. * Et scietis quia ego Dominus Deus vester, habitans in Sion monte sancto meo: & erit Ierusalem sancta, & alieni non transibunt per eam amplius. * Et erit in die illa: stillabunt montes in cedinem, & colles fluent lacte: & per omnes riuos Iudæ ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem spinarum. * Ægyptus in desolationem erit & Idumæa in desertum perditionis: pro eo quod inique egerint in filios Iudæ, & effuderint sanguinem innocentem in terra sua. * Et Iudæa in æternum habitabitur, & Ierusalem in generationem 21
& generationem. * Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundaueram: & Dominus commorabitur in Sion.

PROPHETIA

AMOS.

CAP. I.

Tempus prophetia Amos, ultio Domini in Damascum, Philisthaos, Tyrum, Idumæam & filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non conuerteret.

Erba Amos, qui fuit in pastoribus de Thecuc: quæ vidit super Israel in diebus Oziz regis Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas regis Israel, ante duos annos terræmotus.

* Et dixit: 'Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam: & luxerunt speciosi pastorem, & exiccatus est vertex Carmeli.

* Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum: eo quod triturauerint in palustribus ferreis Galaad. * Et mittam ignem in domum Azael, & deuorabit domos Benadad.

* Et conteram vesterem Damasci: & disperdam habitatorem de campo idoli, & teneantem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriæ, Cyrenen, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor non conuertam eum: eo quod translulerint captiuitatem perfectam, vt concluderent eam in Idumæa.

* Et mittam ignem in murum Gazæ, & deuorabit ædes eius. * Et disperdam habitatorem de Azoto, & teneantem sceptrum de Alcalone: & conuertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui Philistinorum, dicit Dominus Deus.

* Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non conuertam eum: eo quod concluderint captiuitatem perfectam in Idumæa, & non sint recordati fœderis fratrum.

* Et mittam ignem in murum Tyri, & deuorabit ædes eius. * Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non conuertam eum: eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, & violauerit misericordiam eius, & tenuerit vltra furorem suum, & indignationem suam seruauerit vsque in finem.

* Mittam ignem in Theman: & deuorabit ædes Bosræ. * Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non conuertam eum: eo quod discuerit prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.

* Et succendâ ignem in muro Rabba: & deuorabit ædes eius in vulatu in die belli, & in turbine in die commotionis. * Et ibit Melchom in captiuitate, ipse, & principes eius simul, dicit Dominus.

CAP. II.

Ultio Domini in Moab, Iudam & Israel: his qui minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia accepti beneficia semper fuerunt ingrati, Deique legem abiecerunt.

1 **I** Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor non conuertam eum: eo quod incenderit ossa regis Idumææ vsq; ad cinerem. * Et mittam ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth: & morietur in sonitu Moab, in clangore tubæ: * & disperdam iudicem de medio eius, & omnes principes eius interficiam cum eo dicit Dominus.

2 **H**æc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Iuda, & super quatuor non conuertam eum: eo quod abiecerit legem Domini, & mandata eius non custodierit: deciperunt enim eos idola sua, post quæ abierant patres eorum. * Et mittam ignem in Iuda, & deuorabit ædes Ierusalem.

3 **H**æc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non conuertam eum: pro eo quod vendiderit pro argento iustum, & pauperem pro calceamentis. * Qui conterunt super puluerem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant: & filius ac pater eius ierunt ad puellam, vt violarent nomen sanctum meum. * Et super vestimentis pignoratatis accubuerunt iuxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui.

4 **E**go autem exterminaui Amorthæum a facie eorum: cuius altitudo, cedrorum altitudo eius, & fortis ipse quasi quercus: & contriui fructum eius super, & radices eius subter. * Ego sum, qui ascendere vos feci de Terra Ægypti, & duxi vos in deserto quadraginta annis, vt possideretis Terram Amorthæi.

5 **E**t suscitaui de filiis vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filij Israel, dicit Dominus? * Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis. * Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sæno. * Et peribit fuga a veloce, & fortis non obinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: * & teneans arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam: * & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

6 **E**t suscitaui de filiis vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filij Israel, dicit Dominus? * Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis. * Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sæno. * Et peribit fuga a veloce, & fortis non obinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: * & teneans arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam: * & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

7 **E**t suscitaui de filiis vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filij Israel, dicit Dominus? * Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis. * Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sæno. * Et peribit fuga a veloce, & fortis non obinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: * & teneans arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam: * & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

8 **E**t suscitaui de filiis vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filij Israel, dicit Dominus? * Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis. * Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sæno. * Et peribit fuga a veloce, & fortis non obinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: * & teneans arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam: * & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

9 **E**t suscitaui de filiis vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filij Israel, dicit Dominus? * Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis. * Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sæno. * Et peribit fuga a veloce, & fortis non obinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: * & teneans arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam: * & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

10 **E**t suscitaui de filiis vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filij Israel, dicit Dominus? * Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis. * Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sæno. * Et peribit fuga a veloce, & fortis non obinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: * & teneans arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam: * & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

11 **E**t suscitaui de filiis vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filij Israel, dicit Dominus? * Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis. * Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sæno. * Et peribit fuga a veloce, & fortis non obinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: * & teneans arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam: * & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

12 **E**t suscitaui de filiis vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filij Israel, dicit Dominus? * Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis. * Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sæno. * Et peribit fuga a veloce, & fortis non obinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: * & teneans arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam: * & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

13 **E**t suscitaui de filiis vestris in prophetas, & de iuuenibus vestris nazaræos: numquid non ita est filij Israel, dicit Dominus? * Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis. * Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum sæno. * Et peribit fuga a veloce, & fortis non obinebit virtutem suam, & robustus non saluabit animam suam: * & teneans arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animam suam: * & robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

CAP. III.

Domum Israel populum olim vnicè electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit seruandos in superuentura afflictione, quam ipsis comminatur.

Audite

Avdite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filij Israel: super omnem cognationem, quam eduxi de terra Ægypti, dicens: * Tantummodo vos cognouit ex omnibus cogitationib. terre: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras. * Numquid ambulabunt duo pariter, nisi conuenerit eis? * Numquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? numquid dabit catulus leonis vocē de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? * numquid cadet avis in laqueum terræ absq; aucupe? numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit? * Si clanget tuba in ciuitate, & populus non expauescit: si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit? * Quia non facit Dominus Deus verbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. * Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? * Auditem facite in adibus Azoti, & in adibus terræ Ægypti: & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte infanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus eius. * Et nescierunt facere rectum dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem & rapinas in adibus suis. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripiētur ædes tuæ. * Hæc dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: sic eruentur filij Israel, qui habitant in Samaria in plaga leetuli, & in Damasci grabato. * Audite & contestamini in domo Iacob, dicit Dominus Deus exercituum: * quia in die cūm visitare cōperō prauaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram. * Et percutiam domum hiemalem cum domo æstiuā: & peribunt domus eburnæ, & dissipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAP. IV.

Inuehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipsorum sub iannans idololatriam: & quia filij Israel variis flagellis à peccatis suis reuocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his, quæ prius passi fuerant: hortando ut ad Deum omnipotentem conuertantur.

Avdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ: quæ calumniā facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris: Afferte, & bibe mus. * Iurauit Dominus Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis fer-

feruentibus. * Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & proiciemini in Armon, dicit Dominus. * Venite ad Bethel, & impie agite: ad Galgam, & multiplicare prauaricationem: & afferte mappæ victimas vestras, tribus diebus decimas vestras. * Et sacrificate de fermentato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annunciate: sic enim voluistis filij Israel, dicit Dominus Deus. * Vnde & ego dedi vobis stuporē dentium in cunctis verbis vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & non estis reuerſi ad me, dicit Dominus. * Ego quoque prolui a vobis imbrem, cū adhuc tres menses superesset vsq; ad messem: & plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui: pars vna compluta est: & pars, super quam non plui, aruit. * Et venerunt duæ & tres ciuitates ad vnam ciuitatem vt biberent aquam, & non sunt satiata: & non rediſtis ad me, dicit Dominus. * Percuſsi vos in ventre, & in aurigine, multitudinem hor- torum vestrorum, & vinearum vestrarum: oliucta vestræ, & ficera vestræ comedit eruca: & non rediſtis ad me, dicit Dominus. * Mihi in vos mortem in via Ægypti percussi in gladio iuuenes vestros, vsq; ad captiuitatem eorum vestrorum: & ascendere feci per- tinentiam caſtrorum vestrorum in naves vestras: & non rediſtis ad me, dicit Dominus. * Subuerſi vos, sicut subuerſit Deus Sodoma & Gomorham, & facti estis quasi terris raptis ab incendio: & non rediſtis ad me, dicit Dominus. * Quapropter hæc faciam tibi Israel: postquam autem hæc fecero tibi, præpare in occursum Dei tui Israel. * Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuncians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituum nomen eius.

CAP. V.

Luget casum Israel propheta, reuocans eos ad querendum Dominum: ut ita possint euadere afflictiones suis peccatis debitæ, propter quas ubiq; plandus erit: odit Dominus festinatem ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captiuitatem.

Avdite verbum istud, quod ego leuo super vos planctum: Domus Israel cecidit, & non adiciet vt resurgat. * Virgo Israel proiecta est in terram suam, non est qui ſuſci- ter eam. * Quia hæc dicit Dominus Deus: Vrbes de qua egrediebantur mille, relinquantur in ea centum: & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Israel. * Quia hæc dicit Dominus domui li-

rael: *Quærite me, & uiueris.* * Et nolite quæ-
 rere Bethel, & in Galgalam nolite intrare, &
 in Bersabee nõ tranſibitis: quia Galgala ca-
 priua ducetur, & Bethel erit inutilis. * *Quæ-*
rite Dominum, & uiuite: ne fortè combura-
tur vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, &
non erit qui extinguat Bethel. * Qui conuer-
 titis in absinthium iudicium, & iustitiam in
 terra relinquitis. * Facientem Arcurum &
 Oriouem, & conuertentem in manè tene-
 bras, & diem in noctem mutantem: "qui vo-
 cat aquas maris, & effundit eas super faciem
 terræ. Dominus nomen est eius. * Qui subri-
 det vastitatem super robustum, & depopula-
 tionem super potentem affert. * Odio ha-
 buerunt corripientem in porta: & loquen-
 tem perfecte abominati sunt. * Idcirco, pro
 eo quod diripiebatis pauperem, & prædam
 electam tollebatis ab eo: domos quadro la-
 pide ædificabitis, & non habitabitis in eis:
 vineas plantabitis amantissimas, & non bi-
 betis vinum earum. * Quia cognoui multa
 scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes
 iusti accipientes munus, & pauperes depre-
 mientes in porta: * Ideo prudens in tempore
 illo tacebit, quia tempus malum est. * *Quæ-*
rite bonum, & non malum, vt uiuatis: & erit
Dominus Deus exercituum vobiscum sicut
dixistis. * Odite malum, & diligite bonum,
 & constituite in porta iudicium: si fortè mi-
 seretur Dominus Deus exercituum reliquiis
 Ioseph. * Propterea hæc dicit Dominus Deus
 exercituum dominator: In omnibus plateis
 plañtus: & in cunctis, quæ foris sunt, dice-
 tur væ væ: vocabunt agricolam ad luctum,
 & ad plañtum eos qui sciunt plangere. * Et
 in omnibus vineis erit plañtus: quia per-
 tranſibo in medio tui, dicit Dominus. * Væ
 deherantibus diem Domini: ad quid eam
 vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux.
 * Quomodo si fugiat vir a facie leonis, & oc-
 currat ei vrsus: & ingrediatur domum, & in-
 nitatur manu sua super parietem, & mordeat
 eum coluber. * Numquid non tenebræ dies
 Domini, & non lux: & caligo, & non splen-
 dor in ea? * Odi, & proieci festiuitates ve-
 stras: & non capiam odorem cœtuum vestro-
 rum. * Quod si obruleritis mihi holocau-
 tomata, & munera vestra, non suscipiam: &
 vota pinguium vestrorum non respiciam. * Au-
 fer a me tumultum carminum tuorum: &
 cantica lyræ tuæ non audiam. * Et reuelabi-
 tur quali aqua iudicium, & iustitia quasi tor-
 res fortis. * Numquid hostias & sacrificium
 obrulistis mihi in deserto quadraginta an-
 nis, domus Israel? * Et portastis tabernaculũ
 Moloch vestro, & imaginem idolorum ve-
 strorum, fidus Dei vestri, quæ fecistis vobis.

27 * Et migrare vos faciam trans Damascum, di-
 cit Dominus, Deus exercituum nomen eius.

CAP. VI.

*Comminatur Dominus super bis. & in deliciis a-
 gentibus exitum, ac transmigrationem, vna
 cum reliquo populo Israel: cuius detestatur su-
 perbiã.*

1 *V*æ qui opulenti estis in Sion, & confidi-
 tis in monte Samariæ: optimates capi-
 ta populorum, ingredientes pompaticè do-
 mum Israel. * Transite in Chanaan, & videte,
 & ite inde in Emath magnam: & descendite
 in Geth Palæsthorum, & ad optima quæq;
 regna horum: si latior terminus eorum ter-
 mino vestro est. * Qui separati estis in diem
 malum: & appropinquatis folio iniquitatis.
 4 * Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciu-
 is in stratis vestris: qui comeditis agnum de
 grege, & vitulos de medio armenti. * Qui ca-
 nitis ad vocem psalterij: sicut Dauid puta-
 uerunt se habere vasa cantici. * Bibentes vi-
 num in phialis, & optimo vnguento delibui-
 rit: & nihil patiebantur super contritione Io-
 seph. * Quia propter nunc migrabit in capi-
 te transmigrationum: & auferetur factio la-
 sciuentium. * Iurauit Dominus Deus in a-
 nima sua, dicit Dominus Deus exercituum: 14
 Detestor ego superbiã Iacob, & domos eius
 odi, & tradam ciuitatem cum habitatoribus
 suis. * Quod si reliqui fuerint decem viri in
 domo vna, & ipsi morientur. * Et tollet eum
 propinquus suus, & comburet eum, vt effe-
 rat ossa de domo: & dicet ei, qui in penetra-
 libus domus est: Numquid adhuc est penes
 te? * Et respondebit: finis est. Et dicet ei:
 Tace, & non recorderis nominis Domini.
 12 * Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet
 domum maiorem ruinis, & domum mino-
 re scissionibus. * Numquid currere queunt in
 petris equi, aut arari potest in bubalis, quo-
 niam conuertistis in amaritudinẽ iudicium,
 14 & fructum iustitiæ in absinthium? * Qui la-
 tamini in nihilo: qui dicitis: Numquid non
 in fortitudine nostra assumpsimus nobis
 cornua? * Ecce enim suscitabo super vos do-
 mus Israel, dicit Dominus Deus exercituum,
 gentem: & conteret vos ab introitu Emath,
 usque ad torrentem deserti.

CAP. VII.

*Deprecatur propheta poenas quas videt immine-
 re, & Dominus comminatur captiuitatem
 quam Amos sub parabola trulla cementarij
 vaticinatur, aduersante licet Amasia sacerdo-
 te Bethel: qui coram rege Israel accusat Amos,
 suadens ipsi Amos, ut eat prophetatum in ter-
 ram Iuda: sed ostendit se factum à Domino*

prophetam ut super Israel prophetaret, quia & Amasia & Israeli vaticinatur afflictiones.

Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce sic tor locustæ in principio germinatum serotini imbris, & ecce serotinus post consensionem regis. * Et factum est: cum consummasset comedere herbam terræ, dixi: Domine Deus propitius esto, obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? * Misertus est Dominus super hoc: Non erit, dixit Dominus. * Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat iudicium ad ignem Dominus Deus: & deuorauit abyssum multam, & comedit simul partem. * Et dixi: Domine Deus quiesce, obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? * Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud non erit, dixit Dominus Deus. * Hæc ostendit mihi Dominus: & ecce Dominus stans super murum litum, & in manu eius truellæ cæmentarij. * Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam cæmentarij. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel: non adiciam vltra superinducere eum. * Et demolientur excelsa idoli, & sanctificationes Israel desolabuntur: & confurgam super domum Ieroboam in gladio. * Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Ieroboam regem Israel, dicens: Rebellaui contra te Amos in medio domus Israel: non poterit terra sustinere vniuersos sermones eius. * Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Ieroboam, & Israel captiuus migrabit de terra sua. * Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Iuda: & comede tibi panem, & prophetabis ibi. * Et in Bethel non adicies vltra vt propheta, quia sanctificatio regis est, & domus regni est. * Responditque Amos, & dixit ad Amasiam: Non sum propheta, & non sum filius propheta: sed armentarius ego sum vellicans lycimoros. * Et tulit me Dominus cum sequerem gregem: & dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Israel. * Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super Israel, & non stillabis super domum idoli. * Propter hoc hæc dicit Dominus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filij tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Israel captiuus migrabit de terra sua.

CAP. VIII.

Amos sub parabola vicini pomorum prophetat finem imminere regni Israel, propter pauperum oppressiones: acerbisatem vero imminentis calamitatis explicat: ac festiuitates dicit in lu-

etiam conuertendas, famemque verbi Dei futuram denuntiat.

Hæc ostendit mihi Dominus Deus: & ecce tu vides Amos? Et dixi: Vicinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israel: non adiciam vltra vt pertranscam eum. * Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco proicietur silentium. * Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, * dicentes: Quando transibit mensis, & venundabimus merces, & sablatum, & aperiemus frumentum: vt imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus fateras dolosas, * vt possideamus in argento egenos & pauperes, & calcæmentis, & quisquitas frumenti vendamus? * Iurauit Dominus in superbiā Iacob: Si oblitus fuero vsque ad finem omnia opera eorum. * Numquid super isto non commouebitur terra, & lugebit omnis habitator eius: & ascēdet quasi fluuius vniuersus, & eiicietur, & defluet quasi riuus Ægypti? * Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, & tenebre faciem terram in die luminis: * & conuerterte festiuitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum: & inducam super omne dorsum vestrum saccum & super omne caput caluitium: & ponam eam quasi luctum vniueriti, & nouissima eius quasi diem amarum. * Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. * Et commouebuntur a Mari vsque ad mare, & ab Aquilone vsque ad Orientem: circuibunt quærentes verbum Domini, & non inuenient. * In die illa deficient virgines pulchræ, & adolecentes in furti. * Qui iurant in delicto Samariæ & dicunt: Viuit Deus tuus Dan, & viuit via Bersabee, & cadent, & non resurgent vltra.

CAP. IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic vt nullus pateat effugium, postea tamen suscitabit tabernaculum David, & filiorum Israel captiuitatem conuertet, cum magna ipsorum saluitate.

Vidi Dominum stantem super altare. & dixit: Percute cardines, & commouentur superliminaria: auaritia enim in capite omnium, & nouissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis, fugient, & non saluabitur ex eis qui fugerint. * Si descenderint vsque ad infernum, inde manus mea educet eos: & si ascenderint vsque in cælum, inde

detraham eos. * Et si absconditi fuerint in
 vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos:
 & si elauert se ab oculis meis in profundo
 maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos
 * Et si abierint in capriuitatem coram inimi-
 cis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: &
 ponam oculos meos super eos in malum, &
 non in bonum. * Et Dominus Deus exercitu-
 um, qui tangit terram, & tabescet: & lugebunt
 omnes habitantes in ea: & ascendet sicut riuus
 omnis, & defluet sicut fluuius Ægypti. * Qui
 ædificat in cælo ascensionem suam, & fascicu-
 lum suum super terram fundauit: * qui vocat
 aquas maris, & effundit eas super faciem ter-
 ræ, Dominus nomen eius. * Numquid non vt
 filii Æthiopum vos estis mihi, filii Israel, ait
 Dominus? numquid non Israel ascendere feci
 de terra Ægypti: & Palæstinos de Cappado-
 cia, & Syros de Cyrene? * Ecce oculi Domini
 Dei super regnum peccans, & conteram illud à
 facie terræ: Verumtamen conterens non con-
 teram domum Iacob, dicit Dominus. * Ecce
 enim mandabo ego, & concutiam in omni-
 bus gentibus domum Israel, sicut concutitur
 triticum in cribro: & non cader lapillus super
 terram. * In gladio morientur omnes pecca-
 tores populi mei, qui dicunt: Non appropin-
 quabit, & non veniet super nos malum. * In
 die illa * suscitabo tabernaculum David, quod
 cecidit: & reædificabo aperturas murorum e-
 ius, & ea quæ corruerant instaurabo: & reædi-
 ficabo illud sicut in diebus antiquis. * Vt pos-
 sideant reliquias Idumæ, & omnes nationes,
 eò quòd inuocatum sit nomen meum super
 eos: dicit Dominus faciens hæc. * Ecce dies
 veniunt, dicit Dominus: & comprehendet a-
 rator messorem, & calcator vitz mittentem
 semen: & stillabunt montes dulcedinem, &
 omnes colles culti erunt. * Et conuertam ca-
 ptiuitatem populi mei Israel: & ædificabunt
 ciuitates desertas, & inhabitabunt: & planta-
 bunt vineas, & bibent vinum earum: & faci-
 ent hortos, & comedent fructus eorum. * Et
 plantabo eos super humum suam: & non e-
 uellam eos vltià de terra sua, quam dedi eis, di-
 cit Dominus Deus tuus.

PROPHETIA

ABDIAE.

*Vaticinant exitium aduersus Idumæos, qui as-
 fugebant ac subsannabant filios Israel qui ta-
 men reducti dominum accipient in eos qui
 ipsos afflixerant.*

Vlso Abdia, Hæc dicit Dominus Deus ad
 Edom: Auditum audiuius à Domino,

& legatum ad gentes misit: Surgite, & consur-
 gamus aduersus eum in prælium. * Ecce paru-
 lum dedi te in Gentibus: contempnibilis tu
 es valde. * Superbia cordis tui extulit te, habi-
 tantem in scissuris petrarum, exaltantem so-
 lium tuum: qui dicis in corde tuo: Quis detra-
 het me in terram? * Si exaltatus fueris vt aquila,
 & si inter sidera posueris nidum tuum: inde
 detraham te, dicit Dominus. * Si fures introis-
 sent ad te, si latrones per noctem, quomodo
 conticisses? nõne furati essent sufficientia
 sibi? si vindemiatores introissent ad te, num-
 quid latrem racemum reliquissent tibi? Quo-
 modo scrutati sunt Esau, inuestigauerunt ab-
 scondita eius? * Vsque ad terminum emise-
 runt te: omnes viri foederis tui illuserunt tibi,
 inualuerunt aduersum te viri pacis tuæ: qui
 comedunt tecum, ponent insidias subter te:
 non est prudentia in eo. * Numquid non in
 die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de
 Idumæa, & prudentiam de monte Esau? * Et
 timebunt fortes tui à Meridie, vt intreat vir
 de monte Esau. * Propter interfecctionem,
 & propter iniquitatem in fratrem tuum Ia-
 cob, operiet te confusio, & peribis in æter-
 num. * In die cum stares aduersus eum, quan-
 do capiebant alieni exercitum eius, & extranei
 ingrediebantur portas eius, & super Ierusalem
 mittebant sortem: tu quoque eras quasi vnus
 ex eis. * Et non despicies in die fratris tui, in
 die peregrinationis eius: & non lætaberis su-
 per filios Iuda in die perditionis eorum: &
 non magnificabis os tuum in die angustiar.
 * Neque ingredieris portam populi mei in die
 ruinæ eorum: neque despicies & tu in malis
 eius in die vastitatis illius: & non emitteris ad-
 uersum exercitum eius in die vastitatis illius.
 * Neque stabis in exitibus vt interficias eos qui
 fugerint: & non concludes reliquos eius in
 die tribulationis. * Quoniam iuxta est dies
 Domini super omnes gentes: sicut fecisti, fiet
 tibi: retributionem tuam conuertet in caput
 tuum. * Quomodo enim hibistis super mon-
 tem sanctum meum, bibent omnes Gen-
 tes iugiter: & bibent, & absorbeunt, & e-
 runt quasi non sint. * Et in monte Sion erit
 saluatio, & erit sanctus: & possidebit domus
 Iacob eos qui se possederant. * Et erit domus
 Iacob ignis, & domus Ioseph flamma, & do-
 mus Esau stipula: & succendent ut in eis, & de-
 uorabunt eos: & non erunt reliquæ domus
 Esau, quia Dominus locutus est. * Et heredi-
 tabunt hi qui ad Austrum sunt, montem
 Esau, & qui in campestribus Philistinum:
 & possidebunt regionem Ephraim, & re-
 gionem Samaritæ: & Benjamin possidebit
 Galaad. * Et transmigratio exercitus hu-
 ius filiorum Israel, omnia loca Chananæo-

Isa. 29. 6.

14.

Gen. 27.

g. 42.

rum vsq; ad Sareptam: & transfusio Ierusalem, quæ in Bosphoro est, possidebit ciuitates Austri. * Et ascendent saluatores in montem Sion iudicare montem Esau: & erit Domino regnum.

P R O P H E T I A I O N A E.

C A P. I.

Jonas à Domino missus, ut in Ninive predicaret, nauigio fugit in Tarsis à facie Domini, quo imminente in nauim tempestatem, factisq; fortibus, deprehensus Ionas in mare mittitur, cessatq; tempestas.

ET factum est verbum Domini ad Ionam filium Amathi, A dicens: * Surge, & vade in Ninuen ciuitatem grandem, & prædica in ea: quia ascendit malitia eius coram me. * Et

surrexit Ionas, ut fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Ioppen, & inuenit nauem euntem in Tharsis: & dedit naulum eius, & descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis à facie Domini. * Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est B tempestas magna in mari, & naus periclitabatur conteri. * Et timuerunt nauitæ, & clamauerunt viri ad Deum suum: & miserunt vasa, quæ erant in naui, in mare, ut alleuiaretur ab eis: & Ionas descendit ad interiora nauis, & dormiebat sopore graui. * Et accessit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, inuoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, & non pereamus. * Et dixit vir ad collegam suum: Venite, & mittamus sortes, & sciamus quare hoc C malum sit nobis. Et miserunt sortes: & cecidit fors super Ionam. * Et dixerunt ad eum: 8 Indica nobis cuius causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ terra tua, & quò vadis? vel ex quo populo es tu? * Et dixit ad eos: Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare & aridam. * Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? (cognouerunt enim viri quòd à facie Domini fugeret, quia indicauerat eis.) * Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & cessabit mare à nobis: quia mare ibat, & intumescibat. * Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis: scio enim ego quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super vos. * Et renigabant viri ut reuerterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumescibat super eos. * Et

clamauerunt ad Dominum, & dixerunt: Quæsumus Domine, ne pereamus in anima vniustius, & ne des super nos sanguinem innocentem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti. * Et tulerunt Ionam, & miserunt in mare: & sterit mare à seruire suo. * Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolauerunt hostias Domino, & vouerunt vota.

C A P. II.

Jonas à ceto quem Dominus preparauerat absorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, quinq; de ventre eius orasset Dominum, ipsum iussu in aridam euomitur.

ET præparauit Dominus piscem grandem ut deglutiret Ionam: & erat Ionas in ventre piscis tribus diebus, & tribus noctibus. * Et orauit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis. * Et dixit: * Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam. * Et proiecasti me in profundum in corde maris, & flumẽ circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt. * Etego dixi: Abiectus sum a conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum. * Circumdederunt me aquæ vsq; ad animum: abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum. * Ad extrema montium descendi: terræ vestes concluserunt me in æternum: & subleuabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus. * Cum angustaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum. * Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt. * Ego autẽ in voce laudis immolabo tibi: quæcumq; voui, reddam pro salute Domino. * Et dixit Dominus pisci: & euomit Ionam in aridam.

C A P. III.

Rursum missus Ionas ad Niniuim prædicat ciuitati subuersionem, illis autem ad Deum conuersis, & magna penitentia signa ostendentibus, parcit Dominus ciuitati.

ET factum est verbum Domini ad Ionam secundo, dicens: * Surge, & vade in Ninuen ciuitatem magnam: & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te. * Et surrexit Ionas, & abiit in Niniuem iuxta verbum Domini: & Ninive erat ciuitas magna itinere trium dierum. * Et cepit Ionas introire in ciuitatem itinere diei vnius: & clama

uit. & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. * Et crediderunt viri Niniuitæ: & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt facis à maiore vsque ad minorem. * Et peruenit verbum ad regem Niniue: & surrexit de folio suo, & abiicit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. * Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quidquam: nec pascantur, & aquam non bibant. * Et operiantur facis homines, & iumenta, & clamant ad Dominum in fortitudine, & conuertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum. * Quis scit si conuertatur & ignoret Deus: & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus. * Et vidit Deus operam eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

CAP. IV.

Afflictus Ionas quia vaticinium suum aduersus Niniuem videbat non impleri, mortem optat: rursum à Domino corripitur, qui iniustam ipsius indignationem conuincit, quod putaret se recte dolere de arefacta hedera, & tamen noluerit Dominum parcere Niniue ciuitati maxima in qua erant plus quam 120000. eorum qui non peccauerant.

ET afflictus est Ionas afflictione magna, & iratus est: * & orauit ad Dominum, & dixit: Obsecro Domine, numquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea: propter hoc præoccupavi ut fugerem in Tharsis. * scio enim quia tu Deus clemens & misericors es, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super malitia. * Et nunc Domine tolle quæso animam meam à me: quia melior est mihi mors quam vita. * Et dixit Dominus: Putasne bene irasceris tu? * Et egresus est Ionas de ciuitate, & sedit contra Orientem ciuitatis: & fecit sibi umbraculum ibi, & sedebat subter illud in vmbra, donec videret quid accideret ciuitati. * Et præparauit Dominus Deus hedera, & ascendit super caput Ionæ, ut esset vmbra super caput eius, & protegeret eum (laborauerat enim) & lætatus est Ionas super hedera, lætitia magna. * Et parauit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: & percussit hedera, & exaruit. * Et cum ortus fuisset sol, præcepit Dominus vento calido & vrenti: & percussit sol super caput Ionæ, & æstuabat: & petiuit animæ suæ ut moreretur, & dixit: Melius est mihi mori, quam viuere. * Et dixit Dominus ad Ionam: Putasne bene irasceris tu super hedera? Et D

10 dixit: Bene irascor ego vsque ad mortem. * Et dixit Dominus: Tu doles super hedera, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret, quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte perit. 11 * Et ego non parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plus quam centum viginti millia hominum, & qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram suam, & iumenta multa?

PROPHETIA MICHÆ Æ.

CAP. I.

Quo tempore Michæas prophetauerit, cōminatur Samaria & Ierusalem exitum & captiuitatem propter idololatriam ipsorum: quos plangit propheta & ad plandum prouocat.

Verbum Domini, quod factum est ad Michæam Morasthiten, in diebus Ioathan, & Achaz, & Ezechiz, regum Iuda: quod vidit super Samariam, & Ierusalem. * Audite populi omnes, & attendat terra, & plenitudo eius: & sit Dominus Deus vobis in testē, Dominus de templo sancto suo. * Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: & descendet, & calcabit super excelsa terræ. * Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera à facie ignis, & sicut aquæ, quæ decurrunt in præceps. * In scelere Iacob omne istud, & in peccatis domus Israel. quod scelus Iacob? nonne Samaria? & quæ excelsa Iudæ? nonne Ierusalem? * & ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vinea: & detrahiam in vallem lapides eius, & fundamenta eius reuelabo. * Et omnia sculptilia eius concidentur, & omnes mercedes eius comburentur igne, & omnia idola eius ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & vsque ad mercedem meretricis reuertentur. * Super hoc plangam, & ululabo: vadam spoliatus, & nudus: faciam plandum velut draconum & luctum quasi struthionum. * Quia desperata est plaga eius, quia venit vsque ad Iudam, tetigit portam populi mei vsque ad Ierusalem. * In Geth nolite annunciare, lacrymis ne ploretis, in domo Pulueris puluere vos conspargite. * Et transite vobis habitatio pulchra, confusa ignominia: non est egressa quæ habitet in exitu: planctum Domus vicina accipiet ex vobis, quæ stetit sibi met. * Quia infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia descendit maium à Domino in portam Ierusalem. * Tumultus quadrigæ stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiz Sion, quia in te inuenta sunt scelera Israel.

14 **P**ropterea dabit emissarios super hereditatem
Geth: domus mendacii in deceptionem re-
gibus Israel. * Adhuc heredem adducam tibi
15 quæ habitas in Marela: vsque ad Odollam ve-
niet gloria Israel. * Decaluare, & tondere super
16 filios deliciarum tuarum: dilata caluitium tu-
um sicut aquila: quoniam captiui ducti sunt
exte.

C A P. II.

*Propheta populi sui multiplicem iniustitiã, alia-
que peccata recensens, prædicat vñdictam & ca-
ptiuitatem ipsi imminere: & ob id lugens, reli-
quiarum futuram congregationem denuntiat.*

Væ qui cogitatis inutile, & operamini ma-
lum in cubilibus vestris: in luce matuti-
na faciunt illud, quoniam contra Deum est
manus eorum. * Et concupierunt agros, & vio-
lenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calum-
niabantur virum, & domum eius: virum &
hereditatem eius. * Idcirco hæc dicit Dominus:
Ecce ego cogito super familiam istam malum:
vnde non auferetis colla vestra, & non ambu-
labitis superbi, quoniam tempus pessimum
est. * In die illa sumetur super vos parabola, &
cantabitur canticum cum suauitate, dicenti-
um: Depopulatione vastati sumus: pars popu-
li mei commutata est: quomodo recedet à
me, cum reuertatur, qui regiones nostras di-
uidat? * Propter hoc non erit tibi mittens fu-
niculum sortis in cœtu Domini. * Ne loqua-
mini loquentes: Non stillabit super istos, non
comprehendet confusio. * Dicit domus Iacob:
Numquid abbreviatus est spiritus Domini,
aut tales sunt cogitationes eius? Nōne ver-
ba mea bona sunt cum eo, qui rectè graditur?
* Et e contrario populus meus in aduersarium
confurrexit: desuper tunica pallium sustuli-
stis: & eos, qui transibant simpliciter, conuer-
tistis in bellum. * Mulieres populi mei eiicistis
de domo deliciarum suarum: à paruulis ea-
rum tulistis laudem meam in perpetuum.
* Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem:
propter immunditiam eius corruptetur pu-
tredine pessima. * Vtinam non essem vir ha-
bens spiritum, & mendacium potius loque-
rer: stillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: &
erit super quem stillatur populus iste. * Con-
gregatione congregabo Iacob totum te: in vi-
num conducam reliquias Israel, pariter po-
nam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus
in medio caularum, tum ultuabuntur à multi-
tudine hominum. * Ascendet enim pandens
iter ante eos: diuident, & transibunt portam, &
ingredientur per eam: & transibit rex eorum
coram eis, & Dominus in capite eorum.

C A P. III.

Propter peccata principum, iudicium: pseudopro-

*phetarum, ac sacerdotum populi Israel, commi-
natur Dominus grauem ultionem, & Ierusalyma deletionem.*

ET dixi: Audite principes Iacob, & duces
domus Israel: Numquid non vestrum est
scire iudicium, * qui odio habetis bonum, & di-
ligitis malum: qui violenter tollitis pelles eo-
rum desuper eis, & carnem eorum desuper os-
sibus eorum? * Qui comederunt carnem popu-
li mei, & pellem eorum desuper excoriaue-
runt: & ossa eorum confregerunt, & concide-
runt sicut in lebere, & quasi carnem in medio
ollæ. * Tunc clamabunt ad Dominum, & non
exaudiet eos: & abscondet faciem suam ab eis
in tempore illo, sicut nequiter egerunt in ad-
inventionibus suis. * Hæc dicie Dominus su-
per prophetas, qui seducunt populum meum:
qui mordent detribus suis, & prædicant pacem:
& si quis non dederit in ore eorum quippiam,
faciunt super eum prælium. * Propterea
nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis
pro diuinatione: & occumbet sol super pro-
phetas, & obtenebratur super eos dies. * Et con-
fundentur qui vident visiones, & confunden-
tur diuini: & operient omnes vultus suos, quia
non est responsum Dei. * Veruntamen ego re-
pletus sum fortitudine spiritus Domini, iu-
dicio, & virtute: vt annunciem Iacob scelus
suum, & Israel peccatum suum. * Audite hoc
principes domus Iacob, & iudices domus Isra-
el: quia abominamini iudicium, & omnia re-
cta perueristis. * Qui ædificatis Sion in langu-
nibus, & Ierusalem in iniquitate. * Principes
eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes
eius in mercede docebant, & prophete eius in
pecunia diuinabant: & super Dominum re-
quiescebant, dicentes: Numquid non Domi-
nus in medio nostrum? non veniet super nos
mala. * Propter hoc causa vestri, * Sion quasi
ager arabitur, & Ierusalem quasi acervus lapi-
dum erit, & mons templi in excelsa silurarum.

C A P. IV.

*Tempore gratia plurima nationes accedent ad re-
clesiam & cultum Dei cum magna securitate:
consolatur Sion quod de captiuitate sit à Do-
mino redimenda, vt se de suis inimicis vilesca-
tur.*

ET erit: In nouissimo dierum erit mons do-
mus Domini præparatus in vertice mon-
tium, & sublimis super colles: & fluent ad eum
populi. * Et properabunt gentes multæ, & di-
cent: Venite, ascendamus ad montem Do-
mini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos
de vis suis, & ibimus in semitis eius: quia de
Sion egredietur lex, & verbum Domini de Ie-
rusalem. * Et iudicabit inter populos multos,
& corripiet gentes fortes vsque in longinquum:

& concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones, non sumet gens aduersus gentem gladium: & non discant vltra belligerare. * Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat: quia os Domini exercituum locutum est. * Quia omnes populi ambulabunt vnusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum & vltra. * In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam, quam eieceram, colligam; & quam afflixeram: * Et ponam claudicantem in reliquias: & eam, quæ laborauerat, in gentem robustam: * & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & vsque in æternum. * Et tuturis gregis nebulosa filia Sion vsque ad te veniet: & veniet potestas prima, regnum filia: Ierusalem. * Nunc quare morio: contraheris? numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus perit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem? * Dole, & satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsque ad Babylonem: ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum. * Et nunc congregatæ sunt super te gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur: & aspiciat in Sion oculus noster. * Ipsi autem non cognouerunt cogitationes Domini, & non intellexerunt consilium eius: quia congregauit eos quasi scœnum areæ. * Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & vngulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino vniuersæ terræ.

CAP. V.

Imminens vrbis Ierusalem vastatio ostenditur. Christus in Beth-lehem nasciturus: reliquæ Israel exaltabuntur, deuictis inimicis, & ab ipsa idololatria.

Nunc vastaberis filia latronis: obsidionem imposuerunt super nos, in virga percutient maxillam iudicis Israel. * ET TV BETH-LEHEM Ephrata paruulus es in millibus ludæ: ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis. * Propter hoc dabit eos vsque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquæ fratrum eius conuertentur ad filios Israel. * Et stabit, & pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: & conuertentur, quia nunc magnificabitur vsque ad terminos terræ. * Et erit iste pax: cum venerit Assyrius in terram nostram, & quando calcauerit in domibus nostris: & succubabimus super

eum septem pastores, & octo primates homines. * Et pascunt terram Assur in gladio, & terram Nemrod in lanceis eius: & liberabit ab Assur cum venerit in terram nostram, & cum calcauerit in finibus nostris. * Et erunt reliquæ Jacob in median populorum multorum quasi ros à Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & non præstolatur filios hominum. * Et erunt reliquæ Jacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis siluarum & quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cum transierit, & conculcauerit, & ceperit, non est qui e ruat. * Exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt. * Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de medio tui, & disperdam quadrigas tuas. * Et perdam ciuitates terræ tuæ, & destruiam omnes munitiones tuas, & auferam maleficiam de manu tua, & diuinationes non erunt in te. * Et perire faciam sculptilia tua, & statuas tuas de medio tui: & non adorabis vltra opera manuum tuarum. * Et euellam lucos tuos de medio tui: & conteram ciuitates tuas. * Et faciam in furore & in indignatione ultionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

CAP. VI.

Discepsat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia, indicans etiam quod sit bonum, & quid Dominus à populo suo requirat: sed propter iniustitiam aliaque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

Audite quæ Dominus loquitur: Surge contende iudicio aduersum montes, & audiant Iol'es vocem tuam. * Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia iudicium Domini cum populo suo, & cum Israel diiudicabitur. * Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi. * Quia eduxi te de terra Aegypti, & de domo seruientium liberaui te: & militante faciem tuam Moysen & Aaron, & Mariam? * Popule meus memento quæso quid cogirauerit Balach rex Moab, & quid responderit Balaam filius Beor de Setim vsque ad Galgalam, vt cognosceres iustitias Domini. * Quid dignum offeram Domino? curuabo genu Deo excelsio: numquid offeram ei holocaustomata, & vitulos anniculos? Numquid placari potest dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? * Indicabo tibi o homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: Vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum

ambulare cum Deo tuo. * Vox Domini ad ciuitatem clamat & salus erit timentibus nomen tuum: Audite tribus, & quis approbabit illud? * Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis. & mensura minor iræ plena. * Numquid iustificabo stateram impiam, & faccelli pondera dolosa? * In quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum. * Et ego ergo ceppi percutere te perditione super peccatis tuis. * Tu comedes, & non saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non saluabis: & quos saluaueris, in gladium dabo. * Tu feminabis, & non metes: tu calcabis oliuam & non vngêris oleo: & mustum, & non bibes vinum. * Et custodisti præcepta Amri, & omne opus domus Achab, & ambulasti in voluntatibus eorum, vt darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum: & opprobrium populi mei portabis.

CAP. VII.

Luget propheta tam paucos esse reliquos, qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum sed in solo Deo saluatore: qui miserebitur Sion: & pudesactis inimicis eam ad se reducet, complens factas ad patres promissiones.

Væ mihi quia factus sum sicut qui colligit in autumnno racemos vindemiæ: non est botrus ad comedendum, præcoquas ficus desiderauit anima mea. * Perit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur. * Malum manuum suarum dicunt bonum: princeps postulat, & iudex in reddendo est: & magnus locutus est desiderium animæ suæ, & conturbauerunt eam. * Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuæ, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum. * Nolite credere in duce: ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui. * * Quia filius contumeliam facit patri, & filia confurgit aduersus matrem suam, nurus aduersus socrum suam: & inimici hominis domestici eius. * Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum saluatorem meum: audiet me Deus meus. * Ne læteris inimica mea super me, quia cecidi: confurgam, cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. * Iram Domini portabo, quoniam peccauit ei, donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam eius. * Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicit ad me: Vbi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam:

*Dent. 28.
d. 38.
Agg. 1. b. 6.*

*Matth. 10.
c. 21.
Matth. 16.
d. 36.*

nunc erit in conculcationem vt lutum platearum. * Dies, vt ædificentur macetæ: tu in die illa longè fiet lex. * In die illa & vsque ad te veniet de Assur, & vsque ad ciuitates munitas, & à ciuitatibus munitis vsque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de monte. * Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, & propter fructum cogitationum eorum. * Pasce populum tuum in virga tua, gregem hereditatis tuæ, habitantes solos in saltu in medio Carmeli: pascuntur Basan & Galaad iuxta dies antiquos. * Secundum dies regressionis tuæ de terra Ægypti ostendam ei mirabilia. * Videbunt gentes, & confundentur super omni fortitudine sua: ponent manum super os, aures eorum surde erunt. * Lingent puluerem sicut serpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur in ædibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, & timebunt te. * Quis Deus similis tui, qui auersus iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hereditatis tuæ: non immittet ira furorem suum, quoniam volens misericordiam est. * Reuertetur, & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & prouiciet in profundum maris omnia peccata nostra. * Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham, quæ iurasti patribus nostris à diebus antiquis.

PROPHETIA
N A H V M.

CAP. I.

Zelus Dei aduersus hostes suos, qui patiens est & fortitudine magnus, cuius ira nemo potest resistere, & in se sperantium est liberator, sui quoque populi hostes est consumpturus.

Nus Ninive: Liber visionis Nahum Elcesai. * Deus æmulator, & vleiscens Dominus: vleiscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis. * Dominus paries, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem. * Dominus in tempestate & turbine viæ eius: & nebulæ puluis pedum eius. * Increpans mare, & excans illud: & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Basan, & Carmelus: & flos Libani elanguit. * Montes commoti sunt ab eo, & colles desolati sunt: & contremuit terra à facie eius, & orbis, & omnes habitantes in eo. * Ante faciem indignationis eius quis stabit? & quis resistit in ira furoris eius? Indignatio eius effusa est vt ignis: & petreæ dissolue sunt ab eo. * Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis: & sciens sperantes in se, & in

diluuiū prætereunte, consummationem faciet loci eius: & inimicos eius persequentur tenebræ. * Quid cogitatis contra Dominum? consummationem ipse faciet: nō consurget duplex tribulatio. * Quia sicut spinæ se inuicem complectuntur, sic conuiuium eorū pariter potantur: consumuntur quasi stipula ariditate plena. * Ex te exibat cogitans cōtra Dominum maliciam: mente pertractas prauaricationem. * Hæc dicit Dominus: Si perfecti fuerint, & ita plures; sic quoq; attēdentur, & pertransibit: afflixit te, & non affligam te vltra. * Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, & vincula tua dirumpā. * Et præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiam sculpile, & constatile, ponam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es. * Ecce super mōtes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua: quia non adiciet vltra vt pertransseat in te Belial: vniuersus interiiit.

C A P. II.

Obsidio Ninive eiusq; à Chaldeis depopulatio, quia superbi egit contra populum Domini.

Ascendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: cōtemplare viam, cōforta lumbos, robora virtutē valde. * Quia reddidit Dominus superbiam Iacob, sicut superbiam Israel: quia vastatores dissipauerunt eos, & propagines eorum corruerunt. * Clypeus fortium eius ignitus, viri exercitus in coccineis: igneæ habenæ currus in die præparationis eius, & agitatores confopiti sunt. * In itineribus conturbati sunt: quadrigæ collisæ sunt in plateis: aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia. * Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis: velociter ascendent muros eius, & præparabitur vmbraculum. * Portæ fluuiorum apertæ sunt, & templum ad solum dirutum. * Et miles captiuus abductus est: & ancillæ eius minabantur gementes vt columbæ, murmurantes in cordibus suis. * Et Ninive quasi piscina aquarum aquæ eius: ipsi verò fugerunt: state, state, & non est qui reuertatur. * Diripite argentum, diripite aurum: & non est finis diuitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus. * Dissipata est, & scissa, & dilacerata: & cor tabescens, & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omnium eorum sicut nigredo ollæ. * Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum, ad quam iuit leo vt ingrederetur illuc catulus leonis, & non est qui extereat? * Leo cepit sufficienter catulus suis, & necauit leonem suis: & impleuit præda spe-

lancas suas, & cubile suum rapina. * Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam vsq; ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur vltra vox nuuciorum tuorum.

C A P. III.

Ninive vrbs sanguinum sub nomine adulteræ: astanda prædicatur: quod exemplo Alexandria à Babylonis deuastata confirmatur: nec erit, qui Ninive condoleat, aut eam consoletur super ipsius deuastatione.

Væ ciuitas sanguinum, vniuersa mendacij dilaceratione plena: non recedet a te rapina. * Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ feruentis, & equitis ascendentis: & micantis gladij, & fulgurantis hastæ, & multitudinis interfectoris, & grauis ruinæ: nec est finis cadauerum, & corruent in corporibus suis. * Propter multitudinē fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias in maleficiis suis. * Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuā, & regnis ignominiam tuam. * Et proiciam super te abominationes, & cōtumeliis te afficiam, & ponā te in exemplum. * Et erit: omnis, qui viderit te, resiliat a te, & dicet: Vastata est Ninive: quis commouebit super te caput? vnde quæram consolatorem tibi? * Numquid melior es Alexandria populorum, quæ habitat in fluminibus: aquæ in circuitu eius: cuius diuitia, mare: aquæ, muri eius. * Æthiopia fortitudo eius, & Ægyptus, & non est finis: Aphrica & Libyes fuerunt in auxilio tuo. * Sed & ipsa in transmigrationem ducta est in captiuitatem: paruuli eius elisi sunt in capite omnium viarum, & super Cincltyos eius miserunt sortem, & omnes optimates eius confixi sunt in compedibus. * Et tu ergo inebriaberis, & eris despecta: & tu quæres auxilium ab inimico. * Omnes munitiones tuæ sicut ficus cum grossis suis: si concussæ fuerint, cadent in os comedentis. * Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adaperitione pendentur portæ terræ tuæ, deuorabit ignis vestes tuas. * Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum, & calca, subigēs tene laterem. * Ibi comedet te ignis: peribis gladio, deuorabit te vt bruchus: congregare vt bruchus, multiplicare vt locusta. * Plures fecisti negotiationes tuas quàm stellæ sint cœli: bruchus expansus est, & auolauit. * Custodes tui quasi locustæ: & paruuli

Ezech. 24. b. 9.

Habac. 2. c. 11.

Isa. 47. a. 3.

tui quasi locustæ locustarum, quæ confidunt
in sepibus in die frigoris: sol ortus est, & auo-
lauerunt, & nō est cognitus locus earum ubi
fuerint. * Dormitauerunt pastores tui, rex As- 18
sur sepelientur princeps tui: latitauit popul-
tuus in montibus, & non est qui congreget.
* Non est obscura contritio tua: pessima est 19
plaga tua: omnes qui audierunt auditionem
tuam, compresserunt manum super te: quia
super quem non transiit malitia tua semper?

PROPHETIA HA-

B A C V C.

C A P. I.

*Miratur propheta impiū prosperari, & praua-
lere aduersus iustum: nam aduersus Iudeos
suscitauit Dominus Chaldaeos qui uictoriam non
Domino sed idolo suo tribuunt.*

Nus, quod uidit Habacuc 1
propheta. * Viquequo Do 2
mine clamabo, & non exau- A
diēs? vociferabor ad te vim-
patiens, & nō saluabis: * Qua 3
re ostēdisti mihi iniquitatem
& laborem, videre prædam & iniustitiam con-
tra me? & factum est iudicium, & contradi-
ctio potentior. * Propter hoc lacerata est lex, 4
& non peruenit vsque ad finem iudicium:
quia impius præualeat aduersus iustum, pro-
pterea egreditur iudicium peruersum. * A- 5
spicite in gentibus, & videre: admiramini, &
obstupescite: quia opus factum est in diebus 6
vestris, quod nemo crederet cū narrabitur.
* Quia ecce ego suscitabo Chaldaeos, gen-
tem amaram & velocem, ambulantem super
latitudinem terræ, ut possideat tabernacula
non sua. * Horribilis, & terribilis est: ex se- 7
metipsa iudicium & onus eius egredietur.
* Leuiore parris equi eius, & velociore lū-
pis vespertinis, & diffundentur equites eius: 8
equites namque eius de longēuenient, vola-
bunt quasi aquila festinās ad comedendum. 9
* Omnes ad prædam venient, facies eorum
uentus vrens: & congregabit quasi arenam,
capriuitatem. * Et ipse de regibus triumphabi-
bit, & tyranni ridiculi eius erunt: ipse super
omnem munitionē ridebit, & comportabit
aggerem, & capiet eam. * Tunc mutabitur 11
spiritus, & pertransibit, & corruet: hæc est
fortitudo eius dei sui. * Numquid non tu a 12
principio Domine Deus meus, sancte meus,
& non moriemur? Domine in iudicium pos-
cuisisti eum: & fortem, ut corripere, fundasti 13
eum. * Mundi sunt oculi tui, ne videas ma-
lum; & respicere ad iniquitatem nō poteris.
quare respicis super iniqua agentes, & taces

14 deuorante impio iustiores in se? * Et facies
homines quasi pisces maris, & quasi reptile
15 non habens principem. * Totum in hamo
subleuauit, traxit illud in sagena sua, & con-
gregauit in rete suam. Super hoc lætabitur, &
16 exultabit. * Propterea immolabit sagene suæ
& sacrificabit reti suo: quia in ipsis inextricata
17 est pars eius, & eibus eius electus. * Propter
hoc ergo expandit sagenam suam, & semper
interficere Gentes non pareet.

C A P. II.

*Propheta à Domino responsum expectant: præci-
pitur, ut scribat visionem, ac longanimitati
ipsius euentum expectet: descriptio Babilonis
propter multa ipsorum scelera descriptum, &
quod idola eis non proderunt.*

1 S Vper custodiam meam stabo, & figam
A Sgradum super munitionem & cōtemplabo-
r, ut videam quid dicatur mihi, & quid re-
2 spondeam ad arguentem me. * Et respondit
mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & ex-
3 plana eum super tabulas, ut percurrat qui le-
gerit eum. * Quia adhuc visus procul, & ap-
parebit in finem, & non mentietur si in omni
fecerit, expecta illum: quia veniens veniet,
4 & non tardabit. * Ecce quia incredulus es,
non erit recta anima eius in semetipso: * iu-
5 stus autem in fide sua uiuet. * Et quomodo vi-
B num potantem decipit: sic erit vir superbus,
& non decorabitur: quia dilatauit quasi infer-
nus animam suam: & ipse quasi mors, & non
adimpletur: & congregabit ad se omnes gen-
tes, & coaceruabit ad se omnes populos. 7
6 * Numquid non omnes isti super eum para-
bolam sument, & loquelam ænigmatū eius:
& dicetur: Væ ei, qui multiplicat nō sua? v-
quequo & aggrauat cōtra se densum lutum:
7 * Nūquid non repente consurgent qui mori-
leant te: & suscitabuntur lacerantes te, & eris
8 in rapinam eis? * Quia tu spoliasti gentes
multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fue-
runt de populis, propter sanguinē hominis,
& iniquitatem terræ ciuitatis, & omnium ha-
bitantium in ea. * Væ qui congregat auari-
9 tiam malam domui suæ, ut sit in excelsio ni-
dus eius, & liberari se putat de manu mali.
10 * Cogitasti confusionem domui tuæ, con-
C disti populos multos, & peccauit anima tua.
11 * Quia lapis de pariete clamabit: & lignum,
quod inter iuncturas adificiorum est, respo-
12 debit. * Væ qui edificat ciuitatem in sangui-
13 nibus, & præparat urbē in iniquitate. * Num-
quid non hæc sunt à Domino exercituum: Na-
Laborabunt enim populi in multo igne, & a-
14 gentes in vacuum, & deficiant. * Quia reple-
bitur terra, ut cognoscant gloriam Domini,
15 quasi aquæ operientes mare. * Væ qui potum
dat ami-

dat amico suo mittens fel suum, & inebrians
 vt alpicier nuditate eius. * Repletus es igno-
 minia pro gloria: bibe tu quoque, & conso-
 pire: circumdabit te calix dexteræ Domini,
 & vomitus ignominie super gloriam tuam.
 * Quia iniquitas Libani operiet te, & vastitas
 animalium deterrebit eos de sanguinibus
 hominum, & iniquitate terræ, & ciuitatis, &
 omnium habitantium in ea. * Quid prodest
 sculptrile, quia sculpsit illud fictor suus, con-
 statile, & imaginem falsam: quia sperauit in
 signimento fictor eius, vt faceret simulachru
 muta. * Vt q̄ dicit ligno: Expergiscere; Surge,
 lapiditacenti: numquid ipse docere poterit?
 Ecce iste conpertus est auro & argento: & om-
 nis spiritus non est in visceribus eius. * Do-
 minus autem in templo sancto suo: sileat a
 facie eius omnis terra.

ORATIO HABACVC

P R O P H E T Æ,

P R O I G N O R A N T I I S.

C A P. III.

Domine audiui auditionem tuam, & ti-
 mu.

Domine opus tuum, in medio annorum
 viuifica illud.

In medio annorum notum facies: cum i-
 ratus fueris, misericordie recordaberis.

* Deus ab Austro veniet, & sanctus de mon-
 te Pharan:

Operuit celos gloria eius: & laudis eius
 plena est terra.

* Splendore eius vt luxerit: cornua in ma-
 nibus eius:

Ibi abscondita est fortitudo eius: * ante
 faciem eius ibit mors.

Et egredietur diabolus ante pedes eius.

* Stetit, & mensus est terram.

Aspexit, & dissoluit Gentes: & contriti
 sunt montes sæculi.

Incuruati sunt colles mundi, ab itineri-
 bus æternitatis eius.

* Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopie,
 turbabuntur pelles terræ Madian.

* Numquid in fluminibus iratus es Domi-
 ne? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari
 indignatio tua?

Qui ascendes super equos tuos: & quadri-
 gæ tuæ saluatio.

* Suscitans suscitabis arcum tuum, iura-
 menta tribubus quæ locutus es.

Fluuius scindens terræ: * viderunt te, & do-
 luerunt montes: gurgis aquarum transiit.

Dedit abyssus vocem suam: altitudo ma-
 nis suas leuauit.

11 * Sol & luna steterunt in habitaculo suo,
 C in luce sagittarum tuarum, ibunt in splen-
 dore fulgurantis hastæ tuæ.

12 * In tremitu conculcabis terram: in furo-
 re obstupefacies Gentes.

13 * Egredietur es in salutem populi tui, in sa-
 lutem cum Christo tuo.

Percussisti caput de domo impij: denuda-
 sti fundamentum eius vsque ad collum.

14 * Maledixisti sceptris eius, capiti bellato-
 rum eius, venientibus vt turbo ad dispergen-
 dum me.

Exultatio eorum, sicut eius qui deuorat
 pauperem in abscondito.

15 * Viam fecisti in mari equis tuis, in luto
 D aquarum multarum.

16 * Audiui, & conturbatus est venter meus:
 a voce contremuerunt labia mea.

* Ingredietur putredo in ossibus meis, &
 subter me scateat.

Vt requiescam in die tribulationis: vt a-
 scendam ad populum accinctum nostrum.

17 * Ficus enim non florebit: & non erit ger-
 men in vineis.

Mentietur opus oliuæ: & arua non affe-
 rent cibum.

* Abscindetur de ouili pecus: & non erit
 armentum in præsepibus.

18 * Ego autem in Domino gaudebo: & exul-
 tabo in Deo Iesu meo.

19 * Deus Dominus fortitudo mea: & ponet
 pedes meos quasi ceruorum.

Et super excelsa mea deducet me victor in
 Psalmis canentem.

P R O P H E T I A S O-

P H O N I Æ.

C A P. I.

*Quo tempore Sophonia prophetauerit: qui pri-
 mum peccatoribus vniuersis, deinde Iudeis
 comminatur ob idolatriam & Dei contem-
 ptum, diuinam ultionem: Ierusalem quoque
 lucernis scrutanda dicitur, & quam erit ama-
 ra dies ultionis Domini.*

1 **V**erbum Domini quod factum
 est ad Sophoniam filium

2 Chusi, filij Godolix, filij A-
 marix, filij Ezechie, in die-

3 bus Iosix filij Amon regis Iu-
 dae. * Congregans congrega-

4 bo omnia a facie terræ dicit Dominus. * con-
 gregans hominem & pecus, congregans

5 volatilia cæli & pisces maris: & ruinæ im-
 piorum erunt, & disperdam homines a fa-

6 cie terræ, dicit Dominus. * Et extendam
 manum meam super Iudam, & super omnes

habitantes Ierusalem: & disperdam de loco
hoc reliquias Baal, & nomina ædituorū cum
sacerdotibus; & eos qui adorant super tecta
militiam cœli, & adorant & iurant in Domi-
no, & iurant in Melchom. * Et qui auertun-
tur de post tergum Domini, & qui non quæ-
sierunt Dominum nec inuestigauerunt eum.
* Silere à facie Domini Dei: quia iuxta est
dies Domini, quia præparauit Dominus hos-
tiam, sanctificauit vocatos suos. * Et erit: in
die hostiæ Domini, visitabo super principes,
& super filios regis, & super omnes qui indu-
ti sunt veste peregrina: * & visitabo super om-
nem, qui arroganter ingreditur super li-
men in die illa: qui complent domum Do-
mini Dei sui iniquitate & dolo. * Et erit in
die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta
piscium, & vlulatus à Secunda, & contritio
magna à collibus. * Vlulate habitatores Pilæ:
conticuit omnis populus Chanaan, disperie-
runt omnes inuoluti argento. * Et erit in
tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucer-
nis: & visitabo super viros defixos in facibus
suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet
benè Dominus, & non faciet malè. * Et erit
fortitudo eorum in direptionem, & domus
eorum in desertum: & ædificabunt domos,
& non habitabunt: & plantabunt vineas, &
non bibent vinum earum. * Iuxta est dies
Domini magnus, iuxta est & velox nimis: vox
diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.
* Dies iræ dies illa, dies tribulationis & an-
gustię, dies calamitatis & miserię, dies tene-
brarum & caliginis, dies nebule & turbini-
s. * dies tubę & clangoris super ciuitates mu-
nitas, & super angulos excelsos. * Et tribu-
labo homines, & ambulant vt cæci, quia
Domino peccauerunt: & effundetur san-
guis eorum sicut humus, & corpora eor-
um sicut stercora. * Sed & argentum eor-
um, & aurum eorum non poterit liberare
eos in die iræ Domini: in igne zeli eius de-
uorabitur omnis terra, quia consummatio-
nem cum festinatione faciet cunctis habi-
tantibus terram.

C A P. II.

*Hortatur propheta populum vt ad Deum conuer-
tatur priusquam ira Domini ei superueniat,
omnesque mansuetos terre vt Dominum qua-
rant: denunciando destructionem imminere
Philisthæis, Moabitibus, Ammonitis, Æthiopi-
bus, & Assyriis.*

Conuenite, congregamini gens non a-
mabilis. * Priusquam pariat iussio quasi
pulerem transcurrentem dicin, antequam ve-
niat super vos ira furoris Domini, antequam
veniat super vos dies indignationis Domini.

* Querite Dominum omnes mansueti ter-
ræ, qui iudicium eius estis operati: quante
iustum, querite mansuetum: si quomodo
abscondamini in die furoris Domini. * Quia
Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum,
Azotum in meridie eicient, & Accaron era-
dicabitur. * Væ qui habitatis funiculum ma-
ris, gens perditorum: verbum Domini super
vos Chanaan terra Philisthinorum, & disper-
dam te, ita vt non sit inhabitator. * Et erit
funiculus maris requies pastorum, & caula
pecorum: * & erit funiculus eius, qui reman-
serit de domo Iuda: ibi pascuntur, in domi-
bus Ascalonis ad vespertam requiescent: qui
visitabit eos Dominus Deus eorum, & auer-
tet captiuitatem eorum. * Audiui oppro-
brium Moab, & blasphemias filiorum Am-
mon: quæ exprobrauerunt populo meo, &
magnificati sunt super terminos eorū. * Pro-
pterea viuo ego, dicit Dominus exercituum
Deus Israel, quia Moab vt Sodoma erit, & E-
lij Ammon quasi Gomorra, siccitas spina-
rum, & acerui salis, & desertum vsque in æ-
ternum: reliquię populi mei diripient eos,
& residui gentis meę possidebunt illos.
* Hoc eis eueniet pro superbia sua: quia
blasphemauerunt, & magnificati sunt su-
per populum Domini exercituum. * Horn-
bilis Dominus super eos, & attenuabit omnes
Deos terrę: & adorabunt eum viri de loco
suo, omnes in insulâ Gentium. * Sed & vos Æ-
thiopes interfecti gladio meo eritis. * Eten-
dendæ manum suam super Aquilonem, &
perderet Assur: & ponet speciolam in solitu-
dinem, & in inuium, & quasi desertum. * Et
accubabunt in medio eius greges, omnes
bestiæ Gentium: & onocrotalus & ericis
in liminibus eius morabuntur: vox cantan-
tis in fenestra, coruus in superliminari, quo-
niam attenuabo robur eius. * Hæc est ci-
uitas gloriosa habitans in confidentia: quæ
dicebat in corde suo: Ego sum, & extra
me non est alia amplius, quomodo facta
est in deserto cubile bestiæ: omnis qui
transit per eam, sibilabit, & mouebit ma-
num suam.

C A P. III.

*Arguit Ierusalem & præcipit rectores eius, qui-
bus minatur celerem Dei vindictam, quæ
neque beneficiis, neque flagellis sint ad ius suum
conuersi: de seclis aie noua legis, ac multipli-
catione credentium: pœnæque iniquorum præ-
dicatur.*

Væ prouocatrix, & redemptrix ciuitas,
columba. * Non audiuit vocem, & non
suscepit disciplinam: in Domino non est

conſilia, ad Deum ſuum nō appropinquauit.
 * Principes eius in medio eius quaſi leones
 rugientes: iudices eius lupi veſpere, non re-
 linquebant in mane: * Prophetæ eius veſani,
 viri infideles: ſacerdotes eius polluerunt ſan-
 ctum, iniuſſe egerunt contra legem. * Domi-
 nus iuſtus in medio eius non faciet iniquita-
 tem: mane mane iudicium ſuum dabit in lu-
 cem, & non abſcondetur: neſciuit autem ini-
 quus conſuſionem. * Diſperidiſi Gentes, & diſ-
 ſipati ſunt anguli earum: deſertas feci vias eo-
 rum, dum non eſt qui tranſeat: deſolatæ ſunt
 ciuitates eorum, non remanente viro, neque
 vlllo habitatore. * Dixi: Attamen timebis me,
 ſuſcipes diſciplinam: & non peribit habitacu-
 lum eius, propter omnia in quibus viſitau-
 i eam: verumtamen diluculo ſurgentes corru-
 perunt omnes cogitationes ſuas. * Quapropter
 expedit me, dicit Dominus, in die reſurrectio-
 nis meæ in futurum, quia iudicium meum vt
 congregem Gentes, & colligam regna: & ef-
 fundam ſuper eos indignationem meam, o-
 mnem iram furoris mei. In igne enim zeli me-
 deorabitur omnis terra. * Quia tunc reddam
 populiſ labium electum, vt inuocent omnes
 in nomine Domini, & ſeruiet ei humero vno.
 * Ultra flumina Æthiopie, inde ſupplices mei,
 filii diſperſorum meorum deferent munus
 mihi. * In die illa non confunderis ſuper cun-
 ctis adinventionibus tuis, quibus præuaticata
 es in me: quia tunc auferam de medio tui ma-
 gniloquos ſuperbiæ tuæ, & non adiciēs ex al-
 tiariis amplius in monte ſancto meo. * Et dexe-
 rinquam in medio tui populum pauperem &
 egenum: & ſperabunt in nomine Domini.
 * Reliquiæ Iſrael non facient iniquitatem, nec
 loquentur mendacium, & non inuenietur in
 ore eorum lingua dolofa: quoniam ipſi paſcen-
 tur, & accubabunt, & non erit, qui exterreat.
 * Lauda filia Sion: Iubila Iſrael: lætare, & ex-
 ulta in omni corde filia Ieruſalem. * Abſtulit
 Dominus iudicium tuum, auertit inimicos
 tuos: rex Iſrael Dominus in medio tui, non
 timebis malum vlti. * In die illa dicitur Ie-
 ruſalem. Noli timere: Sion, non diſſoluantur
 manus tuæ. * Dominus Deus tuus in medio
 tui fortis, ipſe ſaluabit: gaudebit ſuper te in læ-
 titia, ſilebit in diſtione ſua, exultabit ſuper te
 in laude. * Nugas, qui à lege receſſerant, con-
 gregabo, quia ex te erant: vt non vlti habeas
 ſuper eis opprobrium. * Ecce ego interficiam
 omnes qui afflixerunt te in tempore illo: &
 ſaluabo claudicantem: & eam, quæ eiecta fue-
 rat, congregabo: & ponam eos in laudem, &
 in nomen, in omni terra conſuſionis eorum:
 in tempore illo, quo adducam vos; & in
 tempore, quo congregabo vos: dabo enim
 vos in nomen, & in laudem omnibus populis

terræ, cum conuertereo captiuitatem veſtram
 coram oculis veſtris, dicit Dominus.

P R O P H E T I A A G G Æ I.

C A P. I.

*Quo tempore prophetauerit Aggeus: qui increpat
 Iudeos, quod neglecta domo Dei propria adifi-
 cia curarent: ob quam cauſam dicit illis im-
 miſſam à Deo ſterilitatem: eoſq; tempore dux
 Zorobabel & Ieſus ſacerdos magnus vna cum
 populo excitati, incipiunt adificare domum
 Dei.*

Anno ſecundo Darii regis, in
 menſe ſexto, in die vna men-
 ſis, factum eſt verbum Domi-
 ni in manu Aggæi prophetæ
 ad Zorobabel filium Salathiel,
 ducem Iuda, & ad I e s v m
 filium Ioſedec, ſacerdotem magnum, di-
 cens: * Hæc ait Dominus exercituum, dicens:
 Populus iſte dicit: Nondum venit tempus do-
 mus Domini ædificandæ. * Et factum eſt ver-
 bum Domini in manu Aggæi prophetæ, di-
 cens: * Numquid tempus vobis eſt, vt habite-
 tis in domibus laqueatis, & domus iſta deſer-
 ta? * Et nunc hæc dicit Dominus exercituum:
 Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras. * Se-
 minaſtis multum, & intuliſtis parum: come-
 diſtis, & non eſtis ſatiati: bibiſtis, & non eſtis
 inebriati: operuiſtis vos, & non eſtis calefacti:
 & qui mercedes congregauit, miſit eas in ſac-
 culum perruſum. * Hæc dicit Dominus exer-
 cituum: Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras:
 & aſcendite in montem, portate ligna, & ædifi-
 cate domum: & acceptabilis mihi erit, &
 glorificabor dicit Dominus. * Reſpexiſtis ad
 amplius, & ecce factum eſt minus: & intuli-
 ſtis in domum, & exſufflaui illud: quam ob
 cauſam dicit Dominus exercituum: quia do-
 mus mea deſerta eſt, & vos feſtinatis vnusquis-
 que in domum ſuam. * Propter hoc ſuper vos
 prohibiti ſunt cœli, ne darent rorem, & terra
 prohibita eſt, ne daret germen ſuum: & voca-
 ui ſiccitatem ſuper terram, & ſuper montes, &
 ſuper triticum, & ſuper vinum, & ſuper oleum,
 & quæcumque proferit humus, & ſuper
 homines, & ſuper iumenta, & ſuper omnem
 laborem manuum. * Et audiuit Zorobabel
 filius Salathiel, & Ieſus filius Ioſedec ſacerdos
 magnus, & omnes reliquiæ populi vocem Do-
 mini Dei ſui, & verba Aggæi prophetæ, ſicut
 miſit eum Dominus Deus eorum ad eos: &
 timuit populus à facie Domini. * Et dixit Ag-
 gæus nuncius Domini de nunciis Domini,

i. Eſd. 6.
3.1.

Deut. 28.
d. 38.
Mich. 6. c.
15.

ad me, ait Dominus exercituum: & conuer-
tar ad vos, dicit Dominus exercituum. * Ne
utis sicut patres vestri, ad quos clamabant
prophetæ priores, dicentes: Hæc dicit Do-
minus exercituum: Conuertimini de diis ve-
stris malis, & de cogitationibus vestris pessimis:
& non audierunt, neque attenderunt ad
me, dicit Dominus. * Patres vestri ubi sunt?
Prophetæ nūquid in sempiternum viuunt?
* Verumtamen verba mea, & legitima mea,
quæ mandauī seruis meis prophetis, nūquid
non comprehenderunt patres vestros, & con-
uersi sunt, & dixerunt: Sicut cogitauit Do-
minus exercituum facere nobis secundum
vias nostras, & secundum adinventiones no-
stras, fecit nobis? * In die vigesima & quarta
decimæ mensis Sabath, in anno secundo
Darij, factum est verbum Domini ad Zacha-
riam filium Barachiz, filij Addo, prophetam,
dicens: * Vidi per noctem, & ecce vir ascen-
dens super equum rufum, & ipse stabat inter
myrteta, quæ erant in profundo: & post eum
equi rufi, varij, & albi. * Et dixi: Qui sunt isti,
Domine mi? & dixit ad me Angelus, qui lo-
quebatur in me: Ego ostendam tibi, quid sunt
hæc. * Et respondit vir, qui stabat inter myr-
teta, & dixit: Isti sunt, quos misit Dominus,
ut perambulent terram. * Et responderunt
Angelo Domini, qui stabat inter myrteta, &
dixerunt: Perambulauimus terram, & ecce
omnis terra habitatur, & quiescit. * Et respo-
dit Angelus Domini, & dixit: Domine exer-
citus, vsquequo tu non misereberis Ierusa-
lem, & urbem Iuda, quibus iratus es? Iste iam
septuagesimus annus est. * Et respondit Do-
minus Angelo, qui loquebatur in me verba
bona, verba consolatoria. * Et dixit ad me
Angelus, qui loquebatur in me: Clama, dicens:
Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum
Ierusalem & Sion zelo magno. * Et ira ma-
gna ego irascor super gentes opulentas: quia
ego iratus sum parum, ipsi verò adiuuerunt
in malum. * Propterea hæc dicit Dominus:
Reuertar ad Ierusalem in misericordiis: &
domus mea ædificabitur in ea, ait Dominus
exercituum: & perpendicularum extendetur
super Ierusalem. * Adhuc clama, dicens: Hæc
dicit Dominus exercituum: Adhuc affluent
ciuitates meæ bonis: & consolabitur adhuc
Dominus Sion, & eliget adhuc Ierusalem. * Et
leuauī oculos meos, & vidi: & ecce quatuor
cornua. * Et dixi ad Angelum, qui loqueba-
tur in me: quid sunt hæc? & dixit ad me: Hæc
sunt cornua, quæ ventilauerunt Iudam, & Ie-
rael, & Ierusalem. * Et ostendit mihi Do-
minus quatuor fabros. * Et dixi: Quid isti ve-
niunt facere? Qui ait, dicens: Hæc sunt cor-
nua, quæ ventilauerunt Iudam per singulos

viros, & nemo eorum leuauit caput suum: &
venerunt isti deterrere ea, vt deliciat cornua
gentium, quæ leuauerunt cornu super ter-
ram Iuda, vt dispergerent eam.

C A P. II.

*Apparet vir mensuraturus Ierusalem quæ post ca-
pitinatem solutam vehemēter replenda est
habitatoribus, cui Deus pro muro erit, & affli-
ctus Chaldaei ac ceteri qui filios Israel afflixer-
ant, multa gentes vnā cum Sion læta venient
ad seruendum Domino, quas ipse suscipiet in
populum.*

ET leuauī oculos meos, & vidi: & ecce vir,
& in manu eius funiculus mensorum. * Et
dixi: Qyo tu vadis? Et dixit ad me: Vt metiar
Ierusalem, & videam, quanta sit latitudo ei⁹,
& quanta longitudo eius. * Et ecce Angelus,
qui loquebatur in me, egrediebatur, & Ange-
lus alius egrediebatur in occursum eius. * Et
dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istū,
licens: Absque muro habitabitur Ierusalem,
propter multitudinem hominum & iumentorum
in medio eius. * Et ego ero ei⁹, ait Dominus,
murus ignis in circuitu: & in gloria ero in
medio eius. * O, ô fugite de terra Aquilonis,
sicut dicit Dominus: quoniam in quatuor ventos
cæli dispersi vos, dicit Dominus. * O Sion,
ruge, quæ habitas apud filiā Babylonis: quia
hæc dicit Dominus exercituum: Post gloriā
misi me ad gentes, quæ spoliauerunt vos:
qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi
mei: quia ecce ego leuo manum meā super
eos, & erunt prædæ his, qui seruiebant sibi: &
cognoscetis, quia Dominus exercituum mi-
sit me. * Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce
ego venio, & habitabo in medio tui, ait Do-
minus. * Et applicabuntur Gentes multæ ad
Dominum in die illa, & erunt mihi in popu-
lum, & habitabo in medio tui: & scies, quia
Dominus exercituum misit me ad te. * Et pos-
sidebit Dominus Iudam partem suam in ter-
ra sanctificata: & eliget adhuc Ierusalem. * Si-
leat omnis caro à facie Domini: quia confur-
rexit de habitaculo sancto suo.

C A P. III.

*IESVS sacerdos exutus sordidus, induitur muta-
toris, qui iudicaturus est domum Domini, si in
vitis ipsius ambulet, adducet Dominus seruum
suum Orientem: & de lapide agit super quem
septem oculi sunt.*

ET ostendit mihi Dominus Iesum sacer-
dotem magnum stantem coram Angelo
Domini: & satan stabat à dextris eius, vt ad-
uersaretur ei. * Et dixit Dñs ad satan: Incre-
pet Dominus in te satan: & increpet Dñs in
te, qui elegit Ierusalem: numquid non iste

corris est erutus deigne: * Et IESVS erat in-
dutus vestibus sordidis: & stabat ante faciem
Angeli. * Qui respondit, & ait ad eos, qui sta-
bant coram se, dicens: Auferte vestimenta
sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli a
te iniquitatem tuam, & indui te mutatoriis.
* Et dixit: Ponite cidarim mundam super ca-
put eius. Et posuerunt cidarim mundam
super caput eius, & induerunt eum vestibus
& Angelus Domini stabat. * Et contestaba-
tur Angelus Domini IESVM, dicens: * Hæc
dicit Dominus exercituum: Si in viis meis
ambulaueris, & custodiam meam custodie-
ris: tu quoque iudicabis domum meam, &
custodies atria mea, & dabo tibi ambulan-
tes de his, qui nunc hic assistunt. * Audi IESV
sacerdos magne, tu & amici tui, qui habitant
coram te, quia viri portendentes sunt. ecce
enim ego * ADDVCAM SERVVM MEVM,
ORIENTEM. * Quia ecce lapis, quem dedi-
coram IESV: super lapidem vnum septem o-
culi sunt: ecce ego calabo sculpturam eius,
ait Dominus exercituum: & auferam iniqui-
tatem terræ illius in die vna. * In die illa, di-
cit Dominus exercituum, vocabit vir amicum
suum subter vitem, & subter ficum.

C A P. IV.

*De candelabro aureo cum duabus oliuis, lapide
primario & stanneo, ac septem oculis Domini,
& horum interpretatio: quodque templum à
Zorobabel fundatum ab ipso consummabitur.*

ET reuersus est Angelus, qui loquebatur
in me, & suscitauit me, quasi virum qui
suscitatur de somno suo. * Et dixit ad me:
Quid tu vides? Et dixi: Vidi, & ecce candelabrum
aureum totum, & lampas eius super
caput ipsius, & septem lucernæ eius super il-
lud: & septem infusoria lucernis, quæ erant
super caput eius. * Et duæ oliuæ super illud,
vna à dextris lampadis, & vna à sinistris eius.
* Et respondi, & aio ad Angelum, qui loque-
batur in me, dicens: Quid sunt hæc, domine
mi? * Et respondit Angelus, qui loquebatur
in me, & dixit ad me: Numquid nescis, quid
sunt hæc? Et dixi: Non, domine mi. * Et re-
spondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum
Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exer-
citu nec in robore, sed in spiritu meo, dicit
Dominus exercituum. * Quis tu mons ma-
gne coram Zorobabel? in planum: & educet
lapidem primum, & exaquabit gratiam
gratiæ eius. * Et factum est verbum Domini
ad me, dicens: * Manus Zorobabel fundaue-
runt domum istam, & manus eius perficient
eam: & scietis, quia Dominus exercituum
misit me ad vos. * Quis enim despexit dies
paruos, & lætabantur, & videbunt lapidem

stanneum in manu Zorobabel. Septem
oculi sunt Domini, qui discurrunt in vniuer-
sam terram. * Et respondi, & dixi ad eum:
Quid sunt duæ oliuæ istæ, ad dexteram ca-
delabri, & ad sinistram eius? * Et respondi:
cundò, & dixi ad eum: Quid sunt duæ spæ-
oluiarum, quæ sunt iuxta duo rostra autæ,
in quibus sunt suffusoria ex autæ? * Et ait ad
me, dicens: Numquid nescis, quid sunt hæc?
Et dixi: Non, domine mi. * Et dixit: Isti sunt
duo filii olei, qui assistunt Dominatori vni-
uersæ terræ.

C A P. V.

*Volumen volans, quo iniqui iudicabuntur: mulier
in amphora sedens cum massa plumbi designat
impietatem: & duæ mulieres alatae leuauit il-
lam in aera.*

ET conuersus sum, & leuaui oculos meos
& vidi, & ecce volumen volans. * Et dixit
ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego video vo-
lumen volans: longitudo eius viginti cubi-
torum, & latitudo eius decem cubitorum. * Et
dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ egredi-
tur super faciem omnis terræ: quia omnis fugi-
turus ibi scriptum est, iudicabitur: & omnia
iurans, ex hoc similiter iudicabitur. * Educā
illud, dicit Dominus exercituum: & veniet
ad domum furis, & ad domum iurantis in
nomine meo mendaciter: & commorabitur
in medio domus eius, & consumer eam, & li-
gna eius, & lapides eius. * Et egressus est An-
gelus, qui loquebatur in me: & dixit ad me:
Leua oculos tuos, & vide quid est hoc, quod
egreditur. * Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc
est amphora egrediens. Et dixit: Hæc est ocu-
lus eorum in vniuersa terra. * Et ecce talen-
tum plumbi portabatur, & ecce mulier vna
sedens in medio amphoræ. * Et dixit: Hæc est
impietas. Et proiecit eā in medio amphoræ,
& misit massam plumbicam in os eius. * Et le-
uaui oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulie-
res egredientes, & spiritus in alis earum, &
habebant alas quasi alas nilui: & leuauerunt
amphoram inter terram & cælum. * Et dixit
ad Angelum, qui loquebatur in me: Quò istæ
deferunt amphoram? * Et dixit ad me: Ut edi-
ficetur ei domus in terra Sennaar, & stabili-
tur, & ponatur ibi super basem suam.

C A P. VI.

*Quatuor quadrigæ vise de medio duorum mon-
tium arcuorum, quatuor venti sunt, egredientes
in terram, de coronis in capite IESV sacerdoti
imponendus: de viro cuius nomen Oriens, qui
templum adificabit Domino, & dominabitur
in solio suo.*

ET conuersus sum, & leuani oculos meos, & vidi: & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium: & montes arei. * In quadriga prima equi neri, & in quadriga secunda equi nigri, & in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varij, & fortes. * Et respondi & dixi ad Angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt hæc, domine mi? * Et respondit Angelus, & ait ad me: Isti sunt quatuor venti cæli, qui egrediuntur, vt stent coram Dominatore omnis terræ. * In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: & albi egrediuntur post eos: & varij egrediuntur in terram Austrum. * Qui autem erant robustissimi, exierunt, & quærebant ire & discurrere per omnem terram. Et dixit: Ite, perambulate terram: & perambulauerunt terram. * Et vocauit me, & locutus est ad me, dicens: Ecce qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis. * Et factum est verbum Domini ad me, dicens: * Sume à transmigratione, ab Holdai, & à Tobia, & ab Idaia, & venies tu in die illa, & intrabis domum Iosia, filij Sophonie, qui venerunt de Babylone. * Et lumes aurum & argentum: & facies coronas, & pones in capitales filij Iosedec sacerdotis magni. * & loqueris ad eum, dicens: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: * ECCE VIR ORIENS NOMEN EIVS: & subter eum orietur, & edificabit templum Domino. * Et ipse extruet templum Domino: & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio suo: & erit sacerdos super solio suo, & consilium pacis erit inter illos duos. * Et coronæ erunt Helem, & Tobia, & Idaia, & Hem, filio Sophonie, memoriale in templo Domini. * Et qui procul sunt, venient, & edificabunt in templo Domini: & scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

C A P. VII.

Ieiunia quibus Iudæi per 70. annos captiuitatis ieiunauerunt non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad resipiscenciam, nam quia propheta olim non audierant, dispersit eos Dominus in gentes, terraque desolata facta est propter sporum iniquitates.

ET factum est in anno quarto Darij regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, in quarta mensis noni, qui est C. sleu. * Et miserunt ad domum Dei, Sarafar, & Rogommelech, & viri qui erant cum eo, ad deprecandam faciem Domini: vt dicerent sacerdoti-

bus domus Domini exercituum, & prophetis, loquentes: Numquid stendum est mihi in quinto mense, vel sanctificare me debeo, sicut iam feci multis annis? * Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens: * Loquere ad omnem populum terræ, & ad sacerdotes, dicens: * Cum ieiunaretis, & plageretis in quinto & septimo per hos septuaginta annos: numquid ieiunium ieiunastis mihi? * & cum comedistis, & bibistis, numquid non vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis? * Numquid non sunt verba, quæ locutus est Dominus, in manu prophetarum priorum, cum adhuc Ierusalem habitaretur, & esset opulenta, ipsa & vrbes in circuitu eius, & ad Austrum, & in campetribus habitaretur? * Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens: * Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Iudicium verum iudicate, & misericordiam & miserationes facite, vnusquisque cum fratre suo. * Et viduam, & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniari: & malum viri fratri suo non cogitet in corde suo. * Et noluerunt attendere, & auerterunt scapulam recedentem, & aures suas aggrauauerunt ne audirent. * Et cor suum posuerunt vt adamantem, ne audirent legem, & verba quæ misit Dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum: & facta est indignatio magna à Domino exercituum. * Et factum est sicut locutus est, & non audierunt: sic clamabant, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum. * Et dispersi eos per omnia regna, quæ nesciunt: & terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens & reuertens: & posuerunt terram desiderabilem in desertum.

C A P. VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, & desolatam fecit Ierusalem, sic nunc facit illam plurimum habitari, omniaque dabit prospera, modo ei seruiant: quibus adiunguntur & alie gentes: de simbria Iudæi à decem viris ethnicis apprehensa.

ET factum est verbum Domini exercituum, dicens: * Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eam. * Hæc dicit Dominus exercituum: Reuersus sum ad Sion, & habitabo in medio Ierusalem: & vocabitur Ierusalem Ciuitas veritatis & mons Domini exercituum mons sanctificatus. * Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc habitabunt senes & anus in plateis Ierusalem: & viri baculus in manu eius præ multitudinem dierum. * Et plateæ ciuitatis complebuntur infan-

Isa. 58. a.

Ex. 12. d.

Isa. 1. f. 13.

Jer. 5. g. 28.

* Hæc dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum? * Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego saluabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occasus solis. * Et adducam eos, & habitabunt in medio Ierusalem: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum, in veritate, & in iustitia. * Hæc dicit Dominus exercituum; Confortentur manus vestre, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum, in die qua fundata est domus Domini exercituum, ut templum ædificaretur. * Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces iumentorum erat, neque introeunt, neque exeunt erat pax præ tribulatione: & dimisi omnes homines; unumquemque contra proximum suum. * Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquias populi huius, dicit Dominus exercituum, sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & coeli habunt rorem suum: & possidere faciam reliquias populi huius uniuersa hæc. * Et erit sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Iuda, & domus Israel: sic saluabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestre. * Quia hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi ut affligerem vos, cum ad iracundiam prouocassent patres vestri me, dicit Dominus, & non sum miserrus: sic conuersus cogitavi in diebus istis ut benefaciam domui Iuda, & Ierusalem: nolite timere. * Hæc sunt ergo verba, quæ facietis: * Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: veritatem, & iudicium pacis iudicate in portis vestris. * Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitatis in cordibus vestris: & iuramentum meadæ ne diligatis: omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus. * Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens: * Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium, & lætiam, & in solemnitates præclaras: veritatem tantum, & pacem diligite. * Hæc dicit Dominus exercituum: Usquequo veniant populi, & habitent in ciuitatibus multis, & vadant habitatores, unus ad alterum dicentes: Eamus, & deprecemur faciem Domini, & queramus Dominum exercituum: vadam etiam ego. * Et venient populi multi, & gentes robustæ, ad querendum Dominum exercituum in Ierusalem, & deprecandam faciem Domini. * Hæc dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omni-

bus linguis gentium, & apprehendent hmbriam vini Iudæi, dicentes: bibimus vobiscum: audiuiimus enim quoniam Deus vobiscum est.

C A P. IX.

Vaticinatur aduersus ciuitates Syria: & superbus Philisthaos, rex Christus venturus est ad sion insidens pullo asini, & ablato bello imperat in mundo in magna pace qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui: omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

ONus verbi Domini in terra Hadrach, & Damasci requieui eius: quia Domini erit oculus hominis, & omnium tribuum Israel. * Emath quoque in terminis eius, & Tyres, & Sidon: assumpserunt quippe sibi sapientiam valde. * & ædificauit Tyrus munitiōem suam, & coaceruauit argentum quasi humum, & aurum vt lutum platearum. * Ecce Dominus possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem eius, & hæc igni deuorabitur. * Videbit Ascalon, & timebit: & Gaza, & dolebit nimis; & Accaron, quoniam confusa est spes eius: & peribit rex de Gaza, & Ascalon non habitabitur. * Et sedebit separator in Azoto, & disperdam superbiam Philistinorum. * Et auferam sanguinem eius de ore eius, & abominaciones eius de medio dentium eius, & relinquetur etiam ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Iuda, & Accaron quasi Iebulzus. * Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes & reuertentes, & non transibit super eos ultra exactor: quia nunc vidi in oculis meis. * Exulta satis filia Sion, iubilala filia Ierusalem: ECCE REX TVVS veniet tibi iustus, & saluator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinae. * Et disperdam quadrigam Ephraim, & equum de Ierusalem, & dissipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus. & potestas eius a mari vsque ad mare, & a Babilonibus vsque ad fines terre. * Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. * Conuertimini ad munitiōem vincti spei, hodie quoniam que annuncias duplicia reddam tibi. * Quoniam extendi mihi Iudam quasi arcum, impleui Ephraim: & succitabo filios tuos Sion super filios tuos Græcia: & ponam te quasi gladium fortium. * Et Dominus Deus super Deos videbitur; & exhibit vt fulgur, iaculum eius: & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Austri. * Dominus exercituum proteget eos: & deuorabunt, & subiciunt lapidibus fundæ: & bibentes inebriabuntur quasi à vino, & replebuntur vt phialæ, & quasi

* Eph. 4. f.
25.

cornua altaris. * Et saluabit eos Dominus 16
Deus eorum in die illa, vt gregem populi sui:
quia lapides sancti eleuabuntur super terram
eius. * Quid enim bonum eius est, & quid 17
palchrum eius, nisi stumentum electorum,
& vium germinans virgines?

C A P. X.

Salus Dominus potest petita prestare, qui confor-
tabit Iudeos: & miseris ipsorum congregabit
eos de variis locis captiuitatis in terram pristi-
nam, humiliatis ipsorum inimicis.

Petite à Domino pluuiam in tempore se- 1
rotino, & Dominus faciet niues, & plu- A
uiam imbribus dabit eis, singulis herbam in a-
gro. * Quia simulachra locuta sunt inutile, & 2
diuini viderunt mendacium, & somniores
locuti sunt frustra: vanè consolabantur: id-
circo abducti sunt quasi grex: affligetur, quia 3
non est eis pastor. * Super pastores iratus est
furor meus, & super hircos visitabo: quia vi-
ficauit Dominus exercituum gregem suum,
domum Iuda, & posuit eos quasi equum glo- B
ria suæ in bello. * Ex ipso angulus, ex ipso pa-
xillus, ex ipso arcus prælij, ex ipso egredietur
omnis exactor simul. * Et erunt quasi fortes 5
conculcantes lutum viarum in prælio: & hel-
labunt quia Dominus cum eis: & confunde-
tur ascensores equorum. * Et confortabo 6
domum Iuda, & domum Ioseph saluabo: &
conuertam eos, quia miserebor eorum: & con-
uertunt sicut fuerunt quando non proieceram
eos: ego enim Dominus Deus eorum, & ex-
audiam eos. * Et erunt quasi fortes Ephraim, 7
& lætabitur cor eorum quasi à vino: & filij C
eorum videbunt, & lætabuntur, & exultabit
cor eorum in Domino. * Sibilabo eis, & con- 8
gregabo illos, quia redemi eos: & multipli-
cabo eos sicut ante fuerant multiplicati. * Et 9
seminabo eos in populis, & de longè recor-
dabuntur mei: & viuunt cum filiis suis, &
reuerterentur. * Et reducam eos de Terra 10
Ægypti, & de Assyriis congregabo eos, & D
ad Terram Galaad & Libani adducam eos,
& non inuenietur eis locus: * & transibit 11
in maris fretum, & percutiet in mari fluctus,
& confundentur omnia profunda fluminis,
& humiliabitur superbia Assur, & sceptrum
Ægypti recedet. * Confortabo eos in 12

Dominus, & in nomine eius
ambulabunt, dicit
Dominus.

C A P. XI.

Iubet Dominus: pasci pecora occisionis, quibus non
paret, quia pastores eorum non parcebant eis:
de duabus virgibus tandem abscissis, & tribus pa-
storibus vno mense succisis: de apprehensa mercede
triginta argencorum proiectorum ad statua-
rium: de alio malo pastore à Domino susci-
tando.

1 A Peri Libane portas tuas, & comedat
2 ignis cedros tuas. * Vlula abies, quia ce-
A cidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt:
3 vlulate quercus Basan, quoniam succilius est
4 saltus inunitus. * Vox vlulatus pastorum, quia
5 vastata est magnificentia eorum: vox rugitus
6 leonum, quoniam vastata est superbia Ior-
7 danis. * Hæc dicit Dominus Deus meus: Pas-
8 ce pecora occisionis, * quæ qui possederant,
9 occidebant, & non dolebant, & vendebant
ea, dicentes: Benedictus Dominus, diuites
facti sumus: & pastores eorum non parce-
6 bant eis. * Et ego non parcavi vltrâ super ha-
bitantes terram, dicit Dominus: ecce ego
B tradam homines, vnumquemque in manu
proximi sui, & in manu regis sui: & concidet
7 terram, & non eriam de manu eorum. * Et
8 pascam pecus occisionis propter hoc, ô pau-
peres gregis. Et assumpsit mihi duas virgas,
vnam vocavi Decorem, & alteram vocavi
9 Funiculum: & paui gregem. * Et succidi tres
pastores in mense vno, & contracta est anima
mea in eis: siquidem & anima eorum varia-
9 uir in me. * Et dixi: Non pascam vos: quod
10 moritur, moriatur: & quod succiditur, succi-
11 datur: & reliqui deuorent vnusquisque car-
nem proximi sui. * Et tuli virgam meam, quæ
C vocabatur Decus, & abscidi eam, vt irritum
facerem fœdus meum, quod percussit cum o-
11 mnibus populis. * Et in irritum deductum est
in die illa: & cognouerunt sic pauperes gre-
gis, qui custodiunt mihi, quia verbum Do-
12 mini est. * Et dixi ad eos: Si bonum est in o-
culis vestris, afferte mercedem meam: & si nō
13 quiescite? Et appenderunt mercedem meam
a.g. * Et dixit Dominus ad
me: Proice illud ad statuarium, decorem
pretium, quo appretiatum sum ab eis. Et tuli
triginta argenteos, & proieci illos in domū
14 Domini ad statuarium. * Et præcidi virgam
meam secundam, quæ appellabatur Funicu-
15 lus, vt dissoluerem germanitatem inter Iu-
dam & Israel. * Et dixit Dominus ad me, Ad-
16 huc fume tibi vasa pastoris stulti. * Quia ec-
ce ego suscitabo pastorem in terra, qui dere-
17 dicta non visitabit, dispersum non quæret, &
contritum non sanabit, & id quod stat non
enutriet, & carnes pinguium comeder, &
17 iugulas eorum dissoluet. * O pastor, &

Mat. 27.
a.g.

idolum, derelinquens gregem; gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius; brachium eius ariditate sicabitur, & oculus dexter eius tenebrensens obscurabitur.

C A P. XII.

Iuda & Ierusalem à variis regnis affligentur, sed rursum reducti filij Israel in terram suam superiores erunt his, qui se afflixerant: effusioque à Domino spiritu gratia super habitatores Ierusalem, afflicti ad eum quem confixerunt, & super eum dolebunt plangentes, singula familiae seorsum.

ONus verbi Domini super Israel; Dicit Dominus extendens caelum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo; * Ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapulae omnibus populis in circuitu; sed & Iuda erit in obsidione contra Ierusalem. * Et erit; in die illa ponam Ierusalem lapidem operis cunctis populis; omnes, qui leuabunt eam, concisione lacerabuntur; & colligentur aduersus eam omnia regna terrae. * In die illa dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem eius in amentiam; & super domum Iuda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam caecitate. * Et dicent duces Iuda in corde suo, Confortentur mihi habitatores Ierusalem in Domino exercituum Deo eorum. * In die illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis, & sicut faciem ignis in sterno; & deuorabunt ad dexteram, & ad sinistram omnes populos in circuitu; & habitabitur Ierusalem rursus in loco suo in Ierusalem. * Et saluabit Dominus tabernacula Iuda, sicut in principio: ut non magnificet gloriatur domus Dauid, & gloria habitantium Ierusalem contra Iudam. * In die illa proteget Dominus habitatores Ierusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi Dauid; & domus Dauid quasi Dei, sicut Angelus Domini in conspectu eorum. * Et erit in die illa: quæram contere omnes Gentes, quæ veniunt contra Ierusalem. * Et effundam super domum Dauid, & super habitatores Ierusalem, spiritum gratiae & precum: & aspicient ad me, quem confixerunt; & plangent eum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti. * In die illa magnus erit planctus in Ierusalem, sicut planctus Adæ in campo Magdedo. * Et plangent terra: familiae & familiae seorsum: familiae domus Dauid seorsum, & mulieres eorum seorsum: * familiae domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiae domus Levi seorsum, & mulieres eorum

seorsum: familiae Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum. * Omnes familiae reliquae familiae & familiae seorsum, & mulieres eorum seorsum.

C A P. XIII.

Quum fuerit fons patens domui Dauid in altitudine peccatoris, tollentur idola: & pseudoprophetae à sibi charissimis lapidabuntur: quæque plaga in medio manuum: percutientes pugni & oues dispergenda: duæ partes hominum dispergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

IN die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris & mensuraturæ. * Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur ultra: & pseudoprophetas, & spiritum mundum auferam de terra. * Et erit, cum prophetauerit quispiam ultra, dicent ei pater eius & mater eius, qui genuerunt eum: Non viues: quia mendacium locutus es in nomine Domini. & conigent eum pater eius & mater eius, genitores eius, cum prophetauerit. * Et erit: In die illa confundentur prophetae, vnusquisque ex visione sua cum prophetauerit: nec operientur pallio saccino, & nudentur: * sed dicit: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea. * Et dicetur ei: Quid sunt plagae istae in medio manuum tuarum? Et dicit: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me. * Frange mea suscitare super pastorem meum, & super virum coherentem mihi, dicit Dominus exercituum: percutie pastorem, & dispergentur oues: & conuertam manum meam ad paruos. * Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duæ in ea dispergentur, & decimant; & tertia pars relinquetur in ea. * Et ducam tertiam partem per ignem, & vrant eos sicut vrunt argentum, & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es; & ipse dicit: Dominus Deus meus.

C A P. XIV.

Postquam Ierusalem passa fueris captiuitatem aliasque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, quum exibunt aqua viua de Ierusalem: & filij Israel reuertentur, habitaturi scire in Ierusalem: percutietque Dominus plagas Gentes quæ pugnaverunt aduersus Ierusalem, & harum reliquiae ascendent, ut adorent Dominum in Ierusalem sanctumque erit quod super si animum equi.

* Iob. 19. g.
37.

* 2. Par. 35.
d. 22.

Ecce venient dies Domini, & diuidentur
 1 spolia tua in medio tui. * Et congregabo
 2 omnes Gentes ad Ierusalem in praelium, & A
 capietur ciuitas, & vastabuntur domus, &
 mulieres violabuntur: & egredietur media
 pars ciuitatis in captiuitatem, & reliquum
 populi non auferetur ex vrbe. * Et egredie-
 3 tur Dominus, & praeliabitur contra Gentes
 illas, sicut praeliatus est in die certaminis. * Et
 4 stabunt pedes eius in die illa super Montem
 oliuarum, qui est contra Ierusalem ad Orien-
 tem: & scindetur Mons oliuarum ex media
 parte sui ad Orientem, & ad Occidentem,
 praeupto grandi valde: & separabitur me-
 dium montis ad Aquilonem, & medium e-
 ius ad Meridiem. * Et fugietis ad vallem
 5 montium eorum, quoniam coniungetur
 vallis montium vsque ad proximum: & fu-
 gietis, * sicut fugistis a facie terræ motus in
 diebus Ozia regis Iuda: & veniet Dominus
 Deus meus, omnesq; sancti cum eo. * Et erit
 6 in die illa: Non erit lux, sed frigus & gelu.
 * Et erit dies vna, quæ nota est Domino, non
 7 dies neque nox: & in tempore vesperti erit
 lux. * Et erit in die illa: Exibunt aquæ viuæ
 de Ierusalem: medium earum ad mare O-
 rientale, & medium earum ad mare nouissi-
 mum: in æstate & in hieme erunt. * Et erit
 9 Dominus Rex super omnem terram: in die
 illa erit Dominus vnus, & erit nomen e-
 ius vnum. * Et reuertetur omnis terra vs-
 10 que ad desertum, de colle Remmon ad Aus-
 trum Ierusalem: & exaltabitur, & habita-
 bit in loco suo, à porta Benjamin vsq; ad lo-
 cum portæ prioris, & vsque ad portam angu-
 lorum: & à turre Hananeel vsq; ad torcularia
 regis. * Et habitabunt in ea, & anathema non
 erit amplius: sed sedebit Ierusalem secura.
 C
 * Et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus
 12 omnes Gentes, quæ pugnaverunt aduersus
 Ierusalem: tabescet caro vniuscuiusq; stantis
 super pedes suos, & oculi eius contabescunt
 in foraminibus suis, & lingua eorum conta-
 bescet in ore suo. * In die illa erit tumultus
 13 Domini magnus in eis: & apprehendet vir
 manum proximi sui, & conferetur manus e-
 ius super manum proximi sui. * Sed & Iudas
 14 pugnabit aduersus Ierusalem: & congrega-
 buntur diuitiæ omnium Gentium in circui-
 tu, aurum, & argentum, & vestes multæ satis.
 * Et sic erit ruina equi, & muli, & cameli, & as-
 15 sini, & omnium iumentorum, quæ fuerint in
 castris illis, sicut ruina hæc. * Et omnes qui
 16 reliqui fuerint de vniuersis Gentibus, quæ
 venerunt contra Ierusalem, ascendent ab an-
 no in annum, vt adorent Regem, Dominum
 exercituum, & celebrent festiuitatem taber-
 D
 naculorum. * Et erit: qui non ascenderit de

familia terræ ad Ierusalem, vt adoret regem,
 Dominum exercituum, non erit super eos
 18 imber. * Quod & si familia Ægypti non a-
 scenderit, & non venerit: nec super eos erit,
 sed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes
 Gentes, quæ non ascenderint ad celebra-
 19 dū festiuitatem tabernaculorum. * Hoc erit
 peccatum Ægypti, & hoc peccatū omnium
 Gentium, quæ non ascenderint ad celebra-
 20 dam festiuitatem tabernaculorum. * In die
 illa erit quod super frenum equi est, sanctum
 Domino: & erunt lebetes in domo Domini
 21 quasi phialæ coram altari. * Et erit omnis le-
 bes in Ierusalem & in Iuda sanctificatus Do-
 mino exercituum: & venient omnes immo-
 lantes, & fument ex eis, & coquent in eis: &
 non erit mercator vltra in domo Domini ex-
 ercitus in die illo.

PROPHETIA MA-

L A C H I A E.

C A P. I.

*Prophetia Malachia ad Israel: quem Dominus
 arguit ingratitude, quod non agnoscebat se
 in Iacob, vnde descenderat, dilectum reuelo E-
 sau cum populo suo: ideo conqueritur se ab I-
 srah non honorari neque timeri, quodq; sacer-
 dotes despiciant nomen Domini, quorum reii-
 cit sacrificia, gratiam habens oblationem mun-
 dam qua in omni loco ei effertur.*

In nomine Domini Amen. **N**us verbi Domini ad Israel
 2 in manu Malachia. * Dilexi
 A vos, dicit Dominus, & dixi-
 stis: In quo dilexisti nos?
 Nōne frater erat Esau Ia-
 cob, dicit Dominus, & dile-
 3 xi Iacob. * Esau autem odio habui? & posui
 montes eius in solitudinem, & hereditatem
 4 eius in dracones deserti. * Quod si dixerit I-
 dumæa: Destructi sumus, sed reuertentes æ-
 dificabimus quæ destructa sunt: Hæc dicit
 Dominus exercituum: Isti ædificabunt, & e-
 go destruam: & vocabuntur termini impie-
 tatis, & populus cui iratus est Dominus vs-
 5 que in æternum. * Et oculi vestri videbunt:
 B & vos dicetis: Magnificetur Dominus super
 6 terminum Israel. * Filius honorat patrem
 & seruus dominum suum: si ergo Pater ego
 sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego
 sum, vbi est timor meus? dicit Dominus ex-
 ercitus. ad vos, o sacerdotes, qui despici-
 tis nomen meum, & dixistis: In quo despexi-
 7 mus nomen tuum? * Offeritis super altare
 meum panem pollutum, & dicitis: In quo
 polluimus te? In eo quod dicitis: Mensa Do-
 8 mini despecta est. * Si offeratis cæcum ad

Rom. 19.
c. 13.

immolandum. nonne malum est: & si offer-
tis claudum, & languidum, nonne malum est?
offer illud duci tuo, si placuerit ei, aut si sus-
ceperit faciem tuam, dicit Dominus exerci-
tuum. * Et nunc deprecamini vultum Dei ut
misereatur vestri (de manu enim vestra fa-
ctum est hoc) si quomodo suscipiat facies ve-
stras, dicit Dominus exercituum. * Quis est
in vobis, qui claudit ostia, & incendat altare
meum gratuito? non est mihi voluntas in
vobis, dicit Dominus exercituum: & munus
non suscipiam de manu vestra. * Ab ortu
nim solis vsque ad occasum, magnum est no-
men meum in Gentibus: & in omni loco sa-
crificatur, & offertur nomini meo oblatio
munda: quia magnum est nomen meum in
Gentibus, dicit Dominus exercituum. * Et
vos polluistis illud in eo quod dicitis: Men-
sa Domini contaminata est: & quod super-
ponitur, contemptibile est, cum igne qui il-
lud deuorat. * Et dixistis: Ecce de labore, &
exufflastis illud, dicit Dominus exercituum,
& intulistis de rapinis claudum, & languidum,
& intulistis munus: numquid suscipiam il-
lud de manu vestra, dicit Dominus? * Male-
dictus dolosus, qui habet in grege suo mascu-
lum, & votum faciens immolat debile Do-
mino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus
exercituum, & nomen meum horribile in
Gentibus.

C A P. II.

*Comminatur Dominus se maledicturum benedi-
ctionibus sacerdotum, nisi respiciant: ipsi uero
enim legem contemnunt, irritum facientes pa-
ctum Leui, qui hic laudatur: transgressus est
et Iuda ducens alienigenas, quapropter non re-
spiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum:
de vxore diligenda se uo dimittenda, laborare
fecerunt Dominum in sermonibus suis.*

ET nunc ad vos mandatum hoc, o sacer-
dotes. * Si nolueritis audire, & si nolue-
ritis ponere super cor, ut detis gloriam no-
mini meo, ait Dominus exercituum: mit-
tam in vos egestatem, & maledicam benedi-
ctionibus vestris, & maledicam illis: quon-
iam non posuistis super cor. * Ecce ego
proliciam vobis brachium, & dispergam su-
per vultum vestram sterces solemnitarum
vestrarum, & assumet vos secum. * Et scietis
quia nisi ad vos mandatum istud, ut esset pa-
ctum meum cum Leui, dicit Dominus exer-
citus. * Pactum meum fuit cum eo vita
& pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, &
a facie nominis mei pauebat. * Lex veritatis
fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta
in labiis eius: in pace & in æquitate ambu-
lauit mecum, & multos auertit ab iniquita-

te. * Labia enim sacerdotis custodient scien-
tiam & legem requirent ex ore eius: quia an-
gelus Domini exercituum est. * Vos autem
recessistis de via, & scandalizastis plurimos
in lege: irritum fecistis pactum Leui, dicit
Dominus exercituum. * Propter quod &
ego dedi vos contemptibiles, & humiles o-
mnibus populis, sicut non seruastis vias meas
& accepistis faciem in lege. * Numquid
non pater vnus omnium nostrum? numquid
non Deus vnus creauit nos? quare ergo de-
spicit vnusquisque nostrum fratrem suum,
violans pactum patrum nostrorum? Trans-
gressus est Iuda, & abominatio facta est in
Israel, & in Ierusalem: quia contaminauit
Iudas sanctificationem Domini, quam di-
lexit, & habuit filiam dei alieni. * Disper-
det Dominus, virum qui fecerit hoc, magi-
strum & discipulum de tabernaculis Iacob,
& offerentem munus Domino exercituum.
* Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacry-
mis altare Domini, fletu, & mugitu, ita ut
non respiciam vltra ad sacrificium, nec ac-
cipiam placabile quid de manu vestra. * Et
dixistis: Quam ob causam? quia Dominus
testificatus est inter te, & vxorem puberta-
tis tuæ, quam tu despexisti: & hæc particeps
tua, & vxor fœderis tui. * Nonne vnus se-
dit, & residuum spiritus eius est? Et quid
vnus querit, nisi semen Dei? Custodite ergo
spiritum vestrum, & vxorem adolescentiæ
tuæ noli despiciere. * Cum odio habueris,
diutius, dicit Dominus Deus Israel: ope-
riet autem iniquitas vestimentum eius, dicit
Dominus exercituum; custodite spi-
ritum vestrum, & nolite despiciere. * Labo-
rare fecistis Dominum in sermonibus ves-
tris, & dixistis: In quo eum fecimus la-
borare? In eo quod dicitis: Omnis qui fa-
cit malum, bonus est in conspectu Domi-
ni, & tales ei placent: aut certe vbi est Deus
iudicij?

C A P. III.

*De praeursore Christi & huius aduentu ac fu-
turo iudicio: qui purgatis filiis Leui gratum
habeat sacrificium Iuda & Ierusalem: com-
minatur se eleratis grauem visionem, quos ta-
men ad se renocat, plurima bona conuersis pro-
mittens: conqueritur de ingratitude filiorum
Israel, & quod ipsum in decimis suis configant,
quodq; dicant Deo non esse cura suos cultores,
cuius contrarium tandem experiuntur.*

ECce ego mitto angelum meum, & præ-
parabit viam ante faciem meam. Et ita-
tim veniet ad templum suum Dominator,
quem vos queritis; & angelus testamenti,
quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus

exercituum: * & quis poterit cogitare diem 2
aduentus eius, & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflagrans, & quasi herba fullonum: * & sedebit conflagrans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & collabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia. * Et placebit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui. * Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, viduas, & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum. * Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filij Iacob non estis consumpti. * A diebus enim patrum vestrorum recessistis à legitimis meis, & non custodistis. Reuertimini ad me, & reuertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Et dixistis: In quo reuertemur? * Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis: In quo configimus te? In decimis, & in primitiis. * Et in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota. * Inferre omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuero vobis catarractas cæli, & effundero vobis benedictionem vsque ad abundantiam, & increpabo pre vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ; nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum. * Et beatos vos dicent omnes Gentēs: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum. * Inualuerunt super me verba vestra, dicit Dominus. * Et dixistis: Quid locuti sumus contra te? Dixistis: Vanus est, qui seruit Deo & quod emolumentum quia custodiūm præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram Domino exercituum? ergo nunc beatos dicimus arrogantēs: siquidem edificati sunt facientes impietatem; & tentauerunt Deum, & salui facti sunt. * Tunc locuti sunt timentes Dominum, unusquisque cum proximo suo: Et attendit Dominus, & audiuit: & scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum, & cogitantibus nomen eius. * Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: & parcam eis, sicut parcat vir filio suo seruienti sibi. * Et conuertemini, & videbitis quid sit inter iustum & impium; & inter seruientem Deo, & non seruientem ei.

CAP. IV.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, euulsam ipsorum radicem oriatur sol in

fluita Deum timentibus qui calcabunt impios: iubet reminisci legis Moysi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus prædicatur, qui conuertat cor patrum ad filios.

Ecce enim dies veniet succensa quasi calaminus: & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem, stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen. * Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egrediemini, & salietis sicut vituli de armento. * Et calcabitis impios, cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum, in die qua ego facio, dicit Dominus exercituum. * Memento te legis Moysi serui mei, quam mandauit ei in Horeb ad omnem Israel, præcepta & iudicia. * Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis. * Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, & percutiam terram anathemate.

LIBER PRIMVS
MACHABÆORVM.

CAP. I.

Mortuo Alexandro magno qui Darium percussit: successit tandem in Gracia Antiochus illustis: sub quo scelerati quidam ex filiis Israel prophetarunt Ierusalem, Antiochus autem deuictio Ptolomæo rege Ægypti, inuasit Ierusalem, & ablatis omnibus vasis templi ac thesauris fecit eadem magnam, unde ortus est ingens plaustris: simile fecit & princeps tributorum ab eo missus, incensam Ierusalem plurimamque in captiuitatem ductis. Antiochus leges idololatricæ Iudaicæ statuit, ablatis cunctis diuini cultus ceremoniis, & edificato idolo desolationis, reuocantes miserè trucidans: cuius edicta plurimi impij sequuti sunt, p̄j verò respuerunt, mortem potius subire parati.

ET factum est, postquam percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Gracia, egressus de terra Cethim, Dariū regem Persarum, & Medorum: * cōstituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ, * & pertransiit vsque ad fines terræ: & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu eius. * Et congregauit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltatum est & eleuatum cor eius: * & obtinuit regiones

Gentium, & tyrannos: & facti sunt illi in tributum. * Et post hæc decidit in lectum, & cognouit quia moreretur. * Et vocauit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti à iuuentute: & diuisit illis regnum suum, cum adhuc uideret. * Et regnauit Alexander annis duodecim, & mortuus est. * Et obtinuerunt pueri eius regnum, unusquisque in loco suo: & imposuerunt omnes sibi diademata post mortem eius, & filii eorum post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in terra. * Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obfesus: & regnauit in anno centesimo trigesimo septimo regni Græcorum. * In diebus illis exierunt ex Israel filii iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus, & disponamus testamentum cum Gentibus, quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuenerunt nos multa mala. * Et bonus uisus est sermo in oculis eorum. * Et destinauerunt aliquos de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis potestatem ut facerent iusticiam Gentium. * Et ædificauerunt gymnasium in Ierosolymis secundum leges Nationum: * & fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamento sancto, & iuncti sunt Nationibus, & uenudati sunt ut facerent malum. * Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & cœpit regnare in terra Ægypti, ut regnaret super duo regna. * Et intrauit in Ægyptum in multitudine graui, in curribus, & elephantis, & equitibus, & copiosa nauium multitudine. * & constituit bellum aduersus Ptolemæum regem Ægypti, & ueritus est Ptolemæus à facie eius, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi. * Et comprehendit ciuitates munitas in Terra Ægypti: & accepit spolia Terræ Ægypti. * Et conuertit Antiochus, postquam percussit Ægyptum in centesimo & quadragesimo tertio anno: & ascendit ad Israel, & ascendit Ierosolymam in multitudine graui: * Et intrauit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & uniuersa uasa eius, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & uelum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat: & comminuit omnia. * Et accepit argentum, & aurum, & uasa concupiscibilia: & accepit thesauros occultos, quos inuenit: & sublati omnibus abiit in terram suam. * Et fecit eadem hominum, & locutus est in superbia magna. * Et factus est planctus magnus in Israel, & in omni loco eorum: * & ingemuerunt principes, & seniores: uirgines, & iuuenes infirmati sunt: & speciositas mulierum immutata est. * Omnis maritus sumpsit lamentum: & quæ sedebant in thoro ma-

ritati, iugebant: * & commota est terra super habitantes in ea, & uniuersa domus Iacob induit confusionem. * Et post duos annos diebus, misit Rex principem tributorum in ciuitates Iuda, & venit Ierusalem cum turba magna. * Et locutus est ad eos uerba pacifica in dolo: & crediderunt ei. * Et irritum super ciuitatem repente, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel. * Et accepit spolia ciuitatis: & succendit eam igni, & destruxit domos eius, & muros eius in circuitu: * & captiuas duxerunt mulieres: & natos, & pecora possederunt. * Et ædificauerunt ciuitatem David muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illi in arcem: * & posuerunt illic gentem peccatricem, uiros iniquos, & conualuerunt in ea, & posuerunt arma, & elcas, & congregauerunt spolia Ierusalem: * & reposuerunt illic: & factum est in laqueum magnum. * Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, & in diabolum in Ierusalem: * & effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, & contaminauerunt sanctificationem. * Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est exteris semini suo, & nati eius reliquerunt eam. * Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo, dies festi eius conuersi sunt in luctum, sabbata eius in opprobrium, honores eius in nihilum. * Secundum gloriam eius multiplicata est ignominia eius: & sublimitas eius conuersa est in luctum. * Et scripsit Rex Antiochus omni regno suo, ut esset omnis populus, unus: & relinqueret unusquisque legem suam. * Et consenserunt omnes Gentes secundum uerbum regis Antiochi: * & multi ex Israel consenserunt seruituti eius, & sacrificauerunt idolis, & coinquinauerunt sabbatum. * Et misit Rex libros per manus nuncios in Ierusalem, & in omnes ciuitates Iuda: ut sequerentur leges Gentium terræ, & prohiberent holocausta, & sacrificia, & placationes fieri in templo Dei, * & prohiberent celebrari sabbatum, & dies sabbatorum: & iussit coinquinari sancta, & sanctum populum Israel. * Et iussit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes suillas, & pecora communia, * & relinquere filios suos in circumcisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ut obliuiscerentur legem, & immutarent omnes iustificationes Dei. * Et quicunque non fecissent secundum uerbum regis Antiochi, morerentur. * Secundum omnia uerba hæc scripsit omni regno suo: & præposuit principes populo, qui hæc fieri cogerent. * Et iusserunt ciuitatibus Iuda sacrificare.

* Et congregati sunt multi de populo, ad eos qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt mala super terram: & effugauerunt populum Israel in abditis, & in absconditis fugitiuorum locis. * Die quintadecima mēsis Casleu, quinto & quadragesimo & centesimo anno, ædificauit Rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei, & per vniuersas ciuitates Iuda in circuitu ædificauerunt aras: & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabāt: & libros legis Dei combusserunt igni scindentes eos: & apud quemcumq; inueniebantur libri testamenti Domini, & quicumque obseruabant legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum. * In virtute sua faciebant hæc populo Israel, qui inueniebatur in omni mense & mēse in ciuitatib. * Et quinta & vigesima die mensis sacrificabant super aram, quæ erat contra altare. * Et mulieres, quæ circumcidebant filios suos, trucidabantur secundum iussu regis Antiochi, & suspendebant pueros à ceruicibus per vniuersas domos eorum: & eos, qui circumciderant illos trucidabant. * Et multi de populo Israel definerunt apud se, vt non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quàm cibus coinquinari immundis: & noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati sunt: & facta est ira magna super populum valde.

CAP. II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem ciuitatis & sanctorum prophanationem, ostensisq; signis mæstiria, respondet his qui à rege missi erant, nec se, nec cognationem suam impio decore obtemperaturos: occisisq; idololatra Iudæ & regis ministro, fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes regi obtemperare trucidantur, quum nolent sabbatho inimicis resistere: Mathathias collecto piorum exercitu, reuocat Dei cultum, destructa idololatria, caesoq; Antiochi presidio: & moriturus hortatur filios, vt patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, & Iudam in militia principem.

IN diebus illis surrexit Mathathias filius Ioannis, filii Simeonis, sacerdos ex filiis Ioarib ab Ierusalem, & confedit in monte Modin: & habebat filios quinque, Ioannem, qui cognominabatur Gaddis: & Simonem, qui cognominabatur Thasi: & Iudam, qui vocabatur Machabæus: & Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Ionathan, qui cognominabatur Apphus. * hi viderunt mala, quæ fiebant in populo Iuda, & in Ierusalem. * Et dixit Mathathias: Væ mihi, vt quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem ci-

uitatis sanctæ, & sedere illic, cum datur in manibus inimicorum? * Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum eius sicut homo ignobilis. * Vasa gloriæ eius captiua abducta sunt: trucidati sunt senes eius in plateis, & iuvenes eius ceciderunt in gladio inimicorum. * **Q**uæ gens non hereditauit regnum eius, & non obtinuit spolia eius? * Omnis compositio eius ablata est. **Q**uæ erat libera, facta est ancilla. * Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinauerunt ea Gentes. * Quid ergo nobis adhuc viuere? * Et scidit vestimenta sua Mathathias, & filii eius: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valde. * Et venerunt illuc qui missi erant à rege Antiocho, vt cogèrent eos, qui confugerant in ciuitatem Modin, immolare, & accendere thura, & à lege Dei discedere. * Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, & filii eius constanter steterunt. * Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathias: Princeps & clarissimus & magnus es in hac ciuitate, & ornatus filiis & fratribus. * ergo accede prior, & fac iussu regis, sicut fecerunt omnes Gentes, & viri Iuda, & qui remanserunt in Ierusalem: & eris tu, & filii tui, inter amicos regis, & amplificatus auro & argento, & muneribus multis. * Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, vt discedat vnusquisque à seruitute legis patrum suorum, & consentiat mandatis eius: **20** * ego, & filii mei, & fratres mei, obediemus legi patrum nostrorum. * propitius sit nobis Deus: non est nobis vtile relinquere legem & **21** iustitias Dei: * non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, vt eamus altera via. * Et vt cessauit loqui verba hæc, accessit quidam Iudæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in ciuitate Modin secundum iussu regis: * & vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes eius, & accensus est furor eius secundum iudicium legis, & insiliens **24** trucidauit eum super aram: * sed & virum quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, & aram destruxit, * & zelatus est legem. * sicut fecit **26** Phineas Zamri filio Salomi. * Et exclamauit Mathathias voce magna in ciuitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me. * Et fugit ipse, & filii eius in montes, & reliquerunt quæcunque habebant in ciuitate. * Tunc descenderunt multi quærentes iudicium, & iustitiam, in desertum: * & sederunt ibi ipsi, & filii eorum, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam

Num. 25. c. 13.

inundauerunt super eos mala. * Et renun-
 ciatum est viris regis, & exercitui, qui erat
 in Ierusalem ciuitate Dauid, quoniam disces-
 sissent viri quidam, qui dissipauerunt man-
 darum regis, in loca occulta in deserto, &
 abiissent post illos multi. * Et statim per-
 rexerunt ad eos, & constituerunt aduersus
 eos praelium in die sabbatorum. * & dixerunt
 ad eos: Resistitis & nunc adhuc exite, & facite
 secundum verbum regis Antiochi, & viuētis.
 * Et dixerunt: Non exhibimus, neque faciemus
 verbum regis, vt polluiamus diem sabbato-
 rum. * Et conceitauerunt aduersus eos præ-
 lium. * Et non responderunt eis, nec lapidem
 miserunt in eos, nec oppilauerunt loca occulta,
 * dicentes: Moriamur omnes in simplicitate
 nostra: & testes erunt super nos cælum, & ter-
 ra, quod inuissè perditis nos. * Et intulerunt
 illis bellum sabbatis: & mortui sunt ipsi, & v-
 xores eorum, & filii eorum, & pecora eorum,
 vsque ad mille animas hominum. * Et cognouit
 Mathathias, & amici eius, & luctum ha-
 buerunt super eos valde. * Et dixit vir proxi-
 mo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres no-
 stri fecerunt, & non pugnauerimus aduersus
 gentes pro animabus nostris, & iustificationi-
 bus nostris: nunc citius disperdent nos à terra.
 * Et cogitauerunt in die illa, dicentes: Omnis
 homo quicumque venerit ad nos in bello die
 sabbatorum, pugnemus aduersus eum: & non
 moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres
 nostri in occultis. * Tunc congregata est ad
 eos synagoga Assidæorum fortis viribus ex Is-
 rael, omnis voluntarius in lege: & omnes, qui
 fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & facti
 sunt illis ad firmamentum. * Et collegerunt
 exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua,
 & viros iniquos in indignatione sua: & ceteri
 fugerunt ad nationes, vt euaderent. * Et cir-
 cumsiuit Mathathias, & amici eius, & destruxe-
 runt aras: * & circumciderunt pueros incir-
 cumcisos quotquot inuenerunt in finibus Is-
 rael: & in fortitudine. * Et persecuti sunt filios
 superbiæ, & prosperatum est opus in manibus
 eorum: * & obtinuerunt legem de manibus
 gentium, & de manibus regum: & non dede-
 runt cotnu peccatori. * Et appropinquauerunt
 dies Mathathiaz moriendi, & dixit filiis suis:
 Nunc confortata est superbia, & castigatio, &
 tempus euerisionis, & ira indignationis. * Nūc
 ergo, ô filii, æmulatores estote legis, & dare a-
 nimas vestras pro testamento patrum vestro-
 rum, * & mementote operum patrum, quæ
 fecerunt in generationibus suis: & accipietis
 gloriam magnam, & nomen æternum. * A-
 braham nonne in tentatione inuentus est fi-
 delis, & reputatum est ei ad iustitiam? * Io-
 seph in tempore angustiz suæ custodiuit mā-

* Gen. 22.
 a. 2.
 * Gen. 41.
 e. 40.

datum, & factus est Dominus Ægypti. * Phi-
 nees pater noster, zelando zelum Dei, accepit
 testamentum sacerdotii æterni. * Iesus dum
 impleuit verbum, factus est dux in Israel.
 * Caleb, dum testificatur in ecclesia, accepit
 hereditatem. * Dauid in sua misericordia con-
 G secutus est sedem regni in sæcula. * Elias, dum
 zelat zelum legis, receptus est in cælum. * A-
 nania & Azarias & Misael credentes, liberati
 sunt de flamma. * Daniel in sua simplicitate
 liberatus est de ore leonum. * Et ita cogitate
 per generationem, & generationem: quia om-
 nes qui sperant in eum, non infirmantur.
 * Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia
 gloria eius, stercore & vermibus est: * hodie ex-
 tollitur, & cras non inuenietur: quia conuer-
 sus est in terram suam, & cogitatio eius perit.
 * Vos ergo filii confortamini, & viniliter agite
 in lege: quia in ipsa gloriosi eritis. * Et ecce
 Simon frater vester, scio quod vir consilii est:
 ipsum audite semper, & ipse erit vobis pater.
 * Et Iudas Machabeus fortis viribus à iuuen-
 tute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse agat
 bellum populi. * Et adducetis ad vos omnes
 factores legis: & vindicate vindictam populi
 vestri. * Retribuite retributionem Gentibus,
 & intendite in præceptum legis. * Et benedi-
 xit eos, & appositus est ad patres suos. * Et de-
 functus est anno centesimo & quadragesimo
 sexto: & sepultus est à filiis suis in sepulchris
 patrum suorum in Modin, & planxerunt eum
 omnis Israel planctu magno.

C A P. III.

*Iudas Machabeus dux eximius predicatur, qui
 perambulans ciuitates Iudee cruciabat om-
 nes impios, & occiso duce Apollonio eiusque
 exercitu disperso, vicit cum paucis potentissi-
 mum Syria exercitum vnâ cum duce Serone:
 Iratus autem ob hoc Rex Antiochus profectus
 in Persidem constituit Lyfiam vicerogem dux
 belli in Iudeos apparatus, qui misit contra ter-
 ram Iuda Gorgiam cum exercitu: Iudas au-
 tem & sui ad bellum separant, maxime operi-
 bus penitentia & oratione ad Deum.*

1 **E**T surrexit Iudas, qui vocabatur Macha-
 A beus, filius eius pro eo: * & adiuvabant
 2 eum omnes fratres eius, & vniuersi qui se con-
 iunxerant patri eius, & præliabantur praelium
 3 Israel cum lætitia. * Et dilatauit gloriam po-
 pulo suo, & induit se loriceam sicut gigas, &
 4 succinxit se arma bellica sua in praeliis, & præ-
 gebat castra gladio suo. * Similis factus est leoni
 5 in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in
 venatione. * Et persequutus est iniquos plera-
 tans eos: & qui conturbabant populum suum,

eos succendit flammis : * & repulsi sunt ini-
 mici eius præ timore eius, & omnes operarii
 iniquitatis conturbati sunt : & directa est sa-
 lus in manu eius. * Et exacerbat reges mul-
 tos, & lætificabat Iacob in operibus suis, &
 in sæculum memoria eius in benedictione.
 * Et perambulauit ciuitates Iudæ, & perdidit
 impios ex eis, & auertit iram ab Israël. * Et no-
 minatus est vsq; ad nouissimum terræ, & con-
 gregauit pereuntes. * Et cōgregauit Apollonius
 gentes, & à Samaria virtutem multam & ma-
 gnā ad bellandum contra Israël. * Et cognouit
 Iudas, & exiit obuiam illi : & percussit, &
 occidit illum : & ceciderunt vulnerati multi,
 & reliqui fugerunt. * & accepit spolia eorum :
 & gladium Apollonii abstulit Iudas, & erat
 pugnans in eo omnibus diebus. * Et audiuit
 Seton princeps exercitus Syriæ, quod congre-
 gauit Iudas congregationem fidelium & eccle-
 siam secum, * & ait : Faciam mihi nomen, &
 glorificabor in regno, & debellabo Iudam, &
 eos qui cum ipso sunt qui spernebant verbum
 regis. * Et præparauit se : & ascenderunt
 cum eo castra impiorum, fortes auxiliarii, vt
 facerent vindictam in filios Israël. * Et ap-
 propinquauerunt vsque ad Bethoron : & exiit
 Iudas obuiam illi cum paucis. * Vt autem
 viderunt exercitum venientem sibi obuiam,
 dixerunt Iudæ. Quomodo poterimus pau-
 ci pugnare contra multitudinem tantam, &
 tam fortem, & nos fatigati sumus ieiunio hodie ?
 * Erat Iudas : Facile est concludi mul-
 tos in manus paucorum : & non est differen-
 tia in conspectu Dei cœli liberare in multis, &
 in paucis : * quoniam non in multitudine
 exercitus victoria belli, sed de cœlo fortitudo
 est. * Ipsi veniunt ad nos, in multitudine
 contumaci & superbia, vt disperdant nos, &
 uxores nostras, & filios nostros, & vt spolient
 nos : nos * vero pugnabimus pro animabus
 nostris, & legibus nostris : & ipse Dominus
 conteret eos ante faciem nostram : vos au-
 tem ne timueritis eos. * Vt cessauit autem lo-
 qui, insiluit in eos subito : & contritus est Se-
 ton, & exercitus eius in conspectu ipsius : * &
 persecutus est eum in descensu Bethoron vs-
 que in campum, & ceciderunt ex eis octingen-
 ti viri, reliqui autem fugerunt in terram Phi-
 listinum. * Et cecidit timor Iudæ, ac fratrum
 eius, & formido super omnes gentes in circui-
 tu eorum. * & peruenit ad regem nomen e-
 ius & de præliis Iudæ narrabant omnes gen-
 tes. * Vt audiuit autem rex Antiochus ser-
 mones istos, iratus est animo : & misit, & con-
 gregauit exercitum vniuersi regni sui, castra
 toria valde : * & aperuit aratrium suum, & de-
 dit stipendia exercitui in annum : & mandauit
 illis vt essent parati ad omnia. * Et vidit quod

defecit pecunia de thesauris suis, & tributa re-
 gionis modica propter dissensionem, & pla-
 gam, quam fecit in terra, vt tolleretur legitima.
 30 quæ erant à primis diebus : * & timere ne
 non haberet vt semel & bis, in sumptus & do-
 naria quæ dederat ante larga manu : & abun-
 dauerat super reges, qui ante eum fuerant.
 31 * Et consternatus erat animo valde, & cogita-
 uit ire in Persidem, & accipere tributa regio-
 32 num, & congregare argentum multum. * Et
 reliquit Lysiam hominem nobilem de gene-
 re regali, super negotia regia, à flumine Eu-
 33 phrate vsque ad flumen Aegypti : * & vt nu-
 trirer Antiochum filium suum, donec redi-
 34 ret. * Et tradidit ei medium exercitum, & ele-
 phantos : & mandauit ei de omnibus quæ vo-
 lebat, & de inhabitantibus Iudæam & Ieru-
 35 salem : * & vt mitteret ad eos exercitum ad con-
 E terendam & extirpandam virtutem Israël, &
 reliquias Ierusalem, & auferendam memo-
 36 riam eorum de loco : * & vt constitueret habi-
 tatores filios alienigenas in omnibus finibus
 eorum, & sorte distribueret terram eorum.
 37 * Et rex assumpsit partem exercitus resu-
 dui, & exiuit ab Antiochia ciuitate regni sui,
 anno centesimo & quadragesimo septimo :
 & transfretauit Euphratem flumen, & peram-
 38 bulabat superiores regiones. * Et elegit Ly-
 sias Ptolemæum filium Dorymini, & Nica-
 norem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis
 39 regis. * & misit cum eis quadraginta millia
 virorum, & septem millia equitum, vt veni-
 rent in terram Iudæ, & disperderent eam se-
 40 cundum verbum regis. * Et processerunt cum
 vniuersa virtute sua, & venerunt, & applicue-
 runt Emmaum in terra campestris. * Et au-
 41 dierunt mercatores regionum nomen eorum :
 & acceperunt argentum, & aurum multum
 valde, & pueros : & venerunt in castra, vt acci-
 perent filios Israël in seruos, & additi sunt ad
 eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.
 42 * Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multipli-
 F cata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines
 eorum : & cognouerunt verba regis, quæ man-
 dauit populo facere in interitum & consum-
 43 mationem : * & dixerunt vnusquisque ad proxi-
 mum suum : Erigamus deiectionem populi
 nostri, & pugnemus pro populo nostro, & san-
 44 ctis nostris. * Et congregatus est conuentus
 vt essent parati in prælium, & vt orarent, & pe-
 45 terent misericordiam & miserationes. * Et Ieru-
 salem non habitabatur, sed erat sicut desertum :
 non erat qui ingrederetur, & egrederetur
 de natis eius : & sanctum conculcabatur : & fi-
 lii alienigenarum erant in arce, ibi erat habita-
 46 tio Gentium : & ablata est voluptas à Iacob, &
 & venerunt in Maspha contra Ierusalem :

quia locus orationis erat in Maspha antequam Is-
 rael. * Et ieiunauerunt illa die, & induerunt se-
 cilicis, & cinerem imposuerunt capiti suo. & edifi-
 cederunt vestimenta sua. * & excederunt libros legis,
 de quibus scriptauerant Gentes similitudinem
 simulachrorum suorum: * & attulerunt orna-
 menta sacerdotalia, & primitias, & decimas: &
 suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant di-
 es: * & clamauerunt voce magna in cœlum,
 dicentes: Quid faciemus istis, & quod eos du-
 cemur? * & sancta tua conculcata sunt, & con-
 taminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in lu-
 ctum, & in humilitatem. * & ecce Nationes
 conuenerunt aduersum nos vt nos disperdant:
 tu scis quæ cogitant in nos. * Quomodo pote-
 rimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu
 Deus adiuues nos? * Et tubis exclamauerunt
 voce magna. * Et post hæc constituit Iudas du-
 ces populi, tribunos, & centuriones, & penta-
 contarchos, & decuriones. * Et dixit his, qui
 ædificabant domos, & spondebant vxores, &
 plantabant vineas, & formidolosis, vt redirent
 vnusquisque in domum suam secundum le-
 gem. * Et mouerunt castra, & collocauerunt
 ad Austrum Emmaum. * Et ait Iudas: Accin-
 gimini, & estote filii potentes, & estote parati
 in mane, vt pugnetis aduersus Nationes has,
 quæ conuenerunt aduersus nos, disperdere
 nos & sancta nostra: quoniam melius est nos
 mori in bello, quam videre mala gentis no-
 stræ, & sanctorum. * Sicut autem fuerit volun-
 tas in cœlo, sic fiat.

CAP. IV.

*Gorgias querit Iudam, at hic suos hortatus fudit
 hostes, rursumque Gorgias exercitu suo colligit
 spolia, & iterum suscit ad Deum precibus, de-
 uincit Lysia exercitum, ac postmodum purifi-
 cato templo, nouum erigit altare: & omnibus
 quæ ad Dei cultum requirebantur preparatis,
 sacrificijsque oblati, magna letitia celebrant
 illius dedicationem diebus octo: statuto etiam
 huius dedicationis annuo festo ad dies octo.*

ET assumpsit Gorgias quinque millia viro-
 rum, & mille equites electos: & mouerunt
 castra nocte, * vt applicarent ad castra Iudæo-
 rum, & percuterent eos subito: & filii, qui e-
 rant ex arce, erant illis duces. * Et audiuit Iu-
 das, & surrexit ipse, & potentes, percutere vir-
 tutem exercituum regis, qui erant in Emma-
 um. * Adhuc enim dispersus erat exercitus à
 castris. * Et venit Gorgias in castra Iudæ noctu,
 & neminem inuenit, & quærebat eos in mon-
 tibus: quoniam dixit: Fugiant hi à nobis. * Et
 cum dies factus esset, apparuit Iudas in campo
 cum tribus millibus virorum tantum; qui te-

7 gumenta & gladios non habebant: * & vid-
 runt castra Gentium valida, & loricatoros, & e-
 quitarios in circuitu eorum, & hi de ead præ-
 8 lium. * Et ait Iudas viris, qui secum erant: Ne
 timueritis multitudinem eorum & impetum
 9 eorum ne formiditis. * Memento qualiter
 salui facti sunt patres nostri in mari rubro,
 cum sequeretur eos Pharaon cum exercitu mul-
 10 to. * Et nunc clamemus in cœlum; & misere-
 bitur nostri Dominus, & memor erit testamen-
 11 ti patrum nostrorum, & conuertet exercitum
 istum ante faciem nostram hodie: * & scient
 omnes gentes, quia est qui redimat & liberet
 12 Israel. * Et eleuauerunt alienigenæ oculos
 13 suos, & viderunt eos venientes ex aduerso.
 14 * Et exierunt de castris in prælium, & tuba
 cecinerunt hi qui erant cum Iuda. * Et con-
 15 gressi sunt: & contritæ sunt Gentes, & fuge-
 runt in campum. * Nouissimi autem omnes
 ceciderunt in gladio, & persecuti sunt eos vs-
 16 que Gezeron, & vsque in campos Idumææ,
 & Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis vs-
 17 que ad tria millia virorum. * Et reuersus est Iu-
 das, & exercitus eius sequens eum. * Dixitque
 18 ad populum: Non concupiscatis spolia: quia
 bellum contra nos est, * & Gorgias & exerci-
 tus eius propens in monte sed stare nunc
 19 contra inimicos nostros, & expugnate eos, &
 sumeris postea spolia securi. * Et adhuc loquen-
 20 te Iuda hæc, ecce apparuit pars quædam pro-
 spiciens de monte, * Et vidit Gorgias quod in
 fugam conuersi sunt sui, & succenderunt ca-
 21 stra: fumus enim qui videbatur, declarabat
 quod factum est. * Quibus illi conspectis ti-
 22 muerunt valde, aspicientes simul & Iudam, &
 exercitum in campo paratum ad prælium. * Et
 23 fugerunt omnes in campum alienigenarum:
 * & Iudas reuersus est ad spolia castrorum, &
 acceperunt aurum multum, & argentum, &
 24 hyacinthum, & purpuram marinam, & opes
 magnas. * Et conuersi, hynum canebant, &
 benedicebant Deum in cœlum, quoniam bo-
 nus est, quoniam in læculum misericordiat-
 25 ius. * Et facta est salus magna in Israel in die
 26 illa. * Quicumque autem alienigenarum euas-
 erunt, venerunt, & nuntiauerunt Lysie vni-
 27 uersa quæ acciderant. * Quibus ille auditis, con-
 sternatus animo desiciebat: quod non qualia
 28 voluit, talia contigerunt in Israel, & qualia
 mandauit rex. * Et sequenti anno congregauit
 29 Lysias virorum electorum sexaginta millia, &
 equitum quinque millia, vt debellaret eos. * Et
 30 venerunt in Iudæam, & castra posuerunt in
 Bethoron, & occurrit illis Iudas cum decem
 millibus viris. * Et viderunt exercitum fortem,
 D & orauit, & dixit: Benedictus es saluator Israel,
 qui contriuiisti impetum potentis in manu
 serui tui Dauid, & tradidisti castra alienigenæ-

* Dnt. 20.
 a. 5. 6.
 Iud. 7. a. 3.

rum in manu Ionathæ filij Saul, & armigeri
eius. * Conclude exercitum istum in manu
populi tui Israel, & confundantur in exerci-
tulo & equitibus. * Da illis formidinem, &
labefac audaciam virtutis eorum, & com-
moneantur contritione sua. * Deice illos
gladio diligentiu te: & collaudent te omnes,
qui nouerunt nomen tuum, in hymnis. * Et
commiserunt prælium: & ceciderunt de ex-
ercitu Lysæ quinque millia virorum. * Videns
autem Lysias fugam suorum, & ludæorum au-
daciam, & quod parati sunt aut viuere aut
mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit mi-
lites, ut multiplicati rursus venirent in Iudæ-
am. * Dixit autem Iudas, & fratres eius: Ecce
contriti sunt inimici nostri: ascendam. * nunc
mundare sancta, & renouare. * Et congrega-
tus est omnis exercitus, & ascenderunt in
montem Sion. * Et viderunt sanctificatio-
nem desertam, & altare profanatum, & por-
tas exustas, & in atrijs virgulta nata sicut in
salu vel in montibus, & pastophoria diruta.
* Et sciderunt vestimenta sua, & planxerunt
planctu magno, & imposuerunt cinerem su-
per caput suum. * & ceciderunt in faciem su-
per terram, & exclamauerunt tubis signo-
rum, & clamauerunt in cælum. * Tunc ordi-
nauit Iudas viros, ut pugnarent aduersus eos
qui erant in arce, donec emundarent sancta.
* Et elegit sacerdotes sine macula, volunta-
tem habentes in lege Dei: * & emundaue-
runt sancta, & tulerunt lapides contamina-
tionis in locum immundum. * Et cogitauit
de altari holocaustorum, quod profanatum
erat, quid de eo faceret. * Et incidit illis con-
siliū bonum ut destruerent illud: ne fortè
illis esset in opprobrium, quia contaminaue-
runt illud Gentes, & demoliti sunt illud. * Et
reposuerunt lapides in monte domus in lo-
co apto, quoadusq; veniret propheta, & res-
ponderet de eis. * Et acceperunt lapides in-
regros secundum legem; & ædificauerunt
altare nouum, secundum illud quod fuit prius:
* & ædificauerunt sancta, & quæ intra do-
mum erant intrinsecus, & ædem, & atria
sanctificauerunt. * Et fecerunt vasa sancta
noua, & intulerunt candelabrum, & altare in-
censorum, & mensam in templum. * Et in-
censum posuerunt super altare, & accende-
runt lucernas, quæ super candelabrum erant,
& lucebant in templo. * Et posuerunt super
mensam panes, & appenderunt vela, & con-
summaverunt omnia opera quæ fecerant. * Et
ante matutinum surrexerunt quinta & vige-
sima die mensis noni (hic est mensis Casleu)
centesimi quadragesimi octauo anni: * & ob-
tulerunt sacrificium secundum legem, super
altare holocaustorum nouum quod fecerunt:

54 * Secundum tempus & secundum diem, in
qua contaminauerunt illud gentes, in ipsa
renouatum est in canticis, & citharis, & ci-
nyris, & in cimbalis. * Et cecidit omnis popu-
lus in faciem, & adorauerunt, & benedixe-
runt in cælum eum, qui prosperauit eis. * Et
fecerunt dedicationem altaris diebus octo,
& obtulerunt holocausta cum lætitia, & sa-
crificium salutaris & laudis. * Et ornauerunt
faciem templi coronis aureis & scutulis: &
dedicauerunt portas, & pastophoria, & im-
posuerunt eis ianuas. * Et facta est lætitia in
populo magna valde, & auersum est oppro-
brium Gentium. * Et statuit Iudas, & fra-
tres eius, & vniuersa Ecclesia Israel, ut agatur
dies dedicationis altaris in temporibus suis,
ab anno in annum, per dies octo, à quinta &
vigesima die mensis Casleu, cum lætitia &
gaudio. * Et ædificauerunt in tempore illo
montem Sion, & per circuitum muros altos,
& turres firmas, nequando venirent Gentes,
& conculcarent eum sicut antea fecerunt.
61 * Et collocauit illic exercitum, ut seruarent
eum, & muniuit eum ad custodiendum Be-
thufuram, ut haberet populus munitionem
contra faciem Idumææ.

CAP. V.

*Percussit Iudas plurimas Gentes finitimas: ob-
fessosq; Galaaditas & Galilæos ipse vnâ cum
fratre Simone liberat: & deuictis semel atque
iterum Timotheo, captâq; ciuitate Ephron,
quæ transitum ipsi præbere noluerat, & omni
masculo ipsius interempto: tandem integro nu-
mero laeti reuertuntur in montem Sion ad sa-
crificandum Domino. Interea qui relicti erant
duces in Ierusalem, dum contra Iudæ præce-
ptum pugnant aduersus Gentes, caduntur: Iu-
das vero percussit chebron & Azotum subuer-
sis ipsarum simulachris.*

1 ET factum est, ut audierunt Gentes in cir-
A cuitu, quia ædificatum est altare & san-
2 ctuarium sicut prius, iratæ sunt valde: * &
cogitabant tollere genus Iacob, qui erant in-
ter eos, & acceperunt occidere de populo, &
3 persequi. * Et debellabat Iudas filios Esau in
Idumæa, & eos qui erant in Acrabathane, quia
circumsedebant Israelitas, & percussit eos
4 plaga magna. * Et recordatus est malitiam
filiorum Bean, qui erant populo in laqueum,
5 & in scandalum, insidiantes ei in via. * Et con-
clusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad
eos, & anathematizauit eos, & incendit tur-
res eorum igni, cum omnibus qui in eis erant.
6 * Et transiit ad filios Ammon, & inuenit ma-
num fortem, & populum copiosum, & Ti-
7 motheum ducem ipsorum: * & commisit eum
eis prælia multa, & contriti sunt in conspe-

Au eorum, & percussit eos: * & cepit Gazer
 ciuitatem, & filias eius, & reuersus est in Iu-
 dam. * Et congregatæ sunt gentes quæ sunt
 in Galaad, aduersus Israelitas qui erant in fi-
 nibus eorum, vt tollerent eos: & fugerunt in
 Datheman munitionem, * & miserunt litte-
 ras ad Iudam & fratres eius, dicentes: Con-
 gregatæ sunt aduersum nos gentes per cir-
 cuitum, vt nos auferant: * & parant venire,
 & occupare munitionem, in q̃ confugimus:
 & Timotheus est dux exercit⁹ eorum. Nunc
 ergo veni, & eripe nos de manibus eorū, quia
 cecidit multitudo de nobis. * Et omnes fra-
 tres nostri, qui erant in locis Tubin, interfe-
 cti sunt: & captiuas duxerunt vxores eorum,
 & natos, & spolia, & peremerunt illic fere
 mille viros. * Et adhuc epistolæ legebantur,
 & ecce alij nuncij venerunt de Galilæa con-
 scissis tunicis, nunciantes secundum verba
 hæc: * dicentes cōuenisse aduersum se à Pto-
 lemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta est o-
 mnis Galilæa alienigenis, vt nos consumant.
 * Vt audiuit autem Iudas, & populus sermo-
 nes istos, conuenit Ecclesia magna cogitare
 quid facerent fratribus suis, qui in tribula-
 tione erant, & expugnabantur ab eis. * Dixit-
 que Iudas Simoni fratri suo: Elige tibi viros,
 & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego
 autem, & frater meus Ionathas ibimus in
 Galaaditim. * Et reliquit Ioseph filiu Zache-
 riar̃ & Azariam, duces populi, cum residuo
 exercitu in Iudæa ad custodiam: * & præcepit
 illis, dicens: Præstote populo huic: & noli-
 te bellum committere aduersum gentes, do-
 nec reuertamur. * Et partiti sunt Simoni vi-
 ri tria millia, vt iret in Galilæam: Iudæ au-
 tem octo millia in Galaaditim. * Et abiit Si-
 mon in Galilæam, & commisit prælia multa
 cum gentibus: & contritæ sunt gentes à fa-
 cie eius, & persecutus est eos vsq; ad portam
 * Ptolemaidis: & ceciderunt de gentibus fe-
 re tria millia virorum, & accepit spolia eo-
 rum. * Et allumpfit eos, qui erant in Galilæa, &
 in Arbatis, cum vxoribus, & natis, & omni-
 bus quæ erant illis, & adduxit in Iudæam cum
 lætitia magna. * Et Iudas Machabæus & Io-
 nathas frater eius transierunt Iordanem, &
 abierunt viam trium dierum per desertum.
 * Et occurrerunt eis Nabuthæi, & suscep-
 erunt eos pacifice, & narrauerunt eis omnia,
 quæ acciderant fratrib. eorum in Galaaditi-
 de, * & quia multi ex eis comprehensi sunt in
 Barasi, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor,
 & Magerth, & Carnaim: hæc omnes ciuitates
 munitæ, & magnæ. * Sed & in ceteris ciuita-
 tibus Galaaditidis tenentur comprehensi, &
 in crastinum constituerunt admouere exer-
 citum ciuitatibus his, & comprehendere, &

28 tollere eos in vna die. * Et conuertit Iudas, &
 exercitus eius, viam in desertum Bosor re-
 pentē, & occupauit ciuitatem, & occidit o-
 mnem masculum in ore gladij, & accepit
 omnia spolia eorum, & succendit eam igni.
 29 * Et surrexerunt inde nocte, & ibant vsq; ad
 30 munitionem. * Et factum est diluculo, cum
 D eleuassent oculos suos, ecce populus multus,
 cuius non erat numerus, portantes scalas &
 machinas, vt comprehenderent munitionē,
 31 & expugnarent eos. * Et vidit Iudas quia ce-
 pit bellum, & clamor belli ascendit ad cæ-
 lum sicut tuba, & clamor magnus de ciuita-
 te: * & dixit exercitui suo: Pugnate hodie
 32 pro fratribus vestris. * Et venit tribus ordini-
 bus post eos, & exclamauerunt tubis, & cla-
 33 mauerunt in oratione: * Et cognouerunt ca-
 34 stra Timothei quia Machabæus est, & refu-
 gerunt à facie eius: & percusserunt eos plaga
 magna: & ceciderunt ex eis in die illa fere o-
 35 cto millia virorum. * Et diuersit Iudas in Ma-
 sppha, & expugnauit, & cepit eam: & occidit
 omnem masculū eius, & sumpsit spolia eius,
 36 & succendit eam igni. * Inde petrexit, & cepit
 Casbon, & Magerth, & Bosor, & reliquas ci-
 37 uitates Galaaditidis. * Post hæc autem verba
 congregauit Timotheus exercitum alium,
 & castra posuit contra Raphon trans torrentem.
 38 * Et misit Iudas speculari exercitum:
 & renunciauerunt ei, dicentes: Quia conue-
 nerūt ad eum omnes gentes, quæ in circui-
 39 nostro sunt, exercitus multus nimis: * & A-
 rabas conduxerunt in auxilium sibi, & castra
 posuerunt trans torrentē, parati ad te venire
 40 in prælium. Et abiit Iudas obuius illis. * Et ait
 E Timotheus principibus exercitus sui: Cum
 appropinquauerit Iudas, & exercitus eius ad
 torrentem aquæ: si transierit ad nos prior,
 non poterimus sustinere eum: quia potens
 41 poterit aduersum nos. * si verò tinerit tran-
 sfire & posuerit castra extra flumen, transfre-
 temus ad eos, & poterimus aduersus illum.
 42 * Vt autem appropinquauit Iudas ad torren-
 tē aquæ, statuit scribas populi secus torren-
 tem, & mandauit eis, dicens: Neminē homi-
 num reliqueritis: sed veniant oēs in prælium.
 43 * Et transfretauit ad illos prior, & omnis po-
 pulus post eum, & contritæ sunt oēs gentes à
 facie eorum, & proiecerunt arma sua, & fu-
 44 gerunt ad sanum, quod erat in Carnaim. * Et
 occupauit ipsam ciuitatem, & sanū succen-
 dit igni, cum omnibus qui erant in ipso: &
 oppressa est Carnaim, & non potuit sustinere
 45 contra faciem Iudæ. * Et congregauit Iudas
 vniuersos Israelitas, qui erant in Galaaditi-
 de, a minimo vsq; ad maximum, & vxores eo-
 rum, & natos, & exercitum magnum valde,
 46 vt venirent in terram Iudæ. * Et venerunt vsq;

Ephron: & hæc ciuitas magna in ingressu posita, munita valde, & non erat declinare ab eadextera vel sinistra, sed per mediam iter erat. * Et inclusērunt se, qui erant in ciuitate, & obstruxerunt portas lapidibus: & misit ad eos Iudas verbis pacificis, * dicens: 47
Transcāmus per terram vestram, vt eāmus 48
in terram nostrā: & nemo vobis nocebit: tantum pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire. * Præcepit Iuda prædicare in castris, vt applicarent vnusquisque in quo erat loco. * & applicuerunt se viri virtutis: & oppugnauit ciuitatem illam tota die, & tota nocte. & tradita est ciuitas in manu eius: * & peremerunt omnem masculum in ore gladij, & eradicauit eam, & accepit spolia eius, & transiuit per totam ciuitatem super interfectos. * Et transgressi sunt Iordanem in campo magno contra faciem Bethsan. 52
* Eterat Iudas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Iuda. * Et ascenderunt in montem Sion cum lætitiā & gaudio, & obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset, donec reuerterentur in pace. * Et in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius in Galilæa contra faciem Ptolemaidis, * audiuit Iosephus Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res bene gestas, & prælia quæ facta sunt, * & dixit: Faciamus & ipsi nobis nomen, & eāmus pugnare aduersus gentes, quæ in circuitu nostro sunt. * Et præcepit his, qui erant in exercitu suo, & abierunt Iamniā. 58
* Et exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiau illis in pugnam. * Et fugati sunt Iosephus & Azarias vique in fines Iudæ: & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo milia viri, & facta est fuga magna in populo: * quia non audierunt Iudam, & fratres eius, existimantes fortiter se facturos. * Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel. * Et viri Iuda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & gentium omnium vbi audiebatur nomen eorum. * Et conuenerunt ad eos fausta acclamantes. * Et exiuit Iudas, & fratres eius, & expugnabant filios Esau, in terra quæ ad Austrum est, & percussit Chebron & filias eius: & muros eius & turres succendit igni in circuitu. * Et mouit castra, vt iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam. * In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in prælium. * Et declinauit Iudas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & sculpitula deorum ipsorum succendit igni: &

cepit spolia ciuitatum, & reuersus est in terram Iuda.

CAP. VI.

Antiochus repulsus ab opulenta ciuitate Elymaide venit in Babylonem, vbi auditis infortuniis quæ sui in Iudæa passi erant, incidit præ tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Iudæos exercuerat: quo ibi mortuo, & Iuda arcem Ierusalem obsidentem, successor eius filius Antiochus dictus Expator, congregato aduersus Iudam potentissimo exercitu, non potuit eum vincere, & Eleazar, occiso ingenti elephante, ab eo oppressus interiit: Rex autem oppugnans Ierusalem renouatur à Lysia, sed post iuratam pacem non seruat insurandum.

ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, & audiuit esse ciuitatē Elymaidem in Perside nobilissimā & copiosā in argento & auro, * tēplumq; in ea locuples valde: & illic velamina aurea, & loriceæ, & scuta, quæ reliquit Alexander Philippi filius rex Macedo, qui regnauit primus in Græcia. 2
* Et venit & quærebat capere ciuitatem, & deprædari eam: & non potuit, quoniam innotuit sermo his, qui erant in ciuitate: * & insurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum tristitia magna, & reuersus est in Babyloniam. * Et venit, qui nuntiaret ei in Perside, quia fugata sunt castra, quæ erant in terra Iuda: * & quia abiit Lysias cum virtute fortis in primis, & fugatus est à facie Iudæorum, & inualuerūt armis, & viribus, & spoliis multis, quæ ceperunt de castris, quæ exciderunt: 7
* & quia diruerunt abominationem, quam ædificauerat super altare, quod erat in Ierusalem, & sanctificationē, sicut prius, circumdederunt muris excelsis, sed & Bethsuram ciuitatem suam. * Et factum est, vt audiuit rex sermones istos, expauit, & commotus est valde: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ tristitia, quia non factum est ei, sicut cogitabat. * Et erat illic per dies multos: quia renouata est in eo tristitia magna, & arbitratus est se mori. * Et vocauit omnes amicos suos, & dixit illis: Recessit somnus præ oculis meis, & concidi, & corruī corde præ sollicitudine: * & dixi in corde meo: In quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus tristitiæ in qua nunc sum? qui iucundus eram, & dilectus in potestate mea! * Nunc verò reminiscor malorum, quæ feci in Ierusalem, vnde & abstuli omnia spolia aurea & argentea, quæ erant in ea, & misi auferre habitantes Iudæam sine causa. * Cognitione ergo, quia propterea inuenerunt me mala ista: & ecce pereō tristitia magna in terra aliena. * Et vocauit Philippum, vnum

de amicis suis, & præposuit eum super vniuersum regnum suum: * & dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum, vt a Iduceret Antiochum filium suum, & nutrieret eum, & regnaret. * Et mortuus est illic Antiochus rex, anno centesimo quadragesimo nono. * Et cognouit Lysias, quoniam mortuus est rex, & constituit regnare Antiochum filium eius, quem nutruerat adulescentem: & vocauit nomen eius Eupator. * Et hi, qui erant in arce, concluderant Israel in circuitu sanctorum: & quærebant eis mala semper, & firmamentum Gentium. * Et cogitauit Iudas disperdere eos: & conuocauit vniuersum populum, vt obsiderent eos. * Et conuenerunt simul, & obsederunt eos, anno centesimo quinquagesimo, & fecerunt balistas & machinas. * Et exierunt quidem ex eis, qui obsidebantur, & adiunxerunt se illis aliqui impij ex Israel, * & abierunt ad regem, & dixerunt: Quousq; non facis iudicium, & vindicæ fratres nostros? * Nos decreuimus seruire patri tuo, & ambulare in præceptis eius, & obsequi edictis eius: * & filij populi nostri propter hoc alienabant se a nobis, & quicunq; inueniebantur ex nobis, interficiebantur, & hereditates nostræ diripiebantur. * Et non ad nos tantum extenderunt manum, sed & in omnes fines nostros. * & ecce applicuerunt hodie ad arcem Ierusalem occupare eam, & munitionem Bethsuram munierunt: * & nisi praueneris eos velocitus, maiora quam hæc facient, & non poteris obtinere eos. * Et iratus est rex, vt hæc audiuit: & conuocauit oēs amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui super equites erant. * sed & de regnis alijs, & de insulis maritimis, venerunt ad eum exercitus conductitij. * Et erat numerus exercitus eius, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephantum triginta duo, docti ad prælium. * Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethsuram, & pugnaverunt dies multos, & fecerunt machinas; & exierunt, & succenderunt eas igni, & pugnaverunt viriliter. * Et recessit Iudas ab arce, & mouit castra ad Bethzacharam contra castra regis. * Et surrexit rex ante lucem, & concitauit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam: & comparauerunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt: * & elephantis ostenderunt sanguinem vix & mori, ad acendos eos in prælium. * & diuiserunt bestias per legiones: & astiterunt singulis elephantis mille viri in lorice concatenatis, & galeæ arcæ in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati vniciq; bestia electi erant. * Hi ante tempus vnicumq; erat bestia, ibi erant: & quocumq; ibat, ibant, & non discedebant

ab ea. * Sed & turres ligneæ super eos firmæ protegentes super singulas bestias: & super eas machinæ: & super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnant desuper, & Iudas magister bestiarum. * Et residuum equitatum hinc & inde statuit in duas partes, tubis exercitum commouere, & percurrere constipatos in legionibus eius. * Et vt resulsit sol in clypeos aureos, & areos, resplenderunt montes ab eis, & resplenderunt sicut lampades ignis. * Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, & alia per loca humilia: & ibant cautè & ordinate. * Et commouebantur omnes inhabitantes terram a voce multitudinis, & incessu turbæ, & collisione armorum: erat enim exercitus magnus valdè, & fortis. * Et appropiauit Iudas, & exercitus eius in prælium: & ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri. * Et vidit Eleazar filius Saura vnam de bestiis loricateam lorice regis: & erat eminens super ceteras bestias, & visum est ei, quod in ea esset rex: * & dedit se, vt liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum. * Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis, interficiens à dextris & à sinistris, & cadebant ab eo huc & illic. * Et iuit sub pedes elephantis, & supposuit se ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic. * Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus eius, diuerterunt se ab eis. * Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalem, & applicuerunt castra regis ad Iudæam & montem Sion. * Et fecit pacem cum his, qui erant in Bethsura: & exierunt de ciuitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusi, quia sabbata erant terræ. * Et comprehendit rex Bethsuram: & constituit illic custodiam seruare eam. * Et conuertit castra ad locum sanctificationis dies multos: & statuit illic balistas, & machinas, & ignis iacula, & tormenta ad lapides iactandos, & spicula, & scorpiones ad mittendas sagittas, & fundibula. * Fecerunt autem & ipsi machinas aduersus machinas eorum, & pugnaverunt dies multos. * Et ecce autem non erant in ciuitate, ed quod septimus annus esset: & qui remanserant in Iudæa de Gentibus consumpti erant reliquias eorum, quæ repositæ fuerant. * Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & dispersi sunt vnusquisque in locum suum. * Et audiuit Lysias, quod Philippus, quem constituerat rex Antiochus, cum adhuc viueret, vt nutrieret Antiochum filium suum, & regnaret, * retinere esset à Perside, & Media, & exercitus qui abierat cum ipso, & quia quærebat suscipere regni negotia: * festinauit ire, & dicebat ad re-

gem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & esca nobis modica est, & locus, quem obfidemus, est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno. * Nunc itaq; demus dextras hominibus istis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum: * & constituamus illis, vt ambulent in legitimis suis sicut prius. propter legitima enim ipsorum, quæ despeximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc. * Et placuit sermo in conspectu regis & principum: & misit ad eos pacem facere, & receperunt illam. * Et iurauit illis rex, & principes: & exierunt de munitione. * Et intrauit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citius iuramentum, quod iurauit: & mandauit destruere murum in gyro. * Et discessit festinanter, & reuersus est Antiochiam, & inuenit Philippum dominantem ciuitati: & pugnauit aduersus eum, & occupauit ciuitatem.

CAP. VII.

Demetrius Seleuci filius occisis Antiocho & Lyfia obstat regnum patrum suorum: qui accusa-

eo apud se Iuda Machabæo, mittit ducem Bacchidem, & accusatorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israel, sed quum non possent aduersus Iudam prauallere, missus est à rege Nicanor, qui, vt & priores, quum dolo nequiret, vi Iudam aggressus, semel atq; iterum ab eo deuictus est, & promissus ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputato ipsius capite ac dextera, quam irrisis Iudeorum sacrificiis superbe contra locum sanctum extulerat, cuius victoria dies annuus apud Iudeos celebris instituitur.

A Nno centesimo quinquagesimo primo, exiit Demetrius Seleuci filius ab vrbe Roma, & ascendit cum paucis viris in ciuitatem maritimam, & regnauit illic. * Et factum est, vt ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum & Lyfiam, vt adduceret eos ad eum. * Et res ei innotuit: & ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum. * Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui: * & venerunt ad eum viri iniqui & impij ex

Israel: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos. * Et accusauerunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Iudas, & fratres eius, omnes amicos tuos, & nos disperfit de terra nostra. * Nunc ergo mitte virum, cui credis, vt eat, & videat exterminium

omne, quod fecit nobis, & regionibus regis: & puniat omnes amicos eius, & adiutores eorum. * Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & misit eum, * vt videret exterminium, quod fecit Iudas: sed

& Alcimum impium constituit in sacerdotium, & mandauit ei facere ultionem in filios Israel. * Et surrexerunt, & uenerunt cum exercitu magno in terram Iuda: & miserunt nuncios, & locuti sunt ad Iudam, & ad fratres eius, uerbis pacificis in dolo. * Et non intenderunt sermonibus eorum: uiderunt enim, quia uenerunt cum exercitu magno. * Et conuenerunt ad Alcimum & Bachidem congregatio scribarum requirere quæ iusta sunt: * & primi, Assidæi qui erant in filiis Israel, & exquirebant ab eis pacem. * Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron uenit, non decipiet nos. * Et locutus est cum eis uerba pacifica: & iurauit illis dicens: Non inferemus uobis malum, neque amicis uestris. * Et crediderunt ei: & comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in una die, secundum uerbum quod scriptum est: * Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Ierusalem, & non erat, qui sepeliret. * Et incubuit timor & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est ueritas & iudiciū in eis: transgressi sunt enim constitutum, & iusiurandum quod iurauerunt. * Et mouit Bachides castra ab Ierusalem, & applicuit in Bathzeca: & misit, & comprehendit multos ex eis qui à se effugerant, & quosdam de populo mactauit, & in puteum magnum proiecit. * Et commisit regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in adiutorium ipsi. Et abiit Bachides ad regem: * & satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotij sui. * & conuenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, & obtinuerunt terram Iuda, & fecerunt plagam magnam in Israel. * Et uidit Iudas omnia mala, quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant, filiis Israel, multo plus quam Gentes. * & exiit in omnes fines Iudæ in circuitu, & fecit vindictam in viros desertores, & cessauerunt ultra exire in regionem. * Vidit autem Alcimus, quod præualuit Iudas, & qui cum eo erant: & cognouit, quia non potest sustinere eos, & regressus est ad regem, & accusauit eos multis criminibus. * Et misit rex Nicanorem, unum ex principibus suis nobilioribus: qui erat inimicitias exercens contra Israel: & mandauit ei cuertere populum. * Et uenit Nicanor in Ierusalem cum exercitu magno, & misit ad Iudam & ad fratres eius uerbis pacificis cum dolo, * dicens: Non sit pugna inter me & uos: veniam cum uiris paucis, ut uideam facies uestras cum pace. * Et uenit ad Iudam, & salutarunt se inuicem pacifice: & hostes parati erant rapere Iudam. * Et innotuit sermo Iudæ, quoniam cum dolo uenerat ad eum:

& contritus est ab eo, & amplius noluit uidere faciem eius. * Et cognouit Nicanor, quoniam denudatum est consilium eius: & exiit obuiau Iudæ in pugnam iuxta Capharsalama. * Et ceciderunt de Nicanoris exercitu fere quinque millia uiri, & fugerunt in ciuitatē Dauid. * Et post hæc uerba ascendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de sacerdotibus populi salutare cum in pace, & demonstrare ei holocaustomata, quæ offerebantur pro rege. * Et irridens spreuit eos, & polluit: & locutus est superbe. * & iurauit cum ira, dicens: Nisi traditus fuerit Iudas, & exercitus eius in manus meas, continuo cum regressus fuero in pace, succendam domum istam. & exiit cum ira magna. * intrauerunt sacerdotes, & steterunt ante faciem altaris & templi: & stentes dixerunt: * Tu Domine elegisti domum istam ad inuocandum nomen tuum in ea, ut esset domus orationis & obsecrationis populo tuo. * fac vindictam in homine isto, & exercitu eius, & cadant in gladio: memento blasphemias eorum, & ne dederis eis, ut permancant. * Et exiit Nicanor ab Ierusalem & castra applicuit ad Bethoron: & occurrit illi exercitus Syriæ. * Et Iudas applicuit in Adarsa cum tribus millibus uiris: & orauit Iudas, & dixit. * Qui missi erant à rege Sennacherib, Domine, quia blasphemauerunt te, exiit angelus, & percussit ex eis centum octogintaquinque millia: * sic conterere exercitum istum in conspectu nostro hodie: & sciant ceteri, quia male locutus est super sancta tua: iudica illum secundum malitiam illius. * Et commiserunt exercitus prælium tertiadecima die mensis Adar: & contrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio. * Ut autem uidit exercitus eius, quia cecidisset Nicanor, proiecerunt arma sua, & fugerunt: * & persecuti sunt eos uiam unius diei, ab Adazer usque quo ueniatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cum significationibus: * & exierunt de omnibus castellis Iudæ in circuitu, & uentilabant eos cornibus, & conuertebantur iterum ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis relictus. * Et acceperunt spolia eorum in prædam: & caput Nicanoris amputauerunt, & dextram eius, quam extenderat superbe, & attulerunt & suspenderunt contra Ierusalem. * Et lætaturus est populus valde, & egerunt diem illam in lætitia magna. * Et constituit agi omnibus annis diem istam, tertiadecima die mensis Adar. * Et sicut luit terra Iuda dies paucos.

* Psal. 78.
4. 1. 2. 3.

* 2. Mach.
15. 4. 1.

Iudas audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitantur, missis nuntius fœdus cum illis percutit, ut ipsorum præsidio Iudæi à Græcorum iugo liberentur: Romani autem Iudæam remittunt iñi fœderis rescriptum in tabulis æreis sculptum, quod hic refertur.

ET audiuit Iudas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, & acquiescunt ad omnia, quæ postulantur ab eis: & quicumque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, & quia sunt potentes viribus. * Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt eos, & duxerunt sub tributum: * & quantæ fecerunt in regione Hispaniæ, & quod in potestatem redegerunt metalla argenti & auri, quæ illic sunt, & possederunt omnem locum consilio suo, & potentia: * loca quæ quæ longè erant valde ab eis, & reges qui superuenierant eis ab extremis terræ, contriuerunt, & percusserunt eos plaga magna: ceteri autem dant eis tributum omnibus annis. * & Philippum & Persen Cæteorum regem, & ceteros qui aduersum eos arma tulerant, contriuerunt in bello, & obtinuerunt eos: * & Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat, habens centum viginti elephantos, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valde, contritum ab eis. * & quia ceperunt eum viuum, & statuerunt ei, ut daret ipse, & qui regnarent post ipsum, tributum magnum, & daret obsoles, & constitutum, * & regionem Indorum, & Medos, & Lydos, de optimis regionibus eorum: & acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi. * & quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, & tollere eos: & innotuit sermo his, * & miserunt ad eos ducem vnum, & pugnaverunt contra illos, & ceciderunt ex eis multum, & captiuas duxerunt vxores eorum, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorum possederunt, & destruxerunt muros eorum, & in seruitutem illos redegerunt vsque in hunc diem. * & residua regna, & insulas, quæ aliquando resisterant illis, exterminauerunt, & in potestatem redegerunt. * Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conseruauerunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longè: quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos. * quibus verò vellent auxilio esse, ut regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: & exaltati sunt valde. * Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea. * Et quia curiam fece-

runt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti, consilium agentes semper de multitudine, ut quæ digna sunt, gerant: & committunt vni homini magistratum suum per singulos annos dominari vniuersæ terræ sue, & omnes obediunt vni, & non est inuidia, neque zelus inter eos. * Et elegit Iudas Eupolemum, filium Ioannis, filij Iacob, & Iasonem, filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, & societatem: * & ut auferrent ab eis iugum Græcorum, quia viderunt, quod inferuitutem premeret regnum Israel. * Et abierunt Romam viam multam valde, & introierunt curiam, & dixerunt: Iudas Machabæus & fratres eius, & populus Iudæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem & pacem, & conscribere nos socios & amicos vestros. * Et placuit sermo in conspectu eorum. * Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Ierusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis & societatis. * **BENE SIT ROMANIS**, & genti Iudæorum, in mari & in terra in æternum: gladiusque & hostis procul sit ab eis. * Quod si insititerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum: * auxilium feret gens Iudæorum, prout tempus dictauerit, corde pleno: * & præstantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naues, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes. * Similiter autem & si genti Iudæorum prius acciderit bellum, adiuuabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit: * & adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naues, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eorum absque dolo. * secundum hæc verba constituerunt Romani populo Iudæorum. * Quod si post hæc verba hi aut illi addere aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcumque addiderint, vel dempserint, rata erunt. * Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros, & socios Iudæos? * Si ergo iterum adierint vos, aduersum te faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAP. IX.

Bacchide & Alcimo contra Iudam missis à Demetrio, Iudas minimo exercitu fortissime resistens occiditur ac lugetur: graniterque afflictus pius Israelitis frater ipsius Iohannis has in eius locum sufficitur: qui ob fratris Iohannis mortem percussit filios Iambri in nuptiis: rursumque percussit de Bacchidis exercitu mille viros Alcimus

ob impia in locum sanctum opera percussus à Deo paralyti mortuus est. Sed & Bacchides cum nec dolo nec vi posset Ionathan perdere, mitto cum eo fœdere discessit, nec amplius in Iudæam reuersus est.

Interea vt audiuit Demetrius, quia cecidit I Nicanor & exercitus eius in prælio, apposituit Bacchidem & Alcium rursum mittere in Iudæam, & dextrum cornu cum illis. * Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbellis: & occupauerunt eam, & peremerunt animas hominum multas. * In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi, applicuerunt exercitum ad Ierusalem: * & surrexerunt, & abierunt in Beream viginti milia virorum, & duo milia equitum. * Et Iudas posuerat castra in Laifa, & tria milia viri electi cum eo: * & viderunt multitudinem exercitus, quia multi sunt, & timuerunt valde: & multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingenti viri. * Et vider Iudas, quod defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & contractus est corde, quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est. * Et dixit his, qui residui erant: Surgamus, & eamus ad aduersarios nostros, si poterimus pugnare aduersus eos. * Et auertebant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modo, & reuertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus aduersus eos: nos autem pauci sumus. * Et ait Iudas: Absit istam rem facere, vt fugiamus ab eis: & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriae nostræ. * Et mouit exercitus de castris, & steterunt illis obuiam: & diuisi sunt equites in duas partes, & fundibularij, & sagittarij præbant exercitum, & primi certaminis omnes potentes. * Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximauit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis: * exclamauerunt autem & hi, qui erant ex parte Iudæ, etiam ipsi, & commota est terra a voce exercituum: & commissum est prælium à manè vsq; ad vesperam. * Et vidit Iudas, quod firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & conuenerunt cum ipso omnes constantes corde: * & contrita est dextera pars ab eis, & persecutus est eos vsque ad montem Azoti. * Et qui in sinistro cornu erant, viderunt, quod contritum est dextrum cornu, & secuti sunt post Iudam, & eos qui cum ipso erant, à tergo: * & ingrauatum est prælium, & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis. * Et Iudas cecidit, & ceteri fugerunt. * Et Ionathas & Simon tulerunt Iudam fratrem suum, & se-

pelierunt eum in sepulchro patrum suorum
20 in ciuitate Modin. * Et fleuerunt eum omnis
populus Israel planctu magno, & lugebant
21 dies multos. * & dixerunt: Quomodo cecidit
potens, qui saluum faciebat populum Israel!
22 * Et cetera verba bellorum Iudæ, & virtutum
quas fecit, & magnitudinis eius non
23 sunt descripta: multa enim erant valde. * Et factum
est: post obitum Iudæ emeruerunt iniqui
in omnibus finibus Israel, & exorti sunt omnes,
qui operabantur iniquitatem.
24 * In diebus illis facta est fames magna valde,
& tradidit se Bacchidi omnis regio eorum
25 cum ipsis. * Et elegit Bacchides viros impios,
26 & constituit eos dominos regionis: * & exquirebant,
& persecutabantur amicos Iudæ, & adducebant
eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat.
27 * Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit ex die,
28 qua non est visus propheta in Israel. * Et congregati
sunt omnes amici Iudæ, & dixerunt
29 Ionathæ: * Ex quo frater tuus Iudas defunctus
est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos
nostros, Bacchidem, & eos qui inimici sunt gentis
nostræ. * Nunc itaque hodie elegimus esse pro eo
nobis in principem, & ducem ad bellandum bellum nostrum.
31 * Et suscepit Ionathas tempore illo principatum,
& surrexit loco Iudæ fratris sui. * Et cognouit
32 Bacchides, & quærebat eum occidere. * Et cognouit
33 Ionathas, & Simon frater eius, & omnes qui cum eo
erant: & fugerunt in desertum Thecæ, & confederunt
ad aquam lacus Asphar. * Et cognouit Bacchides,
& die sabbatorum venit ipse, & omnis exercitus
35 eius, trans Iordanem. * Et Ionathas misit fratrem
suum ducem populi, & rogauit Nabuthæos amicos
suos, vt commodarent illis apparatus suum, qui erat
copiosus. * Et exierunt filij Iambri ex Madaba, & com-
36 prehenderunt Ioannem, & omnia quæ habebat, & abierunt
habentes ea. * Post hæc verba, renuntiatus est
37 Ionathæ, & Simoni fratri eius, quia filij Iambri
faciunt nuptias magnas, & ducunt sponfam ex
Madaba, filiam vnus de magnis principibus Chanaan,
cuius ambitione magna. * Et recordati sunt sanguinis
38 Ioannis fratris sui: & ascenderunt, & absconderunt
se sub tegumento montis. * Et eleuauerunt oculos
suos, & viderunt: & ecce multus, & apparatus
multus: & sponfus processit, & amici eius, & fratres
eius, obuiam illis cum tympanis & musicis, & armis
multis.
40 * Et surrexerunt ad eos ex insidiis, & occiderunt
eos, & ceciderunt vulnerati multi, & residui
fugerunt in montes: & acceperunt omnia spolia
eorum: * & conuersi sunt in præcipue in luctum, & vox
musicorum ipsorum in lamentum.

1. P. 10.

1049

lamentum * Et vindicauerunt vindictam san-
guinis fratris sui: & reuersi sunt ad ripam Ior-
danis. * Et audiuit Bacchides, & venit die lab-
bathorum vsque ad oram Iordanis in virtute
magna. * Et dixit ad suos Ionathas: Surgam: &
& pugnemus contra inimicos nostros: non est
enim hodie sicut heri & nudius tertius. * Ecce
enim bellum ex aduerso, aqua vero Iordanis
hinc & inde, & ripæ, & paludes, & saltus: &
non est locus diuertendi. * Nunc ergo clama-
te in cœlum, vt liberemini de manu inimico-
rum vestrorum. Et commissum est bellum.
* Et extendit Ionathas manum suam percutere
Bacchidem, & diuertit ab eo retro: * & dissi-
liit Ionathas, & qui cum eo erant, in Iordanem,
& transnatauerunt ad eos Iordanem. * & ce-
ciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri.
Et reuersi sunt in Ierusalem, * & ædificauerunt
ciuitates munitas in Iudæa munitionem, quæ
erat in Iericho, & in Ammaia, & in Betho-
ron, & in Bethel, & Thamnata, & Phara, &
Thopomuris excelsis, & portis, & feris. * Et
posuit custodiam in eis, vt inimicitias exerce-
rent in Israel: * & muniuit ciuitatem Bethsu-
ram, & Gazaram, & arcem, posuit in eis au-
xilia, & apparatus escarum: * & accepit filios
principum regionis obsoles, & posuit eos in
arce in Ierusalem in custodiam. * Et anno cen-
tesimo quinquagesimo tertio, mense secun-
do, præcepit Alcimus destrui muros domus
sanctæ interioris, & destrui opera propheta-
rum: * & cœpit destruere. * In tempore illo
percuttissus est Alcimus: & impedita sunt ope-
ra illius, & oclusum est os eius, & dissolutus
est paralyti, nec vltra potuit loqui verbum, &
mandare de domo sua. * Et mortuus est Alci-
mus in tempore illo cum tormento magno.
* Et vidit Bacchides, quoniam mortuus est
Alcimus: & reuersus est ad regem, & siluit ter-
ra annis duobus. * Et cogitauerunt omnes i-
niqui dicentes: Ecce Ionathas, & qui cum eo
sunt in silentio habitant confidenter: nunc er-
go adducamus Bacchidem, & comprehen-
det eos omnes vna nocte. * Et abierunt, &
consilium ei dederunt. * Et surrexit, vt veni-
ret cum exercitu multo: & misit occultè epi-
stolas sociis suis, qui erant in Iudæa, vt com-
prehenderent Ionathan, & eos qui cum eo e-
rant: sed non potuerunt, quia innotuit eis
consilium eorum. * Et apprehendit de viris
regionis, qui principes erant malitiæ, quin-
quaginta viros, & occidit eos: * & secessit Io-
nathas, & Simon, & qui cum eo erant, in Beth-
bessen, quæ est in deserto: & extruxit diruta
eius, & firmauerunt eam. * Et cognouit Bac-
chides, & congregauit vniuersam multitudi-
nem suam: & his, qui de Iudæa erant, denun-
ciauit. * Et venit, & castra posuit desuper

Bethbessen: & oppugnauit eam dies multos,
& fecit machinas. * Et reliquit Ionathas Si-
monem fratrem suum in ciuitate, & exiit in
regionem, & venit cum numero, * & percus-
sit Odarè, & fratres eius, & filios Phaseron in
tabernaculis ipsorum, & cœpit cedere, & ere-
scere in virtutibus. * Simon vero, & qui cum
ipso erant, exierunt de ciuitate, & succende-
runt machinas, * pugnaverunt contra Bachi-
dem, & contritus est ab eis: & affligerunt eum
valde, quoniam consilium eius, & congressus
eius erat inanis. * Et iratus contra viros ini-
quos, qui ei consilium dederant, vt veniret in
regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse
autem cogitauit cum reliquis abire in regio-
nem suam. * Et cognouit Ionathas, & misit ad
eum legatos componere pacem cum ipso, &
reddere ei captiuitatem. * Et libenter accepit,
& fecit secundum verba eius, & iurauit se nihil
facturum ei mali omnibus diebus vitæ eius.
* Et reddidit ei captiuitatem, quam prius erat
prædatus de terra Iuda: & conuersus abiit in
terram suam, & non apposuit amplius venire
in fines eius. * Et cessauit gladius ex Israel: &
habitauit Ionathas in Machmas, & cœpit Io-
nathas ibi iudicare populum, & exterminauit
impios ex Israel.

CAP. X.

*Alexandro Nobili Antiochi filio occupante Pto-
lemaidâ, conatur Demetrius ferire sædus cum
Ionatha, semel acriterum plurima pollicens: at
ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias,
qui Alexander deuicto occisoque Demetrio du-
cit uxorem Cleopatram Ptolemai regis Egypti
filiam, plurimum Ionathan honorans: porro
Apollonium ducem iunioris Demetrii deuicis
Ionathas succensa Azoto & templo Dagon:
rursumque ab Alexandro honoratur data sibi
Accaron: ac fibula aurea.*

ET anno centesimo sexagesimo ascendit
Alexander Antiochi filius, qui cognomi-
natus est nobilis: & occupauit Ptolemaidam:
& receperunt eum, & tegnavit illic. * Et au-
diuit Demetrius rex, & congregauit exerci-
tum copiosum valde, & exiit obuiam illi in
prælium. * Et misit Demetrius epistolam ad
Ionathan verbis pacificis, vt magnificaret e-
um. * Dixit enim: Anticipemus facere pacem
cum eo, priusquam faciat cum Alexandro ad-
uersum nos. * recordabitur enim omnium
malorum, quæ fecimus in eum, & in fratrem
eius, & in gentem eius. * Et dedit ei potesta-
tem congregandi exercitum, & fabricare arma,
& esse ipsam socium eius: & obsoles, qui erant
in arce iussit tradi ei. * Et venit Ionathas in Ieru-
salem, & legit epistolas in auditu omnis popu-
li, & eorum qui in arce erant. * Et timuerunt

timore magno, quoniam audierunt quod dedisset ei rex potestatem congregandi exercitum. * Et traditi sunt Ionathæ obfides, & reddidit eos parentibus suis: * & habitauit Ionathas in Ierusalem, & cepit ædificare & innouare ciuitatem. * Et dixit facientibus opera, vt extrue-

rent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem: & ita fecerunt. * Et fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus, quas Bacchides ædificauerat: * & reliquit vnusquisque locum suum, & abiit in terram suam: * tantum in Bethsura remanserunt

aliqui, ex his qui reliquerant legem & præcepta Dei, erat enim hæc eis ad refugium. * Et audiuit Alexander rex promissâ, quæ promissit Demetrius Ionathæ: & narrauerunt ei prælia, & virtutes, quas ipse fecit & fratres eius, & labores, quos laborauerunt. * & ait: Numquid inuenimus aliquem virum talem: & nunc faciemus eum amicum, & socium nostrum. * Et scripsit epistolam, & misit ei secundum hæc verba, dicens: * REX Alexander fratri Ionathæ salutem. * Audiuimus de te, quod vir potens sis viribus, & aptus es vt sis amicus noster: * & nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, & vt amicus voceris regis, (& milit ei purpuram, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & conserues amicitias ad nos. * Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo, in die solemnî scenopægiæ: & congregauit exercitum, & fecit arma copiosa. * Et audiuit Demetrius verba ista, & contristatus est nimis & ait: * Quid hoc fecimus, quod præoccupauit nos Alexander ap-

prehendere amicitiam Iudæorum ad munimen sui? * Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: vt sint mecum in adiutorium. * Et scripsit eis in hæc verba: Rex Demetrius genti Iudæorum salutem: * Quoniam serualtis ad nos pactum, & mansistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros audiuimus, & gauisi sumus. * Et nunc perseuerate adhuc conseruare ad nos fidem, & retribuemus vobis bonapro his quæ fecistis nobiscum: * & remittimus vobis præstationes multas, & dabimus vobis donationes. * Et nunc absoluo vos & omnes Iudæos à tributis, & pretia salis indulgeo, & coronas remitto, & tertias seminis: * & dimidiam partem fructus ligni, quod est portionis meæ relinquo vobis ex hodierno die, & deinceps, ne accipiat a terra Iudæa, & à tribus ciuitatibus, quæ additæ sunt illi rex Samaria & Galilæa, ex hodierna die & in totum tempus: * & Ierusalem sit sancta, & libera cum finibus suis: & decimæ & tributa ipsius sin-

Ierusalem : & do eam summo sacerdoti , vt
constituat in ea viros quoscumque ipse elegerit , qui custodiant eam . * Et omnem animam
Iudæorum , quæ captiua est à terra Iuda in omni regno meo , relinquo liberam gratis , vt omnes à tributis soluantur , etiam pecorum suorum . * Et omnes dies sollemnes , & sab-
bata , & neomeniæ , & dies decreti , & tres dies ante diem sollemnem , & tres dies post diem sollemnem , sint omnes immunitatis & remissionis omnibus Iudæis , qui sunt in regno meo : * & nemo habebit potestatem agere aliquid , & mouere negotia aduersus aliquem illorum , in omni causa .
* Et ascribantur ex Iudæis in exercitu regis ad triginta millia virorum : & dabuntur illis copiæ vt oportet omnibus exercitibus regis , & ex eis ordinabuntur qui sint in munitionibus regis magni : * & ex his constituentur super negotia regni , quæ aguntur ex fide , & principes sint ex eis , & ambulent in legibus suis , sicut præcepit rex in terra Iuda . * Et tres ciuitates , quæ additæ sunt Iudææ , ex regione Samariæ , cum Iudæa reputentur : vt sint sub vno , & non obediunt alii potestati , nisi summi sacerdotis . * Ptolemaida , & confines eius , quas dedi donum sanctis , qui sunt in Ierusalem , ad necessarios sumptus sanctorum . * Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis , quæ me contingunt : * & omne quod reliquum fuerit , quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus , ex hoc dabunt in opera domus . * Et super hæc quinque millia siclorum argenti , quæ accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos : & hæc ad sacerdotes pertineant , qui ministerio funguntur . * Et quicumque confugerint in templum , quod est Ierosolymis , & in omnibus finibus eius , obnoxii regi in omni negotio dimittantur , & vniuersa , quæ sunt eis in regno meo , libera habeant . * Et ad ædificanda vel restauranda opera sanctorum , sumptus dabuntur de ratione regis : * & ad extruendos muros Ierusalem , & communiendos in circuitu , sumptus dabuntur de ratione regis , & ad construendos muros in Iudæa . * Vt audiuit autem Ionathas & populus sermones istos , non crediderunt eis , nec receperunt eos : quia recordati sunt malitiæ magnæ , quæ fecerat in Israel , & tribulauerat eos valde . * Et complacuit eis in Alexandrum , quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis , & ipsi auxilium ferebant omnibus diebus . * Et congregauit rex Alexander exercitum magnum , & admouit castra contra Demetrium . * Et commiserunt prælium duo reges , & fugit exercitus Demetrii , & insecutus est eum Alexander , & incubuit super eos . * Et inualuit prælium nimis ,

donec occidit sol : & cecidit Demetrius in die illa . * Et misit Alexander ad Ptolemæum regem Ægypti legatos secundum hæc verba , dicens : * Q V O N I A M regressus sum in regnum meum , & sedi in sede patrum meorum , & obtinui principatum , & contriui Demetrium , & possedi regionem nostram , * & commisi pugnam cum eo , & contritus est ipse , & castra eius , à nobis : & sedimus in sede regni eius : * & nunc statuamus ad inuicem amicitiam : & da mihi filiam tuam vxorem , & ego ero gener tuus , & dabo tibi dona , & ipsi , digna te . * Et respondit rex Ptolemæus , dicens : F E L I X dies , in qua reuersus es ad terram patrum tuorum , & sedisti in sede regni eorum . * Et nunc faciam tibi quod scripsisti : sed occurre mihi Ptolemaidam , vt videamus inuicem nos , & spondeam tibi sicut dixisti . * Et exiuit Ptolemæus de Ægypto , ipse , & Cleopatra filia eius , & venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimo secundo . * Et occurrit ei Alexander rex , & dedit ei Cleopatram filiam suam : & fecit nuptias eius Ptolemaidæ , sicut reges , in magna gloria . * Et scripsit rex Alexander Ionathæ , vt veniret obuiam sibi . * Et abiit cum gloria Ptolemaidam , & occurrit ibi duobus regibus , & dedit illis argentum multum , & aurum , & dona : & inuenit gratiam in conspectu eorum .
* Et conuenerunt aduersus eum viri pestilentes ex Israel , viri iniqui interpellantes aduersus eum : & non intendit ad eos rex . * Et iussit spoliari Ionathan vestibus suis , & indui eum purpura : & ita fecerunt . & collocauit eum rex sedere secum . * Dixitque principibus suis : Exite cum eo in medium ciuitatis , & prædicate , vt nemo aduersus eum interpellat de villo negotio , nec quisquam ei molestus sit de villa ratione . * Et factum est , vt viderunt qui interpellabant gloriam eius , quæ prædicabatur , & oportuit eum purpura , fugerunt omnes : * & magnificauit eum rex , & scripsit eum inter primos amicos , & posuit eum ducem , & participem principatus . * Et reuersus est Ionathas in Ierusalem cum pace , & latitia . * In anno centesimo sexagesimo quinto , venit Demetrius filius Demetrii à Creta in terram patrum suorum . * Et audiuit Alexander rex , & contristatus est valde , & reuersus est Antiochiam . * Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem , qui præerat Cæleſyriæ : & congregauit exercitum magnum , & accessit ad Iamnam : & misit ad Ionathan summum sacerdotem , * dicens : Tu solus resistis nobis : ego autem factus sum in derisum , & in opprobrium , propterea quia tu potestatem aduersum nos exerces in montibus . * Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis , descende ad nos in campum , & comparemus illic inui-

cem: quia mecum est virtus bellorum. * Interroga, & discite quis sum ego, & ceteti, qui auxilio sunt mihi, qui & dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conuersi sunt patres tui in terra sua: * & nunc quomodo poteris sustinere equitatum & exercitum tantum in campo, ubi non est lapis, neque saxum, neque locus fugiendi? * Vt audiuit autem Ionathas sermones Apollonii, motus est animo: & elegit decem millia virorum, & exiit ab Ierusalem, & occurrit ei Simon frater eius in adiutorium: * & applicuerunt castra in Ioppen, & exclusit eum à ciuitate (quia custodia Apollonii Ioppe erat) & oppugnavit eam. * Et exterriti qui erant in ciuitate, aperuerunt ei, & obtinuit Ionathas Ioppen. * Et audiuit Apollonius, & admouit tria millia equitum, & exercitum multum. * Et abiit Azotum tamquam iter faciens, & statim exiit in campum, ed quod haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azotum, & commiserunt prælum. * Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occultè. * Et cognouit Ionathas quoniam infidiæ sunt post se, & circueiuerunt castra eius, & iecerunt iacula in populum à mane usque ad vespèram. * Populus autem stabat, sicut præceperat Ionathas: & laborauerunt equicorum. * Et eiecit Simon exercitum suum, & commisit contra legionem: equites enim fatigati erant: & contriti sunt ab eo, & fugerunt. * Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, & intrauerunt in Bethdagon idolum suum, ut ibi se liberarent. * Et succendit Ionathas Azotum, & ciuitates, quæ erant in circuitu eius, & accepit spolia eorum, & templum Dagon: & omnes, qui fugerunt in illud, succendit igni. * Et fuerunt qui ceciderunt gladio, cum his qui successi sunt, fere octo millia virorum. * Et mouit inde Ionathas castra, & applicuit ea Ascalonem: & exierunt de ciuitate obuiam illi in magna gloria. * Et reuersus est Ionathas in Ierusalem cum suis habentibus spolia multa. * Et factum est: vt audiuit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Ionathan. * Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron, & omnes fines eius, in possessionem.

CAP. XI.

Mortuo Alexandro, & similiter Ptolemæo qui Alexandri regnum dolo inuaserat, ablata ab eo filia sua & tradita in uxorem Demetrio, hic Demetrius Ionathan honorat datis literis immunitatis à tributis: Ionathas autem misit ei auxiliares milites, qui occisis vno die centum milibus regem à ciuibus Antiochie liberarunt,

Antiochiam incenderunt: illo autem factum cum Ionathas initum preuaticante Antiochum filium Alexandri deuotio Demetrio regnans, iudus init cum Ionathas, qui vna cū fratre Simone sapiens victor euadit aduersus alienigenam.

1 **E**utarena quæ est circa oram maris, & naues multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno suo. * Et exiit in Syriam verbis pacificis & aperiebant ei ciuitates, & occurrebant ei: quia mandauerat Alexander rex ire ei obuiam, ed quod socius eius esset. * Cum autem introiret ciuitatem Ptolemæus, ponebat custodias militum in singulis ciuitatibus. * Et vt appropiauit Azoto, ascenderunt ei templum Dagon succensum igni, & Azotum & cetera eius demoluit, & corpora proiecta, & eorum qui cæsi erant in bello tumulos, quos fecerant secus viam. * Enarrauerunt regi quia hæc fecit Ionathas, vt inuidiam facerent ei: & tacuit rex. * Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria, & inuicem se salutauerunt, & dormierunt illic. * Et abiit Ionathas cum rege vsque ad fluuium, qui vocatur Eleutherus: & reuersus est in Ierusalem. * Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium ciuitatum vsque Seleuciam maritimam, & cogitauit in Alexandrum consilia mala. * Et misit legatos ad Demetrium, dicens: VENE, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam, quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui. * pœnitet enim me quod dederim illi filiam meam: quæsiuit enim me occidere. * Et vituperauit eum propterea quod concupierat regnum eius. * Et abstulit filiam suam, & dedit eam Demetrio, & alienauit se ab Alexandro, & manifestate sunt inimicitie eius. * Et intrauit Ptolemæus Antiochiam, & imposuit duo diademata capiti suo, Ægypti & Asiæ. * Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis. * Et audiuit Alexander, & venit ad eum in bellum: & protulit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugauit eum. * Et fugit Alexander in Arabiam, vt ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus exaltatus est. * Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri, & misit Ptolemæo. * Et rex Ptolemæus mortuus est in die tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his qui erant intra castra. * Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo. * In diebus illis congregauit Ionathas eos qui erant in Iudæa, vt expugnarent arcem, quæ est in Ierusalem: & fecerunt contra eam machinas multas. * Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium, & renunciauerunt ei quod Ionathas

obfideret arcem. * Et vt audiuit, iratus eft: & 22
 statim venit ad Ptolemaidam, & fcripfit Io-
 nathæ ne obfideret arcem, fed occurreret fi-
 bi ad colloquium feftinatò. * Vt audiuit au- 23
 tem Ionathas, iuffit obfidere: & elegit de fe-
 nioribus Ifrael, & de facerdotibus, & dedit fe-
 periculo. * Et accepit aurum, & argentum, & 24
 velleum, & alia xenia multa, & abiit ad regem
 Ptolemaidam, & inuenit gratiam in confe-
 ctu eius. * Et interpellabant aduerfus eum 25
 quidam iniqui ex gente fua. * Et fecit ei rex,
 licet fecerant ei qui ante eum fuerant: & ex-
 altauit eum in confpectu omnium amico-
 rum fuorum, * & ftatuit ei principatum fa- 26
 cerdotij, & quæcumque alia habuit prius
 pretiofa, & fecit eum principem amicorum.
 * Et poftulauit Ionathas à rege, vt immu- 28
 nem faceret Iudæam. & tres toparchias, &
 Samariam, & confines eius: & promifit ei
 talenta trecenta. * Et confenfit rex: & fcri- 29
 pfit rex Ionathæ epiftolas de his omnibus,
 hunc modum continentes: * Rex Demetrius
 fratri Ionathæ falutem, & genti Iudæorum. 30
 * Exemplum epiftolæ, quam fcripfimus La-
 ftheni parenti noftro de vobis, mifimus ad 31
 vos vt fciatis. * Rex Demetrius Laftheni pa-
 renti falutem. * Genti Iudæorum, amicis 32
 noftis. & conferuantibus quæ iufta funt apud
 nos, decreuimus benefacere, propter 33
 benignitatem ipforum, quam erga nos ha-
 bent. * Statuimus ergo illis omnes fines Iu- 34
 dææ, & tres ciuitates, Lydan, & Ramathan,
 quæ additæ funt Iudææ ex Samaria, & omnes
 confines earum, fequeftari omnibus facri-
 ficantibus in Ierofolymis, pro his quæ ab eis
 prius accipiebat rex per fingulos annos, &
 pro fructibus terræ & pomorum. * Et alia 35
 quæ ad nos pertinebant decimarum & tribu-
 torum, ex hoc tempore remittimus eis: & a-
 reas falinarum, & coronas quæ nobis defere-
 bantur, * omnia ipsis concedimus: & nihil
 horum irritū erit ex hoc, & in omne tempus:
 * Nunc ergo curate facere horū exemplum, 37
 & detur Ionathæ, & ponatur in monte fan-
 ctò, in loco celebri. * Et videns Demetrius 38
 rex quod filuit terra in confpectu fuo, & ni-
 hil ei refiftit, dimifit totum exercitum fuum,
 vnumquemq; in locum fuum, excepto pere-
 grino exercitu, quem contraxit ab infulis
 Gentium: & inimici erant ei omnes exerci-
 tus parum eius. * Tryphon autem erat qui-
 dam partium Alexandri prius: & vidit quo-
 niam omnis exercitus murmurabat contra
 Demetrium, & iuit ad Emalchuel Arabein,
 qui nutrebat Antiochum filium Alexandri
 * & affidebat ei, vt traderet eum ipsis, vt re-
 gnaret loco patris fui: & nunciavit ei quan-
 ta fecit Demetrius, & inimicitias exerci-

tuum eius aduerfus illum. Et manfit ibi die-
 bus multis. * Et mifit Ionathas ad Deme-
 trium regem, vt eueret eos, qui in arceerant
 in Ierufalem, & qui in præfidiis erant: quia im-
 pugnant Ifrael. * Et mifit Demetrius ad
 Ionathan, dicens: Non hæc tantum faciam
 tibi, & genti tuæ, fed gloria illuftrabo te, &
 gentem tuam, cum fuerit opportunum. * Nunc
 ergo rectè feceris, fi miferis in auxilium mihi
 viros: quia difceffit omnis exercitus meus.
 * Et mifit ei Ionathas tria millia virorum for-
 titum Antiochiam: & venerunt ad regem, &
 delectatus eft rex in aduentu eorum. * Et
 conuenerunt qui erant de ciuitate, centum
 viginti millia virorum, & volebant interfice-
 re regem. * Et fugit rex in aulam: & occupa-
 uerunt qui erant de ciuitate, itinera ciuita-
 tis, & ceperunt pugnare. * Et vocauit rex
 Iudæos in auxilium, & conuenerunt omnes
 fimul ad eum, & difperfi funt omnes per ci-
 uitatem: * & occiderunt in illa die centum
 millia hominum, & succenderunt ciuitatem,
 & ceperunt spolia multa in die illa, & libe-
 rauerunt regem. * Et viderunt qui erant de
 ciuitate, quod obtinuiffent Iudæi ciuitatem
 licet volebant: & infirmati funt mente fua,
 & clamauerunt ad regem cum precibus,
 dicentes: * Da nobis dexteras, & celfent Iu-
 dæi oppugnare nos & ciuitatem. * Et pro-
 fecerunt arma fua, & fecerunt pacem, & glo-
 rificati funt Iudæi in confpectu regis, & in
 confpectu omnium qui erant in regno eius,
 & nominati funt in regno: & regrefsi funt in
 Ierufalem habentes spolia multa. * Et fe-
 dit Demetrius rex in fede regni fui: & filuit
 terra in confpectu eius. * Et mentitus eft om-
 nia quæcumque dixit, & abalienauit fe
 a Ionatha, & non retribuit ei fecundum be-
 neficia quæ sibi tribuerat, & vexabat eum
 valde. * Poft hæc autem reuerfus eft Try-
 phon, & Antiochus cum eo puer adolefcens,
 & regnauit, & impofuit sibi diadema. * Et
 congregati funt ad eum omnes exercitus,
 quos difperferat Demetrius, & pugnaue-
 runt contra eum: & fugit, & terga vertit.
 * Et accepit Tryphon beftias, & obrinuit
 Antiochiam: * & fcripfit Antiochus adole-
 fcens Ionathæ, dicens: Conftituo tibi sacer-
 dotium, & conftituo te fuper quatuor ciui-
 tates, vt fis de amicis regis. * Et mifit illi vafa
 aurea in ministerium, & dedit ei poteflatem
 bibendi in auro, & effe in purpura, & habere
 fibulam auream: * & Simonem fratrem eius
 conftituit ducem à terminis Tyri vfque ad
 fines Ægypti. * Et exiit Ionathas, & peram-
 bulabat trans flumen ciuitates: & congrega-
 us eft ad eum omnis exercitus Syriæ in auxi-
 lium, & venit Alcalonem, & occurrerunt ei

honorificè de ciuitate. * Et abiit inde Gazam: 61
 & concluderunt se qui erant Gaza: & obsedit 5
 eam, & succendit quæ erant in circuitu ciui- 6
 tatis, & prædatus est ea. * Et rogauerunt Ga- 61
 zenfes Ionathan, & dedit illis dexteram: & 6
 accepit filios eorum obfides, & misit illos in 7
 Ierusalem: & perambulauit regionem vsque 62
 Damascum. * Et audiuit Ionathas quoddam 63
 præuaricati sunt principes Demetrii in Ca-
 des, quæ est in Galilæa, cum exercitu mul-
 to, volentes eum remouere à negotio regi:
 * & occurrit illis: fratrem autem suum Si- 64
 monem reliquit intra provinciam. * Et ap- 65
 plicuit Simon ad Bethsuram, & expugnabat
 eam diebus multis, & concludit eos. * Et po- 66
 stulauerunt ab eo dexteras accipere, & dedit
 illis: & eiecit eos inde, & cepit ciuitatem, &
 posuit in ea præsidium. * Et Ionathas & ca- 67
 stra eius applicuerunt ad aquam Genesari,
 & ante lucem vigilauerunt in campo Asor.
 * & ecce castra alienigenarum occurrebant 68
 in campo, & tendebant ei insidias in monti-
 bus: ipse autem occurrit ex aduerso. * Insi- 69
 dia vero exurrexerunt de locis suis, & comi-
 miserunt prælium. * Et fugerunt qui erant 70
 ex parte Ionathæ omnes, & nemo relictus est
 ex eis, nisi Mathathias filius Absolomi, & Lu-
 das filius Calphi, princeps militiæ exercitus.
 * Et scidit Ionathas vestimenta sua, & posuit 71
 terram in capite suo, & orauit. * Et reuersus 72
 est Ionathas ad eos in prælium, & conuertit
 eos in fugam, & pugnaverunt. * Et viderunt 73
 qui fugiebant partis illius, & reuersi sunt ad
 eum, & insequerantur cum eo omnes vsque
 Cades ad castra sua, & perueniunt vsque il- 74
 luc. * & ceciderunt de alienigenis in die illa
 tria millia virorum: & reuersus est Ionathas
 in Ierusalem.

CAP. XII.

*Ionathas cum Romanis ac Spartiatis foedus reno-
 uat: principes Demetrii ipsum inuadentes fu-
 gat: percussisq; Arabibus ordinat adificare
 præsidia in Iudææq; muro contra arcem in Ie-
 rusalem: sed à Tryphone cupiente regnum An-
 tiochi inuadere, & fingente se amicum, apud
 Ptolemaidæ dolo captus est, omnesq; qui cum
 eo erant interfecit.*

ET vidit Ionathas quia tempus eum iu- 1
 uat, & elegit viros, & misit eos Romam, A
 statuere & renouare cum eis amicitiam: * & 2
 ad Spartiatis, & ad alia loca misit epistolas
 secundum eandem formam. * Et abierunt 3
 Romam, & intrauerunt curiam, & dixerunt:
 Ionathas summus sacerdos, & gens Iudæo-
 rum miserunt nos, vt renouaremus amici-
 tiam & societatem secundum pristinum. * Et 4
 dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, vt

deducerent eos in terram Iuda cum pace
 5 * Et hoc est exemplum epistolaram, quas
 6 scripsit Ionathas Spartiatis: * IONATHAS
 summus sacerdos, & seniores gentis, & sacer-
 dotes, & reliquus populus Iudæorum, Spar- 61
 tiatis fratribus salutem. * Iam pridem mis- 6
 erant epistolæ ad Oniam summum sacerdo-
 tē ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam
 B estis fratres nostri, sicut rescriptum conti-
 8 net, quod subiectum est. * Et suscepit Onias
 virum, qui missus fuerat, cum honore: & ac-
 9 cepit epistolas, in quibus significabatur de
 societate & amicitia. * Nos, cum nullo ho-
 rum indigeremus, habentes solatio sacro
 10 libros, qui sunt in manibus nostris, * malui-
 mus mittere ad vos renouare fraternitatem
 & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur a vo-
 11 bis: multa enim tempora transierunt, ex quo
 misistis ad nos. * Nos ergo in omni tempore
 sine intermissione in diebus solemnibus, &
 ceteris quibus oportet, maiores sumus vo-
 12 stri in sacrificiis quæ offerimus, & in obse-
 quationibus, sicut fas est & decet meminisse
 13 fratrum. * Lætatur itaque de gloria vestra
 14 * Nos autem circumdederunt multe tribu-
 lationes, & multa prælia, & impugnavimus
 15 nos reges, qui sunt in circuitu nostro, * No-
 luimus ergo vobis molesti esse, neque cete-
 16 ris focus & amicis nostris, in his præliis. * ha-
 17 buimus enim de cælo auxilium, & liberaui-
 sumus nos, & humiliati sunt inimici nostri
 18 * Elegimus itaque Numentium Antiochis
 19 filium, & Antipatrem Iasonis filium, & mis-
 imus ad Romanos renouare cum eis amici-
 20 tiam & societatem pristinam. * Mandauimus
 21 itaque eis vt veniant etiam ad vos, & læ-
 ludent vos. & reddant vobis epistolas no-
 22 stras de inuolutione fraternitatis nostræ
 23 * Et nunc benefacietis respondentes nobis ad
 24 hæc. * Et hoc est rescriptum epistolæ:
 25 quod miserat Onias. * Arius, rex Spartiatis
 26 rum, Oniæ sacerdoti magno salutem. * In-
 uentum est in scriptura de Spartiatis & Iudæis,
 quoniam sunt fratres, & quod sunt de gene-
 re Abraham. * Et nunc ex quo hæc cognoui-
 mus, benefacitis scribentes nobis de pace epi-
 27 stræ. * Sed & nos rescripsimus vobis: Pecora
 nostra, & possessiones nostræ, vestræ sunt, &
 vestræ nostræ: mandauimus itaq; hæc nunc
 28 ciari vobis. * Et audiuit Ionathas, quoniam re-
 gressi sunt principes Demetrii cum exercitu
 multo supra quam prius, pugnare aduersus
 29 eum. * & exiit ab Ierusalem, & occurrit ei
 D in Amathite regione: non enim dederat ei
 spatium vt ingrederentur regionem eius.
 30 * Et misit speculatores in castra eorum: &
 reuersi renunciauerunt quoddam constitutum
 superuenire illis nocte. * Cum occidisset

autem sol, præcepit Ionathas suis vigilare, & esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, & posuit custodes per circuitum castrorum. * Et audierunt aduersarij quod paratus est Ionathas cum suis in bello: & timuerunt, & formidauerunt in corde suo & accenderunt furos in castris suis. * Ionathas autem, & qui videntem autem luminaria ardentia: & secutus est eos Ionathas, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum. * Et diuertit Ionathas ad Arabas, qui vocantur Zabadei, & percussit eos, & accepit spolia eorum. * Et iunxit, & venit Damascum, & perambulabat omnem regionem illam. * Simion autem exiit, & venit vsque ad Ascalonem, & ad proxima præsidia: & declinavit in Ioppen, & occupauit eam (* audiuit enim quod vellent præsidium tradere partibus Demetrii) & posuit ibi custodes vt custodirent eam. * Et reuersus est Ionathas, & conuocauit seniores populi, & cogitauit cum eis ædificare præsidia in Iudæa, & ædificare muros in Ierusalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis & ciuitatis, vt separaret eam à ciuitate, vt esset ipsa singulartiter, & neque emant, neque vendant. * Et conuenerunt, vt ædificarent ciuitatem: & cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparauit eum, qui vocatur Caphethertha: * & Simion ædificauit Adiada in Sephela, & munivit eam, & imposuit portas & seras. * Et cum cogitasset Tryphon regnare Asiæ, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem: * timens ne fortè non permitteret eum Ionathas, sed pugnaret aduersus eum, querebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethsan. * Et exiuit Ionathas obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethsan. * Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cum exercitu multo vt extenderet in eum manus, timuit. * & excepit eum cum honore, & commendauit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus suis vt obedirent ei, sicut sibi. * Et dixit Ionathæ: vt quid vexasti vniuersum populum, cum bellum nobis non sit? * Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia, & exercitum, & vniuersos propósitos negotij, & conuersus abibo: propterea enim veni. * Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Iuda. * Retinuit autem secum tria milia virorum: ex quibus remisit in Gali-

lxam duo milia, mille autem venerunt cum eo. * Vt autem intrauit Ptolemaidam Ionathas, clausurunt portas ciuitatis Ptolemenses: & comprehenderunt eum: & omnes, qui cum eo intrauerant, gladio interfecerunt. * Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, vt percerent omnes socios Ionathæ. * At illi cum cognouissent quia comprehensus est Ionathas, & perierit, & omnes qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium. * Et videntes hi, qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reuersi sunt: * illi autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda. Et planxerunt Ionathan, & eos qui cum ipso fuerant, valde: & luxit Israel luctu magno. * Et quæsierunt omnes gentes, quæ erant in circuitu eorum, conterere eos, dixerunt enim: * Nō habent principem, & adiuantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAP. XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Ionathas misit petitam à Tryphone pecuniam, una cum filiis Ionathæ ad eius redemptionem: Tryphon autem accepta pecunia patrem occidit cum filiis, quibus sepulcris ac desertis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin. Tryphon vero occiso Antiocho, regnum eius inuasit: & Simon impetratis à rege Demetrio literis sœderis ac immunitatis, expugnauit Gazaram, & arcem Ierosolymorum obtinuit: propter quod latum agunt festum, quod etiam quotannis apud Iudeos agi præcipitur.

ET audiuit Simon quod cōgregauit Tryphon exercitum copiosum, vt veniret in terram Iuda, & arterer eam. * Videns quia in tremore populus est, & in timore, ascendit Ierusalem, & congregauit populum: * & adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei, fecimus pro legibus, & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus: * horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, & relictus sum ego solus. * Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis. * Vindicabo itaq; gentem meam, & sancta, natos quoq; nostros, & vxores: quia congregatæ sunt vniuersæ gentes conterere nos inimicitia gratia. * Et accessus est spiritus populi simul vt audiuit sermones istos: * & responderunt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco Iudæ & Ionathæ fratris tui: * pona prælium nostrum: & omnia, quæcumq; dixeris nobis, faciemus. * Et congregans

omnes viros bellatores, acceleravit consummare vniuersos in iur & Ierusalem, & muniuit eam in gyro. * Et misit Ionathan filium Abilomi, & cum eo exercitum nouum, in Ioppen; & eiecit his, qui erant in ea, remansit illic ipse. * Et mouit Tryphon a Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Iuda, & Ionathas cum eo in custodia. * Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi. * Et ut cognouit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Ionathae; & quia commissurus esset cum eo praelium, misit ad eum legatos, * dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis, propter negotia quae habuit, detinuimus eum. * Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios eius obfides, ut non dimissus fugiat a nobis, & remittemus eum. * Et cognouit Simon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum, & pueros: ne inimicitiam magnamsumeret ad populum Israel, dicentem: * Quia non misit ei argentum, & pueros, propterea perii. * Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Ionathan. * Et post haec venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyrauerunt per viam quae ducit Ador: & Simon, & castra eius ambulabant in omnem locum quocumque ibant. * Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, & mitteret illis alimonias. * Et parauit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & non venit in Galaaditim. * Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Ionathan & filios eius ille. * Et conuertit Tryphon, & abiit in terram suam. * Et misit Simon, & accepit ossa Ionathae fratris sui, & sepeliuit ea in Modin ciuitate patrum eius. * Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, & luxerunt eum dies multos. * Et edificauit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum adificium altum visu, lapide polito retro & ante: * Et statuit septem pyramidas, vnam contra vnam patri & matri, & quatuor fratribus: * & his circumposuit columnas magnas, & super columnas arma, ad memoriam aeternam: & iuxta arma naues sculptas, quae viderentur ab omnibus nauigantibus mare. * hoc est sepulchrum, quod fecit in Modin, usque in hunc diem. * Tryphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum. * Et regnavit loco eius, & imposuit sibi diadema Asiae, & fecit plagam magnam in terra. * Et edificauit Simon praesidia Iudae, muniens ea turribus excelsis, & muris magnis, & portis, & fetis: & posuit ali-

34 menta in munitionibus. * Et elegit Simon viros, & misit ad Demetrium regem, ut faceret remissionem regioni, quia actas omnes 35 Tryphonis per direptionem fuerat gestis. * Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, & scripsit epistolam talem: * Rex Demetrius 36 Simoni summo sacerdoti, & amico regum, senioribus & genti Iudeorum, salutem. * Coronam auream, & bahem, quam misistis, suscepimus: & parati sumus facere vobiscum pacem magnam, & scribere praepositis regis 38 vobis quae indulsimus. * Quaecumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones, 39 quas edificastis, vobis sint. * remittimus quoque ignorantias, & peccata usque in hodiernum diem, & coronam quam debebatis: & si quid aliud erat tributarium in Ierusalem, tam non sit tributarium. * Et si quae 40 vobis apti sunt conferri inter nostros, conferantur, & sit inter nos pax. * Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum Gentium ab Israel. * Et cepit populus Israel scribere in tabulis & gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno 41 duce, & principe Iudeorum. * In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam castris, & fecit machinas, & applicuit ad ciuitatem, & percussit turrem vnam, & 42 comprehendit eam. * Et eruperant quierant intra machinam in ciuitatem: & factus 43 est motus magnus in ciuitate. * Et ascenderunt qui erant in ciuitate, cum vxoribus & filiis supra murum, scissis tunicis suis, & clamauerunt voce magna, postulantes a Simone dexteras sibi dari, * & dixerunt: Non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas. * Et flexus Simon, non debellauit eos: eiecit tamen eos de ciuitate, & mundauit aedes in quibus fuerant simulacra, & tunc intrauit in eam cum hymnis benedicens Dominum: * & eiecit ab ea omni immunditia, collocauit in eam viros qui legem facerent: & muniuit eam, & fecit sibi habitationem. * Qui autem erant in arce Ierusalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, ac vendere: & elurierunt valde, & multi ex eis fame perierunt. * Et clamauerunt ad Simonem ut dexteras acciperent: & dedit illis: & eiecit eos inde, & mundauit arcem a contraminationibus: * & intrauerunt in eam tertia & vigesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude, & raris palmarum, & cinyris, & cymbalis, & uablis, & hymnis, & canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israel. * Et constituit ut omnibus annis ageretur dies hi cum letitia. * Et muniuit montem templi, qui erat secus arcem, & ha-

brauit neque, & qui cum eo erant. Et vidit
Simon Ioannem filium suum, quod fortis
prælii vir esset: & posuit eum ducem virtutum
vniuersarum: & habitauit in Gazatis.

CAP. XIV.

*Demetrio à duce Arsaces deuictò & capto, Simon
cum suo populo magna pace fruitur: ad quem
missæ sunt literæ renouati foederis à Spartiatibus
& Romanis cum maxima laude Simonis, qui
Romanis clypeum aureum minarum mille mi-
serat.*

Anno centesimo septuagesimo secundo
congregauit rex Demetrius exercitum
suum, & abiit in Mediam ad contrahenda libi
auxilia, vt expugnaret Tryphonem. * Et audi-
uit Arsaces rex Persidis & Mediæ, quia intra-
uit Demetrius confines suos, & misit vnum de
principibus suis, vt comprehenderet eum vi-
uum, & adduceret eum ad se. * Et abiit, & per-
cussit castra Demetrii: & comprehendit eum
& duxit eum ad Arsacem. & posuit eum in cu-
stodiam. * Et filuit omnis terra Iuda omni-
bus diebus Simonis, & quæsiuit bona genti-
sux: & placuit illis potestas eius, & gloria eius.
omnibus diebus. * Et cum omni gloria sua ac-
cepit Ioppen in portum, & fecit introitum in
insulis maris. * Et dilatauit fines gentis suæ, &
obtinuit regionem. * Et congregauit capti-
uitatem multam, & dominatus est Gazaræ, &
Bethsuræ, & arci: & abstulit immunditias ex-
ea, & non erat qui resisteret ei. * Et vnusquis-
que colebat terram suam cum pace: & terra Iu-
da dabat fructus suos: & ligna camporum fru-
ctum suum. * Seniores in plateis sedebant om-
nes, & de bonis terræ tractabant, & iuuenes
induebant se gloriâ & stolas belli. * Et ciui-
tatibus tribuebat alimonias, & constituabat
eas vt essent vasa munitiois, quoadusque no-
minatum est nomen gloriæ eius vsque ad ex-
tremum terræ. * Fecit pacem super terram, &
lætatus est Israel lætitia magna. * Et sedit vnus-
quisque sub vite sua, & sub ficulnea sua: &
non erat qui eos terretet. * Defecit impugnans
eos super terram: reges contriti sunt in diebu-
illis. * Et confirmauit omnes humiles populi
sui, & legem exquisiuit, & abstulit omnem ini-
quum & malum: sancta glorificauit, & mul-
tiplicauit vasa sanctorum. * Et auditum est
Romæ quia defunctus esset Ionathas, & vsque
in Spartiatas: & contristati sunt valde. * Vt
audierunt autem quod Simon frater eius fa-
ctus esset summus sacerdos loco eius, & ipse
obteneret omnem regionem, & ciuitates in
ea; * scripserunt ad eum in tabulis æreis, vt
renouarent amicitias & societatem, quam fe-
cerant cum Iuda, & cum Ionatha fratribus
eius. * Et lætæ sunt in conspectu ecclesiæ

54
10 quas Spartiatæ miserunt: * SPARTIANO-
RVM principes, & ciuitates, Simoni Sacer-
doti magno, & senioribus, & sacerdotibus, &
reliquo populo Iudæorum, fratribus, salu-
tem. * Legati, qui missi sunt ad populum
nostrum, nunciauerunt nobis de vestra glo-
ria: & honore ac lætitia: & gauisi sumus in in-
troitu eorum. * Et scripsimus quæ ab eis erant
dicta in conciliis populi, sic: Numenius An-
tiochi, & Antipater Iasonis filius, legati Iu-
dæorum, venerunt ad nos, renouantes nobis
cum amicitiam pristinam. * Et placuit po-
pulo excipere viros gloriose, & ponere ex-
emplum sermonum eorum in segregatis populi
libris, vt sit ad memoriam populo Spartiatæ
eum. Exemplum autem horum scripsimus
Simoni magno sacerdoti. * Post hæc autem
misit Simon Numenium Romam, habentem
clypeum aureum magnum, podo mna-
rum mille, ad statuendam cum eis societa-
tem. Cum autem audisset populus Roma-
nus sermones istos, dixerunt: Quam gra-
ciarum actionem reddemus Simoni, & filiis
eius? Restituit enim ipse fratres suos, & ex-
pugnauit inimicos Israel ab eis: & statuerunt
ei libertatem, & descripserunt in tabulis æ-
reis, & posuerunt in titulis in monte Sion.
27 * Et hoc est exemplum scripturæ: OCTAVA
decima die mensis Elul, anno centesimo se-
ptuagesimo secundo, anno tertio sub Simo-
ne sacerdote magno in Asaramel, * in con-
uentu magno sacerdotum, & populi, & prin-
cipum gentis, & seniorum regionis, nota fa-
cta sunt hæc: Quoniam frequenter facta sunt
prælia in regione nostra. * Simon autem
E. Mathathias filius ex filiis Iarib, & fratres eius
dederunt se periculo, & restiterunt aduersa-
riis gentis suæ, vt starent sancta ipsorum, &
lex: & gloria magna glorificauerunt gentem
suam. * Et congregauit Ionathas gentem
suam, & factus est illis sacerdos magnus, & ap-
positus est ad populum suum. * Et voluerunt
inimici eorum calcare, & atterere regionem
ipsorum, & extendere manus in sancta eo-
rum. * Tunc restitit Simon, & pugnavit pro
gente sua, & erogauit pecunias multas, & ar-
mauit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis
stipendia: * & muniuit ciuitates Iudææ, & Beth-
suram, quæ erat in finibus Iudææ, vbi erant
arma hostium antea: & posuit illic præsidium
viros Iudæos. * Et Ioppen muniuit, quæ erat
ad mare, & Gazaram, quæ est in finibus Azo-
ti, in qua hostes antea habitabant, & collo-
cauit illic Iudæos: & quæcumque apta erant
ad correptionem eorum, posuit in eis. * Et
vidit populus actum Simonis, & gloriam
quam cogitabat facere genti suæ, & posue-

runt eum ducem tuum, & principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat hæc omnia, & iustitiam, & fidem, quam conseruauit genti suæ, & exquisiuit omni modo exaltare populum suum. * Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius, vt tollerentur gentes de regione ipsorum, & qui in ciuitate David erant in Ierusalem, & in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebant plagam magnam castitati: * & collocauit in ea viros Iudeos ad tutamentum regionis, & ciuitatis, & exaltauit muros Ierusalem. * Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium. * Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorificauit eum gloria magna. * Audiuit enim quod appellati sunt Iudæi a Romanis amici, & socij, & fratres, & quia susceperunt legatos Simonis gloriose: * & quia Iudæi, & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum: & summum sacerdotem in æternum, donec surgat propheta fidelis: * & vt sit super eos dux, & vt cura esset illi pro sanctis, & vt constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super præsidia: * & cura sit illi de sanctis: & vt audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione: & vt operiatur purpura, & auro: * & ne liceat ulli ex populo, & ex sacerdotibus, irritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione sine ipso: & vestiri purpura, & vti fibula aurea. * qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reuserit. * Et complacuit omni populo statuere Simonem, & facere secundum verba ista. * Et suscepit Simon, & placuit ei vt summo sacerdotio fungeretur, & esset dux & princeps gentis Iudæorum, & sacerdotum, & præflet omnibus. * Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri: * exemplum autem eorum ponere in ærario, vt habeat Simon, & filij eius.

C A P. XV.

Antiochus Demetrii filius literas amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos sibi Iudeos ceteris nationibus per literas commendant. Antiochus dum Tryphonem insequitur, missum à Simone militum auxilium recusat, mittitq; ad eum Athenobium qui multa tanquam debita reposcat, & Simonis responso accepto, constituit aduersus eum Cendebeum ducem exercitus, ipse vero Tryphonem persequitur.

ET misit rex Antiochus filius Demetrii **A**lepisolas ab insulis maris Simoni sacerdoti, & principi gentis Iudæorum, & vniuersæ genti: & erant continentes hunc medium. **R**EX Antiochus Simoni sacerdoti magno, & genti Iudæorum salutem. * Quoniam quidam pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vindicare regnum, & restituere illud sicut erat antea: & eledam feci multitudinem exercitus, & feci naues bellicas. * Volo autem procedere per regionem, vt vlciscar in eos, qui corruerunt regionem nostram, & qui desolauerunt ciuitates multas in regno meo. * Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges, & quæcumque alia bona remiserunt tibi: * & permitto tibi facere percussuram proprij inimicis in regione tua: Ierusalem autem sanctam esse, & liberam: & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ construxisti, quæ tenes, maneat tibi. * Et omne debitum regis, & quæ futura sunt regi, ex hoc & in totum tempus remittuntur tibi. * Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita vt manifestetur gloria vestra in vniuersa terra. * Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, & conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pauci relictis essent cum Tryphonem. * Et insecutus est eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam. * Sciebat enim quod congregata sunt mala in eum, & reliquit eum exercitus. * Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligatorum, & octo millibus equitum: * & circumiecit ciuitatem, & naues a mari accesserunt: & vexabant ciuitatem a terra & mari, & neminem sinebant ingredi vel egredi. * Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab vrbe Romana, habentes epistolas regibus & regionibus scriptas, in quibus continebantur hæc: **L** V C I V S consul Romanorum, Ptolemæo regi salutem. * Legati Iudæorum venerunt ad nos amici nostri, renouantes pristinam amicitiam & societatem, missi a Simone principe Sacerdotum, & populo Iudæorum. * Attulerunt autem & clypeum aureum minarum mille. * Placuit itaque nobis scribere regibus, & regionibus, vt non intulerant illis mala, neque impugnent eos, & contumaces eorum, & regiones eorum: & vt non intulerant auxilium pugnantibus aduersus eos. * Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum. * Si qui ergo pestilentes reuergerint in regione ipsorum ad vos, tradite eos Si-

monti principi sacerdotum, ut vindicaret in eos
secundum legem suam. * Hæc eadem scripta
sunt De metris regi, & Atralo, & Ariarathi,
& Atsaci, & in omnes regiones: & Lampia-
eo, & Spartiatis, & in Delum, & in Myndum,
& in Sicyonem, & in Cariam, & in Samum, &
in Pamphyliam, & in Lyciam, & in Alicar-
nassum, & in Coos, & in Siden, & in Aradon,
& in Rhodum, & in Phaselidem, & in Gorty-
nam, & Gnidum, & Cyprum, & Cyrenen.
* Exemplum autem eorum scripserunt Si-
moni principi sacerdotum, & populo Iudæo-
rum. * Antiochus autem rex applicuit castra
in Duram secundò, ad mouens ei semper ma-
nus, & machinas faciens: & concludit Try-
phonem, ne procederet, & misit ad eum Si-
mon duo millia virorum electorum in auxi-
lium, & argentum, & aurum, & vasa copiosa
& noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ
pactus est cum eo antea, & alienauit se ab eo.
* Et misit ad eum Athenobium vnum de a-
micis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos
tenetis Ioppen, & Gazaram, & arcem quæ est
in Ierusalem, ciuitates regni mei: * fines ea-
rum deiolaſtis, & fecistis plagam magnam in
terra, & dominati estis per loca multa in re-
gno meo. * Nunc ergo tradite ciuitates,
quas occupastis; & tributa locorum, in qui-
bus dominati estis extra fines Iudææ. * Si
autem, dace pro illis quingenta talenta ar-
genti, & exterminij, quod exterminastis, &
tributorum ciuitatum alia talenta quingē-
ta: sin autem, veniemus, & expugnabimus
vos. * Ervenit Athenobius amicus regis in
Ierusalem, & vidit gloriam Simonis, & clari-
tatem in auro & argento, & apparatus copio-
siorum: & obſtupuit: & reſtulit ei verba Re-
gis. * Et reſpondit ei Simon, & dixit ei: Neq-
alienam terram ſumpſimus, neq; aliena de-
tinemus: ſed hereditatem patrum noſtrorū,
quæ iniuſte ab inimicis noſtris aliquo tem-
pore poſſeſſa eſt. * Nos verò tempus habemus
iudicamus hereditatem patrum noſtro-
rum. * Nam de Ioppe & Gazara quæ expoſtu-
las, ipſi faciebant in populo plagam magnā,
& in regione noſtra: horum damus talenta
centum. Et non reſpondit ei Athenobius ver-
bum. * Reuerſus autem cum ira ad regem,
renunciavit ei verba iſta, & gloriam Simonis,
& vniuerſa quæ vidit: & iratus eſt rex ira
magna. * Tryphon autem fugit nauim in Ori-
thoda. * Et conſtituit rex Cendebeum
ducem maritimum, & exercitum peditum
& equitum dedit illi. * Et mandauit illi moue-
re caſtra contra faciem Iudææ: & mandauit
ei ædificare Gedorem, & obſtruere portas ci-
uitatis, & debellare populum. * Rex autem
perſequebatur Tryphonem. * Et peruenit

Cendebeus Iamnam, & cepit irritare ple-
bem, & conculcare Iudæam, & captiuare po-
pulum, & interficere, & ædificare Gedorem.
* Et collocauit illic equites, & exercitum: ut
egreſſi perambularent viam Iudææ, ſicut
conſtituit ei rex.

C A P. XVI.

*Simon ſenex mittit exercitum cum filiis ſuis Iuda
& Iohanne aduerſus Cendebeum: quo denſito
Ptolemæus gener Simonis dominari ambitio-
ne inflammatus, acceptos conſilio ſocerum eius-
que filios Maſbathium & Iudam dolo interſe-
cit, ut ita Iudææ provincias obſtineret: porro
nuntij quos ad Iohannem dolo interimendum
miſerat, ſunt ab illo interſecti. & Iohannes Pa-
tri in ſummo ſacerdotio ſucceſſit.*

ET ascendit Ioannes de Gazaris, & nun-
ciauit Simoni patri ſuo, quæ fecit Cende-
beus in populo ipſorum. * Et vocauit Simon
duos filios ſeniores, Iudam & Ioannem, & ait
illis: Ego, & fratres mei, & domus patris mei,
expugnauimus hoſtes Iſrael ab adoleſcentia
vſq; in hunc diem: & proſperatum eſt in ma-
nibus noſtris liberare Iſrael aliquoties. * Nūc
autem ſenui, ſed eſtote loco meo, & fratres
mei, & egreſſi pugnate pro gente noſtra: au-
xilium verò de cælo vobiſcum ſit. * Et elegit
de regione viginti millia virorum belligera-
torum, & equites; & profeſti ſunt ad Cende-
beum: & dormierunt in Modin. * Et ſurre-
xerunt mane, & abierunt in campum: & ec-
ce exercitus copioſus it obuiam illis peditū,
& equitum, & fluuius torrens erat inter me-
dium ipſorum: * Et admoit caſtra contra
faciem eorum ipſe, & populus eius, & vidit
populum trepidantem ad tranſſretandū tor-
rentem, & tranſſretauit primus: & viderunt
eum viri, & tranſierunt poſt eum. * Et diuiſit
populum, & equites in medio peditum: erat
autē equitatus aduerſariorum copioſus mi-
nis. * Et exclamauerunt ſacris tubis, & in fu-
gam cōuerſus eſt Cendebeus, & Caſtra eius:
& ceciderunt ex eis multi vulnerati: reſidui
autem in munitionem fugerunt. * Tunc vul-
neratus eſt Iudas frater Ioannis: Ioannes au-
tem inſecutus eſt eos, donec venit Cedronē,
quam ædificauit: * & fugerunt vſque ad tur-
res, quæ erant in agris Azori, & ſuccendit eas
igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorū,
& reuerſus eſt in Iudæam in pace. * Et Ptole-
mæus filius Abobi conſtitutus erat dux in câ-
po Iericho, & habebat argentum & aurum
multum. * erat enim gener ſummi ſacerdo-
tis. * Et exaltatum eſt cor eius, & volebat ob-
tinere regionem, & cogitabat dolum aduer-
ſus Simonem, & filios eius, ut tolleret eos.

* Simon

* Simon autem, perambulans ciuitates, qua-
erant in regione Iudæ, & solitudinem ge-
rens earum, descendit in Iericho ipse, & Ma-
tharias, filius eius, & Iudas, anno centesimo

14 | septuagesimo septimo, mense vndecimo, &
C | 15 | est mensis Sabath. * Et suscepit eos filius A-
bobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch-
cum dolo quam ædificauit: & fecit eis con-

uiuuium magnum, & abscondit illic viros. * Et
cū inebriatus esset Simon, & filij eius, sur-
rexit Ptolemæus cum suis, & sumperunt ar-
ma sua, & intrauerunt in conuiuuium, & occi-
derunt eum, & duos filios eius, & quosdam
pueros eius. * & fecit deceptionem magnam
in Israel, & reddidit mala pro bonis. * Et scri-
psit hæc Ptolemæus, & misit regi, vt mitteret
ei exercitum in auxilium, & traderet ei re-
gionem, & ciuitates eorum, & tributa. * Et
misit alios in Gazaram tollere Ioannem: &
tribunis misit epistolas, vt venirent ad se, &
daret eis argentum, & aurum, & dona. * Et
alios misit occupare Ierusalem, & montem
templi. * Et præcurrens quidam, nunciauit
Ioanni in Gazara, quia periit pater eius, &
fratres eius, & quia misit te quoque interfici.
* vt audiuit autem, vehementer expauit: &
comprehendit viros, qui venerant perdere
eū, & occidit eos: cognouit enim quia quæ-
rebant eum perdere. * Et cetera sermonum
Ioannis & bellorum eius, & bonarum virtu-
rum, quibus fortiter gessit, & ædificij muro-
rum, quos extruxit, & rerum gestarum eius:
* ecce hæc scripta sunt in libro dierum sa-

cerdotij eius, ex quo factus est princeps
cerdotum post patrem suum.

LIBER SECVNDVS MACHABÆO.

R V M.

C A P. I.

*Iudai habitantes Ierosolymis scribunt Iudam in
Ægypto commorantibus mortem Antiochia:
suorum qua in Perside contigerat, gratias Da-
genies, & hortantes vt celebrent diem Scuo-
pegia & diem dati ignis post reductionem ca-
ptiuitatis: cuius rei narratur hic historia & o-
ratio Nehemie.*

1 **R**atibus, qui sunt per Æ-
A ptum, Iudæis, salutem dicun-
fratres, qui sunt in Ierosoly-
mis, Iudæi, & qui in regionem
Iudæ, & pacem bonam. * Be-
nefaciat vobis Deus, & me-
minerit testamenti sui, quod locutus est
Abraham, & Isaac, & Iacob, seruorum fide-
fidelium

cum, & faciatis coraminiis, vt colat
 magno, & animo volenti. * Adapertat corve-
 strum in lege sua, & in præceptis suis, & faciat
 pacem. * Exaudiat orationes vestras, & re-
 concilietur vobis, nec vos deserat in tempo-
 re malo. * Et nunc hic sumus orantes pro
 vobis. * Regnante Demetrio anno centesimo
 sexagesimo nono, nos Iudæi scripsimus vobis
 in tribulatione, & impetu, qui superuenit no-
 bis in istis annis, ex quo recessit Iason à sancta
 terra, & a regno. * Portam succenderunt, &
 effuderunt sanguinem innocentem : & ora-
 uimus ad Dominum, & exauditi sumus, &
 obtulimus sacrificium, & similaginem, & ac-
 cendimus lucernas, & proposuimus panes.
 * Et nunc frequentate dies scenopegiæ mē-
 sis Casleu. * Anno centesimo octogesimo
 octauo, populus, qui est Ierosolymis, & in Iu-
 dra, Senatusq; & Iudas, Aristobolo magistro
 Ptolemæi regis, qui est de genere Christorum
 sacerdotum, & his, qui in Ægypto sunt, Iu-
 dæis, salutem & sanitatem. * De magnis pe-
 riculis à Deo liberati, magnifice gratias agi-
 mus ipsi, vt pote qui aduersus talem regem
 dimicauimus. * Ipse enim ebullire fecit de
 Perside eos, qui pugnaverunt contra nos, &
 sanctam ciuitatē. * Nam cum in Perside esset
 dux ipse, & cum ipso immensus exercitus, ce-
 cidit in templo Nanæ, consilio deceptus sa-
 cerdotum Nanæ. * ctenim cum ea habita-
 turus venit ad locum Antiochus, & amici
 eius, & vt acciperet pecunias multas dotis
 nomine. * Cūq; proposuissent eas sacerdotes
 Nanæ, & ipse cum paucis ingressus esset in-
 tra ambitum fani, clauserunt templum, * cū
 intrasset Antiochus: apertoque occulto ad-
 itu templi, mittētes lapides percusserunt du-
 cem & eos qui cum eo erant, & diuiserunt
 membratim, & capitibus amputatis foras
 proiecerunt. * Per omnia benedictus Deus,
 qui tradidit impios. * Facturi igitur quinta
 & vigesima die mensis Casleu purificationē
 templi, necessarium duximus significare vo-
 bis: vt & vos quoque agatis diem scenopegiæ,
 & diem ignis qui datus est quādo Nehemias
 ædificato templo & altari obtulit sacrificia.
 * Nam cum in Persidem ducerentur partes
 nostri, sacerdotes, qui tunc cultores Dei erāt
 acceptum ignem de altari occultē abscon-
 derunt in valle, vbi erat putcus altus & siccus, &
 in eo contutati sunt cum, ita vt omnib. igno-
 tus esset locus. * Cū autē præterissent anni
 multi, & placuit Deo vt mitteretur Nehe-
 mias à rege Persidis: nepotes sacerdotum il-
 lorum, qui absconderant, misit ad requiren-
 dum ignem: & sicut narrauerunt nobis, non
 auenerunt ignem, sed aquam crassam. * Et

iussit eos haurire, & asperere sibi & sacrificia,
 quæ imposita erāt, iussit sacerdos Nehemias
 aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erāt super-
 posita. * Vtique hoc factum est, & tempus af-
 fuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo,
 accenit ignis magnus, ita vt omnes mira-
 rentur. * Orationem autem faciebant om-
 nes sacerdotes, dum consummaretur sacri-
 ficiū, Ionatha inchoante, ceteris autem re-
 spondentibus. * Et Nehemiæ erat oratio hūc
 habens modum : DOMINE Deus omnium
 creator, terribilis & fortis, iustus & miseri-
 cors, qui solus es bonus rex, * solus præstans,
 solus iustus, & omnipotens, & æternus, qui
 liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres
 electos, & sanctificasti eos: * accipe sacrificiū
 pro vniuerso populo tuo Israel, & custodi
 partē tuam, & sanctifica. * Congrega testi-
 monium nostram, libera eos qui seruiūt Gen-
 tibus & contemptos & abominatos respice:
 vt sciant Gentes quia tu es Deus noster. * Af-
 flige opprimentes nos, & contumeliam fa-
 cientes in superbia. * Constitue populum
 tuum in loco sancto tuo, * sicut dixit Moyses.
 * Sacerdotes autem psallebant hymnos, vt
 quequo consumptum esset sacrificiū. * Cū
 autem consumptum esset sacrificiū, ex re-
 sidua aqua Nehemias iussit lapides maiores
 perfundi. * Quod vt factum est, ex eis flam-
 ma accensa est : sed ex lumine, quod refulsit
 ab altari, consumpta est. * Vt verò manifesta
 est res, renunciatum est regi Perlarum,
 quoddā in loco, in quo ignem absconderant hi
 qui translati fuerant sacerdotes, aqua appa-
 ruit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant,
 purificauerunt sacrificia. * Considerans au-
 tem rex, & rem diligenter examinans, fecit
 ei templum, vt probaret quod factum erat.
 * & cum probasset, sacerdotibus donauit
 multa bona, & alia atque alia munera, & ac-
 ciptens manu sua, tribuebat eis. * Appellauit
 autem Nehemias hunc locum Nephthar,
 quod interpretatur purificatio. Vocatur au-
 tem apud plures Nephi.

C A P. II.

*Ieremias sub Babylonicam captiuitatem traditu
 transmigrantibus igne & lege Dei, in eo mon-
 te ad quem ascendens Moyses vidit terram pro-
 missionis, abscondit tabernaculum, arcam &
 altare incensi, vt ibi essent vsque ad populi re-
 ditum ex captiuitate Babylonica: quædā Moysi
 & Salomonis facta hic attinguntur. de factis
 Iuda Machabai & fratrum eius : de quo
 quinque Insonis volumina in vnum librum
 contrahuntur.*

Nuenitur autem in descriptionibus Iere-
 miæ prophetæ, quod iussit eos ignem acci-

pere qui transmigrauerunt: ut significatum est, & ut mandauit transmigratis. * Et dedit illis legem ne obliuiscerentur praecepta Domini, & ut non errarent mentibus videntes simulachra aurea & argentea, & ornamenta eorum. * Et alia huiusmodi dicens, hortatur ne legem amouerent à corde suo. * Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum & arcam iussit propheta diuino responso ad se factio comitari secum, usquequo exiit in montem, in quo Moyses ascendit, & vidit Dei hereditatem. * Et veniens ibi Ieremias inuenit locum speluncæ & tabernaculum, & arcam, & altare incensi intulit illuc, & ostiū obstruxit. * Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum: & non potuerunt inuenire. * Ut autem cognouit Ieremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat: * & tunc Dominus ostenderet hæc & appareret maiestas Domini, & nubes erit, sicut & Moyse manifestabatur, & sicut cum Salomon petiit ut locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc. * Magnificè etenim sapientiam tractabat: & ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis & consummationis templi. * Sicut & Moyses orabat ad Dominum, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum, sic & Salomon orauit, & descendit ignis de cælo, & consumpsit holocaustum. * Et dixit Moyses, eò quod non sit comestum quod erat pro peccato, consumptum est. * Similiter & Salomon octo diebus celebrauit dedicationem. * Inferebantur autem in descriptionibus & commentariis Nehemiæ hæc eadem: & ut construens Bibliothecam congregauit de regionibus libros, & Prophetarum, & David, & epistolas Regum, & de donariis. * Similiter autem & Iudas ea, quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregauit omnia, & sunt apud nos. * Si ergo desideratis hæc mittere qui perferant vobis. * Acturi itaque purificationem scripsimus vobis: bene ergo facietis, si egeritis hos dies. * Deus autem, qui liberauit populum suum, & reddidit hereditatem omnibus, & regnum, & sacerdotium, & sanctificationem, * sicut promisit in lege, speramus quòd citò nostri miseribitur, & congregabit de sub cælo in locum sanctum. * Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgauit. * De Iuda verò Machabæo, & fratribus eius, & de templi magni purificatione, & de aræ dedicatione; * sed & de præliis, quæ pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium eius Eupatorem; * & de illuminationibus quæ de cælo factæ sunt ad eos, qui pro Iudeis

fortiter fecerunt, ita ut vniuersam regionem, cum pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent, & famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & ciuitatem liberarent, & leges, quæ abolitæ erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis; * itemque ab Asone Cyrenæo quinque libris comprehensam, tentauimus nos vno volumine breuiare. * Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggregatæ narrationes historiarum propter multitudinem rerum, * curauimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studio vero, ut facilius possint memoriz commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur. * Et nobis quidem ipsis, quod hoc opus breuiandi causa suscepimus, non facilem laborem, immo verò negotium plenum vigiliarum & sudoris assumpsimus. * Sicut hi qui præparant conuiuium, & quarunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinent. * veritatem quidem de singulis, auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam breuitati studentes. * Sicut enim nouæ domus architecto de vniuersa structura curandum est: ei verò qui pingere curat, quæ apta sunt ad ornatum, exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis. * Et enim intellectum colligere, & ordinare sermone, & curiosius partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori: * breuitatem verò dictionis lectari, & executiones rerum vitare, breuianti concedendum est. * Hinc ergo narrationem incipimus: de præfatione tantum dixisse sufficiat. * Studium enim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

C A P. III.

Simon templi præpositus thesauros eius Apolloni duci prodis, ad quos rapiendos missus a rege Heliodorus post iussus Iudaorum orationes a Deo percussus, sed Onia pontificis sacrificio precibus liberatur, ac iussu Deo & onia gratiis, narrat regi, ac ceteris omnibus De magnalia.

1 | Gitur cum sancta ciuitas habitaretur in
A | omni pace, leges etiam adhuc optime custodirentur, propter Oniæ pontificis pietatem, & animos odio habentes mala, * fiebat ut & ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent: * ita ut Seleucus Asiæ rex de redditibus suis præstaret o-

mnes sumptus ad ministerium sacrificiorum
 pertinentes. * Simon autem de tribu Ben-
 jamin præpositus templi constitutus, con-
 tendebat, obstitente sibi principe sacerdo-
 tum, iniquum aliquid in ciuitate moliri.
 * Sed cum vincere Oniam non posset, venit
 ad Appollonium Tharsæ filium, qui eo
 tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœnicis:
 * & nunciavit ei, pecuniis innumerabilibus
 plenum esse ærarium Ierosolymis, & com-
 munes copias immensas esse, quæ non per-
 tinent ad rationem sacrificiorum: esse au-
 tem possibile sub potestate regis cadere vni-
 uersa. * Cumque retulisset ad regem Appol-
 lonius de pecuniis quæ delata erant, ille ac-
 citum Heliodorum, qui erat super negotia
 eius, misit cum mandatis, ut prædictam pec-
 uniam transportaret. * Statimque Helio-
 dorus iter est aggressus, specie quidem quasi
 per Cœlesyriam & Phœnicem ciuitates esset
 peragiturus, reuera autem regis proposi-
 tum perfecturus. * Sed, cum venisset Ieroso-
 lymam, & benigne a summo sacerdote in ci-
 uitate esset exceptus, narrauit de dato indi-
 cio pecuniarum: & cuius rei gratia adesset,
 aperuit: interrogabat autem, si uerè hæc ita
 essent. * Tunc summus sacerdos ostendit de-
 posita esse hæc, & victualia viduarum & pu-
 pillorum. * quædam verò esse Hircani Tobie
 vi ualde eminentis, in his quæ detulerat im-
 pius Simon: vniuersa autem argenti talenta
 esse quadringenta, & auri ducenta. * decipi
 verò eos, qui credidissent loco & templo,
 quod per vniuersum mundum honoratur,
 pro sui veneratione & sanctitate omnino
 impossibile esse. * At ille pro his quæ habe-
 bat in mandatis à rege, dicebat omni genere
 regia esse deferenda. * Constituta autem
 die intrabat de his Heliodorus ordinaturus.
 Non modica verò per vniuersam ciuitatem
 erat trepidatio. * Sacerdotes autem ante al-
 tate cum stolis sacerdotilibus iactauerunt
 se, & inuocabant de cœlo eum, qui de
 positis legem posuit, ut his, qui deposuerant
 ea, salua custodiret. * Iam verò qui videbat
 summi sacerdotis vultum, mente vulneraba-
 tur: facies enim & color immutatus, declara-
 bat internum animi dolorem, * circumfusa
 enim erat mœstitia quædam viro, & horror
 corporis, per quem manifestus aspicientibus
 dolor cordis eius efficiebatur. * Alij etiam
 gregatim de domibus confluebant, publica
 supplicatione obsecrantes, pro eo quod in
 contemptum locus esset venturus. * Accu-
 rantesque mulieres ciliis pectus, per plateas
 confluebant. sed & virgines, quæ conclusæ
 erant, procurrebant ad Oniam, alij autem
 ad muros, quædam verò per fenestras aspi-

20 ciebant: vniuersæ autem protendentes ma-
 21 nus in cœlum deprecabantur. * erat enim
 misera commistæ multitudinis, & magni sa-
 22 cerdotis in agone constituti expectatio. * Et
 hi quidem inuocabant omnipotentem Deum
 ut credita sibi, his qui crediderant, cum om-
 23 ni integritate conseruarentur. * Heliodorus
 autem, quod decreuerat, perficiebat eodem
 24 loco ipse cum satellitibus circa ærarium præ-
 sens. * Sed spiritus omnipotentis Dei ma-
 gnam fecit suæ ostensionis euidentiam, ita
 E ut omnes, qui ausi fuerant parere ei, ruentes
 Dei virtute, in dissolutionem & formidinem
 25 conuerterentur. * Apparuit enim illis qui-
 dam equus terribilem habens sessorem, opti-
 mis operimentis adornatus: isque cum im-
 petu Heliodoro priores calces elisit. qui au-
 tem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.
 26 * Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute
 decori, optimi gloria, speciosi; amictu: qui
 circumsteterunt eum, & ex utraque parte
 flagellabant, sine intermissione multis pla-
 27 gis verberantes. * Subito autem Heliodorus
 concidit in terram, eumque multa caligine
 circumfusus raperunt, atque in sella gesta-
 28 toria positum eiecerunt. * Et is, qui cum mul-
 tis cursoribus & satellitibus prædictum ingres-
 sus est ærarium, portabatur nullo sibi auxiliū
 29 ferente, manifesta Dei cognita virtute: * &
 ille quidem per diuinam virtutem iacebat
 mutus, atque omni spe & salute priuatus.
 30 * Hi autem Dominum benedicebant, quia
 F magnificabat locum suum: & templū, quod
 paulo antè timore ac tumultu erat plenum,
 apparente omnipotente Domino, gaudio &
 31 lætitia impletum est. * Tunc verò ex amicis
 Heliodori quidam rogabant vestitum On-
 niam, ut inuocaret altissimum, ut vitam do-
 naret ei, qui in supremo spiritu erat consti-
 32 tutus. * Considerans autem summus sacer-
 dos, ne fortè rex suspicaretur malitiam ali-
 quam ex ludæis circa Heliodorum consum-
 matā, obtulit pro salute viri hostiā salutārē.
 33 * Cumque summus sacerdos exoraret, iidem
 iuuenes eisdem vestibus amicti, astantes He-
 liodoro, dixerunt: Oniæ sacerdoti gratias
 age: nam propter eum Dominus tibi vitam
 34 donauit. * Tu autem à Deo flagellatus, nunc
 cia omnibus magnalia Dei, & potestatem.
 35 Et his dictis, non comparuerunt. * Helio-
 dorus autem, hostia Deo oblata, & voris
 magnis promissis ei, qui viuere illi concessit,
 & Oniæ gratias agens, recepto exercitu, re-
 36 pedabat ad regem. * Testabatur autem om-
 nibus ea quæ sub oculis suis viderat opera
 37 magni Dei. * Cum autem rex interrogasset
 Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel
 38 Ierosolymam mitti, ait: * Siquidem habes
 hostem

hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte il-
luc, & flagellatum eum recipies, si tamen e-
uaferit: eò quòd in loco sit verè Dei quædam
virtus. * Nam ipse, qui habet in cælis habita-
tionem, visitator & adiutor est loci illius, &
venientes ad malefaciendum percutit, ac per-
dit. * Igitur de Heliodoro, & ætarij custodia,
ita res se habet,

C A P. IV.

*Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum con-
cessit, cuius pontificatum ambiens frater eius
Iason, promisit regi plurima talenta, acceptoq;
pontificatu omnem Dei cultum peruerit, quem
pontificatu priuari curat Menelaus, pluræ regi
talenta pollicitus: cui promissa non præstanti
succedit frater ipsius Lyfimachus: Onias quum
Menelaus de sacrilegio argueret, illius suæ ual-
Andronico perimitur: propter quod iussu An-
tiochi in eodem loco Andronicus interimitur.
Lyfimacho à populo oppresso, Menelaus apud
regem accusatus, intercedentibus donis abso-
uitur occisis innocentibus eius accusatoribus.*

Simon autem prædictus pecuniarum & pa-
strix delator, malè loquebatur de Onia, A
tamquam ipse Heliodorù instigasset ad hæc,
& ipse fuisset incensor malorum: * prouiso-
remque ciuitatis, ac defenforem gentis suæ,
& æmulatorem legis Dei, audebat insidiato-
rem regni dicere. * Sed, cum inimicitia in-
tantum procederent, vt etiam per quosdam
Simonis necessarios homicidia fierent: * cõ-
siderans Onias periculum contentionis, &
Appollonium insanire, utpote ducem Cæle-
syræ & Phœnicis, ad augendam malitiam
Simonis, ad regem se contulit, * non vt ciui-
accusator, sed communem utilitatem apud
semetipsum vniuersæ multitudinis conside-
rans. * Videbat enim sine regali prouidentia
impossibile esse pacem rebus dari, nec Simo-
nem posse cessare à stultitia sua. * Sed post
Seleuci vitæ excessum, cum suscepisset re-
gnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur,
ambiebat Iason frater Oniæ summum sa-
cerdotium: * adito rege, promittens ei ar-
genti talenta trecenta sexaginta, & ex reddi-
tibus aliis talenta octoginta, * super hæc
potestati eius concederetur gymnasium &
ephebiæ sibi construere, & eos, qui in Ie-
rosolymis erant, Antiochenos scribere.
* Quod cum rex annuisset, & obtinuisset
principatum, statim ad gentilem ritum con-
tribules suos trāsferre cœpit. * & amoris his,
quæ humanitatis causa Iudæis à regibus fue-
rant constituta, per Ioannem patrem Eupo-
lemi, qui apud Romanos de amicitia &

societate functus est legatione legitima, ci-
uium iura destituens, praua instituta sancie-
bat. * Etenim ausus est sub ipsa arce gymna-
sium constituere, & optimos quosque eph-
eborum in lupanariis ponere. * Erat autem
hoc non initium, sed incrementum quod-
dam, & profectus gentilis & alienigenæ con-
uersationis, propter impii & non sacerdotis
Iasonis nefarium & inauditum scelus: * ita vt
sacerdotes iam non circa altaris officia dediti
essent, sed contempto templo, & sacrificiis ne-
glectis, festinarent participes fieri palæstræ, &
præbitionis eius iniustæ, & in exercitiis dili-
* & patrios quidem honores nihil habentes,
Græcas glorias optimas arbitrabantur: * qua-
cum graui periculosa eos contentio habebat,
& eorum instituta æmulabantur, ac per om-
nia his consimiles esse cupiebant, quos ho-
lles & peremptores habuerant. * In leges
nam diuinæ impie agere impune non cedit:
sed hoc tempus sequens declarabit. * Cum
autem quinquennalis agon Tyri celebrare-
tur, & rex præsens esset, * misit Iason facino-
rosus, ab Ierosolymis viros peccatores, por-
tantes argenti didrachmas trecentas in sacri-
ficium Herculis: quas postulauerunt hi, qui
asportauerant, ne in sacrificiis erogarentur,
quia non oporteret, sed in alios sumptus eas
deputari. * Sed hæc oblatæ sunt quidem ab
eo, qui miserat, in sacrificium Herculis: pro-
pter præsentem autem datæ sunt in sacrificium
nauium triremium. * Misso autem in Ægy-
ptum Apollonium, Mnesthei filio, propter pri-
mates Ptolemæi Philometoris regis, cum co-
gnouisset Antiochus alienum se à negotiis re-
gni effectum, propriis utilitatibus consulens,
profectus inde venit Ioppen, & inde Ierosoly-
mam. * Et magnificè ab Iasone & ciuitate
D. susceptus, cum facularum luminibus & laudi-
bus ingressus est: & inde in Phœnicen exerci-
tum conuertit. * Et post triennii tempus mi-
sit Iason Menelaum, supradicti Simonis fra-
trem, portantem pecunias regi, & de negotiis
necessariis responsa perlaturum. * At ille
commendatus regi, cum magnificasset sa-
ciem potestatis eius, in semetipsum retorſit
summum sacerdotium, superponens Iasoni
talenta argenti trecenta. * Acceptisque ære
mandatis, venit, nihil quidem habens di-
gnum sacerdotis, animos verò crudeliter iuda-
ni, & seræ beluæ iram gens. * Et Iason qui-
dem, qui propriam fratrem captiuauerat, ipse
deceptus profugus in Ammonitidem expul-
sus est regionem. * Menelaus autem principa-
tum quidem obtinuit: de pecuniis verò regi
promissis, nihil agebat, cum exactionem lue-
ret Sosttratus, qui arci erat præpositus: * nam
ad hunc exactio vestigalium pertinebat quam

ob causam vtrique ad regem sunt euocati.
 * Et Menelaus amotus est à sacerdotio, suc-
 cedente Lyfimacho fratre suo: Sosistratus au-
 tem prælatus est Cyprii. * Et cum hæc age-
 rentur, contigit, Tharsenses & Mallotas se-
 ditionem mouere, eo quod Antiochidi regis
 concubinæ dono essent dati. * Festinanter
 itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto-
 rino ex comitibus suis Andronico. * Ratus au-
 tem Menelaus accepisse se tempus oportu-
 num, aurea quadam vasa è templo furatus
 donauit Andronico, & alia vendiderat Tyri
 & per vicinas ciuitates. * Quod cum certissi-
 me cognouisset Onias, arguebat eum, ipse in
 loco tuto se continens Antiochiæ secus Da-
 phnem. * Vnde Menelaus accedens ad An-
 dronicum, rogabat, vt Oniam interficeret.
 Qui cum venisset ad Oniam, & datis dextris
 cum iureiuratio (quamuis esset ei suspectus)
 suauis de asilo procedere, statim eum per-
 emit, non veritus iustitiam. * Ob quam cau-
 sam non solum Iudæi, sed aliæ quoque natio-
 nes indignabantur, & molestè ferebant de
 nece tanti viri iniusta. * Sed regressum regem
 de Ciliciæ locis, adierunt Iudæi apud Antio-
 chiam, simul & Græci, conquerentes de ini-
 qua nece Oniæ. * Contristatus itaque animo
 Antiochus propter Oniam, & flexus ad mise-
 ricordiam, lacrymas fudit, reeordatus defun-
 cti sobrietatem & modestiam. * accensisque
 animis, Andronicum purpura exutum, per
 totam ciuitatem iubet circumduci: & in eo-
 dem loco, in quo in Oniam impietate com-
 miserat, sacrilegum vitam priuari, Domino illi
 condignam retribuente pœnam. * Multis
 autem sacrilegiis in templo à Lyfimacho
 commissis Menelai consilio, & diuulgata
 fama, congregata est multitudo aduer-
 sum Lyfimachum multum iam auro exportato.
 * Turbis autem insurgentibus, & animis ira
 repletis, Lyfimachus armatis ferè tribus
 millibus iniquis manibus uti cœpit, duce
 quodam tyranno, ætate pariter & dementia
 prouecto. * Sed vt intellexerunt conatum
 Lyfimachi, alij lapides, alij fustes validos ar-
 ripuerunt: quidam verò cinerem in Lyfima-
 chum iecere. * Et multi quidem vulnerati,
 quidam autem & prostrati, omnes verò in
 fugam conuersi sunt: ipsum etiam sacrile-
 gum secus ararium interfecerunt. * De his
 ergo cœpit iudicium aduersum Menelaum
 agitari. * Et cum venisset rex Tyrum, ad ipsum
 negotium detulerunt missi tres viri à senio-
 ribus. * Et cum superaretur Menelaus, pro-
 misit Ptolomæo multas pecunias dare ad
 suadendum regi. * Itaque Ptolomæus in quo-
 dam atrio positum quasi refrigerandi gratia
 regem adiit, & deduxit à sententia: * & Me-

nelaum quidem vniuersæ malitiæ reum cri-
 minibus absoluit: miseros autem, qui, et-
 iam si apud Scythas causam dixissent, inno-
 centes iudicarentur, hos morte damnavit.
 * Cirò ergo iniustam pœnam dederunt, qui
 pro ciuitate & populo, & sacris vasibus, causam
 profecuti sunt. * Quamobrem Tyrii quoque
 indignati, erga sepulturam eorum liberalis-
 simi extiterunt. * Menelaus autem propter
 eorum, qui in potentia erant, auaritiam, per-
 manebat in potestate, crescens in malitia ad
 insidias ciuium.

C A P. V.

Armatis exercitus, ipsorumque congressiones Ierosolymis in aere quadraginta diebus conspiciuntur. Iason Ierusalem inuadens, & ciues crudeliter trucidans apud externos misere moritur. Antiochus innumeris in Ierusalem trucidatis, vinctis ac venundatis, templum spoliatur: & discendens relinquit crudeles præpositos qui populum affligant: rursumque, misso duce Apollonio plurimos interficit: Iudas verò Machabæus cum suis in desertum locum secessit.

Eodem tempore Antiochus secundus pro-
 fectionem parauit in Ægyptum. * Con-
 tigit autem per vniuersam Ierosolymorum
 ciuitatem videri diebus quadraginta per æ-
 ra equites discurretes, auratas stolas habentes,
 & hastis, quasi cohortes, armatos, * &
 cursus equorum per ordines digestos, & con-
 gressiones fieri oominus, & scutorum motus,
 & galeatorum multitudinem gladiis distric-
 tis, & telorum iactus, & aureorum armorum
 splendorem, omnisque generis lorica-
 rum. * Quapropter omnes rogabant in bonum
 monstra conuerti. * Sed cum falsus rumor
 exisset, tanquam vita excessisset Antio-
 chus, assumptis Iason non minus mille viris,
 repente aggressus est ciuitatem: & ciuibus
 ad murum conuolantibus, ad vltimū apprehensa
 ciuitate, Menelaus fugit in arcem: Iason
 verò non parebat in cæde ciuibus suis,
 nec cogitabat prosperitate aduersum cognatos
 malum esse maximum, arbitratus hostium
 & non ciuium se trophæa capturum. * Et prin-
 cipatum quidem non obtinuit, finem verò
 insidiarum suarum confusionem accepit, &
 profugus iterum abiit in Ammaniten. * Ad
 vltimum, in exitum sui conelusus ab Aræa
 Arabum tyranno, fugiens de ciuitate in ciuitatem,
 omnibus odiosus, vt refuga legum &
 execrabilis, vt patriæ ciuium hostis, in Ægyptum
 extrusus est: * & qui multos de patria
 sua expulerat, peregrè periit, Lacedæmonas
 profectus, quasi pro cognatione ibi refu-
 gium habiturus: * & qui insepultos multos
 abiecerat, ipse & illamentatus, & insepul-

tus abiicitur, sepultura neq; peregrina vltus,
neque patrio sepulchro parricipans. * His
itaque gestis, suspicatus est rex societatem
deserturos Iudæos : & ob hoc profectus ex
Ægypto efferratis animis, ciuitatem quidem
armis cepit. * Iussit autem militibus interfi-
cere, nec parcere occurrentibus, & per domos
ascendentes trucidare. * Fiebant ergo cædes
iuuenum ac seniorum, & mulierum & nato-
rum exterminia, virginumq; & paruulorum
neces. * Erant autem toto triduo octoginta
millia interfecti, quadraginta millia vincti,
non minus autem venundati. * Sed nec ista
sufficiunt : ausus est etiam intrare templum
vniuersa terra sancti, Menelao ductore, qui
legum & patriæ fuit proditor : & scelestis
manibus lumens sancta vasa, quæ ab aliis re-
gibus & ciuitatibus erant posita ad ornatum
loci, & gloriam, cōtrecebat indigne, & con-
taminabat. * ita alienatus mente Antiochus,
non considerabat, quod propter peccata ha-
bitantium ciuitatem, modicum Deus fuerat
iratus : propter quod & accidit circa locum
despectio : * alioquin nisi cōtigisset eos mul-
tis peccatis esse inuolutos, sicut Heliodo-
r^{us}, qui missus est à Seleuco rege ad expolian-
dum ærarium, etiam hic statim adueniens
flagellatus & repulsus vtrique fuisset ab auda-
cia. * Verum non propter locum, gentem ;
sed propter gentem, locum Deus elegit. * Id-
eoq; & ipse locus particeps factus est populi
malorum : postea autem fiet socius bonorum
& qui derelictus in ira Dei omnipotentis est,
iterum in magni Domini reconciliatione
cum summa gloria exaltabitur. * Igitur An-
tiochus mille & octingentis ablatis de tem-
plo talentis, velociter Antiochiam regressus
est, existimans se præ superbia terram ad na-
uigandum, pelagus verò ad iter agendum de-
ducturum propter mentis elationem. * Reli-
quit autem & præpositos ad affligendam
gentem : Ierosolymis quidem Philippum ge-
nere Phrygem, morib. crudeliorem eo ipso,
à quo constitutus est : * in Garizim autem
Andronicū & Menelaum, qui grauius quam
ceteri imminebant ciuib. * Cumq; appo-
situs esset cōtra Iudæos, misit odiosum prin-
cipem Apollonium cum exercitu viginti &
duobus millibus, præcipiens ei omnes perfe-
ctæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes
vendere. * Qui cum venisset Ierosolymā, pa-
cem simulās, quicquid usq; ad diem sanctū sab-
bati : & tunc feriatis Iudæis, arma capere suis
præcepit. * Omnesq; qui ad spectaculū pro-
cesserant, trucidauit : & ciuitatē cum armati
discurrrens ingentem multitudinem per-
mit. * Iudas autem Machabeus, qui decimus
fuerat, secesserat in desertum locum, ibique

inter feras vitam in montibus cum suis age-
bat : & fœni cibo vescentes, demorabantur,
ne participes essent coinquinationis.

CAP. VI.

Per ducem à rege missum Iudæi à lege Dei arcentur templumq; sceleratissime profanatur, & Iudæi etiam per varias regiones dispersi ad idolorum cognuntur sacrificia : describitur duarum mulierum supplicium eo quod filios suos circumcidissent, sabbatumq; celebrantes concremantur : ostenditur tamen hæc afflictio non esse Dei desertis, sed suos corripientis : egregium Eleazaris martyrium, nolentis porcinu vesci carnibus nec id simile.

1 Sed non post multum temporis, misit rex
A Sienem quendam Antiochenum, qui com-
pelleret Iudæos, vt se transferrent à patriis &
2 Dei legibus : * contaminare etiam quod in
Ierosolymis erat templum, & cognomina-
te Iouis Olympij : & in Garizim, prout erant
hi, qui locum inhabitabant, Iouis hospitalis.
3 * Pessima autem & vniuersis grauis erat ma-
4 lorum incurio : * nam templum luxuria &
comestationibus Gentium erat plenum, &
scortantium cum meretricibus, sacratisque
adibus mulieres se vltro ingerebant, inuid
5 ferentes ea, quæ non licebat. * Altare etiam
plenum erat illicitis, quæ legibus prohibe-
6 bantur. * Neq; autem sabbata custodieban-
8 tur, neque dies solemnes patrij seruabantur,
nec simpliciter Iudæum se esse quisquā con-
7 fitebatur. * Ducebantur autē cum amara ne-
cessitate in die natalis regis ad sacrificia : &
cū Liberii sacra celebrarentur, cogeabantur
8 hedera coronati Libero circuire. * Decretum
autē exiit in proximas Gentilium ciuitates,
suggerentibus Ptolemæis, vt pari modo & i-
9 phi aduersus Iudæos agerent, vt sacrificarent
10 eos autem, qui nolent transire ad instituta
Gentium interficerent : erat ergo videre mi-
seriam. * Dux enim mulieres delatas sunt na-
tos suos circumcidisse : quas infantibus ad
vbera suspensis, cum publicè per ciuitatem
circumduxissent, per muros præcipitauerūt.
11 * Alij verò, ad proximas cōeuntes spelun-
cas, & latenter sabbati diem celebrantes, cum
C indicari essent Philippo, flammis succens
sunt, eo quod verebantur, propter religio-
nem & obseruationi, manu sibi met auxilium
12 ferre. * Obsecro autem eos, qui hunc librum
lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduer-
sos casus, sed reputet, ea quæ acciderunt, non
ad interitum, sed ad correctionem esse ge-
13 neris nostri. * Etenim multo tempore non
sinere peccatoribus, ex sententia agere, sed
statim ultiones adhibere, magni benefici est
14 indicium. * Non enim, sicut in aliis nationib

^{Sup. 3. o.}
25. 27.

Dominus patienter expectat, vt eas, cum iudici
 dies aduenerit, in plenitudine peccato-
 rum puniat: * ita & in nobis statuit, vt pec-
 catis nostris in finem deuolutis, ita demum
 in nos vindicet. * Propter quod numquā qui-
 dem à nobis misericordiam suam amouet:
 corripitens verò in aduersis, populum suum
 non derelinquit. * Sed hæc nobis ad commo-
 nitionem legentium dicta sint paucis. Iam
 autem veniendum est ad narrationem. * Igi-
 tur Eleazarus vnus de primoribus scriba-
 rum, vir ætate prouectus, & vultu decorus, a-
 perto ore hians compellebatur carnē porci-
 nam manducare. * At ille gloriosissimā mor-
 tem magis quē odibilem vitam comple-
 ctēs, voluntariē præibat ad supplicium. * In-
 tuens autem, quemadmodum oporteret ac-
 cedere; patienter sustinens, destinauit non
 admittere illicita propter vitæ amorem. * H-
 autē qui astabant, iniqua miseratione com-
 moti, propter antiquam viri amicitiam, tol-
 lentes eum secretò rogabant afferri carnes,
 quibus vesci ei licebat, vt simularetur man-
 ducasse, sicut rex imperauerat, de sacrificij
 carnibus: * vt hoc facto, à morte liberaretur:
 & propter veterem viri amicitiam, hæc in eo
 faciebant humanitatem. * At ille cogitare
 cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam
 dignam, & ingenitę nobilitatis canitiem, at-
 que à puero optimæ conuersationis actus: &
 secundum sanctæ & à Deo cōditæ legis con-
 stituta. respondit citò, dicens, præmitti se
 velle in infernum. * Non enim ætati nostræ
 dignū est, inquit, fingere: vt multi adolescen-
 tium, arbitantes Eleazarum nonaginta an-
 norum transisse ad vitam alienigenarum: * &
 ipsi propter meam simulationem, & propter
 modicū corruptibilis vitæ tempus decipian-
 tur; & per hoc maculam, atq; execrationem
 meæ senectuti cōquiram. * Nam, etsi in præ-
 senti tempore supplicij hominum eripiar,
 sed manum Omnipotentis nec viuus, nec de-
 functus effugiam. * Quamobrem fortiter vi-
 ta excedendo, senectute quidem dignus ap-
 parebo: * adolescentibus autem exemplum
 fortē relinquam, si prompto animo, ac forti-
 ter pro grauissimis ac sanctissimis legib. ho-
 nestā morte perfungar. His dictis, confestim
 ad supplicium trahebatur. * Hi autem, qui
 eum ducebant, & paulò ante fuerant mitio-
 res, in iram conuersi sunt propter sermones
 ab eo dictos, quos illi per arrogantiam pro-
 latorum arbitrabantur. * Sed cum plagis peri-
 meretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui ha-
 bes sanctā scientiam, manifestē tu scis, quia,
 cum à morte possem liberari, duos corporis
 sustineo dolores: secundū animam verò pro-
 pter timorem tuum libenter hæc patior. * Et

iste quidem hoc modo vita decessit, non so-
 lum iuuenibus, sed & vniuersę genti memo-
 riam mortis suę ad exemplum virtutis & for-
 titudinis derelinquens.

C A P. VII.

*Septem fratrum matrisque eorum ingentia for-
 tissimęque tolerata supplicia, quid porcinis
 nollent vesci carnibus: & quam constanter re-
 gi ob suam crudelitatem ostenderint parati
 esse damnationem, & mater suos filios sit ex-
 hortata.*

1 **C**ontigit autē & septem fratres vnā cum
 A matre sua apprehensos, compelli à rege
 edere contra fas carnes porcinas, flagris &
 2 taureis cruciatis. * Vnus autem ex illis, qui
 erat primus, sic ait: Quid queris, & quid vis
 3 discere à nobis? parati sumus mori, quā
 patrias Dei leges præuaricari. * Iratus ita-
 4 que rex, iussit sartagine & ollas æneas suc-
 cendi: quibus statim succensis, * iussit, ei qui
 prior fuerat locutus, amputari linguam: &
 cute capitis abstracta, summas quoque ma-
 5 nus & pedes ei præscindi, ceteris eius fratri-
 bus & matre insipientibus. * Et, cum iam
 per omnia inutilis factus esset, iussit ignem
 6 admoueri, & adhuc spirantem torteri in sar-
 tagine: in qua cum diu cruciaretur, ceteri v-
 7 nā cum matre inuicem se hortabantur mo-
 ri fortiter, * dicens: Dominus Deus aspi-
 ciet veritatem, & consolabitur in nobis,
 * quemadmodum in protestatione cantici
 declarauit Moyses: & in seruis suis consola-
 8 bitur. * Mortuo itaq; illo primo hoc modo,
 sequentem deducebant ad illudendum: &
 cute capitis eius cū capillis abstracta, inter-
 9 rogabāt, si manducaret prius, quā toto cor-
 pore per membra singula puniretur. * At ille,
 respondens patria voce, dixit: Non faciam.
 Propter quod & iste, sequēti loco, primi tor-
 10 menta suscepit: * & in vltimo spiritu cōstitu-
 tus, sic ait: Tu quidē scelestissime in præsentī
 vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos
 pro suis legibus in æternā vitæ resurrectione
 11 ne suscitabit. * Post hunc tertius illuditur, &
 linguam postulatus citò protulit, & manus
 12 constanter extendit: * & cum fiducia ait: E
 cœlo ista possideo, sed propter Dei leges nūc
 hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea re-
 13 cepturum spero: * ita vt rex, & qui cum ipso
 erant, mirarentur adolescentis animum,
 quòd tamquam nihilum ducret cruciatus.
 14 Et hoc ita defuncto, quartū vexabant simi-
 liter torquentes. * Et, cum iam esset ad mor-
 tem, sic ait: Porius est ab hominibus morti
 datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso
 resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam
 non erit. * Et cum admouissent quintum,

* Deut. 32.
 c. 36.

vexabant

vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit: *** Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum. * tu autem patienter sustine, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te & semen tuum torquebit. * Post hunc ducebant sextum, & iam mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis: * tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaueris. * Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, propter spem quam in Deum habebat: * singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: & femineæ cogitationi masculinum animum inferens, * dixit ad eos: Nescio qualiter in vtero meo apparuisti: neque enim ego spiritum & animam donaui vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi: * sed enim mundi Creator, qui formauit hominis natiuitatem, qui que omnium inuenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius. * Antiochus autem, contemni se arbitrat, simul & exprobratis voce despecta, cum adhuc adulescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed & cum iuramento affirmabat, se diuitem & beatum facturum, & translatum à patriis legibus amicum habiturum, & res necessarias ei præbiturum. * Sed ad hæc cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocauit rex matrem, & suadebat ei vt adulescenti fieret in salutem. * Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suam se filio suo itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Filii mi, misere mei, quæ te in vtero nouem mensibus portauit, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem istam perduxit. * Peto, nate, vt aspicias ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus: * ita fiet, vt non timeas carnificem istum; sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, vt in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam. * Cum hæc illa adhuc diceret, ait adulescens: Quem sustinetis? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysen. * Tu verò, qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei. * Nos enim pro peccatis nostris hæc patimur. * Et si nobis propter increpationem & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed ite-**

rum reconciliabitur seruis suis. * Tu autem, ô scelestè & omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in seruos Gentis Dei, & omnia insipientis, iudicium effugisti. * Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento æternæ vitæ effecti sunt: tu verò iudicio Dei iustas superbæ tuæ poenas exolues. * Ego autem, sicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patriis legibus: inuocans Deum maturius genti nostræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus confiteri quod ipse est Deus solus. * In me verò & in fratribus meis declinet omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum iuste superducta est. * Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius desecuit, indignè ferens derisum. * Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens. * Nouissimè autem post filios & mater consumpta est. * Igitur de sacrificiis, & de nimis crudelitatibus satis dictum est.

CAP. VIII.

Iudas Machabæus inuocato Dei auxilio post aliquot victorias, Nicanorem qui certam sibi de Iudeis pollicebatur victoriam, suos primum ad constantiam adhortatus, profligauit, interfecit de eius exercitu vnam cum Timotheo & Bacchide plus quam 20000. ita vt Nicanor solus effugiens predicaret Iudeos Deum habere protectorem.

Iudas verò Machabæus, & qui cum illo erant, introibant latenter in castella: & conuocantes cognatos & amicos, & eos, qui permanserunt in Iudaismo, assumentes, eduxerunt ad sex millia virorum. * Et inuocabant Dominum, vt respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & miseretur templo, quod contaminabatur ab impiis: * miseretur etiam extermini ciuitatis, quæ esset illico complananda, & vocem sanguinis ad se clamantis audiret: * inemoraretur quoque iniquissimas mortes paruulorum innocentum, & blasphemias nomini suo illatas, & indignaretur super his. * At Machabæus, congregata multitidine, intolerabilis gentibus effuditur: ira enim Domini in misericordiam conuersa est. * Et superueniens castellis & ciuitatibus improuis, succendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat: * maxime autem noctibus ad huiusmodi excursus ferebatur, & fama virutis eius vbique diffundebatur. * Videbat autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei credere

prosperare.

prosperè ad Ptolomæum ducem, Cœleſtyiæ & Phœnicis ſcripſit, vt auxilium ferret regis negotijs. * At ille velociter miſit Nicanorem Patrocli de primoribus amicū, datis ei de permiſtis gentibus, armatis non min⁹ viginti millibus, vt vniuerſum Iudæorū genus dele-
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15

16
 17
 18
 19
 20
 21

tum tamen quod erat ad patres eorum, & propter inuocationem ſancti & magnifici nominis eius ſuper ipſos. * Conuocatis autem Machabæus ſeptem millibus, qui cum ipſo erant, rogabat ne hoſtibus reconciliarentur, neque metuerent inique venientium aduerſum ſe hoſtium multitudinem, ſed fortiter cōtenderent, * ante oculos habētes contumeliā, quæ loco ſancto ab his iniuſte eſſet illata, itemque & ludibrio habitæ ciuitatis iniuriā, adhuc etiam veterum inſtituta conuulſa. * Nam illi quidem armis confidunt, ait, ſimul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui poteſt & venientes aduerſum nos, & vniuerſum mundum vno nutu delere, confidimus. * Admonuit autem eos & de auxilijs Dei, quæ facta ſunt erga parentes: & quod ſub Sennacherib centum octogintaquinque millia perierunt: * & de prælio, quod eis aduerſus Galatas fuit in Babylonia, vt omnes, vbi ad rem vētum eſt, Macedonibus ſocijs hæſitantibus, ipſi ſex millia ſoli peremerunt centum viginti millia, propter auxilium illis datum de cœlo, & beneficia pro his plurima conſecuti ſunt. * His verbis

⁹4. Reg. 19.
 g. 35.
 Tob. 1. d.
 21.
 Ecc. 48. d.
 24.
 1. Mac. 7.
 f. 41.
 Iſa. 37. g.
 36.

constantes effecti sunt, & pro legibus & patria mori parati. * Constituit itaque fratres suos duces vtriusque ordini, Simonem, & Iosephum, & Ionathan, subiectis vnique millenis & quingentenis: * Ad hoc etiam ab Esdra & Ao il-

22
 24

lis sancto libro, & dato signo adiutorij Dei in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore. * Et factis sibi adiutore Omnipotente, interfecerunt super nouem millia hominum: maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulne-

ribus debilem factam fugere compulerunt. 1
 * Pecuniis vero eorum, qui ad emptionem ipso- 2
 rum venerant, sublati, ipso, usquequaque per- F
 secuti sunt, * sed reuersi sunt hora cōclusi: nam 26
 erat ante sabbatum: quam ob causam non per-
 seuerauerunt insequentes. * Atma autem ipso- 27
 rum & spolia cōgregantes, sabbatum agebant:
 benedicentes Dominum, qui liberauit eos in 28
 isto die misericordiae initium stillans in eos. *
 Post sabbatum verò, debilibus, & orphanis, &
 viduis, sed & senioribus facientes. * Et cum arma 29
 habuere. * His itaque gestis, & communiter ab
 omnibus facta obsecratione, misericordem Do- 30
 minum postulabant, ut in finem seruis suis re-
 conciliaretur. * Et ex his, qui cum Timotheo
 & Bacchide erant contra se contententes super
 viginti millia intersecerunt, & munitiones ex-
 cellis obrinuerunt: & plures praedas diuiserunt,
 æquam portionem debilibus, pupillis & vi- 31
 duis, sed & senioribus facientes. * Et cum arma
 eorum diligenter collegissent, omnia compo-
 suerunt in locis oportunis, residua verò spolia 32
 Ierosolymam detulerunt: * & Philarchen, qui
 cum Timotheo erat interfecerunt, virum sce- G
 lestum, qui in multis Iudæos afflixerat. * Et
 cum epinicia agerent Ierosolymis, eum, qui sa- 33
 crasianus incenderat, id est, Callisthenem,
 cum iam quoddam domicilium refugisset, in-
 cenderunt, digna ei mercede pro impietatibus
 suis reddita. * Facinorosissimus autem Nica- 34
 nor, qui mille negotiantes ad Iudæorum ven-
 ditionem adduxerat, humiliatus auxilio Do- 35
 mini, ab his quos nullo existimauerat, depo-
 sita veste gloriæ, per mediterranea fugiens, so-
 lus venit Antiochiam, summam infelicitatem
 de interitu sui exercitus cōsecutus. * Et qui pro- 36
 miserat Romanis tributum restituere de ca-
 ptiuitate Ierosolymorum, prædicabat nunc
 protectorem Deum habere Iudæos, & ob ipsum
 inuulnerabiles esse, eò quod sequerentur le-
 ges ab ipso constitutas.

C A P. IX.

*Antiochus à Persèpolis fugatus, dum Iudæos ad
 interuentionem perdere medicaretur, maximis
 viscerum doloribus à Deo percussus, cum foeto-
 re intolerabili scaturiensibus e corpore vermi-
 bus, post suorum criminum agnitionem, & serò
 promissam emendationem, merita morte occu-
 buit, scriptis ad Iudæos literis ut filio suo sub-
 diti persisterent.*

Eodem tempore Antiochus inhonestè re- 1
 uertebatur de Perside. * Intrauerat enim 2
 in eam, quæ dicitur Persèpolis, & tentauit ex- A
 poliare templum, & ciuitatem opprimere: sed
 multitudine ad arma concurrente, in fugam
 versi sunt: & ita contigit ut Antiochus post fu- 3
 gam turpiter rediret. * Et cum venisset circa
 Ecbatanam, recognouit quæ erga Nicano-

rem & Timotheum gesta sunt. * Elatus autem
 in ira, arbitrabatur se, iniuriam illorum qui se
 fugauerant, posse in Iudæos retorquere: ideo-
 que iussit agitari currum suum, sine intermis-
 sione agens iter, cœlesti eum iudicio perur-
 gente, eò quòd ita superbe locutus est Ierosolymam, & congeriem sepulchri
 Iudæorum eam facturum. * Sed qui vniuer-
 sa conspiciat Dominus Deus Israel, percussit
 eum insanabili & inuisibili plaga. Ut enim fi-
 niuit hunc ipsum sermonem, apprehēdit eum
 dolor dirus viscerum, & amara internouit
 menta: * & quidem satis iuste, quippe qui mul-
 tis & nouis cruciatibus aliorum torserat visce-
 ra, licet ille nullo modo à sua malitia cessaret.
 7 * Super hoc autem superbia repletus, ignem
 spirans animo in Iudæos, & præcipiens accele-
 rari negotiū, contigit illum impetu euntem de
 curru cadere, & graui corporis collisione mem-
 bra vexari. * Isque sibi videbatur etiam fludi-
 bus maris imperare, supra humanum modum
 superbia repletus, & montium altitudines in
 statere appendere, nunc humilatus ad terram
 in gestatorio portabatur, manifestam Dei vir-
 tutem in semetipso testans: ita ut de cor-
 pore impii vermes scaturirent, ac viuientis in
 doloribus carnes eius effluerent, odore etiam
 illius & foetore exercitus grauaretur. * & qui
 paulò antè sidera cœli contingere se arbitra-
 batur, eum nemo poterat propter intoleran-
 tiam foetoris portare. * Hinc igitur cœpit ex
 graui superbia deductus ad agnitionem sui ve-
 nire, diuina admonitus plaga, per momenta
 singula doloribus suis augmenta capientibus.
 12 * & cum nec ipsam foetorem suum ferre pos-
 set, ira ait: iustum est subditū esse Deo, & mor-
 talem non paria Deo sentire. * Orabat autem
 hic scelestus Dominum, à quo nō esset miseri-
 cordiam cōsecutus. * Et ciuitatem, ad quam
 festinans veniebat ut eam ad solum deduceret,
 ac sepulchrum congestorum faceret, nunc
 optat liberam reddere: * & Iudæos, quos ante
 G sepultura quidem se dignos habiturum, sed a-
 uibus ac feris diripiendos traditurum, & cum
 paruulis exterminaturum dixerat, æquales
 16 nunc Atheniensibus facturum pollicetur. *
 templum etiam sanctum, quod prius expolia-
 uerat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa
 multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia
 17 sumptus de redditibus suis præstaturum: * su-
 per hæc, & Iudæum se futurum, & omnem lo-
 cum terræ perambulaturum, & prædicaturum
 18 Dei potestatem. * Sed non cessantibus dolori-
 bus (superuenerat enim in eum iustum Dei iu-
 dicium) desperans scripsit ad Iudæos in modū
 deprecationis epistolam hæc continentem:
 19 * OPTIMI Scribis Iudæis plurimam sa-
 lutē, & bene valere, & esse felices, rex & princeps

Antiochus. * Si bene valeatis, & filii vestri, & ex
sententia vobis cuncta sunt, maximas agi-
mus gratias. * Et ego in infirmitate con-
stitutus, vestri autem memor benignè, reuer-
sus de Persidis locis, & infirmitate graui appre-
hensus, necessarium duxi pro communi vili-
tate curam habere: * non desperans memeti-
psum, sed sperem multam habens effugiendi in-
firmitatem. * Respicens autem quod & pater
meus, quibus temporibus in locis superiori-
bus ducebat exercitum, ostendit qui post se su-
sciperet principatum: * vt si quid contrarium
accideret, aut difficile nunciaretur, scientes hi
qui in regionibus erant, cui esset rerum sum-
ma derelicta, non turbarentur. * Ad hæc con-
siderans de proximo potentes quosque & vi-
cinos temporibus insidiantes, & euentum ex-
pectantes, designavi filium meum Antiochum
regem, quem sæpè recurrentis in superiora re-
gna multis vestrum commendabam: & scripsi
ad eum quæ subiecta sunt. * Oro itaque vos &
peto, memores beneficiorum publicè & pri-
uatim, vt vnusquisque conseruet fidem ad me
& ad filium meum. * Confido enim, eum mo-
destè & humanè acturum, & sequentem pro-
positum meum, & communem vobis fore.
* Igitur homicida & blasphemus pessime per-
cussus, & vt ipse alios tractauerat, peregrè in
montibus miserabili oblitu vita functus est.
* Transferebat autem corpus Philippus colla-
taneus eius, qui metuens filium Antiochi, ad
Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.

C A P. X.

*Iudas Machabeus purgatis templo ac ciuitate,
octo diebus solennitatem celebrat & quotian-
nis celebrandam ordinat. Eupator Antiocho
patri in regno succedens, Ptolemæo veneno ex-
imico, Gorgiam ducem locorum constituit, Iu-
dæos sæpius pugna molestantem: Iudæi &
hunc & Timotheum variisq; hostium mu-
nitiones deuincunt, occisus plurimis millibus,
quinq; etiam equitibus de caelo apparentibus,
qui Iudæis in auxilium venerant.*

Machabæus autè, & qui cum eo erant Do-
mino se protegente templum quidem, A
& ciuitatem recepit, aras aut, quas alienigenæ
per plateas extruxerant, itemq; delubra demo-
litus est. * & purgato templo, aliud altare fece-
runt: & de ignitis lapidibus igne concepto sa-
crificia obtulerunt post biennium, & incensum,
& lucernas, & panes propositionis posuerunt.
* Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in
terra, ne amplius talibus malis incideret sed &
si quando peccassent, vt ab ipso mitius corripe-
rentur, & nō barbaris ac blasphemis hominibus
traderentur. * Qua die aut templum ab alieni-
genis pollutum fuerat, cōiungit eadem die purifi-
cationem fieri, vigesima quinta mensis, qui

6 fuit Casleu. * Et cum lætitia diebus octo ege-
B runt in modum tabernaculorum, recordante
quod ante modicum temporis, diem sollemp-
nem tabernaculorum in montibus & in spe-
7 luncis more bestiarum egerant. * Propter
quod Thyrsos, & ramos virides, & palmas
præferebant ei, qui sperauit mundari locum
8 suum. * Et decreuerunt communi præcepto
& decreto, vniuersæ genti Iudæorum, omni-
9 bus annis agere dies istos. * Et Antiochi qui-
dem, qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus
ira se habuit. * Nunc autem de Eupatore An-
10 tiochi impii filio, quæ gesta sunt narrabimus,
11 breuiantes materiam, quæ in bellis gesta sunt. * Hic
C enim suscepto regno, constituit super negotia
regni Lysiam quendam, Phœnicis & Syriæ
12 militiæ principem. * Nam Ptolemæus, qui di-
cebat Macer iusti tenax erga Iudæos esse
constituit, & præcipue propter iniquitatem
quæ facta erat in eos, & pacifice agere cum eis.
13 * Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupa-
torem, cum frequenter proditor audiret, eò
quod Cyprum creditam sibi à Philometore
deseruisset, & ad Antiochum Nobilem trans-
14 latus etiam ab eo recessisset, veneno vitam si-
niuit. * Gorgias autem, cum esset dux loco-
rum, assumptis aduenis frequenter Iudæos
15 debellabat. * Iudæi verò, qui tenebant op-
D portunas munitiones, fugatos ab Ierosoly-
16 mis suscipiebant, & bellare tentabant. * Hi ve-
rò qui erant cum Machabæo, per orationes
Dominum rogantes vt esset sibi adiutor, im-
petum fecerunt in munitiones Idumæorum:
17 * multaque vi insistentes, loca obtinuerunt,
occurrentes interemerunt, & omnes simul
non minus viginti millibus trucidauerunt.
18 * Quidam autem, cum confugissent in duas
turres valde munitas, omnem apparatus ad
19 repugnandum habentes, * Machabæus ad
eorum expugnationem, relicto Simone, &
Iosepho, itemque Zachæo, eisque qui cum
20 ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quæ am-
plius perurgebant, pugnas conuersus est. * Hi
verò qui cum Simone erant, cupiditate du-
cti, a quibusdam qui in turribus erant, suasi
E sunt pecunia: & septuaginta millibus di-
drachmis acceptis, dimiserunt quosdam effu-
21 gere. * Cū n autem Machabæo nuntiatum es-
set quod factum est, principibus populi con-
gregatis, accusauit, quod pecunia fratres ven-
22 didissent aduersariis eorum dimissis. * Hos
igitur proditores factos interfecit, & conse-
23 citum duas turres occupauit. * Armis autem
ac manibus omnia prospere agendo, in dua-
bus munitionibus plus quam viginti milia
24 peremit. * At Timotheus, qui prius a Iu-
dæis fuerat superatus, conuocato exercitu pe-
regriinæ multitudinis: & congregato equitatu

Atiano, aduenit quasi armis Iudæam capturus. * Machabæus autem, & quicum ipse o-
rant, appropinquante illo, deprecabantur Do-
minum, caput terra aspergentes, lumbosque
cilicis præcincti, * ad altaris crepidinem pro-
uoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum
esset inimicus, & aduersariis aduersaretur, sicut
lex dicit. * Et ita post orationem, sumptis ag-
mis, longius de ciuitate procedentes, & proxi-
mi hostibus effecti, resederunt. * Primo autem
solis ortu utrique commiserunt: isti quidem
victoriæ & prosperitatis sponsores cum vir-
tute Dominum habentes: illi autem ducem
belli animum habebant. * Sed, cum vehemens
pugna esset, apparuerunt aduersariis de cælo
virique in equis, frenis aureis decori, du-
carum Iudæis præstantes: * ex quibus duo
Machabæum medium habentes, armis suis
circumseptum incolumem conseruabant: in
aduersariis autem tela & fulmina iaciebant,
ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturba-
tione cadebant. * Interfecti sunt autem vigin-
ti millia quingenti, & equites sexcenti. * Timo-
theus verò confugit in Gazaram præsidium
munitum, cui præerat Chæreas. * Machabæus
autem, & qui cum eo erant, lætantes obside-
runt præsidium diebus quatuor. * At hi qui
intus erant, loci firmitate confisi, supra mo-
dum maledicebant, & sermones nefandos ia-
ctabant. * Secum dies quinta illucesceret, vigin-
tini iuuenes ex his cum Machabæo erant, ac-
cessi animis propter blasphemiam, viriliter
accesserunt ad murum, & feroci animo ince-
dentes ascendebant: * sed & alii similiter a-
scendentes, turres portasque succendere ag-
gressi sunt, atque ipsos maledicos viuos con-
cremare. * Per continuum autem biduum præ-
sidio vastato, Timotheum occultantem se, in
quodam repositum loco peremerunt: & fratrem
illius Chæream & Apollonophanem occiderunt.
* Quibus gestis, in hymnis & confessionibus
benedicebant Dominum, qui magna fecit in
Israhel, & victoriam dedit illis.

C A P. XI.

*Iudas Machabæum ferocis Lysias maximum pro-
stravit exercitum, freuit auxilio missi calibus
equitis: quod animaduertens Lysias pacē inter
Iudaos & regem composuit. Reseruntur epistola
Lysia, Antiochi ac Romanorum ad Iudaos, &
Antiochi ad Lysiam pro Iudæis.*

Sed paruo post tempore, Lysias procurator
regis, & propinquus, ac negotiorum præ-
positus, grauiter ferens de his quæ acciderant,
congregatis octoginta millibus, & equitatu
vniuerso, veniebat aduersus Iudæos, existimans
se ciuitatem quidem captam Gentibus habi-
tationem saluturum, * templum vero in pecu-
niæ quæstum, sicut cætera delubra Gentium,

habiturum, & per singulos annos vana sa-
cerdotium: * nusquam recogitans Dei po-
tatem, sed mente effrenatus, in multitudine
pedium, & in millibus equitum, & in octo-
ginta elephantis confidebat. * Ingressus au-
tem Iudæam, & appropians Bethsuræ, quæ
erat in angustio loco, ab Ierosolyma intervallo
quinque stadiorum, illud præsidium expu-
gnabat. * Ut autem Machabæus, & quicum
eo erant, cognouerunt expugnari præsidia,
cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, &
omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret
ad salutem Israhel. * Et ipse primus Macha-
bæus, sumptis armis, ceteros adhortatus est si-
militer periculum subire, & ferre auxilium
fratribus suis. * Cumque pariter prompto ani-
mo procederent, Ierosolymis apparuit præce-
dens eos eques in veste candida, armis aureis
hastam vibrans. * Tunc omnes simul benedi-
xerunt misericordem Dominum, & conualue-
runt animis non solum homines, sed & bestias
ferocissimas, & muros ferreos parati penetrare.
* Ibant igitur prompti, de cælo habentes ad-
iutorem, & misericordem super eos Dominum.
* Leonum autem more impetu irruentes in
hostes, prostrauerunt ex eis vndecim millia pe-
ditum, & equitum mille sexcentos: * vniuersos
autem in fugam verterunt, plures autem ex eis
vulnerati nudi euaserunt. Sed & ipse Lysias
turpiter fugiens euasit. * Et quia non insen-
tatur erat, secum ipse reputans salutem erga se di-
minutionem, & intelligens iniustos esse He-
bræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes,
misit ad eos: * promissique se consensurum o-
mnibus quæ iusta sunt, & regem compulsum
amicum fieri. * Annuit autem Machabæus præ-
cipibus Lysia, in omnibus vultum consulens: &
quæcumque Machabæus scripsit Lysia de Iudæis,
ea rex concessit. * Nam erant scriptæ Iudæis e-
pistolæ à Lysia quidē hunc modum continentes:
L Y S I A S populo Iudæorum salutem. * Io-
dannes & Abesalom, qui missi fuerant à vobis,
tradentes scripta, postulabant vicia, quæ per il-
los significabantur, implerem. * Quæcumque
igitur regi potuerunt perferri, exposui: & quæ
res petiuerunt, concessi. * Si igitur in negotium
fidem conseruaueritis, & deinceps bonorum
vobis causa esse tentabo. * De ceteris autem per
singula verbo mandauimus, & isti, & his, qui à me
missi sunt, colloqui vobiscum. * Bene valere.
E Anno centesimo quadagesimo octauo, men-
sis Dioscori die vigesima & quarta.
* Regis autem epistola ista continebat:
R E X Antiochus Lysia fratri salutem. * Patre
nostro inter deos translato, nos volentes eos,
qui sunt in regno nostro, sine tumultu agere,
& rebus suis adhibere diligentiam. * Audiui-
mus Iudæos non consensisse patri meo, ut trans-

ferrentur ad ritum Græcorum, sed tenere vel-
le suum institutum, ac propterea postulare a
nobis concedi sibi legitima sua. * Volentes
igitur hanc quoque gentem quietam esse, sta-
tuentes iudicauimus, templum restitui illis,
ut agerent secundum suorum maiorum con-
suetudinem. * Bene igitur feceris, si miseris
ad eos, & dexteram dederis: ut cognita no-
stra voluntate, bono animo sint, & utilitati-
bus propriis deseruiant.

* Ad Iudæos verò regis epistola talis erat:
Rex Antiochus lenatius Iudæorum, & ce-
teris Iudæis salutem. * Si valetis, sic estis ut
volumus: sed & ipsi bene valeamus. * Adiit nos
Menelaus, dicens velle vos descendere ad ves-
tros, qui sunt apud nos. * His igitur, qui com-
meant usque ad diem trigesium mensis Xan-
thici, datus dextrarum securitatis, * ut Iudæi
vrantur cibis & legibus suis, sicut & prius: &
nemo eorum ullo modo molestiam patiatur,
de his quæ per ignorantiam gesta sunt. * Mi-
serimus autem & Menelaum, qui vos alloqua-
tur. * Valere. Anno centesimo quadagesi-
mo octauo, Xanthici mensis quintadeci-
ma die.

* Miserunt autem etiam Romani episto-
lam, ita se habentem:

QUINTVS Memmius & Titius Mani-
lius, legati Romanorum, populo Iudæorum
salutem. * De his, quæ Lysias cognatus regis
concessit vobis, & nos concessimus. * De qui-
bus autem ad regem iudicauit referendum,
consecistim aliquem mittite, diligentius inter
vos conferentes, ut decernamus, sicut con-
gruit vobis, nos enim Antiochiā accedi-
mus. * Ideoque festinate rescribere, ut nos quo-
que sciamus, cuius estis voluntatis. * Bene
valete. Anno centesimo quadagesimo octauo,
quintadecima die mensis Xanthici.

C A P. XII.

*Iudas ac duces ipsius diuino freti auxilio pugnant
feliciter aduersus Iopitas, Iamnitæ, Arabes,
Caspin & Ephron ciuitates, item aduersus Ti-
motheum habentem ingentem exercitum, ad-
uersus præsidium Carnion, & Gorgiam: occi-
sis autem quibusdam Iudæis, qui de donariis
idolorum sustulerant, Iudas curas pro ipsorum
peccatis offerri sacrificium.*

His factis pactionibus, Lysias pergebat
ad regem, Iudæi autem agriculturæ o-
peram dabant. * Sed hi qui resederant, Ti-
motheus & Apollonius Gennæi filius, sed &
Hieronymus, & Demophon super hos, &
Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in
silentio agere, & quiete. * Ioppitæ vero tale

quoddam flagitium perpetrarunt: rogave-
runt Iudæos, cum quibus habitabant, ascen-
dere scaphas, quas parauerant, cum vxori-
bus & filiis, quasi nullis inimicis inter eos
subiacentibus. * Secundum communica-
tione decretum ciuitatis, & ipsi acquiescenti-
bus, pacis quæ causa nihil suspectum haben-
tibus: cum in altum processissent, submer-
serunt non minus ducentos. * Quam crude-
liratē Iudas in suæ gentis homines factam
ut cognouit, præcepit viris, qui erant cum
ipso: & inuocato iusto iudice Deo, * venit
aduersus interfectores fratrum, & portum
quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos
autem, qui ab igne refugerant, gladio pere-
mit. * Et cum hæc ita egisset, discessit quasi
iterum reuersurus, & vniuersos Ioppitæ era-
dicaturus. * Sed cum cognouisset & eos, qui
erant Iamniæ, velle pari modo facere habi-
rantibus secum Iudæis, * Iamnitæ quoque
nocte superuenit, & portum cum nauibus
succendit: ita ut lumen ignis appareret Ie-
rosolymis à stadiis ducentis quadraginta.
* Inde cum iam abiissent nouem stadiis, &
iter facerent ad Timotheum, commiserunt
cum eo Arabes, quinque millia viri, & equi-
tes quingenti. * Cumque pugna valida fieret,
& auxilio Dei prosperè cessisset, residui Ara-
bes victi, petebant à Iuda dextram sibi dari,
promittentes se pascua duros, & in ceteris
profuturos. * Iudas autem, arbitratus verè in
multis eos viles, promisit pacem: dextris-
que acceptis, discessere ad tabernacula sua.
* Aggressus est autem & ciuitatem quandam
firmam, pontibus murisque circumseptam,
quæ a turbis habitabatur Gentium promi-
scuarum, cui nomen Casphin. * Hi verò qui
intus erant, confidentes in stabilitate mu-
rorum, & apparatu alimoniarum, remissius
agebant, maledictis lacerantes Iudam, &
blasphemantes, ac loquentes quæ fas non
est. * Machabæus autem, inuocato magno
mundi Principe, qui sine arietibus & machi-
nis * temporibus Iesu præcipit Iericho. * Ios. 6.
irruit ferociter muris: & capta ciuitate per
Domini voluntatem innumerales cædes
fecit, ita ut adiacens stagnum stadiorum
duorum latitudinis, sanguine interfectorum
fluere videretur. * Inde discesserunt stadia
septingenta quinquaginta, & venerunt in
Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæ, Iu-
dæos: * & Timotheum quidem in illis locis
non comprehenderunt, nulloque negotio
perfecto regressus est, relicto in quodam lo-
co firmissimo præsidio. * Dositheus autem
& Sosipater, qui erant duces cum Macha-
bæo, peremerunt à Timotheo relicto in
præsidio decem millia viros. * At Macha-

bæus, ordinatis circum se sex millibus, & constitutis per cohortes, aduersus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumq; duo millia quingentos. * Cognito autem Iudæ aduentu, Timotheus præmisit mulieres, & filios, & reliquum apparatus, in præsidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & accessu difficile propter locorum angustias. * Cumque cohors Iudæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei, qui vniuersa conspicit, & in fugam versi sunt alius ab alio, ita vt magis a suis deiicerentur, & gladiatorum suorum ictibus debilitarentur. * Iudas autem vehementer instabat puniens prophanos, & prostrauit ex eis triginta millia virorum. * Ipse vero Timotheus incidit in partes Dosithei & Sosipatris: & multis precibus postulabat vt viuus dimitteretur, eò quod multorum ex Iudæis parentes haberet, ac fratres, quos morte eius decipi eueniret. * Et cum fide dedisset restitutum se eos secundum constitutum, illæsum eum dimiserunt propter fratrum salutem. * Iudas autē egressus est ad Carnion, interfectis viginti quinque millibus. * Post horum fugam, & necem, mouit exercitum ad Ephron ciuitatem munitam, in qua multitudo diuersarum gentium habitabat: & robusti iuuenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus. * Sed, cum omnipotentem inuocassent, qui potestate sua vires hostium cōstringit, ceperunt ciuitatem: & ex eis qui intus erant, viginti quinque millia prostrauerunt. * Inde ad ciuitatem Scytharum abierunt, quæ ab Ierosolymis sexcentis stadiis aberat. * Contestantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Iudæis, quod benignè ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modestè secum egerint: * gratias agentes eis, & exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Ierosolymam die solemini septimanarum instante. * Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ. * Exiuit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis. * Quibus congressis, contigit paucos rueret Iudæorum. * Dositheus vero quidam de Baccenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: & cum vellent illum capere viuum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumque eius amputauit: atque ita Gorgias effugit in Maræsa. * At illis, qui cum Eldrin erant, diutius pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iudas Dominum adiutorem & ducem belli fieri: * incipiens voce patria, & cum hymnis

clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit. * Iudas autem collecto exercitu venit in ciuitatem Odollam: & cum septima dies superueniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt. * Et sequenti die venit cum suis Iudas, vt corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus poneret in sepulchris patrum. * Inuenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Iamnam fuerunt, à quibus lex prohibet Iudæos: omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse. * Omnes itaque benedixerunt iustum iudicium Domini, qui occulta fecerat manifesta. * Atque ita ad preces conuersi, rogauerunt, vt id quod factum erat delictum obliuioni traderetur. At vero fortissimus Iudas hortabatur populum conseruare se sine peccato, sub oculis videntes quæ facta sunt pro peccatis eorum qui prostrati sunt. * Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Ierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, benè & religiosè de resurrectione cogitans. * nisi enim eos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis. * & quia considerabat quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. * Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

CAP. XIII.

Menelaus Iudeus transfuga inssu Antiochi extremo afficitur supplicio: Antiochus vero maximum ducens in Iudeos exercitum, semel ac iterum victus & repulsus, multumque militum ex suis occisis, & Philippo rebellante, supplex pacem cum Iudæis firmat iuramento, oblato in templo sacrificio, Iudæque in principem Ptolemaidis constituto.

A Nno centesimo quadragesimo nono, cognouit Iudas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine aduersus Iudæam, & cum eo Lyfiam procuratorem & propositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falceibus trecentos. * Commiscuit autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ salute, sed sperans se constitui in principatum. * Sed Rex regum suscitauit animos Antiochi in peccatorem: & suggerente Lyfia hunc esse causam omnium malorum, iussit (vt eis est consuetudo) apprehensum in eodē loco ne-

cari. Erat autem in eodem loco turris quin-
 quaginta cubitorum, aggregum vndique ha-
 bens cineres: hac prospectum habebat in præ-
 ceptis: * inde in cinere deiici iussit sacrilegum,
 omnibus eum propellentibus ad interitum.
 * Et tali lege præuicatorum legis contigit
 mori, nec terræ dari Menelaum. * Et quidem
 satis iuste: nam quia multa erga arcam Dei
 delicta commisit, cuius ignis & cinis erat san-
 ctus; ipse in cineris morte damnatus est. * Sed
 rex mente effrenatus veniebat, nequiorem se
 patre suo Iudæis ostensurus. * Quibus Iudas
 cognitis, precepit populo ut die ac nocte Do-
 minum inuocaret, quo, sicut semper, & nunc
 adiuuaret eos: * quippe qui lege, & patria,
 sanctoq; templo priuari vererentur: ac po-
 pulum, qui nuper paululum respicisset, ne
 lineret blasphemis rursus nationibus subdi.
 * Omnibus itaq; simul id facientibus, & pe-
 tentibus a Domino misericordiam, cum fle-
 tu & ieiuniis, per triduum continuum pro-
 stratis, hortatus est eos Iudas ut se prepara-
 rent. * Ipse verò cum senioribus cogitauit, prius
 quam rex ad moueret exercitum ad Iudæam,
 & obtineret ciuitatem, exire, & Domini iu-
 dicio committere exitum rei. * Dans itaq; po-
 testatem omnium Deo mundi creatori, & ex-
 hortatus suos ut fortiter dimicarent, & usq;
 ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, pa-
 tria, & ciuib; starent, circa Modiu exercitum
 constituit. * Et dato signo suis Dei victoriæ,
 iuuenibus fortissimis electis, nocte aggressus
 aulam regiam, in castris interfecit viros qua-
 tuor milia, & maximè elephantorum cum
 his qui superpositi fuerant: * summumq; metu
 ac perturbatione hostium castra replentes, re-
 bus prosperè gestis, abierunt. * Hoc autem
 factum est die illucescente, adiuuante eam
 Domini protectione. * Sed rex, accepto gustu
 audaciæ Iudæorum, arte difficultatem loco
 ruitentabat: * & Bethsuræ, quæ erat Iudæo-
 rum præsidium munitum, castra ad mouebat:
 sed fugabatur, impingebat, minorabatur.
 * His autem, qui intus erant, Iudas necessa-
 ria mittebat. * Enunciauit autè mysteria ho-
 stibus Rhodocus quidam de Iudaico exerci-
 tu, qui requisitus comprehensus est, & con-
 clusus. * Iterum rex sermonem habuit ad eos
 qui erant in Bethsuris: dextram dedit: acce-
 pit: abiit. * Commisit cum Iuda: superatus
 est. Ut autem cognouit rebellasse Philippum
 Antiochiæ, qui relictus erat super negotia,
 mente consternatus, Iudæos deprecans, sub-
 ditusq; eis, iurat de omnibus quibus iustum
 visum est: & reconciliat: obtulit sacrificium,
 honorauit templum, & munera posuit. * Ma-
 chabæum amplexatus est, & fecit eum a Pro-
 leinde usque ad Gerrenos ducem & princi-

pem. * Vt autem venit Ptolemaïdam, graui-
 ter ferebant Ptolemenses amicitiam conuen-
 tionem, indignantes ne fortè fœdus irrum-
 perent. * Tunc ascendit Lysias tribunal, &
 exposuit rationem, & populum sedauit, re-
 gressusq; est Antiochiam: & hoc modo regis
 profectio & reditus processit.

CAP. XIV.

*Suggestente Alcimo qui summo destitutus erat sa-
 cerdotio, Nicanor in Iudæos missus a rege De-
 metrio, auditis Iudæ præclaris facinoribus, a-
 micitiam cum eo contrahit: quam postmodum
 rege cogente soluens, dum Iudam nequit com-
 prehendere, templi minatur euerfionem, & se-
 nem Raziam Iudæum magnanimum appre-
 hendere conatur: qui dum ab hostibus iam se
 capiendum videret, elegit potius constantissi-
 mo animo sibi mortem inferre quàm indigna
 pari ab hostibus, in quos propriis manibus sua
 intestina proiecit.*

Sed post triennij tempus, cognouit Iudas,
 & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci,
 cum multitudine valida, & nauibus, per por-
 tum Tripolis ascendisse ad loca opportuna,
 & tenuisse regiones aduersus Antiochum,
 & ducem eius Lysiam. * Alcimus autem qui-
 dam, qui summus sacerdos fuerat, sed volun-
 tati incoinquinatus est temporibus commi-
 sionis, considerans nullo modo sibi esse sa-
 lutem, neq; accessum ad altare, * venit ad re-
 gem Demetrium, centesimo quinquagesimo
 anno, offerens ei coronam auream, & pal-
 mam, super hæc & thallos, qui templi esse vi-
 debantur. Et ipsa quidem die siluit. * Tem-
 pus autè opportunum dementiae suæ nactus,
 conuocatus a Demetrio ad consilium, & in-
 terrogatus quibus rebus & consiliis Iudæi ni-
 terentur, respondit: Ipsi qui dicuntur Assidæ
 Iudæorum, quibus præest Iudas Machabæus,
 bella nutriunt, & seditiones mouent, nec pa-
 tiuntur regnum esse quietum. * nam & ego
 defraudatus parentum gloria (dico autè sum-
 mo sacerdotio) huc veni: * primò quidè vti-
 litatib; regis fidem seruans, secundò autem
 etiam ciuib; consulens: nam illorum praui-
 tate vniuersum genus nostrum non minimè
 vexatur. * Sed oro his singulis, ô rex, cognitis,
 & regioni, & generi, secundum humanitatem
 tuam peruulgatam omnibus prospice. * nam,
 quamdiu superest Iudas, impossibile est, pa-
 cem esse negotiis. * Talibus autem ab hoc di-
 ctis, & ceteri amici, hostiliter se habentes ad-
 uersus Iudam, inflammauerunt Demetrium.
 * Qui statim Nicanorè præpositum elephan-
 torum ducem misit in Iudæam: * datis man-
 datis, ut ipsum quidem Iudam caperet, eos

verò, qui cum illo erant, dispergeret, & constitueret Aleimū maximi templi summum sacerdotem. * Tunc gentes, quæ de Iudæa fugerant Iudam, gregatim se Nicanori miscerant; miseras & clades Iudæorum, prosperitates rerum suarum existimantes. * Audito itaque Iudæi Nicanoris aduentu, & conuentu nationum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in æternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit. * Imperante autem duce, statim inde mouerunt, conueneruntque ad castellum Delsau. * Simon verò frater Iudæa commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino aduentu aduersariorum. * Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Iudæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat. * Quam ob rem præmisit Posidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dextras atque acciperent. * Et cum diu de his consilium ageretur, & ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium vna fuit sententia amicitias annuere. * Itaque diem constituerunt, quæ secretò inter se agerent: & singulis sellæ prolata sunt, & posita. * Præcepit autem Iudas armatos esse locis opportunis, ne fortè ab hostibus repente mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt. * Morabatur autem Nicanor Ierosolymis, nihilque iniquè agebat, gregesque turbarum, quæ congregata fuerant, dimisit. * Habebat autem Iudam semper charum ex animo, & erat viro inclinatus. * Rogauitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuprias fecit: quietè egit, communiterque vivebant. * Aleimius autem, videns charitatem illorum adinuicem & conuentiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Iudamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse. * Itaque rex exasperatus, & pessimis huius criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, grauiter quidem se ferre de amicitia conuentione, iubere tamen Machabæum citius vinctum mittere Antiochiam. * Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, & grauiter ferebat, si ea, quæ conuenerant, irrita faceret, nihil laxus a viro: * sed, quia regi resistere non poterat, opportunitatem obseruabat, quæ præceptum perficeret. * At Machabæus, videns secum austerius agere Nicanorem, & consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultauit se à Nicanore. * Quod cum ille cognouit fortiter se a viro præuentum, venit ad maxi-

mum & sanctissimum templum: & sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum. * quibus cum iuramento dicentibus nescire se ubi esset qui quærebatur, extendens manum ad templum, * iurauit, dicens: Nisi Iudam mihi vinctum tradideritis, istud Dei sanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri consecrabo. * Et his dictis abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cælum, inuocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, hæc dicentes: * Tu Domine vniuersorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuæ fieri in nobis. * Et nunc sancte sanctorum omnium Domine, conserua in æternum impollutam domum istam, quæ nuper mundata est. * Razias autem quidam defensoribus ab Ierosolymis delatus est Nicanori, vir amator ciuitatis, & bene audiens: qui pro affectu patris Iudæorum appellabatur. * Hic multis temporibus continentia propolitam tenuit in Iudaismo, corpusque & animam tradere contentus pro perseverantia. * Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Iudæos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent. * putabat enim, si illum decepisset, se cladem Iudæis maximam illaturum. * Turbis autem irruere in domum eius, & ianuam disrumpere, atque ignem ad mouere cupientibus, cum iam comprehenderetur, gladio se petiit: * eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos indignis iniuriis agi. * Sed cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, & turbæ intra ostia irumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit semetipsum vitiliter in turbas. * quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediam ceruicem: & cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: & cum sanguis eius magno fluxu deflueret, & grauissimis vulneribus esset saucijs, cursu turbam pertransiit: * & stans supra quandam petram præruptam, & iam exanguis effectus, complexus intestina sua, vitisque manibus proiecit super turbas, inuocans dominatorem vitæ ac spiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

CAP. XV.

Iudas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifestatione de re Jeremia pro populo Israel orante, qui in Deum spem habentes ingentem profuerunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanori, quæ lo-

Ierosolymis in memoriam diuinae protectionis suspensa sunt, lingua eius blasphemiam a uerbis particularim tradita, eodē die in annuam solemnitatem infestato.

Nicanor autem, ut comperit Iudam esse in locis Samariæ, cogitauit cum omni impetu die sabbati committere bellum. Iudas uero, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter, & barbarè feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, & honora eum, qui uniuersa conspexit: ille infelix interrogauit, si est potens in cælo, qui imperauit agi diem sabbatorum. Et respondentibus illis, Est Dominus uiuus ipse in cælo potens, qui iussit agi septimam diem. At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit, ut consilium perliceret. Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitauerat commune trophæum statuere de Iuda. Machabæus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à Deo assuturum. & hortabatur suos, ne formidarent ad aduentum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de cælo, & nunc sperarent ab Omnipotente sibi assuturam victoriam. Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina, quæ fecerant prius, promptiores constituit eos: & ita animis eorum erectis, simul ostendebat Gentium fallaciam, & iuramentorum præuaricationem. Singulos autem illorum armauit, non clypei & hastæ munitione, sed sermonibus optimis, & exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod uniuersos lætificauit. Erat autem huiusmodi uisus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, uirum bonum & benignum, uerecundum uisum, modestum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in uirtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Iudeorum: Post hoc apparuisse & alium uirum, ætate & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum: Respondentem uero Oniam dixisse: Hic est frater tuus amator, & populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, & uniuersa sancta ciuitate, Ieremias Propheta Dei. Extendisse autem Ieremiam dextram, & dedisse Iudæ gladium aureum, dicentem: Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo deiciēs aduersarios populi mei Israel. Exhortari itaque Iudæ sermonibus bonis ualde, de quibus extolli posset impetus, & animi iuuenum confortari, statuerunt dimicare & confingere fortiter, ut uirtus de negotiis iudicaret: sed quod ciuitas sancta & templum peri-

18 clitarentur. * Erat enim pro uxoribus, & filiis, itemque pro fratribus, & cognatis, minor sollicitudo: maximus uero & primus pro
19 sanctitate timor erat templi. * sed & eos qui in ciuitate erant, non minima sollicitudo habebat pro his, qui congressuri erant. * Et, cum iam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiarum equitesque opportuno
21 in loco compositi, * considerans Machabæus aduentum multitudinis, & apparatus varium armorum, & ferocitatem bestiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem Dominum inuocauit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi
22 placet, dat dignis uictoriam. * Dixit autem E inuocās hoc modo: Tu Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Iuda, & interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinque millia: * & nunc dominator cælorum mitte angelum tuum bonum ante nos, in timore & tremore magnitudinis brachij tui, ut metuant, qui cum blasphemiam ueniunt aduersus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita perorauit. * Nicanor autem, & qui cum ipso erant, cum tubis & canticis admovebant. * Iudas uero, & qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congregati sunt: * manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta quinque millia, præsentia Dei magnificè delectati. * Cumque cessassent, & cum gaudio redirent, cognouerunt Nicanorem fuisse cum armis suis. * Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria uoce omnipotentem Dominum benedicebant. * Præcepit autem Iudas, qui per omnia corpore & animo mori pro ciuibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abscissam, Ierosolymam
31 perferri. * Quod cum peruenisset, conuocatis contribulibus, & sacerdotibus ad altare, accersit & eos qui in arce erant. * Et ostenso capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnificè gloriatus est: * Linguam etiam impij Nicanoris præcisam iussit particulatim a uerbis dari: manum autem dementis cõtra templum suspendi. * Omnes igitur cœli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum seruauit. * Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, ut euidens esset & manifestum signum auxilij Dei. * Itaque omnes communi consilio decreuerunt nullo modo diem istum absque celebritate præterire: * habere autem celebritatem triadecima die mensis Adar, quod dicitur uoce Syriaca, pri-

* Sup. 8. g.

19.

die Mardochæi dici. * Igitur his erga Nica-
nozem gestis, & ex illis temporibus ab He-
bræis ciuitate possessa, ego quoque in his fa-
ciam finem sermonis. * Et si quidem bene, &
vt historiæ competit, hoc & ipse velim: sin-
autem minus dignè, concedendum est mi-

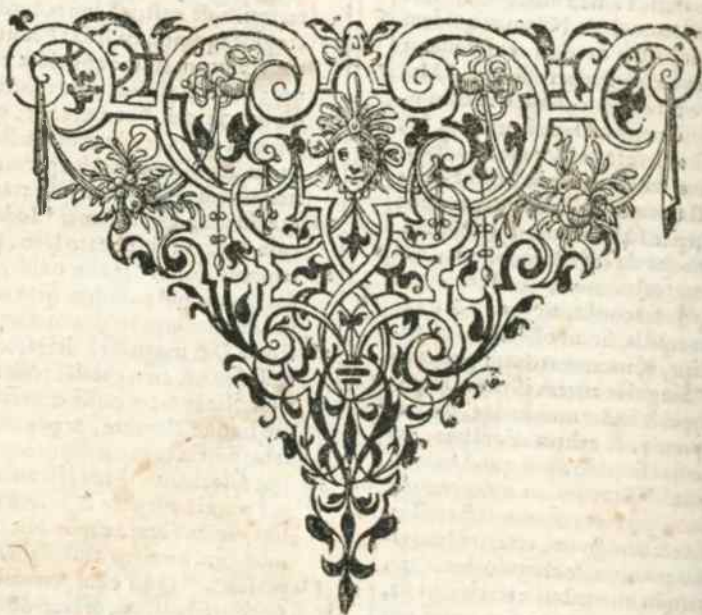
38

40

hi. * Sicut enim vinum semper bibere, aut
semper aquam, contrarium est; alternis au-
tem vti, delectabile: ita legentibus, si sem-
per exactus sit sermo, non erit gratus.

Hic ergo erit consum-
matus.

Finis librorum Veteris Testamenti.

3
SANCTVM
IESV CHRISTI EVAN-
GELIVM SECVNDVM
MATTHÆVM.

C A P. I.

*A quibus maioribus Christus secundum carnem
descenderit: angelus instruit Ioseph de Maria
sponsa sua conceptione, parvumq; futuro.*

Iber generationis Iesu Chri-
sti filij * David, filij Abra-
ham.

* Abraham genuit Isaac.

* Isaac autem genuit Ia-
cob.

* Jacob autem genuit Iudam, & fratres eius.

* Iudas autem genuit Phares, & Zaram de
Thamar.

* Phares autem genuit Elson.

* Elson autem genuit Aram.

* Aram autem genuit Aminadab.

* Aminadab autem genuit Naasson.

Naasson autem genuit Salmon.

* Salmon autem genuit Booz de Rahab.

Booz autem genuit Obed ex Ruth.

Obed autem genuit Iesse.

* Iesse autem genuit David regem.

* David autem rex genuit Salomonem ex
ea, quæ fuit Uriæ.

* Salomon autem genuit Roboam.

Roboam autem genuit Abiam.

* Abias autem genuit Asa.

* Asa autem genuit Iosaphat.

B Iosaphat autem genuit Ioram.

Ioram autem genuit Oziam.

* Ozias autem genuit Ioatham.

* Ioatham autem genuit Achaz.

Achaz autem genuit Ezechiam.

* Ezechias autem genuit Manassen.

* Manasses autem genuit Amon.

Amon autem genuit Iosiam.

* 1. Par. 2.

a. 5.

Ruth. 4. d.

18.

* Num. 7.

b. 12.

1. Reg. 18.

Ruth. 4. d.

18.

* 2. Reg. 12.

f. 14.

3. Reg. 11.

c. 43.

3. Reg. 14.

g. 31.

3. Reg. 15.

b. 9.

2. Par. 16.

d. 23.

* 2. Par. 27

d. 9.

2. Par. 28.

d. 27.

¹ *Par. 12. g.* * Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigatione Babylonis.
^{33.} *3. Par. 33.* * Et post transmigationem Babylonis: Iechonias genuit Salathiel.
^{d. 20. & 25.} *2. Par. 36.* Salathiel autem genuit Zorobabel.
^{4. 1. 2.} * Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.

* Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad David, generationes quatuordecim: & a David vsque ad transmigationem Babylonis generationes quatuordecim: & a transmigatione Babylonis vsque ad Christum, generationes quatuordecim.

^{27.} *Luc. 7. c.* * Christi autem generatio sic erat: "Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. * Ioseph autem vir eius, cum esset iustus, & noller eam traducere, voluit occulte dimittere eam. * Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. * pariet autem filium: & vocabis nomen Iesus. * Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. * Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: "Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomen eius Emmanuel: quod est interpretatum Nobiscum Deus. * Exurgens autem Ioseph a somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem suam. * Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: & vocavit nomen eius Iesum.

C A P. II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum pervenerint: de Herodis in infantes sancti, & Christi in Aegypti exilio, ipsiusq; reditu in terram Israel.

¹ *Luc. 2. a. 7.* C Vn ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iuda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Ierosolymam, & dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? vidimus enim stellam in oriente, & ve-

nimus adorare eum. * Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. * Et congregans omnes principes sacerdotum, & Scribas populi, scrutabatur eis, ubi Christus nasceretur. * At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ: Sic enim scriptum est per Prophetam. * "Et tu Bethle- hem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiit Dux, qui regat populum meum Israel. * Tunc Herodes des clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis: & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ire, & interrogate diligenter de puero: & cum invenieritis, renunciate mihi, ut & ego veniens adorem eum. * Qui cum audissent regem, abierunt: & ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, vsquedum veniens staret supra, ubi erat puer. * Videntes autem stellam gausi sunt gaudio magno valde. * Entrantes domum, inveniunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adoraverunt eum: & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. * Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. * Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim, ut Herodes querat puerum ad perdendum eum. * Qui confurgens, accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum: & erat ibi vsque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem: "Ex Aegypto vocavi filium meum. * Tunc Herodes videns, quoniam illud esset a Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. * Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam Prophetam dicentem: "Vox in Rama audita est ploratus & ululatus multus: Rachel plorans filios, & non sinit consolari, quia non sunt. * Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Israel: defuncti sunt enim, qui querebant animam pueri. * Qui confurgens, accepit puerum, & matrem eius, & venit in terram Israel. * Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudæa post Herodem patrem suum, timuit illo ire: & admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ. * Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth: ut adimple-

retur quod dictum est per Prophetas: Quo-
niam Nazareus vocabitur.

C A P. III.

Iohannes Baptista (cuius vita austeritas describi-
tur) pœnitentiam iuxta Isaiam vaticinium in
deserto prædicat: & populo ad ipsum consuen-
te, reprehendit Phariseos una cum Sadduceis,
docens ut dignos faciant fructus pœnitentia: &
quantum suis à Christi baptismo differat: su-
per Christum autem à Iohanne baptizatum
descendit Spiritus sanctus, & vox patris cœli-
us audita est.

IN diebus autem illis venit Ioannes Bapti-
sta prædicans in deserto Iudææ, & dicens:
Pœnitentiam agite: appropinquavit enim
regnum cœlorum. * Hic est enim, qui dictus
est per Isaiam prophetam dicentem: * Vox
clamantis in deserto: Parate viam Domini:
rectas facite semitas eius. * Ipse autem Ioan-
nes habebat vestimentum de pilis Camelo-
rum, & zonam pelliceam circa lumbos suos:
esca autem eius erat locustæ, & mel siluestre.
* Tunc exibat ad eum Ierosolyma, & omnis
Iudæa, & omnis regio circa Iordanem; &
baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes
peccata sua. * Videns autem multos Phari-
sæorum, & Sadducæorum, venientes ad ba-
ptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum,
quis demonstravit vobis fugere à ventura
ira? * Facite ergo fructum dignum pœnitentia:
* Et ne velitis dicere intra vos: Patrem
habemus Abraham. dico enim vobis, quo-
niam potens est Deus de lapidibus istis susci-
pire filios Abraham. * Iam enim securis ad
radicem arborum posita est. Omnis ergo ar-
bor, quæ non facit fructum bonum, excide-
tur, & in ignem mittetur. * Ego quidem ba-
ptizovo in aqua in pœnitentiam: qui autem
post me venturus est, fortior me est, cuius
non sum dignus calcemare portare: ipse
vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni. * Cu-
ius ventilabrum in manu sua: & permunda-
bit aream suam: & congregabit triticum suum
in horreum, paleas autem comburet igni in-
extinguibili. * Tunc venit Iesus à Galilæa
in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab
eo. * Ioannes autem prohibebat eum, dicens:
Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?
* Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine
modo: sic enim decet nos implere omnem
iusticiam. Tunc dimisit eum: * Baptizatus
autem Iesus, confestim ascendit de aqua.
& ecce aperti sunt ei cœli: & vidit spiritum
Dei descendentem sicut columbam, & ve-
nientem super se. * Et ecce vox de cœlis di-

cens: Hic est filius meus dilectus, in quo mi-
hi complacui.

C A P. IV.

Christus in deserto post ieiunium quadraginta
dierum vincit diaboli tentationes: & capto Iohanne
secedens in Capharnaum, pœnitentiam
prædicat: piscatores Petrum & Andream, Iacobum
& Iohannem Zebedæi ad se vocat: an-
nuntians quoque Galilææ Evangelium, va-
rias curat infirmitates, turbis ipsum comitan-
tibus.

1 Tunc Iesus ductus est in desertum à Spi-
ritu, ut tentaretur à Diabolo. * Et cum
2 Ieiunasset quadraginta diebus, & quadra-
3 ginta noctibus, postea esurivit. * Et accedens
4 tentator, dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapi-
des isti panes fiant. * Qui respondens dixit:
Scriptum est: * Non in solo pane vivit homo:
5 sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.
6 * Tunc assumpsit eum Diabolus in sanctam
ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum
7 templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te
8 deorsum. Scriptum est enim: * Quia Angelis suis
9 mandavit de te, & in manibus tollent te, ne
10 forte offendas ad lapidem pedem tuum. * At
11 illi Iesus: Rursum scriptum est: * Non ten-
12 tabis Dominum Deum tuum. * Iterum as-
13 sumpsit eum diabolus in montem excelsum,
14 valde: & ostendit ei omnia regna mundi, &
15 gloriam eorum, & dixit ei: Hæc omnia tibi
16 dabo, si cadens adoraveris me. * Tunc dicit
17 ei Iesus: Vade Satana: Scriptum est enim:
18 * Dominum Deum tuum adorabis, & illi so-
19 li servies. * Tunc reliquit eum diabolus: &
20 ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei.
21 * Cum autem audisset Iesus, quod Ioan-
22 nes traditus esset, secessit in Galilæam: &
23 reliqua ciuitate Nazareth, venit, & habitavit
24 in Capharnaum maritima, in finibus Zabul-
25 lon & Nephthalim: * ut adimpleretur, quod
26 dictum est per Isaiam prophetam. * Terra
27 Zabulon, & terra Nephthalim, via maris
28 trans Iordanem, Galilæa gentium, * populus
29 qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam:
30 & sedentibus in regione umbræ mortis, lux
31 orta est eis. * Exinde cepit Iesus prædica-
32 re, & dicere: Pœnitentiam agite: appropin-
33 quavit enim regnum cœlorum. * Ambulans
34 autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit
35 duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus,
36 & Andream fratrem eius, mittentes rete in
37 mare, (erant enim piscatores) * & ait illis:
Venite post me, & faciam vos fieri piscatores
hominum. * At illi continuo relictis reti-
bus secuti sunt eum. * Et procedens inde,
vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi,

Marc. 1. b.

12.

Luc. 4. a. 1.

Deut. 8. a.

3.

Ps. 90. c.

11.

Deut. 6.

Deut. 6.

& b. 13.

Mar. 1. c.

24.

Luc. 4. c.

14.

Ioan. 4. f.

43.

Isa. 9. a. 1.

Marc. 1. b.

15.

Marc. 1.

b. 16.

Luc. 5. a. 1.

& Ioannem fratrem eius, in nau cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua : & vocauit eos. * Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum. * Et circuibat I E S V S toram Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni : & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. * Et abiit opinio eius in toram Syriam, & obtrulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos: * & secuta sunt eum turba multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem.

Mat. 3. a. 7
Luc. 6. 6. 17

C A P. V.

Oſto tradit beatitudines : Apostolos salem terra lucem mundi dicit : nec venit ut soluat legem aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed ut ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abstinendo, de uxore extra casum adulterij non dimittenda non iurandum, nec maloreſistendum, inimicos diligendos, & de male meritis bene merendum.

Videns autem I E S V S turbas ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius & aperiens os suum docebat eos dicens : * Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum. * Beati mites : quoniam ipsi possidebunt terram. * Beati, qui lugent : quoniam ipsi consolabuntur. * Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam : quoniam ipsi saturabuntur. * Beati misericordes : quoniam ipsi misericordiam consequentur. * Beati mundo corde : quoniam ipsi Deum videbunt. * Beati pacifici : quoniam filij Dei vocabuntur. * Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam : quoniam ipsorum est regnum cælorum. * Beati estis cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes, propter me : * Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. sic enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos. * Vos estis sal terræ. * Quod si sal euauerit, in quo salietur : ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. * Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. * neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub mouto sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. * Sic luceat lux vestra

Lu. 6. a. 20

Pf. 36. a. 11.

Isa. 61. a. 3.

Pf. 23. a. 4.

1. Pet. 2. d.

20. & 3. c. ti.

14. & 4. d.

14.

Mat. 9. g.

50.

Luc. 14. g.

34.

Marc. 4. c.

22.

Luc. 8. e.

16. & 11. c.

33.

coram hominibus ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. * Nolite putare, quoniam veni solvere legem, aut Prophetas : non veni solvere, sed adimplere. * Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. * Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum : qui autem fecerit & docuerit hic magnus vocabitur in regno cælorum. * Dico enim vobis, quia nisi abundauerit iustitia vestra * plus quam Scribarum, & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. * Audistis quia dictum est antiquis : Non occides : qui autem occiderit, reus erit iudicio. * Ego autem dico vobis : quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca : reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue : reus erit gehennæ ignis. * Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te : * relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo : & tunc veniens offeres munus tuum. * Esto consentiens aduersario tuo cito, dum es in via cum eo : ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro : & in carcerem mittaris. * Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantenem. * Audistis quia dictum est antiquis : Non mœchaberis. * Ego autem dico vobis : quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. * Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abs te : expedit enim tibi ut pereat vnum membrum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. * Et si dextera manus tua scandalizat te, abscide eam, & proiice abs te : expedit enim tibi ut pereat vnum membrum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. * Dicitur est autem : Quicumque dimiserit uxorem suam, & det libellum repudij. * Ego autem dico vobis : Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mœcham. & qui dimissam duxerit, adulterat. * Iterum audistis quia dictum est antiquis : Non periurabis : reddes autem Domino iuramenta tua. * Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius : neque per Ierosolymam, quia ciuitas est magni regis : neque per caput tuum iuraueris, quia non

1. Pet. 2. d.

12.

17.

Luc. 16. d.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

17.

1. Pet. 3. b. 10.

potes vnum capillum album facere, aut ni-
 gram. * Sit autem sermo vester, est, est
 non, non: quod autem his abundantius est,
 a malo est. * Audistis quia dictum est: O-
 culum pro oculo, & dentem pro dente.
 * Ego autem dico vobis, non resistere ma-
 lo: sed si quis te percussit in dextram
 maxillam tuam, præbe illi & alteram: * Et
 ei, qui vult tecum iudicio contendere, &
 tunicam tuam tollere, dimitte ei & pal-
 lium: * & quicumque te angariauerit mil-
 le passus, vade cum illo & alia duo. * Qui
 petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne
 auertaris. * Audistis quia dictum est: Di-
 liges proximum tuum, & odio habebis ini-
 micum tuum. * Ego autem dico vobis:
 Diligite inimicos vestros, benefacite his,
 qui oderunt vos: * & orate pro perse-
 quentibus, & calumniantibus vos: * vt si-
 lis filij patris vestri, qui in cælis est: qui
 solem suum oriri facit super bonos & ma-
 los: & pluit super iustos & iniustos. * Si
 enim diligitis eos qui vos diligunt, quam
 mercedem habebitis? nonne & publicani
 hoc faciunt? * Et si salutaueritis fratres ve-
 stros tantum, quid amplius facitis? nonne
 & Ethnici hoc faciunt: * Estote ergo vos
 perfecti, sicut & pater vester cælestis per-
 fectus est.

C A P. VI.

*Docet Christus quomodo facienda sint eleemo-
 sine, & oratio, traditque discipulis for-
 mam orandi, & offensas alius condonandi:
 item quomodo sit ieiunandum, quod non in
 terra sed in cælo thesaurizandum, oculus
 mundandus, non seruendum duobus domi-
 nis: veras itaque sollicitudinem de victu, ve-
 stitu, & de crastino.*

Atrendite ne iusticiam vestram faciatis
 coram hominibus, vt videamini ab eis: A
 altoquin mercedem non habebitis apud pa-
 trem vestrum, qui in cælis est. * Cum er-
 go facis eleemosynam, noli tuba canere
 ante te, sicut hypocritæ faciunt in synago-
 gis, & in vicis, vt honorificentur ab homi-
 nibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem
 suam. * Te autem faciente eleemo-
 synam, nesciat sinistra tua quid faciat dexte-
 ra tua: * vt sit eleemosyna tua in abscondito,
 & pater tuus qui videt in abscondito, red-
 det tibi. * Et cum oratis, non eritis, sicut hy-
 pocritæ, qui amant in synagogis & in angu-
 lis platearum stantes orare, vt videantur ab
 hominibus: Amen dico vobis, receperunt
 mercedem suam. * Tu autem cum oraueris,

intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora
 7 patrem tuum in abscondito: & pater tuus,
 B qui videt in abscondito, reddet tibi. * Oran-
 tes autem, nolite multum loqui, sicut Ethni-
 8 ci. putant enim quod in multiloquio suo
 exaudiantur. * Nolite ergo assimilari eis.
 9 scit enim pater vester, quid opus sit vobis,
 antequam petatis eum. * Sic ergo vos orabi-
 10 tis: * Pater noster, qui es in cælis: sanctifice-
 tur nomen tuum. * Adueniat regnum tuum.
 11 Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra:
 12 * Panem nostrum supersubstantialem da no-
 bis hodie. * Et dimitte nobis debita nostra,
 13 sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.
 14 * Et ne nos inducas in tentationem. Sed li-
 bera nos à malo. Amen. * Si enim dimiseri-
 15 tis hominibus peccata eorum: dimittet &
 vobis pater vester cælestis delicta vestra. * Si
 16 autem non dimiseritis hominibus: nec pater
 vester dimittet vobis peccata vestra. * Cum
 autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocrita-
 17 ristes: exterminant enim facies suas, vt ap-
 pareant hominibus ieiunantes. Amen dico
 vobis, quia receperunt mercedem suam. * Tu
 18 autem, cum ieiunas, unge caput tuum, & fa-
 ciem tuam laua, * ne videaris hominibus iei-
 unans, sed patri tuo, qui est in abscondito: &
 19 pater tuus, qui videt in abscondito, reddet
 tibi. * Nolite thesaurizare vobis thesauros
 20 in terra: vbi ærugo, & tinea demolitur: & vbi
 fures effodiunt, & furantur. * Thesaurizate
 autem vobis thesauros in cælo: vbi neque
 21 ærugo, neque tinea demolitur: & vbi fures
 22 non effodiunt, nec furantur. * Vbi enim est
 thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. * Lu-
 23 cerna corporis tui est oculus tuus: Si oculus
 tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lu-
 cidum erit. * Si autem oculus tuus fuerit ne-
 quam: totum corpus tuum tenebrosum erit.
 24 Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt:
 ipsæ tenebræ quantæ erunt? * Nemo po-
 test duobus dominis seruire: aut enim vnum
 odio habebit, & alterum diliget: aut vnum
 25 sustinebit, & alterum contemnet. Non po-
 testis Deo seruire & mammonæ. * Ideo
 dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid
 manducetis, neque corpori vestro quid indu-
 26 amini. Nonno anima plus est quam es-
 ca: & corpus plus quam vestimentum? * Re-
 D spicite volatilia cæli, quoniam non serunt,
 neque metunt, neque congregant in hor-
 tea: & pater vester cælestis pascit illa. Non-
 27 ne vos magis pluris estis illis? * Quis autē ve-
 strum cogitans potest adiciere ad staturam
 28 suam cubitum vnum? * Et de vestimento
 quid solliciti estis? Considerate lilia agri
 quomodo crescunt: non laborant, neque
 29 nent. * Dico autem vobis, quoniam nec

Luc. 11.
 a. 2.
 Inf. 18. d.
 33.
 Mar. 11. c.
 25.
 Eccl. 28. a.
 34. 5.
 Luc. 12. c.
 33.
 Tim. 2. d.
 19.
 Luc. 11. c.
 34.
 Luc. 16. c.
 13.
 Luc. 12. c.
 22.
 1. Pet. 5. b. 7.
 Ps. 54. d. 25.
 Phil. 4. b. 6.
 1. Tim. 6.
 b. 7.

Salomon in omni gloria sua cooperatus est sic
cut vnum ex istis. * Si autem scœnum agri,
quod hodie est, & eras in clibanum mittitur,
Deus sic vestit: quanto magis vos modicæ fi-
dei: * Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid
manducabimus, aut quid bibemus, aut quo
operiemur? * hæc enim omnia gentes inqui-
runt. Scit enim pater vester, quia his omnibus
indigetis. * Quærite ergo primum regnum
Dei, & iustitiam eius: & hæc omnia adicientur
vobis. * Nolite ergo solliciti esse in crastinum.
Crastinus enim dies sollicitus erit sibiipsum. suf-
ficit dici malitia sua.

C A P. VII.

*Docet non iudicandum, de festuca in oculo fratris,
& trabe in proprio oculo: sanctum non dandum
canibus omnem petentem, quarentem, & pul-
santem à Deo exaudiri: faciendum aliis quod
nobis fieri volumus: per angustam portam ad
vitam intrandum: quo modo dinoscantur fal-
si propheta, & arbor bona à mala: comparatio
de audiente Christi verba, & operante, aut non
operante iuxta illa.*

Nolite iudicare, vt non iudicemini. * In
quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabi-
mini: & in qua mensura mensi fueritis, reme-
tietur vobis. * Quid autem vides festucam in
oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non
vides? * Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine
eiiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est
in oculo tuo? * Hypocrita, eiice primum tra-
bem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere festu-
cam de oculo fratris tui. * Nolite dare sanctum
canibus, neque mittatis margaritas vestras
ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus
suis, & conuersi dirumpant vos. * Petite, &
dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate,
& aperietur vobis. * Omnis enim qui petit, ac-
cipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperie-
tur. * Aut quis est ex vobis homo, quem si pe-
tierit filius suus panem, numquid lapidẽ por-
riget ei? * Aut si piscem petierit, numquid ser-
pentem porriget ei? * Si ergo vos, cum sitis
mali, nostis bona data dare filiis vestris: quan-
to magis pater vester, qui in cœlis est, dabit bo-
na petentibus se? * Omnia ergo quæcumque
vultis vt faciant vobis homines, & vos facite
illis. Hæc est enim lex, & Prophetæ. * Intra-
te per angustam portam: quia lata porta, &
spatiola via est, quæ ducit ad perditionem, &
multi sunt, qui intrant per eam. * Quam an-
gusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vi-
tam: & pauci sunt, qui inveniunt eam. * At-
tendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos
in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt
lupi rapaces. * à fructibus eorum cognosceti:

Luc. 6. f. 37
Rom. 2. a. 1
* Marc. 4.
c. 24.

* Inf. 21. c.
22.
Marc. 11. c.
24.
Luc. 11. b. 9
Ioan. 14. b.
13.
Luc. 1. a. 6.

* Luc. 6. a.
31.
Tob. 4. c.
16.
* Luc. 13. b.
24.
* Luc. 6. g.
44.

eos. Numquid colligunt de spinis vvas, aut de
tribulis ficus? * Sic omnis arbor bona fructus
bonos facit: mala autem arbor malos fructus
facit. * Non potest arbor bona malos fructus
facere: neque arbor mala bonos fructus fac-
ere: * Omnis arbor, quæ non facit fructum
bonum excidetur, & in ignem mittetur. * Igi-
tur ex fructibus eorum cognoscetis eos. * Non
omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, in-
trabit in regnum cœlorum: sed qui facit vo-
luntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse in-
trabit in regnum cœlorum. * Multi dicenti
mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in
nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo
vodaemonia eiecimus, & in nomine tuo vir-
tutes multas fecimus? * Et tunc confitebor il-
lis: Quia nunquam noui vos: discedite à me,
qui operamini iniquitatem. * Omnis ergo
qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimil-
abitur viro sapienti, qui ædificauit domum
suam supra petram, & descendit pluuia, & ve-
nerunt flumina, & flauerunt venti, & irue-
runt in domum illam, & non cecidit: funda-
ta enim erat super petram. * Et omnis, qui au-
dit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit
viro stulto, qui ædificauit domum suam super
arenam: * & descendit pluuia, & venerunt flu-
mina, & flauerunt venti, & irruerunt in do-
mum illam, & cecidit, & fuit ruina illius ma-
gna. * Et factum est: cum consummasset Ie-
sus verba hæc, admirabantur turbæ super do-
ctrinam eius. * Erat enim docens eos sicut pote-
statem habens, & non sicut Scribæ eorum, &
Pharisæi.

C A P. VIII.

*Curatum leprosum Iesus mittit ad sacerdotes: san-
nat puerum Centurionis cuius fidem commen-
dat, item socrum Petri febricitantem alioque
plurimos male habentes: verbo spiritus eiicitur.
Scribam sequi volentem reicit, alium vero pa-
tre insepulchro mox sequi iubet: nauicula fluidi-
bus periclitante, excussat us a discipulis mare: da-
dat: duos quoque demoniacos apud Gerasenos
liberat, demonibus in porcos ingredi permi-
tens, quo viso Geraseni precantur vi a suis fi-
nibus discedat.*

Cum autem descendisset de monte, sequen-
tes sunt eum turbæ multæ. * & ecce
profus veniens, adorabat eum, dicens: Do-
mine, si vis, potes me mundare. * Et exten-
dens Iesus manum, tetigit eum, dicens: Vo-
lo. Mundare. Et confestim mundata est lepro-
eius. * Et ait illi Iesus: Vide, nemihi dixeris,
sed vade, * ostende te sacerdoti, & offer mi-
nus, quod præcepit Moyses, in testimonium
illis. * Cum autem introisset Capharnaum,

accessit

accescit ad eum Centurio, rogans eum, * & 6
dicens: Domine, puer meus iacet in do-
mo paralyticus, & male torquetur. * Et ait 7
illi I E S V S: Ego veniam, & curabo
eum. * Et respondens Centurio, ait: * Do- 8
mine, non sum dignus, vt intres sub tectum
meum: sed tantum dic verbo, & sanabitur
puer meus. * Nam & ego homo sum sub po- 9
testate constitutus, habens sub me milites,
& dico huic: Vade, & vadit; alij, Veni, & ve-
nit; & seruo meo, Fac hoc, & facit. * Audiens
autem I E S V S miratus est, & sequenti-
bus se dixit: Amen dico vobis, non inueni
tantam fidem in Israel. * Dico autem vobis, 11
quod multi ab Oriente, & Occidente ve-
nient, & recumbent cum Abraham, & Isaac,
& Iacob in regno cœlorum: * filij autem re-
gni eicientur in tenebras exteriores: ibi erit
fletus, & stridor dentium. * Et dixit I E S V S
Centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi.
Et sanatus est puer in illa hora. * Et cum ve-
nisset I E S V S in domum Petri, vidit so-
crum eius iacentem, & febricitantem: * & 15
tetigit manum eius, & dimisit eam febris,
& surrexit, & ministrabat eis. * Vespere autem
facto, obtulerunt ei multos dæmonia ha-
bentes: & eiciebat spiritus verbo: & omnes
male habentes curauit: * vt adimpleretur 17
quod dictum est per * Isaiam Prophetam, di-
centem: Ipse infirmitates nostras accepit: &
agrotationes nostras portauit. * Videns au-
tem I E S V S turbas multa circum se, iussit
ire trans fretum. * Et accedens vnus scriba,
ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris.
* Et dixit ei I E S V S: Vulpes foueas habent,
& volucres cœli nidos: filius autem hominis
non habet, vbi caput reclinet. * Alius autem
de discipulis eius ait illi: Domine, permitte
me primum ire, & sepelire patrem meum.
* I E S V S autem ait illi: Sequere me, &
dimitte mortuos sepelire mortuos suos. * Et
ascendente eo in nauiculam, secuti sunt eum
discipuli eius: * & ecce motus magnus factus
est in mari, ita vt nauicula operiretur flucti-
bus, ipse vero dormiebat. * Et accesserunt ad
eum discipuli eius, & suscitauerunt eum, di-
centes: Domine, salua nos, perimus. * Et
dixit eis I E S V S: Quid timidi estis modica
fidei? Tunc surgens, imperauit ventis & ma-
ri, & facta est tranquillitas magna. * Porro
homines mirati sunt, dicentes Qualis est
hic, quia venti & mare obediunt ei? * Et cum
venisset trans fretum in regionem Gera-
sænorum, occurrerunt ei duo habentes dæmo-
nia, de monumentis exeuntes, & uiu nimis, ita
vt nemo posset transire per viam illam. * Et
ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis, &
ubi I E S V fili Dei? Venisti huc ante tempus

torquere nos? * Erat autem non longe ab 30
illis grex multorum porcorum pascens. * De 31
mones autem rogabant eum, dicentes: Si
eicis nos hinc, mitte nos in gregem porco-
rum. * Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abi-
erunt in porcos, & ecce impetu abiit totus
grex per præceptum in mare: & mortui sunt in
 aquis. * Pastores autem fugerunt: & venien-
tes in ciuitatem, nunciauerunt omnia, & de
eis, qui dæmonia habuerant. * Et ecce to-
ta ciuitas exiit obuiam I E S V: & vi-
suo eo rogabant, vt transiret a finibus eorum. 17.

Marc. 5. b.

C A P. IX.

*Paralyticum curat, scribis murmurantibus quod
dixisset remissa illi peccata: vocat Matthæum
publicanum, & respondet Phariseis murmu-
rantibus, quod cum publicanis ederet, quodque
ipsius discipuli non ieiunarent: mulierem a
sanguinis profluvio liberat: filium principis
mortuam suscitatur: visu duobus cæcis restituit,
dæmoniaco mutum sanat: & ubique prædi-
cans omnes sanat infirmitates, dicens multam
esse messem, paucos vero operarios.*

1 E T ascendens in nauiculam, transfreta 1. e.
2 uir, & venit in ciuitatem suam. * Et ecce of- 37.
3 ferebant ei paralyticum iacentem in lecto. 2. a. 3
Et videns I E S V S fidem illorum, dixit 4. d. 18
paralytico: Confide fili, remittuntur tibi
4 peccata tua. * Et ecce quidam de Scribis di-
5 xerunt intra se: Hic blasphematur. * Et cum vi-
6 disset I E S V S cogitationes eorum, dixit: Vt
7 quid cogitatis mala in cordibus vestris? * Quid
8 est facilius, dicere: Surge, & ambula? * Vt autem
9 sciatis, quia filius hominis habet potestatem
in terra dimittendi peccata, tunc ait paraly-
10 tico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in do-
11 mum tuam. * Et surrexit, & abiit in domum
12 suam. * Videntes autem turbæ timuerunt,
13 & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem
14 talem hominibus. * Et, cum transiret 2. b.
15 Binde I E S V S, vidit hominem sedentem in
16 telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Se- 14.
17 quere me. Et surgens, secutus est eum. * Et 5. f.
18 factum est discumbente eo in domo, ecce 27.
19 multi publicani & peccatores venientes,
20 discumbebant cum I E S V, & discipulis
21 eius. * Et videntes Pharisei, dicebant disci-
22 pulis eius: Quare cum publicanis & pec-
23 catoribus manducat Magister vester? * At
24 I E S V S audiens, ait: Non est opus va-
25 lentibus medicus, sed male habentibus,
26 Euntes autem discite quid est: * Miseri-
27 cordiam volo, & non sacrificium. Non enim
28 veni vocare iustos, sed peccatores. * Tunc 7.

Osee. 6. c. 6

Isa. 12. a.

accesserunt ad eum discipuli Ioannis, dicentes: * Quare nos, & Pharisei, ieiunamus frequenter: discipuli autem tui non ieiunant? * Et ait illis I E S V S: Numquid possunt filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt. * Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius a vestimento, & peior scissura fit. * Neque mittunt vinum nouum in vres veteres, alioquin rumpuntur vres, & vinum effunditur & vres pereunt. Sed vinum nouum in vres novos mittunt & ambo conseruantur. * Hac illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet. * Et surgens I E S V S, sequebatur eum, & discipuli eius. * Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit subbram vestimenti eius. * Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero. * At I E S V S conuersus, & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora. * Et cum venisset I E S V S in domum principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuantem, dicebat: * Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. * Et cum eiecta esset turba, intrauit: & tenuit manum eius. Et surrexit puella. * Et exiit fama hæc in vniuersam terram illam. * Et transiente inde I E S V, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miserere nostri, fili David. * Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis I E S V S: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtique Domine. * Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. * Et aperti sunt oculi eorum: & comminatus est illis I E S V S, dicens: Videte ne quis sciat. * Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa. * Egressi autem illis, ecce obrulerunt ei hominem mutum, & demonium habentem. * Et eiecto demonio, locutus est mutus, & mirati sunt turba, dicentes: Numquam apparuit sic in Israel. * Pharisei autem dicebant: In principe demoniorum eiicit dæmones. * Et circuebat I E S V S omnes ciuitates, & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.

tem. * Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & iacentes, sicut oves non habentes pastorem. * Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarij autem pauci. * Rogate ergo Dominum messis, vt mittat operarios in metem suam.

C A P. X.

Legatio ac instructio duodecim Apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad Euangelizandum Iudeis, & demoniacos infirmosque curandos: qui aduersus mala hic imminenta pramouentur & roborantur. Christus non venit vt mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, nec quicquam eius amori prapondendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, & uamercum recipiet.

1 **E**T conuocatis duodecim discipulis suis, A dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem. * Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius. * Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus. * Iacobus Alphæi, & Thaddæus, * Simo Chananzæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. * Hos duodecim misit I E S V S præcipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: * sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel. * Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquauit regnum cælorum. * Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, dæmones eici: & inquit gratis accepistis, gratis date. * Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo. * In quacunque autem ciuitate aut castello intraueritis, interrogate, quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exeatis. * Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui. * Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos. * Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo, vel ciuitate, exeunte puerem de pedibus vestris. * Amen dico vobis.

bis: Tolerabilis erit terra Sodomorum, & Gomorrhæorum in die iudicii, quam illi ciuitati. * Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. * Caute autem ab hominibus. * Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos: & ad præsidēs & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis & gentibus. * Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. * Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. * Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient: & eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem persequerentur vsque in finem, hic saluus erit. * Cum autem persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis ciuitates Israel, donec veniat Filius hominis. * Nō est est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. * sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius; & seruo, sicut dominus eius. Si patrem familias Beelzebub vocauerunt: quanto magis domesticos eius? * Ne ergo timueritis eos. * Nihil enim est opertum, quod non reuelabitur; & occultum, quod nō scietur. * Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. * Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam. * Nonne duo passerēs asse vāneunt: & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? * Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. * Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos. * Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cælis est: * qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est. * Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium. * Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam: & inimici hominis, domestici eius. * Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. * Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. * Qui inuenit animam suam, perdet illam: & qui perdidit animam suam propter me,

40 inueniet eam. * Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit. 25.
41 * Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. * Et quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam. *Ioan. 12. d. Luc. 10. c. Ioan. 13. c. Mar. 9. f.*

C A P. XI.

Iohannes de carcere nuntios mittit ad IESVM: quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turba laudat Iohannem: in deos vero pueris in foro iniucem acclamantibus assimilat, exprobrans ciuitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio IESV ad patrem: oneratos ad se vocat Christus, dicens iugum suum esse suauē.

1 E T factum est, cum consummasset IESVS præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum. * Ioannes autem cum adisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? * Et respondens IESVS ait illis: Euntes renunciate Ioanni quæ audistis, & vidistis. * Cæci vident, claudibulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est, qui nō fuerit scandalizatus in me. * Illis autē abeuntibus, cepit IESVS dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in deserto videre? arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre: hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. * Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plusquam prophetam. * Hic est enim de quo scriptum est. * Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. * Amen dico vobis, nō surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. * A diebus autem Ioannis Baptistæ vsque nunc regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. * Omnes enim Prophetæ & lex, vsque ad Ioannem, præparauerunt: & si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est. * Qui habet aures audiendi, audiat. * Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes eorumque libris dicunt: Cecinimus vobis, & non saluati: lamentauimus, & non planxistis. * Venit enim Ioannes neque manducans neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet. * Venit

filii hominis manducans & bibens, & di-
eunt: Ecce homo vorax, & potator vini, pu-
blianorum & peccatorum amicus. Et iu-
stificata est sapientia à filiis suis. * Tunc cœ-
pit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ
sunt plurimæ virtutes eius, quia non e-
gissent pœnitentiam. * * Væ tibi Coro-
azin, & tibi Bethsaida: quia, si in Tyro &
Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt
in vobis, olim in cilicio & cinere pœniten-
tiam egissent. Veruntamen dico vobis: Ty-
ro & Sidoni remissius erit in die iudicii,
quàm vobis. * Et tu Capernaum, num-
quam vsque in cœlum exaltaberis? vsque in
infernum descendes. quia, si in Sodomis
factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te,
forte mansissent vsque in hanc diem. * Ve-
runtamen dico vobis, quia terræ Sodomo-
rum remissius erit in die iudicii, quàm tibi.
* In illo tempore respondens Iesus, dixit: Con-
fiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia
abscondisti hæc à sapientibus, & prudenti-
bus, & reuelasti ea paruulis. * Ira Pater, quo-
niam sic fuit placitum ante te. * Omnia mihi
tradita sunt à Patre meo. * Et nemo nouit Fi-
lium, nisi Pater, neq; Patrem quis nouit, nisi
Filius, & cui voluerit Filius reuelare. * Venite
ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis,
& ego reficiam vos. * * Tollite iugum meum
& super vos, & discite à me, quia mitis sum, &
humilis corde: & inuenietis requiem anima-
bus vestris. * Iugum enim meum suauis est, &
onus meum leue.

CAP. XII.

Discipulos spicas sabbatho vellentes excusat, manum quoq; aridam sabbatho curat: Phariseorum machinationi tacitus cedens, variosq; à se curatos silere precipiens: implet Isaiam vaticiniū: demoniacō ceco & muto curato, Phariseos ipsū in Beelzebub eiicere demonia blasphemantes conuincit falsum dicere: dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, & de omni verbo otioso reddendā rationem. Scribitur autem: Phariseus signum petētib; dandum dicere: quæ sint mater & fratres ipsius.

In illo tempore abiit Iesus per sata sabbata. A
Ito: discipuli autem eius esurientes cœpe-
runt vellere spicas, & manducare. * Pharisei
autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli
tui faciunt quod non licet facere sabbatis.
* At ille dixit eis: Nō legistis quid fecerit Da-
uid, quando esuriit, & qui cum eo erant:
* quomodo intrauit in domum Dei, & panes
propositionis comedit, quos non licebat ei

edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? * Aut non legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatū violant, & sine crimine sunt. * Dico autem vobis, quia templo maior est hic. * Si autem sciretis, quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium: numquam condemnassetis innocentes. * Dominus enim est filius hominis etiam sabbati. * Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum. * Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatis curare? vt accusarent eum. * Ipse autem dixit illis: * Quis erit ex vobis homo, qui habeat ouem vnā, & sic ceciderit hæc sabbatis in foueam, nōne tenebit & leuabit eam? * Quanto magis melior est homo oue? Itaque licet sabbatis benefacere. * Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et restituta est sanitati sicut al-
tera. * Exeuntes autem Pharisei, consiliū faciebant aduersus eum, quomodo perderent eum. * Iesus autem sciens recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curauit eos omnes: * & præcepit eis ne manifestum facerent. * Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, dicentem: * Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nuntiabit. * Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. * arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium: * & in nomine eius Gentes sperabunt. * Tunc oblatus est ei demoniacus habens, cæcus, & mutus, & curauit eum ita vt loqueretur, & videret. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est filius Dauid? * Pharisei autem audiētes, dixerunt: Hic non eiicit demonia nisi in Beelzebub principe demoniorum. * Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: * Omne regnum diuulsum contra se, desolabitur: & omnis ciuitas, vel domus diuisa contra se, non stabit. * Et si satanas satanā eiiciet, aduersus se diuisus est: quomodo ergo stabit regnum eius? * Et si ego in Beelzebub eiicio demones, filij vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. * Si autem ego in spiritu Dei eiicio demones, igitur peruenit in vos regnum Dei. * Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem? & tunc domum illius diripiet. * Qui nō est mecum, contra me est: & qui non congregat

CAP. XIII.

Sedens in nauicula proponit turbis parabolas seminantis ac rixaniorum, quas etiam discipulis interpretatur: item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato, de thesauro & margarita inuentis: de reu in mare misso, quam parabolam etiam declarat: docens in patria sua, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

IN illo die exiens Iesus in domo, sedebat **1**
2 Iesus in mare. **3** Et congregatæ sunt ad eum **4**
 turbæ multæ, ita ut in nauiculam ascenders **5**
 federet: & omnis turba stabat in littore: **6**
 locutus est eis multa in parabolis, dicens: **7**
 Ecce exiit qui seminat, seminare. **8** Et dum **9**
 seminat, quædam ceciderunt secus viam, & **10**
 venerunt volucres cœli, & comederunt ea. **11**
 Alia autem ceciderunt in petrosa, vbi non **12**
 habebant terram multam: & continuo ex- **13**
 orta sunt, quia non habebant altitudinem **14**
 terræ. **15** Sole autem orto æstiuauerunt: & **16**
 quia non habebant radicem, aruerunt. **17** Alia **18**
 autem ceciderunt in spinas: & creuerunt **19**
 spinæ, & suffocauerunt ea. **20** Alia autem **21**
 ceciderunt in terram bonam: & dabant fru- **22**
 ctum, aliud centesimum, aliud sexagesi- **23**
 mum, aliud trigesimum. **24** Qui habet au- **25**
 res audiendi, audiat. **26** Et accedentes disci- **27**
 puli dixerunt ei: Quare in parabolis loque- **28**
 ris eis? **29** Qui respondens, ait illis: Quia **30**
 vobis datum est nosse mysteria regni cœlo- **31**
 rum: illis autem non est datum. **32** Qui enim **33**
 habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem **34**
 non habet, & quod habet auferetur ab eo. **35**
 Ideo in parabolis loquor eis: quia viden- **36**
 tes non vident, & audientes, non audiunt, **37**
 neque intelligunt. **38** Et adimpletur in eis **39**
 propheta Isaiæ dicentis: **40** Auditui audietis, **41**
 & non intelligetis: & videntes videbitis, & **42**
 non videbitis. **43** Incrassatum est enim cor **44**
 populi huius, & auribus grauius audierunt, **45**
 & oculos suos clauferunt: ne quando vi- **46**
 deant oculis, & auribus audiant, & corde **47**
 intelligant, & conuertantur, & sanem eos. **48**
 Vestri autem beati oculi quia vident, & au- **49**
 res vestræ quia audiunt. **50** Amen quippe **51**
 dico vobis, quia multi propheta & iusti cu- **52**
 pierunt videre quæ videtis, & non viderunt: **53**
 & audire quæ auditis, & non audierunt. **54**
 Vos ergo audite parabolam seminantis. **55**
 Omnis qui audit verbū regni, & non intelligit, venit **56**
 malus, & rapit quod seminatum est in corde **57**
 eius: hic est qui secus viam seminatus est. **58**
 Qui autem super petrosa seminatus est, hic **59**
 est, qui verbum audit, & continuo cum gau- **60**
 dio accipit illud: **61** non habet autem in se **62**
 radicem, sed est temporalis. Facta autem

Mar. 4.

a. i.

Luc. 8. a. 4.

Inf. 25. c.

29.

Isa. 6. c.

9.

Marc. 4. b.

14.

Luc. 8. b.

10.

Ioan. 12. f.

40.

Act. 28. f.

26.

Rom. 11.

b. 8.

Luc. 8. b. 11

Luc. 10.

d. 14.

rodes enim tenuit Ioannē, & alligauit eum:
& posuit in carcerem propter Herodiadem

4 vxorem fratris sui. * Dicebat enim illi Io-
5 hannes: Non licet tibi habere eam. * Et vo-

lens illum occidere, timuit populum: quia
sicut prophetam eum habebant. * Die au- 6
tem natalis Herodis saltauit filia Herodia-
dis in medio, & placuit Herodi. * Vnde cum 7
iuramento pollicitus est ei dare quodeun-
que postulasset ab eo. * At illa pramonita 8
a matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco ca-
put Ioannis Baptistæ. * Et contristatus est 9
rex: propter iuramentum autem, & eos qui
pariter recumbebant, iussit dari. * Misit: 10
que & decollauit Ioannem in carcere. * Et
illatum est caput eius in disco, & datum est 11
puellæ, & attulit matri suæ. * Et acceden- 12
tes discipuli eius, tulerunt corpus eius, & se-
peliuerunt illud: & venientes nunciauerunt 13
Iesu. * Quod cum audisset Iesus, secessit in-
de in nauicula, in locum desertum seorsum:
& cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pe- 14
destres de ciuitatibus. * Et exiens vidit tur-
bam multam, & misertus est eis, & curauit 15
languidos eorum. * Vespere autem facto,
accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes:
Desertus est locus, & hora iam præterit: di-
mitte turbas, vt euntes in castella, emant si-
bi escas. * Iesus autem dixit eis: Non ha- 16
bent necesse ire: date illis vos manducare.

17 Responderunt ei: Non habemus hic nisi
18 quinque panes, & duos pisces. * Qui ait
19 eis: Afferte mihi illos huc. * Et cum iussis-
set turbam discumbere super scænum, acce-
ptis quinque panibus, & duobus piscibus,
aspiciens in cælum benedixit, & fregit, &
dedit discipulis panes, discipuli autem tur- 20
bis. * Et manducauerunt omnes & satu-
Crati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim
21 cophinos fragmentorum plenos. * Man-
ducantium autem fuit numerus, quinque
millia virorum, exceptis mulieribus, &
22 paruulis. * Et statim compulit Iesus di-
scipulos ascendere in nauiculam, & præce- 45
dere eum trans fretum, donec dimitteret
23 turbas. * Et dimissa turba, ascendit in
montem solus orare. Vespere autem fa- 2
cto solus erat ibi. * Nauicula autem in me- 10
dio mari iactabatur fluctibus: erat enim
24 contrarius ventus. * Quarta autem vigi-
lia noctis, venit ad eos ambulans super
25 mare. * Et videntes eum super mare am-
bulantem, turbati sunt, dicentes, Quia
phantasma est. Et præ timore clamaue-
runt. * Statimque Iesus locutus est eis, di-
cens: Habere fiduciam: Ego sum, nolite
timere

Marc. 6.f.

Ioan. 6.b.

Ioan. 6.b.17.

timere. * Respondens autem Petrus dixit : 28.
Domine, si tu es, iube me ad te venire super D
aquas. * At ipse ait: Veni. Et descendens Pe- 29
trus de nauicula, ambulabat super aquam vt
veniret ad Iesum. * Videns vero ventum va- 30
lidum, timuit : & cum cœpisset mergi, cla-
mauit dicens, Domine, saluum me fac. * Et 31
continuo Iesus extendens manum, apprehen-
dit eum : & ait illi : Modicæ fidei, quare dubi-
tasti ? * Et cum ascendissent in nauiculam, ces- 32
savit ventus. * Qui autem in nauicula erant,
venerunt & adorauerunt eum, dicentes : Vere 33
Filius Dei es. * Et cum transfierassent, vene- 34
runt in terram Genesar. * Et cum cognouis- 35
sent eum viri loci illius, miserunt in vniuer-
sam regionem illam, & obtulerunt ei omnes
male habentes : & rogabant eum, vt vel sim- 36
briam vestimenti eius tangerent. Et quicum-
que tetigerunt, salui facti sunt.

* Mar. 6. g.
53.

C A P. XV.

*Phariseorum de lauandis manibus aliisque rebus
traditiones, quas Dei mandatis preponebant:
& quæ sint coinquinantia hominem : mulier
Chananaea perseveranti fide ac supplicatione
impetrat filia curationem : Iesus curatus iuxta
mare Galilæa variis languoribus, quatuor
virorum millia septem panibus paucisque pi-
sciculis satiati, sublati septem sportarum re-
liquiis.*

Mar. 7. a. 1

Tunc accesserunt ad eum ab Ierosolymis
Scribæ, & Pharisei, dicentes : * Quare di-
scipuli tui transgrediuntur traditionem senio-
rum ? non enim lauant manus suas cum pa-
nem manducant. * Ipse autem respondens
ait illis : Quare & vos transgredimini manda-
tum Dei propter traditionem vestram ? Nam
Deus dixit : * Honora patrem, & matrem, &
* Qui maledixerit patri, vel matri, morte
moriatur. * Vos autem dicitis : Quicum-
que dixerit patri, vel matri, Munus quod-
cumque est ex me, tibi proderit : * & non ho-
norificabit patrem suum, aut matrem suam :
& irritum fecistis mandatum Dei propter tra-
ditionem vestram. * Hypocritæ, bene pro-
phetavit de vobis Isaias, dicens : * Populus
hucusque labis me honorat : cor autem eorum lon-
ge est à me. * Sine causa autem colunt me, do-
centes doctrinas & mandata hominum. * Et
conuocatis ad se turbis, dixit eis : Audite, &
intelligite. * Non quod intrat in os, coinqui-
nat hominem : sed quod procedit ex ore, hoc
coinquinat hominem. * Tunc accedentes di-
scipuli eius, dixerunt ei : Scis quia Pharisei au-
dito verbo hoc, scandalizati sunt ? * At ille
respondens ait : * Omnis plantatio, quam

non plantauit Pater meus cœlestis, eradicabitur. * Sinite illos : cœci sunt, & duces cœ-
corum. Cœcus autem si cœco ducatur
præstet, ambo in foueam cadunt. * Respon-
dens autem Petrus dixit ei : Ediffere nobis pa-
rabolam istam. * At ille dixit : Adhuc & vos
sine intellectu estis ? * Non intelligitis, quia
omne quod in os intrat, in ventrem vadit,
& in secessum emittitur ? * Quæ autem pro-
cedunt de ore, de corde exeunt, & ea coin-
quant hominem : * de corde enim exeunt
Cogitationes malæ, homicidia, adulteria,
fornicationes, furta, falsa testimonia, bla-
phemia. * Hæc sunt, quæ coinquinant homi-
nem. Non lotis autem manibus mandu-
care, non coinquinat hominem. * Et egres-
sus inde Iesus, secessit in partes Tyri & Si-
donis. * Et ecce mulier Chananaea à fini-
bus illis egressa clamauit, dicens ei : Misere-
re mei Domine fili David : filia mea male à
dæmonio vexatur. * Qui non respondit ei
verbum. Et accedentes discipuli eius ro-
gabant eum dicentes : Dimitte eam : quia
clamat post nos. * Ipse autem respondens
ait : non sum missus nisi ad oues, quæ pe-
rurunt domus Israel. * At illa venit, & ado-
rauit eum, dicens : Domine, adiuua me.
* Qui respondens ait : Non est bonum sume-
re panem filiorum, & mittere canibus : * At
illa dixit : Etiam Domine : nam & canellæ
dunt de micis, quæ cadunt de mensa domi-
norum suorum. * Tunc respondens Iesus ait
illi : O mulier magna est fides tua : fiat tibi sic
ut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora. * Et
cum transisset inde Iesus, venit secus Mare
Galilææ : & ascendens in montem, sedebat
ibi. * Et accesserunt ad eum turbæ multæ,
habentes secum multos, cœcos, claudos, de-
biles, & alios multos : & proceperunt eos ad
pedes eius & curauit eos : * ita vt turbæ mi-
rarentur, videntes multos loquentes, clau-
dos ambulantes, cœcos videntes : & magni-
ficabant Deum Israel. * Iesus autem, con-
uocatis discipulis suis, dixit : misereor turbæ,
quia triduo iam perseuerant mecum, & non
habent quod manducant : & dissipare eos
ieiunios nolo, ne deficiant in via. * Et dicens
ei discipuli : Vnde ergo nobis deserto panes
tantos vt saturemus turbam tantam ? Et ait
illis Iesus : Quot habetis panes ? At illi dixe-
runt : Septem, & paucos pisciculos. * Et pre-
cepit turbæ, vt discumberent super terram.
* Et accipiens septem panes, & pisces & gra-
tas agens, fregit, & dedit discipulis suis, &
discipuli dederunt populo. * Et comederunt
omnes, & saturati sunt. Et quod superfluum
erant autem qui manducauerunt, quatuor

Mar. 7. d.
17.
Mar. 7. e.
23.

* Exod. 20.
c. 12.
Deut. 5. b.
16.
Eph. 6. a.
2.
* Exod. 21.
c. 16.
Leuit. 20.
b. 2.
Prou. 20.
c. 20.
* Isai. 29. d.
13.

Mar. 7.
a. 6.
* Ioan. 15.
a. 2.
* Luc. 6. f.
39.

milis hominum, extra paruulos & mulieres. 1
 * Et dimissa turba, ascendit in nauiculam: & 39
 venit in fines Magedan.

CAP. XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quod 1
 signa temporum non diiudicantes: iubet ei- 2
 pulos cauere à fermento Phariseorum ac Sad- 3
 duceorum ipsosque interrogat quem ipsum esse 4
 dicant, & Petro post illius responsionem pro- 5
 mittit clauis regni celorum: suam autem pas- 6
 sionem pradicans, à Petro increpatur: propter 7
 quod sathanam ipsum appellat, docens quemq; 8
 propriam crucem tollere, & Deum unicuique 9
 iuxta opera sua redditurum.

10. b. **E**T ascenderunt ad eum Pharisei & Saddu- 1
 centantes: & rogauerunt eum vt si 2
 gnum de celo ostenderet eis. * At ille respon- 3
 dens, ait illis: Facto vespere dicitis: Serenum 4
 erit, rubicundum est enim cœlum; * Et mane: 5
 Hodie tempestas, & tuitas enim triste cœlum. 6
 * Faciem ergo cœli diiudicare nōstis: signa au- 7
 tem temporum non potestis? * Generatio ma- 8
 la & adultera signum querit: & signum non 9
 dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Et 10
 relictis illis, abiit. * Et cum venissent discipuli 11
 eius trans fretum, obliti sunt panes accipere. 12
 * Qui dixit illis: Intuemini, & caute à fer- 13
 mento Phariseorum, & Sadduceorum. * At 14
 illi cogitabant intra se dicentes: Quia panes 15
 non accepimus. * Sciens autem Iesus, dixit: 16
 Quid cogitatis intra vos modica fidei, quia 17
 panes non habetis? * Nondum intelligitis, 18
 neque recordamini: quinque panum in quin- 19
 que millia hominum, & quot œoph. nos sum-
 psumus? * neque septem panum in quatuor
 millia hominum, & quot sportas sumpsumus?
 * Quare non intelligitis, quia non de pane
 dixi vobis: Cauete à fermento Phariseo-
 rum, & Sadduceorum? * Tunc intellexerunt,
 quia non dixerit cauendum à fermento pa-
 num, sed à doctrina Phariseorum, & Sad-
 duceorum. * Venit autem Iesus in par-
 tes Cæsareæ Philippi: & interrogabat disci-
 pulos suos, dicens: Quem dicunt homines
 esse Filium hominis? * At illi dixerunt: Alii
 Ioannem Baptistam, alii autem Eliam, alii
 vero Ieremiam, aut vnum ex prophetis. * Di-
 cit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis?
 * Respondens Simon Petrus dixit: * Tu
 es Christus, filius Dei viui. * Respondens au-
 tem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar Io-
 na: quia caro & sanguis non reuelauit tibi,
 sed Pater meus, qui in cœlis est. * Et ego
 dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc pe-
 tram ædificabo ecclesiam meam, & portæ in-
 feri non præualebunt aduersus eam. * Et ti-

bi dabo clauis regni cœlorum. Et quodcum-
 que ligaueris super terram, erit ligatum & in
 cœlis: & quodcumque solueris super terram,
 erit solutum & in cœlis. * Tunc præcepit di-
 scipulis suis, vt nemini dicerent quia ipse esset
 Iesus Christus. * Exinde cœpit Iesus ostende-
 re discipulis suis, quia oporteret eum ire I-
 solymam, & multa pati à senioribus, & Scribis
 & Principibus sacerdotum, & occidi: & ter-
 tia die resurgere. * Et assumens eum Petrus,
 cœpit increpare illum dicens: absit à te, Do-
 mine: non erit tibi hoc. * Qui conuersus, dixit
 Petro: * Vade post me sathan, scandalum
 es mihi: quia non sapi es quæ Dei sunt, sed
 quæ hominum. * tunc Iesus dixit discipu-
 lis suis. * Si quis vult post me venire, abneget
 semetipsum, & tollat crucem suam, & sequa-
 tur me. * Qui enim voluerit animam suam
 saluam facere, perdet eam: qui autem perdi-
 derit animam suam propter me, inueniet
 eam. * Quid enim prodest homini, si mun-
 dum vniuersum lucretur, animæ vero suæ de-
 trimentum patiat? Aut quam dabit homo
 commutationem pro anima sua? * Filius ei-
 nim hominis venturus est in gloria Patris sui
 cum angelis suis: & tunc reddet unicuique
 secundum opera eius. * Amen dico vobis,
 sunt quidam de hic stantibus, qui non gu-
 stabunt mortem, donec videant Filium homi-
 nis venientem in regno suo.

CAP. XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam iubet di-
 scipulos silentio seruare, donec à mortuis resur-
 gat: Eliam dicit venturum, imò iam venisse,
 sed cognatum non fuisse, nempe Ioannem Ba-
 ptistam: puerum lunaticum curat, quem disci-
 puli ob modicam fidem curare non potuerant,
 ostendens quanta sint virtutis: fides similis gra-
 no sinapis, ieiunium, & oratio: passionem suam
 prædicit: pro se quoque & Petro didrachma sol-
 uit, inuenio in ore pisces fluere.

1 **E**T post dies sex assumit Iesus Petrum, & Ia-
 2 cobum, & Ioannem fratrem eius, & ducit
 3 illos in montem excelsum: & * &
 4 transfiguratus est ante eos. Ecce resplendit
 5 facies eius sicut sol: vestimenta autem eius
 6 facta sunt alba sicut nix. * Et ecce apparue-
 7 runt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.
 8 * Respondens autem Petrus, dixit ad Ie-
 9 sum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis,
 10 faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum,
 11 Moysi vnum, & Eliæ vnum. * Adhuc eo lo-
 12 quente, ecce nubes lucida obumbravit eos:
 13 * Et ecce vox de nube dicens: Hic est Filius
 14 meus dilectus, in quo mihi bene complacui:
 15 6 ipsum audite. * Et audientes discipuli ceci-

* Isa. 22. g.
 24.
 Ioan. 20.
 e. 23.
 * Mar. 8.
 d. 33.
 * Sup. 10. d.
 38.
 Luc. 9. g.
 23. & 14. f.
 17. & 17.
 g. 33.
 Ioan. 12.
 d. 25.
 * Act. 17.
 g. 31.
 Rom. 2. a.
 6.
 * Marc. 9.
 a. 1.
 Luc. 9. c.
 27.
 Mar. 9. a.
 1.
 Luc. 9. d.
 28.
 * 2. Pet. 1.
 17.
 sup. 3. d.
 17.

derunt in faciem suam, & timerunt valde.

* Et accessit Iesus & tetigit eos : dixitque eis :

Surgite, & nolite timere. * Leuantes autem o-

culos suos, neminem viderunt, nisi solum Ie-

sus. * Et descendit illis de monte, præ-

cepit eis Iesus, dicens : Nemini dixeritis visio-

nem, donec Filius hominis à mortuis resur-

gat. * & interrogauerunt eum discipuli, di-

centes : * Quid ergo Scribæ dicunt quod

Eliam oporteat primum venire? * At ille re-

spondens, ait eis : Elias quidem venturus est,

& restituet omnia. * Dico autem vobis, quia

Elias iam venit, & non cognouerunt eum, sed

fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic &

Filius hominis passurus est ab eis. * Tunc intel-

lexerunt discipuli, quia de Ioanne Baptista di-

xisset eis. * Et cum venisset ad turbam, accessit

ad eum homogenibus prouolutus ante eum,

dicens : Domine, miserere filio meo, qui luna-

ticus est, & male patitur : nam sæpe cadit in

ignem, & crebro in aquam. * & obtuli eum di-

scipulis tuis, & non potuerunt curare eum.

* Respondens autem Iesus, ait : O generatio

incredula, & peruersa, quousque ero vobis-

cum? vsque quo patiar vos? Afferte huc illum

ad me. * Et increpauit illum Iesus, & exiit ab

eo dæmonium, & curatus est puer ex illa ho-

ra. * Tunc accesserunt discipuli ad Iesum se-

creto, & dixerunt : Quare nos non potuimus

eicere illum? Dixit illis Iesus : Propter incre-

dulitatem vestram. * Amen quippe dico vo-

bis, si habueritis fidem, sicut granum sinapis,

dicetis monti huic, Transi hinc illuc, & tran-

sibit, & nihil impossibile erit vobis. * Hoc au-

tem genus non eicitur nisi per orationem,

& ieiunium. * Conuersantibus autem eis in

Galilæa, dixit illis Iesus : * Filius hominis

tradendus est in manus hominum : & oc-

cident eum & tertia die resurget. Et conti-

stati sunt vehementer. * Et cum venissent Ca-

pharnaum, accesserunt qui didrachma accipie-

bant, ad Petrum, & dixerunt ei : Magister ves-

ter non soluit didrachma. * Ait : Etiam. Et

cum intrasset in domum, præuenit eum Ie-

sus dicens : Quid tibi videtur Simon? Reges

terræ à quibus accipiunt tributum vel cen-

sum? à filiis suis, an ab alienis? * Et ille di-

xit : Ab alienis. Dixit illi Iesus : Ergo liberi

sunt filij. * Vt autem non scandalizemus

eos, vade ad mare, & mitte hamum : & e-

um piscem, qui primus ascenderit tolle : & ap-

debeat corripere, & ecclesiam non audiens pro-

pheticam haberi, potestate ligandi atque solu-

di discipulis tradita : docet etiam quàm sit ap-

ud Deum efficax duorum petitio sibi consen-

tientium, & quoties fratri in nos peccanti sit

ignoscendum, accommodata ad hoc parabola

de rege rationem cum seruis suis inuenia-

1 **I**n illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, di-

2 centes : Quis, putas, maior est in regno cœ-

3 lorum? * Et aduocans Iesus paruulum, sta-

4 tuit eum in medio eorum, * & dixit : A-

5 men dico vobis, nisi conuerſi fueritis, & effi-

6 ciamini sicut paruuli, non in trabis in re-

7 gnum cœlorum. * Quicumque ergo humi-

8 liauerit se sicut paruulus iste, hic est maior

9 in regno cœlorum. * Et qui susceperit vnum

10 paruulum talem in nomine meo, me susci-

11 pit. * * qui autem scandalizauerit vnum de

12 pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei

13 vt suspendatur mola asinaria in collo eius,

14 & demergatur in profundum maris. * Vt

15 mundo à scandalis. Necessè est enim vt ve-

16 niant scandala : verumtamen vix homini il-

17 li, per quem scandalum venit. * * Si autem

18 manus tua, vel pes tuus scandalizat te; ab-

19 scinde eum, & projice abste : bonum tibi est

20 ad vitam ingredi debilem, vel claudum,

21 quàm duas manus vel duos pedes habentem

22 mitti in ignem æternum. * Et si oculus

23 tuus scandalizat te erue eum, & projice

24 abste : bonum tibi est cum vno oculo in vi-

25 tam intrare, quàm duos oculos habentem

26 mitti in gehennam ignis. * Videte ne con-

27 temnatis vnum ex his pusillis : dico enim

28 vobis, quia angeli eorum in cœlis semper

29 vident faciem patris mei, qui in cœlis

30 est. * * Venit enim Filius hominis saluare

31 quod perierat. * Quid vobis videtur? si fu-

32 erint alicui centum oues, & errauerit vna

33 ex eis : nonne relinquit nonagintanovem

34 in montibus, & vadit quærere eam quæ er-

35 rruit? * & si contigerit vt inueniat eam :

36 Amen dico vobis, quia gaudet super eam

37 magis quàm super nonagintanovem, quæ

38 non errauerunt. * Sic non est voluntas an-

39 te patrem vestrum, qui in cœlis est, vt pe-

40 cceat vnus de pusillis istis. * * Si autem præ-

41 cauerit in te frater tuus, vade, & corripe

42 eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lu-

43 cratus eris fratrem tuum. * Si autem te non

44 audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel

45 duos, vt in ore duorum vel trium testium

46 stet omne verbum. * Quid si non audie-

47 rit eos : dic ecclesiæ, si autem Ecclesiam

48 non audierit, sit tibi sicut * ethnicus &

49 publicanus. * * Amen dico vobis, quæcun-

50 que alligaueritis super terram, erunt ligata

C A P. XVIII.

Proposito paruulo docet quisnam maior sit in re-
gno cœlorum, & quàm sit à pusillorum scan-
dalo cauendum: quomodo frater in nos peccans

in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. * Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est. * Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. * Tunc accedens Petrus ad eum, dixit. Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque septies? * Dicit illi Iesus: Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. * Idco assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. * Et cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei vnus, qui debebat ei decem millia talenta. * Cum autem non haberet vnde redderet, iussit eum dominus eius venumdari, & uxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi. * Proci dens autem seruus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. * M. fertus autem dominus seruus illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei. * Egressus autem seruus ille, inuenit vnum de congruis suis, qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. * Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. * Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum. * Videntes autem conserui eius quæ fiebant, contristati sunt valde: & venerunt, & narrauerunt domino suo omnia quæ facta fuerant. * Tunc vocauit illum dominus suus: & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui miserus sum? * Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitum. * Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

CAP. XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec uxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrauerunt propter regnum cœlorum: paruulis manus imponit: adolescens qui omnia se seruasse praecepta dicebat, audire Christi consilio de omnibus rebus glendis abiit: difficile ergo asserit diuitem intrare regnum cœlorum, & quid illis promissum qui omnibus rebus se ipsum sequuntur.

ET factum est cum consummasset Iesus sermones istos, migravit à Giliſa & venit in fines Iudææ trans Iordanem, & secuta

3 sunt eum turba multa, & curauit eos ibi. * Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam, quacunque ex causa? * Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? & dixit: * Propter hoc dimittit homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. * Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. * Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudii, & dimittere? * Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic. * Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur. * Dicunt ei discipuli eius: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. * Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. * Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui se ipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. * Tunc oblati sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos. * Iesus vero ait eis: Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cœlorum. * Et cum imposuisset eis manus, abiit inde. * Et ecce vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam? * Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata. * Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non homicidium facies: Non adulterium dices: * Honora patrem tuum, & matrem tuam: & Diliges proximum tuum sicut teipsum. * Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodiui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? * Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me. * Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones. * Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cœlorum. * Et iterum dico vobis: Facilius est Camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum. * Auditis autem his discipuli mirabantur valde dicentes: Quis ergo poterit saluus esse? * Aspiciens autem Iesus dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possi-

bilis sunt. * Tunc respondens Petrus, dixit ei: 27
Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus
te: quid ergo erit nobis? * Iesus autem dixit il- 28
lis: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis
me, in regeneratione, cum sederit Filius homi-
nis in sede maiestatis sue, sedebitis & vos super
sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus
Israel. * Et omnis qui reliquerit domum, vel 29
fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem,
aut uxorem, aut filios, aut agros, propter no-
men meum, centuplum accipiet, & vitam æ-
ternam possidebit. * Multi autem erunt pri- 30
mi nouissimi, & nouissimi primi.

C A P. XX.

*Parabolam proponit de operariis in vineam con-
ductis, quorum ultimus idem datur denarius
cum primis: Iesus discipulis passionem ac resur-
rectionem suam predicit, & occasione ambitio-
nis filiorum Zebedæi docet discipulos, quod non
potest esse ostensione domini, sed officio mini-
sterij debeant esse maiores: egrediens vero Ieri-
cho duos cæcos illuminat.*

Simile est regnum cælorum homini patri- 1
familias qui exiit primo mane conducere A
operarios in vineam suam. * Conuentione 2
autem facta cum operariis ex denario diurno,
misit eos in vineam suam. * Et egrediens circa 3
horam tertiam, vidit alios stantes in foro otio-
sos, * & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, 4
& quod iustum fuerit dabo vobis. * Illi autem 5
abierunt. Iterum autem exiit circa sextam &
nonam horam & fecit similiter. * Circa vnde- 6
cimam vero exiit & inuenit alios stantes, & di-
xit illis: Quid hic statis tota die otiosi? * Di- 7
cunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis:
Ite & vos in vineam meam. * Cum sero au- 8
tem factum esset, dicit dominus vineæ procu-
ratori suo: Voca operarios, & redde illis mer-
cedem, incipiens à nouissimis vsq; ad primos.
* Cum venissent ergo qui circa vndecimam 9
horam venerant, acceperunt singulos dena- B
rios. * Venientes autem & primi, arbitrati sunt 10
quod plus essent accepturi: acceperunt autem
& ipsi singulos denarios. * Et accipientes mur- 11
murabant aduersus patrem familias, * dicen- 12
tes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & paces
illos nobis fecisti, qui portauimus pondus die- 13
ci, & ætus. * At ille respondens vni eorum di-
xit: Amice non facio tibi iniuriam: nonne ex 14
denario conuenisti mecum? * Tolle quod tu-
um est, & vade: volo autem & huic nouissi- 15
mo dare sicut & tibi. * Aut non licet mihi 15
quod volo, facere? an oculus tuus nequam
est, quia ego bonus sum? * Sicerunt nouissi- 16
mi primi, & primi nouissimi: multi enim sunt
vocati, pauci vero electi. * Et ascendens Iesus 17
Ierosolymam assumpsit duodecim discipulos

18 secreto, & ait illis: * Ecce ascendimus Ieroso-
lymam & Filius hominis tradetur principibus
sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum
19 morte, * & tradent eum Gentibus ad illuden-
dum, & flagellandum, & crucifigendum, & ter-
tia die resurget. * Tunc accessit ad eum mater
filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans &
petens aliquid ab eo. * Qui dixit ei: Quid vis?
21 Ait illi: Dic vt sedeant hi duo filii mei, vnus ad
dexteram tuam, & vnus ad sinistram, in regno
22 tuo. * Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis
quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego
23 bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus. * Ait il-
lis: Calicem quidem meum biberis: sedere au-
tem ad dexteram meam vel sinistram non est
meum dare vobis, sed quibus paratum est à
24 Patre meo. * Et audientes decem, indignati
25 sunt de duobus fratribus. * Iesus autem vocauit
eos ad se, & ait: Scitis quia principes gen-
tium dominantur eorum: & qui maiores sunt,
26 potestatem exercent in eos. * Non ita erit in
Dter vos: sed quicumque voluerit inter vos ma-
27 ior fieri, sit vester minister. * & qui voluerit in-
28 ter vos primus esse, erit vester seruus. * sicut
filius hominis non venit ministrari, sed mini-
strare, & dare animam suam, redemptionem
29 pro multis. * Et egredientibus illis ab Iericho,
secuta est eum turba multa: * & ecce duo cæci
30 sedentes secus viam, audierunt quia Iesus tran-
siret: & clamauerunt dicentes: Domine mise-
31 rere nostri, fili David. * Turba autem increpa-
bat eos vt tacerent. At illi magis clamabant, di-
centes: Domine, miserere nostri, fili David.
32 * Et stetit Iesus, & vocauit eos, & ait: Quid
vultis vt faciam vobis? Dicunt illi: Domine,
33 vt aperiantur oculi nostri. * Misertus autem
eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Et conse-
ssim viderunt, & secuti sunt eum.

C A P. XXI.

*Iesus super asinam Ierusalem cum triumpho in-
gressus, negotiatores de templo eiciens, & Phari-
sæis de triumpho indignantibus responder: di-
scipulis autem de ficulnea Christi verbo arsa-
clapirantibus, declarat fidei efficaciam: in-
terrogationem de sua potestate retundit qua-
stione de Iohannis baptismo: & ex parabola de
homine duos filios habente, & de patre fami-
liæ, cuius vinitores post alios seruos, etiam fi-
lium vineæ heredem occiderunt, prædicit re-
gnum Dei à Iudæis ad Gentes transferendum.*

1 E T cum appropinquassent Ierosolymis, &
A venissent Bethphage ad montem oliuet:
2 tunc Iesus misit duos discipulos, * dicens eis:
Ite in castellum quod contra vos est, & statim
inuenietis asinam alligatam, & pullum cum
3, et soluite, & adducite mihi: * & si quis vobis

aliquid

* Inf. 20. b.
16.

Mar. 10. d.

31.

Luc. 13. f.

30.

* Mar. 10.
d. 31.

Luc. 13. f.
31.

* Mar. 10.
c. 31.

Mar. 10. f.

41.

* Luc. 21. l.

25.

* Phil. 1. a.

7.

* Mar. 10.

8. 41.

Luc. 13. f.

35.

* Sup. 19.
d. 30.

Mar. 10.

a. 38.

Luc. 13. f.

31.

Mar. 10.

a. 31.

Luc. 13. f.

20.

aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos. * Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: * Dicite filie Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium iugalis. * Euntes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis Iesus. * Et adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. * Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via: alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternerant in via: * turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: * Hosanna filio David: benedictus, qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis. * Et cum intrasset Ierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? * Populi autem dicebant: Hic est Iesus propheta a Nazareth Galilææ. * Et intrauit Iesus in templum Dei, & eiciebat omnes vendentes & ementes in templo; & mensas numulatorum, & cathedras vendentium columbas euerit: * & dicit eis: Scriptum est: * Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum. * Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo: & sanauit eos. * Videntes autem principes sacerdotum, & Scribæ, mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio David: indignati sunt, & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtique nunquam legistis: * Quia ex ore infantium & lactentium perfecti laudem? * Et relictis illis, abiit foras extra Ciuitatem in Bethaniam: ibique mansit. * Mane autem reuertens in Ciuitatem, esuriit. * * Et videns fic arborem vnā secus viam, venit ad eam: & nihil inuenit in ea nisi folia tantum, & ait illi: Nunquam ex te fructus nascetur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea. * * Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes: Quomodo continuo aruit? * Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum ficulnea facietis, sed & si monti solue dixeritis, Tolle, & iacta te in mare, fiet. * * Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. * Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem, principes sacerdotum, & seniores populi, dicentes: * In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? * Respondens Iesus dixit eis: Interrogabo vos & ego vnum sermonem: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam: in qua

potestate hæc facio. * Baptismus Ioannis unde erat? * * ex cælo, an ex hominibus? At illi congitabant inter se, dicentes: * Si dixerimus, ex cælo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam: * omnes enim habebant Ioannem sicut Prophetam. * Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio. * Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea. * Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem, poenitentia motus, abiit. * Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, Domine, & non iuit. * quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedunt vos in regnum Dei. * Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiæ, & non credidistis ei: publicani autem, & meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes nec poenitentiam habuistis postea, ut crederetis ei. * Aliam parabolam audite: * Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & sæpè circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & edificauit turrin, & locauit eam agricolis, & peregre profectus est. * Cum autem tempus fructuum appropinquasset misit seruos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius. * Et agricolæ, apprehensis seruis eius alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidauerunt. * Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter. Nouissime autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum. * Agricola autem videntes filium, dixerunt intra se: * Hic est heres, venite, occidamus eum, & habebimus hereditatem eius. * Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt. * Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? * Aiunt illi: Malos male perdet; & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis. * Dicit illis Iesus: Nunquam legistis in Scripturis: * Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris? * Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. * Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum. * Et cum audissent principes sacerdotum & Pharisæi parabolas eius, cognouerunt quod de ipsis diceret. * Et quærentes

Luc. 20. a.

2.

Sup. 14. a.

5.

Mar. 12.

a. 1.

Luc. 20. b.

9.

Isa. 5. a. 1.

b. 5.

Ier. 2. d. 21.

Inf. 26. a.

3. 5.

27.

a. 2.

Psal. 117.

d. 12.

Act. 4. b.

11.

Rom. 9. g.

33.

1. Pet. 2. a.

7.

cum tenere, timuerunt turbas: quoniam sic-
ut prophetam cum habebant.

CAP. XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali, in tenebras eicitur exteriores: tentatur Iesus à Phariseis super cenam dando Cæsari, & à Sadduceis super resurrectione, quorum redarguit inscientiam, mortuorum euincens resurrectionem: rursumq; à legisdoctore tentatur super magnum legis mandato: vicissim quoq; interrogat Phariseos, cuius filius sit Christus.

ET respondens Iesus, dixit iterum in pa-
rabolis eis, dicens: * Simile factum est
regnum cœlorum homini regi, qui fecit nu-
ptias filio suo. * Et misit seruos suos vocare
inuitatos ad nuptias, & nolabant venire.
* Iterum misit alios seruos: dicens: Dicite
inuitatis: Ecce prandium meum parauit, tau-
ri mei & altilia occisa sunt, & omnia para-
ta: venite ad nuptias. * Illi autem neglexe-
runt: & abierunt, alius in villam suam, alius
verò ad negotiationem suam. * reliqui verò
tenuerunt seruos eius, & contumelias affe-
ctos occiderunt. * Rex autem cum audisset,
iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit
homicidas illos, & ciuitatem illorum suc-
cendit. * Tunc ait seruis suis: Nuptiæ qui-
dem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non
fuerunt digni. * Ite ergo ad exitus viarum,
quoscumque inueneritis vocate ad nu-
ptias. * Et egressi serui eius in vias congre-
gauerunt omnes quos inuenerunt, malos &
bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumben-
tium. * Intrauit autem rex vt videret discum-
bentes, & vidit ibi hominem non vestitum
veste nuptiali. * Et ait illi: amice, quomo-
do huc intraisti non habens vestem nuptia-
lem? At ille obmurmurauit. * Tunc dixit rex mi-
nistris: * Ligatis manibus & pedibus eius,
mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit
fletus, & stridor dentium. * Multi enim sunt
vocati, pauci verò electi. * Tunc abeun-
tes Pharisei, consilium inierunt vt caperent
eum in sermone. * Et mittunt ei discipulos
suos cum Herodianis dicentes: Magister,
scimus quia veraxes, & viam Dei in veritate
doces, & non est tibi cura de aliquo: non
enim respicis personam hominum: * dic er-
go nobis quid tibi videtur, licet censum da-
re Cæsari, an non? * Cognita autem Iesus
nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hy-
pocritæ? * ostendite mihi numisma census.
At illi obtulerunt ei denarium. * Et ait illis
Iesus: Cuius est imago hæc, & superscriptio?

* Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddi-
te ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt
Dei, Deo. * Et audientes mirati sunt, & reli-
cto eo abierunt. * In illo die accesserunt ad
eum Sadducei, qui dicunt non esse resurre-
ctionem: & interrogauerunt eum, * dicen-
tes: Magister, Moyses dixit: Si quis mor-
tuus fuerit non habens filium, vt ducat fra-
ter eius uxorem illius, & suscitet semen fra-
tri suo. * Erant autem apud nos septem fra-
tres: & primus, uxore ducta, defunctus est:
& non habens semen, reliquit uxorem suam
fratri suo. * Similiter secundus, & tertius,
vsque ad septimum. * Nouissimæ autem o-
mnium & mulier defuncta est. * In resurre-
ctione ergo cuius erit de septem vxor? o-
mnes enim habuerunt eam. * Respondens
autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes
Scripturas, neque virtutem Dei. * In resur-
rectione enim, neque nubent, neque nu-
bentur: sed erunt sicut angeli Dei in cœlo.
* De resurrectione autem mortuorum non
legistis, quod dictum est à Deo dicente vo-
bis. * Ego sum Deus Abraham, & Deus
Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mor-
tuum, sed viuentium. * Et audientes tur-
ba, mirabantur in doctrina eius. * Pharisei
autem audientes quod silentium impos-
uisset Sadduceis, conuenerunt in vnum:
* & interrogauit eum vnus ex eis legis do-
ctor, tentans eum. * Magister, quod est man-
datum magnum in Lege? * Ait illi Iesus: Di-
liges Dominum Deum tuum ex toto corde
tuo, & in tota anima tua, & in tota mente
tua. * Hoc est maximum, & primum man-
datum. * Secundum autem simile est huic: Di-
liges proximum tuum, sicut teipsum. * In his
duobus mandatis vniuersa lex pendet, &
Prophetæ. * Congregatis autem Phariseis, in-
terrogauit eos Iesus, * dicens: Quid vo-
bis videtur de Christo? cuius filius est? Di-
cunt ei: David. * Ait illis: Quomodo ergo
David in spiritu vocat eum Dominum, di-
cens: * Dixit Dominus Domino meo: se-
de à dextris meis, donec ponam inimicos
tuos scabellum pedum tuorum? * Si ergo
David vocat eum Dominum, quomodo fi-
lius eius est? & nemo poterat ei responde-
re verbum: neque ausus fuit quisquam ex il-
la die eum amplius interrogare.

CAP. XXIII.

*Scribis & Phariseis super cathedrâ Moysi seden-
bus præcipit Iesus obedire, ipsorum autem opera
non imitari, retegens ipsorum hypocrisim &
ambitionem, discipulos verò contrariam do-
cens humilitatem: deinde multiplex vā illū ob*

hypocrisim

Luc. 14. d.
16.
Apoc. 19. b.
9.

Sup. 8. b.
12. & 19. f.
42.
Inf. 25. c.
30.
Marc. 12.
b. 13.
Luc. 20. d.
20.

Rom. 1.
4. 7.
Marc. 12.
b. 15.
Luc. 20.
28.
Ad. 17.
6.
Deut. 1.
b. 6.
Exod.
b. 6.
Marc.
b. 21.
Luc. 20.
27.
Deut. 6.
a. 5.
Luc. 21.
18.
Mat. 23.
11.
Luc. 21.
41.
2. Tim.
a. 1.
Mat. 23.
41.
2. Tim.
a. 1.

hypocritarum ac reliquas suas iniquitates interminatur, predicans eos patrum suorum mensuram in iustorum persecutionibus implenturos, ac Ierusalem deserendam.

Tunc Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos, * dicens: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisei. * Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite: secundum opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt. * Alligant enim onera grauia, & im-
portabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea mouere. * Omnia verò opera sua faciunt vt videantur ab hominibus: * dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. * Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, * & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. * Vos autem nolite vocari Rabbi. Vnus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis. * Et patrem nolite vocare vobis super terram: vnus est enim pater vester, qui in cœlis est. * Nec vocemini magistri: quia Magister vester vnus est, Christus. * Qui maior est vestrum, erit minister vester. * Qui autem se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. * Væ autem vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: quia clauditis regnum cœlorum ante homines. Vose enim non intratis, nec introcuntis suntis intrare. * Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium. * Væ vobis scribæ & Pharisei hypocritæ: quia circueitis mare & aridam, vt faciatis vnum profelytum: & cum fuerit factus, facitis eam filium gehennæ duplo quam vos. * Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque iurauerit per templum, nihil est: qui autem iurauerit in auro templi, debet. * Stulti & cæci: Quid enim maius est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum? * Et quicumque iurauerit in altari, nihil est: quicumque autem iurauerit in dono, quod est super illud debet. * Cæci: Quid enim maius est, donum, an altare, quod sanctificat donum? * Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus quæ super illud sunt: & quicumque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipso: * & qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum. * Væ vobis scribæ & Pharisei hypocritæ: qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquias quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Hec oportuit facere, & illa non omittere. * Duces cæci, exco-

lantes culicem, camelum autem glutientes.
25 * Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, quia mundatis quod de foris est calicis & paropside: intus autem pleni estis rapina, & immunditia. * Pharisee cæce, munda prius quod intus est calicis & paropside, vt fiat id, quod de foris est, mundum. * Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ a foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. * Sic & vos a foris quidem paretis hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocritis, & iniquitate. * Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuissetmus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum. * Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt. * Et vos implete mensuram patrum vestrorum. * Serpentes
31 genimina viperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennæ? * Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris: & persequemini de ciuitate in ciuitatem: * vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, a sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ, filij Barachiz, quem occidistis inter templum & altare.
36 * Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam. * Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? * Ecce relinquetur vobis domus vester deserta.
39 * Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAP. XXIV.

Prædicat templi euersionem, monetq; vt caueant a venturis seductionibus, futura prænunciatis bella ac persecutiones: surgent pseudochristi & pseudopropheta: de aduentu filij hominis, præcedentibus signis in sole, luna & stellis: omnibus ignotum dicit Christus diuini iudicij & de fidei ac malo sermo, propter quæ docet semper esse vigilandum.

ET egressus Iesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli eius, vt ostenderent ei ædificationes templi. * Ipse autem respon-

Sup. 3. b.

Gen. 4. b.

8.

Heb. II. a.

4.

2. Par.

24. f. 22.

Luc. 13. g.

34.

Mar. 13. a.

1.

Luc. 21. b.

dens

dens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruat. * Sedente autem eo super Montem oliueti, accesserunt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum aduentus tui, & consummationis sæculi. * Et respondens Iesus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat. * multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus: & multos seducunt. * Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum. Videte ne turbemini. Oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis. * Confurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiae, & fames, & terremotus per loca. * Hæc autem omnia initia sunt dolorum. * Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. * Et tunc scandalizabuntur multi, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem. * Et multi pseudoprophetae surgent, & seducunt multos. * Et quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. * qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. * Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio. * Cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat: tunc qui in ludæa sunt, fugiant ad montes: * & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam. * Væ autem prægnantibus & nutriendis in illis diebus. * Orate autem, vt non fiat fuga vestra in hieme, vel sabbato. * Erunt enim tunc tribulationes magnæ, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet. * Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi. * Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere. * Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetae: & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. * Ecce prædixi vobis. * Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere. * Sicut enim fulgur exiit ab Oriente, & parat vsque in Occidentem: ita erit & aduentus Filii hominis. * Vbiunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. * Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur: * & tunc parebit signum Filii hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terre: & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa, &

maiestate. * Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cælorum vsque ad terminos eorum. * Ab arboe autem sciscite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est aestas: ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote quia prope est inianuis. * Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant. * Cælum, & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. * De die autem illa & hora nemo scit, neque angeli cælorum, nisi solus pater. * Sicut autem in diebus Noe, ita erit & aduentus Filii hominis. * sicut enim dixerant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus Filii hominis. * Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur, & vnus relinquetur, & duæ moleres in mola: vna assumetur, & vna relinquetur. * Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit. * Illud autem scitote, quoniam si scierit pater familias, qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. * Ideo & vos stote parati: quia quæ nescitis hora Filii hominis venturus est. * Quis putas, est fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore? * Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus eius, inuenit sic facientem. * Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. * Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo: Moriam facit dominus meus venire: & coepit percutere seruos suos, manducare autem & bibat cum ebriosis: * veniet dominus secularis: in die qua non sperat, & hora qua ignorat: & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus, & stridor dentium.

C A P. XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, attentis distributis seruis: quorum dominus paragrè rediens singulos premiat aut punit iuxta ipsorum merita: extremum iudicium ponit in oculis, & causas pramiationis bonorum, ac punitionis malorum.

Tunc simile erit regnum cælorum decem virginibus: quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso & sponsæ. * Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes: sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumptierunt oleum secum: prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. * Moriam autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt. * Me-

dia autē nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obuiam ei. * Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaucrunt lampades suas. * Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur. * Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite porius ad vendentes, & emite vobis. * Dum autem irent emere, venit sponso: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua. * Nouissime verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. * At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos. * Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. * Sicut enim homo peregre proficiscens, vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. * Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum, unicuique secundum propriam virtutem, & profectus est statim. * Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. * Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo. * Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam Domini sui. * Post multum vero temporis venit Dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. * Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. * Ait illi Dominus eius: Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. * Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. * Ait illi Dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. * Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis vbi non seminasti, & congregas vbi non sparsisti. * & timens abij, & abscondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est. * Respondens autem Dominus eius, dixit ei: Serue male, & piger, sciebas quia meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi. * Opportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura. * Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. * Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. * Et inutilem seruum eiecit in tenebras

exteriorē: illic erit fletus, & stridor dētium. * Cum autem venerit Filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedē maiestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis. * & statuet oves quidem a dextris suis, hœdos autem a sinistris. * Tunc dicet rex his, qui a dextris eius erunt: Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. * Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: inermis, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. * Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pauius te: sitientem, & dedimus tibi potum? * quando autem te vidimus hospitum, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te? * aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? * Et respondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quamdiu fecistis vni ex his fratribus, meis minimis, mihi fecistis. * Tunc dicet & his, qui a sinistris erunt: * Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & angelis eius. * Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: * hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: inermis, & in carcere, & non visitastis me. * Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitum, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi? * Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. * Et ibunt hi in supplicium æternum; iusti autem in vitam æternam.

CAP. XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu, qui unguento pretioso a muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur a Iuda, de cuius proditiōe discipulis in cena loquitur, in qua panem in corpus suum, & vinum in sanguinem consecrata tradidit discipulis: predicit omnes scandalizandos, trinamq; Petri negationem: post trinam orationem capitur a Iudæis, quorū vni Petrus absceidit auriculam: discipulis fugientibus, coram Caipha a falsis testibus accusatus, mortisque reus iudicatus, confessus est, & cecidit, & cetera a Petro negatur.

ET factum est: cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis: * Scitis quia post biduum Pascha fiet,

I. Mc. 8. c.
18. & 19. d.
26.
1. Mc. 58. b.
7.
Ezech. 18.
6. 7.
Eccl. 7. d.
38.
Psal. 5. e.
9.
Sup. 7. d.
23.
Luc. 13. f.
27.
Ioan. 5. e.
29.
Dan. 12. a.
2.
Mar. 14.
4. 1.

& Filius hominis tradetur, vt crucifigatur.
 * Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: * & 4
 consilium fecerunt, vt Iesum dolo tenerent, & occiderent. * Dicebant autem: Non in 5
 die festo, ne forte tumultus fieret in populo.
 * Cum autem Iesus esset in Bethania in do- 6
 mo Simonis leprosi, * accessit ad eum mu- 7
 lier habens alabastrum vnguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. * Vi- 8
 dentes autem discipuli, indignati sunt di-
 centes: Vt quid perditio hæc? potuit enim 9
 istud vnumdari multo, & dari pauperibus.
 * Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti 10
 estis huic mulieri? opus enim bonum ope-
 rata est in me. * nam semper pauperes ha- 11
 betis vobiscum: me autem non semper ha-
 betis. * Mittens enim hæc vnguentum hoc 12
 in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.
 * Amen dico vobis, vbiicumque prædicatum 13
 fuerit hoc Euangelium in toto mundo, di-
 cetur & quod hæc fecit in memoriam eius.
 * Tunc abiit vnus de duodecim, qui dice- 14
 batur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdo-
 tum: * & ait illis: Quid vultis mihi dare, & 15
 ego vobis eum tradam? At illi constitue-
 runt ei triginta argenteos. * Et exinde qua- 16
 rebat opportunitatem, vt eum traderet.
 * Prima autem die azymorum accesserunt 17
 discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis pare-
 mus tibi comedere Pascha? * At Iesus dixit: 18
 Ite in ciuitatem ad quandam, & dicite ei:
 Magister dicit: Tempus meum prope est,
 apud te facio Pascha cum discipulis meis.
 * Et fecerunt discipuli sicut constituit illis 19
 Iesus, & parauerunt Pascha. * Vespere au- 20
 tem facto, discumbebat cum duodecim di-
 scipulis suis. * Et edentibus illis, dixit: Amen 21
 dico vobis, quia vnus vestrum me traditurus
 est. * Et contristati valde, cœperunt singuli 22
 dicere: Nunquid ego sum Domine? * At 23
 ipse respondens, ait: Qui intringit mecum
 manum in paropside, hic me tradet. * Filius 24
 quidem hominis vadit, * sicut scriptum est
 de illo: vñ autem homini illi, per quem Fi-
 lius hominis tradetur: bonum erat ei, si na-
 tus non fuisset homo ille. * Respondens au- 25
 tem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Num-
 quid ego sum Rabbi? ais illi: Tu dixisti.
 * Cœnantibus autem eis, accepit Iesus pa- 26
 nem, & benedixit, ac fregit, deditque disci-
 pulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc
 est corpus meum. * Et accipientes, gratias 27
 egit: & dedit illis, dicens: Mente ex hoc
 omnes. * Hic est enim sanguis meus noui te-
 stamenti, qui pro multis effunderetur in re-
 missionem peccatorum. * Dico autem vo- 29
 bis: non bibam à modo de hoc genimine vi-
 tis, vsque in diem illum, cum illud bibam vo-
 biscum nouum in regno Patris mei. * Et hy-
 mno dicto, exierunt in montem oliueti.
 * Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos scanda-
 lum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum
 est enim: Percutiam pastorem, & dispergen-
 tur oues gregis. * Postquam autem resurre-
 xero, præcedam vos in Galilæam. * Respon-
 dens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scan-
 dalizati fuerint in te, ego nunquam scanda-
 lizabor. * Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia
 in hac nocte antequam gallus canet, ter me
 negabis. * Ait illi Petrus: * Etiam si oportue-
 rit me mori tecum, non te negabo. Similiter
 & omnes discipuli dixerunt. * Tunc venit Ie-
 sus cum illis in villam, quæ dicitur Gethse-
 mani, & dixit discipulis suis: Sedete hic, do-
 nec vadam illuc, & orem. * Et assumpto Pe-
 tro, & duobus filiis Zebedæi, cepit contri-
 stari & mœstus esse. * Tunc ait illis: Tristes
 est anima mea vsque ad mortem: sustinete
 hic, & vigilare mecum. * Et progressus pusil-
 lum, prociuit in faciem suam, orans, & di-
 cens: Pater mi, si possibile est, transeat à me
 calix iste. verumtamen non sicut ego volo,
 sed sicut tu. * Et venit ad discipulos suos, &
 inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic
 non potuistis vna hora vigilare mecum? Vi-
 gilare, & orate, vt non intretis in tentatio-
 nem. Spiritus quidem promptus est, caro
 autem infirma. * Iterum secundo abiit, &
 orauit, dicens: Pater mi, si non potest hic
 calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas
 tua. * Et venit iterum, & inuenit eos dormi-
 entes: erant enim oculi eorum grauati. * Et
 relictis illis, iterum abiit, & orauit tertio,
 eundem sermonem dicens. * Tunc venit ad
 discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam,
 & requiescite: ecce appropinquauit hora,
 & Filius hominis tradetur in manus pecca-
 torum. * Surgite eamus: ecce appropinqua-
 uit qui me tradet. * Adhuc eo loquente,
 ecce Iudas vnus de duodecim venit, & cum
 eo turba multa, cum gladijs & fustibus, mis-
 si à principibus sacerdotum, & senioribus
 populi. Qui autem tradidit eum, dedit il-
 lis signum, dicens: Quemcumque oscula-
 tus fuero, ipse est, tenere eum. * Et confestim
 accedens ad Iesum, dixit: Aue Rabbi. Et o-
 sculatus est eum. * Dixitque illi Iesus: Ama-
 ce, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & ma-
 nus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt eum.
 * Et ecce vnus ex his, qui erant cum Iesu, ex-
 tendens manum, exemit gladium suum, &
 percutiens seruum principis sacerdotum,
 amputauit auriculam eius. * Tunc ait illi Ie-
 sus: Conuerte gladium tuum in locum suum.

9. a. omnes enim, qui acceperint gladium gla-
dio peribunt. * An putas, quia non possum
10. c. rogare patrem meum, & exhibebit mihi mo-
do pluiquam duodecim legiones angelo-
rum? * Quomodo ergo implebuntur Scri-
pturæ, quia sic oportet fieri. * In illa hora di-
xit Iesus turbis: Tanquam ad latronem exi-
stis cum gladiis & fustibus comprehendere
me: quotidie apud vos sedebam docens in
templo, & non me tenuistis. * Hoc autem
totum factum est, * vt implerentur Scriptu-
re Prophetarum, Tunc discipuli omnes, * re-
lictis eo, fugerunt. * At illi tenentes Iesum,
duxerunt ad Caiphā principem sacerdo-
rum, vbi Scribæ & seniores conuenerant.
* Petrus autem sequebatur eum à longè, vs-
que in atrium principis sacerdotum. Et in-
gressus intro, sedebat cum ministris, vt vi-
deret finem. * Principes autem sacerdotum,
& omne concilium, quærebant falsum te-
stimonium contra Iesum, vt eum morti tra-
derent: * & non inuenerunt cum multi fal-
si testes accessissent. Nouissime autem ve-
nerunt duo falsi testes, * & dixerunt: Hic
dixit: * Possum destruere templum Dei, &
post triduum reedificare illud. * Et surgens
princeps sacerdotum, ait illi. Nihil respon-
des ad ea, quæ isti aduersum te testificantur?
* Iesus autem tacebat. Et principes sacerdo-
rum ait illi: Adiuro te per Deum viuum, vt
dicas nobis si tu es CHRISTVS filius Dei.
* Dicit illi Iesus: Tu dixisti. verum tamen di-
co vobis, * à modo videbitis filium hominis
sedentem à dextris virtutis Dei, & venien-
tem in nubibus cæli. * Tunc princeps sac-
cerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Bla-
sphemauit: quid adhuc egemus testibus? ec-
ce nunc audistis blasphemiam: * quid vo-
bis videtur? At illi respondentes dixerunt:
Reus est mortis. * Tunc expuerunt in faci-
em eius, & colaphis eum ceciderunt, alij
autem palmas in faciem eius dederunt, * di-
centes: Prophetiza nobis Christe, quis est
qui te percussit? * Petrus verò sedebat for-
tis in atrio: & accessit ad eum vna ancilla,
dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras. * At il-
le negauit coram omnibus, dicens: Nescio
quid dicis. * Excunte autem illo tanquam, vi-
dit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi:
Et hic erat cum Iesu Nazareno. * Et iterum
negauit eum iuramento: Quia non noui
hominem. * Et post pusillum accesserunt
qui stabant & dixerunt Petro: Vere & tu ex
illis es: nam & loquela tua manifestum te
facit. * Tunc cepit detestari & iurare, quia
non nouissent hominem. Et continuo gal-
lus cantauit. * Et recordatus est Petrus ver-
bi IESV quod dixerat: Prius quam gallus

cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fle-
uit amare.

CAP. XXVII.

*Iudas relatus argenteis laqueo se suspendit: Iesus
coram Pilato accusatus non respondet, vxor
autem Pilati dicit ipsum iustum: præcligitur
tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Ie-
sum flagellatum tradit crucifigendum, qui à
militibus multipliciter illusus ducitur ad cru-
cifigendum, & selleo vino potatus inter latro-
nes crucifigitur, diuisi ipsius vestimentis: Et à
variis multa iactantur in ipsum blasphemia:
suboriuntur tenebra: & clamans Iesus Eli, a-
cetoq; potatus, cum clamore expirat, ac signa
varia sunt: corpus Iesu à Ioseph sepultum, cu-
stodiunt à militibus.*

1. **M**ANE autem facto consilium inierunt
omnes principes sacerdotum & senio-
res populi aduersus Iesum, vt eum morti tra-
derent. * Et vinctum adduxerunt eum, & Mar. 15. a.
2. tradiderunt Pontio Pilato præfidi. * Tunc
videns Iudas, qui eum tradidit, quod da-
mnatus esset: pœnitentia ductus, retulit tri-
3. ginta argenteos principibus sacerdotum, & Ioan. 18. e.
4. lenioribus, * dicens: Peccaui, tradens san-
guinem iustum. At illi dixerunt. Quid ad
5. nos? tu videris. * Et proiectis argenteis in
templo, recessit: * & abiens laqueo se suspen-
6. dit. * Principes autem sacerdotum, acceptis
argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere
in corbonam: quia pretium sanguinis est.
7. * Consilio autem inito, emerunt ex illis a-
grum figuli, in sepulturam peregrinorum.
8. * Propter hoc vocatus est ager ille, Hacel-
9. dama, hoc est, ager sanguinis, vsq; in hodie-
num diem. * Tunc impletum est, quod di-
ctum est per Ieremiam prophetam, dicentem:
* Et acceperunt triginta argenteos pretium
appretiatum, quem appretiauerunt à filiis Is-
10. rael: * & dederunt eos in agrum figuli, sicut
11. constituit mihi Dominus. * Iesus autem ste-
tit ante præfide, & interrogauit eum præ-
fex, dicens: Tu es Rex Iudæorum? Dicit illi
12. Iesus: Tu dicis. * Et cum accusaretur à prin-
cipibus sacerdotum, & senioribus, nihil re-
13. spondit. * Tunc dicit illi Pilatus: Non au-
dis quanta aduersum te dicunt testimonia?
14. * Et non respondit ei ad vllum verbum, ita
15. vt mirarerer præfex vehementer. * Per diem
autem solemnem consueuerat præfex po-
pulo dimittere vnum vinctum, quem vol-
16. uissent. * habebat autem tunc vinctum
17. insignem, qui dicebatur Barabbas. * Congre-
gatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis
18. dimittere Christus? * Sciebat enim, quod per
19. inuidiam tradidissent eum. * Sedente autem

illo pro tribunali, misit ad eum vxor eius, di-
 cens: Nihil tibi, & iusto illi. multa enim pas-
 sa sum hodie per visum propter eum. * Prin-
 cipes autem sacerdotum, & seniores persua-
 serunt populo, vt peteret Barabbam, Iesum
 vero perderent. * Respondens autem p[re]s[es],
 ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimit-
 ti? At illi dixerunt: Barabbam. * Dicit illis
 Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu, qui di-
 citur Christus? * Dicunt omnes: Crucifiga-
 tur. Ait illis p[re]s[es]: Quid enim mali fecit?
 At illi magis clamabant, dicentes: Crucifi-
 gatur. Videns autem Pilatus, quia nihil pro-
 ficeret, sed magis tumultus fieret: accepta a-
 qua, lauit manus coram populo, dicens: In-
 nocens ego sum a sanguine iusti huius: vos
 videritis. * Et respondens vniuersus populus,
 dixit: Sanguis eius super nos, & super filios
 nostros. * Tunc dimisit illis Barabbam: Ie-
 sum autem flagellatum tradidit eis, vt cruci-
 figeretur. * Tunc milites p[re]sidis suscipien-
 tes Iesum in pratorium, congregauerunt ad
 eum vniuersam cohortem: & exuentes eum,
 chlamydem coccineam circumdederunt ei;
 * & plectentes coronam de spinis, posuerunt
 super caput eius, & arundinem in dextera eius.
 Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicen-
 tes: Ave rex iudaeoru[m]. * Et expuentes in eum,
 acceperunt arundinem, & percutiebant ea
 p[er] eum. * Et postquam illuserunt ei, exue-
 runt eum chlamyde, & induerunt eum vesti-
 metis eius, & duxerunt eum vt crucifigerent.
 * Exeuntes autem inuenerunt hominem Cy-
 renam, nomine Simonem: hunc angaria-
 uerunt, vt tolleretur crucem eius. * Et venerunt
 in locum, qui dicitur Golgotha, quod est cal-
 uaria locus. * Et dederunt ei vinum bibere
 cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit
 bibere. * Postquam autem crucifixi erunt eum,
 diuiserunt vestimenta eius, sortem mitten-
 tes: vt impleteretur quod dictum est per Pro-
 pheta dicentem: * Diuise sunt tibi vestimen-
 ta mea, & super vestem meam miserunt sor-
 tem. * Et sedentes seruabant eum. * Et im-
 posuerunt super caput eius causam ipsius scrip-
 tam: **HIC EST IESVS REX IUDAEORVM.**
 * Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones;
 virus a dexteris, & vnus a sinistris. Prætereun-
 tes autem blasphemabant eum mouentes ca-
 pita sua, & dicentes: Vah qui destruis tem-
 plum Dei, & in triduo illud reedificas: salua
 te metipsum: si filius Dei es, descende de cruce.
 * Similiter & principes sacerdotum illu-
 dentes eum scribis & senioribus dicebant:
 * Alios saluos fecit, seipsum non potest sal-
 uum facere: si rex Israel est, descendat nunc
 de cruce, & credimus ei. * * confidit in Deo:
 liberet nunc, si vult eum: dixit enim: Quia

44 filius Dei sum. * Idipsum autem & latrones,
 qui crucifici erant cum eo, improp[er]abant
 ei. * A sexta autem hora tenebrae factae sunt
 super vniuersam terram vsque ad horam non-
 am. * Et circa horam nonam clamauit Ie-
 sus voce magna, dicens: Eli, Eli, lama
 sabachthani: hoc est: Deus meus, Deus meus.
 47 vt quid dereliquisti me? * Quidam autem
 illic stantes, & audientes, dicebant: Etiam
 vocat iste. * Et continuo currens vnus ex eis
 48 acceptam spongiam impleuit aceto, & im-
 49 posuit arundini, & dabat ei bibere. * Ceteri
 vero dicebant: Sine videamus, an veniat elias
 50 liberans eum. * Iesus autem iterum cla-
 51 mauit voce magna, emisit spiritum. * Et ecce
 velum templi scissum est in duas partes a
 summo vsque deorsum, & terra mota est, &
 52 petrae scissae sunt, * & monumenta aperta
 sunt: & multa corpora sanctorum, qui dor-
 53 muerant, surrexerunt. * Et exeuntes de monu-
 mentis post resurrectionem eius, vene-
 runt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt
 multis. * Centurio autem, & qui cum eo-
 rant, custodientes Iesum, viso terrae motu &
 his quae fiebant, timuerunt valde, dicentes:
 55 Vere Filius Dei erat iste. * Erant autem ibi
 mulieres multae a longe, quae secutae erant
 56 Iesum a Galilaea, ministrantes ei: * inter
 quas erat Maria Magdalene, & Maria Iaco-
 bi & Ioseph mater, & mater filiorum Ze-
 bedai.
 57 * Cum autem sero factum esset, venit qui-
 dam homo diues ab Arimathaea nomine Ioseph,
 58 qui & ipse discipulus erat Iesu. * hic ac-
 cessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu. Tunc
 59 Pilatus iussit reddi corpus. * Et accepto cor-
 pore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda
 60 da. * Et posuit illud in monumento suo nouo,
 quod exciderat in petra. Et aduoluit li-
 61 zum magnum ad ostium monumenti, & ob-
 62 iit. * Erat autem ibi Maria Magdalene, & al-
 tera Maria, sedentes contra sepulchrum.
 62 * Altera autem die, quae est post Parasceuen,
 conuenerunt principes sacerdotum & Pha-
 63 risaei ad Pilatum, * dicentes: Domine, re-
 cordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc
 64 viuens: Post tres dies resurxum. * Iube ergo
 custodiri sepulchrum vsque in diem tertium:
 ne forte veniant discipuli eius, & furentur
 eum, & dicant plebi: Surrexit a mortuis,
 65 & erit nouissimus error peior priore. * At il-
 lis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custodi-
 66 te sicut scitis. * Illi autem abeuntes, munie-
 runt sepulchrum, signantes lapi-
 dem, cum custodi-
 bus.

CAP. XXVIII.

Fallo terramotus, exterritisq; custodibus, angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem, qui ipsis apparens iubet (sicut Angelus iusserat) ut discipulis nuntiarent, quod Dominum in Galilaea visuri sint: milites sepulchri custodes pecunia corrupti dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntur in Galilaea Dominum, iubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

Vespere autem sabbati, quæ lucefcit in prima sabbati, venit Maria Magdalena, & alia tera Maria, videre sepulchrum. * Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cælo: & accedens reuoluit lapidem, & sedebat super eum: * erat autem aspectus eius sicut fulgur: & vestimentum eius sicut nix. * Præ timore autem eius exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui. * Respondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quod Iesum, qui crucifixus est, queritis: * non est hic: surrexit enim, sicut dixit. Venite, & videte locum, vbi positus erat Dominus. * Et cito euntes dicite discipulis eius quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis. ecce prædixi vobis. * Et exierunt cito de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nunciare discipulis eius. * Et ecce Iesus occurrit illis dicens: Aucte. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. * Tunc ait illis Iesus: Nolite timere. Ite, nunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt. * Quæ cum abissent, ecce quidam de custodibus venerunt in ciuitatem, & nunciauerunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant. * Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus. * Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. * At illi, accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum est verbum istud apud Iudeos, vsque in hodiernum diem. * Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem, vbi constituerat illis Iesus. * Et videntes eum adorauerunt: quidam autem dubitauerunt. * Et accedens Iesus locutus eis est, dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. * Videntes ergo, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: * docentes eos seruire omnia quæcumque mandavi vobi. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.

SANCTVM

IESV CHRISTI EVANGELIVM SECUNDVM

MARCV M.

CAP. I.

Iohannes in austeritate vitæ prædicat ac baptizat aqua: Christus verò Spiritu sancto: qui à Iohanne baptizatus, cum bestiis agens in deserto, post ieiunium quadraginta dierum à satana tentatur, & Iohanne tradito prædicare incipit in Galilæa: vocatque Simone & Andrea, Iacob & Iohanne Zebedæi accedit Capharnaum & reliqua Galilæa loca, ibique prædicans curat fœderum Simonis, & leprosum quem mittit ad sacerdotem plurimosque demoniacos ac male habentes cum magna omnium admiratione.

Initium Euangelij Iesu Christi, Filij Dei. * Sicut scriptum est in Isaia propheta: * Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. * Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. * Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Ierosolymitæ vniuersi, & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine, consistentes peccata sua. * Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius, & locustas & mel siluestre edebat. Et prædicabat dicens: * Venit fortior me post me: cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiam calceamentorum eius. * Ego baptizaui vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto. * Et factum est: in diebus illis venit Iesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Iohanne in Iordane. * Et statim ascendens de aqua, vidit cœlos apertos, & Spiritum tanquam columbam descendentem, & manentem in ipso. * Et vox facta est de cœlis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui. * Et statim Spiritus expulit eum in desertum. * Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à Satana: eratque cum bestiis, & angeli ministrabant illi. * Postquam autem traditus est Ioannes: venit Iesus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei, & dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei: pœnite mini, & credite Euangelio. * Et præteriens secus mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream fratrem eius, mittentes retia in mare (erant enim piscatores) * & dixit eis Iesus: Venite post me, & faciam vos

Mat. 3. a. 1.
Malachi.
3. a. 1.
Isa. 40. a. 3.
Io. 1. c. 15.
Lu. 3. a. 4.
Mat. 3. a.
3.
Leu. 11. c.
22.
Matt. 3. c.
12.
Luc. 3. e.
16.
Ioan. 1. d.
27.
Act. 1. a. 5.
2. a. 4.
11. c. 16.
19. a. 4.
Luc. 3. c.
22.
Ioan. 1. d.
32.
Matt. 4. a. 1.
Luc. 4. a. 1.
Mat. 4. b.
12.
Luc. 4. e.
14.
Ioan. 4. f.
43.
Mat. 4. c.
18.
Lu. 5. a. 2.

fieri piscatores hominum. * Et protinus relictis
retibus secuti sunt eum. * Et progressus inde
pusillum, vidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem
fratrem eius, & ipsos componentes retia in na-
ui: * & statim vocavit illos. Et relicto patre suo

Zebedæo in naui cum mercenarijs, secuti sunt
eum. * Et ingrediuntur Capharnaum: & sta-
tim sabbatis ingressus in synagogam, docebat
eos. * Et stupebant super doctrina eius: erat
enim docuus eos, quasi potestatem habens, &

non sicut Scribæ. * Et erat in synagoga eo-
rum homo in spiritu immundo: & exclama-
uit, * dicens: Quid nobis, & tibi Iesu Nazarene:
venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.
* Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmute-
sce, & exi de homine. * Et discerpens eum spi-
ritus immundus, & exclamans voce magna
exijt ab eo. * Et mirati sunt omnes, ita vt con-
quirent inter se dicentes: Quidnam est hoc?
quænam doctrina hæc noua? quia in potesta-
te etiam spiritibus immundis imperat, & obe-
diunt ei. * Et processit rumor eius statim in om-
nem regionem Galilææ. * Et protinus eg-
redientes de synagoga venerunt in domum
Simonis & Andreæ, cum Iacobo & Ioanne.
* Decumbebat autem socrus Simonis febricitans:
& statim dicunt ei de illa. * Et ac-
cedens eleuauit eam, apprehensa manu eius:
& continuo dimisit eam febris, & mi-
nistabat eis. * Vespere autem facto, cum oc-
cidisset sol, æsterebat ad eum omnes male-
habentes, & dæmonia habentes: * & e-
rat omnis ciuitas congregata ad ianuam.
* Et curauit multos, qui vexabantur varijs

langoribus, & dæmonia multa eiiciebat,
& non sinebat ea loqui, quoniam sciebant e-
um. * Et diluculo valde surgens, & egressus
abiit in desertum locum, ibique orabat. * Et
prosecutus est eum Simon, & qui cum illo e-
rant. * Et cum inuenissent eum, dixerunt ei:
Quia omnes querunt te. * Et ait illis: Eamus in
proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædi-
cem, ad hoc enim veni. * Et erat prædicans in
synagogis eorum, & in omni Galilæa, & dæ-
monia eiiciens. * Et venit ad eum leprosus,
deprecans eum: & genu flexo dixit ei: Si vis, po-
tes me mundare. * Iesus autem misertus eius,
extendit manum suam: & tangens eum, ait il-
li: Volo: Mundare. * Et cum dixisset, statim dis-
cessit ab eo lepra, & mundatus est. * Et commi-
natus est ei, statimque eiecit illum: * & dicit ei:
Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te prin-
cipi sacerdotum, & offer pro emundatione tua,
quæ præcepit Moyses in testimonium illis.
* At ille egressus cepit prædicare: & dissi-
mare sermonem, ita vt iam non posset mani-
feste introire in ciuitatem, sed foris in desertis
locis esset, & conueniebant ad eum vndique.

*Murmurantibus scribis quod paralytico per te-
ctum in grabato demisso, diceret remitti pec-
cata, iubens ipsum ferre grabatum, sanat
eum: apud Leuium quem ad se sequendum vo-
cauerat discumbens cum pluribus publicanis,
rationem dicit, murmurantibus Phariseis,
quare cum peccatoribus conuersetur, & cur
ipsius discipuli non ieiunent, quos etiam spi-
ritus sabbatho uolentes excusar.*

ET iterum intrauit Capharnaum post dies,
& auditum est, quod in domo esset, &
conuenerunt multi, ita ut non caperet neque
ad ianuam, & loquebatur eis verbū. * Et vene-
runt eum ferentes paralyticum, qui à qua-
tuor portabatur. * Et cum non possent offerre
eum illi præ turba, nudauerunt tectum ubi
erat: & patefacientes submiserunt grabatum,
in quo paralyticus iacebat. * Cum autem vi-
disset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili,
dimitte tibi peccata tua. * Erant autem
illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes
in cordibus suis: * Quid hic sic loquitur? blas-
phemat. * Quis potest dimittere peccata, nisi
solus Deus? * Quo statim cognito Iesus spiritu
suo, quia sic cogitare intra se, dicit illis: Quid
ista cogitatis in cordibus uestris? * Quid est
facilius, dicere paralytico: Dimittuntur tibi pec-
cata; an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, &
ambula? * Vt autem sciatis, quia Filius homi-
nis habet potestatem in terra dimittendi pec-
cata (ait paralytico) * tibi dico: Surge, tolle
grabatum tuum, & vade in domum tuam.
* Et statim surrexit ille: & sublatò grabato a-
bit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes,
& honorificarent Deum, dicentes: Quia nun-
quam sic vidimus. * Et egressus est rursus ad
mare: omnisque turba veniebat ad eum, & do-
cebat eos. * * Et cum præteriret, vidit Leui Al-
phæi sedentem ad telonium, & ait illi: Seque-
re me. Et surgens secutus est eum. * Et factum
est, cum accumberet in domo illius, multi pub-
licani & peccatores simul discumbebant cum
Iesu, & discipulis eius: erant enim multi, qui
& sequebantur eum. * Et Scribæ & Pharisei
videntes, quia manducaret cum publicanis
& peccatoribus, dicebant discipulis eius: Qua-
re cum publicanis & peccatoribus mandu-
cat & bibit Magister vester? * * Hoc audito
Iesus ait illis: Non necesse habent sani medi-
co, sed qui male habent: non enim veni voca-
re iustos, sed peccatores. * Et erant discipuli
Ioannis & Pharisei ieiunantes: & veniunt,
& dicunt illi: Quare discipuli Ioannis &
Phariseorum ieiunant, tui autem discipuli
non ieiunant? * Et ait illis Iesus: Numquid

possunt filii nuptiarum, quamdiu sponsus
cum illis est, ieiunare? Quanto tempore ha-
bent secum sponsum, non possunt ieiunare.

- 20 * Venient autem dies cum auferetur ab eis * *Matth. 9.*
sponsus: & tunc ieiunabunt in illis diebus. *b. 15.*
21 * Nemo assumentum panni rudis assuit vesti-
mento veteri: alioquin aufert supplementum *Luc. 5. f.*
22 nouum à veteri, & maior scissura fit. * Et ne-
mo mittit vinum nouum in vtres veteres: a-
lioquin dirumpet vinum vtres, & vinum ef-
fundetur, & vtres peribunt: sed vinum nouum
23 in vtres novos mitti debet. * Et factum est * *Matth. 12.*
iterum cum Dominus sabbatis ambularet per
sata, & discipuli eius cœperunt progredi, & vel-
24 lere spicas. * Pharisei autem dicebant ei: Ecce,
25 quid faciunt sabbatis quod non licet? * Et ait
illis: Numquam legis quid fecerit Dauid, * *1. Reg. 21.*
quando necessitatem habuit, & esuriit ipse, &
26 quicum eo erant? * quomodo introiuit in
domum Dei sub Abiathar principe sacerdo-
tum, & panes propositionis māducauit, quos
non licebat manducare, * nisi sacerdotibus, & * *Leu. 24.*
27 dedit eis qui cum eo erant? * Et dicebat eis: *b. 9.*
Sabbatum propter hominem factum est, &
28 non homo propter sabbatum. * Itaque Do-
minus est filius hominis, etiam sabbati,

CAP. III.

*Postquam manum aridam curauerat, Phariseo-
rum cedens machinationi secedit, turba vnde-
que ad ipsum consuetibus, quarum infirmos
curat: duodecim à se electos (qui hic recensentur)
mittit ad predicandum, data ipsi pote-
state super infirmitates ac demonia: Scribas
blasphemantes ipsum in Beelzebub eiecerunt: da-
monia conuincit falsitatis, dicens blasphemiam
in Spiritum sanctum irremissibilem, &
qua sint mater & fratres eius.*

- E**T introiuit iterum in synagogam: & erat
ibi homo, habens manum aridam. * Et ob-
seruabant eum, si sabbatis curaret, vt accusa-
rent illum. * Et ait homini habenti manum
aridam: Surge in medium. * Et dicit eis: Li-
cet sabbatis bene facere, an male? animam sal-
uam facere, an perdere? At illi tacebant. * Et
circumspiciens eos cum ira, contristatus super
cæcitate cordis eorum, dicit homini: Exten-
de manum tuam. Et extendit, & restituta est
6 manus illi. * Exeuntes autem Pharisei, statim cum
Herodiani cōsiliū faciebant aduersus eum,
7 quomodo eum perderent. * Iesus autem cum
discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à
8 Galilæa & Iudæa secuta est eum, * & ab Ieroso-
lymis, & ab Idumæa, & trans Iordanem: &
qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo ma-
gna, audientes quæ faciebat, venerunt ad
9 eum. * Et dixit discipulis suis, vt nauicu-

la sibi deferuiret propter turbam, ne comprimerent eum. * multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas. * Et spiritus immundi, cum illum videbant, prociabant ei: & clamabant dicentes: * Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum.

* Mat. 10.

4.1.

Luc. 6. b. 13.

* Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum. * Et fecit ut essent duodecim cum illo: & ut mitteret eos predicare. * Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & eijciendi demonia. * Et imposuit Simoni nomen Petrus: * & Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filij tonitru:

* & Andream, & Philippum & Bartholomæum, & Matthæum & Thomam, & Iacobum Alphæi & Thaddæum, & Simonem Cananæum, * & Iudam Iscariotem, qui & tradidit illum. * Et veniunt ad domum: & conveniterum turba ita ut non possent neque panem manducare. * Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in furorem versus est. * Et scribæ, qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe demoniorum eicit demonia. * Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam eicere? * Et si regnum in se diuidatur, non potest regnum illud stare. * Et si domus super semetipsam disperitiatur, non potest domus illa stare. * Et si satanas consurrexerit in semetipsum, disperitus est, & non poterit stare, sed finem habet. * Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc domum eius diripiet. * Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemiæ, quibus blasphemauerint: * qui autem blasphema-

* Mat. 9. d.

34.

verunt in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum: sed reus erit æterni delicti. * Quoniam dicebant: Spiritum immundum habet. * Et veniunt mater eius & fratres: & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum: * & sedebat circa eum turba: & dicunt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quaerunt te. * Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei? * Et circumspiciens eos, qui in circuitu eius sedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei. * Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

CAP. IV.

Parabolam proponit seminantis, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam: addens parabolam, de semine in terram iacto quod excrevit dormiente eo qui seminavit, & de grano sinapis: discipulis autem

seorsim omnia interpretatur: in navi a somno excitatus tempestatem in mari sedat.

ET iterum cœpit docere ad mare: & congre-gata est ad eum, turba multa, ita ut navim ascendens federet in mari & omnis turba circa mare super terram erat: * & docebat eos in parabolis multa & dicebat illis in doctrina sua: * Audite: ecce exiit seminans ad seminandum. * Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt illud. * Aliud vero cecidit super petrosam ubi non habuit terram multam: & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ: * & quando exortus est sol, exarsit: & cœquod non habebat radicem exaruit. * Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocaverunt illud, & fructum non dedit. * Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum ascendentem, & crescentem; & afferebat vnum triginta, vnum sexaginta, & vnum centum. * Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat. * Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi, qui cum eo erant duodecim, parabolam. * Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt: * ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: ne quando convertantur, & dimittantur eis peccata. * Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolæ cognoscetis? * Qui seminat, verbum seminat. * Hi autem sunt, qui circa viam, ubi seminatur verbum, & cum audierint, confestim venit satanas, & aufert verbum, quod seminatum est in cordibus eorum. * Et hi sunt similiter, qui super petrosam seminant: qui cum audierint verbum statim, cum gaudio accipiunt illud: * & non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur. * Et alij sunt qui in spinis seminantur: hi sunt, qui verbum audiunt, & ærumen sæculi, & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur. * Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, & suscipiunt & fructificant, vnum triginta vnum sexaginta, & vnum centum. * Et dicebat illis: Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto: nonne ut super candelabrum ponatur? * Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum sed ut in palam veniat. * Si quis habet aures audiendi, audiat. * Et dicebat illis: Videte quid audiat. * In qua mensura mensueritis, remetietur vobis, & adicietur vobis. * Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo. * Et dicebat

dicebat : Si cecisset regnum Dei, quemadmo-
 dum si homo iaciat sementem in terram,
 * & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen
 germinet, & increseat dum nescit ille. * Vl-
 tro enim terra fructificat, primum herbam,
 deinde spicam, deinde plenum frumentum
 in spica. * Et cum produxerit fructus, sta-
 tim mittit falcem, quoniam adest messis.
 * Et dicebat : Cui assimilabimus regnum
 Dei: aut cui parabolæ comparabimus illud?
 * Sicut granum sinapis, quod cum semina-
 tum fuerit in terra, minus est omnibus se-
 minibus, quæ sunt in terra: * & cum semi-
 natum fuerit, ascendit, & fit maius omni-
 bus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut
 possint sub umbra eius aues cæli habitare.
 * Et talibus multis parabolis loquebatur
 eis verbum, prout poterant audire: * si-
 ne parabola autem non loquebatur eis: se-
 orum autem discipulis suis differebat om-
 nia. * Et ait illis in illa die, cum sero es-
 set factum: Transcamus contra. * Et di-
 mittentes turbam, assumunt eum ita ut erat
 in naui: & aliæ naues erant cum illo. * Et fa-
 cta est procella magna venti, & fluctus mi-
 tebat in nauim, ita ut impleretur nauis. * Et
 erat ipse in puppi super ceruical dormiens: &
 excitant eum, & dicunt illi: Magister, non
 ad te pertinet quia perimus. * Et exurgens
 comminatus est, vento & dixit mari: Tace
 obmutesc. Et cessauit ventus: & facta est
 tranquillitas magna. * Et ait illis: Quid ti-
 midistis: necdum habetis fidem? Et timue-
 runt timore magno & dicebant ad alteru-
 trum: Quis putas, est iste, quia & ventus &
 mare obediunt ei?

C A P. V.

*In regione Gerasenorum demoniacum curas fero-
 cissimum à legione demonum, quibus permis-
 sit ut in porcos ingrediantur, nec finis ut ipsum
 sequatur is qui liberatus erat: curata muliere
 à profluvio sanguinis, venit ad domum Iairi,
 eiusque filiam reuiscitat.*

ET venerunt trans fretum maris in regio-
 nem Gerasenorum. * Et exeunti ei de
 naui, statim occurrit de monumentis ho-
 mo in spiritu immundo, * qui domicilium
 habebat in monumentis, & neque catenis
 iam quisquam poterat eum ligare: * quo-
 niam sæpe compedibus & catenis victus,
 dirupisset catenas, & compedes comminu-
 isset, & nemo poterat eum domare. * Et sem-
 per die ac nocte in monumentis & in mon-
 tibus erat clamans, & concidens se lapidi-
 bus. * Videns autem Iesum à longe, cucur-
 rit, & adorauit eum: * & clamans voce ma-
 gna dixit: Quid mihi & tibi Iesu fili Dei al-

tissimi? auro te per Deum, ne me torques.
 8 * Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde
 9 ab hominibus. * Et interrogabat eum: Quod
 tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi no-
 10 men est, quia multi sumus. * Et deprecaba-
 11 tur eum multum, ne se expelleret extra re-
 12 gionem. * Erat autem ibi circa montem
 13 grex porcorum magnus, pascens. * Et de-
 14 precebantur eum spiritus, dicentes: Mitte
 15 nos in porcos, ut in eos introeamus. * Et con-
 16 cessit eis statim Iesus. Et excuntes spiritus
 immundi introierunt in porcos: & magno
 17 impetu grex præcipitatus est in mare ad duo
 18 millia, & suffocati sunt in mari. * Qui au-
 19 tem pascabant eos, fugerunt, & nunciaue-
 20 runt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt
 21 videre quid esset factum: * & veniunt ad Ie-
 22 sum: & vident illum, qui à dæmonio vexaba-
 23 tur, sedentem, vestitum & sanæ mentis, & ti-
 24 muerunt. * Et narrauerunt illis, qui vide-
 25 rant qualiter factum esset ei, qui dæmonium
 26 habuerat, & de porcis. * Et rogare cœpe-
 27 runt eum ut discederet de finibus eorum.
 28 * Cumque ascenderet nauim, cœpit illum
 29 deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut
 30 esset cum illo: * & non admisit eum, sed
 31 ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, &
 32 annuncia illis, quanta tibi Dominus fece-
 33 rit, & misertus sit tui. * Et abiit, & cœpit
 34 predicare in decapoli, quanta sibi fecisset Ie-
 35 sus: Et omnes mirabantur. * Et cum tran-
 36 scendisset Iesus in nauim rursus trans fretum,
 37 conuenit turba multa ad eum & erat circa
 38 mare. * Et venit quidam de archifynagogis
 nomine Iairus: & videns eum, procidit ad
 39 pedes eius, * & deprecabatur eum multum,
 40 dicens: Quoniam filia mea in extremis est.
 41 Veni, impone manum super eam, ut salua
 42 sit, & viuat. * Et abiit cum illo, & seque-
 43 batur eum turba multa, & comprimebant
 44 eum. * Et mulier, quæ erat in profluvio
 45 sanguinis annis duodecim, * & fuerat mul-
 46 ta perpeffa à compluribus medicis: & ero-
 47 gauerat omnia sua, nec quidquam profece-
 48 rat, sed magis deterius habebat: * cum audis-
 49 set de Iesu, venit in turba retro, & tetigit
 50 vestimentum eius: * dicebat enim: Quia
 51 si vel vestimentum eius tetigero, salua ero.
 52 * Et confestim siccatus est fons sanguinis ei-
 53 us: & sensit corpore, quia sanata esset à pla-
 54 ga. * Et statim Iesus in sinetipso cogno-
 55 scens virtutem, quæ exierat de illo, conuer-
 56 sus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimen-
 57 ta mea? * Et dicebant ei discipuli sui: Vides tur-
 58 bam comprimentem te, & dicis: Quis me te-
 59 git? * Et circumspiciebat videre eam, quæ
 60 hoc fecerat. * Mulier vero timens & tre-
 61 mens, sciens quod factum esset in se, venit

Matth. 9

c. 18.

Luc. 8. f.

42.

* Luc. 7. g. 50. & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. * Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te saluam fecit: vade in pace, & esto sana a plaga tua. * Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo, dicētes: Quia filia tua mortua est: quid vitra vexas Magistrum. * Iesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere: tantummodo crede. * Et non admisit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Iacobum, & Iohannem fratrem Iacobi. * Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & eiulantes multum. * Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit. * Et irridebant eum. Ipse vero, eiecit omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur, ubi puella erat iacens. * Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge. & confestum surrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno. * Et præcepit illis vehementer, ut nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

C A P. VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur, ubi tamē propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apostolos mittens ad prædicandum, instruit quid observare debeant: Herodes audita Christi fama, dicit Iohannem Baptistam resurrexisse, cuius caput postulanti Herodiadis filia saltatrici propter iuramentum tradiderat: in deserto quinque panibus & duobus piscibus quinque milliariorum satiat: super mare ambulans tempestatem sedat: in terra Genesareth plurimos tactu simbria vestimenti sanat.

Matth. 13.

g. 54.

Luc. 4. c.

16.

Ioan. 4. f.

44.

Ioan. 6. e

42.

Matt. 13.

g. 57.

Luc. 4. d.

24.

Ioan. 4. f.

44.

Matt. 10.

a. 1.

Sup. 3. b.

14.

Luc. 9. a. 1.

ET egressus inde, abiit in patriam suam: & sequebantur eum discipuli sui: * & facto sabbato cæpit in synagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicentes: Vnde huic hæc omnia? & quæ est sapientia, quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur. * Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & Simonis? nonne & forores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. * Et dicebat illis Iesus: Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. * Et non poterat ibi virtutem vlla facere, nisi paucos infirmos impotens manibus curavit: * & mirabatur propter incredulitatem eorum, & circuibat castella in circuitu docens. * Et vocavit duodecim: & cæpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem

spirituum immundorum. * Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum; non peram, non panem, neque in zona, * sed calcateos sandalios, & ne induerentur duabus tunicis, * & dicebat eis: Quocunque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde: * & quicumque non receperint vos, nec audierint vos, excutite inde, excutite puluerem de pedibus vestris in testimonium illis. * Et excutentes prædicabant, ut poenitentiam agerent: * & dæmonia multa eiciebant, & vangebant oleo multos ægros, & sanabant. * Et audiuit rex Herodes (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat: Quia Iohannes Baptista resurrexit a mortuis: & propterea virtutes operantur in illo. * Alij vero dicebant: Quia Elias est. Alij vero dicebant: Quia propheta est, quali vnus ex prophetis. * Quo auditio Herodes ait: Quem ego decollavi Iohannem, hic a mortuis resurrexit. * Ipse enim Herodes milit, ac tenuit Iohannem & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam. * Dicebat enim Iohannes Herodi: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. * Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat. * Herodes enim metuebat Iohannem, sciens eum virum iustum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. * Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ. * cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset & placuisset Herodi, simulque recumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi: * & iuravit illi: Quia quidquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei. * Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Iohannis Baptistæ. * Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens: Volo ut protinus des mihi in disco caput Iohannis Baptistæ. * Et contristatus est rex: propter iusiurandum, & propter simul discumbentes, noluit eam contristare: * sed misso spiculatore præcepit afferri caput eius in disco. Et decollauit eum in carcere, * & attulit caput eius in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ. * Quo auditio, discipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius: & posuerunt illud in monumento. * Et conuenientes Apostoli ad Iesum, renunciauerunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant. * Et ait illis: Venite secum in desertum locum, & requiescite. io.

pusillum. Erant enim qui veniebant & redi-
bant multi: & nec spatium manducandi ha-
bebant. * Et ascendentes in nauim, abie-
runt in desertum locum seorsum. * Et vide-
runt eos, abeuntes, & cognouerunt multi: E
& pedestres de omnibus ciuitatibus concu-
rerunt illuc, & præuenerunt eos. * Et e-
xiens uidit turbam multam Iesus: & mis-
eratus est super eos, quia erant sicut oues non
habentes pastorem, & cœpit illos docere
multa. * Et cum iam hora multa fieret, ac-
cesserunt discipuli eius, dicentes: Desertus
est locus hic, & iam hora præteriit: * di-
mitte illos, vt euntes in proximis villis &
vicos, emant sibi cibos, quos manducant
* Et respondens ait illis: Date illis vos man-
ducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus du-
centis denariis panes, & dabimus illis man-
ducare? * Et dicit eis: Quot panes habe-
tis? ite, & videre. Et cum cognouissent, di-
cunt: Quinque, & duos pisces. * Et præ-
cepit illis, vt accumbere facerent omnes se-
cundum contubernia super viride scœnum.
* Et discubuerunt in partes, per centenos &
quingagenos. * Et acceptis quinque pa-
nibus, & duobus piscibus, intuens in cœ-
lum, benedixit, & fregit panes, & dedit dis-
cipulis suis, vt ponerent ante eos: & duos
pisces diuisit omnibus. * Et manducaue-
runt omnes, & saturati sunt. * Et sustule-
runt reliquias, fragmentorum duodecim
cophinos plenos, & de piscibus. * Erant au-
tem qui manducauerunt quinque millia vi-
rorum. * Et statim cœgit discipulos suos
ascendere nauim, vt præcederent eum trans
fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret
populum. * Et cum dimisisset eos, abiit in
montem orare. * Et cum sero esset, erat
nauis in medio mari, & ipse solus in terra.
* Et videns eos laborantes in remigando,
(erat enim ventus contrarius eis) & circa
quartam vigiliam noctis venit ad eos ambu-
lans supra mare: & volebat præterire eos.
* At illi vt viderunt eum ambulante su-
pra mare, putauerunt phantasma esse & ex-
clamauerunt. * Omnes enim viderunt
eum, & conturbati sunt. Et statim locu-
tus est cum eis, & dixit eis: Confidite, ego
sum, nolite timere. * Et ascendit ad illos in
nauim, & cessauit ventus. Et plus magis in-
tra se stupebant: * non enim intellexerunt
de panibus: erat enim cor eorum obcœca-
tum. * Et cum transfretassent, venerunt
in terram Genesareth, & applicuerunt.
* Cumque egressi essent de nauis, continuo
cognouerunt eum: * & percurrentes vni-
uersam regionem illam, cœperunt in graba-
tis eos, qui se male habebant, circumferre,

56 vbi audiebant eum esse. * Et quocumque in-
troibat, in vicos, vel in villas, aut ciuitates,
in plateis ponebant infirmos, & deprecaban-
tur eum, vt vel simbrici vestimenti eius tan-
gerent: & quotquot tangebant eum, salui
fiebant.

CAP. VII.

*Phariseos redarguit, Christi arguentes discipulos,
quod non lotis ederent manibus, cum ipsi Dei
mandata ob suas traditiones transgredere-
ntur: declarans quanam possint hominem coin-
quinare, nempe quæ de corde exeunt. Syro-
phœnissæ filiam ad perseuerantem illius supplic-
ationem à demonio liberat, & iudum ac mis-
tum sanat.*

1 ET conueniunt ad eum Pharisei, & qui-
dam de Scribis, venientes ab Ieroly-
mis. * Et cum vidissent quosdam ex disci-
pulis eius, communibus manibus, id est, non
lotis, manducare panes, vituperauerunt.
3 * Pharisei enim, & omnes Iudæi, nisi cre-
bro lauerint manus, non manducant, te-
nentes traditionem seniorum: * & a foro ni-
si baptizentur, non comedunt: * & alia mul-
ta sunt, quæ tradita sunt illis seruare, bap-
tismata calicum, & vrceorum, & æramen-
torum, & lectorum: * & interrogabant eum
Pharisei, & Scribæ: Quare discipuli tui non
ambulant iuxta traditionem seniorum, sed
communibus manibus manducant panem?
6 * At ille respondens, dixit eis: Bene prophetauit
Isaias de vobis hypocritis, sicut scrip-
tum est: * Populus hic labris me hono-
rat, cor autem eorum longe est à me. * in
vanum autem me colunt, docentes do-
ctrinas & præcepta hominum. * Relin-
quentes enim mandatum Dei, tenetis tra-
ditionem hominum, baptismata vrceor-
um, & calicum: & alia similia his facitis
9 multa. * Et dicebat illis: Bene irritum fa-
citis præceptum Dei, vt traditionem ve-
10 stram seruetis. * Moyses enim dixit: * Ho-
nora patrem tuum, & matrem tuam. Et,
* Qui maledixerit patri, vel matri, morte
moriatur. * Vos autem dicitis: Si dixerit
homo patri, aut matri, Corban (quod est do-
num) quodcumque ex me, tibi profuerit: * &
12 ultra non dimittitis eum quidquam facere
13 patri suo, aut matri, * rescindentes verbum
Dei per traditionem vestram, quam tradi-
distis: & similia huiusmodi multa facitis.
14 * Et aduocans iterum turbam, dicebat il-
15 lis: Audite me omnes, & intelligite. * Ni-
hil est extra hominem introiens in eum,
quod possit eum coinquinare, sed quæ
de homine procedunt, illa sunt quæ com-
municant hominem. * Si quis habet aures au-

* Matt. 15.
a. 2.

* Isa. 29.
d. 13.

* Exod. 20.
c. 12.

Deut. 5. b.
16.

Ephes. 6.
a. 2.

* Exod. 21.
c. 16.

Leuit. 20.
b. 9.

Prou. 20. c.
20.

* Matt. 15.
b. 10.

diendi, audiat. * Et cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam. * Et ait illis: Sic & imprudentes estis? Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare: * quia non intrat in cor eius, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas. * Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt illa communicant hominem. * Abintus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes phomicidia, * furta, avaritiæ, nequitia, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. * Omnia hæc mala abintus procedunt, & communicant hominem. * Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis. & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. * Mulier enim statim, ut audiuit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intrauit, & procidit ad pedes eius. * Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum, ut dæmonium eiiceret de filia eius. * Qui dixit illi: Sine prius saturari filios: non est enim bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. * At illa respondit, & dixit illi: Vtique Domine, nam & catelli comedunt sub mensa de micis puerorum. * Et ait illi: propter hunc sermonem vade, exiit dæmonium a filia tua. * Et cum abiisset domum suam, invenit puellam iacentem supra lectum, & dæmonium exiisse. * Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. * Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. * Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuens, tetigit linguam eius: & suspiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod est adaperire. * Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur recte. * Et præcepit illis, ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant: * & eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

C A P. VIII.

Septem panibus paucis, quæ pisciculis satiat quatuor hominum millia: discipulos a fermento Phariseorum cauere iubet: cæcum sensim curat. interrogatus apostolis, quem Iesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum. & paulo post Satanæ ab eo dicitur, quod increparet illum dum suam prædicaret passionem

de tollenda cruce, & quod anima nihil deber esse charius.

1 IN diebus illis iterum cum turba multa esset, nec haberent, quod manducarent, A Ieset, nec haberent, quod manducarent, 2 convocatis discipulis, ait illis: * Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustent me, nec habent quod manducant: * & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longe 4 venerunt. * Et responderunt ei discipuli sui: Vnde illos quis poterit hic saturare panibus 5 in solitudine? * Et interrogavit eos: Quot 6 panes habetis? Qui dixerunt: Septem. * Et præcepit turbæ discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis, ut apponerent, 7 & apposuerunt turbæ. * Et habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit, & iussit apponi. * Et manducaverunt, & saturati sunt, 8 & sustulerunt, quod superauerat de fragmentis, septem sportas. * Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia: & dimisit eos. * Et statim ascendens nauim cum discipulis suis, venit in partes 10 Dalmanutha. * Et exierunt Pharisei, & Bœperunt conquirere eum eo, quærentes 12 ab illo signum de cælo, tentantes eum. * Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum. * Et dimittens eos, ascendit iterum nauim, & abiit 14 trans fretum. * Et oblii sunt panes sumere: & nisi vnum panem non habebant secum in naui. * Et præcipiebat eis, dicens: 15 Videte, & cauete a fermento Phariseorum, & fermento Herodis. * Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus. * Quo cognito, ait illis Iesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum? * oculos habentes, non videtis? & aures habentes, non auditis? * Nec recordamini, * quando quinquæ panes fregi in quinque millia: quot 20 cophinos fragmentorum plenos suffulistis? Dicunt ei: Duodecim. * Quando & septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: 21 Septem. * Et dicebat eis: Quomodo nondum intelligitis? * Et veniunt Bethsaidam, & adducunt cæcum, & rogabant eum, ut illum tangeret. * Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius impositis manibus suis, interrogavit eum, si quid videret. * Et aspiciciens ait: Video homines velut arbores ambulantes. * Deinde iterum imposuit manus

super oculos eius: & cepit videre & restitutus
est ita vt clare videret omnia. * Et misit illum
in domum suam, dicens: Vade in domum
tuam: & si in vicum introieris nemini dixeris.
* Et egressus est Iesus, & discipuli eius, in ca-
stella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat
discipulos suos, dicens eis: * Quem me dicunt
esse homines? * Qui responderunt illi, dicen-
tes: Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij vero
quali vnum de prophetis. * Tunc dicit illis:
Vos vero quem me esse dicitis? Respondens
Petrus, ait ei: Tu es Christus. * Et commina-
tus est eis, ne cui dicerent de illo. * Et cepit
docere eos, quoniam oportet filium homini-
pati multa, & reprobari à senioribus, & à sum-
mis sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post
tres dies resurgere. * Et palam verbum loque-
batur. Et apprehendens eum Petrus, cepit in-
crepare eum. * Qui conuersus, & videns disci-
pulos suos, comminatus est Petro, dicens: Va-
de retro me Satana, quoniam non sapiſ quæ
Dei sunt, sed quæ sunt hominum. * Et con-
uocata turba cum discipulis suis, dixit eis: * S-
quis vult me sequi, denegat semetipsum: &
rollat crucem suam, & sequatur me. * Qui enim
vulerit animam suam saluam facere, perder-
eam: qui autem perdidit animam suam propter
me, & Euangelium, saluam faciet eam.
* Quid enim proderit homini, si lucretur mū-
dum totum: & detrimetum animæ suæ faci-
at? * Aut quid dabit homo commutationis
pro anima sua? * Qui enim me confessus fue-
rit, & verba mea in generatione ista adultera
& peccatrice: & filius hominis confitebitur
eum, cum venerit in gloria patris sui cum an-
gelis sanctis. * Et dicebat illis: Amen dico vo-
bis, quia sunt quidam de hic stantibus qui non
gustabunt mortem, donec videant regnum
Dei veniens in virtute.

CAP. IX.

*Transfigurato Iesu iunguntur Moyses & Elias:
dicit Eliam dum venerit, omnia restitutu-
rum, imò iam venisse, nec fuisse susceptum: sur-
dum ac mutum spiritum eicit, qui sola ora-
tione & ieiunio eicitur: suam passionem pra-
dicat: disputantes discipulos docet quis eorum
sit maior: de eiciente demonium qui non se-
quebatur Iesum: de amputando manus, pe-
dis vel oculi scandalo.*

Et post dies sex assumit Iesus Petrum, & Ia-
cobum, & Ioannem: & ducit illos in mon-
tē excelsum seorsum solos, & transfiguratus
est coram ipsis. * Et vestimenta eius facta sunt
splendentia, & candida nimis velut nix, qua-
lia fullo non potest super terram candida face-

re. * Et apparuit illis Elias cum Moysse: & erant
loquentes cum Iesu. * Et respondens Petrus,
ait Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: & fa-
ciamus tria tabernacula, Tibi vnum & Moysi
vnum, & Eliae vnum. * Non enim sciebat,
quid diceret: erant enim timore exterriti.
* Et facta est nubes obumbrans eos: & venit
vox de nube, dicens: Hic est filius meus cha-
rissimus: audite illum. * Et statim circumspi-
cientes, neminem amplius viderunt: nisi Ie-
sum tantum secum. * Et descenditibus illis
de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vi-
dissent, narrarent: nisi cum Filius hominis à
mortuis resurrexerit. * Et verbum continue-
unt apud se, conquirentes quid esset: Cum à
mortuis resurrexerit. * Et interrogabant eum,
dicientes: * Quid ergo dicunt Pharisei & Scri-
bæ, quia Eliam oportet venire primum? * Qui
respondens ait illis: Elias cum venerit primo,
restituēt omnia: & quo modo scriptum est in
Filiis hominis, vt multa patiat, & contem-
natur. * Sed dico vobis, quia & Elias venit
& fecerunt illi quæcumque voluerunt. * Sic
ut scriptum est de eo. * Et veniens ad discipu-
los suos, vidit turbam magnam circa eos. &
Scribas conquirentes cum illis. * Et confe-
ssim omnis populus videns Iesum, stupefactus
est, & expauerunt, & accurrentes salutabant
eum. * Et interrogauit eos: Quid inter vos
conquiritis? * Et respondens vnus de turba,
dixit: Magister, attuli filium meum ad te ha-
bentem spiritum mutum: * qui vbicumque
eum apprehenderit, allidit illum, & spumat,
& stridet dentibus, & arescit: & dixi discipu-
lis tuis vt eiicerent illum, & non potuerunt.
* Qui respondens eis, dixit: O generatio in-
credula, quam diu apud vos ero? quam diu
vos patiar? afferite illum ad me. * Et attule-
runt eum. Et cum vidisset eum, statim spiri-
tus conturbauit illum: & elisus in terram, vo-
lutabatur spumans. * Et interrogauit patrem
Dei: Quantum temporis est ex quo ei hoc ac-
cidit? At ille ait. Ab infantia: * & frequenter
eum in ignem, & in aquas misit, vt eum per-
deret. Sed si quid potes, adiuua nos, miser-
tus nostri. * Iesus autem ait illi: Si potes crede-
re, omnia possibilia sunt credenti. * Et con-
tinuo exclamans pater pueri, cum lacrymis
dicebat: Credo, Domine: adiuua increduli-
tatem meam. * Et cum videret Iesus concu-
rentem turbam, comminatus est spiritui im-
mundo, dicens illi: Surde & mute spiritus,
ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius ne in-
trocas in eum. * Et exclamans, & multum
discerpens eum, exiit ab eo, & factus est sic
ut mortuus, ita vt multi dicerent: Quia mor-
tuus est. * Iesus autem tenens manum eius,
eleuauit eum, & surrexit. * Et cum inuississet

in domum, discipuli eius secreto interrogabant eum: Quare nos non potuimus eicere eum? * Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, & ieiunio. * Et inde profecti prætergreiebantur Galilæam: nec volebat quemquam scire. * Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occisus tertia die resurget. * At illi ignorabant verbum: & timebant interrogare eum. * Et venerunt Capharnaüm. Qui cum domi essent, interrogabant eos: Quid in via tractabatis? * At illi tacebant. Siquidem in via inter se disputauerant, quis eorum maior esset. * Et residens vocauit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus, & omnium minister. * Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem cum complexus esset, ait illis: * Quisquis vnum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & qui cumque me suscepit, non me suscipit, sed eum qui misit me. * Respondit illi Ioannes, dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo eicientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum. * I E S V S autem ait: Nolite prohibere eum. * Nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & possit cito male loqui de me. * Qui enim non est aduersum vos, pro vobis est. * Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis: amen dico vobis, non perdet mercedem suam. * Et quisquis scandalizauerit vnum ex his pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur. * Et si scandalizauerit te manus tua, abscide illam: bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem in gehennam, in ignem inextinguibilem: * vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. * Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis: * vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. * Quod si oculus tuus scandalizat te, eice eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis: * vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. * Omnis enim in igne faliatur, & omnis victima faliatur. * Bonum est sal: quod si

sal insullum fuerit: in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.

C A P. X.

Nullo modo dimittendam uxorem astruit aliam: ducendo: paruulos complexus benedixit eundem qui præcepta à iuuentute obseruauerat, non amplectitur Christi consilium de omnibus diuidendis: quid referent præmij qui omnia relinquunt, rursum suam prædicat passionem: occasione ambitionis filiorum Zebedæi docet discipulos quod non ostensione dominij, sed officio ministerij debeant esse maiores. Barismum cecum sanat.

ET inde exurgens venit in fines Iudææ ultra Iordanem & conueniunt iterum turbæ ad eum: & sicut consueuerat, iterum docebat illos. * Et accedentes Pharisæi interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere: tentantes eum. * At ille respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses? * Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudiij scribere, & dimittere. * Quibus respondens I E S V S, ait: Ad duriciam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud. * ab initio autem creaturæ, masculum, & feminam fecit eos Deus. * Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit ad uxorem suam: & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. * Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. * Et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogauerunt eum. * Et ait illis: **Q**uicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. * Et si vxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mœchatur. * Et offerebant illi paruulos vt tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus. * Quos cum videret I E S V S, indigne tulit, & ait illis: Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei. * Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut paruulus, non intrabit in illud. * Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedixit eos. * Et cum egressus esset in viam, procurans quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciam vt vitam æternam percipiam? * I E S V S autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi vnus Deus. * Præcepta: Noli: Ne adulteres, Ne occidas, Ne furens, Ne falsum testimonium dixeris, Ne frau-

dem feceris, Honora patrem tuum & matrem. * At illi respondens, ait illi: Magister, hæc omnia obseruauit a iuuentute mea. * I E S V S autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest: vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. * Qui contristatus in verbo, abiit moriens: erat enim habens multas possessiones. * Et circumspiciens IESVS, ait discipulis suis: Quam difficile qui pecunias habent in regnum Dei introibunt. * Discipuli autem obitupescabant in verbis eius. At I E S V S rursus respondens ait illis: Filii hominis, quam difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire! * Facilius est, Camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum Dei. * Quam magis admirabantur, dicentes ad se ipsos: Et quis potest saluus fieri? Et intuens illos, I E S V S, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: omnia enim possibilia sunt apud Deum. * Et cœpit e Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia & secuti sumus te. * Respondens I E S V S, ait: Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios aut agros propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus, & in sæculo futuro vitam æternam. * Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. * Erant autem in via ascendentes Ierosolymam: & præcedebat illos I E S V S & stupebant: & sequentes timebant. * Et assumens iterum duodecim, cœpit illis dicere quæ essent ei euentura. * Qui, ecce ascendimus Ierosolymam, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus: & illudent ei, & conspuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum: & tertia die resurget. * Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, dicentes: Magister, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis. * At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis? * Et dixerunt: Da nobis, ut vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam, sedeamus in gloria tua. * I E S V S autem ait eis: Nescitis quid petatis: potestis bibere calicem, quem ego bibo; aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari? * At illi dixerunt ei: Possumus. IESVS autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis; & baptismum, quo ego baptizor, baptizabimini: * (e-

dere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est. * Et audientes decem, cœperunt indignari de Iacobo, & Ioanne. * I E S V S autem vocans eos, ait illis: Scitis quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum potestatem habent ipsorum. * Non ita est est autem in vobis, sed quicumque voluerit fieri maior, erit vester minister: * & quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium seruus. * Nam & Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis. * Et veniunt Iericho, & discipulis eius & plurima multitudo, filius Timæi Bartheolæus cæcus, sedebat iuxta viam mendicans. * Qui cum audisset quia IESVS NAZARENVS est, cœpit clamare, & dicere: IESU fili David, miserere mei. * Et cōminabantur ei multum taceret. At ille multo magis clamabat: Fili David muerere mei! * Et itas IESVS præcepit illum vocari. Et vocant cœcum dicentes ei: Anima quior esto: surge, vocat te. * Qui proiecito vestimento suo exiliens, venit ad eum. * Et respondens I E S V S dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, ut videam. * IESVS autem ait illi: Vade, fides tua te saluum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.

C A P. XI.

Super pullum asina cum honore Ierusalem ingreditur: sicum maledicendo arefacit: ementes ac vendentes de templo eicit: efficiam fiduciam in Deum ostendit, dicens fratri remittenda qua in nos commisit: Scribis non dicit qua potestate hac faciat, eo quod nec illi responderent ad propositam de Iohannis baptisimo questionem.

1 E T cum appropinquarent Ierosolymæ & Bethaniam ad Montem oliuarum, mittit 2 duos ex discipulis suis, * & ait illis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim introeuntes illuc, inuenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: si inuenit eum, & adducite. * Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite, quia domino necessarius est: & continuo illum dimittet huc. * Et abeuntes inueniunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio: & soluunt eum. * Et quidam de illic stantibus dicit at illis: Quid facitis soluentes pullum? * Qui dixerunt eis: sicut præceperat illis IESVS, & dimiserunt eis. * Et duxerunt pullum ad I E S V M: & im-

ponunt

Luc. 12. c.

Mat. 20

1.29.

Luc. 18. f.

35.

Mat. 21. a.

Luc. 19. c.

29.

Ioan. 12.

6. 14.

ponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum. Multi autem vestimenta sua strauerunt in via: alij autem frondes cædebant de arboribus, & sternebant in via. * Et qui præbant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna: * Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit regnum patris nostri David: Hosanna in excelsis. * Et introiuit Ierosolymam in templum: & circumspexit omnibus, cum iam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim. * Et alia die cum exirent à Bethania, esurit. * Cumque vidisset à longe ficum habentem folia, venit si quid forte inueniret in ea, & cum venisset ad eam, nihil inuenit præter folia: non enim erat tempus ficorum. * Et respondens dixit ei: Lam non amplius in æternum ex te fructum quicquam manducet. Et audiebant discipuli eius. * Et veniunt Ierosolymam. Et cum introisset in templum, cepit eiicere vendentes & ementes in templo: & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas euerit. * Et non sinebat ut quicquam transferret vas per templum: * & docebat dicens eis: Nonne scriptum est: Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum. * Quo audito, principes sacerdotum & Scribæ quærebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam vniuersa turba admirabatur super doctrinam eius. * Et cū vespera facta esset, egrediebatur de ciuitate. * Et cum mane transirent, videntur ficum aridam factam à radicibus. * Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi ecce ficus, cui maledixisti, aruit. * Et respondens Iesus ait illis: Habete fidem Dei. Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere, & mittere in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei. * Propterea dico vobis, omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. * Et cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habebitis aduersus alium, ut & Pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. * Quod si vos non dimiseritis: nec Pater vester, qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra. * Et veniunt rursus Ierosolymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdores, & Scribæ, & Seniores: * & dicunt ei: In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias? * Iesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego vnum verbum & respondete mihi: & dicam vobis in qua potestate hæc

faciam. * Baptismus Ioannis, de cælo erat, an ex hominibus? Respondete mihi. * At illi cogitabant secum, dicentes: si dixerimus, De cælo, dicet, Quare ergo non credidistis ei? * Si dixerimus, Ex hominibus, timeamus populum. Omnes enim habebant Ioannem quia vere propheta esset. * Et respondentes dicunt Iesus: Nescimus. Et respondens Iesus ait illis: Neque ego dico vobis, in qua potestate hæc faciam.

C A P. XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata qui seruos ac filium patrisfamilias occiderunt: tentatur à Phariseis de censu Casari oluendo, & à Sadduceis de resurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipse vero rogat quomodo Scriba dicant Christum filium esse David, docens ab ipsis cauendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

ET cepit illis in parabolis loqui. Vineam **A**pastinauit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregre profectus est. * Et misit ad agricolas in tempore seruum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ. * Qui apprehensum eum ceciderunt, & dimiserunt vacuum. * Et iterum misit ad illos alium seruum: & illum in capite vulnerauerunt, & contumeliis affecerunt. * Et rursus alium misit, & illum occiderunt: & plures alios: quosdam cædentes, alios vero occidentes. * Adhuc ergo vnum habens filium charissimum: & illum misit ad eos nouissimum, dicens: Quia reuerentur filium meum. * Coloni autem dixerunt ad inuicem: Hic est hæres: venite, occidamus eum: & nostra erit hæreditas. * Et apprehendentes eum, occiderunt: & eiecerunt extra vineam. * Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam aliis. * Nec scripturam hanc legis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: * A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. * Et quærebat eum tenere: & timuerunt turbam. Cognouerunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerat. Et relicto eo abierunt. * Et mittunt ad eum quosdam ex Phariseis, & Herodiani, ut eum caperent in verbo. * Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, & non curas quenquam, nec enim vides faciem hominum, sed in veritate vias Dei doces.

locos. Licet dare tributum Cæsari, an non
dabimus? * Qui sciens veritatem illorum, 15
ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi dena-
rium vt videam. * At illi attulerunt ei. Et 16
ait illis: Cuius est imago hæc, & inscriptio?
Dicunt ei: Cæsaris. * Respondens autem 17
I E S V S dixit illis: Reddere igitur quæ
sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.
Et mirabantur super eo. * Et venerunt ad 18
eum Sadducæi, qui dicunt resurrectionem
non esse: & interrogabant eum dicentes:
Magister, Moyses nobis scripsit, vt si cuius 19
frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, &
filios non reliquerit, accipiat frater eius vxor-
em ipsius, & resuscitet semen fratri suo. * Se- 20
ptem ergo fratres erant: & primus accepit
uxorem, & mortuus est non relicto semine.
* Et secundus accepit eam, & mortuus est: & 21
nec iste reliquit semen. Et tertius similiter
* Et acceperunt eam similiter septem: & non 22
reliquerunt semen. Nouissima omnium de-
functa est & mulier. * In resurrectione ergo 23
cū resurrexerint, cuius de his erit vxor: septem
enim habuerunt eam uxorem. * Et respondens
I E S V S, ait illis: Nonne ideo erratis, non 24
scientes Scripturas, neque virtutem Dei?
* Cum enim à mortuis resurrexerint, neque 25
nubent, neque nubentur, sed sunt sicut An-
geli in cælis. * De mortuis autem quod re-
surgant, non legistis in libro Moyli, super ru- 26
bum quomodo dixerit illi Deus, inquit: C
* Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, &
Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed 27
viuorum. Vos ergo multum erratis. * Et ac- 28
cessit vnus de Scribis, qui audierat illos con-
quirentes & videns quoniam bene illis re-
sponderit: interrogauit eum quod esset pri-
mum omnium mandatum. * I E S V S autem 29
respondit ei: Quia primum omnium man-
datum est: Audi israel, Dominus Deus vnus
est: * & diliges Dominum Deum tuum ex 30
toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex to-
ta virtute tua. Hoc est primum mandatum.
* Secundum autem simile est illi: Diliges 31
proximum tuum tanquam teipsum. Maius
horum aliud mandatum non est. Et ait illi 32
Scriba: Bene Magister, in veritate dixisti,
quia vnus est Deus, & non est alius præter
eum. * Et vt diligatur ex toto corde, & ex 33
toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota
fortitudine: & diligere proximum tanquam
teipsum, maius est omnibus holocaustoma-
nibus, & sacrificiis. * I E S V S autem vi- 34
dens quod sapienter respondisset, dixit illi:
non es longè a regno Dei. Et nemo iam au-
debat eum interrogare. * Et respondens
I E S V S dicebat, docens in templo. Quo-
modo dicunt Scribæ Christum filium esse

David? * Ipse enim Dauid dicit in Spiritu
sancto: Dixit Dominus Domino meo, sede
ad dextris meis, donec ponam inimicos tuos
scabellum pedum tuorum. * Ipse ergo Dauid d. 42.
dicit eum Dominum, & vnde est filius eius? Luc. 20. g.
Et multa turba eum libenter audiuit. * Et di- 41.
cebat eis in doctrina sua: * Cauete à Scribis, Ps. 109. a. 1
qui volunt in stolis ambulare, & saluari in
foro, * & in primis cathedris sedere in syna- 43.
gogis, & primos discubitus in cænis: * qui Luc. 11. f.
leuorant domos viduarum sub obtentu pro-
lixæ orationis: hi accipient prolixius iudi- 44.
cium. * Et sedens I E S V S: contra gazophi-
acium, aspiciebat quomodo turba iactaret
es in gazophylacium, & multi diuites iacta-
bant multa. * Cum venisset autem vidua vna
pauper, misit duo minuta, quod est qua-
drans, * & conuocans discipulos suos, ait il-
lis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc
pauper plus omnibus misit, qui miserunt in
gazophilacium. * Omnes enim ex eo, quod
abundabat illis, miserunt: hæc vero de pen-
uria sua omnia quæ habuit, misit totum vi-
ctum suum.

C A P. XIII.

*Templum dicit euerendum, prædicisque bella
& varias afflictiones ac persecutiones, ab-
ominationemque desolationis: de pseudo-
christis & pseudopropheta post signa in cor-
poribus cæl sibus veniet cum gloria filius
hominis, & huius signum dat à sic: quia
autem nemo tempus nouit, iubet omnes
vigilare.*

ET cum egrediretur de templo, ait illi
vnus ex discipulis suis: Magister, aspice
quales lapides, & quales structurae. * Et re- 1
spondens I E S V S, ait illi: Vides has omnes
a. 1.
magnas adificationes? Non relinquetur la- 2
pis super lapidem, qui non destruetur. * Et
cum sederet in Monte oliuarum contra 3
templum, interrogabant eum separatim Pe-
trus, & Iacobus, & Ioannes, & Andreas: * Dic
nobis, quando ista fient: & quod signum erit
4
quando hæc omnia incipient consummari?
* Et respondens I E S V S cepit dicere illis:
* Videte ne quis vos seducat: multi enim ve-
nient in nomine meo dicentes, quia ego
sum: & multos seducent. * Cum audieritis
6
autem bella, & opiniones bellorum, ne ti- 6.
mueritis: oportet enim hæc fieri: sed non
7
dum finis. * Exurget enim gens contra gen- 7.
tem, & regnum super regnum, & erunt ter-
ramotus per loca, & famines. Initium dolorum
8
hæc. * Videte autem vosmetipsos. Tra-
ient enim vos in conciliis, & in synago-

gis vapulabitis, & ante principes & reges stabitis propter me, in testimonium illis.

¹ *Matt. 10. b. 19.* * Et in omnes gentes primum oportet predicari Euangelium. * Et cum duxerint vos tradentes, nolite prægogitare quid loquimini sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus. * Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & confurgent filij in parentes, & morte afficient eos. * Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic saluus erit. * Cum autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet: qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montes: * & qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo sua: * & qui in agro erit, non reuertatur retro tollere vestimentum suum. * Væ autem prægnantibus & nutriendis in illis diebus. * Orate vtroque ut hieme non fiant. * Erunt enim dies illi tribulationes tales quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus, usque nunc, neque fient. * Et nisi breuiasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro: sed propter electos, quos elegit, breuiavit dies. * Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis. * Exurgent enim pseudochristi, & pseudoprophetae, & dabunt signa & portenta ad seducendos, si fieri possent, etiam electos. * Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia. * Sed in illis diebus post tribulationem illam, sol contenebrabitur, & luna non habet splendorem suum: * & stellæ cæli erunt eidentes, & virtutes, quæ in cælis sunt, movebuntur. * Et tunc videbitur filium hominis venientem in nubibus cum virtute & gloria. * Et tunc mittet Angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ, usque ad summum cæli. * A sic autem discite parabolas: Cum iam ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit æstas: sic & vos cum videritis hæc fieri, scitote quod in proximo sit in vobis. * Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant. * Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. * De die autem illa vel hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater. * Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit. * Sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum suam, & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori præcepit ut vigilet. * Vigilare etiam ego, (nescitis enim quando dominus domus

veniat. sero, an media nocte, an galli cantant an mane) * ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. * Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

C A P. XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo

I E S V, qui vnguento pretioso à muliere perfunditur murmurantibus discipulis, venditur à Iuda, de cuius produtione discipulus loquitur in cæna, in qua panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis. Prædicit omnes scandalizantes, & trinom perinegationem: ac post trinom orationem capitur à Iudeis, quorum unus Petrus abscidit auriculam. & discipulus iugentibus, coram Caipha à falsis testibus accusatus, mortisque reus indicatus, conspuetur ac caditur, & iter à Petro negatur.

¹ *E* Rat autem Pascha & Azyma post biduum: ² *A* & quærebant summi sacerdotes, & Scribae, quomodo eum doio tenerent, & occiderent. * Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. * Et cum esset Bethaniam in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier habes alabastrum vnguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabaistro, effudit super caput eius. * Erant autem quidam indigne ferentes intra semicuplos & dicentes: Ut quid perditio ista vnguenti facta est? * Poterat enim vnguentum istud vendi plus quam trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam. * Iesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me: semper enim pauperes habebitis vobiscum: & cum volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habebitis. * Quod habuit hæc fecit: præuenit vngere corpus meum in oleo pulchrum. * Amen dico vobis: Vbiunque prædicatum fuerit Euangelium istud in universo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius. * Et Iudas Iscariotes unus de duodecim, abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis. * Qui audientes gausi sunt: & promiserunt ei pecuniam si daretur. Et quærebat quomodo illum oportune traderet. * Et primo die Azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha? * Et mittit duos ex discipulis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ batiellans, sequimini eum: & quocumque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Vbi

est relectio mea, vbi Pascha cum discipulis
 meis manducem? * Et ipse vobis demonstra-
 bit cœnaculum grande, stratum: & illic pa-
 rate nobis. * Et abierunt discipuli eius, in ci-
 uitatem: & inuenerunt sicut dixerat illis,
 & parauerunt Pascha. * * Vespere autem
 facto, venit cum duodecim. * Et discumben-
 tibus eis, & manducantibus, ait I E S V S: Ame-
 dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, qui
 manducat mecum. * At illi cœperunt contri-
 stari, & dicere ei singulatim: Nunquid ego?
 * Qui ait illis: Vnus ex duodecim, qui intin-
 git mecum manum in catino. * Et Filius qui-
 dem hominis vadit, sicut scriptum est de eo:
 Vt autem homini illi per quem Filius homi-
 nis traderetur, bonum erat ei, si non esset na-
 tus homo ille. * Et manducantibus illis, ac-
 cepit I E S V S panem: & benedicens fregit,
 & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus
 meum. * Et accepto calice, gratias agens de-
 dit eis: & biberunt ex illo omnes. * Et ait il-
 lis: Hic est sanguis meus novi testamenti,
 qui pro multis effundetur. * Amen dico vo-
 bis, quia iam non bibam de hoc genimine
 vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam
 nouum in regno Dei. * Et hymno dicto exie-
 runt in Montem oliuarum. * Et ait I E S V S:
 Omnes scandalizabimini in me in nocte
 ista: quia scriptum est: Percutiam pastorem,
 & dispergentur oves. * Sed postquam resur-
 rexero, præcedam vos in Galilæam. * Petrus
 autem ait illi: Et si omnes scandalizati fue-
 rint in te, sed non ego. * Et ait illi I E S V S:
 Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac,
 priusquam gallus vocem bis dederit, ter me
 es negaturus. * At ille amplius loquebatur:
 Et si oportuerit me simul commori tibi, non
 te negabo. Similiter autem & omnes dice-
 bant. * * Et veniunt in prædium, cui nomen
 Gethsemani. Et ait discipulis suis: Sedete hic
 donecorem. * Et assumit Petrum, & Iaco-
 bum, & Ioannem secum: & cœpit pauere, &
 tædere. * Et ait illis: Tristis est anima mea
 vsque ad mortem: sustinete hic, & vigilate.
 * Et cum processisset paululum, procidit su-
 per terram: & orabat, vt si fieri posset, transi-
 ret ab eo hora: * & dixit: Abba pater, omnia
 tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc a
 me, sed non quod ego volo, sed quod tu. * Et
 venit, & inuenit eos dormientes. Et ait Petro
 Simon, dormis? non potuisti vna hora vigi-
 lare? * Vigilate, & orate vt non intretis in
 tentationem. Spiritus quidem promptus
 est, caro vero infirma. * Et iterum abiens
 orauit, eundem sermonem dicens. * Et re-
 uersus, de nouo inuenit eos dormientes (erant
 enim oculi eorum grauati) & ignorabant
 quid responderent ei. * Et venit tertio, & ait
 illis: Dormite iam, & requiescite. Sufficit:
 venit hora: ecce Filius hominis tradetur in
 manus peccatorum. * Surgite, eamus. Ecce
 qui me tradet, prope est. * Et adhuc elo-
 quente, venit Iudas Iscariotes vnus de duo-
 decim, & cum eo turba multa cum gladiis
 & lignis, a summis sacerdotibus & Scribis, &
 senioribus. * Dederat autem traditor eius
 signum eis, dicens: Quicumque osculatus
 fuero, ipse est, tenete eum, & ducite caute. Et
 cum venisset, statim accedens ad eum, ait:
 Ave Rabbi: & osculatus est eum. * At illi ma-
 nus intecerunt in eum, & tenuerunt eum.
 * Vnus autem quidam de circumstantibus
 educes gladium, percussit seruum summi
 sacerdotis: & amputauit illi auriculam. * &
 respondens I E S V S, ait illis: tanquam ad
 latronem existis cum gladiis & lignis con-
 prehendere me? quotidie eram apud vos in
 templo docens, & non me tenuistis. Sed vt
 impleantur Scripturæ. * * Tunc discipuli
 eius relinquentes eum, omnes fugerunt.
 * Adolescens autem quidam sequebatur eum
 amictus sindone super nudo: & tenuerunt
 eum. * At ille reiecta sindone, nudus pro-
 fugit ab eis. * * Et adluerunt I E S V M ad
 summum sacerdotem: & conuenerunt
 omnes sacerdotes, & Scribæ, & seniores. * Pe-
 trus autem à longe secutus est eum, vsque
 intro in atrium summi sacerdotis: & sedebat
 cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.
 * Summi vero sacerdotes, & omne concilium,
 quærebant aduersus I E S V M testi-
 monium, vt eum morti traderent, nec
 inueniebant. * Multi enim testimonium
 falsum dicebant aduersus eum: & conue-
 nientia testimonia non erant. * Et qui-
 dam surgentes, falsum testimonium fere-
 bant aduersus eum, dicentes: * Quoniam
 nos audiuimus eum dicentem: * Ego dis-
 solui templum hoc manu factum, & per
 triduum aliud non manu factum ædifica-
 bo. * Et non erat conueniens testimonium
 illorum. * Et exurgens summus sacer-
 dos in medium, interrogauit I E S V M,
 dicens: Non respondes quidquam ad ea,
 quæ tibi obiciuntur ab his? * Ille autem
 tacebat, & nihil respondit. Rursum sum-
 mus sacerdos interrogabat eum, & dixit
 ei: Tu es Christus filius Dei benedicti? * I E-
 SVS autem dixit illi: Ego sum: & videbi-
 tis filium hominis sedentem à dextris vir-
 tutis Dei, & venientem cum nubibus cœli.
 * Summus autem sacerdos scindens vesti-
 menta sua, ait: Quid adhuc desideramus te-
 stes? * Audistis blasphemiam: quid vobis vi-
 detur? Qui omnes condemnauerunt eum ef-
 fectum reum mortis. * Et cœperunt quidam con-

te eum, & velare faciem eius, & colaphis eum cedere, & dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum cædebant. * Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit vna ex ancillis summi sacerdotis: * & cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum I E S V Nazareno eras. * At ille negauit, dicens: Neque scio neque noui quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantauit. * Rursus autem cum vidisset illum ancilla, cœpit dicere circumstantibus. Quia hic ex illis est. * At ille iterum negauit. * Et post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro: Vere ex illis es: nam & Galilæus es. * Ille autem cœpit anathematizare, & iurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis. * Et statim gallus iterum cantauit. * Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei I E S V S: Prius quam gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

C A P. XV.

I E S V S coram Pilato accusatus, nihil respondens prelagitur Barabbas, & I E S V S traditur crucifigendus, qui multis modis illusus à militibus, ducitur ad crucifigendum: & diuisis ipsius vestimentis, inter cætones crucifixus, audit variorum iactantias in se blasphemias suboriuntur tenebra: & clamans Iesus Eli, accetoque potatus, cum clamore valido expirat, cuius corpus à Ioseph sepelitur.

ET confestim mane consilium facientes summi sacerdotes, cum senioribus, & Scribis, & vniuerso concilio, vincientes I E S V M, duxerunt, & tradiderunt Pilato. * Et interrogauit eum Pilatus: Tu es Rex Iudæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis. * Et accusabant eum summi sacerdotes in multis. * Pilatus autem rursus interrogauit eum, dicens: Non respondes quidquam: vide in quantis te acculant. I E S V S autem amplius nihil respondit, ita vt miraretur Pilatus. * Per diem autem festum solebat dimittere illis vnum ex vincetis, quemcumque petissent. * Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vincetus, qui in seditione fecerat homicidium. * Et cum ascendisset turba, cœpit rogare, sicut semper faciebat illis. * Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Iudæorum? Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum summi sacerdotes. * Pontifices autem concitauerunt turbam, vt magis Barabbam dimitteret eis. * Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Iudæorum?

* At illi iterum clamauerunt: Crucifige eum. 13 * Pilatus vero dicebat illis: Quid enim malum fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum. * Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit I E S V M flagellis cæsus vt crucifigeretur. * Milites autem duxerunt eum in atrium prætorij, & conuocant totam cohortem, & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam. * Et cœperunt saltare eum: Aue rex Iudæorum. * Et percutiebant caput eius arundine: & conspuebant eum, & ponentes genus, adorabant eum. * Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum vestimentis suis, & educunt illum vt crucifigerent eum. * Et angariauerunt prætereuntem quempiam Simonem Cyrenæum, venientem de villa patrem Alexandri & Rufi, vt tolleret crucem eius. * Et perducunt illum in Golphatha locum, quod est interpretatum Caluaria locus. * Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non acceperit. * Et crucifigentes eum, diuiserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis quis quid tolleret. * Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. * Et erat titulus causæ eius inscriptus: R E X I V D Æ O R V M. * Et cum eo crucifigunt duos latrones, vnum à dextris, & alium à sinistris eius. * Et impleta est scriptura, quæ dicit. * Et cum iniquius reputatus est, & prætereuntes blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes: Vah qui destruis templum, & in tribus diebus reedificas: saluum fac te ipsum descendens de cruce. * Si similiter & summi sacerdotes illudentes ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. * Christus Rex Israel descendat nunc de cruce, vt videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, conuiriabantur ei. * Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram vsque in horam nonam. * Et hora nona exclamauit I E S V S voce magna, dicens: Eloi, eloi, lamma sabbaçani: quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? * Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat. * Currentes autem vnus, & implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad depouendum eum. * I E S V S autem emissâ voce magna expirauit. * Et velum templi scissum est in duo, à summo vsque deorsum. * Videns autem Centurio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat. * Erant autem

& mulieres de longe aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris & Ioseph mater, & Salome: & cum esset in Galilæa, sequebatur eum, & ministrabant ei, & alie multe, quæ simul cum eo ascenderant Ierosolimam. * Et cum iam sero esset factum (quia erat parasceue, quod est ante sabbatum) venit Ioseph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introiit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu. * Pilatus autem mirabatur si iam obiisset. Et accersito ceterione, interrogauit eum si iam mortuus esset. * Et cum cognouisset a centurione, donauit corpus Ioseph. * Ioseph autem mercatus sindonem, & deponens eum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra & aduoluit lapidem ad ostium monumenti. * Maria autem Magdalene, & Maria Ioseph, aspiciebant ubi poneretur.

CAP. XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescens, angelus resurrectionem ipsius annuntiat, qui primum Maria Magdalene apparuit, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum undecim recumbentibus apparens, exprobrat incredulitate, mittit eos ut in uniuerso mundo prædicent ac baptizent, subiunctis signis que sequantur credentes, ac ita in cælum ascendit.

ET cum transisset sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerant aromata ut venientes ungerent Iesum. * Et valde mane vna sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto iam sole. * Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? * Et respicientes viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. * Et introeuntes in monumentum viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. * Qui dicit illis: Nolite expauescere: Iesum queritis Nazarenum, crucifixum: surrexit, non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum. * Sed ite, dicite discipulis eius, & Petro, quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. * At illæ exeuntes, fugerunt & pavor: & nemini quidquam dixerunt: timebant enim. * Surgens autem mane prima sabbati, apparuit primo Maria Magdalene, de qua ceciderat septem dæmonia. * Illa vadens nunciauit his, qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus. * Et illi audientes quia viueret, & visus esset ab ea, non crediderunt. * Post hæc autem duobus ex his ambulatibus ostensus est in alia effigie, euntibus in villam: & illi euntes nunciauerunt ceteris: nec illis crediderunt. * Nouissimè recumbentibus illis undecim apparuit: & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis: quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. * Et dixit eis: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. * Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. * Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eiicient: linguis loquentur nouis: serpentes tollent: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super ægros manus imponent, & bene habebunt. * Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei. * Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirman- te, sequentibus signis.

SANCTVM
IESV CHRISTI EV-
ANGELIVM SECVN-
DVM LVCAM.

CAP. I.

Zacharia sacerdoti annunciat Gabriel Iohannis conceptum ex Elisabeth sterili, qui angelo non credens mutus efficitur: idemq; Gabriel Maria annunciat conceptum Iesu filij Dei de Spiritu sancto: ad Maria salutacionem Iohannes exultat in utero, & Elisabeth prophetat, ipsaq; Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Iohannis circumcisione Zacharias pater recepta loquela canticum gratiarum actionis edit.

Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt, retum: * sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis: * visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile, * ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem. * Fuit in diebus Herodis, regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elisabeth. * Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela, * & non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis. * Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum, * secun-

dum consuetudinem sacerdotij, forte exiit,
vt incensum poneret, ingressus in tem-
plum Domini. * & omnis multitudo po-

11 puli erat orans foris hora incensi. * Ap-
paruit autem illi Angelus Domini, stans
12 a dextris altaris incensi. * Et Zacharias

* Exe. 30.

a. 7.

Leuit. 10.

d. 17.

turbatus est videns, & timor irruit super
eum. * Air autem ad illum Angelus: Ne ti-
meas Zacharia, quoniam exaudita est depre-
catio tua: & vxor tua Elisabeth pariet tibi fi-
lium, & vocabis nomen eius Iohannem: * &
erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in
natiuitate eius gaudebunt. * erit enim ma-
gnus coram Domino: & vinum & siceram
non bibet, & Spiritu sancto replebitur ad-
huc ex utero matris suæ: * & multos filiorum
Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum:
* & ipse pcedet ante illum in spiritu & virtute
Eliz: vt conuertat corda patrum in filios, &
incredulos ad prudentiam iustorum, parare
Domino plebem perfectam. * Et dixit Za-
charias ad Angelum: Vnde hoc sciam? ego
sum senex, & vxor mea processit in diebus
suis. * Et respondens Angelus dixit ei: ego
sum Gabriel, qui sto ante Deum: & missus
sum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare. * Et
ecce eris tacens & non poteris loqui, vsque in
diem, quo hæc fiant, pro eo quod non credi-
disti verbis meis, quæ implebuntur in tem-
pore suo. * Et erat plebs expectans Zacha-
riam: & mirabantur quod tardaret ipse in
templo. * Egressus autem non poterat lo-

C qui ad illos, & cognouerunt quod visionem
vidisset in templo. Et ipse erat innuens il-
lis, & permansit mutus. * Et factum est, vt
impleri sunt dies officij eius, abiit in do-
mum suam: * post hos autem dies concepit
Elisabeth vxor eius, & occultabat se mensi-
bus quinque, dicens: * Quia sic fecit mihi
Dominus in diebus, quibus respexit auferre
opprobrium meum inter homines. * In men-
se autem sexto, missus est Angelus Gabriæ
Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Naza-
reth, * ad Virginem desponsatam viro, cui
nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & no-
men virginis Maria. * Et ingressus Angelus
ad eam dixit: Aue gratia plena: Dominus tec-
cum: Benedicta tu in mulieribus. * Quæ
cum audisset, turbata est in sermone eius, &
cogitabat qualis esset ista saluatio. * & ait
Angelus ei: ne timeas Maria, inuenisti enim
gratiam apud Deum: * ecce concipies in ute-
ro, & paries filium, & vocabis nomen eius
Iesum. * Hic erit magnus, & Filius Altissimi
Domini vocabitur, & dabit illi Dominus sedem
Dauid patris eius: * & regnabit in domo
Iob in æternum, * & regni eius non erit
finis. * Dixit autem Maria ad Angelum: Quo

* Malac. 4.

b. 6.

Matth. 11.

b. 14.

modo fiet istud, quoniam virum non cognosco: * Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque, & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei. * Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur Sterilis: * quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. * Dixit autem Maria: ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus. * Exurgens autem in diebus illis abiit in montanæ cum festinatione, in ciuitatem Iuda. * Et intrauit in domum Zachariæ, & salutauit Elisabeth. * Et factum est, vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit infans in utero eius: & repleta est Spiritu sancto Elisabeth: * & exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. * Et vnde hoc mihi vt veniat mater Domini mei ad me? * Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo. * Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur tibi, quæ dicta sunt tibi a Domino. * Et ait Maria:

Magnificat anima mea Dominum: * & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.

* Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

* Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius.

* Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum.

* Fecit potentiam in brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui.

* Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.

* Esurientes impleuit bonis: & diuites dimisit inanes.

* Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.

* Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, & semini eius in secula.

* Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: & reuersa est in domum suam. * Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit Filium. * Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa & congratulabantur ei. * Et factum est in die octauo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. * Et respondens mater eius, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes. * Et

dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognitione tua, qui vocetur hoc nomine. * Innuebant autem patri eius, quem vellet vocari eum. * Et postulans pugillarem scripsit, * dicens Iohannes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi. * Apertum est autem illico os eius, & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum. * Et factus est timor super omnes vicinos eorum, & super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc: * & posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quis putas, puer iste erit? Et enim manus Domini erat cum illo. * Et Zacharias pater eius repletus est Spiritu sancto, & prophetauit, dicens:

* Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitauit, & fecit redemptionem plebi suæ.

* Et crexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui.

* Sicut locutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt, prophetarum eius:

* Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos:

* Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: & memorari testamenti sui sancti.

* Iurandum, quod iurauit ad Abraham patri nostrum, daturum se nobis:

* Vt sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi;

* In sanctitate & iustitia corâ ipso, omnibus diebus nostris.

* Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius:

* Ad dandâ scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum.

* Per viscera misericordiæ Dei nostri: in quibus visitauit nos, oriens ex alto:

* Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

* Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu: & erat in desertis vsq; in diem ostensionis suæ ad Israel.

CAP. II.

Ex Augusti decreto Ioseph cum Maria ascendit Bethlehem, ubi illa peperit Saluatorem, cuius natiuitate ab angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumciscus vocatur Iesus, quem post dies purificationis in Ierusalem ut Domino sisteretur, Simeon senex benedicit, ac de matris in passione doloribus prophetat, Annæque prophetissa vetula Domino confitetur: Iesus duodecim annorum plenus sapientia

Sapientia & gratia, perditus a parentibus, in medio doctorum inuenitur, descenditq; Nazareth factus illis subditus.

FActum est autem in diebus illis exiit editum a Cæsare Augusto, vt describeretur A vniuersus orbis: hæc descriptio prima facta est a præside Syriæ Cyrenio: & ibant omnes vt profiterentur singuli in suam ciuitatem. * Alecndit autem & Ioseph a Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam in ciuitate Dauid, quæ vocatur Bethlehẽm: eo quod esset de domo & familia Dauid, * vt profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. * Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies vt pareret. * Et peperit filiũ suum primogenitum, & pannis cum inuoluit, & circumcidi eum in præsepio: quia non erat eis locus in diuersorio. * Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. * Et ecce angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. * Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. * Et hoc vobis signum: Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. * Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum, & dicentium: * Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. * Et factum est, vt discesserunt ab eis Angeli in cœlum: pastores loquebantur ad inuicem: Transeamus vsque Bethlehẽm, & videamus hoc verbum quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. * Et venerunt festinantes: & inuenerunt Mariam, & Ioseph, & infantem positum in præsepio. * Videntes autem cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc. * Et omnes, qui audierunt mirati sunt: & de his, quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos. * Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. * Et reuersi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum, in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos. * Et postquam consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer: vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab Angelo prius quam in vtero conciperetur. * Et postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi, tulerunt illum in Ierusalem, vt histerent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum

Domino vocabitur. * Et vt darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. * Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israel. & Spiritus sanctus erat in eo. * Et responsum acceperat a Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. * Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis præ eo: & ipse accepit eum in vlnas suas, & benedixit Deum, & dixit: * Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Quod paraisti ante faciem omnium populorum. * Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. * Et erat pater eius & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo. * Et benedixit illis Simeon. & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel: & in signum, cui contradicetur: & tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. * Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua. * Et hæc vidua vsque ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruans nocte ac die. * Et hæc, ipsa hora superueniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel. * Et vt perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth. * Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientia: & gratia Dei erat in illo. * Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem, in die solemnĩ Paschæ. * Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Ierosolymam secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, & non cognouerunt parentes eius. * Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos. * Et non inuenientes, regressi sunt in Ierusalem, requirentes eum. * Et factum est, post triduum inuenerunt illum, in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. * Stupebant autem omnes

* Mich. 5.

a. 2.

Matth. 2.

a. 6.

* Gen. 17.

b. 12.

Leuit. 12.

a. 3.

* Sup. i. d.

31.

Matth. 1.

c. 21.

* Leuit. 12.

a. 6.

* Ex. 13. a. 2

Num. 8. c. 16.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

* Gal. 1. Rom. 1. 1. Pet. 1.

qui eum audiebant, super prudentia & respon-
sus eius. * & videntes admirati sunt : Et dixit
mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic?
ecce pater tuus & ego dolentes querebamus te.
* Et ait ad illos: Quid est quod me querebatis?
nesciebatis quia in his, quæ patris mei sunt,
oportet me esse? * Et ipsi non intellexerunt ver-
bum, quod locutus est ad eos. * Et descendit
cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus il-
lis. Et mater eius conseruabat omnia verba hæc
in corde suo. * Et Iesus proficiebat sapientia, &
ætatē, & gratia apud Deum & homines.

C A P. III.

*Iohannes mittitur à Domino impleturus suam pra-
dicationem Isaiæ uaticinium: & turbis, publica-
nis ac militibus dat consilium: dicens quid sin-
gulos facere oporteat, testaturque Christum ex-
cellentiam esse baptismi ipsius, super quem ab
ipso baptizatum descendit columba ac vox Pa-
tris auditur: textiturque eius genealogia à Io-
seph v. que ad Adam ascendens.*

ANno autem quindecimo imperii Ti-
berii Cæsaris, procurante Pontio Pilato
Iudeam, tetrarcha autem Galilææ Herode
Philipppo autem fratre eius tetrarcha Ituræ, &
Trachonidis regionis, & Lysania Abilinae te-
trarcha, * sub principibus sacerdotum Anna
& Caipha: factum est verbum Domini super
Iohannem, Zachariæ filium, in deserto. * Et ve-
nit in omnem regionem Iordanis, prædicans
baptismum poenitentiae in remissionem pec-
catorum, * sicut scriptum est in Libro sermo-
num Isaiæ Prophetæ: * Vox clamantis in de-
serto: Parate viam Domini: rectas facite se-
mitas eius: * Omnis vallis implebitur: & om-
nis mons, & collis humiliabitur: & erunt
præua in directâ, & aspera in vias planas: * Et
videbit omnis caro salutare Dei. * Dicebat er-
go ad turbas quæ exibant ut baptizarentur ab
ipso: * Genimina viperarum, quis ostendit vo-
bis fugere à ventura ira? * Facite ergo fructus
dignos poenitentiae, & ne cœperitis dicere: Pa-
trem habemus Abraham. Dico enim vobis
quia potens est Deus de lapidibus istis suscita-
re filios Abraham. * Iam enim securis ad radi-
cem arborum posita est, Omnis ergo arbor
non faciens fructum bonum, excidetur, & in
ignem mittetur. * Et interrogabant eum tur-
bæ dicentes: Quid ergo faciemus? * Respon-
dens autem dicebat illis: * Qui habet duas tu-
nicas det non habenti: & qui habet escas, si-
militer faciat. * Venerunt autem & publicani
ut baptizarentur & dixerunt ad illum: Magi-
ster, quid faciemus? * At ille dixit ad eos: Ni-
hil aliud, quam quod constitutum est vo-
bis faciatis. * Interrogabant autem eum & mi-

lites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et
ait illis: Neminem concutatis: neque ca-
lumniam faciatis & contenti estote stipen-
diis vestris. * Existimante autem populo,
& cogitantibus omnibus in cordibus suis de
Iohanne, ne forte ipse esset Christus: respon-
dit Iohannes, dicens omnibus: * Ego quidem
aqua baptizo vos: veniet autem fortior me,
cuius non sum dignus soluere corrigiam cal-
ceamentorum eius: * ipse vos baptizabit in
spiritu sancto, & igni: * cuius ventilabrum in
manu eius, & purgabit aream suam, & congre-
gabit triticum in horreum suum, paleas au-
tem comburet igni inextinguibili. * Multa qui-
dem & alia exhorrans euangelizabat populo.
* Herodes autem tetrarcha cum corripere-
tur ab illo de Herodiade vxore fratris sui, & de om-
nibus malis quæ fecit: Herodes, adiecit & hoc
super omnia, & inclusit Iohannem in carcere.
* Factum est autem cum baptizaretur omnis
populus, & Iesu baptizato, & orante, apertum
est cœlum: & descendit Spiritus sanctus cor-
porali specie sicut columba in ipsum: & vox de
cœlo facta est: * Tu es filius meus dilectus, in te
complacui mihi. * Et ipse Iesus erat incipiens
quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Io-
seph qui fuit Heli, qui fuit Mathat, * qui fuit
Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit
Ioseph. * Qui fuit Mathathias, qui fuit Amos,
qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nag-
ge, * Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathias, qui
fuit Semei qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda, * qui
fuit Ioanna, qui fuit Reza, qui fuit Zorobabel,
qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi,
qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elma-
dan, qui fuit Her, * qui fuit Iesu qui fuit Elie-
zer, qui fuit Iorim, qui fuit Mathat qui fuit Le-
ui * qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Iose-
ph, qui fuit Iona, qui fuit Eliakim, * qui fuit
Melea qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui
fuit Nathan, qui fuit Dauid, * qui fuit Iesse,
qui fuit Obad, qui fuit Booz, qui fuit Salmon,
qui fuit Naasson, * qui fuit Aminadab, qui
fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit
Iudæ, * qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Ab-
rahæ qui fuit Thare, qui fuit Nachor, * qui fuit
Sarug, qui fuit Ragan, qui fuit Phaleg, qui fuit
Heber, qui fuit Sale, * qui fuit Caman, qui fuit
Arphax d, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit
Lamech, * qui fuit Methusale, qui fuit Henoch,
qui fuit Jared, qui fuit Malalel, qui fuit Cai-
nan, * qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit A-
dam, qui fuit Dei.

C A P. IV.

*Iesus post ieiunium quadraginta dierum ac deu-
ctas sathanæ tentationes, in synagoga Naza-
reth legis factam de se Isaiæ prophetiam, dicit-
que prophetam non esse acceptum in patria*

...propterea voluit, cum de monte precipitare, eycit in Capharnaum demonium, sanatque socrum Simonis, & plures alios a variis languoribus, ac demonia eycit.

Mat. 4. a
1. *Mat. 1. b.*
12.
** Deut. 3.*
23.
Mat. 4. a
4.
** Deut. 16.*
13. & 10.
1. 20.
Psalm. 90
11.
** Deut. c.*
6.
** Mat. 4. b.*
3.
Mar. 1. b.
14.
** Matt. 13.*
54.
Luc. 6.
11.
** Mat. 4. f.*
45.
Isa. 61. a. 1.

Iesus autem plenus Spiritu sancto regressus Ierusalem: & agebatur a Spiritu in desertum * diebus quadraginta, & tentabatur a Diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & consummatis illis esuriit. * Dixit autem illi Diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic ut panis fiat. * Et respondit ad illum Iesus: Scriptum est: * Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei. * Et duxit illum Diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terrarum in momento temporis. * & illi ait: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt; & cui volo do illa. * Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia. * Et respondens Iesus, dixit illi: * Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. * Et duxit illum in Ierusalem, & statuit eum super pinnam templi, & dicit illi: si filius Dei es mitte te hinc deorsum. * * Scriptum est enim quod Angelis suis mandavit de te, ut conseruent te * & quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. * Et respondens Iesus, ait illi: Dictum est: * Non tentabis Dominum Deum tuum. * Et consummata omni tentatione, Diabolus recessit ab illo, usque ad tempus. * * Et egressus est Iesus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exiit per universam regionem de illo. * Et ipse docebat in synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus. * * Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere. * Et traditus est illi Liber Isaie Prophetæ. Et vt reuoluit librum, inuenit locum ubi scriptum erat: * Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde * prædicare captiuis remissionem & cæcis visum, dimittere fractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. * Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intentes in eum. * Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. * Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Ioseph? * Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc similitu-

dinem: Medice cura te ipsum: quanta audiuius facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. * Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua. * In veritate dico vobis, * multæ viduæ erant in diebus Elie in Israël: quando clausum est cœlum annis tribus, & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra: * & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam. * * Et multi leprosi erant in Israël sub Elizeo propheta: & nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus. * Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes. * Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata ut precipitarent eum. * Ipse autem transiens per medium illorum, ibat. * * Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibique docet bat illos sabbatis. * Et stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius. * In synagoga erat homo habens demonium immundum, & exclamauit voce magna, * dicens: Sine, quid nobis, & tibi Iesu Nazarene? Aenisi perdere nos? scio te quis sis, Sanctus Dei. * Et increpauit illum Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum proiecisset illum demonium in medium, exit ab illo, nihilque illum nocuit. * Et factus est pavor in omnibus, & colloquebantur ad inuicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exiunt? * Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. * Surgens autem Iesus de synagoga, introiit in domum Simonis. * Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogauerunt illum pro ea. * Et stans super illam, imperauit feбри: & dimisit illam. Et continuo surgens ministrabat illis. * Cum autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos. * * Exibant autem demonia a multis, clamantia & dicentia: Quia tu es filius Dei: & increpans non sinebatur loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. * Facta autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum: & detinebant illum ne discederet ab eis. * Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei: quia ideo missus sum. * Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

C A P. V.

Vbi de nauicula Petri docuisses, ille laxato ipsis suffuresi conclusit copiosam piscium multitudine

diem: curatum leprosum mittit ad sacerdotem: paralytico, remisit primum peccatis, iubet ut lectum suum tollat: discumbens cum Leui, quem ex Telonio vocauerat, causam dat murmurantibus Phariseis, quare cum peccatoribus conuersetur, & cur ipsius discipuli non sciunt.

Factum est autem, cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth. * Et vidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & lauabant retia. * Ascendens autem in vnâ nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum ut terra reducere pusillum. Et sedens docebat de nauicula turbas. * Vt cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. * Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete. * Et cum hoc fecissent, coniecerunt piscium multitudinem copiosam, circumuehebant autem rete eorum. * Et annuerunt locis, qui erant in alia naui, ut venirent, & adiungerent eos. Et uenerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita ut pene mergerentur. * Quod cum videret Simon Petrus, proci- dit ad genua Iesu, dicens: Exi a me, quia homo peccator sum, Domine. * Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant: * Similiter autem Iacobum & Ioannem, filios Zebedæi, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens. * Et subductis alteram nauibus, relictis omnibus secuti sunt eum. * Et factum est, cum esset in vna ciuitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Iesum, & procidens in faciem, rogauit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. * Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confectum lepra discessit ab illo. * Et ipse præcepit illi ut nemini diceret: sed, Vade, ostende te sacerdoti, & offer pro emundatione tua, sicut præcepit Moyses, in testam. * Perambulabat autem magnis sermo de illo: & conueniebant turbæ multæ ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus suis. * Ipse autem secedebat in desertum, & orabat. * Et factum est in vna dierum, & ipse se- debat docens. Ecerant Pharisei sedentes, & Legis Doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ & Iudææ, & Ierusalem: & virtus Domini erat ad sanandū eos. * Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. * Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ tur-

ba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summisserunt eum cum lecto in medium ante Iesum. * Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua. * Et ceperunt cogitare Scribæ & Pharisei dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? * Ut cognouit autem Iesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris? Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge, & ambula? * Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. * Et confestim conuersus coram illis, tulit lectum, in quo iacebat: & abiit in domum suam, magnificans Deum. * Et stupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie. * Et post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Leui sedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me. * Et relictis omnibus, surgens secutus est eum. * Et fecit eiconuiuium magnum Leui in domo sua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes. * Et murmurabant Pharisei & Scribæ eorum, dicentes ad discipulos eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis? * Et respondens Iesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. * Non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. * At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Phariseorum: tui autem edunt & bibunt? * Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiuna? * Venient autem dies: cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. * Dicebat autem & similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram à nouo vestimento immittit in vestimentum vetus: alioquin & nouum rumpit & veteri non conuenit commissura à nouo. * Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin rumpe- runt vtres, & ipsam effundetur, & vtres peribunt. * sed vinum nouum in vtres novos mittendum est, & vtraque conseruantur. * Et nemo bibens vetus, statim vult nouum, dicit enim: Vetus melius est.

CAP. VI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, alioq; sabbatho manū curat arida: electos duodecim nominat Apostolos. & cum illis ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatiss.

dines, aliaque consilia ac praecepta euangelica: de fluctu in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dinoscenda: audiens Christi verba cui comparatur si ea opere compleat, & cui si non compleat.

Mat. 12. a.

1.

Marc. 2.

d. 23.

1. Re. 21.

b. 6.

Lu. 24. b.

19.

Exod. 29.

a. 32.

Mat. 12.

b. 10.

Marc. 3. a.

1.

Mat. 10.

a. 1.

Marc. 3. b.

13.

Mat. 5.

a. 2.

Mat. 5. a.

11.

Factum est autem in sabbato secundo, primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli eius spicas, & manducabant conficantes manibus. * Quidam autem Phariseorum dicebant illis: Quid facitis, quod non licet in sabbatis? * Et respondens Iesus ad eos dixit: Nec hoc legistis, quod fecit David, cum esurisset ipse, & qui cum illo erant? * quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducauit, & dedit his, qui cum ipso erant: quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus? * Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius hominis, etiam sabbati. * Factum est autem & in alio sabbato, ut intraret in synagogam, & doceret. * Erat ibi homo, & manus eius dextra erat arida. * Observabant autem Scribae, & Pharisei, si in sabbato curaret: ut inveniunt unde accusarent eum. * Ipse vero sciebat cogitationes eorum: & ait homini, qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium. Et surgens stetit. * Ait autem ad illos Iesus: Interrogo vos, si licet sabbatis benefacere, an male; animam saluam facere, an perdere? * Et circumspiciens omnibus dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus eius. * Ipsi autem repleti sunt insipientia, & colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Iesu. * Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. * Et cum dies factus esset, vocavit discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis (quos & Apostolos nominavit) * Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum, & Iohannem, Philippum, & Bartholomaeum, * Matthaeum, & Thomam, Iacobum Alphaei, & Simonem: qui vocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui fuit proditor. * Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius & multitudo copiosa plebis ab omni Iudaea, & Ierusalem, & maritima, & Tyri, & Sydonis, qui venerant ut audirent eum, & sanarentur a languoribus suis. Et qui vexabantur a spiritibus immundis, curabantur. * Et omnis turba quaerebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. * Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei. * Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati, qui nunc stertis: quia ridebitis. * Beati eritis, cum vos oderint homines, & cum separauerint

vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum, propter Filium hominis. * Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in caelo: secundum haec enim faciebant Prophetis patres eorum. * Verumtamen vae vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram. * Vae vobis, qui saturati estis, quia esurietis. Vae vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. * Vae cum benedixerint vobis homines: secundum haec enim faciebant pseudoprophetae: quia patres eorum. * Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos. * Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos. * Et qui te percutit in maxillam, praebe & alteram. * Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. * Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert, quae tua sunt, ne repetas. * Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. * Et si diligitis eos qui vos diligunt, quae vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt. * Et si benefeceritis his, qui vobis benefaciunt: quae vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt. * Et si mutuum dederitis his, a quibus speratis recipere, quae gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus socrantur, ut recipiant aequalia. * Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. * Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est. * Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittimini. * Dare, & dabitur vobis: mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. * Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. * Dicebat autem illis & similiudinem: Numquid potest caecus caecum ducere? noane ambo in foueam cadunt? * Non est discipulus super Magistram: perfectus autem omnis erit, sicut & Magister eius. * Quid autem videt festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quae in oculo tuo est, non consideras? * Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine eijciam festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui. * Non est enim arbor bona, quae facit fructus malos: neque arbor mala faciens fructum bonum. * Vnaquaeque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligitur ficus: neque de rubo vindemiant vna. * Bonus

homo de bono thesauro cordis sui profert bonū: & malus homo de malo thesauro profert malū. Ex abundantia enim cordis os loquitur. *Mat. 7. 11.*
 * Quid autem vocatis me? Domine, Domine: & non facitis, quæ dico? Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos: ostendam vobis cui similis sit: * similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum super petrā. inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere: fundata enim erat super petram. * Qui autem audit, & non facit: * similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluuius, & continuo cecidit: & facta est ruina domus illius magna.

CAP. VII.

Admiratus Centurionis fidem, absens sanat illius seruum: iuxta portam ciuitatis Naim filium unicum vidua resuscitat: coram discipulis Iohannis Baptiste per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa edit signa: illisq; abeuntibus Iohannem plurimum extollit. Iudæis nec Iohannis nec Christi vita placuit, quos pueris inuicem in foro acclamantibus assimilat: a peccatrice muliere pedes inunctus, respondet Simoni ob hoc murmuranti, proposita ad hoc parabola duorum debitorum, & remissis mulieri peccatis.

Cum autem impleisset omnia verba sua in aures plebis, intrauit Capharnaum. *A*
 * Centurionis autem cuiusdam seruus male habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus. *2*
 * Et cum audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum, vt veniret, & saluaret seruum eius. * At illi cum venissent ad Iesum, rogabant eum solícite, dicentes ei: Quia dignus est, vt hoc illi præstes. * Diligit enim gentem nostram: & synagogam ipse edificauit nobis. * Iesus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe esset à domo, misit ad eum Centurio amicis, dicens: Domine, noli vexari: Non enim sum dignus, vt sub tectum meum intres: * propter quod & meipsum non sum dignum *7*
 arbitratu, vt venirem ad te: sed dic verbo, & sanabitur puer meus. * nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic vade, & vadit, & alij veni, & venit: & seruo meo fac hoc & facit. * Quo auditus Iesus miratus est: & conuersus sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inueni. * Et reuersi, qui missi fuerant, domum, inuenerunt seruum, qui languerat, sanum. * Et factum est: deinceps ibat in ciuitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli eius, & turba copiosa. * Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce de-

functus esse rebatur filius vnicus matris suæ: & hæc vidua erat: & turba ciuitatis multa cum illa. * Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: noli flere. * Et accessit & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt) Erat: Adolescens, tibi dico, surge. * Et refedit qui erat mortuus, & cepit loqui. Et dedit illam matri suæ. * Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum dicentes: * Quia propheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitauit plebem suam. * Et exiit hic sermo in vniuersam Iudæam de eo, & in omnem circa regionem. * Et nunciauerunt Iohanni discipuli eius de omnibus his. * Et conuocauit duos de discipulis suis Ioannes, & misit ad Iesum dicens: Tu es qui venturus es an alium expectamus? * Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es, qui venturus es an alium expectamus? * (in ipsa autem hora multos curauit à languoribus, & plagis & spiritibus malis, & cæcis multis donauit visum.) * Et respondens, dixit illis: Euntes renunciate Iohanni, quæ audistis & vidistis: * Quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est quicumq; non fuerit scandalizatus in me. * Et cum discessissent nuntii Iohannis, cepit de Iohanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? * Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis, in domibus regum sunt. * Sed quid existis videre? prophetam? Vtique dico vobis, & plusquam Prophetam: * hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. * Dico enim vobis: Maior inter natos mulierum propheta Iohanne Baptista nemo est, qui autem minor est in regno Dei maior est illo. * Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt Deum baptizati baptismo Iohannis. *30*
 * Pharisei autem, & legis periti consilium Dei spreuerunt in semetiplos. non baptizati ab eo. *31*
 * Ait autem Dominus: Cui ego similes dicam homines generationis huius? & cui similes sunt? * Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad inuicem, & dicentibus: Cantauimus vobis tibis, & non saltastis: lamentauimus, & non plorastis. * Venit enim Ioannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Dæmonium habet. * Venit filius hominis manducans, & bibens vinum amicus publicanorum, & peccatorum. * Et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis. * Rogabat autem illum quidam

Inf. 24. c.
19.
Ioan. 4. c.
19.
Mat. 11. a. 2.

Isa. 35. b. 5.

Mal. 3. a. 3.

Matth. 11. b. 10.
Marc. 1. a. 2.

Mat. 11. b. 16.

Mat. 3. a. 4.
Marc. 1. a. 6.

Matt. 26. de Phariseis, ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisei discubuit. * Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, ut cognouit quod accubuisset in domo Pharisei, attulit alabastrum vnguenti: * & stans retro secus pedes eius, lacrimis cepit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento ungebat. * Videns autem Phariseus, qui vocauerat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique, quæ & qualis esset mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est. * Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. * Duo debitores erant cuidam fœneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. * Non habentibus illis unde redderent, donauit vtrique. Quis ergo cum plus diligit. * Respondens Simon dixit: Æstimo quia is, cui plus donauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. * Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrimis rigauit pedes meos, & capillis suis terxit. * Osculum mihi non dedisti: hæc autem, ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos. * Oleo caput meum non vnxi: hæc autem vnguento vixit pedes meos. * Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. * Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata. * Et ceperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? * Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit: vade in pace.

CAP. VIII

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestetur: quos dicat suam esse matrem suosque fratres: in mari à somno excitatus ventum increpat: demoniacum ferocissimum à demonum regione liberat, permissens demonibus, ut in porcos introeant: tacta simbria vestimenti eius mulier à fluxu sanguinis curatur, & filia lairi, archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates & castella, prædicans & euangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis, & infirmitatibus: * Maria, quæ vocatur Magdalene, de quo septem demonia eixerant, & Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ

multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. * Cum autem turba plurima conuenerent, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem: * Exiit qui seminat, leminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, & volucres cæli comederunt illud. * Et aliud cecidit supra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem. * Et aliud cecidit inter spinas, & simul exorta spinæ suffocauerunt illud. * Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audire, audiat. * Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola. * Qui respondit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis: ut videntes non videant, & audientes non intelligant. * Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei. * Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt: deinde venit Diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. * Nam qui supra petram: qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi radices non habent: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. * Quod autem in spinas cecidit: hi sunt, qui audierunt, & à solitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ, euntes, suffocantur, & non referunt fructum. * Quod autem in bonam terram: hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia. * Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subtrus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen. * Non est enim occultum, quod non manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat. * Videte ergo, quomodo audiaris Qui enim habet, dabitur illi: & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo. * Venerunt autem ad illum mater & fratres eius, & non poterant adire eum præ turba. * Et nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre. * Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt. * Factum est autem in vna die: & ipse ascendit in nauticam, & discipuli eius, & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt. * Et nauigantibus illis, obdormiuit, & descendit procella venti in stagnum, & complebantur, & periclitabantur. * Accedentes autem suscitauerunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpauit ventum, & tempestatem aquæ, & cessauit: & facta est tranquillitas.

quillitas. * Dixit autem illis: Vbi est fides ve- 25
stra? Qui timentes, mirati sunt ad inuicem, D
dicentes: Quis putas hic est, quia & ventis 26
& mari imperat, & obediunt ei? * Et nauigauerunt ad regionem Gerasenorum, quæ 27
est contra Galilæam. * Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui ha-
bebat dæmonium iam temporibus multis, & vestimento non inducatur, neque in do-
mo manebat, sed in monumentis. * Is, vt vi- 28
dit Iesum, procidit ante illum: & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi, & tibi est Ie-
su Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me tor-
queas. * Præcipiebat enim spiritui immun- 29
do, vt exiret ab homine. Multis enim tem-
poribus arripiebat illum, & vinciebatur ca-
tenis & compedibus custoditus, & ruptis
vinculis agebatur a dæmonio in deserta. * In- 30
terrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod
tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia
intrauerant dæmonia multa in eum. * Et ro- 31
gabant illum, ne imperaret illis, vt in abyssum irent. * Erant autem ibi grex porcorum 32
multorum pascientium in monte: & roga-
bant eum: vt permitteret eis in illos ingre-
di. Et permisit illis. * Exierunt ergo dæmo- 33
nia ab homine, & intrauerunt in porcos: &
impetu abiit grex per præceptum in stagnum, & suffocatus est. * Quod vt viderunt factum, 34
qui pasciebant, fugerunt, & nunciauerunt in
ciuitatem, & in villas. * Exierunt autem vi- 35
dere quod factum est, & venerunt ad Iesum:
& inuenerunt hominem sedentem, a quo
dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente,
ad pedes eius, & timuerunt. * Nuncioauerunt 36
autem illis, & qui viderant, quomodo sanus
factus esset a legione: * & rogauerunt illum 37
omnis multitudo regionis Gerasenorum, vt
discederet ab ipsis: quia magno timore te-
nebantur. Ipse autem ascendens nauim, re-
uerfus est. * E rogabat illum vir, a quo dæ- 38
monia exierant, vt cum eo esset. Dimisit au-
tem eum Iesus, dicens: * Redi in domum 39
tuam, & narra, quanta tibi fecit Deus. Et
abiit per vniuersam ciuitatem, prædicans
quanta illi fecisset Iesus. * Factum est au- 40
tem, cum rediisset Iesus, excepit illum tur-
ba, erant enim omnes expectantes eum.
* Et ecce venit vir, cui nomen Iairus, & ipse 41
princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes
Iesu, rogans eum, vt intraret in domum eius.
* quia vnica filia erat ei fere annorum duo- 42
decim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum
iret, a turbis comprimebatur: * Et mulier 43
quedam erat in fluxu sanguinis ab annis
duodecim, quæ in medicos erogauerat om-
niem substantiam suam, nec ab vilo potuit
curari: * accessit retro, & tetigit fimbriam 44

vestimenti eius: & confestim stetit fluxus
sanguinis eius. * Et ait Iesus: Quis est, qui
me tetigit? Negantibus autem omnibus, di-
xit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor
turbæ te comprimunt, & affigunt, & dicis:
46 Quis me tetigit? * Et dixit Iesus: Tetigit me
aliquis: nam ego noui virtutem de me exis-
47 se. * Videns autem mulier quia non latuit,
G tremens venit, & procidit ante pedes eius:
& ob quam causam tetigerit eum, indicauit
coram omni populo: & quemadmodum
48 confestim sanata sit. * At ipse dixit ei: Filia,
49 fides tua saluam te fecit: vade in pace. * Ad-
huc illo loquente, venit quidam ad princi-
pem synagogæ, dicens ei: Quia mortua est
50 filia tua, noli vexare illum. * Iesus autem au-
dito hoc verbo, respondit patri puellæ: No-
51 li timere, crede tantum, & salua erit. * Et cum
venisset domum, non permisit intrare secum
quemquam, nisi Petrum, & Iacobum, & Io-
52 annem, & patrem & matrem puellæ. * Fle-
bant autem omnes, & plangebant illam. At
ille dixit: Nolite flere, non est mortua puel-
53 la, sed dormit. * Et deridebant eum, scientes
54 quod mortua esset. * Ipse autem tenens ma-
num eius clamauit, dicens: Puella surge. * Et
55 reuersus est spiritus eius, & surrexit conti-
nuo. Et iussit illi dari manducare. * Et stu-
56 puerunt parentes eius, quibus præcepit ne
alicui dicerent, quod factum erat.

CAP. IX.

Discipulos ad prædicandam mittens, seruanda tradit eis præcepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piscibus satiat Iesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam prædicit passionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato iunguntur Moyses & Elias in maiestate: ad preces patris dæmonium a filio eicit: contentio oritur inter Apostolos de primatu: filij Zebedæi volunt igne caelesti consumi Samaritanos nolentes Iesum suscipere: volentem sequi non suscipit: alterum autem vocat, nec permittit vt primum sepeliat patrem.

1 C Onuocatis autem duodecim Apostolis, A
dedit illis virtutem & potestatem super
omnia dæmonia, & vt languores curarent.
2 * Et misit illos prædicare regnum Dei, & sa-
3 nare infirmos. * Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, ne-
que panem, neque pecuniam, neque duas
4 tunicas habeatis. * Et in quacumque do-
mum intraueritis, ibi manete, & inde ne
5 exeatis. * Et quicumque non receperint
vos: * exeuntes de ciuitate illa, etiam pulce-

Matt. 10.
4.1.
Marc. 3. c.
13.
* Matt. 10.
4.7.
Marc. 6. a.
8.

rem pedum vestrorum excurrite in testimonium supra illos. * Egressi autem circuibant per castella, euangelizantes & curantes ubique. * Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quae fiebant ab eo, & haerabat eo quod diceretur. * a quibusdam: Quia Ioannes surrexit a mortuis: a quibusdam vero: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta vnus de antiquis surrexit. * Et ait Herodes: Ioannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quarebat videre eum. * Et reuersi Apostoli, narrauerunt illi quaecumque fecerunt: & assumptis illis secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida. * Quod cum cognouissent turbae, secutae sunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos qui cura indigebant, sanabat. * Dies autem coeperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: * Dimitte turbas, ut euntes in castella villasque, quae circa sunt, diuertant, & inueniant escas: quia hic in loco deserto sumus. * Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: * Non sunt nobis plus quam quinque panes, & duo pisces: nisi forte nos edamus, & edamus in omnem hanc turbam escas. * Erant autem fere viri quinque millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per conuitia quinquagenos. * Et ita fecerunt: & discumbere fecerunt omnes. * Acceptis autem quinq; panibus, & duobus piscibus, respexit in caelum, & benedixit illis: & fregit, & distribuit discipulis suis, ut imponerent ante turbas. * Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et sublatum est, quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim. * Et factum est, cum solus esset orans, erant cum illo & discipuli: & interrogauit illos dicens. Quem me dicunt esse turbas? * At illi responderunt, & dixerunt: Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò quia vnus Propheta de prioribus surrexit. * Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei. * At ille increpans illos, praecipit ne qui dicerent hoc, * dicens: * Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari a senioribus, & principibus sacerdotum, & scribis, & occidi, & tertia die resurgere: * Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. * Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet illam, nam qui perdidit animam suam propter me, saluam faciet illam. * quid enim proficit, homo si lucretur vniuersum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat? * Nam qui me erui-

buerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum. * Dico autem vobis vere: sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei. * Factum est autem post haec verba fere dies octo, & assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ascendit in montem, ut oraret. * Et facta est, dum oraret, species vultus eius altera: & vestitus eius albus & respluens. * Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses & Elias, * visi in maiestate: & dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem. * Petrus verò, & qui cum illo erant, grauari erant somno. Et euigilantes viderunt maiestatem eius, & duos viros, qui stabant cum illo. * Et factum est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Praeceptor, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, vnum Tibi, & vnum Moysi, & vnum Eliae: nesciens quid diceret. * Haec autem illo loquente, facta est nubes, & obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem. * Et vox facta est de nube, dicens: * Hic est filius meus dilectus, & ipsum audite. * Et dum fieret vox, inuentus est Iesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his quae viderant. * Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte occurrit illis turba multa. * Et ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia vnicus est mihi: * & ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit dilanians eum: * & rogaui discipulos tuos ut euicerent illum, & non potuerunt. * Respondens autem Iesus, dixit: O generatio infidelis, & peruersa, usquequo ero apud vos, & patiar vos? Adduc huc filium tuum. * Et cum accederet, elisit illum demonium, & dissipauit. * Et increpauit Iesus spiritum immundum, & sanauit puerum, & reddidit illum patri eius. * Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibusque mirantibus in omnibus quae faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. * At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos ut non sentirent illud: & timebat eum interrogare de hoc verbo. * Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. * At Iesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se, & ait illis: * Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: & quicumque receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui mi-

nor est inter vos omnes, hic maior est. * Respondens autem Ioannes, dixit: Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo eiciens demonia, & prohibuimus eum: quia non sequitur nobiscum. * Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere: qui enim non est aduersum vos, pro vobis est. Factum est autem dum compleretur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmavit ut iret in Ierusalem. * Et misit nuncios ante conspectum suum: & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum ut pararent illi. * Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem. * Cum vidissent autem discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de cælo, & consumat illos? * Et conuersus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis. * Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Et abierunt in aliud castellum. * Factum est autem: ambulantes illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunque ieris. * Dixit illi Iesus: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. * Ait autem ad alterum: Sequere me, ille autem dixit: Domine permittite mihi primum ire, & sepelire patrem meum. * Dixitque ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuncia regnum Dei. * Et ait alter: Sequar te Domine, sed permittite mihi primum renunciare his quæ domi sunt. * Ait ad illum Iesus. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens, apertus est regno Dei.

CAP. X.

Septuaginta duos pramittens ad singulas ciuitates, traditis præcepta quæ in prædicando obseruent: & gaudentibus de subiectis sibi demonibus, dicit non esse ob hoc potissimum gaudendum: comminatur ciuitatibus obstinatis in quibus factæ erant plurimæ virtutes, & exultans in spiritu confitetur patri: tentanti legisperito post recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam, hominus à Ierusalem descendentis: Martha ministranti & de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

Post hæc autem designauit Dominus & alios septuaginta duos: & misit illos binos ante faciem suam, in omnem ciuitatem & locum, quo erat ipse venturus. * Et dicebat illis: * Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. * Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. * Nolite portare sacculum, neque peram,

neque calceamenta, * & neminem per viam salutaueritis. * In quacumque domum intraueritis, primum dicite: Pax huic domui: * Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos reuertetur. * In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt: * dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. * Et in quacumque ciuitatem intraueritis, & suscepint vos manducate quæ apponuntur vobis: * Et curate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: 10 Appropinquit in vos regnum Dei. * In quacumque; autem ciuitatem intraueritis, & non suscepint vos, exeuntes in plateas eius, dicite: * Etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquit regnum Dei. * Dico vobis, quia Sodominis in die illa remissus erit, quam illi ciuitati. * Væ tibi Corazain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pæniterent. * Verumtamen Tyro & Sidoni remissus erit in iudicio, quam vobis. 15 * Et tu Chapharnaum vique ad cælum exaltata, vsque ad infernum demergeris. * Qui vos audit me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me. * Reuersi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam demonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. * Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem. * Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit. * Verumtamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subiiciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cælis. * In ipsa hora exultauit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi pater, Domine cæli & terræ, quod abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Etiam Pater: quoniam sic placuit ante te. * Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. * Et conuersus ad discipulos suos, dixit: * Beati oculi, qui vident quæ vos videris. * Dico enim vobis, quod multi propheta & reges voluerunt videre quæ vos videris, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt. * Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo? * At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis? Ille respondens dixit: * Diliges Dominum Deum tuum

4. Reg. 4. c. 29.

Matt. 10. a. 10.

Deut. 24. c. 14.

1. Tim. 5. c. 18.

Act. 13. g. 31.

Matt. 11. c. 26.

Matt. 10. d. 40.

Ioan. 13. c. 20.

Matt. 11. d. 25.

Matt. 13. b. 16.

Matt. 22. d. 35.

Marc. 12. c. 28.

Deut. 6. a. 5

ex toto corde tuo; & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum. * Dixitque illi: Recte respondisti: hoc fac, & viues. * Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? * Suscipiens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum: & plagis impositis abierunt semivivo relicto. * Accidit autem, ut sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo præterivit. * Similiter & Levita, cum esset secus locum, & videret eum, pertransiit. * Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est. * Et appropians alligavit vulnera eius, infundens oleum, & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. * Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcumque supererogaveris, ego cum rediero reddam tibi. * Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? * At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter: * Factum est autem, dum irent, & ipse intrauit in quoddam castellum: & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam: * & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius. * Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ stetit, & ait: Domine, non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adiuuet. * Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima. * Porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAP. XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseveranti oratione omnia impetrari: eiicito demonio muto confutat dicentes quod in Beelzebub eiiceret demonia: mulier quædam dicit beata habere qua Iesus suxerat: de signo Iona, de Regna Austri, & Niniuitaris, oculos simplicis & nequam: Pharisaum qui ipsum inuiderat reprehendit, murmurantem quod illotis pranderet manibus: taxat hypocritism Phariseorum, & Scribarum, dicens quod ab hac generatione exquiretur sanguis omnium prophetarum.

ET factum est: cum esset in quodam loco orans, ut cessauit, dixit vnus ex discipulis

pulis eius ad eum: Domine, doce nos orare. sicut docuit & Iohannes discipulos suos. * Et ait illis: Cum oratis, dicite: * Pater, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. * Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. * Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. * Et ne nos inducas in tentationem. * Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicit illi: Amice, comoda mihi tres panes, * quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo, quod ponam ante illum, * & ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi. * Et si ille perseverauerit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. * Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. * Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. * Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem: numquid pro pisce serpentem dabit illi? * Aut si perierit ouum: numquid portiget illi scorpionem? * Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se? * Et erat eiiciens demonium, & illud erat mutum. Et cum eiicisset demonium, locutus est mutus, & admirata sunt turbæ. * Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe demoniorum eiicit demonia. * Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab eo. * Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, & domus supra domum caderet. * Si autem & satanas in seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub me eiicere demonia. * Si autem ego in Beelzebub eiicio demonia: filij vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. * Porro si in digito Dei eiicio demonia: profecto peruenit in vos regnum Dei. * Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quæ possidet. * Si autem fortior eo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. * Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. * Cum immundus spiritus exierit de nomine, ambulat per loca iniqua, quærens requiem: & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam, vnde exiui. * Et

cum venerit, inuenit eam scopis mundatam, & ornatam * Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum, & quiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. * Factum est autem, cum hæc diceret: extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ suxisti. * At ille dixit: Quin immo beati, qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud. * Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: * Generatio hæc, generatio nequam est: signum quærit, & signum non dabitur ei nisi signum Ionæ Prophetæ. * Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis: ita erit & filius hominis generationi istius. * Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit illos: quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quam Salomon hic. * Viri Niniuite surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam: quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Ionæ & ecce plus quam Ionas hic. * Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio sed supra candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. * Lucerna corporis tui, est oculus tuus Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum lucidum erit si autem nequam fuerit, etiam corruptum tuum tenebrosus erit. * Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint. * Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te. * Et cum loqueretur, rogauit illum quidam pharisæus, vt pranderet apud se. Et ingressus recubuit. * Pharisæus autem cepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium. * Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Pharisæi, quod de foris est calicis & catini mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, & iniquitate. * Stulti nonne qui fecit, quod de foris est, etiam id quod de intus est, fecit? Verumtamen quod super est date elemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis. * Sed vobis Pharisæis, quia decimatis mentham, & rutham, & omne olus, & præteritis iudicium & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere, & illa non omittere. * Vobis Pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. * Vobis, quia estis vt monumenta, quæ non apparent, & homines ambulantes supra, nesciunt. * Respondens autem quidam ex Legisperitis ait illi Magister hæc dicens etiam contumeliam nobis facis. * At ille ait: Et vobis Legisperitis Væ: quia oneratis homines operibus quæ portare non possunt, & ipsi vno digito vestro non tangitis falcinas. * Væ vobis

qui ædificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos. * Profecto testificamini quod cōsentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra. * Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur. * Vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est a cōstitutione mudi a generatione ista. * A sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ, qui perijt inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiratur ab hac generatione. * Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ, ipsi non introiistis, & eos qui introibant, prohibuistis. * Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi & Legisperiti grauiter insilere, & os eius opprimere de multis. * Insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eum.

CAP. XII.

Cauendum docet à fermento Pharisæorum, & quod omne occultum detegatur: quis etiam timendus sit, de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat Apostolos aduersus persecutiones: non vult, se immiscere in diuidenda fratrum hereditate: per parabolam diuitis renouat ab auaritia, vetus sollicitum esse de victu & vestitu, hortaturque vt lumbi præcingantur: & quis sit fidelis aut infidelis dispensator: venit vt mittat ignem in terram & separationem: reprehendit quod tempus gratie non diiudicent: monet vt quisque conetur ab aduersariis liberare.

Multis autem turbis circumstantibus, ita vt se inuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos: Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. * Nihil autem operum est, quod non reueletur: neque absconditum, quod non sciatur. * Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis. * Dico autem vobis amicis meis: Nec terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. * Ostendam autem vobis quem timeatis: timere eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. ita dico vobis, hunc timere. * Nonne quinque passeres veneunt dipondio, & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo? * Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passibus pluris estis vos. * Dico autem vobis:

Omnis quicumq; cōfessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei: * qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei. * Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur. * Cum autem inducatur vos in synagogas, & ad magistratū & potestates, nolite solliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. * Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere. * Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut diuidat tecum hereditatem. * At ille dixit illi: Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? * Dixitque ad illos: Videte, & caute ab omni auaritia: quia nō in abundantia cuiusdam vita eius est, ex his quæ possidet. * Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: * Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit: * & cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? * Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & maiora faciam: & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, * & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. * Dixit autem illi Deus: Stulte, hæc nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt? * Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues. * Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis: * Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini. * Anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum. * Considerate coruos, quia non seminant neq; metunt, quibus non est cellarium neq; horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis vobis plus estis illis? * Quis autem vestrum cogitando potest adiciere ad staturam suam cubitum vnum? * Si ergo neque quod minimum est potestis: quid de ceteris solliciti estis? * Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neq; nent: gloria autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis. * Si autem scœnum, quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos pusillæ fidei? * Et vos nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in sublimi tolli. * hæc enim omnia gentes mundi querunt. Pater autem vester scit, quoniam his indigetis. * Verum tamen quærite primū regnum Dei, & iustitiam eius: & hæc omnia adicientur vobis. * Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vo-

33 bis regnum. * Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui te eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis: quo fur non appropriat, neque rinea corumpit. * Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit. * Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, * & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando reuertatur a nuptiis: vt, cum venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei. * Beati serui illi, quos cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes: Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati serui illi. * Hoc autem scitote, quoniam si scirent pater familias, quæ hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. * Et vos estote parati: quia quæ hora non putatis. Filius hominis veniet. * Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hæc parabolam, an & ad omnes? * Dixit autem Dominus: * Quis putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, vt det illis in temporeatici mensuram? * Beatus ille seruus, quem cum venerit Dominus, inuenerit ita facientem. * Vere dico vobis, quoniam super omnia, quæ possidet, constituet illum. * Quod si dixerit seruus ille in corde suo: Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: * veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet. * Ille autem seruus, qui cognouit voluntatem Domini sui, & non præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis: * qui autem non cognouit, & facit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem, cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo. * Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur? * Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor vique dum perficiatur? * Putatis, quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem: * erunt enim ex hoc quinq; in domo vna diuisi, tres in duos, & duo in tres: diuidentur: pater in filium, & filius in patrem mater in filiam, & filia in matrem, socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam. * Dicebat autem & ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbis venit, & ita sit. Et cum austrum flantem, dicitis: Quia aestus erit, & sic

* Hypocritæ, faciē cœli & terræ nōstis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis? * Quid autem & à vobis ipsis non iudicatis quod iustum est? * Cum autem vadis cum aduerfari tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. * Dico tibi, non exies inde donec etiam nouissimum minutum redas.

C A P. XIII.

Occasione Galilaorum in suis sacrificijs interemptorum, & eorum qui in Siloe corruerant, hortatur ad poenitentiam, alioqui exterminandos instar ficus in fructuosos: archisynagogum redarguit indignantem quod sabbatho curasset mulierem à spiritu infirmitatis: cōparat regnum cœlorum grano sinapis ac fermento: de angusta porta, & quod quidam clauso ostio frustra pulfabunt. Herodem dicit vulpem, & Ierusalem ob crudelitatem suam deferendam.

Aderant autem quidam ipso in tempore, nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificijs eorum. * Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? * Non, dico vobis: sed nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. * Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turtis in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Ierusalem. * Non, dico vobis: sed si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis. * Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit querens fructum in illa, & non inuenit. * Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo venio querens fructum in ficulnea hac, & non inuenio: luccide ergo illam: vt quidem etiam terram occupat? * At ille respondens dicit illi: Domine dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittam stercore: * & si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum luccides eam. * Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. * Et ecce mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. * Quam cum videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissas ab infirmitate tua. * Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum. * Respondens autem Archisynagogus, indignans quia sabbatho curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non in die sabbati. * Respondens autem ad illum Do-

minus, dixit: Hypocritæ, vnusquisque vestrum sabbatho non soluit bouem suum aut asinum à præsepio, & ducit ad aquare? * Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligauit satanas ecce decem & octo annis; non oportuit solui à vinculo isto die sabbati? * Et cum hæc diceret, erubescēbant omnes aduersarij eius: & omnis populus gaudebat in vniuersis, quæ gloriose fiebant ab eo. * Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud? * Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam: & volucres cœli requieuerunt in ramis eius. * Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei? * Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farina sata tria, donec fermentaretur totum. * Et ibat per ciuitates & castella, docens, & iter faciens in Ierusalem. * Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui saluantur? Ipse autem dixit ad illos: * Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, querent intrare, & nō poterunt. * Cum autem intrauerit pater familias, & clauserit ostium, incipietis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi nobis: & respondens dicet vobis: Nescio vos vnde sitis. * tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti. * Et dicet vobis: Nescio vos vnde sitis: * discedite à me omnes operarij iniquitatis. * Ibi erit fletus, & stridor dentium: cum videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. * Et venient ab Oriente, & occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei. * Et ecce sunt nouissimi, qui erunt primi, & sunt primi, qui erunt nouissimi. * In ipsa die accesserunt quidam Phariseorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia Herodes vult te occidere. * Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi: Ecce eiicio dominationem, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor. * Verumtamen oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare: quia nō capit prophetā perire extra Ierusalem. * Ierusalem, Ierusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum suum sub pennis, & noluisti? * Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me, donec veniat cum dicetis Benedictus, qui venit in nomine Domini.

C A P. XIV.

In domo principis Phariseorum hydropicum sabbatho curat, ostendens legisperitis ac Phariseis hoc licere: & horum notans ambitionem, docet

inuitatum in nouissimo loco recumbere: parabola de inuitatis ad cœnam qui se excusarunt: sequens Christum debet omnibus renuntiare, subtilata cruce sua, usque ad odium anima propria: volens turrim ædificare computat primum sumptus: commendatio salis.

ET factum est cum intraret Iesus in domum cuiusdam Principis Phariseorum sabbato manducare panem, & ipsi obseruabant eum. * Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. * Et respondens Iesus, dixit ad Legisperitos & Phariseos, dicens: Si licet sabbato curare? * At illi acurrunt Ipse vero apprehensum sanauit eum, ac dimisit. * Et respondens ad illos dixit: Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbathi? * Et non poterant ad hæc respondere illi. * Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: * Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo, loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, * & veniens is, qui te & illum vocauit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere, * sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in nouissimo loco: vt cum venerit, qui te inuitauit, dicat tibi: * Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: * quia omnis qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat exaltabitur. * Dicebat autem & ei, qui se inuitauerat: * Cum facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites: ne forte te & ipsi reuertent, & fiat tibi retributio. * sed cum facis conuiuium voca pauperes, debiles claudos, & cæcos: * & beatus eris quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. * Hæc cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno Dei. * At ipse dixit ei: * Homo quidam fecit cœnam magnam & vocauit multos. * Et misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt omnia. * Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam: rogo te habe me excusatum. * Et alter dixit: Iuga bouum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excusatum. * Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum venire. * Et reuersus seruus nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit seruo suo: Exi cito in plateas & vicos ciuitatis: & pauperes ac debiles, & cæcos, & claudos introduce huc. * Et ait seruus: Domine,

Domine, factum est vt imperasti, & adhuc locus est. * Et ait dominus seruo: Exi in vias, & sepes: & compelle intrare, vt impleatur domus mea. * Dico autem vobis, quod nemo viro- rum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam. * Ibant autem turbæ multæ cum eo: & conuersus dixit ad illos: * Si quis veniat ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. * Et qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus. * Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non prius sedens computat sumptus, qui necessarij sunt si habeat ad perficiendum; * ne posteaquam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei, * dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare? * Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum viginti milibus venit ad se: * alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens, rogat ea, quæ pacis sunt. * Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. * Bonum est sal. Si autem sal euauerit in quo condietur? Neque in terram, neque in sterquilinum vile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

CAP. XV.

Scribæ & Phariseis murmurantibus quod peccatores reciperet, parabolas proponit de oue & drachma perditis ac inuentis, & de filio prodigo ad patrem reuerso, benigneque ab ipso suscepto, seniore filio indigne hoc ferente: & quantum sit in cœlo gaudium super peccatore penitentiam agente.

Erant autem appropinquantibus ei publicani, & peccatores, vt audirent illum. * Et murmurabant Pharisei, & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. * Et ait ad illos parabolam istam dicens: * Quis ex vobis homo, qui habet centum oues: & si perdidit vnā ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inueniat eam? * Et cum inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudet: * & veniens domum conuocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perierat! * Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo super vno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta nouē iustis, qui non indigent peni-

* *Pro. 25. a. 7. Mat. 23. b. 12. Inf. 18. c. 14. Tob. 4. b. 7. Prouer. 3. 9.*

* *Mat. 22. a. 2. Apoc. 19. b. 9.*

tentia. * Aut quæ mulier habens drachmas 8
 decem, si perdidit drachmam vnam, nonne
 accendit lucernam, & euertit domum, & quæ-
 rit diligenter, donec inueniat? * Et cum inue- 9
 nerit, conuocat amicas & vicinas, dicens: Con-
 gratulamini mihi, quia inveni drachmam,
 quam perdideram? * Ita dico vobis, gaudium 10
 erit coram angelis Dei super vno peccatore C
 penitentiam agente. * Ait autem: Homo qui- 11
 dam habuit duos filios: * & dixit adolecen- 12
 tuores illis patri: Pater, da mihi portionem
 substantiæ, quæ me contingit. Et diuisit il-
 lis substantiam. * Et non post multos dies, con- 13
 gregatis omnibus adolescentioribus filiis pere-
 gre profectus est in regionem longinquam, &
 ibi dissipauit substantiam suam viuendo lu-
 xuriose. * Et postquam omnia consummasset, 14
 facta est fames valida in regione illa, & ipse cœ-
 pte egere. * Et abiit, & adhæsit vni ciuium re- 15
 gionis illius. Et misceillum in villam suam, vt D
 paceret porcos. * Et cupiebat implere ventrem
 suum de filiis, quas porci manducabant: &
 nemo illi dabat. * In se autem reuersus, dixit: 17
 Quanti mercenarii in domo patris mei abun-
 dant panibus, ego autem hic fame pereor!
 * Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam 18
 ei: Pater, peccaui in cœlum, & coram te: * 19
 lam non sum dignus vocari filius tuus: fac
 me sicut vnum de mercenariis tuis. * Et sur- 20
 gens venit ad Patrem suum. Cum autem ap- E
 hue longe esset, vidit illum pater ipsius, &
 misericordia motus est & accurrens cecidit su-
 per collum eius, & osculatus est eum. * Di- 21
 xitque ei filius: Pater peccaui in cœlum, &
 coram te, iam nō sum dignus vocari filius tu-
 us. * Dixit autem pater ad seruos suos: Cito 22
 proferte stolum primam, & induite illum, &
 date annulum in manum eius, & calceamen-
 ta in pedes eius: * & adducite vitulum sagi- 23
 natum, & occidite, & manducemus, & epu- F
 lemur: * quia hic filius meus mortuus erat, &
 reuixit: perierat, & inuentus est. Et ceperunt 24
 epulari. * Erat autem filius eius senior in a- 25
 gro: & cum veniret, & appropinquaret do-
 mui, audiuit symphoniam, & choram: * & 26
 vocauit vnum de seruis, & interrogauit quid
 hæc essent. * Ille dixit illi: Frater tuus ve- 27
 nit, & occidit patrem tuum vitulum saginatum,
 quia saluum illum recepit. * Indignatus est 28
 autem, & volebat introire. Pater ergo il- G
 lius egressus, cepit rogare illum. * At il- 29
 le respondens, dixit patri suo: Ecce tot an-
 nis seruo tibi, & numquam mandatum tu-
 um præterui, & numquam dedisti mihi hoc
 dum vt cum amicis meis epularer: sed post- 30
 quam filius tuus hic, qui deuorauit substan-
 tiam suam cum meretricibus, venit occidisti
 illi vitulum saginatum. * At ipse dixit illi: Fi- 31

32 li, tu semper mecum es, & omnia mea tua
 sunt: * epulari autem & gaudere oportebat,
 quia frater tuus hic, mortuus erat, & reuixit;
 perierat, & inuentus est.

C A P. XVI.

*Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad
 faciendas elemosinas, docens quid mereatur
 fidelis aut infidelis mammona dispensator,
 quodq; nemo seruire potest Deo & mammona:
 legem ac prophetas vsque ad Iohannem fuisse
 dixit, & nihil de lege periturum, nec dimitten-
 dam vllō modo uxorem vt alia datur de di-
 uite epulone & Lazaro mendico.*

1 D icebat autem & ad discipulos suos: Ho-
 A mo quidam erat diues qui habebat vil-
 licum: & hic diffamatus est apud illum qua-
 2 si dissipasset bona ipsius. * Et vocauit illum,
 & ait illi: Quid hoc audio de te? redde ratio-
 nem villicationis tuæ: iam enim non poteris
 3 villicare. * Ait autem villicus intra se: Quid
 faciam, quia dominus meus auertit à me vil-
 licationem: fodere non valeo, medicare eru-
 4 besco. * Scio quid faciam, vt, cum amotus fu-
 ero à villicatione, recipiant me in domos suas.
 5 * Conuocatis itaque singulis debitoribus do-
 B mini sui, dicebat primo: Quantum debes do-
 6 mino meo? * At ille dixit: Centum cados o-
 lei. Dixitque illi, Accipe cautionem tuam: &
 7 sede cito, scribe quinquaginta. * Deinde alij
 dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Cen-
 8 tum coros tritici. Ait illi: Accipe literas
 9 tuas, & scribe octoginta. * Et laudauit Do-
 minus villicum iniquitatis, quia prudenter
 fecisset: quia filij huius sæculi prudentiores
 10 filiis lucis in generatione sua sunt. * Et ego
 vobis dico: facite vobis amicos de mammo-
 na iniquitatis: vt, cum defeceritis, recipiant
 11 vos in æterna tabernacula. * Qui fidelis est in
 C minimo, & in maiori fidelis est: & qui in mo-
 12 dico iniquus est, & in maiori iniquus est. * Si
 ergo in iniquo mammona fideles non fuistis:
 12 quod verum est, quis credet vobis? * Et si in
 alieno fideles non fuistis: quod vestrum est,
 13 quis dabit vobis? * Nemo seruus potest duo-
 bus dominis seruire: aut enim vnum odiet,
 & alterum diligit: aut vni adhærebit, & alte-
 rum contemnet: non potestis Deo seruire &
 14 mammonæ. * Audiebant autem omnia hæc
 D Pharisei, qui erant auari: & deridebant illum.
 15 * Et ait illis: Vos estis, qui iustificatis vos
 coram hominibus: Deus autem nouit cor-
 da vestra: quia quod hominibus altum est,
 16 abominatio est ante Deum. * Lex & Prophete,
 15 vsque ad Iohannem: ex eo regnum Dei euange-
 lizatur, & omnis in illud vim facit. * Faci-
 lius est autem cœlum & terram præterire,

* Mat. 6. c.

24.

* Mat. 11.

b. 12.

* Mat. 5. c.

38.

quam

Mar. c. 10.
b. 11.
1. Cor. 7. b.
10.

quàm de Lege vnum apicem cadere. * Omnis
qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit,
mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœ-
chatur. * Homo quidam erat diues qui induc-
batut purpura & bysso & epulabatur quotidie
splendide. * Et erat quidam mendicus, no-

mine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, ul-
ceribus plenus, * cupiens saturari de micis, quæ
cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat:
sed & canes veniebant, & lingeabant vlcera e-
ius. * Factum est autem vt moreretur mendi-
cus, & portaretur ab Angelis in sinum Abia-

hæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est
in inferno. * Eleuans autem oculos suos, cum
esset in tormentis, vidit Abraham à longe, &
Lazarum in sinu eius: * & ipse clamans dixit:
Pater Abraham, miserere mei, & mitte Laza-
rum, vt intingat extremum digiti sui in a-
quam, vt refrigeret linguam meam, quia cru-
cior in hac flamma. * Et dixit illi Abraham:
Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua,
& Lazarus similiter mala: nunc autem hic
consolatur, tu vero cruciaris. * Et in his omni-
bus, inter nos & vos chaos magnum firma-
tum est: vt hi, qui volunt hinc transire ad vos,
non possint, neque inde huc transire. * Et
ait: Rogo ergo te pater, vt mittas eum in do-
mum patris mei, * habeo enim quinque fra-
tres, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc
locum tormentorum. * Et ait illi Abraham:
Habent Moysen & Prophetas: audiant illos.
* At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis
ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. *
Ait autē illi: Si Moysen & Prophetas non audiuit,
neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAP. XVII.

Va scandalizanti pusillos: frater in nos peccans in-
crepandus est, eique pœnitenti ignoscendum,
Apostolos docet fidei efficaciam: quodque dum
omnia ipsis præcepta fecerint, se seruos dicant
inutiles, decem leprosi mundantur, unico qui
Samaritanus erat ad agendas gratias venter-
tente: dicit aduentum filij Dei non occultum
fore, sed illustrem, & inexpectatè superuen-
rum sicut diluuium mundo & Sodomitæ iubi-
sio superuenit.

1 E T ait ad discipulos suos: Impossibile est
A vt non veniant scandala: Væ autem illi,
2 per quem veniunt. * Vtilius est illi, si lapis
molaris imponatur circa collum eius, & pro-
ijciatur in mare, quam vt scandalizet vnum de
3 pusillis istis. * Attendite vobis: Si peccauerit
in te frater tuus, increpa illum: & si pœniten-
4 tiam egerit, dimitte illi. * Et si septies in die
peccauerit in te, & septies in die conuersus fu-
erit ad te, dicens: Pœnitit me: dimitte illi.
5 * Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge

nobis fidem. * Dixit autem Dominus: Si
 habueritis fidem, sicut granum sinapis, dice-
 tis huic arbori moro: Eradicare, & trans-
 plantare in mare: & obediet vobis. * Quis
 autem vestrum habens seruum arantem aut
 pascentem, qui regresso de agro dicat illi.
 Statim transi, recumbe: & non dicat ei.
 * Para quod cœnem, & præcinge te, & mi-
 nistra mihi donec manducem & bibam, &
 post hæc tu manducabis & bibes? * Num-
 quid gratiam habet seruo illi, quia fecit qua
 ei imperauerat? * Non puto. Sic & vos, cum
 feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, di-
 cite: Serui inutiles sumus: quod debuimus
 facere, fecimus. * Et factum est, dum iret in
 Ierusalem, transibat per medium Samaritan
 & Galilæam. * Et cum ingrederetur quod-
 dam castellum, occurrerunt ei decem viri le-
 prosi, qui steterunt à longe: & leuauerunt
 vocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere
 nostri. * Quos vt vidit, dixit: Ite, ostendite
 vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent,
 mundati sunt. * Vnus autem ex illis, vt vidit
 quia mundatus est, regressus est, cum magna
 voce magnificans Deum. * & cecidit in faciem
 ante pedes eius, gratias agens: & hic erat Sa-
 maritanus. * Respondens autem Iesus, dixit:
 Nonne decem mundati sunt: & nouem vbi
 sunt? Non est inuentus qui rediret, & daret
 gloriam Deo, nisi hic alienigena. * Et ait il-
 li: Surge, vade: quia fides tua te saluum fecit.
 * Interrogatus autem à Phariseis: Quando
 venit regnum Dei? respondens eis, dixit:
 Non venit regnum Dei cum obseruatione:
 * neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce
 enim regnum Dei intra vos est. * Et ait ad
 discipulos suos: Venient dies quando desi-
 deretis videre vnum diem Filij hominis, &
 non videbitis. * Et dicent vobis: Ecce hic,
 & ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. * nam,
 sicut fulgur coruscans de sub cœlo, in ea quæ
 sub cœlo sunt, fulget: ita erit Filius homi-
 nis in die sua. * Primum autem oportet il-
 lum multa pati, & reprobari à generatione
 hac. * Et sicut factum est in diebus Noë,
 ita erit & in diebus Filij hominis. * Edebant,
 & bibebant: vxores ducebant, & dabantur
 ad nuptias, vsque in diem, qua intrauit Noë
 in arcam: & venit diluuium, & perdidit om-
 nes. * Similiter sicut factum est in die-
 bus Lot: Edebant, & bibebant: emebant,
 & vendebant: plantabant, & ædificabant:
 * qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit
 ignem & sulphur de cœlo: & omnes perdi-
 dit: * secundum hæc erit qua die Filius ho-
 minis reuelabitur. * In illa hora, qui fuerit
 in tecto; & vasa eius in domo, ne descen-
 dat tollere illa; & qui in agro, similiter non

32 redeat retro. * Memores estote vxoris Lot.
 33 * Quicumque quæserit animam suam saluam
 facere, perdet illam: & quicumque perdidit
 34 rit illam, viuificabit eam. * Dico vobis: In
 illa nocte erunt duo in lecto vno; vnus assu-
 35 metur, & alter relinquetur: dua erunt mo-
 lentes in vnum; vna assumetur, & altera re-
 36 linquetur: duo in agro; vnus assumetur, &
 alter relinquetur. * Respondentes dicunt
 37 illi: Vbi Domine? * Qui dixit illis: Vbi-
 que fuerit corpus, illuc congregabuntur &
 aquilæ.

CAP. XVIII.

*Per parabolam de iudice iniquitatis & vidua im-
 portuna docet semper orandum: per parabolam
 verò de Phariseo & Publicano, quomodo sit o-
 randum: pueros à se repelli vetat: diues qui à
 inuentute omnia se seruasse præcepta dicebat,
 audito Christi consilio de omnibus relinquen-
 dis abiit tristis: & quid erit premij omnia
 propter Christum relinquentibus: prædicat
 suam passionem, & prope Iericho cæcum illu-
 minat.*

1 D icebat autem & parabolam ad illos,
 quoniam oportet semper orare & non
 2 deficere, * dicens: Iudex quidam erat in qua-
 3 dam ciuitate, qui Deum non timebat, & ho-
 minem non reuerbatur. * Vidua autem
 quædam erat in ciuitate illa, & veniebat ad
 eum, dicens: Vindica me de aduersario meo.
 4 * Et nolebat per multum tempus. Post hæc
 autem dixit intra se: Etsi Deum non timeo,
 5 nec hominem reueror: * tamen quia mole-
 sta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne
 6 in nouissimo veniens sugillet me. * Ait au-
 tem Dominus: Audite quid iudex iniquita-
 7 tis dicit. * Deus autem non faciet vindictam
 8 electorum suorum clamantium ad se die ac-
 9 nocte, & patientiam habebit in illis: * Dico
 vobis, quia cito faciet vindictam illorum.
 Verumtamen Filius hominis veniens, putas,
 9 inueniet fidem in terra? * Dixit autem & ad
 quosdam, qui in se confidebant tanquam
 iusti, & aspernabantur ceteros, parabolam
 10 istam: Duo homines ascenderunt in tem-
 11 plum vt orarent: vnus Phariseus, & alter Pu-
 blicanus. * Phariseus stans, hæc apud se ora-
 12 bat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sic
 ut ceteri hominum: raptores, iniusti, adul-
 13 teri: velut etiam hic publicanus: * Ieiuno bis
 in sabbato: decimas de omnium quæ possi-
 14 deo. * Et publicanus à longe stans, nolebat
 nec oculos ad cælum leuare: sed percutie-
 bat pectus suum, dicens: Deus propitius esto
 mihi peccatori. * Dico vobis, descendit hic
 iustificatus in domum suam ab illo: * quia
 15 omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se

Eccl. 18. c.

21.

1. Thess. 5.

d. 17.

Sup. 12. b.

Matt. 25.

d. 13.

Matt. 19. humiliat, exaltabitur. * Afferebant autem 15
d. 13. ad illum & infantes, ut eos tangeret. Quod
Marc. 10. cum viderent discipuli, increpabant illos.
b. 13. * Iesus autem conuocans illos, dixit: Sinite 16
 pueros venire ad me, & nolite vetare eos, talium est enim regnum Dei. * Amen dico vo- 17
 bis: Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud. * * Et 18
Matt. 19. interrogauit eum quidam princeps, dicens: D
b. 16. Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus. 19
 * Mandata nosti: * Non occides: Non mœ- 20
Exod. 20. chaberis: Non furum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrem. * Qui ait: Hæc omnia custodiui a iuuentute mea. * Quo audito, Iesus ait 21
c. 11. ei: Adhuc vnum tibi deest: omnia quaecumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me. 22
 * His ille auditis, contristatus est: quia diues erat valde. * Videns autem Iesus illum tristem factum, dixit: Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt. 23
 * Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum Dei. * Et dixerunt qui audiebant: Et 24
 quis potest saluus fieri? Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. * Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. 25
 * Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum Dei, * & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam. * * Assumpsit autem Iesus duodecim, 26
Mat. 20. & ait illis: Ecce ascendimus Ierosolimam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. 27
b. 17. * Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & confuetur: * & postquam flagellauerint, occident eum, & tertia die resurget. 28
Marc. 10. c. * Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. 29
c. 32. * Factum est autem, cum appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans. * Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. 30
Mat. 20. * Dixerunt autem, quod Iesus Nazareus transiret. 31
d. 29. * Et clamauit, dicens: Iesus fili Dauid miserere mei. 32
Marc. 10. c. * Et ait ei: Quid vis? Iesus ait: Misere- 33
b. 46. re mei. * Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquaret, interrogauit illum, * dicens: Quid 34

tibi vis faciam? At ille dixit: Domine vt deam. * Et Iesus dixit illi: Responde, fides tua te saluum fecit. * Et confectum vidit, & sequebantur illum magnificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

CAP. XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus dicebat, parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiens tradidit decem seruis decem mnas: quoniam ciues super se regnare nolebant: super pullum astratus cum honore Ierosolimam, fiet super illam, prædicatque euertendam, & egressus erunt omnes ac vendentes.

ET ingressus perambulabat Iericho. 1
 * Et ecce vir nomine Zachæus: Et hic princeps erat publicanorum, & ipse diues. 2
 * & quærebat videre Iesum, qui esset: & non poterat præ rura, quia statura pusillus erat. 3
 * Et præcurrens ascendit in arborem sycomororum vt videret eum: quia inde erat transiturus. 4
 * Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, & ait ad eum: Zachæe festinans descende; quia hodie in domo tua oportet me manere. 5
 * Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. 6
 * Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes quod ad hominem peccatorem diuertisset. 7
 * Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: Et si quid aliquem defraudauim, reddo quadruplum. 8
 * Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo quod & ipse filius sit Abraham. 9
 * Venit enim Filius hominis querere & saluum facere quod perierat. 10
 * Hæc illis audientibus, adiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Ierusalem: & quia existimarent quod confectum regnum Dei maneret. 11
 * Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuertii. 12
 * Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio. 13
 * Ciues autem eius oderant eum: & miserunt legationem post illum, diceptes: Nolumus hunc regnare super nos. 14
 * Et factum est: rediret accepto regno: & iussit vocari seruos, quibus dedit pecuniam, vt sciret quantum quisque negotiatus esset. 15
 * Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisiui. 16
 * Et ait illi: Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens, super decem ciuitates. 17
 * Et alter venit, dicens Domine, mna tua fecit 18

quinque mnas. * Et huic ait: Et tu esto super
quinque ciuitates. * Et alter venit, dicens:
Domine, ecce mna tua, quam habui reposi-
tam in sudario; * timui enim te, quia homo
austerus es: tollis quod non posuisti, & me-
tis quod non seminasti. * Dicit ei: De ore tue
iudico serue nequam, sciebas quod ego
homo austerus sum; tolleres quod non po-
sui, & metens, quod non seminavi: * & qua-
re non dedisti pecuniam meam ad mensam,
vt ego veniens cum vltis vtiue exegissem
illam? * Et astantibus dixit: Auferte ab illo
mnam, & date illi qui decem mnas habet. * Et
dixerunt ei, Domine, habet decem mnas.
* Dico autem vobis, quia omni habenti da-
bitur, & abundabit: ab eo autem qui non ha-
bet, & quod habet, auferetur ab eo. * Verum-
tamen inimicos meos illos, qui noluerunt
me regnare super se, adducite huc & interfi-
cite ante me. * Et his dictis, praecebebat a-
scendens Ierosolymam. * Et factum est, cum
appropinquasset ad Bethphage & Betha-
niam, ad montem qui vocatur Oliueti, misit
duos discipulos suos, * dicens: Ite in castel-
lum, quod contra est, in quod introeunt, &
inueneritis pullum asinum alligatum, cui ne-
mo vnquam hominum sedit: soluite illum,
& adducite. * Et si quis vos interrogauerit:
Quare soluitis? sic dicetis ei: Quia Domi-
nus operam eius desiderat. * Abierunt au-
tem qui missi erant: & inuenerunt, sicut di-
xit illis, stantem pullum. * Soluentibus au-
tem illis pullum, dixerunt Domini eius ad il-
los: Quid soluitis pullum? * At illi dixe-
runt: Quia Dominus eum necessarium ha-
bet. * Et duxerunt illum ad Iesum. Et ia-
stantes vestimenta sua supra pullum im-
pulerunt Iesum. * Eunte autem illo, substerne-
bant vestimenta sua in via. * Et cum appro-
pinquaret iam ad descensum montis Oliue-
ti, coeperunt omnes turbæ discipulorum gau-
dentes laudare Deum voce magna super om-
nibus, quas viderant, virtutibus, * dicen-
tes: Benedictus, qui venit rex in nomine Do-
mini, pax in cælo, & gloria in excelsis. * Et
quidam Phariseorum de turbis, dixerunt ad
illum: Magister, increpa discipulos tuos.
* Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi ta-
cuerint, lapides clamabunt. * Et vt appro-
pinquauit, videns ciuitatem fleuit super il-
lam, dicens: * Quia si cognouisses & tu, &
quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi:
nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.
* Quia venient dies in te, & circumdabunt te
inimici tui vailo, & circumdabunt te, & con-
angustabunt te vindique: * & ad terram pro-
ternerent te, & filios tuos, qui in te sunt, & ge-
non relinquent in te lapidem super lapidem

eo quod non cognoueris tempus visitatio-
nis tuæ. * Et ingressus templum, cepit eil-
cere vendentes in illo, & ementes, * dicens il-
lis: Scriptum est: Quia domus mea domus
orationis est. Vos autem fecistis illam spe-
luncam latronum. * Et erat docens quotidie
in templo. Principes autem sacerdotum, &
Scribæ & Principes plebis querebant illum
perdere: * & non inueniebant quid facerent
illi. Omnis enim populus suspensus erat, au-
diens illum.

C A P. XX.

*Non dicit sacerdotibus ac Scribis quæ potestate
hæc faciat, quia nec illi respondebant ad propo-
sitam de Iohannis baptismo questionem: para-
bolam refert de vinitoribus, qui casis Domini
seruis etiam filium eius occiderunt: tentatur
Iesus de tributo Cæsari dando. & à Saddu-
ceis de resurrectione: quomodo ducunt Chris-
tum filium esse Dauid: cauendum à Scribis
ambitiosis.*

ET factum est in vna dierum, docente illo
populum in templo, & euangelizante
conuenerunt Principes sacerdotum, & Scri-
bæ cum senioribus, * & aiunt dicentes ad il-
lum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis:
aut: Quis est, qui dedit tibi hanc potesta-
tem? * Respondens autem Iesus, dixit ad il-
los: Interrogabo vos & ego vnum verbum.
Respondete mihi: * Baptismus Iohannis de
cælo erat, an ex hominibus? * At illi cogi-
tabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus,
De cælo, dicit, Quare ergo non credidistis
illi? * Si autem dixerimus, Ex hominibus,
plebs vniuersa lapidabit nos: certi sunt e-
nim, Iohannem prophetam esse. * Et re-
sponderunt se nescire vnde esset. * Et Iesus
ait illis: Neque ego dico vobis in qua po-
tate hæc facio. * Cæpit autem dicere ad
plebem parabolam hanc: * Homo plantauit
vineam, & locauit eam colonis: & ipse pere-
gre fuit multis temporibus. * Et in tempore
misit ad cultores seruum, vt de fructu vineæ
darent illi. Qui casum dimiserunt eum ina-
nem. * Et addidit alterum seruum mittere.
Illi autem hunc quoque cædentes, & assi-
cientes contumelia, dimiserunt inuaniem. * Et
addidit tertium mittere: qui & illum vulne-
rantes eiecerunt. * Dixit autem dominus
vineæ: Quid faciam: mittam filium meum
dilectum: forsitan, cum hunc viderint, ve-
rebuntur. * Quem cum vidissent coloni,
cogitauerunt intra se, dicentes: Hic est he-
res, occidamus illum, vt nostra fiat heredi-
tas. * Et eiecunt illum extra vineam, occi-
derunt. Quid ergo faciet illis dominus v-
bi uenerit, & perdet colonos istos, & dabit

vinam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit. * Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc, quod scriptum est: * Lapidem quem reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli? * Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conqussabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum. * Et quærebant principes sacerdotum, & Scribæ mittere in illum manus illa hora: & timebunt populum: cognouerunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem hanc. * * Et obseruantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, vt caperent eum in sermone, vt traderent illum principatui & potestati præsidis. * Et interrogauerunt eum, dicentes: Magister, scimus quia recte dicis & doces: & non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces: licet nobis tributum dare Cæsari, an non? * Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? * Ostendite mihi denarium. Cuius habet imaginem & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Cæsaris. * Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. * Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe: & mirati in responso eius, tacerunt. * * Accesserunt autem quidam Sadducæorum, qui negant esse resurrectionem, & interrogauerunt eum, * dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: * Si frater alicuius mortuus fuerit habens uxorem, & hic sine liberis fuerit, vt accipiat eam frater eius uxorem, & suscitet semen fratri suo. * Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est sine filiis. * Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio. * Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt. * Nouissimè omnium mortua est & mulier. * In resurrectione ergo, cuius eorum erit vxor? Siquidem septem habuerunt eam uxorem. * Et ait illis Iesus: Filij huius sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias: * illi verò, qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores: * neque enim ultra mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filij sunt Dei, cū sint filij resurrectionis. * Quia verò resurgant mortui: & Moyses ostendit secus rubum, * sicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob. * Deus autem non est mortuorum, sed viuorum: omnes enim viuunt ei. * Respondentes autem quidam Scribæ, dixerunt ei: Magister, benedixisti. * Et amplius non audiebant eum quidquam interrogare. * Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Chri-

stum, filium David? * * Ipse David dicitur in libro Psalmorum: * Dixit Dominus Domine meo, sede à dextris meis. * donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum? * David ergo Dominum illum vocat: & quomodo filius eius est? * Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis: * Attēdite à Scribis, qui volunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuiis: * qui detorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

CAP. XXI.

Vidua duo minuta offerentem profert ditibus multa offerentibus subuersio: em templi pradicat, variâq; prælia, afflictiones & persecutiones, aduersus quæ roborat Apostolos: prædicat quoque subuersio: em Ierusalem, & Iudaorum captiuitatem ac dispersionem: de signis præfessuris iudicium: cauendum à crapula, ebrietate, curisque huius vite, & vigilandum ac orandum.

Respiciens autem, vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium ditibus. * Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. * Et dixit: Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper, plusquam omnes misit. * Nam omnes hi ex abundantia sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit, misit. * Et quibusdam dicentibus de templo, quod bonis lapidibus & donis ornatum esset, dixit: * Hec quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruat. * Interrogauerunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum cum fieri incipient? * Quæ dixit: Videte ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum: & tempus appropinquauit: nolite ergo ire post eos. * Cum autem audieritis prælia, & seditiones, nolite terreri: oportet primum hæc fieri, sed nondum statim finis. * Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum. * Et terræ motus magni erunt per loca, & pestilentie, & fames, terroresque de cælo, & signa magna erunt. * Sed ante hæc omnia iniciet vobis manus suas, & persecutur, tradentes in synagogas & custodias, tradentes ad reges & præfides, propter nomen meum: * continget autem vobis in testimonium. * Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditati quemadmodum respondeatis.

* Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarii vestri. * Trademini autem a parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis,

17 & morte afficient ex vobis: * & eritis odio omnibus propter nomen meum: * & capillus de capite vestro non peribit. * In patientia vestra possidebitis animas vestras. * Cum

autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio eius: * tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam. * quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt. * Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. * Et cadent in ore gladij: & captivi ducentur in omnes Gentes, & Ierusalem calcabitur a Gentibus: donec impleantur tempora nationum. * Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura Gentium præ confusione sonitus maris, & fluctuum: * ardentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cælorum mouebuntur: * & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate. * His autem fieri incipientibus, & respicite, & leuare capita vestra: quoniam appropinquat redemptio vestra. * Et dixit

illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores: * cum producunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas. * Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei. * Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. * Cælum & terra transibunt: verba autem mea non transibunt. * Attendite autem vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curishuius vitæ: & superueniat in vos repentina dies illa: * tamquam laqueus enim superueniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. * Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis. * Erat autem diebus docens in templo: noctibus vero exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliueti. * Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

C A P. XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Iesv, quem vendit Iudas: iubet parari pascha: panem in corpus suum & vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, precipiens ut idem faciant: Contentio discipulorum quis eorum sit maior: pradicat trinam Petri negationem, iubens vendi tunicam & emi gladium: post prolixam in agonia orationem, & sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur a ludæis, quorum vni Petrus abiecit auriculam, conqueritur quod ad eum quasi ad latronem capiendum exierint: in domo principis sacerdotum ter à Petro negatur, & à Iudæis caditur ac illudatur, & mane in concilio interrogatus fatetur se Dei filium.

Mat. 26.

a. 2.

Mar. 14. a.

I.

Matt. 26.

b. 14.

Mar. 14. b.

10.

Appropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha: & quærebat principes sacerdotum, & Scribæ, quomodo Iesv interficerent: timebant vero plebem. * Intravit autem satanas in Iudam, qui cognominabatur Iscariotes, vnum de duodecim. * Et abiit, & locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quem admodum illum traderet eis. * Et gavisus sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare. * Et ipsepondit. Et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis. * Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha. * Et misit Petrum & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus. * At illi dixerunt: Vbi vis paremus? * Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aque portans: sequimini eum in domum, in quam intrat. * Et dicetis patrifamilias domus: dicit tibi magister. Vbi est diuerforium, vbi pascha cum discipulis meis manducemus? * Et ipse ostendit vobis cenaculum magnum stratum, & sibi parate. * Euntes autem, inuenerunt sicut dixit illis, & parauerunt pascha. * Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo. * Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. * Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. * Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, & diuidite inter vos. * Dico enim vobis quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat. * Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. * Similiter & calicem, postquam

cernauit, dicens: Hic est calix nouum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. * Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa. * Et quidem Filius hominis, secundum quod definitum est, vadit: verumtamen vix homini illi, per quem tradetur. * Et ipsi cœperunt querere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset. * Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior. * Dixit autem eis: Reges Gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. * Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator. * Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. * Vos autem estis, qui permansistis mecum in temptationibus meis: * Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo: & sedeat super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. * Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce satanas expetuit vos ut cribraret sicut triticum: * Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. * Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire. * At ille dixit: Dico tibi Petre, nunc carabit hodie galea, antequam ter abneges nosse me. Et dixit eis: Quando nisi vos sine sacculo, & pera, & calcamentis, numquid aliquid defuit vobis? * At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc, qui habet sacculum, tollat & similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium. * Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me: Et cum iniquus deputatus esset. Etenim ea, quæ sunt de me, sinem habent. * At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est. * Et egressus ibat secundum consuetudinem in Montem oliuarum. Secuti sunt autem illum & discipuli. * Et cum peruenissent ad locum, dixit illis: orate ne intretis in tentationem. * Et ipse auulsus est ab eis quantum iactus est lapidis: & positis genibus orabat, dicens: Pater si vis, transfer calicem istum à me: Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. * Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixius orabat. * Et factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. * Et cum surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, inuenit eos dormientes præ tristitia. * Et ait illis: Quia dormientes præ tristitia. * Et ait illis: Quia dor-

* Mat. 26.

b. 2.

Mar. 14. b.

17.

* I. Cor. II.

6. 2. 4.

C A P. XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spretum illius: Pilati conatur ipsum dimittere, proposito Barabba hominida, & promissa castigatione: Iudas tamen instantibus morti adiudicatur, ductusque ad supplicium vetat mulieres super se flere: cum latronibus crucifixus, patrem orat pro crucifigentibus: irridetur a principibus, & a militibus acetum offerentibus: posita superscriptione blasphematur ab uno latronum, alteri vero promittit sui in paradiso consortium: post tenebras aliique signa clamans, expirat, quem Centurio iustum pradicat, & Ioseph corpus eius sepelire.

I T surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum. * Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc inuimus subaertentem gentem nostram, & prohibente n tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. * Pilatus autem interrogauit eum, dicens: Tu es Rex Iudæorum? At ille respondens ait: Tu dicis. * Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum, & turbas: Nihil inuenio causæ in hoc homine. * At illi inualecebant, dicentes: Commouet populum, docens per vniuersam Iudæam, incipiens a Galilæa usque huc. * Pilatus autem audiens Galilæam, interrogauit si homo Galilæus esset. * Et vt cognouit quod de Herodis potestate esset, remiit eum ad Herodem, qui & ipse Ierosolymis erat illis diebus. * Herodes autem viso Iesu, gauisus est valde. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audierat multa de eo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. * Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. * Stabant autem principes sacerdotum & Scribæ constanter accusantes eum. * Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illustri indutum veste alba, & remiit ad Pilatum. * Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad inuicem. * Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotum, & magistratibus, & plebe, * dixit ad illos: Obtrulisti mihi hunc hominem quasi auertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogas, nullam causam inuenio in homine isto ex his, in quibus eum accusatis. * Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei. * Emendatur ergo illum dimittam. * Necessè autem habebat dimittere eis per diem festum, vnum. * Exclamauit autem simul vniuersa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.

* Qui

mitis: iungite, orate, ne intretis in tentationem. * Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Iudas, vnus de duodecim, antecedebat eos: & appropinquauit Iesu vt oscularetur eum. * Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo Filium hominis tradis? Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio? * Et percussit vnus ex illis seruum principis sacerdotum, & amputauit auriculam eius dexteram. * Respondens autem Iesus, ait: Sinite vsque huc. Et cum tetigisset auriculam eius, sanauit eum. * Dixit autem Iesus ad eos, qui venerant ad se, principes sacerdotum, & magistratus templi, & seniores: quasi ad latronem existis cum gladiis & fustibus? Cum quotidie vobiscum fuero in templo non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. * Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum: Petrus vero sequebatur a longe. * Accenso autem igne in medio atrij, & circumfidentibus illis, erat Petrus in medio eorum. * Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisse intuita, dixit: Et hic cum illo erat. * At ille negauit eum dicens: Mulier, non noui illum. * Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: O homo non sum. * Et interuallo facto quasi horæ vnus, alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat: nam Galilæus est. * Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantauit gallus. * Et conuersus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: * Quia prius quam gallus cantet, ter me negabis. * Et regressus foras Petrus fleuit amare. * Et viri qui tenebant illum, iludebant ei, cadentes. * Et velauerunt eum, & percutiebant faciem eius: & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit? * Et alia multa blasphemantes dicebant in eum. * Et vt factus est dies, conuenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. * Et ait illis: Si vobis dixerò, non creditis mihi: * si autem & interrogauerò, non respondebitis mihi, neque dimittetis. * Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei. * Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. * At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audiuius de ore eius.

* Qui erat propter seditionem quandam factam in ciuitate & homicidium missus in carcerem. * Iterum autem Pilatus locutus est ad eos volens dimittere Iesum. * At illi succubabant, dicentes: Crucifige eum. * Ille autem tercio dixit ad illos: "Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis inuenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam." At illi instabant vocibus magnis postulantes vt crucifigeretur: & inualecebant voces eorum. * Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. * Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: Iesum vero tradidit voluntati eorum.

* Et cum ducerent eum apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem, venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Iesum. * Sequebatur autem illum multa turba populi & mulierum: quarum plangebant, & lamentabantur eum. * Conuersus autem ad illas Iesus, dixit: Filiae Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. * Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent. Beata steriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quae non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus: "Cadite super nos; & collibus: Operite nos." Quia si in viridi ligno haec faciunt: in arido quid fiet? Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, vt interficerentur.

** Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Caluariae, ibi crucifixerunt eum & latrones, vnum à dextris, & alterum à sinistris. * Iesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Diuidentes vero vestimenta eius, miserunt sortes. * Et stabat populus spectans: & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios saluos fecit, se saluum faciat, si hic est Christus Dei electus. * Illudebat autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, & dicentes: Si tu es rex Iudeorum, saluum te fac. Erat autem & subscriptio scripta super eum literis Graecis & Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Iudeorum. * Vnus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum dicens: Si tu es Christus saluum fac te ipsum, & nos. * Respondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum quod in eadem damnationem es. * Et nos quidem iuste, nam digna facti sumus: hic vero nihil mali gessit. * Et dicebat ad Iesum: Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum. * Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso. * Erat autem tunc sexta hora, & tenebrae factae sunt in vniuersam terram vsque in horam nonam. * Et obscuratus est sol: & velum templi scissum est medium. * Et clamans voce magna Iesus ait: "Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et haec dicens, expirauit." Vi-

dens autem Centurio quod factum fuerat glorificauit Deum, dicens: vere hic homo iustus erat. * Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quae fiebant, percutientes pectora sua reuertebantur. * Stabant autem omnes noti eius à longe, & mulieres quae secutae eum erant à Galilaea, haec videntes. * Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus & iustus: hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathaea ciuitate Iudaeae, qui expectabat & ipse regnum Dei. * Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu: & depositum in uoluuit sordone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat. * Et dies erat paschaes, & sabbatum illucescebat. * Subsecutae autem mulieres, quae cum eo venerant de Galilaea, viderunt monumentum & quemadmodum positum erat corpus. * Et reuerentes parauerunt aromata, & vnguenta: & sabbatho iudeum siluerunt secundum mandatum.

CAP. XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consternatis quod eius corpus non inuenirent, angeli ipsum resurrexisse nuntiant, & illa Apostolis, qui id tanquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens & ipse admiratur quod corpus non inuenit: duobus in Emmaus euntibus, Iesus scripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoscitur: congregatis discipulis palandum se praebeat, & cum eis euangelium aperit: ensum vt scripturas intelligant, ac promisso spiritu sancto in caelum ascendit.

VNa autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum portantes, quae parauerant, aromata: & inuenerunt lapidem reuolutum à monumento. * Et ingressae non inuenerunt corpus Domini Iesu. * Et factum est, dum mente consternerent essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti. * Cum timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quaeritis viuentem cum mortuis? non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilaea esset, & dicens: "Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere." * Et recordatae sunt verborum eius. * Et ingressae à monumento nuntiauerunt haec omnia illis vndecim, & ceteris omnibus. * Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & ceterae quae cum eis erant, quae dicebant ad Apostolos haec. * Et erant ante illos, sicut deliramentum, verba illa: & non crediderunt illis. * Petrus autem

surgens cucurrit ad monumentum: & pro-
 cumbens vidit lintheamina sola posita, & ab-
 itit secum mirans quod factum fuerat. * Et
 ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum,
 quod erat in spatio stadium sexaginta
 ab Ierusalem, nomine Emmaus. * Et ipsi
 loquebantur ad inuicem de his omnibus
 quæ acciderant. * Et factum est, dum fa-
 bularentur, & secum quærerent: & ipse
 IESVS appropinquans ibat cum illis: * o-
 culi autem illorum tenebantur ne eum a-
 gnoscerent. * Et ait ad illos: Qui sunt hi
 sermones, quos confertis ad inuicem am-
 bulantes, & estis tristes? * Et respondens
 vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu
 solus peregrinus es in Ierusalem, & non
 cognouisti quæ facta sunt in illa his die-
 bus? * Quibus ille dixit: Quæ? Et dixe-
 runt: De IESV Nazareno, qui fuit vir
 propheta, potens in opere & sermone co-
 ram Deo & omni populo: * Et quomodo
 eum tradiderunt summi sacerdotes & prin-
 cipes nostri in damnationem mortis, & cru-
 cifixerunt eum. * Nos autem sperabamus
 quia ipse esset redempturus Israel: & nunc
 super hæc omnia, tertia dies est hodie quod
 hæc facta sunt. * Sed & mulieres quædam
 ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem
 fuerunt ad monumentum, & non inueni-
 erunt corpus eius, venerunt, dicentes se etiam
 visionem Angelorum vidisse, qui dicunt
 eum viuere. * Et abierant quidam ex nostris
 ad monumentum: & ita inuenerunt sicut
 mulieres dixerunt: ipsū vero non inuenerūt.
 * Et ipse dixit ad eos: Ostulti, & tardi corde ad
 credendum in omnibus quæ locuti sunt
 Prophetæ? Nonne hæc oportuit pati Chri-
 stum, & ita intrare in gloriam suam? * Et
 incipiens à Moysè, & omnibus Prophetis,
 interpretabatur illis in omnibus Scripturis,
 quæ de ipso erant. * Et appropinquaue-
 runt castello quo ibant: & ipse finxit lon-
 gius ire. * Et coegerunt illum, dicentes: Ma-
 ne nobiscum, quoniam aduersa sperascit, &
 inclinata est iam dies. Et intrauit cum illis.
 * Et factum est, dum recumberet cum eis,
 accepit panem, & benedixit, ac fregit, &
 porrigebat illis. * Et aperti sunt oculi eo-
 rum, & cognouerunt eum: & ipse euauit ex
 oculis eorum. * Et dixerunt ad inuicem:
 Nonne cor nostrum ardens erat in nobis,
 dum loqueretur in via, & aperiret nobis
 Scripturas? * Et surgentes eadem hora re-
 gressi sunt in Ierusalem: & inuenerunt con-
 gregatos undecim, & eos qui cum illis erant,
 dicentes: Quod surrexit Dominus vere, &
 apparuit Simoni. * Et ipsi narrabant quæ
 gesta erant in via: & quomodo cognouerunt

eum in fractione panis. * Dum autem hæc
 loquuntur, stetit IESVS in medio eorum,
 & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere.
 * Conturbati vero, & conterriti, existima-
 bant se spiritum videre. * Et dixit eis: Quid
 Furbari estis, & cogitationes ascendunt in
 corda vestra? Videte manus meas, & pedes,
 quia ego ipse sum: palpare, & videte: quia
 spiritus carnem & ossa non habet, sicut me
 videtis habere. * Et cum hoc dixisset, osten-
 dit eis manus, & pedes. * Adhuc autem illis
 non credentibus, & mirantibus præ gaudio,
 dixit: Habetis hic aliquid, quod manduce-
 tur? * At illi obtulerunt ei partem piscis assi,
 & fauum mellis. * Et cum manducasset co-
 ram eis, sumens reliquias dedit eis. * Et di-
 xit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum
 ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quo-
 niam necesse est impleri omnia, quæ scripta
 sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis
 de me. * Tunc aperuit illis sensum vt intelli-
 gerent Scripturas. * Et dixit eis: Quonia
 lic scriptum est, & sic oportebat Christum
 pati, & resurgere à mortuis tertia die: &
 prædicari in nomine eius pœnitentiam &
 remissionem peccatorum in omnes gentes,
 incipientibus ab Ierosolyma. * Vos autem
 testes estis horum. * Et ego mitto pro-
 missum Patris mei in vos: vos autem sedete
 in ciuitate, quoadusque induamini virtute
 ex alto. * Eduxit autem eos foras in Betha-
 niam: & eleuatis manibus suis benedixit eis.
 * Et factum est, dum benediceret illis, re-
 cessit ab eis, & ferebatur in cælum. * Et ipsi
 adorantes regressi sunt in Ierusalem cum
 gaudio magno: & erant semper in tem-
 plo, laudantes & benedicentes Deum
 Amen.

P. 1. b. 7

Act. 1. a. 8.

Ioan. 14.

d. 26.

Act. 1. a. 4.

Mar. 16. d.

19.

S A N C T V M
 I E S V C H R I S T I
 E V A N G E L I V M
 SECUNDVM IOANNEM.

C A P. I.

Verbum est Deus, vita, & lux omnem hominem
 illuminans, per quod omnia facta sunt, & quod
 homo factum est, cui testimonium perhibet Io-
 hannes, dicens se vocem, & indignum qui illius
 soluat corrigiam calcamenti, eumque esse a-
 gnium Dei qui tollit peccatum mundi. An-
 dreas alter duorum Iohannis discipulorum qui
 IESVM sequuti sunt adducit ad illum etiam
 Simonem fratrem suum: Philippus quoque à
 IESV vocatus adducit ad eum Natha-
 nael.

In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. * Hoc erat in principio apud Deum. * Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est, * in ipso vita erat, & vita erat lux hominum: * Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.

6 * Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Ioannes. * Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. * Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. * Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. * In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit. * In propria ve-

nit, & sui eum non receperunt. * Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius: * qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. * Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vni geniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. * Ioannes testimonium perhibet de ipso, & clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est: quia prior me erat. * Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. * quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. * Deum nemo vidit unquam: vni genitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. * Et hoc est testimonium Ioannis,

quando miserunt Iudei ab Ierosolymis sacerdotes & Levitas ad eum, ut interrogarent eum: Tu quis es? * Et confessus est, & non negavit: & confessus est. Quia non sum ego Christus. * Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Prophetas es tu? Et respondit: Non. * Dixerant ergo ei: Quis es, ut responsum demus his, qui miserunt nos? Quid dicis de te ipso? * At: Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta. * Et qui missi fuerunt, erant ex Phariseis. * Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta? * Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. * Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus

* Matt. 1. c. 16.

Luc. 2. b. 7

* 1. Tim. 6. d. 12.

1. Ioan. 4. c. 22.

* 1. Ioan. 4. c. 12.

1. Tim. 6. c. 10.

est: cuius ego non sum dignus vt soluum eius
 corrigiam calceamenti. * Hæc in Bethania
 facta sunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes
 baptizans. * Altera die vidit Ioannes Iesum
 venientem ad se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce
 qui tollit peccatum mundi. * Hic est, de quo
 dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est,
 quia prior me erat. * & ego nesciebam eum,
 sed vt manifestetur in Israel, propterea veni
 ego in aqua baptizans. * Et testimonium per
 hibuit Ioannes, dicens: * Quia vidi Spiritum
 descendentem quasi columbam de cælo, &
 mansit super eum. * Et ego nesciebam eum:
 sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi
 dixit: Super quem videris Spiritum descen
 dentem, & manentem super eum, hic est, qui
 baptizat in Spiritu sancto. * Et ego vidi: &
 testimonium perhibui quia hic est Filius Dei.
 * Altera die iterum stabat Ioannes, & ex dis
 cipulis eius duo. * Et respiciens Iesum ambu
 lantem, dicit: Ecce agnus Dei. * Et audierunt
 eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt
 Iesum. * Conuersus autem Iesus, & videns
 eos sequentes se, dicit eis: Quid queritis?
 Qui dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur inter
 pretatum Magister) vbi habitas? * Dicit eis:
 Venite, & videte. Venerunt, & viderunt vbi
 maneret, & apud eum manserunt ille:
 hora autem erat quasi decima. * Erat autem
 Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus
 qui audierant à Ioanne, & secuti fuerant eū.
 * Inuenit hic primum fratrem suum Simo
 nem, & dicit ei: Inuenimus Messiam,
 (quod est interpretatum Christus). * * Et ad
 duxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Ie
 sus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocabe
 ris Cephas. quod interpretatur Petrus. * In
 crastinum voluit exire in Galilæam, & inue
 nit Philippum. Et dicit Iesus: Sequere me.
 * Erat autem Philippus à Bethsaida, ciuitate
 Andreæ & Petri. * Inuenit Philippus Natha
 nael, & dicit ei: Quem scripsit * Moyses in le
 ge, & * Prophetæ, inuenimus Iesum filium Io
 seph à Nazareth. * Et dixit ei Nathanael: A
 Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei
 Philippus: Veni & vide. * Vidit Iesus Natha
 nael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce vere
 Israelita, in quo dolus non est. * Dicit ei Na
 thanael. Vaide me nosti? Respondit Iesus, &
 dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum
 esses sub ficu, vidi te. * Respondit ei Natha
 nael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex
 Israel. * Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dix
 tibi: vidi te sub ficu, credis: maius his videbis.
 * Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbi
 tis cælum apertum, & Angelos Dei ascen
 dentes, & descendentes supra Filium ho
 minis.

C A P. II.

*I E S V S ad nuptias inuitatus, aquam in vinum
 conuertit, & à Capharnaum veniens Iero soly
 mam eiecit de templo negotiatores, ac signo à
 Iudæis petito, dicit, Soluite templum hoc, &c.
 multi propter signa crediderunt in nomine
 I E S V, quibus ipse non se credebatur.*

ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana
 Galilææ: & erat mater Iesu ibi. * Vocatus
 est autem & Iesus, & discipuli eius, ad nuptia
 * Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum:
 Vinum non habent. * Et dicit ei Iesus: Quic
 mihi, & tibi est mulier? Nondum venit hor
 mea. * Dicit mater eius ministris: Quod
 cunque dixerit vobis, facite. * Erant autem
 ibi lapideæ hydræ sex positæ secundum pu
 rificationem Iudæorum, capientes singula
 metretas binas vel ternas. * Dicit eis Iesus:
 Implete hydras aqua. Et implenerunt eas
 vsque ad summum. * Et dicit eis Iesus: Hauri
 te nunc, & ferte architriclino. Et tulerūt. * Vt
 autem gustauit architriclinus aquam vinum
 factam, & non sciebat vnde esset, ministri au
 tem sciebant, qui hauserant aquam: vocat
 sponsum architriclinus, * & dicit ei: Omnis
 homo primum bonum vinum ponit: & cum
 inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est:
 Tu autem seruasti bonum vinum vsque ad
 huc. * Hoc fecit initium signorum Iesus in
 Cana Galilææ: & manifestauit gloriam suā,
 & credidit in eum discipuli eius. * Post
 hoc descendit Capharnaum ipse, & mater
 eius, & fratres eius, & discipuli eius: & ibi
 manserunt non multis diebus. * Et prope e
 rat Pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Iero
 solymam: * & inuenit in templo vendentes,
 boues, & oves, & columbas, & numularios
 sedentes. * Et cum fecisset quasi flagellum de
 funiculis, omnes eiecit de templo, oves quo
 que, & boues, & numulariorum effudit æs, &
 mensas subuertit. * Et his, qui columbas ven
 debant, dixit Auferte ista hinc, & nolite face
 re domum patris mei, domum negotiatio
 nis. * Recordati sunt vero discipuli eius quia
 scriptum est: * Zelus domus tuæ comedit me.
 * Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei:
 Quod signum ostendis nobis quia hæc facis?
 * Respondit Iesus, & dixit eis: * Soluite tem
 plum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.
 * Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex
 annis ædificatum est templum hoc, & tu in
 tribus diebus excitabis illud? * Ille autem di
 cebat de templo corporis sui. * Cum ergo
 resurrexisset à mortuis, recordati sunt disci
 pli eius, quia hoc dicebat, & crediderunt

scripturæ, & sermoni quem dixit I E S V S.
 * Cum autem esset Ierosolymis in pascha in
 die festo, multi crediderunt in nomine eius,
 videntes signa eius, quæ faciebat. * Ipse au-
 tem I E S V S non credebat semetipsum eis, eo
 quod ipse nosset, omnes, * & quia opus ei nõ
 erat vt quis testimonium perhiberet de ho-
 mine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

C A P. III.

*Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua
 & spiritu, ac de sui inflar anei serpentis exalta-
 tione, quodque Deus filium suum misit ad sal-
 uandum mundum: facta questione de purifica-
 tione, Iohannes suis discipulis de Christo mur-
 murantibus, laudat ipsum, dicens illum cresce-
 re oportere, se autem minui, & quod pater om-
 nia dederit in manu eius: vt qui in eum credit,
 habeat vitam æternam, qui verò non credit,
 maneat ira Dei super eum.*

ERat autem homo ex Phariseis, Nicode-
 mus nomine, princeps Iudæorum. * Hic
 venit ad I E S V M nocte, & dixit ei: Rabbi,
 scimus quia à Deo venisti magister: nemo
 enim potest hæc signa facere, quæ tu facis,
 nisi fuerit Deus cum eo. * Respondit Iesus, &
 dixit: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus
 fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.
 * Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo po-
 test homo nasci, cum sit senex? nunquid po-
 test in ventrem matris suæ iterato introire, &
 renasci? * Respondit Iesus: Amen, amen dico
 tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu
 sancto, non potest introire in regnum Dei.
 * Quod natum est ex carne, caro est: & quod
 natum est ex spiritu, spiritus est. * Non mire-
 ris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo.
 * Spiritus ubi vult spirat: & vocem eius audis,
 sed nescis vnde veniat, aut quo vadat: sic est
 omnis, qui natus est ex spiritu. * Respondit
 Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt
 hæc fieri? * Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es
 magister in Israel, & hæc ignoras? * Amen,
 amen dico tibi, quia quod scimus loquimur,
 & quod vidimus testamur, & testimonium
 nostrum non accipitis. * Si terrena dixi vo-
 bis, & non creditis: quomodo, si dixerò vo-
 bis, cœlestia, credetis? * Et nemo ascendit in
 cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius ho-
 minis, qui est in cœlo. * * Et sicut Moyses ex-
 altavit serpentem in deserto: ita exaltari o-
 portet Filium hominis: * vt omnis, qui credit
 in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æter-
 nam. * * Sic enim Deus dilexit mundum, vt
 Filium suum vnigenitum daret: vt omnis,
 qui credit in eum, non pereat, sed habeat vi-
 tam æternam. * Non enim misit Deus Filium

suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt
 saluetur mundus per ipsum. * Qui credit in
 eum, non iudicatur: qui autem non credit,
 iam iudicatus est quia non credit in nemine
 vnigeniti Filij Dei. * Hoc est autem iudi-
 cium: quia lux venit in mundum, & dilexe-
 runt homines magis tenebras, quam lucem:
 erant enim eorum mala opera. * Omnis
 enim qui male agit, odit lucem, & non venit
 ad lucem, vt non arguantur opera ei-
 us: * qui autem facit veritatem, ve-
 nit ad lucem, vt manifestentur opera
 eius, quia in Deo sunt facta. * Post hæc venit
 Iesus, & discipuli eius, in terram Iudæam: &
 illic demorabatur cum eis, * & baptizabat.
 * Erat autem & Iohannes baptizans in Æn-
 non, iuxta Salim: quia aquæ multe erant il-
 lic, & veniebant, & baptizabantur. * Non-
 dum enim missus fuerat Iohannes in carce-
 rem. * Facta est autem questio ex discipulis
 Ioannis cum Iudæis de Purificatione. * Et
 venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei: Rabbi,
 qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimo-
 nium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes
 veniunt ad eum. * Respondit Iohannes, & di-
 xit: Non potest homo accipere quidquam,
 nisi fuerit ei datum de cœlo. * Ipsi vos mihi
 testimonium perhibetis, quod dixerim:
 Non sum ego Christus, sed quia missus sum
 ante illum. * Qui habet sponsam, sponsus
 est: amicus autem sponsi qui stat & audit
 eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi.
 Hoc ergo gaudium meum impletum est. Li-
 lum oportet crescere, me autem minui.
 * Qui defursum venit super omnes est. Qui
 est de terra: de terra est & de terra loquitur.
 Qui de cœlo venit, super omnes est. * Et quod
 vidit, & audiuit, hoc testatur: & testimonium
 eius nemo accipit. * Qui accepit ei testimonium,
 signavit quia Deus verax est. * Quem
 enim mihi Deus, verba Dei loquitur: non e-
 nim ad mensuram dat Deus spiritum. * Pa-
 ter diligit filium: & omnia dedit in manu
 eius. * Qui credit in Filium, habet vitam æ-
 ternam: qui autem incredulus est Filio, non
 videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

C A P. IV.

*I E S V S cum muliere Samaritana loquitur de a-
 qua viva, & adorando Deo in spiritu: manife-
 stans ei se esse Messiam promissum: & discipulus
 dicit se cibum habere quem ille neciunt, nem-
 pe patris obedientiam: de messe & mense,
 ac seminante: multi Samaritanorum credunt
 in eum: filium reguli sanitati restituit.*

VT ergo cognovit Iesus, quia audierunt
 Pharisei, quod Iesus plures discipulos

facit

facit & baptizat, quam Iohannes* (quam
 quam Iesus non baptizaret, sed discipuli e-
 ius)* reliquit Iudæam, & abiit iterum in Ga-
 lilæam. * Oportebat autem eum transire per
 Samariam. * Venit ergo in ciuitatem Sama-
 riæ, quæ dicitur Sichar: iuxta prædium,
 quod dedit Iacob Ioseph filio suo. * Erat au-
 tem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex
 itinere, sedebat sic supra fontem. Hora erat
 quasi sexta. * Venit mulier de Samaria hau-
 nte aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi bibere.
 (Discipuli enim eius abierant in ciuitatem,
 ut cibos emerent.) * Dicit ergo ei mulier illa
 Samaritana: Quomodo tu Iudæus cum sis,
 bibere à me possis, quæ sum mulier Samari-
 tana? non enim couentur Iudæi Samarita-
 nis. * Respondit Iesus & dixit ei: Si scires do-
 num Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi
 bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset
 tibi aquam viuam. * Dicit ei mulier: Domi-
 ne, neque in quo haurias habes, & puteus al-
 tus est: unde ergo habes aquam viuam? * Num-
 quid tu maior es patre nostro Iacob, qui de-
 dit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij
 eius, & pecora eius? * Respondit Iesus, &
 dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet
 iterum: qui autem biberit ex aqua, quam e-
 go dabo ei, non sitiet in æternum: * sed a-
 qua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aqua
 salientis in vitam æternam. * Dicit ad eum
 mulier: Domine, da mihi hæc aquam, ut non
 sitiam, neque veniam huc haurire. * Di-
 cit ei Iesus: Vade, voca virum tuum, & ve-
 ni huc. * Respondit mulier, & dixit: Non
 habeo virum. Dicit Iesus: Bene dixisti, quia
 non habeo virum: * quinque enim viros ha-
 buisti; & nunc quem habes, non est tuus vir:
 hoc vere dixisti. * Dicit ei mulier: Domi-
 ne, video quia Propheta es tu. * Patres no-
 stri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis,
 * quia Ierosolymis est locus, ubi adorare
 oportet. * Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi,
 quia venit hora, quando neque in monte
 hoc, neque in Ierosolymis adorabitis Pa-
 trem. * Vos adoratis quod nescitis: nos
 adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis
 est. * Sed venit hora, & nunc est, quando ve-
 ri adoratores adorabunt Patrem in spiritu &
 veritate. Nam & Pater tales quærit, quia
 adorant eum. * Spiritus est Deus: & eos, qui
 adorant eum, in spiritu & veritate oportet
 adorare. * Dicit ei mulier: Scio quia Mes-
 sias venit (qui dicitur Christus) cum ergo
 venerit ille, nobis annuntiabit omnia. * Di-
 cit ei Iesus: Ego sum, qui loquor tecum. * Et
 continuo venerunt discipuli eius: & mira-
 bantur quia cum muliere loquebatur. Ne-
 mo tamen dixit: Quid quæris, aut quid lo-

queris cum ea? * Reliquit ergo hydriam
 suam mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit
 illis hominibus: * Venite, & videte homi-
 nem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci:
 numquid ipse est Christus? * Exierunt ergo
 de ciuitate, & veniebant ad eum. * Interea
 rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi,
 manduca. * Ille autem dicit eis: Ego cibum
 habeo manducare, quem vos nescitis. * Di-
 cebant ergo discipuli ad inuicem: Numquid
 aliquis attulit ei manducare? * Dicit ei Ie-
 sus: Meus cibus est, ut faciam voluntatem e-
 ius, qui misit me, ut perficiam opus eius.
 * Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor
 menses sunt, & messis venit? Ecce dico vo-
 bis: Leuate oculos vestros, & videte regio-
 nes, * quia albæ sunt iam ad messem. * Et
 qui metit, mercedem accipit, & congregat
 fructum in vitam æternam: ut, & qui semi-
 nat, simul gaudeat, & qui metit. * In hoc
 enim est verbum verum: quia alius est qui
 seminat, & alius est qui metit. * Ego misi vos
 metere quod vos non laborastis: alij labora-
 uerunt, & vos in labores eorum introistis.
 * Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in
 eum Samaritanorum, propter verbum mul-
 ieris testimonium perhibentis: Quia dixit
 mihi omnia quæcumque feci. * Cum venis-
 set ergo ad illum Samaritani, rogauerunt
 eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.
 * Et multo plures crediderunt in eum pro-
 pter sermonem eius. * Et mulieri dicebant:
 Quia iam non propter tuam loquelam cre-
 dimus: ipsi enim audiuiimus, & scimus, quia
 hic est vere Saluator mundi. * Post duos au-
 tem dies exiit inde, & abiit in Galilæam. * I-
 pse enim Iesus testimonium perhibuit, quia
 Propheta in sua patria honorem non habet.
 * Cum ergo venisset in Galilæam, excep-
 runt eum Galilæi, cum omnia vidissent, quæ
 fecerat Ierosolymis in die festo: & ipsi enim
 venerant ad diem festum. * Venit ergo ite-
 rum in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vi-
 num. Et erat quidam regulus cuius filius
 infirmabatur Capharnaum. * Hic cum au-
 dissset quia Iesus adueniret à Iudæa in Gali-
 læam, abiit ad eum, & rogabat eum ut de-
 scenderet, & sanaret filium eius: incipiebat
 enim mori. * Dixit ergo Iesus ad eum: Ni-
 si signa & prodigia videritis, non creditis.
 * Dicit ad eum regulus: Domine, descende
 prius quam moriatur filius meus. * Dicit ei
 Iesus: Vade, filius tuus viuit. Credidit homo
 sermoni, quem dixit ei Iesus, & ibat. * Iam
 autem eo descendente, serui occurrerunt ei,
 & nunciauerunt dicentes, quia filius eius vi-
 ueret. * Interrogabat ergo horam ab eis, in
 qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia

* Matt. 9.

d. 37.

Luc. 10.

a. 2.

* Matt. 13.

d. 57.

* Marc. 6.

a. 4.

Luc. 4. c.

24.

* Matt. 4.

b. 12.

* Marc. 1. b.

14.

Luc. 4. c.

14.

Sup. a. 26.

hæc hora septima reliquit eum lebris. * Cog-
nouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua di-
xit ei Iesus, Filius tuus uiuit : & credidit ipse,
& domus eius tota. * Hoc iterum secundum
signum fecit Iesus, cum uenisset à iudæa in
Galilæam.

C A P. V.

*Iesus ad piscinam sanato egroto qui triginta octo
annis languerat, iubet sabbatho tollere graba-
tum : & iudeis id calumniantibus responder-
se omnia sua simul cum patre operari, mortuos-
que uiuificare, ac iudicem ab illo constitutum
esse omnium, cui & Iohannes & propria opera
ac Pater, imò & Moyses ipse testimonium per-
hibent.*

Leuit. 23. **A. 5.** **Dent. 16.** **A. I.** **Exod. 10.** **b. 11.** **Ierem. 17.** **c. 24.**
Post hæc erat festus dies Iudeorum. & ascen-
dit Iesus Ierosolymam. * Est autem Iero-
solyms. Probatia piscina, quæ cognominatur He-
braïce Bethesda, quinque porticus habens. * In
his iacebat multitudo magna languentium
egrorum, claudorum, aridorum, expectantium
aquæ motum. * Angelus autem Domini de-
scendebat secundum tempus in piscinam : &
mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in
piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à
quacumque detinebatur infirmitate. * Erat
autem quidam homo ibi, triginta & octo an-
nos habens in infirmitate sua. * Hunc cum vi-
disset Iesus iacentem, & cognouisset, quia iam
multum tempus haberet, dicit ei : Vis sanus fieri ?
* Respondit ei languidus : Domine, homi-
nem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua,
mittat me in piscinam : dum venio enim ego,
alius ante me descendit. * Dicit ei Iesus : Surge
tolle grabatum tuum, & ambula. * Et statim
sanus factus est homo ille : & sustulit graba-
tum suum, & ambulabat. Erat autem sabbat-
um in die illo. * Dicebant ergo iudei illi, qui
sanatus fuerat : * Sabbatum est, non licet tibi
tollere grabatum tuum. * Respondit eis : Qui
me sanum fecit ille mihi dixit : Tolle graba-
tum tuum, & ambula. * Interrogauerunt ergo
eum : Quis est ille homo, qui dixit tibi : Tolle
grabatum tuum, & ambula ? * Is autem, qui
sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus
enim declinauit à turba constituta in loco.
* Postea inuenit eum Iesus in templo, & dixit
illi : Ecce sanus factus es : nã noli peccare, ne de-
terius tibi aliquid contingat. * Abiit ille homo.
& nunciauit iudæis, quia Iesus esset, qui fecit
eum sanum. * Propterea persequiebantur In-
dæi Iesum, quia hæc faciebat in sabbato. * Ie-
sus autem respondit eis : Pater meus usque
modo operatur, & ego operor. * Propterea ei-
go magis quærebant eum iudæi interficere

quæ non solum soluebat sabbatum, sed & pa-
terem suum dicebat Deum, æqualem se faciens
Deo. Respondit itaque Iesus, & dixit eis : * A-
men, amen dico vobis : non potest filius à se
facere quidquam, nisi quod videat Patrem
facientem : quæcumque enim ille fecerit, hæc
& Filius similiter facit. * Pater enim diligit
Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse fa-
cit : & maiora his demonstrabit ei opera, ut
vos miremini. * Sicut enim Pater suscitauit
mortuos, & uiuificat : sic & Filius quos vult
uiuificat. * Neque enim Pater iudicat quem-
quam : sed omne iudicium dedit Filio, * ut om-
nes honorificent Filium, sicut honorificant
Patrem. qui non honorificat Filium, non ho-
nificat Patrem, qui misit illum. * Amen, a-
men dico vobis, quia qui verbum meum au-
dit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æ-
ternam, & in iudicium non venit, sed trans-
iit à morte in vitam. * Amen, amen dico vo-
bis, quia venit hora, & nunc est, quando mor-
tui audient vocem Filii Dei : & qui audierint,
viuent. * Sicut enim Pater habet vitam in se-
metipso : sic dedit & Filio habere vitam in se-
metipso : * & potestatem dedit ei iudicium
facere, quia Filius hominis est. * Nolite mi-
rari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui
in monumentis sunt, audient vocem Filii
Dei : * & procedent qui bona fecerunt in
resurrectionem vitæ : qui vero mala ege-
runt, in resurrectionem iudicii. * Non pos-
sum ego à meipso facere quidquam. Sicut
audio, iudico : & iudicium meum iustum
est : quia non quæro voluntatem meam,
sed voluntatem eius, qui misit me. * Si e-
go testimonium perhibeo de meipso, testi-
monium meum non est verum. * * Alius
est, qui testimonium perhibet de me : & scio,
quia verum est testimonium, quod perhi-
bet de me. * Vos misistis ad Ioannem : &
testimonium perhibuit veritati. * Ego au-
tem non ab homine testimonium accipio :
sed hæc dico, ut salui sitis. * Ille erat lu-
cerna ardens, & lucens. Vos autem volui-
stis ad horam exultare in luce eius. * Ego au-
tem habeo testimonium maius Ioanne : O-
pera enim, quæ dedit mihi Pater, ut perfi-
ciam ea : ipsa opera, quæ ego facio, testi-
monium perhibent de me, quia Pater mi-
sit : * & qui misit me Pater, ipse testimo-
nium perhibuit de me : neque vocem eius au-
diuiquam auditis, * neque speciem eius vi-
distis. * Et verbum eius non habetis in vo-
bis manens : quia quem misit ille, hunc vos
non creditis. * Scrutamini Scripturas,
quia vos putatis in ipsis vitam æternam
habere : & illæ sunt, quæ testimonium per-
hibent de me : * & non vultis venire ad me,

ut vitam habeatis. * Claritatem ab hominibus non accipio. * Sed cognoui vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis. * E. 43
 go veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. * Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis; & gloriam, quæ à solo Deo est, non quaritis? * Nolite putare: quia ego accusaturus sum vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis. * Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi? de me enim ille scripsit. * Si autem illi s. literis non creditis: quomodo verbis meis credetis?

CAP. VI.

Quinque panibus & duobus piscibus satiati quinque virorum millia: fugit volentes ipsum facere regem: super mare ad discipulos venit agnatos ambulat: de pane caelesti docet, quo ipse sit panis vita: & caro eius cibus quem oportet manducare, sanguisq. eius potus quem oportet bibere: quidam discipuli essent cium sermone deserunt ipsum, Apresoli autem cum eo permanent, quorum tamen unum dicit esse diabolum.

Post hæc abiit Iesus trans mare Galilææ. 1
 quod est Tiberiadis: * & sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur. * Subiit ergo in montem Iesus: & ibi sedebat cum discipulis suis. * Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudæorum. * Cum subleuasset ergo oculos Iesus, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Vnde ememus panes, ut manducent hi? * Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat, quid esset factururus. * Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficerent eis, ut unusquisque modicum quid accipiat. * Dicit ei vnus ex discipulis eius. * Andreas frater Simonis Petri: * Est puer vnus hic, qui habet quinque panes ordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos? * Dixit ergo Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem scænum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia. * Accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter & ex piscibus, quantum volebant. * Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite, quæ superauerunt fragmenta, ne pereant. * Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim coplinos fragmento-

rum, ex quinque panibus ordeaceis, quæ superfuerunt his, qui manducauerant. * Illi ergo homines cum vidissent, quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum. * Iesus ergo cum cognouisset, quia venturi essent ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. * Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli eius ad mare. * Et cum ascendissent nauim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ iam factæ erant: & non venerat ad eos Iesus. * Mare autem, vento magno dante, exurgebat. * Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Iesum ambulante supra mare, & proximum naui fieri, & timuerunt. * Ille autem dixit eis: Ego sum, nolite timere. * Vocauerunt ergo accipere eum in nauim: & statim nauis fuit ad terram, in quam ibant. * Altera die, turba quæ stabat trans mare, vidit quia nauicula alia non erat ibi nisi vna, & quia non introisset cum discipulis suis Iesus in nauim, sed soli discipuli eius abiissent: * aliarum vero superuenerunt naues à Tiberiade, iuxta locum, vbi manducauerant panem, gratias agente Domino. * Cum ergo vidisset turba, quia Iesus non esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt in nauiculas, & venerunt Capharnaum quærentes Iesum. * Et cum inuenissent eum trans mare, fixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti? * Respondit eis Iesus, & dixit: Amen, amen, dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. * Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. * Hunc enim Pater scignauit Deus. * Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei? * Respondit Iesus, & dixit eis: * Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille. * Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videamus, & credamus tibi? quid operaris? * Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est: * Panem de cælo dedit eis manducare. * Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen, dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dedit vobis panem de cælo verum. * Panis enim Dei est, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo. * Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc. * Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis vita: qui venit ad me, non esuriat: & qui credit in me, non sitiet vmquam. * Sed dixi vobis, qui vidistis me, & non creditis. Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet: & cum, qui venit ad me, non

* Matt. 14. c. 23.

Marc. 6. c. 49.

* Sup. 1. c.

22.

* Matt. 3. d.

17. & 17.

45.

* Ioan. 3. d.

25.

* Exod. 16.

c. 14.

Num. 11.

b. 7.

* Ial. 77. c.

24.

* Sap. 16. c.

20.

* Eccl. 24.

c. 29.

me, non enunciam toras: * Quia descendit de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me. * Hæc est autem voluntas eius, qui misit me, Patris: ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die. * Hæc est autem voluntas Patris mei qui misit me: ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. * Murmurabant ergo Iudæi de illo quia dixisset: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. * & dicebant: Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus Patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cœlo descendit? Respondit ergo Iesus, & dixit eis: Nolite murmurare in inuicem: * nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. * Est scriptum in Prophetis: * Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. * Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est à Deo, hic vidit Patrem. * Amen amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam æternam. * Ego sum panis vitæ. * Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. * Hic est panis de cœlo descendens: ut si quis ex ipso manducauerit non moriatur. * Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. * Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. * Litigabant ergo Iudæi ad inuicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico vobis: Nisi manducaueritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. * Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. * Caro enim mea vere est cibus: & sanguis meus, vere est potus. * qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo. * Sicut misit me viuens Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me. * Hic est panis, qui de cœlo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. * Hæc dixit in synagoga docens, in Capharnaum. * Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerunt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire. * Sciens autem Iesus, apud semetipsum, quia murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius? Spiritus est qui viuificat: caro non prodest quidquam: verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.

Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus, qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum. * Et dicebat: propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. * Ex hoc multi discipulorum eius abiierunt retro: & iam non cum illo ambulant. * Dixit ergo Iesus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire? Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. * Et nos credimus, & cognouimus, quia tu es Christus Filius Dei. * Respondit eis Iesus: Nonne ego vos duodecim elegi: & ex vobis vnus Diabolus est? Dicebat autem Iudam Simonis Iscariotem: hic enim erat traditurus eum cum esset vnus ex duodecim.

CAP. VII.

Ad scenopegia festum quasi in occulto ascendens conuincit de ipsius doctrina Iudæos, quod ipsum iniuste calumniarentur de curato homine sabbatho: sitientes ad se vocat, & de ipsa turba varii loquuntur: ministri qui ad eum apprehendendum missi erant, audita eius predicatione collaudant ipsum, sed & Nicodemus eum defendens, male audit à pontificibus & Phariseis.

Post hæc autem ambulabat Iesus in Galilæa, non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere. * Erat autem in proximo dies festus Iudæorum, Scenopegia. * Dixerunt autem ad eum fratres eius: Transi hinc, & vade in Iudæam, ut & discipuli tui videant opera tua, quæ facis. * Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palam esse: si hæc facis, manifesta te ipsum mundo. * Neque enim fratres eius credebant in eum. * Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum aduenit: tempus autem vestrum semper est paratum. * Non potest mundus odire vos, me autem odit: quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera eius mala sunt. * Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est. * Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa. * Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diem festum non manifeste, sed quia in occulto. * Iudæi ergo quærebant eum, in die festo, & dicebant: Vbi est ille? * Et murmur multum erat in turba de eo. * Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alij autem dicebant: Non, sed seducit turbas. * Nemo tam enim palam loquebatur de illo, propter metum Iudæorum. * Iam autem die festo meditante, ascendit Iesus in templum, & docebat. * I

mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic
 ineras scit, cum non didicerit? * Respondit eis
 Iesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed
 eius, qui misit me. * Si quis voluerit voluntatem
 eius facere: cognoscat doctrinam, vtrum
 ex Deo sit, an ego à meipso loquar. * Qui à se-
 meipso loquitur, gloriam propriam quærit:
 qui autem quærit gloriam eius, qui misit e-
 um, hic verax est, & iniustitia in illo non est.
 * Nonne Moyses dedit vobis legem: & ne-
 mo ex vobis facit legem? * Quid in quæritis
 interficere? Respondit turba, & dixit: Dæmo-
 nium habes: quis te quærit interficere? * Re-
 spondit Iesus, & dixit eis: Vnum opus feci, &
 omnes miramini. * Propterea Moyses dedit
 vobis circumcisionem: (non quia ex Moysen
 est, sed ex patribus) & in sabbato circumci-
 ditis hominem. * Si circumcisionem accipit
 homo in sabbato, vt non soluat lex Moysi:
 mihi indignamini, quia totum hominem san-
 num feci in sabbato? * Nolite iudicare se-
 cundum faciem sed iustum iudicium iudica-
 re. * Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis:
 Nonne hic est, quem quærent interficere?
 * Et ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt.
 Numquid vere cognouerunt principes, quia
 hic est Christus? * Sed hoc scimus vnde sit:
 Christus autem cum venerit, nemo scit vnde
 sit. * Clamabat ergo Iesus in templo docens,
 & dicens: Et me scitis, & vnde sum scitis: &
 à meipso non veni, sed est verus, qui misit me,
 quem vos nescitis. * Ego scio eum: qui ab
 ipso sum, & ipse me misit. * Quærebant er-
 go eum apprehendere: & nemo misit in il-
 lum manus, quia nondum venerat hora e-
 ius. * De turba autem multi crediderunt in
 eum, & dicebant: Christus cum venerit, num-
 quid plura signa faciet, quam quæ hic facit?
 * Audierunt Pharisei turbam murmuran-
 tem de illo hæc: & miserunt Principes &
 Pharisei ministros, vt apprehenderent eum.
 * Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tem-
 pus vobiscum sum: & vado ad eum, qui me
 misit. * Quæretis me, & non inuenietis:
 & vbi ego sum, vos non potestis venire.
 * Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos: Quo
 hic iturus est, quia non inueniemus eum:
 numquid in dispersionem Gentium iturus
 est, & docturus Gentes? * Quis est hic sermo,
 quem dixit: Quæretis me, & non inuenie-
 tis: & vbi sum ego, vos non potestis venire?
 * In nouissimo autem die magno festiuita-
 tis, stabat Iesus, & clamabat dicens: Si quis
 sitit, veniat ad me, & bibat. * Qui credit in
 me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre
 eius fluent aquæ viue. * Hoc autem dixit
 de Spiritu, quem accepturi erant credentes
 in eum: nondum enim erat Spiritus datus,

40 quia Iesus nondum erat glorificatus. * Ex
 illa ergo turba, cum audissent hos sermones
 41 eius dicebant: Hic est vere propheta. * Alij
 dicebant: Hic est Christus Quidam autem
 dicebant: Numquid à Galilæa venit Chri-
 42 stus? * Nonne Scriptum adicit: Quia ex semi-
 ne Dauid, & de Bethlehém castello, vbietat
 43 Dauid, venit Christus? * Dissensio itaque fa-
 44 cta est in turba propter eum. * Quidam au-
 tem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed
 45 nemo misit super eum manus. * Venerunt
 ergo ministri ad Pontifices, & Phariseos. Et
 dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum?
 46 * Responderunt ministri: Numquam sic lo-
 cutus est homo, sicut hic homo. * Respon-
 derunt ergo eis Pharisei: Numquid & vos se-
 48 ducti estis? * Numquid ex principibus ali-
 49 quis credidit in eum, aut ex Phariseis? * sed
 turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti
 50 sunt. * Dixit Nicodemus ad eos, ille qui ve-
 51 nit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipsis: *
 Numquid lex nostra iudicat hominem, nisi
 prius audierit ab ipso, & cognouerit quid fa-
 52 ciat? * Responderunt & dixerunt ei: Num-
 quid & tu Galilæus es? Scrutare Scripturas, &
 vide quia à Galilæa propheta non surgit.
 53 * Et reuersi sunt vnusquisque in domum suam.

CAP. VIII.

*Mulierem in adulterio deprehensam, scribens in
 terra absolutam ab accusatoribus: dicit se lucem
 mundi, & Phariseos in peccato suo morituros
 qui etiam vere sint eius discipuli, quæse-
 runt aut liberi: dicit illos non ex Deo, neque ex Ab-
 raham, sed ex parte diaboli esse, qui veritatem
 dicenti non crederent: blasphemantibus dicit
 se demonium non habere, sed Patrem honori-
 ficare, & antequam Abraham fieret se esse, vo-
 lentibusque eum lapidare, auferens sui prope-
 ritum exiit de templo.*

1 Iesus autem perrexit in Montem oliueti: * &
 A diluculo iterum venit in templum, & omnis
 populus venit ad eum, & sedens docebat eos.
 2 * Adducunt autem Scribæ, & Pharisei mu-
 lierem in adulterio deprehensam: & stant
 3 runt eam in medio, & dixerunt ei: Magister,
 hæc mulier modo deprehensa est in adulterio.
 4 * In lege autem Moyses mandauit nobis hu-
 5 iusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? * Hoc
 autem dicebant tentantes eum, vt possent ac-
 6 culari eum. Iesus autem inclinans se deorsum,
 digito scribebat in terra. * Cum ergo perseue-
 7 rarent interrogantes eum, erexit se, & dixit
 8 illam lapidem mittat. * Et iterum se inclinans
 scribebat in terra. * Audientes autem vnus post
 vnum exibant, incipientes à senioribus: & re-

Att. 2. c. 1.

Mich. 5.
a. 2.
Mat. 2. a. 6.

Sup. 3. a.

Deut. 17.
b. 8. & 19.
b. 15.

Leuit. 20.

Deut. 17.
b. 17.

mansit solus Iesus, & mulier in medio stans.
 * Erigens autem se Iesus, dixit ei: Mulier, ubi
 sunt, qui te accusabant, nemo te condemnauit?
 * Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Iesus:
 Necego te condemnabo: Vade, & iam amplius noli peccare. * Iterum ergo locutus
 est eis Iesus dicens: * Ego sum lux mundi: qui
 sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit
 lumen vitæ. * Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de
 te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non
 est verum: * Respondit Iesus, & dixit eis: Et si ego
 testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimo-
 nium meum: quia scio vnde veni, & quo vado: vos
 autem nescitis vnde venio, aut quo vado. * Vos
 secundum carnem iudicatis: ego non iudico quemquam:
 * & si iudico ego, iudicium meum verum est, quia
 solus non sum: sed ego, & qui misit me, Pater.
 * Et in lege vestra scriptum est, * quia duorum
 hominum testimonium verum est. * Ego sum, qui
 testimonium perhibeo de me ipso: & testimonium
 perhibet de me, qui misit me, Pater. * Dicebant
 ergo ei: Vbi est pater tuus? Respondit Iesus: Neque
 me scitis, neque Patrem meum: si me sciretis, for-
 sitan & Patrem meum sciretis. * Hæc verba
 locutus est Iesus in gazophylatio, docens in templo:
 & nemo apprehendit eum, quia nec dum venerat
 hora eius. * Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego
 vado, & quæretis me, & in peccato vestro mori-
 emini. Quo ego vado, vos non potestis venire.
 * Dicebant ergo Iudæi: Numquid interficiet se-
 metipsum, quia dixit: Quo ego vado, vos non
 potestis venire? * Et dicebat eis: Vos de deorsum
 estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc
 estis, ego non sum de hoc mundo. * Dixi ergo
 vobis, quia moriemini in peccatis vestris: si enim
 non credideritis quia ego sum, moriemini in
 peccato vestro. Dicebant ergo ei: Tu quis es?
 Dixit eis Iesus: Principium, qui & loquor
 vobis. * Multa habeo de vobis loqui, & iudicare:
 sed qui me misit verax est: & ego quæ audiui
 ab eo, hæc loquor in mundo. * Et non cognoue-
 runt quia Patrem eius dicebat Deum. * Dixit
 ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis Filium homi-
 nis, tunc cognoscetis quia ego sum, & a me ipso
 facio nihil: sed sicut docuit me Pater. hæc lo-
 quor: * & qui me misit, mecum, & non reliquit
 me solum: quia ego, quæ placita sunt ei, facio
 semper. * Hæc illo loquente, multi crediderunt
 in eum. * Dicebat ergo Iesus ad eos, qui credide-
 runt ei, Iudæos: Si vos manseritis in sermone
 meo, verè discipuli mei eritis: * & cognoscetis
 veritatem, & veritas liberabit vos. * Respon-
 derunt ei: Semen Abraham sumus, & nemini
 seruimus: vnde quomodo tu docis: Liberi eritis?

Amen, amen dico vobis, * quia omnis qui
 facit peccatum, seruus est peccati. * seruus
 autem non manet in æternum: filius autem
 manet in æternum: si ergo vos filius liberauerit,
 verè liberi eritis. * Scio quia filij Abraham
 estis: sed quæritis me interficere, quia sermo
 meus non capit in vobis. * Ego quod vidi apud
 Patrem meum, loquor: & vos quæ vidistis apud
 patrem vestrum, facitis. * Responderunt ei:
 Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus:
 Si filij Abraham estis, opera Abraham facite.
 * Nunc autem quæritis me interficere, hominem,
 qui veritatem vobis locutus sum, quam
 audiui à Deo: hoc Abraham non fecit. * Vos
 facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque
 ei: Nos ex fornicatione non sumus nati: vnum
 patrem habemus Deum. * Dixit ergo eis
 Iesus: Si Deus pater vester esset: diligeretis
 vitæ me. ego enim ex Deo processi, & veni:
 neque enim à me ipso veni, sed ille me misit.
 * Quare loquebam meam non cognoscitis?
 Quia non potestis audire sermonem meum.
 * Vos ex parte diaboli estis: & desideria
 patris vestri vultis facere. ille homicida erat
 ab initio, & in veritate non stetit: quia non
 est veritas in eo. cum loquitur mendacium,
 ex propriis loquitur, quia mendax est, &
 pater eius. * Ego autem si veritatem dico, non
 creditis mihi. * Quis ex vobis arguet me de
 peccato? Si veritatem dico vobis, quare non
 creditis mihi? * Qui ex Deo est, verba Dei
 audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo
 non estis. * Responderunt ergo Iudæi, &
 dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia
 Samaritanus es tu, & dæmonium habes? *
 Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo:
 sed honorifico Patrem meum, & vos in
 honorastis me. * Ego autem non quæro
 gloriam meam: est qui quærat, & iudicet.
 * Amen, amen dico vobis: si quis sermonem
 meum seruauerit, mortem non videbit in
 æternum. * Dixerunt ergo Iudæi: Nunc
 cognouimus, quia dæmonium habes, Abraham
 mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis
 sermonem meum seruauerit, non gustabit
 mortem in æternum. * Numquid tu maior es
 patre nostro Abraham, qui mortuus est? &
 Prophetæ mortui sunt. Quem teipsum facis?
 * Respondit Iesus: Si ego glorifico me ipsum,
 gloria mea nihil est: est Pater meus, qui
 glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus
 vester est, & non cognouistis eum: ego
 autem noui eum: Et si dixero quia non
 scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed
 scio eum, & sermonem eius seruo. * Abraham
 pater vester exultauit, ut videret diem meum:
 vidit, & gaudens est. * Dixerunt

ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? * Dixit eis Iesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. * Tulerunt ergo lapides, ut iacerent in eum: Iesus autem abscondit se, & exiit de templo.

CAP. IX.

Cæcum à natiuitate sabbatho illuminat, cuius miraculi gloriam Pharisei multis technis laborant Christo detrabere: & quia is qui cæcus fuerat Christum tueretur, extra synagogam eijcitur, sed à Christo edoctus credit, & adorans ipsum, qui in iudicium se in mundum venisse ait.

ET præteriens Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate: * & interrogauerunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccauit hic, aut parentes eius, ut cæcus nasceretur? * Respondit Iesus: Neque hic peccauit, neque parentes eius: sed ut manifestentur opera Dei in illo. * Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est: venit nox quando nemo potest operari. * quam diu sum in mundo, lux sum mundi. * Hæc cum dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex spuro, & liniuit lutum super oculos eius, * & dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloe (quod interpretatur Missus.) Abiit ergo, & lauit, & venit videns. * Itaque vicini, & qui viderant eum prius, qui mendicus erat, dicebant: Nonne hic est, qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant: Quia hic est. * Alij autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille vero dicebat: Quia ego sum. * Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? * Respondit: Ille homo, qui dicitur Iesus, lutum fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, & laua. Et abiit, laui, & video. * Et dixerunt ei: Vbi est ille? Air: Nescio. * Adducunt eum ad Phariseos, qui cæcus fuerat. * Erat autem sabbathum, quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius. * Iterum ergo interrogabant eum Pharisei, quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & laui, & video. * Dicebant ergo ex Phariseis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbathum non custodit. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et schisma erat inter eos. * Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est. * Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocauerunt parentes eius, qui viderat: * & interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis, quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt? * Responderunt eis parentes eius, & dixerunt: Scimus quia hic

21 est filius noster, & quia cæcus natus est: * quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis eius aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate: ætatem habet, ipse de se loquatur. 22 * Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæosiam enim conspirauerant Iudæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret. * Propterea parentes eius dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interrogate. * Vocauerunt ergo rursum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo: nos scimus, quia hic homo peccator est. * Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio: vnum scio, quia cæcus cum essem, modo video. * Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? 27 Quomodo aperuit tibi oculos? * Respondit eis: Dixi vobis iam, & audistis: quid iterum vultis audire? numquid & vos vultis discipuli eius fieri? * Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moyse discipuli sumus. * Nos scimus quia Moyse locutus est Deus: hunc autem nescimus vnde sit. * Respondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis vnde sit, & aperuit meos oculos: * scimus autem, quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem eius facit, hunc exaudit. * A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. * Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quiddam. * Responderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. * Audiuit Iesus, quia eiecerunt eum foras: & cum inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei? * Respondit ille, & dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum? * Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. 38 * At ille ait: Credo Domine. Et prociens adorauit eum. * Et dixit Iesus: In iudicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. * Et audierunt quidam ex Phariseis, qui cum ipso erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cæci sumus? 41 * Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum: nunc vero dicitis: Quia videmus, Peccatum vestrum manet.

CAP. X.

Christus verum describens pastorem & mercenarium, dicit se ostium ouium & bonum pastorem, qui & alias habeat oues ad idem ouile adducendas: animam suam ponit ut iterum summat eam, Iudæi lapidare ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat vnum esse cum patre & filium Dei, quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

AMen, amen dico vobis: qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. * Qui autem intrat

per ostium, pastor est ouium. * Huius ostiarius aperit, & oues vocem eius audiunt, & proprias oues vocat nominatim, & educit eas. * Et cum proprias oues emisit, ante eas vadit: & oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. * Alienum autem non sequuntur sed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum. * Hoc prouerbum dixit eis Iesus. Illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis. * Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ouium. * Omnes quorquor venerunt, fures sunt, & latrones, & non audierunt eos oues. * Ego sum ostium. Per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. * Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant. * Ego sum pastor bonus. * Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. * Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oues. * Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non per tinet ad eum de ouibus. * Ego sum pastor bonus: & cognosco meas, & cognoscunt me meæ. * Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem: & animam meam pono pro ouibus meis. * Et alias oues habeo: quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor. * Propterea me diligit Pater: quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. * Nemo tollit eam à me: sed ego pono eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eam: & potestatem habeo iterum sumendi eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo. * Dissensio iterum facta est inter Iudæos propter sermones hos. * Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis? * Alij dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habentis: numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire? * Facta sunt autem Encæniam in Ierosolymis: & hiems erat. * Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis. * Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam. * Respondit eis Iesus: Loquor vobis, & non creditis: opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me: sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. * Oves meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me: & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternū: & non rapiet eas quisquam de manu mea: Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est: & nemo potest rapere de manu

30 Patris mei. * Ego & Pater vnum sumus. * Sussu-
31 runt ergo lapides Iudæi, ut lapidarent eum. * Re-
32 spondit eis Iesus: Multa bona opera ostendi
33 vobis ex Patre meo, propter quod coram o-
34 pus me lapidatis? * Responderunt ei Iudæi:
De bono opere non lapidamus te, sed de bla-
phemia: & quia tu homo cum sis, facis teip-
sum Deum. * Respondit eis Iesus: Nonne
scriptum est in lege vestra: quia ego dixi, di-
estis? * Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei
factus est: & non potest soli Scriptura: quem
Pater sanctificauit, & misit in mundum, vos
dicitis: Quia blasphemias: quia dixi, Filius Dei
sum? * Si non facio opera Patris mei, nolite
credere mihi. * Si autem facio: & si mihi non
vultis credere, operibus credite, ut cognos-
scatis, & credatis quia Pater in me est, & ego
in Patre. * Quærebant ergo eum apprehen-
dere: & exiit e manibus eorum. * Et abiit
iterum trans Iordanem in eum locum, vbi
erat Ioannes baptizans primum: & mansit
illuc. * Et multi venerunt ad eum, & dicebant:
Quia Ioannes quidem signum fecit nullum.
* Omnia autem quæcumque dixit Ioannes
de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in
eum.

CAP. XI.

Iesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitauit, præfatus multa cum discipulis. Cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, pontifices & Pharisæi, inuito consilio statuerunt eum occidere. Caipha pontifex prophesante oportere Iesum mori, ne totus populus perires, Iesus autem secedit in ciuitatem Ephrem.

1 ERat autem quidam languens Lazarus à Be-
2 ethania, de castello Mariæ, & Marthæ sororis eius. * Maria autem erat, quæ vnxit Do-
3 minum vnguento, & extersit pedes eius, capillis suis: cuius frater Lazarus infirmabatur.
4 * Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur. * Audi-
5 ens autem Iesus dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam. * Diligebat autem Iesus Martham, & sororem eius Mariam, & Lazarum.
6 * Ut ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.
7 deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in
8 Iudæam iterum. * Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum
9 vadis? Respondit Iesus: Nonne duodecim sunt
10 horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt: si autem
11 ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non est in eo. * Hæc ait, & post hæc dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado vr̃a somno excit-
12 em eum. * Dixerunt ergo discipuli eius: Domine,

si dormit, saluus erit. * Dixerat autem Iesus
de morte eius: illi autem putauerunt: quia
de dormitione somni diceret. * Tunc ergo
Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus
est: & gaudeo propter vos, ut credatis, quo-
niam non eram ibi. sed eamus ad eum. * Di-
xit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad
condiscipulos: Eamus & nos, ut moriamur
cum eo. * Venit itaque Iesus: & inuenit eum
quatuor dies iam in monumento habentem.
* (Erat autem Bethania iuxta Ierosolymam
quasi stadiis quindescim.) * Multi autem
ex Iudeis venerant ad Martham & Mari-
am, ut consolarentur eas de fratre suo. * Mar-
tha ergo ut audiuit, quia Iesus venit, occur-
rit illi: Maria autem domi sedebat. * Dixit
ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses
hic, frater meus non fuisset mortuus: * Sed
& nunc scio, quia quicumque poposceris a
Deo, dabit tibi Deus. * Dicit illi Iesus: Re-
surret frater tuus. * Dicit ei Martha: Scio
quia resurret in resurrectione in nouissimo
die. * Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio, &
vita: qui credit in me, etiam si mortuus fue-
rit, uiuet: & omnis, qui uiuit, & credit in
me, non morietur in aeternum. Credis hoc?
* Ait illi: Vtiq; Domine, ego credidi, quia tu
es Christus filius Dei uiui, qui in hunc mun-
dum venisti. * Et cum hæc dixisset, abiit, &
vocauit Mariam sororem suam silentio, di-
cens: Magister adest, & vocat te. * Illa ut au-
diuit, surgit cito, & venit ad eum: * nondum
enim venerat Iesus in castellum: sed erat ad-
huc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.
* Iudei ergo, qui erant cum ea in domo, &
consolabantur eam, cum uidissent Mariam,
quia cito surrexit & exiit, secuti sunt eam di-
centes: Quia vadit ad monumentum, ut plo-
ret ibi. * Maria ergo, cum venisset, ubi erat Ie-
sus, videns eum, cecidit ad pedes eius, & dicit
ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus
frater meus. * Iesus ergo, ut vidit eam ploran-
tem, & Iudeos, qui venerant cum ea, ploran-
tes, infremuit spiritu, & turbauit seipsum,
* & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei, Do-
mine, veni, & vide. * Et lacrymatus est Iesus.
* Dixerunt ergo Iudei: Ecce quomodo ama-
bat eum. * Quidam autem ex ipsis dixerunt:
* Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci
nati, facere ut hic non moreretur? * Iesus er-
go rursum strepens in semetipso, venit ad
monumentum. erat autem spelunca: & la-
pis superpositus erat ei. * Ait Iesus: Tollite
lapidē. Dicit ei Martha: soror eius qui mor-
tuus fuerat. Domine, iam fortet, quatriva-
nus est enim. * Dicit ei Iesus: Nonne dixi ti-
bi, quoniam si credideris, videbis gloriam
Dei? * Tulerunt ergo lapidē: Iesus autem

elevatis sursum oculis, dixit: Pater, gratias
ago tibi, quoniam audisti me. * ego autem
sciebam, quia semper me audis, sed propter
populum, qui circumstat, dixi: ut credant,
quia tu me misisti. * Hæc cum dixisset, voce
magna clamauit, Lazare veni foras. * Et sta-
tim prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pe-
des & manus infertis, & facies illius sudario
erat ligata. Dixit eis Iesus: Soluite eum, & si-
nite abire. * Multi ergo ex Iudeis, qui vene-
rant ad Mariam & Martham, & viderant quæ
fecit Iesus, crediderunt in eum. * Quidam
autem ex ipsis abierunt ad Phariseos, & dixe-
runt eis, quæ fecit Iesus. * Collegerunt ergo
Pontifices & Pharisei conciliū, & dicebant:
Quid facimus, quia hic homo multa signa
facit? * Si dimittimus eum sic, omnes cre-
dent in eum: & venient Romani, & tollent
nostrum locum, & gentem. * Vnus autem
ex ipsis Caiaphas nomine, cum esset Pontifex
anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam,
* nec cogitatis, quia expedit vobis, ut vnus
moriatur homo pro populo, & non tota
gens pereat. * Hoc autem a semetipso non
dixit: sed cum esset Pontifex anni illius, pro-
phetauit, quod Iesus moriturus erat pro gente,
* & non tantum pro gente, sed et filios Dei,
qui erant dispersi, congregaret in vnum.
* Ab illo ergo die cogitauerunt, ut interfice-
rent eum. * Iesus ergo iam non in palam am-
bulabat apud Iudeos, sed abiit in regionem
iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur E-
phrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.
* Proximum autem erat Pascha Iudeorum:
& ascenderunt multi Ierosolymā de regione
ante Pascha, ut sanctificarent seipso. * Quæ-
rebant ergo Iesum, & colloquebantur ad in-
uicem, in templo stantes: Quid putatis, quia
non venit ad diem festum? Dederant autem
Pontifices & Pharisei mandatum, ut si quis
cognouerit ubi sit, indicet, ut apprehendant
eum.

CAP. XII.

*Apud Martham & Lazarum receptus, vnguen-
to à Maria vngitur murmurante Iuda sūre:
cogitarunt autem principes Sacerdotum etiam
Lazarum occidere: Iesus a festo vēctus cum ho-
nore Ierusalem ingreditur: Et gentilibus eum
videre cupientibus, dicit horam suā clarifica-
tionis inflare, sed granum frumenti prius mor-
tificandum: vox Patris auditur de clarifican-
do nomine suo, Princeps huius mundi foras eii-
ciendus: de excitatione Iudeorum propheta-
ta ab Isaia: in Christo honoratur aut sperni-
tur Pater.*

I Iesus ergo ante sex dies Paschæ venit Be-
thaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus quem

Matt. 26.
a. 6.

Marc. 14.
n. 3.

suscitavit Iesus. * Fecerunt autem ei cœnam
ibi, & Martha ministrabat, Lazarus verò v-
nus erat ex discumbentibus cum eo. * Maria
ergo accepit libram unguenti nardi pistici,
pretiosi, & unxit pedes Iesu, & extersit pedes
eius capillis suis: & domus impleta est ex o-
dore unguenti. * Dixit ergo vnus ex discipu-
lis eius, Iudas Iscariotes, qui erat eum tradi-
turus: * Quare hoc unguentum non vniuit
trecentis denariis, & datum est egenis? * Di-
xit autem hoc, non quia de egenis pertine-
bat ad eum, sed quia furerat, & loculos ha-
bens, ea quæ mittebantur, portabat. * Dixit
ergo Iesus: Sinite illam, vt in diem sepulturæ
meæ seruet illud. * Pauperes enim semper
habebitis vobiscum: me autem non semper
habebitis. * Cognouit ergo turba multa ex Iu-
dæis, quia illic est: & venerunt, non propter
Iesum tantum, sed vt Lazarum viderent,
quem suscitauit à mortuis. * Cogitauerunt
autem principes sacerdotum, vt & Lazarum
interficerent: * quia multi propter illum a-
bibant, ex Iudæis, & credebant in Iesum. * In
crastinum autem, turba multa, quæ venerat
ad diem festum, cum audissent, quia venit Ie-
sus Ierosolymam: * acceperunt ramos pal-
marum, & processerunt obuiam ei, & clama-
bant: Hosanna, benedictus, qui venit in no-
mine Domini, Rex Israel. * Et inuenit Iesus
asellum, & sedit super eum, sicut scriptum
est: * Noli timere filia Sion: ecce Rex tuus
venit sedens super pullum asinæ. * Hæc non
cognouerunt discipuli eius primū: sed quan-
do glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt,
quia hæc erant scripta de eo, & hæc fecerunt
ei. * Testimonium ergo perhibebat turba,
quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit
de monumento, & suscitauit eum à mortuis.
* Propterea & obuiam venit ei turba: quia
audierunt eum fecisse hoc signum. * Phari-
sæi ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis
quia nihil proficimus? ecce mundus totus
post eum abiit. * Erant autem quidam Gen-
tiles, ex his qui ascenderant, vt adorarent in
die festo. * Hi ergo accesserunt ad Philip-
pum, qui erat à Bethsaida Galilææ, & roga-
bant eum, dicentes: Domine, volumus Ie-
sum videre. * Venit Philippus, & dicit An-
drææ: Andreas rursus & Philippus dixerunt
Iesu. * Iesus autem respondit eis, dicens: Ve-
nit hora, vt clarificetur Filius hominis. * A-
men, amen dico vobis, nisi granum frumen-
ti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum
solum manet. Si autem mortuum fuerit, mul-
tum fructum affert. * Qui amat animam su-
am, perdet eam: & qui odit animam suam in
hoc mundo in vitam æternam custodit eam.
* Si quis mihi ministrat, me sequatur: & vbi

* Matt. 10.
d. 39. & 16.
d. 25.
Marc. 8. d.
35.

sum ego, illic & minister meus erit. Si quis
mihi ministraverit, honorificabitur cum Pater
meus. * Nunc anima mea turbata est. Et quia
dicam? Pater, saluifica me ex hac hora. Sed
propterea veni in horam hanc. * Pater, clari-
fica nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo:
Et clarificaui, & iterum clarificabo. * Turba
ergo, quæ stabat, & audierat, dicebat toni-
truum esse factum. Alij dicebant: Angelus
ei locutus est. * Respondit Iesus, & dixit: Non
propter me hæc vox venit, sed propter vos.
* Nunc iudicium est mundi: nunc princeps
huius mundi eiicitur foras. * Et ego si exal-
tatus fuero à terra, omnia traham ad mei-
psum. (* Hoc autem dicebat, significans quia
morte esset morturus.) * Respondit ei tur-
ba: Nos audiuimus ex lege, quia Christus
manet in æternum: & quomodo tu dicis:
Oportet exaltari Filium hominis? Quis est
iste Filius hominis? * Dixit ergo eis Iesus:
Adhuc modicum, lumen in vobis est. Ambu-
late dum lucem habebitis, vt non vos tene-
bræ comprehendant: & qui ambulat in te-
nebris, nescit quo vadat. * Dum lucem ha-
bentis, credite in lucem, vt filij lucis sitis. Hæc
locutus est Iesus, & abiit, & abscondit se ab
eis. * Cum autem tanta signa fecisset coram
eis, non credebant in eum: * vt sermo Isaïæ
prophetæ impleretur, quem dixit: Domi-
ne, quis credidit auditui nostro: & brachium
Domini cui reuelatum est? * Propterea non
poterant credere, quia iterum dixit Isaïas:
* * Excæcauit oculos eorum, & indurauit
cor eorum: vt non videant oculis, & non in-
telligant corde, & conuertantur, & sanem
eos. * Hæc dixit Isaïas, quando vidit gloriam
eius, & locutus est de eo. * Verumtamen & ex
principibus multi crediderunt in eum: sed
propter Phariseos non confitebantur, vt &
synagoga non eiicerentur. * Dilexerunt enim
gloriam hominum magis, quam glo-
riam Dei. * Iesus autem clamauit, & dixit:
Qui credit in me, non credit in me, sed in
eum, qui misit me. * Et qui videt me, videt
eum, qui misit me. * Ego lux in mundum ve-
ni: vt omnis, qui credit in me, in tenebris
non maneat. * Et si quis audierit verba mea,
& non custodierit: ego non iudico eum: non
enim veni, vt iudicem mundum sed vt salu-
ficem mundum. * Qui spernit me, & non ac-
cipit verba mea: habet qui iudicet eum. Ser-
mo, quem locutus sum, ille iudicabit eum in
nouissimo die. * Quia ego ex me ipso nō sum
locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi
mādatum dedit quid dicam, & quid loquar.
* Et scio, quia mādatum eius vita æterna
est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi
Pater sic loquar.

CAP. XIII.

Iesus à cena linteo procinctus lauat pedes discipulorum, renuens primum Petro, exhortans ut idem inuicem faciant: proditorem suum Iohanni indicat, quo post buccellam egresso dicit se clarificatum: de nouo mandato dilectionis: Petro trinam prae dicit sui abnegationem.

Ante diem festum Paschæ, sciens Iesus, quia venit hora eius, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna facta, cum diabolus iam misisset in cor, ut traderet eum Iudas Simonis Iscariotæ: sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia a Deo exiuit & ad Deum vadit: surgit a cœna, & ponit vestimenta sua: & cum accepisset linteum, præcinxit se. Deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? Respondit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea. Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus, & caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quisnam esset, qui traderet eum: propterea dixit: Non estis mundi omnes. Postquam ergo lauat pedes eorum, & accepit vestimenta sua: cum recubisset iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magister, & Domine: & benedicitis: sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros, Dominus, & Magister: & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Amen, amen dico vobis: Non est seruus maior Domino suo: neque Apostolus maior est eo, qui misit illum. Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea. Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim: sed ut impleatur Scriptura: Qui manducat mecum panem, leuabit contra me calcaneum suum. A modo dico vobis, priusquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis, quia ego sum. Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum, qui me misit. Cum hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritus: & prostratus est, & dixit: Amen, amen dico vobis: Quia vnus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo ad inuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.

Erat ergo recubens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simon Petrus: & dixit ei: Quis est, de quo dicit? Itaque cum recubisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domine quis est? Respondit Iesus: Ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudas Simonis Iscariotæ. Et post buccellam, introiuit in eum satanas. Et dixit ei Iesus: Quod facis fac citius. Hoc autem nemo sciuit discumbentium ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant, quia oculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus: Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis ut aliquid daret. Cum ergo accepisset ille buccellam, exiuit continuo. Erat autem nox. Cum ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus est filius hominis: & Deus clarificatus est in eo. Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso: & continuo clarificabit eum. Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. Quæretis me: & sicut dixi Iudæis: Quo ego vado, vos non potestis venire: & vobis dico modo. Mandatum nouum do vobis: Ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis inuicem. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis? Respondit Iesus: Quo ego vado, non potes me modo sequi: sequeris autem postea. Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modo, animam meam pro te ponam. Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me ponas? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAP. XIV.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, sequi rursus illos assumpturum: Thomas dicit, se esse viam, veritatem & vitam: Philippo autem, Patrem in se videri: illosque accepturos quicquid suo nomine petierint, & se alium paracletum à Patre eis missurum: docet quis ipsum diligero dicendus sit, & qualem pacem relinquas discipulis, qui de ipsius discessu merito gaudere debent.

Non turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt: si quis minus dixisset vobis: Quia vado parare vobis locum. Et si abiero, & præparauero vobis locum: iterum venio, & accipiam vos ad meipsum, ut vbi sum ego, & vos sitis. Et quo ego vado scitis, & viam scitis. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quo vadis: & quomodo possumus viam scire? Dicit ei Iesus:

Ego sum via, & veritas, & vita: nemo venit ad Patrem, nisi per me. * Si cognouissetis me, & Patrem meum utique cognouissetis: & a modo cognoscetis eum, & vidistis eum. * Dicit ei Philippus: Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis. * Dicit ei Iesus: Tanto tempore vobiscum sum: & non cognouistis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem? * Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est. Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor: Pater autem in me manens, ipse facit opera. * Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? * Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad Patrem vado. * Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in filio. * Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam. * Si diligitis me, mandata mea seruate. * Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum. * Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum, vos autem cognoscetis eum; quia apud vos manebit, & in vobis erit. * Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos. * Adhuc modicum: & mundus me iam non videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, & vos viuetis. * In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis. * Qui habet mandata mea, & seruat ea: ille est, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. * Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum & non inundo? * Respondit Iesus & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: * qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem, quem audistis, non est meus: sed eius, qui misit me, Patris. * Hæc locutus sum vobis, apud vos manens. * Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque; dixero vobis. * Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet. * Audistis quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater maior me est. * Et nunc dixi vobis prius quam fiat: ut cum factum fuerit, credatis. * Iam non multa

loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quidquam. * Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sic ut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. 22. Surgite, camus hinc.

CAP. XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli verò palmites: præceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: Apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicauit. & legit eos, ut fructum perpetuum afferrent, quos roborat aduersus mundi odium ac persecutiones, dicens Iudeos excusationem non habere de peccato suo.

Ego sum vitis vera: & Pater meus agricola est. * Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tolliet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. * Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. * Manete in me: ego in vobis. Sicut palmes non possunt ferre fructum à semetipso, nisi manserint in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. * Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum: quia sine me nihil potestis facere. * Si quis in me non manserit: mittetur foras sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. * Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis. * In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum, plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli. * Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. * Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta seruavi, & maneo in eius dilectione. * Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur. * Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos. * Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. * Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis. * Iam non dicam vos seruos: quia seruus nescit, quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque; audiui à Patre meo, nota feci vobis. * Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, & posui vos, ut caris, & fructum afferatis; & fructus vestri maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. * Hæc mando vobis, ut diligatis inuicem. * Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. * Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret: quia veto de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea

odit vos nūdus. * Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis : * Non est seruus maior Domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt. * Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum : quia nesciunt eum, qui misit me. * Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habent de peccato suo. * Qui me odit : & Patrem meum odit. * Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent : nunc autem & viderunt, & oderunt & me. & Patrem meum. * Sed vt adimpleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est : * Quia odio habuerunt me gratis. * Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me : * & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

CAP. XVI.

Discipulis pradicat futuras persecutiones, & quod eis expediat vt ipse vadat, quo veniat paraclitus qui mundum arguat, ipsosque doceat, & Christum clarificet : declarat quod dixerat : Modicum & iam non videbitis me, &c. addens similitudinem de muliere partiente : hortatur vt a patre petant ipsius nomine : pradicatq; ipsorum fugam.

Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini. * Absque synagogis facient vos : sed venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. * Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me. * Sed hæc locutus sum vobis : vt cum venerit hora eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis. * Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram. Et nunc vado ad eum, qui misit me; & nemo ex vobis interrogat me : Quo vadis? * Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. * Sed ego veritatem dico vobis : expedit vobis, vt ego vadam : si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos : si autem abiero, mittam eum ad vos. * Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. * De peccato quidem, quia non crediderunt in me : * de iustitia vero, quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me : * de iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus est. * Adhuc multa habeo vobis dicere : sed non potestis portare modo. * Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. non enim loquetur à semetipso : sed quæcumque audiet, loquetur, & quæ ventu-

ra sunt annuntiabit vobis. * Ille me clarificabit : quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. * Omnia quæcumq; habet Pater, mea sunt. Propterea dixi : quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. * Modicum, & iam non videbitis me : & iterum modicum, & videbitis me : quia vado ad Patrem. * Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicem : Quid est hoc, quod dicit nobis : Modicum, & non videbitis me : & iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem? * Dicebant ergo : Quid est hoc, quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur. * Cognouit autem Iesus, quia volebant eum interrogare, & dixit eis : De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum, & non videbitis me : & iterum modicum, & videbitis me. * Amen, amen dico vobis : quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit : vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. * Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius : cum autem pepererit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum : * Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum : & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. * Et in illo die me non rogabitis quidquam. * Amen, amen, dico vobis : si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. * Vsq; modo non petistis quidquam in nomine meo : Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. * Hæc in prouerbis locutus sum vobis. Venit hora, cum iam non in prouerbis loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis. * In illo die in nomine meo petetis : & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis : * Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis, quia ego à Deo exiui. * Exiui a Patre, & veni in mundum : iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem. * Dicunt ei discipuli eius : Ecce nunc palam loqueris, & prouerbiū nullum dicis. * Nunc scimus, quia scis omnia, & non opus est tibi, vt quis te interroget : in hoc credimus quia à Deo existi. * Respondit eis Iesus : Modo creditis? * Ecce venit hora, & iam venit, vt dispergamini vnusquisque in propria, & me solum relinquantis : & non sum solus, quia Pater mecum est. * Hæc locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis : sed confidite, ego vicimundum

CAP. XVII.

Oratio Christi ad patrem pro vtriusque clarificatione, pro discipulis & iis qui per illos in ipsum

ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu
ex discipulis es hominis istius? Dicit ille:
Non sum. * Stabant autem serui, & ministri
ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant
se: erat autem cum eis & Petrus stans, & ca-
lefaciens se. * Pontifex ergo interrogauit Ie-
sum de discipulis suis, & de doctrina eius.
* Respondit ei Iesus: Ego palam locutus
sum mundo: ego semper docui in synagoga,
& in templo, quo omnes Iudæi conueniunt:
& in occulto locutus sum nihil. * Quid me
interrogas? interroga eos, qui audierunt,
cui locutus sum ip[s]is: ecce hi sciunt, quæ
dixerim ego. * Hæc autem cum dixisset, vnus
assitens ministrorum dedit alapam Iesu, di-
cens: Sic respondes pontifici? * Respondit
ei Iesus: Si male locutus sum, testimonium
perhibe de malo: si autem bene, quid me
cædis? * Et misit eum Annas ligatum ad Cai-
pham pontificem. * Erat autem Simon Pe-
trus stans, & calefaciens se. * Dixerunt ergo
ei: Numquid & tu ex discipulis eius es? Ne-
gauit ille, & dixit: Non sum. * Dicit ei vnus
ex seruis pontificis, cognatus eius, cuius ab-
scidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi
in horto cum illo? * Iterum ergo negauit
Petrus: & statim gallus cantauit. * Addu-
cunt ergo Iesum à Caipha in prætorium. Er-
rat autem mane: & ipsi non introierunt in
prætorium, vt non contaminarentur, sed ve-
manducarent Pascha. * Exiit ergo Pilatus
ad eos foras, & dixit: Quam accusationem
asseritis aduersus hominem hunc? * Respon-
derunt, & dixerunt ei: Si non esset hic in-
factor, non tibi tradidissemus eum. * Dixit
ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secun-
dum legem vestram iudicate eum. Dixerunt
ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere
quemquam. * Vt sermo Iesu impleretur,
quem dixit, significans qua morte esset mor-
turus. * Introiit ergo iterum in prætorium
Pilatus, & vocauit Iesum, & dixit ei: Tu es
rex Iudæorum? * Respondit Iesus: A te meti-
pso hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me?
* Respondit Pilatus: Numquid ego Iudæus
sum? gens tua, & pontifices tradiderunt te
mihi: quid fecisti? * Respondit Iesus: Re-
gnum meum non est de hoc mundo. Si ex
hoc mundo esset regnum meum, ministri
mei vtique decertarent, vt non traderet Iu-
dæis: nunc autem regnum meum non est
hinc. * Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es
tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quia rex sum
ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni
in mundum, vt testimonium perhibeam veri-
tati: omnis qui est ex veritate, audit vocem
meam. * Dicit ei Pilatus: Quid est veritas?
Et cum hoc dixisset, iterum exiit ad Iudæos,

& dicit eis: Ego nullam inuenio in eo cau-
sam. * Est autem consuetudo vobis, vt vnus
dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimit-
tam vobis regem Iudæorum? * Clamau-
erunt ergo rursum omnes, dicentes: Non
hunc sed Barabbam. Erat autem Barabbas
latro.

CAP. XIX.

*A Pilato flagellatus, & non modo affligitur, &
spinis coronatus, ad mortem depositus: rur-
sumque à Pilato examinatus, ostendit illum
desuper tantam habere in ipsum potestatem,
Pilatus metum, & Iesum, quem regem dicit
Iudæorum, morte iudicat, Iesus baiulans si-
bi crucem inter latrones crucifigitur, posito à
Pilato super crucem titulo, diuisisq; à militibus
vestimentis, & sorte de tunica missa, Iesus ma-
tri Iohannem, matremque Iohanni commen-
dat: & sitiens aceto potatur, consummatisque
omnibus tradit spiritum, fractis latronum cru-
cibus, ex aperto Christi latere sanguis & aqua
profluit: eiusq; corpus myrrha & aloë condi-
tum sepelitur.*

Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, &
flagellauit. Et milites plectentes coro-
nam de spinis, imposuerunt capiti eius: &
veste purpurea circumdederunt eum. * Et
veniebant ad eum, & dicebant: Aue rex Iu-
dæorum: & dabant ei alapas. * Exiit ergo
iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce addu-
co vobis eum foras, vt cognoscatis quia nul-
lam inuenio in eo causam. (* Exiit ergo
Iesus portans coronam spineam, & purpu-
reum vestimentum.) Et dicit eis: Ecce ho-
mo. * Cum ergo vidissent eum Pontifices,
& ministri, clamabant, dicentes: Crucifi-
ge, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipi-
te eum vos, & crucifigite: ego enim non in-
uenio in eo causam. * Respondenter ei Iu-
dæi: Nos legem habemus, & secundum le-
gem debet mori, quia filium Dei se fecit.
* Cum ergo audisset Pilatus hunc sermo-
nem, magis timuit. * Et ingressus est præto-
rium iterum: & dixit ad Iesum: Vnde es tu?
Iesus autem responsum non dedit ei. * Dicit
ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis
quia potestatem habeo crucifigere te, & po-
testatem habeo dimittere te? Respondit Ie-
sus: Non haberes potestatem aduersum me
vllam, nisi tibi datum esset desuper. Propter
reca qui me tradidit tibi, maius peccatum ha-
bet. * Et exinde quærebat Pilatus dimittere
eum: Iudæi autem clamabant dicentes: Si
hunc dimittis, nō es amicus Cæsaris. Omnis
enim, qui se regem facit, contradicit Cæ-
sari. * Pilatus autem cum audiisset hos

Matt. 27.
15.
Marc. 15.
16.
Luc. 23. b.
17.

Matt. 27.
6. 27.
Mar. 15. b.
16.

sermiones, adduxit foras Iesum: & sedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos. Hebraice autem Gabbatha. * Erat autem Parasceue Pascha, hora quasi sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex vester. * Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum concisgam? Responderunt Pontifices: Non habemus Regem, nisi Cæsarem. * Tunc ergo tradidit eis illum, ut crucifigerent. * Susceperunt autem Iesum, & eduxerunt. Et baiulans sibi crucem, exiuit in eum, qui dicitur Caluarie, locum, Hebraice autem Golgotha: * vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Iesum. * Scripsit autem & titulum Pilatus: & posuit super crucem. Erat autem scriptum: Iesus Nazarenus, Rex Iudæorum. * Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt: quia prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum Hebraice, Græce, & Latine. * Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudæorum: Noli scribere, Rex Iudæorum: sed quia ipse dixit: Rex sum Iudæorum. * Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. * Milites ergo cum crucifixissent eum, & acceperunt vestimenta eius, (& fecerunt quatuor partes: vnicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconfutilis, desuper contexta per totum. * Dixerunt ergo ad inuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Vt Scriptura impleteretur, dicens: * Partiti sunt vestimenta mea sibi: & in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt. * Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleopha, & Maria Magdalene. * Cum vidisset ergo Iesus matrem, & discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. * Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam. * Postea sciens Iesus quia omnia consummata sunt, & ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio. * Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius. * Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum. * Iudæi ergo, (quoniam parasceue erat) vt non remanerent in cruce corpora sabbato, (erat enim magnus dies ille Sabbati) rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura, & tollerentur, * Venerunt ergo milites: Et primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. * Ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura:

34 * sed vnus militum lancea latus eius aperuit.
35 & continuo exiuit sanguis, & aqua. * Et qui vidit, testimonium perhibuit: & verum est testimonium eius. Et ille scit quia vera dicit: vt
36 & vos credatis. * Facta sunt enim hæc, vt Scriptura impleteretur: * Os non comminuetis ex eo. * Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt. * post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Ananathia, (eo quod esset discipulus Iesu, oculibus autem propter metum Iudæorum) vt tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu. * Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ & aloes, quasi libras centum. *
40 Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. * Erat autem in loco, vbi crucifixus est, hortus: & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat.
42 * Ibi ergo propter Parasceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.

C A P. XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus & Iohannes: illa plorans ad monumentum videt angelos, tandemque Iesum agnoscit: qui apparens Apostolis, pacem illis optat, & ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, vt peccata remittant ac retineant, rursumque non credenti Thomæ apparens cum reliquis discipulis, corpus præbet palpandum, beatos dicens qui in ipso non viso crediderunt: Multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

1 **V**Na autem sabbati, Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum: & vidit lapidem sublatum a monumento. * Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum, quem amabat Iesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum a monumento, & nescimus vbi posuerunt eum. * Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum. * Curebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum. * Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina non tamen introiuit. * Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum. * Tunc ergo introiuit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit: * nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum a mortuis resurgere. * Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos. * Maria autem

1. 16. b. stabar ad monumentum foris, plorans. Dum
 ergo staret, inclinavit se, & prospexit in monu-
 2. 14. a. mentum: * & vidit duos angelos in albis, se-
 dentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi
 positum fuerat corpus Iesu. * Dicunt ei illi:
 Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt
 Dominum meum; & nescio vbi posuerunt e-
 um. * Hæc cum dixisset, conuersa est retrorsum,
 & vidit Iesum stantem: & non sciebat quia Ie-
 sus est. * Dicit ei Iesus: Mulier, quid ploras?
 qnem quæris? Illa existimans quia hortulanus
 esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicit
 to mihi vbi posuisti eum; & ego eum tollam. *
 Dicit ei Iesus: Maria: conuersa illa, dicit ei: Rab-
 boni (quod dicitur Magister.) * Dicit ei Iesus:
 Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Pa-
 trem meum: vade autem ad fratres meos, & dic
 eis: Ascendat ad Patrem meum, & Patrem vestrū;
 Deum meum, & Deum vestrum. * Venit Maria
 Magdalene annuncians discipulis: Quia vidi
 Dominum, & hæc dixit mihi. *
 Cum ergo sero esset die illo, vna sabbatorum,
 & fores essent clausæ, vbi erant discipuli con-
 gregati propter metum Iudæorum: venit Ie-
 sus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.
 * Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, &
 20. latus. Gaudii sunt ergo discipuli, viso Domino.
 * Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit
 me Pater, & ego mitto vos. * Hæc cum dixisset,
 insufflauit: & dixit eis: Accipite Spiritum
 sanctum: * quorum remiseritis peccata, re-
 mittuntur eis: & quorum retinueritis, reten-
 24. ta sunt. * Thomas autem vnus ex duodecim,
 qui dicitur Didymus, non erat cum eis quan-
 do venit Iesus. * Dixerunt ergo ei alii disci-
 25. puli: vidimus Dominum. Ille autem dixit
 eis: Nisi videro in manibus eius fixuram cla-
 uorum, & mittam digitum meum in locum
 clauorum, & mittam manum meam in latus
 eius, non credam. * Et post dies octo, iterum
 erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis.
 Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio,
 & dixit: Pax vobis. * Deinde dicit Thomæ:
 27. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas,
 & affer manum tuam, & mitte in latus me-
 um: & noli esse incredulus, sed fidelis. * Re-
 spondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus,
 & Deus meus. * Dixit ei Iesus: Quia vidisti
 me Thoma, credidisti: beati qui non vide-
 30. runt, & crediderunt. * Multa quidem & alia
 signa fecit Iesus in conspectu discipulo-
 rum suorum, quæ non sunt scripta in libro
 hoc. * Hæc autem scripta sunt vt credatis,
 31. quia Iesus est Christus Filius Dei: & vt
 credentes, vitam habeatis in
 nomine eius.

CAP. XXI.

*Piscantibus discipulis comprehendere facit Iesus
 copiosam piscium multitudinem, quo signo Pe-
 trus per Iohannem Dominum agnoscens mittit
 se in mare: & facta prandio de amore in Chri-
 stum ter interrogatus, ter accipit pascendas i-
 psius oues, & de futura passione sua admo-
 netur, frustra de Iohannis morte curiose scrutat⁹:
 non omnia Christi facta scripta sunt.*

1. **P**ostea manifestauit se iterum Iesus discipu-
 2. lis ad mare Tiberiadis. Manifestauit au-
 tem sic: * Erant simul Simon Petrus, & Tho-
 mas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui
 erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex
 3. discipulis eius duo. * Dicit eis Simon Petrus:
 Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nostecum.
 Et exierunt, & ascenderunt in nauim: &
 4. illa nocte nihil prendiderunt. * Mane autem
 facta stetit Iesus in littore: non tamen cogno-
 5. uerunt discipuli quia Iesus est. * Dixit ergo eis
 Iesus: Pueri numquid pulmentarium habetis?
 6. Responderunt ei: Non. * Dicit eis: Mittite
 in dexteram nauigii rete; & inuenietis. Mife-
 runt ergo, & iam non valebant illud trahere
 7. præ multitudine piscium. * Dixit ergo disci-
 pulus ille, quem diligebat Iesus, Petro: Do-
 8. minus est, Simon Petrus cum audisset quia
 Dominus est, tunica succinxit se (erat enim
 nudus) & misit se in mare. * Alii autem disci-
 9. puli nauigio venerunt, (non enim longe erant
 a terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes
 rete piscium. * Vt ergo descenderunt in ter-
 10. ram viderunt prænas positas, & piscem super-
 positum, & panem. * Dicit eis Iesus: Afferte
 11. de piscibus, quos prendidistis nunc. * Ascen-
 dit Simon Petrus, & traxit rete in terram, ple-
 num magnis piscibus centum quinquaginta
 12. tribus. Et cum tanti essent, non est scissum re-
 te. * Dicit eis Iesus: Venite prandete. Et nemo
 13. audebat discumbentium interrogare eum:
 Tu quis es? scientes, quia Dominus est. * Et
 venit Iesus, & accipit panem, & dat eis, & pi-
 14. scem similiter. * Hoc iam tertio manifestatus
 est Iesus discipulis suis, cum resurrexisset à
 15. mortuis. * Cum ergo prandissent, dicit Si-
 moni Petro Iesus: Simon Ioannis diligis me
 plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia
 16. amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. * Dicit ei
 iterum: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi:
 Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei:
 17. Pasce agnos meos. * Dicit ei tertio: Simon Io-
 annis, amas me? Contristatus est Petrus,
 quia dixit ei tertio, Amas me, & dixit ei: Do-
 mine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Di-
 18. xit ei: Pasce oues meas. * Amen, amen dico
 tibi: cum esses iunior, cingebas te, & ambula-
 bas vbi volebas: cum autem senueris, extends

2. Pet. I. c.

14.

manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis. * Hoc autem dixit, significans quod morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. * Conuersus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus, sequentem, * qui & recubabit in cœna super pectus eius, & dixit: Domine quis est qui tradet te? * Hunc ergo cum vidisset Petrus dixit Iesu: Domine, hic autem quid? * Dicit ei Iesus: * Sic cum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere. * Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Iesus Non moritur, sed: sic cum volo manere donec veniam, quid ad te? * Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium eius. * Sunt autem & alia multa, quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros,

ACTVS APOSTOLORVM.

CAP. I.

Iesus promittens Apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora & post ipsius in calum ascensum dicitur ab angelis similiter venturus: nomina Apostolorum: oratio Petri de uno in locum Iudæ proditoris sufficiens, ubi promissis precibus eligitur sorte Matthias.

Rimum quidem sermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Iesus facere, & docere, * vsque in diem, quæ præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est: * quibus & præbuit scriptum

uiuum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. * Et conuescens, * præcepit eis ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, * quam audistis (inquit) per os meum: * quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. * Igitur qui conuenerant, interrogabant

eum, Dicentes Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel: * Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: * sed accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ. * Et cum hæc dixisset, videntibus illis, eleuatus est: & nubes suscepit eum ab oculis

eorum,

* Luc. 24.

g. 49.

Ioan. 14. d.

26.

* Mat. 3. c.

11.

Mat. 11.

8.

Luc. 1. c.

Ioan. 1. d.

26.

* Luc. 2. d.

2.

Luc. 24. g.

48.

eorum. * Cumque intuerentur in cœlum eun-
tem illum, ecce duo viri asciterunt iuxta illos
in vestibus albis, * qui & dixerunt: Viri Gali-
lei, quid statis aspicientes in cœlum? hic Iesus,
qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet,
quem admodum vidistis eum euntem in cœ-
lum. * Tunc reuersi sunt Ierosolimam, à mon-
te qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem,
sabbathi habens iter. * Et cum introissent in
cenaculum, ascenderunt vbi manebant Pe-
trus & Ioannes, Iacobus & Andreas, Philippus
& Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Ia-
cobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Iudas Ia-
cobi. * Hi omnes erant perseverantes vnani-
miter in oratione cum mulieribus, & Maria
maure lesu, & fratribus eius. * In diebus illis
exurgens Petrus in medio fratrum dixit (erat
autem turba hominum simul, fere centum vi-
ginti.) * Viri fratres, oportet impleri Scriptu-
ram, * quam prædixit Spiritus sanctus per os
Dauid de Iuda, * qui fuit dux eorum, qui com-
prehenderunt Iesum: * qui connumeratus e-
rat in nobis, & sortitus est sortem ministerii
huius. * Et hic quidem possedit agrum de
mercede iniquitatis, & suspensus crepuit me-
dius: & diffusa sunt omnia viscera eius. * Et
notum factum est omnibus habitantibus Ie-
rusalem, ita vt appellaretur ager ille, lingua eo-
rum Haceldama, hoc est, ager sanguinis. * Scri-
ptum est enim in libro Psalmorum: * Fiat com-
moratio eorum deserta, & non sit qui in-
habitaret in ea: * & episcoporum eius accipiat
alter. * Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum
sunt congregati in omni tempore, quo intra-
uit & exiit inter nos Dominus Iesus, * inci-
piens à baptismo Ioannis vsque in diem qua
assumptus est à nobis, testem resurrectionis
eius nobiscum fieri vnum ex istis. * Et statue-
runt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui
cognominatus est Iustus, & Mathiam. * Et
orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda no-
sti omnium, ostēde, quem elegeris ex his duo-
bus vnum, * accipere locum ministerii huius,
& apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas
vt abiret in locum suum. * Et dederunt sortes
eis, & cecidit sors super Mathiam, & annu-
meratus est cum vndecim Apostolis.

C A P. II.

*Effuso super discipulos Spiritu sancto die Penteco-
stes, admirantur Iudæi quod omnium loquan-
tur linguis: dicentes autem multo plenos esse
confutatur Petrus, citans inter alia sua concio-
nis, prophetia Iosel: compunctique Iudæi au-
dito Petri consilio conuertuntur ad Christum
tria circiter millia: simulque perseverant
in doctrina Apostolorum, fractione panis*

*Et orationibus, habentes omnia commu-
nia.*

ET cum complerentur dies Pentecostes, e-
rant omnes pariter in eodem loco: * & fa-
ctus est repente de cœlo sonus, tanquam ad-
uentantis spiritus vehementis, & repleuit
totam domum vbi erant sedentes. * Et appa-
ruerunt illis dispersitæ linguæ tamquam ignis
seditque supra singulos eorum: * & repleti sunt
omnes Spiritu sancto, & ceperunt loqui variis
linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui il-
lis. * Erant autem in Ierusalem habitantes Iu-
dæi, viri religiosi ex omni natione quæ sub cœ-
lo est. * Facta autem hac voce, conuenit mul-
titude, & mente confusa est, quoniam audie-
bat vnusquisque lingua sua illos loquentes.
* Stupebant autem omnes, & mirabantur, di-
centes: Nonne ecce omnes isti, qui audiuntur
Galilæi sunt, & quomodo nos audiuimus
vnusquisque linguam nostram, in qua nati su-
mus? * Parthi, & Medi, & Ælami & qui ha-
bitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappa-
dociam, Pontum, & Asiam, * Phrygiam,
& Pamphiliam, Ægyptum, & partes Lybiæ,
quæ est circa Cyrenem, & aduenæ Romani,
* Iudæi quoque, & Proselyti, Cretes, & Ara-
bes: audiuimus eos loquentes, nostris linguis
magnalia Dei. * Stupebant autem omnes, &
mirabantur ad inuicem dicentes: Quidnam
vult hoc esse? * Alii autem irridentes dicebant:
* Quia multo pleni sunt isti. * Stans autem Pe-
trus cum vndecim, leuauit vocem suam, & lo-
cutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Ieru-
salem vniuersi, hoc vobis notum sit, & auri-
bus percipite verba mea. * Non enim, sicut
vos aestimatis, hebrei sunt, cum sit hora diei
tertia: * sed hoc est, quod dictum est per pro-
phetam Iosel: * Et erit in nouissimis diebus
(dicit Dominus) effundam de Spiritu meo
super omnem carnem: & prophetabunt filii ve-
stri, & filiæ vestræ: & iuuenes vestri visiones
videbunt, & seniores vestri somnia somnia-
bunt. * Et quidem super seruos meos, & su-
per ancillas meas, in diebus illis effundam de
Spiritu meo, & prophetabunt: * & dabo pro-
digia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum
sanguinem, & ignem, & vaporem fumum. * Sol
conuerteretur in tenebras, & luna in sangui-
nem antequam veniat dies Domini magnus
& manifestus. * Et erit: omnis quicumque
inuocauerit nomen Domini, saluus erit. * Vi-
ri Israëlitiæ, audite verba hæc: Iesum Nazare-
num, virum approbatum à Deo in vobis,
virtutibus, & prodigiis, & signis, quæ fe-
cit Deus per illum in medio vestri, sicut &
vos scitis: * hunc definito consilio & præ-
scientia Dei traditum, per manus iniquorum
affligentes interemistis: * Quem Deus

*Mat. 3. c.
11.*

*Marc. 8.
16. 3.*

*Luc. 3. c. 16
Joan. 7. d.
39.*

*Sup. 1. a. 8.
Infr. 11. b.*

*25. c. 19.
a. 6.*

*Iosel. 2. g.
28.*

Isa. 44. a. 8

*Rom. 10.
c. 13.*

fuscita-

suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta quod D
impossibile erat teneri illum ab eo. * Dauid 25
enim dicit in eum: * Prouidebam Dominum
in conspectu meo semper: quoniam a dex- 26
tris est mihi ne commoueat. * Propter hoc
latatum est cor meum, & exultauit lingua
mea, insuper & caro mea requiescet in spe: 27
* Quoniam non dereliques animam meam
in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre
corruptionem, * Notas mihi fecisti vias vitæ: 28
& replebis me iucunditate cum faciet tua. * Vi- 29
ri fratres, liceat audenter dicere ad vos de pa-
triarcha Dauid, * quoniam defunctus est, &
sepultus: & sepulchrum eius est apud nos vs-
que in hodiernum diem. * Propheta igitur 30
cum esset, & sciret quia iureiurando iurasset E
illi Deus de fructu lumbi eius sedere super se-
dem eius: * prouidens locutus est de resurre- 31
ctione Christi, quia neque derelictus est in
inferno, neque caro eius vidit corruptionem. 32
* Hunc Iesum resuscitauit Deus, cuius omnes
nos testes sumus. * Dexterâ igitur Dei exalta- 33
tus, & promissione Spiritus sancti accepta a Pa-
tre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.
* Non enim Dauid ascendit in cælum: dixit 34
autem ipse: * Dixit Dominus Domino meo,
sede a dextris meis, * donec ponam inimicos 35
tuos scabellum pedum tuorum. * Certissime
sciat ergo omnis domus Israel, quia & Domi- 36
num eum & Christum fecit Deus, hunc Iesum,
quem vos crucifixistis. * His autem auditis, 37
compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, F
& ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri
fratres? * Petrus vero ad illos: Poenitentiam 38
(inquit) agite, & baptizetur vnusquisque ve-
strum in nomine Iesu, in remissionem pecca-
torum vestrorum: & accipietis donum Spi- 39
ritus sancti. * Vobis enim est repositio, & fi-
lius vestris, & omnibus qui longe sunt, quos- 40
cumque aduocauerit Dominus Deus noster. *
Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, &
exhortabatur eos, dicens: Saluamini a gene- 41
ratione ista praua. * Qui ergo receperunt ser-
monem eius, baptizati sunt: & appositâ sunt 42
in die illa animæ circiter tria millia. * Erant
autem perseverantes in doctrina Apostolo- 43
rum, & communicatione fractionis panis, &
orationibus. * Fiebat autem omni animæ ti- 44
mor: multa quoque prodigia & signa per A-
postolos in Ierusalem fiebant, & metus erat 45
magnus in vniuersis. * Omnes etiam qui cre-
debant, erant pariter, & habebant omnia com-
munia. * Possessiones & substantias vendebant, 46
& diuidebant illa omnibus, prout cuique o-
pus erat. * Quotidie quoque perdurantes v-
nanimiter in templo, & frangentes circa do-
mos panem, sumebant cibum cum exultatio-
ne, & simplicitate cordis, collaudantes Deum, 47

& habentes gratiam ad omnem plebem. Do-
minus autem agebat, qui salui fierent quoti-
die in idipsum.

CAP. III.

*Petrus cum Iohanne claudum à matris utero sa-
nat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis
Christi, quem ostendit esse Messiam promis-
sum per Moysen & prophetas ipsique Abraba.*

Petrus autem & Ioannes ascendebant in
templum, ad horam orationis noniam. *
A Et quidam vir, qui erat claudus: ex viro matris
suz, baiulabatur: quem ponebant quotidie ad
portam templi, quæ dicitur Speciosa, vt pete-
ret eleemosynam ab introeuntibus in tem-
plum. * Is cum vidisset Petrum & Ioannem
incipientes introire in templum, rogabat vt
eleemosynam acciperet. * Intuens autem in
eum Petrus cum Ioanne, dixit: Respice in nos. 5
* At ille intendebat in eos, se aliquid acceptu-
rum ab eis. * Petrus autem dixit: Argentum &
aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc
tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, 6
& ambula. * Et apprehensa manu eius dexte-
ra, alleuauit eum, & protinus consolidatæ sunt
bases eius & plantæ. * Et exiliens stetit, & am-
bulabat: & intrauit cum illis in templum am-
bulans, & exiliens, & laudans Deum. * Et vidit
omnis populus eum ambulantem, & laudan-
tem Deum. * Cognoscebant autem illum, quod
B ipse erat, qui ad eleemosynam sedebat ad Spe-
ciosam portam templi: & impleti sunt stupo-
re & extrasi, in eo quod contigerat illi. * Cum
teneret autem Petrum & Ioannem, cucurrit
omnis populus ad eos, ad porticum quæ ap-
pellatur Salomonis, stupentes. * Videns autem
Petrus respondit ad populum: Viri Israelitæ,
quid miramini in hoc, aut nos quid intucimi-
ni, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus
13 hunc ambulare? * Deus Abraham, & Deus
Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorum,
glorificauit filium suum Iesum, quem vos qui-
dem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati
iudicante illo dimitti. * Vos autem sanctum
& iustum negastis, & petistis virum homici-
dam donari vobis: * auctorem vero vitæ in-
terfecistis, quem Deus suscitauit à mortuis, cu-
ius nos testes sumus. * Et in fide nominis eius,
C hunc, quem vos vidistis, & nostis, confirmauit
nomen eius: & fides, quæ per eum est, dedit
integram sanitatem istam in conspectu om-
nium vestrum. * Et nunc fratres scio quia per
ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.
18 * Deus autem, quæ prænuñciauit per os om-
nium prophetarum, parit Christum suum, sic
impleuit. * Poenitemini igitur, & conuertimini,
vt deleantur peccata vestra: * vt cum venerint
tempora refrigerii à conspectu Domini, & mi-
serit

serit eum, qui prædicatus est vobis, Iesum Christum, * quem oportet quidem cælum
 suscipere usque in tempora restitutionis om-
 nium, quæ locutus est Deus per os sancto-
 rum suorum à sæculo prophetarum. * Moyses
 quidem dixit: quoniam Prophetam suscitat
 vobis Dominus Deus vester de fratribus
 vestris, tanquam me, ipsum audietis iuxta om-
 nia quæcunq; locutus fuerit vobis. * Erit
 autem, omnis anima, quæ non audierit Pro-
 phetam illum, exterminabitur de plebe. * Et
 omnes prophetæ à Samuel, & deinceps, qui
 locuti sunt, annunciauerunt dies istos. * Vos
 estis filij prophetarum, & testamenti, quod
 disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad
 Abraham: * Et in femine tuo benedicentur
 omnes familiæ terræ. * Vobis primum Deus
 suscitâs Filium suum, misit eum benedicen-
 tem vobis: vt conuerteret se vnusquisque à ne-
 quitia sua.

CAP. IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei iussum obtemperant, cessando à doctrina nominis Christi: dimissi verò orantes accipiunt signa dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quicquam proprium habebat, sed suis diuenditis, faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas diuendito agro suo.

Loquentibus autem illis ad populum, su-
 peruenerunt sacerdotes, & magistratus A
 templi, & Sadducæi, * dolentes quod doce-
 rent populum, & annuntiarent in Iesu resur-
 rectionem ex mortuis: * & iniecerunt in eos
 manus, & posuerunt eos in custodiam in cra-
 stinum: Erat enim iam vespere. * Multi au-
 tem eorum, qui audierant verbum, credide-
 runt: & factus est numerus virorum quin-
 que millia. * Factum est autem in crasti-
 num vt congregarentur principes eorum, &
 seniores, & Scribæ in Ierusalem; * & Annas
 princeps sacerdotum, & Caiphas, & Ioannes
 & Alexander, & quotquot erant de genere
 sacerdotali. * Et statuentes in medio, inter-
 rogabant: In qua virtute, aut in quo nomi-
 ne fecistis hoc vos? * Tunc repletus Spiritu
 sancto Petrus, dixit ad eos: Principes popu-
 li, & seniores audite: * Si nos hodie diui-
 dicamur in beneficio hominis infirmi, in
 quo iste saluus factus est, * notum sit omni-
 bus vobis, & omni plebi Israel: quia in nomi-
 ne Domini nostri Iesu Christi Nazareni,
 quem vos crucifixistis, quem Deus suscita-
 uit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis
 sanus. * Hic est lapis, qui reprobatus est à
 vobis ædificantibus, qui factus est in caput

12 anguli: * & non est in alio aliquo salus. Nec
 enim aliud nomen est sub cælo datum homi-
 nibus, in quo oporteat nos saluos fieri. *Act. 4.1. Marc. 12.*
 13 * Videntes autem Petri constantiam & lo-
 quacitatem, compertito quod homines essent sine
 litteris, & idiotæ, admirabantur, & cogno-
 14 cebant eos quoniam cum Iesu fuerant: ho-
 minem quoque videntes stantem cum eis, 16
 qui curatus fuerat, nihil poterant contradi-
 15 cere. * Iusserunt autem eos foras extra con-
 cilium secedere: & conferebant ad inuicem,
 16 * dicentes: Quid faciemus hominibus istis?
 quoniam quidem notum signum factum
 est per eos, omnibus habitantibus Ierusa-
 lem: manifestum est, & non possumus ne-
 17 gare. * Sed ne amplius diuulgetur in popu-
 lum, conuenimur eis, ne vltra loquantur
 18 in nomine hoc vlli hominum. * Et vocantes
 eos, denunciauerunt ne omnino loqueren-
 19 tur, neque docerent in nomine Iesu. * Pe-
 trus vero & Iohannes respondentes, dixe-
 runt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei,
 vos potius audire quam Deum, iudicate:
 20 * Non enim possumus quæ vidimus & audi-
 21 uimus non loqui. * At illi comminantes di-
 miserunt eos: non inuenientes quomodo
 punirent eos, propter populum, quia omnes
 clarificabant id quod factum fuerat in eo
 22 quod acciderat. * Annorum enim erat am-
 23 plius quadraginta homo, in quo factum fue-
 rat signum istud sanitatis. * Dimissi autē ve-
 nerunt ad suos: & annunciauerunt eis, quan-
 ta ad eos principes sacerdotum & seniores
 24 dixissent. * Qui cum audissent, vnanimiter
 leuauerunt vocem ad Deum, & dixerunt. Do-
 mine, tu es qui fecisti cælum, & terram, ma-
 25 re, & omnia quæ in eis sunt: qui Spiritu san-
 cto per os patris nostri David, pueri tui, di-
 xisti: * Quare fremuerunt Gentes, & populi
 26 meditati sunt inania? * Astiterunt reges ter-
 ræ, & principes conuenerunt in vnum aduer-
 sus Dominum, & aduersus Christum eius?
 27 * Conuenerunt enim vere in ciuitate ista ad-
 versus sanctum puerum tuum Iesum, quem
 vnixisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum
 28 Gentibus, & populis Israel. * Facere quæ
 manus tua & consilium tuum decreuerunt
 29 fieri. * Et nunc Domine respice in minas co-
 rum, & da seruis tuis cum omni fiducia lo-
 30 qui verbum tuum. * In eo quod manum
 tuam extendas ad sanitates, & signa & pro-
 31 digia fieri per nomen sancti filij tui Iesu. * Et
 cum orassent, motus est locus, in quo erant
 congregati: & repleti sunt omnes Spiritu
 32 sancto, & loquebantur verbum Dei cum fi-
 ducia. * Multitudinis autem credentium ce-
 rat cor vnum, & anima, vna: nec quisquam
 eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse di-

cebat, sed erant illis omnia communia. * Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis. * Neque enim quilibet egens erat inter illos. Quorū enim possessorum agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant. * Et ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat. * Ioseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum Filius consolationis) Leuites, Cyprius genere, * cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

C A P. V.

Ananias & uxor sua Saphira agro diuendito pretij partem sibi seruant, quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos maxime per Petrum sunt signa, ipsi, in custodia reclusi ab angelo educuntur, & rursus apprehensi non consentiunt ut à predicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio cæsi dimittuntur, gaudentes quod pro Christi nomine cæsi meruissent, quem continue annuntiant.

Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira vxore sua, vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri, cõscia vxore sua: & afferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit. * Dixit autem Petrus: Anania, cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? * Nõne manens tibi manebat, & venumdatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. * Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit & expirauit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierunt. * Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, & efferentes sepelierunt. * Factum est autem quasi horarum trium spacium, & vxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introiit. * Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidisti: At illa dixit: Etiam tanti. * Petrus autem ad eam: Quid utique conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum, ad ostium; & efferent te. * Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intranthes autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum. * Et factus est timor magnus in vniuersa Ecclesia, & in omnes qui

audierunt hæc. * Per manus autem Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis. * Cæterorum autem nemo caudebat se coniungere illis: sed magnificabant eos populus. * Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, & mulierum, ita vt in plateas eicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis. * Concurtebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Ierusalem, afferentes ægros, & vexatos à spiritibus immundis: qui curabantur omnines. * Exurgens autem princeps sacerdotum, & omnes qui cum illo erant (quæ est hæresis Sadducæorum) repleti sunt zelo: & iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica. * Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris, & educens eos, dixit: * Ite, & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius. * Qui cum audissent, intrauerunt diluculo in templum, & docebant: Adueniens autem princeps sacerdotum, & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium, & omnes seniores filiorum Israel: & miserunt ad carcerem vt adducerentur. * Cum autem venissent ministri, & aperto carcere non inuenissent illos, reuersi nunciauerunt, dicentes: Carcerem quidem inuenimus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante ianuas: aperientes autem neminem intus inuenimus. * Vt autem audierunt hos sermones magistratus templi, & principes sacerdotum, ambegebant de illis quidnam fieret. * Adueniens autem quidam nunciavit eis: Quia ecce viri, quos posuisti in carcerem, sunt in templo stantes, & docentes populum. * Tunc abiit magistratus cum ministris, & adduxit illos iuxta: timebant enim populum ne lapidarentur. * Et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio: Et interrogauit eos princeps sacerdotum, * dicens: Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto: & ecce replestis Ierusalem doctrina vestra: & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius. * Respondens autem Petrus, & Apostoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quam hominibus. * Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum, quem vos interfecistis, suspendentes in ligno. * Hunc principem & saluatorem Deus exaltauit dextra sua, ad dandam penitentiam Israeli, & remissionem peccatorum. * Et nos sumus testes horum verborum, & Spiritus sanctus,

quem dedit Deus omnibus obedientibus si-
bi. * Hæc cum audissent, dissecabantur, & co-
gitabant interficere illos. * Surgens autem
quidam in concilio Phariseus, nomine Ga-
maliel, legis doctor honorabilis vniuersæ ple-
bi, iussit foras ad breue homines fieri. * di-
xitque ad illos: Viri Israelitæ, attendite vo-
bis super hominibus istis quid acturi sitis.
* Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens
se esse aliquem, cui consensit numerus viro-
rum circiter quadringentorum: qui occisus
est: & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt,
& redacti ad nihilum. * Post hunc extitit
Iudas Galilæus in diebus professionis, & a-
uerit populum post se, & ipse perijt: & o-
mnes, quotquot consenserunt ei, dispersi
sunt. * Et nunc itaque dico vobis, discedite
ab hominibus istis, & sinite illos: quoniam
si est ex hominibus confilium hoc, aut opus,
dissoluetur: * si vero ex Deo est, non poteri-
tis dissolvere illud, ne forte & Deo repu-
gnare inueniamini. Consenserunt autem
illi. * Et conuocantes Apostolos, cæsis de-
nunciauerunt ne omnino loquerentur in
nomine Iesu, & dimiserunt eos. * Et illi
quidem ibant gaudentes à conspectu concilij,
quoniam digni habiti sunt pro nomine
Iesu contumeliam pati. * Omni autem die
non cessabant, in templo & circa domos do-
centes, & euangelizantes Christum Iesum.

CAP. VI.

*Electio septem diaconorum, crescente indies cre-
dantium numero: Stephani vehementia cum
signis & prodigiis, in quæ plurimi insurgunt
Iudæi: cumq; eum non possent continere, falsis
testibus nituntur opprimere.*

IN diebus autem illis, crescente numero
discipulorum, factum est murmur Græco-
rum aduersus Hebræos, eo quod despic-
rentur in ministerio quotidiano viduæ eo-
rum. * Conuocantes autem duodecim mul-
titudinem discipulorum, dixerunt: Non est
æquum nos derelinquere verbum Dei, & mi-
nistrare mensis. * Considerate ergo fratres,
viros ex vobis boni testimonij septem, ple-
nos Spiritu sancto, & sapientia, quos con-
stituamus super hoc opus. * Nos verò o-
rationi, & ministerio verbi instantes eri-
mus. * Et placuit sermo coram omni mul-
titudine. Et elegerunt Stephanum, virum
plenum fide & Spiritu sancto, & Philip-
pum, & Prochorum, & Nicanorem, & Ti-
monem, & Parmenam, & Nicolaum adue-
nam Antiochenum. * Hos statuerunt ante
conspectum Apostolorum: & orantes impo-
suerunt eis manus. * Et verbum Domini
crescebat, & multiplicabatur numerus disci-

pulorum in Ierusalem valde: multa etiam
turba sacerdotum obediebat fidei. * Ste-
phanus autem plenus gratia, & fortitudine
faciebat prodigia & signa magna in populo.
* Surrexerunt autem quidam de synagoga,
quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenen-
sium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant
à Cilicia, & Asia, disputantes cum Stepha-
no: * & non poterant resistere sapientiæ, &
spiritui qui loquebatur. * Tunc summi-
sunt viros, qui dicerent se audiuisset eum di-
centem verba blasphemie in Moysen, & in
Deum. * Commouerunt itaque plebem, &
seniores, & Scribas: & concurrentes rapue-
runt eum, & adduxerunt in concilium, * &
statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo
iste non cessat loqui verba aduersus locum
sanctum, & legem. * Audiuimus enim eum
dicentem: Quoniam Iesus Nazarenus hic
destruet locum istum, & mutabit traditio-
nes, quas tradidit nobis Moyses. * Er in-
quentes eum omnes, qui sedebant in concilio,
viderunt faciem eius tamquam faciem
Angeli.

CAP. VII.

*Stephanus data respondendi facultate multa re-
fert de patre Dei cum Abraham, eiusq; mino-
ribus, de Moysæ & egressione filiorum Israel ex
Ægypto, de tabernaculo testimonij & templo
per Salomonem adificato: Iudæos reprehendens
quod ipsi & patres eorum Spiritui sancto sem-
per resisterint: quum autem diceret se Iesum à
dextris Dei videre, lapidatur, testibus testi-
ment ad pedes Sauli deponentibus: oratq; pro
lapidantibus.*

Dixit autem princeps sacerdotum: Si hæc
vera se habent? * Qui ait: Viri fratres, &
patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri
nostro Abraham cum esset in Mesopotamia,
prius quam moraretur in Charan, * & dixit
ad illum: * Exi de terra tua, & de cognatione
tua, & veni in terram, quam monstrauero ti-
bi. * Tunc exiit de terra Chaldæorum, & ha-
bitauit in Charan. Et inde, postquàm mortuus
est pater eius, transtulit illum in terram istam,
in qua nunc vos habitatis. * Et non dedit
illi hæreditatem in ea, nec passum pedis:
sed repromisit dare illi eam in possessionem.
* & semini eius post ipsum, cum non haberet
filium. * Locutus est autem ei Deus: * Quia
erit semen eius accola in terra aliena, & ser-
uituri eos subiicient, & male tractabunt eos
annis quadringentis: * & gentem cui ser-
uierint, iudicabo ego, dixit Dominus. Et
post hæc exhibuit, & seruient mihi in loco isto.
* & dedit illi testamentum circumcisio-

Gen. 12.

a. 1.

Gen. 15. c.

13.

Gen. 12.

b. 10.

Gen. 21.

a. 2. 4.

1. *Gen. 25. c.* nis: & sic genuit Isaac, & circumcidit eum
 2. *24. 26.* die octauo: & Isaac, Iacob: & Iacob, duode-
 3. *Gen. 19.* cim Patriarchas. * Et Patriarchæ amulan-
 4. *f. 12. c. 35.* tes, Ioseph vendiderunt in Ægyptum. Et e-
 5. *c. 32.* rat Deus cum eo: & eripuit eum ex omni-
 6. *Gen. 37. f.* bus tribulationibus eius: & dedit ei gratiam
 7. *28.* & sapientiam in conspectu Pharaonis regis
 8. *Gen. 41. c.* Ægypti, & constituit eum præpositum super
 9. *37.* Ægyptum, & super omnem domum suam.
 10. * Venit autem fames in vniuersam Ægyptum
 11. & Chanaan, & tribulatio magna, & non in-
 12. ueniebant cibos partes nostri. * Cum au-
 13. dissest autem Iacob esse frumentum in Ægy-
 14. pto, misit patres nostros primum: * & in se-
 15. cundo cognitus est Ioseph a fratribus suis &
 16. manifestatum est Pharaoni genus eius. * Mit-
 17. tens autem Ioseph accessit Iacob patrem
 18. suum, & omnein cognationem suam in ani-
 19. mabus septuaginta quinque. * Et descen-
 20. dit Iacob in Ægyptum, & defunctus est ip-
 21. se, & patres nostri. * Et translati sunt in
 22. Sichem, & positi sunt in sepulchro, * quod
 23. emit Abraham pretio argenti a filiis He-
 24. mor filij Sichem. * Cum autem appropin-
 25. quaret tempus promissionis, quam confes-
 26. sus erat Deus Abraham, creuit populus, &
 27. multiplicatus est in Ægypto, * quoadus
 28. que surrexit alius rex in Ægypto, qui non
 29. sciebat Ioseph. * Hic circumueniens ge-
 30. nus nostrum, afflixit patres nostros, vt ex-
 31. ponerent infantes suos ne viuificarentur.
 32. * Eodem tempore natus est Moyses, & fuit
 33. gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus
 34. in domo patris sui. * Exposito autem illo,
 35. sustulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum
 36. sibi in filium. * Et eruditus est Moyses omni
 37. sapientia Ægyptiorum, & erat potens in
 38. verbis, & in operibus suis. * Cum autem
 39. impleretur ei quadraginta annorum tem-
 40. pus, ascendit in cor eius vt visitaret fratres
 41. suos filios Israel. * Et cum vidisset quen-
 42. dam iniuriam patientem, vindicauit illum,
 43. & fecit ultionem ei qui iniuriam sustinebat,
 44. percusso Ægyptio. * Existimabat autem
 45. intelligere fratres, quoniam Deus per ma-
 46. num ipsius daret salutem illis: at illi non
 47. intellexerunt. * Sequenti vero die appa-
 48. ruit illis litigantibus: & reconciliabat eos in
 49. pace, dicens: Viri, fratres estis, vt quid no-
 50. cetis alterutrum? * Qui autem iniuriam
 51. faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis
 52. te constituit principem & iudicem super nos?
 53. * Numquid interficere me tu vis, quem ad-
 54. modum interfecisti heri Ægyptium? * Fu-
 55. git autem Moyses in verbo isto: & factus est
 56. aduena in terra Madian, vbi generauit filios
 57. duos. * Et expletis annis quadraginta, ap-
 58. paruit illi in deserto montis Sina Angelus in

1. igne flammæ rubi. * Moyses autem vi-
 2. dens, admiratus est visum, & accedente illo
 3. vt consideraret, facta est ad eum vox Domi-
 4. ni, dicens: * Ego sum Deus patrum tuorum,
 5. Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.
 6. Tremefactus autem Moyses, non audebat
 7. considerare. * Dixit autem illi Dominus:
 8. Solue calceamentum pedum tuorum: locus
 9. enim in quo stas, terra sancta est. * Videns
 10. vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægy-
 11. pto, & gemitum eorum audiui, & descen-
 12. di liberare eos. Et nunc veni, & mitram te
 13. in Ægyptum. * Hunc Moysen, quem ne-
 14. gauerunt, dicentes: Quis te constituit prin-
 15. cipem & iudicem? hunc Deus principem &
 16. & redemptorem misit, cum manu Angeli,
 17. qui apparuit illi in rubo. * Hic eduxit il-
 18. los, faciens prodigia & signa in terra Ægy-
 19. pti, & in rubro mari, & in deserto annis qua-
 20. draginta. * Hic est Moyses, qui dixit filius
 21. Israel: * Prophetam suscitabit vobis Deus
 22. de fratribus vestris, tanquam me ipsum au-
 23. dietis. * Hic est, qui fuit in Ecclesia in so-
 24. litudine cum Angelo, qui loquebatur ei in
 25. monte Sina, & cum patribus nostris: qui
 26. accepit verba vitæ dare nobis. * Cui no-
 27. luerunt obedire patres nostri: sed repule-
 28. lerunt, & auersi sunt cordibus suis in Æ-
 29. gyptum, dicentes ad Aaron: * Fac nobis
 30. deos, qui præcedant nos: Moyses enim hic,
 31. qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus
 32. quid factum sit ei. * Et virulum fecerunt
 33. in diebus illis, & obtulerunt hostiam simul-
 34. lachro, & lætabantur in operibus manuum
 35. suarum. * Conuerit autem Deus, & tradi-
 36. dit eos seruire militiæ cæli, sicut scriptum
 37. est in Libro Prophetarum: * Numquid vi-
 38. ctimas & hostias obtulistis mihi annis qua-
 39. draginta in deserto, domus Israel? * Et sus-
 40. cepistis tabernaculum Moloch, & sidus Dei
 41. vestri Rempham, figuras, quas fecistis, ad-
 42. orare eas. Et transferam vos trans Baby-
 43. lonem. * Tabernaculum testimonij fuit
 44. cum patribus nostris in deserto, sicut dispo-
 45. suit illis Deus, loquens ad Moysen, vt face-
 46. ret illud secundum formam quam viderat.
 47. * Quod & induxerunt, suscipientes patres
 48. nostri cum Iesu in possessionem Gentium, * I. Reg. 1.
 49. quas expulit Deus a facie patrum nostro-
 50. rum, vsque in diebus David, * qui inuenit
 51. gratiam ante Deum, & petiit vt inueneret ta-
 52. bernaculum Deo Iacob. * Salomon autem
 53. ædificauit illi domum. * Sed non excelsus
 54. in manufactis habitat, sicut Propheta dicit:
 55. * Cælum mihi sedes est: terra autem sca-
 56. bellum pedum meorum. Quam domum
 57. ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis
 58. locus requietionis meæ est? * Nonne manus

mea fecit hæc omnia? * Dura ceruice, & incircūcīlis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, ita & vos. * Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuunciabant de aduentu Iusti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis: * quia accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis. * Audientes autem hæc discubantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum. * Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei. * Exclamantes autē voce magna continuenter aures suas & imperum fecerunt vnanimiter in eum. * Et euertentes eum extra ciuitatem lapidabant: & testes depoluerunt vestimenta sua, secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus. * Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu suscipe Spiritum meum. * Positis autem genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormiuit in Domino: Saulus autem erat cor sensiens neci eius.

CAP. VIII.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saul deuastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria conuertit, & in his Simonem magum baptizat: missi ab Apostolis Petrus & Iohannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens virtutis sancti dationem pecunia emere, dure à Petro corripitur: Philippus ab angelo mittitur ad Eunuchum, quem ubi credentem baptizasset à Spiritu raptus deferitur in Azorum.

FActa est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Ierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos. * Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. * Saulus autem deuastabat Ecclesiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam. * Igitur qui dispersi erant pertransibant, euangelizantes verbum Dei. * Philippus autem descendens in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis Christum. * Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebātur, vnanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat. * Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna exibant. * Multi autem paralytici & claudi curati sunt. * Factū est

ergo gaudium in magna illa ciuitate. Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquem magnum: * cui auscultabant omnes à minimo vsque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magis suis dementasset eos. * Cum vero credidissent Philippo euangelizanti de regno Dei, in nomine Iesu Christi baptizabantur viri ac mulieres. * Tunc Simon & ipse credidit, & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo: Videns et signa & virtutes maximas fieri stupens admirabatur. * Cum autē audissent Apostoli qui erant Ierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. * Qui cum venissent, orauerunt pro ipsis vt acciperent Spiritum sanctum: Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu. * Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. * Cum vidisset autem Simon quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniā. * dicens: Dare & mihi hanc potestatem, vt cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum. * Pecunia tua tecum sit in perditionem quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. * Non est tibi pars neque fors in sermone isto. Cor enim tuum non est rectum coram Deo. * Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. * In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. * Respondens autē Simon dixit, Precamini vos pro me ad Dominum, vt nihil veniat super me horum quæ dixistis. * Et illi quidem testificati & locuti verbum Domini redibant Ierosolymam. & multis regionibus Samaritanorum euangelizabant. Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge & vade contra meridianum, ad viam quæ descendit ab Ierusalem in Gazam: Hæc est deserta. * Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops, eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum qui erat super omnes gazas eius, venerat adorare in Ierusalem: * & reuertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam prophetam. * Dixit autem Spiritus Philippo: Accede & adiunge te ad currum istum. * Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Isaiam Prophetam, & dixit: Putaſne intelligis quæ legis? * Qui ait: Et quomodo possum si non aliquis ostenderit mihi? Rogauitque Philippum vt ascenderet, & sederet secum. * Locus autem Scripturæ, quam legebat, erat hic: * Tamquam ouis ad occasionem ductus

est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum. * In humilitate iudicium eius sublatum est. Generationem eius quis enarrabit, quoniam toletur de terra vita eius? Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo? * Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista evangelizavit illi Iesum. * Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari. * Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Iesum Christum. * Et iussit stare eum: & descenderunt uterque in aquam. Philippus, & Eunuchus & baptizavit eum. * Cum autem ascendisset de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens. * Philippus autem inuentus est in Azoto, & pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.

CAP. IX.

Admiranda Sauli persecutoris conversio, Domino ei apparente, & Anania ad ipsum misso, à quo baptizatus capit Damasci acerrime tueri Iesum esse Christum: discipuli vero ipsum demittunt per murum propter Iudeorum insidias: quem Barnabas Ierosolymis ducit ad Apostolos, unde rursum propter insidias dimittitur Tarsum. Petrus Lydda sanat Aeneam paralyticum, & in loppe Tabitham resuscitat.

Galat. 1.6.

13.

Inf. 22. 4.

66.

1. Cor. 15.

b. 8.

2. Cor. 12.

a. 1.

Saulus autem adhuc spirans minarum & a Scædis in discipulos Domini, accessit ad Principem sacerdotum. * & petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset huius viæ viros, ac mulieres, vivos perduceret in Ierusalem. * Et cum iter faceret, conigit ut appropinquaret Damasco: & subito circumfusus eum lux de caelo. * Et cadens in terram audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? * Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. * Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere? * Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti audientes quidem vocem, neminem autem videntes. * Surrexit autem Saulus de terra, apertisq; oculis nihil videbat. Ad manu

9 autem illum trahentes, introduxerunt Damascum. * Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit. * Erat autem quidam discipulus Damasci nomine Ananias: & dixit ad illum in visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine. * Et Dominus ad eum: Surge, & vade in vicum qui vocatur rectus: & quare in domo Iudæ Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat. * Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem sibi manus ut visum recipiat. * Respondit autem Ananias: Domine, audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Ierusalem: * & hic habet potestatem à principibus sacerdotum alligandi omnes qui inuocant nomen tuum. * Dixit autem ad eum Dominus: Vade quoniam voluntas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel. * Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. * Et abiit Ananias, & introiit in domum: & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto. * Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquam squamæ, & visum recepit: & surgens baptizatus est. * Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot. * Et continuo in synagogis prædicabat Iesum, quoniam hic est Filius Dei. * Stupebant autem omnes qui audiebant, & dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Ierusalem eos, qui inuocabant nomen istud: & huc ad hoc venit, ut vinceret illos duceret ad Principes sacerdotum? * Saulus autem multo magis conualecebat, & confundebat Iudeos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus. * Cum autem implerentur dies multi, consilium fecerunt in vnum Iudæi ut eum interficerent. * Nox autem facta sunt Saulo insidias eorum. * Custodiebant autem portas die ac nocte, ut eum interficerent. * Accipientes autem eum discipuli, nocte per murum dimiserunt eum submittentem in sporta. * Cum autem venisset in Ierusalem, tentabat eum iungere discipulis & omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus. * Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narrauit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Iesu. * Et erat cum illis intrans & exiens in Ierusalem, & fiducialiter agens in nomine Domini. * Loquebatur quoque Gentibus, & disputabat cum Græcis: illi autem querebant oc-

cidere eum. * Quod cum cognouissent fra-
 tres deduxerunt eum Cæsaream, & dimise-
 runt Tarsum. * Ecclesia quidem per totam
 Iudæam, & Galilæam, & Samariam, habebat
 pacem, & edificabatur ambulans in timore
 Domini, & consolatione sancti Spiritus re-
 plebatur. * Factum est autem, ut Petrus dum
 pertransiret vniuersos, deueniret ad sanctos,
 qui habitabant Lyddæ. * Inuenit autem ibi
 hominem quendam, nomine Æneam, ab
 annis octo iacentem in grabato, qui erat
 paralyticus. * Et ait illi Petrus: Ænea, san-
 te Dominus Iesus Christus: surge, & sterne
 tibi. Et continuo surrexit. * Et viderunt eum
 omnes, qui habitabant Lyddæ & Saronæ:
 qui conuersi sunt ad Dominum. * In Ioppe
 autem fuit quædam discipula, nomine Ta-
 bitha, quæ interpretata, dicitur Dorcas. Hæc
 erat plena operibus bonis, & Eleemosynis,
 quas faciebat. * Factum est autem in diebus
 illis, ut infirmata moreretur. Quam cum la-
 uissent, posuerunt eam in cœnaculo. * Cum
 autem prope esset Lydda ad Ioppen, discipuli
 audientes quia Petrus esset in ea, miserunt
 duos viros ad eum rogantes: Ne pigritera
 venire visque ad nos. * Exurgens autem Pe-
 trus venit cum illis. Et cum aduenisset, duxe-
 runt illum in cœnaculum: & circumstete-
 runt illi omnes viduæ stantes, & ostendentes
 ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dor-
 cas. * Eiectis autem omnibus foras, Petrus
 ponens genua orauit: & conuersus ad cor-
 pus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit o-
 culos suos: & viso Petro, resedit. * Dans au-
 tem illi manum erexit eam. Et cum vocasset
 sanctos, & viduas, assignauit eam viuam.
 * Notum autem factum est per vniuersam
 Ioppen: & crediderunt multi in Domino.
 * Factum est autem, ut dies multos morare-
 tur in Ioppe, apud Simonem quendam co-
 riarium.

C A P. X.

*Iussu Angeli accersit Cornelius Centurio Pe-
 trum, qui per linthei visionem admonitus
 Gentes ad Euangelium admittendas esse,
 venit ad illum: quumque super omnes
 verbum eius de CHRISTO audientes
 spiritus sanctus descendisset, iussit eos ba-
 ptizari.*

VIt autem quidam erat in Cæsarea, no-
 mine Cornelius, Centurio cohortis quæ
 dicitur Italica, * religiosus, ac timens Deum
 cum omni domo sua, faciens eleemosynas
 multas plebi, & deprecans Deum semper: is
 vidit in visu manifeste, quasi hora diei nona

Angelum Dei introeuntem ad se, & dicen-
 tem sibi, Corneli. * At ille intuens eum,
 timore correptus, dixit: Quid est, Domi-
 ne? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & e-
 leemosynæ tuæ, ascenderunt in memo-
 riam in conspectu Dei. * Et nunc mitte
 viros in Ioppen, & accersi Simonem quen-
 dam, qui cognominatur Petrus: hic ho-
 spitatur apud Simonem quendam coria-
 rium, cuius est domus iuxta mare: hic di-
 cet tibi quid te oporteat facere. * Et cum
 discessisset Angelus, qui loquebatur illi:
 vocauit duos domesticos suos, & militem
 metuentem Dominum, ex his qui illi pa-
 rebant. * Quibus cum narrasset omnia,
 misit illos in Ioppen. * Postera autem die
 inter illis facientibus, & appropinquantibus
 ciuitati, ascendit Petrus in superiora
 ut oraret circa horam sextam. * Et cum
 furiret, voluit gustare, Parantibus autem
 illis, cecidit super eum mentis excessus: &
 vidit cœlum apertum, & descendens vas
 quoddam, velut linteum magnum, qua-
 tuor initiis subniti de cœlo in terram,
 * in quo erant omnia quadrupedia, & fer-
 pentia terræ, & volatilia cœli. * Et facta
 est vox ad eum: Surge Petre, occide &
 manduca. * Ait autem Petrus Absit Do-
 mine, quia nunquam manducaui omne
 commune & immundum. * Et vox iterum
 secundo ad eum: Quod Deus purificauit,
 tu commune ne dixeris. * Hoc autem fa-
 ctum est per ter: & statim receptum est
 vas in cœlum. * Et dum intra se hæsitaret
 Petrus, quidnam esset visio, quam vi-
 disse: ecce viri, qui missi erant a Corne-
 lio, inquirentes domum Simonis, astie-
 runt ad ianuam. * Et cum vocassent, in-
 terrogabant, si Simon qui cognominatur
 Petrus, illic haberet hospitium. * Petro au-
 tem cogitante de visione, dixit Spiritus ei:
 Ecce viri tres quærunte te. * Surge itaque, de-
 scende, & vade cum eis nihil dubitans: quia
 ego misi illos. * Descendens autem Pe-
 trus ad viros, dixit: Ecce ego sum, quem quæ-
 ritis: quæ causa est, propter quam venistis?
 * Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir ius-
 tus, & timens Deum, & testimonium ha-
 bens ab vniuersa gente Iudæorum, respon-
 sum accepit ab Angelo sancto, accersire
 te in domum suam, & audire verba abs te.
 * Introducens ergo eos, recepit hospitio.
 * Sequenti autem die surgens profectus est
 cum illis: & quidam ex fratribus ab Ioppe
 comirati sunt eum. * Altera autem die introi-
 uit Cæsaream. Cornelius vero expectabat il-
 los, conuocatis cognatis suis, & necessariis
 amicis. * Et factum est cum introisset
 Petrus,

Petrus, obuius venit ei Cornelius, & proci-
dens ad pedes eius adorauit. * Petrus vero 26
eleuauit eum, dicens: Surge, & ego ipse ho-
mosum. * Et loquens cum illo intrauit, & 27
inuenit multos qui conuenerant: * dixitque 28
ad illos: Vos scitis quomodo abominatum
sit viro Iudæo, coniungi aut accedere ad alieni-
genam: sed mihi ostendit Deus neminem
communem aut immundum dicere homi-
nem. * Propter quod sine dubitatione veni
accerfistis. Interrogo ergo, quam ob causam
accerfistis me? * Et Cornelius ait: A nudiuf-
quarta die vsque ad hanc horam, orans eram
hora nona in domo mea, & ecce vir stetit an-
te me in veste candida, & ait: * Corneli, exau-
dita est oratio tua, & elemosynæ tuæ com-
memoratae sunt in conspectu Dei. * Mitte er-
go in Ioppen, & accerfi Simonem, qui co-
gnominatur Petrus: hic hospitatur in domo
Simonis coriarij iuxta mare. * Confestim er-
go misi ad te: & tu benefecisti veniendo. Nūc
ergo omnes nos in conspectu tuo adiungimus,
audire omnia quaecunque tibi præcepta sunt
a Domino. * Aperiens autem Petrus os suū,
dixit: In veritate comperi, * quia non est per-
sonarum acceptor Deus: * sed in omni gente
qui timeret eum, & operatur iustitiam, accep-
tus est illi. * Verbum misit Deus filiis Israel,
annunciāns pacem per Iesum Christū: (Hic
est omnium Dominus.) * Vos scitis quod fa-
ctum est verbum per vniuersam Iudæam: in-
cipiens enim a Galilæa, post baptismū, quod
prædicauit Ioannes, * Iesum a Nazareth: 38
quomodo vixit cum Deo Spiritu sancto, &
virtute, qui pertransiit benefaciendo & sa-
nando omnes oppressos a diabolo, quoniam
Deus erat cum illo. * Et nos testes sumus om-
nium, quæ fecit in regione Iudæorum, &
Ierusalem, quem occiderunt suspendentes
in ligno. * Hunc Deus suscitauit tertia die, &
dedit eum manifestum fieri, * non omni po-
pulo, sed testibus præordinatis a Deo: nobis,
qui manducauimus & bibimus cum illo,
postquam resurrexit a mortuis. * Et præcep-
it nobis prædicare populo, & testificari,
quia ipse est, qui constitutus est a Deo iudex
viventium & mortuorum. * Huic omnes Pro-
phetae testimonium perhibent, remissionem
peccatorum accipere, per nomen eius omnes,
qui credunt in eum. * Adhuc loquente Pe-
tro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super
omnes qui audiebant verbum. * Et obitu-
perunt ex circumcisione fideles, qui vene-
rant cum Petro: quia & in nationes gratia
Spiritus sancti effusa est. * Audiebant enim
illos loquentes linguis, & magnificantes
Deum. * Tunc respondit Petrus: Nunquid
aquam quis prohibere potest, vt non bapti-

zentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt
sicut & nos? * Et iussit eos baptizari in nomi-
ne Domini Iesv Christi. Tunc rogau-
runt eum vt maneret apud eos aliquot die-
bus.

CAP. XI.

*Petrus disceptantibus fratribus quod ad Gentes
acceffisset, rei ordinem exponit: multis Antio-
chia conuersis predicatione discipulorum, mis-
titur ad eos Barnabas ab Ecclesia Iero solymi-
tana, qui multis conuersis adducit eo & Sau-
lum a Tarsō: cum quo mittitur Ierusalem, vt
in famem ab Agabo propheta predictam se-
raret fratribus elemosynam.*

A Vdierunt autem Apostoli, & fratres, qui
erant in Iudæa: quoniam & Gentes re-
ceperunt verbum Dei. * Cum autem ascen-
disset Petrus Ierusalem, disceptabant ad-
uersus illum, qui erant ex circumcisione,
dicentes: Quare introisti ad viros præpu-
tium habentes, & manducaisti cum illis? * In-
cipiens autem Petrus exponebat illis ordi-
nem, dicens. * Ego eram in ciuitate Ioppe
orans, & vidi in excessu mentis visionem,
descendens vas quoddam velut linteam ma-
gnum quatuor initis submitti de cælo, &
venit vsque ad me. * In quod intuens consi-
derabam, & vidi quadrupedia terræ, & be-
stias, & reptilia, & volatilia cæli. * Audiaui au-
tem & vocem dicentem mihi: Surge Petre,
occide, & manduca. * Dixi autem: Nequa-
quam Domine: quia commune aut immun-
dum nunquam introiit in os meum. * Re-
spondit autem vox secundo de cælo: Que
Deus mundauit, tu ne commune dixeris.
* Hoc autem factum est per ter: & recepta
sunt omnia iursim in cælum. * Et ecce viti
tres confestim astiterunt in domo, in qua
eram, missi a Cæsarea ad me. * Dixit autem
Spiritus mihi, vt irem cum illis, nihil hæsi-
tans. Venerunt autem mecum & sex fratres
isti, & ingressi sumus in domum viri. * Nar-
rauit autem nobis, quomodo vidisset Ange-
lum in domo sua, stantem & dicentem sibi:
Mitte in Ioppen, & accerfi Simonem, qui co-
gnominatur Petrus, * qui loquetur tibi ver-
ba, in quibus saluus eris tu & vniuersa domus
tua. * Cum autem cœpisssem loqui, cecidit
Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in
initio. * Recordatus sum autem verbi Domi-
ni, sicut dicebat: Ioannes quidem baptiza-
uit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu
sancto. * Si ergo eandem gratiam dedit illis
Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Do-
minum Iesv Christum: ego quis eram

* Deut. 19.
d. 17.

2. Par. 19.
b. 7.

Iob. 34. b.
19.

Sap. 6. b. 8.
Ecc. 35. b.

16.
Rom. 2. b.

11.
Gal. 2. b. 6.

Ephes. 6. b.
9.

Col. 3. d. 25
1. Pet. 1. c.

17.
Luc. 4. b.

14.
Ier. 31. f.

34.
Mich. 7. d.

18.

Sup. 12.
Act. 10.
Mar. 16.
Gal. 3.
Ier. 16.
Ier. 17.

qui possem prohibere Deum? * His auditis, 18
 ceciderunt: & glorificauerunt Deum, dicen- C
 tes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit
 Deus ad vitam. * Et illi quidem, qui dispersi 19
 fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat sub
 Stephano, perambulauerunt vique Phœni-
 cien, & Cyprum, & Antiochiam, nemini lo-
 quentes verbum, nisi solis Iudæis. * Erant au- 20
 tem quidam ex eis viri Cyprij, & Cyrenæi,
 qui cum introissent Antiochiam, loqueban-
 tur & ad Græcos, annunciantes Dominum
 Iesum. * Et erat manus Domini cum eis: mul- 21
 tusque numerus credentium conuersus est
 ad Dominum. * Perucnit autem sermo ad 22
 aures Ecclesiæ, quæ erat Ierosolymis, super
 istis: & miserunt Barnabam vique ad Antio-
 chiam. * Qui cum peruenisset & vidisset gra- 23
 tiam Dei gapitū est: & hortabatur omnes in
 proposito cordis permanere in Domino:
 * qui erat vir bonus, & plenus Spiritu San- 24
 cto, & fide. Et apposita est multa turba Do-
 mino. * Profectus est autem Barnabas Tar- 25
 sum, vt quæreret Saulum: quem cum inue-
 nisset, perduxit Antiochiam. * Et annum to- 26
 tum conuersati sunt ibi in Ecclesia: & docue-
 runt turbam multam, ita vt cognominaren-
 tur primum Antiochiæ discipuli, Christiani.
 * In his autem diebus superuenerunt ab Ie- 27
 rosolymis prophete Antiochiam: & surgens 28
 vnus ex eis nomine Agabus, significabat per
 spiritum famem magnam futuram in vniuer-
 so orbe terrarum, quæ facta est sub Claudio.
 * Discipuli autem, prout quis habebat, pro- 29
 posuerunt singuli in ministerium mittere
 habitantibus in Iudæa fratribus: * quod & 30
 fecerunt, mittens ad seniores per manus Bar-
 nabæ & Sauli.

CAP. XII.

*Herodes occiso Iacobo Petrum retrudit in carce-
 rem, cupiens post Pascha eum tradere populo
 occidendum, sed orante pro eo sine intermissione
 Ecclesia, Angelico eductus auxilio, fratribus
 magnum attulit gaudium, facta autem de car-
 ceris custodibus inquisitione, Herodes proficisci-
 tur Cæsaream, quumque diuinos honores à po-
 pulo oblatos non respuerit, percussus est ab An-
 gelo, & consumptus à vermibus expirauit.*

Eodem autem tempore misit Herodes rex
 manus, vt affligeret quosdam de Eccle-
 sia. * Occidit autem Iacobum fratrem Ioan-
 nis gladio. * Videns autem quia placeret Iu-
 dæis, apposuit vt apprehenderet & Petrum.
 Erant autem dies Azymorum. * Quem cum
 apprehendisset, misit in carcerem, tradens
 quatuor quaternionibus militum custodien-
 dum, volens post Pascha producere eum po-
 pulo. * Et Petrus quidem seruabatur in car-

cere. Oratio autem hebat sine intermissione
 ab Ecclesia ad Deum pro eo. * Cum autem
 producturus eum esset Herodes, in ipsa no-
 cte erat Petrus dormiens inter duos milites,
 vinculus catenis duabus: & custodes ante o-
 stium custodiebant carcerem. * Et ecce An-
 gelus Domini astitit: & lumen resulsit in ha-
 bitaculo: percussitque latere Petri, excitauit
 eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt
 catenæ de manibus eius. * Dixit autem An-
 gelus ad eum: Præcingere, & calcea te cali-
 gas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circum-
 da tibi vestimentum tuum, & sequare me. * E-
 xiens sequebatur eum, & nesciebat quia ve-
 rum est, quod fiebat per Angelum: existima-
 bat autem se visum videre. * Transcuentes au-
 tem primam & secundam custodiam, vene-
 runt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuita-
 tem: quæ vltro aperta est eis. Et exeuntes
 processerunt vicum vnum: & continuo dis-
 cessit Angelus ab eo. * Et Petrus ad se reuer-
 sus, dixit: Nunc scio vere, quia misit Domi-
 nus Angelum suum, & eripuit me de manu
 Herodis, & de omni expectatione plebis Iu-
 dæorum. * Consideransque venit ad domum
 Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus est
 Marcus, vbi erant multi congregati, & oran-
 tes. * Pulsante autem eo ostium ianuæ, pro-
 cessit puella ad audiendum, nomine Rhode.
 * Et vt cognouit vocem Petri, præ gaudio nō
 aperuit ianuam, sed intro currens nunciavit
 stare Petrum ante ianuam. * At illi dixerunt
 ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se
 habere. Illi autem dicebant: Angelus eius est.
 * Petrus autem perseuerabat pulsans. Cui
 autem aperuisset, viderunt eum, & obstupe-
 runt. * Annuens autem eis manu vt tacerent,
 narrauit quomodo Dominus eduxisset eum
 de carcere, dixitque: Nunciate Iacobo, &
 fratribus hæc. Et egressus abiit in alium lo-
 cum. * Facta autem die, erat non parua tur-
 batio inter milites, quidnam factum esset de
 Petro. * Herodes autem cum requisisset eū,
 & non inuenisset, inquisitione facta de custo-
 dibus, iussit eos duci: descendensque à Iudæa
 in Cæsaream, ibi commoratus est. * Erat
 autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At illi vni-
 uersim venerunt ad eum, & persuaso Blasto,
 qui erat super cubiculum regis, postulabant
 pacem, eo quod alerentur regiones eorum
 ab illo. * Statuto autem die, Herodes vesti-
 tus veste regia, sedit pro tribunali, & concio-
 nabatur ad eos. * Populus autem acclama-
 bat: Dei voces, & non hominis. * Confestim
 autem percussit eum Angelus Domini, eo
 quod non dedisset honorem Deo: & consum-
 ptus à vermibus, expirauit. * Verbum autem
 Domini crescebat, & multiplicabatur. * Bar-

nabas autem & Saulus reuerſi ſunt ab Ieroſolymis * expleto miniſterio, aſſumpto Ioanne, qui cognominatus eſt Marcus.

CAP. XIII.

Saulus & Barnabas iubentur à Spiritu ſancto ſegregari ad opus prædicationis inter Gentes, & Barieſu ſive Elima mago, qui eorum prædicationi reſiſtebat, ad Pauli verbum excacato, credit Sergius Paulus in Antiochia Piſidia Paulus in ſynagoga latius de Chriſto diſſerit, ſed in dactis blaſphemantibus & perſecutionem in eo excitantibus, conuertuntur ad Gentes iuxta Iſaia vaticinium.

ERant autem in Eccleſia, quæ erat Antiochia, prophete, & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saul. * Miſtrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos. * Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimiſerunt illos. * Et ipſi quidem miſſi à Spiritu ſancto abierunt Seleuciam; & inde nauigauerunt Cyprum. * Et cum veniſſet Salaminam, prædicabant verbum Dei in ſynagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem in miniſterio. * Et cum perambularent vniuerſam inſulam, vſque Paphum, inuenerunt quemdam virum magnum pseudopropheta, Iudæum, cui nomen erat Barieſu, * qui erat cum Proconſule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accerſitis Barnaba & Saulo, deſiderabat audire verbum Dei. * Reſiſtebat autem illis Elymas magus (ſic enim interpretatur nomen eius), quærens auertere Proconſulem à fide. * Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu ſancto, intuens in eum, * dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iuſtitie, non deſinis ſubvertere vias Domini rectas. * Et nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus, non videns ſolem vſque ad tempus. Et conſeſtim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circueiſens quærebat, qui ei manum daret. * Tunc Proconſul cum viſiſſet factum, credidit admittans ſuper doctrina Domini. * Et cum à Papho nauigaſſent Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphilie. Ioannes autem diſcedens ab eis, reuerſus eſt Ieroſolymam. * Illi vero pertranſeunt Pergen, venerunt Antiochiam Piſidie: & ingreſſi ſynagogam die ſabbatorum, ſederunt. * Poſt lectionem autem legis, & Prophetarum, miſerunt prin-

cipes ſynagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem, dicite. * Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicens, ait: Viri Iſraelitæ, & qui timetis Deum, audite: * Deus plebis Iſrael elegit Patres noſtros, & plebem exaltauit, cum eſſent incolæ in terra Egypti, & exiit in brachio excelſo eduxit eos ex ea, * & per quadraginta annorum tempus mores eorum ſuſtinuit in deſerto. * Et deſtruens gentes ſeptem in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorum, * quali poſt quadringentos & quinquaginta annos: * & poſt hæc dedit iudices vſque ad Samuel Prophetam. * Et exinde poſtulauerunt regem: & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin, annis quadraginta. * & amoto illo, ſuſcitauit illis David regem: cui teſtimonium perhibens, dixit: * Inveni David filium Ieſſe, virum ſecundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. * Huius Deus ex ſemine ſecundum promiſſionem eduxit Iſrael ſaluatorem Ieſum, * prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius baptiſmum pœnitentie omni populo Iſrael. * Cum impletem autem Ioannes curſum ſuum dicebat: Quem me arbitramini eſſe, * Non ſum ego, ſed ecce venit poſt me, cuius non ſum dignus calcementa pedum ſoluere. * Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum vobis verbum ſcriptum huius miſſum eſt. * Qui enim habitabant Ieruſalem, & principes eius, hunc ignorantes, & voces prophetarum, quæ per omne ſabbatum leguntur, ut dicantur impleuerunt: * & nullam cauſam mortis inuenientes in eo, petierunt à Pilato, ut interficerent eum. * Cumque conſumpſſent omnia, quæ de eo ſcripta erant, deponentes eum de ligno, poſuerunt eum in monumento. * Deus vero ſuſcitauit eum à mortuis tertia die: qui viſus eſt per dies multos hiſ. * qui ſimul aſcenderant cum eo de Galilee in Ieruſalem: qui vſque nunc ſunt teſtes eius ad plebem. * Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad patres noſtros reproſmiſſio facta eſt: * quoniam hanc Deus adimpleuit filiis noſtris, reſuſcitans Ieſum, ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: * Filius meus es tu, ego hodie genui te. * Quod autem tem ſuſcitauit eum à mortuis, amplius iam non reuerſurum in corruptionem, ita dixit: * Quia dabo vobis ſancta David fidelia. * Idcirco & alias dicit: * Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. * David enim in ſua generatione cum adminiſtraret, voluntati Dei dormiuit: & appoſitus eſt ad patres ſuos, & vidit corruptionem. * Quem vero Deus ſuſcitauit à mortuis, non vidit

corruptionem. * Notum igitur sit vobis vi-
 ri fratres, quia per hunc vobis remissio pec-
 catorum annuntiatur. & ab omnibus, qui-
 bus non potuistis in lege Moyſi iustificari,
 * in hoc omnis, qui credit, iustificabitur.
 * Videte ergo, ne superueniat vobis quod di-
 ctum est in Prophetis: * Videte contempto-
 res, & admiramini, & disperdimini: quia opus
 operor ego in diebus vestris, opus quod non
 credetis, si quis enarrauerit vobis. * Exeun-
 tius autem illis, rogabant, vt sequenti sabbat-
 o loquerentur sibi verba hæc. * Cumque di-
 missa esset synagoga secuti sunt multitudine
 eorum, & colentium aduenatum Paulum &
 Barnabam: qui loquentes suadebant eis, vt
 permanerent in gratia Dei. * Sequenti vero
 sabbato pene vniuersa ciuitas conuenit au-
 dire verbum Dei. * Videntes autem turbas
 Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant
 his, quæ a Paulo dicebantur, blasphemantes
 * Tunc constanter Paulus & Barnabas dixe-
 runt: Vobis oportebat primum loqui verbu
 Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos
 vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur
 ad Gentes. * Sic enim præcepit nobis Domi-
 nus: * Posui te in lucem Gentium, vt sis in sa-
 lutem vsque ad extremum terræ. * Audien-
 tes autem Gentes gauisæ sunt, & glorifica-
 bant verbum Domini: & crediderunt quot-
 quot erant præordinati ad vitam æternam.
 * Disseminabatur autem verbum Domini
 per vniuersam regionem. * Iudæi autem cõ-
 citauerunt mulieres religiosas, & honestas,
 & primos ciuitatis, & excitauerunt persecu-
 tionem in Paulum & Barnabam: & eiecerunt
 eos de sinibus suis. * At illi, excusso puluere
 pedum in eos, venerunt Iconium. * Discipu-
 li quoque replebantur gaudio, & Spiritu
 sancto.

CAP. XIV.

*Multis Iudaorum ac Ethnicorum Iconij fidem in
 Christum suscipientibus, concitatur a Iudæis
 tumultus in Apostolos, qui Lystram fugiunt,
 ubi Paulus claudum à matris utero curat: po-
 pulumque ac sacerdotes ob id ipsis tanquã di-
 sacrificare volentes aggre compeſcunt, sed conci-
 tati à Iudæis superuenientibus turbæ, Paulus
 lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cumque
 surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per va-
 ria loca exhortantes, & presbyteros ordinantes
 reuertuntur Antiochiam.*

Factum est autem Iconij, vt simul introi-
 rent in synagoram Iudæorum, & loque-
 rentur, ita vt crederet Iudæorum & Greco-
 rum copiosa multitudo. * Qui vero incredu-
 li fuerunt Iudæi, suscitauerunt, & ad iracu-

diam concitauerunt animas Gentium
 3 uersus fratres. * Multo igitur tempore de-
 morati sunt, fiducialiter agentes in Domino
 testimonium perhibente verbo gratiæ suæ,
 dante signa & prodigia fieri per manus eorū.
 4 * Diuisa est autem multitudo ciuitatis: &
 quidam quidem erant cum Iudæis, quidam
 5 vero cum Apostolis. * Cum autem factus es-
 set impetus Gentilium & Iudæorum cum
 principibus suis, vt contumeliis afficerent, &
 6 lapidarent eos, intelligentes confugerunt ad
 ciuitates Lycaoniæ, Lystram & Derben, &
 vniuersam in circuitu regionem, & ibi euan-
 7 gelizantes erant. * Et quidam vir Lystris in-
 firmus pedibus sedebat, claudus ex vtero ma-
 8 tris suæ, qui numquam ambulauerat. * Hic
 audiuit Paulum loquentem. Qui intuitus
 eum & videns quia fidem haberet vt saluus
 9 fieret, dixit magna voce: Surge super pedes
 10 tuos rectus. Et exiit, & ambulabat. * Tur-
 bæ autem cum vidissent, quod fecerat Pau-
 lus, leuauerunt vocem suam, Lycaonice di-
 centes: Dij similes facti hominibus, descen-
 11 derunt ad nos. * Et vocabant Barnabam Io-
 uem, Paulum vero Mercurium: quoniam
 12 ipse erat dux verbi. * Sacerdos quoque Iouis,
 qui erat ante ciuitatem, tauros & coronas
 ante ianuas afferens, cum populis volebat sa-
 13 crificare. * Quod vbi audierunt Apostoli,
 14 Barnabas & Paulus, conscissis tunicis suis
 exilierunt in turbas, clamantes & dicen-
 tes: Viri, quid hæc facitis? nos mortales
 sumus, similes vobis homines, annunciantes
 vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum,
 15 qui fecit cælum, & terram, & mare, & om-
 16 nia, quæ in eis sunt: * qui in præteritis gene-
 rationibus dimisit omnes gentes ingredi
 17 vias suas. * Et quidem non sine testimonio
 semetipsum reliquit, benefaciens de cælo.
 18 dās pluuias & tēpora fructifera, implens cibo
 & lætitia corda nostra. * Et hæc dicentes, vix
 19 sedauerunt turbas, ne sibi immolarent. * Su-
 peruenerunt autem quidam ab Antiochia &
 Iconio Iudæi: & persuasis turbis, lapidantes-
 20 que Paulum, traxerunt extra ciuitatem, exi-
 stimantes eum mortuum esse. * Circumdanti-
 bus autem eum discipulis, surgens intrauit
 ciuitatem, & postera die profectus est cum
 21 Barnaba in Derben. * Cumque euangelizaf-
 sent ciuitati illi, & docuissent multos, reuer-
 si sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam.
 22 * Confirmantes animas discipulorum, ex-
 hortantesque vt permanerent in fide: &
 quoniam per multas tribulationes oportet
 nos intrare in regnum Dei. * Et cum consti-
 tuissent illis per singulas ecclesias presby-
 teros, & orassent cum ieiunationibus, com-
 mendauerunt eos Domino, in quem credi-

erunt. * Transeuntesque Pifidiam, venerunt 23
in Pamphylia, & loquentes verbum Do- 24
mini in Perge, descenderunt in Attalia:
* & inde nauigauerunt Antiochiam, vnde 25
erant traditi gratiæ Dei, in opus quod com-
pleuerunt. * Cum autem venissent, & con- 26
gregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fe-
cisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gen-
tibus ostium fidei. * Morati sunt autem tem- 27
pus non modicum cum discipulis.

CAP. XV.

*Orta Antiochia seditione propter Iudaos volentes
Gentes ad Deum conuersas circumcidi, Paulus
& Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui
post Petri & Iacobi suffragia, communi decre-
to per litteras statuunt, Gentes conuer, as non li-
gari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia
inuifere loca in quibus prædicauerat, separatur
à Barnaba, eo quod noller Iohannem assumi.*

ET quidam descendentes de Iudæa, doce- 1
bant fratres: * Quia nisi circumcidamini A
secundum morem Moysi, non potestis sal-
uari. * Facta ergo seditione non minima. 2
Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt
ut ascenderent Paulus & Barnabas, & qui-
dam alij ex alijs, ad Apostolos & presbyteros
in Ierusalem, super hac quæstione. * Illi ergo 3
deducti ab Ecclesia, pertransibant Phœnicæ
& Samariam, narrantes conuersionem Gen-
tium: & faciebant gaudium magnum omni-
bus fratribus. * Cum autem venissent Iero- 4
solymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab A-
postolis, & senioribus, annunciantes quanta
Deus fecisset cum illis. * Surrexerunt autem 5
quidam de hæresi Phariseorum, qui credi-
derunt, dicentes: Quia oportet circumcidi 6
eos, præcipere quoque seruare legem Moysi.
* Conueneruntque Apostoli & seniores vi- 6
dere de verbo hoc. * Cum autem magna con- 7
quifitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos:
* Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis 8
diebus Deus in nobis elegit, per os meum
audire Gentes verbum Euangelij, & credere.
* Et qui nouit corda Deus, testimonium per 9
hibuit, dans illis Spiritum sanctum, sicut &
nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, 10
fide purificans corda eorum. * Nunc ergo
quid tentatis Deum, inponere iugum super
cervices discipulorum, quod neque patres
nostri, neque nos portare potuimus? Sed
per gratiam Domini Iesu Christi credimus
saluari, quemadmodum & illi. * Tacuit au-
tem omnis multitudo: & audiebant Barna-
bam & Paulum, narrantes quanta Deus fe-
cisset signa & prodigia in Gentibus per eos.

13 * Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus,
14 dicens: Viri fratres, audite me. Simon narra-
uit quemadmodum primum Deus visitauit
sumere ex Genibus populum nomini suo.
15 * Et huic concordant verba Prophetarum,
16 sicut scriptum est: * Post hæc reuertar, & te-
ædificabo tabernaculum David, quod deci-
dit: & diruta eius reædificabo, & erigam il-
17 lud: * ut requirât ceteri hominum Dominum
& omnes gentes, super quas inuocatum est
nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.
18 * Notum à sæculo est Domino opus suum.
19 * Propter quod ego iudico, non inquietari
eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum,
20 sed scribere ad eos, ut abstineant se a conta-
minationibus simulachrorum, & fornicatio-
21 ne, & suffocatis, & sanguine. * Moyses enim
a temporibus antiquis habet in singulis ci-
uitatibus, qui eum prædicent in synagogis,
22 ubi per omne sabbatum legitur. * Tunc pla-
cuit Apostolis, & senioribus cum omni Ec-
clesia, eligere viros ex eis, & mittere Antio-
chiam cum Paulo & Barnaba, Iudam, qui
cognomiabantur Barsabas, & Silam, viros
23 primos in fratribus, * scribentes per manus
eorum. Apostoli & seniores fratres, his, qui
sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ, fratribus
24 ex Gentibus, salutem. * Quoniam audiui-
mus, quia quidam ex nobis exeuntes, turba-
uerunt vos verbis, euerrentes animas vestras,
25 quibus non mandauimus: * placuit nobis
collectis in vnum, eligere viros, & mittere ad
vos, cum charissimis nostris Barnaba & Pau-
26 lo, * hominibus, qui tradiderunt animas
suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi.
27 * Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi
vobis verbis referent eadem. * Visum est enim
28 Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra impone-
29 re vobis oneris, quam hæc necessaria: * ut
abstineatis vos ab immolatis simulachro-
rum, & sanguine, & suffocato, & fornicatio-
ne, à quibus custodientes vos, bene ageatis.
30 Valete. * Illi ergo dimissi, descenderunt An-
tiochiam, & congregata multitudine tradi-
derunt epistolam. * Quam cum legissent,
32 gauisi sunt super consolatione. * Iudas autem &
Silas, & ipsi cum essent Prophetæ, verbo plu-
rimo consolati sunt fratres, & confirmaue-
33 runt. * Facto autem ibi aliquanto tempore,
dimissi sunt cum pace à fratribus, ad eos qui
34 misérant illos. * Visum est autem Silæ ibi
remanere: Iudas autem solus abiit Ierusalem.
35 * Paulus autem & Barnabas demorabantur
G Antiochiæ, docentes, & Euangelizantes
36 cum alijs pluribus verbum Domini. * Post
aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Pau-
lus: Reuertentes visitemus fratres per vni-
uersas ciuitates, in quibus prædicauimus

verbum Domini, quomodo se habeant. * Bar- 37
nabas autem volebat secum assumere & Io-
hannem, qui cognominabatur Marcus.
* Paulus autem rogabat eum (vt qui discessis- 38
set ab eis de Pamphilia, & non ille cum eis
in opus) non debere recipi. * Facta est au- 39
tem dissensio ita vt discederent ab inuicem,
& Barnabas quidem assumpto Marco nauiga-
ret Cyprum. * Paulus vero electo Sila pro- 40
fectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.
* Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, 41
confirmans Ecclesias: præcipiens custodire
præcepta Apostolorum, & seniorum.

CAP. XVI.

*Paulus Lystris assumptum Timotheum circumci-
dit. & per varias ciuitates tradit seruanda A-
postolorum dogmata: vetantur à Spiritu san-
cto predicare in Asia & Bythinia: vocato au-
tem per visionem Paulo in Macedoniam. pro-
fiscuntur: primumq; Philippus predicantes, ho-
spitio excipiuntur apud Lydiam: sed electo per
Paulum spiritus Pythone virgus caesi mittuntur
in carcerem, ubi facto terramotu, solutusq; eo-
rum vinculis, custos carceris conuertitur: poste-
roq; die magistratus orant ut ciuitatem egre-
diantur.*

Peruenit autem Derben, & Lystram. Et
ecce discipulus quidam erat ibi nomine
Timotheus, filius mulieris Iudææ fidelis, pa-
tre Gentili. * Huic testimonium bonum red-
debant, qui in Lystris erant & Iconio fratres.
* Hunc voluit Paulus secum proficisci: & as-
sumens circumcidit eum, propter Iudæos qui
erant in illis locis. Sciebant enim omnes,
quod pater eius erat Gentilis. * Cum autem
pertransirent ciuitates, tradebant eis custo-
dire dogmata, quæ erant decreta ab Aposto-
lis & senioribus, qui erant Ierosolymis. * Et
Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abun-
dabant numero quotidie. * Transseun-
tes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem,
vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum
Dei in Asia. * Cum venissent autem in My-
siam, tentabant ire in Bythiniam: & non per-
misi eos Spiritus Iesu. * Cum autem per-
transissent Mysiam, descenderunt Troadem:
* & visio per noctem Paulo ostensa est: Vir
Macedo quidam erat stans, & deprecans eum,
& dicens: Transiens in Macedoniam, adiua
nos. * Vt autem visum vidit, statim quæsiui-
mus proficisci in Macedoniam: certi facti
quod vocasset nos Deus euangelizare eis.
* Nauigantes autem à Troade, recto cursu
venim⁹ Samothraciam, & sequenti die Nea-
polim: * & inde Philippos, quæ est prima par-
tis Macedoniæ ciuitas colonia: Eramus au-
tem in hac Vrbe diebus aliquot, conferetes,

13 * Die autem sabbatorum egressi sumus por-
tam iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse:
& sedentes loquebamur mulieribus, quæ con-
14 uenerant. * Et quædam mulier, nomine Ly-
dia, purpuraria ciuitatis Thyatirenorum,
colens Deum audiuit: cuius Dominus aper-
15 nit cor intendere his quæ dicebantur à Pau-
lo. * Cum autem baptizata esset, & domus
eius, deprecata est dicens: Si iudicasti me si-
delem Domino esse, introite in domum
16 meam, & manere. Et coëgit nos. * Factum
est autem euntibus nobis ad orationem, py-
tho-
nem obuiare nobis, quæ quæstum magnum
17 præstabat dominis suis diuinando. * Hæc
D
subsecuta Paulum, & nos, clamabat dicens:
Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui an-
18 nunciant vobis viam salutis. * Hoc autem
faciebat multis diebus. Dolens autem Pau-
lus, & conuersus, spiritui dixit: Præcipio ti-
bi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et
19 exiit eadem hora. * Videntes autem Domi-
ni eius, quia exiuit spes quæstus eorum, ap-
prehendentes Paulum & Silam perduxerunt
in forum ad principes: * & offerentes eos
20 magistratibus, dixerunt: Hi homines con-
turbant ciuitatem nostram, cum sint Iudæi:
21 * & annunciant morem, quem non licet
nobis suscipere, neq; facere, cum simus Ro-
22 mani. * Et currit plebs aduersus eos: &
magistratus, scissis tunicis eorum, iusserunt
23 eos virgis cædi. * Et cum multas plagas eis
imposuissent, miserunt eos in carcerem, præ-
cipientes custodi, vt diligenter custodiret
24 eos. * Qui cum tale præceptum accepisset,
miser eos in interiorem carcerem, & pedes
25 eorum strinxit ligno. * Media autem nocte,
Paulus & Silas orantes, laudabant Deum: &
26 audiebant eos, qui in custodia erant. * Subi-
to vero terramotus factus est magnus, ita vt
mouerentur fundamenta carceris. Et sta-
tim aperta sunt omnia ostia: & vniuersorum
27 vincula soluta sunt. * Expergefactus autem
custos carceris, & videns ianuas apertas car-
ceris, euaginato gladio volebat se interfice-
28 re, æstimans fugisse vinctos. * Clamauit au-
tem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi
29 mali feceris: vniuersi enim hic sumus. * Pe-
titoque lumine, introgressus est: & tremefa-
30 ctus procidit Paulo & Silæ ad pedes: * & pro-
ducens eos foras ait: Domini, quid me oportet
31 facere, vt saluus siam? At illi dixerunt:
Ciede in Dominum Iesum: & saluus eris tu,
32 & domus tua. * Et locuti sunt ei verbum Do-
mini, cum omnibus, qui erant in domo eius.
33 * Et tollens eos in illa hora noctis, lauit pla-
gas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis do-
34 mus eius continuò. * Cumq; perduxisset eos

2. Cor. 12.

f. 25.

1. Thess. 1.

15. 2.

Philip. 1. b.

13.

in domum suam, appositum eis mensam, & lætaturus est cum omni domo sua credens Deo. * Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos. * Nunciauit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus, ut dimittamini: nunc igitur exeuntes, ite in pace. * Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publice, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occulte nos efficiunt? Non ita: sed veniant, & ipsi nos efficiant. Nunciauerunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntq; audito, quod Romani essent: & venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant, ut egredierentur de Vrbe. * Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

CAP. XVII.

Facta Thessalonica magno fructu per Pauli prædicatione, concitatur aduersus eum à Iudæis seditio, similiter in Berœa: Paulus Athenis cum Iudæis & Philosophis disserit, ac Dionysium Areopagitam ad Christum conuertit cum quibusdam aliis.

Cum autem perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudæorum. * Secundum consuetudinem autem Paulus introiuit ad eos, & per sabbata tria diserebat eis de Scripturis, * adaperiens & insinuans, quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis: & quia hic est Iesus Christus, quem ego annuncio vobis. * Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibusque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ. * Zelantes autem Iudæi, assumentesq; de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: & assistentes domui Iasonis quærebant eos producere in populum. * Et cum non inuenissent eos, traherant Iasonem & quosdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes: Quoniam hi, qui Vrbe concitant, & huc venerunt, * quos suscepit Iason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, Iesum. * Concitauerunt autem plebem, & principes ciuitatis audientes hæc. * Et accepta satisfactio à Iasone, & à cæteris, dimiserunt eos. * Fratres vero confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Berœam. Qui cum venissent, in Synagoga Iudæorum introierunt. * Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonice, qui susceperunt verbum cum omni auditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent. * Et mul-

quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci. * Cum autem cognouissent in Thessalonica Iudæi, quia & Berœa prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commouentes & turbantes multitudinem. * Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt ibi. * Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, ut quam celeriter venirent ad illum, profecti sunt. * Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, videns idololatriæ deditam ciuitatem. * Disputabat igitur in synagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies, ad eos qui aderant. * Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi diserebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult seminator verborum hic, dicere? Alij vero: Nouorum dæmoniorum videtur annunciator esse: quia Iesum, & resurrectionem annuntiabat eis. * Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire quæ est hæc noua, quæ à te dicitur, doctrina? * noua enim quædam inferis auribus nostris: Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse. (* Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui.) * Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosiores vos video. * Præteritis enim, & videntur simulachra vestra, inueni & aram, in qua scriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis. * Deus, qui fecit mundum, & omnia, quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia: * fecitque ex vno omne genus hominum inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum, * quætere Deum, si forte attrectent eum, aut inueniant, quamuis non longe sit ab vnoquoque nostrum. * In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus: sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus. * Genus ergo cum finis Dei: non debemus æstimare, auro, aut argento, aut lapido, sculpturæ artis & cogitationis hominis, Diuinum esse simile. * Et tempora quidem huius ignorantia despiciens Deus, nunc annunciat hominibus, ut omnes ubique penitentiam agant, * eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in vi-

ro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis. * Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum. * Sic Paulus exiit de hoc medio eorum. * Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dyonisius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAP. XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam: & quanquam ad eius predicationem blasphemarent Iudæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem conuertendum: verum post sexquiannum accusatur à Iudæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac variis regionibus fratres confirmat. Apollo vehementer Iudæos conuincit, ostendens ex scripturis Iesum esse Christum, quanquam tantum nosset baptisma Iohannis.

Post hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum: * & inueniens quendam Iudæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem eius (eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos à Roma) accessit ad eos. * Et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur: (erant autem scenofactoriæ artis.) * Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponeus nomen Domini Iesu, suadebatque Iudæis, & Græcis. * Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudæis esse Christum Iesum. * Contradicientibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam. * Et migrans inde intrauit in domum cuiusdam, nomine Titi Iusti, colentis Deum, cuius domus erat coniuncta synagogæ. * Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. * Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere sed loquere, & ne taceas. * Propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi, ut nocente: quoniam populus est mihi multus in hac ciuitate. * Sedit autem ibi annum & sex menses docens apud eos verbum Dei, * Gallione autem proconsule Achaia: insurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, * dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum. * Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudæos

Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, o viri Iudæi, recte vos sustinerem. * Si vero quæstiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis. Iudex ego horum nolo esse. * Et minauit eos à tribunali. * Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagogæ, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat. * Paulus vero cum adhuc sustinisset dies multos fratribus valesciens, nauigauit in Syriam (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi totum dedit in Cenchris caput: habebat enim votum. * Deuenitque Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synagogam, disputabat cum Iudæis. * Rogantibus autem eis vt ampliori tempore maneret, non consensit, * sed valesciens, & dicens. Iterum reuertar ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso. * Et descendens Cæleam, ascendit, & salutauit Ecclesiam, & descendit Antiochiam. * Et factum ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos. * Iudæus autem quidam Apollo nomine Alexandrinu genere, vir eloquens, deuenit Ephesum, potens in scripturis. * Hic erat edoctus viam Domini: & feruens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt Iesu, sciens tantum baptismum Iohannis. * Hic ergo coepit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumerunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini. * Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres scripserunt discipulis, vt susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his qui crediderant. * Vehementer enim Iudæos reuinebat publice, ostendens per Scripturas, esse Christum Iesum.

CAP. XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Iohannis tantum baptismo baptizatos, iubet in Iesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique predicans multa edidit signa: de Iudæis qui non credentes conabantur nomine Iesu à Paulo predicari adiurare demonia: multi peccata confitentes libros supersticiosos exurunt. Demetrius argentarius grauem aduersus Paulum seditionem excitat, quam egregè tandem sedat Alexander.

Factum est autem, cum Apollo esset Corinthi, vt Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum & inueniret quosdam discipulos: * dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt adeum: Sed neque si Spiritus sanctus est audiuiimus. * Ille vero ait: In quo ergo

baptiza-

* Matt. 3.

d. 11.

* Marc. 1. A.

8.

* Luc. 3. c.

16.

* Ioan. 1. d.

26.

* 1. Tim. 2. c.

* 1. Tim. 2. c.

baptizati estis? Qui dixerunt: In Ioannis baptis-
 mate. * Dixit autem Paulus: Ioannes baptizauit
 baptismo poenitentiae populum, dicens: In eum,
 qui venturus esset post ipsum, ut crederet, hoc est,
 in Iesum. His auditis, baptizati sunt in nomine
 Domini Iesu. * Et cum imposuisset illis manus
 Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebatur
 linguis, & prophetauerunt. * Erant autem omnes
 viri fere duodecim. * Introgressus autem synagoga-
 gam, cum fiducia loquebatur per tres menses,
 disputans, & suadens de regno Dei. * Cum
 autem quidam indurarentur, & non crederent,
 maledicentes viam Domini coram multitudine,
 descendens ab eis segregauit discipulos,
 quotidie disputans in schola tyranniculi
 istius. * Hoc autem factum est per biennium,
 ita ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent
 verbum Domini. Iudaei atque Gentiles. *
 Virtutesque nam quilibet faciebat Deus per
 manum Pauli: ita ut etiam super languidos
 deferrentur a corpore eius sudaria, & semicinctia,
 & recedebant ab eis languores, & spiritus
 nequam egrediebantur. * Tentauerunt autem
 quidam & de circumcistentibus Iudaeis exorcis-
 tis, inuocare super eos, qui habebant spiritus
 malos, nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro
 vos per Iesum, quem Paulus praedicat. * Erant
 autem quidam Iudaei Sceuæ principis sacerdotum,
 septem filii, qui hoc faciebant. * Respondens
 autem spiritus nequam, dixit eis: Iesum noui,
 & Paulum scio: vos autem qui estis? * Et insiliens
 in eos homo, in quo erat daemonium pessimum,
 & dominatus amborum, inualuit contra eos,
 ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo
 illa. * Hoc autem notum factum est omnibus
 Iudaeis, atque Gentilibus, qui habitabant
 Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, &
 magnificabatur nomen Domini Iesu. * Multi
 tunc credentium veniebant, confitentes &
 annunciantes actus suos. * Multi autem ex
 eis, qui fuerant curiosi sectati, contulerunt
 libros, & combusserunt coram omnibus:
 & computatis pretiis illorum, inuenerunt pecu-
 niam denariorum quinquaginta milium. *
 Ita fortiter crescebat verbum Dei, & con-
 firmabatur. * His autem expletis, proposuit
 Paulus in Spiritu, transire Macedonia &
 Achaia ire Ierosolymam, dicens: Quoniam
 postquam fuero ibi, oportet me & Romam
 videre. * Mittens autem & Macedoniam duos
 ex ministrantibus sibi, Timotheum, & Eras-
 tum, ipse remansit ad tempus in Asia. * Facta
 est autem illo tempore turbatio non minima
 de via Domini. * Demetrius enim quidam
 nomine, argentarius, faciens ides argenteas
 Dianae, praestabat artificibus non modicum

25 quæstum: quos conuocans, & eos qui ha-
 26 iusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia
 de hoc artificio est nobis acquisitio: & vide-
 tis, & auditis, quia non solum Ephesi, sed pe-
 ne totius Asiae, Paulus hic suadens, auertit
 multam turbam, dicens: Quoniam non sunt
 27 dii, qui manibus fiunt. * Non solum autem
 hæc periclitabitur nobis pars in redargutio-
 nem venire, sed & magnæ Dianæ templum
 in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet
 maiestas eius, quam tota Asia, & orbis colit.
 28 * His auditis, repleti sunt ira, & exclamaue-
 runt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.
 29 * Et impleta est ciuitas confusione, & impe-
 tum fecerunt vno animo in theatrum, rapto
 Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus
 30 Pauli. * Paulo autem volente intrare in popu-
 31 lum, non permiserunt discipuli. * Quidam au-
 tem & de Asia principibus, qui erant amici
 eius, miserunt ad eum rogantes ne se daret
 32 in theatrum: alij autem aliud clamabant.
 Erat enim Ecclesia confusa: & plures nescie-
 33 bant, quæ ex causa conuenissent. * De turba
 autem detraxerunt Alexandrum, propellen-
 tibus eum Iudæis. Alexander autem manu
 silentio postulato, volebat reddere ratio-
 34 nem populo. * Quem vt cognouerunt Iuda-
 eum esse, vox facta vna est omnium, quasi
 per horas duas clamantium: Magna Diana
 35 Ephesiorum. * Et cum sedasset scriba turbas
 dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominum,
 qui nesciat Ephesiorum ciuitatem cultricem
 36 esse magnæ Dianæ Iouisque prolis? * Cum er-
 go his contradici non possit, oportet vos se-
 37 datos esse, & nihil temere agere. * Adduxisti
 enim homines istos, neque sacrilegos, neque
 38 blasphemantes deam vestram. * Quod si De-
 metrius, & qui cum eo sunt artifices, habent
 aduersus aliquem causam, conuentus foren-
 ses aguntur, & proconsules sunt, accusent in-
 39 uicem. * Si quid autem alterius rei queritis:
 40 in legitima Ecclesia poterit absolui. * Nam
 & periclitamur argui hodiernæ: cum nullus
 obnoxius sit (de quo possumus reddere
 rationem) concursus istius. Et cum hæc
 dixisset, dimisit Ecclesiam.

CAP. XX.

Paulus peragratu variis partibus Macedonia &
 Gracia, cocionatur Troade in median noctem:
 cumq; adolescens Eutychus cadens a tercio co-
 naculo mortuus esset, Paulus eum resuscitauit:
 & variis locis peragratu, aduocatos ex Ephe-
 so presbyteros exhortatur, ut vigilantes sint in
 regenda ecclesia: praedicans quod non essent am-
 plius eum visuri.

Postquam

Postquam autem cessauit tumultus, voca-
Atis Paulus discipulis, & exhortatus eos, va-
 ledixit, & profectus est, ut iret in Macedoniam.
 * Cum autem perambulasset partes illas, &
 exhortatus eos fuisset multo sermone, venit
 ad Græciam: * vbi cum fecisset menses tres, fa-
 ctæ sunt illi insidiæ à Iudæis nauigaturus in Sy-
 riam: habuitq; consiliū ut reuenteretur per Ma-
 cedoniam. * Comitatus est autem eum Sopater
 Pyrrhi Beroënsis, Thessalonicensium vero
 Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbeus, &
 Timo theus: Asiani vero Tychicus & Trophi-
 mus. * Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos
 Troiade: * nos vero nauigauimus post dies
 azymorum à Philippis, & venimus ad eos Tro-
 iadem in diebus quinque, vbi demorati sumus
 diebus septem. * Vna autem Sabbathi cum
 conuenissemus ad frangendum panem, Pau-
 lus disputat cum eis, profecturus in crastinum.
 protraxitque sermonem vsque in mediam no-
 ctē. * Erant autem lampades copiosæ in cœ-
 naculo, vbi eramus congregati. * Sedens autem
 quidam adolescens nomine Eutychnus super
 fenestram, cum mergeretur somno graui, di-
 sputante diu Paulo, ductus somno cecidit de
 tertio cœnaculo deorsum, & sublatu est mor-
 tuus. * Ad quem cum descendisset Paulus, in-
 cubuit super eum: & complexus dixit: Nolite
 turbari: anima enim ipseus in ipso est. * Ascen-
 dens autem, frangensq; panem, & gustas, satis-
 que alioctus vsque in lucem, sic profectus est.
 * Adduxerunt autem puerum viuētem, &
 consolati sunt non minime. * Nos autem a-
 scendentes nauem, nauigauimus in Asson, in-
 desuscepturi Paulum: sic enim disposuerat ip-
 se per terram irerē facturū. * Cum autem con-
 uenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus
 Mytilenē. * Et inde nauigantes, sequenti die
 venimus contra Chium, & alia applicuimus
 Samum, & sequenti die venimus Miletum.
 * Proposuerat enim Paulus transnauigare E-
 phesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festina-
 bat enim, si possibile sibi esset, ut die Pente-
 costes faceret Ierosolymis. * A Miletō autem
 mittens Ephesum vocauit maiores natu Eccle-
 siæ. * Qui cum venissent ad eum, & simul es-
 sent, dixit eis: Vos scitis, à prima die, qua in-
 gressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per
 omne tempus fuerim, * seruens Dominō cum
 omni humilitate, & lachrymis, & tentationi-
 bus, quæ mihi acciderunt ex insidijs Iudæorum:
 * quomodo nihil subtraxerim vtilium, quo
 minus annunciarē vobis, & docerem vos
 publice, & per domos * testificans Iudæis at-
 que Gentilibus in Deum poenitentiam, & fi-
 dem in Dominum nostrum Iesum Christum.
 * Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Ie-
 rusalem; quæ in ea ventura sint mihi, ignorans: **E**

23 * nisi quodd Spiritus sanctus per omnes ciuita-
 tes mihi protestatur, dicens: quoniam vincu-
 la, & tribulationes Ierosolymis me manent.
 24 * Sed nihil horum timeor: nec facio animam
 meam preciosorem quam me, dum modo cō-
 summem cursum meum, & ministerium ver-
 bi, quod accipia Dominus Iesu, testificari Euan-
 gelium gratiæ Dei. * Et nunc ecce ego scio,
 25 quia amplius non videbitis faciem meam vos
 omnes per quos transiui prædicans regnum
 26 Dei. * Quapropter contestor vos hodierna die,
 27 quia mundus sum à sanguine omnium. * Non
 enim subterfugi, quo minus annunciarē o-
 28 mne consilium Dei vobis. * Attendite vobis,
 & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus
 posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei quam
 29 acquisiuit sanguine tuo. * Ego scio quoniam
 intrabunt, post discessionem meam lupi ra-
 30 paces in vos, non parcentes gregi. * Et ex vobis
 31 ipsi exurgent viri loquentes peruersa, ut ab-
 ducant discipulos post se. * Propter quod vigi-
 late, memoria retinentes, quoniam per trien-
 32 nium nocte & die non cessauī, cum lacrymis
 monens vnumquemque vestrum. * Et nunc
 commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius,
 qui potens est ædificare, & dare hæreditatem
 33 in sanctificationis omnibus. * Argentum & au-
 34 rum, aut vestem nullius concupiui, sicut * ipsi
 scitis: * quoniam ad ea, quæ mihi opus erant,
 & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus. **I. Cor. 4.**
 35 istæ. * Omnia ostendi vobis, quoniam sic labo- **c. 12.**
 rantes, oportet suscipere infirmos, ac memi- **2. Thess. 3.**
 nisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Be- **b. 8.**
 36 tius est magis dare, quam accipere. * Et cum
 hæc dixisset, positis genibus suis orauit eum
 37 omnibus illis. * Magnus autem fletus factus
 est omnium: & procumbentes super collum
 38 Pauli, osculabantur eum, * dolentes maxime
 in verbo, quod dixerat, quoniam amplius fa-
 ciem eius non essent visuri. Et deducebant
 eum ad nauem.

CAP. XXI.

*Paulo Ierosolymam tendenti post varias nauiga-
 tiones, uaticinatur Agabus propheta afflictio-
 nes: quas passurus erat Ierosolymis: nec tamen
 amicorum lachrymis auerti potest ne ascendat
 Ierusalem, paratus pro Christo etiam mortem
 subire: cumq; Ierusalem peruenisset Iacobus ipsi
 suadet ut cum quinq; viris uorantibus habentibus
 se sanctificet, quod cum faceret, rapitur à Iu-
 daeis, sed ex eorum manibus eripitur à tribuno,
 à quo catenis alligatus ducitur in castra: im-
 petrat tamen facultatē loquendi ad populum.*

Cum autem factum esset, ut nauigaremus
 abstracti ab eis, recto cursu venimus Co-
 um, & sequenti die Rhodum, & inde Pata-
 ram. * Et cum inuenissemus nauem transfre-

rantem in Phœnicem, ascendentes nauigauimus. * Cum appatuissimus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, nauigauimus in Syriam. & uenimus Tyrum: ibi enim nauis expositura erat onus. Inuentis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Ierosolymam. * Et expletis diebus profecti ibamus, deducens nos omnes cum vxoribus & filiis vsque foras ciuitatem: & positis genibus in litore, orauimus. * Et cum uole fecissemus inuicem, ascendimus nauem: illi autem redierunt in sua. * Nos uero nauigatione expleta à Tyro descendimus Ptolemaidem: & salutatis fratribus, mansimus die una apud illos. * Alia autem die profecti, uenimus Cæsaream. Et intrantes domum Philippi Euangelistæ, qui erat vnus de septem, mansimus apud eum. * Huic autem erant quatuor filiae uirgines prophetantes. * Et cum moraremur per dies aliquot, superuenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus. * Is cum uenisset ad nos tulit zonam Pauli: & alligans sibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cuius est zona hæc, sic alligabunt in Ierosalem Iudæi, & tradent in manus Gentium. * Quod cum audissemus, rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne ascenderet Ierosolymam. * Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis stantes, & affligentes cor meum. Ego enim non solum alligari, sed & mori in Ierosalem paratus sum, propter nomen Domini Iesu. * Et cum ei luadere non possemus, quieuius, dicentes: Domini uoluntas fiat. * Post dies autem istos præparati, ascendeuamus in Ierosalem. * Venerunt autem & ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum, apud quem hospitaremur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum. * Et cum uenissemus Ierosolymam, libenter exceperunt nos fratres. * Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, omnesque collecti sunt seniores. * Quos cum saluasset, narrauit per singula, quæ Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius. * At illi cum audissent magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quot millia sunt in Iudæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores sunt legis. * Audierunt autem de te, quia discessionem doceas à Moysæ eorum, qui per Gentes sunt. Iudæorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos neque secundum consuetudinem ingredi. * Quid ergo est? utique oportet conuenire multitudinem: audient enim te superuenisse. * Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se. * His assumptis, sanctificate cum illis: & impende in illis, ut radant capita: & scient omnes, quia quæ de te audierunt,

falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem. * De his autem qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus, iudicantes ut abstineant se ab idolis, immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. * Tunc Paulus, assumptis uiris, postera die purificatus cum illis intrauit in templum annuncians expletionem dictæ purificationis, donec offerretur pro uobis quoque eorum oblatio. * Dum autem septem dies consummarentur, hi qui de Alia erant Iudæi, cum uidissent eum in templo, concitauerunt omnem populum, & iniecerunt ei manus clamantes: * Viri Israelitæ, adiuuate: hic est homo, qui aduersus populum, & legem, & locum hunc omnes ubique docens, in super & Gentiles induxit in templum, & uolauit sanctum locum istum. * Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem estimauerunt quoniam in templum introduxisset Paulus. * Cômotaque est ciuitas tota, & facta est concursio populi: Et apprehedentes Paulum, trahebant eum extra templum: & statim clausæ sunt ianua. * Quærentibus autem eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Ierosalem. * Qui statim assumptis militibus, & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum uidissent tribunum, & milites, cessauerunt percutere Paulum. * Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat, quis esset, & quid fecisset. * Alij autem aliquid clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. * Et cum uenisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter vim populi. * Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum. * Et cum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græce nosti? * Nonne tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia uirorum scitariorum? * Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Iudæus à Tarso Ciliciæ, non ignora ciuitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. * Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:

CAP. XXII.

Vbi Paulus in sui excusationem narraisset suæ conuersionis ordinem, vociferantur Iudæi ipsum de terra tollendum, eo quod diceret se à Deo missum fuisse ad prædicandum Gentibus: à tribuno autem iussus flagellis cedi & torqueri, liberatus est dicendo se ciuem Romanum esse.

Viri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem. * Cum audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos magis præsterunt silentium. * Et dicit: Ego sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista ciuitate, secus pedes Gamaliel eruditus iuxta veritatem paternæ legis, amulator legis, sicut & vos omnes estis hodie: * qui hanc viam persecutus sum vsq; ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mulieres, * sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes maiores natu: à quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascus pergebam, vt adducerem inde victos in Ierusalem vt punirentur. * Factum est autem cūte me, & appropinquāte Damascus media die, subito de cælo circumfulsit me lux copiosa: * & decidens in terram, audiui vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris? * Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. * Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt eius, qui loquebatur mecum. * Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascus: & ibi tibi dicetur de omnibus, quæ te oporteat facere. * Et cum non viderem præclaritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascus. * Ananias autem quidam, vir secundum legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Iudæis, * veniens ad me, & astans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eum. * At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinauit te, vt cognosceres voluntatem eius, & videres iustum, & audires vocem ex ore eius: * quia eris testis illius ad omnes homines eorum quæ vidisti & audisti. * Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine ipsius. * Factum est autem reuertenti mihi in Ierusalem, & oranti in templo, fieri me in stupore mentis, * & videre illum dicentem mihi Festina, & exi velociter ex Ierusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me. * Et ego dixi: Domine ipsi sciunt, quia ego eram concludens in carcerem, & cadens per synagogas eos, qui credebant in te: * & cum funderetur sanguis Stephani testis tui, ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum. * Et dixit ad me Vade: quoniam ego in nationes longe mitam te. * Audiebant autem eum vsque ad hoc verbum, & leuauerunt vocem suam dicentes: Tolle de terra huiusmodi: non enim fas est eum viuere. * Vociferantibus autem eis, & proicientibus vestimenta sua, & puluerem iactantibus in aerem, * iussit tribunus induci

I eum in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum vt sciret propter quam causam sic acclamarent ei. * Et cum altrinxissent eum Ioris, dicit astantibus: Centurioni Paulus: Si hominem Romanum, & indemnatum licet vobis flagellare? * Quo audito, Centurio accessit ad tribunalum & nunciauit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo, cuius Romanus est. * Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam. * Et respondit tribunus: Ego multa summa ciuitate hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus sum. * Protinus ergo discesserunt ab illo qui cum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia cuius Romanus esset, & quia alligasset eum. * Postera autem die volens scire diligentius, qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit eum, & iussit sacerdotes conuenire, & omne concilium, & producens Paulum, statuit inter illos.

CAP. XXIII.

Paulus coram sacerdotibus & toto concilio, principem sacerdotum, qui ipsum iusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se quod nescisset esse principem sacerdotum: cumque ibidem dixisset se Pharisæum, & de resurrectione mortuorum iudicari, orta est inter Pharisæos & Sadduceos magna dissensio. Dominus nocte Paulum confortat, prædicans quod etiam Roma esset de ipso testificaturus. de ecclesia multorum de occidendo Paulo conuentione, Tribunus mittit eum Casaream militibus stipatum ad Felicem præsidem, scriptis ad eum literis quæ hic referuntur.

Intendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum ante Deum vsque in hodiernum diem. * Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere os eius. * Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum legem, & contra legem iubes me percuti? * Et qui astabant dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledici? * Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: Principem populi tui non maledices. * Sciens autem Paulus, quia vna pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamauit in concilio: Viri fratres, ego Pharisæus sum filius Pharisæorum, de spe & resurrectione mortuorum ego iudico. * Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est multitudo. * Sadducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum neque Spiritum: Pharisæi autem vtræque confidentur. * Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisæorum, pugnant dicentes: Nihil mali inuenimus in homine

* Exod. 22. d. 21.

* Philip. 3. b. 5.

* Matt. 22.

isto: quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?
 * Et cum magna dissensio facta esset, timens
 tribunos, ne discerneretur Paulus ab ipsis, iussit
 milites descendere, & rapere eum de medio
 eorum, ac deducere eum in castra. * Sequenti
 autem nocte assistens ei Dominus, ait: Con-
 stans esto: sicut enim testificatus es de me in Je-
 rusalem, sic te oportet & Romae testificari. * Fa-
 cta autem die collegerunt se quidam ex Iudæis,
 & deuouerunt se dicentes, neque manducatu-
 os, neque bibituros, donec occiderent Paulum.
 * Erant autem plus quam quadraginta viri, qui
 hanc coniurationem fecerant: * qui accesserunt
 ad principes sacerdotum, & seniores, & dixe-
 runt: Deuotione deuouimus nos nihil gusta-
 turos, donec occidamus Paulum. * Nunc ergo
 vos notum facite tribuno cum concilio, ut
 producat illum ad vos, tanquam aliquid cer-
 tius cognituri de eo. Nos vero prius quam ap-
 propiet, parati sumus interficere illum. * Quod
 cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit,
 & intrauit in castra nunciauitque Paulo. * Vo-
 cans autem Paulus ad se vnum ex Centurio-
 nibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tri-
 bunum, habet enim aliquid indicare illi. * Il-
 le quidem assumens eum duxit ad tribunal
 & ait: Vincit Paulus rogauit me hunc adole-
 scentem perducere ad te, habentem aliquid loqui
 tibi. * Apprehendens autem tribunus manum
 illius fecerit eum eo seorsum, & interrogauit
 illum: Quid est, quod habes indicare mihi?
 * Ille autem dixit: Iudæis conuenit rogare te,
 ut crastina die producas Paulum in concilium,
 quasi aliquid certius inquisituri sint de illo:
 * tu vero ne crederis illis, insidiantur enim
 ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se
 deuouerunt non manducare, neque bibere, do-
 nec interficiant eum: & nunc parati sunt, ex-
 pectantes promissum tuum. * Tribunus igitur
 dimisit adolescentem præcipiens ne cui lo-
 queretur, quoniam hæc nota sibi fecisset. * Et
 vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Pa-
 rate milites ducentos, ut eant usque Cæsaream,
 & equites septuaginta, & lancearios ducentos,
 a tertia hora noctis: & iumenta præparate, ut
 impoñentes Paulum, saluum perducerent ad
 Felicem præsidem. * (Timuit enim, ne forte
 raperent eum Iudæi, & occiderent, & ipse po-
 stea calumniam sustineret, tanquam acceptu-
 rus pecuniam.) * Scribens epistolam continen-
 tem hæc: CLAUDIUS Lysias optimo præ-
 sidi, Felici salutem. * Virum hunc compre-
 hensum à Iudæis, & incipientem interfici ab eis,
 superueniens cum exercitu eripui, cognito
 quia Romanus est: * Volensque scire causam,
 quam obiciebant illi, deduxi eum in concilium
 eorum. * Quem inueni accusari de qua-
 stionibus legis ipsorum, nihil vero dignum

morte aut vinculis habentem criminis. * Et
 cum mihi perlatum esset de insidijs, quas para-
 uerant illi, misi eum ad te, denuncians & ac-
 cusatoribus, ut dicant apud te. Vale. * Milites
 ergo secundum præceptum sibi, assumens
 Paulum duxerunt per noctem in Antipatri-
 dem. * Et postera die dimissis equitibus, ut cum
 coirent, reuersi sunt ad castra. * Qui cum ve-
 nissent: Cæsaream & tradidissent epistolam præ-
 sidi, statuerunt ante illum & Paulum. * Cum
 legisset autem, & interrogasset, de qua provin-
 cia esset: & cognoscens quia de Cilicia. * Au-
 diam te, inquit, cum accusatores tui venerint.
 Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

CAP. XXIV.

*Accusatus Paulus coram Felice Præsidi à Tertul-
 lo Iulæorum oratore, respondit negans im-
 posita sibi crimina, confitens tamen se Christia-
 num. & dixisse se de resurrectione mortuorum
 indicari. Felix & ipsius uxor Iudæa audiunt
 Paulum de fide Christiana: quum autem non
 acciperet à Paulo pecuniam, relinquit eum
 vinculum, accipiens successorē Portium Festum.*

I Post quinque autem dies descendit princeps
 A sacerdotum, Ananias, cum senioribus qui-
 busdam, & Tertullo quodam oratore, qui ad-
 2 ierunt præsidem aduersus Paulum. * Et cir-
 cato Paulo cœpit accusare Tertullus, dicens: Cum
 in multa pace agamus per te, & multa corri-
 3 gantur per tuam prouidentiam; * semper &
 ubique suscipimus, optime Felix, cum omni
 4 gratiarum actione. * Ne diutius autem te pro-
 traham, oro, breuiter audias nos pro tua cle-
 5 mentia. * Inuenimus hunc hominem pestife-
 6 rum, & concitantem seditiones omnibus Iu-
 7 dæis in vniuerso orbe, & auctorem seditionis
 8 sectæ Nazærenorum: * qui etiam templum
 violare conatus est, quem & apprehensum vo-
 9 luimus secundum legem nostram iudicare.
 10 * Superueniens autem tribunus Lysias, cum
 11 vi magna eripuit eum de manibus nostris, iu-
 C bens accusatores eius ad te venire: à quo pote-
 ris ipse iudicans, de omnibus istis cognoscere,
 9 de quibus nos accusamus eum. * Adiecerunt
 autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere.
 10 * Respondit autem Paulus (annuente sibi Præ-
 sidi dicere:) Ex multis annis te esse iudicem
 11 genti huic sciens, bono animo pro me satisfac-
 iam. * Potes enim cognoscere, quia non plus
 sunt mihi dies, quam duodecim, ex quo ascen-
 di adorare in Ierusalem: & neque in templo
 inueni eum mecum aliquo disputantem, aut
 12 concursum facientem turbæ, neque in syna-
 13 gogis, * neque in ciuitate: neque probare pos-
 sunt tibi, de quibus nunc me acculant. * Confi-
 teor autem hoc tibi, quod secundum sectam,

quam dicunt hæresim, sic deseruio Patri & Deo meo, credens omnibus, quæ in Lege & Prophetis scripta sunt: * Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum, & iniquorum. * In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines semper. * Post annos autem plures, eleemosynas facturus in gentem meam veni, & oblationes, & vota. * In quibus inuenerunt me purificatum in templo; non cum turba, neque cum tumultu. * Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare si quid haberet aduersum me: * aut hi ipsi dicant, siquid inuenerunt in me iniquitatis cum stem in concilio, * nisi de vna hac solummodo voce, qua clamaui inter eos stans. * Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie a vobis: * Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens: Cum tribunus Lysias descenderit, audiam vos. * Iussitq; Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei. * Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ est in Christum Iesum. * Disputante autem illo de iustitia, & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attrinere, vade: tempore autem opportuno accersam te, * simul & sperans, quod pecunia ei daretur a Paulo; propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo. * Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum vincetum.

CAP. XXV.

Festus non obsequitur Iudæis insidiosè petentibus vt Paulus Ierosolymam ducatur: sed Cæsarea audit eius accusatores & Pauli responsionem qui à Festo requisitus an vellet de his iudicari Ierosolyma, appellat Cæsarem. Festus Pauli causam Regi Agrippa indicat, qui ipsum audire cupit, posteroq; die iubente Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.

Festus ergo cum venisset in prouinciã, post triduũ ascendit Ierosolymam à Cæsarea. * Adieruntq; cum principes sacerdotum, & primi Iudæorum, aduersus Paulum: & rogabant eum, * & postulantes gratiam aduersus eum, vt iuberet perducere eum in Ierosalem, insidias tendentes vt interficerent eum in via. * Festus autem respondit, seruare Paulum in Cæsarea: se autem maturius profecturum. * Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, siquod est in viro B

6 crimen, accusent eum. * Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo aut decem descendit Cæsaream, & altera die sedit pro tribunali, & iussit Paulum adduci. 7 * Qui cum perductus esset, circumfeterunt eum, qui ab Ierosolyma descenderant Iudæi, multas & graues causas obiicentes, quas nō poterant probare, * Paulo rationem reddente: Quoniam neq; in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæsarem quidquam peccaui. * Festus autem volens gratiam præstare Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis Ierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me: * Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ibi nunc oportet iudicari. Iudæis non nocui sicut tu melius nosti. * Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si vero nihil est eorum quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. 12 Cæsarem appello. * Tunc Festus cum concilio locutus, respondit: Cæsarem appellasti? 13 ad Cæsarem ibis. * Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descendebant Cæsaream ad salutandum Festum. * Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicauit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus à Felice vincetus, * de quo cum essem Ierosolymis, adierunt me principes sacerdotum, & seniores Iudæorum postulantes aduersus illum damnationem. * Ad quos respondi: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, prius quam is qui accusatur, præsentem habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad ablucenda crimina. * Cum ergo huc conuenissent sine vlla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virum. * De quo, cum steterissent accusatores, nullam causam deferabant de quibus ego suspicabar malum: 19 * Quæstiones verò quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus viuere. * Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione, dicebam si vellet ire Ierosolymam, & ibi iudicari de istis. * Paulo autem appellante vt seruaretur ad Augusti cognitionem, iussi seruari eum, donec mittatur ad Cæsarem. * Agrippa autē dixit ad Festum: Volebam & ipse nomen audire. Cras, inquit, audies eum. * Altera autem die, cum venisset Agrippa, & Bernice, cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus ciuitatis, iubente Festo, adductus est Paulus. * Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Ierosolymis, petentes & acclamantes non oportere

eum viuere amplius. * Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, iudicauimittere. * De quo quid certum scribam Domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te rex Agrippa, vt interrogatione facta habeam quid scribam. * Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & causas eius non significare.

CAP. XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit, referens sua ad Christum conuersionis ordinem, & se Iudæis ac Gentibus sub diuina protectione predicasse ostendens, Festoque ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet, omnemque optat esse Christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Casarem appellasset.

Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere. * De omnibus, quibus accusor à Iudæis, rex Agrippa, astimo me beatum, apud te cum sim defensor me hodie, * maxime te scientem omnia, & quæ apud Iudæos sunt consuetudines, & quæstiones: propter quod obsecro patienter me audias. * Et quidem vitam meam à iuuentute, quæ ab initio fuit in gente mea in Ierosolymis, nouerunt omnes Iudæi: * præcipientes me ab initio (si velint testimonium perhibere) quoniam secundum certissimam sectam nostræ religionis vixi Phariseus. * Et nunc in spe quæ ad patres nostros repromissionis facta est à Deo, sto iudicio subiectus: * in quam duodecim tribus nostræ, nocte ac die deseruientes, sperant deuenire. De qua spe accusor à Iudæis, rex. * Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitaret? * Et ego quidem existimaueram, me aduersus nomen Iesu Nazareni debere multa contraria agere. * quod & feci Ierosolymis, & multos sanctorum ego in carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: & cum occiderentur, detuli sententiam. * Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare: & amplius insanies in eos, persequebar vsque in exterarum ciuitates. * In quibus dum irem Damascum cum potestate & permisso principum sacerdotum, * die media in via, vidi, rex, de cælo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, & eos qui mecum simul erant. * Omnesque nos cum decidissemus in terram, audiui vocem loquentem mihi Hebraica lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi

contra stimulum calcitrare. * Ego autem dixi: Quis es Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. * Sed exurge, & sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, vt constituam te ministrum, & testem eorum quæ vidisti, & eorum quibus apparcho tibi, * eripiens te de populo, & gentibus, in quas nunc ego mitto te, * aperire oculos eorum, vt conuertantur a tenebris ad lucem, & de potestate satanæ ad Deum, vt accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos, per fidem quæ est in me. * Vnde rex Agrippa, non fui incredulus cælesti visioni: * sed his, qui sunt Damasci primum, & Ierosolymis, & in omnem regionem Iudææ, & Gentibus annuntiabam, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes. * Hac ex causa me Iudæi, cum essem in templo, * comprehensum tentabant interficere. * Auxilio autem adiurus Dei, vsque in hodiernum diem sto, testificans minori atque maiori, nihil extra dicens quam ea, quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, & Moyses, * si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus est populo, & Gentibus. * Hæc loquente eo, & rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multæ te litteræ ad insaniam conuertunt. * Et Paulus: Non insanio (inquit) optime Feste, sed veritatis & sobrietatis verba loquor. * Scis enim de his Rex, ad quem & constanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum gestum est. * Credit rex Agrippa prophetis: Scio quia credis. * Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri. * Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, sed etiam omnes qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his. * Et exurrexit rex, & præses, & Bernice, & qui assidebant eis. * Et cum secessissent, loquebantur ad inuicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iste. * Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Casarem.

CAP. XXVII.

Paulus à Centurione Iulio ducitur Romam versus, nauigans per varia loca: aduersante autem ipsis vento, vix perueniunt ad quandam in Creta locum: à quo, licet prædiceret Paulus periculosam esse nauigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem: tandem post Pauli consolationem, qui narrans fa-

* Sup. 8. a. 9

* Sup. 9. a. 1

* Sup. 13. b. 14.

* Sup. 21. a. 12.

sibi de omnium salute reuelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum, passi naufragium omnes euadunt incolumes.

VT autem indicatum est navigare cum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis custodiis centurionis nomine Iulio cohortis Augustæ, * ascendentes nauem Adrumetinam, incipientes navigare circa Asiæ loca iustulimus, perseverante nobiscum Aristarco Macedone Thessalonicensi. * Sequenti autem die deuenimus Sidonem. Huiusmane autem tractans Iulius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere. * Et inde cum sustulisset, subnauigauim⁹ Cyprium, propterea quod essent venti contrarij. * Et pelagus Ciliciæ & Pamphiliæ nauigantes, uenimus Lystrium, quæ est Lyciæ: * & ibi inueniens centurio nauem Alexandrinam nauigatam in Italiam, transposuit nos in eam. * Et cum multis diebus tarde nauigarem⁹, & vix deuenissem⁹ contra Gnidum, prohibente nos vento, adnauigauimus Cretæ, iuxta Salmonem: * & vix iuxta nauigantes, uenimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui iuxta erat ciuitas Talassa. * Multo autem tempore peractō, & cum iam non esset tuta nauigatio, eo quod & ieiunium iam præterisset, cōsolabatur eos Paulus, * dicens eis: Viri, video quoniam cum iniuria & multo damno, non solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum, incipit esse nauigatio. * Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quam his quæ à Paulo dicebantur. * Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium, nauigare inde, si quomodo possent, deuenientes Phœnicem, hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africū, & ad Corum. * Aspirante autem Austro, æstimates propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legebant Cretam. * Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilus. * Cumque arrepta esset nauis, & non posset conari in ventum, data naue statibus, ferebamur. * In insulam autem quandam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham. * Quia sublata, adiutoriis vrebantur, accingentes nauem, timentes ne in Syrtim inciderent, summissis vase sic ferebantur. * Valida autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt: * & tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt. * Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, iam ablata erat spes omnis salutis nostræ. * Et cum multa ie-

iunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, ò viri, audito me, non rollere à Creta, lucrige facere iniuriam hanc & iacturam. * Et nunc suadeo vobis bono animo esse. amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam nauis. * Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cuius sum ego, & cui deserui, * dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere: & ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum. * Propter quod bono animo esto viri: credo enim Deo, quia sic erit quemadmodum dictum est mihi. * In insulam autem quandam oportet nos deuenire. * Sed posteaquam quartadecima nox superuenit, nauigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nauis apperere sibi aliquam regionem. * Qui & summittentes holidem, inuenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, inuenerunt passus quindecim. * Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri. * Nautis vero quærentibus fugere de nauis, cum misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora anchoras extendere, * dixit Paulus centurioni, & militibus: Nisi hi in nauis manserint, vos salui fieri non potestis. * Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere. * Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes. * Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit. * Et cum hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, cepit manducare. * Animæ quiores autem facti omnes, & ipsi sumpserunt cibum. * Eramus vero vniuersæ animæ in nauis ducentæ septuaginta sex. * Et satiati cibo alleuiabantur nauem, iactantes triticum in mare. * Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quandam considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent, eicere nauem. * Et cum anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum: & leuato artemone secundum auræ statum tendebant ad littus. * Et cum incidissem⁹ in locum dithalassum, impeerunt nauē: & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero soluebatur à vi maris. * Militum autem consilium fuit vt custodias occiderent, ne quis cum enataisset, effugeret. * Centurio autem volens seruare Paulum, prohibuit fieri: iussitque eos, qui possent natate, emittere

se primos, & euadere, & ad terram exire: * & ce- 44
teros alienos in tabulis ferebant: quosdam su-
per ea, quæ de nauierant. Et sic factum est, vt
omnes animæ euaderent ad terram.

CAP. XXVIII.

*Paulus caterique ipsius comites humane à Bar-
baris excipiuntur in insula Mytilene in qua
percutsus à vipera Paulus nihil mali patitur,
patremq; Publii principis insulae sanuati resti-
tuit, ac alios multos curat. & ab eo loco nauig-
antes tandem Romam perueniunt, ubi Pau-
lus conuocatis primis Iudæorum causam expo-
nit cur Cæsarem appellauerit: dieque ab ipsis
constituto predicat de Christo, cuius verbis
multi non credunt, quod Paulus ostendit ab
Isaia predictum esse, & per biennium de fide in
Christum predicat omnibus ad ipsum acceden-
tibus.*

ET cum euasissimus, tunc cognouimus 1
quia Melita insula vocabatur, * Barbari ve- 2
ro præstabant non modicam humanitatem
nobis. Accensa enim pyra, reficiebant nos o-
mnes, propter imbrem, qui immincebat, & fri- 3
gus. * Cum congregasset autem Paulus sar-
mentorum aliquantam multitudinem, & im-
posuisset super ignem, vipera à calore cum pro- 4
cessisset, inuasit manum eius. * Vt vero vide- 5
runt Barbari pendere eum bestiam de manu eius,
ad inuicem dicebant: Vtique homicida est ho- 6
mo hic, qui cum euaserit de mari, ultio non si-
nit eum viuere. * Et ille quidem excutiens be-
stiam in ignem, nihil mali passus est. * At illi
existimabant eum in tumorem conuertend-
um, & subito casurum, & mori. Diu autem il-
lis expectantibus, & videtibus nihil mali in
eo fieri, conuertentes se, dicebant eum esse Deum.
* In locis autem illis erant prædia principis in-
sulæ, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduo
benigne exhibuit. * Contigit autem, patrem
Publii febribus & dysenteria vexatum iacere.
Ad quem Paulus intrauit & cum orasset, &
imposuisset ei manus, saluauit eum. * Quo fa- 9
cto, omnes, qui in insula habebant infirmita-
tes, accedebant, & curabantur: * qui etiã mul-
tis honoribus nos honorauerunt, & nauigan-
tibus imposuerunt quæ necessaria erant. * Post 11
menses autem tres, nauigauimus in nauì Ale-
xandrina, quæ in insula hiemauerat, cui erat in-
signe Castorum. * Et cum venissemus Syracu-
sam, mansimus ibi triduo. * Inde circumlegen-
tes deuenimus Rhegium: & post vnum diem
flante Austro, secunda die venimus Puteolos;
* ubi inuentis fratribus rogati sumus manere 14
apud eos dies septem: & sic venimus Romam.
* Et inde cum audissent fratres, occurrerunt 15

nobis vsque ad Appii forum, ac tres Tabeinas.
Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo,
16 accepit fiduciam. * Cum autem venissemus
Romam, permissum est Paulo manere sibi
17 met cum custodiente semilite. * Post tertium
autem diem conuocauit primos Iudæorum.
Cumque conuenissent, dicebat eis: Ego, viri
fratres, nihil aduersus plebem faciens, aut mor-
re patrum, victus ab Ierosolymis traditus
18 sum in manus Romanorum: * qui cum in-
terrogationem de me habuissent, voluerunt
me dimittere, eo quod nulla esset causa mor-
tis in me. * Contradictentibus autem Iudæis
E coactus sum appellare Cæsarem, non quasi
20 gentem meam habens aliquid accusare. * Pro-
pter hanc igitur causam rogavi vos videre, &
alloqui. Propter spem enim Iliacæ catenæ hæc
21 circumdatus sum. * At illi dixerunt ad eum:
Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, ne-
que adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut
22 locutus est quid de te malum. * Rogamus au-
tem à te audire quæ sentis: nam de secta hæc
notum est nobis quia ubique ei contradicunt.
23 * Cum constituissem autem illi diem, vene-
runt ad eum in hospitium plurimi, quibus ex-
ponebat testificans regnum Dei, suadensque
eis de Iesu ex Lege Moyli & Prophetis à mane
24 vsque ad vespæram. * Et quidam credebant his
F quæ dicebantur: quidam vero non credebant.
25 * Cumque inuicem non essent consentientes,
discedebant, dicente Paulo vnum verbum:
Quia bene Spiritus sanctus locutus est per I
26 sam prophetam ad patres nostros, * dicens:
Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure
audietis, & non intelligetis: * videntes vide-
27 bitis, & non perspicietis. * Increassarum est
G enim cor populi huius, & auribus grauitè au-
dierunt, & oculos suos compresserunt: ne for-
te videant oculis, & auribus audiant, & corde
intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Iam 28
28 * Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus 40.
missum est hoc salutare Dei, & ipsæ audient. Rom 11.
29 * Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, b. 11.
30 multam habentes inter se quæstionem. * Man-
sic autem biennio toto in suo conducto: & su-
scipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum.

sunt de Domino Iesu Christo,
cum omni fiducia sine
prohibitione.

EPISTOLA
BEATI PAULI
APOSTOLI
AD ROMANOS.

CAP. I.

Paulus commendato suo munere Evangelico, ob magnam predicandi Evangelij zelum, operabatur Romanos inuicere: ostendens Ethnicis qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum a se abiecerant, colendo creaturarum imagines, merito à Deo desertos: & in poenam illius in abominanda, quæ hic recensentur, incidisse scelera.

Raulus, seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, * quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis * de Filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, * qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri: * per quem accepimus gratiam, & Apostolatuum ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine eius, * in quibus estis & vos vocati Iesu Christi: * omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei vocatis sanctis. Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. * Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. * Testis enim mihi est Deus, cui seruo in spiritu meo in Evangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio * semper in orationibus meis: obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. * Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos: * id est, simul consolari in vobis, per eam quæ inuicem est, fidem vestram atque meam. * Nolo autem vos ignorare fratres: quia sæpe proposui venire ad vos, (& prohibitus sum vsque adhuc) vt aliquem fructum habeam & in vobis, sicut & in ceteris gentibus. * Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum: * ita (quod in me) promptum est & vobis, qui Romæ estis euangelizare. * Non enim erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Iudæo primum, & Græco. * Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: * Iustus autem ex fide uiuit. * Reuelatur enim ira Dei de cælo, 18

C super omnem impietatem & iniustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iniustitia derinunt: * quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit. * Inuisibilia enim ipsi à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas: ita vt sint inexcusabiles. * Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscurum est insipiens cor eorum: * dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. * Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & voluerunt, & quadrupedum, & serpentium. * Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis: * qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Amen. * Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominie. Nam semina eorum immutauerunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam. * Similiter autem & masculi, relicto naturali usu semina exarserunt in desideriis suis in inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes. * Et sicut non probauerunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non conueniunt, * repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrone, * detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obediennes, * insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. * Qui cum iustitiâ Dei cognouissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAP. II.

Iudæos redarguit qui ex data sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrantes, cum Deus unicuique reddidurus sit iuxta ipsius opera, adeo vt etiam Gentes, ea quæ legis sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisionis habenda sint, eosque indicatura, qui ex sola legis cognitione & carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

Propter quod inexcusabilis es ô homo omnium, qui iudicas. * In quo enim iudicas alterum,

Heb. 10. c. 38.
Gal. 3. b. 11

* Ephes. 4. c. 17.

* Matt. 7. a. 2.

alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas. * Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. * Existimas autem hoc homo, qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? * An diticitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? * Secundum autem duritiam tuam, & impenitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis iusti iudicii Dei, * qui reddet unicuique secundum opera eius: * iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: * iis autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. * Tribulatio & angustia in omni animam hominis operantis malum, Iudæi primum, & Græci: * gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco: * nou enim est acceptio personarum apud Deum. * Quicumque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. * Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. * Cumque enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: * qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus, * in die, cum iudicabit Deus occulta hominum, secundum Euangelium meum, per Iesum Christum. * Si autem tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo. * & nosti voluntatem eius, & probas vtiliora, instructus per legem, * confidis teipsum esse ducem Cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, * eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege. * Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris: * qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis: * qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras. (* Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est. *) Circumcisio quidem prodest, si legem obserues: si autem prævaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est. * Si igitur præputium iustitias legis custodiat: nonne præputium illius in circumcissionem reputabitur?

27 * & iudicabit id quod ex natura est præputium, legem consummans, te, qui per litteram & circumcissionem prævaricator legis es: * Non enim qui in manifesto, Iudæus est: neque quæ in manifesto in carne est circumcisio: 29 * sed qui in abscondito, Iudæus est: & circumcisio cordis in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAP. III.

Quodam modo præcellunt Iudæi propter factas illis à Deo promissiones: quæ complebuntur, quantum nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem Iudæi & Gentes peccato sunt obnoxii: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus gloriantium.

1 **Q**uid ergo amplius Iudæo est: aut quæ 2 utilitas circumcissionis? * Multum per omnem modum, primum quidem quia cre- 3 dita sunt illis eloquia Dei. * quid enim si quidam illorum non crediderunt? * Num- 4 quid incredulitas illorum fidem Dei euacuabit? Absit. * Est autem Deus verax: omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: * Ut iustificeris in sermonibus tuis: & vincas cum iudicaris. * Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Num- 6 quid iniquus est Deus, qui infert iram? (* secundum hominem dico.) Absit. Alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum? 7 * Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor? * & non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus malum ut veniant bona: quorum damnatio iusta est. * Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam. * Cantati enim sumus, Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse, * sicut scriptum est: * Quia non est iustus quisquam: * non est intelligens, non est 12 requirens Deum. * Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad vnum. * Sepulchrum 13 patens est, guttur eorum, linguis suis dolose agebant: * Venenum aspidum sub labiis eorum: * Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est: * Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: * Contritio, & infelicitas in viis eorum: * & viam pacis non cognouerunt: * Non est timor Dei ante oculos eorum. * Scimus autem, quoniam quæcumque lex loquitur, iis, qui in lege sunt, loquitur: ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo: * quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio pec-

* Matt. 16.

d. 27.

* Deut. 16.

d. 17.

2. Par. 19.

e. 7.

Job 34. v.

19.

Act. 10. e.

34.

Matt. 7. d.

21.

* Iac. 1. d.

22.

* Isa. 52. b.

5.

Ezech. 36.

c. 20.

* 1. Tim. 2. 13.

* Ioh. 1. 33.

* Ps. 115. 41.

* Ps. 130. 4. 6.

* Gal. 3. 22.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

* Ps. 130. 4.

cati. * Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata a lege & Prophetis. * Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio. * Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei. * Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, * quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum * in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore: ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi. * Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei. * Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. * An Iudeorum Deus tantum? nonne & Gentium? Imo & Gentium. * Quoniam quidem unus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem: * Legem ergo destruximus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAP. IV.

Non ex legis operibus contingit iustificatio, sed ex fide in Deum, quæ Abraham reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam postea accepit: iustus, non lege sed iustitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cum tam ipse quam uxor eius Sara annos excessissent aptos ad generandum.

Quid ergo dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? * Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. * Quid enim dicit Scriptura? * Credidit Abraham Deo: & reputatum est illi ad iustitiam. * Et autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. * Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei. * Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus: * Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. * Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. * Beatitudo ergo hæc in circumcisione tantum manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abraham fides ad iustitiam. * Quomodo ergo reputata est: in circumcisione, an in præ-

putio? Non in circumcisione, sed in præputio. * Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio: ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad iustitiam: * & sit pater circumcisionis, non iis tantum qui sunt ex circumcisione, sed & iis qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abraham. * Non enim per legem promissio Abraham, aut semini eius, ut heres esset mundi: sed per iustitiam fidei. * Si enim qui ex lege, heredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio. * Lex enim iram operatur. Vbi enim non est lex; nec præuaricatio. * Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solus, sed & ei qui ex fide est Abraham, qui pater est omnium nostrum (* sicut scriptum est: Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui uiuificat mortuos, & vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt; * Qui contra spem in spem credit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei: Sic erit semen tuum. * Et non infirmatus est fide, nec considerauit corpus suum emortuum cum iam fere centum esset annorum, & emortui uuluum Saræ. * In repromissione etiam Dei non habitaui diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo: * plenissime sciens quia quæcunque promisit, potens est & facere. * Ideo & reputatum est illi ad iustitiam, * Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiam: * sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit Iesum Christum Dominum nostrum à mortuis; * qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

CAP. V.

Ex fide, inquit, iustificati, non solum spe gloriamur, uerum etiam in aduersariis: nam si Christus pro nobis adhuc impius mortuus est, multo magis saluabit iam iustificatos per sanguinem ipsius: & sicut per unam Adam inobedientiam omnes peccauimus, ac mortui sumus: ita per unius Christi obedientiam, ex multis delictis iustificamur ad uitam.

Iustificati ergo ex fide, pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum: * per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. * Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus: * scientes quod tribulatio patientiam operatur: * patientia autem probationem,

probatio verò spem * spes autem non con-
 fundit: quia charitas Dei diffusa est in cor-
 dibus nostris per Spiritum sanctum, qui da-
 tus est nobis. * Ut quid enim Christus, cum
 adhuc infirmi essemus, secundum tempus
 pro impiis mortuus est: * Vix enim pro iusto
 quis moritur: nam pro bono forsitan quis
 audeat mori. * Commendat autem charita-
 tem suam Deus in vobis: quoniam cum ad-
 huc peccatores essemus, secundum tempus,
 * Christus pro nobis mortuus est: multo igitur
 magis nunc iustificati in sanguine ipsius,
 salvi erimus ab ira per ipsum. * Si enim cum
 inimici essemus, reconciliati sumus Deo per
 mortem filij eius: multo magis reconcilia-
 ti, salvi erimus in vita ipsius. * Non solum au-
 tem, sed & gloriamur in Deo per Dominum
 nostrum Iesum Christum, per quem nunc
 reconciliationem accepimus. * Propterea
 sicut per vnum hominem peccatum in hunc
 mundum intravit, & per peccatum mors, &
 ita in omnes homines mors pertransiit, in
 quo omnes peccaverunt. * Usque ad legem
 enim peccatum erat in mundo: peccatum
 autem non imputabatur, cum lex non esset,
 * Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moy-
 sem etiam in eos, qui non peccaverunt in
 similitudinem prævaricationis Adæ, qui est
 forma futuri. * Sed non sicut delictum, ita &
 donum. Si enim vnus delicto multi mortui
 sunt: multo magis gratia Dei & donum in
 gratia vnus hominis Iesu Christi in plures
 abundavit. * Et non sicut per vnum pecca-
 tum, ita & donum. Nam iudicium quidem
 ex vno in condemnationem: gratia autem
 ex multis delictis in iustificationem. * Si e-
 nim vnus delicto mors regnavit per vnum:
 multo magis abundantiam gratiæ & dona-
 tionis & iustitiæ accipientes, in vita regna-
 bunt per vnum Iesum Christum. * Igitur sic-
 ut per vnus delictum in omnes homines in
 condemnatione: sic & per vnus iustitiam in
 omnes homines in iustificationem vitæ. * Sic-
 ut enim per inobedientiam vnus hominis,
 peccatores constituti sunt multi: ita & per
 vnus obediendum iusti constituentur mul-
 ti. * Lex autem subintravit ut abundaret de-
 lictum. Vbi autem abundavit delictum, su-
 perabundavit gratia. * Ut sicut regnavit pec-
 catum in mortem: ita & gratia regnet per
 iustitiam in vitam æternam, per Iesum Chri-
 stum Dominum nostrum.

CAP. VI.

*In Christo baptizati sumus, ut mortui peccato
 deinceps in novitate vitæ ambulemus, sicut
 Christus semel mortuus ac sepultus, ad novam*

*vitam non amplius moriturus, resurrexit: non
 ergo iam obediamus peccato aut concupiscenti-
 us: sed soluti à lege, liberatiq; per Christi gra-
 tiam à peccato, & serui facti iustitiæ, tradamus
 membra nostra in obsequium iustitiæ ad vi-
 tam, quæ prius tradideramus immunditiæ ad
 mortem.*

Quid ergo dicemus? permanebimus in
 peccato ut gratia abundet? Absit. Qui
 enim mortui sumus peccato, quomodo ad-
 huc viuemus in illo? An ignoratis quia qui-
 cumque baptizati sumus in Christo Iesu, in
 morte ipsius baptizati sumus? * Consepul-
 ti enim sumus cum illo per baptismum in
 mortem: ut quomodo Christus surrexit à
 mortuis per gloriam Patris, ita & nos in
 novitate vitæ ambulemus. * Si enim com-
 plantati fuissetis similitudini mortis eius:
 simul & resurrectionis erimus. * Hoc scien-
 tes, quia vetus homo noster simul crucifixus
 est, ut destruat corpus peccati, & ultra non
 seruiamus peccato. * Qui enim mortuus est,
 iustificatus est à peccato. * Si autem mortui
 sumus cum Christo: credimus quia simul et-
 iam viuemus cum Christo. * Scientes quod
 CHRISTVS resurgens ex mortuis iam non
 moritur, mors illi ultra non dominabitur.
 * Quod enim mortuus est peccato, mortuus
 est semel: quod autem vivit, vivit Deo. * Ita
 & vos existimate, vos mortuos quidem esse
 peccato, viuentes autem Deo, in CHRISTO
 IESU Domino vostro. * Non ergo regnet
 peccatum in vestro mortali corpore, ut obe-
 diatis concupiscentiis eius. * Sed neque ex-
 hibebitis membra vestra arma iniquitatis
 peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam
 ex mortuis viuentes: & membra vestra ar-
 ma iustitiæ Deo. * Peccatum enim vobis non
 dominabitur: non enim sub lege estis, sed
 sub gratia. * Quid ergo? peccabimus, quon-
 iam non sumus sub lege, sed sub gratia? Ab-
 sit. * Nescitis quoniam cui exhibebitis vos
 seruos ad obediendum, serui estis eius, cui
 obeditis, siue peccati ad mortem, siue obe-
 ditionis ad iustitiam? * Gratiarum autem Deo
 quod fuistis serui peccati, obedistis autem ex
 corde in eam formam doctrinæ, in quam tra-
 diti estis. * Liberati autem à peccato, serui
 facti estis iustitiæ. * Humanum dico, propter
 infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhi-
 buistis membra vestra seruire immunditiæ,
 & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhi-
 bete membra vestra seruire iustitiæ in sancti-
 ficationem. * Cum enim serui essetis pecca-
 ti, liberi fuistis iustitiæ. * Quem ergo fru-
 ctum habuistis tunc in illis, in quibus nunc
 erubescitis? Nam finis illorum mors est.

* Nunc vero liberati à peccato, serui autē facti Deo, habetis fructum vestrum, in sanctificationem, finem vero vitam æternam. * Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.

CAP. VII.

In similitudinem mulieris cuius vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege, quæ peccatorum affectus reddebantur vehementiores, ut seruiamus Christo in nouitate spiritus: occasione autem legis peccatum indicantis, magis exeruit & creuit peccatum: quanquam lex sancta esset ac spiritalis: imo & nunc aduersante carnis fomite allicimur, quantumuis repugnantes, ad ea quæ secundum rationem desestamur, legique sunt contraria.

1 Cor. 7. 8

A Nignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore uiuit? * Nam quæ sub viro est mulier, uiuente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. * Igitur, uiuente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro. * Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis relexit, ut fructificemus Deo. * Cum enim essemus in carne, passionibus peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti. * Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut seruiamus in nouitate spiritus, & non in uetustate literæ. * Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: * Non concupisces. * Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. * Ego autem uiuebam sine lege aliquando. Sed cum uenisset mandatum, peccatum reuixit. * Ego autem mortuus sum: & inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. * Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit. * Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum. * Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum. * Scimus enim quia lex spiritalis est: ego autem carnalis sum, uenundatus sub peccato. * Quod enim operor, non intelligo. Non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio. * Si autem quod nolo,

illud facio: consentio legi, quoniam bona est. * Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. * Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam uelle adiacet mihi: perficere autem bonum, non inuenio. * Non enim quod uolo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. * Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum. * Inuenio igitur legem, uolenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet: * condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem: * video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. * Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? * Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente serui legi Dei; carne autem, legi peccati.

CAP. VII.

Concludit Christo per baptismum inritos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt: spiritum inquam adoptionis qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Christo cohæredes efficit, ad cuius gloriæ reuelationem non solum uniuersa aspi rat creatura, uanitati interim subiecta: sed & hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certâ spe expectant spiritu eos roborante, & quid orandum sit insinuat. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos à charitate Dei separare quæ est in Christo Iesu.

Nihil ergo nunc damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. * Lex enim spiritus uitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis: * Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, * ut iustificatio legis impleteretur in nobis, qui non secundum carnem ambulam, sed secundum spiritum. * Qui enim secundum carnem sunt: quæ carnis sunt, sapiunt: qui uero secundum spiritum sunt: quæ sunt spiritus, sentiunt. * Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, uita & pax. * quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta: nec enim potest. * Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. * Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in uobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius. * Si autem Christus in uobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiri-

tus vero viuit propter iustificationem. * Quod si Spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis. * Ergo fratres debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus. * Si enim secundum carnem vixeritis moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuētis. * Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei. * Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater). * Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. * Si autem filij, & heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & glorificemur. * Existimo enim, quod non sunt condignæ passionēs huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. * Nam expectatio creaturæ, reuelationem filiorum Dei expectat. * Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propterea, qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. * Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc. * Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes; & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. * Spe enim salui facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? * Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus. * Similiter autem & Spiritus adiuuat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. * Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis. * Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ijs, qui secundum propositum vocati sunt sancti. * Nam quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. * Quos autem prædestinavit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit, quos autem iustificauit, illos & glorificauit. * Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? * Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, * quis est qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, immo qui resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35 * Quis ergo nos separabit à Charitate Christi? G tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? 36 an periculum? an persecutio? an gladius? * (sicut scriptum est: * Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis.) * Sed in his omnibus speramus, propter eum qui dilexit nos. * Certus sum enim, quia neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura neque fortitudo, * neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

CAP. IX.

Propter Iudeorum ruinam de qua vehementer doleo, promissiones non frustrari aſſerit, Israelitis factas à Deo Abrahamæ filiis: nimirum cum illa non pertineant ad omnes carnales Abrahamæ filios, sed tantum ad eos qui ex Iudæa & Gentilibus gratuita Deiectione filij Abrahamæ per fidem constituuntur: Deus autem cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Iudæi verò quia non ex fide Christi quem reiecerant, sed ex legis operibus iustitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relictis, Gentilibus per fidem Christi iustificatis.

1 VEritatem dico in Christo, non mentior, A testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto: * quoniam tristitia mihi magna est, & cōtinuus dolor cordi meo. 2 * Oprobrium enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, * qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium: & promissa: * quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula Amen. * Non autem quod exciderit verbum Dei: non enim omnes qui ex Israel sunt, ij sunt Israelitæ: * neque qui semen sunt Abrahamæ, omnes filij: * sed in Isaac vocabitur tibi semen: * id est, non qui filij carnis, hi filij Dei: sed * qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. * Promissionis enim verbum hoc est: * Secundum hoc tempus veniam; & erit Saræ filius. * Non solum autem illa: * sed & Rebecca ex vno concubitu habens, Isaac patris nostri. * Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, (vt secundum electionem propositum Dei maneret) * non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: * Quia maior, seruiet minori sicut scriptum est: iacob dilexi, Esau autem odio habui. * Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit. * Moyſi enim dicit. * Miserebor cuius misereor: & misericordiam præstabo cuius miserebor. * Igitur

non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. * Dicit enim Scriptura Pharaoni: * Quia in hoc ipsum excitauit te, ut ostendam in te virtutem meam: & ut annuncietur nomen meum in vniuersa terra. * Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat. * Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim eius quis resistit? * O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? * An non habet potestatem figulus, luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? * Quod si Deus volens ostendere iram & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ, apta in interitum, * ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam. * Quos & vocauit nos non solum ex Iudæis, sed etiam in Gentibus, * sicut in Osea dicit: * Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. * Et erit: In loco, vbi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filij Dei viui. * Isaias autem clamat pro Israel: * Si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris, reliquæ saluæ fient. * Verbum enim consummans, & abbrevians in æquitate, quia verbum breuiatum faciet Dominus super terram: * & sicut prædixit Isaias: * Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorra similes fuissetus. * Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem, quæ ex fide est. * Israel vero sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. * Quare? Quia non fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis, * sicut scriptum est: * Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandalii: & omnis, qui credit in eum, non confundetur.

CAP. X.

Orat Apostolus pro Iudæis, quos zelum Dei & legis habere asserit non secundum scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus iustitiam quærebant: de diuersitate iustitiæ ex operibus legis ab ea qua ex fide est, qua tam Iudæo quam Græco in Christum credenti communis est: vbi que autem terrarum prædicata est Christi fides, quam repellentibus Iudæis, suscepit Gentes.

Fratres, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum sit pro illis in salutem. * Testimonium enim perhibeo illis, quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam. * Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. * Finis enim legis, Christus, ad iusti-

tiam omni credenti, * Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam, quæ ex lege est, qui fecerit homo, viuet in ea. * Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit: * Ne dixeris in corde tuo: quis ascendet in cælum? id est, Christum deducere: * Aut quis descendet in abyssum? hoc est, Christum à mortuis reuocare. * Sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod prædicamus. * Quia si confitearis in ore tuo Dominum lessum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. * Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. * Dicit enim Scriptura: * Omnis, qui credit in illum, non confundetur. * Non enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. * Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. * Quomodo ergo inuocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Quomodo vero prædicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: * Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona! * Sed non omnes obediunt Euangelio. Isaias enim dicit: * Domine quis credidit auditui nostro? * Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. * Sed dico: Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. * Sed dico. Numquid Israel non cognouit? Primus Moyses dicit: * Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem in gentem insipientem, in iram vos mittam. * Isaias autem audet, & dicit: * Inuentus sum à non quærentibus me: palam apparui ijs, qui me non interrogabant. * Ad Israel autem dicit: * Tota de expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem.

CAP. XI.

Deus quosdam ex populo Iudaico gratuita sume electione sibi seruauit, per fidem in Christum saluandos, reliquos ob incredulitatem in sua cecitate, iuxta prophetarum vaticinia relictos, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis, quas monet Apostolus ne aduersus Iudæos glorientur: quodque Iudæi ad tempus deserti, tandem ad Christum conuertentur, exclamans ob diuinæ sapientiæ incomprehensibilitatem.

Dico ergo: Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum ex semine Abraham, & de tribu Benjamin. * Non repulit Deus plebem suam quam præsciuit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura: quædam dum interpellat Deum aduersum Israel: * Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffo-

* *Leu. 18. a. 5.*
* *Ezech. 20. b. 11.*
* *Deut. 30. c. 12.*
* *Deut. 30. c. 14.*

* *Isa. 28. d. 16.*

* *Isa. 2. g. 22.*
* *Act. 2. c. 21.*

* *Isa. 52. b. 7.*
* *Nab. 1. d. 15.*

* *Isa. 53. a. 1.*
* *Ioan. 12. f. 38.*

* *Psal. 18. a. 5.*
* *Deut. 32. c. 21.*

* *Isa. 65. a. 1.*
* *Isa. 56. a. 2.*

* *3. Reg. 19. d. 10.*

derunt:

derunt: & ego relictus sum solus, & quaerunt animam meam. * Sed buid dicit illi diuinum responsum: * Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curauerunt genua ante Baal. * Sic ergo & in hoc tempore, reliquiae secundum electionem gratiae saluae factae sunt. * Si autem gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. * Quid ergo? quod quaerebat Israel, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri vero excacati sunt: * sicut scriptum est: * Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. * Et Dauid dicit: * Fiat mens eorum in laqueum, & in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis. * Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurua. * Dico ergo: numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delictum, salus est Gentibus ut illos amulenter. * Quod si delictum illorum diuitiae sunt mundi, & diminutio eorum diuitiae Gentium: quanto magis plenitudo eorum? * Vobis enim dico Gentibus: Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo. * si quomodoad amulandum prouocem carnem meam, & saluos faciam aliquos ex illis. * Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quae assumptio, nisi vita ex mortuis: * Quod si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta, & rami. * Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis oliuae factus es, * noli gloriari aduersus ramos. Quod si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te. * Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inferar. * Bene: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time: * Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat. * Vide ergo bonitatem, & seueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris. * Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inferentur: potens est enim Deus iterum inferre illos. * Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam oliuam: quanto magis ij, qui secundum naturam inferentur suae oliuae? * Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, ut non sitis vobis ipsis sapientes (quia caecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret, * & sic omnis Israel saluus fieret, sicut scriptum est: * Veniet ex Sion, qui eripiat, & auerrat impietatem a Iacob. * Et hoc illis a me testamentum: cum abstulero peccata eorum. * Secundum Euangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem,

29 charissimi propter patres. * Sine poenitentia enim sunt dona & vocatio Dei. * Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum: * ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur. * Concluserunt enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur. * O altitudo diuitiarum sapientiae, & scientiae Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius! * Quis enim cognouit sensum Domini? Aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? * Quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in saecula, Amen.

CAP. XII.

Instruit Romanos ut à seculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de usceptis donis non se efficientes, aut illorum limites transgredientes, sed in modum membrorum eiusdem corporis omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicus benefaciant.

1 **O**bscuro itaque vos fratres per misericordiam Dei, * ut exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. * Et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri: ut probetis quae sit voluntas Dei bona, & beneplacens & perfecta. 2
3 * Dico enim per gratiam quae data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: * & vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. * Sicut enim in vno corpore multa 4
5 membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: * ita multi vnum corpus sumus in Christo: singuli autem alter alienius membra. * Habentes autem donationes secundum gratiam, quae data est nobis, differentes: siue prophetiam secundum rationem 6
7 fidei, * siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina, * qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui praestit in sollicitudine, qui misereatur in humanitate. 8
9 * Dilectio sine simulatione. * Odientes malum adhaerentes bono: * * Charitate fraternitatis inuicem diligentes: Honore inuicem praestantes: * * Solitudine non pign: Spiritu feruentibus: Domino seruientes: * * de gaudentes: 10
11 In tribulatione Patientes: Orationi instantes: * * Necessitatibus sanctorum communicantes: 12
13 * Hospitalitatem sectantes. * Benedicite persequentibus vos, benedicite, & nolite maledicere. * Gaudete cum gaudentibus. flete cum flentibus: * Id ipsum inuicem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite

* 3. Reg. 19.
d. 18.

* Isa. 6. c. 9.
Mat. 13. b.

14.
Ioan. 12. f.
48.
Act. 28. f.

26.
* Psal. 68.
c. 23.

Sap. 9. c.
13.
Ista. 40. d.
13.
1. Cor. 2. d.
16.

* Phil. 1.
18.

* Eph. 1.
17.

1. Thess. 4.
4.

* 1. Cor. 12.
6. 11.

Eph. 4. 1.

1. Cor. 12.
13.

Eph. 4. 1.

1. Thess. 4. 1.

13.

1. Thess. 4. 1.

1. Thess. 4. 1.

* Isa. 59. d.
20.

1. Cor. 8. esse prudētes apud vosmetipsos: * Nulli malum pro malo reddentes: * prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. * Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes: * Nō vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ, scriptum est enim: Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus. * Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. * Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

CAP. XIII.

Hortatur ut superioribus obtemperent inferiores, etiam propter conscientiam, quanquam ciuilem tantum gerant magistratum: omnibusque debita reddant: de proximi dilectione ad quam vniuersa lex reduciuit: & de tempore gratia, ut transactis legis tenebris, relictiis vitiis, amplectantur Christi viuentes.

OMnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. * Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: * nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac; & habebis laudem ex illa: * Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: nō enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram eius, qui malum agit. * Ideo necessitate subditi es, stote, nō solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. * Ideo enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. * Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. * Nemini quidquā debeatis, nisi vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem impleuit. * Nam: * Nō aduulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Nō concupisces: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo iustaturatur: * Diliges proximum tuum sicut teipsum. * Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio. * Et hoc scientes tempus: quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus. * Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abiciamus ergo opera tenebrarum, & induamus arma lucis. * Sicut in die honeste ambulemus; non in commensationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudiciis, non

in contentione, & æmulatione: * sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.

CAP. XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt, fouere, & non contemnere, & nec hi nec illi iudicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimē, scientes quod omnes eundem habeamus Dominum, cui & viuimus & morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est: & quanquam nullus cibus iam sit immundus, nemo tamen quicquam edere debet, aut cum fratris offendiculo, aut contra suam conscientiam.

Infirmitas autem in fide assumere, non in disceptationibus cogitationum. * Alius enim credit se manducare omnia: qui autem infirmus est, olus manducet. * Is qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicat: Deus enim illum assumpsit. * Tu qui es, qui iudicas alienum seruum? Domino iustat, aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus statuere illum. * Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem: vnusquisque in suo sensu abundet. * Qui sapit diem, Domino sapiat. Et qui manducat, Domino māducat: gratias enim agit Deo. Et qui nō manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo. * Nemo enim nostrum sibi viuit, & nemo sibi moritur. * Siue enim viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur. Siue ergo viuimus, siue morimur, Domini sumus. * In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: vt & mortuorum & viuorum domineatur. * Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? * Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. * Scriptum est enim: * Viuo ego, dicit Dominus Iesus. quoniam mihi sestet omne genu: & omnis lingua confitebitur Deo. * Itaque vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. * Non ergo amplius inuicem iudicemus: sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum. * Scio, & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est. * Si enim propter cibum frater tuus contristatur: iam non secundum charitatem ambulas. * Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. * Non ergo blasphemetur bonum nostrum. * Non est enim regnum Dei, esca & potus: sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto: * qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est homini-

bus. * Itaq; quæ pacis sunt, sceleremur: & quæ
 ædificationis sunt, in inuicem custodiamus. D
 * Noli propter escam deficiere opus Dei. 20
 * Omnia quidem sunt munda: sed malum est
 homini, qui per offendiculum manducat. 21
 * Bonum est, nō manducare carnem; & non
 bibere vinum, neque in quo frater tuus of-
 fenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.
 * Tu fidem habes? penes te metipsum habe
 coram Deo: Beatus, qui non iudicat semet-
 ipsum in eo quod probat. * Qui autem dis-
 cernit, si manducauerit, damnatus est: quia
 non ex fide. Omne autem, quod non est ex
 fide, peccatum est.

C A P. XV.

*Firmiores debent infirmorum ferre & subleuare
 imperfectiones, non suas, sed proximorum utili-
 tati ac mutua paci studentes. Christus iuxta
 factas patribus promissiones prædicauit Iudæis.
 Gentibus verò ex misericordia Apostoli, non
 prauis promissionibus. Excusat se Paulus,
 quod liberius Romanis scripserit, tanquam
 Gentium Apostolus, ostendens quomodo sit hoc
 minus exequutus: dicens quod ad ipsos quoq;
 sit venturus, ubi datam à Macedonibus e-
 lemosinam elargitus fuerit Ierosolymitana Ec-
 clesiæ, petens ut pro se interim orent.*

DEbemus autem nos firmiores imbecil-
 litates infirmiorum sustinere, & nō no-
 bis placere. * Vnusquisque vestrum proximo
 suo placeat in bonum, ad ædificationē. * Ete-
 nim Christus non sibi placuit, sed sicut scrip-
 tum est. * Inproperia impropertantium tibi
 ceciderunt super me. * Quæcūque enim
 scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta
 sunt: vt per patientiam, & consolationem
 Scripturarum, spem habeamus. * Deus
 autem patientiæ & solatiij, * det vobis id-
 ipsum sapere in alterutrum secundum Iesum
 Christum: * vt vnanimis, vno ore honorifi-
 cetis Deum, & patrem Domini nostri Iesu
 Christi. * Propter quod suscipite inuicem,
 sicut & Christus suscepit vos in honorem
 Dei. * Dico enim Christum Iesum ministrum
 fuisse circumcisionis propter veritatem Dei,
 ad cōfirmandas promissiones patrum. * Gen-
 tes autem super misericordia honorare
 Deum, sicut scriptum est: * Propterea confi-
 tebor tibi in Gentibus Domine, & nomini
 tuo cantabo. * Et iterum dicit: Letamini
 Gentes cum plebe eius. * Et iterum: * Lau-
 date omnes Gentes Dominum: & magnifi-
 cate eum omnes populi. * Et rursus Ilias
 ait: * Erit radix Iesse, & qui exurget regere
 Gentes, in eum Gentes sperabunt. * Deus
 autem Ipei repleat vos omni gaudio & pace
 in credendo: vt abundetis in Ipe, & virtute

14 Spiritus sancti. * Certus sum autem fratres
 mei & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi ple-
 ni estis dilectione, repleti omni scientia, ita
 15 vt possitis alterutrum monere. * Audacius
 D autem scripsi vobis fratres ex parte, tam-
 quam in memoriam vos reducens: propter
 16 gratiam, quæ data est mihi à Deo, * vt sim mi-
 nister Christi Iesu in Gentibus, sanctificans
 Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gentium ac-
 17 cepta, & sanctificata in Spiritu sancto. * Habe-
 o igitur gloriam in Christo Iesu ad Deum.
 18 * Non enim audeo aliquid loqui eorum,
 quæ per me non efficit Christus in obedi-
 19 tiam Gentium, verbo & factis: * in virtute
 signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus
 sancti: ita vt ab Ierusalem per circuitum
 vsque ad Illyricum repleuerim Euangelium
 20 Christi. * Sic autem prædicaui Euange-
 lium hoc, non vbi nominatus est Christus,
 ne super alienum fundamentum ædifica-
 21 rem: sed sicut scriptum est: * * Quibus
 non est annunciatum de eo, videbunt: &
 22 qui non audierunt, intelligent. * Propter
 quod & impediēbar plurimum venire ad
 23 vos, & prohibitus sum vsque adhuc. * Nunc
 verò ulterius locum non habens in his re-
 gionibus, cupiditatem autem habens ve-
 niendi ad vos ex multis iam præcedentibus
 24 annis: * cum in Hispaniam proficisci cœpe-
 ro, spero quod præteritis videam vos, & a
 vobis deducar illuc, si vobis primum ex par-
 25 te fruius fuero. * Nunc igitur proficiscar
 26 in Ierusalem ministrare sanctis. * Probaue-
 runt enim Macedonia & Achaia collatio-
 nem aliquam facere in pauperes sanctorum,
 27 qui sunt in Ierusalem. * Placuit enim eis: &
 debitorum sunt eorum. * Nam si spiritua-
 lium eorum participes facti sunt Gentiles:
 28 debent & in carnalib. ministrare illis. * Hoc
 igitur cum consummauero, & assignaui ero
 eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hi-
 29 spaniam. * Scio autem quoniam veniens ad
 Gvos, in abundantia benedictionis Euangelij
 30 Christi veniam. * Obsecro ergo vos fratres
 per Dominum nostrum Iesum Christum, &
 per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis
 me in orationibus vestris pro me ad Deum,
 31 * vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa,
 & obsequij mei oblatio accepta fiat in Ieru-
 32 salem sanctis, * vt veniam ad vos in gaudio
 per voluntatem Dei, & refrigerer vobiscum.
 33 * Deus autem pacis sit cum omnibus vobis,
 Amen.

C A P. XVI.

*Commendat Apostolus quosdam apud Romanos
 propter nonnullas eorum præmeritas no-
 minatim salutandos, quosdam vero vitandos*

hortatur, & de aliis dicit quod saluant Romanos.

1. ad. 1. a.
1. 16.

Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris: * ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis, & assistatis ei in quocumque negotio vestri indigerit: etenim ipsa quoque assistit multis, & mihi ipsi. * Salutate Priscam & Aquilam adiutores meos in Christo Iesu; (* qui pro anima meas suas ceruices supposuerunt: quibus non solum ego gratias ago, sed & cunctæ Ecclesiæ gentium) * & domesticam Ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est primitiuus Asiæ in Christo. * Salutate Mariam, quæ multum laborauit in vobis. * Salutate Andronicum & Iuniam, cognatos & concaptiuos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo. * Salutate Ampliam dilectissimum mihi in Domino. * Salutate Urbanum adiutorem nostrum in Christo Iesu, & Stachyn dilectum meum. * Salutate Apellen probum in Christo. * Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino. * Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam, quæ multum laborauit in Domino. * Salutate Rufum electum in Domino, & matrem eius, & meam. * Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen; & qui cum eis sunt, fratres. * Salutate Philologum & Iuliam, Nereum & socorem eius, & Olympiadem, & omnes, qui cum eis sunt sanctos. * Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi. * Rogo autem vos fratres, ut obseruetis eos, qui dissensiones & offencula, præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt; & declinate ab illis. * Huiusmodi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones, & benedictiones, seducunt corda innocentium. * Vestra enim obedientia in omnem locum diuulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, & simplices in malo. * Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum, * Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. * Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam in Domino. * Salutat vos Caius hospes meus, & vniuersa Ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius ciuitatis, & Quartus, frater.

24. * Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis, Amen. * Ei autem, qui potens est vos confirmare iuxta Euangelium meum & prædicationem Iesu Christi, secundum reuelationem mysterij temporibus æternis taceri, (* quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti, * soli sapienti Deo, per Iesum Christum, cui honor & gloria in sæculis sæculorum, Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAP. I.

Paulus Deo gratias agit de datis donis Corinthiis, ceterum dolet quod de baptizatoribus essent, inter ipsos schismata, gaudens quod missus ad predicandum Euangelium paucos baptizauerit: ostendens etiam reprobata mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte, cuius predicatio indicatur mundo stultitia, credentibus vero virtus ac sapientia: ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se gloriatur.

Paulus vocatus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater, * Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi, in omni loco ipsorum, & nostro. * Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. * Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu: * quod in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia: * sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis: * ita ut nihil vobis desit in vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi, * qui & confirmabit vos, & sequetur in finem sine crimine, in die aduentus Domini nostri Iesu Christi. * * Fide-
lis Deus: per quem vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini nostri. * Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. * Significatum est enim mihi de vobis fratres mei ab illis, qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos. * Hoc autem

1. Thess.
5. d. 24.

1 dico: quod vnusquisque vestrum dicit: Ego
 2 *Act. 18. f.* quidem sum Pauli: ego autem * Apollo: ego
 3 vero Cephæ: ego autem Christi. * Diuisus est
 4 Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro
 5 vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?
 6 * Gratias ago Deo, quod neminem vestrum
 7 baptizauit, nisi Crispum, & Caium: * nequis
 8 dicat, quod in nomine meo baptizati estis.
 9 * Baptizauit autem & Stephanæ domum: cæ-
 10 terum nescio, si quem alium baptizauerim.
 11 * Non enim misit me Christus baptizare, sed
 12 euangelizare: * non in sapientia verbi, vt non
 13 euacuetur crux Christi. * Verbum enim cru-
 14 cis, pereuntibus quidem stultitia est: iis au-
 15 tem, qui salui fiunt, id est nobis, Dei virtus
 16 est. * Scriptum est enim: * Perdam sapientiam
 17 sapientium, & prudentiam prudentium re-
 18 probabo. * Vbi sapiens? vbi scriba? vbi con-
 19 quisitor huius sæculi? Nōne stultam fecit
 20 Deus sapientiam huius mundi? * Nam quis
 21 in Dei sapientia non cognouit mundus per
 22 sapientiā Deum: placuit Deo per stultitiam
 23 prædicationis saluos facere credētes. * Quo-
 24 nam & Iudæi signa petunt, & Græci sapien-
 25 tiam quærunt: * nos autē prædicamus Chri-
 26 stum crucifixum: Iudæis quidem scandalum,
 27 Gentibus autem stultitiam; * ipsis autem vo-
 28 catis Iudæis, atq; Græcis, Christum Dei virtu-
 29 tem, & Dei sapientiam: * quia quod stultum
 30 est Dei, sapientius est hominibus: & quod in-
 31 firmum est Dei, fortius est hominibus. * Vi-
 32 dete enim vocationem vestram fratres, quia
 33 non multi sapientes secundum carnem, non
 34 multi potentes, non multi nobiles: * sed quæ
 35 stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat
 36 sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt
 37 confundat fortia: * & ignobilia mundi, &
 38 contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non
 39 sunt, vt ea quæ sunt, destrueret: * vt non glo-
 40 rietur omnis caro in conspectu eius. * Ex ipso
 41 autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est
 42 nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctifi-
 43 catio, & redemptio: * vt quemadmodum
 44 scriptum est: * Qui gloriatur, in Domino
 45 gloriatur.

CAP. II.

Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magna modestia, verbisq; simplicibus prædicasse Corinthiis, quanquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam, quæ solo Dei spiritu cognosci potest: animalis enim homo non percipit quæ Dei sunt.

ET ego, cum venissem ad vos, fratres, veni
 1 nō in sublimitate sermonis, aut sapien-
 2 tiæ, annuncians vobis testimonium Christi.
 3 * Non enim iudicaui me scire aliquid inter
 4 vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.

3 * Et ego in infirmitate, & timore, & tremore. *Act. 18.*
 4 re multo fui apud vos: * & sermo meus, &
 5 prædicatio mea, * non in persuasibilibus hu- *2. Pd. 16.*
 6 manæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spi- *17.*
 7 ritus & virtutis: * vt fides vestra non sit in sa-
 8 pientia hominum, sed in virtute Dei. * Sapi-
 9 entiam autem loquimur inter perfectos: sa-
 10 pientiam vero non huius sæculi, neq; princi-
 11 pum huius sæculi, qui destruuntur: * sed lo-
 12 quimur Dei sapientiam in mysterio, quæ ab-
 13 condita est, quam prædestinauit Deus ante
 14 sæcula in gloriam nostram, * quam nemo
 15 principum huius sæculi cognouit: si enim
 16 cognouissent, numquam Dominum gloriæ
 17 crucifixissent. * Sed sicut scriptum est: * Quod *1. Ia. 64.*
 18 oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in
 19 cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus
 20 iis, qui diligunt illum: * nobis autem reue-
 21 lauit Deus per Spiritum suum: Spiritus enim
 22 omnia scrutatur, etiam profunda Dei. * Quis
 23 enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi
 24 spiritus hominis, qui in ipso est: ita & quæ
 25 Dei sunt, nemo cognouit, nisi Spiritus Dei.
 26 * Nos autem non spiritum huius mundi ac-
 27 cepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, vt scia-
 28 mus quæ à Deo donata sunt nobis: * quæ
 29 & loquimur, non in doctis humanæ sapien- *2. Pd. 16.*
 30 tiæ verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritua-
 31 libus spiritualia comparantes. * Animalis
 32 autem homo non percipit ea, quæ sunt Spi-
 33 ritus Dei: stultitia enim est illi, & non po-
 34 test intelligere: quia spiritualiter examina-
 35 tur. * Spiritualis autem iudicat omnia: &
 36 ipse à nemine iudicatur. * * Quis enim co- *1. Ia. 40.*
 37 gnouit sensum Domini, qui instruat eum? *Sap. 23.*
 38 Nos autem sensum Christi habemus. *Rom. 11. d. 34.*

CAP. III.

*Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei mysteria: contende-
 bant enim de his qui tantum ministrerant, cum solus Deus possit gratia ac virtutum dare incrementa, soluq; Christus sit fidei fundamen-
 tum: super quod quis bene aut male super-
 adificauerit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriandum.*

ET ego, fratres, nō potui vobis loqui qua-
 1 si spiritualibus, sed quasi carnalibus.
 2 Tamquam paruulis in Christo, * lac vobis
 3 potum dedi, non escam: nondū enim poteratis:
 4 sed nec nūc quidem potestis: adhuc enim
 5 carnales estis. * Cum enim sit inter vos zelus,
 6 & contentio: nōne carnales estis, & secun-
 7 dum hominem ambulatis? * Cum enim quis
 8 dicat: Ego quidem sum Pauli, alius autem:
 9 Ego Apollo: nōne homines estis? Quid igitur
 10 est Apollo? quid vero Paulus? * Ministri
 11 eius

eius, cui credidistis, & vnicuique sicut Dominus dedit. * Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit. * Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus. * Qui autem plantat, & qui rigat, vnum sunt. * Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. * Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis. * Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Vnusquisque autem videat quomodo superædificet. * Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. * Si quis autem superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, * vnusquisque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vnusquisque opus quale sit, ignis probabit. * Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. * Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit: sic tamen quasi per ignem. * Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? * Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. * Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. * Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo stultus fiat, vt sit sapiens. * Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: * Comprehendam sapientes in astutia eorum. * Et iterum: * Dominus nouit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt. * Nemo itaque gloriatur in hominibus. * Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia enim vestra sunt: * vos autem Christi: Christus autem Dei.

CAP. IV.

Non temere iudicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthii qui de ministris acceptis donis gloriabantur, ac si illa à se haberent, & se extollentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo generat: dicit se breui venturum Corinthum, quod Pseudoapostolos redarguat.

SIc nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. * Hic iam quaritur inter dispensatores: vt fidelis quis inueniatur. * Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die: sed

4 neque meipsum iudico. * Nihil enim mihi cōsciū sum: sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me, Dominus est. * Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cōsilia cordiū & tunc laus erit vnicuique à Deo. * Hæc autem, fratres, transfiguraui in me & Apollo. proptervos: vt in vobis discatis, ne supra quæ scriptum est, vt vnus aduersus alterum inisteretur pro alio. * Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? * Iam saturati estis, iam diuites facti estis: si ne nobis regnatis: & vtiā regnetis, vt & nos vobiscum regnemus. * Puto enim, quod Deus nos Apostolos nouissimos ostendit, tãquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus. * Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles. * Vsq̃ue in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, * & laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, & benedicimur: persecutionem patimur, & sustinemus: * blasphemamur, & obsecramus: tamquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium perisplema vsque adhuc. * Non vt confundam vos, hæc scribo, sed vt filios meos charissimos moneo. * Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui. * Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi. * Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino: qui vos cōmonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo Iesu, sicut vbique in omni Ecclesia doceo. * Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam. * Veniam autem ad vos cito, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem eorum, qui inflati sunt, sed virtutem. * Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute. * Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

CAP. V.

Corinthios reprehendit, quod in incestu publicè uiuentem tolerarent, quem absens tradidit Satanæ, monens vt expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent, nec vult eos commiseri Christianis palam criminosos.

OMnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentiles, ita vt vxorē patris sui aliquis habeat. * Et

*Coloss. 2.
4.5.*

Gal. 5. b. 9

vos inflati estis: & non magis lectu habuistis,
ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fe-
cit. * Ego quidem absens corpore, præsens
autem spiritu iam iudicavi ut præsens, eum,
qui sic operatus est, * in nomine Domini nostri
Iesu Christi, congregatis vobis & meo
spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu, * tra-
dere huiusmodi satanæ in interitum carnis,
ut spiritus saluus sit in die Domini nostri Ie-
su Christi. * Non est bona gloriatio vestra.
* Nescitis quia modicum fermentum totam
massam corrumpit? * Expurgate vetus fer-
mentum, ut sitis noua conspersio, sicut estis
azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus
est Christus. * Itaque epulemur, non in fer-
mento veteri, neque in fermento malitiæ &
nequitiae: sed in azymis sinceritatis & verita-
tis. * Scripsi vobis in epistola: Ne com-
misceamini fornicariis. * Non utique for-
nicariis huius mundi, aut avaris, aut
rapacibus aut idolis seruientibus: alio
quin debuieritis de hoc mundo exiisse.
* Nunc autem scripsi vobis non commisce-
ri: si is qui frater nominatur est fornicator,
aut avarus, aut idolis seruientis aut maledicus
aut ebrius, aut rapax: cum eiusmodi nec
cibum sumere. * Quid enim mihi de iis, qui
foris sunt, iudicare? Nonne de iis, qui intus
sunt, vos iudicatis? * nam eos, qui foris sunt,
Deus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

C A P. VI.

Corripit eos quod iudicio contenderent coram iudice ethnico: enumerans quaedam peccata, quibus inuoluitur regnum Dei non possidebunt: quaedam licere dicit quae non expendant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

Avdet aliquis vestrum habere negotium ad-
versus alterum, iudicari apud iniquos, &
non apud sanctos? * An nescitis, quoniam
sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vo-
bis iudicabitur mundus, indigni estis, qui de
minimis iudicetis? * Nescitis quoniam An-
gelos iudicabimus? quanto magis secularia?
* Secularia igitur iudicia, si habueritis: con-
temptibiles qui sunt in Ecclesia, illos con-
stituere ad iudicandum. * Ad verecundiam
vestram dico. Sic non est inter vos sapiens
quisquam, qui possit iudicare inter fratrem
suum? * Sed frater cum fratre iudicio con-
tendit: & hoc apud infideles? * Iam quidem
omnino delictum est in vobis, quod iudicia
habetis inter vos. Quare non magis iniuriam
accipitis? quare non magis fraudem patimini?
* Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis: &
hoc fratribus. * An nescitis quia iniqui regnum
Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque
fornicarij, neque idolis seruientes neq; ad-

** Matt. 5. f.
39.
Luc. 6. c. 9.
Rom. 12. d.
17.
1. Thess. 4.
b. 6.*

10 ulterius, * neque molles, neque masculorum
concupitores, neque fures, neque auari, neq;
ebriosi, neque maledici, neque rapaces, re-
11 gnum Dei possidebunt. * Et haec quidam fui-
Ctus: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed
iustificati estis, in nomine Domini nostri Ie-
12 su Christi, & in Spiritu Dei nostri. * Omnia
mihi licet, sed non omnia expediunt: Omnia
mihi licent, sed ego sub nullius redigar pote-
13 state. * Esca ventri, & venter escis: Deus autem
& hunc, & has destruet: corpus autem non
fornicationi, sed Domino: & Dominus cor-
14 pori. * Deus vero & Dominum suscitauit: &
15 nos suscitabit per virtutem suam. * Nescitis
quoniam corpora vestra membra sunt Chri-
16 sti? Tollens ergo membra Christi, faciam
membra meretricis? Absit. * An nescitis, quo-
17 niam qui adhæret meretrici, vnum corpus
efficitur? * Erunt enim (inquit) duo in carne
17 vna. * Qui autem adhæret Domino, vnus
18 Spiritus est. * Fugite fornicationem. Omne
peccatum, quodcumque fecerit homo, extra
corpus est: qui autem fornicatur, in corpus
19 suum peccat. * An nescitis, quoniam mem-
bra vestra, templum sunt Spiritus sancti, qui
in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis
20 vestri? * Empti enim estis pretio magno. Glo-
rificate & portate Deum in corpore vestro.

C A P. VII.

Corinthios instruit de matrimonio, eiusque usu & indissolubili vinculo innuptis commendans caelibatum: & quomodo fidelis cum coniuge infideli se habere debeat: quodque vnusquisque in quo vita statuta ad fidem vocatus est, permaneat: virginem autem matrimonio praefert, uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velis in Domino nubar.

DE quibus autem scripsistis mihi: Bonum
est homini mulierem non tangere: * pro-
pter fornicationem autem vnusquisque suam
uxorem habeat, & vnaquæque suum virum
3 habeat. * Vxori vir debitum reddat: similiter
4 autem & vxor viro. * Mulier sui corporis po-
testatem non habet, sed vir. Similiter autem
& vir sui corporis potestatem non habet, sed
5 mulier. * Nolite fraudare inuicem, nisi forte
ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: &
iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos
Satanas propter incontinentiam vestram.
6 * Hoc autem dico secundum indulgentiam,
7 non secundum imperium. * Volo enim omnes
B vos esse sicut meipsum: sed vnusquisque pro-
prium donum habet ex Deo: alius quidem sic,
8 alius vero sic. * Dico autem non nuptis, & vi-
duis: bonum est illis, si sic permaneant, sicut
9 & ego. * Quod si non se continent, nubant.
Malius est enim nubere, quam vri. * His autem

** Gen. 1. d.
4.
Mar. 19. a.
5.
Mar. 10. a.
8.
Eph. 5. b. 3.
* Sup. 3. d. 1.
2. Cor. 6. c.
16.
* Inf. 7. d.
13.
1. Pet. 1. d.
18.*

1. Pet. 1. b

qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non e-
 go, sed Dominus, * vxorem a viro non disce-
 dere: * quod si discesserit, manere innuptam, 11
 aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non
 dimittat. * Nam cæteris ego dico; non Domi- 12
 nus. Si quis frater vxorem habet infidelem, &
 hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. * Et si qua mulier fidelis habet virum 13
 infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum: * sanctificatus est enim 14
 vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctifi- C
 cata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. * Quod si infidelis discedit, 15
 discedat: non enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi in pace autem vocauit nos Deus. * Vnde enim scis mulier, si virum saluum facies? aut vnde scis vir, si mulierem saluam facies? nisi unicuique sicut distinxit Dominus, vnumquemque sicut vocauit Deus, ita ambulet, & sic in omnibus ecclesiis doceo. * Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur. * Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed oblectatio mandatorum Dei. * Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. * Seruus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis vtere. * Qui enim in Domino vocatus est seruus, libertus est Domino: similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi. * Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum. * Vnusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum. E
 * De virginibus autem præcepit Dominus non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, vt sim fidelis. * Existimo ergo hoc bonum esse: propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. * Alligatus es vxori? noli querere solutionem. Solutus es ab vxore? noli querere vxorem. * Si autem acceperis vxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo non peccauit. Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco. 29
 * Hoc itaque dico, fratres: Tempus breue est: reliquum est, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes sint: * & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non possidentes: * & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi. * Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. * Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est. * Et mulier innupta, & virgo, cogitat quæ

Domini sunt; vt sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. * Porro hoc ad vtilitatem vestram dico: non vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum oblectandi. * Si quis autem turpe se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat. * Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruire virginem suam, bene facit. * Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. * Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viu- 35
 it, quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino. * Beatior autem erit, si sic permanserit, secundum meum consilium: puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam.

CAP. VIII.

Quamquam idolothytis velti non sit ex se illicitum, cum idolum nullius sit efficacia aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia: aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere aut non edere hominem efficit meliorem.

DEIIS autem, quæ idolis sacrificantur, sci-
 mus quia omnes scientiam habemus: 1
 Scientia inflat, charitas vero ædificat. * Si quis autem se existimat scire aliquid, non-
 dum cognouit, quemadmodum oporteat eum scire. * Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo. * De eis autem, quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi vnus. 5
 * Nam et si sunt qui dicantur dii, siue in cælo siue in terra (siquidem sunt dii multi, & domini multi): * nobis tamē vnus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illū: & vnus Dñs Iesus Christus, per quē omnia, & nos per ipsū. 6
 * Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem conscientia vsque nunc idoli, quasi idolothytum manducat: & conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur. * Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim, si manducauerimus, abundabimus: neq; si nō manducauerimus, deficiemus. * Videte autē, ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. * Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolo recubentem: nonne conscientia eius, cū sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? * Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem

Rom. 7. a.

Rom. 14.

Christus

* Rom. 14.
c. 19.

Christus mortuus est? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. * Quapropter si elca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in eternum, ne fratrem meum scandalizem.

C A P. IX.

Non accipiebat Paulus victum a Corinthiis quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis probet argumentis: sed in omnem formam se vertit, quo plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoque ait se domare corpus.

Non sum liber? Non sum Apostolus? Non Christum Iesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino? * Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino, mea defensio apud eos, qui me interrogant, hæc est. * Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi? * Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? * Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi? * Quis militat suis stipendiis vnumquam? * Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? * Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? * Numquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? * Scriptum est enim in lege Moyse: * Non alligabis os boui trituranti. Numquid de bobus cura est Deo? An non propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt: quoniam debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi. * Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? * Si alij potestatis vestrae participes sunt, quare non potius nos? sed non vsumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi. * Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participat? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere. * Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc, ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis euacuet. * Nam si euangelizauero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: vix enim mihi est, si non euangelizauero. * Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si

* Deut. 25.
a. 4.
1. Tim. 5. c.
18.

* Rom. 15.
f. 27.

* Deut. 18.
a. 1.

autem inuitus, dispensatio mihi credita est. 18 * Quæ est ego merces mea? Ut Evangelium prædicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio. 19 * Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, ut plures lucrificerem. * Et factus sum Iudæis tamquam Iudæus, ut Iudæos lucrarer. * Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrificerem, iis qui sine lege erant, tamquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) ut lucrificerem eos, qui sine lege erant. * Factus sum infirmus ut infirmos lucrificerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem saluos. * Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps eius efficiar. * Nescitis quod ij, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite, ut comprehendatis. 25 * Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam. * Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans: * sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

C A P. X.

Commemoratione ingratorum Iudæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos asimilibus absterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non solum idololatria fugienda est, sed & mensa eorum qui idololatriæ vescuntur: tum quod per hoc videantur aliquid idoli deferre: tum quod scandalo sint infirmioribus.

Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam etiam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt; * & omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari: * & omnes eandem escam spirituales mādūcauerunt, * & omnes eundem potum spirituales biberunt: (bibebat autem de spirituali, consequente eos, petra: petra autem erat Christus) * sed non in pluribus eorum bene placitum est Deo: * nam prostrati sunt in deserto. * Hæc autem in figura facti sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt, * neque idololatriæ efficiamini, sicut quidam ex iplis: quemadmodum scriptum est: * Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. * Neque fornicemur, sicut quidam ex iplis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria

CAP. XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite. Corinthios reprehendit quod ad celebrandam cenam dominicam inuicem non expectarent, sed inter se dissiderent, referens interim sacramenti Eucharistia à Christo institutionem, & scelus ac poenam indignè ad illud accedentium.

1 **I**mitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 **L**audo autem vos fratres, quod per omnia
A nei memores estis: & sicut tradidi vobis, præ-
3 cepta mea tenetis. * Volo autem vos scire,

4 quod omnis viri caput Christus est: caput
autem mulieris, vir: caput vero Christi, Deus

5 * Omnis vir orans aut prophetans velato ca-
pite, deturpat caput suum. * Omnis autem

6 mulier orans aut prophetans non velato ca-
pit, deturpat caput suum: vnum enim est ac si

7 decaluetur. * Nam si non velatur mulier,
B tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi,

8 aut decaluari, velet caput suum. * Vir quidē
non debet velare caput suum: quoniam ima-

9 go & gloria Dei est, mulier autem gloria viri
est. * Non enim vir ex muliere est, sed mulier

ex viro. * Etenim non est creatus vir propter
mulierem, sed mulier propter virum. * Ideo

10 debet mulier potestatem habere supra caput
propter Angelos. * Verumtamen neque vir

11 sine muliere, neque mulier sine viro, in Do-
mino. * Nam sicut mulier de viro, ita & vir

12 per mulierem: omnia autem ex Deo. * Vos
ipsi iudicate: decet mulierem non velatam

13 orare Deum? * Nec ipsa natura docet vos,
quod vir quidem si comam nutriat, ignomi-

14 nia est illi: mulier vero si comam nutriat,
gloria est illi: quoniam capilli pro velamine

15 ei dati sunt. * Si quis autem videtur conten-
tentiosus esse: nos talem consuetudinem nō

16 habemus, neque Ecclesia Dei. * Hoc autem
præcipio: non laudans, quod non in melius,

17 sed in deterius conuenitis. * Primum quidem
conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio

18 scissuras esse inter vos, & ex parte credo. * Nā
oportet & hæreses esse, vt & qui probati sunt

19 manifesti fiant in vobis. * Conuenientibus
ergo vobis in vnum, iam non est Dominicam

20 cenam manducare. * Vnusquisque enim
suam cenam præsumit ad manducandum.

21 Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est
* Numquid domos non habetis ad mandu-

22 candum & bibendum? aut Ecclesiam Dei
contemnitis, & confunditis eos, qui non ha-

23 bent? Quid dicam vobis? Laudo vos in hoc?

24 non laudo. * Ego enim accepi à Dño, quod
& tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus, in

25 qua nocte tradebatur, accepit panem, & * Mas. 26.

gratias agens, fregit, & dixit: * Accipite, & c. 26.

Mar. 14. c. manducate: hoc est corpus meum, quod pro
 22. vobis tradetur: hoc facite in meam commem-
 Luc. 22. b. morationem. * Similiter & calicem, postquā
 17. cœnauit, dicens: Hic calix nouum testamen-
 tum est in meo sanguine, hoc facite quo-
 tiescumque biberis, in meam commemora-
 tionem. * Quotiescumque enim manduca-
 bitis panem hunc, & calicem biberis: mortē
 Ioan. 6. f. Domini annuntiabitis, donec veniat. * Itaq;
 59. quicumque manducauerit panem hunc, vel
 2. Cor. 15. biberit calicem Domini indigne: reus erit
 5. corporis & sanguinis Domini. * Probet au-
 tem seipsum homo: & sic de pane illo edat, &
 de calice bibat. * Qui enim manducat & bi-
 bit indigne, iudicium sibi manducat & bibit:
 non diiudicans corpus Domini. * Ideo inter
 vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt
 multi. * Quod si nosmetipsos diiudicemus
 non utique iudicemur. * Dum iudicamur
 autem, a Domino corripimur, ut non cum
 hoc mundo damnemur. * Itaque fratres mei,
 cum conuenitis ad manducandum, inuicem
 expectate. * Si quis esurit, domi manducet:
 ut non in iudicium conueniatis. Cetera au-
 tem, cum venero, disponam.

C A P. XII.

*Variis dantur variæ eiusdem Spiritus sancti cha-
 ri-matæ, ut in modum humani corporis quisq;
 suo fungatur officio, & mutua se opera omnes
 indigere cognoscentes, mutuo se foueant: Et ita
 Christus sua prouidit Ecclesia de variis homi-
 num statibus.*

DE spiritualibus autem, nolo vos ignora-
 re fratres. * Scitis quoniam cum Gentēs
 essetis, & simulachra muta prout duceba-
 mini euntes. * Ideo notum vobis facio, quod
 9. Mar. 9. f. nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathe-
 39. ma Iesu. Et nemo potest dicere, Dominus
 Iesus, nisi in Spiritu sancto. * Diuisiones vero
 gratiarum sunt, idem autem Spiritus: * Et
 diuisiones ministratorum sunt, idem autem
 Dominus: * Et diuisiones operationum sunt
 idem vero Deus, qui operatur omnia in o-
 mnibus. * Vnicuique autem datur manife-
 statio Spiritus ad vtilitatem. * Alij quidem
 per Spiritum datur sermo sapientiæ: alij au-
 tem sermo scientiæ secundum eundem Spi-
 ritum: * alteri fides in eodem Spiritu: alij gra-
 tia sanitarum in vno Spiritu: * alij operatio
 virtutum, alij prophetia, alij discretio spiri-
 tuum, alij genera linguarum, alij interpreta-
 tio sermonum. * Hæc autem omnia opera-
 6. Rom. 12. tur vnus atque idem Spiritus, diuidens singu-
 2. 6. lis prout vult. * Sicut enim corpus vnum est,
 Eph. 4. b. 6. & in membra habet multa, omnia autem mem-
 bra corporis cum sint multa, vnum tamen
 corpus sunt: ita & Christus. * Etenim in vno

Spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati
 sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, si-
 ue liberi: & omnes in vno Spiritu potati su-
 14. mus. * Nam & corpus non est vnum mem-
 15. brum, sed multa. * Si dixerit pes: Quoniam
 non sum manus, non sum de corpore: num-
 16. ideo non est de corpore? * Et si dixerit auris:
 Quoniam non sum oculus, non sum de cor-
 17. pore: num ideo non est de corpore? * Si totū
 C corpus oculus: vbi auditus? Si totum auditus:
 18. vbi odoratus? * Nunc autem posuit Deus
 membra, vnumquodque eorum in corpore
 19. sicut voluit. * Quod si essent omnia vnum
 20. membrum, vbi corpus? * Nunc autem multa
 21. quidem membra, vnum autem corpus. * Nō
 30. potest autē oculus dicere manui: Opera tua
 non indigeo? aut iterum caput pedibus: Nō
 31. estis mihi necessarij? * Sed multo magis, quæ
 32. videntur membra corporis infirmiora esse,
 23. necessaria sunt: * & quæ putamus ignobi-
 liora membra esse corporis, his honorem a-
 bundantiorem circumdamus: & quæ in ho-
 nestasunt nostra abundantiorē honestatē
 24. habent. * Honestas autem nostra nullius egēt:
 sed Deus temperauit corpus, ei, cui decrat, a-
 25. bundantiorem tribuendo honorem, * ut nō
 sit schisma in corpore, sed id ipsum prouincē
 26. sollicita sint membra. * Et si quid pariter vnū
 D membrum, compatiuntur omnia membra:
 siue gloriatur vnum membrum, congaudent
 27. omnia membra. * Vos autem estis corpus
 28. Christi, & membra de membro. * Et quosdam
 quidem posuit Deus in Ecclesia primum A-
 postolos, secundo Prophetas, tertio Docto-
 res, deinde virtutes, exinde gratiarum cura-
 tionum, opitulationes, gubernationes, genera-
 29. linguarū, interpretationes sermonū. * Num
 30. quid omnes Apostoli? numquid omnes Pro-
 phetæ? numquid omnes Doctores? * nūquid
 omnes virtutes? numquid omnes gratiæ ha-
 benturationum? numquid omnes linguis
 loquuntur? numquid omnes interpretantur
 31. * Et mulamini autem charismata meliora. Et
 adhuc excellentiorem viam vobis demonstrō.

C A P. XIII.

*Ossendit charitatis necessitatem: ipsius officia, per-
 petuitatem, ac precellentiam supra fidem &
 spem, reliquaque Dei dona.*

SI linguis hominum loquar, & Angelorum
 A charitatem autem non habeam, factus
 sum velut æsonans, aut cymbalum tinniens.
 2. * Et si habuero prophetiam, & nouerim my-
 steria omnia, & omnem scientiam: & si ha-
 buero omnem fidem, ita vt moues transfe-
 ram, charitatem autem non habuero, nihil
 3. sum. * Et si distribuero in cibos pauperum

omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. * Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulator, non agit perperam non inflatur, * non est ambiciosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur non cogitat malum, * non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: * omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. * Charitas numquam excidit, siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt siue scientia destruetur. * Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. * Cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. * Cum essem paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus, Quando autem factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli. * Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. * Nunc autem manet, fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas.

CAP. XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetia, imo inutile si desit qui interpreteretur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinatè utantur: & mulieres in Ecclesiis silere iubet.

SEctamini charitatem, æmulamini spiritualia: magis autem ut prophetetis. * Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria. * Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem. * Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat. * Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat, quam qui loquitur linguis: nisi forte interpreteretur, ut Ecclesia ædificatione accipiat. * Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens: quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in reuelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina? * Tamen quæ sine anima sunt vocem dantia, siue tibia, siue cithara, nisi distinctionem sonituum dederint: quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur? * Etenim si incertam vocem det tuba: quis parabit se ad bellum? * Ita & vos per linguam, nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo scietur id quod dicitur: eritis enim in aera loquentes. * Tam multa, ut puta, genera linguarum sunt in hoc mundo: & nihil sine voce est. * Si ergo nesciero

virtutem vocis, ero ei cui loquor, barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus. * Sic & vos, quoniam æmulatores estis spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ querite, ut abundetis. * Et ideo qui loquitur lingua, ore ut interpreteretur. * Nam si orem lingua, spiritus meus orat mens autem mea sine fructu est. * Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente. * Cæterum si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit. * Nam tu quidem bene gratias agis: sed alter non ædificatur. * Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor. * Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam: quam decem millia verborum in lingua. * Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote: sensibus autem perfecti estote. * In lege scriptum est: Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic: & nec sic exaudient me, dicit Dominus. * Itaque linguæ in signum sunt non fidelibus sed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus. * Si ergo conueniat vniuersa Ecclesia in vnum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles: nonne dicent quod insanitis? * Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, conuincitur ab omnibus, diudicatur ab omnibus: * occulta cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians quod vere Deus in vobis sit. * Quid ergo est, fratres: cum conuenitis, vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsum habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant. * Siue lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum tres, & per partes, & vnus interpreteretur. * Si autem non fuerit interpretes, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, & Deo. * Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & cæteri diudicent. * Quod si alij reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. * Potestis enim omnes per singulos prophetare: ut omnes discant, & omnes exhortentur: & spiritu prophetarum prophetis subiecti sunt. * Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo. * Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. * Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia. * An à vobis verbum Dei processit: aut in vos solos peruenit? * Si quis videtur propheta esse, aut spiritalis, cognoscat, quæ scribo vobis, quia Domini vult mandata.

11. 18. c.

11.

Gen. 3. c. 16.

* Si quis autem ignorat, ignorabitur: * Ita-
que fratres emulamini prophetare: & loqui
linguis nolite prohibere. * Omnia autem
honeste, & secundum ordinem fiant.

CAP. XV.

*Christum docet à mortuis resurrexisse, multis que
ac demum Paulo qui se minimum dicit Apo-
stolorum apparuisse: ac nostram hic astruit re-
surrectionem, & ordinem ac modum eius, una
cum diuersa resuscitatorum gloria, non in ani-
ma solum, sed etiam in corpore: mors autem in
resurrectione absorbebitur.*

Gal. 1. b. 11.

Notum autem vobis facio, fratres, Evan-
gelium, quod prædicaui vobis, quod &
accepistis, in quo & statis, * per quod & sal-
uamini: ratione prædicaui vobis, si tene-
ris, nisi frustra credidistis. * Tradidit enim
vobis in primis, quod & accepi: quoniam
Christus mortuus est pro peccatis nostris, se-
cundum Scripturas: * & quia sepultus est, &
quia resurrexit tertia die secundum Scriptu-
ras: & quia visus est Cephæ, & post hoc vnde-
cim: * Deinde visus est plus quam quingen-
tis fratribus simul: ex quibus multi manent
& adhuc, quidam autem dormierunt:
* Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis
omnibus: * Nouissime autem omnium tam-
quam abortiuo, visus est & mihi. * Ego
enim sum minimus Apostolorum, qui non
sum dignus vocari Apostolus, quoniam per-
secutus sum Ecclesiam Dei. * Gratia autem
Dei sum id quod sum, & gratia eius in me va-
cua non fuit, sed abundantius illis omnibus
laboraui: non ego autem, sed gratia Dei me-
cum: * Siue enim ego, siue illi: prædicamus
& sic credidistis. * Si autem Christus prædi-
catur, quod resurrexit à mortuis, quomodo
quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio
mortuorum non est? * Si autem resurrectio
mortuorum non est: neque Christus resur-
rexit. * Si autem Christus non resurrexit, in-
anis est ergo prædicatio nostra, inanis est fi-
des vestra: * inuenimur autem & falsi testes
Dei: quoniam testimonium diximus aduer-
sus Deum quod suscitauerit Christum; quem
non suscitauit, si mortui non resurgunt.
* Nam si mortui non resurgunt, neque Chri-
stus resurrexit. * Quod si Christus non resur-
rexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in
peccatis vestris. * Ergo & qui dormierunt in
Christo, perierunt. * Si in hac vita tantum in
Christo sperantes sumus, miserabiles sumus
omnibus hominibus. * Nunc autem
Christus resurrexit à mortuis primitiæ dor-
mientium: * quoniam quidem per homi-
nem mors, & per hominem resurrectio mor-

tuum. * Et sicut in Adam omnes mortui-
tur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.
* * Vnusquisque autem in suo ordine, primi-
tiæ Christus: deinde ij, qui sunt Christi, qui
in aduentu eius crediderunt. * Deinde finis;
cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum
euacuauerit omnem principatum, & pote-
statem, & virtutem. * Oportet autem illum
regnare, donec ponat omnes inimicos sub
pedibus eius. * Nouissima autem inimica
destruetur mors: * Omnia enim subiecta sub
pedibus eius. Cum autem dicat: * Omnia
subiecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui
subiecit ei omnia. * Cum autem subiecta
fuerint illi omnia: tunc & ipse Filius subie-
ctus erit ei, qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus
omnia in omnibus. * Alioquin quid facient,
qui baptizantur pro mortuis, si omnino
mortui non resurgunt? vt quid & baptizan-
tur pro illis? vt quid & nos periclitamur o-
mini hora. * Quotidie morior per vestram
gloriam, fratres, quam habeo in Christo le-
u Domino nostro. * Si (secundum homi-
nem) ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi
prodest si mortui non resurgunt? manduce-
mus, & bibamus, cras enim moriemur.
* Nolite seduci: Corruptumores bonos
colloquia praua. * Euigilate iusti, & nolite
peccare: ignorantiam enim Dei quidam ha-
bent, ad reuerentiam vobis loquor. * Sed di-
cet aliquis: Quomodo resurgunt mortui?
qualiue corpore venient? * Insuper, tu quod
seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur.
* Et quod seminas, non corpus, quod futurum
est, seminas, sed nudum granum, vt puta tri-
tici aut alicuius cæterorum. * Deus autem
dat illi corpus sicut vult: & unicuique semi-
num proprium corpus. * Non omnis caro,
eandem caro: sed alia quidem hominum, alia
vero pecorum, alia volucrum, alia autem
piscium. * Et corpora cælestia, & corpora
terrestria: sed alia quidem cælestium gloria,
alia autem terrestrium. * Alia claritas solis,
alia claritas lune, & alia claritas stellarum.
* Stella enim à stella differt in claritate: sic &
resurrectio mortuorum. Seminatur in cor-
ruptione, surget in incorruptione. * Semina-
tur in ignobilitate, surget in gloria: Semina-
tur in infirmitate, surget in virtute: * Semi-
natur corpus animale, surget corpus spiri-
tuale. Si est corpus animale, est & spirituale,
sicut scriptum est: * Factus est primus homo
Adam in animam viuentem, nouissimus
Adam in spiritum viuificantem. * Sed non
prius quod spirituale est, sed quod ani-
male: deinde quod spirituale. * Primus
homo de terra, terrenus: secundus ho-
mo de cælo, cælestis. * Qualis terrenus,

Col. 1. c. 18.

Apo. 1. b. 5.

tales & terreni: & qualis cœlestis, tales & cœlestes. * Igitur, sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis. * Hoc autem dico fratres: quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit. * Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. * In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur. * Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem. * Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. * Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? * Stimulus autem mortis peccatum est: virtus vero peccati lex. * Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriā per Dominum nostrum Iesum Christum. * Itaq; fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino.

CAP. XVI.

Vbi de colligenda pro Christianis qui Ierosolyma agebant elemosyna hortatus esset, commedat eis Timotheum ac Stephanæ familiam: deinde salutationes subiungit.

DE collectis autem, quæ sunt in sanctos, sicut ordinaui Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. * Per vnam sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: vt nō, cum venero, tunc collectæ fiant. * Cum autem præsens fuero: quos probaueritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem. * Quod si dignum fuerit, vt & ego eam, mecū ibunt. * Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo. * Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo: vt vos me deducatis quocumq; iero. * Nolo enim vos modo in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit. * Permanebo autem Ephesi vsq; ad Pentecosten. * Ostium enim mihi apertum est magnum, & euident: & aduersarii multi. * Si autem venerit Timotheus, videte, vt sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut & ego. * Ne quis ergo illum spernat: deducite autem illum in pace, vt veniat ad me. * expecto enim illum cum fratribus. * De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogauit eum, vt veniret ad vos cum fratribus: & vtriq; non fuit voluntas, vt nunc veniret: veniet autem, cum ei

vacuum fuerit. * Vigilate, stete in fide, viriliter agite, & confortamini, * omnia vestra in charitate fiant. * Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici, quoniam sunt primitiæ Achaicæ, & in ministerium sanctorum ordinauerunt sanctos: * vt & vos subditi sitis eiusmodi, & omni cooperanti, & laboranti, * Gaudeo autem in præsentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam id, quod vobis deerat, ipsi suppleuerunt: * refecerunt enim & meum spiritum, & vestrum. Cognoscite ergo, qui huiusmodi sunt. * Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum, Aquila & Priscilla, cum domestica sua Ecclesiæ: apud quos & hospitor. * Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicem in osculo sancto. * Salutatio, mea manu Pauli. * Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, Maran Atha. * Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. * Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu, Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECVNDA.

CAP. I.

Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis aduersitatibus eripuerit eum Dominus, vt & ipse alios consolaretur: deinde manifestans cordis sui ac doctrinæ sinceritatem, ostendit quod licet iuxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum est leuitate, asserens firmam esse suæ predicationis veritatem.

PAULUS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, cum omnibus sanctis, qui sunt in vniuersa Achaia. * Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. * Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, * qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: vt possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipsi à Deo. * Quoniam sicut abundant passionem Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra. * Siue autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute, siue consolamur pro vestra consolatione, siue exhortamur pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam carundem passionum, quas &

nos parimur: * vt spes nostra firma sit pro vo-
bis: scientes quod sicut socij passionu estis,
sic eritis & consolationis. * Non enim volu-
mus ignorare vos fratres de tribulatione no-
stra, quæ facta est in Asia, quoniam supra mo-
dum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæ-
deret nos etiã viuere. * Sed ipsi in nobismet-
ipsis responsum mortis habuimus, vt non si-
mus fidentes in nobis, sed in Deo, qui susci-
tat mortuos: * qui de tantis periculis nos eri-
puit, & eruit in quem speramus, quoniam &
adhuc eripiet, & adiuantib. & vobis in o-
ratione pro nobis: vt ex multorum personis,
eius quæ in nobis est donationis, per multos
gratiã agantur pro nobis. * Nam gloria no-
stra hæc est testimonium conscientie nostre,
q. in simplicitate cordis & sinceritate Dei, &
nō in sapientia carnali, sed in gratia Dei, cō-
uersati sumus in hoc mundo: abundantius
autem ad vos. * Non enim alia scribimus vo-
bis, quam quæ legistis, & cognouistis. Spero
autem, quod vsq; in finem cognoscetis, * fic-
ut & cognouistis nos ex parte, quod gloria
vestra sumus, sicut & vos nostra, in die Domi-
ni nostri Iesu Christi. * Et hac confidentia
volui prius venire ad vos, vt secundam gra-
tiam haberetis: * & per vos transire in Mace-
doniam, & iterũ à Macedonia venire ad vos,
& à vobis deduci in Iudæam. * Cũ ergo hoc
voluissẽ, numquid leuitate vsus sum? Aut
quæ cogito, secundum carnem cogito, vt sit
apud me EST & NON? * Fidelis autẽ Deus,
quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est
in illo EST & NON. * Dei enim filius Iesus
Christus, qui in vobis per nos prædicat est,
per me, & Siluanum, & Timotheum non fuit
EST & NON, sed EST in illo fuit. * Quotquot
enim promissiones Dei sunt, in illo EST: id-
co & per ipsum Amen Deo ad gloriam no-
stram. * Qui autem confirmat nos vobiscum
in Christo, & qui vnxit nos Deus: * qui & si-
gnauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordi-
bus nostris. * Ego autem testem Deum inuo-
co in animam meam, quod parcens vobis,
non veni vltra Corinthum: non quia domi-
namur fidei vestræ, sed adiutores sumus gau-
dij vestri: nam fide statis.

CAP. II.

*Ostendit quod ad ipsos non venerit ne maioris ef-
fes casu, a tristitia, exhortans vt fornicarium il-
lum recipiant in gratiam: simul indicans quod
magno quidem labore, magno tamen etiã fru-
ctu prædicauerit, licet, prædicationis suæ fra-
grancia quibusdam mortis occasio fuerit.*

STatuti autem hoc ipsum apud me, ne ite-
rum in tristitia ventrem ad vos. * Si enim

A ego contristo vos: & quis est, qui me læti-
fiet, nisi qui contristatur ex me: * Et hoc ipsum
scripsi vobis, vt non cum venero, tristitiam
super tristitiam habeam, de quibus oportue-
rat me gaudere: confidens in omnibus vo-
bis, quia meum gaudium, omnium vestrum
est. * Nam ex multa tribulatione & angustia
cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non
vt contristemini: sed vt sciatis, quam chari-
tatem habeam abundantius in vobis. * Si quis
autem contristauit, non me contristauit: sed
ex parte, vt non onerem omnes vos. * Sufficit
illi, qui eiusmodi est, obiurgatio hæc, quæ fit
à pluribus: * ita vt e contrario magis done-
tis, & cōsolemini, ne forte abundantiori tri-
stitia absorbeat, qui eiusmodi est. * Pro-
pter quod obsecro vos, vt confirmetis in il-
lum charitatem. * Ideo enim & scripsi, vt co-
gnoscam experimentum vestrum, an in o-
mnibus obedientes sitis. * Cui autem ali-
quid donastis, & ego: nam & ego quod dona-
ui, siquid donauit, propter vos in persona
Christi, * vt non circumueniamur à satana:
non enim ignoramus cogitationes eius. * Cũ
venissem autem Troadem propter Euange-
lium Christi, & ostium mihi apertum esset in
Domino, * non habui requiem spiritui meo,
Deo quod nō inuenerim Titum fratrem meum,
sed valesaciens eis, profectus sum in Mace-
doniam. * Deo autem gratias, qui semper
triumphat nos in Christo Iesu, & odorem
notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco:
* quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis
qui salui sunt, & in iis qui percutiunt: * aliis
quidem odor mortis in mortem; aliis autem
odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam ido-
neus? * Non enim sumus sicut plurimi, adul-
terantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed
sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loqui-
mur.

CAP. III.

*Non eget Apostolus hominum commendatione,
cum fructus suæ prædicationis cum commen-
det: multo enim maiori in honore esse debent
ministri noui Testamenti ac spiritus, quam
veteris Testamenti ac literæ: Et quod Iudas
velamen adhuc habebant super cor suum in
lectione scripturarum, quod fide in Christum
auferitur.*

Incipimus iterum nosmetipsos commen-
dare: aut numquid egemus (sicut quidam)
commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vo-
bis? * Epistola nostra vos estis, scripta in
cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab o-
mnibus hominibus: * manifestati quod epi-
stola estis Christi, ministrata a nobis, & scri-
ta non atramento, sed spiritu Dei viu: nō tr-

tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. * Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum: non quod sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est: * qui & idcirco nos fecit ministros noui testamenti; non litera, sed Spiritu: litera enim occidit, Spiritus autem viuificat. * Quod si ministratio mortis, literis deformata in lapidibus, fuit in gloria: ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: * quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? * Nam si ministratio damnationis gloria est: multo magis abundantius ministratio iustitiæ in gloria. * Nam nec glorificationem est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. Si enim quod euacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est: * Habentes igitur talē spem, multa fiducia utimur: * & non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem eius, quod euacuatur, sed obtusi sunt sensus eorum. Vtque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatum, (quoniam in Christo euacuatur) * sed vti quæ in hodiernum diem, cum legitur Moyses velamen positum est super cor eorum. * Cum autem conuersus fuerit ad Dominum, auferetur velamen. * Dominus autem spiritus est: Vbi autem Spiritus Domini, ibi libertas. Non vero omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.

CAP. IV.

Quod sincera Apostolorum predicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, præterquam illis, quorum mentes excacatae sunt: quod multa aduersa patiantur Apostoli, nunquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

Deo habetis administrationem, iuxta quod misericordiam consecutus sumus, non deficiamus, * sed abdicamus ocula dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. * Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum; in iis, qui pereunt, est opertum: * in quibus Deus huius sæculi excacauit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei. * Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum; nos autem seruos vestros per Iesum: * quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem

splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie in Christo Iesu. * Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis. * In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non desistimus: * persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deieimur, sed non perimus: * semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. * Semper enim nos, qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum: ut & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. * Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis. * Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: * Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur: * scientes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet vobiscum. * Omnia enim propter vos: De gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei. * Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem. * Id enim, quod in præsentibus est, momentaneum & leue tribulationis nostre, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, * non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

CAP. V.

Ex certa spe futura gloriæ desiderant Apostoli absolui à corpore, cum aliter illa frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium iusto iudici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram aduersariis & legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem prædicant, eius mortis reconciliatus est Deo mundus, immo secundum carnem nouerunt.

Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis. * Nā & in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cælo est superindui cupientes: * si tamen vestiti, non nudi inueniamur. * Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: eo quod nolumus expoliari, sed superneſtiri, ut absorbeat quod mortale est, a vita. * Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

* Auden-

* Audentes igitur temper, scientes quoniam
 dum sumus in corpore, peregrinamur à Do-
 mino (* per fidem enim ambulamus, & non
 per speciem) * audemus autem, & bonam vo-
 luntatē habemus, magis peregrinari à cor-
 pore, & præsentes esse ad Dominum. * Et id-
 eo contendimus, siue abentes, siue præsentes,
 placere illi. * Omnes enim nos manife-
 stari oportet ante Tribunal Christi, ut refe-
 rat unusquisq; propria corporis, prout gessit,
 siue bonum, siue malum. * Scientes ergo ti-
 morem Domini, hominibus suademus, Deo
 autem manifesti sumus. Spero autem & in-
 cōscientiis vestris manifestos nos esse. * Non
 iterum commendamus nos vobis: sed occa-
 sionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut
 habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, &
 non in corde. * Siue enim mente excedi-
 mus, Deo: siue sobrii sumus, vobis. * Charitas
 enim Christi vrget nos: æstimantes hoc,
 quoniam si vnus pro omnibus mortuus est,
 ergo omnes mortui sunt: * & pro omnibus
 mortuus est Christus: ut, & qui viuunt, iam
 non sibi viuunt, sed ei, qui pro ipsis mortuus
 est, & resurrexit. * Itaq; nos ex hoc neminem
 nouimus secundum carnem. Et sic cognoui-
 mus secundum carnem Christum: sed nunc
 iam non nouimus. * Si qua ergo in Christo
 noua creatura, vetera transierunt: * ecce facta
 sunt omnia noua. * Omnia autē ex Deo,
 qui nos reconciliauit sibi per Christum: &
 dedit nobis ministerium reconciliationis:
 * quoniam quidē Deus erat in Christo mun-
 dum reconcilians sibi, non reputans illis delicta
 ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.
 * Pro Christo ergo legatione fungimur,
 tamquā Deo exhortante per nos. Obsecramus
 pro Christo, reconciliamini Deo. Eum, qui non
 nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut
 nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAP. VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, ostendens quantum laborauerit ut probatum se Dei minister exhiberet, & admonens ut à conuiuij & consortio infidelium separarentur.

A Diuantes autem exhortamur, ne in
 vacuum gratiam Dei recipiatis. * Aite enim:
 * Tempore accepto exadiui te, & in A
 die salutis adiui te. Ecce nunc tempus acce-
 ptabile, ecce nunc dies salutis. * nemini dan-
 tes ullam offensionem, ut non vituperetur
 ministerium nostrum: * sed in omnibus ex-
 hibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros,
 in multa patientia, in tribulationibus, in ne-
 cessitatibus, in angustiis, in plagis, in carce-
 ribus, in seditionibus, in laboribus, in vigi-

6 ijs, in ieiuniis, * in castitate, in scientia, in
 longanimitate, in suauitate, in Spiritu san-
 cto, in charitate non ficta, * in verbo verita-
 tis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris
 8 & à sinistris, * per gloriam & ignobilitatem:
 per infamiam, & bonam famam: ut seducto-
 res, & veraces, sicut qui ignoti, & cogniti:
 9 * quasi morientes, & ecce viuimus: ut castiga-
 ti, & non mortificati: * quasi tristes, semper
 10 C autem gaudentes: sicut egentes, multos autem
 locupletantes: tamquam nihil habentes,
 11 & omnia possidentes. * Os nostrum pater
 ad vos, o Corinthij, cor nostrum dilata-
 12 tum est. * Non angustiamini in nobis: angus-
 13 tiamini autem in visceribus vestris: * eandem
 autem habetis remunerationem, tanquam
 14 filiis dico, dilatamini & vos. * Nolite iugum
 ducere cum infidelibus. Quæ enim partici-
 15 patio iustitiæ cū iniquitate? Aut quæ societas
 luci ad tenebras? * Quæ autem conuentio
 Christi ad Belial? Aut quæ pars fidei cū infi-
 16 deli? * Quis autē consensus templo Dei cum
 D idolis? Vos enim estis templum Dei viui, sic-
 ut dicit Deus: * Quoniam in habitabo in illis,
 & inambulabo inter eos, & ero illorum
 17 Deus, & ipsi erunt mihi populus. * Propter
 quod exite de medio eorum, & separamini,
 dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis:
 18 * & ego recipiā vos: * & ero vobis in patrem,
 & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Do-
 minus omnipotens.

CAP. VII.

Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequatur, & quantum de correctis ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantum vero bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

HAs ergo habentes promissiones, charis-
 simi, mundemus nos ab omni inquina-
 2 mento carnis & spiritus, perficientes sancti-
 ficationem in timore Dei. * Capite nos. Ne-
 minem læsumus, neminem corrupimus, ne-
 3 minem circumuenimus. * Non ad condemnationem
 vestram dico. prædiximus enim quod in
 cordibus nostris estis, ad commo-
 4 niendum, & ad conuiuendum. * Multa mihi
 B fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio
 pro vobis, repletus sum consolatione, super-
 abundo gaudio in omni tribulatione nostra.
 6 * Nam & cum venissemus in Macedoniam,
 nullam requiem habuit caro nostra, sed om-
 nem tribulationē passi sumus: foris pugne-
 7 ritus timores. * Sed qui consolatur humi-
 les, consolatus est nos Deus in aduentu Titi.
 8 * Non solum autē in aduentu eius, sed etiam
 in consolatione, qua consolatus est in vobis,

reuerens

* Rom. 14.
 b. 10.

* Isa. 43. 6.
 19.
 Apoc. 21.
 b. 9.

1. Cor. 14.
 17. & 64.
 19.
 * Levit. 11.
 b. 12.

* 1er. 31.
 4. 9.

* 1sa. 49.
 6. 8.
 * 1. Cor. 10.
 g. 32.

* 1. Cor. 4.
 a. 1.

referens nobis vestrum desiderium, vestrum
 fletum, vestram æmulationem pro me, ita ut
 magis gauderem. * Quoniam etsi contristavi
 vos in epistola, non me poeniteret: etsi poeniteret,
 videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos
 contristavit; * nunc gaudeo: non quia contri-
 stati estis, sed quia contristati estis ad poeniten-
 tiam. Contristati enim estis secundum Deum,
 ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.
 * Quæ enim secundum Deum tristitia est, po-
 nitentiam in salutem stabilem operatur: sæ-
 culi autem tristitia mortem operatur. * Ecce
 enim hoc ipsum, secundum Deum contrista-
 ti vos, quantam in vobis operatur solitudi-
 nem: sed defensionem, sed indignationem, sed
 timorem, sed desiderium, sed æmulationem,
 sed vindictam in omnibus exhibuistis vos, in-
 contaminatos esse negotio. * Igitur, etsi scripsi
 vobis, non propter eum qui fecit iniuriam, nec
 propterea qui passus est: sed ad manifestan-
 dam solitudinem nostram, quam habemus
 pro vobis * coram Deo: consolati sumus. In
 consolatione autem nostra abundantius ma-
 gis gauisus sumus super gaudio Titi, quia refe-
 ctus est spiritus eius ab omnibus vobis. * & si
 quid apud illum de vobis gloriatus sum, non
 sum confusus: sed sicut omnia vobis in verita-
 te locuti sumus, ita & gloriatio nostra, quæ fuit
 ad Titum, veritas facta est, * & viscera eius ab-
 undantius in vobis sunt: remissentis om-
 nium vestrum obedientiam, quomodo cum
 timore & tremore exceperitis illum. * Gaudeo
 quod in omnibus confido in vobis.

CAP. VIII.

*Exhortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Ie-
 rosolemis agebant prompto animo tribuendam,
 tum Macedonum commendatione, tum Chri-
 sti exemplo admonens ut quod iam dudum fa-
 cere proposuerant, id nunc pro cuiusque facul-
 tate præstent: & ministros collaudat quos ad
 eam mittit colligendam, gaudens quod Titus
 humane fuerit ab eis acceptus.*

Notum autem facimus vobis, fratres, gra-
 tiam Dei, quæ data est in Ecclesijs Mace-
 doniæ: * quod in multo experimento tribula-
 tionis, abundantia gaudij ipsorum fuit: & al-
 tissima paupertas eorum, abundavit in diuitias
 simplicitatis eorum: * quia secundum virtutem
 testimonium illis reddo, & supra virtutem vo-
 luntarij fuerunt, * cum multa exhortatione
 obsecrantes nos gratiam, & communicatio-
 nem ministrij, quod sit in Sanctos: * Et non
 sicut sperauimus, sed semetipsos dederunt pri-
 mum Domino, deinde nobis per voluntatem
 Dei; * ita ut rogaremus Titum, ut quem admo-
 dum cepit, ita & perficiat in vobis etiam gra-

tiam istam. * Sed sicut in omnibus abundantis
 fide, & sermone, & scientia, & omni sollicitudi-
 ne, in super & charitate vestra in nos, ut & in hac
 gratia abundetis. * Non quali imperans dico:
 sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestræ
 charitatis ingenium bonum cōprobans. * Sci-
 tis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi,
 quoniam propter vos egenus factus est, cum
 esset diues, & illius inopia vos diuites effecit.
 * Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile
 est, qui non solum facere, sed & velle cepistis
 ab anno priore: * nunc vero & factio perficitur:
 ut quemadmodum promptus est animus vo-
 luntaris, ita sit & perfectio ex eo quod habe-
 tis. * Si enim voluntas prompta est, secundum
 id quod habet, accepta est, non secundum id
 quod non habet. * Non enim ut alij, sic remis-
 sio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.
 * In præfenti tempore vestra abundantia illor-
 um inopiam suppleat: ut & illorum abundan-
 tia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æ-
 qualitas sicut scriptum est: * Qui multum, non
 abundauit: & qui modicum, non minorauit.
 * Gratias autem Deo qui dedit eandem solici-
 tudinem pro vobis in corde Titi, * quoniam
 exhortationem quidem suscepit: sed cum so-
 licitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.
 * Misimus etiam cum illo fratrem, cuius laus
 est in Evangelio per omnes Ecclesias: * non
 solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesijs
 comes peregrinationis nostræ, in hanc gra-
 tiam, quæ ministratur a nobis ad Domini glo-
 riam, & destinatam voluntatem nostram: * de-
 uitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac ple-
 nitudine, quæ ministratur a nobis. * Provide-
 mus enim bona non solum coram Deo, sed e-
 tiam coram hominibus. * Misimus autem
 cum illis & fratrem nostrum quem probauimus
 in multis sæpe sollicitum esse: nunc autem
 multo sollicitiorem, confidentia multa in vos,
 * siue pro Tito, qui est socius meus, & in vos
 adiutor, siue fratres nostri, Apostoli Ecclesia-
 rum, gloria Christi. * Offensionem ergo quæ
 est charitatis vestræ, & nostræ gloriæ pro vobis,
 in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

CAP. IX.

*Prosequitur hortando ad eleemosynam promptè
 & abundanter tribuendam: admonens ne ex
 hoc inopiam metuant, sed diuina fidant provi-
 dentia: variosq; recitet illis eleemosynæ fructus.*

Nam de ministerio, quod sit in sanctos, ex
 abundanti est mihi scribere vobis. * Scio
 enim promptum animum vestrum: pro quo
 de vobis gloriari apud Macedones. Quoniam
 & Achaia parata est ab anno præterito, & ve-
 stra æmulatio prouocauit plurimos. * Misi au-
 tem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis,

euacuetur in hac parte, vt (quemadmodum dixi) parati sitis: * ne cum venerint Macedones mecum & inuenerint vos imparatos, erubescamus nos (vt non dicamus vos) in hac substantia. * Necessarium ergo existimaui rogare fratres, vt praeueniant ad vos, & praeparent reprobissimam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tamquam auarium. * Hoc autem dico: Qui parce seminat: parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. * Vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: * hilarem enim datorem diligit Deus. * Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, * sicut scriptum est: * Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in saeculum saeculi. * Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum praestabit, & multiplicabit semen vestrum, & auget in incrementa frugum iustitiae vestrae: * vt in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quae operatur per nos gratiarum actionem Deo. * Quoniam ministerium huius officij, non solum supplet ea quae defunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino. * per probationem ministerij huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestrae in Euangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes, & in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis. * Gratias Deo super inenarrabili dono eius.

CAP. X.

Incipit suam aperire potestatem, & exantlatos pro Christo labores propter pseudopostolos, qui ipsum deprimentes & abiectum predicantes, fructum predicationis eius impediunt.

Ipsa autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem & modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis. * Rogo autem vos ne praesens audeam, peream confidentiam qua existimor audeare in quosdam, qui arbitrantur nos tamquam secundum carnem ambulemus. * In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. * Nam arma militiae nostrae non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, * & omnem altitudinem extolentem se aduersus scientiam Dei, & in caputitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium Christi, * & in promptu habentes vlciisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia. * Quae secundum faciem sunt,

videre. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se: quia sicut ipse Christi est, ita & nos. * Nam, & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in aedificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam. * Vt autem non existimer tamquam terrene vos per epistolas: * quoniam quidem epistolae, inquit, graues sunt & fortes: praesentia autem corporis, infirma, & sermo contemptibilis: * hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & praesentes in facto. * Non enim audemus inferre, aut comparare nos quibuscumque, qui seipso commendat: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis. * Nos autem non in immensum gloriamur, sed secundum mensuram regulae, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi vsque ad vos. * Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: vsque ad vos enim peruenimus in Euangelio Christi * non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestrae, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam, * etiam in illa, quae vltra vos sunt, euangelizare. non in aliena regula in ijs quae praeparata sunt gloriamini. * Qui autem gloriatur, in Domino gloriatur. * Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

CAP. XI.

Propter pseudopostolos peruerteres Pauli predicationem metuens Corinthiis, ostendit quare nihil subsidij ab eis acceperit: deinde vt ostendas plus fidei sibi tribuendum esse, quam illis: sua recenset encomia: & primum aduersa qua perpassus est, predicando Christi fidem, & labores ac sollicitudines.

Vtinam sustineretis modicum quid infirmitatis meae, sed & supportate me: * Amulor enim vos Dei aemulatione. Despondenim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. * Timeo autem, ne, sicut serpens Heuam seduxit astutia sua: ita corrumpantur sensus vestri, & excidant a simplicitate, quae est in Christo. * Nam si is qui venit, alium Christum praedicat, quem non praedicauimus; aut alium spiritum accipitis quem non accepistis; aut aliud Euangelium, quod non recepistis: recte pateremini. * Existimo enim nihil minus fecisse a magnis Apostolis. * Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia: in omnibus autem manifestati sumus vobis. * Aut nunquid peccatum feci, me ipsum humilias, vt vos exaltetmini? quoniam gratias Euangelium Dei

euangeli-

CAP. XII.

Narrat factas sibi ante annos 14. diuinas visiones, & de dato sibi carnis stimulo, ostendens quod eum compulerint ut se laudaret quum ab illis potius debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est: sed metuit ne ad eos veniens inueniat aliquos dissensionibus aliisque vitis adhuc inuolutos.

1 **S**igloriari oportet (non expedit quidem :)

A **S**veniam autem ad visiones & reuelationes

2 Domini. * Scio hominem in Christo ante

annos quatuordecim, (sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit) raptum huiusmodi usque ad tertium coelum.

3 * Et scio huiusmodi hominem, (sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit)

4 quoniam raptus est in Paradisum: & audiuit arcana verba, quae non licet homini loqui.

5 * Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6 * Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem ne quis me existimet supra id quod videt in me.

7 aut aliquid audit ex me. * Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae angelus satanae, qui me colaphizat.

8 Propter quod ter Dominum rogaui ut discederet a me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

9 Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: Cum enim infirmor, tunc potens sum.

10 Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim a vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab ijs, qui sunt supra modum Apostoli: tamen si nihil sum: signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos, in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.

11 Quid est enim, quod minus habuistis praeter ceteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non grauavi vos? Donate mihi hanc iniuriam. * Ecce, tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero grauis vobis. Non enim quaero quae vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filij patientibus thesaurizare, sed parentes filijs. * Ego autem libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minus diligar. * Sed esto: ego vos non grauavi: sed cum essem astutus, dolo vobis cepi. Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumueni vos? Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem Numquid Titus vos circumuenit? nonne eodem spiritu am-

Ad. 9. a.

bulauit

euangelizavi vobis: * Alias Ecclesias expoliaui, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. * Et cum essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, supplerunt fratres, qui venerunt a Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis seruaui, & seruabo. * Est veritas Christi in me, quoniam haec gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiae. * Quare? Quia non diligo vos? Deus scit. * Quod autem facio, faciam: ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inueniantur sicut & nos. * Nam eiusmodi pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. * Et non mirum: ipse enim satanas transfiguratur se in Angelum lucis. * non est ergo magnum, si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiae: quorum finis erit secundum opera ipsorum. * Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse, aliquin velut insipientem accipite me, ut ego modicum quid glorier) * quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriae. * Quoniam multi gloriantur secundum carnem: & ego gloriabor. * Libenter enim suffertis insipientes: cum sitis ipsi sapientes. * Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos caedit. * Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audeat. (insipientia dico) audeo & ego: * Hebraei sunt, & ego: * Israelitae sunt, & ego: * Semen Abraham sunt, & ego: * Ministri Christi sunt, (ut minus sapiens dico) plus ego in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. * Aludaeis quinquies, quadragenas, vna minus, accepi. * Ter virgis caesus sum, * semel lapidatus sum, * ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, * in itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus: * in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate: * praeter illa quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. * Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? * Si gloriari oportet: quae infirmitates meae sunt, gloriabor. * Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in saecula, scit quod non mentior. * Damasci praepositus Gentis Aetiae regis, custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me comprehenderet: & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius.

Deut. 25.

A3.

Ad. 16. c.

11.

Ad. 14. c.

18.

Ad. 27.

A. 2.

Ad. 9. d.

24.

bulauimus? nonne iisdem vestigijs? * Olim putatis quod excusamus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram. * Timeto enim, ne forte cum venero, non quales volo, inueniam vos: & ego inueniar a vobis, qualem non vultis: ne forte contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrations, insinuationes, seditiones sint inter vos: * ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos: & lugeam multos ex ijs qui ante peccauerunt, & non egerunt poenitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

CAP. XIII.

Comminatur iis qui peccauerunt, quod ad poenitentiam prouocet, ne ad ipsos vaniens cogatur seuire eos castigare data sibi à Christo potestate, cuius virtutem merito deberent in scriptis agnoscere: additque generalem exhortationem, & salutationes.

Ecce tertio hoc venio ad vos: * In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. * Prædixi, & prædico, vt præsens, & nunc absens, ijs qui ante peccauerunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parciam. * An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis: * Nam et si crucifixus est ex infirmitate: sed viuit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed viuemus cum eo ex virtute Dei in vobis. * Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis est? nisi forte reprobi estis. * Spero autem quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi. * Oramus autem Deum vt nihil mali faciat, non vt nos probati appareamus, sed vt vos quod bonum est faciat: nos autem vt reprobi simus. * Non enim possumus aliquid aduersus veritatem, sed pro veritate. * Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram confirmationem. * Ideo hæc absens scribo, vt non præsens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem. * De cetero, fratres, gaudet, & perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. * Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti. * Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD GALATAS.

CAP. I.

Reprehendit Galatas Apostolus quod ab auctori permiserint à veritate quam ab ipso acceptarant: quum sola hæc tenenda sit, eamque non ab homine, sed per Christi reuelationem ipse didicerit: & tanta solertia postea illam docuerit, quanta ipsum ante impugnabat: addens quomodo ipsum Deus ad euangelizandum segregauerit.

Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitauit eum à mortuis: & * qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesijs Galatig.

* Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Iesu Christo, * qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eiiperet nos de presenti sæculo nequam, secundum voluntatem Dei, & patris nostri, * cui est gloria in sæcula sæculorum: Amen. * Miror quod sic tam cito transferimini, ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium: * quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Euangelium Christi. * Sed licet nos, aut Angelus de caelo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. * Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis anathema sit. * Modo enim hominibus suadeo, an Deo? An quero hominibus placere: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. * Notum enim vobis facio, fratres, Euangelium, quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem: * neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. * Audistis enim conuersationem meam aliquando in Iudaismo: quoniam supra modum persequerbar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, * & proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. * Cum autem placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret Filium suum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus: continuo non acquieui carni & sanguini, * neque veni Ierosolymam ad antecessores meos, D Apostolos: sed ab ijs in Arabiam: & iterum reuer-

18 *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24*
 sus sum Damascum: * deinde post annos tres
 veni Ierosolymam videre Petrum, & mansi
 apud eum diebus quindecim: * alium autem
 Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum
 fratrem Domini. * Quæ autem scribo vobis;
 ecce coram Deo, quia non mentior. * Dein-
 de veni in partes Syriæ, & Cyliciar. * Eram
 autem ignotus facie Ecclesis Iudææ, quæ
 erant in Christo: * tantum autem auditum
 habebant: Quoniam qui persequebatur nos
 aliquando, nunc euangelizat fidem, quam
 aliquando expugnabat: * & in me clarifica-
 bant Deum.

C A P. II.

*Paulus Euangelij veritatem libere semper docuit
 inter Gentes, approbantibus id primis Aposto-
 lis, & nihil ad illud addentibus, sed Paulum in
 socium recipientibus, qui etiam palam repre-
 hendit Cephæ, ostendens quod non ex legis
 operibus quisquam iustificetur, sed per fidem in
 Christum.*

*Deinde post annos quatuordecim, ite-
 rum ascendi Ierosolymam cum Barna-
 ba, assumpto & Tito. Ascendi autem se-
 cundum revelationem: & contuli cum illis
 Euangelium, quod prædico in Gentibus, se-
 orsum autem iis, qui videbantur aliquid ef-
 se: ne forte in vacuum currerem, aut cucur-
 rissem. Sed neque Titus, qui mecum erat,
 cum esset Gentilis, compulsus est circumci-
 di: sed propter subintroductos falsos fra-
 tres, qui subintroierunt explorare libera-
 tem nostram, quam habemus in Christo Ie-
 su, ut nos in servitutem redigerent. Quibus
 neque ad horam cessimus subiectione, ut ve-
 ritas Euangelij permaneat apud vos: ab iis
 autem, qui videbantur esse aliquid, (quales
 aliquando fuerint, nihil me interest. Deus
 personam hominis non accipit) mihi enim
 qui videbantur esse aliquid, nihil contule-
 runt. Sed e contra cum vidissent quod cre-
 ditum est mihi Euangelium præputij, sicut
 & Petro circumcisionis: (* qui enim opera-
 tus est Petro in Apostolatam circumcisi-
 nis, operatus est & mihi inter Gentes) * &
 cum cognovissent gratiam quæ data est mi-
 hi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui vide-
 bantur columnæ esse, dextras dederunt mi-
 hi & Barnabæ societatis: ut nos in Gentes,
 ipsi autem in circumcisionem: * tantum ut
 pauperum memores essemus: quod etiam
 sollicitus fui hoc ipsum facere. * Cum autem
 venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei
 restiti, quia reprehensibilis erat. * Prius
 enim quam venirent quidam à Iacobo, cum
 Gentibus edebat: cum autem venissent, sub-
 trahebat & segregabat se, timens eos qui ex*

13 *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21*
 circumcisione erant. * Et simulationi eius
 consenserunt ceteri Iudæi, ita ut & Barna-
 bas duceretur ab eis in illam simulationem.
 * Sed cum vidissem quod non recte ambula-
 rent ad veritatem Euangelij, dixi Cephæ co-
 ram omnibus: Si tu, cum Iudæis sis, gentili-
 ter vivis, & non Iudaice: quomodo Gentes
 cogis Iudaizare? * Nos natura Iudæi, & non
 ex Gentibus peccatores. * Scientes autem
 quod non iustificatur homo ex operibus le-
 gis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos in Chri-
 sto Iesu credimus, ut iustificemur ex fide
 Christi, & non ex operibus legis: * propter
 quod ex operibus legis non iustificabitur o-
 mnis caro. * Quod si quærentes iustificari in
 Christo, inveni sumus & ipsi peccatores,
 numquid Christus peccati minister est? Ab-
 sit. * Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifi-
 co: prævaricatore me constituo. * Ego
 enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo
 vivam: Christo confixus sum cruci. * Vivo
 autem iam non ego: vivit verò in me Chri-
 stus. Quod autem nunc vivo in carne: in fi-
 de vivo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit se-
 metipsum pro me. Non abiicio gratiam Dei.
 Si enim per legem iustitia, ergo gratis Chri-
 stus mortuus est.

C A P. III.

*Sicut Abrahæ, ita & posteris, non ex legis operibus,
 sed ex fide in Christum datus est Spiritus san-
 ctus: subditi autem legi, quum nemo præstet
 legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem
 Christus in se suscipiens, nos ab ea liberauit:
 promissiones verò factæ Abrahæ per fidem com-
 plentur, licet interim lex tanquam pedagógus
 data fuerit, quæ non poterat iustificare.*

1 *2* *3* *4* *5* *6* *7* *8* *9* *10*
 Insensati Galatæ, quis vos fascinavit
 ut obedire veritati, ante quortum ocu-
 los Iesus Christus præscriptus est, in vobis
 crucifixus? * Hoc solum a vobis volo disce-
 re: Ex operibus legis Spiritum acceperitis, an
 ex auditu fidei? * Sic stulti estis, ut cum spiri-
 tu ceperitis, nunc carne consummemini?
 * Tanta passis estis sine causa? si tamen sine
 causa. * Qui ergo tribuit vobis Spiritum, &
 operatur virtutes in vobis: ex operibus le-
 gis, an ex auditu fidei? * Sicut scriptum est:
 Abraham credidit Deo, & reputatum est
 illi ad iustitiam. * Cognoscite ergo, quia
 qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ. * Proui-
 dens autem Scriptura, quia ex fide iustificat
 Gentes Deus, prænuñciauit Abrahæ: Quia
 benedicentur in te omnes Gentes. * Igitur
 qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei A-
 brahæ. * Quicumque enim ex operibus le-
 gis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est

Gen. 15. b.

Rom. 4. a.

Iac. 2. c. 23.

Gen. 12. a.

Eccl. 4. d.

10.

*** Deut. 27. d. 26.** * Maledictus omnis qui non permanferit in omnibus quæ scripta sunt in Libro legis, vt faciat ea. * Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est: * quia iustus ex fide viuut. * Lex autem non est ex fide, sed * Qui fecerit ea, viuut in illis. * Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: * Maledictus omnis qui pendet in ligno: * vt in Gentib. benedictio Abraham fieret in Christo Iesu, vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem. * Fratres (secundum hominem dico) * ramen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat. * Abraham dicte sunt promissiones, & semini multis, sed quasi in vno: Et semini tuo qui est Christus. * Hoc autem dico, testamentum consummatum a Deo: quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad euacuandam promissionem. * Nam si ex lege hereditas, iam non ex promissione. Abraham autem per repromissionem donauit Deus. * Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu Mediatoris. * Mediator autem vnus non est. Deus autem vnus est. * Lex ergo aduersus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ posset viuificare, vere ex lege esset iustitia. * Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. * Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem quæ reuelanda erat. * Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. * At vbi venit fides, iam non sumus sub pædago. * Omnes enim filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu. * Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. * Non est iudeus, neque Græcus: non est seruus, neque liber: non est masculus, neque fœmina. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu. * Si autem vos Christi: ergo semen Abraham estis, secundum promissionem heredes.

CAP. IV.

Ante Christum natum, Iudæi in modum hæredis adhuc paruuli, sub lege continebantur, tanquam sub tutore: conatur autem eos à legis seruitute reuocare, quum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto seruiore ipsum ac prædica nem ipsius antea acceperant: et simul ad hoc typum adducens de duobus Abraham filiis, duo testamenta designantibus: per quod docet legis amulatores à Christi hereditate eiiciendos.

A Ico autem: Quanto tempore heres paruulus est, nihil differt à seruo, cum sit Dominus omnium: * sed sub tutoribus & auctoribus est, vsque ad præfixitum tempus à patre: * ita & nos cum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes. * At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, * vt eos, qui sub lege erant, redimeret, vt ad optionem filiorum reciperemus. * Quoniam autem estis filij, misit Deus Spiritum filij sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater. * Itaque iam non est seruus, sed filius. Quod si filius: & heres per Deum. * Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dij, seruiebatis. * Nunc autem cum cognoueritis Deum, immo cogniti sitis à Deo: quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denovo seruire vultis? * Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos. * Timeo vos, ne forte sine causa laborauerim in vobis. * Estote sicut ego, quia & ego, sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil me laxistis. * Scitis autem quia per infirmitatem carnis Euangelizauit vobis iam pridem: & tentationem vestram in carne mea * non spreuistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum. * Vbi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim prohibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros cruissetis, & dedisistis mihi. * Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis? * Æmulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, vt illos æmuletur. * Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tantum cum præsens sum apud vos. * Filij mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. * Vellem autem esse apud vos modo, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis. * Dicite mihi qui sub lege vultis esse, legem non legistis? * Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: * vnum de ancilla, & vnum de libera. * Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem: * quæ sunt per aliam legem dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. Vnum quidem in monte Sina in seruitutem generans: quæ est Agar: * Sina enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem, & seruit cum filiis suis. * Illa autem quæ sursum est Ierusalem, libera est: quæ est mater nostra. * Scriptum est enim: * Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filij desertæ, magis quam eius quæ habet virum. * Nos autem fratres, secundum Isaac promissionis filij sumus. * Sed quomodo tunc

* Gen. 16.

d. 19.

* Gen. 21.

a. 2.

* Isa. 54.

L.

* Rom. 8.

8.

do tunc

do tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequeretur eum, qui secundum spiritum: ita & nunc. * Sed quid dicit Scriptura? *Et ecce ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.* Itaque, fratres, non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

CAP. V.

Qui legis operibus iustificari cupit, expers est finis Christi, in quo nec prodest circumcisio nec præputium sed fides viva: horiatur ergo ut taceant à seductoribus, studeantq; mutua dilectioni: caro autem semper repugnans spiritui trahit ad carnis opera, quæ separant à regno cælorum: spiritus verò adfert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non præstemus.

State, & nolite iterum iugo seruitutis contineri. * Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. * Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. * Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini: à gratia excidistis. * Nos enim spiritu ex fide, spem iustitiæ expectamus. * Nam in Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, quæ per charitatem operatur. * Currebatis bene: quis vos impediuit veritati non obedire? * Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos. * Modicum fermentum totam massam corrumpit. * Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille. * Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo euacuatum est scandalum crucis. * Vtinam & absceindantur qui vos conturbant. * Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus seruite inuicem. * Omnis enim lex in vno sermone impletur: * Diliges proximum tuum sicut te ipsum. * Quod si inuicem morderis, & comedetis: videte ne ab inuicem consumamini. * Dico autem: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. * Caro enim concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur: ut non quæcumque vultis, illa faciatis. * Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. * Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum serui-

tus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. * Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. * Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. * Si spiritu viuimus, spiritu & ambulemus. * Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

CAP. VI.

Cum humilitate inuandus est proximus, nec aliorum laudes curanda: semperque bene operandum est, ut tempore suo metamus vitam æternam. Rursum mones, ut caueant à seductoribus, qui cum legem suadeant, ipsi illam non obseruant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio nec præputium quicquam faciunt.

Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. * Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. * Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. * Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero. * Unusquisque enim onus suum portabit. * Communicet autem, is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis. * Nolite errare: Deus non irridetur. * Qui enim seminauerit homo, hæc & metet. * Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. * Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. * Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. * Videte qualibus literis scripsi vobis mea manu. * Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur. * Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur. * Mihi autem absit gloriarì, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. * In Christo enim Iesu, neque circumcisio aliquid

1. Cor. 3.
b. 8.

1. Thess. 3.
c. 12.

valet, neque preputium, sed noua creatura. * Et
 quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax
 super illos, & misericordia, & super Israel Dei.
 * De cetero nemo mihi molestus sit, ego enim
 stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.
 * Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum Spi-
 ritu vestro, fratres Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI

APOSTOLI

AD

EPHESIOS.

CAP. I.

*Deum benedicit Apostolus, qui predestinatos plu-
 rimis, iisq; maximis per Christum filium asse-
 cit beneficiis: agitq; Deo gratias ob fidem ac di-
 lectionem Ephesiorum erga proximos, orans ut
 perfectum adipiscantur sapientiam: ostendens
 etiam Christi a mortuis suscitati exaltationem,
 qui constitutus est caput super omnem
 ecclesiam.*

Aulus Apostolus Iesu Christi
 per voluntatem Dei, omnibus, A
 sanctis, qui sunt Ephesi & fi-
 delibus in Christo Iesu. * Gra- 2
 tia vobis & pax à Deo Patre
 nostro, & Domino Iesu Chri-
 sto. * Benedictus Deus & Pater Domini nostri 3
 Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedi-
 ctione Spiritualium in caelestibus in Christo, * sicut 4
 ut elegit nos in ipso ante mundi constitutio-
 nem, ut essemus sancti & immaculati in con-
 spectu eius in charitate. * Qui predestinauit 5
 nos in adoptionem filiorum, per Iesum Chri-
 stum in ipsum, secundum propositum volun-
 tatis suae, * in laudem gloriæ gratiæ suae, in qua 6
 gratificauit nos in dilecto filio suo. * In quo ha-
 bemus redemptionem per sanguinem eius, re- 7
 missionem peccatorum, secundum diuitias
 gratiæ eius, * quæ superabundauit in nobis, in 8
 omni sapientia & prudentia: * ut notum face-
 ret nobis sacramentum voluntatis suae, secun- 9
 dum beneplacitum eius, quod proposuit in eo,
 * in dispensatione plenitudinis temporum, in- 10
 staurare omnia in Christo, quæ in cælis, &
 quæ in terra sunt, in ipso: * In quo etiam &
 nos sorte vocati sumus, predestinati secun- 11
 dum propositum eius, qui operatur omnia se-
 cundum consilium voluntatis suae: * ut simus 12
 in laudem gloriæ eius nos, qui ante speraui-
 mus in Christo: * In quo & vos, cum audis- 13
 is verbum veritatis, (Euangelium salutis ve-

stræ) in quo & credentes signati estis Spiritu
 14 promissionis sancto, * qui est pignus heredita-
 tis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in
 15 laudem gloriæ ipsius. * Propterea & ego au-
 diens fidem vestram, quæ est in Domino Iesu,
 16 & dilectionem in omnes sanctes, * non cesso
 gratias agens pro vobis, memoriam vestri fa-
 17 ciens in orationibus meis: * ut Deus, Domini
 nostri Iesu Christi pater gloriæ, det vobis spi-
 18 ritum sapientiæ & reuelationis, in agnitione
 eius: * illuminatos oculis cordis vestri, ut scia-
 19 tis quæ spes vocationis eius, & quæ diuitiæ
 gloriæ hereditatis eius in sanctis, * & quæ sit
 supereminens magnitudo virtutis eius in nos,
 qui credimus * secundum operationem po-
 20 tentiæ virtutis eius, * quam operatus est in
 Christo, suscitans illum à mortuis, & constitu-
 12 ens ad dexteram suam in caelestibus * supra om-
 nem principatum, & potestatem, & virtutē,
 & dominationem, & omne nomen, quod nomi-
 22 natur non solum in hoc sæculo, sed etiam
 in futuro, * Et omnia subiecit sub pedibus
 23 eius: & ipsum dedit caput supra omnem Eccle-
 siam, * quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius
 qui omnia in omnibus adimplet.

CAP. II.

*Pecatis antea mortui, per Christum viuificati
 sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem. O-
 stendit Gentes quæ prius aliene erant à Dei
 promissionibus, iam per Christum & fidem,
 quæ Dei donum est, factas esse sanctorum concius,
 itemque habere fundamentum cum Pa-
 triarchis ac Prophetis.*

ET vos, cum effectis mortui delictis & pec-
 A catis vestris, * in quibus aliquandoambu-
 2 lastis secundum sæculum mundi huius, secun-
 dum principem potestatis aeris huius, spiritus
 3 qui nunc operatur in filios dissidentie, * in qui-
 bus & nos omnes aliquando conuersati sumus
 in desideriis carnis nostræ, facientes volunta-
 tem carnis & cogitationum, & eramus natura
 4 filii iræ, sicut & ceteri: * Deus autem qui diues
 est in misericordia, propter nimiam charita-
 5 tem suam, quæ dilexit nos. * & cum essemus
 mortui peccatis conuiuificauit nos in Christo,
 6 (cuius gratia estis saluari) * & conresuscitauit:
 & confedere fecit in caelestibus in Christo Iesu.
 7 * ut ostenderet in sæculis superuenientibus
 abundantes diuitias gratiæ suæ in bonitate lu-
 8 pernos in Christo Iesu. * Gratia enim estis sal-
 uati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim
 9 donum est: * non ex operibus, ut ne quis glo-
 10 rietur. * Ipse enim sumus factura, creaturi
 11 in Christo Iesu in operibus bonis, quæ prepara-
 uit Deus ut in illis ambulemus. * Propter

quod

2. Cor. I.

A. 5.

2. Petr. I.

A. 3.

Col. 1.6

17.

Psal. 1.

c. 8.

quod memores estote, quod aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini praputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne, manu facta: * quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conuersatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. * Nunc autem in Christo Iesu, vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. * Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem mæceriæ soluens, inimicitias in carne sua: * legem mædatorum dezeris euacuans, vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in vno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. * Et veniens Euangelizauit pacem vobis, qui longe fuistis, & pacem iis, qui prope. * Quoniam pro ipsum habemus accessum ambo in vno Spiritu ad Patrem. * Ergo iam non estis hospites, & aduenæ: sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei: * superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu: * in quo omnis ædificatio cõstructa crescit in templum sanctum in Domino: * in quo & vos cõdificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAP. III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis reuelatum, quod Gentes essent per Christum participes promissionum DEI: quem oras vt spiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in diuinis mysteriis edoceantur.

H V I vs rei gratia, ego Paulus vinctus Christi Iesu, pro vobis Gentibus, * si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis: * quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in breui: * prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi: * quod alii generationibus non est agnitus filiis hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & Prophetis in Spiritu. * Gentes esse coheredes, & concorporales, & participes promissionis eius in Christo Iesu per Euangelium: * Cuius factus sum minister, secundum donum gratiæ Dei, quæ data est mihi secundum operationem virtutis eius. * Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc. In Gentibus Euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, * & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo, qui omnia

creauit. * vt innotescat principatibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei, * secundum præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro: * In quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius. * Propter quod peto ne deliciatis in tribulationibus meis pro vobis: quæ est gloria vestra. * Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, * ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, * vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum eius in interiorem hominem, * Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati, & fundati, * vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo & sublimitas, & profundum: * scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. * Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus secundum virtutem, quæ operatur in nobis: * Ipsi gloria in Ecclesia, & in CHRISTO IESU, in omnes generationes sæcula sæculorum. Amen.

CAP. IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diuersa diuersis dedisse charismata, & ad sui corporis adificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem vsque mundi: monet igitur vt exuto veteri homine nouum induant, vtriusque partes explicans: rursumq; monet vt in hoc corpore manentes, separentur ab iis qui mente excacati sequuntur effrane carnis desideria, & novos induant mores damnatis prioribus.

O bsecro itaque vos ego vinctus in Domino, vt digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, * cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supponentes inuicem in charitate, * solliciti seruare unitatem Spiritus in vinculo pacis. * Vnum corpus, & vnus Spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. * Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. * Vnus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. * Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. * Propter quod dicit: * Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatē: dedit dona hominibus. * Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? * Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes

cœlos, vt impleret omnia. * Et ipse dedit
 quosdam quidem Apostolos, quosdam autem
 Prophetas, alios verò Euangelistas, alios
 autem pastores, & doctores, * ad con-
 sunnationem sanctorum in opus ministe-
 rij, in ædificationem corporis Christi: * do-
 nec occurramus omnes in unitatem fidei, &
 agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in
 mensuram ætatis plenitudinis Christi: * vt
 tam non simus paruuli fluctantes, & cir-
 cumferamur omni vento doctrinæ in nequi-
 tia hominum, in astutia ad circumuentionem
 erroris. * Veritate autem facientes in
 charitate, crescamus in illo per omnia, qui
 est caput Christus: * ex quo totum corpus
 compactum, & connexum per omnem iun-
 cturam subministrationis, secundum opera-
 tionem in mensuram vniuersiuiusque mem-
 bri, augmentum corporis facit in ædifica-
 tionem sui in charitate. * Hoc igitur dico, &
 testificor in Domino, vt iam non ambuletis,
 sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus
 sui, * tenebris obscuratum habentes intel-
 lectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam
 quæ est in illis, propter cæcitatem cordis
 ipsorum. * qui desperantes, semetipsos tra-
 diderunt impudiciæ, in operationem im-
 munditiæ omnis, in avaritiam. * Vos autem
 non ita didicistis Christum, * si tamen illum
 audistis, & in ipso docti estis, sicut est veri-
 tas in Iesu. * deponere vos secundum pristi-
 nam conuersationem veterem hominem,
 qui corrumpitur secundum desideria erro-
 ris. * renouamini autem spiritu mentis ve-
 stræ, * & induite nouum hominem qui se-
 cundum Deum creatus est in iustitia, & san-
 ctitate veritatis. * Propter quod deponen-
 tes mendacium, loquimini veritatem vnus-
 quisque cum proximo suo: quoniam sumus
 inuicem membra. * Irascimini, & nolite
 peccare: sol non occidat super iracundiam
 vestram. * Nolite locum dare diabolo: * qui
 furabatur, iam non furetur: magis autem la-
 bore, operando manibus suis quod bonum
 est, vt habeat unde tribuat necessitatem pa-
 cienti. * Omnis sermo malus ex ore vestro
 non procedat: sed si quis bonus ad ædifica-
 tionem fidei, vt det gratiam audientibus. * Et
 nolite contristare Spiritum sanctum Dei: in
 quo signati estis in diem redemptionis. * O-
 mnino amaritudo, & ira, & indignatio, & cla-
 nor, & blasphemia tollatur à vobis, cum o-
 ani malitia. * Estote autem inuicem beni-
 gni, misericordes, donantes inuicem,
 sicut & Deus in Christo do-
 nauit vobis.

* *

Hortatur vt Christum imitentur, longe separati
 ab omni vitio ac scelerato, & redimentes tem-
 pus, assumant spiritualia, quæ tradit, exerci-
 tia: uxores vult subditas esse viris, viros au-
 tem diligere uxores, sicut Christus dilexit Ec-
 clesiam.

Estote ergo imitatores Dei, sicut filij cha-
 ristissimi: * & ambulate in dilectione, sic-
 ut & Christus dilexit nos, & tradidit semeti-
 ipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo
 in odorem suauitatis. * Fornicatio autem,
 & omnis immunditia, aut avaritia, nec no-
 minetur in vobis, sicut decet sanctos; * aut
 turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrili-
 tas, quæ ad rem non pertinet, sed magis gra-
 tiarum actio. * Hoc enim scitote intelligen-
 tes, quod omnis fornicator, aut immundus,
 aut avarus, quod est idolorum seruitus, non
 habet hereditatem in regno Christi & Dei.
 * Nemo vos seducat inanibus verbis: pro-
 pter hæc enim venit ira Dei in filios diffiden-
 tiæ. * Nolite ergo effici participes eorum:
 * Eratis enim aliquando tenebræ, nunc au-
 tem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate:
 * fructus enim lucis est in omni bonitate, &
 iustitia, & veritate: * probantes quid sit be-
 neplacitum Deo: * & nolite communicare
 operibus infructuosis tenebrarum, magis
 autem redarguite. * Quæ enim in occulto
 fiunt ab ipsis turpe est & dicere. * Omnia au-
 tem, quæ arguuntur, a lumine manifestan-
 tur: omne enim, quod manifestatur, lumen
 est. * Propter quod dicit: Surge qui dormis,
 & exurge a mortuis, & illuminabit te Chri-
 stus. * Videte itaque fratres quomodo caute
 ambuletis: * non quasi insipientes, * sed vt
 sapientes: redimentes tempus, quoniam dies
 mali sunt. * Propterea nolite fieri impru-
 dentes, sed intelligentes quæ sit voluntas
 Dei. * Et nolite inebriari vino, in quo est lu-
 xuria: sed implemini Spiritu sancto, * lo-
 quentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis,
 & canticis spiritualibus, cantantes & psal-
 lentes in cordibus vestris Domino, * gratias
 agentes semper pro omnibus, in nomine Do-
 mini nostri Iesu Christi, Deo & Patri. * Sub-
 iecti inuicem in timore Christi. * Mulieres
 viris subditæ sint, sicut Domino: * quo-
 niam vir caput est mulieris: sicut Christus
 caput est Ecclesiæ: Ipse saluator corporis
 eius. * Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo,
 ita & mulieres viris suis in omnibus. * Viri
 diligite uxores vestras, sicut & Christus dile-
 xit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt
 illam sanctificaret, mundans lauacro aquæ
 in verbo vitæ, * vt exhiberet ipse sibi glorio-

fam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. * Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. * Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam: * quia membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius. * Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adheret uxori suae: & erunt duo in carne una. * Sacramentum hoc magnum est, quod etiam dico in Christo & in Ecclesia. Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat virum suum.

CAP. VI.

Filij parentibus, seruique dominis obediant: rursumque parentes erga filios, & Domini erga servos sui memores sint officij: monet Dei armaturam, cuius partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam ut proflorent.

Filij, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustum est. * Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione: * ut bene sit tibi, & sis longaeuus super terram. * Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini. * Serui obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum serviientes, quasi hominibus placentes, sed ut serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, * cum bona voluntate serviientes, sicut Domino, & non hominibus: * scientes quoniam unusquisque, quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, siue servus, siue liber. * Et vos Domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester Dominus est in caelis: & personarum acceptio non est apud eum. * De cetero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. * Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. * quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in celestibus. * Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. * State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loriceam iustitiae, & calceati pedes in preparatione Evangelij pacis: in omnibus sumentes scu-

tum fidei, in quo possitis omnia tela nequitiae fini ignea extinguere: * & galeam salutis assumite; & gladium spiritus, (quod est verbum Dei) * per omnem orationem & orationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis; * & pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelij: * pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui. * Ut autem & vos sciatis quae circa me sunt, quidagam: omnia vobis nora faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister in Domino: * quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quae circa nos sunt, & consoletur corda vestra. * Pax fratribus, & charitas cum fide, a Deo Patre, & Domino Iesu Christo. * Et gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI
APOSTOLI

AD

PHILIPPENSES.

CAP. I.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quod pressura sua in maiorem Evangelij fructum cesserint: quam utilitatem si non spectaret, omnino dissolvi cuperet & esse cum Christo: eosque adhortatur ut digne ad Christi Evangelium converterentur, dicens quod pro ipso iam afflictiones sustinerint.

Paulus & Timotheus, serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & diaconibus. * Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. * Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri, * semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens, * super communicatione vestra in Evangelio Christi a prima die usque nunc. * Confidens hoc ipsum, quia qui coepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem CHRISTI IESU. * Sic ut est mihi iustum hoc sentire pro omnibus vobis: eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Evangelij, socios gaudij mei omnes vos esse. * Testis enim mihi est Deus, quo-

modo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi. * Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu: * ut probetis potiora, ut sitis sinceri, & sine offensa in diem Christi, * repleti fructu iustitiæ per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei. * Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Euangelij: * ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio, & in cæteris omnibus; * & plures ex fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui. * Quidam quidem & propter invidiam & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant, * quidam ex charitate scientes quoniam in defensionem Euangelij positus sum. * Quidam autem ex contentione Christum annunciant non sincere, existimantes presuram se suscitare vinculis meis. * Quid enim? Dum omnimodo, siue per occasionem, siue per veritatem, Christus annuncietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. * Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem, & subministratorem Spiritus Iesu Christi, * secundum expectationem & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, siue per mortem. * Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum. * Quod si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro. * Coartor autem ex duobus: desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, multo magis melius: * permanere autem in carne, necessarium propter vos. * Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei: * ut gratulatio vestra abundet in Christo Iesu in me, per meum aduentum iterum ad vos. * * Tantum digne Euangelio Christi convertamini: ut siue cum venero, & videro vos, siue absens audiam de vobis, quia statis in vno spiritu vniuersim, collaborantes fidei Euangelij: * & in nullo terreamini ab aduersariis: quæ illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc a Deo: * quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini: * idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAP. II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur, ex-

emplo Christi, in cuius nomine omne genus nunc stetit, utque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quod inter malos sancti vivant, tum sibi quod tales habeat discipulos. Timotheum laudat à sincera Evangelij predicatione & obedientia, similiter & Epaphroditum, quem ad eos mittit postquam ab egritudine convalescit.

SI qua ergo consolatio in Christo, si quod solatio charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis: * implete gaudium meum, ut idem sapiatis, & eandem charitatem habentes, vniuersim, idipsum sentientes, * nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitantes, * non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum. * Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu: * qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo: * sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. * Humiliauit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. * Propter quod & Deus exaltavit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: * ut in nomine Iesu omne genus stetur cælestium, terrestrium, & infernorum: * & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. * Itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis) non ut in præsentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini. * Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate. * Omnia autem facite sine murationibus & hæitationibus: * ut sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione, in medio nationis prauæ & peruersæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, * verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum currit, neque in vacuum laboravi. * Sed & si immolor supra sacrificium & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis. * Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi. * Spero autem in Domino Iesu, * Timotheum me cito mittere ad vos: ut & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. * Neminem enim habeo tam vniuersim, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. * Omnes enim quæ sua sunt quarunt, non quæ sunt IESU CHRISTI. * Experimentum autem eius cognoscite, quia sicut patri filius, mecum seruauit in Euangelio. * Hunc

* Ephes. 4.
A. I.
Col. 1. b.
10.
1. Thess. 2.
c. 12.

Hebr. 2.

I. I. 4. 4.

Rom. 12.

I. Pet. 4.

Ad. 16.

A. I.

I. Cor. 11.

b. 7.

igitur spero me mittere ad vos, mox ut video
 quæ circa me sunt. * Confido autem in Domi-
 no, quoniam & ipse veniam ad vos cito. * Ne-
 cessarium autem existimaui, Epaphroditum
 fratrem, & cooperatorem & commilitonem
 meum, vestrum autem apostolum, & mini-
 strum necessitatis meæ, mittere ad vos: * quo-
 niam quidem omnes vos desiderabat: & mœ-
 stus erat, propterea quod audieratis illum in-
 firmatum. * Nam & infirmatus est usque ad
 mortem: sed Deus misertus est eius; non so-
 lum autem eius, verum etiam & mei, ne tri-
 stitiam super tristitiam haberem. * Festinan-
 tius ergo misi illum, ut viso eo iteum gaude-
 atis, & ego sine tristitia sim. * Excipite itaque il-
 lum cum omni gaudio in Domino & eiusmo-
 di cum honore habetote. * Quoniam propter
 opus Christi usque ad mortem accessit, tradens
 animam suam, ut impleret id, quod ex vobis
 deerat erga meum obsequium:

CAP. III.

*Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo
 id maxime conveniret: qui tamen omnia hac
 detrimentum arbitratus est, quo Dei iustitiam
 ex fide in Christum adipisceretur, semper pro-
 ficiens ut tandem perfectionem consequeretur:
 quapropter Philippenses hortatur ut ipsum, &
 non discipulos, crucis Christi inimicos imitentur.*

DE cetero fratres mei gaudete in Domino.
 Eadem vobis scribere, mihi quidem non
 pigrum, vobis autem necessarium. * Videte
 canes, videte malos operarios, videte conci-
 sionem. * Nos enim sumus circumcisio, qui
 spiritu servimus Deo, & gloriamur in Chri-
 sto Iesu, & non in carne fiduciam habentes:
 * quamquam ego habeam confidentiam & in
 carne. Si quis alius videtur confidere in car-
 ne, ego magis, * circumcisus octavo die ex
 genere Israel, de tribu Benjamin, Hebræus ex
 Hebræis, * secundum legem Phariseus, * se-
 cundum æmulationem persequens Ecclesiam
 Dei, secundum iustitiam, quæ in lege est, con-
 versatus sine querela. * Sed quæ mihi fuerunt
 lucra, hæc arbitratus sum propter Christum de-
 trimenta. * Verumtamē existimo omnia detri-
 mentum esse, propter eminentem scientiam
 Iesu Christi Domini mei: propter quem omnia
 detrimentum feci, & arbitror ut sterora, ut
 Christum lucrificam, & inueniar in illo, non
 habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed il-
 lam, quæ ex fide est Christi Iesu: quæ ex Deo
 est iustitia, in fide. * Ad cognoscendum illum,
 & virtutem & lunctionis eius, & societatem
 passionum illius: configuratus morti eius: * si
 quomodo occurram ad resurrectionem, quæ
 est ex mortuis. * non quod iam acceperim, aut
 iam perfectus sim: sequor autem, si quomodo

comprehendam in quo & comprehensus sum
 à Christo Iesu. * Fratres, ego me non arbitror
 comprehendisse. Vnum autem, quæ quidem
 retro sunt obliuiscens, ad ea vero quæ sunt
 priora extendens me ipsum, * ad destinatum
 persequor, ad brauium supernæ vocationis
 Dei in Christo Iesu. * Quicumque ergo perfecti
 sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis,
 & hoc vobis Deus reuelabit. * Verumtamen
 ad quod peruenimus, ut idem sapiamus, & in
 eadem permaneamus regula. * Imitatores mei
 estote fratres, & obseruate eos qui itaambu-
 lant, sicut habetis formam nostram. * Multi
 enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis
 (nunc autem & flens dico) inimicos crucis
 Christi: quorum finis interitus: quorum Deus
 venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui
 terrena sapiunt. * Nostra autem conuersatio
 in cœlis est: unde etiam Saluatorem expecta-
 mus Dominum nostrum Iesum Christum, *
 qui reformabit corpus humilitatis nostræ con-
 figuratum corpori claritatis suæ, secundum o-
 perationem qua etiam possit subijcere sibi om-
 nia.

CAP. IV.

*Ad perseverantiam & spirituale gaudium, mo-
 destiam, preces & gratiarum actiones eos com-
 ponit, pacem Dei ipsis exoptans: ut q. mordicus
 teneant quasunque Dei sunt: laudans ipsos,
 quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum
 miserint.*

ITaque fratres mei charissimi, & desideratis-
 simi, gaudium meum, & corona mea: sic sta-
 te in Domino, charissimi. * Euodiam rogo, &
 Syntyche deprecor, id ipsum sapere in Domi-
 no. * Etiam rogo & te germane compar, adiu-
 ua illas, quæ mecum laborauerunt in Euange-
 lio cum Clemente, & ceteris adiutoribus meis,
 quorum nomina sunt in libro vitæ. * Gaudete
 in Domino semper: iterum dico gaudete.
 * Modestia vestra nora sit omnibus homini-
 bus: Dominus prope est. * Nihil solliciti sitis: sed
 in omni oratione, & obsecratione, cum gratia-
 rum actione, petitiones vestræ innotescant apud
 Deum. * Et pax Dei, quæ exuperat omnem
 sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias
 vestras, in Christo Iesu. * De cetero fratres, que-
 cumque sunt vera, quæcumque pudica, quæ-
 cumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque
 amabilia, quæcumque bonæ famæ: si qua vir-
 tus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate. * Quæ
 & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis
 in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.
 * Gaudium sum autem in Domino vehemen-
 ter, quoniam tandem aliquando refluistis
 pro me sentire: sicut & sentiebatis: occupati au-
 tem erratis. * Non quasi propter penuriam di-
 co: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens

esse. * Scio & humiliari, scio & abundare (vbiq; & in omnib; institutus sum) & satiari, & esurire & abundare, & penuriâ pati. * omnia possum in eo, qui me confortat. * Verumtamen bene fecistis, communicantes tribulationi meâ. * Scitis autem & vos Philippenfes, quod in principio Euangelij quando profectus sum à Macedonia nulla mihi Ecclesia communicauit in ratione dati & accepti, nisi vos soli: * quia & Thessalonicam semel & bis in vsum mihi misistis. * Non quia quæro datum, sed requiro fructum abundantē in ratione vestra. * Habeo autē omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo. * Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundum diuitias suas, in gloria in Christo Iesu. * Deo autem & patri nostro gloria in sæcula sæculorum: Amen. * Salutate omnem sanctum in Christo Iesu. * Salutant vos, qui mecum sunt, fratres, Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt. * Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

CAP. I.

Audita fide charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis Apostolus, quo in scientia Dei bonisq; operibus persiciantur. Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesia, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo, ut immobiles in fide permaneant, seq; dicit effectum Christi ministrum, ad prædicandum mysterium, à seculis absconditum, & nunc manifestatum.

Paulus Apostolus, Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater: * eis, qui sunt Colossis, sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Iesu. * Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo: Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Iesu Christi, semper pro vobis orantes: * audientes fidem vestrā in Christo Iesu, & dilectionem, quam habetis in sanctos omnes. * propter spem, quæ reposita est vobis in coelis: quam audistis in verbo veritatis Euangelij: * quod peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die, qua audistis, & cognouistis gratiam Dei in veritate, * sicut di-

dicistis ab Epaphra charissimo confesero nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Iesu, * qui etiam manifestauit nobis dilectionem vestram in spiritu. * Ideo & nos, ex qua die audiuius, non cessamus pro vobis orantes, & postulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu spirituali: * vt ambuletis digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei: * in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis eius, in omni patientia & conganimitate cum gaudio, * gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: * qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ; * in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum: * qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ: * quoniam in ipso condita sunt vniuersa in coelis, & in terra, visibilia & inuisibilia siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: * & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. * Et ipse est caput corporis Ecclesie, * qui est principum, primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens: * quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare: * & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in coelis sunt. * Et vobis cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis: * nunc autem reconciliati in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso: * si tamen permanentes in fide fundati, & stabiles & immobiles à spe Euangelij, quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa creatura, quæ sub coelo est, cuius factus sum ego Paulus minister. * Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia: * cuius factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, vt impleam verbum Dei: * mysterium, quod absconditum fuit à sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis eius, * quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ sacramenti huius in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ, * quem nos annunciamus, corripientes omnem hominē, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu, * in quo & laboro, ceterando secundum operationem eius in quam operatur in me in virtute.

CAP. II.

Hortatur ut caveant ne ullis aut persuasionebus aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium seducantur à Christi fide: per quem à peccatis, & potestate diaboli, & ab aduerso ipsius chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nulli in pretio sint habenda.

Volo enim vos scire, qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodicæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne: vt consolentur corda ipsorum instructi in charitate, & in omnes diuitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Patris & Christi Iesu: in quos sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Hoc autem dico, vt nemo vos decipiat in sublimitate sermonum. * Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamentum eius, quæ in Christo est, fidei vestræ. * Sicut ergo accepistis Iesum Christum Dominum, in ipso ambulate, * radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide, sicut & didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione. * Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum: * quia in ipso inhabitabat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: * & estis in illo repleti qui est caput omnis principatus, & potestatis: * in quo & circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi: * conscripti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis. * Et vos, cum mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta: * delens quod aduersus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: * & expolians principatus, & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso. * Nemo ergo vos inducat in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ aut sabbatorum: * quæ sunt vmbra futurorum: corpus autem Christi. * Nemo vos seducat, velens in humilitate, & religionem angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus, per nexus & coniunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei. * Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tamquam viuentes in mundo decernitis? * Ne tetigeritis, neque gustaueritis, neque contrectaueritis: * quæ sunt omnia in interitum ipso vsu, secundum præcepta & doctrinas hominum: quæ sunt ra-

tionem quidam habentia sapientiæ in superstitione, & humilitate. & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAP. III.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, nouum induant: in quo non est distinctio nationis aut conditionis: assumantque virtutes ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes. Docet deinde quomodo se habere debeant uxores & mariti, filii, & patres, serui, ac Domini.

Igitur, si confutrexistis cum Christo quæ sursum sunt querite, vbi Christus est in dextra Dei sedens: * quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. * Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo. * Cum Christus apparuerit, vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. * Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulacrorum seruitus: * propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis: * in quibus & vos ambulastis aliquando, cum viueretis in illis. * Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. * Nolite mentiri inuicem, expoliantes vos, veterem hominem cum actibus suis, * & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius, qui creauit illū: * Vbi non est Gentilis, & Iudeus, circumcisio, & præputium Barbarus, & Scythæ, seruus, & liber: sed omnia & in omnibus Christus. * Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: * supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos, * Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis: * & pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore: & grati estote. * Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, & commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. * Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum. * Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino. * Viri diligite uxores vestras, & nolite amari esse ad illas: * Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino. * Patres nolite ad indignationem prouocare filios ve-

Tit. 2. 6. 9.
1. Petr. 3. c.
18.

stros, vt non pusillo animo fiant. * Serui ob-
dire per omnia dominis carnalibus, non ad
oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum.
* Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus: * scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Christo seruite. * qui enim iniuriam facit, recipiet id quod inique gessit: & non est personarum acceptio apud Deum.

* Rom. 2.
b. 5.

CAP. IV.

Pro se cupit ipsos precari, & causâ ac discretè cum infidelibus conuersari: mittique qui manifestent eis quæ apud ipsum agantur, & variorum salutationes adscribit, cupiens vt hæc & similiter Laodicensium epistola apud utramque legatur Ecclesiam.

* Luc. 18.
a. 1.
* 1. Thess. 5.
d. 17.
Ephes. 6.
c. 18.
2. Thess. 3.
a. 1.
* Ephes. 5.
d. 15.

Domini, quod iustum est & æquum, ser-
uis præstare: scientes quod & vos Do-
minum habetis in cælo. * Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione: * orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis os, ut sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod eriam vinctus sum) vt manifestem illud ita vt oportet me loqui. * In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt: tempus redimentes. * Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, vt sciatis, quomodo oporteat vos vnicuique respondere. * Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, & fidelis minister, & conseruus in Domino: * quem misi ad vos ad hoc ipsum, vt cognoscat, quæ circa vos sunt, & consoletur corda vestra, * cum Onesimo charissimo, & fidei fratre, qui ex vobis est. Omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis. * Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consolabrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum: * & Iesus, qui dicitur Iustus: qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio. * Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, seruus Christi Iesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, vt stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei. * Testimonium enim illi perhibeo, quod habet multum laborem pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodicæ, & qui Hierapoli. * Salutat vos Lucas medicus charissimus, & Demas. * Salutate fratres, qui sunt Laodicæ, & Nympham, & quæ in domo eius est, Ecclesiam. * Et cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite vt & in Laodicensium Ecclesia legatur: & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis. * Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod accepisti in Domino, vt illud

* 2. Tim. 4.
a. 1.

18 impleas. * Salutatio mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobis cum, Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI
APOSTOLI
AD
THESSALONICEN-
SES PRIMAM.

CAP. I.

Thessalonicenses commendat, actis Deo gratias quod susceptam semel fidem seruauerint Pauli, imò ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus: palam ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit.

Aulus, & Siluanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, in Deo Patre, & Domino Iesu Christo. * Gratia vobis, & pax. Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoria vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione, * memores operis fidei vestræ, & laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Iesu Christi, ante Deum & Patrem nostrum: * scientes fratres, dilecti à Deo, electionem vestram: * quia Euangelium nostrum non fuit ad vos sermone tantum, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis, quales fuerimus in vobis propter vos. * Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti: * ita vt facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia. * A vobis enim demonstratus est sermo Domini, non solum in Macedonia, & in Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est ita vt non sit nobis necesse quidquam loqui. * Ipsi enim de nobis annunciant, qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conuersi estis ad Deum à simulachris, seruire Deo vivo, & vero. * & expectare Filium eius de cælis (quem suscitauit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAP. II.

Ostendit quam sincerum se exhibuerit in prædicando ipsi Evangelio, gratias Deo agens quod susceptum Dei verbum sedulo seruauerint, passi multa à contribulibus, sicut Ecclesia Iudæa à Iudeis qui vnâ cum Christo etiam pietas omnes persequuntur, declarat etiam quam ardentem gerat erga ipsos afflictum.

C A P. III.

Adiens ne propter suas afflictiones a fide remaneat, nisi ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret: illo autem reuerſo gratias Deo agit, quod in fide ac dilectione firmi permanserint: ostendens quantum cupiat illos inuifere, ut suppleat quod deest fidei ipſorum.

Propter quod non ſuſtinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, ſolis: & miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrum Dei in Euangelio Chriſti, ad confirmandos vos, & exhortandos pro ſi de veſtra: *ut nemo moueatur in tribulationibus iſtis: ipſi enim ſcitis, quod in hoc poſti ſumus.* * Nam & cum apud vos eſſemus, prædicebamus vobis paſſuros nos tribulationes, ſicut & factū eſt, & ſcitis. * Propterea & ego amplius non ſuſtinens, miſi ad cognoscendam fidem veſtram: ne forte tentauerit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noſter. * Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, & annunciante nobis fidem & charitatem veſtram, & quia memoriam noſtri habetis bonam ſemper, deſiderantes nos videre, ſicut & nos quoque vos: * ideo conſolati ſumus fratres in vobis, in omni neceſſitate & tribulatione noſtra, per fidē veſtram, * quoniam nunc viuimus, ſi vos ſtatis in Domino. * Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum noſtrum, * nocte ac die abundantius orantes, ut videamus faciem veſtram, & compleamus ea, quæ deſunt fidei veſtræ? * Ipſe autem Deus & Pater noſter, & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, dirigat viam noſtram ad vos, * Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem veſtram in inuicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis: * ad confirmanda corda veſtra ſine querela in ſanctitate, ante Deum & Patrem noſtrum, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius, Amen.

C A P. IV.

Hortatur ut tradita ſibi præcepta obſeruent, abſtinentes à fornicatione, ac ſe mutuo diligentes, manibusq; operantes, quò nullius quicquam deſiderare cogantur, docet modum noſtræ reſurrectionis in ordinata triſtitia ſe cruciente propter eos qui moriuntur.

De cætero ergo, fratres, rogamus vos & obſecramus in Domino Ieſu, ut quem admodum accepiſtis a nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, ſic & ambuletis, ut abundetis magis. * Scitis enim, quæ præcepta dederim vobis per Dominum

Ad. 16. a. 1.

Rom. 12. a. 2.

Ephes. 5. d. 17.

Phil. 16. 13.

Ad. 10. 14. Cor. 4. c. 1. Theſſ. 3.

Nam ſi ſcitis, fratres, introitum noſtrum ad vos, quia non inanis fuit: * ſed ante paſſi, & contumeliis affecti (ſicut ſcitis) in Philippiſ, fiduciam habuimus in Deo noſtro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa ſolicitudine. * Exhortatio enim noſtra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo, * ſed ſicut probati ſumus a Deo, ut crederetur nobis Euangelium: ita loquimur, non quaſi hominibus placentes, ſed Deo qui probat corda noſtra. * Neque enim aliquando fuiſus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis: neque in occasione avaritiæ: Deus teſtis eſt: * nec quaerentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis. * Cum poſſemus vobis oneri eſſe, ut Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus paruuli in medio veſtrum, tamquam ſi nutrix foueat filios ſuos. * Ita deſiderantes vos, cupidē volebamus tradere vobis non ſolum Euangelium Dei, ſed etiam animas noſtras: quoniam chariſſimi nobis facti eſtis. * Memores enim eſtis fratres laboris noſtri, & fatigationis: * nocte ac die operantes, nequem veſtrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei. * Vos teſtes eſtis, & Deus, quam ſancte, & iuſte, & ſine querela, vobis, qui credidiſtis, fuiſus: * ſicut ſcitis, qualiter vnumquemque veſtrum (ſicut parer filios ſuos) * deprecantes vos & conſolantes, teſtificati ſumus, ut ambularetis digne Deo, qui vocauit vos in ſuum regnum & gloriam. * Ideo & nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione: quoniam cum accepiſſetis a nobis verbum auditus Dei, accepiſtiſ illud, non ut verbum hominum, ſed (ſicut eſt vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidiſtis. * Vos enim imitatores facti eſtis fratres Eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Iudæa in Chriſto Ieſu: quia eadem paſſi eſtis & vos a contribulibus veſtris, ſicut & ipſi a Iudæis: * qui & Dominum occiderunt Ieſum, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduerſantur: * prohibentes nos Gentibus loqui ut ſaluæ fiant, ut impleant peccata ſua ſemper: peruenit enim ira Dei ſuper illos uſque in ſinem. * Nos autē fratres deſolati a vobis ad tempus horæ, aſpectu, non corde, abundantius ſeſtinauimus faciem veſtram videre cum multo deſiderio: * quoniam volumus venire ad vos: ego quidem Paulus, & ſemel, & iterum, ſed impediuit nos ſatanas. * Quæ eſt enim noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſtis in aduentu eius? * Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

Iesum* Hæc est enim voluntas Dei, tanchin-
 catio vestra: vt abstineatis vos à fornicatio-
 ne,* vt sciat vnusquisque vestrum vas suum
 possidere in sanctificatione, & honore; non
 in passione desiderij, sicut & Gentes, quæ
 ignorant Deum: * & ne quis supergrediatur,
 neque circumueniat in negotio fratresuum:
 quoniam vindex est Dominus de his omni-
 bus, sicut prædiximus vobis, & testificati su-
 mus.* nō enim vocauit nos Deus in immun-
 ditiam, sed in sanctificationem.* Itaque qui
 hæc spernit, nō hominem spernit, sed Deum:
 qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in
 nobis. * De charitate autem fraternitatis
 non necesse habemus scribere vobis: * ipsi
 enim vos à Deo didicistis, vt diligatis inui-
 cem. * Etenim illud facitis in omnes fratres
 in vniuersa Macedonia: Rogamus autem vos
 fratres vt abundetis magis. * Et operam de-
 tis, vt quieti sitis, & vt vestrum negotium a-
 gatis, & operemini inanibus vestris, sicut
 præcepimus vobis: & vt honeste ambuletis
 ad eos, qui foris sunt: & nullius aliquid desi-
 leretis. * Nolumus autem vos ignorare fra-
 tres de dormientibus, vt non contristemini,
 sicut & ceteri, qui spem non habent. * Si e-
 nim credimus, quod Iesus mortuus est, & re-
 surrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per
 Iesum, adducet cum eo. * Hoc enim vobis
 dicimus in verbo Domini,* quia nos, qui vi-
 uimus, qui residui sumus in aduentum Do-
 mini, non præueniemus eos qui dormierunt.
 * Quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce
 Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœ-
 lo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent
 primi. * Deinde nos, qui viuimus, qui relin-
 quimur, simul rapiemur cum illis in nubibus
 obuiam Christo in aëra, & sic semper cum
 Domino erimus.* Itaque consolamini inui-
 cem in verbis istis.

CAP. V.

*Diem iudicii dicit insperatū adfuturum, qui ta-
 men ipsos non potest incautos opprimere, cum
 semper ad illū se præparent, ad quod illos etiam
 hortatur: monet quoq; de obedientia erga suos
 præfectos, & quomodo erga inuicem & erga
 Deum se habere debeant: orat pro ipsis, ut q; pro se
 oranti præcatur.*

DE temporibus autem, & momentis, fra-
 tres non indigetis, vt scribamus vobis.
 * Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Do-
 mini, sicut fur in nocte, ita venit. * Cum e-
 nim dixerint pax, & securitas, tunc repenti-
 nus eis superueniet interitus, sicut dolor in
 vtero habenti, & non effugient.* Vos autem
 fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa
 tam uam fur comprehendat: * omnes enim

vos filij lucis estis, & filij diem non sumus no-
 6 ctis, neque tenebrarum.* Igitur non dormia-
 mus sicut & ceteri, sed vigilemus & sobrij si-
 7 mus.* Qui enim dormiunt, nocte dormiunt:
 & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. * Nos au-
 8 tem qui diei sumus, sobrij sumus,* induiti lo-
 B ricam fidei, & charitatis, & galeam spem sa-
 9 lutis: * quoniam non poluit nos Deus in iram, 17.
 sed in acquisitionem salutis per Dominum
 10 nostrum Iesum Christum,* qui mortuus est
 pro nobis: vt siue vigilemus, siue dormiamus,
 11 simul cum illo viuamus * Propter quod con-
 solamini inuicem, & ædificate alterutrum,
 12 sicut & facitis.* Rogamus autem vos fratres,
 C vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & præ-
 13 sunt vobis in Domino, & mouent vos,* vt ha-
 bearis illos abundantius in charitate propter
 14 opus illorum: pacem habete cum eis. * Ro-
 gamus autem vos fratres, contempnite inquieti-
 15 tates, consolamini pusillanimes, suscipite in-
 16 ne quis malum pro malo alicui reddat: sed
 semper quod bonū est sectamini in inuicem.
 17 & in omnes.* Semper gaudete.* Sine inter-
 18 missione orate,* In omnibus gratias agite:
 19 hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu, in
 20 omnibus vobis.* Spiritum nolite extinguere.
 21 * Prophetias nolite spernere. Omnia autem
 22 probate, quod bonum est tenete.* Ab omni
 23 peccato mala abstinete vo.* Ipse autem Deus
 24 pacis sanctificet vos per omnia: vt integer
 25 spiritus vester, & anima, & corpus sine que-
 26 tela in aduentu Domini nostri Iesu Christi
 27 seruetur.* Fidelis est, qui vocauit vos: qui et-
 28 am faciet.* Fratres orate pro nobis.* Saluta-
 29 te fratres omnes in osculo sancto. * Adiuro
 30 vos per Dominum, vt legatur epistola hæc o-
 31 mnibus sanctis fratribus. * Gratia Domini
 nostri Iesu Christi vobiscum, Amen.

EPISTOLA
 BEATI PAULI APO-
 STOLI AD THESSALONI-
 CENSES SECVNDA.

CAP. I.

*Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessaloni-
 censium in persecutionibus, propter quos dicit
 illos gloriam, aduersarios vero ultionem in die
 iudicii recepturos: orans ut digni habeantur
 vocatione Dei.*

PAulus, & Siluanus, & Timotheus, Ecce-
 A stia Thessalonicentium, in Deo Patre no-
 2 stro, & Domino Iesu Christo. * Gratia vobis
 & pax a Deo Patre nostro & Domino nostro

* Ioan. 13.

d. 34. & 15.

b. 17.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 2.

Iesu Christo. *Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita vt dignum est, quoniam supercreuit fides vestra, & abundat charitas vniuersusque vestrum in inuicem: * ita vt & nos ipsi in vobis gloriamur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis * in exemplum iusti iudicii Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini. * si tamen iustum est apud Deum, retribuere tribulationem iis qui vos tribulant: * & vobis qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione Domini Iesu de cælo cum Angelis virtutis eius, * in flammâ ignis datis vindictam iis, qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, * qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis eius: * cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt: quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo. * In quo etiam oramus semper pro vobis: vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute, * vt clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo, secundum gratiam Dei nostri, & Domini nostri Iesu Christi.

C A P. II.

De die Domini monet ne credant scd. floribus, ostendens venturum prius filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi se ducunt de electione & fide Thessaionensium gratias agit, monens vt seruent acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

Rogamus autem vos fratres, per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum: * vt non cito moueamini à vestro sensu, neq; terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini * Nequis vos seducat vlllo modo: quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, * qui aduersatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus. * Non retineatis quod cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? * Et nunc quid detineat scitis, vt reueletur in suo tempore. * Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat. * Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & de-

struet illustratione aduentus sui cum: * cuius est aduentus secundum operationem satanæ in omni virtute & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eo quod charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent: Ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mandacio, * vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. * Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus, & in fide veritatis: * in qua & vocauit vos per Euangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ Domini nostri Iesu Christi. * Itaque fratres stete: & tenere traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. * Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia, * exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere & sermone bono.

C A P. III.

Cupit vt pro se precentur, confidens quòd seruaturi sint ipsius precepta: monet q. vt subtrahant se à Christianis nolentibus sermare quia ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cauet tamen ne tales vt inimicos existiment, sed vt fratres corripiant.

DE cætero fratres orate pro nobis, vt sermo Dei currat, & clarificetur, sicut & apud vos: * & vt liberemur ab importunis, & malis hominibus: non enim omnium est fides. * Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo. * Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis. * Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi. * Denunciamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & nō secundum traditionem, quam acceperunt à nobis. * Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam nō inquieti fuimus inter vos: * neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore, & in fatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauemus. * Non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. * Nam & cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, non

Ephes. 6.

c. 18.

Col. 4. a. 3.

1. Thess. 2.

1. Cor. 4. c.

1. Thess. 2.

1. Thess. 2.

1. Thess. 2.

1. Thess. 2.

1. Thess. 2.

manducet. * Audiuimus enim inter vos quosdam ambulare inquirere, nihil operantes, sed curiose agentes. * Iis autem, qui eius modi sunt, denunciamus, & obicramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducet. * Vos autem fratres nolite deficere benefacientes. * Quod si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate & ne commisceamini cum illo, ut confundatur: * & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. * Ipse autem Dominus pacis, det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis. * Salutatio mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola, ita scribo. * Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis, Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI APO-
STOLI AD TIMO-
THEVM PRIMA.

CAP. I.

Præceptum renocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à peruersa doctrina, & tradenda sana: lex ob iniustos posita est. Deo gratias agit, quod eum ab ecclesia persecutione ad Apostolatam vocauerit: qui misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet ut strenuum agat militem.

Paulus Apostolus Iesu Christi secundum imperium Dei Saluatoris nostri, & Christi Iesu spei nostræ: * Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro. * Sic ut rogavi te, ut remaneres Ephesi, cum irem in Macedoniam, ut denunciares quibusdam, ne aliter docerent, & neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis, quam ædificationem Dei, quæ est in fide. * Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. * A quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. * Scimus autem, quia bona est lex, si quis ea legitime vtatur: * sciens hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustus, & non subditis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis, * fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiaris, mendacibus, & periuris, & si quod aliud sanæ doctrinæ ad-

uersatur, * quæ est secundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi. * Gratias ago ei, qui me confortauit, Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimauit, ponens in ministerio: * quia prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. * Superabundauit autem gratia Domini nostri, cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Iesu. * Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: * quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. * Sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam. * Regi autem sæculorum immortalis, inuisibili, soli Deo, honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen. * Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam, * habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus est Hymenezus & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.

CAP. II.

Visit pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones, unumque dicit esse Deum, & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hac ornari debeat, cuius non est docere, sed in silentio discere.

Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes gratiarum actiones, pro omnibus hominibus: * pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate. * hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo. * qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. * Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: * qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus testimonium temporibus suis: * in quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gæti in fide, & veritate. * Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus sine ira & discorparatione. * Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non auro, in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: * sed quod decet mulieres,

promittentes pietatem per opera bona. * Ma-
 licet in silentio discat cum omni subiectione.
 * Docere autem mulieri non permittit, neque
 dominari in virum; sed esse in silentio. * Adam
 enim primus formatus est. deinde Heua: * &
 Adam non est seductus, mulier autem seducta
 in prauaricatione fuit. * Saluabitur autem per
 filiorum generationem: si permanferit in fide,
 & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

CAP. III.

*Docet Timotheum quales esse debeant episcopi,
 diacones ac mulieres: ut sciat quomodo conuer-
 sari debeat in ecclesia qua est columna verita-
 tis, simulque commendat dominica incarna-
 tionis sacramentum.*

Fidelis sermo: Si quis episcopatum deside-
 rat, bonum opus desiderat. * Oportet er-
 go episcopum irreprehensibilem esse, vniu-
 xoris virum, sobrium, prudentem, ornatum,
 pudicum, hospitalem, doctorem, * non vino
 lenum, non percussorem, sed modestum; no-
 litigiosum, non cupidum, sed suae domui bene-
 positum, in filios habentem & subditos cum omni
 castitate. * Siquis autem domui suae praeesse nesci-
 quomodo Ecclesiae Dei diligentia habebit? * No-
 neophytum: nec in superbiam elatus, in iudici-
 um incidat diaboli. * Oportet autem illum &
 testimonium habere bonum ab iis qui foris-
 sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laque-
 um diaboli. * Diaconos similiter pudicos, non
 bilingues, non multo vino deditos, non turp-
 lucrum sectantes: * habentes mysterium fidei in
 conscientia pura. * Et hi autem probentur pri-
 mum: & sic ministrer, nullum crimine: habentes.
 * Mulieres similiter pudicas, non detrahentes,
 sobrias, fideles in omnibus. * Diaconi simi-
 lius uxoris viri: qui filijs suis bene praesint, &
 suis domibus. * Qui enim bene ministrauerint,
 gradum bonum sibi acquirunt, & multam fi-
 duciam in fide, quae est in Christo Iesu. * Haec ti-
 bi scribo, sperans me ad te venire cito. * Si au-
 tem tardauero, ut scias quomodo oporteat te
 in domo Dei conuersari, quae est Ecclesia Dei,
 viui, columna & firmamentum veritatis. * Et
 manifeste magnum est pietatis sacramentum
 quod manifestatum est in carne, iustificatum
 est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum est
 Gentibus, credi um est in mundo, assum-
 ptum est in gloria.

CAP. IV.

*Praedicat quosdam falsam tradituros doctrinam,
 potissimum de nuptijs ac cibis: discipulum au-
 tem monet ut spreta vana doctrina, exerceat se
 ad pietatem, qua corporali exercitationi prae-
 feritur: & quamquam sit adolecens, praebeat se
 reliquis exemplum.*

Spiritus ueritatis manifeste dicit, quia in no-
 tissimis temporibus discedent quidam &
 fide, attendentes spiritibus erroris, & do-
 ctinis daemoniorum, * in hypocrisis loquen-
 dum mendacium, & cauteriam habentium
 quam conscientiam, * prohibentium nubere,
 obstinere a cibis, quos Deus creauit ad percipi-
 endum cum gratiarum actione fidelibus, & iis
 qui cognouerunt ueritatem. * Quia omnis crea-
 tura Dei bona est, & nihil reiciendum quod
 uim gratiarum actione percipitur: sanctifica-
 tur enim per verbum Dei & orationem. * Haec
 proponens fratribus, bonus eris minister Chri-
 sti Iesu, enutritus uerbis fidei, & bonae doctri-
 nae, quam assecutus es. * Ineptas autem & a-
 niles tabulas deuota: exerce autem te ipsum ad
 pietatem. * Nam corporalis exercitatio ad mo-
 dicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis
 est, promissionem habens uitae, quae nunc est,
 & futurae. * Fidelis sermo, & omni acceptione
 dignus. * In hoc enim laboramus, & maledi-
 mur, quia speramus in Deum uiuum, qui est
 saluator omnium hominum, maxime fide-
 lium. * Praecepta haec, & doce. * Nemo adole-
 centiam tuam contemnat: sed exemplum esto
 fidelium, in uerbo, in conuersatione, in chari-
 tate, in fide, in castitate. * Dum uenio, attende
 lectioni, exhortationi, & doctrinae. * Noli ne-
 gligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi
 per prophetiam, cum impositione manuum
 presbyteri. * Haec meditare, in his esto: ut pro-
 lectus tuus manifestus sit omnibus. * Attende
 tibi, & doctrinae: insta in illis. Hoc enim sa-
 ciens, & te ipsum saluum facies, & eos qui te
 audiunt.

CAP. V.

*Docet quomodo seniores, anus, ac iuenculas gu-
 bernare debeat, rursum seniores ac iuniores ui-
 duas: & de conditionibus in eligenda uidua
 requisitis: presbyteri probe suo fungentes mu-
 nere dupliciter honorentur: nec facile aduersus
 presbyterum accusationem suscipiat, sed pec-
 cantes publice arguat: hac mandata serui: ne-
 mini cito manus imponens: modico uino uia-
 tur & de uariis hominum peccatis.*

Seniores ne increpaueris, sed obsecra ut pa-
 trem; iuuenes, ut fratres. * anus, ut matres;
 iuenculas, ut sorores, in omni castitate. * Vi-
 duas honora, quae uere uiduae sunt. * Si qua au-
 tem uidua filios aut nepotes habet: discat pri-
 mum domum suam regere, & mutuum vicem
 reddere parentibus: hoc enim acceptum est co-
 ram Deo. * Quae autem uere uidua est, & de-
 solata, speret in Deum, & instet obsecrationibus
 & orationibus nocte ac die. * Nam quae in de-
 7 lictis est, uiuens mortua est. * Et hoc praecipe,

vt irreprehensibiles sint. * Si quis autem suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. * Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnus viri vxor, * in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est. * Adolescentiores autem viduas diuitia. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. * simul autem & otiosæ discunt circuire domos: non solum otiosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet. * Volo ergo iuniores nubere, filios progredere, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. * Iam enim quædam conuersæ sunt retro satanam. * Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non grauetur Ecclesia, vt iis, quæ verè viduæ sunt, sufficiat. * Qui bene præstunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina. * Dicit enim Scriptura: * Non alligabis os boui trituranti. Et: * Dignus est operarius mercede sua. * Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. * Peccantes coram omnibus argue. vt & ceteri timorem habeant. * Testor coram Deo & Christo Iesu, & electis Angelis, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando. * Manus citò nemini imposueris, neque communicaues peccatis alienis. Te ipsum castum custodi. * Noli adhuc aquam bibere, sed modo dico vino vtere propter stomachum tuum, & frequenter tuas inhirmitas. * Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam autem & subsequuntur. * Similiter & facta bona manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

C A P. VI.

Serui dominis suis obsequantur, siue fidelibus siue infidelibus, fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat auaritia, qua deuita hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, seruata fide quam in baptismo confessus est, usque in finem usque seruet hæc mandata: diuites autem reprimat a superbia, inducens ad eleemosynas.

Q Vicumque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.

2 rur. * Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti; qui beneficii participes sunt. Hæc doce, & exhortare. * Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est, doctrina: superbus est, nihil sciens, sed languescirca questiones & pugnas verborum: ex quibus oriuntur inuidie, contentiones, blasphemiar, suspiciones malæ, * conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati sunt, existimantium quæstum esse pietatem. * Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia. * Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium, quod nec auferre quid possumus. * Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. * Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. * Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, errauerant a fide, & inseruerunt se doloribus multis. * Tu autem ô homo Dei hæc fuges: festinare verò iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. * Certum bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus. * Præcipio tibi coram Deo, qui viuificat omnia, & Christo Iesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem: * vt serues mandatum sine macula, irreprehensibile, usque in aduentum Domini nostri Iesu Christi: * quem suis temporibus ostendet beatus & solus potens, Rex Regum, & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: * quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, & imperium sempiternum, Amen. * Diuitibus huius sæculi præcipe non sublimisperere, * neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) * bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, * thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. * O Timothee, depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiar, * quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI
APOSTOLI
AD TIMOTHEVM
SECUNDA.

CAP. I.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida predicatione iubet exerci: Christus mortem destruxit, & Paulum in Gentium doctorem elegit, seruans ei debitum ipsius laboribus premium. dicit quod omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quod inde multa receperit obsequia.

D Aulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ, quæ est in Christo Iesu. * Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax a Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro. * Gratias ago Deo, cui seruo a progenitoribus in conscientia pura quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die. * desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear, * recordationem accipies, quæ fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitaui primum in auiâ tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quoddam in te. * Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. * Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. * Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me Vincentium eius: sed collabora Euangelio secundum virtutem Dei: * qui nos liberauit, & vocauit vocatione sua sancta, * non secundum opera nostra, sed secundum propositum tuum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia. * Manifestata est autem nunc per illuminationem Saluatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam & incorruptionem per Euangelium: * in quo positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister gentium. * Ob quam causam etiam hæc parior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem. * Fortunam habeo sanctorum verborum, quæ a me audisti in fide & in dilectione in Christo Iesu. * Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis. * Scis hoc, quod auertit sunt à me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Philellus, & Herogenes. * Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpè me refrigerauit,

17 & catenam meam non erubuit: * sed cum Romanam venisset, sollicitè me quaesuit, & inuenit. * Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministrauit mihi, tu melius nosti.

CAP. II.

Hortatur Timotheum ad alios sincere docendum & patiendum pro Christo, facit mentionem futuræ præmiæ ac resurrectionis Christi: utque contentiones & prophana vaniloquia deuotes stultasque leges quaestiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes seruus Dei sectari debet.

T V ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Iesu: * & quæ audisti à me per multos testes, hæc cõmenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. * Labora sicut bonus miles Christi Iesu. * Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probauit. * Nā & qui certat in agone, non coronatur nisi legitime certauerit. * Laborantē agricolam oportet primum de fructibus percipere. * Intellige quod dico: dabit enim tibi Dñs in omnibus intellectum. * Memor esto Dñm Iesum Christum resurrexisse à mortuis ex semine Dauid, secundum Euangelium meum, * in quo laboro vsque ad vincula, quasi malè operans: sed verbum Dei non est alligatum. * Ideo omnia sustinco propter electos, ut & ipsi salutē consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria celestis. * Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & conuiuemus: * si sustinebimus & corrigabimur: * si negauerimus, & ille negabit nos: * si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. * Hæc commune testificans coram Dño. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionē audientium. * Sollicitè cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractatē verbum veritatis. * Profana autem, & vaniloquia deuota: multum enim proficiunt ad impietatem: & sermo corū ut cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus, * qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factā, & subuerterunt quorundam fidem. * Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc cognouit Dñs qui sunt eius; & discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Dñi. * In magna autē domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidē in honorē, quædam autē in contumeliā. * Si quis ergo emundauit se ab istis, erit vas in honorē sanctificatū, & utile Dño, ad omne opus bonum paratū. * Inuenilia autem desideria fuge, sectare verō iusticiā, fidē, spē charitatem, & pacē cum iis qui inuo-

1. *Tim. 1.* inuocant Dominum de corde puro. * Scilicet
 b 7. tas autem, & sine disciplina quaestiones de-
 * *Tit. 3. c. 9.* uitae: sciens quia generant lites. * Scruum au-
 tem Domini non oportet litigare: sed man-
 suetam esse ad omnes, docibilem, patientem
 * cum modestia corripiendum eos, qui resi-
 stunt veritati; nequando Deus det illis pœni-
 tentiam ad cognoscendam veritatem, * &
 resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui
 tenentur ad ipsius voluntatem.

CAP. III.

*Prædicis homines futuros variis inuolutos pecca-
 tis, qui mulierculas seducunt veritati resi-
 stant: Timotheum autem hortatur ut suo ex-
 emplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in
 persecutionibus: & de sacrarum literarum
 utilitate.*

1. *Tim. 4.*
 a. 2.

Hoc autem scito, quod in nouissimis die-
 bus instabunt tempora periculosa: * e-
 runt homines seipsum amantes, cupidi, elati,
 superbi, blasphemæ, parentibus non obedi-
 tes, ingrati, scelesti, * sine affectione, sine pa-
 ce, criminatores, incontinentes, inimici, si-
 ne benignitate, * proditores, proterui, tumi-
 di, & voluptatum amatores magis quam
 Dei: * habentes speciem quidem pietatis, vir-
 tutem autem eius abnegantes. Et hos deu-
 ita: * ex his enim sunt, qui penetrant domos,
 & captiuas ducunt mulierculas oneratas pec-
 catis, quæ ducuntur variis desideriis: * sem-
 per discitantes, & numquam ad scientiam ve-
 ritatis peruenientes. * Quemadmodum au-
 tem * Iannes, & Mambres resistebant Moysi
 ita & hi resistunt veritati, homines corrupti-
 mente, reprobi circa fidem, * sed ultra non
 proficiunt: insipientia enim eorum manife-
 sta erit omnibus, sicut & illorum fuit. * Tu
 autem assecutus es meam doctrinam, institu-
 tionem, propositum, fidem, longanimitatē,
 dilectionem, patientiam, * persecutiones,
 passionem: qualia mihi facta sunt Antiochiæ,
 Iconij, & Lystris: quales persecutiones susti-
 nui, & ex omnibus eripuit me Dominus. * Et o-
 mnes, qui pie volunt viuere in Christo Iesu,
 persecutionem patientur. * Mali autem ho-
 mines, & seductores, proficiunt in peius, er-
 rantes, & in errorem mittentes. * Tu vero
 permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt
 tibi: sciens à quo didiceris. * & quia ab infan-
 tia sacras literas nosti, quæ te possunt instru-
 ere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo
 Iesu. * Omnis scriptura diuinitus inspirata,
 utilis ad docendum, ad arguendum, ad corri-
 piendum, ad erudiendum in iustitia: * ut per-
 fectus sit homo Dei, ad omne opus bonum
 instructus.

*Timotheum per Christum iudicem obtestatur, ut
 aduersus malos doctores, & eos qui tales sibi co-
 acervant; constanter prædicet, tolerando qua-
 cumque infligentiur aduersa: prædicetque suam
 passionem & futurum præmium: aduocans
 Timotheum, eo quod à multis desertus sit, &
 ab Alexandro multis passus. In prima ut de-
 fensione ab omnibus desertus fuit, sed à Domi-
 no liberatus.*

Testificor coram Deo, & Iesu Christo,
 qui iudicaturus est viuos & mortuos, per
 aduentum ipsius, & regnum eius: * prædica
 verbum, in sta opportune, importune: argue,
 obsecra, increpa in omni patientia, & doctri-
 na. * Erit enim tempus, cum sanam doctri-
 nam non sustinebunt, sed ad sua desideria
 coacervabunt sibi magistros, prurientes au-
 ribus: * & à veritate quidem auditum auer-
 tent, ad fabulas autem conuertentur. * Tu
 vero vigila, in omnibus labora, opus fac Eu-
 angelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius
 esto. * Ego enim iam delibor, & tempus reso-
 lutionis meæ instat. * Bonum certamen cer-
 tauī, cursum consummaui, fidem seruauī. * In
 reliquo reposita est mihi corona iustitiæ,
 quam reddet mihi Dominus in illa die iustus
 iudex: non solum autem mihi, sed & iis qui
 diligunt aduentum eius. Festina ad me veni-
 re cito. * Demas enim me reliquit, diligens
 hoc sæculum, & abiit Thessalonicam: * Cres-
 cens in Galatiam, Titus in Dalmatiam. * Lu-
 cas est mecum solus. Marcum assume, & ad-
 duc tecum: est enim mihi utilis in ministeriū.
 * Tychicum autem misi Ephesum. * Penu-
 lam, quam reliqui Troade apud Carpum, ve-
 niens affer tecum, & libros, maxime autem
 membranas. * Alexander ærarius multa in-
 iuria mihi ostendit: reddet illi Dominus secu-
 dum opera eius: * quem & tu deuita: valde
 enim resistit verbis nostris. * In prima mea
 defensione nemo mihi affuit, sed omnes me
 dereliquerunt: non illis imputetur. * Domi-
 nus autem mihi assistit, & confortauit me, ut
 per me prædicatio impleatur, & audiant om-
 nes Gentes: & liberatus sum de ore Leonis.
 * Liberauit me Dominus ab omni opere malo:
 & saluum faciet in regnum suum cæleste,
 cui gloria in sæcula sæculorum. Amen. * Sa-
 luta Priscam, & Aquilam, & Onesiphorum
 domum. * Erastus remansit Corinthi. Tro-
 phimum autem reliqui infirmum Mileti.
 * Festina ante hyemem venire. Saluta te
 Eubulus, & Pudens & Linus, & Claudia &
 fratres omnes. Dominus Iesus Christus
 cum spiritu tuo. Gratia vo-
 biscum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI
APOSTOLI

AD TITVM.

CAP. I.

Facta in salutatione mentione spei vite eterna qua iam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia dare sunt increpari: mundis omnia munda: quidam factio Deum negant.

Aulus seruus Dei, Apostolus autem Iesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundum pietatem est in spem vite æternæ, quam promissit qui non mentitur. Deus, ante tempora secularia: * manifestauit autem temporibus verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum Saluatoris nostri Dei: * Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Christo Iesu Salvatore nostro. * Huius rei gratia reliquit Creta, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. * Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. * Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: * sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem, * amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere. * Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores; maxime qui de circumcisione sunt: * quos oportet redargui: qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. * Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenenses semper mendaces, male bestiarum, ventres pigri. * Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, vt tani sint in fide, * non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum, auertantium se a veritate. * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinata sunt eorum & mens & conscientia. * Consentunt se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAP. II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac iuuenes, præbendo se omnibus vite exemplum: & in quibus eos erudiat gratia Dei qua apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibitum ostendit.

Tv autem loquere quæ decent sanam doctrinam: * Senes vt sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia: * Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino seruientes, bene docentes: * vt prudentiam doceat adolescentulas, vt viros suos ament, filios suos diligant, * prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, vt non blasphemetur verbum Dei. * Iuuenes similiter hortare vt sobrij sint. * In omnibus seipsum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate, verbum sanum, irreprehensibile: vt is, qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. * * Seruos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, * non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: vt doctrinam Saluatoris nostri Dei ornent in omnibus. * Apparuit enim gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, * erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobrie, & iuste, & pie viuamus in hoc sæculo, * expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi: * qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mandaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. * Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAP. III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, & à quibus vitis dehortari: & quod à peccatis prioribus sola Dei benignitate, alius simus per lauacrum regenerationis, facti in spe heredes vite æternæ: monet quæ ut hæc docens vanam deuinet doctrinam, similiter & hæreticos.

Ad mone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse: * neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. * Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, seruientes desideriis & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. * Cum autem benignitas, & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei, * non

Eph. 6. a.

Col. 3. d. 12

1. Pet. 2. c.

18.

1. Tim. 4.

b. 7.

2. Tim. 1. c.

3.

ex operibus iustitiarum quae fecimus, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Iesum Christum Salvatorem nostrum: * ut iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitae aeternae. * Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare: ut eurent bonis operibus praesse qui credunt Deo. Haec sunt bona & utilia hominibus. * Stultas autem quaestiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuota sunt enim inutilis, & vanae. * Hereticum hominem, post unam & secundam correptionem deuota: scies quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. * Cum misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare. * Zenam legis peritum, Apollo sollicitè praemitte, ut nihil illis desit. * Discant autem & nostri bonis operibus praesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi. * Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant infide. Gratia Dei cum omnibus vobis Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI
APOSTOLI
AD PHILEMONEM.

Philemoni, cuius charitatem ac fidem collaudat, Onesimum seruum ipsius remittit, quem illi commendat, & eius culpam in se recipit: indicans se cupere ipsum habere, ut sibi ministret in Euangelij predicatione.

Paulus victus Christi Iesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto, & adiutori nostro, * & Appia sorori charissimae, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiae quae in domo tua est. * Gratia vobis & pax a Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. * Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis, * audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Iesu, & in omnibus sanctis: * ut communicatio fidei tuae cuiusdam fiat, in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Iesu. * Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater. * Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet: * propter charitatem magis obsecro, cum sis talis, ut Paulus senex, nunc autem & victus Iesu Christi. * Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo, * qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi utilis, * quem remi-

sit tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe: 13 * quem ego volueram mecum detinere, ut pro 14 te mihi ministraret in vinculis Euangelij. * si ne consilio autem tuo nihil volui facere, ut ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed 15 voluntarium. * For sit enim ideo discessit ad 16 horam à te, ut aeternum illum reciperes: * iam non seruum, sed pro seruo charissimum fratrem, maxime mihi; quanto autem magis tibi, & in carne, & in Domino? * Si ergo habes me locum, suscipe illum sicut me: * Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet; hoc mihi imputa. * Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod te ipsum mihi debes: * ita frater. Ego te fruor in Domino: Recipe viscera mea in Domino. * Confidens in obedientia tua scripti tibi: sciens quoniam & super id, quod dico, facies. * Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis. * Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu, * Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adiutores mei. * Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAULI
APOSTOLI
AD HEBRAEOS.
CAP. I.

Tantum veteris testamenti per Angelos datum novum per Christum datum praefertur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia, & honore antecellit.

Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: nouissimo me, * diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit heredem vniuersorum, per quem fecit & saecula. * qui cum sit splendor gloriae & figura substantiae eius, portansque omnia verbo virtutis suae, purificationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. * tanto melior Angelis effectus, quanto differentius praestitit nomen hereditauit. * Cui enim dixit aliquando Angelorum: * Filius meus es tu, ego hodie genui te: Et rursum: * Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium? * Et cum iterum introducit patrem in orbem terrarum, dicit: * Et adoptauit eum omnes Angeli Dei. * Et ad Angelos quidem dicit: * Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. * Ad filium autem: * Thronus tuus Deus, in saecula saeculorum: virga aequitatis, virga regni tui. * Dillexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis praecipue participibus tuis. * Et: Tu in prin-

capio Domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cœli. * Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes ut vestimentum veteralescent: & velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. * Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? * Nōne omnes sunt administratores spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis.

CAP. II.

Quum Angelicorum praeceptorum transgressio dignam accepit ultionē, multo magis ea sequetur transgressores praeceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem, & crucem minoratus est ab Angelis, & ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

Propterea abundantius oportet observare nos ea quæ audiimus, ne forte perefluamus. * Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus, si tantā neglexerimus salutem? quæ cum initium accepisset enarrari per Dñm, ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est, & constante Deo signis & portentis, & variis virtutibus & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem. * Non enim Angelis subiecit Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur. * Testatus est autem in quodā loco quis, dicens: Quid est homo quoddam memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? * Minuisti eum paulo minus ab Angelis: gloria & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum. * Omnia subiecasti sub pedibus eius. In eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectū ei. Nunc autē necdum videmus omnia subiecta ei. * Eum autem, qui modico quā Angelis minoratus est, videmus Iesum, propter passionem mortis, gloria & honore coronatum: ut gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem. * Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloria adduxerat, auctore salutis eorum per passionem consummare. * Qui enim sanctificat & qui sanctificantur, ex vni omnibus. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: * Nunciabo nomen tuū fratribus meis: in medio Ecclesiæ laudabo te. * Et iterū: Ego ero fidens in eum. De iterum: Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus. * Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem ut per mortem destrueret eum, qui habebat

in mortis imperium, id est, diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant servitutis. * Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. * Vnde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis pōtifer ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. * In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, potense est & eis, qui tentantur, auxiliari.

CAP. III.

Longè excellentior est Christus, utpote filius quā Moses, qui famulus fidelis erat in domo Dei: curandum igitur ut huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Iudaorum ab eius requie repellamur.

Vnde fratres sancti, vocationis cœlestis participes, considera Apostolū & pontificem confessionis nostræ Iesum: qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & Moses in omni domo eius. * Amplioris enim gloria iste præ Moyle dignus est habitus, quāto ampliorem honorem habet domus, qui fabricatur ab aliquo: qui autē omnia creavit, Deus est. * Et Moyles quidem fidelis erat in tota domo eius tamquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant: * Christus verō tamquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam, & gloriam spei usque ad finem, firmam retineamus. * Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus: Hodie si vocē eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione, secundum diem temptationis in deserto, ubi tentauerunt me patres vestri: probauerunt, & viderunt opera mea. * quadraginta annis: Propter quod infensus fui generationi huic & dixi: Semper errant corde. Ipsi autē non cognouerunt vias meas, sicut iuravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam. * Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedēdi a Deo vivo: sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. * Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius usque ad finem firmum retineamus. * Dum dicitur: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione. * Quidam enim audientes exacerbauerunt, sed non vniuersi qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen. * Quibus autem infensus est quadraginta annis? Nōne illis, qui peccauerunt, quorum caudera prostrata sunt in deserto? Quibus autē iuravit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt? * Et videmus,

quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAP. IV.

Quandoquidem Iudai ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est ut alij ingrediantur, curandum est ne ea frustremur, sed credentes, in ipsam admittamur. De viuo & efficaci Dei verbo quod omnia conspiciat, & de eius infirmitate, ut nostris comparetur infirmitatibus.

Timeamus ergo, ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, extimetur aliquis ex vobis deesse. * Etenim & nobis nunciatum est, quemadmodum & illis: sed non profuit illis sermo auditus, non admittus fidei ex iis quæ audierunt. * Ingre-
diemur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: * Sicut iuravi in ira mea Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis. * Dixit enim in quodam loco de die septima sic: * Et requieuit Deus die septima ab omnibus operibus suis. * Et in isto rursum: Si introibunt in requiem meam. * Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, & ij, quibus prioribus annunciatum est, non introierunt propter incredulitatem: * iterum terminat diem quandam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut supra dictum est: * Hodie, si vocē eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. * Nam si eis Iesus requiem præstitisset, numquam de alia loqueretur, posthac, die. * Itaq; relinquitur sabbatismus populo Dei. * Qui enim ingressus est in requiem eius; etiā ipse requieuit ab operibus suis, sicut à suis Deus. * Festinemus ergo ingredi in illā requiem: ut ac in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum. * Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti: & pertransiens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. * Et
non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius: ad quem nobis sermo. * Habentes ergo pontificem magnum, qui penetrauit cælos, Iesum filium Dei: teneamus confessionem. * Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris; tentatum autem per omnia pro similitudine absq; peccato. * Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: ut misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Christus debito ordine actus noster Pontifex, precesque parari offerens, ex auditus est: & dicens ex iis quæ passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis æternæ: sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ij ad quos hic scribebat Apostolus.

Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis: * qui condolere possit iis, qui ignorant, & errant: quoniam & ipse circumdatus est infirmitate: * & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiā & pro semetipso offerre pro peccatis. * Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron. * Sic & Christus non semetipsum clarificauit, ut pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: * Filius meus es tu, ego hodie genui te. * Quemadmodum & in alio loco dicit: * Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinē Melchisedech. * Quin diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, ex auditus est pro sua reuerentia. * Et quidem cum esset Filius Dei, didicit exiis, quæ passus est, obedientiam: * & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ, * appellatus à Deo pontifex iuxta ordinem Melchisedech. * De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. * Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis, ut vos doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei: & facti estis, quibus late opus sit, non solido cibo. * Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ: paruulus enim est. * Perfectorum autem est solidus cibus: eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAP. VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare. quandoquidem rebaptizari nequeunt, qui post susceptum baptismum rursum in peccata relabuntur, imò timenda illis est æterna maledictio: consolando autem Hebræos hortatur ut Abrahamæ longanimitatem imitantes, reddant se participes eorū quæ iureiurando promisit illi Deus.

Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonē, ad perfectiora feramur, non rursum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, * baptismatum doctrinæ, impositionis quoq; manuum, ac resurrectionis mortuo-

rum, & iudicii æterni. * Et hoc faciemus, si qui-
dem permiserit Deus. * Impossibile est enim,
eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt et-
iam donum cælestis, & participes facti sunt Spi-
ritus sancti, * gustauerunt nihilominus bonum
Dei verbum, virtutes quæ faciunt venturi, * &
prolapsi sunt; rursus renouari ad poenitentiam,
rursus crucifigentes sibi metipsis filium Dei, &
ostentui habentes. * Terra enim sæpè venien-
tem super se bibens imbrem, & generans her-
bam oportunitatibus illis, à quibus colitur accipit
benedictionem à Deo. * proferens autem spi-
ritus ac tribulos, reprobata est, & maledictio proxi-
ma: eius consummatio in combustionem.
* Confidimus autem de vobis dilectissimi me-
liora, & viciniore salutis: tamen si ita loquimur.
* Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur ope-
ris vestri, & dilectionis quam ostendistis in no-
mine ipsius, qui ministratis sanctis, & mini-
stratis. * Cupimus autem vnumquemque ve-
luti meandem ostentare sollicitudinem ad ex-
pletionem spei vsque in finem: * vt non segne-
ficiamini, vt non imitatores eorum, qui fide
& patientia hereditabunt promissiones. * Abra-
hæ namque promittens Deus, quoniam nemi-
nem habuit per quem iuraret, maiorem, iura-
uit per semetipsum, * dicens: * Nisi benedicens
benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.
* Et sic longanimiter serens, adeptus est repro-
misionem. * Homines enim per maiorem su-
iurant: & omnis controuersie eorum finis ad
confirmationem, est iuramentum. * In quo
abundantiùs volens Deus ostendere sollicita-
tionis hereditibus immobilitatem consilii sui in-
terposuit iusiurandum: * vt per duas res im-
mobiles, quibus impossibile est mentiri Deum,
fortissimum solatium habeamus, qui confugi-
mus ad tenendam propositam spem: * quam
sicut anchoram habemus animarum tutam ac fir-
mam, & incedentem vsque ad interiora vela-
minis: * vbi præcursor pro nobis introiit le-
sus, secundum ordinem Melchisedech pontifex
factus in æternum.

CAP. VII.

*Quum Melchisedech sacerdotium, ex decimarum
acceptione & benedictione Leviticum excelle-
ret, Christi sacerdotium necessitate quadam se-
cundum ordinem Melchisedech in perpetuum in-
stitutum, ac iuramento firmatum, præcellit Le-
uiticum, & ipsum vna cum lege euacuatur.*

Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos
Dei summi, qui obuiauit Abraham regresso à
cædere regum, & benedixit ei: * cui & decimas
omnium diuisit Abraham: primum quidem
qui interpretatur rex iustitie: deinde autem &

rex Salem, quod est, rex pacis. * sine patre, sine
matre, sine genealogia, neque initium dierum,
neque finem vitæ habens, assimilatus autem fi-
lio Dei, manet sacerdos in perpetuum. * Intue-
mini autem quantus sit hic, cui & decimas de-
dit de præcipuis Abraham patriarcha. * Et qui-
dem de filiis Leui sacerdotum accipientes, man-
datum habent decimas sumere à populo secun-
dum legem, id est, à fratribus suis quamquam
& ipsi exierint de lumbis Abraham. * Cuius au-
tem generatio non annumeratur in eis decimas
sumptis à Abraham, & hunc, qui habebat re-
promissiones, benedixit. * Sine vlla autem con-
tradictione quod minus est, à meliore benedici
cur. * Et hic quidem, decimas morientes homi-
nes accipiunt: ibi autem contestatur, quia viuunt.
* Et (vt ita dictum sit) per Abraham, & Leui,
qui decimas accepit, decimatus est: * adhuc
enim in lumbis patris erat quando obuiauit ei
Melchisedech. * Si ergo consummatio per sacer-
dotum Leviticum erat (populus enim subi-
po legem accepit) quid adhuc necessarium fuit,
secundum ordinem Melchisedech altum surge-
re sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron
dici? * Translatio enim sacerdotio, necesse est,
vt & legis translatio fiat. * In quo enim hæc di-
cuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari
præsto fuit. * Manifestum est enim quod ex Iu-
da ortus sit Dominus noster: in qua tribu nili-
de sacerdotibus Moyse locutus est. * Et amplius
adhuc manifestum est; si secundum similitu-
dinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,
* qui non secundum legem mandari carnalis
factus est, sed secundum virtutem vitæ insolui-
bilis. * Contestatur enim: * Quoniam tu es sa-
cerdos in æternum, secundum ordinem Melchi-
sedech. * Reprobatio quidem sit præcedentis
mandati propter infirmitatem eius, & inutilita-
tem: * nihil enim ad perfectum adduxit lex: in-
trodutio verò melioris spei, per quam proxima-
mus ad Deum. * Et quantum est non sine iure-
iurando (alii quidem sine iureiurando sacerdotes
facti sunt; * hic autem cum iureiurando, per eum
qui dixit ad illum: * Iurauit Dominus, & non
poenitebit eum: tu es sacerdos in æternum) in
tantum melioris testamenti sponsores factus est le-
sus. * Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes,
ideo quod morte prohiberetur permanere:
* hic autem eo quod maneat in æternum, sempi-
ternum habet sacerdotium. * Vnde & saluare in
perpetuum potest accedentes per semetipsum ad
Deum semper viuens ad interpellandum pro nobis.
* Talis enim decebat vt nobis esset pontifex, san-
ctus, innocens, impollutus, segregatus à pecca-
toribus, & excelsior cælis factus: * qui non habet
necessitatem quotidie, quemadmodum
sacerdotes, prius pro suis delictis hostias of-
ferre, deinde pro populi: hoc enim fecit se-

Deut. 18.

a. 3.

Ios. 14. a. 4

Gen. 22

16.

Psal. 109

b. 4.

Psal. 109

b. 4.

m. 14. d.

Leu. 16.

a. 6.

mel, seipsum offerendo. * Lex enim homines 28
constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iurisurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

C A P. VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium Levitico, cum ipse in dextera Patris sedeat in cælis, & maiorum sacramentorum minister fuerit quam sacerdotes veteris legis: ostendit etiam noui Testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Ieremiam.

Capitulum autem super ea, quæ dicuntur: 1
Talem habemus Pontificem, qui confedit in dextera sedis magnitudinis in cælis, 2
* sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus & non homo. * Omnis 3
enim pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: vnde necesse est, et hunc habere aliquid, quod offerat: * si ergo esset 4
super terram, nec esset sacerdos: cum essent, B
qui offerent secundum legem munera, * qui exemplari & umbræ deseruiunt cælestium. 5
Sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum: * Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte. * Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus 6
re promissionibus sanctum est. * Nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur. * Vituperans enim eos, 8
dicit: * Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda, Testamentum nouum, * non 9
secundum testamentum quod feci patribus eorum. in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. 10
* Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israel, post dies illos, dicit Dominus: D
Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum super scribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum: * & non docebit vnusquisq; proximum suum, & vnusquisq; fratrem suum, dicens: Cogneſce Dominum: quoniam omnes scient me à minore vsque ad maiorem eorum: * quia propitius iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor. * Dicendo autem nouum, veterauit prius. Quod autem antiquatur & fenescit, prope interitum est. 12

C A P. IX.

Ex his quæ in veteri erant testamento & imperfectione illarum hostiarum, ostendit noui perfectionem, in quo Christus pontifex & hostia,

semel oblata emundat conscientiam a peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

Habuit quidem & prius, iustificatione 1
culturae, & Sanctum seculare. * Tabernaculum enim factum est primum, in quo 2
erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta. * Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum: * aureum habent 3
thuribulum, & arcem testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua vna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronderat, & tabulae testamenti, * superque erant Cherubim gloriæ obumbrantia proptiatorium: de quibus non est modo dicendum 4
per singula. * His vero ita compositis, in prioribus quidem tabernaculo semper introibant 5
sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes: * in secundo autem * semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro sua & populi ignorantia: * hoc significante 6
Spiritu sancto, nōdum propalatum esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum. * quæ parabola est temporis, 7
instantis iuxta quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere seruientem solummodo in 8
cibus, & in potibus, * & variis baptismatibus, & iustitiis carnis vsque ad tempus correctionis 9
impositis. * Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id 10
est, non huius creationis; * neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. * Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: * quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruendum Deo viuēti? * Et ideo noui Testamenti mediator est, 11
ut morte intercedente, in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento, re promissione accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis. * Vbi n. testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. * Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nōdum valet, dum viuunt, quæ testatur est. * Vnde nec primum quidem 12
sine sanguine dedicatum est. * Lecto enim omni mandato legis à Moysē vniuerso populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorum, unum aqua, & lana coctinea, & hyssopo, ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit, 13
* dicens:

* Exod. 16

* 1. Cor. 16

48.

* Num. 16

Leuit. 16.

* 3. Reg. 8.

59.

2. Par. 5.

6. 10.

* Exod. 30.

6. 10.

Leuit. 16.

4. 2.

* Leuit. 16.

14.

* Per. 1. d.

19.

1. Ioan. 3. d.

7.

* Apoc. 1. b. 3.

* Galat. 3.

6. 15.

* dicens, hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus. * Etiam tabernaculum & omnia vasa ministerii sanguine similiter aspersi. * Et omnia penè in sanguine secundum legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio. * Necesse est ergo exemplaria quidem cælestium his mundari: ipsa autem cælestia melioribus hostiis quàm istis. * Non enim in manufacta Sancta Iesus introiit, exemplaria verorū: sed in ipsum cælum, ut appareat nunc vului Dei pro nobis: * Neque ut sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intiat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno: * alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: tunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit. * Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium: * sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata; secundumque sine peccato apparebit expectantibus e, in salutem.

CAP. X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti necessarium fuit nouum induci, cuius unica hostia auferrentur vniuersa peccata: cui nisi fide, spe, charitate ac bonis operibus adhaeremus, acerbius puniemur quàm veteris testamenti transgressores: laudas interim Hebræos, quod & multa passi sint, & patientibus assisterint.

V Mbram enim habens lex futurorum bonorum, nō ipsam imaginem rerum; per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indefinenter, numquam potest accedentes perfectos facere: * alioquin cessarent offerri: id quod nullam haberent vltra conscientiam peccati, cultores semel mundati: * sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. * impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. * Ideo ingrediens mundum dicit: * Hostiam, & oblationem noluit: corpus autem aptasti mihi: * holocausta munda pro peccato non tibi placuerunt. * Tunc dixi: Ecce venio: in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam. * Superius dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocausta munda pro peccato noluit, nec placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur: * tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: auferit primum ut sequens statuat. * In qua voluntate sanctificati sumus per oblationē corporis Iesu Christi semel. * Et omnis quidem sacerdos præstans est quotidie ministrans, & eisdem sæpe offerens hostias, quæ numquam possunt auferre peccata: * hic autem vnā pro peccatis offer-

rens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei, * de cetero expectans donec ponatur inimici eius scabellum pedum eius. * Vna enim oblatione, consummauit in sempiternum sanctificatos. * Contestatur autem nos & spiritus sanctus. Postquā enim dixit: Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, Dando leges neas in cordibus eorum, & in mentibus eorum superscribam eas: * & peccatorum, & iniquitatum eorū iam non recordabor amplius. * Vbi autem horum remissio: iam non est oblatio pro peccato. * Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, quam initiavit nobis viam nouam, & tuentem per velamen, id est, carnem suam, & accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala, & abluti corpus aqua munda, & teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit) * & consideremus inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operum: * non desistentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tanto magis quanto videritis appropinquantes diem. * Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, & ignis æmulatio, quæ consumptura est ad aertarios. * Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione * duobus vel tribus testibus morietur: quanto magis puris deterior. * Fra mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? * Scimus enim qui dixit: * Mihi vindicta, & ego retribuam. * Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum suum. * Horredum est incidere in manus Dei viuens. * Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinistis passionum: * & in altero quidem, oprobriis & tribulationibus spectaculum facti, in altero aut, socii taliter conuersantium effecti. * Nā & vincitis cōpassi estis, & rapinam bonorū vestrorū cum gaudio suscepistis, cognoscētes vos habere meliorem & manentē substantiā. * Nolite itaque amittere cōfidentiam vestram, quæ magnā habet remunerationem. * Patiētia enim vobis necessaria est: ut voluntatē Dei facientes reportetis promissionem. * Adhuc enim modicū aliquantulum, qui venturus est, veniet, & nō tardabit. * Iustus autē meus ex se de viuit: quod si subtraxerit se, nō placebit animæ meæ. * Nos autē nō sumus subtractionis filii in perditionē, sed fidei in acquisitionē animæ.

CAP. XI.

Fidem magnifice commendat ex actus patrum, à mundi exordio usque ad David ac Prophetas: Cum uniuersum quanta patrarint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. **A** In hac enim testimonium cōsecuti sunt **Gen. 1.** **Gen. 4.** **Matt. 23.** **d. 24.** **Gen. 5. c.** **24.** **Ecc. 4. c.** **16.** **Gen. 6. c.** **13.** **Ecc. 4. c.** **17.** **Gen. 15.** **5.** **Gen. 17.** **c. 19.** **Gen. 22.** **a. 1.** **Ecc. 4. d.** **21.** **Gen. 21.** **b. 12.** **R. 9. b. 7.** **Gen. 27.** **d. 27. c. 36.** **Gen. 1.** **a. 3.** **Gen. 4.** **a. 4.** **Matt. 23.** **d. 24.** **Gen. 5. c.** **24.** **Ecc. 4. c.** **16.** **Gen. 6. c.** **13.** **Ecc. 4. c.** **17.** **Gen. 15.** **5.** **Gen. 17.** **c. 19.** **Gen. 22.** **a. 1.** **Ecc. 4. d.** **21.** **Gen. 21.** **b. 12.** **R. 9. b. 7.** **Gen. 27.** **d. 27. c. 36.**

Entelligimus aptata esse secula verbo Dei; ut ex inuisibilibus visibilia fieret. **F**ide plurimam hostiam Abel, quam Cain, obtulit Deo; per quam testimonium consecutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo; & per illam defunctus adhuc loquitur. **F**ide Henoch translatus est ne videret mortem, & nō inueniebatur, quia transiit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo. **S**ine fide autem impossibile est placere Deo. **C**redere enim oportet accedētem ad Deum quia est, & inquiringentibus se remunerator sit. **F**ide Noe, responso accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens aptauit arcam in salutem domus suæ, perquam damnauit mundum; & iustitiæ, quæ per fidem est, heres est institutus. **F**ide quis vocatur Abraham obediuit in locum exire, quæ accepturus erat in hereditatē; & exiit, nesciens quō iret. **F**ide demoratus est in Terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac, & Iacob coheredib. repromissionis eiusdem. **E**xpectabat enim fundamenta habentem ciuitatem: cuius artifex & cōditor Deus.

Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelē credidit esse cum, qui repromissus erat. **P**ropter quod & ab vno orti sunt (& hoc emortuo) tanquā sidera cœli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabilis. **I**uxta fidem defuncti sunt omnes isti, nō acceptis repromissionibus, sed à longē eas aspicientes, & saluantes, & cōsistentes quia peregrini & hospites sunt super terram. **Q**ui enim hæc dicunt, significat se patriam inquirere. **E**t si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebāt utiq; tempus reuertendi: **n**unc autē meliorem apperunt, id est, cœlestem. **I**deo nō confunditur Deus vocari Deus eorum: parauit enim illis ciuitatem. **F**ide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & vnigenitum offerre bat, qui susceperat repromissiones; **a**d quem dictum est: **Q**uia in Isaac vocabitur tibi testamentum: **a**rbitrans quia & a mortuis suscitaretur. **P**otens est Deus: vnde eum & in parabola accepit. **F**ide & de futuris benedixit Isaac,

Iacob & Esau. **F**ide Iacob, moriens, singulos filiorum Ioseph benedixit: **&** adorauit. **F**ide Ioseph, moriens, de professione filiorum Israel memoratus est. **E**t de ossibus suis mandauit. **F**ide Moyses, natus, occultatus est mensibus trib. a parentibus suis, eō quod vidissent elegatē infantem, & non timuerunt regis edictum. **F**ide Moyses grandis factus negauit se esse filium filia Pharaonis, **m**agis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem, **m**aiores diuitias estimans thesauro Ægyptiorum, improprium Christi: **s**piciebat enim in remunerationem. **F**ide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis: inuisibilem enim tamquam videns sustinuit. **F**ide celebravit Pascha, & sanguinis effusione: ne qui vastabat primitiua, tangeret eos. **F**ide transferunt Mare Rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Ægyptij, deuorati sunt. **F**ide muri Iericho corruerunt, circuitu dierum septem. **F**ide Rahab meretrix nō periit cum incredulis, **e**xciens exploratores cum pace. **E**t quid adhuc dicam? **D**eficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Iephthæ, Dauid, Samuel, & Prophetis: **q**ui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerūt ora leonum, **e**xtinxerunt imperum ignis, effugerunt aciem gladij, cōualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra vertuntur exterorum: **a**cceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. **A**lij autem distanti sunt, non suscipientes redemptionem, **v**t meliorem inuenirent resurrectionem. **A**lij verō ludibria & verba experti, in super & vincula & carceres: **l**apidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occasione gladij mortui sunt: **c**ircueiunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustati, afflicti: **q**uibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terrent. **E**t hi omnes testimonio fidei probati, **a**cceperunt repromissionem, **d**eo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.

CAP. XII.

Priscorū imō Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, reuocans à peccatis: & ex noui Testamenti super vel us excellentia deterrēt ab inobedientia, ne maiora quam iudei pati cogamur supplicia.

Ideoq; & nos tantam habentes impositam laudem testium, **d**eponentes omne pondas, & circumstās nos peccatum, per patientiam curramus ad præpositū nobis certamen.

asp.

* aspicientes in auctorem fidei; & cōfirmato-
rem Iesum, qui propositio tibi gaudio sustinuit
crucem, confusione contempra, atq; in dextera
sedes Dei sedet. * Recognite enim eum, qui ta-
lem sustinuit à peccatoribus aduersum semet-
ipsum contradiotionem: vt ne fatigemini, ani-
mis vestris deficientes. * Nondum enim visque
ad sanguinem restitistis. aduersus peccatum re-
pugnantes. * & omissis consolationis, quæ
vobis tamquā filiis loquitur, dicens: * Fili in-
geris dum ab eo argueris. * Quem enim dii-
git Dominus, castigat flagellat autem omnē filiū,
quem recipit. * In disciplina perseuerate. Tam-
quā filius vobis offert se Deus: quis enim filius,
quem non corripit pater? * Quod si extra disci-
plinam estis, cuius participes facti sunt omnes:
ego adulteri, & non filii estis. * Deinde patres
quidem carnis nostrę eruditores habuimus, &
reuerēbamur eos: non multo magis obtempe-
rabimus Patri spiritui: & viuemus? * Et illi qui-
dem in tēpore paucorum dierū secundum vo-
luntatem suam erudiebant nos: hic autē ad id,
quod vult est in recipiēdo sanctificationē eius.
* Omnis autem disciplina, in presenti quidem
videtur nō esse gaudij, sed mœoris: postea au-
tem fructum pacatissimum exercitatis per eam
reddet iustitiæ. * Propter quod remissis ma-
nus, & soluta genua, erigite, * & gressus rectos
facite pedibus vestris: vt non claudicans quis
erret, magis autē sanetur. * Pacem sequimini
cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo
videbit Deum: * contemplantes nequis delit
gratia Dei: nequa radix amaritudinis in sursum
germinans impediatur, & per illam inquinentur
multi. * Ne quis iornicator aut profanus vt E-
sai: qui propter vnam esā vendidit primitias
sue: * luto enim quoniam? * & postea cupiens
hereditate benedictionē, reprobatus est: non e-
nim inuenit pœnitentiæ locum, quamquam
cum lacrymis inquisisset eam. * Nō enim ac-
cessistis ad tractabilem montem & accensibilem
ignem, & turbine, & caliginem, & procellam,
* & tubæ sonum, & vocem verborum, quam
qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret ver-
bum. * Non enim portabant quod dicebatur:
* Et si bestia tegerit montē, lapidabitur. * Et ita
terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Ex-
territus sum, & tremebundus. * Sed accessistis
ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis Ie-
rusalem cœlestē, & multorum millium Ange-
lorum frequentiam, * & Ecclesiam primitiui-
um, qui conscripti sunt in cœlis, & iudicem o-
mnium Deum, & spiritus iustorum perfectiorū,
* & testamenti noui mediatorem Iesum, & san-
guinis asperionem melius loquentem quā
Abel. * Videte ne recusetis loquentem. Si enim
illi non effugerunt, recusantes eum qui super

terram loquebatur: multo magis nos, qui de
cœlis loquentem nobis auertimus. * cuius vox
mouit terram nunc: nunc autem repromittit,
dicens: * Adhuc semel, & ego inouebo non so-
lum terram, sed & cælū. * Quod autem, Adhuc
semel dicit: declarat mobilitatem translationem
tamquam factorum, vt maneat ea quæ sunt
immobilia. * Itaq; regnum immobile suscipi-
entes, habemus gratiam: per quam seruamus
placantes Deo, cum metu & reuerentia. * Ete-
nim Deus noster ignis consumens est.

CAP. XII.

*Ad varias hortatur virtutes, iubens cauere ab
extranea doctrina, ac memoriam reficiens al-
taris hostiarum veteris nouiq; testamenti, &
subinde monēs vt prapositiones obtemperet: oras
vt pro se precetur. idem vicissim pro illis agens,
addit in mutuis salutationibus.*

Charitas fraternitatis maneat in vobis. * Et hospitalitatem nolite obliuisci, per
hanc enim latuerunt quidā. Angelis hospitio
receptis. * Memēote victorum, tamquam si-
mul victis, & laborantium, tamquam & ipsi in
corpore morantes. * Honorabile cōnubium in
omnibus, & thorū immaculatus. Fornicato-
res enim, & adulteros iudicabit Deus. * Sint
more sine auaritia, contenti præsentiibus: pse
enim dixit: * Non te deseram, neque derelin-
quam. * ita vt confidenter dicamus: Dominus
mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi
homo. * Memēote prapositionum vestrorum,
qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum in-
tuentes exitū conuersionis, imitamini si de-
* Iesus Christus heri, & hodie: ipse & in secula.
* Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.
Optimum est enim gratia stabilire cor, non e-
scis: quæ non proficiunt ambulanti in eis.
* Habemus al arc, de quo edere non habent
potestare qui tabernaculo deseruiunt. * Quo-
rum enim animalū inferitur sanguis pro pec-
cato in Sancta per pontificem, horum corpora
cremantur extra castra. * Propter quod & Iesus,
vt sanctificaret per suū sanguinem populum,
extra portam passus est. * Excamus igitur ad e-
um extra castra, improprium eius portantes.
* Non enim habemus hic manentem ciuita-
tem, sed futuram inquirimus. * Per ipsum ergo
offeramus hostiā laudis semper Deo, id est. fru-
ctum laborum cōsentium nomini eius. * Be-
nificentiæ autem, & communionis nolite ob-
liuisci: talibus enim hostis promeretur Deus.
* Obedite prapositionibus vestris, & subiace eis.
Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro ani-
mabus vestris reddaturi, vt cum gaudio hoc fa-
ciant, & non gementes: hoc enim non expedit
vobis. * Orate pro nobis: cōfidimus enim quia
bonam conscientiam habeamus in omnibus
bene volentes conuersari. * Amplius autem de-

precor vos hoc facere, quo celerius restituar
vobis. * Deus autem pacis, qui eduxit de mor-
tuis pastorem magnum ovium, in sanguine
testamenti æterni, Dominum nostrum Iesum
Christum, * aptet vos in omni bono, ut faciat
eius voluntatem: faciens in vobis quod placeat
coram se per Iesum Christum: cui est gloria in
secula seculorum. Amen * Rogo autem vos fra-
tres, ut sufficitis verbum solati. * E enim per-
paucis scripsi vobis. * Cognoscite fratrem nos-
trum Timotheum d. milium meum quo (si ce-
lerius venerit) videbo vos. * Salutate omnes
prepositos vestros, & omnes sanctos. Salutant
vos de Italia fratres. * Gratia cum omnibus vo-
bis, Amen.

EPISTOLA
CATHOLICA
BEATII IACOBI
APOSTOLI

CAP. I.

*Docet tentationum utilitatem, & sapientiam à
Deo eum confidentia postulandam: Deus ten-
tator non est aut author peccati, sed ab eo pro-
cedit omnis bona donatio: hortatur ut ad au-
diendum veloces, ad loquendum vero & ad i-
ram tardis sint: nec satis est veritatem audire,
nisi illa opere compleatur, subdit etiam qua-
nam sit vera & immaculata religio.*

Iacobus Dei & Domini nostri
esu Christi servus, duodecim A
tribubus, que sunt in dispersio-
ne salutem. * Omne gaudium
existimate fratres mei, cum in-
tentationes varias incideritis:

⁶ Rom. 5. a. * Si scientes quod probatio fidei vestre patientiā
operatur. * Patientia autem opus perfectum
habet: ut sitis perfecti & integri, in nullo defi-
cientēs. * Si quis autem vestrum indiget sapi-
entia, postulet à Deo qui dat omnibus. affluen-
ter, & non impropere: & dabitur ei. * Postulet
autem in fide nihī hāsitan, qui enim hāsitat, B
similis est fluctui maris, qui a vento movetur
& circumfertur. * Non ergo astringat homo ille
quod accipiat aliquid à Domino. * Vir duplex
animo, inconstans est in omnibus viis suis. *
Glorietur autem frater humilis in exaltatione
sua: * diues autem in humilitate sua, quoniam
sicut flos foeni transibit. * exortus est enim sol
cum ardore, & arefecit scenum, & flos eius deci-
dit, & decor vultus eius deperit: ita & diues
in itineribus suis marcescet. * Beatus vir, qui
suffert tentationem: quoniam cum probatus
fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromi-
sit Deus diligentibus se. * Nemo cum tentatur,
dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim in-

tentator malorum est: ipse autem neminem
tentat. * Vnūquisque verò tentatur à concupis-
centia sua abstractus. & illectus. * Deinde con-
cupiscentia cum conceperit, parit peccatum:
peccatum verò cum consummatum fuerit, ge-
nerat mortem. * Nolite itaque errare fratres
mei dilectissimi. * Omne datum optimum, &
omne donum perfectum, desursum est; descen-
dens à Patre luminū apud quem non est trans-
mutatio, nec vicissitudinis obumbratio. * Vol-
untariē enim genuit nos verbo veritatis, ut si-
mus in initium alicuius creaturæ eius. * Scitis fra-
tres mei dilectissimi. * Sit autem omnis homo
velox ad audiendum; tardus autem ad loque-
dum. & tardus ad iram. * Ira enim viri, iusti-
tiam Dei non operatur. * Propter quod abij-
cientes omnem immunditiam, & abundan-
tiam malitiæ, in mansuetudine suscipite in si-
tium verbum, quod potest saluare animas ve-
stras. * Estote autem factores verbi; & non au-
ditores tantum salientes vosmetipsos. * Quia si
quis auditor est verbi, & nō factor: hic cōpara-
bitur viro consideranti vultu natiuitatis suę in
speculo: * cōsiderauit enim se, & abiit, & statim
oblitus est qualis fuerit. * Qui autē perpexerit
in legem perfectam libertatis, & permāserit in
ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor o-
peris: hic beatus in facto suo erit. * Si quis autē
putat se religiosum esse, nō refrenans linguam
suam, sed seducens cor suum, huius vana est re-
ligio. * Religio munda & immaculata apud
Deum, & Patrem, hæc est: Visitare pupillos &
viduas in tribulatione eorum, & immacula-
tum se custodire ab hoc sæculo.

CAP. II.

*Monet ne personarū respectū moueatur: qui enim
unicum legis præceptum transgreditur, legis
transgressor est: hortatur ut operibus misericor-
diæ incumbant, ostendens quod homo per opera
iustificetur: nam fides sine operibus mortua est.*

Rates mei, nolite in personarū acceptione
habere fidē Domini nostri Iesu Christi glo-
rię. * Et enim si introierit in conuentū vestrum
vir autem annulum habens in veste candida,
introierit autē & pauper in sordido habitu, &
intendatis in eum, qui indutus est veste præcla-
ra, & dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauper autē
dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum
meorum: * nōne iudicatis apud vosmetipsos,
& facti estis iudices cogitationum iniquarum?
* Audite fratres mei dilectissimi, nōne Deus
elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide,
& heredes regni, quod repromisit Deus dilige-
tibus se? * Vos autem exhonoralis pauperem
Nonne diuites per potentiam opprimunt vos,
& ipsi trahunt vos ad iudiciū? * Nonne ipsi
blasphemant bonum nōmē, quod inuocatum
est super vos? * Si tamen legem perfectis re-

⁶ Prov. 17.
d. 27.

⁶ Mat. 7.
d. 21.

⁶ Rom. 2. b.

15.

⁶ Lev. 19. a.

⁶ Dent. 1. c.

⁶ 16. d.

⁶ Pro. 24. c.

⁶ Ecc. 41. a.

⁶ 1. c.

⁶ 18. c.

⁶ Mat. 23. d.

⁶ Mar. 12. c.

⁶ Rom. 11. c.

Gal. 3. c. galem secundum scripturas: * Diliges proximum tuum sicut teipsum: benefacitis: * si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores. * Qui cumque autem totam legem seruauerit, ostendat autem in vno, factus est omnium reus. * Qui enim dixit, Non moechaberis, dixit, & Non occides. Quod si non moechaberis, occides autem, factus es transgressor legis. * Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari. * Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: super exaltat autem misericordia iudicium. * Quid proderit fratres mei si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides saluare eum? * Si autem frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, * dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? * Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semet ipsa. * Sed dicit quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. * Tu credis quoniam vnus est Deus: Bene facis: & demones credunt & contremiscunt. * Vis autem scire o homo inanis, quoniam am fides sine operibus mortua est? * Abraham pater noster, nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? * Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? * Et suppleta est Scriptura, dicens: Credit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. * Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum? * Similitet & Rahab meretrix nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via eiciens? * sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

CAP. III.

Lingua malarecensens, quam difficillimum est recte gubernare, subditq; differentiam inter sapientiam terrenam & celestem.

Matt. 23. a. 8. Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis. * In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir, potest etiam freno circumducere totum corpus. * Si autem equis freno in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. * Ecce & naues, cum magnæ sint & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo vbi impetus dirigentis voluerit. * Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis, quam magna uisum incendit. * & lingua ignis est, vniuersas iniquitatis. Lingua constituitur

in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflamat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehēna. * Omnis enim natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur, & domita sunt à natura humana: * lingua autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero. * In ipsa benedicimus Deum & Patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. * Ex ipso ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc illi fieri. * Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam? * Numquid potest, fratres mei, ficus vvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam. * Quis sapiens, & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione, operationem suam in mansuetudine sapientiæ. * Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse aduersus veritatem. * non est enim ista sapientia defursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. * Vbi enim zelus & contentio: ibi instantia, & omne opus prauum. * Quæ autem defursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordiæ, & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. * Fructus autem iustitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem.

CAP. IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo ressiendum & Deo appropinquandum, mutæque dilectioni studendum, rebus incertis diuina prouidentia commissis.

I. A. Vnde bella & lites in vobis? Nonne hinc ex concupiscentiis vestris, quæ militat in membris vestris? * Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci, litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non postulatis. * Petit, & non accipitis: et quod male petatis: ut in concupiscentiis vestris insumatis. * Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituitur. * An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad inuidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis? * Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: Deus super bis resistit, humilibus autem dat gratiam. * Subditi ergo estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet à vobis. * Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus peccatores: & purificate corda, duplices animo. * Miseri estote, & lugere, & plorate: risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in moerorem. * Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos. * Nolite decurrere alterutrum fratres. Qui detrahit fratrem, aut q

Prou. 3. d.

34.

iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, sed iudex. * Vnus est legislator, & iudex, qui potest perdere, & liberare. * Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & D mercabimur, & lucrum faciemus: * qui ignoratis quid erit in crastino. * Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit, & Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud. * Nunc autem exultatis superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est. Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

CAP. V.

Diuitibus pauperum oppressoribus grauem comminatur vltimam, pauperes vero ad longanimitatem hortatur: iuramentum fugiendum. & infirmi a presbyteris oleo vngendi, ac peccata iniunctis confuenda: quam efficacis iusti oratio, errantes ad veritatem suam reducendi.

A Gite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis vestris, quæ aduenient vobis. * Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra a tineis comesta sunt. * Aurum & argentum vestrum ætiginauit, & argutorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. * Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabbathoth introiuit. * Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra, in die occisionis. * Addixistis, & occidistis iustos, & non restitit vobis. * Patientes igitur estote fratres, vsq; ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & serotinum. * Patientes igitur estote & vos & confortate corda vestra: quoniam aduentus Domini appropinquauit. * Nolite ingemiscere fratres in alterum, vt non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam affuit. * Exemplū accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini. * Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam lob audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator. * Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare, neq; per cælum, neq; per terram, neq; aliud quodcumq; iuramentum. Sit autem sermo vestester: Est, est. Non, non: vt non sub iudicio decidatis. * Triatur aliquis vestrum? oret: A quo animo est? psallat. * Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & oret super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: * & oratio fidei

saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. * Cōstementi ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua. * Elias homo erat similis nobis passibilis: & oratione orauit vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & emersit super eum. * Et ieiunium orauit: & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. * Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: * scire debet quoniam qui conuerterit fecerit peccatore ab errore viæ suæ; saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAP. I.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Propheta vaticinati sunt: hortatur eos ad vitam mundiciem, vt qui Christi sanguine redempti sunt.

Petrus Apostolus Iesu Christi electis aduenis dispersionis Pontii, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ, * secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & asperisionem sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur. * Benedixit Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnā regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatatam in cælis in vobis, * qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam reuelari in tempore nouissimo. * In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tērationibus: * vt probatio vestræ fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem, in reuelatione Iesu Christi: * quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autē exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificamini: * repositos finem fidei vestræ, salutem animarum. * De qua salute exquisierunt, atq; scrutati sunt prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt: * scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænunciens eas quæ in Christo sunt passionem, & posteriores glorias: * quibus reuelatum est, quia non sibi met-

ipsum,

ipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc C
nunciata sunt vobis per eos qui euangeliza-
uerunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo,
in quem desiderant Angeli prospicere. * Pro- 13
pter quod succincti lumbos mentis vestræ
sobrii perfecte sperate in eam, quæ offertur
vobis, gratiam, in reuelationem Iesu Christi:
* quasi filij obedientiæ, non configurati pri- 14
oribus ignorantia vestræ desiderii: * sed se- 15
cundum eum, qui vocauit vos, Sanctum; &
ipsi in omni conuersatione sancti sitis: * quo- 16
niam scriptum est: "Sancti eritis, quoniam e-
go sanctus sum." * Et si patrem inuocatis eum, 17
qui "sine acceptione personarum iudicat se-
cundum vniuscuiusque opus, in timore inco-
latus vestri tempore conuersamini. * Scien- 18
tes quod non corruptibilibus auro vel argen-
to redempti estis de vana vestra conuersatio-
ne paternæ traditionis: * sed pretioso san- 19
guine quasi agni immaculati Christi, & in-
contaminati: * præcogniti quid est ante mun- 20
di constitutionem, manifestati autem nouis-
simis temporibus, propter vos, * qui per ipsum 21
fideles estis in Deo, qui suscitauit eum a mor-
tuis, & dedit ei gloriam, ut fides vestra, & spes 22
esset in Deo: * Animas vestras castificantes
in obedientia charitatis, in fraternitatis a-
more, simplici ex corde inuicem diligitte at-
tentius: * renati non ex semine corruptibili, 23
sed incorruptibili per verbum Dei viui, &
permanentis in æternum. * quia omnis ca- 24
ro ut scænum: & omnis gloria eius tanquam
flos scæni: exauit scænum, & flos eius decidit.
* Verbum autem Domini manet in æternum, 25
hoc est autem verbum quod euangelizatum
est in vos.

CAP. II.

*Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum la-
pidem viuum accedant credentes, qui sunt ge-
nus electum, quum prius essent populus abie-
ctus: hortatur ut tanquam peregrini ab omnibus
mundanis abstineant, superioribus obtempe-
rent, afflictionesque ad Christi imitationem ferant.*

DEponentes igitur omnem malitiam, & 1
omnem dolum, & simulationes, & inui- A
dias, & omnes detractiones, * sicut modo ge- 2
niti infantes, rationabile, sine dolo lac con-
cupiscite: ut in ea crescatis in salutem. * si ta- 3
men gustastis quoniam dulcis est Dominus.
* Ad quem accedentes lapidem viuum, ab 4
hominibus quidem reprobato, a Deo au-
tem electum, & honorificatum: * & ipsi tan- 5
quam lapides viui superædificamini, domus
spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spi-
rituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum
Christum. * Propter quod continet Scriptu- 6
ra: * Ecce pono in Sion lapidem summum B
angularem, electum, pretiosum: & qui cre-

7 diderit in eum, non confundetur. * Vobis igitur
honor credentibus: non credentibus au-
tem, * lapis quem reprobauerunt ædifican-
tes, hic factus est in caput anguli, * & lapis of-
fensionis, & petra scandali, his qui offendunt
9 verbo nec credunt in quo & positi sunt. * Vos
autem genus electum, regale sacerdotium,
gens sancta, populus acquisitionis: ut virtu-
tes annuncietis eius, qui de tenebris vos vo-
10 cauit in admirabile lumen suum. * Qui ali-
quando non populus, nunc autem populus
Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc
11 autem misericordiam consecuti. * Charissi-
mi, obsecro vos tamquam aduenas & pere-
grinos abstinere vos a carnalibus desideriis, 12
quæ militant aduersus animam, * conuersa-
tionem vestram inter gentes habentes bonam:
ut in eo, quod deestant de vobis tamquam
de malefactoribus, ex bonis operibus vos con-
siderantes, glorificent Deum in die visitatio-
13 nis. * Subiecti igitur estote omni humanæ
creaturæ propter Deum: siue regi, quasi
14 præcellenti; * siue ducebatur tamquam ab eo
missis ad vindictam malefactorum; laudem
15 verò bonorum: * quia sic est voluntas Dei,
ut benefacientes obmutescere faciat in-
16 prudentium hominum ignorantiam, * qua-
si liberi, & non quasi velamen habentes ma-
17 litia libertatem, sed sicut serui Dei. * Omnes
honorate: * fraternitatem diligite: Deum
18 timere: Regem honorificate. * Serui subdi-
ti estote in omni timore Dominis, non tan-
tùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis.
19 * Hæc est enim gratia, si propter Dei con-
scientiam sustinetis quis tristitias, patiens ini-
iust. * Quæ enim est gloria, si peccantes, &
20 colaphizati fueritis? Sed si benefacientes
patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum.
21 * In hoc enim vocati estis: quia & Christus
passus est pro nobis, vobis relinquens exem-
22 plum, ut sequamini vestigia eius, * qui pec-
catum non fecit, nec inuentus est dolus in
23 ore eius: * qui cum malediceretur, non ma-
ledicebat: cum pateretur, non comminaba-
24 tur: tradebat autem iudicanti se iniuste: * qui
peccata nostra ipse prulit in corpore suo su-
per lignum: ut peccatis mortui, iustitiæ viuamus:
25 cuius huiusmodi sanati estis. * Eratis enim sic-
ut oves errantes, sed conuersi estis nunc ad pa-
storem & episcopum animarum vestrarum.

CAP. III.

*De mutua inter coniuges conuerſatione, & mulie-
rum ornatu: hortatur ad varias virtutes, ut
Christi exemplo ferant aduersa: & quod per
baptismum saluamur in similitudinem eorum
qui in arca Noë saluabantur.*

Similiter & mulieres subditæ sint viris suis: Col. 3. e. 18.
ut & si qui non credunt verbo, per mulierum Eph. 5. a. 25

conuersationem sine verbo lucrifiant, * considerantes in timore castam cōuersationem vestram, * ²Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumentorum cultus: * sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. * Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subiectæ propriis viris. * Sicut Sara obedi-
bat Abraham, Dominum cum vocans: cuius estis filia beneficientes, & non pertimentes ullam perturbationem. * Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impatiētes honorem, tamquam & coheredibus gratiæ vitæ: ut non impediatur orationes vestræ. * In fine autem, omnes vnanimis, compatiētes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles. * nō reddentes malū pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedictum: quia in hoc vocati estis, ut benedictionē hereditate possideatis. * Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coercet linguam suam a malo, & labia eius ne loquantur dolum. * Declinet a malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam: * Quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum: Vultus autem Domini super faciētes mala. * Et quis est qui vobis noceat, si boni amulatores fueritis? * Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini. * Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omnipotentis vos rationem de ea, quæ in vobis est, spiritus, * sed cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam: ut in eo, quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conuersationem. * Melius est enim beneficientes (si voluntas Dei velit) pati, quam malefacientes, * quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, viuificatus autem spiritu. * In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicaui: * qui increduli fuerant aliquando, * quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. * Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientia bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi, * qui est in dextera Dei, deglutiens mortem ut virgæ eternæ heredes efficeremur: profectus in cœ-

lum, subiectis sibi angelis, & potestatibus & virtutibus.

CAP. IV.

Christi morte redemptos hortatur ut pergant præterita deuotare peccata: incumbentes orationibus ac mutua dilectioni, semper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes si propter Christum pati oporteat.

Christo igitur passio in carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desit a peccatis. * Vt iam non desideris hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne viuat temporis. * Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam, his qui ambulauerunt in luxuriis, desideris, violentiis, comestationibus, potationibus & illicitis idolorum cultibus. * In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes. * Qui reddent rationem ei, qui paratus est iudicare viuos & mortuos. * Propter hoc enim & mortuis euangelizatum est: ut iudicentur quidē secundum homines in carne, viuant autem secundum Deum in Spiritu. * Omnium autem finis appropinquauit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus. * Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum. * Hospitalitatem inuicem sine murmuratione. * Vnusquisque, sicut accepit gratiam, in aliterutrum illam administrans, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. * Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum: cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen. * Charissimi, nolite peregrinari in sermone, qui ad tentationē vobis sit, quasi noui aliquid vobis contingat: * sed communicantes Christi passio-
nibus, gaudent, ut & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. * Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est eius Spiritus, super vos requiescit. * Nemo autē vestrum patitur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. * Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine. * quoniam tempus est ut incipiat iudicium a domo Dei. Si autem primū a nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Euangelio? * Et si iustus vix saluabitur, impius & peccator ubi parebunt? * Itaque & hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fidei Creatori commendent animas suas in benefactis.

CAP. V.

Seniores orat ut verbo & exemplo pascant gregem Dei, iuniores autem illis subditi sint: hortatur omnes ut sese demittant, diuina cura totos se tradentes, & in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, & ceteris Christi passionum: qui & eius, quæ in futuro reuelanda est, gloriæ comunicator: * pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontaneè secundum Deum: neque turpis lucris gratia, sed voluntariè: * neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. * & cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. * Similiter adulescentes subditi estote senioribus. * Omnes autem inuicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. * Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vox exaltet in tempore visitationis: * omnem sollicitudinem vestram proicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. * Sobrii estote, & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoraret: * cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri. * Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passus ipse perficiet, confirmabit, solidabitque. * Ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum. Amen. * Per Siluanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breuiter scripsi: obsecrans & contestans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis. * Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelecta, & Marcus filius meus. * Salutate in uicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.

EPISTOLA
BEATI PETRI
APOSTOLI
SECUNDA.

CAP. I.

Hortatur ut memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, ut sic introitus in regnum Domini illis ministretur: dicitque se breui moriturum, & sua doctrina certitudinem ostendit ex Christo doctore per quem & vox Patris & Prophete commendantur.

Inon Petras, seruus & Apostolus Iesu Christi, iis qui cognoscunt qualem nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri, & Saluatoris Iesu Christi. * Gratia vobis & pax adimpleatur

in cognitione Dei, & Christi Iesu Domini nostri: * quomodo omnia nobis diuinæ virtutis suæ, quæ ad vitam & pietatem donata sunt, per cognitionem eius, qui vocauit nos propria gloria & virtute, * per quem maxima & pretiosa nobis promissa donauit: ut per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ: fugientes eius, quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem. * Vos autem curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, * in scientia autem abstinentiam, in abstinencia autem patientiam, in patientia autem pietatem, * in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. * Hæc enim si vobiscum adsint, & superent; non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Iesu Christi cognitione. * Cui enim non præstid sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. * Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciat: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. * Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi. * Propter quod incipiam vos semper commonere de his, & quidem scientes & confirmatos vos in præsentia veritate. * Iustum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commotione: * certus quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Iesus Christus * significauit mihi. * Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis. * Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem & præsentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis. * Accipiens enim a Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum huiusmodi à magnifica gloria: * Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. * Et hanc vocem nos audiuimus de cælo collatam cum essemus cum ipso in monte sancto. * Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui beneficiis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer ornatur in cordibus vestris: * hoc primum intelligentes, quod à omni propheta Scripturæ propria interpretatione non fit. * Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: Sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAP. II.

Pseudopropheta multos seducens, verum acriter punietur, sicut de malis illis est tempore dilatum.

Ioan. 21. f.

1. Cor. 1. c.

Matt. 17.

a. s.

2. Tim. 3.

d. 16.

gat Patrem, & Filium. * Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet. * Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanferit quod audistis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis. * Et hæc est reprobissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam. * Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos. * Et vos vñctionem q̄ accepistis ab eo, maneat in vobis. Et nō necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vñctio ei⁹ docet vos de omnib. & verū est, & nō est mendaciū. Et sicut docuit vos: manete in eo. * Et nūc filioli manere in eo: vt cum apparuerit, habeam⁹ fiducia: & nō cōfundamur ab eo in aduentu ei⁹. * Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam & omnis q̄ facit iustitiā, ex ipso natus est.

CAP. III.

De Dei erga nos charitate, & quomodo distinguatur qui ex Deo sunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratru: qui mentis puritate & fide in Christum quippiā à Deo petit, impetrat.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & sumus. Propter hoc mundus nō nouit nos: quia non nouit eum. * Charissimi, nūc filij Dei sumus, & nondū apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. * Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est. * Omnis qui facit peccatū, & iniquitatē facit: & peccatū est iniquitas. * Et scitis quia ille apparuit vt peccata nostra tolleret: & peccatū in eo nō est. * Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum. * Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est: sicut & ille iustus est. * Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. * Omnis qui natus est ex Deo, peccatū non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & nō potest peccare, quoniam ex Deo natus est. * In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui nō est iustus, nō est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum: quoniam hæc est annuntiatio, q̄ audistis ab initio, vt diligatis alterutrum. * Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: fratris autem eius, iusta. * Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. * Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. * Qui non diligit, manet in morte: * omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternā in semetipso manentem. * In

hoc cognouimus charitatē Dei, quoniam ille animā suā pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. * Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? * Filioli mei, non diligamus verbo, sed neq; lingua, sed opere & veritate. * In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in cōspectu ei⁹ suadebim⁹ corda nostra. * Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & nouit omnia. * Charissimi, si cor nostrum nō reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: * & quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea, quæ sunt placita corā eo, facimus. * Et hoc est mandatū eius: Vt credamus in nomine Filij eius Iesu Christi: & diligam⁹ alterutrū, sicut dedit mandatū nobis. * Et qui seruat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo: & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quē dedit nobis.

CAP. IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: quā Deus sua nos dilectione prauenerit, dato q̄ nobis filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfectā autem charitas formā mittit timorem.

Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudopropheta exierunt in mundum. * In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui conñetur Iesum Christū in carne venisse, ex Deo est: * & omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nūciam in mūdo est. * Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eū, quoniam maior est qui in vobis est, quā qui in mundo. * Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, & mund⁹ eos audit, * Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deū, audit nos: qui non est ex Deo, nō audit nos: in hoc cognoscimus Spiritū veritatis, & Spiritū erroris. * Charissimi, diligamus nos inuicē: quia charitas ex Deo est. Et omnis q̄ diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum. * Qui non diligit, nō nouit Deum: quoniam Deus charitas est. * In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filiū suum vnigenitū misit Deus in mundū, vt viuamus per eum. * In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deū, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suū propitiatōe pro peccatis nostris. * Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrū diligat. * Deum nemo vidit vmquam. Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. * In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu

suo

1a. 53. c. 9
1. Pet. 2. d.
12.

1 Ioan. 8. f.
44.

1 Ioan. 13.
1. 34 & 15.
b. 12.

1 Gen. 4. b.
8.

1 Leuit. 19.
d. 17.

1 Ioan. 15.
b. 13.

1a. 2. c. 15

1 Matt. 21.
c. 22.

1 Ioan. 6. d.
29. & 17.

4. 3.
1 Ioan. 13.

d. 34 & 15.
b. 12.

1 Ioan. 8. f.
47.

1 Ioan. 3. b.
16.

1 Ioan. 15.
18.

1 Tim. 1.
17.

suo dedit nobis. * Et nos vidimus, & testifica-
mur, quoniam Pater misit Filium suum Salua-
torem mundi. * Quisquis confessus fuerit quo-
nia Iesus est Filius Dei, Deus in eo manet, &
ipse in Deo. * Et nos cognouimus, & credidi-
mus charitati, quoniam habet Deus in nobis. Deus
Charitas est: & qui manet in charitate, in Deo
manet, & Deus in eo. * In hoc perfecta est cha-
ritas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die
iudicii: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc
mundo. * Timor non est in charitate: sed per-
fecta charitas foras mittit timorem: quoniam
timor poenam habet. qui autem timet, non est
perfectus in charitate. * Nos ergo diligamus
Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. * Si
quis dixerit quoniam diligo Deum, & fra-
trem suum oderit, mendax est. Qui enim non
diligit fratrem suum quem videt, Deum,
quem non videt, quomodo potest diligere?
* Et hoc mandatum habemus a Deo: ut
qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

CAP. V.

*De natis ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides
mundi vincit: tres in terra testantur Christum
verum hominem, & tres in caelo verum Dei filium,
in quem credens habet vitam aeternam: de pec-
catis ad mortem, & non ad mortem.*

Omnis qui credit, quoniam Iesus est Chri-
stus, ex Deo natus est. Et omnis qui dili-
git eum qui genuit, diligit & eum qui natus est
ex eo. * In hoc cognoscimus quoniam diligi-
mus natos Dei, cum Deum diligamus, & man-
data eius faciamus. * Hec est enim charitas Dei,
ut mandata eius custodiamus: & mandata eius
grauia non sunt. * Quoniam omne quod natum
est ex Deo, vincit mundum: & haec est victo-
ria, quae vincit mundum, fides nostra. * Quis
est, qui vincit mundum, nisi qui credit quo-
nia Iesus est Filius Dei? * hic est, qui venit per
aquam & sanguinem, Iesus Christus: non in
aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et Spi-
ritus est, qui testificatur, quoniam Christus
est veritas. * Quoniam tres sunt, qui testimo-
nium dant in caelo: Pater, Verbum, & Spi-
ritus S. & hi tres vnum sunt. * Et tres sunt, qui
testimonium dant in terra: Spiritus, & aqua,
& sanguis: & hi tres vnum sunt. * Si testimo-
nium hominum accipimus, testimonium Dei
maius est: quoniam hoc est testimonium Dei,
quod maius est, quoniam testificatus est de
Filio suo. * Qui credit in Filium Dei, habet
testimonium Dei in se. * Qui non credit Filio,
mendacem facit eum: quia non credit in
testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo.
* Et hoc est testimonium, quoniam vitam aeter-
nam dedit vobis Deus. Et haec vita in Filio eius
est. * Qui habet Filium, habet vitam: qui non

13 habet Filium, vitam non habet. * Haec scribo
vobis: ut sciatis quoniam vitam habetis aeter-
na, qui creditis in nomine Filij Dei. * Et haec
est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quod-
cumque petierimus secundum voluntatem eius,
audiat nos. * Et scimus quia audit nos quidquid
petierimus: scimus quoniam habemus peti-
tiones quos postulamus ab eo. * Qui scit fra-
trem suum peccare peccatum non ad mortem,
petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mor-
tem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico
ut roget quis. * Omnis iniquitas, peccatum
est: & est peccatum ad mortem. * Scimus quia
omnis qui natus est ex Deo, non peccat: sed ge-
neratio Dei conseruat eum, & malignus non
tangit eum. * Scimus quoniam ex Deo sumus:
& mundus totus in maligno positus est. * Et sci-
mus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis
seculum ut cognoscamus verum Deum, & scimus
in vero Filio eius. Hic est verus Deus, & vita aeter-
na. * Filioli, custodite vos a simulacris. Amen.

Luc. 24.
8. 45.

EPISTOLA

B. IOANNIS
APOSTOLI
SECUNDA.

*Electam hanc eiusque filios in charitate & fide con-
firmat. ne ab haereticis seducantur: idque paucis,
cetera seruans donec ad eos veniat.*

1 **S**enior Electae dominæ, & na-
tis eius, quos ego diligo in ve-
ritate, & non ego solus, sed &
omnes qui cognouerunt ve-
ritatem, * propter veritatem
que permanet in nobis, & no-
biscum erit in aeternum. * Sit vobiscum gra-
tia, misericordia, pax a Deo Patre, & a Chri-
sto Iesu Filio Patris, in veritate & charitate.
* Gauisus sum valde, quoniam inueni de fi-
liis tuis ambulantes in veritate, sicut manda-
tum accepimus a Patre. * Et nunc rogo te do-
mina, non tantum mandatum nouum scribens
tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diliga-
mus alterutrum. * Et haec est charitas, ut am-
bulemus secundum mandata eius. Hoc est enim
mandatum, ut quemadmodum audistis ab
initio, in eo ambuletis: * quoniam multi se-
ductores exierunt in mundum, qui non con-
fitentur Iesum Christum venisse in carnem:
hic est seductor, & antichristus. * Videte vos-
metipsos, ne perdati quae operati estis: sed
ut mercedem plenam accipiat. * Omnis qui
recedit, & non permanet in doctrina Chri-
sti, Deum non habet: qui permanet in doctri-
na, hic & Patrem & Filium habet. * Si quis
venit ad vos, & hanc doctrinam non affert,

1 Jo. 15. b
12.

nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis. * Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis. * Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: ut gaudium vestrum plenum sit. * Salutant te filij sororis tuæ Electæ.

EPISTOLA
B. IOANNIS
APOSTOLI
TERTIA.

Gaium collaudat quod in veritate ambulet, & peregrinos humane excipiat, subdens de Diotrepe calumnias & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subiungens se illum brevi inuisurum.

Senior Gaius charissimo, quem ego diligo in veritate. * Charissime, de omnibus orationem facio prospere te ingredi, & valere, sicut prospere agit anima tua. * Gaius sum valde venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas. * Maiorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare. * Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, * qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ: quos benefaciens, deduces digne Deo. * Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus. * Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus veritatis. * Scripsissem forsitan Ecclesiæ: sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos. * Propter hoc si venero, commonebo eius opera, quæ facit, verbis malignis garruens in nos: & quasi non ei ista sufficiant: neque ipse suscipit fratres; & eos, qui suscipiunt, prohibet & de Ecclesia eiicit. * Charissime, noli imitari malum; sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit Deum. * Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti, quoniam testimonium nostrum verum est. * Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum & calamum scribere tibi. * Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA
CATHOLICA
BEATI IVDÆ
APOSTOLI.

Monet ut firmi sint in tradita semel fide adversus insurgentes impios ac lascivos, subdens de horum supplicio in modum Iudaeorum ac Sodomorum: Nam & hi nullam veritatem effrenè servant in omnem carnis concupiscentiam, quos diversis rebus comparat: & istos ad Enoch ac Apostolorum de illis variciniæ reuocat.

Vas Iesu Christi servus, frater autem Iacobi, his qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Iesu conservatis, & vocatis. * Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur. * Charissimi omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei. * Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem & Dominum nostrum Iesum Christum negantes. * Commoneo autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Iesus populum de terra Ægypti saluans, secundo eos, qui non crediderunt, perdidit. * Angelos vero, qui non servauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reſervauit. * Sicut Sodoma, & Gomorra, & finitimæ civitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni poenam sustinentes. * Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant. * Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiam: sed dixit: Imperet tibi Dominus. * Hi autem, quæcumque quidem ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter, tanquam muta animalia, norunt, in his corumpuntur. * Væ illis, quia in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Core perierunt. * Hi sunt in epulis suis maculæ, convivantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ a ventis circumferuntur, arbores autumnales, instructuose bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, desumpantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in æternum. * Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch, dicens: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impii egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum

* Num. 14.
f. 37.

* Zach. 4.
a. 2.

* Gen. 4. 6.
8.

* Num. 22.
d. 23.

* Num. 16.
a. 1.

2. Pet. 2. d. 17.

* Apoc. 1. 8.
7.

1. *Psal. 16. c.*
10.
1. *Tim. 4.*
4. 1.
2. *Tim. 3.*
4. 1.
2. *Pet. 3. 4.*
3.

peccatores impij. * Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes. & os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causa. * Vos autem charissimi, memores estote verborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi, * qui dicebant vobis, quoniam in nouissimo tempore venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. * Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes. * Vos autem charissimi, super ædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu sancto orâtes, * vosmetipsos in dilectione Dei seruare, expectantes misericordiam Domini nostri Iesu Christi in vitam æternam. * Et hos quidem arguite iudicatos: * illos vero saluate, deigne rapientes. Alijs autem misere mini in timore: odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam. * Ei autem qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in aduentu Domini nostri Iesu Christi; * soli Deo Saluatori nostro, per Iesum Christum Dominum nostrum, gloria & ma-

gnificentia, imperium & potestas ante omne sæculum, & nunc & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS APOSTOLI.

CAP. I.

Iohannes in Patmos insulâ relegatur, iubetur scribere quæ viderit septē Asia ecclesijs, per septem candelabra designatis, quæ vidit in circuitu sily hominis: modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

A Pocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere seruis suis, quæ oportet fieri cito: & significauit, mittens per Angelum suum seruo suo Iohanni, * qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcumque vidit. * Beatus, qui legit & audit verba prophetiæ huius: & seruatur ea, quæ in ea scripta sunt: tempus enim prope est. * Iohannes

1. *Exo. 3. d.*
14.
1. *Cor. 15.*
2. 10.
1. *Col. 1. c. 18.*

septem ecclesijs, quæ sunt in Asia: Gratia vobis & pax ab eo, * qui est, & qui erat, & qui venturus est; & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt; * & à Iesu Christo, qui est testis fidelis, * primogenitus mortuorum, & prin-

ceps regum terræ qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, * & fecit nos regnum & sacerdotes Dei & Patri suo: ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum: Amen. * Ecce venit cum nubibus, & videbit

1. *Heb. 9. d.*
14.
1. *Pet. 1. d.*
10.
1. *Ioh. 1. d.*

eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terrarum: Etiam: Amen. * Ego sum α & ω , principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est. & qui erat, & qui venturus est, omnipotens. * Ego Ioannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Iesu; fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei, & testimonium Iesu: * Fui in spiritu in Dominica die, & audiui post me vocem magnam tamquam tubæ, * dicentis: Quod vides, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphia, & Laodiciæ. * Et conuersus sum, vt viderem vocem, quæ loquebatur mecum: Et conuersus vidi septem candelabra aurea: * & in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podere, & circumcinctum ad mamillas zona aurea: * caput autem eius & capilli erant candidi tamquam lana alba, & tamquam nix, & oculi eius tamquam flamma ignis. * & pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti: & vox illius tamquam vox aquarum multarum: * & habebat in dextera sua stellas septem: & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat: & facies eius sicut sol lucet in virtute sua. * Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: * ego sum primus & nouissimus; * & viuus, & fui mortuus; & ecce sum viuens in sæcula sæculorum, & habeo clauis mortis, & inferni. * Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. * Sacramentum septem stellarum, quas vidi in dextera mea, & septem candelabra aurea: septem stellæ. Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem, septem Ecclesiæ sunt.

CAP. II.

Iubetur Iohannes varia scribere ecclesiis Ephesi, Smyrna, Pergami & Thyatiræ: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minus ad poenitentiam reuocans: epidiū quoque detestans, & vincenti premium pollicens.

Angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum: * Scio opera tua & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolus esse, & non sunt: & inuenisti eos mendaces: * & patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti. * Sed habeo aduersum te, quod claritatem tuam primam reliquisti. * Memor esto itaque unde excideris: & age po-

nitentiam, & prima opera fac, sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris. * Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. * Qui habet aurem audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei. * Et Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus; qui fuit mortuus, & viuus: * Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed diues es: & blasphemaris ab his, qui se dicunt Iudeos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ. * Nihil horum timeas, quæ passurus es. Ecce missus est diabolus aliquis ex vobis in carcerem, vt tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. * Qui habet aurem audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur a morte secunda. * Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui habet rhomphæam vtraque parte acutam: * Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam: Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, vbi satanas habitat. * Sed habeo aduersus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel edere, & fornicari: * ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. * Similiter poenitentiam age: si equominus veniam tibi erit, & pugnabo cum illis in gladio oris mei. * Qui habet aurem audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. * Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & pedes eius similes aurichalco: * Noui opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & ministerium, & patientiam tuam, & opera tua nouissima plura prioribus. * Sed habeo aduersus te pauca: quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit prophetem, docere, & seducere seruos meos, fornicari, & manducare de idolorum thyris. * Et dedi illi tempus, vt poenitentiam ageret: & non vult poenitere a fornicatione sua. * Ecce mittam eam in lectum: & qui moechantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi poenitentiam ab operibus suis egerint. * & filios eius interficiam in morte, & scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes & corda: & dabo vnicuique vestrum secundum opera sua. * Vobis autem dico, & ceteris qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt altitudines satanæ, quem admodum dicunt non mittam super vos aliud pondus: * tamen id, quod habetis, tene-

te donec

Na. 14. 3. & 25. 2.

1. Reg. 16. b. 7. Psal. 7. 10. 1. 17. b. 10.

te donec veniam. * Et qui vicerit, & custodie-
rit vsque in finem opera mea, dabo illi potesta-
tem super Gentes, * & reget eos in virga ferrea,
& tanquam vas figuli confringentur, * sicut &
ego accepi à Patre meo : & dabo illi stellam
matutinam. * Qui habet aurem, audiat, quid
spiritus dicat Ecclesiis.

CAP. III.

*Iubetur scribere ecclesiis Sardis, Philadelphia &
Laodiceæ: errantes ad penitentiam minis re-
uocans, sed alios collaudans, & viuenti præ-
mium pollicens: Deum dicens ad ostium pulsa-
re, ut ingrediatur ad illum qui aperuerit.*

ET Angelo Ecclesiæ Sardis scribe: Hæc dicit,
qui habet sepem spiritus Dei & septem stel-
las: Scio opera tua, quia nomen habes, quod
vivas, & mortuus es. * Esto vigilans, & con-
firma cetera, quæ mortura erant. Non enim
inuenio opera tua plena coram Deo meo: * In
mente ergo habes, qualiter acceperis, & audieris,
& serua, & penitentiam age. Si ergo non
vigilaueris, * Veniam ad te tamquam fur, &
nescies, qua hora veniam ad te. * Sed habes
pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt
vestimenta sua: & ambulant mecum in
albis, quia digni sunt. * Qui vicerit, sic vestietur
vestimentis albis, & non delebo nomen eius de
Libro vitæ, & confitebor nomen eius coram
Patre meo, & coram angelis eius. * Qui habet
aurem, audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis. * Et
Angelo Philadelphię Ecclesiæ scribe: Hæc di-
cit Sanctus & Verus, * qui habet clauem Da-
uid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & ne-
mo aperit: * Scio opera tua. Ecce dedi coram te
ostium apertum, quod nemo potest claudere:
quia modicam habes virtutem, & seruaisti ver-
bum meum, & non negasti nomen meum.
* Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicit se lu-
dæus esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faci-
ciā illos, ut veniant, & adorent ante pedes tuos:
& scient, quia ego dilexi te. * quoniam seruaisti
verbum patientiæ meæ, & ergo seruabo te ab
hora tentationis, quæ ventura est in orbem vni-
uersum tentare habitantes in terra. * Ecce ve-
nio cito: tene, quod habes, ut nemo accipiat co-
ronam tuā. * Qui vicerit, faciam illum colum-
nam in templo Dei mei, & foras non egredie-
tur amplius: & scribam super eum nomen Dei
mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusa-
lem, quæ descendit de cœlo à Deo meo, &
nomen meum nouum. * Qui habet aurem,
audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis. * Et Ange-
lo Laodiceæ Ecclesiæ scribe: Hæc dicit: Amen,
testis fidelis, & verus, qui est principium crea-
turæ Dei. * Scio opera tua, quia neque frigidus
es, neque calidus: vtinam frigidus esses aut ca-
lidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec

calidus, incipiam te euomere ex ore meo. * quia
dixis: Quod diues sum, & locupletatus, & nul-
lius ego: & nescis quia tu es miser, & misera-
bilis, & pauper, & cæcus, & nudus. * Suadeo tibi
emere à me aurum ignitum probatum, ut lo-
cuples fias, & vestimentis albis induaris, & non
appareat confusio nuditatis tuæ, & collyrio in-
unge oculos tuos, ut videas. * Ego, quos amo,
arguo, & castigo. Æmulare ergo, & peniten-
tiam age. * Ecce ostium ad ostium, & pulso: si quis
audierit vocem meam, & aperuerit mihi ia-
nuam, intrabo ad illum, & coenabo cum illo, &
ipse mecum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum
in throno meo: sicut & ego vici, & sedicum pa-
tre meo in throno eius. * Qui habet aurem, au-
diat, quid spiritus dicat Ecclesiis.

CAP. IV.

*Aperto in cælo ostio videt sedentem in throno, & in
huius circuitu vigintiquatuor seniores seden-
tes: & quæ hic describit, quatuor animalia,
quæ sedentem in throno assidue vnā cum vi-
ginti quatuor senioribus glorificabant.*

Post hæc vidi: & ecce ostium apertum in cœ-
lo: & vox prima, quam audiui tamquam
turbæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc,
& ostendam tibi, quæ oportet fieri post hæc.
* Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat
in cœlo, & supra sedem sedens. * & qui sedebat
similis erat aspectui lapidis iaspidis & sardinis
& iris erat circuitu in sedis similis visioni sma-
ragdine. * Et in circuitu sedis sedilia vigintiqua-
tuor: & super thronos vigintiquatuor senio-
res sedentes, circumamicti vestimentis albis, &
in capitis eorum coronæ aureæ. * Et de throno
procedebant fulgura & voces, & tonitrua: &
septem lampades ardentes ante thronum, qui
sunt septem spiritus Dei. * Et in conspectu se-
distamquam mare vitreum simile crystallo: &
in medio sedis, & incircuitu sedis, quatuor
animalia plena oculis ante & retro. * Et animal
primum simile leoni, & secundum animal si-
mile vitulo, & tertium animal habens faciem
quasi hominis, & quartum animal simile aequi-
læ volanti. * Et quatuor animalia, singula co-
rum habebant alas senas: & in circuitu, & intus
plena sunt oculis: & requiem non habebant
die ac nocte, dicentia: * Sanctus, Sanctus, San-
ctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, &
qui est, & qui venturus est. * Et cum darent illa
animalia gloriam, & honorem, & benedictio-
nem sedenti super thronum, viuenti in sæcula
sæculorum, * procidebant vigintiquatuor se-
niores ante sedentem in throno, & adorabant
viuentem in sæcula sæculorum, & mittebant
coronas suas ante thronum, dicentes: * Di-
gnus es Domine Deus noster accipere gloriam,
& honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia
& propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.

CAP. V.

Plente Iohanne quod librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primum occisus illum aperuit, quo facto, quatuor animalia & viginti quatuor seniores, cum innumera angelorum multitudine omnique creatura illum maxime glorificaverunt.

ET vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. * Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & soluere signacula eius. * Et nemo poterat, neque in cælo, neque in terra neque subtus terram, aperire librum, neque respicere illum. * Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus est aperire librum, nec videre eum. * Et vnus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, & soluere septem signacula eius. * Et vidi: & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum, agnum stantem tamquam occisum habentem cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram. * Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum. * Et cum aperuisset librum, quatuor animalia, & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phylas aureas plenas odorem suorum, quæ sunt o-

rationes sanctorum: * & cantabant canticum nouum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione: * & fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes: & regnabimus super terram. * Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum * millia millium, * dicens voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. * Et omnem creaturam, quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum. * Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adorauerunt viuentem in sæcula sæculorum.

CAP. VI.

Apertis quatuor sigillis,uarij aduersus terram sequuntur effectus: quinto vero aperto, anime martyrum petunt accelerari iudicium: ad sextum autem apertionem, ostenduntur signa futuri iudicii.

Et vidi

Et vidi, quòd aperuisset Agnus vnum de 1
septem sigillis, & audiui vnu de quatuor A
animalibus, dicens: tāquam vocem tonitru:
Veni, & vide. * Et vidi: & ecce equus albus, & 2
qui sedebat super illum, habebat arcum, &
data est ei corona, & exiuit vincens, vt vince-
ret. * Et cū aperuisset sigillum secundum, 3
audiui secundum animal, dicens: Veni, & vi-
de. * Et exiuit alius equus rufus: & qui sede- 4

bat super illum, datum est ei, vt sumeret pa-
cem de terra, & vt inuicem se interficiant, &
5 datus est ei gladius magnus. * Et cū ape-
B ruiſſet sigillum tertium, audiui tertium ani-
mal, dicens: Veni & vide. Et ecce equus niger:
& qui sedebat super illum, habebat statērā in
6 manu sua. * Et audiui tanquam vocem in me-
dio quatuor animalium dicentium: Bilibris
tritici denario, & tres bilibres hordei dena-

rio, & vinū & oleum ne laſeris. * Et cū ape- 7
ruiſſet ſigillū quartum, audiui vocem quarti
animalis dicentis: Veni, & vide. * Et ecce e- 8
quus pallidus: & qui ſedebat ſuper eum, no-
mē illi Mors, & infernus ſequēbatur eum, &
data eſt illi poteſtas ſup quatuor partes ter-
ræ, interficere gladio, fame, & morie, & be-
ſtiis terræ. * Et cū aperuiſſet ſigillum quin- 9
tum, vidi ſub⁹ altare animas interfectorum
propter verbū Dei, & propter teſtimonium, 10
q̄ habebant, * & clamabant voce magna, di-
centes: Vſquequo Domine, (ſanctus, & verus)
non iudicas, & non vindicas ſanguinem no-
ſtrum de iis, qui habitant in terra? * Et data 11
ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: & dictū eſt illis,
vt requieſcerēt adhuc tempus modicum, do-
nec compleantur conſerui eorum, & fratres
eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi. * Et 12
vidi cū aperuiſſet ſigillum ſextum: & ecce D
terræ motus magnus factus eſt, & ſol factus

eſt niger tanquā ſaccus cilicinus: & luna tota
13 facta eſt ſicut ſanguis: * & ſtellæ de cœlo ce-
ciderunt ſuper terrā, ſicut ficus emittit gro-
14 ſos ſuos cū à vento magnò mouetur. * & cœ-
lum receſſit ſicut liber inuolutus: & omnis
15 mons, & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt: * &
reges terræ, & principes, & tribuni, & diui-
tes, & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſcon-
derunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium:
16 * & dicunt montibus, & petris: Cadite ſuper
nos, & abſcondite nos a facie ſedentis ſuper 19
thronum, & ab ira Agni: * quoniā venit dies
17 magnus iræ ipſorum: & quis poterit ſtare? b.8.

CAP. VII.

Luc. 23. d.

Dū punienda eſt terra, iubetur abſq; nocumēto ſer-
uari ſignū in fronte gerentes: qui deſcribuntur
tam ex ludæis quā ex gentilibus, benedicentes
Deum: & de his qui amicti erant ſtolis albis.

Poſt hæc vidi quatuor Angelos ſtan-
tes ſuper quatuor angulos terræ, tenētes

quatuor ventos terræ; ne flarent super terram, neq; super mare, neq; in ullam arborem. * Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce magna quatuor Angelis, quibus datū est nocere terræ & mari, * dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neq; arboribus, quoadusq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. * Et audiui numerū signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel. * Ex tribu Iuda duodecim millia signati: Ex tribu Rubē duodecim millia signati: Ex tribu Gad duodecim millia signati: * Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex tribu Nephtali duodecim millia signati: Ex tribu Manasse duodecim millia signati: * Ex tribu Simeon duodecim millia signati: Ex tribu Leui duodecim millia signati: Ex tribu Issachar duodecim millia signati: * Ex tribu Zabulon duodecim millia signati. Ex tribu Ioseph duodecim millia signati: Ex tribu Benjamin duodecim millia signati. * Post hæc vidi turbā magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum: * & clamabant voce magna dicentes: Salus

Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno. * Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt Deum, * dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro, in sæcula sæculorum, Amen. * Et respondit vnus de senioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? & vnde venerunt? * Et dixi illi: Domine mi, tu scis. D Et dixit mihi: Hi sunt, qui uenerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni, * ideo sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos. * non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neq; ullus æstus: * quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, * & absterget Deus omnem lacrymam, ab oculis eorum.

C A P. VIII.

Aperto septimo sigillo septem angeli cum tubis ascenduntur, essuq; in terram igne altaris ab alio angelo sunt varia tempestates: similiter quatuor angelis tuba canentibus producuntur varia plage aduersus homines.

ET cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo, quasi media A

2 hora. * Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: & data sunt illis septem tubæ. * Et

alius Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. * Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo. * Et accepit Angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terrā, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræ motus magnus. * Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparauerunt se, vt tuba canerent. * Et primus Angelus tuba cecinit, & facta est grandis, & ignis, mista in sanguine, & missum est in terram. & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum concremata est, & omne scænum viride combustum est. * Et secundus Angelus tuba cecinit: & tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis. * & mortua est tertia pars creaturæ eorum, quæ habebant animas in mari, & tertia pars nauium interiit. * Et tertius Angelus tuba cecinit: & cecidit de cælo stella magna, ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, &

11 in fontes aquarum: * & nomen stellæ dicitur D Absinthium, & facta est tertia pars aquarum in Absinthium: & multi hominum mortui sunt de aquis, quia amara factæ sunt. * Et quartus Angelus tuba cecinit & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita vt obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter. * Et vidi, & audiui vocem vnus aquilæ volantis per medium cæli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra, de cæteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

CAP. IX.

Quinto angelo tuba canente stella cadit, & locusta à summo putei egressa describuntur, quæ homines crucient. sexto vero angelo canente soluiuntur quatuor angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidant.

1 ET quintus Angelus tuba cecinit: & vidi A stellā de cælo cecidisse in terram, & data 2 est ei clauis putei abyssi. * Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aer 3 de fumo putei: * Et de fumo putei exierunt lo-

custæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestate scorpiones terræ: * & præceptum est illis, ne læderent scænum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi

tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis: * & datum est illis, ne occiderent eos, sed vt cruciarentur mensibus quinque: & cruciatus eorum, vt cruciatus scorpionum

1^a 2. d.
19.
Osee 10.
b. 8.
Luc. 23. d.
30.
Sap. 16.
b. 9.

cum percutit hominem. * Et in diebus illis
 quærent homines mortem, & non inuenient
 eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab
 eis. * Et similitudines locustarum, similes e-
 quis paratis in præliū: & super capita earum
 tanquā coronæ similes auro: & facies earum
 tanquā facies hominum. * Et habebāt capil-
 los sicut capillos mulierum; & dentes earum,
 sicut dentes leonū erant: * & habebāt loricas
 sicut loricas ferreas, & vox alarum earū sicut
 vox currum equorū multorum, currētium
 in bellum: * & habebant caudas similes scor-
 pionum, & aculei erāt in caudis earum: & po-
 testas earū nocere hominib. mensibus quin-
 que: & habebant super se * regem angelum
 abyssi, cui nomē Hebraicē Abaddon, Græcē
 autem Apollyon, Latinē habens nomen Ex-
 terminans. * Væ vnū abiit, & ecce veniunt ad-
 huc duo vç post hæc. * Et sextus Angelus tuba
 cecinit: & audiui vocem vnā ex quatuor cor-
 nibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei,
 * dicētem sexto Angelo, qui habebat tubam:
 Solue quatuor Angelos, qui alligati sunt in
 flumine magno Euphrate. * Et soluti sunt
 quatuor Angeli, qui parati erant in horam, &
 diem, & mensem, & annum, vt occiderēt ter-
 tiam partē hominum. * Et numerusequestris
 exercitus vicies millia dena millia. Et audiui

17 numerū eorum. * Et ita vidi equos in visione:
 & qui sedebant super eos, habebant loricas
 igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, & ca-
 pita equorum erant tanquā capita leonum:
 & de ore eorum procedit ignis, & fumus, &
 sulphur. * Et ab his tribus plagis occisa est
 18 D tertia pars hominum, de igne, & de fumo, &
 sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum.
 19 * Potestas enim equorum in ore eorum est, &
 in caudis eorum. nam caudæ eorum similes
 serpentibus, habentes capita: & in his no-
 cent. * Et ceteri homines, qui non sunt occisi
 20 in his plagis, neque pœnitentiam egerunt de
 operibus manuum suarum, vt nō adorarent
 dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, &
 ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre
 21 possunt, neque audire, neque ambulare: * &
 non egerunt pœnitentiam ab homicidiis
 suis, neque à veneficiis, neque à fornicatio-
 ne sua, neque à furtis suis.

C A P. X.

*Clamante alio forti angelo loquuntur septem to-
 nisrua, porro angelus iurat non amplius for-
 tempus, sed consummandū ad vocem septimi
 angeli: mysterium: datque librum Iohanne de-
 norandum.*

ET vidi alium Angelum fortē descenden-
 tem de cœlo amictum nube, & iris in ca-
 pite eius, & facies ei⁹ erat vt sol, & pedes eius

2) tanquā columnæ ignis: * & habebat in manu
 sua libellum apertum: & posuit pedem suum
 dextrum super mare, sinistrum autem super

terram: & clamauit voce magna, quemad-
modum cum leo rugit. Et cum clamasset, lo-
cuta sunt septem tonitrua voces suas. * Et
cum locuta fuissent septem tonitrua voces
suas, ego scripturus eram: & audiui vocem de
cælo dicentem mihi: Signa quæ locuta sunt
septem tonitrua, & noli ea scribere. * Et An-
gelus, quem vidi stantem super mare & super
terram, leuauit manum suam ad cælum: * &
iurauit per viuente in sæcula sæculorum,
qui creauit cælum, & ea quæ in eo sunt; &
mare, & ea quæ in eo sunt: Quia tempus non
erit amplius: * sed in diebus vocis septimi
Angeli, cum eceperit tuba canere, consum-
mabitur mysterium Dei, sicut euangelizauit
per seruos suos Prophetas. * Et audiui vocem
de cælo iterum loquentem mecum, & dicen-
tem: Vade, & accipe librum apertum de ma-
nu Angeli stantis super mare, & super terrā.
* Et abij ad Angelum, dicens ei, vt daret mihi
librum. Et dixit mihi: Accipe librum, & de-
uora illum: & faciet amaricari ventrem tuū,
sed in ore tuo erit dulce tamquam mel. * Et
accepi librum de manu Angeli, & deuorauī
illum: & erat in ore meo tamquam mel dulce:
& cum deuorasssem eum, amaricatus est
venter meus: * & dixit mihi: Oportet te ite-
rum prophetare Gentibus, & populis, & lin-
guis, & regibus multis.

CAP. XI.

*Iohannes templum metiens audit predicaturos
duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet
at illi resurgentes in cælum ascendunt, ac ter-
ra tremor occidit 7000. hominum, & ad-
cant: un septimi Angeli 24. seniores Deo gratias
agunt.*

ET datus est mihi calamus similis virgæ,
& dictum est mihi: Surge, & metire tem-
plum Dei, & altare, & adorantes in eo. * atriu
autem, quod est foris templi, eiſce foras, &
ne metiaris illud: quoniam datum est Genti-
bus, & ciuitatem sanctam calcabunt mensi-
bus quadraginta duobus: * & dabo duobus
testibus meis, & prophetabunt diebus mille
ducentis sexaginta, amicti saccis. * Hi sunt
duæ oliuæ, & duo candelabra, in conspectu
Domini terræ stantes. * Et si quis voluerit
eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & deuo-
rabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos
lædere, sic oportet eum occidi. * Hi habent
potestatem claudendi cælum, ne pluat dieb.
prophetiæ iptorum: & potestatem habet su-
per aquas conuertendi eas in sanguinem, &
percutere terram omni plaga quotiescumq;
voluerint. * Et cum finierint testimonium
suum, bestia quæ ascendit de abyſſo, faciet
aduersum eos bellum, & vincet illos, & occi-

det eos. * Et corpora eorum iacebunt in pla-
teis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spirituali-
ter Sodoma, & Egyptus, vbi & Dominus eo-
rum crucifixus est. * Et videbunt de tribubus
& populis, & linguis, & Gentibus, corpora
eorum per tres dies & dimidium: & corpo-
ra eorum non sinent poni in monumentis.
* & inhabitantes terram gaudebunt super
illos, & iucundabantur: & munera mittent
inuicem, quoniam hi duo prophetæ crucia-
uerunt eos, qui habitabant super terram. * Et
post dies tres & dimidium, spiritus vitæ a Deo
intrauit in eos. Et steterunt super pedes suos,
& timor magnus cecidit super eos, qui vide-
runt eos. * Et audierunt vocem magnam de
cælo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascen-
derunt in cælum in nube, & viderunt illos i-
nimici eorum. * Et in illa hora factus est ter-
ramotus magnus, & decima pars ciuitatis
cecidit: & occisa sunt in terramotu nomina
nominum septem millia: & reliqui in timo-
rem sunt missi, & dederunt gloriam Deo cæ-
li. * Væ secundum abiit: ecce væ tertium ve-
niet citò. * Et septimus Angelus tuba ceci-
nit: & factæ sunt voces magnæ in cælo dicen-
tes: Factum est regnum huius mundi, Domi-
ni nostri & Christi eius, & regnabit in sæcula
sæculorum: Amen. * Et viginti quatuor se-
niiores, qui in conspectu Dei sedent in sedi-
bus suis, ceciderunt in facies suas, & adora-
uerunt Deum, dicentes: * Gratias agimus ti-
bi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui
eras, & qui venturus es: qui accepisti virtute
tuam magnam, & regnasti. * Et ratæ sunt
Gêtes, & aduenit ira tua, & tempus in ortuo-
rum iudicari, & reddere mercedem seruis tuis
Prophetis, & sanctis, & timentibus nomen
eum pusillis & magnis, & exterminandi eos
qui corruerunt terram. * Et apertum est
templum Dei in cælo: & visa est arca testa-
menti eius in templo eius, & facta sunt ful-
gura, & voces, & terræmotus, & gaudio ma-
gna.

CAP. XII.

*Quin mulier cernente draconis filium peperisset,
raptus est ab ea filius eius ad Deum: tunc factò
in cælo prælio, lapsus draco cepit mulieris se-
men persequi.*

ET signum magnum apparuit in cælo:
Mulier amicta sole, & luna sub pedibus
eius, & in capite eius corona stellarum duo-
decim: * & in vtero habens, clamabat paru-
riens & cruciabatur, vt pariat. * Et vinum est
aliud signum in cælo: & ecce draco magnus
cufus, habens capita septem, & cornua decem:
& in capitibus eius diademata septem: * &

cauda eius trahebat tertiam partem stellarum
 cœli, & misit eas in terram: & draco stetit ante
 mulierem, quæ erat paritura; vt cum peperisset,
 filium eius deuoraret. * Et peperit: filium ma-
 sculum, qui recturus erat omnes Gentes in vir-
 ga ferrea: & raptus est filius eius ad Deum, & ad
 thronum eius: * at mulier fugit in solitudinem: vbi
 habebat locum paratum à Deo, vt ibi pascant
 eam diebus mille ducentis sexaginta. * Et factum
 est prælium magnum in cœlo: Michael, & an-
 geli eius præliabantur cum dracone, & draco
 pugnabat, & angeli eius: * & non valuerunt
 neque locus inuentus est eorum amplius in cœlo
 * Et proiectus est draco ille magnus, scilicet
 antiquus, qui vocatur diabolus, & sarras, qui se-
 ducit vniuersum orbem. & proiectus est in ter-
 ram & angeli eius cum illo missi sunt, * Et au-
 diui vocem magnam in cœlo dicentem: Nun-
 facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri
 & potestas Christi eius: quia proiectus est accu-
 sator fratrum nostrorum, qui accusabat illos
 ante conspectum Dei nostri die ac nocte. * Et
 ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, &
 propter verbum testimonii sui, & non dilexe-
 runt animas suas, vsque ad mortem. * Propter
 ea latamini cœli, & qui habitatis in eis. Vt
 terræ, & mari, quia descendit diabolus ad vos
 habens iram magnam, sciens quod modicum
 tempus habet. * Et postquam vidit draco quod
 proiectus esset in terram, persecutus est mulierem
 quæ peperit masculum: * & datæ sunt mulieri
 alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum
 locum suum, vbi alitur per tempus & tempora
 & dimidium temporis, à facie serpentis. * Et
 misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam
 tamquam flumen, vt eam faceret trahi à flumi-
 ne. * Et adiuuit terra mulierem, & aperuit ter-
 ra os suum, & absorbit flumen, quod misit
 draco de ore suo. * Et iratus est draco in muli-
 erem: & abiit facere prælium cum reliquis de se-
 mine eius, qui custodiunt mandata Dei, & ha-
 bent testimonium Iesu Christi. * Et stetit supra
 arenam maris.

C A P. XIII.

*Bestia de mari ascendens septem capitum & de-
 cem cornuum decemque diadematam, cuius
 plaga curatur, Deum blasphemat, & sanctos
 debellat: alteraq; bestia duorum cornuum de
 terra ascendens illi maxime fauet, cogens fieri
 & adorari eius imaginem, habetque chara-
 cterem nominis eius.*

ET vidi de mari bestiam ascendentem, ha-
 bentem capita septem, & cornua decem, &
 super cornua eius decem diademata, & super
 capita eius nomina blasphemiarum. * Et bestia, quæ
 vidi, similis erat pardo. & pedes eius sicut pedes
 vili, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco

virtutem suam, & potestatem magnam. * Et
 vidi vnum de capitibus suis quali occisum in
 mortem: & plaga mortis eius curata est. Et ad-
 mirata est vniuersa terra post bestiam. * Et ado-
 raauerunt draconem, qui dedit potestatem be-
 stiæ: & adorauerunt bestiam, dicentes: Quis si-
 milis bestiæ? & quis poterit pugnare cum ea:
 * Et datum est ei os loquens magna: & blasphemias:
 & data est ei potestas facere menses qua-
 draginta duos. * Et aperuit os suum in blasphemias
 ad Deum, blasphemare nomen eius, &
 tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant.
 * Et est datum illi bellum facere cum sanctis,
 & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem
 tribum, & populum, & linguam, & gentem:
 * & adorauerunt eam omnes, qui in habitant ter-
 ram: quorum non sunt scripta nomina in Li-
 bro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mun-
 di. * Si quis habet aurem, audiat. * Qui in capti-
 uitate duxerit, in captiuitatem vadet: qui in
 gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic
 est patientia, & fides Sanctorum. * Et vidi aliam
 bestiam ascendentem de terra, & habebat cor-
 nua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.
 * & potestas ei prioris bestiæ omnem faciebant
 in conspectu eius: & fecit terram, & habitantes in
 ea, adorare bestiam primam, cuius curata est
 plaga mortis. * Et fecit signa magna, vt etiam
 ignem faceret de cœlo descendere in terram
 in conspectu hominum. * Et seduxit habitantes
 in terra, proper signa, quæ data sunt illi facere
 in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in ter-
 ra, vt faciant imaginem bestiæ, quæ habet pla-
 gam gladii, & vixit. * Et datum est illi vt daret
 spiritum imagini bestiæ, & vt loquatur imago
 bestiæ: & faciat vt quicumque non adorauerint
 imaginem bestiæ, occidantur. * Et faciet omnes
 pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, &
 liberos, & seruos habere charactrem in dexte-
 ra manu sua, aut in frontibus suis. * & ne quis
 possit emere, aut vendere, nisi qui habet cha-
 ractrem, aut nomen bestiæ, aut numerum no-
 minis eius. * Hic sapientia est. Qui habet in-
 tellectum, computet numerum bestiæ. Nume-
 rus enim hominis est: & numerus eius sex-
 centi sexaginta sex.

C A P. XIV.

*Virgines cum agno cantantes ambulant angelo v-
 no Euangelium annunciante, altero Babylo-
 nis lapsam, tertio vero cruciatum eorum qui
 bestiam adorauerunt predicante: porro duo ha-
 bentes falces iubentur, ille messet, hic autem
 vineam terra dometere.*

ET vidi, & ecce Agnus stabat supra montem
 Sion, & cum eo centum quadraginta qua-

tuor millia, habentes nomen eius. & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. * Et audiui vocem de cœlo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitruum magni: & vocem, quam audiui, sicut citharædorum citharizantium in citharis suis. * Et cantabant quasi canticum nouum, ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui erant de terra. * Hi sunt, qui cū mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno: * & in ore eorum non est inuentum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei. * Et vidi alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum: * dicens magna voce: Timeate Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicii eius: & adorare eum, * qui fecit cœlum, & terram, mare, & fontes aquarum. * Et alius Angelus secutus est dicens: * Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quæ à vino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. * Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam, & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua: * & hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni: * & fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum: nec habet requiem die ac nocte, qui adorauerunt bestiam, & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius. * Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Iesu. * Et audiui vocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. A modò iam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos. * Et vidi, & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. * Et alius Angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: * Mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora vt metatur, quoniam aruit messis terræ. * Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra. * Et alius Angelus exiuit de templo, quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam. * Et alius Angelus exiuit de altari, qui habebat potesta-

tem supra ignem: & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ sunt vix eius. * Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum: & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu, & ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

C A P. XV.

Qui bestiam vicerant & eius imaginem ac numerum nominis eius, Deum glorificant, & septem Angelis habentibus septem plagas nouissimas dantur septem phiala iræ Dei plena.

ET vidi aliud signum in cœlo magnum & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem nouissimas: Quoniam in illis cōsummata est ira Dei. * Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, & eos, qui vicerunt bestiam & imaginem eius, & numerum nominis eius stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei: * & cantantes canticum Moysi serui Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: iustæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum. * Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt. * Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in cœlo: & exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo & candido, & præincti circa pectora zonis aureis. * Et vnus de quatuor animalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viuientis in sæcula sæculorum. * Et impletum est templum fumo à maiestate Dei, & de virtute eius: & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem Angelorum.

C A P. XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestiam sedem, Euphratem & aerem, multa in terra plaga oriuntur.

ET audiui vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: Ite, & effundite septem phialas iræ Dei in terram. * Et abiit primus, & effudit phialam suam in terram: & factum est vulnus sanuum & pessimum in homines, qui habebant characterem bestię & in eos, qui adorauerunt imaginem eius.

* Et

Ps. 146. a.
6.
Ad. 14. c.
14.
Isa. 21. c. 9.
Ier. 51. a. 8.

Mat. 13. c.
39.
Ier. 3. c. 13

Ier. 10. a.
7.

* Et secundus Angelus effudit phialam suam 3
in mare, & factus est sanguis tamquam mor-
tui: & omnis anima viuens mortua est in ma-
ri. * Et tertius effudit phialam suam super 4

flumina, & super fontes aquarum, & factus
5 est sanguis. * Et audiui Angelum aquarum
B dicentem: Iustus es Domine, qui es. & qui e-
6 ras sanctus, qui hæc iudicasti: quia sanguine

Sanctorum & Prophetarum effuderunt, &
sanguine eis dedisti bibere: digni enim sunt.
* Et audiui alterum ab altari dicentem: Etia 7
Domine Deus omnipotens, vera & iusta iu-
dicia tua. * Et quartus Angelus effudit phia- 8
lam suam in solem, & datum est illi æstu af-
fligere homines, & igni: * & æstuauerunt ho- 9
mines æstu magno, & blasphemauerunt no-
men Dei habentis potestatem super has pla-
gas, neque egerunt poenitentiam vt darent
illi gloriam. * Et quintus Angelus effudit 10
phialam suam super sedem bestie: & factum
est regnum eius tenebrosus, & commanda-
uerunt linguas suas præ dolore: * & blas- 11
phemauerunt Deum cæli, præ dolori. us & C
vulneribus suis, & non egerunt poenitentiam
ex operibus suis. * Et sextus Angelus effudit 12
phialam suam in flumen illud magnum Eu-
phraten: & siccauit aquam eius, vt præpara-
retur via regibus ab ortu solis. * Et vidi de 13
ore draconis, & de ore bestie, & de ore pseu-
doprophetae spiritus tres immundos in mo-
dum ranarum. * Sunt enim spiritus dæmo- 14
norum facientes signa, & procedunt ad re-

ges totius terræ congregare illos in prælum
15 ad diem magnum omnipotentis Dei. * Ecce
venio sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit
vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant
16 turpitudinem eius. * Et congregabit illos in
locum, qui vocatur Hebraice Armagedon.
17 * Et septimus Angelus effudit phialam suam
D in aerem, & exiuit vox magna de templo à
18 throno, dicens: Factum est: * Et facta sunt ful-
gura, & voces, & tonitrua, & terræ motus fa-
ctus est magnus, qualis numquã fuit ex quo
homines fuerunt super terram: talis terræ
19 motus, sic magnus. * Et facta est ciuitas ma-
gna in tres partes: & ciuitates Gentium ceci-
derunt, & Babylon magna venit in memoriã
ante Deum, dare illi calicem vini indignati-
onis iræ eius. * Et omnis insula fugit, & mon-
20 tes non sunt inuenti. * Et grando magna si-
cut talentum descendit de cælo in homines:
21 & blaiphenauerunt Deum homines propter
plagam grandinis: quoniam ma-
gna facta est vehe-
menter.

CAP. XVII.

Mulier fornicaria sue Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capisum & decem cornuum: qua omnia hic declarat Angelus.

ET venit vnus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est me-

cum, diceas: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas, * cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis eius. * Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nomi-

bus blasphemiarum, habentem capita septem, & cornua decem. * Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione & immunditia fornicationis eius: * Et in fronte eius nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ. * Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cum vidissem illam admiratione magna. * Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestiarum quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem. * Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abyssu, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum nomina in Libro vitæ a constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est. * Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. * Quinque ceciderunt, vnus est, & alius non-

dum venit: & cum venerit, oportet illum breue tempus manere. * Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa octaua est: & de septem est, & in interitum vadit. * Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges vna hora accipient post bestiam. * Hi vnū consilium habent, & virtutem & potestatem suam bestiarum tradent. * Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: quoniam Dominus dominotum est, & Rex regum, & ipsi qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles. * Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti vbi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ. * Et decem cornua, quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipsam igni concremabunt. * Deus enim dedit in corda eorum vt faciant quod placitum est illi: vt dent regnum suum bestiarum donec summementur verba Dei. * Et mulier, quam vidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

1. T. m. 6.

6. 15.

Inf. 19. c. 16

CAP. XVIII.

Babylonis lapsus, indicium, plaga & ultiones propter quas reges ac negotiatores terrarum ipsi adhaerentes amarè lugebunt: cælum verò, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

ET post hæc vidi alium Angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est gloria eius. * Et exclamavit in fortitudine dicens: Cecidit cecidit Babylon magna: & facta est habitatio demoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immunda & odibilis: * quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes: & reges terræ cū illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti sunt. * Et audiui aliam vocem de cælo, dicentem: Exite de illa populus meus: vt ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiat. * Quoniam peruenierunt peccata eius vsque ad cælum & recordatus est Dominus iniquitatum eius. * Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum. * Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit: tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit: * Sedeo regina: & vidua non sum: & luctum non videbo. * Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est Deus, qui iudicabit illam. * Et flebunt, & plangent se super illā reges terræ, qui cum illa fornicati sunt & in deliciis vixerunt, cū viderint fumum incendii eius: * longe stantes propter timorem tormentorum eius dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum. * Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius: * merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purperæ, & serici, & occi, (& omne lignum thynum, & omnia vasa ebors, & omnia vasa de lapide pretioso, & æramento, & ferro, & marmore, & cinnamomum) & odoramentorum, & vnguenti, & churis, & vini, & olei, & similia, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum. * Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt a te, & omnia pingua & præclara perierunt a te, & amplius illa iam non inuenient. * Mercatores hominum, qui diuites facti sunt, ab ea longe itabunt propter timorem tormenti eius, flentes ac lugentes. * & dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna quæ amictus erat byssi, &

purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso & margaritis: * quoniam vna hora destituta sunt tanta diuitiæ. Et omnis gubernator & omnis qui in actu nauigat, & nauis, & qui in mari operantur, longe steterunt, * & clamauerunt videntes locum incendii eius, dicentes. 19 Quæ similis ciuitati huic magnæ? * Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes & lugentes, dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habebant naues in mari, de pretiis eius: quoniam vna hora desolata est. * Exultia super eam cælum, & sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium vultum de illa. 21 * Et sustulit vnus Angelus sortis lapidem quem molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc imperu mittetur Babylō ciuitas illa magna, & vltima iam non inuenietur. * Et vox cornu ræodorum, & musicorum, & tibiarum canentium, & tuba non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius: & vox molæ non audietur in te amplius. 23 * & lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te, quia mercatores tui erant principes terre, quia in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes. * Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inuentus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.

CAP. XIX.

Sanctis de iudicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ agni. & Angelus à Iohanne adorari recusat: apparet autem quidam equo iussens cum exercitu, qui est verbum Dei & rex regum ac Dominus dominantium, pugnat aduersus bestiam & reges terra ac eorum exercitus, vocatis interim auiibus cæli ad edendas eorum carnes.

POST hæc audiui quasi vocem turbarum multarum in cælo dicentium; Alleluia: Salus, & gloria, & virtus Deo nostro est: * quia vera & iusta iudicia sunt eius, qui iudicauit de meretrice magna, quæ concupit teriam in prostitutione sua, & vindicauit sanguine seruatorum suorum de manibus eius. * Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus eius ascendit in sæcula sæculorum. * Et ceciderunt seniores viginti quatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum sedentem super thronum dicentes: Amen Alleluia. * Et vox de throno exiit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes serui eius: & qui timetis eum, pusilli & magni. * Et audiui quasi vocem turbarum magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem

*Isa. 21. 6. 9
Ier. 51. a. 8.
Supr. 14.
b. 3.*

*Isa. 47.
b. 8.*

tonitruorum magnorum, dicentium: Alle-
luia: quoniam regnavit Dominus Deus no-
ster omnipotens. * Gaudeamus, & exultemus
& demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ
Agni, & vxor eius præparauit se. * Et datum
est illi, vt cooperiat se byssino splendens, &
candido. Byssinum enim, iustificationes sunt
Sanctorum. * Et dixit mihi: Scribe: Beati,
qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt.
& dicit mihi: Hæc verba Dei vera sunt. * Et

10 cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et
dicit mihi: Vide ne feceris: conseruus titus
sum, & fratrum tuorum habentium testimo-
nium Iesu. Deum adora. Testimonium enim
Iesu, est spiritus prophetiæ. * Et vidi cœlum
11 apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat
super eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum
iustitia iudicat, & pugnat. * Oculi autem
12 eius sicut flamma ignis, & in capite eius dia-
demata multa, habens nomen scriptum, quod

13 nemo nouit nisi ipse. * * Et vestitus erat veste
aspera sanguine: & vocatur nomen eius, Ver-
bum Dei. * Et exercitus qui sunt in cœlo, se-
quebantur eum in equis albis, vestiti byssino
albo & mundo. * Et de ore eius procedit gla-
dius ex vtraque parte acutus: vt in ipso per-
cutiat Gentes. * Et ipse reget eas in virga fer-
rea: & ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei
omnipotentis. * Et habet in vestimento & in
femore suo scriptum: "Rex regum, & Do-
minus dominantium. * Et vidi vnum Ange-
lum stantem in sole, & clamauit voce magna
dicens omnibus auiibus, quæ volabant per
medium cœli: Venite, & congregamini ad
cœnam magnam Dei: * vt manducetis car-
nes regum, & carnes tribunorum, & carnes
fortium, & carnes equorum, & sedentium in

13 ipsis, & carnes omnium liberorum, & seruo-
rum, & pusillorum, & magnorum. * Et vidi
19 bestiam, & reges terræ, & exercitus eorum
congregatos, ad faciendum prælium cum il-
lo qui sedebat in equo, & cum exercitu eius
20 * Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudo-
propheta: qui fecit signa coram ipso. quibus
seduxit eos, qui acceperunt characterem be-
stiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Vi-
ui missi sunt hi duo in stagnum ignis arden-
tis sulphure: * Et ceteri occisi sunt in gladio
sedentis super equum, qui procedit de
ore ipsius: & omnes aues saturatæ
sunt carnis eorum.

CAP. XX.

Ligatum draconem siue diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos, quibus anima martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum aduersus ciuitatem dilectam, sed igni caelesti deuorabuntur:

deinde aperti libri, à sedente super thronum iudicabuntur omnes mortui secundum opera ipsorum.

1 **E**T vidi Angelum descendentem de caelo, A habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. * Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus,

& satanas, & ligauit eum per annos mille: * & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum solui modico tempore. * Et vidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter verbum Dei, & qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus aut in manibus suis, & vixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis. * Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. * Beatus, & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis. * Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet Gêtes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. * Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circueierunt

9 castra sanctorum, & ciuitatem dilectam. * Et descendit ignis à Deo de caelo, & deuorauit eos: & Diabolus, qui seducebat eos, missus est 10 in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia * & pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte 11 in sæcula sæculorum. * Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & caelum, & locus non est inuentus eis. * Et vidi mortuos, magnos & pusillos stantes in conspectu throni; & libri aperti sunt: & alius Liber apertus est qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. * & dedit mare mortuos, qui in egerant: & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. * Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. * Et qui non inuentus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

* Ezech. 39.
n. 2.

C. 10. ac terra venientia, nova ciuitas Ierusalem in igni sparsa. Deo parata ostenditur, iustis glorificantis, impiis in flagitio. omnis detrusis, cuius ciuitatis murus & portæ & fundamenta describuntur & mensurantur, quæ uniuersa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margaritæ.

ET vidi cœlum nouum, & terram nouam. *1*
 Primū enim cœlum, & prima terra abiit, *A*
 & terræ iam non est. * Et ego Ioannes vidi
 sanctam ciuitatem Ierusalem nouam descen-
 dentem de cœlo à Deo, paratam sicut spon-
 sam ornatam viro suo. * Et audiui vocem ma-
 gnam de throno dicentem: Ecce tabernacu-
 lum Dei cum hominibus, & habitabit cum
 eis. Et ipsi populus eius erunt, & ipse Deus
 cum eis erit eorū Deus: * & absterget Deus
 omniem lacrymam ab oculis eorum: & mors
 ultra non erit, neque luctus, neque clamor,
 neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.
 * Et dixit qui sedebat in throno: * Ecce no-
 ua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia
 hæc verba fidelissima sunt, & vera. * Et dixit
 mihi: Factum est. ego sum *α & ω*: initium &
 finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ
 gratis. * Qui vicerit, possidebit hæc, & ero il-
 li Deus, & ille erit mihi filius. * Timidis au-
 tem, & incredulis, & execratis, & homicidis,
 & fornicatoribus, & veneficis, & idololâtris,
 & omnibus mendacibus, pars illorum erit in
 stagno ardenti igne & sulphure: quod est
 mors secunda. * Et venit vnus de septem An-
 gelis habentibus phialas plenas septem pla-
 gis nouissimis, & locutus est mecum, dicens:
 Veni, & ostendam tibi sponfam, vxorem A-
 gni. * Et sustulit me in spiritu in montem
 magnum & altum, & ostēdit mihi ciuitatem
 sanctam Ierusalem descendentem de cœlo à
 Deo, * habentem claritatem Dei: & lumen
 eius simile lapidi pretioso tamquam lapidi
 laspidis, sicut crystallum. * Et habebat mu-
 rum magnum & altum, habentem portas
 duodecim: & in portis Angeli duodecim,
 & nomina inscripta, quæ sunt nomina duo-
 decim tribuum filiorum Israel. * Ab Oriente
 portæ tres, & ab Aquilone portæ tres, & ab
 Austro portæ tres, & ab Occasu portæ tres.
 * Et murus ciuitatis habens fundamēta duo-
 decim, & in ipsis duodecim nomina duo-
 decim Apostolorum Agni. * Et qui loquebatur
 mecum, habebat mensuram arundineam
 auream, vt metiretur ciuitatem, & portæ
 eius, & murum. * & ciuitas in quadroposita
 est, & longitudo eius tanta est quanta & lati-
 tudo: & mensus est ciuitatem de arundine
 aurea per stadia duodecim millia: & longi-

tudo, & altitudo, & latitudo eius, æqualis
 sunt. * Et mensus est murum eius centum
 quadraginta quatuor cubitorum, mensura
 hominis, quæ est angeli. * Et erat structura
 muri eius ex lapide laspide: ipsa verò ciuitas,
 aurū mundum simile vitro mundo. * Et fun-
 damēta muri ciuitatis, omni lapide pretioso
 ornata. Fundamentum primum, iaspis: se-
 cundum, sapphirus: tertium, calcodonius:
 quartum, smaragdus: * quintum, sardonius:
 sextum, sardius: septimum, chrysolithus: o-
 ctauum, beryllus: nonum, topasius: deci-
 mum, chrysoprasus: vndecimum, hyacin-
 thus: duodecimum, amethystus. * Et duode-
 cim portæ, duodecim margaritæ sunt, per
 singulas: & singulæ portæ erant ex singulis
 margaritis: & platea ciuitatis aurum mun-
 dum, tanquam vitrum perfucidum. * Et tem-
 plum non vidi in ea. Dominus enim Deus o-
 mnipotens templum illius est, & Agnus. * Et
 ciuitas non eget sole, neque luna, vt luceant
 in ea. nam claritas Dei illuminauit eam, &
 lucerna eius est Agnus. * Et ambulabunt gen-
 tes in lumine eius: & reges terræ afferent glo-
 riam suam & honorem in illam. * Et portæ
 eius non claudentur per diem: nox enim ali-
 erit illic. * Et afferent gloriam & honorem
 gentium in illam. * Non intrabit in eam ali-
 quod coinquinatum, aut abominationem
 faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in
 libro vitæ Agni.

CAP. XXII.

*Lignum vitæ fluuiū aqua viua irrigatū singulis mensibus reddit fructū suū: nec maledictum nec vlla nox est in ciuitate: angelus autem qui hac ciuitate ventura Iohanni ostendebat, non vult ab eo adorari, dicitq. iustos in ciuitatem intraturos. impios autem foras eiiciendos: contra-
 tur etiam de non addendo, aut minuendo ad hanc prophetiam.*

ET ostēdit mihi fluuium aquæ vitæ, splen-
 didum tamquam crystallum, proceden-
 tem de sede Dei & Agni. * In medio plateæ e-
 ius, & ex vtraque parte fluminis lignum vi-
 tæ, afferens fructus duodecim, per menses
 singulos reddens fructum suum, & folia ligni
 ad sanitatem Gentium. * Et omne maledic-
 tum non erit amplius: sed sedes Dei & Agni
 in illa erunt, & serui eius seruient illi. * Et vi-
 debunt faciem eius: & nomen eius in fron-
 tibus eorum. * Et nox ultra non erit: & non
 tegebunt lumine lucernæ, neque lumine so-
 lis, quoniam Dominus Deus illuminabit il-
 los, & regnabunt in sæcula sæculorum. * Et
 dixit mihi: Hæc verba fidelissima sunt, & ve-
 ra. Et Dominus Deus spirituum prophetarum
 misit Angelū suū ostendere seruis suis,

quæ oportet fieri cito. * Et ecce venio veloci- 7
ter. Beatus, qui custodit verba prophetiæ li-
bri huius. * Et ego Ioannes, qui audiui, & 8
vidi hæc. Et postquam audissem, & vidis-
sem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli,
qui mihi hæc ostendebat: * & dixit mihi: Vide 9
ne feceris: conseruus enim tuus sum, & fra-
trum tuorum Prophetarum, & eorum qui
seruant verba prophetiæ libri huius: Deum 10
adora. * Et dicit mihi: Ne signaueris verba
prophetiæ libri huius: tempus enim prope 11
est. * Qui nocet, noceat adhuc: & qui in for-
dibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est,
iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur
adhuc. * Ecce venio cito, & merces mea me- 12
cum est, reddere vnicuique secundum opera
sua. * Ego sum α & ω , primus & nouissimus, 13
principium & finis. * Beati, qui lauant stolas
suas in sanguine agni: vt sit potestas eorum 14
in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuita-

tem. * Foris canes, & venefici, & impudici, &
homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui
amat & facit mendacium. * Ego Iesus mihi 16
Angelum meum, testificari vobis hæc in Ec-
clesiis. Ego sum radix & genus David, stellæ
splendida & matutina. * Et spiritus & spon- 17
sa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et
qui sitit, veniat: * & qui vult, accipiat aquam
vitæ, gratis. * Contestor enim omni audien- 18
ti verba prophetiæ libri huius: Si quis appo-
suerit ad hæc, apponet Deus super illam
plagas scriptas in libro isto. * Et si quis di- 19
minuerit de verbis libri prophetiæ huius, au-
feret Deus partem eius de libro vitæ, & de ci-
uitate sancta, & de his quæ scripta sunt in li-
bro isto. * Dicit qui testimonium perhibet
istorum. Etiam venio cito: Amen. Veni 20
Domine Iesu. * Gratia Domini no-
stri Iesu Christi cum omnibus 21
vobis, Amen.

Isa. 51.
3.1.

Isa. 41. b.
4. 5 ++.
11. 6.
Sup. 1. b. 8.
21. b. 6.

Oratio

Oratio Manasse, nec non libri duo, qui sub libri Tertij & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro Canonicis suscipiendos decreuit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui à nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis quam impressis reperuntur.

ORATIO
MANASSE REGIS
I V D A,
CVM CAPTVS TENERETUR in Babylone.

Domine omnipotens, Deus patrum nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & ligasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia paudent, & tremunt a vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insistentibilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundum multitudinem bonitatis tuæ, promissisti pœnitentiam & remissionem iis, qui peccaverunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, iis qui tibi nō peccaverunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspiciere altitudinem cœli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possum attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui: statui abominaciones, & multiplicauit offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans a te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne si-

mul perdas me cum iniquitatibus meis; neque in æternum iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tibi est gloria in secula sæculorum, Amen.

LIBERESDRÆ
TERTIVS.

CAP. I.

Magnificum Phasæ quod Iosias immolauit, celebrando septem diebus festum Azymorum: cui successerunt in regno Iuda Iechonias, Ieciam, Ioachim, & Sedechias: eorumque ac populi captiuitas propter sua scelera, vrbusque iubersio describuntur.

ET fecit Iosias Pascha Hierosolymis Domino, & immolauit Phasæ quartadecima luna primi mensis: * statuentes sacerdotes per vices dierum stolis amictos in templo Domini. * & dixit Leuitis sacris seruis Israel, vt sanctificarent se Domino in positione sanctæ arcæ Domini, in domo, quam ædificauit Salomon filius Dauid rex. * Non erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc deferuite Domino vestro, & curam agite gentis illius Israel ex parte secundum pagos & tribus vestras, * secundum scripturam Dauid regis Israel, & secundum magnificentiam Salomonis filij eius, omnes in templo, & secundum particulam principatus paternæ vestræ, eorum qui stant in cōspectu fratrum filiorum Israel. * Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundum præceptum Domini quod datum est Moyli. * Et donauit Iosias in plebem quæ inuēta est, ouium, agnorum, & hœdorum, & caprarum triginta millia, vitulorum tria millia, * hæc de regalibus data sunt secundum promissionem populo: & sacerdotibus

tibus in Pascha, oues numero duo millia, ac
 vituli centum. * Et Iechonias, & Semeias, &
 Nathanael fratres, & Hafabias, & Oziel, &
 Coraba, in Pascha, oues quinque millia, virtu-
 los quingentos. * Et hæc cum fierent eleganter,
 steterunt sacerdotes & Leuitæ habentes
 azyrna per tribus. * Et secundum partes prin-
 cipatus patrum, in conspectu populi offere-
 bant Domino, secundum ea quæ in libro
 Moysi scripta sunt: & assauerunt Phasigni
 prout oportebat: & hostias coxerunt in emol-
 lis, & in ollis cum beneuolentia: & attulerunt
 omnibus qui erant ex plebe: & post hæc para-
 uerunt sibi & sacerdotibus. * Sacerdotes enim
 offerebant adipem, usque dum finita esset hora:
 & Leuitæ parauerunt sibi, & fratribus suis
 filiis Aaron. * Et sacri cantores filij Asaph erant
 per ordinem secundum præceptum Dauid,
 & Asaph, & Zacharias, & Ieddimus, qui erant
 a rege. * Et ostiarii per singulas ianuas ita ut
 non præuaricaretur vnusquisque suam: stantes
 enim illorum parauerunt illis. * Et consum-
 mata sunt, quæ pertinebant ad sacrificium
 Domini. * In illa die egerunt Phasæ, & offere-
 bant hostias super Domini sacrificium, secun-
 dum præceptum regis Iosias. * Et egerunt filij
 Israel, qui inuenti sunt in tempore illo, Phasæ:
 & diem festum azyrnorum, per dies septem:
 * & non est celebratum Phasæ tale in Israel,
 temporibus Samuelis prophete: & omnes
 reges Israel non celebrauerunt tale Pascha
 quale egit Iosias & Sacerdotes, & Leuitæ, &
 Iudæi, & omnis Israel, qui inuenti sunt in cõ-
 memoracione Ierosolymis. * Octauo decimo
 anno, regnante Iosia celebratum est Phasæ. * Et
 directæ sunt opera Iosias in cõspectu Domini
 sui in corde pleno metuens: & quæ circa
 illum quidẽ conscripta sunt, in pristinis tem-
 poribus, de eis qui peccauerunt, quique irreligi-
 osi fuerunt in Dominum præ omni gente, &
 qui nõ quæsierunt verba Domini super Israel.
 * Et post omnem actum hunc Iosias, ascendit
 Pharao rex Aegypti, veniens in Carchamis ab
 irineæ super Euphratem, & exiit obuiam illi
 Iosias. * Et misit rex Aegypti ad Iosiam, dicẽs:
 Quid mihi & tibi est rex Iudæ? * Nõ sum mis-
 sus a Domino ut pugnem contra te: super Eu-
 phratem enim bellum meum est, festinans
 descende. * Et non est reuersus Iosias super
 currum: sed expugnare eum conabatur, non
 attendens verbum prophete ex ore Domini:
 * sed constituit ad eum bellum in campo Ma-
 geddo. Et descenderunt principes ad regem
 Iosiam. * Et dixit rex pueris suis, Amouete me
 a prælio: infirmatus sum enim valde. Et sta-
 tim amouerunt eum pueri ipsius de acie. * Et
 ascendit super currum secundarium suum:
 & perueniens Ierosolymam, vita functus est,

32 & sepultus est in paterno sepulchro. * Et in
 ita Iudæa lugebant Iosiam: & qui præfidebatur,
 cum vxoribus lamentabant eum, usque in
 hunc diem. Et datum est hoc fieri semper in
 33 omne genus Israel. * Hæc autem præscripta
 sunt in libro historiarum regum Iudæ: & sin-
 gula gesta actus Iosias, & eius gloria, & intel-
 lectus eius in lege Domini: quæque gesta sunt
 ab eo, & quæ non scripta sunt in libro regum
 34 Israel & Iudæ. * Et allumentes, qui erant ex
 gente, Iechoniam filium Iosias, constituerunt
 regem pro Iosia patre suo, cum esset annorum
 35 triginta trium. * Et regnavit super Israel mē-
 sibus tribus. Et amouit eum rex Aegypti, ne
 36 regnaret in Ierosolymis: * & multauit gen-
 tem argenti talenta centum, & auri talentum
 37 vnum. * Et constituit rex Aegypti Ioacim fra-
 trem ipsius, regem Iudæ & Ierusalem. * & al-
 ligauit magistrat' Ioacim, & Zaracelem fra-
 trem suum, & apprehendens reduxit in Aegy-
 39 ptum. * Annorum erat Ioacim viginti quinque,
 cum regnare coepisset in terra Iudæ & Ierusa-
 40 lem: & fecit malum in conspectu Domini. * Post
 hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex
 Babylonis, & alligans eum in æreo vinculo,
 41 perduxit in Babyloniam: & sacra vasa Domini
 accepit Nabuchodonosor, & tulit & conse-
 42 crauit in templo suo in Babylonia. * Nam de
 immunditia illius & irreligiositate scriptum
 43 est in libro temporum regum. * Et regnavit Io-
 achin filius eius pro eo. Cum autem constitutus
 44 esset rex, erat annorum decem & octo. * Regna-
 uit autem menses tres & dies decem in Ierusa-
 45 lem, & fecit malum in conspectu Domini: * &
 post annum mittens Nabuchodonosor, trans-
 46 migrauit eum in Babyloniam simul cum sa-
 cris vasibus Domini. * Et constituit Sedeciam re-
 gem Iudæ & Ierusalem, cum esset annorum vi-
 ginti vnus: regnavit autem annis vndecim.
 47 * Et fecit malum in conspectu Domini, & non
 est veritus à verbis quæ dicta sunt ab Ieremia
 48 propheta ex ore Domini: * & adiuratus à re-
 ge Nabuchodonosor, periurans discessit: &
 49 indurata ceruice sua, & corde suo, transgressus
 est legitima Domini Dei Israel. * Et duces
 populi Domini multa iniquè gesserunt, &
 impie egerunt super omnes immunditias
 gentium: & polluerunt templum Domini quod
 50 sanctum erat in Ierosolymis. * Et misit Deus
 patrum ipsorum per angelum suum reuocare
 eos, propter quod parceret illis & tabernaculo
 51 suo. * Ipsi verò iubannabatur in angelis suis: &
 qua die locutus est Dominus, erant illudentes
 52 prophetis eius. * Qui usque ad iracundiam cõ-
 uersatus est super gentem suam, propter irre-
 53 ligiositatem suam, & præcepit ascendere re-
 ges Chaldaeorum. * Hi occiderunt iuuenes eo-
 rum in gladio, in circuitu sancti templi eorum

& non pepercerunt inueni, & seni, & virgini, & adolescenti: * sed omnes traditi sunt in manus ipsorum: & omnia sacra vasa Domini, & regales apothecas refumentes, tulerunt in Babyloniam, * & incenderunt domum Domini, & demolierunt muros Ierusalem: & turres eius incenderunt igne, * & consummauerunt omnia honorifica eius, & ad nihilum redegerunt: & reliquos à gladio duxerunt in Babylonem. * Erant serui illius vsque dum regnarent Persæ, in repletionem verbi Domini in ore Ieremiæ: * quousque benignè ageret terra sababata sua, omni tempore desertionis sue sababatauit in applicatione annorum septuaginta.

CAP. II.

Cyrus rex Persarum Iudaos in regno suo captiuos remisit in terram suam, qui quum reslaurent Ierusalem, prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorundam delationem.

Regnante Cyro rege Persarum, in consummatione verbi Domini in ore Ieremiæ, * suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & prædicauit in toto regno suo simul per scripturam, * dicens: Hæc dicit Cyrus rex Persarum: Me constituit regem orbis terrarum Dominus Israel, Dominus excelsus, * & significauit mihi ædificare domum sibi in Ierusalem, quæ est in Iudæa. * Si quis est ex genere vestro, dominus ipsius ascendat cum eo in Ierusalem. * Quotquot ergo circa loca habitant, adiuuent eos qui sunt in loco ipso, in auro & argento, * in dationibus, cum equis & iumentis, cumque aliis quæ secundum vota apponuntur in ædem Domini quæ est in Ierusalem. * Et stantes principes tribuum, pagorum, & Iudææ, ex tribu Benjamin, & sacerdotes & Leuitæ, quos excitauit Dominus ascendere & ædificare domum Domini quæ est in Ierusalem, & quierant in circuitu eorum, * adiuuerunt in omni auro & argento eius, & iumentis, & votis compluribus multi quorum sensus excitatus est. * Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Ierusalem, & consecrauit ea idolo suo. * & proferens ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius. * Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro præfidi Iudææ. * Horum autem hic numerus. Libatoria argentea duo millia quadringenta: arthi scæ argenteæ triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo millia quadringenta: & alia vasa mille. * omnia autem vasa aurea & argentea, quinque millia octingenta sexaginta. * Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captiuitate Babylonis venerant in Ierusalem. * In Artaxerxis autem regis Persarum temporibus, scripserunt ei de his qui habita-

bant in Iudæa & Ierusalem, Balsamus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samelius scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & ceteris locis, subiectam epistolam regi Artaxerxi. * **D**OMINE, pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabellius scriba, & reliqui curia tuæ iudices in Cœlesyria & Phœnice. * Et nunc notum sit Domino regi, quoniam Iudæi qui ascenderunt à vobis ad nos, venientes in Ierusalem ciuitatem refugam & pessimam, ædificant furnose eius, & statuunt muros, & templum suscitant. * Quod si ciuitas ista & muri consummati fuerint, non tantum tributa non sustinebunt pendere, sed etiam regibus resistent. * Et quia id agitur circa templum, rectè habere arbitrati sumus non despiciere hoc ipsum: * sed notum facere domino regi, vt si videbitur, rex, quærat in libris patrum tuorum, * & inuenies in admonitionibus scripta de his, & scies, quoniam ciuitas ista fuit refuga, & reges & ciuitates concutiens, * & Iudæi refugæ; & prælia committentes in ea ab æterno, ob quam causam ciuitas ista deserta est. * Nunc ergo notum facimus, domine rex, quoniam si ciuitas hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in Cœlesyriam & Phœnicen: * Tunc scripsit rex Rhathimo, qui scribebat accidentia, & Balthemo, & Sabellio scribæ, & ceteris constitutis, & habitantibus in Syria & Phœnice, ea quæ subiecta sunt: * **L**E G I epistolam quam misistis mihi. Præcepi ergo inquiri, & inuentum est, quoniam ciuitas illa est ab æuo regibus resistens, * & homines refugæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortissimi erant in Ierusalem dominantes, & tributa exigentes à Cœlesyria & Phœnice. * Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare ciuitatem, & prohibere ne quid ultra hæc fiat: * sed nec procedant in plurimum ea quæ sunt malitiæ, ita vt regibus molestia importetur. * Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus, & Sabellius scriba, & qui cum his constituti erant, iungentes festinanter venerunt in Ierusalem cum equitatu, & turba & agmine: * cœperuntque ædificantes prohibere, & vacabant ab ædificatione templi in Ierusalem, vsque secundo anno regni Darii regis Persarum.

CAP. III.

Dario post splendidam cœnam omnibus suis præfectis factam, dormiente, tres corporis eius custodes problema mouerunt, Num vinum, rex, mulier, an veritas præstent, & primo de vino probatur.

Rex Darius fecit cœnam magnam omnibus vernaculis suis, & omnibus Magistra-

tribus Mediæ & Persidis, * & omnibus purpu-
 ris, & prætoribus, & consulis, & præfectis
 subillo, ab India usque ad Æthiopiam, centum
 viginti septem provinciis. * Et cum manduca-
 sent, & bibissent, & satiati reuerterentur, tunc
 Darius rex ascendit in cubiculum suum, & dor-
 mivit, & exasperatus est. * Tunc illi tres iu-
 uenes corporis custodes, qui custodiebant cor-
 pus regis, dixerunt alter alteri: * Dicamus vo-
 bulquis nostrum sermonem: qui præcellat: &
 cuiuscumque apparuerit sermo sapientior alie-
 rius: dabit illi rex Darius dona magna, * & pur-
 pura cooperiri, & in auro bibere, & super au-
 rum dormire, & currum aureo frano, & cida-
 rum byssinam, & torquem circa collum: * & se-
 cundo loco sedebit à Dario propter sapientiam
 suam, & cognatus Darii vocabitur. * Tunc
 scribentes singuli suum verbum signauerunt,
 & posuerunt sub us cervicali Darii regis, * &
 dixerunt. Cum surrexerit rex, dabimus illi scri-
 pta nostra: & quodcumque iudicauerit rex è
 tribus, & magistratus Persidis, quoniam ver-
 bum eius sapientius est, ipsi dabitur victoria
 sicut scriptum est. * Unus scripsit, Forte est vi-
 num. * Alius scripsit, Fortior est rex. * Tertius
 scripsit, Fortiores sunt mulieres: super omnia
 vincit veritas. * Et cum surrexisset rex, accepe-
 runt scripta sua, & dederunt illi, & legit. * Et
 mittens vocavit omnes magistratus Persarum,
 & Medos, & purpuratos, & præfectos: * &
 sederunt in concilio: & lecta sunt
 scripta coram ipsis. * Et dixit, Vocate adole-
 scentes, & ipsi indicabunt verba sua. Et vocati
 sunt, & introierunt. * Et dixit illis, Indicate
 nobis de his quæ scripta sunt. Et coepit prior,
 qui dixerat de fortitudine vini, * & dixit, Viri,
 quam præualeat vinum omnibus hominibus
 qui bibunt illud! seducit mentem. * Itemque
 regis & orphanum facit mentem vanam. Item
 serui ac liberi, pauperis ac diuitis, * & omnem
 mentem conuertit in securitatem & incundi-
 tatem, & non meminit omnem tristitiam &
 debitum, * & omnia præcordia facit honesta,
 & non meminit regem nec magistratum, & o-
 mnia per talenta loqui facit. * Et non meoi-
 nerunt, cum biberunt, amicitiam, nec frater-
 nitatem: sed non multum post sumunt gla-
 dios. * Et cum à vino merferint & surrexerint,
 non meminuerunt quæ gesserunt. * O viri, num
 præcellit vinum? quis sic cogitat facere? Et ta-
 cuit hoc dicto.

CAP. IV.

*Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & ve-
 ritatis, sed data veritati palma, Darius ad pe-
 tionem Zorobabel reddit sacra va, a, scribens
 ut iudeis detur libertas & impensa ad extru-
 ctionem Ierusalem.*

ET inchoavit sequens dicere, qui dixit de
 fortitudine regis. * O viri, num præcellunt
 homines, qui terram & mare obtinent, & o-
 mnia quæ in eis sunt? Rex autem super omnia
 præcellit, & dominatur eorum: & omne quod-
 cumque dixit illis, faciunt. * Et si miserit illos
 ad beliatores, vadunt, & demoliuntur montes,
 & muros, & turres. * Iugulantur & iugulant,
 & regis verba non prætereunt. nam si vicerint,
 affertunt regi omnia quæcumque prædati fu-
 erint. * Similiter & alij omnes, & quoique
 non militat, nec pugnant, sed colunt ter-
 ram: aurum enim fuerint merentes, affertunt
 tributa regi: * & ipse vnus solus si dixerit occi-
 dere, occidunt: dixerint remittere, remittit: * di-
 xerint percutire, percutiunt: dixerint extermina-
 re, exterminant: dixerint ædificare, ædificant: *
 dixerint excidere, excidunt: dixerint plantare,
 plantant: * & omnis plebs, & viriutes cum
 obaudiunt, & super hoc ipse recumbit, & bi-
 bit, & dormit. * Hi autem custodiunt, in cir-
 cuitu eum, & non possunt ire singuli, & face-
 re opera sua, sed in dicto obadienes sunt ei.
 * Viri, quomodo non præcellit rex qui sic dispo-
 nitur? Et tacuit. * Tertius qui dixerat de mu-
 lieribus & veritate, hic est Zorobabel, coepit lo-
 qui. * Viri, non magnus rex, & multi homines,
 nec vinum præcellit. Quis est ergo qui domi-
 nat eorum? * Nonne mulieres genuerunt
 regem, & omnem populum, qui dominatur
 mari & terræ: & ex illis nati sunt, & ipsæ edu-
 cauerunt eos qui plantauerunt vineas ex qui-
 bus vinum fit? * Et ipsæ faciunt stolas omni-
 um hominum, & ipsæ faciunt gloriam homi-
 nibus, & non possunt homines separari à mu-
 lieribus. * Si congregauerint aurum & argen-
 tum, & omnem rem speciosam & viderint mu-
 lierem vnam bono habitu & bona specie, o-
 mnia hæc relinquentes in eam intendunt, &
 aperto ore conspiciunt, & eam alliciunt magis
 quam aurum & argentum, & omnem rem pre-
 tiosam. * Homo patrem suum relinquit qui e-
 nutrit illum & suam regionem, & ad mulie-
 rem se coniungit. * Et cum muliere remittit
 animam: & neq; patrem meminit, neque ma-
 trem, neq; regionem. * Et hinc oportet vos sci-
 re: quoniam mulieres dominantur vestri. Non-
 ne doletis? * Et accipit homo gladium suum,
 & vadit in viam facere furta, & homicidia, &
 mare navigare & flamina, * & leonem vi-
 det, & in tenebris ingreditur: & cum furtum
 fecerit, & fraudes, & rapinas, amabili suæ af-
 fert. * Et iterum, diligit homo uxorem suam
 magis quam patrem aut matrem. * Et multi
 dementes facti sunt propter uxores suas: &
 serui facti sunt propter illas: * & multi perie-
 runt & iugulati sunt, & peccauerunt propter
 mulieres. * Et nunc credite mihi, quia magnus

est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones
verentur tangere eum. * Videbam tamen Ape-
men filiam Bezacis, ministrici concubinam regis
sedentem iuxta regem ad dexteram, & aule-
rentē diadema de capite eius, & imponentem
sibi, & palmis cædebat regem de sinistra manu.
* Et super hæc aperto ore intuebatur eam: & si
attulerit ei, ridet, nam si indignata ei fuerit, blā-
ditur, donec reconcilietur in gratiam. * O viri,
cur non sunt fortiores mulieres? Magna est ter-
ra. & excelsum est cælum: quis ista agit? * Et
tunc rex, & purpurati intuebantur in alteru-
trum. Et inchoavit loqui de veritate. * O viri
nonne fortes sunt mulieres? Magna est terra, &
excelsum est cælum: & veiox cursus solis con-
uertit in gyro cælum in locum suum in vna die.
* Nonne magnificus est qui hæc facit, & veritas
magna, & fortior præ omnibus? * Omnis terra
veritatem inuocat, cælum etiam ipsam bene-
dicit, & omnia opera mouentur, & tremunt eā.
& non est cum ea quicquam iniquum. * Vinum
iniquum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui
omnes filii hominum, & iniqua illorum omnia
opera, & non est in ipsis veritas, & in sua iniqui-
tate peribunt: & veritas manet & inualefcit in
æternū, & viuit & obtinet in secula sæculorum.
* Nec est apud eam accipere perfonas, neq; diffe-
rentias: sed quæ iusta sunt facit omnibus, in iustis
ac malignis, & omnes benignantur in operibus
eius. * Et non est in iudicio eius iniquū, sed forti-
tudo, & regnum, & potestas, & maiestas omniū
æuorum. Benedictus Deus veritatis. * Et desit
loquendo. Et omnes populi clamauerunt, & di-
xerunt, Magna est veritas, & præualet. * Tunc
rex ait illi, Pere, si quid vis amplius, quàm quæ
scripta sunt, & dabo tibi, secundum quod inuen-
tus es sapientior proximis, & proximus mihi se-
debis, & cognatus meus vocaberis. * Tunc ait
regi: Memor esto voti tui, quod vouisti, ædifi-
care Ierusalem, in die qua regnum accepisti: &
omnia vasa quæ accepta sunt ex Ierusalem, re-
mittere, quæ separauit Cyrus, quando mactauit
Babyloniam, & voluit remittere ea tibi. * Et tu
vouisti ædificare templum quod incenderunt
Idumæi quando exterminata est Iudæa à Chal-
dæis. * Et nunc hoc est quod postulo Domine,
& quod peto, hoc est maiestas quod à te postulo
vt facias votū, quod vouisti regi cœli ex ore tuo.
* Tunc surgens Darius rex, oscularus est illum:
& scripsit epistolas ad omnes dispensatores, &
præfectos, & purpuratos, vt deducerent eum, &
eos qui cum illo erant, omnes ascendentes ædi-
ficare Ierusalem. * Et omnibus præfectis, qui
erant in Syria, & Phœnicie, & Libano, scripsit epi-
stola, vt traherent ligna cedrina à Libano in Ier-
usalem, vt ædificarent eum eis ciuitatem.
* Et scripsit omnibus Iudæis qui ascendebant à
regno in Iudæam pro libertate, omnem po-

tentem, & magistratum, & præfectum non su-
peruenire ad ianuas ipsorum. * & omnem re-
gionem quam obtinuerant immunitem esse eis,
& Idumæi relinquant castella quæ obtinent
Iudæorum. * & in structuram templi dare per
singulos annos talenta viginti, vsq; dum per-
ædificaretur: * & super sacrarium holocausto-
rum vltulare quotidie, sicut habent præceptū
alia talenta decem offerre persingulos annos,
* Et omnibus qui procedunt à Babylonia con-
dere ciuitatē: vt esset libertas tam ipsis quam
filiis eorum, & omnibus sacerdotibus qui præ-
cedunt: * Scripsit autē quantitatem, & sacram
Istolam iussit dari, in qua deseruirent? * & Le-
uitis scripsit dare præcepta, vsque in diem qua
consummabitur domus, & Ierusalem extrue-
tur: * & omnibus custodientibus ciuitatem
scripsit dari eis sortes & stipendia. * Et dimisit
omnia vasa quæcumque separauerat Cyrus à
Babylonia, & omnia quæcumque dixit Cyrus,
& ipse præcepit fieri, & mitti Ierusalē. * Et cum
processisset ille adolefcens, eleuans faciem in
Ierusalem, benedixit regem cœli, * & dixit: Abs-
te est victoria, & abs te est sapientia & claritas.
60 Et ego seruus tuus sum. * Benedictus es qui de-
disti mihi sapientiā, & tibi confitebor Domine
61 Deus patrum nostrorum. * Et accepit epistolas,
& processit in Babyloniā. Et venit, & nun-
ciauit fratribus suis omnibus qui fuerunt in
62 Babilonia: * & benedixerunt Deum patrum
suorum, quoniam dedit illis remissionem, & re-
63 frigerium, * vt ascenderent & ædificarent Ier-
usalem, & templum vbi nominatum est nomen
eius in ipso, & exiitauerunt cum musicis & le-
titia diebus septem.

CAP. V.

*Redeuntēs à Babylonica captiuitate in Ierusalem
& Iudam reuertuntur, & reſtituunt Dei cul-
tum, ſed tandem à capſo opere ad tempus impe-
diuntur.*

1 **P**ost hæc autem electi sunt, vt ascenderent
principes pagorum per domos & tribus su-
as, & vxores illorum, & filii & filia eorum, &
2 serui & ancillæ ipsorum, & pecora eorum. * Et
Darius rex misit vna cum eis equi es mille
donec deducerent eos in Ierusalem cum pace,
3 & cum musicis, & cum tympanis & tibis. * &
omnes fratres erant ludentes & fecit eos ascen-
4 dere simul cum eis. * Et hæc sunt nomina viro-
rum, qui ascenderunt per pagos suos in tribus
5 & in partem principatus ipsorum. * Sacerdo-
tes Filii Phineas, filii Aaron, & filii Iosedec,
Ioachim filius Zorobabel filii Salathiel de domo
David, ex progenie Phares, de tribu Iuda,
6 * qui locutus est sub Dario rege Persarum

sermone misticos in secundo anno regni i-
 plus mense Nisan primo. * Sunt autem hi, qui
 ascenderunt ex Iudæa de captiuitate transmi-
 grationis, quos transmigravit Nabuchodonoso-
 r rex Babyloniarum in Babilonem, & reuersus
 est in Ierusalem. * Et requisit partem Iudææ
 vnusquisque in ciuitatem suam, qui uenerunt
 cum Zorobabel & Iesu, Nehemias, Arroses,
 Elimeo, Emmanio, Mardocho, Belsuro,
 Mechpharior, Oloro. Emonia vnus de
 principibus eorum. * Et numerus gentilibus
 eorum, ex præpositis eorum filii Phares, duo
 millia centum septuaginta duo: * filii Ares,
 tria millia centum quinquaginta septem: *
 filii Phœno centum quadraginta duo: in fi-
 liis Iesu & Ioabes, mille trecenti duo: * filii
 Demus, duo millia quadringenti septuaginta:
 filii Choraba, ducenti quinque: filii Banica,
 centum sexaginta octo: * filii Bebech, qua-
 dringenti tres: filii Archad, quadringenti vi-
 ginti septem: * filii Cham, triginta septem:
 filii Zoroar, duo millia sexaginta septem: fi-
 lii Adin, quadringenti sexaginta vnus: * fi-
 lii Aderectis, centum octo: filii Ciafo & Zelas,
 centum septem: filii Azoroc, quadringenti
 triginta nouem: * filii Iedarbone, centum
 triginta duo: filii Anania, centum triginta:
 filii Asoni, nonaginta: * filii Marfar, quadrin-
 genti viginti duo: filii Zabar, nonaginta
 quinque: filii Sepolemon, centum viginti
 tres: * filii Nepopas, quinquaginta quinque:
 filii Nechanatus, centum quinquaginta octo:
 filii Ceberthamus, centum triginta duo: * fi-
 lii Crearpatos, qui Enocadies, & Modia, qua-
 dringenti viginti tres: qui ex Gramas & Ga-
 bea, centum viginti vnus: * qui ex Besselon
 & Ceagge sexaginta quinque: qui ex Bastaro,
 centum viginti duo: * Qui ex Bechenobes,
 quinquaginta quinque: filii Liptis, centum
 quinquaginta quinque: filii Labonni, trecenti
 quinquaginta septem: * filii Siehem, trecenti
 septuaginta: filii Suadon & Cliomus, trecenti
 septuaginta octo: * filii Erius, duo millia
 centum quadraginta quinque: filii Anas, tre-
 centi septuaginta. Sacerdotes: * Filii Ieddus,
 filii Euther, filii Eliasib, trecenti septuaginta
 duo: filii Emerus, ducenti quinquaginta duo:
 * filii Phasurii, trecenti quinquaginta septem:
 filii Caree, ducenti viginti septem. * Leuitæ: Fi-
 lii Iesu in Caduhel, & Bamis & Serebias, & E-
 dias, septuaginta quatuor, omnis numerus à
 duodecimo anno, triginta millia quadringenti
 sexaginta duo. * filii, & filiar, & vxores, omnis
 computatio, quadraginta millia ducenti qua-
 draginta duo. * Filii sacerdotum, qui psallebant
 in templo: filii Asaph, centum viginti octo. *
 Ostiarii, verò filii Elmenni, filii Aser, filii Amon,
 filii Accuba, Topa, filii Tob, omnes centum

30 triginta noue. * Sacerdotes seruientes in tem-
 plo: filii Sel, filii Gaspha, filii Tobloch, filii
 Caria, filii Su, filii Helli, filii Labana, filii Ar-
 macha, filii Accub, filii Vtha, filii Cetha, filii
 Aggab, filii Obbai, filii Anani, filii Canua, fi-
 lii Geddu, * filii An, filii Radin, filii Defanon,
 filii Nachabo, filii Caseba, filii Gaze, filii O-
 zui, filii Sinone, filii Attre, filii Hasten, filii
 Asiana, filii Manei, filii Nasillim, filii Accusu,
 filii Agista, filii Azui, filii Fauon, filii Phasa-
 lon, * filii Meedda, filii Phusa, filii Caree, filii
 Barcus, filii Saree, filii Coesi, filii Nasit, filii
 Agisti, filii Pedon. * Salomon filii eius, filii
 Asophor, filii Phasida, filii Celi, filii Dedon,
 filii Gaddahel, filii Sephegi. * filii Aggia, filii
 Saggareth, filii Sabathen, filii Caroneth, filii
 Malith, filii Amas, filii Safus, filii Addus, filii
 Suba, filii Eura, filii Kahotis, filii Phasphat,
 filii Malmon. * Omnes sacro seruientes, &
 pueri Salomonis, quadringenti octoginta
 duo. * Hi sunt filii qui ascenderunt a Thel-
 mela, Thelharfa: principes eorum, Carmel-
 lam, & Careth: * & non poterant edicere ci-
 uitates suas, & progenies suas, quemadmo-
 dum sint ex Israel. Filii Dalari, filii Tubal, fi-
 lii Nechodaici, * ex sacerdotibus qui funge-
 bantur sacerdotio: & non sunt inuenti filii
 Obia, filii Achisos, filii Addin, qui accepit v-
 xorem ex filiabus Phargeleu: * & vocati sunt
 nomine eius, & horum quæ sita est generis
 scriptura in prædatura, & non est inuenta, &
 prohibiti sunt sacerdotio fungi. * Et dixit il-
 lis Nehemias & Astharas, Ne participetur
 sancta, donec exurgat Pontifex doctus in o-
 stensionem & veritatem. * Omnis autem Is-
 rael erat exceptis seruis & ancillis, quadra-
 ginta duo millia trecenti quadraginta. * Ser-
 ui horum & ancillæ, septem millia trecenti
 triginta septem. Cantores & cantatrices,
 ducenti sexaginta quinque. * Cameli, qua-
 dringenti triginta quinque. Equi septem mil-
 lia triginta sex. Muli, ducenta millia quadra-
 ginta quinque. Subiugalia, quingenti millia vi-
 ginti quinque. * Et de præpositis ipsis per pa-
 gos, dum veniret in templum Dei, quod erat
 in Ierusalem, vouerunt iussitatem templum in
 loco suo, secundum suam virtutem: * Et da-
 re in templum thesaurum operum sacrum auri
 mnas duodecim millia, & mnas argenti quin-
 que millia, & stolas sacerdotales centum. * Et
 habitauerunt sacerdotes, & Leuitæ, & qui
 exierant de plebe, in Ierusalem & in regione,
 sacri cantores, & ostiarii, & omnis Israel in
 regionibus suis. * Instante autem septimo
 mense, cumque essent filii Israel, vnusquisque in
 suis rebus, conuenerunt vnanimis in atrium,
 quod erat ante ianuam Orientalem. * Et stan-
 tes Iesus filius Iosedec & fratres eius sacerdo-

tes, & Zorobabel filius Salathiel & huius fratres, parauerunt altare, * vt offerrent super illud holocausta, secundum quæ in libro Moyfi hominis Dei scripta sunt. * Et conuenerunt ibi ex aliis nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes terræ, & offerrebant hostias, & holocausta Domino matutina. * Et egerunt sce-
 51 nopegiam, & diem solennem, sicut præceptum est in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat: * & post has oblationes institutas, & hostias sabbatorum, & neomeniarum, & dierum solennium omnium sanctificationum. * Et quotquot vouebat Domino a neomenia septimi mensis, cæperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatum. * Et dederunt pecuniam lapidariis & fabris, & potum & pabula cum gaudio. * Et dederunt carra Sidoniis & Tyriis, vt transeherent illis de Libano trabes cedrinæ, & facerent rates in Ioppe portu, secundum decretum quod scriptum erat eis a Cyro rege Persarum. * Et in secundo anno venientes in templum Dei in Ierusalem, mense secundo inchoauit Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & fratres ipsorum, & sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalem: & fundauerunt templum Dei, nouilunio secundi mensis secundi anni, cum venissent in Iudæam & Ierusalem. * Et statuerunt Leuitas a viginti annis, super opera Domini: & stetit Iesus & filius eius, & fratres omnes Leuitæ conspirantes, & executores legis, faciētes opera in domo Domini. * Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Leuitæ filij Asaph, habentes cymbala, * collaudantes Dominum, & benedicentes secundum Dauid regē Israel. * & cantabant canticum Domino, quomodo dulcedo eius, & honor in sæcula super omnem Israel. * Et omnis populus tuba cecinerunt, & proclamauerunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini. * Et venerunt ex sacerdotibus & Leuitis, & præsentibus, secundum pagos senioribus, qui viderant pristinam domum, * & ad huius ædificationem cum clamore & planctu magno, & multi cum tubis & gaudio magno: * in tantū vt populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnificē, ita vt longè audiretur. * Et audierunt inimici tribus Iudæ, & Beniamin, & venerūt scire, quæ esset vox tubarum. * Et cognouerunt, quoniam qui erant ex captiuitate, ædificabant templum Domino Deo Israel. * Et accedētes ad Zorobabel & Iesum, præpositos pagorum, dixerunt eis, Ædificabimus vna vobiscum. * Similiter enim audi-

uimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus a diebus Asbarezth regis Assyriorum, qui transiit nos huc. * Et dixit illis Zorobabel, & Iesus, & principes pagorum Israel. * Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri. nos enim soli ædificabimus Domino Israel, secundum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex Persarum. * Gentes autem terræ incumbentes his qui sunt in Iudæa, & leuantēs opus ædificationis & insidias, & populos adducētes prohibebant eos ædificare, * & aggressuras exercentes impediētur, ne consummaretur ædificium omni tempore vitæ Cyri regis, & protraxerunt struēturam per biennium vsq; ad Darij regnum.

CAP. VI.

Iudæi annuente Dario templum Dei extruunt in Ierusalem.

IN secundo anno regni Darij prophetauit Aggeus & Zacharias filius Adin propheta apud Iudæam & Ierusalem in nomine Dei Israel super eos. * Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, inchoauerunt ædificare domū Domini, quæ est in Ierusalem: * cum adessent eis prophete Domini, & adiuuarent eos. In ipso tempore venit ad illos Sisennus subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Sarrabuzanes, & sodales eius. * & dixerunt eis, Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? & qui sunt structores qui hæc ædificant? * Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captiuitate a Domino seniores Iudæorum. * & non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, & responsum acciperetur. * Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario. SISENNES regulus Syriæ & Phœnicis, & Sarrabuzanes, & sodales ei in Syria, & Phœnice præfides regi Dario salutem. * Omnia nota sunt Domino regi, quod cum venissemus in regionem Iudææ, & introissemus in Ierusalem, inuenimus ædificantes domum Dei magnam: * & templum ex lapidibus politis, & magnis & pretiosis materiis in parietibus, * & opera illa instanter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria quæ diligentissimè perfici. * Tunc interrogauimus seniores dicentes, Quo permittente vobis ædificatis domū istam, & opera hæc fundatis? * Ideo autem interrogauimus eos, vt norum faceremus tibi homines & præpositos, & nomen scripturam præpositorum postulauimus illos. * At illi responderunt nobis dicentes, Nos sumus serui Domini, qui fecit cælum & terram, * & ædificabatur hæc domus ante annos istos multos a rege Israel magno & fortissimo, & con-

summata est. * Et quoniam patres nostri exacerbantes erant & peccauerunt in Deum Israel, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonie, regis Chaldeorum, & domum istam demolientes incenderunt, & populum captiuium duxerunt in Babylonem. * In primo anno regnante Cyro rege Babylonie, scripsit Cyrus rex domum hanc edificare, & illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat Nabuchodonosor de domo, quæ est in Ierusalem, & consecrauerat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo, quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel & Salmanasar subregulo: * Et præceptum est eis, vt offerrent hæc vasa, & reponerent in templo, quod erat in Ierusalem, & ipsum templum Dei edificare in loco suo. * Tunc Salmanasar subiecit fundamenta domus Domini, quæ est in Ierusalem: & exinde vsque nunc edificatur, & non accepit consummationem. * Nunc ergo si iudicatur à te ô rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia. * & si inuentum fuerit consilio Cyri regis cœptam esse structuram domus Domini, quæ est in Ierusalem, & indicatur à Domino rege nostro, scribat de his nobis. * Tunc Darius rex præcepit inquiri in Bibliothecis: & inuentus est in Ecabathanis oppido, quod est in media regione locus vnus, in quo scripta erant ista: * ANNO primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum Domini, quæ est in Ierusalem edificare, vbi incendebant igni assiduo, * cuius altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo eiusdem regionis, & meniano vno nouo, & impendia dari de domo Cyri regis: * & sacra vasa domus Domini tam aurea quam argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quæ est in Ierusalem, vbi erant posita, vt ponantur illic. * Et præcepit curam agere Sisannem subregulum Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanem, & sodales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice præfides, vt abstinerent se ab eodẽ loco. * Et ego quoq; præcepi in totum edificare: & prospexi, vt adiuuent eos, qui sunt ex captiuitate Iudæorum, donec consummetur templum ædis Domini: * & à vexatione tributorum Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfesto, ad tauros, & arietes, & agnos, * similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalem, dictauerunt consumi quotidie, sine ulla dila-

15 31 tione, * vt offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris eius, & orent pro ipsorum vita: * & denunciatur, vt quicumq; transgressi fuerint aliquid ex his, quæ scripta sunt, aut spreuerint, accipiat lignum de suis propriis, & suspendantur, & bona ipsorum regi ascribantur. * Propterea & Dominus cuius nomen inuocatum est ibi, exterminet omnem regem & gentem, qui manum suam extendit prohibere, aut male tractare domum Domini illam quæ est in Ierusalem. * Ego Darius rex decreui quàm diligentissimè secundum hæc fieri.

CAP. VII.

Domus Dei extructa dedicatur & consecratur, in eaq; festum Azymorum celebratur.

1 Tunc Sisennes subregulus Cœlesyriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales, obsecuti his quæ à Dario rege erant decreta, 2 * insitebant sacrosanctis operibus diligentissimè, cooperantes seniorib; Iudæorū cum principibus Syriæ. * & prosperata sunt sacrosancta opera prophetantium Aggæo & Zacharia prophetis. * Et consummauerunt omnia per præceptum Domini Dei Israel, & ex consilio Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis Persarum. * Et cōsummata est domus nostra vsq; ad tertiam & vicesimā diem mensis Adar, 6 sexto anno Darij regis. * Et fecerunt filij Israel & sacerdotes & Leuitæ, & ceteri qui erant ex captiuitate, qui appositi sunt secundum 7 ea, quæ scripta sunt in libro Moyfi. * Et obtulerunt in dedicationẽ templi Domini, tauros centum, arietes ducetos, agnos quadringentos, * & hœdos pro peccatis vniuersi Israel, duodecim, secundum numerum tribuum 9 Israel. * Et steterunt sacerdotes & Leuitæ amicti stolis per tribus, super omnia opera Domini Dei Israel, secundum librum Moyfi, & 10 ostiarij per singulas ianuas. * Et egerunt filij Israel cum his, qui erant ex captiuitate, illud Phasæ quattadecima luna mēis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes & Leuitæ. * Omnes filij captiuitatis non sunt simul sanctificati, quia Leuitæ omnes simul sanctificati sunt. * Et immolauerunt Phasæ vniuersi filij captiuitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & sibi metipsis. * Et manducauerunt filij Israel, qui erant ex captiuitate, omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium 14 terræ quærentes Dominum, * & celebrauerunt diem festum azymorum, septem diebus epulantes in conspectu Domini, * quoniam cōuertit consiliū regis Assyriorum in eos, confortare manus eorū ad opera Dñi Dei Israel.

CAP. VIII.

Ascendenti Esdra à Babylonia Ierosolymam traduntur Artaxerxis litteræ, quæ beneficia Iudæis

præstata

præstita continent: recensentur qui simul ascendunt, & auro ac argento sacerdotibus commissi, Esdras facta oratione commoneat populum ad penitentiam quod ab alienigenis se non sepræsent.

ET post hunc regnante Artaxerxe Perſarum rege, accessit Esdras filius Azariæ, filij Helciae, filij Solomæ, * filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Azahel, filij Bocci, filij Abitue, filij Phinees, filij Eleazari, filij Aaron primi sacerdotis: * hic Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba & ingeniosus in lege Moysi, quæ data est a Domino Deo Israel docere & facere. * Et dedit ei rex gloriâ, quod inuenisset gratiam in omni dignitate & desiderio in conspectu eius. * Et ascendunt simul cum ipso ex filiis Israel, & sacerdotibus, & Levitis, & saceris cantoribus templi, & ostiariis, & seruis templi, in Ierusalem. * Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mente, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia nouilunio quinti mensis, * venerunt Ierusalem iuxta præceptum illius, secundum prosperitatem itineris a Domino ipsorum datam eis. * In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret quidquam eorum, quæ essent ex lege Domini & præceptis, & docendo uniuersum Israel omnem iustitiam & iudicium. * Accedentes autem qui scribebant scripta Artaxerxis regis, tradiderunt scriptum, quod obenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram Sacerdotem, & electorem legis Domini, cuius exemplum subiectum est. * **R**ex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, & electori legis Domini salutem. * Humanior ego iudicans in beneficiis, præcepi eis, qui desiderant ex gente Iudæorum, sua sponte & ex sacerdotibus & Levitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in Ierusalem. * Si qui ergo cupiunt ire tecum, conueniant, & proficiantur, sicut placuit mihi & septem amicis meis consiliariis, * vt visitent ea, quæ aguntur secundum Iudæam & Ierusalem, obseruantes sicut habes in lege Domini, * & ferant munera Domino Deo Israel, quæ voui ego & amici Ierusalem, & omne aurum & argentum, quod inuentum fuerit in regione Babyloniæ Domino in Ierusalem cum illo, * quod est donatum pro ipsa gente in templum Domini eorum quod est in Ierusalem: vt colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ his sunt congruentia, * vt offerant hostias Domino super altare Domini ipsorum, quod est in Ierusalem. * Et omnia quæcumque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perſice pro voluntate tua, secundum præceptum Domini Dei tui: * & sacro-

sancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quæ est in Ierusalem: * & cetera quæcumque tibi subuenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali in gazophylacio: * cum volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perſice secundum voluntatem Domini. * Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ & Phœnicis, vt quæcumque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Domini, diligenter detur ei vsq; ad argenti talenta centum, similiter & auri: * & vsque ad frumenti modios centum, & vini amphoras centum, & alia quæcumque abundant sine taxatione. * Omnia secundum legem Dei fiant Deo altissimo, ne forte exurgat ira in regno regis & filij, & filiorum eius. * Vobis autem dicitur, vt omnibus sacerdotibus & Levitis, & saceris cantoribus, & seruis templi, & scribis templi huius, * nullum tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem obicere eis quicquam. * Tu autem Esdra, secundum sapientiam Dei, constitue iudices & arbitros in tota Syria, & Phœnice: & omnes qui legem Dei tui non nouerunt, doce: * vt quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur, siue morte, siue cruciatus, siue etiam pecuniæ multatione vel abductione. * Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum suam, quæ est in Ierusalem, * & me honorificauit in conspectu regis & consiliarium, & amicorum, & purpuratorum eius. * Et ego constans animo factus sum secundum opitulationem Domini Dei mei, & congregaui ex Israel viros, vt simul ascenderent mecum. * Et hi sunt præpositi secundum suas patrias, & principatus portionales, eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis. * Et ex filiis Phares, Gerſonius: ex filiis Siemanth, Amenus: filiorum David, Acchus filius Decilix: * ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reuerſi sunt viri centum quinquaginta: * ex filiis ductoribus Moabitionis Zarai, & cum ipso viri ducenti quinquaginta: * ex filiis Zachues, Ichonias Zecholei, & cum ipso viri ducenti quinquaginta. * Ex filiis Saia, Maasias Gotholix, & cum ipso viri septuaginta: * ex filiis Saphatix, Zarias Micheli, & cum ipso viri octoginta: * ex filiis Iob, Abdias, Ieheli, & cum ipso viri ducenti duodecim: * ex filiis Banix, Salimoth, filius Iosaphix, & cum ipso viri centum sexaginta: * ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri ducenti octo: * ex filiis Ezead, Iohannes Eccetan, & cum ipso viri centum decem: * ex filius

Adonica ipsius postremis, & hæc sunt nomina
eorum Eliphaim filius Gebel, & Semeias, & cum
ipso viri septuaginta. * Et congregaui eos ad flu-
uiū, qui dicitur Thia, & metati sumus illic tri-
duo, & recognoui eos. * Et ex filiis, Sacerdotum
& Leuitarum non inueni illic. * Et misi ad Elea-
zerum, & Ecceilon, & Masman, & Maloban, &
Enaathan, & Samea, & Ioribum, Nathan, En-
uagain, Zachariam, & Mosolamum, ipsos do-
ctores & peritos: * & dixi eis, vt venirent ad
Loddeum, qui erat apud locum gazophylacii.
* Et mandauit eis, vt dicerent Loddeo, & fratri-
bus eius, & illis qui erant in gazophylacio, vt
mitterent nobis eos, qui sacerdotio fungeren-
tur in domo Domini Dei nostri: * & adduxe-
runt nobis secundum manum validam Domi-
ni Dei nostri viros peritos: ex filiis Moholi, fi-
lii Leui, filii Israel, Sebebiā, & filios & fratres,
qui erant decem & octo: * Asbiam, & Amin
ex filiis filiorum Chananæi, & filii eorum viri
viginti. * Et ex his qui tēplo seruiebant quos de-
dit Dauid, & ipsi principes ad operationē Leui-
tis templo seruientium ducenti viginti. O-
mnia nomina significata sunt in scripturis. * Et
voui illic ieiunium iuuenibus in cōspectu Dei,
vt quererem ab eo bonum iter nobis, & qui no-
biscum erant, & filiis, & pecoribus propter in-
sidias. * Erubui enim petere à rege pedites &
equites in comitatu tutelæ gratia, contra ad-
uersarios nostros. * Diximus enim regi quoni-
am virtus Domini erit cum eis qui inquirunt
eum in omni affectu. * Et iterum deprecatus su-
mus Dominū Deum nostrum secundum hæc
quem & propitium habuimus, & compotes
facti sumus Deo nostro. * Et separaui ex ple-
bis præpositis & sacerdotibus tēpli, viros duo-
decim, & Sebebiā, & Ašannā, & cum eis
ex fratribus eorum viros decem: * Et appendi
eis aurum & argentum & vasa sacerdotalia do-
mus Dei nostri, quæ donauerat rex, & consilia-
rii eius, & principes, & omnis Israel. * Et cum
appēdissem, tradidi argenti talenta centū quin-
quaginta, & vasa argētea talentorum centum,
& auri talenta centum: * & vasorum aureorum
septies viginti, & vasa ærea de bono æramento
splendētia duodecim, auri speciem reddentia,
* & dixi eis: Et vos sancti estis Domino, & vasa
sunt sancta, & aurum, & argentum votum est
Domino Deo patrum nostrorum. * Vigilate &
custodite donec tradatis ex plebis præpositis &
sacerdotibus & Leuitis, & principibus ciuita-
tum Israel, in Ierusalem, in pastophorio do-
mus Dei nostri. * Et hi qui susceperunt sacerdo-
tes & Leuite aurum & argentum & vasa intule-
runt in Ierusalem in templū Domini. * Et pro-
mouimus à fluuiū Thia, die duodecima mensis
primi, vsquequo introiimus in Ierusalem. * Et
cum factus fuisset tertius dies, quarta autē di-

ponderatum aurum, & argentum traditum est
in domo Domini Dei nostri, Marimoth filio
Iori sacerdoti: * & cum ipso erat Eleazar filius
Phinees: & erant cum ipsis Iosadus filius Iesu,
& Medias Bani filius Leuitæ: ad numerum &
ad pondus vniuersa. * Et scriptum est pon-
dus ipsorum eadem hora. * Qui autem ve-
nerunt ex captiuitate, obtulerunt sacrifi-
cium Domino Deo Israel, tauros duodecim
pro omni Israel, arietes octoginta sex, * agnos
septuaginta duos, hircos pro peccato duode-
cim, & pro salute vaccas duodecim, omnia
in sacrificium Domini. * Et elegerunt præce-
pta regis regalibus dispensatoribus, & subre-
gulis Cœleſtyriæ & Phœnicis: & honorificauerūt
gentem, & templum Domini. * Et consumma-
tis his, accesserunt ad me præpositi, dicentes:
Non segregauerunt genus Israel, & principes,
& sacerdotes, & Leuitæ, * & alienigenæ gentes
& nationes terræ, immunditias suas à Chana-
næis, & Heithæis & Pherezais, & Iebuzæis, &
Moabitibus, & Ægyptiis, & Idumæis: * coniuncti
enim sunt filiabus eorum & ipsi, & filii eorum,
& mistum est semen sanctū alienigenis genti-
bus terræ, & participes etiā præpositi, & magi-
stratus iniquitatis eius ab initio ipsius regni. * Et
mox vt audiui ista confendi vestimēta & lacram
tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbā,
sedi dolens & moestus. * Et conuenerunt quot-
quot tunc mouebantur in verbo Domini Dei
Israel, ad me lugentem super iniquitatem istam
& sedebam tristis vsque ad sacrificium vespè-
rinum. * Et confurgens à ieiunio, confessa ha-
bens vestimenta & lacram tunicam ingenicu-
lans, & extendens manus ad Dominum, * di-
cebam: Domine confusus sum, & reuertus sum
ante faciem tuam. * Peccata enim nostra mul-
tiplicata sunt super capita nostra, & iniquitates
nostræ exaltatæ sunt vsq; ad cœlū. * Quoniam
à temporibus patrū nostrorum sumus in ma-
gno peccato vsque ad diem hunc. * Et propter
peccata nostra, & patrum nostrorum, sumus
traditi cum fratribus nostris, & cum sacerdoti-
bus nostris, regibus terræ in gladium & capti-
uitatem & depredationem, cum confusione
vsque in hodiernum diem. * Et nunc quantum
est hoc quod contigit nobis misericordia abs te
Domine Deus, & relinque nobis radicem &
nomen in locum sanctificationis tuæ, * dete-
gere luminare nostrum in domo Domini Dei
nostri, dare nobis cibum in omni tempore ser-
uitutis nostræ. * Et cum creuiremus, non su-
mus derelicti à Domino Deo nostro, sed consti-
tuit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum
dare cibum, * & clarificare templum Domini
Dei nostri, & ædificare deserta Sion, dare nobis
stabilitatem in Iudæa & Ierusalem. * Et nunc
quid dicimus Domine habentes hæc? Trans-

gressi enim sumus precepta tua, quæ dedisti
in manus puerorum tuorum prophetarum,
* dicens: Quoniam terra, in quam introitis
possidere hereditatem eius, & terra polluta
est coinquinationibus alienigenarum terræ,
& immunditiæ illorum repleuerunt eam to-
tam immunditia sua. * Et nunc filias vestras
non coniungeris filiis eorum, & filias eorum
non accipietis filiis vestris, * & non inquire-
tis pacem habere cum illis omni tempore, ut
inualescentes manducetis optima terræ, &
hereditatem distribuatis filiis vestris vsq; in
æuum. * Et q̄ contingunt nobis, omnia sunt
propter opera nostra maligna, & magna pec-
cata nostra. * Et dedisti nobis talem radicem,
& rursum reuersi sumus transgredi legitima
tua, uti commisceremur immunditiæ alie-
nigenarum gentium terræ huius. * Nonne
irasceris nobis perdere nos, quoadusq; non
relinquatur radix & nomen nostrum? * Do-
mine Deus Israel verax es. Derelicta est enim
radix vsque in hodiernum diem. * Ecce nunc
sumus in conspectu tuo in iniquitatibus no-
stris. Non est enim adhuc stare ante te in his.
* Et cum adorando confiteretur Esdras, flens
humili prostratus ante templum, congregati
sunt ante eum ex Ierusalem turba magna val-
de, viri, & mulieres, & iuvenes, & iuenculæ.
Fletus enim erat magnus in ipsa multitudine.
* Et cum clamasset Iechonias lehel ex fi-
liis Israel, dixit Esdras: Nos in Dominum
peccauius, quod collocauimus nobis in
matrimonio mulieres alienigenas ex genti-
bus terræ. * Et nunc es super omnem Israel.
In his ergo sit iusiurandum a Domino expel-
lere omnes uxores nostras quæ ex alienigenis
sunt cum filiis earum. * Sicut tibi decretum
est a maioribus secundum legem Domini
exurgens explica. * Ad te enim spectat nego-
tium, & nos tecum sumus: viriliter fac. * Et
exurgens Esdras adiurauit principes sacer-
dotum & Leuitas & omnem Israel, facere se-
cundum hæc, & iurauerunt.

CAP. IX.

*Iubentur abiicere uxores alienigenas cum filiis,
& recensentur qui ex sacerdotibus ac Leuitis
iuncti illis erant. Esdras legit legem Domini co-
rā populo, quibus peractis iubentur ut ad
propria digressi, latum diem agant.*

ET exurgens Esdras ab ante atrium tem-
pli, abuit in pastophorium Ionathas filij A-
Nasabi, * & hospitatus illic non gustauit pa-
nem, nec aquam bibit, super iniquitatem
multitudinis. * Et facta est p̄dicatio in omni
Iudæa, & in Ierusalem omnibus qui erant ex

4 captiuitate in Ierusalem congregati, * ut qui-
cumq; non occurrerit biduo vel triduo diei,
secundum iudicium assidentium seniorum,
collerentur facultates suæ, & ipse alienus iu-
dicaretur a multitudine captiuitatis. * Et
congregati sunt omnes qui erant ex tribu
Iuda & Benjamin in tribus diebus in Ierusa-
lem. hic mensis est nonus, dies mensis vice-
simus. * Et sedit omnis multitudo in area
templi tremantes, propter hyemem præsen-
tem. * Et exurgens Esdras, dixit illis: Vos ini-
quæ fecistis collocantes vobis in matrimo-
nium uxores alienigenas, ut adderetis ad
peccata Israel. * Et nunc date confessionem,
& magnificentiam Domino Deo patrum
nostrorum. * & perficite voluntatem ipsius,
& discedite a gentibus terræ, & ab vxoribus
alienigenis. * Et clamauit omnis multitu-
do, & dixerunt voce magna: Sicut dixisti, fa-
ciamus. * Sed quoniam multitudo magna est
& tempus hybernū & non possumus in-
subsidari stare: & hoc opus non est nobis vi-
nius diei, neque bidui: multum enim in his
peccauius: * stent præpositi multitudinis,
& omnes qui nobiscum inhabitant, * & quot
quot habent uxores apud se alienigenas, * &
assint accepto tempore ex omni loco pres-
byteri, & iudices, vsquequo soluant iram
Domini negotij huius. * Ionathas autem fi-
lius Ezeli, & Ozias Thecam susceperunt se-
cundum hæc: & Bosoramus, & Leuis, &
Sabbathus simul cooperati sunt cum illis.
* Et steterunt secundum hæc omnia vniuer-
si qui erant ex captiuitate. * Et elegit sibi vi-
ros Esdras sacerdos, principes magnos de
patribus eorum secundum nomina: & con-
federunt noui lunio mensis decimi examina-
re negotium istud. * Et determinatum est de
viris qui habebant uxores alienigenas, vsque
ad neomeniam primi mensis. * & inuenti
sunt ex sacerdotibus permitti qui habebant
alienigenas uxores. * Ex filiis Iesu filij Iose-
dec, & fratribus eius: Maseas, & Elizerus,
& Ioribus, & Ioadeus, * & iniecerunt manus
ut expellerent uxores suas: & ad litandum
in exorationem, arietem pro ignorantia sua.
* & ex filiis Semmeri: Maseas & Esses & Iee-
lech, Azarias. * & ex filiis Fosere: Limosias,
Hismaenis, & Nathaneel, Iussio, Reddas, &
Thalsas. * & ex Leuitis: Iorabdas, & Semeis,
& Colnis, & Caliras, & Facteas, & Coluas, &
Elionas. * & ex sacris cantoribus, Eliasib,
Zaccarus. * & ex ostiariis: Salumus, & Tol-
banes. * & ex Israel: ex filiis Foro, Ozi, & Re-
mias, & Geddias, & Melchias, & Michelus,
& Eleazarus, & Iammebias, & Bannas. * & ex
filiis Iolaman: Chamas, & Zacharis, & Ier-
relus, & Ioddus, & Erimoth, & Helias. * & ex

filijs Zathoim: Eliadas, & Liafumus, Zochi-
 es, & Larimoth, & Zabdis, & Thebedias. * &
 ex filiis Zebe: Ioannes, & Amanias, & Zab-
 dias, & Emieus. * & ex filiis Banni: Olamus,
 & Maluchus, & Ieddeus, & Iasub, & Azabus,
 & Ierimoth. * & ex filiis Addin: Naathus, &
 Moofias, & Caleus, & Raamas, Maaseas, Ma-
 thathias, & Beceel, & Bonus, & Manasse. * &
 ex filiis Nuæ: Noneas, & Afeas, & Melchi-
 as, & Sameas, & Simon, Beniamin, & Mal-
 chus, & Narras. * & ex filiis Arom: Caria-
 neus, Mathathias, & Bannus, & Eliphalach,
 & Manasse, & Semei. * & ex filiis Banni: Ie-
 remias, & Moadias, & Abramus, & Iohel, &
 Baneas, & Pelias, & Ionas, & Marimoth, &
 Eliasib, & Mathaneus, & Eliasis, & Orizas,
 & Dielus, & Semedius, & Zambris, & Iosep-
 phus. * & ex filiis Nobei: Idelus & Matha-
 thias, & Sabadus, & Zecheda, Sedmi, & Ies-
 sei, Baneas. * omnes isti coniunxerunt sibi
 uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum
 filiis. * Et inhabitauerunt sacerdotes & Le-
 uitæ & qui erant ex Israel, in Ierusalem, & in
 tota vna regione, nouilunio mensis septimi.
 Et erant filij Israel in commorationibus
 suis. * Et congregata est omnis multitudo
 simul in aream, quæ est ab oriente portæ sa-
 cræ: * & dixerunt Esdræ pontifici & lectori,
 vt afferret legem Moyfi, quæ tradita est a
 Domino Deo Israel. * Et attulit Esdras Pon-
 tificem legem omni multitudini eorum, à viro
 vsque ad mulierem, & omnibus sacerdoti-
 bus, audire legem nouilunio mensis septi-
 mi. * Et legebat in area, quæ est ante sacram
 portam templi, à prima luce vsque ad vespe-
 ram, coram viris & mulieribus. Et dederunt
 omnes sensum ad legem. * Et stetit Esdras
 sacerdos, & lector legis, super lignum tri-
 bunal quod fabricatum erat. * Et steterunt
 ad eum Mathathias, & Samus, Ananias, A-
 zarias, Vrias, Ezechias, & Belsamus ad dex-
 teram: * & ad sinistram Faldeus, Misael, Ma-
 lachias, Abusthas, Sabus, Nabadius, & Za-
 charias. * Et assumpsit Esdras librum coram
 omni multitudine: præsidebat enim in glo-
 ria in conspectu omnium. * Et cum absol-
 uisset legem, omnes erecti steterunt: & be-
 nedixit Esdras Dominum Deum altissimum.
 Deum Sabaoth omnipotentem. * Et respon-
 dit omnis populus, Amen. Et eleuatis sur-
 sum manibus procidentes in terram, ado-
 rauerunt Dominum. * Iesus, & Bananeus, &
 Sarebias, & Iaddimus, & Accubus, & Sab-
 bathæus, & Calythes, & Azarias, & Iora-
 dus, & Ananias, & Philias Leuitæ. * qui do-
 cebant legem Domini, & in multitudine le-
 gebant legem Domini, & præferebant sin-
 guli eos, qui intelligebant lectionem. * Et

dixit Atharathes Esdras pontifici & lectori
 & Leuitis qui docebant multitudinem, * di-
 cens, Dies hic sanctus est Domino. Et omnes
 flebant, cum audissent legem. * Et dixit Es-
 dras, Digressi ergo manducate pinguis-
 sima quæque, & bibite dulcissima quæque,
 & mittite munera his qui non habent. * San-
 ctus enim est hic dies Domini, & nolite mœ-
 sti esse. Dominus enim clarificabit vos. * Et
 Leuitæ denunciabant in publico omnibus,
 dicentes, Dies hic sanctus est, nolite mœsti
 esse. * Et abierunt omnes manducare, & bi-
 bere, & epulari, & dare munera his qui non
 habebant, vt epularentur. Magnificè enim
 sunt exaltati verbis quibus edocti sunt, * &
 congregati sunt vniuersi in Ierusalem cele-
 brare latitiam, secundum testamentum Do-
 mini Dei israel.

LIBER ES- DRÆ QVAR-

T V S.

CAP. I.

*Mittitur Esdras à Domino multa ingra-
 tis iudeis exhibita beneficia exprobra-
 turus.*

Iber Esdræ Prophete secun-
 dus filij Sarei, filij Azarei, fi-
 lij Helcia, filij Sadania, fi-
 lij Sadoch, filij Achitob, * fi-
 lij Achia, filij Phinees, filij
 Heli, filij Ameria, filij Asiel,
 filij Marimoth, filij Arna, filij Ozia, filij
 Borith, filij Abisei, filij Phinees, filij Elea-
 zar, * filij Aaron ex tribu Leui, qui fuit ca-
 ptiuus in regione Medorum, in regno Ar-
 taxerxis regis Persarum. * Et factum est ver-
 bum Domini ad me, dicens, * Vade, & nunc-
 cia populo meo facinora ipsorum, & filiis
 eorum iniquitates quas in me admiserunt,
 vt nuncient filiis filiorum. * quia peccata pa-
 rentum ipsorum in illis creuerunt. Obliti e-
 nim mei sacrificauerunt diis alienis. * Nón-
 ne ego eduxi eos de terra Ægypti de domo
 seruitutis? Ipsi autem irritauerunt me, &
 consilia mea spreuerunt. * Tu autem excu-
 te comam capitis tui, & proice omnia mala
 super illos: quoniam non obedierunt legi
 meæ. Populus autem est indisciplinatus. * Vi-
 dequeo eos sustinebo, in quibus tanta benefi-
 cia contuli? * Reges multos propter eos sub-
 uerti. Pharaonē cum pueris suis, & omnem
 exercitum eius percussit. * Omnes gentes

afacie eorum perdidit, & in Oriente prouinciarum duarum populos Tyri & Sidonis dissipauit, & omnes aduersarios eorum interfeci. * Tu verò loquere ad eos, dicens: Hæc dicit Dominus: * Nempe ego vos per mare transmeaui, & plateas vobis, initio munias exhibui ducem vobis dedi Moysen & Aaron sacerdotē: * lucem vobis per columnā ignis præstiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei obliti estis, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, & illic murmurastis: * & non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorū, sed adhuc nunc vsque murmurastis. * Vbi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? Nonne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad me, & dicentes, Vt quid nos in desertum istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat seruire Aegyptiis, quàm mori in deserto hoc. * Ego dolui gemitus vestros, & dedi vobis manna in escam. Panem angelorum manducastis. * Nonne cum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in saturitatem? propter æstus foliis arborum vos texi. * Diuisi vobis terras pingues: Chanaanos, & Pherezos, & Philisthæos à facie vestra proieci quid faciam vobis adhuc: dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus omnipotens, In deserto cum essetis in flumine Amorrhæo sitientes, & blasphemantes nomē meum, * non ignem vobis pro blasphemis dedi, sed mittens lignum in aquam, dulce feci flumen. * Quid tibi faciam Iacob? Noluisti obedire Iuda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomē meum, vt custodiant legitima mea. * Quoniam me dereliquisti, & ego vos derelinquam. Perentibus vobis à me misericordiā, non miserebor. * Quando inuocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia. * Non quasi me dereliquistis, sed vos ipsos, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus omnipotens. Nonne ego vos rogavi, vt pater filios, & vt mater filias, & vt nutrix paruulos suos, * vt essetis mihi in populum & ego vobis in Deum, & vos mihi in filios, & ego vobis in patrem? * Ita vos collegi, vt gallina pullos suos sub alas suas. Modo autem quid faciam vobis? Proiciam vos à facie mea. * Oblationem cum mihi attuleritis, auertam faciem meam à vobis. Dies enim festos vestros, & neomenias & circumcisiones repudiaui. * Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, & laniaſtis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus vestra deserta est: Proiciam vos sicut ventus stipulam, * & filii procreationem non faci-

ent: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum est coram me fecerunt. * Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes crederet: quibus signa non ostendi, facient quæ præcepi. * Prophetas non viderunt, & memorabuntur iniquitatem eorum, * Testor populi venientis gratiam, cuius paruuli exultant cum lætitia, me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quæ dixi. * Et nunc frater aspice, quæ gloria: & vide populum venientem ab Oriente. * quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, & Iacob, & Osee, & Amos, & Michæ, & Ioel, & Abdæ, & Ionæ, * & Nahum, & Habacuc, & Sophonias, Aggei, Zacharias, & Malachias, qui & Angelus Domini vocatus est.

CAP. II.

Synagoga sub figura matris reuocatur à malis suis ad vitam rectiorem.

Hæc dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de seruitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia. * Mater quæ eos genuit, dicit illis, Ite filii, quia ego vidua sum & derelicta. * Educaui vos cum lætitia, & amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis corā Domino Deo vestro, & quod malum est coram eo fecistis. * Modo autē quid faciam vobis? ego Vidua sum & derelicta: ite filii, & petite à Domino misericordiam. * Ego autem te pater testem inuoco super matrem huiusmodi, qui noluerunt testamentum meum seruare, * vt des eis confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat. * Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreuerunt sacramentum meum. * Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te Gens mala, memorare quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ, * quorum terra iacet in piceis glebis & aggeribus cinerum: sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens. * Hæc dicit Dominus ad Esdras, Nuncia populo meo, quoniam dabo eis regnū Ierusalem, quod daturus eram Israel. * Et lumina mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præparaueram illis. * Lignum vitæ erit illis in odore vnguenti, & non laborabunt, neque fatigabuntur. * Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, vt immorentur. Iam paratum est vobis regnum: vigilate. * Testare cælum & terram. Contriui enim malum, & creauit bonum, quia viuo ego, dicit Dominus. * Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus. * Et resuscita-

bo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniam cognoui nomen meum in Israel. * Noli timere mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Dominus. * Mittam tibi adiutorium pueros meos Isaïam & Ieremiam, ad quorum consilium sanctificaui & parauit tibi arbores duodecim grauitas variis fructibus, * & totidem fontes fluentes lac & mel, & montes immensos septem, habentes rosam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos. * Viduam iustifica, pupillo iudica, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti, * contractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad visionem claritatis meæ admittite. * Senem & iuuenem intra muros tuos serua: * mortuos ubi inueneris, signans commenda sepulchro, & dabo tibi primum sessionem in resurrectione mea. * Pausa & quiesce populus meus, quia veniet requies tua. * Nutrix bona nutri filios tuos, confirma pedes eorum. * Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo. * Noli fatigari. Cum enim venerit dies pressuræ & angustiarum, alij plorabunt, & tristes erunt: tu autem hilaris & copiosa eris. * Zelabunt gentes, & nil aduersus te poterunt, dicit Dominus. * Manus meæ regent te, ne filij tui gehennam videant. * Lucundare mater cum filiis tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus. * Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens. * Amplexare natos tuos usque dum venio, & præstem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet. * Ego Esdras præceptum accepi a Domino in monte Oreb, ut irem ad Israel: ad quos cum venirem, reprobauerunt me, & respuerunt mandatum Domini: * Ideoque vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis, Expectate pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo est ille qui in fine sæculi adueniet. * Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis. * Fugite umbram sæculi huius: accipite iucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palam saluatorem meum. * Commendatum donum accipite & iucundamini, gratias agentes ei qui vos ad cælestia regna vocauit. * Surgite & state & videte numerum signatorum in conuiuium Domini. * Qui se de umbra sæculi transtulerunt, splendidas tunicas a Domino acceperunt. * Recipe Sion numerum tuum, & conclude candidatos tuos qui legem Domini compleuerunt. * Filiorum tuorum, quos

optabas, plen⁹ est numerus. Roga imperium Domini, ut sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio. * Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non potui, & omnes canticis collaudabant Dominum. * Et in medio eorum erat iuuenis statura celsus, eminentior omnibus illis, & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar. * Tunc interrogavi angelum, & dixi: Qui sunt hi, Domine? * Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalem sumptuerunt & confessi sunt nomen Dei: * Mōdō coronantur, & accipiunt palmas. * Et dixi angelo: Ille iuuenis, quis est, qui eos coronas imponit, & palmas in manus tradit? * Et respondens dixit mihi: Ipse est filius Dei, quem in sæculo confessi sunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt. * Tunc dixit mihi angelus: Vade annuncia populo meo, quælia & quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAP. III

In omnibus Adā posteris & maxime in Gentibus infidelibus abundas malitia.

ANno tricesimo ruinæ ciuitatis, eram in Babylone, & conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ ascendebant super cor meum: * quoniam vidi desertionem Sion, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone, * & ventilatus est spiritus meus valdè, & cœpi loqui ad Altissimum verba timorata, * & dixi: O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti terram, & hoc solus, & imperasti populo, * & deisti Adam corpus mortuum: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est viuens coram te: * & induxisti eum in paradiso, quem plantauerat dextera tua, antequam terra adueneret. * Et huic mandasti diligere viam tuam, & præteriiuit eam, & statim instituisti in eo mortē, & in nationibus eius, & nati sunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes, quarum non est numerus. * Et ambulauit vnaquæque gens in voluntate sua, & mira agebant coram te, & spernebant præcepta tua. * Iterum autem in tempore induxisti diluuium super inhabitantes sæculum, & perdidisti eos. * Et factum est in vnoquoque eorum, sicut Adæ mortis, sic his diluuium. * Dereliquisti autē vnum ex his Noe cum domo sua, & ex eo iusti omnes. * Et factum est cum cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicauerunt

filios & populos & gentes multas: & coeperunt iterato impietatem facere plus quam priores. * Et factum est cum iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat Abraham. * Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli voluntatem tuam: * & disposuisti ei testamentum æternum & dixisti ei vt non vniquam derelinqueres semen eius. * Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Iacob & Esau. * Et segregasti tibi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est Iacob in multitudo magna. * Et factum est cum educeres semen eius ex Ægypto, adduxisti super montem Sinai. * Et inclinasti cœlos, & statuisti terram, & commouisti orbem, & tremere fecisti abyssos, & conturbasti sæculum, * & transiit gloria tua portas quatuor, ignis, & terra motus, & spiritus, & gelu, vt dares semini Iacob legem, & generationi Israel diligentiā. * Et non abstulisti ab eis cor malignū, vt faceret lex tua in eis fructum. * Cor enim malignum baiulans primus Adam, transgressus & victus est, sed & omnes qui de conati sunt. * Et facta est permanens infirmitas, & lex cum corde populi, cum malignitate radicis: & discessit quod bonum est, & mansit malignum. * Et transierunt tempora, & finiti sunt anni: & suscitasti tibi seruum nomine David, * & dixisti ei ædificare ciuitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thūs & oblationes. * Et factum est hoc annis multis, & deliquerunt qui habitabant ciuitatem, * in omnibus facientes sicut fecit Adam & omnes generationes eius vtebantur enim & ipsi corde maligno. * Et tradidisti ciuitatem tuam in manibus inimicorum tuorum. * Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion? * Factum est cum venissem huc, & vidissem impietates, quarum non est numerus: & delinquentes multos vidit anima mea hoc tricesimo anno, & excessit cor meum: * quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impiis agentibus, & perdidisti populum tuum, & conseruasti inimicos tuos, & non significasti. * Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hæc. Numquid meliora facit Babylon quam Sion? * aut alia gens cognouit te præter Israel? aut quæ tribus ceciderunt testamentis suis, sicut Iacob? * Quorum merces non comparuit, neque labor fructificauit. Pertransiens enim pertransui in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum. * Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in sæculo: & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel. * Aut quando non peccauerunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic obseruauit mandata tua? * Hos quidē per omnia inuenies

seruasse madata tua, gentes autē non inuenies.

CAP. IV.

Retunditur curiosi scrutatoris presumptio, adductis variis similitudinibus.

Et respondit ad me angelus, qui missus est ad me, cui nomen Uriel, * & dixit mihi, A Excedens excessit cor tuum in sæculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altissimi. * Et dixi: Ita Domine meus. Et respondit mihi, & dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi, & tres similitudines proponere coram te. * de quibus mihi si renunciaueris vnam ex his, & ego tibi demonstrabo viam, quam desideras videre, & docebo te, vnde sit cor malignum. * Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi statum venti, aut reuoca mihi diem quæ præterit. * Et respondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, vt me interroges de his? * Et dixit ad me: Si essem interrogans te, dicens: Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quantæ venæ sunt in principio abyssi, aut quantæ venæ sunt super firmamentum, aut qui sunt exitus paradisi: * diceres mihi fortassis, in abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in cœlum vniquam ascendi. * nunc autem non interrogaui te, nisi deigne, & vento, & die, per quem transisti, & a quibus separari non potes: & non respondisti mihi de eis. * Et dixit mihi: Tu quæ tuas sunt tecum coadulescentia, non potes cognoscere: * & quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam, & iam exterius corrupto sæculo intelligere corruptionem euidentem in facie mea? * Et dixi illi: melius erat nos non esse, quam adhuc viuentes viuere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re. * Et respondit ad me, & dixit: Proficiscens profectus sum ad siluam Ignorum campi, & cogitauerunt cogitationem. * & dixerunt: Venire & eamus, & faciamus ad mare bellum, vt recedat coram nobis, & faciamus nobis alias siluas. * Et similiter fluctus maris & ipsi cogitauerunt cogitationem, & dixerunt: Venire & ascendentes, debellemus siluas campi, vt & ibi consummemus nobis metuis aliam regionem. * Et factus est cogitatus siluæ in vanum: venit enim ignis, & consumpsit eam. * Similiter & cogitatus fluctuum maris: sterit enim arena, & prohibuit eos. * Si enim esses iudex horum, quem inciperes iustificare, aut quem condemnare? * Et respondi, & dixi: Vtique vanam cogitationem cogitauerunt, terra enim data est siluæ, & mari locus portæ fluctus suos. * Et respondit ad me, & dixit: Bene tu iudicasti, & quare non iudicasti tibi me ipsi? * Quemadmodum enim terra siluæ data est, & mare fluctibus suis: sic qui super terram

inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solum modo possunt: & qui super cælos, quæ super altitudinem cælorum. * Et respondi, & dixi: Deprecor te Domine, ut mihi detur sensus intelligendi: * non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertransiunt per nos quotidie. propter quid Israeli datus in opprobrium gentibus: quem dilexisti populum datus est tribubus impiis, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est, & dispositiones scriptæ nusquam sunt: * pertransiimus de sæculo, ut locustæ, vita nostra stupor & pauor, & nec digni sumus misericordiam consequi. * Sed quid faciet nomini suo quod inuocatum est super nos: & de his interrogaui. * Et respondit ad me, & dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam festinans festinat sæculum pertransire, * & non capit portare quæ in futuris temporibus iustis repromissa sunt: quoniam plenum iniustitia est sæculum hoc & infirmitatibus. * De quibus autem interrogas, dicam: seminaturn enim est malum, & necdum venit destructio ipsius: * Si ergo non inuersum fuerit quod seminatum est, & discesserit locus ubi seminatum est bonum. * Quoniam gramen seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generauit vsque nunc & generat vsque cum veniat arca: * Astima autem apud te gramen mali seminis, quantum fructum impietatis generauit: * quando secata fuerint spicæ, quarum non est numerus, quam magnam arcam incipient facere? * Et respondi, & dixi: Quomodo, & quando hæc? Quare modici & mali anni nostri? * Et respondit ad me, & dixit mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum, nam excessus tuus multus. * Nonne de his interrogauerunt animæ iustorum in promptuariis suis, dicentes, Vsquequo spero sic? & quando veniet fructus aræ mercedis nostræ? * Et respondit ad ea Ieremiel archangelus, & dixit: Quando impletus fuerit numerus seminum in vobis, quoniam in statera ponderauit sæculum, * & mensura mensurauit tempora, & numero numerauit tempora, & non commouit nec excitauit vsque dum impleatur prædicta mensura. * Et respondi, & dixi: O dominator Domine, sed & nos omnes pleni sumus impietate. * Et ne forte propter nos non impleantur iustorum aræ, propter peccata inhabitantium super terram. * Et respondit ad me, & dixit: Vade, & interroga prænantem, si quando impleuerit nouem menses suos, adhuc poterit matrix eius retinere partum in semetipsa: * Et dixi, Non potest Domine. Et dixit ad me, In inferno promptuaria animarum matrix assimilata

sunt. * Quemadmodum enim illa festinat quæ parit effugere necessitatem partus: sic & hæc festinat reddere ea quæ commedata sunt. * Ab initio tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis videre. * Et respondi, & dixi: Si inueni gratiam ante oculos tuos, & si possibile est, & si idoneus sum, * demonstra mihi, si plusquam præteritum sit habet venire, aut plura pertransierunt supra quam futurum est. * Quid pertransiuit, scio: quid autem futurum sit, ignoro. * Et dixit ad me: Sta super dexteram partem, & demonstrabo tibi interpretationem similitudinis. * Et steti, & vidi: & ecce fornax ardens transiit coram me, & tactum est, cum transiret flamma, vidi, & ecce superauit fumus. * Post hæc transiit coram me nubes plena aquæ, & immisit pluuiam imperu multam: & cum transisset impetus pluuiæ, superauerunt in ea guttæ. * Et dixit ad me: Cogita tibi: sicut crescit pluuiam amplius quam guttæ, & ignis quam fumus: sic superabundauit quæ transiuit mensura. Superauerunt autem guttæ, & fumus: * & orauit, & dixi, Putas viuere vsque in diebus illis? vel quid erit in diebus illis? * Respondit ad me, & dixit, De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAP. V.

Varia signa de futuris rebus Esdra per angelum ostenduntur pro captiuorum spe ac consolatione.

DE signis autem: ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui inhabitant terram in censu multo: & abscondetur veritatis via, & sterilis erit a fide regio: * & multiplicabitur iniustitia super hanc quam ipse tu vides, & super quam audisti olim: * & erit imposito vestigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt eam desertam. * Si autem tibi dederit Altissimus viuere, videbis post tertiam tubam, & relucebit subito sol noctu, & luna ter in die, * & de ligno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem suam, & populi commouebuntur. * & regnabit, quem non sperant qui inhabitant super terram, & volatilia commigationem facient: * & mare Sodomiticum pisces reijciet, & dabit vocem noctu, quam non nouerant multi: omnes autem audient vocem eius, * & chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & bestię agrestes transigrabunt, & mulieres menstruatae parient monstra, * & in dulcibus aquis salis inuenientur, & amici omnes semetipsos expugnabunt: & abscondetur tunc sensus, & intellectus separabitur in promptuarium suum: * & quæretur a multis, & non inuenietur: & multiplicabitur

iniustitia, & incontinentia super terram. * Et interrogabit regio proximam suam, & dicet, Nam quid per te pertransiit iustitia iustum faciens? Et hoc negabit. * Et erit in illo tempore, & sperabunt homines, & non impetrabunt: laborabunt, & non dirigentur via eorum. * Hæc signa dicere tibi permissum est mihi: & si oraueris ite ium & ploraueris, sicut & nunc, & ieiunaueris septem diebus, audies iterato horum maiora. * Et euigilaui, & corpus meum horruit valde: & anima mea laborauit, ut deficeret: * & tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortauit me, & statuit me super pedes. * Et factum est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi, Vbi eras? & quare vultus tuus tristis? * An nescis, quoniam tibi creditus est Israel in regione transmigrationis eorum? * Exurge ergo, & gusta panem, & non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus luporum malignorum. * Et dixit ei, Vade a. n. e. & non appropies ad me. Et audiuit, ut dixi: & recessit a me. * Et ego ieiunavi diebus septem ululans & plorans, sicut mihi mandauit Vtiel Angelus. * Et factum est post dies septem, & iterum cogitationes cordis mei molestæ erant mihi valde, * & resumpsit anima mea spiritum intellectus: & iterum coepi loqui coram Altissimo sermones. * & dixi, Dominator Domine, ex omni silua terræ, & omnibus arboribus eius, elegisti vineam vnicam: * & ex omni terra orbis, elegisti tibi foueam vnam: & ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium vnum: * & ex omnibus abyssi maris replesti tibi riuum vnum: & ex omnibus ædificasti ciuitatibus, sanctificasti tibi metipsi Sion: * & ex omnibus creatis vocalibus, nominasti tibi columbam vnam: & ex omnibus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi ouem vnam: * & ex omnibus multiplicatis populis, acquisiisti tibi populum vnum: & ab omnibus probatam legem, donasti huic quem desiderasti populo. * Et nunc Domine, ut quid tradidisti vnum pluribus? Et præparasti super vnam radicem alias, & disperdidisti vnicum tuum in multis: & conculcauerunt eum, qui contradicebant sponsonibus tuis, quique tuis testamentis non credebant. * Et si odians odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari. * Et factum est, cum locutus essem sermones, & missus est angelus ad me, qui ante venerat ad me præterita nocte, * & dixit mihi, Audi me, & instrua me: & intende mihi, & adiciam coram te. * Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessu mentis factus es pro Israel: an plus dilexisti eum, quam qui eum fecit? * Et dixi ad eum, Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem ho-

ram, quærentem apprehendere semitam Altissimi, & inuestigare partem iudicii eius. * Et dixit ad me Non potes. Et dixisti, Quare Domine? ad quid nascebar, aut quare non fiebat matris matris meæ mihi sepulchrum, ut non viderem laborem Iacob, & defatigationem generis Israel? * Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum venerant, & collige mihi dispersas guttas, & reuirda mihi aridos flores, * & aperi mihi clausa promptuaria, & produc mihi inclusos in eis flatus; demonstra mihi vocis imaginem: & tunc ostendā tibi laborem quem rogas videre. * Et dixi, Dominator Domine, quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cum hominibus habitationem non habet? * Ego autem insipiens: & quomodo potero dicere de his de quibus me interrogasti? * Et dixit ad me, Quomodo non potes facere vnum de his quæ dicta sunt: sic non poteris inuenire iudicium meum, aut in fine charitatem quam populo promisi. * Et dixi, Sed ecce Domine tu propes his qui in finem sunt: & quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos? * Et dixit ad me, Co: onæ assimilabo iudicium meum. Sicut non nouissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas. * Et respondi, & dixi, Nec poteris facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnum, ut celerius iudicium tuum ostendas? * Et respondit ad me, & dixit, Non potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere sæculum eos qui in eo creandi sunt in vnum. * Et dixi, Quo modo dixisti seruo tuo, quoniam viuificas viuificasti te creaturam in vnum, & sustinebat creatura, poterit & nunc portare præsentem in vnum. * Et dixit ad me, Interroga matricem mulieris, & dices ad eam Et si paris, quare per tempus? Rogo ergo eam, ut det decem in vnum. * Et dixi, Non utique poterit: sed secundum tempus. * Et dixit ad me, & ego dedi matricem terræ his qui seminati sunt super eam per tempus. * Quem admodum enim infans non parit ea, quæ secundum sunt: sic ego disposui à me creatum sæculum. * Et interrogaui, & dixi, Cum iam dederis mihi viam, loquar coram te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc iuuenis est: nam senectuti appropinquat. * Et respondit ad me, & dixit, Interroga eam quæ parit, & dicet tibi. * Dices enim ei, Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te, sed minores statura? * Et dicet tibi & ipsa, Alij sunt qui in iuuentute virtutis nati sunt: & alij qui sub tempore senectutis deficiente matre sunt nati. * Considera ergo & tu quoniam minori statura estis præ his qui ante vos: * & qui post vos, minori quam vos, quasi iam senescentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis prætercunt. Et dixi, Rogo Domine, si inueni gra-

tiam ante oculos tuos, demonstra seruo tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAP. VI.

Deus omnia nouit antequam fiant, & omnia creauit propter hominem, omniumque fines considerat.

ET dixit ad me, Initio terreni orbis & antequam starent exitus sæculi, & antequam spirarent conuentiones ventorum, & antequam sonarent voces tonitruum, & antequam splenderent nitores coruscationum, & antequam confirmarentur fundamenta paradisi, & antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur motæ virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militiæ angelorum, & antequam extollerentur altitudines aeris, & antequam nominarentur mensuræ firmamentorum, & antequam æstuant camini in Sion, & antequam inuestigarentur præsentis anni, & antequam ab alienarentur eorum qui nunc peccant ad inuentiones, & consignati essent qui fidem thesaurizauerunt: tunc cogitavi, & facta sunt per me solum, & non per alium: & finis per me, & non per alium. * Et respondi, & dixi, Quæ erit preparatio temporum? aut quando prioris finis, & sequentis initium? Et dixit ad me, Ab Abraham vsque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Iacob & Esau, manus Iacob tenebat ab initio calcaneum Esau: finis enim huius sæculi Esau, & principium sequentis Iacob. * Homini manus inter calcaneum & manum. Aliud noli querere Esdra. * Et respondi, & dixi, O dominator Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, * oro vt demonstres seruo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti nocte præcedenti. * Et respondit, & dixit ad me, Surge super pedes tuos, & audi vocem plenissimam sonitus. * Erit sicut commotio, nec commouebitur locus, in quo stes super eum. * Ideo cum loquitur, tu non expaueas, quoniam de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur, * quoniam de ipsis sermo tremiscit & commouetur, scit enim quoniam finem eorum oportet commutari. * Et factum est, cum audissem, surrexi super pedes meos, & audiui: & ecce vox loquens, & sonus eius sicut sonus aquarum multarum, & dixit, Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam, vt visitem habitantes in terra: * & quando inquirere incipiam ab eis qui iniuste nocuerunt iniustitia sua, & quando superflera fuerit humilitas Sion. * & cum supersignabitur sæculum quod incipient pertransire, hæc signa faciam, Libri aperientur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt simul, & anniculi infantes loquentur vocibus suis, &

pregnantes immaturos parient infantes trium & quatuor mensium, & viuunt, & suscitabuntur. * Et subito apparebunt seminata loca non seminata, & plena promptuaria subito inuenientur vacua: * & tuba canet cum sono, quam cum omnes audierint, subito expauescent. * Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos vt inimici, & expauescet terra cum his: & venæ fontium stabunt, & non decurrunt in horis tribus: * & erit, omnis qui derelictus fuerit ex omni bus istis de quibus prædixi tibi, ipse saluabitur, & videbit salutare meum, & finem sæculi vestri. * Et videbunt qui recepti sunt homines, qui mortem non gustauerunt à natiuitate sua, & mutabitur cor inhabitantium, & conuertetur in sensum alium. * Delebitur enim malum, & extinguetur dolus. * Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu fuit diebus tantis. * Et factum est cum loqueretur mihi, & ecce paulatim intuebar super eum ante quem stabam, & dixit ad me hæc, Veni tibi ostendere tempus venturæ noctis. * Si ergo iterum rogaueris, & iterum ieiunaueris septem diebus, iterum tibi renuntiabo horum maiora per diem quam audiui. * Audita est enim vox tua apud Altissimum. Vidit enim fortis directionem tuam, & prouidit pudicitiam, quam à iuuentute tua habuisti: & propter hoc misit me demonstrare tibi hæc cuncta & dicere tibi, Confide, & noli timere, & noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana & non properes à nouissimis temporibus. * Et factum est post hæc, & sicut iterum: & similiter ieiunavi septem diebus, vt suppleam tres hebdomadas, quæ distæ sunt mihi. * Et factum est in octaua nocte, & cor meum turbabatur iteratim in me, & cepi loqui coram Altissimo. * Inflammabatur enim spiritus meus valde & anima mea anxibatur. * Et dixi, O Domine, loquens locutus es ab initio creaturæ, in primo die dicens, Fiat cælum & terra: & tuum verbum opus perfectum. * Et erat tunc spiritus, & tenebræ circumferebantur, & silentium, sonus vocis hominis nondum erat abs te. * Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appareret opus tuum. * Et die secundo creasti spiritum firmamenti, & imperastis ei vt diuideret & diuisionem faceret inter aquas, vt pars quædam sursum recederet, pars verò deorsum maneret. * Et tertia die imperastis aquis congregari in septima parte terræ; lex verò partes sicasti & conseruasti, vt ex his sint coram te ministrantia seminata à Deo, & culta. * Verbum enim tuum processit, & opus statim fiebat. * Prociis enim subito fructus multitudinis immensus, & concupiscentiæ gustus multiformes, & flores coloris immutabili, & odores odoramenti inuesti-

gabilis; & die tertia hæc facta sunt. * Quarta autem die imperasti fieri solis splendorem, lunę lumen, stellarum dispositionem: * & imperasti eis, vt deseruierēt futuro plasmato homini. * Quinto autē die dixisti septimę parti, vbi erat aqua congregata, vt procrearet animalia, & volatilia, & pisces: & ita fiebat. * animalia mura, & sine anima, qđ Deī nutu iuebatur, animalia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua nationes enarrent. * Et tunc conseruasti duas animas: nomen vni vocasti Henoch, & nomen secundę vocasti Leuiathā, * & separasti ea ab alterutro. Nō enim poterat septima pars, vbi erat aqua congregata, capere ea. * Et dedisti Henoch vnam partem, quę siccata est tertio die, vt habitet in ea vbi sunt montes mille. * Leuiathan autem dedisti septimam partem humidam, & seruasti eam, vt fiat in deuorationem quib. vis, & quando vis. * Sexto autem die imperasti terrę, vt crearet coram te iumenta, & bestias, & reptilia: * & super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis quę fecisti, & ex eo educimur nos omnes, quemq; elegisti populum. * Hæc autem omnia dixi corā te Domine, quia propter nos creasti sæculum. * Residuas autem gentes ab Adam natas dixisti eas nil esse, & quoniam saliuę assimilata sunt, & quasi stillicidium de vase similasti abundantiam eorum. * Et nunc Domine, ecce istę gentes quę in nihilum deputatę sunt, cœperunt dominari nostri, & deuorare: * nos autem populus tuus, quem vocasti primogenitum vniuentium æmulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum: * & si propter nos creatum est sæculum, quare nō hereditatem possidemus cum sæculo? Vsq̃ue quo hæc?

CAP. VII.

Absque tribulationib. non peruenitur ad immortalem vitam: & hunc quidem profunt orationes iustorum, post extremum autem iudicium nihil immutabitur. variis vitis subsiciunt se homines, sed Dominus est misericors.

ET factum est, cū venissem loqui verba hæc, missus est ad me Angelus qui missus fuerat ad me primis noctib. * & dixit ad me, Surge Eldra, & audi sermones quos veni loqui ad te. * Et dixi, Loquere Deus meus, Et dixit ad me, Mare positum est in spatioſo loco, vt esset altum & immensum: * erit autem ei introitus in angusto loco positus, vt esset similis fluminibus. * Quis enim volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel dominari ei? si nō transferit angustum, in latitudinē quomodo poterit? * Item aliud, Ciuitas est ædificata, & posita in loco campestri: est autem plena omnium bonorum. * Introitus eius an-

gustus & in præcipiti positus, vt esset a dextris quidem ignis, a sinistris aqua alta: * semita autē est vna sola inter eos posita, hoc est, inter ignem & aquam, vt nō capiat semita, nisi solummodō vestigium hominis. * Si autem dabitur ciuitas homini in hereditatem, si numquā antepositum periculum pertransierit, quomodo accipiet hereditatem suam? * Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est & Israel pars. * Propter eos enim feci sæculum, & quando transgressus est Adam cōstitutiones meas, iudicatum est quod factum est. * Et facti sunt introitus huius sæculi angusti, & dolentes, & laboriosi: pauci autem & mali, & periculorum pleni: & labore magnopere fulti. * nam maioris sæculi introitus spatioſi & securi, & facientes immortalitatis fructum. * Si ergo ingredienti non fuerint ingressi qui viuunt, angusta & vana hæc: nō poterunt recipere quę sunt reposita. * Nūc ergo quare tu conturbaris, cū sis corruptibilis? & quid moueris tu, cū sis mortalis? * Et quare non accepisti in corde tuo quod est in futurum, sed quod in præſenti? * Respondi & dixi, Dominator Domine, ecce disposuisti lege tua, quoniam iusti hereditabunt hæc, impij autem peribunt. * Iusti autem ferent angusta, sperantes spatioſa, qui enim impij gesserunt, & angusta passi sunt, & spatioſa nō videbunt. * Et dixit ad me, Non est iudex super Deum, neq; intelligens super Altissimum. * Pereunt enim multi præſentes, quia negligitur quę anteposita est Deī lex. * Mandans enim mandauit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viuerent, & quid obseruantes non punirentur. * Hi autem non sunt persuasi, & contradixerunt ei, & constituerunt sibi cogitamen vanitatis, * & proposuerunt sibi circumuentiones delictorum, & superdixerunt Altissimum non esse, & vias eius non cognouerunt, * & legē eius spreuerunt, & spositiones eius abnegauerunt, & in legitimis eius fidem non habuerunt, & opera eius non perfecerunt. * propter hoc Eldra vacua vacuis, & plena plenis. * Ecce tempus veniet, & erit quando venient signa quę prædixi tibi, & apparebit spōsa, & appareſcens ostenderetur quę nunc subducitur terra: * & omnis qui liberatus est de prædictis malis, ipse videbit mirabilia mea. * Reuelabitur enim filius meus Iesus cum his qui cum eo sunt, & iucundabuntur qui relictī sunt in annis quadringentis. * Et erit post annos hos, & morietur filius meus CHRIS TVS, & omnes qui spiramentum habent homines, * & conuertetur sæculum in antiquum silentium dieb. septem, sicut in priorib. iudiciis, ita vt nemo derelinquatur. * Et erit post dies septem, & excitabitur quod

nondum vigilat sæculum & morietur corruptum: * terra reddet quæ in ea dormiunt, & pulvis qui in eo silentio habitant, & promptuaria reddent, quæ eis commendatæ sunt animæ. * Et reuelabitur Altissimus super sedem iudicij, & pertransibunt miseriæ, & longanimitas congregabitur. * Iudicium autem remanebit, veritas stabit, & fides cõualefcet, * & opus subsequetur, & merces ostendetur, & iustitiæ vigilabunt, & iniustitiæ non dominabuntur. * Et dixi, Primus Abraham propter Sodomitas orauit, & Moyses pro patribus qui in deserto peccauerunt, * & qui post eum pro Israel in diebus Achaz & Samuelis, * David pro confectione, & Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem. * Et Elias pro his qui pluuiam acceperunt, & pro mortuo vt viueret, * & Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, & multi pro multis. * Si ergo modo quādo corruptibile increuit, & iniustitia multiplicata est, & orauerunt iusti pro impiis: quare & nunc sic non erit? * Et respondi ad me, & dixi, Præfens sæculum non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc orauerit pro inualidis. * Dies enim iudicij erit finis temporis huius, & initium temporis future immortalitatis, in quo transiit corruptela. * soluta est intemperatā, abscissa est incredulitas: creuit autem iustitia, orta est veritas. * tunc enim nemo poterit saluare eum qui periit, neq; demergere qui vicit. Et respondi, & dixi, Hic est sermo meus primus & nouissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel eum iam dedisset, coercere eum vt non peccaret. * Quid prodest hominibus, in præfenti viuere in tristitia, & mortuos sperare punitionem? * O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti, non est factus folius tuus casus, sed & noster qui ex te aduenimus. * Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tps; nos autem mortalia opera egimus? * Et quoniam prædicta est nobis perennis spes, nos verò pessimi vani facti sumus. * Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis & securitatis: nos verò male conuersati sumus. * Et quoniam reposita est gloria Altissimi, protegere eos qui tardè conuersati sunt: nos autè pessimis viis ambulauimus. * Et quoniam ostendetur paradysus, cuius fructus incorruptè perseuerat, in quo est securitas & medela: nos verò non ingrediemur, in ingratīs enim locis conuersati sumus. * Et quoniam super stellas fulgebunt facies eorū qui abstinentiam habuerunt: nostræ autem facies super tenebras nigra. * non enim cogitauimus viuentes quando iniquitatem faciebamus, quod incipimus post mortem pati. * Et respondit, & dixi: Hoc

cogitamentū certaminis quod cecidit qui super terram natus est homo, * vt si victus fuerit, patiar quod dixisti, si autem vicerit, recipiet quod dico: * quoniam hæc est vita quam Moyses dixit cum viueret, ad populum, dicens: Elige tibi vitam, vt viuas. * Nō crediderūt autem ei, sed hæc post eum prophetis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos. * quoniam non esset tristitia in perditionem eorum, sicut futurum est gaudium super eos, quibus permissa est salus. * Et respondi, & dixi: Scio Domine quoniam vocatus est Altissimus in misericors in eo, quod miseretur his qui nondum in sæculo aduenerunt, * & quod miseretur illis qui conuersionem faciunt in lege eius: * & longanimis est, quoniam longanimitatem præstat his qui peccauerunt quasi suis operibus: * & munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentiis: * & multæ misericordias, quoniam multiplicat magis misericordias his qui præfentes sunt, & qui perierunt, & qui futuri sunt. * Si enim non multiplicauerit misericordias suas, non viuificabitur sæculum cum his qui inhereditabunt in eo. * Et donat: quoniam si non donauerit de bonitate sua, vt alleuentur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus, non poterit decies millefima pars viuificari hominum. * Et iudex si nō ignouerit his qui curati sunt verbo eius, & deleuerit multitudinem contentionum: non fortassis dereliquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

CAP. VIII.

Deus in hoc seculo misericors agnoscitur propter peccatores, plurimi tamen damnantur, at iustis premia sunt reposita.

ET respondi ad me, & dixi: Hoc sæculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos. * Dicam autem corā te similitudinem Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi: quoniam dabit terram multam magis vnde fiat fructile, paruū autem puluerem vnde aurum fit: sic & actus presentis sæculi. * Multi quidem creati sunt, pauci autem saluabuntur. * Et respondi, & dixi: Absorbe ergo anima sensum, & deuota quod sapit. * conuenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodo viuere. * O Domine, si non permittes seruo tuo, vt oremus coram te, & des nobis semen cordi, & sensui culturam, vnde fructus fiat, vnde viuere possit omnis corruptus, qui portabit locū hominis: * Solus enim es, & vna plasmati nos sumus manuū tuarum, sicut locutus es: & quomodo nunc in matrice plasmati est corpus, & præstas mēbra: conseruatur in igne & aqua

tua creatio: & nouem mēſibus patitur tua
 plasmatio tuam creaturam quæ in ea creata
 eſt. * ipſum autem q̄ ſeruat, & quod ſeruatur,
 vtraq; ſeruabuntur: ſeruaturq; quandoq; ite-
 rum reddit matrix, quæ in ea creauerunt. * Im-
 peraſti enim ex ipſis membris, hoc eſt ma-
 millis præbere lac fructui mamillarum, * vt
 nutriatur id quod plasmatum eſt vſq; in tem-
 pus aliquod, & poſtea diſponens eum tua
 miſericordiæ. * Enutriſti eum tua iuſtitia, &
 erudiſti eū in lege tua, & corripuiſti eum tuo
 intellectu: * & mortificabis eum, vt tuā crea-
 turam: & viuificabis eum, vt opus tuum. * Si
 ergo perdidideris eum qui tantis laborib; pla-
 ſmat* eſt: tuo iuſſu facile eſt ordinari, vt & id
 q̄ ſicbat ſeruaretur. * Et nunc Domine dicā.
 de omni homine tu magis ſcis: de populo
 autem tuo, ob quem doleo: * & de heredita-
 te tua, propter quam lugeo: & propter Iſrael,
 propter quem triſtis ſum: & de Iacob, ppter
 quem doleo: * ideo incipiam orare coram te
 pro me, & pro eis; quoniam video lapſus no-
 ſtros qui inhabitabamus terram. * Sed audiui
 celeritatem iudicis qui futur* eſt. * Ideo audi
 vocem meam & intellige ſermonem meum,
 & loquar coram te. * Initium verborū Eſdræ
 priusq; aſſumeretur, & dixi: Domine, qui in-
 habitas ſeculū, cuius oculi eleuati in ſuper-
 na & ære: * & cuius thronus inæſtimabilis, &
 gloria incōprehenſibilis: cui aſtat exercitus
 angelorum cum tremore, * quorum ſeruatio
 in vento & igni cōuertitur: cuius verbum ve-
 ram, & dicta perſeuerantia: * cuius iuſſu for-
 tis, & diſpoſitio terribilis: cuius aſpectus are-
 facit abyſſos, & indignatio tabeſcere facit
 mōtes, & veritas teſtificatur: * exaudi oratio-
 nem ſerui tui, & auriſ. percipe precationem
 figmenti tui. * Dum. n. viuo loquar: & dum ſa-
 pio, rēſpōdebo: * nec reſpicias populi tui de-
 dicta, ſed qui tibi in veritate ſeruiunt. * Nec
 intendas impia gentium ſtudia, ſed qui tua
 teſtimonia cum dolorib; cuſtodierunt. * Nec
 cogites qui in conſpectu tuo volūte cōuerſati
 ſunt, ſed memorare qui ex voluntate tua ti-
 morem cognouerunt. * Neq; volueris p̄dere,
 qui pecudum mores habuerunt: ſed reſpicias
 eos qui legem tuam ſplendide docuerunt.
 * Nec indigneris eis qui beſtiis peiores iudi-
 cati ſunt: ſed diligas eos qui ſemp in tua iu-
 ſtitia conſidunt, & gloria. * Quoniam nos &
 patres noſtri talib; morbis languemus: tu au-
 tem ppter nos peccatores miſericors voca-
 beris. * Si. n. deſideraueris vt noſtri miſerear-
 ris, tunc miſericors vocaberis: nobis autem
 nō habentib; opera iuſtitia: * Iuſti enim, qui
 bus ſunt opera multa reſpoſita, ex p̄priis ope-
 rib; recipient mercedem. * Quid eſt. n. homo
 vt ei indigneris: aut genus corruptibile, vt

35 ita amatus ſis de ipſo? In veritate enim, ne-
 mo de genitris eſt, qui non impiè geſſit; & de
 36 conſentientibus, qui non deliquit. * In hoc e-
 nim annuntiabitur iuſtitia tua, & bonitas
 tua Domine, cum miſertus fueris eis qui non
 37 habent ſubſtantiam bonorum operum. * Et
 reſpondit ad me, & dixit: Rectè locutus es a-
 38 liqua, & iuxta ſermones tuos, ſic & fiet.
 * quoniam non verè cogitabo ſuper plasma
 eorum qui peccauerunt ante mortem, ante
 39 iudicium, ante perditionem; * ſed iucunda-
 bor ſuper iuſtorum ſigmentum, & memora-
 bor peregrinationis quoque, & ſaluationis,
 40 & mercedis receptionis. * Quomodo ergo
 41 locutus ſum, ſic & eſt. * Sicut enim agricola
 ſerit ſuper terram ſemina multa, & planta-
 tiones multitudinis plantat; ſed non in tem-
 pore omnia quæ ſeminata ſunt, ſaluantur,
 ſed nec omnia quæ plantata ſunt, radicabū-
 ſic & qui in ſæculo ſeminati ſunt, non omnes
 42 ſaluabuntur. * & reſpondi, & dixi: Si inueni
 43 gratiam, loquar. * Quomodo ſemen agrico-
 læ ſi non aſcenderit aut non acceperit plu-
 uiam tuam in tempore, aut ſi corruptū fuerit
 44 multitudine pluuiæ. * ſic perit: & ſimiliter ho-
 mo qui manibus tuis plasmatus eſt, & tu ei i-
 mago nominatus: quoniam ſimilatus es ei
 ppter omnia plasmatiſti, & ſimilaſti ſemini a-
 45 gricolæ. * Non irasceris ſuper nos, ſed parce
 populo tuo, & miſerere hereditati tuæ. Tu
 46 autem creaturæ tuæ miſereriſ. * Et reſpon-
 dit ad me, & dixit: Quæ ſunt præſentia præ-
 47 ſentibus, & quæ futura futuris. * Multum e-
 nim tibi reſtat, vt poſſis diligere meam crea-
 turam ſuper me: tibi autem frequenter & ipſi
 48 proximaui, in iuſtis autem nunquam. * Sed
 49 & in hoc mirabilis eſt corā Altiffimo, * quo-
 niam humiliatiſti te ſicut decet te: & non iu-
 dicaſti te, vt inter iuſtos plurimum gloriſice-
 50 riſ. * Propter quod miſeriæ multæ, & miſera-
 biles efficiuntur eis qui habitant ſæculum in
 nouiſſimis: quia in multa ſuperbia ambula-
 51 uerunt. * Tu autem pro te intellige & de ſi-
 52 milibus tuis inquire gloriā. * Vobis enim
 apertus eſt paradīſus, plantata eſt arbor vite,
 pparatum eſt futurū tempus, pparata eſt
 53 abundantia, ædificata eſt ciuitas, p̄bata eſt
 requies, perfecta eſt bonitas & p̄fecta ſapientia.
 * Radix mali ſignata eſt a vobis: inſirmitas,
 54 & tinea a vobis abſoſa eſt & in infernum
 fugit corruptio in obliuione. * Tranſierunt
 dolores, & oſtenſus eſt in fine theſaurus im-
 55 mortalitatis. * Noli ergo adicere inquirendo
 56 de multitudine eorum qui pereunt. * Nam
 & ipſi accipientes libertatem, ſp̄rauerunt Al-
 tiſſimum, & legem eius cōtemplerunt, & vias
 57 eius dereliquerunt. * Adhuc autem iuſtos e-
 58 ius conculcauerunt, * & dixerunt in corde

suo non esse Deum: & quidem scientes quoniam moriuntur. * Sicut enim vos suscipiuntur quæ prædicta sunt: sic eos sitis, & cruciatus, quæ præparata sunt, non enim voluit hominem disperdi. * Sed & ipsi qui creati sunt, co- inquinauerunt nomen ei? qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui præparauit eis vitam: * Quapropter iudicium meum modo appropinquat. * Quæ non omnibus demonstraui, nisi tibi, & tibi similibus paucis. Et respondi, & dixi: * Ecce nunc Domine demonstraui mihi multitudinem signorum, quæ incipies facere in nouissimis: sed non demonstraui mihi quo tempore.

C A P. I X.

Iudicia Dei sicut & alia eius opera egregia, præcedent aliqua signa.

ET respondit ad me, & dixit: Metiens metite tempus in semetipso, & erit cum videris, quando transierit pars quædam signorum quæ prædicta sunt, * tunc intelliges quoniam ipsum est tempus, in quo incipiet Altissimus visitare sæculum quod ab eo factum est. * Et quædo videbitur in speculo morio locorum & populorum turbatio, * tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus a diebus qui fuerunt ante te ab initio. * Sicut enim omne quod factum est in sæculo, initium habet, pariter & consummationem, & consummatio est manifesta: * sic & Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis & virtutibus & consummationes in actu & insignis. * Et erit, omnis qui saluus factus fuerit, & qui poterit effugere per opera sua, & per fidem in qua credidistis, relinquetur de prædictis periculis, & videbit salutare meum in terra mea, & in finibus meis, quoniam sanctificauit me a sæculo. * Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in cōtemptu. * Qui enim non cognouerunt me, viuentes beneficia consecuti: * & qui fastidierunt legem meam, cum adhuc erant habentes libertatem, * & cum adhuc esset eis apertus pœnitentiæ locus, non intellexerunt sed spreuerunt: hos oportet post mortem in cruciameto cognoscere. * Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impij cruciabuntur: sed inquire quomodo iusti saluabuntur, & quorum sæculum, & propter quos sæculum, & quando. * Et respondi, & dixi: * Olim locutus sum, & nunc dico, & postea dicam: quoniam plures sunt qui pereunt, quam qui saluabuntur: * sicut multiplicatur fluctus super guttam. Et respondit ad me, & dixit: * Qualis ager, talia & semina: & quales flores, tales & fructus: & qualis operator, talis & creatura. * Quia quod seminat, talis cultura: quoniam tempus erat sæculi.

18 nunc cum essem paratus eis, his qui nunc sunt: antequam fieret sæculum, in quo habitarent: 19 & nemo mihi contradixit. * tunc enim quisque, & nunc creator in mundo hoc parato, & inesse indeficienti, & lege inuestigabili corrupti sunt mores eorum. * Et consideravi sæculum, & ecce erat periculum propter cogitationes quæ in eo aduenerunt. * Et vidi, & peperci ei valde: & seruavi mihi acinû de botro, & plantationem de tribu multa. * Pœcat ergo multitudo quæ sine causa nata est, & seruetur acinus meus, & plantatio mea: quia 23 cum multo labore perfecit. * Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios, sed non ieiunabis in eis: * Ibis in capum florum, ubi domus non est ædificata: & mæducabis solummodo de floribus campi, & carnem non gustabis, & vinum non bibes, sed solummodo flores: * Deprecare Altissimum sine intermissione, & veniam, & loquar tecum. * Et profectus sum, sicut dixit mihi, in campum qui vocatur Ardath, & sedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducaui, & facta est escæ earum mihi in 27 saturationem. * Et factum est post dies septem, & ego discumbebam supra fornem, & cor meum iterum turbabatur sicut antè. * Et apertum est os meum, & inchoavi dicere coram 29 Altissimo, & dixi: * O Domine, te nobis ostendens, ostensus es patribus nostris in deserto, quod non calcatur, & infructuoso, quando erant 30 exeuntes de Ægypto: & dicens dixisti: * Tu Israel audi me, & semen Iacob, intende sermonibus meis. * Ecce enim ego semino in vobis legem meam, & faciet in vobis fructum, & glorificabitur in eo per sæculum. * Nam patres nostri accipientes legem, non seruauerunt, & legitima mea non custodierunt, & factus est fructus legis non parens: nec enim poterat 33 quoniam tuus erat. * Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes, quod in eis seminatum fuerat. * Et ecce, consuetudo est, ut, cum acceperit terra semen, vel nauem mare, vel vas aliquod escam vel potum: cum fuerit exterminatum id, in quo seminatum est, vel 35 in quod missum est: * simul id quod seminatum, vel missum est, vel quæ suscepta sunt, exterminantur, & suscepta iam non manent apud nos: sed nobis sic non factum est. * Nos quidem qui legem accepimus peccantes perimus, & cor nostrum quod suscepit eam: * nam lex non perit, sed permansit in suo labore. 38 * Et cum loquerer hæc in corde meo, respexi oculis meis, & vidi mulierem in dextera parte, & ecce hæc lugebat & plorabat cum voce magna, & animo dolebat valde, & vestimenta eius discissa, & cinis super caput eius. * Cogitans, in quibus eram cogitans, & nuncius tum ad eam, & dixi ei: * Vt quid

flēs? & quid doles animo? Et dixit ad me, * Di-
mitte me Domine meus vt defleam me, & ad-
iciam dolorem: quoniam valde amaro sum
animo, & humiliata sum valde. * Et dixi ei
Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad me, * Ste-
rilis fui ego famula tua, & non peperī, habēs
maritum annis triginta. * Ego enim per sin-
gulas horas, & per singulos dies, & annos hos
triginta deprecor Altissimū nocte ac die. * Et
factum est, post triginta annos exaudiuit me
Deus ancillam tuam, & vidit humilitatem
meam, & attendit tribulationi meæ, & dedit
mihi filium: & iucundata sum super eum val-
de ego, & vir meus, & omnes ciues mei, & ho-
norificabamus valde Fortem. * Et nutriui eū
cum labore multo. * Et factum est, cum cre-
uisset, & venisset accipere vxorem, feci diem
epuli.

C A P. X.

*Per mulierem flentem rursumque resurgentem o-
stenditur figurari Ierusalem.*

ET factum est, cum introisset filius meus
in thalamo suo, cecidit, & mortuus est:
* & evertimus omnes lumina, & surrexerunt
omnes ciues mei ad consolandū me, & quie-
ui vsque in alium diem vsq; nocte. * Et factū
est, cum omnes quieuissem, vt me consolaretur,
vt quiescerem: & surrexi nocte, & fugi:
& veni, sicut vides in hoc campo: * & cogito iā
non reueri in ciuitatem, sed hic cōsistere: &
neque manducare, neque bibere, sed sine in-
termissione lugere, & ieiunare vsq; dum mori-
ar. * Et dereliqui sermones in quibus eram,
& respōdi cum iracundia ad eā, & dixi. * Stul-
ta super omnes mulieres, non vides luctum
nostrum, & quæ nobis contingunt? * Quo-
niam Sion mater nostra omni tristitia con-
tristatur, & humilitate humiliata est, & luget
validissimē. * Et nunc quoniam omnes luge-
mus, & tristes sumus: quoniam omnes con-
tristati sumus, tu autē contristaris in vno fi-
lio? * Interroga enim terrā, & dicet tibi quo-
niam hæc est, quæ debeat lugere casum tan-
torum super eam gemmantium. * Et ex ipsa
ab initio omnes nati & alij venient: & ecce,
pene omnes in perditionem ambulant, & ex-
terminiū sit multitudo eorum. * Et quis er-
go debet lugere magis, nisi hæc quæ tam ma-
gnam multitudinem perdidit, quam tu, quæ
pro vno doles? Si autem dicis mihi, * Quo-
niam non est planctus meus similis terræ: quo-
niam fructum ventris mei perdidit, quem cum
maioribus peperī, & cum doloribus genui:
* terra autē secundum viam terræ, abiitq; in
ea multitudo præsens, quo modo euenit: &
ego tibi dico, * sicut tu cū labore peperisti, sic
& terra dat fructum suū homini ab initio ei,
qui fecit: nā. * Nunc ergo retine apud te me-

ipsam dolorem tuum, & fortiter fer, qui tibi
contigerunt casus. * Si enim iustificaueris
terminū Dei, & consilium suū recipies in tē-
pore, & in talibus collaudaberis: * ingredere
ergo in ciuitatē ad virum tuū. Et dixit ad me,
* Non faciā, neq; ingrediar ciuitatē, sed hic
moriar. * Et apposui adhuc loqui ad eā, & di-
xi, * Noli facere hunc sermonē, sed consenti
persuadenti. Quot enim casus Sion? Conso-
lare propter dolorem Ierusalem. * Vides enim
quoniam sanctificatio nostra deserta effecta
est, & altare nostrū demolitum est, & templū
nostrū destructum est, & psalterium nostrū
humiliatū est, & hymnus conticuit, & exulta-
tio nostra dissoluta est, & lumen candelabri
nostri extinctū est, & arca testamenti nostri
direpta est, & sancta nostra cōaminata sunt,
& nomen, quod inuocatū est super nos, penē
prophanatū est: & liberi nostri contumeliam
passi sunt, & sacerdotes nostri succēsi sunt, &
Leuitæ nostri in captiuitatē abierunt, & vir-
gines nostræ coinquinatæ sunt, & mulieres
nostræ vim passæ sunt, & iusti nostri rapti sūt
& paruuli nostri perditī sunt, & iuuenes no-
stri seruerunt, & fortes nostri inualidi facti
sunt: * quod omnīū maius, signaculū Sion,
quoniam resignata est de gloria sua. nā & tra-
dita est in manib; eorum, qui nos oderūt. * Tu
ergo excute tuā tristitiam multam, & depo-
ne abs te multitudinē dolorum, vt tibi repro-
pitiatur Fortis, & requiē faciet tibi Altissimū,
requiētionē laborum. * Et factum est, cum
loquebar ad eā, facies eius fulgebat subito &
species, coruscus fiebat visus eius, vt essem pa-
uens valde ad eam, & cogitare, quid esset hoc
* Et ecce, subito emisit sonitum vocis magnū
timore plenum, vt cōmoueretur terra a mū-
lieris sono. & vidi: * & ecce, amplius mulier
non comparebat mihi, sed ciuitas edificaba-
tur, & locus demonstrabatur de fundamen-
tis magnis: & timui, & clamaui voce magna,
& dixi, * Vbi est Vriel Angelus, qui a princi-
pio venit ad me? quoniam ipse me fecit veni-
re in multitudine in excessu mentis huius, &
factus est finis meus in corruptionē, & oratio
mea in impropriū. * Et cum eis loquēs ego
hæc, ecce venit ad me, & vidit me. * & ecce e-
ram positus vt mortuus, & intellectus meus
alienatus erat, & tenuit dexteram meam, &
confortauit me, & statuit me super pedes
meos, & dixit mihi, * Quid tibi est? & quare
cōturbatus est intellectus tuus, & sensus cor-
dis tui? & quare conturbaris? Et dixi, * quo-
niam dereliquisti me, & ego quidē feci secun-
dum sermones tuos, & exiui in campum: &
ecce vidi, & video, quod non possum enarra-
re. Et dixit ad me, * Sta vt vir, & cōmonebo te
& dixi, * Loquere Dñe meus tu in me, nolime

derelinquere, vt non frustra moriar: * quoni-
 am vidi, quæ non sciebam, & audio, quæ non
 scio. * Aut numquid sensus meus fallitur, &
 anima mea somniat? * Nunc ergo deprecor te,
 vt demonstres seruo tuo de excessu hoc. Et re-
 spondit ad me, & dixit. * Audi me, & doceam
 te & dicam tibi, de quibus times: quoniam
 Altissimus reuelabit tibi mysteria multa. * Vi-
 dit rectam viam tuam, quoniam sine inter-
 missione contristabar pro populo tuo, & val-
 de lugebas propter Sion. * Hic ergo intellectus
 visionis, quæ tibi apparuit ante paululū. * Quā
 vidisti lugentem, inchoasti consolari eam.
 * Nunc autem iam spetiem mulieris non vi-
 des, sed apparuit tibi ciuitas ædificari: & quo-
 niam enarrabat tibi de casu filij sui, hæc abso-
 lutio est. * Hæc mulier quæm vidisti, hæc est
 Sion: & quoniam dixi tibi, quæm & nunc con-
 spicies, vt ciuitatem ædificetam. * Et quoni-
 am dixi tibi, quia sterilibus fuit triginta annis:
 propter quod erant anni scilicet triginta, quā-
 do non erat in ea adhuc oblatio oblata. * Et
 factum est post annos triginta, ædificauit Salo-
 mon ciuitatem, & obtulit oblationes: tunc
 fuit, quando peperit sterilis filium. * Et quod
 tibi dixit, quoniam nutrauit eum cum labore,
 hoc erat, habitatio in Ierusalem. * Et quoniam
 dixit tibi, quod filius meus veniens in suo tha-
 lamo mortuus esset, & contigisset ei casus, hoc
 erat, quæ facta est ruina Ierusalem. * Et ecce,
 vidisti similitudinem eius: & quoniam filium
 lugeret, inchoasti consolari eam: & de his quæ
 contingerunt, hæc erant tibi aperienda. * Et
 nunc videt Altissimus, quoniam ex animo
 contristatus es, & quoniam ex toto corde pa-
 teris pro ea, ostendit tibi claritatē gloriæ eius,
 & pulchritudinem decoris eius. * propterea
 enim dixi tibi, vt maneres in campo, vbi do-
 mus non est ædificata. * Sciebam enim ego,
 quoniam Altissimus incipiebat tibi ostendere
 hæc: * propterea dixi tibi, vt venires in agrum,
 vbi non est fundamentum ædificij. * Nec enim
 poterat opus ædificij hominis sustineri in lo-
 co, vbi incipiebatur Altissimi ciuitas ostendi.
 * Tu ergo noli timere, neque expauescat cor
 tuum: sed ingredi, & vide splendorem &
 magnitudinem ædificij, quantum capax est
 tibi visus oculorum videre: * & post hæc audi-
 es, quantum capax auditus aurium tuarum
 audire. * Tu enim beatus es præ multis, &
 vocatus es apud Altissimū sicut & pauci. * No-
 ste autem quæ in crastinū futura est manebis
 hic: * & ostendit tibi Altissimus eas visiones
 supremorum, quæ faciet Altissimus his, qui
 habitant super terrā a nouissimis diebus:
 * Et dormiui illam noctem & a-
 liam, sicut dixerat mihi.

* *

CAP. XI.

*Apparet Esdra in visione aquila principatum v-
 nuerij vsurpans.*

1 **E**T vidi somniū, & ecce ascendebat de ma-
 2 tri aquila, cui erant duodecim alæ penna-
 3 rum & capita tria. * Et vidi, & ecce expande-
 4 bat alas suas in omnem terram, & omnes ven-
 5 ti celi inflabant in eam, & colligebantur. * Et
 6 vidi, & de pennis eius nascebantur contrariæ
 7 pennæ, & ipsæ fiebant in pennaculis minutis
 8 & modicis. * Nam capita eius erant quiescen-
 9 tia, & dimidium caput erat maius aliorum ca-
 10 pitum sed ipsa quiescebat cum eis. * Et vidi, &
 11 ecce aquila volauit in pennis suis, & regnauit
 12 super terram, & super eos qui habitant in ea.
 13 * Et vidi, quoniam subiectæ erant ei omnia sub
 14 cælo, & nemo illi contradicebat, neque vnus
 15 de creatura quæ est super terram. * Et vidi, &
 16 ecce surrexit aquila supra vngues suos, & misit
 17 pennis suis, dicens. * Nolite omnes simul vi-
 18 gilare, dormite vnusquisque in loco suo, & per
 19 tempus vigilate. * Capita autem in nouissimo
 20 seruentur. * Et vidi, & ecce vox non exibat ca-
 21 pitibus eius, sed de medietate corporis eius.
 22 * Et numeravi contrarias pennas eius, & ecce
 23 ipsæ erant octo. * Et vidi, & ecce à dextera par-
 24 te surrexit vna penna, & regnauit super omnē
 25 terram. * Et factum est, cum regnaret, venit
 26 ei finis, & non apparuit locus eius: & sequens
 27 exirent, & regnabat. ipsa multum tenuit
 28 tempus. * Et factum est, cum regnaret, & venie-
 29 bat finis eius, vt non appareret sicut prior. * Et
 30 ecce, vox emissæ est illi, dicens. * Auditū, quæ
 31 tanto tempore tenuisti terrā, hæc annuncio ti-
 32 bi antequam incipias non apparere. * Nemo
 33 post te tenebit tempus tuum, sed nec dimidi-
 34 um eius. * Et leuauit se tertia, & tenuit princi-
 35 patum sicut & priores: & non apparuit & ipsa.
 36 * Et sic contingeat omnibus aliis singulatum
 37 principatum gerere, & iterum nunquam com-
 38 parere. * & vidi, & ecce in tempore sequentes
 39 pennæ erigebantur à dextera parte, vt tenerent
 40 & ipsæ principatum: & ex his erant, quæ tene-
 41 bant, sed tamen statim non comparebant.
 42 * Nam & aliquæ ex eis erigebantur, sed non
 43 tenebant principatum. * Et vidi post hæc, &
 44 ecce non compaueverunt duodecim pennæ, &
 45 duo pennacula: * & nihil supererat in corpo-
 46 re aquilæ, nisi duo capita quiescentia & sex
 47 pennacula. * Et vidi, & ecce sex pennaculis di-
 48 uisæ sunt duæ, & manserunt sub capite, quod
 49 erat ad dexterā partem. Na quattuor manserunt
 50 in loco suo. * Et vidi, & ecce sub alares cogita-
 51 bant se erigere, & tenere principatus. * Et vidi, &
 52 ecce vna crecta est, sed statim nō comparuit. * Et

secunda velocius quam priores, non compa-
ruerunt. * Et vidi, & ecce duæ quæ supraue-
runt, apud semetipsas cogitabant, & ipsæ re-
gnare. * & in eo cum cogitarent, ecce vnum
quiescentium capitum quod erat medium,
eugilabat, hoc enim erat duoram capitum
maius. * Et vidi, quoniam completa sunt duo
capita secum: * Et ecce conuersum est caput
cum his, qui cum eo erant, & comedit duas
subalares, quæ cogitabant regnare: * Hoc au-
tem caput perconterruit omnem terram, &
dominabatur in ea his, qui habitant terram
cum labore multo, & potentatum tenuit or-
bis terrarum super omnes alas, quæ fuerunt. * Et
vidi post hæc, & ecce medium caput subito
non comparuit, & hoc sicut alæ. * Supraue-
runt autem duo capita, quæ & ipsa similiter
regnauerunt super terram, & super eos qui ha-
bitant in ea. * Et vidi, & ecce deuorauit ca-
put à dextera parte illud quod à laua. * Et
audiui vocem dicentem mihi, Conspecte cō-
tra te, & cōsidera, quod vides. * Et vidi, & ec-
ce sicut leo concitatus de silua rugiens, & vi-
di, quoniam emittebat vocem hominis ad aquila-
m. Et dixit, dicens, * Audi tu, & loquar ad te
& dicet Altissimus tibi, * Nonne tu es, qui su-
perasti de quatuor animalibus, quæ feceram
regnare in sæculo meo, & vt per eos veniret
finis temporum eorum? * & quartus veniens
deuicit omnia animalia, quæ transierunt, &
potentatu tenuit sæculum cū tremore mul-
to, & omnem orbem cum labore pessimo, &
inhabitauit tot temporibus orbem terrarum
cum dolo. * Et iudicasti terram non cum ve-
ritate. * Tribulasti enim manus, & læsisti
quiescentes, & dilexisti mendaces, & destru-
xisti habitationes eorum, qui fructificabant,
& humiliasti muros eorum, qui te non no-
cuerunt. * Et ascendit contumelia tua vsque
ad Altissimum, & superbia tua ad Fortē. * Et
respexit Altissimus superba tempora, & ecce
finita sunt, & scelera eius cōpleta sunt. * Pro-
pterea nō appareas tu aquila, & alæ tuæ hor-
ribiles, & pennacula tua pessima, & capita
tua maligna, & vngues tui pessimi, & omne
corpus tuum vanum, * vti refrigeretur omnis
terra, & reuertatur liberata de tua vi, & spe-
ret iudicium & misericordiam eius, qui fecit
eam.

C A P. XII.

Ad Esdræ orationem huius visionis datur explicatio cum membris ipsius.

ET factum est, dum loqueretur leo verba
hæc ad aquilam: & vidi, * & ecce, quod su-
perauerat caput, & non comparuerunt qua-
tuor alæ illæ, quæ ad eum transierunt, & ere-
ctæ sunt, vt regnarent: & erat regnum eorum

3 exile, & tumultu plenum. * Et vidi, & ecce ipsa
non apparebant, & omne corpus aquilæ in-
cendebatur, & expauescebat terra valde, &
ego à tumultu & excessu mentis, & à magno
4 timore vigilauit, & dixi spiritui meo, * Ecce tu
præstitisti mihi hoc in eo, quod scrutaris vias
5 Altissimi. * Ecce adhuc fatigatus sum ani-
mo, & spiritu meo inualidus sum valde, &
nec modica est in me virtus à multo timore,
6 quam expaui nocte hac. * Nunc ergo orabo
Altissimum, vt me confortet vsque in finem.
7 * Et dixi, Dominator Domine, si inueni gra-
tiam ante oculos tuos, & si iustificatus sum
8 apud te præ multis, & si certè ascendit depre-
catio mea ante faciem tuam, * conforta me,
& ostende seruo tuo mihi interpretationem
& distinctionem visus horribilis huius, vt ple-
9 nissime consoleris animam meam. * Dignū
enim me habuisti ostendere mihi tempora
10 nouissima. Et dixit ad me, * Hæc est interpre-
11 ratio visionis huius. * Aquilam quam vidisti
ascendentem de mari, hoc est regnum, quod
12 visum est in visione Danieli fratri tuo. * Sed
non est illi interpretatum, quoniam ego nūc
13 tibi interpretor. * Ecce dies veniunt, & exur-
get regnum super terram, & erit timor acrior
omnium regnorum, quæ fuerunt ante eum.
14 * Regnabunt autem in ea reges duodecim,
15 vnus post vnum. * Nam secundus incipiet
regnare, & ipse tenebit amplius tempus præ
16 duodecim. * Hæc est interpretatio duodecim
17 alarum, quas vidisti. * Et quam audisti vocem
quæ locuta est, non de capitibus eius exeun-
18 tem, sed de medio corporis eius, * hæc est in-
terpretatio, quoniam post tempus regni il-
lius nascuntur contentiones non modicæ, &
periclitabitur, vt cadat: & non cadet tūc, sed
19 iterum constituetur in suum initium. * Et
quoniam vidisti subalares octo cohærentes
20 alis eius, * hæc est interpretatio: exurgent in
ipso octo reges, quorum erunt tempora le-
uia, & anni citati, & duo quidem ex ipsis pe-
21 rient. * Appropinquante autem tempore
medio, quatuor seruabuntur in tempore,
cum incipiet appropinquare tempus eius, vt
22 finiatur: duo verò in finem seruabuntur. * Et
23 quoniam vidisti tria capita quiescentia, hæc est
interpretatio: in nouissimis eius suscitabit Al-
tissimus tria regna, & reuocabit in ea multa, &
24 dominabuntur terræ, * & qui habitant in ea,
cum labore multo super omnes, qui fuerunt
ante hos, propter hoc ipsi vocati sunt capita
25 aquilæ. * Isti enim erunt, qui recapitulabunt
impietates eius, & qui perficient nouissima
26 eius. * Et quoniam vidisti caput maius
non apparens, hæc est interpretatio eius:
quoniam vnus ex eis super lectum su-
um morietur, & tamen cum tormentis

27 * Nam duo qui perseverauerint, gladius eos
 comedet. * Vnius enim gladius comedet qui
 cum eo: sed tamen hic gladio in nouissimis
 28 caderet. * Et quoniam vidisti duas subalares
 29 traicientes super caput, quod est in dextera
 parte, * hæc est interpretatio. hi sunt, quos
 30 conseruauit Altissimus in finem suum, hoc
 est regnum exile &urbationis plenū. * Sicut
 31 vidisti & leonem, quem vidisti de silua euigilantem,
 & rugientem, & loquentem ad aquilam,
 & arguentem eam, & iniusticias ipsius,
 per omnes sermones eius sicut audisti: * hic
 32 est ventus quem seruauit Altissimus in finem
 ad eos, & impietates ipsorum: & arguet illos,
 & incurrat coram ipsis disceptiones eorum.
 33 * Statuer enim eos in iudicio uiuos: & erit, cū
 arguerit eos, tunc corripiet eos. * Nam residuū
 34 populū meū liberabit cum miseria, qui saluati sunt
 super fines meos, & iudicabit eos quoadusque
 35 ueniet finis, dies iudicij de quo locutus sum tibi
 ab initio. * Hoc somniū quod vidisti, & hæc
 36 interpretationes. * Tu ergo solus dignus fuisti
 37 scire Altissimi secretum hoc. * Scribe ergo omnia ista
 in libro, quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito:
 38 * & docebis ea sapientes de populo tuo, quorum
 corda scis posse capere, & seruare secreta hæc.
 39 * Tu autem adhuc sustine hic alios dies septem,
 ut tibi ostēdatur quidquid visum fuerit
 40 Altissimo ostendere tibi. * Et profectus est à me.
 Et factum est, cū audisset omnis populus
 quoniam pertransierunt septē dies, & ego
 non fuisset reuersus in ciuitatem, & congregauit
 se omnis à minimo usque ad maximum: & venit
 ad me, & dixerunt mihi dicentes: * Quid
 41 peccauimus tibi, & quid iniuste egimus in te,
 quoniam derelinquens nos sedisti in loco hoc?
 42 * Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis,
 sicut botrus de vinea, & sicut portus, & nauis
 43 saluata à tempestate. * Aut non sufficiunt nobis
 mala quæ contingunt? * Si ergo tu nos dereliqueris,
 44 quanto nobis erat melius si essemus succensi
 & nos cum incendio Sion? * Nec enim nos
 45 sumus meliores eorum qui ibi mortui sunt.
 Et plorauerunt voce magna. Et respondi ad eos,
 & dixi: * Confide Israel, & noli tristari
 46 tu domus Iacob. * Est enim memoria vestri coram
 47 Altissimo, & Fortis non est oblitus vestri in
 48 tentatione. * Ego enim non dereliqui vos,
 neque excessi à vobis: sed veni in hunc locum
 ut deprecarer pro desolatione Sion, ut quærerem
 misericordiam pro humilitate sanctificationis
 49 vestræ. * Et nunc ite, unusquisque vestrum in domum
 suam, & ego veniam ad vos post dies istos.
 50 * Et profectus est populus, sicut dixi ei, in
 51 ciuitate: ego autem sedi in campo septem diebus, sicut

mihi mandauit: & manducabam de floribus
 solummodo agri, de herbis facta est esca mihi
 in diebus illis.

C A P. XIII.

Altero visio Esdra ostenditur cum ipsius interpretatione.

1 **E**T factum est post dies septem, & somnia-
 2 ui somnium nocte. * Et ecce de mari ventus
 3 exurgebat, ut conturbaret omnes fluctus
 eius. * Et vidi, & ecce conualefcebat ille homo
 cum millibus cœli: & ubi vultum suum
 4 vertebat ut consideraret, tremebant omnia
 quæ sub eo videbantur: & ubicumque exibat
 5 vox de ore eius, ardecebant omnes qui audiebant
 6 voces eius, sicut quiescit terra quando
 7 senserit ignem. * Et vidi post hæc, & ecce
 8 congregabatur multitudo hominum, quorum
 non erat numerus, de quatuor ventis cœli, ut
 9 debellarent hominē qui ascenderat de mari.
 10 * Et vidi, & ecce sibi metipsum sculpsit montem
 magnum, & volauit super eū. * Ego autē
 11 quæsiui videre regionem vel locum vade sculpsit
 12 esset mons, & non potui. * Et post hæc vidi,
 & ecce omnes qui congregati sunt ad eū
 13 ut expugnarent eum, timebant valde, tamen
 14 audebant pugnare. * Et ecce, ut vidit impetū
 multitudinis venientis, non leuauit manum
 15 suam, neque frama tenebat, neque aliquod vas
 16 bellicosum, nisi solummodo ut vidi, quoniam
 17 emisit de ore suo sicut statū ignis, & de labiis
 eius spiritus flammæ, & de lingua eius emittebat
 18 scintillas & tempestates, & commista sunt
 omnia simul, hic status ignis, & spiritus
 19 flammæ, & multitudo tempestatis: & cōcidit
 super multitudinē in impetu, quæ præparata
 20 erat pugnare, & succendit omnes, ut subito
 nihil videretur de innumerabili multitudine
 nisi solummodo puluis, & fumi odor: & vidi,
 21 & extimui. * Et post hæc vidi ipsum hominē
 22 descendente de monte, & vocantē ad se multitudinem
 23 aliam pacificam, & accedebat ad eū
 24 vultus hominum multorum, quorumdam
 gaudentium, quorumdam tristatium: aliqui
 25 verò alligati, aliqui adducētes ex eis qui
 26 offerebantur, & agrotauit à multitudine paucis,
 & expergefactus sum, & dixi: * Tu ab initio
 27 demonstrasti seruo tuo miracula hæc, & dignū
 28 me habuisti ut susceperes deprecationē meam:
 29 * & nunc demonstra mihi adhuc interpretationem
 30 somnij huius. * Sicut enim existimo in sensu meo,
 31 vix qui derelicti fuerunt in diebus illis: & multo
 32 plus vix his qui non sunt derelicti. * Qui enim
 33 non sunt derelicti, tristes erant. * Intellego nunc
 34 quæ sunt reposita in nouissimis diebus, & occurrēt
 35 eis, sed & his qui derelicti sunt. * Propter hoc
 36 uenerunt enim in pericula magna, & necessitates
 37 multas, sicut ostendunt somnia hæc. * At-

tamen

tamen facilius est periclitante venire in huc,
quam pertransire, sicut nubem à sæculo, &
nunc videre quæ contingunt in nouissimo.
Et respondit ad me, & dixit: * Et visionis in-
terpretationem dicam tibi: & de quibus lo-
cutus es adaperiam tibi. * Quoniam de his
dixisti qui derelicti sunt: hæc est interpreta-
tio. * Qui aufert periculum illo tempore, hic
se custodit, qui in periculo inciderunt, hi
sunt qui habent opera & fidem ad fortissimu.
* Scito ergo quoniam magis beatificati sunt
qui derelicti, super eos qui mortui sunt. * Hæc
interpretationes visionis, quia vidisti virum
ascendentem de corde maris, * ipse est quem
conseruat Altissimus multis temporibus, qui
per semetipsum liberabit creaturam suam &
ipse disponet, qui derelicti sunt. * Et quoniam
vidisti de ore eius exire, ut spiritum, & ignem,
& tempestatem: * & quoniam non tenebat
framæam, neque vas bellicosum: corrupti enim
impetus eius multitudinem, quæ venerat ex-
pugnare eum, hæc est interpretatio. * Ecce
dies veniunt, quando incipiet Altissimus li-
berare eos qui super terram sunt: * & veniet
in excessu mentis super eos qui inhabitant
terram. * Et alij alios cogitabunt debellare,
ciuitas ciuitatem, & locus locum, & gens ad-
uersus gentem, & regnum aduersus regnum.
* Et erit, cum fient hæc, & contingent signa
quæ ante ostendi tibi: & tunc reuelabitur fi-
lius meus, quem vidisti, ut virum ascendente.
* Et erit quando audierint omnes gentes vo-
cem eius: & derelinquet vnusquisque in regio-
ne sua bellum suum, quod habent ad alteru-
trum: * & colligetur in vnum multitudo in-
numerabilis, sicut volentes venire, & expu-
gnare eum. * Ipse autem stabit super cacumē
montis Sion. * Sion autem veniet, & osten-
detur omnibus parata & ædificata, sicut vi-
disti montem sculpti sine manibus. * Ipse au-
tem Gentes, impietates eorum has quæ
tempestatim appropinquauerunt propter ma-
la cogitamenta eorum, & cruciamenta qui-
bus incipient cruciari: quæ assimilata sunt
flammæ, & perdet eos sine labore per legem
quæ igni assimilata est. * Et quoniam vidisti
eum colligentem ad se aliam multitudinem
pacificam, * hæc sunt de tribus, quæ cap-
tiue factæ sunt de terra sua in diebus Osere-
gis, quem captiuum duxit Salmanasar rex As-
tyriorum: & transtulit eos trans flumen, &
translati sunt in terram aliam. * Ipsi autē sibi
dederūt consiliū hoc, ut derelinquerent mul-
titudinem gentium, & proficiscerentur in vl-
tiorē regionem, vbi nunquam inhabitauit
genus humanum: * vel ibi obseruare legi-
tima sua, quæ non fuerat seruantes in regio-

43 ne sua. * Per introitus, & angustos flumi-
44 nis, Euphraten introjerunt. * Iecit enim eis
tūc Altissimus signa, & statuit venas fluminis
45 vsquequo transirent. * Per eam enim regio-
nem erat via ineluctatineris, anni vnus & di-
46 midij: nam regio illa vocatur Arlareth. * Tūc
inhabitauerunt ibi vsque in nouissimo tem-
pore: & nunc iterum cum cœperint venire,
47 iterum Altissimus statuet venas fluminis, ut
possint transire: propter hæc vidisti multitu-
48 dinem cum pace. * Sed & qui derelicti sunt de
populo tuo, hi sunt qui inueniuntur intra ter-
49 rinum meum. * Factum erit ergo, quando
incipiet perdere multitudinem earum, qua
collectæ sunt gentes, proteget eos qui supera-
50 runt populum: * & tunc ostendet eis multa
51 plurima portenta. * Et dixi ego, Dominator
Dñe, hoc mihi ostende, propter quod vidi vi-
rum ascendente de corde maris. Et dixit
52 mihi: * Sicut non potes hæc vel scrutari, vel
scire quæ sunt in profundo maris: sic nō po-
terit quisque super terram videre filium meū
vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore diei.
53 * Hæc est interpretatio somnij quod vidisti,
& propter quod illuminatus es hic solus.
54 * Dereliquisti enim tuam, & circa meam va-
55 casti legem, & quæstisti. * Vitam enim tuam
disposuisti in sapientia, & sensum tuum voca-
56 sti mattem: * & propter hoc ostendi tibi mer-
ces apud Altissimum. erit enim post alios tres
dies ad te alia loquar, & exponam tibi grauia
57 & mirabilia. * Et profectus sum, & transij in
campum multum glorificans & laudans Al-
58 tissimum, de mirabilibus quæ per tempus fa-
ciebat: & quoniam gubernat ipsum, & quæ
sunt in temporibus illata: & sedi ibi tribus
diebus.

C A P. XIV.

*Apparet Dominus Esdra in rubo, & futura qua-
dam arcana reuelat.*

1 **E**T factum est tertio die, & ego sedebam
2 sub quercu. * Ecce, vox exiit contra me
de rubo, & dixit: Esdra, Esdra. Et dixi: Ecce
ego Dñe. Et resurrexi super pedes meos. Et
3 dixit ad me: * Reuelans reuelatus sum super
rubum, & locutus sum Moyfi quando popu-
4 lus meus seruiebat in Ægypto, * & misi eum,
& eduxi populum meum de Ægypto, & ad-
5 duxi eum super montem Sina, & detinebam
eū apud me diebus multis. & enarraui ei mi-
6 rabilia multa, & ostendi ei temporum secre-
7 ta & finem, & præcepi ei, dicens: * Hæc in pa-
8 tibi dico: * Signa quæ demonstraui, & som-
9 nijs, in corde tuo repone ea: * tu enim reci-
pieris ab omnibus, conuerteris residuus cum
cōsilio meo, & cum similibus tuis, vsquequo

11 finiantur tempora. * quoniam sæculum perdi-
 dit iuuentutē suam, & tempora appropinquat
 decedere. * Duodecim enim partib. diuisum
 est sæculum, & transierunt eius decima, & di-
 midium decimæ partis. * super sunt autem eius
 post medium decimæ partis. * Nunc ergo dispo-
 ne domū tuam, & corripe populum tuum, &
 consolare humiles eorū, & renuntia iam cor-
 ruptelæ, * & dimitte abs te mortales cogita-
 tiones, & protice abs te pondera humana, &
 exue te iam infirmam naturā, & repone in vnā
 partē molestissimā tibi cogitamentis, & festi-
 na transigrare a temporibus his: * quæ enim
 vidisti nunc contigisse mala, iterū horum de-
 teriora facient: * quantum enim inualidū fiet
 sæculū a senectute, tantū multiplicabuntur
 super inhabitantes mala. * Prolongauit enim
 se magis veritas, & appropinquauit menda-
 cium. Iam enim festinat venire, quā vidisti vi-
 sionē. * Et respondi, & dixi corā te Dñe: * Ec-
 ce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi &
 corripā præsentē populū. Qui autem iterū
 nati fuerint, quis commouebit: * Positum est
 ergo sæculū in tenebris, & qui inhabitant in
 eo sine lumine. * Quoniam lex tua incensa
 est, propter quod nemo scit quæ a te facta
 sunt, vel quæ incipient opera. * Si enim inue-
 ni in te gratiā, immitte in me Spiritū sanctū
 & scribam omne quod factū est in sæculo ab
 initio, quæ erāt in lege tua scripta, vt possint
 homines inuenire semitā, & qui voluerint vi-
 uere in nouissimis, viuant. * Et respondit ad
 me, & dixit: Vadens congrega populū, & di-
 ces ad eos, vt non quærant te diebus quadra-
 ginta. * Tu autē præpara tibi buxos multos,
 & accipe tecū Saream, Dabriam, Salemiā, E-
 chanum, & Asiel. quinq; hos qui parati sunt
 ad scribendū velociter. * Et venias huc, & e-
 go accendā in corde tuo lucernam intelle-
 ctus, quæ non exstinguetur quoadusq; finian-
 tur quæ incipies scribere. * Et tunc perfectis
 quædam palam facies, quædam sapientibus
 absconsē trades in crastinum enim hac hora
 incipies scribere. * Et profectus sum, sicut mi-
 hi præcepit, & congregaui omnem populū
 & dixi: * Audi Israel verba hæc: * Peregrinari
 sunt patres nostri ab initio in Ægypto, & li-
 berati sunt inde: * & acceperunt legem vitæ,
 quam non custodierunt, quā & vos post eos
 transgressi estis. * & data est vobis terra in for-
 tem, & terra Sion, & patres vestri, & vos ini-
 quitatē fecistis, & non seruastis vias quas præ-
 cepit vobis Altissimus: * & iustus iudex cum
 sit, abstulit a vobis in tempore quod donaue-
 rat. * Et nunc vos hic estis, & fratres vestri in
 trorsum vestrum sunt. * Si ergo imperauerit
 tibi sensui vestro, & erudieritis cor vestrum, vi-
 uetis conseruari eritis, & post mortē miserico-

35 diā consequimini. * Iudiciū enim post mor-
 tem veniet, quando iterum reuincemini: &
 tunc iustorū nomina parebunt, & impiorū
 36 facta ostendentur. * Ad me igitur nemo acce-
 dat nunc, neq; requirat me usq; dies quadra-
 37 ginta. * Et accepi quinq; viros sicut mandauit
 mihi, & profecti sumus in campū, & mansi-
 38 mus ibi. * Et factus sum in crastinum, & ecce
 39 vox vocauit me dicēs: Esdra aperi os tuum, &
 bibe quo te potaui. * Et aperui os meum,
 & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc
 erat plenum sicut aqua: color autem eius vt
 40 ignis similis. * Et accepi, & bbi: & in eo cum
 bibissem, cor meum cruciabatur intellectu,
 & in pectus meum incresecbat sapientia. Nā
 41 spiritus meus conseruabatur memoria. * Et
 apertum est os meum, & non est clausum am-
 42 pliūs. * Altissimus dedit intellectum quinq;
 43 viris, & scripserunt quæ dicebantur excessio-
 nes noctis, quas non sciebant. * Noctē autē
 44 manducabant panem, ego autem per diem
 loquebar, & per noctē non tacebam. * Scri-
 45 pti sunt autē per quadraginta dies libri duce-
 ti quatuor. * Et factum est cum compluis-
 sent quadraginta dies, locutus est Altissimus,
 dicēs: Priora quæ scripsisti, in palam pone, &
 46 legant digni & indigni: * nouissimos autem
 septuaginta conseruabis, vt tradas eos sapie-
 47 tibus de populo tuo. * In his enim est vna
 intellectus, & sapientiæ fons, & scientiæ flu-
 men. Et feci sic.

C A P. XV.

*Prædicuntur multa calamitates sæculo superuen-
 tura.*

1 Ecce loquere in aures plebis meæ sermo
 nes prophetiæ, quos immiserō in os tuū
 2 dicit Dñs: * & fac, vt in charta scribantur.
 3 quoniam fideles & veri sunt. * Ne timeas a co-
 4 gitationibus aduersum te, nec turbent te in-
 credulitates dicentium. * Quoniam omnis
 5 incredulus in incredulitate sua morietur.
 6 * Ecce ego induco, dicit Dñs, super orbē ter-
 rarū mala, gladium, & famem, & mortem, &
 7 interitum: * propter quod superpolluit ini-
 quitas omnem terram, & adimpleta sunt o-
 8 pera nocuiā illorum. * Propterea dicit Do-
 minus: * Iam non silebo de impietatibus eo-
 rum quæ irreligiose agunt, nec sustinebo in
 his quæ inique exercent. ecce sanguis inno-
 9 cūtiū clamant perferenter. * Vindicans iudica-
 bo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem
 10 sanguinem innoxium ex illis ad me. * Ecce
 11 populus meus quasi grex ad occasionem duci-
 tur, iam non patiar illum habitare in terra
 12 Ægypti: sed educam eum in mare potentis
 13 brachio excelso, & percutiā plagā acceptā
 14 & corrumpam omnē terram eos. * Iudicet

I N D E X

TESTIMONIORVM A CHRISTO ET APOSTO- LIS IN NOVO TESTAMENTO CITATO- RVM EX VETERI,

Qua huc in id congesta sunt, ut pii lectores nativam quorundam intelligentiam, qua ab ipso Christo vero interprete, & spiritu eius per Apostolos sit tradita, assequantur, perspicuantque in quem usum ea Apostoli & Evangelista adduxerint.

GENESIS.

- 1 d Masculum & feminam fecit eos
Mat. 19 a. Mar. 10. a
2 a Requieuit Deus die septima ab o-
mnibus operibus suis Hebr. 4.
2 b Factus est primus homo Adam in
animam viventem 1 Corinth. 15. f
2 d Dimittet homo patrem, & ma-
trem, & adhærebit uxori Mat.
19. a. Marc. 10 a. Ephes. 5. g. 1.
Corinth. 6. d
2 d Erunt duo in carne vna Matth. 19.
a. Marc. 10. a. 1. Corinth. 6. d.
Galat. 3. b
12 a Exi de terra sua & de cognatione
tua Act. 7. a
12 a Omnes benedicentur om-
nes gentes d. Ephes.
5. g
15 b Sicerit semen tuum Rom. 4. c
15 b Credidit Abraham Deo, & repu-
tatum est illi ad iusticiam Rom.
4. a. Jacob. 2. d. Gal. 3. a.
15 c Erit semen tuum peregrinum in
terra non sua Act. 7. a
Quia patrem multarum gentium

- 18 b Secundum hoc tempus
Saræ filius Rom. 9. b
21 b Eijce ancillam & filium eius Gal.
4. d
22 b In Isaac vocabitur tibi semen
Rom. 9. b
22 c Nisi benedicens benedicam te, &
mult. Heb. 6. c
22 d Quia benedicentur in te omnes
gentes Galat. 3. b. Act. 3. d
25 c Quia maior serviet minori Ro-
manor. 9. c

EXODVS.

- 3 b Ego sum Deus Abraham, &c.
Matth. 22. c. Marc. 12. c. Lucæ
20. f
9 d In hoc ipsum excitauit te, vt osten-

dam in te potentiam meam
Rom. 9. d

- 12 g Os non comminuetis ex eo lo-
hann. 19. f.
13 a Omne masculinum adaperiens
vuluam Luc. 2. d
16 d Qui multum, non abundauit,
&c. 2 Corinth. 8. c
20 c Non mœchaberis Matth. 5. d
20 c Non adulterabis, Non occides,
Non furtum facies Non lo-
queris contra proximum tu-
um falsum testimonium, Non
concupisces Romanor. 13. c
20 c Non concupisces Romanor. 7. b
20 c Non occides Mat. 5. c. Luc. 18. d
20 c Honora patrem tuum & matrem
tuam Matth. 15. a. Marc. 7. b. E-
phes. 6. a.

11 c Qui maledixerit patri suo, vel ma-
tri morte moriatur Mat. 15. a.
Mat.

- 21 c Oculum pro oculo, dentem pro
dente Mat. 5. f
22 d Principi populi tui non maledi-
ces Act. 23. a
24 c. Hic sanguis testamenti, quod
mandauit ad vos Deus Heb. 9. e
Vide, omnia facito secundum
exemplar quod tibi ostensum
est, &c. Heb. 8. b. Act. 7. f
32 a Fac nobis deos qui præcedant
nos Act. 7. c
33 d Miserebor cui volueris, &c. Rom.
9. c.
34 d Non sicut Moyses ponebat vela-
men super faciem 2. Corinth. 2. c.

LEVIT.

- 12 g Sancti eritis, quoniam ego san-
ctus sum 1. Pet. 1. c
18 a Qui fecerit homo, viuet in ea
Rom. 10. b. Gal. 3. b
19 c Non peierabis Matth. 5. e
19 d Diliges proximum tuum sicut te-
ipsum Romanor. 13. d. Gal. 5. e.

Iac. 2. Matth. 22. d. Marc. 12. c

- 19 d Diliges proximum tuum Mat.
5. g.
20 b Qui maledixerit patri, & matri,
&c. Matth. 15. a
24 d Oculum pro oculo Mat. 5. f
26 b Quoniam inhabitabo in illis, &
inambulabo, &c. 2. Corinth.
6. d

NUMERI.

9 b Os non comminuetis ex eo lo. 19. f
DEVTER.

- 5 d Etenim Deus noster ignis consu-
mens est Heb. 12. g
5 b Non concupisces Rom. 7. c. 13. c
5 b Non occides Mat. 5. c. Luc. 18. d
5 b Nō mœchaberis Mat. 5. d. Luc. 18. d
5 b Nō furum facies Luc. 18. d. Rom.
13. c
5 b Non loqueris contra proximum
tuū falsum testimonium Luc.
18. d. Rom. 13. c

5 b Honora patrem & matrem Mat.
15. a. Mar. 7. b. Eph. 6. a
6 a Audi Israel, Dominus Deus tuus
Deus vnus est Mar. 12. c

6 a Diliges Dominum Deum tuum
extoro corde &c. Matth. 22. d.
Mar. 12. c. Luc. 10. c

6 c 10 d Dominum Deum tuum ado-
rabis, & illi soli serues Mat. 4. b.
Luc. 4. b

6 c Non tentabis Dominum Deum tu-
um Mar. 4. b. Luc. 4. b

8 a Non in solo pane viuit homo Mat.
a. Luc. 4. a

10 d Deus personam hominis non ac-
cipit Gal. 2. b

18 c Prophetam suscitabit vobis Do-
minus Deus Act. 3. d. 7. c

19 d In ore duorum vel trium testium
stabit omne verbum Mat. 18. b.
Ioan. 8. e. 2. Cor. 13. a

19 d Oculum pro oculo, dentem pro
dente Mat. 5. f

- 21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno Gal. 3. b
- 25 b Non alligabis os boui trituranti 1 Cor. 9. a. 1. Tim. 5.
- 25 b Si quis mortuus fuerit non habens filium Matth. 21. c. Marc. 12. b. Luc. 20. c
- 27 d Maledictus omnis qui non permanferit in omnibus, &c. Galat. 3. b
- 30 c Quis ascendet in cœlum? Rom. 10. b
- 30 e Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo Rom. 10. b
- 32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom. 10. d
- 32 c Mihi vindictam, ego retribuam Rom. 12. d
- IOSVE.
- 1 a Non te deferam, neque derelinquam Hebr. 13. a.
- REG. II.
- 7 c Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium Hebr. 1. b
- REG. III.
- 19 b Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. Rom. 11. a
- 19 b Reliqui mihi septem millia virorum Rom. 11. a
- IOB.
- 5 c Comprehendam sapientes in astutia eorum 1. Cor. 3. d
- LIBER PSALM.
- 2 a Quare fremuerunt gentes Act. 4. c
- 2 b Filius meus es tu, ego hodie genui te Act. 13. c. Hebr. 1. b 5 b
- 2 c Reges eos in virga ferrea Apocalyp. 2. g. 19. c
- 4 b Irascimini, & nolite peccare Ephes. 4. f
- 5 c Sepulchrum patens est guttur eorum Rom. 3. b
- 6 c Discedite à me, omnes qui operamini iniquitatem Matth. 7. d. 25. d. Luc. 13. f.
- 8 b Ex ore infantium, & lactentium, &c. Matt. 21. b.
- 8 c Quid est homo quod memores eius? Hebr. 2. a
- 8 c Omnia subiecit sub pedibus eius 1 Corin. 15. d
- 9 c Quorum os maledictione & amaritudine plenum est Rom. 3. c
- 13 a Non est iustus quisquam, non est, intelligens Rom. 3. b
- 13 b Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem Roman. 3. c
- 15 Prouidebam Dominum in conspectu, &c. Act. 2. d
- 15 d Non dabis sanctum tuum videre corruptionem Act. 2. e.
- 13 e
- 17 a Ego ero confidens in eum Hebr. 2. c
- 17 g Propterea confitebor tibi in Genibus Domine Rom. 15. b
- 18 a Et quidem in omnem terram exiit sonus eorum Rom. 10. d
- 21 a Eli, eli, lamma sabachthani Matt. 27. c. Marc. 15. c
- 21 c Diuiserunt mihi vestimenta mea Mar. 27. d. Ioan. 29. e
- 21 c Nunciabo nomen tuum fratribus meis Hebr. 2.
- 23 a Domini est terra & plenitudo eius 1. Cor. 10. f
- 24 c Odio habuerunt me gratis Ioan. 15. d
- 30 a In manus tuas commendo spiritum meum Luc. 23. f.
- 31 a Beati quorum remissa sunt iniquitates Roman. 4. a
- 33 c Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos 1. Petr. 3. b
- 39 b Hostiam & oblationem nolui Hebr. 10. b.
- 40 c Qui manducat mecum panem Ioan. 13. b
- 43 d Propter te mortificamur tota die Roman. 8. g
- 44 b Thronus tuus Deus in sæculum sæculi Hebr. 1. c
- 50 a Vt iustificeris in sermonibus tuis Rom. 3. a
- 54 d Iacta super Dominum curam tuam 1. Petr. 5. b
- 61 d Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet 1. Corin. 3. b
- 67 d Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem Eph. 4. b
- 68 b Zelus domus tue comedit me Ioan. 2. d
- 68 b Improperia improperantium tibi ceciderunt super me Rom. 15. a
- 68 c Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum Rom. 11. b.
- 68 c Fiat commoratio eorum deserta Act. 1. d.
- 68 e In siti mea potauerunt me aceto Ioan. 19. f.
- 77 a Aperiam in parabolis os meum Math. 13. c
- 77 c Panem cœli dedit eis Ioan. 6. d.
- 81 b Ego dixi, dicitur Ioan. 10. g.
- 88 d Iuueni David seruum meum Act. 13. d
- 90 c Angelis suis mandauit de te Mat. 4. a. Luc. 4. b
- 93 b Dominus nouit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt 1. Cor. 3. d
- 94 c Hodie si vocem eius audieritis Hebr. 3. b
- 95 d Sicut iuravi in ira mea Hebr. 4. a
- 96 b Et adorent eum omnes angelicius Hebr. 1. c
- 101 d Tu in principio Domine terram fundasti Hebr. 1. c
- 103 a Qui facit angelos suos spiritus Hebr. 1. c
- 108 b Et episcopatum eius accipiat alter Act. 1. d
- 109 a Dixit Dominus Domino meo Math. 22. d. Luc. 20. g. Act. 2. f.
108. a Sede à dextris meis Hebr. 1. d
- 109 a Donec ponam inimicos scabellum, &c. Hebr. 1. 1. d. Corin. 15. d
- 109 b Tu es sacerdos eternum Hebr. 5. b. 7. c.
- 109 b Iurauit Dominus & non poenitebit eum Hebr. 7. c.
- 111 b Dispersit, dedit pauperibus 2. Cor. 9. c
- 115 a Credidi, propter quod locutus sum 2. Cor. 4. c
- 115 a Omnis homo mendax Roman. 3. a
- 116 a Laudate Dominum omnes gentes Rom. 15. c
- 11 a Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo Hebr. 13. b
- 117 d Lapidem quem reprobauerunt ædificantes Mat. 21. d. Marc. 12. Act. 4. b 1. Petr. 2.
- 117 d Hosianna filio Dauid Matth. 21. b
- 131 c De fructu ventris tui ponam super sedem tuam Act. 2. c
- 139 a Venenum aspidum sub labiis eorum Rom. 3. b
- PROVERB.
- 3 a Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Roman. 12. d.

- 3 b Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. Heb. 12. b
- 3 b Quem diligit Dominus corripit, &c. Heb. 12. b. Apoc. 3. d
- 10 b Charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Pet. 4. b
- 17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat. 1. Thes. 5. d. 1. Pet. 3. b
- 20 c Qui maledixerit patri vel matri Matth. 15. a. Marc. 7. b
- 25 c Si esurierit inimicus tuus, cibum illum. Rom. 12. d
- 26 b Canis reuersus ad vomitum. 2. Pet. 2. d
- ISAIAS.**
- 1 c Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen. Rom. 9. f
- 5 d Homo plantauit vineam, Matth. 21. b. Luc. 20. b. Marc. 12. a
- 6 a Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth. Apoc. 4. c
- 6 c Auditum audietis, & non intelligetis Matt. 13. b. Marc. 4. b. Luc. 8. b. Act. 28. f. Ioan. 12. f. Rom. 11. b.
- 7 c Ecce virgo in vtero habebit Math. 1. d.
- mei quos dedit
- 9 a Terra Zabulon & Ierusalem. li Mat. 4. c
- 10 c Si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris Rom. 9. f
- 11 a Reuelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet spiritu oris sui 2. Thess. 2.
- 11 c Erit radix Iesse Rom. 15. c. Act. 13. d.
- 21 c Quia in die illa gna Apoc. 14. b
- 22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur 1. Cor. 15. e
- 22 f Hæc dicit sanctus: & verus qui habet clauem Dauid Apoc. 3. b
- 25 c Absterget Dominus omnem lacrymam ab oculis, &c. Apoc. 7. d. 21. b
- 28 c Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic 1. Cor. 14. d
- 28 d Ecce pono in Sion lapidem offensionis Rom. 9. g. 1. Pet. 2. b. Act. 4. b
- 29 d Populus hic labiis me honorat Mat. 15. a. Mat. 7. b
- 29 c Perdam sapientiam sapientum, &c. prudentiam, &c. 1. Corint. 1. c
- 33 c Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius sæculi? 1. Cor. 1. c
- 40 a Vox clamantis in deserto Mat. 3. a. Marc. 1. 3. Luc. 3. a. Ioan. 1. c
- 40 b Omnis caro fenum 1. Pet. 1. d. Iac. 1. d
- 40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis instruxit eum? 1. Cor. 2. d
- 40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit Rom. 11. d
- 41 b 4. a Ego sum primus & nouissimus Apoc. 1. d & 22. c
- 42 a Ecce puer meus quem elegi Mat. 12. b
- 43 d Ecce noua facio omnia Apoc. 21. 2. Cor. 5. d
- 45 b Numquid dicit figmentum ei qui se, &c. Rom. 9. d
- 45 d Vt ego dicit Dominus, quoniam mihi fietur omne genu Ro. 14. b
- 49 b Posuite in lucem gentium Act. 13. g
- 49 c Tempore accepto exaudiui te, &c. 2. Cor. 6. 8
- 49 c Non esurient neque sitient am. Apoc. 7. d
- at in faciem eius
- 52 b Quam speciosi pedes euangelizantium pacem Rom. 10. c
- 52 d Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c. 2. Cor. 6. d
- 52 d Nomen Dei per vos blasphematur Rom. 2. d
- 52 d Quibus non est annunciatum de. videbunt Rom. 15. e
- 53 a Domine quis credidit auditui nostro? Rom. 10. c. Ioan. 12. f
- 53 b Ipse infirmitates nostras accepit Mat. 8. c
- 53 c Tamquam ouis ad occisionem Act. 8. f
- 53 d Et cum iniquis reputatus est Mar. 15. c. Luc. 22. d
- 53 c Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus 1. Petr. 2. d. 1. Ioan. 3. a
- 53 c Qui peccata nostra pertulit in corpore 1. Petr. 2. d
- 54 a Letare sterilis quæ non parit Gal. 4. d
- 54 c Et erunt omnes docibiles Dei Io. 6. e
- 55 a Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis Apoc. 22. d
- 55 b Dabo sancta Dauid fidelia Act. 13. e
- 56 c Domus mea domus orationis vocabitur Mat. 21. b. Marc. 11. c. Luc. 19. g
- 59 b Contritio & felicitas in viscerum Rom. 3. c
- 59 c Gileam salutis assumite Ephes. 4. c. 1. Thes. 5. b
- 59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem a Iacob Rom. 11. d
- 60 c Et eius non claudentur per diem Apoc. 21. g
- 60 d Et ciuitas non eget sole neque luna Apoc. 21. g
- 60 d Nox ultra non erit Apoc. 22. a
- 61 a Spiritus Domini super me Luc. 4. c
- 62 d Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit Matth. 21. a
- 64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. 1. Cor. 2. b
- 65 a Inuentus sum a non querentibus me Rom. 10. d
- 65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Rom. 10. d
- Es c Nouos verò celos, & noua terra 2. Pet. 3. c. Apoc. 21. a
- 66 a Coelum mihi sedes est Act. 7. f
- 66 g Vbi vermis eorum non moritur Marc. 9. g
- IEREM.**
- 7 b Vos autem fecistis illam speluncam latronum Mat. 21. b. Marc. 11. c. Luc. 19. g
- 9 g Qui gloriatur, in Domino gloriatur 1. Cor. 1. d. 2. Cor. 10. d
- 10 a Quis non timebit te Domine? Apoc. 15. b
- 17 d Ego sum scrutans renes & corda Apoc. 2. f
- 31 c Vox in Rama audita est Matth. 2. d
- 31 a Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios 2. Cor. 6. d
- 31 c Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel & super domum Iuda Testamentum nouum Hebr. 8. c
- 31 f Hoc autem Testamentum quod

testabor ad illos, &c. dabo leges
meas in cordibus eorum. Hebr.
10. c.

15 a Cecidit cecidit Babylon magna.
Apoc. 18

EZECH.

3 a Accipe librum, & deuota illum
Apoc. 10. d

20 d Qui secerit homo uiuet in ea. Rō.
10. b

32 b Sol obscurabitur, & Luna non
dabit lumen suum. Matt. 24. c

36 c nomen Dei per vos blasphema-
tur inter Gentes. Rom. 2 d

DANIEL.

9 g Cum uideritis abominationem
desolationis quæ dicta est a
Daniele propheta Matt. 24 b
Mar. 13 b Luc. 21 d

OSEE.

1 d Erit in loco ubi dictum est eis,
Non plebs mea vos, &c. Rom.
9 c

2 d Vocabo non plebem meam, ple-
bem meā Rom. 9 c 1 Pet. 2. b

6 c Misericordiam volo & non sacri-
ficium Mat. 9 b 12 a

10 b Tunc incipient dicere monti-
bus, Cadite super nos: & colli-
bus, Operite nos Luc. 23 d

11 a Ex Ægypto vocaui filium me-
um Matth. 2 c

13 d Absorpta est mors in victoria.
1 Cor. 15 g

IOEL.

2 g Erit in nouissimis dieb. dicit
Dominus, effundam de Spi-
ritu meo. Act. 2 c

2 g Omnis enim quicumq; inuoca-
uerit nomen Domini, saluus
erit Rom. 10 c

AMOS.

5 g Numquid victimas & hostias
obtulistis mihi. Act. 7 e

9 a Væ vobis diuitibus Lucæ 6 d

6 c Post hæc reuertar, & reedificabo
tabernaculum Dauid Act. 15 c

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti
tribus diebus & tribus nocti-
bus Mat. 12 c Luc 11 d

3 b Pœnitentiam egerunt in prædi-
catione Ionæ Matt. 12 c,
Luc. 11 d

MICHEÆ.

5 a Et tu Bethlechem terra Iuda.
Matth. 2 a

7 b Veni separare hominem aduer-
sus patrem suum, & filiam
aduersus matrem. Matth. 10.
d. Luc 12 g

AGGÆL.

2 b Adhuc semel, & ego mouebo
non solum terram, sed & cæ-
lum Hebr. 12. g.

HABAC.

1 b Videte contemptores, & admi-

ramini, & dispersimini: quia
opus operor ego in diebus
vestris. Act. 13. f.

2 a Iustus autem ex fide uiuit. Rom.
1. c. Gal. 3 b

NAHVM.

9 d Quam speciosi pedes euangeli-
zantium pacem. Rom. 10. c.

ZACHAR.

8 c Loquimini veritatem vnusquis-
que cum proximo suo. Epes.
4. f.

9 b Ecce rex tuus venit, Matth. 21. a
Ioan. 12. b

11 c Et acceperunt triginta argen-
teos. Matth. 27. a

12 Videbunt in quem compunxe-
runt. Ioan. 19. g

13 c Percutiam pastorem. Matth. 26.
Marc. 14. b

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Esau autem odio
habui. Rom. 9. c.

3 a Ecce ego mitto angelum meum
Matt. 11. b. Marc. 1. a. Luc. 7.
d. Ioan. 1. c

4 b Ipse est Elias qui venturus erat,
Matth. 11. b

4 b Quid est quod scribæ dicunt,
quod Eliam oporteat pri-
mum venire, Mat. 17. b. Marc.
19. b

4 b Vt conuertat corda patrum in
filios, Luc. 1. b.

239

HEBRAICORVM, CHALDÆORVM, GRÆ- CORVMQVE NOMINVM INTER- PRETATIO.

A Aron, Mons siue montanus.
 Abba, Pater, Syrum est verbum.
 Abarim, Transitus plu. nu. siue tran-
 seuntes.
 Abdemelech, Seruus regis.
 Abdenago, Seruus claritatis.
 Abdias, Seruus Domini.
 Abdon, Seruus.
 Abel, per aleph, Luctus, Ciuitas.
 Abel, per he, in principio, Vanitas, fi-
 lius Adam.
 Abessalom, Pater pacis.
 Abia Pater Domini.
 Abiathar, Pater excellens.
 Abigail, Pater exultationis.
 Abimelech, Pater rex.
 Abinadab, Pater spontaneus.
 Abisag, patris ignorantia.
 Abiser, Patris lucerna.
 Abia, Ancilla, Græcum verbum.
 Abram, Pater excellus.
 Abram, Pater multitudinis.
 Absalom, Pater pacis.
 Acan, Tribulatio.
 Accaron, Sterilitas.
 Achab, Frater patris.
 Achia, Dolor, vel tristitia.
 Achaz, Apprehendens siue possidens.
 Achimelech, Frater meus rex.
 Achitob, Frater bonitatis.
 Adam, Homo, siue terrenus, aut Rufus
 Adon, Dominus aut basis.
 Adonai, Domini mei, numero multi-
 tudinis, vnum est ex nominibus
 Dei, quod interpretes aliquando po-
 suit pro nomine Dei tetragramma-
 ton.
 Adonias, Dominator Dominus.
 Ægyptus, Angustia, siue tribulatio-
 nes Hebraice, Misraim.
 Æneas, Laudatus.
 Æthiopia Græcè, ardorem significat.
 Hebraicè Cus dicitur, id est nigredo
 vel nigra.
 Agabus, Locusta.
 Agag, Tectum.
 Agar, Peregrina.
 Aggeus Festiuus.
 Ahod, Laudans.
 Alexander, Auxiliator virilis.
 Alexandria, Hebraicè dicitur No, quod
 interpretatur crudù, siue irritatio.

Alleluia, Laudate Dominum.
 Amalec, Populus lambens.
 Amam, Mater, Timor eorum.
 Aman, Conturbans.
 Amara, Fides, siue veritas.
 Amasai, per aleph, Fortis vel robustus.
 Amasai, per ain, Populi munus.
 Amelech, Rex.
 Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum sit.
 Aminadab, Populus spontaneus.
 Ammon, Populus eius.
 Ammon, Populus eius.
 Amnon, Fidelis, aut verax.
 Amorrhæi, Amari, Rebelles.
 Amos, per aleph, Fortis, pater Isaia.
 Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duo-
 decim Prophetis.
 Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
 Amri, per ain, Manipulus vel domini-
 um, Princeps militiae Israeliticæ.
 Anania, Nubes Domini.
 Anathoth, Responiones, siue cantica.
 Andreas, Fortissimus.
 Anna, Gratiola, siue misericors.
 Antiochia, pro vehiculo.
 Aphrica Hebraicè Pul dicitur, id est, ca-
 sus vel ruina Isaia 66. 34.
 Aphrica, Nahum 3. 9. Put. Crassa, siue
 pinguis.
 Apostolus, Missus, legatus.
 Arabes, Vespertini. 2. Paral. 26. 2.
 Arabes, Psalm. 71. 15. Hebraicè Saba,
 id est, conuersio.
 Aram, Celsitudo, sublimitas.
 Ararat, Maledictio tremoris.
 Arbee, Quatuor.
 Architrictinus, Princeps triclinaii.
 Arcopagira, De Colle Martis.
 Arcopagus, Collis Martis.
 Arcuna, Arca, vel canticum.
 Argob, Gleba, vel Glarea.
 Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, ma-
 ledictio tremoris.
 Arnon, Exultans.
 Arphaxad, Sanans.
 Artaxerxes, Lumen, siue maledictio.
 Asaph, Congregans.
 Aser, per samech, Vincit filius Ca-
 ath.
 Aser, per sin Beatitudo, siue felicitas,
 filius Iacob.
 Asuerus, Princeps & caput.

Affur, Insidians, siue beatus.
 Aftaroth, Greges siue diuitiae.
 Athalia, Tempus Domino.
 Athenæ, Sine cumulo.
 Attralia, Augens vel nutriens.
 Aua, Iniquitas.
 Axa, Adornata.
 Azarias, Auxilium Domini.
 Azor, Adiutor.
 Azorus, Hebraicè Asdod, Depræda-
 tio.

B.

 Baal, Idolum, aut dominans.
 Baal, Osce 10. 24. Arbel legendum, id
 est, pugnavit Deus.
 Baalim, Idola, Dominantes.
 Babel, Confusio, Commistio.
 Bala, Inueterata, Ancilla Rachel, per
 he in fine.
 Bala, Deglutiens, Destruens, Vibs per
 ain in fine.
 Balaam, Vetustas populi.
 Balac, Destruens.
 Banaia, Filius Domini.
 Barac, Fulgur.
 Barachias, Benedicens Dominum.
 Bariona, filius columbae.
 Barnabas, filius consolationis.
 Barsabas, filius conuersionis.
 Barthimæus, filius cæcus.
 Bartholomæus, filius suspendentis a-
 quas.
 Baruch, Benedictus.
 Bathuel, Filiatio Dei.
 Batus, Mensura liquidorum.
 Beel-phegor, Idolum hiatus.
 Beelzebub, Idolum muscæ.
 Beera, Puteus.
 Behemoth, Iumenta, Quadrupedia.
 Bel, Vetustus.
 Bela, Deglutiens, Destruens.
 Belial, Persus, Absque iugo.
 Ben-enom, filius diuitiarum suarum.
 Benjamin, filius dexteræ.
 Ben-oni, filius doloris mei.
 Bera, Puteus.
 Beresith, In principio. Sic vocatur pri-
 mus liber Legis.
 Bersabee, Puteus iuramenti.
 Beth-abara, Domus transitus.
 Beth-ania, Domus obedientiae vel af-
 flictionis.

Beth-auien, Domus vanitatis.
 Beth-dagon, Domus frumenti.
 Beth-el, Domus Dei.
 Beth-er, Diuisio.
 Beth-lehem, Domus panis.
 Beth-phage, Domus oris vallium.
 Beth-phogor, Domus hiatus.
 Beth-sabee, Domus iuramenti, Ciuitas.
 Beth-saida, Domus frugum.
 Beth-sames, Domus solis.
 Bethul, Virgo.
 Bezec, Fulgur.
 Boanerges, vel iuxta S. Hieronymum, Banereem, filii tonitru.
 Booz, In fortitudine.
 Borith, Herba in qua est acrimonia saporis.
 Bosor, Munitio.
 Bosra, idem.

C.

Caath, Congregatio, Obtusio.
 Cades, Sanctitas.
 Cain, Possessio, possessus.
 Caleb, quasi Cor.
 Cana, Zelus, Amulatio.
 Cananæus, id est, ex Cana vico Galilææ.
 Capharnaum, Ager poenitentiae.
 Cappadoces, Hebraicè, Caphthorim id est, Sphaerulæ.
 Cariath-iarim, Ciuitas siluarum.
 Cariath-sepher, Ciuitas literarum.
 Carmel, Cognitio circumfisionis, vel agnus circumcisus.
 Carthaginenses, Hebraicè Tharfus, id est, contemplatio gaudii.
 Cedar, Nigredo, tristitia.
 Cedes, Sanctitas.
 Cedron, Denigratus, Tristis.
 Cephas, Petrus a petra. Syrum.
 Cetura, Aromatizans.
 Chazeas, Lætus.
 Chaldaea, Hebraicè Chasdim, id est, Quasi demones.
 Cham, Calidus, Calor.
 Chanaam, Mercator, Negotiator.
 Charmel, Idem quod Carmel.
 Cherub, Quasi magister.
 Chodchod, Iaspis.
 Chorai, Furor.
 Christus, Vinctus.
 Chus, Aethiops.
 Cin, Possessio, Emptio.
 Cinoth, Lamentationes.
 Cis, Durus Stipula.
 Cleophas, Gloria omnis.
 Coelestria, Curua Syria.

Colossenses, Supplicio affecti.
 Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
 Core, Caluus, caluitiuus, per heth in fine.
 Core, per aleph in fine, Vocant, legens. 1. Par. 9.
 Gorzaïm, Hic est mysterium.
 Cosbi, Mendax.
 Cyrus, Palchra.
 Cyrus, Quasi miser.

D.

Dago, Frumentum.
 Dahlia, Paupertas.
 Damascus, Sanguinis succus.
 Damatcus, 1. Reg. 16. b. Similitudo incendij. Hebr. Dumefec.
 an, Iudicans, siue iudicium.
 Daniel, Indicum Dei.
 Darius, Requirens.
 Damascus, Generationis procuratio.
 Dathan, Ritus, Lex.
 David, Dilectus.
 Debora, Apes, Verbum.
 Decapolis, Decem ciuitatum, sub regio.
 Diabolus, Criminator, Calumniator.
 Diabolus, Habacuc 3. a. 4. Hebr. Refeph, id est, Volucris, Flamma.
 Dibre haïamin, Verba dierum.
 Didymus, Gemellus.
 Dina, Iudicium, vel iudicans.
 Dionysius, Diuinitus stillatus.
 Dithalassum, Duo maria.
 Doeg, Solicitus Anxius.
 Dor, Generatio.
 Dura, Generatio, vel habitatio.

E.

Ebal, Aceruus vetustatis.
 Ecclesiastes, Coneionator.
 Eden, Voluptas, Deliciae.
 Edom, Rufus.
 Eglom, Vitulus.
 Elcana, Deus zelotes.
 Eleazar, Dei adiutorium.
 Elehanan, Dei gratia siue dia.
 Eliacim, Dei resurrectio.
 Elias, Deus Dominus.
 Eliezer, Dei adiutorium.
 Elimelech, Deus meus rex.
 Elizabeth, Deus iuramenti.
 Elisæus, Dei salus, Deus saluans.
 Elle haddebarim, Hæc sunt verba. Incipit quintus liber Legis.
 Elnathan, Deus dedit.
 Emmanuel, Nobiscum Deus.
 Emmaus, Timens consilium.
 Enac, Gigas, Torques.

Encænna, Renovatio, Dedicatio.
 Ennom, Ecce illi.
 Enos, Homo, vel vir.
 Ephraim, Frugifer, Crescens.
 Ephraim, Hebraicè Eyhra, id est, puluerulenta, siue plumbea. 2. Regum 13. b. 7.
 Ephrata, Vbertas, siue frugifera.
 Ephron, Puluis.
 Elau, Faciens, Operans.
 Esdras, Adiutor, Atrium.
 Esther, Occulta, Abscondita.
 Etam, Auis eorum.
 Etham, Fortitudo eorum.
 Eubus, Prudens.
 Ezechias, Eortitudo Domini.
 Ezechiel, Fortitudo Dei.
 Ezriel, Auxilium Dei.

G.

Gabaa, Collis.
 Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
 Gad, Felix, Accinctus.
 Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
 Galaad, Abiectio.
 Galaad, Aceruus testimonij.
 Galatae, Laetantes.
 Galgal, Rota, Reuolutio.
 Galilæa, Volubilis.
 Gazer, vbi thesauri templi videntur.
 Gebal, Terminus.
 Gedeon, Conterens.
 Gehenna, Vallis tristitiae.
 Gehennon, Vallis constrictans.
 Gelboe, Reuolutio inuestigationis.
 Geriôm, Aduena ibi.
 Gerson, Exilium eius.
 Gibli, Terminus.
 Gihon, Pectus, Fons.
 Gomorrah, Saluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.

Goliath, Transurgatio.
 Gomor, Genus inensuræ.
 Gomorriha, Populus rebellis.
 Graeci, Hebraicè Iteanaim, id est, deceptores.

H.

Habacuc, Luctator.
 Hananias, Gratia Domini.
 Haram, Destructus.
 Hauothair, Opus illuminacionis.
 Hebal, Aceruus vetustatis.
 Heber, Socius, particeps, per heth in principio.

Heber, per ain, Transitus.
 Hebræus, Transiens.
 Hebron, Societas.
 Heli, Oblatio.
 Heliopolis, Hebraicè dicitur, On, id est, dolor.
 Henoch, Dedicatus.
 Hermon, Destructio.
 Hefron, Sagitta exultationis.
 Heua, Viua, Viuens.
 Hierapolis, Sacra ciuitas.
 Hieronymus, Sacrum nomen.
 Holofermus, Fortis dux.
 Hor, Mons.
 Horeb, Desertum.
 Horma, Destructio.
 Hur, Libertas.
 Hus, Consilium.
 Hymenæus, Carmen nuptiale.

I.

Iabel, Deffluens.
 Iabes, Siccitas, per sin, in fine.
 Iabes, Trititia, per fade in fine.
 Iacob, Supplantator.
 Iahel, Ascendens, Damula.
 Iahiel, Viuit Deus.
 Iatritis, Illuminatus.
 Iatritis, Illuminatus.

Iaphet, Idem.
 Iason, Sanans.
 Iauan, Deripiens.
 Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
 Idumæa, Rufa, Terrena.
 Iebus, Conculcatio.
 Iechonias, Preparatio Domini.
 Iehu, Ipse Existens.
 Iehus, Tinea corrosus, per sin.
 Iehus, 1. Par. 8. b. 10. Consilians, per

I. dexter.

Iephthe, Ape...
 Ierameel, Misericordia...
 Ieremias, Celsitudo Domini.
 Iericho, Luna, Mensis.
 Ierobaal, Impugnans idolum.
 Ieroboam, Impugnans populum.
 Ierofolyma, Visio pacis, Visio perfectæ.
 Ierusalem, Idem.
 Iesse, Ens, Existens.
 Iesboe, Est vacuus.
 Iesus, Hebraicè Ichosua, Dominus saluator.
 Iethro, Excellens.
 Iezonias, Auscultatio Domini.
 Iezrahel, Semen Dei.

Indus, id est, de India. Hebraicè dicitur Hodu, id est, laudatio.
 India, Iob 28. c. 13. Hebraicè Ophir, id est, cinis.
 Ioab, Paternitas, Habens patrem.
 Ioachaz, Domini apprehensio.
 Ioachaz, 2. Paral. 34. b. 8. Apprehensio.
 Ioachim, Domini preparatio.
 Ioacim, Domini resurrectio.
 Ioas, Diffidens, Desperans.
 Ioas, Domini ignis, 4. Reg. 11. d. 21. Hebr. Ichos.
 Ioas, 1. Paral. 7. b. 8. & 27. d. 28. Tinea corrosus, per ain.
 Iob, Dolens, Gemens.
 Ioel, Volens, Incipiens.
 Iohanan, Gratiolus, Pius, Misericors.
 Iohannes, Idem.
 Ionas, Columba.
 Ionadab, Spontaneus.
 Ionathan, Domini donum, filius Saul.
 Ioram, Excelsus.
 Iordanis, Fluuius iudicij.
 Iosaphat, Dominus Iudex.
 Ioseph, Augmentum.
 Ioseph, Psalm. 80. a. 2. Domini augmentum Hebr. Ichosaph.
 Iosias, Ignis Domini.
 Iosue, Dominus saluator.
 Iosue, Idem.

us, aut ens.

Isai, 1. Par. 2. b. 13. Vir meus.
 Isaias, Domini salus.
 Isboeth, Vir confusionis.
 Iscariotes, Vir occisionis.
 Ismahel, Exauditio Dei.
 Israel, Præualens Deo.
 Issachar, est merces, præmium.
 Ithamar, Insula palmæ.
 Iubileus, Buccina.
 Iudæa, Idem.

L.

Labar, Vbus, Candidus.
 Lamec, Pauper, Humiliatus.
 Lapidoch, Fulgura.
 Iazarus, Dei adiutorium.
 Lech, Maxilla.
 Leci, Lex.
 Leui, Copulatus.
 Leuiathan, Copulatio, Societas sua.
 Lia, Laboriosa, Fatigata.
 Libanus, Candidus.

Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
 Lithostrotos, Lapidibus stratus.
 Lot, Iauolutus, Colligatus.

M.

Maacha, Attrita.
 Maasias, Opus Domini.
 Macedonia, Incendium.
 Madian, Iudicium, Litigans.
 Magdalena, Magnifica.
 Magi, Sapientes, vel Philosophi.
 Malachias, Nuntius meus.
 Malalcel, Laudans Deum.
 Malchus, Rex.
 Mammona, Pecunia, Diuitiæ.
 Mamzer, De scorto natus.
 Manahem, Consolator.
 Manasses, Oblitus, Obliuio.
 Manue, Requies.
 Mara, Amara.
 Mardochai, Amara contritio.
 Maria, Exaltata, Amantitudinis marie.
 Martha, Prouocans.
 Massa, Onus.
 Maspha, Specula.
 Mathusael, Mortem suam postulat.
 Matthæus, Donatus.
 Melchias, Rex Dominus.
 Melchi-sedec, Rex iustitiæ.
 Melchisua, Rex saluator.
 Mesollam, Pacificus.

Mesopotamia, Regio sic dicta, quod duobus fluuiis, Euphrate & Tigri ambiatur.

Micha, Pauper.
 Michael, Quis sicut Deus.
 Michæas, Idem.
 Michol, Quis omnia?
 Miphiboseph, De ore ignominia.
 Misael, Quis postulat?
 Misse, Prouerbia, Nomen libri.
 Misphat, Iudicium.
 Mna, Libra, Talentum.
 Moab, De patre.
 Moria, Amaritudo.
 Mosa, Azymum per fade.
 Mosa, 1. Paral. 8. a. 9. Onus.
 Moyse, Attractus (sub de aquis.)
 Mylia, Scelestia.

N.

Naaman, Pulcher.
 Nabal, Stultus.
 Nabo, Loquela, Prophetia.
 Naboth, Idem.

Nabuchodonosor, Planctus iudicij.
 Nachor, Raucus, Aridus.
 Nadab, Spontaneus.
 Nahasson, Coluber, Serpens.
 Nahum, Consolator.
 Naim, Pulcher.
 Nathan, Donatus.
 Nathanael, Donum Dei.
 Nazarai, Separati, Sanctificati.
 Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sate scribatur, Custodita, vel florida interpretatur.
 Neapolis, Noua ciuitas.
 Nehemias, Consolatio.
 Nehustan, Ænecum.
 Nemrod, Rebellis.
 Nephthali, Equiparatio.
 Ninive, Pulchra.
 Noë, Cessatio, Requies.
 Noëma, Decora.

O.

Obadias, Seruus Domini.
 Obed, Seruus.
 Obed-edom, Seruus hominis.
 Ochozias, Apprehensio.
 Odollam, Testimonium illis.
 Og, Subcinericius panis.
 Olla, Eleuatio, Holocauftum.
 Onam, Dolor.
 Onana, Dolor, Iniquitas.
 Oniscimus, Vtilis.
 Oolla, Tabernaculum.
 Ophni, Pugnus, Pugillus.
 Oreb, Coruus.
 Ofec, Saluator.
 Oza, Fortitudo.
 Ozias, Fortitudo Domini.
 Oziel, Fortitudo Dei.

P.

Palestina, Conspersa (sub cinere).
 Paracletus, Consolator, Aduocatus.
 Parascæue, Preparatio.
 Pascha, Transitus.
 Pentateuchus, Quinque volumina.
 Pentecoste, Quinquagesima (sub dies).
 Petrus, Saxum, Petra.
 Phacee, Aperiens.
 Phanuel, Videns Deum.
 Pharaon, Dissipans.
 Phares, Diuisio, Filius Iudæ.
 Phares per sin, 1. Par. 7. d. 16. Eques.
 Pharisei, Diuisi.
 Phase, Transitus.

Phaaga, Collis.
 Philisthaa, Conspersa cinere.
 Phinees, Facies confidentia.
 Phogor, Hiatus.
 Phil, Aphrica.
 Pigmai, Hebraicè dicuntur Gama-dim.
 Probatica, Ouina, Locus vbi pecora sacrificanda tenebantur.
 Profelytus, Aduena, Peregrinus.

R.

Raab, Psal. 86. a. 4. Superba, Fortis.
 Rabba, Multa, Grandis.
 Rachel, Ovis.
 Raguel, Pastor Dei.
 Rahab, Lata, Dilatata.
 Ram, excelsus.
 Ramefles, Tontitruum tinea.
 Raphael, Medicina Dei.
 Raphaim, Gigantes, Medisi.
 Rebecca, Saginata.
 Rebla, Reblata, Rixa.
 Rechab, Quadriga.
 Remmon, Malum granatum.
 Respha, Extensio.
 Roboam, Dilatans populum.
 Roma, Excelsa, Sublimis.
 Ruben, Videns Filium.
 Ruma, Excelsa.
 Ruth, Saturata.

S.

Saaph, Cogitans.
 Saba, per sin, Conuersio, Captiuitas.
 Saba, per Samech, Circuitio.
 Sabaoth, Exercitus, in plurali.
 Sabatha, Circuitus.
 Sabbatismus, Requies, Cessatio.
 Sabbatum, Idem.
 Sadducei, Iusti.
 Sadoe, Iustus.
 Sale, Missio.
 Salem, vel Sallem, Pax.
 Salmanasar, Pax ligata.
 Salmon, Pacificus.
 Salomith, Idem, f. g.
 Salomon, Pacificus.
 Salphaad, Vmbra formidinis.
 Samaria, Custodia, Adamas.
 Samson, Solcius, Nominis iteratio.
 Samuel, Positus a Deo.
 Saphan, Hericius, Cuniculus.
 Saphat, Iudicans.
 Sara, per he in fine, Domina, Vxor Abrahæ.

Sara, per herh in fine, Odorans, Domina odoris.
 Sarai, Domina mea.
 Sarephtha, Angustia buccellæ.
 Saron, siue Sarona, Placities.
 Satan, Aduersarius.
 Saul, Postulatus, Commodatus.
 Saul, 1. Reg. 9. a. 2. Hebraicè Saul, Vulpes.
 Scenopogia, Festum tabernaculorum.
 Schibboleth, Spica.
 Sedecias, Iustus Domini.
 Segor, Parua.
 Senon, Eradicatio.
 Sela, Dissoluens, Filius Iudæ.
 Sellum, Pacificus.
 Sellum, Manens.
 Sem, Nomen, Fama, Positus.
 Semei, Obediens.
 Semei, 1. Par. 2. d. 18. nomen meum.
 Sennacherib, Rubus destructionis.
 Seon, Sonitus.
 Sepharuaim, Libri, vel Scribæ.
 Sephora, Pulchra, aut tuba, Exod. 1. c. 15. per sin.
 Sephora, Exod. 2. d. 21. Auis, Passer, Vxor Moysi.
 Seth, Positus.
 Setim, Expansio.
 Siba, Exercitus, Militia.
 Sibboleth, Onus.
 Sicera, Ebrietas.
 Sichen, Humerus.
 Sihor, Niger, Turbidus, Nilus.
 Siloe, Mittus, Mittens.
 Simeon, Audiens, Exauditio.
 Simon, Obediens.
 Sin, Rubes, Exod. 16. a. 1. per samech.
 Sin, per sade, Arina, Scutum.
 Sion, Aceruus, 2. Reg. 5. b. 7.
 Sion, Deuteron. 4. g. 8. Streptus.
 Sifara, Hirundinem videns.
 Sodoma, Secretum eorum.
 Somer, Custos.
 Sophim, Iudices.
 Sorec, Vineæ.
 Stephanus, Coronatus.
 Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
 Sunamitis, Dormiens.
 Susanna, Lilium, Rosa.
 T.
 Tarsus, Alata, Pennata.
 Thabor, Electio, Puritas.
 Thaddæus, Laudans.
 Thamar, Palma, Daetylus.
 Thare, Odorans, Spirans.
 Tharhis, Contemplatio gaudij.

